ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

А.БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ ӨҢІРЛІК УНИВЕРСИТЕТІ

Center of Excellence NIS Nazarbayev Intellectual Schools

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ ӘКІМДІГІ МӘДЕНИЕТ БАСҚАРМАСЫНЫҢ "ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННІҢ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ МЕМОРИАЛДЫҚ МҰРАЖАЙЫ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

КОММУНАЛЬНОЕ ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "КОСТАНАЙСКИЙ ОБЛАСТНОЙ МЕМОРИАЛЬНЫЙ МУЗЕЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА" УПРАВЛЕНИЯ КУЛЬТУРЫ АКИМАТА КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ-БІЛІМ БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

I КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ

МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

«ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ, ОПЫТ – ВЕКТОРЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

I КНИГА

Қостанай, 2023

УДК 37.02
ББК 74.00
И 63

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Куанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, география ғылымдарының докторы, Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі;
Жарлыгасов Женис Бахытбекович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор;
Скударева Галина Николаевна, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент, Мәскеу облысындағы МОУ «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректорының м.а.; Ресей Федерациясының жалпы білім беру ісінің құрметті қызметкері, Ресей;
Бережнова Елена Викторовна, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Мәскеу халықаралық мемлекеттік қатынастар институты, Ресей;
Ибраева Айман Елемановна, «Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ жетекшісі;
Онищенко Елена Анатольевна, «Педагогикалық шеберлік орталығы» жекеменшік мекемесінің Қостанай қаласындағы филиалының директоры;
Демисенова Шнар Сапаровна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының меңгерушісі;
Утегенова Бибикуль Мазановна, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика және психология кафедрасының профессоры;
Смаглий Татьяна Ивановна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика және психология кафедрасының қауым.профессоры;
Жетписбаева Айсылу Айратовна, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы.Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

«Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары»: 2023 жылдың 17 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. I Кітап. – Қостанай: **И 63** А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023. – 1081 б. = «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков»: Материалы международной научно-практической конференции, 17 февраля 2023 года. I Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, 2023. – 1081 с.

ISBN 978-601-356-244-5

Жинаққа «Инновация, білім, тәжірибе-білім беру жолының векторлары» атты Алтысарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланатын мәселелердің алуан түрлілігі мен кеңдігі мақала авторларына заманауи білім беруді жаңғырту мен дамытудың, осы үдерісте қазақ ағартушыларының педагогикалық мұрасын пайдаланудың жолдарын, мұғалімдерді даярлаудың тиімді технологиялары мен форматтарын әзірлеу мен енгізу мәселелерін, ақпараттық қоғамдағы білім беру кеңістігінің ерекшеліктерін айқындауға, сондай-ақ педагогтердің инновациялық қызметінің тәжірибесін жинақтауға, педагогикалық үдеріс субъектілерін психологиялық-педагогикалық қолдауға мүмкіндік берді.

Бұл жинақтың материалдары ғалымдарға, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагог-психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей определить векторы модернизации и развития современного образования, использования в данном процессе педагогического наследия казахских просветителей, вопросов разработки и внедрения эффективных технологий и форматов подготовки учителей, специфики образовательного пространства в информационном обществе, а также обобщения опыта инновационной деятельности педагогов, психолого-педагогической поддержки субъектов педагогического процесса.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-244-5

9 786013 562445

УДК 37.02
ББК 74.00

© А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2023
© Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, 2023

АЛҒЫ СӨЗ

Куанышбаев Сеитбек Бекенович,
А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің
Басқарма Төрағасы-Ректоры,
география ғылымдарының докторы,
Қазақстан Педагогикалық Ғылымдар Академиясының мүшесі

Құрметті Алтынсарин оқулары – 2023 Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияға жиналған педагогтар, отандық және шетелдік ғалымдар!

Бүгінгі Халықаралық ғылыми-практикалық Конференция Алтынсарин оқулары аясында жарияланды. Ы.Алтынсариннің ағартушылық - педагогикалық мұрасы заманауи адами капиталын дамыту деген тұжырымдамаға сай келеді. Білім беру жүйесінің демократиялық және гуманистік бағыты Ұлы ұстаз Ыбырай Алтынсарин, оның шәкірті, жерлесіміз Спандияр Кубеевтің тұжырымдамаларының негізінде айқын көрінеді. Ы.Алтынсарин адамды адам қылу – ол білім арқылы, жақсы тәрбие негізінде іске асырылады деп айтқан, ал мұғалім қызметі әлеуметтік ортаның ең жоғары құндылығы деп қарап, оның мүмкіндіктеріне, ақыл-ойы мен ерік-жігеріне сенді. Тәрбие мен білім – бөлінбейтін процесс деп санады. Демократиялық ұстанымда бола отырып, ағартушы білімнің байға да кедейге де бірдей қолжетімді болғанын қалады. Табиғаттан, әр адамның білім алуға құқығы бар. Бүгінгі көзқарас бойынша жас ұрпақ сапалы білім алуға құқылы деп айтуға болады.

Қазіргі заманның «Педагог мәртебесі туралы» Заңның сәтті жүзеге асырылуы мұғалімнің беделін түбегейлі көтеруге мүмкіндік берді. Бүгінде ұстаздар еңбегінің арқасында лайықты жалақы алады. Соның нәтижесінде бүгінде мектеп түлектерінің мамандық таңдауда педагогикалық бағыттағы мамандықтарға басымдық беретінін байқаймыз. Бүгінде ұстаздық – әлемдегі ең құрметті, сонымен бірге ең маңызды мамандықтардың бірі. Алғашқы білім, білік, дағдылар мен құндылықтарды қалыптастыратын – ұстаздар.

Бүгінгі конференцияның мақсаты - педагогикалық қауымдастықпен диалог, білім беру саласындағы проблемаларды, мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беру сапасын арттыру мәселелерін талқылау. Конференцияға отандық және шетелдік ғалымдар, оқытушылар ,колледж және мектеп мұғалімдері қатысады. Спикерлер шеберлік сабақтары мен презентациялар өткізеді. Барлықтарыңа сәттілік тілеймін!

Құрметті педагогтар! Ұлы қазақ ағартушысы Ыбырай Алтынсарин отандық білім туралы идеялары қазіргі білім берудегі өзектілігін жоймаған деп, келесі үрдістерді белгілеуге болады:

- жалпы халықтық білім беру идеясы,
- демократиялықбілім беру жүйесінқұру,
- рухани-адамгершілік құндылықтар негізінде өскелең ұрпақты тәрбиелеудің тұтас тұжырымдамасын жасау,
- ағартушылық және білім беру мақсаттарын анықтау – өз халқының мүддесі үшін өмір сүретін, ақыл-ойы дамыған және рухани адамгершілігі жоғары патриот әрі еңбекқор тұлғаны тәрбиелеу.

Біз конференцияда қызықты баяндамалар, қазіргі білім берудің өзекті мәселелерін талқылауды өз озат тәжірибелерімен бөлісу, бірлесіп кәсіби диалогқа түсу сияқты жұмыстарды күтеміз.

ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО

Темирбеков Нұрлыхан Мұканұлы,
проректор по социально-воспитательной работе
Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова,
кандидат технических наук

Здравствуйте, уважаемые коллеги – участники ежегодных Алтынсаринских чтений, Международной научно-практической конференции. Мы рады приветствовать Вас в Костанайском региональном университете имени Ахмета Байтурсынова, в педагогическом институте имени Умирзака Султангазина и пожелать вам успешной работы на конференции, демонстрацию интересного инновационного и творческого опыта педагогической деятельности!

В нашей стране образование всегда было национальной ценностью и его качество зависело от педагога. Поэтому тема Алтынсаринских чтений- 2023 года «Инновации, знания, опыт – векторы образовательных треков» позволяет представить ваш опыт осмысления проблем и направлений по

повышению качества в системе образования, учет международного и отечественного опыта, поиск лучших практик в решении образовательных задач.

Социально-экономические реалии казахстанского общества определяют новые вызовы: каким должен быть учитель в эпоху цифровизации, какие требования предъявлять абитуриенту, как формировать профессиональную мотивацию? Какими критериями оценивать успех молодого педагога и как выстраивать траекторию его профессионального развития? Каковы методологические ориентиры обеспечения качества образовательной практики?

Приоритетами в решении актуальных задач психолого-педагогического образования являются:

1. Ценностно-ориентированное воспитание личности на всех ступенях образования;
2. Ориентация педагогов на повышение значимости семьи, принятие и развитие ценностей семейной жизни и формирование у родителей ответственности за воспитание сознательных, здоровых и благополучных детей;
3. Создание практико-ориентированной образовательной среды в вузах, колледжах и школах, которые обеспечивают инновационные качества современного педагога, личностный и компетент-ностный подход в обучении и воспитании подрастающего поколения.

В фокусе направлений для улучшения образовательной практики являются:

- формирование научной картины мира икритического мышления;
- прагматичность и глубокое знание предмета и метапредметности;
- способность адекватно реагировать на изменение образовательной ситуации;
- личностные «гибкие» свойства: лидерство, креативность, рефлексия.

4. Комплексное взаимодействие регионального вуза с Управлением образования, школами, колледжами области через:

- новый формат организации педагогических практик;
- создание ресурсных центров, научно-исследовательских лабораторий, филиалов кафедр в школах;
- организация долгосрочных и краткосрочных курсов повышения квалификации педагогов региона согласно их потребностям.

На наших научных форумах педагоги-практики и ученые-исследователи предлагают для всеобщего обсуждения самые актуальные вопросы и проблемы по повышению качества образования на всех ступенях образовательной системы, знакомятся с международным опытом профессионального сообщества, демонстрируют богатую исследовательскую практику и передовой опыт педагогической деятельности, предлагают инновационные пути решения образовательных задач.

Во всем мире происходят существенные изменения в сфере образования. Важнейшим стратегическим направлением образовательной системы выступает улучшение качества педагогического образования, поскольку именно система подготовки педагогических кадров является центральным элементом национальных образовательных систем в целом.

Уважаемые коллеги! Перед нами стоят сложные и важные задачи, которые решить кроме нас не может никто!

Желаю всем нам успешной совместной работы на Алтынсаринских чтениях!

АЛҒЫ СӨЗ

Ахметов Тлеген Альмуханович,
педагогика ғылымдарының кандидаты,
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті
Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институтының директоры

Құрметті конференцияға қатысушы педагогтар! Биыл Ұстаз,жазушы Спандияр Көбеевтің туғанына- 145 жыл! Ыбырай Алтынсариннің ізбасары, шәкірті, ағартушылық білім беру саласына, қазақ әдебиетіне қосқан үлесі зор тұлға!

Бүгінгі Алтынсарин оқуларына байланысты ғылыми – педагогикалық, тәжірибелік салада қарастырған педагогикалық білім берудің заманауи талаптары, педагогтардың кәсіби қызметінде инновациялық жетістіктерді пайдалану жолдарымен бөлісі, білім беру үдерісінде жеке тұлғаның орны, рөлі және оны психологиялық-педагогикалық қолдау мәселелері сіздердің белсене қатысуымен қарастырылады. Сәттілік тілеймін!

ПЛЕНАРЛЫҚ БАЯНДАМАЛАР

ПЛЕНАРНЫЕ ДОКЛАДЫ

УДК 378.1

ЦЕННОСТНЫЕ ОСНОВАНИЯ ТЬЮТОРСКОЙ ПОЗИЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Бережнова Елена Викторовна
доктор педагогических наук, профессор
МГИМО МИД России,
г. Москва, Россия
E- mail: lina164@yandex.ru

Аннотация

Актуальность статьи обусловлена интересом преподавателей и ученых к инновационной практике тьюторского сопровождения студентов. Цель: выявить ценности, которые определяют специфику деятельности преподавателя высшей школы, обладающего тьюторской позицией.

Ключевые слова: *педагогика, преподаватель высшей школы, индивидуализация образования, тьюторская позиция, ценности.*

Abstract

The relevance of the article is determined by the interest of teachers and scientists in the innovative practice of tutor support for students. Purpose: to identify the values determining the specifics of the activities of a higher school teacher who has a tutor position.

Key words: *pedagogy, higher school teacher, individualization of education, tutor position, values.*

В настоящее время реализацию принципа индивидуализации связывают с тьюторским сопровождением. Созданный в России профессиональный стандарт регулирует подготовку тьюторов, но таких профессионалов недостаточно, чтобы решать проблемы индивидуализации образовательного процесса в вузе. Кроме того, не во всех образовательных организациях существуют ставки тьюторов в штатном расписании, поскольку это требует дополнительного финансирования.

Указанные выше обстоятельства стимулируют формирование тьюторских компетенций у преподавателей вузов, рассматривая их как часть профессиональной подготовки [1]. Такая практика привела к размыванию границ в понимании ролей и видов деятельности тьюторов и преподавателей [2]. Так, в исследованиях «…выделяют следующие роли тьютора: тьютор-фасилитатор, тьютор-консультант по развитию, тьютор-социальный продюсер, тьютор-методист, тьютор-предметный консультант, тьютор-координатор, тьютор-администратор, тьютор-аналитик и др. Все перечисленные роли имеют свое содержание, функции и задачи, однако не дают полного, системного представления о работе тьютора. Это может означать, что каждый вуз сможет составлять тьюторский функционал исходя из своих возможностей и потребностей» [3, с. 69]. Отмечается, что часть функций будут выполнять преподаватели-предметники, но при этом важно четко определить функции штатных тьюторов. Кроме того, выделяют особую роль преподавателей-тьюторов при организации дистанционного образования [4].

Следует заметить, что в ряде случаев слово «роль»отождествляется со словом «позиция». Например: «…педагогическая и образовательная позиция – тьюторство (тьюторская практика или сопровождение), в котором развитие обучающегося происходит через выявление и освоение его собственной индивидуальности и личностной устремленности в процессе общения с педагогом. Последний создает особую «траекторию» – движение ученика к самому себе в виде осмысления осваиваемой через его внутренний опыт окружающей среды и личностных побуждений» [5, с. 21]. Проявление тьюторской позиции исследователи определяют через действия: «…учитель / преподаватель готов оказать поддержку обучающемуся в проектировании его индивидуального образовательного маршрута, а также способствовать раскрытию и удовлетворению образовательных потребностей» [6].

На мой взгляд, необходимо различать роль и позицию, и при этом следует отметить их общую черту – и та и другая проявляются в действиях, поведении. Однако позиция имеет более сложную конструкцию. В рамках наших рассуждений важно обратить внимание на одно из определений позиции, сформулированное в Большом энциклопедическом словаре: «Точка зрения; отношение к чему-либо; действия, поведение, обусловленные этим отношением» [7]. Итак, действия (поведение) предопределяются отношением. Отношение всегда обусловлено оценкой, а онапоявляется путем сопоставления объектов с ценностямичеловека. Таким образом, выстраивается следующая взаимосвязь понятий*: ценности → оценка → норма,* определяющая *действия, поведение.*

В связи с этим следует согласиться с точкой зрения Л.Р.Салаватулиной, что тьюторская позиция является мировоззренческой основой, ценностно-смысловым образованием, которое и побуждает педагога к сопровождению студента в его индивидуально-образовательном пространстве, оказанию помощи «в определении ресурсов в собственном образовательном движении» [8, с. 126].

Однако ценностно-смысловое образование, мировоззренческая основа тьюторской позиции обсуждается в научном и педагогическом сообществе в общем виде: «Мы придерживаемся точки зрения В.М.Розина, согласно которой сегодня как никогда становится вновь актуальным антропологический подход, сущность которого по отношению к обучению, и шире - к образованию, заключается прежде всего в том, что основной характеристикой образования становится развитие самого человека…» [9; 10].

Попытку конкретизации предприняли Боровкова Т.И., Буланцева Е.В.. Они представили ряд ценностных личных установок педагогов, способствующих развитию обучающихся:

- «педагогический гуманизм (принятие, доверие, уважение, уверенность в способностях и возможностях);
- эмпатическое понимание;
- сотрудничество (постепенное превращение учеников в соавторов научного процесса);
- диалогизм (умение слушать, интересоваться его мнением, вести межличностный диалог на основе равноправия, взаимного понимания и сотворчества);
- личностная позиция Учителя, способность творческого самовыражения, открыто выражать свои чувства и эмоции» [11, с. 200-201].

Однако эти установки не показывают отличие преподавателей с тьюторской позицией от других преподавателей. Раскрывая вопрос о том, каким образом формируется такая позиция, авторы пишут: «Почвой для взращивания тьюторской позиции – позиции человека, который вместе с учеником проясняет его потребности и возможности, помогает выстраивать личные образовательные траектории в открытом образовательном пространстве, стали отношения, в которых проявляются истинная забота о другом, о его росте» [11, с. 201].

Обобщая собственный опыт практической и исследовательской деятельности [12], результаты исследований, попавших в поле моего зрения, я выделяю следующие ценностные основания тьюторской позиции.

Гуманизм. Обосновывая это ценностное основание В.М.Розин писал: «…важно не только то, о чем гуманитарное знание говорит, но и то, куда оно нас ведет, возникает ли событие, реальность для нас и какие, освобождает ли автор место для нашей жизни, развития, роста, помогает ли всему этому» [13, с. 72]. Гуманитарная грамотность педагога проявляется в понимании важности постоянного роста обучающегося, его движения к новым образовательным результатам и личностным достижениям.

Гуманитарная культура. Этот же философ утверждал, что гуманитарно-ориентированный человек не распространяет научно-инженерную обусловленность и причинность на жизнь человека и общества, понимая духовную природу этих образований, к которым нельзя подходить с мерками технической культуры. «Для него все это – живые субъекты, их важно понять, услышать, с ними можно говорить (отсюда и роль языка), но ими нельзя манипулировать, их нельзя превращать в средства» [13, с. 73]. В связи с этим для педагога ценностью выступает общение, позволяющее выявить и принять особенности обучающихся, определить их образовательные потребности и интересы.

Ценности педагогического сообщества. Среди множества ценностей разных педагогов [14] я бы выделила ту, что касается всех профессий типа «человек-человек» – забота о другом. Педагоги с тьюторской позицией проявляют ее в понимании уникальности каждого обучающегося и в оказании помощи в построении индивидуальнойстратегии непрерывного образования. Сложность состоит в том, что такая стратегия определяется не только образовательными потребностями, предпочтениями и возможностями конкретной личности, но также «…зависит от условий, формирующих университетские стратегии, и от политики государства, осуществляемой в сфере образования» [15, с. 3]. Педагогу необходимо выйти за рамки преподаваемого предмета, помочь студенту выбрать и согласовать условия на разных уровнях (семьи, университета, государства).

Свобода. Для нашего разговора также важно, что преподаватель в образовательном процессе может проявлять дополнительные свойства – ценности и свободы: «Ценности, существуя независимо от их реализации/нереализации, не принуждают субъекта, но лишь предъявляют требования, оставляя ему свободу действия» [16, с. 78]. Преподавателя, сделавшего выбор в пользу тьюторского сопровождения, можно характеризовать как подвижника в создании новой педагогической практики, способствующей формированию у студентов умения осуществлять выбор и, тем самым, выстраиватьиндивидуальные стратегии непрерывного образования.

Таким образом, анализ общих ценностных оснований педагогической профессии (гуманизм, гуманитарная культура, ценности педагогического сообщества, свобода) позволил выявить

конкретные ценности, которые определяют специфику преподавателя, обладающего тьюторской позицией. К числу таких ценностей я отнесла следующие: 1) движение, рост обучающегося; 2) общение; 3) забота о другом; 4) выбор. На мой взгляд выбор является системообразующим элементом, он позволяет наиболее ярко проявиться и другим ценностям преподавателя.

Следует заметить, что регламентированная профессиональная деятельность не оставляет возможности преподавателям целенаправленно формировать у студентов умение осуществлять выбор, стандартами им предписано воспитание большого числа компетенций. Именно усилия тьюторов и преподавателей с тьюторской позицией направлены на формирование умения осуществлять выбор, что отличает их деятельность от деятельности других преподавателей.

Список литературы:

1. Лавриненко Т.Д., Боровкова Т.И. Развитие тьюторских компетенций преподавателей в Дальневосточном университете // Становление тьюторской модели современного университета в России. Коллективная монография. Томск, 2019. 111-126 с.
2. Бережнова, Е.В. Взгляды исследователей на роль тьютора в российском образовании // Тьюторство в открытом образовательном пространстве: позиция тьютора в современном образовании. Сборник материалов XV Международной научно-практической конференции, Москва 26-27 октября 2022 г. М.: ДПК Пресс, 2022. 23-28 с.
3. Шлюбуль Е.Ю. К вопросу о роли тьютора в условиях новой архитектуры образования // Педагогические чтения. Ежегодник. - Волгоград, 2021. 67-70 с.
4. Попова А.В. Цифровая педагогика: к вопросу об изменении роли акторов педагогического процесса // Проблемы современного образования. 2021. №3. 81 -93 с.
5. Вырщиков А.Н. Методологические основы тьюторского сопровождения // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. 2019. №4. 21-25 с.
6. Дунаева Н.И., Егорова П.А. Сопротивляемость личности трудностям в период обучения в дистанционном формате // Вестник Мининского университета. 2021. Т.9 №2.
7. Позиция // Большой Энциклопедический словарь. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/237710 (Дата обращения: 04.02.2023)
8. Салаватулина Л.Р. Тьюторская позиция преподавателя в сопровождении самостоятельной работы студентов // Вестник Южно-Уральского государственного гуманитарно-педагогического университета. 2019. №1.- 114-127 с.
9. Розин В.М. Философия субъективности. М.: АПК и ППРО, 2011. 388 с.
10. Ковалева Т.М. Тьюторство как антропопрактика // Человек. RU. 2016. №11. 71-81 с.
11. Боровкова Т.И., Буланцева Е.В. Тьюторская позиция педагога // Интеграция научных школ Дальнего Востока в образование региона: сборник статей по итогам Всероссийской научно-практической конференции. Хабаровск: Изд-во ТОГУ, 2021. 199-205 с.
12. Бережнова Е.В. Ценностный аспект позиции педагога-ученого: к постановке проблемы // Педагогика. 2014. №3. 22-27 с.
13. Розин В.М. Природа и особенности гуманитарного познания и науки //Наука глазами гуманитария /Отв. ред. В.А.Лекторский. М., 2005. 59-93 с.
14. Асташова Н.А., Малькина О.В. Ценности педагогической деятельности и карьерные ожидания современного учителя // Известия Смоленского государственного университета.- 2015. №2. 315-326 с.
15. Курденкова О.П. Социально-педагогические условия построения студентами университетов индивидуальных стратегий непрерывного образования. 2017. 34 с.
16. Микешина Л.А. Эпистемология ценностей. М, 2007. 439 с.

ӘОЖ 167.3

КӘСІБИ ДАЯРЛАУ ЖАҒДАЙЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ «МЕН» КОНЦЕПЦИЯСЫН ДАМЫТУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗДЕРІ

Матаев Берік Айтбайұлы
«Педагогика және психология» PhD
«Ә.Марғұлан» атындағы ПМУ оқытушы-эксперті
Павлодар қаласы, Қазақстан
E-mail: matayevba@pspu.kz

Аңдатпа

Берілген мақалада психологиялық ғылымдағы «Мен» концепцияны зерттеудің теориялық және әдіснамалық аспектілеріне талдау жасалды. Кәсіби даярлау жағдайында студенттердің «Мен» концепциясын зерттеу барысында қолдануға болатын психологиялық теориялар мен тұрғыларға шолу жасалады және «Мен» концепцияның маман дамуындағы рөлі айқындалды. Сондай-ақ, мақалада отандық, ресейлік және алыс шетелдік зерттеушілердің «Мен» концепциясына теориялық шолуы барысында анықталған сипаттамалары мен зерттеулеріне қарастырылған.

Түйінді сөздер: *«Мен» жүйесі,«Мен» концепция, кәсіби даярлау,тұғырлар, әдіснама.*

Аннотация

В данной статье проанализированы теоретико-методологические аспекты изучения концепта «Я» в психологической науке. В контексте профессиональной подготовки сделан обзор психологических теорий и концепций, которые можно использовать при изучении концепта «Я» студентов, а также определена роль концепта «Я» в профессиональном развитии, в статье описаны характеристики и предоставлены для исследования.

***Ключевые слова**: система «Я», концепция «Я», профессиональная подготовка, основы, методика.*

Қоғамның әлеуметтік-мәдени және экономикалық жаһануы жоғары білім беру жүйесіне өз өзгерістерін енгізуде. Қазіргі таңда қоғам белсенді, креативті ойлайтын, жоғары адамгершілік әлеуетке ие, өзгермелі жағдайларға бейімделе алатын және т.б. қабілеттерді меңгерген тұлғаға заманауи маман ретінде жаңа талаптар қояды.

Осы талаптарды тиімді шешу – «Мен» концепциясымен сәйкес келеді, сондықтан «Мен» концепциясының ғылыми негіздерін қайта зерделеу өзекті мәселе болуда.

Осы орайда Қазақстан Республикасының (әрі қарай – ҚР) Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» жолдауында: «Біз кәсіби білім берудің бүкіл жүйесін еңбек нарығында сұранысқа ие білікті мамандар қалыптастыруға бағыттағанымыз жөн» деп атап көрсетті [1].

Сонымен қатар жоғарыда аталған міндеттерді шешудің құқықтық негіздерін ҚР «Білім туралы» Заңы [2], ҚР «Педагог мәртебесі туралы» Заңы [3], ҚР «Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасының «Педагогтің кәсіби стандарты» [4], ҚР «Білімді ұлт» сапалы білім беру» ұлттық жобасы және басқа мемлекеттік нормативтік құжаттар құрайды.

Алайда кәсіби даярлау жағдайында студенттердің «Мен» концепциясын дамытуға арналған зерттеу жұмыстарының әлдеде жеткілікті деңгейде қарастырылмауы және осы процестің теориясы мен практикасын ғылыми тұрғыдан толықтырудың қажеттілігімақаламыздыңөзектілігін арттырады.

«Мен» концепциясы компонентті, модалды және аспектілі күрделі ұғым бола тұра, тұлға әрекетіне байланысты көп қызметті атқарады. Алайда тұлғаның «Мен» концепциясы тұлғааралық қатынастарда жеке тұлғаны әлеуметтендіруде және дамытудағы маңыздылығын мойындай отырып, әртүрлі ғылыми мектептердің өкілдері әдіснамалық сипаттамаға байланысты «Мен» концепциясының мазмұнын, құрылымын, қызметін және оны қалыптастыру механизмдерін әртүрлі баяндайды.

«Мен» ұғымы ежелгі философиялық және педагогикалық-психологиялық ұғымдардың бірі болып табылады, бірақ оның категориялық мәртебесі бүгінгі күнде әлі белгісіз болып қалуда. Кейбір әдебиеттерде «Мен» ұғымымен бірге «мендік», «сәйкестілік» және «Эго» сияқты аналогиялық терминдер әртүрлі мағынада қолданылады. Берілген ұғымдар бір-бірімен сәйкестендіріледі, ал кейде бір жағынан «тұлға» ұғымымен, ал екінші жағынан «өзін-өзі тану» ұғымымен кірігіп кетеді. И.С.Конның пікірінше, бұл бейнелердің барлығы индивидтің ішкі әлемін сипаттайды және оның өмірлік тәжірибесімен басқа адамдармен шынайы өзара әрекеттесуімен байланысты [5].

Педагогикалық-психологиялық әдебиеттерге жасалған талдау барлық еңбектерде «Мен» концепциясы термині негізінен біржақты, атап айтқанда, өзін-өзі бағалаумен байланысты адамның өзі туралы түсініктер жиынтығы ретінде зерделенгенін анықтады. «Мен» концепциясы неден және қалай құрылатынын нақтылаған кезде, әртүрлі авторлар «Мен» концепциясы туралы алуан түрлі түсініктер береді.

Қ.Қ.Шалғынбаеваның пікірінше: «Мен-тұжырымдамасы» кейде жеке адамның өзін-өзі ұғыну қызметінің нәтижесінде алынған өзін рефлексивті анықтау ретінде қарастырады [6]. Ал, «Рефлексия - өзін: өзінің іс-әрекеттерін, мінез-құлқын, тілін, тәжірибесін, сезімдерін, күйлерін, қабілеттерін, мінезін, өзгелерге қарым-қатынасын, өзінің міндеттерін, тағайындалуын және т.б. талдауға, түсінуге, ұғынуға бағытталған ойлау (рационалды) үдерісі және іс жүзінде рефлексия өзін-өзі бақылаумен, интроспекциямен, ретроспекциямен және өзін-өзі ұғынумен байланысты» - деп түсіндіреді [6, б. 121].

Сонымен қатар, Қ.Қ.Шалғынбаева: «Мен-тұжырымдама» құрамында үш құрылымдық құрамдастарды белгілейді: 1) когнитивті құрамдас – «Мен бейнесі», оған өзі туралы көріністер мазмұны кіреді; 2) өзін-өзі бағалау жүйесі; 3) мінез-құлықтағы когнитивтік және бағалаушы көрінестерді сипаттайтын мінез-құлықтық құрамдас» – дейді [7].

Психологиялық сөздіктің авторлары «Мен» концепциясына келесі анықтама береді:

1) тұрақты, адамның өзі туралы түсінігінің белгілі бір дәрежеде саналы, ойлы, қайталанбас жүйесі;

2) тұтас, ішкі қайшылықтары бар, өз-өзіне деген ұстаным ретінде әрекет ететін «Мен» бейнесі.

«Мен» концепциясы келесі компоненттерге ие:

а) когнитивтік – өз қасиеттерінің, қабілеттерінің, әлеуметтік маңыздылығының (өзіндік сана) бейнесі;

ә) эмоционалды – өзін-өзі сыйлау, өзін-өзі жақсы көру;

б) бағалаушылық-еріктік – өзін-өзі бағалауды көтеру, сыйластыққа ие болуға ұмтылыс [8].

«Мен» концепциясы ғылыми ұғым ретінде арнайы психологиялық әдебиеттерде салыстырмалы түрде жақын арада ғана айналымға енді, дегенмен бұл бұрын зерттелмеді дегенді білдірмейді. Өткен ғасырдың 50-ші жылдары батыстық ғылыми қоғамдастық адамның «Мен» мәселелеріне және оның бірегейлігіне ерекше назар аудара бастады. Бұл мәселе біріншіден, батыс психологиясының гуманистік немесе феноменологиялық бағытындағы зерттеулерде басты орын алды. Адам көріністеріне, яғни эмоциялар, сезімдер, ұстанымдар және т.б. зерттеулерге жүгініп, индивидті, оның тұлғалық дамуын түсінудегі дерексіз-антропологиялық, тарихтан тыс позицияларын алға тартқан У.Джеймс, А.Маслоу, К.Роджерс және басқалардың еңбектері негізін салушылар болып табылды. Екіншісі, фрейдистер (психоанализ), олардың пікірінше, адам өміріндегі «Меннің» басты рөлі бейсаналық және жүгенсіз құштарлық [9].

Қазіргі батыс әдебиетінде психология бойынша «Мен» терминінің көбінесе екі анықтамасы кездеседі:

Біріншісі К.Роджерс: «Ол өзінің қасиеттері мен қабілеттерін қабылдау және «Меннің» перцептивті, концептуалды сипаттамалары, басқа адамдармен, жалпы қоршаған ортамен байланысы сияқты элементтерден тұрады, олардың тәжірибемен және объектілерімен байланысы арқылы қабылданатын құндылық қасиеттері; позитивті және негативті валенттілікке ие мақсаттар мен идеалдар. Осылайша өткен, қазіргі және болашақта бар деп қабылданған осы қасиеттер мен қатынастарға байланысты позитивті және негативті бағалаулармен қатар, оның қарым-қатынастарында өзін-өзі бейнелеу немесе өзіндік қалыптастыру негізі ретінде санада қалыптасқан ұйымдасқан сурет» - деп терминнің мәнін анықтайды [10].

Екіншісі, Дж.В.Стейнс (J.W.Staines) «Мен» концепциясын индивидтің өзіне қатысты реакцияларының нәтижесінде туындайтын бағалаушылық көріністер мен олардың реттелуін қамтитын жеке адамның санасында бар түсініктер, бейнелер және бағалау жүйесі ретінде, сондай-ақ ол басқа адамдардың көзіне қалай көрінетіні туралы түсінігі деп тұжырымдайды. Осының негізінде ол қандай болғысы келетіні және өзін қалай ұстау керектігі туралы түсінік қалыптасады [11].

Жоғарыда аталған анықтамаларға сүйене отырып, тұлғаның «Мен» концепциясы - санада дербес және жеке бейнелер ретінде қалыптасқан, өзіндік «Мен» және ол әрекет процесінде жүзеге асырылатын қатынастардың көріністер белгісі, сонымен қатар уақыт аспектілерінде «Мен» бейнесі қабылданған қасиеттер мен қатынастарға байланысты позитивті немесе негативті бағалаулар мен құндылықтарды қамтитын «Мен» бейнелерінен құрастырылған жүйе феномені деп айтуға болады.

Р.Бернстің көзқарасы бойынша «Мен» – бейне және «Мен» - сурет ұғымдары тұлғада «Мен» концепциясының когнитивтік компонентін бекіту үшін ғана қолдануға болады, ал бағалау компоненті өзін-өзі бағалауда бекітіледі. Өзін-өзі бағалауда шынайы «Мен» және идеалды «Мен» бейнелерін салыстыру, оның сәйкес келмеуі адамның психикалық денсаулығының өлшемін сипаттайды [12]. Себебі оны адамның «Мен» концепциясы өзгеруінің динамикалық сипаттамасы ретінде қолдануға болады және осы зерттеу жұмысымызда субъектіні зерттеудің бір параметрі немесе көрсеткіші ретінде қарастыруға болады. Осындай кешенді зерттеу барысында құндылық бағдары қызметін орындайтын тұлғаның регулятивті белгісі туралы пайымдауға болады, яғни тұлғада «Мен» концепциясының өзін-өзі реттеуі қызметі және жеке басты мотивтері бар екенін білдіреді.

Сондықтан американдық психолог Р.Бернс тұлғаның «Мен» концепциясы - адамның өзі туралы динамикалық жүйесінің түсінігі деп тұжырымдайды, оған өзінің физикалық, зияткерлік және басқа да қасиеттерін түйсіну, өзін-өзі бағалау, сондай-ақ тұлғаға әсер етенін сыртқы факторларды субъективті қабылдауды енгізді [12, с. 37]. Сондықтан бүгінгі таңда «Мен» концепциясының педагогикада да, психологияда да жалпы қабылданған анықтамасы әлі жоқ.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, «Мен» концепциясының тұлға және тұлғааралық қатынастарды әлеуметтендіру үшін маңыздылығын мойындай отырып, шетелдік ғылыми мектептердің өкілдері «Мен» концепциясының мазмұнын, құрылымын, қызметін, оны қалыптастыру механизмдерін әртүрлі екені анықтады. Психодинамикалық тәсіл аясында индивидтің өзі туралы қалыптасқан түсініктерінің ерекшеліктерін (жеке қасиеттері, құндылықтары, мүдделері, қабілеттері) өзін-өзі сәйкестендірудің бейсаналық механизмінің әрекетімен түсіндірілді.

Кәсіби даярлау жағдайында студенттердің «Мен» концепциясын дамытуды анықтау процедурасын ғылыми әзірлеу және практикалық іске асыру педагогикалық-психологиялық зерттеудің бірқатар ғылыми-әдіснамалық негіздерін және оларды жүзеге асырудың ұйымдастырушылық формаларын, сонымен қатар нәтижелердің өзара байланысын модельдеу және математикалық дәлелдеу мүмкіндіктерімен ескеруді және сақтауды талап етеді. Кәсіби даярлау жағдайында студенттердің «Мен» концепциясының дамытуы жақсы оқуды және болашақ кәсіби іс-әрекеттің тиімділігін қамтамасыз етеді.
Жүйелік тұғыр. Эмпирикалық көптеген еңбектер, әсіресе психикалық құбылыстардың, механизмдердің, феномендердің және т.б. дамыту мен қалыптасуы бойынша мәселелер осы тұғыр аясында өткізілгенін байқауға болады. Сондай-ақ біздің зерттеуіміздің мәселесі бойынша ғылыми негіздеме және дамыту, «адам» мен «мамандық» та екі жүйенің компоненттерінің өзара байланысы туралы заңдарды көрсететін жүйелік тұғыр тұрғысынан жүргізуге болады. Кәсіби даярлау жағдайында «Мен»

концепциясын дамыту процесінің жүйелік сипаты Б.Ф.Ломовтың «Адам қасиеттерінің әртүрлілігі және индивидтің белгілі бір жүйеге жататындығын көрсететін жүйелік қасиеттерді бөлу қажеттілігі туралы» ұстанымына сәйкес келуі мүмкін [13].

Жүйелілік тұғырдың ғылыми идеологиясы студенттің «Мен» концепциясын оның жүйелік қасиеті ретінде кәсіби даярлау жағдайында зерттеуді қажет етеді. «Мен» концепциясын зерттеудегі және студенттің кәсіби қалыптасуын қамтамасыз етудегі жүйелік тұғыры қажетті нәтижеге жетудің формалары мен әдістерінің өзара байланысы туралы ережені анықтайды.

Іс-әрекет тұғыры. Кәсіби даярлау жағдайында студенттің «Мен» концепциясын дамытудың мәселесін зерттеуде А.Н.Леонтьев ұсынған «Іс-әрекет» теориясының ережелеріне және Б.Ф.Ломов әзірлеген «Психикалық көріністің реттеуші рөлі» концепциясына сүйене отырып ашуға болады. «Іс-әрекет» теориясы әртүрлі деңгейлеріндегі себеп-салдарынан пайда болған кәсіби даярлау процесінің макроқұрылым қатынастар сипатын анықтауға және сол арқылы кәсіби даярлау жағдайында студенттің «Мен» концепциясының көрінісі мен дамыту ерекшеліктерін анықтайтын құбылыстардың мәнін ашуға мүмкіндік береді. Заттық әлемнің психикалық көрінісінің заңдылықтары, іс-әрекет процесінде бейнелі құрылымның арақатынасы, психикалық және физиологиялық ресурстардың адекваттылығы, осының барлығы кәсіби даярлау жағдайында студенттің «Мен» концепциясының ерекшеліктерін анықтайды.

Тұлғалық тұғыр. Кәсіби даярлау жағдайында студенттің «Мен» концепциясын зерттеудегі тұлғалық тұғыр туралы ереже ішкі факторлардың көріну ерекшеліктері және олардың тұлғаны қалыптастыру процестерін өзін-өзі реттеудегі және өзін-өзі жүзеге асырудағы рөлі туралы түсініктерді жүзеге асырады. Аталған тұғыр аясында студенттің «Мен» концепциясын зерттеу барысында тұлғаның когнитивтік, мотивациялық, бағалау, эмоционалды-ерікті және т.б. құрауыштарының ерекшеліктерін қарастырған еңбектер бар: В.С.Агапов [14], Е.Б.Быкова [15], А.М.Рикель [16] және т.б. Бұл еңбектердің көпшілігі, негізінен, «Мен» концепциясын тұлғалық ерекшеліктердің байланысы ретінде қарастырады, яғни, әдетте, оны бір уақытта анықтаған кездегі байланысы, кәсіпқой тұлғаның қалыптасу процестерін және психикалық өзіндік сана тетіктерін зерттеуге назар аударады. Сонымен қатар кең мағынада студенттің «Мен» концепциясын зерттеуге тұлғалық тұғыр әртүрлі жүйелер мен организм қызметтерінің жай-күйінің ерекшеліктері сияқты құрылымдық-динамикалық сипаттамаларға әсерін бағалауды қамтиды. Осылайша кәсіби даярлау жағдайында студенттің «Мен» концепциясын психологиялық зерттеу мен дамытудағы тұлғалық тұғыр тұлғаның психикалық және физиологиялық ресурстары мен қызметтік резервтеріне назар аудару қажеттілігін анықтайды.

Әлеуметтік психологиялық тұғыр. Студенттің «Мен» концепциясын талдаудағы негізгі ұғымдар әлеуметтену процесі және әлеуметтік рөл факторы болып табылады. Бұл жағдайда басты мәселе белгілі бір қоғамға тән стандарттар, құндылықтар мен нанымдар студенттің «Мен» концепциясына қалай әсер ететіндігімен негізделеді. Әлеуметтену және әлеуметтік рөл студенттердің танымдық қажеттіліктерінің артуына, рөлдік таңдау ауқымының ұлғаюына және қоршаған ортаның кеңеюіне байланысты жетекші мәнге ие болады [17].

Студенттік жастың басты ерекшеліктері әлеуметтік рөлдердің ауысуы болып табылады - өмір салтының өзгеруі, мектепті ЖОО-ға ауыстыру, үйден кету, жаңа қарым-қатынас жүйесіне қосылуы, күтулердің өзгеруі және болашаққа деген белгілі бір үміттердің пайда болуымен байланысты. Мұның бәрі әлеуметтенудің қарқынды процесі аясында студенттің «Мен» концепциясын терең қайта қарастыруына әкеледі.

Типологиялық тұғыр - кәсібилендіру адамның тұлға типіне байланысты мамандыққа ену ретінде қарастырылады. Бұл тұғырдың ең танымал өкіліДж. Холланд (J.Lewis Holland) болып табылады. Дж. Холланд «RIASEC» теориясында - кәсіби таңдау, өмірлік маңызды шешім ретінде, тұлғаның типімен анықталады. Зерттеуші тұлғалық типті сыртқы және ішкі факторлардың өзара әрекеттесуінің өнімі ретінде сипаттайды [18]. Маңызды факторлар қатарына әлеуметтік орта, отбасылық тәрбие, мәдени мұра және мұрагерлікті жатқызған. Дж. Холланд «RIASEC» теориясы шеңберінде тұлғаның алты типін анықтады: шынайы, зерттеуші, әлеуметтік, шеберлік, кәсіпкерлік, конвенционалдық. Типологиялық тұғырға сәйкес кәсіби әрекеттің тиімділігі және нәтижеге қанағаттану тұлға типімен мамандық типі арасындағы үйлесімділікке байланысты. Тұлға мен мамандық типінің арасындағы айырмашылық неғұрлым көп болса, соғұрлым ішкі наразылық пен ыңғайсыздық та көп болады.

Даму психологиясы тұрғысынан тұғыр негізін қалаушылардың бірі Д.Сьюпер және оның кәсіби даму теориясы болып табылады [19]. Ол феноменологиялық ұғымдарды дифференциалды психологиямен біріктіре алды және бұл дамудың танымал теориясының бірі пайда болуына әкелді. Теорияның негізгі ережелері: адамдар тұлғаның қабілеттерімен, қызығушылықтарымен және қасиеттерімен сипатталады; әр адам бірқатар мамандықтарға, ал мамандық бірқатар индивидтерге сәйкес келеді; уақыт пен тәжірибеге байланысты кәсіби дамудың объективті және субъективті шарттары өзгереді; кәсіби дамудың бірқатар кезеңдері мен фазалары бар; даму ерекшеліктері ата-аналардың әлеуметтік-экономикалық деңгейімен және индивидтің қасиеттерімен анықталады; кәсіби

даму «Мен» концепциясын жүзеге асырудан тұрады; идеалды және шынайы «Мен» бейнелері өзара әрекеттесуімен кәсіби рөлдерді орындау кезінде пайда болады.

Демек теорияның негізгі ұстанымы белгілі бір мамандықта индивидті таңдаудың және одан әрі өзін-өзі жүзеге асырудың негізгі механизмі қолданыстағы «Мен» концепциясын жүзеге асыру қажеттілігі болып табылатындығына негізделеді. «Мен» кәсіпқой бейнесі, сонымен қатар мамандықтарды тартымдылық дәрежесі бойынша саралау арқылы немесе адамның «Мен» концепциясын бекіту үшін нақты мамандықты қабылдау арқылы зерттелуі мүмкін.

Кәсібилендіру процесін Д.Сьюпер бес кезеңге бөлді: – ояту, зерттеу, шоғырландыру, сақтау және құлдырау. Әдетте, кәсіби ББД зерттеу сатысында (15-тен 24 жасқа дейін) дамиды және қалыптасады, тұлға өзінің нақты қабілеттеріне назар аудара отырып, өзін әртүрлі мамандықтарда жүзеге асыруға тырысады. Сөйтіп студенттің тиісті «Мен» концепциясын дамытуға/қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Д.Сьюпер пікірінше, тұлға мамандықты таңдаған кезде, оның «Мен» концепциясына сәйкес келуі қамтамасыз етіледі, жасалған таңдау арқылы қанағаттанады. Сондықтан Д.Сьюпер тұрғысынан кәсіби таңдау және бағдарлау процесінің таңдалған мамандыққа оң көзқарас пен позитивті «Мен» концепциясын дамыту үшін үлкен маңызы бар [20].

Синергетикалық тұғыр. Педагогикалық-психологиялық ғылымның заманауи өкілдерінің пікірінше, тұлға өзін-өзі ұйымдастыратын күрделі жүйе. XX ғасырдың соңында ғылымда тұлғаны зерттеудің «Синергетикалық» тұғыры пайда болды. Синергетиканың негізін қалаушылардың бірі Г.Хакен (H.Haken) табиғатта келесі белгілермен сипатталатын ашық жүйелер бар деп санайды: жүйе сыртқы жағдайларға жауап береді; жүйенің мінез-құлқы кездейсоқ және бастапқы жағдайларға тәуелді емес, бірақ алдыңғы жағдайларға байланысты; энергия ағыны жүйеде тәртіп жасайды, жүйенің энтропиясы (пайдасыздығы) төмендейді; жүйеде бифуркация (қайта қаралу) нүктелері; қол жетімділікте жүйенің жаңа қасиеттерімен біртұтас мінез-құлықты қамтамасыз ететін когеренттілігі (уақыт бойынша үйлесімді өтуі). Мұндай жүйелер өзін-өзі ұйымдастыру деп аталады. Өзін-өзі ұйымдастыру жаңа құрылымдық элементтер пайда болатын немесе бұрынғы қызметтер жаңа қызметтерге орындай бастайтындай мамандандыру жүйесі құрылымының күрделенуінде көрінеді. Мамандандырудың арқасында жүйе жұмысының тиімділігі артатыны соншалықты, тіпті ол қоршаған ортаның өзгерген талаптарын қанағаттандырады [21].

Гуманистік тұғыр. Әрине, тұлғаның «Мен» концепциясын зерттеудің әдіснамалық тұғырларын қарастыра отырып, оны түсінудің көптеген аспектілерін қамтитын гуманистік тұғырды атап өтпеу мүмкін емес. Гуманистік тұғыр тұлғаны өзін-өзі бағалау ретінде қарастырады, осылайша оның өзін-өзі өзектендіруі, өзін-өзі сәйкестендіруі, өзін-өзі жетілдіруі және т.б. оның ішкі әлеуеті мен ресурстарына сүйенеді және оларды ескереді. Гуманистік тұғырдың айқын өкілдері Г.Олпорт (G.W.Allport), А.Маслоу, К.Роджерс болды. Гуманистік тұғыр тұлғаны кез-келген кіріптарлық құрбаны болған кезде де, эмоционалдық құлдырау, аффект күйінде болғанда да немесе агрессияны көрсеткен кезде де, оң көзқарасты және позитивті қалыпта сақталуында көрінеді. Тұғыр тұлға дамуы мен қалыптасуының барлық белестерді қамтиды. Гуманистік тұғыр адамда – «Тұлғаны» көреді және оны регрессия немесе жетістікке қол жеткізу кезеңдерінде қолдайды.

Әлеуметтік-мәдени тұғыр – негізі В.Д.Шадриковтың психологияны тану пәні ретінде «Адамның ішкі әлемі» концептуалды жағдайында және Н.С.Шадриннің детерминацияның негізгі ұғымдарының жалпы құрылымында жатыр. Н.С.Шадриннің пікірінше, тұлғаның «Мен» концепциясын дамытудағы маңызды анықтаушы фактор - «индивид», «іс-әрекет субъектісі» және «тұлға» ұғымдары болып табылады. Олар үш өлшемде әрекет ете алады: «Мен» индивид – бұл адам өмірінің даралық субъектісінің сана – сезімі үшін арналған көрініс; іс-әрекет субъектісі ретінде «Мен» кәсіпқой көрінісі; «Мен» тұлға – адамның жаһанды әлемнің объектісі ретіндегі көрінісі. Олар ырықсыз еріктің өзін-өзі реттеуін және ырықты мағыналық реттеуді қамтиды. Осылайша студенттің «Мен» концепциясы жаһанды «Мен» концепциясының бір аспектісі болып табылады [22].

Кәсіби жарамдылық тұғыры. Кәсібилікті зерттеудегі ең көп таралған тұғырлардың қатарына Н.Д.Левитовтың еңбектерінен бастау алатын «Кәсіби жарамдылық» ұғымы тұрғысынан құрылған тұғыр жатады [23]. Осы тұғыр аясында кәсібилендіру процесінің негізгі өлшемдері кәсіби жетістік және нәтижеге қанағаттану болып табылатын кәсіби жарамдылықты қалыптастыру немесе оған қол жеткізу ретінде қарастырылады.

В.А.Бодровтың пікірі бойынша кәсіби жарамдылық категориясының мәні:

– адамның бейімділігі мен қабілеттеріне неғұрлым толық сәйкес келетін кәсіп түрін таңдау;
– таңдалған кәсіпке деген қызығушылық, еңбек процесі мен нәтижелеріне қанағаттану;
– еңбек қызметтерін орындаудың тиімділігін, сенімділігін, қауіпсіздігін бағалау шарасы және еңбек нәтижелілігінің даралық өлшемі;
– тұлғаның әлеуметтік өзін-өзі анықтауының (өзін-өзі бекіту, өзін-өзі жүзеге асыру және өзін-өзі жетілдіру) көріністерін дамыту;

– іс-әрекет субъектісінің кәсіпқойлық эталондық моделіне қол жеткізуге ұмтылу барысында тұлғаның «Мен» концепциясы мен кәсіпқой «Мен» бейнесін қалыптасуы [24, с. 5].

Құзыреттілік тұғыр мәселенің құрылымдық элементтерінің әртүрлі байланыстарын ескере отырып зерттеуге, болашақ мамандарды теориялық даярлау жағдайында тәжірибе жинақтау, яғни кәсіби құзыреттілікті қалыптастыруға мүмкіндік беретін практикалық сабақтарға көңіл болу. Қазіргі уақытта ЖОО студенттерін даярлау сапасының көрсеткіштері жалпы мәдени, жалпы кәсіптік және кәсіби құзыреттерге айналуда. Жұмыс беруші үшін маманның кәсіби құзыреттілігі, еңбек міндеттерін тиімді орындау қабілеті маңызды болып келеді [25].

Кәсіптік даярлау жағдайында студенттердің «Мен» концепциясы қалыптасуының ғылыми негіздерін зерттеудің құзыреттілік тұғыры білім беру кәсіптік ортаның мазмұнын, нысандарын, әдістерін, құралдарын, өлшемдерін, ұйымдастырылуын кеңейтеді және болашақ мамандарда әртүрлі құзыреттердің өзара байланысы туралы түсінікті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылайтын болсақ, кәсіби даярлау жағдайында студенттердің «Мен» концепциясын дамытуда көптеген тұғырлардың бар екенін, сонымен қатар оларды жіктеуге болатын негіздер де жоқ еместігін айтуға болады. Бірақ тұғырлар өздерінің арасында зерттеулік өзара әрекеттесуі бар екенін атап өткен жөн және оларды жіктеу кезінде қосымша қиындықтар туғызуы мүмкін. Біздің ойымызша, болашақ мамандарды даярлау жағдайында студент-тердің өзіндік қажеттіліктері және оларды қанағаттандыру мүмкіндігінің сәйкестігін көрсететін «Мен» концепциясын дамытумен байланысты болуы керек. Кәсіби даярлау тұлғалық өзіндік сана, білім беру және танымдық іс-әрекет аясында тікелей кәсіби өзін-өзі анықтау негізінде жүретіні маңызды, ал тұлғалық құндылықтар әлеуметтік нормаларға, көзқарастарға, әлеуметтік-мәдени дәстүрлерге және адам тәжірибесіне кәсіби бағдарлар түрінде өтеді.

Әдебиеттер тізімі:

1 Қазақстан Республикасының Президенті Тоқаев Қ.Ж. Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі атты Қазақстан халқына жолдауы // https://www.akorda.kz/kz/addresses. 29.09.2020

2 Қазақстан Республикасының Заңы. Білім туралы: 2007 жылдың 27 шілдесі, №319-III ҚРЗ қабылданған (2011 жылы 24 қазанында бұйрыққа толық. мен өзгертулер енгізілген №487–IV ҚРЗ) // www.edu.gov.kz. 04.07.2018

3 Қазақстан Республикасының Заңы. Педагог мәртебесі туралы: 2019 жылдың 27 желтоқсаны, №293-VI ҚРЗ қабылданған // adilet.zan.kz/kaz/docs/. 04.07.2018

4 ҚР «Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасы «Педагогтің кәсіби стандарты» // atameken.kz/uploads/content/files/. 13.03.2020

5 Кон И.С. Открытие Я. М.: Политиздат, 1978. 243 с.

6 Шалғынбаева Қ.Қ. Өзін-өзі тану негіздері: оқу құр. Қарағанды: «АҚНҰР» баспасы, 2017. 158 б.

7 Матаев Б.А., Матаева А.К. «Мен» концепциясы және оның құрылымы // Көшбасшылық және менеджмент: теория мен практиканың қазіргі даму тенденциялары: халық. ғыл.-практ. конф. матер. – Алматы, 2019. 500-503 б.

8 Психология: словарь / под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.

9 Матаев Б.А., Чекалева Н.В. «Я» концепция в личностно-ориентированном обучении // Модернизация системы образования: тенденции, проблемы и перспективы: матер. междунар. науч.-практ. конф. Алматы: КазУМОиМЯ им. Абылай хана, 2019. 396-401 с.

10 Матаев Б.А., Тулекова Г.М. «Мен» концепция психологиядағы зерттеу пәні ретінде // С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің ғылыми журналы. 2019. №4. 264-275 б.

11 Staines J.W. The Self-Concept in Learning and Teaching // Australian Journal of Education. 1963. №7. 172-186 p.

12 Бернс Р. Развитие Я - концепции воспитания / пер. с англ. М.: Прогресс, 1986. 421 с.

13 Ломов Б.Ф. Системный подход и система детерминизма в психологии // Психологический журнал. 1989. №4. 19-33 с.

14 Агапов В.С. Становление Я-концепции в управленческой деятельности руководителей: автореф. ... док. псих. наук: 19.00.05, 19.00.13. М., 1999. 50 с.

15 Быкова Е.Б. «Я-концепция» и временная перспектива подростков и юношей с нарушениями зрения: монография. СПб.: РГПУ им. А.И.Герцена, 2013. 151 с.

16 Рикель А.М. Профессиональная Я-концепция и организационная культура как факторы успешной карьеры: дис. ... канд. псих. наук: 19.00.05. М., 2012. 263 с.

17 Шаранов Ю.А. Современные представления и атрибуты психодинамического подхода в психологии // Проблемы развития современных психодинамических концепций в России и за рубежом: матер. межвуз. науч.-практ. конф. СПб., 2010. 14-25 с.

18 Седых А. Б. Вклад Джона Льюиса Холланда в психологию профессий и карьеры // Человек. Сообщество. Управление. 2009. №4. 54-67 с.

19 Super D.E. A perspective on career development // Journal of Career Development. 1993. №19. 255-264

20 Super D.E. et al. Self-concepts in Vocational Development. NY.: College Entrance Examination Board, 1963. 94 p.

21 Хакен Г. Синергетика. М.: Мир, 1985. 17 с.

22 Шадрин Н.С. Введение в общую психологию, историю психологии и психодиагностику. Павлодар: ПГПУ, 2020. 192 с.
23 Левитов Н.Д. Психотехника и профессиональная пригодность. М., 1926. 110 с.
24 Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности. М., 2001. 511 с.
25 Вербицкий А.А. Компетентностный подход и теория контекстного обучения. М.: ИЦ ПКПС. 2004. 200.

УДК 372.878

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДДЕРЖКА ПЕДАГОГА: ПЕРЕОСМЫСЛЕНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ

Набатникова Татьяна Ивановна
магистр педагогических наук
руководитель методического кабинета
дошкольного и общего среднего образования
ГУ «Управление образования акимата Костанайской области»
г. Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Мақалада педагогтарды кәсіби қолдау мен шеберлігін дамытудың өзекті мәселелері қарастырылған. Облыстық білім басқармасының Әдістемелік кабинетінің қызметінде инновациялық тәсілдерді аймақтық деңгейде енгізу жолдары көрсетілген.

***Түйінді сөздер**: жас мұғалімдерді қолдаудағы әдістемелік жұмыс, «Мұғалім өмір бойы білім беру» жобасын жүзеге асыру тәжірибесі, кәсіби өзін-өзі тәрбиелеу және облыс педагогтарының біліктілігін арттыру бойынша арнайы жұмыстарды ұйымдастыру.*

Аннотация

В статье рассматриваются актуальные вопросы профессиональной поддержки и развития мастерства педагогов. Показаны пути реализации на региональном уровне инновационных подходов в деятельности Методического кабинета Областного управления образованием.

***Ключевые слова**: методическая работа в поддержке молодых педагогов, опыт реализации проекта Педагог в непрерывном образовании, профессиональное самообразование и организации специальной работы по повышению квалификации педагогов региона.*

Annotation

The article deals with topical issues of professional support and development of the skills of teachers. The ways of implementation at the regional level of innovative approaches in the activities of the Methodological Cabinet of the Regional Department of Education are shown.

***Key words**: methodical work in support of young teachers, experience in the implementation of the Teacher in Lifelong Education project, professional self-education and organization of special work to improve the skills of teachers in the region.*

Тема профессиональной поддержки педагога является актуальной во все времена. Неоспорим тот факт, что сами изменения в системе образования не могут автоматически повысить компетентность педагогов. Мы все знаем простую истину: меняется мир – меняемся мы! Соответственно меняются требования к педагогу, его деятельности. Безусловно, они по-разному реагируют на этот процесс. Кто-то открыт к новому, мобильно «переворачивает» мышление и уверенно вступает в обновление. Но есть категория педагогов, сдерживающихся в принятии изменений. Здесь важно перезагрузить сам процесс профессиональной поддержки.

Учитывая, что общество острее осознало социальную роль образования и главного субъекта – педагога, изменено и само понимание сути методической работы (ее цели, задачи, методологические основания) как процесса практической верификации и обогащения профессиональной культуры, и опыта учителя на продуктивно-прогностическом уровне, позволяющего достигать более высоких уровней профессионализма.

Формирование современного педагога является интегративной задачей функционирования педагогических вузов и организаций системы повышения квалификации, в том числе методических служб, поскольку процессуально он состоит из довузовского, вузовского и послевузовского этапов и требует совершенствования каждого из них. При этом система повышения квалификации, методические службы должны стать *своеобразной педагогической интернатурой для начинающих учителей и творческой мастерской/лабораторией профессионального саморазвития для более опытных педагогов,* которые можно рассматривать как ведущий способ совершенствования профессионализма, а нередко и как способ компенсации, коррекции недостатков профессиональной готовности к практической деятельности.

Конечно, свои коррективы в деятельность педагога внесла пандемия. При этом как учителя, так и методисты отнеслись к этому по-разному. Здесь уместно привести цитату Пивоварова А.А.,

к.п.н.: «Специалист обычно *требует создать ему* определенные условия, чтобы достичь запланированного результата. Профессионал же *преобразует* имеющиеся условия в средства собственного саморазвития. То есть, не близость к мегаполису, не количество учащихся определяют результативность образовательного процесса. На достижение нового качества образования, в первую очередь, влияет инновационный потенциал педагогов». Мы видим, что здесь рассматриваются два понятия «специалист» и «профессионал».

Краткий акмеологический словарь толкует понятие *«профессионал»* как «субъект профессиональной деятельности, у которого *высокие показатели* профессионализма личности и деятельности, имеющий *высокий профессиональный и социальный статус, динамически развивающуюся систему личностной и деятельностной нормативной регуляции, постоянно нацеленный на саморазвитие и самосовершенствование, на личностные и профессиональные достижения, имеющие социально-позитивное значение*» (А.А.Деркач, В.Г.Зазыкин).

Если призвать учителей внутренне себе ответить на вопрос: вы - специалист или профессионал (исходя из представленных позиций)? Ваш ответ самому себе может послужить импульсом для своей стратегии развития.

Какая модель профессиональной поддержки педагогов сформирована и постоянно преобразуется в Костанайской области?

Во-первых, определенной редакции подвергнуты локальные документы с учетом принятого в 2019 году Закона РК «О статусе педагога» и подзаконных актов. Это обеспечивает современный подход к организации работы УМС, ассоциаций педагогов, инновационных площадок. Что напрямую связано с векторами развития педагога.

Во-вторых, претерпевает изменения работа по подготовке педагогов. Сегодня этот процесс перестал принадлежать только педагогическим колледжам и вузам. Истоком должна стать школа. Так, решение постоянно существующей потребности в педагогах сельских школ мы видим в целенаправленной подготовке учащихся к выбору учительской профессии. Молодой учитель нередко меняет профессию из-за неготовности работать в школе и отсутствия реального опыта. Соответственно мы должны точечно работать с учащимися по формированию стартового опыта и мотивации к выбору педагогической профессии, по возможности максимально использовать ситуации к реальной жизни школы. По мнению Аристотеля, «Имеющие опыт преуспевают больше, нежели те, кто обладает отвлеченным знанием, но не имеет опыта». С этой целью областной методический кабинет запустил проект «Педагог в непрерывном образовании». Работающие формы – класс будущего педагога, педагогические отряды и студии. Учащиеся, участники проекта, изучают вариативный курс «Будущий учитель», проходят профессиональные пробы, участвуют в самоуправлении, обучаются на тренингах, слетах. Это позволяет осмыслить желание и возможности стать педагогом. Имея приобретенный начальный опыт, обучающиеся школ будут поступать в колледж или вуз. В профессиональном учебном заведении - расширять знания и умения, «прокачивать» стартовые навыки при тьюторском сопровождении своих учителей. Следующий этап – возвращение в родную школу, село, район уже дипломированными педагогами.

В-третьих, профессиональная поддержка молодых педагогов посредством точечной отработки конкретных направлений. Методический кабинет пришел к выводу, что разовые темы на семинарах или в «Школе молодого учителя» не всегда складываются в целостное умение. Поэтому в прошлом году во взаимодействии с креативным заместителем директора школы № 12 г. Житикары и лидером областной ассоциации учителей казахского языка запустили «Педагогический конструктор» для молодых учителей. В нем же можно сравнить педагогическую идею с пазлом: изучение всего «набора» знаний и умений по определенному направлению в процессе еженедельных онлайн-занятий, «прокачивание» знаний в форме педагогического Bootcampa («Дидактика уверенности в себе: проектируем урок вместе», «НПА: есть вопрос – есть ответ» и др.). Это позволяет сложить картинку – профессиональное видение конкретного направления в работе педагога. Бесспорно, необходимо строить содержание по потребности начинающих педагогов. Также хотелось бы отметить, что надо стараться соблюдать определенную преемственность. В «Педагогическом конструкторе» для молодых педагогов по желанию участвуют выпускники школ проекта «Педагог в непрерывном образовании», нынешние студенты педагогических колледжей и вуза. Таким образом, у этих участников уже формируется практическое видение педагогической деятельности, используемое ими в изучении учебных дисциплин.

Четвертым элементом модели мы рассматриваем используемые формы методической работы. Так, в образовательном пространстве Костанайской области работают 7 ассоциаций педагогов-предметников, лидерами которых являются педагоги-исследователи, педагоги-мастера, победители Республиканского конкурса «Лучший педагог». Для сопровождения педагогов, претен–дующих на квалификационную категорию «педагог-исследователь», «педагог-мастер» организована Школа «Мұғалімmaster.KZ», в рамках которой акцентируется внимание на критериях при аттестации. В текущем учебном году совместно с НИШ ФМН г. Костанай запустили программу стажировки

директоров «Школа лидерства». Так, за три месяца в течение пяти дней погрузились в образовательную систему НИШ 16 руководителей городских и сельских школ. При этом группы формируются с учетом включения директоров с казахским и русским языками обучения, разного возраста, с разным опытом, городских и сельских школ. Такое сплочение позволяет выстраивать общение на двух языках, сопоставлять собственный опыт с опытом коллег, осмыслить эффективные практики других школ, и, конечно, вместе осмыслить возможности использования полученных знаний в своих школах.

В профессиональной поддержке педагогов мы используем потенциал Лучших педагогов. С 2023 года НАО имени И.Алтынсарина запущена Республиканская платформа «Учимся у лучших». Аналогичная платформа есть и на областном уровне.

В целом, необходимо отметить, что одним из перспективных путей профессиональной подготовки педагога должна стать апостериорная составляющая. Её реализация будет способствовать успешному формированию индивидуального педагогического опыта будущего педагога, что, в свою очередь, оптимально подготовит к будущей профессиональной деятельности.

Опыт проектирования и реализации апостериорной модели профессиональной подготовки будущих педагогов сформирован в Тольяттинском государственном университете. Изучение монографии, диалог с Руденко Ириной Викторовной, доктором педагогических наук, профессором кафедры педагогики и методик преподавания Тольяттинского государственного университета сориентировали нас на использование апостериорной модели в работе областного методического кабинета с педагогами.

В завершении отметим ряд предложений Костанайскому региональному университету по расширению форм взаимодействия. А именно:

- поддержать областной проект «Педагог в непрерывном образовании», в направлении усиления развития предметных компетенций у учеников – будущих педагогов, учитывая, что это потенциальные студенты ВУЗа;
- определить общую концепцию работы по привлечению обучающихся к выбору педагогической профессии;
- привлекать методистов областного методического кабинета, педагогов-исследователей / мастеров к семинарам со студентами по точечным актуальным вопросам. Анкетирование молодых педагогов высветило проблему недостаточности знаний по отдельным видам работы педагога.

Список литературы:

1. Об утверждении профессионального стандарта «Педагог».// Приказ и.о. Министра просвещения Республики Казахстан от 15 декабря 2022 года No500. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 19 декабря 2022 года No31149
2. Об утверждении Правил организации наставничества и требований к педагогам, осуществляющим наставничество.// Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 24 апреля 2020 года № 160. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 25 апреля 2020 года № 20486.
3. Государственная программа развития образования РК на 2020–2025 гг. // [ЭР]. Режим доступа: adilet.zan.kz
4. Концепция высшего педагогического образования РК. // [ЭР]. Режим доступа: adilet.zan.kz
5. Концепция непрерывного педагогического образования педагога новой формации Республики Казахстан. // [ЭР]. Режим доступа: adilet.zan.kz.

ӘОЖ 37.034

АҒАРТУШЫ ЖАЙЫНДА ЖАРЫҚ КӨРГЕН ЖАҢА БАСЫЛЫМДАР

Оспанов Марғұлан Бақытбекұлы
«Қостанай облыстық Ыбырай Алтынсариннің
мемориалдық музейі» КММ басшысы
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада Ы.Алтынсарин жайында жазылған жаңа еңбектер, олардың рухани маңызы, ерекшеліктері жайында мәлімет берілген. Сонымен қатар, мақала мазмұнында бүгінгі әдебиеттерді басып шығарудағы болып жатқан өзгерістер айқындалады.

Түйінді сөздер*: саналы тәрбие, бәсекеге қабілеттілік, заманауи туындылар, экспедициялық зерттеулер, электрондық оқулық.*

Аннотация

В статье представлена информация о новых произведениях, написанных о Ы.Алтынсарине, их духовном значении и особенностях. Кроме того, содержание статьи описывает изменения, происходящие в современном литературном полиграфии.

***Ключевые слова**: сознательное образование, конкурентоспособность, современные работы, экспедиционные исследования, электронный учебник.*

Кейінгі уақытта Ыбырай бабамыз жайлы көп айтылып, көп жазылып жүр. Ыбырай бабамыз жайлы ең алғаш поэма жазған Қазақстанның Халық жазушысы Ғафу Қайырбеков кезінде «Ыбырай – тұңғыш ағартушы педагог, тамаша тарихшы, қазақтың алғашқы филологы, тұңғыш қазақ алфавиты мен хрестоматиясының авторы, фольклор, этнография зерттеушісі, қажымас қайраткер, қысқасы, ағарту саласындағы біздің тұңғыш университетіміз. Білім беру ісін басты нысанаға алған Ы.Алтынсарин қазақ болмысындағы рухани байлық пен салт-дәстүрден бала тәрбиесін бөліп қараған емес. Тек қазақтың ғана емес, адамзаттың Алтынсарині дерлік осынау асыл тұлғаның әлемдік деңгейде ардақталуы тиістілігінің бір дәлелі – оның мәңгі сарқылмас құндылық – білімді дәріптеуі, «Кел, балалар, оқылық!» деп, жас ұрпақты білім алуға шақыруы, біліммен қоса саналы тәрбиені насихаттауы. Олай дейтініміз, қазіргі жаһандану заманында жеке тұлғаның, елдің бәсекеге қабілеттілігі – білім деңгейімен, халық өкілдерінің тұлғалық әлеуетімен өлшенеді. Осынау өміршең мәселені өз дәуірінде көтере білген Ыбырай бабамыз туралы жаңа туындылардың жарық көруі – заман талабы.

2022 жылы жазушы Нұрдәулет Ақыштың қазақтың ұлы тұлғасы туралы «Алтынсарин алауы» атты төрт бөлімді тарихи романының 1-ші кітабы жарық көрді. Бұл көлемді шығарманың сюжеттік желісі өмірде болған оқиғалар негізінде өрбиді. Сондықтан да көркем туынды ғана емес, танымдық-деректік жағынан да оқырманның назарын аударатыны даусыз. Роман Ы.Алтынсарин туралы жазылған бұрынғы көркем шығармаларды қайталамай, тың мағлұмат ұсынуымен ерекше. Бұл жаңа романның бас қаһарманы – қазақ халқының ағарту ісінде тұңғыш түрен салған ұлы ұстаз, жан-жақты талант иесі Ы.Алтынсарин. Бұрын-соңды айтылмай келген көптеген өмірбаяндық деректер мен ұлы тұлғаның төңірегіндегі түрлі сипаттағы талас-тартыстар романның көркемдік салмағын арттыра түседі. Қаһарманның күрделі өмір жолын қызықты оқиғалар арқылы суреттей отырып, шығарма авторы тарихи шындықтан мүмкіндігінше алыстамауға тырысқан.

Бұл романға қазақтың белгілі ақыны, ыбырайтанушы Серікбай Оспанұлы пікір жазды.

Сонымен қатар, Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин туралы «Алматы-кітап» баспасынан шыққан кітап «Даланың таза бұлағы» деп аталады. Қазақтың аса көрнекті ағартушы педагогы Ы. Алтынсариннің туып өскен өлкесі мен қажырлық қызметі жайында оқырманға жаңаша сыр шертер туынды еліміздегі ірі баспалардың бірі «Алматыкітап» баспасынан ең танымал «Менің Қазақстаным» сериясы бойынша жарық көрді. Кітап көп жылдық мұрағаттық, экспедициялық зерттеулер материалдарына негізделіп жазылып, Қытайдан 5000 данамен шықты. Экспедициялық топ Ыбырайдың ізімен Ресей және Қазақстан аумағындағы мұражайларды зерттеп, жеті мың шаршы шақырым жерді шарлап, көптеген құнды эксклюзивті фотосуреттер мен видео деректерге қол жеткізді. Бұлардың бәрі кітап бетінде оқырман назарына ұсынылып отыр. Сонымен қатар, кітап ішінде орналастырылған QR код көмегімен деректі фильм, сондай-ақ, аудио иллюстрация ретінде танысуға, Ы.Алтынсарин әлемімен кеңірек танысуға мүмкіндік берілген. Екі тілде жарық көріп отырған кітаптың авторлары: Марғұлан Оспанов, Салтанат Өтелбаева. Кітапқа алғысөз жазған ақын, жазушы, филология ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ профессоры, халықаралық шығармашылық Академиясының корреспондент-мүшесі, ҚР мәдениет қайраткері, Қазақстанның құрметті журналисті Ақылбек Шаяхмет. Кітапта Ыбырай Алтынсарин балалық шағы, өскен ортасы, білім алған және қызмет істеген жылдары, шығармашылығы мен педагогикалық қызметі туралы деректер, оның ата-баба шежіресі топтастырылған. Сонымен қатар, Ыбырайдың атасы Балқожа би туралы деректер, оны Шоқай бидің және Сегіз серінің жоқтауы, Балқожа бидің кейін табылған суреті берілген. «Алматыкітап» ЖШС басшылығы ұлт пен ұрпақ жанашыры ретінде танылған тұлғаны жаңа қырынан тануға бағытталған бұл кітаптағы тың деректер мектеп бағдарламасына да енгізілетінін атап өтті.

Алматыкітап баспасы «Даланың таза бұлағы» кітабының электрондық нұсқасын «TopIQ.kz» білім беру платформасына енгізді. Жарыққа шыққанына аз уақыт болса да, ұлы ұстаз жайлы кітап Алматы қаласында өткен «Ұлы Жібек жолымен-2022» халықаралық көрмесі аясында «Жылдың үздік кітабы» номинациясы бойынша Гран-приді иеленді.

Бабамыз жайында жазылған еңбектер кейінгі ұрпақтар үшін рухани-мәдени мұра, Ыбырай Алтынсариннің өмірі мен қызметінің айнасы іспеттес баға жетпес құндылықтар десе болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин алауы. (Төрт бөлімді тарихи роман). 1-2 бөлімдер. Нұрдәулет Ақыш. Көкшетау «Надежда 2050» баспасы 2021. 399 б.
2. Даланың таза бұлағы: / М.Оспанов, С.Өтелбаева // Алматы: «Алматы кітап» баспасы, 2022. 215 б.
3. Әсіпов С. Ұлы ұстаз. Ыбырай Алтынсарин тағылымы. Алматы: «Жазушы», 1991 ж.

СЕКЦИЯ 1

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КУБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

СОЗВУЧИЕ ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИХ ИДЕЙ Ы.АЛТЫНСАРИНА И С.КУБЕЕВА СОВРЕМЕННЫМ ТРЕНДАМ ОБРАЗОВАНИЯ

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӨЗҚАРАСТАРЫНЫҢ БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫМЕН ҮНДЕСТІГІ

Абжанова Акбала Куанышовна
Қостанай педагогикалық колледж оқытушысы
E – mail: abzhanova01@yandex.kz
Абдиханова Күнжанат Оразовна
Қостанай педагогикалық колледж оқытушысы
E – mail: Kunzhanat@yandex.kz
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Жаһандану заманында Ы.Алтынсариннің педагогикалық көзқарастары әлеуметтік – педагогикалық сұрақтарды шешудегі басты әдіс және ұстаным болып табылады.

Түйінді сөздер: *педагогикалық көзқарастар сабақтастығы, оқыту үдерісі, жаһандану мәселесі, педагогикалық үндестік.*

Аннотация

В эпоху глобализации педагогические взгляды И.Алтынсарина являются главным методом и позицией.

Ключевые слова: *преемственность педагогических взглядов, процесс обучения, проблема глобализации, педагогическая гармония.*

Annotation

In the era of globalization, I.Altynsarin's pedagogical views are the main method and position in solving socio – pedagogical issuesв решении социально – педагогических вопросов.

Key words: *continuity of pedagogical views, the learning process, the problem of globalization, pedagogical harmony.*

Халқының ұлы перзенті Ыбырай Алтынсарин қазақ жерінде оқу – ағарту ісін жүзеге асырып,тұңғыш халық ағартушысы атанып қоғамда өзгерісті жасау жолында талмай күресіп, халық игілігі үшін жан аямай еңбек етудің үлгісін көрсетті, бүгінгі күнде білім беру мазмұны Ыбырай Алтынсариннің жасаған игі істерімен жалғасын тауып жатыр десек қателеспейміз. XIX ғасырдың екінші жартысындағы аса көрнекті ағартушы – демократ – Ыбырай Алтынсарин Қазақстандағы қоғамдық ой – пікірдің өркендеу тарихында үлкен орын алды.Ол жас ұрпақты тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді.

Ы.Алтынсарин Қазақстандағы әлеуметтік – педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды. Іргесі қаланбақшы алғашқы мектеп құрылысын, тұңғыш берілетін білімнің бағыт – бағдарын айқындады, қалың бұқараға оның мазмұны мен маңызын түсіндірді, бастауыш мектепке қажетті оқу – құралдарын дайындады.

Мұғалімнің бүгінгі таңдағы ұстанымы қалай жалғасуда? Мектептегі оқушыларға сапалы білім беру нәтижесі мұғалімнің ұстанымына байланысты. Ұстаным дегеніміз не? (Психологтар«ұстаным» ұғымын адамның іс – әрекетке бейімділігімен байланыстырады.Социологтар оны жеке тұлғаның негізгі құндылығы есебінде атап көрсетеді.). Оқыту үдерісінде қалыптасқан көзқарастар мұғалімнің сыныптағы барлық іс – әрекеттеріне әсер етеді.Мұғалімнің ұстанымы – оның көзқарасы, қабылдаған шешімі мен іс – әрекетінің негізі.Педагогикалық ұстаным – бұл педагогтың өзінің тәжірибелік іс – әрекетінде және мінез – құлқында басшылыққа алатын негізгі, бастапқы жағдайлары. Оқыту ұстанымдары – оқытудың мазмұнына, ұйымдастырылуына және әдістемесіне қойылатын талаптар жүйесін анықтайтын негізгі жағдайлар. [2, б. 10]

Ыбырай Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыстағы ең шешуші нәрсе: мұғалімнің ең жақсы оқыту әдістерін таба және балалармен дұрыс сөйлесе білуінде. Үлгілі жолға қойылған, дұрыс тәртібі бар жаңа типті мектеп оқушыларды қызықтырып, оларды мәдениетке, жұмысқа және ой еңбегіне үйретуге, олардың білімге деген ынтасын мейлінше арттыруға тиіс.

Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілілігін арттыруға арналған «Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасының мазмұнынынан кешегі Ыбырай салған жолмен ілгері жылжуды бақылауға болады. Ыбырай Алтынсарин оқыту мен тәрбиелеуде негізгі тұлға мұғалім екенін ұғынып, сапалы білім беретін мұғалімдерді дайындау жолында жұмыс жасаған болса, бұл игі бастама қазіргі таңда мұғалімдердің біліктілігін арттыру курстары арқылы жүзеге асуда. [1, б. 4]

Бүгінгі заман талабына сай білім беруде мұғалімнің алдына қойған басты мақсаты, өз мүддесі мен қоғамдық мүдделерді ұштастыра білетін, зиялы, адамгершілігі мол, денсаулығы мықты жеткіншек тәрбиелеу. Қостанай педагогикалық колледжде де, осы бағытта көптеген жұмыстар жасалуда. Колледждің алдында тұрған басты міндеттердің бірі – білім алушылардың санасына туған халқына деген патриоттық сезім ұялатып, ұлттық рухты сіңіру. Сондай – ақ тілі мен әдебиетін, тарихы мен өнерін қастерлеп, салт дәстүрін меңгерту. Әр білім алушыны дара тұлға деп танып, олардың бойына үнемі оқып үйренсем деген ізденімпаздық қасиет дарыту, оларға өздігінен білімдерін толықтырып тереңдету тәсілдерін жаңа технологиялармен, әдіс тәсілдермен байланыстыра отырып дамыту Ыбырай еңбегімен үндесіп жалғасын тауып отырған іс деп қарауымызға болады.

Алтынсариннің міндеттері мұғалім туралы нұсқаулары – олардың қалай оқу керектігі – оның өз заманындағы методиканы терең және жан – жақты білгенін көрсетеді. Ауызша әңгіменің ойлау мен жазбаша жаттығулардың көптеген әдістері туралы түсіндірмесінде ол балалардың әрбір еңбегінің құр босқа ойсыз жаттауға жұмсалмай, мағыналы және жүйелі болуы керек екенін жазды. Әрі қарай ол балаларды тәрбиелеуде үстіртін және мардымсыз түсініктердің, шалағайлықтың болмауы керектігін ескертті. Ол нашар оқыту мен нашар қарым – қатынас балалардың басын қатырып, шатастыратын ал, керісінше балалар сергек, олармен қарым – қатынас неғұрлым жақсы оқушылардың көңіл – күйіне әсер неғұрлым көп болса, сабақ соғұрлым табысты болатынын нақтылы мысалдар арқылы түсіндірді.

Оқу методтары мен балаларды оқыту тәсілдерін Ыбырай Алтынсарин мұғалімдерге олардың кең тәрбиелік мағынасында түсіндіретін:

а) оқыту методтары – балалардың жүре келе мектепке, сабаққа кейіннен ғылымға, өз бетімен білім алуға құмарландыратын (ынталандыратын, ықыластандыратын) жол

ә) сабақта балалардың ойлау қабілетін арттыратын жаттығулар қажет, мысалы, әңгіме, түсіндіру арқылы оқыту методы. Бұл көрнекілік заттарды және өмір фактілерін пайдалануға көмегін тигізеді: заттарды және құбылыстарды суреттеу, олардың қасиеттерін салыстыру, әр түрлі қортындылар жасау.

Сондықтан да балаларда дұрыс ойлау қабілеті қалыптаса бастайды. [11, б. 4]

«Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасында балаларды оқыту тәсілдері тиімді оқыту, табысты оқыту, сындарлы оқыту тәсілдерімен жалғасын тауып отыр. Оқытудың бұл тәсілдерін қолдануда мұғалім оқушылардың оқуына мүмкіндік тудырады,оқу материалы және өзге де қажетті құралдармен қамтамасыз етеді,ал оқушылар өз кезегінде пән бойынша өз түсініктерін арттыруға ынталы болады – бұл жерде де ұлы ағартушының ұстанымының жаңа заман талабымен үндестігін көруімізге болады. Колледжде педагогиканы оқыту барысында, Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық көзқарастарынан ой түйіндеу үшін, жұмыс бағдарламаларына шығармаларының тәрбиелік мәнін қарастыру жоспарланған. Ұлы педагогтың шығармалары қазіргі уақытта да, өз көкейтестілігін жоймағанын білім алушылардың зерттеулерінен көруге болады. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық көзқарасынан бүкіл әлемдік тәлім тәрбиенің алтын діндегі гуманистік көзқарас, яғни шәкіртке жылы жүректі болу, мұғалім мен оқушы арасындағы ынтымақтастық принциптерінің көрініс тапқанын байқаймыз.

«Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасында оларды жинақтап берілген топтамасын көруімізге болады. [1, б. 10]

Ыбырай Алтынсариннің демократиялық – ағартушылық бағыты оның педагогикалық көзқарасының үш бірдей саласынан көрініс тапты. Біріншіден, бүкіл өмір жолын мектеп ашуға, қазақ балаларын оқуға тартуға, дүние ғылымдарын үйретуге және соған оқу құралдарын жазып шығаруға арнаса, екіншіден, өнегелі ұстаз тәлімгер даярлауға, оларға күнделікті ғылыми – әдістемелік басшылық жасауға көңіл бөлді. Үшіншіден шығармаларында қазақ халқының XIX ғасырдағы қоғамдық өмірінде,болған саяси әлеуметтік мәселелерді жан – жақты қамтып жазуға жұмсады. Ол кез келген шығармаларында шәкірттерді адал, шыншыл, еңбек сүйгіш, өнегелі, өнерлі азамат болуға, зиянды іс – әрекеттен, ұрлық зорлық жатып ішер жалқаулық сияқты жаман әдет жат мінезден бойын аулақ ұстауға шақырады.

Қазақ халқының келешегі тек өнер білімде деп түсінген Алтынсарин өз ойын іске асыруда түрлі тосқауыл, кедергілерге кездесті, бірақ оларды табандылықпен жеңе отырып, өз мақсатына жете білді.

Ұлы ұстаздың қандай да шығармасын алсаң да оқушысының санасын оятып, жасөспірімдерге үлгі – өнеге бererлік, болашағана жол сілтерлік, оларды іс – әрекетке үйретіп өмір танытарлық ой тастайды. Өнерге ұмтылу, Отанын, елін сүю, талаптылық, жігерлілік, ізденімпаздық, кішіпейілділік, махаббат қайырымдылық, адамгершілік, жинақылық тағы басқа осылар тәрізді жақсы мінез құлыққа тәрбиелеуге қажетті мәселелерді қамтиды.

Ыбырай Алтынсарин шығармаларының бүгінгі күнге дейінгі жеткен тәрбиелік мәнінің мазмұны әлі де қолданыста.

Ы.Алтынсариннің ұрпағына қалдырған мұрасы – ұлан – ғайыр. Небәрі жарты ғасырға жуық өмір кешкен ұстаздың өнегелі еңбегі жан – жақты зерттеліп, туған халқының керегіне жарауда.

Оның күні бүгінге дейін мектеп оқушыларының әнұраны іспетті «Кел, балалар, оқылық» атты өлеңінің неге тұрады?! «Біз болмасақ, Сіз барсыз, үміт еткен достарым», – деп өзі бастаған оқу – ағарту жұмыстарының алуан қырлы асқарлы істерін, бүкіл ұлт болашағын келер ұрпағына үлкен үмітпен жүктеп, келешектен қуаныш күткен ұлы ұстаздың тындырғаны көп болса да, түнек құрсауындағы қалың елінің білім нәрінен жаппай сусындатып, ғылым мен өнер үйренуінен армандауымен кеткен.

Ыбырай салған сара жол – бұл күндері қанатын кеңге жайған,тамырын тереңге жіберген, экономикасы мен мәдениеті дамыған тәуелсіз Қазақстан Республикасының білім шаңырақтарында жалғасын табуда. Ы.Алтынсариннның шығармаларын зерттеу арқылы ол шығармалардың жеке тұлғаны қалыптастыруда алатын қаншалықты маңызды екенін көрсету. Ы.Алтынсариннның шығармаларының, соның ішінде әңгімелерінің және өлеңдерінде айтылған мәселелердің әлі күнде өзекті. [11, б. 3]

Ы.Алтынсарин өзінің ұстаздық қызметіне байланысты қазақ жастарын оқытып – тәрбиелеу мәселесін ең негізгі, басты мәселе деп есептеді. Халқы үшін қызмет ететін білімді адамдардың қатарын көбейту аркылы қазақ қоғамынық мешеулігін жоюға болады, сондықтан жастарды оқытып, тәрбиелеуден, тәрбие ісінің құдіретінен артық ешнәрсе жоқ, – деп түйеді Ыбырай. Қазіргі Мемлекет басшысы Қасым–Жомарт Тоқаевтың Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінде берген тапсырмасына сәйкес БҒМ «Оқуға құштар мектеп» жобасын бекіткен болатын.Осы жобаға байланысты,біздің колледжімізде «Оқуға құштар колледж» жобасы жүзеге асуда. Колледжде педагогика пәнін оқыту барысында, Ы.Алтынсарин шығармаларын оқу акциясы жүзеге асырылуда. Ол кезде надандыққа белшесінен батып жатқан елді оқуға шақыру, мәдениеттілікке үндеу айтарлықтай тарихи іс еді. Сол бір тарихи кезеңде әлеуметтік мәні зор үлкен іс, ауыр жүкті арқалаған адамның бірі Ыбырай Алтынсарин болды. Ағартушының өнегелі өмірі мен өрісі биік таланты бір кезде қандай – жарқын да жанды қасиеттерімен көрініп, қазақ мәдениетінің тарихында айқын іздерін қалдырса, қазір де сол асыл да абзал ерекшеліктерін өз бойында сақтауда. Мұның өзі заңды да. Өйткені, әрбір ұлы адам адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды көтереді. Сондықтан, олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан әрбір жаңа ұрпақ, жас қауымға алыстан қол созып, «Жол болсын!» айтып тұрғандай болады, уақыт өткен сайын биіктеп, мән мағынасы мен қадір – қасиеті арта түседі. Мәдениетіміздің тарихында Ыбырай Алтынсарин дәл осындай үркердей санаулы сандақтардың бірі.

Ыбырай Алтынсариннің сол қоғамдық өмірдегі беделін, оның қандай мақсаттағы мәдениет қайраткері ретінде замандастарына танылғанын аңғартып қоймайды, хрестоматиямен нақты танысқан бастапқы аз ғана адамдардың да оның жаңаша мазмұны мен мақсатын дұрыс бағалап, оған лайықты үміт артқанын білдіреді.

Ыбырай Алтынсариннің еңбегі, әдеби шығармаларының бірден – бір жинағы, қазақ жазба әдебиетінің төл басы «Қазақ хрестоматиясы» екенін мақтанышпен айтамыз. «Оқуға құштар колледж» аясында осы хрестоматияны талдап,педагогикалық өзектілігне тоқталдық. Талдау жұмысы барысында бұл еңбектің қазіргі заманда құндылығын жоямағанын жеткізді. Хрестоматияға енгізілген өлең, әңгімелердің балалардың жасына, сана – сезіміне лайықталынып, педагогика ғылымының міндетті түрде тәрбиешілерден талап ететін әдіс мәселесінің берік сақталынуы өз алдына, сонымен қатар жоғарғы аталып өткен оқу, еңбек, талап, мейірімділік, тағы басқа тақырыптарға арнаулы, қолға таяқ ұстатқандай әңгімелерді әдейі, саналы түрде таңдап алғандығын да көрмей кетуге болмайды. Оның «Хрестоматиясының» бірінші беттерінен – ақ балаларды оқуға, өнерге, ұқыптылыққа, тазалыққа, мейірімділікке шақырған әңгімелер мен өлеңдер жиі кездеседі. Мәселен, ол «Кел, балалар, оқылық» деген өлеңінде жастарды білім алуға, өнер үйренуге шақыра келіп, білімді адамның сана – сезімі жоғары, ілтипатты, өнегелі болатынын, адам білім арқылы ғана мақсатыка жететіндігін, әзінің келешектегі жақсы тұр – мысын қамтамасыз ете алатындығын, сөйтіп оқыған адамның өмір сүруі де, еңбек етуі де анағұрлым жеңіл және көңілді, сергек болатынын сөз етеді.. Бұл күндері заман басқа. Қоғам басқа. Дегенмен еңбек ету – ақиқат. Біз баяғы. Ұрпақты кәсіпке баулу – Ыбырай жолын жалғастырушы ұстаздардың басты міндеті. Құр атағы дардай жоғарғы оқу орнын бітіріп, мамандығың бойынша жұмысқа кіруің қиын мамандықтан қарағанда, қарапайым кәсіп иесі болып, «Еңбекпен табылған нанның тәтті» екендігін жас ұрпақтың бойына сіңіру бүгінгі қоғам еншісінде. Ұлттық тәрбие Ыбырай Алтынсарин шығармашыларымен біте қайнап жатыр. Олай болса, біз ұлы жазушыларымызды ұлықтап, өзгеге үлгі етуіміз керек. Шығармалары жемісі таусылмас мәуелі ағаштай, жыл өткен сайын жаңара да жасара береді. Ыбырай Алтынсарин мұрасы осынсымен құнды. [12, б. 9]

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа адамгершілік – рухани тәрбие беру. Қай заманда болмасын адам алдында тұратын ұлы мұраттың ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын сауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Ал саналы ұрпақ қоғамда өзінің білімімен қатар адамгершілік қасиеттерімен, қайырымдылығымен, адалдығымен ардақталатыны бәрімізге аян. Міне, осындай адами қасиеттерді бала бойына қалыптастыруды негізге алып, сол жас жеткіншектерге

тұңғыш рет қалам тербеген ағартушы – педагог Ыбырай Алтынсариннің туындыларында, әсіресе, білімділік пен адамгершілік, еңбекқорлық пен қажыр – қайраттылық біртұтас өріліп отырады.

Жаһандану заманында интернетпен қоректеніп өсіп келе жатқан бала ертеңгі ел тірегі, рухани толық тұлға бола ала ма? Жоқ... өкінішке орай, техника ғасыры бізге жеті түрлі өнер үйретсе де, ұлттық құндылық пен рухани байлықты, сайып келгенде адами қасиеттерді дарыта алмасы хақ. Мағынасы тереңде, ойға ой қосатын шығармаларды оқыту арқылы саналы ұрпақ тәрбиелеуге болады. Ал, әдебиетте адами қасиеттерге тұнып тұрған Ыбырай әңгімелері десек, қателеспейміз. Адамгершілік іспетті ізгі қасиеттерді дамытуда Ыбырай әңгімелерінің құндылығы басым. Шығармаларының қайнары оның халық тұрмысынан яки шындықтан алшақтамаған. Адам әрекеттерін болмысына сәйкес бейнелеп суреттеуде негіз етіп сол адами бағытты ұстанған. Түпкі өзек етіп адам» болуды алған. Демек, Дала қоңырауының адами қағидалары бала тәрбиеулеуде біздің басты міндетімізге айналуы тиіс. Бүгінгі ұстаз Ыбырай Алтынсарин әңгімелерін оқыту арқылы ғана саналы, ел ертеңін ойлайтын, бауырмал, жанашыр ұрпақ тәрбиелей алады.

Алтынсарин өз халқының игілігі үшін қажымай еңбек етіп, дарындылығын, мәдениетке қабілеттілігін дәлелдейді. Ол жастарды жарқын болашақ үшін қажымай күресуге, мәдениеттілікті қабылдап, ұғынуға жол көрсетті. Ол болашаққа деген сенімді қолдады. [12, б. 5]

Алтынсариннің педагогикалық тәрбие қиялдары мен мектеп системасы ғылым мен жалпы білімді жоғары бағалауға, балаға сүйіспеншілікпен қарап, оны қадірлеуге және өз халқының мүддесі үшін қызмет істей алатын жас адамдарды дайындауға негізделіп жазылған және де бүгінмен үндесіп, Мәңгілік еліміздің болашақ азаматтарын тәрбиелеуде зор үлесін қосып отыр десек қателеспейміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасы. Мұқанов М.М. Жас және педагогикалық психология. Алматы, 1981 ж.
2. Қоянбаев Б.Ж. Педагогика. Оқу құралы. Алматы, «Рауан», 1992 ж.
3. Жарықбаев Қ. Ұстаздық еткен жалықпас. Алматы, «мектеп», 1987 ж.
4. Бастауыш мектеп №7, 2001 ж.
5. Әлібаева Ж. Балаларға ұлттық тәлім – тәрбие берудегі әдеп мәселесінің алатын орны.
6. Әлімханов М. Қазақтың халық медицинасы. Алматы: Қазақстан 1992 ж.
7. Бержанов К., Сейталиев Қ. Ауыз әдебиетіндегі адамгершілік, тәрбие мәселелері. Қазақстан мектебі, 1970 ж.
8. Боданов Ж., Болеев К. Қазақтың халық педагогикасы. Жамбыл: 1992 ж.
9. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. «Қазақстан мектебі», 1989 ж.
10. «Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасы. «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ. Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016 ж.
11. Бегежан Сүлейменов «Білім» Алматы, 2003 ж.

УДК 373(091)

РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ Ы.АЛТЫНСАРИНА И С.КУБЕЕВА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Абильгазина Жанар Тулегеновна
учитель истории, педагог – исследователь
Альжанова Салтанат Бозорбаевна
магистр гуманитарных наук, учитель истории, педагог – эксперт
Асембекова Кымбат Хамзаевна
учитель истории, педагог – эксперт
КГУ «Общеобразовательная школа №22
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E-mail: kuzembaeva73@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Статья посвящена анализу педагогических идей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева в контексте современного образовательного процесса. В статье выделяются основные педагогические идеи Ы. Алтынсарына, которые созвучны с современными реалиями. В работе показано, что просветителя Ы.Алтынсарина всегда отличала активная гражданская позиция и патриотизм. Ы.Алтынсарин поднимал наиболее актуальные проблемы, касающиеся сохранения национальной самобытности казахского языка и культуры, развития нации в целом. Последовательно прослежены основные вехи развития творческого пути просветителя Ы.Алтынсарина, раскрыты грани творчества. В работе показано все богатство наследия выдающегося казахского педагога – новатора.

Ключевые слова: *Ы.Алтынсарин, С.Кубеев, педагогические идеи, наследие, современный образовательный процесс.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақала Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің педагогикалық ой – пікірлерін қазіргі оқу – тәрбие үрдісі контекстінде талдауға арналған. Мақалада қазіргі шындыққа сәйкес келетін Ыбрай Алтынсариннің негізгі педагогиқалық идеялары көрсетілген. Мақалада ағартушы Ы.Алтынсариннің қай кезде де белсенді азаматтық ұстанымымен, ұлтжандылығымен ерекшеленетіні көрсетілген. Ы.Алтынсарин қазақ тілі мен мәдениетінің ұлттық болмысын сақтау, тұтастай алғанда ұлттың дамуына қатысты өзекті мәселелерді көтерді. Ағартушы Ы.Алтынсариннің шығармашылық жолының дамуындағы негізгі белестері дәйекті түрде қадағаланады, шығармашылық қырлары ашылады. Шығарма қазақтың көрнекті педагог – жаңашыл мұрасының барлық байлығын көрсетеді.

Түйінді сөздер: *Ы.Алтынсарин, С.Көбеев, педагогикалық идеялар, мұралар, қазіргі оқу – тәрбие процесі.*

Abstract

Relevance and goal. The article is devoted to the analysis of the pedagogical ideas of Y. Altynsarin and S. Kubeev in the specialty of the modern educational process. The article highlights the main pedagogical ideas. Altynsaryn, which are consonant with state realities. The paper shows that the educator. Altynsarin has always been distinguished by an active civic position and patriotism. Y.Altynsarin raised the most urgent problems concerning the preservation of the national identity of the Kazakh language and culture, the development of the nation as a whole. The main milestones in the development of the creative path of the educator Y. Altynsarin are consistently traced, the facets of creativity are revealed. The work shows all the richness of the heritage of the outstanding Kazakh teacher – innovator.

Key words: *Y.Altynsarin, S.Kubeev, pedagogical ideas, heritage, modern educational process.*

Как будет развиваться страна, в значительной мере зависит от уровня образованности ее граждан. Поэтому важнейшая задача общества – обучение и воспитание подрастающего поколения. Важнейшей целью современного образования, общества и государства является воспитание, высоконравственного, ответственного, творческого, инициативного, компетентного гражданина Казахстана.

«Современные реалии бывают настолько опасными для детей, что их энергию и любознательность нужно направить в правильное русло. Ведь дети – это будущее нашего государства» – отметил в Послании народу Казахстана президент Касым – Жомарт Токаев [1].

Сегодня, мы хотим обратиться к педагогическому наследию выдающихся педагогов, общественных деятелей Ибраю Алтынсарину и Спандияру Кубееву.

Виднейший представитель общественно – педагогической мысли в Казахстане Ибрагим Алтынсарин (1841–1889) был одним из первых казахских просветителей, вся деятельность которого полностью была посвящена служению народу.

Всю свою жизнь Алтынсарин посвятил просвещению родного народа. «Народ казахский сам по себе представляет благодатную почву для образования», – писал он.

Расцвет творчества И.Алтынсарина приходится на 60–80 годы прошлого столетия, когда процесс присоединения Казахстана к России уже был закончен. Огромное значение для Казахстана в этот период приобретает пропаганда передовой русской демократической культуры. И.Алтынсарин стремился ознакомить казахов с жизнью русского народа и его прогрессивными устремлениями. Он верил ,что молодежь, овладев русским языком, скорее приобщится к передовой русской культуре и тем самым окажет активное воздействие на экономическое и культурное развитие степи.

Как по роду деятельности, так и по характеру творчества Ы.Алтынсарин был прежде всего педагогом – просветителем. Его педагогическая и литературная деятельность органически связаны. В художественных произведениях он еще более углублял и развивал свои педагогические мысли, пропагандировал и разъяснял передовые идеи.

Педагогическая деятельность Ы.Алтынсарина началась в 1864 году. С этого момента и до конца жизни он много работал над созданием в казахской степи новых школ русского типа, изучает труды русских прогрессивных педагогов и писателей [2, с. 32].

В педагогической деятельности Алтынсарина большое место занимают вопросы воспитания и обучения детей.

Он говорил: «Будущее народа – в школе, только школа откроет глаза казахского народа, приведет к светлой жизни».

Основное назначение школы Алтынсарин видел в формировании у учеников высокой нравственности. Он не отвергает ислам, он не против обучения исламу, но религия должна согласовываться с наукой и техникой и содействовать нравственному воспитанию молодежи».

Ыбрай Алтынсарин при создании «Казахской хрестоматии» использовал в своих трудах священную книгу мусульман Коран, хадисы пророка Мухаммеда, высказывания мыслителей и мудрецов Востока и Запада, использовал богатства казахского устного народного творчества и традиции, ценности исламской культуры.

Великий учитель, в «Казахской хрестоматии » затрагивает аспекты основ нашей духовности и доводит до детей значение примеров воспитания , желает внедрения их в национальное сознание народа [3, с. 18].

Просветитель придавал особое внимание приобщения молодого поколения к труду. Смысл труда не в том чтобы обеспечить личное благополучие, удовлетворение, а должно быть социальное значение. «Присвоение чужого труда – порок».

«Труд – суть и смысл человеческой жизни, только труд поднимает человека на новые вершины добра и благонравия, только честно трудящийся человек способен почувствовать истинное удовольствие от жизни».

Он придавал огромное значение роли учителя как главного двигателя всего учебного и воспитательного процесса в школах. Он понимал, что основа школы – учитель. Ставил во главу угла необходимость максимальной любви учителей к своим ученикам и снискания их уважения а также уважения со стороны родителей учеников. И тогда можно будет достигнуть целей, стоящих перед воспитанием и образованием [4].

Алтынсарин указывал учителю, что он «никогда не должен забывать с кем имеет дело. Он имеет дело с детьми, которые, если не понимают что – либо, то учитель должен пенять не на учеников, а на самого себя, что не может довести их до понимания. Должен он обращаться с детьми кротко, не раздражительно, терпеливо и объяснить каждый предмет охотно и простым языком, без выученных фраз и ненужных терминов», ибо «наглядное обучение основано именно на простоте учебных приемов и удобопонятностных учительских объяснений [5, с. 171–172].

Имя Ибрая Алтынсарина, его педагогические идеи, произведения получили широкое распространение не только на казахской земле, но и за рубежом. Особенно этот процесс заметен в школах с родственными нам языкам, где большинство начальных классов руководствуются педагогическими концепциями выдающегося наставника.

В статье М.Станчиц (Белорусия) «Осуществление идеи И.Алтынсарина о гуманизации образования в новых школах Белоруссии», автор публикации рассказывает о том, что в педагогической практике Ибрая Алтынсарина исключительное внимание уделяется воспитанию в ребенке гуманного верования, любви к Отечеству, честности, а более всего трудолюбия, и именно опыт развития в ученике благонравия вызывает сильную симпатию.

Одним из представителей казахской демократической интеллигенции начала 20 века был известный писатель, педагог Спандияр Кубеев.

Спандияр Кубеев еще с детства был наслышан об Ибрае Алтынсарине. Об этом он красиво повествуетв автобиографическом романе «Орындалган арман» («Исполненная мечта»).

Волостной управитель не разрешает Спандияру как сыну бедного учиться в школе. Однажды Спандияр с отцом встречают нечаянно Ибрая Алтынсарина. После чего Ыбрай разъясняет волостному, что для учебы в школе нет разницы в социальном положении, что школы открыты для всех детей – в первую очередь детей бедных семейств. И Спандияр с помощью Ибрая Алтынсарина был принят в школу. Спандияр Кобеев в 1887–1892 годы учится в школе Ибрая, далее в 1892–1895 годах – в начальной школе Карагайлыколя, в 1895–1897 годах в русско – казахской школе г.Костаная. В 1898–1901 годах он обучается и успешно заканчивает двухгодичные педагогические курсы, получает диплом учителя начальной школы. Идет по стопам Ибрая и становится учителем.

Казахская пословица гласит: «Встретишь родник – помоги ему пробиться». Следуя по стопам Ибрая Алтынсарина, Спандияр Кубеев сделал много для открытия талантов, для развития мысли Спандияр Кубеев в своей педагогической деятельности следует идеям своего учителя Ы.Алтынсарина.

В своей творческой деятельности он повседневно увязывал писательское ремесло со своей любимой работой педагога – воспитателя. Работать учителем С.Кубеев начал с 1901 года С этого времени и до последнего дня своей жизни он ни разу не отрывался от педагогической деятельности.

Кубеева – писателя нельзя рассматривать отдельно от Кубеева – педагога. Он стал воспитателем молодого поколения с раннего периода своей жизни.

«Когда я был учителем в ауле «Кишикум», – рассказывает Кубеев, – я, бывало, всегда в свободное время собирал жителей аула и сообщал им краткие сведения по естествознанию, географии, истории и другим дисциплинам...» [5, с. 95].

Кубеев посвятил свою жизнь делу просвещения и его художественные произведения тоже были подчинены этой цели. Это в первую очередь относится к роману «Калым». «Я был одним из тех, кто проповедовал народное просвещение, всеобщее обучение детей, … стремился ликвидировать неграмотность, считая это единственным средством в борьбе против феодального невежеств, против устарелых, косных, грубых обычаев, говорит автор в мемуарах «Сбывшиеся мечты» [5, с. 99].

Важно отметить, что С.Кубеев всегда был активным борцом против засорения казахского языка чужеродными арабизмами и архаическими оборотами речи [5, с. 105].

Педагог С.Кубеев высоко оценивает роль школы в воспитании и образовании подрастающего поколения. В своей педагогической деятельности придерживается следующих принципов:

– необходимость прямого контакта учителя и ученика;
– индивидуальный подход к каждому ученику;
– воспитание казахстанского патриотизма;
– профессиональное образование.

По мнению Ы.Алтынсарина и С.Кубеева главная цель воспитания – воспитание патриота своего Отечества, духовно и физически развитой, образованной личности.

Список литературы:

1. Послание Главы государства Касым–Жомарта Токаева народу Казахстана. Казахстан в новой реальности: время действий, 1 сентября 2020 г.
2. Сборник статей о казахской литературе – казахское государственное издательство художественной литературы Алма – Ата 1957 г. 181 с.
3. Оспанов С., «Неугасимое пламя» Костанай 2018 г. 350 с.
4. Шалабаев Б. История казахского романа Алма – Ата: «Мектеп» 1975 г. 208 с.
5. Собрание сочинений Ы. Алтынсарина, т.2 Алма – Ата 1976 г. 141 с.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Абишева Нургуль Шаймерденовна
тәрбиеші
«Ыбырый Алтынсарин атындағы мамандандырылған
мектеп – гимназия – интернат»
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: nurgul_abisheva71@mail.ru

Аңдатпа

Мақаланың зертеу өзектілігіне келер болсақ, қазіргі білімберу кезінде Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің ағартушылық идеяларына жүгіну заманауи білім беруді одан әрі дамыта түседі. Себебі Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің ағартушылық идеялары қазіргі кезде де өзектілігін жоғалтқан жоқ. Мақаланың зертеу мақсаты Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігін ашып көрсету.

Түйінді сөздер: *білім, ағартушылық, ұстаз, тәрбие, оқушы.*

Аннотация

Что касается актуальности исследования статьи, то при современном образовании обращение к идеям просвещения Ы.Алтынсарина и С.Кубеева будет способствовать дальнейшему развитию современного образования. Потому что идеи просвещения И.Алтынсарина и С.Кубеева не утратили своей актуальности и сегодня. Цель исследования – раскрыть созвучие просветительских идей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева современным трендам образования.

Ключевые слова: *образование, просвещение, учитель, воспитание, ученик.*

Abstract

As for the relevance of the article, in modern education, the appeal to the Enlightenment ideas of Y.Altynsarin and S.Kubeev will further develop modern education. Because the ideas of the Enlightenment of Y.Altynsarin and S.Kubeev have not lost their relevance today. The purpose of the article is to reveal the harmony of the ideas of the Enlightenment in the modern direction of education of Y.Altynsarin and S.Kubeev.

Key words: *education, enlightenment, teacher, upbringing, pupil.*

Қазіргі өмір сүру жағдайлары, жаңа бағдарламалар жан-жақты дамыған тұлғаны тәрбиелеуді талап етеді, ал оның берік негізі бастауыш сыныптарда қалануы керек. Тәуелсіздік алғаннан кейін Қазақстан оқушыларды оқытудың қалыптасқан тәсілдерін түбегейлі қайта қарау қажеттілігіне тап болды және мектептерге көп көңіл бөлінді.

Жан – жақты дамыған тұлғаны тәрбиелеуде жаңа мемлекеттік стандарттар, интерактивті оқыту, жаңа типтегі адам, кешенді тәрбие талап етіледі. Алайда, бүгінгі таңда басты міндеттердің бірі – білім беру. Білім барлық уақытта үлкен мәнге ие болды, бірақ әсіресе қазір бәсекеге қабілетті қоғамның дамуы жағдайында бұл міндет – сапалыбілім алу – бұрынғыданда өзекті болып табылады.

Біздің болашаққа жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашу үшін жаңа мүмкіндіктер жасаумен байланысты. XXI ғасырдағы дамыған ел – белсенді, білімді және дені сау азаматтар. Біздің өскелең ұрпағымыздың болашағының негізін қалау, бізге, мұғалімдерге тиесілі болу – өйткені

балалар, әдетте, оқу мен тәрбиеде дұрыс бағытта үйлесімді дамыған тұлғаны алуға болатын материал болып табылады.

Қалай сапалы білім беруге болады, балаға әлемдік нарықты дамытуға бағытталған негізді қалай құруға болады? Бұл міндет әр мұғалім оқушылардың мүмкіндіктерін біле отырып, олардың танымдық қызығушылықтарын талдай отырып, шығармашылық, жеке шешімге жүгінген жағдайда ғана мүмкін болады. Барлық уақытта бастауыш білімге ерекше назар аударылды. Мұны әйгілі тарихи тұлғалардың мәлімдемелері растайды. Бүгін мен белгілі қазақ ағартушысы Ыбырай Алтынсарин және Спандияр Көбеевке жүгінгім келеді.

Ибырай Алтынсарин Қазақстан тарихына көрнекті ағартушы, педагог, қоғам қайраткері ретінде енді. Бүгін республикадағы білім беру реформасы туралы айта отырып, оның педагогикалық мұрасын еске түсірмей кетуге болмайды.

Ы.Алтынсариннің ағартушылық идеялары қазақ халқының экономикалық және мәдени артта қалушылығын бұзуға бағытталған. Ол қазақ халқын өркениетті халықтар қатарынан көруге құмар болды. Ы.Алтынсариннің пікірінше, бұл мақсатқа жету үшін ең алдымен патриархалдық – рулық жүйенің бүкіл құрылымын түбегейлі қайта құру қажет. Ол білім беруді мақсат ретінде емес , құрал ретінде, әлеуметтік ортаны өзгерту үшін белсенді күресу үшін жастарды игеруі керек қару ретінде қарастырды. Ы.Алтынсарин бүкіл өмірін туған халқының ағартуына арнады. «Қазақ халқының өзі білім алу үшін құнарлы жер болып табылады», – деп жазды ол. Олар ағартушылықты прогрестің ажырамас бөлігі ретінде қарастырды, онсыз бүкіл ұлттың дамуы мүмкін болмады.

Ы.Алтынсарин мектепте берілетін білім мен дағдыларды ресми білім тұрғысынан емес, олардың нақты пайдасын, өмірінің өтпелі кезеңіндегі халық үшін пайдасын ескере отырып бағалады. Ол мектептің адамгершілік – тәрбиелік рөліне үлкен мән берді бастапқы тәрбие балада «шенеунік емес, ақын емес, қолөнерші емес, адам» ретінде көрінуі керек. Ы.Алтынсарин мектептің негізгі мақсатын оқушылардың бойында жоғары адамгершілікті қалыптастыруда, олардың бастауыш ғылыми білімді игеруінде, жаратылыстану – ғылыми дүниетанымды дамытуда көрді. Ы.Алтынсарин озық мәдениеттің жаршысы бола отырып, жастардың ғылымға деген қызығушылығын, еңбекке деген сүйіспеншілігін қалыптастыруға ерекше назар аударды, оны халыққа қызмет етуге шақырды, ондағы адамгершілік сезімін дамытты және бұл қасиеттер адамға ерте жастан сіңірілуі керек екенін түсінді, сондықтан ол өзінің барлық күш – жігерін, білімін, энергиясын жас ұрпақты тәрбиелеуге берді [1, б. 20].

Ы.Алтынсариннің оқулық материалдарындағы еңбек тәрбиесі мәселелері орталық орындардың бірін алады – бұл еңбектің психологиялық және тәрбиелік тұрғыдан принципті маңыздылығын атап өтті.

Тәрбие адамның ақыл – ойын дамытып, оған белгілі көлемдегі ақпарат беріп қана қоймай, ондағы байыпты еңбекке деген құштарлықты оятуы керек, онсыз оның өмірі лайықты да, бақытты да бола алмайды. «Еңбекке деген сүйіспеншілік адамның бойындағы адамгершілікті нығайтады», – деді Алтынсарин. Еңбектің мәні, Алтынсаринді түсінудегі еңбектің мәні адамның жеке әл – ауқатын қамтамасыз ететіндігінде немесе оған қанағат пен ішкі тыныштық әкелетіндігінде ғана емес. Оның басты талпынысы–қазақтардыңбалаларын өз халқына пайдалы болатындай етіп оқыту және егіншілік пен өнеркәсіптің жетістіктеріне баулу [2, б. 13].

ыбырай Алтынсарин бүкіл өмірін далаға ғылым мен білім алып келген демократиялық зиялы қауымның алғашқы кадрларын дайындауға арнады. Төрт екі сыныпты училище, жеті болыстық мектеп, Орскіде мұғалімдер мектебі, Торғайда қолөнер училищесі, Ырғызда әйелдер мектебі ашылды. Алтынсарин құрған қазақ халық мектептері бұқара арасында озық демократиялық мәдениетті таратудың алғашқы бекінісі болды. Ол тәрбиелеген алғашқы халық ұстаздары – қазақтар оның жолсерігі болды, Ибырай Алтынсарин бастаған прогрессивті істің ізбасарлары болды.

Сол ізбасарлардың бірі 20 ғасырдың басындағы қазақ демократиялық зиялыларының өкілдерінің бірі белгілі жазушысы, педагогы Спандияр Көбеев болды. Қостанай орыс – қазақ училищесін бітіргеннен кейін ауыл мұғалімдерін даярлау бойынша педагогикалық сыныпта оқуын жалғастырады. 1901 жылдан бастап Қостанай облысы Ырғыз уезінің Кішіқұм ауылында бастауыш мектеп мұғалімі болып жұмыс істейді. С.Көбеевтің қоғамдық – саяси және педагогикалық көзқарастарының қалыптасуына 1905–1907 жылдардағы бірінші орыс революциясы үлкен әсер етті. 1910 жылы оның авторлығымен «Үлгілі тәржіма» хрестоматиясы жарық көрді, оған үлкен тәрбиелік мәні бар Крыловтың 37 ертегісі кірді. 1912 жылы С.Көбеев екінші оқу құралын – «Үлгілі бала» оқулығын жариялады. Бұл жұмыстың педагогикалық маңыздылығы автордың жастарды шығармашылыққа, білімге, адамгершілікке, әділдікке, адалдыққа, әдептілікке тәрбиелеуге шақыруы болды. Бұл жұмыстың тәрбиелік құндылығын жазушы Сәбит Мұқанов жоғары бағалады. Жазушы, педагог С.Көбеев мектептің өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі рөлін жоғары бағалайды. Хрестоматияда әйгілі орыс педагогтарының, жазушыларының шығармалары кеңінен қолданылады – Л.Н.Толстойдың «Азбука», К.Д.Ушинскийдің «Родное слово», «Детский мир и хрестоматия». Спандияр Кубеев қазақ әдебиетінің дамуына да елеулі үлес қосты [3, б. 34].

Педагогикалық жұмыста, Алтынсариннің пікірінше, мұның бәрі мұғалімнің оқытудың ең жақсы тәсілдерін таба білуі және балалармен дұрыс қарым – қатынаста болуы туралы.Қазіргі уақытта

Ы.Алтынсариннің шығармашылығы өзекті болып қала береді. Мысалы, Мен өз жұмысымда оқушылардың өзара сыйластық, мейірімділік, өзара көмек қасиеттерін тәрбиелейтін Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің астарлы әңгімелерін жиі қолданамын.

Қазақ мектебіне қатысты дидактикалық міндеттерді қоюда және шешуде Ы.Алтынсарин мектепте тәртіп пен ұйымшылдықты, оқу процесінде берік режимді және оқушылар арасында тәртіпті орнатуға ұмтыла отырып, алға үлкен қадам жасады. Ы.Алтынсариннің мұғалімнің міндеттері туралы нұсқауы – оларды қалай оқыту керек, оқушыларға қатысты – оларды қалай үйрену керек – оныңзаманауи әдістеме ережелерінде терең және жан – жақты хабардар екендігін көрсетеді. Мен үшін оның шығармашылығы сабаққа дайындалу кезінде көптеген түрлі нұсқаларды қамтиды: мен оның өлеңдерін оқу және тәрбие жұмыстарында жұмыс істегенде қолданамын. Ауызша сөйлесудің әртүрлі әдістері туралы түсініктеме беру. Ақыл – ой және жазу жаттығулары, ол балалардың кез – келген еңбегі мағынасыз тістерге жұмсалмай, мағынасы мен жүйесі болуы үшін жазды. Балалар неғұрлым жігерлі болса, соғұрлым оларды үйрету жақсы болады, оқушыларға моральдық әсер неғұрлым көп болса, сабақтар соғұрлым сәтті болады [4, б. 17].

Ы.Алтынсарин мен С.Көбеев балаларды оқытудың оқу әдістері мен тәсілдерін мұғалімдерге олардың кең тәрбиелік мәнін түсіндірді. Алтынсариннің есімімен Қазақстанда әйелдер білімінің басталуы да байланысты. Ол осы мектептерде жергілікті халықтың қажеттіліктеріне сәйкес дайындалған, көшпелі өмірден отырықшы күйге өткен оқыту мен қолөнерді енгізді.

Ы.Алтынсариннің «Кел, балалар оқылық» өлеңін мен әдеби оқу және қазақ тілі сабақтарында жиі қолданамын. Педагогиканың тәрбиелік мұраттары және Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің мектеп жүйесі ғылым мен жалпы білім беруді жоғары бағалауға, балаға деген сүйіспеншілікке және оның жеке басын құрметтеуге, өзхалқының пайдасына қызмет ете алатын жастарды дайындау мақсатына негізделген. Бастауыш сыныптардың мектеп бағдарламасында, Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің шығармашылығын зерделеу кезінде оқушыларға оның педагогикалық және ағартушылық жұмысын мүмкіндігінше ашуға, оның титаникалық еңбегі туралы балаларды оқытуға арналған ілімді енгізу туралы айтуға тырысамын. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевмектептің негізгі міндеті оқушыларға нақты білім беру туралы хабарлау деп санады, оқушылардың бұл білімді көрнекі түрде игеруіне қол жеткізді.

Мектеп айналадағы халық арасында мәдениеттің шынайы ошағына айналуы, қазақ халқының сауатты бөлігі ғылыми – танымал кітаптарды оқи алатындай жақсы кітапханаға ие болуы тиіс. Мектептегі мұғалім – тәрбиеші – істің сәттілігін шешеді, бәрі оған, педагогикалық жұмысқа дайындалуына, өз ісіне деген сүйіспеншілігіне байланысты. Мектептің құрылысы – бұл халықтың ісі; үкіметтен тіпті қаражат талап етілмейді, егер ол мектептерді ашуға рұқсат берсе және олардың білім беру және тәрбие жұмысына кедергі келтірмесе.

Тарихшылдық қағидатына сүйене отырып, Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің реформаторлық қызметін мен оның заманынан бастап қарастырдым, егер ол біздің замандасымыз болса, онда ағартушы – педагог өзінің барлық талантын білім беруді дамытудың заманауи тұжырымдамасын іске асыруға бағыттаған болар еді. Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту тұжырымдамасын оқи отырып, сіз оның қызметімен еріксіз параллель жүргізесіз және көптеген байланыс нүктелерін, көптеген жалпы мәселелерді көресіз.

Қазіргі уақытта Қазақстанды әлемдік қоғамдастық нарықтық экономикасы бар мемлекет ретінде таныды. Тәуелсіздік алудың қысқа тарихи кезеңінде Қазақстан жаңа прогрессивті технологияларды пайдалана отырып, әлемдік өркениетке ықпалдаса отырып, экономикада серпіліс жасады. Елдің әлеуметтік – экономикалық даму перспективалары айқындалды. Бұл тұрғыда қазіргі заманғы білім беру жүйесінің, адами капиталдың қоғам өмірінің жаңа деңгейінің негізін құрайтын және елдің экономикалық күші мен ұлттық қауіпсіздігінің маңызды факторлары, базасы болып табылатын әлеуметтік даму деңгейінің критерийлері ретіндегі рөлі мен маңызы артып келеді. Өз кезегінде, қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер білімге әсер етеді, одан ұтқырлықты және жаңа тарихи кезеңнің шындығына барабар жауап беруді талап етеді және тұтастай алғанда экономиканың даму қажеттіліктеріне сәйкес келуі керек. Жоғарыда айтқанымыздай, Ы.Алтынсарин мен С.Көбеев те өз заманында сол мәселелерді шешкен. Қазақстандық білім беру жүйесі білім берудің ескірген әдіснамалық базасы, оның әлемдік білім беру кеңістігіне кезең – кезеңімен кіруі үшін жеткіліксіз құрылымы мен мазмұны жағдайында дамиды.

Нәтижесінде білім бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейіндегі түлектің нақты моделінде көрініс табуы керек. Қазақстанның болашағы негізінен мұғалімнің әлеуметтік – экономикалық және рухани – адамгершілік құндылықтар жүйесінде қандай орын алатынына байланысты.

Қорытындылай келе, Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің ағартушылық қызметінде де, Қазақстан Республикасының 12 жылдық орта білім беру тұжырымдамасында да басты мақсат шетелдік мамандардың тәжірибесін пайдалана отырып, қазақстандық білім беруді сұранысқа ие нәтижеге бағдарланатындай етіп ұйымдастыруға болатындығын көрсету екенін атап өткен жөн.

Тек «алынған» білім ғана берік, яғни мазмұны ақпарат көзінен белсенді танымдық іс – әрекеттің құралына ауысады. Оқушының субъективті тәжірибесін өзектендіру – оқушының білімінің,

іскерлігінің, дағдыларының жеке багажын байытуға бағытталған қолайлы оқу өзара іс – қимылын жасау үшін қажетті шарттардың бірі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин И. Собрание сочинений в трех томах. Астана.: Проспект, 2017 г. 157 с.
2. Алтынсарин И. Избранные произведения. Астана, 2018 г.
3. Қирабаев С. Көп томдық шығармалар жинағы. 1 т. Алматы, 2007 г. 141 б.
4. Алтынсарин И. Педагогические идеи и просветительская деятельность. Астана, 2019 г.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВ – БІЛІМНІҢ ІРГЕТАСЫН ҚАЛАҒАН АҒАРТУШЫЛАР

Абуталипова Нұргүл Нұрланқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігібілім басқармасының
«Қарасу ауданы білім бөлімінің Октябрь
жалпы білім беретін мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесінің
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: nurgul.abutalipova@bk.ru

Аңдатпа

Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім беру саласына қосқан үлесіжәне ағартушылық идеяларының сабақтастығы қарастырылады.

Түйінді сөздер: *ағартушы, білім, әдеби шығармалары, әдеби мұра.*

Аннотация

В данной статье рассматривается вклад Ы.Алтынсарина и С.Кубеева в сферу образования и преемственность просветительских идей.

Ключевые слова: *просветитель, знание, литературные произведения, литературное наследие.*

Annotation

This article discusses the contribution of I.Altynsarina and S.Kubeev in the field of education and the continuity of educational ideas.

Key words: *educator, education, literary works, literary heritage.*

Білім жайында жер бетіндегі ақын жазушылардың барлығы қалам тербеді. Нақыл, қанатты, ұлағатты ой айтып, көптеген ереулі істер атқарылып, бізге құнды мұра етіп қалдырды. Біздің елімізде білім беру мазмұнын жаңарту жолында білім беру құрылымы мен мазмұнына елеулі өзгерістер енгізілуде. Білім беру саласындағы мұғалімге қойылатын қазіргі мақсаты – ұлы ағартушыларымыздың, Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев, салған сара жолымен, оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие және білім беруде олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен тығыз байланысты ұйымдастыру, білімге деген құмарлығын ояту, әр сабақта оқушыларды ойлануға өздігінен ізденіс жасауға дағдыландырып, өз ойын ауызша да , жазбаша да жинақтап жеткізе білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет – ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру – әрбір ұстаздың алдына қойылған борышы деп санаймын.

Қазақ халқының ұлы ағартушысы Ыбырай Алтынсарин қазақ жеріндебілім саласындаереулі еңбектерімен ерекшеленіп,қоғамдағы өзгерістерді жасау жолында талмай еңбек етіп, халықтың тұңғышағартушысы атанды, өз халықның игілігі үшін жан аямай еңбек етіп, қазіргі күнде білім беру мазмұны оныңатқарған игі істерімен жалғасын тауып жатыр десек қателеспейміз. Ұлы ұстаз оқыту мен тәрбиелеуде негізгі тұлға мұғалім екенін түсініп, сапалы білім беретін ұстаздарды дайындау жолында жұмыс жасаған болса, бұл игі бастама әлі күнге дейінжалғасын тауып, күшін жойған емес. Ыбырай Алтынсариннің өмір жолы, ұстаздық ісі, еңбек еткен ортасы, жалпы әлеуметтік істері өзгешелеу. Бұның бір себебі, біріншіден, Ыбырай Алтынсарин Шоқан Уалиханов пен Абай Құнанбаевтың сияқты ұлы тұлғалардың туған халқын мәдениетті халықтар қатарынан көргісі келген арманын өз қолымен іске асырды. Ол – халық үшін тың үлгімен, ең алғаш болып мектеп ашып, оқу құралдарын жазып жинақтаған жаңашыл – педагог. Екіншіден, өз шығармаларын қос тілде бірдей жазған ұлы жазушы. Үшіншіден, соқтықпалы соқпақты, дүбірлі кезеңдерде елімен бірге болып, оның барлық ауыртпалығын бөліскен. Бүгінгі күнмен айтқанда, Ыбырай атамыздың шығармашылығы мен өмір жолы инновациялық

идеялармен іс – әрекеттерден тұрады. Оның шығармашылығына арналған зерттеулерге сүйенсек, өзінің қолға алған барлық істерінде тұңғыш, негізін қалаушы, көшбасшы ретінде көрінеді. Соның бір айғағы, қазақ халқының әдебиет тарихында алғашқы балалар жазушысы болуы. Ол өз шығармаларында балаларды өнерлі, адал, шыншыл, еңбексүйгіш азамат болуға шақырған. Қазақ халқының болашағы тек білімде екенін жақсы білген Ы.Алтынсарин өз ойын жүзеге асыруда көптеген қиындықтарға жолықсада, оларды табандылықпен жеңіп, іске асыра білді. Ағарту ісіне бар ынтасымен кіріскен ол ауыл – ауылдарды аралап халқына білімнің маңыздылығын түсіндірді. Осылай таянбай жүргізген үгіт – насихат жұмыстарының арқасында, халықтың білімге құштарлығын оятып, ауыл мектептеріндегі оқушылар саны арта түсті.

Бір Аллаға сыйынып,
Мұңтаздай боп киініп.
Ұстаздарға иіліп,
Кел, бабалар оқылық, –

деп басталатын әйгілі өлең шумақтары жасөспірімдердің сауатын ашып, білімалуға ғана емес, сонымен қатар, рухани байлықты азық етуге шақырады. Өнер – білім құдыретін өлеңмен өрнектеген ұлы ұстаздың өсите өлеңдерінің тілі көркем, ойы терең. Оның шығармалары табиғаттың сұлулығын, әсемдігін, пендешілік пен кісілікті, адамгершілік пен азғындықты, білімділік пен надандықты, жастық пен кәрілікті, сонымен қатар, шындық пен әділетсіздікті шынайы көркемдік шеберлікпен сипаттап, философиялық ой түйіндейді.

Ыбырай Алтынсарин қазақ мектептері үшін мұғалімнің маңыздылығын жақсы түсініп, оларды дайындау туралы мәселеге орасан зор көңіл бөлді. «Біздің жұмысымызда қазақ мектептерінің бүкіл болашағы, көбінесе қазір бастап отырған іске байланысты. Сондықтан білікті мұғалім – бәрінен де жоғары деп бағалаймын» деген ұлы ағартушының сөзінен – ақ, мұғалімдердіңорны ерекше екенін, зор үміт күтетінін байқауға болады. Қарапайым халық мектептері үшін мұғалімбарлық мәселені шешеді деп сенді. Сонымен қатар, қазақ даласындағы озық педагогикалық ойды жалғастырушылардың бірі болған. Ол К.Д.Ушинскийдің, Л.Н.Толстойдың, И.И.Паульсонктың педагогикалық көзқарастарын зерттеп, педагогика саласына зор үлесін қосты. Ы.Алтынсариннің орыс тілі мен қазақ тілін жеке пән ретінде оқыту , белгілі жүйемен сабақ жүргізу, оқу мазмұнын анықтауда баланың білім дәрежесін ескеру туралы пікірлері әлі күнге дейін өз күшін жоймай, бағалы, құнды дүние ретінде қолданылып жүр. Ол оқыту ережелерін қазақ мектептеріндегі білім берудің ерекшеліктеріне байланысты қолдану керектігін айтқан және оқыту ісінде жас ұрпаққа жүйелі білім беру, ақыл – ойын дамытуды ұсынған. Сонымен қатар, жастарды тәрбиелеу отбасында, мектепте және әдебиет арқылы жүзеге асуы керек деп көрсеткен.

Ыбырай Алтынсарин – қазақтың жазба әдебиетінің негізін қалаушылардың бірі. Оның поэзия дәстүрін қазақ елінің ұлы ақыны Абай Құнанбаев, одан соң оның шәкірті Спандияр Көбеев дамыта түсті. Сол себепті, Спандияр Көбеев – Ыбырай Алтынсарин үлгісіндегі педагог – жазушы деп танылған. Өз ұстазына еліктеп, ол ағартушылық идеясын педагогтік қызмет арқылы жүзеге асырған. Сол негізде, өз ұстазы Ыбырай Алтынсарин негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократиялық, ағартушылық идеяны әрі қарай жалғастырып, заманға сай дамыта алды. «Мұғалім әлеуметтік әділетілік пен адамгершіліктің жаршысы болуы тиіс», – дейді гуманист – педагог Ыбырай Алтынсариннің шәкірті Спандияр Көбеев. Жастайынан ұлы ұстазының ағартушылық, ұстаздық жолын үлгі тұтынған Спандияр енді мақсатына жетіп, алған білімін ел ішіне таратуға мүмкіндік туғанын өз естеліктеріндетолық суреттеген. «Алдымда туып өскен ауылым. Мәденеиттен кенже қалған қараңғы ауыл. Менің ендігі өмірім сол ауылда өтпекші. Сол ауылда қолдан келгенше мәдениет шам – шырағын жақпақшымын. Бір кездегі өзім сияқты кіршіксіз, таза, уыз тілекті жас жеткіншектерді оқытып, көзін ашып, ғылым жолына мәдениет соқпағына түсіремін деп асығып келемін».Болашақ педагог – жазушы өзінің өмірлік мұратын мұғалімдікпен ұштастырады. Ыбырай Алтынсариннің қазасы оның мұғалім боламын деген ынта – ниетін біржола баянды етіп бекіткенін еске алады. Ең алғашқы жаңа үлгідегі қазақ мектептерінде сабақ беріп жас ұрпаққа орыстың тілі мен әдебиетін, мәдениетін үйрете бастады. Бұл саладағы қызметін Спандияр ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің педагогтік үлгісімен жүргізді. Байлардың, болыстардың қырына ілініп, солардың кесірінен мектепке іліге алмай қалған кедей балаларын орналастыруға бар күш – жігерін салды. Ұлы ұстазы алдында жаутаңдап, оның мейірімділігі мен кең пейіліне риза болған Спандияр ішінен соған ұқсауды армандағанды. Ыбырай секілді халыққа пайдалы азамат болу, өз білімін елін ағартуға жұмсау Спандиярдың өмір бойғы арман – тілегі еді. Осы арманын Спандияр Көбеев шығармашылығындағы ұзаққа созылған жинағы «Орындалған арман» атты кітабында айқын суреттеген. Аталған кітап 1954 жылы өңдеуге ұшырап, екінші рет басылымға жіберліген [4, б. 5–14, 17].

Спандияр Көбейұлы тек оқу – ағарту майданында ғана емес, сонымен қатар қазақ әдебиетінің тарихында да елеулі орын алады. Оның ағартушылық, педагогикалық және ағартушылық қызметі өзі өмір сүрген заманның талабынан туды, халықтың рухани тілегіне жауап берді.Спандияр Көбеев ұстазы Ыбырай Алтынсарин сияқты мұғалімдік қызмет пен ақындықты шебер ұштастыра білді. Оқытушылық қызметінің алғашқы кездерінде И.А.Крыловтың мысалдарын аударып, сабақтарында

ұштастыра пайдалана алды. Сонымен қатар, өз шығармаларында сол замандағы ауыләкімдерінің жағымсыз мінез – құлықтары мен байлардың қыңыр көзқарастарын аса шеберлікпен сынады. Спандияр Көбеев пен Ыбырай Алтынсариннің шығармалары бір – бірімен үндесіп, үйлесіп отыр . Ұлы ұстазы сияқты, С.Көбеевтің де қазақ балалар әдебиетінің тарихында көрнекті орны бар. Өмірінің соңына дейін оқытушылық қызметпен айналысқан С.Көбеев өз білімін, қажыр – қайратын туған халқына жұмсады. Оның ұстаздық, ағартушылық қызметі қазақ қоғамының артта қалған мешеулік жағдайында басталды. Ауыл адамдары ішінде жаңалық таратушы болды. Ы.Алтынсарин үлгісімен қазақ балаларына арнап көптеген оқу құралдарын жазып шығарған. Олар қоғамдық теңсіздікті, жетім – жесірдің аянышты тұрмысын көрсететін өлеңдер мен әңгімелер. Өз шығармалар арқылы балаларды өнер – білімге, мәдениетке шақырды, іскерлікке, адал болуға, қиындыққа төзімді болуға, қайырымдылыққа шақырды. Әр шығармасының идеясы жалпы қазақтық қасиеттер туралы ойлармен, арманмен ұласады. Спандияр Көбеев мұғалімнің беделі туралы қазіргі күнге дейін маңызы зор, өте құнды пікірлер қалдырған. Ол – ауыл мектептерінде қазақ балаларына қазақ тілінде білім беріп, ел арасында зиялылықтың нәрін тарата білген қоғам қайраткері, қазақ жазушысы, Қазақстанның еңбек сіңірген ұстазы.

Қай елдің, қай дәуірдің әдебиеті болмасын, жалпы әдебиет тарихы – дәстүрмен жалғасудың, дәстүрмен жаңашылдық тарихы. В.Белинский айтқандай, әдебиетте көктен түсетін ешнәрсе жоқ, белгілі бір құбылыс, екінші құбылыстың жалғасуы мен жаңаруы. Мәселен, оны тек байқай және бағалай білуде. Осы сөзде үлкен мән жатыр. Спандияр – ұстазы Ыбырайдың тура жолын жалғастырушысы, шәкірті. Жазушының шығармашылық өмірі әдебиетіміздің тарихында оның арғы – бергі кезеңдерін бір – бірімен шебер жалғастырудың, әдебиет теориясының тілімен айтсақ, әдебиетттегі дәстүр мен жалғастықтың, әрі жаңашылдықтың бір сәтті үлгісі осы емес пе? Ақынның алдымен ауылдық мектепте, кейін мұғалімдік курста оқып, бітірген соң алыс ауылға ұстаздық мақсатпен кетуінің өзі ұстазынан қалған дәстүрге адалдығының айқын белгісі еді. Ол ұстазының ұлағатты сөздері мен шығармаларынан сусындап, оның оқытушылық ісін, ақындығымен аудармашылығын XX ғасырдың басында азаматтық жүрегімен қабылдап, жемісті жалғастырған ағартушының орны ерекше. [6, б. 12–15]

Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев – білімнің іргетасын қалаған ағартушылар. Олардың қазақ халқының сауатын ашуына, педагогикалық тың идеялар мен құнды әдістер қалдыруына, балаларға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында білім саласындағы орны орасан зор. Әрбір ұлы адам, адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды жасайды. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан,әрбір жаңа ұрпақ, жастарға үлгі болып, жол сілтеп тұрғандай, жылдар өткен сайын биіктеп, қадір – қасиеті арта түседі. Ағартушыларымыздың демократиялық мәдениетімізді қалыптастырып, оны дамыту жолындағы еңбегі мен алатын орны өте зор. Дәл осы тұлғалардан бастап құлазыған меңіреу даланың әр жерінен ғылыми – философиялық , демократиялық және поэзиялық мәні терең, тамаша ой пікірлер жалт етіп көрініп, жауқазындай өмір сүре бастады, далаға жаңа үн, тың леп әкелді.

Шығыс мақалында былай дейді: «Егерде есімің өмірде мәңгі сақталсын десең, адам тәрбиесімен айналыс». Ағартушыларымыз барлық ғұмырын балаларға білім нәрін сусындатуға арнаған және шығармаларында үлкен тәрбиелік мәні бар, өшпейтін маңызды, құнды, ғибратты мұрасы жатыр. Сол себепті де олардың есімі мен ісі бүгінгі ұрпақтың жадында мәңгі сақталуы тиіс.Ы. Алтынсарин мен С.Көбеевтің ағартушылық идеяларының үндестігі қазіргі заманауи білім беру саласында мәңгі сақталады. Себебі олардың білім саласына жасап кеткен ереулі еңбегін бағалап, дәріптеп жалғастырып жатырмыз. Әр ұстаз өз тәжірибесіне тың өзгерістерді, жаңа әдіс – тәсілдерді енгізе отырып, болашақ маман иесін қалыптастыруда маңызы зор екендігін білу тиіс. «Қоғам өзгеруде, ендеше мұғалім де өзгеруі тиіс» деген қағиданы басшылыққа ала отырып жұмыс жасауы керек. Адамға қанағат бітіретін жақсы сөз ғой. Сондықтан мақтауды, жақсы сөзді алдыңдағы шәкіртіңе айтсаң, әр оқушының жұмысындағы ерекшелікті байқап, ол оқушының бойындағы барлық қабілеттерін көрсетуге мүмкіндік туады ғой. «Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім», – деп Стронг айтқандай, ұстаздық – білімділікпен қоса жаңашылдықты, ізденпаздықты, дарындылық, ұйымдастырушылық, жан – жақтылықты тағы да көптеген құндылық-тарды талап ететін маман иесі. Шығармашылық қабілет баланың табиғатында, тұлабойында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Ол үшін мұғалім ғылымда болып жатқан жаңалықтармен үнемі танысып, өз біліктілігін үнемі арттырып, үнемі ізденісте болып, толықтырып отыруы керек.

Ұлы ойшыл К.Ушинский айтқандай: «Ұстаз – өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана ұстаз, оқуда ізденуді тоқтатысымен оның ұстаздығы түбегейлі жойылады». Ал Ян Омос Каменскийдің «Күн астындағы ең ұлы мамандық – мұғалім», – деген тұжырымымен келіссек, онда «мұғалім» атты ұлы атқа ие болу зор бақыт екенін түсінуіміз керек. Ұстаз үшін нәтижеге жету үшін шәкіртінің білімді болуы ғана емес, білімді өздігінен алуы және алған білімдерінқажетіне қолдану болып табылады. Бүгінгі бала – ертеңгі жаңа әлем. Оқушының дамуына, қалыптасуына әсер етуші фактор негізіндеоқушы, мұғалім, ата – ана және басқа пән мұғалімдері де ынтымақтасуы керек. Қазіргі заман талабына сай жаңа

технология әдістерін үйрету, бағыт – бағдар беруші – ұстаздар екенін ұмытпау керек. Оқушылардың жаңа ортаға, жаңа оқуға, жаңа қатынастарға бейімді бола білуі тиіс. Сол себепті бәсекеге сай дамыған елдердің қатарына ену жолында ұстаздар қауымына зор міндет жүктелген. Ыбырай Алтынсарин: «Мұғалімдік мамандық – бұл адамтану, адамның күрделі және қызықты, шым – шытырығы мол рухани жан дүниесіне үңіле білу. Педагогикалық шеберлікпен педагогикалық өнер, ол – даналықты жүректен ұға білу болып табылады» – деген екен. Осы тұрғыда Спандияр Көбеев те ұлы ұстазының ойын жалғастырып, мұғалім беделін көтерудің үлгілерін: педагогика ғылымын егжей – тегжейлі білуге міндетті екендігін, мұғалім өз пәнін өте жақсы білумен қатар, басқа пәндерден де хабардар болғаны жөн екенін, әр баланың жеке ерекшелігін зерттеу керектігін және балалармен тығыз байланыста болуы шарт екенін, оларға талаптар қойып, сол талаптардың орындалуын жітік бақылауда ұстау міндетті екендігін, мұғалім сөйлеген сөзі мен жүріс – тұрысы, киген киімі үлгі болу керектігін, ең бастысы мұғалімнің әр шәкіртін жақсы көруі қажеттілігін айтады.

Қазіргі күнде білім беру саласындағы тың өзгерістер мен жаңалықтардың болуы заман талабына сай. Қоғамның өз білімімен толыққанды сусындаған тұлға тәрбиелеу керектігін көрсетіп отыр. Жаһандану заманында жас ұрпақтың жаңаша ойлау қабілеті мен бәсекелестігін арттыру, білімге деген қызығушылығы мен құштарлығын ояту, алған білімді тек игеріп қана қоймай, оны өмірде қолдана білуге үйрету, сонымен қатар, инновациялық білім негіздерін терең меңгерту – біз ұстаздардың басты міндеті болуымен қатар, үлкен жауапкершіліктің еселенетінін ескеруіміз керек. Ғылым мен техникалық прогрестің дамуы, қоғамның өзгеруі, жаһандану заманының басталуы білім мазмұнын жаңартуға мол мүмкіндіктер туғызды. Білім теңіз, оның тереңдігін жетік білетін, оның сырын меңгерген тұлғаны дайындайтын – ұстаз. Әрбір ұстаз өз Отанын шексіз сүйетін, білімді, жан – жақты, іскер, адамгершілігі мол, парасатты, тәрбиелі ұрпақ дайындауға міндетті. Ол үшін мұғалім өз оқытатын пәнінің ғылыми әдістемелік деңгейін жетік меңгеріп, ғылыми ұйымдастырғанда, сабақта әртүрлі әдіс – тәсілдерді тиімді қолданып, кешенді жоспармен пайдаланғанда ғана қол жеткізеді. Қазіргі заман талабының өзі баланың жеке тұлға екенін мойындатып отыр, себебі алдымыздағы оқушылар өз ойын ашық айта алатындай мүмкіндік жасалып отыр. Білім беру саласына өзгерістердің енуі – болашақ ұрпағымыздың терең де жан – жақты білім алып, жалпы өмір көшінен қалмауының бірден – бір айғағы болып саналады. Ал осы білімге жол ашқан ұлы тұлғаларымыздың ереулі еңбегі мен олардан қалған мұраны біз мәңгі бағалап, дәріптеуіміз керек. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің бұрынғы қазақ даласындағы білім беруден тым бөлек, мүлдем басқа сара жол салып, білімнің іргетасын салды. Осы ұлы тұлғалардың салған сара жолымен бүгінгі жас буында білім алуда және заман талабына сай білім саласы қарқынды дамуда. Сол себепті,Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағыағартушылық идеяларының үндестігі ешқашан жойылмайды және мәңгі сақталатынына сенімдімін.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жақсанов О., Ыбырайдың жолын қуған зерделі шәкірті// Қостанай, 2008 ж. 11 қараша 7 б.
2. Қазақ әдебиеті, Қабдолов З., Қирабаев С., XX ғасыр басындағы әдебиет, 54–64 б.
3. Қазақ хрестоматиясы, 2007 ж., «Білім» баспасы
4. «Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасы
5. Бержанов Қ., Мусин С «Педагогика тарихы»
6. Жарықбаев Қ. Ұстаздық еткен жалықпас. Алматы, «мектеп», 1987 ж.

ӘОЖ 37.034

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДАҒЫ ФУНЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ

Адильханова Лаззат Оксикбаевна
қазақ тілі мен әдебиетінің мұғалімі
E – mail: ljazzat.adilkhanova@ yandex.ru
Кайдаулова Галия Муртазиновна
қазақ тілі мен әдебиетінің мұғалімі
E – mail: galiya1963kay@yandex.ru
Кенжебаева Жанат Каржауовна
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
E – mail: Zhanat1234@yandex.kz
Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 2 мектеп – лицейі» ҚММ
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Берілген мақаланың өзектілігі қазіргі уақыттағы білім алушылардың мақсаттарына жету. Өз білімі мен әлеуетін дамыту және қоғам өміріне белсенді қатысу үшін мәтіндерді түсіну, пайдалану, бағалау, тұжырымдау және олармен жұмыс жасай алу қабілетін тапсырмаларды орындату арқылы ашып көрсету. Зерттеу мақсаты: міндетті білім алушылардың қоғамда толыққанды қызмет етуіне қажетті білім мен дағдысы функционалдық сауаттылықты қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында өз бетімен білім ауын қалыптастырып, дамыту.

***Түйінді сөздер**: білім, сауаттылық, дағды, оқылым*

Аннотация

Актуальность данной статьи заключается в том, что для достижения целей.Развития своих знаний и потенциала и активного участия в жизни общества обучающимся в настоящее время необходимо раскрыть умение понимать, использовать, оценивать, формулировать и работать с текстами посредством выполнения заданий. Цель исследования: формирование и развитие функциональной грамотности на уроках казахского языка и литературы,формирование самостоятельных знаний, навыков и знаний, необходимых для полноценного функционирования обучающихся в обществе.

***Ключевые слова**: знание, грамотность, навыки, чтение*

Abstract

The relevance of this article lies in the fact that in order to achieve goals.Develop their knowledge and potential and actively participate in the life of society, students currently need to reveal the ability to understand, use, evaluate, formulate and work with texts by completing tasks. The purpose of the study: the formation and development of functional literacy in the lessons of the Kazakh language and literature, the formation of independent knowledge, skills and knowledge necessary for the full functioning of students in society.

***Key words:** knowledge, literacy, skills, reading*

«Оқытушы әлеуметтік әділеттіліктің, адамгершіліктің жаршысы болуға тиіс», – дейді гуманист педагог, Ыбырай Алтынсариннің шәкірті Спандияр Көбеев,пікіріне зер салып,ой түйсек терең мән бар . Бүкіл адамзат баласының ғылымды игеріп, жаңалықтар ашып,әлемнің жұмбақ сырларын ашқаннан бері де талай ғасыр өтті. Бүгінде біз, ақпараттық технологияның қарыштап дамыған заманында өмір сүріп жатырмыз. Ақпараттың молдығы сондай, қабылдау мен түйсінудің өзі адам баласына көп күш түсіруде. Ал осындай заманның жас өскінін қалай оқытамыз, халық даналығына бой салсақ, «жақсыға үйретеміз, жаманнан жирендіреміз». Бұл бүгінгі ұстаздар қауымының алдында тұрған үлкен міндет.

Ұстаз қауымы білімалушылардың жоғары білімді тұлғаға айналдырып тәрбиелеу керектігін өз тәжірибесінде көрсетті ,осы бағы қазіргі кезде сауаттылыққа деген талаптың күшейген тұсында жеткіліксіз болып тұр. Әр азамат заманауи өндірістік құралдарымен жұмыс жасауға, үнемі білімдерін жетілдіруге дайын болуы тиіс. Өсіп келе жатқан жас ұрпақтарымыздың функционалды сауаттылығына көп көңіл бөлуіміз қажет. Функционалды сауатты тұлғаны қалыптастыру – дамыған заманауи уақыттың талабы.Функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың негізгі күші – адамның сыртқы ортамен қарым – қатынасқа түсу,онда тез бейімделуі және жұмыс істеу қабілеті. [1, №11, б. 109–112] Функционалдық сауаттылық негізі бастауыш сыныптарда қалыптасып, 11–сыныпты бітіргенге дейін жалғасады. Заманауи педагогтың терминологиялық сөздігінде функционалдық сауаттылық адам қызметінің барлық салаларында сауатты, әлеуметтік,мәдени, саяси және экономикалық қызметке қатысуына, шығармашылық ойлау және стандартты шешімдер табу қабілетіне,кәсіби жолды таңдай білуге, өмір сүрудің түрлі салаларында ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалана білуге, сондай – ақ өмір бойы оқытуға ықпал ететін факторға айналады. Қазіргі заманғы білім беру технологияларын сабақта тиімді қолданудың практикалық тәжірибесі, оқушылардың жеке және жас

ерекшеліктерін ескере отырып, олардың бейімделуі мен модификациялануына дайындығы кіреді. Заманауи қазақ тілі мұғалімінің кәсіби қалыптасуындағы маңызды мәселе оның технологиялық құзыреттілігін арттыруға терең теориялық дайындық керек. Жаңартылған білім мазмұны жағдайындағы мектептің ерекшелігі – оқушы – таным субъектісі, ал мұғалім оқушылардың танымдық әрекетінің ұйымдастырушысы қызметін атқарады. Оқушының алған білімін ұзақ уақытқа сақталып, белсенді құралға айналуы үшін, ақпарат баланың танымында ойлау үдерістері негізінде табиғи түрде қалыптасып, жүйеленуі міндеттерін жүзеге асырады. Дәстүрлі білім беру мазмұнында қазақ тілі мен әдебиеті оқулықтарын дайындауда, оқу бағдарламаларын құрастыруда оқытудың психологиялық негіздері толық ескіріле бермеді.

Функционалдық сауаттылықты дамытуда XIX ғасырдың ұлы педагогы К.Д.Ушинский: «Адамды өмір бойы үйретуге болмайды, оны өмір бойы оқуға үйрету керек» дейді [2, б. 8–15]. Себебі білім – өмірде өз қажетін таба алатын білік пен дағды деген ойы XXI ғасырда өз жалғасын табуда. Қазақ тілі сабақтары тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларының ерекшеліктері арқылы іске асады.Сондықтан күнделікті сабақты дағдылар ерекшелігін ескеріп құру, оқу сауаттылығын арттыруда маңызды роль атқарады. Соның ішінде оқылым дағдыларының ерекшеліктері оқу сауаттылығын арттырудың бірден бір жолы. Оқылымның мынадай ішкі дағдыларын әр сабақ барысында қолдануға болады.

– Мазмұнын түсіну үшін оқу немесе көз жүгіртіп оқу – мәтіндегі жалпы идеяны түсіну үшін тез оқып шығу.

– Нақты ақпараттарды табу үшін оқу – мәтін ішіндегі ақпараттарды тауып алу үшін оқу, яғни ол үшін тұтас мәтінді түсініп оқу, мазмұнын білу маңызды емес. Мысалы, мәтіннен қажет пайыздық көрсеткіштерді, жылдарды немесе қажетті сөздерді тауып алу.

– Детальді түрде оқу – әрбірсөздің мағынасын түсіну үшін мәтінді сөзбе – сөз оқу. Мысалы, келісім шарттағы талаптарды немесе нұсқауларды түсіну үшін сөзбе – сөз оқимыз.

– Сөз мағынасын контексттен ажырату – мәтін ішіндегі таныс емес сөздің мағынасын болжау үшін, оның айналасындағы сөздер мен сөйлемге назар аудару.

– Мәтін құрылымын түсіну – мәтін құрылымының ұйымдастырылуын түсіну. Мысалы, кіріспе бөлім, негізгі бөлім, қорытынды бөлім.

– Болжай білу – оқылым тапсырмасы алдында қолданылатын тәсіл. Оқушылар мәтінді оқымас бұрын оның мазмұны мен көтеретін мәселесі жөнінде ойланып, талқылап көреді. Ол үшін олар мәтін тақырыбына, оған берілген суретке қарап болжай отырып, сол тақырыпта өз білімдерін қолданады. Бұл тәсіл мәтінді оңай түсінуге көмектеседі. [3, б. 16–18]

– Мәтін түрлерін ажырата білу – әр мәтіннің өзіндік ерекшелігін, ұйымдастырылуын, стилін ажырата білу.

Фунционалдық сауаттылық берілетін мәтін түрлері: хат, мақала,жарнама,әңгімелер, поэма, құттықтау қағазы, ақпараттық брошюра, үнпарақ, хабарландыру, т.б. Бұл дағдыларды іске асыру үшін құрылатын тапсырмалардың да өз реті болуы тиіс. Мысалы, оқылымға арналған тапсырмалар құрылымы төмендегідей:

– Оқылым алдындағы тапсырма: мәтін тақырыбын ашуға бағытталған жаттығулар, сөздерді алдын – ала үйрету, мәтін мазмұнын болжауға байланысты сұрақтар қою.

– Оқылым барысындағы тапсырма: әртүрлі оқылым дағдыларын дамытуға арналған жаттығулар (сұрақтар). Алғашқы жаттығулар жалпы мазмұнын түсінуге бағытталса, кейінгі жаттығулар нақты ақпаратты табуға арналуы тиіс. [4, б. 51–56]

Оқылымнан кейінгі тапсырма: мәтінде көтерілген мәселеге, ақпараттарға байланысты талқылау сұрақтары. Мұндағы сұрақтар олар үйренген жаңа сөздерді, мәтінде кездестірген сөздерді қолдана отырып, жауап бере алатындай ұйымдастырылуы қажет. Мысалы, бір оқиғаны сипаттап беру немесе оқиғаға баға беру. Сонымен қатар сұрақтар білімалушылардың өмірлік тәжірибесімен де байланысып, өз көзқарастарын білдіруге мүмкіндік бере алатындай жасалуы керек. Сабақта уақыттың тиімді пайдаланып берілген Оқылым мәтініні тез түсіну үшін мәтін алды тапсырмасында болжай білу тәсілі қолданылды. Оқушылар мәтінді оқымас бұрын оның мазмұны мен көтеретін мәселесі жөнінде ойланып, талқылап көреді. Ол үшін олар мәтін тақырыбына, берілген сөз тіркестеріне назар аударады, яғни өз білімдерін қолданады бұл тәсіл мәтінді оңай түсінуге көмектеседі.Қазақ тілі сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру оқытудың интерактивті әдістерін қолдану арқылы жүзеге асыруға болады. Оқытудың интербелсенді әдістері – бұл пайдалану кезінде оқыту үдерісі жылдамдайды,білімалушылардың белсенділігі мұғалімнің белсенділігінен жоғары болады.

Интерактивті әдістердің артықшылықтары:

1. Өз бетімен тапсырманы қабылдау ерекшеліктерін сезінуге және талқылауға мүмкіндік береді.
2. Қарым – қатынас дағдыларын дамытады, топтық тәжірибенің мәнін түсінуге көмектеседі.

3. Топ жұмысына қатысуға және өзінің қатысуын бақылауға,ережелердің құндылығын құрметтеуге, жағымды топпен өз пікірін негіздеуге және өз ұстанымын қорғауға көмектеседі. Шешім қабылдауда өз әрекеттерін келісіп жүзеге асыруға көмектеседі.

4. Дайын емес, тікелей тәжірибе арқылы алынған білімді пайдалануға үйретеді.

Фунционалдық сауаттылықты арттыруға араналған тапсырманың үлгісі:

Мамамандық

Мамандық таңдау – әрбір мектеп бітіруші түлектің мақсаты. «Армансыз адам, қанатсыз құспен тең» дейді халық. Барлық адам баласының арманы болады. Арманшыл адам болашақта дегеніне жетеді. Мамандық пен өнерді өз қабілетіне де қарай таңдап алады. Өмірде мамандықтың түрі өте көп. Халық алдына шығып ән салатын әнші болу. Адам өмірінің арашасы болатын ақ халатты дәрігер болу. Шәкірттерді білімге жетелейтін ұстаз болу. Адам жас кезінен бастап өзінің жүрегі қалаған мамандығына қарай бейімделе бастайды. Терең білім алуға талпынады. Өз бетінше ізденеді. Көп оқиды. Түрлі мамандықта еңбек етіп жүрген адамдардың өмірімен танысады. Жақсы маман болу үшін еңбек ету керек. Инженер, дәрігер, мұғалім, ғалым, журналист болу үшін оқу керек. Бақташы, сауыншы, егінші, шопан болу үшін ауылда жұмыс істеу керек. Ал жақсы жұмысшы, кенші, құрылысшы болу үшін өндірісте істеу керек. Балалық шақ пен болашақ әрқашан үндесіп жатады. Болашаққа апаратын тура жол балалық шақтан басталады. [5, б. 67]

Мен мұғаліммін. Осы мамандықты жас кезімнен жақсы көремін. Әкем дәрігер болғанымды қалады, алайда мен мұғалімдік мамандықты таңдадым. Менің бұл мамандықты таңдауыма Жүсіпов Өміртай деген мектептегі ұстазым әсер етті. Өміртай аға өте білімді, бірақ қатал мұғалім болатын. Ағай бізге көп талап қоятын, сөйтсе де біз ағайды өте сыйлайтынбыз.

Қазір мен мектепте де, институтта да сабақ беремін. Жұмысым өзіме қатты ұнайды. Үйге шаршап келемін, ертеңіне жұмысқа қуана тұрамын. Себебі мені қанша көздер бүгін не айтар екен деп күтіп отырған жоқ па? Мұғалім болған қиын, соңда да өте құрметті жұмыс. [6, www. egemen.kz]

Тапсырмалар:

Оқылым алдындағы тапсырма:

1. Білімалушылар мәтін не туралы айтылған атауына қарап, мәтіннің не туралы екенін болжайды.

2. Тірек сөздер мен сөз тіркестерін анықтайды.

Оқылым барысындағы тапсырмалар:

1. Мазмұн бойынша сұрақтар;

«Армансыз адам, қанатсыз құспен тең» деген ойды қалай түсінесің?

2. Мәтін мазмұнындағы басты идеяны көрсететін тірек сөздерді табыңыз:

A) жұмыс,үй,сабақ

B) таңдау, үй ,білім

C) дәрігер, ұстаз, жұмыс

D) білім, жұмыс, мамандық

E мамандық , білім, мектеп бітіруші,институт

3. Дұрыс жауабы бар сөйлемді көрсетіңіз:

A) Жақсы жұмысшы, кенші, құрылысшы болады

B) Барлық адам баласының арманы болмайды

C) Мамандық таңдау – әрбір мектеп бітіруші түлектің мақсаты.

D) Мамандықты жас кезімнен жақсы көрген емеспін

E) Мұғалім болған қиын емес, бірақ өте құрметті жұмыс.

4. Мәтіннен мына сөздердің синонимін табыңыз:

Оқу –

кісі –

оқушы –

қызмет –

келешек –

Оқылымнан кейінгі тапсырмалар:

Тапсырмалар мәтінде көтерілген мәселеге, ақпараттарға байланысты талқылау сұрақтары ретінде құрастырылды. Мұндағы сұрақтар олар үйренген жаңа сөздерді, мәтінде кездестірген сөздерді қолдана отырып, жауап бере алатындай етіп ұйымдастырылды. Сонымен қатар сұрақтар оқушылардың өмірлік тәжірибесімен де байланысып, өз көзқарастарын білдіруге мүмкіндік бере алады. Оқушылар жұптарға бөлінеді. (Мұғалім сөздік қоры аздау оқушы мен сөздік қоры молдау оқушыны жұптастырады. Жұпта сұрақтарды өзара талдайды).«Армансыз адам, қанатсыз құспен тең» дейді халық осы оймен келісесіз бе?

1. Арманшылдықтың нәтижесі болашақта қандай болады?

2. Мамандықты таңдай білу адамның басты міндеті ме,әлде уақытша қызығушылығы оянғанға дейінгі жұмысы ма ойыңызды толық өрбітіп жазыңыз.

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында оқылым дағдыларын дамыту үшін тапсырмаларды жүйелі құрастырудың маңызы зор. Оқылым дағдыларының ерекшеліктерін меңгеру – оқушылардың оқу сауаттылығын арттырады. Оқушының тілдік дағдысын қалыптастыру арқылы пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімдерін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз етеді. Ендеше оқушының фунционалдық сауаттылығындағы белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлау, шешім қабылдай алу, өз кәсібін дұрыс таңдай алуға қабілеттілік, т.б да арта түспек. Оқыту туралы сындарлы түсінік оқушыға нақты білім беруді мақсат тұтқан мұғалімнің өз сабақтарын оқушының идеясы мен білім – біліктілігін дамытуға ықпал ететін міндеттерге сай ұйымдастыруын талап етеді. Жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның физикалық құбылмалы әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етіп, адамның мамандығына, жасына қарамастан үнемі білімін жетілдіріп отыруы, қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады. [7, www. kazahadebieti.kz]

Әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. Алматы: №11, 2004 ж. 109–112 б.
2. Оспанұлы С. Алтынсариннің айналасындағы адамдар. Қостанай: «Шапақ», 2006 ж. 8–15 б.
3. Даулеткалиева, Р.Л. Қазақ тілі сабағында оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту Р.Л.Даулеткалиева. Текст: непосредственный // Молодой ученый. 2017. №18.1 (152.1). 16–18 с.
4. Кәкішев Т. Дәуір дидары Алматы, 1985 ж., 51–56 б.
5. Ы.Алтынсарин. Қазақ энциклопедиясы. Т.1 121–67 б.
6. www. egemen.kz
7. www. kazahadebieti.kz

УДК 371

Ы.АЛТЫНСАРИН И ПРОФЕССИОНАЛЬНО – ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ИСТОКИ СИСТЕМЫ, ПРИМЕНЕНИЕ ПРИЕМОВ НАРОДНОЙ ПЕДАГОГИКИ В УЧЕБНО – ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ КОЛЛЕДЖА

Айсина Алия Габбасовна
преподаватель специальных дисциплин
КГКП «Костанайский строительный колледж»
г. Костанай, Казахстан
E – mail: aliya1567@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Статья посвящена вкладу Ы.Алтынсарина в становление профессионально – технического образования Казахстана. В статье рассматривается педагогическое наследие великого просветителя в контексте с современными подходами к организации учебно – воспитательного процесса колледжа. Показана актуальность приемов народной педагогики в практике современного образования.

Ключевые слова: *просветитель, профессиональное образование, ремесло, полиязычное обучение.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақала Ы.Алтынсариннің Қазақстанда кәсіптік білім беруді қалыптастыруға қосқан үлесіне арналған. Мақалада ұлы ағартушының педагогикалық мұрасы колледждің оқу – тәрбие процесін ұйымдастырудағы заманауи көзқарастар тұрғысынан қарастырылады. Қазіргі білім беру тәжірибесінде халықтық педагогика әдістерінің өзектілігі көрсетілген.

Түйінді сөздер: *ағартушы, кәсіптік білім беру, қолөнер, көптілді білім беру.*

Abstract

Relevance and goal. The article is devoted to the contribution of Y.Altynsarin to the formation of vocational and technical education in Kazakhstan. The article examines the pedagogical heritage of the great educator in the context of modern approaches to the organization of the educational process of the college.The relevance of the methods of folk pedagogy in the practice of modern education is shown.

Key words:*educator, vocational education, craft, multilingual education.*

В жизни каждого народа есть имена, оставившие неизгладимый след в истории его культуры. Имена людей, по отношению к которым понятие «прошлое» не применимо. Эти люди всецело принадлежат не только своей эпохе, но и последующим поколениям.

В 2021 году мы отмечали 180–летие со дня рождения Ы.Алтынсарина – нашего земляка: замечательного сына казахского народа, первого национального просветителя, выдающегося представителя передовой общественной мысли в Казахстане.

Великий учитель, вся жизнь которого всецело была посвященавопросам просветительства, прожил всего лишь 48 лет…

Творчество Ы.Алтынсарина рассматривают, в основном, как воплощение идей народной педагогики в системе дошкольного и начального образования.

Хотелось бы остановиться на реформаторской деятельности Ы.Алтынсарина в развитии именно профессионального образования.

Внимательно изучая документы, касающиеся деятельности педагога – просветителя по данному направлению, я открыла для себя много полезной и интересной информации.

Ы.Алтынсарина можно по праву считать организатором первых профессиональных учебных заведений в казахской степи. Занимая пост инспектора народных училищ, он уже тогда предвидел перспективность и социальную значимость профессионально – технических школ для своего народа. Он требовал, чтобы казахской молодежи давали не только общее, но и специальное образование, связанное с особенностями кочевой жизни.

Ы.Алтынсариным были открыты ремесленные классы при всех двухклассных училищах, которые существовали в то время в Тургайской области. Ученики в таких классах обучались таким ремеслам, как столярно – токарное и переплетное дело, садоводство, огородничество и земледелие. При этом он рассматривал возможность изучения различных ремесел по степени их полезности и необходимости для учеников [1, с. 60].

В 1882 г. в Тургае он открыл ремесленное училище, состоящее из столярно – токарного и портняжного отделений. Училище было рассчитано на 10–15 воспитанников, которые принимались в возрасте от 14 до 20 лет. В своем отчете о состоянии школ Тургайской области Ы.Алтынсарин отмечает об учреждении в Тургае Яковлевского ремесленного училища, «где сообразно с нуждами местного населения, находящегося в переходном уже состоянии из кочевого быта к оседлости, киргизские дети будут обучаться плотнично – столярному ремеслу и еще рукоделию, если только возможно будет привлечь в школу киргизских девушек»... В таком же формате он планировал открытие сельскохозяйственной школы в Кустанае. Для того чтобы учащиеся получали основательную профессиональную подготовку, он добился приема казахских детей в Красноуфимское промышленно – техническое училище [2, с. 35].

Заслугой Ы.Алтынсарина является также создание в Казахстане первой женской ремесленной школы для девочек – казашек. В 1887 г. по инициативе Ы.Алтынсарина в Иргизе было открыто женское училище для казахских девочек, главным предметом занятий в женской школе было рукоделие (ручное шитье, шитье на машине, вышивка – вязание, шитье золотом и пр.).. Уже после смерти Ы.Алтынсарина в 1891 г., русско – казахские женские училища открылись в Тургае, в 1893 г. – в Кустанае, в 1895 г. – в Карабулаке, в 1896 г. – в Актюбинске [2, с. 335].

Сделав такой *экскурс в историю*, *можно с уверенностью сказать*, что зарождение системы профессионально – технического образования является по праву результатом большой и многогранной деятельности Ы.Алтынсарина.

А теперь хотелось бы остановиться на методическом наследии Ы.Алтынсарина.

Можно ли рассматривать педагогические идеи и деятельность великого просветителя в контексте с современнымиподходами в области теории воспитания и образования в системе ТиПО?

Логическим подтверждением жизнестойкости педагогических идей Ы.Алтынсарина является полиязычное образование, которое призвано обеспечить обучение на нескольких языках. Среднее профессиональное образование на современном этапе должно предусматривать подготовку обучающихся не только по специальным предметам, но и достижение ими определенного уровня владения языками.

Переводной метод обучения Ы.Алтынсарин предлагает использовать при обучении русскому языку учащихся – казахов. Перу Ы.Алтынсарина принадлежат различные пособия для изучения русского языка, одними из таковых являются образцы устного творчества (загадки с ответами) на казахском и русском языках.

Можно привести отдельные примеры использования данногометода при внедрении элементов полиязычного обучения на уроках специальных дисциплин.

«Тұла бой – тыста, екі қол – іште. – Все тело – на виду , две руки – внутри».

(Белбеу – Күшак) [3, с. 224]

1) Работа с глоссарием**:**

Тақырып: Кәсіпорынның негізгі құралдары

Тема: Основные средства предприятия

Основные фонды – Негізгі қорлар

Износ основных фондов – Негізгі қорлардың тозуы

Фондоотдача – Қор қайтарылымы

Фондоемкость – Қор сыйымдылығы

Фондовооруженность – Еңбекпен қамтылу қоры

2) Применение элементов билингвизма (практики попеременного пользования двумя языками) на уроках:

Как вы понимаете данное утверждение? Ответ обоснуйте на двух языках:

«Шығын неғұрлым төмен болса, пайда соғұрлым жоғары болады» – Чем ниже себестоимость, тем прибыль выше».

В «Начальном руководстве к обучению киргизов русскому языку» Ы.Алтынсарин обращает внимание: «При изучении учениками… необходимо останавливаться на указанных в конце каждого отдела грамматических правилах несколько более… и по данным же последним образцам задавать учащимся новые вопросы…» [3, с. 226]. Данный описанный прием в Руководстве является не чем иным, как одним из вариантов систематизации и обобщения материала после изучения конкретного раздела дисциплины.

В том же Руководстве Ы.Алтынсарин говорит: «Для наглядности … все грамматические изменения и окончания слов обозначены здесь крупными, а ударения – курсивными буквами, на которые преимущественно и следует обращать внимание учеников, требуя от них осмысленного усвоения этих изменений» [3, с. 227]. В практике преподавания в коррекционной группе, я использую такие приемы (подчеркивание, курсив и др.) при составлении тестовых заданий. Перед выполнением задания обязательно надо проинструктировать учащихся: «Во время выполнения тестового задания вы встретите *слова (словосочетания)*, выделенные *курсивом (или подчеркнутые)*. Вам следует *обратить* на это *внимание* при выборе правильного ответа». Здесь моя помощь, как преподавателя, представлена не в виде прямой подсказки, а в виде направления (*подталкивания* к действию*)* учащихся самостоятельно сделать правильный выбор.

Например, тестовое задание:

Собственником является:

а) дачник, взявший велосипед *напрокат*;

б) фермер, вырастивший урожай *на принадлежащем ему участке*;

в) фирма, *арендующая* жилое помещение под офис;

г) водитель машины, пользующийся *по доверенности*.

А отдельные моменты «Наставления заведующему Актюбинским двухклассным училищем по методике преподавания» можно порекомендовать методистам при проведении заседаний «Школы молодого педагога». Ы.Алтынсарин обращает внимание начинающего учителя – «никогда не забывать, с кем имеете дело». «..Имеет дело с детьми, которые если не понимают что – либо, то учитель должен пенять не на учеников, а на самого себя. Должен он обращаться с детьми кротко, не раздражительно, терпеливо и объяснять каждый предмет охотно и простым языком, без вычурных фраз и ненужных терминов..». «..Наглядное обучение основано именно на простоте учебных приемов и удобопонятности учительских объяснений» [2, с. 129].

В канун празднования 180 – летия со дня рождения нашего великого земляка, я посетила областную библиотеку им. Толстого. С начало 2021 года там была представлена выставка «Ы.Алтынсарин: просветитель, демократ, педагог». Как рассказали библиотекари, они выбрали самое интересное, потому и выставка не просто книжная, а литературно – педагогическая. Здесь не только его художественные произведения, но и труды как педагога. Также был использован и архив Национального центра повышения квалификации «Орлеу».

И хочется пожелать коллегам: давайте будем обращаться к творчеству просветителя не только в канун юбилейных дат, но и в повседневной жизни: находить что – то новое для себя, для своей педагогической деятельности.

«Ищи понимание успехов сегодняшнего дня, в понимании опыта прошлого», – говорил мудрец прошлого. «Новое – это хорошо забытое старое» – гласит народная мудрость.

В погоне за инновациями, мы не должны забывать те традиции, на которых строилось современное обучение и воспитание.

Список литературы:

1. Нуртазенов Т.К. Записки историка/учебное пособие, Костанай, 2018
2. Калиев С. Антология педагогической мысли том 1, Алматы, 2012
3. Ы.Алтынсарин Собрание сочинений в трех томах, том 1, Алма – ата, 1975

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Айтмаганбетова Толкын Тышканбаевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәндерінің мұғалімі, педагог – сарапшы
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қамысты ауданы білім бөлімінің
№2 Қамысты жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қамысты селосы, Қазақстан
E-mail: nuri_tolkyn85@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада ағартушылар Ы.Алтынсарин мен С.Кубеевтің ағартушылық идеялары қарастырылады. XIX ғасырдың екінші жартысы – XX ғасырдың басында Қазақстанда Халықтық білім берудің қалыптасуы мен дамуының қазіргі білім беру процесіне әсері туралы болып отыр.

Түйінді сөздер: *Ағартушы, педагог, инспектор, ғалым, хат.*

Аннотация

В статье рассматриваются идеи Просвещения просветителей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева. Речь идет о влиянии становления и развития народного образования в Казахстане во второй половине XIX – начале XX века на современный образовательный процесс.

Ключевые слова: *Просветитель, педагог, инспектор, ученый, письмо.*

Abstract

The article discusses the ideas of Enlightenment of the enlighteners Altynsarin and S. Kubeev. we are talking about the influence of the formation and development of public education in Kazakhstan in the second half of the XIX – early XX century on the modern educational process.

Key words: *Enlightener, teacher, inspector, scientist, letter.*

Ыбырай Алтынсарин Қазақ тарихына көрнекті ағартушы, педагог, қоғам қайраткері ретінде енді. Бүгін республикадағы білім беру реформасы туралы айта отырып, оның педагогикалық мұрасын елемей кетуге түсіруге болмайды. Қазақта қолына «Әліппе» ұстап, «Кел, балалар, оқылық» деп сауатын ашқан баланың барлығы Ыбырай Алтынсариннің есімін жақсы таниды. Ғұмырын халық ағарту ісіне, мектеп ашып, кітап бастырып, бала оқытуға арнаған ұлт педагогі Ыбырай Алтынсариннің туғанына биыл 182 жыл толады. Талантты ақын, терең ойшыл, қайраткер Ыбырай Алтынсаринді қазақ ұлттық педагогикасының іргесін қалаушы деп айтуға толық негіз бар.

Алтынсариннің ағартушылық идеялары қазақ халқының экономикалық және мәдени артта қалушылығын бұзуға бағытталған. Ол қазақ халқын өркениетті халықтар қатарынан көруге құмар болды. Алтынсариннің пікірінше, бұл мақсатқа жету үшін ең алдымен патриархалдық – рулық жүйенің бүкіл құрылымын түбегейлі қайта құру қажет. Ол білім беруді мақсат ретінде емес , құрал ретінде, әлеуметтік ортаны өзгерту үшін белсенді күресу үшін жастарды игеруі керек қару ретінде қарастырды. Алтынсарин бүкіл өмірін туған халқының ағартуына арнады. «Қазақ халқының өзі білім алу үшін құнарлы жер болып табылады», – деп жазды ол. Ағартушылық ұлт мұғалімі Иырай Алтынсарин қалдырған бай мұра деп ойлады – бұл ұрпақ үшін әлі де сарқылмайтын таза білім. Қайраткер қалдырған баға жетпес еңбек ұрпақ тәрбиесінде, қазіргі заманның дамуында резонанс тудырады. Өз ұлтын қалай сауатты ету керектігі туралы сұраққа тап болған ізденіс пен жанқиярлықпен қатар ағартушылық жол сынағынан өткен Мұғалімнің мақсатына қол жеткізілді. Алтынсариннің мұғалімдер көзінің көкжиегінде дамыған орыс елінің мектеп ісінің мысалы ретінде. Қазақ даласында мектеп ашу, оны біліммен толықтыру, жастарды тәрбиелеу үшін көп ізденіс пен күш қажет болды. Алтынсарин балаларға арналған оқулықтар жазуда өз идеясын алға тартты және болашақ ұрпақ білімнен басқа патриотизм, адамгершілік, ізгілік, табандылық, еңбекқорлық сияқты асыл қасиеттерге ие болатын тұлғаны дайындауға үлкен сеніммен кірісті. [1, б. 16]

Қазіргі уақытта Қазақстанды әлемдік қоғамдастық нарықтық экономикасы бар мемлекет ретінде таныды. Тәуелсіздік алудың қысқа тарихи кезеңінде Қазақстан жаңа прогрессивті технологияларды пайдалана отырып, әлемдік өркениетке ықпалдаса отырып, экономикада серпіліс жасады. Елдің әлеуметтік – экономикалық даму перспективалары айқындалды. Бұл тұрғыда қазіргі заманғы білім беру жүйесінің, адами капиталдың қоғам өмірінің жаңа деңгейінің негізін құрайтын және елдің экономикалық күші мен ұлттық қауіпсіздігінің маңызды факторлары, базасы болып табылатын әлеуметтік даму деңгейінің критерийлері ретіндегі рөлі мен маңызы артып келеді. Өз кезегінде, қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер білімге әсер етеді, одан ұтқырлықты және жаңа тарихи кезеңнің шындығына барабар жауап беруді талап етеді және тұтастай алғанда экономиканың даму қажеттіліктеріне сәйкес келуі керек. Жоғарыда айтылғандай, Мен де осындай мәселелерді шештім.

Алтынсарин өз уақытында. Қазақстандық білім беру жүйесі білім берудің ескірген әдіснамалық базасы, оның әлемдік білім беру кеңістігіне кезең – кезеңімен кіруі үшін жеткіліксіз құрылымы мен мазмұны жағдайында дамиды. Қазіргі жалпы білім беретін мектептегі оқытудың мазмұны фактологиялық болып қала береді, пәндік тәсілге негізделген мемлекеттік стандарттар моральдық тұрғыдан ескірген. Оқушының даралығына бағытталған құзыретті тәсіл жоқ. Мектепте оқу оқушыға өмір жолын, қызығушылықтары мен перспективаларын таңдауға нақты оң мотивация бермейді. Жоғары сынып оқушыларының тек 30%–ы өздерінің қабілеттеріне сәйкес келетін кәсіби қызметті саналы түрде таңдайды. Демек, орта мектеп оқушыларының 70%–ы өзін – өзі бағалауы төмен және өмірде тәуелсіздікке дайын емес. Сонымен қатар, ЮНЕСКО – ның зерттеулері және соңғы бес жылдағы жалпы білім беретін мектеп түлектерінің тестілеу нәтижелері білім беру сапасының төмендеуінің тұрақты тенденциясын көрсетеді. [1, б. 22]

Қазақстандық қоғамның қазіргі геосаяси, экономикалық және әлеуметтік жағдайы, әлемдік білім беру кеңістігіне ықпалдасу Қазақстан Республикасының орта білім беру жүйесін жаңғыртуды талап етеді.

Процесс ретінде білім беру әлеуметтену процесінде жалпыадамзаттық және ұлттық – этникалық құндылықтарды адамның өзара әрекеттесу жүйесі ретінде қарастырады: өзімен, басқа адамдармен (отбасымен, ұжыммен), қоғаммен, табиғатпен, діннен, мәдениетпен (материалдық және рухани). (Ы.Алтынсариннің қызметінде бұл мәселенің шешімі өз көрінісін табады)

Құндылықтар білім беру мазмұнында оның мақсаттары арқылы сыну және нақтылау арқылы көрінеді:

– адамзаттың ортақ үйі ретінде табиғатқа құндылық қатынасын қалыптастыру;

– жер бетіндегі өмір мен жоғары құндылық субъектісі ретінде адам туралы идеяларды қалыптастыру;

– адам өмірінің әлеуметтік құрылымына (Отанына, мемлекетіне, отбасына, Отан тарихына және қазіргі уақытқа)құндылық қатынасын қалыптастыру;

– гигиена, құқық, эстетика, экономика және экология саласындағы мәдени өмір нормаларына құндылық қатынасын қалыптастыру;

– еңбек қызметінің, кәсіптің, әлеуметтік қарым – қатынастың әртүрлі түрлеріне құндылық қатынасын қалыптастыру;

– өмірлік ұстанымды қалыптастыру, өмір жолын жеке таңдау, өзін – өзі жүзеге асыру және өзін – өзі тану қабілетін дамыту.

Қазақстан мектебінің түлегі мәдениет субъектісі ретінде сипатталады:

– өз халқының тілін, тарихын, мәдениетін білу;

– өнерге, мәдениетке, әдебиетке, ғылыми жетістіктерге, бостандық, еңбек, ақиқат нәтижелеріне құндылық қатынасы;

– заманауи техникамен және коммуникация құралдарымен жұмыс істей білу;

– айналасындағы адамдардың сезімдері мен сезімдерін түсіну;

– жақсылық пен сұлулықты құру;

– ана, Мемлекеттік және шет тілдерінде сөйлесе білу. (И.Алтынсарин мұны өз шәкірттерінде тәрбиелеуге ұмтылды)

Орта білім берудің мақсаттары мектеп түлегінің өмірлік рөлдер түрінде ұсынылған негізгі құзыреттерін анықтайды:

- мейірімді адам;
- қамқор отбасы мүшесі;
- шығармашылық даралық;
- жауапты азамат;
- дені сау және жетілдірілген тұлға.

Әлеуметтік өзгерістер, қоғам өмірінің әлеуметтік – экономикалық және саяси жақтарының жаһандануы мектепті әлеуметтік институт ретінде жас ұрпаққа сапалы жалпы білім алуға мүмкіндік беру мақсатында жалпы орта білім беру мазмұнын жаңартуды талап етеді.

орта білім беру мазмұнын жаңартудың негізгі бағыттары:

– жеке тұлғаның да, жалпы қоғамның да дамуына ықпал ететін құндылықтарды дамыту;

– білім беру мазмұнын оқушыларды танымның ғылыми әдістеріне және дербес зерттеулерге мақсатты және жүйелі түрде тартуға, танымдық мотивацияны қалыптастыратын және ақпараттық технологиялардың дидактикалық мүмкіндіктерін ескеретін оқу жағдайларын кеңінен қолдануға бағдарлау;

– болашаққа деген көзқарастарды қалыптастыру, қоғам мүшесі және халықаралық ынтымақтастық субъектісі ретінде адамға қажет моральдық негіздерді нығайту;

– білім беру мазмұнын ұлттық мәдениетті құрметтеуге және басқа мәдени бастауларға қатысты ашықтыққа тәрбиелеуге бағыттау.

Бүгінгі таңда білімді ұрпақты тәрбиелеу – уақыт талабы. Өскелең ұрпақты оқу мен білімге қызықтыра білу мұғалім үшін үлкен шеберлікті қажет етеді. Менің тәрбиеші ретіндегі ұстаным-

дарымның бірі – баланы үйде ата – анасымен тәрбиелеудегі бірлік деп айтар едім. Әр баланың ынта – жігерін ояту және оның санасына жарық түсіру – кез – келген мұғалімнің арманы. Осы мақсатқа жету жолында мұғалім үнемі жаңа ізденіспен жүруі керек. Ақпараттың бай ағыны дәуірінде мұғалім үшін оқушының жаңашылдығы мен қызығушылығын ояту қабілеті өте маңызды. [2, б. 56]

Өз еңбектерінде өзін мектепте оқыту мен тәрбиелеу процесін жүргізетін мұғалім деп таныған Иырай Алтынсарин балаларды оқыту мен тәрбиелеуге ерекше орын бөлді. Оқуды үйренетін адамдар үлкен игілікке ие болады, ғылым тілін біледі, оны үйренеді, болашағын жақсартады дейді. Демек, қазіргі білім беру жүйесіндегі сапалы оқытудың негізгі факторы оқушының тақырыпты өз бетінше игере білуі, оларды адамгершілік пен жақсылыққа, еңбек пен зейінділікке, өнерге – жаңа заманның талаптарына сай келетін, жан – жақты дамыған, ізденімпаз, шығармашылық, адами құндылықтарды игерген, өзіне сенімді, білімі бар өнерге баулу болып табылатынын ескере отырып, мен Ы.Алтынсариннің идеялары өмірге келді деп санаймын.

Мектеп жұмысы мен оқушылардың жетістіктерін дамытудағы негізгі тұлға – мұғалім. Мұғалім өз жұмысына жеткілікті уақыт бөле білуі керек, оқушының білімі мен дағдыларын дамытуда ғана емес, жалпы оның оқуын барынша дараландыруда, оны тұлға ретінде дамытуда икемділік танытуы керек. Сондықтан мен өз тәжірибемде жас ерекшеліктерін ескере отырып, өз көзқарастарын дәлелдей алатын, ынталы, сенімді, жүйелі түрде дамыған сыни көзқарастары бар, оқығандарын қуана – қуана тоқитын оқушыларды қалыптастырамын. Иырай Алтынсариннің оқыту әдістемесінде көрсетілгендей, мен оқушыларды өз бетінше оқуға шақырамын және өз болжамдарыма сыни көзқараспен қараймын, осылайша әлем, болмыс, жаратылыс туралы түсінігімді тереңдетіп, кеңейтемін. Ұлы ағартушы мұғалім білім мен өнерді игеру жолы мектептер арқылы жүзеге асады, оқушыларды адамгершілік пен ізгілікке, еңбек пен зейінділікке, өнер мен білімге баулуға тырысады деп сенді. Надандықтың зиянын, ғылымның әлеуметтік маңыздылығын түсіндірді. Осы уақытқа дейін өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудегі маңыздылығын жоғалтпаған өлеңдер мен ағартушылық әңгімелер білімді және саналы азаматты тәрбиелеудегі басты құралдардың бірі болып табылады. Оқушыларды дұрыс тәрбиелеу, олардың білімге деген қызығушылығын ояту, дүниетанымдық дүниетанымын кеңейту. Осындай шығармалардың бірі – «жануарға ұқыпты қарау», 3–сыныптағы әдеби оқу оқулығындағы «баланың құлығы», оқушылардың еңбекқорлығын, адамгершілігін, ізгі ниетін, кішіпейілділігі мен мейірімділігін, жауапкершілігін, Абайдың бес тектілігінің біріне қанағаттануын тәрбиелейді. Зұлымдық, жалқаулық, надандық сияқты әрекеттерден аулақ болу жолын көрсетеді. Мысалы, оқытудың белсенді әдістері мен әдістерін қолдана отырып, тапсырмаларды орындау барысында «баланың құлығы» әңгімесінің тақырыбы бойынша сабақтың мақсаты оқушылардың өз бетінше анықталады. [3, б. 6]

Олар топтық жұмыс барысында нақты, нақты дәлелдермен өз пікірлерін білдіре алады. Олар өз жобаларын отбасы, мектеп, табиғат үшін не істей алатынын айтып қорғады. «Жақсылық жасау – сенің міндетің» тақырыбында шағын эссе жазды. Демек, «Баланың құлығы» әңгімесі арқылы олардың жақсылық пен жамандыққа деген көзқарастары қалыптасты, Отанға, отбасына, мектепке, табиғатқа деген сүйіспеншілік сезімдері нығайды. «Сіз жақсылық үшін жаман нәрсе жасар ма едіңіз?», – деді ол. Яғни, бүгінгі күннің талаптарының бірі бірлескен оқыту ұйымдастырылып, бір – бірімен кері байланыс жүзеге асырылды. Баланы ерте жастан дұрыс тәрбиелеу оның болашақ өмірі үшін өте маңызды. Баланың дұрыс күтіміне, тікелей тәрбиеге, қисықтарды түзетуге, қате түсініктің нақты жолын құруға негізделген әңгімелер қазіргі мектеп оқушыларын тәрбиелеуге үлгі бола алады. Келесі «малдың пайдасы» әңгімесі оқушылар үшін де, мұғалімдер үшін де үлкен тәрбиелік мәнге ие. Қанағаттану, өсу, парыз туралы айтылған бұл әңгімеде қамқорлық, мейірімділік, еңбекқорлық, қанағаттану отбасына деген сүйіспеншіліктен, Жауапкершіліктен басталады және адамгершілікті көтерген ұлы адамдар да алдымен ата – аналарына қалай қарау керектігі туралы ойлайды.

Оқушылар тапсырмаларды қызығушылықпен орындады, ата – аналарының алдындағы борышын атап өтті, бұл өсу олардың ата – аналарымен қазіргі уақытта жасағанының бәрі екенін және болашақта қарыздарын өтеуге тырысатынын түсінді. Осыдан «Малдың пайдасы» әңгімесінің қаншалықты тәрбиелік мәні бар екенін көруге болады. Атақты ойшыл Әбу Насыр Әл Фараби: «Адамға алғашқы білім емес, тәрбие керек. Тәрбиесіз берілген білім – болашақта оның өміріне қауіп төндіретін адамзаттың қас жауы». Бұл сөздің дұрыстығы өмір тәжірибесімен бірнеше рет дәлелденгені белгілі. Осыған байланысты Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин тәрбие – бұл жеке орын, үлгілі тәрбие – қоғамның өзін, ел тіректерін қалыптастыру екенін жақсы білген. Демек, жас ұрпаққа моральдық тәртіп пен саналы білім беру қабілеті өлшенбейтін қазына болып табылады. [4, б. 5]

С.Көбеевтің өмірі, Алтынсарин сияқты, асыл және адамгершілік мақсатқа – халықты ағартуға, өркендеу мен игіліктің, даму мен прогрестің қажетті шарты ретінде ағартуға бағынды. Спандияр Көбеевтің өмір жолы мен ғылыми ізденістері оның педагогикалық қызметінің негізгі мәнін түсінуге көп көмектеседі. Қазіргі уақытта тәрбиенің Тарихи негізіне жүгіну қажет, өйткені тарихи педагогикалық мұраны түсінбестен өскелең ұрпақты адами идеалдармен таныстыру мүмкін емес. Ыбырай Алтынсарин мен С.Көбеевтің өмірі мен шығармашылық жолы, өмірбаянның жекелеген беттері, философиялық және педагогикалық көзқарастардың жекелеген аспектілері ерекше қызығушылық тудырады және қазіргі тұлғаның рухани – адамгершілік дамуына ықпал етеді. Ғажайып қырағылық,

педагогикалық талант, титаникалық жұмыс қабілеттілігі, өз мектептеріндегі оқу – тәрбие процесін биіктікке қою қабілеті, ақыл – ой және жас ерекшеліктері бойынша оқу материалын мұқият іріктеу Көбеевті Алтынсаринмен бірге XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басындағы Қазақстанның прогрессивті педагог – зерттеушілері деп санауға құқық береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. И.Алтынсариннің Сабақтары. Алматы 1991 ж.
2. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы, 2008ж. №5–6
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2016 ж.
4. «Өзін – өзі тану» журналы, 2015 ж. №4–5

УДК 37.017

ИБРАЙ АЛТЫНСАРИН: ИДЕИ ГУМАНИЗМА И СТРЕМЛЕНИЕ К ЗНАНИЯМ

Акылбаева Индира Муратова
кандидат исторических наук, teaching professor
Университет КАЗГЮУ имени М.С.Нарикбаева
г. Астана, Казахстан
E – mail: i_akylbayeva@kazguu.kz

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассматриваются идеи гуманизма и распространение знаний в казахской степи XIX века педагогом, просветителем Ибраем Алтынсариным. Гуманизм является достижением цивилизационного развития человечества и имеет важное значение в системе воспитания и образования Казахстана. Концепция гуманизма реализовалась в деятельности Алтынсарина посредством открытия школ и училищ, подготовки учителей, разработки учебников, учебных пособий и новых методов обучения, продвижения моральных ценностей правды, честности, справедливости, труда в системе обучения и стремления к знаниям.

Ключевые слова: *гуманизм, знания, школы, книги, нравственность.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада XIX ғасырдағы қазақ даласындағы педагог, ағартушы Ыбырай Алтынсариннің гуманизм идеялары мен білімді тарату жолдары қарастырылған. Гуманизм – адамзаттың өркениеттік дамуының жетістігі және Қазақстандағы тәрбие мен білім беру жүйесінде үлкен маңызға ие. Алтынсариннің іс – әрекетінде гуманизм ұғымы мектептер мен училищелер ашу, мұғалімдердің біліктілігін арттыру, оқулықтар, оқу – әдістемелік құралдар мен оқытудың жаңа әдістерін жасау, адамгершілік құндылықтарды насихаттау арқылы ақиқат, адалдық, әділдік пен еңбек жолында жүзеге асты.

Түйінді сөздер: *гуманизм, білім, мектептер, кітаптар, адамгершілік.*

Abstract

Relevance and goal. The article describes the ideas of humanism and the dissemination of knowledge in the Kazakh steppe of the 19th century by the teacher and educator Ibray Altynsarin. One of the great importance in the system of upbringing and education in Kazakhstan is Humanism and it is an achievement of the civilizational development of mankind in the world. The concept of humanism was realized in Altynsarin's activities through the opening of schools and colleges, teacher training, the development of textbooks, teaching aids and new teaching methods, the promotion of the moral values of truth, honesty, justice and work in the education system and the pursuit of knowledge.

Key words: *humanism, knowledge, school, books, morality.*

В современной педагогике огромный интерес вызывает историческая фигура Ибрая Алтынсарина. Его концепция гуманизма как искусство воспитания и обучения человека знаниям актуальны в рамках поиска, реализации новых подходов в системе воспитания и образования Казахстана. Сегодня благополучие страны и народа зависят от просвещенности граждан. Бескорыстное служение педагога, просветителя, переводчика, гуманиста Ибрая Алтынсарина своему народу является примером высокой гражданской позиции для каждого из нас в XXI веке. Именно он обращается к ценности гуманизма как важному достижению нравственного развития человеческой цивилизации и пути освоения огромного потенциала знаний посредством реализации идей открытия школ и училищ, подготовки учителей, написания учебников, учебных пособий и внедрения новых подходов обучения, а также моральных принципов правды, честности, справедливости и труда.

Судьба И.Алтынсарина непростая, приходится на сложный XIX век колониализма в Казахстане. Но несмотря на трудности времени, его жизненный путь с самого начала был связан с просвещением. В этом огромную роль сыграл его дед, бий Балгожи Жанбурчин, который благословил своего любимого внука и отправил в сопровождении своего помощника Жетибая Утемисова в город

Оренбург. Обучение Ибрая проходила в школе для казахских детей из степной аристократиипри открытой Оренбургской пограничной комиссии. Пограничная комиссия стремилась не отрывать своих учеников от непростого кочевого быта, образа жизни в казахском ауле и для этого закупила 4 юрты из белой кошмы и одну из серой со всем оборудованием, инвентарем, национальной одеждой, библиотекой, физкультурными снарядами и ветеринарным инструментом за скотом, а также был куплен табун дойных кобылиц и ездовых лошадей с лучшими седлами, чтобы обучать верховой езде и обеспечивать кумысом [1, с. 11–12]. Первые два месяца Ибрай проходил обучение в условиях кочевой жизни степи. В процессе обучения воспитанники школы изучали различные языки: арабский, персидский, русский, татарский, знали законы магометанского вероучения, письмо. За все время обучения Ибрай Алтынсарин неоднократно получал благодарности за благонравие и отличные результаты знаний, и закончил школу на «отлично».

Постоянное обучение и стремление к знаниям происходило на основе познания мира русской, западной и казахской классической литературы. Алтынсарин сотрудничал с учеными – востоковедами В.В.Григорьевым, Н.И.Ильминским, ученым Х.Фаизхановым знал идеи В.Г.Белинского, А.И.Герцена, Н.Г.Чернышевского, знаком был с поэтом и «тобе – бием» А.Кунанбаевым и Ш.Валихановым. Из воспоминаний правнучки Гульжихан Касымжановны, просветителя Ибрая Алтынсарина окружали интересные, творческие личности такие как Нуржан Наушабай, вместе с которым он участвовал в импровизации на домбре, дружил с потомками хана Нуралы–Альмухамедом и Тилеймухамедом Сейдалинами, воспитанниками Неплюевского кадетского корпуса в городе Оренбурге. Именно А.Сейдалин способствовал педагогу в открытии школы в Ыргызе, а его ученик, поэт и демократ Асылкожа Курманбаев в газете «Дала уалаятты газетіне» печатал злободневные статьи по социальным проблемам [2].

Он жил и работал в условиях колониализма, но несмотря на это, понимал, что дальнейшее развитие казахской степи и народа возможно только мирным, цивилизационным путем просвещения. Один из путей распространения знаний Алтынсарин видел в открытии школ, продолжая лучшие традиции образованности и воспитания молодого поколения, которые еще были заложены знаменитым Жангир ханом Букеевской Орды. Первая школа была основана в его ханской ставке в 1841 году. Жангир хан считал, что молодежь должна познавать все науки для доброго служения обществу как великое счастье казахского народа [2]. Ибрай Алтынсарин продолжил этот начинание. В то время мало кто верил в идеи Алтынсарина. Он постоянно писал письма – прошения к царскому правительству об открытии школ для казахских детей. Лишь в 60–е годы XIX века было получено согласие на открытие начальной школы, в эти же годы он первый из казахов получает должность учителя Тургайской школы. Несмотря на трудности нехватки средств, учебников, учебных помещений, педагог активно посещал аулы, разъяснял идеи светского образования, ему помогали родственники и друзья. Символично, что первая школа, которая была открыта Ибраем Алтынсариным называлась «Қарашаңырақ» в Торгае. Необходимо отметить, что получили образование в школах, которые были созданы под руководством Алтынсарина известные представители казахской интеллигенции начала XX века Ахмет Байтурсынов, Мыржакып Дулатов, МухамеджанСералин, Ахмед Беремжанов.

Ибрай как просветитель своего времени в концепции гуманизма активно продвигал ценность труда в системе обучения и нравственного воспитания молодежи, понимая, что труд является основой добродетели и достойной жизни. Поэтому он уделял огромное внимание открытию училищ. Им были открыты двухклассные русско – казахские училища в Тургайском, Иргизском, Илецком, Николаевском уездах. Шагом вперед в системе просвещения казахской степи выступает основание педагогом женского образования. Так была открыта школа для казахских девочек с интернатом в Иргизе. В 1883 году в Орске открылась первая казахская учительская школа, в которой шла подготовка учителей для казахских школ. Сам Ибрай Алтынсарин получил народное имя «первый учитель». Он предъявлял строгие требования и уделял первостепенное значение роли учителя в обучении и воспитании, сам проводил открытые уроки и давал дружеские советы. Он считал, что «учителя должны любить своих учеников и быть любимыми своими учениками и их родителями», учитель должен обращаться с учениками кротко, не раздражительно, терпеливо и объяснять предмет охотно, без вычурных фраз и ненужных терминов» [1, с. 88–89]. И.Алтынсарин отмечал, что «учитель – это Богом данное призвание, которое заключается в том, чтобы давать хорошее образование, учить, как попало, нельзя» [3, с. 37].

Ибрай Алтынсарин, реализуя народную систему обучения, исходил из жизненного опыта и считал, что начальные школы должны быть в каждой волости, соответствовать кочевому образу жизни казахского народа, то есть быть передвижными, кочевать с аулами на «жайлау» летом, а зимой располагаться при зимовках«қыстау». В школах в системе обучения большое внимание уделялось языкам и грамматики, естествознанию, истории, географии, также было введено обучение ремеслам. Особое внимание уделялось богатому родному казахскому языку, Алтынсарин говорил о том, что надо осваивать все тонкости казахских выражений, пословиц, поговорок, былин и загадок [4, с. 135].

При открытии школ и училищ, Ибрай огромное внимание уделял созданию библиотек. Он выписывал книги из Москвы, Петербурга, Оренбурга и других городов, а также переводил произведения писателей на казахский язык для школьных библиотек, рассказы Л.Н.Толстого, басни И.А.Крылова, переводы из книг В.И.Даля и другие. Библиотеки имели общественное значение, книгами могли пользоваться не только учителя и учащиеся, но и люди, которые стремились к самообразованию, имея возможность брать полезные книги.

Особое внимание в деятельности Ибрая Алтынсарина вызывает идея гуманизма как системы высокой морали человека и внедрения ее в обучение молодежи. Гуманизм – это важное качество, которое необходимо для обучения, где человек выступает индивидом, занимает свое достойное место. Роль человека усиливается в эпоху просвещения, рядом с Ибраем актуальны мудрые слова Абая Кунанбаева «Адам бол», «Толык адам» как призыв изменить мир к лучшему. Как и Абай, Ибрай Алтынсарин призывал человека к труду на благо Родины. При этом принцип гуманизма в системе обучения включал роль труда как высокой нравственности человека и полезности для общества. Мальчиков обучали кузнечному делу, столярно – плотницким ремеслам, а учениц шитью и кройке, изготовлению тесемок, поясов из шерсти и конских волос.

Человек обязан быть полезным для своего народа и страны. Актуально выражение педагога Ибрая «Быть человеком» «Человека, который мог бы, не переставая быть Человеком». Его активная позиция проявляется в 60–80 годы XIX века, когда просветитель выражает свое мнение о положении казахского аула в условиях внедрения «Временного положения об управлении в степных областях». Он поднимал злободневные проблемы последствия страшного джута «Жалпак Коян», унесшего весь скот в «заячий год», о тяжелом положении шаруа, недостатках средств к существованию у народа. Поднимал вопросы взяточничества и вымогательства со стороны аульных старшин и волостных управителей, колонизации земель и вытеснения яицким и оренбургским казачеством местного населения с насиженных земель, критиковал «Временное положение», которое не учитывало образ жизни, народные обычаи, бытовые условия и взгляды казахов на подобные дела [4, с.7]. Сам Ибрай Алтынсарин, работая делопроизводителем Тургайского уездного управления был в составе Организационной комиссии по проведению «Временного положения», по службе ездил по аулам, участвовал в составлении карт, описании волостей, принимал участие в съездах биев и писал решения по таким насущным проблемам как пресечение воровства, создавал «общественную стражу» для охраны скота, зимних и летних пастбищ, сенокосных участков, писал отчеты о состоянии скотоводства и земледелия уезда» [5, с.7]. Гуманизм Ибрая Алтынсарина проявляется и в том, что он был сторонником новых путей развития казахской степи. В своем рассказе «Кыпшак Сейткул» призывал развивать оседлый образ жизни и земледелие, писал о том, что богатство заключается в честном труде и земле «байлық қанағат пен адал еңбекте...» [1, с. 22]. В этом заложен огромный потенциал гуманизма в системе обучения и воспитания молодежи, где человек должен через знания занимать активную общественную позицию в жизни общества и государства, обладать высокими нравственными ценностями, быть честным и справедливым.

Важным в понимании гуманистической педагогики Ибрая Алтынсарина является умение чувствовать Родину, проявлять любовь к родному краю, родной природе, чтобы эта любовь оставалась в сердце на протяжении всей жизни. Чувство гордости и весь потенциал казахской культуры и воспитания, он продвигалчерез устное народное творчество, где отражено величие мудрого слова казахского народа в фольклорных произведениях «Қара батыр», «Каракылпаш», «Жәнібек батыр», «Избасты», «Сатемир хан». На примере народных героев казахской степи педагог стремился показать ценности патриотизма, честности и человечности. Когда он объезжал казахские аулы, записывал народные легенды, пословицы, поговорки, предания, песни, собирал материалы по истории казахского народа.

Живя в Тургае, Ибрай Алтынсарин в поездках по службе стремился лучше познать свой народ, собирал народные произведения и создал книги для просвещения. Эти книги были созданы не просто для обучения, но и для народного чтения. Его знаменитые два учебных пособия «Начальное руководство к обучению киргизов русскому языку» и «Киргизская хрестоматия» были завершены в 1879 году, они были изданы тиражом по две тысячи экземпляров. В «Киргизскую хрестоматию» автор включил стихотворения, детские рассказы, сказки, образцы писем к родным, пословицы и поговорки. Гуманизм Алтынсарина отражен в подходах обучения таким моральным ценностям как трудолюбие, честность, бережливость, что является решающим для формирования духовного, внутреннего мира молодого поколения и правильного воспитания. Сам автор подчеркивал, что статьи, включенные в хрестоматию должны иметь нравственный или научный смысл, где человек может приобретать знания и учиться полезному. Многие знания в хрестоматии имеют народный характер, взяты из жизни казахского народа. Народная мудрость проявляется в пословицах, загадках и поговорках в книге. Так Ибрай в пословицах писал: Об учении и знаниях «Өнерлі өрге жүзер – Ученый и против течения поплывет», «Өнер алды – қызыл тіл – Впереди знания – дар слова (красноречие)», о труде «Бекерден тәңірім безер – От бездельника сам бог отворачивается», «Ісі жоқтың – асы жоқ – Кто без дела, тот без хлеба»[1, с. 210–212]. «Начальное руководство к обучению киргизов русскому языку» включало

основные правила русской грамматики, образцы переводов с казахского на русский язык. Эти пособия отличались доходчивостью и легкостью, они были основаны на жизненном опыте и педагогической деятельности Ибрая Алтынсарина.

Таким образом, идеи гуманизма Ибрая Алтынсарина как путь стремления к знаниям жизненны для нашего времени, а обучение – это великий труд. Только постоянное стремление к знаниям, и в тоже время нравственное совершенствование быть и оставаться человеком являются важными ценностями цивилизационного развития нашей страны и глобального мира.

Список литературы:

1. Академия наук Казахской ССР. Собрание сочинений в трех томах. Том №I. Алма – Ата: Издательство «Наука» Казахской ССР, 1975 г. 360 с.
2. Касымжанова Г. Наследие великого учителя Ибрая Алтынсарина актуально и сегодня – заслуженный деятель культуры РК Г.Касымжанова // inform.kz. URL: https://www.inform.kz/ru/nasledie-velikogo-uchitelya-ibraya-altynsarina-aktual-no-i-segodnya-zasluzhennyy-deyatel-kul-tury-rk-g-kasymzhanova_a2420663 (дата обращения: 10.12.2019).
3. Нуртазина А.А. И.Алтынсарин: миссия учителя // Вестник «Өрлеу» kst. 3 (13) / 2016 г. 37 с.
4. Таранда Н.А. Творчество И.Алтынсарина как воплощение идей народной педагогики в системе дошкольного и начального образования // Вестник «Өрлеу» kst. 3(13) / 2016 г. 315 с.
5. Академия наук Казахской ССР. Собрание сочинений в трех томах. Том №II. – Алма – Ата: Издательство «Наука» Казахской ССР, 1976 г. 423 с.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУ ЖОЛЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ОҚУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ҮНДЕСТІК

Алғалиева Гулжанат Султанкызы
қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімі, педагог – сарапшы
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасы
«Боровской облыстық санаторлық мектеп – интернаты» КММ
Боровской селосы, Қазақстан
E-mail: gulzhanatalgalieva@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі: Қазақ елінің Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің қазақ балалар әдебиетіне қосқан үлесінің қазіргі білім саласындағы орны, шығармашылықтары мен еңбектерінің әр балаға қолжетімдігін арттыру. Ыбырай мен Спандияр Көбеевтің білім беру жолындағы ұқсастықтар, еліміздің білім беру жүйесіне қосқан үлесі. Мақсаты: Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев шығармалары, аудармалары арқылы білім беру саласындағы тәрбие жүйесінің бірізділігі, жеке тұлғаны еңбекке,қазақстандық патриотизмге тәрбиелеу.

Түйінді сөздер: *тұлға, педагог, тәрбие, құндылық, ағартушы.*

Аннотация

Актуальность:вклад деятелей казахского народа Ибрая Алтынсарина и Спандияра Кобеева в казахскую детскую литературу, доступнасть творчества и труда деятелей. Сходство Ибрая Алтынсарина и Спандияра Кобеева в просветительском пути,вклад в систему образования страны. Цель: определить последовательность воспитательной систему в сфере образования, пути воспитания личности к труду,казахстанскому патриотизму через произведения, переводы Ибрая Алтынсарина и Спандияра Кобеева.

Ключевые слова: *личность, педагог, воспитание, ценность, просветитель.*

Abstract

Relevance: the contribution of figures of the Kazakh people Ibray Altynsarin and Spandiyar Kobeyev to the Kazakh children's literature, the accessibility of creativity and work of figures. The similarity of Ibray Altynsarin and Spandiyar Kobeyev in the educational path, contribution to the country's educational system. Objective: to determine the sequence of the educational system in the field of education, the ways of educating a person to work, Kazakh patriotism through the works, translations of Ibray Altynsarin and Spandiyar Kobeyev.

Key words: *personality, teacher, education, value, educator.*

Қазақ халқының VI–VIII ғасырлардағы орхон – енисей ежелгі жазба ескерткіштерінен бүгінгі күнге дейінгі тамыры тереңге кеткен бай рухани мұрасы бар. Қазақстан – қыран қанаттарының өлкесі. Шынында да, ол сұр Каспийден Алтай тауларына дейін Орал жотасынан биік Алатауға дейінгі аумақты алып жатыр. Атам Қазақ жер бай болса, халық та бай дейді. Қазақтарда, ұлы дала тұрғындарында, яғни бізде – ғасырлар бойына жалғасқан орасан зор біртұтас аумақ, біртұтас тіл және біртұтас ұлттық мәдениет болған. Қазақ халқы фольклорға бай, онда халық педагогикасы мен

көшпенділердің халық психологиясының нюанстарының барлық реңктері шоғырланған. Осы жерде қазақ даласының ұлы Ұлы Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевті тілге тиек еткім келіп отыр.

Алтынсарин Қазақстан тарихына көрнекті ағартушы, педагог, ақын, қоғам қайраткері ретінде енді. *Өз халқына шексіз қызмет еткені үшін Н.Ә.Назарбаев Ыбырай Алтынсаринді Қазақстанның халық ағарту саласының тұңғыш ағартушысы деп атаған.*

Өзінің ағартушылық – педагогикалық қызметінде Ы.Алтынсарин мен Көбеев тұлғаны адамгершілік негіздерімен тәрбиелеуге көп көңіл бөледі.

Ы.Алтынсариннің педагогикалық еңбектері халық білімі мен мектеп ісінің даму тарихымен байланысты мәселелерді әзірлеуге және қазақ халқының мәдениетін дамытуға, халық педагогикасы саласына арналды. [1, б. 19] Ы.Алтынсарин педагогика мұраларының негізгі идеяларының бірі – адамның өзара қарым – қатынасы, жастарды еңбекке баулу. Өзінің барлық педагогикалық теориясында жас жеткіншектердің ұлттық тәрбиесін қалыптастырып, жетілдіруде қазақ халқының ғасырлар бойы тәрбие саласында жиған бай тәжірибесін негізге алу қажет деген пікірді ұстанғандардың бірі – Ыбырай.

Ағартушылықты жақтаушы Ы.Алтынсарин білімді адамның ардақты борышы – балаларға білім беру деп санаған. Оның қазақ балаларын оқытуға деген ынтасы, олардың өз халқына пайдасы тиіп, жетістікке жетулері екінші жақтан қарсылық тудырды. Патшалық әкімшілік төменгі буыннан чиновниктер даярлануын қалады, орыс тілінде іс жүргізу, хатшы, тілмаш, аудармашы патша үкіметінің отарлау саясаты рухына бейімделіп тәрбиелегендерін қалады. Сондықтан олар Алтынсариннің қазақ балаларын орыс тілінде оқытуына қарсылық білдіре қоймайды, бірақ кең көлемде білім беруіне қолдау көрсетпеді. Бір жағынан, өңірлік дінбасылар көпшілікке Ыбырайдың қазақ балаларын орысшаландыру арқылы орыс әскеріне дайындап жатыр деді. Алтынсарин шын мәнінде надандыққа, діншілдікке, ескі салтқа ислам дінін өз мақсаттарына пайдаланған патшалық идеологияға, «магометке сүйене, ақ патшаның құлы болыңдар» дегендерге қарсы шықты. Шалғай түкпірде мектеп ашу жұмысының қиыншылықтарына қарамастан, ағартушылық идеялармен қанағаттанған Ы.Алтынсарин көздеген мақсатына кірісті. Ауыл – ауылды аралап, халыққа кәсіптік білімнің маңызы мен мақсатын түсіндірді. Халықтан жиналған қаражатқа мектеп үйін салуды қолға алды. Торғайда, Елек қорғанында, Ырғызда, Ақтөбеде орыс – қазақ мектептерін ашты. Қазақ қыздары үшін Ырғызда жанында интернаты бар мектеп аштырды. «Бізге ең ауыр, жауапты кезең кез келіп отыр: бұл кезеңде біз бәрін жаңадан бастап жасауымыз керек, осы жаңалықтың бәрін қараңғы халықтың арасына енгізіп, күшіміздің келгенінше, біліміздің жеткенінше, олардың көзін ашуымыз керек. Сол себепті мен ел аралап, қоғамнан және әр түрлі қоғамдық уездерден, облыстық болыстардан ақша сұрап жүрмін. Оның ынтасының арқасында 7 бастауыш мектеп, 4 екікластық қазақ балаларына арналған училище, сонымен қатар қыздарға арналған орыс – қазақ мектебі ашылды. 1883 жылы Орскіде қазақ мұғалімдер семинариясы ашылды. Ы.Алтынсарин зиялы халық мектептерін ашып қана қойған жоқ, сонымен бірге балаларды тәрбиелеуге арналған кітаптар жазды.

Ы.Алтынсарин мұғалім мамандығы ең керемет, бірақ сонымен бірге ең қиын мамандықтардың бірі деп есептеді. Ағартушы жастарды оқу – білім, өнерге үндегенде құрғақ насихатқа ұрынбайды, айтпақ пікірін оқушы зердесіне сіңіру үшін әр түрлі ұстаздық амал тәсілдерді қолданады.Ыбырай бұрынғы Халифаттық дәуірдегі оқыту әдісінен айрылып қалған, ғылым үйретпейтін, балаларды ойлануға мұрша бермейтін моллалардың ұрып миға кіргізу мен жаттау жолынан қашып, орыс ғылымы арқылы нағыз ғылымды үйрету жолын ұстанды. Ыбырайдың осы көзқарасын өзінің оқулықтарынан да анық байқауға болады.

Ы.Алтынсарин ұйымдастырған оқу орындары сапасы жағынан сол кезеңдегі озық орыс оқу орындарымен иық теңестіре алды.

Сауатты халық, білімді ел болу үшін Ы.Алтынсарин бірінші кезекке мұғалімді қойды. Ол жөнінде өзі былай дейді: «Халық мектебі үшін басты тұлға – мұғалім, ең тамаша деген педагогикалық басшылық, ең жомарт деген мемлекеттік жарлық та, тыңғылықты педагогикалық бақылау да онымен теңесе алмайды» [4, б. 170], – деп, мұғалімге баса назар аударады.

Ұлы педагог Ы.Алтынсарин оқушыға өзге тілді үйрету туралы өз тәжірибесінен біраз ғылыми ойлар айтады. Ол орыс тілі пәнінің мұғалімі қазақша білуі керек, ал, өз кезегінде қазақ тілі пәнінің мұғалімі орыс тілін білуі шарт деп есептейді. Яғни, оқушыларға тіл үйретерде өзі де сол аудиторияның тілін біліп, сол тілде сөйлей білуі маңызды. Себебі, сол халықтың тілін білмесең, мұғалімге тіл үйрету қиынға соғары анық.

Әдістемеші – ғалым Ы.Алтынсарин оқу ісіндегі тұтастық пен бір жүйелілікке де мән берді. Бір мұғалімге жазған хатында: «Әрбір мектепте орыс тілін, жаратылыстану, жағрапия мен тарихты оқыту бір жүйеге, бір басшылыққа бағынуы керек... оқыту ісінде жүйе болмаса мұғалім бірден – бір пәнді дұрыс тұтас оқыта алмайды. Мұндай мұғалімдер шәкірттерін дұрыс жолдан адастырады», – деп өзінің әдістемесімен бөліскен.

Ыбырай Алтынсарыұлы 1876 ж. Н.И.Ильминскийге жазған хатында «Қазақ хрестоматиясына» байланысты: «Татар тілінде жазылған оқулықтардан құтылу үшін, қазақ тілінде оқуға арналған кітабымды кеше ғана бастадым. Мен оқулыққа мысалдарды енгізгім келмейді, себебі қатаң тұрмыста

өскен қазақтарға бұдан гөрі мәндірек әңгімелер болғанын құп көрдім. Мысалдарды (басня) қазақ балалары оқығысы келмейді, оқыса да ата – аналары: сауысқан мен қарға сөйлесе ма екен?» деп күлетінін өз тәжірибемнен білемін» [2, б. 172], – деп жазады. Ы.Алтынсарин өз оқулықтарындағы мәтіндерді неғұрлым қазақ оқушысының ұғым – түсінігіне сай ете отырып, оқушының ұлттық психологиялық ерекшелігін басты назарда ұстады.

Қостанай облысы Қазақстанға көптеген көрнекті адамдарды берді. Солардың бірі педагог және ағартушы Спандияр Көбеевті еске алғым келеді. Жеке тұлға, менің ойымша, бағаланбаған және ұмытылған. Ұлы ұстаздың Спандияр Көбеевке әсері соншалықты күшті болғаны соншалық, педагогикалық қызметте ол Ыбырай Алтынсариннің идеяларын ұстанды.

Көбеев мұғалім мен оқушымен тікелей байланыс орнату қажеттілігін қорғады. Осы байланыс арқылы ол қазіргі педагогика ғылымында мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесуі деп аталатын нәрсені түсінді. Тығыз байланыс үшін ол қарапайым әдістемелік әдістерді қолдануға кеңес берді және жаңа материалды түсіндіруді ең қол жетімді тілде жүргізуге кеңес берді. Ол тек осындай өзара әрекеттесу арқылы мұғалім оқушының білімін, оның дамуын толық бағалай алады деп сенді. Бүгін біздің еліміздегі білім беру жүйесін дүр сілкіндіретін модернизацияның арқасында біз мұғалім мен оқушы арасында көбірек кедергілер пайда болатынына келдік.

Спандияр Көбеев мұғалімнің оқушымен жеке жұмысының жақтаушысы болды. Осыған байланысты ол оқушылардың білімді әр түрлі жолмен игеретінін байқайды, сондықтан мұғалім әрқайсысына көзқарас таңдауға міндетті. Ескі мектепте жеке көзқарас принципі өте белсенді енгізілді. Қазір, менің ойымша, бұл қағида әлеуметтік – элиталық сипатта. Дарынды мектеп оқушыларына көбірек көңіл бөлінеді. Олар үшін арнайы білім беру ұйымдары құрылады: «Дарын», «Назарбаев Зияткерлік мектептері»., «Білім иновациялық лицейлері»., «Мектеп – гимназиялары». Ал бұқаралық мектепке аз назар аударылады. Сонымен қатар, Көбеев оқытуды даралау туралы айта отырып, бұқаралық мектептің жұмысын атап өтті.

Спандияр Көбеев педагогикалық үдеріс ел азаматын қалыптастыруға тиіс екеніне сенімді болды. Ол өз мектебінде қазақстандық патриотизмді қалыптастыруға бағытталған тәрбие жұмысының жүйесін құрды. Оның оқу орнына келгендер ерекше атмосфераны, азаматтық рухты атап өтті. Сөзбе – сөз әрбір оқушы қоғамға пайда әкелуге ынталы болды. Сонымен қатар, Көбеев мамандық алуға көп көңіл бөлді. Мектеп түлектері жүргізуші, тракторшы, аспаз, бухгалтер мамандықтарын иеленді. Қазіргі мектеп те түлектерге еңбек нарығында өздерін сенімді сезіну үшін кейбір мамандықтардың қарапайым негіздерін беруі керек.

Көбеевтің тұлғасы соншалықты күшті болды, ол XIX ғасырда айтқан идеялары әлі де өзекті. Бірақ Спандияр Көбеевтің көптеген өсиеттері осы уақытқа дейін орындалмағанын мойындауымыз керек. Отандық білім беруді жаңғырта отырып, біз бұл баға жетпес мұра туралы ұмытпауымыз керек.

Мұғалімі сияқты Көбеев педагогикалық қызметті әдеби еңбекпен ұштастырды. Спандияр Көбеев Иван Крыловтың ертегілерін аударудан бастады. Бұл аудармалар басқа ақындардың аудармаларымен және «Отан» түпнұсқа өлеңімен бірге 1910 жылы қазанда шыққан жазушының алғашқы кітабын құрады. Екі жылдан кейін Көбеев К.Ушинскийдің «туған сөз» оқулығына еліктеп, қазақ мектептерінде оқуға арналған «үлгілі бала» хрестоматиясын шығарады. Кітапқа Л.Н.Толстой, К.Д.Ушинский, ертегілерінің балалар әңгімелерінің аудармалары кірді.

Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің еңбек процесінің бала тәрбиесіндегі ерекше маңызын көре біледі. Сондықтан көптеген әңгімелерінің идеясы Абай айтқандай «Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей» деген қағиданың төңірегінде топтасқан. Өнерді үйрен, үйрен де жирен деп санаған халқымыз ұл қыздарының оң қолынан өнер тамған шебер болуына да мән берген. Халқы үшін жар құлағы жастыққа тимей, оқу – ағарту жолында аянбай еңбек еткен педагогтарымыздың ғылыми және әдеби еңбектерінің бүгінгі жастарға берер ғибраты мол асыл мұра.

Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев – өз халқының талантты ұлы, ұлт мақтанышы. Олар қазақ халқының мәдениетін дамытуға үлкен үлес қосты, еңбектері мен барлық шығармашылығы тарихымыздың алтын қорына еніп, кейінгі ұрпаққа сарқылмас бай мұра қалдырды. Қазақ халқының жадында игі істерімен ұлы тұлға болып қалды. Мен олардың шығармалары, аудармалары әр оқырманға қолжетімді болғанын, сирек мұрағаттық материалдарының жарияланғанын қалаймын, ал жас ұрпақ талантты ақын мен аудармашылардың жұмысын ризашылықпен зерттей отырып, шығармаларынан үлгі алса екен деймін. Педагогтардың қазақ халқына білім беру тарихындағы маңызы өте зор. Біз Алтынсарин мен оның шәкірті Көбеевтің игі істері үшін құрмет көрсетеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Сүйіншәлиев Х. Қазақ әдебиетінің тарихы: Оқулық. Алматы: Санат, 1997 ж. 859 б.
2. Мәдібай Қ. Үміт еткен көзімнің нұры балам... // Қазақ әдебиеті. 2009 ж. 31 шілде. №3 (3144). 6 б.
3. Қазақ Совет энциклопедиясы. 11–т. / Бас ред. М.Қ.Қаратаев. Алматы: Қазақ Совет энцикл. Бас ред., 92 б.
4. Сәтбекова А. Қазақ мектебінің тағдырын ұлт тағдырынан бөле – жара қарауға болмайды // Аңыз адам: Жұлдыздар отбасы. 2013. №17 (77). 36, 37 б.
5. Ыбырай Алтынсарин тағлымы. Құраст.: Жармұхамедов М. Алматы, 1991 ж.

ӘОЖ 37. 034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕГІ ҰҚСАСТЫҚТАРЫ

Алимова Назгуль Едресовна
құқық магистрі, «құқық негіздері» пәні мұғалімі
E-mail: arsenahmetov395@mail.ru
Жанбыршина Асем Сапаровна
«биология» пәні мұғалімі
E-mail: Saparovna – 73@mail.ru
Турсынова Елена Каирбековна
логопед – мұғалімі
E-mail: aklyma22@mail.ru
Н.Наушабаев атындағы мектеп – гимназиясы
Тобыл қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада авторлар Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық мұрасына жүгіне отырып, Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігін зерделеген.

Түйінді сөздер: *педагогика,мұра,идеялары,аударма,шығармашылығы.*

Аннотация

В статье авторы обращаются к педагогическому наследию Ибрая Алтынсарина, изучили созвучие идей просвещения в современном направлении образования И.Алтынсарина и С.Кобеева.

Ключевые слова:*педагогика,наследие,идеи,перевод, творчество.*

Abstract

In the article, the authors turn to the pedagogical heritage of Ibray Altynsarin, He investigated the consonance of the ideas of Enlightenment in the modern educational direction of I. Altynsarin and S. Kobeev.

Key words: *pedagogy, heritage, ideas, translation, creativity.*

«Халқымыздың рухани өмір аспанында мәңгілік жарқырап тұрған үш жарық жұлдыз бар. Олардың жүзін уақытша бұлттар жасыра алмайды. Ол аспанда үшеуінің де пайда болып, ғажайып жарық түсірген уақыты, мезгілі бір – XIX ғасырдың екінші жартысы. Бәлкім үшеуі қатар жанғандықтан да, қараңғы аспан төсін енді қайтіп түнек бастырмайтындай ұлы күшке ие болып тұрған шығар. Бәлкім, бұрын мүлде қараңғы көктің маңдайына тарих – тағдыр үшеуін бөліп – жармай бір – ақ бере салғандықтан да, жарығы молырақ түскен шығар, бір – бірін тамаша толықтырып, жер тілімен айтқанда, дізе қосып, дүниедегі бірлікті, барлықты жырлап тұрғандығынан шығар. Шоқан, Ыбырай, Абай...», – деп ой толғаған екен ақын, жазушы, Қазақстан Республикасының Мемлекеттік сыйлығының лауреаты Ғафу Қайырбеков ағамыз.

Иә, шынымен де сана ғасырлар, жылдар зырлап өтсе де бүгінгі таңға дейін, еш жаңылыспай жыл сайын «Ахмет Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік Университеті» Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институты педагогика және психология кафедрасы Ұлы тұлға – Ыбырай Алтынсариннің еңбегін келер ұрпаққа мұра етіп қалдыру мақсатында, халықаралық ғылыми – практикалық конференция Алтынсарин оқуларын ұйымдастырып, конференция қорытындылары бойынша мақалалар жинағын жарыққа шығаруды дәстүрге айналдырған десек те болады.

Себебі, аталған конференцияға ұлы ұстаз, қазақтың жазба әдебиеті мен грамматикасының негізін қалаушылардың бірі, ақын, тарихшы, қазақ даласына ілім мен білімді алғаш алып келген данышпан әрі жерлесіміз Ы.Алтынсарин жайында болғандықтан болар, сонау 2011 жылдардан бері үзбей қатынасып келеміз.

Ы.Алтынсарин туралы Қазақстанның көптеген көрнекті қайраткерлері оның әдеби, социологиялық, педагогикалық, этикалық және этнографиялық көзқарастарына арналған бірқатар зерттеулер жүргізіп, монографиялық жұмыстар, ғылыми мақалалар жазды.

Атап айтсақ, бұл Т.Тәжібаев, М.Әуезов, А.Ситдыков, Б.Сүлейменов, А.Дербісалин, К.Бейсембиев, А.Эфиров, А.Уразбеков және т. б. жұмыстары.

Алтынсарин өзінің ағартушылық – педагогикалық қызметінде тұлғаның адамгершілік негіздерін тәрбиелеуге зор көңіл бөледі. Ол исламды қабылдамайды, исламды оқытуға қарсы емес, бірақ дін ғылым мен техникамен келісіп, жастардың адамгершілік тәрбиесіне ықпал етуі керек дегенді айтады.

Ы.Алтынсарин: «Мен олардың (шәкірттерінің) моральына әсер ету үшін бар күшімді саламын, сондықтан олар кейіннен пара алмауы керек. Маған күліңіз, мен кейде бос уақытта балаларға ресми түрде Мулла болып табыламын және рухани тарихтан білетінімді айтамын, осы және басқа да пайдалы, түсінікті әңгімелерді қосамын», – дейді.

Ұлы Октябрь социалистік революциясына дейін қоғамның кең топтары ұлы ағартушының әдеби мұрасымен таныс емес еді. Бұл КСРО жылдарында ғана халықтың меншігіне айналды. Оның өлеңдер, ертегілер мен әңгімелер жинақтары, таңдалған шығармалар, жинақтар шығарыла бастады.

Ыбырай Алтынсарин – XIX ғасырдағы қазақтардың мәдени өміріндегі жарқын құбылыс. Ол туралы бүгінде, өкінішке орай, аз еске алынады. Поэтикалық сыйлыққа, мінсіз ақылға және риясыз жанға ие бола отырып, ол Қазақстанның педагогикалық ойының тарихында мәңгі қалады. Алтынсарин адамның өмірі, оның мінсіз іс – әрекеті өзінің жоғары ойларымен бірнеше ұрпақты жарықтандырады. Ол өзін педагог, этнограф ғалым, ақын, жазушы, қоғам қайраткері және ағартушы ретінде көрсеткен жан – жақты тұлға болды. [1, б. 125]

Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық мұрасына үндеу бүгінгі күні бұрынғыдан да өзекті. Қазіргі уақытта тәрбиенің тарихи негізіне жүгіну қажет, өйткені тарихи педагогикалық мұраны түсінбестен өскелең ұрпақты адами идеалдармен таныстыру мүмкін емес деп ойлаймын.

Ыбырай Алтынсариннің өмірі мен шығармашылық жолы, оның өмірбаянының жекелеген беттері, оның философиялық және педагогикалық көзқарастарының жекелеген аспектілері ерекше қызығушылық тудырады және қазіргі тұлғаның рухани – адамгершілік дамуына ықпал етеді.

Ыбырай Алтынсариннің тағдыры – өзінен кейін өмір сүрген барлық адамдар үшін адамгершілік үлгі болуы қажет. Бұл өз халқына қызмет етудің мысалы деп түсінемін. Оның педагогикалық идеяларын мұғалімдік саладағы ең жақсы мұғалімдері қолданады, оның өлеңдері мен прозасын халық жақсы көреді.

Ыбырай Алтынсарин жан – жақты білімді адам болған. Ыбырай Алтынсарин әрі ғалым – этнограф, ақын ретінде де кеңінен танымал болған. Ол Орынбордағы орыс географиялық қоғамының толық мүшесі болды. Осы қоғамның тапсырмасы бойынша ол қазақ этнографиясы бойынша баяндамалар мен мақалалар дайындап, жариялады. Ол қазақ халқының прогресс пен білімге деген ұмтылысының қаншалықты маңызды екенін түсіне білді.

60–жылдары Алтынсариннің педагогикалық көзқарастары түпкілікті қалыптасты. Сол хатта ол өзінің тәлімгері, аға жолдасы және досы Н.И.Ильминскийден ішінара алған оқыту әдістемесі туралы өзінің көзқарасын баяндайды: «...Мен сізден оқыту әдісін алдым, мен оларға алдымен заттардың аттарын беремін, тек зат есімге қатысты сөздер. Содан кейін заттардың сапа атаулары – сын есім, содан кейін заттардың атауларын олардың қасиеттерімен, содан кейін етістіктермен, содан кейін сөздердің септігі, жіктелуін беремін...» дейді.

1879 жылы Алтынсарин Торғай облысы мектептерінің инспекторы болып тағайындалды. Ағарту саласында неғұрлым кең құқықтар мен мүмкіндіктерге ие бола отырып, ол ауылдарға барады, қазақтарға зайырлы білім берудің маңызы мен мақсаттарын, пайдасын түсіндіреді. Елецк, Ыргыз, Торғай, Николаев (Қостанай) уездерінде, сондай – ақ Орынбор өлкесінің елді мекендерінде оқу орындарының жұмысын ұйымдастыру Ы.Алтынсаринге оңай болған жоқ.

Ы.Алтынсарин тек ағартушы – педагог қана емес, сонымен қатар талантты ұйымдастырушы болды. Ол оқу орындарын құру, оқытушылар құрамын таңдау, балалар мен мұғалімдердің тұрмыстық ұсақ – түйектеріне қамқорлық жасау, қаржылық есептілік, оқу орындарының материалдық базасын жинақтау бойынша титаникалық жұмыс жасайды. [2, б. 27]

Ы.Алтынсариннің педагогикалық қызметін бақылаған замандастары оның қазақтардың білім беру ісіне қосқан үлесін өмір бойы бағалай алды. Еңбегінің ішінде педагогикалық қызметтен басқа, олар оның жан – жақты әдеби шығармашылығын атап өтуге болады: ана тілінде оқулық құрастыру, халық поэзиясының алғашқы жинақтарын және алғашқы оқуға арналған алғашқы кітап шығармаларын құрастыруы да баға жетпес еңбек болып табылады. [3, б. 244–248]

Ы.Алтынсариннің идеялары бүгінде белгілі болғанындай, Егеменді Қазақстанның жаңа жағдайында дамып келе жатқан мектептеріне Алтынсарин идеяларын қолдану ерекше өзекті болып отыр. Осыдан бірнеше ғасыр бұрын ол мектептегі білім беру жүйесінде жаратылыстану ғылымдарына, орыс және қазақ тілдерін оқытуға басты орын берді. Дәл осы мәселе бүгінгі таңда өзекті болып табылады, өйткені біз екі тілділікті біздің еліміздегі өмір нормасы ретінде бекіту туралы бүгінгі күні де айтып отырмыз.

Данышпан Алтынсарин – «Үш киттің» бірі (Шоқан мен Абаймен бірге), оның иығында қазақтардың далалық ортақтығы сақталады. Мұсылмандық қараңғылық, феодалдық надандық және отаршылдық езгі әлемінде ол өз халқының ортағасырлық қараңғылықтан жарыққа шыға алатын ақыл – ойы мен энергиясын көре алды! Ол бүкіл саналы өмірін, сарқылмас күшін, өткір ақыл – ойы мен әкесінің өз халқына деген сүйіспеншілігін – халық ағарту ісіне арнады! Ыбырай Алтынсарин есімінің өлместігінің бастауы осында емес пе? Қазақ балаларына арналған жоғары талантты әңгімелер мен өлеңдер құра отырып, Алтынсарин қазақ әдебиеті тарихында жазушы – суретші ретінде Абаймен қатар лайықты орын алды. Оның шын жүректен, жазылған, балалардың жүрегі мен қызығушылығына жақын туындылары әлі ескірген жоқ. [4, б. 266]

Тәлім – тәрбие, оқыту ісінің нәтижесі шәкірттерден гөрі мұғалімдерге көбірек тәуелді. Әр азаматта кең дүниетаным болуы керек. Бұл негіздер сөзсіз мектеп қабырғасында қалануы қажет. Оқу мен тәрбие халқымыздың қазынасы – халық педагогикасы негізінде өз орнын терең таба алған.

Демек, халық педагогикасын жандандыру, ғасырлар бойы жинақталған бала тәрбиелеу тәжірибесін игеру – бүгінгі күннің талабы деп білемін. Халық өмірі – ұрпақтарға ұлағат, сабақ. Халық педагогикасына сүйене отырып, Ыбырай Алтынсарин болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлауда білімді жаңарту және «Педагогикалық жаңалықтарды қолдану» қажеттігін атап өтті. Ол білімді жаңартудың бір жолы: «Мұғалімдердің әдістемелік әдебиеттерді, педагогикалық журналдарды қолдануы» деп санады.

Қазақ даласында тұңғыш рет орыс үлгісіндегі пәндік білім беретін мектептер ашып, оған орыс алфавиті негізінде оқулықтар жазды, өзі сабақ беріп, жаңа талапқа сай келетін мұғалімдер дайындауға күш салды. Ыбырай екі түрлі ірі мәселені алдына мақсат етіп қойды: біріншісі – жалпы халық ағарту ісі де, екіншісі – халықтың ой – санасын жаңалыққа бейімдеу жолындағы тәрбиелік істері. Ы.Алтынсарин мектепте оқуды негізінде ана тілінде жүргізді, бірақ орыс тілінде оқу мазмұнының ең маңызды бөлімі болып саналады. Өз жүйесінде Алтынсарин орыс тілінде үйретудің «аударма әдісі» дегенді қолданды.

Бұл әдіс бойынша, шәкірт оқуда ана тілінде де, орыс тілінде де еркін ойлау міндеттерін шешіп отырады. Ол орыс тілі сабақтарында ана тілін жанама, қосалқы санауға қарсы болды, керісінше, ана тілінен жүргізілетін жазбаша және ауызша жұмыстарды жеке дербес оқу жұмысы деп қарады. 1879 жылы Ыбырай «Қазақ хрестоматиясын» жазып, бастырып шығарды. Алтынсарин өз хрестоматиясына орыс әдебиетінің таңдаулы туындыларын енгізу арқылы қазақ жастарын оның жақсы үлгілерімен таныстырды. Хрестоматияға енгізілген әр түрлі әңгімелердің Ушинский, Толстой тағы басқаның әдебиет оқу кітаптарынан белгілі. Алтынсарин жазушы Толстойдың өзімен халық поэзиясының сарқылмас байлығы ертегілер мен әңгімелердің, мақалдар мен мәтелдердің зор білімдік және тәрбиелік маңызын жоғары бағалаған. Оның ананың балаға деген махаббаты, табиғаттың түрлі құбылыстары, балалар өмірі жайлы өлеңдері – терең шыншылдықпен, тамаша көркемдік формасымен тұлғаланып көрінеді. Орысшадан аударғанда, қазақ оқырмандарына бейімдеді, жеке сөзін қуаламай, ойын беруге тырысты, өз халқының ұғымына сай етіп аударды.

Мысалы: Ушинскийдің «Наблюдательность» деген әңгімесін «Үнді» (Индеец) деп берді. «Ворона и рак» деген әңгімесі Алтынсаринде «Қарға мен құрт» («Ворона и червяк») болды. Осы әңгімелердің аттарындағы айырмасы олардың ішкі мазмұнымен байланысты. [5, б. 129]

Сонымен бірге қазақ жастарын оқытып тәрбиелеу мәселесін ең негізгі, басты мәселе деп есептеді. Халқы үшін қызмет ететін білімді адамдардың қатарын көбейту арқылы қазақ қоғамының мешеулігін жоюға болады, сондықтан жастарды оқытып, тәрбиелеуден, тәрбие ісінің құдіретінен артық ешнәрсе жоқ деп түйеді. Ыбырай адамның жан – жақты қалыптасуының негізгі көзі тәрбие екендігін ол И.И.Паульсоннан аударған «Бақша ағаштары» деген әңгімесінде өте жақсы көрсеткен. Психологиялық мәнге толы әңгімелердің жас өспірімдер үшін тәрбиелік мәні аса зор. «Ауруға аяушылық сезім» деген аудармасы адамның шыдамдылық, төзімділік сияқты тамаша ерік – жігер қасиеттері, олардың сыр – сипаты сөз болады. «Шеше мен бала», «Мейірмді бала» атты аудармалары да бала көңіліне қонымды әңгімелер. Сол сияқты бала тәрбиесі мазмұнындағы «Жеміс ағаштары», «Салақтық», «Үнді ертегісі», еңбек тақырыбындағы «Өрмекші, құмырысқа, қарлығаш», «Байлық неде» тақырыбындағы әңгімелері қалай болғанда да жастарға дұрыс тәрбие беру үшін олардың дүниетанушылық көзқарасын кеңейту үшін тек өз кезі ғана емес, қазірдің өзінде де мәні зор. Қазақ халқының талантты ұлы Ыбырай тек ақын әрі жазушы ғана болып қойған жоқ, ол ағартушылық – педагогтық жолға түсіп, халқына еңбек етіп, халық ағарту ісіне қаншалықты батыл кіріскен сайын, ол өзінің қолының соншалықты қысқалығын, правосының кемдігін, халқының өте артта қалғандығын айқын көре бастады. Қазақтың тұңғыш ағартушы педагогі қазақ балалар әдебиетінің атасы Алтынсариннің тәрбие саласындағы мұраларын жас ұрпаққа үлгі ету, тәрбие жұмысында пайдалану баршамыздың парызымыз. Ол: «Балаға берілетін бірінші тәрбие ата – анасын, туған – туысын, жолдасын сыйлауға үйретуден басталады, себебі ата – анасын сыйламайтын бала жолдасына да, қоғамға да пайда келтіре алмайды деп отбасылық тәрбиеге ерекше мән берген. Барлық ізгі қасиет ананы сүюден, ана еңбегін бағалаудан бастау алады, сондықтан жас бүлдіршіндерге ана құдіретін ұғындыратын өлеңдерді көп оқып, көбірек жаттауды ұсынады. [6, б.45–46]

Қорыта айтқанда, Алтынсариннің өз халқын оқуға, өнерге үндеуге, надандыққа зұлымдыққа қарсы шығуы, сол кезде әлеумет өміріндегі теңсіздіктің бетін ашып, өмір шындығын көрсетуі, жастарды жақсылыққа, адамгершілікке тәрбиелеуі оның шығармашылығының халықтық жағы десек, қазақтың қазірдегі ер жеткен проза жанрының және балалар әдебиетінің ең алғашқы негізін салушы болды.

Ыбырай Алтынсарин «Мектептің жаны – мұғалім» дейді. Мұғалім қандай болса, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң да, ең әуелі мектепке керегі – білімді, педагогика, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім. Ыбырай атамызды үлгі тұтқан, ұстаздық жолы жағынан да ұқсастығы және ағартушылық идеяларының үндестігі бар Спандияр Көбеевті алып қарастырсақ болады.

Ал, енді Спандияр Көбеевке тоқтала кетейік: Спандияр Көбеев – Абай, Ыбырай салған үлгідегі ағартушы – демократтық, педагог – жазушы.

1878 жылы 1 қазанда қазіргі Қостанай облысы Меңдіқара ауданында туған. Ол 1887 жылы Ыбырай Алтынсариннің өзінің көмегімен ұлы ұстаз ашқан мектепке түсіп, оны 1892 жылы бітіреді.

Мектеп ашылардың аз алдында, 1887 жылы, Спандиярдың үйіне бір кісі келіп, Көбейге балаңмен байдың ауылына барып, бағыңды сынап көр деп кеңес береді. Көбей солай істеп, баласын мектептің ашылуына алып барады, ол жерде баланың аты – жөні мен жасын жазып алып, бірінші сабаққа 10 желтоқсанда келуді тапсырады. Көбеев өз естелігінде әкесімен далаға шыққанда Сауытбай баймен кездесіп қалғандарын, әкесі мен бай арасында болған жағымсыз әңгіме туралы айтады. Айтылған күні мектепке келген Көбей мен Спандиярдың алдынан Салмұғамбет болыс шығады. Айта кету керек, ол да Тілеміс байдың ұрпақтарына жататын. Ол Көбейге оның баласының орнына байдың баласы алынғанын, және де мектептің кедейдің балаларына арналмағандығын айтады. Абырой болғанда, осы сәтте бұлардың жандарына Ыбырай Алтынсарин келе қалып, кедейлердің сөзін сөйлейді: «Дұрыс емес. Бұл жалғыз байлардың балалары оқысын деп ашылған мектеп емес, жалпы қазақ балаларына ортақ мектеп. Шынында, мектепке ең алдымен нашарлардың балалары алынуы керек», – дейді. Ешқандай бай да, болыс та Ыбырайға қарсы сөз айта алмайтын. Спандияр Көбеевтің мектептегі алғашқы күні осылай басталады. [7, б. 25–27]

Спандияр Көбеев мектепті 1892 жылы аяқтайды. Ол өзінің мемуарында бай балаларының іс – әрекеттері туралы егжей – тегжейлі жазады. Тіпті бір күні ол солардың бірімен төбелесіп те қалады. Спандияр Көбеев 1889 жылғы жазда Ыбырай Алтынсарин қайтқаннан кейін болған жаназасы есінде екенін жазады. Сол кезде оның мектебіндегі мұғалімдердің бірі Қарағайлыда төртжылдық мектеп салуды ұсынады. Бұл бастаманы халық қолдайды. Осылайша, 1892 жылы екіжылдық мектепті бітірген Спандияр төртжылдық мектепке оқуға барады. Қарағайлыдағы мектептің екіжылдық мектептен ерекшелігі, бұл мектепте қазақ балалары орыс балаларымен бірге оқиды екен. Бұдан соң Қарағайлыкөл деген жердегі төрт жылдық мектепте, Қостанай қаласындағы екі сыныптық орыс – қазақ мектебінде оқиды. Ұстазы Ы.Алтынсариннің қазасынан кейін оның қызмет жолын жалғастыруды арман етіп, Қостанайдағы екі жылдық курсқа түсіп, бастауыш класс мұғалімі болып шығады. С.Көбеев балаларды Ыбырай әдісімен оқытады, ғылым негіздерін үйретеді. Осы орыс тілінен қазақ тіліне аударудың алғашқы дәстүрі де Алтынсариннен басталады. Мүғалімдік қызметінің алғашқы жылдарында И.А.Крыловтың мысалдарын аударып, өз сабақтарында пайдаланады. Ақыры көбейіп, өңделген шығармалары 1910 жылы Уфа қаласында «Үлгілі тәржімә» деген атпен басылып шығады.

Ұстазы Ы.Алтынсариннің ізімен балаларға арналған оқу құралын жазуды қолға алған С.Көбеев 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бастауыш сынып балаларына арналған бұл оқулықта ол өзінің төл шығармаларын, орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Надандыққа, ескішіл, сорақы салтпен күресу мақсатында ағартушыға көмекші құралдардың бірі – көркем әдебиет деп берік шешімге келген С.Көбеев «Қалың мал» романын жазады. 1931 жылы С.Көбеев Ақсуат бастауыш мектебін жеті жылдық, ал 1944 жылы орта мектеп болып қайта құру туралы өтініш білдірді. 1939 жылы ол оқу – ағарту саласындағы ұзақ жылғы еңбегі үшін Ленин орденімен марапатталды. 1944 жылы «Қазақ КСР–на еңбегі сіңген мүғалім» атағы берілді. 1949 жылы екінші рет «Ленин» орденін кеудесіне тақты. 1951 жылы жарық көрген «Орындалған арман» өмірбаяндық кітабында Спандияр Көбеев өзінің тұрақты директоры болған осы мектептегі тәжірибесін сипаттаған.

Ыбырай Алтынсариннің Спандияр Көбеевке әсері соншалықты күшті болды, ол педагогикалық қызметте мұғалімінің идеяларын ұстанды. Спандияр Көбеевтің оқу – тәрбие жұмысының негізгі қағидаттары – мұғалім мен қазақстандық патриотизмді тәрбиелеу – кәсіптік білім беру.

Спандияр Көбеевтің шығармашылық жұмысы Иван Крыловтың ертегілерін аударудан басталды. Бұл аудармалар басқа ақындардың аудармаларымен және «Отан» түпнұсқа өлеңімен бірге 1910 жылы қазанда шыққан жазушының алғашқы кітабын құрады. Екі жылдан кейін Көбеев К.Ушинскийдің «Туған сөз» хрестоматиясы қағидаты бойынша қазақ мектептерінде оқуға арналған «Үлгілі бала» хрестоматиясын шығарады. Кітапқа Л.Н.Толстой, К.Д.Ушинский, И.А.Крылов ертегілерінің балалар әңгімелерінің аудармалары, қазақ фольклорының үлгілері, табиғат құбылыстары мен жануарлар әлемі туралы әңгімелер және бірқатар өз шығармалары енген. [8, б.111–113]

1913 жылы жазушы «Қалым» романын жазды, онда ол патриархалдық өмірді, ауыл кедейлерінің езгісін, әйелдің құқықсыз жағдайын сынға алды. «20 ғасырдың басында Қазақстанда көркем проза пайда болды, оның басталуы С.Кубеевтің «Қалым» романы болды. Бұл Роман көркемдік формаға қатысты кемелдіктен алыс, бірақ ондағы идеялық – прогрессивті ұмтылыстарда сыни социализмнің элементтері бар», – деп жазды Мұхтар Әуезов.

С.Кубеевтің тағы екі романы аяқталмай қалды: «Бақытсыздардың бір күні» және «Қасықтың кегі».

С.Көбеев Қазақстандағы мектептердің құрылысына белсенді қатысып, өскелең ұрпақты тәрбиелеу және тәрбиелеу мәселелері бойынша көптеген мақалалар жазды. Спандияр Кубеев қазақ даласындағы қоғамдық ой мен прогрестің дамуына елеулі үлес қосқан 20 ғасырдың басындағы ағартушы – демократтар идеясына тиесілі болды.

Спандияр Көбеев те, Ыбырай Алтынсарин сияқты бар ғұмырын білім саласына, жас ұрпақты тәрбиелеуге арнады. Ол 1956 жылы 78 жасында қайтыс болды.

Біз педагогика саласының қызметкерлері, педагогтер Алтынсаринге алғашқы Халық мұғалімі, Қазақстандағы халық мектептерінің алғашқы ұйымдастырушысы және қазақ халқының ортасынан шыққан тұңғыш теориялық педагог ретіндегі ерекше қызметі үшін құрмет көрсетеміз және келер ұрпаққа оның еңбектерін насихаттау үшін аянбай еңбек етеміз!

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин И. Собр. Соч. В трех томах, Алма – Ата, 1978, т.2, с.125.
2. Сүлейменов Б.С. «Жизнь и деятельность Ибрагима Алтынсарина». Алматы, 1962 ж. 27 б.
3. Садуақасұлы Смағұл, үш томдық шығармалар жинағы. Т.3. Астана, Нұр – Астана, 2001, 244–248 б.
4. Талжанов С. «Тұңғыш ағартушы және аудармашы». Бастауыш мектеп, 1999 ж. №2, 266 б.
5. Әбжанов Х., Әлпейсов Ә. «Ы.Алтынсаринды жаңаша оқығанда», «Қазақстан мектебі» Алматы 1992 ж. 129 б.
6. Қазақ ұстазы журналы. Астана, 2014 ж. 45–46 б.
7. Біз Ыбырайды білеміз бе? Ұлы ұстаз жайлы 50 сұраққа 50 жауап – Қостанай, 2016. 25–27 б.
8. Мұқанов С. «Өмір мектебі». Алматы,1964ж. 111–113 б.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИННІҢ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ӨЗЕКТІЛІГІ

Алтаева Фатима Жалаладиновна
оқытушы
Қуанышбаева Анар Қуанышбайқызы
тарих ғылымдарының магистрі, оқытушы
М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі
Қызылорда қ, Қазақстан
E-mail: Fati-al@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада қазақ халқының көрнекті қайраткері Ы.Алтынсариннің қоғамдық – саяси көзқарастары талқыланды. Сонымен бірге тәрбие мен білім беруде қазір біз қолданып жүрген ұстанымдар мен қалыпқа түскен жүйенің бастауын Ыбырай Алтынсарин еңбектерінен табамыз. Оқушының жеке қабілеттерін айқындай отырып, дарынын шыңдау, жеке жұмыс жасау, өз бетінше ізденіске баулу әрекеттерінде тәрбиені басты орынға шығару жыл жылжыса да құнын жоймағанына көз жеткізіп отырмыз. Бұл қалыптасқан ұстанымдар Ыбырай Алтынсариннің ұстаздық жолында еткен жанкешті еңбегінің жарқын жемісі екендігімен осы мақала арқылы таныс боласыздар.

Түйінді сөздер: *Ислам, Қазақ, халық, философия, дүниеге көзқарас, білім, өнеркәсіп, мұсылман.*

Аннотация

В статье рассматривается общественно – политическая деятельность видного деятеля Ыбырай Алтынсарина. Истоки принципов и нормированной системы, которые мы используем в воспитании и обучении, мы можем найти в трудах Ыбырая Алтынсарина. Мы заботимся о том, чтобы, определяя индивидуальные способности ученика, ставить образование на главное место в усилиях по совершенствованию навыков, самостоятельной работе, самостоятельных исследованиях с годами не потеряло своего значения. Эти принципы – яркий плод самоотверженной педагогической деятельности Ибрая Алтынсарина.

Ключевые слова: *Ислам, Казахи, народ,философия, мировоззре́ние, образование, промышленность, мусулман.*

Abstract

The article deals with the socio – political activities of the prominent figure Ybyray Altynsarin. The origins of the principles and the standardized system that we use in education and training can be found in the works of Ybyray Altynsarin. We make sure that, by determining the individual abilities of the student, putting education at the forefront in efforts to improve skills, independent work, independent research does not lose its significance over the years. These principles are a vivid fruit of the selfless pedagogical activity of Ibray Altynsarin.

Key words: *Islam, Kazakhs, people,philosophy, worldview education, musulman,өнеркәсіп.*

Тарихты зерделесек, XIX ғасырдың екінші жартысында ағартушылық дәстүрді дамытушы, қазақ халқының көрнекті жазушысы, қоғам қайраткері Ы.Алтынсариннің туғанына 180 жыл толғанын өткен жылы ғана тойлаған болатынбыз.

Ы.Алтынсариннің дүниетанымының қалыптасуына халық ауыз әдебиеті, прогрессивті орыс мәдениеті мен Еуропа ойшылдарының еңбектері өз әсерін тигізді. Ол орыстың революцияшыл демократтарының ағартушылық идеяларының ықпалымен өзінің бүкіл өмірін өз халқының арасында өнер – білім тарату, оны орыс мәдениетіне жақындату, орыс халқымен достықты нығайту жолына

арнады. «Кел балалар оқылық!» деген өлеңінде: «Өнер білім, бар жұрттар, тастан сарай салғызды.Айшылық алыс жерлерден, көзіңді ашып – жұмғанша жылдам хабар алғызды». «Оқымаған жүреді, қараңғыны қармалап. Оқысаңыз, балалар, шамнан шырақ жағылар» – деп өнерге, білімге шақырды.

Келешекте қуатты мемлекет, зиялы қоғам құруға ұмтылған еліміз алдымен балабақшада жүрген балдырғандарды, мектеп шәкірттерін тектілікке, инабаттылық пен имандылыққа тәрбиелеуді, заман ағымына сай білім беруді бүгінгі күннің басты талабы деп міндет етуде. Ел Президенті Қасымжомарт Тоқаев: «Сапалы білім – жетістікке жетудің жолы әрі экономиканы дамытудың басты құралы» – деп атап көрсетті [1].

Ыбырай Алтынсарин мектептегі оқу – тәрбие жұмысын мүлде жаңа үлгіде құрады. Сабақты қазақ тілінде жүргізе отырып, әр пән негіздерін үйретуді мақсат етеді. Ыбырай оқушыларының ғылым мен мәдениетті иегруіне, рухани бай азамат болып шығуына қызмет етеді [2].

«Педагогикалық жұмыстағы шешуші нәрсе – ең жақсы оқыту әдістерін таба білуде» – деген қанатты сөзді қалдырған дара ұстаз балаларды оқыту әдістері жағынан өзіндік жүйе, әдісі бар педагог бола білді. Ол қазақтың тұңғыш прогресшіл педагогикасын, халықтың мектептерін қалаушы қайталанбас тұлға [3].

XIX ғасырдың екінші жартысы мен XX ғасырдың басында қазақ даласында «ояну» дәуірі басталды. Дәл осы кезең ағартушылық пен білімге бетбұрыс жасалған нақты қадамдармен дараланады. Туған тіліміздегі төл ғылымның іргетасын қалаудың өзектілігі күннен күнге тереңдей түсті. Болашақ алдындағы осы маңызды міндеттерді бір топ ақын, ғалым, жазушы, қайраткерлер толымды түйсікпен сезіп, олқылықтың орнын толтыру үшін еңбектенді. Білім шоғын үрлеген зиялылар шоғырын бүгінгі тарих әспеттеп берді. Қазақ даласы мен баласының ілім мен ғылым бұлағынан сусындауға жол ашқан тұлғалар биігінде Ыбырай Алтынсариннің аты алғашқылардың бірі болып аталады. Еуропа есігінен еніп, білімімен толық танысқан Балғожа бидің немересі ұлы ел төсінде ең бірінші мектеп есігін айқара ашты. Ол туған халқын ашық ұранмен сауат ашуға шақырды. «Кел, балалар оқылық» өлеңі сөзіміздің айқын айғағы. Осы өлеңдегі шумақтарымен балаларды оқу – ағарту талаптандыруының түпкі мақсатын былайша жеткізеді:

Кел, балалар, оқылық,
Оқығанды көңілге
Ықыласпен тоқылық.
Әлпештеген ата – ана
Қартаятын күн болар.
Қартайғанда жабығып,
Мал таятын күн болар.
Ата – енең қартайса –
Тіреу болар бұл оқу,
Қартайғанда мал тайса,
Сүйеу болар бұл оқу. [4]

Шындығында дала қоңырауы оқудың қажеттілігін ұлттық болмыстан ұзатпй, тамырынан дөп басып насихаттады.

Педагогика саласының сүрлеуін қалаған ол қазақ даласында алғаш мектеп ашып қана қоймай, оқушылардың санасын білім нәрімен сәулелендіру бағытында оқулықтар жазды. Өзі ашқан мектептерде ұстаздық қызмет атқарып, сабақ берді. Ұстаздық қызметінің алғышқы жылдарынан – ақ өнер – білімнің шамын жағып, балаларға тәлімді тәрбие, білім беру әдістерінің оңтайлы үлгісін қалыптастырды. Туған халқының жарқын болашағын жаңа үлгідегі мектептермен байланыстырды. Ұлттық білім беру саласы тарихындағы бас маман қалаған негіз жылдармен жылжып өзектілігін жоймақ емес. [5]

Ы.Алтынсарин оқу – ағарту жұмыстарына өз заманының ең озық әдістемелерін қолдана отырып, білімнің балаларға ана тілінде, яғни қазақ тілінде берілуіне айрықша мән береді. «Қазақ хрестоматиясы» атты оқулық, «Қазақтарға орыс тілін үйретудің бастауыш құралы» атты дидактикалық оқу құралын жазғаны барлығымызға мәлім. Бұл кітаптары шәкірттерді өз елінің нағыз патриоты, еңбекқор, адамгершілік қасиеттерге ие азамат етіп қалыптастырады. Оған дәлел: «Бұл кітапты құрастырғанде мен, біріншіден, осы біздің ана тілімізде тұңғыш рет шыққалы отырған жалғыз кітаптың орыс – қазақ мектептерінде тәрбиеленіп жүрген қазақ балаларына оқу кітабы бола алу жағын, сонымe қабат, жалпы халықтың оқуға жарайтын кітап бола алу жағын көздедім...» – деген тұжырымдамасы. [6]

Хрестоматияға енгізілген өлең, әңгімелердің балалардың жасына, сана – сезіміне лайықталынып, педагогика ғылымының міндетті түрде тәрбиешілерден талап ететін әдіс мәселесінің берік сақталынуы өз алдына, сонымен қатар жоғарыда аталып өткен оқу, еңбек, талап, мейірімділік, тағы басқа тақырыптарға арнаулы, қолға таяқ ұстатқандай әңгімелерді әдейі, саналы түрде таңдап алғандығын да көрмей кетуге болмайды.

Ы.Алтынсариннің білім жолындағы еңбектері қазіргі педагогика ғылымына негізгі тірек болып отыр.

«Ал енді құдай басыма не салса да, мен күшімнің жеткенінше туған еліме пайдалы адам болайын деген негізгі ойымнан, талабымнан еш уақытта да қайтпаймын», – деген Ыбырай Алтынсариннің Н.И.Ильминскийге жазған осы бір хаты менің осы сөздеріме дәлел[7.]

Алтынсарин өзінің әдеби – публицистикалық шығармаларында халықты отырықшылыққа, егіншілікпен айналысуға, өнеркәсіпті т.б. дамытуға шақырды. Бірақ материалдық өндірістің қоғам өміріндегі шешуші рөлін түсіне алмағандықтан, мәселені шешетін тек оқыту, ағарту ісінде ғана деп түсінді. Қоғамдық – саяси және философиялық көзқарасында утопиялық түсініктер басым болды.

Табиғат құбылыстарын түсіндіруде ол стихиялық материалистік көзқараста болғаны байқалады. Табиғат заттары мен құбылыстарына «тәжірибелік» тұрғыдан қарап, оларды дәл танып – білудің қажеттігін атап көрсетті. Білім дегеніміз өзімізді қоршаған шындықты танып – білу деп түсіндірді. Ыбырайдың көптеген өлеңдері мен әңгімелерінен оның қоршаған дүниенің санадан тыс және тәуелсіз өмір сүретіндігін мойындайтынын байқаймыз. «Жаз», «Өзен» сияқты өлеңдерінде табиғатты өзінше тамашалау ғана емес, сонымен бірге оның адам санасынан тыс және тәуелсіз екендігі сезіледі. Екіншіден, Ыбырай дүниені жаратушы құдай деп біледі. «Жаратқан мұнша таңсық жаббар құдай!», «Жаратты неше алуан жұрт бір құдайым» деген өлең шумақтарында, «Мұсылманшылдықтың тұтқасы» еңбектерінде осы пікірді қуаттайды. [8]

Исламның ізгілікті қасиеттерін жетік білген Ы.Алтынсарин қазақ елінің рухани тәрбиесіндегі діннің рөліне ерекше мән берді, оны оқыту ісі және тәрбиеден бөлмеді. Себебі мұсылманшылықты қазақтың рухани өзегін құрайтын маңызды компоненттердің бірі ғана емес, бірегейі санады. Мұның үстіне ол кезде діннің қажетті және міндетті ережелерінің бәрін біріктіріп жазған бірде – бір кітап жоқ болатын. Мұны қазақ молдаларының өздері сезе бастаған еді. Осы бағытта өзінің идеясымен мәнді мұралардың бірі – «Мұсылманшылықтың тұтқасы» атты еңбек болды. Кітаптың жазылуының себептерінің бірін автор халықтың өз дінін білу жөніндегі талабымен, қазақ жастарына өзінің ана тілінде жазылған, мұсылман дінінің негізгі рухына сай оқуға негізгі құралдардың қажет екендігімен түсіндірді. Сондай – ақ жастардың дін жөніндегі түсініктері теріс бағытқа түсіп кетпеуі үшін, қазақтарды татарландырудың ең сенімді тәсілдерінің бірі болып отырған қазақтың жазба тілінде татар тілінің орынсыз етек алуына жол бермеуді мақсат етті. Еңбекте Ыбырай ислам туралы объективтік түсінік беруге ұмтылыс жасады, мұсылмандық құқық пен өсиеттің, діни жарлықтар мен салт – жоралардың ережелерін объективті түрде баяндап берді. Оқу құралы төрт бөлімнен тұрады. Алғашқы бөлім иман туралы, екінші – Құдайға құлшылық ету – намаз оқу, ораза тұту, кедейлерге садақа беру, жалпы қайырымдылық жасау, үшінші – адамгершілік жайы, төртінші бөлімде – намаз, ораза және басқа діни жағдайларда оқылатын дұғалардың қазақшасы берілген. Оқулық осылай балаларға «діннің тек ең керекті жерлерін ғана үйретуді мақсат еткен» еді. Ы.Алтынсарин бар күш – жігерімен, білім – білігімен халқын исламға соншалықты соқыр сеніммен берілген татар молдалардың ықпалынан сақтап қалуға ісімен де, оқулығымен де күресті. «Молдалар өздерінің адам басын қатыратын ерекше қасиеттерінің үстіне, қазақтың табиғи тілін де бұзып жүр. Біздің елімізде молда әңгіме татар – дегендер өте көп жайылып барады» деп жазды. Ұстаз ойынша, олар бүгінгі таңда жағымсыз ықпал етіп отыр, ал келешекте одан да бетер әсер етуі мүмкін. Сол себепті қазақ шәкірттерінің ақылына ақыл қосып, оларды шындыққа, басқаша айтқанда, оқуға жетектейтін құралмен қазақтардың өзіне таныс, оны ешкім жек көрмейтін құралымен іс істеуіміз керек. «Мәселенің ең мәнді жері: қазақтарға татар фанатизмінің ықпалын тигізбеу, қазақтардың білім алуына оның кесірін тигізбеу ғой. Ондай ықпалдан құтқару үшін бірте – бірте, бірақ шын құтқару үшін мазмұны балалардың білімін көтеретін, тақырыбы оларды қызықтыратын қітаптарды асықпай, бірақ алған бағыттан қайтпай қазақтың өз тілінде, олардың өздеріне таныс әріппен шығара білу керек» деді. Ыбырай Алтынсарин мектептерде жақсы білім алған, әр нәрсеге дұрыс көзқарастылар татар фанатизмінің де күлі көкке ұшады деп санады. Бұл ойлар Шоқан Уәлихановтың «Біз қалайда татарлық кезеңді айналып өтуіміз керек, өйткені олар ультрамұсылмандық бағыттың қанат жаюына ықпал етіп отыр» деген ойларымен сабақтасып жатыр. Ислам діні – қазақтың қанына сіңіп, қалпын түзеген, дәстүрі мен салтына кірігіп, үйлесім тапқан, ұлттың ұйытқысына айналған жан айнасы.

Ислам ережелері бойынша адам құдайға құлшылық етіп, құран ережелерін орындауы керек. «Байлық, кедейлік, білім, надандық құдайдан таралатынына сеніп керегі жоқ, – деп жазды ол, – еңбек етіп, оқу керек. Егер сен білім алсаң, дандайсыма, балаларды оқытып, оларды прогресс пен әділет жолына бағыттауға тырыс» – деді.

Ы.Алтынсариннің ағартушылық идеялары негізінен қазақ халқының экономикалық және мәдениеттік мешеулігін де жоюға бағытталған. Ол құр білім алу мақсат емес, әлеуметтік ортаны өзгерту күресіне жастарды белсенділікпен қатыстырудың негізгі жолы деп білді.

«Қазақ халқын экономика жағынан дамыту үшін» мектептерде тұрақты және қазіргідей әлдеқайда баянды ете отырып, олардың беретін білімінің дәрежесін көтеру керек» дейді Алтынсарин, «Қалай болса солай оқытуға болмайды, жақсы білім беру керек», «Оқу кітабы ғылымға негізделу тиіс» – деді.

Адамшылдыққа тәрбиелеу идеясы, өте анық айтылған, мұның өзі оның шығармаларында да үлкен орын алады, сол заманда ғылым мен білімнің ерекше рөлін тану – исламның ортағасырлық,

артта қалған идеологиясына қарсы күресте, феодалдық – патриархалдық құрылысқа қарсы күресте орасан зор рөл атқарды. Оқушыны адамгершілікке тәрбиелегенде ең алдымен адам болуға баулуды көздеу керек. Балаларға өнегелі тәрбие беру аса маңызды іс деп білетін. Ол шәкірттерді адамгершілікке, Отанды сүюге тәрбиелейтін. «Барлық күш – жігерімді олардың мінез – құлқына да ықпал теуге жұмсаймын, кейін парақор біреу болып шықпауы үшін», – деп жазады ол. Өзінің ағартушылық философиясында жас ұрпақтың тағдырына халықтың рухани қайта өрлеу үмітін артып, осыған байланысты педагогикалық (ұстаздық), психологиялық көзқарастарын дамытты. Өз көрінісін ақындар айтысынан, қисса, жаңа эпикалық поэмалардан тапқан эстетика жаңа даму кезеңіне шығып, жарқырай дамыды[9].

Ағартушының қай еңбегін алып қарасақ та педагогикалық идеясы мен бала тәрбиесіндегі ұстанымдарын жете тануға болады. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық мұрасын, әуелі, ұстаздар қауымы терең түсініп, ой елегінен өткізсе ондағы таным мен білімге бай идеялық жүйені оқушы бойына сіңіру оңай болмақ. Ұлт ұстазының шығармалары адам тәрбиелеуде еңбектің орнын екшейді. Оқытуда тәртіпке, оқушының мінез – құлқын ортаға бейімдей отырып қоғамға сіңісуге, ерінбеуге, ізденуге үйретудің алғашқы орынға қойған оның қағидалары баланың білім бұлағына бас қоюына арналған негізгі алғышарттар. Заманауи білім жаңалығы деп қабылданып жүрген сабақты түрлі методикаға сүйеніп өткізу, оқушының үлгерім деңгейіне сай тапсырмалар беру, сабақ барысында балалармен тең дәрежеде қарым – қатынас орнату сынды әдістер Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық еңбектерінде қамтылып, ұсынылған ережелер екенін ескерген жөн. Ол сондай – ақ, әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, мәселеге көзқарасын еркін жеткізуге ықпал жасау үшін ұстаздардың алдына зор талап қояды. Сонымен бірге, ол оқушыны жас шағынан жауапкершілікке, ізденіске, еңбекке, әдепке баулу оқу процесінің ажырамас бөлігі болуы тиіс деген тұжырым жасайды. Шындығында, ағартушының бұл ұстанымдары жаңартылған білім жүйесін қажет ететін кезеңде де өзектілігін жоғалтпаған. Керісінше, күн өткен сайын қырланып, жарқырайтын жаһұт секілді құндылығын биіктетуде. Сонымен қатар, Ыбырай ұстаздың білім беру саласындағы ізгі ынтымақтастық идеясын қуаттайды. Бала терең білім алу үшін мектеп – ұстаз – ата – ана үштігінің бірлескен ынтымақтастығын алға тартады. Ұстаздардың шеберлік деңгейін шыңдап отыруы керек деген тұжырымы да бүгінге дейін өзекті. «Дала қоңырауы» педагогикадағы аталмыш ұстанымдарын оқу құралдара мен қысқа әңгімелерінде зор ынтамен баяндады.

Ы.Алтынсариннің адамның ақыл – парасатын дәріптеуінің, надандықты, ескілікті, діни әдет – ғұрыптарды сынап, мінеуінің және басқа ағартушылық идеялары қай ғылым саласында болмасын зор маңызы болды.

Ы.Алтынсарин XIX ғасырдың соңына таман қазақ қоғамында мақсаткерлікпен жандана түсіп, дамыған діни ағартушылық ағымның негізгі ұстанымдарын да қалыптастыруға зор ықпалын тигізген. Қазақ арасына исламның негіздерін орнықтыру жөніне арнаған жаратылысы сирек заманалық тұлға.

Қорыта келе, тәрбие мен білім беруде қазір біз қолданып жүрген ұстанымдар мен қалыпқа түскен жүйенің бастауын Ыбырай Алтынсарин еңбектерінен табамыз. Оқушының жеке қабілеттерін айқындай отырып, дарынын шыңдау, жеке жұмыс жасау, өз бетінше ізденіске баулу әрекеттерінде тәрбиені басты орынға шығару жыл жылжыса да құнын жоймағанына көз жеткізіп отырмыз. Бұл қалыптасқан ұстанымдар Ыбырай Алтынсариннің ұстаздық жолында еткен жанкешті еңбегінің жарқын жемісі. Бүгінгі ұрпақ пен ұстаздардың жеңісі .[5] Ыбырай Алтынсариннің еңбектерін зерделей отырып жас ұрпаққа білім беруде тек педагогикалық тұрғыдан ғана емес, философиялық, экономикалық тұрғыдан да қамтуға тырысқандығын байқау қиын еместігіне көз жетті.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қ.К.Тоқаевтың «Ғылым және білім» атты мақаласы, 2019 ж.
2. Қазақстан ғылымы: Энциклопедия. І–т/ Бас ред Б.Ө.Жақып. Алматы. Қазақ энциклопедиясы, 2009. – 103 б.
3. Ж.Салықбаева. Ыбырай Алтынсарин мұрасы – білім мен тәрбие негізі. // Қазақ тарихы. №4, шілде – тамыз. 2022.
4. Сыздықов Ә. Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі. А, 1969 ж.
5. Л.А.Амерханова. Білім беру саласындағы Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық мұрасының өзектілігі. Педагогика мәселелері. №5–6\2021, 10 б.
6. Ы.Алтынсарин. Қазақ хрестоматисы. Алматы, 2003 ж.
7. А.Қабимолдина. Ұлы ұстаз Ыбырай Алтынсарин шығармаларындағы тәрбие мәселесі. Педагогика мәселелері. №5–6. 2021.
8. Г.Кактаева. Философия негіздері. Астана, 2010 ж., 41 б.
9. Қазақ тарихы. Н.Қошқарбаева. Ы.Алтынсариннің ағартушылық қызметінің негізгі құндылықтары. №2. Наурыз сәуір,2022 ж., 63 б.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Альдикенова Анар Альмухановна
қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәні мұғалімі
С.Мәуленов атындағы гимназия
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: aldikenova_ anar@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігін ашып, көрнекті педагогтардың ұстаз және шәкірт тұлғасында дамуымен бірлескен ағарту істерінің қалыптасуы негізінде ағартушылықта атқарған еңбектері және білім саласына қосқан үлестері айтылған. Қос педагогтың шығармашылығының білім беруде өзекті екендігі анықталған. Заманауи бағытындағы Ы.Алтынсарин мен Көбеевтің ағартушылық істері мен еңбектерінің маңызды рөлдерінің қажеттілігі жарияланған.

Түйінді сөздер:*тұңғыш педагог, көрнекті жазушы, ағартушы ғалым, заманауи бағыт, ағартушылық идея, ағартушы, негізін қалаушы.*

Аннотация

В данной статье раскрывается гармония идей Просвещения в современном направлении образования И.Алтынсарина и С.Кобеева, отражены труды выдающихся педагогов в области просвещения на основе формирования совместной просветительской деятельности с развитием личности учителя и ученика. Установлено, что творчество двух педагогов актуально в образовании. Заявлена необходимость важнейших ролей просветительских дел и трудов И.Алтынсарина и С.Кобеева в современном направлении.

Ключевые слова: *первый педагог, выдающийся писатель, ученый – просветитель, современное направление, идея просвещения, просветитель, основатель.*

Abstract

This article reveals the harmony of the ideas of Enlightenment in the modern direction of education by I.Altynsarin and S.Kobeev, reflects the works of outstanding teachers in the field of education on the basis of the formation of joint educational activities with the development of the personality of the teacher and student. It is established that the creativity of two teachers is relevant in education. The necessity of the most important roles of educational affairs and works of I. Altynsarin and Kobeyev in the modern direction is stated.

Key words: *first teacher, outstanding writer, scientist – educator, modern direction, idea of enlightenment, educator, founder.*

Қазіргі білім саласының дамуында ақпараттық – техникалық жәнеғылыми жүйедегі саяси – рухани, экологиялық қамтамасыз етуде жаңа деңгейге шыққан Тәуелсіздіктің шыңына өрлеген шақта заманауи ағартушылық идеялары төңірегінде Ыбырай Алтынсарин оқуларында көптеген мәселелер қарастырып жатыр. Сол педагогикалық өрістердің бастауында осы жылы тілге тиек ететін қазақтың тұңғыш педагогы Ы.Алтынсариннің және оның шәкірті С.Көбеевтің өзіміздің Қостанай жерінен шыққандығын мақтан ете отырып, ағартушылық идеяларының үндесу жолдарын баяндауды жөн көрдім. Ұстаз бен шәкірттің елімізде ағартушылық идеялары мен педагогикалық қызметтерін айтар болсақ: мұғалімнің өзіндік мәртебесі, сауаттандыру ақпаратының қолжетімділігі, гуманистік парадигманы қалыптастыру жолы, адамгершілік, ұлттық ұстанымға тәрбиелеуі, жаңаша оқыту және демократиялық әдістерге үйренуі, білім беру динамикасы мен жүйесінің дамуын жүргізуді педагогикалық мұраға қалыптастыруы маңызды істер боып атқарылған. Олардың заманауи бағытындағы үндестіктерін білім саласында қызмет ететін әр маман өз тарапынан ұлылардың ағартушылық қызметтерін сараптай отырып, қазіргі педагогикалық үрдістерге үлгі ретінде ұстануымен өзекті. Жоғарыда аталған ұстаз бен шәкірттің ағартушылық қызметтерінің, олардың мектептер ашып, түрлі әдістемелік және дидактикалық құралдар жазуының заманауи ағартушылыққа ықпалын тигізуі, болып жатқан реформаларда білім беру үрдісі жағдайы мен сапасын үздіксіз қалыптастырып келеді. Жаңашаландырылған оқыту технологиялары мен үрдістерінен бұрынырақ қалыптасқан педагогиканың алғашқы әліппесін тұңғыш педагог, ұлы ұстаз Ыбырай Алтынсарин ашып үлгі қылса, оны жалғастырушы шәкірті, педагог жазушы Спандияр Көбеевтің ағартушылық майданында, халықтың рухани тілегінен дамып келе жатқан дүние десек те болады. Өйткені, жүзеге асып жатқан жемістері еліміздің ғалымдары мен педагогтардың зерттеу ісі жүзінде пікір қалуынан болуы керек. Ы.Алтынсариннің қазақ қоғамында білім бағытының өркендеуіне алғашқы педагог ретінде танысақ, С.Көбеевті ұстаз жолындағы білім саласындағы үндестігін білдірген педагог деуге тұрарлық қос дарын. С.Көбеев–оның шәкірттерінің бірі,ұстазының педагогикалық мұрасы мен білім берудегі атқарған істерінің көзі, аудармашы, прозаик және педагог. Шындығында, заманауи ағартушылық идеялардың көзін ашқан ұстазы Ыбырайдың шәкірті, қоғам қайраткері, ағартушы. [1, б. 485] Ол қазақ

даласындағы қоғамдық ой мен прогрестің дамуына елеулі үлес қосқан 20 ғасырдың басындағы демократ – ағартушылардың қатарында болды. Спандияр Көбеевтің оқу – тәрбие жұмысының негізгі қағидаттары – мұғалім мен оқушының тікелей байланысының қажеттілігі – әрбір оқушыға жеке көзқарас – қазақстандық патриотизмді тәрбиелеу – кәсіби білім туралы ағартушылық қызметтері болған.1910 жылы оның авторлығымен «Үлгілі тәжірибе» хрестоматиясы жарық көрді, ішінде үлкен тәрбиелік мәні бар И.А.Крыловтың 37 ертегісі кірді. 1912 жылы С.Көбеев екінші оқу құралын – «Үлгілі бала» атты оқулығын жазды. Бұл жұмыстың педагогикалық маңыздылығы автордың жастарды шығармашылыққа, білімге, адамгершілікке, әділдікке, адалдыққа, әдептілікке тәрбиелеуге шақыруы болды. Бұл жұмыстың тәрбиелік құндылығын жазушы Сәбит Мұқанов жоғары бағалаған. С.Көбеевтің мектептің өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен тәрбиелеудегі рөлін жоғары бағалағанын көруге болады. Осы бағытта қазіргі таңда әріптестерім ерен еңбегі үшін, өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен тәрбиелеудегі ерекше рөлі үшін деп марапатталған марапаттау қағаздарынан көріп, Ыбырай мен Спандиярдың демократтық, ағартушылық көзқарасының толыса түскендігінің айғағы тәрізді. Спандияр өзінің «Орындалған арман» атты естелігінде өзінің жазушы боларына сенбеген, ең әуелі оқу құралын жазып, кітап бастырған соң, аударма жұмыстарымен айналысқан. [2, б. 242]

Ұлтымыздың мақтанышы,әрі талантты ұстаз және дарынды жазушы Ы.Алтынсариннің еңбектері, шығармалары тарих бетінде алтын әріппен кірген және осы күнге бітпейтін мұра қалдырған ағатушылық қызметі өте құнды болып келеді. Оның шығармаларындағы ағартушылық идеясының өзектілігі, достыққа, еңбекқорлық, білім – өнерге және мәдениетке, ынтымаққа шақырған. Әлемге танымал педагог – теоретик деп саналған Ыбырайдың оқу орындарын ашуы да маңызды мәселелер болса, шәкірті Спандияр Көбев те оның жолын қуып қызмет етті. Ыбырай Алтынсариннің ашқан оқу мекемелері: екі сыныптық төрт мектептер; орталық орыс – қазақ училищелері; қолөнер училищесі; әйелдер училищесі; болыстық бес мектеп; екі орыс ауылдарына арналған мектепте кәсіби білім беру жалғасын тапқан. Ыбырайдың педагогикалық мұрасындағы құндылық негіздерін ашудағы оқу құралдарын құрастыруы білім саласына деген қызметінің құндылығын көрсетеді. Оның өзге педагогтардың идеяларына сүйене отырып, мәселен, Ушинскийдің оқулығы үлгісінде «Қазақ хрестоматиясы» – 1879 жылы жазылғанын; «Қазақтарды орыс тіліне оқытудың бастапқы нұсқаулығын» – 1879 ж; Ы.Алтынсарин қайтыс болғаннан кейін араб графикасына негізделген «Мактубат» атты хрестоматиясы қазақ тілінде басылды. «Ислам дінінің негіздері» туралы кітабы 1884 ж.шықты. Қазір көптеген әріптестер дана педагог ұстанымы арқылы түрлі әдістемелік құралдарын жасап, педагогикалық идеяларымен тәжірибе алмасып жатқанын көргенде, осы бір фундаменттің үлгісіндей іспетті деп ойласамыз. Олай дейтінім, кешегі күні жанында шәкірт болған С.Көбеевтің өзі ұстаз жолымен өз үндестігін тапты емес пе? Бізге де мынау қиын заманда оқу құралы қалағанымызша жазылмады деп айтудың орнына, тәжірибе алмасатын отыз жылдан асқан педагогикалық өтіліміздің аймақтық оқу құралдарын жазуымызға болатын ыңғайлы заман. Десек те, біз сапалы оқу құралдарының болуын қалағанмен, ізденуге қамтылған оқушыларға қажетті материалдармен бағыттай алатындай жасауымыз қажет. Әр дәуірдің педагогтар өз тарапынан қаншалықты сапалы дүние қалдырса, соншалықты мәңгі педагогикалық шежіреден орын алары сөзсіз. Соған мысал болып отырған басқа ғассырдың болса да, ең алғашқы педагог атамыз Ыбырайдың білім беруде қойған міндеттеріқазіргі міндеттермен үндеседі.

Ы.Алтынсарин мен С.Көбеев ағартушылық бағыттағы идеялары	Заманауи бағыттағы ағартушылық идеясы
– оқытуды қажетті ғылыми және ең озық әдістемелік деңгейде жүргізу;	– Оқытуда ғылыми және инновациялық жаңашаландыру деңгейінде бәсекелестікке сайлы жүргізу
– халықтық білім беруді тиісті түрде қаржыландыру;	– Білім саласындағы қызметтерін қажетті жағдайда марапаттау
– қазақ балаларын өзге ұлттармен бірге салыстыра оқыту;	– Орыс мектебінде оқыту, үштілділікке баулу
– білім алғандарға оны қоғамдық өмірде қажетті қолдануға мүмкіндік беру	– Қоғамдық жұмыстарға белсенділігін арттыру, кәсіби шеберлікке шыңдау
– мектептер ашу, кәсіптік училище ашу	– заманауи мектептерін ашу, оқу орындарын ашу

Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігі қоғамында еңбегі сіңген жан – жақтылығымен ұлттық құндылықты зерттей келе,арман – мақсаты осы қазіргі білім саласына ұйытқы болуымен үндесіп, шәкірттерді қабілетіне қарай тәрбиелеп, оқыту және тәрбиелеу үрдісінде қайырымдылыққа, табандылыққа, еңбекқорлыққа, ынтымаққа бағыттағанын түсіндім. Тілді игерубарысында оқушы екі бірдей дағдыны қатар игерсе,оқулықта мемлекеттік тілмен орыс тілі грамматикасын салыстыра оқытуды қажет еткені айтылған. Оқу құралы сол кезде де және қазіргі кезде де талап қойғанына сай терең оқулық – әдістемелік еңбек болып табылады. Екі елдің грамматикасын салыстыра оқытып грамматикалық ережесін ашқан Ыбырай мен Спандияр мұрасының тіл үйрену үрдісінің мәселесінің шешімін тапты.

Сол үрдіс қазіргі заманда үштілділік пен көптілділікті талапта болып отыр емес пе? Заман талабы жағдайында болашақтың бәсекеге қабілетті елдер қатарына кіруінің алғашқы баспалдағының фундаментін қалаған Ы.Алтынсарин делік, оның идеяларына бас иген шәкірті С.Көбеев өз тілін толық меңгере отырып, орыс тілімен салыстыра оқытқан күндерін ескерсек, әлеммен еркін байланыста болуын қалаған. Білім саласында бастау алған өткен күннің ізімен жалғасқан қазіргі таңдағы тіл ұстарту, педагогикалық идеялары кеңінен білім саласында дамып келеді. Жалғасын тапқан оқу құралдары мен оқулықтар, кітаптардың оқушыларға, тыңдаушыларға немесе т.б салаларға арналған материалдарының идеялық мазмұны мен тілдік даналықтың бай қазынасына негізделгенімен де таныспыз.

Ы.Алтынсариннің С.Көбеевке ықпалы соншалықты қуатты болғаны соншалық, педагогикалық қызметте ол өз мұғалімінің идеясын ұстанды.Алтынсариннің ағартушылық идеялары қазақ халқының экономикалық және мәдени артта қалушылығын бұзуға бағытталған. Олар қазақ халқын өркениетті халықтар қатарынан көруге құмар болды. Олар білім беруді мақсат ретінде емес , құрал ретінде, әлеуметтік ортаны өзгерту үшін белсенді күресу үшін жастарды игеруі керек қару ретінде қарастырды. Алтынсарин бүкіл өмірін туған халқының білімді болуын аңсап, «Қазақ халқының өзі білім алу үшін құнарлы жер болып табылады», – деп айтқаны бар. Ол шәкірті С.Көбевпен бірге ағартушылықты прогрестің ажырамас бөлігі ретінде қарастырды, онсыз бүкіл ұлттың дамуы мүмкін болмайтынын ашты. Олар мектепте берілетін білім мен дағдыларды ресми білім тұрғысынан емес, олардың нақты пайдасын, өмірінің өтпелі кезеңіндегі халық үшін пайдасын ескере отырып бағалады. С.Көбевтің де ұстазының педагогикалық идеяларымен үндесуінде мектептің негізгі мақсатын оқушылардың бойында жоғары адамгершілікті қалыптастыруда, олардың бастауыш ғылыми білімді игеруінде, жаратылыстану – ғылыми дүниетанымды дамытуда көріп, озық мәдениеттің жаршысы бола отырып, жастардың ғылымға деген қызығушылығын, еңбекке деген сүйіспеншілігін қалыптастыруға ерекше назар аударғанын, халыққа қызмет етуге шақырғанын, ондағы адамгершілік сезімін дамытуын және бұл қасиеттер адамға ерте жастан сіңірілуі керек екендігін түсіндірді, сондықтан олар өзідерінің барлық күш – жігерін, білімін, энергиясын жас ұрпақты тәрбиелеуге берді. Олардың оқулық материалдары, еңбек тәрбиесі мәселелері орталық орындарда болған. [3, б. 178] Еңбектеріндегі психологиялық және тәрбиелік тұрғыдағы принципті маңыздылығын атап көрсетті. «Тәрбие адамның ақыл – ойын дамытып, оған белгілі көлемдегі ақпарат беріп қана қоймай, ондағы байыпты еңбекке деген құштарлықты оятуы керек, онсыз оның өмірі лайықты да, бақытты да бола алмайды» – деген ұстазы Алтынсариннің сөзіне сүйенген шәкірті С.Көбеев еңбекке деген сүйіспеншілік адамның бойындағы адамгершілікті нығайтатынын дәлелдейді. Ұстазын түсінудегі еңбектің мәні адамның жеке күш – қуатын қамтамасыз ететіндігінде және оған қанағат пен ішкі тыныштық әкелуде ғана емес, басты талпыныстағы қазақ балаларын халқына пайдалы болатындай оқыту, ауылшаруашылық пен өнеркәсіптің жетістіктеріне баулу екенін көрсеткенімен айғақ. С.Көбеевтің ұстазы Ы.Алтынсарин барлық өмірін ғылым мен білім алатын демократиялық зиялы қауымның алғашқы кадрларын дайындауға арнаса, тәрбиелеген алғашқы халық ұстаздары – қазақтар оның жолсерігі болды, ол бастаған прогрессивті істің ізбасарлары болды. Ұстаздық істе, ұстазының пікірінше, мұның бәрі ұстаздық жолдағы оқытудың ең жақсы тәсілдерін таба білуі және шәкірттерімен дұрыс қарым – қатынаста болуының әсерінен екенін айту артықтық етпейді. Алтынсарин мен Көбеевтің шығармашылығы қашан да өзекті болып қалады, өз ісімде оқушылардың сыйластықта, мейірімділікте, адамгершілік қасиеттеріне тәрбиелейтін мазмұнды әңгімелерін қолданамын. Мұғалімдер оқу үрдісінде берік оқу тәртібін, ұстанып, қатысты дидактикалық материалдар мен ресурстарды негізгі тәртіпт ерге сүйеніп қолданады, осының барлығының бастауын тұңғыш педагог қалап келген, ал С.Көбеевтей шәкірттер тарапы біз десек те дұрыс болар. Өйткені қос педагогтардың еңбектерін қолдану еш аздық қылмайды. Мағынасы мен жүйесін негіздеп, әртүрлі әдістер арқылы педагогикалық идеяларының негізін жасағанындай оқу және тәрбие жұмысында пайдаланғанымыз жөн. Олардың ағартушылық қызметіндегі педагогикалық идеялары, мектеп жүйесі мен ғылым мен білімді жоғары бағалауға, балаға деген сүйіспеншілікке және жеке басын, мұғалімдік мәртебесін құрметтеуге негізделіп, пайдалы қызмет атқаратын тұлғаны қалыптастыру көзделген. Қазір Қазақстанды әлемдік қоғамдастық нарықтық экономикасы бар мемлекет ретінде танығандықтан, тәуелсіздік алудың қысқа тарихи кезеңінде Қазақстан әлемдік өркениетке кіруімен, жаңа прогрессивті технологияларды пайдаланып, экономикада өзгеріс жасалып жатқанын білеміз. Елімізде әлеуметтік – экономикалық даму перспективалары айқындалып келеді. Бұл тұрғыда қоғам жаңа өмір сүру деңгейі негізін құрап және елдің экономикалық қуаты мен ұлттық қауіпсіздігінің маңызды факторлары, базасы болып табылатын қоғамдық даму деңгейінің өлшемдері ретінде қазіргі заманғы білім беру жүйесінің, адами капиталдың рөлі мен маңызы артуында болып отыр. Кезектен тыс қоғамдық қатынастар жүйесіндегі реформалар білім беруге әсер етеді, одан ұтқырлықты және жаңа тарихи кезеңнің шындығына қарай дамыту қажеттіліктеріне жақын болуымыз керек.Жоғарыда айтылғанмәселелерді кезінде Ы.Алтынсарин табандылықпен шешкен. Білім беру жүйесі білім берудің ескірген әдістемелік жүйесінен қажетті құрылымдары мен мазмұнын дамытып жатыр. Алайда білім беру нәтижесі ретінде бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейін бітіруші түлектің нақты моделі де мамандыққа жол

ашатынын естен шығармай, болашағы әлеуметтік – экономикалық және рухани – адамгершілік құндылықтар жүйесінде мұғалімнің қандай орын алатынына байланысты екенін де білгеніміз жөн. Алтынсариннің ағартушылық қызметінде де, Қазақстан Республикасының 12 жылдық орта білім беру тұжырымдамасында да шетелдік мамандардың тәжірибесін пайдалана отырып, қазақстандық білім беруді сұранысқа ие нәтижеге бағдарланатындай ұйымдастыруға болатынын көрсетудің басты мақсаты екенін атап өткен жөн. Тек қана «өндірілетін» білім берік болып табылады, яғни мазмұн ақпарат көзінен белсенді танымдық қызмет құралына ауысады. Оқушының субъективті тәжірибесін өзектендіру – оқушының білімінің, іскерлігінің, дағдысының жеке жүктерін байытуға бағытталған қолайлы оқу өзара іс – қимылын жасау үшін қажетті шарттардың бірі. Тәрбие адамның ақыл – ойын дамытып, оған белгілі көлемдегі ақпарат беріп қана қоймай, ондағы байыпты еңбекке деген құштарлықты оятуы керек, онсыз оның өмірі лайықты да, бақытты да бола алмайды», – деді Алтынсарин, еңбекке деген сүйіспеншілік адамның бойындағы адамгершілікті нығайтады. Еңбектің мәні, Алтынсаринді түсінудегі еңбектің мәні адамның жеке әл – ауқатын қамтамасыз ететіндігінде немесе оған қанағат пен ішкі тыныштық әкелетіндігінде ғана емес. Оның басты талпынысы – қазақтардың балаларын өз халқына пайдалы болатындай етіп оқыту және егіншілік пен өнеркәсіптің жетістіктеріне баулу. Осы көзқарасының негізінде шәкірті С.Көбеев те қолдау көрсетіп, өз тарапынан ағртушылық үрдісде оң шешімдерін көрсете білді.

Қорыта айтқанда, педагогика саласында инновация, жаңашылдық турасында, әлемде қарқынды дамып келе жатқан, тарихи – педагогикалық тәжірибені түсінуге жаңа мүмкіндіктер ашатын ғылыми білімнің жаңа саласы туралы көп айтылады. Сол жаңасы ұрпақтан – ұрпаққа эстафета ретінде беріліп келе жатқан осы ағартушылардың педагогикалық үндесуін тілге тиек қылудың маңыздылығы осында болып отыр. Қос ұстаз бен шәкірттің педагогикалық идеяларын жүзеге асыруформалары мен әдістерінің өзгеруінің мүмкін екенін, бірақ өзгермейтін шындығы тағы бар екенін ескере кетсек екен:

– ұстаздық қадір – қасиетін арттыратын педагогика үшін күрес жүргізуі;

– ұстаздықтағы шәкірт бақыты мен еңбегін көру және педагогикадағы гуманистік тұлға принциптерін дамыту үшін күресуі;

– қоғам және адам мүмкіндіктері үшін үздіксіз күресуі;

– әр саналы адамға білімді, өнерді, еңбекке баулуды бекіту және оқыту үрдісін дамыту үшін күресуі шындық.

Міне, осы мәселелер Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің педагогикалық мұраларында негізін құрап, қазіргі педагогикада ой салатын мәселелер екендігімен күрделі. Білім төңірегіндегі ұлттық басымдықтар мен адамгершілік құндылықтарға, қоғамдық борыш ұғымдары, әлеуметтік ынтымақтастық пен ұрпақтар сабақтастығы негізделмесе, білім және кәсіби дағдылар жасампаздық жасай алмас еді. Сондықтан мұның барлығы ағартушының арман – мақсаттары болуымен біздің болашақ ескіні дүние жүзінде ақиқатқа айналдырса,өмірде адам баласы мен еліне пайда көрсете алатын гуманистік тұлға ретінде ғана жетістікке жетеді. Педагогикалық идеялардың жасампаздық қуатты энергиясын қуаттайтын педагог – мұғалімдер тұңғыш ғалым Ы.Алтынсарин және оның шәкірті С.Көбеевтің заманауи бағыттағы ағартушылығына зер салуға қашан да дайын болуымыз керек. Зерттеушілердің қағидаларында, Ы.Алтынсариннің реформаторлық қызметін өз заманынан бастап қарастырып, егер осы күнде білім саласындағы реформалауға іліксе, онда білімді дамытудағы тұжырымдамасын жаңашалап та жүзеге асырар еді, оған қоса Көбеевтің де өзінің ағартушы ұстазының бағытында аса жауапты істер атқаратынына сенімдімін. Екеуініңағартушылық идеялары қазақ халқының экономикалық және мәдени артта қалушылығын бұзуға бағытталған болып, қазақ халқын өркениетті халықтар қатарынан көруге құмар болды. Озық оқытудыңүрдісінде заманауи бағыттағы жаршысы бола отырып, жастардың ғылымға деген қызығушылығын, еңбекке деген сүйіспеншілігін қалыптастыруға ерекше назар аударғандығымен, халыққа білім беруде қызмет етуге шақырып, адамгершілік сезімге үндеген. Сол қасиеттердің болар ұстаз бойына ерте жастан сіңірілуі керек деп, барлық күш – жігерін, білімін, энергиясын жас ұрпақты тәрбиелеуге берген беделді тұлғалар болып ел көкейінен еш кетпейді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Т.Әлбеков. Қазақ әдебиетінің тарихы. 2006 жыл. Алматы. 485 б. https://kitap.kz/book/qazaq – adebietining – tarixy.

2. С.Көбеев Таңдамалы шығармалары. 1960 жыл. Алматы. 242 б. https://stud.baribar.kz/13126/s – koebeevtinh – shygharmalary/

3. М.Әуезов. 20 томдық шығармалар жинағы. 19 том. 1985 жыл. Алматы. 178 б. https://adebiportal.kz/kz/books/view/muxtar – auezov – 20 – tom__1053

4. Ы. Алтынсарин «Екі томдық шығармалар жинағы» 2003 ж. Алматы. 18 – 21 б. http://engime.org/afartushi – pedagog – jazushi – folklorist – etnograf – jene – ofam.html?page=5

5. «Ыбырай Алтынсарин тағлымы» 1991ж. Алматы. 155 б. https://stud.kz/referat/show/86040

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ МЕН СПАНДИЯР ҮНДЕСТІГІ

Анасова Айнаш Бектурсыновна
тарих магистрі
А.Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ
Қостанай қ, Қазақстан
Боканова Айгул Ахметсапина
педагогика ғылымының магистрі
А. Байтұрсынов атындағы Binom SCHOOL мектеп лицей
Астана қ., Қазақстан
Мирамова Жумабике Жумабековна
тарих пәнінің мұғалімі
№15 жалпы білім беретін мектебі
Қостанай қ., Қазақстан
E – mail: anasova_ainash@mail.ru

Аңдатпа

Берілген мақаланың өзектілігі қазақ сахарасында мәдениет пен оқу ағартудың туын көтерген, халыққа қажетті бар байлық, бақыт та, жақсылық та біліммен келетінін насихаттаған, мектеп ашу, оқулық жазу, мұғалім даярлау сияқты табанды істерімен де үлгі – өнеге көрсеткен Ы.Алтынсарин және С.Көбеевтің мұраларының маңызы ерекше. Оның көптеген қағидалары осы күнге дейін өз мәнін жойған жоқ. Мақсаты: Қазіргі таңдағы қолданылып жүрген жаңа технологиялық топтық, өзгені тыңдай білу, бірлесе оқу әдістерінде Ыбырай, Спандиярдың педагогикалық идеялары жатқанын дәлелдеп көрсету.

Түйінді сөздер:*кіріктіре оқыту (интеграция), ланкестрлік әдіс, әдіскер – ғалым, педагог – маман, оқу мақсаттары.*

Аннотация

Актуальность данной статьи особое значение имеет наследие И.Алтынсарина и С.Кобеева, которые подняли в казахской земле знамя культуры и просвещения, пропагандировали, что все необходимое народу – богатство, счастье и добро – приходит со знанием дела, примером тому служат открытия школ, написание учебников, подготовка учителей. Многие из его принципов до сих пор не утратили своей сущности. Цель: доказать, что применяемые в настоящее время новые технологии обучения: групповые, самостоятельные, педагогические идеи Алтынсарина, Спандияра лежат в методах совместного обучения.

Ключевые слова: *интегрированное обучение (интеграция), ланкестровый метод, методист – ученый, педагог – специалист, цели обучения.*

Abstract

The relevance of this article is of particular importance to the legacy of I.Altynsarin and S.Kobeyev, who raised the banner of culture and enlightenment in the Kazakh land, propagandized that everything necessary for the people – wealth, happiness and goodness – comes with knowledge, an example of this is the opening of schools, writing textbooks, training teachers. Many of his principles have not yet lost their essence. Objective: to prove that the currently used new learning technologies: group, independent, pedagogical ideas of Altynsarin, Spandiyar lie in the methods of joint learning.

Key words: *integrated learning (integration), the lankester method, methodologist – scientist, teacher – specialist, learning objectives.*

Білім беру саласында өзгерістер, жаңалықтар оқыту мен тәрбиелеу ісін ізгілендіру, ұлттық ерекшелікті ескеру, даралап, саралап оқыту бүгінгі күннің мәселесіне айналуда. Осы тұрғыдан алғанда қазақ сахарасында мәдениет пен оқу ағартудың туын көтерген, халыққа қажетті бар байлық, бақыт та, жақсылық та біліммен келетінін насихаттаған, мектеп ашу, оқулық жазу, мұғалім даярлау сияқты табанды істерімен де үлгі – өнеге көрсеткен Ы.Алтынсариннің мұраларының маңызы ерекше. Оның көптеген қағидалары осы күнге дейін өз мәнін жойған жоқ.

Қазіргі кіріктіре оқыту (интеграция), ланкестрлік әдістерін алсақ, Ыбырай Алтынсарин өз тәжірибесінде қолданғанын байқауға болады. Ланкестрлік әдістің негізгі мазмұны сабақты жақсы оқитын сыныптың оқушылары өзінен төменгі сыныптың балаларын оқытады, мұғалімге жәрдемдеседі. Осы әдіс қазіргі кездегі сын тұрғысынан ойлауды дамыту әдісімен ұштасатын сияқты.

Ыбырай Алтынсарин мектептің басты мақсаты – баланың дұрыс тәрбие алып шығуы болуы керек деген принципті ұстанды. Бұл ағартушының губернаторларға, оқу инспекторларына жазған хаттары мен есептерінен айқын аңғарылады. Сол кезеңдегі орыс билігінің қазақ жерінен мектеп ашудағы басты мақсаты – қазақ балаларына білім беруден гөрі қазақ қоғамын орыстандыру және орыс жазуын енгізу арқылы отарлау саясаты болғаны мәлім. Ал, Ы.Алтынсарин мектептің «қазақ арасында ғылыммен қаруланған, дұрыс көзқарасы бар адамдардың көбеюіне» ықпал етуі керектігін басты назарда ұстап, мектепке сауатты мұғалімдер тартуға талпынады. 1882 жылы Торғай облысы

мектептеріндегі оқу жұмысына қатысты тапсырған есебінде: «Қазақтарға білім енді беріле бастаған кезде ең әуелі қабілетті оқытушылар болуы керек екенін еске алып, Торғай облысының мектептеріне педагогикалық қызмет жөнінде қабілеті бар және тәжірибесі мол адамдарды тартуға талай әрекет жасаған едім», – дейді. [1, б. 7] Ы.Алтынсариннің мінсіз педагог, көреген басшы (инспектор) болғандығы, балаға білім беру жолында мұғалімдерге жолбасшы бола білгендігі ағартушы туралы жазылған естелік хаттардан айқын аңғарылады. Мысалы, мұғалім А.А.Мазохиннің 1889 жылы 28 қыркүйекте жазған хатында: «Алтынсарин мұғалімдер үшін бастық қана емес, әке де, ниеттес қайырымды дос та еді. Оның мектепке келуі ұлы мерекедей қуаныш еді, оған барлығын да айуға болатын», – дейді. [1, б. 7] Мұғалім Ф.Д.Соколовтың 1889 жылы 6 қаңтарда және 9 тамызда жазған хаттарында: «Оның біздермен, мұғалімдермен өткізген әңгімелері жүрекке жылы тиіп, таң қалдырарлықтай әсерлі болатын, ісіңе деген қайрат – жігеріңді тасытатын, мектепті шын ниетіңмен ұнатуыңа, өз міндетіңді мінсіз атқару үшін бар күшіңді салуыңа ұмтылдыратын. Жалпы онымен бірге болып әңгімелескен адам, одан шыққанда дем алып, қуаттанып шығатын. ...Марқұмның бүкіл өмірі өзінің сүйікті қырғыз (қазақ) халқының оқу – ағарту ісіне арналды. Ол халқының өмірін қырағы бақылап, терең түсінді. Оқу ісін өзі қандай жақсы көрсе, қарауындағы мұғалімдердің де сондай ұнатуын талап ететін. Ол өзінің сырға толы тартымды әңгімесімен мұғалімдерді оқу ісіне ынталандырып отыратын. Ол мұғалімдердің арасында өте беделді болатын», – деп жазған. [1, б. 7] Ағартушының қазақ тілінде жазылған еңбектердің жоқтығына орай, сол кезеңдегі дереккөздерге арқа сүйеуі заңдылық және Ы.Алтынсариннің бастауыш сыныптағы қазақ баласы білсе екен деп ұсынып отырған бұл еңбектерінің барлығы сол кезеңдегі мықты ғылыми зерттеулер болатын. Қазіргі таңдағы «Жаратылыстану», «Дүниетану» оқу бағдарламалары мазмұнынан оның ұлы ағартушы Ы.Алтынсариннің жоғарыдағы тұжырымын жалғастырушы пән ретінде орныққанын аңғарамыз. «Дүниетану» пәні бойынша екінші сыныптағы «Өзім туралы», «Менің отбасым және достарым», «Менің мектебім», «Менің туған елім», «Дені саудың жаны сау», «Салт – дәстүр және ауыз әдебиеті», «Қоршаған орта», «Саяхат» деген ортақ тақырыптар аясындағы оқу мақсаттарында көрсетілген «елімнің көрікті жерлері», «шаруашылықтың пайда болуы», «ауа райы», «табиғат және шаруашылық», «менің өлкем», «табиғаттағы қауіп – қатерлер» тәрізді тағы да басқа тақырыпшалар Ы.Алтынсариннің бала үшін қажетті білімдер деп таныған тұжырымымен толық сәйкес келеді. Ағартушының әңгіме және түсіндіру арқылы балаға зат пен құбылысты суреттету, әртүрлі заттардың ұқсастығы мен айырмашылығын салыстырту, өз тәжірибесіне сүйене отырып қорытынды жасату тәрізді әдістері «Жаратылыстану», «Дүниетану» пәндері тапсырмаларында жүйелі беріледі. Бұл Ыбырай Алтынсариннің бір ғасырдан астам уақыт бұрын айтып кеткен методикалық әдіс – тәсілдері бүгінгі жаңартылған білім мазмұнындағы оқулықтарда әлі күнге дейін сақталып келе жатқанының айғағы. Ы.Алтынсариннің ғылым мен техниканың жетістігін балаларға ұғындырған, ізденуге, еңбек етуге, заман талабына бейімделуге шақырған өлеңдері, баланы еңбек пен адалдыққа тәрбиелейтін, ұлы жаңалықтар мен өнер табыстарын суреттейтін әңгімелері күні бүгінге дейін оқу – тәрбие жұмыстарының өзегі болып келе жатыр.

Ы.Алтынсарин мектеп жұмысының нәтижелі болуы ең бірінші мұғалімге байланысты екенін үнемі ескертіп отырды, оқушының тақырыпты дұрыс меңгеріп, оны есте сақтауына және дұрыс сөйлеуге дағдылануына мұғалімнің басты рөл атқаратынын айтады. Ы.Алтынсарин мектептің қазақ арасында ғылыммен қаруланған, дұрыс көзқарасы бар адамдардың көбеюіне ықпал етуі керектігін басты назарда ұстап, мектепке сауатты мұғалімдер тартуға талпынады. 1882 жылы Торғай облысы мектептеріндегі оқу жұмысына қатысты тапсырған есебінде: «Қазақтарға білім енді беріле бастаған кезде ең әуелі қабілетті оқытушылар болуы керек екенін еске алып, Торғай облысының мектептеріне педагогикалық қызмет жөнінде қабілеті бар және тәжірибесі мол адамдарды тартуға талай әрекет жасаған едім», – дейді. [2, б. 15] Ағартушының тұжырымдары мен ұстанымдарын жинақтағанда Ыбырай талап еткен мұғалім бейнесі мынадай:«Бұлай етпеген күнде оқыту мен оқу жұмысын жүргізуде система болмайды. Система жоқ жерде нәтижелі іс те болмайды», – дейді ағартушы. Ы.Алтынсарин әсіресе мұғалім біліктілігінің оқыту мен тәрбие жұмыстарына зор ықпал ететінін үнемі ескертіп отырған. Торғай облысы мектептерінің инспекторы болып тұрған кезіндегі 1883 жылы 12 ақпанда шығарған нұсқау хатында білім беру мен тәрбие жұмыстарына қатысты мұғалімдерге бірнеше ұсыныс айтып, жол сілтеген болатын.

Ал, Спандияр Көбеев жаңа үлгідегі қазақ мектептерінде сабақ беріп, жас ұрпақты орыстың тілі мен әдебиетін, мәдениетін үйренуге баулыды. Ол бұл саладағы қызметін Ы.Алтынсариннің педагогтік үлгісімен жүргізді. Би – болыстардың қырына ілінген қыңыр әкенің кесірінен мектепке іліге алмай қалған кедей баласын орналастырған да Торғайдың оқу инспекторы еді. Ұлы ұстазы алдында жаутаңдап, оның мейірімділігі мен кең пейіліне риза болған Спандияр ішінен соған ұқсауды армандаған екен. Ыбырай секілді халыққа пайдалы азамат болу, өз білімін елін ағартуға жұмсау Спандиярдың өмір бойғы арман – тілегі болды. Ол ұстаздық жұмысы мен жазушылық қызметін тығыз байланыстыра жүргізді. Өзі оқытқан шәкірттерінің сыныптан тыс оқуына арнап орыс жазушылары мен ағартушыларының бірқатар шығармаларын қазақ тіліне аударып, «Үлгілі тәржіма» деген атпен жеке кітап етіп бастырды. Бұл бастауыш мектептегі қазақ балаларына арналған оқу кітабы еді. Ұлы ұстазы

Ыбырай үлгісін пайдалана отырып, ол бұл кітапқа өзі аударған Крылов мысалдарын, орыс классиктерінің балаларға арналған шығармаларын, қазақтың ауыз әдебиеті үлгілерін, табиғаттың түрлі құбылыстарымен таныстыратын, өсімдік, жануарлар әлемі туралы білім беретін әр алуан қысқа әңгімелер кіргізді. Бұл шығармалар баланы боссөзділік, өз мінін білмеушілік, жалқаулық, мақтанқұмарлық, қолдағыны місе тұтпаушылық сияқты жаман әдеттерден аулақ болуға, оның орнына адал, еңбекқор, қайырымды болып жетілуге тәрбиелейді.

Спандияр Көбеевтің «Баланы семьяда тәрбиелеу» атты еңбегін әлі күнге дейін маңызды деп санауға болады. Ол: «Бала тәрбиесі қиын да, қызықты да жұмыс. Тек жалықпаған мұғалім ғана бұл жұмыста ойдағыдай нәтижеге жетеді. Дегенмен, баса айтатын жағдай мектеп тәрбиесі мен семьяның тәрбиесі тығыз ұштасып, бір жерден шыққан күнде бұл нәтиже әрі дәйекті, әрі тиянақты болмақ. Спандияр Көбеевтің ойынша ұлт мектептерінде ең алдымен ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алыну қажет. Дәлел келтірсек, «Сабақты баланың табиғи ана тілінде түсіндіру жас өспірімнің ақыл – ой дүниесіне, сезім қиялына күшті әсер етеді. Оқушыны ана тілінде жазылған әңгіме арқылы оқыту халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан әдет – ғұрып, рухани өмірмен, арман мүддесімен таныстырып, патриоттық сезімін оятады.

Арнаулы салған мектеп үйінің жоқтығы, жабдықтар мен оқу құралдарының жетпеуі, ел ішіндегі балаларын орысша оқытуға наразы надан көзқарас – бәрімен жас мұғалім жалғыз күреседі. С.Көбеев балаларды Ыбырай әдісімен оқытады, ғылым негіздерін үйретеді. С.Көбеев ұстазы Ы.Алтынсарин тәрізді мұғалімдік қызмет пен жазушылықты шебер ұштасыра білді. Мұғалімдік қызметінің алғашқы жылдарында И.А.Крыловтың мысалдарын аударып, сабақтарында пайдаланады. Мұны ол ескі ауылдағы ұнамсыз мінез – құлық пен ел әкімдерінің, бай – шонжарлардың кертартпа көзқарастарын сынауға пайдаланады**.** С.Көбеевтің қазақ топырағында тұңғыш романдарының бірі болған «Қалың мал» 1913 жылдың қазан айында басылып шығады. Бұл роман шығармашылық өмірінде ерекше орын алады. Мұнда қазақ ауылының әлеуметтік суреті, қазақ әйелінің тағдыры, оның теңсіздігі және жастар өмірі, ойын – той салттары туралы бейнеленген. Атайдың соңғы жылдары жазған «Орындалған арман» атты мемуарлық еңбегі 1954 жылы өңделіп, екінші рет кітап болып баспадан шығады. Кітаптың негізгі мазмұны педагог – жазушының өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі, ортасы мен дәуірі жайлы шығарма. Әсіресе, Ы. Алтынсариннің халықтық қызметін көрсетуге көп көңіл бөлген.

Ыбырай және шәкірті Спандиярдың шығармалары бір – бірімен үйлесін табады. [3, б. 7] Екеуінің де өмір жолындағы негізгі қызметі ағартушылық болды. Ыбырай мұғалім ретіндегі алғашқы дәрісін өлеңмен бастағанда, аузына Алласын алады.

Бір Аллаға сыйынып,
Мұнтаздай боп киініп,
Ұстаздарға иіліп,

Кел, балалар, – оқылық деген жолындағы сөзін айта отырып, жасөспірімдерге сол ойды ұғындырмақ болады.

Ал, шәкірті Спандияр «Мектепке шақыру» деген өлеңде:

Балалар, жиналыңдар мектепке ерте,
Мәз болмай деген сөзге, мырза ерке,
Бұл кезде өнерлі адам өрге шықты,

Зат емес, надан кісі, алар текке, – тым әсерлі, жұмсақ сөздермен ұйқысынан оятып, баланы мектепке кетуіне дайындайды. Ата – ананың балаға деген мейірімін, шын ықыласын білдіреді. [4, б. 42]

Қорыта айтқанда, бүгінгі таңдағы мектептер жүйесі Ыбырай Алтынсарин мектебінің моделі негізінде дамып жетілгені айқын. Бастауыш мектеп педагогикасы мен әдістемесінің тұңғыш негізін қалаушы, кіші жастағы балалар психологиясына лайықталған білім беру жүйесінің тұңғыш негізін салушы ұлы ағартушы, әдіскер – ғалым, педагог – маман Ы.Алтынсариннің «мектеп – қабілетсіздік пен жалқаулықтың ұясына айналмауы тиіс», «педагогикалық жұмыстағы шешуші нәрсе – ең жақсы оқыту әдістерін таба білу», «оқыту процесінде қалай болса солай оқытпай, ғылыми білім беру жүйесі сақталу керек» деген тұжырымдары дәл қазіргі кезеңде де өзекті. Қазіргі таңдағы қолданылып жүрген жаңа технологиялық топтық, өзгені тыңдай білу, бірлесе оқу әдістерінде Ыбырай, Спандиярдың педагогикалық идеялары жатқанын да білеміз. Тарихи тұлғаларды, тарихи санасы бар нығайған ел ғана бәсекеге қабілетті болады. Ағартушылардың сара жолын жалғастыру – біздің басты міндетіміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жақсанов О., Ыбырайдың жолын құған зерделі шәкірт. // Қостанай, 2008 ж, 11 қараша 7 б.
2. Көбеев С., Орындалған арман, А., 1988 ж.
3. Қирабаев С. Әдебиетті қайта оқу. Әдебиеттік зерттеулер мен мақалалар. Алматы: «Балауса» баспасы, 2010 ж.
4. Мырзалиев С., Кирабаев С., Қазақ әдебиеті. Алматы: «Балауса» баспасы, 2001 ж.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИННІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӨЗҚАРАСТАРЫНЫҢ БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНЫМЕН ҮНДЕСТІГІ

Аубакирова Толкын Утешовна
«Мектепке дейінгі педагогикасы және әдістемесі»
пәндерінің оқытушысы, педагогиа ғылымының магистрі
Булекова Айгул Егимбаевна
химия пәнінің оқытушысы
Байдешов Дарханбек Беркинбаевич
география пәнінің оқытушысы
Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі
Арқалық қаласы, Қазақстан
E-mail: aubakirova.tolkyn@inbox.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Ыбырай Алтынсариннның педагогикалық идеясы мен қазіргі білім берудегі сабақтастық туралы айтылады. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл аударды, сол жолды әлі күнге дейін біз жалғастырып келеміз. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлаған ғалым туралы терең ойлар айтылған. Қазіргі білім беру саласына үлкен өзгерістер енгізіліп жатқандығы туралы баяндалған.

Түйінді сөздер: *прогрессшіл, халық ағартушысы, реформалар, оқу мен жазуды сыни тұрғыдан ойлау технологиясы, обьективті ойлау, инновациялық іс – әрекет.*

Аннотация

В этой статье изложены педагогические идеи Ибрая Алтынсарина, который придавал огромное значение воспитанию и образованию молодежи. Его прогрессивные взгляды имеют преемственность с современным образованием и внедряются в педагогический процесс и сегодня. Нас поражает глубина мыслей просветителя. Он предвидел те изменения, которые сегодня находят воплощение в обновлении содержания образования.

Ключевые слова: *Прогрессивный, народный, просветитель, реформы, технология критического мышления через чтение и письмо, объективное мышление, инновационная деятельность.*

Abstract

This article presents the pedagogical ideas of IbrayAltynsarin, who attached great importance to the upbringing and education of young people. His progressive views have continuity with modern education and are being introduced into the pedagogical process today. We are struck by the depth of the enlightener's thoughts. He foresaw the changes that today are embodied in the renewal of the content of education.

Key words: *Progressive, folk, educator, reforms, technology of critical thinking through reading and writing, objective thinking, innovative activity.*

Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының ұлы перзенті, қазақ жерінде оқу – ағарту ісін жүзеге асырған, қазақ зиялылырының арасынан шыққан тұңғыш халық ағартушысы, қоғамда өзгерісті жасау жолында талмай күрескен, аса талантты педагог, дарынды жазушы, ақын, көрнекті қоғам қайраткері. XIX ғасырдың екінші жартысында аса көрнекті ағартушы – демократ – Ыбырай Алтынсарин Қазақстандағы қоғамдық ой – пікірдің өркендеу тарихында орасан зор орын алды. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлап, балалар мен жас жеткіншектердің тағдырына терең үңілген ағартушы–ұстаз.

Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамының мәдениет пен экономика жағынан мешеу кезінде өмір сүріп, халқымыздың демократиялық мәдениеті мен өнерінің бір сыпыра саласында жаңадан өсіп – өркендеуіне айқын жол ашып, негізін қалады. Ы.Алтынсарин Қазақстандағы әлеуметтік – педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды. Іргесі қаланбақшы алғашқы мектеп құрылысын, тұңғыш берілетін білімнің бағыт – бағдарын айқындады, қалың бұқараға оның мазмұны мен маңызын түсіндірді, бастауыш мектепке оқу – құралдарын әзірледі. Ыбырай Алтынсарин – бар саналы ғұмырын туған халқын өнер – білімді, жаңа заманның өркениетті, мәдениетті елдерінің қатарына қосу жолына арнаған көрнекті тұлға. Ол өзінің ағартушылық, педагогтік, ақын – жазушылық тарихи қызметі мен зор талантын, жан – жақты терең білімі мен қайрат – жігерін елдің жас ұрпағына білім нәрін сусындатқан, оларды тәрбиелеуге, қазақ жерінде үлесін қосатын ұрпақ тәрбиеледі.

Ыбырай Алтынсарин жаңа үлгідегі мектептер ашып, оқушыларды өз кезінің озық ғылымымен қаруландыруға, кәсіп түрлеріне үйретуге арнаған. Ыбырай бұл жолда сан алуан кедергілер мен қиындықтарды жеңе отырып, үлкен жетістіктерге қол жеткізді. Өшпес ізі туған халқының мақтан тұтатын ардақтысына айналды.

Ыбырай Алтынсарин өзі ашқан мектептерде ана тілінің таза оқытылуына көңіл бөліп, алғашқы тілашар ретінде халықтың ауыз әдебиетін пайдаланып, өзі де ұрпақ тәрбиесіне арналған әдеби шығармалар жазды. Сол әдеби шығармалары арқылы қазақтың жазба әдебиетінің, әдеби тілінің негізін қалаушылардың бірі болды. Әдебиетке тың тақырыптар әкеліп, озық ойлар енгізді. Оның мазмұнды да мағыналы әсем лирикалық өлеңдері, әсерлі әңгімелері, мысалдары қазақ әдебиетінің тарихында өшпес орын алады. Осы тұрғыдан, қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы Ы. Алтынсариннің тіл тазалығы үшін күрескерлігі, педагогикалық ілімнің тұңғыш кемеңгері деп білеміз. Көрнекті әдебиетші ғалым Қ.Жұмалиев өзінің «XYIII–XIX ғасырлардағы қазақ әдебиеті» деген ғылыми – зерттеу еңбегінде педагог – жазушыға: XIX ғасырда қазақ даласынан шығып, орыс, Европа мәдениетіне қолы жеткен оқымысты, халық ағартушылар дәрежесіне көтерілген әрі педагог, әрі ақын – жазушы Ыбырай Алтынсариннің өз халқының келешегі үшін істеген еңбегі зор,» – деп баға береді.

Заманымыздың заңғар жазушысы Мұқтар Омарханұлы Әуезов Ыбырай Алтынсарин туралы былай жазды: «Ыбырай орыстың мәдениет мектебін танымаса, Ушинский бастаған педагогикалық жаңалықтарды білмесе, орыстың адамгершіл, прогрессшіл классикалық әдебиетінің нәрінен қорек алмаса, Ыбырай болмас еді... Ыбырай да сол бір бағытта болумен қатар, өмірі, еңбек еткен ортасы, әлеуметтік – қоғамдық қайраты, әрекеті жөнінде Шоқанға да, Абайға да ұқсамайды. Ыбырай Шоқан мен Абайдыңда ісін өз өмірінде еңбегіне түйістіріп, қоса білді. Сөйтіп, ол Шоқан мен Абайдың істеген тың тарихтың ұзақ өрісі бар, зор келешегі бар істердің үлгісін өз қолымен орнатты. Әрі ол жаңа үлгідегі ақын, әрі сол кездегі Ресейде батыл жаңалық жасап, тың үлгідегі мектеп ашушы. Қазақтың ең алғашқы мәдениетті мектебін жасаумен қатар, жазушылық пен оқытушылықты ол аса шебер өнерлі түрде қабыстырушы». Кезінде қазақ халқының болашақ тағдырын орыс мәдениетімен бірлікте алып қараған Шоқан, Абай және Ыбырай секілді ұлы ағартушы – демократтар тарихымызда өшпестей ізін қалдырды.

Қазіргі таңда Қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғырту кезеңінде тұрмыз. Әрбір адамның сапалы мектепке дейінгі тәрбие мен мектептегі білімге қолжетімділігін, колледжде, университетте жаңа кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Яғни Ыбырай Алтынсариннің ұлы, сара жолын әліде жалғастырып келеміз. Білім беру саласындағы реформалар, әлбетте жаңалықтар, оны тәжірибеге енгізу, оның нәтижесін, қорытындысын шығару үшін жылдар керек болады. Биылғы жылы 12 жылдық білім беруге көшу кезеңі басталды. Ыбырай атамыздың салып кеткен жаңа мектебінде жаңаша оқыту түрі енгізілді. Ондағы әр бала жеке тұлға ретінде қабылданады. Яғни бастауыш білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруға, оның жеке қабілеттерін, оқу ісіндегі оң мотивациясы мен іскерлігін: негізгі мектептің білім беру бағдарламаларын кеңінен меңгеру үшін оқудың, жазудың, есептеудің, тілдік қатынастың, шығармашылық тұрғыдан өзін – өзі көрсетудің, мінез – құлық мәдениетінің берік дағдыларын дамытуға бағытталған. Ал негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары білім алушылардың ғылым жүйесінің базалық негіздерін меңгеруге, олардың бойында тұлғааралық және этносаралық қатынастың жоғары мәдениетін қалыптастыруға, жеке тұлға ретінде өзін – өзі билеуіне және кәсіптік бағдарлануына бағытталады. Сол сияқты жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары жаратылыстану – математикалық және қоғамдық – гуманитарлық бағыттар бойынша бейіндік оқытуды енгізе отырып, саралау, кіріктіру және білім беру мазмұнын кәсіптік бағдарлау негізінде әзірленеді.

«Шеберліктің белгісі – әртүрлі әдісті біліп, сабақта орынды қолдана білу» деп Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай, заман талабына сай қазіргі мектеп мұғалімдері оқыту әдістерін жаңа бағытта құрып, оқуға деген баланың ынтасы мен қызығушылығын арттыруды көздейді.

Колледжде жұмыс атқаратын әрбір оқытушы алдына қазіргі таңда қойылатын талап өте үлкен болып отыр. Оқытушы өзінің инновациялық іс – әрекетін қалыптастырып, оны меңгеріп, өз практикасында қолданған әрбір мұғалім өз сабағын нәтижелі даму жағынан көре алады.

Жаңа педагогикалық техналогиялар білімалушының білім деңгейінің көтерілуіне жағдай жасайды. Оны «жаңалық», «жаңа әдіс», «өзгеріс», «жаңашылдық» деп атауға болады. Инновацияны қолдану арқылы оқытушы өз – іс тәжірибесін байытып, белгілі бір нәтижеге қол жеткізе алады.

Қазіргі бағдарламаның басым бөлігі сындарлы оқыту теориясы негіздерін қамтиды. Бұл теория оқушылардың ойлауын дамыту, олардың бұрынғы алған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі дерек көздерінен, мұғалімнен, оқулықтан және достарынан алған білімдерімен өзара әрекеттесуі жағдайында жүзеге асады деген тұжырымға негізделеді.

Қазіргі уақытта кіргізілген жаңаша технологияның бірі – тұлғаның ойын дамыту, ендеше оқу мен жазуды сыни тұрғыдан ойлау технологиясы бүгінгі білім беру саласында кеңінен етек жайды. Сыни тұрғыдан ойлау бағдарламаның өн бойында екі мағынада қарастырылады: оқушылардың және оқытушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамыту. Сыни тұрғыдан ойлау – бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға, бағалауға, талдауға және синтездеуге бағытталған пәндік шешім. Ол болашақта әрекет жасауға негіз бола алады. Сыни тұрғыдан ойлау, көбінесе, қарсы пікір айтуға баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс –

әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді.

Жаңаша оқыту бұл – мағынаны іздеу, өзінің көзқарасымен ғана шектелмей, басқалардың да пікірін ескеріп, қандай да обьективті ойлау және қисыны бар өзіндік қате сенімінен бас тарта білу. Тұлға жаңа идеяларды ұсынуға және жаңа мүмкіндіктерді көруге қабілетті. Сыни тұрғыдан ойлау «ойлау туралы ойлану» деп сипатталған. Ол маңызды мәселелерді талқылау және тәжірибені ой елегінен өткізуді қамтиды. Бұл модуль оқушылардың да, мұғалімдердің де сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді.

Жаңа инновациялық технологияларды қолдану, яғни ойлауға үйрету, оқушының еркін сөйлеуіне, пікір таластыруына, достарының ойын тыңдауға, проблеманы шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған. Білімалушы бұрын тек тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім – осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Қазіргі өзекті прблемалардың бірі – мектеп оқушысы әдеби кітап оқымайды, тек бар ақпаратты интернеттен іздеп, тауып алып, оқып, көшіріп алып, дайын материалмен жұмыс жүргізіп, қысқа оймен шектеліп жүр. Бүгінгі оқушылардың сөздік қоры тайыз. Себебі оқу материалынан басқа әдеби, тарихи кітап оқуға деген ынта жоқ. Ыбырай атамыздың барлық білімдік, тәрбиелік мәні бар әңгімелері, өлеңдері оқулыққа енгізілген, қазіргі ата – аналар мен мұғалімдер соған шүкіршілік етеді. Осындай жағдайда жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден бір шарты – мұғалімнің ізденімпаз болуы. Себебі, еліміздің болашағы бүгінгі жас ұрпақтың білім деңгейімен өлшенеді. Сондықтан сабақты жаңаша құрып, инновациялық түрлі тәсілдерді, педагогикалық білімдерді жетілдіре отырып, оны дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір ұстаздың міндеті болуы керек. Қазіргі сабақтар оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, жұптық және ұжымдық бірлесіп жұмыс жасауға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Ең бастысы оқушы білімінің тереңдігі мен тиянақтылығын арттырады.

Білім берудің әр кезеңнің өзіндік ерекшелігі бар. Бірақ, бұлар бір – бірімен өзара өте тығыз байланысты болып келеді. Қазіргі балаларды оқытуда ойлауды үйрету үшін алдымен уақыт керек, оқушыларға ойланып толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру, әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау, үйрену барысындағы оқушылардың белсенді іс – әрекетін қолдану, бір – бірінің жауабына жасаған жұмыстарының дәлелді, дәйекті болуын талап ету. Сол сияқты тіл тазалығын сақтау, тіл дамыту жұмыстарын сабақта жүргізу тіл пәні мұғалімдерінің ғана проблемасы болмауы керек, барлық пән мұғалімдері талап етуі тиіс. Тұлғаның ойын тіл арқылы жеткізуі, сауаттылық проблемасын да жүзеге асыру бүгінгі күні мұғалімнің білімділігіне де байланысты.

Жаңаша оқытудың тиімді жақтары, ол оқушылардың өздігінен жан – жақты білім алуға жағдай жасалады, сабақ кезінде уақытты ұтымды пайдалану мүмкіншілігі молаяды, оқушылар өзара пікір алмасуына мүмкіндік туғызылады, мұғалім мен оқушылар арасында ізгілікті қарым – қатынастар орнайды, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, түсіну сезімдерін арттыру, сауатты жазу, мәнерлеп оқу, мағыналы сөйлеу, өлең шығару, эссе жазу, тағы да басқа көптеген қасиеттерін дамытып қалыптастыруға болады.

Білім беру саласында мұғалімнің алдына қойған қазіргі мақсаты – Ыбырай Алтынсарин атамыздың салып кеткен сара жолымен, оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие және білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет – ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру – әрбір ұстаздың абыройлы борышы деп санаймын. «Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім» деп Стронг айтқандай, ұстаздық білімділікпен қоса ізденпаздықты, дарындылық, ұйымдастырушылық, тағы да көптеген құндылықтарды талап ететін маман иесі. Шығармашылық қабілет баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Ол үшін мұғалім ғылымда болып жатқан жаңалықтармен үнемі танысып,өз біліктілігін үнемі арттырып, толықтырып отыруы керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. 1.Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. «Қазақстан мектебі», 1989 ж.
2. Бержанов К., Сейталиев К. Ауыз әдебиетіндегі адамгершілік, тәрбие мәселелері.«Қазақстан мектебі»,1970 ж.
3. БодановЖ., Болеев К. Қазақтың халық педагогикасы. Жамбыл,1992 ж.
4. Жарықбаев Қ. Ұстаздық еткен жалықпас. Алматы, «Мектеп» 1987 ж.

ӘОЖ 37.034

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА Ы.АЛТЫНСАРИННЫҢ ОҚУ – ТӘРБИЕ ҮРДІСІНДЕГІ ЖАҢАШЫЛ ИДЕЯСЫН ҚОЛДАНУ

Ахметова Гулжазира Даурхановна
бастауыш сынып мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Рудный қаласы білім бөлімінің
М.Дулатұлы атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
Рудный қаласы, Қазақстан
E-mail: gulzhazira1974@gmail.com

Андатпа

Автор жұмысында жаңашыл оқытушы, тарихта өшпестей із қалдырған педагог, ақын, жазушы Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық қызметке қосқан үлесін дәріптейді. Шығармалары инновацияқ білім беруде өзекті деп ой түйеді. Шағын мәтіндері қарапайым, тілге жеңілдігі оңтайлы тәжірибесінен көрінеді. Автор ұстаздың мұрасын жаңа білім беру мазмұнында түрлендіріп, жаңғырту маңызды деп ой тастайды. Мақалада ағартушының мұрасын инновациялық әдіс арқылы оқыту қамтылған.

Түйінді сөздер: *Педагог, рухани,жаңашыл, тәрбие, инновация*

Аннотация

В своем произведении автор прославляет вклад Ыбырая Алтынсарина, педагога – новатора, поэта, писателя, оставившего неизгладимый след в истории. Считает, что его работы актуальны в инновационном образовании. Короткие тексты просты, легкость языка отражается на оптимальном восприятии. Автор считает важным трансформировать и модернизировать наследие учителя в новом образовательном содержании. Статья включает преподавание наследия педагога через инновационный метод.

Ключевые слова: *Учитель, духовный, новатор, образование, инновации.*

Abstract

In his work, the author glorifies the contribution of YbyrayAltynsarin, an innovative teacher, poet, writer, who left an indelible mark on history. He believes that his work is relevant in innovative education. Short texts are simple, the lightness of the language is reflected in the optimal perception. The author considers it important to transform and modernize the legacy of the teacher in the new educational content. The article includes teaching the heritage of the teacher through an innovative method.

Key words: *Teacher, spiritual, innovator, education, innovation.*

Ыбырай Алтынсарин (1841–1889) – қазақ халқының аса көрнекті ағартушысы, жазушысы, қоғам қайраткері. XIX – ғасырда Қазақстанда қалыптасқан, адамдар санасын өзгерту, халықтың басым көпшілігінің әлемдік өркениет үлгісімен рухани жаңару процесінің күрделі сипатын ашып көрсетуде ағартушылықтың маңызы зор. Қазіргі таңда елімізде болып жатқан өзгерістер, әрине, бірден қалыптасқан жоқ. Осы орайда «Қазақ мектептерін Еуропа жолына, өнер жолына бұрып бастаған ең тұңғыш жаңашыл оқытушы, тарихта өшпестей із қалдырған педагог, ақын, жазушы Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық қызметке қосқан үлесі мен еңбегі зор. [1, б. 23–26] Ғасырлар өтсе де, заман өзгерсе де, «Кел, балалар оқылық» деген қанатты сөздерімен халық жүрегінен ойып тұрып орын алған ағартушы, демократ, педагог Ыбырай Алтынсариннің болашақтан күткен үміті бүгінгі күні жүзеге асып отыр. Ағартушының арманы тіл тазалығы болса, қазіргі таңда ол арманы жүзеге асты. Олай деу себебім, Ыбырай Алтынсариннің еліне сіңірген еңбегі қазіргі таңда, жастарға үш тілді игеруге сауатты және жоғары білікті маман болуға шақыратын Елбасының үндеуімен үндесіп отыр. Ұстаздың ізбасары тұрғысында бастауыш сынып мұғалімі ретінде, қазіргі таңда тілді насихаттау менің мерейлі мақсатыма айналды. [2, б. 25–28] Өйткені, «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте!» деген ғибратты сөздің мәнісі барлық тілді меңгергенде ғана бүгінгі шәкірт, ертеңгі күні бәсекеге қабілетті маман болып шығары сөзсіз. Үйретіп қана қоймай, барлық өміріміздің мәніне айналды. «Ата – анаң қартайса, демеу болар бұл – оқу» деп ұстаз дәл бүгінгі күнді алыстан болжағанына көзім енді анық жетті. Иә, расында білектің күшімен емес, білімге сенген жаңа заман баласы өздігінен білім алу дәрежесіне жетті. Осы орайда ұлт ұстазы туралы қалам тербеп, тамшыдай болса да үлесімді қосқым келді. Иә, дана ағартушының басты мұраты адамға игілігіне қызмет ету болды. Ұлы ағартушының мұрасы біз үшін таусылмас қазына саналса, оның әрбір еңбегінен шәкірттеріміз рухани тілектеріне жауап табады, нәр алуда. Бала жанының зергері Ы.Алтынсарин әңгімелерінің қай – қай – қайсысы мұғалімдер мен ата – аналардың балаларды ұқыптылық пен сабырлылыққа, шыдамдылыққа, төзімділікке тәрбиелеудің таптырмас көзі болып отыр. [3, б. 38–39] Ағартушының «Талап етіп талпынбаса, адам баласы алға баспаған болар еді» деген даналық сөзі де өмір шындығына айналып отыр. «Талапты ерге нұр жауар» деген халық мақалы да өмір тәжірибесіне ала отырып, «Талаптың пайдасы» деген әңгімесінде Ыбырай сол идеяны көтереді. Әңгімесіндегі кейіпкердің табандылығының

арқасында елге танымал болғанын мысалға келтіре отырып, бұл арадағы көздегені – жас баланың талабын, сол талаптың арқасында неге қолы жеткенін көрсету, кім талап етсе, сол мақсатына жететіндігін дәлелдеу еді. Заман талабына сай, талап дәл қазіргі уақытта оқушыларымызға қажет – ақ. Өйткені жасынан талаптанған жас ертеңгі күні.

Елбасымыз айтқан бәсекеге қабілетті азамат болып шығатын сөзсіз. [4, б. 26–27] Осы мақалама іздену барысында «Ыбырай жастарды оқу – білім, өнерге ұмтылуға кеңес бергенде құрғақ насихатқа ұрынбайды, қайта өз ойын нақтылықпен дәлелдеуге ұмтылады» деген пікірмен келісе отырып, оның өмірі мен шығармашылығы бүгінгі ұрпағы үшін өміршең мұраға айналды десем, артық айтқаным емес. Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық дүниетанымында халықты ағартуда, біріншіден, надандықпен күресу қажет деген ой басым. Мысалы, «Бай мен жарлы баласы» атты әңгімесінде жазушы бай баласы Асан мен кедей баласы Үсенді бас кейіпкер етіп ала отырып, әлеуметтік мәні зор ірі мәселеге назар аударады. Баланың қалыптасуына орта мен отбасының әсер – ықпалын ашып көрсету арқылы мән – маңызы үлкен қорытынды жасайды. Бұл әңгімесінің өзектілігі «Ата – анаңның байлығына сеніп құр отыра бермей, өзіңнің ақылыңа, күш – жігеріңе жүгін» дегенді айқындап береді. Мен 1 сыныпта «Бір уыз мақта» әнгімесін топқа бөліп өткіздім. Жаңа әдістерді пайдалана отырып, венн диаграммасымен оқушылар жұмыс жасады. Нәтижесінде оқушыларды еңбекке тәрбиелеу болды.

Міне, шығарма қарапайым тілімен, шағын мазмұнымен оқушыларды өз күшіне сенуге насихаттайды. Сонымен қатар ұлт ұстазы білім берудің түпкілікті мақсаты ретінде өлкенің рухани дамуы ғана емес, экономикалық дамуын көрді. Мысалға ол бұл қажеттіліктерді орыс – қазақ мектептерінің оқу бағдарламаларын құрастырғанда ескеріп отырған. Ағартушының ойынша, мектеп өз құрылымы бойынша жаңа мәдени өмірдің, жаңа дәстүрлердің, тәртіптің, өнердің үлгісі болуы тиіс. [5, б. 15–16]

Ғылыммен айналысқан және оның құндылықтарын игере алған адамдарды қалай құрметтесең де лайықты деп санаған ағартушы жастардың патриоттық сезіміне де ықпал етуге тырысқан. Халық ғылыми және техникалық тұрғыда артта қалып қойды, сондықтан да оны жою үшін білімді игеру қажет деп түсінген. Өзінің педагогикалық қызметінің басты ұраны ретінде келесі ұранды алды: «Өз Отанымызға лайықты үлес қосу – әрқайсымыздың борышымыз». Оның ойынша, олар халықты мойын ұсындыру үшін емес, халықтың әл – қуатын жақсарту үшін қажет. Иә, дана ағартушының басты мұраты адамға игілігіне қызмет ету болды. Оның пікірінше алған біліміз болашақта елімізді дамытуға пайдасын тигізу керек.

Ағартушының бұл игі ойы Елбасының жыл сайынғы Жолдауында «Адами капиталды дамыту» бағытында жалғасын тауып отыр. Яғни, мемлекеттің байлығы – адам. Ал, сол байлықты «Жаста берген, тәрбие талшыбықтай» демекші, етеңгі тізгін ұстар ел келешегін елжанды етіп тәрбиелеу біздің еншімізге тиесілі болып отыр. Адам және қоғам өміріндегі еңбектің алатын орнына ерекше маңыз берген Ыбырай, адал еңбек пен қанағатшылдық адам бақытының негізі деп санағаны да белгілі. Еңбек тақырыбы – оның шығармаларының негізі. Еңбексіз өмір бос деп санайды ойшыл. Еңбек, ізгілікке ұмтылу адамгершілік адамға лайықты өмірді қамтамасыз ететінін Ы.Алтынсарин «Таза бұлақ» деген әңгімесіндегі мысал арқылы дәлелдейді.Оның шығармашылық еңбектері саяси сипатта болды. Ол ғылым мен білімнің, адамдардың өзіндік қасиеттерін қалыптастыратынын, өзі, ақиқат пен әділдік үшін күресуге шақыратынын айтқан болатын. [6, б. 27–29] Ы.Алтынсарин – қазақтың ағартушы – педагогі, жазушы, қоғам қайраткері болуымен қатар, өз ойым бойынша Ы.Алтынсаринді ұлттық мектептің негізін қалаушы деп танимын. Өйткені ұстаздың ұранымен біздің ұлтымыз сауатын ашып, қазіргі таңда ұлттық мектептер дамып келеді. Ұлт ұстазының мерейтой қарсаңында Қостанай қаласының қақ төрінде Ыбырай ұстаз бен шәкірті қоса бейнеленген еңселі мүсіні бой көтергені де бүгінгі ұрпақ үшін үлгі – өнеге екені анық. Қоладан құйылған мүсінінде ұстаздың өмірлік ұраны

бейнеленген. Бұл жаңа заман баласының тарихындағы жарқын белестің бірі деп қабылдадым. Білімге ерекше көңіл бөлуі ойшыл дүниетанымының ең басты ерекшелігі деген ойға келдім. Осы мақаланы жазу барысында ағартушы туралы біраз мәліметтерге куә болдым. Орыс оқымыстысы Н.Ильминский қазақтардың ортасында қазақ тілін үйреніп алыпты. [7, б. 23–25] Ол өзінің «Алтынсарин туралы естеліктер» атты кітабында «Мен оған шын ықыласыммен брілдім, орыс тілінің қазақтар үшін де керек екенін алғашқы сезінгендердің бірі болды» деп жазған екен. Иә, бүгінгі күні ұлт ұстазының арманы түгелдей дерлік орындалған секілді. Өз алдына ұлттық мектептер кеңейіп, бәсекеге қабілетті шәкірттерін тәрбиелейтін білікті ізбасарлары көбейді. Мен де соның бірімін. «Білім ғана жүрекке шырақ жағар» демекші, кез – келген бәсекеге тек білім арқылы қарсы тұра аламыз. Сол үшін үнемі кәсіби біліктілігімізді шыңдай түсіп, көпсөзділіктен арылып, жаңалық жаршысы болуымыз тиіс. Мәселен, бұған өзімнің жетістікке қолым жеткен сәтімде көзім анық жетті. Яғни, терең білімді болсаң ғана жеңіс тұғырынан көріне аласың. Бүгінгі таңда Ыбырай атаның шығармалары маңызын жойған емес. Қайта мол мұрасы мектеп игілігіне жарап, бізді терең біліммен сусындатып келеді дегім келеді. Ұлылықтың басында ұстаз тұрар демекші, ағартушының мұрасын бүгінгі ұрпаққа жеткізу борышым деп білемін.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аңыз адам журналы 2020 ж № 4, 23 – 26 б
2. Әуезов М. Ыбырай естелігі 2020 ж №6, 25 – 28 бет
3. Әлемдік педагогикалық ой – сана: 2020 ж 38 – 39 бет
4. Білім шыңы газеті 2020 ж №5, 26 – 27 бет
5. Білімді ел журналы 2020 ж №4, 15 – 16 бет
6. Жаңа білім журналы 2020 ж №4, 27 – 29
7. Қазақстан мектебі 2021 ж №5, 11 – 14 бет

ӘОЖ 37.034

ҰЛЫ АҒАРТУШЫ ЫБЫРАЙДЫҢ ӘДЕБИ МҰРАСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ҚҰНДЫЛЫҒЫ

Ахметова Жадра Жумагалиевна
директодың оқу жұмысы жөніндегі орынбасары
«Қостанай қызмет көрсету саласының колледжі» КМҚК
Қостанай қаласы, Қазақстан
E-mail: zhadra.ahmetova@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі. Ыбырай Алтынсарин өнегелі ісімен тарихта аты қалып, халыққа өнер – білім таратуда өлшеусіз еңбек сіңірген ағарту саласын жаңа сатыға көтерген биік тұлға. Ол нағыз халықшыл жазушы, ағартушы, өмір шындығын озық идея тұрғысынан таныта білген өз уақытының қажырлы қоғам қайраткері, өз заманының аса маңызды мәселелерін көтеріп, жыр төккен азамат ақын, жаңашыл жазушы, сол жаңаның тынымсыз жаршысы болғандығы қай заманда болмасын жастарымызға үлгіболып, мұраларының қазіргі кезге дейін өз өзектілігін жоймай келе жатқанының куәгері болып отырмыз. Ыбырай мұрасын кейінгі ұрпақ дәріптеп, асқақтата жырлайды. Бұл ақынның асыл армандарының іске асқанының көрінісі.

Түйінді сөздер: *тұлға, педагог, тәрбие, құндылық , ағартушы.*

Аннотация

Актуальность. Ибрай Алтынсарин – человек, который своим нравственным поступком вошел в историю и внес неоценимый вклад в популяризацию искусства и образования для народа. Он был подлинным народным писателем, просветителем, неутомимым общественным деятелем своего времени, поднимающим важнейшие проблемы своего времени, поэтом – новатором, неустанным предвестником этого нового, и мы являемся свидетелями того, как его наследие до сих пор не теряет своей актуальности. Наследие Ибрая прославляется и воспевается последующими поколениями. Это воплощение благородных мечтаний поэта.

Ключевые слова: *личность, педагог, воспитание, ценность, просветитель.*

Abstract

Relevance. Ibray Altynsarin is a man who made history with his moral act and made an invaluable contribution to the popularization of art and education for the people. He was a genuine folk writer, an educator, a tireless public figure of his time, raising the most important problems of his time, a poet – innovator, a tireless harbinger of this new, and we are witnessing how his legacy still does not lose its relevance. Ibray's legacy is celebrated and celebrated by subsequent generations. This is the embodiment of the noble dreams of the poet.

Key words: *personality, teacher, education, value, educator.*

Күллі қазақ даласына білім нұрын шашқан, қара халықтың дархан даласына білім қоңырауын соққан Ыбырай есімін әр қазақ біледі. Ыбырай Алтынсарин – халықшыл жазушы, өмір шындығын

терең суреттей білген суреткер, заманының елеулі мәселесін көтерген қоғам қайраткері, ұлт ұстазы. Ыбырай атамыздың қажырлы еңбегі, күресі арқасында қазақ сахарасының төрінде бұрын құлаққа шалынбаған жаңа әуен – балаларды білімге, өнерге шақырған қоңырау үні тұңғыш рет естілді. Атамыздың айрықша атап айтар тарихи еңбегінің бірі – оның қазақ балалар әдебиетінің негізін қалауы. Ы.Алтынсариннің бастаған жолы осы уақытқа дейін жалғасуда. Елімізде барлық бүлдіршіндер жыл сайын мектеп табалдырығын аттап, он бір жылдық білім алып, үлкен азамат болып жаңа өмір есігін ашуда.

Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамына қандай өзгерістер енгізді? Қарапайым халықты сауаттандыру арқылы қараңғы қазақтың көзін ашу, білім беру арқылы жаңаша көзқарасты қалыптастырды. «Өнер – білім бар жұрттар» өлеңіндегі дамыған елдер деңгейіне талпыну, озық, білімді ел құру идеясының дәнін егіп кетті. Балаларға арналған әңгімелері арқылы адамгершілік, инабаттық, әдеп заңдарын бала бойына кішкентайдан енгізу керектігін көрсетті. Ол дін, салт – дәстүрмен тәрбиенің байланысын жақсы түсінді. Ы.Алтынсариннің «Мұсылмандық тұтқасы» («Шараит – ул – ислам») кітабын жазып шығаруына екі түрлі жағдай себеп болды: біріншіден, сол заманда қазақ ауылдарында оқытылатын діни кітаптар («Иманшарт», «Кәлем шариф», «Әптиек» т.б.) араб тілінде жазылғандықтан, оның мазмұнын не молда, не оқушы түсінбей, құрғақ жаттаумен болды. Ал діни оқулықтардың мазмұнын жете түсінбеген дүмше молдалар дін – шариғат қағидаларын өздерінше бұрмалап, теріс түсініктер беретін. Ыбырай ислам дінінің аяттарындағы адамгершілік, иманжүзділік, қайырымдылық қағидаларын өзінің педагогикалық көзқарастарына негіздей отырып түсіндіруді көздеді. [1, б. 21] Былай қарасақ, ислам діні қазақ қоғамында 8 – 9 ғасырлар арасынан бастап таралса да оның шын мәнін дұрыс түсінуге де Ыбырайдың ықпалы тиіп отыр. «Парыз түсу түгіл бұл мұқтаж шарттарды білмеген кісі мұсылман да болмайды. Құдай тағала өзі сақтасын, соның үшін бізбен қатар татар, түркі уә ғайри 16 халықтар аят хадистің 17 мұқтаж, керекті бұйрықтарын өз тіліне көшіріп, түсінетін кітаптар шығарып, діннің ғылымын жұрттарына жайды. Бірақ біздің қазақ тілінде әркім түсініп оқып немесе біреу оқыса тыңдаған қара халық түсініп отыратын бір де бір кітап жоқ. Сол себептен жалғыз кітап таныған молдалар болмаса көп қара халық өзінің діні не екенін де кәміл түсінбейді. Хатта көп адам осы қалыпша кәпір болып та жүрген шығар», [2, б. 5] – дейді өзінің кітабында.

Жан – жақты талант иесі Ыбырай Алтынсариннің есімі қашанда уақыт сынынан мүдірмей өтіп, өз халқымен бірге жасасып келеді. Ұстаздың қай шығармасын алмайық, мысалы, «Таза бұлақ», «Бай баласы мен жарлы баласы», «Әке мен бала», «Бір уыс мақта» бәрі де жас ұрпақты мейірімділікке, адалдыққа, ізеттілікке, адамгершілікке, еңбекқорлыққа, білімділікке шақырады. Бүгінгі ақпараттық техника заманында да Ыбырай атамыздың шығармалары мәні мен мағынасы, тәлімдік – тәрбиелік, ағартушылық жағынан алғанда өзінің маңызын әлі жойған жоқ. Сонау 1861 – 1863 жылдары он тоғыз жастағы Ы.Алтынсарин қазақ балалары үшін Торғай өңірінде алғаш рет бір сыныптық мектеп ашу ісін қолға алып, әуелі оның үйін тұрғызудан бастағанының өзі – көзсіз ерлік деп айтуға болады.

Күллі қазақ даласына білім нұрын шашқан, қара халықтың дархан даласына білім қоңырауын соққан Ыбырай есімін әр қазақ біледі. Ыбырай Алтынсарин – халықшыл жазушы, өмір шындығын терең суреттей білген суреткер, заманының елеулі мәселесін көтерген қоғам қайраткері, ұлт ұстазы. Ыбырай Алтынсарин қазақтың ағартушылық тарихында және ұлттық мектебінің қалыптасуында терең із қалдырды. Өз бойындағы күш – қуатын халық мақсаты үшін аямай жұмсаған адал жанды азамат. «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» деген сөз бекерден бекер айтылмаса керек. Ыбырайдың әкесі Алтынсары молдадан хат таныған қарапайым жан болса, анасы Аймен ертегі – жырларды жаттап өскен сауатты кісі болған. Осындай жандандардан тараған Ыбырайдың қазақ халқын білім нәрімен сусындатуы тегін емес – ті.

«Мектеп – қазақтарға білім берудің басты құралы, – деп жазды Ыбырай Алтынсарин, – барлық үмітіміз, қазақ халқының келешегі – осы, тек осы мектептерде» [3]. Ұлы ұстаздың осы сөзінен – ақ оның болашаққа бағытталған көреген саясатын көруге болады. Ұлттың дамуы ол – ұрпақтың білімді болуында екенін сол кезде түсінген Ы.Алтынсарин қазақ арасында мектептер ашып, халықты жаппай сауаттандыру жұмысына кіріскен. Ыбырай Алтынсариннің айрықша атап айтар тарихи еңбегінің бірі – оның қазақ балалар әдебиетінің негізін қалауы. «Қазақ хрестоматиясына» енген алуан жанрдағы шығармалар мұнын айқын дәлелі. Ол төл туындыларын жазғанда да, орыс және Европа халықтары әдебиетінен аудармалар жасағанда да бір мақсатты қатты ұстанды. Ең алдымен ол туындылардың балалар ұғымына сай олардың қиял – ойын шарықтататындай тағлымды да қызықты болуына баса назар аударады. Сондықтан оның әңгімелерінен балалар әдебиетіне қойылатын негізгі талаптардың барлығы да, атап айтқанда, туындының көлемінің шағындығы мен құрылысының қарапайымдылығы, тілінің таза, түсінікті әрі шұрайлылығы, тәрбиелік, танымдық мәннің жоғарылығы, оқиғалардың балалар ұғымы мен жасына сай, көркем әрі қызықты баяндалуы, балаларға тән мінез, әрекет, ой қиялдың табиғи шынайы ашылуы. [3, б. 138]

Ыбырай педагогтық мақсатына лайықтай жазған тәрбиелік мәні жоғары көптеген шағын әңгімелерін, өлеңдері мен ауыз әдебиеті үлгілерін, сондай – ақ, орыс педагогтері мен айтулы орыс қаламгерлерінен аударған шығармаларды еңгізген болатын. Бұл шығармалардың тақырыптық – идеялық мазмұнынан біз ұстаз – тәрбиеші ретінде алдыға мақсат етіп қойған адамгершілік

мәселелерін көреміз. Олар жас жеткіншектерді адал еңбекке тәрбиелеу, белгілі бір кәсіпке, өнерге баулу, адам бойындағы адалдық, достық, мейірімділік секілді асыл қасиеттерді ардақтау, үлкенді, ата – ананы қадірлеу, өнер білімді байлық дәулеттен жоғары қою т.б. жатады. Баршамызға бастауыш сыныптардан етене таныс, әрі ыстық «Кел, балалар, оқылық!» – «Қазақ хрестоматиясының» беташар өлеңі. Жазылғанына бір ғасырдан астам уақыт өтсе де, жас жеткіншектерді білімге, өнерге шақырады.

Ыбырай мектебі – қазақ халқын ұлт ретінде азаттыққа жетелеген, күреске дайындаған, ең алғашқы қазақ зиялыларын қалыптастырған мектеп. Кез келген нәрсе нәтижесімен өлшенеді. Ыбырай мектебінің жемісі, бұл – Алаш партиясы. Ал, Алаш арыстарының бәрі – осы мектептің түлегі деп айтуға толық негіз бар. Себебі, олар осы үрдіспен тәрбиеленіп, «Қазақ хрестоматиясын» оқып өскендер. Соның арқасында Әлихан Бөкейханов бастаған тұлғалар қазақтың азаттығы үшін күресіп, мемлекетіміздің негізін қалыптастырды. [4] Себебі, тек білімді, зиялы халық қана халықтың мұң – мұқтажын түсінеді, қалай даму керектігін біледі, елінің мүддесін қорғайды. [4, б 34]

Орыс әдебиетінің ықпалы әсерінен Ыбырай Алтынсарин әдебиетімізге пейжаздық табиғат лирикасын енгізіп, табиғат көріністерін суреттеуге арналған «Өзен», «Жаз» өлеңдерін өмірге әкелді. Мұндай тұтас лирикалық, пейзаждық өлеңдер Ыбырайға дейінгі қазақ поэзиясында кездеспеген. Бұл оқып отырған адамның рухани дамуына әсер етеді. Табиғат лирикасы арқылы сұлулықты көре білетін сезімтал адамды тәрбиелейді.

Еңбекті сүю және қадірлеу – Ыбырай әңгімелерінің негізгі тақырыбы. Оны жазушы шағын әңгімелерінде үгіт, өсиет түрінде берсе, кей шығармаларында халықтың қоғамдық санасын тәрбиелейтін реалистік суреттер арқылы бейнелейді. Ыбырай Алтынсариннің «Қыпшақ Сейітқұл», «Киіз үй мен ағаш үй», «Дүние қалай етсең табылады», «Бай мен жарлы баласы», «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш», «Сәтемір хан», «Таза бұлақ» тағы басқа әңгімелері еңбек тәрбиесі мәселесіне арналған. «Өрмекші, құмырсқа , қарлығаш» әңгімесінде кішкентай жәндіктердің де өмір, тіршілік үшін тынымтаппай еңбек ететінін айта келіп, оларға үлгі етеді. Қарлығаш, өрмекші сияқты сен де еңбек ет, босқа жатпа деп үйретеді. «Әке мен бала» деген шығармасының түйінін «Аз жұмысты қиынсынсаң, көп жұмысқа тап боларсың» деп еңбекке, тиянақтылыққа тәрбиелейді. [5, б. 55]

Бүгінгі күнгі жаңартылған білім берудің де алға қойған қағидасының бірі баланы мәжбүрлі емес, білім алуға қызықтыру арқылы білімге деген уәжін арттыру арқылы оқушыны құзыретті тұлғаға айналдыру. Ыбырай балаларға сабақты өте қызықты түсінікті етіп беруге тырысты. Нәтижесінде молдадан сабақ алған балалар бір жылда әзер хат таныса, Ыбырай оқытқан балалар небәрі үш айда оқи алатын, орысша, татарша жаза білетін болды. Заманауи Қазақстанда білім беру мен ғылым жүйесін жаңғырту барысында ұстаздар аталған қасиеттерді оқушылардың бойына сіңіруге тырысады

Мектеп бағдарламасында Ы.Алтынсариннің шығармашылығын меңгертуге бірнеше сағаттар бөлінген. Мектеп табалдырығын жаңа аттаған бүлдіршін «Кел, балалар, оқылық» өлеңін жаттап өссе, кейінгі сыныптарда ұлы ағартушының тәрбиелік мәні өте жоғары әңгімелері мен лирикаға тұнып тұрған өлеңдерін оқып – үйренеді. Үйреніп қана қоймай, сол туындылардың астарында жатқан адамгершілік асыл қасиеттерді бойларына сіңіріп өседі. Әр шығармасында Ы.Алтынсарин адамгершілікке сай келетін жақсылық істердің не екенін ашып беруге тырысады. Ол халық қамын ойлау, қоғам пайдасын өз жеке басының пайдасынан жоғары қою адамгершіліктің ең жоғары өлшемі деп санайды.

Рухани – адамгершілік тәрбие өзіндік сананы дамытуға жағдай жасауды, жеке тұлғаның әдеп ұстанымын, оның қоғам өмірінің нормалары мен дәстүрлерімен келістірілетін моральдік қасиеттерін және бағдарларын қалыптастыруды болжайды. Рухани – адамгершілік құндылықтармен білім жүйесін дамытып қалыптастыру жаңа қоғамның дамуындағы мәні зор, маңызды бағыт. Рухани – адамгершілікке тәрбиелеу арқылы жас ұрпақтың болашағына жол сілтеу – бүгінгі таңдағы маңызды мәселе. Ұлы педагог – ағартушы Ыбырай Алтынсариннің өнегелі өмірі мен еңбектері біз үшін мәңгі өшпейтін мұра. Қазақ әдебитеіне түрлі жаңа үлгідегі туындылар, жаңа тақырыптар, жаңа жанрлар әкелген реалист жазушы, ағартушы ақын Ыбырай шығармашылығы – құндылығы жойылмайтын асыл мұра.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мақала «Ы.Алтынсариннің педагогикалық ой пікірлері» https://baribar.kz/student/11754/y – altynsarinninh – pedagogikalyq – oy – pikirleri/
2. «Мұсылманшылықтың тұтқасы», 5 – бет. «Фатима – принт» баспаханасы 2014. – 64 б.
3. Мақала «Ыбырай Алтынсарин туралы», Ы.Алтынсарин атындағы арқалық педагогикалық институты сайты. Авторы: Куанышбаев Сейтбек Бекенұлы, ректор
4. «Қостанай таңы» газеті. 26 қаңтар 2021 ж. Ыбырай музейіне 20 ж. Авторы: Салтанат Өтелбаева.
5. «Қазақ әдебиеті» оқулығы, авторы: С.Ч.Тұрсынғалиева, Ә.С.Берекенова, «Арман – ТВ» баспасы 2013 ж.

УДК 373

РОЛЬ ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИХ ИДЕЙ Ы.АЛТЫНСАРИНА И С.КУБЕЕВА В РАЗВИТИИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ахметова Сауле Сарыбаевна
учитель начальных классов
ТОО «KAZGUU SCHOOL»
г.Костанай, Казахстан
E – mail: sausaribai@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. В статье представлен анализ просветительских идей И.Алтынсарина и С.Кобеева в контексте современного образовательного процесса. Обоснована их деятельность, направленная на просвещение казахского народа. Показана актуальность идей в современном образовании.

Ключевые слова: *знания, школа, учитель, наследие, казахский народ*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада қазіргі білім беру үдерісі аясында Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевнің ағартушылық идеаларын талдау ұсынған. Олардың қазақ халқын ағартуға бағытталған қызметі негіздлген.Қазіргі білім берудегі идеялардың өзектілігі көрсетілген

Түйінді сөздер*: білім, мектеп, мұғалім, мура, қазақ халқы.*

Abstract

Relevance and goal. The article presents the analysis of the educational ideas of Ybyray Altynsarin and Spandiyar Kubeev in the context of the modern educational process. The article justifies their activities which were aimed at the enlightening of the Kazakh people. In addition, the article shows the relevance of the ideas in modern education.

Key words:*knowledge, school, teacher, heritage, Kazakh people*

Современный мир меняется очень быстро. В нашу жизнь прочно вошли технологии и с каждым годом технологии выходят на новый уровень. Вместе с миром меняются и люди. Вместе с людьми должно меняться и современное образование. Образование сейчас насыщенно новыми подходами, цифровыми ресурсами, большим потоком знаний и это хорошо, потому что образование должно идти в ногу со временем.На современном этапе наше общество остро нуждается в учителях новой формации, однако учитель навсегда останется именно учителем и должен обладать теми же моральными, ценностными установками, что и много лет назад.

Примером для подражания являются выдающиеся казахские просветители: Ибрай Алтынсарин, С.Кобеев.

Ибрай Алтынсарин вошел в историю Казахстана как выдающийся просветитель, педагог, общественный деятель. Говоря сегодня о реформе образования в Республике, нельзя не вспомнить его педагогическое наследие.

Просветительные идеи Алтынсарина своим острием направлены на ломку экономической и культурной отсталости казахского народа. Он страстно желал видеть казахский народ в ряду цивилизованных народов. По мнению Алтынсарина, для достижения этой цели прежде всего необходима коренная перестройка всего уклада патриархально – родового строя. Образование он рассматривал не как самоцель, а как средство, как оружие, которым необходимо овладеть молодежи для активной борьбы за преобразование социальной среды. Всю свою жизнь Алтынсарин посвятил просвещению родного народа. «Народ казахский сам по себе представляет благодатную почву для образования», – писал он. Просвещение мыслилось им как составная часть прогресса, без которого было невозможно развитие всей нации.

Знания и навыки, даваемые в школе, Алтынсарин расценивал не с точки зрения формального образования, а с учетом их реальной пользы, пользы для народа в переходный период его жизни.

Он придавал огромное значение нравственно – воспитательной роли школы первоначальное воспитание должно видеть в ребенке «не чиновника, не поэта, не ремесленника, но человека», глубокое уважение, внимание к их нуждам, своевременная помощь. Такой стиль отношений в практике педагога Алтынсарина говорит о его гуманности, в основе которого – человечность, признание ребёнка высшей ценностью. Школьник, переступая порог школы, не должен ощущать себя скованным, закрепощённым, а должен испытывать радость познания нового как источник его удовлетворения, как дар учителя, видеть его улыбку, приветливость, доброжелательность, которые проявлял И.Алтынсарин как педагог. Нетрудно представить себе самочувствие детей, их удовлетворённость занятиями, когда они видят подобное алтынсаринское отношение к себе. Такие уроки – это уроки, прививающие глубокое уважение и расположение к учителю.

В народе говорят: воспитание дороже золота. Сам Алтынсарин являл собой пример для подражания благородства, отзывчивости, ответственности, честности, глубокого уважения к старшим

– всё сочеталось с лучшей стороны. В педагогической работе, по мнению Алтынсарина, все дело в уменье учителя найти наилучшие приемы обучения и в правильном обращении с детьми. [1, с. 85] В постановке и в решении дидактических задач применительно к казахской школе И.Алтынсарин сделал большой шаг вперед, добиваясь установления в школе порядка и организованности, твердого режима в учебном процессе и дисциплины среди учащихся. Указание И.Алтынсарина об обязанностях учителя – как им учить, в отношении учащихся – как им учиться – свидетельствует о его глубокой и всесторонней осведомленности в положениях современной ему методики. Давая пояснения о разнообразных приемах словесных бесед. умственных и письменных упражнений, он писал, чтобы любой труд детей бесплодно не растрачивался на бессмысленных зазубриваниях, а имел смысл и систему. Предостерегал от верхоглядства – ограниченных поверхностных понятий в подходе к детям» На конкретных примерах разъяснял, что дурное преподавание и обращение с детьми сбивают их с толку и запутывают, и наоборот, чем бодрее дети, тем с ними лучше обходиться, чем больше нравственное влияние на учеников, тем успешнее пойдут занятия. Программа развития школьного образования, изложенная в многочисленных документах (рапортах, циркулярах, докладных записках), изучение которых показывает, насколько глубоко вникал И.Алтынсарин во все подробности обучения. [2, с. 150–154, с. 156–169, с. 239–245] В них формулируются те принципы, которые были актуальны для того времени, а некоторые актуальны и теперь.

Для И.Алтынсарина знания – это ценный духовный капитал, обосновывает важную роль знаний, их пользу в жизни людей и общества, в развитии культуры, науки, изобретательстве, что и сегодня созвучно для современной школы. Понимая эти простые истины, педагоги регулярно проходят курсы повышения квалификации, обучающие семинары на разные тематики. Очень важны нам, педагогам, поэтические строки просветителя, обращённые к молодёжи, как призыв к овладению знаниями «Дети, в школу идите!..» Именно образование поможет им в жизненном пути. И.Алтынсарин заботился о создании библиотек при каждой школе, придавал этому большое значение. Чтение – один из самых важных компонентов образования, хотя, конечно, сейчас вытесняется просмотром видео и компьютерными играми. Поэтому сейчас очень важно развить потребность ребёнка в чтении – это задача семьи и школы. Не случайно в школе запущен проект «Читающая школа – читающая нация». Упор в чтении необходимо делать на размышления, личное восприятие, развитие отношения школьника к содержанию источников, а не только на информационную сторону. В ходе изучения просветительских идей И.Алтынсарина можно сделать вывод:

1. На опыте И.Алтынсарина мы убеждаемся в значимости использования воспитательных возможностей, заложенных в учебных предметах. Это воспитание, органично вплетённое в канву учебных предметов. Каждый предмет что – то даёт, развивает какие – то качества.

2. Своим наследием И. Алтынсарин учит нас быть образованными и воспитанными, внедрять в учебный процесс культ знаний и культ труда, быть патриотом своей школы и своей страны.

3. Творческий подход педагога – новатора к образованию учит нас непрерывному педагогическому поиску инноваций, эффективных методических технологий в учебно – воспитательном процессе.

4. Народный педагог призывал уважительно относиться к национальным традициям. Считаем важным их использование в нравственном, духовном и трудовом воспитании учащихся. [3, с. 15]

5. Опыт успешной педагогической деятельности педагога – новатора позволяет видеть современного учителя вдохновенным, творчески настроенным и мобильным, проявляющим свою личностную индивидуальность и способность быть востребованным в современной школе.

Первым учеником двухклассной русско – казахской школы Убаганской волости при озере Алаколь (ныне Аксуат) Боровского уезда, открытым самим Ибраем Алтынсариным, был С.Кобеев. Великий учитель сразу обратил внимание на пытливого и любознательного подростка. Впоследствии Ибрай Алтынсарин назовет Кобеева одним из лучших своих учеников [4, с. 11]. По его совету Спандияр поступил в педагогический класс при Кустанайском русско – казахском училище. После его окончания началась длившаяся много десятилетий просветительская деятельность Спандияра Кобеева. Учительствовать он начал в Аксуатской школе, в которой сам учился. В 1901 году Кобеев начал работать в ауле Кишикум Торгайской волости Иргизского уезда. С тех пор вся жизнь Кобеева будет связана с обуче – нием и воспитанием казахских детей. По его инициативе были открыты Тубекская, Каркинская, Шолаксайская, Боровская, Уалисайская школы. В 1931 году он ходатайствовал о реорганизации Аксуатской начальной школы в семилетнюю, а в 1944 году – в среднюю. Опыт работы в этой школе, бессменным директором которой он был, описан Спандияром Кобеевым в книге «Сбывшаяся мечта», изданной в 1951 году. Влияние великого учителя на Спандияра Кобеева оказалось настолько мощным, что в педагогической деятельности он следовал идеям Ибрая Алтынсарина.

Спандияр Кобеев отстаивал необходимость прямого контакта учителя и ученика. Под этим «контактом» он понимал то, что в современной педагогической науке называется взаимодействием учителя и ученика. Для более тесного контакта он советовал использовать простые методические приемы и объяснение нового материала советовал проводить самым доступным языком. Он считал,

что только при таком взаимодействии учитель в полной мере сможет оценить знания ученика, его развитие. Спандияр Кобеев был сторонником индивидуальной работы учителя с учеником. По этому поводу он замечает, что ученики усваивают знания по – разному, поэтому учитель обязан подобрать подход к каждому.На таком уроке ученик из пассивного слушателя превращается в активного участника процесса.

С.Кобеев считает,что прежде всего нужно научить ребенка учиться, общаться и помочь осознать себя. Это урок, на котором ученика не унижают за то, что он чего – то не знает, не понимает, не умеет, а поправляют и учат, что соответствует содержанию современного образования.

Перед педагогами сегодня стоит одна из важнейших проблем – как сделать так, чтобы обучение для ребёнка было не в тягость, а в радость. Как сделать так, чтобы ребёнок не стал пассивным и равнодушным слушателем, а стремился к знаниям, был активной, творческой личностью на протяжении всего обучения в школе?

Педагогические идеи И.Алтынсарина учат учителей применять наиболее эффективные приемы обучения. системный подход в обучении. С.Кобеев, говоря об индивидуализации обучения, имел в виду именно работу массовой школы.

Спандияр Кобеев был уверен, что педагогический процесс должен формировать гражданина страны. В своей школе он создал систему воспитательной работы, направленную на формирование казахстанского патриотизма. Буквально каждый ученик был мотивирован на то, чтобы принести пользу обществу. Кроме того, Кобеев большое внимание уделял получению специальности. Выпускники школы овладевали профессиями водителя, тракториста, повара, бухгалтера. В нашей частной школе учащимся, начиная с 1 класса, дают знания о бизнесе, учат составлять бизнес – проекты, чтобы они обладали знаниями и навыками 21 века, способны достойно отвечать на вызовы современного общества.

Подобно своему учителю, Кобеев сочетал педагогическую деятельность с литературным трудом. Спандияр Кобеев начинал с переводов басен Ивана Крылова. Эти переводы вместе с переводами других поэтов и оригинальным стихотворением «Родина» составили первую книгу писателя, вышедшую в 1910 году в Казани. Через два года Кобеев издает хрестоматию для чтения в казахских школах «Примерный мальчик», подражая хрестоматии К.Ушинского «Родное слово». В книгу вошли переводы детских рассказов Л.Н.Толстого, К.Д.Ушинского, басен И.А.Крылова, образцы казахского фольклора, рассказы о природных явлениях и животном мире и ряд собственных произведений.

Жизнь И.Алтынсарина и С.Кобеева были подчинены благородной и гуманной цели – просвещению народа.

Список литературы:

1. Ситдыков А.С. «Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина». А–Ата 1949 г.
2. Алтынсарин И.Собрание сочинений 3–х томах: Т2 Алма – Ата, 1975
3. Алтынсарин И.Киргизская хрестоматия (Текст) И.Алтынсарин 2 изд. А.,1906 – 235 с.
4. Кубеев Спандияр «Казахская Национальная энциклопедия», Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2010. – С.11

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУ БАҒЫТЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫМЕН САБАҚТАСТЫҒЫ

Байкадамова Ботакоз Берстхановна
жаратылыстану ғылымдарының магистрі
математика пәні мұғалімі
С.Мәуленов атындағы гимназия
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: botakoz.baikadamova@yandex.ru

Аңдатпа

Мақалада Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім беру бағытындағы педагогикалық идеяларының үндестігі, қазіргі таңдағы маңыздылығы мен жаңартылған білім беру мазмұнымен сабақтастығы кеңінен қарастырылған. Қазіргі білім беру жүйесінде ұлы ағартушылардың методикасын негізге ала отырып, жаңашыл, бәсекеге қабілетті, жан – жақты ұрпақ тәрбиелеу мақсатында құндылықтар негізге алынды.

Түйін сөз: *білім беру, үндестік, педагогикалық идея, құндылық, жаңартылған білім беру мазмұны*

Аннотация

В статье широко рассматривается гармания педагогических идей И.Алтынсарина и С.Кобеева в направлении образования, их значимость в настоящее время и их преемственность с обновленным содержанием образования. В современной системе образования нам необходимо воспитать конкурентоспособное, разностороннее поколение на основе методики великих педагогов. Для этого за основу были взяты ценности

Ключевые слова: *образование, гармония, педагогическая идея, ценность, обновленная система образования*

Abstract

The article widely examines the harmony of pedagogical ideas of I.Altynsarin and S.Kobeev in the direction of education, their significance at the present time and their continuity with the updated content of education. In the modern education system, we need to educate a competitive, versatile generation based on the methodology of great educators. For this, the values were taken as a basis.

Key words: *education, harmony, pedagogical idea, value, updated education system.*

Ыбырай Алтынсарин – ағартушы, педагог, жазушы, этнограф, фольклоршы, қоғам қайраткері.

Спандияр Көбеев – қазақ жазушысы, қоғам қайраткері, Қазақстанның еңбек сіңірген мұғалімі.

Екі қоғам қайраткері де қазақтың білім беру саласына өзгеріс енгізіп, жаңашылдық енгізген. Ағартушылық – педагогикалық идеялары білім беру бағытында жаңа леп болды. Ыбырай Алтынсарин 1864 жылы 8 қаңтарда мектеп ашады. 14 баланы қабылдайды. Мектеп жанынан интернат ашады. Ол дүниежүзі педагог классиктерінің гуманистік идеяларын басшылыққа ала отырып, оларды қазақ даласында оқу – ағарту практикасына енгізген тұңғыш қазақ ағартушы. Спандияр Көбеев – өз ғұмырын педагогикаға, балаларға білім мен тәрбие беруге сарп еткен тұлға. Е.Арыққараның мақаласына сүйенсек, Ыбырай, бала жанының бағбаны ұлы ұстаз, жеткіншектерді ең әуелі имандылыққа шақырады. Имандылықпен бірге білім алуға, өнер үйренуге шақырады. Балалардың жүрегінде адалдық, еңбекқорлық сезімін ояту Ыбырай шығармаларынан көрініс табады.

Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеяларының бастамасы оқу құралдарын жазудан бастау алады. Ғалым Ж.О.Жылбаевтың «Ұлы ұстаз тағылымы» атты еңбегіне сүйенер болсақ, Ы.Алтынсариннің 1879 жылы Орынбор қаласында жарық көрген кириллица әріптерімен жазылған «Қазақ хрестоматиясы» – зайырлы білім беру мектебінің алғашқы оқулығы. Сол жылы Орынборда шыққан «Қазақтарға орыс тілін үйретудің бастауыш құралы» – зайырлы білім беру мектебінің мұғалімдеріне арналған тұңғыш оқу құралы болды. Бұл кітаптардағы өскелең ұрпақты өскелең ұрпақты отансүйгіштікке, еңбекке, имандылыққа тәрбиелейтін үлгі – өнегеге, ғибратқа толы шығармалары ешқашан да өзінің маңызын жоймайды. [1, б. 8–9]

Қазіргі цифрландыру заманы болса, ағартушы өз заманында техниканы меңгеру, білімге бет бұру туралы педагогикалық идеяларында кеңінен қамтыған. Алтынсарин қазақ жастарын, ең алдымен, оқу, өнер – білім, техниканы игеруге шақырады. Мысалы:

Оқысаңыз балалар,
Шамнан шырақ жағылар,
Тілегенің алдыңнан,
Тілемей – ақ табылар [2, б. 43].

Автор оқу – білімнің тек ізденіс, еңбекпен табылатынына мән береді. Бұған инемен құдық қазғандай ыждаһаттылық керек.

Басты педагогикалық идея – білімді саналықпен игеру.

С.Көбеев пен Ы.Алтынсарин педагогикалық идеяларының ең басты үндестігі – мектеп жүйесін құру. Қазіргі таңда мектеп жүйесі бар дегенімізбен, оның ішінде бірнеше құрылымдық өзгерістер жыл сайын енгізіледі. Жаңартылған мектептердің жабдықталуы, жаңа технологияларды қолдану, білім алушылар үшін толыққанды білім алып, өзінің идеяларын жүзеге асыруға зор мүмкіндіктер туып тұр.

Ыбырай Алтынсарин қазақ мектебіне орыс оқу әдебиетіндегі тиімді өзгерісті енгізді. Ол мұғалімдерге тарих, география, жаратылыстану және балаларды оқытуға қажетті басқа да пәндер бойынша оқулықтарды мұқият іріктеуді ұсынды. Мектептердегі сыныптан тыс оқуға арналған ұсыныс тізімдеріне тарих, география, физика, химия, жаратылыстану ғылымдары бойынша танымал ғылыми кітаптар кірді. [3, б. 59].Бұл қазіргі таңдағы «Оқуға құштар мектеп» жобасымен үндесіп жатыр. «Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық», «100 кітап» жобалары аясында жұмыс жасалуда. Неліктен мұқият іріктеуді ұсынды? Себебі бала өзінің тарихын біліп, әлемді танып, қоршаған ортадағы құбылыстармен қарым – қатынаста болуы тиіс. «Оқуға құштар мектеп» жобасы да осы бағытты қолдайды. Жаңартылған білім беру мазмұнының басты мақсаты – өмірге бейімделген, мектеп теориясын практикамен ұштастыра білетін тұлға қалыптастыру.

Жаңартылған білім беру мазмұны шеңберінде біз мұғалімдердің үш жылда бір рет біліктілікті арттыру курстарынан өтуіне ерекше мән береміз. С.Көбеев пен Ы.Алтынсарин де білімді толықтыруға, өз білімдерін жетілдіріп, сол білімді өзгелерге үйретуге назар аударған. Ұстаз бола жүріп, ағартушы педагогикалық жаңалықтарды, ғылыми – көпшілік әдебиеттерді кеңінен қарастырды. Оның жеке кітапханасында Н.А.Добролюбов, Н.Г.Чернышевский, А.И.Герцен сияқты орыс классиктерінің толық жинақтары мен шетелдік ғалымдардың аудармалары болды. [3, б. 60] Соның негізінде өз

біліктіліктерін арттырып отырды. Қазіргі таңда да білім беру саласы осы үдеріске мән береді, қадағалайды.

Келесі мәселе – оқушыларды адамгершілікке тәрбиелеу. Педагогикалық идеялар шеңберінде құндылыққа бағытталған білім беру саласы кеңінен қарастырылады. Оқушы қазақ әдебиетін оқыса да, математиканы оқыса да, тәлім мәселесіне, оның бойында құндылықтарды қалыптастыру мәселесіне ерекше көңіл бөлу керек. Жаңартылған білім беру мазмұнының бағыттарының бірі – құндылыққа негізделген білім беру жүйесі. Біз баланың бойында қандай құндылықтар қалыптастыра аламыз? С.Көбеев пен Ы.Алтынсарин шығармаларына сүйенер болсақ:

1. Оқу, білім алу құндылығы. Білімнің керек екендігін түсіну. Қыркүйек, қазан айларын «БІЛІМ» құндылығы деп жариялап, білімге, ақылға қатысты ұғымдарды әрбір пән барысында жете түсінідіріп, бір элементін қолдану керек. Мысалы, Ы.Алтынсарин жастарды оқу – білімге шақырғанда, бос сөзге жол бермейді. Балаға түсінікті, нақты деректерге негізделген, баланы сендірерліктей сөздермен жазады. Қазіргі таңда оқу үшін бағалау дегенді, өздігінен білім алу деген терминдер көп айтылады. Батыс ғалымдарының еңбектері деп айтқанымен, ағартушы Ы.Алтынсарин оқудың қажеттілігін шығармаларында нақты түсіндірген. Мысалы: *Ата – енең қартайса, Тіреу болар бұл оқу. Қартайғанда мал тайса, Сүйеу болар бұл оқу. [2, б. 10]* Ал С.Көбеев «Балалар мен ғалым» шығармасында кітаптың маңыздылығына тоқталады. Ы.Алтынсариннің «Өнер – білім бар жұрттар» шығармасы – білімнің нәтижесінде көрген жемістеріміздің айқын дәлелі.

2. Еңбек құндылығы. Балалардың жүрегінде адалдық, еңбекқорлық сезімін ояту Ыбырай шығармаларынан көрініс табады. Еңбек сабақтары Ы.Алтынсарин педагогикасында кеңінен қарастырылады. «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» деген әңгімесінде жануарлардың да еңбекпен айналысып, күн көретінін сөз етеді. «Оқысаңыз балалар, шамнан шырақ жағылар» деп ұран салды. С.Көбеев өзінің мысал өлеңдерінде еңбекке ерекше мән берді. Сабақ процесінде оқушылардың уәждерінің төмен болуы немесе жалқаулықтың басым болуы осы еңбек құндылығын жете түсінбегендігінен деп есептейміз. Әрбір пән мұғалімі қараша, желтоқсан айларында «ЕҢБЕК» құндылығын түсіндіруге бағытталған жұмыстарды атқарса, оқушылар оның қажеттілігін ұғынар еді. Әсіресе өзгелердің еңбегін бағалап үйренеді. Қарапайым математика сабағының өзінде белгілі математикатердің өміріне шолу жасағанда, олардың қандай еңбекпен осы нәтижеге қол жеткізгенін сөз ету білім алушыларды шабыттандырады.

3. Адамгершілік, адалдық құндылығы. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің пікірінше, білім ең алдымен тәрбиемен қатар берілуі тиіс. «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы», – дейді Әл – Фараби. «Аурудан аяған күштірек», «Асыл шөп», «Малды пайдаға жарату» атты әңгімелерінде қайырымдылық, бауырмалдылық, сабыр мен шыдамдылық балалар ұғымына жеңіл, қысқа түрде баяндалады. «Шеше мен бала», «Жан – жануарлардың дауласқаны», «Баланың айласы», «Надандық» әңгімелері диалог ретінде оқуға жеңіл түрде айтылады. Біз де балаларды адамгершілікке тәрбиелеуге тиіспіз. Әрбір сабақта адамгершілік құндылық қаралуы тиіс. Мысалы, математика сабақтарында топтық жұмыс бергенде, жұптық жұмыс барысында болсын, балалар адамгершілік қасиеттерді басшылыққа алуы тиіс. Мысалы, бір – бірін бағалау барысында объективті көзқараспен адал бағалау. Бұл құндылықты қыркүйек, қазан айларында қарастыруға болады.

4. Құрмет құндылығы. Ыбырай Алтынсарин өзінің «Әдеп» шығармасында сыйластыққа ерекше тоқталады. Өзіне құрмет көрсеткен қызметкеріне әкім де бас иіп сәлем береді. Бұны мектептегі оқушының мұғаліммен, достарымен, үлкендермен қарым – қатынасына, бір – біріне деген сыйластыққа теңеуге болады. Басты мақсат – оқушылардың бір – біріне деген құрметін, оқушылардың мұғалімдерге деген құрметін арттыру, сыйластық сезімін дамыту. Осы мақсатта «Құрмет», «Құпия дос», «Досыммен бір күн», «Қыз және ұл тәрбиесі» атты акциялар мен «Мен тілімді құрметтеймін», «Менің сүйікті ұстазым», «Менің адал досым» атты челлендждерді ұйымдастыруға болады.

5. Сүйіспеншілік, махаббат құндылығы. Ы.Алтынсариннің «Таза бұлақ» шығармасы мен С.Көбеевтің мысалдарын негізгі ала отырып, сүйіспеншілік, махаббат тақырыптарын кеңінен қарастыруға болады. Себебі махаббат деген, сүйіспеншілік деген тек екі адам арасындағы ыстық сезім ғана емес, тұлғаның табиғатқа қамқор болуы, еліне адал қызмет етуі, жүрегімен адамдарды сезініп, қамқорлық жасауы. Осының бәрін де оқушы мектеп төңірегінде меңгеруі тиіс. Қыркүйек, қазан айларында, желтоқсан айында осы құндылықтарды мерекелермен қатар қарастыруға болады. Әрбір сабақ барысында бір элементін қамтыған дұрыс. Мысалы, математика сабақтарында Қазақстаннан шыққан математик – ғалымдарды тілге тиек ету, жастардың арасынан, оқушылардың арасынан әлемдік математикаға үлес қосқандарды насихаттау, осының барлығы оқушының өз еліне деген сүйіспеншілігін арттырып, математикаға деген қызығушылығын дамытады деп есептейміз. Экологиялық акциялардың маңыздылығын атап өткен жөн. Табиғатта деген сүйіспеншіліктің айқын көрінісі.

Реті	Құндылықтар	Құндылық маңыздылығы	Форматы
1	Оқу, білім алу құндылығы	*Ата – енең қартайса, Тіреу болар бұл оқу. Қартайғанда мал тайса, Сүйеу болар бұл оқу*	Қыркүйек, қазан айларын «БІЛІМ» құндылығы деп жариялап, білімге, ақылға қатысты ұғымдарды әрбір пән барысында жете түсінідіріп, бір элементін қолдану керек
2	Еңбек құндылығы	Балалардың жүрегінде адалдық, еңбекқорлық сезімін ояту	Қарапайым математика сабағының өзінде белгілі математикатердің өміріне шолу жасағанда, олардың қандай еңбекпен осы нәтижеге қол жеткізгенін сөз ету білім алушыларды шабыттандырады.
3	Адамгершілік, адалдық құндылығы	«Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы»	Математика сабақтарында топтық жұмыс бергенде, жұптық жұмыс барысында болсын, балалар адамгершілік қасиеттерді басшылыққа алуы тиіс. Мысалы, бір – бірін бағалау барысында объективті көзқараспен адал бағалау.
4	Құрмет құндылығы	Басты мақсат – оқушылардың бір – біріне деген құрметін, оқушылардың мұғалімдерге деген құрметін арттыру, сыйластық сезімін дамыту	«Құрмет», «Құпия дос», «Досыммен бір күн», «Қыз және ұл тәрбиесі» атты акциялар мен «Мен тілімді құрметтеймін», «Менің сүйікті ұстазым», «Менің адал досым» атты челлендж
5	Сүйіспеншілік, махаббат құндылығы	Тұлғаның табиғатқа қамқор болуы, еліне адал қызмет етуі, жүрегімен адамдарды сезініп, қамқорлық жасауы.	Қазақстаннан шыққан математик – ғалымдарды тілге тиек ету, жастардың арасынан, оқушылардың арасынан әлемдік математикаға үлес қосқандарды насихаттау,

1 – кесте. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің педагогикалық идеялары негізінде құндылықтар кестесі

Әрине аталмыш құндылықтарды қалыптастыру үшін бір ғана сөз аз, ол үшін оқулықтар мен әдістемеліктер жас ұрпақты тәрбиелеуде қызмет атқаруы тиіс.

Яғни туындайтын мәселе – кітаптың сапасы мен кітапхана қоры. Ғалым Қ.Жұмағұловтың зерттеуіне сүйенсек, Ыбырай Алтынсариннің назарында мектеп және мұғалімдер кітапханаларының ағартушылық міндеттері тұрды. Оның ойынша, олар халық арасында шынайы мәдениет ошағына айналуы тиіс, сондықтан олардың қорларын барынша кеңінен пайдалану, кітапханаларды жалпыға қолжетімді мекемелерге айналдыру қажет. Алтынсариннің пікірінше, мектептердегі кітапханалардың мақсаты тек оқушылар мен мұғалімдердің кітапты пайдалануы ғана емес, сонымен қатар курсты бітірген сауатты адамдардың да далада пайдалы кітаптарды алуға және әрі қарай білім алуға мүмкіндік беретін орындары болуы. Ол өзі кітапханаларды кітаптармен және оқу құралдарымен қамтамасыз етті. [3, б. 76] Мектеп кітапханалары үшін Бобровскийдің «Педагогика», «Халық әдебиетіне жүйелі шолу», Коменскийдің «Ұлы дидактикасы», Бунаковтың «Ана тілі», Корфтың «Біздің досымыз», Реклюдің «Жер және мұхит» сияқты кітаптары сатып алынды. [4, б. 79]

Ағартушы өзінің барлық оқулықтарында, әдістемелік еңбектерінде жас ұрпақты тәрбиелеудегі оқыту мен тәрбиелеу мәселелерін көтеріп, өзектілігін шешуге ұмтылады.

Қазіргі жас буын жан – жақты, терең білімді, саяси – экономикалық сауатты, яғни интелектуалдық деңгейі жоғары болса, тәуелсіз мемлекетіміздің мықты тірегі болатынына сенімім мол. Ыбырай ұстаздың да алға қойған мақсаты – қайткен күнде де қалың елі қазағын терезесі тең көсегелі, көргенді мәдениетті, өнері өркендеген ел қатарына қосу болатын. Осы жолда сан кедергілерге кездесіп, «мыңмен жалғыз алысып», аңсаған арманға жету жолында бойдағы бар күш – қайратын, ақыл – парасатын сарп еткен Ыбырай ұстазымыз да қалың бұқараның шынайы қамқоршысы, жанашыры, Ұстазы. Ұлы ұстаз – Ыбырай Алтынсарин идеяларын дамытып, қоғамда пайдаланатын болсақ, ол үлкен бір жетістік болып табылады.

Алтынсариннің ағартушылық қызметі мен педагогиклық қызметіндегі басты нәрсе – оның өз халқын шын сүюі. «Қазақ деген – жасанды мінезі жоқ, қарапайым халық, бірақ сол қарапайым-дылығының өзінде оның, көп жақсылығы жатыр». «Өз елімізге қолдан келгенше қызмет ету – біздің әрқайсымыздың борышымыз» дегендей, ағартушы Ыбырай Алтынсарин де, С.Көбеев те елі үшін, елінің қамы үшін еңбек етті, қызмет етті. Олар бәсекеге қабілетті, елінің қамын ойлайтын, кез келген жағдайда өзін жан – жақтан көрсете алатын.

С.Көбеев пен Ы.Алтынсарин мұраларын, педагогикалық идеяларын қадір тұтып, онымен сусындау, оны қазіргі таңдағы жаңа білім беру мазмұнымен ұштастыру – біздің міндетіміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жылбаев, Ж. О. Ұлы ұстаз тағылымы [Мәтін] : (Ы.Алтынсариннің 175 жылдық мерейтойына орай) Ж.О.Жылбаев // Білім = Образование. 2016 ж. № 3
2. Алтынсарин Ы. Өнер – білім бар жұрттар. Алматы, «Жалын» 1991 ж.

3. Жұмағұлов, Қ.Т. Ыбырай Алтынсарин және қазақ халқының мәдениетін дамыту. Алма – Ата. – 1984 ж. 204 б.

4. Ситдыков А.С. Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі. Алматы: Мектеп, 1968 ж. 148 б

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КУБЕЕВТІҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ САЛАҒАДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ

Бегалиева Н.Т., Шапшанова Г.Б.
Қызылорда облысы білім басқармасының
«М.Мәметова атындағы Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі»
коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны
Қызылорда қ аласы, Қазақстан
E-mail: nazqul78.12.08@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Ы.Алтынсарин мен С.Кубеевтің оқулықтарында, әдістемелік еңбектерінде жас ұрпақты тәрбиелеудегі оқыту мен тәрбиелеу мәселелерін көтеріп, өзектілігін шешуге ұмтылады және қазақ халқына білім берудің рөлін және оның маңызын, оның әлеуметтік ортаны қайта жаңғыртудағы рөлін көрсетеді.

***Түйінді сөздер**: Ы.Алтынсарин, С.Кубеев, оқу – тәрбие, шығармалар, мектеп*

Аннотация

В этой статье Ы.Алтынсарин и С.Кубеева в учебниках и методических работах они поднимает вопросы обучения и воспитания подрастающего поколения, стремится решить их актуальность, показывает роль и значение образования для казахского народа, его роль в возрождении общественного среда.

***Ключевые слова**: Ы.Алтынсарин, С.Кубеев, образование, произведения, школа*

Abstract

In this article Y.Altynsarin and S.Kubeeva in textbooks and methodical works, they raise the issues of training and education of the younger generation, seek to solve their relevance, show the role and importance of education for the Kazakh people, its role in the revival of the social environment

***Key words:** Y. Altynsarin, S. Kubeev, education, works, school*

Заманауи әдістерді тереңдете қолданып оқыту мен тәрбиелеудің жаңа сапасын қамтамассыз ету қазіргі заман талабынан туындап отырған мәселе.Жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес оқу – тәрбие үрдісінде балаларға сапалы білім мен саналы тәрбие беру білім сапасын арттыруға, ұлттық ерекшелік пен білім мазмұнын жетілтіріп нақты нәтижеге қол жеткізу,білім сапасы мен шығармашылық ізденіс деңгейін арттыру арқылы мұғалімнің кәсіби қызметін жаңарту, баланың құзіреттілігін қалыптастыру, оларға рухани – адамгершілік тәрбие беру, шығармашылық қабілеттерін арттыру, жеке тұлғаның өз құқықтары мен міндеттеріне сай ұлттық негізде көзқарастарын қалыптастыру бағытында жұмыстар заман талабына сай жүргізілуде.

«Білім – ержүрек батырдың тәжі мен даналықтың алтын алқасы» десек, қазіргі уақытта білім берудің өзіндік жоспарлары, ұлттық үлгісі қалыптасуда. Сауатты ұрпақты тәрбиелеу үшін ұстазға жүктелген жауапкершілік өте жоғары. Ұстаз – ұлы тұлға. «Ұлылықтың басында ұстаз тұрады» дейді дана халқымыз. «Әрбір бала – болашақтың данышпаны» десек, бала бойындағы талантты ашатын– ұстаз.Ол үшін бүгінгі оқу үрдісіне сай педагогикалық шеберлік қажет.Педагогикалық шеберлік – дарынды талант емес, үйрену, ізденудің нәтижесі.

Әр заман, тарихи әр кезең әлеуметтік құбылыстар өзінің дарынды өкілдерін жарыққа шығарып отыратыны мәлім. Олар елдің мұң–мұқтажын көре біліп, халқының сол мұқтажына перзенттік махаббаттын арнаған, туған халқының игілігі үшін бар күш – жігерін жұмсаған ардақты азамат ретінде халық тарихынан орын алып отырған.

Мұндай азаматтардың игілікті дәстүрлері ұрпақтан – ұрпаққа жалғасып, елдің тарихи, мәдени өміріне елеулі ықпал еткен. Қазақ халқының тарихында аса көрнекті орын алған сондай тұлғалардың бірі – Ыбырай Алтынсарин.

Ол бүкіл ғұмырын қазақ балаларын оқытуға, мектеп ашуға сарп еткен. Ыбырай Торғайда мектеп ашуға кірісіп, он тоғыз жыл ішінде он бір мектеп ашқан. Бұл оңай шаруа емес. Бір шеті мен екінші шетіне ұшса құс қанаты талатын Торғай облысының ауылдарын қысы – жазы аралап, жалынып – жалпайып жұрттан тиындап ақша жинау үшін шыдам керек. Оның үстіне қараңғы халықтың көбі үмітпен емес, күдікпен қарап, «балаларымызды шоқындырып жібереді» деуі, өзін «шоқынды» атауы

жүрегіне инедей қадалады. Түсінгендері қолдарынан келген көмектерін аямай, барын ұсынады, отын, кірпіш дайындауына қол ұшын береді. Ең сорақысы – чиновниктердің шовинистік көзқарастары, қазақ даласында мектептер салуға қарсылығы, аяқтан шалып, қудалауы, өтірік – өсек қаулатуы... Осының бәріне төзіп, қолға алған ісін тоқтатпауы – Ыбырайдың ерлігі, елін шексіз сүйгендігі.

Ыбырай мектеп ашу ісімен ғана шектеліп қалмады. Ол қазіргі уақытта да көкейтесті мәселелердің бірі болып отырған жан – жақты, білімді, ұстамды, өзіндік пікірі бар мұғалім дайындау және ұлттық тәрбиенің құндылықтары сияқты мәселелерді де тысқары етпеді. Мұғалім – мектептің негізгі тұтқасы екендігін жақсы түсінген Ыбырай сол мектептегі тәлім – тәрбие, оқу жұмысына айрықша мән берді. Оқу – тәрбие ісін жаңа бағытта ұйымдастырды. Бұл ретте ол мұғалінің атқаратын рөлін жоғары бағалады. Оның «Халық мектептері үшін ең көрнектісі – мұғалім. Тамаша, жақсы педагогика құралдары да, ең жақсы үкімет бұйрықтары да, әбден мұқият түрде жүргізілетін инспектор бақылауы да мұғалімге тең келе алмайды», – деп жазуы мұғалім мамандығының қоғамда қаншалықты орын алатындығын және беделінің зор екендігін көрсеткен.

Жаңа кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа – адамгершілік – рухани тәрбие беру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз – өзіне сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші роль атқарады. Рухани – адамгершілік тәрбие – екі жақты процесс. Бір жағынан ол үлкендердің, ата – аналардың, педагогтардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым – қатынастарынан көрінеді.

Ы.Алтынсарин өзінің барлық оқулықтарында, әдістемелік еңбектерінде жас ұрпақты тәрбиелеудегі оқыту мен тәрбиелеу мәселелерін көтеріп, өзектілігін шешуге ұмтылады және қазақ халқына білім берудің рөлін және оның маңызын, оның әлеуметтік ортаны қайта жаңғыртудағы рөлін көрсетеді.

Ыбырай Алтынсариннің «Әке мен бала», «Асыл шөп», «Бақша ағаштары», «Аурудан аянған күштірек», «Мейірімді бала», «Палкан деген ит», «Қанағат», «Өтіріктің залалы», «Тәкаппаршылық» т.б. бұл әңгімелері жастарды әдептілікке, сабырлылыққа, салмақтылыққа және әділ, мейірімді, қайырымды болуға тәрбиелейді. Оның басқа әңгімелерінің де түйіні жастарға өнегелі тәрбие беру екендігін көреміз.

Ол өзінің «Сәтемір – хан», «Талаптың пайдасы», «Зиректік», «Білгеннің пайдасы», «Әдеп» тағы басқа әңгімелерінде балаларды білім алуға, зирек болуға үгіттеді. Автор өзінің әңгімелерінде ұлттық сана мен мәдениетін, қазақтың дәстүрлі ұлттық салтымен келбетін сақтап одан әрі дамуын біліммен байланыстырды. Қазақ халқының өзге ұлттан кем болмауын көздеді, соны дәріптеді, өз халқының прогрестік жолы оқу білімде, деп білді. Ұлы ағартушының әдеби шығармаларында көрініс тапқан ағартушылық идеяларының тәрбиелік рөлі күні бүгінге дейін өзінің маңызын жойған жоқ.

Ыбырай Алтынсарин үлгісіндегі педагог – жазушыСпандияр Көбеев. Өз ұстазының жолын үлгі тұтып, ағартушылық идеясын педагогтік қызметі арқылы насихаттаған.

Спандиярдың әкесі Кебей – мұсылманша хат таныған, шыншыл, қолөнерімен, етік тігу, балташылдық кәсіппен күн көрген адам. Ол балаларын оқыту үшін барын салған. Анасы Айтбоз да, жазушының өзінің айтуынша, өте қайратты және есті, ауылдың ортақ анасы сияқты қадірлі адам болған. Отбасындағы үлгілі тәрбие болашақ педагог – жазушының мінез – құлқының қальштасуына да әсер еткен.

Спандияр мектеп жасына жетіп қалған кезде ауылда «Ыбырай Алтынсарин мектеп ашады» деген хабар тарап, әкесі баласын осы мектепке орналастыруды армандаған. Бірақ мектеп ашу ісі созылыңқырап кетеді де, Көбей тоғыз жасар Спандиярды ескіше оқуға береді. Алайда діни – схоластикалық мектептің адам тезбестік қатал дене жазасына шыдай алмай, Спандияр оқуды тастап кетеді.

1887 жылы Ыбырай мектебі ашылады да, Спандияр ұлы ағартушының өз көмегімен сол мектепке орналасады. Оны 1892 жылы бітіреді. Содан кейінгі жылдары Қарағайлыкөл деген жердегі төрт жылдық болыстық мектепте (1892–1895), Қостанай қаласындағы екі кластық орыс – қазақ мектебінде (1895–1897) оқиды.

Болашақ педагог – жазушы бұдан кейін тағы да оқып, мұғалім болып шығуды армандайды. Жүрегі надандық торына шырмалған өз халқына деген сүйіспеншілік пен оған білім шырағын жағу үмітіне толы жас жігіт жердің шалғайлығына қарамай Қостанайдан мың шақырымдай Ырғыз уезіндегі Толағай болысына Кішіқұм деген жерде алғашқы ұстаздық қызметін бастағаннан өмірінің соңына дейін осы қызметін тастамаған. Арнаулы салған мектеп үйінің жоқтығы, жабдықтар мен оқу құралдарының жетпеуі, балаларын орысша оқытуға наразы ел ішіндегі надан көзқарас, осындай келеңсіз жағдайлармен жас мұғалім жалғыз күреседі.

1905 жылғы революция әсерімен ерте оянып, феодалдық құрылысқа, ескі әдет – ғұрыпқа қарсы шығады. 1908 жылы «Қалың мал» атты реалистік романын жазады. 1913 жылы «Қалың мал»

романы – қазақ әдебиеті тарихындағы қара сөзбен жазылған алғашқы көлемді шығармалардың бірі. Роман тақырыбы – әйел теңсіздігі мен жастардың бас бостандығы мәселесі. Тақырыпты таңдау және жазу себептері жайлы жазушының өзі былай дейді: «Романды жазуға тағы бір ең басты себеп болған нәрсе – қазақ әйелінің қас жауы, қазақ әйелдерін теңсіздікке, қорлық – зорлықта тұтып, малға теңеген феодалдық салтқа қарсы күрес жүргізу мақсаты еді. Демек, роман арқылы феодалдық шірік салтты әшкерлеу, қалың халық бұқарасын одан бездіру, әйелдерді азаттық күреске шақыру еді».

ХХ ғасырдың бас кезіндегі халықты отаршылдықтан азат ету, теңдік үшін әлеуметтік күрес кезінде қазақ әйелдерінің тағдыры айрықша көзге түскен. Қалың мал, көп әйел алушылық, әмеңгерлік салттары ескіріп, оған қарсылық та молая бастаған. Теңіне бара алмаған, әйел үстіне тоқалдыққа малға сатылған қыз ғана емес, оның тілектестері – анасы да, жеңгесі де, сіңілісі де, қыздың сүйген жігіті де, жаны ашыр ағайыны да, туған – туысқаны да қыз мұнына қосылып дауыс көтерді. Ол кездегі әлеуметтік теңсіздік мәселесін әңгіме еткенде, ең алдымен әйел мәселесі сөз болатын себебі де осында. «Қалың мал» романында қазақ әйелінің теңсіздігімен бірге ескі патриархалдық әдет – ғұрып сыналады, қазақ аулындағы таптық жіктелушілік пен байлардың қалың, бұқараға жасап отырған озбырлығы суреттеледі. Ол феодалдық салт – шырмаудан босатып, әйелді сүйгеніне қосуды, қалың малды жоюды ұсынады. Екіншіден, байлардың зорлығына қарсы кедейлердің бой көтеруін мақұлдайды.

Сөйте жүріп, балаларға арнап «Үлгілі бала» асыл туындысын дүниеге әкеледі Бұл – бастауыш мектептегі қазақ балаларына арналаған оқу кітабы. Бұл кітапқа өзі аударған Крылов мысалдарын, орыс классиктерінің балаларға арналаған шығармаларын, қазақтың ауыз әдебиеті үлгілерін, табиғат жайлы мәлімет беретін шағын әңгімелерді кіргізген. «Үлгілі балаға» С. Көбеевтің бірақтар төл шығармалары да кірген. Олар – қоғамдық теңсіздікті үстем таптың қатыгез мінезқұлқын суреттейтін, жетім – жесірлердің аянышты тұрмысын көрсететін өлеңдер мен әңгімелер. Бұл шығармалар негізінде педагог – жазушы жас ұрпақтың таптық қайшылықты түсінуіне, олардың бойына адамгершілік сезімдердің ұялауына көмектесуді көздеді.

1951 жылы жарияланған «Орындалған арман» мемуарлық кітабының орны ерекше. Кітап өңделіп, 1954 жылы екінші рет басылды. «Орындалған арман» – педагог – жазушының өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі, ортасы мен дәуірі жайлы шығарма. Онда автор заман шындығын әр қилы оқиғалар мен адамдар тағдыры арқылы көрсетеді. Кітапты оқып отырып, ең алдымен, өз ғұмырын халқына арнаған, талай қилы кезеңдер, қалтарысы мол жылдардан өтіп, өз еңбегінің жемісіне ие болып, республиканың көрнекті қоғам қайраткері дәрежесіне көтерілген қарт педагог – жазушының бейнесі көз алдыңнан өтеді. Кітапта сол адамның күрескерлікке толы ескі және жаңа өмірі нанымды суреттеледі.

Айналасында болып жатқан өзгерістерге бақылаушы болып сырттан қарап тұрмай, біте араласып жүреді. Сондықтан оның қандай оқиғаға болмасын өз көзқарасы, өз қатынасы бар. Ескі қазақ ауылындағы тап тартысы, байлар мен кедейлер арасындағы кейін саяси бағыт алған стихикалық соқтығысулар, жер дауы, жесір дауы, 1905 жылғы алғашқы орыс революциясының қазақтарға әсері, 1916 жылғы көтеріліс, орыс – қазақ достығының нығаюы жайын кейде кесек оқиғалар, кейде шағын эпизодтар арқылы айқын көрсетіп отырады. Шығарманың негізгі кейіпкері ел басындағы ауыртпашылықты бірге көтереді, қолынан келгенін халық мүддесі жолына жұмсайды. Қараңғылық пен надандықтан халқын құтқарып, ілімнің ұрығын себуге талаптанған ол бала оқытады, елді тәрбиелеуге көмектесерлік әдеби шығармалар жазады. Қазан революциясынан кейін ол халық арасында Кеңес өкіметінің мәнін, оның саясатын насихаттаушылардың алдыңғы қатарында жүреді.

Кітапта Ыбырай Алтынсариннің халықтық қызметін көрсетуге бірсыпыра көңіл бөлінеді. Автор қазақ даласында алғаш мектептер ашқан, сол мектептердің біріне өзін оқуға орналастырған ағартушы – педагогтің образын жасайды, онымен кездесулерін әсерлі баяндайды. «Қара бақсының хикаясы», «Надандық құрбаны» атты тарауларында ескі ауылда етек жайып, оны рухани жүдеткен қараңғылық пен надандықты әшкерелейді. Ауылдағы тап тартысы, кедейлердің егіндік, шабындық жерлерін тартып алған байларға қарсы бой көтеруі, байлардың олардан «кек ХХ ғасыр басындағы революциялық оқиғалардың қазақ ауылына әсері, орыс большевиктерінің ісі, прогресшіл мақсаттағы оқытушылардың қызметтері кітапта нанымды баяндалады. Осы оқиғаларға ере автор өзі де өсе түседі. Кітаптың соңғы бөлімін Спандияр өзінің Кеңес өкіметі жылдарындағы қызметіне арнаған.

Спандияр Көбейұлы тек оқу – ағарту майданында ғана емес, сонымен қатар қазақ әдебиетінің тарихында да елеулі орын алады. Оның ағартушылық, педагогтік және жазушылық қызметі өзі өмір сүрген заманның талабынан туды, халықтың рухани тілегіне жауап берді.

Тарихымызға көз жүгірткенде халқымыздың мұғалімді ерекше құрметтеп, оқыған, тоқыған адамды, елге қызмет еткен, ұлтын сүйген, ерекше қадірлегендігін көреміз. Білімділік пен мұғалімге деген құрмет ғасырлар бойы жалғасын тапқан. М.Жұмабаевтың «Қазақтың қаны бір, жаны бір жолбасшысы – мұғалім. Еліміздің аз ғана жылдық ояну дәуіріне баға беру үшін алты алаштың баласы бас қосса, қадірлі орын мұғалімдердікі» – деген тұжырымдары сөзімізге дәлел. Мұғалім – ұлттық білім мен даналық қазынасының сақтаушысы болды.Осыдан жүз жыл бұрын Алаш зиялыларының елі үшін жасаған жанкешті еңбектері тарихтағы мұғалім, ұстаз бейнесін көрсетеді. Ұлт ұстазы атанған Ахмет

Байтұрсынов бастаған аз ғана шоғыр зиялыларымыз аласапыран заманда нағыз ұстаз ретінде қазақ баласын оқытып, тәрбиелеп те кетті. Олардың мұғалімдік бейнесі ұстаздықтың нағыз үлгісі. Жазған еңбектері әлі күнге дейін біздерге рухани тәрбие беріп жатыр.

Қазақ зиялылары өкілдері халыққа білім беру мәселесін жолға қоюда, алдымен оны халыққа түсіндіруді көздеген. Білім мәселесіне жеке адам мүддесі тұрғысынан емес, алдымен ұлт мүддесі, одан қалды адамзат мүддесі тұрғысынан қарағаН.Білім беру мәселесі тұрғысында жіберілетін қателіктерге де аса мән берген.

Педагог тұлғасының өзі, тәрбие берудің басты құралы болды. Сондықтанда, мұғалімде жоғарғы құндылықтар: жан – жақты білім, «ата – ана» рөлі, кәсіби талант, ерік – күш, өзін – өзі ұстай білу, талап қою, ашықтық, кешірімшілдікпен түсіністік қарастырылды.

Қазақ жазушысы, қоғам қайраткері, Қазақстанның еңбек сіңірген мұғалімі Спандияр Көбеев мұғалімнің беделі туралы қазіргі күнге де пайдасы зор құнды пікірлер қалдырды. Мәселен, «Әрине алғырлық та, тапқырлықта,ептілік те, икемділік те, табандылық та қажет. Бұлар оқытушының беделді болуының құралы болуға тиіс. Халық оқытушыны өзінің шын досы, ақыл айтар данасы, қараңғыда сәуле шашар шам – шырағы деп білу керек. Мұның үшін оқытушы ең алдымен өз оқушыларының алдында беделді болуы қажет. Оның бір негізгі шарты – оқытушының өз дәрісін жақсы меңгерген адам болуы былай тұрсын, оның берген сабағы оқушыға әрі түсінікті, әрі қонымды болуы қажет. Оқытушы әрбір сабаққа жақсы дайындалуы керек», – деген идеялары қазіргі ұстаз бейнесін қалыптастыру үшін де аса қажет. Халық мұғалімінің, оқытушының беделді болуы, оқудың сапалы болуы оқушылардың тиянақты білім алып, саналы тәрбиеленуін қамтамасыз етеді деген мазмұндағы тұжырымдары да маңызды.

С.Көбеев мұғалім беделін көтерудің үлгілерін: қоғамдық жұмыстарды белсене атқаруы қажеттілігін, педагогика ғылымын егжей – тегжейлі білуге міндетті екендігін, мұғалім өз пәнін өте жақсы білумен қатар, басқа пәндерден де хабары болғаны жөн екендігін, ол кластың құрамын, әр баланың жеке бас ерекшелігін зерттеп үйренгені дұрыстығын, балалар ұжымымен қоян – қолтық араласып, оларға талаптар қойып, олардың орындалып отыруын бақылауға міндетті екендігін, мұғалім жүріс – тұрысы, киген – киімі, сөйлеген сөзі арқылы үлгі болу керектігін, мұғалім баланы жақсы көруі қажеттілігін айтқан еді.

Мұғалім бейнесі туралы сөз қозғағанда бұрынғы уақыттарда ұстаз бен шәкірт қарым – қатынасының ерекше бір сыйластыққа, қайырымдылық мәнге ие болғандығы туралы жиі айтылады. Өйткені, ұстаздың жеке басы, яғни өзін – өзі ұстауы, білімі мен сөзі шәкіртіне үлгі бола білді.

Кеңес Одағы тұсында білім мазмұнының ұлттық сипатынан айырылғандығы шындық. Алайда, мұғалімге қойылатын талаптар арқылы жақсы мамандар тәрбиеленді.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі тарапынан білім беру саласында мұғалім мәртебесін көтеру, мұғалім мамандығына түсушілер арасында бәсекеге қабілеттілікті қалыптастыру, білім беру бағдарламаларының сапасын арттыру сынды оңтайлы шаралар жүргізілуде. «Педагог мәртебесі туралы» Заңның қабылдануының да тарихи маңызы зор.Аталған Заңда«Қазақстан Республикасында педагогтің ерекше мәртебесі танылады, бұл оның кәсіптік қызметін жүзеге асыруы үшін жағдайды қамтамасыз етеді» – деп жазылған. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында педагог кәсібінің мәртебесін көтеру және педагогикалық білім беруді жаңғырту өзекті мәселе екендігі атап көрсетілген. Осылайша, мұғалім мәртебесін биіктету мәселесі қолға алынуда.

Алайда, қоғамдағы ұстаз беделі заңға ғана байланысты көтерілмейді. Мұғалімнің негізгі міндеті, ең құнды әрі маңызды мәселе – қазіргі кездегі жаңа оқыту мен тәрбиелеу технологияларын меңгеріп, өз кәсібін әрі қарай дамыту. Ұстаз мәртебесін көтеретін – сол ұстаздың өзі. Қазіргі қоғамда кәсіби жақтан жоғары білікті, өзінің шығармашылығы мен біліктілігін үнемі көтеріп отыратын, заман талабына сай, құзіретті, жаңалыққа жақын жаңашыл ұстаз ғана қоғамда жоғары мәртебеге ие болып, беделі артатындығын өмір өзі дәлелдеп отыр.

Ата – ана баланың тағдырына бірінші жауапкер болса, мұғалім екінші жауапты адам. Нағыз ұстаз шәкіртін өзінен асыра тәрбиелеп, елге қызмет ететін тұлғаны қалыптастырады. Сондықтан да, мұғалім бейнесі арқылы қоғамның даму деңгейі айқындалады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ыбырай Алтынсарин. Шығармалар жинағы. Алматы: 1955 ж. 413 б.
2. Ыбырай Алтынсарин тағлымы. Құраст.: Жармұхамедов М. Алматы, 1991 ж
3. «Ыбырай Алтынсарин мұрасының әлеуметтік, педагогикалық, өнегелі әлеуеті және қазіргі заман». Республикалық ғылыми – тәжірибелік конференция материалдар жинағы. Қостанай, 2011 ж. 227 б.
4. Көбеев С. Орындалған арман. Алматы: Жазушы
5. Ахметов Ш. Қазақ балалар әдебиеті тарихының очеркі. Алматы: Мектеп
6. Қирабаев С. Шындық және шығарма. Алматы: Жалын, 1981 ж. 130 б.

ӘОЖ 37.034

РУХАНИ АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ Ы.АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНАН БАСТАЛАДЫ

Бекбулатова Айгуль Адамбековна
педагог – зерттеуші, қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
«Қостанай қаласы А.М.Горький атындағы Гимназия» КММ
E-mail: bekbulatova.aiqul77gmail.com
Бердыгужинова Акмарал Кенжебековна
педагог – зерттеуші, қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
«Қостанай қаласы білім бөлімінің №4
жалпы білім беретін мектебі» КММ
E-mail: akmaral.7621@mail.ru
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Өзектілігі: Ы.Алтынсариннің әдеби шығармаларындағы рухани адамгершілік тәрбиесі. Мақсаты: Ы.Алтынсарин әдеби шығармаларына тілдік, әдеби талдау жасау арқылы өмірлік құндылықтарды дәріптеу.

Түйінді сөздер: *Алтынсарин, шығармалары, тәрбие, адамгершілік, ұстаз.*

Аннотация

Актуальность: духовно – нравственное воспитание в литературных произведениях И.Алтынсарина Цель: популяризация жизненных ценностей посредством языкового, литературного анализа литературных произведений И.Алтынсарина.

Ключевые слова: *Алтынсарин, произведения, воспитание, нравственность, учитель.*

Abstract

Relevance: spiritual and moral education in the literary works of I Altynsarin purpose:popularization of life values through linguistic, literary analysis of literary works by I.Altynsarin.

Key words: *Altynsarin, works, education, morality, teacher.*

Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру»бағдарламасының «Туған жер» жобасын аясында қазақтың аса көрнекті ағартушы –педагогі, этнограф Ыбырай Алтынсариннің 180 жылдығына орай бүкіл Қазақстан біршама іс-шаралар ұйымдастыруда. Біздің еліміздің қарқынды дамуы жас ұрпақ тәрбиесімен тығыз байланысты. Бәсекеге қабілетті, алдындағы қатардағы елу елдің қатарына көтерілу білім жүйесін жаңаша құруды қажететеді. Осы мәселе тек оқыту технологияларын қолданумен шектелмейді,ең бастысы, елжанды, рухы биік, жаны таза, ұлтжанды азамат тәрбиелеу қажет. Бала тәрбиесінің негізін қалаушы – ата – ана және ұстаз.

Ыбырай Алтынсарин – қазақ жеріне «дала қоңырауындай» сылдырлай келіп, қазақ елінің келешегін ойлап, рухани ағарту саласында қажымай қайрат танытқан ұлы кемеңгер, тұңғыш мектеп ашқан ұлағатты ұстазы, ақын әріаудармашы. Бүкіл ғұмырын қазақ жастарының ана тілін ұмытпауына, ата бабасының қалдырып кеткен салт дәстүрін ұмытпауға, сонымен қатар адалдық пен адамгершілікті ту етіп ұстауға насихаттап өткен.

Өткен заманнан бастап осы жылдары дейін өз заманның озық ойлы тұлғасы Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамына айшықтаған өз орны бар ұлы тұлға. Бірінші мектеп ашылған кездегі мектеп оқушыларының формасын, сол заманның ұстаздың шәкірттерімен сабақта отырғаны суреттерден, мұражайдан, ғаламтордардан көруге болады. Оқушылардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру, Ыбырай Алтынсарин өмірімен таныстыру, әңгіменің мәтінін бүгінгі өмір талабымен байластыру қажет. Ы.Алтынсариннің әдеби қызметін бақылаған замандастары, оның жазған еңбектерінің қаншалықты халықтың қажеттігіне жарайтындығын көзі тірісінде бағалаған. Сол кезде Ресей үкіметі жергілікті әкімшіліктер үшін қазақстандық қызметкерлерді осындай мектептер арқылы оқытуға ниеттенген болатын. Оқушыларды отарлық саясат рухында тәрбиелеу керек болды. Алайда, Ыбырай ерте жастан мектеп жүйесінде қалмай, әлемдік және орыс әдебиетінің классиктерін өз бетінше оқыды. 1857 жылдан 1859 жылға дейін орта мектепті бітіргеннен кейін атасы Балғожа бидің хатшысы болды. Кейін оны Кіші аудармашы ретінде Орынбор облысының әкімшілігіне ауыстырған. 1860 жылы Орынбордан Торғайға көшіп, мұғалім болған екен. 1864 жылы ол қазақ балаларына арналған алғашқы мектепті ашқан. Ыбырайдың білім беру және педагогикалық қызметі басталады. Ы.Алтынсарин орыс, араб және татар тілдерін еркін меңгерген және халықты ағартуды армандаған. [1, б. 1] Ол кезде қазақ балаларына мектеп ашу өте қиын болатын. Ы.Алтынсарин өз хаттары арқылы айналасында орын алып жатқан жайттар мен қоршаған ортаға деген көзқарасын, сондай – ақ туған халқының келешегі туралы ой – арманын білдіріп отырған. Ағартушының мазмұны аса терең қай хаты да оңай оқылады. Әрбір хат немесе әңгімелер ойыңа ой қосып, сол кездегі қоғам өмірінен сыр тартады.Ал 1891 жылы Ұлы Ағартушы қайтыс болғаннан кейін Торғайда, 1893 жылы Қостанайда, 1895 жылы Қарабұтақта

және 1896 жылы Ақтөбеде әйелдер мектебін ашуға рұқсат етілді. Құжаттарға сәйкес, бұл да Ыбырай Алтынсариннің ізденістерінің нәтижесі екендігі дәлелденді. [2, б. 2] Ағартушы ақын тәрбие жұмысының ең озық әдістерін пайдалана отырып, балаларды ана тілінде оқытуға ерекше назар аударды. Сондықтан ол «қазақ хрестоматиясы» оқулығын және «қазақтарды орыс тіліне оқытуға арналған бастапқы оқулық» дидактикалық құралын жазған. Ақын ретінде де әдебиетте өз өрнегімен есте қалған Ы.Алтынсарин әңгімелері – күні бүгінге дейін рухани – адамгершілік білімнің негізі, тәрбие көзі. Жалпы рухани адамгершілік тәрбие мәселелері Ы.Алтынсарин шығармашылығынан басталады сөзсіз. Себебі,әр уақытта тәрбие мәселесін сөз қылғанда, ерекше тоқтап өтуге керекті мәселенің бірі – Ыбырай еңбектерінде түрлі елдердің мәдениет майданындағы өзара достық қарым – қатынастарды да бейнелеп отырады. Жалпы Ыбырайымыз балаларға шетелдің жақсы адамдарын үлгі етуі – оның жалпы адам баласының достық идеясын аңсағандығын көрсетеді. «Бай баласы мен кедей баласы» атты Алтынсариннің әңгімесінде, бізше, үлкен идея бар деп ойлаймыз. Ғасырлар бойы еңбекшілерді қанап, халықты қанауды ата мирасындай көріп, соның арқасында үлде мен бүлдеге оранып өскен бай баласының басына күн туғанда дәрменсіздігін суреттеу арқылы жазушы сол қоғам құрылысының тамыры шіріп, оның адамдары өмірдің жасаушысы, күресушісі емес, бишарасы, үстемдік етуші таптың үлкені – жауыздық пен қаярлықтың қапшығы да, жасы – мүгедектіктің бейнесі деген қорытындыға келетін сықылды.

Ы.Алтынсариннің өзінің ұстаздық қызметіне байланысты қазақ жастарын оқытып тәрбиелеу мәселесін ең негізгі, басты мәселе деп есептеді. Өз халқы үшін қызмет ететін білімді адамдардың қатарын кебейту арқылы қазақ қоғамының мешеулігін жоюға болады деп, сондықтан жастарды оқытып, тәрбиелеуден, тәрбие ісінің құдіретінен артық ешнәрсе жоқ деп түйеді. Ыбырай Алтынсарин адамның жан – жақты қалыптасуының негізгі көзі тәрбие екендігін ол «Бақша ағаштары» деген әңгімесінде өте жақсы көрсеткен: «Бағу – қағуда көп мағына барында шек жоқ – дейді бір әке өз баласына, – «шырағым», мұнан сен де өзіңе тәлім алсаң болады, сен де жас ағашсың, саған да күтім керек, мен сенің қате істерінді түзеп, пайдалы істерге үйретсем, сен менің» айтқаныңды ұғып,орнына келтірсең, жақсы, түзу кісі болып өсерсің, бағусыз, бетіңмен кетсең, сен де мынау қисық ағаштай қисық өсерсің». Ұлы ағартушы төл шығармалары мен аудармаларында адамдық болмыс пен жүрек тазалығын, бауырмалдық пен адалдық сияқты құндылықтарды уағыздай отырып, «Таза бұлақ» әңгімесіндегі кейіпкердің «Бойыңды таза сақта, бұлаққа қарасаң күн түссе күннің, шөп түссе шөптің сәулесін көреміз, көңілің сол реуішті сыртқа ашық көрініп тұрсын» деп, «жаңа өспірім достарын» таза мінез бен қайырлы істер істеуге шақырады. Ыбырай жас ұрпаққа дұрыс, жақсы тәрбие беру, жас ұрпақты бала кезінен дұрыс баулу мәселесіне ерекше көңіл бөлген. «Баланы дұрыс күт, түзу тәрбиеле, қисығын түзе, адасса айқын жолға сал», – деді. Дәл осы тақырыпқа жазған «Бақша ағаштары» әңгімесінде: «Жаздың бір әдемі күнінде бір кісі өзінің баласымен бақшаға барып, екеуі де егілген ағашты көріп жүрді. «Мына ағаш неліктен тіп – тік, ана біреуі неліктен қисық біткен?» – деп сұрады баласы. «Ата – ананың тілін алсаң ана ағаштай сен де түзу болып өсерсің. Бағусыз кетсең, сен де мына қисық ағаштай болып бағусыз өсерсің. Мынау ағаш бағусыз өз қалпымен өскен», – деді атасы. «Олай болса бағу – қағуда көп мағына бар екен ғой», – деді баласы. «Бағу – қағуда көп мағына барында шек жоқ, шырағым, бұдан сен өзің де ғибрат алсаң болады, сен жас ағашсың, саған да күтім керек. Мен сенің қате жеріңді түзеп, пайдалы іске үйретсем, менің айтқанымды ұғып, орнына келтірсең, жақсы, түзу кісі болып өсерсің. Бағусыз кетсең сен де мына қисық біткен ағаштай қисық өсерсің», – деді. [3, б. 3] Сонымен бала тәрбиесіне жастайынан жақсы көңіл бөлу керектігін жас шыбықтарға теңей отыру, астарлы оймен нақты жеткізген. Бұл тұжырым болашаққа және осы күннің өзінде де өзіндік аса құндылығын жоғалтпаған деп ойлаймыз.

Мысалы, орыстың танымал шығыстанушысы, ориенталист, ғалым Василий Григорьев ақсары жүзді, орта бойлы қазақ жігітін қарсы алып, құшырлана құшақтап бетінен сүйеді екен. Өз үйіне апарып қонақ жасады, ілтипат пен құрметін аяған жоқ. Ал Ыбырай анау Торғай даласынан әдейі астанаға шақырып, төріне отырғызып, Ресейдегі Санкт – Петербургтің прогрессивтік бағыттағы интеллигенттерімен таныстырған жан сондай – ақ зор құрметке ие болды. Бұл – Ыбырай Алтынсарин еді...

Міне, Ыбырай Алтынсариннің осындай зиялылар арасында зор беделге ие болуы оның аса дарынды тұлға болғанын көрсеткен. Негізінде ол өз халқының болашағына білімді адам болып сенген, болашақ балалардікі, олар білімді, өнерлі болу керек деп түйген Ы.Алтынсарин осы мақсатта күшін аямай көп еңбек етті. Біздің ойымызша, қарапайым баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік,сенімділік, қайырымдылық, адамгершілік секілді құнды қасиеттерді сіңіріп, өзіне деген сенімділікті тәрбиелеуде жанұя мен ұстаздар шешуші рөлін атқарды. Рухани – адамгершілік тәрбие – екі жақты педагогикалық процесс. Себебі, әр бала бір жағынан ол үлкендердің, ата – аналардың, ұстаздардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым – қатынастарынан көрінеді екен. Сондықтан белгілі бір мазмұнды іске асыра, адамгершілік ықпалдың әр түрлі әдістерін – тәсілдерін пайдалана отырып, нағыз педагог істелген іс – әрекеттердің нәтижелерін, тәрбиеленушілерінің жетістіктеріне зер салып талдап, жан – жақты пайымдай отырып, бағалауқажет.

Ұлы тұңғыш педагог, ақын ретінде де қазақ балалар әдебиетінде өз өрнегімен есте қалған. Ыбырай Алтынсарин көптеген әңгімелері – күні бүгінге дейін рухани – адамгершілік білімнің негізі, тәрбие көзі болып есептейміз. Ыбырай әңгімелерінің мазмұны әр тірі жанды, әр саналы азаматты, әр баланы әділдікке, адамгершілікке, шабытқа,кісілікке, талаптылыққа, өнерге, еңбекке, оқу – білімге, достыққа т.б тәрбиелеуге, жақсы қасиеттерге шақырады. Жақсылыққа жақын болып, жамандықтан алыс болуға үйретеді деп түсінеміз. Ыбырай еңбек процесінің бала тәрбиесіндегі ерекше мәнін көре білді. Сондықтан оның көптеген әнгімелерінің идеясы, Абай айтқандай, «Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей» деген қағиданың төңірегіне топтасқан. [2, б. 41] Әңгімелерінде балаларды тапқырлыққа, табандылыққа үйретіп көп тұрмыс тауқыметі – еңбек екендігін, сол себепті оның болашағы жарқын, өмір сүруі адал болатындығын көрсете келіп, жастайынан еңбексіз өскен балалардың бос белбеу болбыр болатынын барынша келемеждейді. Ы.Алтынсарин әңгімелерінде еңбек процесінің адамның сана – сезімін, психологиясын қалыптастыруда ерекше орын алатынын жақсы түсінген.

Ыбырай Алтынсариннің Қостанай облыстық мемориалдық мұражайы мәдениет жөніндегі Қазақстан Республикасы Мемлекеттік комитетінің төрағасы Е.Рахмадиевтің бұйрығымен 1991 жылы 9 желтоқсанда ашылды.Мұражайдың қызметі көп қырлы: мұражай қорларын жинақтау, көрмеліктерді зерттеу және сақтау, есепке алу, экспозициялық – көрме және ғылыми – ағарту қызметі. Ыбырай Алтынсариннның педагогикалық мұрасының тарихын, оның ізбасарлары мен оның жалпы пайда болуын қалпына келтіруге бағытталған ғылыми зерттеу жұмысы жүргізіліп жатыр. Мұражайдағы «Шашу» әдебиет қонақ бөлмесінде жас және атақты ақындармен кездесулер ұйымдастырылады, оқушылардың сәнді қолтаңбалы, көркем жұмыстарының көрмесі, тақырыптық кештер, ғылыми педагогикалық конференциялар өткізіледі. Алдағы уақытта көрмелерге оқушыларды жиі апарып, Ыбырай атамыз туралы мұражай қорларын көрсетсек, ақын әрі жазушысы Ыбырай Алтынсарин жөнінде білімдерін толықтырар едік.

Ыбырай Алтынсарин өз халқын жан – тәнімен сүйген, халқының мәдени көркейіп өсуі үшін бойындағы бар күш – жігерін аянбай жұмсаған нағыз патриот еді. Білімге деген құштарлық, халқына қалтқысыз қызмет ету Ыбырай Алтынсариннің негізгі ұстанымы болды. Ол мәдениет пен білімнен артта қалған ел – жұртын көрші елдің өнер – білімін, техникасын игеруге шақырып қана қоймай, сол игі істі тікелей жүзеге асыруға да өлшеусіз үлес қосты.

Оқу – тәрбие процесін ұйымдастыруда ол дүние жүзі педагогика классиктері Ушинский, Руссо, Каменский, Толстой, т.б. гуманистік идеяларын басшылыққа алады. Ыбырай Алтынсариннің көзқарастарынан бүкіл әлемдік тәлім – тәрбиенің алатын діңгегі гуманистік көзқарас, яғни шәкіртке жылы жүректі болу, мұғалім мен оқушы арасындағы ынтымақтастық принциптерінің көрініс тапқанын байқаймыз. Мысалы, өзінің екі класстық мектептердің меңгерушісіне жазған нұсқау хатында ол «Егер балалар бірдемені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кінәлауға тиіс емес, оларға түсіндіре алмаған өзін кінәлау тиіс. [3, б. 5] Ол балалармен сөйлескенде ашуланбай, жұмсақ сөйлесуі, шыдамдылық етуі керек, әрбір нәрсені де ықыласпен түсінікті етіп түсіндіру керек, орынсыз терминдерді қолданбау керек, мұндай сөздер оқушыларға түсініксіз болады да, жалықтырып жібереді...». Мен осы сөздерге толық келісеміз. Нақ қазіргі қоғам үшін, біз үшін өте маңызды, өте өзекті дүниелер деп түсінеміз.

Ы.Алтынсарин демократиялық – ағартушылық бағыты оның педагогикалық көзқарасының үш бірдей саласынан көрініс тапты. Біріншіден, бүкіл өмір жолын мектеп ашуға, қазақ балаларын оқуға тартуға, дүние ғылымдарын үйретуге және соған оқу құралдарын жазып шығаруға арнаса, екіншіден, өнегелі ұстаз тәлімгер даярлауға, оларға күнделікті ғылыми – әдістемелік басшылық жасауға көңіл бөлді. Үшіншіден, шығармаларында қазақ халқының XIX ғасырдағы қоғамдық өмірінде болған саяси әлеуметтік мәселелерді жан – жақты қамтып жазуға жұмсады.

Бүгінгі XXI ғасырда жаңа Қазақстанның дамыған, бәсекеге қабілетті және халықаралық аренада сыйлы мемлекет ретінде қалыптасуыжас буын өкілдеріне байланысты деп ойлаймыз.Жас ұрпақтың бойында патриоттық және адамгершілік тәрбиені қалыптастыруда Отанын, туған жерін, ата – анасын құрметтеп, еліміздің болашағы үшін қызмет етіп, ана тілін ардақтау, рухын сақтау, халқының салт – дәстүрі мен әдет – ғұрыптарын қастерлеу сынды қасиеттерге басымдық берілу керек деп есептейміз. Ұрпақ тәрбиесін – жалғыз адамның ғана емес, бүтендей біздің қоғамның тәрбиесі деп білеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ыбырай Алтынсарин «Таңдамалы шығармалары» Алматы «Ғылым» 1994 ж. 226–228 б
2. Кәкішев Т. Қазақ әдебиеті сынының тарихы. А.Санат. 1994 ж. 145– 51 б
3. Жарықбаев Қ. Қазақ ағартушылары жастарды тәрбиелеу туралы. А, 1965 ж. 110–129 б
4. Дербісәлин Ә. Әдебиет туралы толғаныстар. А, Ғылым .1990 ж. 141 151 б
5. Сыздықов Ә. Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі. А, 1969 ж. 13 б

ӘОЖ 373.1

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕҢБЕКТЕРІ ЖӘНЕ ОНЫҢ БҮГІНГІ МАҢЫЗЫ

Бекеева Гульжанар Абдыкаримовна
педагог – зерттеуші
казақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі
«Әулиекөл ауданы әкімдігінің білім бөлімінің
Сұлтан Баймағамбетов атындағы
Әулиекөл мектеп – гимназия» ММ
Қостанай облысы, Әулиекөл ауданы, Қазақстан
E – mail: gulzhanar.bekeeva@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық еңбектерінде білім беру, оқушыларды тәрбиелеу мәселелеріне ерекше көңіл бөлінеді. Ыбырай Алтынсариннің пікірінше, педагогикадағы ең маңыздысы – мұғалімнің оқушымен тіл табыса білуі. Оқушыны мәдениетке, еңбекке, білімге қызықтыру қажет. Ол өз еңбектерінде ұрпақтан – ұрпаққа құнды ойлар жеткізді, қазақ жерінде оқу – ағарту ісін жүзеге асырды, халықтың игілігі үшін жұмыс істеудің үлгісін көрсетті.

Түйінді сөздер: *еңбегі, сана, рухани, тәрбие, дүниесі.*

Аннотация

В педагогических трудах Ибрая Алтынсарина особое внимание было уделено вопросам образования, воспитания учащихся. По мнению Ибрая Алтынсарина, самое важное в педагогике – это умение учителя ладить с учеником. Необходимо заинтересовать школьника культурой, трудом, образованием. В своих трудах он передавал из поколения в поколение ценные мысли, осуществлял учебно – просветительское дело на казахской земле, демонстрировал пример работы на благо народа.

Ключевые слова: *труд, богатство, воспитание, мир, духовный*

Abstract

In the pedagogical works of Ibray Altynsarin, special attention was paid to the issues of education and upbringing of students. According to Ibray Altynsarin, the most important thing in pedagogy is the ability of a teacher to get along with a student. It is necessary to interest the student in culture, work, education. In his works, he passed on valuable thoughts from generation to generation, carried out educational work on the Kazakh land, demonstrated an example of work for the benefit of the people.

Key words: *labor, wealth, education, peace, spiritual.*

Ыбырай Алтынсариннің өлең жолдары мен идеяларында бір терең ойлар жатыр. Әрбір халықтың рухани және адамгершілік тіректері бар. Қазақ халқының санасында осындай іргелі тіректердің бірі көрнекті педагог Ыбырай Алтынсариннің шығармашылық мұрасы болып табылады. Оның педагогикалық еңбектерінде қоғам мәселелерін түсіну барынша көрсетілген.Педагогикалық еңбектерінің қазіргі білім беруде маңызды екені көрініп тұр.

20 ғасырдың екінші жартысында Қазақстандағы қоғамдық ой – пікірдің өркендеу тарихында үлкен орын алады. Қазақстандағы әлеуметтік – педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды.Іргесі қаланбақшы алғашқы мектептің құрылысын, тұңғыш берілетін білімнің бағыт – бағдарын айқындады,қалың бұқараға оның мазмұны мен манызын түсіндірді.

Мектептегі оқушыларға сапалы білім беру нәтижесі мұғалімнің ұстанымына байланысты екені мәлім.Ал, енді ағартушы педагог Ыбырай Алтынсариннің кезінде қолданған ұстанымдары мен қалдырған мұрасы бұл күндері қалай жалғасуда? Алдымен «ұстаным» дегеніміз не екенін анықтап кетейік.Оқыту үдерісінде қалыптасқан көзқарастар мұғалімнің сыныптағы барлық іс – әрекетерінінің әсер етеді. [1, б. 7]

Ыбырай Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыстағы ең шешусі нәрсе: мұғалімнің ең жақсы оқыту әдістерін білуінде, баламен дұрыс сөйлесе білуінде.Үлгілі жолға қойылған, дұрыс тәртібі бір жана типті мектеп оқушыларды қызықтырып, оларды мәдениетке, жұмысқа және ой еңбегіне үйретуге тиіс, олардың білімге деген ынтасын мейлінше арттыруға тиіс.Ұстаздың қандай да бір шығармасын алсаң да, оқушысының санасын оятып, жасөспірмдерге үлгі – өнеге берерлік, болашағына жол сілтерлік, оларды адамгершілік өмір танытарлық ой тастайды. Еңбектері әр адамның өмірінен орын таба біледі. Соңғы жүз жылда Ыбырай атамыз еңбектерін сусындап өспеген бір де қазақ жоқ шығар. Ыбырай Алтынсарин бар саналы ғұмырын халқының өнерлі, білімді, өркениетті де мәдениетті елдердің қатарына қосу үшін арнады.Осы жолда қаншама қиындықтар мен кедергілерді бағындыра отырып,үлкен жетістіктерге қол жеткізді.Сол тыңбай жасалған еңбегінің арқасында елінің

мақтанышына, дана педагогіне айналды.Кемеңгер атамыз қазақ халқына тән ұлттық тәрбиені білім ағарту ісімен ұштастыра отырып,қазіргі педагогика саласындағы бірнеше бағыттың негізін қалады.

Шәкірт тәрбиелеуді енді қолға алған Ыбырай мәдениет пен білім жолына халқының өте ынталы екенін жақсы ұғады. Бұл оны жігерлендіре түседі. Сонымен бірге ел ішіндегі әлеуметтік теңсіздік пен әділетсіздікті де көре білді.Қоғамдық әділетсіздік пен адам бойындағы ұнамсыз мінездерге қарсы күресу үшін, ол ел ішінде білім, өнер тарату ісін кеңейте беру керек деп ұғады. Сол ниетпен бар күш – жігерін мектеп ісіне, бала оқыту жүйесін жақсартуға жұмсайды.

Бұл жайлы орыс досы Ильминскийге жазған хатында: «Мен балаларды оқытуға қойға шапқан аш қасқырдай кірістім» – деп өзінің ең сүйікті ісі шәкірт тәрбиелеуге ден қойғанын аса зор қуанышпен хабарлайды. Мектептегі сабақ пен тәрбие жұмысын сол кездегі орыс мектептері үлгісінде құрады. Сабақты қазақ тілінде жүргізе отырып, ол балаларға орыс тілін үйретуге, пән незідерінен білім беруге тырысады, адамгершілігі мол ұрпақ тәрбиелеп шығаруға бейімдейді. Әр шығармасы арқылы балаларға тәрбиелік ой салып, санасына тоқырып отыруға ықпал етті. [2, б. 21]

Ыбырай Алтынсарин өз шығармаларында адамның бойындағы асыл қасиет адамгершілік, рухани тәрбиенің маңыздылығын ең басты құндылық деп білді.Әңгімелерінің құрылымы, тәрбиелік мәні бала санасына ерекше әсер етіп, қызығушылығын оятып, бойына тәрбие нәрін құйып, қоғамда адамгершілігі жоғары тұлға қалыптастыруда көздейді.Әңгімелері арқылы баланың сезіміне әсер етіп, ішкі жан дүниесін ояту арқылы бала жүрегіне адамгершілік дәнін сепкен. Қазіргі заманауи білім берудің өзекті мәселесі жас жеткіншекке адамгершілік, рухани тәрбие беру.

Мектеп қабырғасынан бастап біздер Ыбырай Алтынсариннің шығармаларымен танысып , ондағы кейіпкерлердің образдары арқылы жағымды, жағымсыз қаһармандардың бейнесін санамызға сіңірсек, еңбек ету арқылы оқу білімге қол жеткізе алатының, кез келген адамның бойында адамгершілік қасиеті бар, жүргегі иманға, ниеті адалдыққа толы екенің, оның қолынан барлығы келетін ұғынсақ мақсатымыздың орындалғаны. Бала тәрбиесі білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың басымды бағыты. Өскелең ұрпаққа білім беріп қана қоймай тәрбиелеу жүйесін де дамыту үшін талай бағдарламалар, мақсатты шаралар орындалуда, өйткені тәрбиесіз берілген білім – жетім.Ұрпақ тәрбиесі мәселесінде әлем халықтары өзінің сан ғасырлар бойы жалғасып келе жатқан тарихи тәжирибесін қолданып, соған жүгінеді.

Болашақ ұрпақты тәрбиелеудің негізі – өткен уақыттан, тарихынан қалған бай мұра. Сондай мұралардың бірі – Ыбырай Алтынсарин баға жетпес, құнды, тәрбиелік мәні зор шығармалары, аудармалары, әңгімелері. Жылдар өтіп,ел жанарған сайын жаңғыра түсетін, құндылығы арта түсетін тақырып – ұрпақ тәрбиесі.Бүгінгі тәрбие үрдісін халқымыздың салт дәстүрін, әдет – ғұрпын, ұлттық ерекшеліктерін ұстана отырып жаңғырту керек.Бала ең алдымен өз ұлтының мәдениетін, тарихын, мұрасын бойына сіңіріп, сонан соң өзге халықтың мәдениеті мен мұрасын меңгергені дұрыс. Жалпы дүниежүзілік өркениет әр ұлттың қазынасы арқылы дамып, байып отыратыны сөзсіз. Бүгінде өскелең жас ұрпақты алдымен өзіміздің әдебиетімізбен сусындатып «шөлін қандырып» сосын ғана өзге әлем әдебиетін үйрету керек деп ойлаймын.

Ұлы ағартушы мектепте тек оқу, жазушы ғана үйретін орын ғана емес, оқушыларды тазалыққа дағдыландырып, әр нәрсеге дұрыс ақыл, оймен қарай білетін тұлға қалыптастыру керектігін айтқан.Ыбырай Алынсарин балаларға арнап сөзі жатық, мағынасы қызықты қысқа әңгімелер жазған. Ағартушы бұл әңгімелерінің балалар үшін тәрбиелік рөлі ерекше.Біз жас ұрпақ , Ыбырай Алтынсарин шығармалары арқылы жөсөспірімдерге адамгершілік рухында тәрбие беретінін біліп өсіп келеміз.Ол кісінің жұмыстарын оқи отырып, қазақ жастарын оқуға үндемеумен қатар адамгершілікке, махаббат, достыққа, еңбекке, жігерлілік пен тапқырылыққа, халқын сүюге , қысқасын айтқанда , адам деген ардақты есімді ақтай алатын кісі болып шығуға үндеді және жастарға бала кезінен бастап дұрыс тәрбие бергенде ғана бұл міндеттерді іске асыруға болатындығын білдік. Жазушы ретінде әңгімелері еңбекті сүюге, оқу, өнерге ұмтылушылыққа, Отаның – елін сүюшілік, талаптылық, жігерлік, іздемпаздық, кішіпейілділік,жинақтылдық тағы басқа тәрізді жақсы мінез құлыққа тәрбиелейді.Ол өзінің жалқаулыққа, қиянатшылдыққа, надандыққа, сотқарлыққа қарсы екенін көрсете отырып, жастардың мұндай әдеттерден аулақ болуына жол көрсетті.

Ыбырай мектепте қазақ балаларына білім мен тәрбие берудің басты – оқулық деп санайды. Ол балаларға ана тілін аса ұқыптылықпен үйретеді, шағын көркем шығармалар арқылы оларды жақсы мінез – құлыққа баулуды көздейді. 1876 жылдан бастап қазақ ауыз әдебиеті мен қазақтың салт – дәстүрі үлгісіне негізделген «Қазақ хрестоматия» оқу құралын жазуға кірісіп, оны 1879 жылы Орынборда басып шығарды. Рухани бай тұлғаны қалыптастыру тек мектептен ғана емес, туғанынан отбасынан басталуы керек. Халқымызда «Ағаш түзу өсу үшін көмектесу керек, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп жай айтылмаған.Бұл мысал «Бақша ағаштары» әңгімесінде суреттелеген. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, сияқты құнды қасиеттерді сіңіріп өсіру үшін отбасы мен мектеп, яғни мұғалімдер маңызды роль атқарады. Тәрбие үрдісі екі жақты үрдіс, себебі бала тек мектептен тәрбие алмайды, ол отбасынан, қоғамнан, араласатын достарынан үлгі – өнеге алады. Бүгінгі бала ертеңгі ер азамат болғандықтан да балаға қарап біз болашығымызды болжап, бағалаймыз. Өмір табалдырығын енді аттап, шыр етіп дүниеге

келген сәттен – ақ сәби алдымен адам, жеке тұлға, парасатты азамат қалыптасуына берген тәрбиенің маңызы мен ықпалы зор. Шығармасында еңбек сүйгіштікке баули отырып: «Ол қарлығаш, өрмекші құрлы жоқпысын,сен де еңбек ет, босқа жатпа» – дейді. Кез келген адам аз жұмысты қиынсынады. Жазушыны ойынша бұл жақсылықтың белгісі емес. Сондықтан балаларды жасынан еңбекке баулу керек. Жазушының осы әңгімесінде кішкентай жәндіктердің өмір, тіршілік үшін тыным таппай ететінін айта келіп, оларды үлгі етеді. Қарлығаш, өрмекші сияқты сен де еңбек ет, босқа жатпа деп үйретеді. Ыбырай мектепте қазақ балаларына білім мен тәрбие берудің басты құралы – оқулық деп санайды. Ол балаларға ана тілін аса ұқыптылықпен үйретеді, шағын көркем шығармалары арқылы оларды жақсы мінез – құлыққа баулуды көздейді. [3, б. 33]

«Қазақ хрестоматиясы» кірген өлеңдерінде де халық ағарту идеясын көтерді. Оның «Кел, балалар,оқылық!», «Өнер – білім бар жұрттар» өлеңдері осындай мақсатта туған. Ақын өміріндегі сарқылмайтын мол байлық – білім екендігін айта келіп, білімге адамның қолы жету үшін, ерінбей оқып, қажымай еңбек ету керектігін түсіндіреді.

Оқысандар, балалар,
Шамнан шырақ жағылар.
Тілегінің алдыңнан
Іздемей – ақ табылар.
Кел,балалар, оқылық,
Оқығанды көңілге
Ықыласпен тоқылық! –
деп жастарды оқуға шақыралы. [4, б. 82]

Ақын «Өнер – білім бар жұрттар» атты өлеңінде оқу,білім алудағы мақсат – «тастан сарай салдырып, айшылық алыс жерлерден, көзіңді ашып – жұмғанша жылдам хабар алдыратын, аты жоқ құр арбаны мың шақырым жерлерге күн жарымда барғызатын, адамды құстай ұшырып, мал істейтін жұмысты от пен суға түсіретін, отынсыз тамақ пісіретін, сусыздан сусын іштіретін, теңізде балықтай жүзіп, дүниені жалықпай кезетін» елдердің қатарына жету деп білді. Болашаққа деген сенімі зор болған ақын жастарға үлкен үміт арқан.

Ыбырай жастарды оқуға, білім алуға шақырумен қатар адамгершілікке, достыққа, еңбекке, төзімділікке, тапқырлыққа, мейірімділікке үндеді, адамға бала кезінен бастап дұрыс тәрбие бергенде ғана бұл міндеттерді іске асыруға болатындығын шығармашылығымен, еңбегімен дәлелдеуге ұмтылды.

Орыс әдебиетінің ықпалы әсерінен Ы.Алтынсарин әдебиетімізге пейзаждық табиғат лирикасын енгізіп, табиғат көріністерін суреттеуге арналған «Өзен», «Жаз» өлеңдерін Ыбырайға дейінгі қазақ поэзиясында кездеспейді. Ақын табиғатты суреттеу арқылы сол кездегі заман тынысын, адамдардың көңіл күйін, тұрмыс – тіршілігін бейнелеген. Еңбекті сүю және қадірлеу – Ыбырай әңгімелерінің негізгі тақырыбы. Оны жазушы шағын әңгімелерінде үгіт, өсиет түрінде берсе, кей шығармаларында халықтың қоғамдық санасын тәрбиелейтін реалистік суреттер арқылы бейнелейді. «Қыпшақ Сейітқұл», «Киіз үй мен ағаш үй», «Дүние қалай етсең табылады», «Бай мен жарлы баласы», «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш», «Сәтемір хан», «Таза бұлақ» т.б әңгімелері еңбек тәрбиесі мәселесіне арналған. «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» әңгімесінде кішкентай жәндіктердің де өмір, тіршілік үшін тыным таппай еңбек ететінін айта келіп, оларды үлгі етеді, Қарлығаш, өрмекші сияқты сен де еңбек ет, босқа жатпа деп үйретеді. «Әке мен бала» деген шығармасының түйінін: «Аз жұмыста қиынсаң, көп жұмысқа тап боларсың, азға қанағат етпесең, көптен құр қаларсың» деп тұжырымдайды.

Педагог – жазушы «Атымтай Жомарт» атты әңгімесінде еңбекті дәрептейді. Еш нәрсеге мұқтаж болмаса да, Атымтай еңбектен қол үзбейді. Әңгіменің идеясы: «Күн сайын өз бетіммен тапқан пұлға нан сатып алып жесем, бойыма сол нәр болып тарайды, Еңбекпен табылған дәмнің тәттілігі өзгеше болады екен», – деген Атымдайдың сезінен анық көрінеді. Ыбырай дұрыс тәрбие беру мәселесіне де ерекше көңіл бөліп, үлгі боларлықтай әңгімелер жазды. «Бақша ағаштары» деген әңгімесінде тәрбиенің адам өміріндегі маңыздылығына баса назар аударады.«Мейірімді бала», «Шеше мен бала», «Аурудан аяған күштірек» деген әңгімелерінде мейірімділік, адамгершілік мәселелерін көтереді. Алтынсариннның аударма әңгімелерінен басқа, өзі жазған қысқа әңгімелерінде де өмірдің өзекті мәселелері шешімін тапқан. «Бай мен кедей баласы» атты әңгімесінде ел көшіп кетіп, жұртта қалып қойған екі баланың бастарынан кешкен оқиғаны суреттеу арқылы өмірге икемділігі жоқ адамдардың дәрменсіздігі мен тіршілік үшін күрестің мәнділігі көрсетілге. [4, б. 83]

Ыбырай Алтынсарин әңгімелерінің тәлім – тәрбиелік мәнің күші оның тек балаларға арналған шығармалар жазуында ғана емес, сонымен қатар үлкендерге де үлгі боларлық мәселелердің қамтылуында. Мысалы, «Қыпшақ Сейітқұл» әңгімесінде отырықшылық, еңбек, сауда туралы сөз ете келе, адал еңбек еткен адамның мақсатына жететінін Сейітқұл мен оның ауылдастары бейнесі арқылы көрсетеді. Қазақ әдебиетінде болмаған тың тақырыптарды көтеріп, ескі мен жаңаның қайшылықтарын көрсетті, білім мен өнерді, еңбексүйгіштікті үлгі етті. Орыс ақын – жазушыларының туындыларын аудару арқылы қазақ әдебиетіне өз жаналығын әкелді – мысал жанрының дамуына ықпал етті. И.А.Крыловтан аударған «Егіннің бастары», «Екі шыбын», «Қарға мен түлкі», «Қайырымды

түлкі» атты мысал – өлендері арқылы қазақ қоғамында етек алған келеңсіздіктерді сынға алды. [4, б. 84]

Ыбырай Алтынсариннің ұстанымдары педагогикалық қағида, шарттары күні бүгінге дейін бала тәрбиесінде маңызды. Қарапайым халықты ойлап, елінің алдында өшпес қызмет жасап кеткен тұлғаның мұралары мәңгі өшпес. Ұрпақты тәрбиелеудегі қосқан үлесі ұшан теңіз. Негізін қалап берген білім беру жүйесі, жылдан жылға мәртебесі өсіп, оның аясы кеңіп барады. Жасөспірімдерді тәрбиелеу жас кезінен дұрыс баулу мәселесіне көп көніл бөлді. Қазақстанның қазіргі рухани – мәдени дамуына оның шығармалары өз өзектілігін жоғалтқан жоқ. Жас ұрпақ оны ағарту ісінің ұйымдастырушы ретінде таниды. Ыбырай атамыздың мұрасы ғасырлар бойы ұрпақты тәрбиелеуге септігін тигізеді.

Ыбырай Алтынсарин халқының игілігі үшін қызмет етіп, дарындылығын, мәдениетке қабілеттілігн дәлелдейді. Жастардың болашаққа деген сенімін қолдады. Оның педагогикалық тәрбие қиялдары мен мектеп системасы ғылым мен жалпы білімді жоғары бағалауға, балаға сүйспеншікпен қарап, оны қадірлеуге және халқының мүддесі үшін қызмет істей алатын жас адамдарды дайындауға негізделіп жазылған және де бүгінмен үндесіп, Мәңгілік еліміздің болашақ азаматтарын тәрбиелеуге зор үлесін қосты десек, қателеспейміз. Қазіргі таңда ұстаздың сабағында жаңа технология әліс – тәсілдері оқушыларды ортамен қарым – қатынас жасай білуге, басқаны тыңдай білуге, топта тұжырымға келу, жауапкершілікке, енбектенуге үйретеді. Ыбырай ұстазымыздың да ұсынған әдістемесінің негізі осы емес пе. Жазушының алға қойған мақсаты – қайткен күнде де «қалың елі, қазағым» терезесі тең көсегеді, көргенді мәдениетті, өнері өркендеген ел қатарына қосу болатын. Осы жолда сан кедергілерге кездесіп, «мыңменжалғыз алысы», аңсаған арманға дету жолында бойдағы бар күш қайратын, ақыл парасатын сарп еткен Ыбырай да қалың бұқараны шынайы қамқоршылары бола білді. [5, б. 11]

Ыбырайдың шығармашылығы жас ұрпақтың рухы мен сана – сезіміне, дене дамуына пайдалы екенін көбінен жартысы түсінбейді және шығармаларды көбі оқымайды. Сондықтан мен оқушыларға Ыбырай ұстазымыздың педагогикалық еңбектерін әрдайым оқуға кеңес бере едім.

Ыбырай Алтынсариннің алға қойған мақсаты – қайткен күнде де «қалың елі, қазағым» терезесі тең көсегеді, көргенді мәдениетті, өнері өркендеген ел қатарына қосу болатын. Осы жолда сан кедергілерге кездесіп, аңсаған арманға жету жолында бойдағы бар күш қайратын, ақыл парасатын сарп еткен Ыбырай да қалың бұқараны шынайы қамқоршылары бола білді. Ыбырай идеяларын дамытып, қоғамда пайдалана білу үлкен бір жетістік.

Әдебиеттер тізімі:

1. Газет – журналдар: Алтынсарин Ы. «Өнер–білім бар жұрттар». Алматы, Жалын 1991 ж.
2. Ыбырай Алтынсарин. Шығармалар жинағы. Алматы, 1994 ж.
3. Қазақ хрестоматиясы, 2007ж., «Білім» баспасы
4. Қазақ әдебиеті 10–сынып «Арман ПВ» баспасы 2014 ж.
5. Ғаламтор https://kk.wikipedia.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ ШЫҒАРМАЛАРДАҒЫ РУХАНИ – АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАР

Бекмагамбетова Айжан Сапабековна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасының
«Әулиекөл ауданы білім бөлімінің
Әулиекөл кешкі жалпы орта мектебі» КММ
Әулиекөл ауданы, Әулиекөл селосы, Қазақстан
E – mail: aishan10@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі: Бұл мақалада жастарға рухани адамгершілік тәрбие берудегі өз халқы үшін жар құлағы жастыққа тимей, оқу – ағарту жолында аянбай еңбек еткен Ұлы ағартушы Ы.Алтынсариннің шығармаларының жас ұрпаққа берер ғибраты мол, асыл мұра екендігі жайлы сөз болады. Оның шығармалары арқылы жастарды жақсылыққа ,биік адамгершілік қасиетке тәрбиелеу.

***Түйінді сөздер:** Ы.Атынсарин шығармалары,рухани – адамгершілік құндылық, ұлттық тәрбие, келешек ұрпақ.*

Аннотация

Актуальность: В данной статье речь пойдет о том, что произведения великого просветителя И.Алтынсарина, который трудился на благо своего народа в духовно – нравственном воспитании молодежи –

это великое, благородное наследие, подрастающему молодому поколению. Через труды Алтынсарина нужно воспитывать доброжелательность и высокие нравственные качества у детей.

Ключевые слова: *произведенияЫ. Атынсарина, духовно – нравственные ценности, национальное воспитание, будущее поколение.*

Abstract

Relevance: This article is about the most prominent Kazakh educator Ybyraı Altynsarın.Here we will talk about the fact that the works of the great enlightener Y. Altynsarin, who worked for the benefit of his people in the spiritual and moral education of young people, not hurting youth, but selflessly working on the path to enlightenment, are the great, noble heritage passed on to the younger generation. We educate young people to be good with high moral qualities through his works.

Key words: *works of Ibray Altynsarin,spiritual and moral value, national education, future generation.*

«Адамға ең бірінші керегі білім емес, тәрбие. Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның өміріне апат әкеледі» деп Әл – Фараби айтқандай,мен өз айтар ойымды ұлы ойшыл, дана Әл – Фарабидің сөзімен бастасам деймін. Сондай – ақ, осыдан сан ғасырлар бұрын Әл – Фарабидің: «Адам дүниеге келгенде таза мектеп тақтасындай болады. Тақта бетіне әр адам өз қолжазбасын жазып қалдырғандай кішкене нәрестенің де санасына өсе келе әр нәрсе жазылады. Міне, сондықтан мінез – құлық нормалары мынадай болуы тиіс: ол тым қатал да болмауы тиіс, тым ырыққа жығыла бермеуі керек. Өйткені тым қатал шәкіртті өзінің ұстазына қарсы қояды, ал тым ырыққа көне беру ұстаздық қадірін кетіреді. Оның берген білім, ғылымына шәкірт селқос қарайтын болады. Ұстаз тарапынан барынша ынталық пен табандылық қажет, өйткені бұлар жұрт айтқандай тамшысымен тас тесетін бейне бір су тәрізді» деген.

Ұстаз жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінетін, көрген, естіген және аңғарымпаз ақыл иесі. Мейлінше шешен, өнерге құштар, аса қанағатшыл, жаны асқақ, ар – намысын ардақтайтын, жақындарын да, жат адамдарына да әділ, жұрттың бәріне жақсылық пен ізгілік көрсетіп, қорқыныш пен жасқануды білмейтін батыл, ержүрек болуы керек. Адамның адамгершілігі жақсы ұстаздан, ал мен үшін жақсы ұстаз бәрінен де артық, өйткені мұғалім мектептің жүрегі.

Педагог мәртебесін көтеру сол педагогтің өз қолында екенін Ыбырай бабамыз өз өнегесімен көрсетіп кетті. Ы.Алтынсаринді ұлы ағартушы – педагог деңгейіне жеткізген факторлардың бірі оның бала кезінен білуге, өздігінен білімін жетілдіруге деген құштарлығы еді. Бұған алдымен атасы Балғожа бидің ықпалы зор болды. Бала Ыбырай атасының әңгіме, ертегі, мақал – мәтелдерін тыңдап өсті. Кейін Орынбор шекара мектебінде оқып, оны үздік бітіргені мәлім. Алайда алған біліміне қанағаттанбай, өздігінен оқып – үйренуді мақсат етті. Алдына қойған мақсаттарына тынымсыз іздену, еңбектену арқылы жетіп отырды. [1, б. 63]

Бүгінгі өркениетке өркендеу кезеңінде жастарды имандылыққа, ізгілікке тәрбиелеудің аса қажеттігі пайда болған кезде Ыбырай Алтынсариннің ізгілік жөніндегі ойларын шәкірттердің жүрегіне ұялатудың және келешек ұрпақты «Ыбырай дәстүрі» негізінде тәрбиелеу қажеттігі туды.

Ақын «Өнер, білім бар жұрттар» атты өлеңінде оқу, білім алудағы мақсатты аша түседі. Балғожа сияқтылардың бала оқытқандағы арманы «ата – ананы асырау» болса, Алтынсарин оқушылардың білімді адам болғандағы мақсат – міндеттері өз халқының бір керегіне асу, оның прогрестік жолмен ілгеріленуіне жетекшілік жасау, мәдениет жағынан салыстырғанда, басқалардан бірнеше ғасырлық кейін қалған өз елін, «Тастан сарай салдырып, айшылық алыс жолдардан, көзіңді ашып жұмғанша жылдам хабар алдыратын» елдердің қатарына жеткізу деп білді. Радио, телеграф, телефон, самолет, электр т.б. техника тетіктері қазақ тілінде көп таралмаса да, ақын сол сөздерді ұғындыруға тыңнан жол салып, үлкен шеберлік танытады.Оқып білім алудағы мақсат халықтың қажетіне жарау, өз еліңді өркениетті елдер қатарына қосу деп түсіндіреді.

Ыбырай шығармаларынан қазіргі таңда да өзектілігін еш жоғалтпаған өнер – білім, тәлім – тәрбие, жамандық пен жақсылық, өтірік пен айлакерлік немесе адамгершілік пен мейірімділік сияқты кез – келген мәселелерді табуға болады. Солардың ішінде өнер – білім тақырыбында жазылған шығармаларының негізгі түйіні әлі де құнды болып отыр. Ол қазақ жастарын ең алдымен оқу, өнер – білім, техниканы игеруге шақырады («Оқысаңыз, балалар, Шамнан шырақ жағылар. Тілегенің алдыңнан, Іздемей – ақ табылар»). Автор оқу – білімнің тек ізденіс, еңбекпен табылатынына мән берді. Бұған инемен құдық қазғандай ыждаһаттылық, талап пен сабырлылық қажет екенін ескертеді. Ал оқымаған надандарды ақын аз ғана сөзбен сынап, олардың ақ, қараны айырмайтын көрсоқыр екенін айтады («Оқымаған жүреді, Қараңғыны қармалап. Надандықтың белгісі – Еш ақылға жарымас»). Оқу, білімнің пайдасы қандай, ол неге керек деген мәселеге келгенде, оның өмір үшін, болашақ үшін қажет екенін талдап көрсетеді («Ата – енең қартайса, Тіреу болар бұл оқу. Қартайғанда мал тайса, Сүйеу болар бұл оқу»). Ол өнер – білімі жетілген елдердің артықшылығы қандай, олар сол өнерімен нені игеріп отыр, ертеңгі өмірдің талап – тілектері не секілді күрделі мәселелерді жастар алдына көлденең тарту арқылы оларға ой тастап, өнер – білімді батыл игеруге шақырады («Адамды құстай ұшырды, Мал істейтін жұмысты, От пен суға түсірді. Отынсыз тамақ пісірді, Сусыздан сусын

ішірді»). Ыбырай сондай – ақ Ушинский, Л.Н.Толстой, И.А.Крылов, И.Паульсон шығармаларын қазақ тіліне тәржімалап, қазақ әдебиетінде көркем аударма жанрын қалыптастырды. [2, б. 13]

Ыбырайдың өнер – білім бағытындағы ауқымды жұмысының бірі – «Қазақ хрестоматиясы» еңбегі. «Қазақ хрестоматиясы» тек сол кезең үшін ғана емес, қазірдің өзінде де мәні зор туынды. Бұл кітапқа енгізілген әңгімелерінде еңбексүйгіштік, оқуға, өнерге ұмтылу, елін – жерін қадірлеу, талаптылық, қайрат пен ерік – жігерлілік, ізденімпаздық, кішіпейілдік, махаббат, қайырымдылық, жалпылай айтқанда, адамгершілік ұғымына тән тағы басқа жақсы мінез – құлыққа тәрбиелеуге керекті мәселелерді қатмиды. Мысалы: Хрестоматияға енгізілген өлең, әңгімелердің балалардың жасына, сана – сезімдеріне лайықталып, педагогика ғылымының талап ететін мәселесінің берік сақталынуы өз алдына, сонымен қатар оқу, еңбек, талап, мейірімділік тақырыптарына лайықты әңгімелерді әдейі, саналы түрде таңдап алғандығын көреміз. Кезіндегі жағдаймен санаса отырып, Алтынсарин екі түрлі ірі мәселені алдына мақсат етіп қойды: біріншісі – мектеп ашу, бала оқыту – жалпы халықты ағарту жұмысы да, екіншісі – халықтың ой – санасын жаңалыққа қарай бейімдеу жолындағы тәрбиелік істері. [3, б. 45] «Қазақтардың білімге қолын жеткізетін ең басты құрал – мектеп». Ол кезде мектеп, оқу, оқыту мәселесіне әркім әр түрлі қарады. Халықтың Ыбырай тәрізді адал ұлдары алған білімдерін өз елін мәдениетке жетелеуге, оқу – ағарту ісін өркендетуге жұмсады. Ақын, бір жағынан, жастарды оқуға , білім алуға шақырса, екінші жағынан, өмірдің бар қызығы тек қана байлықта деп ұғатын, оқуөнер, ғылым – білімге, оның жалпы халық үшін керектілігіне еш мән бермейтін ескі көзқарас соққы берді. Өмірдегі сарқылмайтын мол байлық білім екендігін айта келіп білімге адамның қолы жету үшін ерінбей оқу, қажымай еңбек ету керектігін түсіндірді. Есті бала мен ессіз баланы қарама – қарсы қойып, жастарға кімнен үлгі алып, кімнен безу керектігін көрсетті. Ыбырай қазақ жастарын оқуға шақырумен қатар, адамгершілікке, махаббат – достыққа, еңбекке, жігерлікке, тапқырлыққа, халқын сүюшілікке шақырды. [4, б. 15]

Алтынсарин оқулықтардың білім алушылар үшін қажетті, пайдалы, ұғынықты болуын ұдайы ескертіп отырған. Бұған дәлел сөздерінің бірі: «Менің ойымша, оқу құралдарын мұғалімдермен және басқа білетін адамдармен күн ілгері сөйлесіп, таңдап алу керек сияқты, өйтпейінше оқыту және жалпы оқу жұмысын белгілі бір жүйеге салуға болмайды, ал белгілі бір жүйеге салынбаса, онда ісіміз ойдағыдай болып шықпайды». Тағы бір атап өтетін жайт: Ыбырай ұсынылған кітаптарды мұғалімдердің өздері бастан – аяқ мұқият оқып шығуға тиістігін қатаң ескертіп отырған.

Ыбырай Алтынсарин қазақ әдебиетіне мол жаңалық әкелген, жаңа жанрлар мен тақырыптар енгізген ақын, жазушы және ұлы ағартушы, қазақ балалары үшін ғылым негізін оқытатын тұңғыш қазақ мектебін ашушы қоғам қайраткері болды. Сонымен қатар болыстық бастауыш мектептер мен училищелерді ұйымдастырушы, кемеңгер ақын, қазақтың реалистік жаңа әдебиетінің негізін қалаушылардың бірі, талантты зерттеуші – ғалым.

Тілмаш болып, кеңсе қызметінде қалып қоймай, халқына қызмет етуді армандап, сол арманының алғаш қадамы 1861 ж. мектеп ашуға ұмтылған сапарынан басталды. Армандаған мектептің 1864 ж. ашылуына дейін өз үйіне балалар жинап, болашақ мектеп оқуының негізін сала барді. Осы әрекеті арқылы тәжірибесі нығая түсті.

Ол өзінің айналысып жүрген жұмысын қанағат етпей, халық – ағарту ісімен тікелей шұғылдануды, ғалымдар ортасында жүруді үнемі мақсат етті. Ел көзін ашу, көкірегін ояту, ауыртпалық зардабын тартқан халықтың тағдырына аз да болса қол ұшын созуды өз борышы деп білді. Өмірінің бар саналы жылдарын оқу – ағарту ісіне арнаған жалынды педагог өзі өмір сүрген ортаның наразылығына қарсы күресе жүріп, қазақ балаларына мектеп ашу жұмысын қажырлықпен жүзеге асырды. Орынборға қарасты қазақ өлкелерінің біраз жерінен бастауыш мектеп ашып, қалалардағы орыс мектептеріне қазақ балаларын орналастыруға күш салды. Мектептер арқылы балаларды оқу – білімге тартып, олардың мәдениетті болып жетілуіне және солар арқылы ел болашағының жарқын болуына әсер етуді мақсат тұтты. Ал, білімге баулудағы басты құрал – оқулық. Осы салада мектеп кітапханасын ұйымдастырып, оқулықтар алдырып, орыс тіліндегі құралдар аударып, қазақ тілінде оқулықтар жазып, тынымсыз істер атқарды. Оқуды баланың өзіне түсінікті тілде жүргізу пайдалы екенін жақсы білген педагог қазақ тілінде тұңғыш оқу құралын жазды. 1879 ж. Ыбырайдың хрестоматиясы жарық көрді. Ал бұл оқулықтың қазақ мәдениеті тарихында алар орны ерекше. Сонымен қатар қазақ әліпбиін орыс графикасына көшіру жолында да тұңғыш қадамдар жасады.

Ақын шығармалары арқылы әлеуметтік, гуманистік идеяны нақты мәселелер төңірегінде көтеріп, заман шындығын аша түседі. Тірліктің қызығы қайырымдылық пен әділет, достық пен татулық деп барша жанға халық аңызындағы Атымтай жомарттың игі істерін үлгі етеді. Ыбырайдың жазушы ретіндегі жаңашылдығы – қазақ әдебитеіне жаңа идея мен тың тақырыптар әкелуінде. Тәлім – тәрбие, мәдениет мәселелері Ыбырай шығармаларының арқауы болды.

Қорыта келе айтарымтәрбие адам тағдырын ойластырады, болжайды, алдын – ала адамның рухани өмірінің көптеген негіздерін сақтайды, тәрбие алыс пен жақын адамдарға және өзін қоршаған ортаға қатынас орнатады. Тәрбие ұлылар өсиетін сақтата отырып, олардың адамгершілік рухани құндылықтарын ұрпақтан – ұрпаққа жеткізеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Серікбай Оспанұлы. Сөнбес шырақ. Қостанай. 2016 ж. 382 бет.
2. «Ыбырай Алтынсарин» қазақ энциклопедиясы. Алматы, 2007 ж.
3. П.Сүйінкина. Ы.Алтынсарин – кәсіптік білімнің негізін салушы. Қостанай, 2018 ж.
4. «Ұлы ұстаз ұлағаты» С. Оспанұлы, Қостанай 2014 ж.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ САБАҚТАСТЫҒЫ

Бексултанова Алма Кабдырахмановна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы
Бейсенова Хамар Баязитовна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы
КМҚК «Қостанай политехникалық жоғары колледжі»
Қостанай қаласы, Қазақстан
E-mail: alma.bekmagambetova@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Мақалада Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің педагогикалық көзқарастары, білім беру мен тәрбие мәселелері қарастырылады, және қазіргі білім берудегі сабақтастық туралы айтылады. Олар өскелең ұрпақтың білім беру мен тәрбие мәселелеріне ерекше назар аударған. Қазіргі уақытта ұлы ұстаздардың өзекті ойлары, олардың адамгершілікке, жоғары санаға тәрбиелеу туралы, құнды пікірлері ата – аналар мен педагогикалық қоғамдастыққа көмектеседі.

Түйінді сөздер: *ағартушы – ұстаздар, реформалар, ұлттық мектебі,жаңа өзгерістер, жаңа технологиялар, инновациялық іс – әрекет.*

Аннотация

Актуальность и цель: В статье рассматриваются педагогические взгляды Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кобеева, проблемы образования и воспитания, а также рассказывается о преемственности в современном образовании. Особое внимание они уделяют вопросам образования и воспитания подрастающего поколения. Мысли великих учителей в настоящее время актуальны, их ценное мнение о воспитании нравственности, высокого сознания помогает родительскому, педагогическому сообществу.

Ключевые слова: *педагоги – просветители, реформы, национальная школа, новые изменения, новые технологии, инновационная деятельность.*

Abstract

Goal: The article discusses the pedagogical views of Ibrai Altynsarin and Spandiyar Kobeev, the problems of education and upbringing, and also talks about continuity in modern education. They pay special attention to the education and upbringing of the younger generation. The thoughts of the great teachers are currently relevant, their valuable opinion on the upbringing of morality, high consciousness helps the parental, pedagogical community.

Key words: *educators – educators, reforms, national school, new changes, new technologies, innovation.*

Адамзатты адалдыққа,турашылдыққа,ізгілік – ізет жолына бастап, ғылыми – білімге шақырған Ыбырай Алтынсарин мұрасы сан – алуан. Ол алдымен ағартушы. Оның оқу – методикалық мұралары қоғамдық,педагогикалық ғылыми көзқарастары күні бүгінге дейін өз мән – мазмұнын жоғалтқан емес.

«Сол заманнан бері қарай,біздің кейінгі ұрпағымыздың бәріне де Абай қандай қадірлі болса, Ыбырай да өз орны, өз арналы мұрасымен аса ыстық,бағалы болды», – деп М.Әуезов айтқандай, Абай ұлы ақын болса, Ыбырай ұлы ұстаз. Қазақ даласына бұрын – соңды болмаған жаңа үлгідегі мектеп ашуы, ұйымдастырушы.Қазақ тарихында педагогикалық ой пікірдің негізін тұңғыш қалаушы. Ұлы ұстаз мұрасын оқып – білу кейінгі ұрпаққа,әсіресе,болашақ ұстаздарға парыз.

Бойындағы қуатын халық мақсаты үшін аямай жұмсаған, адал жанды азамат. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлап, балалар мен жас жеткіншектердің тағдырына терең үңілген ағартушы–ұстаз. Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамының мәдениет пен экономика жағынан мешеу кезінде өмір сүріп, халқымыздың демократиялық мәдениеті мен өнерінің бір сыпыра саласында жаңадан өсіп – өркендеуіне айқын жол ашып, негізін қалады.

Ы.Алтынсарин Қазақстандағы әлеуметтік – педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды. Іргесі қаланбақшы алғашқы мектеп құрылысын, тұңғыш берілетін білімнің бағыт – бағдарын айқындады, қалың бұқараға оның мазмұны мен маңызын түсіндірді, бастауыш мектепке оқу – құралдарын әзірледі. Ол өзінің ағартушылық, педагогтік, ақын – жазушылық тарихи қызметі мен зор талантын, жан – жақты терең білімі мен қайрат – жігерін елдің жас ұрпағына білім нәрін сусындатқан, оларды тәрбиелеуге, қазақ жерінде үлесін қосатын ұрпақ

тәрбиеледі. Жаңа үлгідегі мектептер ашып, оған оқулықтар жазды,өзі сабақ беріп,жаңа талапқа сай келетін мұғалімдер дайындауға күш салды. Ыбырай жасаған оқулықтарды ең алдымен,қазақ балаларының танымына сәйкес етіп алды,өзі де осы талапқа орай әңгімелер,өлеңдер жазып, қазақ хрестоматиясына қосты. Сөйтіп,ұлы ағартушысы ұстаз білім бұлағынан сусындатып,өзге мәдениетті елдердің қатарына қосуға бойындағы бар күш – қуатын,білімін сарқа жұмсады. [1, б. 45]

Осы бағытта еңбек етіп ,соған бүкіл саналы өмірін арнаған педагог та Спандияр Көбеев.

Спандияр Көбеев – XX ғасырдағы қазақ тарихында өз орны бар ағартушы – педагог. Қазақ КСР–нің еңбек сіңірген мұғалімі», екі рет Ленин орденімен марапатталған. Ол өз ұстазы Ы.Алтынсарин негізін қалаған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеяны әрі қарай жалғастырды. Ыбырай Алтынсарин есімін Спандияр бала кезінен естіп өседі.

Спандияр Көбеев өзінің оқытушылық қызметін ауылдан бастайды, ол ұстаз әрі мәдениет жаршысы болады. Қолынан келгенінше,халыққа адал қызмет етуді өз бойындағы бар білім жігерін халық ісіне жұмсауды мақсатым деп түсінеді. Осындай ізгі ниетіне жету үшін Спандияр оқытушы болып барғаннан – ақ бос уақытта ауыл адамдарын жинап алып,оларға табиғат,география,тарих,тағы басқа ғылымдардан түсінік, хабар беріп отыратын болады. [2, б. 84]

Спандияр Көбеев балаларды оқыту – тәрбиелеу ісінің сапасын арттыру жолында қажырлы жұмыс жүргізді. Ол сабақты тиімді өткізу үшін көптеген ұйымдастыру жұмыстарын, сынып комплекстеу, сабақ кестесін жасау, сабақты қажетті жабдықтармен және көрнекі құралдарымен қамтамасыз ету істерін жүргізді. Оқыту, сабақтың білім беру және тәрбиелеу сияқты біртұтас педагогикалық процесс екендігін дәлелдеп, оқытудың осы екі жағына назар аударып отыруды уағыздады. Енді Спандияр өзінің құрметті ұстаздары Ы.Алтынсарин мен орыс халқының атақты педагогы К.Д.Ушинскийдің үлгілері бойынша өзі оқытып жүрген балаларға арнап оқу кітабын жасауға кіріседі. Осының нәтижесінде 1912 жылы Қазан қаласында Спандиярдың екінші кітабы «Үлгілі бала» деген оқу кітабы басылып шығады. [3, б. 10]

Еңбек – адамның ақыл – ойының тереңдігін, сезім дүниесінің сұлулығын, ерік – жігерінің түптілігін реттестіретін, бойдағы қайғы – қасіретті жоятын шипа, еңбек тәрбие негізі деп көрсетті.

«Үлгілі бала» оқулығына енген аудармаларының көбі жастарды саналы тәртіпке тәрбиелейтін әңгіме, өлеңдер. «Үлгілі бала» оқулығында баланың ішкі дүниесінде, ой – санасына бірден әсер ететін айшықты да мағыналы сөздер қолдана білген. Ол баланың ойлану, түйсіну қабілетін дамытатын әңгімелерді таңдап алып, оқыған бала өмірінің айналасынан алу оқулықтың тәрбиелік қасиетінің молдығын дәлелдейді ата – анасынан үйренеді. Оның есі, ақылы, пайымдауы дамыған сайын ол ұғым дамып, кеңейе түседі.

Мұғалім балаға талабын тікелей қоя отырумен қатар, оның теріс мінезін бетіне айтудың орнына түрлі мысалдар келтіріп, ол мінездің жағымсыз екенін балаға сездіре біледі, баланың кемшілігін бетіне басып, көңілін қалдырмайды, керек жерінде балалармен теңіндей сөйлесе біледі, олармен тіл араласа, балалардың тілін тауып әңгімелесе біледі, олардың алдында әр уақыт көңілді жүреді. Мұндай мұғалімді балалар жақсы көреді, сыйлайды, оған жақын болғысы келеді. Оның балалар арасындағы беделі күшті болады», жақсы мұғалім өзінің шәкірттерінің мінез – құлқына өшпес із қалдырады. Оның есімін ұрпақтарына мақтаныш сезіммен айтып, үнемі үлгі ғып ұсынады. С.Көбеевтің ойынша, балаларды бала тәрбиесіне бейім адам, баланы жан – тәнімен сүйетін адам, жаңа дүниені, болашақ құрушыларымен жұмысты сақтықпен, шыдамдылықпен істей білетін адам тәрбиелеу керек. «Шын мағынасындағы педагог балалардың досы да, атасы да болады», – деп тұжырымдайды педагог С.Көбеев.

Ыбырай да Спандияр Көбеевте ағартушылық жолда сан алуан кедергілер мен қиындықтарды жеңе отырып, үлкен жетістіктерге қол жеткізді. Өшпес ізі туған халқының мақтан тұтатын ардақтыларына айналды.

Ыбырай да, Спандияр да қазақ жастарын оқуға шақыруымен қатар, адамгершілікке, достыққа, еңбекке, жігерлікке, тапқырлыққа, халқын сүюге шақырды. Былайша айтқанда, адам деген ардақты есімге сай болуды насихаттап, жастарға дұрыс тәрбие бергенде ғана бұл міндеттерді іске асыруға болатындығын жете ұғынды.

Қазақстандық білім беру тұжырымдамасында да, жеке адамның рухани және күш – қуат мүмкіндіктерін ашу,рухани – адамгершілікті қалыптастыру,әрбір адамды дамыту үшін жағдайлар жасау міндетінің ерекше аталуы қоғам талабынан туындап отырғандығын дәлелдейді.

Адамгершілік – адам бойындағы ең асыл қасиет және адамзат баласының ең жоғарғы мақсатына бағытталады. Бұл қасиет адамды мейірімділікке, отанын,елін отбасын сүюге үйретеді.

«Адамгершілікке тәрбиелеу құралы – еңбек пен ата – ана үлгісі», – деп Ыбырай атамыз айтып кеткен болатын, міне өмірден озғанына ғасырдан астам уақыт өтсе де,оның құндылыққа толы мұрасы туған халқына,туған ұлтына жақындай түсуде. [3, б. 155]

Еліміз егемендік алып,тәуелсіздік Туы төбемізде,желбіреген кезеңде, ұлы тұлғаның қыруар еңбектері мен мазмұны терең ой – танымдарының құндылығы артып келеді. Бұл бүгінгі жаппай жаһандану дәуірінде де өте өзекті. XXI ғасырда өмір сүріп жатқан азаматтар, осы айтылған өсиеттердің құндылығына ешкім де шек келтіре алмайтын шығар.

Ыбырай Алтынсарин демократиялық – ағартушылық бағыты оның педагогикалық көзқарасының үш бірдей саласынан көрініс тапты. Біріншіден,бүкіл өмір жолын мектеп ашуға,қазақ балаларын оқуға тартуға,дүние ғалымдарын үйретуге және соған оқу құралдарын жазып шығаруға арнаса,екіншіден,өнегелі ұстаз тәлімгер даярлауға,оларға күнделікті ғылыми – әдістемелік басшылық жасауға көңіл бөлді. Үшіншіден,шығармаларында қазақ халқының XIX ғасырдағы қоғамдық өмірінде болған саяси – әлеуметтік мәселелерді жан – жақты қамтып жазуға жұмсады. Ол кез келген шығармаларында шәкірттерді адал, шыншыл, еңбексүйгіш, өнерлі азамат болуға, жат мінезден бойын аулақ ұстауға шақырды. [4, б. 102]

Спандияр Көбеев мұғалім мектептің тұлғасы, әрі тәрбиеші, балалардың ой – санасының дұрыс қалыптасуын, мінез – құлқының жақсы болып өсуін, мәдениетті, әдепті, сыпайы болуын, сол сияқты баланың дене тәрбиесіне көңіл бөлуін оның бүкіл халық алдында, Отан алдында жауапты екенін ескертеді.

«Балалардың тәрбиелі болып өсуі, – дейді Көбеев, – ең алдымен үйдегі тәрбиеге, ата – ана тәрбиеісіне, өнегесіне байланысты болса, мектеп жасына толғаннан кейін баланың жасы тәрбиені керек ететін шағы – оның бала уақыты, ересек кезі. Ал бұл кезде ол көбінде мектепте болады. Ол мектепте болған кезде оны тәрбиелеуші – мұғалім». [4, б. 159]

Қазіргі таңда Қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғырту кезеңінде тұрмыз. Әрбір адамның сапалы мектепке дейінгі тәрбие мен мектептегі білімге қолжетімділігін, колледжде, университетте жаңа кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Яғни Ыбырай Алтынсарин, Спандияр Көбеевтің, ұлы сара жолын әліде жалғастырып келеміз.

XXI ғасыр – ғылым ғасыры. Сондықтан, жас ұрпаққа жаңаша білім беру жолында жаңаша өзгерістер енгізіп, колледждегі білім беру ісі ғылыммен тығыз байланыста болып, дамыған елдермен терезесін теңестіруге ұмтылыс жасауға тиіспіз.

Білім жүйесінің реформалық ақпараттық қоғамға көшуі мақсат етіп отырған жастарымыздың білімі мен біліктілігі, ой – өрісінің даму тенденциясының жоғарлауы ретінде бағаланатын кезде, шығармашылықпен заман талабына сай ізденіспен жұмыс істеу, жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жеткізу әрбір колледж оқытушыларының негізгі парызы.

Қоғам талабына сай тәрбие мен білім беруде инновациялық іс – әрекеттің ғылыми – педагогикалық негіздері аса қажеттілік деп танылуда. Ал оқу – тәрбие үрдісінде жаңа инновациялық технологияларды қолдану қазіргі білім беру саласында оқытудың озық технологиясын меңгермейінше, сауатты жан – жақты азамат тәрбиелеу мүмкін емес.

Жаңа технологияларды меңгеру әрбір ұстаздың интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік қасиеттерін дамытуына, оқу – тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Ұлттық тәрбие мен мәдениетті бойына сіңірген XXI ғасырдың жан – жақты дамыған шығармашыл жеке тұлғасын қалыптастыруда оқу – тәрбие үрдісіне инновациялық іс – әрекеттердің ендірілуі жетекші орын алады. [5, б. 37]

Қазіргі таңда ұстаздың сабағында оқытудың әдіс – тәсілдері оқушыларды ортамен қарым – қатынас жасай білуге, басқаны тыңдай білуге, өз ойын еркін айтып қорғай білуге, әдептілікке, жауапкершілікке, өнерге, еңбектенуге үйретеді. Ұлы ұстазымыздың да ұсынған әдістемесінің негізі осы емес пе.

Білім берудегі демократиялық, ізгілендіру, ынтымақтастық идеясы, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым – қатынасты өзгертті. Мұнда мұғалімнің кәсіби – әдістелік шеберлігінің маңызы зор. Қазіргі жаңалық деп жүрген ынтымастық, ізгілендіру идеясын сол кездің өзінде – ақ Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев қалыптастырған болатын. Ыбырай Алтынсариннің ізгі ойлары, талғамы, педагогикалық идеялары көптеп саналады.

Ыбырай Алтынсарин оқушыларды еңбек арқылы тәрбиелеу, оқыту өз еңбегіңің нәтижесін көруге, одан қанағат, ләззат алуға үйретеді, еңбек етіп үйренген адамға білім беру жеңілірек болады деген пікір ұсынады. Білім мен тәрбие берудегі Ыбырайдың алға қойған мақсаттарына тоқталсақ, оқушыларға жан – жақты және кең көлемде білім беру; мұғалімнің рөлін жоғары көтеру, оқулықтардың сапасына көңіл аудару; оқу бағдарламаларын үнемі жетілдіріп,толықтырып отыру; оқушылар білімін қосымша материалдармен толықтыру; Ыбырай Алтынсарин адамгершілікке тәрбиелеу идеясын көтерді, оны шешу жолдарын іздестірді.Тәрбиенің қазіргі біз пайдаланып жүрген кай саласын да Алтынсарин еңбектерінен табуға болады.

Білім беру сапасын жақсартудың бірден – бір жолы – оқытудың заманауи әдістерін қолдану. Оқытушы студенттің табиғи дарын, қабілетін ашу арқылы жас ерекшелігін ескере отырып, оқыту әдістерін тиімді пайдалану керек бір сабақтың барысында бірнеше әдістерді кезекпен, тиімді, студенттерді жалықтырмай жүргізуге болады.

Сабақ – ұстаздың көп ізденуінен, көп еңбектенуінен туатын педагогикалық шығарма. Кезінде Ы.Алтынсарин да, С.Көбеевте мұғалімдерге дәл осындай талап қойған болатын. Бұл Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің педагогикалық иделарының өміршендігін байқатады. Мұғалімнің беделін көтере отырып, ұлы ұстаздар мұғалімге талап қойған. С.Көбеев пікірінше, мұғалім балаларға

үлгі болуы керек. Ол мұғалімнің алдына мынадай заңды да дұрыс талап қояды. Біріншіден, мұғалім оқу әдісін жақсы білетін маман, өз пәнін жақсы меңгерген және әр жақты білімі бар мәдениетті адам болуы шарт, екіншіден, мұғалімнің, сыртқы көрнісі, тіпті киімі де,оның тазалығы да, тиянақтылығы да, ұстамдылығы да, мінез құлқы да, сөйлеген сөзі де, жүріс – тұрысы да беделді болудың негізгі шарттары болып табылада.

С.Көбеевтің пікірінше, мұғалім өзінің педогогикалық мамандығын жақсы көретін, ол мамандығы жетіле беру жолында талмай еңбек етіп, ұдайы ізденіп, педогогика ғылымын тереңдей зерттеп отыратын адам болуы қажет; мұғалім өзі сабақ беретін пәнді толық меңгерген, сонымен бірге, ғылымның әр саласынан көп хабары бар, әр жақты білімі бар, мәдениетті болуы қажет; ол өзінің әрбір оқушысының ерекшелігі мен зейінін жақсы білетін балаларды, өз оқушыларын жақсы көретін, оқыту әдісін жетік білетін, оқушыларға талап та қоя білетін, оны орындата да білетін, әрі қатаң, әрі адал адам болуы керек деген тұжырым айтады.

Ы.Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыстағы ең шешуші нәрсе: мұғалімнің ең жақсы оқыту әдістерін таба білуінде, балалармен дұрыс сөйлесе білуінде. Үлгілі жолға қойылған, дұрыс тәртібі бар жаңа типті мектеп оқушыларды қызықтырып, оларды мәдениетке, жұмысқа және ой еңбегіне үйретуге тиіс, олардың білімге деген ынтасын мейлінше арттыруға тиіс.

Ыбырайдың да алға қойған мақсаты – қайткен күнде де «қалың елі, қазағым» терезесі тең көсегелі, көргенді мәдениетті, өнері өркендеген ел қатарына қосу болатын. Осы жолда сан кедергілерге кездесіп, «мыңмен жалғыз алысып», аңсаған арманға жету жолында бойдағы бар күш – қайратын, ақыл – парасатын сарп еткен Ыбырай да қалың бұқараның шынайы қамқоршысы бола білді. Ыбырай идеяларын дамытып, қоғамда пайдалана білу – үлкен бір жетістік. [6, б. 45]

Қазіргі таңда жаңа Қазақстанда қалыптан тыс ойлай алатын, шұғыл шешімдер қабылдай білетін, белсенді шығармашылық адам қажет. Ол үшін әрбір оқытушы сабақтарда тек білімділік мақсаттарды шешіп қоймай, студенттердің жекелік қасиеттерін, қабілеттерін дамытудың жолдарын қарастырғаны жөн. Студент кез келген уақытта ізденіп, тың мәселелерді зерттеп, тыңнан тыңшыға айналуы керек. Тың оқиғалармен барша жұртшылықты хабардар етіп отырған студент қана жан – жақты жүргендігін көрсете алады. Содан барып ол өзінің шығармашылық жолын бастайды. Ал шығармашылық ұғымы – жаңа нәрсе ойлап, жетістікке қол жеткізу деген сөз. Білім беру саласында оқытушының алдына қойған қазіргі мақсаты – Ыбырай мен Спандияр атамыздың салып кеткен сара жолымен, студенттерге ұлттық педагогикалық тәрбие және білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. [7, б. 136]

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті маман дайындау. Ізденімпаз оқытушы шығармашылығындағы ерекше тұс — оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Нарық жағдайындағы оқытушыға қойылатын талаптар : бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Қазіргі уақыт талабы студенттерден көп нәрсені білуін қажетсінсе, ал оқытушы жан – жақты, кәсіби дайындығы терең, өз бойына жинақтаған білімін жастарға үйрете алатын маман болуы шарт. Оқытушы – тек білімді жеткізуші ғана емес, студенттердің білімін,өмірге көзқарасын жүйелі түрде қалыптастыра алатын, ізденгіштікке баулып,танымдық қабілетін дамыта білуі керек. Сол себепті сабақтың жоспарын жасауда студенттің шығармашылық әрекетінің бағдарына сәйкестендіріп, олардың қабілет, біліктері ескерілуі тиіс. Нағыз сабақ ол әрқашан диалог, ізденіс, дайындала үйрене, шәкірттер болашын ойлай жасалған еңбек пен тәжрибенің бірлігі.

Шығыс даналығы былай дейді: Маған айтсаң, ұмытып қалам,көрсетсең есімде қалар. Ал, өзім істесем, үйреніп алам. Яғни, баланың ынтасын жетелеу, қызығушылығын ояту арқылы оқыту, үйрету қажет деген сөз.

Қорыта айтқанда, оқыту процесінің нәтижелі болуы оқытушының сабақ беру шеберлігіне, сабағын қызғылықты жүргізіп, зейін қойдыра білуіне, студенттердің өздігінен білім алуға үйренуіне байланысты.

Ыбырай мен Спандияр аталарымыздың қалдырып кеткен мұралары, педагогикалық идеялары білім беру мазмұнын жаңарту жағдайында сабақтас келеді, қазіргі заманымызда ұстаздың ролі өте маңызды, оқытушы өзінің сабағын жүргізілу жүйесін жетілдіріп, білім беру сапасының жоғары болуын көздеп, оқу – тәрбие жұмыстарын жүйелеп, сапасы мен тиімділігін арттырып, өзгерістер енгізуге барлық күш – жігерін жұмсауы тиіс.

Әдебиет тізімі:

1. Қазақ тілі мен әдебиеті журналы Алматы № 11, 2004 ж.
2. Көбеев С. «Орындалған арман» Алматы: Жазушы,1988 ж. 84 б.
3. Кенжебаев Б. Қазақ әдебиетінің тарихы – «20 ғасыр басындағы әдебиет», 1993 ж. 155 б.
4. Серікбай Оспанұлы «Ыбырай ізбасарлары», 2019 ж. 159 б.
5. Омарова Р.С. Оқыту үрдісінде танымдық ізденімпаздықты дамыту Алматы 2001 ж. 37 б.
6. Техникалық және кәсіптік білім 2021 ж., № 2, 45 б.
7. Профессионал Казахстана, 2020 ж. №1, 136 б.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МҰРАСЫН ЖАҢАРТЫЛҒАН ОҚУ БАҒДАРЛАМАСЫНДА ҚОЛДАНУ

Бектемисова Айгерим Айтбаевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
«Қостанай қаласы білім бөлімінің №2 мектеп – лицейі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: serikova_999@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада Ыбырай Алтынсариннің шығармашылық мұрасы, педагогикалық идеясы туралы жалпылама айтылады. Сонымен қатар жаңартылған оқу бағдарламасында қолданылуы мен іске асырылуы түсіндірілген. Мақала соңғы кезде жазылған ғылыми еңбектерге негізделіп жазылған. Ұлт ұстазының педагогикалық идеясы өміршең екендігі жан – жақты қарастырылған.

Түйінді сөздер: *Ағартушы, педагогика, жаңартылған білім беру бағдарламасы, оқыту үдерісі.*

Аннотация

В статье обобщено о творческом наследии, педагогической идее Ибрая Алтынсарина. Также в обновленной учебной программе разъяснены применение и реализация. Статья написана на основе научных трудов, написанных в последнее время. Всесторонне предусмотрено, что педагогическая идея учителя нации является жизнеспособной.

Ключевые слова: *Просветитель, педагогика, обновленная образовательная программа, дидактика.*

Abstract

The article generalizes about the creative heritage, pedagogical idea of Ybyrai Altynsarin. It also explains the use and implementation of the updated curriculum. The article is based on recent scientific works. It is comprehensively considered that the pedagogical idea of the teacher of the nation is viable.

Key words: *Educator, pedagogy, updated educational program, learning process.*

Қазақстан Республикасының білім беру саласында көптеген өзгерістер енгені баршамызға мәлім. Жаңартылған білім беру бағдарламасы негізінде дәстүрлі оқуды тастап, мүлде басқа деңгейге өттік. Оқу мақсаты бірінші кезекте алға шығып, оқулық ресурс ретінде ғана белгіленді. Сол себепті осы өзгерістер кезінде қазақ халқының ерекшелігін ескеру, саралап, даралап оқыту барысы қазіргі таңда өзекті мәселеге айналып отыр. Сол кезде біздің басты бағдар етіп алар ағартушыларымыздың педагогикалық мұраларының маңызы айрықша екенін айтпасымызға болмайды. Соның ішінде ең алғаш мектеп ашып, білім мен ғылымды насихаттап, оқулық жазып, ұлт ұстазы атанған Ыбырай Алтынсариннің алар орны айрықша.

Ы.Алтынсарин орыс ағартушыларының педагогикасын қазақ мектебіне әкелді. Сол елдің педагогикалық көзқарастарымен оқытып, тұңғыш пәндік жаңа сипатты мектептер ашып, оқулықтар жазды. «Қазақ хрестоматиясы» – соның нәтижесі. Ал, бұл еңбекті жазуына, педагогикалық көзқарасының қалыптасуына орыс достарының тікелей ықпалы бар. Орыс достары деп В.В.Григорьевті, Н.И.Ильминскийді, Я.П.Яковлевті айтса болады. Бірақ бұлардың арасында Ыбырайды дос тұтып, сол арқылы қазақ халқын орыстандыруға әрекет еткен миссионерлер болғанын айту керек. Қазақ балаларын орысша сауатты болғанын, сол арқылы басқа пәндерді тез игеріп кететін түсінген. Бұл туралы өзі де: «Орыс тілінің грамматикасымен қазақ оқушылары мектепке кірген жылынан бастап, орыс сөздерін үйрене бастағанда – ақ таныса бастайды; орыс тілі оларға әуелі мен құрастырған «Оқу құралым» бойынша, кейін Ушинскийдің немесе Кирпичниковтың грамматикалары бойынша үйретіледі. Бұл арада тағы бір айта кететінім: бұратана елдердің балаларына тарих, география, жаратылыстану сияқты пәндерді оқытатын оқу құралдар таңдап алу, менің ойымша, бұратаналар оқуымен шұғылданатын адамдардың қай – қайсысына да қиыншылық келтіретін мәселе ... менің ойымша, оқу құралдарын мұғалімдермен және басқа білетін адамдармен күн ілгері сөйлесіп, таңдап алу керек сияқты, өйтпейінше оқыту және жалпы оқу жұмысын белгілі бір жүйеге салуға болмайды, ал белгілі бір жүйеге салынбаса, онда ісіміз ойдағыдай болып шықпайды» [1, б. 206.], – деп жазған болатын.

Жалпы Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық көзқарасы туралы айтар кезде жалпылама қарастырған жөн. Өйткені, ағартушы тұлға – қазақ халқының тағдырына өзгеріс енгізген ұлы ағартушы – педагог. Ы.Алтынсарин шығармасының негізгі идеясы – адамның өзара қарым – қатынасы, еңбекке баулу. Өзінің барлық педагогикалық теориясында жас жеткіншектердің ұлттық тәрбиесін қалыптастырып, жетілдіруде қазақ халқының ғасырлар бойы тәрбие саласында жинаған бай тәжірибесін негізге алу қажет деп білген. Оның танымдық көзқарасының қалыптасуына әсіресе, қазақтың мәдениетін, өнерін терең білетін, елге сыйлы атасы Балғожаның ықпалы ерекше болған. Ы.Алтынсарин шығармаларында еңбекті сүю, білімдіден үйрену, талпыну, адамды сыйлауға үгіттеледі.

«Бір Аллаға сыйынып Кел, балалар, оқылық, Оқығанды көңілге, Ықыласпен тоқылық!» – деген өлеңінде білім алуға үндесе, екінші жағынан, өмірдің бір қызығы тек байлықта деп ұғатын, оқу, өнер,

ғылым – білімге мән бермейтін кертартпа көзқарасқа соққы береді. Өмірде сарқылмас мол байлық – білім екендігін айта келіп, оған қол жеткізу үшін ерінбей – жалықпай еңбектенудің керектігін түсіндіреді. [2, б. 4]

Қазіргі таңда мектептегі жаңартылған оқу бағдарламасы қалай жасалады, кімдердің еңбектерін басшылыққа алады? Осы мәселе бойынша қарастырған кезде, алысқа ұзамай 2020–2021 оқу жылындағы әдістемелік нұсқау хатқа зер салайықшы: «Жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы ұлттық және халықаралық тәжірибелердің ең үздік үлгілерін басшылыққа алып жасалған. Дәл бүгінгі таңда жаһандану дәуірінің ұлттық құндылықтарға төндіріп тұрған қаупі үнемі қаперде болуы ескеріліп, бүкіл ұлттық құндылықтардың ұйытқысы қазақ тілін оқытуда басшылыққа алынған тенденциялар, оларды жүзеге асыру жолдары мен тірек қағидалары мыналар:

1) қазақ тілін оқытуды мемлекеттің даму стратегиясымен бірлікте қарау;

2) тілді оқытуды белгілі бір пәндік дағдыларға емес, білім алушының тұлғалық қабілеттерін дамытуға бағыттау;

3) тілдік білім мен біліктерді XXI ғасыр адамының бойында сөйлеу мәдениетін, ойлау мәдениетін және адамгершілік мәдениетті қатар дамытуға, қарым – қатынас мәдениетін бейімдеп, құзіреттіліктер қалыптастыруға бұру;

4) тілді ұлт болашағының мәдени иммунитетін қалыптастырудың тетігі ретінде оқыту. Тілге деген жауапкершілік пен патриотизмді тәрбиелеуге жаңа прагматикалық көзқарас тұрғысынан келу, тілді оқытудың құндылықтық бағдарын сабақ барысында күшейту». [3; б. 108–109]

Осы арада оқу мақсаты туралы шағын ғана ақпарат бере кетсек. Оқу мақсаты – оқу бағдарламасына сәйкес пән бойынша оқу курсы аралығында білу, түсіну және дағды жетістіктеріне қатысты күтілетін нәтижелерді қалыптастыратын тұжырым. Оқу мақсаты – оқушы бойында үлкен өмірге қажетті болып табылатын дағдылар мен құндылықтардың жиынтығын талап ететін бағдарламаның бірден – бір негізгі бөлігі. Оқу мақсаты да пәннің оқытылу ерекшелігіне орай оқушы бойына қажетті болып табылатын дағдыларға да айрықша бөлінетін болып келетін топтастырылған спиральді жүйе екендігін де ескерген жөн. Мысалы, мемлекеттік тілде оқытылатын білім беру ұйымдарында оқу мақсаты күрделі келетін пәндердің бірі – қазақ тілі мен қазақ әдебиеті. Оқу мақсатының жүйесі бөлім бойынша әр сыныпқа жүйелі, сындарлы, өсім түрінде әр сыныпқа бөлек белгіленген. Әр сыныптағы білім алушылардың жас ерекшеліктерінің ескерілуімен дағды бойынша оқу мақсатының мазмұны да өзгеріп отырады.

Ал енді осы арада қазіргі жаңартылған оқу бағдарламасына Ыбырай мұрасын қалай қолданамыз деген сауал туындайды. Қазіргі қазақ тілі мен қазақ әдебиетінің негізгі мақсаты, міндеттері қандай? 2022–2023 жылғы әдістемелік нұсқау хатты бұл туралы не делінген? «Жалпы орта білім беретін мектептерде «Қазақ тілі» пәнін оқытудың мақсаты – ана тілін қадірлейтін, қоғамдық мәнін түсінетін тұлға қалыптастыру, сондай – ақ қазақ әдеби тілі нормаларын сақтап, дұрыс қолдана білуге, еркін сөйлесуге және сауатты жазуға үйрету. «Қазақ әдебиеті» пәнін оқытудың мақсаты – оқушылардың бойында гуманистік, адамгершілік – эстетикалық, ұлттық құндылықтарды тәрбиелеу; ұлттық әдеби туындылармен қатар әлем әдебиеті туындыларымен таныстыру; көркем шығарманы тануда қажетті біліммен қаруландыра отырып, шығарманы мазмұн мен түр бірлігінде көркемдік тұтастық пен көркемдік бейнені талдау, жинақтай білу, шығарма идеясын, жазушы ұстанымын бағалай білу дағдыларын қалыптастыру». [4, б. 110] Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті алға қойған мақсаттарына қалай жетеді? Әрине, ұлы тұлғалардың шығармаларын, оның ішіне Ыбырай Алтынсаринде кіреді, оқыту арқылы. Сол себепті жаңартылған оқу бағдарламасының талаптарына ұлт ұстазының мұрасы сайма – сай келіп тұр.

Мәселен, 5–сыныптың қазақ әдебиетінің оқу бағдарламасына Ыбырай Алтынсариннің шығармалары енген. Атап айтар болсақ, «Атымтай Жомарт», «Қыпшақ Сейітқұл», «Дүние қалай етсең табылады» деген әңгімелері. Бас – аяғы 10 сағат берілген. Ал, оқу мақсаттарына 5.1.2.1 әдеби шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтау; 5.1.1.1 әдеби шығарманың жанрына қарай фабуласы мен сюжеттік дамуын сипаттау деген оқу мақсаттары берілген. Енді осы шығарманың мазмұнын ашу үшін сұрақтар қойған жөн және кейіпкерлер іс – әрекетін талдау қажет. Кейіпкер образы арқылы салыстыра суреттей алады. Сондай – ақ ұлт ұстазының туындыларын оқыту арқылы оқушылардың оқуға деген ықыласын, шығармашылық қырын, адами қасиеттерін дамытумен бірге, іскерлік қабілеттерін арттыруға мүмкіншілігі зор деуге болады.

Ыбырай Алтынсариннің өзге де шығармаларын мектеп оқулығына енгізсе құба – құп. Әрқайсысында тәрбиелік мәні зор тәлім алар оқиғалар бар. Оқушы тәрбиесінде Ыбырай шығармаларының алар орны ерекше. Өйткені ол өз заманының беталысын, бұлыңғыр болашағын дөп басып танып, көз жұма алмады, қазақ халқының өмір сүру салтын түбегейлі өзгертуде білім ғана емес еңбек пен отбасы тәрбиесін қатарласа жүргізу керектігіне баса назар аударғаны көрінеді. Шығармаларының түпнұсқасы қарапайым халықтың шынайы күнделікті өмірінен алынған. Қандй әңгімесінде болмасын қарапайым халық өкілдерінің адалдығы мен қайырылымдығы, еңбек сүйгіштігі, оқушыларды тәрбиелеудегі басты нысанасына айналды. Осы жағымды кейіпкерлерге қарама қарсы

жағымсыз кейіпкелерден жиренуді, жамандық атаулыдан аулақ болып өсуді жеткіншектердің санасына құйуға тырысты.

Мектептің оқу бағдарламасына енген кез келген шығармасын алсаңыз оқушының ой – санасын оятып туған елін сүюге, адамгершілікке, еңбексүйгіштікке, жақсы мінез – құлыққа тәрбиелеп, оларды жеке тұлға ретінде қалыптасуына үйретіп,өмір танырлайқтай ой тастайды. Бастауыш сынып оқулығына «Ананың сүюі» деген өлеңі бала жанын тебірентіп, ана қадірін аяққа бастырмауға үндейді. Ананы сыйлай білген оның қадыр – қасиетін түсінген бала, басқаның да қадыр – қасиетін өз ата – анасындай құрметтей алатын болып өседі деген тұжырымды білдіреді. Тәрбиенің қазіргі біз пайдаланып жүрген қай саласын да Ы.Алтынсарин еңбектерінен табуға болады. Біршама әңгімелерінде еңбекті жағаша құру,базарға бейімдеу, оның құндылығын арттыруды көздейді. «Білгеннің пайдасы» деген әңгімесінде бір бала шеге істеу кәсібін үйреніп, шаруасын жаңаша құрады. Ыбырайдың этика, мінез – құлық, әдептілік, достық идеясына байланысты әңгімелері де көп. Мысалы: «Қарға мен құрт» әңгімесінде нашарға, әлсізге қиянат жасамау идеясы айтылған. Мұндағы құрт – әрекетшіл, айлалы бейне. «Жаман жолдас», «Ақымақ дос» дейтін әңгімелерінде жалғандықты, олақтықты мінейді. Біраз әңгімелерінде отбасындағы достық, ата – ана мен бала арасындағы махабатты үндейді. Ыбырай оқулықтарына енгізілген «Ұят кімде болса, иман сонда болады», «Алтын алма, ақыл ал», «Өнерлі өлмес, өнерсіз күн көрмес», «Оқу түбі тоқу», «Қайырымсыз болса, ханнан без, өткілсіз болса судан без, асусыз болса таудан без, пайдасыз болса, байдан без, панасыз болса, сайдан без», «Жоқтық ұят емес, байлық мұрат емес», «Жүйрік атқа мінген, құдайды ұмытар» сияқты асыл сөздерінен бүгінгі жастардың ғибрат алары анық. Ыбырай шығармалары оқиға желісін шындық өмірден алады да өмірдің ұсақ – түйек бөлшегі болып көрінетін, басқа жұртқа елеусіз нәрселерді шығарманың арқауы етеді. Әңгімелері де, өлеңдері де ықшам, көлімі шағын аз сөзбен көп мағынаны білдіреді. Ыбырайдың жазушылық шеберлігі – қарапайым сөздермен өз ойын оқушыларына бейнелі, айқын, мәнері етіп жеткізуінде деуге болады. Ыбырай Алтынсарин: «Балаларға білім мен тәрбие беру ісінде маңызды рөл атқаратын мұғалім» деп баса талап қояды.

Мәселен, ағартушының «Мейірімді бала» әңгімесін алайық. Сейіт орам үстінде жүгіріп бара жатқанда, бір арбалы келіп, аңдаусыз соғып кетіп, аяғын сындырыпты. Ойбайлап жылап жатқан баланы көріп шошынғаннан шешесі есінен танып қалады. Мұны көрген Сейіт жылауын дереу тоқтатып, сынықшы аяғын орнына салып таңған кездің өзінде ер жігітше қық етпей шыдағанына таң қалған сынықшы: – аяғың ауырмай ма, қабағыңды да шытпайсың? – деп сұрайды. Сейіт, шешесі шығып кеткен соң, демін алып, сынықшыға сыбырлайды: – Ауырмақ түгіл жаным көзіме көрініп тұр, бірақ менің жанымның қиналғанын көрсе, әжем де қиналып, жүдемесін деп, шыдап жатырмын, – дейді.

Сейіт өз қатесін түсініп онсызда «Сенің табаныңа кірген тікен, менің маңдайыма кірсін» деп жүрген анасының жүрегін ауыртқысы келмей, неге болсада нар тәуекел деп шыдап бақты. Ішінен: «анашым сәл шыда өсуіме аз қалды» дегенді жан жүрегімен білдірді. Сейіттің бұл әрекетінен екі нәрсені аңғаруға болады: алғашқысы балалықпен қоштасып есейудің басы екендігі болса, ал соңғысы тоғыз ай, тоғыз күн тар құрсағында көтеріп өмір сыйлаған анасына деген айрықша құрметін көрсетеді. Ұстаз осы бір әңгімесінде ана мен баланың арасындағы адами қасиеттердің жоғарғы деңгейде дамығанын психологиялық тұрғыда әдемі жеткізгенін көреміз. [5, б. 48]

«Лұқпан әкім» әңгімесінде адамның ішкі дүние танымы, жан дүниесі туралы баяндайды. «Қашанда бір істі бастағыңыз келсе,ол іске әуелі ақылыңызды, содан соң көзіңізді жұмылдырыңыз, одан соң ақылыңыз дұрыстаса, көзіңіз көріп, жөнін тауып мақұл көрсе, тіліңіз бен қолыңызға сонда ерік беріңіз» деп, адамның ақыл – ой, парасаттылығына ішкі жан дүниесі түйсіну, көру, сезіну процестеріне жүгіну керектігін айтады.

Ы.Алтынсариннің адам бойында адамгершілік қасиетті жетілдіруге, әсіресе жомарттық, батырлық, ерлік, әділдік, қарапайымдылық, кішіпейілділік, адалдық, шыншылдық, ұяттылық, ар – намыс тағы басқа тақырыптарды қамтитың шығармаларының сюжеті мен кейіпкерлердің мінез – құлқы мен іс – әрекеттері оқырманына әсер етпей қоймайды. Тек бейтарап оқып қоймай, белсенді оқуды ұйымдастыру арқылы талқылаудан өткізу, зерттеушілік сұрақтар ұсыну немесе мәтіннің ішінен негізгі ойды тапқызып, талқылау маңызды. Мысалы, «Атымтай Жомарт» әңгімесіндегі кейіпкердің іс әрекеті арқылы жастарға әсер ету үшін бай бола тұра жасаған әрекеттерінің себептерін суреттейтін жолдарына назар аударту үшін әңгіме мәтініне назар аударту жөн. Ы.Алтынсариннің жас жеткіншектерді еңбекке шақыратын келесі бір шығармасы – «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» әңгімесі. Атасы он жасар баласына ең кішкентай жәндіктердің де өмір, тіршілік үшін тынымсыз таппай еңбек етіп жүргендерін көрсете келіп, оларды балаларға үлгі етеді: «Жұмыссыз жүрген бір жан жоқ. Сені де құдай тағала босқа жүруге жаратпаған, жұмыс жасауға әдеттену керек, – деген атасы баласын кішкентайынан еңбекке баули түседі. Өмірдің мәні еңбекте екенін кішкентай жәндіктердің іс – әрекеттері арқылы дәлелдей түседі, жай ғана сөзбен емес, олардың әрекеттерін мысалға ала отырып, нақтылай түседі. Ы.Алтынсариннің тағы бір тәлімі мол шығармасы – «Қанағат». Мұнда бір жұт (еврей) келіп Әзірет Әліден толық байлық қайтсе табылады деп сұрағанда: «Қанағат ете білсең. Қанша мал көп те болса, қанағаты жоқ кісі байлыққа жеттім деп тоймайды; қанша мал аз да болса барына қанағат ете білсе,

бұл адамның көңілі жайлы, тынышырақ болады, соның үшін байлық – қанағатта», – деген еді. Мұнда тек дүние байлығы туралы айтылып тұрған жоқ, кез келген жетістікке, табысқа жету үшін қолыңда барды қадірлеп, азға қанағат ете білу керек. Білім алуда да ізденісіңді дамытып, алғаныңды бойыңа сіңіріп, қорытып, өміріңе пайдалана білсең, үлкен ілім иесіне айналасың. Еңбекті сүю және қадірлеу – әңгімелерінің басты тақырыбы. Оны жазушы шағын әңгімелерінде үгіт, өсиет түрінде берсе, кей шығармаларында халықтың қоғамдық санасын тәрбиелейтін реалистік суреттер арқылы бейнелейді. Ақын шығармаларында адал еңбектің ғана қоғамды алға бастыратынына баса назар аударады. Ұлт ағартушысының шығармалары «елді ел, адамды адам ететін еңбек» деген тұжырымға негізделеді. Өмірдің барлық мәні де, байлығы да еңбек деген қорытынды шығаруға болады. Олай болса, жақсы өмір сүру үшін, еңбектену керек. Ізденіп, білім алу керек. Білім алу, оқу жолында мал аямау керек. Алған білімнің арқасында адал еңбектену қажет. Өйткені, әрқашан адал еңбекпен тапқан мал да, дәулет те тұрақты болмақ. Сонымен бірге адал еңбектенген адамның бойында мейірімділік, қамқорлық, адалдық, жауапкершілік секілді адамгершілік қасиеттердің қалыптасары анық.

Бұл әңгімелерінің барлығы да «Қазақ хрестоматиясына» орай жазылған. Осы еңбекке енген әңгімелердің барлығын өзі жазып шыққан болатын. Ы.Алтынсарин құрастырған алғашқы оқулық «Қазақ хрестоматиясы» белгілі орыс педагогтері К.Д.Ушинский мен И.И.Паульсонның хрестоматиясы үлгісінде жасалды. «Қазақ хрестоматиясы» төрт бөлімнен: I бөлім: өлеңдер мен балаларға арналған ұсақ әңгімелерден, ертегілерден; II бөлім: қарапайым адамдар туралы әңгімелерден; III бөлім: ауыз әдебиеті нұсқаларынан, түрлі өлең – жырлардан; IV бөлім: мақал – мәтел. «Қазақ хрестоматиясына» арналған сөз басында автор: «Ең алғашқы рет туып отырған еңбек болғандықтан, бұл хрестоматияның мүмкін кейбір кемшіліктері болар, бірақ ол дегенмен, ізсіз жоғалып кетпес, ең алғашқы рет оқыталайын деп отырған кітап ретінде көзделген мақсатқа дөп келер деген сеніммен өзімді – өзім жұбатып отырмын» [6, б. 3], – деп жазған еді. Ы.Алтынсарин өз шығармаларында адамның бойындағы ұлы қасиет – адамгершілік – рухани тәрбиенің маңыздылығын ең басты құндылық деп санады. Ыбырай әңгімелерінің құрылымы, мән – мағынасы, тәрбиелік мәні бала санасына ерекше әсер етіп, баланың қызығушылығын оятып, баланың бойына тереңінен тәрбие нәрін құйып, қоғамда адамгершілігі жоғары адамдар шығарады.

Сонымен Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық мұрасы кез келген оқу бағдарламасының талабына сай. Әрі айтқан ойлары бүгінгі таңда да өзекті. Ы.Алтынсариннің еңбегінің қысқаша тізбектесек: Түрлі салаларда оқу орындарының ашылуы, 4 екі сыныптық Орталық орыс – қазақ училищелері; Қолөнер училищесі; Қыздар училищесі; 5 болыстық мектеп; орыс ауылдарының балаларына арналған 2 мектеп; гимназияларда, университеттерде және т.б. білім алушылар үшін стипендиялар жүйесін құру. Бұл ағартушының мектеп ашу бойынша ғана атқарған жұмыстары.

Ыбырай Алтынсарин дұрыс оқыту мен жүйелі білім беру жолдарын, оқытудың тиімді әдіс – тәсілдерін тынбай зерттеді. Ы.Алтынсариннің ғылыми – әдістемелік тұжырымы бойынша, оқыту әдістері – бұл балаларды сабаққа, ғылымға, өздігінен білім алуға ынтасын арттырып, сезімін оятатын құрал. Ол бірнеше оқу құралдарын, соның ішінде, орыс тілін қазақтарға үйрету туралы бастауыш құрал кітабының, мектептерге арналған оқу жоспарының, оқу пәндері бағдарламаларының авторы. Осындай талапқа сай оқулықтар мен оқу құралдарын, тиісті құжаттарды мектеп ісінде ұтымды қолдануды ұйымдастыра білген алғашқы қазақ әдіскері. Бұл еңбектердің барлығында автордың дидактикаға байланысты ой – пікірлері мен тұжырым – түйіндері айтылған десек болады. Ы.Алтынсариннің ойынша, педагогикалық жұмыста мұғалімнің оқытудың ең жақсы тәсілдерін табу және балаларды дұрыс ұстау қабілеті. Үлгілі жолға қойылған, жақсы материалдық – техникалық базасы, сауатты оқулықтары, ақылға қонымды тәртібі бар жаңа типтегі мектеп оқушыларды тартуы, оларды мәдениетке, жұмысқа, ақыл – ой жұмысына дағдыландыруы, білімге деген қызығушылығын барынша арттыруы керек. Ол алған білім мен дағдыларды ресми білім тұрғысынан емес, олардың нақты пайдасын ескере отырып қарастырды. Ыбырай Алтынсариннің мұғалімнің міндеттері – қалай оқыту керек, оқушыларға қатысты – қалай үйрену керек деген нұсқаулары оның заманауи әдістеменің ережелерін жан – жақты терең білетіндігінің куәсі. Әр түрлі техникалар, ауызша әңгімелер, ойша және жазбаша жаттығулар туралы түсініктеме бере отырып, ол балалардың кез – келген жұмысы мағынасыз жаттауға нәтижесіз жұмсалмайтынын, оның мәні мен жүйесі болатынын жазды. Ол мұғалімдерге ақыл – ой әрекетінің қарапайымнан күрделіге қарай оқытылатын әр түрлі деңгейдегі жаттығуларын балалардың қызығушылығын (аң аулау мен тілегін) ынталандыратын оқыту әдістерін қолдануды ұсынды.

Қазақтың белгілі ғалымы Бүркіт Аяған өзінің бір мақаласында: «...Ыбырайдың барлық мұралары әлі жиналып біткен жоқ және өкінішке орай, бұл саладағы жұмыс белгілі бір жоспар бойынша жүргізілмей отыр. Ыбырай мұрасын жинап, зерттеумен айналысып жүрген жекелеген ғалымдар бола тұрса да, олардың басын қосып бір бағытқа нұсқаушы ғылыми орталық жоқ деуге болады [7, б. 82]», – деп жазған болатын. Демек әлі де болса ұлы ағартушының мұрасы түгенделді деп айта алмаймыз.

Еліміздегі білім беру, оқыту мәселелерінің негізін салушы, халықтық білім беру жүйесін ұйымдастырушы, аудармашы, этнограф, аудармашы, ағартушы Ыбырай Алтынсарин екі түрлі

мәселені өзінің нақты мақсаты етіп қойды: біріншісі – мектеп ашу, бала оқыту, тәрбиелеу; екіншісі – халықтың ой – санасын, бағытын, көзқарасын жаңалыққа қарай бейімдеу тәрбиелік істері. Осы екі мақсатты орындау барысында сол заманның талай қиыншылықтарына мойымай, болашаққа деген зор сеніммен алған жолдан таймады. Ыбырай Алтынсарин өмірін қазақ жастарын өнер – білім, оқуға үндеумен, үгіттеумен қатар, адамгершілікке, достыққа, еңбекке баулуға тәрбиеледі. Оның қазақ халқының қоғамдық дамуға қабілеттілігі туралы да лайықты қорытынды жасай алуы ұлттық ерекшелігімізді терең тани білуінің нәтижесі. Ыбырайдың хаттарымен, мақалаларымен, көркем шығармаларымен тұтас танысқанда, оның сол тұстағы қазақ қоғамының экономикалық және рухани мәселелеріне байланысты көптеген жағдайларды дұрыс танып түсіне білгеніне көз жеткізе аламыз.

Қорыта айтар болсақ, ұлы тұлғаның педагогикалық ойлары әлі де өміршең. Мәселен, «Мұғалім балалармен істес болады: егер олар бір нәрсені түсінбесе, онда мұғалім шәкірттерді кінәламай, олардың көкейіне қондыра алмағаны үшін өзін – өзі кіналауға тиіс» деп айтқан екен. Яғни, креативті, жаңашыл мұғалім сабақты өзі өткізіп, алайда баланың бойына білім дарыта алмаса, әуелі өзін кінәлауы қажет. Ең бірінші оқушының надан болуына мұғалім кінәлі болмақ. Және мектеп алдындағы міндеттерді мұғалім шешуі керек. Оны тек кәсіби маманға шеше алады. Және тағы бір ойы, «халық мектептері үшін ең керектісі оқушы. Тамаша жақсы педагогика құралдары да, ең жақсы өкімет бұйрықтарды да, әбден мұқият түрде жүргізілген инспектор бақылауы да оқушыларға тең келе алмайды. Сондықтан да мен оқытушыны дүниедегі заттың бәрінен де қымбат көремін» деген екен. Мұғалімнің мәртебесін көтерген қоғамның қазіргі ойын ағартушы әлденеше жыл бұрын айтқан еді. Сөзіміздің соңын Ыбырайдың сөзімен қорытындылар болсақ, «мектеп қазақтарға білім берудің басты құралы.... Біздің барлық үмітіміз, қазақ халқының келешегі осы, тек осы мектептерде». Үмітті ақтап, келешектің даңғыл жолын бастау – барша қазақ мұғалімінің міндеті.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин Ы. Таңдамалы шығармалары (құрастырған Б.С.Сүлейменов). Алматы, 1955 ж.
2. Ы. Алтынсарин «Екі томдық шығармалар жинағы». Алматы, 2003 ж.
3. 2020–2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. Нұр–Сұлтан қ.: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020 ж. 422 б.
4. «2022–2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу – тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат. Нұр–Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2022 ж. 320 б.
5. Мұқатов Н. Көзі тірісінде «Қырғыз хрестоматиясы» кітабының екінші бөлімін жазған // Аңыз адам: Жұлдыздар отбасы. 2013 ж. № 17 (77). 48–50 б.
6. Алтынсарин Ы. «Қазақ хрестоматиясы». Алматы, 2003 ж.
7. Ы.Алтынсарин, Ш.Құдайбердіұлы / Бас ред. Б.Аяған. Алматы: «Қазақ энциклопедиясының» Бас редакциясы, 2007 ж. 632 б.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИННІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫ

Бисембаева Жанат Кумаровна
аға оқытушы, педагогика ғылымдарының магистрі
мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кафедрасы
Нурбаева Коркем Ермековна
Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі
білім беру бағдарламасының 4 курс студенті
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті
Қостанай қаласы, Қазақстан
E-mail: bisembaevaz@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада Ы.Алтынсариннің мектеп кітапханаларының негізін қалаушы ретінде белсенді әрекеттері, оның білім беру қызметіне қосқан зор үлесі қарастырылды. Оның мұғалімдердің рухани өсуіне деген күнделікті қамқорлығы олардың мәдени деңгейін көтеруге және әдістемелік дайындықты жақсартуға ықпал еткендігі.

***Түйінді сөздер**: педагог, мектеп, ағарту, кітапхана, әдебиет.*

Аннотация

В статье рассматривается активная деятельность Ы.Алтынсарина, как основателя школьных библиотек. Его огромный вклад в просветительскую деятельность. Его ежедневная забота о духовном росте учителей, способствующая повышению их культурного уровня и улучшению методической подготовки.

***Ключевые слова:** педагог,школа,просвещение, библиотека, литература.*

Abstract

The article deals with the active activity of the Company. Altynsarin, as the founder of school libraries. His great contribution to educational activities. His daily concern for the spiritual growth of teachers, contributing to the improvement of their cultural level and methodological training.

Key words: *teacher, school, education, library, literature.*

18 ғасырдағы ағартушылық идеялар әлемнің көптеген елдерінде рухани салада ең өзекті болды.Ағартушылар халық пен адам бостандығын қорғап, бейбіт өзгерістерге барлық үміт артты. Олар қазіргі әлеуметтік теңсіздік адамдардың ақылсыздығынан, надандығынан пайда болды деп сенді. Сондықтан ағартушылар халықты ағартуды өздерінің басты мақсаты деп жариялады. Өйткені, олардың пікірінше, олар өздерінің ақылсыздығымен қолданыстағы бұйрықтарды қабылдады.

Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының қоғамдық ойы, мәдениеті мен әдебиеті тарихында көрнекті педагог – жаңашыл және жаңа мектептердің ұйымдастырушысы, этнограф, фольклоршы, ақын, прозашы және аудармашы ретінде кеңінен танымал. Алтынсарин білімді табандылықпен игерді, сонымен бірге ол әрқашан қызығушылық танытқан туған халқының тарихын зерттеді. Мектепті бітіргеннен кейін Ыбырай Алтынсарин шамамен 3 жыл (185 жылдан 1860 жылға дейін) атасының жазушысы, содан кейін Орынбор басқармасында қызмет атқарды, олар оны орыс тілі мұғалімі етіп тағайындады және Орынбор бекінісінде (Торғай) қазақ балаларына арналған бастауыш мектеп ашуды тапсырды. Ағартушылық идеяларымен жігерленіп, ол ауылдарды аралап, халыққа зайырлы білімнің маңыздылығын түсіндіріп, қаражат бөлуге үгіттеді. Қазақ халқынан қаражат жинап, мектеп үй – жайын салуға кірісті. 1864 жылы 8 қаңтарда мектеп салтанатты түрде ашылды. «Мектептер – бұл қазақтардың білім алуының басты серіппелері, әсіресе оларға деген үміт, қазақ халқының болашағы», – деп жазды.. Өзінің ниетін жүзеге асыру үшін ол үлкен қиындықтарды жеңуге мәжбүр болды, өйткені ол «тегіс жерде» мектептер құруға мәжбүр болды. Бірақ ол таңдалған жолдың дұрыстығына деген сана мен білімге ашкөздікпен тартылған қазақ халқының қабілетіне деген сенім мен халық тарапынан кездескен жауаптылықтан шабыттанды. Ы.Алтынсариннің бастамасымен және оның тікелей қатысуымен Қазақстанда Халықтық зайырлы мектептер желісі құрылды.

Ағартушы жас ұрпақты діни мектептер мен медреселерде емес, мектептерде оқуға шақырады.

Кел, балалар, оқылық,
Оқығанды көңілге
Ықыласпен тоқылық.
Оқысаңыз, балалар,
Шамнан шырақ жағылар,
Тілегенің алдыңнан
Іздемей – ақ табылар.

Адамдар үшін, әсіресе балалар үшін өте қарапайым және түсінікті поэзиямен ағартушы зайырлы мектептерде білім алу, шынайы білім алу, оқушылардың басын қажетті схоластикалық мағынасыздықпен емес, өмірге пайдалы сабақтар беру идеясын олардың санасына жеткізуге тырысты. Надандық пен діни білім деп аталатын нәрсеге келетін болсақ, олар тоқыраудан, ортағасырлық артта қалудан және тіпті кері қозғалыстан басқа ештеңе бере алмайды.

Ы.Алтынсариннің мектептер құру жөніндегі жұмысын жергілікті басшылар жоғары бағалады. Орынбор бекінісінің бастығы Орынбор және Самара генерал – губернаторына мектептің ашылуы орандықтардың ерекше қуанышпен және ризашылықпен қарсы алғанын, училище өте жақсы және таза ұсталғанын, ал қырғыз тәрбиеленушілерінің жылдам жетістіктері қысқа уақыт ішінде Торғай мекемесі қысқа уақыт ішінде қажетті жеміс беріп, өзін ақтайды деген үміт білдіретінін айтты. Торғай облысы мектептерінің инспекторы лауазымына кіріп, Николаев, Торғай және Илецк уездерінде бір – бірден екі сыныпты орыс – қырғыз училищесін ашып, осы училищелерді оқушылар мен мұғалімдермен толықтырды. Алтынсарин осы мектептердің материалдық базасына ерекше мән берді.

Ыбырай Алтынсарин өзінің еңбектерінде ағартушылық идеяларын айқын көрсетті. Оның үстіне, ол іс жүзінде оларды жүзеге асыруға қатысты. Алтынсарин қазақ мектептерінде орыс тілін үйрену қажет деп санады. Мұның бәрі, оның пікірінше, қазақ оқырманын орыс кітабына жақындатады деген. Алтынсарин мектепте алған білімдерінің шамалы екенін жақсы түсінді, сондықтан өз білімін жетілдіруге шындап кірісті. Орыс тілінде кітаптар мен мақалаларды оқи отырып, ол мәтінмен мұқият және қажырлы жұмыс істеді, түсініксіз сөздердің сөздігін жүргізді. Осылайша, ол өзінің ой – өрісін кеңейте отырып, орыс тілін меңгеруде айтарлықтай жетістіктерге жетті. Жас Ыбырай әлем әдебиетінің ұлы классиктерінің шығармаларын өз бетінше оқыды. Алтынсарин атақты шығыстанушы Григорьевтің үйіне жиі барып тұратын, оның бай үй кітапханасынан көркем әдебиет, тарих және философия кітаптарын алып оқыды. [1, б. 359]

Алтынсариннің мектеп кітапханаларының негізін қалаушы ретіндегі белсенді қызметі педагогикалық жұмыспен қатар дамыды. 1881 жылы ол мектептерде алғашқы кітапханаларды ашты. Сондай – ақ оның есімімен Қазақстанда балалар кітапханаларының құрылуы да байланысты. Ол әсіресе училище және мектеп кітапханаларын жинауға және әр мектепке әдебиет жеткізуге көп күш жұмсады. Кітапханаларға арналған кітаптарды Ыбырай Алтынсарин Петербург, Мәскеу, Орынбор

және басқа қалалардың кітап сатушыларынан жазып алған. 1882 жылғы 15 қыркүйектегі Н.И.Ильминскийге жазған хатында ол былай деп жазды: «Торғай облысының училищелері жанында мен мұғалімдер мен оқушылар кітапханаларын құруға ниеттімін, бұған мен 700 рубльге дейін жинадым». Ыбырай Алтынсариннің кітапхананың ашылуы мен жасақталуы туралы түрлі рапорттары сақталған ағартушының ол туралы жасаған істері тұрақты болғанын атап өткен жөн. Мысалы, Орынбор қазақ мұғалімдер мектебінің жеке кітапханасы болған. Кітаптар екі топқа бөлінді: мұғалімдер мен оқушылар үшін. Олардың едәуір бөлігі ғылыми және әдістемелік құралдармен ұсынылды. [2, б. 45–48]

Алтынсарин өзінің ұстаздық қызметі жылдарында педагогикалық жаңалықтарды, халық үшін ғылыми – көпшілік әдебиетті тынымсыз қадағалап отырды, публицистикалық және педагогикалық журналдарды жазып алды. Оның жеке кітапханасында Н.А.Добролюбов, Н.Г.Чернышевский, А.И.Герцен сияқты орыс классиктерінің толық жинақтары, үздік педагогикалық еңбектері, сондай – ақ сол кездегі шетелдік авторлардың аудармалары болды. Әсіресе инспекторлық қызметтің басында алғашқы оқулықтарды сатып алу және жасау қажет болған кезде көп жұмыс болды. Ыбырай Алтынсарин орыс – қазақ мектептеріне оқулық ретінде пайдаланылған және мектеп кітапханаларының кітап қорының белсенді бөлігін құрағаң орыс ақын – ағартушыларының шығармаларын аударды. Бірнеше кітапхана қорында қазақ тілінде Л.Н.Толстойдың әңгімелері, И.А.Крыловтың ертегілері, В.И.Даль кітаптарынан аудармалар және басқа да бірқатар шығармалар болған.

Торғайдағы шөл далада К.Д.Ушинскийдің «Детский мир» кітабының бір данасын алып, Алтынсарин осы тамаша кітаптың мазмұнына таң қалды. Ол қазақ балаларына да ана тілінде кітап жазу туралы ой туады және күшейеді. Міне осылай, 1879 жылы Қазақстанның мектеп кітапханаларының қорына Ыбырай Алтынсариннің қазақ тіліндегі алғашқы кітабы «Қазақ хрестоматиясы» келіп түсті, ол оқу құралы ғана емес, жаппай оқуға арналған кітапқа да айналды. Ол екі мың данадан басылған. [3, б. 38]

Ыбырай Алтынсарин қандай әдеби жанр және қандай шығармалар қазақ оқырманының, ең алдымен жас оқырманның санасына жетеді деп ойлады, яғни оның жас ерекшеліктерін ескеруге тырысты. Хрестоматияны құрастырған кезде ол орыс тіліндегі сол кездегі ең жақсы оқу кітаптарын шебер және үлкен педагогикалық шеберлікпен таңдап алды, жас балалардың мүдделерін мүмкіндігінше қанағаттандыруға және олардағы адамгершілік қасиеттердің дамуына әсер етуге тырысты. Материалдарды таңдауда оның негізгі принциптері ұлт, гуманизм, демократия және Отанға деген сүйіспеншілік идеялары болды.

Ыбырай Алтынсарин қазақ мектебіне орыс оқу әдебиетіндегі ең жақсысын енгізді. Ол мұғалімдерге тарих, география, жаратылыстану және балаларды оқытуға қажетті басқа да пәндер бойынша оқулықтарды мұқият іріктеуді ұсынды. Мектептердегі сыныптан тыс оқуға арналған ұсыныс тізімдеріне тарих, география, физика, химия, жаратылыстану ғылымдары бойынша танымал ғылыми кітаптар кірді. [4, б. 140]

Ыбырай Алтынсариннің назарында мектеп және мұғалімдер кітапханаларының ағартушылық міндеттері тұрды. Оның ойынша, олар халық арасында шынайы мәдениет ошағына айналуы тиіс, сондықтан олардың қорларын барынша кеңінен пайдалану, кітапханаларды жалпыға қолжетімді мекемелерге айналдыру қажет. Алтынсариннің пікірінше, мектептердегі кітапханалардың мақсаты тек оқушылар мен мұғалімдердің кітапты пайдалануы ғана емес, сонымен қатар курсты бітірген сауатты адамдардың да далада пайдалы кітаптарды алуға және әрі қарай білім алуға мүмкіндік беретін орындары болуы. Ол өзі кітапханаларды кітаптармен және оқу құралдарымен қамтамасыз етті. [5, б. 204]

Ыбырай Алтынсарин мұғалімдердің рухани өсуіне күнделікті қамқорлық көрсетіп, олардың мәдени деңгейін арттыруға және әдістемелік дайындығын жақсартуға ықпал етті. Ол мұғалімдердің әдістемелік әдебиеттер мен педагогикалық журналдарды қолдануы міндетті деп санады және сол мақсатта олар үшін ірі ғалымдар мен көрнекті мұғалімдердің шығармаларын мұқият зерттеп, шолуларымен қамтамасыз етті. Мысалы, Гурьев облысының мұғалімдеріне «Отбасы және мектеп», «Халық мектебі» журналдары жазылды. Мектеп кітапханалары үшін Бобровскийдің «Педагогика», «Халық әдебиетіне жүйелі шолу», Коменскийдің «Ұлы дидактикасы», Бунаковтың «Ана тілі», Корфтың «Біздің досымыз», Реклюдің «Жер және мұхит» сияқты кітаптары сатып алынды. 1880–1883 жылдары орыс – қазақ мектептерінде Бунаковтың оқулықтары – Әліппе және «мектепте және үйде» оқуға арналған кітап ең сәтті қолданды. «Мен Орталық училищелердің кітапханаларын жалпы байытудың тәсілдерін іздестіруді тоқтатпаймын және ерте ме, кеш пе, қазақ халқының сауатты бөлігінің оқумен және өзін – өзі оқытумен айналысу қажеттілігін аз ба көп пе қанағаттандыра алатындай, оларды жақсы сатыға қоямын деп үміттенемін», – деп жазды Алтынсарин өз хаттарының бірінде. [6, б.148]

И.Алтынсарин 19 ғасырдың екінші жартысында Қазақстанның білім беру жүйесінің қалыптасуы мен дамуына зор үлес қосты. Оқу орындарының әртүрлі түрлерін ашумен қатар, ол педагог кадрларды даярлауға, оқу процесінің әдістемелік жабдықталуына көп көңіл бөлді, ол қазақ мектебінде орыс тілін оқытудың негізгі принциптерін әзірледі, оқу – тәрбие процесінде өскелең ұрпақты адамгершілік, еңбек, эстетикалық тәрбиелеудің озық әдістері мен құралдары белсенді қолданылды.

Сонымен қатар, Ыбырай Алтынсарин мектептер мен кітапханаларды қазақ халқының мәдениеті мен ағартуының ошағына айналдыруға ұмтылды. Оның басшылығымен оған бағынышты оқу орындарында оқу – тәрбие жұмысында кітапхана қорларын пайдалану бойынша жақсы дәстүрлер қалыптасты.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин И. Собр. 3 томдық шығарма: Т. 1. Алма–Ата, 1975 ж. 359 б.
2. В.Измаилов Халық педагогикасы: Орта Азия және Қазақстан халықтарының педагогикалық көзқарастары М., 1991 .
3. Жұмабаев М. Педагогика. Алматы, 1992 ж.
4. Галиев В.З. Қазақстандағы Кітапхана ісі: XIX ғасырдың екінші жартысы XX ғасырдың басы. Алматы: [Қазақстан Ұлттық кітапханасы], 1988 ж. 140 б.
5. Жұмағұлов Қ.Т. Ыбырай Алтынсарин және қазақ халқының мәдениетін дамыту. Алма–Ата. 1984. 204 б.
6. Ситдыков А.С. Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметі. Алматы: Мектеп, 1968 ж. 148 б.

ӘӨЖ 37.01

БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДАҒЫ СПАНДИЯР КӨБЕЕВ МҰРАЛАРЫНЫҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ СИПАТЫ

Булекбаева Жумаш Советовна
педагог – зерттеуші
қазақ тілі және әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі басқармасының
«Ы.Алтынсарин атындағы мамандандырылған
мектеп – гимназия – интернаты» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: bulekbaeva69@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада жас ұрпақты тәрбиелеуде Спандияр Көбеевтің ағартушылық мұрасының рөлі ашылады. Ыбырай Алтынсариннің ізін жалғастырушы Спадияр Көбеевтің еңбектеріне талдау жасай отырып, тәрбиелік сипаты мысалдармен озық педагогикалық жаңашыл ретінде баяндалады.

***Түйінді сөздер**: білім беру, Спандияр Көбеев, педагогика, мұра.*

Аннотация

В статье Жумаш Булекбаевой расскрывается роль наследия казахстанского просветителя Спандияра Кубеева в воспитании подростающего поколения. В исследовании отмечается воспитательный характер, передовые технологий, новаторский характер работ Спандияра Кубеева, который был настоящим приемником Ибрая Алтынсарина.

***Ключевые слова:образование**, Спандияр Кобеев, педагогика, наследие.*

Abstract

Zhumash Bulekbayeva – The article reveals the role of Spandiyar Kobeev's educational heritage in the education of the young generation.Analyzimg the works of Spandiyar Kobeev,who followed in the footsteps of Ibray Altynsarin,the educational character is described as an advanced pedagogical approach with examples.

***Key words:** education,Spandiyar Kobeev, pedagogy, heritage.*

Тәуелсіз Қазақстан қазіргі кезде әлем қауымдастығынан өзінің дамуы мен қалыптасу тенденциясына сәйкес орын алуға ұмтылуда. Өткенді зерделеу, ұлы тұлғалардың мұраларын саралау, дүниетанымын зерттеу, көзқарастарына баға беру бүгінгі білім мен ғылым алдындағы жауапты міндеттердің бірі болып табылады.

Әр заман, тарихи әр кезең, әлеуметтік құбылыстар өзінің дарынды өкілдерін дүниеге әкеледі. Өркениетімізге рухани мұра қалдырған қазақ ағартушыларының бірі – С.Көбеев.

Спандияр Көбеев ағартушылық қызметі жайында бірқатар зерттеу мақалалар, еңбектер басылып шыққан. Атап айтқанда, жазушының әдебиеттік еңбегі мен шығармалары жөнінде М.Әуезовтің «Орыс реализмінің дәстүрі мен қазақ әдебиеті», С.Мұқановтың «Жазушы педагог» деген мақалаларында, Б.Шалбаевтың «Қазақтың алғашқы романы» деген мақаласы мен «Қазақтың революциядан бұрынғы прозасы мен романының тарихы» деген кітапшасында, С.Қирабаевтің «Қазақтың тұңғыш романы» деген мақаласы мен «С.Көбеевтің жазушылық қызметі» (қолжазба) деген диссертациясында, Көбеевтің өзінің «Орындалған роман» атты шығармасында, орта мектеп оқу кітаптарында айтылған. Спандияр Көбеев – 1903 жылдан бастап өзінің барлық саналы ғұмырын,

күшін, білімін халық ағарту ісіне, оқытушылық жұмысқа арнаған білікті де білгір педагог. Мәлік Ғабдуллин ағартушы жайында мақаласында «1950 жылы «Орындалған арман» деген атпен мемуарлық көлемді шығармасын жазып, баспаға берді. Қазір «Педагогика мәселелері» деген педагогикалық еңбек жазып жүр. Біз бұдан Спандияр Көбеевтің оқытушылық саласымен белсенді шұғылданған жан болғанын аңғарамыз. [1, б. 253]

Спандиярдың жазушылық өнегесінде Ыбырай Алтынсарин тәрбиесі айрықша сезіледі. Ол да, оның замандасы, ақын және аудармашы Бекет Өтетілеуов те Ыбырай мектебінің түлектері еді. Олар алған білімін жас ұрпақты тәрбиелеуге жұмсаған ұстаздар болды да, осы жолда ағарту ісіне көркем әдебиетті пайдалана білді. Өздері шығармалар жазды, орыс және әлем әдебиеті үлгілерін қазақшаға аударды. Ыбырай үлгісімен оқу құралдарын жазды. Мұның бәрі үлкен әдебиетке баратын жол еді. Және ол әдебиеттің ағартушылық бағытын тереңдете ұстанған жалпы әдеби дамудың бір саласын құрады.

Оқушыға білім беру мен тәрбиелеу – бір – бірінен айырғысыз құбылыстар. Тәрбие сабақ барысында ғана емес, сабақтан тыс кезде де жүргізіліп жататын үдерістер.

Спандияр Көбеев мұғалім мектептің тұлғасы, әрі тәрбиеші, балалардың ой – санасының дұрыс қалыптасуын, мінез – құлқының жақсы болып өсуін, мәдениетті, әдепті, сыпайы болуын, сол сияқты баланың дене тәрбиесіне көңіл бөлуін оның бүкіл халық алдында, Отан алдында жауапты екенін ескертеді. «Балалардың тәрбиелі болып өсуі, – дейді Көбеев, – ең алдымен үйдегі тәрбиеге, ата – ана тәрбиесіне, өнегесіне байланысты болса, мектеп жасына толғаннан кейін баланың жасы тәрбиені керек ететін шағы – оның бала уақыты, ересек кезі. Ал бұл кезде ол көбінде мектепте болады. Ол мектепте болған кезде оны тәрбиелеуші – мұғалім».

Мұғалімнің берген ақылы – әрбір жанның өміріне дұрыс жол сілтер шамшырағы. Ұлы ой иелері де, қоғам қайраткерлері де, жүрегінде арман оты алаулаған жеткіншектер де аяулы ұстаздарға әр кез қарыздар. «Қыран түлегіне қайтпас қанат сыйлайды, ұстаз шәкіртіне талмас талап сыйлайды» демекші, әрбір ұстаз қай кезде де мектептің жүрегі, қоғамның тірегі болмақ. Қоғам тұлғаны қаншалықты дәрежеде жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамыта біледі.

С.Көбеевтің өз заманында барша қазақ баласының сауатын ашуға мақсатталған қызметтері, кейінгі ұрпақтарға аманат еткен мұралары білім беру саласында қашан да болса өзектілігін жоғалтпайды.

Ол ақын, ойшыл, нағыз ұстаз және өз халқының патриоты ретінде тәрбиелік идеяларды айтып қана қоймай, оларды іс жүзінде табанды еңбекқорлықпен жүзеге асыра білді.

Спандияр Көбеевтің тек оқу – ағарту майданында ғана емес, сонымен қатар қазақ әдебиетінің тарихында да елеулі орын алады. Оның ағартушылық, педагогтік және жазушылық қызметі өзі өмір сүрген заманның талабынан туды, халықтың рухани тілегіне жауап берді.

С.Көбеев қазақ ауылындағы надандық, өзге де керағар мінез – құлықты сынау, шенеу, әшкерелеу мақсатында Крылов мысалдарын аударған. Спандияр Көбеевтің ағартушылық, аудармашылық қызметі де осы негізде туды. Оның Крылов мысалдарын көбірек аударып, бұрынғы аударылғандарын қайта қарап, бөлек кітап етіп бастырып шығаруға талаптануы – 1908–1909 жылдары басталған еді. 1910 жылы бұл аудармалар «Үлгілі тәржімә» деген атпен Қазанда ағайынды Каримовтардың баспасында басылды. [1, б. 46] «Үлгілі тәржімаға» кірген» Спандияр жасаған 44 аударма және автордың «Мекен» атты бір өлеңі енген. Біздің байқауымызша, «Үлгілі тәржімаға» Крыловтан аударған 37 мысал, қалған 7 мысал сол кездегі оқу құралдарына көбірек пайдаланылып жүрген көп авторға ортақ мысалдар. Олар Ушинскийдің де, Л.Толстойдың да, Ыбырай Алтынсариннің де хрестоматиясында да ұшырасады. Дәлме – дәл аударма жасауды Спандияр алдына мақсат етіп қойған емес. Сондықтан оның көп шығармалары Крылов оригиналдарымен сайма – сай келе бермейді. Мысалы, «Қасқыр мен тырна» оригиналында 20 жол болса, аудармада одан екі есе артық, 54 жол. «Қарашекпен мен жыланда» 19, аудармада 46, «Арыстан мен тышқан» оргиналында 33, аудармада 72 жол.

Спандияр Көбеевтің аудармалары – түпнұсқадан ерекшеленіп, өзгеше өң мен бояу арқылы жаңа бір өнер туындысы деңгейіне дейін көтерілген көркем туындылар.

С.Көбеевтің Крылов мысалдарын ағартушылық мақсатқа пайдаланбақ болғанын кез – келген мысалды оқи отырып, анық аңғаруға болады. Автордың позициясы айқын және көпшілік оқырман қауымына бірден түсінікті. Өзі оқытушы, ағартушы Спандияр оқушыларына өз ойын тік, ашық айта отырады. Өзінің шығармаларынан үлгі ал деп нұсқайды оқушыға. Осы принципті Спандияр Көбеев өзі жасаған аудармаларында берік ұстанады.

«Бай болсаң, дәулетіңді көңіліңе алма,
Көршіге сенімсіздік қып қысым салма,
Мықтылықты күшің болса, орнымен қыл,
Бәрін де беретұғын жалғыз Алла,
Үлкен болсаң, кішіні кемсінбей жүр.
Неге десең, ие ғой о да жанға...»

Крыловтың «Емен ағашы мен тал шыбық» атты мысалының аудармасын С.Көбеев осы сөздермен бастайды. Аудармашы автор халқына ақыл, өсиет сөздерін айтып алады да, «Емен мен шілік» әңгімесін соған мысал есебінде көрсетеді. «Бай болсаң дәулетіңе сеніп, көршіңе қысым жасам, үлкен болсаң, кішіні кемсінбе, кішіні кемсінген емен дауылда түбірімен қопарылып құлайды да, шілікке ештеңе де болған жоқ» деп түйіндейді автор.

Бейсенбай Кенжебаев та өз зерттеуінде автордың сұлу сөзден гөрі ағартушылыққа, ақыл – өсиетке бағытталған шығармаларына талдау жасай келе: «Спандияр, ақын емес еді. Сондықтан ол Крыловтың мысалдарын, Абай сияқты, зор ақындық талантпен, шабытпен асқан шеберлікпен аудара алған жоқ, тек қара сөзбен, кейде еркін, кейде дәлме – дәл етіп аударып, көбінесе олардың мағынасын ғана беріп отырды. Онысы жатық, қарапайым өлең болып шыққан». [3, б. 277]

Мұны Спандияр аударған аударған мысал өлеңдерінен айқын көруге болады. Мысалы, ол «Разборчивая невеста» деген мысалды «Күйеу таңдаған сұлу қыз», «Листы и корни» деген мысалды «Ағаштың тамырлары мен жапырақтары», «Крестьянин и смерть» деген өлеңді «Шал мен өлім», «Лисица и виноград» дегенді «Түлкі мен жүзім жемісі» деп аударған. Спандир Көбеев өзінің «Үлгілі бала» атты оқу кітабы мектеп, оқытушы, оқушылар, адам өмірі, қоғамдық тұрмыс жөнінде түсінік беретін қысқа әңгіме, өлеңдерден бастаған. Кітаптың бұл жағының негізгі идеясы «Мектепке шақыру» деген орыс тілінен аударылған өлеңмен берілген. Ол өлең былай болып келеді:

Балалар, жиналыңыз мектепке ерте,
Мәз болмай деген сөзге мырза, ерке.
Бұл кезде өнерлі адам өрге шықты,
Зат емес надан кісі алар текке.

Жазушы орыс тіліндегі бір әңгіменің желісін бойынша «Қайыршы» деген өлең жазып, оны оқу кітабына енгізген.

Қайыршы бір мүсәпір білуші ем шал,
Үрерге ит, тігерге тұяқ болмаған мал.
Ертеден кешке дейін қайыр сұрап,
Жүруші ед көрінгенге атып амал.
Әркімнен бұл қалыппен жинағанын,
Жақсының Құдай үшін сыйлағанын.
Қарып – ғасыр, ақсақ,соқыр, нашарларға
Өзінен таратушы ед ылғи әман.

Сондай – ақ, «Қасқыр мен тырна» атты мысалдың аудармасының басындағы 20 жолдай өлеңде де аудармашы уақиғада өз көзқарасын баяндайды:

Мысалы, бір қасқыр мен бір тырнадан,
Жарар еді ғибрат алса бүкіл адам.

Спандияр Көбеевтің оқу кітабы асқан педагогтік шеберлікпен жасалған. Оның кітабындағы әрбір әңгіме мен ертек, мысал мен өлең оқушыға өмірдің барлық саласынан түсінік, білім береді, осы арқылы мәдениетке, өнер – білімге, адамгершілікке шақырады: еңбекке, іскерлікке, қайырымдылыққа, әділдікке үйретеді.

Спандияр жастарға заманауи білім беріп, мәдениет пен өркениет көшіне ілесуге шақырды және сол жолда аянбай жұмыс атқарды.

Қорыта келгенде, айтарымыз ұстаздың шығармашылығынан қазақ жастарын қайткен күнде де біліммен сусындатып, құштарлығын арттырып, еңбекке баулу мақсаты тұрғанын көреміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. М. Ғабдуллин, он бір томдық шығармалар жинағы VII том
2. Қирабаев С. Спандияр Көбеев, Алматы.1958 ж; Қазақтың мемлекеттік көркем баспасы
3. Кенжебаев Б., Ояну дәуірінің әдебиеті (Қазақ халқының XX ғасыр басындағы демократ жазушылары) 2–том, Алматы, 2008 ж. «Ел – шежіре» баспасы

УДК 37.01

АКТУАЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВОЗЗРЕНИЙ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОСТИ

Григорьева Ольга Юрьевна
учитель начальных классов
КГУ «Гимназия им. А.М.Горького отдела образования города Костаная» Управления образования акимата Костанайской области», г. Костанай, Казахстан
E – mail: olaola06@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Цель данной статьи – проведение параллелей между педагогическими взглядами Ыбрая Алтынсарина и концепцией обновленного содержания образования в Республике Казахстан. Автор доказывает, что идеи Алтынсарина нашли полное отражение в современном образовательном пространстве. Актуальность статьи состоит в том, педагоги, реализующие обновленную программу содержания школьных предметов, с опорой на опыт великого просветителя Ыбрая, смогут более эффективно добиваться поставленных целей, способствовать возрождению культурного наследия прошлого.

***Ключевые слова**: параллели, идеи Ыбрая, обновленное содержание образования, опыт, культурное наследие.*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты. Бұл мақаланың мақсаты – Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық көзқарастары мен Қазақстан Республикасындағы жаңартылған білім беру мазмұны тұжырымдамасы арасында параллельдер өткізу. Осы мақалада автор Алтынсарин идеяларының қазіргі білім кеңістігінде толық көрініс тапқанын дәлелдейді. Мақаланың өзектілігі – ұлы ағартушы Ыбырайдың тәжірибесіне сүйене отырып, мектептегі пәндер бойынша жаңартылған бағдарламасын жүзеге асырған ұстаздар алдына қойған мақсатына тиімдірек жетіп, өткеннің мәдени мұрасын жаңғыруына өз үлесін қоса алады.

***Түйінді сөздер**: параллельдер, Ыбырайдың идеялары, жаңартылған білім мазмұны, тәжірибе, мәдени мұра.*

Abstract

Relevance and goal.The main aim of this article is to draw parallels between the pedagogical views of Ybrai Altynsarin and the concept of the updated content of education in the Republic of Kazakhstan. The author proves that ideas of Ybrai Altynsarin found out full reflection in modern educational area. The relevance is shown in work of teachers who realize the updated content of school subjects using an experience of great educator. Teachers will achieve the goals more effective and contribute to the revival of the cultural heritage of the past.

***Key words:** parallels, ideas of Ybrai Altynsarin, updated content of education, experience, cultural heritage.*

Какие существуют критерии для определения талантливой и великой исторической личности? Когда её идеи и философские размышления претерпевают испытание временем. Если через десятки и сотни лет система убеждений и принципов известного человека отвечает современным реалиям, обладает актуальностью, тогда этот человек – уникален и талантлив. Он смог «увидеть» будущее, понять устройство мира. Таким человеком был Ибрай Алтынсарин.

Рассмотрим, как реализуются педагогические идеи Ибрая Алтынсарина в условиях обновленного содержания образования.

Во главу обновленной программы образования ставится стремление к получению знаний. Выпускник казахстанской школы должен соответствовать задачам развития государства и быть конкурентоспособным в непрерывно меняющемся современном мире.

Ыбрай Алтынсарин также связывал прогрессивное развитие казахского народа с внедрением просвещения, посредством которого он стремился пробудить национальное сознание. Он был убеждён, что просвещение – это консолидирующая сила народа в борьбе с самодержавием, бесправием и произволом. В своем поэтическом творчестве Алтынсарин прежде всего пропагандировал значение народного образования, обращался к молодежи с призывом приобретать знания. Веками кочевник считал, что все его богатство – скот. Но гораздо прочнее другое, истинное богатство — знания. В этом и стремится Алтынсарин убедить молодежь. Только знания могут сделать человека всемогущим, счастливым.

Стада – богатство степное
Сметает суровый джут.
Богатство учёных – иное
Растущее, вечно живое
Вьюги не заметут…
Мать и отец постареют,

А в старости, может быть,
Придёт к ним внезапно бедность…
Как им её пережить?
Тогда – то учение ваше
Даст им желанный покой.
Вы бедность от них отведёте
Уверенною рукой. [1]

Образование Алтынсарин рассматривал не как самоцель, а как средство и как оружие, необходимое для молодежи в активной борьбе за преобразование социальной среды.

Главной целью обновленного содержания Республики Казахстан выступает совершенствование педагогического мастерства учителей. Современные педагоги ежегодно проходят курсы повышения квалификации, участвуют в конкурсах республиканского и международного уровня, обмениваются опытом на семинарах и конференциях.

И Ибрай Алтынсарин тоже неоднократно указывал на необходимость для педагога самообразования: «Знания – это ценный духовный капитал...». Ы.Алтынсарин утверждал, что профессия педагога – одна из самых замечательных, но в то же время – одна из самых трудных. Настоящий педагог – это учитель и воспитатель в одном лице. Учителю в школьном деле просветитель отводил ведущую роль: «Для народных школ учителя составляют всё; с ними не могут сравниться ни прекраснейшие методические руководства, ни благодетельнейшие правительственные распоряжения, ни тщательный инспекторский надзор…». [2]

Самое большое по объёму «Тридцать восьмое слово» Ибрая Алтынсарина посвящено воспитанию в детях благородных качеств, уважения к науке, желания постигать основы наук. «И если, постепенно привыкнув к учёбе, дети тянутся к ней уже по доброй воле, если у них появилась жажда познания, лишь в этом случае можно сказать, что они стали людьми».

И действительно, новая парадигма образования предполагает, что развитие казахстанских учащихся проходит путем внедрения активных форм обучения, в ходе которых самостоятельно развивают функциональную грамотность, старательно «добывают» знания, с огромным желанием учатся и творчески подходят к решению проблем.

Заслуга И.Алтынсарина заключается и в том, что им серьезно разрабатывались и проблемы содержания образования в различных типах учебных заведений. Составленная им «Киргизская хрестоматия» является замечательным памятником с историко – культурной точки зрения и по педагогическому достоинству. При составлении хрестоматии он умело и с большим педагогическим мастерством отобрал всё лучшее из учебных книг того времени. В подборе материалов он руководствовался идеями нравственности, гуманизма, демократизма и любви к Родине. «Стараюсь всеми силами, чтобы подействовать еще на их (учеников) нравственность, чтобы они впоследствии не были взяточниками. Посмейтесь надо мною, я иногда являюсь детям в пустое от занятий время официально муллой и рассказываю, что знаю, из духовной истории, прибавляя к тому и другие полезные, удобопонятные рассказы». [3]

В своих стихотворениях Ыбрай передаёт важнейшие нравственные истины о человеке и для человека:

Дурной человек не может
Хороший совет принять
Дурной человек лишь может
Мерзко и глупо болтать.
В неблаговидном поступке
Признаться не в силах он…[4]

И.Алтынсарин относит к отрицательным качествам человека такие, как хвастовство и нечестность. Рассказом «Кипчак Сейткул» он подчёркивает мысль о том, что добро, добытое насилием и грабежом, не идёт впрок.

Герои рассказов И.Алтынсарина – обладатели богатства, только делая добро людям становятся нравственно возвышенными, добродетельными.

И.Алтынсарин выдвигает щедрость, как одно из самых ценных качеств человека. К щедрости он относит и старинный обычай казахов «жлу», когда люди оказывают искренне и безвозвратно помощь своим пострадавшим соплеменникам.

Эти принципы актуальны и в современной системе обновленного образования. Задача педагогов в ходе применения обновленной программы – привить учащимся основные человеческие нормы и морали, сформировать толерантность и уважение к другим культурам и точкам зрения, воспитать ответственного, здорового ребенка. Обновленное содержание образования РК твёрдо переплетается с идеями патриотического акта *«Мәңгілік ел»*, изложенного Елбасы Н.А.Назарбаевым в ежегодном послании народу Казахстана: «Казахстанский путь – 2050: единая цель, единые интересы, единое будущее».

В своем выступлении от 30 января 2008 года Президент РК Н.А.Назарбаев на встрече со стипендиатами программы «Болашак» высказал следующее: «В качестве третьего момента реализации проекта «Интеллектуальная нация – 2020» можно отметить духовное воспитание молодежи. Нужно учитывать нивелирующее воздействие процесса глобализации, которому мы должны противопоставить укрепление национально – культурных ценностей и нравственности нашего молодого поколения. Знания или профессиональные навыки не могут быть созидательной силой, если не основаны на национальных приоритетах, нравственных ценностях, понятиях общественного долга, социальной солидарности и преемственности поколений. Наше молодое поколение должно однозначно усвоить старую как мир истину – настоящего успеха в жизни добивается только тот, кто приносит пользу людям и своей стране. История и культура Казахстана – это живительные источники, из которых наша молодежь может черпать мощную энергию созидания». [5]

Историко – педагогические труды Ы.Алтынсарина посвящены разработке вопросов, связанных с историей развития народного образования и школьного дела в Казахстане и развитие культуры казахского народа, в области народной педагогики. В последнее время вопросы национальной педагогики чаще стали учитываться при решении практических задач, связанных не только с традициями, обычаями казахского народа, его культурой, языковыми проблемами, нравственно – духовными ценностями. Это связано с обретением государственного суверенитета республикой Казахстан, процессы демократизации, которые разворачиваются в нашем обществе и ставят задачи по осмыслению истории и самого общества, и его новых социальных институтов. В нынешних условиях решается задача возвращения забытых и запрещенных в свое время явлений в духовной жизни народа.

Актуальной проблемой современного обновленного содержания образования становится возрождения культурно – исторического наследия прошлого, одним из компонентов которого является народная педагогика с ее богатейшими традициями и опытом воспитания подрастающего поколения

Таким образом, можно отметить актуальность педагогического наследия Ыбрая Алтынсарина. В образовательной системе Казахстана, основанной на обновлении содержания, нашли отражение многие принципиальные основы философии Алтынсарина:

- стремление к просвещению, получению знаний, способствующих конкурентоспособности личности выпускника;
- важность личности учителя в воспитании и образовании подрастающего поколения;
- совершенствование педагогического мастерства учителей путём непрерывного самообразования;
- формирование познавательной активности и самостоятельности учащихся;
- основа образования – нравственные ориентиры (трудолюбие, гуманизм, толерантность, ответственность) и патриотизм;
- использование на уроках принципов народной педагогики, уважение к культурно – историческому наследию казахского народа.

Список литературы:

1. Сатпаева Г., Адильбаев М. Казахская литература. 10–11 класс. 152 с.
2. Ильминский Н. Воспоминания об И.А. Алтынсарине. Каз., 1981 247 с.
3. Джумагулов К.Т. Алтынсарин и развитие культуры казахского народа Алма–Ата: Казахстан, 1984 с
4. И.Алтынсарин. Собрание сочинений. т.2 А. 1974. 176 с.
5. Выступление Президента РК Н.А. Назарбаева на встрече со стипендиатами программы «Болашак» – Астана, 30 января 2008 г. 4 с.

УДК 371

ОТРАЖЕНИЕ ИДЕЙ ВЕЛИКИХ ПРОСВЕТИТЕЛЕЙ Ы. АЛТЫНСАРИНА И С. КУБЕЕВА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ КАЗАХСТАНА

Данник Надежда Александровна
учитель естествознания
Баранник Айнагуль Куандыковна
заместитель директора по УР
КГУ «Общеобразовательная школа № 19
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E – mail: dannik.nadezhda@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Статья посвящена выдающимся личностям, основоположникам образования в Казахстане, нашим землякам И.Алтынсарыну и С.Кубееву. В наше время особое внимание уделяется воспитанию подрастающего поколения, а также роли педагога – учителя в этом нелегком процессе обучения. Автор сочетает идеи воспитания и обучения подрастающего поколения XIX века, с современным образованием.

Ключевые слова: *педагог – учитель, образование, воспитание, преподавание.*

Андатпа

Өзектілігі мен мақсаты. Мақала Қазақстан білімінің негізін қалаған көрнекті тұлғаларға, жерлестеріміз Ы.Алтынсарын мен С.Көбеевке арналған. Қазіргі таңда жас ұрпақ тәрбиесіне, сондай – ақ осы қиын оқу – тәрбие процесінде ұстаздың рөліне ерекше көңіл бөлінуде. Автор 19 ғасырдағы жас ұрпақты тәрбиелеу мен оқыту идеяларын заманауи біліммен ұштастырған.

Түйінді сөздер: *педагог мұғалім, оқыту, білім, тәрбие беру.*

Abstract

Relevance and goal.The article is devoted to outstanding personalities, the founder of education in Kazakhstan, our countrymen I.Altynsarin and S.Kubeev. Nowadays, special attention is paid to the upbringing of the younger generation, as well as the role of the teacher – teacher in this difficult learning process. The author combines the ideas of education and training of the younger generation of the XIX century, with modern education.

Key words: *teacher – teacher, education, education, teaching.*

«Сильным, опытным становится педагог,
который умеет анализировать свой труд».
(В.А.Сухомлинский)

В современном образовательном пространстве все динамично меняется, и необходима постоянная рефлексия и взгляд не только в будущее, но и в прошлое, чтобы понять направления развития методов обучения и формирования человеческой личности.

Говоря сегодня о реформе образования, нельзя не вспомнить имена великих просветителей Казахстана И.Алтынсарина и С.Кубеева, оставившие после себя огромное педагогическое наследие для своего народа.

Ибрай Алтынсарин является выдающимся просветителем, педагогом, общественным деятелем, который вошел в историю нашей страны, как яркое явление культурной жизни казахов XIX века [1].

На его знаменитой заповеди «Кель, балалар, окылык» («Давайте, дети, будем учиться»), выросли многие поколения казахстанских школьников. Эти слова послужили путеводителем для подрастающего поколения и навсегда останутся заветом, призывающим уже много лет к знаниям.

Всю свою жизнь И. Алтынсарин посвятил просвещению родного народа, оставив после себя труды в педагогике. «Народ казахский сам по себе представляет благодатную почву для образования», – писал он [2].

И.Алтынсарин является одним из основоположников казахской реалистической литературы и литературного языка. Будучи переводчиком русской классики на казахский язык, он широко использовал опыт педагогов – писателей К.Д.Ушинского и Л.Н.Толстого [3].

Мысль педагога всегда была устремлена в будущее. Останавливаться на достигнутом не его удел. Не дают покоя наметки, задумки, планы... Его педагогические принципы были настолько универсальны и опережали своё время так, что даже спустя почти 200 лет, всё ещё актуальны.

На современном этапе, в период модернизации школы, обновления системы образования имеется большая необходимость в учителях новой формации, способных к поиску и освоению новых знаний и принятию нестандартных решений, именно таким, каким был в свое время И.Алтынсарин.

Учитель, по мнению Алтынсарина, может влиять на внутреннюю культуру и культуру поведения каждого учащегося, развивать его мировоззрение. Но все это учитель может развивать только при одном условии, если он сам высокопрофессионален, интеллектуально подкован, обладает такими качествами как мудрость, доброта, сострадание. Учитель на своем примере может показать нравственные ценности, которыми должен обладать каждый его ученик [4].

По мнению Ибрая Алтынсарина, главное в педагогике – умение учителя найти правильные приёмы обучения. В наши дни при составлении плана (конструктора) урока перед педагогом встает все та же проблема что и во время преподавания И.Алтынсарина, в какой форме подать информацию детям для лучшего усвоения материала, для обеспечения оптимальной нагрузки учащихся на уроке, для поддержания интереса детей к предмету и к себе лично [5].

Во всех своих работах он старался донести до учителей знания о том, как учить детей, чтобы они не занимались заучиванием материала, а их труд имел смысл и систему. Этому же учит и современная педагогика, которая основной целью ставит формирование мыслящего и рассуждающего ученика, а также рефлексирующего преподавателя [6].

Особое внимание хотелось бы уделить строкам, которые написал Алтынсарин: «Учитель – главный человек для преподавания знаний… все наше будущее, будущее народа в руках учителя». Почему эти строки актуальны и в наше время спустя столько лет?

В первых, потому что учитель использует различные методы активного обучения, которые ориентированы на результаты обучения.

Во вторых, учитель, созидает не только институт школы, но также и экономику, инновации, прорывные технологии, духовное содержание общества и другие аспекты общественной жизни.

В третьих, учитель постоянно обучается в течение всей жизни и непрерывно повышает свою квалификацию.

В четвертых, учитель, обучает не только школьников, но и более молодых коллег. Он готов делиться накопленными знаниями с ними не только в своей школе, но и за ее пределами.

И, в завершение. Учитель – это духовно – нравственный ориентир для ребенка, способный привить нашим юным гражданам краеугольные ценности казахстанского общества.

Идеи И.Алтынсарина сегодня хорошо известны. Некоторые из них особенно актуальны в наши дни, когда школа развивается в условиях новых реалий суверенного Казахстана. Еще почти полтора столетия назад он в системе школьного образования главное место отводил естествознанию, обучению русскому и казахскому языку. Именно такая постановка вопроса актуальна сегодня, когда мы говорим об утверждении двуязычия как нормы жизни в нашей стране [6].

Помимо И.Алтынсарина невозможно не вспомнить, еще об одном известном представителе казахской демократической интеллигенции начала 20 века о Спандияре Кубееве, который известен как писатель, педагог, переводчик. Именно он, в своей педагогической деятельности, продолжал следовать идеям Ибрая Алтынсарина.

Огромное место в работе педагога занимают вопросы воспитания. Спандияр Кубеев призывает молодёжь к творчеству, к знаниям, воспитанию в них нравственности, справедливости, добросердечности, порядочности. [7]

Писатель, педагог С.Кубеев высоко оценивает роль школы в воспитании и образовании подрастающего поколения.

В современной педагогической литературе понятие нравственность рассматривается, как показатель общей культуры человека, его достоинств, приверженности общечеловеческим ценностям; внутренние, духовные качества, которыми руководствуется человек. Сегодня, в современном мире, нравственное воспитание также осуществляется на каждом уроке, на каждой перемене, на каждом внеклассном мероприятии. Любое событие, любой случай может стать поводом дать детям урок нравственности.

С.Кобеев в своей педагогической деятельности, отстаивал необходимость прямого контакта учителя и ученика. Под этим «контактом» он понимал то, что в современной педагогической науке называется взаимодействием учителя и ученика. Для более тесного контакта он советовал использовать простые методические приемы и объяснение нового материала советовал проводить самым доступным языком. Он считал, что только при таком взаимодействии учитель в полной мере сможет оценить знания ученика, его развитие.

В ходе этого взаимодействия осуществляется формирование ценностных отношений и ориентаций личности, развитие потребностей, установок, происходит приобщение обучающихся к социально – культурным нормам и правилам жизни и деятельности.

Сегодня из – за модернизации, которая сотрясает систему образования в нашей стране, мы пришли к тому, что между учителем и учеником появляется всё больше и больше барьеров.

Он замечает этот барьер, потому что ученики усваивают знания по – разному, поэтому учитель обязан подобрать подход к каждому. В старой школе принцип индивидуального подхода очень активно внедрялся. Сейчас, на мой взгляд, больше внимания уделяется одарённым школьникам. Для них создаются специальные организации образования, к примеру «Дарын», Назарбаев

Интеллектуальные школы. А массовой школе уделяется внимания меньше. Между тем Кобеев, говоря об индивидуализации обучения, имел в виду именно работу массовой школы.

Спандияр Кобеев был уверен, что педагогический процесс должен формировать гражданина страны. В своей школе он создал систему воспитательной работы, направленную на формирование казахстанского патриотизма. Те, кто бывал в его учебном заведении, отмечали особую атмосферу, дух гражданственности. Буквально каждый ученик был мотивирован на то, чтобы принести пользу обществу. Кроме того, Кобеев большое внимание уделял получению специальности. Выпускники школы овладевали профессиями водителя, тракториста, повара, бухгалтера. Современной школе тоже необходимо давать выпускникам элементарные основы некоторых специальностей, чтобы они чувствовали себя увереннее на рынке труда [7].

Реализуя задачи духовно – нравственного образования учителя должны опираться на творчество и идеи великих просветителей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева. Главным условием успешного преподавания, как считали великие просветители, это то что, учителя должны непременно любить своих учеников и быть любимыми ими и их родителями. И только тогда, можно будет достигнуть целей, стоящих перед воспитанием и образованием.

Современное образование и профессиональная подготовка, использование новых технологий, идей и подходов, развитие инновационной экономики позволит поставить дальнейшее развитие Казахстана на устойчивую современную и перспективную экономическую, социальную и политическую основу.

Список литературы:

1. К.Джумагулов «Ибрай Алтынсарин» Ташкент 1975 г.
2. А.С.Сыздыков «Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина»
3. Дербисалин, А.О литературном наследии И.Алтынсарина. Сборник статей о казахской литературе. Алма–Ата,1977 г.
4. Джумагулов, К.Т. Алтынсарин и развитие культуры казахского народа Алма–Ата: Казахстан, 1984 г.
5. Сулейменов Б.С. Жизнь и творчество Ибрагима Алтынсарина (1841–1889).В кн.: Алтынсарин И. Избранные произведения. Алма–Ата, 1957 г.
6. Газета Учительская плюс, 2019 год, 4 октября (№ 38), 10 с. / Личность в истории

УДК 372.893

АУДИОГИД АВТОМОБИЛЬНО – ПЕШЕГО МАРШРУТА «ПО СЛЕДАМ ПЕДАГОГА – ПРОСВЕТИТЕЛЯ ЫБРАЯ АЛТЫНСАРИНА»

Джумабекова Жанслу Оралбековна
магистрант 1 курса, ОП «Подготовка учителей истории»
учитель истории ТОО «KAZGUU Scholl»
г. Костанай, Казахстан
E – mail: zhanslu.nurgazina@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. В данной статье дается описание опыта применения платформы izi.travel в проектной и учебной деятельности школьников при изучении личности педагога – просветителя, положившего начало светскому образованию казахского народа – Ыбрая Алтынсарина. Автор дает краткое обоснование преимуществ использования данной платформы для развития у учащихся исследовательских навыков, поддержки трехязычного образования, привития интереса в изучении родного края, способствующих развитию местного туризма.

Ключевые слова: *информационно – коммуникативные технологии, аудиогид, izi.travel, проектная деятельность, квест, трехязычное образование.*

Андатпа

Өзектілігі мен мақсаты. Бұл мақалада қазақ халқының зайырлы тәрбиесінің негізін қалаған педагог – тәрбиеші – Ыбырай Алтынсариннің тұлғасын оқып – үйрену кезінде мектеп оқушыларының жобалық және тәрбиелік қызметінде izi.travel платформасын пайдалану тәжірибесі сипатталған.Автор оқушылардың ғылыми – зерттеу дағдыларын дамыту, үштілді білім беруді қолдау, туған жерін зерттеуге қызығушылықты ояту, жергілікті туризмді дамытуға ықпал ету үшін осы платформаны пайдаланудың артықшылықтарының қысқаша негіздемесін береді.

Түйінді сөздер*: ақпараттық – коммуникациялық технологиялар, аудио – гид, izi.travel, жобалық іс – шаралар, квест, үш тілді білім беру.*

Abstract

Relevance and goal.This article describes the experience of using the izi.travel platform in the project and educational activities of schoolchildren when studying the personality of the teacher – educator who laid the foundation

for the secular education of the Kazakh people – Ybray Altynsarin. The author gives a brief justification of the advantages of using this platform to develop students' research skills, support trilingual education, instill interest in the study of their native land, contributing to the development of local tourism.

Key words: *information and communication technologies, audio guide, izi.travel, project activities, quest, trilingual education.*

Информационно – коммуникативные технологии прочно вошли в образовательный процесс, стали его неотъемлемой частью. Согласно определению словаря методических терминов и понятий, информационно – коммуникативные технологии – это совокупность методов, процессов и программно – технических средств, интегрированных с целью сбора, обработки, хранения, распространения, отображения и использования информации. [1]

Практически на каждом уроке учителями школ, преподавателями высших учебных заведений и колледжей используются презентации Power Point, приложения Google Forms, Kahoot, Learning'sApp, Quiz и многие другие, направленные на реализацию принципа наглядности, способные быстро и эффективно организовать процесс проверки знаний, позволяющие поддержать интерес к предмету, добавляющие занятиям разнообразие. Кроме того, применение ИКТ на уроках позволяет реализовать дифференцированный подход, учесть возрастные и индивидуальные особенности учащихся.

Внедрение ИКТ на уроках направлены на формирование у учащихся *информационной компетентности.* Стоит отметить, что значение понятия «информационная компетентность», согласно Смоляниновой О.Г. – есть «универсальные способы поиска, получения, обработки, представления и передачи информации, обобщения, систематизации и превращения информации в знание» [2]. Развивая информационную компетентность у учащихся, учитель формирует навыки: 1) сбора и хранения информации; 2) поиска информации; 3) восприятия, понимания, отбора и анализа информации; 4) организации и представления информации; 5) создания информационного объекта на основе внутреннего представления человека; 6) планирование информации, коммуникации; 7) моделирования; и 8) проектирования.

Особое значение применение ИКТ имеет на уроках истории, так как современные мультимедийные средства значительно облегчают процесс обучения через реализацию одного из фундаментальных методов – наглядности. Используемые на уроках технические средства оказывают сильное воздействуют на память и воображение, облегчают процесс запоминания, позволяют сделать урок более интересным и динамичным, позволяют «погрузить» учащихся в обстановку какой – либо исторической эпохи, создать иллюзию соприсутствия, сопереживания, содействуют становлению объемных и ярких представлений о прошлом.

Подводя итог вышесказанному, приходим к выводу, что применение ИКТ на в образовательном процессе продолжает быть актуальным и требует от учителя постоянного поиска и усовершенствования собственных навыков их применения, введение новшеств в образовательный процесс.

Одной из находок в области применения ИКТ в преподавательской деятельности стала платформа izi.travel – сервис для создания интерактивных мобильных путеводителей и аудиогидов, квестов и музеев. Главная идея создания платформы izi.travel принадлежит ряду энтузиастов из Голландии, поставивших цель – дать всем путешественникам новый способ почувствовать себя ближе к историческому и культурному наследию человечества, создав глобальную, открытую и бесплатную систему для всех историй мира[3]. В схеме №1 предоставлены ключевые преимущества использования данного приложения в туристических целях.

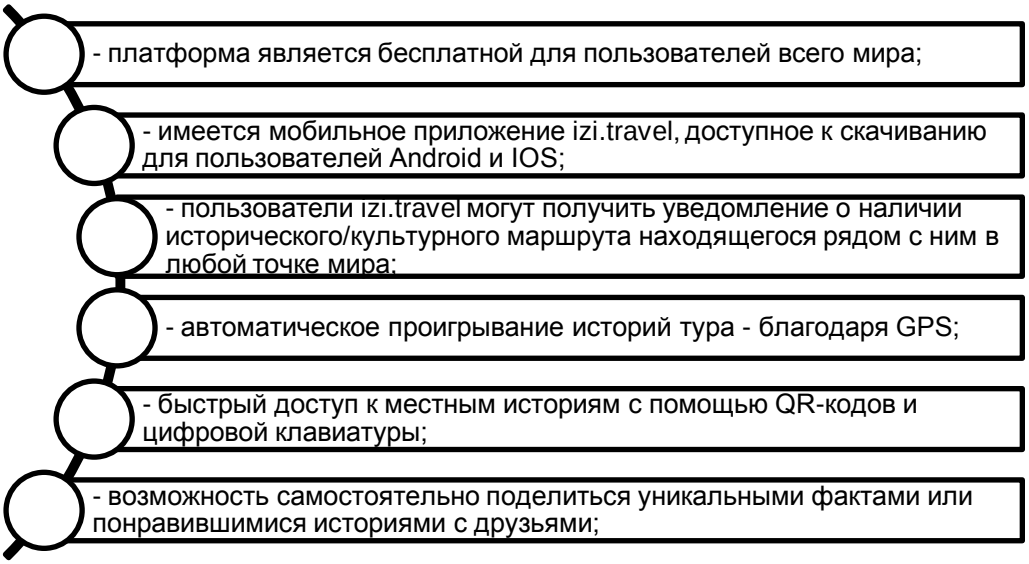

Схема №1. Преимущества использования платформы izi.travel

Однако, преимущества платформы izi.travel являются не только туристическими и общеразвивающими, но и образовательными. Более подробно раскроем образовательные свойства платформы раскроем через характеристику учебного проекта в рамках изучения личности педагога – просветителя Ыбрая Алтынсарина в рамках проектной деятельности учащихся, а также возможности ее применения на уроках истории Казахстана в 7 классе.

Идея применения данной платформы в образовательных целях пришла во время подготовки к участию в научно – практической конференции «Тұған елге тағзым», ежегодно организованной АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы». Так, учащаяся 7 класса, Буктанова Дильда, выбрала для исследования личность известнейшего педагога – просветителя, основоположника системы образования казахского народа, уроженца Костанайской области – Ыбрая Алтынсарина.

Актуальность выбранной темы была обоснована празднованием в 2021 году 180–летия со дня рождения Ыбрая Алтынсарина, а также сохранявшиеся постковидные ограничения, ставшие причиной отмены или ограничения численности участников экскурсий, собраний и конференций. Продолжали существовать ограничения, а порой запреты на выезд и въезд между странами, постепенно ухудшавшие положение международного туризма. В данных условиях стала возрастать потребность в развитии местного, локального туризма и его направлений.

Проанализировав ситуацию, учащаяся сделала вывод об своевременном создании автомобильно – пешего маршрута «По следам педагога – просветителя Ыбрая Алтынсарина», тем более что теме соответствовали находящиеся на территории города Костанай места, связанные с жизнедеятельностью первого учителя степи. К ним относятся: мурал с изображением Ыбрая Алтынсарина, изображенный на доме №2, по улице Тәуелсіздік, КГУ «Областная библиотека для детей и юношества имени Ы.Алтынсарина», ШОД им. Ы.Алтынсарина, 3 памятника, мемориальный камень, установленный в 2010 году, музей и мемориальный комплекс Ы.Алтынсарина.

Изучив все возможные платформы для создания туристических маршрутов и аудиогидов, было принято решение использовать – izi.travel. Подробно изучив особенности платформы, были выявлены ее возможности, отраженные в схеме №2.

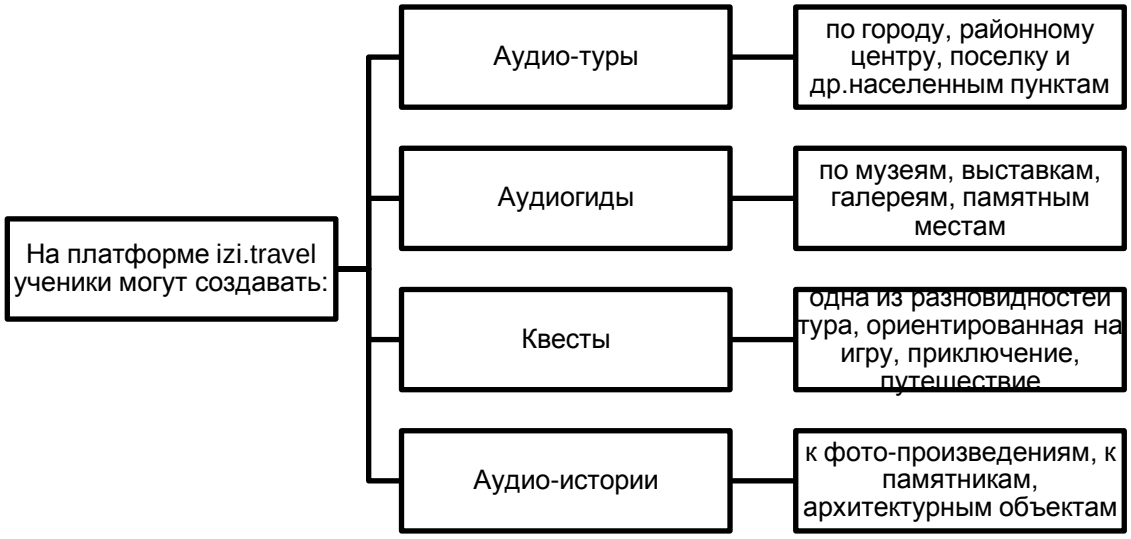

Схема №2. Возможности платформы izi.travel

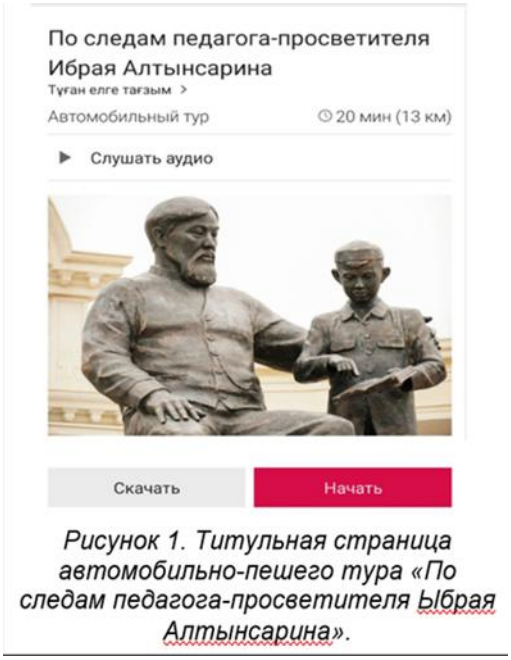

Рисунок 1. Титульная страница автомобильно-пешего тура «По следам педагога-просветителя Ыбрая Алтынсарина».

Дальнейшая работа по созданию проекта поэтапно выглядела следующим образом:

1) формулирование целей и задач проектной работы;

2) прохождение вебинара – практикума «Как создать уличный аудиогид на izi.travel?» [4].

3) сбор информации для теоретической части, посвященной деятельности Ыбрая Алтынсарина;

4) определение имеющихся объектов, связанных с личностью и деятельностью Ыбрая Алтынсарина на территории города Костанай, сбор данных о каждом из них;

5) создание маршрута;

6) составление краткого описания каждого из объектов, вошедших в маршрут;

7) запись аудиофайлов, сбор фотоматериалов;

8) загрузка материалов на платформу, создание аудиогида;

9) тестирование аудиогида во время прохождения маршрута, корректировка и внесение изменений;

10) публикация аудиогида;

11) определение перспектив развития проекта.

Ознакомиться с готовым проектом можно по ссылке https://izi.travel/ru/7a76 – po – sledam – pedagoga – prosvetitelya – ibraya – altynsarina/ru.

Анализ пошаговой деятельности учащегося позволяет продемонстрировать возможности использования платформы izi.travel – как информационно – коммуникативной технологии в образовательном процессе. Четко видна, возможность развивать у учащихся навыки проектной деятельности. Работа над проектом позволяет формировать: 1) навыки сбора, систематизации, классификации, анализа информации; 2) умение предоставить информацию в эстетичном виде; 3) умение работать самостоятельно, делать выбор, принимать решение; 4) в некоторой степени повышается степень информационной культуры, дикции, интонации, необходимые при создании аудиофайлов с описанием объектов маршрута; 5) формируются и отрабатываются навыки публичного выступления, при защите проекта; 6) навыки работы с интернет – ресурсами, программами записи аудио, фотошоп; 7) критическое мышление и умение прогнозировать дальнейшие перспективы проекта.

Таким образом, вышеописанное является подтверждением возможности применения платформы izi.travel в образовательные цели, в частности для развития научно – практической деятельности учащихся.

Однако, на этом они не заканчиваются. Еще одной особенностью платформы izi.travel является возможность создания *квестов.* Здесь, квест выступает как одна из разновидностей тура, ориентированная на игру, приключение, путешествие. Данную функцию учителя могут активно

использовать на уроках истории Казахстана в 7 классе, при изучении темы: «Ыбрай Алтынсарин – педагог – новатор» [5].

Учащиеся школ города Костанай могут, не просто сидя на уроке ознакомится с деятельностью Ыбрая Алтынсарина, а пройти увлекательный квест по указанному маршруту в ходе живой экскурсии с аудиогидом. Идея квеста схожа с аудиогидом, единственное отличие заключается в том, что для дальнейшего перемещения от объекта к объекту необходимо ответить на вопрос по теме. К примеру, если маршрут берет начало с мурала посвященного Ыбраю Алтынсарину, расположенному по адресу Тәуелсіздік, дом 2, то для определения следующего пункта по маршруту необходимо ответить на вопрос: *Какие художники являются авторами и исполнителями мурала, посвященному Ыбраю Алтынсарину?* Так, учащиеся не только прослушивают информацию аудиогида, но и закрепляют ключевые факты.

За счет применения квеста также может быть реализован дифференцированный поход в обучении, основанный на определении у учащихся основного канала восприятия информации – аудиалы, визуалы или кинестестики. Стоит упомянуть, что формат вопросов различен, можно использовать задания с множественным выбором ответа, открытые и закрытые вопросы.

Немаловажную роль в развитии современного школьного образования является идея *трехязычного образования*. Данный принцип также может быть реализован посредством возможностей платформы izi.travel. Можно перевести созданный аудиогид на казахский язык для учащихся с государственным языком обучения, на английский язык для иностранных туристов, или учащихся с целью закрепления темы на английском языке. Гид можно создать и трехязычным одновременно.

Подводя итоги, хотелось бы отметить, что каждодневно развивающаяся сфера IT–технологий дает учителю массу возможностей для реализации имеющегося творческого потенциала, развития собственной информационной компетентности, создает для учащихся возможности не только для развития навыков и умений, но и позволяет окунаться в мир знаний с неподдельным интересом.

Список литературы:

1. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). М.: Издательство ИКАР. Э.Г.Азимов, А.Н.Щукин. 2009 г.
2. Смолянинова О.Г. Развитие методической системы формирования информационной и коммуникативной компетентности будущего учителя на основе мультимедиа-технологий: диссертация, доктора педагогических наук: 13.00.02. СПб., 2002 г. 504 с.
3. https://izi.travel/ru – официальная платформа izi.travel
4. Вебинар – практикум «Как создать уличный аудиогид на izi.travel?» https: //www.youtube.com/watch?v=2xc6SjQxFq4
5. Типовая учебная программа по учебному предмету «ИсторияКазахстана» для 5 – 9 классов уровня основного среднего образования утвержденная приказом МОН РК от 26 июля 2019 года № 334;

УДК 37.012

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ КАЗАХСТАНА С ТРЕНДАМИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Довбыш Елена Валерьевна
учитель начальных классов
КГУ «Школа – гимназия города Тобыл»
Костанайская область, г. Тобыл, Казахстан
E – mail: tobyl_2g@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассмотрена взаимосвязь педагогического наследия Казахстана с трендами в современном образовании Казахстана. Проанализированы педагогические идеи Ы.Алтынсарина и С.Кубеева с точки зрения ряда современных тенденций в развитии современного образования. Связь времён непреложный закон общественного развития. Всё, что было лучшего в педагогическом наследии Казахстана является актуальным и для модернизации школы сегодня.

***Ключевые слова**: тренд, педагогическое наследие, книга, профессиональная среда, обновление.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада қазіргі заманғы Қазақстанның білім беру бағыты мен Қазақстанның педагогикалық мұралары арасындағы өзара қарым – қатынастары қарастырылған. Қазіргі заманғы білім беру дамуындағы қазіргі бірқатар бағыттарға деген көзқарас пен Ы.Алтынсарин және С.Көбеевтің педагогикалық идеяларына талдаулар жасалған. Уақыттың үздіксіз жалғасуы – қоғамдық дамудың заңдылығы. Қазақстанның педагогикалық барлық асыл мұраларын қазіргі заманғы мектептерде жаңғырту өзекті болып табылады.

Түйінді сөздер*: бағыт, педагогикалық мұралар, кітап, кәсіби орта, жаңартылған.*

Abstract

Relevance and goal. The article considers the relationship of the pedagogical heritage of Kazakhstan with trends in modern education in Kazakhstan. The pedagogical ideas of Y.Altynsarina and S.Kubeev from the point of view of a number of modern trends in the development of modern education. The connection of times is an immutable law of social development. Everything that was the best in the pedagogical heritage of Kazakhstan is relevant for the modernization of the school today.

Key words: *trend, pedagogical heritage, book, professional, environment, renewal.*

Тренд – основная тенденция изменения чего – либо. Когда мы говорим об обновлённом образовании, то подразумеваем не только современные технологии обучения, но и те изменения, которые стоят за их появлением. Кейс Терлоу, эксперт в области высшего и дополнительного профессионального образования, профессиональной подготовки преподавателей, а также методологии проектирования обучения и исследований развития образовательных систем, представил современные тренды, меняющие ландшафт образовательного дизайна и технологий, а также связанные с ними методические задачи, вызовы, которые стоят перед образовательными учреждениями. [1, с. 2]

К современным трендам относят, прежде всего стремление улучшить качество обучения и его результаты. Мы много говорим о методике обучения, об усвоении знаний, но должен быть заметен и эффект, отдача от образования. Результат обучения состоит в том, что они на основе своих знаний делать что – то полезное, что – то создавать. В этом не последнюю роль играет качество методов преподавания, которые в современных реалиях приходят из самых разных областей. Так, например, все чаще используемое сегодня наставничество (mentoring) пришло из сферы кадрового менеджмента. Образование, чтобы действительно улучшить качество обучения и результаты обучения, должно активно использовать методы и наработки из сферы труда.

Вторая актуальная тенденция в сфере образования получила название «конструктивизм». Конструктивистский подход к современному образованию подразумевает, прежде всего, актуализацию обучения. То есть обучение должно ориентироваться на уже имеющиеся знания и навыки, но ставить перед ними сложные задачи, чтобы развивать профессиональные навыки.

Третий тренд, как и первый, пришел в образование из сферы корпоративного менеджмента. Речь идет об управлении знаниями. Учитель при работе с обучающимися должен организовать систему сбора, хранения и обмена важной информацией, а также экспертными знаниями. Если над каким – то научным проектом работает команда исследователей, они все должны постоянно контактировать друг с другом, делиться своими наработками и выводами, развиваться в рамках своей профессиональной среды.

Следующая тенденция связана с необходимостью создания системы поддержки качества образования, обеспечивающей ее участникам различные уровни доступа к информации тогда, когда это необходимо. Данная тенденция должна в полной мере реализовываться на всех уровнях обучения.

Одна из тенденций связана с онлайн – обучением. Ученик, который не успевает по какому – либо предмету должен получить доступ к индивидуальному обучению посредством онлайн – обучения.

Шестой тренд можно обозначить как «обучение в неформальной обстановке».Неформальное обучение представляет собой неофициальные, незапланированные, подчас спонтанные способы получения знаний и навыков. И хотя такое обучение обычно происходит на рабочем месте, но в тоже время можно использовать «неформальное обучение». Например, можно организовать неформальные встречи с дискуссиями и обменом мнениями.

Седьмой тренд – это социальные сети. Блоги, Wiki, подкасты, социальные закладки и даже Youtube – все это можно и нужно использовать в обучении. К примеру, блоги хорошо встраиваются в образование как средство обратной связи учителя и обучающихся. А в Youtube можно сделать и продемонстрировать обучающимся какой – нибудь урок.

Введение в обучение образовательных игр является восьмым трендом современности. Серьезные образовательные игры создаются для самых разных учебных областей. Например, игра, которая имитирует процесс изменения климата, или медицинская игра по решению проблемы лишнего веса, есть экономические игры вроде «как открыть свой бизнес» и другие. Конечно, подобные игры являются лишь еще одним образовательным средством, учитель к ним должен подходить весьма критически и четко понимать, зачем он встраивает в учебный процесс ту или иную игру.

Девятыйтренд – это мобильное образование, включая мобильные обучающие платформы, а также использование в обучении возможностей планшетов и даже смартфонов. Оценка знаний учащегося, развитие его понимания и аналитических навыков, запоминание – для всего этого можно использовать мобильные устройства. Учащийся всегда может скачать какой – нибудь курс или

отдельный урок и заниматься, где угодно и когда угодно. Конечно, мобильное образование таит в себе определенные опасности, и его нужно очень аккуратно интегрировать в процесс обучения.

Многие тренды современного образования так или иначе связаны с антологией педагогической мысли Казахстана. Давайте попробуем проследить некоторую взаимосвязь. В условиях обновлённого содержания образования нельзя недооценивать педагогическое наследие выдающегося просветителя, педагога и общественного деятеля Ыбырая Алтынсарина. Ведь он считается первым педагогом – теоретиком, а его идеи созвучны многим модернизационным процессам современной системы образования. Само просвещение, считал Алтынсарин, – это составная часть прогресса, двигатель для развития всей нации. Он расценивал знания и умения, полученные в школе, не как пустую теорию, а как навыки, которые можно применить в реальной жизни и принести пользу своему народу. А это важно не только в сложные переходные времена, но и в наше время перемен и новообразований. В хрестоматийных материалах Алтынсарина вопросы социально – профессионального обучения и трудового воспитания занимают одно из центральных мест. Он утверждал, что без серьезного осмысленного труда «жизнь не может быть счастливой». [2, с. 87] Поэтому педагог – просветитель ставил во главу угла именно так называемые реальные знания, добивался, чтобы знания учащиеся приобретали наглядно, с опытным изучением различных явлений. Основной упор он делал на изучение предметов естественно – научного цикла и на профильную подготовку обучающихся. Аналогичное явление мы наблюдаем и в современной казахстанской школе. Эти идеи Ы.Алтынсарина тесно переплетаются с основным трендом современного образования – обучение на результат, т.е. делать что – то полезное, создавать.

Великий педагог понимал, что человек – главное богатство страны, так как люди с их знаниями и навыками формируют базовый стратегический ресурс развития, а знания становятся движущей силой прогресса, источником новых жизненных благ. Образование – это ценность и основа успеха, как отдельного человека, так и страны в целом.

Грамотный жизнь познает
Во всей ее красоте.
Грамотный дотянуться
Сможет к своей мечте.
Давайте же дети, учиться начнем,
И знания светлые нити навек
В свою благодарную память вплетем!

«Школы – это главные пружины образования казахов, – писал Ыбырай Алтынсарин, – … на них, и в особенности на них надежда, в них же и будущее казахского народа». [3, с. 151] Алтынсарин четко сформулировал основные цели и задачи казахской школы иположил ихв основу всей своей практическойдеятельности. Одна из них означает, что школа должна стать подлинным очагом культуры, иметь хорошую библиотеку. «Школа нового типа, образцово налаженая, сразумной дисциплиной, должна привлекать учащихся, приучать их к культуре, к труду и умственной работе, всемерно повышать их интереск знаниям и овладению русским языком», – отмечал Ы.Алтынсарин. Данные слова тесно переплетается с проектом, реализуемым в современной школе. Это проект «Читающая школа». Цели, которые ставит Алтынсарин актуальны для того периода, необходимо было образовывать молодое поколение. Цели проекта «Читающая школа» поднять интерес к книге, к чтению, который значительно снизился в век информатизации общества. Источником духовного обогащения являются книги. Книги несут в себе огромное количество информации. Они воспитывают не только разум, но и чувства человека, поскольку именно чтение книги способно вызвать в человеке нравственно – эстетические переживания. Чтение должно быть духовной потребностью ребёнка, тропинкой к вершине умственного, нравственного и эстетического развития.

Более того, проблема обучения чтению становится наиболее актуальной на этапе введения и реализации обновлённой программы образования и проведения международных исследований PIRLS и PISA, в которых подчеркивается важность обучения смысловому чтению и отмечается, что чтение в современном информационном обществе носит «метапредметный» характер и читательские умения относятся к универсальным учебным действиям. Акцент в популяризации чтения отводится сегодня именно школе, учебному классу. Учителя начальных классов уделяют много внимания для реализации проекта. Это и мероприятия в школе, классе, работа с семьёй в этом направлении. Каждый ученик моего класса ведёт дневник чтения, где непросто записывает название книг, но и даёт краткую аннотацию прочитанного, краткое описание осмысления прочитанного. Очень часто среди обучающихся начальной школы проходят конкурсы чтения стихотворений, обычно, они проходят к знаменательным датам, что позволяет постоянно менять тематику чтения. На переменах, классных часах ребята делятся друг с другом мнением о прочитанных книгах в кругу семьи, на каникулах. Обучающиеся активно принимают участие в классных часах «Любимая книга моей семьи», «Моя любимая книга». Любимыми произведениями детей являются произведение Абая «Слова назидания», «Притчи Ы.Алтынсарина» и многие другие.

В организации учебного процесса первостепенную роль Ы.Алтынсарин отводил учителю, его социальной и нравственной миссии в реализации целей учебного и воспитательного процессов. Именно от учителя зависит успех школы, будущее народа: «учитель – самый важный человек в образовании. Самые лучшие педагогические пособия, указы правительства, самый строгий инспекторский контроль не смогут сравниться по степени важности с учителем. Поэтому для меня хороший учительдороже всех драгоценностей мира». В педагогической работе, по мнению Алтынсарина, все дело – «в уменье учителя найти наилучшие приемы обучения и в правильном общении с детьми». Образ педагога глубоко волновал Ыбырая Алтынсарина. В современной школе ключевое место отводится учителю, его профессиональной среде. Качество образования, в первую очередь, определяется качественно подготовленными учителями. По свидетельству профессора Э.Никитина, «ни в одной стране мира нет такой разветвленной, стабильной сети учреждений, оказывающих профессиональную помощь учителям и всем педагогическим работникам, обеспечивающей непрерывное педагогическое образование и выжившей в рыночных условиях». Это система повышения квалификации педагогических работников, методические службы разного уровня. В настоящее время одни из ключевых задач – поднятие престижа педагогической профессии и повышение качества преподавания. Умения и навыки учителей напрямую связаны с умениями и навыками учащихся. Навыки, которыми учителя должны владеть лучше всего, включают в себя следующее: надежность, глубокое знание предмета, методов и целей обучения, умение ладить с учащимися и способность поддерживать их интерес к учебе и желание принимать активное участие в этом процессе.

Большую роль в становлении образования в Костанайской области сыграл выдающийся педагог, просветитель, писатель Спандияр Кубеев. Его педагогические идеи, как и идеи Ы.Алтынсарина, являются актуальными для современной школы. Продолжая педагогические традиции Ы. Алтынсарина, он пишет учебные пособия для аульной школы. В 1910 году под его авторством была опубликована хрестоматия «Улгілі тәржүма», куда вошли 37 басен Крылова, имеющие большое воспитательное значение. В 1912 году С.Кубеев публикует второе учебное пособие – хрестоматию «Улгілі бала». Педагогическая значимость данной работы заключалась в том, что автор призывает молодёжь к творчеству, к знаниям, воспитанию в них нравственности, справедливости, добросердечности, порядочности. Воспитательную ценность данной работы высоко оценил писатель Сабит Муканов. Писатель, педагог С.Кубеев высоко оценивает роль школы в воспитании и образовании подрастающего поколения. В хрестоматии широко использованы произведения известных русских педагогов, писателей – «Азбука» Л.Н.Толстого, «Родное слово», «Детский мир и хрестоматия» К.Д.Ушинского. Спандияр Кубеев внес значительный вклад и в развитие казахской литературы. Как учитель, Спандияр Кубеев строго придерживался полюбившихся ему алтынсаринских методов и принципов. В программу обучения он включил такие предметы, которые знакомили учеников с основами наук. Одновременно со школьными знаниями С.Кубеев проводил большую культурно – просветительскую работу среди взрослого населения. Наблюдая воздействие книг «Образцовый перевод» и «Примерный мальчик» на читателей и слушателей, Кубеев понял, как велико значение художественного слова для реализации просветительских идей, чему он посвятил всего себя. «Я принадлежу к тем, кто считал обучение детей, присовокупление неграмотного темного населения к родникам культуры единственно верным средством борьбы против невежества и феодальной старины, дикости ее обычаев и нравов. Но через восемь – девять лет учительствования воочию убедился, что одного обучения детей здесь недостаточно, что в этой борьбе нужно применить более сильное средство». [4, с. 132] С.Кубеев всю свою жизнь посветил воспитанию человека и тем обессмертил имя и дело своё.

Идеи С.Кубеева в современной школе можно увидеть через тренд конструктивистского подхода к образованию. Основная идея данной теории состоит в том, что обучение – активный процесс, в котором обучаемый конструирует новые идеи и понятия, основанные на своих прежних знаниях. Обучаемый подбирает информацию, выдвигает гипотезы и принимает решения, опирающиеся на познавательные структуры. Познавательные структуры (логические построения, мысленные эксперименты) обеспечивают приобретение опыта и позволяют человеку «шагнуть за рамки имеющейся информации». [5, с. 3] Что касается обучения – учитель должен в первую очередь вдохновить своих подопечных на новые открытия. Учитель и обучающийся должны быть вовлечены в активный диалог (обучение по Сократу). Задача учителя – в том, чтобы привести информацию к виду, доступному обучаемому на данном этапе его развития. Учебный план должен быть организован “в виде спирали” так, чтобы учащийся постоянно опирался на ранее приобретенные знания.

Таким образом, проанализировав современные тренды развития образования, мы видим, что очень многие аспекты трендов перекликаются с идеями и деятельностью выдающихся просветителей Казахстана – Ы.Алтынсарина и С.Кубеева. Связь времён непреложный закон общественного развития. Всё, что было лучшего в педагогическом наследии Казахстана является актуальным и для модернизации школы сегодня.

Список литературы:

1. Infourok.ru Коновалова А. В. Методическая разработка педагогического совета на тему: «Тренды в образовании. Современные подходы в обучении и воспитании», 2 с.
2. Ильминский Н. Воспоминания об Алтынсарине. Казань,1891 г., 87 с.
3. Жарикбаев К. Калиев С. Антология педагогической мысли Казахстана. Алматы, 1995 г., 151 с.
4. Библер В.С. Целостная концепция школы диалога культур. Теоретические основы программы. – Психологическая наука и образование, 1996 г., № 4, 132 с.
5. Шожанов М. Аул читал роман: [К 115–летию С.Кубеева] // Кустанайские новости. 1993 г. 19 июня, 3 с.

УДК 371

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИДЕИ ЫБЫРАЯ АЛТЫНСАРИНА И СПАНДИЯРА КУБЕЕВА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Досмаилова Амина Бисенбаевна
учитель русского языка и литературы
КГУ « Школа – гимназия № 28
отдела образования г. Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E – mail: aminaisierik.dosmailovy.84@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. В данной статье показана актуальность педагогических идей педагогов – новаторов Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кубеева. Подчеркивается, что их труды являются направлением для учителей современной школы. Автор приводит примеры использования педагогического наследия Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кубеева в современных условиях деятельности учителя. Цель: на примере трудов великих педагогов рассмотреть актуальные проблемы современности, имеющие глубокие исторические корни в идеях прошлого.

Ключевые слова: *педагог, современность, образование, педагогические идеи.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақалада жаңашыл педагогтар Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Кубеевтің педагогикалық идеяларының өзектілігі көрсетілген. Олардың еңбектері қазіргі мектеп мұғалімдері үшін бағыт болып табылады. Автор өзінің қызметінде Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Кубеевтің педагогикалық мұрасын пайдалану мысалдарын келтіреді. Мақсаты: Ұлы педагогтардың еңбектерінің мысалында өткен идеяларда терең тарихи тамыры бар қазіргі заманның өзекті мәселелерін қарастыру.

Түйінді сөздер: *педагог, қазіргі заман, білім, педагогикалық идеялар.*

Abstract

Relevance and goal. This article shows the relevance of the pedagogical ideas of the innovative teachers Ybyray Altynsarin and Spandiyar Kubeev. It is emphasized that their works are a direction for teachers of a modern school. The author gives examples of the use of the pedagogical heritage of Ybyray Altynsarin and Spandiyar Kubeev in modern conditions teacher's activity. Goal: by the example of the works of great teachers to consider the current problems of our time, which have deep historical roots in the ideas of the past.

Key words: *teacher, modernity, education, pedagogical ideas.*

Современное образование требует от нас непрерывной адаптации и постоянного поиска ответов на запросы времени. Система образования диктует педагогам непрерывного саморазвития и адаптации к изменениям.

Чтобы дать качественное образование, каждому педагогу необходимо найти индивидуальный и творческий подход к обучающимся.

Выдающиеся педагоги Ыбырай Алтынсарин и Спандияр Кубеев внесли огромную роль и значение в педагогической науке.

Педагогический опыт Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кубеева представляют истинную ценность, служит для нас примером педагогического мастерства и творческого отношения к своему труду.

Что даёт нам опыт великих педагогов? Это мы и попытались рассмотреть в своей статье.

До сих пор актуальны на сегодняшний день идеи и мысли педагогов о культуре, обществе, образовании, взаимодействии культур и исторических судеб народа.

Их педагогические взгляды сыграли положительную роль в истории развития образования, во многом они не утрачивают своего значения и в наше время.

Спандияр Кубеев, ученик Ы.Алтынсарина, следовал методам его преподавания.

Спандияр Кубеев – педагог, писатель, доказавший всей своей деятельностью мудрость слов своего учителя о том, что главное – это отношение к детям.

Ы.Алтынсарин, говорил, что и деревья растут кривыми, а дети, подобно молодому деревцу, требуют себе повседневной заботы. Только постоянная забота и правильное воспитание формируют в ребенке самые лучшие нравственные качества.

Данная мысль Ы.Алтынсаринанашла полную реализацию лишь в наши дни.

Педагоги – новаторы огромное внимание уделяли значимости и роли школы, а также социальной и нравственной миссии учителя в реализации целей учебного и воспитательного процессов. Алтынсарин считал, что «...школы – это главные пружины образования [2, с. 105].

Роль школы определяется ее официальным статусом. Школа является важнейшим социальным институтом, прямо и непосредственно осуществляющим воспитание детей и педагогическое управление семейным воспитанием. Школа развивает и суммирует природные задатки ученика, дает ему необходимые знания и навыки, организует талант.

Подготовка к жизни молодого поколения приобретает новые качественные признаки, придает особую актуальность таким проблемам, как развитие индивидуальности; образование и самообразование; ценностные ориентации и идеалы; выявление и развитие способностей [1, с. 239].

Единство требований к детям, согласованность действий, влияний, совместная работа по закреплению и развитию успехов, а также преодолению недостатков в формировании личности школьника – всё это обеспечивает положительный результат подрастающего поколения [5, с.50].

В обязанности учителей, классных руководителей, воспитателей входят поддержание постоянной связи с родителями учащихся, изучение условий жизни, индивидуальных особенностей обучающихся. Регулярный обмен информацией об успеваемости ребенка, его поведения в школе, дома, на улице, в общественных местах позволяет родителям и педагогам иметь вполне объективное представление о его отношении к учению, к труду, к старшим, к сверстникам, к самому себе и на этой основе решать вопросы дальнейшей совместной деятельности по формированию личности растущего человека.

Всю свою жизнь Ы.Алтынсарин и С.Кубеев посвятили образованию.

Теоретические методы и приемы обучения С.Кубеев черпал из «Дидактики», основанной Ы.Алтынсарином. У С.Кубеева были и свои приемы и методы обучения. Он преподавал русский язык и литературу. Уроки Кубеева были интересны и насыщены. На уроках он не забывал воспитывать детей, прививать им любовь к окружающим, уважение и почитание старших. На своих уроках С.Кубеев использовал приемы по трудовому воспитанию, так как считал, что трудолюбие должно прививаться в детях с раннего возраста.

Книга Спандияра Кубеева «Сбывшаяся мечта» является размышлением о судьбе народной, о благородной и трудной миссии учителя. В те времена профессия учителя не пользовалась достаточно высоким уважением. Но, несмотря на все трудности, С.Кубеев преподает, основываясь на методину Ы.Алтынсарина. Из – за недостатка методических пособий пробует сам создавать учебный материал. Создает пособие по переводу русского языка на казахский «Үлгілі тәржіме». Составляет хрестоматию для чтения по литературе «Примерное дитя»,в которой содержится казахский фольклор, переводы русских классиков, басни И.А.Крылова, легенды, а также небольшие рассказы о природе [3, с. 161].

Продолжатель дела Ы.Алтынсарина С.Кубеев сыграл заметную роль в становлении национальной реалистической прозы и в просвещении родного народа.

С.Кубеев в своей работе «Некоторые педагогические проблемы» пишет: «Учитель – главная фигура в школе. Он – воспитатель. Он должен обеспечивать правильное формирование взглядов, характеров детей, чтобы они выросли культурными, вежливыми детьми» [4, с. 5].

Действительно, и сейчас мы утверждаем о том, что самым важным явлением в школе, самым поучительным предметом, самым живым примером для ученика является сам учитель.

Учитель – ключевая фигура в школе. Она занимает ведущую роль в формировании и развитии личности ребенка. Самой главной мыслью педагогов – новаторов является то, что никакие программы и учебники не будут работать без участия учителя и его мастерства.

Школа является решающим фактором в формировании фундамента физического и психического здоровья детей. До семи лет человек проходит огромный путь развития, не повторяемый на протяжении последующей жизни. Именно в этот период идет интенсивное развитие органов и становление функциональных систем организма, закладываются основные черты личности, формируются характер, отношение к себе и окружающим.

Организуя сотрудничество с семьёй по воспитанию здорового ребёнка, особое внимание необходимо уделять постоянному совершенствованию форм и методов работы с родителями. Целью «воспитания» родителей учеников, является не передача им научных психолого – педагогических знаний, а формирование у них «педагогической компетенции» и «педагогической рефлексии» или

коррекция их педагогической позиции, позволяющих понимать своего ребенка, строить правильно общение с ним и совместную деятельность.

Традиционными в школе являются такие формы организации работы с родителями по формированию навыков здорового образа жизни у детей, как физкультурные досуги и спортивные праздники с участием родителей и педагогов, консультации, беседы. Но проблема в том, что родители чаще всего выступают в роли зрителей и реже в качестве участников спортивных мероприятий [5, с. 75].

Сегодня, когда родители зачастую испытывают трудности в общении с собственным ребенком, нельзя ограничиваться только пропагандой педагогических знаний, в которой родители лишь пассивные участники. Эффективность работы дают такие формы работы, на которых знания преподносятся в процессе сотрудничества педагога и родителей, активного взаимодействия взрослого и ребенка. Одной из таких форм являются совместные занятия физическими упражнениями родителей и детей. На них родители приобретают не только теоретические знания, но и овладевают практическими умениями в области физического воспитания детей. А в случае участия педагога, руководителя физического воспитания и родителей происходит сплочение семейных отношений между детьми и родителями.

Даже в то далекое время С.Кубеев смог понять большое значение народной педагогики в деле воспитания. В своем произведении «Сбывшаяся мечта» писатель – педагог особенно подчеркивает тему воспитания в детях культуры общения с людьми, много говорит о методике преподавания в школе [4, с. 5].

Большое педагогическое наследие Ы.Алтынсарина и С.Кубеева до сих пор не теряет своей новизны, методической ценности и необходимости. Они оставили огромное наследие по воспитанию и образованию молодого поколения. Мы уверены, что даже спустя несколько столетий имя великих педагогов будет помнить каждый из нас.

Список литературы:

1. Гребенников И.В., Ковинько Л.В.Семейное воспитание. Москва: Полииздат,1990. 319 с.
2. Джумагулов К.Т. Алтынсарин и развитие культуры казахского народа. Алма–Ата: Казахстан, 1984, 203 с.
3. Научный журнал «Ізденіс». Алматы, 2002,№1, 271 с.
4. Районная газета «Сельские вести» – п.Боровское, 18.06.1993, №32(7513) 6 с.
5. Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Общая педагогика. Москва, 2003. Ч.2. 256 с.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Дощанова Куланда Арыстанбаевна
тәрбиеші
«Ыбырый Алтынсарин атындағы мамандандырылған
мектеп – гимназия – интернаты»
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: kdoshanova1969@mail.ru

Аңдатпа

Ұлы тұлғалар Ы.Алтынсарин мен С.Көбееевтің ортақ арманы, алға қойған мақсаттары бір болды. Олар қазақ халқының дамуын қалады, өз елінің азаматтарын білімге – оқуға шақырып, саналы, оқыған ұрпақ тәрбиелегісі келді. Шығармашылық бағытындағы туындыларының да мазмұнын алып қарасақ, көптеген сәйкестікті, үндестікті байқаймыз.

Түйінді сөздер:*саналы ұрпақ, оқу – білім, еңбек, болашақ, ұрпақ.*

Аннотация

У великих личностей И.Алтынсарина и С.Кобеева была одна общая мечта, одна цель. Они хотели развития казахского народа, призвали граждан своей страны учиться и воспитывать сознательное, обученное поколение. Если посмотреть на содержание произведений творческого направления, то можно заметить много совпадений, созвучий.

Ключевые слова: *сознательное поколение, обучение – образование, труд, будущее, поколение.*

Abstract

The great personalities Y.Altynsarin and S.Kobeev had a common dream and goals. They wanted the development of the Kazakh people, they wanted to encourage the citizens of their country to learn, to educate a

conscious and clever generation. If we take into account the content of his works in the creative direction, we see a lot of harmony and harmony.

Key words: *conscious generation, Education, Labor, future, generation.*

Көп адам дүниеге бой алдырған,
Бой алдырып, аяғын көп шалдырған.
Өлді деуге сыя ма, айтыңдаршы,
Өлмейтұғын артына сөз қалдырған?
(Абай Құнанбайұлы)

Қазақтың қара домалақ баласына «Әліппені» ұстатып, «Кел, балалар, оқылық» деп алғаш рет қараңғы қазақ халқының сауат ашуына алғашқы болып үндеу салған Ыбырай Алтынсариннің есімін білмейтін адам баласы жоқ шығар?! Міне, бірнеше жылдар бойы Ыбырай Алтынсарин атындағы дарынды балаларға арналған мектеп – интернатының қабырғасында қызмет етіп, «ұлы ұстаз» бастаған істі асқақтатып, жалғастырып отырған жайымыз бар. Сондықтан да сөзімді осы кісінің дана, дара жолынан бастасам деп отырмын.

Ұлы ұстаз ғұмырын халық ағарту ісіне, мектеп ашып, кітап бастырып, бала оқытуға арнаған талантты ақын, терең ойшыл, ғұлама. Біз Ыбырай Алтынсаринді «қазақ ұлттық педагогикасының іргетасын қалаушы» деп толық айта аламыз. Ол қазақ ағарту ісінің көрнекті өкілі, педагог, мектептегі білім беру саласының белгілі қайраткері [1, б. 12].

Ағартушылықты жақтаушы Ы.Алтынсарин білімді адамның ардақты борышы – балаларға білім беру деп санаған. Шалғай түкпірде мектеп ашу жұмысының қиыншылықтарына қарамастан, ағартушылық идеялармен қанағаттанған Ы.Алтынсарин көздеген мақсатына кірісті. Ауыл – ауылды аралап, халыққа кәсіптік білімнің маңызы мен мақсатын түсіндірді. «Мектеп – қазақтарға білім берудің басты құралы. Бізге ең ауыр, жауапты кезең кез келіп отыр: бұл кезеңде біз бәрін жаңадан бастап жасауымыз керек, осы жаңалықтың бәрін қараңғы халықтың арасына енгізіп, күшіміздің келгенінше, біліміздің жеткенінше, олардың көзін ашуымыз керек, – деген екен қазақ жанашыры.

«Оқысаңдар, балалар,
Шамнан шырақ жағылар.
Тілегенің алдынан
Іздемей – ақ табылар.
Кел, балалар, оқылық!
Оқығанды көңілге
Ықылыласпен тоқылық!...» – деп, ақын оқудың пайдасын айта отырып, бір жағынан жастарды оқуға, білім алуға үндесе, екінші жағынан, оқу, өнер, ғылым – білімге, оның жалпы халық үшін керектігіне еш мән бермейтін ескі көзқарастарға соққы береді. Өмірдегі сарқылмайтын мол байлық – білім екендігін айта отырып, білімге адамның қолы жетуі үшін, ерінбей оқу, қажымай еңбек ету керектігін түсіндіреді. Ойшыл ғұламаның жастардың білімді, оқыған адам болғандағы мақсаты өз халқының бір керегіне жарап, еліне қызмет жасау, оны «тастан сарай салдырып, айшылық алыс жерлерден көзіңді ашып – жұмғанша, жылдам хабар алғызатын» елдердің қатарына көру деп білді. Келешекке сенімі мол Ыбырай бабамыз өмірдің көркі, болашақтың иесі – жастар деп ұқты. Ақынның қай туындысын алсақ та, тәрбиелік мәні зор, тек адами жақсы қасиеттерге шақыратын, бүгінгі ұстаздар аузынан тастамайтын үзінділер, қазіргі жастарымызға да өнегелі тәрбие беретін, салиқалы, ақылды, білімді ұрпақ өсіретін баға жетпес мұра деп толық айта аламын.

Сол Ыбырай бастаған дана істі жалғастырып, ақынның ағартушылық ізін басқан өлкеміздің тағы бір ерекше тұлғасы – Спандияр Көбеев.С.Көбеев – Ыбырай Алтынсарин үлгісіндегі педагог – жазушы. Өз ұстазына еліктеп,ол ұстаздық қызметін ағартушылық қызметін дамыту үшін пайдаланған. Қазақ халқы арасында озық елдердің мәдениетін, әсіресе, орыс әдебиетін насихаттаған. Сол арқылы С.Көбеев ұлы Ыбырай Алтынсарин негізін қалаған қазақ әдебиетіндегі демократтық – ағартушылық бағытты әрі қарай жалғастырады және жаңа жағдайға лайықты дамытты [2, б. 201]. Қасиетті Қостанай өңірінің азаматы, қоғам қайраткері, жазушы, Қазақстанның еңбек сіңірген мұғалімі Спандияр Көбеев мектеп жасына жетіп қалған кезінде әкесімен бірге сол кездегі дәулетті кісі Соқытбайдың ауылына барғанда, Ыбырай Алтынсаринді көреді. Көп кешікпей сол ауылда ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин бірінші рет екі жылдық мектеп ашады. Сол кісінің көмегімен Спандияр Көбеев сол мектепке алынады. Кейін Қостанай қаласындағы Алтынсарин ашқан орыс – қазақ мектебінде оқуын жалғастырады. Осылайша жылдар өте жазушы ұлы ұстаздың бастаған ісін жалғастырды, оның қоғамға жасаған еңбегін көрсеткісі келді. Оның соңғы жылдары жазған «Орындалған арман» атты мемуарлық еңбегі өңделіп, екінші рет кітап болып баспадан шығады. Кітаптың негізгі мазмұны педагог – жазушының өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі, ортасы мен дәуірі жайлы шығарма. Әсіресе, Ыбырай Алтынсариннің халықтық қызметін көрсетуге көп көңіл бөлген, ағартушы – педагогтің образын жасайды, онымен кездесулерін әсерлі баяндайды. Ұлы ағартушының ізбасары Спандияр Көбеевтің кезінде жоғары бағаланып, екі дүркін «Ленин» орденімен марапатталып, «Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген мұғалімі» деген құрметті атақ алған. Ыбырай салған ағартушы –

демократтық үлгідегі педагог – жазушы Спандияр Көбеев өз ұстазының жолын үлгі тұтып, ағартушылық идеясын педагогтік қызметі арқылы насихаттаған, жаңа жағдайға сай дамытты. Ол өзінің өмірлік мұратын мұғалімдікпен ұштастырды. «Ыбырайдың өмірден озуы менің оқытушы боламын деген ынта – ниетімді біржолата баянды етіп бекітті», – дейді. Халқының жанашыры да ұстазы бастаған ағартушылық жолында болған қиындықтармен күресті. Арнаулы салған мектеп үйінің жоқтығы, жабдықтар мен оқу құралдарының жетпеуі, ел ішіндегі надан көзқарастармен жас мұғалім жалғыз күресе жүріп, балаларға арнап «Үлгілі тәржімә», «Үлгілі бала» сияқты асыл туындылары дүниеге келеді. Қараңғылық пен надандықтан халқын құтқарып, білімнің ұрығын себуге талаптанған жазушы бала оқытады, елді тәрбиелеуге көмегін тигізетін әдеби шығармалар жазады. Спандияр Көбеев те Ыбырай Алтынсарин сияқты тек оқу – ағарту қызметінде ғана емес, сонымен қатар қазақ әдебиетінің тарихында да елеулі орын алды. Оның ағартушылық, педагогтік және жазушылық қызметі өзі өмір сүрген заманның талабынан туды, халықтың рухани тілегіне жауап берді.

Көріп отырғандай Ыбырай Алтынсарин болсын, Спандияр Көбеев болсын, олардың ортақ арманы, алға қойған мақсаттары бір болды. Олар қазақ халқының дамуын қалады, өз елінің азаматтарын білімге – оқуға шақырып, саналы, оқыған ұрпақ тәрбиелегісі келді, халқының барынша көзі ашық болғанын қалады. Сол үшін бұл екі жанашыр ұстаз ерен еңбек атқарды. Олардың жүрегі «қазақ» деп соқты. «Қазақ жанашырлары» өз өмір жолдарын ағартушылық – педагогтік қызметке арнады [3, б. 16]. Сол кезде болашаққа көз жүгіртіп, өскелең ұрпақты дұрыс бағытқа бұрып, дұрыс тәрбие беруді ойлады. Олар жастарға сенді. Еліміздің болашағы жас ұрпақтың қолында екенін сол кезде – ақ ұғынған бұл екі дана есімдердің атқарған баға жетпес істері еліміздің, әдебиетіміздің, педагогика саласының тарихында өшпес із қалдырғаны айдан анық.

Осы күні де бұл ғұламалардың есімдері халық аузында. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің ағартушылық, педагогтік жолындағы үндестігі, бірі ұстаз, бірі шәкірт болып бастаған игі істерінің ұқсастығын анық көре аламыз. Шығармашылық бағытындағы туындыларының да мазмұнын алып қарасақ, көптеген сәйкестікті, үндестікті байқаймыз.

Қазіргі заманда, болашақта да бұл ойшылдардың қайратты мінезді талап ететін атқарған қызметі ұмытылмайтыны хақ. Қай қазақты алсақ та, «білім, оқу» дегенде аузына Ыбырай Алтынсариннің «Кел, балалар оқулығы» түседі.

«Ұлы адамдар өз ескерткішінің тұғырын өзі орнатады, ал мүсінін болашақ соғады» деген Виктор Гюгоның керемет бір сөздері бар. Өте жақсы айтылған ой. Ұлы бабаларымыз бізді «халық» деп танитын ел болуы үшін септігін тигізді. Артынан баға жетпес қазына, асыл мұра – шығармалары мен туындыларын, еліне атқарған маңызды із қалдырды. Енді барлығы болашақ өскелең ұрпақтың қолында. Олар ескерткіштің тұғырын орнатты, ал біз болсақ оның дұрыс бағыттағы мүсінін соғуымыз керек. Жастарға жастайынан дұрыс тәрбие беріп, олардың бойындағы адамгершілік қасиеттерді оятып, оқу – білім, өнерге баулытып, өнерлі, өнегелі, тәрбиелі, саналы, салиқалы ұрпақты өсіру біздің міндетіміз. Осы ұлы ұстаздар бастаған дана істі мен де қызмет қылып таңдадым. Ыбырай мектебінде өз тәрбиешілік қызметімді бастап, әлі күнге дейін жұмысымды атқарып келемін. Мен осындай атақты ғұлама тұлғаның атындағы мектепте қызмет етіп, онымен қоса, оның ізбасары Спандияр Көбеевтің елі – Ақсуат ауылының келіні болғаныма, сол кісінің ұрпағымен танысып, өзі қалаған және бүгінгі таңда Спандияр Көбеев атындағы мектеп қабырғаларын аралап, осындай жазушының елімен танысқаныма қуанамын. Осындай Ыбырай Алтынсарин, Спандияр Көбеев сынды қазақ елінің ағартушылық пен ұстаздық жолында есімдері алтынмен жазылған Ұлы ғұламалармен біз, Қостанай өңірінің халқы, үлкен мақтанышпен айтамыз!

Әдебиеттер тізімі:

1. С.Көбеев, «Орындалған арман». А.,1954.
2. Ақылжанов М. Қазақ ағартушыларының қоғамдық саяси көзқарастарының қалыптасуы А.1975.
3. Сыздықов Ә. Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялар мен ағартушылық қызметі.А,1969

УДК 372.882

РОЛЬ ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИХИДЕЙЫ.АЛТЫНСАРИНА В УЧЕБНО – ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ

Дюсекеева Людмила Кабдулаевна
заместитель директора по учебно–воспитательной работе
преподаватель русского языка и литературы
КГКП «Костанайский политехнический высший колледж»
г. Костанай, Казахстан
E-mail: dyusekeeva1973@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. В статье представлены взгляды известного казахского просветителя Ыбрая Алтынсаринана образование, воспитание, высказанные им в XIX веке и созвучные с современностью. Ценностные ориентиры педагогической деятельности рассматриваются на примере жизни и творчества Ы. Алтынсарина.

Ключевые слова: *духовное наследие, нравственный ориентир, воспитание, Ыбрай Алтынсарин, интеллектуальные ценности, знания.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада белгілі қазақ ағартушысы Ыбырай Алтынсариннің өмірі мен шығармашылығындағы XIX ғасырдың білім, тәрбиеге деген көзқарастары және қазіргі заманмен үндес екені айтылған. Педагогикалық іс–әрекеттің құнды бағыттары Ы.Алтынсариннің шығармашылық өмірінің мысалында қарастырылады.

Түйінді сөздер: *рухани мұра, адамгершілік бағдар, тәрбие,Ыбырай Алтынсарин,зияткерлік құндылықтар,білім.*

Abstract

Relevance and goal.The article presents the views of the famous Kazakh educator Ybray Altynsarin about education, upbringing, expressed by him in the 19th century and connecting with the present. The value orientations of pedagogical activity are considered on the example of the life of Y.Altynsarin.

Key words: *spiritual heritage, moral orientation, education, Ybray Altynsarin, intellectual values, knowledge.*

Молодежь остается главным резервом процветания государства и какие у нее будут ценности, от этого будет зависеть дальнейшая судьба страны.

Научно – технический прогресс, социальные изменения в стране и мире в целом, увеличение числа и разнообразия взаимоотношений между людьми – все это заставляет говорить о повышенных требованиях и к моральной зрелости, и к самостоятельности человека.

Во время внеочередного VI Съезда молодежного крыла партии AMANAT Глава государства Касым–Жомарт Токаев обозначил три важных приоритета для молодежи Нового Казахстана: стремление к знаниям, трудолюбие и патриотизм. «При участии молодежи страна должна стать конкурентоспособной, обеспечив повышение благосостояния и качества жизни граждан. Стремление быть нужным и полезным для своей Родины должно стать целью каждого молодого человека. Только образованная и квалифицированная молодежь сможет достичь поставленных целей. Молодежь должна ценить честный труд и быть сильной духом. Должна уметь ставить интересы государства выше всего. Для этого нужно знать родной язык, чтить традиции и историю своего народа. Это – святой долг каждого молодого человека и об этом надо помнить всегда», – сказал Касым – Жомарт Токаев. [1].

Актуальные проблемы современности имеют глубокие исторические корни в прогрессивных, гуманистических идеях прошлого. В распространении этих идей большую роль сыграл казахский просветитель Ыбырай Алтынсарин. Он был последовательным поборником просвещения, отстаивал гуманные принципы и идеалы народного образования.

Ы.Алтынсарин как никто другой понимал, что подрастающее поколение – будущее народа. Он утверждал: «Вся моя жизнь состоит в просвещении для казахов». И эти ключевые слова послужили толчком ко всему, что он сделал, в том числе и на литературном поприще. Всю свою жизнь педагог гуманист посветил просвещению родного народа. «Народ казахский сам по себе представляет благодатную почву для образования», – писал он. [2].

Жизнь педагога – просветителя является примером для подражания потомкам на все времена. Он беспрерывно в течение своей жизни занимался самообразованием и стал одним из самых образованных казахов 19 века. За короткий срок он не только освоил незнакомый для него русский язык, но и стал автором множества разнообразных по стилю и жанрам произведений на этом языке. Он принес в Степь знания, науку, добился в жизни многого не только благодаря своей даровитости, но и безмерному трудолюбию. Ыбрай Алтынсарин своим служением науке, народному

просвещению, родной степи показал нам яркий пример, как нужно жить, приносить пользу народу и отечеству.

В его произведениях максимально отражены традиции народного творчества и осмысление проблем общества. Высказывания великого Ы.Алтынсарина и сегодня служат для нас духовной поддержкой и нравственным ориентиром.

В «Киргизской хрестоматии» – рассказах для детей и взрослых, стихотворениях, пословицах он, по сути, изложил основы казахской народной педагогики, духовно – нравственного, семейного воспитания. Ыбраем Алтынсариным были написаны разные по жанру произведения, воспитывающие у детей любовь к родине, трудолюбие, благородство, честность, ответственность: стихотворения, притчи, рассказы, басни, сказки, пословицы, поговорки. Его этические, эстетические, философские взгляды хорошо прослеживаются не только в художественных произведениях, но и в переписке с друзьями и близкими. Эти идеи педагога не потеряли своей актуальности и до сегодняшнего дня.

В многогранном творчестве Ы.Алтынсарина ведущее место занимают проблемы воспитания нравственности.

В словаре С.И.Ожегова: «Нравственность – это внутренние, духовные качества, которыми руководствуется человек, этические нормы, правила поведения, определяемые этими качествами». [3, с. 429]

Нравственность была стержнем личности Ы.Алтынсарина. Нравственный кодекс его включал лучшие человеческие качества: трудолюбие, честность, доброту, благородство, что является поучительным для современной практики обучения и воспитания учащейся молодёжи.

Основное назначение школы Алтынсарин видел в формировании у учеников высокой нравственности в усвоении ими элементарных научных знаний, в выработке естественно – научного мировоззрения. Выступая глашатаем передовой культуры, Алтынсарин особое внимание уделял формированию у молодежи интереса к науке, любви к труду, призывал ее к служению народу, развивал в ней чувство человеколюбие и понимал, что эти качества должны прививаться человеку с раннего детства, поэтому все свои силы, знания, энергию отдавал воспитанию подрастающего поколения.

Будучи настоящим педагогом, Ыбрай Алтынсарин посвятил казахской молодежи цикл поэтических произведений, воспевающих высокие чувства: патриотизм, гуманизм, уважение к другим народам.

Живущие всюду народы для радости сотворены,
Всем ласково светит солнце, всем светит лучи луны.
Мы друг перед другом с детства
Во все должны быть равны [4, с. 57].

Алтынсарин стремится дать нравственные ориентиры для молодежи:

Дурной человек не может
Хороший совет принять
Дурной человек лишь может
Мерзко и глупо болтать.
В неблаговидном поступке
Признаться не в силах он…[5, с. 70].

В своих произведениях он передаёт важнейшие нравственные истины о человеке и для человека. В рассказе «Кипчак Сейткул» подчёркивает мысль о том, что добро, добытое насилием и грабежом, не идёт впрок.

Указывая на отрицательные качества человека, хвастовство, нечестность, Ы.Алтынсарин подчеркивает, что только делая добро, люди становятся возвышенными и добродетельными.

Великий педагог выдвигает щедрость, как одно из самых ценных качеств человека. К щедрости он относит и старинный обычай казахов «жлу», когда люди оказывают искренне и безвозвратно помощь своим пострадавшим соплеменникам.

В своем творчестве Ы.Алтынсарин прославляет трудолюбие, показывает, что именно труд воспитывает настоящего человека, способного преодолеть любые жизненные препятствия, а праздность – корень пороков.

По словам Алтынсарина, любовь к труду укрепляет в человеке его нравственность. Смысл труда, значение труда в понимании Алтынсарина заключается не в том только, что он обеспечивает человеку личное благополучие или приносит ему удовлетворение и внутренний покой. Главное его стремление – учить детей казахов таким образом, чтобы они могли быть полезными своему народу и приобщиться к достижениям земледелия, промышленности.

Ы.Алтынсарин убежден, что истинное богатство человека – это интеллектуальные ценности, знания. Он старается донести это до молодежи:

Знаний увидев свет,
Дети в школу идите!
Прочитанное сохраните.

Дело пойдет успешно,
Радости будет – вдвойне…
Знайте: неграмотный бродит,
Словно слепой во тьме [5, с. 44].

Поэт призывал казахскую молодежь учиться и овладевать передовой культурой русского народа. Считал, что просвещение лежит в основе прогресса всех сторон общественной жизни. Именно знание позволяет просвещенным народам создавать жизненные блага, строить процветающее общество.

Эти идеи педагога не потеряли своей актуальности и до сегодняшнего дня.

Невозможно обойти вниманием ни один рассказ, ни одно стихотворение Алтынсарина. Чуть ли не в каждом из них заключены мудрые этические советы, своеобразный кодекс чести, азбука нравственного поведения для его современников и потомков.

И.Алтынсарин жил жизнью народа, хорошо знал обычаи и традиции казахского народа, воспевал их в поэтических творениях. Он выступал за укрепление культурных связей и дружбы между народами, что находит сейчас своё выражение в национальной идее сплочения казахстанцев в единый народ. Традиции как нетленные народные ценности – одно из важнейших средств воспитания нравственности.

В практике колледжа стали популярны излюбленные традиции: наурыз – древнейший праздник весны, проявления радушия, теплоты ко всем людям; дастархан – ознакомление с особенностями национальной кухни, неделя добрых дел – делать в эти дни добрые дела и другие.

Наследие великого казахского просветителя Ибрая Алтынсарина применяю на занятиях русского языка и литературы, в учебно – воспитательной работе.

Идеи великого казахского просветителя: всеобщего образования народа, создание демократической системы образования, создание целостной концепции воспитания подрастающего поколения, определение целей просвещения и образования – воспитание патриота, труженика, живущего интересами своего народа, высоконравственного человека и гражданина – не потеряли своей актуальности в современном обществе и постепенно реализуются в отечественном образовании

Богатое достояние Ы.Алтынсарина служит формированию нового качества казахской нации.

Его произведения помогают воспитать чувство патриотизма и любви к Родине, своему народу и земле в каждом молодом казахстанце. Основные идеи Ы.Алтынсарина стараюсь укреплять в сознании молодежи и превращать их в жизненное кредо. А это один из главных шагов на пути к модернизации нации.

Список литературы:

1. URL: https://informburo.kz/novosti/tokaev – nazval–tri–vazhnyh–prioriteta–dlya–molodyozhi–novogo–kazahstana 17.01.2023
2. URL: https://martebe.kz/ibraj–altynsarin–odin–iz–klassikov–gumannoj–pedagogiki/ (дата обращения: 17.01.2023
3. Ожегов С. И. Словарь русского языка: ок. 57000 слов / С.И.Ожегов; [ред. Н.Ю.Шведова]. – 18–е изд., стер. М.: Рус. яз., 1987. 795 с.
4. И.Алтынсарин. Собрание сочинений в трех томах. Том 1. Академия наук Казахской ССР. Институт истории, археологии и этнографии им. Ч.Ч.Валиханова. Алма–Ата, 1975.
5. Алтынсарин Ы. Избранные произведения / Ы.Алтынсарин.; сост. Б.С.Сулейменов. Алма–Ата: АНКазССР, 1957. 465 с.

УДК 371

ВОСТРЕБОВАННОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ Ы.АЛТЫНСАРИНА В РЕАЛИЗАЦИИ УЧЕБНО – ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

Ерсарина Лаззат Евсеевна
учитель казахского языка и литературы, педагог – исследователь
Байдалинова Сауле Нигметовна
учитель казахского языка и литературы, педагог – исследователь
Бекбаева Салтанат Тулебаевна
учитель казахского языка и литературы, педагог – исследователь
КГУ «Общеобразовательная школа № 23
имени М.Козыбаева отдела образования города Костаная»
г. Костанай, Казахстан
E – mail: Lazzat_ersarina@mail.ru

Аннотация

Өзектілігі және мақсаты. Статья описывает насколько актуальны его педагогические идеи в условиях обновления содержания образования. Воспитательные идеалы педагогики и школьная система Алтынсарина базируются на высокой оценке науки и общего образования, на любви к ребенку и уважении к его личности, на стремлении подготовить молодых людей, могущих служить на пользу своему народу. А так как высока роли учителя в обществе.

***Ключевые слова**: просветитель, назначение, воспитание, актуальность.*

Аңдатпа

Актуальность и цель. Мақалада білім беру мамұнын жаңарту жағдайында оның педагогикалық идеялары қаншалықты өзекті екендігі сипатталады. Педагогиканың тәрбиелік мұраттары мен Алтынсариннің мектеп жүйесі ғылым мен жалпы білімнің жоғары бағасына, балаға деген сүйіспеншілік пен оның тұлғасын құрметтеуге, өз халқына қызмет ете алатын жастарды дайындауға негізделген. Ал мұғалімнің қоғамдағы рөлі өте жоғары.

***Түйінді сөздер**: ағартушы, мақсаты, тәрбиесі, өзектілігі.*

Abstract

Relevance and goal.The article describes how relevant his pedagogical ideas are in the context of updating the content of education. The educational ideals of pedagogy and the school system of Altynsarin are based on a high appreciation of science and general education, on love for the child and respect for his personality, on the desire to prepare young people who can serve for the benefit of their people. And since the role of the teacher in society is high.

***Key words:**educator, purpose, education, relevance.*

Бір аллаға сиынып,
Кел балалар, оқылық,
Оқығанды көңілге,
Ықыласпен тоқылық.
Істің болар қайыры
Бастасаңыз аллалап.
Оқымаған жүреді
Қараңғыны қармалап.
Кел балалар, оқылық,
Оқығанды көңілге
Ықыласпен тоқылық.
Оқысаңыз, балалар,
Шамнан шырақ, жағылар,
Тілегенің алдыңнан
Іздемей – ақ табылар.
Кел балалар, оқылық,
Оқығанды көңілге,
Ықыласпен тоқылық.
Мал дәулеттің байлығы,
Бір жұтасаң жоқ болар,
Оқымыстың байлығы,
Күннен – күнге көп болар,
Еш жұтамақ жоқ болар.
(Ы.Алтынсарин)

С детства любимое произведение великого учителя, просветителя, общественного деятеля Ы.Алтынсарина «Идите, дети, учиться..». Не одно поколение выросло следуя его наставлению «Кел,

балалар, оқылық». И сегодня, когда мы переживаем реформу образования в Республике, нельзя не вспомнить его педагогическое наследие.

Просветительские идеи Ы.Алтынсарина направлены на образование, экономический и культурный рост казахского народа. Он очень желал видеть свой народ грамотным, читаемым, образованным. Образование он рассматривал не как самоцель, а как средство, как оружие, которым необходимо овладеть молодежи для активной борьбы за преобразование социальной среды. Всю свою жизнь великий педагог посвятил просвещению своего народа. Просвещение мыслилось им как составная часть прогресса, без которого было невозможно развитие всей нации. Знания и навыки, даваемые в школе, Ы.Алтынсарин расценивал не с точки зрения формального образования, а с учетом их реальной пользы, пользы для народа в переходный период его жизни. Он придавал огромное значение нравственно – воспитательной роли школы первоначальное воспитание должно видеть в ребенке «не чиновника, не поэта, не ремесленника, но человека». Основное назначение школы Ы.Алтынсарин видел в формировании у учеников высокой нравственности в усвоении ими элементарных научных знаний, в выработке естественно – научного мировоззрения. Выступая глашатаем передовой культуры, педагог особое внимание уделял формированию в молодежи интереса к науке, любви к труду, призывал ее к служению народу, развивал в ней чувство человеколюбие и понимал, что эти качества должны прививаться человеку с раннего детства, поэтому все свои силы, знания, энергию отдавал воспитанию подрастающего поколения. Даже классные часы в школах, которые он создавал, он проводил сам. Пытаясь вложить в своих учеников простые, человеческие, но очень важные качества.

Вопросы трудового воспитания в хрестоматийных материалах Ы.Алтынсарина занимают одно из главных мест – этим подчеркнуто принципиальное значение труда и в психологическом, и в воспитательном плане. И очень хорошо, что до сих пор в учебном материале имеет место его произведение «Әке мен бала». Как тонко, как правильно преподает отец урок сыну.

В рассказе «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» писатель прививает детей к труду.

Тема труда занимает центральное место в произведениях Ы.Алтынсарина. Истинный смысл человеческого счастья Ы.Алтынсарин видит в честном труде: «Счастлив тот, кто может сказать себе, что я живу своим личным трудом» [1]. Об этом свидетельствуют также включенные в «Киргизскую хрестоматию» казахские пословицы и поговорки. Вот некоторые из них: «Без труда нет наслаждения» («Бейнетсіз рахат жоқ»), «Ленивый без дела лежит, а счастье от него бежит» («Жалқау текке жатар оның ырысы қашар»), «Ленивость джигита есть несчастье для него» (Жігіттік ерінгені көрімнің көрінгені» Главными средствами нравственного воспитания является труд, и пример родителей – утверждает Ы.Алтынсарин. «Воспитание трудолюбия у детей – главное средство борьбы против тунеядства и лени». В самом деле, глубокое понимание роли труда в жизни человека, усмотрение в нем исцелителя человеческой души от пороков, лени, безделья, мнение о труде как естественной потребности человека – характерная черта рассказов Ы.Алтынсарина. Автор на каждом шагу внушает детям, что «нет ни одной живой души», которая не трудилась бы; нужно привыкать к труду, ибо пропитание твое – в твоем труде, а трудом заработанная еда гораздо вкуснее и питательнее».

В труде необходима «настойчивость и сила воли». По глубокому убеждению Ы.Алтынсарина, радость жизни в труде, и только благодаря труду человек достигает своей желанной цели. Призывая людей избегать тунеядства, паразитизма и безделья, Ы.Алтынсарин в своих рассказах «Как можно разбогатеть» и «Кипчак Сейткул» показывает, что безделье унижает человеческое достоинство.

В рассказе «Чистый родник», в котором один из путников цель жизни человека видит в труде и дает совет: «Ты, человек, тоже, не переставая, работай… не предавайся лени, если будешь поступать так, то в конце концов будешь великим и достигнешь цели».

Пристальное внимание Ы.Алтынсарина занимала и проблема счастья, выяснение его смысла. В рассказах «Умеренность», «Счастливый человек» он считает счастливым того, у кого «на душе… тихо и спокойно», нет «огорчений», недовольства своим состоянием». Счастье человека не исчерпывается личным благополучием. Оно охватывает почти все сферы жизни человека, особенно его отношение к окружающим людям. Не может быть счастливым тот, кто думает только о себе, заботится о своем личном благе, «в ущерб великому общественному делу». Таким образом, забота о человеке, о его нуждах, забота о Родине и ее процветании – существенная черта нравственных рассуждений Ы.Алтынсарина. По мнению Ы.Алтынсарина, ссоры, вражда, зависть, богатство – вот корень зла, от которого следует избавиться. Народ уважает щедрых. Ы.Алтынсарин выдвигает щедрость как одно из ценных нравственных качеств человека. В рассказе «Бережливость и скупость» к щедрости Ы.Алтынсарин относит старинный обычай казахов «жылу», сущность которого заключается в том, что люди искренне и безвозвратно оказывают помощь своим пострадавшим соплеменникам. Забота об общественных благах, об умножении богатства и укреплении могущества своей Родины, содействие ее экономическому и культурному развитию – вот те основные задачи гражданина – патриота, выполнение которых, по убеждению Ы.Алтынсарина – смысл его жизни. Патриоту не суждена спокойная и беззаботная жизнь, его душа не успокоится до тех пор, пока он не внесет определенную «лепту» в общую пользу Родины, пока не увидит плодов своей деятельности.

Приобщить свой народ к общечеловеческой культуре, видеть свою родину могучей, культурной – мечта казахского мыслителя.

Ы.Алтынсарин всю свою жизнь посвятил подготовке первых кадров демократической интеллигенции, которая несла в степь науку и знания.В педагогической работе, по мнению Ы.Алтынсарина, все дело в уменье учителя найти наилучшие приемы обучения и в правильном обращении с детьми. А ведь сейчас это тоже является одним из важнейших условий обучения и воспитания подрастающего поколения.

В постановке и в решении дидактических задач применительно к казахской школе Ы.Алтынсарин сделал большой шаг вперед, добиваясь установления в школе порядка и организованности, твердого режима в учебном процессе и дисциплины среди учащихся. На сегодняшний день порядок, организованность, твердый режим в учебном процессе и дисциплины учащихся одно из главных условий качественного обучения.

Указание Ы.Алтынсарина об обязанностях учителя – как им учить, в отношении учащихся – как им учиться – свидетельствует о его глубокой и всесторонней осведомленности в положениях современной ему методики. Давая пояснения о разнообразных приемах словесных бесед, умственных и письменных упражнений, он писал, чтобы любой труд детей бесплодно не растрачивался на бессмысленных зазубриваниях, а имел смысл и систему. Предостерегал от верхоглядства – ограниченных поверхностных понятий в подходе к детям» На конкретных примерах разъяснял, что дурное преподавание и обращение с детьми сбивают их с толку и запутывают, и наоборот, чем бодрее дети, тем с ними лучше обходиться, чем больше нравственное влияние на учеников, тем успешнее пойдут занятия.Разве не актуальны сейчас взгляды великого педагога.

Системный подход в обучении подрастающего поколения, вот что и в то время и сейчас является главным и важным, если мы хотим видеть результаты своего труда.

Учебные методы и приемы обучения детей Ы.Алтынсарин разъяснял учителям в их широком воспитательном значении:

а) методы обучения – это путь, идя по которому у детей пробуждается интерес (охота, желание) к школе, занятиям, далее – к науке, самообразованию;

б) на уроках необходимы такие упражнения мыслительной деятельности детей, как, например, беседа, метод объяснительного чтения. Это помогает привлечению предметов наглядности и фактов жизни: описывать предмет и явления, сравнивать их качества, делать те или иные выводы. Таким образом могут формироваться у детей правильные мыслительные способности.

Воспитательные идеалы педагогики и школьная система Ы.Алтынсарина базируется на высокой оценке науки и общего образования, на любви к ребенку и уважении к его личности, на стремлении подготовить молодых людей, могущих служить на пользу своему народу.

Основной задачей школы Ы.Алтынсарин считал сообщения учащимся реальных знаний, добивался, чтобы эти знания учащимися приобретались наглядно.

В основу своей деятельности по организации казахских школ Ы.Алтынсарин ставил следующие цели и задачи. Школа, вне всяких влияний религий, должна готовить новых граждан, борцов за новую жизнь. Она должна стать для народа азбукой усвоения культуры, науки. По своему устройству школа должна служить примером новой культурной жизни в самом широком смысле слова – новых привычек, порядков, дисциплины, начал гигиены, санитарии, ремесел и искусств в среде казахского народа. При школе должны быть опытные огород и цветник. Школа должна стать подлинным очагом культуры среди окружающего населения, иметь хорошую библиотеку, чтобы грамотная часть казахского населения могла читать научно – популярные книги. Учитель – воспитатель в школе – решает успех дела, все зависит от него, от его подготовки к педагогической работе, от его любви к своему делу. Устройство школы – дело самого народа; от правительства даже не требуется средств, лишь бы оно разрешало открыть школы и не мешало их образовательной и воспитательной работе.

В настоящее время Казахстан признан мировым сообществом как государство с рыночной экономикой. За короткий исторический период обретения независимости Казахстан сделал прорыв в экономике, интегрируясь в мировую цивилизацию, используя новые прогрессивные технологии. В свою очередь, преобразования в системе общественных отношений оказывают влияние на образование, требуют от него мобильности и адекватного ответа на реалии нового исторического этапа и должны соответствовать потребностям развития экономики в целом. Именно такие вопросы решал Ы.Алтынсарин в свое время.

Выпускник казахстанской школы как субъект культуры характеризуется:

- знанием языка, истории, культуры своего народа;
- ценностным отношением к искусству, культуре, литературе, научным достижениям, результатам свободы, труда, истины;
- умением обращаться с современной техникой и средствами коммуникации; пониманием чувств и переживаний окружающих его людей;
- созиданием добра и красоты;

– умением общаться на родном, государственном и иностранных языках. (Ыбырай Алтынсарин стремился воспитать это в своих учениках).

Социальные перемены, глобализация социально – экономических и политических сторон жизни общества диктуют школе как социальному институту требование обновления содержания среднего общего образования с целью предоставления подрастающему поколению возможности получения качественного общего образования [2].

Основными направлениями обновления содержания среднего образования являются:

– развитие ценностей, которые способствуют как развитию личности, так и общества в целом;

– ориентирование содержания образования на целенаправленное и систематическое приобщение учащихся к научным способам познания и самостоятельным исследованиям, на широкое применение учебных ситуаций, формирующих познавательную мотивацию и учитывающих дидактические возможности информационных технологий;

– формирование взглядов на будущее, укрепление моральных устоев, которые нужны человеку как члену общества и субъекту международного сотрудничества;

– ориентация содержания образования на воспитание уважения к национальной культуре и открытости по отношению к другим культурным истокам.

Очень высоко оценивал значение роли учителя Ы.Алтынсарин. Действительно, будущее Казахстана в значительной мере зависит от того, какое место в системе социально – экономических и духовно – нравственных ценностей занимает педагог. Необходимо не только обеспечить качественное профессиональное образование, но и социальные гарантии для педагогических кадров с целью укрепления престижа данной профессии.

Список литературы:

1. Ситдыков А. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина / Под ред. А.И.Сембаева. Алма–Ата: Мектеп. 1968. 148 с.
2. Концепция развития образования Республики Казахстан на 2022–2026 годы. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 941

УДК 37.01

СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ДОСТОЙНОЕ ПРОДОЛЖЕНИЕ ИДЕЙ Ы.АЛТЫНСАРИНА И С.КУБЕЕВА

Есмагамбетова Гульжан Бердибековна
учитель казахского языка и литературы
КГУ «Общеобразовательная школа имени Абая
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E – mail: Gulya17041969@yandex.kz

Аннотация

Актуальность и цель. Обращение к педагогическому наследию известных педагогов на сегодняшний день очень актуально. Без осмысления исторического педагогического наследия невозможно приобщение подрастающего поколения к человеческим идеалам. Педагогические идеи педагогов новаторов И.Алтынсарина, С.Кубеева используют лучшие учителя республики.

***Ключевые слова:** педагогическое наследие, педагог – новатор, труды, подрастающее поколение, современное образование, формирование разносторонней гармоничной личности.*

Андатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бүгінгі таңда танымал педагогтардың педагогикалық мұрасына жүгіну өте өзекті. Тарихи педагогикалық мұраны түсінбестен, өскелең ұрпақты адам идеалдарымен таныстыру мүмкін емес. Республиканың үздік мұғалімдері жаңашыл педагогтардың И.Алтынсарин, С.Кубеевтің педагогикалық идеяларын өз тәжірибесінде пайдаланады.

***Түйінді сөздер: п**едагогикалық мұра, жаңашыл педагог, еңбектер, өскелең ұрпақ, заманауи білім, жан – жақты үйлесімді тұлғаны қалыптастыру.*

Abstract

Relevance and goal. The appeal to the pedagogical heritage of famous pedagogues is very topical nowadays. Without comprehending the historical pedagogical heritage it is impossible to attach the younger generation to human ideals. Pedagogical ideas of pedagogical innovators such as I.Altynsarin, S.Kubeev are used by the best teachers of the republic.

Key words: *pedagogical heritage , teacher innovator, works, younger generation, modern education, the formation of a versatile and harmonious personality*

Обращение к педагогическому наследию Ы.Алтынсарина, С.Кубеева сегодня как никогда актуально. В наше время необходимо обращение к исторической основе воспитания, ибо без осмысления исторического педагогического наследия невозможно приобщение подрастающего поколения к человеческим идеалам. Педагогические идеи Ы.Алтынсарина, С.Кубеева используют лучшие учителя области, стихи и проза любимы народом.

В условиях современного образования нельзя недооценивать педагогическое наследие выдающегося просветителя, педагога и общественного деятеля Ибрая Алтынсарина. Он является первым педагогом – теоретиком. Изучая статьи великого просветителя и ознакомившись с концепцией обновлённого образования Республики Казахстан находишь точки соприкосновения и ответы на многие вопросы. Просвещение, считал Алтынсарин – это составная часть прогресса, двигатель для развития всей нации. Он расценивал знания и умения, полученные в школе, как навыки, которые можно применить в реальной жизни и принести пользу своему народу.

Одной из задач современного образования является развитие мышления и сознательного отношения к профессиональному становлению и самореализации. Выпускник школы должен определится в выборе своей будущей профессии [1, с. 10]

Ыбрай Алтынсарин, призывал молодёжь работать на благо Родины, отдавая ей свои знания и умения. В трудах Алтынсарина вопросы социально – профессионального обучения и трудового воспитания занимают одно из центральных мест [2, с. 12]. Поэтому педагог – просветитель ставит во главу реальные знания, добивается, чтобы знания учащиеся приобретали наглядно, с опытным изучением различных явлений. Основной упор он делал на изучение предметов естественно – научного цикла и на профильную подготовку обучающихся. Аналогичное явление мы наблюдаем и в современной казахстанской школе.

Ыбрай Алтынсарин выделял, что главное в педагогике – умение учителя найти правильные приёмы обучения. В своих работах он старался донести до учителей знания о том, как учить детей, чтобы они не занимались зазубриванием материала, а их труд имел смысл и систему. Этому же учит и современная педагогика, которая основной целью ставит формирование думающего ученика и рефлексирующего учителя.

Большое место в своих педагогических трактатах Алтынсарин уделял образу учителя. Ведь народная мудрость гласит: «Учитель творит нацию и общество». Он считал, что учителя должны любить и уважать своих учеников и быть любимы своими учениками и даже их родителями. Современная система образования, как и педагогические принципы Ыбрая Алтынсарина сочетает обучение и воспитание воедино и способствует формированию разносторонней гармоничной личности. [1, с. 25]

По мнению Алтынсарина школа должна служить примером новой культурной жизни, а учитель – примером для всех. Успешный учитель – всегда исследователь. Успешный педагог должен совершенствоваться и идти в ногу со временем, уделять внимание собственному развитию: самообразованию, совершенствованию приёмов и навыков. Учить может только тот, кто сам умеет учиться

Современное образование буквально ломает устаревшую методологическую базу, где отсутствует индивидуальный подход, социализация и профориентация. Эти же задачи решал и Ыбрай Алтынсарин. Он утверждал, что к каждому ребёнку необходим именно индивидуальный подход, который позволит учителю раскрыть те качества, на которые нужно делать ставки.

Образовательные задачи отечественной школы Ыбрай Алтынсарин видел в том, чтобы, учитывая потребности народа, школа давала реальные знания. Только это, по мнению учителя, может обеспечить достойное место в жизни общества. Сегодня в преподавании и обучении активно используются подходы, основанные на конструктивистских теориях, позволяющие учащимся стать личностями с развитым критическим мышлением, самомотивированными, независимыми, увлечёнными.

По мнению Ыбрая Алтынсарина, ученику нужно давать возможность для развития его успешности, вовлекать в различные сферы деятельности, давать безграничные возможности для самореализации. Это, в свою очередь, даёт возможность для социально – профессионального самоопределения школьников. И это полностью созвучно с требованиями, предъявляемыми к современной школе. [3, с. 15].

Педагог и просветитель, живший сто лет назад, понимал, какую роль играет знание языков для развития образованной, всесторонне развитой личности. И, как и сейчас, Алтынсарин не отделял изучение иностранных языков от знакомства с культурой, обычаями и традициями носителей изучаемых языков. Именно такая постановка вопроса актуальна сегодня, когда мы говорим об утверждении двуязычия как нормы жизни в нашей стран.

Ы.Алтынсарин был не только подвижником – педагогом, но и талантливым организатором. Он совершает титаническую работу по становлению учебных заведений, подбору преподавательского состава, заботы о бытовых мелочах детей и педагогов, финансовой отчетности, накоплению материальной базы учебных заведений.

В своей просветительско – педагогической деятельности Ы.Алтынсарин, С.Кубеев уделяют огромное внимание воспитанию нравственных основ личности.

Богатое педагогическое наследие С.Кубеева как методиста, педагога – практика, народного учителя и сегодня широко используют в своей работе его последователи, учителя школ области и республики. Среди многочисленных учеников С.Кубеева – видные политические деятели, заслуженные учителя республики, крупные деятели науки, искусства и литературы. Первым автором научного исследования его педагогического и литературного творчества является С.С.Кирабаев – член корреспондент Академии пед. наук РФ, профессор, заслуженный деятель науки РК. В своих воспоминаниях о С.Кубееве, он пишет, что именно эта исследовательская работа творчества Кубеева заставила его по – новому осмыслить и взглянуть на роль педагога, на необходимость качественной подготовки учительских кадров. Много лет проработавший рядом с Кубеевым профессор Костанайского университета В.С.Макомченко вспоминает, что он оставался в строю до конца своей жизни. Как учитель и воспитатель оказывал огромное влияние на молодое поколение. Здесь играли роль и знание жизни и широкая эрудиция, глубокая убежденность и большой личный авторитет. Восточная пословица гласит: «если хочешь стать бессмертным, займись воспитанием человека». С. Кубеев всю свою жизнь посветил воспитанию человека и тем обессмертил имя и дело свое [4, с. 275].

Как учитель Спандияр Кубеев строго придерживался полюбившихся ему алтынсаринских методов и принципов. В программу обучения он включил такие предметы, которые знакомили учеников с основами наук. Одновременно со школьными знаниями С.Кубеев проводил большую культурно – просветительскую работу среди взрослого населения. Созвучные по своему содержанию с произведениями казахской литературы начала XX в., они развивают просветительские и демократические идеи национальной литературы.

Значение Алтынсарина, Кубеева в истории народного образования в Казахстане очень велико. Деятельность великих педагогов представляет для нас огромный интерес с точки зрения развития общественной мысли и их места в истории народного образования и казахской литературы. Мы отдаем дань уважения известным педагогам за их выдающуюся деятельность в качестве учителя, просветителя.

Большое значение педагоги придавали нравственному воспитанию.Традиции как нетленные народные ценности – одно из важнейших средств воспитания.

С. Кубеев создает один из первых казахских романов «Калым», сыгравший заметную роль в становлении реалистической прозы. Его роман – гневное выступление против старых обычаев, осуждение безнравственности, ханжества. Человек рождается свободным, бескорыстным, он имеет право на достойную жизнь – никому ни дано насильственно нарушать естественное влечение – таков мотив романа [4, с. 270].

Ы.Алтынсарин призывал уважительно относиться к национальным традициям. Считая важным их использование в нравственном, духовном и трудовом воспитании учащихся. В нашей школе особое внимание уделяется изучению традиций народа Казахстана. Традиционными стали «Предметные Олимпиада», конкурсы «Лучший ученик», «Лучший педагог», «Буккроссинг», «100 книг». Данные мероприятия позволяют детям развить умственные способности, приобщится к культуре, науке, приобрести исследовательские умения, создать здоровую конкуренцию как между учениками, так и между учителями,способствует нравственному воспитанию, трудолюбию, гуманному отношению к людям, особенно к престарелым, вызывало чувство любви к родному краю, природе, национальным традициям.

Педагогическое наследие Ыбрая Алтынсарина – это целостная педагогическая система, в которой нашли отражение многие педагогические проблемы. Алтынсарин был последовательным поборником просвещения, отстаивал гуманные принципы и идеалы человеческого образования. Он хотел и делал все, чтобы видеть свой народ в ряду цивилизованных народов. Великий педагог понимал, что главное богатство любой страны – это народ. Ведь только образованные, талантливые, успешные люди формируют базовый стратегический ресурс развития страны. Это движущая сила прогресса, источник новых жизненных благ. По твёрдому убеждению Алтынсарина, получается, что образование – это ценность и основа успеха, как отдельного человека, так и страны в целом.

С.Кубеев писал «Я принадлежу к тем, кто считал обучение детей, присовокупление неграмотного темного населения к родникам культуры единственно верным средством борьбы против невежества и феодальной старины, дикости ее обычаев и нравов. Но через восемь – девять лет учительствования воочию убедился, что одного обучения детей здесь недостаточно, что в этой борьбе нужно применить более сильное средство. Со временем я заключил, что таким образом могла быть литература, ибо видел, какое впечатление производят мои переводы крыловских басен на

школьников и на широкую публику» [4, с. 267]. Имя С.Кубеева занимает почетное место в истории казахской литературы и образования начала XX в.

Развитие образования в Казахстане имеет традиции преемственности, которые созвучны идеям просвещения Ы.Алтынсарина, С.Кубеева.

Основной целью современной системы образования уже является не просто передача знаний и умений, а развитие способности подростка к самообразованию, к формированию умений быть конкурентоспособным на мировом уровне. Важно не просто приспосабливаться к существующим условиям, но и активно влиять на существующую действительность, изменяя её к лучшему.

Великие педагоги понимали, что главное богатство любой страны – это народ. Ведь только образованные, талантливые, успешные люди формируют базовый стратегический ресурс развития страны. Это движущая сила прогресса, источник новых жизненных благ.

Список лтературы:

1. Фролов А.. Ибрай Алтынсарин и вопросы профессионального образования / ж. Профессионал Казахстана, №2, 2001
2. Тажибаев Г. Педагогическая мысль в Казахстане во второй половине XIX века. – Алма–Ата, 1965.
3. Алтынсарин И.. Избранные произведения. Алма–Ата, 1957
4. Жиренчин А.М. Из истории казахской книги. Алматы, 1987. С.136–137.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ,ОЛАРДЫҢ ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ӨЗЕКТІЛІГІ

Жамарова Гулжан Майлебаевна
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі
М.Хәкімжанова атындағы Щербаков
жалпы білім беретін мектебінің
Қостанай облысы, Алтынсарин ауданы, Қазақстан
E– mail: gulzhan_zhamarova@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Бұл мақалада Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеясы мен қазіргі білім берудегі сабақтастық туралы айтылады. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл аударды, сол жолды әлі күнге дейін біз жалғастырып келеміз. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлаған ғалым туралы ойлар айтылған. Қазіргі білім беру саласына үлкен өзгерістер енгізіліп жатқандығы туралы баяндалған.

Түйінді сөздер: *прогрессшіл, халық ағартушысы, ұлттық педагогикалық тәрбие, білім беру үрдісі, тәрбиелік мағына.*

Аннотация

Актуальность и цель: В этой статье изложены педагогические идеи Ибрая Алтынсарина, который придавал огромное значение воспитанию и образованию детей. Его прогрессивные взгляды имеют преемственность с современным образованием и внедряются в педагогический процесс и сегодня. Нас поражает глубина мыслей просветителя. Он предвидел те изменения, которые сегодня находят воплощение в обновлении содержания образования.

Ключевые слова: *прогрессивный, народный просветитель, национальное педагогическое воспитание, образовательный процесс, воспитательное значение.*

Abstract

Relevance and purpose: This article outlines the pedagogical ideas of Ibray Altynsarin, who attached great importance to the upbringing and education of children. His progressive views have continuity with modern education and are being introduced into the pedagogical process, and today we are amazed at the depth of the enlightener's thoughts. He foresaw the changes that today are embodied in the renewal of the content of education.

Key words: *progressive, public educator, national pedagogical education, educational process, educational value.*

Қандай да болмасын ұлт белгілі бір кезеңде оқу – білімге ден қойып, жүйелі тәрбие үдерісіне қарай бет түзейді. Міне, осындай бетбұрыс кезеңі халықтық педагогикадан ғылыми педагогикаға қарай қадам жасау шағы қазақ топырағында Ыбырай Алтынсариннен басталғаны белгілі. Ыбырай Алтынсаринді ақын, жазушы, аудармашы дегендеріміздің өзі оның педагогикалық қызметінен шығып жатады. Сондықтан да Ыбырайдың әдеби мұрасы, негізінен алғанда, оқушы балаларға арналады. Бұл туралы Ыбырай Алтынсарин мұрасын зерттеуші М.Жармұхамедұлы: «Ыбырай Алтынсарин

мұрасының басым көпшілігі әдеби – көркем шығармалар болып келеді, алайда сол өлеңдері мен көркем әңгімелерін ол тек педагогикалық мұрат – мақсатқа сәйкес жазып, жаратады, бұл жәйт оның жазушылығы мен педагогтығының бір арнадан бастау алатынын аңғартады».

Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыстағы ең шешуші нәрсе: мұғалімнің ең жақсы оқыту әдістерін таба білуінде, балалармен дұрыс сөйлесе білуінде. Үлгілі жолға қойылған, дұрыс тәртібі бар жаңа типті мектеп оқушыларды қызықтырып, оларды мәдениетке, жұмысқа және ой еңбегіне үйретуге тиіс, олардың білімге деген ынтасын мейлінше арттыруға тиіс. [1, б 138].

Қазіргі мектептерде оқытылып жатқан жаңартылған білім беру бағдарламасының мазмұнынынан кешегі Ыбырай салған жолмен ілгері жылжуды бақылауға болады. Бүгінгі заман талабына сай білім беруде мұғалімнің алдына қойған басты мақсаты, өз мүддесі мен қоғамдық мүдделерді ұштастыра білетін, зиялы, адамгершілігі мол, денсаулығы мықты жеткіншек тәрбиелеу. Оқушылардың санасына туған халқына деген патриоттық сезім ұялатып, ұлттық рухты сіңіру. Сондай – ақ, ана тілі мен әдебиетін, тарихы мен өнерін қастерлеп, салт – дәстүрін меңгерту. Әр оқушыны дара тұлға деп танып, олардың бойына үнемі оқып үйренсем деген ізденімпаздық қасиет дарыту, оларға өздігінен білімдерін толықтырып тереңдету тәсілдерін жаңа технологиялармен, әдіс – тәсілдермен байланыстыра отырып дамыту Ыбырай еңбегімен үндесіп жалғасын тауып отырған іс деп қарауымызға болады.

Білім беру саласында мұғалімнің алдына қойған қазіргі мақсаты – Ыбырай Алтынсарин атамыздың салып кеткен сара жолымен, оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие және білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті, сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет – ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру – әрбір ұстаздың абыройлы борышы деп санаймын. Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім, ұстаздық білімділікпен қоса ізденімпаздықлық, дарындылық, ұйымдастырушылық, тағы да көптеген құндылықтарды талап ететін маман иесі .Шығармашылық қабілет баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Ол үшін мұғалім ғылымда болып жатқан жаңалықтармен үнемі танысып,өз біліктілігін үнемі арттырып, толықтырып отыруы керек.

Алтынсариннің міндеттері мұғалім туралы нұсқаулары – олардың қалай оқу керектігі – оның өз заманындағы методиканы терең және жан – жақты білгенін көрсетеді. Ауызша әңгіменің ойлау мен жазбаша жаттығулардың көптеген әдістері туралы түсіндірмесінде ол балалардың әрбір еңбегінің құр босқа ойсыз жаттауға жұмсалмай, мағыналы және жүйелі болуы керек екенін жазды.Әрі қарай ол балаларды тәрбиелеуде үстіртін және мардымсыз түсініктердің, шалағайлықтың болмауы керектігін ескертті. Ол нашар оқыту мен нашар қарым – қатынас балалардың басын қатырып, шатастыратын ал, керісінше балалар сергек, олармен қарым – қатынас неғұрлым жақсы оқушылардың көңіл – күйіне әсер неғұрлым көп болса, сабақ соғұрлым табысты болатынын нақтылы мысалдар арқылы түсіндірді.

Оқу методтары мен балаларды оқыту тәсілдерін Ы.Алтынсарин мұғалімдерге олардың кең тәрбиелік мағынасында түсіндіретін.Оқыту методтары – балалардың жүре келе мектепке, сабаққа кейіннен ғылымға, өз бетімен білім алуға құмарландыратын (ынталандыратын, ықыластандыратын) жол. Сабақта балалардың ойлау қабілетін арттыратын жаттығулар қажет, мысалы, әңгіме, түсіндіру арқылы оқыту методы. Бұл көрнекілік заттарды және өмір фактілерін пайдалануға көмегін тигізеді: заттарды және құбылыстарды суреттеу, олардың қасиеттерін салыстыру, әр түрлі қортындылар жасау. Сондықтан да балаларда дұрыс ойлау қабілеті қалыптаса бастайды.

«Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасында балаларды оқыту тәсілдері тиімді оқыту, табысты оқыту,сындарлы оқыту тәсілдерімен жалғасын тауып отыр. Оқытудың бұл тәсілдерін қолдануда мұғалім оқушылардың оқуына мүмкіндік тудырады,оқу материалы және өзге де қажетті құралдармен қамтамасыз етеді,ал оқушылар өз кезегінде пән бойынша өз түсініктерін арттыруға ынталы болады – бұл жерде де ұлы ағартушының ұстанымының жаңа заман талабымен үндестігін көруімізге болады.

Заман өзгеріп, таным жаңғырғанымен Ыбырай сияқты тұлғалардың өмірі мен шығармашылығы қазіргі оқушыларға да, жастарға да, ұстаздарға да үлгі. Ыбырай Алтынсарин нағыз ұстаздың, оқушыларға деген, өз мамандығына деген кемел үлгісі. Ол хаттарының бірінде былай деп жазған болатын: “Осы жылы январьдың 8 күні менің көптен күткен ісім орнына келіп, мектеп ашылды, оған 14 қазақ баласы кірді; бәрі де жақсы, есті балалар. Мен балаларды оқытуға қойға шапқан аш қасқырдай өте қызу кірістім. Бұл балалар да менің айызымды қандырып, небәрі үш айдың ішінде оқи білетін және орысша, татарша жаза білетін болды. Кейін парақор болып шықпаулары үшін оларға адамгершілік жағынан әсер етуге бар күшімді салып отырмын. Күлсеңіз күле беріңіз, мен кейбір оқытудан бос уақыттарда оларға ресми түрде молда да болып қоям; сөйтіп оларға дін тарихынан білгенімді айтып, оған басқа да пайдалы және түсінікті әңгімелерді де қосып айтамын... Менің үнемі ұмтылған тілегім: қалай да пайдалы адам болып шығу еді. Ал, қазір осыған қолым жетіп отырғанын ойласам, көңілім толық жұбаныш табады” [2, б 25]. Ұстаздың осы хатынан – ақ оның бала оқытуға деген ерекше ықыласын, терең сүйіспеншілігін тануға болады. Ы.Алтынсарин өзінің алдына ақындықты, жазушы-

лықты, болмаса аудармашылықты емес, ең алдымен ұстаздықты мақсат етті. Оның өлеңдері мен әңгімелері, ондағы көтерілген тәрбиелік идеядағы мәселелер жас жеткіншектер тәрбиесінде өзінің өзектілігін жоймақ емес. Білімге ұмтылушылық, адалдық, еңбекқорлық, талаптылық, адамгершілік, кішіпейілділік сияқты жас баланың санасында орын алуға тиісті адами қасиеттер Ыбырай шығармаларының өзегі. Бұлар қай кезеңде болмасын, адам тәрбиесінде ерекше орын алуға тиісті қасиеттер десек, онда осылардың баршасын Ыбырай Алтынсариннің туындыларынан табамыз. Сондықтан да қазіргі тәрбие мәселесінде Ыбырай Алтынсариннің алатын орны ерекше. Айталық, оның «Қыпшақ Сейітқұл» атты әңгімесі [3, б 75] арқылы балаларды іздемпаздыққа, еңбекқорлыққа баулысақ, «Өнер – білім бар жұрттар», «Балғожа бидің баласына жазған хаты» өлеңдері арқылы оқушыларды оқу – білімнің қажеттілігі, артықшылығы сияқты ойға жетелейміз.

Ыбырай Алтынсариннің қазіргі замандағы тәрбие беру үдерісімен сабақтасатын еңбектері – оның халық ағарту мәселелері хақындағы ой – пікірлері. Бұл ой – пікірлерді біз оның мақалаларынан, хаттарынан, есептері мен рапорттарынан көреміз. Ыбырайдың бұл еңбектерінде де жоғарыда айтқандай, білім алуға құштарлық, еңбексүйгіштік, адамгершілік, адалдық, инабаттылық сияқты қасиеттерге ерекше мән беру байқалады. Ы.Алтынсариннің мұрасында айтылатын тәрбие берудің жан – жақтылығы жөнінде белгілі ғалымдар Қ.Жарықбаев пен С.Қалиев былай деп жазған болатын: «Көшпенді елдің өзінің ерекшелігіне орай ол имандылық, инабаттылық, ақыл – ой, еңбек, тазалық, сұлулық тәлімдеріне байланысты бірқатар тың идеялар айтты. Ұстаздық, әдеп, ата – ана, ересектердің жас буынға үлгі – өнегесі, адамның өзін – өзі тәрбиелеу мәселелерін қазақ өміріне орай түсіндірді».

Ы.Алтынсариннің демократиялық – ағартушылық бағыты оның педагогикалық көзқарасының үш бірдей саласынан көрініс тапты. Біріншіден, бүкіл өмір жолын мектеп ашуға, қазақ балаларын оқуға тартуға, дүние ғылымдарын үйретуге және соған оқу құралдарын жазып шығаруға арнаса, екіншіден, өнегелі ұстаз – тәлімгер даярлауға, оларға күнделікті ғылыми – әдістемелік басшылық жасауға көңіл бөлді.Үшіншіден шығармаларында қазақ халқының XIX ғасырдағы қоғамдық өмірінде,болған саяси әлеуметтік мәселелерді жан – жақты қамтып жазуға жұмсады [4, б 172].

Ұлы ұстаз: «Өмірдің негізгі мәні – еңбек, ол адамның адамгершілік қасиетін мәртебелендіреді, өмірдің шын қадірін тек еңбексүйгіш адам ғана түсіне алады», – деген. Оның бұл пікірінен ұстаздың еңбексүйгіштікті, адам өміріндегі еңбектің рөлін қаншалықты түсінгендігін байқасақ, тағы бір маңызды жағы еңбектің мәнділігі мен пайдалылығын насихаттағанын көреміз. Сондай – ақ Ыбырайдың ойынша, адам өзінің істеген еңбегінен ләззат алу керек, тіпті оны ол «кісіліктің басты белгісі» деп бағалайды. Қазіргі тәрбие үдерісінде еңбек жайындағы оның осы үш ұстанымы да – көкейкесті мәселе. Әсіресе жас ұрпақты өзі атқарған пайдалы еңбектен ләззат алуға баулу – үлкен мәселе. Мектеп оқушыларын еңбек етуге баулуда оны бедел жинауға, пайда табуға, жәке басының мансабын арттыруға емес, одан рухани қанағат алуға қарай бейімдесек, онда біз оны еңбек тәрбиесімен бірге, адамгершілік тәрбиесіне де тартқан болар едік.

Ыбырай Алтынсарин мектептегі тәртіпке көп мән берген. «Тәртіптің шындыққа айналауы тәртіптілік сезімін тудырады» – деген ұлы ұстаз.Тәртіп деген педагогикалық ұғымға Ыбырай Алтынсарин терең талдаулар жасайды [5, б 90]. Ол бірде тәртіп – тәрбие құралы десе,бірде тәртіп – тәрбиенің нәтижесі деген анықтама береді.Ал халық педагогикасындағы «тәрбие – тәртіптің құлы» деген түсінікке жақын.Сондай – ақ тәртіп оқушының мектеп ережесіне бағына білу мен шын еркіндіктің табиғи бірлігі дегенді де ұлы ұстаз Ыбырай Алтынсарин жазған.Міне, кезінде аса көргендіктен көпшілікке ұсынған осы тұжырымдары қазір де мұғалімдердің қажетіне жарап жүр.

Ыбырай Алтынсарин жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл аударды, сол жолды біз жалғастырып келеміз. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлаған ғалым еңбегі өлшеусіз, қазіргі білім беру саласына үлкен өзгерістердің негізін Ыбырай сол кезде болжап кеткендей.

Ол кез келген шығармаларында шәкірттерді адал, шыншыл, еңбек сүйгіш, өнегелі, өнерлі азамат болуға, зиянды іс – әрекеттен, ұрлық зорлық жатып ішер жалқаулық сияқты жаман әдет жат мінезден бойын аулақ ұстауға шақырады.

Қазақ халқының келешегі тек өнер білімде деп түсінген Алтынсарин өз ойын іске асыруда түрлі тосқауыл, кедергілерге кездесті, бірақ оларды табандылықпен жеңе отырып, өз мақсатына жете білді.

Ұлы ұстаздың қандай да шығармасын алсаң да оқушысының санасын оятып, жасөспірімдерге үлгі – өнеге берерлік, болашағана жол сілтерлік, оларды іс – әрекетке үйретіп өмір танытарлық ой тастайды. Өнерге ұмтылу, Отанын, елін сүю, талаптылық, жігерлілік, ізденімпаздық, кішіпейілділік, махаббат қайырымдылық, адамгершілік, жинақылық тағы басқа осылар тәрізді жақсы мінез құлыққа тәрбиелеуге қажетті мәселелерді қамтиды.

Алтынсарин өз халқының игілігі үшін қажымай еңбек етіп, дарындылығын, мәдениетке қабілеттілігін дәлелдейді. Ол жастарды жарқын болашақ үшін қажымай күресуге, мәдениеттілікті қабылдап, ұғынуға жол көрсетті. Ол болашаққа деген сенімді қолдады.

Қазақстанның егеменді ел болғаннан бері білім саласындағы білімді де, білікті де маман дайындау және білім саласын бүкіл әлемдік стандарттарға сай өзгерістер мәселесіне мемлекет

басшысы баса назар аударды. Тәуелсіздікті баянды етіп, білімнің маңыздылығын жоғары бағалап, экономикалық және қаржылық қиындықтарға қарамастан білім саласына қолдау көрсетуде. Себебі қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер әлемдік білім жүйесін қайта қарау екендігінің дәлелі болды.Сонымен қатар тек қана білім берумен қатар тәрбиелеу мақсатында зор үлес қосу бұл біздің – ұстаздар қауымының қолында деп ойлаймын. Ыбырай шығармашылығында көтерген өз мәселелерін дәл осы , яғни XXI ғасырда дұрыс және тиісті жерлерде ұстана білуді талап етеді. Яғни, өнер – білімсіз, қолөнер кәсіпсіз, еңбек етпей, достық пен қарым – қатынассыз адам өз өмірінде тиісті білім ала алмайды. Өйткені, бірін – бірінсіз олар тиісті нәтижеге жете алмайды.

Жоғарыда аталған жұмыстың түгелі біздің еліміздің өркендеуіне көп үлес қосады. Яғни, осы еліміздегі барлық өзгерістің бастауын мектеп мұғалімдерінен, өзімнен бастаймын. Яғни мектепте оқушыларды қандай да өзгерістерді енгізу – бұл біздің қолымызда.

Қазақстанның әрбір оқушысы мектептен алған тәлім – тәрбиені қалай қабылдаса, сол шәкіртіміз оны өмірде солай пайдаланады. Сондықтан да мектеп ұстаздары, ата – аналары әртүрлі өзгерістерді енгізуге зор үлесімізді қосып, ақыл – ойы дамыған, жан – жақты тұлға тәрбиелеуге қол жеткізе білейік.

Алтынсарин өз халқының игілігі үшін қажымай еңбек етіп, дарындылығын, мәдениетке қабілеттілігін дәлелдейді. Ол жастарды жарқын болашақ үшін қажымай күресуге, мәдениеттілікті қабылдап, ұғынуға жол көрсетті. Ол болашаққа деген сенімді қолдады.

Алтынсариннің педагогикалық тәрбие қиялдары мен мектеп системасы ғылым мен жалпы білімді жоғары бағалауға, балаға сүйіспеншілікпен қарап, оны қадірлеуге және өз халқының мүддесі үшін қызмет істей алатын жас адамдарды дайындауға негізделіп жазылған және де бүгінмен үндесіп, Мәңгілік еліміздің болашақ азаматтарын тәрбиелеуде зор үлесін қосып отыр десек қателеспейміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин тағлымы,Алматы, 1991 ж.
2. Ы. Алтынсарин. Үш томдық шығармалар жинағы III том. Алматы, 1978 ж. 325 б.
3. Ы.Алтынсарин. Екі томдық шығармалар жинағы 1 том. Алматы, 2003ж. 240 б.
4. Қалиев С., Жарықбаев Қ. Қазақ тәлім – тәрбиесі. Алматы,1990 ж.
5. М.Медетбекова.Журнал «БІЛІМ – ОБРАЗОВАНИЕ». №3 (98) 2021 ж.

УДК 37.013.43

РАЗБОР ТРУДОВ И.АЛТЫНСАРИНА И СВЯЗЬ ИДЕЙ ВЕЛИКОГО ПРОСВЕТИТЕЛЯ С СОВРЕМЕННОСТЬЮ

Жангылши Абылай Койшыбаевич
магистр права, учитель истории
E – mail: jan.kylysh@mail
Абдуллина Дана Мустафьевна
учитель химии
E – mail: jan.kylysh@mail.ru
КГУ «Школа-гимназия города Тобыл
отдела образованияКостанайского района»
Костанайская область, Костанайский район
г.Тобыл, Казахстан

Аннотация

Актуальность и цель. В данной статье авторы показывают актуальность педагогических идей педагога – новатора И.Алтынсарина. В статье разбираются различные работы просветителя. Идет раскрытие идеи патриотизма, гуманизма, честности скромности и справедливости в трудах И.Алтынсарина.

Ключевые слова: *просветитель, культуролог, педагогика, история, воспитание.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақалада авторлар педагогика – инноватор и. Алтынсариннің педагогикалық идеяларының өзектілігін көрсетеді. Мақалада қайраткердің әртүрлі жұмыстары талданады. И.Алтынсариннің еңбектерінде патриотизм, гуманизм, адалдық, қарапайымдылық және әділдік идеясы ашылуда.

Түйінді сөздер: *ағартушы, мәдениеттанушы, педагогика, тарих, тәрбие.*

Abstract

Relevance and goal. In this article, the authors show the relevance of the pedagogical ideas of the pedagogic innovator I.Altynsarin. The article examines the various works of the figure. The idea of patriotism, humanism, honesty, modesty and justice is being revealed in the works of I. Altynsarin.

Key words: *teacher, culturologist, pedagogy, history, education*

Важнейшей целью современного образования, общества и государства является воспитание, социально – педагогическая поддержка становления и развития высоконравственного, ответственного, творческого, инициативного, компетентного гражданина Казахстана. Невозможно создать современную инновационную экономику, минуя человека, его состояния и качества внутренней жизни. Темпы и характер развития общества непосредственным образом зависят от гражданской позиции человека, жизненных приоритетов, нравственных убеждений, моральных норм и духовных ценностей.

До Великой Октябрьской социалистической революции широкие слои общественности не были знакомы с литературным наследием великого педагога. Оно стало достоянием народа только в годы СССР. Стали издаваться его сборники стихов, басен и рассказов, избранные произведения, собрания сочинений. И.Алтынсарин – яркое явление в культурной жизни казахов XIX века, о чем сегодня, к сожалению, мало вспоминают. Обладая поэтическим даром, совершенным умом и бескорыстной душой он навсегда останется в истории педагогической мысли Казахстана. Жизнь этого человека, дело его подвижнической деятельности осветит еще не одно поколение своими высокими помыслами. Он был разносторонней личностью, который показал себя и как педагог, и как ученый – этнограф, и как поэт, и как писатель, и как общественный деятель и просветитель. Обращение к педагогическому наследию И.Алтынсарина сегодня как никогда актуально.

В наше время необходимо обращение к исторической основе воспитания, ибо без осмысления исторического педагогического наследия невозможно приобщение подрастающего поколения к человеческим идеалам. Жизненный и творческий путь Ибрая Алтынсарина, отдельные страницы его биографии, отдельные аспекты его философских и педагогических воззрений вызывают особый интерес и способствуют духовно – нравственному развитию современной личности. Судьба Ибрая Алтынсарина – нравственный пример для всех, кто жил и живет после него. Это пример служения своему народу. Его педагогические идеи используют лучшие учителя области, его стихи и проза любимы народом.

Важным источником нравственных воззрений Ыбрая Алтынсарина является устное народное творчество, отражающее жизнь и быт, горе и счастье, патриотизм, традиции и обычаи народа. Об этом свидетельствует «Киргизская хрестоматия» Ы.Алтынсарина, в которой представлены сказки, былины, нравоучительные мелкие статьи, казахские народные пословицы с конкретным нравственно – этическим, воспитательным содержанием – стремлением прививать детям правильные взгляды на жизнь, на труд, на поступки и поведение людей: «Без труда нет и счастья», «Кто рано встает, у того все хорошо идет», «Без вложения труда хлеб не вырастит», «Волка бояться в лес не ходить», «Подружишься с хорошим человеком – достигнешь своей цели; подружишься с плохим – опозоришь себя, наживешь одни неприятности», «Терпеливый всегда достигает своей цели», «Богатство не цель – бедность не порок» и др. [1, с. 73]

Ыбраю Алтынсарину важно было воспитание, он для эго создавал различные училища школы и библиотеки он ценил нравственное воспитание молодежи. И можно смело утверждать, что вся его многогранная деятельность великого человека пронизана размышлениями о сущности и счастье, нравственных мотивах поведения и отношений, воспитания высоконравственной личности.

Одна из основных тем хрестоматии Ыбрая Алтынсарина является призыв к знаниям. Она открывается «Посвящением», в котором воспевается наука, сила знания и их значение в материальной и духовной жизни человека. Призыв к труду и трудолюбию – основа всего содержания хрестоматии. Ыбрай Алтынсарин на каждом шагу внушает детям, что «нет ни одной живой души, которая не трудилась бы… Нужно привыкать к труду, ибо «пропитание твое – в твоем труде», а «трудом заработанная еда гораздо вкуснее и питательнее», в труде необходимы настойчивость и сила воли и т.д. Тема труда особенно отчетливо выражена в рассказах: «Сатемир – хан», «Щедрый человек», «Как можно разбогатеть», «Садовые деревья» и др. В рассказе «Кипчак Сейткул» говорится о пользе земледелия и хлебопашества. Вместе с тем Ибрай Алтынсарин выступает против эксплуатации и ограбления баями бедняков:

«Гнет несчастный народ свои спины в поклоне
Над народом – всесильные ханы на троне
Бедняков обирают по – зверски, бесчестно,
А богатых поддерживают повсеместно»

«Киргизская хрестоматия» Ыбрая Алтынсарина призывает к гуманизму, честности и правдивости, скромности и справедливости, любознательности, соблюдению личной гигиены и санитарии; зовет к борьбе против мулл, невежд, воров и взяточников, болтунов и лжецов. [2, с. 112]

Таким образом, по Ыбраю Алтынсарину, основу нравственности составляют образование и воспитание: «Только постоянная забота и правильное воспитание формирует в ребенке самые лучшие нравственные качества», «хорошо воспитанный ребенок и в последствии остается добродетельным человеком». В рассказе «Садовые деревья», говоря о том, что прямо растущее дерево является результатом хорошего ухода, а криво растущее – плохого, отец поучает сына: «Нет сомнения, что в хорошем уходе есть большая польза…

Это и тебе может послужить наукой. Ты ведь тоже похож на молодое дерево, за тобой также нужен уход. Если я, исправляя твои ошибки, буду учить тебя учить хорошему, а ты, слушаясь меня будешь исполнять мои советы, то ты будешь расти без присмотра, то тоже будешь расти без присмотра, то тоже будешь похож на это кривое дерево…»

Главное усилие совершенствования нравов – распространение среди широких масс грамотности и научных знаний.

Будучи демократом, Ыбрай Алтынсарин хотел, чтобы образование стало одинаково доступным и богатому, и бедному. Он настойчиво вливает в головы учащихся мысль, что все люди от рождения равные и они должны иметь равные права.

«Живущие всюду народы для радости сотворены
Всех ласково греет солнце, всем светят лучи луны
Особо рожденных не было и нет на этой земле,
Мы друг перед другом с детства во всем быть должны
Равны» [3, с. 67]

Главными средствами нравственного воспитания, – убеждает Ыбрай Алтынсарин, – является труд и пример родителей, учителей, взрослых: «воспитание трудолюбия у детей – главное средство борьбы против тунеядства и лени», «истинный смысл человеческого счастья – в честном труде: счастлив тот, кто может сказать себе – «я живу своим личным трудом», «ученик – зеркало для учителя, в котором он видит свое лицо». [4, с. 17]

«Патриотизм и гуманизм – важные черты высоконравственного человека», «Душа и тело храни в чистоте, как этот родник, душу держи открытой для всех».

И вся деятельность Учителя Алтынсарина является примером великого нравственного служения своему народу: «Я не отступлюсь от своих убеждений и стремлений быть полезным своим родичам, насколько хватит сил

Ыбрай Алтынсарин – замечательный поэт. В своем поэтическом творчестве он пропагандировал, прежде всего, значение народного образования, научной мысли. Он призывал юношей и девушек овладевать наукой и техникой, указывая, что путь к этому лежит через занятия в школе. Светская народная школа, по его мнению, является очагом распространения научных знаний в крае.

Особое место занимает его стихотворению «Посвящение», являющееся подлинным гимном знания, науке. В нем рассказывается о тех материальных и духовных благах, которые приобретает человек благодаря науке. Обращаясь к молодежи, Ыбрай Алтынсарин говорил:

Учение даст вам счастье,
Оно озарит, как свет,
Каждое ваше желание.
Яркий оставит след.
Дети. в школу идите!
В памяти крепко, на веке
Знания сохраните.
Стада – богатство степное –
Сметает суровый джут.
Богатство ученых иное –
Растущее, вечно живое –
Вьюги не заметут.

Молодежь – будущее народа. К ней обращается Алтынсарин со страстным призывом приобретать знания стремится к культуре, догнать тех, кто опередил в культурном развитии казахский народ. [5, с. 22]

Молодежь! Мои друзья!
Зелень свежая полей!
Сверстников своих догнать
Постарайтесь поскорей.
Уповаю лишь на вас,
Радость в сердце затаив.
Так примите в добрый час
Пожелания мои.

В этих строках четко выражена основная творческая идея поэта. В них раскрываются те цели и задачи, на практическое осуществление которых он потратил много сил и энергии. Его призыв находил отклик в казахской степи: юноши и девушки поступали в народные школы, овладевали знаниями.

«Стараюсь всеми силами, – пишет Алтынсарин, – чтобы подействовать еще на нравственность учеников, чтобы они впоследствии не были взяточниками. Мое постоянное стремление душевное клонилось к тому, чтобы непременно быть полезным человеком, а теперь мысль. Что достигают этого, утешением мне во всем». Так восторженно он выражает свою радость, свое глубокое удовлетворение результатами педагогической работы в первые же годы своей деятельности в школе. [6, с. 31]

Идея воспитания человечности, признание исключительной роли науки и образования в ту эпоху могли сыграть могущественную роль в борьбе со средневековой, отсталой идеологией ислама, в борьбе с патриархально – феодальным строем.

В соответствии с этим Алтынсарин рассматривает духовенство, религиозные догмы, суеверия как источники всех бед, а носителей этого зла – мулл, феодальную знать – сравнивает с хищными зверями. [7, с. 113]

Большое внимание уделяет Алтынсарин вопросу о воспитании естественно – научного мировоззрения.

Огромное внимание уделял Алтынсарин вопросу о значении, о подготовке учителя для казахских школ. «В нашем деле вся дальнейшая будущность киргизских школ, – писал Алтынсарин, – во многих отношения зависит от теперь положенного начала; ввиду чего я ценю теперь хорошего учителя дороже всего на свете. Для народных школ учителя составляют все».

Его детищем была открывшаяся в Орске учительская школа для казахов, которая в 1886 году дала в своем первом выпуске 12 учителей.

Будучи инспектором народных училищ, он считал себя старшим товарищем, другом учителей и умело вдохновлял их на работу. «Учитель, – пишет он, – имеет дело с детьми; если они не понимают, чего либо, то учитель должен пенять не на учеников, а на самого себя, что не может довести их до понимания. Он должен обращаться с детьми кротко, не раздражительно, терпеливо; объяснять каждый предмет охотно и простым языком, без вычурных фраз и ненужных терминов». В педагогической работе, по мнению Алтынсарина, все дело в умении учителя найти наилучшие примеры обучения и в правильном обращении с детьми.

Школа нового типа, образцово налаженная, с разумной дисциплиной, должна привлекать учащихся, приучать их к культуре, к труду и умственной работе, всемерно повышать их интерес к знаниям и овладению русским языком.

В постановке и решении дидактических задач применительно к казахской школе Ыбрай Алтынсарин сделал большой шаг вперед, добиваясь установления в школе порядка и организованности, твердого режима в учебном процессе и дисциплины среди учащихся. Указания Ыбрая Алтынсарина об обязанности учителя – как им учить, в отношении учащихся – как им учится – свидетельствует о его глубокой и всесторонней осведомленности в положениях современной ему методике.

Тематический обзор произведений самого И.Алтынсарина позволяет сделать вывод, что все труды его носят не описательный, а четко выраженный воспитательный характер. И.Алтынсарин очень чётко понимал, что знание – сила, и особо переживал, чтобы оно оказалось в руках порядочного, морального человека, не обернулось злом против неграмотных и беззащитных.

Алтынсарин, самостоятельно изучив произведения классиков мировой литературы – Шекспира, Гёте, Байрона, Пушкина, Гоголя, Лермонтова, Фардоуси, Низами, Навои и др., воодушевленный просветительскими идеями, разъезжал по аулам, разъясняя населению значение светского образования, агитировал за выделение средств. Ему были близки их идеи педагогов: К.Д.Ушинского, Я.А.Коменского (например, идея Я.А.Коменского о том, что «здание необходимо возводить с фундамента». Преодолевая предрассудки местной старины и препятствия, чинимые колониальными властями, он развернул активную деятельность и основал в Степи ряд школ для казахских детей. Благодаря его настойчивости и упорству в этих школах наряду с изучением различных дисциплин на родном языке дети обучались и русской грамоте.

Выступал против невежества, суеверия, замыкания в рамках кочевого быта. «Школы – это главные пружины образования казахов, – писал Ибрай Алтынсарин еще в 1871 году, – … на них и в особенности на них надежда, в них же будущность казахского народа».

Сам Алтынсарин писал 16 марта 1864 года: «…надеюсь, что эти молодцы в течение 4–х лет, по окончании курса, будут говорить порядочно и узнают кое – что. Стараюсь всеми силами, чтобы подействовать еще на их нравственность, чтобы они впоследствии не были взяточниками».

Давая пояснения о разнообразных приемах словесных бесед, умственных и письменных упражнений, он писал, чтобы любой труд детей бесплодно не растрачивался на бессмысленных зазубриваниях, а имел смысл и систему. Предостерегал от верхоглядства – «ограниченных

поверхностных понятий в порядке к детям». На конкретных примерах разъяснял, что дурное преподавание и обращение с детьми сбивают их с толку и запутывают; наоборот, чем бодрее дети, чем с ними лучше обходится, чем больше нравственное влияние на учеников, тем успешнее пойдут занятия. [8, с. 14]

Учебные и приемы обучения детей Ыбрай Алтынсарин разъяснял учителям в широком воспитательном значении:

А) методы обучения – это путь, идя по которому у детей пробуждается интерес (охота, желание) в школе, занятием; далее – к науке, самообразовании;

Б) на уроках необходимы такие упражнения мыслительной деятельности детей, как, например, беседа, метод объяснительного чтения. Это помогает привлечению предметов наглядности и фактов жизни: описывать предмет и явления, сравнивать их качества, делать те или иные выводы. Таким образом у детей могут формироваться правильные мыслительные способности.

В условиях того времени, когда в казахской степи в впервые закладывалась на совершенно пустом месте народная школа по образцу передовых русских школ, она могла стать и отвечающей жизненным потребностям народа только в органической связи с русским образованием, с русской передовой школой.

Воспитание не только должно развивать разум человека и дать ему известный объем сведений, но должно зажечь в нем жажду серьезного труда, без которой жизнь его не может быть ни достойною, ни счастливою»

В своих статьях и рассказах, Ыбрай Алтынсарин показывает великое значение труда и ставит своей целью воспитать уважение и любовь к труду.

Это стихотворение заканчивается обращением к молодежи, совпадающим с замечательными строками Некрасова: «Сейте разумное, доброе, вечное».

Мы, старики, в темноте прожили свой век;
Мало тревожила нас мудрая поговорка народа:
«Уменье, искусство – украшение молодца».
Вам, юным друзьям, уступаем дорогу.
Наше благословение вам, –
Творите добрые, святые дела!

В период развития образования в Казахстане в XIX веке, в период этого времени исключительно большое значение придают развитию просвещения и школьного образования. Так же в период этого времени создавались благоприятные условия для образования не только русского населения, но и казахского населения. [9, с. 36]

В конце XIX века во многих городах, деревнях и аулах открывалось множество школ, так же было положено начало политехническому и женскому образованию. Так с середины XIX века в Казахстане начинается открываться школы ново типа (например, русско – казахские). [10, с. 53]

В целом система развития образования в Казахстане в XIX веке было развито неплохо, но в отдельных областях, входивших в разные края и губернии России, имелись некоторые специфические особенности.

Конечно, так же и в этом есть большая заслуга Ыбрая Алтынсарина в том, что он в период своей жизни сделал очень много для своего народа.

По его инициативе при самом непосредственном его участии были созданы в Казахстане народные светские школы. Заслугой Ыбрая Алтынсарина является так же организация в Казахстане первой женской ремесленной школы для девочек казашек.

Через Алтынсарина, как и через Абая и Чокана Валиханова казахский народ связал свою судьбу, культурой великого русского народа.

Деятельность Ыбрая Алтынсарина представляет огромный институт с точки зрения развития общественной мысли и его место в истории народного образования и казахской литературы.

Список литературы:

1. Алтынсарин И. «Избранные произведения». Алма–Ата 1972 г.
2. Журавлев И. Педагогика в системе наук о человеке. М., 1990 г.
3. Жарикбаев К. Калиев С. Антология педагогической мысли Казахстана. Алматы, 1995 г.
4. Измаилов В. Народная педагогика: педагогические воззрения народов Средней Азии и Казахстана. М., 1991 г.
5. К.Джумагулов. Ибрай Алтынсарин. Ташкент. 1975 г.
6. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. М.: Азбуковник, 1999 г.
7. С.Сыздыков. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарин. Алма–Ата.1949.
8. Ситдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина. Алма–Ата: Мектеп, 1968 г. 148 с.
9. С.Сыздыков. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина. Алма–Ата.1949
10. «Ыбрай Алтынсарин – великий просветитель». Диск областной библиотеки им.Л.Толстого. 2013 г.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ ЖАҚҚАН ШЫРАҚ

Жорабай Гүлнара Тансыққызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
«Қосағаш» жалпы орта білім беретін мектебі КММ
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы, Қазақстан
E – mail: zhorabay_1970@ mail.ru

Аңдатпа

Бұл шығармашылық жұмысымда, ұлы ұстаз, ғалым, аудармашы, ақын Ыбырай Алынсариннің ұстаздық жолындағы ерен еңбегіне тоқталдым. Оның ағартушылық идеяларын жалғастырған шәкірті, ұстаз Спандияр Көбеевтің жарқын болмысын ашуға тырыстым. «Дала қоңырауы» атанған Ыбырайдай ұлт қамқоршысының жаққан шырағы мәңгі сөнбейді. Өйткені оның бейнесі әрбір қазақтың санасында жаңғырып тұрады. Мақсаты:Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің ағартушылық еңбектерінің еліміз үшін маңыздылығын қарастырып, түйсіну.

Түйінді сөздер: *ұлт ұстазы, ағартушылық, идеялар үндестігі, қамқоршы, жаққан шырақ*

Аннотация

В своей творческой работе я обратила большее внимание на заслуженный труд великого учителя, ученого, переводчика, поэта и писателя Ыбырая Алтынсанрина. Мне хотелось показать творческую деятельность, его наследника просветительских идей, педагога Спандияра Кобеева. «Колокол степи» – это имя было присвоено покровителю своего народа Ыбираю, зажженная свеча для народа никогда не погаснет, потому что он будет жить в сердцах каждого казаха. Цель: просмотреть и показать важность для народа просветительские труды Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кобеева.

Ключевые слова: *учитель народа, просветительство, созвучие идей, зажженная свеча.*

Abstract

In this creative work, I focused on the great teacher, scientist, translator, poet Ibray Alynsarin's outstanding achievements in teaching. I tried to reveal the bright personality of his student, teacher Spandiyar Kobeev, who continued his enlightened ideas. Ibrai, who is known as the «Field Star», does not burn out. Because his image resonates in the minds of every Kazakh.The goal: Consider and understand the significance of the educational works of Ibray Altynsarin and Spandiar Kobeev for our contry.

Key words: *Teacher of the nation, enlightenment, harmony of ideas,guardian,lighted candle.*

Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат,
өйткені мұғалім – мектептің жүрегі.
Ыбырай Алтынсарин

Күн санап өзгеріп жатқан дүбірлі дүние XXI ғасырдағы білім беру жүйесін жаңаша құрудың қажет екенін дәлелдеп отыр. Табысты болудың ең басты, іргелі факторы білім екенін әркм терең түсінуі керек. Себебі, құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді. XXI ғасырда айтылған бұл пікір өткен замандағы Ыбырай атамыздың «Мал дәулеттің байлығы, Бір жұтасаң жоқ болар. Оқымыстының байлығы, Күннен күнге көп болар, Еш жұтамақ жоқ болар» деген өлең жолдарының маңызы ешқашан жоғалмайтынын көрсетеді.

Ұлтымыздың ұлы ұстазы Ыбырай Алтынсариннің өмір жолы қазақ халқы үшін үлгі – өнеге әрі мақтаныш. Оның салған дара жолы ешқашан да құндылығын жоймақшы емес.

Көзі ашық, көкірегі ояу Балқожа би ендігі заман оқудың заманы екенін терең түйсінген жан. Артынан ерген ұрпағы бала Ыбырайға ақ батасын беріп, «көзінің нұрына» балап оқуға шығарып салады. «Оқуға көңіл бөл, надан болып өкініп қалма» деген атасының сөзін санасына сіңіріп, оқудың артықшылығын жас жанымен Ыбырай сезіне білген. Тілмаштық оқуды «өте жақсымен» бітіріп, Орынборда осы қызметті екі жылдай істейді. Алайда оның бойындағы қайраткерлігі мен халқына деген сүйіспеншілігі ұстаздық қызметке жетелейді. Ағартушы Ыбырайдың ұлылығы сол – өзінің бүкіл өмірі мен күш – жігерін осы ұлы іске арнады.

Алдына айнымастай етіп қойған мақсаты қазақ даласында мектеп ашу ісі болды. Бұл арманына 1864 жылы Торғай өңірінде кездескен көп кедергілерді жеңе отырып қол жеткізеді. Тұңғыш жаңа мектептің ашылып, жұмыс жасауы Ыбырайдың өміріндегі ең бір бақытты кезеңі болып саналды, оған айрықша қуаныш әкелді. Осы кездегі қуанышты сезімдері мен ойға түйген ойларын досы Н.И.Ильминскиймен бөліседі. Бұрын ешқандай дайындығы жоқ бұл жаңа мектепте Ыбырай бүкіл педагогикалық жұмысты өз білгенінше, өзінің орыс мектебінен алған білімі мен тәрбиесі негізінде жүргізген. Қазақтың қара домалақ балаларын оқытудан өзіне шабыт алған «Ұлы ұстаз» оқыту ісін жаңаша жүргізуді жоспарлайды. Ыбырай мектептегі сабақ пен тәрбие жұмысын сол кездегі орыс мектептері үлгісінде құрады. Сабақты қазақ тілінде жүргізіп, балаларға орыс тілін үйретуге, пән негіздерінен хабар беруге бар күшін аямайды. «Оқыту процесінде қалай болса солай оқытпай –

ғылым, білім беру жүйесі сақталу керек» деген өз ұстанымын басшылыққа алады. Оқу мен тәрбие жұмысын әкім даярлау мақсатына емес, адамгершілігі мол, жаңа ұрпақ тәрбиелеп шығаруға бейімдейді.

Халықтың ішінде жүріп, олардың өмірлерін өзіне дейінгі оқытудың жай жапсарын зерттеп етене танысқаннан кейін ұлы ағартушы қазақ балалары үшін, ең алдымен, солардың ұғымына сай, түсінікті оқулықтың керек екенін зерделейді, өзінің бар білімі мен білігін осы ізгілікті істі іске асыруға кіріседі. Көп ізденістің арқасында 1879 жылы Орынбор қаласында «Қазақ хрестоматиясы» оқулығы жарық көрді. Осылайша Ыбырай Алтынсарин таза қазақ мектептерін ашып, алғашқы оқулықты да жасап шықты. Бұл тарихи еңбектің еліміз үшін маңызы ұшан теңіз еді.

1879 жылы Ыбырайдың инспектор қызметіне тағайындалуы оның ағартушылық қызметін кеңінен жүзеге асыруға мол мүмкіндік берді. «Мектеп – қазақтарға білім берудің басты құралы...» деген идеямен Торғайдың төрт өңірінде жаңа мектептер ашты. 1883 жылы Торғай қаласында қолөнер мектебін ашады. Бұл қазақ даласындағы техникалық білім беретін тұңғыш оқу орны болды. Ашылу салтанатында: «Бізді өзгелер табиғатынан ақылды, іскер халық деп ойлайды.Осының шындығын іс жүзінде көрсетуіміз керек. Табиғи ақыл тек айналысындағына ғана таниды, ал оын дамыту, әлі көрмеген нәрсені танып білуге үйрену тек ғылым – білімнің қолынан келеді» деген маңызды пікірлерін көпшілікпен бөліседі. Қазақ балаларының оқуына айрықша көңіл бөлген ұлы ағартушы сол қара домалартардың ең жақын адамдары әкелеріне де ой салады. Осы күні мыңдаған шақырым жерлерден жылдам хабар алғызатын телеграфқа, ауыр жұмысты атсыз, түйесіз – ақ мың шақырым жерге бір тәулікте жеткізетін бу машинасына қолы жетіп отырған басқа халықтар өз балаларына шамасы келгенше қаражаттан жәрдем бергенін насихаттап отырған. Дархан даладай мінезі бар ұлтына қанатымен су тасыған қарлығаштай шыр – пыр болып жүргені қаншама төгілген тердіі көрсетеді. 1887 жылы Ырғызда қыздар мектебін ашып, қазақ қыздарын алғаш рет оқуға тартуы асау толқынға қарсы жүзгенмен пара – пар еді. Талмай іздену, тиісті орындарға жалықпай өтініш жасаудың, оқытушылар мектебінің дала жағдайындағы ағартус ісі үшін айрықша қажет екенін шебер дәлелдеудің нәтижесінде 1881 жылы Орск қаласында мұғалімдер мектебіне қол жеткізуі өз халқының болашағының жарқын болуына қосқан зор үлесі деп айтуға болады. Бар өмірін ағарту ісіне арнаған ұлы педагогтің өлеңдері де ағарту идеясын көтерген. Ел арасына кең жайылып, жатталып кететін шығарма арқылы санаға әсер етуді көздеген. «Кел, балалар, оқылық» , «Өнер білім бар жұрттар» т.б. өлеңдері осындай идеяның нәтижесі. [4, б. 55]

«Халық мектептері үшін ең керектісі оқытушы.., сондықтан мен қазір жақсы оқытушыны дүниедегі заттың бәрінен де қымбат көремін», – деп XIX ғасырдағы ғана емес, жалпы педагогикалық аса озық ой пікірін ұсынған.

«Кел, балалар, оқылық,
...Оқысаңыз балалар,
Шамнан шырақ жағылар,
Тілгеннің алдынан,

Іздемей – ақ табылар» – деп, оқуға шақырған, жүрегі жылы ұстаздан білім алған жазушы – педагог «Қазақстан Республикасының еңбегі сіңген оқытушысы» Спандияр Көбеев саналы ғұмырының соңына дейін ұрпақ тәрбиелеп, бала оқытумен айналысқан. Спандияр Көбеев 1878 жылы бұрынғы Торғай облысы, Обаған болысына қарасты нөмірі үшінші ауылда – қазіргі Ақсуат ауылында дүниеге келген. Әкесі Көбей мұсылманша хат таныған, сабырлы, шыншыл, турашыл, бір алған бетінен қайтпайтын, өжет адам болған, тек қолөнерімен күн көрген. Ол балаларын оқыту жағына көп көңіл бөлген. Анасы Айтбоз да өте қайратты, ақылды, ауылының ортақ анасы сияқты қадірлі адам болған. Ол өзінің балаларына да, басқаларға да ұдайы: жамандыққа баспаңдар, шыншыл болыңдар, адал еңбек етіп күнелтіңдер, деп ақыл айтып отыратын болған екен. Осындай жарасымды отбасының үлгі тәрбиесі болашақ педогог – жазушының мінез – құлқының қалыптасуына көп әсер еткен. [2, б. 143]

Ол 1887 жылы Ыбырай ашқан мектепке түсіп, оны 1892 жылы бітіріп шыққан. Мектеп табалдырығын аттаған кезде басынан сипап, айтқан жылы сөзі жүрегінде мәңгі сақталған. Ұлы Педагогтың «тұлғасын арманына ұқсатып, үлгісін көңіліне қыстатқан» шәкірт Ыбырай Алтынсарин бастаған ұлы істі жалғады. Ұстазы Ы.Алтынсариннің ізімен балаларға арналған оқу құралын жазуды қолға алған С.Көбеев 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бастауыш сынып балаларына арналған бұл оқулықта ол орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Сонымен қатар өзінің бірсыпыра төл шығармалары да бар. Олар – әлеуметтік теңсіздікті, зорлықты, үстем тап адам-дарының қатыгездігін әшкерелейтін, жетім – жесірді аяуға үндейтін. Бұл жинақтарына енген мысал өлеңдері мен әңгімелерінің барлығы да балаларға арналып жазылған. «Маймыл мен көзілдірік», «Көлбақа мен Юпитер», «Арыстан мен маса», «Жапырақтар мен тамырлар», «Арыстан мен тышқан», «Құмырсқа мен көгершін» т.б өлеңдерінде өз заманындағы өзекті мәселелерді көтере білген. Спандияр Көбеевтің бұл ісі Ыбырайдың: «Қазақтарға – осы дарынды, ақыл – есі мол халыққа – кешікпей рухани және қоғамдық даму жолына түсетін дұрыс бағыт беру – қалай дегенмен де қажет болып отыр», – деп көтерген мәселесін шешуге қосқан ең маңызды үлестерінің бірі болып табылады.

Өнер – білімге шөліркеп отырған қазақ халқын Ыбырайша сусындатуды қолға алған ұстаздың халықты ағарту жолындағы ерен істері халқына деген адалдықтың, шексіз сүйіспеншіліктің көрінісі болып табылады.

Балалар, жиналыңыз мектепке ерте,
Мәз болмай деген сөзге мырза, ерке.
Бұл кезде өнерлі адам өрге шықты,
Зат емес надан кісі алар текке,

– деген өлеңімен ұлы ұстазының идеясымен қазақтың балаларына оқудың артықшылықтарын уағыздай отырып мектепке шақырады. Әсерлі шығармасымен баланың ой санасына қозғау салады. Бал жинаған ара мен қалбандап ұшқан көбелек те, жүгірген аң да, ұшқан құстың бәрі де әрекет үстінде. Бәріде тыным таппай қажетіне жарайтын мүлікті іздеп табу қамында, өз міндетін атқаруда деп, жанды теңеулермен салыстырулар арқылы баланы оқуға өнер – білім жолына қызықтырады. Балаларды сауат ашуға үндейді.

Еңбекті сүю және қадірлеу Ыбырайдың «Әке мен бала», «Өрмекші,құмырсқа, қарлығаш», «Атымтай Жомарт», «Еңбекпен тапқан нан тәтті» т.б әңгімелерінің негізгі өзегі болса , Спандияр осы идеяны «Түскі тамақ пен кешкі тамақ» әңгімесінде жалғастырған. Түске дейін бос отырып ішкен тамақ пен кешке дейін жұмыс істеп келіп ішкен тамақтың дәмділігі арқылы еңбек етуді насихаттайды. Ыбырай «Аурудан аяған күштірек» әңгімесінде анасына жаны ашыған кішкентай баланың мейірім-ділігін оқырманға үлгі етсе, Спандияр Көбеев «Қайырымды бала» әңгімесінде әкесінен алған ақшаны көшедегі қайыршы шалға берген қайырымды баланың іс – әретімен мейірімділіктің ең ізгі қасиет екенін санаға сіңіреді. Жаңашылдыққа жаны құмар ұлы ұстаздың талапшылдық, сабырлылық, тәрбие беру, қайырымсыздық, мақтаншақтық т.б туралы айтқан идеялары шәкіртінің еңбектерінде жалғасын тапқан.

С.Көбеев кеңестік білім беру жүйесінде ұлт мектептерінің мүддесін басты орынға қойды. Оның ойынша ұлт мектептерінде ең алдымен ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алыну қажет. Дәлеле келтірер болсақ, «Сабақты баланың табиғи ана тілінде түсіндіру жас өспірімнің ақыл – ой дүниесіне, сезім – қиялына күшті әсер етеді. Көркем сөз зергерінің бояулы да сырлы асқақ та әсем, кестелі де айшықты мағыналы да сөз бедерелері оқушыларға өмір құбылыстарын, табиғи көрінісі, адамдар арасындағы түрлі қарым – қатынастарды, дүние танымын дұрыс қалыптастырады. Оқушыны ана тілінде жазылған әңгіме, өлеңдер арқылы оқыту халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан әдет – ғұрып, рухани өмірмен, арман мүддесімен таныстырып патриоттық сезімін оятады. Сондықтан ауылдық, болыстық мектептерде дәрісті қазақ тілінде жүргізу керек» – деген тағылымдық ойлар ерекше маңызды болды, – деген мазмұндағы жолдар ұлтжанды зиялының негізгі мақсатын көрсетеді. «Баланың жас кезінен ер жеткенше, қандай адаммен жолдас болып, қандай балалармен ойнап – күліп жүргенін балалардың ата – анасы және мектеп бақылап жүруі керек. Егер баланың жолдас болып жүрген балалары ұнамсыз қылықты бала болса, өмірде ондай адаммен жолдас болудың зиянды екенін баласына әңгіме етіп, айтып отыруы керек». «Бала жас күнінен бастап әдептілікке, тәртіптілікке, өнегелі іске тәрбиеленуге тиіс. Баланы ақырып, жекіріп қорқыту өте зиянды. Бұдан баланың зәресі кетеді, өз семьясынан өзі қорқады, әке – шешесінен ешнәрсе сұрамай ішінен тынып отырады. Ондай балалар ынжықтанып, бір нәрсе істеуге әке – шешесінен бата алмай нашар болып өседі деген құнды пікірлері бүгінгі ұстаздар парыз екенін сезіну керек деп ойлаймын.

Сондай – ақ, үйде бетімен өскен баланың ілуде біреуі ғана жаңа ортаға күшпен үйренісіп, зорға көндігеді. Егер ондай бала мектепке келіп, мектеп тәлім – тәрбиесіне көндігіп кеткенмен де бір мінез шығармай қоймайды. Сондай істеген жарамсыз істері мектепте оқытушыларға да, үйде ата – анасына да уайым. Сөйтіп баланың ата – анасы біздің баланы қой, ол адам болмайды деп баласынан біржола күдер үзеді. Оны естіген бала ата – анасынан көңілі қалып ,мектептен де күдер үзіп, өзін бір панасыз, қорғансыз адамға есептеп кететіндері де болады. Көңілденіп сабағын оқымай, мектепке кейде барып, кейде бармай, оқытқан оқытушының тілін кейде алып, кейде алмай жүретін әдетке ұшырайды. Ондай баланы бетімен жіберу – қате іс. Ол балаға мектепте бір жауапты іс тапсырып, оның қалай орындайтынын бақылап, қадағалап отырса сол – баланың мектептегі алдыңғы қатарлы баланың бірі болуы сөзсіз, деген өскелең ұрпақ туралы тұжырымдары да Ыбырайдың баланың әкесіне айтқан хабарламасымен үндеседі.

1912 жылы Қазан қаласында басылып шығарылған, арап әріпімен жазылған «Үлгілі бала» атты оқу кітабы Ы.Алтынсариннің үлгісімен құрастырылған хрестоматия еді. Оған кіші мектеп жасындағы балалардың оқуына жеңіл, шағын әңгімелер, ертегілер табиғат және оның құбылыстары, өсімдік жануарлар дүниесі жөніндегі мәліметтер кіргізілді. Автордың «Үлгілі бала» хрестоматиясын құрсытырғандағы негізігі ойлаған мақсат, көздеген нысаны – жас ұрпақты өнер – білімге, әділеттілікке, адамгершілікке тәрбиелеу болған. С.Көбеев мұғалімнің беделі туралы қазіргі күнге пайдасы зор құнды пікірлер қалдырған. Мәселен, «әрине алғырлық та, тапқырлық та,ептілік те, икемділік те, табандылық та қажет. Бұлар оқытушының беделі болуының құралы болуы тиіс. Халық оқытушыны өзінің шын досы, ақыл айтар данасы, қараңғыда сәуле шашар шам – шырағы деп білуі керек. Мұның үшін оқытушы ең алдымен өз оқушыларының алдында беделді болуы қажет. Оның бір негізгі шарты –

оқытушының өз дәрісін жақсы меңгерген адам болуы былай тұрсын, оның берген сабағы оқушыға әрі түсінікті, әрі қонымды болу қажет. Оқытушы әр бір сабаққа жақсы дайындалуы керек», – деген идеялары қазіргі ұстаз бейнесінің қалыптастыру үшін де аса қажет. Оның айтуынша оқытушының беделді болуы, оқудың сапалы болуы оқушылардың тиянақты білім алып, саналы тәрбиеленуін қамтамасыз етеді. С.Көбеев мұғалім беделін көтерудің төмендегідей үлгілерін ұсынады:

- Қоғамдық жұмыстарды белсенді атқару қажет.
- Педагогика ғылымын егжей – тегжейлі білуге міндетті.
- Мұғалім өз пәнің өте жақсы білуімен қатар, басқа пәндерден хабардар болғаны жөн.
- Ол сыныптың құрамын, әр баланың жеке бас ерекшелігін зерттеп үйренген дұрыс.
- Балалар ұжыммен қоян – қолтық араласып, оларға талаптар қойып, олардың орындалып отыруын бақылауға міндетті.
- Мұғалім жүріс – тұрыс, киген – киімі, сөйлеген сөзі арқылы үлгі болуы керек.
- Мұғалім баланы жақсы көру қажет.
- Қостанай педагогикалық колледжінің оқытушыларының атамыздың әдістерімен, шығармашылығымен С.Көбеевтің өзіндік бір педагогикалық идеясын ұстанғанын байқадық. Өлеңдерін талдай отырып, оқығанда жазушының астарлап айтқан аудармалары бүгінгі қоғамға пайдасын тигізеді деп ойлаймын. Бұл жөнінде С.Көбеев «Орындалған арман» атты мемуарлық кітабында өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі жайында жаза отырып «кез келген адам ұстаз болмауы керек, оны жүрекпен ұғатын, бар күш жігерін аямайтын, балаларды жүрегімен сүйетін жан болу керек деген». Атамыздың осы сөзіне көңіл бөлер болсақ, қазіргі заманда мектеп бітіріп оқуға түсетін жастарымыз көп жағдайда мамандық таңдауда жүрек қалауларымен келмейтіндіктеріде жасырын емес.

Спандияр Көбеевті тану тек халықтың, қоғамның, ғылымның ғана міндеті емес, оны оқып үйрену өзін мәдениеті, білімді санайтын әрбір азаматтың парызы, оның ұлттық көркемдік түсінігін тәрбиелеумен өсудің бірден – бір құралы. Шығыс мақалында, былай дейді: «егерде есімің өмірде мәңгі сақталсын десең адам тәрбиесімен айналыс».С.Көбеев те барлық ғұмырын балаға арнаған. Және шығармаларында үлкен тәрбиелік мәні бар өшпейтін маңызды, құнды ғибратты мұрасы жатыр.Сол себепті де оның есімі мен ісі бүгінгі ұрпақтың жадында мәңгілікке сақталуы қажет

Білімді, көзі ашық, көкірегі ояу болуға ұмтылу – біздің қанымызда бар қасиет. Ендеше, Ыбырай атамыз салған «сара жол» және осы жолды қолға ұстаған шырағындай өшірмей жалғаған Спандияр Көбейұлының жаңаша оқыту жүйесіне ілесіп, білім алушыларға өнегелі тәртіп пен саналы білім беру XXI ғасырдағы ұстаздардың ардақты борышы деп білейік!

Әдебиеттер тізімі:

1. Ыбырай Алтынсарин “Қазақ хрестоматиясы» 2 – басылымы, Алматы «Білім» 2007
2. Елікбаев С.Т. «Қазақ әдебиеті» 10 – сынып оқулығы «Арман ПВ» 2006
3. С.Қирабаев, Ұ.Асыл «Қазақ әдебиеті» 10 – сынып оқулығы, Алматы «Мектеп» 2006
4. Ә.Дербісәлин «Ыбырай Алтынсарин» «Қазақстан» баспасы. Алматы 1965

ӘОЖ 37.013.2.

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННІҢ ОҚУ ҮРДІСІНДЕГІ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫ

Жумабаева Кулбарам Ембергеновна
«Кәсіби қазақ тілі» пәнінің оқытушысы
КММ «Қостанай жоғары медициналық колледжі»
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: kulbaram1969@mail.ru

Андатпа

Бұл мақалада Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық педагогикалық қызметін, идеяларын оның ұлттық тарихында қалдырған мұрасын зерттеп қазіргі заман талабына сәйкестігін сипаттама берілген.

Түйінді сөздер: *Ыбырай Алтынсарин, ағартушылық қызмет, оқу үрдісі еңбектері, тәлім – тәрбие.*

Аннотация

В этой статье дается описание педагогической деятельности Ибрая Алтынсарина, его идей, их наследия, оставленного в его национальной истории, в соответствии с требованиями современности.

Ключевые слова: *Ыбырай Алтынсарин, просветительская деятельность, труды, воспитание*

Abstract

This article describes the pedagogical activity of Ibray Altynsarin, his ideas, their legacy left in his national history, in accordance with the requirements of modernity.

Key words: Ybyray Altynsarin, educational activities, works, upbringing.

«Мен келермін, кетермін, артта жазған сөз қалар», – деп қазақтың кемеңгері, біртуар перзет-терінің бірі әрі бірегейі Шәкәрім айтқандай әр пенде жалғанда жаратылған адамдық ісімен мәңгі болып қалмақ. «Даланың күмбірлеген қонырауы» аталып кеткен Ыбырай атамыздың қазақ кемеңгер ойшылдарының арасында шоқтығы биік, алар орны ерекше екеніне ешкім де шүбә келтірмесі хақ. Сахараны батысынан шығысында, түстігінен терістігіне дейін көшіп – қонып жүрген сол заманғы қазақ халқы діни наным, ғасырлар бойы қалыптасып қақталған ұлттық салт – сана, дәстүр, кең даланың дара да дана түсігінен өзгірісінен мақрұм еді. Қонсы қонған көрші елдер білім – ілімнен іліп алып, алға шапқанда, қараңғы қазаққа шыңайы түрде қауіп төнген еді. Жалғыз даңғыл жол – ғылымның етегіне жармасып, халықты ағарту еді.

Батыстық үлгідегі білім, діни нанымға айтарлық түрде қарсы келетін жаңа танымды қазақ санасына сіңіру оңай болмағалы анық. Осы жолда тыңбай еңбек етіп, ат дүбірі, күй күмбірінен өзге дыбыс естілмеген кең байтақ қазақ даласына шамшырақ болып, қонырау үнін күмбірлеткен, « Кел, балалар, оқылық!», деп барша қауымға жар салған жалғыз тұлға. Ыбырайдың атқарған айтуы жауыр болды деушілер қатты қателеседі, неге десеңіз, Ыбырай атамыздың айтылмаған тарих қатпаларында ашылмаған талай қырлары баршылық, сол тұрғыда зерттеу жүргізіп, оны жас ұрпақпен таныстыру бүгінгі күннен еншісіндегі іс болмақ.

Ағартушылық идеяларымен жігерлендіріген ол ауыл – ауылды аралап, жергілікті халыққа білім алудың маңызы мен қажеттілігін түсіндіруге күш салды. Осындай өткізілген орасан жұмыс арқасында қазақ балаларына арналған интернаты бар мектеп ашылды. Халық ағартушысы жүргізген үгіт жұмыстары нәтижелі болды. Бұл ретте ол былай деп қуана жазды: «Аш қасқырдың қойға ұмтылғаны сияқты, мен балаларды оқытуға қызу кірістім және мені өте қанағаттандыратыны – бұл балаларды үш айдың ішінде оқуды, тіпті жазуды үйреніп алды». Қазақстанда қыз балаларға білім берудің бастауы да Ы.Алтынсариннің есімімен байланысты. [1, с. 145]

Аса көрнекті халық ағартушысының басшылығымен қыз балаларға арналған бірнеше мектеп ашылды. Ол мектептердің жанында интернаты болды.Ыбырай Алтынсарин мектепті халық ағарту ісінің маңызды буыны санады. Білген үстіне біле түссем деген құмарлық пен өз халқыма неғұрлым көбірек пайда келтірсем деген абзал арманға ұмтылмас Ыбырайдың өмірлік ұстанымына айналды.

Жас ұрпақты тәрбиеулеуде аса маңызды болып рухани, адамгершілік, патриоттық, азаматтық тәрбие екені бәрімізге аян. Осы маңызды тәрбие негіздері қазақ халқының ірі тұлғарын да ойландырған. Атап айтатын болсақ, Ыбырай Алтынсарин шығармаларында өз тереңділігі жатыр. Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеяларының оқытылуы қазіргі заманда да өзекті мәселенің бірі болып отыр. Болашақ медициналық қызметкерлерге Ыбырайдың адамға аяушылықпен қарау, қай кез болмасын адам өз адамгершілік қасиеттерін жоғалтып алмауы, өскелең ұрпаққа із қалдырып, өз ісімен тәрбиелеу сияқты идеялары аса маңызды.

Ыбырай қазақ жастарын оқуға үндеуімен қатар, адамгершілікке, махаббат, достыққа, еңбекке, жігерлікке, тапқырлыққа, халқын сүюшілікке, қысқасын айтқанда, адам деген ардақты есімді ақтай алатын кісі болып шығуға үндеді және жастарға бала кезінен бастап дұрыс тәрбие бергенде ғана бұл міндерттерді іске асыруға болантындығын ол жақсы ұғынды. Ыбырай өзінің оқутышылық, жазушылық, аударшылық жұмыстарын осы мақсатқа бағындырды. Ыбырай жан – жақты білімді адам болған. Білімді адам ретінде ол прогреске, білімге ұмтылудың қазақ халқы үшін қаншалықты зор маңызы бар екенін айқын көре білді. Қазақ халқының болашағына, еліміздің өсіп – өркендеп,дамуы үшін қажетті мамандар даярлауға да ерекше мән берді. [2; с.149]

Ы.Алтынсарин қазақ балаларын білімдерін жетілдіруіне, оларға болашақ өміріне жол сілтеп, кәсіби бағдар беруіне де аса зор көңіл бөліп отырған. Осының дәлелі ретінде қазақ халқының алғашқы дәрігері біздің жерлесіміз Мұхамеджан Қарабаевтың Троицк қаласындағы ер балаларға бастамасын әрі қарай жетілдіріп, қазақ елі арасынан шыққан М.Қарабаев Қазан қаласындағы медициналық университетіне түсіп, ойдағыдай тәмамдады.

Алтынсарин қазақ халқын оқуға шақырып, елдерімен надандықтан арылтып, әңгімелері арқылы жан – жақты тәрбиелесе, ал М.Қарабаев сол кездегі аса қауіпті ауруларды емдеп, шалғай жерлерге барып, індерттерді жоюға қатысқан. Қазіргі уақытта зер сала қарап отырсақ, Алтынсарин мен Қарабаевтың өмірдегі ұстамдылығы, адамға деген мейрімділігі, жақсылық жасауы, өз елінің патриоты болғанына күмәніңіз жоқ. Осы тұрғыда Қостанай жоғары медициналық колледжінің оқытушылары кәсіби қазақ тілі сабақтарындағы Ы.Алтынсарин мен М.Қарабаевтың еңбектері мен шығармаларын үлгі ретінде қолданып, студенттерді отансүйгішлікке, мейрімділікке тәрбиелеуінің басты міндетінің бірі деп санайды.

Ы.Алтынсарин алғаш әдебиетімізге проза жанрының да негізін қалады. Балаларға арнап жазылған бұл әңгімелерін өзінің төл өлендеріне қосып сол Хрестоматиясына енгізді. Осы қысқа әңгімелерін ол жас шәкірттерді адамгершілікке, ізгілік пен бауырмалдыққа, адал еңбек пен әділдікке, әдептілік пен сыбырлыққа, зейінділік пен бідімді еркін игеруге шақырды. Ыбырай прозасының басты ерекшелігі неде дегенде, мынаны айтуға тиіспіз: қазақ халқының мәдени – әлеуметтік өмірін арқау ете отырып, жаңа буын жастардың өсіп жетілуіне қажетті үлес қосу еді. Жазушының «Аурудан аяған

күштірек», «Асыл шөп», «Малды» атты әңгімелері қайрымдылық пен бауырмалдық, сабырлық пен шыдамдылық секілді ізгі қасиеттерді тәрбиелеуге арналған.

Сондай – ақ жазушының балаларды әдеп пен әділдікке, қанағатшылдық пен жомартыққа, сақилық пен тазалыққа, ізеттілік пен бауырмалдыққа шақыратын әңгімелері де бір төбе. Ыбырайдың ендігі бір топ әңгімелерінде «Әке мен бала», «Баланың айласы», «Надандық» әңгімелерінде жазушы ойлы да ұтқыр ойларын оқырмандарға жеткізе отырып, мейрімділік пен келсе де айтыс не екенін түсіндіретін «Жан–жануарлардың дауласқаны», «Байұлы», «Сәтемір хан», «Жәнібек батыр», «Оқудағы балалардың үйіне жазған хаттары» тәрізді топтамаларында тапқырлық,шешендікке баулуды мақсат етеді. Ыбырай тазалық туралы, шалғай ауылдан келген қазақ балаларының интернатта жүріп – тұруы, күн тәртібін сақтау туралы, балаларды уақытылы егу жасалуы туралы өз ойларын отраға салып, жүзеге асырған. Айталық, ол «Салақтық» әңгімесінде салақтық, тазалық сақтамау салдарынан кейіпкер жанын тапсырды.Осы әңгімеде жазушы «Құдай тағала таза жүрмеген былғаныш кісіні сүймейді,тым болмаса жуынуды әдет етсең шиқан, қотыр деген бәлелерге душар болмас едің», – деп кейіпкеріне ақыл – кеңес береді.

Қазіргі уақытта жиі көтеріліп жүрген өзекті мәселелердің бірі – салауатты өмір салтын сақталуын,сол кезде де Ыбырай атамыз қозғап, өз ой – пікірлерін ұрпаққа жеткізіп отырған.Сол заманда – ақ Ыбырай Отанына жасаған игі істерімен халқының болашағын ойлауы,дені сау ұлттың сақталуына көп көңіл бөліп,меңзеп отырғаны жас ұрпақты ойландыруға тиісті деп ойлаймын.Ұлы ағартушы адамға деген сеніммен қарап,оның күш – жігеріне сенген. Оның ойынша білім мен тәрбие – бір тұтас ұғым. Адам шеніне,байлығына,кедейлігіне қарамай білім бәріне бірдей болуы керек деген ұстанымдылығымен белгілі.Ол өз ғұмырының соңғы кезінде былай деп жазды: «Мен түбегейлі терең сеніммен туған халқыма шамамның келгенінше пайдамды тигізсем дегент ниетіммен ешқашан бас тартпаймын». Ы.Алтынсариннің ұшаң – теңіз еңбегі қазақ халқының білім дамуына,білім көкжиегінің кеңеюіне,рухани және мәдени гүлденуіне игі ықпал етті.

Атқарған еңбегі мәуелі ағаштың жемісіндей мол болған тұлға Ыбырайды құрмет,өмірлік ұстаз тұту әр заман ұрпақтарының заңды парызы мен міндеті. «Жұпар қалтадан жұпар кетсе де, иісі қалар» демекші, бұл фәниден өзі озса да,сөзі,атқарған ісі тарих беттерінде мәңгілік қалғанда,Алтынсарин ұмытылмақ емес, ылайым, солай болмақ.

«Тәрбие – тал бесіктен», «Ел болам десен бесігіңді түзе» бұл даналық сөздер бекерге айтылмаса керек. Ыбырайдың еңбектері тек білім, ғылым жайында емес, тәрбиелік мәні зор, адамгершілік, ізгілік, еңбек, ар – намыс, патирот болып қалыптасуға үлкен септігін тигізеді. Сондықтан, кеше, бүгін, ертең болсын оның қалдырған мұрасы өшпек емес. Оның қалдырған қазақ мектебі, оның қалдырған қазақ хрестоматиясы, оның шығармалары, кітаптары өшкен жоқ. Керісінше, заманмен бірге жасап, бірге жаңарып, бірге жасарды. И.Алтынсарин адамның мақтаныш пен адалдық сияқты жағымсыз қасиеттерін білдіреді. «Қыпшақ Сейтқұл» әңгімесінде ол зорлық – зомбылық пен тонау арқылы алынған жақсылық болашаққа бармайды деген ойды баса айтады.

Ы.Алтынсариннің әңгімелерінің кейіпкерлері – байлықтың иелері, тек адамдарға жақсылық жасау арқылы ғана адамгершілік жағынан асқақ, ізгілікті болады.

Ыбырай Алтынсарин жомарттықты адамның ең құнды қасиеттерінің бірі ретінде ұсынады. Ол «жылу» қазақтарының ежелгі әдет – ғұрпын жомарттыққа жатқызады, онда адамдар өздерінің зардап шеккен тайпаларына шын жүректен және қамтамасыз көмек көрсетеді.

Ибырай Алтынсарин қазақ жастарын орыс халқының озық мәдениетін үйренуге және игеруге шақырды. Ол «қазақтардың жас ұрпағы орыс тілі мен сауаттылығына мәдениет пен білімнің жалғыз тілі ретінде қарайды, оларға тәуелді болады және орыс тілінде азды – көпті рухта дамиды» деп болжады.

Ы.Алтынсарин қазақ халқының келешегін мектеппен байланыстыра отырып, қазақтар оқитын мектептің моделі қандай болу керектігін айқындайды және мектептердің белгілі бір мақсат бойынша жұмыс істеуін қолға алады. Ағартушының бұл тұжырымдары халық ағарту мәселелері жайындағы ой – пікірлері мен тапсырған есептерінде айқын жазылған. Ыбырай Алтынсарин мектептің басты мақсаты – баланың дұрыс тәрбие мен білім алып шығуы болуы керек деген принципті ұстанды. Бұл ағартушының губернаторларға, оқу инспекторларына жазған хаттары мен тапсырған есептерінен айқын аңғарылады. Сол кезеңдегі орыс билігінің қазақ жерінен мектеп ашудағы басты мақсаты – қазақ балаларына білім беруден гөрі қазақ қоғамын орыстандыру және орыс жазуын енгізу арқылы отарлау саясаты болғаны мәлім. Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметіне терең зерттеу жүргізген Ә.Сыдықов Ыбырай Ильминскийдің системасы бойынша қазақтарға құрылған мектептерден мүлде басқа типтегі мектептер құрмақшы болғанын атап көрсетеді. Осы мақсатпен Ы.Алтынсарин қазақ балалары оқитын мектептегі білім беру жүйесінің жобасын жасап шығады. Себебі халықтардың балалары оқитын мектептерде оқушылардың орыс тілі мен әдебиетін жетік меңгеріп шығуына ғана назар аударылып, жан – жақты терең білім алуына мән берілмейді. Ал ағартушы қазақ балалары оқитын мектептерде де таза орыс мектептері сияқты барлық пәндердің өтуін, қазақ баласының да толыққанды білім алып шығуын жан – тәнімен қалайды. Сонымен қатар, Ы.Алтынсарин қазақ балаларына арналған мектептердегі:

1. Оқу жұмысының жалпы жайын.
2. Мектептердегі оқу жайын.
3. Оқу құралдарының жайын.
4. Оқу және тәрбие жұмыстарын.
5. Мектептердің шаруашылық жағын үнемі өзі бақылап, қазақ баларының сапалы білім алуын, дұрыс, жайлы жерде тұруын қадағалап отырған.

Салыстырту, өз тәжірибесіне сүйене отырып қорытынды жасату тәрізді әдістері «Жаратылыстану», «Дүниетану» пәндері тапсырмаларында жүйелі беріледі. Бұл Ыбырай Алтынсариннің бір ғасырдан астам уақыт бұрын айтып кеткен методикалық әдіс – тәсілдері бүгінгі жаңартылған білім мазмұнындағы оқулықтарда әлі күнге дейін сақталып келе жатқанының айғағы. Ы.Алтынсариннің ғылым мен техниканың жетістігін балаларға ұғындырған, ізденуге, еңбек етуге, заман талабына бейімделуге шақырған өлеңдері, баланы еңбек пен адалдыққа тәрбиелейтін, ұлы жаңалықтар мен өнер табыстарын суреттейтін әңгімелері күні бүгінге дейін оқу – тәрбие жұмыстарының өзегі болып келе жатыр.

Балалардың мектеп бітіріп шыққанда белгілі бір мамандыққа қарай бейімделуін қамтамасыз ету мақсатында Ы.Алтынсарин сабаққа қажетті қосымша құралдар, атап айтқанда, Гестерманның техникалық коллекциясын (зығыр, мақта, жүн, жібек, былғары, қағаз, әйнек сияқты заттарды өндіру және пайдалану үлгілері, бал арасын ұстау жайы т.б.), ұзындық, ауырлық өлшеу коллекциясын, таразылар, барометрлер, микроскоптар, компастар, электр – магнит, істейтін телеграф пен сиқырлы фонарьларды арнайы қаржы жұмсап мектептерге алдырып отырған. Бұлардың не үшін қажеттілігін Ы.Алтынсарин Торғай облысындағы халық мектептерінің 1883 жылғы жайы туралы тапсырған есебінде былайша түсіндіреді: «Менің бұларды керек деп тапқан себебім, біріншіден, мысалы, электр сияқты заттарды жалаң кітаптан түсіндіру оқушыларға олар жайында толық түсінік бермейді, ал екіншіден, қазақтар мүмкін болғанынша ғылым мен өнердің үлгілерін де көрсін деген ой еді».

Бұдан Ы.Алтынсариннің мектептің материалдық техникалық базамен қамтамасыз ету мәселесіне аса көңіл бөле отырып, теориялық материалды практикалық әрекет арқылы игеруіне жағдай жасауды көздегенін көреміз. Қазіргі таңда сол заманда ой елегінен өткізген Ыбырай атамыздың ойын қазір де педагогикалық салада озық қолданылуда. Бұдан Ы.Алтынсариннің «Мектеп зат пен құбылыс жөнінде, айналадағы өмір мен табиғат туралы дәл де анық ұғым беруге тиіс. Ол үшін оқулықтармен ғана шектелмей, әр тақырып ерекшелігіне қарай аспаптар, коллекциялар арқылы т.б. көрнекі құралдар арқылы түсіндірілгені жөн», – деген ұстанымының күні бүгінге дейін өз маңызын жоймағанын көреміз.

Сонымен, Ы.Алтынсариннің ағартушылық – педагогикалық идеяларын жүйелеуде мынадай белгілерін түйіндеуге болады:

Ағартушылық – педагогикалық идеялары:
- мектеп жүйесін құрастыру;
- гуманистік көзқарасы;
- қазақ баларын сауаттандыру;
- ана тілінде оқыту;
- білімді саналықпен игеру;
- дидактиканың ғылымилық принципіне сүйену;
- халықтық педагогикаға сүйену;
- орыстандыру саясатына қарсы күресу;
- дінді оқуға өзгеше көзқарас.

Ы.Алтынсариннің білім беру үрдісіндегі ағартушылық идеялары:
- ана тілін үйрету;
- орыс тілін үйрету;
- математика;
- жаратылыстану;
- тарих және жағрапия;
- еңбек сабақтары.

Қорыта келе қараңғыда қарманған халқын жарыққа жетелеген, қазақтың санасын жайлаған дерттің емін тап басып, көре білген Ыбырай ұстаз қазақ қоғамына жаңалықтың дәнін себуші қарлығаш. «Адамның ең маңызды күш – жігері – адамгершілікке ұмтылу. Біздің ішкі тұрақтылығымыз және біздің өміріміз оған байланысты. Біздің іс – әрекеттеріміздегі мораль ғана өміріміздің сұлулығы мен қадір – қасиетін береді.Оны тірі күшке айналдыру және оның маңыздылығын анық түсінуге көмектесу – білім берудің басты міндеті», – деп атап өтті әлемге әйгілі ғалым, Нобель сыйлығының лауреаты А.Эйнштейн.

Әдебиеттер тізімі:

1. 1.Ы.Алтынсарин.Таңдамалы шығармалар. І том. Алма–Ата, 1975. 145 б.
2. Ы.Алтынсарин және қазақ халқы мәдениетінің дамуы. Алма–Ата,1984. 149 б.
3. Әңгімелер. Алма–Ата, 1980 ж.

4. Алтынсарин Ы. Таңд. шығарм. жинақы. Алматы, 1955. 118 б.
5. Қазақтың тәлімдік ой – пікір антологиясы. / Құр. Қалиев С. А., 1994. 122–129 б.
6. Жарықбаев Қ., Қалиев С. Қазақтың тәлім – тәрбиесі. А., 1995. 128–135 б.
7. https://stud.kz/referat/show/
8. https://kazgazeta.kz/news/120537
9. https://bilim – all.kz/article/5289

ӘОЖ 073.4

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫ ЖЕТІСТІККЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ – ПЕДАГОГИКАЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ МАҚСАТТАРЫ

Жумабекова Куаныш Багитжановна
Сагидуллина Асем Тулегеновна
Рахимжанова Жанара Саруаровна
қазақ тілі және әдебиет пәнінің мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Әулиекөл ауданы білім бөлімінің Н.Островский атындағы
Аманқарағай жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай облысы, Әулиекөл ауданы, Қазақстан
E–mail: kuanysh.zhumabekova@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада оқушылардың оқу – баспа іс–әрекеті мысалында оқушылардың жобалық іс–әрекетін психологиялық–педагогикалық қолдауды ұйымдастыру мәселелері қарастырылады. Автор оқушылардың оқу–баспа іс–әрекетін ұйымдастыру моделін сипаттайды, осы іс–әрекетті психологиялық–педагогикалық сүйемелдеуді анықтайды, оның функциялары мен оны ұйымдастырудың принциптерін қарастырады, оқушылардың оқу–баспа іс–әрекетін осындай сүйемелдеу қажеттілігін негіздейді, психологиялық–педагогикалық сүйемелдеуді ұйымдастыру кезеңдерін сипаттайды, оқушылардың іс–әрекетін сәтті сүйемелдеу үшін мұғалімге қажет кәсіби және жеке қасиеттерді қарастырады, оқушылардың оқу–баспа қызметін ұйымдастыру үшін мұғалімнің жеке – гуманитарлық бағытының маңыздылығы.

Түйінді сөздер: *оқу–баспа қызметі, оқу құралы, психологиялық–педагогикалық сүйемелдеу, тұлғалық–гуманистік бағдар, ынтымақтастық, қазіргі қоғамға тән даму тенденцияларының жеке ерекшеліктері оқытудың мақсаттары мен міндеттерін өзгертуге алып келеді, мазмұнын жақсартуға, оқыту әдістерін дамытуға және құралдарын жетілдіруге ынталандырады.*

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы организации психолого–педагогического сопровождения проектной деятельности учащихся на примере учебно–издательской деятельности учащихся. Автор описывает модель организации учебно–издательской деятельности учащихся, определяет психолого–педагогическое сопровождение данной деятельности, рассматривает ее функции и принципы ее организации, обосновывает необходимость такого сопровождения учебно–издательской деятельности учащихся, характеризует этапы организации психолого–педагогического сопровождения, определяет профессиональную деятельность, необходимую учителю для успешного сопровождения деятельности учащихся личностных качеств, значимость индивидуально–гуманитарной направленности учителя для организации учебно–издательской деятельности учащихся.

Ключевые слова: *учебно–издательская деятельность, учебное пособие, психолого–педагогическое сопровождение, личностно–гуманистическая ориентация, сотрудничество, индивидуальные особенности, тенденции развития, современное общество, изменение целей и задач обучения, развитие методов обучения, совершенствование инструментов.*

Abstract

The article discusses the issues of organizing psychological and pedagogical support for students ' project activities on the example of educational and publishing activities of students. The author describes the model of the organization of educational and publishing activities of students, determines the psychological and pedagogical accompaniment of this activity, considers its functions and principles of its organization, substantiates the need for such accompaniment of educational and publishing activities of students, describes the stages of organizing psychological and pedagogical support, determines the professional activity necessary for the teacher to successfully accompany students ' activities. personal qualities, the importance of the teacher's personal and humanitarian orientation for the organization of educational and publishing activities of students.

Key words: *educational and publishing activity, textbook, psychological and pedagogical support, personal and humanistic orientation, cooperation, individual features of development trends characteristic of the modern society lead to a change in the goals and objectives of training, stimulate the improvement of content, development of teaching methods and improvement of teaching tools.*

Қазіргі кезеңде білім беру үшін оқушылардың жеке – жеке дамуы идеясы әлі де өзекті болып қала береді. Бүгінгі таңда мектеп түлегі шындыққа бейімделіп қана қоймай, сонымен қатар жаңа мақсаттар, жаңа құралдар, өз идеяларын жүзеге асырудың жаңа мүмкіндіктері, яғни өз өмірі мен қызметінің авторы болады деп күтілуде. Бұған оқушылардың жобалық іс – әрекеті сияқты әлеуметтік маңызы бар іс – әрекеттің бұл түрі үлкен дәрежеде ықпал ете алады. Жоба әдісі «жоба» ұғымының мәнін құрайтын идеяға негізделген, оның прагматикалық бағыты белгілі бір іс жүзінде немесе теориялық маңызды мәселені шешуде алынған нәтижеге бағытталған. Бұл нәтижені көруге, түсінуге, нақты практикалық іс – әрекетте қолдануға болады. [1, б. 34] Біздің зерттеуіміз жобалық технологияда жүзеге асырылатын оқушылардың оқу – баспа қызметін ұйымдастыруды қарастырады. Біз мұғалімнің сүйемелдеуімен пәндер бойынша оқу құралдарын құру процесі ретінде оқу – баспа қызметін түсінуді ұсындық. Біздің жұмысымызда оқу құралы – бұл оқушылар арнайы жасаған және пән бойынша қосымша дидактикалық құрал ретінде пайдаланылатын материалдар; оқу тапсырмаларын, өзін – өзі бақылау тапсырмаларын, иллюстрацияларды қамтиды. Зерттеу барысында оқушылардың оқу – баспа қызметін ұйымдастырудың моделі жасалды.

Ұйымдастыру үш негізгі кезеңді қамтиды:

Мотивациялық кезең;

екі кезеңнен тұратын іске асыру кезеңі:

ұйымдастыруға дайындық және жәрдемақы дайындау; оқу іс – әрекетінде оқу құралын практикалық пайдалану кезеңі. [4, б. 79]

Мұғалімнің басшылығымен оқу процесінде оқушыларды ӘҚБ–ға дайындау жүзеге асырылады (әңгімелесушіні талқылау, тыңдау, жұмысты жоспарлау, негізгі ойлау операцияларын меңгеру, ақпарат көздерімен жұмыс істеу қабілетін дамыту, өзін – өзі тексеру, өзін – өзі талдау дағдылары бойынша күш – жігер жұмсалады). Содан кейін мұғалім оқушылардың максималды тәуелсіздігіне, оқушылардың бір – бірімен және мұғаліммен ынтымақтастығына, психологиялық – педагогикалық сүйемелдеуге сүйене отырып, оқушылардың іс – әрекетін ұйымдастырады. ӘҚБ–ға оқушылар негізгі ойлау операцияларын игеруді, ақпарат көздерімен жұмыс істеуді, талқылауды, жұмысты жоспарлауды, топта жұмыс істеуді және т.б. жалғастырады. Оқушылар өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын, оқу – баспа қызметін орындау үшін талап етілетін операцияларды жетік меңгермегендіктен, бұл қызметті психологиялық – педагогикалық сүйемелдеу қажет.

Зерттеушілер мен практиктер психологиялық – педагогикалық сүйемелдеуді зерттеумен және ұйымдастырумен айналысатын оны әртүрлі аспектілерде қарастырады:

– баланың жеке білім алуына көмек пен қолдау көрсете алатын педагог – психологтың кәсіби қызметі ретінде;

– оқушыға білім беру міндеттерін шешуде адамгершілік дербес таңдау жасауға көмектесетін мақсатты дәйекті педагогикалық әрекеттер кешенін қамтитын процесс ретінде;ілесіп жүрушінің және ілесіп жүрушінің өзара іс – қимылы ретінде;

– оқушылардың оқу жетістіктерін қамтамасыз ету бойынша педагог, психолог және басқа да мамандар қызметінің бірқатар дәйекті кезеңдерін қамтитын технология ретінде;

– элементтердің өзара байланысы мен өзара тәуелділігін сипаттайтын жүйе ретінде: мақсатты, мазмұнды, іс жүргізу және нәтижелі.

ӘҚБ–ға психологиялық – педагогикалық қолдау – бұл оқушыға дайындалуға, қызметтің әртүрлі кезеңдерінде бірнеше сайлауды жүзеге асыруға және таңдалған қызмет түрін нәтижеге сәтті жеткізуге көмектесетін мақсатты педагогикалық іс – шаралар кешені. М.И.Рожков оқушының білім беру қызметін психологиялық – педагогикалық сүйемелдеу функцияларының екі тобын ажыратады: мақсатты және аспаптық [4, б. 174].

Мақсатты функциялар: дамытушы. Бұл функцияны жүзеге асыру мұғалімдердің оқушының жеке қасиеттерінде неоплазмалардың пайда болуына және оның даралығын көрсететін оның әлеуетін ашуға ықпал ететін даму жағдайларын құру болып табылады. Сыртқы істер министрлігінде бұл функция оқушылар үшін таңдау жағдайларын құруда, орындалатын рөлдердің өзгеруін ұйымдастыруда жүзеге асырылады, өйткені әртүрлі рөлдерді орындау кезінде оқушы жаңа дағдылар мен дағдыларды игереді, әртүрлі қабілеттерді дамытады, оқушының өзін − өзі дамытуы жүреді; психологиялық – педагогикалық қолдау, яғни, оқушылармен бірлескен өз мүдделерін, мақсаттарын, мүмкіндіктерін және кедергілерді (проблемаларды) еңсеру жолдарын айқындау процесін ұйымдастыру. Бұл функцияны жүзеге асыру оқушының қолма – қол күштері мен әлеуетті мүмкіндіктеріне және мұғалімнің осы мүмкіндіктерге деген сеніміне сүйенуді қамтиды. ӘҚБ–да функция оқушылармен бірлесіп олардың қабілеттері мен мүдделерін анықтауда, сәттілік жағдайын жасауда, оқушылардың өз күштеріне деген сенімін қолдауда, оқушы саналы түрде шешім қабылдауы керек болатын таңдау жағдайларында жүзеге асырылады – ол психологиялық – педагогикалық көмек. Психологиялық – педагогикалық көмек дегеніміз – оқушыға туындаған қиындықтарды жеңуге нақты көмек көрсету. Бұл функцияны жүзеге асыру оқушының психологиялық – педагогикалық көмекке деген қажеттілігін анықтауды, осы көмектің (араласу дәрежесінің) өлшемін анықтауды, оқушының іс – әрекеті арқылы да, мұғалімдердің, сынып жетекшісінің, сыныптастарының, ересектердің іс – әрекеті арқылы да көмек

көрсетуді қамтиды. Аспаптық функциялар: диагностикалық. Бұл функцияны іске асыруда оқушыларда туындайтын проблемалар мен қиындықтардың себептерін анықтауды, ең қолайлы педагогикалық құралдарды таңдауды және оқушылардың өздерінде бар мәселелерді шешуі үшін қолайлы жағдайлар жасауды қамтиды. Сыртқы талап етілетін дағдылар мен дағдылардың даму дәрежесін анықтауда, қатысушылардың қабілеттерін анықтауда және балаға туындаған мәселелерді шешуге көмектесетін құралдарды табуда жүзеге асырылады. Коммуникативті функцияны жүзеге асыру оқушыларды қарым – қатынасқа, психологиялық – педагогикалық қолдау субъектілері арасында байланыс орнатуға, проблеманы бірлесіп бастан кешіруге, оны шешуге, коммуникацияға қатысушылардың рөлдерін үнемі нақтылауға тиісті дайындықты қамтиды. Оқушының білім беру жобаларын іске асыру ересектер тарапынан көмек көрсетуді, оқушының білім беру ортасын арнайы ұйымдастыруды көздейді, бұл мұғалімнің оқуға деген қызығушылығын үнемі қолдауды және оқушының өзін – өзі тәрбиелеуін дамытуды көздейтін жағдайларды, әрекеттерді пайдалануды көздейді. Бұл функцияны жүзеге асыру тек оқушының ғана емес, оның ата – анасының, сыныптастарының іс – әрекеттерін ұйымдастыруды, сондай – ақ жоспарланған мақсаттарға қол жеткізуді және жобаларды жүзеге асыруды қамтамасыз ететін баламен өзара әрекеттесетін мұғалімдердің, психологтың және басқа мамандардың қызметін үйлестіруді қамтиды.

Психологиялық – педагогикалық сүйемелдеуді ұйымдастыру және оны сыртқы жобалау бойынша жұмыстарды талдау ондағы келесі кезеңдерді ажыратуға мүмкіндік береді: диагностика (оқушылардың жеке – типологиялық ерекшеліктерін, олардың бейімділігін анықтау); шарттарды жобалау (оқу процесі барысында талап етілетін дағдылар мен дағдыларды дамыту); кеңес беру: қатысушылардың оқу құралының тақырыбын, түрін, мазмұнын таңдауы кезінде; оқушылардың ерекшеліктеріне барынша сәйкес келетін рөлдік репертуар және т.б.; оқу құралын шығару, тапсырмалар жасау, аралық нәтижелер мен қорытынды нәтижелерді талқылау жөніндегі қызмет жоспарын талқылау кезінде алынған нәтижелерді тексеру кезінде; дайын жәрдемақыны шығарғаннан кейін және оқу қызметінде пайдалану процесінде бағалау кезінде. Сыртқы істер министрлігінде мұғалімнің кәсіби маңызды сапасы жеке – гуманитарлық бағыт болып табылады. Мұғалімнің жеке және гуманитарлық бағдарлануын жүзеге асыру үшін мұғалімнің болуы маңызды: оқушыларды олар үшін типтік емес іс – әрекетке шабыттандыру қабілеті, оқушылардың өз күштеріне деген сенімін қолдау мүмкіндігі (оқушылардың жеке қабілеттері мен жеке мүмкіндіктеріне толық сәйкес келмейтін рөлді таңдағанда), оқушылардың жеке тәжірибесіне құрметпен қарау (оқушылар өз жұмысында тек қана қолданбайды оқу іс – әрекеті барысында алған білімдері, біліктері, дағдылары, сонымен қатар үйірмелерде, студияларда, өнер мектептерінде, түрлі курстарда сабақ нәтижесінде алған білімдері). Мұғалімнің белгіленген кәсіби және жеке қасиеттерінің әрқайсысы өзінің көрінісін Сыртқы істер министрлігінде табады, мысалы: оқушыларды шабыттандыру, яғни алдағы жұмыс туралы ынта – жігермен айту, оқушылардың ұсыныстарына, олардың қиялының көріністеріне бей – жай қарамау; оқушылардың өз күштеріне деген сенімін сақтай білу, яғни әр оқушыға назар аударуға дайын болу, оларды мадақтау. сәттілік, тіпті шамалы, сәтсіздікке ұшыраған кезде оқушыны қолдау, сәтсіз аяқталған жұмысты түзетуге мүмкіндік беру; оқушылардың жеке тәжірибесіне құрметпен қарау, яғни әр оқушыға сөз сөйлеуге және тыңдауға мүмкіндік жасау; ынтымақтастыққа, бірлесіп құруға дайын болу, яғни оқушылардың шығармашылық жұмысты орындауына көмек көрсетуге, жұмыс нәтижелерін бірлесіп талқылауға, жұмысты тексеруге, қажет болған жағдайда кеңес беруге ұмтылу. Оқушылардың оқу – баспа қызметін ұйымдастыру үшін педагог қажетті рәсімдерді меңгеруі тиіс (оқушылардың оқу – баспа қызметіне қызығушылығының туындауы үшін жағдай жасау, оқушыларды оқу – баспа қызметіне дайындау, Оқу – баспа қызметін ұйымдастыру, оқушылардың оқу – баспа қызметін психологиялық – педагогикалық сүйемелдеу, оқушылардың оқу – баспа қызметінің тиімділігін диагностикалау). Мұғалім мен оқушылардың өзара әрекеттесуінің өнімділігі үшін келесі тармақтар маңызды − жұмыс үшін қолайлы атмосфера; барлық қатысушы – серіктестердің іскерлік көңіл − күйі: ізгі ниет, өзара көмек, жұмыстың ұтымды құрылысын ұйымдастыру; – әрбір қатысушы үшін сәттілік жағдайы. Мұғалім оқушыларға ең жақсы жетістікке жететін жұмыс түрін таңдауға көмектеседі, онда олар өз қабілеттерін тиімді қолдана алады. Таңдалған қызмет түріндегі жетістік студенттердің атқаратын рөлін барабар таңдауға тікелей байланысты. Жұмыстың сапасы, шығармашылық дәрежесі, орындалған жұмысқа қанағаттану дәрежесі де осы таңдауға байланысты; қатысушылар үшін таңдау жағдайы; жұмысқа шығармашылық көзқарас. Оқу – баспа қызметі жұмыстың орындалу уақыты бойынша да, мазмұны бойынша да, көлемі бойынша да қатаң реттелмейді. Оқушылар үлгі бойынша жұмыс істемейді, стандартты емес шешімдерді, тапсырмаларды ұсынудың ерекше формаларын табады, қиял, тапқырлық танытады; оқушылар орындайтын рөлдерді ауыстыру; оқу – жаттығу жиыны барысында оқушылар әлі де әртүрлі рөлдерді орындауға тырысуы қажет; оқу құралымен жұмыс істеу кезінде оқушылардың жеке оқу тәжірибесін пайдалану [5, б.69].

Оқушылардың оқу тәжірибесі баспа қызметінің негізіне айналуы маңызды:

– оқушылардың орындалған жұмысты жүйелі түрде өзін – өзі тексеруі және өзара тексеруі. Мұғалімнің оқушылардың нұсқауларына әсері туралы гипотетикалық мәлімдемені тексеру тұрғысынан мынаны айтуға болады. Ұйымдастыру мен жүзеге асырудың негізгі шарты қызметтің сәттілігін

анықтайтын жайлы атмосфера болғандықтан, мұғалімнің жеке – гуманистік бағыты кәсіби маңызды сапа болып көрінді. Бұл ұстанымның маңыздылығы расталды, алайда тәжірибе көрсеткендей, белгілі бір жеке қасиеттерден басқа (мейірімділік, әзіл сезімі, шыдамдылық, әдептілік, оптимизм, ашықтық, эмпатия, оқушыны қабылдау, ынтымақтастыққа, бірлесіп жұмыс істеуге дайын) жеке баспа тәжірибесі бар; олардың оқу құралдары осы білім беру мекемесінде және қаланың басқа да өз тәжірибесін оқушыларға бере алатындар практикалық қолданысқа ие болды. Эксперимент барысында оқушылардың оқу – баспа қызметін психологиялық – педагогикалық сүйемелдеуді жүзеге асыру ережелері белгіленді.

Оқушылардың оқу – баспа қызметін психологиялық – педагогикалық сүйемелдеу барысында мұғалімге:

− оқушының жасын, жеке ерекшеліктерін, қызметінің нәтижелерін ескере отырып, мақсаттар мен міндеттер жүйесін құру;

− дербестікті кезең − кезеңімен дамыту, оқушының өзін – өзі ұйымдастыру тәсілдерін игеру;

– оқушының тәжірибесі мен жетістіктерін ескере отырып, өзін – өзі тәрбиелеуді ынталандыру құралдарын үнемі дамыту қажет;

– жәрдемақымен жұмыс істеу кезінде қиындықтардың пайда болуына жедел әрекет ету, қиындықтарды жою мүмкіндіктеріне байланысты оқушының қызметіне араласу дәрежесін таңдау.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс–қимыл кезеңі» Мемлекет басшысы Қасым–Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 2020 жылғы 1 қыркүйек // http:memleket – basshysy – kasym – zhomart – tokaevtyn – kazakstan – halkyna zholdauy – 2020 – zhylgy – 1 – kyrkuiek.html (жүгінген күні 2020 ж. 1 қыркүйек)

2. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. Астана: Ақорда, 2007. №319 III ҚРЗ // http:www.edu.gov.kz (жүгінген күні 2008 ж.10 қаңтар)

3. «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы, №1118 Жарлығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы қаулысы // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1200000909 (жүгінген күні2012 ж. 5 шілде)

4. Қазақстан Республикасы Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. Астана, 2010

5. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. //Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы, №988 қаулысы

УДК 371

ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИЕ ИДЕИ ЫБРАЯ АЛТЫНСАРИНА И СПАНДИЯРА КУБЕЕВА НА ПУТИ ОБРАЗОВАНИЯ

Исмаилова Роза Байжановна
магистр исторических наук, учитель истории
КГУ «Общеобразовательная школа №3»
г. Жанаозен, Казахстан
E – mail.ru: toktamusova@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Казахская страна знает вклад Ыбрая Алтынсарина и Спандияра Кубеева в казахскую детскую литературу. Ибрай – человек, который хотел, чтобы казахские дети, поколение казахов в целом были грамотными и образованными. А Спандияр Кубеев – заслуженный учитель нашей страны. В статье рассмотрены сходства в образовательном пути Ыбрая Алтынсарина и Спандияра Кубеева, вклад в систему образования страны.

Ключевые слова: *казахский, образование, обучение, опыт, труд, воспитание, поколение.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Қазақ елі Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің қазақ балалар әдебиетіне қосқан үлесін біледі. Ыбырай – қазақ балаларын, жалпы қазақ ұрпағын сауатты әрі білімді болуын қалаған адам. Ал Спандияр Көбеев Ыбырайдан білім алған еліміздің еңбек сіңірген мұғалімі.Мақалада Ыбырай мен Спандияр Көбеевтің білім беру жолындағы ұқсастықтар, еліміздің білім беру жүйесіне қосқан үлесін қарастырған.

Түйін сөз: *қазақ, білім, оқу, тәжірибе, еңбек, тәрбие, ұрпақ.*

Abstract

Relevance and goal. The Kazakh country knows the contribution of Ibray Altynsarin and Spandiyar Kobeyev to Kazakh children's literature. Ibrai is a man who wanted Kazakh children, the generation of Kazakhs as a whole to be

literate and educated. And Spandiyar Kobeyev is an honored teacher of our country.The article examines the similarities in the educational path of Ibray and Spandiyar Kobeyev, the contribution to the country's education system.

Key words: *Kazakh, education, training, experience, work, upbringing, generation.*

Казахский народ имеет богатое духовное наследие, восходящее к современности от орхоно – енисейских древних письменных памятников VI–VIII веков. Казахстан – земля орлиных крыльев. Действительно, она охватывает территорию от седого Каспия до Горного Алтая, от Уральских гор до высокого Алатау. Мой дед говорит, что если казахская земля богата, то и народ богат. Казахи, жители великой степи, то есть мы, имели огромную единую территорию, единый язык и единую национальную культуру, сохранявшуюся веками. Казахский народ богат фольклором, в котором сконцентрированы все оттенки нюансов народной педагогики и народной психологии кочевников. Здесь я хотела бы, упомянуть Улы Ыбрай Алтынсарина и Спандияра Кубеева, сыновей казахской степи. Алтынсарин вошел в историю Казахстана как выдающийся просветитель, педагог, поэт, общественный деятель. Н.А.Назарбаев назвал Ыбрая Алтынсарина первым просветителем народного просвещения Казахстана за его неустанное служение своему народу. В своей просветительской и педагогической деятельности Ы.Алтынсарин и С.Кубеев много внимания уделяют воспитанию человека на основе нравственных принципов. Педагогические труды Ы.Алтынсарина были посвящены разработке вопросов, относящихся к истории развития народного образования и школьного дела и развитию культуры казахского народа, к области народной педагогики. [1, с. 19]

Одной из основных идей педагогического наследия Ы.Алтынсарина является человеческое взаимодействие, побуждающее молодежь к труду. Ыбрай является одним из тех, кто придерживался мнения о необходимости строить и совершенствовать национальное воспитание молодежи во всех своих педагогических теориях, опираясь на богатый опыт казахского народа в области образования на протяжении столетий. Просветитель Ы.Алтынсарин считал почетным долгом образованного человека воспитывать детей. Его стремление воспитывать казахских детей, их успех и пользу своему народу вызывало противодействие с другой стороны. Царская администрация хотела, чтобы чиновники из низшего поколения были обучены, хотели, чтобы были образованные на русском языке секретари, переводчики, приспособленные к духу колониальной политики царского правительства.

Поэтому они не возражали против обучения Алтынсариным казахских детей русскому языку, но и не поддерживали его обширное образование. С одной стороны, региональные религиозные деятели заявили общественности, что готовят казахских детей Ыбрая для русской армии, русифицируя их. По сути, Алтынсарин выступал против невежества, религиозности, старомодной царской идеологии, использующей исламскую религию в своих целях, и тех, кто говорил «следуйте за Мухаммедом и будьте рабами белого короля». Несмотря на трудности открытия школы в отдаленном районе, Ы.Алтынсарин, довольный воспитательными идеями, приступил к достижению своей цели. Он посещал села и разъяснял людям важность и цель профессионального образования. Он начал строить здание школы на средства, собранные с населения. Открыл русско – казахские школы в Торгае, Ыргызе, Актобе. В Ыргызе для казахстанских девочек открыли школу с интернатом. «Для нас наступил самый трудный и ответственный период: в этот период мы должны сделать все с нуля, внедрить все это новое среди темных людей и открыть им глаза, пока есть силы и знания. Вот поэтому я и езжу по стране, выпрашивая деньги у населения и у различных общественных округов и областных советов». [2, с. 196] Благодаря его энтузиазму были открыты 7 начальных школ, 4 двухклассные школы для казахских детей, а также русско – казахская школа для девочек. В 1883 году в Орске была открыта казахская учительская семинария. Ы.Алтынсарин не только открывал интеллектуальные народные школы, но и писал книги для воспитания детей. Ы.Алтынсарин считал профессию учителя самой прекрасной, но в то же время одной из самых сложных профессий.

Просвещенная молодежь не прибегает к сухой пропаганде, когда призывает к просвещению, искусству и т.д., чтобы внедрить свое мнение в студенческий интеллект, она пошла по пути преподавания настоящей науки через русскую науку. Такое отношение Ыбрая хорошо видно по его учебникам. Образовательные учреждения, организованные Ы.Алтынсариным, по качеству могли сравниться с передовыми российскими учебными заведениями того периода. Чтобы стать грамотным народом и образованной страной, Ы.Алтынсарин ставил на первое место учителя. Он говорит о нем: «Главным лицом для народной школы является учитель, с ним не может сравниться самое превосходное педагогическое руководство, самый щедрый государственный указ, и самый тщательный педагогический контроль». [3, с.190] Великий педагог Ы.Алтынсарин из своего опыта рассказывает некоторые научные размышления об обучении студента другому языку. Он считает, что учитель русского языка должен знать казахский язык, а учитель казахского языка, в свою очередь, должен знать русский язык. То есть при обучении студентов языку важно знать язык этой аудитории и уметь говорить на этом языке. Потому что, если вы не знаете языка этого народа, учителю будет трудно преподавать язык. Ученый – методист Ы.Алтынсарин обращал внимание на целостность и последовательность в воспитании. В письме к учителю: «Преподавание русского языка, естествознания, географии и истории в каждой школе должно подчиняться одной системе, одному

руководству... Без системы в обучении учитель не может правильно преподавать ни один предмет. Такие учителя вводят своих учеников в заблуждение», – поделился он своей методикой. Ыбырай Алтынсарыулы 1876 г в своем письме к Ильминскому по поводу «Казахской хрестоматии»: «Чтобы избавиться от учебников, написанных на татарском языке, я только вчера начал свою книгу для чтения на казахском языке. Я не хочу включать примеры в учебник, потому что хотелось бы больше содержательных историй для казахов, выросших в строгой семье. Казахские дети не хотят читать басни (басни), а если и читают, то родители спрашивают: «Можно с вороной поговорить?» Я знаю по своему опыту, что они смеются» [4, с. 172], – пишет он. Ы.Алтынсарин сделал тексты в своих учебниках более соответствующими представлениям о казахском школьнике, ориентируясь на национальные психологические особенности школьника. По мнению Ыбрая Алтынсарина, главное в педагогике – умение учителя найти правильные приёмы обучения. В своих работах он старался донести до учителей знания о том, как учить детей, чтобы они не занимались зазубриванием материала, а их труд имел смысл и систему. Этому же учит и современная педагогика, которая основной целью ставит формирование думающего ученика и рефлексирующего учителя.

В условиях обновлённого содержания образования нельзя недооценивать педагогическое наследие выдающегося просветителя, педагога и общественного деятеля Ыбрая Алтынсарина. Ведь он считается первым педагогом – теоретиком, а его идеи созвучны многим модернизационным процессам современной системы образования. Мне кажется, что если бы Ыбрай Алтынсарин был нашим современником, то он был бы одним из реформаторов в этой области. Ведь когда вчитываешься в концепцию обновлённого образования республики Казахстан и в статьи великого просветителя, то невольно находишь точки соприкосновения и ответы на многие вопросы. Само просвещение, считал Алтынсарин, – это составная часть прогресса, двигатель для развития всей нации. Он расценивал знания и умения, полученные в школе, не как пустую теорию, а как навыки, которые можно применить в реальной жизни и принести пользу своему народу. А это важно не только в сложные переходные времена, но и в наше время перемен и новообразований.

Одной из задач современного образования является развитие мышления и сознательного отношения к профессиональному становлению и самореализации. Ведь если выпускник уже определился в выборе своей будущей профессии, знает о ней не понаслышке, понимает, то такая работа будет приносить ему не только материальный достаток, но и удовольствие, и в будущем выпускник может стать отличным специалистом и приносить пользу своей стране. Об этом же говорил и Ыбрай Алтынсарин, призывая молодёжь работать на благо Родины, отдавая ей свои знания и умения. В хрестоматийных материалах Алтынсарина вопросы социально – профессионального обучения и трудового воспитания занимают одно из центральных мест. Он утверждал, что без серьезного осмысленного труда «жизнь не может быть счастливой». Поэтому педагог – просветитель ставил во главу угла именно так называемые реальные знания, добивался, чтобы знания учащиеся приобретали наглядно, с опытным изучением различных явлений.

Большое место в своих педагогических трактатах Алтынсарин уделял образу учителя. Ведь народная мудрость гласит: «Учитель творит нацию и общество». Он считал, что учителя должны любить и уважать своих учеников и быть любимы своими учениками и даже их родителями. И тогда можно будет достигнуть целей, стоящих перед воспитанием и образованием. Ученик, переступая порог школы, не должен чувствовать себя зажатым, скованным.

Он должен идти на урок, испытывая радость от встречи с новым. И, входя в кабинет, первое, что он должен видеть, это приветливую улыбку учителя, слышать добрые приветствия. Сейчас обновлённая система образования предусматривает не только сухое: «Здравствуйте, дети. Садитесь», но и уделяет время в начале урока на настрой учащихся к работе, включающий даже игровые моменты. Уроки, которые так начинаются, не только располагают ребят к восприятию нового материала, но и прививают расположение и доверие к учителю, проводнику этих знаний. То есть, современная система образования, как и педагогические принципы Ыбрая Алтынсарина сочетает обучение и воспитание воедино и способствует формированию разносторонней гармоничной личности.

По мнению Алтынсарина школа должна служить примером новой культурной жизни, а учитель – примером для всех. Ведь именно от его подготовки к работе, от любви к своему делу зависит то, каким вырастет подросток, чем он будет заниматься, какими нравственными качествами он будет обладать. Если сам учитель не развивается, если у него отсутствует желание делиться своими знаниями, если он не старается найти новые подходы в обучении, то, по мнению педагога, никакие программы, учебники не сработают. Неустанная забота об учителе, создании для него условий труда, подготовка педагогических кадров стала для Ыбрая Алтынсарина смыслом жизни, выбором благородной миссии служения педагогической деятельности. Сейчас созданы все условия, способствующие профессиональному росту учителя. Ведь в современной школе учителю важно располагать профессиональными качествами, отвечающими особенностям его деятельности. Успешный учитель – всегда исследователь. Для того, чтобы что – то дать, нужно это что – то иметь. Успешный педагог должен совершенствоваться и идти в ногу со временем, уделять внимание

собственному развитию: самообразованию, совершенствованию приёмов и навыков. Учить может только тот, кто сам умеет учиться.

Великий педагог понимал, что главное богатство любой страны – это народ, её населяющий. Ведь только образованные, талантливые, успешные люди формируют базовый стратегический ресурс развития страны. Это движущая сила прогресса, источник новых жизненных благ. По твёрдому убеждению Алтынсарина, получается, что образование – это ценность и основа успеха, как отдельного человека, так и страны в целом.

Современное обновленное образование буквально ломает устаревшую методологическую базу, где отсутствует индивидуальный подход, социализация и профориентация. Эти же задачи решал и Ыбрай Алтынсарин. Он утверждал, что к каждому ребёнку необходим именно индивидуальный подход, который позволит учителю раскрыть те качества, на которые нужно делать ставки. Ведь для того чтобы ученик начал учиться, его нужно заинтересовать, увлечь. А это можно сделать, опираясь на те, качества подростка, которые у него более развиты. И тогда уже можно говорить о формировании его знаний и умений. Образовательные задачи отечественной школы Ыбрай Алтынсарин видел в том, чтобы, учитывая потребности народа, школа давала реальные знания. Только это, по мнению учителя, может обеспечить достойное место в жизни общества. Сегодня в преподавании и обучении активно используются подходы, основанные на конструктивистских теориях, позволяющие учащимся стать личностями с развитым критическим мышлением, самомотивированными, независимыми, увлечёнными.

По мнению Ыбрая Алтынсарина, ученику нужно давать возможность для развития его успешности, вовлекать в различные сферы деятельности, давать безграничные возможности для самореализации. Это, в свою очередь, даёт возможность для социально – профессионального самоопределения школьников. И это полностью созвучно с требованиями, предъявляемыми к современной школе.

Костанайская область дала Казахстану много выдающихся людей. Мне бы хотелось вспомнить одного из них, учителя и воспитателя Спандияра Кубеева. Личность, на мой взгляд, недооценена и забыта. Влияние великого педагога на Спандияра Кубеева было настолько сильным, что он в своей педагогической работе следовал идеям Ыбрая Алтынсарина [5]. Кубеев отстаивал необходимость установления прямого контакта с учителем и учеником. Через эту связь он понял то, что в современной педагогике называют взаимодействием учителя и ученика. Для тесного общения он советовал использовать простые методические приемы и объяснять новый материал максимально доступным языком. Он считал, что только посредством такого взаимодействия учитель может в полной мере оценить знания и развитие ученика. Сегодня, благодаря модернизации, которая сотрясает систему образования в нашей стране, мы пришли к выводу, что барьеров между учителем и учеником стало больше. Спандияр Кубеев был сторонником личной работы учителя с учеником. В связи с этим он замечает, что учащиеся приобретают знания по – разному, поэтому учитель должен подобрать подход к каждому. В старой школе очень активно внедрялся принцип личностного подхода. Сейчас, на мой взгляд, этот принцип носит социально – элитный характер. Больше внимания уделяется одаренным школьникам. Для них будут созданы специальные образовательные организации: «Дарын», «Назарбаев Интеллектуальные» школы. Не мало внимания уделяется в последние годы и массовой школе. Кроме того, Кубеев, говоря об индивидуализации обучения, отметил работу массовой школы. Спандияр Кубеев был уверен, что педагогический процесс должен формировать гражданина страны. Он создал в своей школе систему воспитательной работы, направленную на формирование казахстанского патриотизма. Те, кто приходил в его учебное заведение, отмечали особую атмосферу и гражданский дух. Буквально каждый студент стремился внести свой вклад в общество. Кроме того, Кубеев много внимания уделял получению специальности. Выпускники школы приобретали профессии шоферов, трактористов, поваров, бухгалтеров. Современные школы также должны давать выпускникам базовые основы некоторых профессий, чтобы уверенно чувствовать себя на рынке труда. Личность Кубеева была настолько сильна, что идеи, высказанные им в XIX веке, актуальны до сих пор. Но надо признать, что многие заповеди Спандияра Кубеева не выполнены до сих пор. Модернизируя отечественное образование, мы не должны забывать об этом бесценном наследии.

Как и его учитель, Кубеев совмещал педагогическую работу с литературной. Спандияр Кубеев начал с перевода сказок Ивана Крылова. Эти переводы вместе с переводами других поэтов и оригинальной поэмой «Родина» составили первую книгу писателя, которая вышла в свет в октябре 1910 года. Через два года Кубеев подражал учебнику К. Ушинского «Родное слово» и издал учебник «Образцовый ребенок» для обучения в казахских школах. В книгу вошли переводы детских рассказов Л.Н.Толстого, К.Д.Ушинского. Научные и литературные труды наших учителей, неустанно трудившихся на благо своего народа являются ценным наследием для современной молодежи. Ыбрай Алтынсарин и Спандияр Кубеев – талантливые сыновья своего народа, гордость нации. Они внесли большой вклад в развитие культуры казахского народа, их труд и все их творчество вошли в золотой фонд нашей истории и оставили неисчерпаемое богатое наследие грядущим поколениям.

Хотелось бы, чтобы их произведения и переводы были доступны каждому читателю, редкие архивные материалы публиковались, а молодое поколение изучало творчество талантливых поэтов и переводчиков и училось у них. Значение учителей в истории образования для казахского народа очень велико. Мы воздаем должное Ы.Алтынсарину и его ученику С.Кубееву за их добрые дела.

Список литературы:

1. Алтынсарин И. Избранные произведения. Алма– та: Академия наук КазССР, 1957. 465 с.
2. Джумагулов К.Т. Алтынсарин и развитие культуры казахского народа. Алма–Ата: Казахстан, 1984. 204 с.
3. Дербісалин Э. Ы. Алтынсарин – өмірі мен қызметі туралы. 1965 ж.
4. Алтынсарин Ы. Даланың алып қоңырауы. Қостанай, 1991 ж.
5. Бондаренко М. Ученик Ибрая. Ж. Архивист, 2016, январь июнь С.97–106

ӘОЖ: 373.1

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Кабденова Жанна Маратовна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі, педагог – зерттеуші
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Әулиекөл ауданы білім білім бөлімінің
С.Баймағамбетов атындағы
Әулиекөл мектеп–гимназиясы» ҚММ
Әулиекөл селосы, Қазақстан
E-mail: zhanna250970@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Мақалада ұлы ағартушы – педагог, жазушы этнограф, фольклоршы, қоғам қайраткерлері, жаңа қазақ педагогикасының негізін қалаушылары Ыбырай Алтынсарин мен С. Көбеевтің еңбектері, мұралары, қазіргі заманауи білім беруде ұстаздық – тәлімдік ілімдерінің үндестігі жайында ой қозғалады.

Түйінді сөздер: *ұрпақ, тәлім – тәрбие, ұлттық, ілім, заманауи, мұра.*

Аннотация

Актуальность и цель: великое наследие выдающихся личностей Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кубеева пользуются особым вниманием в современном образовании. Созвучнаяпедагогическая деятельность соотечественников, все чаще и чаще становится востребованной в современной системе образования.

Ключевые слова: *поколение, образование, национальное, образование, современность, наследие.*

Abstract

Relevance and purpose: the consonant great heritage of outstanding personalities YbyrayAltynsarin and SpandiyarKubeev enjoy special attention in modern education. The pedagogical activity of compatriots is increasingly in demand in the modern education system.

Key words: *generation, education, national, education, modernity, heritage.*

Қазақ халқының рухани өмірінде тарих бойы үзілмей келе жатқан қарама – қарсы екі ағым болатын. Бірінші ағым – халықтық, бұқаралық ағым, екіншісі – үстем таптың сойылын соғып, шашбауын көтеретін, халық тілегіне қарсы ағым. Бұл ағымдар әр дәуірде болған халық өміріндегі уақиғаларды өз тұрғысынан қарап, өз тілегіне сай жырлатып отырды. Бұл тарихтың желісі болып келген тап тартысының рухани өмірге тигізген ықпалы болатын.

Сол кездегі болған ілгері демократиялық, ағартушылық ағым Қазақстан үшін Ыбырайды кейін Спандиярды берді. Ұлы ағартушы – мұғалім Ыбырай Алтынсариннің қайраткерлігінде зор қасиет бар. Ол өзінің мұғалімдік еңбегін діни оқуға, молдаларға қарама – қарсы қойды, мұғалімдіктің ғылыми негізіне түсініп, ұлы педагог Ушинскийдің педагогикасынан нәр алып, құлашты кең жайды. Озық әдебиетті дәріптеп, оқығанды ілгеріге ұмтылдырып, өрісін кеңейтер шығармалараударып, мұғалімдік еңбегінде қазақ халқының ескерерлік қазынасын да мол пайдаланды. Ыбырай мұрасымен еңбегін ұштастырған белгілі Спандияр Көбеевті атауға реті бар. Көбеевтің шығармаларының және аудармаларының өзіне тән өзгешеліктері бар. Ол өзгешеліктер бір жағынан реалистік жолдың ықпалынан, екіншіден Алтынсариннің педагогикалық әсерінен туған. [1, б. 5]

Спандияр оқытушы – ағартушы адам. Оның оқытушылық кәсібі өнегелік, өсиеттік, табиғаттану деген сияқты бала тәрбиелеуге керек, педагогикалық, дидактикалық шығармаларды қажет етті. Бұдан Ыбырайдан қалған бағытты Спандиярдың нық тұтып, өнегелі дәстүрді дамытуға тырысқандығын

көреміз. Жақсылық пен жамандықты, озбырлық пен зұлымдықты, тапқырлық пен топастықты мысалдар арқылы бала ұғымына тезірек жеткізуге болады деп сенді. [2, б. 3]

Ы.Алтынсариннің идеялары бүгінде белгілі. Олардың кейбіреулері егемен Қазақстанның жаңа мектеп жағдайында дамып келе жатқан бүгінгі таңда өзекті болып табылады. Бір жарым ғасырға жуық уақыт бұрын ол мектептегі білім беру жүйесінде негізгі орынды жаратылыстану пәніне, орыс және қазақ тілдерін оқытатын пәндерге берді. Дәл осы мәселенің тұжырымдалуы бүгінгі таңда елімізде қостілділіктің өмір сүру нормасы ретінде орнығуы туралы сөз қозғағанда өзекті болып отыр.

Мұғалім – тәрбиеші мектептің негізгі міндетін шынайы біліммен байланыстыру деп есептеді, ол әртүрлі құбылыстарды эксперименттік түрде зерттей отырып, оқушылардың білімді көрнекі түрде меңгеруін қамтамасыз етті. [2, б. 6]

Мектепте жаратылыстану пәндерінен сабақ беруді ол өте құнды деп санады. Осыған ұқсас құбылысты қазіргі заманауи мектебінде де байқаймыз, мұнда жаратылыстану – математикалық бағыттағы пәндерді оқытуға, сонымен қатар оқушыларды бейіндік оқытуға басты назар аударылады. Бүгінгі таңда оқыту мен оқуда конструктивистік теорияларға негізделген тәсілдер белсенді түрде қолданылуда, бұл оқушылардың сыни ойлауы дамыған, өзіндік ынталы, дербес, ынталы тұлға болып қалыптасуына мүмкіндік береді. Заманауи мектеп баланы тәрбиелеуге, оның ой – өрісін кеңейтуге, оның өзін – өзі жүзеге асыруына, қабілетін ашуға және көрсетуге, жетістікке жетуге мүмкіндік беру үшін қолдан келгеннің бәрін жасайды. Табысты дамыту шарттарының бірі – өзін – өзі жүзеге асыруға шексіз мүмкіндіктер беретін іс – әрекеттерге қатысу.Ыбырай мектепте қазақ балаларына білім мен тәрбие берудің басты – оқулық деп санайды. Ол балаларға ана тілін аса ұқыптылықпен үйретеді, шағын көркем шығармалар арқылы оларды жақсы мінез – құлыққа баулуды көздейді. 1876 жылдан бастап қазақ ауыз әдебиеті мен қазақтың салт – дәстүрі үлгісіне негізделген «Қазақ хрестоматия» оқу құралын жазуға кірісіп, оны 1879 жылы Орынборда басып шығарды. Рухани бай тұлғаны қалыптастыру тек мектептен ғана емес, туғанынан отбасынан басталуы керек. Халқымызда «Ағаш түзу өсу үшін көмектесу керек, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп жай айтылмаған. Бұл мысал «Бақша ағаштары» әңгімесінде суреттелеген. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, сияқты құнды қасиеттерді сіңіріп өсіру үшін отбасы мен мектеп, яғни мұғалімдер маңызды роль атқарады. Тәрбие үрдісі екі жақты үрдіс, себебі бала тек мектептен тәрбие алмайды, ол отбасынан, қоғамнан, араласатын достарынан үлгі – өнеге алады. Бүгінгі бала ертеңгі ер азамат болғандықтан да балаға қарап біз болашығымызды болжап , бағалаймыз. Өмір табалдырығын енді аттап, шыр етіп дүниеге келген сәттен – ақ сәби алдымен адам, жеке тұлға, парасатты азамат қалыптасуына берген тәрбиенің маңызы мен ықпалы зор. Шығармасында еңбек сүйгіштікке баули отырып: «Ол қарлығаш, өрмекші құрлы жоқпысын, сен де еңбек ет, босқа жатпа» – дейді. Кез келген адам аз жұмысты қиынсынады. Жазушыны ойынша бұл жақсылықтың белгісі емес. Сондықтан балаларды жасынан еңбекке баулу керек. Жазушының осы әңгімесінде кішкентай жәндіктердің өмір, тіршілік үшін тыным таппай ететінін айта келіп, оларды үлгі етеді. Қарлығаш, өрмекші сияқты сен де еңбек ет, босқа жатпа деп үйретеді. Ыбырай мектепте қазақ балаларына білім мен тәрбие берудің басты құралы – оқулық деп санайды. Ол балаларға ана тілін аса ұқыптылықпен үйретеді, шағын көркем шығармалары арқылы оларды жақсы мінез – құлыққа баулуды көздейді. Ыбырай мектепте қазақ балаларына білім мен тәрбие берудің басты – оқулық деп санайды. Ол балаларға ана тілін аса ұқыптылықпен үйретеді, шағын көркем шығармалар арқылы оларды жақсы мінез – құлыққа баулуды көздейді. 1876 жылдан бастап қазақ ауыз әдебиеті мен қазақтың салт – дәстүрі үлгісіне негізделген «Қазақ хрестоматия» оқу құралын жазуға кірісіп, оны 1879 жылы Орынборда басып шығарды. Рухани бай тұлғаны қалыптастыру тек мектептен ғана емес, туғанынан отбасынан басталуы керек. Халқымызда «Ағаш түзу өсу үшін көмектесу керек, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың» деп жай айтылмаған. Бұл мысал «Бақша ағаштары» әңгімесінде суреттелеген. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, сияқты құнды қасиеттерді сіңіріп өсіру үшін отбасы мен мектеп, яғни мұғалімдер маңызды роль атқарады. Тәрбие үрдісі екі жақты үрдіс, себебі бала тек мектептен тәрбие алмайды, ол отбасынан, қоғамнан, араласатын достарынан үлгі – өнеге алады. Бүгінгі бала ертеңгі ер азамат болғандықтан да балаға қарап біз болашығымызды болжап, бағалаймыз. Өмір табалдырығын енді аттап, шыр етіп дүниеге келген сәттен – ақ сәби алдымен адам, жеке тұлға, парасатты азамат қалыптасуына берген тәрбиенің маңызы мен ықпалы зор. Шығармасында еңбек сүйгіштікке баули отырып: «Ол қарлығаш, өрмекші құрлы жоқпысын,сен де еңбек ет, босқа жатпа» – дейді. Кез келген адам аз жұмысты қиынсынады. Жазушыны ойынша бұл жақсылықтың белгісі емес. Сондықтан балаларды жасынан еңбекке баулу керек. Жазушының осы әңгімесінде кішкентай жәндіктердің өмір, тіршілік үшін тыным таппай ететінін айта келіп, оларды үлгі етеді. Қарлығаш, өрмекші сияқты сен де еңбек ет, босқа жатпа деп үйретеді. Ыбырай мектепте қазақ балаларына білім мен тәрбие берудің басты құралы – оқулық деп санайды. Ол балаларға ана тілін аса ұқыптылықпен үйретеді, шағын көркем шығармалары арқылы оларды жақсы мінез – құлыққа баулуды көздейді. [2, б. 271]

Қазіргі мектептің басымдықтары – қоғамның мүшесі ретінде өзін – өзі жүзеге асыруға, оқушылардың әлеуметтік және кәсіби өзін – өзі анықтауына, олардың қазақ тілін меңгерген үздіксіз

білім алуға бағдарлануында көрінетін тұлғаның әлеуметтік прогрессивті типін қалыптастыру. Дәл осыны Ы.Алтынсарин мен С.Көбеев өз шығармаларында айтып, қазіргі мектеп талабымен үндестірген. Олар бүкіл саналы ғұмырын, сарқылмас қайрат – жігерін, өткір ақылын, халқына деген әкелік махаббатын – халық ағарту ісіне арнады! Ыбырай Алтынсарин есімінің өлместігінің бастауы осында емес пе? Олар қазақ балаларына ана тілінде өте дарынды повестер мен поэмалар тудырған Алтынсарин Абаймен бірге қазақ әдебиетінің тарихынан жазушы – суретші ретінде лайықты орын алды. Оның бала жүрегіне, бала қызығуына соншалықты жақын, шынайы жазылған шығармалары күні бүгінге дейін ескірген жоқ. Алтынсарин дарынды ұстаз, жазушы және қоғам қайраткері, халық мектебі үшін, халық ағарту жолындағы күрескер ретінде өзінің тынымсыз қызметін көрсетті. [3, б.20]

Ағартушылар оқу – тәрбие процесін ұйымдастыруда мұғалімге бірінші кезектегі рөлді, оның оқу – тәрбие үрдістерінің мақсаттарын жүзеге асырудағы әлеуметтік – адамгершілік миссиясын жүктеді. Мектептің табысты болуы, халықтың болашағы ұстазға байланысты: «Мұғалім – білім берудегі ең маңызды тұлға. Ең жақсы оқу құралдарын, үкімет қаулыларын, ең қатаң инспекторлық бақылауды маңыздылығы жағынан мұғаліммен салыстыруға болмайды. Сондықтан мен үшін жақсы ұстаз дүниедегі барлық асыл тастардан қымбат». Педагогикалық жұмыста Алтынсариннің пікірінше, барлық мәселе «мұғалімнің оқытудың ең жақсы әдістерін таба білуінде және балалармен дұрыс қарым – қатынас жасауында». Ұстаз бейнесі Ыбырай Алтынсаринді қатты толғандырды. Халық даналығы: «Ұлтты да, қоғамды да ұстаз жасайды» дейді. Бүгінгі күні де өз күшін сақтап қалған бұл ежелгі дана сөзде педагогикалық еңбектің қоғамдық – гуманистік мәні бар. Шындығында, еліміздің өндіргіш күштерінің дамуының, оның әлеуметтік прогресінің, жасампаздық әлеуетінің бастауында мұғалім тұрады. Ұстазсыз батыр да, ақын да, саясаткер де, ғалым да болмайды. Ұстаздық мамандықтың биік мақсаты оның тұлғасына да бірдей жоғары талаптар қояды. Бұл туралы ұлы ағартушы: «Жақсы білім беру керек, кездей соқ оқытуға болмайды...» деген. Ол ұстаздар шәкірттерін жақсы көріп, шәкірттері мен ата – аналарының сүйіспеншілігіне бөленуі керек деп есептеді. Ал сонда тәрбие мен білім берудегі мақсатқа жетуге болады. [4, б. 7]

Қос ағартушылардың ұстанымдары педагогикалық қағидалары, шарттары күні бүгінге дейін бала тәрбиесінде маңызды. Қарапайым халықты ойлап, елінің алдында өшпес қызмет жасап кеткен тұлғалардың мұралары мәңгі өшпес. Ұрпақты тәрбиелеудегі қосқан үлестері ұшан теңіз. Негізін қалап берген білім беру жүйесі, жылдан жылға мәртебесі өсіп, оның аясы кеңіп барады. Жасөспірімдерді тәрбиелеу жас кезінен дұрыс баулу мәселесіне көп көңіл бөлді. Қазақстанның қазіргі рухани – мәдени дамуына олардың шығармалары өз өзектілігін жоғалтқан жоқ. Жас ұрпақ оны ағарту ісінің ұйымдастырушы ретінде таниды. Ыбырай мен Спандияр аталарымыздың мұрасы ғасырлар бойы ұрпақты тәрбиелеуге септігін тигізеді.

Алтынсарин мен Көбеев халқының игілігі үшін қызмет етіп, дарындылығын, мәдениетке қабілеттілігн дәлелдейді. Жастардың болашаққа деген сенімін қолдады. Олардың педагогикалық тәрбие қиялдары мен мектеп жүйесі ғылым мен жалпы білімді жоғары бағалауға, балаға сүйспеншікпен қарап, оны қадірлеуге және халқының мүддесі үшін қызмет істей алатын жас адамдарды дайындауға негізделіп жазылған және де бүгінмен үндесіп, Мәңгілік еліміздің болашақ азаматтарын тәрбиелеуге зор үлесін қосты десек , қателеспейміз. Қазіргі таңда ұстаздың сабағында жаңа технология әдіс – тәсілдері оқушыларды ортамен қарым – қатынас жасай білуге, басқаны тыңдай білуге, топта тұжырымға келу, жауапкершілікке, енбектенуге үйретеді. Қос ұстаздарымыздың да ұсынған әдістемесінің негізі осы емес пе. Жазушылардың алға қойған мақсаты – қайткен күнде де «қалың елі, қазағым» терезесі тең көсегеді, көргенді мәдениетті, өнері өркендеген ел қатарына қосу болатын. Осы жолда сан кедергілерге кездесіп, «мыңменжалғыз алысы», аңсаған арманға дету жолында бойдағы бар күш қайратын, ақыл парасаттарын сарп еткен ақындар қатарында қалың бұқараны шынайы қамқоршылары бола білді. Ыбырай мен Спандияр шығармашылығы жас ұрпақтың рухы мен сана – сезіміне, дене дамуына пайдалы екенін көбінен жартысы түсінбейді және шығармаларды көбі оқымайды. Сондықтан мен оқушыларға Ыбырай мен Спандияр ұстаздарымыздың педагогикалық еңбектерін әрдайым оқуға кеңес бере едім. [5, б. 6]

Қазіргі уақытта оқушылардың оқу процесі мен нәтижелеріне ең үлкен әсер ету фактісі мектеп әкімшілігі мен білім беру жүйесін басқару органдарының мұғалімдерді тиісті ресурстармен қамтамасыз етудегі қызметі емес, мұғалімнің өзінің күнделікті сабақтағы жұмысы болып табылады. Оқушыларды тәрбиелеу мен дамытуға бағытталған. Бүгінгі таңда мектеп қызметін жетілдіретін және оқушының оқуының табыстылығын қамтамасыз ететін негізгі тұлға – мұғалім. Кәсіби өсу мен кәсіби білімнің қалыптасуына барлық жағдай жасалған. Заманауи мектепте мұғалімнің өз іс – әрекетінің ерекшелік-теріне сәйкес келетін кәсіби қасиеттерінің болуы маңызды, сонымен қатар мұғалімнің оқушыға басқаша көзқарасын үйренуі қажет. Әсер ету объектісінен оқушы қазіргі мектептегі іс – әрекет субъектісіне айналады. Табысты мұғалім әрқашан зерттеуші. Өйткені, бірдеңені «беру» үшін бірдеңе «болуы» керек. Табысты педагог заман талабына сай жетілдіріп, ілесіп отыруы керек, өзінің дамуына: өзін – өзі тәрбиелеуге, әдіс – тәсілдер мен дағдыларды жетілдіруге көңіл бөлуі керек. Өйткені, бүгінде үйренуді білетіндер ғана сабақ бере алады. Мұғалім мамандығы өзінің бастапқы мазмұнын өзгертуде. Мұғалімдер кеңесшілерге, тәлімгерлерге және делдалдарға айналады, олардың міндеті студенттердің

білімін қалыптастыруға және ол үшін жеке жауапкершілігін сезінуге көмектесу болып табылады. Балалармен диалогта, бірлескен шығармашылықта ғана нағыз сабақ туады, оқу іс – әрекетіне ынтасы артады. Мұғалім оқытудың жаңа жолдарын іздестіру, табу керек. Табысты мұғалім инновациялық тәсілдер мен әдістерден қорықпайды, оқушының игілігі үшін жұмыс істейтін әртүрлі формаларды пайдаланады. [6, б. 3]

Заманауи білім беруде басты назар жоғары әлеуметтік мәртебеге және материалдық құндылықтарға ие болуда табысқа жетуді ғана көздейтін, бірақ адамның шынайы бақыты туралы ойлауға үйретпейтін интеллектуалдық дамуға аударылады. Бүгінде моральдық құндылықтардың құнсыздануы, басымдықтардың материалдық жағына ауысуы байқалады. Рухани туралы ойланбай, көп білім алған адам өзін бақытты сезіне алмайды. Қазақтың қос ағартушысы отандық тәрбие туралы ойларын қорытындылай келе, қазіргі білім беруде өзектілігін жоймаған мынадай ойларды анықтауға болады:

- халықты жалпыға бірдей тәрбиелеу идеясы
- демократиялық білім беру жүйесін құру
- жас ұрпақты тәрбиелеудің тұтас тұжырымдамасын жасау
- ағартушылық және білім беру мақсаттарын айқындау – ұлтжанды, өз халқының

мүддесі үшін өмір сүретін еңбекші, ақыл – ойы дамыған, адамгершілігі жоғары тұлға тәрбиелеу. Алтынсарин мен Көбеевтің идеялары бүгінде белгілі. Қоғамның болашағы білім беру жүйесіне байланысты, өйткені бүгінгі балалар уақыт өте келе жаңа заман елінің тағдырын құра бастайды. Білім берудің бірінші кезектегі міндеті – қазіргі өмір талабынан артта қалуды еңсеру, яғни оқушыларды дайындауда тек бүгінгі күннің проблемалары мен қажеттіліктерін ғана емес, сонымен бірге болашақта көрінетін мәселелерді де ескеру қажет. Қоғамымыздың қазіргі даму кезеңінде тұрақты даму және оның бәсекеге қабілетті адам ресурстарының озық дамуына негізделген. Бәсекеге қабілетті қоғамдағы білім беру саласы әлеуметтік саланың қарапайым элементі болудан қалып, елдің болашағына инвестиция құю құралына айналады. Олай болса, жаңартылған білім мазмұнын беру бағдарламасында көрсетілгендей бүкіл қазақстандық білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – қарқынды дамып келе жатқан ортада өмір сүруге қабілетті, білімді, шығармашыл, құзыретті және бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру және дамыту. Өз мүддесі сияқты барынша өзін – өзі жүзеге асыруға дайын, және қоғам мүддесі үшін ұлы ұстаз және ағартушы Ы.Алтынсариннің сөзін қуаттайды: «Біздің әрқайсымыздың міндетіміз – біздің Отанымыз игілікті болуына үлес қосу». [6, б. 3]

Әдебиеттер тізімі:

1. Өтетілеуов Б. Шығармалар. Алматы, 1961
2. Қирабаев С. Спандияр Көбеев «Өмірі мен жазушылық қызметі»
3. Сыздықова Р. Қазақ әдеби тілінің тарихы. Алматы. «Ана тілі». 1993
4. Ильминский Н. Воспоминания об Алтынсарине. Казань,1891
5. Жарикбаев К., Калиев С. Антология педагогической мысли Казахстана. Алматы, 1995
6. https://egemenkz.

ӘОЖ 37.034

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯ АРҚЫЛЫ ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫН ОҚЫТУ

Камалова Айнур Магзумовна
бастауыш сынып мұғалімі
Султанова Гулден Конысбайкызы
бастауыш сынып мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласының білім бөлімінің
№ 24 мектеп – гимназиясы» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: gulden91@mail.ru

Андатпа

Авторлар мақалада Қазақстан қоғамын қажырлы еңбек пен рухани байытуға шабыттандырған Ыбырай Алтынсариннің әңгімелері өміршеңдігін тілге тек етеді. Ағартушының шығармашылығындағы адамгершілік пен тәрбие тақырыбының мәнін ашуда тиімді әдістерді кеңінен қолдана білген. Ағартушы – педагогтың мұрасы бастауыш сыныпта тәрбие көзі ерекше болу деп сөз етеді. Ы.Алтынсариннің шағын әңгімелерін сабақ барысында жаңа технология элементтерін қолдану арқылы қазіргі оқушыларға жеткізудің тиімді жолдары көрсетілген. Заман талабына сай үндестігін ашып көрсету – мақала мазмұнында қарастырылған.

***Түйінді сөздер**: Ыбырай Алтынсарин, ағартушы шағын әңгімелері, заманауи рухани тәрбие, тиімді әдіс – тәсілдері.*

Аннотация

Авторы отмечают, что в статье представлен анализ эффективных путей изучения рассказов Ибрая Алтынсарина для детей, которые являются просветительским начледием известного педагога. Суть рассказов – труд и духовное обогащение человека. В статье показаны эффективные методы и приемы через которые необходимо донести современным школьниками ценностные смыслы нравственности и воспитания в творчестве просветителя. Наследие педагогакак источник воспитания в начальной школе. Созвучие нравственных идей рассказов современности является главным фокусом статьи.

***Ключевые слова**: Ибрай Алтынсарин, просветитель, короткие рассказы для детей, современное духовное воспитание, эффективные методы и приемы.*

Abstract

The authors note that the article presents the stories of Ibray Altynsarin, who inspired Kazakh society to hard work and spiritual enrichment. Innovative methods have been widely used in revealing the essence of the topic of morality and education in the work of the educator. His legacy is considered a source of education in elementary school. Small talk shows that using of elements of new technologies during classes is effective. He managed to reveal harmony that meets modern requirements.

***Key words:** Ibray Altynsarin, educator, short stories for children, nowadays, spiritual enrichment,effective methods and techniques.*

Бүгінгі өркениетке бет бұрған ақпарат заманында бастауыш сыныпта терең білімді, білікті, бәсекеге қабілетті, шығармашыл тұлға тәрбиелеу - ең өзекті мәселе. Демек, оқытудың жаңа технологиясын енгізу, білім беруді ақпараттандыру - XXI ғасырдың басты талабы. Қазіргі таңда «Әлем өзгергендіктен, біз де өзгереміз» деген даналық сөзді педагогикалық ұстанымымызға айналдырып, бастауыш сыныпта сабақ беріп келеміз. Әрбір сабағымызда мерейлі мақсатымыз – білім алушыларды ойландыру, іздендіру сол арқылы өз беттерінше ізденіп оқуға баулу. [1, б. 8]

Бастауыш сыныпта білім беру дегеніміз – бұл оқушы санасының ең жылдам дамитын аса құнды, қайталанбас кезеңі болғандықтан оқушыны тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы екендігі сөзсіз. Осы орайда «Ұстазы жақсының ұстанымы жақсы», «Ел болам десең бесігіңді түзе» деген қанатты сөздер ел ертеңі болатын жас ұрпақтың жан-жақты сауатты болуы аса маңызды екендігін дәлелдеп келеді. Яғни, санасын қалыптастырып, білімге деген құлшынысын оятатын, ертеңге сеніммен қараудың бастамасын беретін бастауыш сыныптың орны ерекше. Заман талабына сай инновациялық технологияларды оқу үрдісінде қолданудың ауқымы, түрлері өзгеріп отырады.

Бірақ, ең бастысы инновациялық технологияларды әрқашан да тиімді, жүйелі қолдану керек деген ойдамыз. Жаңа білім берудің тиімділігі: мақсаттың нақтылығы, жоспарда бөлім, бөлімшелердің айқындылығы, сыни тұрғыда көзқарасының қалыптасуы өздігінен білім алушы болып табылады. [2, б 6-7] Бүгінгі күнгі жаңартылған білім берудің де алға қойған қағидасының бірі баланы мәжбүрлі емес, білім алуға қызықтыру арқылы білімге деген уәжін арттыру арқылы оқушыны құзыретті тұлғаға айналдыру. Өз дәуірінде Ыбырай Алтынсарин шығармашылығында көрініс тапқан, педагогикалық көзқарасындағы ұсынған балаға еркіндік беру, жүрек жылуын беру, мұғалім мен оқушы арасындағы ынтымақтастық, оқушы бойынан жақсы қасиеттерді табу тәрізді ұстанымдар білім беруді дамыту бүгінгі күні де жалғасын тауып келеді. «Егер балалар бірдеңені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кіналауға тиісті емес, оларға түсіндіре алмай отырған өзін кіналауға тиіс. Ол балалармен сөйлескенде, ашуланбай, жұмсақ сөйлесуі, шыдамдылық көрсетуі керек» деген ой-пікір бүгінде ұстаздардың ең басты мәселесі. Өз алдымыздағы шәкірттерімізге білім беруде Ыбырай ұстаздың осы бір қанатты сөзін тәжірибемізде үнемі ұстанамыз. Жанарында білсем екен, үйренсем екен деген жалыны бар шәкірттерімізге ұрыспай, бар білгенімізді зор ынтамен түсіндіруге тырысамыз. Қазіргі ұстаздар, яғни біздің алдымыздағы басты міндет – ғылым мен техниканың даму деңгейіне сәйкес оқушының білімі терең, іскерлі және қабілетті болуына баулу. [3, б. 8-9]

Әлемдік стандарттар негізінде көкейге түйгеніміз алдымызға мақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету жолында шәкірттердің жүрегіне жол тауып әрекеттендіре білу шеберлігіне жетсек, егемен елдің ұл-қыздары білімді де білікті болып шықпақ. Соның арқасында біз бәсекеге қабілетті іргесі мықты ел боламыз. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ең негізгі мақсаты – білім алушылардың оқу нәтижелерін жетілдіріп, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр.

Жаңа бағдарлама бойынша жаңаша көзқарас қалыптасып, білім деңгейі биікке көтеріліп келеді. Қазақ тарихында Ыбырай Алтынсариннің есімі үркердей мәңгі жарқырайды. Ол өзінің бүкіл шығармашылық өмірін бір ұлы мақсатқа арнады. Иә, дана ағартушының басты мұраты адам игілігіне қызмет ету болды. Олай деу себебіміз, қазіргі таңда Ыбырай Алтынсарин мұрасы бастауыш сынып мұғалімі ретінде біздің мәңгі ескірмес рухани серігіміз ретінде күнделікті оқу - тәрбиеміздің мазмұнына айналды. [4, б. 5-6] Оның қалдырған мұрасы бүгінгі күні өміршеңдігімен біздің мектебіміздің де

игілігіне айналды. Осы орайда ұстаздың ізбасары ретінде ертеңгі күннің бәсекеге қабілетті шәкірттеріне қазақ тілінің жалпақ, шұрайлы екенін дәріптеуде тамшыдай болса да үлесімізді қосу міндетіміз деп есептейміз. Қазіргі таңда өзімнің тәжірибемізде ағартушының білім беруде «Әуелі зат есімге ғана жататын зат аттарын үйретемін, содан соң сын есімді үйретемін, осыдан кейін ғана зат есімді сын есіммен қосып, адам сияқты сөйлем құратып үйретемін» деген даналық сөздерін өзіміздің педагогикалық ұстанымыма айналдырып алғанбыз.

Сонымен қатар үштілділікті де сабақ барысында назарда ұстаймыз. Иә, бүгінгі күні ұлт ұстазының арманы түгелдей дерлік орындалған секілді. Олай деу себебім ұлы ағартушының мұрасы біз үшін таусылмас қазына саналса, оның әрбір еңбегінен шәкірттеріміз рухани тілектеріне жауап табады, нәр алуда. Біздің тәжірибемізде Ыбырай Алтынсарин мұраларының педагогикалық идеясы балаларды ұқыптылық пен сабырлылыққа, шыдамдылыққа, төзімділікке, еңбекке тәрбиелейді. Дана ағартушының жұрт назарын аудартқан тұнып жатқан қазынасының бір бөлігі мейірімділік тақырыбы. Міне, осы орайда дәл осы тақырыпты шәкірттерімізге қалай жеткізе білеміз, тәжірибемізді ортаға салғымыз келді. Бәрімізге мәлім, қазіргі жаңартылған білім аясында инновациялық технологиялардың пайдасы зор. Дәл бүгінгі күні инновациялық білім беру жаңа білімнің өзегіне айналды. Ыбырай Алтынсариннің екі түрлі мәселені біріншісі бала оқыту, екіншісі ой-санасын жаңалыққа бейімдеу жолында тәрбиелік мәні зор шығармалары мирас боп қалса, бұл менің әр сабағымыздан көрініс табуда. Бастауыш сыныпта өлеңдерін қысқа бір шумақпен ғибратты ойларды ұсынады. Осы орайда өзіміздің тәжірибемізде Ыбырай Алтынсариннің шығармаларын заманауи әдіс-тәсілдерді қолдана отырып түрлендіруге болады.

Мәселен, ұстаздың еңбек тақырыбындағы әңгімелерінің мазмұнын терең ұғындырып, кәсіби шеберлігімізді шығармашылықпен ұластыра отырып, мақсатқа жетуге болады. Тәрбиелік мәнін терең ұғындырып, кейіпкерлерге мінездеме беруде білім алушыларға өз бетімен ізденуге бағыт беруге болады. Оның шығармаларынан қандай үлгі-өнеге аламыз? Мәселен, Өнер, білім бар жұрттар өлеңін түсіндіру кезінде бірінші топқа «Топтастыру», екінші топқа өлең шумағы бойынша «Қас-қағым сәт» әдісі бойынша сұрақтар, ал үшінші «5 жол өлең» әдісі арқылы тапсырма беруге болады. [5, б. 4-6]

Соңында «Керме жіп» атты кері байланыс арқылы қаншалықты ой түйгендерін қорытындылаймыз. Ыбырай Алтынсарин шығармаларын АКТ-аясында жаңа технологияның белсенді әдіс-тәсілдерін қолдана отырып, түсіндірсек, оқушының білуге деген қызғушылығы арта түсетіні анық. Иә, әр сабағымда ұлт ұстазының тәрбиелік мәні зор әңгімелері шәкірттеріміздің рухани санасын өсіріп, жақсы мен жаманды айыра білуге үйретті. Ағартушының «Талап етіп талпынбаса, адам баласы алға баспаған болар еді» деген даналық сөзі де өмір шындығына айналып отыр. «Талапты ерге нұр жауар» деген халық мақалы да өмір тәжірибесіне ала отырып, «Талаптың пайдасы» деген әңгімесінде Ыбырай сол идеяны көтереді.Әңгімесіндегі кейіпкердің табалының арқасында елге танымал болғанын мысалға келтіре отырып, бұл арадағы көздегені - жас баланың талабын, сол талаптың арқасында неге қолы жеткенін көрсету, кім талап етсе, сол мақсатына жететіндігін дәлелдеу еді. Талап дәл қазіргі уақытта оқушыларымызға қажет. Бұл әңгімесін ақпараттық технология аясында мәтінді тыңдатып, тест жұмысын ұялы телефон арқылы тексеріп отырамыз. Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу шығармашылығының дамуы әрдайым педагогикалық басшылықты қажет етеді. Бұл үшін жүйелі жұмыс қажет. Өзіміздің тәжірибемізде жаңа технология элементтерін тиімді пайдалану керек деп шештік. Заманауи ойын арқылы ұйымдастырылған сабақ балаларға жеңіл әрі тартымды, әрі түсінікті болады. Сонымен қатар инновациялық технология элементтерін де ұтымды пайдалану үстіндеміз. Оқушыларға әңгіме жанрының ерекшелігін айта отырып, Ыбырай Алтынсарин әңгімелерінің тақырыптарын, идеясын, қоғамдық мәнін түсіндіру. Күнделікті сабағымызда Ыбырай Алтынсарин әңгімелерін оқушыларға қысқаша мазмұндата отырып, оның шынайы өмірден алынғандығына назар аудартамыз. Сабақтың әдісі: СТО стратегиялары, сұрақ-жауап, ой талқы, «Авторға хат» т.б. Мәселен, жаратылыстану, дүниетану сабақтарында әңгіменің ұқсастығын салыстыру, бөліктерге бөлу, ат қойғызу, мәтіндегі ұқсастық пен айырмашылықты табуға Венн диаграммасы мен «Аялдамамен оқу» стратегиясын пайдалансақ, математика сабағында мәтін мазмұны бойынша «Қиялдау арқылы сурет салғызу» стратегиясы көрініс тауып жатады. Ағартушы-жазушы, кемеңгер, ғұлама ұстаз Ыбырай Алтынсарин еңбектерінде баланы елін, жерін сүюге, табиғатты аялауға, имандылыққа, әдептілікке, қайраттылыққа, еңбек етуге тәрбиелеудің ұлт табиғатына лайық небір тамаша әдістері ұсынылады. [4, б. 5-6] Ыбырай Алтынсарин адам тәрбиесіне зор мән берген. Оқушыларға білім беруде, тәрбиелеуде Ыбырай өмірінің, педагогикалық идеяларының өнегелі тәрбие беретін жақтары жеткілікті. Себебі, Ыбырай Алтынсарин бүкіл өмірі, еңбектері, негізінен үлгілі-өнегелі адам тәрбиелеу ережесі десе болады. Ағартушы мұрасын мәңгілік өнеге мектебі дейміз. Қазіргі таңда жан аямай кәсіп қылудан безінетін «бейнет көрмей дәулет жоқ екенін» парасаттамайтын, ұрлық пен қулықты қызық көретін жастарды жақсы мінез-құлық пен имандылыққа үйретететін, жол нұсқайтын асыл-Ыбырай мұрасы.

Оның шығармаларындағы терең ойды мұғалім өзі терең түсінгенде ғана баламен жүгізілетін білімдік және тәрбиелік істері нәтижелі болмақ. Қоғамның санасын Ыбырай Алтынсарин педагогикалық жүйемен баяндап эстетикалық танымен пәлсапалық қағидаларымен тұжырымдап отырды. Қазіргі таңда ұстаздың сабағында жаңа техналогия әдіс-тәсілдері оқушыларды ортамен

қарым-қатынас жасай білуге, басқаны тыңдай білуге, топта бір тұжырымға келуге, топ алдында өз ойын еркін айтып қорғай білуге, әдептілікке, жауапкершілікке, өнерге, еңбектенуге үйретеді.Ыбырай ұстазымыздың да ұсынған әдістемесінің негізі осы. Білім берудегі демократиялық, ізгілендіру, ынтымақтастық идеясы, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты өзгертті. Мұнда мұғалімнің кәсіби-әдістемелік шеберлігінің маңызы зор. Қазіргі жаңалық деп жүрген ынтымақтастық, ізгілендіру идеясын сол кездің өзінде-ақ Ыбырай Алтынсарин қалыптастырған болатын. Ыбырай Алтытынсариннің ізгі ойлары, талғамы, педагогикалық идеялары көп. Сондықтан, бүгін алда қойған мақсатымыз Ыбырай Алтынсариннның еңбек, тәртіп, тәрбие идеяларына тоқталып, қазіргі заман талабымен ұштастыру. Ұстаз ретінде, Ыбрай Алтынсарин әр оқушыны біртұтас жасампаз тұлға деп қарайды. Сондықтан, жеке адамның бойынан жоғарыда айтылған адамгершілік қасиеттерінің бірі табылса, біртұтас мінез қалыптасады. Бұлар ұстаздардың оқушыларға дұрыс, жүйелі, табанды түсіндірумен, балаға дұрыс талап қоя білулерімен жүзеге асырылады. Бастауыш сыныпта қазақ тілі сабақтарында бағдарлама бойынша тақырыптарды оқытқанда қазақ халқының қолданбалы өнерінің тарихы, түрлері жайында мәтіндер құрастырып, орынды пайдаланамын; халқымыздың еңбекке баулу тәсілдеріне назар аударамын; оқудың ұлттық сапасын оятумен бірге ата-бабаларымыздың қонақжайлық, үлкенге ілтипат, кішіге қамқорлық жасау, мейірімділік, еңбекке үйретететін әдіс- тәсілдерді қолданамыз. Қазақ тілі сабағын үнемі ұлттық педагогикамен ұштастыруды көздейміз. [3, б. 8-9] Инновациялық әдістер арқылы тақырыпты жаңғыртуға болады.

Ыбырай Алтынсарин мектептегі тәртіпке зор көңіл бөлген «Тәртіптің шындыққа айналауы тәртіптілік сезімін тудырады»-деген ұлы ұстаз. Тәртіп деген педагогикалық ұғымға, Ыбырай Алтынсарин терең талдаулар жасайды. Ол бірде тәртіп-тәрбие құралы десе, бірде тәртіп-тәрбиенің нәтижесі деген анықтама береді. Ал, бұл халық педагогикасындағы «тәрбие-тәртіптің құлы» деген түсінікке жақын. Рухани-адамгершілік тәрбиенің қайнар көзі саналатын шағын әңгімелері баланы жастайынан отаншылдыққа, әдептілікке, достыққа, тазалыққа, ұқыптылыққа, мейірімділікке, табиғатты сүюге, отбасын сыйлауға, ұйымшылдыққа үйретуге, ұрпақ бойына жалпы адамзаттық құндылықтарды, адамгершілік принциптер мен мұраттарды ғұмыр бойы басшылыққа алатын тұлға қалыптастыруға негізделген. Қазіргі таңда Ыбырай Алтынсариннің осы арманы орындалғанына көзіміз жетіп отыр. Өйткені, Қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғырту кезеңіне куәгер болудамыз, ағартушы салған сара жолмен бейбіт елде, бейбіт елдің ұландарын білім нәрімен сусындатудамыз, ол салған ұстаздық жолда еңбек етіп, шәкірт тәрбиелеудеміз, оның әңгімелері мен өлеңдерін жас ұрпақтың санасына құюдамыз.

Қорыта айтқанда, ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің шығармашылығын инновациялық технологиялар арқылы жандандыруда күш-жігерімізді аямайық дегіміз келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин тағылымы. Алматы: Мектеп, 1991. 86 б.
2. Алтынсарин Ы. Кел, балалар, оқылық: Өлең, әңгімелер мен мақал, жұмбақтар. Алматы: Атамұра, 2006. 168 б.
3. Ы.Алтынсарин . Таңдамалы шығармалары. Алматы: Ғылым, 1989. 320 б.
4. Сарбаева А.М. Ғұлама тағылымы. // Оқу – әдістемелік журнал. Көкшетау: Келешек2030, 2020. №4, 5–6 бет

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ ЗАМАНАУИ ОҚУ ҮРДІСІМЕН ҮЙЛЕСІМДІЛІГІ

Каржауова Гулнур Давлетияровна
информатика пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Рудный қаласы білім бөлімінің
М.Дулатұлы атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай облысы, Рудный қаласы, Қазақстан
E–mail: guli_9123@mail.ru

Андатпа

Баяндама мазмұнында Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық жүйесін нақтылауда мәдениет-танымдық, этнопедагогикалық тұғырлар аясындағы жүйелілік, ақиқаттылық, баламалық, мәндік талдау, генетикалық, тарихилық және қисындылық, тұжырымдамалық бірлік ұстанымдарын басшылыққа алынды. Міне, осы айтылғандарда тәжірибеде қолдану аясын ашып көрсеткен. Педагогикалық жүйесінің өміршеңдігін

сөз етеді. Қазіргі таңда мектеп өмірінде оңтайлы тәжірибе ретінде қарастырып, маңызы зор екендігін айтады. Ағартушылық қызметіндегі идеясын ұстанымына айналдырғанын тілге тиек етеді.

Түйінді сөздер: *Замануи, жүйе, ағартушылық, оңтайлы, тәжірибе.*

Аннотация

Содержании доклада в уточнении педагогической системы Ибрая Алтынсарина использовал принципы системности, правдивости, альтернативности, ценностного анализа, генетической историчности и логичности, концептуального единства в рамках культурологического и этнопедогического постаментов. Именно это и раскрыло сферу применения на практике. Педагогическую систему делает жизнеспособностью. В настоящее время в жизни школы имеет большое значение, рассматривать ее как оптимальный опыт. Идеи в просветительской деятельности делает языковой позицией.

Ключевые слова*: Современность, система, просвещение, оптимальность, опыт.*

Abstract

In the author's report, the pedagogic system of Ybyray Altynsarin was defined in terms of systematicity, truth, alternative, meaningful analysis, genetic, historical and logical, conceptual unity within cultural studies, ethnopedagogical frameworks. This is to reveal the practical application of what has been said. Pedagogical system means viability. Nowadays, school is considered as the best experience in life and it is important. It speaks volumes that he turned his idea into a position in his educational career.

Key words: *Modern, system, enlightenment, optimal, experience.*

Қазақтың аса көрнекті ағартушы – педагогы, жазушы, этнограф, фольклоршы, қоғам қайраткері, қазақ халқының ағартушылық тарихында және ұлттық мектебінің қалыптасуында терең із қалдырған тарихи тұлға Ыбырай Алтынсарин есімі қашанда уақыт сынынан мүдірмей өтіп өз халқымен бірге жасасып келеді. Бар ғұмырын оқу – ағарту ісіне сарп етіп, қайтсе де қазақ балаларының санасын оятып, зердесін ана тілі арқылы ашу еді. Ы.Алтынсарин тұңғыш ағартушы – педагог болуымен бірге, балаларға арнап көлемі шағын, мазмұны мәнді ондаған өлеңдері мен әңгімелерін қалдырған жазушы. Ол өзінің «Қазақ хрестоматиясы» атты тұңғыш оқулығын «Кел, балалар, оқылық» деген өлеңімен ашып, жастарды оқуға, талаптанып талпынуға, білім алуға шақырады. Оқысаңдар, балалар, Шамнан шырақ жағылар. Тілегенің алдыңнан Іздемейатабылар. Кел, балалар, оқылық, Оқығанды көңілге Ықыласпен тоқылық, – деп оқудың пайдасын жастардың санасына сіңіреді.

Тәуелсіз ел тірегі – білімді, еңбекқор ұрпақ екені даусыз. [4, б. 8–10] Білімсіз елдің ертеңі жоқ екені айдан анық. Елбасымыз Қасым–Жомарт Кемелұлы Тоқаев білім беру мәселесін назардан тыс қалдырған емес, «Халық бірлігі және жүйелі реформалар ел өркендеуінің бірлік негізі» атты осы жылғы Жолдауында «Біздің білім беру жүйеміз қолжетімді, әрі инклюзивті болуы тиіс» деген болатын. Білім сапасын көтерудің көптеген мәселелері айтылды. Осы тұрғыда бүгінгі күні жаңа технологияның тиімді әдіс – тәсілдерін жас ұрпақтың бойына сіңіріп, қоршаған ортаны қорғау арқылы экологиялық тәрбие беру ұстаздардың басты міндеті болып отыр. [5, б. 11–14]

Осы орайда информатика пәнінің мұғалімі ретінде ұлттың ұлы ұстазы Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық қызметінің өміршеңдігі туралы сөз қозғап, өзімнің үлесімді қосқым келді. «Қалдырған ізің мәңгілік» дегендей ұрпағына өлмейтұғын сөз қалдырған ұлт ұстазының еңбегі жайында кітапханадан ізденіп, ағартушының өлеңдерін, мұраларын тағы да бір рет парақтап шықтым. Информатика пәнінің мұғалімі ретінде басты мақсатым Жаңа Қазақстан ұрпағына ұлы тұлғаның өнегелі өмірін, шыңдалған шығармашылығын, ерен еңбегін насихаттау, ақынның шығармалары арқылы педагогикалық идеясын жаңа оқу үрдісімен байланыстыру.Осы орайда информатика пәнінің мұғалімі ретінде менің көкейіме «Қазіргі таңда заманауи әдістерді ұтымды қолданып жүрмін бе?» деген сұрақ ұялайды. Сондықтан өзімнің тәжірибемде әдіс – тәсілді қолдануды Ыбырай Алтынсариннің еңбектеріне сүйенемін. Осы орайда информатика сабағында 6 «Ә» сыныпта ағартушының өмірбаянын Learning Apps. org платформасында жеке жұмыс жасаттым.

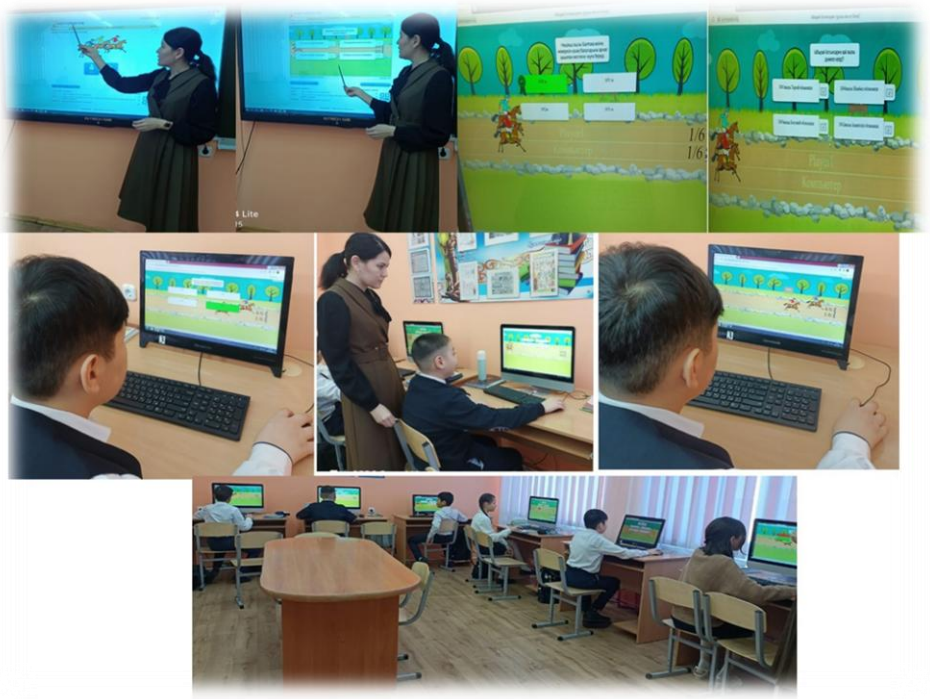

Power point программасы арқылы презентация арқылы жобалық жұмыс жасады. Одан соң топқа бөліп оқушылар өз жұмыстарын қорғап шықты.

Нәтижесінде шәкірттерім қызығушылықпен тапсырманы орындап шықты. Автор жалпы оқулыққа тән «жеңілден ауырға, оңайдан қиынға, қарапайымнан күрделіге» принципін ұстанып, білім беру бағдарындағы ерекшелігін нақтылаған. Бүгінгі білім беру кеңістігінде шетелдік және отандық әдіскерлердің «Дамыта оқыту» технологиясы, «Болжау» стратегиясы сияқты тағы басқа оқытудың түрлі әдістерін сабағымда қолдана отырып, өткенге көз жүгіртсем, бүгінгі жаңашыл деп табылған оқыту технологияларының Ыбырай Алтынсариннің еңбегінен бастау алыпты. Дәл қазіргі сәтте ұлт ұстазының ұстанған көзқарасы жаңа білім аясында мектебіміздің игілігіне жарап отыр. Сонымен қатар дәстүрлі оқытудан жаңартылған білім мазмұнына ауысқан білім беру жүйесінде «білім алушылардың алған білімдерін күнделікті өмірде қолдану» қағидасы басшылыққа алынып жүр. Яғни, оның педагогикалық идеясынан балаға жалаң білім берілмей, алған білімін өмірде қолдана білу керек деген тұжырымдаманы байқадым**.** [6, б. 15 – 16]

Пән мұғалімі тұрғысында заман талабы оқушыларды біліммен қаржыландыру, бүгінгі бәсекелестік замандағы оның адамдық, кәсіби құндылығы. Сол адами капиталды дайындап, болашағына

жол сілтейтін, келешегімізді кемел біліммен сусындату менің басты парызым. Ендеше осындай бәсекеге қабілетті, рухы биік ұрпақ тәрбиелеу жаңа формация мұғалімі ретінде маған да тиесілі. АКТ – аясында информатиканы пәні арқылы пәндік құзыреттілікті дамыту өзекті мәселеге айналып отыр, сондықтан бүгінгі білім беру жүйесінің ерекшелігі – білім алушының қандай да бір іс – әрекетке құзіреттілігін дамыту, арттыру, қалыптастыру. Пәндік құзыреттілік – білім беру қызметінде белгілі бір пәндер шеңберіне қатысты білім, білік, дағдысы мен іс – әрекетінің сапалық жиынтығы. [7, б. 18–20] Информатика сабағында пәндік құзыреттілікті іс – әрекеттегі зерттеу арқылы қалай дамытуға болады? Бұл орайда ұлт ұстазының айтқан идеясын өзімнің тәжірибемде "Серпілген сауал" әдісін қолдану арқылы жүзеге асырамын. Жаңартылған білім беру аясында өзімнің тәжірибемде ұлт ұстазының мұрасын шәкірттеріме ақпараттық технологияны қолдана отырып, түсіндіремін. Сонымен қатар тарқатып айтсам, өзімнің тәжірибемде Ыбырай Алтынсариннің алуан – алуан ойға жетелейтін мысалдарында әлеуметтік – қоғамдық жағдайларды меңзейтін оқиғалар, адамдар психологиясымен сарындас әуездер, тағылымды, ғибратты тұжырымдар мол орын алған. Бұл мысалдарды сабақ барысында заманауи ойын түрінде қолданып тек есеп шығартпай адам құндылықтарды бойларына сіңіріп отырамын. Қолыма қалам алған сәтімде Ыбырай Алтынсариннің ғибратты сөздеріне сүйене отырып, адамның ішкі жан – дүниесі мен ақылының сабырының, қайраты мен мейірімінің рухани қайнар көзі білім мен ғылым екеніне көзім жетті.

Яғни, ғалым үйренушіге дайын ақпаратты бергеннен гөрі, алдына қойылған мәселені зерттеуіне, талдауына және салыстыруына, ой толғауына және бағалауына мүмкіндік беру аса маңызды деп көрсетеді. Қазіргі кіріктіре оқыту интеграция әдісін Ыбырай Алтынсарин өз тәжірибесінде қолданғандығын байқауға болады. [5, б. 23–24] Ол «Қазақ хрестоматиясы» оқулығына жаратылыстану, физика, химия, география ғылымдарынан, техника жаңалықтарынан түсінік бере отырып, білімді жанжақты топтап беруді көздеген. Ы.Алтынсарин өзінің педагогикалық ұйымдастырушылық әрекетінде бірнеше маңызды принциптерге сүйенген. Ол қолданған әдістер мен принциптер қазір бала тәрбиелеу және білім беруде кеңінен қолданылып келеді.Жаңартылған білім беруде өз тәжірибемде қолданып жүрген мақал – мәтелдерді де Ыбырай Алтынсарин жағымдысы да, жағымсызы да болатынын, олардың адам бойында әр түрлі қасиеттердің қалыптастыруына ықпал ететінін өз дәуірінде атап көрсеткен. Оның практикалық тұрғыдан да рөлі өте қомақты. Ыбырай Алтынсарин, білім берудегі этникалық ерекшеліктерге мән береді. «Енді мен қырғыз хрестоматиясының екінші бөлімін құрастырып жатырмын...Өз туған халқыма қырғыз тілінде жалпы білім беретін, дұрысын айтқанда, ғылыми мәліметтермен құрастырылған тағы да бір еңбегіммен қызмет етпекпін...» – деп атап көрсетті. Бесіншіден, білім беруде баланың жыныстық қасиеттерін де есепке алу қажеттігін ұсынды. Отбасында, қоғамда қыз бала мен ер баланың өзіндік орны мен ерекшеліктері бар. Олардың әрқайсысының табиғи ерекшеліктеріне сүйене отырып, мектептерде ағаш өнеріне, қыздарды қол шеберлігіне үйрету көзделді. Осы принципті мектеп ісін ұйымдастыруда іске асырды. Мұның өзі Ы.Алтынсариннің өте көреген, алға ұмтылған педагог екенін көрсетеді. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық жүйесін нақтылауда мәдениеттанымдық, этнопедагогикалық тұғырлар аясындағы жүйелілік, ақиқаттылық, баламалық, мәндік талдау, генетикалық, тарихилық және қисындылық, тұжырымдамалық бірлік ұстанымдары басшылыққа алынды. Ыбырай Алтынсариннің дидактикалық және әдістемелік мұрасы оның педагогикалық жүйесінде Қазақстан жағдайында алғаш рет жалпы педагогика, дидактика және методика салаласының аса маңызды ғылыми принциптері қолданыла бастады: оқытудың көрнекілігі, тәжірибе мен бақылау, оқытудың белгілі мақсатқа құрылуы, класс жұмыстары мен кластан тыс жұмыстардың түрлері жүзеге асырылды. Ол оқыту әдісін өз түйгенінше, орыс мектебінің озық үлгісіне негіздеп құруды ойластырды. Мектеп оқушыларына арнап оқу құралдарын, бағдарламалар, нұсқау хаттар жазды. Мектеп кітапханаларының физикалық, химиялық, астрономиялық құралдарымен жабдықталуына, оқушылардың түрлі ғылым мен өнер саласындағы жаңалықтарды біліп отыруына үлкен мән берді.

Ы.Алтынсарин алдыңғы қатарлы орыс педагогтарының оқу құралдарын басшылыққа ала отырып, қазақ ауыз әдебиеті мен салт – дәстүрлеріне негізделген оқулығын «Қазақ хрестоматиясы» 1879 жылы бастырып шығарды. Ыбырай Алтынсарин «Қазақ хрестоматиясына» шығармаларды іріктегенде біріншіден, әр халықтың тұрмыс – тіршілігі мен салт – дәстүрлерінен хабар беру, екіншіден, оқушының бойына адамгершілік қасиеттерді дарыту, үшіншіден, бастауыш сынып оқушыларының түсінігіне жеңіл, тілі жатық әңгімелерді беру қағидаларын басшылыққа алды. [6, б. 23–25] Оның хрестоматиядағы материалдарды жүйелеуі осы қағидалармен қатар балаға адамгершілік, еңбексүйгіштік, ақыл – ой, кәсіптік тәрбие беру мақсатын көздеді. Ыбырай Алтынсарин аударып, хрестоматияға енгізген орыс жазушылары Пауэльсонның, Ушинскийдің, Толстойдың әңгімелерінде де қайырымдылық, кішіпейілділік, талаптылық, еңбексүйгіштік сияқты зор адамгершілік қасиеттер дәріптеліп, оған қарама – қарсы жауыздық, екіжүзділік, дүниеқоңыздық, т.б. жексұрын мінез – құлықтарды әшкерелеу өзекті орын алады.Ыбырай Алтынсарин осы арқылы жастардың ізгі жүректі, инабатты, талапты, ел – жұртына пайдалы азамат болуын көздейді.

Ол қазақ оқулығының тарихында өз орны бар ағартушы. Иә, бұл айтқан идеясы да бүгінгі күні шәкірттерімізге рухани азық болғаны анық. Мақсатына жетем деген адамның терең білім болғаны

абзал емес пе? Білімін жүрегіне шырақ етіп, ғылым жолына түссе игі іс. Қазіргі таңда білікті ұстаз есебінде, бұл ойым менің білім берудегі түпкі қазығым болмақ. Қолыма қалам алған сәтімде Ыбырай Алтынсариннің ғибратты сөздеріне сүйене отырып, адамның ішкі жан – дүниесі мен ақылының сабырының, қайраты мен мейірімінің рухани қайнар көзі білім мен ғылым екеніне көзім жетті. Сынып жетекші ретінде шәкірттеріме ағартушының мұражайын аралауға ұсыныс тастап отырамын. Қазіргі таңда педагогикалық идеясы жаңартылған біліммен үндестік тауып отырғаны анық. Ізбасары ретінде оның идеясын тәжірибемізде қолдануға тырысамын. Сөз соңында қалдырған ізің мәңгілік дей келе, ұрпағына өшпес із қалдырған ұлт ұстазының педагогикалық идеясын жандандырып, әр сабағымызда ұтымды қолдана білейік дегім келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аңыз адам журналы 2020 ж № 4, 8–10 б.
2. Білім шыңы газеті 2020 ж №5, 11–14 б.
3. Білімді ел журналы 2020 ж №6, 15–16 б.
4. Жаңа білім журналы 2021 ж №7, 18–20 б.
5. Қазақстан мектебі 2021 ж №8, 23–24 б.
6. Ыбырай және заманауи мектеп республикалық журнал №9, 23– 5 б.

ӘОЖ 37.034

ЖАҢА БІЛІМ ҮРДІСІНДЕ ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ СПАНДИЯР КӨБЕЕВПЕН ҮНДЕСТІГІ

Каркимбаева Жансулу Максимовна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
педагог – зерттеуші
№ 2 жалпы білім беретін мектебі
Арқалық қаласы, Қазақстан
E – mail: Karkimbaeva72@mail.ru

Андатпа

Автор жұмысында жаңашыл оқытушы, тарихта өшпестей із қалдырған педагог, жазушы Ыбырай Алтынсарин мен Спандия Көбеевтің ағартушылық қызметке қосқан үлесі мен үндестігін дәріптейді. Шығармалары мектеп игілігінде заманауи білім беруде де өзекті деп ой түйеді. Тіл маманы ретінде ағартушының шығармаларының тәрбиелік мәні үлкен деп дәлелмен келтіреді. Шағын мәтіндері қарапайым, тілге жеңіл деп тәжірибесімен бөліседі. Автор педагог – жазушылардың мұрасын жаңа білім беру мазмұнында түрлендіріп, жаңғырту маңызды деп ой тастайды.

Түйінді сөздер: *Педагог, рухани,жаңашыл, тәрбие, жаңару, үндестік.*

Аннотация

Автор прославляет вклад и гармонию в просветительскую деятельность новаторского преподавателя, педагога, писателя Ибрая Алтынсарина и Спандии Кобеева, оставивших неизгладимый след в истории. Он считает, что произведения актуальны и в современном образовании на благо школы. Как лингвист, он аргументирует, что произведения просветителя имеют большое воспитательное значение. Небольшие тексты считаются простыми, легкими для языка. Автор считает важным трансформировать и модернизировать наследие педагогов – писателей в новом образовательном содержании.

Ключевые слова: *Педагог, духовный, новатор, воспитание, обновление, гармония.*

Abstract

The author glorifies the contribution and harmony in the educational activities of the innovative teacher, teacher, writer Ibray Altynsarin and Spandia Kobeev, who left an indelible mark in history. He believes that the works are relevant in modern education for the benefit of the school. As a linguist, he argues that the works of the educator have great educational value. Small texts are considered simple, easy for the language. The author considers it important to transform and modernize the legacy of teachers – writers in a new educational content.

Key words: *Teacher, spiritual, innovator, education, renewal, harmony.*

Ыбырай Алтынсарин (1841–1889) – қазақ халқының аса көрнекті ағартушысы, жазушысы, қоғам қайраткері.XIX – ғасырда Қазақстанда қалыптасқан, адамдар санасын өзгерту, халықтың басым көпшілігінің әлемдік өркениет үлгісімен рухани жаңару процесінің күрделі сипатын ашып көрсетуде ағартушылықтың маңызы зор. Осы орайда ұлт ұстазының педагогикалық еңбектерінің Спандияр Көбеевпен үндестігін тілге тиек етіп, қалам тербеп, тамшыдай болса да үлесімді қосқым келді. Иә, дана ағартушының басты мұраты адамға игілігіне қызмет ету болды. [4, б. 23–26]

Қазақтың ұлы ағартушысы Ыбырай Алтынсариннің шәкірті, әрі жолын қуушы Спандияр ұстазының дәстүрлерін бекем ұстанды. Ол революцияға дейінгі кезеңде әрі педагогтік, әрі жазушылық қызметпен шұғылданады. Ұлы ағартушының педагогикалық еңбектері біз үшін таусылмас қазына саналса, оның әрбір еңбегінен заманауи білім беруде шәкірттеріміз рухани тілектеріне жауап табады, нәр алуда. Спандияр Көбеев – Абай, Ыбырай салған ағартушы – демократтық үлгідегі педагог – жазушы. Болашақ педагог – жазушы өзінің өмірлік мұратын мұғалімдікпен ұштастырады. Өз халқына деген сүйіспеншілік пен оған білім шырағын жағуды үміт еткен жас Спандияр өз ауылында және оған таяу жердегі мектептерде орын болмағандықтан, Қостанайдан мың шақырымдай Ырғыз уезіндегі Толағай болысына қарайтын Кішіқұм деген жерге оқытушы болып барады.**.**[6, б. 25–28] Спандияр Көбеев – Абай, Ыбырай салған ағартушы – демократтық үлгідегі педагог – жазушы. Болашақ педагог – жазушы өзінің өмірлік мұратын мұғалімдікпен ұштастырады. Ұстазы Ы.Алтынсариннің ізімен балаларға арналған оқу құралын жазуды қолға алған С.Көбеев 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бұл оқулықта ол орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Сонымен қатар өзінің бірсыпыра төл шығармалары да бар. Олар – әлеуметтік теңсіздікті, зорлықты, үстем тап адамдарының қатыгездігін әшкерелейтін, жетім – жесірді аяуға үндейтін өлендер мен әңгімелер болды**.** Спандияр Көбеевтің «Баланы семьяда тәрбиелеу» атты еңбегін әлі күнге дейін маңызды деп санауға болады. Ол: «Бала тәрбиесі қиын да, қызықты да жұмыс. Тек жалықпаған мұғалім ғана бұл жұмыста ойдағыдай нәтижеге жетеді. Дегенмен, баса айтатын жағдай мектеп тәрбиесі мен семьяның тәрбиесі тығыз ұштасып, бір жерден шыққан күнде бұл нәтиже әрі дәйекті, әрі тиянақты болмақ. Оның себебі әр баланың мінезінің бір – біріне ұқсамайтыны сияқты, әр семьяның тәрбиесі де әркелкі. Әрбір ата – ана баласына өзінше ақыл айтып, өзінше тәрбие береді», – деп бала тәрбиесінде отбасы мен мектептің ынтымақтаса жұмыс жасауына көп көңіл бөледі.[7, б. 38–39]

Бұл үндестікті Ыбырай Алтынсариннің мына шығармасынан анық байқауға болады. Мысалы, «Бай мен жарлы баласы» атты әңгімесінде жазушы бай баласы Асан мен кедей баласы Үсенді бас кейіпкер етіп ала отырып, әлеуметтік мәні зор ірі мәселеге назар аударады. Баланың қалыптасуына орта мен отбасының әсер – ықпалын ашып көрсету арқылы мән – маңызы үлкен қорытынды жасайды. Бұл әңгімесінің өзектілігі «Ата – анаңның байлығына сеніп құр отыра бермей, өзіңнің ақылыңа, күш – жігеріңе жүгін» дегенді айқындап береді. Міне, шығарма қарапайым тілімен, шағын мазмұнымен оқушыларды өз күшіне сенуге насихаттайды.

Ағартушы Ыбырай Алтынсарин білім берудің түпкілікті мақсаты ретінде өлкенің рухани дамуы ғана емес, экономикалық дамуын көрді. [8, б. 26–27]

Мысалға ол бұл қажеттіліктерді орыс – қазақ мектептерінің оқу бағдарламаларын құрастырғанда ескеріп отырған. Ағартушының ойынша, мектеп өз құрылымы бойынша жаңа мәдени өмірдің, жаңа дәстүрлердің, тәртіптің, өнердің үлгісі болуы тиіс. Ғылыммен айналысқан және оның құндылықтарын игере алған адамдарды қалай құрметтесең де лайықты деп санаған.Ағартушы жастардың патриоттық сезіміне де ықпал етуге тырысқан. Бұны Спандияр Көбеевтің мына айтқанынан аңғаруға болады. Арнаулы салған мектеп үйінің жоқтығы, жабдықтар мен оқу құралдарының жетпеуі, ел ішіндегі балаларын орысша оқытуға наразы надан көзқарас – бәрімен жас мұғалім жалғыз күреседі. С.Көбеев балаларды Ыбырай әдісімен оқытады, ғылым негіздерін үйретеді. С.Көбеев ұстазы Ы.Алтынсарин тәрізді мұғалімдік қызмет пен жазушылықты шебер ұштастыра білді.Ғасырлар өтсе де, заман өзгерсе де, «Кел, балалар оқылық» деген қанатты сөздерімен халық жүрегінен ойып тұрып орын алған ағартушы, демократ, педагог Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің болашақтан күткен үміті бүгінгі күні жүзеге асып отыр.Дәл бүгінгі күні заман талабына сай білім беру үдерісінде бала тұлғасының баланың рухани адамгершілік талабын ашу керек. Себебі бала бойында шынайылықты, адамгершілікті дамыту педагогикалық үдеріс кезінде іске асады. Бұл туралы Ы.Алтынсарин педагогикалық еңбегінде «Жастардың ой – пікірі еркін, оның келешегі үшін тек сана сезім жағынан білім мен пайдалы өнерді үйрену керек» дегені заман шындығына айналып отыр. Расында дәл қазіргі ақпарат легі көп заманда аалдымен рухани білім аса қажет. [9, б. 15–16]

Осы орайда мектебімізде жаңартылған білім аясында жаңа бағытта педагог – ағартушылардың мұрасын тиімді пайдалану жалғасын тауып отыр. Өзімнің тәжірибемде байқағаным екеуінің де кез – келген шығармасының идеясы еңбекқор, қоғам белсендісін тәрбиелеу. Қай – қайсының да педагогикалық еңбектері адамның қоғамда өз орнын табуға жол сілтеп, аз сөзбен көп мағына беретін әңгімелері дұрыс әрекет, ақиқат, қиянат жасаумау тәрізді ішкі жан құндылығын дарытады. Мәселен Ыбырай Алтынсариннің «Мен жақсы оқытушыны дүниедегі заттың бәрінен қымбат көремін» деген ойы заманауи мұғалімнің бар болмысын ашады. Яғни, мен бұл даналық сөздерін сараласам, заман талабына сай өз ісінің шеберіне айнала отырып, шәкірттерімді ізденіске шабыттандыруым қажет.Иә, расында білектің күшімен емес, білімге сенген жаңа заман баласы өздігінен білім алу дәрежесіне жетті. Заман талабына сай, «Оқыту өмірге дайындау емес, өмірдің өзі» демекші, жаңа технологияны меңгеру әр оқытушының шеберлігіне байланысты. Осы орайда күнделікті сабақта Ы.Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің шығармаларын заманауи әдіс – тәсілдерді қолдана отырып түрлендіруге болады. Мәселен, ағартушының еңбек тақырыбындағы әңгімелерінің мазмұнын терең ұғындырып, кәсіби

шеберлігімізді шығармашылықпен ұластыра отырып, мақсатқа жетуге болады. Осы орайда инновациялық белсенді әдістерді қолдана отырып, ағартушының шығармаларын оқушы санасына жеткізуді мақсат тұтамын. Өзімнің тәжірибемде, педагог – жазушылардың идеясын әр сабағымда қалай жүзеге асырамын? Міне, осы орайда дәл осы тақырыпты заманауи білім беруде білім алушыларға қалай жеткізіп жүрмін? Бұл сауалыма жауапты жаңа технология шеңберінен таптым десем, артық айтқаным емес. Бәрімізге мәлім, қазіргі жаңартылған білім аясында инновациялық технологиялардың пайдасы зор. Дәл бүгінгі күні инновациялық білім беру жаңа білімнің өзегіне айналды. [11, б. 23–25]

Ыбырай Алтынсариннің екі түрлі мәселені біріншісі бала оқыту, екіншісі ой – санасын жаңалыққа бейімдеу жолында тәрбиелік мәні зор шығармалары мирас боп қалса, бұл менің әр сабағымнан көрініс табуда. Еңбек тақырыбы – оның шығармаларының негізі. Еңбексіз өмір бос деп санайды ойшыл. Ал, Спандияр Көбеев «Қомағай ит», «Түскі тамақ пен кешкі тамақ» әңгімесінде адамгершілік, еңбекті дәріптеген. Әңгімелеріндегі кейіпкердің әр түрлі қасиеттері арқылы табандылығының арқасында сол мақсатына жететіндігін дәлелдеу еді. Заман талабына сай, талап дәл қазіргі уақытта оқушыларымызға қажет – ақ.Мәселен, өзім атап өткен тақырыпты түсіндіру аясында шәкірттерім «Автор орындығы», «Серпілген сауал», «Екі жақты күнделік» әдістерімен еркін жұмыс жасай алады. Осындайда Ж.Аймауытовтың «Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол, жаңадан – жаңаны табатын өнер» деген даналық сөздері еріксіз жадыма оралады. Өйткені, Ыбырай Алтынсарин мен Спандия Көбеевтің шығармаларын «Сын тұрғысынан ойлау» технологиясының да белсенді әдіс – тәсілдерін қолдана отырып, түсіндірсек, оқушының білуге деген қызғушылығы арта түсетіні анық. Көбінесе шәкірттерім ұқсастығын айтады. Иә, әр сабағымда дара тұлғалардың тәрбиелік мәні зор әңгімелері шәкірттерімнің рухани санасын өсіріп, жақсы мен жаманды айыра білуге үйретті. Ғылыммен айналысқан және оның құндылықтарын игере алған адамдарды қалай құрметтесең де лайықты деп санаған ағартушы жастардың патриоттық сезіміне де ықпал етуге тырысқан. Халық ғылыми және техникалық тұрғыда артта қалып қойды, сондықтан да оны жою үшін білімді игеру қажет деп түсінген. Міне бұл ұқсастықты Спандияр Көбеевтен де кездестіруге болады. Ол ғылым мен білімнің, адамдардың өзіндік қасиеттерін қалыптастыратынын, өзі, ақиқат пен әділдік үшін күресуге шақыратынын айтқан болатын.[12, б. 28–29]

Сол үшін үнемі кәсіби біліктілігімізді шыңдай түсіп, көпсөзділіктен арылып, жаңалық жаршысы болуымыз тиіс. Мәселен, бұған өзімнің жетістікке қолым жеткен сәтімде көзім анық жетті. Яғни, терең білімді болсаң ғана жеңіс тұғырынан көріне аласың. Бүгінгі таңда педагог – жазушылардың педагогикалық еңбектері маңызын жойған емес. Қайта мол мұрасы мектеп игілігіне жарап, бізді терең біліммен сусындатып келеді дегім келеді. Иә, даналардың педагогикалық еңбектерін заманауи түрде жандандырып, оқушыларға жеткізу басты мақсатым деп білемін. Сөзімді қорытындылай келе, ұлылықтың басында ұстаз тұрар демекші, педагогикалық мұраларын жаңартылған білім аясында жаңартып қолдануда еңбегімізді еселей берейік дегім келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аңыз адам журналы 2020 ж № 4, 23–26 б.
2. Әуезов М. Ыбырай естелігі 2020 ж №6, 25–28 б.
3. Педагогикалық ой – сана журнал 2020 ж №7, 38–39 б.
4. Білім шыңы газеті 2020 ж №8, 26–27 б.
5. Білімді ел журналы 2020 ж №9, 15–16 б.
6. Жаңа білім журналы 2020 ж №10, 27–29 б.
7. Қазақстан мектебі 2021 ж №5, 11–14 б.
8. Ыбырай Алтынсарин – Атамұра баспасы №5, 23–25 б.

УДК 377

РАЗВИТИЕ ТЕХНИЧЕСКОГО И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ТУРГАЙСКОЙ ОБЛАСТИ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

Каткенов Кусаин Амангельдинович
кандидат педагогических наук, директор
Костанайский политехнический высший колледж
г. Костанай, Казахстан
E – mail: katkenov@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Данная статья посвящена проблеме развития технического и профессионального образования во второй половине XIX века в Казахстане. Автором статьи раскрыта история открытия первых ремесленных школ и технических училищ в Тургайской области, показан огромный вклад выдающегося педагога – просветителя Ибрая Алтынсарина в развитие технического и профессионального образования в крае.

Ключевые слова: *техническое образование, профессиональное образование, ремесленная школа, сельскохозяйственное училище, техническое училище.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақала Қазақстанда XIX ғасырдың екінші жартысында техникалық және кәсіптік білім беруді дамыту мәселесіне арналған. Мақала авторы Торғай облысында алғашқы қолөнер мектептері мен техникалық училищелерінің ашылу тарихын ашып, көрнекті педагог – ағартушы Ыбырай Алтынсариннің өңірдегі техникалық және кәсіптік білім беруді дамытуға қосқан зор үлесін көрсетті.

Түйінді сөздер: *техникалық білім, кәсіптік білім, қолөнер мектебі, ауылшаруашылық училищесі, техникалық училищесі.*

Abstract

Relevance and goal. This article is devoted to the problem of the development of technical and vocational education in the second half of the XIX century in Kazakhstan. The author of the article reveals the history of the opening of the first vocational and technical specialized schools in the Turgai region, shows the huge contribution of the outstanding teacher – educator Ibray Altynsarin to the development of technical and vocational education in the region.

Key words: *technical education, vocational education, vocational specialized school, agricultural specialized school, technical specialized school.*

Сегодня одним из образовательных трендов является подготовка квалифицированных рабочих, мастеров, руководителей среднего и начального звена для производства. Современное развитие технологий предъявляет новые требования к составу рабочих профессий, их компетенциям. Высокий уровень компетентности рабочих и специалистов, включающий знания, умения, навыки, способы их реализации в деятельности и в общении, в настоящее время рассматривается как главный ресурс социально – экономического развития. Поэтому одним из стратегических направлений государственной образовательной политики Казахстана является формирование эффективной системы технического и профессионального образования, ориентированной на потребности перспективных рынков труда в условиях развивающейся экономики, усиления роли человеческого фактора во всех областях экономики и общества, ускорения технологических изменений, перехода на новый технологический уклад.

В Национальном проекте «Качественное образование «Образованная нация» обозначена задача обеспечения молодежи доступным и качественным техническим и профессиональным образованием, охват всех желающих бесплатным обучением в колледжах по востребованным специальностям. [1]

В истории Казахстана аналогичная ситуация в социально – экономическом развитии сложилась во второй половине XIX века. Вхождение Казахстана в состав Российской империи и его включение в орбиту экономических отношений России, широкое развитие скотоводства в связи с необходимостью увеличения поставок животноводческой продукции в метрополию актуализировали проблему подготовки квалифицированных кадров для экономики края. Также были нужны специалисты для органов колониальной власти, сфер образования и здравоохранения. Все это требовало развития системы технического и профессионального образования в Казахстане.

Актуальность этой проблемы в то время в полной мере осознавал выдающий педагог – просветитель Ибрай Алтынсарин, внесший огромный вклад в развитие просвещения в Казахстане. Именно его идеи легли в основу процесса развития технического и профессионального образования в стране. Будучи инспектором школ в Тургайской области, Алтынсарин предпринял важные шаги в открытии ремесленных школ и технических училищ именно в этом регионе. [2, с. 585]

В исторических источниках того времени говорилось, что «в 90–ые годы 19 века в Кустанайском (Николаевском) уезде наблюдался интерес киргизской молодежи к специальному

образованию, как наиболее удовлетворяющему той жизненной обстановке, в которой приходится жить киргизу. Развитие местного края диктовало необходимость создания специальных учебных заведений, в том числе сельскохозяйственной школы. Поэтому киргизами Кустанайского уезда было возбуждено ходатайство об открытии при Николаевском двухклассном русско – киргизском училище низшей сельскохозяйственной школы». [3, с. 27] При содействии Ибрая Алтынсарина просьба была удовлетворена, и в 1898 году при данном учебном заведении начались занятия на сельскохозяйственном техническом отделении, имевшем целью подготовку кадров по сельскохозяйственному направлению. При отделении открыли ферму и мастерскую для обучения столярно – слесарному делу. Введено было также преподавание популярной медицины, и каждому выпускнику вручалась аптечка для оказания первой помощи.

Но поскольку всех насущных проблем это отделение решить не могло, то заинтересованную общественность продолжал волновать вопрос открытия самостоятельного сельскохозяйственного учебного заведения с ремесленным отделением при нем. Это была действительно проблема, так окончательно и нерешенная из – за равнодушного волокитства оренбургских и столичных властей. На протяжении многих лет в ежегодных «Обзорах Тургайской области» приводилась одна и та же формальная отписка: «Вопрос об открытии в городе Кустанае сельскохозяйственного училища находится на разрешении ведомства народного просвещения». [3, с. 91]

Об актуальности данной проблемы писал известный востоковед Н.И.Ильминский, тесно друживший с Ибраем Алтынсариным: «На повестке дня стоит вопрос об открытии в области технического училища для обучения молодежи технологиям выделки кожи, изготовления валенок, пуховых платков, свечей, так как при традиционном хозяйстве казахов – скотоводстве – такие мастера очень нужны для переработки сырья и производства необходимых товаров». [4, с. 258] В подтверждение точки зрения Ильминского говорит тот факт, что общественность Кустанайского уезда проявляла завидную настойчивость в решении вышеназванного вопроса. Так, состоявшийся в ноябре 1909 года Кустанайский Уездный съезд Крестьянских начальников определил: «просить Его Превосходительство Тургайского губернатора: 1) возбудить вопрос о скорейшем открытии названной выше сельскохозяйственной школы, так как в этого рода учебном заведении встречается крайняя необходимость, тем более и потому, что на это дело уже имеется наличных денег 21018 рублей 83 копейки; 2) так же просить не отказать в ходатайстве о том, чтобы строящийся приют для сирот – воинов передать ведомству народного просвещения для открытия в нем необходимых ремесленных или иных классов сельскохозяйственной школы. [5]

Позже кустанайцы и городские власти пошли дальше и выступили с новым почином – открыть в уездном городе реальное училище. Свои доводы они мотивировали тем, что «неразработанные богатства обширного края ждут надлежаще подготовленных работников». Понимая, что решение этого вопроса на уровне правительства может принять затяжной характер, городская дума пошла на радикальные шаги и свое ходатайство подкрепила определенными обязательствами: отпустить на постройку училища 5000 рублей, на ежегодное содержание 1000 рублей, под будущее здание училища отвести участок земли в целый квартал, для училища и администрации нанимать квартиру. Через попечителя Оренбургского учебного округа и военного губернатора Городская дума направила ходатайство в министерство. [6] Этот факт как никакой другой подтверждает остроту проблемы подготовки квалифицированных специалистов для развития экономики края.

Остро стояла в казахской степи проблема нехватки медицинских кадров. В это время свирепствовала оспа и очень нужна была работа по ее профилактике. Поэтому местные власти стали уделять особое внимание развитию медицинского образования. В 1841 году было утверждено Положение о фельдшерской школе при Оренбургском военном госпитале. В ней предполагалось обучать 10 казахских мальчиков фельдшерскому делу и оспопрививанию. Из казны выделялось по 550 рублей в год, по 55 рублей на каждого ученика школы. Из Петербурга для практического обучения учащихся были высланы комплекты оспопрививательных игл и лимфа с краткими наставлениями, когда и как прививать от оспы детей и взрослых. Но данная инициатива правительства не встретила одобрения казахского населения. В силу народных обычаев и религиозных предубеждений казахи не желали отправлять своих сыновей на учебу в фельдшерскую школу. Родители даже поступивших детей под разными предлогами затем забирали их из школы. В заявлениях они писали о том, что учеников водят на практику в госпиталь и там их учат перевязывать раны, держать тазы при кровопускании, ставить клизмы, делать надрезы для прививок от оспы, находиться и помогать при проведении операций, а к этому казахские дети имеют сильное отвращение. Дети, выросшие в степи, привыкшие к вольности и свежему воздуху, не могут перенести тяжелую атмосферу госпиталя. Поэтому за все время существования фельдшерской школы с 1844 по 1871 годы полный курс со званием младших фельдшеров окончило всего 5 казахских юношей [7, с. 31–33].

Новым направлением в развитии образования стало техническое образование. В 1890 году в Тургае открылось ремесленное училище, позже названное Яковлевским. Вначале учеников обучали кузнечно – слесарному ремеслу, позже стали учить столярно – токарному делу. Кроме ремесел детям преподавали черчение и рисование, в результате чего у многих казахских детей выявились

незаурядные художественные способности. В 1893 году встал вопрос о строительстве Кустанайского сельскохозяйственного училища. [7]

Таким образом, к концу XIX века Тургайская область по уровню развития технического и профессионального образования стала занимать лидирующие позиции в Казахстане и в этом была большая заслуга Ибрая Алтынсарина. Именно его просветительские идеи нашли отражение в политике государства по вопросу подготовки необходимых кадров. Надо признать, что для того исторического периода это тоже было своеобразным образовательным трендом.

Список литературы:

1. Национальный проект «Качественное образование «Образованная нация». URL: www.adilet.zan.kz (дата обращения 09.01.2023).
2. Карпыкова Г.У., Утегенова Б.М., Оспанов С.О. Развитие школьного образования в Тургайской области во второй половине XIX века журнал «Былые годы» (BylyeGody). 2018, №2. с. 576 – 587. URL: https://bg.cherkasgu.press/ (дата обращения 12.01.2023).
3. История Казахстана в русских источниках XVI–XX веков. Т.8. Ч. 2 Алматы: Дайк – Пресс, 2006. 970 с.
4. Ильминский Н.И. Воспоминания об И.А.Алтынсарине. Казань, 1891. 396 с.
5. ЦГАРК. Ф.25. Оп.1. Д. 3067
6. Кустанай Костанай: очерки истории. Кустанай с древнейших времен до 1936 года / Под редакцией проф. И.К.Тернового. Костанай: ТОО «Костанайполиграфия», 2012. 608 с.
7. Васильев А.В. Исторический очерк русского образования в Тургайской области и современное его состояние. Оренбург. 1896а. 226 с.

УДК 371

ВЕЛИКИЙ УЧИТЕЛЬ И ЕГО ВЕЛИКИЙ УЧЕНИК

Кенаралова Шинар Баязитовна
преподаватель
КГКП «Колледж бытсевиса»
г. Костанай, Казахстан
E – mail: kenaralova@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Статья о роли педагога – учителя в сложном процессе образования и о современном взгляде на просветительские идеи Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кубеева.

Ключевые слова: *Преподавание, просвещение, воспитание, педагог – учитель, образование, информатизация.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақала педагог – мұғалімнің күрделі білім беру үдерісіндегі рөлі және Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Кубеевтің білім беру идеяларына заманауи көзқарас туралы.

Түйінді сөздер: *Оқыту, ағарту, тәрбие, педагог – мұғалім, білім беру, ақпараттандыру.*

Abstract

Relevance and goal. The article is about the role of the teacher – teacher in the complex process of education and about the modern view of educational ideas I.Altynsarina and S Kubeev.

Key words: *Teaching, education, upbringing, teacher – teacher, earning, informatization.*

Педагогические принципы и идеи Ыбырая Алтынсарина, несмотря на то, что им уже более сотни лет, тем не менее, они сегодня очень актуальны и готовы ответить на самые важные вопросы и в сегодняшней педагогике, сегодняшнем образовании.

В педагогической работе, по мнению Алтынсарина, все дело – в уменье учителя найти наилучшие приемы обучения и в правильном общении с детьми [1, с. 74]

Подготовка учителя во все времена являлась и будет относиться к числу тех проблем , которые актуальны. Меняются социально – экономические задачи общества, возникают новые требования к подготовке подрастающего поколения, и, естественно, это отражается во взглядах и системе профильной подготовки педагогических кадров.

Современный учитель работает с новым поколениемием учащихся . В педагогике появился термин «новые дети».

«Новые дети». – во многом тайный, скрытый для нас феномен. Современные дети – это люди, у которых в подкорке нет «совкового страха», которые более рационально относятся к своему будущему. Новое поколение учащихся требует обновления содержания и методики учебно – воспитательного процесса в школе, разработки и внедрение нетрадиционных инновационных подходов в отечественном педагогическом образовании.

Ы.Алтынсарин однозначно считал, что просвещение лежит в основе прогресса всех сторон общественной жизни. Именно знание позволяет просвещенным народам создавать жизненные блага, строить процветающее общество, а невежество и отсутствие знаний делают человека беспомощным перед судьбой. [1, с. 94]

В педагогической деятельности актуален принцип «мыслить глобально – действовать локально». Именно так и можно охарактеризовать всю деятельность первого казахского педагога и просветителя Ыбрая Алтынсарина. Удивительно, насколько актуальны и по сей день его мысли о культуре, развитии общества и образовании, его идеи об общности исторических судеб народов, об органической взаимосвязи цивилизаций, взаимопроникновении культур [2, с. 255].

Алтынсарин писал: «Учитель как воспитатель должен обладать удивительным качеством полюбить всей душой школу, всеми силами отдаваться своим обязанностям, имея дело с детьми, уметь общаться с ними не раздражительно и терпеливо. Чем бодрее дети, тем больше учитель окажет правильное влияние на учеников, тем успешнее пойдут и занятия» [3, с. 7]. Многое из педагогического опыта Ы.Алтынсарина заслуживает самого пристального внимания и творческого использования учителями, в том числе в профессиональном становлении молодых специалистов. В ходе изучения педагогического опыта Ы.Алтынсарина можно сделать вывод в виде таких положений.

1. Своим наследием Алтынсарин учит нас быть образованными и воспитанными, внедрять в учебный процесс культ знаний и культ труда, быть патриотом своей школы и своей страны.

2. Творческий подход педагога – новатора к образованию учит нас непрерывному педагогическому поиску инноваций, эффективных методических технологий в учебно – воспитательном процессе.

3. На опыте Ы.Алтынсарина мы убеждаемся в значимости использования воспитательных возможностей, заложенных в учебных предметах. Это воспитание, органично вплетённое в канву учебных предметов. Каждый предмет что – то даёт, развивает какие – то качества.

4. Народный педагог призывал уважительно относиться к национальным традициям. Считаем важным их использование в нравственном, духовном и трудовом воспитании учащихся.

5. Ы. Алтынсарина отличает бережное и заботливое отношение к природе родного края, которую он воспевал в поэтических строках.

6. Опыт успешной педагогической деятельности педагога – новатора позволяет видеть современного учителя вдохновенным, творчески настроенным и мобильным, проявляющим свою личностную индивидуальность и способность быть востребованным в современной школе.

Хочу отметить, что в условиях развития современного общества именно алтынсаринские идеи стали надежной платформой для создания нашей модели развития казахстанского образования, в которой на многие годы вперед заложены дидактические принципы, ориентированные на потребности личности, общества и государства.Основываясь на этих положениях мы – обеспечиваем высокое качество знаний и уровень подготовки будущих профессионалов. Его слова не сотрутся, а его произведения станут для нас неизгладимым наследием.

Ыбрай Алтынсарин открыл более 20 школна территории современной Костанайской области.Спандияру Кубеевув детстве посчастливилось стать первым учеником двухклассной русско – казахской школы Убаганской волости. Великий учитель сразу обратил внимание на пытливого и любознательного подростка. Впоследствии Ыбрай Алтынсарин назовет Кубеева одним из лучших своих учеников. По его совету Спандияр поступил в педагогический класс при Кустанайском русско – казахском училище. После его окончания началась длившаяся много десятилетий просветительская деятельность Спандияра Кубеева.

Влияние великого учителя на Спандияра Кубеева оказалось настолько мощным, что в педагогической деятельности он следовал идеям Ибрая Алтынсарина. Хочу остановиться на основных принципах учебно – воспитательной работы Спандияра Кубеева, многие из которых до сих пор актуальны.Кубеев отстаивал необходимость прямого контакта учителя и ученика. Под этим «контактом» он понимал то, что в современной педагогической науке называется взаимодействием учителя и ученика. Для более тесного контакта он советовал использовать простые методические приемы и объяснение нового материала советовал проводить самым доступным языком. Он считал, что только при таком взаимодействии учитель в полной мере сможет оценить знания ученика, его развитие. Сегодня из – за модернизации, которая сотрясает систему образования в нашей стране, мы пришли к тому, что между учителем и учеником появляется всё больше и больше барьеров. [4, с. 359]

Спандияр Кубеев был сторонником индивидуальной работы учителя с учеником. По этому поводу он замечает, что ученики усваивают знания по – разному, поэтому учитель обязан подобрать подход к каждому. В старой школе принцип индивидуального подхода очень активно внедрялся.

Сейчас, на мой взгляд, этот принцип носит оттенок социально – элитарного характера. Больше внимания уделяется одарённым школъникам. Для них создаются специальные организации образования: «Дарын», Назарбаев Интеллектуальные школы. А массовой школе уделяется внимания меньше. Между тем Кубеев, говоря об индивидуализации обучения, имел в виду именно работу массовой школы. [5, с. 263]

Спандияр Кубеев был уверен, что педагогический процесс должен формировать гражданина страны. В своей школе он создал систему воспитательной работы, направленную на формирование казахстанского патриотизма. Те, кто бывал в его учебном заведении, отмечали особую атмосферу, дух гражданственности. Буквально каждый ученик был мотивирован на то, чтобы принести пользу обществу. Кроме того, Кубеев большое внимание уделял получению специальности. Выпускники школы овладевали профессиями водителя, тракториста, повара, бухгалтера. Современной школе тоже необходимо давать выпускникам элементарные основы некоторых специальностей, чтобы они чувствовали себя увереннее на рынке труда.

Спандияр Кубеев принимал активное участие в создании системы народного образования, написал много статей методического характера, множество учебных пособий, статей по вопросам воспитания и образования подрастающего поколения, основываясь на деятельности своего учителя Ыбырая Алтынсарина. Во многом благодаря ему в стране появился такой человек, ставший одним из первых организаторов школ в селах. [6, с. 136]

По его инициативе 19.Были открыты Тубекская, Каркинская, Шолаксайская, Боровская, Уалисайская школы. В 1931 году им была организована Аксуатская семилетняя школа, по ходатайству ее бессменного директора Спандияра Кубеева в 1944 году преобразованная в среднюю школу. Опыт работы в этой школе был описан им в книге «Сбывшаяся мечта», изданной в 1951 году. В 1944 году ему присвоено звание «Заслуженный учитель Казахской ССР». В 1939 и 1949 годах Спандияр Кубеев за долголетнюю работу в системе просвещения награждается орденами Ленина. Избирается депутатом Верховного Совета Казахской ССР (1940–е гг.). Умер Спандияр Кубеев 2 декабря 1956 года. Похоронен в п. Аксуат Боровского (ныне Мендыкаринского) района. Его именем названа улица в г. Костанае.

Личность Кубеева оказалась настолько мощной, что идеи, которые он высказывал в XIX веке, до сих пор актуальны. Но нужно признать, что многие заветы Спандияра Кубеева не реализованы до сих пор. Модернизируя отечественное образование, мы не должны забывать об этом бесценном наследии.

Список литературы:

1. Ситдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина. Алма–Ата: Издательство «Мектеп», 1968
2. Сахарбаева М. Образовательная профильная школа: какая она? Методические рекомендации. Астана, 2008.
3. Рахимжанов К.А., Курман Н.Ж. Казахская литература в годы Независимости, проблемы обучения // Республиканский научно – иетодический , информационно – аналитический журнал «12–летнее образование», № 6, 2005.
4. Алтынсарин И. Собрание сочинений в 3–х томах: Т.1. Алма–Ата, 1975. 359 с.
5. Глобализация: контуры XXI века: реф. сб. Ч. 1 М., 2004. 263 с.
6. Жиренчин А.М. Из истории казахской книги. Алматы, 1987. 136–137 с.

ӘОЖ 37.012.3

СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ ӘДЕБИ МҰРАЛАРЫНЫҢ ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИНМЕН ҮНДЕСТІГІ

Кенжегарина Алмагүл Әлмұханқызы
Қостанай педагогикалық колледжінің оқытушысы
E-mail: almagul.k74@yandex.kz
Ибраева Ләйлім Берікқызы
педагогика магистрі
Қостанай педагогикалық колледжінің оқытушысы
№2 мектеп бөлімінің меңгерушісі
E-mail: Ibraeva_lailim@bk.ru
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Берілген мақалада Спандияр Көбеевтің әдеби мұраларының Ыбырай Алтынсаринмен үндестігі қарастырылады.

***Түйінді сөздер:** әдеби мұра, ағартушы, шығармалар, білім, патриотизм.*

Аннотация

В данной статье рассматривается литературная связь между Ибраем Алтынсариным и Спандияром Кобеевым

***Ключевые слова:** литературное наследие, просветитель, литературные произведения, знание, патриотизм.*

Abstract

This artticle presents the literary heritage between I. Altynsarin and S. Kobeev.

***Key words:** enlightener, literary works, literary heritage, patriotism, knowledge.*

Адамзаттың іргелі дамуы – өзекті мәселелердің бірі. Осыған сәйкес әрбір ұлттың өзін – өзі дамыта білуі мемлекеттің басты стратегиясында. Ұлттық құндылықтар парасатпен зерделенген жағдайда ғана ұрпақ тәрбиесіне зор ықпал етпек. Осы бір іргелі мәселе өткен уақыт шеңберіндегі қазақ зиялылырын қатты толғандырады. Аумалы – төкпелі аласапыран уақыт қазақ ұлтының ойшыл педагогтарының мойына бірнеше міндеттерді жүктейді: 1. Ұлттық мүддені сақтау; 2. Халыққа білім беруді ұлттық тәрбиемен ұштастыру, сол арқылы халық бойына білімнің тегіс таралуы; 3. Білім арқылы елді өркениетті елдер қатарына қосу, осы мақсатта халықтың уақыт қажеттіліктерін заман талабына сай игеруге мүмкіндік жасау. Осы міндеттерді орындау оларға ерекеше мән беру, қазақ халқының білімдар болуын Ыбырай Алтынсаринді де қатты толғандырды.

Қазақтың ұлы ағартушысы, көрнекті, ғалым – этнограф,ақын, жазушы, қазақ жазба әдебиетінің негізін салушылардың бірі Ыбырай Алтынсарин. Халқымыздың рухани өмірінің тарихында аса маңызды орын алған XIX ғасырдың ортасында қарай қазақ даласында тұлғаланып көрінген үш бәйтеректің ортаншысы. «Ыбырай – өз тайпасының қараңғы көшпелілер арасында Еуропа мәдениетін жазған және Россияға сүйінші әкелген қырғыздар арасында алғашқы білімдар болды». Ыбырай Алтынсарин еңбектері бәрімізге де – әкімдер мен басқа басшыларға, мамандарға ортақ және басшылыққа алып өз ісінде қолдауын табатын дүниелер.Әсіресе білім беру саласындағыларға тікелей қатысты. Осы ғұламаның жолын қуып одан үлгі алып, ұстаз атанған Спандияр Көбеев болды. Бала Спандияр бір неше мектепте оқығаны мәлім. Ол Ыбырай мектебі аталған ауылдық мектепте (1892–1895 ж.ж.), Қостанайдағы екі жылдық орыс – қазақ мектебінде (1895–1897 ж.ж.) дәріс алды. Осылардың ішінде Спандияр үшін шортығы биік білім ордасы – Ыбырай мектебі еді. Бұл мектепке қабылдануында ұлы ағартушының тікелей көмегі, қамқорлығы себеп болды. Бұған айғақ ретінде педагог – жазушының «Орындалған арман» атты мемуарлық шығармасының мына бір үзіндіні келтіре кетейік. [2–7, б. 271 – б. 10]

...Ыбырай менің маңдайымнан сипап, бетіме үңіле қарап:

Оқисың ба? – деді

– Оқимын.

Оқы балам! Жақсы оқы, – деді де, меңгерушіге қарап:

Тізімнен өшірілген болса, қайта жаз. Кедей балалары да оқу керек.

Мына балаға көзінің қырын салып жүргейсің. Сірә, әкесі осы елдің мықтыларына жақпай, зәбір көрген болуы керек, – деді. Мен бұл сөзге қатты қуандым. Қуанғандығым сонша, алдымда тұрған дөңгелек қара сақалды, дембелше келген адамды сүйіп алуға сол минутте әзір едім. Бірақ, балалық, ұялшақтық жеңген мен іркіліп қалдым. Болашағыма жол сілтеген, ілгері жетектеген арманым осы болды. Мен оқуға алындым. Сонымен 1887 жылы 10 желтоқсанда оқу басталды... – деді.Осы деректерге қарап Спандиярдың алдына қойған мақсаты, Ыбырайдың сөзі оған үлкен әсер етті, оны өмір бойы өзгелерге білім нәрін беріп жүру үшін қызметіне бағыттады. С.Көбейұлының шығарма-

шылығына үңіле қарасақ, оның оқуды, терең білімді мұрат тұтқанына көз жеткіземіз. Өзгелерге білім сусынын беріп, ізгілік нұрын себетін ұстаздық жолға түсуді мұғалім болуды арамандайды. Ыбырай өлімі – менің оқытушы боламын деген ынта жігерімді бір жолата баянды етіп бекітті – дейді ол. Сөйтіп ол Алтынсарин ашқан алғашқы ауылдық мектепте кейін, Қостанайда мұғалімдер дайындайтын мектепте оқып бітіреді. 1901 жылдын 1956 қайтыс болғанға дейін бүкіл өмірін ұстаздық жұмысқа арнайды, жас өспірімдерге білім тәрбие береді. Оның еңбегі жоғарғы деңгейде болады.

1903–1905 жылдар ішінде Спандияр Петропавл уезіндегі Нілді болыстық мектебінде істейді. 1905 жылы жазда Омбы қаласында бір айлық ауыл шаруашылық курсында оқиды. Бұдан кейін Петропавлдағы екі сыныптық орыс – қазақ мектебінде орналасады, онда 1910 жылға дейін мұғалім болады. Осы жылдарда (1908–1909) ол өзі Кішіқұмда бастап аударған Крылов мысалдарын көбейтіп, жөндеп, баспаға ұсынады. Ол аудармалары 1910 жылы Қазанда «Үлгілі тәржімә» деген атпен басылады.

И.А.Крылов мысалдарын кезінде Абай мен Ыбырай, одан кейін Спандиярдың замандастары А.Байтұрсынов пен Б.Өтетілеуов те аударған. Солардың бәрінің Крылов мысалдарына жүгінуі кездей соқ емес еді. Сол дәуірдегі орыс қоғамы мен қазақтың тұрмыс тіршілігінің, олардағы әлеуметтің, зорлық пен әділетсіздіктің ұқсас жақтары да аз болмайтын. Сондықтан қазақ ақындары Крылов мысалдарын суреттелетін арыстан, аю, қасқыр, түлкі сияқты жыртқыштардың қой – қозы, өгіз тәрізді момын жануарларға жасаған зорлығынан ел өмірінің шындығын таныды, оны тұспалдау арқылы сынауға мүмкіндік алды. Қаладан шалғайда, қараңғылықтың қаймағы бұзылмаған заманда Ыбырай Абайдың ауыл сияқты жерлерде Спандияр Көбеевте осы тәрізді сорақылықтарға ұшырасты. Оларды жас ақын Крылов үлгісімен сынауға тырысты. Мұның бәрі заманның талабы еді. Зорлық пен әділетсіздік қана емес, надандық пен тоғышарлық, мақтаншақтық пен көрсеқызарлық, әлін білмей, қолдан келмес іске ұмытушылық сықылды өрескел қылықтарды да С.Көбеев Крылов мысалдарын аудару арқылы сынға алған. Спандиярдың Крыловтан аударған, «Үлгілі тәржіме» жинағында басылған мысал өлеңдері мыналар еді: «Өтірікші», «Аң ауласқан қоян», «Емен мен тал шыбық», «Шал мен өлім», «Қасқыр мен тырна», «Маймыл мен айна», «Қасқыр мен мысық», «Шымшық пен көгершін», «Маймыл мен көзілдірік», «Аққу, шортан, һәм, шаян», «Көлбақа мен өгіз», «Қарға мен түлкі», «Аңға шыққан арыстан», «Маймылдар», «Аю мен мүсәпір шал», «Қасқыр мен қозы», «Құмырсқа мен шегіртке», «Түлкі мен жүзім жемісі», «Екі көгершін», «Өтеш пен меруерт тас», «Арыстан мен сары масалар», «Арыстан мен кісі», «Есек пен сандуғаш», «Ағаштың тамырлары мен жапырақтары», «Пәлеге ұшыраған қарашекпен», «Қасқыр мен кісі», «Арыстан мен тышқан», «Екі төбет», «Ұқыпты достар», «Хакім тілеген көлбақалар», «Көлбақалар», «Қомағай ит», «Етікші мен бір бай кісі», тағы басқалар [3, б.б. 54–64]

«Ұстаз болып, өз халқыма қызмет ету осы жұмысқа өз өмірімді арнау мен үшін үлкен бақыт» – дейді.Ол сөзінде тұрды өмірінің соңғы күндеріне дейін қол үзген жоқ. Спандияр жалаң мағынасындағы ұстаз болған жоқ, қоғамдық ағартушылықты биікке көтере жүргізді. 55 жыл бойы 55 мың минуттан астам сағатта бала оқытып, өзінше пайымдаған бақытқа ие болды. Жасынан Ыбырайдың ағартушылық, ұстаздық жолын үлгі тұтқан Спандияр балаларды Ыбырай әдісімен орысша оқытады. Өз ұстазына еліктеген Спандияр ұстазының педагогикалық ағартушылық идеясын жүзеге асыра бастайды. Бос уақытында ауыл адамдарын жинап, оларға табиғат, география, тарих сияқты ғылым негіздерінен түсінік береді, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінен әңгімелер айтып отырады.

«Мен Пушкин, Лермонтов сияқты ақын – жазушылар шығармаларының мазмұнын айтып түсіндірді, әсіресе Крыловтың мысалдарын көбірек оқып, аудардым» – дейді, сөйтіп ол орыс әдебиетімен мәдениетінің белгілі насихатшысы болады. Ол аударма арқылы қазақ оқушыларына игі ой салу мақсатын көздеді. С.Көбейұлы Абайдың, Ыбырайдың негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеясын әрі қарай жалғастырады. Жазушы аңдарды, құстарды, өсімдіктерді адам бейнесінде суреттей отырып, сол кездегі теңсіздікті, үстемдік, жағымсыз қылықтарды өлтіре әшкерлеп, халықты, әлсіздерді жақтайды, зорлық жасамауды уағыздайды.

Қай елдің қай дәуірдің әдебиеті болмасын, жалпы әдебиет тарихы дәстүрмен жалғасудың, дәстүрмен жаңашылдық тарихы. В.Белинский айтқандай, әдебиетте көктен түсетін нәрсе жоқ, белгілі бір құбылыс, екінші құбылыстың жалғасуы мен жаңаруы т.с. Мәселен, оны тек байқай және бағалай білуде. Осы сөзде үлкен мән жатыр Спандияр Ыбырайдың тура жолын жалғастырушысы, шәкірті. Жазушы Спандияр Көбеевтің шығармашылық өмірі әдебиетіміздің тарихында оның арғы – бергі кезеңдерін бір – бірімен шебер жалғастырудың, әдебиет теориясының тілімен айтсақ, әдебиеттегі дәстүр мен жалғастықтың әрі жаңашылдықтың бір сәтті үлгісі осы емес пе ?. Спандиярдың алдымен ауылдық мектепте, кейін мұғалімдік курста оқып, бітірген соң алыс ауылға ұстаздық мақсатпен кетуінің өзі алдағы ағартушылық дәстүрге (Алтынсариннен қалған) адалдығының айқын белгісі еді. [6, б.б. 12–15.]

Ұлы – ағартушы – демократтар Ы.Алтынсарин мен А.Құнанбаевтың көздерін көрмесе ұлағатты сөздері – шығармаларымен сусындап, олардың ұстаздық ісін, ақындығымен аудармашылығын XX ғасырдың басында азаматтық жүрегімен қабылдап алып жемісті жалғастырған қазақ халқының аса талантты перзенті болған, қазақ әдебиетінде ерекше орын алатын тарландардың бірі Спандияр

Көбеевтің есімі қашан да болсын уақыт сынынан мүдірмей өтіп, өзінің туған халқымен бірге жасасып келеді. Оның өмірі өз Отанын шексіз сүйіп, оған бүкіл жан – тәнімен қызмет етудің тамаша үлгілерінің бірі болып табылады.

Абай мен Ыбырай және Ыбырайдың шәкірті Спандияр қазақ халқының сауат ашуына, педагогикалық жағынан құнды әдістер қалдыруына, өздерінің жан – жақылығымен балаға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында оқу үрдісіндегі рөлдері өте – мөте ерекше. Әрбір Ұлы адам адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды көтереді. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан әрбір жаңа ұрпақ, жас қауымға алыстан қол созып «жол болсын!» айтып тұрғандай болады, уақыт өткен сайын, биіктей, мән – маңызы мен қадір – қасиеті арта түседі. Абай мен Ыбырай және Спандияр қазақ ағартушыларымыздың демократиялық мәдениетімізді қалыптастырып дамытудағы алатын орны мен сіңірген еңбектері өте зор. Дәл осы ағартушылардан бастап құлазыған меңіреу даланың әр жерінен ғылыми – философиялық, демократиялық және поэзиялық мәні терең, тамаша ой – пікірлер жалт етіп көрініп, жауқазындай өмір сүре бастады, далаға жаңаша үн, тың леп келді.

Абай мен Ыбырай және шәкірті Спандиярдың шығармалары бір – бірімен үйлесіп отыр. [4, 5, б.б 14–7]

Үшеуі де дүниеге ағартушы болып келді. Өмір жолындағы негізгі қызметі ағартушылық болған Ыбырай қазақ балаларын тұңғыш рет зайырлылық бағыттағы мектепте дүнияуи пәндерді оқытатын мұғалім ретіндегі алғашқы дәрісін өлеңмен бастағанда, бүкіл жан дүниесімен тебіреніп тұрып, алдымен аузына алласын алады.

Бір Аллаға сыйынып,
Мұнтаздай боп киініп.
Ұстаздарға иіліп,
Кел, балалар, оқылық, –

деген жолындағы сөзін айта отырып, тарихи іске алланың жар болуын тілейді, жас өспірімдерге сол ойды ұғындырмақ болған.

Істің болар қайыры,
Бастасаңыз аллалап, –

деген сөздер осының дәлелі. Бұдан әрі ұстаз жас шәкірттерінің жаңа есейіп келе жатқан ақыл санасы жетер деңгейден толғап, адам өміріндегі пайдасын түсіндіреді:

Оқысаңыз, балалар,
Шамнан шырақ жағылар.
Тілегінің алдыңнан
Іздемей – ақ табылар

Абай Құнанбаевтың да өмірлік мұраты ақындық еді ғой. Сондықтан алғаш рет айтар ойын өлеңмен жеткізбек болғанда, ол да алдымен алланы ауызға алады:

Патша Құдай, сыйындым,
Тура бастап өзіңе...
Арғын, Найман жиылса
Таңырқаған сөзіме
Қайран сөзім қор болды
Тобықтының езіне...

Осы өлең жолдарында болашақ ұлы ақын Абайдың бүкіл бейнесі тұр. Ары бармай – ақ, оның ағартушылық қабілет көруге болады.

Ал, шәкірт Спандияр «Мектепке шақыру» деген өлеңде:

Балалар, жиналыңыз мектепке ерте,
Мәз болмай деген сөзге, мырза ерке,
Бұл кезде өнерлі адам өрге шықты,
Зат емес, надан кісі алар текке.
Ертеңгі шақыруымен әтеш құстың,
Халықтар кетіп жатыр егіндікке.
Күн шығып, терезеге сәуле түсті,
Тұрыңыз, жарамас тек уақыт өтсе,

– деп, тым әсерлі, жұмсақ сөздермен ұйқысынан оятып, баланы мектепке кетуіне дайындайды. Ата – ананың балаға деген мейірімін, шын ықыласын білдіреді. Өлеңнің осылай басталған жалғасы бұдан да әсерлі сөздермен баланың ой санасына қозғау салады. Бал жинаған ара мен қалбандап ұшқан көбелек те, жүгірген аң да, ұшқан құстың бәрі де әрекет үстінде. Бәріде тыным таппай қажетіне жарайтын мүлікті іздеп табу қамында, өз міндетін атқаруда деп, жанды теңеулермен салыстырулар арқылы баланы оқуға өнер – білім жолына қызықтырады. Баларды сауат ашуға үндейді және Ыбырай мен Абай сияқты аузынан алланы алуын ұмытпайды. Осыған орай «Айқап» журналында сауалдарға жауап деген бөлімінде сауалдарға былай деп жауап береді. Сұрақ: «Адамға тіршіліктің ең керегі не үшін?» жауап: Адамға тіршіліктің ең керегі алланы тану үшін. Сұрақ: «Ең жақсы

адам не қылған кісі? Жауап: Алланы танған ең жақсы кісі болу керек делінген. Осы жерде үшеуінің де әр түрлі қоғамда өмір сүруіне қарамастан, бір бағытта жұмыс жасап ағартушылыққа, алланы тануға, білімге шақыруға көп ұқсастық, бірегейлік, үндестіктер бар. [4, б.б. 178–196]

С.Көбеев кеңестік білім беру жүйесінде ұлт мектептерінің мүддесін басты орынға қойды. Оның ойынша ұлт мектептерінде ең алдымен ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алыну қажет. Дәлеле келтірер болсақ, «Сабақты баланың табиғи ана тілінде түсіндіру жас өспірімнің ақыл – ой дүниесіне, сезім – қиялына күшті әсер етеді. Көркем сөз зергерінің бояулы да сырлы асқақ та әсем, кестелі де айшықты мағыналы да сөз бедерелері оқушыларға өмір құбылыстарын, табиғи көрінісі, адамдар арасындағы түрлі қарым – қатынастарды, дүние танымын дұрыс қалыптастырады. Оқушыны ана тілінде жазылған әңгіме, өлеңдер арқылы оқыту халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан әдет – ғұрып, рухани өмірмен, арман мүддесімен таныстырып патриоттық сезімін оятады. Сондықтан ауылдық, болыстық мектептерде дәрісті қазақ тілінде жүргізу керек» – деген тағылымдық ойлар ерекше маңызды болды., – деген мазмұндағы жолдар ұлтжанды зиялының негізгі мақсатын көрсетеді. 1912 жылы Қазан қаласында басылып шығарылған, арап әріпімен жазылған «Үлгілі бала» атты оқу кітабы Ы.Алтынсариннің үлгісімен құрастырылған хрестоматия еді. Оған кіші мектеп жасындағы балалардың оқуына жеңіл, шағын әңгімелер,ертегілер табиғат және оның құбылыстары, өсімдік жануарлар дүниесі жөніндегі мәліметтер кіргізілді.Автордың «Үлгілі бала» хрестоматиясын құрсытырғандағы негізігі ойлаған мақсат, көздеген нысаны – жас ұрпақты өнер – білімге, әділеттілікке, адамгершілікке тәрбиелеу болған. С.Көбеев мұғалімнің беделі туралы қазіргі күнге пайдасы зор құнды пікірлер қалдырған. Мәселен, «әрине алғырлық та, тапқырлық та,ептілік те, икемділік те, табандылық та қажет. Бұлар оқытушының беделі болуының құралы болуы тиіс. Халық оқытушыны өзінің шын досы, ақыл айтар данасы, қараңғыда сәуле шашар шам – шырағы деп білуі керек. Мұның үшін оқытушы ең алдымен өз оқушыларының алдында беделді болуы қажет. Оның бір негізгі шарты – оқытушының өз дәрісін жақсы меңгерген адам болуы былай тұрсын, оның берген сабағы оқушыға әрі түсінікті, әрі қонымды болу қажет. Оқытушы әр бір сабаққа жақсы дайындалуы керек», – деген идеялары қазіргі ұстаз бейнесінің қалыптастыру үшін де аса қажет. Оның айтуынша оқытушының беделді болуы, оқудың сапалы болуы оқушылардың тиянақты білім алып, саналы тәрбиеленуін қамтамасыз етеді.

С.Көбеев мұғалім беделін көтерудің төмендегідей үлгілерін ұсынады:

- Қоғамдық жұмыстарды белсенді атқару қажет
- Педагогика ғылымын егжей – тегжейлі білуге міндетті.
- Мұғалім өз пәнін өте жақсы білуімен қатар, басқа пәндерден хабардар болғаны жөн.
- Ол сыныптың құрамын, әр баланың жеке бас ерекшелігін зерттеп үйренген дұрыс.
- Балалар ұжыммен қоян – қолтық араласып, оларға талаптар қойып, олардың орындалып отыруын бақылауға міндетті.
- Мұғалім жүріс – тұрыс, киген – киімі, сөйлеген сөзі арқылы үлгі болуы керек.
- Мұғалім баланы жақсы көру қажет.

Қостанай педагогикалық колледжінің оқытушыларының атамыздың әдістерімен, шығармашылығымен С.Көбеевтің өзіндік бір педагогикалық идеясын ұстанғанын байқадық. Өлеңдерін талдай отырып, оқығанда жазушының астарлап айтқан аудармалары бүгінгі қоғамға пайдасын тигізеді деп ойлаймын. Бұл жөнінде С.Көбеев «Орындалған арман» атты мемуарлық кітабында өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі жайында жаза отырып «кез келген адам ұстаз болмауы керек, оны жүрекпен ұғатын, бар күш жігерін аямайтын, балаларды жүрегімен сүйетін жан болу керек деген». Атамыздың осы сөзіне көңіл бөлер болсақ, қазіргі заманда мектеп бітіріп оқуға түсетін жастарымыз көп жағдайда мамандық таңдауда жүрек қалауларымен келмейтіндіктеріде жасырын емес. Сондықтанда колледж ұжымы мұғалім мамандығына жастарды дайындықпен, мамандықтын сырын түсіне білетін жастарды алу мақсатында үздіксіз білім беру жүйесін қолға алды. Көбеев идеясын жалғастыруда Мысалы: 9 сынып негізінде оқушыларға білім беріп, болашақ мұғалімдік мамандыққа бағыттайды, кәсіби білім бере отырып, ауыл мектептері үшін сапалы маман дайындауға күш салады, ЖОО – гуманитарлық институтта мамандық бойынша қысқа мерзімде жоғары білім алады. Қазақ әдебиеті саласында қалдырған осы тәрізді бағалы мұралары арқылы Спандияр Көбеевтің есімі қазақ әдебиеті тарихында қашанда құрметпен аталады. Спандияр Көбеевті тану тек халықтың, қоғамның, ғылымның ғана міндеті емес, оны оқып үйрену өзін мәдениеті, білімді санайтын әрбір азаматтың парызы, оның ұлттық көркемдік түсінігін тәрбиелеумен өсудің бірден – бір құралы.

Шығыс мақалында, былай дейді: «егерде есімің өмірде мәңгі сақталсын десең адам тәрбиесімен айналыс».С. Көбеев те барлық ғұмырын балаға арнаған. Және шығармаларында үлкен тәрбиелік мәні бар өшпейтін маңызды, құнды ғибратты мұрасы жатыр.Сол себепті де оның есімі мен ісі бүгінгі ұрпақтың жадында мәңгілікке сақталуы қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бержанов Қ., Мусин С. «Педагогика тарихы»
2. Жақсанов О., Ыбырайдың жолын құған зерделі шәкірт // Қостанай, 2008 11 қараша 7 б.
3. Көбеев С., Орындалған арман, А., 1988, 271 б.

4. Қазақ әдебеитті Қабдолов З.,.Қирабаев С. XX ғасыр басындағы әдебеиті 54–64 б.б.
5. Қазақ әдебиеті Мырзалиев С., Кирабаев С., Алматы 2001 жыл 178–196 б.б.
6. Қирабаев, С. Екі томдық шығармалар жинағы. 2. Т. Сын мақалар мен зерттеулер. Алматы. 1992.
7. Рысбеков Қ., Өлмес мұра қалдырған // Қазақстан мұғалімі, 2004 жыл 30 қазан 10 б.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕ АТҚАРАТЫН РОЛІ

Кенжеханова Бакытгуль
экономика ғылымдарының магистрі
бастауыш сынып мұғалімі
Султанова Кымбат Сапабековна
бастауыш сынып мұғалімі
Абай атындағы жалпы білім беретін мектебі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: bahyt_91kz@mail.ru

Аңдатпа

Қазіргі кезеңде қоғам өмірінің демократияландыру, ізгілендіру, бәсекеге қабілетті экономиканы дамыту, бәсекеге қабілетті қоғам мүшелерін тәрбиелеу барысында Қазақстан Республикасында елеулі, оңтайлы өзгерістер пайда болып, жүзеге асырылуда. «Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында» қолдау тауып, үлкен іс – әрекеттер орындалып, жасампаздық пен жаңарулар туындап, барлық салаға дамыту алып келу кезеңінде, білім беру ұйымдарының оқу – тәрбие үрдісіне жауапкершілікті, талапты туындатады. Қазіргі кезде балалардың рухани – адамгершілік дамуын теориялық негіздеп, педагогикалық алғышарттарын сұрыптап, Ыбырай Алтынсарин шығармаларының тәрбиелік мәні зор екенін дәріптеп, анықтап, айқындау.

Түйінді сөздер: *құндылық, жаһандану, педагогика.*

Аннотация

В настоящее время в процессе демократизации, гуманизации общества, развития конкурентоспособной экономики, воспитания конкурентоспособных членов общества в Республике Казахстан происходят значительные позитивные изменения. Поддерживается «Казахстан на пути быстрого экономического, социального и политического обновления», осуществляется большая деятельность, зарождаются творчество и инновации, а в период привнесения развития во все сферы создается ответственность и востребованность образовательного процесса образовательные организации. В настоящее время теоретически обосновать духовно – нравственное развитие детей, разобраться в педагогических предпосылках, прославить, выявить и уточнить большое воспитательное значение произведений Ыбырая Алтынсарина.

Ключевые слова: *ценность, глобализация, педагогика.*

Abstract

Currently, in the process of democratization, humanization of society, development of a competitive economy, education of competitive members of society in the Republic of Kazakhstan, significant positive changes are taking place. “Kazakhstan is on the path of rapid economic, social and political renewal” is supported, a lot of activity is carried out, creativity and innovation are born, and in the period of bringing development to all areas, educational organizations create responsibility and demand for the educational process. At present, to theoretically substantiate the spiritual and moral development of children, to understand the pedagogical prerequisites, to glorify, identify and clarify the great educational value of the works of Ybyray Altynsarin.

Key words: *value, globalization, pedagogy.*

Осыған орай қазіргі кезде жаһандану және ұлттық дамудың әсерлігі мен ынтымақтастықты, ұлттық қасиетімізді қастерлеу барысында адамның рухани – адамгершілік қасиеттерін сапаландырып, ар – намысын шыңдау, әсіресе, адамның бойында құндылықты, отаншылдықты, ұлтжандылықты қалыптастыру міндеті тұр.

Оқушылардың рухани – адамгершілік құндылықтарын қалыптастырудың мәнділігі, біріншіден, барша саланың ғаламдануы, екіншіден телекоммуникация, ақпараттық, интернеттік байланыстардың артуы, үшіншіден рухани жаңару, тазару, сондай – ақ азғынданудың да қатарласа дамуы мүмкін. Жеткіншіктердің санасын түрлі жолдармен уландыру тәрбие жұмыстары әлеуметтерінің әлсіреуі, нашақорлық, жұмыссыздық, тастанды балалар санының көбеюі, кейбір сапалардың төмендігі де ықпал жасайды. Әсіресе, қазіргі жастарды теріс жолға түсіретін, санасын бұзатын мәселелердің бірі – дүниеқұмарлық. Нарық заманы бай етсе, біреуді кедейлендіріп, дүниенің қызығы адамгершілік міндеттерінен ажыратуға себеп болады. Болашағымыз – жеткіншектерге адамгершілік құндылықтарын: білімділік пен тәрбиелілік, еңбекшілдік пен әдептілік, ар – намысшылдық, отаншылдық пен

парасаттылық, ұлтшылдық пен жауапкершілік, батылдық пенептілік, мейірімділік пен қайырымдылық, өзін – өзі тануға мүмкіндік тудыруы мен қабілетін білуі және оларды игеруі, қолдауы, жетілдіруі, саяси жедел жаңаруға жеткізетіндігімен маңызды болмақ. [2, б. 143]

Жас ұрпақ – мектеп оқушылары болашағымыз жеткіншектерде, шәкірттерде адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру барлық кезеңдерде алда тұрған. Әсіресе, XXI ғасырда әлемдік дамудағы шапшаңдықты ұлғайтқан уақытта өзектілігі сезіледі, әрине педагогика ғылымының зерттеу нысаны тәрбие жұмыстарындағы озық – тәжірибе өскелең ұрпақ тәрбиесіне ықпалын ескеріп, қажеттілігін біліп жетілдіру, жүйелеу тиімділігін арттыру мақсатында зерделеу, ғылыми – теориялық және әдістемелік негіздерін айқындап, оларды орынды пайдаланып, болашаққа меңзеген зерттеме жасауға талаптандырады. [1, б. 162]

Осыған орай мектептегі рухани – адамгершілік тәрбиенің педагогикалық негіздерін қарастыру, оның жолдары мен мүмкіндіктерін айқындап, осының негізінде баланың рухани – адамгершілігін дамытудың пәрмеңділігін арттыратын әдістемелік нұсқау беріледі. Ыбырай Алтынсарин шығармаларын қарастыра отырып, біздің қазақ халқының сауатты болуына да, рухани болып қалыптасуына да зор үлес қосқан – Ыбырай Алтынсарин. Осы ұлы тұлғаның шығармашылығына назар аудара келе, баяндама тақырыбы «Ыбырай Алтынсарин шығармаларының бала тәрбиесінде атқаратын ролі»деп таңдалды.

Қазақстан дамыған елдердің қатарына енгелі отырған бүгінгі заманда, тәрбиесіз білім беру мүмкін емес, сондықтан да болашақ туымызды көкке желбіретіп, алға өрлететін азаматтарға рухани тәрбие беру бүгінгі таңда маңызды мәселе болып саналады.

Қазіргі кезде балалардың рухани – адамгершілік дамуын теориялық негіздеп, педагогикалық алғышарттарын сұрыптап, Ыбырай Алтынсарин шығармаларының тәрбиелік мәні зор екенін дәріптеп, балалардың адамгершілік қасиеттерін ояту.

Кезінде қазақ халқының болашақ тағдырын орыс мәдениетімен бірлікте алып қараған Шоқан, Абай және Ыбырай секілді ұлы ағартушы – демократтар тарихымызда өшпестей із қалдырды. Осы орайда Ыбырай Алтынсариннің қоскан үлесі мен еңбегі орасан зор. Ол мәдениет пен білімнен артта қалған ел – жұртын көрші елдің өнер – білімін, техникасын игеруге шақырып қана қоймай, сол игі істі тікелей жүзеге асыруға да өлшеусіз үлес қосты.

Ыбырай жасаған оқулық ең алдымен, орыстың қала берді Европа оқымыстыларының педагогикалық көзқарастары мен оқыту, тәрбиелеу әдіс – тәсілдеріне негізделіп жасалды, бірақ ұстаз оларды талғам – талдаусыз, сол күйінше ала салған жоқ керісінше, оған енетін материалдарды қазақ балаларының түсінік – танымына сәйкес етіп алды, өзі де осы талапқа орай әңгіме, өлеңдер жазып қарастырған хрестоматиясына косты. [7, б. 195–196]

Сөйтіп, ұлы ағартушы – ұстаз халқымызды білім бұлағынан сусындатып, өзге мәдениетті елдердің қатарына қосуға бойындағы бар күш – қуатын,білімін сарқа жұмсады. Бұл бағытта тыңнан жол салып, соған бүкіл саналы өмірін арнады.

Ыбырай ауыл – шаруашылық, қолөнер мектептерін ұйымдастырады. Ол қазақ жерінде алғаш қыздар мектебін ашқан. Бұл қыздар мектебі Ырғыздағы қыздар мектеп – интернаты деп аталды. Ыбырай бұл істері нәтижесінде патша үкіметі тарапынан қуғынға ұшырайды.

Өзі ашқан мектептерде ана тілінің таза оқытылуына көңіл бөліп, тілашар ретінде халықтың ауыз әдебиетін пайдаланып, өзі де ұрпақ тәрбиесіне арналған әдеби шығармалар жазды. Сол әдеби шығармалары арқылы тіршіліктің өзекті мәселерін көтеруге бет бұрды. [1, б. 162–163]

Ыбырайдың әдеби еңбектерінің жинағындағы көптеген өлеңдері қазіргі білім мазмұнына енгізілген. Ақын өз кезінде «Сөз басы» деген атпен алған қазіргі кезде бұл өлеңдер «Кел, балалар, оқылық», «Өнер – білім бар жұрттар» деген атаулармен мәлім. Ол халық ағарту ісіне арнаған әдеби туындыларын да оқу – білімді насихаттаудың ұтымды әдісінің қажеттігін көрсетті. Оқу – білімнен қараң тұрған халық үшін ғылым мен техниканың жетістіктерін насихаттай алатын қысқа көлемдегі поэтикалық шығармалардың айрықша ұтымды екенін, әсерін терең сезінді, сенді. Қазақ жастарын білім алуға, мәдениеттің жаңа дәстүрлерін игеруге, бойға сіңіруге шақырды. «Кел, балалар,оқылық» өлеңінде ақын қазақ ауыз әдебиетінің дәстүрлерін шебер пайдаланып, білім мен надандықты, жақсылық пен жамандықты қатар алып, салыстырып отырды. [6, б. 53]

1) Істің болар қайыры Бастасаңыз алдалап. Оқымаған жүреді Қараңғыны қармалап.	2) Надандықтың белгісі – Еш ақылға жарымас... Жөн білмеген адамға Қыдыр ата дарымас...

Бұл «өлеңнің айрықша құндылық қасиеттерінің бірі – оның халық дәстүрі,халықтың ұғым өлшемі негізінде жазылғандығында», – деп атап көрсетеді, ғалым Әдербісалин «Ы.Алтынсариннің әдеби мұралары» деген еңбегінде. Мысалы мал байлығын салыстыру ,білімсіз, еңбексіз байлықтың баянсыздығы т.б.

Ал «өнер – білім бар жұрттар» өлеңінде сол тұстағы ғылым мен техниканың ең басты жаңалықтары толық қамтылып, өнер мен білімге қолы жеткен халықтың экономикалық жағынан озықтығын әр салада көрсетеді.(«Сарай салғызды», «Айшылық алыс жер», «Көзіңді ашып жұмғанша»,

«Құстай ұшу», «Балықтай жүзу», «Өнер – жігіт көркі», «Сіздерге бердім батамды» т.б. Ыбырай Алтынсариннің бір алуан өлеңдері әлеуметтік мәселелерге арналған. Бұған «Өсиет өлеңдер», «Әй жігіттер» тәрізді т.б. өлеңдерін атауға болады. Мұндай өлеңдері биік адамгершілік тұрғысынан ұрлық – қарлықты,астамсу, әділетсіздікті сынап, еңбексіздікті,естілікті салттардың зияндығын көрсетіп, адал – еңбектің адамгершілік мінез – құлықтың артықшылықтарын бейнелейді. Мысалы:

Араз бол, кедей болсаң, ұрлықпенен,
Кете бар, кессе басың, шыңдықпенен.
Қорек тал бейнеттен де, тәңірім жәрдем,
Телмірме бір адамға мұндықпенен.

Ыбырайдың мұндай өлеңдері бүгін де ескерді, мән – мағынасы көнерді деп айта алмаймыз. Ақынның бірлі – жарым өлеңдері табиғаттың сұлу көрністерін суреттеуге арналған. Мұндай лирикалық өлеңдер Ыбырайға дейін қазақ әдебиетінде кездеспейтін. Өйткені пейзаждық лирика, көбінесе, жазба әдебиетке тән. Табиғат сұлулығын жырлау – орыс әдебиеттінде, т.б. елдердің әдебиетінде XYIII ғасырдан келе жатқан белгілі дәстүрлердің бірі. Ыбырайдың «Жаз», «Өзен» өлеңдері көркемдік келісім жағынан (халық өмірімен байланыс,өлкетану т.б.) оқушының жан дүниесінде жайдары сезім туғызып, көңілді әсер қалдырады. Табиғат көріністерін суреттеуі жағынан да Ыбырай мен Абайдың арасында үндестік бар. Олардың орыс әдебиетімен жақсы таныстығы көрінеді. [1, б. 162]

Ыбырайдың табиғат тақырыбындағы өлеңдерінен ақындық шеберлігі де көрініп тұр. Зерттеушілер бұл өлеңдердің халық арасына кеңінен таралғандығын атап көрсетеді.

Сондай – ақ ағартушы ғалым бала тәрбиесіндегі ананың еңбегіне ерекше мән беріп, ана махаббатын терең сезіммен жырлап, сол арқылы баланың ата – ана алдындағы перзенттік парызын есіне салып, ғибратты сөздер, пайымды ойлар айтқан. Бұл өлеңдерді біз бастауыш сыныптардан – ақ жатқа айтып жүрміз. («Бұл кім?», «Ананың сүюі», «Балғожаның хаты»...) Ыбырай Алтынсариннің жемісті еңбек етіп, едәуір жақсы шығармалар қалдырған саласының бірі – проза жанры болды. Оның «Бай баласы мен жарлы баласы», «Қыпшақ Сейітқұл», «Киіз үй мен ағаш үй», «Надандық», «Лұқпан хакім», т.б. бірсыпыра шығармалары қоғамдық өмірдің әр алуан жақтарын суреттеуге арналған. Бұл еңбектерінде жазушы өз дәуірінің елеулі мәселелерін көтере отырып, еңбекші халықтың қоғамдық санасын оятуды, тәрбиелеуді мақсат етеді. [1, б. 163]

Еңбек тақырыбы – Ыбырай әңгімелерінің арқауы. Ол техниканы меңгерген адам зор игілікке ие болады, жаратылыстың тілін біледі, оны өзінің айтқанына көндіреді, халықтың жалпы мәдениетін көтерумен қатар негізінен олардың тұрмысын жақсартады дейді. «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» әңгімесінде, ең кішкентай жәндіктердің де өмір, тіршілік үшін тынымсыз таппай еңбек етіп жүретінін көрсете келіп, оларды балаларға үлгі етеді.

Ұлы ұстаздың тәрбие жөніндегі негізгі тақырыбының бірі – талап. Талап етіп талпынбаса, адам баласы ешбір алға баспаған болар еді. «Талапты ерге нұр жауар», деген халық мақалы да өмір тәжірибесінен туған пікір. Әр нәрсені де жігермен істе, өзіңнің не нәрсеге қабілетің, ыңғайың бар, қолыңнан не келеді, соны жақсы біл, талаптан да таңдап ал дейді.

Маңызды істің бірі рухани – адамгершілік тәрбиелілікті, адамгершілік сана, адамгершілік сезім, адамгершілік мінез – құлық, адамгершілік дамуды қалыптастыруды мектептегі сыныптан тыс жұмыстардың орны ерекше. [4, б. 37]

Ыбырай Алтынсариннің айтулы шығармасының бірі – «Қыпшақ Сейітқұл». Сейітқұлдың іс – әрекетінен оның өмірге жаңаша талаппен қарайтындығы байқалады. Жер шаруашылығымен айналысуы, бұл кәсіптің тиімді тәсілдерін қолдануы (шығыр салу, арық қазу,т.б), сүйтіп, оның айналасындағылардың орташа тіршілік етуге жетуінің өзі бірліктің, еңбектің нәтижесі екендігін сипаттайды. Әңгіменің тәрбиелік жағы – осындай жаңашылдық бағытында. Сол арқылы қоғамдық құбылыстармен жұртшылықты кеңінен таныстыру мақсаты көзделген.Әрі бұл әңгіме тарихи болған оқиғаның негізінде жазылса керек. Оны автордың өзі атап көрсетеді. Көркем әдебиеттің күрделі жанры – әңгіме екені белгілі. Өйткені үлкен жанрдағы шығармаларға қойылатын талаптар әңгіме, новелла тәрізді (1–2 эпизодтан тұратын көркем қысқа әңгіме) шағын шығармаларға да қойылады. Бұл тұрғыдан алғанда Ыбырайдың әңгімелері түр мен мазмұн бірлігін сақтай отырып, негізгі мәселені жинақы, тартымды, әсерлі жеткізеді. Өзінің озық идеяларын жеткізуде жазушы халық тілінің байлығын шебер пайдалана білді. Оның шығармаларының бұндай қасиеттері олардың жастарға да, үлкендерге де ортақ екендігін көрсетеді. [1, б. 163]

Бұл аталған ерекшеліктер жазушының барлық әңгімелеріне ортақ... Мектеп оқулығы үшін жазылғандықтан, Ыбырайдың әдеби туындылары балалар дүниесіне өте жақын. Сондықтан да ол қазақ балалар әдебиетінің атасы деп танылған. Оның шығармалары мұғалімдер даярлайтын оқу орындарында кең көлемде оқытылады. Мектеп оқулықтарына енгізілген. Әңгімелерін идеялық нысанасы жағынан жүйелер болсақ, еңбекті сүю, қадірлеу, жақсы мінез – құлыққа бағыттау, халқын сүю махаббат – мейірім (ана – бала) перзенттік парыз, т.б. өмірдің өзекті мәселелері қамтығанын көреміз. Жазушының адамгершілік туралы идеялары эстетикалық тәрбиемен байланыста, бірімен – бірі ұштастырыла суреттеліп отырады. Оның шығармаларынан жазушының биік адамгершілік қасиетін, азаматтың тұлғасын көреміз, сүйсінеміз.

Өзінің өнегелі өмірі, тынымсыз ізденісі, жан – жақты таланты арқылы танылған Ыбырай Алтынсарин шығармаларының қазақ әдебиеті тарихында алатын орны орасан зор.

Шәкірттердің адамгершілік құндылықтарын қалыптастыру басты педагогикалық еңбектің нәтижесі, оның нобайы ынтымақтаса еңбек етуді міндеттейді. Көрсетілген жобасы білім беру, тәрбиелеу үдерісінің ұлттық нобайының қазіргі таңда орынды екендігін байқауға болады.

Бұл арада шәкірттерге динамикалық тұлға, дамушы, болашақ азамат, жеткіншек, ұрпақ өсіруші, жетілуші, ертеңгі маман, қоғамның тіректері ретінде мәндік сипат беріледі.

Рухани – адамгершілік іс – әрекет дегеніміз адамның жалпы игілік, жақсылық және тұлғаның ерік – күйі адамгершілік мақсаттарға жетуге бағытталған және адамгершілік мақсаттар бойынша адамгершілік жағынан дәлелденген тәсілдер арқылы жүзеге асқан іс – әрекетті реттейтін адамның белсенділігін, оның қоршаған дүниемен өзара қатынасының өзіндік түрі, нысаны деуге болады.

Осыған байланысты, оқушыларға рухани – адамгершілік тәрбие берудің мазмұнын құру қажет. Оқушыларға сабақ кездерінде рухани – адамгершілік тәрбие беру мәселесінде қазіргі педагогика ғылымының теориясы мен практикасында үш жобасын ерекше атап өтсек:

Біріншісі – көп пәнді жоба, мұнда дәстүрлі пәннің мазмұнына бөлім, тақырыптар және бұрыннан бар тақырыптардың мазмұны рухани – адамгершілік мәліметтері мен байытылады.

Екіншісі– бір бағыттағы жоба, орта мектепте тәрбие жоспарына арнайы рухани – адамгершілік нормасын енгізу арқылы жүзеге асырылады.

Үшіншісі – аралас жоба, мұнда адамгершілік тәрбиенің жеке мәселелері дәстүрлі пәндерде қарастырылады. Содан соң, олардың басын біріктіріп, қорытындылап арнайы пән оқылады. Қазіргі кезде екінші жоба теориялық жағынан жете негізделген. [3, б. 125]

Ыбырай шығармаларын мектеп практикасында жиі қолдануға болады. Бұл жоба оқушыларға сыныптан тыс жұмыстар арқылы адамгершілік тәрбиелікті меңгерту, адамгершілік қарым – қатынас, адамгершілік мінез – құлық нормалары мен, адамгершілік сапаларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Ыбырай туған халқын оқу – білімге шақырып, қараңғылықтағы еліне білімнің жарық сәулесін таратты. Тұңғыш қайраткер жас ұрпақ тәрбиелеуде жаңа ғылымның іргетасын қалады. Жеке тұлғаны оқу мен өнерге, мәдениетке, адамгершілікке тәрбиелеуде де, аса бағалы, бай қор – қазақ фольклорына ерекше назар аударады. Ол халық шығармашылығынан ертегілердің, мақалдар мен мәтелдердің т.б. тәрбиелік мақсатқа сай келетінін ғана таңдап алып шебер қолданды. [5, б. 21–24] Бұдан біз ұлы ағартушының істеген ісінен, шығармаларынан бала тұлғасын қалыптастыру мен тәрбиелеуде қазақ отбасының тәлім алар лық ең жақсы дәстүрлеріне жоғары баға бергендігін көреміз.

Мұғалімдердің мектепке келу жолы да әр қилы, олардың тағдырлары да әр түрлі. Бұлай болуы заңды. Әр ұстаз еңбегінің күрделілігі – әрбір оқушының жүрегіне жол табуда, әрбір баланың бойындағы қабілетті дамыту үшін жағдай жасауда. Ең бастысы: мұғалім оқушының өзін тұлға ретінде сезінуіне көмектесуі керек, оның бойында өзін, өмірді, әлемді тануға деген қажеттілікті оята білуі керек, әрбір іс – әрекеті үшін өзінің, жолдастарының, мектептің, қоғамның алдындағы жауапкершілікті – адамгершілік қадір – қасиетті сезінуді тәрбиелеуі керек. Танымның қиын жолындағы балалар жетістігі мұғалімнің әрбір оқушы мүмкіндігіне сенім артуына, оның табандылығы мен шыдамдылығына, шәкіртіне дер кезінде көмекке келе білуіне тікелей байланысты. Мұғалім мамандығы жасандылыққа, уақыт талабынан қалыс қалуға төзбейді. Өмірін осыған арнаған адам өз шәкіртіне дарытқысы келетін барлық қасиеттер болуы шарт. Мұғалімнің өзі тұлға болуы тиіс, өнегелі адам ғана өнегелі шәкірт тәрбиелейді, оның өзі биік парасатты тек ізгі жан дүниесімен ғана балаға дарытуға болады, ол міндетті түрде жан – жақты сауатты және шығармашылықтың адамы болуы тиіс деп ойласақ қателеспегеніміз. Иә, елі үшін еңіреп туған ерлердің – дүлділі Ыбырай Алтынсарин санаға осындай үн қосады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақ ағартушылары шығармаларындағы адамгершілікке тәрбиелеу жайындағы пікірлерін жастарға оқыту мәселелері // С.Сейфуллин атындағы Қазақ Мемлекеттік агротехникалық университетінің 50 жылдығына арналған «Қазіргі кезеңдегі тұлғаның үйлесімді дамуына қатысты өзекті мәселелер» атты ғылыми – практикалық конференция материалдары. Астана, 2007. 160–163 б.
2. Жеткіншектердің рухани адамгершілік құндылықтарын қалыптастырудың педагогикалық диагностикасы // Білім – Образование. Алматы, 2007. №6, 143 б.
3. Сынып ұжымындағы үйлесімді іс – әрекеттер // Қ.А.Ясауи Хабаршысы. Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ – Түркістан, 2007. №3, 125 б.
4. Жастарды тәрбиелеуде М.О.Әуезовтің педагогикалық ой – пікірлеріндегі адамгершілік тәрбиесін қолданудың қажеттілігі // Қ.А.Ясауи Хабаршысы. Түркістан: Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ 2008ж. №4, 37 б.
5. Тәрбие жұмыстарындағы модульдік технологияның ерекшеліктері // Білім – Образование. Алматы, 2007. №5. 21–24 б.

УДК 377.3

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Кожуховская Ольга Юрьевна
преподаватель русского языка и литературы
Матвиенко Елена Борисовна
мастер производственного обучения
КГКП «Профессионально – технический колледж
имени Камшат Доненбаевой»
Управления образования акимата Костанайской области
п. Боровское, Казахстан
E – mail: kolledgIKD@mail.kz

Аннотация

Актуальность и цель. В данной статье рассматривается тема педагогического наследия Ибрая Алтынсарина, значение его деятельности для развития современного казахстанского образования. Авторы находят точки соприкосновения педагогических трактатов великого просветителя и современной методике обучения. Опираясь на учения И.Алтынсарина анализируются аспекты обновленного содержания образования, подчеркивается важность роли обучения в развит общества и государства.

***Ключевые слова:** Ыбрай Алтынсарин, обновленное образование, педагогические идеи.*

Андатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақалада Ыбрай Алтынсариннің педагогикалық мұрасының тақырыбы, оның қазіргі қазақстандық білім беруді дамыту үшін қызметінің маңызы қарастырылады. Авторлар ұлы ағартушының педагогикалық трактаттары мен заманауи оқыту әдістемесінің ортақ нүктелерін табады. И.Алтынсариннің ілімдеріне сүйене отырып, жаңартылған білім беру мазмұнының аспектілері талданады, қоғам мен мемлекеттің дамуындағы оқытудың рөлінің маңыздылығы атап өтіледі.

***Түйінді сөздер:** Ыбырай Алтынсарин, жаңартылған білім, педагогикалық идеялар.*

Abstract

Relevanceandgoal. This article discusses the topic of the pedagogical heritage of Ibray Altynsarin, the importance of his activities for the development of modern Kazakh education. The authors find points of contact between the pedagogical treatises of the great educator and modern teaching methods. Based on the teachings of I.Altynsarin, the aspects of the updated content of education are analyzed, the importance of the role of education in the development of society and the state is emphasized.

***Key words:** YbrayAltynsarin, updatededucation, pedagogicalideas.*

Образование сегодня один из важных факторов, влияющих на траекторию жизненного пути молодых людей в современном мире. Именно образование способствует успешности человека, помогает реализовывать жизненные цели и задачи. Поэтому сегодня выдвигаются такие большие требования к образовательным учреждениям как социальным институтом, формирующим личность подрастающего поколения. Эти требования со стороны государства, общественности касаются разных аспектов образовательной деятельности, в том числе форм и методов обучения, которые являются инструментом в руках каждого педагога и дают возможность получать качественное образование, прочные знания.

Процесс образования сегодня претерпел трансформацию, это не просто передача знаний и умений обучающемуся. Целью современного обновленного образования стало развитие самостоятельности у студентов в получении знаний, стремления к саморазвитию, формированию определенных компетенций, способствующих конкурентоспособности и востребованности молодых людей. Именно полученные навыки и умения дают возможность активно влиять на существующую действительность и делать свой выбор, расширять свои возможности, а не довольствоваться тем, что предлагают.

Современное казахстанское образование успешно обновляет технологии образовательного процесса, используя передовой инновационный опыт. Но движение вперед, создание новых инновационных технологий немыслимо без осмысления исторических наработок наших предшественников, без использования педагогического опыта и традиций наших предков. Открытия, сделанные ими в педагогике, как корни питают наши педагогические инновации. Гуманистические идеи педагогов – просветителей прошлых столетий опирались на нравственные и духовные традиции народа, на национальные особенности казахов. Без учета особенностей национальной педагогике и психологии невозможно построить и развивать образовательную систему сегодня. В условиях обновленного содержания образования важная роль отводится наследию выдающегося просветителя, педагога, общественного деятеля Ибрая Алтынсарина. Он был первым педагогом обратившим внимание на

формирование теоретических познаний казахского образования. Недооценивать это нельзя. Его идеи созвучны сегодняшним открытиям и процессам современной системы образования.

Новые реформы сегодня модернизируют, обновляют педагогические идеи Ибрая Алтынсарина, дают им вторую жизнь. По многим вопросам мы обнаруживаем сегодня сходство между концепцией обновленного образования и педагогическим трактатам И.Алтынсарина. По многим позициям существуют точки соприкосновения. И не замечать этого невозможно. Все знания и умения, полученные в процессе обучения, должны применяться в жизни и приносить практическую пользу. Так утверждал Ибрай Алтынсарин. Этого мы должны добиться и от процесса обучения сегодня. Полученные обучающимися компетенции должны носить прикладной характер и быть использованы молодыми людьми в производственной деятельности, способствовать их успешной самореализации в жизни.

Просвещение, считал Ибрай Алтынсарин, – это часть процесса, которая двигает всю нацию вперед, развивает все сферы жизнедеятельности общества. Поэтому приобретение знаний должно быть осмысленным со стороны школьников и студентов, так как эти познания определяют их будущую профессиональную деятельность, их становление и самореализацию. Осознанный подход к получению образования особенно важен сегодня, когда время быстрых перемен и новых технологий требует от каждого человека быть мобильным. Актуально высказывание «Образование через всю жизнь; так как новообразование сопровождают нас повсеместно и знания, как и предметы быта, могут устаревать. Приобретение новых компетенций дает возможность быть всегда востребованными и обеспечивать себе достойную жизнь и удовлетворение от работы, и пользу для общества и своей страны. Эти же вопросы социально – профессионального обучения волновали Ибрая Алтынсарина. Они занимают центральное место в хрестоматийных материалах писателя. Он убеждал своих учеников, что без серьезного и осмысленного труда «жизнь не может быть счастливой». Во главу угла он ставил реальные, практические знания с наглядными примерами и опытным изучение явлений.

Важную роль в этом плане играли предметы естественно – научного цикла. Они были основополагающими при профильной подготовке в современной казахстанской сфере образования. Ибрай Алтынсарин отводил главную роль в организации осознанного обучения педагогу. Именно правильное подобранные учителем приемы обучения делают процесс интересным и увлекательным, не бесполезным, а необходимым для дальнейшего применения. В своих работах по педагогике он старался донести до учителей знания о том, как правильно учить детей, чтобы они не зубрили материал бессмысленно, а понимали конечный результат своего обучения. Эти требования выдвигает и современная педагогика. Труд ученика и учителя должен иметь смысл и систему. У знаний должно быть логическое завершение – их практическое применение. Ученик должен быть думающий, а учитель рефлексирующий. Подробное изучение трактатов И. Алтынсарина позволяет нам сформировать образ учителя, каким его видел великий просветитель. Учитель должен нести передовое в общество и творить свою нацию, двигая ее вперед. Должен любить и уважать своих учеников, нести разумное и вечное, вкладывать в их души ростки добра и великодушия. Эти зерна гуманизма и человечности дадут в их душах положительные плоды. Только тогда можно достигнуть целей, стоящих перед образованием и воспитанием. Педагогические принципы И.Алтынсарина, как и современная система образования сочетают обучение и воспитание воедино и способствуют развитию гармоничной и разносторонней личности. Для этого педагог располагает учеников к обучению доброжелательным и позитивным настроем. Использует в ходе урока игровые моменты, чтобы привлечь интерес к изучаемому материалу. Своим поведением, отношением к труду, к окружающим подает пример. Интересная личность педагога немаловажный фактор в воспитании учеников. Какие нравственные качества они будут развивать в себе дети, зависит напрямую от личности учителя. Смыслом жизни Ибрая Алтынсарина стала забота о создании условий для работы учителя, для подготовки педагогических кадров. Много сил потрачено на создание и учебных заведений для подготовки учителей. Его волновали любые бытовые мелочи жизни детей и педагогов, финансовые вопросы, оснащение материальной базы.

Великий педагог понимал, что главное достоинство любой страны – люди, не безграмотные, а культурные и образованные, они являются стратегическим ресурсом развития государства. По его убеждению, залог успеха каждого человека и страны в целом – это образование. Индивидуальный подход к ученикам, профессиональная направленность, практикоориентированность обучения – это те важные аспекты образования, которые объединяют педагогические взгляды И.Алтынсарина и казахстанскую программу обучения сегодня. Ибрай Алтынсарин, помимо педагогической деятельности, занимался просветительской и исследовательской работой. Он был автором хрестоматий на родном языке, первых сборников народной поэзии и первых книжек для чтения маленьким детям. Наши современные педагоги занимаются научной деятельностью, создают учебники, пишут методические пособия. Традиции и преемственность способствуют развитию образования в условиях новых реалий суверенного Казахстана. Ибрай Алтынсарин – талантливый сын своего народа, гордость нации. Его труды, сама жизнь – неиссякаемый источник для вдохновения нынешнему поколению. Вот так надо любить свою Родину и свой народ.

Мы отдаем дань уважения Алтынсарину за его выдающуюся деятельность в качестве первого учителя, первого создателя школ в Казахстане и первого педагога – теоретика, выдающего из среды казахского народа.

Список литературы:

1. Ильминский Н. Воспоминания об Алтынсарине. Казань,1891
2. Измаилов В. Народная педагогика: педагогические воззрения народов Средней Азии и Казахстана. М., 1991
3. Журавлев И. Педагогика в системе наук о человеке. М., 1990
4. Жарикбаев К. Калиев С. Антология педагогической мысли Казахстана. Алматы, 1995.
5. Ситдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина. Алма – Ата: «Мектеп»,1968

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННЫҢ ЕҢБЕК ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ӘҢГІМЕЛЕРІНІҢ ЖАСТАРДЫ РУХАНИ ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ МАҢЫЗЫ

Конысов Жанибек Конысович
тарих ғылымдарының магистрі, тарих пәнінің оқытушысы
Дастан Айбала Әбілдақызы
тарих пәнінің оқытушысы
М.Мәметова атындағы
Қызылорда педагогикалық жоғары колледжі
Қызылорда қаласы, Қазақстан
E-mail: Zhanibek81@mail.ru

Аңдатпа

Бұл ғылыми мақалаға арқау болған мәселелер ұстаздық, ақындық, жазушылық дағдыларды бір бойына тоғыстыра білген ұлы ұстаз, ойшыл Ы.Алтынсариннің шығармашылығы мен жастарға кәсіби білім берудегі ғылыми ой – тұжырымдарға негізделген. Ұлы данышпанның даналық ойлары мен ғылыми тұжырымдамалары қазіргі таңда өз жалғасын табуда. Жас кәсіпкерлер мен дарынды жастарды қолдауда мемлекет тарапынан жасалынып жатқан игі істер де ерен еңбек пен төккен тердің жемісі екенін көрсетеді. Осы нәтижелі істерге арқау болған Ы.Алтынсариннің әңгімелері мен очерктері, достарына жазған хаттары ешқашан өз мәнін жоймақ емес.

Түйінді сөздер: *Еңбек, білім – ғылым, жастар, кәсіби білім, жаһандану,технология пәні, мемлекет, қолдау, кәсіптік бағдар, ғасырлар тоғысы.*

Аннотация

В статье исследуется научная мысль о творчестве великого учителя, мыслителя Ыбырая Алтынсарина и профессиональном образовании молодежи, сочетающая в себе навыки учителя, поэта, писателя.Мудрые мысли и научные концепции великого гения в настоящее время находят свое продолжение. Поддержка молодых предпринимателей и талантливой молодежи показывает, что добрые дела, предпринимаемые государством, являются плодом труда. Рассказы и очерки Ы.Алтынсарина, письма к друзьям, ставшие основой для этих продуктивных дел, никогда не утратили своей сути.

Ключевые слова: *Труд, педагогика, молодежь, профессиональное образование, глобализация, технологический субъект, государство, поддержка, профессиональное направление, рубеж веков.*

Abstract

This scientific article is based on a scientific idea about the work of the great teacher, thinker YbyrayAltynsarin and the professional education of young people, combining the skills of a teacher, poet, writer. The wise thoughts and scientific concepts of the great genius are currently finding their continuation. The support of young entrepreneurs and talented youth shows that the good deeds undertaken by the state are the fruit of labor and labor. Stories and essays Y.Altynsarina, letters to friends, which became the basis for these productive affairs, have never lost their essence.

Key words: *Labor, pedagogy, youth, vocational education, globalization, technological subject, state, support, professional direction, turn of the century.*

Ұлы педагог – ағартушы, қоғам қайраткері Ыбырай Алтынсариннің заманауи білім берудегі озық педагогикалық идеяларына тоқталатын болсақ, Ыбырай атамызды сан қырынан тануымызға болады. Ең бірінші, халық педагогикасы мен ұлттық болмысымыздың жан – жақты өркендеуіне көңіл бөлді. Сол кездің өзінде – ақ ойшыл дана бабамыз жаһандану үрдістеріне халқымды қалай жетелеймін деп жан – жақты еңбектенді. Сол кездегі өзінің озық ойлы достарымен сыр бөліскен хаттарынан үзінді келтіре кетсем, сол мақсатқа қалай қол жеткізгенінің куәгері боламыз.

Н.И.Ильминскийге 1864 жылы 16 наурызда жолдаған хатында «Кейін қазақ жастарының жалқау, жатыпішер болып шықпаулары үшін оларға адамгершілік жағынан да әсер етуге бар күшімді

салып отырмын, балаларға басқа да пайдалы және түсінікті әңгімелерді қосып айтамын, – деп жазды. [3, б. 95] Осылайша қазақ халқының болашағын ойлаған, ұстаздардың ұстазы атанған Ыбырай атамыз тәрбие мен білімді ұштастыра келе, жақсы нәтижелерге қол жеткізудің кепілі адал еңбек пен адамгершілік қасиетте екендігін барша оқырман қауымына жеткізе білді деп айтсақ, қателеспеген болар едік.

«Еңбекпен тапқан нан тәтті» дей отырып, қазақ халқының ұлы ағартушысы Ыбырай Алтынсарин мектепте берілетін білім мен тәрбиені халыққа пайда келтіретін қару ретінде бағалады. Қазақ даласына білім нәрін сеуіп, бірнеше жаңалықтардың жаршысы бола білді. Мектеп ашу, оқу құралдарын даярлау, қазақ қыздарын білімге ұмтылдыру және мамандық таңдауда жастарға жол көрсету мақсатында атқарған әрбір ісі мен қалдырған асыл мұралары – осының айғағы.

Ұлтттық тәрбие беруде Ы.Алтынсарин атамыз жас ұрпақты еңбек етуге, кәсіби тәрбие беруге және өнерге баулуға басты назар аударды. Еңбектің адам өмірінде алар орны ерекше екенін өз әңгімелері арқылы да жеткізді. Оның айғағы ретінде «Жомарт», «Зеректік», «Дүние қалай етсең табылады», «Білгеннің пайдасы», «Қыпшақ Сейітқұл» әңгімелерін алуымызға болады. «Күн сайын өз бейнетіммен тапқан бір – екі пұлға нан сатып алып жесем де бойыма сол тамақ болып тарайды, еңбекпен табылған дәмнің тәттілігі, сіңімділігі болады екен», – деп, Атымтайдай бай, жомарт кісінің іс – әрекетін кейінгі ұрпаққа үлгі етіп қалдырған. Еңбек адамның іскерлігі мен ой – өрісін ғана өсіріп қоймай, оның адамгершілік, дүниеге деген көзқарасын қалыптастырып, рухани сезімін байыта отырып, болашақ кәсібіне бағыт сілтеп жол көрсететінін бізге айқындап берді.

Оқу ағарту ісіне Ы.Алтынсарин енгізген жаңалықтардың бірі – қазақ жастарына кәсіптік мамандық беру мәселесінің ғылыми негізін жасау. Ол қазақ халқының экономикалық дамуына қажетті мамандар даярлау ісіне ерекше мән берді, сол кездің өзінде қолөнер, ауыл шаруашылығы училищелерін ұйымдастырды. Ұлы ағартушы Ы.Алтынсарин 1887 жылы балаларды бір орталықтан еңбек тәрбиесіне тәрбиеленуінен бастау алған, қаазіргі таңда мектептерде жүріп жатқан технология пәнінің бір жарым ғасырдан астам тарихи негізі болса да, жалпы білім беретін орта мектептерде бүгінгі күнге дейін еңбекке баулу пәнінің қоғам сұранысынан түспей, оқытылуы – ұстаз еңбегінің өміршеңдік белгісі Ұлы ұстаз өзінің бар ғұмыры мен күшін, қуатын қазақ халқын рухани ағартуға арнады. Әсіресе, жастарға заманауи білім беріп, мәдениет пен өркениет көшіне ілесуге шақырды және өзі де қыруар істерді атқарды. Ақындық, жазушылық, ұстаздық жолдарын бір арнаға тоғыстыра отырып, болашаққа сара жол сала білді. Арманы – қараңғы қазақ халқының көзін ашу, көңілін ояту,ұлтымызды озық мәдениетті елдердің қатарына қосу болатын – ды.

Ыбырай атамыз өзінің бір мақаласында: – Қазақтар енді мүмкін болған жерде егін шаруашылығымен айналысуға талаптанып, онымен әжептәуір шұғылдануда. Бұл орайдағы талпыныстыТорғай уезі қазақтарынан байқауға болады. Олар құнарлы жері болмаса да әдеттен тыс еңбек пенн шыдамдылықты қажет ететін диқаншылықпен айналысуда» деп қазақ халқының кәсіби жағынан өсіп, дамып келе жатқанын сөз етеді. Жастарға үлгі боларлық істі өз мақаласына арқау еткен. [2,б. 136]

Міне, арада екі ғасырға жуық уақыт өтсе де, Ыбырай атамыздың салған сара жолы өз мәнін еш жойған емес. Жастардың еңбекке саналы даярлығына кәсіби бағдар беру проблемасына назар аудару ерекше маңыздылыққа ие болып отыр. Қазіргі таңда жастарды еңбекке, кәсіпке даярлау оқу пәні ретінде енгізіліп, мамандық таңдауда өз қызметін толық өтеп отыр деп айта аламыз. Жас ұрпақты еңбекке, қоғамда болып жатқан жаңарулар мен өзгерістерге, сондай – ақ мен білім мен тәрбие саласындағы жаңалықтарға даярлау жүйесі мен стратегиясының біліім маңызы арта түсті.

Қазіргі таңда жастарды еңбекке, кәәсіпке даярлау процесі бүгінгі өмір заңымен үйлестіріле отырып, күрделі өзгерістер негізінде яғни концептуальдық деңгейде жүргізілуі тиіс. Концепцияны жасау кезінде тек өз жетістігімен шектеліп қалмай, өзге ел құндылықтарын да тиімді пайдаланған жөн. Бұл тәжірибемен мол қаруланып, кемшіліктерден сақтануға көмектеседі. Жастарды еңбек пен кәсіпке даярлаудың ерекшеліктері мен табиғаты сол елдің жағрапиялық жағдайы мен саяси құрылымына, ғылымы мен дініне және ұлттық дәстүрлеріне байланысты болып келеді. Ал жастарды еңбек пен кәсіпке даярлаудың алға қойған мақсаты жастардың қабілет – қарымы, дағдысы, бейімділігі мен білікті маман болып қалыптасуға деген құлшынысымен өлшенеді. Жалпы жастарды еңбекке даярлау құрылымы көптеген компоненттерден тұрады. Олар еңбекке даярлық, кәсіптік бағдар, отбасылық бизнес, әр түрлі үйірмелерге қатысу болып табылады. [5] Дұрыс кәсіптік бағдар беру ісі жастардың өз келешегіне жауапкершілікпен қарауына, қабілет – қарымын күн ілгері айқындап алуына, өзі таңдаған мамандықтан жан – жақты хабардар болуына ықпал етеді. Бұл жастардың еңбек дағдыларымен жан – жақты қаруланып, өз бетінше дербес өмір сүрулерін, өздігінше оңтайлы шешім қабылдауларын қамтамасыз етеді.

Қазіргі заман талабына сай жастарды, оқушыларды еңбекке даярлау тұрғысындағы ғылыми ізденістерді күшейту, жеткіншек жастарды оқыту мен тәрбиенің теориясына, сондай – ақ практикалық міндеттерге баулу міндеттері тұр. Осы талаптарға сәйкес жастарға кәсіби білім беру мен дамыту мақсатында мемлекет тарапынан атқарылып жатқан жұмыстар да көңіл қуантарлықтай. «Атамекен» ҰКП «Кәсіпкерлік және бизнес» негіздері жобалық офисінің жетекшісі Н.Жұлдызбаевтың пікірі бойынша, баланы кәсіпкерлікке мектеп жасынан бастап баулу қажет. Сол мақсатта мектеп бағдарла-

масына ұлттық ккәсіпкерлер палатасының бастамасымен 2019 жылы жоғары сынып оқушыларына арналған «Кәсіпкерлік және бизнес» пәні енгізілді. Бұл пәнді оқытудағы мақсаты – оқушылардың кәсіпкер тәрізді ойлай білу қабілетін дамыту, өмірде қажет болатын дағдыларын жетілдіру. Бұл баланың үлкен өмірге дайындалуына және мамандық таңдауына септігін тигізеді. Кәсіпкерлік – адамның туа біткен қабілеті емес, сол себепті оны оқып – үйренген абзал. Бизнестің басты қағидаларына сүйене отырып, осы пән аясында кәсіпкерліктің негізгі мәселелерін оқытып жатырмыз», – деп айтып өтті ҰКП өкілі. [4, б. 95]

Бұл жастарға деген үкімет тарапынан жасалынып жатқан игі істерінің бастауы десек те болады. Алғашқы Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев өз Жолдауында да жаппай кәсіпкерлікті дамыту мен жастар ісіне мән беруде. Бүгінде Тұңғыш Президенттің тапсырмасы бойынша барлық облыстарда қыруар жұмыстар атқарылып келеді. Сонымен қатар жаңадан «Жас кәсіпкер» жобасы да іске асуда. Жастар – ілгері дамудың негізгі қозғаушы күші, еліміздің дүниежүзілік аренада бәсекеге қабілеттілігінің басты факторы, еліміздің ұлттық кодын келер ұрпаққа жеткізуші көпір. [5, б. 95]

Бақытын еңбектен тапқан қаншама қазақ жастары әлемнің түкпір – түкпірінде бақытты ғұмыр кешуде. Осындай бақытты жандардың қатарына Ы.Алтынсариннің «Дүние қалай етсең табылады» атты әңгімесінің басты кейіпкері Антонның сөзімен қорытындылағым келеді:

– Сен Антонбысың?

– Рас, – деді Антон: – мен сондағы көрген тіленші Антоныңыздың өзімін. Сол жүргеніңіздегі бір күн қасыңызда бірге жолыққан кісінің айтқандары көңіліме кіріп кетіп, тіленшілікті тастап, жұмысқа кірістім, кәсіппен айналыстым, ісіме нық, малыма күтімді болдым: ақырында сол кісінің айтқаны келіп, мінекей, осы зор дүкеннің иесі болдым, – деді. [6, б. 95]

Қазір де ұлы ұстаздың арманын ұлықтаған, кәсібінен мол несібе тапқан қазақ жастары тәуелсіз мемлекетіміздің дамуына өз үлестерін қосуда деп нық сенімммен айта аларымыз хақ. Ұлы педагогтің қазақ жастарына кәсіптік мамандық беру мәселесінің ғылыми негізін жасау туралы арманы қазіргі таңда өз жалғасын тауып, қазақ ғылымын өркендету жолында зор жетістіктерге қол жеткізуде.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин «Кел, балалар, оқылық». Алматы. 2000 ж. 13–16 б.
2. Ә.Мүсілімов «Нарықтық экономика жағдайында оқушыларды еңбекке баулу және кәсіптік бағдарлау». Алматы, 2000 ж. 86. 89.б.
3. Ы.Алтынсарин «Этнографиялық очерктері» Алматы. «Атамұра» 2006 113–117 б.
4. Ы.Алтынсарин хаттары. Электронды ресурс [https://barinbil.kz/]
5. Елбасының халыққа Жолдауларынан 2018, 2019 жылдар. [https://www.akorda.kz/]
6. https://inbusiness.kz/kz/news/kasipkerlik – zhane – biznes – negizderi – paninin – on – zhane – osal – tustary Электронды ресурс

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИННІҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫН ОҚУ – ТӘРБИЕ ЖҰМЫСТАРЫНДА ҚОЛДАНУ

Кудербекова Айнур Сериковна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай қаласы білім бөлімінің №16 жалпы білім беретін мектебі
Касенова Шолпан Балтабаевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай қаласы білім бөлімінің №16 жалпы білім беретін мектебі
Макашева Гульмира Уралбаевна
М.Қозыбаев атындағы №23 жалпы білім беретін мектебі
Қостанай қаласы, Қазақстан.
E – mail: ainur.kuderbekova@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі: Қазіргі білім беру жүйесінің жаңа құрылымы мен оқу әдістемелік жұмыстарының мазмұнының өзгеруі мұғалімдердің кәсіби шеберліктерін жаңартуды, шыңдауды талап етеді. Ыбырай Алтынсарин өзінің педагогикалық – ұйымдастырушылық әрекетінде бірнеше маңызды принциптермен әдістерге сүйенді. Кез – келген пәнді оқытуда белгілі бір жүйе, қабылданған стандарт болуы қазір да аса маңызды талап. Осы принципке сүйене отырып, Ы.Алтынсарин сол кездегі мектептер жұмыстарына сараптама беріп отырған.Мақсаты: оқу – тәрбие жұмыстарында Ы.Алтынсариннің ағартушылық идеялары мен педагогикалық – ұйымдастырушылық әрекетіндегі принциптерді қолдану.

Түйінді сөздер: *оқыту процесі, принцип, тәрбие, идея.*

Аннотация

Актуальность: Новая структура современной системы образования и изменение содержания учебно – методической работы требуют обновления, оттачивания профессионального мастерства учителей. Ибрай Алтынсарин в своей педагогической деятельности опирался на методы с несколькими важными принципами. Наличие определенной системы, принятого стандарта в преподавании любой дисциплины является сейчас очень важным требованием. Следуя этому принципу И.Алтынсарин давал экспертизу работ школ того времени. Цель: применение в учебно – воспитательной работе принципов просветительской идеи и педагогико – организационной деятельности И.Алтынсарина.

Ключевые слова: *процесс обучения, принцип, воспитание, идея.*

Abstract

Relevance: The new structure of the modern education system and the change in the content of educational methodological work require updating, improving the professional skills of teachers. In his pedagogical and organizational activities, ibray Altynsarin relied on methods with several important principles. The presence of a certain system, an accepted standard in the teaching of any subject is now a very important requirement. Based on this principle I. Altynsarin gave an analysis of the work of schools at that time. Goal: the use of educational ideas and principles of pedagogical and organizational activity of I. Altynsarin in educational work.

Key words: *learning process, principle, upbringing, idea.*

Педагогикалық ойлар қазақ халқының рухани – мәдени мұрасының бір бөлігі ретінде көне ғасырдан бері қалыптасып дамып келе жатқан педагогика ғылымы деңгейіне жетті. Алғаш халықтың ауыз әдебиетінің барлық жанрында, әдет – ғұрып, салт – дәстүрде жарық көрген тәлім – тәрбие тәсілдері, әдістері әр кезеңде өмір сүрген қайраткерлердің ойлары, іс – әрекеттері, жарияланған еңбектерінде жүйеленіп дамытылды.

Қазақ халқы үшін педагогикалық ойлардың дамуының бетбұрыстық сипат алып биікке көтерілу кезендерінің бірі XIX ғасырдың екінші жартысы деп есептелінеді. Өйткені бұл кезеңде ағартушылық әрекетімен, саяси – әлеуметтік, философиялық толғаумен қазақ қоғамының дамыл ілгерілеуіне үлес қосқан Ш.Уәлиханов, Ы.Алтынсарин, А.Құнанбаев.

Сол XIX ғасырдың екінші жартысындағы саяси – әлеуметтік сипат аясындағы тарихи – мәдени өлшемдер тұрғысынан қарағанда Ы.Алтынсариннің білім берудегі сіңірген еңбегі өз заманындағы жаңа типті мектеп ашып, оқу – әдістемелік құралдар дайындағанын ұлы істің бастамасы деуге болады.

Қазіргі білім беру жүйесінің жаңа құрылымы мен оқу әдістемелік жұмыстарының мазмұнының өзгеруі мұғалімдердің кәсіби шеберліктерін жаңартуды, шыңдауды талап етеді.

Ыбырай Алтынсарин өзінің педагогикалық – ұйымдастырушылық әрекетінде бірнеше маңызды принциптермен әдістерге сүйенді.

Біріншіден, білім беруді әліппеден бастауды ұсынды. Бұл заңдылық жалпы адам танымының қисынынан туындайды. Бұл да маңызды дидактикалық принцип.

Екіншіден, білім беруде жүйелілік әр уақытта сақталуы қажет, әркімнің өзі білгенінше сабақ өткізуіне болмайды. Кез – келген пәнді оқытуда белгілі бір жүйе, қабылданған стандарт болуы қазір да аса маңызды талап. Осы принципке сүйене отырып. Ы.Алтынсарин сол кездегі мектептер жұмыстарына сараптама беріп отырған.

Үшіншіден, білім беру ісінде теориялық баяндау мен нақты іс – тәжірибе бірін – бірі толықтыруына аса үлкен мән берген. Ы. Алтынсарин ғылым мен техниканың ұлы жаңалықтарын өзінің шағын әңгімелерінің арқауы еткен ғалым.

Төртіншіден, білім берудегі этникалық ерекшеліктерге мән береді «Енді мен қырғыз хрестоматиясының екінші бөлімін құрастырып жатырмын... бұл бөлімнің тарихи мәліметтер жөнінде тарауына қырғыз халықының өз тарихынан материалдар енгізу керек болып отыр, бірақ оңдай материалды қайдан аларымды білмеймін... Өз туған халқыма қырғыз тілінде жалпы білім беретін, дұрысын айтқанда, ғылыми мәліметтермен құрастырылған тағы бір еңбегімен қызмет етпекпін» деп атап көрсетті.

Бесіншіден, білім беруде баланың жыныстық қасиеттерін де есепке алу қажеттігіне ұсынды. Олардың әрқайсысының табиғи ерекшеліктеріне сүйене отырып, бастауыш мектептерде балаларды ағаш өнеріне, қыздарды қол шеберлігіне үйрету көзделді. Мұның өзі Ы.Алтынсариннің өте көреген, алға ұмтылған педагог екенін көрсетеді.

Алтыншыдан, Ы.Алтынсарин білім беру процесінің ізгіліктік сипатын анықтайды. Білім адамды рухани байытады, жанын жадыратады, жақсылыққа жетелейді, көңілін көтереді, рухын нығайтады, жігерін күшейтеді [1, б.147].

Ыбырай Алтынсариннің білім және тәрбие беру мақсаттары өмір талабынан туып, қазақ халқының жалпы мұң – мұқтаждарымен астарласып жатыр. Ыбырайдың педагогикалық мұраты балаларға «жан – жақты және кең көлемде білім беру».

Ол оқыту процесінде:

1) Білім беру мен тәрбиелеуде мұғалімнің рөлін жоғары қойды.

2) Оқу – материалдық базасының шешуші маңызын атап көрсетті.

3) Оқулықтарды таңдап ала білуге үлкен мән берді. Инспектор ретінде тиісті оқулықтарды әуелі өзі оқып шығып, кейін қажет деп тапса, мектепте пайдалануға ұсынып отырды.

Ыбырай барлық уақытта оқу бағдарламаларымен шектеліп қалмай, оларды кеңейте, қолға түскен қосымша материалдармен толықтыра түсуді оқушылардан талап етіп отырды. Білім беруде кітапхананың орны ерекше бағаланады. Ол: «Жақсы білім беру керек, қалай болса солай, оқытуға болмайды», «Оқытатын кітаптар ғылымға негізделуі тиіс», – деді.

Ыбырай Алтынсарин адамгершілікке тәрбиелеу идеясын көтерді, оны шешу жолдарын іздестірді. Бұл жағынан алғанда ол революцияшыл демократтар мен орыс педагогикасы классиктерінің негізгі идеяларын толық меңгерді. «Оқушылар кейіннен парақор болмас үшін, олардың өнегелі болып өсуіне жәрдемдесуге барлық күшіммен тырысамын» – деді. Оның өлеңдері (аудармалары) мен әңгімелерінің (аудармалары) түгелдей тәрбиелік мәні бар.

Білім мен тәрбие ісінде рухани – мәдени құндылықтарды игеруді, ұлттық сананың қалыптасып өсуіне жағдай туғызуды тарихи мұраларға жаңаша көзқараспен қарауды өмір қажет етіп отыр. Қазіргі Республика мектептеріне білім беру және тәрбиелеу теориясы жөнінде бағыт нұсқаушы материалдар аз емес. Жаңалықтармен қатар өткен мұраларға барынша мұқият қарап, бүгінгі күн талабына сай талдап, оның ішінен пайдалы ілімдерді ала білу ұлттық мектептер үшін аса қажетті шарттардың бірі. Әсіресе Ы.Алтынсариннің педагогикалық теориялық ілімдерінің орны ерекше.

Мысалы: Ы.Алтынсариннің әдебиет саласындағы еңбектері – тәрбиелік міндеттерді тікелей жүзеге асыруға болатын әдістемелік мұра. Қазақ ауыз әдебиетімен етене таныс Ы.Алтынсарин фольклорлық материалдарды кеңінен пайдалану арқылы ұлттық сана тәрбиелеуді жүзеге асыруға жол ашады. Мектеп бағдарламасында берілген «Бай баласы мен жарлы баласы», «Таза бұлақ», «Қыпшақ Сейітқұл, «Атымтай Жомарт» сияқты шығармаларынан адамгершілік, еңбек тәрбиесінің маңызы мен мәнін тереңінен ұғынуға болады. Ы.Алтынсариннің түсінуінше, еңбектің мәні, еңбектің маңызы адамға керекті қажетін өтеп, оны қанағаттандырып көңілін жай етуінде ғана емес, Алтынсариннің еңбектің әлеуметтік маңызын атап көрсетуінде. Езу, зорлау, біреудің еңбегін иемдену – бұл қоғамның соры, қазіргі әлеуметтік тәртіптің кемшілігі. Қазіргі XX ғасырда да осы мысалдарды толығымен келтіруге болады. Әрине, өмір тұрғысынан алғанда мысалы қазіргі жастарымыз өте ақылды, соңғы шығыл жатқан ғылыми техниканы меңгерген. Еліміздің болашағы үшін шетелдерде білім алып жүрген жастарымыз қаншама, бірақ осы айтылғандарды үлгі ете отыра, басқаларын тәрбиелеуіміз керек. Сол сияқты «Атымтай Жомарт» арқылы көп нәрсені оқушыларға ұғындыруға болады. Ол бай бола тұрып еңбекті жоғары бағалайды. Еңбек етуді сүйеді. Ол үстіне ескі киім киіп шөп тасып, жұмыс қылады. Бір күні оған жақын – туыстары келіп:

– Жомарт, таусылмас дәулетің бар, ашқа – тамақ, жалаңашқа – киім, үйсіздерге – үй болдыңыз. Сөйте тұра өз басыңызды кемшілікке салып, жарлы кісіше отын кесіп, шөп тасып жұмыс істейтініңіздің мәні қандай? – дейді.

Сонда Атымтай оларға былай деп жауап беріпті:

– Бұған төрт түрлі себеп бар. Оның әуелгісі – әдемі ат, асыл киім, асқан байлықты әдет етсең көңіліңе жел кіргізеді. Сол желіккен көңілмен өзімнен дәрежесі төмендерге жерінип, көз салмай, мастанып, жетім – жесірлерге жәрдем беруді ұмытып кетемін бе деп қорқамын.

Оның екіншісі – бар бола тұрып, жұмыс қылсам, мұнымның кемшілік емес екендігін кейінгілер біліп, өсиет – өнеге алсын деймін. Оның үшіншісі – күн сайын өз бейнетіммен, өз еңбегіммен тапқан бір – екі сомға нан сатып алып жесем, бойыма сол тамақ болып сіңеді, еңбекпен тапқан тамақ тәтті, сіңімді болады. Оның төртіншісі – Атымтайдың айтуынша, еңбекті сүю – адамның адамгершілігін арттыратындығында.

Ы.Алтынсариннің келесі бір шығармасы «Бай баласы мен жарлы баласы». Асан мен Үсен әңгімесі – шындық реалистік әңгіме. Осы әңгімесінде Алтынсарин бүкіл ағартушылық еңбегінің негізгі сырын, әлеуметтік тенденциясын айқын ашып береді. Үсен арқылы еңбекші бұқараның жас ұрпағының еңбек сүйгіштігін, әр нәрсенің ретін таба білетіндігін көрсетеді. Ал Асан бейнесінен мұндай қасиет байқалмайды. Үсен бейнесінен тек еңбексүйгіштіктен басқа, дәрменсіз Асанға көмегі оның адамгершілік жағынан бейнесін сондай түседі. Мұнда қазақ өміріндегі Асанға лайық ұқсас мінездерін айқын көрсетіп береді. «Ол жастайынан сұрағанын әперетін, дегенін істейтін кісісі болғандықтан жатып ішер болуға әдеттенеді»… «Ол еш нәрсе істеуге әдеттенген жоқ, демек, өзінің не істей алатынын, несі жоқ екенін жақсылап айыра алмайды». Осы жерде қорытынды жасай кететін болсақ: мұндай балалар қазірдің өзінде де кездесіп отырады. Олар әке – шешелерінен көмек күтіп таңнан кешке дейін отырудан тайынбайтындар кездессе, керісінше бос уақыттарында пайдалы іспен айналысып, ата – аналарынан көмектерін аямайтын балаларды да жиі кездестіруге болады. Осы әңгіме арқылы мектеп оқушыларына жақсы мен жаман, кедей мен бай, сараңдық пен жомарттық туралы сөздермен біраз мағлұматтар беруге болады.

Ы.Алтынсариннің еңбектерін орыс сыныптарында да салыстыра отырып қолдану өте тиімді деп ойлаймын.

Қазіргі таңда қазақ жазба әдебиетінің үлгілерін орыс тілді аудиторияда оқытудың әдістері жолға қойылып, қолданылып келеді. Қай іс болсын ең алдымен жан – жақты іздену мен мол мате-

риалды жинақтаудан басталып, оларды бірізділіккe түсірумен аяқталатыны белгілі. Ы.Алтынсариннің ой өнері мен қызметін үйрету, білгізу, жалпы, әдебиет, педагогика тарихына үңілу аса қажетті нәрсенің бірі.

Ы.Алтынсарин хрестоматиясы мектепте ұлт тілін үйренудің тамаша бастамасы болды. Ыбырай хрестоматиясына халық әдебиеті мен жазба әдебиеті идеясының мазмұнды, ең жақсы үлгілері енді де, мәтіндерде білімділік, тәрбиелік және эстетикалық жағы түгел қамтылды. Мектепте орыс тілін үйретуге байланысты Алтынсарин аударма әдісі дейтін жүйені енгізді. Алтынсариннің жүйесіндегі аударма әдісі сөйлеудің алғашқы даму сатысында үлкен орын алады.

Екінші, үшінші сатыда табиғи әдіс басым болады, бұл әдісті қолдану орыс әліппесін және оқитын алғашқы кітаптарды пайдалануға, маңайдағы заттар мен құбылыстар туралы оқушылармен әңгіме өткізуге тиісінше жол ашады.

Ы.Алтынсариннің еңбекке қатысты шығармаларымен таныса отырып, философиялық ой түюге болады, ол ұлы ұстаздың әдептілік қағидаларынан шығады. Бұл қағидалар мен өлшемдер адамгершілік тәрбиесінің негізгі мұраты, өйткені адамға мағыналы өмір сүруі үшін белгілі бір мақсатқа қарай әрекет жасауы керек, ол – еңбек әрекеті. Осы жолда адам көптеген қарама – қайшылықтарды жеңе отырып өзіне қанағат алады. Пайда болған қанағат келесі қажеттілікті тудырады, қажеттілік әрекет етуге жетелейді, ол жаңа мақсаттың орындалуына ұмтылу болып табылады. Ы.Алтынсариннің еңбек идеялары осындай диалектикалық заңдылықтар негізінде іске асады. Еңбектің адам өмірінде атқаратын міндетінің зор екендігін және ол өмір сүрудің мағынасы мен мазмұн дәрежесінің көрсеткіші екендігін өзінің балаларға арналған әңгімелері арқылы дәлелдейді. Енді солардың бірне шеуінен мысал келтіретін болсақ, Ы.Алтынсариннің «Сәтемір хан» әңгімесінде кішкентай ғана ақсақ құмырсқаның қайта – қайта құлағанына қарамастан қабырға арқылы үйдің төбесіне шыққанын көріп отырған Сәтемірге мынадай ой келеді: «Өзі ақсақ құмырсқа еңбектене отырып өзінің мақсатына жетті, ал мен болсам, түк бітірмей жүрмін. Маған мына құмырсқадан үлгі – өнеге алу керек екен» деп, ақырында өз елінің ақылы толған патшасы болыпты. Бұл әңгімеден еңбек үлкен мұратқа жеткізіп, қуаныштар әкелетінін, ол қуаныш қажеттілітен туған мақсатқа жету идеясын көрсетеді [2, б.96].

Ы.Алтынсариннің еңбек арқылы дүниетаным туралы көзқарасы қазіргі кезде өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Адам өмірінде еңбек бақыт, қанағат пен қуаныш әкеледі және еңбек адам өмірінің физиологиялық қажеттілігі болып табылады. Ы.Алтынсариннің көптеген шығармалары өмірдің мәні және мағынасы екені дәлелдейді, ол адам өмірін еңбек әрекетінсіз мәнсіз деп есептейді. Еңбек әрекетінің біткені – өмірдің біткені. Ал біреудің еңбектерімен күн көру арамтамақтың және ақымақтың, яғни адалдық қасиеттің жоқтығы. Бір кездегі Ы.Алтынсариннің ойлаған арманы, еңбек идеялары, қазіргі заманда адам өмірінде орын тапты. Педагогтың осындай прогрессивті идеялары мектептің оқу – тәрбие жұмысы арқылы іске асып отыр. Атап айтқанда, Ы.Алтынсариннің әңгімелері төменгі сыныптарда оқу үрдісі арқылы жүзеге аса, кейбір сыныптарда тәрбие сағаты, сыныптан тыс оқу, конференцияларда, еңбек тәрбиесіне байланысты диспуттарда іске асады.

Ы.Алтынсариннің еңбек туралы пікірлері, идеялары қазіргі біздің экономикалық жағдайларға қойылатын талаптармен сәйкес келеді.

Қазіргі қоғамымыздағы өзгерістерге байланысты пайда болған әлеуметтік жағдайларда еңбек етпеген адам өмір сүре алмайды, қайыршылыққа, өлімге дейін барады. Оқушыларды еңбекке тәрбиелеуде оның шығармаларынан аларымыз өте мол [3, б. 3].

Қорыта келгенде, Ыбырайдың балаларға, жалпы алғанда, жастарға төлім – тәроие берудегі қуаты күшті асыл мұрасын жеткіншектер тәрбиесіне пайдалана білудің берері көп. Ы.Алтынсарин жас ұрпақты тәрбиелеу мәселелерінде орыс ағартушыларының еңбек – терін өте жоғары бағалады.

Орыс әдебиеті классиктерінің еңбектерімен танысу, Л.Толстой, К.Ушинский сияқты белгілі ағартушылардан үйренуі, Алтынсариннің өмірге көзқарасын тереңдете түсті, қазақ қоғамының негізгі мәселелерін дұрыс танып, оларға нақтылы пікір айтуына жәрдемін тигізді.

Ұлы ағартушы орыс – қазақ халықтарының достығының дәнекері, тарихшы, этнограф, қазақ даласына тұңғыш рет білім нұрын шашқан ардагер азамат Алтынсаринді туған елі ешуақытта ұмытпақ емес. Оның асыл шығармалары жас ұрпақты адамгершілік қасиеттер – ге тәрбиелеуде баға жетпес рухани қазына болып, қала бермек. Ыбырай атамыз былай деген екен: «Мектеп – қазақтарға білім берудің негізгі кілті. Бар үміт те, қазақ халқының келешегі де осы – мектепте. Ал біздің үміт артатынымыз – болашақ ұрпақ.

Әдебиеттер тізімі:

1. Оразбаева Ф.Ш., Тілдік қатынас: теория және әдістемесі: оқу құралы. Алматы : РБК, 2000. 208 б.
2. Сыдықов Ә.Ы., Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен. ағартушылық қызметі. Алматы: Мектеп, 1969. 156 б.
3. «Қазақстан мұғалімі» газета Алтынсариннің жастар тәрбиесі жөніндегі еңбектері. 12 қараша, 1993 ж. 3 б.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ XIX ҒАСЫРДЫҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ САЛАСЫНДАҒЫ РӨЛІ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ САБАҚТАСТЫҒЫ

Курманова Гулжанат Турегалиевна
тарих пәні мұғалімі
E – mail: kurmanova_g@akt.nis.edu.kz
Қосым Ғазиза Әнуарбекқызы
11 «D» сыныбы оқушысы
Химия–Биология бағытындағы Назарбаев Зияткерлік Мектебі
Ақтау қаласы, Қазақстан
E – mail: kosim.gaziza.06@gmail.com

Аңдатпа

Бұл мақала Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің халқымыздың педагогика саласындағы қалдырған ізін айқындап, қазіргі таңдағы сабақтастығын қорытындылайды . Олар барша қазақ болашағы үшін екі тілді мектеп – училищелерді алғаш ашып, ресми түрде ағартушылықтың іргетасын қалаған. Жаңа форматтағы оқу жүйесінен қорыққан халықтың бара – бара сеніміне де ие болды. Ең бастысы екеуі де демократиялық ұстанымдарға берік болып, келесі буынға құндылықтарды аманат ретінде қалдыра алды.

Түйінді сөздер: *педагогика, ағартушылық, мектеп, училище, демократия.*

Аннотация

Эта статья определяет отпечаток оставленный И.Алтынсариным и С.Кобеевым в области педагогики нашего народа и анализирует его преемственность на современном этапе. Для обеспечения светлого будущего нашего народа они открывали первые училища с двух языковой средой. Со временем они завоевали доверие народа с новым форматом обучения. Самое главное в такое не простое время они смогли быть верным демократичным ценностям и сохранить его для следующего поколения.

Ключевые слова: *педагогика, просвещение, школа, училище, демократия.*

Abstract

This statement describe significant changes in national pedagogy by Y.Altynsarin and S.Kobeev. To ensure the bright future of our people, they opened the first schools with a two – language environment. Over time, they deserved the trust of the people with a new format of education.Most importantly, in such a difficult time, they were able to be true to democratic values and preserve it for the next generation.

Key words: *pedagogy, school, democracy.*

XVIII ғасырда әлемнің көптеген елдерінде ағартушылық идеясы өзекті болды. Халықтың, адамның бостандығын қорғаған ағартушылар бейбіт жолмен жетуге үміттенді. Қалыптасқан әлеуметтік теңсіздік адамзаттың надандығынан қалыптасты деп санайтын. Сол себепті ағартушылардың алдағы басты мақсаты – халықты сауаттандыру.

Ресей империясының бодандық саясатына қарамастан, қазақ халқының рухани сауаттылығын арттыруға, сол заманнан бүгінгі күнге дейін белгілі ғұламалары ықпалы етті. Орыс мәдениеті мен қоғамдық көзқарастың әсерінен қазақ ағартушыларының дүниетанымы қалыптасты. Солардың бірі Ыбырай Алтынсариннның ағартушылық перформансы барша халыққа танылған. Ол 1841 жылы Қостанай облысында, беделді би Балқожа атасының қолында өскен.Оның шығармаларын кіші сыныптан бастап дәріптеуде. Атақты, ірі тұлға Орынбор шекара комиссиясы жанындағы мектепке небәрі бес жасында жазылып, алтын медальмен бітірді. Жастайынан білімге құмар болған Ыбырай Алтынсарин ендігі кезекте ағартушылықты қолға алған. Ол орыс араб, парсы және татар тілдерін жақсы меңгерген [1, б. 163]. Тәлімгерліктің жолында қазақ халқының білім беру жүйесінің іргетасын қалаған адам. Ыбырай Алтынсарин үш жылдай орыс графикасына үйлестіріп қазақ алфавитін жасаған [1, б. 190]. Жастайынан атасының қолында өскен Ыбырай, замандастарының арасында зеректігімен, білімге құштарлығымен көзге түскен. Мектебіндегі сыныптастарымен салыстырғанда ол өз халқының тарихын, мәдениетін ғылыммен сабақтастыруды көздеді. Ресей Империясының құрамындағы халыққа орыс тілісіз білімге жету қиындық туғызатын кезеңде, Ыбырай Алтынсарин бірнеше мектеп ашып, қазақ баласын жан жақты білімге баулуға уақытын, қаражатын аямады. Бұл әрекеттер қайраткердің патриоттық сезімі жоғары екендігін көрсетіп қана қоймай, бүгінгі ұрпаққа үлгі ретінде саналады. Өйткені, рухтық санасы жоғары азамат өз еліне еш материалдық табысты көздемей еңбегін сіңіреді. Сол кезеңдерде алғашында тек миссионерлік мектептер болған, ол жерде патша үкіметін жақтайтын байдың балаларына ғана оқуға рұқсат етілді. Миссионерлік мектептердің тағы да бір кемшілігі идеологияға байланысты қазақ балдарына сауатты білім берілмеді. Әлеуметтік жағдайға қарап қазақ баласының білімнен шектелуі Ыбырайды қынжылты. Мысалы, ол патшалық саясатқа қарсы болды . Оған дәлел 1880 жылғы «Оренбургский листок» газетіндегі мақаласы [2]. 1860 жылы облыстық басқарма Орынбор бекінісінде қазақ балалырна бастауыш мектепті ашуға ұсынды. Бұл қиынға соқты –

жергілікті халық пен жергілікті әкімшілік қолдамады, қарсыласты. Осы кезде ол 19 жаста еді. Мектепті ашу үшін әкімшілік нұсқаулар мен қызметі туралы ғана бағыт берді. Ал қаржылық пен басқа да қолдау болмады. Мектеп іргетасы мен қабырғасын тұрғазатын материал да берілмеді. Тіпті оқулықтар да берілмеді. Бірақ қайсар, мақсатшыл Алтынсарин істі аяғына дейін жеткізді.

Ол 3 жыл бойы атасының жанында хатшы болды. Халқының болашағы сауатты білімге қол жеткізе алмай жүргенін көргенде, мәселені шешуге тырысты.Алтынсарин жан жақты білімін дамытқан кісі. Ол этнограф – ғалым, ақын ретінде танылған. Ыбырай Алтынсарин Ресей Географиялық қоғамының мүшесі ретінде қазақ этнография туралы мақалалар мен баяндамаларды шығарды. Ол қазақ халқының дамуы мен білімге деген құштарлығы қаншалықты маңызды екенін түсінді [2]. 45 жыл өмір сүріп, 14 мектеп, училищелер ашты, солардың арасында Ырғызда ашылған ең алғашқы қыздар мектебі де бар. Сонда халық ағартушысы тарихтың жаңа заман кезіндегі патриархатты қоғамда әйелдердің сауаттануына аса мән бергенін байқауға болады. Ең алғашқы мектебі Торғай облысының басшылығымен ашылды, 1879 жылы осы облыс мектептерінің инспекторы болып тағайындалды [3]. Мектептерде балаларға өмірге қажетті білімді тек теория ретінде емес, практика түрінде де қамтамасыз етті. Олардың арасында қыш өнері, ветеринария, сабын қайнату, кірпіш күйдіру секілді шаруашылыққа бағытталған өнерлер көп. Тіпті шаруашылық қолөнердің халықтың экономикасына маңыздылығын аңғарып, шығармаларында жас буынды еліктіруге тырысты. Ондай жаңа өзгерістерге бейімделмеген халық алғашында мектептерден бас тартқан болатын. Ағартушы – педагог «Кел балалар оқылық» – деген ұранмен, ауылдан ауылға өз білімін таратудан бет бұрмаған. Оның педагогикалық ұстанымы соншалықты жоғары, тіпті оқулықтар жетіспегенде өз қолымен жазылған шығармаларды, кітаптарды қолдана бастады. Мысалы: «Қырғыз (қазақ) хрестоматиясы», «Қырғыздарға (қазақтарға) орыс тілін үйретуге арналған алғашқы басшылық» [4.]. Нәтижесінде әрбір қазақ Ыбырай Алтынсариннің ерең еңбегін жоғары бағалады.

Оған дәлел елу жылдан астам ұстаздық қызмет атқарған Спандияр Көбеев. Спандияр Көбеев 1878 жылы Торғай облысында дүниеге келген [5]. Алғашында Ы.Алтынсарин ашқан орыс – қазақ мектебінде оқыды. Ол өмір бойы социалдық дәрежесіне байланысты дискриминацияға ұшыраған болатын. Алайда білімнің маңызын түсінген ата – анасы және ұстаздарының қолдауымен ұстаздыққа байланысты шығармалар, оқулықтар жазып, мектеп ашқан. Ұстазы Ыбырай Алтынсариннің әдістерін негізге ала отырып, жас ұрпақты тәрбиелеу мен оқытуға арналған көптеген оқулықтар, мақалалар жазды. Мысалы «Үлгілі тәржіме» 1940 және «Үлгілі бала» (1912 жылы) кітаптары басылып шығады. С. Көбеевтің соңғы жылдары жазған «Орындалған арман» атты мемуарлық еңбегі [6]. Ол қазақ балалардың орыс атақты жазушыларының еңбектерін білуі үшін көптеген аудармалар жинағын шығарған. С.Көбеевтің түп мақсаты Ы.Алтынсариннның идеясына ұқсас. Соның арқасында ауылдардағы мектептерді алғаш ұйымдастырушылардың бірі болды.

Қазіргі таңда жаһандану процессі үздіксіз жүруде. Оқушы өзіне қажет ақпаратты ғаламтор арқылы әлемнің түкпір – түкпірінен таба алады. Яғни салыстырмалы түрде XIX ғасыр мен XXI ғасырда материалдық мәселелер түрі бірдей емес. Алайда Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің идеялары әліде ахуалды болып саналады. Анығырақ айтқанда, қазақ баласының жан жақты дамуы дисциплина сақталуымен өтсе, еліміздің өмір коэфициенті көтеріле алады. Ресей Империясы кезінде отаршылық саясатының зардабын азайту үшін Ыбырай Алтынсарин шаруашылық бағытындағы мектеп училищелерінде сабын қайнату, егін егу және ветеринария секілді салаларды мектеп программасына енгізді. Оның педагогикалық тәжірибесін саралай келе осындай қорытындыға келуге болады:

Алтынсарин еңбектеріне үңілсек, қазақ мәдениеті, менталитетіне аса көп мән беріледі. Яғни тек ақылды ғана болмай, өз елінің азаматы болуды үйретуде. Сонымен қатар ол әлеуметтегі ұстаз рөлін көтеруге орасан зор еңбек етті. Алтынсарин концепті бойынша, ұстаз әрқашанда креативті ойлауға баулитын тәрбиеші, академиялық жетістіктерге жетелеуші. Сондықтанда білім және тәрбие жөнінде жаңалықтар ашуды құптады [7].

Заманауи білім жаһандық азаматты қалыптастыруды талап етеді. Яғни оқушының бойына өмірге қажетті коммуникативті, көшбасшы, бейімді, сыни ойлау дағдыларды дарыту. «Әлемдену» процесі Қазақстанның білім саласына өз ерекшілктері мен қағидаттарын енгізуде: өзге елдің, ұлттың, қоғамның танымына, дініне, мәдениетіне толеранттылық, құрмет таныту. Осындай жылдам болып жатқан өзгерістер үрдісінде өз халқымыздың дүниетанымының, мәдениетінің, ділінің бірегейлігін сақталап қалу жаңа бір сын – қатер болып табылады. Ыбрай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің салып кеткен сара жолы білім беру мен тәрбие үрдісінде тұлғаға бағытталған білім беру өзекті десе болады.

Алтынсариннің ойынша, ұстаз теориядан көрі оқытудың құндылығына, әдістемесіне назар аудару керек. Ұлы ағартушы мұғалімнің кәсіби қабілеттеріне аса мән беруші еді, сол секілді бүгінгі жаңартылған білім беру жүйесі де сабақ басталғаннан аяқталғанға дейін оқушыны оқуы жайлы әрі қабылдау деңгейіне сай ұйымдастыруды талап етеді. Тақырып аясында өміріне азық болар дағдыларды қалыптастыруды алға қояды. Дәл осылай Ыбырай мен оның шәкірті ар белгілі аймақтың қажеттілігіне байланысты мектепте сабақ үйрету қажет деп шешкен еді кезінде. Ал қазіргі білім беру жүйесінде де осындай тәсіл қолдануда. Яғни АО «Назарбаев Мектебі» әр өңірдің өндірістік мәселесіне

қарай мектептерді бағыттайды. Мысалы Маңғыстау өңірінде мұнай өндірілгендіктен аталмыш мектеп жаратылыстану пәндерінен терең білім береді.

Әдебиеттер тізімі:

1) Ш.М.Аманқұлова, Л.А.Бердіғалиева, А.С.Мағзұмова. Қазақстан тарихы. 8 сыныптарға арналған оқулық. 2019. Ыбырай Алтынсариннның халық ағарту саласындағы жаңашылдығы неден байқалды?. URL: https://textbooks.nis.edu.kz/

2) Ибрай Алтынсарин // Ибрай Алтынсарин Портал «История Казахстана» – всё о Казахстане. URL: https://e – history.kz/ru/prominent – figures/show/12626 (дата обращения: 23.01.2023)

3) Ыбырай Алтынсарин. Өмірбаяны. URL: https://ibraj.allib.kz/?page_id=247&lang=kk (дата обращения: 25.01.2023)

4) Ибрай Алтынсарин – просветитель казахского народа // Ибрай Алтынсарин – просветитель казахского народа – Портал «История Казахстана» – всё о Казахстане. URL:https://e – history.kz/ru/news/show/3950 (дата обращения: 25.01.2023)

5) Аян Әден. Спандияр Көбеев ұстаздық жолы. URL: https://e – history.kz/kz/news/show/28497 (дата обращения: 28.01.2023)

6) Ж.Исакаев. Спандияр Көбеев шығармашылығы және өмірі.(2015).
URL: https://massaget.kz/okushyilarga/uy_tapsyirmasyi/26748/ (дата обращения: 29.01.2023)

7) Педагогические идеи И.Алтынсарина в современном образовании. URL: http://collegy.ucoz.ru/publ/11 – 1 – 0 – 25041 (дата обращения: 29.01.2023)

ӘОЖ 37.013

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННІҢ БАЛАЛАР ӘДЕБИЕТІНЕ ҚАЛДЫРҒАН АСЫЛ МҰРАСЫ

Кушмурзина Даметкен Хажмухановна
аға оқытушы, педагогика ғылымдарының магистрі
Ә.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институті
А Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: dametken1201@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Ы.Алтынсариннің қазақ балалар әдебиетіне қосқан үлесі және болашақ ұрпақтың ақыл – ойы мен жеке тұлғаны қалыптастыруда адамгершілік, эстетикалық еңбек дағдылары мен қасиетін тәрбиелеудің негізі қарастырылады.

Түйінді сөздер: *балалар әдебиеті, тәрбие, білім, адамгершілік, еңбек.*

Аннотация

В данной статье рассматривается вклад И.Алтынсарина в казахскую детскую литературу и основы воспитания нравственных, эстетических трудовых навыков в формировании личности будущего поколения.

Ключевые слова: *детская литература, воспитание, образование, нравственность, труд.*

Abstract

This article discusses the contribution of I.Altynsarin to the Kazakh children's literature and the basics of educating moral, aesthetic labor skills in shaping the personality of the future generation.

Key words: *children's literature, upbringing, education, morality, work.*

Қазақ елі Ыбырай Алтынсаринді қазақ педагогикасының негізін салушы, прозаик және ақын деп қана білмей, қазақ балалар әдебиетінің атасы, негізін қалаушы деп те таниды. Ұлы педагог – қазақ балаларын, жалпы қазақ ұрпағын сауатты әрі білімді болуын қалаған ұстаз. Ыбырай бұл жолда сан алуан кедергілер мен қиындықтарды жеңе отырып, үлкен жетістіктерге қол жеткізді, сөйтіп, туған халқының мақтан тұтатын ардақты ұлы педагогына айналды. Қазақ балалар әдебиетінің атасына айналған алғашқы ұстазымыз өз туған халқын ерекше сүйді, оның болашағына зор сеніммен қарады. Сондықтан халық ағарту ісін айрықша шабытпен жүргізді. 1883 жылы Торғай облысының әскери губернаторына жолдаған баяндамасында ол: «Қазақтарға – осы дарынды, ақыл – есі мол халыққа – кешікпей рухани және қоғамдық даму жолына түсетін дұрыс бағыт беру – қалай дегенмен де аса қажет болып отыр», – деп жазды. Бұл жолға жету үшін атамыз көп қиыншылықтар да кездестірді. Ел ішіндегі ескішілдік, парақорлық пен өсек – аяң оның жанын күйзелтті. «Заман осылай болған соң, амалын тауып, мүмкіндігі бар жерде қазақ халқының елдігін бұзып, болашағын бүлдіріп жатқан жауыздыққа қарсы күресе беру керек» – деп санады.

Сонымен Ыбырай өзінің бүкіл саналы өмірін қазақ халқының жаңа буынын тәрбиелеп, олардың озық мәдениетті елдерден үлгі ала отырып, білімді де саналы азамат болып жетілуіне

айтарлықтай үлкен үлес қосты. Ыбырайдың бұл тарихи қызметі кезінде өзінің замандас достары Н.И. Ильминскийдің, А.А.Мазохиннің, Ф.Д.Соколовтың, А.В.Васильевтің, А.Е.Алекторовтың, Ғ.Балғымбаевтың естеліктерінде жылы ілтипатпен аталып жоғары бағаланды. Алайда ұлы ағартушының сан қырлы педагогикалық, ғылыми зерттеулері, сондай – ақ өлеңдері мен прозасы, аудармалары біздің заманымызда ғана терең зерттеліп, өзінің тиісті, әрі байсалды бағасын алды. Ұлы ғалым – педагог Ы.Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясы» және «Таза бұлақ» деген оқу – әдістемелік еңбектері қазақ халқының рухани мәдениетінің даму тарихында аса зор оқиға болып бағаланады. Және болашақ ұрпақтың ақыл – ойы мен жеке тұлғаны қалыптастыруда адамгершілік, эстетикалық еңбек дағдылары мен қасиетін тәрбиелеудің негізі болып есептеледі.

Ыбырай балалар әдебиетіне арнап, жас өспірімдерді тәрбиелеу жолында көп шығармалар жазды. Бұл шығармаларды жазуда алдына үлкен мақсаттар қойды. Ол өз сөзінде: «Мен қазақ балаларын ұқыптылыққа, тазалыққа, отырықшыл тұрмыстың артықшылығына үйретудің өзі қазақ даласына тәрбиелік мәні бар жұмыс деп білемін» – дейді. [1, б. 225–230] Оған мынандай шығармаларды дәлел бола алады. Мысалы: «Бұл кім?», «Әй, достарым!», «Әй, жігіттер!», «Ананың сүюі» өлеңдері, «Әке мен бала», «Асыл шөп», «Бақша ағаштары», «Алтын шекілдеуік», «Қарға мен құрт», «Сауысқан мен қарға», «Әдеп», «Тәкаппарлық», «Байұлы» әңгімелері ұлы жазушының барлық өлеңдері мен әңгімелерінің мазмұнында негізінен өзі айтқан осы идея баяндалады. *Мысалы:* «Бақша ағаштары» әңгімесі, баласының сұрағына жауап берген төренің сөзін алайық: «Бағу – қағуда көп мағына барында шек жоқ, шырағым, сен жас ағашсың саған да күтім керек; мен сенің қате істеріңді түзеп, пайдалы іске үйретсем, сен менің айтқанымды ұғып, орнына келтірсең, жақсы түзік кісі болып өсерсің, бағусыз бетіңмен кетсең, сен де мынау қисық біткен ағаштай қисық өсерсің». Бұл әңгіме арқылы біз оқушыларды үлкенді тыңдау, оларды құрметтеуге тәрбиелей аламыз. Ал, «Асыл шөп» әңгімесінде Злиха мен Бәтиманы мысалға ала отырып оқушыларды сабырлыққа, шыдамдылыққа шақырамыз.

Ыбырайдың балаларға арналған хрестоматиясындағы өзі жазған әр алуан қысқа сюжетті әңгімелерінде өмірдің сан түрлі қырларын ашуды мақсат етеді. Осы биік талаптарға сәйкес жас буынның қабылдау және жас ерекшеліктерін ескере келіп, әрі қысқа, әрі нұсқа көркем әңгімелер жазды. Атап айтатын болсақ, *мысалы*: «Бір уыс мақта», «Аурудан аяған күштірек», «Мейірімді бала», «Полкан деген ит», «Таза бұлақ», «Әділдік», «Жан – жануарлар айтысы», «Бай баласы мен жарлы баласы», «Қыпшақ Сейітқұл». *Мысалы: «*Әдебиеттік оқу» 3–сынып оқулығынан «Таза бұлақ» әңгімесін алсақ: *Бұлақтың қайнап жатқан көзіне жақын қазандай бір тасты қойыпты да, тасқа: «Ей жолаушы, болсаң осы таза бұлақтай бол!»* – деп жазыпты.

– Осы жазуды сен қалай түсінесің?

– «Сен қай жолаушының пікірімен келісер едің?» – деген сұрақтар қою арқылы оқушылардың ойлау, өз пікірін білдіре алу қабілеттерін дамыта аламыз.[2, б. 85–87]

Ұлы жазушының төл туындылары мен аудармалары да жеңіл де қарапайым сипаттарымен дараланады. Бұған сондағы кезектесу сөздерінің (диалог) жиі қолданылуы да көп септігін тигізген. Бұған бастан – аяқ сұрақ – жауап түрінде берілген «Шеше мен бала» атты әңгіме айқын дәлел. Тентек баланың қолындағы құсты құтқару үшін қолындағы барлық ақшасын жұмсаған баланы шешесі ұрыспай, қайта қайырымдылығы үшін оған алғыс айтады. Жазушы осындай кішігірім оқиғаны тартымды етіп берумен қатар, оған лайықты үлкен міндет арта білген. [3, б. 159] Ыбырай Алтынсарин өзінің ой – пікірлерін балаға тартымды етіп жеткізу үшін күрделі салыстыруларға бара бермейді. Қайта қарапайым да көркем баяндауларға зер салып, оның бала санасына қонымды болу жағына ерекше мән береді. Автор тиісті жерде қанатты тіркестер мен мақал – мәтелдерді де ұтымдылықпен пайдаланып отырады. Кейде жазушы өз жанынан үлгі – насихаттық өнегелік жолдар қосып, айтылар ойды ұштап әрлеп отырады. *Мәселен,* «Әке мен бала» әңгімесінде: «Аз жұмысты қиынсынсаң, көптен де құр қаларсың» секілді ғибратты жолдарға үлкен жүк артса, кейде пікірдің қарапайым, түсініктілігіне де ден қояды («Ақырында сол Сәтемір асқан данышпан, айдай әлемге патша болды» – «Сәтемір хан»).

Келешек ұрпақ жас жеткіншектерді тәрбиелеуде ұлы ағартушы ананың рөліне ерекше маңыз беріп, оның аналық махаббатын, бала өсірудегі үздік қызметін тамаша суреттеген. Баланың алғашқы тәрбиесі ананың қолында болатынын айтқан. Өйткені бала ананың бауыр еті, соғып тұрған жүрегі деп бағалаған:

«Бала, бала, бала деп,
Түнде шошып оянған.
Түн ұйқысын төрт бөліп,
Түнде бесік таянған».

Бала тәрбиелеуде бұл ана еңбегін қадірлей білген үздік баға деуге болады. Балаға осындай өлеңдерді оқып берсе, ана қадірінің теңдесі жоқ қымбат та қадірлі екенін сонда ғана сезіне бастар еді. «Ананың көңілі балада, баланың көңілі далада» деген сияқты ана еңбегін қадірмелеу, сыйламау, кейде тыңдамау болмас та еді. [3, б. 72] Ана жүрегі, ананың аялы алақаны қашан да құдіретті екенін

естен қалғысыздай етіп жадында сақтауға міндеттейді. Әдебиет адам тану құралы дейміз ғой, Ыбырай Алтынсарин ана құдыретін, ана образын жас өспірімдерге әдебиет арқылы танытып отыр.

Алтынсариннің «Жаз», «Өзен» деген өлеңдерінде өлкетану, айналадағы табиғат құбылысына құрметпен зер салуға бағытталған тәрбиелік орны бар, баланы әралуан іске баулитын шығарма болып табылады. Табиғаттың осындай мінсіз сұлулығын адам ғана түсіне алады. Шығармашылық шабыттың қайнар көзі де теңдесі жоқ бір сұлулықтан, оның ерекше эстетикалық әсерінен табылмақ. *Мысалы:* Әдебиеттік оқу 3–сынып 2–бөлім оқулығында, «Су – тіршілік көзі» деген тарауда «Өзеннің пайдасы» деген тақырыпта Ы.Алтынсариннің «Өзен» деген өлеңі берілген:

«Таулардан өзен ағар сарқыраған,
Айнадай сәуле беріп жарқыраған.
Жел соқса, ыстық соқса бір қалыпта
Аралап тау мен тасы арқыраған», –

деп, Ыбырай өзенді оның көріністері үшін ғана тектен – тек суреттеп отырған жоқ. Әсемдік сезімі көкірегіне ұялаған, жақсылыққа жаны құмар, эстетикалық талғамы жетілген, әрбір адам табиғатты осылай қызықтайды. Адамның тіршілік тірегіне, шаруашылық экономикасына байланысты ондағы әржақты пайдалы белгілерін көрсетіп отыр. Бұл өлеңді оқыған азамат, әсіресе, жас өспірімдер жаратылыстың осындай байлықтарының көзін тауып, өзінің қажетіне жұмсай білсін, пайдасына асырсын, жайдан – жай ағып жатқан пайдасыз өзен екен ғой деп қарамасын дегенді үйретеді. Сонымен қатар, адамның қандай қажеттерін өтейтінін де саусақпен санағандай етіп, даралап көрсете білген.

Ыбырай шығармашылығының тағы да көтеретін күрделі мәселесі – үздіксіз еңбек үрдісі. «Дүние қалай етсең табылады», «Бай баласы мен жарлы баласы», «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш», «Таза бұлақ» деген әңгімелері еңбектенсең ғана ойлаған мақсатына жетесің деген ойды жан – жақты дәлелдейді.

«Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» әңгімесінде атасы он жасар баласын жетектеп келе жатып, ұшқан құс, жүгірген аңдар тіршілігімен таныстырады, жұмыссыз жүрген бір жан жоқ екенін айтады. Бәрі де тіршілік тірегі – өмір қамын жасауда.

Мысалы: «Сәтемір хан» әңгімесінде жеті жасында жетім қалған Сәтемір деген бала ақсақ шегірткенің үйдің төбесіне шығу үшін қаншама әрекет жасағанын көріп, өзінің жұмыссыз босқа ойнап жүргенін ақылсыз деп табады. Артынша қалаға келіп, біреудің қолында жалшылық ете жүріп оқиды. Ақырында ірі оқымысты болып шыға келеді. Адамның барлық қабілетімен іскерлігі, таланты мен талабы тек еңбек арқылы ғана көрінетінін айтады.

Ыбырай әңгімелерінің қайсысын алсаңыз да оқушысын нақты сендіретін, соған қызықтыратын шынайы көрнекілік бар. Еңбек процесі тақырыбына жазылған Ыбырай әңгімелері бірінен – бірі аса отырып, бірін – бірі қайталамайды, әр қайсысының өзіндік қызықты, тәрбиелік күшті жақтары бар. Мұны оқыған бала әрқашан пайдалы, өнегелі істерге үйренді, өнегесіз істерден жирене түседі. «Бай мен жарлы баласы» әңгімесінде жастайынан шаруаға араласқан, еңбек еткен, жас болса да өмір тәжірибесін көп көрген кедей баласы Үсен көбіне тәжірибеге сүйеніп, ақыл – парасатқа салып, көшкен елдің жаңа қонысын тауып алады. Бұл әңгімеде де екі нәрсені бір – біріне қарама – қарсы қойып, салыстыра суреттеу тәсілі бар. Балалар мен жас өспірімдерді өнер – білімге шақыру, отырықшылық тұрмыстың, жер кәсібімен айналысудың пайдалы жақтарын түсіндіру, оларға еңбек етудің артықшылығын ұғындырумен қатар, Ыбырай шығармашылығының көтеретін тағы бір мәселесі – ұқыптылыққа, мейірімділікке, әдептілікке үйрету. Осы идеяның бәрі де баланы оқыту, үйрету, тәрбиелеу процесі арқылы іске асатынын ұлы педагог дұрыс түсінген, дұрыс шешкен. [4, б. 47]

Қорыта келе, ұлы жазушымыздың балаларға арналған шығармаларында қандай тақырыпта жазса да алдымен нені мақсат етіп көрсетуге болар еді деген мәселеге тоқтайды. Жазған әңгімесін өмірде кездесетін, баланың өзі назар аударатындай заттармен, іс – әрекеттермен байланыстырып отырады. Себебі, мектеп жасына дейінгі бүлдіршіндердің зейіні тұрақты болмағандықтан, бүлдіршіндерді қызықтырып, назарын аударту педагогтің ең басты міндеттерінің бірі екенін білген қазақ елінің дарынды перзенті әңгімелерінің бәрі де бүлдіршіндердің жас ерекшеліктеріне орай тілі жеңіл, мазмұнды, тартымды, олардың жан дүниесіне әсер етерліктей етіп берілгендігін атап көрсеткен. Осы әңгімелерді мұғалімдер мен ата – аналар балаларды ұқыптылық пен сабырлылыққа, шыдамдылыққа, төзімділікке тәрбиелеу мақсатында оқу үрдісінде, сынып сағаттарында, таңдаулы сабақтарда пайдалануға болады. Ұлы ағартушымыз артына қалдырған асыл мұрасы сан мыңдаған ғасырлар өтсе де, өз маңызын жойған емес. Жас өспірімдерді өскелең мәдениетке жетелейтіндей өмір оқулығы, отаны үшін алысқан күрес құралы болуы тиіс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Байтұрсынов А. Тіл тағылымы Алматы, «Ана тілі», 1992 ж., 448 б.
2. Қабатай Б.Т. Әдебиеттік оқу. 2–бөлім. Алматы: Оқулық, 2017. 144 б.
3. Ыбырай Алтынсарин. Таңдамалы шығармалар. Алматы «Ғылым», 1994. 289 б.
4. Қазақ балалар әдебиетінің хрестоматиясы. 2–кітап. Павлодар: Арман, 2004 ж.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУМЕН ҮНДЕСТІГІ

Маканаева Асель Султановна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Кайкина Алтынай Конысбековна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Жақсылық Надира Досжанқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы
«Әулиекөл ауданы білім бөлімінің
Диев жалпы білім беретін мектебі» КММ
Диев ауылы, Қазақстан
E – mail: makanaeva83@mail.ru

Аңдатпа

Ыбырай Алтынсарин – нағыз халықшыл жазушы, өмір шындығын озық идея тұрғысынан таныта білген кемеңгер суреткер, аса қажырлы қоғам қайраткері, заманының ең маңызды мәселесін көтеріп, жыр төккен азамат ақын, жаңашыл жазушы, сол жаңаның тынымсыз жаршысы. Ыбырай Алтынсарин қазақтың ағартушылық тарихында және ұлттық мектебінің қалыптасуында терең із қалдырды. Өз бойындағы қуатын халық мақсаты үшін аямай жұмсаған адал жанды азамат. Берілген мақалада Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің ағартушылық идеяларының қазіргі білім берумен үндестігі қарастырылады.

Түйінді сөздер: *мектеп, білім беру, оқулық, Ы.Алтынсарин, әдеби мұра, ағартушы,білім.*

Аннотация

Ибрай Алтынсарин – подлинный народный писатель, гениальный художник, выдающийся общественный деятель, поэт, писатель – новатор, неутомимый предвестник новоговремени, поднимающий самые важные вопросы своего времени. Ибрай Алтынсарин оставил глубокий след в истории казахского просвещения и становления Национальной школы. Честный человек, который не жалеет своей энергии ради целей народа. В данной статье рассматривается совместимость просветительских идей Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кобеева с современным образованием.

Ключевые слова: *школа, образование, учебник, Ы.Алтынсарин, литературное наследие, просветитель, знание.*

Abstract

Ibrai Altynsarin is a genuine people's writer, a brilliant artist, an outstanding public figure, a poet, an innovator writer, an indefatigable harbinger of the new age, raising the most important issues of his time.Ibrai Altynsarin left a deep mark in the history of the Kazakh enlightenment and the formation of the NationaSchool. An honest man who does not spare his energy for the sake of the people's goals. This article discusses the compatibility of educational ideas of Ybyray Altynsarin and Spandiyar Kobeev with modern education.

Key words: *enlightener, literary works, literary heritage, patriotism, knowledge.*

Қазіргі әлем өте тез өзгеруде. Технология біздің өмірімізге мықтап еніп, жыл сайын жаңа деңгейге көтерілуде. Әлеммен бірге адамдар да өзгереді. Адамдармен бірге қазіргі білім де өзгеруі керек. Білім қазір жаңа тәсілдермен, цифрлық ресурстармен, үлкен білім ағынымен өзгеруде. Қазіргі кезеңде біздің қоғам жаңа формациядағы мұғалімдерге өте мұқтаж. Бірақ қай заман болмасын мұғалім мәңгілікке мұғалім болып қала береді. Халқымыздың педагогикалық мұрасы туралы, оның ішінде қазақ халқының ұлы ағартушысы және педагогы Ы.Алтынсариннің және ізбасары С.Көбеевтің мұралары туралы ұмытпауымыз керек. Бүгінгі мақаламда мен педагог және ағартушы Ыбырай Алтынсарин менСпандияр Көбеевті еске алғым келеді. Естеріңізге сала кетейін, ол 1878 жылы Қостанай уезінің Обаған болысының №3 ауылында кедей отбасында дүниеге келген. Балалық шағында ол Бурабай уезінің Алакөл (қазіргі Ақсуат) көліндегі Обаған болысының екі сыныпты орыс – қазақ мектебінің алғашқы оқушысы болу бақытына ие болды. Бұл қазіргі Қостанай облысының аумағында Ыбырай Алтынсариннің өзі ашқан 20 – дан астам мектептің бірі. Ұлы мұғалім бірден ізденімпаз жасөспірімге назар аударды. Кейіннен Ыбырай Алтынсарин Көбеевті өзінің ең үздік оқушыларының бірі деп атайды. Оның кеңесі бойынша Спандияр Қостанай орыс – қазақ училищесінің жанындағы педагогикалық сыныпқа түсті. Ол аяқталғаннан кейін Спандияр Көбеевтің ондаған жылдарға созылған ағартушылық қызметі басталды.Ол өзі оқыған Ақсуат мектебінде мұғалім болып бастады. 1901 жылы Көбеев Торгыз уезінің Торғай болысының Кишіқум ауылында жұмыс істей бастады. Содан бері Көбеевтің бүкіл өмірі қазақ балаларын оқыту мен тәрбиелеумен байланысты болады. Оның бастамасымен Тубек, Қарқын, Шолақсай, Бурабай, Уәли – сай мектептері ашылды. 1931 жылы ол Ақсуат бастауыш мектебін жеті жылдық, ал 1944 жылы орта мектепті қайта құру туралы өтініш білдірді. Ол тұрақты директор болған

осы мектептегі тәжірибені Спандияр Көбеев 1951 жылы жарық көрген "Орындалған арман" кітабында сипаттаған.

Ұлы ұстаздың Спандияр Көбеевке әсері күшті болғаны соншалық, педагогикалық қызметте ол Ыбырай Алтынсариннің идеяларын ұстанды. Мен Спандияр Көбеевтің оқу – тәрбие жұмысының негізгі қағидаттарына тоқталғым келеді, олардың көпшілігі әлі де өзекті. Көбеев мұғалім мен оқушымен тікелей байланыс орнату қажеттілігін қорғады. Осы «байланыс» арқылы ол қазіргі педагогика ғылымында мұғалім мен оқушының өзара әрекеттесуі деп аталатын нәрсені түсінді. Тығыз байланыс үшін ол қарапайым әдістемелік әдістерді қолдануға кеңес берді және жаңа материалды түсіндіруді ең қолжетімді тілде жүргізуге кеңес берді. Ол тек осындай өзара әрекеттесу арқылы мұғалім оқушының білімін, оның дамуын толық бағалай алады деп сенді. Бүгін біздің еліміздегі білім беру жүйесін дүр сілкіндіретін модернизацияның арқасында біз мұғалім мен оқушы арасында көбірек кедергілер пайда болатынына келдік.

Спандияр Көбеев мұғалімнің оқушымен жеке жұмысының жақтаушысы болды. Осыған байланысты ол оқушылардың білімді әр түрлі жолмен игеретінін байқайды, сондықтан мұғалім әрқайсысына көзқарас таңдауға міндетті. Ескі мектепте жеке көзқарас принципі өте белсенді енгізілді. Қазір, менің ойымша, бұл қағида әлеуметтік – элиталық сипатта. Дарынды мектеп оқушыларына көбірек көңіл бөлінеді. Олар үшін арнайы білім беру ұйымдары құрылады: «Дарын», Назарбаев Зияткерлік мектептері. Сонымен қатар, Көбеев оқытуды даралау туралы айта отырып, бұқаралық мектептің жұмысын атап өтті. Спандияр Көбеев педагогикалық үдеріс ел азаматын қалыптастыруға тиіс екеніне сенімді болды. Ол өз мектебінде қазақстандық патриотизмді қалыптастыруға бағытталған тәрбие жұмысының жүйесін құрды. Оның оқу орнына келгендер ерекше атмосфераны, азаматтық рухты атап өтті. Сөзсіз әрбір оқушы қоғамға пайда әкелуге ынталы болды. Сонымен қатар, Көбеев мамандық алуға көп көңіл бөлді. Мектеп түлектері жүргізуші, тракторшы, аспаз, бухгалтер мамандықтарын иеленді. Қазіргі мектеп те түлектерге еңбек нарығында өздерін сенімді сезіну үшін кейбір мамандықтардың қарапайым негіздерін беруі керек. Көбеевтің тұлғасы соншалықты күшті болды, ол XIX ғасырда айтқан идеялары әлі де өзекті. Бірақ Спандияр Көбеевтің көптеген өсиеттері осы уақытқа дейін орындалмағанын мойындауымыз керек. Отандық білім беруді жаңғырта отырып, біз бұл баға жетпес мұра туралы ұмытпауымыз керек.

Мұғалімі сияқты Көбеев педагогикалық қызметті әдеби еңбекпен ұштастырды. Спандияр Көбеев Иван Крыловтың ертегілерін аударудан бастады. Бұл аудармалар басқа ақындардың аудармаларымен және «Отан» түпнұсқа өлеңімен бірге 1910 жылы қазанда шыққан жазушының алғашқы кітабын құрады. Екі жылдан кейін Көбеев К.Д.Ушинскийдің «Туған сөз» оқулығына еліктеп, қазақ мектептерінде оқуға арналған «Үлгілі бала» хрестоматиясын шығарады. Кітапқа Л.Н.Толстой, К.Д.Ушинский ертегілерінің, балалар әңгімелерінің аудармалары кірді.

Ыбырай Алтынсарин Қазақстан тарихына көрнекті ағартушы, педагог, қоғам қайраткері ретінде енді. Бүгін республикадағы білім беру реформасы туралы айта отырып, оның педагогикалық мұрасын еске түсірмеуге болмайды. Алтынсариннің ағартушылық идеялары қазақ халқының экономикалық және мәдени артта қалушылығын бұзуға бағытталған. Ол қазақ халқын өркениетті халықтар қатарынан көруге құмар болды. Ол білім беруді мақсат ретінде емес, құрал ретінде, әлеуметтік ортаны өзгерту үшін белсенді күресу үшін жастарды игеруі керек қару ретінде қарастырды. Алтынсарин бүкіл өмірін туған халқының ағартуына арнады. «Қазақ халқының өзі білім алу үшін құнарлы жер болып табылады», – деп жазды ол. Олар ағартушылықты прогрестің ажырамас бөлігі ретінде қарастырды, онсыз бүкіл ұлттың дамуы мүмкін болмады.

Ыбырай Алтынсарин мектепте берілетін білім мен дағдыларды ресми білім тұрғысынан емес, олардың нақты пайдасын, өмірінің өтпелі кезеңіндегі халық үшін пайдасын ескере отырып бағалады. Ол мектептің адамгершілік – тәрбиелік рөліне үлкен мән берді. Бастапқы тәрбие балада «шенеунік емес, ақын емес, қолөнерші емес, адам» ретінде көрінуі керек. Алтынсарин мектептің негізгі мақсатын оқушылардың бойында жоғары адамгершілікті қалыптастыруда, олардың бастауыш ғылыми білімді игеруінде, жаратылыстану – ғылыми дүниетанымды дамытуда көрді. Алтынсарина озық мәдениеттің жаршысы бола отырып, жастардың ғылымға деген қызығушылығын, еңбекке деген сүйіспеншілігін қалыптастыруға ерекше назар аударды, оны халыққа қызмет етуге шақырды, ондағы адамгершілік сезімін дамытты және бұл қасиеттер адамға ерте жастан сіңірілуі керек екенін түсінді, сондықтан ол өзінің барлық күш – жігерін, білімін, энергиясын жас ұрпақты тәрбиелеуге берді. Алтынсариннің оқулық материалдарындағы еңбек тәрбиесі мәселелері орталық орындардың бірін алады – бұл еңбектің психологиялық және тәрбиелік тұрғыдан принципті маңыздылығын атап өтті. Тәрбие адамның ақыл – ойын дамытып, оған белгілі көлемдегі ақпарат беріп қана қоймай, ондағы байыпты еңбекке деген құштарлықты оятуы керек, онсыз оның өмірі лайықты да, бақытты да бола алмайды», – деді Алтынсарин, еңбекке деген сүйіспеншілік адамның бойындағы адамгершілікті нығайтады. Еңбектің мәні, Алтынсаринді түсінудегі еңбектің мәні адамның жеке әл – ауқатын қамтамасыз ететіндігінде немесе оған қанағат пен ішкі тыныштық әкелетіндігінде ғана емес. Оның басты талпынысы – қазақтардың балаларын өз халқына пайдалы болатындай етіп оқыту және егіншілік пен өнеркәсіптің жетістіктеріне баулу [1, б. 112].

Ыбырай Алтынсарин бүкіл өмірін демократиялық зиялы қауымның алғашқы кадрларын дайындауға арнады. Төрт екі сыныпты училище, жеті болыстық мектеп, Орскіде мұғалімдер мектебі, Торғайда қолөнер училищесі, Ырғызда қыздар мектебі ашылды. Алтынсарин құрған қазақ мектептері бұқара арасында озық демократиялық мәдениетті таратудың алғашқы бекінісі болды. Ол тәрбиелеген алғашқы халық ұстаздары – қазақтар оның жолсерігі болды, Ыбырай Алтынсарин бастаған прогрессивті істің ізбасарлары болды. Педагогикалық жұмыста, Алтынсариннің пікірінше, мұның бәрі мұғалімнің оқытудың ең жақсы тәсілдерін таба білуі және балалармен дұрыс қарым – қатынаста болуы туралы. Қазақ мектебіне қатысты дидактикалық міндеттерді қоюда және шешуде Алтынсарин мектепте тәртіп пен ұйымшылдықты, оқу процесінде берік режимді және оқушылар арасында тәртіпті орнатуға ұмтыла отырып, алға үлкен қадам жасады. Ы.Алтынсариннің мұғалімнің міндеттері туралы нұсқауы – оларды қалай оқыту керек, оқушыларға қатысты – оларды қалай үйрену керек – оның заманауи әдістеме ережелерінде терең және жан – жақты хабардар екендігін көрсетеді. Ауызша сөйлесудің әртүрлі әдістері туралы түсініктеме беру. Ақыл – ой және жазу жаттығулары, ол балалардың кез – келген еңбегі мағынасыз істерге жұмсалмай , мағынасы мен жүйесі болуы үшін жазды.

Ы.Алтынсарин балаларды оқытудың оқу әдістері мен тәсілдерін мұғалімдерге олардың кең тәрбиелік мәнін түсіндірді:

а) оқыту әдістері – бұл балалардың мектепке, сабақтарға, одан әрі ғылымға, өзін – өзі тәрбиелеуге деген қызығушылығы оянатын жол.

б) сабақтарда балалардың ақыл – ой белсенділігінің жаттығулары қажет, мысалы, әңгіме, түсіндірме оқу әдісі бұл көрнекілік пен өмір фактілерін тартуға көмектеседі: тақырып пен құбылыстарды сипаттау, олардың қасиеттерін салыстыру, белгілі бір қорытынды жасау. Осылайша, балаларда дұрыс ойлау қабілеттері қалыптасуы мүмкін.

Ы.Алтынсарин қолөнер және ауыл шаруашылығы училищелерін ашуға көп күш жұмсап, Қазақстанның экономикалық дамуына қажетті мамандарды жергілікті халықтың ортасынан даярлауға айрықша мән берді. Қазақстанда қыздар білімінің басталуы да Алтынсариннің есімімен байланысты. Ол осы мектептерде жергілікті халықтың қажеттіліктеріне сәйкес дайындалған, көшпелі өмірден отырықшы күйге өткен оқыту мен қолөнерді енгізді. Теориялық пәндерден басқа, ұлдар ағаш ұстасы және басқа да қолөнер бұйымдарын, ал қазақ шәкірттері – тігу, кесу, жүннен және жылқы жалынантаспалар мен белдіктер дайындауды үйренді.

Оның қаламынан шыққан мақалалардың көпшілігі өзекті шындықты моральдық – педагогикалық бағалау болып табылады. Атап айтқанда, «Қырғыз болыстық мектептері туралы жазбаларда» Алтынсарин орыс тілін үйрену қажеттігі туралы жазды, ол қазақ халқының арасында көрші халықтардың тілін және олардың сауаттылығын үйренуге деген ұмтылыс, басқалармен қатар көрінетіні туралы айтты. Біріншіден, олардың жағдайы қазір экономикалық және саяси тұрғыдан алғанда, олар әр қадам сайын білімге, мысалы, орыс тілі мен сауаттылыққа мұқтаж болады, екіншіден, бұл адамдар табиғи түрде өте ізденімпаз және қабылдаушы. (Ол зорлық – зомбылықпен орыстандыруға қарсы болды. Орыс тілін меңгеру саналы және біртіндеп жүруі керек) [2, б. 67].

Педагогиканың тәрбиелік мұраттары және Алтынсариннің мектеп жүйесі ғылым мен жалпы білім беруді жоғары бағалауға, балаға деген сүйіспеншілікке және оның жеке басын құрметтеуге негізделген. Өз халқының пайдасына қызмет ете алатын жастарды дайындау мақсатында еңбек етті. Алтынсарин мектептің негізгі міндеті – оқушыларға нақты білім беру деп санады және оқушылардың бұл білімді көрнекі түрде игеруіне қол жеткізді.

Ы.Алтынсарин қазақ мектептерін ұйымдастыру жөніндегі өз қызметінің негізіне мынадай мақсаттар мен міндеттерді қойды. Діндердің ықпалынан тыс мектеп жаңа азаматтарды, Жаңа Өмір үшін күресушілерді дайындауы керек. Бұл халық үшін мәдениетті, ғылымды игерудің алфавитіне айналуы керек. Мектеп өзінің құрылымы бойынша сөздің кең мағынасында жаңа мәдени өмірдің үлгісі болуы керек – жаңа әдеттер, тәртіп, тәртіп, қазақ халқының ортасында гигиена, санитария, қолөнер мен өнерді бастады. Мектепте тәжірибелі көкөніс бақшасы мен гүл бақшасы болуы керек. Мектеп айналадағы халық арасында мәдениеттің шынайы ошағына айналуы, қазақ халқының сауатты бөлігі ғылыми – танымал кітаптарды оқи алатындай жақсы кітапханаға ие болуы тиіс. Мектептегі мұғалім – істің сәттілігін шешеді, бәрі оған, педагогикалық жұмысқа дайындалуына, өз ісіне деген сүйіспеншілігіне байланысты [3, б. 89].

Қазіргі уақытта Қазақстанды әлемдік қоғамдастық нарықтық экономикасы бар мемлекет ретінде таныды. Тәуелсіздік алудың қысқа тарихи кезеңінде Қазақстан жаңа прогрессивті технологияларды пайдалана отырып, әлемдік өркениетке ықпалдаса отырып, экономикада серпіліс жасады. Елдің әлеуметтік – экономикалық даму перспективалары айқындалды. Бұл тұрғыда қазіргі заманғы білім беру жүйесінің, адами капиталдың қоғам өмірінің жаңа деңгейінің негізін құрайтын және елдің экономикалық күші мен ұлттық қауіпсіздігінің маңызды факторлары, базасы болып табылатын әлеуметтік даму деңгейінің критерийлері ретіндегі рөлі мен маңызы артып келеді. Өз кезегінде, қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер білімге әсер етеді, одан ұтқырлықты және жаңа тарихи кезеңнің шындығына жауап беруді талап етеді және тұтастай алғанда экономиканың даму

қажеттіліктеріне сәйкес келуі керек. Жоғарыда айтылғандай, Алтынсарин өз уақытында осындай мәселелерді шешті.

Қазақстандық қоғамның қазіргі геосаяси, экономикалық және әлеуметтік жағдайы, әлемдік білім беру кеңістігіне ықпалдасу Қазақстан Республикасының орта білім беру жүйесін жаңғыртуды талап етеді. Процесс ретінде білім беру әлеуметтену процесінде жалпыадамзаттық және ұлттық – этникалық құндылықтардыөзімен, басқа адамдармен (отбасымен, ұжыммен), қоғаммен, табиғатпен, дінмен, мәдениетпен адамның өзара әрекеттесу жүйесі ретінде қарастырады. Алтынсариннің қызметінде бұл мәселенің шешімі өз көрінісін табады. Нәтижесінде білім бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейіндегі түлектің нақты моделінде көрініс табуы керек [4, б. 154].

Құндылықтар білім беру мазмұнында оның мақсаттары арқылы көрінеді:

– адамзаттың ортақ үйі ретінде табиғатқа құндылық қатынасын қалыптастыру;

– жер бетіндегі өмір мен жоғары құндылық субъектісі ретінде адам туралы идеяларды қалыптастыру;

– адам өмірінің әлеуметтік құрылымына (Отанына, мемлекетіне, отбасына, Отан тарихына және қазіргі уақытқа)құндылық қатынасын қалыптастыру;

– гигиена, құқық, эстетика, экономика және экология саласындағы мәдени өмір нормаларына құндылық қатынасын қалыптастыру;

– еңбек қызметінің, кәсіптің, әлеуметтік қарым – қатынастың әртүрлі түрлеріне құндылық қатынасын қалыптастыру;

– өмірлік ұстанымды қалыптастыру, өмір жолын жеке таңдау, өзін – өзі жүзеге асыру және өзін – өзі тану қабілетін дамыту.

Қазақстан мектебінің түлегі мәдениет субъектісі ретінде сипатталады:

– өз халқының тілін, тарихын, мәдениетін білу;

– өнерге, мәдениетке, әдебиетке, ғылыми жетістіктерге, бостандық, еңбек, ақиқат нәтижелеріне құндылық қатынасы;

– заманауи техникамен және коммуникация құралдарымен жұмыс істей білу;

– айналасындағы адамдардың сезімдері мен сезімдерін түсіну;

– жақсылық пен сұлулықты құру;

– ана, Мемлекеттік және шет тілдерінде сөйлесе білу. (Ы.Алтынсарин мұны өз шәкірттерінде тәрбиелеуге ұмтылды).

Орта білім берудің мақсаттары мектеп түлегінің өмірлік рөлдер түрінде ұсынылған негізгі құзыреттерін анықтайды:

– мейірімді адам;

– қамқор отбасы мүшесі;

– шығармашылық даралық;

– жауапты азамат;

– дені сау және жетілген тұлға.

Әлеуметтік өзгерістер, қоғам өмірінің әлеуметтік – экономикалық және саяси жақтарының жаһандануы мектепті әлеуметтік институт ретінде жас ұрпаққа сапалы жалпы білім алуға мүмкіндік беру мақсатында жалпы орта білім беру мазмұнын жаңартуды талап етеді.

Орта білім беру мазмұнын жаңартудың негізгі бағыттары:

– жеке тұлғаның да, жалпы қоғамның да дамуына ықпал ететін құндылықтарды дамыту;

– білім беру мазмұнын оқушыларды танымның ғылыми әдістеріне және дербес зерттеулерге мақсатты және жүйелі түрде тартуға, танымдық мотивацияны қалыптастыратын және ақпараттық технологиялардың дидактикалық мүмкіндіктерін ескеретін оқу жағдайларын кеңінен қолдануға бағдарлау;

– болашаққа деген көзқарастарды қалыптастыру, қоғам мүшесі және халықаралық ынтымақтастық субъектісі ретінде адамға қажет моральдық негіздерді нығайту;

– білім беру мазмұнын ұлттық мәдениетті құрметтеуге және басқа мәдени бастауларға қатысты ашықтыққа тәрбиелеуге бағыттау [5, б. 78].

Қазақстанның болашағы негізінен мұғалімнің әлеуметтік – экономикалық және рухани – адамгершілік құндылықтар жүйесінде қандай орын алатынына байланысты. ЖОО–да сапалы кәсіптік білім беріп қана қоймай, осы мамандықтың беделін нығайту мақсатында педагог кадрлар үшін әлеуметтік кепілдіктерді де қамтамасыз ету қажет. (Мұғалім рөлінің маңыздылығын Ы.Алтынсарин жоғары бағалады).

Қорытындылай келе, Спандияр Көбеев пен Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық қызметінде де, Қазақстан Республикасының 12 жылдық орта білім беру тұжырымдамасында да басты мақсат шетелдік мамандардың тәжірибесін пайдалана отырып, қазақстандық білім беруді сұранысқа ие нәтижеге бағдарланатындай етіп ұйымдастыруға болатындығын көрсету екенін атап өткен жөн.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин. Үш томдық шығармалар жинағы. Алматы Баспасы. 1976 ж.

2. Ы.Алтынсарин. Таңдалған шығармалар . Алматы. 1968 ж.
3. Ы.Алтынсарин. Педагогикалық идеялар және ағартушылық қызмет. Алматы. 1968 ж.
4. Қ.Жұмағұлов. «И. Алтынсарин» Ташкент. 1975 ж.
5. Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту тұжырымдамасы

ӘОЖ 373.1

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КУБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Маматқадыр Гүлнара Мирзакаримқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Гаенко Лилия Владимировна
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Белянцова Оксана Юрьевна
орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің №22
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: Gulnaraa98@inbox.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Бүгінгі білім беру саласында заманауи бағыттағы педагогикалық мәселелер жалпы қоғам үшін маңыздылығын арттыра отырып, мұғалімді педагогикалық тұрғыда жан – жақты дамыту. Мұғалімнің дамуы – келесі ұрпақтың дамуы екенін түсіндіру болып табылады. Мақсаты, педагогикалық білім беруді үйрету, педагогикалық қызметтерді дұрыс орындауға шақыру болып саналады.

Түйінді сөздер: *оқыту мен тәрбиелеу, сапалы білім, тіл табысу, ағартушылық, үйрену.*

Аннотация

Актуальность и цель: Всестороннее педагогическое развитие учителя повышая его значимость для общества в целом в современной сфере образования. Это объеснение того, что развитие учителя – это развитие следующего поколения. Цель, обучение педагогическому образованию, является призывом к правильному выполнению педагогической деятельности.

Ключевые слова: *обучение и воспитание, качественное образование, коммуникабельность, просвещение, обучение.*

Abstract

Relevance: Modern pedagogical problems in the direction of the modern sphere of education, increasing their significance for society as a whole, the comprehensive development of a teacher in a pedagogical sense. Explain that teacher development is the development of the next generation. The goal is to teach pedagogical education, to call for the correct performance of pedagogical activities.

Key words: *teaching and upbringing, quality education, communication, enlightenment, learning.*

Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат.
Ол – мектептің жүрегі.
Ы.Алтынсарин

Ыбырай Алтынсарин – қазақтың аса көрнекті ағартушысы, өз заманының ақыл – ойшылы, тарих беттерінде аты алтын әріптермен жазылған, өз жұртының жүрегінің төрінен ойып тұрып орын алған, елім деп еңіреген ердің ері, тарихи тұлғасы. Біз оның бейнесінен тек қазақ халқының мәдени – экономикалық дамуын, қазақтың ұлт болып бірігуін көксеген ұлт жанашырын көреміз. Әр бір жасаған іс – әрекетінен халыққа деген ыстық ықыласын, махаббатын, бойына сыймай тұрған қайратынан ұлт болмысын, халқым деп сол жолда сарп еткен күш – жігерін көруімізге болады.

Алтынсарин халық ағарту жүйесін барынша кеңейтуге ниет етеді, осы мақсатпен әрбір болыста бастауыш мектеп ашу жөнінде арнайы хат дайындайды. Онымен қоса бұл мектептер қазақтардың тұрмысына бейімделген яғни көшпелі болу керек деп есептейді: жазда қазақ ауылдарымен бірге жайлауға шықса, қыстығүні қыстауда болады [1, б. 15].

Бұрын, білетініміздей мектеп ашу деген қазіргідей оңай болған жоқ. Әрбір іс Ресей мемлекетінің қолдауымен, рұқсатымен ғана жүзеге асып отырылғаны баршамызға мәлім. Ештеңеге қарамастан, қайтпас қайсарлығының арқасында білім негізінің ірге тасы қаланатын бастауыш мектептерін аша білді. Мектептердің ашылуынан – ақ істің соңын ойлап, көшпелі мектептер ашты. Ол

тек қана бұл істермен шектеліп қана қоймады. Оны біз келесі атқарған жұмыстарынан көруімізге болады.

Балаларды оқыту мен тәрбиелеу үлгі – өнегелерінің негіздерін жасап, методикалық және оқыту құралдарын құрастырады, жыл сайын мектептерді аралап инспекторлық бақылауды жүйелі түрде жүргізіп отырады [1, б. 17]. Осы орайда «Тәрбиесіз берген білім – адамзаттың қас жауы» деп айтқан өз дәуірінің данасы Әл – Фараби атамыздың сөзі есіме түсіп отыр. Методикалық және оқыту құралдарын құрастыру арқылы, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырса, мектептерді аралап инспекторлық бақылау жасау арқылы, баршамызға мәлім тиянақтылықты, белгілі бір нәтижеге жетуді көксегені, бір орында тұрып қалмай, үнемі ілгері жылжуды мақсат еткені анық байқалады.

Алтынсарин атамыз алғаш мектептер ашып қана қоймай, ақ қағаз бен қара сияны ермек етіп өз қаламынан ертеңгі болашағымызды ойлап, мұғалімдер мен оқушылар үшін еңбектер жазып, балалар әдебиетінің негізін салған.

«Қазақ хрестоматиясы» К.Д.Ушинскийдің «Балалар әлемі» және басқа да орыс классикалық педагогикасының үлгісінде жасалды. Ол мынадай бөлімдерден тұрады:

1. Тақпақтар, балаларға арналған әңгіме, ертегілер, оқушылардың туысқандарына хат жазу үлгілері.
2. Үлкендерге арналған әңгімелер.
3. Ауыз әдебиетінің үлгілері.
4. Мақал – мәтелдер [1, б. 19].

Қай – қайсын алып қарасаңда, қазіргі күнде ешбірі өз маңызын жойған емес. Әрбір тақпағының астында астарлы сыр болса, әңгімелері оқыған адамға ерекше ой салып, жақсылыққа жетелейді, ал ертегілері қиял – ғажайыпқа толы болып, бір оқығаннан – ақ адамның жүрегін жаулап алып, әр жазған мақал – мәтелдерінен ұлттық болмысымыздың иісі аңқып, мейірімділіктің, ізгілік пен жақсылықтың балы тамып тұрады, шіркін – ай!

Алтынсарин мұғалімдерге әкелік қамқорлық жасап, оларға әр уақытта, тіпті жеке мәселесінде де кеңес беріп отыратын, сөйте тұра балаларды оқыту мен тәрбиелеу жұмысында аса қатаң талап қоя білетін [1, б. 21]. Осы орайда, оның жүрегінің жұмсақтығын анық аңғарамыз. Жақсының жақсылығын айт нұры тассын демекші, біздің мектебіміздің директоры Мейрамкүл Балғабайқызы бәрімізге анамыздай жанашыр. Себебі, мектебімізде әрбір сынып жетекшілері ата – аналармен тығыз байланыс орнатқан. Кез келген жағдайда оқушыларға көмек керек болса, әлеуметтік педагогтардан бастап, психологтар, сынып жетекшілері тіпті керек болса пән мұғалімдері қолдан келгендерін аямайды. Биылдың өзінде ұлттық болмысымызды оқушылар, жастар арасында насихаттау үшін, әрбір оқушы өз елінің патриоты атанып, ата – бабаларымыздан үлгі – өнеге алуы үшін мектебімізде Ахмет Байтұрсынұлының құрметіне жеке кабинет ашылды. Тағы да Қостанайды танытып жүрген жерлесіміз жазушы, ақын Серікбай Оспанұлымен кездесу болып өтті. Ал, «Қайырымдылық жаса» сияқты акция арқылы оқушыларды мейірімді болуға баулысақ, нұр үстіне нұр емес пе?! Бұл істердің барлығы да Ыбырай мен Ахмет салып өткен іздердің жалғасы деп білемін. XXI ғасырда пайда болған мәселелер, міне осылайша қазіргі күнде ақырындап өз шешімдерін табуда. Мұғалімнің де басты қасиеттері осы емес пе?! Барлық оқушыға өз баласындай қарап, қамқорлық танытып, мейіріміне баулап, қазақилығымызды сусындата білсек, біздің ұрпақтан саналы ұрпақ шықпақ.

Қазіргі кезде алдыңда отырған әрбір оқушыға сапалы білім беру, олардың жеке қабілетін аша білу, әркезде де сабырлылық танытып, бар білгенін оқушыға үйретіп қана қоймай, олардың пәнге деген қызығушылығын оятып, білім нәрімен сусындату әр бір педагогтың міндеті деп білемін. Сонда ғана өсіріп отырған ағашымыз, өз жемісін бермек. Оқушының түсінбегенін оқушыдан емес, сол оқушыға жеткізе алмаған мұғалім өзінен көруі керек. Бұл пікірді Алтынсарин атамызда қолдаған.

Ы.Алтинсарин мұғалімдерге кіммен істес болып отырғанын ұмытпау керегін есіне салып отыратын. Сен балалармен жұмыс істеп отырсың, егерде оқушы бірдемені түсінбесе олардың өзіне сілтемей, түсіндіре алмағаныңды өзіңнен көруік керек. Балалармен ашуланбай, кейімей жылы сөйлеу керек, әрбір пәнді шын көңілден жаттанды тіркестер мен қажетсіз терминдерсіз қарапайым тілмен шыдамдылықпен түсіндір, өйткені оқудың көрнекілігі оқытудың қарапайым әдісі мен мұғалімнің түсіндіре білуіне байланысты [1, б. 21] деп айтқан. Егер оқушы мұғалімнің айтқанын түсінбесе, тағы бір рет сөздерді түсінікті етіп алып, тағы бір рет түсіндіріп көруі керек. Онда да нәтиже болмаса, өз қатарластарынан жақсы түсінген оқушыдан, түсінбеген оқушыға жұптағы сұхбат арқылы түсіндіріп беруін айту керек. Себебі, оқушы сенің тіліңді түсінбегенімен, өз қатарластарының айтқанын тез ұғып, бірден қағып алады деп ойлаймын.

Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыста барлық іс мұғалімнің оқытудың ең жақсы тәсілдерін табуында, балалармен дұрыс сөйлесе білуінде. Үлгілі жолға қойылған, дұрыс тәртібі бар жаңа тұрпаттағы мектеп – оқушыларды қызықтырып, оларды мәдениетке, еңбекке және ой жұмысына үйретуге тиіс [1, б. 327].

Мұғалімнің басты міндеттері тек сапалы білім беру мен балалармен тіл табыса алумен шектеліп қана қоймайды. Осыған қоса мұғалім баланың үйдегі, өмірдегі ұстазы болған, ата – анасымен де жақсы қарым – қатынаста бола білуі керек. Ол пікірді біз Ы.Алтынсарин атамыздың шәкірті

болған, соның жүрген дара жолымен жүрген жазушы – педагог С.Көбеевтің де қолдағанын көреміз. Ол педагогикалық білім мен тәрбиеден үзіндісінде, баланың отбасындағы тәрбиесіне, мектептегі тәрбие мен білім беруге, оқушының білімге деген құштарлығын арттырып, пәнге деген қызығушылығын оятуды жеке – жеке айтып өтеді. Баланың отбасындағы тәрбиесі туралы, баланы тәрбиелеу ең қиын процестердің бірі дейді. Ата – ана үйде балаларына қамқорлық танытып, олардың қойған сұрақтарына қызығушылық танытып жауап берсе, өз махаббаттарына баланы бөлей алса сонда ғана ол бала толыққанды дамымақ. Мектепте мұғалім оқушының жеке қабілеттерін ескеріп, өз мамандығын сүйе білсе, өз – өзін әрқашан дамытып, ізденуден, үйретуден жалықпаса, сонда ғана бала алға қарай ұмтылып, өзіне сенімділігі арта түседі. Ал жалпы қоғамда да өз орнын тауып, барлық достары, мұғалімдері, ең бастысы ата – анасы әр кез жанынан табылып қолдау көрсетсе, онда нұр үстіне, нұр болмақ [2, б. 206].

Сабақ кезіндегі мұғалімнің әр іс – әрекеті, әрбір оқушымен орнатқан қарым – қатынасы, мамандығына, жұмысына деген сүйіспеншілігі, балаларға деген махаббаты маңызды рөл атқарары хақ. Сабақта пайдаланылған көрнекіліктердің өзі де өте маңызды болып саналады. Себебі, бала көру арқылы тез есте сақтайды. Сабақта алға қойған белгілі бір мақсатқа жету үшін мұғалім төмендегідей ұстанымдарды ұстануы керек:

1. Қай тілді үйретіп жатқан болсаңыз, сол тілде дұрыс сөйлеуді, сөздерді дұрыс айтып, екпінді қай жерге қою керек екенін, дауыс интонациясын үйретуіңіз керек.

2. Сол тілге тән әріптердің дұрыс жазылуы мен айтылуына аса назар аударған жөн.

3. Сұраққа дұрыс жауап беріп, сөздерді орынды қолдануды үйрету керек.

4. Оқушының өзі де сол тілде дұрыс сұрақ қоя алуы керек. Бұл қарым – қатынас жасаған кезде маңызды рөл атқарады.

5. Үлгермей жатқан немесе тіл дамуында ақауы бар балаларға барынша сабырлылылық танытып, барынша ерекше назар аудару керек [2, б. 208].

Жоғарыда айтылғандардың барлығын өз бойымызға сіңіріп, бұрынғы жүрген ұстаздарымыздың салған ізімен жүрсек, біз аспаған асу, біз бағындырмаған белес қалмайды. Барлығы әрине айтуға оңай. Дегенмен, Абай атамыз айтпақшы «болмасаң да, ұқсап бақ» демекші, бір рет тырысып көрсек, мұғалімдік жолындағы өз міндеттерімізді абыроймен атқарып қана қоймай, өз ісінің нағыз маманы болар едік.

Ы.Алтынсарин атамыз қазақ грамматикасының, қазақ балалар әдебиетінің негізін салып қана қоймай, қазақ балалары үшін алғаш мектептер ашып, мұғалімдерді оқытумен ғана шектелмей, қазіргі күндегі кәсіптік білім беру мәселесін де қолға алған.

Оны біз Ыбырай Алтынсариннның 1887 жылы Н.И.Ильминскийге жазған мына бір хатынан көре аламыз: «Біз, дейді ол өз ойын жалғастырып, попечитель екеуіміз бірігіп, оқуды ойдағыдай тәмамдаған қазақ балаларын:

1) мектептерге жіберіп, ондағы қазақ балаларын орыс тілін оқытуға;

2) сондай – ақ жергілікті шикізатты пайдалана отырып, балаларды кәсіпке – тері илеу, сабын қайнату, жүннен мата тоқу сияқты өнерге үйрету, соның арқасында көшпелі қазақтарды отырықшылыққа бейімдеуге пайдалану керек болар», – деген сөздерін келтіреді. Әрі қарай Ыбырай Н.И.Ильминскийден, мүмкіндігі болып жатса бір – екі ағаш ұстасын тауып беруді өтінеді [3, б. 112]. Жоғарыда айтылғандардың барлығын да, қазіргі күндегі кәсіптік білім беру колледждерінен көруге болады. Ол жерде білім алушылардың белгілі бір кәсіпті меңгеріп шығатынына, еңбексүйгіш болуы арқылы өз еліне пайдасы тиетініне кәміл сенімдіміз.

Ыбырай атамыздың ағартушылық жолын да, демократиялық көзқарасында ашып көрсететін өлеңдері мен жырлары бар. Ол өлеңдерінде ғылымды, техниканы білуге үгіттейді.

Біз болмасақ сіз барсыз,
Үміт еткен достарым...
деп, біздей жалынды жастарға зор сенім білдіреді.

Алтынсарин атамыздың тәлім – тәрбиеде баға жетпес өлеңдерінің бірі «Өнер – білім бар жұрттар». Өлеңнің негізгі идеясы – қазақ қауымына өзге мәдениетті елдерді үлгі ету және оқу, білім алудың мақсатын көрсету:

Өнер – білім бар жұрттар
Тастан сарай салғызды.
Айшылық алыс жерлерден,
Көзіңді ашып жұмғанша,
Жылдам хабар алғызды.

Ыбырай жастардың оқыған адам болғандағы мақсаты – өз халқының бір керегіне жарау, оны «тастан сарай салдырып, айшылық алыс жерлерден көзді ашып жұмғанша, тез хабар алғызатын» елдердің қатарына жеткізу деп білді.

Бұл өлеңнің идеясы өміршең болып, қазіргі таңдағы оқыту мен тәрбие ұстанымдарына сәйкес келеді. Қай заманда болмасын, бала – өміріміздің болашағы. Келешекке сенімі мол Ыбырай өмір көркі, болашақтың иесі жастар деп ұқты. Оларды тәрбиелеу баршамыздың парызымыз екені сөзсіз.

Қорыта келе айтарым, «Кел, балалар оқылық!», – деп ұрандатып, әр қазақтың білімсіз жүрген қара түнегіне жаққан шамдай болып жарқ еткен, әрбір жүректің төрінен, қазақ әдебиеті мен мәдениетінің және тарихының төрінен ойып тұрып орын алған, әр қазақтың жүрегінде тек жақсы атымен қалған Ы.Алтынсарин туралы қанша айтсақ та, аздық етері сөзсіз. Өз ғұмырын ұстаздық жолына, халық игілігі мен ілім – білімге, болашақ ұрпақты тәрбиелеуге арнаған жан – жақты қазақтан шыққан тұңғыш халық жанашыры бола білді. Әр оқыған әңгімесінен, ертегілері мен кітаптарынан ерекше әсер алып, дүниеге мүлдем жанашыр көзбен қарай алатындай, әр адам бір оқығанынан – ақ өзін – өзі тәрбиелеп жетілдіре алатындай жоғары деңгейде жазған деп ойлаймын. Қиындығы мен қызығы қатар жүретін мұғалімдік жолында да қабырғасы қайыспаған, Абайша айтқанда бала оқытудан жалықпаған, С.Көбеевтей шәкірттерді тәрбиелеуі арқылы нағыз ұстаздың қандай болуы керектігін көрсеткен қайталанбас, қазақтың жүз жылда бір туатын асыл қазынасы деп білемін. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің олардың ағартушылық қызметтерінің тағылымы мен шығармашылық мұралары ұрпақ үшін қашан да болмасын баға жетпес рухани қазына болып қала береді. Сөз соңын «Қазақ деген – жасанды мінезі жоқ, қарапайым халық, бірақ сол қарапайымдылығының өзінде оның, көп жақсылығы жатыр», «өз елімізге қолдан келгенше қызмет ету – біздің әрқайсымыздың борышымыз» – деп, айтқан, «Барлық қазақ жастары менің соңымда, олар мені жақсы көреді мен қайтып жалғыз болайын?» деген халықтың сүйген ұлы кемел адам Ыбырай Алтынсариннің ұлағатты сөзімен аяқтағым келіп отыр. Оның сарқылмас мұраларын ұрпақтан – ұрпаққа насихаттап, жаққан шырағын өшірмеу, әрқайсымыздың басты міндетіміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. С.Оспанұлы «Ыбырай жолы», Қостанай, 2021 ж. 482 б.
2. С.Калиев, К.Аюбай «Антология педагогическийй мысли Казахстана» Алматы, Сөздік Словарь, 2012, 448 с.
3. Ы.Алтынсарин мұражайы «Ыбырай Алтынсарин мұрасының әлеуметтік, педагогикалық, өнегелі әлеуеті және қазіргі заман» баяндамалар жинағы, Қостанай 2011 ж. 387 б.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КУБЕЕВТІҢ ШЫҒАРМАЛАРЫ ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫ ТӘРБИЕЛЕЙТІН ТАПТЫРМАС ҚҰРАЛ

Маркина Зейнеп Бакитжановна
Тургаева Гульсара Аманжоловна
Кельдибаева Багиткуль Аманжоловна
А.М.Горький атындағы гимназияның
қазақ тілі мен қазақ әдебиетінің мұғалімдері
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: gulsara.turgaeva.75@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты: Өсіп келе жатқан жастарды елін, жерін сүюге тәрбиелеу. Халқымыздың ұлы тұлғаларын дәріптеу. Ұстаздың ұлағатты ісін құрмет тұту. Адамгершілік қасиеті мол рухани бай,жан – жақты дамыған жеке, дарынды тұлғаны қалыптастыру.

Түйінді сөздер*: өлең, шығармалары, үйретеді, ұстаз, шәкірт, тұлға.*

Аннотация

Актуальность и цель: Воспитать подрастающую молодежь любить свою страну и землю. Прославление великих личностей нашего народа. С уважением относится к большому труду учителя. Формирование духовно богатой, всесторонне развитой личности, талантливой личности, обладающей множеством нравственных качеств.

Ключевые слова: стихотворение, произведения, учит, учитель, ученик, личность.

Abstract

Relevance and purpose: Educating the growing youth to love their country. Glorification of the great personalities of our people. Respecting the great work of the teacher. Formation of a spiritually rich, comprehensively developed individual, talented person with a lot of moral qualities.

Key words:poems, works, teaches, teacher, student, personality.

Ыбырай атамыз ұрпақ тәрбиесіне үлкен баға жетпес із қалдырды. Ол қазақ халқының жүрегінде ойып орын ала білді. Оның жазған шығармаларын сан ұрпақ әлі де оқып тәлім ала бермек. Ол қалдырған із мәңгілік өшпес із, мәңгілік өшпес өмір деуге болады. Ыбырай атамыздың артынан

шәкірттер еріп, оның армандаған арманын асқақтатқан еді. Сол шәкірттерінің бірі – Спандияр Кубеев.Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Кубеев бүкіл саналы ғұмырын оқытушылыққа, білімге арнаған халқымыздың бағына туған ұлдары десек те болады. Спандияр Кубеев ұстазы Ыбырай Алтынсарин тәрізді педагогтік қызмет пен жазушылықты шебер ұштасыра білді. Бұл ұлылық ұстаз бен шәкірттің халқы үшін еңбек сіңіргендігінің айқын көрнісі болып табылады. Ұлтымыздың кемеңгер ұлдары балаларды оқу – білімге шақырып қана қоймай, оларға арнап оқу құралдарын жазды. Ыбырайдың «Қазақ хрестоматиясы» үлгісімен жарық көрген «Үлгілі тәржіма» мен «Үлгілі бала» жинақтарындағы мысал өлеңдері мен әңгімелерінің қай – қайсысын болсын алып қарасақ, балаларға арналмады деп айта алмаймыз. Оның бәрі ұрпақ тәрбиесіне бағытталған. Ұлы тұлғаларымыз елі үшін аянбай еңбек еткен. Спандияр Көбеевтің мысалдары өлеңмен де, қарасөзбен де жазылған. Бұл оның шеберлігін көрсетеді. Олардың арасында идеялық, тақырыптық, тіпті сюжеттік тұрғыда бір – біріне ұқсас келетін шығармалары да бар. Мәселен, ақынның өлең түріндегі «Арыстан мен тышқан» және қарасөзбен жазылған «Құмырсқа мен көгершін» мысалдарының мазмұны бір – біріне ұқсас болып келеді. Екеуінде де хайуанның мүшкіл халге түсуі бар және оған ойламаған жерден берілетін көмек те бар. Көмекке көмек жақсылық емес пе? Ол көмек – бір кездегі жасаған жақсылықтың өтеуі болмақ. Жақсылыққа – жақсылық адамдықтың ісі дейміз.

«Арыстан мен тышқан» мысалында әлеуметтік астар айқын және анық байқалады. Мұнда әлдінің әлсізді өзіне тең көрмеушілігі туралы айтылады. Автор «нашарды күшті кісі көңіліне алмас, теңгеріп өз бойына асыл жүрмес» дейді. Арыстан «кезі келгенде көмек берем» деген. Бірақ уақыты келгенде тышқанды келеке қылады. Арыстан өзінің басына қиын жағдай болмастай көреді. Күндердің күнінде аңшы торына ілігіп, халі мүшкіл болады. Тісімен торды қиып, арыстанды босатқан тышқан былай дейді:

Бір ісім түсті менің мына сізге,
Еттіңіз аяушылық сіз де бізге.
Осыдан не жақсылық дегендей қылып,
Ақырын ішіңізден күлдіңіз де.
Мінекей, сізге ғибрат болсын бұл да,
Жаратты жанға не қып бізді құдай.
Сұраймын бұдан былай ұмытпаңыз
Жақсылық болатынын тышқаннан да [1, б. 265]

Тышқан өзін құдайдың тектен текке жаратпағанын ескертеді. Бар жаратылыстың өз қажеттілігі бар екенін анғартқысы келеді. Бұл жерден Алтынсариннің ықпалын айқын сезуге болады. Өйткені өлеңмен жазылған мысалдарының көпшілігінде ақын құдайды ауызға жиі – жиі алады. Тышқанды босатып, қоя бергеннен кейін автор «Бұл дүние бірде олай, бірде бұлай, жаратқан ризық беріп жанды құдай» дейді.«Құмырсқа мен көгершін» мысалында болғанды баяндау ғана бар. Суда ағып бара жатқан құмырсқаны көгершін құтқарса, кейіннен сол құмырсқа көгершінді аңшының ауынан құтқарып қалады. Осы мысал жасы кіші балаға түсінікті деуге болады. Жазушы қорытынды жасауды өз ойын жеткізуді баланың өзіне қалдырады, бала өз ойын өзі жеткізеді де дәлелдейді. Мұнда табиғаттағы тірлік дегеннің бәрі суреттеледі. Бұл мысалдың негізгі түйіні негізгі ойы көмек туралы болмақ: «Тіршілік көзі – өзара көмек». Мысалы, ағартушы Ыбырай Алтынсариннің «Мейірімді бала» әңгімесі тәрбиелік мағынаға тұнып тұр десек артық айтпаған болар едік. Қытай жұртында ескі заң бар, біреуді алдаған кісінің қолын кеседі. Бір төре осындай іспен күнәлі болып, әлгі айтылған жазаны беруге тұрғанда, күнәлі төренің жас қыз баласы әкем үшін өзім жауап беремін деп, мәлімдеме жасады. Қызды патшаға алып келісті.

– Тақсыр, патшам, – деді қыз, – менің әкем жазаға лайық болғаны рас, соның үшін қолынан айрылуы керек болды, мінекей, тақсыр, әкемнің қолы, – деп өзінің қолын көтерді. – Бұл қол да менің жазықты болған атамның қолы, бірақ мұнымен бала – шағаларын асырауға шамасы келмейді. Бұйырыңыз, тақсыр, осы нашар қолын кесіп, жұмысқа жарап, бала – шағаларын асырайтын қолын атама қалдыр дейді.

Патша баланың мұнша атасына мейірімділігіне рақымы келіп, төренің күнәсін кешті дейді. [2, б. 2] Екі алып тұлғаның құнды – құнды шығармаларын оқып қарап отырсақ, ұстаз бен шәкірттің көздегені бір екенін байқаймыз. Екеуі де адам бойындағы ізгі қасиеттерді жазып, сол арқылы ұрпақ тәрбиесіне баға жетпес үлес қосқан. Екеуі де жақсы қасиеттер болса, одан үйренуге, жаман қасиеттер болса, одан жиренуге шақырады. Олар баланың бойына тек қана асыл қасиеттерді дарытуға тырысқан Ыбырай Алтынсариннің Атымтай жомарт әңгімесі мен Бай баласы мен жарлы баласы әңгімесі еңбектің пайдасын дәріптейді. Атымтай жомарт өзі есепсіз бай бола тұрып, күн сайын бір мезгіл үстіне ескі – құсқы киім киіп, отын кесіп, шөп тасып қара жұмыс қылады екен. Бір күні өзінің жақын, таныстары оның іс – әрекетіне қылған жұмысына таңғалып, білмек болып одан былай деп сұрады дейді:

– Жомарт, құдай бергей дәулетіңіз бар, ашқа – тамақ, жалаңашқа – киім, үйсіздерге – үй, панасызға пана болдыңыз, сөйтіп тұрып өз басыңызды кемшілікке салып, жете алмаған жарлыша отын кесіп, шөп тасығаныңыздың мағынасы не? – деп сұрайды. Сонда Атымтай Жомарт былай деген екен:

– Төрт түрлі себеп бар. Әуелгісі: әдемі ат, асыл киім, асқан дәулетті өне бойы әдет етсең, көңілге жел кіргізеді; сол желіккен көңілмен өзімнен терезесі төмен бейшаралардан жиреніп, көз салмай, кем – кетікке жәрдем беруді ұмытармын деп қорқамын. Екіншісі: бар бола тұрып мен жұмыс қылсам, мұның кемшілік емес екенін біліп, кейінгілер әбірет алсын деймін. Үшіншісі: күн сайын өз бейнетіммен тапқан бір – екі пұлға нан сатып алып жесем де бойыма сол тамақ болып тарайды, еңбекпен табылған дәмнің тәттілігі, сіңімділігі болады екен. Төртіншісі: құдайтағаламның берген дәулетін өзімсініп, тиісті орындарына жаратпай, көбісін өзім ішсем, өзім тұтынсам, мал берген иесіне күнәлі болармын деп қорқамын, – деді. [3, б. 21] Спандияр Көбеевтің Түскі тамақ пен кешкі тамақ әңгімесі Ыбырай Алтынсариннің еңбек туралы әңгімелерінің жалғасы деуге болады. Спандияр Көбеевтің Түскі тамақ пен кешкі тамақ әңгімесінде: Бала түске дейін үйде бос отырды. Түскі асты ішетін уақытта шешесі ет пен сорпа әкелді, бала сорпаны татып көрді де: «Бүгін сорпа дәмсіз екен», – деді. Шешесі айтты: «Бұл дәмсіз болса, кешке дәмді сорпа пісіріп берермін», – деп. Түскі тамақтан соң әкесі шөп тасыды. Баласы аттың басына мініп, шөптің төбесіне шығып, бек шаршап кешке үйіне келді. Кешкі тамаққа түстен қалған сорпаны, нанды дастарқанның үстіне қойды. Баласы сорпаны татып байқады да, айтты: «Түстегі сорпадан мына сорпа дәмдірек» депті. Сонда шешесі айтты: «Бұл түстегі сорпаның қалғаны еді, саған бұл сорпаның дәмді болғаны – сен түстен кейін жұмыс қылып, бек шаршадың. Таңертең ешбір жұмыссыз үйде тек отырған соң, ас саған дәмсіз көрінді», — деп айтады анасы. [4, б. 2]

Бұл әңгімелерден жазушылар арасындағы үндестікті байқауға болады. Екеуі де еңбектің пайдасын дәріптейді. Қандай жағдай болмасын еңбек адамды ең биікке жетелейтінін тілге тиек етеді. Расында да еңбектің арқасында кейіпкерлер түрлі қиындықтардан шығады. Ыбырай Алтынсариннің Бай баласы мен жарлы баласы әңгімесінде бала еңбегі мен өмірден көрген – білгенінің арқасында мұратына жетеді. Ал Атымтай жомарт әңгімесінде еңбек – басқа адамдарға үлгі ретінде суреттелсе, Спандияр Көбеевтің Түскі тамақ пен кешкі тамақ әңгімесінде «Еңбектің наны тәтті» деген мақалды еске түсіреді.

Қорыта айтқанда, екі ұлы қаламгерліміздің жазып қалдырған шығармаларынан рухани үндестікті байқауға болады. Олардың екеуі де шәкірттерінің бойына асыл адамгершілік қасиеттерді сіңіргісі келеді. Адам бойындағы игі қасиеттерді биік бағалайды. Мысалдарындағы жануарлар бейнесі арқылы адамның бейнесін жеткізе білген. Қазіргі кезеңдегі білім берудің өзекті мәселесі жас ұрпаққа – адамгершілік – рухани тәрбие беру, оны жас ұрпақтың бойына қалыптастыру. Құнды қасиеттерге ие болу, рухани бай адамды қалыптастыру оның туған кезінен басталуы керек деп ойлаймын. Халықта «Ағаш түзу өсу үшін оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда, оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған шығар. Сондықтан баланың бойына жастайынан ізгілік, мейірімділік, қайырымдылық, адалдық яғни адамгершілік құнды қасиеттерді сіңіріп, өз – өзіне деген сенімділікті тәрбиелеуде отбасы мен педагогтар шешуші рөл атқарады. Рухани – адамгершілік тәрбие – екі жақты болуы керек. Бір жағынан ол үлкендердің, ата – аналардың, ұстаздардың балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – тәрбиеленушілердің белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым – қатынастарынан көрінеді.Адамгершілік тақырыбы – мәңгілік. Жас ұрпақтың бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру – ата – ана мен ұстаздардың басты міндеті болмақ. Адамгершілік әр адамға тән асыл қасиеттер. Әр адам адамгершілікті күнделікті тұрмыс — тіршілігінен, өзін қоршаған табиғаттан бойына сіңіреді. Көрнекті педагог В.Сухомлинский «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала солай бола алады», – дейді. Демек, шәкіртке жан – жақты терең білім беріп, оның жүрегіне адамгершіліктің асыл қасиеттерін үздіксіз ұялата білсек, ертеңгі азамат жеке тұлғаның өзіндік көзқарасының қалыптасуына, айналасымен санасуына ықпал етері сөзсіз [5, б. 52]. Яғни ең басты тәрбиеге жете назар аударуымыз керек. Ұлы бабаларымыз ұрпақтарына зор сенім артып кетіпті. Олардың ұлы арманының жүзеге асқанын бүгінде баршаның көзі жетіп отыр. Қазіргі заманда да Ыбырай атамыз бен Спандияр Көбеевтің шығармалары өз құндылығын жоғалтқан жоқ, қайта шығармаларының мәні тереңдей түсіп халықтың баға жетпес қазынасына айналып отыр. Бала тәрбиесіне қазақ халқы өте көп көңіл бөлген. Оны әрбір өлең, жаңылтпаш, әңгіме, мысалдардан көруге болады. Әр ата – ана баласының жақсы тәлім – тәрбие алғанын қалайтыны белгілі. Аталарымыздың шығармаларын оқып, оны бойымызға сіңірсек, нұр үстіне нұр болар еді. Әр өлеңі мен әр әңгімесінде керемет бір асыл астар жатыр. Қай әңгімесін алсақ та, оқырманына түсінікті әрі қарапайым баршаға түсінікті тілмен жазылған. Бүгінгі жастар әлемдегі өзгерістерден қалт қалмай отырса да, ақын шығармасының нәрі кеткен жоқ. Ақын айтқан тағылымдар білім беру жүйесінде әрі қарай қолданысын тауып келеді. Олардың керемет асыл тағылымдары ұлттық педагогиканың баға жетпес асыл қазынасы болып қала бермек. Олардың керемет шығармалары арқылы әлі де талай ұрпақ сусындап, білім алып, нәр алады. Қазіргі кезде білім беру саласында көптеген өзгерістер болып жатыр. Соның ішінде ұлттық тағылым мәселесіне көп көңіл бөлінеді. Тағлымы бар ұрпақ мәңгі жасайды және ұрпақтар сабақтастығын жалғастырады. Біз ең басты ұрпақ тәрбиесіне баса назар аударуымыз керек. «Ел болам десең, бесігіңді түзе» демекші ең алдымен «Тәрбие басын – тал бесіктен» іздеуіміз керек. Екі ұлы тұлғаның жазып қалдырған баға жетпес құралдары күні бүгінге дейін сұранысқа ие болып, ұрпақтың қажеттілігіне жарап жатыр. Осы шығармалармен сусындап талай ұрпақ

өсіп келеді. Біз өз тарапымыздан ақындардың шығармаларын жас ұрпаққа жеткізіп насихаттаушылардың бірі болғанымызға мақтан етеміз. Ұлылардың есімдері ел жүрегінде мәңгі жасай бермек. Ол үшін біз сияқты ұстаздар осы ұлыларымыздың есімдерін ұмытпай, ұрпақ санасына сіңдіріп отырады. Бұл біздің қасиетті парызымыз деп санаймын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ыбырай Алтынсарин «Қазақ хрестоматиясы» 1 б.
2. https://bilim – all.kz/olen/31578 – Arystan – men – tyshqan2; 265 1–2 б.
2. https://www.zharar.com/kz/story/8650 – altynsarin_meyirimdi_bala.html 2 б.
3. https://www.zharar.com/kz/story/8645 – altynsarin_atymtay.html].2 б.
4. .Ыбырай Алтынсарин тағлымы. Құраст.: Жармұхамедов М. Алматы, 1991 ж 3 б.

УДК 373

РАЗВИТИЕ ИДЕЙ ВЕЛИКИХ ПЕДАГОГОВ И.АЛТЫНСАРИНА И С.КУБЕЕВА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ШКОЛЫ

Медиубаева Гульбаршин Жабраиловна
учитель начальных классов
КГУ«Общеобразовательная школа №14 имени Дм. Карбышева
отдела образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Рудный, Казахстан
E – mail: mediubaeva1974@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. В данной статье показано, что в условиях образования нельзя недооценивать педагогическое наследие выдающихся просветителей, а именно Ы.Алтынсарина, идеи которого созвучны современным процессам системы образования. Одна из задач образования развитие конкурентноспособного ученика, рефлексирующего учителя. Эти же задачи решал и сам педагог – просветитель Ы.Алтынсарин.

***Ключевые слова:** И.Алтынсарин, С.Кубеев, образование, школа, наука, поэзия.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақала білім беру жағдайында көрнекті педагогтардың мұрасын бағаламау дұрыс емес екенін көрсетеді, атап айтқанда Ы.Алтынсариннің идеялары білім беру жүйесінің қазіргі процесстерімен үндес келеді. Білім беру міндеттерінің бірі – бәсекеге қабілетті оқушыны, рефлексивті мұғалімді дамыту. Дәл осындай міндеттерді ағартушы – педагог Ы.Алтынсариннің өзі шешкен.

***Түйінді сөздер:** І.Алтынсарин, С.Көбеев, білім, мектеп, ғылым, поэзия.*

Abstract

Relevance and goal: this article shows that in the conditions of education, the pedagogical heritage of outstanding educators,should not be underestimated I.Altynsarin, whose ideas are in tune with the modern processes of the education system. One of the tasks of education is the development of a competitive student, a reflective teacher. The same tasks were solved by the educator himself I.Altynsarin.

***Key words:** I.Altynsarin, S.Kubeev, education, school, science, poetry.*

«Чувству Родины нельзя научиться
но нельзя не учить.
Это сродни обучению писательскому
или художественному мастерству:
педагог может и не знать,
получится ли из его ученика
творец гениальных композиций,
но вот привить ему тягу
к прекрасному, он в состоянии,
верит в это и одержим этим»
(Ибрай Алтынсарин)

«Для Отчизны не жаль и жизни» – говорят в народе. Испокон веков люди уважали тех, кто отдавал свою жизнь Родине, не словами, но делом доказывал любовь к своему народу и родной земле.

Имя И.Алтынсарина знакомо каждому казахстанцу. Ибрай Алтынсарин – казахский педагог – просветитель, писатель, фольклорист, общественный деятель, учёный – этнограф. Автор казахских учебников: «Казахская хрестоматия» и «Начальное руководство к обучению казахов русскому языку»,

автор басен и рассказов, а также переводов Л.Н.Толстого и И.А.Крылова. Также вел переписку Н.И.Ильинским, профессором Казанского университета, В.Григороьевым, профессором Петербургского и Новороссийского университетов.

В Казахстане чтят память Ибрая Алтынсарина. Он положил начало светскому образованию казахского народа. Всю свою сознательную жизнь призывал свой родной народ к знаниям и просвещению. Открыл четыре двухклассных центральных русско – казахских училища, одно ремесленное училище, первое в Казахстане женское училище, пять волостных школ, два училища для детей русских поселян. А также учительскую школу в Троицке.

И у учителей бывают свои первые учителя. И для Спандияра Кубеева таковым стал Ибрай Алтынсарин. С.Кубеев – один из самых талантливых представителей казахской интеллигенции. В 1887 году он стал первым учеником Аксуатской школы, первый колышек которой вбил сам Ибрай Алтынсарин. Способный подросток обратил на себя внимание великого просветителя. По его совету Спандиярпоступил в педагогический класс при Кустанайской школе. После нескольких лет работы учителем волостной начальной школы он отправился в Омск и окончил курсы усовершенствования учителей, до 1910 года преподавал в русско – казахской школе Петропавловска. Творческая работа Спандияра началась с перевода басен Ивана Крылова. В 1913 году писатель написал роман «Калым» – книгу – протест против феодальных обычаев. Кубеев принимал активное участие в строительстве школ в Казахстане, написал много статей по вопросам воспитания и образования подрастающего поколения.

Без ухаживания, говорил И.Алтынсарин, и деревья растут кривыми, а дети, подобно молодому деревцу, требуют себе повседневной заботы [1, с. 11] Только постоянная забота и правильное воспитание формируют в ребенке самые лучшие нравственные качества. Выдвинутая И.Алтынсариным мысль о роли труда в жизни человека нашла полную реализацию лишь в наши дни.

В своем выступлении от 30 января 2008 года Н.А.Назарбаев на встрече со стипендиатами программы «Болашак» высказал следующее:

«В качестве третьего момента реализации проекта «Интеллектуальная нация – 2020» можно отметить духовное воспитание молодежи.

Нужно учитывать нивелирующее воздействие процесса глобализации, которому мы должны противопоставить укрепление национально – культурных ценностей и нравственности нашего молодого поколения.

Знания или профессиональные навыки не могут быть созидательной силой, если не основаны на национальных приоритетах, нравственных ценностях, понятиях общественного долга, социальной солидарности и преемственности поколений.

Наше молодое поколение должно однозначно усвоить старую как мир истину – настоящего успеха в жизни добивается только тот, кто приносит пользу людям и своей стране.

История и культура Казахстана – это живительные источники, из которых наша молодежь может черпать мощную энергию созидания»

Выдающаяся историческая заслуга Алтынсарина заключается в том, что по его инициативе, при самом непосредственном участии была создана в Казахстане сеть народных светских школ. Прежде всего, он решил открыть по одному центральному училищу во всех уездных городах области. Школу он считал ключом к подлинному просвещению народа. «Школы – это главные пружины образования казахов, на них, в особенности на них надежда, в них только будущность киргизского народа», – писал просветитель. [2, с. 23]

В своем поэтическом творчестве Ы.Алтынсарин пропагандировал значение народного образования, обращался к молодежи с призывом приобретать знания. Алтынсарин пишет стихи, обращенные к детям, в которых он призывает их учиться. Самое известное из них — «Давайте, дети, учиться!» В нем говорится о пользе науки, знаний в жизни человека.

Этим стихотворением он обращается к детям, он призывает их учиться и трудиться, говорит о пользе научного познания, значения его в жизни человека и общества.

Произведения Алтынсарина правдиво отражали казахскую жизнь. Своими стихотворениями и рассказами он пропагандировал науку, осуждал невежество. Призывая молодежь к просвещению, он ставил в пример культурную жизнь других народов, их достижения в науке, бичевал невежество. Рассказы написаны доступным для читателя, выразительным языком, имели большое педагогическое и воспитательное значение.

Вся его практическая деятельность, направленная на организацию народного образования в Казахской степи. При этом И.Алтынсарин исходил из того, что под просвещение следует понимать такие знания, которые всецело основаны на науке. Только они способны служить делу исторического прогресса. Просветитель настойчиво призывает молодое поколение учиться не в религиозных мектебах и медресе, а именно в школах.

Знаний увидев свет,
Дети в школу идите!
Прочитанное сохраните.

Дело пойдет успешно,
Радости будет – вдвойне…
Знайте: неграмотный бродит,
Словно слепой, в темноте.

Обращение к педагогическому наследию И.Алтынсарина сегодня как никогда актуально. В наше время необходимо обращение к исторической основе воспитания, ибо без осмысления исторического педагогического наследия невозможно приобщение подрастающего поколения к человеческим идеалам.

Влияние великого учителя на Спандияра Кобеева оказалось настолько мощным, что в педагогической деятельности он следовал идеям Ибрая Алтынсарина. Хочу остановиться на основных принципах учебно – воспитательной работы Спандияра Кобеева, многие из которых до сих пор актуальны.

Кобеев отстаивал необходимость прямого контакта учителя и ученика. Под этим «контактом» он понимал то, что в современной педагогической науке называется взаимодействием учителя и ученика. Для более тесного контакта он советовал использовать простые методические приемы и объяснение нового материала советовал проводить самым доступным языком. Он считал, что только при таком взаимодействии учитель в полной мере сможет оценить знания ученика, его развитие. Сегодня из – за модернизации, которая сотрясает систему образования в нашей стране, мы пришли к тому, что между учителем и учеником появляется всё больше и больше барьеров.

Спандияр Кобеев был сторонником индивидуальной работы учителя с учеником. По этому поводу он замечает, что ученики усваивают знания по – разному, поэтому учитель обязан подобрать подход к каждому.

Подобно своему учителю, Кобеев сочетал педагогическую деятельность с литературным трудом. Спандияр Кобеев начинал с переводов басен Ивана Крылова. Эти переводы вместе с переводами других поэтов и оригинальным стихотворением «Родина» составили первую книгу писателя, вышедшую в 1910 году в Казани. Через два года Кобеев издает хрестоматию для чтения в казахских школах «Примерный мальчик», подражая хрестоматии К.Ушинского «Родное слово». В книгу вошли переводы детских рассказов Л.Н.Толстого, К.Д.Ушинского, басен И.А.Крылова, образцы казахского фольклора, рассказы о природных явлениях и животном мире и ряд собственных произведений.

По мнению Алтынсарина, народная поэзия прекрасно воспитывает ребенка. Поэтому в учебно – педагогических опытах Алтынсарина народной поэзии отведена заметная роль. В «Киргизскую хрестоматию» включены казахские песни, пословицы, поговорки, сказки, легенды, айтысы. Ибрай Алтынсарин в своих публицистических произведениях отстаивает интересы своего народа. Он всю свою жизнь неустанно собирал материалы устного народного творчества, изучал традиции, быт и нравы казахов. Все это он систематизировал, обрабатывал и делал соответствующее обобщение.

2 декабря 1879 года в «Оренбургском листке» было напечатано предисловие И. Алтынсарина к «Киргизской хрестоматии», где он разъяснял, что материалы, включенные в данную книгу, взяты из жизни казахского народа, что эта книга предназначена для использование не только как учебное пособие, но и как книга для массового чтения. На конкретных примерах автор показал необходимость приобщение казахов к русской культуре путем развития народного просвещения, заимствуя при этом передовой опыт деятелей русской педагогики. [2, с. 113]

Тема труда занимает центральное место в произведениях И.Алтынсарина. Истинный смысл человеческого счастья Алтынсарин видит в честном труде: «Счастлив тот, кто может сказать себе, что я живу своим личным трудом». Об этом свидетельствуют также включенные в «Киргизскую хрестоматию» казахские пословицы и поговорки. Вот некоторые из них: «Без труда нет наслаждения» («Бейнетсіз рахат жоқ»), «Ленивый без дела лежит, а счастье от него бежит» («Жалқау текке жатар оның ырысы қашар»), «Ленивость джигита есть несчастье для него» (Жігіттік ерінгені көрімнің көрінгені») и т.д. Главными средствами нравственного воспитания является труд, и пример родителей – утверждает Ибрай Алтынсарин. «Воспитание трудолюбия у детей – главное средство борьбы против тунеядства и лени». В самом деле, глубокое понимание роли труда в жизни человека, усмотрение в нем исцелителя человеческой души от пороков, лени, безделья, мнение о труде как естественной потребности человека – характерная черта рассказов И.Алтынсарина.

По убеждению И.Алтынсарина, радость жизни в труде, и только благодаря труду человек достигает своей желанной цели. Призывая людей избегать тунеядства, паразитизма и безделья, И. Алтынсарин в своих рассказах «Как можно разбогатеть» и «Кипчак Сейткул» показывает, что безделье унижает человеческое достоинство. В рассказе «Чистый родник», в котором один из путников цель жизни человека видит в труде и дает совет: «Ты, человек, тоже, не переставая, работай… не предавайся лени, если будешь поступать так, то, в конце концов, будешь великим и достигнешь цели». [3, с. 97]

Забота об общественных благах, об умножении богатства и укреплении могущества своей Родины, содействие ее экономическому и культурному развитию – вот те основные задачи гражда-

нина – патриота, выполнение которых, по убеждению И.Алтынсарина – смысл его жизни. Патриоту не суждена спокойная и беззаботная жизнь, его душа не успокоится до тех пор, пока он не внесет определенную «лепту» в общую пользу Родины, пока не увидит плодов своей деятельности. Приобщить свой народ к общечеловеческой культуре, видеть свою родину могучей, культурной – мечта казахского мыслителя.

По мнению И.Алтынсарина: «Только постоянная забота и нравственное воспитание формирует в ребенке самые лучшие нравственные качества», «хорошо воспитанный ребенок впоследствии остается добропорядочным человеком». И только на своём примере учитель может показать нравственные ценности, которыми должен обладать каждый его ученик. [4, с. 235]

Одна из главных задач сегодня – воспитание поколения, хорошо знающего традиции родной культуры, любящего историю своего народа – поколения, которому можно доверить будущее нашей страны

– Это означает, что наш долг воспитать молодых казахстанцев в духе патриотизма, любви к родному народу, – сказал Н.Назарбаев. Также наш долг – учить молодое поколение ответственному отношению к истории своей страны, нашей государственности, ответственности за настоящее и будущее Казахстана. Только так мы взрастим патриотов. [5,с. 64]

Имя Ибрая Алтынсарина всегда будет занимать почетное место в ряду имен исторических деятелей, составляющих национальную гордость казахского народа

«Все, что сделать не смогли мы, седые старики, вы теперь должны достичь, вы, грядущего ростки…» – И.Алтынсарин.

Список литературы:

1. Фролов А. Ибрай Алтынсарин и вопросы профессионального образования. Журнал Профессионал Казахстана, №2, 2001
2. Алтынсарин И. Киргизская хрестоматия. Оренбург, 1906
3. Алтынсарин И. Избранные произведения. Алма – Ата, 1957
4. Тажибаев Г. Педагогическая мысль в Казахстане во второй половине XIX века. Алма – Ата, 1965
5. Назарбаев Н.А. Стратегия независимости. – Алматы: Атамұра, 2003

УДК 371

ОТРАЖЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И.АЛТЫНСАРИНА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Менг Наталья Олеговна
педагог – эксперт, учитель русского языка и литературы
Файрушина Алёна Владимировна
педагог – модератор, педагог – психолог
Котова Татьяна Ивановна
педагог – эксперт, учитель музыки
КГУ«Общеобразовательная школа №19
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
E – mail: natashameng@mail.ru
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Актуальность и цель. Статья посвящена рассмотрению творческого наследия великого сына казахского народа, педагога – просветителя, основоположника женского образования в Казахстане Ибрая Алтынсарина. Целью данной статьи является определение способов отражения педагогической, просветительской, исследовательской деятельности выдающегося педагога – новатора, просветителя казахского народа. В ней показана актуальность его идей в современном образовательном процессе и описано, как его идеи транформируются в системе основного среднего образования.

Ключевые слова: *первый учитель, новатор, дальновидный стратег, проблема просветительства, возрождение.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақала қазақ халқының ұлы ұлы, педагог – ағартушы, Қазақстандағы әйелдер білімінің негізін қалаушы Ыбырай Алтынсариннің шығармашылық мұрасын қарауға арналған. Бұл мақаланың мақсаты – көрнекті жаңашыл педагогтың, қазақ халқының ағартушысының педагогикалық, ағартушылық, зерттеу қызметін көрсету тәсілдерін айқындау болып табылады. Онда оның идеяларының қазіргі білім беру үдерісіндегі өзектілігі көрсетілген және оның идеялары негізгі орта білім беру жүйесінде қалай өзгеретіні сипатталған.

Түйінді сөздер: *алғашқы мұғалім, жаңашыл, көреген стратег, ағартушылық мәселесі, қайта өрлеу.*

Abstract

Relevance and goal. The article deals with the consideration of the creative heritage of the great son of the Kazakh people, educator, a founder of women's education in Kazakhstan Ibrai Altynsarin. The purpose of this article is to identify ways to reflect the pedagogical, educational, research activities of an outstanding teacher – innovator, educator of the Kazakh people. It shows the relevance of his ideas in the modern educational process and describes how his ideas are transformed in the system of basic secondary education.

Key words: *first teacher, innovator, visionary strategist, enlightenment problem, revival.*

Одним из значимыхусловий, влияющих на формирование успешной нации, по мнению К.Ж.Токаева, является качество среднего образования. Поэтому сейчас перед школой стоит задача– создать благоприятную образовательную среду для гармоничного становления и развития личности обучающихся, которые будут ориентированы на национальные и общечеловеческиеценности, смогут обладать навыками функциональной грамотности и бытьконкурентоспособными в условиях окружающей их действительности, в реалиях сложившихся условий жизнедеятельности и тенденции развития казахстанского общества.

Первый учитель – так принято называть сегодня Ибрая Алтынсарина, который сподвигнул к образованию не одну сотню людей, позже продолживших его доброе дело. Его работа за короткий отрезок жизни показывает, чего можно достигнуть, имея в педагогическом арсенале стремление, цель и мечту. В своё непростое времяон открыл множество начальных учебных заведений, училищ, а также духовных семинарий. Конечно, не всё было так легко, как мы можем представить сегодня: он встречал на своём пути множество преград, которые делали его сильнее и дальновиднее.

Нельзя, найти человека среди казахстанцев, кому было бы неизвестно имя Ибрая Алтынсарина. Эта выдающаяся для своего времени личностьсделала очень много для того, чтобы Казахстан сегодня был таким, какой он есть – прогрессивный, стремительно развивающийся, экономически независимый.

Ибрай Алтынсарин – это настоящий сын своего народа, патриот своей страны, лучший педагог – новатор и дальновидный стратег. Знание, опыт и целенаправленная стратегия совершенствования образования стали ключевыми задачами всей педагогической и исследовательской деятельности жизни видного педагога – просветителя.

В условиях развития современного общества именно его идеи стали надежной платформой для создания своей модели развития казахстанского образования, в которой на многие годы заложились дидактические принципы, ориентированные на потребности личности, общества и государства. «Национальная идея «Мәңгілік Ел» как главный вектор развития современного казахстанского общества» ориентирована на интересы своего народа, которые, безусловно, должны включать не только современные подходы обновления образования, но, прежде всего, примеры собственного наследия педагогических приемов и моделей казахстанского образования.

Ибрай Алтынсарин в этом направлении был первым педагогом, который приложил усилия для масштабного охвата образованием всего народа. Он организовал свою просветительскую деятельность таким образом, что экономическое, культурное и духовное развитие казахского народа помогли сформировать своё собственное национальное самосознание.

Литературное наследие Алтынсарина, которое включает в себя переводы, стихотворения, рассказы, басни, этнографические очерки и казахские сказки, записанные и обработанные им, отражает дидактические проблемы, которыми впоследствии смогли воспользоваться казахстанские ученые для обобщения и внедрения в систему образования интернациональной модели. В этой модели нашли отражение прогрессивные тенденции культуры и русского, и среднеазиатских народов.

Начальное образование, именно то, чем гордился Алтынсарин, давало человеку возможность «увидеть мир таким, каким его видит образованный человек, умеющий читать и писать» [1], что является абсолютной нормой сегодня, а тогда, в XIX веке, для многих считалось невозможным и недосягаемым. Алтынсарин продвигал идею всестороннего образования, образования для всех желающих, бесплатно и повсеместно. Не должно было быть никаких преград и границ. Именно поэтому принципу учебные заведения открывались в различных регионах Казахстана, имея очень разнообразную географическую карту. Ему удалось открыть учреждения в Торгае (ныне с. Торгай Костанайской области), Илецком, Иргизском, Николаевском (ныне Костанай) уездах, Карабутаке, Актобе, Троицке, Оренбурге.

Важное место в педагогической просветительской деятельности Ибрая Алтынсарина занимают вопросы воспитания и обучения детей. Он считал, что самую важную роль и значение в процессе воспитания и образования занимает сам учитель, считая того неким двигателем всего процесса в целом. Алтынсарин всегда отмечал, что хороший учитель должен быть горячо любим как самими воспитанниками, так и их родителями. И тогда можно будет достигнуть целей, стоящих перед воспитанием и образованием.

Спустя полтора столетия, мы, педагоги, зачастую встречаемся с такими же первоочередными проблемами, какими их видел тогда Ибрай Алтынсарин. Конечно же, они не столь критичные, но всё же принципы и подходы в образовании остаются неизменными. К нам порой приходят дети, абсолютно не умеющие писать, читать, правильно излагать свои мысли. И намнеобходимо пробудить интерес к наукам, научить их правильно произносить слова, писать текст, складывать и умножать цифры, излагать мысли. Именно это то самое первоочередное и значимое для педагога – умение заинтересовать.

Алтынсарин разрабатывал для школ и учреждений, открытых им, дидактические принципы обучения и воспитания детей, создавал учебные и методические пособия, регулярно осуществлял инспекторский надзор, ежегодно посещая каждую школу.

Особое место в системе преподавания Алтынсарин уделял русскому и казахскому языкам, а также естествознанию. Особенное внимание он просил уделять преподаванию русского языка, так же равнозначно, как и обучению аульных ребятишек их родному казахскому языку. В связи с этим преподавание некоторых других предметов в начальных школах И.Алтынсарин поставил в зависимость от прочного усвоения русского языка и грамматики.

Он был областным школьным инспектором, выпустив в свет пособия под названием «Киргизская хрестоматия» и «Начальное руководство к обучению киргизов русскому языку». Издание этих двух пособий повлекло немало хлопот и забот, так как в то время в Оренбурге не было достойной полиграфической базы, тем более для издания книг на казахском языке и с новым казахским алфавитом на основе русской графики, введённым Ибраем Алтынсариным. Он привлекал к разработке казахского алфавита, в основу которого легла русская графика, учителей и учеников со всей казахской степи, проводил необходимые творческие испытания, прежде чем запустить первые издания в работу, которые увидели свет только спустя три года упорной борьбы за право существования. Обе книги И. Алтынсарина занимают особое место в истории культуры Казахстана как памятники письменной литературы, а также учебные пособия, построенные по научному принципу.

Немало сделано Алтынсариным по сбору, систематизации и публикации образцов казахского устного творчества. В 60–х годах, будучи учителем в г. Тургае, он, разъезжая по аулам, много времени проводил среди местного населения: часто встречался со стариками, записывал народные предания, легенды, пословицы, поговорки, песни. Немного позднее, в 1879 году, он включил часть собранного материала в свою книгу под названием «Киргизская хрестоматия».

Проблема просветительства народа была актуальной задачей всей педагогической деятельности Ибрая Алтынсарина. Именно этим обусловлен интерес к личности педагога. Большое количество трудов просветителя стало достойным наследием для формирования самобытной культуры казахского народа, которая складывалась на протяжении веков из произведений героического эпоса, импровизаций народных певцов, из произведений устного народного творчества [2, с. 14].

Дидактические принципы обучения и воспитания в учебниках и учебных пособиях И.Алтынсарина подчёркивали особую роль художественной литературы и её огромную воспитательную роль.

Организаторские способности Алтынсарина способствовали формированию прогрессивных педагогических взглядов, в которых нашли отражение интеграция национальных традиций с нравственным развитием личности: светское знание перед религиозным; знания, которые всецело основаны на науке. «Школы – это главные пружины образования казахов» – писал И. Алтынсарин. … на них вся надежда, в них же будущность казахского народа» [3, с. 17].

Вера в способности казахского народа у И.Алтынсарина была в нравственном воспитании, которое основывалось на творческом наследии народа, в частности, фольклоре [4, с. 282]. В казахских пословицах и поговорках педагог – просветитель отмечает меткость и богатство народного наследия. Главное качество, которое ценил в народе И.Алтынсарин, была отзывчивость. Чтобы претворить в жизнь свои намерения, Алтынсарину пришлось преодолеть огромные трудности.

Собственная идейно – политическая стратегия И.Алтынсарина способствовала закреплению роли учителя в образовательном процессе школы. Взаимосотрудничество между учеником и учителем – фундаментальная база для реализациигла вных просветительских задач. Сотрудничество с К.Ушинским свидетельствует о том, что он блестяще усвоил основополагающие идеи просвещения и настойчиво стремился внедрить их в жизнь.

Стремление к новым знаниям, о которых говорил И.Алтынсарин, нашло отражение в многочисленных стратегических задачах всей системы казахстанского образования. И поэтому современное образование и профессиональная подготовка, использование новых технологий, идей, методов и подходов, развитие инновационной экономики станут главными механизмами становления современной образовательной модели казахстанского общества, в которой конечной целью будет экономический, социальный и духовный прогресс общества [5, с. 3].

Нравственно – духовное возрождение казахстанского народа, о котором говорил в своей просветительско – педагогической деятельности И.Алтынсарин, должно стать основой интеллектуального будущего казахстанской модели образования. Научно – творческий потенциал нации должен начинаться с творческого наследия предков и иметь главную цель – воспитание достойных граждан Казахстана.

Таким образом, за свою недолгую, по современным меркам, жизнь (неполных 48 лет), Ибрай Алтынсарин сделал огромный вклад в становление и развитие казахстанской модели образования. Алтынсарин – педагог и организатор школьного образования открыл учебные заведения в разных областях Казахстана. В их числе двуклассные русско – казахские, ремесленные, женские училища,волостные школы,училище для детей русских поселян, а также создал систему стипендий для обучающихся в гимназиях, университетах.

Алтынсарин – просветитель является автором учебников и учебных пособий, таких как: «Киргизская хрестоматия», «Начальное руководство обучению киргизов русскому языку». В них формулируются те принципы, которые были актуальны для того времени, и остались актуальными по сей день: необходимо осуществлять обучение на достойном научном и методическом уровне; обучать киргизских детей с русскими; должным образом финансировать народное образование; предоставлять возможность получившим образование достойно применять его в общественной жизни.

Основные педагогические принципы И.Алтынсарина заключают следующее:

– в образовательном процессе нет и не может быть мелочей.

– важно не только получение знаний, но и воспитание.

– важнейшее место в образовательном процессе занимает личность учителя, его моральный облик.

– школа должна быть образцом нравственного влияния на общество, опорой культуры в её подлинном смысле.

Все эти принципы совпадают с задачами подлинно гуманной педагогики, которую формировали в своей деятельности выдающиеся педагоги не только 19–20, но и 21 века.

Список литературы:

1. Джумагулов К.Т. Ибрай Алтынсарин и развитие культуры казахского народа [Текст] / К.Т.Джумагулов. Алма–Ата. 1984. 204 с.

2. Ситдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина [Текст] / А.С.Ситдыков. 2-е изд. Алма–Ата: МЕКТЕП, 1968. 148 с.

3. История Казахстана (с древнейших времен до наших дней). В пяти томах. Том 3. Алматы: Атамура, 2000. 768 с.

4. Сегизбаев О.А. Казахская философия XV–XX века [Текст] / О.А.Сегизбаев. Алматы: Гылым, 1996. 472 с.

5. Стратегия «Казахстан 2030» и её экономический приоритет / Информационный портал ZAKON.KZ. http://www. zakon.kz/60241 – strategija – kazakhstan2030 – i – ee.html

ӘОЖ 37.034

СПАНДИЯР КӨБЕЕВ ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ НЕГІЗІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ИДЕЯЛАРЫМЕН ҮНДЕСТІГІ

Минасова Айгуль Кабдулаевна
тарих пәнінің мұғалімі
Абай атындағы ЖББМ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: minasova_mak@mail.ru

Аңдатпа

Мақала Спандияр Көбеевтің педагогикалық мәселелерінің маңыздылығына, қазіргі уақыттағы өзектілігіне арналады. Баяндамада Спандияр Көбеевтің халыққа білім беру саласына сіңірген еңбегі және ұйымдастырушылық шеберлігі баяндалады. Ұсынылып отырған мақала келешек ұрпақ үшін ұлы ұстаздың ғылыми жетістіктерінің өзектілігі мен өсиетін айқындайды.

Түйінді сөздер:*педагог, шығармашыл, жазушы, тарихи, мұра.*

Аннотация

Статья посвящена вопросу о месте ценностей учебно – педагогической деятельности Спандияра Кобеева сегодня, их актуальности для современности. Кроме того, в работе педагога рассматривается не только педагогом – новатором, ноиталантливым организатором. Представленная статья наглядно показывает актуальность научныхдостижений и заповедей великого учителя для будущих поколений.

Ключевые слова: *педагог, творческий, писатель,исторический, наследие.*

Abstract

The article is devoted to the values of Spandiyar Kobeev's educational and pedagogical activity today and its relevance to the present. In addition, the work of a teacher is considered not only as an innovative teacher, but also as a talented organizer. The presented article clearly shows the relevance of scientific achievements and commandments of the great teacher for future generations.

Key words: *teacher, creative, writer, historical, heritage.*

Ұстаз болып, өз халқыма еңбек ету,
осы жұмысқа өз өмірімді арнау – мен үшін үлкен бақыт
С.Көбеев

Спандияр Көбеев – XX ғасырдың бас кезіндегі демократтық – бұқарашыл қазақ әдебиетінің көрнекті өкілі. Ол – ағартушы, педагог, жазушы, аудармашы.

Қазақ жерінде ашылған алғашқы орыс мектептерінен тәрбие алған ол өзінің барлық саналы ғұмырын туған халқының мәдениет пен білім жолында ілгері ұмтылуына жәрдемдесуге арнады. Жаңа үлгідегі қазақ мектептерінде сабақ беріп жас ұрпақты орыстың тілі мен әдебиетін, мәдениетін үйренуге баулыды. Бұл саладағы қызметін Спандияр ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің педагогтік үлгісімен жүргізді.

Ыбырай Алтынсарин ұйымдастырған ауылдық мектепте сауат ашып, Қостанай қаласында мұғалімдер даярлайтын курсты 1901 жылы бітірген. Осы жылдан бастап өмірінің соңына дейінгі 55 жылын ұстаздық қызметке жұмсады. [1, б. 86]

Қоғамның даму деңгейі мен әлеуметтік сұраным талаптарына сай үндестірілген, жүйеленген білім оқыту мен тәрбиелеудің басты ұстанымдарына сәйкес іріктеліп, оны меңгеру үрдісі психологияның жаңа бағыттарын басшылыққа ала отырып ұйымдастырылған жағдайда ғана көздеген мақсатқа қол жеткізетіні белгілі. Сондықтан заман талабына сәйкес оқыту үрдісін жетілдіре отырып, қоғам сұранысына сай жеке тұлға қалыптастыру мәселесі бойынша білім алушылардың шығармашылық қабілетін дамыту бүтінгі күннің өзекті мәселесіне айналып отыр. Адамзаттың, прогрестің, әрбір жеке адамның дамуындағы қозғаушы күш – шығармашылық. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға деген бетбұрыстың болуы бұл мәселеге деген қызығушылықтың артуымен сипатталады.

Бала тәрбиесі мен оқытудың алғашқы теориясы мен оны іске асыру тәжірибесін ағартушы Ыбырай Алтынсариннің мұраларынан көруге болады. Ыбырайдың туған халқының алдыңғы қатарлы өркениетті қауымға жеткізудің негізгі кілті – мектеп деп: «...барлық үмітіміз, қазақ халқының келешегі осы, тек мектептерде» деуі соның дәлелі. Ал мектепке ұлт ұстазы мынадай міндет, мақсаттарды жүктеді: «Мектеп жаңа адамдарды тәрбиелеуі қажет, оқушылар кейін парақор болмау үшін, олардың өнегелі болып өсуіне жәрдемдесуге барлық күшіммен тырысамын». «Мектеп – табиғат туралы дәл де анық ұғым беруге, сабақ беруде көрнекілік, түрлі аспаптар, коллекциялар қолданылуға тиіс. Табиғи ақыл – ол бізді қоршаған айналаны ғана қамтуға қабілетті, ал оны дамытып, біздің көргенімізді білуге мүмкіндік беретін дүниелік – білім ғана» деген еді. Осы мақсатпен Ыбырай мектептерінде Зобовтың «Табиғат туралы әңгімелері», Константиновичтің «Химиялық әңгімелері», Сент – Илердің «Зоологиясы», Гердтің «Минералогияның қысқаша курсы», Крюгердің «Физикасы», Реклюдің «Физикалық географиясы» деген бұрын қазақ даласында естілмеген пәндер оқытылды. «Арифметиканы оқыту кезінде, – деп жазады Алтынсарин – балалық өмірден және маңайдағы тұрмыстан алып, алғаш жай, аса күрделі емес, кейін күрделірек есептер беріп, оқушылардың ақыл – ойына әсер етуге тырысамыз. ...Біз істі оқушылардың табыстарына, қабілеттеріне, түсінігіне қарап жүргіземіз» деуі де бүгінгі педагогикалық ілімнің талаптарына сай келеді.

«Мұғалім балалармен істес болады, егер олар бір нәрсені түсінбесе, онда мұғалім шәкірттерді кінәламай, оларға дұрыс түсіндіре алмағаны үшін өзін – өзі кінәлауы керек. Мұғалім балалармен сөйлескенде ашуланбай, күйгелектенбей, сабырлылықпен сөйлеп, шұбалаңқы сөздер мен керексіз терминдерді қолданбай, әрбір затты ықыласпен, қарапайым тілмен түсіндіруі керек» деген сөздерінің бүгінгі дидактикалық оқыту принциптерімен ұштасуында таңғаларлық ой ұшқырлығы жатыр. [2, б. 4]

Өзінің барлық педагогикалық теориясында жеткіншектердің ұлттық тәрбиесін қалыптастырып, жетілдіруде қазақ халқының ғасырлар бойы тәрбие саласында жиған бай тәжірибесін негізге алу қажет деген пікірді ұстанды. Оның дүниетанымдық көзқарасының қалыптасуына әсіресе, қазақтың мәдениетін, өнерін терең білетін, ақыл – парасаты жоғары, сөзге шешен, елге сыйлы атасы Балғожаның ықпалы ерекше болды. Ыбырай бала жастан халықтық педагогикадан алған тәлім – тәрбиесін , үлгі – өнегесін көңіліне түйгендерін оқу ағарту істері арқылы қазақ балаларының бойына сіңдіре білді. Осындай ұрпақтар сабақтастығы ұстаздан шәкіртке беріліп, жалғасын тауып жатты.

Ы. Алтынсарин педагогикасының мұраларын негізге ала отырып, С.Көбеев ұстаздық жұмысы мен жазушылық қызметін тығыз байланыстыра жүргізді. Өзі оқытқан шәкірттерінің кластан тыс оқуына арнап орыс жазушылары мен ағартушыларының бірқатар шығармаларын қазақ тіліне аударып, «Үлгілі тәржімә» деген атпен жеке кітап етіп бастырды. «Осы жинақ шыққаннан кейін мен жазушылыққа бетбұрдым, – дейді Спандияр. – Маған жазу жұмысы қолымнан келетін іс сияқты болып көрінді. Бірақ ол кезде ең алдымен мектеп балалары үшін қазақ тілінде оқу құралдары керек еді. Сондықтан мен ең алдымен оқу құралын жазып, кітап етіп бастырып шығаруға талпындым».

«Үлгілі тәржімәден» кейін Көбеев қазақ бастауыш мектептеріне лайықтап «Үлгілі бала» атты хрестоматиясын 1912 жылы Қазан қаласында бастырып шығарады. Хрестоматияны құрастырғанда ағартушының көздеген мақсаты: жас ұрпақты өнер, білім құштарлығына, әділеттілікке, адамгершілікке тәрбиелеу еді. Ондағы әрбір өлең жолдары, әңгіменің мазмұны – қазақ байларын әшкерелеу, әлеуметтік теңдікті насихаттау еді. Ұлы ұстазы Ыбырай үлгісін пайдалана отырып ол бұл кітапқа өзі аударған Крылов мысалдарын, орыс классиктерінің балаларға арналған шығармаларын, қазақтың ауыз әдебиеті үлгілерін, табиғаттың түрлі құбылыстарымен таныстыратын, өсімдік, жануарлар әлемі туралы білім беретін әр алуан қызықты қысқа әңгімелер кіргізді. Өзіне үлгі ретінде Спандияр Л.Толстойдың «Азбука», Ушинскийдің «Детский мир и хрестоматия», «Родное слово» деген кітаптарын пайдаланған. Біраз материалдар осы кітаптардан аударылып алынған. [3, б. 158]

«Үлгілі бала» екі кітаптан тұрды. Бірінші кітабында 62, екінші кітабында 32 тақырыпқа жазылған шығармалары мен аудармалары топтастырылды. Бастауыш сынып балаларына арналған бұл оқулықта ол орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Сонымен қатар өзінің бірсыпыра төл шығармалары да бар. Олар – әлеуметтік теңсіздікті, зорлықты, үстем тап адамдарының қатыгездігін әшкерелейтін, жетім – жесірді аяуға үндейтін өлендер мен әңгімелер болды. Баланың сауатын ашып, хат танудың бірінші құралы ана тілі мен балалар әдебиеті болғандықтан, Спандияр кітапты өзі құрастырды. Бұл жөнінде Көбеевтің өзі былай дейді: «Үлгілі бала» хрестоматиясына Крыловтың өзім аударған мысалдарын кіргіздім, орыс классиктерінің балаларға арнап жазған қысқа әңгімелерін өлшеп қазақ тұрмысына лайықтап жаздым және қазақтың бай ауыз әдебиетін пайдаландым. Осылармен қатар жануарлар туралы мағлұмат беретін қызықты қысқа – қысқа әңгімелер, мысалдар кіргіздім әр әңгіменің соңына сұрақтар қойдым» – дейді. «Үлгілі бала» хрестоматиясының идеялық негізі, ой – түйіні шыншыл болуға үндеу, нашарларды аяу, өнер – білімге шақыру. Бұл кітаптың алғашқы беті де Алтынсариннің «Кел, балалар, оқылық» деген өлеңі сияқты «Мектепке шақыру» деген өлеңмен ашылған. Спандияр Көбеев баланы оқыту барысында барлық білімді кітаптан алуға болады, ол үшін кітапты көп оқу қажеттігін бірінші орынға қояды. Жазушының «Балалар мен ғалым» деген қысқа әңгімесі де осы кітап мәселесін сөз еткен. Балалар әдебиетінің тәрбиелік мазмұны оқу проблемасымен тығыз байланысты болғанда ғана өз дәрежесіне көтеріледі. «Оқыту – тәрбиелеудің қуатты органы, бұл органды пайдалана білмеген ұстаз шәкірттерге әсер етудің ең басты және қажетті құралынан айырылады», – дейді К.Ушинский. Спандияр Көбеев осы қағиданы мықтап ұстанған. «Үлгілі бала», негізінен, С.Көбеевтің педагогикалық еңбектерінің қатарына жатады, – дейді ғалым С.Қирабаев. «Түскі тамақ пен һәм кешкі тамақ» деген әңгімеде еңбек етпей ішкен сорпаның дәмсіз, еңбекпен шаршап ішкен сорпаның дәмі ерекше болатынын айта келіп, балаларды еңбексіз ауыз тұшымас дегенге сендіреді. [4, б. 126]

С.Көбеевтің кез келген туындысынан оның ағартушылықты мақсат тұтқан ниетін айқын аңғаруға болады. Жазушының балаларға арнаған мысал өлеңдері мен әңгімелерінің басты нысанасы осы мақсатпен тығыз байланысты. Қаламгердің бала психологиясын жете меңгергендігін аудармалары да, төл туындылары да танытады. Ыбырай мектебінде оқыған, оның хрестоматиясы үлгісімен еңбек жазған, қысқасы, қазақтың тұңғыш ағартушы ғалымының жолын қуған С.Көбеевті балалар әдебиетінің анық қамқоршысы демеске еш негіз жоқ. Ильминскийге арналған бір хатында (1876, 3 желтоқсан) «Хрестоматияға» мысалдарды (басни) енгізгім келмейді» деп жазған. Ы.Алтынсарин шығармашылығынан С.Көбеев еңбегінің ерекшелігі сол, ол қазақ балалар әдебиетіне мысал жанрын саналы түрде енгізді, мысалдарды өлеңмен де, қарасөзбен де аударды, бала ұғымына лайықтап жазды. Қорыта айтқанда, Спандияр Көбеевтің балалар шығармаларының алтын қорына қосқан үлесі зор. Ол өзінің жазушылық қызметімен қатар балаларға берген тәрбиесі туралы ауыз толтырып айтарлықтай еңбек жасады. [4, б. 272]

«Үлгілі тәржімә» мен «Үлгілі бала» кітаптарының жарық көріп, жұртшылықтың ықыласына ие болуы С.Көбеевтің әдебиетке деген ынтасын ұштай түсті. Оның үстіне, ол осы еңбектерді жазу

тұсында орыс әдебиетін оқып үйренді, сондағы образдар сырын пайымдады. Гогольдің «Өлі жандары» мен Пушкиннің «Дубровскийін» ел арасында әңгіме ретінде айтып, ондағы бейнелердің жанды кейпін қазақы адамдар бойынан тану да осыны дәлелдейді. «Қалың мал» міне, содан кейінгі ізденістің жемісі еді. «Бұл романды жазу маған оңайға түскен жоқ, – деп жазды кейін Спандияр. – Мұның әр әртүрлі себептері бар еді. Біріншіден, роман жазылған кезде баспа жүзін көрген қазақтың жазба түріндегі көркем әдебиет шығармалары тіпті аз еді және олардың идеялық бағыттарын былай қойып, түрлерін алсақ, ауыз әдебиеті әсерінің шеңберінен асып шыға алмаған дәрежеде еді. Бірақ солтүстік аймақта маған тіл үйренер, үлгі – өнеге алар жалғыз – ақ қазақтың ауыз әдебиеті және Ыбырайдың өлеңдері мен балаларға арнап оқу құралына лайықтап жазған новеллалары ғана еді (Абайдың жинағы қолыма кейінірек түсті). Сондықтан да романның тіліне, стиліне, ауыз әдебиетінің әсері тигендік барлығы қазіргі оқушыға айқын байқалып отыратын болуы керек. Екіншіден, романның сюжеті, оның құрылысы, кейіп – кескіндері жайында кеңесетін, пікір алысатын да адам жоқ еді. Мұны түсінер бірен – саран адам болса, оның да «қызық екен» дегеннен басқа айтары жоқ болатын. Маған тек орыс тіліндегі романдарды оқып, соларды үлгі ете отырып, жазуға тура келді». [5, б. 3]

1913 жылы Қазанда оның «Қалың мал» атты романы басылып шықты.

Қазақтың жазба әдебиеті тарихында тұңғыш роман саналатын бұл шығармада автор қазақ ауылындағы ескілік салт пен әдет – ғұрыптарға қарсы үн көтерді. «Қалың мал» романында көркем образ арқылы әлеуметтік маңызы үлкен екі мәселені – қазақ әйелінің басындағы аянышты халды, ауылдағы тап тартысын жазды. Бұл роман жазушының шығармашылық өмірінде ерекше орын алады.

Спандияр «Қалың мал» романын жазған кезде, жоғарыда айтқандай, қазақтың ақындары шығармасында, баспа сөз бетінде халыққа түсініксіз, жат, ескі араб, парсы, шағатай тілдерінің сарқыны бар еді, түркі деген «жаңа» тілдің әсері күшті еді. Ақын, жазушылардың бірқатары өз шығармаларын сол тілдерде, яки сол тілдердегі сөздерді неғұрлым көп кірістіріп жазуға тырысушы еді. Ол кезде мұның өзі бір салт сияқты болатын. Ал Спандияр өзінің романын қазақ тілінде, қазақтың нағыз әдеби тілінде жазды. Халықтың негізгі сөздік қорын, сөздік құрамын, халықтың сөз мәдениетін, сөзді кестелеу әдісін сарқа пайдаланып жазды. Мұнысы жаңалық еді, оның кітабы бұқараға түсінікті болып шықты. [6, б. 158]

«Көркемдік жағынан кейбір жетіспеушілігі бола тұрса да, бұл роман идеялық – прогресшілдік бағыты жағынан сыншыл реализм элементтерін бойына жинақтай білген шығарма болды, – деп жазды Әуезов. Рулық, феодалдық құрылысты, әйелдерді қанауды, қазақ ауылындағы әлеуметтік жауыздықты – байлар үстемдігі мен атқамінерлерді айыптаушылық бұл шығармаға ерекше мән береді және оны заманының елеулі құбылыстарының қатарына қояды». [5, б. 3]

Бұдан кейінгі жылдары да Спандияр оқытушылық қызмет пен (1910–1919 жылдар арасында ол Қостанай облысының Федоров ауылдық мектебінде жұмыс істеген) жазушылықты қатар жүргізуге талап жасаған. Сол жылдары «Бақытсыздардың бір күні» атты роман жазады, бірақ аяқталмаған күйінде роман қолжазбасы жоғалып кетеді. Кейін «Қазақ ауылындағы тұңғыш мектеп» атты шығарма жазбақ болады. Алайда денсаулығының нашарлауына байланысты оны жаза алмайды, жазушылық жұмыстан ұзақ уақыт қол үзіп қалады. Бірақ өзінің сүйікті кәсібі – оқытушылықты тастамайды. Ол өмірінің соңғы жылдарына дейін өзінің туған ауылы Ақсуатта он жылдық орта мектепте оқытушы болып жұмыс істеді.

1939 жылы ағарту саласындағы ұзақ жылдық қызметі үшін Спандияр Көбеев Ленин орденімен марапатталады. 1944 жылы оған «Қазақ КСР еңбек сіңірген мұғалімі» құрметті атағы беріледі. 1949 жылы екінші рет Ленин орденімен марапатталады. Ұстаздың 1951 жылы жазған «Орындалған арман» атты мемуарлық еңбегі басылып шықты. Кітап 1954 жылы өңделіп, екінші рет басылды. «Орындалған арман» – жазушының өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі, ортасы мен дәуірі жайлы шығарма. Онда автор заман шындығын әр қилы оқиғалар мен адамдар, тағдыры арқылы көрсетеді. «Орындалған арман» кітабында Спандияр сол кездерде бірге оқыған жолдастарын есіне түсіріп: «Бекет Өтетілеуов, Тұрман Шынтасов, Әбубәкір Байтішев, Ермантай Алдашов, Василий Вахмяков, Иван Ширяев – бәріміз сабақта да, үйде де, ойында да тобымыз жазылмайтын, «кіндігі бір» достар едік», – деп жазады. Әсіресе, Ы. Алтынсариннің халықтық қызметін көрсетуге көп көңіл бөлген. [7, б. 72]

Талай жұрт сан бәйгеге қосқан атын,
Шықпайды тарлан боздың босқа аты.
Ыбырай, Спандияр ұлтымызды,
Аспанда қалықтатқан қос қанаты – деп жыр жампозы Жолбарыс Баязид ұстаздың 115 жылдығына арнап жыр шумақтарын арнаған екен. Өз өмірлерін, өз мақсаттарын халық өмірімен, халық мақсатымен ұштастырған қайраткерлердің есімдері әрқашан алтын әріппен жазулы тұрады.

Қос ұстаздың педагогикалық мұрасына жүгіну бүгінгі күні өте маңызды. Қазіргі уақытта білім берудің тарихи негіздеріне жүгіну керек, өйткені тарихи педагогикалық мұраны түсінбей, жас ұрпақты адами мұраттармен таныстыру мүмкін емес. Спандияр Көбеевтің өмірі мен шығармашылық жолы, оның өмірбаянының жеке парақтары, оның педагогикалық көзқарастарының жеке аспектілері ерекше қызығушылық тудырады және қазіргі тұлғаның рухани – адамгершілік дамуына ықпал етеді. Ұстаздың тағдыры – барлық адамдар үшін өнегелік үлгі бола бермек. Бұл өз халқына қызмет етудің мысалы.

Оның педагогикалық идеяларын облыстың үздік мұғалімдері пайдаланады, өлеңдері мен прозаларын халық жақсы көреді. [8, б. 4]

Қорыта келе, Спандиярдың қайсы бір идеяларын алсақ та, жаңа кезеңмен астасып жатқандығын көреміз. XX ғасырдың басындағы демократиялық бағыттағы қазақ зиялыларының беделді көшбасшысы қазақ ғылымы мен мәдениеті, оқу тәрбие ісі тарихына сіңірген орасан зор еңбектерінің тарихтан өшпес орын алатынын бүгінгі демократия мен әділеттілік салтанат құрған дәуірде өмір шыңдығы дәлелдеп отыр. XXI ғасырда білім сапасы жалпыға ортақ, рухани – этикалық басымдылық негізінің шығармашыл, жаңашыл сипатына ие, ғылыми негізде шынайы құрылған, сан қырлы, адамзат пен мемлекеттің мәдени ескерткіштеріне сай негізделген, этномәдени, әлеуметтік – кәсіптік және конфессионалды топтардың жан – жақты қажеттіліктерін, сондай – ақ жеке тұлғалардың рухани сұраныстарын қанағаттандыруға бағытталған болуы қажет. Осы бағытта Ыбырай мен Спандиярдың игілікті істерін барынша қолдап, оны еліміздің білім беру жүйесінде оқыту мен тәрбиенің озық үлгісі ретінде пайдалану, инновациялық сипатта әр бере отырып, тиімді қолдану оқыту міндеттерінің талабына айналып отыр.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қирабаев С. Спандияр Көбеев [Мәтін]: өмірі мен жазушылық қызметі / С.Қирабаев. Алматы: Қазақтың мемлекеттік көркем әдебиет баспасы, 1958. 160 б.
2. Байсарина Р., Көпешов Б. Ғұламаның педагогикалық, методикалық мұралары [Мәтін]: [Ы.Алтынсариннің туғанына 150 жыл] / Р.Байсарина, Б.Көпешов // Қостанай таңы. 1991. 17 қазан. 4 б.
3. Таңдамалы шығармалары [Мәтін] / С.Көбеев; құраст. С.Қирабаев. Алматы: Қазақтың мемлекеттік көркем әдебиет баспасы, 1966. 296 б.
4. Қозыбаев М. Тұлғалар тұғыры [Мәтін] / М.Қозыбаев; [құраст. І.Қозыбаев]. Алматы: Қазақпарат, 2009. 540 б.
5. Қирабаев С. Спандияр Көбеев [Мәтін]: [Алаштың ардақтысы] / С.Қирабаев // Егемен Қазақстан. 2003. 17 қазан. Б. 3
6. Қалың мал [Мәтін]: [роман] / С.Көбеев // XX ғасыр басындағы әдебиет: [хрестоматия] / құраст. Қ.Ергөбек. Алматы, 1994. Б. 158 220
7. Меңдібай С. Орындалған арман [Мәтін]: педагог–жазушы Спандияр Көбеев туралы толғау / С.Меңдібай // Әлім Қ. Терең тамыр: тарихи – этнографиялық хикаят / Қ.Әлім, С.Меңдібай. Астана, 2009. Б. 72–82
8. Ілияс Б. Меңдіқарадағы мерейтой [Мәтін]: [С.Көбейұлы туғанына 115 жыл] / Б.Ілияс // Егемен Қазақстан. 1993. 13 шілде. 4 б

ӘОЖ 37.034

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ

Мурзагалиева Салтанат Дамировна
Джунусова Гулжазира Жомартовна
«Рудный қаласы Бейімбет Майлин атындағы №7
мектеп-гимназиясы» Қостанай облысы
Бастауыш сынып мұғалімдері
Рудный қаласы, Қазақстан
E – mail: murzagalieva_saltanat@mail.ru

Андатпа

Автор мақала мазмұнында педагог, ақын, жазушы Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық қызметке қосқан үлесін тілге тиек етеді. Бастауыш сыныпта шағын әңгімелері өміршең деп тәжірибесін бөліседі. Шағын мәтіндері қарапайым, тілге жеңілдігі оңтайлы тәжірибесінен көрінеді. Ұстаздың мұрасын жаңа білім беру мазмұнында түрлендіріп, жаңғырту маңызды деп ой тастайды.Спандияр Көбеев пен Ыбырай Алтынсарин идеясының сабақтастығын сөз етеді.

Кілтті сөздер: *Педагог, рухани,жаңашыл, тәрбие, инновация*

Аннотация

Автор статьи отмечает вклад Ибрая Алтынсарина в просветительскую деятельность как поэта, педогога и писателя. В начальной школе мини-рассказы считаются жизнеспособными. Небольшие тексты отличаются простотой, легкостью языка. Важно преобразить наследие учителя в новом образовательном содержании,сделать его актуальным. Речь идет о преемственности идей Спандияра Кобеева и Ибрая Алтынсарина.

Ключевые слова*: педогог, духовный, инновационный, воспитание, инновация.*

Abstract

In the content of the article, the author mentions the contribution of teacher, poet, educational writer IbrayAltynsarin's work. He shares his experience in short stories in primary school. Short stories are simple, easy to use language, which is evident from the optimal experience. He thinks that it is important to transform and modernize the heritage of the teacher in the new educational content. SpandiyarKobeev and IbrayAltynsarin talk about continuity of ideas.

Key words*: Teacher, spiritual, innovator, education, innovation*

Ыбырай Алтынсарин (1841–1889) – қазақ халқының аса көрнекті ағартушысы, жазушысы, қоғам қайраткері. «Даланың алып қоңырауы» атанған ағартушының мұрасы ұстаздар қауымының мәңгі ескірмес рухани серігі ретінде күнделікті оқу – тәрбие ісінің мазмұнына айналды.Оның қалдырған мұрасы бүгінгі күні өміршеңдігімен біздің мектебіміздің де игілігінде іске асуда. Бастауыш сынып мұғалімі ретінде Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев әңгімелерінің бір-бірімен үндестігін ортаға салғым келді. Кітапханадан ізденіс үстінде Спандияр Көбеевтің кез-келген туындысынан оның ағартушылықты мақсат тұтқан ниетін айқын аңғаруға болады. [4, б. 23-26] Спандияр Көбеев бүкіл саналы ғұмырын оқытушылыққа арнады. Жазушының балаларға арнаған мысал өлеңдері мен әңгімелерінің басты нысанасы осы мақсатпен тығыз байланысты.

Қаламгердің бала психологиясын жете меңгергендігін аудармалары да, төл туындылары да танытады. Ыбырай мектебінде оқыған, оның хрестоматиясы үлгісімен еңбек жазған, қазақтың тұңғыш ағартушы ғалымының жолын қуған Спандияр Көбеевті балалар әдебиетінің анық қамқоршысы демеске еш негіз жоқ. Ыбырай Алтынсарин шығармашылығынан Спандияр Көбеев еңбегінің ерекшелігі сол, ол қазақ балалар әдебиетіне мысал жанрын саналы түрде енгізді, мысалдарды өлеңмен де, қарасөзбен де аударды, бала ұғымына лайықтап жазды. Ыбырай атамыздың «Бұл кім?», «Өнер-білім бар жұрттар», «Ананың сүюі», «Өзен», «Түлкі мен қарға» өлеңдерін нақышына келтіріп, мәнерлеп өлең оқыса, екіншісі Ыбырай әңгімелерінен **«**Асыл шөп», «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш», «Жаман жолдас», «Бақша ағаштары» үзінділерін көріністермен көрсетті. Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеясы балаларды ұқыптылық пен сабырлылыққа, шыдамдылыққа, төзімділікке тәрбиелейді. Еңбекті сүю және қадірлеу – Ыбырай әңгімелерінің негізгі идеясы болып табылады. Оны жазушы шағын әңгімелерде үгіт, өсиет түрінде берсе, кей шығармаларында адам санасын тәрбиелейтін реалистік суреттер арқылы бейнелейді.

Өзімнің тәжірибемде «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш», «Бір уыс мақта» әңгімесі арқылы жәндіктердің өзі де тіршілік үшін тынымсыз таппай еңбек етіп жүргендігін көрсете келіп, оларды шәкірттеріме үлгі қылумен келемін. Көбеев Спандияр мысалдары өлеңмен де, қарасөзбен де жазылған. [6, б. 25–28] Олардың арасында идеялық, тақырыптық, тіпті сюжеттік тұрғыда бір-біріне ұқсас келетіндері де бар. Мәселен, ақынның өлең түріндегі «Арыстан мен тышқан» және қарасөзбен жазылған «Құмырсқа мен көгершін» мысалдарының сюжеттері ұқсас. Екеуінде де хайуанның мүшкіл халге түсуі бар және оған ойламаған жерден берілетін көмек бар. Ол көмек - бір кездегі жақсылықтың өтеуі. «Арыстан мен тышқан» мысалында әлеуметтік астар айқын. Мұнда әлдінің әлсізді өзіне тең көрмеушілігі айтылады.

Автор «нашарды күшті кісі көңіліне алмас, теңгеріп өз бойына асыл жүрмес» дейді. Арыстан «кезі келгенде көмек берем» деген тышқанды келеке қылады. Күндердің күнінде аңшы торына ілігіп, халі мүшкіл болады.Бұл жерде Ыбырай Алтынсариннің ықпалы айқын сезіледі. Өйткені өлеңмен жазылған мысалдарының көпшілігінде ақын құдайды ауызға жиі алады. Тышқанды қоя бергеннен кейін автор «Бұл дүние бірде олай, бірде бұлай, жаратқан ризық беріп жанды құдай» дейді. «Құмырсқа мен көгершін» мысалында болғанды баяндау ғана бар. [5, б. 6–7] Суда ағып бара жатқан құмырсқаны көгершін құтқарса, кейіннен сол құмырсқа көгершінді аңшының ауынан құтқарады. Мысал сюжеті жасы кіші балаға түсінікті.

Жазушы қорытынды жасауды баланың өзіне қалдырады. Табиғаттағы тірлік суреттеледі. Түйіні: «тіршілік көзі - өзара көмек». «Ат пен есек» мысалында жүгі ауыр есекке ат жәрдем етпейді. Иесі жолда зорығып өлген есектің барлық жүгін оның терісімен қоса аттың үстіне артады. Ат өз қателігін кеш түсінеді. Сөйтіп, автор қайырымсыздықтың соңы неге апаратынын көрсетеді. «Құмырсқа мен көгершін» мысалында болғанды баяндау ғана бар. Суда ағып бара жатқан құмырсқаны көгершін құтқарса, кейіннен сол құмырсқа көгершінді аңшының ауынан құтқарады. Мысал сюжеті жасы кіші балаға түсінікті. Жазушы қорытынды жасауды баланың өзіне қалдырады. Табиғаттағы тірлік суреттеледі. Түйіні: «тіршілік көзі -өзара көмек». «Ат пен есек» мысалында жүгі ауыр есекке ат жәрдем етпейді. Иесі жолда зорығып өлген есектің барлық жүгін оның терісімен қоса аттың үстіне артады. Ат өз қателігін кеш түсінеді. Сөйтіп, автор қайырымсыздықтың соңы неге апаратынын көрсетеді. Ақынның қара сөзбен жазылған әңгімесі 24 шақты. С.Көбеевтің «Екі соқа» кітабында төл әңгімелері ретінде 7 әңгімесі берілген, олар: «Қайырымды бала», «Түскі тамақ пен кешкі тамақ»,«Атасы мен немересі», «Балалар мен мұғалім», «Өсиет», «Құстың ұясы», «Шал мен балалар». Қайырымсыздыққа - қайырымдылық, аяушылық, адамшылық, боссөздікке – еңбек, сенімсіздікке сенімділік қарсы қойылады.

Өз мінін білмеушілік, айлакерлік, қолдағыны місе тұтпаушылық, тойымсыздық, сатқындық, арамдық, мақтанқұмарлық сыналады. [4, б. 15-16] Оқу-білімнің артықшылығы, өз ісін жетік білушілік, сөзге тоқтаушылық дәріптеледі. С.Көбеевтің өлеңмен жазған мысалдарынан қара сөзбен жазғандарының бір ерекшелігі, бұларда бірлік, ынтымақтық тақырыбынан өзгелері қайталанбайды. С.Көбеевтің «Жарлы мен бай»,«Қайырымды бала», «Атасы мен немересі», «Құстың ұясы» мысалдары қайырымдылықтың үлгісін көрсетеді. Бір кезде өзін таспен атып қуған, кейін кіріптарлыққа түскен байға кедей аяушылық білдіреді. Ең өзекті тақырып - еңбек. «Екі соқа» әңгімесінде күні бойы еңбек еткен соқа еңбексіз, бос жатқан соқаға «егер сен де жұмыс қылып михнаттансаң, мендей жарқырап тұрар едің» дейді. Тот басқан соқа жалқаулығынан зардап шегеді.

Балаға «жалқаулық адамды аздырады» деген ой ұсынылады. «Түскі тамақ пен кешкі тамақ», «Өсиет» әңгімелері астың дәмді болуы еңбекке байланысты екендігін білдіреді. Еңбектен кейінгі маңызды тақырып - оқу мәселесі. Еңбек еткен адам сияқты оқу білген адам да ұтады. «Егер оқи білмесеңдер, кітап сендерге неге керек, бұл кітапты мен алайын, қай бұрын оқи білгеніңе берермін» дейді мұғалім балаларға. Демек «Балалар мен мұғалім» әңгімесінде оқу да, оқу көзі - кітап та қастерлі. [8, б. 27-29] «Аз сөз – алтын, көп сөз – көмір» мақалын «Сауысқан мен қарға» мысалы дәлелдейді. «Көп сөйлеген кісінің сөзінің жартысы өтірік болады» деген қарғаның мерейі, әрине, шықылықтаған сауысқаннан үстем. «Қоян мен көлбақалар» мысалындағы «Менен де қорқатын жәндіктер бар екен, бекер өлмейін» деген қоян шешімі әр жәндіктің бекер жаралмағандығын аңғартады. Өз тұлғасына, іс – әрекетіне, мінез-қасиетіне сенімсіздік құптарлық емес. Құптарлығы – тәубаға келушілік. Үлкенді құрмет тұту қажеттігі «Шал мен балалар» әңгімесінде еске түсіріледі. Сөзге тоқтау да – басты қасиет. Өзін келемеж қылған балаларға мысқыл сөзбен жауап қайырған шал да, өз қателіктерін түсініп ұялыс тапқан балалар да белгілі бір тұжырым жасауға жетелейді. Жануарлардың, аңдардың бір-бірімен өзара айтысы - көне заман шығармаларынан, халық ертегі-аңыздарынан келе жатқан үрдіс. Әр заттың өз орны, өз қасиеті бар. Әрқайсысы өз орнында жақсы. «Айтыс» әңгімесінен көрінетін аталмыш ой «Қаз» деп аталатын мысалдан да қылаң береді. «Арыстан, есек және түлкі», «Түлкі мен қырғауыл» мысалдары зорлыққа да амал, айлаға да айла бар екендігін көрсетеді. «Өз үйірін сатқан орынсыз қалар» деген мақал – «Көгершін мен әтеш» мысалының түйіні. Істің мәнін. түсінбеушілік, ақымақтық «Қасқыр мен кемпір» мысалында сыналады. Қашан да мақтанқұмарлық іске зиянын тигізеді.

«Қарға мен көлбақа» мысалында қарға көлбақаның өзін мақтағанына масаттанып есіреді. Мақтаншақтық пен даңғазалық екеуі – егіз. [9, б. 38-39] Мәселен, «Кедей мен қоян» мысалындағы кедей де қолындағысынан айрылып қалады.Міне, мақалаға ізденіс үстінде екі педагог-жазушының да идеясы бірдей деп түсіндім. Ал, Ыбырай Алтынсариннің «Талап етіп талпынбаса, адам баласы алға баспаған болар» деген даналық сөзі де жаңартылған білім мазмұнына дөп келіп отыр. «Талаптың пайдасы» деген әңгімесінде Ыбырай кейіпкердің талабының арқасында елге танымал болғанын мысалға келтіре отырып, бұл арадағы көздегені - жас баланың талабын, сол талаптың арқасында неге қолы жеткенін көрсету, кім талап етсе, сол мақсатына жететіндігін дәлелдеу еді. Иә, ағартушы айтқан талап дәл қазіргі уақытта оқушыларымызға ғана емес, ұстаздар қауымына да аса қажет-ақ. Ғасырлар өтсе де, заман өзгерсе де, «Кел, балалар оқылық» деген қанатты сөздерімен халық жүрегінен ойып тұрып орын алған ағартушы, демократ, педагог Ыбырай Алтынсариннің болашақтан күткен үміті бүгінгі күні жүзеге асып отыр. Сондықтан өзімнің пайымдауымды бір саралап көрейін деп шештім.

Біріншіден, Ыбырай Алтынсариннің еліне сіңірген еңбегі қазіргі таңда, мектеп жасынан үш тілді игеруге сауатты және жоғары білікті маман болуға шақыратын Н.Ә.Назарбаевтың үндеуімен үндесіп отыр. Осы баяндамамды жазу барысында бұған да дәлел таптым. Орыс оқымыстысы Н.Ильминский қазақтардың ортасында қазақ тілін үйреніп алыпты. Ол өзінің «Алтынсарин туралы естеліктер» атты кітабында «Мен оған шын ықыласыммен берілдім, орыс тілінің қазақтар үшін де керек екенін алғашқы сезінгендердің бірі болды» деп жазған екен. Ағартушының арманы тіл тазалығы болса, қазіргі таңда ол арманы жүзеге асты.

Осы орайда ұстаздың ізбасары ретінде ертеңгі күннің бәсекеге қабілетті шәкірттеріне ағылшын өзге тілін үйретуде тамшыдай болса да үлесімді қосу міндетім деп есептеймін. Қазіргі таңда өзімнің тәжірибемде ағартушының басқа тілді үйретуде «Әуелі зат есімге ғана жататын зат аттарын үйретемін, содан соң сын есімді үйретемін, осыдан кейін ғана зат есімді сын есіммен қосып, адам сияқты сөйлем құратып үйретемін» деген даналық сөздерін өзімнің педагогикалық ұстанымыма айналдырып алғанмын.Міне, Ыбырай ата осыған қарағанда көптілділікті ертеден болжаған секілді. Ендеше, бұл арманын неге орындамасқа? Өз ойым бойынша Ы.Алтынсаринді ұлттық мектептің негізін қалаушы деп білемін. Өйткені ұстаздың ұранымен біздің ұлтымыз сауатын ашып, қазіргі таңда ұлттық мектептер дамып келеді.

Ұлы ағартушының мұрасы біз үшін таусылмас қазына саналса, оның әрбір еңбегінен шәкірттеріміз рухани тілектеріне жауап табады, нәр алуда. Бала жанының зергері Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеясы балаларды ұқыптылық пен сабырлылыққа, шыдамдылыққа, төзімділікке тәрбиелейді. Дана ағартушының жұрт назарын аудартқан тұнып жатқан қазынасының бір бөлігі мейірімділік тақырыбы. «Ұшпақтың күн сәулесі жерге түсіп», «Аспаннан рақымменен күн төнгенде», «Ұйқыдан көзін ашқан жас балаша, жайқалып шыға келер жердің гүлі», «Кеш болса, күн қонады

таудан асып, шапаққа қызыл алтын нұрын шашып», т.б. бейнелі сөздерін шәкірттерім шығарма жазу барысында кеңінен қолданып жүргеніне куә болып жүрмін.

Еңбекті сүю және қадірлеу – Ыбырай әңгімелерінің негізгі идеясы болып табылады. Оны жазушы шағын әңгімелерде үгіт, өсиет түрінде берсе, кей шығармаларында адам санасын тәрбиелейтін реалистік суреттер арқылы бейнелейді. Өзімнің тәжірибемде «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш», «Бір уыс мақта» әңгімесі арқылы жәндіктердің өзі де тіршілік үшін тыным таппай еңбек етіп жүргендігін көрсете келіп, оларды шәкірттеріме үлгі қылумен келемін. Иә, ағартушы айтқан талап дәл қазіргі уақытта оқушыларымызға ғана емес, ұстздар қауымына да аса қажет – ақ. Ы.Алтынсариннің ағартушылық идеясында халықты ағартуда, біріншіден, надандықпен күресу қажет деген ой басым. Мысалы, «Бай мен жарлы баласы» атты әңгімесінде жазушы бай баласы Асан мен кедей баласы Үсенді бас кейіпкер етіп ала отырып, әлеуметтік мәні зор ірі мәселеге назар аударады. Баланың қалыптасуына орта мен отбасының әсер-ықпалын ашып көрсету арқылы мән-маңызы үлкен қорытынды жасайды. Ағартушы Ыбырай Алтынсарин білім берудің түпкілікті мақсаты ретінде өлкенің рухани дамуы ғана емес, экономикалық дамуын көрді. Ағартушының ойынша, мектеп өз құрылымы бойынша жаңа мәдени өмірдің, жаңа дәстүрлердің, тәртіптің, өнердің үлгісі болуы тиіс. Әрине, бұл қазіргі таңда біздің мектебімізде жүзеге асып отыр. Еңбек, ізгілікке ұмтылу адамгершілік адамға лайықты өмірді қамтамасыз ететінін Ы.Алтынсарин «Таза бұлақ» деген әңгімесіндегі мысал арқылы дәлелдейді. Бүгінгі күні Ыбырайдың тәрбиелік мәні зор әңгімелері әр сабағымызда біздің рухани санамызды өсіріп, шәкірттерімізге жақсы мен жаманды айыра білуге үйретті. Үйретіп қана қоймай, барлық өмірінің мәніне айналды. Олай деу себебім «Ата-анаң қартайса, демеу болар бұл-оқу» деп ата-анамызды тек білімді болсақ қана асырай алатындарын түсіндіріп кетті. Әрине, осындайда, оқу оқымасаң, ата-анаңды асырай алмайсың ба деген сұрақ туындауы әбден мүмкін. Әрине, асырайсың бірақ білімді болсаң, ой-өрісің кеңейіп, адамгершілігің арта түседі емес пе? Оның пікірінше алған біліміміз болашақта елімізді дамытуға пайдасын тигізу керек. Иә, бүгінгі күні ұлт ұстазының арманы түгелдей дерлік орындалған секілді. Өз алдына ұлттық мектептер кеңейіп, білімімізді кеңейтіп, бәсекеге қабілетті бола алатын шәкірттері көбейді. Мен де ағартушының ізбасарымын. «Білім ғана жүрекке шырақ жағар» демекші, кез-келген бәсекеге тек білім арқылы қарсы тұра аламын. Бүгінгі таңда ұстаздың еңбек туралы шығармалары маңызын жойған емес. Қайта мол мұрасы мектеп игілігіне жарап, бізді терең біліммен сусындатып келеді дегім келеді. Қазіргі таңда жоғарыда сөз еткенімдей, ұстаздың еңбек тақырыбы мектебіміздің өмірінде әрбір әріптесімнің тәжірибесінде еніп, бала тәрбиелеу құралына айналып отыр.

Қай шағын әңгімесін алып қарасаңыз, өзектілігі кейіпкерін еңбекке шақырып отырады. Иә, ұстаз шығармаларына қарап, тәрбиеші деп те тұжырым жасадым. Өйткені, шағын әңгімелерінің мазмұнының ұтымдылығы уақыт үнемдей отыра, оқырманына ақыл-ой салады. Айналаңа зер сал, жәндіктердің өзі де еңбек етіп, тіршілік үшін күреседі деп, оқушы санасына ой тастайды. Сондықтан жаңартылған білім аясында еңбек тақырыбын дәріптеуде күш-жігерімізді аямағанымыз абзал деп ұғынамын. Ең бастысы бұл оқушыға бойтұмардай ой салып, өмірден өз жолын табуға үлесін қосады. Қай сынып оқушысы болмасын, кез-келген әңгімесін зердесіне тез түйіп, жақсылыққа ұмтылатынын тәжірибемде анық байқадым. Қазіргі таңда білімнің мақсаты бәсекеге қабілетті, жаңаша ойлайтын шығармашыл тұлға дайындау. Дәл осы мақсатта жаңа технологияның белсенді әдіс-тәсілдерін тиімді қолдана отырып, іс-тәжірибе шеңберіме Ыбырай Алтынсариннің шығармаларын әдістемелік қорыма жинақтап алғанмын. Осындай сәтте, ұстаздың «Егер шәкірт түсінбесе, оған мұғалімі ғана кінәлі» деген сөздерін жадымда ұстап, әр шәкіртіме жеке көңіл бөлемін. Жаңа заман баласын өздігінен білім алуға тәрбиелеп келемін. «Ізденген жетер, мұратқа» демекші, ұлы ұстаздың шығармаларының арқасында шәкірттерім білімдерін жетілдіріп келеді. Олай болса, Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев әңгімелері арқылы шәкірттерімізді адами құндылықтарға тәрбиелей берейік дегім келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аңыз адам журналы 2020 ж №4, 23-26 б.
2. Бастауыш сынып республикалық журнал 2020 ж №6, 25-28 б.
3. Білім шыңы газеті 2020 ж №5, 6-7 б.
4. Білімді ел журналы 2020 ж №4, 15-16 б.
5. Жаңа бағдар республикалық журналы 2021 ж №8, 27-29 б
6. Педагогикалық ой-сана республикалық журнал: 2022 ж №9, 38-39 б.
7. Уәлиханов Ш. Қазақ ағартушыларының философиясы. 2019 ж 24-25 б.
8. Ыбырыай Алтынсарин тағылымы: 2019 ж 36-37 б.
9. Парасат журналы 2020 ж 36-37 б.

ӘОЖ 37.034

БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ ЖАҒДАЙЫНДАЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫН САБАҒЫМДА ҚОЛДАНУ.

Мусафирова Сәуле Аяғанқызы
Бейсембаева Гүлмира Қаңтарбайқызы
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімдері
Қостанай қаласы білім бөлімінің №19
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: saule – re@list.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Ыбырай Алтынсариннның педагогикалық идеясы мен қазіргі білім берудегі сабақтастық туралы айтылады. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл аударды, сол жолды әлі күнге дейін біз жалғастырып келеміз. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлаған ғалым туралы терең ойлар айтылған. Қазіргі білім беру саласына үлкен өзгерістер енгізіліп жатқандығы туралы баяндалған.

***Түйінді сөздер**: прогрессшіл, халық ағартушысы, реформалар, оқу мен жазуды сыни тұрғыдан ойлау технологиясы, обьективті ойлау, инновациялық іс – әрекет.*

Аннотация

В этой статье изложены педагогические идеи Ибрая Алтынсарина, который придавал огромное значение воспитанию и образованию молодежи. Его прогрессивные взгляды имеют преемственность с современным образованием и внедряются в педагогический процесс и сегодня. Нас поражает глубина мыслей просветителя. Он предвидел те изменения, которые сегодня находят воплощение в обновлении содержания образования.

***Ключевые слова:** прогрессивный, народный просветитель, реформы, технология критического мышления через чтение и письмо, объективное мышление, инновационная деятельность.*

Abstract

This article presents the pedagogical ideas of Ibray Altynsarin, who attached great importance to the upbringing and education of young people. His progressive views have continuity with modern education and are being introduced into the pedagogical process today. We are struck by the depth of the enlightener's thoughts. He foresaw the changes that today are embodied in the renewal of the content of education.

***Key words:** progressive, people's educator, reforms, technology of critical thinking through reading and writing, objective thinking, innovative activity.*

Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының ұлы перзенті, қазақ жерінде оқу – ағарту ісін жүзеге асырған, қазақ зиялылырының арасынан шыққан тұңғыш халық ағартушысы, қоғамда өзгерісті жасау жолында талмай күрескен, аса талантты педагог, дарынды жазушы, ақын, көрнекті қоғам қайраткері. XIX ғасырдың екінші жартысында аса көрнекті ағартушы – демократ – Ыбырай Алтынсарин Қазақстандағы қоғамдық ой – пікірдің өркендеу тарихында орасан зор орын алды. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлап, балалар мен жас жеткіншектердің тағдырына терең үңілген ағартушы–ұстаз. Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамының мәдениет пен экономика жағынан мешеу кезінде өмір сүріп, халқымыздың демократиялық мәдениеті мен өнерінің бір сыпыра саласында жаңадан өсіп – өркендеуіне айқын жол ашып, негізін қалады. Ы.Алтынсарин Қазақстандағы әлеуметтік – педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды. Іргесі қаланбақшы алғашқы мектеп құрылысын, тұңғыш берілетін білімнің бағыт – бағдарын айқындады, қалың бұқараға оның мазмұны мен маңызын түсіндірді, бастауыш мектепке оқу – құралдарын әзірледі. Ыбырай Алтынсарин – бар саналы ғұмырын туған халқын өнер – білімді, жаңа заманның өркениетті, мәдениетті елдерінің қатарына қосу жолына арнаған көрнекті тұлға. Ол өзінің ағартушылық, педагогтік, ақын – жазушылық тарихи қызметі мен зор талантын, жан – жақты терең білімі мен қайрат – жігерін елдің жас ұрпағына білім нәрін сусындатқан, оларды тәрбиелеуге, қазақ жерінде үлесін қосатын ұрпақ тәрбиеледі. Ыбырай Алтынсарин жаңа үлгідегі мектептер ашып, оқушыларды өз кезінің озық ғылымымен қаруландыруға, кәсіп түрлеріне үйретуге арнаған. Ыбырай бұл жолда сан алуан кедергілер мен қиындықтарды жеңе отырып, үлкен жетістіктерге қол жеткізді. Өшпес ізі туған халқының мақтан тұтатын ардақтысына айналды. Ыбырай Алтынсарин өзі ашқан мектептерде ана тілінің таза оқытылуына көңіл бөліп, алғашқы тілашар ретінде халықтың ауыз әдебиетін пайдаланып, өзі де ұрпақ тәрбиесіне арналған әдеби шығармалар жазды. Сол әдеби шығармалары арқылы қазақтың жазба әдебиетінің, әдеби тілінің негізін қалаушылардың бірі болды. Әдебиетке тың тақырыптар әкеліп, озық ойлар енгізді. Оның мазмұнды да мағыналы әсем лирикалық өлеңдері, әсерлі әңгімелері, мысалдары қазақ әдебиетінің тарихында өшпес орын алады. Осы тұрғыдан, қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы Ы. Алтынсариннің тіл тазалығы үшін күрескерлігі, педагогикалық ілімнің тұңғыш кемеңгері деп білеміз.

Көрнекті әдебиетші ғалым Қ.Жұмалиев өзінің «XYIII–XIX ғасырлардағы қазақ әдебиеті» деген ғылыми – зерттеу еңбегінде педагог – жазушыға: XIX ғасырда қазақ даласынан шығып, орыс, Европа мәдениетіне қолы жеткен оқымысты, халық ағартушылар дәрежесіне көтерілген әрі педагог, әрі ақын – жазушы Ыбырай Алтынсариннің өз халқының келешегі үшін істеген еңбегі зор,» – деп баға береді.

Заманымыздың заңғар жазушысы Мұқтар Омарханұлы Әуезов Ыбырай Алтынсарин туралы былай жазды: «Ыбырай орыстың мәдениет мектебін танымаса, Ушинский бастаған педагогикалық жаңалықтарды білмесе, орыстың адамгершіл, прогрессшіл классикалық әдебиетінің нәрінен қорек алмаса, Ыбырай болмас еді... Ыбырай да сол бір бағытта болумен қатар, өмірі, еңбек еткен ортасы, әлеуметтік – қоғамдық қайраты, әрекеті жөнінде Шоқанға да, Абайға да ұқсамайды. Ыбырай Шоқан мен Абайдыңда ісін өз өмірінде еңбегіне түйістіріп, қоса білді. Сөйтіп, ол Шоқан мен Абайдың істеген тың тарихтың ұзақ өрісі бар, зор келешегі бар істердің үлгісін өз қолымен орнатты. Әрі ол жаңа үлгідегі ақын, әрі сол кездегі Ресейде батыл жаңалық жасап, тың үлгідегі мектеп ашушы. Қазақтың ең алғашқы мәдениетті мектебін жасаумен қатар, жазушылық пен оқытушылықты ол аса шебер өнерлі түрде қабыстырушы». Кезінде қазақ халқының болашақ тағдырын орыс мәдениетімен бірлікте алып қараған Шоқан, Абай және Ыбырай секілді ұлы ағартушы – демократтар тарихымызда өшпестей ізін қалдырды.

Қазіргі таңда Қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғырту кезеңінде тұрмыз. Әрбір адамның сапалы мектепке дейінгі тәрбие мен мектептегі білімге қолжетімділігін, колледжде, университетте жаңа кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Яғни Ыбырай Алтынсариннің ұлы, сара жолын әліде жалғастырып келеміз. Білім беру саласындағы реформалар, әлбетте жаңалықтар, оны тәжірибеге енгізу, оның нәтижесін, қорытындысын шығару үшін жылдар керек болады. Биылғы жылы 12 жылдық білім беруге көшу кезеңі басталды. Ыбырай атамыздың салып кеткен жаңа мектебінде жаңаша оқыту түрі енгізілді. Ондағы әр бала жеке тұлға ретінде қабылданады. Яғни бастауыш білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруға, оның жеке қабілеттерін, оқу ісіндегі оң мотивациясы мен іскерлігін: негізгі мектептің білім беру бағдарламаларын кеңінен меңгеру үшін оқудың, жазудың, есептеудің, тілдік қатынастың, шығармашылық тұрғыдан өзін – өзі көрсетудің, мінез – құлық мәдениетінің берік дағдыларын дамытуға бағытталған. Ал негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары білім алушылардың ғылым жүйесінің базалық негіздерін меңгеруге, олардың бойында тұлғааралық және этносаралық қатынастың жоғары мәдениетін қалыптастыруға, жеке тұлға ретінде өзін – өзі билеуіне және кәсіптік бағдарлануына бағытталады. Сол сияқты жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары жаратылыстану – математикалық және қоғамдық – гуманитарлық бағыттар бойынша бейіндік оқытуды енгізе отырып, саралау, кіріктіру және білім беру мазмұнын кәсіптік бағдарлау негізінде әзірленеді.

«Шеберліктің белгісі – әртүрлі әдісті біліп, сабақта орынды қолдана білу» деп Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай, заман талабына сай қазіргі мектеп мұғалімдері оқыту әдістерін жаңа бағытта құрып, оқуға деген баланың ынтасы мен қызығушылығын арттыруды көздейді.

Президентіміз Н.Ә.Назарбаев айтқандай, сапалы білім беру Қазақстанның индустриялан-дыруының негізіне айналуы тиіс. Бұл мәселе мектептерге байланысты айтылып тұрғандығы белгілі. Еліміздің болашағы орта мектептен толық қанды сапалы білім алған, оның бағдарламасын толық меңгерген баладан, яғни оқушыдан шығары анық, өйткені, ертеңгі ел тізгінін ұстар азаматтар бүгінгі мектеп оқушысы.

Мектепте жұмыс атқаратын әрбір мұғалімнің алдына қазіргі таңда қойылатын талап өте үлкен болып отыр. Мұғалім өзінің инновациялық іс – әрекетін қалыптастырып, оны меңгеріп, өз практикасында қолданған әрбір мұғалім өз сабағын нәтижелі даму жағынан көре алады.

Жаңа педагогикалық техналогиялар оқушының білім деңгейінің көтерілуіне жағдай жасайды. Оны «жаңалық», «жаңа әдіс», «өзгеріс», «жаңашылдық» деп атауға болады. Инновацияны қолдану арқылы мұғалім өз – іс тәжірибесін байытып, белгілі бір нәтижеге қол жеткізе алады.

Қазіргі бағдарламаның басым бөлігі сындарлы оқыту теориясы негіздерін қамтиды. Бұл теория оқушылардың ойлауын дамыту, олардың бұрынғы алған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі дерек көздерінен, мұғалімнен, оқулықтан және достарынан алған білімдерімен өзара әрекеттесуі жағдайында жүзеге асады деген тұжырымға негізделеді.

Қазіргі мектептерге кіргізілген жаңаша технологияның бірі – тұлғаның ойын дамыту, ендеше оқу мен жазуды сыни тұрғыдан ойлау технологиясы бүгінгі білім беру саласында кеңінен етек жайды. Сыни тұрғыдан ойлау бағдарламаның өн бойында екі мағынада қарастырылады: оқушылардың және мұғалімдердің сыни тұрғыдан ойлауын дамыту. Сыни тұрғыдан ойлау – бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға, бағалауға, талдауға және синтездеуге бағытталған пәндік шешім. Ол болашақта әрекет жасауға негіз бола алады. Сыни тұрғыдан ойлау, көбінесе, қарсы пікір айтуға баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс – әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді.

Жаңаша оқыту бұл – мағынаны іздеу, өзінің көзқарасымен ғана шектелмей, басқалардың да пікірін ескеріп, қандай да обьективті ойлау және қисыны бар өзіндік қате сенімінен бас тарта білу. Тұлға жаңа идеяларды ұсынуға және жаңа мүмкіндіктерді көруге қабілетті. Сыни тұрғыдан ойлау «ойлау туралы ойлану» деп сипатталған. Ол маңызды мәселелерді талқылау және тәжірибені ой елегінен өткізуді қамтиды. Бұл модуль оқушылардың да, мұғалімдердің де сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді.

Жаңа инновациялық технологияларды қолдану, яғни ойлауға үйрету, оқушының еркін сөйлеуіне, пікір таластыруына, достарының ойын тыңдауға, проблеманы шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған. Оқушы бұрын тек тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім – осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Қазіргі өзекті прблемалардың бірі – мектеп оқушысы әдеби кітап оқымайды, тек бар ақпаратты интернеттен іздеп, тауып алып, оқып, көшіріп алып, дайын материалмен жұмыс жүргізіп, қысқа оймен шектеліп жүр. Бүгінгі оқушылардың сөздік қоры тайыз. Себебі оқу материалынан басқа әдеби, тарихи кітап оқуға деген ынта жоқ. Ыбырай атамыздың барлық білімдік, тәрбиелік мәні бар әңгімелері, өлеңдері оқулыққа енгізілген, қазіргі ата – аналар мен мұғалімдер соған шүкіршілік етеді. Осындай жағдайда жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден бір шарты – мұғалімнің ізденімпаз болуы. Себебі, еліміздің болашағы бүгінгі жас ұрпақтың білім деңгейімен өлшенеді. Сондықтан сабақты жаңаша құрып, инновациялық түрлі тәсілдерді, педагогикалық білімдерді жетілдіре отырып, оны дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір ұстаздың міндеті болуы керек. Қазіргі сабақтар оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, жұптық және ұжымдық бірлесіп жұмыс жасауға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Ең бастысы оқушы білімінің тереңдігі мен тиянақтылығын арттырады.

Білім берудің әр кезеңнің өзіндік ерекшелігі бар. Бірақ, бұлар бір – бірімен өзара өте тығыз байланысты болып келеді. Қазіргі балаларды оқытуда ойлауды үйрету үшін алдымен уақыт керек, оқушыларға ойланып толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру, әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау, үйрену барысындағы оқушылардың белсенді іс – әрекетін қолдану, бір – бірінің жауабына жасаған жұмыстарының дәлелді, дәйекті болуын талап ету. Сол сияқты тіл тазалығын сақтау, тіл дамыту жұмыстарын сабақта жүргізу тіл пәні мұғалімдерінің ғана проблемасы болмауы керек, барлық пән мұғалімдері талап етуі тиіс. Тұлғаның ойын тіл арқылы жеткізуі, сауаттылық проблемасын да жүзеге асыру бүгінгі күні мұғалімнің білімділігіне де байланысты.

Жаңаша оқытудың тиімді жақтары, ол оқушылардың өздігінен жан – жақты білім алуға жағдай жасалады, сабақ кезінде уақытты ұтымды пайдалану мүмкіншілігі молаяды, оқушылар өзара пікір алмасуына мүмкіндік туғызылады, мұғалім мен оқушылар арасында ізгілікті қарым – қатынастар орнайды, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, түсіну сезімдерін арттыру, сауатты жазу, мәнерлеп оқу, мағыналы сөйлеу, өлең шығару, эссе жазу, тағы да басқа көптеген қасиеттерін дамытып қалыптастыруға болады.

Білім беру саласында мұғалімнің алдына қойған қазіргі мақсаты – Ыбырай Алтынсарин атамыздың салып кеткен сара жолымен, оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие және білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет – ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру – әрбір ұстаздың абыройлы борышы деп санаймын. «Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім» деп Стронг айтқандай, ұстаздық білімділікпен қоса ізденпаздықты, дарындылық, ұйымдастырушылық, тағы да көптеген құндылықтарды талап ететін маман иесі. Шығармашылық қабілет баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Ол үшін мұғалім ғылымда болып жатқан жаңалықтармен үнемі танысып,өз біліктілігін үнемі арттырып, толықтырып отыруы керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. «Қазақстан мектебі», 1989. 11 б.
2. Бержанов К., Сейталиев К. Ауыз әдебиетіндегі адамгершілік, тәрбие мәселелері. «Қазақстан мектебі»,1970. 17 б.
3. Бастауыш мектеп. №7, 2001 ж.
2. БодановЖ., Болеев К. Қазақтың халық педагогикасы. Жамбыл,1992. 63 б.
1. Жарықбаев Қ. Ұстаздық еткен жалықпас. Алматы, «Мектеп» 1987. 7 б.

УДК 371

ВЗГЛЯДЫ КАЗАХСКИХ ПРОСВЕТИТЕЛЕЙ В ПРАКТИКЕ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

Мушкудиани Руслан Исламович
магистр педагогических наук
учитель истории и основы права
КГУ «Владимировская ОШ»
с. Владимировка, Казахстан
E – mail: davidusika@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. В статье освещаются взгляды казахских мыслителей прошлого на воспитание. Рассматривается роль образования в процессе духовного и нравственного роста личности.

***Ключевые слова:** знание, патриотизм, нравственный, духовный, совершенствование, культура, прогрессивный, наследие, традиции.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада өткен қазақ ойшылдарының тәрбиеге деген көзқарастары баяндалады. Тұлғаның рухани және адамгершілік өсу процесінде білімнің рөлі қарастырылады.

***Түйінді сөздер:** Білім, патриотизм, адамгершілік, рухани, жетілдіру, мәдениет, прогрессивті, мұра, дәстүр.*

Abstract

Relevance and goal. In the article showed opinions of a Kazakh intellectuals of the past on upbringing. Considering a role of education in the process of spiritual and moral growing of person.

***Key words:** knowledge, patriotism, morality, spiritual, improving, culture, progressive, heritage, traditions.*

Общей целью образовательных реформ в Казахстане является адаптация системы образования к новой социально – экономической среде. Инвестиции в человеческий капитал крайне необходимы для создания технически прогрессивной, производительной рабочей силы, которая может адаптироваться в быстро изменяющемся мире. Существует множество доказательств, связывающих образование и экономический рост [2]. Елбасы в статье «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» от 12 апреля 2017 года сказал: «В чем был, на мой взгляд, главный недостаток западных моделей модернизации XX века иностранцев, хотя этому учил своих соотечественников ещё в XIX веке И.Алтынсарин. Истоки нашего сегодняшнего благосостояния и повышения роли Казахстана в мировом пространстве мы должны видеть в прошлом: казахские просветители, а именно Чокан Валиханов, Ибрай Алтынсарин, Абай Кунанбаев видели и внедряли свой путь социально – экономического развития Казахстана с сохранением особенностей менталитета казахского народа, его культуры, основных занятий и условий жизни.

Значение творческого наследия Ч.Валиханова велико. Его научное дарование проявилось в этнологии, истории, географии, литературе, языкознании, юриспруденции, военной науке, философии. Во всех областях научного знания, с которым он сталкивался, Ч.Валиханов оставил заметный след. Совершенно верной представляется мысль А.Х.Касымжанова в том, что «великая заслуга Ч.Валиханова перед мировой наукой и перед своим народом состоит в том, что он с ясностью и логической непреложностью восстановил исторические права казахов как особый этнической единицы, ввел их в семью народов мира с точки зрения науки» [3, с. 211].

Камнем преткновения на пути достижения гармонии личных и общественных целей и задач Ч.Валиханов считал недостаток просвещения. Он полагал, что гармонии единства можно достичь только путем просветительских мероприятий. Мыслитель был убежден, что только основанные на знании законы могут представлять собой необходимую предпосылку для устранения противоречий между людьми, достижения подлинного счастья и развития положительных нравственных качеств человека. Исследователи правильно отмечают, что для Ч.Валиханова нравственность немыслима без образования и понятия о чести [4, с. 19]. Образование и честь – нравственные ценности, обеспечивающие нравственную чистоту. ДляЧ. Валиханова образование как для ученого и честь как для аристократа выражают высшие нравственные ценности [5, с. 18].

Мыслитель утверждал, что нравственное воспитание и образование, содержательно ориентированные идеями прогресса и просвещения, являются формами саморазвития нации, а первый шаг на пути к культурному обновлению – это всеобщее просвещение. При этом он вовсе не стремился русифицировать свой народ, а культурное возрождение своей Родины – Казахской степи «он понимал не иначе, как на основе гармонического синтеза древних национальных традиций с элементами русской и общеевропейской культуры, усвоения всего положительного опыта мировой

цивилизации» [6, с. 115–116]. Согласно его общей установке, всякие нововведения должны осуществляться лишь с учетом традиций. Наполняясь новым, жизнеспособным содержанием, культура должна сохранить черты национальной самобытности.

Безусловно, Ч.Валиханов – это «цветок родной почвы, выросший из глубинных недр и чаяний народа и выражающий по – своему его устремления и идеалы. Это – главный ингредиент, соль его творчества, которую нельзя свести к воздействию культуры извне» [7, с. 216].

Важнейший вопрос, глубоко волновавший Ч.Валиханова, о судьбе казахского народа, о его просвещении, о путях и способах приобщения казахов к общечеловеческим ценностями прогресс стал главным вопросом и для выдающегося казахского мыслителя Ибрая Алтынсарина. Творческое наследие Ибрая Алтынсарина, пронизанное высоким нравственным пафосом, представляет собой яркий пример философского понимания мира и гуманистической ориентированности. В процессе своего формирования И.Алтынсарин испытал влияние востоковеда В.В.Григорьева, педагогического движения во главе с К.Д.Ушинским. Будущее народа он связывал, прежде всего, с массовым приобщением детей к общему образованию.

Составленную им «Киргизскую хрестоматию» он оценивал как путеводитель «к более научным и серьезным руководствам, могущим дать действительные познания и полезные сведения» [8, с. 78]. И.Алтынсарин видел нравственный долг казахской интеллигенции в заботе о нуждах народа. Он писал: «На нашу долю теперь выпало самое тяжелое ответственное бремя, когда все надо еще создавать, вводить……нововведения в темную среду и освещать ее, на сколько хватит у нас сил и уменья» [9, с. 63]. Идея И.Алтынсарина – «открытие при волостных школах кожевенных заводов, где само производство будет постоянно перед глазами обучающихся. Надеялись, что среди состоятельных киргизов, найдутся, которые откроют кожевни, мыловарни и другие подобные заведения».

Выражая объективные потребности казахского общества, И.Алтынсарин придавал большое значение развитию профессионально – технического образования в Казахстане, открытию ремесленных и сельскохозяйственных школ, технических училищ. Он писал по этому поводу: «...одно общее научное образование киргизов, без сообщения им прикладных, практических знаний, не может принести или может принести, сравнительно, мало пользы в экономическом их быту». Алтынсарин намеревается открыть в Казахстане прежде всего ремесленные школы, в которых бы обучались плотнично – столярному делу, так необходимому при переходе к оседлости. Из переписки И.Алтынсарина видно, что его система профессионально – технического образования не ограничивалась ремесленными школами. В целях развития промышленности в Казахстане он намеревался открыть «технические или промышленные училища». При этом просветитель исходил из того, что овладение техническими и сельскохозяйственными знаниями «должно быть строго сообразовано с местными вообще производствами и экономическим состоянием данной местности». То есть, Алтынсарин в данном вопросе исходил из экономических потребностей и возможностей, желая приспособить к ним создание сети учебных заведений.

Есть писатели, философы, поэты, без которых нельзя жить, которые формируют душу человека, душу самого народа. Абай относится к их числу. В своих произведениях А.Кунанбаев широко пропагандирует и ремесло, уделяя ему такое же внимание, как земледелию и торговле: «Тридцать третье слово» «Назиданий» всецело посвящено его характеру и организации у казахов, проблемам и путям дальнейшего развития. По глубине освещения вопроса это «Слово» можно было бы назвать трактатом о ремесле и ремесленниках в кочевом патриархально – феодальном обществе [10, с. 204]. «Чтобы иметь достаток, необходимо обучаться ремеслу. Скот погибает от джута, а ремесло всегда остается в руках, и ремесленник, продающий без обмана то, что он сделал своими руками, – лучший из казахов» [11, с. 204].

Абай считает ремесленников лучшими из казахов, поскольку они живут за счет своего труда в отличие от той части общества, которая занята бездельем, щегольством, распрями и воровством.

Абай всегда очень сожалел о том, что в молодости ему не удалось учиться. Желая наверстать упущенное, он стал учить своих детей в русских школах, «при этом хлопотал об их образовании, не имея в виду никаких утилитарных видов, как это преследовали другие киргизы (казахи), отдавая детей в русскую школу» [12, с. 5].

Живя совершенно в иных условиях, казахские просветители все же сумели понять необходимость проведения экономических и социальных реформ, прямо касающихся насущных нужд народа. Их взгляды и идеи в соответствии со временем актуальны и сейчас. Можно успешно сравнить взгляды казахских просветителей с задачами нашего государства.

Просветители исходили из того, что овладение техническими и сельскохозяйственными знаниями «должно быть строго сообразовано с местными производствами и экономическим состоянием данной местности».

В статье «Болашаққабағдар: рухани жаңғыру» говорится о том, что на пути модернизации нам стоит вспомнить навыки предков. Прагматизм означает точное знание своих национальных и личных ресурсов, их экономное расходование, умение планировать свое будущее [14].

Список литературы:

1. Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2005 – 2010 годы: Указ Президента РК от 11 октября 2004 г. №1459 // Казахстанская правда. 2004, 16 октября.
2. Стратегический план «Казахстан – 2050», // Казахстанская правда 2012 г. 14.12, 1–3 с.
3. Касымжанов А.Х. Пространство и время великих традиций. Алматы: Қазақ университеті, 2001. 211 с.
4. Иманбеков М.М. Проблемы становления самосознания казахского народа в творчестве Чокана Валиханова. Алматы, 2003. 19 с.
5. Иманбеков М.М. Проблемы становления самосознания казахского народа в творчестве Чокана Валиханова. Алматы, 2003. 18 с.
6. Джандильдин Н.Д., Сатыбекова С.К. Концепция культуры в мировоззрении Чокана Валиханова Алма – Ата: Наука, 1988. 320 с.
7. Касымжанов А.Х. Пространство и время великих традиций. Алматы: Қазақ университеті, 2001. 301 с.
8. Алтынсарин И. Собр. соч. Т.1. Алма – Ата, 1974. 275 с.
9. Алтынсарин И. Собр. соч. Т.3. Алма – Ата, 1975. 304 с.
10. Абай Слова назидания. Алматы, 1993. 263 с.
11. Абай Слова назидания. Алматы, 1993. 263 с.
12. Бесғасыржырлайды. Екітомдық. Алматы: Жазушы, 1989. Т.1. 385 б.
13. Абай (Ибраһим) Құнанбайұлы. Шығармаларының екітомдық толық жинағы. I том.Өлеңдер мен аудармалар. Алматы: Жазушы, 1995. 336 б.
14. Статья «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» от 12 апреля 2017 г.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННІҢ ДҮНИЕТАНЫМЫ

Мырзағалиева Күлзада Мешітбайқызы
тіл және әдебиет теориясы кафедрасының
ф.ғ.к. қауым. профессоры
Нұрсұлтанова Айгүл Сәбитбекқызы
педагогика ғылымдарының магистрі
А.Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті
Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институты
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: Kmkz55@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада не бәрі қырық сегіз жыл ғұмыр кешіп, бар саналы ғұмырын ағартушылық жолына жұмсаған Ыбырай (Ибраһим) Алтынсарин қандай адам болғаны, дүниетанымы сөз болады.

Түйінді сөздер: *ислам, дін, құран, хадис, пайғамбар, тәрбие.*

Аннотация

В данной статье рассказывается о человеческих качествах и мировоззрении Ибрая (Ибрагим) Алтынсарина, прожившего сорок восемь лет и проведший всю свою сознательную жизнь на пути просветления.

Ключевые слова: *Ислам, религия, Коран, хадис, пророк, образование.*

Abstract

This article tells about the human qualities and worldview of Ibrai (Ibrahim) Altynsarin, who lived for forty – eight years and spent his entire conscious life on the path of enlightenment.

Key words: *Islam, religion, Koran, hadith, prophet, education.*

Ислам дінінің бүкіл түркі халықтары мен басқа да ұлттардың, ұлыстардың дүниетанымына әсер еткені даусыз. Солардың арасында қазақ халқының да сан ғасырлық қалыптасу тарихында мәдениетіміз бен әдебиетіміздің өркендеуіне ислам дінінің қосқан үлесі зор. Оны салт – дәстүріміз бен әдет – ғұрыптарымыздан, халықтың қара өлеңдері мен мақал – мәтелдерінен айқын аңғаруға болады.

Ыбырайдың өмірге көзқарасын қарастырғанда түркілік дүниетаным сабақтастығын, ол өмір сүрген әлеуметтік мәдени ортаны ескере отырып талдап – таразылай түскен абзал. Өйткені ол құдай жоқ деп зар қақсаған кешегі Кеңес дәуірінде өмір сүрген жоқ.

Егемендігімізді алдық, мешіттер бой көтеруде, медреселер, жоғары оқу орындары ашылуда, жастар дінге мойын бұра бастады. Енді Ыбырайға жаңа көзқарас қалыптастырып, оны кейінгі ұрпақ санасына сіңірубіздің парызымыз. Ыбырайға бәріміз де борыштымыз!

Ыбырай атасы Балғожаның қолында өсті. Қазақы тәлім – тәрбие алды. Көргені – намаз оқып, ораза ұстаған Алланың ақ жолындағы адамдар, естігені – Құран, Ислам шариғаттары – заңы. Тоғыз жасында Орынбор Шекара комиссиясы жанынан қазақ балаларына арналып ашылған жеті жылдық

мектепте оқыды. Онда Орынбор мешітінің ахуны Ғұсман Мұсаұлы мұсылман дінінің иман – шарттарын құлағына құйды. Құранды бүкіл оқылу ережелерін сақтап оқуға үйретті. Араб, парсы, татар тілдерінен белгілі шығыстанушы Мірсалық Бекшораұлы сабақ берді. Сөйтіп ол құран сүрелерін өзгелерге түсіндіре алатын дәрежеге жетіп, дүниеанымы да қалыптаса түсті.

Ыбырай Алла Тағаланың хақтығын мойындағанымен көзсіз, соқыр сенімге берілмей, шындыққа жүгінді. Бұл жағынан Ұлы ұстаздың дүниетанымы ұлы ақын Абай Құнанбаев дүниетанымымен астасып жатады. Ыбырай да, Абай да Көкбай Жанатайұлының сөзімен айтсақ, «діннің негізін, мақсат – бағытын ғана алып, соны ақиқат діні етіп қолданған» [1; 2].

Бұл ойды Мұхтар Әуезов «Ол діннің құдайына иланады. Енді соның көп сипаттарын өз оқушысына баяндап береді. Сол баяндауында үнемі адамдық жақсы қасиеттер жағын айырықша екшеп, терумен болады. Ендеше бұл сөздің түп мазмұн – мақсаты – адамды жақсы етіп шығаратын қасиет, сипаттарды жеткізе түсу. Моральдық философияның, педагогикалық мұраттардың негізін діндегі негіздермен қабыстырып бермекші» [2], – деп толықтырып, айқындай жеткізеді.

Ыбырай шығармалары туралы да осы пікір – пайымды айтуға болады. Ұлы ұстаз да ислам дініндегі тән, қоршаған орта, рухани тазалық, тәлім – тәрбие жөніндегі Мұхаммед пайғамбардың өсиет хадистерінің мән – мазмұнын өзінің педагогикалық ой – пікірлеріне арқау етіп алған.

Ыбырай да, Абай да елге пайдалы адам балғысы келді. Бұл бір Аллаға деген сенімнен туындаған жүрек қалауы. Өйткені адамзаттың ардақты елшісі хазірет Мұхаммед Хадистерінде: «Ең жақсы адам – басқаға пайдасы тиген адам», – дейді. Ыбырай мен Абай сөздерінің бір – бірімен қабысып, үндесіп жатуының сыры – екеуінің де сусындаған бастау бұлағы – қасиетті құран, Мұхаммед пайғамбардың хадистері.

Ыбырайдың дүниетанымы – түркілік дүниетаным, сенімі – хақтың діні. оныбір ғана «Өсиет өлеңдерінен» – ақбайқаймыз:

«Жаратты неше алуан жұрт бір Құдайым,
Тең етті бәрімізге күн мен айын».

Ақынның осы екі тармақ өлеңін оқығанда оның «Мұсылманшылықтың тұтқасы» кітапшасындағы мына сөздер еріксіз еске түседі: «Бұл – үстіміздегі шет – шегі жоқ көк, күндіз болса дүниені жарық еткен күн, кеш болса күлімсіреп тұрған ай, жұлдыздарменен бұл дүниені айналып жатқан шеті жоқ мұхит, теңіздері һәм таулардан таза жауһардай жылтырап аққан өзендері, ішінде неше алуан мақұлықтар, балықтарыменен, астымызда біздің дүниеміз атанған жер – қазып қарасақ астында алтын, күміс, мыс, бақыр, темірменен һәм үстіне қарасаң алыстан тұманданып көрінген, ішіне кірсең жапырақтары жайқалып, дүниеге хош иістер жайған биік орман ағаштар, һәм мың түрлі патшалы, патшасыз жұрт болып тұрған азаматтар мұның бәрі де жалғыз теңдесі жоқ, ұқсасы жоқ бір құдайдың барлығына, бірлігіне һәм кәміл жаратушы халық – қадір екендігіне дәлел болса керек».

Көріп отырсыздар, Ыбырай дүниетанымында да бәрін жаратқан құдіретті күшті бір Алла.Адам да, жан – жануарлар да, аспан мен жер де Құдайдың туындылары. Осы ойын өлеңінде жалғай түсіп ол:

«Адамның адам біткен баласымыз,
Қайсың бөлек тудың деп айырайын»,
– дейді.

Құран Кәрімде «Адам ата» хикаясында: «Алла екі күнде байтақ жерді жаратты. Жер үстіндегі тау – жоталарды жаратты», – делінеді.

Одан кейін Алла Тағала балшықтан Адам атаны – Сапиолланы (Адам атаның шын аты) жасады. Оған жан салды... бойына білім сіңірді... Адамзат атаулы сол Адам ата мен Хау ана ұрпақтарымыз, яғниЫбырай айтқандай, «бір адамның баласымыз».

Мұны қазір ескере береміз бе?! Бар адамзат Ыбырайша ойласа жер бетінде соғыс болар ма еді, болмас па еді?!

«Ислам этикасы (ахлақ) мейірімділік, төзімділік, ықыластылық, шыншылдық, тазалық, жомарттық, бауырмалдық, кеңпейілдік, аманатқақиянат жасамау, ар – намысты сақтау, үәдеде тұру сияқты көптеген жалпы адамзаттық құндылықтарды қамтиды» [3, б. 9]

Ыбырай да елді мейірімділікке бауырмалдыққа, қайырымдылыққа үндеп, ауызбіршілікке шақырады. Ауызбіршілік бар жерде ғылым мен өнер дамып, барлығы өсіп – өркендейтіні анық. Сондықтан да ол:

«Бәріміз бір адамның баласымыз,
Жігіттер, бір – біріңе қарасыңыз», –
деп, ақ, қара, діні бір, діні басқа демей, бар адамзатты бауырмалдыққа шақырады. Бауырмалдық – мұсылман сипаттарының бірі.

Дәуіт – Дауыт пайғамбар аты Құран Кәрімде 16 жерде кездеседі «Талұт», «Талұт пен Дәуіт», «Дәуіттің адасуы» атты хикаяларда оның іс – әрекеті сөз болады.

Ыбырай:

«Пайғамбар бұрынғы уақытта Дәуіт өткен,
Патша боп бұл дүниеге даңқы кеткен», –

деп оны жырға қосады.

Дәуіттің даңқты патша екені шындық. Оның бірнеше ұлы болған, алайда олардың бәрі дүниеден өтіп, жалғыз ұлы Сүлеймен патшалық құрған. «Давид (Дауыт) қырық жыл патшалық еткеннен кейін өмірінің жетпіс жасында дүние салған. Дамаскіден Египетке және Орта теңізден Иорданнан Шығысқа қарай кететін жерлерді алып жатқан мемлекетті баласына қалдырып кеткен...Соломон (Сүлеймен) ұлы данышпан аталған» [1, бб.305–306]. Енді бір деректе «Дәуіт пайғамбар жүз жасқа келген» [4, б. 299].

Ыбырай:

«Отыз ұлым бар ғой деп, көптік ойлап,
Құдайым отызын да әлек еткен.

Жылаған Дәуіт патша тоба қылып,
Өзінің пенде екенін сонда біліп.
Мұнан соң Тақ – Сүлеймен туды дейді,
Отыз ұлға бір өзін жора қылып».

Дәуіт жасаған күнасына өкініп, Алла Тағаладан жалынып кешірім сұрағаны үшін отыз ұлының орнына отыз ұлына татитын даңқты Сүлейменді береді.

Құранда «Сүлеймен және әйел патша Билегис», «Сүлейменнің парасаты», «Сүлеймен өз әкесінің тахыдында»деген хикаялар бар.

Құран Кәрімде: «Жер бетінде көкірек керіп жүрме» [5, б. 37], – делінеді.

Ы.Алтынсарин осы қағиданы жастарға тәлім – тәрбие беру үшін әдемі пайдаланған. Тәкәппарлық жарға соқтыратынын, бірақ кінәсін мойындап дұрыс жолға түссе, Алла Тағала кешіретінін ескертеді.

Су – қашаннан тіршілік көзі. Құранда «Бар тіршілік басы – су» деген жиі айтылады.

«Барлық мақұлықты Алла судан жаратты...» [6, б. 45].

Ыбырай:

«Ескендір патша болып дүниені алған,
Қалмаған бұл жалғанда ешбір арман.
Жалғыз – ақ өлмеске айла табамын деп,
Ізденіп, мәңгі суын соған барған».

Ислам дінінде тағдырды мойындау – парыз. Жақсылық та, жамандық та Алладан. Туғанда маңдайыңа не жазылса, сол болады. Оны өзгерту ешкімнің қолынан келмейді. Тіпті пайғамбарлар да бұған дәрменсіз. Ал, асып – тасқан Ескендір патша бар арманы орындалып, дүниені жаулап енді маңдайға жазған тағдырын өзгертпек.

Ескендір – Ескендір Зұлқарнайын – Александр Македонский. Құран Кәрімде оның есімі үш жерде Зұлқарнайын деп аталады. «Зұлқарнайын» деген хикаятта:

«Зұлхарнайын – ұзақ жорықтан осынау бастамашысы суыт тартқан бойы Мағрип деген жерге жетті. Қарсыласқан жауын бұйым құрлы көрмей, жол бойындағы бөген атаулыны тапап өтіп отырды. Шіліңгір ыстық, шыңылтыр суық, жолдағы саз батпақ дегендерді елемей, үрдіс ілгерлей берді. Өйткені Алла оған медет бағыш етті. Оған қажетті нәрселердің бәрін жеткізіп отырды. Оны жеңімпаз етті», – деп оның Алланың көмегі арқылы еткен кереметтері баян етіледі.

«Өсиет өлең»:

«Мәңгілік су ішкенге өлім болмас,
Ескендір мұны сұрап білгені рас.
Су әпкел деп жібереді уәзірін,
Уәзірі қасында Қыдыр – Ілияс»,
– деп жалғасады.

Қыдыр – Ілияс туралы Құран Кәрімде «Бір пайғамбардың аты (Екі жерде бар)» делінген. Аты «Іляс» деп жазылған.

«Ең ежелгісі – аль Хазир мұсылман мифологиясында көптеген қасиеттерді – даналықты, қолшеберлікті, тапқыштықты, мейірімділікті бойына жинаған адамдарды кесапаттардан – өрттен, топан судан, жылан, бүйі уынан сақтаушы, береке – бақыт әкелуші қария ретінде бейнеленеді» [7; б. 278].

Ескендір мен уәзірі – Қыдыр – Ілияс судан ішіп, патша үшін тағы бір кесе су алдырмақ болып тұрғанда көздері бір адамға түседі. Жөн сұрасқанда ол мен де патшаедім өлмеу үшін осы суды іздеп келдім. Бармаған жерім қалмады, елім де әбден әлекке түсті. Ақырында «кемдіктің неше түрлі бәрін көріп, Ah, енді өлім болса маған дедім!». Бірақ Құдай – тағала өлім бермеді, енді дүниені тастап осында келдім, – дейді.

Қыдыр – Ілияс қайтып келіп кеседегі суын Ескендірге ұсынады. Ішейін депЕскендір енді ұмтыла бергенде су оның аузынабармай қояды.

Маңдайға жазған тағдыр өзгермейді! Оны өзгертемін деу – күнә! Құдайға қарсылық – серік келтіру. Автор осыны мегзейді. Ал әділдігі үшін Наушеруан діні көпір болса да дозаққа күймейді:

«Наушаруан – діні кәпір, әділ өтті,
Дозаққа соның үшін жағылмады».

Наушаруан – ежелгі Иран патшасы. Ыбырай әділдікті ту етіп, «Не болды тәкәппарлыққылғаны үшін?» деп, өркөкіректікті сынайды.

Аюп – Құран Кәрімде – Әйүп, пайғамбардың аты, құранда есімі төрт жерде кездеседі. Әйуп жайындағы хикаят «Алла Тағала Әйүптің төзіміне сый көрсетті. Байлығын өзіне қайтарды. Рақым қылып бір бала берді. Ол шынында, адал сенімнің өнегесі еді», – деп қорытындыланады.

Ыбырай:

«Аюпты сегіз жылдай мың құрт жеді,
Болыпты бөлек – бөлек соның тәні.
Мал – жанның өре туған бәрі безіп,
Далада жалғыз жатып, «Алла» деді.

Малды алды, баланы алды, сабыр етті,
Дұшпандар мысқыл атып жәбір етті.
Разымын не берсең де, Құдайым, – деп,
Бәрін де қабақ шытпай қабыл етті».

Хадис: «Өзіңізге бағынышты тілсіз мақұлықтар жануарларға қиянат жасаудан сақтаныңыз. Мінуге, жеуге жаралғандарының әрқайсысын сол мақсаттарға жұмсаңыз».

Ыбырай:

«Қорлама кем адамды болсаң дана,
Ғаріпті Құдай сүйсе нендей шара?!
Ер болған сиыр бағып Зеңгібаба,
Пір болды түйешіден Ойсылқара».

Ақын бұл өлеңінде терме үлгісінде өнеге, өсиет, ақыл, нақыл сөздерді теріп айтып өтеді. Негізгі мақсат – мүдде – жастарға тәлім – тәрбие беру, жақсылыққа жетелеп, жаман әдеттерден жирендіру. Мұны өлеңнің «Өсиет өлеңдер» деген тақырыбы да айтып тұр.

Хадис: «Құдайдан қорық! Азғантай жақсылықтың өзін азырқанба».

Ыбырай:

«Ұмытпа бай болдым деп бір Құдайды».

Құранда Харұн – Қарынбай арбап – алдап Мұсаны ел – жұртынан алыстатпақ болады. Алайда оны Алла тағала біліп, жат ниетін ашады. Ділі пәк Мұса сыннан өтіп, абыройы бұрынғыдан да бетер арта түседі. Харұнды тура жолға түсіруді ойлаған Мұсаның іс – әрекетінен ештеңе шықпай, әбден түңіледі. Харұнның ел – жұрты жамандыққа бастауынан құтылу үшін оны мықтап жазалауын Алладан мінажат етіп тілейді.

Алла Тағала оның өтінішін қабыл алады. Байтақ жер бір – ақ опырылып, ойылып түсіп, үйлер құлап қирайды. Алланың алдында Харұнға көмек беруге ешбір адам шықпайды.

Қара жер жарылады да, оның үйін де, мал – мүлкін де жұтады. Оның соңынан ерген оңбаған адамдар да жер астына түсіп жоқ болады».

Атымтай Жомарт – VI ортасында өмір сүрген араб ақыны Хатим Ат – тай. Шығыс халықтарының ауыз әдебиетінде жиі ұшырасатын кейіпкер. Асқан жомарт, кеңпейіл иесі.

Ыбырай:

«Мекенін білемісің қайда қалды,
Жомарттық қылған үшін Атымтайдың».

Хадис: «Адамнан ұялмаған адам Алладан да ұялмайды... Алла Тағаладан шын ұялыңдар, өйткені сендердің тіршіліктеріңді, мінез – құлықтарыңды Алла Тағала жаратты»

Ыбырай:

«Иманды ер Құдайынан ұялады,
Ұялып Иесінен сый алады».

Хадисте: «Кімде – кім өзіне бір жетімді тәрбиелесе немесе бөтен жетімді кәмелетке жеткенше бақса, ол адам міндетті түрде жұмаққа барады», – делініп, жарлы – жақабайға, жетім – жесірге, жоқ – жітік адамдарға қайырымдылық жасауұағыздалады.

Ыбырай:

«Ренжітпе пенде болсаң бейшараны,
Кәріп көңілі бір сынған пияла – ды»,

– деп шарасыз пенденің көңілін қалдырма деп, оны сынған кесеге теңейді. Яғни қайырымдылыққа, кісінің көңіліне тимеуді үндейді.

Хадис: «Кәсіптің ең жақсысы – өз қолыңмен жасаған нәрсең... Қайыр тілегеннен гөрі қолыңа арқан алып, орманға барып, ағаш теріп, оны сатып тамақ тапқан артық».

Ыбырай.

«Араз бол, кедей болсаң, ұлықпенен,
Кете бар кессе басың шындықпенен!

Қорек тап, бейнеттен де Тәңірің жәрдем,
Телмірме бір адамға мұңлықпенен!»

«Жүсіп – Зылиха» жайындағы аңыз, Шығыста көп жырланған сюжет. Көпке белгілі, Құранның 12–сүресінде «Жүсіп» әңгімесі әңгімелердің ішіндегі ең жақсысы... [8, б. 40].

Ыбырай:
«Мақтанба сұлумын деп ажарыңа,
Ажарсыз адамдарды ал назарыңа
Зылиха, Жүсіппенен сұлу өткен,
Тұрмаған ажар ара ажалына!»

Хадис: «Не нәрсенің бәрі де тіпті, шексіздік пен дарындылық та Алланың әмірімен болады».

Ыбырай:
«Ит үрер жақсыға да, жаманға да,
Қылмағы бірақ залал Құдайдан – ды!»

Ыбырайдың аса бай халық мұрасы – өлең – жырлар мен мақал – мәтелдерінен, ертегілерінен сусындап өскені, оны ел арасынан жинап «Қазақ хрестоматиясы» кітабына енгізгені баршаға мәлім.

«Өсиет өлеңдерінде» сол ауыз әдебиетін негізге алып, кейбір үлгілерін шығармаларында орынды пайдалана білгені де байқалады.

Халық әдебиетінде сиыр пірі – Зеңгібаба, жылқы пірі – Қамбар ата, түйе пірі – Ойсылқара. Ыбырай «Ер болған сиыр бағып Зеңгібаба, пір болды түйешіден Ойсылқара» деп, балаларға осы екі түлік атасының діни философиялық мән – мағынасын ашады.

Ислам дінінде «Пір» – қолдап қорғаушы рух. «Рух» – сөзінің мағынасы «жан», «күш», «Исра» сүресінің 85 аятында: «Әй, Мұхаммед! Сенен рухтың не екенін сұрайды. Айт: Рух Раббымыздың әмірінде, (Бұл жайында) сіздерге өте аз мағұлмат берілген», – делінеді.

Ауыз әдебиетіндегі төрт түлік туралы өлеңдерде «Шағаладай құрты бар, Шопан ата баласы», «Шүйде жалды, желкелі, Сексек ата баласы», «Буыны бар сыртылдақ, Зеңгі баба баласы», «Қашқандардықоймаған, Жылқышы ата баласы», «Шешіп үйін жүктеген, Ойсыл қара баласы» [9, бб. 28–34] – деп балаларға түсінікті болу үшін «Пір» демей «Атасы» деп алған. Өсиет те – үгіт, насихат. Автордың негізгі айтпағы – «Бейнетсіз рахат жоқ», «Мал баққанға бітер», «Еңбек ер атандырар».

Қара өлең:
«Төмендеуі адамның тіпті оңай,
Жүріп тұрған басынан тайса бағы» [10, б. 73].

Ыбырай:
«Бақ тайса ерге дәулет құралмаған».

Қара өлең:
«Жолдас болсаң жаманмен жарға жығар,
Жазатайым аяғың шалыс болса» [10, б. 67].

Ыбырай:
«Достарың, дұшпан түгіл, табалайды
Аяғың бір нәрседен шалыс болса».

Маңдайдағы бақ та, астыңдағы тақ та, байлық та мәңгілік емес.

Қара өлең:
«Шаттық пен қайғы арасы бір – ақ қадам,
Тағдырдың пендесі жоқ жылатпаған
Өкінбе өткен іске, үміт үзбе,
Бақ та жоқ, байлық та жоқ тұрақтаған».

Ыбырай:
«Мақтанба бақыттымын деп бағыңызға,
Қартаймақ қиын сауда тағыңызда.
Іске аспай бақ – дәулеттің қалуы оңай,
Басыңнан бағың тайған шағыңызда»

Ыбырай да, Абай да Ислам құндылықтарымен қатар Батыс, Шығыс, Еуропа, әсіресе орыс классикалық әдебиетінің нәрін бойларына сіңіріп, олардың ағартушылық ілімін өз дәстүрлеріне үйлестіре жүргізді.

Жоғарыда айтып өткеніміздей, ұлы педагог Құран мен Хадистердің балаларға тәлім – тәрбиелік мәні зор тұстарын шығармаларында орнын тауып әдемі қолдана білді. Ыбырайдың осы әдіс – тәсілі қазір де мектептер мен жоғары оқу орындарында пайдаланылса,жас ұрпақ дінінен, ділінен, тілінен, әдет – ғұрып, салт – дәстүрінен алшақтамас еді.

Әдебиеттер тізімі:

1. ЖанатайұлыК.Абай шын мағынасындағы мұсылман еді. // Қазақ әдебиеті және мемлекеттік тіл, 10 желтоқсан 2015 ж. 2 б.
2. Әуезов М. Абай Құнанбаев. – Алматы: Санат, 1995.
3. Қазақстан мұсылмандарының тұғырнамасы. Астана, 19 ақпан 2015. 32 б.

4. Косиловский З. Библейские сказания. М., 1969.
5. Исра сүресі, 37 сүре, 45 аят
6. Сәтбаева Ш. Ы.Алтынсарин өрнектерінің кейбір сырлары // Ыбырай Алтынсарин тағылымы: Әдеби – сын мақалалар мен зерттеулер / құрастырған М.Жармухамедов. Алматы: «Жазушы», 1991. 384 б.
7. Қыраубаева А. ғасырлар мұрасы, 1988. 160 б.
8. Асыл сөз. Алматы: «Жалын», 1997. 432 б.
9. Байтурсынов А. Ақ жол. Алматы: «Жалын», 1991. 464 б.
10. Лұқман сүресі, 31.
11. Әуезов М. Абай Құнанбаев. Алматы: Казақ ССР–нің «Ғылым»баспасы,1967

УДК 371.311.11

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ЛИЧНО – ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ОБЩЕСТВЕННЫХ, СОЦИАЛЬНО – ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН ПО ФОРМИРОВАНИЮ АКТИВНОЙ ГРАЖДАНСКОЙ ПОЗИЦИИ СТУДЕНТОВ

Ничубай Елена Владимировна
преподаватель общественных дисциплин
КГКП «Костанайский строительный колледж»
E – mail: enitschubay@mail.ru
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассматривается проблема формирования активной гражданской позиции студентов через использование технологии личностно – ориентированного обучения; освещены методы и приемы, используемые на уроках общественных, социально – гуманитарных дисциплин.

Ключевые слова: *непрерывное образование, личностно – ориентированное обучение, активная гражданская позиция, общественно – значимые качества личности.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақалада жеке тұлғаға бағытталған технологияны меңгеру арқылы студенттердің азаматтық белсенді позициясын қалыптастыру мәселелері қарастырылады, әлеуметтік – гуманитарлық пәндер сабағында қолданылатын әдіс – тәсілдер жарықтандырылған.

Түйінді сөздер: *үздіксіз білім, тұлғалық – бағдарлы оқыту, белсенді азаматтық ұстаным, қоғамдық маңызы бар қасиеттер.*

Abstract

Relevance and goal.The article deals with the problem of forming an active civic position of students through the use of the technology of personality – oriented learning; the methods and techniques used in the lessons of social and humanitarian disciplines are covered.

Key words: *continuous education, personality – oriented training, active civic position, socially significant qualities of a person.*

Просветительские идеи, педагогическое наследие великих казахских просветителей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева оказали на меня, как педагога, огромное влияние. В своей педагогической деятельности следую многим их идеям, принципам, формам и методам, которые считаю, актуальны до сих пор

С.Кубеев отстаивал необходимость прямого контакта учителя и ученика. Под этим «контактом» он понимал то, что в современной педагогической науке называется взаимодействием учителя и ученика. Для более тесного контакта он советовал использовать простые методические приемы и объяснение нового материала советовал проводить самым доступным языком. Он считал, что только при таком взаимодействии учитель в полной мере сможет оценить знания ученика, его развитие. Сегодня из – за модернизации, которая сотрясает систему образования мы пришли к тому, что между учителем и учеником появляется всё больше и больше барьеров. [1, с. 10]

Для преодоления таких барьеров, используя принцип эффективного общения, поддерживаю и развиваю самоценную активность ребят, руководствуюсь основным принципом уважение свободы личности студента, доверие к нему.

Ы.Алтынсарин, С.Кубеев были уверены, что педагогический процесс должен формировать гражданина страны. С.Кубеев в своей школе создал систему воспитательной работы, направленную на формирование казахстанского патриотизма. Те, кто бывал в его учебном заведении, отмечали особую атмосферу, дух гражданственности. Буквально каждый ученик был мотивирован на то, чтобы принести пользу обществу.

Формирование инициативной творческой личности с активной гражданской позицией, способной к коллективной работе по достижению общих целей, умеющей отстаивать свою точку зрения, оценивать ситуацию и принимать решение считаю своей главной задачей. А применение технологии личностно – ориентированного обучения должно помочь добиться поставленной цели.

В условиях стремительного информационного роста очень важно научить студентов принципам самообразования, пробудить внутреннюю потребность к образованности, способствовать формированию умения применять теоретические знания на практике. А вопросы социализации студентов ставят передо мной задачу развития творческого начала личности, способной адаптироваться в быстро меняющихся экономических и общественных отношениях.

Для воспитания определённого доверия к власти, пробуждения гражданской активности, уверенности в действенности демократии, развития интереса к проблемам современного Казахстана, стараюсь так организовать учебно – воспитательный процесс, чтобы студенты стали активными участниками процесса обучения, занимались напряженной умственной деятельностью, имели и умели обосновать свое мнение, принимали активное участие в общественной жизни.

Всю свою работу осуществляю с учётом этого положения. Стараюсь сделать каждый урок интересным, воспитывающим, значимым, имеющим положительный конечный результат.

При проведении уроков обратила внимание на то, что студенты чувствуют себя комфортнее тогда, когда объединяются для групповой работы.

У них возникают дополнительные возможности утвердиться, показать свои знания и умения, получить признание, особенно если студент оказывается в позиции лидера. Формируются навыки работать в команде.

Считаю особенно важно включить студентов в систему отношений, где они приобретают опыт поведения взрослого человека, принимают самостоятельные решения, берут на себя ответственность, как за свою работу, так и за работу всей группы в целом. Благодаря такой совместной деятельности заметно проявляются индивидуальные качества: активность, ответственность, инициативность.

Наряду с групповой формой организации учебной деятельности использую индивидуальную в зависимости от поставленных задач. Применение индивидуальной формы организации учебной деятельности даёт возможность использовать дифференцированные задания в зависимости от уровня подготовки студента, раскрыть его индивидуальные возможности. Студенты же в силу своих способностей имеют возможность постепенно углублять и закреплять полученные знания, формировать у себя потребности в самообразовании и таких качеств как, настойчивость, самостоятельность, организованность. Что закрепляет характер и веру в свои собственные силы.

С.Кубеев был сторонником индивидуальной работы учителя с учеником. По этому поводу он замечает, что ученики усваивают знания по – разному, поэтому учитель обязан подобрать подход к каждому.

Ни для кого не секрет, что в настоящее время большинство студентов слабо владеют коммуникативными навыками, зачастую не могут оформить свои мысли в словесную форму, вести диалог, обосновать свою позицию, свою точку зрения. А значит адаптироваться к различным социальным условиям, быть активными членами общества будет очень сложно. Поэтому на своих занятиях стараюсь исправить положение и сформировать у студентов необходимые компетенции.

Особое внимание уделяю развитию читательских интересов и навыков чтения, анализа текста, поиска нужной информации в справочной, научной, художественной литературе, составлению плана ответа по тексту, собственных вопросов к нему.

Овладеть навыками дать устную и письменную характеристику историческому лицу, событиям государству, выявить причинно – следственные связи помогают студентам разработанные различные памятки – алгоритмы, в которых указаны пошаговые действия. Использование памяток, опорных конспектов облегчает студентам составление связного, логичного изложения материала и способствует развитию устной монологической речи. Для достижения прочности овладения этим умением работа должна быть обязательно системной.

Среди методов, которые помогают формировать грамотную, аргументированную речь, следует выделить учебную дискуссию. Смысл данного метода состоит в обмене взглядами по конкретной проблеме. С помощью дискуссии студенты учатся самостоятельно высказывать собственное мнение, происходит развитие навыков общения в коллективе, воспитание положительных качеств личности.

Важнейшим условием эффективности учебной дискуссии является предварительная подготовка к ней, которая заключается в накоплении необходимых знаний. Без знаний дискуссия становится бессодержательной, а без умения правильно выражать свои мысли, убедить других в своей правоте будет абсолютно непривлекательной и запутанной.

Живой обмен идеями, мнениями, взглядами дает возможность познакомиться с различными точками зрения, учит внимательно слушать товарищей, аргументировано отстаивать свою позицию, оттачивать речь. [2, с. 140]

В ходе дискуссии решаются и воспитательные задачи. Поскольку встает вопрос о нестареющих критериях добра и зла, сопоставимости достигнутых преобразований, с теми средствами, которые использовались при этом, нравственной ответственности исторических деятелей за выбор средств, при достижении цели.

Кроме того, можно добиться успеха в развитии индивидуальных, коммуникативных способностей внедряя диалогические формы общения студентов и педагога. Ведь диалог — это не фронтальный опрос, а совместное с педагогом обсуждение проблемы. Причем использовать его можно на каждом этапе урока [3, с. 5].

Например:

- учебный диалог с элементами самостоятельного анализа источников;
- сопоставление различных точек зрения на события;
- решение нравственных проблем на базе исторических материалов;
- ролевые игры и др.

Осуществление диалога преподавателя и студентов на уроке становится одним из ключевых условий личностно – ориентированной технологии образования. Ведь диалогическая направленность в общении – это, прежде всего, ориентация на равноправное общение, основанное на взаимном уважении и доверии; это защита собственной позиции; это совместный творческий поиск, когда все вместе решают учебную задачу.

При этом необходимо уйти от традиционного диалога, построенного на вопросе преподавателя и ответе студента. Формулирую вопрос так, чтобы он имел форму проблемного диалога, и студент свободно мог высказать своё мнение.

Даю возможность ребятам высказать свои предположения, не навязывая своего мнения как единственно правильного. В этом случае достигаемые результаты усвоения являются продуктом собственной познавательной деятельности студентов, организуемой и управляемой педагогом. Именно тогда приобретаемые знания будут наполнены личностным смыслом.

В качестве одного из средств, помогающего увлечь и заинтересовать всю группу в целом и каждого студента в отдельности является создание на уроке проблемной ситуации. Это может быть небольшая задача, которую нужно решить в ходе урока, а может быть проблемное изложение целой темы.

Такая форма работы способствует формированию мировоззрения студентов, развивает умения давать собственную оценку историческим событиям, основываясь на фактический, документальный материал рассуждать и аргументировать.

Формирование коммуникативной компетенции предполагает необходимость гармоничного сочетания учебной деятельности с деятельностью творческой, связанной с развитием индивидуальных задатков студентов, их познавательной активности, творческого мышления.

Для решения этой задачи считаю необходимым и важным научить студентов правилам написания работ научного характера: рефератов, исследований, проектов.

Создание проектов, исследовательская деятельность предоставляет максимальные возможности для самостоятельного изыскания и развитию таких личностных качеств как: инициативность, самостоятельность, деловое лидерство, а также позволяет усилить практическую направленность обучения.

Самостоятельная работа над проектом, исследованием избавляет студентов от неприятного ощущения подконтрольности, даёт возможность лично принимать решение, способствует возникновению внутренней мотивации.

Итогом данной работы является защита проекта и его обязательное обсуждение.

Коллективная работа над проектом даёт возможность лично принимать решение, способствует возникновению внутренней мотивации и ответственности.

Важно также прививать умение рецензировать ответ товарища, когда отмечаются положительные стороны ответа и недочёты, пути их исправления.

Рецензирование помогает ребятам доказывать свою правоту, отстаивать собственную точку зрения, что отнюдь немаловажно для становления личности.

Таким образом, говоря сегодня о ментальных основах подготовки будущего специалиста, мы должны осознавать, кого мы готовим: пассивного созерцателя, активного потребителя или деятеля, стремящегося к гармонии чувств и разума, гражданина не равнодушного, гражданина с активной гражданской позицией.

Список литературы:

1. Бектурганова Р.Ч. Великий ученик великого учителя//Учительская плюс. 2019. № 3. 10 с.
2. Абзалова С.С. Формирование коммуникативных компетенций учащихся на уроках истории и обществознания // Теория и практика образования в современном мире: материалы Международной научной конференции (г.Санкт – Петербург, февраль 2012 г.) Спб.: Реноме, 2012. 138–140 с.
3. Балмуханова М.М. Возможности использования личностно – ориентированного обучения // История Казахстана: преподавание в школах и ВУЗах. 2014. №2. 3–7 с.

ӘОЖ 37.034

БІЛІМ ОРДАСЫНДАҒЫ ҰЛЫ ПЕДАГОГ ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ҮНДЕСТІГІ

Нуркина Сауле Тогайбаевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, сарапшы
Крикпенова Гульмира Талгатовна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалім
Есимсейтова Гулим Акыбаевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің №19
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: saule.nurkina.81@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада ағартушы Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің халықты білімге, оқуға шақырудағы ағартушылық жолы баяндалады. Осы жолда еткен ерен еңбектері және жазылған шығармаларының өзектілігі негізге алынды. Мақалада қараңғы халықты ояту тақырыбы Ыбырай мен Спандиярдың байланысы келтірілген. Мақалада қазіргі таңда маңызды және өзекті болып табылатын тарихпен байланыс жасалған. Ыбырай арманын орындаған шәкірті Көбеевтің ұстазы туралы пікірлері және атқарған жұмыстары салыстырыла отырып жазылды.

***Түйінді сөздер**: әдеби мұра, ағартушы, шығарм,педагог, білім.*

Аннотация

В этой статье рассказывается о пути просвещения Ибрая Алтынсарина и Спандияра Кобеева в призыве населения к знаниям, обучению. За основу были взяты его пройденный труд на данном пути и актуальность его произведений. В статье упоминается связь между Ибраем и Спандияром на тему пробуждения необразованного народа. В статье прослеживается связь с историей, которая сегодня является важной и актуальной. Сопоставлялись отзывы Кобеева, ученика, исполнившего мечту Ибрая, о своем учителе и о выполненных работах.

***Ключевые слова:** литературное наследие, просветитель, литературные произведения, знание, образование.*

Abstract

This article presents data about Ibray Altynsarin's and Spandiyar Kobeyev's way of education in calling the population to knowledge and learning. Relevance of his works and his a long way to go were taken as a basis. The article mentions the connection between Ibrai and Spandiyar on the topic of awakening an uneducated people.The article traces the connection with history, which is important and relevant today. Kobeyev's reviews, a student who fulfilled the dream of Ibray, about his teacher and about the completed works were compared.

***Key words:** enlightener, literary works, literary heritage, knowledge.*

Білім беру өте күрделі процесс. Ауыз түйіп айтқанда оңай естілгенімен оның астарында қиын – қыстау кезеңдер мен ерен еңбектер жататынын біреу білсе, біреу біле бермес. Осы жолда күресіп, тер төккендер қаншама. Солардың қатарынан Ыбырай Алтынсарин, Спандияр Көбеев сынды ағартушыларды көре аламыз. Ыбырай қазақ халқының ертеңі үшін күресіп, алғаш мектеп ашумен қатар ұлтты білімге шақыратын отты өлеңдерін де жазды. Жетімдікті көріп, атасы Балғожаның тәрбиесімен сусындап өскен Ыбырайдың ғұмыры білім іздеумен өтті. Осы орайда өмірлік мектебі қазақ мектебіне деген еңбегімен өтті. Ыбырайдың осы жолын жалғап, жазушылықты жанына серік еткен Спандияр Көбеев туралы да айтылмаса болмас. Ағартушылық қызметті мақсатына айналдырып, оқу – ағарту ісіне де өз үлесін қосты. Ыбыраймен тағдыры үндес келіп, өмір жолында да ізін жалғастырушылардың бірі болды. С.Көбеев педагог – жазушы, аудармашы. Ол өз ұстазы Ы.Алтынсарин негізін қалаған қазақ әдебиетіндегі демократиялық, ағартушылық идеяны әрі қарай жалғастырды. С.Көбеев 1878 жылы бірінші қазанда Қостанай облысы Меңдіқара ауданы Ақсуат ауылында дүниеге келген. Спандиярдың

әкесі Көбей мұсылманша хат таныған, қол – өнерімен күн көрген адам болған екен. Шешесі Айтбоз өте қайратты, ақылды, ауылдың ортақ анасы болған көрінеді Көбей балаларын оқытуға көбірек көңіл бөлді. Жанұяларында жеті ұл, бір қыз болған. Бірде әкесімен Сауытбай ауылындағы тойға барған Спандияр Ыбырайды көреді. Оқу инспекторы бұл ауылда мектеп ашу ісін көтереді. Әуелден балаларына білім беруді армандап жүрген Көбей тоғыз жасар баласы Спандиярды молдаға оқуға берген екен, кейін 1887 жылы Сауытбай ауылында Ы.Алтынсариннің ашқан мектебіне ұлы педагог – ағартушы Ыбырайдың көмегімен орналастырады. Ол 1892–1895 жылдары Қарағайлыкөл деген жердегі төрт жылдық болыстық мектепте және 1895–1897 жылдары Ы.Алтынсарин ашқан Қостанайдағы екі кластық орыс – қазақ мектебінде білім алады. Болашақ педагог – жазушы оқуды жалғастырып, мұғалім болуды армандайды С.Көбеев енді Қостанайда ашылған екі жылдық педагогикалық курсқа түсіп оқиды, 1901 жылы педагогикалық курсты бітірген соң Ы.Алтынсариннің жолын қуып, ұстаздық жолын Ырғыз уезіндегі Торғай болысына қарайтын Кеші деген жерде бастады.

Шөлдесең, сусын болар көлдер қайда?
Қарын ашса, тамақ болар жерлер қайда?
Қаңғырып, жүдеп – жадап жүргеніңде,
Сипайтын маңдайыңнан ерлер қайда?

Жетімнің тағдыры туралы ойдың халық тағдырына ауысуы осы шумағынан анық көрінеді.

Төңкеріліс жылдары «Бақытсыздардың бір күні» атты роман жазады, бірақ аяқталмаған күйінде роман қолжазбасы жоғалып кетеді. Кейін «Қазақ кегі», «Қазақ ауылындағы тұңғыш мектеп» атты шығармалар жазбақ болады. Алайда денсаулығының нашарлауына байланысты оларды жаза алмайды. Сөйтіп өмірін оқытушылыққа арнап, жазушылық жұмыстан ұзақ уақыт қол үзіп қалады. Жарастықты отбасының үлгілі тәрбиесі болашақ педагог – жазушының мінез – құлқының қалыптасуына да әсер еткен. Болашақ педагог – жазушы өзінің өмірлік мұратын мұғалімдікпен ұштастырады. «Ыбырайдың өлімі менің оқытушы боламын деген ынта – ниетімді біржолата баянды етіп бекітті», – дейді. Сол ниетпен Орынбордағы оқытушылар семинариясына түсуге талаптанады да, оның сәті түспей қалған соң Қостанайдағы екі жылдық педагогикалық курсы мұғалімдікке жол ашады. Курсты 1901 жылы бітіріп, бастауыш мектепке мұғалімдік құқық алады.

Спандияр Көбеев 1939 жылы оқу – ағарту саласындағы ұзақ жылдық қызметі үшін Ленин орденімен марапатталады. 1944 жылы «Қазақ КСП–ына еңбегі сіңген Мұғалім» деген құрметті атақ беріледі. 1947 жылы Қазақ КСР жоғарғы Советіне депутат болып сайланады. 1949 жылы екінші рет Ленин орденімен марапатталады.

Бұдан көрініп тұрғанындай, Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтіңсаналы ғұмыры елді оқуға шақырту мен ағартушылық бағытпен өтті. Екі қаламгер де қазақтың қамын ойлап, ұлт үшін күрескені белгілі, өмір жолынан байқағанымыз екеуі де ең алғашқылардың бірі болды. Ыбырай Алтынсарин ең алғаш қазақ мектебін ашса, Спандияр Көбеев қазақтың тұңғыш романын жазды. Ыбырайдыі шәкірті болып қана қоймай, Спандияр Көбеев ағартушылық жолын ұстанып, ұстазының арманын орындады. Халықты бөліп жармай, ұл болсын, қыз болсын барлығының да бірдей білім алуға тең құқылы екенін ескеріп олардың мектепте оқуына себепкер болды. Ыбырайға атасы Балғожа бидің сөздері, үміті әсер етсе, Спандярдың оқу – ағарту ісіне келуіне, Ыбырайдың тәлімін алуына әкесі Көбей себепкер болғанын көріп отырмыз. Спандияр Көбеев қазақ әйелінің теңсіздігі туралы өзінің шығармаларын жазып, әйелдер қауымын да білімге шақырды. Ыбырай Алтынсарин қазақ қыздарына арнап та арнайы мектеп ашты, осылайша әр халықтың, әр елдің бір – бірімен тең болуын қалады. Бұл әрине тарихта орын алған елеулі жағдайлардың бірі болды. Егер өткенге үңілетін болсақ, бүгінгі күнгі тәуелсіз еліміздегі еркін, тең құқықты білім алуға тікелей әсер еткенін байқаймыз. Мүмкін алғашқы қазақ мектептері ашылмағанда, одан кейінгі ұрпақ тәлім алмағанда қазіргі білім жүйесі кешеуілдейтін де ме еді, кім біледі... [1, б. 7].

С.Көбеевтің кез келген туындысынан оның ағартушылықты мақсат тұтқан ниетін айқын аңғаруға болады. Жазушының балаларға арнаған мысал өлеңдері мен әңгімелерінің басты нысанасы осы мақсатпен тығыз байланысты. Қаламгердің бала психологиясын жете меңгергендігін аудармалары да, төл туындылары да танытады. Ыбырай мектебінде оқыған, оның хрестоматиясы үлгісімен еңбек жазған, қысқасы, қазақтың тұңғыш ағартушы ғалымының жолын қуған С.Көбеевті балалар әдебиетінің анық қамқоршысы демеске еш негіз жоқ. Ильминскийге арналған бір хатында (1876, 3 желтоқсан) «Хрестоматияға» мысалдарды (басни) енгізгім келмейді» деп жазған. Ы.Алтынсарин шығармашылығынан С.Көбеев еңбегінің ерекшелігі сол, ол қазақ балалар әдебиетіне мысал жанрын саналы түрде енгізді, мысалдарды өлеңмен де, қарасөзбен де аударды, бала ұғымына лайықтап жазды.

«Ұстаз болып, өз халқыма қызмет ету осы жұмысқа өз өмірімді арнау мен үшін үлкен бақыт» – дейді.Ол сөзінде тұрды өмірінің соңғы күндеріне дейін қол үзген жоқ. Спандияр жалаң мағынасындағы ұстаз болған жоқ, қоғамдық ағартушылықты биікке көтере жүргізді. 55 жыл бойы 55 мың минуттан астам сағатта бала оқытып, өзінше пайымдаған бақытқа ие болды. Жасынан Ыбырайдың ағартушылық, ұстаздық жолын үлгі тұтқан Спандияр балаларды Ыбырай әдісімен орысша оқытады. Өз ұстазына еліктеген Спандияр ұстазының педагогикалық ағартушылық идеясын жүзеге асыра

бастайды. Бос уақытында ауыл адамдарын жинап, оларға табиғат, география, тарих сияқты ғылым негіздерінен түсінік береді, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінен әңгімелер айтып отырады. [2, б. 5]

«Мен Пушкин, Лермонтов сияқты ақын – жазушылар шығармаларының мазмұнын айтып түсіндірді, әсіресе Крыловтың мысалдарын көбірек оқып, аудардым» – дейді, сөйтіп ол орыс әдебиеті-мен мәдениетінің белгілі насихатшысы болады. Ол аударма арқылы қазақ оқушыларына игі ой салу мақсатын көздеді. С.Көбейұлы Абайдың, Ыбырайдың негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеясын әрі қарай жалғастырады. Жазушы аңдарды, құстарды, өсімдіктерді адам бейнесінде суреттей отырып, сол кездегі теңсіздікті, үстемдік, жағымсыз қылықтарды өлтіре әшкерлеп, халықты, әлсіздерді жақтайды, зорлық жасамауды уағыздайды. Қай елдің қай дәуірдің әдебиеті болмасын, жалпы әдебиет тарихы дәстүрмен жалғасудың, дәстүрмен жаңашылдық тарихы. В.Белинский айтқандай, әдебиетте көктен түсетін нәрсе жоқ, белгілі бір құбылыс, екінші құбылыстың жалғасуы мен жаңаруы т.с. Мәселен, оны тек байқай және бағалай білуде. Осы сөзде үлкен мән жатыр. Спандияр Ыбырайдың тура жолын жалғастырушысы, шәкірті. Жазушы Спандияр Көбеевтің шығармашылық өмірі әдебиетіміздің тарихында оның арғы – бергі кезеңдерін бір – бірімен шебер жалғастырудың, әдебиет теориясының тілімен айтсақ, әдебиеттегі дәстүр мен жалғастықтың әрі жаңашылдықтың бір сәтті үлгісі осы емес пе? Спандиярдың алдымен ауылдық мектепте, кейін мұғалімдік курста оқып, бітірген соң алыс ауылға ұстаздық мақсатпен кетуінің өзі алдағы ағартушылық дәстүрге (Алтынсариннен қалған) адалдығының айқын белгісі еді. [3, б. 12]

Ұлы – ағартушы – демократтар Ы.Алтынсарин мен А.Құнанбаевтың көздерін көрмесе ұлағатты сөздері – шығармаларымен сусындап, олардың ұстаздық ісін, ақындығымен аудармашылығын XX ғасырдың басында азаматтық жүрегімен қабылдап алып жемісті жалғастырған қазақ халқының аса талантты перзенті болған, қазақ әдебиетінде ерекше орын алатын тарландардың бірі Спандияр Көбеевтің есімі қашан да болсын уақыт сынынан мүдірмей өтіп, өзінің туған халқымен бірге жасасып келеді. Оның өмірі өз Отанын шексіз сүйіп, оған бүкіл жан – тәнімен қызмет етудің тамаша үлгілерінің бірі болып табылады. Абай мен Ыбырай және Ыбырайдың шәкірті Спандияр қазақ халқының сауат ашуына, педагогикалық жағынан құнды әдістер қалдыруына, өздерінің жан – жақылығымен балаға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында оқу үрдісіндегі рөлдері өте – мөте ерекше. Әрбір Ұлы адам адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды көтереді. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан әрбір жаңа ұрпақ, жас қауымға алыстан қол созып «жол болсын!» айтып тұрғандай болады, уақыт өткен сайын, биіктей, мән – маңызы мен қадір – қасиеті арта түседі. Абай мен Ыбырай және Спандияр қазақ ағартушыларымыздың демократиялық мәдениетімізді қалыптастырып дамытудағы алатын орны мен сіңірген еңбектері өте зор. Дәл осы ағартушылардан бастап құлазыған меңіреу даланың әр жерінен ғылыми – философиялық, демократиялық және поэзиялық мәні терең, тамаша ой – пікірлер жалт етіп көрініп, жауқазындай өмір сүре бастады, далаға жаңаша үн, тың леп келді.

Абай мен Ыбырай және шәкірті Спандиярдың шығармалары бір – бірімен үйлесіп отыр. [3, б. 14]

Үшеуі де дүниеге ағартушы болып келді. Өмір жолындағы негізгі қызметі ағартушылық болған Ыбырай қазақ балаларын тұңғыш рет зайырлылық бағыттағы мектепте дүниояуи пәндерді оқытатын мұғалім ретіндегі алғашқы дәрісін өлеңмен бастағанда, бүкіл жан дүниесімен тебіреніп тұрып, алдымен аузына алласын алады.

Бір Аллаға сыйынып,
Мұнтаздай боп киініп.
Ұстаздарға иіліп,

Кел, балалар, оқылық, – деген жолындағы сөзін айта отырып, тарихи іске Алланың жар болуын тілейді, жасөспірімдерге сол ойды ұғындырмақ болған.

Істің болар қайыры,

Бастасаңыз аллалап, – деген сөздер осының дәлелі. Бұдан әрі ұстаз жас шәкірттерінің жаңа есейіп келе жатқан ақыл санасы жетер деңгейден толғап, адам өміріндегі пайдасын түсіндіреді: Оқысаңыз, балалар,

Шамнан шырақ жағылар.
Тілегінің алдыңнан
Іздемей – ақ табылар

Абай Құнанбаевтың да өмірлік мұраты ақындық еді ғой. Сондықтан алғаш рет айтар ойын өлеңмен жеткізбек болғанда, ол да алдымен алланы ауызға алады:

Патша Құдай, сыйындым,
Тура бастап өзіңе...
Арғын, Найман жиылса
Таңырқаған сөзіме
Қайран сөзім қор болды
Тобықтының езіне...

Осы өлең жолдарында болашақ ұлы ақын Абайдың бүкіл бейнесі тұр. Ары бармай – ақ, оның ағартушылық қабілет көруге болады.

Ал, шәкірт Спандияр «Мектепке шақыру» деген өлеңде:

Балалар, жиналыңыз мектепке ерте,
Мәз болмай деген сөзге, мырза ерке,
Бұл кезде өнерлі адам өрге шықты,
Зат емес, надан кісі алар текке.
Ертеңгі шақыруымен әтеш құстың,
Халықтар кетіп жатыр егіндікке.
Күн шығып, терезеге сәуле түсті,

Тұрыңыз, жарамас тек уақыт өтсе, – деп, тым әсерлі, жұмсақ сөздермен ұйқысынан оятып, баланы мектепке кетуіне дайындайды. Ата – ананың балаға деген мейірімін, шын ықыласын білдіреді. Өлеңнің осылай басталған жалғасы бұдан да әсерлі сөздермен баланың ой санасына қозғау салады. Бал жинаған ара мен қалбандап ұшқан көбелек те, жүгірген аң да, ұшқан құстың бәрі де әрекет үстінде. Бәріде тынымтаппай қажетіне жарайтын мүлікті іздеп табу қамында, өз 7 міндетін атқаруда деп, жанды теңеулермен салыстырулар арқылы баланы оқуға өнер – білім жолына қызықтырады. Баларды сауат ашуға үндейді және Ыбырай мен Абай сияқты аузынан алланы алуын ұмытпайды. Осыған орай «Айқап» журналында сауалдарға жауап деген бөлімінде сауалдарға былай деп жауап береді. Сұрақ: «Адамға тіршіліктің ең керегі не үшін?» жауап: Адамға тіршіліктің ең керегі алланы тану үшін. Сұрақ: «Ең жақсы адам не қылған кісі? Жауап: Алланы танығанең жақсы кісі болу керек делінген. Осы жерде үшеуінің де әр түрлі қоғамда өмір сүруіне қарамастан, бір бағытта жұмыс жасап ағартушылыққа, алланы тануға, білімге шақыруға көп ұқсастық, бірегейлік, үндестіктер бар. [4. б. 196]

С.Көбеев мұғалім беделін көтерудің төмендегідей үлгілерін ұсынады:

- Қоғамдық жұмыстарды белсенді атқару қажет.
- Педагогика ғылымын егжей – тегжейлі білуге міндетті.
- Мұғалім өз пәнің өте жақсы білуімен қатар, басқа пәндерден хабардар болғаны жөн.
- Ол сыныптың құрамын, әр баланың жеке бас ерекшелігін зерттеп үйренген дұрыс.
- Балалар ұжыммен қоян – қолтық араласып, оларға талаптар қойып, олардың орындалып отыруын бақылауға міндетті.
- Мұғалім жүріс – тұрыс, киген – киімі, сөйлеген сөзі арқылы үлгі болуы керек.
- Мұғалім баланы жақсы көру қажет.

Қостанай педагогикалық колледжінің оқытушыларының атамыздың әдістерімен, шығармашылығымен С.Көбеевтің өзіндік бір педагогикалық идеясын ұстанғанын байқадық. Өлеңдерін талдай отырып, оқығанда жазушының астарлап айтқан аудармалары бүгінгі қоғамға пайдасын тигізеді деп ойлаймын. Бұл жөнінде С.Көбеев «Орындалған арман» атты мемуарлық кітабында өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі жайында жаза отырып «кез келген адам ұстаз болмауы керек, оны жүрекпен ұғатын, бар күш жігерін аямайтын, балаларды жүрегімен сүйетін жан болу керек деген». Атамыздың осы сөзіне көңіл бөлер болсақ, қазіргі заманда мектеп бітіріп оқуға түсетін жастарымыз көп жағдайда мамандық таңдауда жүрек қалауларымен келмейтіндіктеріде жасырын емес. Сондықтанда колледж ұжымы мұғалім мамандығына жастарды дайындықпен, мамандықтың сырын түсіне білетін жастарды алу мақсатында үздіксіз білім беру жүйесін қолға алды. Көбеев идеясын жалғастыруда Мысалы: 9 сынып негізінде оқушыларға білім беріп, болашақ мұғалімдік мамандыққа бағыттайды, кәсіби білім бере отырып, ауыл мектептері үшін сапалы маман дайындауға күш салады, ЖОО гуманитарлық институтта мамандық бойынша қысқа мерзімде жоғары білім алады. Қазақ әдебиеті саласында қалдырған осы тәрізді бағалы мұралары арқылы Спандияр Көбеевтің есімі қазақ әдебиеті тарихында қашанда құрметпен аталады. Спандияр Көбеевті тану тек халықтың, қоғамның, ғылымның ғана міндеті емес, оны оқып үйрену өзін мәдениеті, білімді санайтын әрбір азаматтың парызы, оның ұлттық көркемдік түсінігін тәрбиелеумен өсудің бірден – бір құралы. Шығыс мақалында, былай дейді: «егерде есімің өмірде мәңгі сақталсын десең адам тәрбиесімен айналыс».С. Көбеев те барлық ғұмырын балаға арнаған. Және шығармаларында үлкен тәрбиелік мәні бар өшпейтін маңызды, құнды ғибратты мұрасы жатыр.Сол себепті де оның есімі мен ісі бүгінгі ұрпақтың жадында мәңгілікке сақталуы қажет. [4, б. 271]

Бүгінгі күні ашылған түрлі бағыттағы мектептер, білім алу ошақтары әрбір адамға тең. Бұл заңдылық сонау XIX ғасырдың басынан басталғаны белгілі, ендеше осындай ұлы тұлғалардың ғибратты ғұмыры әрқайсымызға үлгі боларлықтай. Өзінің жаны үшін емес, халықтың қамы үшін деп жүріп талай күшін сарп етті. Басына келген қиындықтарға мойымай, қараңғы қазақты көзін ашамын деп елеулі еңбек еткен тарихи тұлғаларға қашан да басымыз иілді.

Ұлы педагог – жазушылардың ағарту – педагогикалық мұраларының қазіргі кездегі білім саласындағы маңыздылығы өз құнын жоймайды, жойған жоқ. Халқының бақытты болашағын арман етіп, сол игі мақсатта теңдесі жоқ елеулі еңбек етті. Қазақ даласында надандық пен қараңғылықты алғаш рет дүр сілкіп, қатты тойтарыс берген, озық өнер мен өмірлік білімнің тұңғыш ұрығын шашқан

Ыбырай өз еңбегінің нақты жемісін онша көре де алмай, творчестволық күш – жігері әбден толысқан, кемелденген кезінде, алдағы күніне зор үміт артумен, өзі бастаған ұлы істің өлмейтіндігін айқын сезінумен өмір жолын аяқтады. Бірақ ұлы ағартушылардың жаққан білім шамшырағы қазақ халқының жүрегінде мәңгілік жарқырап тұра бермек.

«Туған елге пайдалы іске қолдан келгенше үлес қосу – әрқайсысымыздың міндетіміз», – деп ұлы педагогтің өзі айтып кеткендей, Ыбырай Алтынсариннің бізге, жас ұрпаққа қалдырған мұрасын баға жетпес байлығын өзімнен кейінгі келешек ұрпақтың санасына сіңірсем, Ыбырай Алтынсарин айтқандай, «Мектептің жүрегі» бола алсақ, ұстаздар қауымының мақсатының орындалғаны, еңбегінің ақталғаны.

Әдебиеттер тізімі:

1. Кобеев, Спандияр // Казахстан. Национальная энциклопедия. Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2005. Т. III. ISBN 9965 – 9746 – 4 – 0.
2. Кобеев Спандияр (1878–1956). Костанайская областная универсальная научная библиотека им. Л.Толстого.
3. Жақсанов О., Ыбырайдың жолын құған зерделі шәкірт// Қостанай, 2008 11 қараша 7 б.
4. Көбеев С., Орындалған арман, А., 1988, 271 б.

УДК 37.026

ИДЕИ И.АЛТЫНСАРИНА В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ СПЕЦИАЛЬНОГО КОМПЛЕКСА НА УРОКАХ РУЧНОГО ТРУДА

Нурханова Шолпан Адильбековна
педагог – модератор, учитель – дефектолог
E – mail: sholpannur – 1994@mail.ru
Бисахалова Лейла Нурлановна
педагог – модератор, учитель – дефектолог
E – mail: bisahalova – leila.n@mail.ru
КГУ «Костанайский специальный комплекс
«детский сад – школа – интернат» для детей
с особыми образовательными потребностями №2»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Актуальность и цель. В специальной образовательной среде важным вопосом всегда остается национальное воспитание. Дети с особыми образовательными потребностями должны иметь представление о культуре, обычаях народов их Родины. Начало национального воспитание закладываются еще в школе. Мы, педагоги специального комплекса, взяв за основу идеи И.Алтынсарина, решили объединить уроки ручного труда и овладение ценностей национального воспитания.

Ключевые слова: *И.Алтынсарин, труд, национальное воспитание, дети с особыми образовательными потребностями.*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты. Ерекше білім беру жағдайында ұлттық тәрбие қашанда маңызды мәселе болып қала береді. Ерекше білім алуды қажет ететін балалардың өз Отанындағы халықтардың мәдениеті мен әдет – ғұрыптары туралы түсініктері болуы керек. Ұлттық тәрбиенің бастауы мектепте қаланады. Біз, арнайы кешен мұғалімдері, І.Алтынсариннің идеяларын негізге ала отырып, қол еңбегі мен ұлттық тәрбие құндылықтарын меңгерту сабақтарын ұштастыруды жөн көрдік.

Түйінді сөздер: *І.Алтынсарин, еңбек,ұлттық тәрбие, ерекше білім беруді қажет ететін балалар.*

Abstract

Relevance and goal.In a special educational environment, national education always remains an important issue. Children with special educational needs should have an idea about the culture and customs of the peoples of their homeland. The beginning of national education is laid at school. We, the teachers of the special complex, taking as a basis the ideas of I. Altynsarin, decided to combine the lessons of manual labor and the mastery of the values of national education.

Key words: *I. Altynsarin, labor, national education,children with special educational needs.*

И.Алтынсарин – это великий казахский просветитель, педагог. Просветительская деятельность И.Алтынсарина была направлена на воспитание у казахского народа духовности, патриотизма, знания своей культуры, языка, основ науки. Для этого он открывал школы, создавал учебные

пособия, вёл преподавательскую деятельность, писал стихи, рассказы и притчи. И.Алтынсарин понимал, что нравственную пищу для казахского народа могут дать лишь народная школа с широким общеобразовательным циклом и научно – популярная литература. Поэтому наряду с произведением русских писателей и педагогов он включил в учебники образцы казахского устного творчества (сказки, пословицы, былины). Он стремился писать так, чтобы она по своей идейной направленности служила принципу народности и воспитывала детей в духе любви к Родине. Алтынсарин высоко ценил особенности народного языка – ритмичность, меткость, богатство эпитетов и сравнений. Он утверждал, что образование должно быть гуманным и народным, доступным и богатым и бедным. Мысль просветителя совпадали со взглядами его современниками Ч.Валиханова и А. Кунанбаева.

Вместе с этим И.Алтынсарин большое значение уделял трудовому воспитанию. По словам И.Алтынсарина, любовь к труду укрепляет в человеке его нравственность. Великий просветитель считал, что именно труд воспитывает настоящего человека, способного преодолеть любые жизненные преграды [1, с. 30], [2, с. 20–45].

Согласно Приказу Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года №348 Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования в воспитательно – образовательном процессе осуществляется целостное развитие и раскрытие потенциала каждого ребенка на основе общечеловеческих и национальных ценностей с учетом его интересов, особенностей и потребностей. Для развития творческих навыков, исследовательских способностей создаются условия для развития творческого воображения, эмоционально – чувственной сферы, мировоззрения, мышления, художественно – эстетического вкуса, воспитание патриотизма через приобщение к национальной культуре с учетом индивидуальных особенностей и потребностей воспитанников. Овладение системой истинных ценностей национальной культуры способствует национальному самоопределению личности, пробуждению и развитию национального самосознания. У современного ребёнка, который живёт в условиях города, нет выраженного ощущения этнической принадлежности. Интерес возникает у ребёнка лишь тогда, когда затронута его эмоционально – чувственная сфера. Традиционная культура обогащает мир ребёнка, формирует его представления, привычки и навыки нравственного поведения [3].

Воспитание учащихся Костанайского специального комплекса №2 «детский сад – школа – интернат» для детей с особыми образовательными потребностями (далее с ООП) направлено на формирование основных жизненных ценностей – патриотизм, любовь к Родине, активная гражданская позиция, толерантность, уважение к людям. Детям с интеллектуальными нарушениями свойственны неразвитость мышления, слабость усвоения общих понятий, они поздно начинают разбираться в вопросах общественного устройства, в понятиях морали и нравственности. У них с опозданием формируется чувство долга, совесть, ответственность и т.д. Таким детям необходима специальная воспитательная работа, направленная на развитие и совершенствование нравственных качеств. Поэтому в нашем комплексе большое внимание уделяется национальному воспитанию и проводится много различных мероприятий. Ежегодно проводятся конкурсы рисунков, чтецов, концерты, посвященные национальным праздникам Республики Казахстан.

Мы считаем, что для детей с ООП особое место должны занять уроки ручного труда, так как, на них значительное место занимает деятельность по наглядно – предметному образцу, что позволяет формировать обобщённые приёмы умственной работы.

Наряду с этими задачами на занятиях ручного труда в специального комплекса решаются специальные задачи, направленные на коррекцию умственной деятельности школьников. Коррекционная работа выражается в формировании умений: ориентироваться в задании (анализировать объект, условия работы); предварительно планировать ход работы над изделием, устанавливать логическую последовательность изготовления поделки, определять приёмы работы и инструменты, нужные для их выполнения; контролировать свою работу (определять правильность действий и результатов, оценивать качество готовых изделий).

В процессе трудового обучения осуществляется исправление недостатков познавательной деятельности: наблюдательности, воображения, речи, пространственной ориентировки, а так же недостатков физического развития, особенно мелкой моторики рук. Приучение к труду, особенно ручному, воспитывают в детях терпение, усидчивость, желание доделать до конца. Ручной труд развивает и творческий потенциал. Выбор материала, подбор цветов, составление композиций активизируют творческое начало в детях.

Интегрировав идеи И.Алтынсарина в приобщении учащихся с ООП национальному воспитанию, мы формируем навыки национальной культуры у учащихся с ООП можно и нужно на уроках ручного труда. Сформированные на уроке знания и представления о быте, обычаях и культуре народа закрепляются изготовлением творческих работ. Таким образом знания о культуре народа закрепляется лучше, так как была проделана работа руками.

Таким образом, достигаются следующие цели:

– дети приобщаются к истокам традиционного народного искусства и национальной культуре народов Казахстана;

– создаются условия для самореализации ребенка в творчестве, воплощения в художественно – творческой работе собственных неповторимых черт, своей индивидуальности;

– изучается технологическая последовательность и трудовые приёмы выполнения работ;

– развивается творческое мышление, эстетический вкус, самостоятельность в подборе материалов, инструментов и приспособлений;

– воспитывается аккуратность, бережливость, ответственность за выполняемую работу, коммуникативные навыки;

– создаются условия для формирования художественно – творческой активности детей.

На примере одного из уроков ручного труда в 4–м классе, мы хотим рассказать, как же происходит приобщение детей к национальной культуре народов.

В начале урока учитель демонстрирует презентацию о жизни и быте древних казахов. Традиционным жилищем казахов в тот период являлась юрта. Говоря о казахском жилище, учитель обращает внимание на то что юрта была не только точно рассчитана и продумана с учетом потребностей быта кочевников, а ее убранство отличалось орнаментальным изяществом декора, но и сам принцип построения юрты был отражением их взглядов на окружающий мир. Дети на уроке также узнают, для чего юрта разбиралась и вновь собиралась. Древние казахи кочевали с места на место. Это нужно было для сохранения и развития животноводства.

Учащиеся обводят шаблоны из картона на войлоке и вырезают. Затем приступают к процессу шитья – соединяют все части. Декорируют юрту национальным казахским орнаментом.

Таким образом, в завершении урока, у учащихся нашего комплекса формируются представления о быте древних казахов и о том, что народ в связи со своим кочевым образом жизни был близок к природе, отсюда становится ясно, почему так много произведений об окружающей среде.

Обращение к педагогическому наследию И.Алтынсарина сегодня как никогда актуально. В наше время необходимо обращение к исторической основе воспитания, ибо без осмысления исторического педагогического наследия невозможно приобщение подрастающего поколения к человеческим идеалам. Жизненный и творческий путь Ибрая Алтынсарина, отдельные страницы его биографии, отдельные аспекты его философских и педагогических воззрений вызывают особый интерес и способствуют духовно – нравственному развитию современной личности. Судьба И.Алтынсарина – нравственный пример для всех, кто жил и живет после него. Это пример служения своему народу. Его педагогические идеи используют лучшие учителя области, его стихи и проза любимы народом.

Список литературы:

1. Алтынсарин И. Педагогические идеи и просветительская деятельность. Алма–Ата 1968 г.
2. Джумагулов К.Т. Алтынсарин и развитие культуры казахского народа. Алма–Ата: Казахстан, 1984.
3. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года №348. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 5 августа 2022 года № 29031 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования»

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С. КӨБЕЕВ ЕҢБЕКТЕРІНІҢ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ҚҰНДЫЛЫҒЫ

Нұржан Гүлжанат Түйебайызы
Қостанай гуманитарлық колледжінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы, магистр
Қостанай қ., Қазақстан
E – mail: Guli – 10.guli@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада қазақ әдебиетіне жаңа идеямен тың тақырыптар әкелген жаңашыл ұстаз, қоғам қайраткері Ыбырай Алтынсарин және Ыбырай салған ағартушы – демократтық үлгідегі педагог – жазушы Спандияр Көбееевтің еңбектері мен оқытудағы әдістері қазіргі заманауи ұрпақ тәрбиесінде қолданудың құндылығы жайлы өзекті мәселелер айтылған.

Түйінді сөздер*: ұрпақ тәрбиесі, адамгершілік тәрбие, заманауи білім беру.*

Аннотация

В данной статье новаторский педагог и общественный деятель Ыбырай Алтынсарин, принесший новые темы в казахскую литературу с новыми идеями, и значение использования трудов и методов обучения

просвещенно – демократического педагога – писателя Спандияра Кобеева, в воспитании современного поколения.

***Ключевые слова**: воспитание поколения, нравственное воспитание, современное образование.*

Abstract

In this article, the innovative teacher and public personality Ybyrai Altynsarin, who brought new topics to Kazakh literature with new ideas, and the value of using the works and teaching methods of the enlightened – democratic teacher – writer Spandiyar Kobeev, in the education of the modern generation are discussed.

***Key words:** generation education, moral education, modern education.*

«Балағаберілгенбіріншітәрбиеата – анасын,
туысын, жолдасын сыйлауға үйретуден басталады».
Ы.Алтынсарин

Қазақ халықының көрнекті ағартушы Ыбырай Алтынсарин ұлтының қоғамдық ой пікірі, мәдениеті мен әдебиеті тарихында жаңашыл – педагог, жаңа мектептердің ұйымдастырушысы, этнограф, фольклоршы, ақын – прозашының мұралары жер бетінде қазақ барда ұмытылмақ емес. Ыбырай Алтынсарин әрі ақын, әрі қара сөздің ұстасы, қазақтың әдеби тілінің негізін салған артына ғылыми мұра қалдырған тұлғалардың бірі. Ыбырай – жаңашыл жазушы. Ол – ең алдымен қазақ әдебиетіне жаңа идеямен тың тақырыптар әкелуімен жаңашыл. Қазақ ақындарына оқу, тәлім – тәрбие, мәдениет мәселелерін Ыбырайдай арнайы сөз еткен ешкім болған жоқ. Ы.Алтынсарин өзінің шығармаларында тәрбиелік, нақыл – насихаттық мәніне ерекше көңіл аударып отырды. Сол арқылы жас буынды адамгершілік пен ізгілікке, еңбек пен зейінділікке, өнер – білімге шақырады. Ол қазақ халықана қажет білім мен өнерді игерудің басты жолы мектептер арқылы жүзеге асады деп санады. Сол жолда көрнекті ғалым уездік қалаларда 4 орталық орыс – қазақ училищелерін, 1 қолөнер училищесін, 5 болыстық мектептерді, орыс балаларына арнап 2 мектеп ашып, оларды тегіс жабдықтады. [1, б. 139] Сондай – ақ, ағартушылық қызметінде балаларды оқыту және тәрбиелеу, мұғалімдердің беделін көтеру, рөлін арттыру мәселелері үлкен орын алады. Ол мұғалімдер оқушыларын өз балаларындай көрулері керек, сонда ғана оқу жұмысы ойдағыдай ілгері басады деп әр мұғалімнің болашақ ұрпақ тәрбиесінде мұғалімдерге ерекше ықыластың қажеттігін атап көрсеткен.

Ыбырай «Өнер – білім бар жұрттар» атты өлеңінде оқу, білім алудың мақсатын кеңінен сөз етеді. Өлеңнің негізгі идеясы – қазақ қауымына озық мәдениетті елдерді үлгі етіп көрсету.

Өнер – білім бар жұрттар
Тастан сарай салғызды.
Айшылық алыс жерлерден
Көзіңді ашып, жұмғанша,
Жылдам хабар алғызды.
…Отынсыз тамақ пісірді,
Сусыздан сусын ішірді.
Теңізде жүзді балықтай,
Дүниені кезді жалықпай. [2, б. 210]

Ыбырай жастардың оқыған адам болғандағы мақсаты өз халқының бір керегіне жарау, оны «тастан сарай салдырып, айшылық алыс жерлерден көзіңді ашып – жұмғанша, жылдам хабар алғызатын» елдердің қатарына жеткізу деп білді. Келешекке сенімі мол Ыбырай өмір көркі, болашақтың иесі – жастар деп ұқты. Сонау 19 ғасырда өмір сүрген Ыбырай келешекте осы өлеңде айтылғандай «Айшылық алыс жерлерден, көзді ашып жылдам хабар алғызатын» қазіргі ұялы телефон, «Отынсыз тамақ пісіретін электрлі, газ плиталары т.б тамақ дайындайтын техникалар, «Сусыздан сусын ішірді» дегені құнарлығы сақталған әр түрлі құрғақ ұнтақтарды қажет кезінде әп – сәтте сусын дайындап алуға болатынын, «Теңізде жүзді жалықпай, дүниені кезді жалықпай» деп үлкен кемелерде жалықпай әлемді шарлайтын заман болады деген сеніммен жазылған өлеңін жастайы-мыздан жаттап өстік. Бүгінде біздің күнделікті өмірімізде көріп біліп пайданып жүргеніміз соның айғағы. Бұл өлеңінен болашақты бағдарлай алатын жоғары интеллект иесінің болжамының айдан анық орындалғанын көріп отырмыз.Заманымыздың заңғар жазушысы Мұқтар Омарханұлы Әуезов Ыбырай Алтынсарин туралы былай жазады: «Ыбырай орыстың мәдениет мектебін танымаса, Ушинский бастаған педагогикалық жаңалықтарды білмесе, орыстың адамгершіл, прогрессшіл классикалық әдебиетінің нәрінен қорек алмаса, Ыбырай болмас еді... Ыбырай да сол бір бағытта болумен қатар, өмірі, еңбек еткен ортасы, әлеуметтік – қоғамдық қайраты, әрекеті жөнінде Шоқанға да, Абайға да ұқсамайды. Ыбырай Шоқан мен Абайдың да ісін өз өмірінде еңбегіне түйістіріп, қоса білді. Сөйтіп, ол Шоқан мен Абайдың істеген тың тарихтың ұзақ өрісі бар, зор келешегі бар істердің үлгісін өз қолымен орнатты. Әрі ол жаңа үлгідегі ақын, әрі сол кездегі Ресейде батыл жаңалық жасап, тың үлгідегі мектеп ашушы. Қазақтың ең алғашқы мәдениетті мектебін жасаумен қатар, жазушылық пен оқытушылықты ол аса шебер өнерлі түрде қабыстырушы». Кезінде қазақ халқының болашақ тағдырын орыс мәдениетімен бірлікте алып қараған Шоқан, Абай және Ыбырай секілді ұлы ағартушы – демократтар тарихымызда өшпестей ізін қалдырды. [3, б. 278]

Қазіргі ілім мен ғылымның дамыған уақытында біліми беру саласында Ыбырай салып кеткен дара жолдан алшақтау мүмкін емес. Табысқа жету үшін қажетті білім мен дағдыларды үйлестірумен бірге оларды тектілікке, инабаттылыққа, имандылыққа тәрбиелеуді қазіргі уақыттың міндеті, талабы деп қарауымыз керек. Осы талап пен міндеттерді орындаудағы басты құрал – оқу үдерісінде, тәлім – тәрбие барысында халықтық құндылықтардың алтын мұрасын пайдалану. Демек, тарих көшінде өзіндік орны бар айрықша зиялы қауым өкілдерінің бірі, ағартушы – педагогы Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық жүйесін, яғни идеялары мен ұрпақ тәрбиесі туралы ой пікірлерін зерделеп, таразылау, жинақтау, оқу методтары мен оқыту тәсілдерін тиімді меңгеру қазіргі білім беру жүйесіндегі білім шаңырақтарында жалғасын табуда. Ыбырай жас ұрпақтарға дұрыс тәрбие беру, оларды жас кезінен дұрыс баулу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. «Баланы дұрыс күт, түзу тәрбиеле, қисығын түзе, адасса айқын жолға сал», – деді. Бұл жөнінде де елге үлгі боларлық әңгімелер жазды. «Баланы жастан», – дегендей, оған жас күннен түзу тәрбие беру, оның болашақ өмірі үшін керек. Есейіп кеткен соң қисығын түзеу қиынға түседі. Кейде сол қисаюмен барып мерт болады. Ыбырайдың бұл әңгімесі қазіргі мектеп балаларын тәрбиелеу үшін де үлгі бола алады. Біріншіден, әр халықтың тұрмыс – тіршілігі мен салт – дәстүрлерінен хабар беруді көздей отырып, тұлғаны өмір сүрген қоғамына қатысты халықаралық қатынасқа бейімдеу. Екіншіден, жеке тұлғаны адалдыққа, еңбекке, ұқыптылыққа, талаптылыққа тәрбиелеп, адамгершілік жақсы қасиеттерді олардың бойына дарыту арқылы адами мінез – құлықтарын өздері игере алуларын ойластырған.

Қазіргі уақытта жастар арасында тәрбие мен мәдениеттегі келеңсіздіктер көп орын алып тұратыны баршамызға мәлім. Осы тұрғыда Ыбырай мұраларын тек педагогикалық мамандықта оқитын колледж және жоғары оқу орнындарында ғана оқытпай кез – келген мамандықтарды даярлайтын білім ордаларының оқу бағдарламаларына жеке тұлға болып қалыптасуы үшін оқытылуы қажет деп санаймын. Заманның құбылмалы кезеңінде әр адамның басынан қандай жағдай өтпесін жамандықтан аулақ болу қажеттігі жөнінде «Араз бол кедей болсаң ұрлықпенен» деген өлеңі еңбек салтанатын, адалдықты, шындықты үйретеді. «Әй, достарым?» деген өлеңінде Ыбырай «Қолыңнан келсе қыл, қайыр» деп, қайырымды, кең, адал азамат болуға шақырады. Сонымен қатар ақынның шығармаларында өнер, еңбек, кәсіп, адамгершілік идея, отырықшылыққа байланысты тұрмыс жаңалықтары көтерілді. Еңбек тақырыбындағы «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш», «Бай мен жарлы баласы», «Байлық», «Асыл шөп», «Қыпшақ Сейітқұл» т.б. әңгімелері аса тартымды, мәнді, көркем шығармалар. Адамгершілік мәселесіне «Шеше мен бала», «Бір уыс мақта», «Мейірімді бала», «Ауырудан аяған күштірек», «Әдеп», «Таза бұлақ» әңгімелерін жазып, аудармалар жасады. [4, б. 224]

Жалынды ақын М.Жұмабаевтың «Қазақтың қаны бір, жаны бір жолбасшысы – мұғалім. Еліміздің аз ғана жылдық ояну дәуіріне баға беру үшін алты алаштың баласы бас қосса, қадірлі орын мұғалімдердікі» – деп мұғалім еңбегін ерекше екендігін айтып кеткен. Мұғалім – ұлттық білім мен даналық қазынасының сақтаушысы. Осы орайда Ы.Алтынсариннің ізімен бар ғұмырын мұғалімдік қызметке арнаған С.Көбеев болды. Ол 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бұл оқулықта ол орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Спандияр Көбеев – өзінің ұстазы Ыбырай Алтынсарин салған ағартушы – демократтық үлгідегі педагог – жазушы. Өзінің өмірлік мұратын мұғалімдікпен ұштастырғанС.Көбеев балаларды Ыбырай әдісімен оқытады, ғылым негіздерін үйретеді. С.Көбеев ұстазы Ы.Алтынсарин тәрізді мұғалімдік қызмет пен жазушылықты шебер байланыстыра білді. Мұғалімдік қызметінің алғашқы жылдарында И.А.Крыловтың мысалдарын аударып, сабақтарында пайдаланады. [4, б. 125] Қайырымсыздыққа – қайырымдылық, аяушылық, адамшылық, боссөзділікке – еңбек, сенімсіздікке сенімділік қарсы қойылады. Өз мінін білмеушілік, айлакерлік, қолдағыны місе тұтпаушылық, тойымсыздық, сатқындық, арамдық, мақтанқұмарлық сыналады. Оқу – білімнің артықшылығы, өз ісін жетік білушілік, сөзге тоқтаушылық дәріптеледі.

Ең өзекті тақырып – еңбек. «Екі соқа» әңгімесінде күні бойы еңбек еткен соқа еңбексіз, бос жатқан соқаға «егер сен де жұмыс қылып михнаттансаң, мендей жарқырап тұрар едің» дейді. Тот басқан соқа жалқаулығынан зардап шегеді. Балаға «жалқаулық адамды аздырады» деген ой ұсынылады. «Түскі тамақ пен кешкі тамақ», «Өсиет» әңгімелері астың дәмді болуы еңбекке байланысты екендігін білдіреді. «Сен жұмысқа ерте шық, сонда сен біреуге жалынбайсың, саған біреу жалынады, жұмыстан кеш қайт, сонда ішкен тамағың тәтті көрінеді, әм бай боласың» («Өсиет»). Еңбектен кейінгі маңызды тақырып – оқу мәселесі. Еңбек еткен адам сияқты оқу білген адам да ұтады. «Егер оқи білмесеңдер, кітап сендерге неге керек, бұл кітапты мен алайын, қай бұрын оқи білгеніңе берермін» дейді мұғалім балаларға. Демек «Балалар мен мұғалім» әңгімесінде оқу да, оқу көзі – кітап та қастерлі. «Аз сөз – алтын, көп сөз – көмір» мақалын «Сауысқан мен қарға» мысалы дәлелдейді. «Көп сөйлеген кісінің сөзінің жартысы өтірік болады» деген қарғаның мерейі, әрине, шықылықтаған сауысқаннан үстем. «Қоян мен көлбақалар» мысалындағы «Менен де қорқатын жәндіктер бар екен, бекер өлмейін» деген қоян шешімі әр жәндіктің бекер жаралмағандығын аңғартады. Өз тұлғасына, іс – әрекетіне, мінез – қасиетіне сенімсіздік құптарлық емес. Құптарлығы – тәубаға келушілік. Үлкенді құрмет тұту қажеттігі «Шал мен балалар» әңгімесінде еске түсіріледі. Сөзге тоқтау да басты қасиет.

Өзін келемеж қылған балаларға мысқыл сөзбен жауап қайырған шал да, өз қателіктерін түсініп ұялыс тапқан балалар да белгілі бір тұжырым жасауға жетелейді. [5, б. 257].

Спандияр Көбеев кеңестік білім беру жүйесінде ұлт мектептерінің мүддесін басты орынға қойды. Оның ойынша ұлт мектептерінде ең алдымен ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алыну қажет. Дәлеле келтірер болсақ, «Сабақты баланың табиғи ана тілінде түсіндіру жас өспірімнің ақыл – ой дүниесіне, сезім – қиялына күшті әсер етеді. Көркем сөз зергерінің бояулы да сырлы асқақ та әсем, кестелі де айшықты мағыналы да сөз бедерелері оқушыларға өмір құбылыстарын, табиғи көрінісі, адамдар арасындағы түрлі қарым – қатынастарды, дүние танымын дұрыс қалыптастырады. Оқушыны ана тілінде жазылған әңгіме, өлеңдер арқылы оқыту халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан әдет – ғұрып, рухани өмірмен, арман мүддесімен таныстырып патриоттық сезімін оятады. Сондықтан ауылдық, болыстық мектептерде дәрісті қазақ тілінде жүргізу керек» – деген тағылымдық ойлар ерекше маңызды мазмұндағы жолдар ұлтжанды зиялының негізгі мақсатын көрсетеді.

Қортындылай келе, Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің қазақ елі үшін жасаған еңбектері білім беру саласында қазіргі дейін өзектілін жоғалтқан емес. Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин және оның шәкірті Спандияр Көбеевтің дүниетанымдық көзқарастары қалыптасқан, қазақтың мәдениетін, өнерін терең білетін, ақыл – парасаты жоғары, сөзге шешен болғанын артында қалған еңбектерінен оқып біліп отырмыз. XXI ғасыр заман талабына сай білім беру саласында озық ойлы жан – жақты құзіреттілігі жоғары ұрпақ тәрбиесінде бұл ағартушы ғалымдардың көрсеткен дара жолдарынсыз заманауи жастарды тәрбиелеу мүмкін емес. Адам туғаннан бастап тұлға болып қалыптасу үшін бойында болу керек барлық қасиеттерді, жоғарыда көрсетілгендей өз шығармаларында қарама – қарсы сипаттау арқылы қазақи тілмен әдемі оқиға желісі арқылы прозалалық шығармалары мен өлеңмен өрнектелген поэзия түрінде әдемі жеткізген.

Қазіргі заманауи жастар ұлы ағартушы, көрнекті қоғам қайраткерлері: Ыбырай Алтынсарин, Спандияр Көбеев мұрат еткен қазақ ұлтының жоғары мәдени құндылық әлемін толық меңгерген болса жан – жақты терең білімді, саяси – экономикалық сауатты, озық ойлы тұлға болып қалыптасқан, тәуелсіз мемлекетіміздің мықты тірегі болатынына кәміл сенімдімін.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әлемдік педагогикалық ой – сана, 10 том, Алматы: Таймас 2010. 139 б.
2. Ы. Алтынсарин. Өнер – білім бар жұрттар. Алматы, Жалын 1991ж. 210 б
3. Алтынсарин Ы. Таңдамалы шығармалары. Алматы: Ғылым, 1994. 278 б.
4. Мақпырұлы С., Садықов Т. Қазақ әдебиеті. Астана 2007. 125 б.
5. Көбеев С. Орындалған арман. Алматы: Жазушы,1988. 257 б.

УДК 373

ВКЛАД И.АЛТЫНСАРИНА В РАЗВИТИЕ ПРОСВЕЩЕНИЯ КАЗАХСТАНА

Омарова Айдана Уралкановна
учитель истории, магистр психолого – педагогических наук
E – mail: aidana_k – u@mail.ru
КГУ «Общеобразовательная школа №19
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
Хусаинова Аида Аскатовна
учитель английского языка
E – mail: aida.1201@mail.ru
КГУ «Школа – лицей №1 отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
Искакова Айжан Адыльбековна
учитель казахского языка и литературы
E – mail: aizhana_030989@mail.ru
КГУ «Каменскуральская общеобразовательная школа
отдела образования Мендыкаринского района»
Управление образования акимата Костанайской области

Аннотация

Актуальность и цель. На этапе демократизации казахстанского общества в условиях формирования новых социально – экономических отношений проблема совершенствования обучения и воспитания подрастающего поколения остается одной из приоритетных. Обобщение и оценка психолого – педагогического наследия Ибрая Алтынсарина, выявление основных дидактических идей ученого и определение их значимости в развитии педагогической науки Казахстана. Цель: обобщить психолого – педагогические наследия великого мыслителя – Ибрая Алтынсарина.

Ключевые слова: *подрастающее поколение, наследники, наследие, общество, проблема.*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты. Қазақстандық қоғамды кезеңінде демократияландыру жағдайында жаңа әлеуметтік – экономикалық қарым – қатынастарды жетілдіру мәселесі,өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің бірі болып табылады. Қазақстан педагогикалық ғылымы дамуындағы маңыздылығы олардың негізгі дидактикалық ғылыми ойларын анықтау, Ыбырай Алтынсарин психологиялық – педагогикалық мұрасын жинақтап және бағалау. Мақсаты. Ыбырай Алтынсарин психологиялықпедагогикалық мұрасын жинап, өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеу.

Түйінді сөздер: *өскелең, ұрпақ, мұра,қоғам, мәселе.*

Abstract

Relevance and goal.The problem of improving the training and education of the younger generation is a priority at the stage of democratization of Kazakh society in the formation of new social and economic relations. Synthesis and evaluation of psycho – pedagogical heritage of Ibrai Altynsarin, identifying of the main ideas of the scientist and the determination of their significance in the development of pedagogical science of Kazakhstan is the main theme of this article. Goal. To educate the younger generation, and summarize the psychological and pedagogical heritage of the great thinker – Ibrai Altynsarin.

Key words: *young generation, t heirs, heritage, society, problems.*

Идеи просвещения в XVIII веке были наиболее актуальными в духовной сфере во многих странах мира. Просветители, отстаивая свободу народа и человека, все надежды возлагали на мирные преобразования. Они верили, что существующее социальное неравенство произошло от неразумности, невежества людей. Потому своей главной целью просветители объявили просвещение народа. Ведь они, по их мнению, по неразумности своей принимали существующие порядки.

В области просвещения нерусских народов, царизм проводил политику насильственного «обрусения» нерусских национальностей, сознательно задерживал их политическое, экономическое и культурное развитие. Значительно важнее обратить внимание на то обстоятельство, что вместе с укреплением русско – казахских связей стали усиливаться и приобретать стабильный характер взаимоотношения прогрессивной русской и формирующейся молодой казахской интеллигенции. Это взаимодействие оказалось настолько плодотворным, что дает все основания говорить о превращении Казахстана второй половины XIXв. в своеобразный эпицентр интеллектуального развития общества на евразийском рубеже.

На возникновение и распространение просветительства среди казахского народа оказало большое влияние присоединение Казахстана к России. Отличительные особенности казахского Просвещения в самых общих чертах состояли в том, что оно возникло в Казахстане как идейное

отражение последствий присоединения Степного края к России, а не как продукт естественно возникшего кризиса феодального строя как такового.

Благотворное влияние на духовную жизнь казахского народа оказало распространение демократической русской культуры и общественной мысли. Под ее воздействием сложилось мировоззрение выдающихся казахских просветителей Чокана Валиханова, Ибрая Алтынсарина, Абая Кунанбаева. Вся их деятельность и творчество ярко свидетельствовали о прогрессивном характере присоединения Казахстана к России, о традиционной и неразрывной дружбе казахов и русских, которая развивалась помимо воли царизма. Высокая тяга казахского народа к знанию и культуре была отчетливо выражена этими его замечательными представителями. В приобщении казахов к передовой культуре они видели единственно верный выход из мрака, невежества и феодального мракобесия, в котором пребывало общество.

Крупный казахский просветитель Ибрай Алтынсарин широко известен в истории общественной мысли, культуры и литературы казахского народа, как выдающийся педагог – новатор и организатор новых школ, этнограф, фольклорист, поэт, прозаик и переводчик произведений русских классиков [1, с. 533].

Ибрай (Ибрагим) Алтынсарин родился 20 октября (по старому стилю) 1841 года в ауле Жанбурчи Аркарагайской волости (Кустанайская область). Он происходил из казахского рода «кипчак» Седнего жуза. Его отец – Алтынсары Балгожин умер, когда Ибраю не исполнилось и четырех лет. Мальчик воспитывался в доме своего деда, известного бия Балгожи Жанбурчина, войскового старшины Оренбургской пограничной комиссии.

В 1850 году, когда Ибраю исполнилось 9 лет, в Оренбурге – административном центре Тургайской области, открылась первая особая школа для казахских детей. Но еще в 1846 году, когда только предполагалось создать такую школу, дальновидный Балгожа зачислил своего внука в кандидаты и, таким образом, Ибрай вошел в первый состав ее учеников. Задача школы состояла в том, чтобы готовить из числа способной казахской молодежи чиновников пограничного управления, переводчиков, письмоводителей при султанах – правителях и дистанционных начальниках в Орде и т.д. Эта задача исходила из проекта нового положения царского правительства по управлению степным краем, которое было принято специальным законом в 1868 году [2, с. 8]. В школу принимались дети казахов, родители которых оказывали услуги царскому правительству или были известны своими особыми заслугами, преданностью царю. Казахская знать стремилась обучить своих сыновей в этих школах, чтобы, приспособившись к новым условиям, занять руководящие посты в крае, поднять свой авторитет, усилить давление на простой народ.

Такими соображениями руководствовался и Балгожа–бий, определивший своего девяти-летнего внука Ибрая в оренбургскую школу. Главное управление наметило и осуществило ряд положительных мероприятий, которые бы расположили казахское население к школе и особенно родителей ее воспитанников. Прежде всего, здесь царили чистота и порядок. Детям, которые у себя в степи понятия не имели о мыле, еженедельно устраивалась баня, дважды в неделю менялось постельное носильное белье.

«Примерная опрятность и щеголеватая простота бросились мне с первого взгляда в глаза», – пишет посетивший в то время эту школу художник А.Ф.Чернышев [3, с. 11]. В учебную программу школы были включены предметы: русский язык, чистописание, арифметика, татарский язык, мусульманское вероучение и составление деловых бумаг на русском языке. Ученики должны были воспитываться в духе проводников политики царизма в Казахстане. И.Алтынсарин самостоятельно изучал произведение классиков мировой литературы – Шекспира, Гете, Байрона, Пушкина, Гоголя, Лермонтова, Фардоуси, Низами, Навои и др.

Ибрай общался с известным впоследствии востоковедом В.Григорьевым, служившим в Пограничной комиссии. Он часто посещал дом ученого, пользовался его библиотекой.

В 1857 году И.Алтынсарин окончил школу и, как первый ученик, получил похвальный отзыв. При распределении он был оставлен при Оренбургском областном начальнике В.В.Григорьеве в качестве переводчика. «Оренбургская казахская школа, – пишет профессор А.Ф.Эфиров, – воспитала у своих питомцев любовь к своему языку, к своему народу, любовь к русскому языку, к русскому народу. Она воспитала значительного человека и выдающегося педагога казахского народа Ибрая Алтынсарина» [4, с. 12].

Школа, в самом деле, оказала положительное влияние на Ибрая, научила его высоко ценить знания, развила его любознательность, воспитала в нем глубокое уважение к культуре. Вместе с тем, она не оторвала его от родного народа, а, напротив, заставила глубже задуматься над тем, как улучшить положение казахских тружеников, приобщить их к передовой культуре России и народов Средней Азии. Слова А.И.Герцена: «Вся жизнь человечества последовательно оседала в книге» стали повседневной жизненной формулой Ибрая.

Алтынсарин И. настойчиво овладевал знаниями, одновременно изучал историю родного народа, которой он всегда интересовался.

После окончания школы И.Алтынсарин около 3–х лет (с 185 по 1860 гг.) работал писарем у своего деда, а затем в Оренбургском правлении, которое назначило его 218 учителем русского языка и поручило открыть начальную школу для казахских детей в Оренбургском укреплении (Тургай).

Воодушевленный просветительскими идеями, он разъезжал по аулам, разъясняя населению значение светского образования, агитировал за выделение средств. Собрав у казахского населения средства, он приступил к строительству школьного помещения. 8 января 1864 гола состоялось торжественное открытие школы. На учебу записалось 16 мальчиков. При школе был создан интернат.

И.Алтынсарин призывал казахскую молодежь учиться и овладевать передовой культурой русского народа. Он предвидел, что «молодое поколение казахов будет смотреть на язык и грамоту русскую, как на единственный язык культуры и знаний, пристраститься к ним и будет развиваться в русском более или менее духе» [5, с. 281].

В 1879 г. просветитель получил назначение на должность инспектора школ Тургайской области, которая была административным центром и охватывала в то время всю территорию нынешней Костанайской, большую часть Актюбинской и часть Оренбургской областей.

«Школы – это главные пружины образования казахов, … и в особенности на них надежда, в них же будущность казахского народа», – писал И.Алтынсарин еще в 1871 году.

Чтобы претворить в жизнь свои намерения, ему пришлось преодолеть огромные трудности, так как создавать школы ему пришлось, на «гладком месте». Но его вдохновляло и сознание в правильности избранного пути, и вера в способности казахского народа, жадно тянувшегося к знанию, и та отзывчивость, которую он встретил со стороны народа.

По инициативе И.Алтынсарина и непосредственном его участии была создана в Казахстане сеть народных светских школ. Сам Ибрай писал 16 марта 1864 года : «Как голодный волк за барана, взялся я горячо за учение детей; и, к крайнему моему удовольствию, мальчики эти в течение каких – нибудь трех месяцев выучились читать и даже писать по – русски и по – татарски… Словом, надеюсь, что эти молодцы в течение 4–х лет, по окончании курса, будут говорить порядочно и узнают кое – что. Стараюсь всеми силами, чтобы подействовать еще на их нравственность, чтобы они впоследствии не были взяточниками» [6, с. 534].

Просветитель настойчиво призывает молодое поколение учиться не в религиозных мектебах и медресе, а именно в школах.

Знаний увидев свет,
Дети в школу идите!
Прочитанное сохраните.
Дело пойдет успешно,
Радости будет – вдвойне…
Знайте: неграмотный бродит,
Словно слепой, в темноте.

Такими простыми и понятными для людей, и особенно для детей, стихами просветитель пытался довести до их сознания идею необходимости образования, приобретения истинных знаний путем обучения в светских школах, дающих полезные для жизни уроки, а не забивающих головы учеников школу не нужной схоластической ерундой. Что же касается невежества и так называемого религиозного образования, то они не могут дать нечего, кроме застоя, средневековой отсталости и даже попятного движения [7, с. 282].

Работа И.Алтынсарина по созданию школ высоко оценивалась местным начальством. Начальник Оренбургского укрепления сообщал Оренбургскому и Самарскому генерал – губернатору, что открытия школы ордынцами встречено с непритворной радостью и благодарностью, училище содержится весьма хорошо и чисто, а быстрые успехи киргизских воспитанников, в самое короткое время, подают верную надежду, что Тургайское заведение в короткое время принесет желаемые плоды и оправдает себя.

Вступив в должность инспектора школ Тургайской области, он открыл по одному двухклассному русско – киргизскому училищу в Иргиском, Николаевском, Тургайском и Илецком уездах и укомплектовал эти училища учениками и учителями. И.Алтынсарин особое значение придавал материальной базе этих училищ. Много внимания он уделял созданию библиотек при каждой школе. «При училищах Тургайской области, – писал он, – я намеревался учредить библиотеки учительские и ученические, на что я и собрал уже 600 руб. Цель этих библиотек заключается не только в том, чтобы книгами из них пользовались одни учащиеся и учителя; но чтобы и окончившие курс (ученики), грамотные вообще люди, имели в степи места, откуда есть возможность брать полезные книги и руководства к дальнейшему их самообразованию».

И.Алтынсарин стал родоначальником организации женского образования в Казахстане. При его поддержке открылась первая женская школа в Иргизе в 1887 году. Позднее женские училища с интернатом открылись в Тургае – в 1891г., Кустанае – в 1893 г., в Актобе – в 1896 г.

В целом, ему удалось открыть: четыре двухклассных центральных «русскокиргизских», одно ремесленное, одно женское, пять волостных училищ, два училища для русских детей. В качестве

учебно – впомогательных пособий И.Алтынсарин рекомендовал учителям русско – казахских школ труды и учебники русских педагогов и писателей: «Детский мир» Ушинского, «Азбуку и книгу для чтения в школе и дома» Бунакова, «Басни» Крылова, «Грамматику» Кирпичникова, «Элементарный курс грамматики. Правописание» Тихомирова, «Арифметику» Евтушевского, «Краткую русскую историю» Острогорского.

Одной из заслуг И.Алтынсарина является то, что он разрабатывал учебные планы и программы школ, которые были несравненно шире и глубже существовавших.

Он сам написал для учащихся русско – казахских школ два учебных пособия, которые начал незадолго до назначения на должность инспектора школ Тургайской области, и закончил в 1869 г. Это – «Киргизская хрестоматия» и «Начальное руководство в обучение киргизов русскому языку».

В своих переводах произведений русских классиков на казахском языке пропагандировал идеалы демократического просветительства. Он плодотворно трудился для развития национальной культуры и литературы, в области формирования казахского литературного языка. Об этом свидетельствует «Киргизская хрестоматия», составленная им на основе русского алфавита.

Будучи человеком и деятелем определенной эпохи, он не мог избежать некоторых противоречий в своем мировоззрении. Как и все просветители, Ибрай зачастую переоценивал социальную и преобразующую роль просвещения.

И.Алтынсарин умер в 1889 г., всего лишь в 48 лет отроду. Но сделанное им за эти короткие годы навсегда увековечило его имя. В его творчестве отразился дух времени, события из истории казахской общественной жизни, оставившие неизгладимый след в памяти потомков [8, с. 279]. Таким образом, И.Алтынсарин внес огромный вклад в становление и развитие системы образования Казахстана во второй половине 19 века. Наряду с открытием различных типов учебных заведений, большое внимание он уделял подготовке педагогических кадров, методической оснащенности учебного процесса, им были разработаны основополагающие принципы преподавания русского языка в казахской школе, в учебно – воспитательном процессе активно использовались передовые методы и средства нравственного, трудового, эстетического воспитания подрастающего поколения.

Список литература:

1. Алтынсарин И. Собрание сочинений. В трех томах. Том 1. Алма–Ата: Гылым, 1978. 297 с. 533 с.
2. История Казахстана (с древнейших времен до наших дней). В пяти томах. Том 3. Алматы: Атамура, 2000. 768 8 с.
3. История Казахстана (с древнейших времен до наших дней). В пяти томах. Том 3. Алматы: Атамура, 2000. 768 с. 11 с.
4. История Казахстана (с древнейших времен до наших дней). В пяти томах. Том 3. Алматы: Атамура, 2000. 768 с. 12 с.
5. Алтынсарин И. Собрание сочинений. В трех томах. Том 1. Алма–Ата: Гылым, 1978. 297 с. – 281 с.
6. Джумагулов К.Т. Ибрай Алтынсарин и развитие культуры казахского народа. Алма–Ата: Казахстан, 1984. 204 с. 534 с.
7. Сегизбаев О.А. Казахская философия XV–XX века. Алматы: Гылым, 1996. 472 с. 282 с.
8. Сегизбаев О.А. Казахская философия XV–XX века. Алматы: Гылым, 1996. 472 с. 279 с.

УДК 371

СОВРЕМЕННЫЕ ВЗГЛЯДЫ НА ИДЕИ НАРОДНОЙ ШКОЛЫ И НАРОДНОГО ВОСПИТАНИЯ И.АЛТЫНСАРИНА И С.КУБЕЕВА

Оспанова Дамира Ермековна
учитель истории
E – mail: ospanovadamira89@mail.ru
Байгужина Лаура Бауржановна
учитель английского языка
E – mail: bai_laura@mail.ru
КГУ «Общеобразовательная школа № 11
отдела образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области
г.Рудный, Казахста

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассматриваются идеи Просвещения просветителей И.Алтынсарина и С.Кубеева. Речь идет о влиянии становления и развития народного образования в Казахстане во второй половине XIX – начале XX века на современный образовательный процесс.

Ключевые слова: *Просветитель, педагог, инспектор, ученый, письмо*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты. Мақалада ағартушылар Ы.Алтынсарин мен С.Кубеевтің ағартушылық идеялары қарастырылады. XIX ғасырдың екінші жартысы – XX ғасырдың басында Қазақстанда Халықтық білім берудің қалыптасуы мен дамуының қазіргі білім беру процесіне әсері туралы болып отыр.

Түйінді сөздер:*Ағартушы, педагог, инспектор, ғалым, хат*

Abstract

Relevance and goal. The article discusses the ideas of Enlightenment of the enlighteners Altynsarin and S.Kubeev. we are talking about the influence of the formation and development of public education in Kazakhstan in the second half of the XIX – early XX century on the modern educational process.

Key words:*Enlightener, teacher, inspector, scientist, letter.*

Ибрай Алтынсарин вошел в историю Казахстана как выдающийся просветитель, педагог, общественный деятель. Говоря сегодня о реформе образования в Республике, нельзя не вспомнить его педагогическое наследие.

Просветительные идеи Алтынсарина своим острием направлены на ломку экономической и культурной отсталости казахского народа. Он страстно желал видеть казахский народ в ряду цивилизованных народов. По мнению Алтынсарина, для достижения этой цели прежде всего необходима коренная перестройка всего уклада патриархально – родового строя. Образование он рассматривал не как самоцель , а как средство, как оружие, которым необходимо овладеть молодежи для активной борьбы за преобразование социальной среды. Всю свою жизнь Алтынсарин посвятил просвещению родного народа. «Народ казахский сам по себе представляет благодатную почву для образования», – писал он. Просвещение мыслилось Богатое наследие, оставленное учителем нации Ибраем Алтынсариным, – это чистое образование, которое до сих пор неисчерпаемо для поколения. Бесценный труд, оставленный деятелем, находит отклик в воспитании поколений, в развитии современности. Цель учителя, прошедшего испытание просветительского пути, параллельно занимающегося поиском и самоотверженностью, столкнувшегося с вопросом о том, как сделать свою нацию грамотной, была достигнута. И где – то на горизонте учительских глаз Алтынсарина, как пример из школьного дела продвинутой Русской страны. На казахских степях требовалось много поисков и сил, чтобы открыть школу, наполнить ее знаниями, воспитать молодежь. Алтынсарин выдвинул свою идею в написании учебников для детей и с большой уверенностью приступил к подготовке тұлаға, в котором будущие поколения, помимо знаний, будут обладать такими благородными качествами, как патриотизм, нравственность, добродетель, настойчивость, трудолюбие. [1]

В настоящее время Казахстан признан мировым сообществом как государство с рыночной экономикой. За короткий исторический период обретения независимости Казахстан сделал прорыв в экономике, интегрируясь в мировую цивилизацию, используя новые прогрессивные технологии. Определены перспективы социально – экономического развития страны. В этом контексте возрастает роль и значение современной системы образования, человеческого капитала как критериев уровня общественного развития, составляющих основу нового уровня жизни общества и являющихся важнейшими факторами, базой экономической мощи и национальной безопасности страны. В свою очередь, преобразования в системе общественных отношений оказывают влияние на образование, требуют от него мобильности и адекватного ответа на реалии нового исторического этапа и должны соответствовать потребностям развития экономики в целом. Как говорилось выше, такие же вопросы решал И.Алтынсарин в свое время. Казахстанская система образования развивается в условиях устаревшей методологической базы образования, структуры и содержания, которые недостаточны для поэтапного её вхождения в мировое образовательное пространство. Содержание обучения в современной общеобразовательной школе остается фактологическим, государственные стандарты, основанные на предметном подходе, морально устарели. Отсутствует компетентный подход, ориентированный на индивидуальность ученика. Обучение в школе не дает ученику четко выраженной позитивной мотивации к выбору жизненного пути, интересов и перспектив. Только 30% старшеклассников осознанно выбирают профессиональную деятельность, соответствующую их способностям. Следовательно, 70% старшеклассников обладают низкой самооценкой и не подготовлены к самостоятельности в жизни. Кроме того, исследования ЮНЕСКО и результаты тестирования выпускников общеобразовательных школ последних пяти лет свидетельствуют об устойчивой тенденции снижения качества образования. [1]

Современное геополитическое, экономическое и социальное состояние казахстанского общества, интеграция в мировое образовательное пространство требует модернизации системы среднего образования Республики Казахстан.

Образование как процесс предусматривает приобщение к общечеловеческим и национально – этническим ценностям в процессе социализации как системе взаимодействий человека: с самим собой, с другими людьми (семьей, коллективом), с обществом, с природой, с религией, с культурой

(материальной и духовной). (В деятельности И.Алтынсарина решение данной проблемы находит свое отражение)

Образование как результат должно отражаться в конкретной модели выпускника уровня начального, основного среднего и общего среднего образования.

Ценности находят отражение в содержании образования, преломляясь и конкретизируясь через его цели:

– формирование ценностного отношения к природе как общему дому человечества;

– формирование представлений о человеке как субъекте жизни и высшей ценности на Земле;

– формирование ценностного отношения к социальному устройству человеческой жизни (Родине, государству, семье, отечественной истории и настоящему);

– формирование ценностного отношения к нормам культурной жизни в области гигиены, права, эстетики, экономики и экологии;

– формирование ценностного отношения к различным видам трудовой деятельности, профессии, социальному общению;

– формирование жизненной позиции, развитие способности к индивидуальному выбору жизненного пути, самореализации и самоактуализации.

Выпускник казахстанской школы как субъект культуры характеризуется:

– знанием языка, истории, культуры своего народа;

– ценностным отношением к искусству, культуре, литературе, научным достижениям, результатам свободы, труда, истины;

– умением обращаться с современной техникой и средствами коммуникации;

– пониманием чувств и переживаний окружающих его людей;

– созиданием добра и красоты;

– умением общаться на родном, государственном и иностранных языках. (И. Алтынсарин стремился воспитать это в своих учениках).

Цели среднего образования определяют базовые компетенции выпускника школы, представленных в виде жизненных ролей:

– доброжелательный человек;

– заботливый член семьи;

– творческая индивидуальность;

– ответственный гражданин;

– здоровая и совершенствующаяся личность.

Социальные перемены, глобализация социально – экономических и политических сторон жизни общества диктуют школе как социальному институту требование обновления содержания среднего общего образования с целью предоставления подрастающему поколению возможности получения качественного общего образования.

Основными направлениями обновления содержания среднего образования являются:

– развитие ценностей, которые способствуют как развитию личности, так и общества в целом;

– ориентирование содержания образования на целенаправленное и систематическое приобщение учащихся к научным способам познания и самостоятельным исследованиям, на широкое применение учебных ситуаций, формирующих познавательную мотивацию и учитывающих дидактические возможности информационных технологий;

– формирование взглядов на будущее, укрепление моральных устоев, которые нужны человеку как члену общества и субъекту международного сотрудничества;

– ориентация содержания образования на воспитание уважения к национальной культуре и открытости по отношению к другим культурным истокам.

Сегодня воспитание образованного поколения – это требование времени. Умение заинтересовать подрастающее поколение чтением и знаниями требует для учителя большого мастерства. Пробудить энтузиазм каждого ребенка и пролить свет на его сознание – настоящая мечта любого учителя. На пути к этой цели учитель должен постоянно идти в новом поиске. В эпоху насыщенного потока информации для педагога первостепенное значение имеет способность вызывать у ученика новаторство и интерес [2].

В своих произведениях Ибрай Алтынсарин, признавший себя учителем, ведущим процесс обучения и воспитания в школе, уделял особое место обучению и воспитанию детей. Говорят, что люди, которые учатся читать, получают огромное благо, знают язык науки, изучают его, улучшают его будущее. Следовательно, учитывая, что главным фактором качественного обучения в современной системе образования является понимание и умение учащегося самостоятельно осваивать тему, прививая их к нравственности и добру, труду и внимательности, искусству – знанию, отвечающему требованиям нового времени, всесторонне развитому, любознательному, творческому, усвоившему человеческие ценности, уверенному в себе, обладающему знаниями я считаю, что идеи И.Алтынсарина воплотились в жизнь.

Основной фигурой в развитии школьной работы и достижений учащихся является учитель. Учитель должен уметь уделять своей работе достаточно времени, проявлять гибкость не только в развитии знаний и навыков ученика, но и в целом в максимальной индивидуализации его обучения, в развитии его как личности. Поэтому в своей практике обучения я формирую учащихся, которые свободно, с учетом возрастных особенностей, умеют аргументировать свою точку зрения, мотивированы, уверены, имеют системно развитые критические взгляды, с удовольствием сплетают прочитанное. Как показано в методиках обучения Ибрая Алтынсарина, я поощряю учащихся к самостоятельному обучению и критически отношусь к своим предположениям, тем самым углубляя и расширяя свое понимание мира, существования, творения. Великий педагог – просветитель считал, что путь к овладению знаниями и искусством осуществляется через школы, стремясь приобщить учащихся к нравственности и добродетели, труду и внимательности, искусству и знаниям. Объяснял вред невежества, общественное значение науки. Стихи и поучительные рассказы, которые до сих пор не утратили своего значения в обучении и воспитании подрастающего поколения, являются одним из главных инструментов в воспитании образованного и сознательного гражданина. Для правильного воспитания школьников, пробуждения их интереса к знаниям, расширения мировоззренческого мировоззрения. Одно из таких произведений – «Бережное отношение к животному», «Уловка ребенка» в учебнике по литературному чтению 3 класса, воспитывает у учащихся трудолюбие, нравственность, доброжелательность, смирение и доброту, ответственность, удовлетворенность одним из пяти благородств Абая. Указывает путь к избеганию таких действий, как зло, лень, невежество. Например, в ходе выполнения заданий с помощью активных методов и приемов обучения цель урока по теме рассказа «Уловка ребенка» определяется учащимися самостоятельно [3].

Они умеют выражать свое мнение в ходе командной работы с ясными, ясными аргументами. Защищали свои проекты, рассказывая, что они могут сделать для семьи, школы, природы. Написал небольшое эссе на тему «Делать добро – это твой долг». Следовательно, через рассказ «Уловка ребенка» сформировались их взгляды на добро и зло, укрепились чувства любви к Родине, семье, школе, природе. «Ты бы сделал что – нибудь плохое для добра?», – сказал он. То есть, одним из требований сегодняшнего дня было организовано совместное обучение и осуществлена обратная связь друг с другом. Правильное воспитание ребенка с раннего возраста необходимо для его будущей жизни. Рассказы, основанные на правильном уходе за ребенком, прямолинейном воспитании, коррекции кривых, построении четкого пути заблуждения, могут служить примером для воспитания современных школьников. Следующая беседа» выгода скота» имеет большое воспитательное значение как для учащихся, так и для учителей. В этой истории, рассказанной об удовлетворении, росте, долге, говорится, что забота, доброта, трудолюбие, удовлетворенность начинаются с любви к семье, ответственности, и великие люди, поднявшие мораль, также сначала размышляют о том, как заботиться о своих родителях.

Учащиеся с интересом выполняли задания, подчеркивали свой долг перед родителями, понимая, что рост – это все, что они сделали в данный момент со своими родителями, и что в будущем они постараются погасить свой долг. Отсюда видно, сколько воспитательного смысла имеет рассказ «Выгода скота». Известный мыслитель Абу Насир аль Фараби сказал: «Человеку нужно не первое образование, а воспитание. Знание, данное без воспитания, является злейшим врагом человечества, которое в будущем принесет угрозу его жизни». Достоверность этого слова, как известно, неоднократно доказывался жизненным опытом. В этой связи великий просветитель Ибрай Алтынсарин прекрасно знал, что воспитание – это отдельное место, что образцовое воспитание – это формирование самого общества, опор страны. Следовательно, способность давать молодому поколению нравственную дисциплину и сознательные знания – это сокровище, которое не поддается измерению [4].

Жизнь С.Кубеева как и И.Алтынсарина, была подчинена благородной и гуманной цели – просвещению народа, просвещению как необходимому условию процветания и блага, развития и прогресса.Спандияр Кобеевжил в далекое от нас время, однако его жизненный путь и научные искания во многом помогают понять главный смысл его педагогической деятельности. В наше время необходимо обращение к исторической основе воспитания, ибо без осмысления исторического педагогического наследия невозможно приобщение подрастающего поколения к человеческим идеалам. Жизненный и творческий путь Ибрая Алтынсарина и С.Кубеева, отдельные страницы биографии, отдельные аспекты философских и педагогических воззрений вызывают особый интерес и способствуют духовно – нравственному развитию современной личности. Удивительная прозорливость, педагогический талант, титаническая работоспособность, умение поставить на высоту учебно – воспитательный процесс в своих школах, тщательный отбор учебного материала по умственным и возрастным особенностям дают право считать Кубеева наряду с Алтынсариным одним из прогрессивных педагогов – исследователей Казахстана в конце XIX – начала XX веков.

Список литературы:

1. Уроки Ибрая Алтынсарина. Алматы, «Жазушы», 1991. 265 с.
2. Журнал «Казахский язык и литература», 2008 г. №5 – 6
3. Пособие для учителя. «АОО Назарбаев Интеллектуальные школы», 2016
4. Журнал «Самопознание», 2015 г. №4–5

ӘОЖ 37.034

СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ҰСТАЗДЫҚ ҚЫЗМЕТІ

Оспанова Мәншүк Хасенханқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
А.Байтұрсынов атындағы ҚӨУ–нің 2 курс магистранты
E – mail: monika_kspi@mail.ru
Қостанай қаласы, Қазақстан.

Аңдатпа

Мақалада Спандияр Көбейұлының ұстаздық жолы мен ағартушылық қызметі баяндалады. Ұстаздың қазақ қоғамының сауаттандыру ісіне қосқан үлесі мен шығармалары сипатталған. «Үлгілі бала», «Үлгілі тәржімә», «Орындалған арман» шығармаларының ағартушылық мазмұны сипатталды.

Түйінді сөздер: *ағартушылық, мектеп, білім, педагог.*

Аннотация

В статье рассказывается о педагогическом пути и просветительской деятельности Спандияра Кобеева. Описан вклад и труды учителя в просвещения казахского общества. Было описано просветительское содержание произведений «Образцовый ребенок», «Образцовый перевод», «Сбывшаяся мечта» .

Ключевые слова: *просвещение, школа, знание, педагог.*

Abstract

The following article represents the facts about the pedagogical path and educational activities of Spandiyar Kobeev. The article describes the contributions of the teacher to the enlightenment of Kazakh society. Additionally, the article characterizes the educational content of the works «Exemplary Child», «Exemplary Translation», «Dream Come True».

Key words: *education, school, knowledge, teacher.*

Қазақ даласында ағартушылық идеясы Ресей бодандығына қарсы күрес барысында дамыды. Қазақ халқының сауаттандыру мен ағартушылық – демократиялық бағытын жалғастырған ағартушы – ұстаздардың бір тобы қазақ қоғамын жаңғырту ісімен белсенді айналысты. Халықтың сауатсыздығын жою жұмыстары мен қазақ қоғамын ғылым – білімге тарту мақсатын көздеген қазақ зиялылары айналысты. Қазақ ағартушыларының көпшілігі орыс ғылымы мен мәдениетін игеріп, кейде орыс шығармаларын қазақшаға аудару ісімен айналысып, өркениетті қоғам қалыптастыру ісінде аянбай еңбек етті. Ресейге қосылу нәтижесінде Қазақстанда өндіргіш күштер мен халық ағарту ісін ұйымдастыру және басқаруда ілгерілеу байқалды. Аймақтың халқының тағдырында осы бетбұрысты байыптап ұғынуға деген қоғамдық қажеттілік туды. Ол қажеттілік XIX ғасырдың екінші жартысында пайда болған және қоғамдық сананың дамуында жетекші рөл атқарған ағартушылық ой түрінде көрініс береді [1, б. 7].

Қазақ халқының ағартушылық идеясын дамытуда еңбек сіңірген, қазақ зиялыларының бірі – Ыбырай салған ұстаздық жолды жалғастырушы, педагог – жазушы Спандияр Көбейұлы. Спандияр Көбейұлы 1878 жылы 1 қазанда Қостанай облысы Меңдіқара ауданында дүниеге келген. Спандияр өз туған кезін былай еске алады: «Менен бұрын бес баласы, бір қызы бар ата – ана мен дүниеге келгенде, сірә, қуана қоймаған болу керек. Ес біліп етек жапқан кезде анамыз «Сені әрі суық, әрі қатты мұқтаждық көрген кезімізде туып едің» деуші еді. Күзекте күзгі қара суықта азық жағы тапшы кедейдің қараша киіз үйінде босану анаға қандай қиын соқса, не жағатын отын, не әйеліне қалжаға асар ет тауып бере алмай қиналған әкеме де оңай тимеген сықылды».

Спандиярдың әкесі – Көбей мұсылманша хат таныған, шыншыл, қол өнерімен (етік тігу, балташылық, кәсіппен, т.б.) күн көрген адам. Ол сөзге сараң, ел әңгімесімен көп араласпайтын дарашылдау болған. Спандиярдың әкесі балаларын оқытпақшы болып көбірек әрекеттенген. Оның бұл мінезін ауыл байлары жақтырмай, «Әлін білмеген әлек» деп, «осы қу кедей Көбейдікі не жарбаңдап» деп, әңгіме етіскен екен. Спандиярдың анасы – Айтбоз да өте қайратты, ақылды, шыншыл адам болған. «Анамызда өз ауылымызда өте қадірлі адам болды. Өз өте қайратты және есті кісі еді. Анам, оқымаған қарапайым қазақ әйелі, бүкіл бір ауылға ортақ ана сияқты болатын.

«...Жеті ұл, бір қыз тәрбиелеп өсірген, олардың шексіз мехнат – бейнетін тартқан, үй шаруасындағы бір әйел болған анамыз не қабағын шытқан, не балаларын ұрып – соғып, жаман сөз айтқан адам емес еді. Балалары біздер де оның сөзін екі етпейтінбіз, тыңдайтынбыз. Әкемізбен екеуі тату тұратын, бірін – бірі сыйлайтын. Мен ес біле әке – шешемнің ренжіскенін, немесе бір – біріне қатты сөз айтқанын естіген емеспін. Анамыз шыншыл адам болды. Қиянат атаулыны, өсек – аяң айтушыны қатты шенеп, мінеп отырушы еді. Анамыздың осы мінезі балалары біздерге үлкен зор әсер етіп, өшпес із қалдырды» – дейді С.Көбейұлы. Осындай отбасында тәрбиелену келешек жазушы – педагогтің адамдық мінез – құлқының қалыптасуына, тіпті оның бүкіл өмір жолы мен қоғамдық қызметіне едәуір әсер етеді. Оның ағартушылық және ұстаздық қызметі – қазақ әдебиетіндегі демократиялық, ағартушылық және гуманистік бағытта дамыды.

Қазақ халқының ағарту ісі жұмыстарына белсенді ат салысқан ғұлама педагог – ағартушының ұстаздық қызметі Петропавлдағы екісыныптық орыс – қазақ мектебінде бастау алады. Оқытушылық қызметінде өз шәкірттеріне тиімді оқу үдерісі мен құнды ақпараттарды қалдыруды мақсат тұтты. Сондықтан да, орыс ақын – жазушыларының шығармаларын қазақшаға аударып, қазақ балаларына ұсынды. С.Көбейұлы кеңестік білім беру жүйесінде ұлт мектептерінің мүддесін басты орынға қойды. Ұлт мектептерінде ең алдымен ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алынуы қажетігіне назар аударды. «Үлгілі бала» хрестоматиясын құрастырғандағы негізгі ойлаған мақсат, көздеген нысаны – жас ұрпақты өнер – білімге, әділеттілікке, адамгершілікке тәрбиелеу болған. С.Көбейұлы мұғалім беделін көтерудің төмендегідей үлгілерін ұсынады:

- Қоғамдық жұмыстарды белсенді атқару қажет
- Педагогика ғылымын егжей – тегжейлі білуге міндетті
- Мұғалім өз пәнін өте жақсы білуімен қатар, басқа пәндерден хабардар болғаны жөн.
- Ол сыныптың құрамын, әр баланың жеке бас ерекшелігін зерттеп үйренген дұрыс
- Балалар ұжыммен қоян – қолтық араласып, оларға талаптар қойып, олардың орындалып отыруын бақылауға міндетті
- Мұғалім жүріс – тұрыс, киген – киімі, сөйлеген сөзі арқылы үлгі болуы керек
- Мұғалім баланы жақсы көруі керек [2, б. 38]

Мұғалім тұлғасына қойылатын талаптарды жинақтай келе, баланы оқытуда, тәлім – тәрбие беруде ұстаз қызметінің маңыздылығына назар аударады. Ұстаздың балаға үлгі болуы керектігін, оның оқыту әдістемесін, педагогика мен психология сынды пәндерден білімі терең болуын, балалар ұжымымен қарым – қатынасты орната білу керектігіне мән береді.

Спандиярдың алғаш білім нәрімен сусындаған жері Ыбырай Алтынсарин ашқан қазақ – орыс ауыл мектебі, кейін Қостанайдағы орыс – қазақ мектебінде, мұғалімдер даярлайтын оқу – курсында тәлім алады. 1901 жылы педагогикалық курсты бітірген Спандияр Көбеев бастауыш мектепке мұғалімдік құқық алады. Жасынан Ыбырай Алтынсарин жолын қуып, оқытушы болуды армандаған ол орыс мектептерінде алған білімін елге таратуды мақсат етеді.

«Алдымда туып – өскен ауылым. Мәдениеттен кенже қалған қараңғы ауыл. Менің ендігі өмірім сол ауылда өтпекші. Сол ауылда қолымнан келгенше мәдениет шамшырағын жақпақшымын. Бір кездегі өзім сияқты, кіршіксіз, таза, уыз тілекті жас жеткіншектерді оқытып, солардың көзін ашып, ғылым жолына, мәдениет соқпағына түсіремін деп асығып келемін» деген, Қостанайдан өз ауылына қайтып келе жатқан жас Спандиярды билеген осы ойлар надандық торына шырмалған өз халқына деген үлкен сүйіспеншіліктен туған еді.

Оның ең алғашқы туындылары Крыловтың шығармаларын аударудан, ауызша айтып жүрген мысалдарын жинақтаудан басталады. Ыбырай Алтынсаринің ізбасары Спандияр Көбейұлы балаларға орыс тілі мен әдебиеті бойынша сабақ береді. Ең алғашқы кітабы 1910 жылы Қазанда «Үлгілі тәржіме» деген атаумен баспа бетіне шығады [3, б. 94].

«Мен Пушкин, Лермонтов сияқты ақын – жазушылар шығармаларының мазмұнын айтып түсіндірдім, әсіресе Крыловтан мысалдарды көбірек оқып, аудардым» – деп естеліктерінде жазған екен. Сөйтіп, ол орыс әдебиеті мен мәдениетінің белгілі насихатшысы болған. Ол аударма арқылы қазақ оқушыларына игі ой салу мақсатын көздеді.

Спандияр Көбейұлының ұстаздық қызметіне деген сүйіспеншілігін оның атқарған қызметі мен шығармашылығы арқылы көз жеткізуге болады. Надандық пен еріншектіктен аулақ болу керектігі туралы насихаттау жұмыстарын жүргізді. Өз шәкірттерін құрал – жабдықтармен қамтамасыз ету жұмыстарын белсенді жүргізді. «Үлгілі тәржімә», «Үлгілі бала», «Орындалған арман» шығармалары ағартушылық, педагогтік қызмет тақырыбына арналған туындылар болып табылады. Бұл туындылардың арасында 1951 жылы жария болған «Орындалған арман» мемуарлық кітабының орны ерекше. Бұл туындының көтерген тақырыбы – педагог – жазушының өмірбаяны, қызметі, өскен ортасы. Өмір жолында кездестірген адамдар, олардың тағдырлары мен қилы заман кезеңдері мен тағдыры жайлы баяндалады.

Спандияр Көбейұлы бала оқыту ісімен айналысу кезінде өз ұстазы Ыбырайдың салған жолын үлгі ете отырып, жалғастыруға тырысқан. Балаларды қараңғылық пен надандықтан құтқарып, білім алудың маңыздылығы мен тәрбиелеу ісіне ерекше көңіл бөледі. Өз оқушыларына Ыбырай әдісін

қолданып, ғылым негіздерін үйретеді. Өзінің ұстазына еліктеген Спандияр ұстазының ағарутышылық педагогикалық идеясын жүзеге асыра бастайды. Спандияр бос уақытында ауыл адамдарын жинап, оларға табиғат, география, тарих сияқты ғылым негіздерінен түсінік беріп, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінен әңгіме айтып беретін болған. Орыс әдебиеті жазушыларының бірі – И.А.Крыловтың мысалдарын аудару жұмысымен айналысады. Сабақ беру кезеңінде мысалдарды негізге алып оқыту үдерісіне пайдаланды. «Үлгілі бала» атты еңбегінде бастауыш сынып оқушыларына арналған әңгімелер мен мысалдарды жинақтаған. Мысал өлеңдерінде бай әкімдердің іс – әрекеттерін әшкерелеуге, ұнамсыз кейіпкерлердің мінез – құлқын сынау арқылы оқушыларға бұдан аулақ болуға үлгі етеді. Кітаптағы мысалдарды орыс мысалшыларының еңбектерінен аударып, кейбіреуін өзі жазып шыққан. Мысал арқылы қазақ балаларына үлгі, тәлім – тәрбие, ғибрат беруді көздеген. Мысалдардың көтерген тақырыбы – әлеуметтік теңсіздік, қатыгездік пен үстем тап өкілдерінің іс – әрекеттерін сынау. Бұл еңбек балаларға қоғам тұрмысы, адам тіршілігі, адамдардың мінез – құлқы жөнінде қысқа да ықшам мазмұнда жазылған өлеңдер болып табылады.

1939 жылы ағартушылық саласындағы ұзақ жылдық қызметі үшін Спандияр Көбейұлы «Ленин» орденімен марапталған. 1944 жылы оған «Қазақ КСР–нің еңбек сіңірген мұғалімі» деген атақ берілген. 1947 жылы Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесіне депутат болып сайланады. 1949 жылы екінші рет «Ленин» орденімен марапатталған.

Қорыта келе, Спандияр Көбейұлы қазақ қоғамының гуманистік, ағартушылық дамуына елеулі үлес қосты. Ұстаздық қызметі арқылы қазақ қоғамын біліммен сусындырып қана қоймай, оқыту ісінде бірнеше еңбектер жарыққа шығарды. Спандияр Көбейұлышығармаларының ағартушылық идеялары бүгінгі күндегі білім беру жүйесімен тығыз байланыста. Көтерген тақырыптары мен мәселелерін бағамдау арқылы оған көз жеткізе аламыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Серік Қирабаев., Спандияр Көбеев. Өмірі мен жазушылық қызметі. / Қазақтың мемлекеттік көркем әдебиет баспасы. Алматы 1958
2. Ғабитов Т., Ильясов Ж., Жамалов Қ., Әбішев Қ. «Қазақ ағартушыларының философиясы» Жиырма томдық. 10 – том. Астана: Аударма, 2007. 472 б. ISBN 9956–18–217–5
3. Ибраева Л.Б. «Спандияр Көбеевтің әдеби мұраларының Ыбырай Алтынсаринмен үндестігі» // Педагогическая наука и практика. 2014. №3 (5)
4. Асем Ерғалиевна Абдурахманова, Жандос Абдазимович Байзаков Еңбегі сіңген мұғалім – Спандияр Көбейв // Central Asian Academic Journal of Scientific Research. 2021. №3

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИННІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҰСТАНЫМДАРЫНЫҢ ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫМЕН ҮНДЕСТІГІ

Оспанова Сабина Макуовна
педагог – модератор, ағылшын тілі мұғалімі
Рақымжанов Исламбек Ғалымжанұлы
педагог – эксперт, география пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасының
«Рудный қаласы білім бөлімінің № 13 орта мектебі» КММ
Рудный қаласы, Қазақстан
E – mail: Worker.2014@mail.ru

Аңдатпа

Аталмыш мақалады Ыбырай атамыздың педагогикалық көзқарасы бүгінгі күннің білім беру жүйесіндегі өзектілігі мен маңызы айтылады. Жас өрендерді білім – ғылымға баулу арқылы қарапайым халықтың сауаттылығын ашуды көздейді. Бүгінгі күні еліміздің білім саласындағы күрделі өзгерістер мен оның мемлекетіміздегі білім сапасын жетілдіруге, заман ағымына сай бейімдеуге бағдарланған. Киелі қазақ даласның өткені мен бүгінін байланыстыратын Ыбырай Алтынсариннің оқу – әдістемелігі туралы баяндалады.

Түйінді сөздер: *оқыту, тәрбие, құзыреттілік, методика, реформа, сыни ойлау*

Аннотация

В данной статье рассматривается актуальность и значение педагогического подхода нашего деда Ыбрая в современной системе образования. Он призван открыть грамотность простых людей путем приобщения молодежи к образованию и науке. Сегодня комплексные изменения в сфере образования нашей страны направлены на повышение качества образования в нашей стране, адаптацию его к современным

тенденциям. Рассказывается о методологии изучения Ыбырая Алтынсарина, которая связывает прошлое и настоящее священных казахских даласов.

Ключевые слова: *обучение, образование, компетентность, методология, реформа, критическое мышление.*

Abstract

In this article, the relevance and significance of the pedagogical approach of our grandfather Ibraya in the modern education system is considered. It is called to open the literacy of ordinary people by bringing young people to education and science. Today, complex changes in the sphere of education in our country are aimed at improving the quality of education in our country, adapting it to modern trends. Ibraya Altynsarina's methodology of study, which connects the past and present of the sacred Kazakh fields, is told.

Key words: *training, education, competence, methodology, reform, critical thinking.*

Халқымыздың ұлы перзенті, даңқты халық ағартушысы Ыбырай Алтынсарин киелі қазақ жерінде оқу – ағартуды жүйелі жолға салып, заманында білім саласында өзгерістерді жасау жолында тайсалмай күресіп, қара халықтың сауатын арттырып, білім нәрімен сусындатуда, қарапайым қазақ балаларының шырағын жағуда бар күш – жігерін аямай еңбек еткен дара тұлғалардың бірі. Ы.Алтынсарин еліміздегі әлеуметтік – педагогиканың басты бағыттары мен оқу – ағарту саласындағы проблемалардың шешімін ұсына білді. Киелі қарт Торғайда дархан даламыздағы алғашқы мектептердің іргетасын қалап, қалың бұқараға білімнің қажеттілігін, оның еліміздің болашағындағы мазмұны мен маңызын түсіндіре алды. Санаулы ғұмырын оқыту мен тәрбие ісін алға ілгерілетуде, бастауыш мектепке қажетті оқу – құралдарын дайындауда өшпес із қалдырды.

XIX ғасырдағы асыл халқымыздың мәдени өміріндегі жарқын өзгерістердің бірі – Ыбырай атамыздың оқу – ағарту ісін қолға алуы. Тәуелсіз мемлекетіміздің педагогика тарихында бабамыз аты мәңгі қалады. Ыбырай өмірі жоғары дүниетанымдық ойларымен, білімге деген құлшыныспен бірнеше ұрпаққа сәуле шашты. Ол өзін ұлы ұстаз, жазушы, этнограф ғалым, ақын, қоғам қайраткері және ағартушы ретінде көрсеткен дара тұлға.

Алтынсарин өзінің ағартушылық – педагогикалық қызметінде тұлғаның адамгершілік негіздерін тәрбиелеуге аса көп көңіл бөледі. Мектептің адамгершілік – тәрбиелік рөліне үлкен мән беріп, бастапқы тәрбие балада шенеунік емес, ақын емес, қолөнерші емес, тұлға ретінде көрінуі керек екенін баса назарда ұстады. Ыбырай Алтынсарин мектептің негізгі бағытын оқушылардың бойында жоғары адамгершілік қасиетін қалыптастыруда, олардың бастауыш негізгі білімді игеруінде, жаратылыстану – ғылыми дүниетанымды дамытуда көрді. Өзі озық мәдениеттің жаршысы бола отырып, жастардың ғылымға деген қызығушылығын, еңбекке деген сүйіспеншілігін қалыптастыруға ерекше назар аударып, халыққа қызмет етуге шақырды. Жастардың адамгершілік сезімін оятып, аталмыш қасиеттер адамға ерте жастан сіңірілуі керек екенін түсінді. Сол себепті, ол өзінің барлық күш – жігерін, білімін жас ұрпақты тәрбиелеуге берді. [5, б. 40].

Ы.Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыстағы ең шешуші нәрсе: мұғалімнің ең жақсы оқыту әдістерін таба білуінде, балалармен дұрыс сөйлесе білуінде. Үлгілі жолға қойылған, дұрыс тәртібі бар жаңа типті мектеп оқушыларды қызықтырып, оларды мәдениетке, жұмысқа және ой еңбегіне үйретуге тиіс, олардың білімге деген ынтасын мейлінше арттыруға тиіс деп пайымдады. Оның ағартушылық идеялары қазақ халқының экономикалық және мәдени артта қалушылығын бұзуға бағытталған. Ол қазақ халқын өркениетті халықтар қатарынан көруге құмар болды. Алтынсариннің пікірінше, бұл мақсатқа жету үшін ең алдымен патриархалдық – рулық жүйенің бүкіл құрылымын түбегейлі қайта құру қажет. Ол білім беруді мақсат ретінде емес, құрал ретінде, әлеуметтік ортаны өзгерту үшін белсенді күресу үшін жастарды игеруі керек қару ретінде қарастырды. Алтынсарин бүкіл өмірін туған халқының ағартуына арнады. «Қазақ халқының өзі білім алу үшін құнарлы жер болып табылады», – деп жазды ол. Олар ағартушылықты прогрестің ажырамас бөлігі ретінде қарастырды, онсыз бүкіл ұлттың дамуы мүмкін болмады. Алтынсарин мектепте берілетін білім мен дағдыларды ресми білім тұрғысынан емес, олардың нақты пайдасын, өмірінің өтпелі кезеңіндегі халық үшін пайдасын ескере отырып бағалады. Қалай сапалы білім беруге болады, балаға әлемдік нарықты дамытуға бағытталған негізді қалай құруға болатынын ойлады. Бұл міндет әр мұғалім оқушылардың мүмкіндіктерін біле отырып, олардың танымдық қызығушылықтарын талдай отырып, шығармашылық, жеке шешімге жүгінген жағдайда ғана мүмкіндігін байқады.

Алтынсариннің мұғалім туралы нұсқауларында; олардың қалай оқыту керектігі, оның өз заманындағы методиканы терең және жан – жақты білгенін көрсетеді. Ауызша әңгіменің ойлау мен жазбаша жаттығулардың көптеген әдістері туралы түсіндірмесінде ол балалардың әрбір еңбегінің құр босқа ойсыз жаттауға жұмсалмай, мағыналы және жүйелі болуы керек екенін жазды. Балаларды тәрбиелеуде үстіртін және мардымсыз түсініктердің, шалағайлықтың болмауы керектігін ескертті. Ол нашар оқыту мен нашар қарым – қатынас балалардың басын қатырып, шатастыратын ал, керісінше балалар сергек, олармен қарым – қатынас неғұрлым жақсы оқушылардың көңіл – күйіне әсер неғұрлым көп болса, сабақ соғұрлым табысты болатынын нақтылы мысалдар арқылы түсіндірді. Оқу

әдістері мен балаларды оқыту тәсілдерін Ы.Алтынсарин мұғалімдерге олардың кең тәрбиелік мағынасында түсіндіретін. Атап айтқанда:

- оқыту методикасы – балалардың жүре келе мектепке, сабақтан кейіннен ғылымға, өз бетімен білім алуға құмарландыратын жол;
- сабақта балалардың ойлау қабілетін арттыратын жаттығулар қажет, мысалы, әңгіме, түсіндіру арқылы оқыту әдістемесі;
- көрнекілік заттарды және өмір фактілерін пайдалану;
- заттарды және құбылыстарды суреттеу, олардың қасиеттерін салыстыру, әр түрлі қорытындылар жасау – сынды оқытудың әдіс – тәсілдерін пайдаланса балаларда дұрыс ойлау қабілеті қалыптасатынын айқындап көрсетті. Бүгінгі күнде де жоғарыдағы оқытудың белсенді тәсілдері сабақ процесінде кеңінен қолданылады. Бұдан байқайтынымыз, Ыбырай Алтынсарин салған оқу – әдістемілік даңғылдың өз жалғасын табуы.

Қазіргі уақытта білім беру мазмұны Ыбырай Алтынсариннің жасаған игі істерімен жалғасын тауып жатыр десек қателеспейміз. XIX ғасырдың екінші жартысындағы аса көрнекті ағартушы – демократ – Ыбырай Алтынсарин Қазақстандағы қоғамдық ой – пікірдің өркендеу тарихында үлкен орын алды.Ол жас ұрпақты тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Бүгін республикамыздағы білім беру реформасы туралы айта отырып, оның педагогикалық мұрасын еске түсірмеске болмайды. Ы.Алтынсариннің педагогикалық мұрасын үндеу бүгінде өте өзекті болып отыр. Қазіргі уақытта тәрбиенің тарихи негізіне жүгіну қажет, өйткені тарихи педагогикалық мұраны түсінбестен өскелең ұрпақты адами идеалдармен таныстыру мүмкін емес. Ыбырай Алтынсариннің өмірі мен шығармашылық жолы, оның өмірбаянының жекелеген беттері, оның философиялық және педагогикалық көзқарастарының жекелеген аспектілері ерекше қызығушылық тудырады және қазіргі тұлғаның рухани – адамгершілік дамуына ықпал етеді. Ыбырай Алтынсариннің тағдыры – қаймана қазақ еліне үлгі десем қателеспеймін. Бұл өз халқына қызмет етудің, өз халқын шынайы сүюдің мысалы. Ағартушының педагогикалық идеяларын еліміздің ең жақсы мұғалімдері қолданады, оның өлеңдері мен прозасын халық жақсы көреді.

Қазіргі білім алу жағдайлары, жаңа ортаға бейімделуі, алған білімдерін өмірде пайдалана алу жан – жақты дамыған тұлғаны тәрбиелеуді қажет етеді. Ондай берік фундаментті орнату бастауыш сыныптардан бастау алады. Тәуелсіздіктен кейін еліміздің білім саласы оқушыларды оқытудың қалыптасқан тәсілдерін түбегейлі қайта қарау қажеттілігіне тап болып, бастауыш сыныптарға көп көңіл бөлуді қажет етті. Бұл жаңа мемлекеттік стандарттар, белсенді оқыту, жаңа тұлғаны қалыптастыру, кешенді тәрбие. Алайда, білім саласында қанша өзгерістер мен реформалар қабылданса да, ең негізгі мақсат – сапалы білім беру мен қоғамға пайдасы тиер тұлғаны тәрбиелеуде. Әрине бұл, Ыбырай атамыздың оқу – ағартушылық мақсаттарымен үйлеседі.

Қазіргі таңда Қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғыру үстінде. Әр қазақстандық азамат сапалы мектепке дейінгі тәрбие, білімге қолжетімділігін, арнайы оқу орындарында, жоғары оқу орындарында кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Ыбырай Алтынсариннің салып берген даңғыл жолын жалғастырып келеміз десекте болады. Ыбырай атамыздың оқу – әдістемелік негізінде мектептерде жаңаша оқыту түрі енгізілді. Ондағы әр оқушы жеке тұлға ретінде қабылданып, жеке бас ерекшеліктері ескеріледі. Бастауыш білім беру, негізгі, орта, жоғары сынып оқушылары үшін құрастырылған оқу бағдарламалары баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруға, жеке қабілеттерін, оларды оқу ісінде жігірлендіруге, іскерлігін, шығармашылығын дамытуға, функционалдық сауаттылықтарын арттырып, дамытуға негізделген. Мектептің базалық білім беру бағдарламаларын кеңінен меңгеру үшін оқылым, жазылым, есептеудің, тілдік қарым – қатынастың, пәнаралық байланыстың, өзін – өзі көрсетудің, көптік ортада бірін – бірі анық бағалауға бағытталған. Ал негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары білім алушылардың ғылым жүйесінің базалық негіздерін меңгеруге, олардың бойында тұлғааралық және этносаралық қатынастың жоғары мәдениетін қалыптастыруға, жеке тұлға ретінде өзін – өзі билеуіне және кәсіптік бағдарлануына бағытталады. Сол сияқты жалпы орта білім берудің оқу бағдарламалары жаратылыстану – математикалық және қоғамдық – гуманитарлық бағыттар бойынша бейіндік оқытуды енгізе отырып, саралау, кіріктіру және білім беру мазмұнын кәсіптік бағдарлау негізінде әзірленеді. Бұл дегеніміз әр жоғарғы сынып оқушыларына кәсіпті дұрыс таңдауына, өзінің жеке мүмкіндіктерін көрсетуде маңызы зор. Әрқайсысы сүйікті ісімен шұғылдану арқылы елімізді өркендетуге, әлемдік аренада көк туымызды көкте желбіретуде, қазақ халқының атын мәшһүр қылудағы пайдасы ұшан теңіз деуге болады. Бұл Ыбырай бабамыздың аңсаған армандарының бірі деуге болады. Бүгінгі заман талабына сай білім беруде мұғалімнің алдына қойған басты мақсаты, өз мүддесі мен қоғамдық мүдделерді ұштастыра білетін, зиялы, адамгершілігі мол, денсаулығы мықты жеткіншек тәрбиелеу. Оқушылардың санасына туған халқына деген патриоттық сезім ұялатып, ұлттық рухты сіңіру.

Мектеп қабырғасында жұмыс атқаратын әр педагогтың алдына қазіргі таңда қойылатын талап өте жоғары. Мұғалім өзінің жаңашылдық іс – әрекетін қалыптастырып, оны зерттеп, толықтай меңгеріп, өз іс – тәжірибесінде қолданған әрбір ұстаз өз сабағын нәтижелі дамуын байқай алады.

Жаңа педагогикалық платформалар шәкірттің білім деңгейінің көтерілуіне мүмкіндік жасайды. Оны «жаңалық», «жаңа әдіс», «өзгеріс», «жаңашылдық» деп қарастыруға болады. Инновациялық жаңалықтарды пайдалану арқылы мұғалім педагогикалық тәжірибесін байытып, үлкен нәтижеге қол жеткізе алады.

Қазіргі бағдарламаның басым бөлігі сындарлы оқыту теориясы негіздерін арналған. Бұл теория оқушылардың ойлауын дамыту, олардың өткен сабақта алған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі ақпарат көздерінен, мұғалімнен, оқулықтан және сыныптастарынан, қоршаған ортадан алған білімдерімен өзара әрекеттесуі жағдайында жүзеге асады деген тұжырымға негізделеді. Заманауи мектептерге енгізілген жаңаша технологияның бір і–тұлғаның ойын дамыту, ендеше оқу мен жазуды сыни тұрғыдан ойлау технологиясы бүгінгі білім беру саласында кеңінен етек жайды. Сыни тұрғыдан ойлау бағдарламаның өн бойында екі мағынада қарастырылады: оқушылардың және мұғалімдердің сыни тұрғыдан ойлауын дамыту. Сыни тұрғыдан ойлау – бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға, бағалауға, анализ жасауға және жалпылауға бағытталған пәндік шешім. Ол болашақта әрекет жасауға негіз бола алады. Сыни тұрғыдан ойлау, көбінесе, қарсы пікір айтуға баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс – әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді.

Жаңаша оқыту бұл – мағынаны іздеу, өзінің көзқарасымен шектеліп қалмай, өзгелердің де пікірін ескеріп, қандай да обьективті ойлау және қисыны бар өзіндік қате сенімінен бас тарта білу. Тұлға жаңа идеяларды ұсынуға және жаңа мүмкіндіктерді көруге қабілетті. Сыни тұрғыдан ойлау «ойлау туралы ойлану» деп сипатталған. Ол маңызды мәселелерді талқылау және тәжірибені ой елегінен өткізуді қамтиды. Бұл модуль оқушылардың да, мұғалімдердің де сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді.

Жаңа инновациялық технологияларды қолдану, яғни ойлауға үйрету, оқушының еркін сөйлеуіне, пікір таластыруына, достарының ойын тыңдауға, мәселені шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған. Оқушы бұрын тек тыңдаушы рөлінде болса, ал бүгінде ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім – осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Қазіргі өзекті проблемалардың бірі – мектеп оқушысы әдеби кітаптарды оқымауы, тек ғана бар деректерді ғаламтордан іздеп, тауып алып, оқып, көшіріп алып, дайын материалмен жұмыс жүргізіп, қысқа оймен шектеліп жүр. Бүгінгі оқушылардың сөздік қоры өте тайыз. Себебі оқу материалынан басқа әдеби, тарихи кітап оқуға деген ынта жоқ. Ыбырай атамыздың барлық білімдік, тәрбиелік мәні бар әңгімелері, өлеңдері оқулыққа енгізілген. Осындай жағдайда келешек ұрпақтың саналы түрде сапалы білім алуының бірден бір шарты – мұғалімнің ізденімпаз болуы. Себебі, еліміздің болашағы бүгінгі жас ұрпақтың білім деңгейімен өлшенеді. Сондықтан сабақты заманға сай құрып, жаңашыл түрлі әдістерді, педагогикалық құзыреттіліктерін жетілдіре отырып, түрлі ақпараттарды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір ұстаздың міндеті болуы керек. Қазіргі сабақтар оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білімге ұмтылуға, жеке, жұптық және топтық бірлесіп жұмыс жасауға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Ең бастысы оқушы білімінің тереңдігі мен тиянақтылығын арттырады.

Білім берудің әр кезеңнің өзіндік ерекшелігі бар. Бірақ, бұлар бір – бірімен өзара өте тығыз байланысты болып келеді. Қазіргі балаларды оқытуда ойлауды үйрету үшін алдымен уақыт керек, оқушыларға ойланып толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру, әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау, үйрену барысындағы оқушылардың белсенді іс – әрекетін қолдану, бір – бірінің жауабына жасаған жұмыстарының дәлелді, дәйекті болуын талап ету. Сол сияқты тіл тазалығын сақтау, тіл дамыту жұмыстарын сабақта жүргізу тіл пәні мұғалімдерінің ғана проблемасы болмауы керек, барлық пән мұғалімдері талап етуі тиіс. Тұлғаның ойын тіл арқылы жеткізуі, сауаттылық проблемасын да жүзеге асыру бүгінгі күні мұғалімнің білімділігіне де байланысты.

Қазіргі уақытта Қазақстан өзін әлемдік қоғамдастық нарығында экономикасы прогресивті мемлекет ретінде қалыптастырды. Тәуелсіздіктен кейінгі қысқа тарихи кезеңінде еліміз жаңа жаңашыл технологияларды пайдаланып, дүниежүзілік өркениетке ықпалдаса отырып, экономикада серпіліс жасады. Елдің әлеуметтік – экономикалық даму перспективалары айқындалды. Бұл тұрғыда қазіргі заманғы білім беру жүйесінің, адами капиталдың қоғам өмірінің жаңа деңгейінің негізін құрайтын және елдің экономикалық күші мен ұлттық қауіпсіздігінің маңызды факторлары, даму деңгейінің критерийлерінің негізгі көзі сапалы білімде. Өз кезегінде, қоғамдық қатынастар жүйесіндегі өзгерістер білімге әсер етеді, одан ұтқырлықты және жаңа тарихи кезеңнің шындығына пара пар жауап беруді талап етеді және тұтастай алғанда экономиканың даму қажеттіліктеріне сәйкес келуі керек. Жоғарыда айтылғандай, дәл осындай мәселелерді Ы.Алтынсарин атамыз өз уақытында шешкен. Нәтижесінде білім бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім беру деңгейіндегі түлектің нақты моделінде көрініс табуы керек. Қазақстанның болашағы негізінен мұғалімнің әлеуметтік – экономикалық және рухани – адамгершілік құндылықтар жүйесінде қандай орын алатынына байланысты.

Білім беру саласында мұғалімнің алдына қойған қазіргі мақсаты – Ыбырай Алтынсарин атамыздың салып кеткен сара жолымен, оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие және білім

берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет – ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру – әрбір ұстаздың абыройлы борышы деп санаймын. «Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім» деп Стронг айтқандай, ұстаздық білімділікпен қоса ізденпаздықты, дарындылық, ұйымдастырушылық, тағы да көптеген құндылықтарды талап ететін маман иесі. Шығармашылық қабілет баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Ол үшін мұғалім ғылымда болып жатқан жаңалықтармен үнемі танысып, өз біліктілігін үнемі арттырып, толықтырып отыруы керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Самбулатова Г.Ш. Ы.Алтынсариннің педагогикалық көзқарасының бүгінгі білім беру мазмұнынмен үндестігі. 2016. URL: https://kopilkaurokov.ru/zavuchu/meropriyatia/y_altynsarinnin_piedaghoghikalyk_kozk_arastarynyn_bughinghi_bilim_bieru_mazmu_ny (29.11.2016)
2. Алькенова Б.К., Білім мазмұнын жаңарту жағдайында Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеяларының сабақтастығы. 2017. URL:https://infourok.ru/bilim – mazmnin – zhaartu – zhadayinda – ibiray – altinsarinni – pedagogikali – ideyalarini – sabatastii – 1490412.html (6.01.2017)
3. Сулейменов Б.С. Жизнь и творчество Ибрагима Алтынсарина (1841–1889) Алма–Ата.: 1957, 5–40 с.

ӘОЖ 37.034

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУДЕ ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ ӨМІРШЕҢДІГІ

Оспанова Салтанат Амиржановна
бастауыш сынып мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігінің білім беру басқармасының
«Рудный қаласы білім бөлімінің
М.Дулатұлы атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ
Рудный қаласы, Қазақстан
E-mail: guli_9123@mail.ru

Андатпа

Автор мақала мазмұнында ағартушы шығармасының идеясы еңбекқор, қоғам белсендісін тәрбиелеу деп ой қорытады. Заманауи білім беруде инновациялық әдістер арқылы шығармаларын түрлендіруде оңтайлы тәжірибесімен бөліседі. Ұлт ұстазының мұрасы мектебінің игілігінде екенін сөз етеді. Ы.Алтынсаринді педагог,ақын,жазушы деп әр қырынан танытады. Ағартушының шығармаларын шәкірттеріне ақпараттық технология аясында жаңаша түсіндіре біліп, педагогикалық идеясын тәжірибесімен ұштастырады.

Түйінді сөздер: *Педагог, мұра, заманауи білім, ақпараттық, тәрбие.*

Аннотация

Автор в содержании статьи заключает, что идея просветительского произведения – воспитывать трудолюбивого,общественного активиста. Делится своим оптимальным опытом в преобразовании произведений с помощью инновационных методов в современном образовании. Отметил, что наследие учителя нации находится во благо школы. И.Алтынсарина с разных ракурсов называют педагогом, поэтом, писателем. Сочинения просветителя ученикам умение по – новому интерпретировать произведения в рамках информационных технологий, сопоставляет педагогическую идею с опытом.

Ключевые слова: *Педагог, наследие, современное образование, информация, воспитание.*

Abstract

In the content of the article, the author concludes that the idea of the work of the educator is to educate a hardworkingsocial activist. Shares optimal experience in transforming works through innovative methods in modern education. It is said that the heritage of the teacher of the nation is in the good of the school. I. Altynsarin is a teacher, poet and writer. He is able to explain the works of the educator to his students in a new way within the framework of information technology, combining his pedagogical idea with his experience.

Key words: *teacher, heritage, modern education, information, education.*

Бастауыш сынып оқушыларының оқу үрдісінде интербелсенді әдіс – тәсілдер түрлерін пайдалану біріншіден оқушылардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден балалардың сабаққа деген қызығушылығын белсенділігін арттырып сапасын көтеру болып табылады. Әрбір сабағымда мерейлі мақсатым білім алушыларды ойландыру, іздендіру сол арқылы өз беттерінше ізденіп оқуға баулу. Өзімнің тәжірибемде жаңаша инновациялық әдістерді пайдалану оқушылардың оқуға деген таным қабілетін арттырады. Инновациялық әдіс – тәсілдер оқушыларға ақпарат іздеуге

және өздерінің жеке құралдарын табуға мүмкіндік бере отырып, тапсырманы орындауда өз үлесін сезінуіне мүмкіндік береді. Бастауыш сыныпта оқытудың өзекті дағдыларын қалыптастыру барысында сабақ жоспарын жасағанда сабақтың басында, ортасында және соңында әр түрлі әдіс – тәсілдерді қолдана білу – мұғалімнің шеберлігіне байланысты. [4, б. 5–6] Осы орайда бастауыш сынып мұғалімі ретінде ұлт ұстазы Ыбырай Алтынсариннің шығармаларын АКТ – аясында бастауыш сынып оқушыларына жеткізудегі тәжірибемді ортаға салып, үлесімді қосқым келді. Иә, дана ағартушының басты мұраты адам игілігіне қызмет ету болды. Қазіргі таңда Ыбырай Алтынсарин мұрасы ұстаздар қауымының мәңгі ескірмес рухани серігі ретінде күнделікті оқу – тәрбие ісінің мазмұнына айналды.

Педагогтың ізбасары ретінде ертеңгі күннің бәсекеге қабілетті шәкірттеріне қазақ тілінің жалпақ, шұрайлы екенін дәріптеуде тамшыдай болса да үлесімді қосу міндетім деп есептеймін. [8, б. 6–7] Бүгінгі күні өзімнің педагогикалық тәжірибемде, ағартушының білім беруде «Әуелі зат есімге ғана жататын зат аттарын үйретемін, содан соң сын есімді үйретемін, осыдан кейін ғана зат есімді сын есіммен қосып, адам сияқты сөйлем құратып үйретемін» деген даналық сөздерін педагогикалық ұстанымыма айналдырып алғанмын.Яғни, Ыбырай Алтынсариннің идеясын әр сабағымда қалай жүзеге асырып жүрмін? Қандай шығармалары арқылы оқушыларды ұқыптылық пен сабырлылыққа, шыдамдылыққа, төзімділікке, еңбекке тәрбиелей аламын? Міне, осы орайда дәл осы тақырыпты заманауи білім беруде шәкірттеріме қалай жеткізіп жүрмін? Иә, мені жаңартылған білім аясында Ы.Алтынсарин бізге не берді деп емес, мен ұстаз ретінде оның идеясын іске асыруда не істей алдым деген ой толғандырады. Бұл сауалыма жауапты жаңа технология шеңберінен таптым десем, артық айтқаным емес. Осы мақсатта тәжірибемді ортаға салғым келеді. Бәрімізге мәлім, қазіргі жаңартылған білім аясында инновациялық технологиялардың пайдасы зор. Дәл бүгінгі күні инновациялық білім беру жаңа білімнің өзегіне айналды. Ыбырай Алтынсариннің екі түрлі мәселені біріншісі бала оқыту, екіншісі ой – санасын жаңалыққа бейімдеу жолында тәрбиелік мәні зор шығармалары мирас боп қалса, бұл менің әр сабағымнан көрініс табуда.

Күнделікті сабақта Ыбырай Алтынсариннның шығармаларын заманауи әдіс – тәсілдерді қолдана отырып түрлендіруге болады. Мәселен, ұстаздың еңбек тақырыбындағы әңгімелерінің мазмұнын терең ұғындырып, кәсіби шеберлігімізді шығармашылықпен ұластыра отырып, мақсатқа жетуге болады. [5, б. 5–7] Тәрбиелік мәнін терең ұғындырып, кейіпкерлерге мінездеме беруде білім алушыларға өз бетімен ізденуге бағыт беруге болады. Атап айтсам, «Бай баласы мен жарлы баласы» әңгімесін түсіндіру кезінде бірінші топқа «Топтастыру» арқылыбай баласы Асан мен кедей баласы Үсенді бас кейіпкер етіп ала отырып, әлеуметтік мәні зор мәселеге назар аударамын. Бұдан шәкірттерім өзінің қалыптасуына отбасының ықпалын ашып көрсету арқылы мән – маңызы үлкен қорытынды жасайды. Екінші топқа «Жіңішке – жуан» әдісі бойынша сұрақтар, ал үшінші «5 жол өлең» әдісі арқылы тапсырма беруге болады. Соңында «Бес жұлдыз» атты кері байланыс арқылы қаншалықты ой түйгендерін қорытындылаймын. «Мектептің жүрегі – мұғалім» идеясынан бойтұмардай ой түйіп,қазіргі таңда бірсарындылықтан арылып, жаңа форматтағы мұғалім ретінде менің ролім бағыттаушы, ақылшы, тыңдаушыға айналды.

Ағартушының шығармаларын жаңа бағытта түсіндіруде ақпаратты технологияны кеңінен пайдалануым тиіс. Өйткені жаңа заман баласы, АКТ–аясында өздігінен ізденіп, ұлт ұстазының шығармаларын жоба жасау барысында да зерттей алады. [6, б. 8–9] Педагогтың «Халқыма пайда тигізсем» деп өзіне қойған талабы да бүгінгі жаңартылған білімнің ұстанымына айналды. Біліммен қатар тәрбиелік асыл қасиеттерін зерттеп, сол арқылы халықтың ағарту ісінің жолбасшысы болды. Өзімнің педагогикалық тәжірибемде байқағаным кез – келген шығармасының идеясы еңбекқор, қоғам белсендісін тәрбиелеу. Ол қазіргі қоғам үшін дарынды жаңашыл ұстаз, патриот өз мұрасын қалдырған қайраткер. Олай деу себебім, ұлт ұстазының оқырмандарын табиғаттың сұлу көріністеріне аударуы да Отанын сүюге патриоттық тәрбиенің үлгісіне айналды.Сол арқылы табиғатпен адамды байланыс-тырып, жанашырлығын оятады. Өлендерін қысқа бір шумақпен ғибратты ойларды ұсынады. Осындайда Ж.Аймауытовтың «Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол, жаңадан – жаңаны табатын өнер» деген даналық сөздері еріксіз жадыма оралады. Өйткені, Ыбырай Алтынсарин шығармаларын «Сын тұрғысынан ойлау» технологиясының да белсенді әдіс – тәсілдерін қолдана отырып, түсіндірсек, оқушының білуге деген қызғушылығы арта түсетіні анық. Ғибратты өмірінде Ы.Алтынсарин адал еңбек пен қанағатшылдық адам бақытының негізі деп санағаны да белгілі.Еңбек тақырыбының идеясы – еңбексіз өмір бос, адал еңбек ет дегенді білдіреді. Еңбек, ізгілікке ұмтылу адамгершілік адамға лайықты өмірді қамтамасыз ететінін Ыбырай Алтынсарин идеясы «Таза бұлақ» деген әңгімесіндегі мысал арқылы дәлелдейді. [5, б. 3–4] Бұл тақырыпты түсіну аясында шәкірттерім «Түртіп алу», «Болжам жасау», «Екі жақты күнделік» әдістерімен еркін жұмыс жасай алады. Иә, әр сабағымда ұлт ұстазының тәрбиелік мәні зор әңгімелері шәкірттерімнің рухани санасын өсіріп, жақсы мен жаманды айыра білуге үйретті. Ағартушының «Талап етіп талпынбаса, адам баласы алға баспаған болар еді» деген даналық сөзі де өмір шындығына айналып отыр.

«Талапты ерге нұр жауар» деген халық мақалы да өмір тәжірибесіне ала отырып, «Талаптың пайдасыЯ» деген әңгімесінде Ыбырай сол идеяны көтереді. Бұл тақырыпты жаңаша бағытта «Ойлан, жұптас, бөліс» стратегиясы арқылы көкейлеріне жеткіздім. Ағартушының идеясы – мектеп өз

құрылымы бойынша жаңа мәдени өмірдің, жаңа дәстүрлердің, тәртіптің, өнердің үлгісі болуы тиіс. [5, б. 6–9] Бұл да заманауи мектеп үлгісінен анық байқалып отыр. Олай деу себебім, қазіргі оқушы жаңалыққа жаны құмар, зерттеуші роліне ауысты. Бүгінгі күні өз алдына ұлттық мектептер кеңейіп, білімдерін кеңейтіп, бәсекеге қабілетті шәкірттер дайындайтын ізбасарлары көбейді. Қалай ой елегінен өткізсек те, жарық жұлдыз екені мәлім.

Ел қамын ойлаған ұстаздың, ірі ағартушының мұрасы бүгінгі күні де мән – мағынасын жоймай, заманауи білім берудің тәрбие құралына айналып отыр. Ыбырай оқу – ағарту жұмыстарына өз заманының ең озық әдістемелерін қолдана отырып, білімнің балаларға ана тілінде берілуге айрықша мән береді. «Қазақ хрестаматиясы» атты оқулық, «Қазақтарға орыс тілін үйретудің бастауыш құралы» атты дидактикалық оқу құралын жазды. Бұл кітаптарындағы оқушыны отан сүйгіштікке, еңбекке, кісілікке – тәрбиелейтін ғибратты шығармалары ешқашан да өзінің мән мағынасын жоймайды. Ыбырай Алтынсарин ағарту ісімен бірге сол уақыттағы қоғамдық – саяси өмірге сергек араласып, ғылым білімге, еңбек пен өнерге, дінге, этнографияға қатысты еңбектер жазды.Олай болса, Ыбырай Алтынсариннің шығармаларын заманауи білімде жаңартып, оқушыларға түсіндіруде еңбегімізді еселей берейік дегім келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жаңа бағдар республикалық журналы №4, 2018 ж. 5 – 6 б.
2. Бастауыш сынып республикалық журналы №8, 2019 ж. 6 – 7 б.
3. «Білім шыңы» газеті №5 2019 ж. 5 – 7 б.
4. «Білімді ел» газеті №6 2020 ж. 8 – 9 б.
5. 45 – Минут республикалық журналы №5 2020 ж. 3 – 4 б.
6. «Қазақстан мектебі» журналы №5 2021 ж. №4 6 – 9 б.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢ ҮНДЕСТІГІ

Отешева Назира Қабиденовна
қазақ тіл және әдебиеті мұғалімі
Миргалиева Айнұр Сұлтановна
қазақ тіл және әдебиеті мұғалімі, мұғалім – ізденуші
Ұшқұлақова Гүлдана Жұмабековна
қазақ тілі және әдебиеті мұғалімі
М.Қозыбаев атындағы№23 ЖББМ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E-mail: Otesheva05@mail.ru

Аңдатпа

Мақаланың мақсаты: қанша жыл өтсе де екі ұлы адамның ағартушылық идеяларының бүгінгі таңға дейін өзінің өзектілігін жоғалтпағанын ашу.Берілген мақалада Спандияк Көбеевтің Ыбырай Алтынсарин әдеби мұраларының Ыбырай Алтынсаринмен үндестігі қарастырылады. Олардың өмірлері өз Отанын шексіз сүйіп, оған бүкіл жан – тәнімен қызмет етудің тамаша үлгілерінің бірі болып табылатыны туралы баяндалады.

Түйінді сөздер: *әдеби мұра,ағартушы,шығармалар,білім,патриотизм.*

Аннотация

Цель статьи:раскрыть насколько актуальны просветителские идеи двух великих людей по сей день. В данной статье рассматривается литературная связь между Ибраем Алтынсариным и Спандияром Кубеевым. А также в статье говорится о том,что их жизнь является одним из прекрасных примеров любви к Родине и беззаветного служения ей.

Ключевые слова*: литературное наследие, просветитель, произведения, знания, патриотизм.*

Abstract

The purpose of the frticle:to reveal how relevant the educational ideas of nhe great people are to this day.This article diskusses the literary connection between Ibrai Altynsaryn and Spandiyar Kubeev.And also the article says that their life is one of love for the motherland and selfless servise to it.

Key words: *enlighiener literaruworks literaryhlener patriotism, knoveledge.*

Заманымыздың заңғар жазушысы Мұқтар Омарханұлы Әуезов Ыбырай Алтынсарин туралы былай жазды: «Ыбырай орыстың мәдениет мектебін танымаса, Ушинский бастаған педагогикалық жаңалықтарды білмесе, орыстың адамгершіл, прогрессшіл классикалық әдебиетінің нәрінен қорек алмаса, Ыбырай болмас еді… Қазақтың ең алғашқы мәдениетті мектебін жасаумен қатар, жазушылық пен оқытушылықты ол аса шебер өнерлі түрде қабыстырушы».

Ағартушының өнегелі өмірі мен өрісі биік таланты бір кезде қандай жарқын да жанды қасиеттерімен көрініп, қазақ мәдениетінің тарихында айқын іздерін қалдырса, қазірде сол асыл да абзал ерекшеліктерін өз бойында толық анықтауда. Мұның өзі заңды да еді. Өйткені әрбір ұлы адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес иделарды көтереді. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан, әрбір жаңа ұрпақ, жас қауымға алыстан қол созып, «жол болсын» айтып тұрғандай болады, уақыт өткен сайын биіктей, мән – маңызы қадір – қасиеті арта түседі. Мәдениетіміздің тарихында Ы.Алтынсарин дәл осындай, үркердей саңлақтардың бірі болған еді. Ол өзінің бүкіл шығармашылық өмірін бір ұлы мақсатқа арнады. Ол мақсат қазақ халқын ғасырлар бойы езіп келген надандық пен қараңғылықтың шырмауынан босатып, өнер – білімді, мәдениетті елдердің қатарына қосу еді.

Педагог: «Халық мектептері үшін ең керектісі оқытушы. Тамаша жақсы педагогика құралдары да, ең жақсы өкімет бұйрықтары да, әбден мұқият түрде жүргізілген инспекторлар бақылауы да оқытушыға тең келе алмайды. Сондықтан да мен жақсы оқытушыны дүниедегі заттың бәрінен де қымбат көремін», – деп мұғалімдерді жоғары бағалады.

Ыбырай Алтынсарин орыс халқы мәдениетінің демократияшыл идеяларын, әсіресе, Ушинскийдің педагогикалық мектебінің жаңалықтарын шығармашылық жолмен қабылдай отырып, қазақ даласына білім таратушы, мектеп ашушы, жастарды тәрбиелеуші мұғалім болды. Ол өз ісінде әрқашан адамгершілік туын көтеріп, көптеген педагогикалық мұралар қалдырды. Солардың ішінде оның тамаша өлеңдері мен әңгімелері бар. Бірақ ол – ең алдымен ағартушы педагог. Ал оның ақындығы мен жазушылығы оның негізгі мақсатына – сол ағартушы педагогтік істеріне бағынған. Әңгімелері мен өлеңдерін балалар тәрбиесіне арнап, оқу құралдары мен оқулықтары үшін жазған.

Спандияр Көбейұлы – Ыбырай Алтынсарин үлгісіндегі педагог – жазушы. Өз ұстазының жолын үлгі тұтып, ағартушылық идеясын педагогтік қызметі арқылы насихаттаған. Сол бағытта Спандияр Абай мен өз ұстазы Ыбырай Алтынсарин негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеяны әрі қарай жалғастырды және жаңа жағдайға лайық дамытты. Жасынан Ыбырайдың ағартушылық, ұстаздық жолын үлгі тұтқан Спандияр балаларды Ыбырай әдісімен орысша оқытады. Өз ұстазына еліктеген Спандияр ұстазының педагогикалық ағартушылық идеясын жүзеге асыра бастайды. Бос уақытында ауыл адамдарын жинап, оларға табиғат, география, тарих сияқты ғылым негіздерінен түсінік береді, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінен әңгімелер айтып отырады.

Болашақ педагог – жазушы өзінің өмірлік мұратын мұғалімдікпен ұштастырады. «Ыбырайдың өлімі менің оқытушы боламын деген ынтаниетімді біржолата баянды етіп бекітті», – дейді

Ы.Алтынсариннің шәкірті, жазушы әрі педагог. 1901 жылдан бастап өмірінің соңғы күндеріне дейін халық мұғалімі болған. Қазақ балаларына арнап ашқан мектептеріне хрестоматиялық құрал ретінде «Үлгілі тәржіме» (1910), «Үлгілі бала» (1912), өлең – әңгімелер жинағын қоса бастырған.

Ұстазы Ы.Алтынсариннның ізімен балаларға арналған оқу құралын жазуды қолға алған С.Көбеев 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бастауыш сынып балаларына арналған бұл оқулықта ол орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Сонымен қатар өзінің бірсыпыра төл шығармалары да бар. Олар – әлеуметтік теңсіздікті, зорлықты, үстем тап адамдарының қатыгездігін әшкерелейтін, жетім – жесірді аяуға үндейтін өлендер мен әңгімелер болды.

С.Көбейұлы Ыбырайдың негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеяларын әрі қарай жалғастырады. Ыбырайдың шәкірті Спандияр қазақ халқының сауат ашуына, педагогикалық жағынан құнды әдістер қалдыруына, өздерінің жан – жақтылығымен балаға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында оқу үрдісіндегі рөлдері ерекше. Сондықтан олардың шығармаларындағы көтерілген мәселелері де бір – бірімен үндесті.Ыбырай қазақ балаларын тұңғыш рет зайырлылық бағыттағы мектепке:

Кел,балалар,оқылық
Оқығанды көңілге
Ықыласпен тоқылық.
Оқысаңыз,балалар,
Шамнан шырақ жағылар,
Тілегенің алдыңнан
Іздемей – ақ табылар! – деп, шақырса,С.Көбеев:
Балалар,жиналыңыз мектепке ерте,
Мәз болмай деген сөзге ,мырза ерке,
Бұл кезде өнерлі адам ерте шықты,
Зат емес,надан адам алар текке
Халықтар кетіп жатыр егіндікке
Күн шығып,терезеге сәуле түсті

Тұрыңыз,жарамас тек уақыт өтсе, – деп,тым әсерлі,жұмсақ сөздермен ұйқысынан оятып, балаларды мектепке келуге шақырады.

С.Көбеев өзінің мұғалімі сияқты мұғалім беделін көтерудің келесі үлгілерін ұсынады:

– қоғамдық жұмыстарды белсене атқару қажет;

– педагогика ғылымын жақсы білуге міндетті;

– мұғалім өз пәнін өте жақсы білумен қатар,басқа пәндерден хабардар болғаны жөн;

– ол сыныптың құрамын, әр баланың жеке бас ерекшелігін зерттеп үйренген дұрыс;

– балалар ұжыммен қоян – қолтық араласып, оларға талаптар қойып, олардың орындалып отыруын бақылауға міндетті;

– мұғалім жүріс – тұрыс, киген – киімі, сөйлеген сөзі арқылы үлгі болуы керек;

– мұғалім баланы жақсы көру қажет.

С.Көбеевтің кез келген туындысынан оның ағартушылықты мақсат тұтқан ниетін айқын аңғаруға болады. Жазушының балаларға арнаған мысал өлеңдері мен әңгімелерінің басты нысанасы осы мақсатпен тығыз байланысты.Қаламгердің бала психологиясын жете меңгергендігін аудармалары да, төл туындылары да танытады. Ыбырай мектебінде оқыған, оның хрестоматиясы үлгісімен еңбек жазған, қысқасы, қазақтың тұңғыш ағартушы ғалымының жолын қуған С.Көбеевті балалар әдебиетінің анық қамқоршысы демеске еш негіз жоқ.

Ыбырай Алтынсарин да, Спандияр Көбеев те бар саналы өмірлерін бір ұлы мақсатқа арнаған. Ол мақсат қазақ халқын ғасырлар бойы езіп келген надандық пен қараңғылықтың шырмауынан босатып, өнер – білімді, мәдениетті елдердің қатарына қосу еді. Екеуі де мектептерде ана тілінің таза оқытылуына көңіл бөліп, тілашар ретінде халықтың ауыз әдебиетін пайдаланып, өздері де ұрпақ тәрбиесіне арналған әдеби шығармалар жазды. Сол әдеби шығармалары арқылы өмірдің өзекті мәселелерін көтерді. Оқушыларда XXI ғасырда табысқа жету үшін қажетті білім мен дағдыларды үйлестірумен бірге оларды тектілікке, инабаттылыққа, имандылыққа тәрбиелеуді қазіргі уақыттың міндеті, талабы деп қарауымыз керек. Осы талап пен міндеттерді орындаудағы басты құрал – оқу үдерісінде, тәлім – тәрбие барысында халықтық құндылықтардың алтын мұрасын пайдалану. Демек, тарих көшінде өзіндік орны бар айрықша зиялы қауым өкілдерінің бірі, ағартушы – педагогы Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық жүйесін, яғни идеялары мен ұрпақ тәрбиесі туралы ой пікірлерін зерделеп, таразылау, жинақтау, оқу методтары мен оқыту тәсілдерін тиімді меңгеру қазіргі білім беру жүйесіндегі білім шаңырақтарында жалғасын табуда.

Ұлы даланың ағартушы – педагогы, ұстазы болған Ыбырай Алтынсарин оқыту әдіс – тәсілдерін кең тәрбиелік мағынасында: «оқыту методтары – балалардың жүре келе мектепке, сабаққа, кейіннен ғылымға, өз бетімен білім алуға құмарландыратын, яғни ынталандыратын жол; екіншіден сабақта балалардың ойлау қабілеттерін арттыратын жаттығулар қажет, мысалы, әңгіме, түсіндіру арқылы оқыту методы», – деп түсіндірген. Демек, бүгінгі күнде оқушыларға дайын білім мен идеяларды ұсынбай, оқушылардың өздерінің құруына түрткі бола отырып, оқытудың мақсаты мен сабақтың нәтижелі де табысты болуына жетелеу Ыбырай атамыз салған,оны жалғастыра білген Спандияр атамыздың сара жолдың қанатын кеңге жайған, тамырын тереңге жіберген еліміздің білім саласында жалғасын тапқандығының бірден бір дәлелі демекшіміз.

Ыбырай және Ыбырайдың шәкірті Спандияр қазақ халқының сауат ашуына, педагогикалық жағынан құнды әдістер қалдыруына, өздерінің жан – жақылығымен балаға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында оқу үрдісіндегі рөлдері өте – мөте ерекше. Әрбір Ұлы адам адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды көтереді. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан әрбір жаңа ұрпақ,жаңа қауымға алыстан қол созып «жолың болсын!» айтып тұрғандай болады,уақыт өткен сайын,биіктей,мән – маңызы мен қадір – қасиеті арта түседі. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің демократиялық мәдениетімізді қалыптастырып, дамытудағы алатын орны мен сіңірген еңбектері өте зор. Дәл осы ағартушылардан бастап құлазыған меңіреу даланың әр жерінен ғылыми – философиялық, демократиялық және поэзиялық мәні терең тамаша ой – пікірлер жалт етіп көрініп,өмір сүре бастады. Екеуінің шығармалары мен педагогикалық ағартушылық идеялары үндесіп,әлі күнге дейін өзінің өзектігін жоғалтқан жоқ деп ойлаймыз.

Қазақ әдебиетінде ерекше орын алатын тарландардың екеуі де қашан да болсын уақыт сынынан мүдірмей өтіп, өзінің туған халқымен бірге жасасып келеді. Оның өмірі өз Отанын шексіз сүйіп, оған бүкіл жан – тәнімен қызмет етудің тамаша үлгілерінің бірі болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қирабаев С. Көп томдық шығармалар жинағы. 1–т. Алматы: Қазығұрт, 2007. 41 б.
2. Көбеев С. Орындалған арман. Алматы: Жазушы.
3. Абай. Екі томдық шығармалар жинағы. 2–т. Алматы: Жазушы, 1986. 152 б.
4. Ахметов Ш. Қазақ балалар әдебиеті тарихының очеркі. Алматы: Мектеп.
5. Қирабаев С. Шындық және шығарма. Алматы: Жалын, 1981. 130 б.

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ – САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ МӘСЕЛЕСІ

Рахимова Эльмира Ерсалимовна
педагогика ғылымдарының магистрі
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Қостанай білім басқарамсының «Қостанай қаласының
білім бөлімінің №1 мектеп-лицейі» КММ
E – mail: rakhimova.elmira@mail.ru
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақаланың өзектілігі Ыбырай Алтынсарин шығармашылығының қазіргі уақытта білім үрдісінде алатын орны. Орта білім беретін мектептерде Ыбырай шығармашылығын оқыту жағдайы зерделенген. Әр буын оқулықтарында Ыбырай шығармаларының алатын орнын, оқытылуы жайында сөз қозғаған.

Түйінді сөздер: *Ыбырай Алтынсарин, оқу, білім, оқыту, оқулық.*

Аннотация

Актуальность статьи заключается в месте творчества Ибрая Алтынсарина в современном образовательном процессе. Анализируется ситуация обучения творчеству Ибраи в общеобразовательных школах. В учебниках каждого поколения он говорил о месте и учении произведений Ибрая Алтынсарина.

Ключевые слова: *Ибрай Алтынсарин, образование, воспитание, обучение, учебник.*

Abstract

The relevance of the article lies in the place of creativity of Ibray Altynsarin in the modern educational process. The situation of teaching Ibrai's creativity in secondary schools is analyzed. In the textbooks of each generation, he spoke about the place and teaching of the works of Ibrai Altynsarin.

Key words: *Ibrai Altynsarin, education, upbringing, training, textbook.*

Қазақ халқыны топырағында XIX ғасырдың ғасырдың басында ұлттық деңгейдегі ағартушы, ғалым, ұлы ұстаз дүниеге келген еді. Оның ерен еңбегі ел есінен шығып, ескерусіз қалуы әсте мүмкін емес. Талай ғасыр Орысқа бодан болып, қайғы кешіп, қасірет шеккен халық үшін Ыбырай алғашқы оқу – ағарту ісінің феномені еді. Ыбырайдың қолына алған кітабы күн сәулесіндей жарық һәм қуаты өткір болды. Ыбырай жазған оқулық, қолына ұстаған кітап, талай ғасыр түздің тағысындай жүрген қазақ баласының тар кеудесіне құйылған үлкен жарық нұр еді. Сол нұр, әлсіз сәуле қазақ халқының қанды жылдардан аман шығып, азаттық алуына жәрдемші күшті қару болды. Әр заман өзінде боп жатқан құбылысқа қарай талантты жандарды дүниеге әкелген. Елінің, жерінің мұң – мұқтаждығын біліп, халқының игілігі үшін еңбек еткен, күш – жігерін жұмсаған. Туған жері, артында үміттеніп тұрған халқы алдындағы перзенттік міндетін атқара білген. Ыбырай жайлы қазақ ғалымдары аз зерттемеді. Ы.Алтынсарин шығармашылығының философиясын, мәдениетін, әлеуметтік құрылымын философиялық және мәдениеттанымдық тұрғыда зерттеп жүрген отандық ғалымдар катарының артуы бүгінде мақтанышпен айтуға тұрарлық. Мұндай игілікті істін бастауында отандық философия тарихы, әдебиет және мәдениеттану мәселелері бойынша ғылыми зерттеулер жүргізген Н.Ә.Масапов, К.Ш.Шулембаев, Б.Ыбыраев, А.Т.Толеубаев, А.И.Мұхамбетов, С.И.Алжыгалиев, Ж.А.Алтасв, Б.Г.Нұржанов, З.Ж.Наурызбасва, А.А.Галисов, А.Б.Қалышева, Т.Асемкұлов, Е.Бекманов, Т.Тажибаев, М.Сильченко, Б.Сүлейменов, А.Сембаен, Қ.Біржанов, А.Дербісалин сынды ғалымдар тұрды. Тәуелсіздік жылдары Ыбырай жайлы ықылас қойып зерттеген ғалымдар, Елемесова Ж.Т., Ахманова А.Р., Марданова Б.А., «Ғұлама ғалым, ағартушы Ы.Алтынсарин 150 толуына» арналған еңбекте жаңашыл ұстаз Ыбырайдың тұлғалық бейнесін айшықтап, болмысына үніледі. Бұл еңбекте Ыбырай жайлы «Қазақ жерінде халық мектебінің негізін қалаған тұңғыш ұсаз, жаңашыл азамат. Ыбырай құрып берген білім жүйесі, методикалық әдіс – амалдар, мектеп жүйесі, ол жазған жаңа оқулықтар мен оқу құралдары бір жарым ғасырдан беру үздіксіз оқытылып келе жатыр» – деп баяндайды. Расымен, бүгінгі білім жүйесіне назар аударсақ, Ыбарай құраған мектеп жүйесі әлі де өзекті, әлі де өз мазмұның бұзбаған. [1, б. 29]

Қазақтың ұлы педагог – ағартушысы Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының болашақ бағдарын дұрыс танып, халқын өнер – білімге шақырып, өзі соны тікелей іске асырушы да болды. Ол өзінің туған халқын қалтқысыз сүйіп, болашағына зор үмітпен қараған. Қазақ балаларына арналған орыс мектебінде білім алған Ыбырай Алтынсарин қазақ даласында тұңғыш рет жаңа сипаттағы мектептер ашып, қазақ балаларына арнап оқулықтар жазды, соны алдымен өзі тәжірибеде батыл қолданды. Сол кездегі ескі жүйедегі оқуға қарсы болып, жаңа мазмұнды оқыту мен білім берудің бастаушысы болды. Ыбырай діни мектептердегі мағынасын түсінбей, құр жаттатып оқытуға қарсы болды. Оның орнына ғылымның әр саласынан түсінік беретін пәндік оқытуды жақтады. Ыбырай өмір сүрген заман аумалы – төкпелі болды. [2, б. 12] Ресей өкіметі жебесін қазақ жеріне бағыттап, зорлық – зомбылық көрсетіп,

зобалаңды бастан кешіп жатқан уақыт еді. Сондай қиын уақытқа қарамастан еңсесін түсірмей, келер ұрпақ үшінде үлкен іс – әрекеттер жасап, қазақ жеріндегі білім ордасының негізін қалады. Ыбырай өзі ашқан мектептерде қазақ тілдің таза болуын қадағалап, оқушылар үшін халық ауыз әдебиетін пайдаланды. Сол түрғыда өзі де тіршіліктің өзекті мәселелерін көтеру арқылы әдеби шығармалар жазды. Әдебиетті мазмұнынан ғана емес, түр жағынан дамытты. Бұрын – соңды болмаған жанрлар қолданды. Ол өнер, білім, мәдениетті дәріптеді. Оның «Кел, балалар, оқылық» деген өлеңінің өзі осының айқын дәлелі. Мұхтар Әуезов: «Ыбырай орыстың мәдениет мектебін танымаса, Ушинский бастаған педагогикалық жаңалықтарды білмесе, орыстың адамгершіл, прогрессшіл классикалық әдебиетінің нәрінен қорек алмаса, Ыбырай болмас еді... Ыбырай да сол бір бағытта болумен қатар, өмірі, еңбек еткен ортасы, әлеуметтік қоғамдық қайраты, әрекеті жөнінде Шоқанға да, Абайға да ұқсамайды. Ыбырай жаңағы екеуінің де ісін өз өмірінде еңбегіне түйістіріп, қоса білді...» деп жазады. Бұл сөздің түбіне түсіп толғанатын болсақ, М.Әуезовтың бұл 100 жыл бұрын айтылған сөзі әлі де өзекті. Білім саласынын бастауы ол – Ыбырай. Ы.Алтынсариннің жазған әңгімелерісіз балаға білім беру қиын. Себебі, Ы.Алтынсариннің әр әңгімесі жеңіл әрі мағыналы жазылған. Әр әңгімесін түсініп оқысақ, айтар мағына, айтар ой тереңде.

Осындай өмірін ізденіспен, еңбекпен өткізген тұлғаның тарихын қазір оқулық бетінен, әлбетте, кездестіреміз. Мәселен, орыс мектептеріндегі қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша 8–сынып бағдарламасында Ы.Алтынсаринның «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш» – әңгімесі берілген. Әңгіме балалар санасы үшін жеңіл, қарапайым, солай бола тұра, тәрбиелік мәні де зор. Бұл әңгімеде атасы мен немересі арасындағы диалог баяндалған. Атасы немересімен серуендеп жүріп, өрмекші, құмысрқа, қарлығаштың іс – әрекеттерін сұрайды. Сонда немересі өрмекшінің өрмек тоқып жүргенін, құмырсқаның илеуіне нанның уалшағын апара жатқанын, ал қарлығаштың тұмсығына шөп іліп, ұшып бара жатқанын айтады. Атасы да немересінен мұны жайдан – жай сұрамайды, ол осы арқылы адамның бұл өмірге келгеннен кейін бос, сенделіп жүрмей, әрекет қылу керектігін, еңбекшіл адам болу қажеттігін айтады. 8–сынып оқушыларына бұл әңгіменің берілу төркіні – дұрыс. Өйткені, бұл айнала-сана жаңа көзқараспен қарап, есейіп келе жатқан баланы еңбекке баулиды, өзі қалағандай өмір сүргісі келсе, іс қылу қажеттігін, онсыз ешнәрсеге қол жеткізе алмайтындығын аңғартады. Жас өскінді өнерге де, мейірімділікке де шақырады, жалқаулықтан жирендіреді. [2, б. 99]

Ал орыс мектептеріндегі қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша 10 сыныптағы кітапта Ы,Алтынсариннің «Дүние қалай етсең табылады?» еңбегі үш бөлініп берілген. [3, б. 21] Бұл еңбегінде Француздың бір білімді адамының сөзімен басталады. Ол университет оқып жүрген кезінде анасына барып тұратын. Және үнемі жолдан Антон есімді тіленшіні көретін. Бір күні анасына апарар жолда орта бойлы арықтау кісімен бірге бара жатады, солай Антон есімді тіленші қайта алдарынан шығады. Әлгі қасындағы кісі: «Қарауға еп – есті көрінесің, күш – қуатың да бар секілді. Неге онда өзіңді төмендетіп, тіленшілікке салынып жүрсің? Мен саған ақыл айтайын: менде сен секілді кедей болғанмын. Боқтықта тазаладым, келген – кеткен жандардан ескі шүберек сұрап, оны қағаз фабрика-ларына саттым. Азды – көпті ақшаға бір есек пен бір арба алдым. Арбамен сауда жасадым. Одан қағаз фабрикасына жұмысқа көштім. Қазір өзімнің фабрикамды балама берді. Мен ерінбедім, жұмыс істедім. Баламды да барға тойғызып өсірмедім» [3, б. 105] – деп жөніне кетеді.1815 жылы Брюссель қаласынан өтіп бара жатып, дүкеннің жанындағы кісіні көзі шалған. Ол кісіде жігітті танып, қасына келіп: Айып етпесеңіз сұрайын, осыдан 25 жыл бұрын Версальда барып жүретін жеріңіз бар ма еді? Сонда жігіттің ойына түсіп, Антонды таниды. Ол сол уақытта 25 жыл бұрынғы кісінің айтқанына ойланып, еңбек етіп, үлкен дүкеннің иесі болған екен. Сұрақтарын қарастырар болсақ: оқушының өз қиялына бағытталған. Яғни, әр бөліктен кейін «әңгімені қалай жалғастырар едіңіз?» деген сауал қойылады. Бұл оқушының қиялының жетілуіне, ой – өрісінің дамуына, өзіндік пікір қалыптастыруға, әр жағдайды жан – жақты саралай білуге және оны көпшілік алдында қысылмай айтуға үйретеді. Екіншіден, кейіпкерлер жайлы сұрақ. Әр адам өз ғұмырында қаншама адамды кездестіреді. Әрі әртүрлі жағдайда. Мектеп шақтан жағдаяттар кезінде әр адамға баға беру, бір ғана жақтан қарамай, жан – жақты талқылау және адамды аша білу, танып – білуге дәріптейді. [3, б. 89]

Ыбырайдың қай еңбегі болмаса да кітап бетінде тұруға лайық. Мен үшін Ыбырай Алтынса-риннің педагогикалық идеясы ерекше. Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыстағы ең шешуші нәрсе: мұғалімнің ең жақсы оқыту әдістерін таба білуінде, балалармен дұрыс сөйлесе білуінде. Дұрыс жолға қойылған, дұрыс тәртібі бар жаңа типті мектеп оқушыларды қызықтырып, оларды мәдениетке, жұмысқа және ой еңбегіне үйретуге тиіс, олардың білімге деген ынтасын мейлінше арттыруға тиісӨзім орыс тілді мектепте қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі болғандықтан, менің ең басты мақсатым – оқушының қазақ тіліне деген қызығушылығын ояту, сабақ барысындағы іс – әрекет формаларының қажеттілігін түсіндіру. Оқушының сабақты оқымауының себебі – оның қажеттілігін түсінбеу деп ойлаймын. Мен оқыту үрдісінде теориялық білім берумен ғана шектелмей, оқушы бойында еңбек ете білу дағдысын қалыптастыруға, креативті ойлауын, сыни тұрғыда баға беруін жетілдір қажет деп есептеймін.Қазіргі заманғы педагогтарына тәуелсіз мемлекетімізде үлкен мүмкіндіктер жасалуда. Ол біліктілікті арттыру курстары, желілік қауымдастық, шебер – сыныптар, коучингтер, дөңгелек үстелдер, цифрлық білім беру ресурстары, практикалық семинарлар, каскадтық оқыту жүйесі, командалық білім

беру формасы – осының барлығы да мені жаңашылдықтан қалмауға, әрдайым ізденісте болуға, өмірдің көшінен қалмауға, яғни білімі мен біліктілікті әрдайым жетілдіріп, жаңа инновациялық технологияларды меңгеріп отыруға жағдай жасайды. [1, б. 99]

Өнерін, көргенін, білгенін еліне, халқына, ұрпағына арнаған тұлғаның еңбектері қай санаға болмасын тек жақсы ғибрат, ақыл, білім, өнер дәріптеп, еңбекке, Отанын сүюге, білімді болуға, шын-шыл, әділетті боп өсуге баулиды. Автор өз әңгімелерінде ұлттық сана, мәдениет, қазақтың дәстүрлі ұлттық салтымен келбетін сақтап одан әрі дамуын біліммен байланыстырады. Қазақтың өзгелерден кем болмауын көздеді, сол жолда әрекет қылуға дәріптеді. Ұлы ағартушының әдеби шығармаларында көрініс тапқан ағартушылық идеяларының тәрбиелік рөлі күні бүгінге дейін өзінің маңызын жойған жоқ. Сол себепенде, Ыбырай шығармашылығын насихаттауды қарқынды жалғастыра беру қажет. Бұл әңгімелердің мектеп оқушысына берері көп. Алдыңғы әңгімемен бірдей қарастырар болсақ, жалпы Ыбырайдың оқушыларға еңбек ет, әрекет қыл деп жазылған еңбектері көп болған екен. Бұл оқиғаны оқи отыра, үлкен өмірге қадам басып келе жатқан әр болашақ тұлға адал еңбектің қадірін, іс қылсаң, аспандағы айға да қолың жетерліктей болатынын ұғындырады. Әрі әңгіменің үш бөлікке бөлініп берілуі де жай қарала салатын дүние емес. Әр бөліктен кейін кітапта соған байланысты сұрақ беріледі. Бұл оқушының әңгімені жай оқи салмағандығын, оның идеясын, түпкі мәнін ұғынғандығын көрсетеді, жалпылама түсініктен аулақ болуға, әр нәрсені талдап – саралай білуге үйретеді. Ыбырай Алтынсарин әр бала мектепті туған тілінде оқу керек деп есептейді. Ана тілі арқылы отансүйгіш, өз еліне адал азаматты тәрбиелеуге болатындығын айтқан. Бұл педагогикалық ой қазіргі уақытта біздің елімізде өзекті мәселе болып отыр. [1, б. 16]

Қазақ тілінде оқытпайтын мектептердегі қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде, 9–сынып бағдарла-масында Ы.Алтынсарин жайлы мардымды ақпарат берілмеген. Ыбырайдың әңгімелерін мектеп бағдарламасындағы әр сыныпқа оқыту қажет. Себебі, Ыбырай әр деңгейдегі оқушыларға арнап әңгімелерін жазған. Ыбырайдың әңгімелерін деңгейлеп оқыту арқылы, оқушының сауаттылығын жоғарылату қашан. Әдебиет – ұлттың бастауы. Оқушы өз отбасын, өз ұлтын, өз дінін, өз танымын тану арқылы, жан – жағына көз тастап, әлемдік өркениетке қол созады. Ы.Алтынсарин өз еңбек-терінде «формальдық білім беру жағынан емес, өмірге жанасымды, халыққа нақтылы пайда келтіру жағынан бағалады. Осы мақсатпен ол мектептерге керекті оқу пәндерін іріктеп, тандап, қалай оқыту керек және не үшін оқыту керек деген сұрақ қойып, педагогикалық талдау жасайды» – деп жазады.Ы.Алтынсариннің педагогикалық тәжірибесінің көп бөлігі мұғалімдердің шығармашылық болуына, соның ішінде жас мамандардың кәсіби қалыптасуына ерекше назар аударуға тұрарлық. Ыбырай шығармашылығының көтеретін тағы бір мәселесі – ұқыптылыққа, мейірімділікке, әдептілікке үйрету. Осы идеяның бәрі де баланы оқыту. Үйрету, тәрбиелеу процесі арқылы іске асатынын ұлы педагог дұрыс түсінген, дұрыс шешкен. [4, б. 69]

Ы.Алтынсарин көбіне көп оқушының ұлттық танымды тану арқылы білім алғанын жөн деп біледі. Ы.Алтынсариннің «Жамандыққа жақсылық», «Бір уыс мақта», «Асыл шөп», «Айуанның естесі көп бірақ адамдай толық ақылы жоқ», «Баланың айласы» атты әңгімелері оқушының жаңа тынысын ашып, оқу сауаттылығын арттырады. Ұлы ұстазымыздың оқушыларға арналған шығармаларында қандай тақырыпта жазса да алдымен нені мақсат етіп көрсетуге болар еді деген мәселеге тоқтайды. Жазған әңгімесін өмірде кездесетін, баланың өзі назар аударатындай заттармен, іс – әрекеттермен байланыстырып отырады Бұл әңгімелерді мектеп бағдарламасына кіргізу қажет. Әр әңгіменің мағынасы зор, оқушыға деген пайдасы көп. Бұл шығармалар баланың шығармашылығын талдау, саралау, зерттеу оқушының оқу, түсіну, толықтай қарастыру секілді деңгейін арттыратыны анық. Олар Ыбырай еңбектерін түсіну арқылы оған лайықты бағасын береді деп сенеміз. Жас ұрпақты мәдениетке жетелейтін өмір оқулығы, отаны үшін алысқан күрес құралы болуы тиіс. Ұлтының бағына жаралған жанның артындағы ізі еш өшпеу керек деп білеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Елемесова, Ж.Т. Ғұлама ағартушы – ғалым [Текст]: Ыбырай Алтынсариннің туғанына 150 жыл / Ж.Т.Елемесова, А.Р.Ахманов, Б.А.Марданова. Алма – Ата: МГП «Шарапат», 1991. 59, [1]
2. Қазақ тілі мен әдебиеті. Учебник для 8 кл. общеобразоват. шк. яз. Қ17 обучения / Г.Косымова, А.Сатбекова, Е.Арын, К.Рахимжанова. Алматы: Мектеп, 2018. 200 с., илл.
3. Қазақ тілі мен әдебиеті. Учебник для 10 кл. общеобразоват. шк. яз. Қ17 обучения / Г.Косымова, Ш.Ерхожина, Г.Каримова. Алматы: Мектеп, 2019. с., илл
4. Сыдықов, Ә.С. Ы.Алтынсариннің педагогикалық пікірлері және ағартушылық қызметі: монография / Ред. басқ. Бекмаханов. Алматы: Қазмемоқукұралдбас., 1950. 188 б.

ӘОЖ 37.034

ҰЛТЫМЫЗДЫҢ ҰЛЫҚТЫ ҰСТАЗЫ

Сабыров Айдар Рамазанұлы
доцент, аға оқытушы
E – mail: aidar.sabirov62@mail.ru
Қожрақова Ақтолқын Саташқызы
педагогика ғылымының магистрі, аға оқытушы
E – mail: tolkyn_a.er@mail.ru
Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті
Атырау қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада ұлт ұстазы – Ыбырай Алтынсариннің ұлттық тәлім – тәрбиедегі ағартушылық рөлі мен ұлттық педагогиканы дамытудағы орны баяндалады.

Түйінді сөздер: *ұстаз, мектеп, оқушы, білім, тәрбие.*

Аннотация

В статье описывается воспитательная роль Ибрая Алтынсарина в отечественном образовании и его роль в развитии отечественной педагогики.

Ключевые слова: *учитель, школа, ученик, образование, воспитание.*

Abstract

The article describes the educational role of Ibrai Altynsarin in domestic education and his role in the development of domestic pedagogy.

Key words: *teacher, school, student, education, upbringing.*

«Оқытушыны бағалағанда, олардың
іске қатысы жоқ сөздеріне қарап емес,
олардың егістіктерінің бетіне шыққан
жемістеріне, яғни оқушыларына
қарап бағалау керек».
(Ыбырай Алтынсарин)

Мемлекетіміздің Президенті Қасым – Жомарт Тоқаев «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты бағдарламалық мақаласында тәуелсіздігіміздің 30 жылдық мерейтойында біртуар тұлғаларды еске алып, олардың мұрасын жастарымызға және бүкіл әлемге паш етуіміз керек екенін атап көрсеткен болатын. Тәуелсіздікке ұмтылыс жан алып, жан беретін күреспен қатар, рухани өміріне айрықша ықпал еткен ағартушылардың отарлау саясатына қарсы идеялық күресімен де ерекшеленеді. Солардың ең ірі өкілдерінің бірі, ұлтымыздың ұлықты ұстазы – Ыбырай Алтынсарин деп білеміз [1].

Ы.Алтынсариннің қазақ ұлты үшін орны бөлек: қазақ педагогикасының негізін қалаушы, ұлы ағартушы, білім ісінің ұйымдастырушысы, фольклорист, ақын – жазушы, журналист. Ы.Алтынсариннің педагогикалық мұрасын, методологиясын саралау оны басқа этнопедагогикалық жүйелермен салыстыруды қажет етеді.

Алтынсарин ел басын біріктіру, халықтың келешегі үшін екі ірі мәселені алдына мақсат етіп қойды: біріншісі – мектеп ашу, бала оқыту, жалпы халықты ағарту жұмысы; екіншісі – халықтың ой – санасын жаңалыққа қарай бейімдеу жолындағы тәрбиелік істері. Оған оның барлық іс – амалы мен бізге қалдырған мұралары куә.

Педагог – ағартушы үшін қазақ ұлты қарама – қарсылықтардың ажырамас бірлігі болып көрінеді. Сондықтан, оның шығармалары «жамандық пен жақсылық», «достық пен алауыздық», «сараңдық пен жинақтылық», «тәкәппарлық пен қарапайымдылық», «өнер, білім мен надандық», «әділдік пен әділетсіздік» сияқты қарама – қарсылық негізінде, жамандыққа жақсылықты, адамгершілікті қарсы қою арқылы қазақты өзара бірлікке, татулыққа тәрбиелейді.

Ы.Алтынсарин – ұлт патриоты, тәлімгер – санаткері, халық қызметшісі болды. Ұлы даланың шартарабына саңқылдап естілген ұлттың ұранындай, келешектің тұлғасын өнер – білімге ынтызар еткен рухтың жанартауындай, таудың таза кәусарындай «Кел, балалар, оқылық!», «Өнер – білім бар жұрттар» дейтін классикалық шығармалары – ұлттық сана, тіл, мәдениет тарихындағы баға жетпес байлық еді. Ол «Бір Аллаға сыйынып», «Өнер – білім бәрі де, Оқуменен табылған», «Оқу білген адамдар, Май тамызған қылыштан...» деп, тіреу болар, сүйеу болар оқудың мәнісін ыждағаттайды, содан соң, «өнер – білім бар жұрттардың» өнегесінен үйренейік, «Біз де бекер жатпалық!» бәйгеге түсіп, бақ сынайық, қатардан, саптан қалмайық, сол үшін сендерге батамды бердім дейді. Қазағын сүйген, халқының ұлылығына бас иген дала данагөйінің ұлы тілегі мен арманы осы болатын.

Ыбырай Алтынсарин туралы толғамды ой айтып, көлемді зерттеу жүргізген, филология ғылымдарының докторы, профессор Серік Негимов салмақты сөзін төмендегідей бағытта сабақтайды:

«Заңғар жазушы Мұхтар Әуезов «Қазақта үш мұнара бар, олар: Абай, Шоқан, Ыбырай» деп айтыпты. Ыбырай – өз заманының көрнекті тұлғасы болған. 1888 жылы 75 күннің ішінде алты мектеп ашқан. Бұл – енді ғажап нәрсе. Сонымен қоса, физика, химия пәндерін енгізіп, оны оқу құралдарымен қамтамасыз еткен. Ыбырай оқытушылықты бәрінен жоғары қойған. Мәселен, оның «Үкімет бұйрықтары да, инспектор бақылаулары да және хрестоматия оқулықтары да оқытушының тұлғасын ауыстыра алмайды», – деген сөзі қазір де өзектілігін жоғалтқан емес. Ұстаздың әрбір ісінен, қызметінен оның ұлт патриоты болғандығын көреміз. Сондықтан, қазіргі дербес заманда айтулы тұлғаның 180 жылдық мерейтойын жоғары деңгейде өткізуіміз қажет» [2, б. 15].

Алғашқы «Қазақ» газетін ашқан, оны қолымен жазып, 1880 жылы жобасын дайындаған Ыбырай Алтынсарин екенін қазіргі кезде біреу білсе, біреу білмейді. «Өнерлі өрге жүзеді» дейтін ел қағидасын ұстанып, руханият шырақшысы 1880 жылдың қаңтарында «Қазақ» газетінің 4 бөлімнен тұратын 1–ші нөмірін шығарды. Жалғастыруға отаршылдық саясат мұрша бермеді.

Ойшыл ұстаздың тізбек – тізбек жөңкілген замана көшінде көнермейтін, ескірмейтін ұлы, қуатты идеялары елдің, мемлекеттің, халықтың көркеюіне мәңгілік мағына дарытары сөзсіз. Олар: «Халық мектептері үшін ең керектісі – оқытушы. Тамаша жақсы педагогика құралдары да, ең жақсы үкімет бұйрықтары да, әбден мұқият түрде жүргізілетін инспектор бақылауы да оқытушыға тең келе алмайды».

Ұстаздың аудиториямен байланысы хақында мынадай тұжырымды пайымдаулар өрбітеді: «оқушылардан оқығандарын қайталап сұрап отыру қажет», «балалармен сөйлескенде ашуланбай, жұмсақ сөйлесуі, әрбір нәрсені да ықыласпен, түсінікті етіп түсіндіру керек, мәнерлі сөз қажет, орынсыз терминдерді қолданбау керек» («Ақтөбе екі кластық мектебінің меңгерушісіне нұсқау хат»).

Ыбырай Алтынсариннің мұғалімдерге арнап жазған көптеген хаттары, оның мұғалімдердің тілегі мен мұқтажына ерекше қамқорлық жасап, көңіл бөлетіндігін байқатады.

Халық училищелерінің инспекторы болып тұрғанда ол өзін мұғалімдердің ағасы, досы деп санап, оларды жұмысқа шебер жұмылдыра білді. «Менің айтқанымды емес», – деп жазады Алтынсарин, – атақты философ – педагог Коменскийдің айтқанын істеңдер, кімде – кім өзінде барына қанағат ете білсе, өзіне – өзі «Біз өзіміздің адал еңбегімізбен өмір сүріп отырмыз деп айта алса, сол нағыз бақытты адам».

«Мұғалім балалармен істес болады, егер олар бір нәрсені түсінбесе, мұғалім шәкірттерді кінәламай, олардың көкейіне қондыра алмағаны үшін өзін – өзі кінәлауға тиіс. Мұғалім балалармен сөйлескенде ашуланбай, күйгелектенбей, сабырлылықпен сөйлесуге тиіс: әрбір затты ықыласымен, шұбалаңқы сөздер мен керексіз терминдерді қолданбастан қарапайым тілмен түсіндіру керек» [3, б. 30].

Мұғалімге ерекше мән бере отырып, Ы.Алтынсарин олардың методикалық дайындығын арттыруға ұмтылды. Әсіресе, жас мұғалімдерге көбірек көңіл бөлді. Әрбір жас мұғалім оқу пәндерін оқыту жөнінде ауызша да, жазбаша да кеңес алып тұрды. Ол педагогикалық әліппеден бастап, асықпай біртіндеп оқытуға, қарапайым айқын түсіндіруге, өткенді қайталап отыруға, көрнекі құралдарды пайдалануға үйреткеннен кейін барып, жеке пәндерді оқыту тәсілдеріне көшуге шақырды.

Ыбырай Алтынсарин оқытушылар дайындауға да зор көңіл бөлді. Талмай ізденудің және оқытушылар мектебінің қажеттігін дәлелдеудің нәтижесінде ол Орскіден мұғалімдер мектебін ашуға мүмкіндік алды. Ы.Алтынсарин қазақ даласынан бірнеше мектептер ашумен қатар, ауылдық мектепті бітірген кейбір жастардың жоғары оқу орындарына түсіп, білімдерін жетілдіруіне де жағдай жасады.

Мұғалім проблемасына, оның жеке қасиеттеріне Ыбырай, әсіресе Торғай облысында инспектор болған жылдарында (1879–1889 ж.ж.) ерекше көңіл бөлген еді. Ол мұғалімдердің оқыту тәсілдерін жетілдіріп отыруын, олардың педагогикалық және оқытушылық тәсілдерді меңгеру қажеттігін баса айтқан болатын. Алтынсарин мұғалімдердің алдына төмендегідей мндеттер қойды: нағыз мұғалім болу үшін балалардың өзіндік ерекшеліктерімен мықты санасу керек, ол үшін педагогикалық әдебиттерді үнемі оқып, қадағалап отырмаса болмайды. Ыбырай мұғалімге аса сезімтал, бала жанын жазбай танитын адам болу қажет екенін айта келіп, оқу – тәрбие саласында ізденбейтін мұғалімдер туралы былай деп көрсетеді: «мұндайлар оқушыларды адастырады, содан кейін қойылған сұраққа оқушылардың жауап бере білмегеніне ренжіп, өздері де ашулана бастайды, тіпті оқушыларға өшігуге дейін барады. Осыдан кейін, оқушыларды бұрынғыдан да адастырады, мүлде шатастырып, оларды ешбір жауап бере алмайтын халге жеткізеді», ал сабақ беруге нашар мұғалімдерді «баламен түсінуге шорқақ, дарыны жоқ адам» деп сипаттайды.

«Тәлім – тәрбие, оқыту ісінің нәтижесі шәкірттерден гөрі мұғалімдерге көбірек тәуелді. Күнәнің ең үлкені – бала жанының нәзік қылдарын дұрыс сезе алмайтындарда. Оқушылардың түсінбеушілігін өз күнәсі деп білмей, оқушылардың зер салмайтындығынан немесе топастығынан деп білетін мұндай оқытушылардың қатты адасатындығы айтпай – ақ түсінікті», – деген қорытындыға келеді Ыбырай Алтынсарин [4, б. 75].

Ұлт ағартушысының тәрбиеші – ұстаздардың жеке басы туралы айтқан пікірлерінің негізгі арқауы: педагогикалық іс – өте нәзік, қасиетті іс. Ол өте сезімталдықты, балаға деген өлшеусіз сүйіспеншілікті, бала жанын бірден танитын қырағылықты қажет етеді. Шәкірттерді сүйе білген

оқытушы ғана қатаң талапты, өнегелі, беделді тәрбиеші бола алады. Ыбырай Алтынсариннің мұғалім жөнінде білдірген осы пікірлерінің өзі – ақ, оның академик Төлеген Тәжібаев атап көрсеткеніндей, «Қазақстандағы педагогикалық ойдың пионері», – деп атауға толық болатындығын нақты дәлелдейді.

Педагог – энтузиаст ретінде ол мектептегі оқыту процесін ұйымдастыруды өте дұрыс түсінді:

- Мұғалімнің ең бірінші роліне мән беру қажет.
- Оқу – материалдық база шешуші маңызды.
- Оқулықтарды қазақ мектептеріне пайдалану үшін жарамдылығы жағынан ұқыпты тексеріп отыру қажет.

Ы.Алтынсарин мұғалімдерге методикалық әдебиеттер мен педагогикалық журналдарды міндетті түрде пайдалану керектігін ескертті. Торғай облысы мектептерінің мұғалімдері үшін «Семья и школа», «Народная школа» деген журналдарды жаздырып алатын. Мекеп кітапханасына Бобровскийдің «Педагогика», Коменскийдің «Великая дидактика», Бунаковтың «Родной язык», Корфтың «Наш друг», Реклюдің «Время, суша и океан», Советовтың «Земледелие и скотоводство» сияқты кітаптары алынатын. Оқу жабдықтары мен мектеп кітапханасының әдеби кітаптары үшін әрбір мектепке 600 сомнан бөлуге мүмкіндік алды. Ол кезде мұндай ақша өте көп қаржы болып есептелді. Мектеп түгелге дерлік көрнекі құралдар комплектісімен жабдықталды.

Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыстағы ең шешуші нәрсе: мұғалімнің ең жақсы оқыту әдістерін таба білуінде, балалармен дұрыс сөйлесе білуінде. Үлгілі жолға қойылған, дұрыс тәртібі бар жаңа типті мектеп оқушыларды қызықтырып, оларды мәдениетке, жұмысқа, ой еңбегіне үйретуге тиіс деп есептеді.

Оқу методтары мен балаларды оқыту тәсілдерін Ы.Алтынсарин мұғалімдерге ауқымды тәрбиелік мағынада түсіндіреді:

1. Оқыту методтары – балалардың жүре келе мектепке, сабаққа, кейіннен ғылымға, өз бетімен білім алуға ынталандыратын жол.

2. Сабақта балалардың ойлау қабілетін арттыратын жаттығулар қажет, мысалы, әңгіме, түсіндіру арқылы оқыту методы. Бұл көрнекілік заттарды және өмір фактілерін пайдалануға көмегін тигізеді: заттар мен құбылыстарды суреттеу, олардың қасиеттерін салыстыру, әр түрлі қорытындылар жасау. Сондықтан да, балаларда дұрыс ойлау қабілеті қалыптаса бастайды.

«Арифметиканы оқыту кезінде, – деп көрсетеді Алынсарин, – балалық өмірден және маңайдағы тұрмыстан алып, адғаш жай, аса күрделі емес, кейін күрделірек есептер беріп, оқушылардың ақыл – ойына әсер етуге тырысамыз [5, б. 47].

Біз Грубе немесе Евтушевсийдің арифметиканы теория негізінде басымырақ оқытуын қалдамаймыз, бұл істі оқушылардың табыстарына, қабілеттеріне, түсінігіне қарап жүргіземіз».

Ыбырай Алтынсарин туралы Кеңес тұсындағы педагогикалық әдебиетте оны ислам дініне қарсы, атеист деген пікірлер айтылып қалып жүрді. Ол атеистік идеологияның салдарынан да болар. Н.И.Ильминскийге жазған бір хатында: «Күлсеңіз, күле беріңіз, мен кейбір оқытудан бос уақыттарда оларға ресми түрде молда болып та қоямын, сөйтіп оларға дін тарихынан білгенімді айтып, оған басқа да пайдалы және түсінікті әңгімелерді де қосып қоямын», – деп жазған.

Ыбырай Алтынсарин указной татар молдаларының діңді озбыр, фанатизм, догмаға айналдыруына, діни мектептерде зайырлы пәндерді оқытуға қарсылығын үнемі сынаған. Бұл мұсылман дініне қарсылық, христиан дінін тіпті де қолдау емес еді. Ол дүниені жаратушы құдай деп білген.

«Жаратқан неше алуан жұртты бір құдайым,

Тең етті бәрімізге күн мен айын», – дейді бір өсиет өлеңінде. «Жаз» атты өлеңінде «құдайға шүкір етер жас пен кәрі, Бердің деп жанға рахат мұндай дәрі», – деген.

Ақиқатына жүгінсек, оқымысты – педагог Ыбырай Алтынсариннің 1884 – жылы Қазан университетінің баспаханасында басылған басылған «Шариат – ул – Ислам» («Мұсылманшылықтың тұтқасы») дейтін еңбегі, өзі айтқандай, қазақ жұртына бағыштап, қазақ тілінде білімдарлықпен жазған діни һәм ғылыми шығарма. Алдымен діни заң ғылымдарының ең жоғарғы шыңына шыққан ғұламалардың (мұжтаридин), сонымен қатар өз заманының ғылыми құндылықтарын мұқият түсініп қабылдаған, ұстаздық еңбегінде шеберлікпен ұғындырған, толық пайдаланған. Осылайша, ғасырлық ой – тәжірибелерді болмысына, рухына сіңіре отырып, «Әмин! Құдая қабыл ет!» деп, «Жер үстіндегі мүліктердің», «Көк үстіндегі періштелердің иесі», «Артықшылықтардың иесі» Жаратқан иенің құдыретін, Құранның ұлы идеяларын, жаратылыстың жұмбағын, ғаламның ғаламат үйлесіммен ойластырылғанын келісті баяндаған. Алланың әмір – құдіретімен пайғамбарымыз «адамзатқа түзу жолды үйретіп, шын Құдайын танытып, шын діннің һәм дүниенің ғылымдарын көрсетіп беріп еді», – деп жазады Ыбырай Алтынсарин.

Шындығында, «Шариат – ул – Ислам» атты оқулығы мектептерде дін сабағының мүмкіндігін пайдаланып, қазақ балалары үшін арнайы жазылған болатын. Бұл кітап балалардың мұсылман дінінің қағидаларын игеруіне айтарлықтай үлес қосты. Ы.Алтынсарин патша әкімдерінің отарлау, қазақтарды орыстандыру, шоқындыру саясатына барынша қарсылық білдіріп, ұлттық және діни наным – сенім тәрбиесінің де іргетасын қалаған болатын.

Айтар ойымызды жинақтағанда, Ыбырай Алтынсарин бізге, халыққа, өскелең ұрпаққа несімен жақын және несімен қымбат деген сұрақтарға жауап берсек, мақаламыз өз деңгейіне шыққандай болады:

біріншіден, ол өз заманының алдыңғы қатарлы азаматы, озық ойлы адамы, өз халқын өнер – білімге үндеген ағартушы – демократ;

екіншіден, қазақ балаларына арнап мектеп ашқан, оларды оқытып, тәрбиелеп, көкірегін оятқан, өнер – білімге үйреткен дарынды да тамаша педагог болды;

үшіншіден, өзі ашқан мектептер мен онда оқитын балаларға арнап, оқу құралдар мен методикалық нұсқаулар жазды. Қазақ тарихында тұңғыш рет нағыз педагогикалық ой – пікірдің негізін салды;

төртіншіден, өзінің оқу кітаптарына арнап, танымдық, тәрбиелік мәні зор өлеңдер мен әңгімелер жазып, қазақтың жаңа жазба әдебиетінің алғашқы нұсқаларын жасады;

бесіншіден, Ыбырай Алтынсарин – ғылыми – зерттеу жұмысымен шұғылданып, ғылыми еңбектер жазған, танымдық, тағылымдық ой – пікірлер айтқан ғибрат алар ғалым.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті–Жомарт Тоқаевтың «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласы. Егемен Қазақстан газеті. 2021 ж.
2. Алтынсарин Ы. Екі томдық шығармалар жинағы. Алматы, 2003 ж.
3. Алтынсарин Ы. Қазақ хрестоматиясы. Алматы, 2003 ж.
4. Алтынсарин Ы. Өнер – білім бар жұрттар. Алматы, 1991 ж.
5. Алтынсарин Ы. Қазақ әдебиеті: Алматы, 1979 ж.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Сақтағанова Карлыға Карбузовна
бастауыш сынып мұғалімі, педагог – зерттеуші
Ә.Бұқарбайқызы атындағы қазақ орта мектебі
Алматы облысы, Қарасай ауданы, Қазақстан
E – mail: saktaganova.karlyga@mail.ru

Аңдатпа

Берілген мақалада тұңғыш ұстаз атанған Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің осы күнгі білім беру саласындағы ағартушылық идеяларының үндестігі қарастырылды. Бұл екі тұлға халқымыздың ағартушылық тарихында маңызды рөл атқаратындықтан, тақырып білім жүйесінде әлі күнге өзекті саналады. Мақаланың мақсаты жұмыстың өзектілігін дәлелдеу.

Түйінді сөздер: *әдеби мұра, ағартушы, шығармалар, білім, патриотизм.*

Аннотация

В данной статье рассмотрена созвучие идей просвещения сегодняшнего в сфере образовании педагога и просветителя И.Алтынсарина и С.Кобеева. Поскольку эти две личности играют важную роль в истории просвещения нашего народа, тема по – прежнему актуальна в системе образования. Цель статьи – доказать актуальность работы.

Ключевые слова: *литературное наследие, просвещение, произведения, образование, патриотизм.*

Abstract

This article examines the consonance of the ideas of today's enlightenment in the field of education of the teacher and educator I.Altynsarin and S.Kobeev. Since these two personalities play an important role in the history of the enlightenment of our people, the topic is still relevant in the education system. The purpose of the article is to prove the relevance of the work.

Key words: *literary heritage, enlightenment, works, education, patriotism.*

XIX–XX ғасыр қазақ халқының тарихында нағыз ұлттың қаймақтары туған, ел басына күн туғанда ауыздықпен су ішпесе де оқу – білім жолында, халқының санасын оятуда ағартушылық істермен айналысқан даңқты ұландары, оқыған азаматтары көптеп дүниеге келген алтын ғасыр. Осынау аумалы – төкпелі заманда ұлт зиялылары ұлтының бүгіні мен болашағы үшін көп толғанды, біраз қайғы алды. Аласапыран уақытоқыған, көзі ашық азаматтарымыздың бойына бірнеше міндет, мақсаттарды жүктеді. Бұл міндеттерді тізбектей келе төмендегіше жүйелеуге болады:

– Ұлттық мүддені сақтау.

– Халыққа білім беруді ұлттық тәрбиемен ұштастыру, сол арқылы халық бойына білімнің тегіс таралуы.

– Білім арқылы елді өркениетті елдер қатарына қосу, осы мақсатта халықтың уақыт қажеттіліктерін заман талабына сай игеруге мүмкіндік жасау.

Осы міндеттерді орындауда оларға ерекеше мән беріп, қазақ халқының білімдар болуы үшін барын салған, өзі халық ішінде «тұңғыш ұстаз» атанған Ыбырай Алтынсариннің орны бір төбе деп білеміз. Сегіз қырлы, бір сырлы Ыбырай Алтынсариннің кім екенін тарқатып айтар болсақ, әуелі оны ағартушы ұстаз, тыңнан түрен салған жасампаз педагог деп танимыз. Қазақтың ұлы ағартушысы, көрнекті, ғалым – этнограф,ақын, жазушы, қазақ жазба әдебиетінің негізін салушылардың бірі Ыбырай Алтынсарин бар игі қасиетті бойына жиған жан. Қазақтың бағына біткен сайыпқыраны. Халқымыздың рухани өмірінің тарихында аса маңызды орын алған XIX ғасырдың ортасында қарай қазақ даласында тұлғаланып көрінген үш бәйтеректің ортаншысы. «Ыбырай – өз тайпасының қараңғы көшпелілер арасында Еуропа мәдениетін жазған және Россияға сүйінші әкелген қырғыздар арасында алғашқы білімдар болды» деп орыс ғалымдары таңданысын жасыра алмаған еді. [1, б. 10]

Ыбырай Алтынсарин еңбектері бәрімізге де ортақ және басшылыққа алып өз ісінде қолдауын табатын дүниелер. Әсіресе білім беру саласындағыларға тікелей қатысты. Ал біз тақырып етіп алған Спандияр Көбеевтің Ыбырайға қандай қатысы бар деген сұрақ тууы заңдылық. Осы ғұламаның жолын куып, одан үлгі алып, Ыбырайдың ізімен ұстаз атанған Спандияр Көбеев болды. Әуелі оның кім екеніне тоқталып, еске түсірейік.

Спандияр Көбеев Ыбырай салған ағартушы – демократтық үлгідегі педагог – жазушы ретінде қазақ әдебиетінде өзіндік орны бар шоқтығы биік тұлға. Ол 1878 жылы 1 қазанда қазіргі Қостанай облысы Меңдіқара ауданында туған. Яғни Ыбырай шыққан топырақта ол да өсіп – өнді. 1887 жылы Ыбырай Алтынсариннің өзінің көмегімен ұлы ұстаз ашқан мектепке түсіп, оны 1892 жылы бітіреді. Бұдан соң Қарағайлыкөл деген жердегі төрт жылдық мектепте, Қостанай қаласындағы екі сыныптық орыс – қазақ мектебінде оқиды. Ұстазы Ы.Алтынсариннің қазасынан кейін оның қызмет жолын жалғастыруды арман етіп, Қостанайдағы екі жылдық курсқа түсіп, бастауыш сынып мұғалімі болып шығады. С.Көбеев балаларды Ыбырай әдісімен оқытады, ғылым негіздерін үйретеді. Мұғалімдік қызметінің алғашқы жылдарында И.А.Крыловтың мысалдарын аударып, сабақтарында пайдаланады. Ақыры көбейіп, өңделген шығармалары 1910 жылы Уфа қаласында «Үлгілі төржімө» деген атпен басылып шығады. Ұстазы Ы.Алтынсариннің ізімен балаларға арналған оқу құралын жазуды қолға алған С.Көбеев 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бастауыш сынып балаларына арналған бұл оқулықта ол өзінің төл шығармаларын, орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Надандыққа, ескішіл, сорақы салтпен күресу мақсатында ағартушыға көмекші құралдардың бірі – көркем әдебиет деп берік шешімге келген С.Көбеев осылайша әдебиетке толығымен бет бұрып, алты алашқа әйгілі болған атақты «Қалың мал» романын жазады. 1939 жылы ол оқу – ағарту саласындағы ұзақ жылғы еңбегі үшін Ленин орденімен марапатталды. 1944 жылы «Қазақ КСР–на еңбегі сіңген мүғалім» атағы берілді. 1949 жылы екінші рет «Ленин» орденін кеудесіне тақты. Көрнекті ғалым, қоғам қайраткері өзінің халық ағарту қызметіне арнаған өмірін «Орындалған арман» өмірбаяндық кітабында өрбітіп, өрнектеді. Ол 1956 жылы 78 жасында қайтыс болды. [2, б. 17]

Енді Спандияр мен Ыбырай арасындаы байланысты, идеялық үндестікті тарқатып ашу үшін педагог – жазушының «Орындалған арман» атты мемуарлық шығармасының мына бір үзіндіні келтіре кетейік.

...Ыбырай менің маңдайымнан сипап, бетіме үңіле қарап: Оқисың ба? – деді. – Оқимын. Ендеше оқы балам! Жақсы оқы, – деді де, меңгерушіге қарап: Тізімнен өшірілген болса, қайта жаз. Кедей балалары да оқу керек. Мына балаға көзіңнің қырын салып жүргейсің. Сірә, әкесі осы елдің мықтыларына жақпай, зәбір көрген болуы керек, – деді. Мен бұл сөзге қатты қуандым. Қуанғандығым сонша, алдымда тұрған дөңгелек қара сақалды, дембелше келген адамды сүйіп алуға сол минутте әзір едім. Бірақ, балалық, ұялшақтық жеңген мен іркіліп қалдым. Болашағыма жол сілтеген, ілгері жетектеген арманым осы болды. Мен оқуға алындым. Сонымен 1887 жылы 10 желтоқсанда оқу басталды». [3, б. 13] Осы деректерге қарап Спандиярдың алдына қойған мақсатына, білім жолын қууына Ыбырайдың сөзі, демеуі үлкен әсер етті деп толық айта аламыз. Бар аналы ғұмырын өмір бойы өзгелерге білім нәрін беріп жүру қызметіне бағыттады.Өміріндегі оқудың алғашқы баспалдығы дана Ыбырай ұстазының ерекше ілтипат – ықыласымен басталған – ды.

«Ұстаз болып, өз халқыма қызмет ету осы жұмысқа өз өмірімді арнау мен үшін үлкен бақыт» – дейді С.Көбеев бір өзінде. Ол сөзінде тұрды, өмірінің соңғы күндеріне дейін ұстаздықтан қол үзген жоқ. Спандияр жалаң мағынасындағы ұстаз болған жоқ, қоғамдық ағартушылықты биікке көтере жүргізді. 55 жыл бойы 55 мың минуттан астам сағатта бала оқытып, өзінше пайымдаған бақытқа ие болды. Жасынан Ыбырайдың ағартушылық, ұстаздық жолын үлгі тұтқан Спандияр балаларды Ыбырай әдісімен орысша оқытады. Өз ұстазына еліктеген Спандияр ұстазының педагогикалық ағартушылық идеясын жүзеге асыра бастайды. Бос уақытында ауыл адамдарын жинап, оларға табиғат, география, тарих сияқты ғылым негіздерінен түсінік береді, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінен әңгімелер айтып

отырады. Осының бәрі оның ұстазынан көрген тамаша тәрбиесі, адамгершілік қасиеті және өз ісіне деген адалдығы болса керек. Осылайша С.Көбеев те ұстазы Ы.Алтынсарин секілді ел есінде мәңгі қалды.

Ыбырай және Ыбырайдың шәкірті Спандияр қазақ халқының сауат ашуына, педагогикалық жағынан құнды әдістер қалдыруына, өздерінің жан – жақылығымен балаға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында оқу саласында да ерекше құрмет – қошеметке ие жандар. Әрбір Ұлы адам адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды көтереді. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан әрбір жаңа ұрпақ, жас қауымға алыстан қол созып «жол болсын!» айтып тұрғандай болады, уақыт өткен сайын, биіктей, мән – маңызы мен қадір – қасиеті арта түседі. Ыбырай және Спандияр қазақ ағартушыларымыздың демократиялық мәдениетімізді қалыптастырып дамытудағы алатын орны мен сіңірген еңбектері өте зор. Дәл осы ағартушылардан бастап құлазыған меңіреу даланың әр жерінен ғылыми – философиялық, демократиялық және поэзиялық мәні терең, тамаша ой – пікірлер жалт етіп көрініп, жауқазындай өмір сүре бастады, далаға жаңаша үн, тың леп келді. Абай мен Ыбырай және шәкірті Спандиярдың шығармалары бір – бірімен үйлесіп отыр. [2, б. 14]

Өмір жолындағы негізгі қызметі ағартушылық болған Ыбырай қазақ балаларын тұңғыш рет зайырлылық бағыттағы мектепте дүниауи пәндерді оқытатын мұғалім ретіндегі алғашқы дәрісін өлеңмен бастағанда, бүкіл жан дүниесімен тебіреніп тұрып, алдымен аузына алласын алады.

Бір Аллаға сыйынып,
Мұнтаздай боп киініп.
Ұстаздарға иіліп,

Кел, балалар, оқылық, деген жолындағы сөзін айта отырып, тарихи іске алланың жар болуын тілейді, жас өспірімдерге сол ойды ұғындырмақ болған.Бұдан әрі ұстаз жас шәкірттерінің жаңа есейіп келе жатқан ақыл санасы жетер деңгейден толғап, адам өміріндегі пайдасын түсіндіреді:

Оқысаңыз, балалар,
Шамнан шырақ жағылар.
Тілегінің алдыңнан

Іздемей – ақ табылар, – деп ары қарай оқудың маңызын жас жеткіншектерге соншалықты ұғынықты, әрі көркем түрде жеткізе білген Ыбырайдың кәсіби шеберлігі бүгінгі күндегі көп ұстазға үлгі болардық қасиет емес пе?

Ал, шәкірт Спандияр «Мектепке шақыру» деген өлеңде:

Балалар, жиналыңыз мектепке ерте,
Мәз болмай деген сөзге, мырза ерке,
Бұл кезде өнерлі адам өрге шықты,
Зат емес, надан кісі алар текке.
Ертеңгі шақыруымен әтеш құстың,
Халықтар кетіп жатыр егіндікке.
Күн шығып, терезеге сәуле түсті,

Тұрыңыз, жарамас тек уақыт өтсе, – деп, тым әсерлі, сондай жұмсақ сөздермен ұйқысынан оятып, баланы мектепке қызықтырып дайындайды. Ата – ананың балаға деген мейірімін, шын ықыласын білдіреді. Өлеңнің осылай басталған жалғасы бұдан да әсерлі сөздермен баланың ой санасына қозғау салады. Бал жинаған ара мен қалбандап ұшқан көбелек те, жүгірген аң да, ұшқан құстың бәрі де әрекет үстінде. Бәріде тынымтаппай қажетіне жарайтын мүлікті іздеп табу қамында, әркім өз міндетін атқаруда деп, жанды теңеулермен салыстырулар арқылы баланы оқуға өнер – білім жолына қызықтырады. Баларды сауат ашуға үндейді және Ыбырай сияқты аузына Алланы алуын ұмытпайды. [4, б. 9]

С.Көбеев кеңестік білім беру жүйесінде ұлт мектептерінің мүддесін басты орынға қойған, онысы үшін еш тайсалмаған, билікке жағымпазданбаған ұстаз. Оның ойынша ұлт мектептерінде ең алдымен ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алыну қажет. Дәлеле келтірер болсақ, «Сабақты баланың табиғи ана тілінде түсіндіру жас өспірімнің ақыл – ой дүниесіне, сезім – қиялына күшті әсер етеді. Көркем сөз зергерінің бояулы да сырлы асқақ та әсем, кестелі де айшықты мағыналы да сөз бедерелері оқушыларға өмір құбылыстарын, табиғи көрінісі, адамдар арасындағы түрлі қарым – қатынастарды, дүние танымын дұрыс қалыптастырады. Оқушыны ана тілінде жазылған әңгіме, өлеңдер арқылы оқыту халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан әдет – ғұрып, рухани өмірмен, арман мүддесімен таныстырып патриоттық сезімін оятады. Сондықтан ауылдық, болыстық мектептерде дәрісті қазақ тілінде жүргізу керек» – деген тағылымдық ойлар ерекше маңызды болды., – деген мазмұндағы жолдар ұлтжанды зиялының негізгі мақсатын айқындап көрсетеді. 1912 жылы Қазан қаласында басылып шығарылған, арап әріпімен жазылған «Үлгілі бала» атты оқу кітабы Ы.Алтынсариннің үлгісімен құрастырылған хрестоматия еді. Оған кіші мектеп жасындағы балалардың оқуына жеңіл, шағын әңгімелер, ертегілер табиғат және оның құбылыстары, өсімдік жануарлар дүниесі жөніндегі мәліметтер кіргізілді. Автордың «Үлгілі бала» хрестоматиясын құрастырғандағы негізігі ойлаған мақсат, көздеген нысаны – жас ұрпақты өнер – білімге, әділеттілікке, адамгершілікке тәрбиелеу болған.

С.Көбеев бүгінгі таңда қоғамда қызу талқыға түсіп, өзекті тақырыпқа айналған мұғалімнің беделі туралы да құнды пікірлер қалдырған. Мәселен, «әрине алғырлық та, тапқырлық та, ептілік те, икемділік те, табандылық та қажет. Бұлар оқытушының беделі болуының құралы болуы тиіс. Халық оқытушыны өзінің шын досы, ақыл айтар данасы, қараңғыда сәуле шашар шам – шырағы деп білуі керек. Мұның үшін оқытушы ең алдымен өз оқушыларының алдында беделді болуы қажет. Оның бір негізгі шарты – оқытушының өз дәрісін жақсы меңгерген адам болуы былай тұрсын, оның берген сабағы оқушыға әрі түсінікті, әрі қонымды болу қажет. Оқытушы әрбір сабаққа жақсы дайындалуы керек», – деген идеялары қазіргі ұстаз бейнесінің қалыптастыру үшін де аса қажет. Оның айтуынша оқытушының беделді болуы, оқудың сапалы болуы оқушылардың тиянақты білім алып, саналы тәрбиеленуін қамтамасыз етеді.

Міне, ойымызды саралай келе жоғарыда аталған екі ағартушы ұстаздың да қазақ қоғамында, әсіресі білім беру саласында орны орасан екенін аңғарады екенбіз. Екеуі де бір топырақтан шығып, бір салада қызмет етіп, елінің болашағы үшін өлшеусіз еңбектер жасап өткені аян болды. Қазақ тарихында ел есінде қалған ұстаздар санаулы ғана. Солардың ең басында Ыбырай мен Спандияр тұр. Бүгінгі Жаңа Қазақстанның ұстаздары, біздерге осындай ұлы тұлғаларды үлгі тұтып, олардың еңбектерімен танысып, бала оқыту процесінде оңтайлы пайдалана алсақ деген ниет туады. Бүгінгі жас ұрпақты оқытуда әуелі ізгі ниет, зор құлшыныс, содан соң кәсіби шеберлік пен білімніің қажет екенін түсінеміз. Сол себепті заманауи білім беру саласында Ы.Алтынсарин мен С.Көбеев еңбектері мен әдістері өзектілігімен әлі де құнды деп ойлаймыз!

Әдебиеттер тізімі:

1. Бержанов Қ. Мусин С. «Педагогика тарихы» 1997 ж.
2. Жақсанов О., Ыбырайдың жолын құған зерделі шәкірт// Қостанай, 2008 ж. 11 қараша
3. Көбеев С., Орындалған арман, А., 1988 ж., 271 б.
4. Қазақ әдебиеті Қабдолов З., Қирабаев С. XX ғасыр басындағы әдебеиті 54 – 64 б.б.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН ТУЫНДЫЛАРЫНЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘРБИЕДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ – ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МАҢЫЗЫ

Санкевич Анар Магзумовна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Әулиекөл ауданы білім бөлімінің
Лаврентьев негізгі орта мектебі» КММ
Қостанай облысы,Әулиекөл ауданы
Лаврентьев селосы, Қазақстан
E – mail: lavrentyevka26967@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты: Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің мол рухани мұрасының қазіргі таңда да бала тәрбиесіндегі рөлін жас ұрпаққа кеңінен ұғындыру.Ұлы дала Ұлы Ұстазының өз заманындағы ағартушылық озық идеялары, балаларды оқыту мен тәрбиелеудің үйлесімділігі, мұғалімдердің беделін көтеру, надандықты жою жолындағы ұстаздардың рөлі, мектепті ұйымдастыруы, мектептегі оқытумен оқудың әлеуетін мазмұндаған. Сонымен қатар, Ұлы Ұстаздың ұрпаққа қалдырған сандығындағы сарқылмас мұрасы заманауи және болашақ білім беруге негіз бола бермек.

***Түйінді сөздер**: мектеп, ұстаз, білімді ұлт, тәрбие көзі, мұра.*

Аннотация

Актуальность и цель: Популяризация среди подрастающего поколения роли богатого духовного наследия великого просветителя Ибрая Алтынсарина в воспитании детей и в современном мире. Великий педагог Великой степи изложил передовые идеи просвещения своего времени, гармонию обучения и воспитания детей, роль учителей в устранении невежества, повышения престижа учителей, организации школы, потенциалаполучения знания и обучения в школе. Вместе с тем, неиссякаемое наследие великого учителя, оставленное поколениям, продолжает служить основой для современного и будущего образования.

***Ключевые слова:** школа, учитель, образованная нация, источник воспитания, наследие.*

Abstract

Relevance and goal: Popularization among the younger generation of the role of the rich spiritual heritage of the great educator IbrayAltynsarin in the upbringing of children and in the modern world. The great teacher of the Great Steppe outlined the advanced ideas of enlightenment of his time, the harmony of education and upbringing of children, the role of teachers in eliminating ignorance, increasing the prestige of teachers, organizing schools, the potential for

obtaining knowledge and learning at school. At the same time, the inexhaustible legacy of the great teacher, left to generations, continues to serve as the basis for modern and future education.

Key words: *school, teacher, educated nation, source of education, heritage.*

Елімізде тәуелсіздік жылдарынан бастап қазіргі кезге дейін қазақ халқы үшін еңбек еткен жеке тұлғалардың өмірі мен қызметін зерттеу әлі күнге дейін жалғасуда және ол зерттеулер жаңа, тың мәліметтермен толығуда. Елімізде жүргізіліп отырған «Рухани жаңғыру» бағдарламасы және «Ұлы Даланың жеті қыры» атты жобалары Ұлы далада ұмыт болған немесе ескерілмей келе жатқан есімдердің қайта жаңғыруына бастама болары сөзсіз. Ыбырай Алтынсариннің есімі жаңа есімдер қатарында болмағанымен, оның қызметі мен еңбегіне қатысты қазіргі кезде отандық ғалымдар тарапынан жаңаша баға беріліп жатыр. Ұлттық тарихты ұлттық болмыспен оқыту ғана емес, оны өзіндік жолмен түсіне білу – ұлттың мықты болуының басты жолы болып табылады. Себебі ұрпақты ұлт тарихымен, ұлттың барлық асыл қасиеттерін бойына жинақтаған, ұлттың ірі тұлғаларының өмірбаяндарын оқыту арқылы тәрбиелеуге болады. Сонда ғана Ұлы Абай айтпақшы: «Болмаса да ұқсап бағатын» ұлт жанашырларының қалыптасуына мүмкіндік болар еді.

Ыбырайдың шығармалары қаншама жылдар өтсе де маңызын әлі күнге дейін жоймады. Оның шығармаларының білім мекемелеріндегі балаларды тәрбиелеу бағытындағы тәрбиелік мәнінің алатын орны ерекше. Осы орайда білім ошағымызда Ыбырайдың өшпес мұраларын өскелең ұрпаққа мұра етіп насихаттау, оның шығармаларын оқушыларға дәріптеп, үлгі тәлім – тәрбие беру мақсатында ұлы ағартушының 180 жылдығына орай мұражай ашылып отыр. Ыбырайдың еңбектері, өшпес шығармалары білім ошағымыздың ендігі кезде әрқашан биіктен орын алмақ. Себебі, қазіргі уақытқа дейін қазақ халқының, әсіресе, бала тәрбесіндегі, оқу – ағарту саласындағы көкейкесті мәселелерді қозғаған кезде ұлы ұстаздың еңбектеріне назар аударатынымыз рас. Қай уақытта болмасын бала тәрбиесі мен жас ұрпақты дұрыс жолға салу – күн тәртібінен түспеген үлкен Білім шырағын жаққан ұстаз жазушының артына қалдырған мол мұрасы арнайы зерттеудің қазыналы өзегі болып келеді, бола да бермек. Ұлағатты ұстаз, кемеңгер жазушы Ыбырай Алтынсарин 1879 жылы Орынбор қаласында «Қазақ хрестоматиясы» оқулығын орыс әрпімен қазақ тілінде бастырып шығарады. Оқулық Ы.Алтынсариннің өзі шығарған «Бір Аллаға сиынып, Кел,балалар,оқылық!» өлеңімен басталады. Жинаққа қазақ халқының ертегі, аңыздары мен мақал – мәтелдері кеңінен енгізілген.Әрине,тәлімдік – тәрбиелік мәні зор үлкен ізденістен туындаған Ыбырай Алтынсариннің өз туындылары: балалардың түсінік, талғамына лайықталып жазылған өлең, жыр, қысқа әңгімелері жинақталған. [1, б.162]

Аса көрнекті ағартушы Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының қоғамдық ой пікірі, мәдениеті мен әдебиеті тарихында жаңашыл – педагог, жаңа мектептердің ұйымдастырушысы, этнограф, фольклор-шы, ақын прозашы, қазақ тарихының жанашыры ретінде кеңінен мәлім.

Алтынсарин облыстық мектептер инспекторы болып қызмет істегенде, ағартушылық жұмысын тыңнан ұйымдастыруына тура келді. Ағартушылық жұмысын іске асыруда талай қыйыншылықтарға кездесті. Ол жылдан аса уақыттың ішінде Қараторғай болысында (Торғай уезі), Карабұтақ болысында (Ырғыз уезі), Обаған және Жетіқара болыстарында (Қостанай уезі), Берте болысында небәрі бес болыстық мектептер ашып үлгерді. Осы кезде ол Қостанай және Ақтөбе қалаларында орыс балаларына арнап екі мектеп ашты. Бұл мектептер ашылғанда Ыбырай Алтынсарин ішінде өзі болып, бірінші үлгілі сабақты оқушыларға өзі береді.

Ыбырай Алтынсарин уездік қалаларда 4 орталық орыс – қазақ училищелерін, бір қолөнері училищесін, 5 болыстық мектептерді, орыс балаларына арнап 2 мектеп ашып, оларды тегіс жабдықтады. Ол ағартушылық қызметінде балаларды оқыту және тәрбиелеу, мұғалімдердің беделін көтеру, рөлін арттыру мәселелері үлкен орын алады. Ол мұғалімдер оқушыларын өз балаларындай көрулері керек, сонда ғана оқу жұмысы ойдағыдай ілгері басады деген болатын.

Халық ағарту жұмысын ілгері дамытудағы мұғалімдердің рөлін Ыбырай Алтынсарин былайша бағалады: «Халық ағарту жұмысы бұл арада тек жаңа ғана басталып келеді, сондықтан, жаңа салынып жатқан үйдің жақсы болуы оның іргесінің берік және мықты қалануына байланысты болатыны сияқты, біздің қолға алып отырған ісімізде де, қазақ мектептерінің бар келешегі, көбінесе, істің қазіргі басталуына байланысты; сондықтан да мен қазір жақсы оқытушыны дүниедегі заттың бәрінен де қымбат көремін... Халық мектептері үшін ең керектісі – оқытушы – деп жазды Ыбырай Алтынсарин, – тамаша жақсы педагогика құралдары да, ең жақсы үкімет бұйрықтары да, әбден мұқият түрде жүргізілетін инспектор бақылауы да оқытушыға тең келе алмайды» деген. [2, б. 288]

Ұлы ағартушы орыс – қазақ мектептеріне тек орыс тілін ғана оқитын, оқу, жазуды ғана үйрететін мектептер деп қарауға болмайтынын ескертіп, ол мектептерден оқушыларды, тазалыққа дағдыланатын, әрнәрсеге де дұрыс ақыл – оймен қарай білетін етіп шығару керектігін айтқан болатын.

Ыбырай Алтынсариннің бала тәрбиесіне қатысты ұлы ағартушылық идеясы оның көркем шығармаларында да, ғылми мақалаларында көрініс тапты. Ол өзінің әңгімелері арқылы қазақ балаларының заманына лайықты озық азаматтық көзқарасын қалыптастыруды көздеді. Оның бұл педагогикалық қағидалары күні бүгінге дейін бала тәрбиесіндегі маңызын жойған жоқ.

Ыбырай Алтынсарин әрі ақын, әрі қара сөздің ұстасы, қазақтың әдеби тілінің негізін салған артына ғылыми мұра қалдырған тұлғалардың бірі. Алтынсариннің көркем әдеби шығармалары оның «Қазақ хрестоматиясында» Орынбор 1878 жылы 1 кітабында басылып шықты. Бұл кітап тек оқу құралы ғана емес, сол кездегі бала тәрбиесіне арналған көркем шығарма, озат ой – пікір ұлт қазынасы болды. [3, б. 2]

Алтынсарин көркем шығармаларын жұртшылыққа түсінікті тілде жазды. Оның шығармаларында халықтың көркем сөздіктері қорытылып, біркелкі қалыпқа түсірілді.

Ыбырай Алтынсарин балаларға арнап, сөзі жатық, мағынасы қызғылықты ұсақ әңгімелер жазды. Автордың бұл әңгімелерінің балалар үшін тәрбиелік рөлі ерекше болғандығы күмән туғызбайды.

Қазақ балаларын оқып білім алуға шақырған үндеуін «Кел, балалар, оқылық», «Өнер білім бар жұрттар» деген өлеңдері арқылы жеткізді. Ыбырай Алтынсарин өзінің белгілі шығармасы «Қазақ хрестоматиясында» (Орынбор, 1879 жыл) «Сөзбасы» деген атпен бастырды. Демек, бұл өлеңінде қазақ жастарын автор оқып, білім алуға үгіттеді, өткір тілмен, майда сөзбен үндеу ретінде жазды. «Балғожа бидің баласына жазған хаты» сол «Қазақ хрестоматиясының» ішінде «Оқудағы балалардың үйіне жазған хаты» бөлімінде басылған өлеңінде балаларға оқудың маңызын ұғындырды. [4, б. 3]

«Шеше мен бала» деген Ы.Алтынсариннің өлеңінің бала тәрбиесіне қатысты педагогикалық, психологиялық маңызы өте зор. Бұл өлеңдері жасөспірім балаларды адамгершілікке, мейірімділікке, өнегелі болуға тәрбиелейді. Орыс классиктерінің де (М.Ю.Лермонтов, Некрасов т.б) шығармаларында да осы сарында жазылған өлеңдер жиі кездесетіндігі жұртшылыққа мәлім. Мәселен, «Бәріміз бір адамның баласымыз», «Аразбол, кедей болсаң ұрлықпенен», «Мақтанба бақыттымын деп бағыңызға», «Жүйрікте болмайды көрік сыналмаған», «Ағайын жат болады алыс болса», «Асылы залымдардың лайланды», «Әй, достарым!», «Әй, жігіттер!», «Азған елдің хандары», «Азған елдің қожасы», «Азған елдің молдасы», «Азған елдің билері», «Азған елдің байлары», «Береке кеткен елдерде», «Азған елдің адамына» деген өлеңдері жастарға айтқан өсиеті. Бұл өлеңін Ы.Алтынсарин «Бәріміз бір адамның баласымыз» деп бастағанда, ол қазақ жастарының ынтымақшыл бірлікте болуға шақырғандығын көреміз. Осы өлеңдерінде автор халық әдебиеті мұрасының негізінде ұлттық тәрбие діңгегі ата – бабалардың рухани мұраларының сабақтастығын сақтаудағы тәрбиенің бір жолы қазақтың халық әдебиеті арқылы дамытуды көздегендігі сезіледі. [4, б. 13]

Жалпы Ыбырай Алтынсариннің әңгімелері 1876–1879 – жылдар арасында жазылып, бірінші рет «Қазақ хрестоматиясында» басылып шыққан болатын – ды. Бұл әңгімелердің кейбіреулері орыс жазушылары мен орыс педагогтерінің шығармалары үлгісінде жазылған. Мысалы, «Бір уыс мақта», «Аурудан аянған күштірек», «Алтын шеттеулік», «Тышқанның өсиеті», «Шеше мен бала», «Бақша ағаштары», «Талаптың пайдасы», «Әке мен бала», «Жаман жолдас», «Қарға мен құрт», «Түлкі мен ешкі» тағы басқалары сол кездегі орыс педагогтерінің (Ушинский, Толстой, Паульсон, Крылов) шығармалары үлгісінде жазылған. Ал, олардың ішінде бірнешеулерінің мағынасы негізінде орыс педагогтерінің шығармаларына ұқсас келеді. Осы әңгімелер бір стильде дидактикалық мақсатта жазылған. Бұл жөнінде «Қазақ хрестоматисына» жазған алғы сөзінде және әркімдерге жазылған хаттарында автордың өзі де ескертеді. Сөз құрылысы жатық, көпшілікке түсінікті, қазақтың сұлу жалпақ тілімен көңілге қонатындай етіп, оқушы балаларға тәлім – тәрбие беруге арналған.

Ыбырай Алтынсариннің «Әке мен бала», «Асыл шөп», «Бақша ағаштары», «Аурудан аянған күштірек», «Мейірімді бала», «Палкан деген ит», «Қанағат», «Өтіріктің залалы», «Тәкаппаршылық» т.б. бұл әңгімелері жастарды әдептілікке, сабырлылыққа, салмақтылыққа және әділ, мейірімді, қайырымды болуға тәрбиелейді. Оның басқа әңгімелерінің де түйіні жастарға өнегелі тәрбие беру екендігін көреміз.

Ол өзінің «Сәтемір – хан», «Талаптың пайдасы», «Зиректік», «Білгеннің пайдасы», «Әдеп» тағы басқа әңгімелерінде балаларды білім алуға, зирек болуға үгіттеді. Мысалы, «Талаптың пайдасы» деген әңгімесінде, ынтасымен оқудың, зиректіліктің нәтижесінде осы әңгіменің кейіпкері Матвей деген кісі бүкіл Ресейге белгілі суретші болып шығады. Басқа әңгімелерде де автор білімді дәріптеді. Бірсыпыра әңгімелерінде жастарды еңбек сүйгіш болуға, ұқыптылыққа дағдылануға шақырады. Бұл тақырыпқа арналған әңгімелері: «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш», «Бір уыс мақта», «Дүние қалай етсең табылады» тағы басқа шығармаларынан көруге болады.

Үй салу, егін кәсібімен шұғылдану, т.б. халқымыздың дәстүрлі шаруашылық мәдениетін ұлттық тұрмыс – салтын жастарға дәріптеу ниетінде Ыбырай Алтынсарин бірнеше әңгімелер жазды. Әсіресе, «Қыпшақ Сейітқұл», «Малды пайдаға жарату», «Киіз үй мен ағаш үй» деген әңгімелерінде, автор қазақ жастарына көшпелі өмірден отырықшылық тұрмыспен айналысу, жер кәсібімен шұғылдану заман талабы екендігін сездірсе, «Бай мен жарлы баласы», «Лұқпан әнін», «Малды пайдаға жарату» деген әңгімелерінде автор сол кезде қазақ жастарын тұрмыс тіршілікке бейімделуге шақырған нақты мысалын көреміз.

Балаларға арналған шағын әңгімелерін жазуда, ол орыс жазушыларының (Крылов, Толстой т.б.), орыс педагогтерінің (Ушинский. Паульсон) шығармаларын үлгі етті, немесе солардың кейбір қызғылықты әңгімелерін казақ тіліне аударды, аударғанда оны қазақ балаларының мінез – құлқына

қазатың ұлттық тәрбиесіне сәйкестіре, өзгерте аударды. Ол орыс жазушыларының әңгімелерін сөзбе – сөз аударған жоқ, мағынасына да, сөз құрылысына да өзгерістер енгізіп аударды. Ол өзінің балаларға арнаған әңгімелерінде қазақ балаларының халқының ұлттық мүддесін көздейтін елжанды патриот жастарды тәрбиелеуді көздеді. Оның жазған мысал әңгімелері күні бүгінге дейін өзінің тәрбиелік мәнін жойған жоқ. [4, б. 234]

Ыбырай Алтынсарин ағартушы, ұстаз ретінде өз халқын оқуға, өнерге үндеген, надандыққа, зұлымдыққа қарсы күресте, өмір шындығын ашып көрсетуде әдебиетті орынды пайдаланған. Қажетті туындыларын өзі жазған. Бұл туындылардың дені дерлік жастарға арналған. Қазақтың талантты педагог – жазушысы Ыбырай Алтынсарин балаларға арнап оқулық жасау жолында қыруар еңбектеніп, мол мұра қалдырды. Ол балаларға ана тілін таза және ұқыптылықпен үйретуді, шағын көркем шығармалар арқылы оларды жақсы мінез – құлыққа баулуды көздеген. Олай болса, Ы.Алтынсарин қазақ балалар әдебиетінің негізін қалаушы, ұстаз, ағартушы деп білеміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин Кел, балалар, оқылық. Өлең, әңгімелер мен мақал, жұмбақтар. Алматы: «Атамұра», 2006 ж. 162 б.
2. Ыбырай Алтынсарин. Таңдамалы шығармалары. Алматы: «Ғылым»,1994 ж.
3. «Өнер білім бар жұрттар». Ы.Алтынсарин (өлеңдер, әңгімелер, очеріктер және хаттары» құрастырушы Серік Мақпыров 1991 ж. 120 б.
4. «Ыбырай Алтынсарин тағлымы» (әдеби – сын мақалалар мен зерттеулер). Мұхамедхарым Жармұхамедов. Алматы: «Жазушы», 1991 ж. 4 б.
5. Ы.Алтынсарин тағылымы. Алматы 1991 ж 13 б., 234 б.

УДК 371

ВЗГЛЯД НА СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ИСТОРИИ: ОСНОВА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИДЕЙ АЛТЫНСАРИНА И ИХ ПРОДОЛЖЕНИЕ В ТРУДАХ КУБЕЕВА

Сапарова Багытгуль Кабдуловна
магистрант кафедры подготовки педагогов
профессионального образования и предметных методик
Южно – уральского государственного
гуманитарно – педагогического университета
(ФГБОУ ВО «ЮУРГГПУ»)
г. Костанай, Казахстан
E – mail: Bagytgulsaparova@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассматриваются основные просветительские идеи Ыбырая Алтынсарина на основе исторических данных, литературных источников, а также их продолжение в трудах Спандияра Кубеева. Проводится аналитическая параллель их внедрения в воспитание конкурентоспособных учащихся, сопряженная с психологической составляющей, а также теорией поколений, что в сумме позволяет выработать модель обучения и образа современного учителя. Статья содержит авторскую разработку схемы заветов великого казахского просветителя, учителя – Ыбырая Алтынсарина, и аналитическую схему идей Спандияра Кубеева.

Ключевые слова: *Ыбырай Алтынсарин, Спандияр Кубеев, просветительские идеи, теория поколений, педагог, воспитание, молодежь.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада Тарихи деректер, әдеби дереккөздер негізінде Иырай Алтынсариннің негізгі ағартушылық идеялары, сондай – ақ олардың Спандияр Кубеевтің еңбектеріндегі жалғасы қарастырылады. Оларды бәсекеге қабілетті оқушыларды тәрбиелеуге енгізудің психологиялық құрамдас бөлігімен, сондай – ақ ұрпақтар теориясымен ұштастыра отырып, аналитикалық параллель жүзеге асырылады, бұл қазіргі мұғалімнің оқыту моделі мен имиджін жасауға мүмкіндік береді. Мақалада қазақтың ұлы ағартушысы, ұстазы – Ыбырай Алтынсариннің өсиет схемасының авторлық әзірлемесі және Спандияр Кубеевтің идеяларының Талдамалық схемасы қамтылған.

Түйінді сөздер: *Ыбырай Алтынсарин, Спандияр Кубеев, ағартушылық идеялар, ұрпақтар теориясы, педагог, тәрбие, жастар.*

Abstract

Relevance and goal.The article discusses the main educational ideas of Ybyray Altynsarin. They are based on historical data, literary sources and on their continuation in the works of Spandiyar Kubeev. An analytical parallel of their introduction into the education of competitive students is carried out, coupled with a psychological component, as well as the theory of generations, which in total allows us to develop a model of teaching and the image of a modern teacher.

The article contains the author's development of the scheme of the precepts of the great Kazakh educator, teacher – Ybyray Altynsarin, and an analytical scheme of the ideas of Spandiyar Kubeev.

Key words: *Ybyray Altynsarin, Spandiyar Kubeev, educational ideas, theory of generations, teacher, education, youth.*

Современный учитель значительно отличается от своих коллег – предшественников, ведь сегодня с приходом новых технологий и требования к специальности значительно возросли, но главная миссия учителя – по – прежнему осталась неизменной – учить и воспитывать. В погоне за современным ритмом жизни педагог делает ставку на саморазвитие, самообразование и те же критерии налагаются на ученика. С точки зрения профессионального стандарта учитель должен быть безупречным: обладать всесторонними знаниями, свободно владеть интерактивными технологиями и иностранными языками, быть психологически образованным, толерантным, постоянно развивающимся, создавать учебно – методические комплексы, писать научные статьи, выступать на конференциях и побеждать в конкурсах педагогического мастерства и т.д. В этом есть свои достоинства, но есть и большой недостаток – связь ученика и учителя, их доверительные отношения слабеют и отдаляются друг от друга, а ведь учитель в первую очередь должен быть другом, наставником. Приведем в пример знаменитое высказывание великого русского писателя Льва Николаевича Толстого «Чем умнее и добрее человек, тем лучше он замечает это в людях». Прежде всего, человек должен обладать высокими моральными качествами, а потом и всем остальным. Этим истинам учат нас и казахстанские педагоги – просветители – Ыбырай Алтынсарин и его последователь Спандияр Кубеев.

Ыбырай Алтынсарин казахский педагог – просветитель, писатель, фольклорист, общественный деятель, учёный – этнограф считается основоположником светского образования казахского народа, именно он первым заговорил о том, что девочки тоже должны обучаться грамоте и профессионально расти, он непрерывно подчеркивал, что человек будет развиваться, когда будет изучать историю развития других народов, когда откажется от застоя и самостоятельно будет стремиться к знаниям, много читать, писать. Но если Алтынсарин только прокладывал начало к светскости, то его последователь Спандияр Кубеев занимался развитием данных ориентиров. В своей научной деятельности он тоже занимался переводами детских произведений российских писателей для того чтобы сделать свою основу для уже казахских детей. Вся его жизнь проходит в непрерывном процессе обучения, своим коллегам Кубеев говорит о том, что с каждым учеником нужно выстраивать свою линию отношений, потому что нет одинаковых характеров и у каждого ученика есть сильные и слабые стороны [1, с. 127].

Под наставничеством этих двух педагогов современный Казахстан узнал сотни талантливых историков, ученых, исследователей, учителей, таких как Ахмет Байтурсынов, Ахмед Беремжанов, Мыржакып Дулатов, Назипа Кульжанова, Алдияр Абубакиров, Мухамеджан Сералин, Альжан Байгурин, Габдолгали Балгымбаев и многие другие. Эти имена без преувеличения известны на всем постсоветском пространстве, из – под пера казахских ученых выходили научные труды, которые в последствие становились крупными печатными изданиями. Сейчас ситуация выглядит иначе, молодые ученые в большинстве своем не уходят дальше исследований, в настоящее время научных книг от казахских авторов, которые бы успешно применялись в постоветских странах – практически нет. По нашему мнению, в работе учителей не хватает того самого тесного контакта с учениками. Инструментов для этого сегодня много, а исторический опыт помогает выявить моменты, над которыми нужно работать и принимать их во внимание. [2, с. 89–93]

Таким образом, выразим предположение о том, что главная и очевидная цель учителя – учить. 10 лет назад профессор Института специальной педагогики и психологии – Евгений Иванов сказал: «Ничто не может заменить отношения с учителем – ни компьютер, ни технология, поэтому учитель... должно быть просто. И быть человеком» Таким образом, самое главное для учителя быть принципиальным, честным человеком, если он будет таким, то все остальное будет автоматически приложено к его деятельности, потому что он будет увлечен новыми открытиями, историческими знаниями и многими другими вещами, необходимыми для хорошего учителя.

Сохраняя при этом баланс между инновациями и традициями учителю важно уметь не только учить, но и учиться самому. Молодежи у старших коллег, старшим у молодежи. Хороший учитель должен уметь вести этот диалог и извлекать из него пользу для своего дела. Постоянное самосовершенствование – обязательное условие профессионального роста педагога. Наша общая задача – поддержать этот вектор. Если говорить о личностных качествах педагога, то он должен быть не только наставником для детей, но и старшим товарищем, прислушивающимся к их мнению. Ошибочно думать, что это просто функция классного руководителя. Ребенок может получить доступ к любому учителю, который кажется ему близким. Хороший педагог не отталкивает ребенка, а общается с ним, поддерживает, дает мудрые советы. Каждый учитель, который хочет, познать профессию сначала должен полюбить своих воспитанников и свое дело. Люди, случайно появившиеся в профессии, не желающие развиваться, неравнодушные к проблемам детей, никогда не смогут стать по – настоящему хорошими педагогами. Проанализировав деятельность

Алтынсарина и Кубеева мы создали наглядную схему основных принципов, которыми должен руководствоваться педагог, частично провели параллель с настоящими реалиями (рис.1, 2).

Рисунок 1. Основные принципы просветительских идей Алтынсарина

Рисунок 2.Основные принципы просветительских идей Кубеева

Кроме того, для современных представителей системы образования важно быть в «тренде». Сейчас нет проблем с нехваткой информации, проблема в ее изобилии. Дети, как и взрослые, устают от бесконечного потока информации, поэтому учителям важно с первых секунд уметь заинтересовать свою аудиторию. Для учителя важно иметь представление о современных гаджетах, игрушках и популярных персонажах с детским и подростковым интеллектом; обращаться к примерам из детского мира, использовать их в учебе, поскольку это может быть помощью в деле завоевания доверия детей. Еще одно важное качество – общение с детьми, общение, приглашение к диалогу. А какие сегодня дети? В конце концов, это важно для понимания и понимания, потому что каждое поколение отличается друг от друга в соответствии с теорией мирового поколения, каждые 20 лет люди различаются взглядами, действиями, мышлением.

В настоящее время наше общество составляют пять поколений. Каждое из них играет активную роль в обществе. В зависимости от конкретной организации, персонал включает в себя от трех до четырех поколений. Если же брать образовательную сферу, то на сегодняшний день здесь объединено пять поколений – «Бебибумеры» (1943–1960), X «Дети с ключом на шее» (1961–1981), Y – миллениалы (1982–2000), Z – центениалы (2001–2010) и Альфа – дети, рожденные после 2010 года. Людей, рожденных в тот или иной период, объединяет не только набор ценностей, но и историческая миссия. Современная теория поколений, разработанная социологами Уильямом Штраусом и Нилом Хау, актуальна и для Казахстана.

Поколение Y или как их еще называют – поколение миллениалов, было сформировано технологиями и выросло в быстро меняющемся и высоко конкурентном мире. В отличие от своих предшественников, «игреки» не так серьезно сфокусированы на повседневных делах. Существует утверждение о лени поколения «Y» и оно основано на разрыве между ними и старшими поколениями.

К слову, последние ценят фиксированный график работы и дресс – код, а миллениалы больше нацелены на свободу: быстро меняющийся темп жизни, ценности и устои их не пугают. Когда мы говорим об этих двух поколениях важно понимать, что если в советские годы можно было свободно закончить техникум и идти работать по специальности – неинтеллектуальный труд не считался зазорным – то в девяностые годы высшее образование стало признаком престижа, и заветную «корочку» старались получить всеми путями. Тогда же исчезло обязательное распределение после окончания вуза, и, чтобы устроиться на желаемую вакансию, приходилось где – то «добывать» нужные навыки. В период взросления «миллениалов» появился интернет, который открыл доступ ко многим возможностям для самообучения. Сейчас установка на обязательное наличие документа об образовании начинает меняться: многие миллениалы, как и подрастающие «зеты», осознают, что диплом сам по себе перестал быть гарантом успешной карьеры. По данным Центра изучения общественного мнения, так считают более 60% миллениалов и 80% «зетов». Это в том числе, это связано и с изменениями в мире: сейчас благодаря онлайн – платформам и онлайн – курсам любой может освоить нужную специальность через интернет, а стремительный темп жизни и форсированное развитие технологий приводит нас к концепции непрерывного образования [3, с. 89–95].

Львиная доля педагогов школ, ТиПО и вузов на сегодняшний день относится к «игрекам», чуть меньше процент «зетов». А вот подрастающее поколение, яркие представители технического прогресса, дети, выросшие в век информационных технологий – в сфере образования представляют собой новый виток поколения, во много отличающийся от предыдущих.

Сейчас вопрос выбора модели образования наиболее остро стоит для «зетов», современных школьников, абитуриентов и студентов - поколения, которое выросло полностью в цифровой среде. К примеру, по данным исследования американской компании – провайдера глобальной сетевой инфраструктуры Commscope, в среднем современный подросток проверяет свой телефон не менее пяти раз в час, а 70% совершеннолетних «зумеров» - каждые две минуты. Технологии настолько естественны для этого поколения, что большинство его представителей отлично в них ориентируются: они с детства общаются с голосовыми помощниками, пользуются AR – масками, погружаются в виртуальную реальность в играх, отдают команды чат – ботам. Удивить их намного сложнее. Неоднократно отмечалось, что «зеты» намного более амбициозны, чем их предшественники: 60% из них признаются, что хотели бы повлиять на этот мир. Это проявляется и в их отношении к новой информации: пассивному восприятию они предпочитают активное конструирование: больше половины подростков создают контент самостоятельно. Это тоже важно учитывать при их обучении: простое чтение учебников, конспекты и однотипные упражнения должны уступить место творческим задачам, где ученики смогут полностью проявить себя. Особенно комфортно в цифровой среде себя чувствует самое молодое поколение на сегодняшний день – поколение «Альфа». Для детей этого периода язык технологий – родной язык, у них абсолютно отличное от других мышление, способное одновременно решать множество задач. Однако у них есть недостаток – они не могут долго концентрировать внимание, если им что – то неинтересно, но они компенсирует это быстротой и динамичностью новых решений.

Итак, современный ученик, – какой он? Интеллектуально одаренный, с богатым внутренним миром или творческий? Это духовная личность, интеллектуально развитая, творчески одаренная, запоминающая историю своей Родины, полная стремлений и желаний жить и творить. К сожалению, это не всегда так. Из года в год появляется все больше людей, которые ничего не хотят, ставят учебу на последнее место, недооценивают хорошие человеческие чувства и отношения. Вот 9 важных особенностей, характерных для современных школьников: легкое восприятие информации, высокий интеллектуальный потенциал и разнообразие ее проявлений; умение быстро осваивать технические устройства, электронные новинки; прагматизм; плохая ориентация на реальные проблемы; низкий уровень двигательной активности; низкий уровень социальной и коммуникативной компетентности; недостаточный самоконтроль; снижение мотивации к обучению. Учителя должны быть готовы к этому сегодня, должны ставить во главу угла принципы Алтынсарина и интерпретировать их под современность. В данной работе мы хотели бы обратить внимание еще на одну теорию – теорию множественности поколений. [3, с. 37–41]. Ее суть заключается в том, что каждый человек от рождения обладает собственным, неповторимым интеллектом и если вовремя увидеть его и помочь раскрыть, то ученик может достигнуть больших высот. Обобщив множества точек зрения, мы разработали следующую общую таблицу для педагогов, руководствуясь которой они смогут более глубже понимать своих воспитанников и изучать их интеллекты руководствуясь дачными данными по этой теме (табл.1).

Таблица 1 – Теория множественности видов интеллекта для педагогов

Теория множественности видов интеллекта	
Лингвистический интеллект	Способность использовать язык для того, чтобы создавать, стимулировать поиск или передавать информацию *(журналист, писатель, поэт).*
Музыкальный интеллект	Способность исполнять, сочинять музыку *(композитор, певец).*
Пространственный интеллект	Способность представлять, воспринимать объект и манипулировать им в уме, воспринимать и создавать зрительные или пространственные композиции *(архитектор, инженер, хирург).*
Телесно – кинестезический интеллект	Способности формировать и использовать двигательные навыки в спорте, исполнительском искусстве, ручном труде *(танцовщица, спортсмен, художник).*
Личностный интеллект	Представляет собой способность управлять своими чувствами, различать, анализировать их и использовать эту информацию в своей деятельности.
Интроличностный и интерличностный интеллект	Способность замечать и понимать потребности и намерения других людей, управлять их настроением, предвидеть поведения в разных ситуациях *(педагог, психотерапевт).*
Логико – математический интеллект	Способность исследовать категории, взаимоотношения и структуры путем манипулирования объектами или символами, знаками и экспериментировать упорядоченным образом *(математик, ученый, исследователь, инженер).*

Бытует мнение, что труд учителя – неблагодарная работа. Опровергнуть это мнение может только тот, кто посвятил жизнь педагогической деятельности. «Я отдаю свое сердце детям», – назвал одну из своих книг Василий Сухомлинский, проработавший в школе более тринадцати лет. Эта прекрасная метафора выражает суть педагогической деятельности, если она становится профессией.

Русский педагог К.Д.Ушинский (1823–1956) очень точно отметил важность роли учителя в прогрессивном развитии общества «Учитель, поднявшийся на уровень современного образования, чувствует себя живым, активным членом великого организма, борется с невежеством и пороками человечества, посредником между всем, что было благородным и высоким в истории прошлых людей, и новым поколением, хранитель священных заповедей, который боролся за истину и добро. Он чувствует себя живым звеном между всемогущим ратоборцем прошлого и будущего, истины и добродетели и понимает, что его скромность по внешнему виду – одно из величайших дел истории, что королевства основаны на нем и живут целые поколения» [4, с. 35–46]

Список литературы:

1. Хмель Н.Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя. Алматы: Гылым, 1998 ж.
2. Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. Алматы, 1998 ж.
3. Дружинин В.Н. Когнитивные способности: структура, диагностика, развитие. М.: Пер Сэ, 2001. 37 – 41 с.
4. Макаренко А.С. «Лекции о воспитании детей». Изд. 1937 г.

ӘОЖ 37.034

ҚАЗАҚТЫҢ АҒАРТУШЫ ҰСТАЗДАРЫ

Саукумбаева Гульбарам Тюлюбаевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Тобыл қаласы мектеп – гимназиясының
Тобыл қаласы, Қазақстан
E – mail:gulbaram.saukumbaeva.1973@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Мақала әр халықтың болашаққа бет алған тарихи даму жолында жарық жұлдыздай болып бағыт – бағдар сілтеген, ұлы ағартушы, педагогтар туралы. Педагогикалық асыл мұрасы тарихқа да, әдебиетке де тән, ұстаздық тәрбиелік ой – пікірлері қазақтың таусылмас қайнар бұлағы, қазынасы.

Түйінді сөздер: *ағартушы, ой – пікірлер, ағартушылық идеялары, тәрбиелік мағынасы, бай мұра.*

Аннотация

Актуальностьицель: Статья о великих просветителях и педагогах, сиявшие звездами на пути исторического развития народа, устремленного в будущее. Педагогическое наследие свойственно и истории, и литературе, педагогические идеи воспитания являются неисчерпаемым источником и сокровищем казахского народа.

***Ключевыеслова:** просветитель, мнения, просветительские идеи, воспитательное значение, богатое наследие.*

Abstract

*Relevance and goal:An article about the great educators and teachers who shone like stars on the path of the historical development of a people striving for the future. The pedagogical heritage is characteristic of both history and literature, pedagogical ideas of education are an inexhaustible source and treasure of the Kazakh people.**Key words:**educator, opinions, educational ideas, educational value, rich heritage*

Ыбрай Алтынсарин – ғалым – педагог, ғұлама ағартушы, мектеп үйлерін соқтырған ұлы тұлға. «Мен қазақ жастарының классикалық гимназияларда, ауыл шаруашылық академияларында оқып білім алуын, өз халқына қызмет етуін, жаңалықты іс жүзінде көрсете білуін жоғары мұрат деп білемін», – дей келе, қазақтың ұлы Ұстазы Ыбырай Алтынсарин өзінің ардақты борышы – балаларды оқыту деп түсінді. Өмірінің соңғы күндеріне дейін ағартушылық – педагогикалық қызмет оның тыныс – тіршілігінің негізгі арқауы, басты өзегі болып өтеді. Өткен ғасырдың орта шенінде қазақ даласында жаңа мектеп ашу ісі қиынның қиыны еді. Мектеп үйі, оқытушы, оқу құралдары, т.б. нәрселер көшпелі қазақ санасына оншама орнықпаған ұғымдар болатын. Бұл айтылғандарға қоса осындай игілікті іске қожа, молда, бай, болыс, патша әкімдері барынша салқын қарады. Оқу білімнің мән – мәнісін түсінуге халық санасындағы ескі стереотиптер де кесел болмай қойған жоқ. Бірақ осы айтылғандардың бәрі Алтынсариннің таудай талабына бөгет бола алмады. Осы мақсатпен ол қысы – жазы ел – елді аралап, халықты өнер – білімге шақырып қана қоймай, мектеп ашу үшін қаражат жинайды. [1, б. 3] Ы.Алтынсарин балаларға сабақты өте қызықты, түсінікті етіп өткізуші еді. Мәселен, молдалардан сабақ алған балалар бір жыл ішінде әзер хат таныса, Ыбырайдан оқыған балалар небәрі үш айдың ішінде оқи білетін және орысша, татарша жаза білетін болды. Ыбырай Алтынсарин өз замандастары Шоқан, Абай сияқты Ресей өңірінің түкпір – түпкірлеріне жеткен сол кездегі алдыңғы қатарлы озық идеяларымен шамасынша сусындайды. [1, б. 4] Баршамызға бастауыш сыныптардан етене таныс, әрі ыстық «Кел, балалар, оқылық!» – Қазақ хрестоматиясының» беташар өлеңі. Жазылғанына бір ғасырдан астам уақыт өтсе де, жас жеткіншіктерді білімге, өнерге шақырған бұл өлеңнің маңызы, бір кезде Ыбырай армандаған «өнері – білімі бар жұртқа» – терезесі тең, шаңырағы биік, мәдениеті озық елге айналып отырған бүгінгі заманда да еш төмендемек емес. Қайта халқымен бірге жасасып, ұлы ағартушының арман – сәлемін жақсы күндерге жеткізген бұл тарихи туындының социалистік дәуірде жаңа мәнге ие болып, бүгін де мәңгі тозбас озық халықтық идеясымен бүлдіршіндерді білім бағына шақыра бермек. Алтынсарин құрастырған «Қырғыз хрестоматиясы» тарихи – мәдени көзқарас жағынан және оның педагогикалық құндылығы жағынан тамаша ескерткіш. Бұл хрестоматияны құрастыруда ондағы материалды сұраптауда оның идеясының халықтығы, гуманизмі, демократизмі және Отаның сүюі жетекшілікке алынды. Алтынсариннің хрестоматиялық материалындағы ең негізгісі еңбекке тәрбиелеу мәселесі болып табылады. Хрестоматияға енген, балаларға арналған мақалалары мен әңгімелерінде Алтынсарин еңбектің ұлы маңызын көрсетеді және еңбекке деген құрметі мен сүйіспеншілігін білдіреді. Оның әңгімелерінде бейнелегендей қазақ халқының еңбекші бұқарасынан шыққан балалар өздерінің ақылы, ой – өрісі, қабілет тілегі, адамгершілік қылығы, мінезі жағынан ерекшілікке ие болады. Ауызша әңгіменің ойлау мен жазбаша жаттығулардың көптеген әдістері туралы түсіндірмесінде ол балалардың әрбір еңбегінің құр босқа ойсыз жаттауға жұмсалмай мағыналы және жүйелі болуы керек екенің жазды. Әрі қарай ол балаларды тәрбиелеуде үстіртін және мардымсыз түсініктердің, шалағайлықтың болмауы керек екенің ескертті. Ол нашар оқыту мен нашар қарым – қатынас балалардың басын қатырып, шатастыратынын, ал керісінше, балалар сергек, олармен қарым – қатынас неғұрлым жақсы, оқушылардың көкейіне әсер неғұрлым көп болса, сабақ соғұрлым табысты болатынын нақтылы мысалдар арқылы түсіндірді. Алтынсарин қандайда болмасын оқулықтардың құнды жақтарын меңгеріп, оларды қазақ мектептерінде пайдалануға бар күшін салды... Оқу методтары мен балаларды оқыту тәсілдерін Ы.Алтынсарин мұғалімдерге олардың кең тәрбиелік мағынасында түсіндіретін: а) оқыту методтары – балалардың жүре келе мектепке, сабаққа, кейіннен ғылымға, өз бетімен білім алуға құмарландыратын жол; ә) сабақта балалардың ойлау қабілетін арттыратын жаттығулар қажет, мысалы, әңгіме, түсіндіру арқылы оқыту методы. Бұл көрнекілік заттарды және өмір фактілерін пайдалануға көмегін тигізеді: заттарды және құбылыстарды суреттеу, олардың қассиеттерін салыстыру, әр түрлі қорытындылар жасау. Сондықтан да балаларда дұрыс ойлау қабілеті қалыптаса бастайды. [1, б. 148] Оқытушы кіммен істес болып отырғанын еш уақытта да ұмытпауы керек. Ол балалармен істес болып отыр, егер балалар бірдемені түсінбейтін болса, онда оқытушы оларды кінәлауға тиіс емес, оларға түсіндіре алмай отырған өзін кінәлауға тиіс. Ол

балалармен сөйлескенде ашуланбай, жұмсақ сөйлеуі, шыдамдылық етуі қерек, әрбір нәрсені де ықыласпен, түсінікті етіп түсіндіру керек. [2, б. 123] Алтынсарин тұсында Қазақстанда педагогика білімінің негізі қаланды. Алтынсарин маман және дайындығы мол мұғалімсіз мектептің болуы мүмкін емес деп, қазақтардан мұғалімдер дайындауға күш салды. Материалды саналы түрде меңгеру, есте сақтау және дұрыс сөйлеуге дағдылануда ол әсіресе мұғалім рөлінің, көрнекі құралдарды қолданудың пән сабақтарының маңызын ерекше атап көрсетті..... [3, б. 148] Өнер – білімді дәріптейтін өлең орыс әдебиетінде Ломоносовтан басталса, қазақ әдебиетінде Ыбырайдан басталады. Оның өлеңдері жаңашылдығы, болашақты меңзеуі жағынан поэзияның прогресс жолындағы үлкен қызметін дұрыс танығандықтың бір айғағы. Ыбырай 1880 – ші жылдардан бастап қазақтың жаңа поэзиясы мен прозасын жасады. Ол қазақтың жазба әдебиетінің негізін жасаушылардың бірі. Ыбырай поэзиясының дәстүрін Абай, одан соң С.Көбеев, С.Торайғыровтар дамыта түсті»Спандияр Көбеев педагогикалық еңбекті Ы.Алтынсариннің ағартушылық жолымен жүргізіп, халық арасында үлкен беделге ие болады. Ол Ыбырай Алтынсарин ашқан ауылдық орыс – қазақ мектебінде сауат ашып, кейін 1901 жылы Қостанайдағы мұғалімдер даярлайтын курсты бітіреді. Спандияр Көбеев ұзақ жылдар бойы Қостанай өңірінде қазақ балаларына орыс тілі мен әдебиетінен сабақ береді. Ұстаздық жұмысты жазушылық қызметпен тығыз ұштастырды. Өзі оқытқан шәкірттерінің сыныптан тыс оқуына арнап орыс жазушылары мен ағартушыларының тәрбиелік мәні зор бірқатар шығармаларын қазақ тіліне аударып ұсынды. Оны «Үлгілі тәржіме», «Үлгілі бала» жинақтарында мысал әңгімелері мен өлеңдері Ыбырайдың «Қазақ хрестоматиясы» үлгісімен жарық көрген. Спандияр Көбеев мысалдарды өлеңмен де, қарасөзбен де аударды, бала ұғымына лайықтап жазды. Ағартушы, педагог оқутушының беделді болуының маңызы туралы айтқан. Ең әуелі оқытушы әр жақты білімі бар, өз дәрісін меңгерген адам болуға тиіс. Қазіргі заманда білім таяз, өз дәрісінен басқаны білмейтін тұйық оқытушы тек оқушылардың алдында ғана емес, жалпы еңбекшілердің алдында да беделді бола алмайды. Өйткені біздің елдің адамдарының мәдениеті кең және терең өсіп барады. Мұғалім қандай болулары керек? Теориясын жақсы меңгерген, ұдайы оқып, педагогикалық мамандықтың жетіле беру жолында арымай – талмай еңбек етіп, ұдайы ізденіп, педагогика ғылымын терендей зерттеп, әрбір оқушысының ерекшелігі мен зейінін жақсы білетін, балаларды, өз оқушыларын жақсы көретін, олармен дос, тығыз байланысты, оқушының тәртіпті болуын жақсы тәлім – тәрбиелі және саналы болуын көздеп жүргізетін адам болуы қажет. «Баланы жастан....» – дейді қазақ мақалы, өте дұрыс айтылған мақал. Баланы мәдениеттілікке, әдептілікке, сыпайлыққа баулу, оның ата – анасының да, мектептің де ең басты міндеттерінің бірі болып табылады. Баланың сабаққа керекті жаблықтарды түгендеп алып, оларды ұқыптап ұстауы. Баланың мектепке келгенде таза киініп, жуынып келуіне, партада дұрыс отыруына мұғалім өте зор назар аудару керек. Оқытушы баланың жасына лайықты оқу материалдарын күні бұрын даярлап алуы керек. Дағды, әдеттің басты – басты түрлері осы айтылғандай жұмыстардан құралады. Бірақ осыларды бала өздігінен біліп, әдет қылып кету үшін, алдын – ала арнаулы жатты,у жұмыстарын жүргізу керек, онсыз бала әдеп – тәрбиемен қалыптаспайды. Балалардың барлығы бір мерзімнен бастап тырысып істесе, бұл баланы қоғамшыл, көпшіл дәстүрге баулуда алға басқан ірі адым болып саналады. Сонымен қатар баланың ынта – жігерін арттыра түседі. Баланың қоғамнан бейтарап болмай, белгілі бір мақсатқа өз жолдастарымен бірге ұмтылуына жағдай жасау керек. Егерде мектеп ережесімен мұғалімнің тәрбиесімен оқшауланған бала болса, немесе ызақор, өзімшіл, томырық,ашуланшақ болса,тазалық, денсаулық сақтау жөнінен олқылықтары сезілсе, әрине баланың үй – ішімен байланыс жасап, бұл әдетін қойғызу үшін тереңірек тексеріп, оймен,жоспармен іс қылу керек. Егерде бала белгілі бір жаман әдетке әуестеніп бара жатса, оның ата – аналарымен ақылдаса отырып, бұл әдетін қойғызу жөнінде тиісті шара қолдану керек. Сол жаман әдеттің неге апарып соғатынын балаға әшкерлеп айтып, түсіндірген жөн. Осылайша, оқу – тәрбие жұмысын қадағалап, жоспарлы жүргізген оқытушы балаларға тұрақты білім, саналы тәрбие бере алады... Балаларды оқуға ынталандыру, оларды өнер – білімге қызықтыру, еңбекке баулу, балаларға мектепте ғылым негіздері оқытылатынын ұғындыру арқылы тәрбиелеуге болады. [3, б 35] Атақты ғалымдардың, өнерпаздардың кім болғанын, қалай оқығанын, кейін қандай өнер иесі болғанын баланың ұғымымен сыйымды етіп, қысқа түрде әңгімелеу арқылы, тағы басқа осылар сияқты әр алуан әдістерді қолдану арқылы ғана жүзеге асыруға болады. Мұны әрбір ата – ана да, оқытушы да жақсы түсінулері керек. Баланың мінез – құлқын түзеу – өте маңызды, өте жауапты жұмыс. Бұл педагогикалық шеберлікті де, төзімділікті де, сақтықты да, ойлануды да керек етеді. Ы.Алтынсарин өзінің төл туындыларында тәрбиелік, нақыл – насихаттық мәніне ерекше көңіл аударып отырды. Сол арқылы жас буынды адамгершілік пен ізгілікке, еңбек пен зейінділікке, өнер – білімге баулуды көздейді. Педагог қызметінде балаларды оқыту мен тәрбиелеу жұмысы ерекше орын алады. Мектептегі оқыту мен тәрбие процесін жүргізуші мұғалім деп таниды.Тәрбиенің тұтқасы – ұстаз, мұғалім, тәлімгер. Ұстаздың жеке басындағы адами қасиеттер, оның білімі мен білігі, оқушыларға деген сүйіспеншілігі жақсы тәрбиенің кепілі болмақ. Мектептің ұйытқысы мұғалім екендігін Ыбырайдың көптеген еңбектерінен көреміз. Мысалы, «Қазақтың болыстық мектептері туралы записка», «1882 жылы Торғай облысындағы оқу жұмысының жайы туралы есеп» тағы да басқа жазбаларында Ыбырай Алтынсарин педагог тұлға жайлы, оның қандай болмағы туралы өзінің ғылыми – педагогикалық көзқарастарын білдіріп отырады. Ыбырай халық ағарту, мәдениет,

әдебиет,өзінің халық ағарту, мәдениет, әдебиет, тіл саласында мүлдем жаңа бағыт туғызып, негізін қалаған аз еңбегімен халқының тарихында, мәдениетінде, санасында өзіне ұсынса қол жеткісіз ескерткіш жасап қалдырды.

Қазіргі таңда Қазақстан білім беру мен ғылым жүйесінін жаңғырту кезеңінде тұрмыз. Әрбір адамның сапалы мектепке дейңгі тәрбие мен мектептегі білімге қолжетімділігін, колледжде, университетте жаңа кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Ыбрай атамыздың, белгілі ағартушы С.Көбеевтің ұлы жолын жалғастырып келеміз. Білім саласындағы жаңа реформаларды, өзгерістерді, жаңалықтарды, тәжірибеге еңгізіп, оның нәтижесін, қорытындысын шығару үшін уақыт керек болады. Ұлы тұлғалар оқу – ағарту ісін жүзеге асырып, халық игілігі үшін еңбек етудің үлгісін көрсетті. Олар тарихта салып кеткен білім жолы қарқындап, өркендеп келеді. Мұра етіп қалдырған осы жолын жалғастырып, маңыздылығын ұрпақтың зердесіне сіңіруміз қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсариннің таңдамалы педагогикалық мұралары Алматы «Рауан» 1991 ж, 3,4,148 б.
2. «Ы.Алтынсарин өнер білім жұртта» Алматы «Жалын» 1991 ж,123 б.
3. «Қазақтың тәлімдік ойлар антологиясы» (6 том) 148 б.

ӘОЖ 37.034

Ы.АЛТЫНСАРИН, С.КӨБЕЕВ ӘДІСТЕМЕЛЕРІНІҢ БҮГІНГІ ПЕДАГОГИКАДА ҚОЛДАНЫЛУЫ

Сейткасимова Динара Сейдуалиевна
педагог сарапшы, бастауыш сынып мұғалімі
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 21
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Сейткасымова Гулнар Сейдуалиевна
педагог модератор, қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі
«Қарабалық ауданы білім бөлімінің М.Сералин атындағы
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Кенжетаева Ботагоз Ермекбаевна
педагог сарапшы, бастауыш сынып мұғалімі
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 21
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E-mail: dina-kn@mail.ru

Аңдатпа

Бұл жұмыс қазіргі оқу – тәрбие саласындағы шаралардың өткен ғасырларда қалыптасқанын салыстыра жан – жақты зерделеген. Авторлар тарих белестерін сабақтастыра келешек пен ертеңге терең тұжырым жасайды. Еңбек көптеген жастарымыздың тәрбиесіне маңыз берген. Ұрпақ санасын қалыптастырудағы тәрбие мен қоғамның рөлінің ғылыми көзқарастарға ұштасуы. Ол келешекпен жалғасып отыруы маңызды. Ұстаз бен шәкірттің қоғамда алатын орны тереңде.

Түйінді сөздер: педагогика,мұра,идеялары,аударма,шығармашылығы.

Аннотация

В данной работе всесторонне изучены мероприятия в сфере образования в сравнении с теми, что сформировались в прошлые века. Авторы связывают вехи истории и делают глубокие выводы о будущем и завтрашнем дне. Труд придавал большое значение образованию многих из нашей молодежи. Сочетание роли образования и общества в формировании сознания поколения с научными взглядами. Важно, чтобы это продолжалось в будущем. Роль учителя и ученика в обществе огромна.

Ключевые слова: педагогика, наследие, идеи, перевод, творчество.

Abstract

In this paper, activities in the field of education are comprehensively studied in comparison with those that were formed in past centuries. The authors link the milestones of history and draw deep conclusions about the future and tomorrow. Labor attached great importance to the education of many of our youth. The combination of the role of education and society in shaping the consciousness of a generation with scientific views. It is important that this continue in the future. The role of teacher and student in society is enormous.

Key words: pedagogy, heritage, ideas, translation, creativity.

Тақырыптың өзектілігі: Ұрпақ санасын қалыптастырудағы тәрбие мен қоғамның рөлінің ғылыми көзқарастарға ұштасуы. Ол келешекпен жалғасып отыруы маңызды. Ұстаз бен шәкірттің қоғамда алатын орны тереңде.

Тарих адамзат пайда болғалы өмір сүрді, әлі сүреді. Ол әр ғасырды өзінше таңбалап, түрлі өрнек салуымен бүгін мен болашақтың санасында жаңғыра бермек. Соны біздің түйсінуімізге септігін тигізген «Дала шамшырағы» – Ыбырай Алтынсарин бабамыз. Алғаш қазақ даласын білім нәрімен сусындатып, ол салған дара жол күні бүгінге дейін маңызын жойған жоқ. Бастауы Балғожа, сағасы Шеген биге ұласқан таза бұлақтың қайнары кешегі Торғайды жағалап кеп құйылғаны сол көне шежіреміздің алтын сандығында сақтаулы. Алғаш Торғай жерінде қамыстан мектеп салдырып, балалардың сауатын ашты. Оқу инспекторы дәрежесіне дейін жоғарылады. Осындай оқу орындарын уезьдің бірнеше түкпірінде ашуға күш салды. Жер – жерде әліпті таяқ деп білмейтін жұрттың қолынан қару қылып қалам мен кітап ұстатты. Ал Ыбырай Алтынсариннің шәкірті Спандияр Көбеев. Спандияр Көбеев 1878 жылы бұрынғы Торғай облысы, Обаған болысына қарасты нөмірі үшінші ауылда – қазіргі Ақсуат ауылында дүниеге келген. Әкесі Көбей мұсылманша хат таныған, сабырлы, шыншыл, турашыл, бір алған бетінен қайтпайтын, өжет адам болған, тек қолөнерімен күн көрген. Ол балаларын оқыту жағына көп көңіл бөлген. Қостанайға сапарының бірінде болшақ шәкірті Спандиярдың әкесі Көбей ақсақалмен кезікті. Сөйтіп 1887 жылдың желтоқсанында Алтынсариннның тікелей көмегімен Спандияр сол мектепке алынады. Кейін 1892–1895 жылдары Қарағайлыкөл деген жердегі төрт жылдық болыстық мектепте білім алады да, 1895–1897 жыдары Қостанай қаласындағы Алтынсарин ашқан орыс – қазақ мектебінде оқуын жалғастырады. Ұстазы Ы.Алтынсариннның қазасынан кейін, Спандияр оның ұстаздық қызмет жолын жалғастыруды арман етіп, Қостанай қаласында жаңадан ашылған екі жылдық педагогикалық курсқа түсіп, оны 1901 жылы бастауыш мектеп мұғалімі деген мамандық бойынша бітіріп шығады. төл шәкірті ата жолын ұстаз жолын қуып, тарихта Ыбырай жалғасы атанғаны мәлім. Ортақ ұстанымды тәлім беруде қолданып келген қос жарық жұлдыздың педагогика саласына әкелген үлесі бүгінгі бағдарламада маңызы арттыруда. Кең қолданыс тауып отыр десек болады. Мәселен Спандияр Көбеев мемуарлық шығармасында өткенді былай деп еске түсіреді:

«Әлі есімде, сабақ басталған күні орысша оқудың мән – маңызын айта келіп, орыстың ғылымын үйрену үшін ең алдымен тілін жетік білу керек екенін айтты. Орыс тілін неғұрлым жақсы білсең, соғұрлым орысша жақсы түсініп, жақсы оқитын боласың. Орысша жақсы оқысаң, өнер – білімге кенелесің, зейінің артады, ақылың молығады. Бұдан кейін бірнеше орыс сөздерін айтып шығып, оның қазақшасын түсіндірді». [1. б. 40– 41]

Бұл жүйе кеңес кезіндегі, тіпті қазіргі оқулықтарда бар дүние. Заттың суретінің астына атауы мен мазмұны бірге беріліп түсіндіріліп отырады.

Сабақтан тыс уақыттарда ата – аналармен кеңесіп, сынып сағаттарын, педагогикалық жиындар өткізудің іргетасы сол кезде қаланған. Арада болған тәртіпсіздіктер мен айналадағылардың ерсі қылықтары мен жөнсіздіктер тәрбие сағаттарында талқыланып келген.

«Екінші бір есімде қалған нәрсе» – деп бастайды ол жөнінде ұлы ағартушыны дәріптеп өткен шәкірті міне бір естелігінде: «Біздің мұғалім бір күні осы ауылдағы балалардың туысқандарын шақырып алып, жиылыс өткізді. Жиылысқа, біз, балалар да қатыстық. Ол жиылыста балаларды оқуға ұмтылдыру жөніндегі ата – ананың міндеттерін айтты. Ұмытпасам, ешкімнің атын атаған жоқ, бірақ сөзін қорыта келіп, жиынға мынадай мысал келтірді:

– Кейбір ата – аналар, – деді ол, – өздерінің балаларына: «Жақсы оқы, шырағым. Жақсы оқып, орысша жақсы білсең, тілмаш боласың, песір боласың, ұлық боласың, жұрт сенен қорқатын болады, бай боласың деседі». Мен мұны жиі естіп жүрмін. Бұл – баланы жақсы әдетке, өнерге, білімге ынталандыру емес, қайта теріс тәрбие беретін жаман жолға қарай бұру деген сөз болып шығады». [1. б. 42–43]

Алғаш мектеп табалдырығын аттаған бүлдіршіндерге оңды – солды дұрыс жүріп – тұруға талап қоя білу ата – аналардан бұрын педагог міндеті екенін түсінікті. Алғашқы қоңыраудан кейін олай болмаған жағдайда сабаққа бүрсігүні келіңдер деп таратып жіберуге болар еді. Алайда, ондай сынды ұстаз алдындағы жауапкершілік көтермейді. Өмірдің тұңғыш баспалдағын аттауға бет алған балаларға сыныпты таныстырып, әліппе ұстатпас бұрын жан – жақты тәрбие туралы жүріс – тұрыс ережесін айту бастауыш сынып мұғалімдерінің басты борышы деп түсінген абзал. Осы қағиданы Ыбырай Алтынсарин бабамыз қалдырып кеткенін Спандияр Көбеев былай сабақтайды:

«Мен балаларға ең алдымен оқу деген не, оқығандағы мақсат не, орысша неге оқимыз, орысша оқудың пайдасы қандай деп, осылар төңірегінде қысқаша түсінік бердім. Түсініктірек болу үшін Ломоносовтың және Ыбырай Алтынсариннің өмірбаяндарын айтып шықтым. Одан кейін оқу ретін, мектепте қолданылатын тәртіпті, оқу уақыттарын айттым. Тазалық туралы қысқа – қысқа түсініктер бердім».[2. б. 45]

Халық арасында «жұртты қарату үшін алдымен өзіңе қара» деген сөз бар. Бұл бір жағынан анайы естілу мүмкін. Қазақтың бұл ұстанымын Ыбырай тәрбие іліміне білгендей теліп, ұстаздық

келбетті қалыптастыруға жетелегені анық. Ол ойын Ыбырайдың жалғасы Спандияр да былайша өрбітеді:

«Халық оқытушыны өзінің шын досы, ақыл айтар данасы, қараңғыда сәуле шашар шам – шырағы деп білу керек. Мұның үшін оқытушы ең алдымен өз оқушыларының алдында беделді болуы қажет. Оның бір негізгі шарты – оқытушының өз дәрісін жақсы меңгерген адам болуы былай тұрсын, оның берген сабағы оқушыға әрі өте түсінікті, әрі қонымды болуы керек. Оқытушы әрбір сабаққа жақсы дайындалу керек». [2. б. 50]

Спандиярдың әкесі Көбей мұсылманша хат танитын, етікші, балташы сияқты қолөнермен айналысса, анасы Айтбоз ақылды, қайратты, ауылдың ортақ анасы болған.

Спандияр Көбеев 1901 жылы Кішіқұм деген жерде алғашқы ұстаздық қызметін бастағаннан өмірінің соңына дейін осы қызметін тастамаған. С.Көбеев ұстаздық қызметпен қоса мәдениет жаршысы да болған. Бос уақытында ауыл адамдарына әдеби шығармалардың мазмұнын әңгімелеп, олардың ой – санасына ықпал етуге тырысқан. Ол туралы өзінің «Орындалған арман» деген мемуарлық шығармасында: «Мен Пушкин, Лермонтов сияқты ақын – жазушылардың шығармаларының мазмұнын айтып түсіндірдім, әсіресе Крыловтың мысалдарын көбірек оқып, аударып беріп жүрдім», – деп жазған. Спандияр КөбеСпандияр Көбеевтің бастауыш мектептегі қазақ балаларына арналған оқу кітабы ретінде құрастырған «Үлгілі бала» атты жинағы 1912 жылы Қазан қаласында басылып шыққан. Жинаққа енген шағын әңгімелердің көбін Спандияр Көбеев Л.Толстойдың, К.Ушинскийдің оқу кітаптарынан алған. «Үлгілі бала» кітабындағы «Құмырсқа мен көгершін», «Ат пен есек», «Атасы мен немересі», «Қоян мен көлбақалар», «Екі жолдас», «Түлкі мен теке», «Сауысқан мен қарға», «Екі соқа» шығармаларында педагог – жазушы балалар үшін тәрбиелік мәні зор мәселелерді көтерген. Мысалы, «Екі соқа» шығармасында еңбекшілдікті мадақтап, еңбектің адамға тигізер пайдасы мен ықпалы туралы терең ой түйген. «Үлгілі бала» жинағына жазушының әлеуметтік теңсіздікті, зорлықты әшкерелейтін, жетім – жесірді аяуға үндейтін «Жетімнің өлеңі», «Жетім», «Қайыршы мен бай», т.б. төл шығармалары да енген. «Үлгілі тәржіма», «Үлгілі бала» жинақтарының жарыққа шығуы Спандияр Көбеевтің шығармашылық белсенділігін қанаттандыра түсті әрі бұл кітаптарды жазу барысында жазушы көп еңбектенді, көп ізденді. Осы ізденістің нәтижесінде 1913 жылы Қазан қаласында Спандияр Көбеевтің «Қалың мал» романы жарыққа шықты. Қазақ әдебиеті тарихындағы қарасөзбен жазылған алғашқы көлемді шығармалардың бірі болып табылатын «Қалың мал» романының тақырыбы – әйел теңсіздігі мен жастардың бас бостандығы.

Спандияр Көбеев көргендері мен көңілге түйгендерін, бастан кешкен оқиғаларын жинақтай отырып, «Алғы сөз», «Балалық шақ», «Мен – оқытушы», «Қилы кезеңдер», «Орындалған арман» деген бес тараудан тұратын «Орындалған арман» атты мемуарлық роман жазған. Роман 1951 жылы жарыққа шыққан.

Спандияр Көбеев Петропавлскіде оқытушылық қызметін атқарып жүргенде, сол кездегі ұлы орыс халқының атақты жазушысы И. Крыловтың бірнеше мысалдарын қазақшаға аударып, баспаға ұсынады. Ол аудармалары «Үлгілі тәржіме» деген атпен 1940 жылы және «Үлгілі бала» (1912 жылы) кітаптары басылып шығады. Осы кітаптарына енген өлеңдері мен әңгімелері жасөспірімдерді еңбек пен бірлікке, тату – тәтті ынтымаққа шақырған.

С.Көбеевтің қазақ топырағында тұңғыш романдарының бірі болған «Қалың мал» 1913 жылдың қазан айында басылып шығады. Бұл роман шығармашылық өмірінде ерекше орын алады. Мұнда қазақ ауылының әлеуметтік суреті, қазақ әйелінің тағдыры, оның теңсіздігі және жастар өмірі, ойын – той салттары туралы бейнеленген. Атайдың соңғы жылдары жазған «Орындалған арман» атты мемуарлық еңбегі 1954 жылы өңделіп, екінші рет кітап болып баспадан шығады. Кітаптың негізгі мазмұны педагог – жазушының өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі, ортасы мен дәуірі жайлы шығарма. Әсіресе, Ы.Алтынсариннің халықтық қызметін көрсетуге көп көңіл бөлген. «Орындалған арман» мемуарлық кітабының орны ерекше. Кітап өңделіп, 1954 жылы екінші рет басылды. «Орындалған арман» – педагог – жазушының өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі, ортасы мен дәуірі жайлы шығарма. Онда автор заман шындығын әр қилы оқиғалар мен адамдар тағдыры арқылы көрсетеді. Кітапты оқып отырып, ең алдымен, өз ғұмырын халқына арнаған, талай қилы кезеңдер, қалтарысы мол жылдардан өтіп, өз еңбегінің жемісіне ие болып, республиканың көрнекті қоғам қайраткері дәрежесіне көтерілген қарт педагог – жазушының бейнесі көз алдыңнан өтеді. Кітапта сол адамның күрескерлікке толы ескі және жаңа өмірі нанымды суреттеледі. Айналасында болып жатқан өзгерістерге бақылаушы болып сырттан қарап тұрмай, біте араласып жүреді. Сондықтан оның қандай оқиғаға болмасын өз көзқарасы, өз қатынасы бар. Ескі қазақ ауылындағы тап тартысы, байлар мен кедейлер арасындағы кейін саяси бағыт алған стихикалық соқтығысулар, жер дауы, жесір дауы, 1905 жылғы алғашқы орыс революциясының қазақтарға әсері, 1916 жылғы көтеріліс, орыс – қазақ достығының нығаюы жайын кейде кесек оқиғалар, кейде шағын эпизодтар арқылы айқын көрсетіп отырады. Шығарманың негізгі кейіпкері ел басындағы ауыртпашылықты бірге көтереді, қолынан келгенін халық мүддесі жолына жұмсайды. Қараңғылық пен надандықтан халқын құтқарып, ілімнің ұрығын себуге талаптанған ол бала оқытады, елді тәрбиелеуге көмектесерлік әдеби шығармалар жазады. Қазан революциясынан кейін ол халық арасында Кеңес өкіметінің мәнін, оның саясатын

насихаттаушылардың алдыңғы қатарында жүреді. Кітапта Ыбырай Алтынсариннің халықтық қызметін көрсетуге бірсыпыра көңіл бөлінеді. Автор қазақ даласында алғаш мектептер ашқан, сол мектептердің біріне өзін оқуға орналастырған ағартушы – педагогтің образын жасайды, онымен кездесулерін әсерлі баяндайды. «Қара бақсының хикаясы», «Надандық құрбаны» атты тарауларында ескі ауылда етек жайып, оны рухани жүдеткен қараңғылық пен надандықты әшкерелейді. Ауылдағы тап тартысы, кедейлердің егіндік, шабындық жерлерін тартып алған байларға қарсы бой көтеруі, байлардың олардан «кек қайтару» озбырлығы – кітаптың бірқатар тарауларының («Зорлық», «Мұз үстіндегі айқас», т.б.) мазмұнын құрайды.

Ұлы ағартушының ізбасары С. Көбеевтің кезінде жоғары бағаланып, екі дүркін Ленин орденімен марапатталып, «Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген мұғалімі» деген құрметті атақ алған және Республика Жоғарғы Кеңесіне депутат болып сайланды.

Қорытынды сөз.

Осылайша Алтынсарин салған соқпақ жібі бұзылмай келешекке қадам басарын айтып кеткен:

«Үлгілі тәржіма» қолыма тигеннен кейін мен енді бастауыш мектеп үшін хрестоматия құрастыруға кірістім. Мұнда мен ең алдымен Ыбырай Алтынсариннің хрестоматияларын үлгі еттім. Өйткені Ыбырай әрі шебер педагог, әрі методист еді. Сондықтан бастауыш мектепте оқитын қазақ балаларына арналып жазылғалы отырған хрестоматия, сөз жоқ, Ыбырайдың үлгісі бойынша жазылу керек еді. Ыбырайдың оқу құралдарындағы негізгі сарын мінез – құлықты түзетудің, жауыздыққа, озбырлыққа қарсы күрестің, адалдық, әділеттілік, адамгершілік тәрбиесін берудің сарыны еді». [3. б. 40]

Әдебиеттер тізімі:

1. С.Көбеев. Орындалған арман
2. С.Көбеев. Мен оқытушы
3. С.Көбеев. Қилы кезеңдер
4. Білімді ел / Жанар Бердибекова. Спандияр Көбеев – әлеуметтік әділеттіліктің, адамгершіліктің жаршысы, гуманист педагог / 9.12.2021 ж.
5. XXI ғасырдың I жартысындағы Қазақ әдебиеті/Спандияр Көбеев, Сәбит Дөнентаев, Жүсіпбек Аймауытов, Мағжан Жұмабаев шығармалары
6. Әдебиет порталы/ Спандияр Көбеев

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КӨБЕЕВТІҢӘДЕБИЕТ ПЕН ТІЛ САЛАСЫНА ҚОСҚАН ҮЛЕСТЕРІ

Смагулова Айзат Есказыевна
педагог – зерттеуші, ағылшын тілі пәні мұғалімі
Ә.Бұқарбайқызы атындағы қазақ орта мектебі
Алматы облысы, Қарасай ауданы, Қазақстан
E – mail: Aizat_Smagulova@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада қазақтың тұңғыш ағартушысы Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің үндестігі мен олардың қазақ тілі мен әдебиеті саласына қосқан үлестері туралы жазылған.

Түйінді сөздер: *мақала, сабақтастық, идея, ұрпақ, өзгерістер.*

Аннотация

Данная статья посвящена созвучию Ыбырая Алтынсарина и Спандияра Кобеева и их великой роли в казахском языке и литературе.

Ключевые слова: *статья, преемственность, идея, поколение, изменения.*

Abstract

The article devoted to the consonance of Ybyrai Altynsaryn and Spandiyar Kobeev and their great role in Kazakh language and literature.

Key words: *article, continuity, idea, generation, changes.*

Бүгінгі таңда тәуелсіз Қазақстанның болашағы үшін білім саласында жеткен елеулі жетістіктер мен ауқымды белестер аз емес. Білім саласында, әсіресе мектеп белестері туралы жағымды жаңалықтар естіп жатсақ, сонау замандағы ұлтының білімді болуы үшін ерен еңбек еткен ағартушы, педагог, этнограф, фольклоршы, қоғам қайраткері Ыбырай Алтынсарин атамыз міндетті түрде ойда тұрады. Ыбырай Алтынсариннің әу баста Орынбор облыстық басқармасында тілмаштық қызмет

еткені, ең алғаш ашылған бастауыш мектепте орыс тілі мұғалімі болғандығы ол кісінің ағартушылық қызметінде тіл саласына да елеулі еңбек еткендігін көрсетеді. Бұл біз үшін, яғни тіл мұғалімдері үшін үлкен мақтаныш! Балалар әдебиеті тақырыбына арналған орыс классиктерінің шығармаларын қазақ тіліне аударып, оларды жас ұрпаққа үлгі етіп ұсынды.

Түркі тілін, соның ішінде қазақ тілін зерттеген орыс ғалымы Н.И.Ильминский 1859 жылы Ыбырай атамызбен танысады. Патшалық Ресей саясаты шығыс халықтарын отарлау мақсатында олардың өз тілдерінде емес, бәрінің ортақ орыс тілінде сөйлегендерін қалайды. Сол мақсатта орыс түркітанушылары жауапты тапсырмалар алып, түрік грамматикасын орыс грамматикасымен салыстыра зерттеу басты нысанға алынған болатын. Ыбырай атамыз Н.И.Ильминскийдің миссионерлік идеяларын құптамайды, бірақ онымен достық қарым – қатынас орнатады. Ыбырай атамыз «Татар тілінде жазылған кітаптардан құтылу үшін, қазақ тілінде оқуға арналған бастауыш кітабымды кеше ғана бастадым» деп Н.И.Ильминскийге 1876 жылы хат жазған болатын. Ыбырай Алтынсарин қайтыс болғаннан кейін Н.И.Ильминский оның ағартушылық еңбектері, хаттары мен іскери құжаттары жөнінде өз еңбектерін шығарды. Ғалымның Алтынсарин жөнінде жазған материалдары қазіргі таңда да үлкен ғылыми маңызға ие.

Ыбырай атамыздың тіл мен әдебиет саласына сіңірген еңбектері орасан зор. 1879 жылы Орынбор қаласында «Қазақ хрестоматиясы» еңбегі басылып шықса, 1896 және 1899 жылдары «Махтубат» кітабы жарыққа шықты. Қазақ хрестоматиясы туралы ақын «Бұл кітапты құрастырғанда мен, біріншіден, осы біздің ана тілімізде тұңғыш рет шыққалы отырған жалғыз кітаптың орыс – қазақ мектептерінде тәрбиеленіп жүрген қазақ балаларына оқу кітабы бола алу жағын, сонымен қабат жалпы халықтың оқуына жарайтын кітап бола алу жағын көздедім.» деп жазған.

Қазақ әдебиетінде Ыбырай Алтынсариннің есімі алтын әріппен жазылатындай құрметке ие. Мектеп табалдырығын аттаған бастауыш сынып балалары Ыбырай аталарының «Кел, балалар оқылық!» өлеңімен тілдерін сындырады. Ыбырай ашқан мектептерден ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынов және Ахмет Беремжанов, Міржақып Дулатов, Назипа Кульжанова, Алдияр Абубакиров, Мухамеджан Сералин, Альжан Байгурин, Ғабдолғалы Балғымбаев сынды зиялы қауым білім алған. Бұл туралы Ыбырайдың шөбересі, Тұран университетінің профессоры және ҚР мәдениет қызметкері Гульжиһан Касымжанова Қазинформ корреспондентіне берген сұхбатында айтқан болатын. Қазақ ақыны Серікбай Оспанов «Алтынсариннің айналасындағы адамдар» атты кітабында Әлихан Бөкейханов 1925 жылы Ахмет Байтұрсыновқа «Ыбырай Алтынсарин жөнінде сенің өзіңнің жазғаның дұрыс болар еді. Себебі ол кісі сенің рухани ұстазың болды ғой. Қазіргі жағдайда ол кісі өмірден озып кеткендіктен сен ұстазыңның ісін жалғастыруың керек.» деп жазған еді хатында. Бұл нұсқау А.Байтұрсыновтың қазақ әліппесін жарыққа шығаруымен іске асты. (Бұл ақпарат та Гульжиһан Қасымжанованың сұхбатында айтылған.) Ұлы ағартушы Ыбырай Торғай уезі маңындағы Соқытбай ауылында қонақ болып жүрген кезінде әкесімен ілесіп келген жас баланың өзінің ізбасары болатындығын білмеп еді. Бұл бала болашақ педагог – жазушы – Спандияр Көбеев еді. Ыбырайды алғаш көрген Спандияр сол кісінің Соқытбай ауылында ашқан екі жылдық мектебіне алынып, білім алады. Содан кейінгі жылдары Қарағайлыкөл атты ауылдағы болыстық мектепте оқып, білімін Қостанай қаласындағы Алтынсарин ашқан орыс – қазақ мектебінде жалғастырады. Осы қаладағы жаңадан ашылған екі жылдық педагогикалық курсқа түсіп, бастауыш мектеп мұғалімі деген мамандық алып шығады.

Ыбырайдың ізбасары Спандияр, ұстазы тәрізді орыс ғалымдарының бірнеше мысалдарын ана тілімізге аударып, баспаға ұсынған. Ол аудармалары «Үлгілі тәржіме» деген атпен 1940 жылы басылып шығады. Сонымен қатар Спандияр Көбеев қазақ романдарының тұңғыштарының бірі болған «Қалың мал» романының авторы. Бұл романда жазушы сол кездегі қазақ ауылының әлеуметтік өмірін мен қазақ әйелінің тағдырын, әйел теңсіздігін бейнелеген. Көбеев өз жұмыстарында Алтынсариннің халықтық қызметіне көп көңіл бөлген. Ұлы ағартушының ізбасары Спандияр Көбеев екі дүркін Ленин орденімен марапатталып, «Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген мұғалімі» деген құрметті атаққа ие болған және халық сеніміне де ие болып, Республиканың жоғары кеңесіне депутат болып сайланған. Ұстаздан шәкірт озады демекші Спандияр Көбеев ағартушы ғалымның жолын қуып, ұстаздық ұлы жолда еңбек етті. Ол Ыбырай Алтынсарин үлгісіндегі педагог – жазушы. Өз жазғанында «Ыбырайдың өлімі менің оқытушы боламын деген ынта жігерімді баянды етіп бекітті» деген. Ол қазақ даласында алғаш мектептер ашқан, сол мектептердің біріне өзін орналастырған ағартушы педагогтың образын жасайды. Онымен кездескен күндерін әсерлі етіп баяндайды.

С.Көбеевтің «Қалың мал» романы қазақ әдебиетінің негізін салушы маңызды романдардың бірі және ол қазақ әдебиеті тарихындағы ең алғашқы көлемді прозалық туынды! Жалпы, Спандияр Көбеевтің жазушылық еңбегі оқытушылық қызметіндегі әдебиеттердің жеткіліксіз болу себебінен туындаса керек. «Надандыққа, феодалдыққа, ескішіл, өрескел сорақы салтқа қарсы күрес жүргізудің бірден бір жолы халықты ағарту, балаларды оқыту, халықты сауаттандыру» деп, оны мәдениет сатысына аяқ бастыру деп ұғушылардың бірі мен едім. Бірақ, сегіз – тоғыз жыл оқытушы болғаннан кейін феодалдық салтпен күресу үшін тек бір ғана балаларды оқыту жеткіліксіз екеніне әбден көзім жетті. Бұл күресте санаға күштірек әсер ететін басқа да құралдар керек сияқты көрінеді. Іздене келе, мен осы мақсатқа жету жолында ағартушыға ыңғайлы күрес құралдарының бірі – көркем әдебиет екен

деген ой түйдім. Мен осы ойымды жүзеге асыру мақсатымен 1911 жылдан бастап «Қалың мал» романын жазуға кірістім.» дейді жазушы. Ана тіліміздің әдебиетіндегі бұл прозаның ерекшелігі өз теңсіздігі үшін әкесінің таңдауына қарсы күрескен Ғайша мен кедей болса да үстем тап өкілдеріне қарсы тұрып, Ғайшаны алып қашып азаматтық көрсеткен Қожаш сияқты жағымды кейіпкерлердің жеңіске жетуі. Сонымен қатар, Спандияр Көбеевтің балалар әдебиетіне қосқан үлесі де орасан зор. Ол кісінің Ыбырайдың «Қазақ хрестоматиясы» үлгісімен жарық көрген «Үлгілі тәржімә» мен «Үлгілі бала» жинақтарындағы Крыловтан аударылған мысалдар өлеңмен де, қара сөзбен де жазылған. Көбеевтің «Арыстан мен тышқан» мысалындағы әлеуметтік астар айқын. Мұнда әлдінің әлсізді тең көрмеушілігі айтылады. Тышқан өзін құдайдың тектен текке жаратпағанын арыстанға ескертеді. Бұл жерде Ыбырай ықпалы айқын сезіледі. Себебі өлеңмен жазылған мысалдардың көпшілігінде ақын құдайды ауызға жиі алады. С. Көбеевтің кез келген туындысынан оның ағартушылықты мақсат тұтқан ниетін анық аңғаруға болады. Бұл жерде жазушы мен ұстазы Ыбырай ойларының үндесетіні сөзсіз. Олар балаларға осы мысалдар арқылы білімнің алып күштен артық екендігін көрсеткісі келген. Жазушының балаларға арналған мысал өлеңдері мен әңгімелерінің басты нысанасы осы мақсатпен тығыз байланысты. Қаламгердің бала психологиясын жете меңгергендігін аудармалары да, өз туындылары да көрсетіп тұр. Ыбырай мектебінде оқыған, оның хрестоматиясы үлгісімен еңбек жазған, бір сөзбен айтқанда қазақтың тұңғыш ағартушы ғалымының жолын қуған С.Көбеевті балалар әдебиетінің жаңашыр қамқоршысы деп атауға әбден болады. Ы.Алтынсарин шығармашылығынан С.Көбеевтің шығармашылығының ерекшелігі сол, ол қазақ балалар әдебиетіне мысал жанрын саналы түрде қарасөзбен де, өлеңмен де аударып, бала ұғымына сәйкес етіп жазды.

Спандияр Көбеевтің ұстаздық жолда орыс тілі пәні мұғалімі болғандығы да Ыбырай атамыздың ұстаздық жолымен үндеседі, Ыбырай атамыз бастауыш мектепте орыс тілі пәнін оқытқан. Екеуі де отаршыл Ресейдің саясаты кезінде өмір сүрсе де, қазақ тілі мен тарихын жою үшін жанталасқан саясатқа қос ғалым қаламдары арқылы ағартушылық пен жазушылық қабілеттері арқылы қарсы соғысты. Қорыта келгенде, осы мақаланы жазу барысында Қостанай елін тегіннен тегін «Тұңғыштар мекені» деп атамайтындығына көзім жетті. Осы өлкеден шыққан ұлт мақтаныштары: қазақтан шыққан тұңғыш ағартушы Ыбырай атамыз және шәкірті Спандияр Көбеев, тұңғыш кәсіби журналист Мухамеджан Сералин, қазақтың тұңғыш әліпбиін жасаған Ахмет Байтұрсынұлы атамыз, қазақтың тұңғыш дәрігері Мұхамеджан Қарабаев және алаш тұлғалары Міржақып Дулатов, Бейімбет Майлин тәрізді біртуар тұлғалар ұлтымыздың әр саласына үлес қосқан алыптар. Осындай алып тұлғаларды дүниеге әкелген топырағы асыл елді мекенге еріксіз көмейімнен жыр шумақтары төгілді:

Қостанай, топырағың неткен текті,
Құдайдың өзі саған нұр дән септі!
Мақаламды осы жазу барысында
Бұған менің сан дәлелмен көзім жетті.

Алыптар Ыбырай, Ахмет – ұлт ұстазы!
Ойға алғаны болған екен елдің қамы.
Саясатқа отаршыл қарсы тұрып,
Қалғанша арпалысқан қасық қаны!

Қазақтың қай баласы болса дағы
Оқиды әріп танып, көзі ашылып.
«Кел, балалар оқылық!» деген ұран
Көкірегінде жазылған мәр басылып.

Сол ұранда Ахметтің әліпбиі
Танытады ұрпағына текті елдің.
Бірінің ісін жалғап, бірі қолдап
Ұлы еңбек жолында төкті терін!

Көбеев – Ыбырайдың ол шәкірті
Әдебиеттен ойып тұрып орын алған.
Білгің келсе, ол туралы оқы еңбегін
«Орындалған арман» атты өзі жазған!

Біз, филолог мамандар мақтанамыз
Әдебиет пен тіл саласы бай ғой біздің!
Қиындықта жазылған романдардан
Ұлылардың киесі мен рухын сездім!

Уа, Қостанай жұртшылығы амандықта

Көрінсін ұлдарыңыз ел төрінен!
Қабыл алғын осы өлеңді жыр шашу ғып
Шығарған шынайы көңіл, жүрегімнен!

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы. Алтынсарин. Әдебиет порталы. https://adebiportal.kz
2. Ұлттың ұлы ұстазы Ыбырай Алтынсариннің тілегі. https://sputnik.kz
3. Наследие великого учителя Ибрая Алтынсарина актуальна и сегодня – заслуженный деятель культуры РК Г. Касымжанова. https://www.inform.kz
4. Спандияр Көбеев. Әдебиет порталы. https://adebiportal.kz
5. С.Көбеевтің әңгімелері мен аудармалары. https://zharar.kz
6. С.Көбеев әлеуметтік әділеттіліктің, адамгершіліктің жаршысы, гуманист – педагог. https://bilimdinewz.kz.

ӘОЖ 37.034

БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ ЖАҒДАЙЫНДАЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИННЫҢПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ

Султанова Айкерім Малшыбайқызы
педагогикалық ғылымдар магистрі
педагог – сарапшы, қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің А.М.Горький атындағы гимназиясы» КММ
E-mail: ajgerochka@mail.ru
Сұлтанов Қабдрахман Қабдікәрімұлы
педагог – сарапшы, география пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің №15 жалпы білім беретін мектебі» КММ
E-mail: kabdraxman@mail.ru
Ромащенко Дмитрий Сергеевич
педагогикалық ғылымдар магистрі,
педагог – сарапшы, қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің А.М.Горький атындағы гимназиясы» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеясы мен қазіргі білім берудегі сабақтастық туралы айтылады. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл аударды, сол жолды әлі күнге дейін біз жалғастырып келеміз. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлаған ғалым туралы терең ойлар айтылған. Қазіргі білім беру саласына үлкен өзгерістер енгізіліп жатқандығы туралы баяндалған.

Түйінді сөздер: *прогрессшіл, халық ағартушысы, реформалар, оқу мен жазуды сыни тұрғыдан ойлау технологиясы, обьективті ойлау, инновациялық іс – әрекет.*

Аннотация

В этой статье изложены педагогические идеи Ибрая Алтынсарина, который придавал огромное значение воспитанию и образованию молодежи. Его прогрессивные взгляды имеют преемственность с современным образованием и внедряются в педагогический процесс и сегодня. Нас поражает глубина мыслей просветителя. Он предвидел те изменения, которые сегодня находят воплощение в обновлении содержания образования.

Ключевые слова: *прогрессивный, народный просветитель, реформы, технология критического мышления через чтение и письмо, объективное мышление, инновационная деятельность.*

Abstract

This article presents the pedagogical ideas of Ibray Altynsarin, who attached great importance to the upbringing and education of young people. His progressive views have continuity with modern education and are being introduced into the pedagogical process today. We are struck by the depth of the enlightener's thoughts. He foresaw the changes that today are embodied in the renewal of the content of education.

Key words: *progressive, people's educator, reforms, technology of critical thinking through reading and writing, objective thinking, innovative activity.*

Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының ұлы перзенті, қазақ жерінде оқу – ағарту ісін жүзеге асырған, қазақ зиялылырының арасынан шыққан тұңғыш халық ағартушысы, қоғамда өзгерісті жасау жолында талмай күрескен, аса талантты педагог, дарынды жазушы, ақын, көрнекті қоғам қайраткері. XIX ғасырдың екінші жартысында аса көрнекті ағартушы – демократ – Ыбырай Алтынсарин Қазақстандағы қоғамдық ой – пікірдің өркендеу тарихында орасан зор орын алды. Ол жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлап, балалар мен жас жеткіншектердің тағдырына терең үңілген ағартушы–ұстаз. Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамының мәдениет пен экономика жағынан мешеу кезінде өмір сүріп, халқымыздың демократиялық мәдениеті мен өнерінің бір сыпыра саласында жаңадан өсіп – өркендеуіне айқын жол ашып, негізін қалады. Ы.Алтынсарин Қазақстандағы әлеуметтік – педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды. Іргесі қаланбақшы алғашқы мектеп құрылысын, тұңғыш берілетін білімнің бағыт – бағдарын айқындады, қалың бұқараға оның мазмұны мен маңызын түсіндірді, бастауыш мектепке оқу – құралдарын әзірледі. [1, б. 35] Ыбырай Алтынсарин – бар саналы ғұмырын туған халқын өнер – білімді, жаңа заманның өркениетті, мәдениетті елдерінің қатарына қосу жолына арнаған көрнекті тұлға. Ол өзінің ағартушылық, педагогтік, ақын – жазушылық тарихи қызметі мен зор талантын, жан – жақты терең білімі мен қайрат – жігерін елдің жас ұрпағына білім нәрін сусындатқан, оларды тәрбиелеуге, қазақ жерінде үлесін қосатын ұрпақ тәрбиеледі. Ол жаңа үлгідегі мектептер ашып, оқушыларды өз заманының озық ғылымымен қаруландыруға, кәсіп түрлеріне үйретуге арнаған. Ыбырай осы жолда сан алуан кедергілер мен қиындықтарды жеңе біліп, үлкен жетістіктерге қол жеткізгені бәрімізге мәлім. Өшпес ізі туған халқының мақтан тұтатын ардақтысына айналғыны тарих куә. Ыбырай Алтынсарин өзіның ашқан мектептерде ана тілінің таза оқытылуына көңіл бөліп, алғашқы бастауыш мектеп оқушыларына тілашар ретінде халықтың ауыз әдебиетін пайдаланып, өзі де ұрпақ тәрбиесіне арналған әдеби шығармалар жазды. Сондай әдеби шығармалары арқылы қазақтың жазба әдебиетінің, әдеби тілінің негізін қалаушыларыларының бірі болды. Әдебиетке тың тақырыптар әкеліп, озық ойлар жеткізушісі болды. Оның мазмұнды да мағыналы әсем лирикалық өлеңдері, әсерлі әңгімелері, мысалдары қазақ әдебиетінің тарихында өшпес әлі күнге дейін орын алады. Осы тұрғыдан, қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы Ы.Алтынсариннің тіл тазалығы үшін күрескерлігі, педагогикалық ілімнің тұңғыш кемеңгері деп білеміз. Көрнекті әдебиетші ғалым Қ.Жұмалиев өзінің «XYIII–XIX ғасырлардағы қазақ әдебиеті» деген ғылыми – зерттеу еңбегінде педагог – жазушыға: XIX ғасырда қазақ даласынан шығып, орыс, Европа мәдениетіне қолы жеткен оқымысты, халық ағартушылар дәрежесіне көтерілген әрі педагог, әрі ақын – жазушы Ыбырай Алтынсариннің өз халқының келешегі үшін істеген еңбегі зор,» – деп баға береді. [2, б. 15]

Заманымыздың заңғар жазушысы Мұхтар Омарханұлы Әуезов Ыбырай Алтынсарин туралы былай деп жазған: «Ыбырай орыстың мәдениет мектебін танымаса, Ушинский бастаған педагогикалық жаңалықтарды білмесе, орыстың адамгершіл, прогрессшіл классикалық әдебиетінің нәрінен қорек алмаса, Ыбырай болмас еді... Ыбырай да сол бір бағытта болумен қатар, өмірі, еңбек еткен ортасы, әлеуметтік – қоғамдық қайраты, әрекеті жөнінде Шоқанға да, Абайға да ұқсамайды. Ыбырай Шоқан мен Абайдыңда ісін өз өмірінде еңбегіне түйістіріп, қоса білді. Сөйтіп, ол Шоқан мен Абайдың істеген тың тарихтың ұзақ өрісі бар, зор келешегі бар істердің үлгісін өз қолымен орнатты. Әрі ол жаңа үлгідегі ақын, әрі сол кездегі Ресейде батыл жаңалық жасап, тың үлгідегі мектеп ашушы. Қазақтың ең алғашқы мәдениетті мектебін жасаумен қатар, жазушылық пен оқытушылықты ол аса шебер өнерлі түрде қабыстырушы». Кезінде қазақ халқының болашақ тағдырын орыс мәдениетімен бірлікте алып қараған Шоқан, Абай және Ыбырай секілді ұлы ағартушы – демократтар тарихымызда өшпестей ізін қалдырды.Олар бір ғасырда бір туатын дарын иелері. Халқы үшін жасаған зор еңбектері қанша жыл , ғасыр өтсе де өз маңыздылығын жоғалтпайтыны ақиқат.Осындай ұлы тұлғалардың ізін жалғасытрушы қазіргі заманның білім берушілер мен келешек ұрпаққа ғылым нәрін себетін ұстаздар қауымы осыны естен бір сәт шығармаған абзал.

Бүгінгі Жаңа Қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғырту кезеңінде тұрмыз. Әрбір адамның сапалы мектепке дейінгі тәрбие мен мектептегі білімге қолжетімділігін, колледжде, университетте жаңа кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Яғни біз ұстаздар қауымы Ыбырай Алтынсариннің ұлы, сара жолын әліде жалғастырып келеміз.білім саласына келетін қандай жаңалық болмасын ұстаздардың құбыласын бұратын бір беткейі ол Алтынсарин мұрасы. Білім беру саласындағы реформалар, әлбетте жаңалықтар, оны тәжірибеге енгізу, оның нәтижесін, қорытындысын шығару үшін жылдар керек болады. Алдағы жылы 12 жылдық білім беруге көшу кезеңі басталды. Ыбырай Алтынсарин негізін қалап кеткен жаңа мектеп моделінде жаңаша оқыту түрлері енгізілуді. Әр бала жеке тұлға ретінде қабылданады. Яғни бастауыш білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруға, оның жеке қабілеттерін, оқу ісіндегі оң мотивациясы мен іскерлігін: негізгі мектептің білім беру бағдарламаларын кеңінен меңгеру үшін оқудың, жазудың, есептеудің, тілдік қатынастың, шығармашылық тұрғыдан өзін – өзі көрсетудің, мінез – құлық мәдениетінің берік дағдыларын дамытуға бағытталған болады. Ал негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін оқу

бағдарламалары білім алушылардың ғылым жүйесінің базалық негіздерін меңгеруге, олардың бойында тұлғааралық және этносаралық қатынастың жоғары мәдениетін қалыптастыруға, жеке тұлға ретінде өзін – өзі билеуіне және кәсіптік бағдарлануына бағытталады. Сол сияқты жалпы орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары жаратылыстану – математикалық және қоғамдық – гуманитарлық бағыттар бойынша бейіндік оқытуды енгізе отырып, саралау, кіріктіру және білім беру мазмұнын кәсіптік бағдарлау негізінде әзірленеді. [3, б. 7]

«Шеберліктің белгісі – әртүрлі әдісті біліп, сабақта орынды қолдана білу» деп Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай, заман талабына сай қазіргі мектеп мұғалімдері оқыту әдістерін жаңа бағытта құрып, оқуға деген баланың ынтасы мен қызығушылығын арттыруды көздейді. Жаңа білім беру жүйесіндегі жаңашылдықты тұлғаға бағытталған білім беру жүйесін жаңғыртумен инклюзивті білім беру моделімен жабдықталған. Осындай қазіргі заманға сай бала оқыту саласының тарихы тереңде екені көзге түседі.

Президентіміз Қасымжомарт Кемелұлы Тоқаев айтқанда, сапалы білім беру Қазақстанның индустрияландыруының негізіне айналуы тиіс. Бұл мәселе мектептерге байланысты айтылып тұрғандығы әрине белгілі. Еліміздің болашағы орта мектептен толық қанды сапалы білім алған, оның бағдарламасын толық меңгерген баладан, яғни оқушыдан шығары анық, өйткені, ертеңгі ел тізгінін ұстар азаматтар бүгінгі мектеп оқушысы.Ұстаздар сол болашақ Жаңа Қазақстанда тұратын жан – жақты дамыған , білімді , өзге елдердің жас буынымен бәсекеге қабілетті жеке тұлға тәрбиелеу, ол қазіргі мектеп мұғалімінің қолында екенін бір сәт ұмытпаған жөн.

Мектепте жұмыс атқаратын әрбір мұғалімнің алдына қазіргі таңда қойылатын талап өте үлкен болып отыр. Мұғалім өзінің инновациялық іс – әрекетін қалыптастырып, оны меңгеріп, өз практикасында қолданған әрбір мұғалім өз сабағын нәтижелі даму жағынан көре алады.Оны түбегйлі зерттеп , қорытынды жасап алда қандай мақсаттар қоюға болатыны жоспарлай алады.

Жаңа педагогикалық техналогиялар оқушының білім деңгейінің көтерілуіне жағдай жасайды. Оны «жаңалық», «жаңа әдіс», «өзгеріс», «жаңашылдық» деп атауға болады. Инновацияны қолдану арқылы мұғалім өз – іс тәжірибесін байытып, белгілі бір нәтижеге қол жеткізе алатыны қуантады.

Қазіргі бағдарламаның басым бөлігі сындарлы оқыту теориясы негіздерін қамтиды. Бұл теория оқушылардың ойлауын дамыту, олардың бұрынғы алған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі дерек көздерінен, мұғалімнен, оқулықтан және достарынан алған білімдерімен өзара әрекеттесуі жағдайында жүзеге асады деген тұжырымға негізделеді.білім беру тұжырымдамасы әлі де жетілдіруді, нақтылауды талап етеді деген ойдамын.

Қазіргі мектептерге кіргізілген жаңаша технологияның бірі – тұлғаның ойын дамыту, ендеше оқу мен жазуды сыни тұрғыдан ойлау технологиясы бүгінгі білім беру саласында кеңінен дамып келеді. Сыни тұрғыдан ойлау бағдарламаның өң бойында екі мағынада қарастырылады: оқушылардың және мұғалімдердің сыни тұрғыдан ойлауын дамыту. Сыни тұрғыдан ойлау – бақылаудың, тәжірибенің, ойлау мен талқылаудың нәтижесінде алынған ақпаратты ойлауға, бағалауға, талдауға және синтездеуге бағытталған пәндік шешім. Ол болашақта әрекет жасауға негіз бола алады. Сыни тұрғыдан ойлау, көбінесе, қарсы пікір айтуға баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс – әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді. [4, б. 10]

Жаңаша оқыту бұл – мағынаны іздеу, өзінің көзқарасымен ғана шектелмей, басқалардың да пікірін ескеріп, қандай да обьективті ойлау және қисыны бар өзіндік қате сенімінен бас тарта білу. Тұлға жаңа идеяларды ұсынуға және жаңа мүмкіндіктерді көруге қабілетті. Сыни тұрғыдан ойлау «ойлау туралы ойлану» деп сипатталған. Ол маңызды мәселелерді талқылау және тәжірибені ой елегінен өткізуді қамтиды. Бұл модуль оқушылардың да, мұғалімдердің де сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді.

Жаңа инновациялық технологияларды қолдану, яғни ойлауға үйрету, оқушының еркін сөйлеуіне, пікір таластыруына, достарының ойын тыңдауға, проблеманы шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған. Оқушы бұрын тек тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім – осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Қазіргі өзекті прблемалардың бірі – мектеп оқушысы әдеби кітап оқымайды, тек бар ақпаратты интернеттен іздеп, тауып алып, оқып, көшіріп алып, дайын материалмен жұмыс жүргізіп, қысқа оймен шектеліп жүр. Бүгінгі оқушылардың сөздік қоры тайыз. Себебі оқу материалынан басқа әдеби, тарихи кітап оқуға деген ынта жоқ. Ыбырай Алтынсарин барлық білімдік, тәрбиелік мәні бар әңгімелері, өлеңдері оқулыққа енгізілген, қазіргі ата – аналар мен мұғалімдер соған шүкіршілік етеді. Осындай жағдайда жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден бір шарты – мұғалімнің ізденімпаз болуы. Себебі, еліміздің болашағы бүгінгі жас ұрпақтың білім деңгейімен өлшенеді. Сондықтан сабақты жаңаша құрып, инновациялық түрлі тәсілдерді, педагогикалық білімдерді жетілдіре отырып, оны дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір ұстаздың міндеті болуы керек. Қазіргі сабақтар оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, жұптық және ұжымдық бірлесіп жұмыс жасауға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Ең бастысы оқушы білімінің тереңдігі мен тиянақтылығын арттырады. Ыбырай Алтынсариннің қазақ балалар әдебиетәне

қосқан еңбектері орасан зор. Заманауи цифрланған ақпараттық комуникациялық құралдарыдң қарқынды даму барысында заңғар ұстаздың туындылары жас жеткіншектерді адамгершілік, жалпыадамзаттық бағытта тәрбиелеу мақсатына пайдалану өте шебер үйлесімділік деп біліемін.

Білім берудің әр кезеңнің өзіндік ерекшелігі бар. Бірақ, бұлар бір – бірімен өзара өте тығыз байланысты болып келеді. Қазіргі балаларды оқытуда ойлауды үйрету үшін алдымен уақыт керек, оқушыларға ойланып толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру, әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау, үйрену барысындағы оқушылардың белсенді іс – әрекетін қолдану, бір – бірінің жауабына жасаған жұмыстарының дәлелді, дәйекті болуын талап ету. Сол сияқты тіл тазалығын сақтау, тіл дамыту жұмыстарын сабақта жүргізу тіл пәні мұғалімдерінің ғана проблемасы болмауы керек, барлық пән мұғалімдері талап етуі тиіс. Тұлғаның ойын тіл арқылы жеткізуі, сауаттылық проблемасын да жүзеге асыру бүгінгі күні мұғалімнің білімділігіне де байланысты. [5, б. 35]

Жаңаша оқытудың тиімді жақтары, ол оқушылардың өздігінен жан – жақты білім алуға жағдай жасалуып оқушыға таңдау мүмкіндігінің туындағаны, ол өзінің табиғи қабілетіне байланысты уақытты босқа өткізбей болашақ өмірін қазірден жоспарлауға мүмкіндік береді. сабақ кезінде уақытты ұтымды пайдалану мүмкіншілігі молаяды, оқушылар өзара пікір алмасуына мүмкіндік туғызылады, мұғалім мен оқушылар арасында ізгілікті қарым – қатынастар орнайды, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, түсіну сезімдерін арттыру, сауатты жазу, мәнерлеп оқу, мағыналы сөйлеу, өлең шығару, эссе жазу, тағы да басқа көптеген қасиеттерін дамытып қалыптастыруға болады. [6, б. 5]

Білім беру саласында мұғалімнің алдына қойған қазіргі мақсаты – Ыбырай Алтынсарин атамыздың салып кеткен сара жолымен тығыз байланысады және оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие және білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет – ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру – әрбір ұстаздың абыройлы борышы деп санаймын.Әңгімелерін оқи отырып оны заманауи өмірмиен байланыстырып оқушының өз көзқарасн білген оқушының жалпыадамзаттық көзқарасын байқауға арналаған нағыз көмекші құрал. Қазіргі білім беру саласындағы сынып жетекші мен мектеп психологтары да Ыбырай атамыздың маңызы зор еңбекитерін өз жұмысына пайдаланса болады. «Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім» деп Стронг айтқандай, ұстаздық білімділікпен қоса ізденпаздықты, дарындылық, ұйымдастырушылық, тағы да көптеген құндылықтарды талап ететін маман иесі. Шығармашылық қабілет баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Ол үшін мұғалім ғылымда болып жатқан жаңалықтармен үнемі танысып,өз біліктілігін үнемі арттырып, толықтырып отыруы керек. Атақты ағылшын ғалымы, педагогы Джон Дью айтқандай «Мұғалім бүгін ізденіс үстінде болмаса, онда оқушысы жарқын келешегінен айырылады да ол да бұрынғы ескі өмірмен өмір сүреді» деген екен. Сондықтан қазіргі заман ұстазы Ыбырай атамыз салып кеткен сара жолмен үнемі ізденіс үстінде болып, өткен тарихымызды ұмытпасақ онда еліміздің келешегі кемел болатынына сенімім мол.

Әдебиеттер тізімі:

1. Аймауытов Ж. Тәрбиеге жетекші. «Қазақстан мектебі», 1989 ж.
2. Бержанов К., Сейталиев К. Ауыз әдебиетіндегі адамгершілік, тәрбие мәселелері. «Қазақстан мектебі», 1970 ж.
3. Бастауыш мектеп. №7, 2001 ж.
4. БодановЖ., Болеев К. Қазақтың халық педагогикасы. Жамбыл, 1992 ж.
5. Жарықбаев Қ. Ұстаздық еткен жалықпас. Алматы, «Мектеп» 1987 ж.
6. Игнатьев Е.И. Психология в беседах с учителеями. – Санкт Петербург, 2001 ж.
7. Қоянбаев Б.Ж. Педагогика. Оқу құралы. Алматы, «Рауан»,1992 ж.
8. Қазақстан мектебі №4, 1995 ж.
9. Мұқанов М.М. Жас және педагогикалық психология. Алматы,1981 ж.
10. Макаренко А.С. Педагогикалық шығармалары. Т.5. Москва, 1958 ж.
11. Мұғалімге арналған нұсқаулық. 3 деңгей, 2012 ж.
12. Оқыту – тәрбиелеу техналогиясы журналы. 2011 ж.
13. Салтақова Л.Қ. Бастауыш сыныптың оқу – тәрбие жұмысында халықтық педагогиканы оқыту әдістері. 2015 ж.

ӘОЖ 37.034

ҰЛЫ ҰСТАЗДАР ҮНДЕСТІГІ

Сүйінкина Биалаш Балтақызы
арнайы пәндер оқытушысы
Қостанай педагогикалық колледжі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: sbb10121951@mail.ru;
Ахметбекова Ләззат Көжеғарақызы
қазақ тілі мұғалімі
Рудный қ. №3 ОМ мектебі
Рудный қаласы, Қазақстан
E – mail:lazzat_ahmetbekova@mail.ru

Аңдатпа

Мақалаға қазақтың ұлы ағартушы – педагогі Ы.Алтынсарин мен педагог – жазушы С.Көбеевтің педагогикалық мұрасындағы үндестік арқау етіп алынды.Бұл тақырып осынау ұлы ұстаздардың өнегесі мен тәжірибесінен нақты мысалдар келтіру негізінде ашылады. Ұлы тұлғалардың пікірінше, мұғалім беделі мен мәртебесі өсуінің негізгі шарты – ұдайы оқып – үйрену, іздену қағидасын басшылыққа алу.

***Түйінді сөздер**: ұстаз, жақсы оқытушы, шәкірт, оқып – үйрену, тәжірибе, мамандыққа адалдық , мұғалім мәртебесі.*

Аннотация

В основу статьи заложена мысль о созвучии педагогических наследий великого казахского педагога – просветителя И.Алтынсарина и педагога – писателя С.Кубеева. Эта тема раскрывается на основе приведения конкретных примеров из их жизни и деятельности. По мнению великих личностей, одним из главных условий роста престижа и статуса учителя – руководство принципом «учиться в течение всей жизни».

***Ключевые слова:** учитель, хороший преподаватель, ученик, обучение, опыт , верность профессии, статус учителя.*

Abstract

The article is based on the idea of the consonance of the pedagogical heritage of the great Kazakh teacher – educator I.Altynsarin and the teacher – writer S.Kubeev. This topic is revealed on the basis of specific examples from their lives and activities. According to great personalities, one of the main conditions for the growth of the prestige and status of a teacher is to follow the principle of "learning throughout life."

***Key words**: teacher, good teacher, student, learning, experience, loyalty to the profession, the status of a teacher.*

Ыбырай Алтынсарин және Спандияр Көбеев. Ұстаздықтың шыңына шыққан қос тұлға. Бірі XIX ғасырдың екінші жартысында, екіншісі XX ғасырдың бірінші жартысында жарқырай көрінді.Қазақ тарихында бірі тұңғыш ағартушы – педагог ретінде әспеттелсе, екіншісі көрнекті педагог – жазушы ретінде танылды. Ыбырай – ұстаз, Спандияр – шәкірт. Себебі ол Ыбырайды көрді, оның мектебінде білім алып, ұстазы таңдаған жолға түсті. Бұл турасында С.Көбеев былай деп жазады:«...Екі жолдың айырығында тұрдым: бірі – уезде іс басына тұрып, шен іздеу немесе ауылда қалып, ел билеу мәселесіне араласу еді, екінші жол Ыбырай аға өсиет еткен ғылымның ұзақ сүрелі сары жолы еді. Бірақ әкем мен шешем үшеуміз ақылдаса отырып, Ыбырай ағаның жолына түсуді ұйғардық. Келешегім айқындалып, әрі қарай оқи беруге бел будым» [1, б. 42].

«Ұстаздардың ұстазы» атанған Ыбырай салған ізді оның шәкірті Спандияр лайықты жалғастыра білді. Ол жарты ғасырдан астам оқытушылық қызметінде өзі пір тұтқан Алтынсарин тағылымын басшылыққа алып, мамандыққа адалдық танытты. Мамандық демекші, Ыбырай бабамыздың арнайы педагогикалық білімі болған жоқ. Талапты да талантты жастың биік лауазымды қызметтер атқаруға икемі болса да, оны, өзі айтқандай, тек «оқу – ағарту ісі тартты да тұрды». Мұғалімдік қызметті Ыбырай 1860 жылы 19 жасында, ал екі жылдық педагогикалық курсты бітірген Спандияр бала оқытуды 1901 жылы 23 жасында бастады.Бозбала Ыбырайға үлкен жауапкершілік жүктеліп, бала оқыту ісі қалай тапсырылғанын ыбырайтанушы Серікбай Оспанұлы былайша баяндайды: « Ыбырай сол 1860 жылдың 18 қарашасында И.Ильминскийге жазған хатында бекініске барғанын, алайда мектептің әлі салынбағанын, бекініс бастығы Баронға ресми түрде балаларды оқытатын бір пәтер босатып бер деп өтініш жазғанын, бірақ оның оған немқұрайдылау қарағанын айтып: «Дегенмен қазір үш шәкіртім бар, олар менімен бірге тұрады» дейді(» [2, б. 26]. Ы.Алтынсарин мұғалімдікті алғашқы жылы 3–4 баланы оқытудан бастаса, С.Көбеев 10–15 бала оқытқан.

Өмірінің ақырына дейін екеуі де сүйікті ісінен ажыраған емес. Айталық, Ыбырай 1889 жылғы 15 маусымда В.Катаринскийге (Орынбор оқу округінің инспекторы) жазған хатында «...ауруымнан жазылсам, мен тамыз айының аяқ шенінде облысты аралап қайтпақпын. Егер Сіз бізге тамыз айының 20–сы шамасында келе қалсаңыз, онда біз Торғай, Ырғыз арқылы, онан әрі Орынборға дейін бірге барар едік» деп жазады. Бұл хатты Ыбырай қайтыс боларынан бір ай бұрын ғана жолдаған екен. Осы

бір хат жолдарынан – ақ ауыр халде жатқан қайран бабамыздың сүйікті ісіне деген адалдығын айқын аңғарамыз. Сондай – ақ ұстаздық қызметіне мейлінше берілген С.Көбеев те жасы жетпіс екіге келсе де, мектептен, жас достары – оқушылардан қол үзгісі келмейтінін айтып, былайша жазады: «Мен өмірімнің ақырғы минутына дейін ардақты халқыма қызмет ете беруді арман етем. Менің мақсатым да, мен үшін рахат та, ләззат та осы» [1, б. 159].

Қос ұстаздың ұқсас қырлары көп – ақ, алайда бір мақала көлемінде олардың бәрін қамту мүмкін емес. Ұстаздықтың шыңына шығып, кейінгі ұрпақтарға өшпес өнеге қалдырған алып тұлғалардың кәсіби қырларының, тағылымды тұстарының кейбіріне, нақтырақ айтсақ, мұғалім тұлғасына, оның кәсіби өсуіне қатысты ақыл – кеңестеріне ғана тоқталып көрелік. Қос ұстаз – мұғалімнің абыройлы болуы, мәртебесінің жоғары болуы оның өз қолында деп санап, жақсы оқытушыны қолдады. Ұлы ағартушы – педагогтің «Мен жақсы мұғалімді дүниедегінің бәрінен де қымбат көремін» деуінің сыры осында болса керек. Ұлы ағартушы – педагогтің жақсы оқытушылар қатарының көбейгенін қалап,кәсіпқой мамандарды ұдайы қолдағанын онымен қызметтес болған әріптестерінің, ыбырайтанушы – ғалымдардың жазбалары мен зерттеулерінен айқын аңғарамыз. Мысалы, Ыбыраймен қызметтес болған оқытушы Ф.Соколов: «Ол (Ыбырай) мектепті шын ниетіңмен сүюге, өз міндетіңді орындауға бар күшті салуға ұмтылдыратын...Халық мұғалімдеріне Алтынсарин қатаң талап қоятын, жұмысқа ұқыптылықты талап ететін, ал жауапсыз қарағандарды қатаң бақылауға алатын. Өзі оқу ісін қалай беріле сүйсе, қарауындағы мұғалімдердің де солай болғанын қалайтын. Көпшіліктің алдында бізді көтермелеп, мұғалімдерге тиісінше қадірлеп қарауды айтатын, жұрт алдында мұғалімдерді адал, пайдалы еңбекшілер деп мақтаныш ететін» [3, б. 321] деп жазса,белгілі ыбырайтанушы ғалым Ә.Дербісәлин зерттеуіндегі мына бір:«1881 жылы Ыбырай көтерген үлкен мәселелердің бірі мұғалімдер жөнінде болды. Ол ағарту ісінің жақсы мамандары қажеттігін айтатын.Біліксіз адамдар негізін қалаған істен жақсы нәтижелер күту мүмкін емес деп, маман мұғалімдерді қайдан болсын шақырып, олардың еңбекақысын артығымен төлеуді дұрыс санайтын» деген жолдардың әр педагог үшін тағылымдық мәні зор екені айқын [4, б. 217].

Ыбырай өзіне сын көзбен қарап, «менің білімім өте аз» деп, көп оқып, көбірек білуді мұрат тұтқан. Ол Орынбор шекара комиссиясының төрағасы, шығыстанушы В.В.Григорьевтің қарамағында тілмаш бола жүріп, жұмыстан бос уақытында басшысының бай кітапханасынан орыс тіліндегі кітап, журналдарды оқып, өзіне түсініксіз терминдер мен кірме сөздердің аудармасын сұрап, қалың дәптеріне жазып отырғаны көпшілікке мәлім болар, себебі бұл турасында жиі жазылды. «Осылайша орыс тілін меңгерген Алтынсарин алған білімін ұстаздық қызметінде пайдаға жаратты: қазақ балаларына орыс тілін оқытты, орыс тілі оқу құралын, яғни «Қазақтарға орыс тілін оқытудың бастауыш құралы» атты оқу құралын жазды» [5, б. 41]. Кейін оның өз үйінде де кітапханасы болғанын Ыбырайдың жақын шәкірті, оқытушы Ғабдолғали Балғымбаевтың естелігінен алынған мына бір үзік айғақтайды: «Ы.Алтынсариннің үйінде кітапханасы да бар еді. Л.Толстой, Н.Гогольдің, Ф.Достоевскийдің, В.Белинскийдің, И.Крыловтың, Шекспир, Байрон, Гегельдің шығармалары, сондай – ақ шетел және орыстың танымал педагогтері туралы том – том кітаптар да тізіліп тұратын» [3, б. 368]. Кітаптың адамның дүниетанымына, ой өресінің кеңеюіне, маман ретінде шыңдалуына тигізер пайдасының мол екенін ұғынған Ыбырай кітапхана ашуды ойластырады. Бұл турасында Әнуар Дербісәлин былай деп жазады: «Бұл кезге (1883 жылға) дейін Ыбырайдың өз кітапханасы едәуір дәрежеге жетіп қалған еді. Ыбырай мектеп кітапханалары жөнінде іздене жүріп, ең алдымен жұмысты жаңадан ашылатын мектеп үйлерінен арнайы кітапхана бөлмесін салудан бастады». Демек, Ыбырай бабамыз қазақ топырағында кітапхана желісінің де қанат жайып, кеңейе түсуіне алғашқы болып үлес қосты деуге толық негіз бар.

Кітапқа әуес болу әрбір азамат үшін оның өмір салтының ажырамас бөлшегіне айналар болса, ұтылмайтыны айдай анық. Әсіресе, өзгелерге білім нәрін себетін мұғалім үшін пайдасы мол. Педагогтің жан – жақты білімді, абыройлы, табысты, мәртебесі биік болуының бір шарты – үзбей оқу, іздену, үйрену. Неге десеңіз, өмір бойы оқып – үйрену қағидасы мәңгілік өзекті, оның мәні, әсіресе, ғылым – білім дамыған қазіргі заманда арта түскендей. Әйтсе де кәсіпқой маман болып қалыптасуға апаратын жол – өздігінен білім алу, өзін – өзі дамыту екенін, өкінішке қарай, көпшілік мұғалімдер мойындай бермейді. Мұндай жағдай Ыбырай заманында да орын алған. Олай болмаса, Ы.Алтынсарин: «Мұғалімдер – педагогтер ұсынған оқу құралдарымен еш уақытта таныспайды, бұл кітаптардың бірін де ақырына дейін оқып шықпайды...» [3, б. 319] деп жазбас па еді. Алтынсарин оқытушылардың өз бетінше білімін толықтырып, білгенін жаңғыртып отыруы тиістігін үнемі ескертіп отырған. Бұл турасында ыбырайтанушы Әміржан Сыдықов былайша жазады**:** «Алтынсарин мұғалімдер методикалық әдебиеттер мен педагогикалық журналдарды пайдалануға міндетті деп санайды. Торғай облысының мұғалімдері үшін «Семья және мектеп», «Халық мектебі» деген журналдар алғызып тұрды. Мектеп кітапханалары үшін Бобровскийдің «Педагогика», Коменскийдің «Халықтық оқу әдебиетін үнемі шолу», «Ұлы дидактика», Бунаковтың «Ана тілі» және т.б. кітаптарды алдырды. Алтынсариннің пікірінше, педагогикалық жұмыста барлық іс мұғалімнің оқытудың ең жақсы тәсілдерін табуда, балармен дұрыс сөйлесе білуінде» [3, б. 327].

Ұстазы Ыбырай сияқты Спандияр да мұғалімнің қадірі оның білім және білік деңгейімен өлшенетінін ұғынып, оқып – үйрене беруді мақсат тұтады. Сондықтан мамандығына қатысты игерген

білімімен шектелмей, білімін әрдайым жан – жақты толықтырып отыруға мән береді. Бұған дәлел ретінде педагог – жазушының өз сөзін келтірейік: «...Әлі де көп оқу, көп үйрену, көп ізденіп, жетіле беру керек сияқты еді. Мен өз тұсымнан оқып, білімімді толықтыра берейін деген ойға келдім. Бұрын қолымнан түспейтін кітаптар: Пушкин, Лермонтов, Крылов, Салтыков – Щедрин, Толстой, Чернышевский, Белинскийдің шығармалары болса, енді солармен қатар орыстың ұлы педагогі К.Ушинскийдің, П.Лесгафтың еңбектерін оқыдым» [1, б. 117].

Спандияр көпшілік әріптестерінің өз бетінше білімін толықтыруға мән бермейтініне қынжылып, былай дейді: « Кейбір оқытушылар өз тұсынан оқып, білімін арттыруға «жағдай жоқ» деген сияқты түрлі сылтау айтып, өздерінің білімін толықтырғысы келмейді. Біздің заманымызда оқытушылардың өз тұсынан оқып, білімін арттыра беруіне жақсы жағдай бар. Жергілікті жерлердегі мүмкіншіліктерді (кітапхана, партия оқуы, т.б.) сарқа пайдалану, радио арқылы беріліп отыратын әр алуан лекцияларды тыңдаудың өзі, газет, журналдардағы үлгі мақалаларды оқу – оқытушының ой өрісін кеңейтіп, білімін арттыра беруіне мүмкіншілік береді».Тәжірибелі ұстаз ретінде ол оқытушы әржақты білімі бар адам болуы керектігін, қазіргі заманда білімі таяз, өз дәрісінен басқаны білмейтін тұйық оқытушы тек оқушылардың алдында ғана емес, жалпы еңбекшілердің алдында да беделді бола алмайтынын ескертеді.

Педагог Спандияр Көбеевті маман ретінде алға жетелеген ерекше бір қасиеті – өз қызметінде, шығармашылығында жеткен жетістіктерін саралап, өзіне – өзі есеп беріп отыруы деуге әбден болады. Мәселен, 1913 жылы былай деп жазады: «Оқытушылық қызметіме 13 – 14 жыл. Жазушылықпен айналысқаныма да 5–6 жыл болған.Жас отыздың төртеуіне келді. Демек, бұл ақыл орнығып, дүние танып қалған шақ еді, өткен өмірге көз жіберіп қарасам, талай – талай бел – белестен өткен сияқтымын. Бір кездегі көшпелі елдегі қараңғы ауылдағы сауатсыз, езілген кедей шаруалардан шыққан «жаман» Көбейдің «ынжық» баласы бұл кезде әрі оқытушы, әрі жазушы болыпты. Қадірлі ағамыз, баға жетпес қамқорымыз Ыбырайдың:

«...Оқысаңыз, балалар,
Шамнан шырақ жағылар,
Тілегені алдыңнан

Іздемей – ақ табылар» деуінің себебі осы екен деген қорытындыға келдім (117–бет). Спандияр – Ыбырай ісін лайықты жалғастыра білгенін мақтаныш етті. Оның педагогикалық тәжірибесіне ұдайы жүгініп отырғанын, тіпті «Үлгілі бала» кітабын жазуда Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясын» үлгі еткенін «Орындалған арман» кітабында жазады. Айтып өтелік, С.Көбеевтің Ыбырайды ұстаз тұтып, өнегесін өз тәжірибесінде табысты пайдаланғаны – жеке бір тақырыпқа өзек боларлық әңгіме.

Қазақ қоғамында білім беру ісінің көшбасшысы ретінде танылған Ы.Алтынсарин мен оның шәкірті, талантты педагог С.Көбеев тағылымы – қай заманда да педагогтер үшін ту етіп ұстап, басшылыққа алар құндылық. «Болмасаң да, ұқсап бақ...» демекші, ұлы ұстаздар ғибраты, әсіресе, қазіргі кезеңде айрықша маңызды. Қазақстан Президенті Қ.Тоқаев халыққа Жолдауында: «Әділетті Қазақстанды құру ісінде мұғалімдердің рөлі айрықша екені сөзсіз. Мемлекетімізде соңғы жылдары ұстаз мамандығының абырой – беделін арттыру үшін көп жұмыс жасалды. Дегенмен бұл бағытта әлі де біршама өзгерістер жасау қажет» деген болатын[6,3]. Олай болса, жаңа Қазақстанды құру жолында мұғалімдер қауымына жүктелер жауапкершілік жүгінің жеңіл болмасын әр педагог сезініп, білімді де саналы, азаматтық ұстанымы жоғары, мемлекетшіл ұрпақ тәрбиелеуді ұстаздықтың басты мұраты санауы тиіс. Ыбырай, Спандияр сынды ұлы ұстаздар өнегесіне жүгінудің, тағылымынан нәр алудың маңызын ұғынып, нәтижелі еңбегімен педагог мәртебесін биіктете түсуге мүдделі болғаны абзал.

Қос ұстаз да ұдайы ізденіс, тынымсыз еңбек биік белестерге бел буғызып, зор жетістіктерге жетелейтінін өздерінің өмірі және қызметімен дәлелдеп кетті. Өнер – білім бар жұрттардың бәсі басым болатынын насихаттаумен болды. Спандияр ауылына жол түскен бір іссапарында Ы.Алтынсарин тұрғындардың алдында сөз сөйлеп, оқудың пайдасы жөнінде айтқан мына бір сөзін педагог – жазушы жадында мәңгі сақтап қалады: «Заман өнерлі, білімді болуды талап етеді. Сауатсыз, қараңғы ел озық елдің қатарына қосыла алмайды» [1, б. 22]. Ұлы ұстаздың осынау сөздері мәңгілік өзекті. Неге десеңіз, жеке тұлғаның да, тұтас елдің де бәсекеге қабілеттілігі оның білім және біліктілік деңгейімен өлшенеді. Білімі мен ғылымы, технологиялары барынша дамыған елдердің оза шауып, қуаты артатынына әлемнің бүгінде көзі жетті.

Әдебиеттер тізімі:

1. Спандияр Көбеев. Орындалған арман. Алматы Москва, 1951 г.
2. Серікбай Оспанұлы. Ыбырай жолы.Қостанай, 2021 г.
3. Ыбырай Алтынсарин. Өмірі мен қызметі. Құрастырған Арлақ Мұқашева.Алматы, 2013 г.
4. Әнуар Дербісәлин. Ыбырай Алтынсарин. 1–том. Алматы, 2015 ж.
5. Б.Сүйінкина. Ы.Алтынсарин – кәсіптік білімнің негізін салушы.Қостанай, 2017 ж.
6. Қ.Тоқаев. «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» Жлдауы. 02 қыркүйек 2022 жыл. «Егемен Қазақстан» газеті

ӘОЖ 37.034

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН – БАЛАЛАР ӘДЕБИЕТІНІҢ НЕГІЗІН ҚАЛАУШЫ

Ташетова Жанар Хамитовна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
блыстық әдістемелік кабинеті әдіскері
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 21
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы,Қазақстан
E – mail: tashetova2012@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада ұлағатты ұстаз, кемеңгер жазушы Ыбырай Алтынсариннің 1879 жылы Орынбор қаласында «Қазақ хрестоматиясы» оқулығын орыс әрпімен қазақ тілінде бастырып шығарғаны және қаламгер ретінде танымдық, тәрбиелік мәні зор, көркемдігі жоғары көптеген өлең, әңгіме, мысалдар жазып, кереметтей оқулық құрастырғаны айтылады.

Түйінді сөздер: *ағартушы – ұстаз, хрестоматия, шығармашылық қызмет, мол мұра.*

Аннотация

В статье говорится, что в 1879 году в городе Орынбор великий педагог и талантливый писатель Ыбырай Алтынсарин издал учебник «Казахская хрестоматия» на казахском языке русским шрифтом и как писатель написал множество стихов, рассказов, примеров высокой художественной ценности и создали прекрасный учебник.

Ключевые слова: *Просветитель – педагог, хрестоматия, творческая деятельность, богатое наследие.*

Abstract

The article says that Ibrai Altynsarin, a great teacher and genius writer, published the textbook «Kazakh Reader» in Russian in Orenburg in 1879 and as a writer wrote many poems, stories, examples and composed a wonderful textbook.

Key words: *Educator – teacher, textbook, creativity, rich heritage*.

Қазақ халқының данышпан перзенттерінің бірі – тұңғыш ағартушы, педагог жазушы Ыбырай Алтынсарин.Бүкіл қазақ даласынада, барлық қазақ баласына «Кел, балалар,оқылық!» деп оқуға шақырған ұлы ұстаз, ағартушы Ыбырай Алтынсарин бейнесі бұрынғы ғасырларда да,келешекте де, яғни алдағы ғасырларда да тарихта мәңгілікке жазылған, уақыт өткен сайын биіктей түсетін және алдымыздан алтын әріппен жарқырап шыға беретін «Ұстаздардың ұстазы» болып қала береді.

Ғұмырын туған халқының өсіп – өркендеуі жолына арнаған Ұлы ұстаздың ізденіске, күреске толы өмір жолы мен шығармашылық қызметі, әдеби мұрасы кім – кімді де қызықтырары сөзсіз.

Ыбырай Алтынсариннің есімі халқымыздың ұлттық мақтанышы болып саналатын аса көрнекті қайраткер, әрі бар саналы ғұмырын туған халқын жаңа заманның өркениетті, мәдениетті елдерінің қатарына қосу жолына арнаған көрнекті тұлға. Әйгілі ағартушы, тамаша педагог, белгілі жазушы Ыбырай Алтынсарин қазақ халқын ғасырлар бойы езіп келген надандық пен қараңғылықтың шырмауынан босатып, олардың бойына өнер – білімді сіңіру жолында көп еңбек етті. Қазақ даласында тұңғыш рет орыс үлгісіндегі пәндік білім беретін мектептер ашып, оған орыс алфавиті негізінде оқулықтар жазды, өзі сабақ беріп, жаңа талапқа сай келетін мұғалімдер даярлауға күш салды.

Ыбырай жасаған оқулық, ең алдымен, орыстың, қала берді Еуропа оқымыстыларының педагогикалық көзқарастары мен оқыту, тәрбиелеу әдіс – тәсілдеріне негізделіп жасалды, бірақ ұстаз оларды талғам – талдаусыз, сол күйінше ала салған жоқ, керісінше, оған материалдарды қазақ балаларының түсінік – танымына сәйкес етіп алды, өзі де осы талапқа орай әңгіме, өлеңдер жазып, құрастырған хрестоматиясына қосты. Сөйтіп, ұлы ағартушы – ұстаз халқымызды білім бұлағынан сусындатып, өзге мәдениетті елдердің қатарына қосуға бойындағы бар күш – қуатын, білімін сарқа жұмсады. Бұл бағытта тыңнан жол салып, соған бүкіл саналы өмірін арнады.

Әйгілі ағартушы Ы.Алтынсарин қазақ халқын ғасырлар бойы езіп келген надандық пен қараңғылықтың шырмауынан босатып, олардың бойына өнер – білімді сіңіру жолында көп еңбек етті.

Білім шырағын жаққан ұстаз жазушының артына қалдырған мол мұрасы арнайы зерттеудің қазыналы өзегі болып келеді, бола да бермек.

Ұлағатты ұстаз, кемеңгер жазушы Ыбырай Алтынсарин 1879 жылы Орынбор қаласында «Қазақ хрестоматиясы» оқулығын орыс әрпімен қазақ тілінде бастырып шығарады.

Оқулық Ы.Алтынсариннің өзі шығарған «Бір Аллаға сиынып, Кел,балалар,оқылық!» өлеңімен басталады. Жинаққа қазақ халқының ертегі, аңыздары мен мақал – мәтелдері кеңінен енгізілген. Әрине,тәлімдік,тәрбиелік мәні зор үлкен ізденістен туындаған Ыбырай Алтынсариннің өз туындылары: балалардың түсінік,талғамына лайықталып жазылған өлең, жыр, қысқа әңгімелері жинақталған.

Ы.Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясы» екінші кітабы 1880 жылы Троицк қаласында басылып, шығады. Бұл оқулық жаратылыс пәніне арналған,адам,хайуан,басқа да жан – жануар тіршілік заты туралы жазылған мақалалардан тұрды.

Кітаптың алғы сөзінде Ы.Алтынсарин былай деп жазады: «Бұл кітапты құрастырғанда мен,біріншіден,осы біздің ана тілімізде тұңғыш рет шыққалы отырған жалғыз кітаптың орыс – қазақ мектептерінде тәрбиеленіп жүрген қазақ балаларына оқу кітабы бола алу жағын,сонымен жалпы халықтың оқуына жарайтын кітап бола алу жағын көздедім» [1, б. 5].

Ағартушы ұстаздың орыс әрпімен жазған оқулығы ойлағанындай болмады. Білімге көбіне – көп араб әрпімен жазылған кітаптарымен сусындаған қазақ жастары орыс әрпімен жазылған өз тіліндегі оқулыққа күдіктене қарады.Оған бұл кезеңдегі себеп те жоқ емес – ті.

Ы.Алтынсарин белгілі шығыстанушы,ғалым – профессор,орыстан өзге ұлттарға арналған Қазан қаласындағы оқытушылар семинариясының директоры Н.И.Ильминскиймен үнемі хабарласып, хат алысып тұрған. Шығармадағы қазақ даласынан мектептер ашуда,бала оқытуда бұл достықтың игі көмегі де тиеді. Ы.Алтынсарин,сондай – ақ, Орынбор оқу округінің өзге ұлттарға арналған мектептерінің инспекторы В.В.Катаринскиймен де оқу – тәрбие туралы хат жазысып,пікір алмасқан.

Ыбырайдың пікірлес достары арасында ағартушылар А.Алекторов, А.Бессонов, А.Мозохин, В.Григорьевтер болған. Дегенмен, Ы.Алтынсарин олармен қазақ халқының тағдырына қатысты мәселелерде үнемі пікірлес бола бермеген. Әсіресе, олардың тілге, дінге қатысты миссионерлік әрекеттеріне қарсылық білдіріп отырған. Бұл Ы.Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясын» жазар алдындағы әңгіме. Айталық, Ыбырай Алтынсарин сол кезде қалыптасқан араб әрпіне негізделген қазақ жазуының орнына орыс алфавитіне көшіруге мүлде қарсы болған.

Ы.Алтынсарин 1871 жылғы 31 тамызда Н.И.Ильминскийге жазған хатында бұл ойын тамаша дәлелдермен білдіреді: «Сіз,бұл хатыңызда қазақ даласына орыс алфавитін енгізу жөнінде пікір айтқан екенсіз... Дегенмен, оны жүзеге асыру үлкен қайшылыққа кездеседі. Орыс әрпімен жазылған кітаптар қазақ арасына тап біздің ойлағанымыздай, жеңіл және тез сіңе қоймайды... Кітаптарды қазақтың өз тілінде, олардың өздеріне таныс әріппен шығара білу керек» [2, б. 20]. Ы.Алтынсариннің бұл ұсынысын миссионерлік насихат барынша етек алған кезеңде Ресей патшалығы тарапынан тыңдар адам болмады. Қайта,ағартушылық қызметке қолдаушысы болып жүрген Н.И.Ильминский де Ресейдің халық ағарту министрі,граф Д.А.Толстой да, қасиетті Синодтың обер прокуроры К.П.Победоносцев та өз пиғылдарынан қайтпайды. Қазақтар арасына орыс алфавитін күштеп енгізуге тырысты.

Сондықтан да, Ы.Алтынсарин өзінің «Қазақ хрестоматиясын» орыс әрпімен жазып,бастыруға мәжбүр болды. Ыбырайдың айтқаны дұрыс болды. Кезінде орыс әрпімен басылған оқулық қазақтар арасында кеңінен тарамады. «Қазақ хрестоматиясы» баспадан шыққаннан кейін сол Ильминскийге жазған бір хатында Ы.Алтынсарин мынадай өкініш білдірген: «Бұдан бұрын қазақ тілінде еш уақытта кітап шыққан емес.Кітабымды алғашқы көргенде жұрт таң – тамаша қалды,үрейлене оқыды,ақырында ұнатпайды».

Ы.Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясының» үшінші кітабы өзі қайтыс болғаннан кейін 1889 жылы Қазан қаласында басылып шығады. Жинаққа елуге тарта қысқа әңгіме, ертегі, мысалдар енеді. Бұлардың дені ақын, жазушы, аудармашы – ұстаз Ыбырайдың өз қаламынан туындаған дүниелер еді.

Кітап Ыбырай Алтынсаириннің өзі армандағандай араб әрпімен, қазақ тілінде басылып шықты.

Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин жазушы қаламгер ретінде танымдық, тәрбиелік мәні зор, көркемдігі жоғары көптеген өлең, әңгіме, мысалдар жазып, кереметтей оқулық құрастырды. Сөйтіп, қазақ топырағында нағыз педагогикалық ой – пікірдің негізін қалаған, қазақтың барша болашақ өркені:

Бір Аллаға сиынып,
Кел,балалар,оқылық!
Оқығаңды көңілге,
Ықыласпен тоқылық! –

деп бастап,біліммен сусындаған тұңғыш қазақша оқулығын жазды. Қазақ халқын оқу – білімге, мәдениетке үндеп халық ағарту саласында көп еңбек сіңірген тамаша педагог, ағартушы – ғалым, қаламгер Ыбырай Алтынсарин кезінде талай қиындықтардан алған бағытында кедергілерге де кезіккен. Бірақ, қайсар жан мойымаған. Нәтижесінде күні бүгінге дейін мәнін жоймаған мол мұра қалды.

Көрнекті әдебиетші ғалым Қажым Жұмалиев өзінің «XYIII–XIX ғасырлардағы қазақ әдебиеті» деген ғылыми – зерттеу еңбегінде педагог – жазушыға: XIX ғасырда қазақ даласынан шығып, орыс, Европа мәдениетіне қолы жеткен оқымысты, халық ағартушылар дәрежесіне көтерілген әрі педагог, әрі ақын – жазушы Ыбырай Алтынсариннің өз халқының келешегі үшін істеген еңбегі зор,» – деп баға береді [3, б. 13].

Өзінің өнегелі өмірі, тынымсыз ізденісі, жан – жақты таланты арқылы танылған Ыбырай Алтынсарин шығармаларының қазақ әдебиеті тарихында алатын орны орасан зор.

Ыбырай Алтынсарин өз халқын жан – тәнімен сүйген, халқының мәдени көркейіп өсуі үшін бойындағы бар күш – жігерін аянбай жұмсаған нағыз патриот еді. Білімге деген құштарлық, халқына

қалтқысыз қызмет ету – Ыбырай Алтынсариннің негізгі ұстанымы болды. Ол мәдениет пен білімнен артта қалған ел – жұртын көрші елдің өнер – білімін, техникасын игеруге шақырып қана қоймай, сол игі істі тікелей жүзеге асыруға да өлшеусіз үлес қосты.

Қазақ даласында тұңғыш рет орыс үлгісіндегі пәндік білім беретін мектептер ашып, оған орыс алфавиті негізінде оқулықтар жазды, өзі сабақ беріп, жаңа талапқа сай келетін мұғалімдер дайындауға күш салды.

Қазіргі өркениетті қазақ халқы небәрі 48 жасында өмірден өткен Ыбырай атамызды ұлы ұстаз, педагог, ғалым, ірі қоғам қайраткері деп бағалап құрмет тұтады.

Білім шырағын жаққан ұстаз жазушының артына қалдырған мол мұрасы арнайы зерттеудің қазыналы өзегі болып келеді, бола да бермек. Ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсарин келешек ұрпағына өлеңдері мен әңгімелері оқырманына түсінікті, тілі жеңіл, тәрбиелік мәні зор, әркімге де үлкен ой салатындай тақырыбы әсерлі, көркем бейнеленген, ойын жеткізуде тілдік стиль ерекшелігі мол әдеби, құнды мұрасын қалдырды.

Олай болса, Ыбырай Алтынсарин – дала қоңырауы атанған Ұлы дала перзенті. Өз заманының ең маңызды мәселесі – қазақ балаларын оқыту екенін біліп, көктемнің алғашқы қарлығашындай қанатымен жел тербеткен сары далаға білім нәрін сепкен, қазақ мектептерінің қалыптасуына бар күш – жігерін жұмсаған азамат. Ыбырай Алтынсариннің қазақтың ағартушылық тарихында қалдырған ізі және ұлттық мектеп, яғни, қазақ мектептерінің қалыптасуына сіңірген еңбегі орасан зор. Мақаламды Ұлы ағартушыға деген өлең жолдарыммен қорытындылайын.

Бүтін ел,
Толық адам,
Жарты ғасыр –
Ілкі тарих шертуде жалпыға сыр.
Терең теңіз тарихы тебіренсе,
Толғағына салғандай толқын асыр.

Туған жерін таныған есімінен,
Қасиетін сезетін кесімінен.
Тегіне тартып өскен тарлан балам,
Тектілігін бастаған бесігінен

Жүрек дертін өртейді жалынды өлең,
Жалынды өлең алысқан дауылменен.
Тұлғасын, я болмаса тегін емес,
Төрдегі ел қара өлеңін қадірлеген.

Намазын қарсы қойған қара жынға,
Шындығын басым қылған таразы ұлға.
Жалпақ жұрттың тағдыры суреттелген,
Өмірілік бір жапырақ қағазында.

Түкпірінде қаласың жүрегімнің,
Ыбырай – ұлы тұлға біле білгің.
Білімнің көзін ашып кеткеніңмен,
Есігін жауып кеттің бұл өмірдің

Тоғыстырған бір арна жүз бөлімді,
Сыйлаған күн шуағын күзге нұрлы.
Ыбырай – ашық мектеп оқушыға,
Дәл солай сүру керек бізге өмірді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин Ы. Таңдамалы шығармалары. Алматы:«Ғылым»,1994 ж.
2. Алтынсарин Ы.Елтұтқа. Астана:«Күлтегін», 2001 ж.
3. Қалиев С.Ы. Алтынсариннің таңдамалы педагогикалық мұралары. Алматы: Рауан, 1991 ж.

УДК 37.018.2

ИДЕИ И ЦЕННОСТИ ДУХОВНО – НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ Ы.АЛТЫНСАРИНА

Ткач Надежда Алексеевна
учитель истории
КГУ «Общеобразовательная школа №6
отдела образования г.Костанай»
Управления образования акимата Костанайской области
Жайворонко Ирина Алексеевна
учитель русского языка и литературы
КГУ «Школа – лицей №1 отдела образования г.Костанай»
Управления образования акимата Костанайской области
г.Костанай, Казахстан
E-mail: malyhina – irina@rambler.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Идеи духовно – нравственного воспитания, казахского просветителя Ы.Алтынсарина являются актуальными для исследования в условиях современности. Провозглашенные в прошлом столетии педагогические идеи – являются энциклопедией знаний и ориентиром для глубокого осмысления пути и основ формирования личности, воспитания учащихся, в духе народных традиций и национальной культуры.

Ключевые слова: *духовность, нравственность, воспитание, педагог, просветитель, идеи, ценности, современность, традиции, культура.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Рухани – адамгершілік тәрбие идеялары, қазақ ағартушысы Ы.Алтынсарин қазіргі жағдайда зерттеу үшін өзекті болып табылады. Өткен ғасырда жарияланған педагогикалық идеялар тұлғаны қалыптастырудың жолдары мен негіздерін терең түсінуге, оқушыларды халықтық дәстүр мен ұлттық мәдениет рухында тәрбиелеуге білім энциклопедиясы және бағдар болып табылады.

Түйінді сөздер: *руханият, имандылық, білім, ұстаз, тәрбиеші, идеялар, құндылықтар, қазіргі заман, салт – дәстүр, мәдениет.*

Abstract

Relevance and goal. The ideas of spiritual and moral education, the Kazakh educator Y. Altynsarin are relevant for research in modern conditions. Pedagogical ideas proclaimed in the last century are an encyclopedia of knowledge and a guideline for a deep understanding of the ways and foundations of personality formation, education of students, in the spirit of folk traditions and national culture.

Key words: *spirituality, morality, education, teacher, educator, ideas, values, modernity, traditions, culture.*

В Инструктивно – методическом письме «Об особенностях учебно – воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2022–2023 учебном году» определено, что одним из основных приоритетов образования должно стать формирование духовно – нравственных качеств и патриотических чувств, гражданской ответственности учащихся.

Социальный заказ государства на воспитание человека образованного, обладающего духовно – нравственными ценностями, находит отражение в важнейших документах – Конституции Республики Казахстан, в Государственной программе воспитания, в выступлениях Президента Республики Казахстана К.Ж.Токаева.

Так, в Конституции Республики Казахстан (ст.12,27,28,29,30), Законах Республики Казахстан «О правах ребенка в Республике Казахстан», «Об образовании», «О браке и семье» подчеркивается, что главная задача системы образования – создание необходимых условий для формирования, развития и становления личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей. Содержание гуманитарных предметов общего среднего образования должно быть направлено на формирование углубленных знаний по ключевым проблемам этнической, политической, социально – экономической и культурной истории Казахстана. [1, с. 174]

Проблема просветительства в 19 веке и вопросы обновления системы образования в наши дни, являются актуальной задачей педагогической общественности. В попытках реформировать систему современного образования, ведутся длительные дискуссии о том, в каком направлении следует двигаться казахскому обществу в сложившейся сегодня далеко не простой исторической ситуации. Этим обусловлен возрастающий исследовательский интерес к личности Ы.Алтынсарина, имеющей особую, устойчивую идейно – политическую позицию, к его педагогическому наследию. Четко обозначенный жизненный и творческий путь просветителя, конкретно сформулированные

положения философских и педагогических воззрений вызывают у ученых неподдельный интерес и способствуют духовно – нравственному развитию современной личности. Как никогда актуальны сегодня, на этапе обновления и реформирования Казахстанского образования, непреходящие идеи и ценности Великого педагога, передаваемые из поколения в поколение:

– борьба за педагогику, возвышающую человеческое достоинство;

– поддержка педагога в его новаторских начинаниях;

– идея непрерывности образования в течение всей жизни человека;

– поиск, поддержка и продвижение гуманистических начал в педагогике;

– вера в творческого человека и его благие намерения;

– борьба за духовно – нравственную чистоту в деле воспитания молодежи;

– сохранение и приумножение традиционных ценностей казахского народа, чистоты помыслов и культурного наследия предков.

Ибрай Алтынсарин был первым педагогом, который приложил все свои усилия для масштабного охвата образованием казахского народа. Его идеи стали надежной платформой для совершенствования национальной модели развития казахстанского образования, в которой на многие годы прочным фундаментом служат дидактические принципы, ориентированные на потребности личности, общества и государства.

Великий педагог Ы.Алтынсарин показал главное направление сложного пути, через экономическое, культурное и духовное развитие казахского народа к формированию устойчивого национального самосознания, взяв за основу развитие «неиспорченного и способного казахского народа» [2, с. 7]

Ученый 19 века Алекторов А.Е. подчеркивал: «Алтынсарин был истинный казах со всеми добрыми качествами, свойственными этому племени; он был в высшей степени симпатичный, умный и честный человек, вполне полезный чиновник и усердный с деятель на пользу казахам [3, с. 12].

В самом начале сложной педагогической деятельности Ы.Алтынсарин делает гениальные выводы:

1) «Только постоянная забота и нравственное воспитание формирует в ребенке самые лучшие нравственные качества»;

2) «Хорошо воспитанный ребенок впоследствии остается добропорядочным человеком;

3) 3)«Только постоянная забота и правильное воспитание формируют в ребенке самые лучшие духовно – нравственные качества». Эти выводы, носящие нравственно – поучительный характер можно увидеть в его стихотворениях «Друзьям из молодежи» «Мать», «Давайте дети учиться!». На этих произведениях выросло не одно поколение казахской молодежи. Сегодня уже его потомки читают восторженный строки, полные смыслом и педагогическими советами Великого просветителя:

«…Если будете учиться дети,
Свет как в светильниках, зажжется…»
«…Богатство знанием
увеличивается с каждым днем,
И нет ему никакого конца…» [4, с. 277].

Пример из «Киргизской хрестоматии» Ибрая Алтынсарина подтверждает, что сюжеты многих рассказов его затрагивают самые актуальные и злободневные вопросы воспитания того времени, но они не потеряли своей актуальности и сегодня. «Стараюсь всеми силами, чтобы подействовать еще на нравственность учеников, чтобы они впоследствии не были взяточниками…». Даже в тяжелых условиях испытания и бедности не следует унывать, заниматься грязными делами. И. Алтынсарин советует:

«Если беден, не дружись ты с воровством,
Правду честную впусти в свой ветхий дом,
Пусть за это смерть враги тебе сулят
Хлеб насущный добывай себе трудом» [5, с. 21].

Исследуя педагогическое наследие Ы.Алтынсарина, его о роль и значение в современном обществе, следует отметить, что духовность и нравственность требуют особого внимания в работе педагогов. Указанные категории не могут быть частным делом человека. Нравственные правила являются выражением природы человека, ее свойств и устремлений. Поэтому так важно опираться на них в общественном строительстве, ибо плодами нравственного пути являются творчество, новаторство, политическая активность, гражданственность, жизнерадостность и сила.

За последние 32 года Независимости нашего государства произошли реальные положительные изменения в жизни страны. Мы прошли через некий перелом,и теперь есть естественное желание закрепить достигнутое и пойти дальше. Но как обеспечить реальную преемственность, которая в нынешней ситуации является для большинства граждан синонимом стабильности и выражается в единстве подхода к решению судьбоносных для страны вопросов? Ответ не так прост, но он кроется в необходимости укрепления отношения с теми, кто считают нравственность не

отжившим понятием и настаивают на приоритете духовных нужд человека. Это следует и из наших национальных традиций, и из реальных потребностей управления такой огромной Республикой, где проживают люди разных национальностей и религиозных конфессий.

Сегодня мы реально осознаем, что общество лишь тогда способно ставить и решать масштабные национальные задачи, когда у него есть общая система нравственных ориентиров, заложенная казахскими просветителями.

Работая в сфере образования, мы чувствуем отведенную педагогам страны ключевую роль в духовно – нравственной консолидации граждан Казахстана, их сплочении перед лицом усиливающегося в мире религиозного экстремизма и внутренних вызовов, в укреплении социальной солидарности, в повышении уровня доверия человека к современной жизни, к согражданам, обществу, государству, настоящему и будущему своей Республики.

Именно поэтому воспитание молодежи в духе духовных и нравственных ценностей считается сегодня важнейшей задачей, обеспечивающей социокультурное обновление Казахстанской молодежи.

Социальный заказ современной системе школьного образования осуществляется в следующей системе фундаментальных социальных и педагогических понятий:

1. Формирование национального самосознания учащихся, т.е. – разделяемое всеми гражданами представление о своей Республике, ее многонациональном народе. Основу национальной идентичности составляют базовые национальные ценности: казахстанский патриотизм, гражданственность, уважение к языку и государственным символам.

2. Формирование толерантности, т.е. терпеливость, выносливость, психическая устойчивость при наличии фрустаторов и стрессоров, сформировавшиеся в результате снижения чувствительности к их повторяющемуся воздействию, признание и поддержка национальных культур, традиций и самосознания всех представителей многонационального Казахстана, признания и уважения культурных и других различий среди граждан страны.

3. Работа по социализации личности, т.е. усвоение человеком социального опыта в процессе образования и жизнедеятельности посредством вхождения в социальную среду, установления социальных связей, принятия ценностей различных социальных групп и общества в целом.

4. Формирование духовно – нравственных ценностей, т.е.создание условий для развития самосознания, формирования этических принципов личности, ее моральных качеств и установок, согласующихся с нормами и традициями жизни общества и религиозных канонов ислама и христианства:

– готовность и способность к духовному развитию, нравственному самосовершенствованию, самооценке;

– укрепление нравственности, основанной на свободе, воле и духовных отечественных традициях, внутренней установке личности поступать согласно своей совести;

– готовность и способность выражать и отстаивать свою общественную позицию;

– трудолюбие, бережливость, жизненный оптимизм, способность к преодолению трудностей;

– понимание и поддержание таких нравственных устоев семьи, как любовь, взаимопомощь, уважение к родителям, забота о младших и старших и др.

Духовно – нравственное развитие и воспитание личности в целом является сложным, многоплановым процессом. Оно неотделимо от жизни человека во всей ее полноте и противоречивости, от семьи, общества, культуры, человечества в целом, от страны проживания и культурно – исторической эпохи, формирующей образ жизни народа и сознание человека.

Ыбрай Алтынсарин считал, что формирование нравственных качеств личности человека строится на основе его любви и уважения к труду. «Труд, – считал педагог – просветитель, – основной смысл жизни человека, он возвышает его нравственно; только трудолюбивый человек познает истинную радость жизни». [6, с. 124]

Труд, таким образом, он считал главным средством нравственного воспитания: «Воспитание трудолюбия у детей – главное средство борьбы, против тунеядства и лени» [7, с. 81].

Основы духовно – нравственного воспитания у казахского просветителя Ы.Алтынсарина представляют собой свод этических норм, своеобразную, по содержанию и смыслу, энциклопедию педагогических знаний. С полным правом можно утверждать, что провозглашаемые в прошлом столетии Великим педагогом, нормы духовной нравственности, ценности человека и гражданина, целевые ориентиры для совершенства личности не утратили своего значения. В наше время педагогическое наследие Ы.Алтынсарина продолжает быть актуальным, оставаясь объектом пристального, глубокого и разностороннего изучения подрастающим поколением, педагогами и учеными.

Список литературы:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» с постатейными комментариями и основные документы по его реализации Алматы: Издательский дом «Дастан», 2000 ж. 174 с.

2. Алтынсарин Ы. Избранные произведения Алма – Ата, 1957 г. 7 с.
3. Алекторов А.Е. Тургайская область. Естественные и производительные силы области, хозяйственная деятельность ее населения и народное образование (статистические очерки). Народное образование (Статистические очерки) Оренбург. 1891 г. 12 с.
4. Кабульдинов З.Е., Кайыпбаева А.Т. Казахстан в конце XIX начале XX веков. Алматы, Атамұра, 2012 г. 277 с.
5. Алтынсарин Ы. Киргизская хрестоматия. Оренбург, 1906 г. с. 21.
6. Общечеловеческие ценности как основа духовно – нравственного воспитания школьников // Научное обеспечение функционирования 12–летнего образования: материалы международной научно – практической конференции. – Алматы, 2020. Ч.2 .204–208 с.
7. Оразакова К.Ж, Нарбаев Б.Н. Традиции предков вежливость и воспитанность. Алма – Ата, 2021г. 81 с.

ӘОЖ 37.034

ОЙЫН – БАЛАЛЫҚ ШАҚТЫҢ ӨМІРЛІК ЗЕРТХАНАСЫ

Тукенова Гульмира Хамитовна
бастауыш сынып мұғалімі
Давлетова Алима Баймағамбетовна
бастауыш сынып мұғалімі
«Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің Абай атындағы
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қ., Қазақстан
E-mail: tukenovag08@gmail.com

Аңдатпа

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушылары үшін сабақтарда ойын түрлерін тиімді пайдалану жолдары, ойынның бала үшін білім алуда маңыздылығы және мұғалімнің ойындарды қалай құрастыру керек екені туралы көрсетілген. Дидактикалық ойындарды оқушылардың жас ерекшеліктеріне және оқу бағдарламасына байланысты қалай тиімді пайдалануға болатыны туралы баяндалған. Дидактикалық ойын – тынысы кең, алысқа меңзейтін, ойдан – ойға жетелейтін ғажайып нәрсе, ақыл – ой жетекшісі, денсаулық кепілі, өмір тынысы.

***Түйінді сөздер**:бастауыш сынып, ойнау арқылы ойлату, сабақтағы ізденіс.*

Аннотация

Данной статье рассказывается о том, как эффективно использовать виды игр на уроках для младших школьников, о важности игры для ребенка в обучении и о том, как учитель должен составлять игры. Изложено, как эффективно использовать дидактические игры в зависимости от возраста учащихся и учебной программы. Дидактическая игра – это нечто удивительное, с широким дыханием, далеким намеком, мысленным проводником, залогом здоровья, дыханием жизни.

***Ключевые слова**: начальный класс, мышление через игру, поиск на уроке.*

Abstract

This article describes how to effectively use the types of games in the classroom for younger students, the importance of games for a child in learning and how a teacher should compose games. It describes how to effectively use didactic games depending on the age of students and the curriculum. A didactic game is something amazing, with a wide breath, a distant hint, a mental guide, a pledge of health, the breath of life.

***Key words:** elementary class, thinking through the game, search in the classroom.*

Жаһандану дәуіріндегі білім беру жүйесінде болып жатқан оң өзгерістер қоғамның жас ұрпақ тәрбиесі үшін жауапкершілігі терең сезіліп отырған бүгінгі оқу – тәрбие үрдісінің тиімділігін арттыру бағытында барлық мүмкіндіктер мен ресурстарды пайдалануды көздейді. Дегенмен, оқу – тәрбие үрдісінде барлық ресурстар толық қолданыс таппай келеді. Оқу – тәрбиенің осындай сирек қолданылатын құралдарының бірі – ойын.

Ойын – балалар әрекетінің бір түрі. Ойын арқылы адам баласының белгілі бір буыны қоғамдық тәжірибені меңгереді, өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады. Белгілі ресейлік ғалым – педагог Л.В.Занковтың айтуынша, сабақтағы ойын элементтерді оқу процесіндегі зерттеушілікті көруге көмектеседі, оқушылардың білімін кеңейтуге, шығармашылық ізденімпаздығы мен зерделілігін арттыруға және оқуға деген ептілігін қалыптастыруға қызығушылығын және ынтасын арттыруға септігін тигізеді.

Баланың жас ерекшілігіне, зейініне сай әдейілеп ұйымдастырылған ойындар баланың ақылын, дүниетанымын кеңейтеді, мінез – құлқын, ерік – жігерін қалыптастырады және пәнге деген қызығушылығын арттырады.

Бастауыш сынып оқушыларының мектепке келгенге дейінгі негізгі әрекеті – ойын десек, оқу – тәрбие үрдісінде олар біртіндеп ойын әрекетінен оқу (таным) әрекетін орындауға бейімделуі тиіс. Ол сабақ барысында пайдаланатын дидактикалық ойындар арқылы жүзеге асырылады.

Дидактикалық, рөлдік – сюжеттік ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндеттерді шешеді.

Ойынның мақсаты бағдарламада анықталған білім, білік, дағдылар жайында түсінік беру, оларды қалыптастыру, тиянақтау және пысықтау немесе тексеру сипатында болып келеді. Ойынның міндеті баланың қызығушылығын оятып, белсенділігін арттыру мақсатында іріктеліп алынған нақты мазмұнмен анықталады.

Әдістемелік әдебиеттерде берілген және бастауыш сынып мұғалімдерінің тәжірибесінде пайдаланып жүрген дидактикалық ойындар өте көп. Алайда, олардың барлығы бірдей бүгінгі күннің талаптарынан туындап отырған білім мазмұнының өзгерістеріне, сондай – ақ оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келе бермейді. Сондықтан ғылыми тұрғыда негізделген дидактикалық ойындар түрлерін сұрыптап,ой елегінен өткізе отырып,ойындар жүйесін және оларды пайдалану әдістемесін ұсыну қажет.

Жалпы дидактикалық ойындар – балалар үшін өзіне тән жүру барысы, мақсаты бар әрекет. Мұндай ойындарды ұйымдастыру қашанда төмендегідей екі мақсатты көздейді:

- танымдық, яғни балада тану,іздену әрекетін дамыту;
- тәрбиелік, яғни үлкендермен немесе өз қатарластарымен қарым – қатынас жасағанда қажетті негізгі дағдыларды, адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру.

Дидактикалық ойындарды құру мына негіздерге сүйенеді:

1. Балалардың іс – әрекетінде ойын түрлерімен оқуды байланыстыру және біртіндеп қызықты, жеңіл ойындардан ойын тапсырмалар арқылы оқу – тәрбие мәселесіне көшу.
2. Ойынның шарты мен оқу міндеттерінің біртіндеп күрделенуі.
3. Берілген тапсырмаларды шешуде баланың ақыл – ой белсенділігінің күшеюі.
4. Оқу мен тәрбиенің мақсаттарының бірлігі.

Дидактикалық ойындарды үш топқа бөлеміз:

1. Заттық дидактикалық ойындар дидактикалық ойын құралдарымен және түрлі ойын материалдарымен ұйымдастырылады.
2. Үстел үстінде ойналатын ойындар: «Лото», «Tarsia», «Домино» және тағы басқа ойындар.
3. Сөздік дидактикалық ойындар: «Сөз құра – тез құра», «Сөздердің соңғы буынан жаңа сөз құра», «Сөздер баспалдағы» т.б.

Дидактикалық ойынның маңызы мынада:

1. Дидактикалық ойын оқушылардың қоршаған дүние туралы түсінігін кеңейтеді, оны бекітіп, нақтылай түседі.
2. Әрбір дидактикалық ойын оқушыны ойнай отырып, ойлай білуге жетелейді, сөздік қорын молайтады, тілдік мақсатта таптырмайтын құрал. Ақыл – ой қызметін қалыптастырады.
3. Ойындар – адамгершілікке тәрбиелеу құралы болып табылады. Дидактикалық ойын ережелері балалардан ұстамдылықты,тәртіпті болуды қажет етеді.

Сабақта ойындарды қолдану бастауыш сынып оқушыларының сол пәнге деген қызығушылығын арттырады, белсенділік танытып, бағдарламалық материалды қажетті деңгейде меңгеруіне ықпал етеді.

Дидактикалық ойындардың тиімділігі олардың сабақтың әр кезеңіндегі орны мен міндетін, мақсатын дәл анықтауға, оны қолданудың теориясы мен практикасын бастауыш сынып мұғалімінің жетік меңгеруіне, шеберлік танытуына, ойынға қажетті материалдарды алдын ала дайындап алуға, ойын үрдісіне оқушыларды белсенді қатыстыруға байланысты.

Төмендегі шарттар орындалған жағдайда дидактикалық ойындарды пайдаланудың тиімділігі артады:

1. егер бастауыш сынып мұғалімі балалардың ойын әрекетін ұйымдастыру жолдарын меңгерсе;
2. егер ойынның түрлі типтерінің өзара әрекеті қамтамасыз етілсе;
3. егер бастауыш сыныптарда қолданылатын ойындар жүйесінде басымдылық дидактикалық ойындарға берілсе;

Бастауыш сыныптардағы сабақтарда дидактикалық ойындарды өткен материалдарды пысықтау, қайталау кезінде қолданған тиімді болады.

Бастауыш сынып оқушыларының бойындағы төзімділік, шыдамдылық пен ұстамдылық өзін – өзі тежеуі сияқты қасиеттердің қажеттілігін алғаш сезінуі осы ойындардан басталады. Жақсы бала бар ынтасымен беріліп, оны білуге, меңгеруге ұмтылады және алуан түрлі дағды, мәліметтерін алып шеберліктерін шыңдайды.

Ойындарды сабақта жиі өткізу ақыл – ойдың, мидың қабылдау процесіне де әсер етеді.

Балалардың денесі мен рухани дамуында ойын әрекеттерінің алатын орнын ерекше айтуға болады. Алты жасар оқушы – ойын баласы. Мектептерге келген шәкірттердің ойыны мектеп жасына дейінгі бұл бүлдіршіндердің рөлдік, сюжеттік ойындарынан басқа мазмұнды құрылуы керек. Бұл кезеңде ойын еңбек ету, білім, тәрбие алудың негізгі құралы ретінде қолданылады. Математика сабағында ойынды жүргізу тек мақсат болмай, шәкірттердің қызығушылығын дамытатындай болуы керек. Мұғалім әртүрлі әдістерді қолданып, ойынды оқушылардың математикалық ойын дамытып тәрбиемен жүйелі байланыстырып отырғаны дұрыс.Математикалық және логикалық ойындарды ұйымдастыру мен оларды жүргізуде мынадай негізгі қағидаларды орындау қажеті және жеткілікті.

1. Ойын ережесін алты жасар бала дұрыс түсініп ұғып алу үшін қарапайым дәл нақтылуы айтылуы керек. Егер материал кейбір оқушылар үшін түсінікті болып, ал қалғандары ойын ережесін түсінбесе немесе математикалық ойынның мазмұнын анық ұстаса, онда ол балаларды қызықтырмайды, тек мақсатсыз жүргізу болып саналады.

2. Ойынды жүргізу негізінде оқушылардың сан қилы ситуциялық жағдайларды шешуге икемділігін дамытып, математикалық тапқырлығын арттырмай, тек белсенділігін арттырса, онда педагогикалық мақсаттың орындалмағаны.

3. Ойынға арналғандидактикалық материал кіші жастағы оқушылар үшін күрделі, тартымсыз жасалып, оны қолдану ыңғайсыз болса, онда ойын ойдағыдай әсерлі болып шықпайды.

4. Ойынды жүргізгенде оның нәтижесі барлық бүкіл оқушылардың қатысуымен тексерілуі тиіс немесе әдейі тексеруші сайланған дұрыс. Ойын нәтижесінің қорытындысы ашық және әділ бағалануы қажет. Ойын қорытындысы бойынша «жеңімпазды» анықтау кезіндежіберілген сәл қате, әділетсіздік оқушылар санасында жағымсыз ой қалдырады.

5. Оқушы ойынға белсенді қатысу үшін, оны ұзаққа созбай, оқушыларды күттірмей ережесін түсіндергеннен кейін тез жүргізіп, қорытынды сол бойда хабарлап, «жеңімпаздарға сыйлық берілуі керек немесе оларды мадақтаған дұрыс.

6. Егер сабақ кезінде шәкірттердің ойын қалыптастыратын және ойлауын дамытатындай бірнеше ұқсас ойындар жүргізілсе онда ойынды қарапайым түрден бірте – бірте күрделендіруге және нақтыдан абстрактылы түрге көшкен тиімді болады. Бұл әдісті әсіресе логикалық ойындарды жүргізгенде пайдалану қажет.

7. Сабақта ойын әдісін оның мақсатына, мазмұнына және тақырыбына қарай қолдану тиімді. Ойынды шамадан тыс, қажетсіз жерінде қолдану кері әсерін тигізеді.

8. Ойын әдістерін сабақта қолданғанда нақтылы тапсырма, мақсат, міндеттер шешілуі тиіс.

Сабақта тиімді қолданылған ойын түрлері мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың аса зор ілтипатпен тыңдап, жемісті меңгеруіне ықпал етеді. Өйткені бастауыш сынып оқушылары жас ерекшеліктеріне байланысты ойынға аса қызығушылықпен, ынталы келеді. Балалар тез серпіп, тапсырманы жылдам, дұрыс орындайтын, болады.

Тіл ұстарту сабақтарында ширату тапсырмалары жиі орындап отырса, балалардың сөзік қоры молайып, өз тілінде еркін сөйлеуге көп мүмкіндік болар еді.Ширату тапсырмаларында тұрақты сөз тіркестерін, мақалдың жалғасын тап деген смияқты тапсырмаларды жиі қолданамын. Мысалы:

Жел тұрмаса, шөптің_____
Ит жоқта, қорада_____
Су ішкен_____
Екі кеменің басын ұстаған_____
Көз – қорқақ,_____
Бір құмалақ бір қарын_____

Ол не?

Ойында біреу, орындықта екеу, адамда жоқ, ал ықылықта үшеу. –
Күндіз ұйықтайды,ал түнде ұшып,жүргіншілерді қорқытады –
Тауықтың ортасындағыны ата –
Ол аяғымен су ішеді –
Оның тісі күнде іседі –
Су жинайтын бөгет –

Қарсы мағынасы бар сөздерді ойлап жаз.

батыр – оңға –
ерте – жоғары –
пайда – ренжу –
жалқау – қызару –

Қазақ тілі сабақтарында буын тақырыбын өткенде буын түрлеріне келесі ойынды ойнатуға болады:

Берілген суреттерден бітеу буынды құқстарды тап, атын жаз.

сурет – 1 сурет – 2сурет – 3 сурет – 4

«Ойлан, тап!».

Бір буынды тұйық буынға мысал келтір (ат, ет, ант, өрт).

«та» буынына аяқталатын екі буынды сөз ойла (баста, аяқта).

«Т» әрпінен басталып, «т» әрпіне аяқталатын бір буынды бітеу буынға мысал келтір (төрт, торт).

«Б» әрпінен басталатын екі буынды құс аты және аң аты (бұлбұл, бұғы)

Фонетика саласы бойынша «Кім жылдам?» ойыны.

1. «А» әрпінен басталатын қала аттарын жазыңдар. Мысалы: Алматы, Астана, Ақмола ... .(Ол қалалардың қай жерде орналасқанын картадан көрсетіп, қала туралы не білетінің сұрау).

2. Тек қана (а, е, ы, і) дауысты дыбысы бар сөздер ойлап жазыңдар. Мысалы: (а) бала, тамаша, қараша, ..., (ы) ыдыс, ыстық, қырық, мысық, сызғыш, ..., (е) ертең, керек, сен, кеше... .

3. Қай жағынан оқыса да мағынасы өзгермейтін сөздерді ойлап жазыңдар. Мысалы: Азиза, нан, қырық, қазақ, көк, ...

Морфология саласы бойынша «Кім тез тауып оқи алады?» ойыны.

Төмендегі сөйлемде сөздердің орын тәртібі ауысып жазылған. Оны тиісті тәртібіне келтіріп, кім тез тауып оқи алады?

1. Біз сабағында математика неше түрлі есеп шығарамыз.
2. Сабағы кеше сурет болды.
3. Дене тәрбиесі спортзалда сабағы өтеді..
4. Отыр сабақта 25 оқушы.
5. Әкелдік кітап, дәптер, күнделік, қалам сабаққа біз.

Математика сабағында қазақтың ұлттық ойындары қолданылады. Математика пәні бойынша сабақтың ерекшелігіне қарай тиімдірек деген ойын түрлерін сабақтың мақсатына қарай тандап алуға еркіндік беріледі.

Түрлендіру, әр – түрлі мүмкін талаптар сияқты іс – әрекеттер орындайды. Ойынды іріктеп алуда тек қана оқушының орындалатын іс – әрекетімен шектеу жеткіліксіз. Ойынды ұйымдастыру және басқарудың сипатымен жолдары да ойластырылады. Мәселен, ойынды жарыс түрінде өткізу, аралық және ақтық нәтижелерді көрсету үшін карточкаларды фишкаларды,тағы дабасқа әр түрлі шартты белглерді, цифрлар мен таңбалардыжұлдызшаларды, жалаушаларды және т.б. пайдалану. Сонымен бірге ойын кезіндегі көрнекілік түрлерін де сабақтың кай кезеңінде дәл өткізіліуіне орай өзгертіп тұруға тура келетінін ескерген жөн.

Мысалы, жаңа материалды баяндау кезеңінде ұйымдастырылатын ойындарда оқушылардың нақты заттар тобын немесе олардың суретін пайдаланып практикалықтұрғыда жұмыс істеуін қамтамасызету керек болса, ол өткенді жинақтау кезеңіндегі ұйымдастырылатын ойындарда көрнекіліктің шектеулі болуы мүмкін де ереже, кесте мен зандылық, есептеу тәсілдерін дауыстап айтуға көңіл бөлінеді.

Ойлан тап

А) Әр қатардан артық санды тап. Оны сыз.

2436 324 5016 80425

6302 5207 7625 9001

8127 7158 9102 43860

Ә) Заңдылығын анықтап, сандар қатарын жаз.

200,225, 250....._____

3000, 2300, 1600..._____

318, 330, 342..._____

4000, 3926, 38522...._____

Жалпы ойынның қандай түрі болмасын атадан балаға, ұрпақтан – ұрпаққа ауысып отырады. Тапқыр, алғыр, шымыр, епті, қайратты, қажырлы бала өсіруді армандамайтын ата – ана жоқ. Сондықтан ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Менің ойымша сабақта ойындарды қолдану, сабаққа өзгеше нәр беріп, жаңартып тұрады. Ал балалар ойнай да білсін, ойлай да білсін!

Әдебиеттер тізімі:

1. Нарқұлова Б. «Бастауыш мектеп» 2007, №12. // 16–18 б.
2. Баймағамбетова А.А; «Бастауыш мектеп» 2002, // 63 б.
3. Калмыкова Е.В, «Бастауыш мектептегі ойын технологиясы арқылы оқыту». // 2007 34 б.
4. Ерешева К., Үсенова Н., Фазылова А.Логика әлемі // 2011ж. 23 б., 40 б.

УДК 37.015.311

ПОЛИЭТНОКУЛЬТУРНОСТЬ В ОБРАЗОВАНИИ – РЕАЛЬНОСТЬ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

Туктушева Айжан Кусаиновна
учитель русского языка и литературы
КГУ «Общеобразовательная школа имени Абая
отдела образования г. Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E-mail: atuktusheva@yandex.kz

Аннотация

Актуальность и цель. Основная идея статьи заключается в раскрытии основ и истории возникновения источников полиэтнокультурного образования и воспитания в казахстанской школе. Приведена историография казахстанских ученых в области исследований полиэтнической культуры. Автор раскрывает основные черты полиэтнокультурности. Останавливается на процессах формирования и развития полиэтнокультурного образования в педагогической деятельности великих педагогов – просветителей И.Алтынсарина и С.Кубеева. Показывает, что одна из главных задач современного образования – это приобщение казахского народа к прогрессивной мировой культуре, укреплению дружбы между народами.

Ключевые слова: *поликультурное образование, полиязычие, этнокультурная идентичность, этнические группы, многообразие культур, кросс – культурность, национальная культура.*

Андатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақаланың негізгі идеясы қазақстандық мектепте полиэтномәдени білім мен тәрбие көздерінің пайда болу тарихы мен негіздерін ашу болып табылады. Қазақстандық ғалымдардың полиэтникалық мәдениетті зерттеу саласындағы тарихнамасы келтірілген. Автор полиэтномәдениеттің негізгі ерекшеліктерін ашады. Ұлы педагог – ағартушылар И.Алтынсарин мен С.Кубеевтің педагогикалық қызметіндегі көпмәдениетті білім беруді қалыптастыру және дамыту процестеріне тоқталады. Қазіргі білім берудің басты міндеттерінің бірі – қазақ халқын прогрессивті әлемдік мәдениетке баулу, халықтар арасындағы достықты нығайту екенін көрсетеді.

Түйінді сөздер: *көпмәдениетті білім беру, көптілділік, этномәдени сәйкестілік, этникалық топтар, мәдениеттердің алуан түрлілігі, мәдениетаралық, ұлттық мәдениет.*

Abstract

Relevance and goal.The main idea of the article is to reveal the foundations and history of the emergence of sources of multi – ethno – cultural education and upbringing in the Kazakh school. The historiography of Kazakh scientists in the field of research of polyethnic culture is given. The author reveals the main features of polyethnic culture. It dwells on the processes of formation and development of multi – ethno – cultural education in the pedagogical activity of the great educators I.Altynsarin and S.Kubeev. It shows that one of the main tasks of modern education is to introduce the Kazakh nation to progressive world culture, to strengthen friendship between peoples.

Key words: *multicultural education, multilingualism, ethnocultural identities, ethnic groups, cultural diversity, cross – culturalism, national culture.*

В современной образовательной системе Казахстана центром является человек, воспитывающийся и развивающийся в полиэтнокультурном пространстве. Резкий подъем национального самосознания, стремление к этнической и обусловливает огромный интерес народов не только к своей национальной культуре, но и к культуре народов ближайшего и отдаленного национального окружения. Прежде чем остановиться на основах полиэтнокультурного образования, необходимо раскрыть само понятие «полиэтнокультурное образование». Полиэтнокультурное образование и воспитание – это образование и воспитание, включающее в себя организацию и содержание педагогического процесса, в котором представлены две или более культуры, отличные по языковому, этническому, национальному или расовому признаку. Это усвоение знаний об иных культурах, осознание различий и сходств, общего и особенного между культурами, традициями, образом жизни, формирование позитивного, уважительного отношения к многообразию культур и их представителям.

Основа полиэтнокультурного образования состоит в том, чтобы сформировать навыки, отношения, знания, которые нужны человеку для установления благоприятных отношений взаимообмена

и взаимопонимания между представителями различных культур страны [1, с. 2].

Изучение народной педагогики в современных условиях открывает обширное и богатейшее поле для анализа истоков национального педагогического сознания, национальной педагогической мысли.

Народ из поколения в поколение передавал и передает свой общественный и социальный опыт, духовное богатство, как дань старшего поколения младшему, создавая тем самым историю материальной и духовной культуры общества.

Преемственность дает возможность новым поколениям вобрать в себя и развивать все лучшее, что было создано предшествующей историей человечества, обогатить в новых условиях многообразие духовных ценностей общества. В этом историческом процессе народ не только сила, выступающая первым создателем материальных благ, но единственный и неиссякаемый источник ценностей, первый поэт и философ. Народ вместе с тем и первый по времени, самобытности, талантливости педагог и воспитатель. Созданная гением народа педагогика семейного воспитания – основа общечеловеческой педагогической культуры.

В последнее десятилетие учеными Казахстана ведутся интенсивные исследования в области этнической педагогики и народного воспитания. Так, группой ученых НИИ им. И.Алтынсарина под руководством К.Б.Жарикбаева и С.М.Калиева изучение проблем осуществлялось и осуществляется в рамках этнопедагогики; исследователями (К.Сейсембаев, Ж.Сакенов, Т.Иманбеков, ЖАкпарова, С.Узакбаева, К.Кожахметова, К.Болеев и др.) в научных трудах поднимаются проблемы семейной этнопедагогики, воспитания детей дошкольного возраста на материалах казахской народной педагогики, проблемы воспитания школьников и студентов средствами народной педагогики, проблемы музыкально – эстетического воспитания учащейся молодежи [2, с. 8].

К теме полиэтнокультурного образования обращались многие известные мыслители Казахстана, в первую очередь великий Абай говорил о пропаганде знаний о культурах других народов. Он говорил: «Именно духовное слияние объединят малые и большие народы». Во имя лучшей жизни мыслитель понимал, что, будучи быть едиными, мы должны проявлять интерес к культуре и быту других народов, идущих впереди, в частности о традициях, обычаях русского народа. Таким образом, Абай обратил внимание на необходимость полиэтнокультурного образования.

Этому направлению следовал наш земляк, титан педагогики, Ибрай Алтынсарин. Для меня его имя выстраивается в следующую ассоциативную цепочку «Ибрай – искра – источник – исполин». Алтынсарин как яркая искра зажег казахское образование, как чистый источник утолил потребность в учении степняков и как исполин науки и образования четко знал, что «знание – сила…». Одним из направлений педагогических трудов Ибрая Алтынсарина является билингвизм, полиязычие, полиэтнокультурность, кросс – культурность. Педагогические труды великого педагога несут в себе знания об иных культурах, осознание различий и сходств, общего и особенного между культурами, традициями, образом жизни, формирование позитивного, уважительного отношения к культурам русского и казахского народов. «Киргизскаяхрестоматия», «Начальное руководство по обучению киргизов русскому языку» – учебные пособия построены с пониманием толерантности к другим взглядам, обычаям, религиям, умение видеть особенности своей культуры, воспринимать мир как совокупность сложных взаимосвязей, воплотившие принцип двуязычия. Ибрай Алтынсарин жил жизнью народа, он выступал за укрепление культурных связей и дружбы между народами, что находит сейчас своё выражение в национальной идее сплочения казахстанцев в единый народ [3, с. 20]. Традиции как нетленные народные ценности – одно из важнейших средств воспитания.

Последователем в развитии полиэтнокультурности стал педагог, просветитель, земляк Спандияр Кубеев. Великий ученик великого учителя сочетал педагогическую деятельность с литературным трудом. Все его труды основываются на нравственном воспитании,справедливости, порядочности, где проходит усвоение знаний о двух культурах русского и казахского народа, осознание различий и сходств, общего и особенного между культурами, традициями, образом жизни. Спандияр Кубеев составил учебник для чтения казахских школ «Примерное дитя» по принципу хрестоматии К. Ушинского «Родное слово». В книгу вошли переведенные им басни И.Крылова, легенды, стихи русских писателей педагогов, образцы казахского фольклора, короткие рассказы о природных явлениях и животном мире [4, с. 1].

Тем самым, я считаю, и многие со мной согласятся, что И.Алтынсарин, С.Кубеев преследовали цель, которая способствовала формированию человека, способного к эффективной жизнедеятельности в многонациональной и поликультурной среде, обладающим обостренным чувством понимания и уважения других культур, умениями жить в мире и согласии с людьми разных национальностей и верований. Великие педагоги четко понимали, что обучение и воспитание детей должно быть с учётом особенностей национальнойкультуры. Этот вектор в современном образовании стоит на особенном месте, еще раз убеждаюсь в том, насколько далеко смотрели в будущее казахские педагоги – просветители. И.Алтынсарин написал несколько дидактических учебных пособий: «Киргизская хрестоматия», «Начальное руководство по обучению киргизов русскому языку», также С.Кубеев пишет учебные пособия для аульной школы, которые имели и имеют большое

воспитательное значение [4, с. 3]. Построены данные учебные пособия с пониманием толерантности к другим взглядам, обычаям, религиям,умению видеть особенности своей культуры в контексте культур других народов и мировой культуры в целом, воспринимать мир как совокупность сложных взаимосвязей, воплотившие принцип двуязычия, дополнено в наше время в практике современной школы принципом полиязычия – государственным, этническим и международным (английским) языками, развитием полиязычной личности, ознакомлением с культурой, обычаями и традициями народов изучаемых языков [5, с. 11]. Они не потеряли своей актуальности до сегодняшнего дня.

Поликультурное направление в педагогике Алтынсарина и Кубеева неслучайно, потому что традиционноэтотвопрос возникает в регионах, где проживаетмного больших по численности этническихгрупп. Великие педагоги жили жизнью народа, хорошо знали обычаи и традиции казахского народа, воспевали их в поэтических и прозаических творениях. Они выступали за укрепление культурных связей и дружбы между народами, что находит сейчас своё выражение в национальной идее сплочения казахстанцев в единый народ. Традиции как нетленные народные ценности – одно из важнейших средств воспитания.

В современном образовании преследуется наиважнейшая цель – вырастить и воспитать детей в условияхсистемы непрерывного поликультурного образования, начиная с дошкольного воспитания и сохранить преемственность в подходах к обучению иностранным языкам в средней школе и в вузе, уже дошкольники изучают три языка казахский, русский и английский, при их изучении неразрывно упоминаются традиции и обычаи этих народов.

Одним из ключевых понятий профессионального роста педагога является самообразование. Существование успешного человека в современном мире невозможно представить без знания языков и, соответственно, изучая язык, человек познает и культуру данного народа. В течение трёх лет я работаю над темой самообразования «Полиэтнокультурное образование на уроках русского языка». На своих уроках я обязательно использую элементы полиэтнического образования. Авторы современных учебников русского языка грамотно подобрали материал для упражнений и текстов, опираясь именно на формирование и воспитание у детей поликультурности, кросс – культурности. В своей педагогической практике по самообразованию беру в основу труды Абая Кунанбаева, Ибрая Алтынсарина и Спандияра Кубеева.

На современном этапе, в период модернизации школы, обновления системы образования имеется большая необходимость в учителях новой формации, наделённых лучшими качествами, какими обладали И.Алтынсарин и С.Кубеев. Вся их многогранная педагогическая и общественная деятельность была подчинена главной задаче – приобщение казахского народа к прогрессивной мировой культуре, укреплению дружбы между народами. Поликультурное обучение и воспитание у великих педагогов было слито воедино и подчинено главной цели – формированию разносторонней гармоничной личности. Поликультурная личность должна обладать прежде всего целостным мировоззрением. Это означает, что знания и умения у такого индивида сформированы в систему, позволяющую отразить сложный, взаимосвязанный и взаимообусловленный характер связей и отношений в мире, социуме, культуре. Целостность – параметр высокоразвитого и рационально организованного мировоззрения [6, с. 4].

Список литературы:

1. Концепция этнокультурного образования в Республике Казахстан от 15 июля 1996 г. №3058.
2. Ержанов М.Е. Развитие этнокультурного образования в Казахстане (Теоретические основы и практика): Дис. ... д – ра пед. наук : 13.00.05: Москва, 1999 429 с. РГБ ОД, 71:00 – 13/167 – Х
4. Алтынсарин И. Собрание сочинений в 3–х томах: Т.1. / И.Алтынсарин. Алма – Ата,1975 г.. 359 с.
5. Спандияр Кубеев https://www.peoples.ru/art/literature/prose/roman/spandiyar_kobeev/
6. Ситдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина / А.С.Ситдыков. Алма – Ата: Мектеп, 1968 г. 148 с.
7. Рахимова С.М. Педагогические идеи И.Алтынсарина в современном образовании», – интернет – журнал: Коллеги – педагогический журнал Казахстана / 2021 – http://collegy.ucoz.ru/publ/11 – 1 – 0 – 25041

ӘОЖ 374.6

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КӨБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

Турдалиева Айжан Балабековна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалмі
«Қосағаш» жалпы орта білім беретін мектебі» КММ
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы, Қазақстан
E – mail: t.ayzhan – 77@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада халық ағарту жұмысын бірінші рет қолға алған, сол жолда өмірінің ақырына дейін үздіксіз еңбек еткен жалынды патриот Ы.Алтынсариннің Қазақстандағы білім беру жүйесін қалыптастыруға қосқан үлесін талдау. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігін анықтау. Қазақ халқының ұлы перзенті Ыбырай Алтынсарин қазақ жерінде оқу – ағарту ісін жүзеге асырып,тұңғыш халық ағартушысы атанып қоғамда өзгерісті жасау жолында талмай күресіп, халық игілігі үшін жан аямай еңбек етудің үлгісін көрсетті, бүгінгі күнде білім беру мазмұны Ыбырай Алтынсариннің жасаған игі істерімен жалғасын тауып жатыр десек қателеспейміз. XIX ғасырдың екінші жартысындағы аса көрнекті ағартушы – демократ – Ыбырай Алтынсарин Қазақстандағы қоғамдық ой – пікірдің өркендеу тарихында үлкен орын алды. Ол жас ұрпақты тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Ы.Алтынсарин Қазақстандағы әлеуметтік – педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды.

Түйінді сөздер: *ағарту жұмысы, оқу – тәрбие, тұңғыш, ағартушы, ой – пікір, ұрпақ тәрбиелеу, негізгі ұстанымдар, білім беру жүйесі.*

Аннотация

В статье анализируется вклад пламенного патриота И.Алтынсарина в формирование системы образования в Казахстане, который впервые взялся за народное просвещение и на этом пути непрерывно трудился до конца своей жизни. Великий сын казахского народа Ибрай Алтынсарин, осуществляя просветительскую деятельность на казахской земле, став первым народным просветителем, неустанно боролся за перемены в обществе, показал пример самоотверженного труда на благо народа. Выдающийся просветитель – демократ второй половины XIX века – Ибрай Алтынсарин занял большое место в истории процветания общественной мысли Казахстана. Особое внимание он уделял вопросам обучения, воспитания подрастающего поколения. И.Алтынсарин предложил основные подходы и пути решения социально – педагогических проблем в Казахстане.

Ключевые слова: *просветительская работа, учебно – воспитательная, первичная, просветительная, мысль, воспитание поколения, основные принципы, система образования.*

Abstract

The article analyzes the contribution of the ardent patriot I.Altynsarin to the formation of the education system in Kazakhstan, who for the first time took up public education and worked continuously on this path until the end of his life. The great son of the Kazakh people Ibrai Altynsarin, carrying out educational activities on the Kazakh land, becoming the first national educator, tirelessly fought for changes in society, showed an example of selfless work for the benefit of the people. An outstanding educator – democrat of the second half of the nineteenth century – Ibrai Altynsarin took a great place in the history of the prosperity of public thought in Kazakhstan. He paid special attention to the issues of education, upbringing of the younger generation. I. Altynsarin proposed the main approaches and ways to solve socio – pedagogical problems in Kazakhstan.

Key words: *educational work, educational, primary, educational, thought, generation education, basic principles, education system.*

Қазақ деген дана халықтың киелі топырағында, кең байтақ жерінде елім, жерім, қазағым дейтін алты Алашты ауыздарына қаратқан небір азаматтар ғұмыр кешті. Әрине, олардың жүріп өткен жолы, жасаған еңбектері, елі мен жері үшін күрескен азапты күндері, ұйқысыз түндері тарихтан біздерге етене белгілі. Әр кезең үшін туылатын перзенттер болады.Өз туған халқының жүрек түкпіріне ұмытылмастай із қалдыру үшін, еліне шын жанашыр ерлер қазақ халқында аз болмады.

Ыбырай Алтынсарин – қазақ халқынан шыққан халық ағартушыларының бірі, ірі жазушы, тамаша ұстаз, қазақ балалар әдебиетінің атасы. Ол 1841 жылы 20 қазан да қазіргі Қостанай облысы, бұрынғы Аманқарағай болысы , Затабол ауданында дүниеге келді. Ыбырай өз әкесі Алтынсарыдан

4 жасында жетім қалды. Әкесі қайтыс болғаннан кейін Ыбырай атасы Балқожаның тәрбиесінде болады. Балқожа кішкентай немересі Ыбырайды 1850 жылы, 23 тамызда Орынбор қаласында жаңадан ашылған мектепке оқуға берген . Ыбырай жас кезінен – ақ өте зерек болып , сабақты үнемі үздік оқиды. Атасы Балқожаның оқушы Ыбырайға өлеңмен жазған мына бір өсиет сөздерін ол бұлжытпай орындаған еді.

Үміт еткен көзімнің нұры – балам,
Жаныңа жәрдем берсін Хақ тағалам.

Атаң мұнда, анаң мен есен – аман,
Сүйіп сәлем жазады бүгін саған.
Атаңа сағындым деп асығарсың,
Оқуға көңіл бөлсең, басыларсың,
Ата – анаңды өнер білсең, асырарсың,
Надан боп білмей қалсаң, ah ұрасың... – дейді. [5, б. 79]

Жас шәкіртке оқудағы мақсат не екенін түсіндіреді. Атасының өсиетін бұлжытпай орындаған Ыбырай мектепте оқып жүрген кезінің өзінде – ақ, орыстың атақты жазушыларының еңбектерімен танысып, олардың шығармаларын көп оқитын болған. Ыбырай бұл мектепте жеті жыл оқып, 1857 жылы бітірді. Мектепті бітірісімен халық ағарту ісімен айналысады. Әкімшілік қызметке, шен – шекпенге қызықпайды. Ғылыммен қаруланған, әсіресе дұрыс көзқарасы бар оқушылар қазақ арасында көбейіп бүкіл халыққа әсер ете алады деп Алтынсарин өз халқына дұрыс бағыт сілтеді. Қазақ баласының сауатын ашып, әр қазақтың баласы білім айдынында еркін самғауы керек деп Ыбырай Алтынсарин қазақ жастарын оқуға, ізгілікті, мейірімді, еңбекқор болуға, өз халқын сүюге тәрбиелейтін педогог жолын бастаған. Қазақ елі Ыбырай Алтынсариндi қазақ педагогикасының негізін салушы, прозаик және ақын деп қана білмей, қазақ балалар әдебиетінің негізін қалаушы деп те таниды. Ыбырай – қазақ балаларын, жалпы қазақ ұрпағын сауатты әрі білімді болуын қалаған адам. Алтынсарин ұлттың бала тәрәбиесінде өз халқының тұрмысы мен өмірінің тарихи ұлттық ерекшелігіне сәйкес келу идеясын ұсынған. Сонымен қатар, ол қазақтың жарқын болашағына асқан үмітпен қарады.

Ыбырай мектеп тәрбиесін жоғары бағалап, оның оқытушыларының сапасына да ерекше көңіл аударды. Жақсы мұғалімді дүниедегі ең қымбат көретін адамы санайды. Ұлы педагог – ақын өзінің өлеңдері арқылы оқудың, өнер – білімнің маңызын түсіндіріп, надандыққа қарсы шықты. Ол қазақ балаларын білімге баулып, олардан болашақтың иелерін даярлауды бірінші мақсатым деп санады.

Өнер – білім – бәрі де
Оқуменен табылған...
Кел, балалар, оқылық! – деп жар салды.

Ыбырай болыс мектептеріндегі бірінші бөлімнің оқыту бағдарламасының әрбір ауыл мектептерінде болуын қалады және соған қол жеткізе алды. Нақтырақ айта кетсек, ол қазақ қоғамының сауатын ашу тек бастауыш деңгейінен қалып қоймау керектігін алға тартқан. Ыбырай Алтынсарин үлгісіндегі педагог – жазушы, құнды шығармалардың авторы – Спандияр Көбейұлы. Ыбырай ұстазының жолынан үлгі алып, ағартушылық идеясын педагогтік қызметі арқылы насихаттаған. Және де сол бағытта Спандияр Абай мен өз ұстазы Ыбырай Алтынсарин негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеяны әрі қарай жалғастырды және жаңа жағдайға лайық дамытуға өз үлесін қосты. Ыбырай Алтынсарин қазақ жерінде оқу – ағарту ісін жүзеге асырып,тұңғыш халық ағартушысы атанып қоғамда өзгерісті жасау жолында талмай күресіп, халық игілігі үшін жан аямай еңбек етудің үлгісін көрсетті, бүгінгі күнде білім беру мазмұны Ыбырай Алтынсаринның жасаған игі істерімен жалғасын тауып жатыр десек қателеспейміз. XIX ғасырдың екінші жартысындағы аса көрнекті ағартушыдемократ – Ыбырай Алтынсарин Қазақстандағы қоғамдық ой – пікірдің өркендеу тарихында үлкен орын алды. Ол жас ұрпақты тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Ы.Алтынсарин Қазақстандағы әлеуметтік – педагогикалық мәселелерді шешудің басты жолдары мен негізгі ұстанымдарын ұсынды.

Ыбырай еңбектері өз алдына жеке жинақ болып он шақты рет басылды. Оның академиялық жинағы шықты. Дүниеге көзқарасы, педагогтық, қоғамдық қызметі өз алдына бөлек зерттелді. Оның педагогтық қызметі мен ағартушылық идеялары туралы Қ.Бисембиев пен Б.Сүлейменов, М.Ақынжанов зерттеулер жүргізді. Ал шығармалары туралы М.Әуезов, С.Мұқанов, Ә.Қоңыратбаев, Ә.Дербісәлиндер еңбектер жазды. Бұларға қоса, орта мектепке арнап оқулық жазған авторлардың бәрі де Ыбырай творчествосына талдау жасап, оның еңбектеріне тиісті бағаларын беріп келеді. Жазушы шығармашылығын жан – жақты аша түсу қашанда алда тұра бермек [2].

Ежелден бері білім қоғам дамуының негізгі қозғаушы факторы ретінде қарастырылады. Білім беру арқылы біздің балалар өз елінің мәдениетін, ұлттық салт – дәстүрлерін үйренеді, рухани мұраны сақтау идеяларына тереңдеу еніп, жалпыадамзаттық құндылықтарды игереді. Біз тек куәгер емеспіз, біз қоғамның өзгеруіне мобильді және икемді бейімделудің қатысушыларымыз және соның салдарынан біз өзімізді өзгертеміз. 21–ғасырда, Ы.Алтынсариннің идеяларының өзектілігі Спандияр Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігі туралы сенімді түрде айтып отырғанымыз кездейсоқ емес.

1887 жылдың желтоқсанында Алтынсариннің тікелей көмегімен Спандияр сол мектепке алынады. Кейін 1892–1895 жылдары Қарағайлыкөл деген жердегі төрт жылдық болыстық мектепте білім алады да, 1895–1897 жыдары Қостанай қаласындағы Алтынсарин ашқан орыс – қазақ мектебінде оқуын жалғастырады. Ұстазы Ы.Алтынсариннің қазасынан кейін, Спандияр оның ұстаздық қызмет жолын жалғастыруды арман етіп, Қостанай қаласында жаңадан ашылған екі жылдық педагогикалық курсқа түсіп, оны 1901 жылы бастауыш мектеп мұғалімі деген мамандық бойынша бітіріп шығады. Ұстазы Ы.Алтынсариннің ізімен балаларға арналған оқу құралын жазуды қолға алған

С.Көбеев 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бастауыш сынып балаларына арналған бұл оқулықта ол орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Сонымен қатар өзінің бірсыпыра төл шығармалары да бар. Олар – әлеуметтік теңсіздікті, зорлықты, үстем тап адамдарының қатыгездігін әшкерелейтін, жетім – жесірді аяуға үндейтін өлендер мен әңгімелер болды.

Бүгінгі таңда мектепті жаңғырту, білім беру жүйесін жаңарту кезеңінде жаңашыл педагог Ы.Алтынсариннің тұлғасына тән жақсы қасиеттерге ие жаңа формация мұғалімдеріне деген қажеттілік туындап, мұғалімдердің жұмыс тәжірибесінде оның идеяларына деген сұраныс артып келеді. Ең бастысы – жаңашыл мұғалімнің ойы, оның оқушының жеке басын қалыптастыру мен дамытудағы, оны білім мен мәдениетке енгізудегі жетекші рөлі. Тәрбие мен оқытудың мақсатын, міндеттерін, мазмұнын, принциптерін айқындайтын жетекші факторлар – этнопедагогика, этнопсихология идеялары: «Әр ұлттың балалары өз халқының арасында өмір сүріп, еңбек ететіндіктен, тәрбиеші де оларды ұлттық дәстүр рухында тәрбиелеуге міндетті саналады». Адамгершілік тәрбиесінің факторлары: отбасы мен мектеп, және тәрбиешінің тұлғасында. Меніңше оқытудың табысты болуы үшін екі дидактикалық қағида негізделеді: оқу түсінікті және қызықты болуы керек, оқуда оқушының рухани күші үшін қолайлы жағдайлардың болуы. Бірақ бұл оқу оңай болуы керек дегенді де білдірмейді. Оның қиындығы оңтайлы болуы және баланың қызығушылығын да ескеруі керек. Қазіргі білім беру жүйесінде шығармашылық ойлауы жоғары, озық, инновациялық технологияларды меңгерген, эксперименттік – тәжірибелік іс – әрекеттермен айналысатын ұстаз ең басты рөлге ие. Бүгінгі таңда мұғалімнің кәсіби шеберлігі ғана емес, оның білім алуға, біліктілігін арттыруға деген ұмтылысы да жоғары бағаланады. Білімді ұстаз оқушының қарапайымнан күрделіге, белгіліден белгісізге, жақыннан алысқа өтуіне барлық жағдайды жасайды.

Қазіргі сабақтың, әсіресе, дәстүрден тыс сабақтардың түрі де әдіс – тәсілдері де көп. Оның қайсысын таңдап алсақ та, сабақ үрдісінде педагогика ғылымының даму тарихында дәлелденген дидактикалық негізгі талаптары мен сабақтың құрылымы қатаң сақталуы керек. Жаңа технологияларды пайдаланудың ерекшелігі – тек стандартта берілген білімді меңгерту ғана емес, тұлғаның танымдық қабілеттерін қалыптастыруға,шығармашылық икемділігін дамытуға, оқушының өз бетімен іздену жұмыстарын жүйелі түрде істей білуге бағыттау болып табылады. Баланы оқыту – тәрбиелеу жұмысында Алтынсарин атақты әдіскер – педагогтардың оқыту әдістерін батыл да шебер қолдану нәтижесінде тәжірбиесі артты,өзінің дидактикалық көзқарасы қалыптасты. [2, б. 33].

Қазіргі таңда Қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғырту кезеңінде тұрмыз. Әрбір адамның сапалы мектепке дейінгі тәрбие мен мектептегі білімге қолжетімділігін, колледжде, университетте жаңа кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Яғни Ыбырай Алтынсариннің ұлы, сара жолын әліде жалғастырып келеміз. Білім беру саласындағы реформалар, әлбетте жаңалықтар, оны тәжірибеге енгізу, оның нәтижесін, қорытындысын шығару үшін жылдар керек болады. Ыбырай атамыздың салып кеткен жаңа мектебінде жаңаша оқыту түрі енгізілді. Ондағы әр бала жеке тұлға ретінде қабылданады. Яғни бастауыш білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыруға, оның жеке қабілеттерін, оқу ісіндегі оң мотивациясы мен іскерлігін: негізгі мектептің білім беру бағдарламаларын кеңінен меңгеру үшін оқудың, жазудың, есептеудің, тілдік қатынастың, шығармашылық тұрғыдан өзін – өзі көрсетудің, мінез – құлық мәдениетінің берік дағдыларын дамытуға бағытталған. Ал негізгі орта білім берудің жалпы білім беретін оқу бағдарламалары білім алушылардың ғылым жүйесінің базалық негіздерін меңгеруге, олардың бойында тұлғааралық және этносаралық қатынастың жоғары мәдениетін қалыптастыруға, жеке тұлға ретінде өзін – өзі билеуіне және кәсіптік бағдарлануына бағытталады.

Баланың мектептен алатын білімін өмір талабымен қолдануды тамаша ұштастырды.Қазіргі таңда білім беру жүйесіндегі функционалдық сауаттылық ұғымы ағартушы ұстаздың алыстан көрегенділігін тағы да дәлелдей түседі. Оқушы табыстылығын дамытудың шарттарының бірі – өзін – өзі жүзеге асырудың шексіз мүмкіндіктерін ұсынатын қызметке қатысу. Заманауи мектептің басымдықтары әлеумет мүшесі ретінде өзін – өзі таныту, білім алушылардың әлеуметтік – кәсіби өзін – өзі анықтауы, олардың қазақ, орыс және ағылшын тілдерін біле отырып, үздіксіз білім алуына бағдарлану ұмтылысында көрінетін тұлғаның әлеуметтік – прогрессивті түрін қалыптастыру. Алтынсарин бұл туралы өз жазбаларында айтқан,бұл қазіргі мектепке қойылатын талаптарға сәйкес келеді. Ондаған жылдар бойы зайырлы білім беру мен балаларды тәрбиелеудің педагогикалық негізінің өзектілігін алдын – ала болжаған, педагогикалық принциптер соншалықты жан – жақты және уақыттан озып, көптеген жылдар өтсе де, әлі де өзекті. Ыбырай Алтынсариннің мұрасы, оның қызметі мен еңбектері XXI ғасырда теңдесі жоқ деп есептеймін! Ыбырай Алтынсарин – нағыз халықшыл жазушы, ағартушы, ақын, өмір шындығын озық идея тұрғысынан таныта білген кемеңгер суреткер, аса қажырлы қоғам қайраткері, заманының ең маңызды мәселесін көтеріп, жыр төккен азамат ақын, жаңашыл жазушы, сол жаңаның тынымсыз жаршысы. Өз бойындағы қуатын халық мақсаты үшін аямай жұмсаған адал жанды азамат.

Спандияр Көбеевтің мұғалімге қойылатын негізгі талаптар: кәсіби шеберлік, балаға деген сүйіспеншілік, тілді тамаша меңгеру және жақсы сөйлеу, баланың жеке басына құрметпен қарау деп санаған. Сондықтан да жас ұрпақтың тәрбиесі, педагогика туралы әр дәуір ғалымдарының көзқарасы қашанда өзекті болып табылады. Балаларды шығармашылықпен ойлауға, олардың рухани қажеттіліктері мен адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға, отансүйгіштікке баулу және дарынды тұлғаларды «адасқанына» жол бермей анықтауға деген ұмтылыс – осының бәрі білім беру жүйесін реформалаудың жолын ойластырып, жаңа тәсілдерді дүниеге әкелуде. Осы кезеңдерде адами капиталдарды дамыту, озық ойлы, бәсекеге қабілетті саналы ұрпақ тәрбиелеп қоғамға қосу, талапқа сай білім беру – мемлекетіміздің ең басты ұстанымдарының қатарында.

Спандияр Көбеев ұзақ жылдар бойы ағартушылық жұмыспен айналысып, жас ұрпақты оқыту, тәрбиелеу ісімен шұғылданды, қазақ мектептерінде орыс тілі мен әдебиетінен сабақ берді. Ол өзінің ұзақ та жемісті ұстаздық еңбек жолын «Орындалған арман» атты мемуарлық кітабында баяндады. Мұнда автор өз көзімен көрген екі өмірдің қарама – қарсы бейнесін, басынан кешірген оқиғаларды баяндау арқылы көрсетеді. Кітаптың революция алдындағы қазақ өмірі шындығының талай – талай көріністерін және сол оқиғаларға жазушының өзі қалай араласқанын, оның қандай көзқараста болғанын байқауға болады. Мемуардың соңғы тарауы жазушының совет дәуіріндегі өмірі мен еңбегіне арналған.

Ағартушылық идеялар Ы.Алтынсарин сол кезең үшін де, қазіргі кезде де өзекті және жаңашыл болып қала береді. Алтынсарин мұрасы баға жетпес мұра. Ыбырай Алтынсарин туған қазақ ортасының да, патша әкімшілігінің де қарсылығын еңсеруге мәжбүр болған, Ресейде алған білімі үшін ризашылық білдіріп, оның қазақтарға бағынышты Халық ретінде көзқарасына наразы болып, өзінің тәуелсіз құндылықтар жүйесін дамытты. [4, б. 26]

Қорытындылай келе, халық ағарту ісінің дәйекті күрескері болған Ыбырай Алтынсариннің және өзінің өкше басары деп таныған, білген мен көргенін үйреткен шәкірті С.Көбеевтің ілімдері өз алдына дербес педагогикалық жүйе болып табылады. Дала ұстазының педагогикалық қағидалары, ұстанымдары, идеялары күні бүгінге дейін бала тәрбиесіндегі маңызын жойған жоқ. Ендеше, қазіргі дамыған отыз елдің қатарына кіру идеясы да ұлы ағартушының халқымыздың өзге озық білімді елдердің қатарына қосылу бағытына жұмсаған күш – қуатымен үндесіп жатқаны анық. Елбасы Н.Ә.Назарбаев та «Жаңа дәуірдің күн тәртібінде тұрған мәселе – білім беру, ғылымды дамыту» деп атап көрсеткеніндей, болашақты болжай білген ұлы тұлғаның көкейтесті мәселесі де қазаққа білім беру, ғылымды дамыту болған. Әсіресе, Ы.Алтынсариннің халықтық қызметін көрсетуге көп көңіл бөлген. Ұлы ағартушының ізбасары С. Көбеевтің кезінде жоғары бағаланып, өз дәуірінің прогресшіл талап – тілектеріне жауап беруге тырысқан, орыс мәдениетінің жаршысы бола білген және ұлттық әдебиетте тұңғыш роман жазған Спандияр Көбеевтің есімі XX ғасыр басындағы қазақ мәдениетінің тарихынан құрметті орын алады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ә. Ламашев «Ыбырай Алтынсарин» (Семинарий). Алматы. Ана тілі, 1991 ж.
2. К.Б. Жарикбаев «Психологические взгляды И.Алтынсарина: исследуются на основе перво-источников» // Нач. школа Казахстана. 2002 г. № 1
3. Г.Е. Рысбекова «XIX ғасырдың II жартысы мен XX ғасырдың алғашқы ширегінде Қазақстанда Ы.Алтынсариннің педагогикалық идеялары мен ағартушылық қызметінің дамуы» – Алматы. 2001 ж.
4. http://bilimdiler.kz/akin_zhazushi/11 – spandiyar – kbeev.html
5. Қазақ әдебиеті оқулығы. ЖМБ. Алматы «Мектеп» 2010 ж.

ӘОЖ 374.6

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН МЕН СПАНДИЯР КУБЕЕВТІҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІМЕН ҮНДЕСУІ

Уайсова Бибигуль Алдабергеновна
бастауыш сынып мұғалімі
E-mail: bibka_uaisova@mail.ru
Орынбаева Алмагуль Алдабергеновна
бастауыш сынып мұғалімі
E-mail: kalininckai2015@mail.ru
Қостанай облысы білім басқармасы «Әулиекөл ауданы әкімдігінің Калинин негізгі мектебі» КММ
Калинин ауылы, Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада Спандияр Көбееевтің әдеби, педагогикалық мұраларының Ыбырай Алтынсариннің шығармаларының үндестігі қарастырылған. Мақалада болашақ педагог болатын тұлға бойында «Қандай қасиеттер болуы керек?», «Қандай дағдыларды игеру қажет?» деген сауалдарға қазақ ойшылдарының тұжырымдары арқылы жауап берілген.

Түйін сөздер: *Ы.Алтынсарин, С.Көбеев, мұғалім, білім, ұлттық мүдде.*

Анотация

В данной статье рассматривается литературная связь между Ибраем Алтынсариным и Спандияром Кобеевым. В статье рассматривается вопрос: «Какими качествами должен обладать будущий педагог?», «Какие навыки необходимо приобрести?» даны ответы через высказывания казахских мыслителей Ы.Алтынсарин и С.Кубеева.

Ключевые слова: *И.Алтынсарин, С.Кобеев, учитель, образования, национальный интерес.*

Abstract

Annotatoin This artticle presents the literary heritage between I.Altynsarin and S.Kobeev. The article considers the question: «What qualities should a future teacher have?», «What skills should be acquired?» answers are given through the statements of Kazakh thinkers.Altynsarin and S.Kubeeva.

Key words: *I.Altynsarin, S.Kobeev, teacher, education, national interest.*

Адамзаттың іргелі дамуы – өзекті мәселелердің бірі. Осыған сәйкес әрбір ұлттың өзін – өзі дамыта білуі мемлекеттің басты стратегиясында. Ұлттық құндылықтар парасатпен зерделенген жағдайда ғана ұрпақ тәрбиесіне зор ықпал етпек. Осы бір іргелі мәселе өткен уақыт шеңберіндегі қазақ зиялылырын қатты толғандырады. Аумалы – төкпелі аласапыран уақыт қазақ ұлтының ойшыл педагогтарының мойына бірнеше міндеттерді жүктейді:

1. Ұлттық мүддені сақтау.

2. Халыққа білім беруді ұлттық тәрбиемен ұштастыру, сол арқылы халық бойына білімнің тегіс таралуы.

3. Білім арқылы елді өркениетті елдер қатарына қосу, осы мақсатта халықтың уақыт қажеттіліктерін заман талабына сай игеруге мүмкіндік жасау [1, б. 26]. Осы міндеттерді орындау оларға ерекеше мән беру, қазақ халқының білімдар болуын Ыбырай Алтынсаринді де қатты толғандырды.

Қазақтың ұлы ағартушысы, көрнекті, ғалым – этнограф, ақын, жазушы, қазақ жазба әдебиетінің негізін салушылардың бірі Ыбырай Алтынсарин. Халқымыздың рухани өмірінің тарихында аса маңызды орын алған XIX ғасырдың ортасында қарай қазақ даласында тұлғаланып көрінген үш бәйтеректің ортаншысы. «Ыбырай – өз тайпасының қараңғы көшпелілер арасында Еуропа мәдениетін жазған және Россияға сүйінші әкелген қырғыздар арасында алғашқы білімдар болды». Ыбырай Алтынсарин еңбектері бәрімізге де – әкімдер мен басқа басшыларға, мамандарға ортақ және басшылыққа алып өз ісінде қолдауын табатын дүниелер. Әсіресе білім беру саласындағыларға тікелей қатысты.

Осы ғұламаның жолын куып одан үлгі алып, ұстаз атанған Спандияр Көбеев болды. Бала Спандияр бір неше мектепте оқығаны мәлім. Ол Ыбырай мектебі аталған ауылдық мектепте (1892–1895 ж.ж.), Қостанайдағы екі жылдық орыс – қазақ мектебінде (1895–1897 ж.ж.) дәріс алды.

С.Көбейұлының шығармашылығына үңіле қарасақ, оның оқуды, терең білімді мұрат тұтқанына көз жеткіземіз. Өзгелерге білім сусынын беріп, ізгілік нұрын себетін ұстаздық жолға түсуді мұғалім болуды арамандайды. Ыбырай өлімі – менің оқытушы боламын деген ынта жігерімді бір жолата баянды етіп бекітті – дейді ол. Сөйтіп ол Алтынсарин ашқан алғашқы ауылдық мектепте кейін, Қостанайда мұғалімдер дайындайтын мектепте оқып бітіреді. 1901 жылдын 1956 қайтыс болғанға дейін бүкіл өмірін ұстаздық жұмысқа арнайды, жас өспірімдерге білім тәрбие береді. 1903–1905

жылдар ішінде Спандияр Петропавл уезіндегі Нілді болыстық мектебінде істейді. 1905 жылы жазда Омбы қаласында бір айлық ауыл шаруашылық курсында оқиды. Бұдан кейін Петропавлдағы екі сыныптық орыс – қазақ мектебінде орналасады, онда 1910 жылға дейін мұғалім болады. Осы жылдарда (1908–1909) ол өзі Кішіқұмда бастап аударған Крылов мысалдарын көбейтіп, жөндеп, баспаға ұсынады. Ол аудармалары 1910 жылы Қазанда «Үлгілі тәржімә» деген атпен басылады [2, б. 72].

И.А.Крылов мысалдарын кезінде Абай мен Ыбырай, одан кейін Спандиярдың замандастары А.Байтұрсынов пен Б.Өтетілеуов те аударған. Солардың бәрінің Крылов мысалдарына жүгінуі кездейсоқ емес еді. Сол дәуірдегі орыс қоғамы мен қазақтың тұрмыс тіршілігінің, олардағы әлеуметтің, зорлық пен әділетсіздіктің ұқсас жақтары да аз болмайтын. Сондықтан қазақ ақындары Крылов мысалдарын суреттелетін арыстан, аю, қасқыр, түлкі сияқты жыртқыштардың қой – қозы, өгіз тәрізді момын жануарларға жасаған зорлығынан ел өмірінің шындығын таныды, оны тұспалдау арқылы сынауға мүмкіндік алды. Қаладан шалғайда, қараңғылықтың қаймағы бұзылмаған заманда Ыбырай Абайдың ауыл сияқты жерлерде Спандияр Көбеевте осы тәрізді сорақылықтарға ұшырасты. Оларды жас ақын Крылов үлгісімен сынауға тырысты. Мұның бәрі заманның талабы еді. Зорлық пен әділетсіздік қана емес, надандық пен тоғышарлық, мақтаншақтық пен көрсеқызарлық, әлін білмей, қолдан келмес іске ұмытушылық сықылды өрескел қылықтарды да С.Көбеев Крылов мысалдарын аудару арқылы сынға алған.

Спандияр Көбеевтың Крыловтан аударған, «Үлгілі тәржіме» жинағында басылған мысал өлеңдері мыналар еді: «Өтірікші», «Аң ауласқан қоян», «Емен мен тал шыбық», «Шал мен өлім», «Қасқыр мен тырна», «Маймыл мен айна», «Қасқыр мен мысық», «Шымшық пен көгершін», «Маймыл мен көзілдірік», «Аққу, шортан, һәм, шаян», «Көлбақа мен өгіз», «Қарға мен түлкі», «Аңға шыққан арыстан», «Маймылдар», «Аю мен мүсәпір шал», «Қасқыр мен қозы», «Құмырсқа мен шегіртке», «Түлкі мен жүзім жемісі», «Екі көгершін», «Өтеш пен меруерт тас», «Арыстан мен сары масалар», «Арыстан мен кісі», «Есек пен сандуғаш», «Ағаштың тамырлары мен жапырақтары», «Пәлеге ұшыраған қарашекпен», «Қасқыр мен кісі», «Арыстан мен тышқан», «Екі төбет», «Ұқыпты достар», «Хакім тілеген көлбақалар», «Көлбақалар», «Қомағай ит», «Етікші мен бір бай кісі» [3, б. 54], тағы басқалар Ұстаз болып, өз халқыма қызмет ету осы жұмысқа өз өмірімді арнау мен үшін үлкен бақыт» – дейді. Ол сөзінде тұрды өмірінің соңғы күндеріне дейін қол үзген жоқ. Спандияр жалаң мағынасындағы ұстаз болған жоқ, Қоғамдық ағартушылықты биікке көтере жүргізді. 55 жыл бойы 55 мың минуттан астам сағатта бала оқытып, өзінше пайымдаған бақытқа ие болды. Жасынан Ыбырайдың ағартушылық, ұстаздық жолын үлгі тұтқан Спандияр балаларды Ыбырай әдісімен орысша оқытады. Өз ұстазына еліктеген Спандияр ұстазының педагогикалық ағартушылық идеясын жүзеге асыра бастайды. Бос уақытында ауыл адамдарын жинап, оларға табиғат, география, тарих сияқты ғылым негіздерінен түсінік береді, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінен әңгімелер айтып отырады. «Мен Пушкин, Лермонтов сияқты ақын – жазушылар шығармаларының мазмұнын айтып түсіндірді, әсіресе Крыловтың мысалдарын көбірек оқып, аудардым» – дейді, сөйтіп ол орыс әдебиетімен мәдениетінің белгілі насихатшысы болады. Ол аударма арқылы қазақ оқушыларына игі ой салу мақсатын көздеді. С.Көбейұлы Абайдың, Ыбырайдың негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеясын әрі қарай жалғастырады.

Жазушы аңдарды, құстарды, өсімдіктерді адам бейнесінде суреттей отырып, сол кездегі теңсіздікті, үстемдік, жағымсыз қылықтарды өлтіре әшкерлеп, халықты, әлсіздерді жақтайды, зорлық жасамауды уағыздайды. Қай елдің қай дәуірдің әдебиеті болмасын, жалпы әдебиет тарихы дәстүрмен жалғасудың, дәстүрмен жаңашылдық тарихы. В.Белинский айтқандай, әдебиетте көктен түсетін нәрсе жоқ, белгілі бір құбылыс, екінші құбылыстың жалғасуы мен жаңаруы т.с. [4, б. 48] Мәселен, оны тек байқай және бағалай білуде. Осы сөзде үлкен мән жатыр Спандияр Ыбырайдың тура жолын жалғастырушысы, шәкірті. Жазушы Спандияр Көбеевтің шығармашылық өмірі әдебиетіміздің тарихында оның арғы – бергі кезеңдерін бір – бірімен шебер жалғастырудың, әдебиет теориясының тілімен айтсақ, әдебиеттегі дәстүр мен жалғастықтың әрі жаңашылдықтың бір сәтті үлгісі осы емес пе?

Спандиярдың алдымен ауылдық мектепте, кейін мұғалімдік курста оқып, бітірген соң алыс ауылға ұстаздық мақсатпен кетуінің өзі алдағы ағартушылық дәстүрге (Алтынсариннен қалған) адалдығының айқын белгісі еді. Ұлы – ағартушы – демократтар Ы.Алтынсарин мен А.Құнанбаевтың көздерін көрмесе ұлағатты сөздері – шығармаларымен сусындап, олардың ұстаздық ісін, ақындығымен аудармашылығын XX ғасырдың басында азаматтық жүрегімен қабылдап алып жемісті жалғастырған қазақ халқының аса талантты перзенті болған, қазақ әдебиетінде ерекше орын алатын тарландардың бірі Спандияр Көбеевтің есімі қашан да болсын уақыт сынынан мүдірмей өтіп, өзінің туған халқымен бірге жасасып келеді. Оның өмірі өз Отанын шексіз сүйіп, оған бүкіл жан – тәнімен қызмет етудің тамаша үлгілерінің бірі болып табылады. Абай мен Ыбырай және Ыбырайдың шәкірті Спандияр қазақ халқының сауат ашуына, педагогикалық жағынан құнды әдістер қалдыруына, өздерінің жан – жақылығымен балаға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында оқу үрдісіндегі рөлдері өте – мөте ерекше. Әрбір Ұлы адам адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды көтереді. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан әрбір жаңа ұрпақ, жас

қауымға алыстан қол созып «жол болсын!» айтып тұрғандай болады, уақыт өткен сайын, биіктей, мән – маңызы мен қадір – қасиеті арта түседі.

Абай мен Ыбырай және Спандияр қазақ ағартушыларымыздың демократиялық мәдениетімізді қалыптастырып дамытудағы алатын орны мен сіңірген еңбектері өте зор. Дәл осы ағартушылардан бастап құлазыған меңіреу даланың әр жерінен ғылыми – философиялық, демократиялық және поэзиялық мәні терең, тамаша ой – пікірлер жалт етіп көрініп, жауқазындай өмір сүре бастады, далаға жаңаша үн, тың леп келді. Абай мен Ыбырай және шәкірті Спандиярдың шығармалары бір – бірімен үйлесіп отыр [5, 4]. Үшеуі де дүниеге ағартушы болып келді. Өмір жолындағы негізгі қызметі ағартушылық болған Ыбырай қазақ балаларын тұңғыш рет зайырлылық бағыттағы мектепте дүниояуи пәндерді оқытатын мұғалім ретіндегі алғашқы дәрісін өлеңмен бастағанда, бүкіл жан дүниесімен тебіреніп тұрып, алдымен аузына алласын алады.

Бір Аллаға сыйынып, Мұнтаздай боп киініп. Ұстаздарға иіліп. Кел, балалар, оқылық, деген жолындағы сөзін айта отырып, тарихи іске алланың жар болуын тілейді, жас өспірімдерге сол ойды ұғындырмақ болған.

Істің болар қайыры,

Бастасаңыз аллалап [6, б. 25], – деген сөздер осының дәлелі. Бұдан әрі ұстаз жас шәкірттерінің жаңа есейіп келе жатқан ақыл санасы жетер деңгейден толғап, адам өміріндегі пайдасын түсіндіреді:

Оқысаңыз, балалар,

Шамнан шырақ жағылар.

Тілегінің алдыңнан

Іздемей – ақ табылар [6, б. 27], – Абай Құнанбаевтың да өмірлік мұраты ақындық еді ғой. Сондықтан алғаш рет айтар ойын өлеңмен жеткізбек болғанда, ол да алдымен Алланы ауызға алады: Патша Құдай, сыйындым, Тура бастап өзіңе... Арғын, Найман жиылса Таңырқаған сөзіме Қайран сөзім қор болды Тобықтының езіне... Осы өлең жолдарында болашақ ұлы ақын Абайдың бүкіл бейнесі тұр. Ары бармай – ақ, оның ағартушылық қабілет көруге болады.

Ал, шәкірт Спандияр «Мектепке шақыру» деген өлеңде:

Балалар, жиналыңыз мектепке ерте,

Мәз болмай деген сөзге, мырза ерке,

Бұл кезде өнерлі адам өрге шықты,

Зат емес, надан кісі алар текке.

Ертеңгі шақыруымен әтеш құстың,

Халықтар кетіп жатыр егіндікке.

Күн шығып, терезеге сәуле түсті,

Тұрыңыз, жарамас тек уақыт өтсе [6, б. 31], – деп, тым әсерлі, жұмсақ сөздермен ұйқысынан оятып, баланы мектепке кетуіне дайындайды. Ата – ананың балаға деген мейірімін, шын ықыласын білдіреді. Өлеңнің осылай басталған жалғасы бұдан да әсерлі сөздермен баланың ой санасына қозғау салады. Бал жинаған ара мен қалбандап ұшқан көбелек те, жүгірген аң да, ұшқан құстың бәрі де әрекет үстінде. Бәріде тыным таппай қажетіне жарайтын мүлікті іздеп табу қамында, өз 7 міндетін атқаруда деп, жанды теңеулермен салыстырулар арқылы баланы оқуға өнер – білім жолына қызықтырады. Баларды сауат ашуға үндейді және Ыбырай мен Абай сияқты аузынан алланы алуын ұмытпайды. Осыған орай «Айқап» журналында сауалдарға жауап деген бөлімінде сауалдарға былай деп жауап береді. Сұрақ: «Адамға тіршіліктің ең керегі не үшін?» жауап: Адамға тіршіліктің ең керегі алланы тану үшін. Сұрақ: «Ең жақсы адам не қылған кісі? Жауап: Алланы танығаң ең жақсы кісі болу керек делінген. Осы жерде үшеуінің де әр түрлі қоғамда өмір сүруіне қарамастан, бір бағытта жұмыс жасап ағартушылыққа, алланы тануға, білімге шақыруға көп ұқсастық, бірегейлік, үндестіктер бар.

С.Көбеев кеңестік білім беру жүйесінде ұлт мектептерінің мүддесін басты орынға қойды. Оның ойынша ұлт мектептерінде ең алдымен ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алыну қажет. Дәлеле келтірер болсақ, «Сабақты баланың табиғи ана тілінде түсіндіру жас өспірімнің ақыл – ой дүниесіне, сезім – қиялына күшті әсер етеді. Көркем сөз зергерінің бояулы да сырлы асқақ та әсем, кестелі де айшықты мағыналы да сөз бедерелері оқушыларға өмір құбылыстарын, табиғи көрінісі, адамдар арасындағы түрлі қарым – қатынастарды, дүние танымын дұрыс қалыптастырады. Оқушыны ана тілінде жазылған әңгіме, өлеңдер арқылы оқыту халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан әдет – ғұрып, рухани өмірмен, арман мүддесімен таныстырып патриоттық сезімін оятады. Сондықтан ауылдық, болыстық мектептерде дәрісті қазақ тілінде жүргізу керек» – деген тағылымдық ойлар ерекше маңызды болды, – деген мазмұндағы жолдар ұлтжанды зиялының негізгі мақсатын көрсетеді.

1912 жылы Қазан қаласында басылып шығарылған, арап әріпімен жазылған «Үлгілі бала» атты оқу кітабы Ы.Алтынсариннің үлгісімен құрастырылған хрестоматия еді. Оған кіші мектеп жасындағы балалардың оқуына жеңіл, шағын әңгімелер, ертегілер табиғат және оның құбылыстары, өсімдік жануарлар дүниесі жөніндегі мәліметтер кіргізілді.

Автордың «Үлгілі бала» хрестоматиясын құрсытырғандағы негізігі ойлаған мақсат, көздеген нысаны – жас ұрпақты өнер – білімге, әділеттілікке, адамгершілікке тәрбиелеу болған. Мәселен,

«әрине алғырлық та, тапқырлық та, ептілік те, икемділік те, табандылық та қажет. Бұлар оқытушының беделі болуының құралы болуы тиіс. Халық оқытушыны өзінің шын досы, ақыл айтар данасы, қараңғыда сәуле шашар шам – шырағы деп білуі керек. Бұл үшін оқытушы ең алдымен өз оқушыларының алдында беделді болуы қажет. Оның бір негізгі шарты – оқытушының өз дәрісін жақсы меңгерген адам болуы былай тұрсын, оның берген сабағы оқушыға әрі түсінікті, әрі қонымды болу қажет. Оқытушы әр бір сабаққа жақсы дайындалуы керек», – деген идеялары қазіргі ұстаз бейнесінің қалыптастыру үшін де аса қажет. Оның айтуынша оқытушының беделді болуы, оқудың сапалы болуы оқушылардың тиянақты білім алып, саналы тәрбиеленуін қамтамасыз етеді.

С.Көбеев мұғалім беделін көтерудің төмендегідей үлгілерін ұсынады:

- Қоғамдық жұмыстарды белсенді атқару қажет;
- Педагогика ғылымын егжей – тегжейлі білуге міндетті;
- Мұғалім өз пәнің өте жақсы білуімен қатар, басқа пәндерден хабардар болғаны жөн;
- Ол сыныптың құрамын, әр баланың жеке бас ерекшелігін зерттеп үйренген дұрыс;
- Балалар ұжыммен қоян – қолтық араласып, оларға талаптар қойып, олардың орындалып отыруын бақылауға міндетті;
- Мұғалім жүріс – тұрыс, киген – киімі, сөйлеген сөзі арқылы үлгі болуы керек;
- Мұғалім баланы жақсы көру қажет [7, 8].

Бұл жөнінде С.Көбеев «Орындалған арман» атты мемуарлық кітабында өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі жайында жаза отырып «кез келген адам ұстаз болмауы керек, оны жүрекпен ұғатын, бар күш жігерін аямайтын, балаларды жүрегімен сүйетін жан болу керек деген». Атамыздың осы сөзіне көңіл бөлер болсақ, қазіргі заманда мектеп бітіріп оқуға түсетін жастарымыз көп жағдайда мамандық таңдауда жүрек қалауларымен келмейтіндіктеріде жасырын емес. Сондықтанда мұғалім мамандығына жастар дайындықпен, мамандықтын қыр – сырын түсініп келуі қажет.

Бүгінгі күні Көбеевтану тек халықтың, қоғамның, ғылымның ғана міндеті емес, оны оқып үйрену өзін мәдениеті, білімді санайтын әрбір азаматтың парызы, оның ұлттық көркемдік түсінігін тәрбиелеумен өсудің бірден – бір құралы. Шығыс мақалында, былай дейді: «Егерде есімің өмірде мәңгі сақталсын десең адам тәрбиесімен айналыс». С.Көбеев те барлық ғұмырын балаға арнаған. Және шығармаларында үлкен тәрбиелік мәні бар өшпейтін маңызды, құнды ғибратты мұрасы жатыр. Сол себепті де оның есімі мен ісі бүгінгі ұрпақтың жадында мәңгілікке сақталуы қажет деп ойлаймыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бержанов Қ., Мусин С. «Педагогика тарихы»
2. Жақсанов О., Ыбырайдың жолын құған зерделі шәкірт // Қостанай, 2008 11 қараша 7 б.
3. Көбеев С. Орындалған арман, А., 1988 ж, 271 б.
4. Қабдолов З., Қирабаев С. ХХ ғасыр басындағы Қазақ әдебеитті әдебеиті 54–64 б.б.
6. Мырзалиев С., Кирабаев С., Қазақ әдебиеті Алматы 2001 ж. 178– 96 б.б.
7. Қирабаев С. Екі томдық шығармалар жинағы. 2.т. Сын мақалар мен зерттеулер. Алматы. 1992 ж. 7 с.
8. Рысбеков Қ., Өлмес мұра қалдырған // Қазақстан мұғалімі, 2004 ж. 30 қазан 10 б. 3(5)/2014

ӘОЖ 374.6

НӘЗИПА ҚҰЛЖАНОВА – ЫБЫРАЙДЫҢ ЖОЛЫН ЖАЛҒАСТЫРУШЫ ПЕДАГОГ

Уахитова Алмагуль Абдуалиевна
Колдасбаева Екатерина Досановна
қоғамдық пәндер оқытушылары
Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжі
Арқалық қаласы, Қазақстан
E-mail: uakhitova85@list.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Ұлы педагог, ағартушы Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамының мәдениет пен экономика жағынан мешеу кезінде өмір сүріп, халқымыздың демократиялық мәдениеті мен өнердің бір сыпыра саласында жаңадан өсіп өркендеуіне айқын жол ашып, баянды негіз жасағаны. Халықты оқуға шақырған, өнер – білімге жетелеген, өзінен кейінгі ағартушылық жолындағы ізбасары – Нәзипа Құлжанова туралы баяндалған.

Түйінді сөздер: *Ағартушы, педагог, прогрессшіл, реформалар, оқу мен жазуды, қайраткер, жазушы, жазушы,аудармашы, қайреткер.*

Аннотация

В этой статье великий педагог, просветитель Ибрай Алтынсарин создал повествовательную основу, которая позволила казахскому обществу, живущему во времена культурной и экономической жизни, вновь расти и процветать в одной из сфер демократической культуры и искусства нашего народа. Рассказано о Назипе Кулжановой – последователе просветительского пути, призвавшем население учиться, ведущем к искусству – образованию.

Ключевые слова: *просветитель, педагог, прогрессивный, реформы, грамота, деятель, писатель, писатель, переводчик, деятель.*

Abstract

In this article, the great educator, educator IbraiAltynsarin created a narrative framework that allowed Kazakh society, living in times of cultural and economic life, to grow and flourish again in one of the spheres of democratic culture and art of our people. It is told about NazipaKulzhanova, a follower of the enlightenment path, who called on the population to study, leading to art – education.

Key words: *Enlightener, teacher, progressive, reforms, reading and writing, figure, writer, writer, translator, figure.*

Ыбырай Алтынсарин 1841 жылы 20 қазанда Қазіргі Қостанай облысы, Затобол ауданында дүниеге келді. Шын есімі – Ибраһим. Ыбырайдың әкесі Алтынсарыны 1844 жылы Кенесары Қасымұлы жасақтары өлтіріп кеткен соң, анасы Айман ерінің інісі Қошанға тұрмысқа шығады. Ыбырай тәлім – тәрбиені атасы Балғожа биден алған.

1846 жылдың 5 наурызында Балқожа Орынборға әдейі барып, Шекара комиссиясының председателі генерал – майор М.В.Ладыженскийге Ыбырайды жаңадан ашылуға тиісті қазақ балаларына арналған мектепке алуға арыз береді. 1850 жылы 22 тамызда Орынбор қаласында Шекера комиссиясы жанынан қазақ балалары үшін арнаулы мектеп ашылады. Оқу мерзімі жеті жылдық еді. Осы мектепке қабылданған 30 баланың бірі болып Ыбырай да қолына алғаш қалам алды. Сабақ 24 тамызда басталды. Оқытылған негізгі пәндер орыс, қазақ және татар тілдері, сурет, сызу, есеп, география, тарих болатын. Христиан және ислам діндері де оқытылды. 1857 жылы 15 маусымда бұл мектепті 20 бала тәмәмдады, Ыбырай үздік бітірген бес оқушының бірі болып ресми куәлік алып шықты. 1857–1859 жылдары Ыбырай Алтынсарин Балғожа бидің қарамағында хатшы болып жұмыс атқарады.

1859 жылы 1 тамыздан бастап Орынбор облыстық басқармасына кіші тілмаш болып тағайындалады. Шекара комиссиясының председателі, орыс ориенталисі, ғалым, генерал – лейтенант В.В.Григорьевтің қарамағында жұмыс істейді. Ыбырайға ілтипатпен қарап, өзінің бай кітапханасын пайдалануға мүмкіндік береді. Осы кітапханада Ыбырай орыс жазушыларының шығармаларын, дүниежүзі ағартушыларының еңбектерін, ұлы адамдардың өмірі жайлы кітаптарды көп оқыған. Өз заманының озат ой – пікірімен танысқан. Әдебиет, саясат, ағарту саласындағы журналдарды да зерделей қараған. Григорьев арқылы Алтынсарин ориенталист – ғалым Н.И.Ильминскиймен танысты, кейін онымен дос болып кетті.

Ыбырай Алтынсариннің хаты бойынша 1960 жылы Орынбор өлкесінің басқару орны Торғай бекінісінен қазақ балалары үшін бастауыш мектеп ашуға рұқсат алынады. Мектепке өзі оқытушы болып тағайындалмақшы болады. Мектеп ашпақ болып Торғайға келеді, бірақ қиындықтар туады. Сол себептен ол оқушыларды өзі қабылдап, үйінде оқытады. Ол ең алдымен ауылдарды аралап мектеп ашуға қаражатжинайды.Осылайша армандаған мектептері салына бастайды. Ыбырайдың бүкіл өмірін арнаған ағартушылық – педагогтық қызметі осылай басталады. Тікелей өзінің араласуымен халықтан жинаған қаржыға мектеп үйін және интернат салып, 1864 жылы 8 қаңтарда мектептің жаңа ғимаратын салтанатты түрде ашады. Орынбор генерал – губернаторының тікелей тапсыруы бойынша Торғайда төрт рет уездік судья болып (1868–1874), Торғай уездік бастығының аға жәрдемшісі (1876–1879) қызметін атқарады. Ыбырай инспекторлық қызметке кіріскен соң оқу – ағарту жұмыстарын одан әрі жандандырып, Елек, Қостанай, Торғай, Ырғыз уездерінде бір – бірден екі кластық орыс – қазақ мектептерін ашады, оларды қажетті кітаптармен жасақтайды. Әсіресе, елді көшпелі өмір салтын ескеріп, Ресейдің халық ағарту жүйесіне жаңа үлгілі білім беру тәсілін ұсыныс етеді.

Нәтижесінде, 1888 жылы 10 сәуірде Орскіде бастауыш мектептер үшін қазақ жастарынан оқытушылар даярлайтын мұғалімдер мектебі ашылады. Ыбырай мұнан әрі қазақ жастары арасынан экономика, ауыл шаруашылығы, қол өнер кәсіпшілігі салаларына қажетті мамандар даярлайтын училищелер ашуға көп күш жұмсайды. Тіптен, Қостанайдан ашылатын ауыл – шаруашылық училищесіне өзінің иелігіндегі жерін беретіні туралы өсиет қалдырады. Ыбырайдың қазақ қыздары үшін Торғайда, Қостанайда, Қарабұтақта, Ақтөбеде мектеп – интернат аштыруының тарихи мән – маңызы зор болды.

Ыбырай орыс – қазақ мектептері үшін арнаулы оқу құралдарын шығару қажет деп санады. Оқыту әдістерін жаңа бағытта құрды, оқуға деген баланың ынтасы мен қызығушылығын арттыруды көздеді, оқуды ана тілінде жүргізді. Мектеп оқуында, әсіресе, ана тіліне үйретуде К.Д.Ушинскийдің ойларына жүгінді. Қазақ балаларының таным – түсінігіне лайықты оқу – әдістемелік құралдар жазды.

Ол орыс – қазақ училищесінде Ушинскийдің «Балалар дүниесін», Л.Н.Толстойдың «Әліппе және оқу құралын», Д.И.Тихомировтың «Грамматиканың қарапайым курсын» оқу құралы ретінде ұсынды.

Балаларды оқыту барысында Ыбырай оқушыларға ана тілін таза және ұқыптылықпен үйретеді. Шағын көркем шығармалар арқылы оларды жақсы мінез – құлыққа баулуды көздейді. Оқушылардың діни көзқарастарын да ескеріп отырады. 1876 жылы Ыбырай Алтынсарин орыс – қазақ мектептеріне арнап «Қазақ хрестоматиясын» және «Қазақтарға орыс тілін үйретудің бастауыш құралын» жаза бастады. Олар 1879 жылы Орынбор баспасында жарыққа шығады. Екі кітаптың да корректурасын Орынборға барып өзі оқыды. Бұл еңбектер ғылыми деңгейде жазылған асыл мұралар, қазіргі кезде де қадір – қасиетін жоймаған қымбат қазына. Осы жылдың 25 қараша күні Ыбырай Алтынсарин «Қазақ хрестоматиясының» бір данасын ПетербургкеВ.В.Григорьевке, бір данасын Қазанға Н.И.Илминскийге жіберді. 1884 жылы оның «Шарият – ұл – ислам» («Тәңірі заңдарының ережелері») деп аталатын еңбегі Қазан қаласында басылып шықты. Оны қолжазба күйінде Н.И.Ильминскийге, әріптестеріне көрсетіп, олардың орынды пікірлерін ескерді.

Ыбырай өмірінің соңғы күндеріне дейін жанында болған сүйікті шәкірті, әрі әріптесі Ғ.Балғымбаевтың естелігінде мынадай жолдар бар: «Июль айының басынан Алтынсарин тіпті қатты ауырып жатты, өкпесі қабынған ба, әлде басқа бір жері ауыра ма, әйтеуір ісініп кетті». Ұлы педагогтің қатты науқас екені бүкіл Торғай даласына тарады. Онымен кездесуге көңіл білдіріп, денсаулық тілеуге дос – жарандары, ұстаздары, шәкірттері келіп жатты. 1889 жылы шілде айының 17 күні, күндізгі сағат 11–де, 48 жасына үш ай, үш күн қалғанда қайтыс болып, Тобыл өзенінің жағасына жерленді.

Ұлы педагог, ағартушы Ыбырай Алтынсарин қазақ қоғамының мәдениет пен экономика жағынан мешеу кезінде өмір сүріп, халқымыздың демократиялық мәдениеті мен өнердің бір сыпыра саласында жаңадан өсіп өркендеуіне айқын жол ашып, баянды негіз жасады. Халықты оқуға шақырған, өнер – білімге жетелеген, өзінен кейінгі ағартушылық жолындағы ізбасары – Нәзипа Құлжанова.

Нәзипа Құлжанова Сегізбайқызы – XX ғасыр басындағы қазақ мәдеиетінің ерекше із қалдырған тұлғасы, ағартушы, ұстаз, әлеуметтік қайраткер, журналист, жазушы, аудармашы. Құлжанова 1887 жылы 27 шілдеде Қостанай облысы Жанкелдин ауданында сатушының отбасында дүниеге келген. Ол әуелде Торғай қаласындағы Приходская школында оқып, 1902 жылы Қостанайдағы прогимназияны тәмемдаған. 1903–1904 жылдары Торғайдағы әйелдер училищесінде 15 жасында мұғалімдік қызмет атқарған. Одан соң Орынбор қаласындағы Мұғалімдер семинариясын бітірген. 1905–1950 жылдары осында мұғалім болды.

Нәзипа Сегізбайқызы жастайынынан бері ержүрек, жігерлі кісі болған. Әке – шешесі Нәзипаны бір жігітке атастырып, қалың малын алған. Қыз бой жетіп, осы жігітті сүйемегендіктен, оған тұрмысқа шығудан бас тартты. Нәзипа қазақ даласының салты бойынша бұрын берілген қалың малын қайтаруға тиісті болған. Қыздың отбасының материалдық жағдайы төмен болғандықтан, облыстық әскери прокурордың көмегіне жүгінді. Сөйтіп Нәзипа Сегізбайқызы жаны қалаған адамға тұрмысқа шыққан. Жұбайы Нұрғали Құлжанов – осы заманның көрнекті ағартушыларының бірі. Ол да мұғалімдік қызметін атқарған. 1905 жылы жаңұя Семей қаласына көшіп келген.Ерлі – зайыпты Құлжановтар Семейге келген кезде бұл қала Қазақстандағы ірі мәдени – ағарту орталығы дәрежесінде еді. 1913 жылы Нәзипа Сегізбайқызы Орыс география қоғамының Семей бөлімшесінің «Азамат серіктестігі» ұйымының мүшесі атанған.

Ұзақ жыл оқытушы болып жұмыс істеген Нәзипа қазақ мектептері үшін оқулықтар жазған. 1923 жылы Орынборда «Мектептен бұрынғы тәрбие», 1927 жылы Қызылордада «Ана мен бала тәрбиесі» атты әдістемелік кітаптары басылды. Нәзипа Сегізбайқызы – ұлттық педагогика ғылымының қалыптасуымен дамуына салмақты үлес қосқан салиқалы, зерделі зерттеуші. «Мектептен бұрынғы тәрбие» туындысында баланы қалай тәрбиелеп өсіруді, табиғи қалпын бұзбай, мінсіз баулуды, дұрыс, жақсы сөйлеуін, көркем мінезін, баланың саулығын, зейін – зердесінің жақсы болуын қамтамасыз еткен. Сондай – ақ Құлжанова мектеп жасына дейінгі балалар тәрбиесіне ерекше көңіл бөліп, оларға айтылатын сөздің де, көрсетілетін іс – қимылдыңда орынды болуын ескерген. Танымал педагог бала бойындағы білуге, ұғуға, көруге әуестікті тыйып тастамай, оларды бағыттап, дамытып отыру қажеттігін нақты мысалдармен түсіндіріп берген. «Халқыма деп іс қылдым», – деп Нәзипа Құлжанова өзі айтқандай келешек ұрпағына тәрбиелік мәні бар артына мол мұра қалдырған.

Оның ағартушылық, ұстаздық, қайраткерлік еңбегінің тағы бір көрінісі 1927 жылы Қызылорда қаласында 5000 данамен басылып шыққан – «Ана мен бала тәрбиесі» кітабы. Бұл кітап педагогтарға, тәрбиешілерге, ересектер мен балалар дәрігерлеріне анықтамалық кітап ретінде ұсынылған.

Дарынды Нәзипа ұлы Абайдың шығармашылығын жақсы көрген, алғашқы абайтанушылардың бірі. Оған дәлел – 1914 жылы 26 қаңтарда Семей қаласында жұбайымен бірге Абай Құнанбаевтың қайтқанына 10 жыл толуына орай ұлы ақынды еске түсіру кешін ұйымдастырды. Кеште ақын өмірі мен шығармашылығы жөнінде баяндаманы Назипаның өзі жасап, одан кейін Абай өлеңдері оқылады. Бұл кеш туралы «Айқап» журналында да жазылды.

Н.Құлжанова – қазақ қыздарынан шыққан тұңғыш журналистердің бірі. 1922 жылы «Еңбекші қазақ» газетінің редакция алқасының мүшесі, 1923–1925 жылдары «Қызыл Қазақстан», 1925–1929

жылы «Әйел теңдігі» журналдарында жауапты қызметтер атқарады. «Айқап», «Қазақ», «Бірлік туы», «Алаш» басылымдарында оқу – ағарту мәселелері туралы мақалалар жариялаған.

1929 жылы Нәзипа апай үйде отырып жұмыс істеуге мәжбүр болды. Мұрағат мәліметтерінің дерегінше, Құлжановаңың денсаулығы нашарлап кетті. Бірақ ғалымның жағдайы жайында басқа пікір де бар. Яғни, Алашорданың қайраткерлерімен қарым – қатынас орнатып жүргендіктен, патша сақшыларының «назарына ілігеді».

Туған халқы үшін өшпес із қалдырған Н.Құлжанова небәрі 47 жасында 1933 жылы 21 тамызда Алматы қаласында,созылмалы аурудан дүниемен қош айтысқан. Қайраткер қазақ қызының өмірі де, сол қысқа өміріндегі кездескен сан түрлі қиындықтармен атқарған ереулі қызметі де ұмытылмайды, және оның есімі қазақ мәдениетінің тарихында мәңгілік қалады.

Ыбырай Алтынсарин – ғасырлар өтсе де, заман өзгерсе де өзі өмір сүрген заманы мен өмірінде қазақ балаларына «Кел, балалар, оқылық» деп жар салудан тынбаған, сол арқылы қазақ балаларының надандық қамытын киюіне жол бермеген бірден – бір тұлға болып қала бермек. Оның қызметінің басты саласы – бала оқыту, ұстаздық екенін ұмытпау біз үшін міндет. Ыбырай – жаңа дәуірдегі қазақ әдебиетінің қалыптасуына қомақты үлес қосқан. Ол қазақ жастарын ең алдымен оқу, өнер – білім, техниканы игеруге шақырады. Автор оқу – білімнің тек ізденіс, еңбекпен табылатынына мән берді. Бұған инемен құдық қазғандай ыждаһаттылық, талап пен сабырлылық қажет екенін ескертеді. Ал оқымаған надандарды ақын аз ғана сөзбен сынап, олардың ақ, қараны айырмайтын көрсоқыр екенін айтады. Оқу, білімнің пайдасы қандай, ол неге керек деген мәселеге келгенде, оның өмір үшін, болашақ үшін қажет екенін талдап көрсетеді. Жастарды өнер – білім, техниканы игеруге үндеу ақынның «Өнер – білім бар жұрттар» деген өлеңінде өз жалғасын тапқан. Ол өнер – білімі жетілген елдердің артықшылығы қандай, олар сол өнерімен нені игеріп отыр, ертеңгі өмірдің талап – тілектері не секілді күрделі мәселелерді жастар алдына көлденең тарту арқылы оларға ой тастап, өнер – білімді батыл игеруге шақырады. Қазақтың ұлы ағартушысы Ыбырай Алтынсарин ашқан мектептерде ерлі – зайыпты Құлжановтар оқып қана қоймай, ұлы ұстаздарының жолын қуған ХХ ғасыр басындағы қазақ тарихында ағартушылық жолын бекем ұстанған, оқыту тәрбиелеу ісінің теориясына да, практикасына да Нәзипа Құлжанова именбей кірісіп, еңбек сіңірді. Міне, Нәзипа Құлжановаңың қаламгерлік мұраты мен эстетикалық талғамын айқындайтын барша шығармалары жазушы мұрасының құндылығын көрсетеді. Екі педагогтеағартушы да балаларды өнер – білімгеге шақырып, қазақ халқының көзін ашқан педагогтер.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ә.Ламашев «Ыбырай Алтынсарин және оның достары мен ізбасарлары», Алматы «Қазақстан», 1988 ж.
2. С.Қирабаев, Ү.Асыл, К.Құрманбай, С.Дүйсебаев, Б.Әрінова 10 сыныпқа арналған оқулық «Қазақ әдебиеті (XIX ғ.)», Алматы «Мектеп», 2014 ж.
3. С.Қалиев, Ж.Молдабеков, Б.Иманбекова «Энтопедагогика», Астана, 2007 ж.
4. Ұлттық энциклопедия, Алматы, 2004 ж.
5. «Алаш» қозғалысы. Алматы, 2008 ж.

УДК 37.013

ФЕНОМЕН ПРЕЕМСТВЕННОСТИ В СОВРЕМЕННОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Усембаева Асия Хамитовна
магистр педагогики и психологии
старший преподаватель
кафедры педагогики и психологии
КРУ им. А.Байтурсынова;
Костанай, Казахстан
E-mail: assiya_6499@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Для успешного развития современного профессионального педагогического образования становится необходимой новая интерпретация преемственности. Эта необходимость обусловлена тем, что проблема преемственности приобретает особое значение, так как способствует обнаружению новых подходов и процессов в различных сферах образования. Цель работы заключается в анализе актуальных педагогических идей просветителей прошлого и путей их использования в современном образовании.

Ключевые слова: *преемственность, профессиональное педагогическое образование, педагогическая деятельность.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Заманауи кәсіби педагогикалық білім беруді табысты дамыту үшін сабақтастықты жаңа түсіндіру қажет болады. Бұл қажеттілік сабақтастық проблемасының ерекше маңызға ие болуымен байланысты, өйткені ол білім берудің әртүрлі салаларында жаңа тәсілдер мен процестерді анықтауға ықпал етеді. Жұмыстың мақсаты – өткен ағартушылардың өзекті педагогикалық идеяларын және оларды қазіргі білім беруде қолдану жолдарын талдау.

***Түйінді сөздер**: сабақтастық, кәсіби педагогикалық білім, педагогикалық іс – әрекет.*

Abstract

Relevance and goal. For the successful development of modern professional pedagogical education, a new interpretation of continuity becomes necessary. This necessity is due to the fact that the problem of continuity is of particular importance, as it contributes to the discovery of new approaches and processes in various fields of education. The purpose of the work is to analyze the actual pedagogical ideas of the enlighteners of the past and the ways of their use in modern education.

***Key words:** continuity, professional pedagogical education, pedagogical activity.*

Преемственность условно можно рассматривать в двух аспектах. Первый аспект выражается в понимании преемственности как базовом механизме непрерывного образования, начиная с уровня дошкольного, затем среднего и средне – специального, далее высшего и последующего постдипломного повышения квалификации. Каждый из перечисленных уровней также содержит свою специфику преемственности. Второй аспект заключается сохранении и приумножении качественного своеобразия педагогического процесса и лучших педагогических традиций как образовательных организаций всех типов, так и ценного педагогического наследия всей образовательной системы страны. В данной статье дадим краткий обзор проблемы феномена преемственности как в контексте осмысления и применения педагогического наследия просветителей прошлого в современном образовательном процессе, так и в системе непрерывного образования на примере профессионального педагогического образования.

Традиционно «преемственность» в педагогическом образовании понимается как связь между различными этапами развития образования при сохранении тех или иных элементов, проявляющихся в новом качестве [1, с. 12–23]. Качественное своеобразие педагогического процесса и лучшие педагогические традиции образовательных организаций всех типов должны сохраняться и преумножаться. А сохранение ценного педагогического наследия осуществляется благодаря преемственности. Казахстанское образование, также как и образование в других странах, является системой, создавшей свои духовные, дидактические, научные и методические практики. На данный момент казахстанское образование включено в процесс глобальной трансформации общества, преобразования всегосуществующегомиропорядка. И наряду порождением единообразных структур в экономике и политике различных государств мира, имеет место адаптация элементов современной западной культуры к локальным условиям и местным традициям. На такой основе возможно не только сохранение, но и возрождение, и освоение культуры и духовности народа, локальных цивилизаций. На этой основе формируются и новые направления в глобальном образовании. В педагогической деятельности по этим направлениям актуален принцип «мыслить глобально – действовать локально». Именно так и можно охарактеризовать всю деятельность первого казахского педагога и просветителя Ибрая Алтынсарина. Его мысли о культуре, развитии общества и образовании, его идеи об общности исторических судеб народов, об органической взаимосвязи цивилизаций, взаимопроникновении культур актуальныина сегодняшний день.Современная цивилизация оказывает весьма глубокое влияние на подрастающее поколение – она дает слишком много односторонних внешних впечатлений и информации, но совершенно мало импульсов для воли и жизненных чувств. И, зачастую, складывается мнение, что учителю чаще отводится роль «наблюдателя», «контролера», а не «творца человеческих душ», на чём всегда заострял внимание ИбрайАлтынсарин. Этот мнение, в принципе, не верно, поскольку отражает взгляды сторонних наблюдателей и тех учителей, которые глубоко не осознали всех преимуществ глобализации образования. И на основании анализа современного практического инновационного опыта педагогов можно сделать заключение, что роль учителя как «творца человеческих душ» сохранена и совершенствуется [2, с. 548]. Таким образом, миссияпросвещения, начатая и осуществляемая И.Алтынсариным, дает свои плоды, которые выражаются в настоящее время активным поиском вариантов эволюции казахстанского народа, и, в частности, национального образования.

Проблема преемственности в профессиональном педагогическом образовании и педагогической деятельности актуализируется и приобретает новые смыслы в условиях, когда современный мир в его системных характеристиках обострил вопросы построения образования, адекватного происходящим изменениям и вбирающего в себя в кумулятивном виде его достижения для продуктивного дальнейшего развития, то есть модернизации образования [3, с. 224].

В профессиональном педагогическом образовании проблема преемственности приобретает особое значение, поскольку в нем предвосхищаются новые подходы и процессы в образовании как в школьном, так и в профессиональном. На данном этапе развития общества важно акцентировать

внимание на образовании не только как на результате усвоения систематизированных знаний, умений и навыков (что само по себе очень важно), но и на процессе накопления, передачи, преобразования и усвоения социального опыта, на поэтапное, пошаговое овладение необходимыми компетенциями. Это возможно в условиях обеспечения содержательной и организационной преемственности между уровнями и ступенями образования, поскольку это поможет обучающимся подняться на новый уровень педагогической культуры, обеспечить тесную взаимосвязь их довузовской, вузовской и послевузовской подготовки в единой системе непрерывного образования [4, с. 3].

Преемственность в образовании, как и в культуре в целом, не может осуществляться вне реальной социокультурной ситуации, а только через нее и внутри нее. Поэтому в современном образовании проблема преемственности анализируется в контексте «вызовов», которые обращены к нему эпохой постиндустриального развития общества с его глобализирующейся экономикой и обусловленных ею новыми типами связей, объединяющих всех людей планеты (информационных, культурных, профессиональных, межгрупповых, межличностных и т.п.). Феномен преемственности сегодня требует проблематизации именно в контексте осмысливания многохарактерности преобразований, новых социальных практик – в условиях перехода от достаточно статичных и стабильных форм жизни к динамичности и усложненности культуры, ценностей и отношений людей, т. е. к «возрастанию темпов и масштабов усложнения человеческой реальности» [5, с. 62, 66].

Вместе с тем понятие «преемственность», как и другие традиционные педагогические категории, наполняется новыми аспектами и смыслами, отражающими движение практики и теоретической мысли в решении кардинальных проблем развития современного профессионального педагогического образования и практики. Раскрытие сущности этих смыслов, их интерпретация, нахождение способов использования в социально – образовательных программах – актуальная задача, стоящая перед современным образованием и педагогической практикой.

Анализ и научная рефлексия сегодняшнего профессионального педагогического образования, с точки зрения преемственности, позволяют выделить направления в его функционировании и осмысливании. Так, исследователем Есауловой М.Б., отмечаются следующие направления:

– создание многоуровневой системы, предусматривающей необходимость перехода от узкопрофессиональной унифицированной подготовки специалистов к широкому общекультурному и фундаментальному образованию;

– активные поиски взаимодействия различных ступеней педагогического образования (педагогические классы, училища и колледжи, институты и университеты, постдипломное образование педагогов) – как в ценностно – содержательном, так и организационном плане;

– накапливание опыта диалогического взаимодействия, согласования внутри – и межличностных позиций по отношению к интерпретации жизни, способов познания, профессиональных ценностей и приемов деятельности;

– усиление ориентации педагогического образования на развитие профессионального методологического мышления;

– постановка проблемы – выявление в развивающейся системе профессионального педагогического образования «социально – образовательных лакун» и «образовательных тупиков», затрудняющих непрерывность педагогического образования для личности;

– осознание педагогическим сообществом необходимости осмысливания принципа преемственности в его внутренней целостности [6, с. 230].

Коротко рассмотрим пути реализации преемственности в обучении учащихся и студентов на различных ее ступенях в странах дальнего зарубежья. В настоящее время в образовании в странах Европейского союза происходят колоссальные изменения. Политика Европейского союза в сфере образования является одним из главных приоритетов, влияющих на все сферы общественной жизни и определяющих во многом вектор европейской интеграции в целом. Проанализировав эволюцию сотрудничества в образовательной политике в Европейском союзе, можно обнаружить, что оно становится неотъемлемой частью кооперации государств, объединенных в рамках различных организаций для достижения целей экономической интеграции, социального единства и политической безопасности. Европейцы осознали, что цель создания социально – экономически процветающего и безопасного сообщества не может быть реализована без объединения усилий для сотрудничества в сфере образования. Осуществление такого сотрудничества становится неотъемлемой частью кооперации государств в деле образования. Выбор направлений и механизмов организации образовательного сотрудничества определяется приоритетны ми организациями. В рамках ЕС цель формирования общего рынка, в том числе и рынка труда, обеспечения профессиональной мобильности, определяет необходимость создания системы взаимного признания профессиональных квалификаций, является движущей силой развития сотрудничества в сфере общего и профессионального образования. В странах ЕС провозглашаются идеи демократизации и гуманизации образования, обеспечения преемственности в обучении [7, с. 185]. Весьма ценным является реализация рамочной программы «Образование и подготовка 2020», которая направлена на

обучение во всех контекстах: от формального до неформального, и на всех уровнях: от дошкольного и начального образования до высшего и профессионального и образования взрослых, безусловно со стремлением обеспечения преемственности обучения на различных уровнях системы образования, определяются приоритеты образования с учетом стратегии обучения на протяжении всей жизни [8, с. 188]. На основании этого Европейская комиссия предложила следующие направления для реализации сотрудничества в области образования и подготовки ЕС на период до 2020 г.:

- сделать обучение на протяжении всей жизни и мобильность обучающихся реальностью;
- улучшить качество и эффективность обучения и его результатов; • продвигать равенство и активное гражданство;
- способствовать инновациям и креативности, включая предпринимательскую инициативу на всех уровнях образования и подготовки [9].

Таким образом, в новом осмыслении «преемственность» рассматривается как реальный феномен и методологический принцип гуманистически ориентированного образования, которое на новом витке истории приобретает новые смыслы и интерпретацию – не только «использование опыта прошлого», но многообразие отношений «прошлое – настоящее – будущее», где основной акцент ставится на диалогичности этих отношений и, главное, – на усилении роли диалога опытов внутри современности как между сообществами людей, так и между отдельными людьми. Преемственность выступает как методологический принцип в педагогической деятельности: по отношению к способам отбора научного содержания (прежде всего – социокультурного) и его взаимодействия с новыми знаниями; к способам осуществления образовательного взаимодействия с опытом культурно – историческим («диалог с историей»), современным («диалог культур»), с прогностическим («диалог с будущим»). Кроме того, такая преемственность имеет большое значение и в организации и в проектировании инновационных образовательных учреждений.

Список литературы:

1. Быкасова Л.В. Преемственность в современном педагогическом образовании /ж. Педагогика вчера, сегодня, завтра. 2018. Том. 1. № 1. 12–23 с.
2. Усембаева А.Х. Современная интерпретация просветительской деятельности И.Алтынсарина в контексте духовной модернизации казахстанского общества. Непрерывное образование Республики Казахстан в контексте современных вызовов к образовательной системе»: Материалы международной научно – практической конференции, посвященной 180–летию Ы.Алтынсарина, 19 февраля 2021 года. II Книга. Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, 2021. 582 с. 548 с.
3. Есаулова Б.М. Принцип преемственности в высшем профессиональном педагогическом образовании // Известия РГПУ им. А.И.Герцена. 2005. №12. 224 с.
4. Сманцер А.П. Теория и практика реализации преемственности в обучении школьников и студентов [Электронный ресурс] / А.П.Сманцер. Минск : БГУ, 2011. 289 с. 3 с.
5. Ахиезер А.С., Шуровский М.А. От диалога к диалогизации (в свете концепции В. Библера) // Вопросы философии. 2005. № 3. 62, 66 с.
6. Есаулова Б.М. Принцип преемственности в высшем профессиональном педагогическом образовании // Известия РГПУ им. А.И.Герцена. 2005. №12. 230 с.
7. Вульфсон, Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века / Б.Л.Вульфсон. М., 1999. 243 с. 185 с.
8. Borras, S. The Open method of coordination and new governance patterns in the EU / S.Borras, K.Jacobsson // Journal of European Communities. 2004. Vol. 11(2). P. 185–208. с. 188 с.
9. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: An updated strategic framework for European cooperation in education and training. (2008)

ӘОЖ 374.6

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫ – МӘҢГІЛІК ӨНЕГЕ

Хакимова Гульжан Естаевна
Қостанай жоғары медициналық колледжі
директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: Gulzhan–_8181@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі: Мақалада ұлттың рухани – экономикалық, әлеуметтік тұрғыда өсіп – жетілуі білімнің мазмұндылығы мен маңызына, оған деген көзқарасқа тікелей қатысты екені сөз етілген. Мақсаты: Ыбырай шығармаларынан қазіргі таңда да өзектілігін еш жоғалтпаған өнер – білім, тәлім – тәрбие, жамандық пен жақсылық, өтірік пен айлакерлік немесе адамгершілік пен мейірімділік сияқты кез – келген мәселелерді табу.

Түйінді сөздер: *өмірдерек, білім, ағартушылық, оқулық, шығармашылық, әңгімелер.*

Аннотация

Актуальность: В статье представлена молодое поколение должно быть образованным, вдумчивым и находчивым. Было отмечено, что духовное, экономическое и социальное развитие нации напрямую связано с содержанием и значением образования, отношением к немуЦель:Найдите в произведениях Авраама любые вопросы, такие как искусство, образование, зло и добро, ложь и обман, нравственность и доброту, которые актуальны и сегодня.

Ключевые слова*: биография, образование, просвещение, учебник, творчество, рассказы.*

Abstract

Relevance: The younger generation must be educated, thoughtful and resourceful. It was noted that the spiritual, economic and social development of the nation is directly related to the content and importance of education, the attitude to it. Goal: Find in the works of Abraham any issues, such as art, education, evil and good, lies and deceit, or morality and kindness, which are still relevant today.

Key words: *biography, education, enlightenment, textbook, creativity, stories*.

Атақты ғұлама Әбу Насыр әл – Фарабидің «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие беру керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның өміріне апат әкеледі» – деген сөзі бәрімізді қатты ойландыру керек. Ұлттың рухани – экономикалық, әлеуметтік тұрғыда өсіп – жетілуі білімнің мазмұндылығы мен маңызына, оған деген көзқарасқа тікелей қатысты. Ал жеке тұлға мен қоғам құндылықтарын калыптастыру барлық кезеңдерде өзекті мәселе болып келгені мәлім. Олай дейтініміз, осы рухани – адамгершілік құндылықтардың мәні, тәрбиелік маңызы туралы ғұламалар, ұлы ағартушы – педагог Ыбырай Алтынсарин өз еңбегінде құнды ой – пікірлерін кейінгі ұрпаққа мұра етіп қалдырған. Көптеген тарихи құбылыстар хақында, әсіресе елінің мүддесін қорғаған, жеріне қамал тіршілік кешіп, өлшеусіз іс тындырған ардақты тұлғалардың өмірбаяны, шығармашылығы туралы қазіргі кезеңде көптеген тың деректер жарық көруде. Солардың бірі қазақ халқының патриот ұлы, демократ ұстаз, халық ағартушысы Ыбырай Алтынсарин жайында жазылған деректер. Ы.Алтынсариннің әлеуметтік – саяси тұлғасының қалыптасуы мен қоғамдық қызметі қазақ тарихының күрделі кезеңімен байланысып жатыр. Қазақ халқы патшалық Ресей мемлекетінің саяси ықпалына түсіп, елде капитализмге өту кезеңі басталып, соған сай ел ішінде оқу – білім, мәдениет және саяси – экономикалық елеулі қозғалыстар басталған еді. Осы бағытта Ы.Алтынсарин да қазақ халқын сауаттандыру жолында елеулі қызметтер атқарды. [1, б. 3]. Ыбырай Алтынсарин 1841 жылы жаңа күнтізбе бойынша 2–ші қарашада Ресей империясының Николаевск уезінің Торғай облысында, қазіргі Солтүстік Қазақстан жерінің Қостанай ауданында өмірге келген. Әкесінен ерте айырылып, атасы Балқожа бидің тәрбиесін алған. Атасы оны 9 жасында Орынбор шекаралық комиссиясы жанынан 1850 жылы қазақ балалры үшін ашылған орыс мектебіне оқуға береді. 1857 жылы осы мектепті Ыбырай Алтынсарин алтын медальмен аяқтайды. 1889 жылы Торғай облысында орыс – қазақ училищелерінің инспекторы қызметін атқарушы Ыбырай 48 жасында өмірден өтеді.

Қазан университетінің профессоры, ориенталист Н.И.Ильминский өз естеліктерінде: «Григорьев Балғожаны аса құрметтеп, жоғары бағалайтын, ал Ыбырай Балғожаның немересі болғандықтан ғана емес, өзінің жеке басының қасиеттерімен, сондай – ақ дарындылығымен генералдың сүйіспеншілігіне бөленген еді», – деп еске алады [2, б. 34]. Өзі де өлең шығарып, сөздің майын тамызған Балғожа атасы Ыбырайды бала кезінен – ақ сөз өнеріне баулып, халық ауыз әдебиеті үлгілерін жаттатып өсірген. Сыншылдыққа, шыншылдыққа тәрбиелеп, нені болса да жасырмай, бетке айту керектігін үйреткен. «Көре – көре көсем болады, сөйлей – сөйлей шешен болады» демекші, атасының тәлім – тәрбиесінде өскен Ыбырай да осы жүйрік, тапқыр да айтқыш, өнерпаз болып, сол жолды дәріптейтін шығармаларды келешек ұрпаққа аманат еткенін шығармаларынан байқай аламыз [2, б. 95]. Қоғамның санасын Ыбырай Алтынсарин педагогикалық жүйемен баяндап эстетикалық танымнен пәлесапалық қағидаларымен тұжырымдап отырды.Қазіргі таңда ұстаздың сабағында жаңа техналогия әдіс – тәсілдері оқушыларды ортамен қарым – қатынас жасай білуге, басқаны тыңдай білуге, топта бір тұжырымға келуге, топ алдында өз ойын еркін айтып қорғай білуге, әдептілікке, жауапкершілікке, өнерге, еңбектенуге үйретеді. Ыбырай ұстазымыздың да ұсынған әдістемесінің негізі осы емес пе.

Ыбырай шығармаларынан қазіргі таңда да өзектілігін еш жоғалтпаған өнер – білім, тәлім – тәрбие, жамандық пен жақсылық, өтірік пен айлакерлік немесе адамгершілік пен мейірімділік сияқты кез – келген мәселелерді табуға болады. Солардың ішінде өнер – білім тақырыбында жазылған шығармаларының негізгі түйіні әлі де құнды болып отыр. Ол қазақ жастарын ең алдымен оқу, өнер – білім, техниканы игеруге шақырады («Оқысаңыз, балалар, Шамнан шырақ жағылар. Тілегенің алдыңнан, Іздемей – ақ табылар»). Автор оқу – білімнің тек ізденіс, еңбекпен табылатынына мән берді. Бұған инемен құдық қазғандай ыждаһаттылық, талап пен сабырлылық қажет екенін ескертеді. Ал оқымаған надандарды ақын аз ғана сөзбен сынап, олардың ақ, қараны айырмайтын көрсоқыр екенін айтады («Оқымаған жүреді, Қараңғыны қармалап. Надандықтың белгісі – Еш ақылға жарымас»). Оқу, білімнің пайдасы қандай, ол неге керек деген мәселеге келгенде, оның өмір үшін, болашақ

үшін қажет екенін талдап көрсетеді («Ата – енең қартайса, Тіреу болар бұл оқу. Қартайғанда мал тайса, Сүйеу болар бұл оқу»). Ол өнер – білімі жетілген елдердің артықшылығы қандай, олар сол өнерімен нені игеріп отыр, ертеңгі өмірдің талап – тілектері не секілді күрделі мәселелерді жастар алдына көлденең тарту арқылы оларға ой тастап, өнер – білімді батыл игеруге шақырады («Адамды құстай ұшырды, Мал істейтін жұмысты, От пен суға түсірді. Отынсыз тамақ пісірді, Сусыздан сусын ішірді»). Ыбырай сондай – ақ Ушинский, Л.Н.Толстой, И.А.Крылов, И.Паульсон шығармаларын қазақ тіліне тәржімалап, қазақ әдебиетінде көркем аударма жанрын қалыптастырды [3]. Ы.Алтынсарин: «Кел, балалар,оқылық» өлеңінде малдың бір жұттық екені, ал оқыған адамның байлығы ешқашан жоғалып – жұтамайтыны , киім де, тамақ та, өнер – білім де оқумен табылатыны, қартайғанда да білім сүйеніш болатыны айтылады. Ақынның бұл өлеңді жазудағы негізгі басты мақсаты – балаларға өнер – білімнің пайдасын түсіндіріп жеткізу. Педагог – ақын сол мақсатының үрдісінен шыққан. «Балғожа бидің баласына жазған хаты» өлеңінде «Оқымасаң ата – анаңды асырай алмай, надан болып, қолыңа құрық алып мал соңында жүресің» дегенді ескертеді. Осы сияқты «Әділдік көрмеген үшін төреге айтылған сөз», «Өсиет өлеңдерде» де ақыл – нақыл, үгіт – насихат, тілек мол жинақталған. Оқу – ағарту ісі қашанда кезек күттірмейтін мәселе екенін Ыбырай жастай ұғынып, өзі де сол ағартушылық бағытты ұстанып, балаларға өнеге, білім беру үшін шығармаларды солардың ұғымына лайықтап жазған. Ақын, бір жағынан, жастарды оқуға, білім алуға үндесе, екінші жағынан, оқу, өнер, ғылым – білімге, оның жалпы халық үшін керектігіне еш мән бермейтін ескі көзқарасқа соққы береді. Өмірдегі сарқылмайтын мол байлық – білім екендігін айта келіп, білімге адамның қолы жету үшін, ерінбей оқу, қажымай еңбек ету керектігін түсіндіреді. Ыбырай «Өнер – білім бар жұрттар» атты өлеңінде оқу, білім алудың мақсатын кеңінен сөз етеді. Өлеңнің негізгі идеясы – қазақ қауымына озық мәдениетті елдерді үлгі етіп көрсету. Ы.Алтынсарин қазақ балалрының қолөнер, бау – бақша, егіншілік пен тігіншілік сияқты тұрмыстық салаларды жетік меңгеруіне де мән берген. Соған орай Ильминскийге хат жазып, одан іскер оқытушылар жіберуін өтініп: «Қолөнерін, бау – бақша, огород істерін, мал шаруашылығын және егіншілік кәсібін үйретуге арналған практикалық жеңіл оқу құралы жоқ па?» – деп те сұраған. Сондай – ақ М.Дулатов 1915 жылы «Қазақ» газетінде жарық көрген «Өнер мектебі» мақаласында да Ыбырайдың 1883 жылы Торғайда өнер мектебін ашқаны, онда қазақ балаларына арналған 25 қазыналық орын бар екендігі, бастауыш дәрежелі орысша оқытатын бұл мектепте тігіншілік, ағаш шебері және ұсталық өнері үйретілетіні туралы жазған [2, б. 110–111].

Ыбырайдың өнер – білім бағытындағы ауқымды жұмысының бірі – «Қазақ хрестоматиясы» еңбегі. «Қазақ хрестоматиясы» тек сол кезең үшін ғана емес, қазірдің өзінде де мәні зор туынды. Бұл кітапқа енгізілген әңгімелерінде еңбексүйгіштік, оқуға, өнерге ұмтылу, елін – жерін қадірлеу, талап-тылық, қайрат пен ерік – жігерлілік, ізденімпаздық, кішіпейілдік, махаббат, қайырымдылық, жалпылай айтқанда, адамгершілік ұғымына тән тағы басқа жақсы мінез – құлыққа тәрбиелеуге керекті мәселелерді қатмиды. Ыбырай әңгімелерінің ішіндегі ең бір шоқтығы биік шығармасы – «бай баласы мен жарлы баласы».Қазақ қоғамындағы өмір шындығын, тап жігін аша отырып, ауыр тұрмыстың ыстық қазынасында пісіп, шығып тағдыр тауқыметін көрген кедей баласының еңбек қорлығын баяндайды. Мұғалім өз сабағында осы мәселеге көңіл қойып, үйретудегі мақсат: Асан мен Үсенге салыстырмалы мінездеме бере отырып, кедей баласының сабырлығы мен көргендігін, еңбекқор өмірге икімділігін; екіншісінің шыдамсыздығын жинақтай отырып, жазушының айтайын деген ойын, шығарманың идеялық мазмұнын айқын түсіндіру. «Талаптың пайдасы» деген әңгімесінде Ыбырай Алтынсарин еңбектенсең, талаптансаң, мақсат – мұратыңа жетерсің – дей келіп осы идеяны ашып көрсетеді. Балаға білім берудегі еңбекке баулудың рөлі өте зор деген ой тастайды. Ыбырай Алтынсарин оқушыларды еңбек арқылы тәрбиелеу, оқыту өз еңбегіңің нәтижесін көруге, одан қанағат, ләззат алуға үйретеді, еңбек етіп үйренген адамға білім беру жеңілірек болады деген пікір ұсынады.Халықтың Ыбырай тәрізді адал ұлдары алған білімдерін өз елін мәдениетке жетелеуге, оқу – ағарту ісін өркендетуге жұмсады. Ақын, бір жағынан, жастарды оқуға, білім алуға шақырса, екінші жағынан, өмірдің бар қызығы тек қана байлықта деп ұғатын, оқуөнер, ғылым – білімге, оның жалпы халық үшін керектілігіне еш мән бермейтін ескі көзқарас соққы берді. Өмірдегі сарқылмайтын мол байлық білім екендігін айта келіп білімге адамның қолы жету үшін ерінбей оқу, қажымай еңбек ету керектігін түсіндірді. Есті бала мен ессіз баланы қарама – қарсы қойып, жастарға кімнен үлгі алып, кімнен безу керектігін көрсетті. Ыбырай қазақ жастарын оқуға шақырумен қатар, адамгершілікке, махаббат – достыққа, еңбекке, жігерлікке, тапқырлыққа, халқын сүюшілікке шақырды [4].

Ыбырай Алтынсариннің өз халқын оқу – білімге, өнерге шақыруы, надандыққа, зұлымдыққа қарсы шығуы, сол кездегі әлеуметтік өмірдегі теңсіздіктің бетін ашып, өмір шындығын көрсетуі, жастарды жақсылыққа, адамгершілікке тәрбиелеуі оның шығармашылығының халықтық жағы болып саналса, сонымен бірге қазақтың қазіргі проза жанрының және балалар әдебиетінің ең алғашқы негізін салушылардың бірі болып табылады. Сондықтан да Ыбырай Алтынсарин жазба әдебиетіміздің төрінен заңды түрде орын алып отыр. Жазушының адамгершілік туралы идеялары эстетикалық тәрбиемен байланыста, бірімен – бірі ұштастырыла суреттеліп отырады. Оның шығармаларынан жазушының биік адамгершілік қасиетін, азаматтық ұлы тұлғасын көруге болады. Көрнекті әдебиетші ғалым Қ.Жұмалиев өзінің «XYIII–XIX ғасырлардағы қазақ әдебиеті» деген ғылыми–зерттеу еңбегінде

педагог – жазушыға: «XIX ғасырда қазақ даласынан шығып, орыс, Европа мәдениетіне қолы жеткен оқымысты, халық ағартушылар дәрежесіне көтерілген әрі педагог, әрі ақын – жазушы Ыбырай Алтынсариннің өз халқының келешегі үшін істеген еңбегі зор», – деп баға береді [4].

Қорытындылай, қазіргі жас буын жан – жақты терең білімді, саяси – экономикалық сауатты, яғни интелектуалдық деңгейі жоғары болса, тәуелсіз мемлекетіміздің мықты тірегі болатынына сеніміміз мол. Жалпы Ыбырайдың бұл ой – мақсаттары қазір де еш маңызын жоғалтқан жоқ, тіпті бүгінгі заманның көкейкесті мәселесіне айналып, елімізде бәсекеге қабілетті кадрлар даярлауда өз қажеттілігі көрсетіп отыр. Өйткені қай дамыған елдің өсу жолына көз жіберіп қарасақ та жастардың білімін кәсіби деңгейде жоғары даярлау – ілгері басудың,тұрақты дамудың алғы шарттарының бірі екендігін байқаймыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ақылжанов М. Қазақ ағартушыларының қоғамдық саяси көзқарастарының қалыптасуы. А, 1975 ж..
2. Оспанұлы С., Алтынсарин әлемі. Қостанай: Центрум ЖШС, 2018 ж. 294 б.
3. http://zhalagash – kitap.kz/ar – turli/10 – ar – turli/22 – ybyrai.html
4. М. Ә. Мұстафина // Ы. Алтынсариннің шығармаларындағы адамгершілік тақырыбы.
file:///C:/Users/User/Downloads/1365 – 1 – 2635 – 1 – 10 – 20151016.pdf

ӘОЖ 37.034

ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРБИЕ – БІЛІМ БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ

Шагатаева Сания Мержакуповна
Макенова Баржаксы Нурлыбековна
Сакаева Дарина Есенгельдиновна
бастауыш сынып мұғалімдері
Ғ. Қайырбеков атындағы №9
жалпы білім беретін мектебі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E – mail: b_saniya_m@mail.ru

Аңдатпа

Спандияр Көбейұлы – Ыбырай Алтынсарин үлгісіндегі педагог – жазушы. Өз ұстазының жолын үлгі тұтып, ағартушылық идеясын педагогтік қызметі арқылы насихаттаған. Сол бағытта Спандияр Абай мен өз ұстазы Ыбырай Алтынсарин негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеяны әрі қарай жалғастырды және жаңа жағдайға лайық дамытты.

Түйінді сөздер: *білім, заманауи, ағартушылық, идея, инновация.*

Аннотация

Спандияр Кубеев следуя примеру своего учителя Ибрая Алтынсарина, он пропагандировал идею просвещения через педагогическую деятельность. В том же направлении Спандияр продолжил и заслуженно развил демократическую, просветительскую идею в казахской литературе, основанную Абаем и его учителем Ибраем Алтынсариным.

Ключевый слова: *образование, современность, просвещение, идея, инновации.*

Abstract

Spandiyar Kubeev is a teacher – writer of the style of Ibray Altynsarin. He took the path of his teacher as an example and promoted the idea of enlightenment through his pedagogical activity. In the same direction, Spandiyar continued and developed the Democratic, educational idea of Kazakh literature, which was founded by Abai and his teacher Ibray Altynsarin, worthy of a new situation.

Key words: *education, modernity, Enlightenment, idea, innovation.*

Спандияр Көбейұлы – Ыбырай Алтынсарин үлгісіндегі педагог – жазушы, қоғам қайраткері, Қазақстанның еңбек сіңірген мұғалімі. Ол өз ұстазының жолын үлгі тұтып, ағартушылық идеясын педагогтік қызметі арқылы халыққа насихаттаған. Бұл бағытта Спандияр Көбеев Абай Құнанбаев пен өз ұстазы Ыбырай Алтынсарин негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық, ағартушылық идеяны әрі қарай жалғастырды және жаңа жағдайға лайық дамытты.

Спандияр Көбеевтің жазушылық өнегесінде Ыбырай Алтынсарин тәрбиесі айрықша сезіледі. Ол да, оның замандасы, ақын және аудармашы Бекет Өтетілеуов те Ыбырай мектебінің түлектері еді. Олар алған білімін жас ұрпақты тәрбиелеуге жұмсаған ұстаздар болды да, осы жолда ағарту ісіне көркем әдебиетті пайдалана білді. Олар өздері шығармалар жазып, орыс және әлем әдебиетінің үлгілерін қазақшаға аударды. Сондай – ақ, Ыбырай үлгісімен оқу құралдарын құрастырып жазды. Мұның бәрі үлкен әдебиетке баратын жол еді. Және ол әдебиеттің ағартушылық бағытын тереңдете

ұстанған жалпы әдеби дамудың бір саласын құрады. Қазақ даласына алғашқы үлгідегі халықтық мектептер ашу тарихындағы Ыбырай еңбегі бүгін әркімге аян. Оның қандай қиыншылықпен іске асқаны да белгілі. Бұл мектептерде оқу жаңалыққа құлақ түріп отырған жаңа заман жастарының қай – қайсысына болса да арман еді. Әсіресе, Ыбырай өзі қызмет еткен Торғай, Қостанай өңірінде ұлы ағартушы ұстаздың атағы да, ісі де кең жайылған – ды. Спандияр да осыны армандаған. Спандияр Көбеев 1878 жылғы қазан айының 1 күні қазіргі Қостанай облысы, Боровский ауданының Ақсуат ауылында кедей шаруа семьясында дүниеге келген. Бірде әкесімен бірге көрші ауылдағы бір тойға барып, сонда Ыбырайды көру баланың оқуға деген ынтасын ерекше арттырып жіберген оқиға болды. Ыбырай Алтынсарин сол ауылда мектеп ашу ісін көтеріп жүр екен. Халықтан қаржы жинап, мектеп ашу мәселесі шешілгенімен, оның жүзеге асуы созылыңқырап барып, көптеген қиыншылықтарға тап болады. Тізімге алғашқылардың бірі болып жазылған Спандиярды мектеп ашылған күні тізімнен өшіріп тастапты. Оған сол елді билеп отырған би болыстардың ықпалына ерген әкесі себепкер болды. Ыбырай Алтынсарин Спандиярдың білімге деген құштарлығын көріп, ол мектепке алынады және үлгілі,тәртіпті, зейінді, алғыр оқушылардың бірі болады. Ұлы ұстазы алдында жаутаңдап, оның мейірімділігі мен кең пейіліне риза болған Спандияр ішінен соған ұқсауды армандаған – ды. Ыбырай секілді халыққа пайдалы азамат болу, өз білімін елін ағартуға жұмсау Спандиярдың өмір бойғы арман – тілегі еді. [1, б. 12]

Содан кейінгі жылдары Қарағайлыкөл деген жердегі төрт жылдық болыстық мектепте білім алады да, Қостанай қаласындағы Алтынсарин ашқан орыс – қазақ мектебінде оқуын жалғастырады. Енді ол осы қаладағы жаңадан ашылған екі жылдық педагогикалық курсқа түсіп, оны 1901 жылы бастауыш мектеп мұғалімі деген мамандық бойынша бітіріп шығады. Осы жылдан бастап өмірінің соңына дейінгі 55 жылын ұстаздық қызметке жұмсады. Ол өзінің ұзақ та жемісті ұстаздық еңбек жолын «Орындалған арман» (1951) атты мемуарлық кітабында баяндады. Жазушы шығармасында бастан кешкен дәуірдің нақты тарихи деректерін негізге ала отырып, әлеуметтік – қоғамдық құбылыстарды шынайы суреттеді, көптеген адам образдарын бейнеледі. Көбеев ұстаздық жұмысы мен жазушылық қызметін тығыз байланыстыра жүргізді. Өзі оқытқан шәкірттерінің кластан тыс оқуына арнап орыс жазушылары мен ағартушыларының бірқатар шығармаларын қазақ тіліне аударып, «Үлгілі тәржіме» деген атпен жеке кітап етіп бастырды.

XX ғасырдың бас кезіндегі қазақ мәдениеті мен әдебиетінің тарихы үшін Спандияр Көбеевтің орны ерекше. Қазақ жерінде ашылған алғашқы орыс мектептерінен тәрбие алған ол өзінің барлық саналы өмірін туған халқының мәдениет пен білім жолында ілгері ұмтылуына арнады. Жаңа үлгідегі қазақ мектептерінде сабақ беріп, жас ұрпақтың орыстың тілі мен әдебиетін, мәдениетін үйренуге баулып, бар күшін салады. Бұл саладағы қызметін Спандияр Көбеев ұлы ағартушы Ыбырай Алтынсариннің педагогтік үлгісімен жүргізді. 1912 жылы Спандиярдың «Үлгілі бала» атты кітабы шықты. Бұл – бастауыш мектептегі қазақ балаларына арналған оқу кітабы еді. Ұлы ұстазы Ыбырай үлгісін негізге ала отырып, бұл кітапқа өзі аударған Крылов мысалдарын, орыс классиктерінің балаларға арналған шығармаларын, қазақтың ауыз әдебиеті үлгілерін, табиғаттың түрлі құбылыстарымен таныстыратын, өсімдік, жануарлар әлемі туралы білім беретін әр алуан қызықты қысқа әңгімелер кіргізді.

Спандияр Көбеевтің қазақ әдебиеті тарихындағы үлкен орны – оның революциядан бұрынғы әдебиетте прозаның тууына, ондағы роман жанрының қалыптасуына сіңірген еңбегімен байланысты. 1913 жылы Қазанда басылған жазушының «Қалың мал» романы қазақ әдебиеті тарихында тұңғыш көлемді прозалық туынды болып саналады. Романда Революция алдындағы қазақ ауылында болған қат – қабат әлеуметтік өзгерістер шынайы суреттелген, дәуір шындығы боямасыз көрсетілген. Романда қалың мал әлегі, қазақ қызының аянышты да арманды тағдыры нанымды бейнеленумен қатар, дала тіршілігіндегі әлеуметтік теңсіздіктің, жолсыздықтың сан алуан көрінісі батыл әшкереленген. Ел билеуші әкімдер мен үстем тап өкілдеріне қарсылық білдірген кедей бұқарасының әрекеті шыншылдықпен суреттелген. «Қалың мал» романы – тілінің тазалығы, көркемдігі жағынан да өзімен тұстас прозалық туындылардан өзгеше шығарма. Жазушы романында халықтың сөз байлығын, мақал – мәтелдерін орынды пайдаланған, кейіпкерлер мінезін даралап көрсеткен. Спандияр Көбеев екі рет Ленин орденімен наградталған. Өз дәуірінің прогресшіл талап – тілектеріне жауап беруге тырысқан, орыс мәдениетінің жаршысы бола білген және ұлттық әдебиетте тұңғыш роман жазған Спандияр Көбеевтің есімі XX ғасыр басындағы қазақ мәдениетінің тарихынан құрметті орынға иеленді. [2, б. 56]

Болашақ педагог – жазушы өзінің өмірлік мұратын мұғалімдікпен ұштастырады. «Ыбырайдың өлімі менің оқытушы боламын деген ынта – ниетімді біржолата баянды етіп бекітті», – дейді. Жүрегі надандық торына шырмалған өз халқына деген сүйіспеншілік пен оған білім шырағын жағу үмітіне толы жас жігіт жердің шалғайлығына қарамай Қостанайдан мың шақырымдай Ырғыз уезіндегі Толағай болысына қарайтын Кішіқұм деген жерге оқытушы болып барады. Арнаулы салған мектеп үйінің жоқтығы, жабдықтар мен оқу құралдарының жетпеуі, балаларын орысша оқытуға наразы ел ішіндегі надан көзқарас – бәрімен жас мұғалім жалғыз күреседі. Сөйте жүріп, балаларға арнап «Үлгілі тәржімә», «Үлгілі бала», «Орындалған арман» секілді асыл туындыларды дүниеге әкеледі. Осылардың ішіндегі 1951 жылы жарияланған «Орындалған арман» мемуарлық кітабының орны ерекше. Кітап

өңделіп, 1954 жылы екінші рет басылды. «Орындалған арман» – педагог – жазушының өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі, ортасы мен дәуірі жайлы шығарма. Онда автор заман шындығын әр қилы оқиғалар мен адамдар тағдыры арқылы көрсетеді. Кітапты оқып отырып, ең алдымен, өз ғұмырын халқына арнаған, талай қилы кезеңдер, қалтарысы мол жылдардан өтіп, өз еңбегінің жемісіне ие болып, республиканың көрнекті қоғам қайраткері дәрежесіне көтерілген қарт педагог – жазушының бейнесі көз алдыңнан өтеді. Кітапта сол адамның күрескерлікке толы ескі және жаңа өмірі нанымды суреттеледі. Айналасында болып жатқан өзгерістерге бақылаушы болып сырттан қарап тұрмай, бірге араласып жүреді. Сондықтан оның қандай оқиғаға болмасын өз көзқарасы, өз қатынасы бар. Ескі қазақ ауылындағы тап тартысы, байлар мен кедейлер арасындағы кейін саяси бағыт алған стихикалық соқтығысулар, жер дауы, жесір дауы, 1905 жылғы алғашқы орыс революциясының қазақ-тарға әсері, 1916 жылғы көтеріліс, орыс – қазақ достығының нығаюы жайын кейде кесек оқиғалар, кейде шағын эпизодтар арқылы айқын көрсетіп отырады. Шығарманың негізгі кейіпкері ел басындағы ауыртпашылықты бірге көтереді, қолынан келгенін халық мүддесі жолына жұмсайды. Қараңғылық пен надандықтан халқын құтқарып, ілімнің ұрығын себуге талаптанған ол бала оқытады, елді тәрбиелеуге көмектесерлік әдеби шығармалар жазады. Қазан революциясынан кейін ол халық арасында Кеңес өкіметінің мәнін, оның саясатын насихаттаушылардың алдыңғы қатарында жүреді. Кітапта Ыбырай Алтынсариннің халықтық қызметін көрсетуге бірсыпыра көңіл бөлінеді. Автор қазақ даласында алғаш мектептер ашқан, сол мектептердің біріне өзін оқуға орналастырған ағартушы – педагогтің образын жасайды, онымен кездесулерін әсерлі баяндайды. «Қара бақсының хикаясы», «Надандық құрбаны» атты тарауларында ескі ауылда етек жайып, оны рухани жүдеткен қараңғылық пен надандықты әшкерелейді. Ауылдағы тап тартысы, кедейлердің егіндік, шабындық жерлерін тартып алған байларға қарсы бой көтеруі, байлардың олардан «кек қайтару» озбырлығы – кітаптың бірқатар тарауларының («Зорлық», «Мұз үстіндегі айқас», т.б.) мазмұнын құрайды.

Спандияр Көбейұлы тек оқу – ағарту майданында ғана емес, сонымен қатар қазақ әдебиетінің тарихында да елеулі орын алады. Оның ағартушылық, педагогтік және жазушылық қызметі өзі өмір сүрген заманның талабынан туды, халықтың рухани тілегіне жауап берді.

Қаладан шалғайда,қаранғылықтың қаймағы бұзылмаған заманда Ыбырай байдың ауылы сияқты жерлерде Көбеев те осы тәрізді сорақылықтарға ұшырасты. Оларды жас ұстаз ақын Крылов үлгісімен сынауға тырысты. Мұның бәрі заманның талабы еді.

Зорлық пен әділетсіздікті ғана емес, надандық пен тоғышарлық, мақтаншақтық пен көрсеқы-зарлық, әлім білмай,қолдан келмес іске ұмтылушылық сықылды өрескел қылықтарды да Көбеев Крылов мысалдарын аудару арқылы сынға алған. Мысалы,ол “Маймыл мен көзімдірік ”атты мысалда біреудің айтуымен көзілдірік алып, оны іске жарата алмаған маймылды күлкі етеді.

С.Көбеевтің бұл кітабы – «Үлгілі бала» 1912 жылы Қазан қаласында басылып шығады.Ол бастауыш мектептегі қазақ балалары үші оқу кітабі ретінде құрастырылған.Оған автор өзі аударған Крылов мысалдарын, орыс классиктерінің балаларға арналған шығармаларын, қазақтың ауыз әдебиеті үлгілерін, табиғат жайлы балаларға мәлімет беретін қысқа – қысқа әңгіелерді кіргізген. «Үлгілі бала» С.Көбеевтің өзіеің бірсыпыра төл шығармалары да бар. Олар – әлеуметтік теңсіздікті, зорлықты,үстем тап адамдарының қатыгездігін әшкерелейтін, жетім – жесірді аяуға үндейтін өлендер мен әңгімелер. [3, б. 61]

«Жетімнің өлеңі» атты шығармасында автор жастай жетім қалған баланың аянышты тағдырын суреттей отырып,жалпы халықтың азаттығы идеясын қозғайды. «Үлгілі бала» кітабының маңызы оеың алғашқы оқу кітаптарының бірі екендігінде ғана емес,ондағы шығармалар Спандиярдың жазушы ретіндегі демократтық, ағартушылық көзқарасының толыса түскендігінің айғағы тәрізді. 1955 жылы Испандияр «Орындалған арман» атты мемуарлық кітап жариалады. Кітап 1954 жылы өнделіп, 2–ші рет басылды. «Орындалған арман» – педагог – жазушының өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі, орта-сы мен дәуірі жайлы шығарма. Онда автор заман шындығын әр қилы оқиғалар мен адамдар тағдыры арқылы көрсетеді. Кітапты оқып отырғанда, ең алдымен, өзінің көп жылдық өмірін халық қызметіне арнаған, екі дәуірді басынан кешірген, талай қилы кезендер,қалтарысы мол жылдардан өтіп, халқына адал қызмет еткен, көрнекті қоғам қайраткері дәрежесіне көтерілген қарт пен педогог – жазушының бейнесі көз алдынан өтеді, оның көзқарасының қалыптасуы нанымды суреттеледі. Айналасында болып жатқан өзгерістерге бақылаушы болып сырттан қарап тұрмай, С.Көбеев өмірге етене араласып жүреді. Сондықтан оны қандай оқиғаға болмасын өз көзқарасы, өз қатынасы бар. Жазушы өз бейнесін қызық етіп ұстайды да, ескі қазақ ауылындағы байлар мен кедейлер арасындағы стихиалық қақтығыстар, жер бамуы, жеріс дамуы, 1905 жылы алғашқы орыс төңкерісінің қазақтарға әскері, 1916 жылы көтеріліс, орыс – қазақ достығының нығаюы жайын кейде кесек оқиғалар, кейде шағын эпизоттар арқылы айқын көрсетіп отырады. Шығарманың негізгі кейіпкері ел басындағы ауыртпалықты бірге көтереді, қолынан келгенін халық мүддесі жолына жұмсайды.

Ұстазы Ы.Алтынсариннның ізімен балаларға арналған оқу құралын жазуды қолға алған С.Көбеев 1912 жылы Қазан қаласында «Үлгілі бала» кітабын бастырады. Бастауыш сынып бала-ларына арналған бұл оқулықта ол орыс классиктерінің балаларға арналған әдебиет үлгілерін, қазақтың ауыз әдебиеті түрлерін, орыс мысалшыларының еңбектерін кіргізді. Сонымен қатар өзінің

бірсыпыра төл шығармалары да бар. Олар – әлеуметтік теңсіздікті, зорлықты, үстем тап адамдарының қатыгездігін әшкерелейтін, жетім – жесірді аяуға үндейтін өлендер мен әңгімелер болды. Бұл шығармалар баланы боссөзділік, өз мінін білмеушілік, жалқаулық, мақтанқұмарлық, қолдағыны місе тұтпаушылық сияқты жаман әдеттерден аулақ болуға, оның орнына адал, еңбекқор, қайырымды болып жетілуге тәрбиелейді. Спандияр Көбеевтің «Баланы семьяда тәрбиелеу» атты еңбегін әлі күнге дейін маңызды деп санауға болады. Ол: «Бала тәрбиесі қиын да, қызықты да жұмыс. Тек жалықпаған мұғалім ғана бұл жұмыста ойдағыдай нәтижеге жетеді. Дегенмен, баса айтатын жағдай мектеп тәрбиесі мен семьяның тәрбиесі тығыз ұштасып, бір жерден шыққан күнде бұл нәтиже әрі дәйекті, әрі тиянақты болмақ. Оның себебі әр баланың мінезінің бір – біріне ұқсамайтыны сияқты, әр семьяның тәрбиесі де әркелкі. Әрбір ата – ана баласына өзінше ақыл айтып, өзінше тәрбие береді», – деп бала тәрбиесінде отбасы мен мектептің ынтымақтаса жұмыс жасауына көп көңіл бөледі. Сонымен қатар бала тәрбиесіндегі келеңсіз жағдайларды өз тәжірибесінде қалай пайдаланғандығын да келесі жолдардан көруімізге болады. [4, б. 9]

Қорытындылай келе, Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев қазақ халқының, әсіресе жастары үшін жасаған еңбектері елеулі. Олар қайтсем де халқымның білімге деген құштарлығын дамытып, ауыл жастарының сауатты, мәдениетті, білімді болып өсу үшін бірқатар еңбектерін жазып, ауыл – ауылдарға тартты. Спандияр Көбеев елу жылдан аса мұғалімдік қызмет атқарып, оның алдынан Қазақстанның талай білімді ұландары өтті. Ол – қазақ әйелінің қоғамдағы орны, ауыл кедейлерінің көріп жүрген қорлығы, патриархалдық тұрмысты әшкерелейтін қазақ тілінде жазылған тұңғыш романның авторы болды. Ол кеңес үкіметін қолдағанымен, тек 1940 жылы ғана оған мүшелікке өтті. Ол өз ұстазы Ыбырай Алтынсариннің қызметін негізге ала отырып, өскелең ұрпақты тәрбиелеу және білім беру мәселелері бойынша мақалалар жазды. Шәкірт Спадияр Көбеев ұлағатты ағатушы ұстаз Ыбырай Алтынсаринның еңбегін жалғастырып қана қоймай, оның идеясын өз заманында шебер қолдана білді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақ әдебиеті. С.Мақпырұлы, Т.Сыдықов. Астана, «Фолиант», 2007 ж.
2. Қазақ әдебиетінің тарихы. Г.С.Умаров, С.Ғ. Шарабасов. Астана, «Фолиант», 2007 ж.
3. Қазақ әдебиетінің хрестоматиясы. 2 кітап, Ш.Ахметов. «Арман ПВ», 2004 ж.
4. Орындалған арман. С.Көбеев. Алматы, «Жазушы», 1988 ж.

УДК 371

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ Ы.АЛТЫНСАРИНА КАК ОСНОВА ИННОВАЦИОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В СОВРЕМЕННОЙ КАЗАХСТАНСКОЙ ШКОЛЕ

Шарденбаева Динара Жумартовна
учитель начальных классов
Полуян Татьяна Валентиновна
учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа N11
отдела образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Рудный, Казахстан
E-mail: dinarasardenbaeva@gmail.com

Аннотация

Актуальность и цель. Педагогическое видение Ибрая Алтынсарина в данной работе говорит о его актуальности и значении в системе образования в настоящее время. Через приобщение молодежи к образованию и науке, он призван раскрыть интерес к образованию и знаниям в прошлом простого народа. На сегодняшний день страна ориентирована на кардинальные изменения в сфере образования и его адаптацию к современным реалиям и совершенствованию качества образования в нашем государстве. Будет рассказано об учебно – методической работе Ибрая Алтынсарина, связывающей прошлое и настоящее отечественного образования.

***Ключевые слова**: обучение, воспитание, компетентность, методология, реформа, критическое мышление*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Аталмыш мақалады Ыбырай атамыздың педагогикалық көзқарасы бүгінгі күннің білім беру жүйесіндегі өзектілігі мен маңызы айтылады. Жас өрендерді білім – ғылымға баулу арқылы қарапайым халықтың сауаттылығын ашуды көздейді. Бүгінгі күні еліміздің білім саласындағы күрделі өзгерістер мен оның мемлекетіміздегі білім сапасын жетілдіруге, заман ағымына сай бейімдеуге

бағдарланған. Киелі қазақ даласның өткені мен бүгінін байланыстыратын Ыбырай Алтынсариннің оқу – әдістемелігі туралы баяндалады.

Түйінді сөздер: *оқыту, тәрбие, құзыреттілік, методика, реформа, сыни ойлау*

Abstract

Relevance and goal.The pedagogical vision of Ibray Altynsarin in this work speaks about the relevance and significance of today in the education system. Through the introduction of young people to education and science, it is designed to reveal the literacy of ordinary people. Today, the country is focused on complex changes in the field of education and its adaptation to modern realities and improvement of the quality of education in our state. It will be told about the educational and methodological work of Ibray Altynsarin, linking the past and present of the sacred Kazakh land.

Key words: *training, education, competence, methodology, reform, critical thinking.*

Великий сын нашего народа, славный народный просветитель Ибрай Алтынсарин – один из немногих личностей, который на священной казахской земле системно проводил учебно – просветительский путь, неустанно боролся за перемены в сфере образования в свое время, повышая грамотность простого народа, питая знания, не жалея всех сил зажигая огни знании простых казахских детей. И.Алтынсарин представил основные направления социальной педагогики и решения проблем в сфере образования. И. Алтынсарин заложил фундамент первых школ нашей степи и смог объяснить широкому кругу масс необходимость образования, его содержание и значение в будущем нашей страны. Он оставил неизгладимый след в продвижении обучения и воспитания, в подготовке необходимых учебных пособий для начальной школы.

Одним из ярких изменений в жизни нашего благородного народа в XIX веке стало начало просветительского дела Ибрая. В истории педагогики нашего независимого государства навсегда останется имя нашего предка. Жизнь Ибрая излучалась на протяжении нескольких поколений высокими мировоззренческими мыслями, стремлением к знаниям. Он самобытный человек, проявивший себя великим учителем, писателем, ученым – этнографом, поэтом, общественным деятелем и просветителем.

В своей просветительско – педагогической деятельности Алтынсарин уделяет большое внимание воспитанию нравственных основ личности. Большое внимание уделяя нравственно – воспитательной роли школы, он подчеркивал, что начальное воспитание должно проявляться в ребенке «не как чиновник, не как поэт, не как ремесленник, а как личность. Ибрай Алтынсарин видел основное направление школы в формировании у учащихся высоких нравственных качеств, овладении ими начальными базовыми знаниями, развитии естественно – научного мировоззрения. Будучи предвестником передовой культуры, он обратил особое внимание на формирование у молодежи интереса к науке, любви к труду и призвал служить народу. Пробудив у молодежи чувство человечности, он понял, что данные качества должны быть привиты человеку с раннего возраста. По этой причине он отдал все свои усилия, свои знания на воспитание подрастающего поколения. [1, с. 40].

По мнению И.Алтынсарина, самое важное в педагогической работе: умение учителя находить лучшие методы обучения, умение правильно общаться с детьми. Образцово и правильно выстроенная школа нового образца должна заинтересовать учащихся, научить их культуре, работе и умственному труду, максимально повысить их мотивацию к знаниям. Его просветительские идеи направлены на преодоление экономической и культурной отсталости казахского народа. Он страстно любил видеть казахский народ в рядах цивилизованных народов. По мнению Алтынсарина, для достижения этой цели необходимо, прежде всего, кардинально перестроить всю структуру патриархально – родовой системы. Он рассматривал образование как инструмент, а не как цель, как оружие, которое молодые люди должны освоить, чтобы активно бороться за изменение социальной среды. Алтынсарин всю жизнь посвятил просвещению родного народа. «Сам казахский народ является благодатной почвой для образования», – написал он. Они рассматривали просвещение как неотъемлемую часть прогресса, без которой развитие всей нации было невозможно. Алтынсарин оценивал знания и навыки, передаваемые в школе, не с точки зрения формального образования, а с учетом их реальной пользы, пользы для населения в переходный период жизни. Как дать качественное образование, ребенку было интересно, как создать основу, направленную на развитие мирового рынка. Эта задача заключалась в том, что каждый учитель прибегая к творческому, индивидуальному решению смог заметить возможности учащихся, анализируя их познавательные интересы.

В наставлениях Алтынсарина об учителе; о том, как они должны преподавать, показывает, что он глубоко и всесторонне изучил методику своего времени. В трактовке устной беседы о многочисленных приемах мыслительных и письменных упражнений он писал, что каждый труд детей должен быть осмысленным и систематическим, а не тратиться на запоминание без понимания. В воспитании детей не должно быть поверхностных и незначительных представлений, недоработанности. Он объяснил на конкретных примерах, что плохое обучение и плохое общение могут

сбивать с толку. детей, и наоборот, чем больше положительное влияние на настроение учеников в общении с ними, тем успешнее будет урок.

Методы обучения и способы обучения детей И.Алтынсарин объяснял учителям в их широком воспитательном смысле. А именно:

- методика обучения – путь, по которому дети становятся увлеченными школой, наукой после уроков, самообразованием;
- на уроке необходимы упражнения, повышающие мышление детей, например, методика обучения через рассказ, объяснение;
- использование визуальных предметов и фактов жизни;
- описывать предметы и явления, сравнивать их свойства – делать различные выводы – использовать методы и приемы обучения критическому мышлению детей показал, что формируется умение правильно мыслить. Даже сегодня описанные выше активные подходы к обучению широко используются в процессе урока. Далее мы видим продолжение учебно – методического проспекта, построенного Ибраем Алтынсариным.

В настоящее время содержание образования продолжается великими делами Ибрая Алтынсарина. Выдающийся просветитель – демократ второй половины XIX века – Ибрай Алтынсарин занял большое место в истории процветания общественной мысли Казахстана.Особое внимание он уделял вопросу воспитания подрастающего поколения. Говоря сегодня о реформе образования в республике, нельзя не вспомнить ее педагогическое наследие. Обращение к педагогическому наследию И.Алтынсарина сегодня становится очень актуальным. В настоящее время необходимо обратиться к исторической основе воспитания, так как без понимания исторического педагогического наследия невозможно приобщить подрастающее поколение к человеческим идеалам. Особый интерес представляют жизнь и творческий путь Ибрая Алтынсарина, отдельные страницы его биографии, отдельные аспекты его философско – педагогических взглядов и способствуют духовно – нравственному развитию современной личности. Судьба Ибрая Алтынсарина – это пример для каждого человека казахской страны. Это пример служения своему народу, искренней любви к своему народу. Педагогические идеи просветителя используют лучшие учителя страны, его стихи и прозу любят все люди. [2, с. 98]

Современные условия получения знаний, адаптация к новой среде, умение использовать полученные знания в жизни требуют воспитания разносторонне развитой личности. Установка такого прочного фундамента берет свое начало в начальных классах. После обретения независимости образовательная отрасль страны столкнулась с необходимостью кардинального пересмотра сложившихся подходов к обучению учащихся, что потребовало повышенного внимания к начальным классам. Это новые государственные стандарты, активное обучение, формирование новой личности, комплексное воспитание. Однако, независимо от того, сколько изменений и реформ будет принято в сфере образования, основная цель – обеспечить качественное образование и воспитание личности, которая принесет пользу обществу. Конечно, это делается в тандеме с учебными и просветительскими целями Ибрая Алтынсарина.

В настоящее время идет модернизация казахстанской системы образования и науки. Каждый казахстанец стремится к качественному дошкольному воспитанию, доступу к образованию, профессиональному образованию в специальных учебных заведениях, вузах, исследовательской работе, развитию творческих компетенций. Мы продолжаем путь, проложенный Ибраем Алтынсариным. На учебно – методической основе Ибрая Алтынсарина в школах внедрена новая форма обучения. В нем каждый ученик воспринимается как личность, учитываются индивидуальные особенности. Составленные учебные программы для учащихся начальных, основных, средних, старших классов основаны на формировании ребенка как личности, личностных способностей, их мотивации в учебной деятельности, развитии умений, творчества, повышении и развитии функциональной грамотности.

Для широкого освоения базовых образовательных программ школы в основном внимание уделяется чтению, письму, вычислению, языковому общению, междисциплинарности, самовыражению, четкой оценке друг друга. А общеобразовательные учебные программы основного среднего образования направлены на овладение обучающимися базовыми основами системы науки, формирование у них высокой культуры межличностного и межэтнического общения, самореализации и профессиональной ориентации как личности. Также учебные программы общего среднего образования разрабатываются на основе дифференциации, интеграции и профориентации содержания образования с внедрением профильного обучения по естественно – математическому и общественно – гуманитарному направлениям.

Это значит, что каждому старшекласснику важно правильно выбрать профессию, показать свои индивидуальные возможности. Каждый из них, занимаясь любимым делом, будет стремится к процветанию нашей страны, развевает на мировой арене наш флаг, делает имя казахского народа известным. Это одна из мечтаний Ибрая. В современном образовании главной целью учителя является воспитание интеллигентного, нравственного, крепкого здоровья подростка, умеющего

совмещать свои интересы и общественные интересы. Прививать в сознании учащихся патриотические чувства к родному народу, прививать национальный дух.

Перед каждым педагогом, работающим в стенах школы, сейчас очень высокие требования. Учитель может сформулировать свою инновационную деятельность, изучить ее, в полной мере овладеть ею, и каждый учитель, применявший ее в своей практике, сможет наблюдать за продуктивным развитием своего урока. Новые педагогические платформы создают возможности для повышения уровня знаний ученика. Его можно рассматривать как «новизну», «новый метод», «изменение», «обновление». Используя инновации, учитель может обогатить свой педагогический опыт и добиться больших результатов.

Большая часть современной программы посвящена основам теории конструктивного обучения. Данная теория базируется на выводе о том, что развитие мышления учащихся осуществляется в условиях их взаимодействия с знаниями, полученными на пройденном уроке, и знаниями, полученными из различных источников информации, учителя, учебника и одноклассников, окружающей среды. Одна из новейших технологий, внедренных в современные школы, – развитие мысли личности, а также технологии критического мышления чтения и письма, – получила широкое распространение в современном образовании. Критическое мышление рассматривается на протяжении всей программы в двух смыслах: развитие критического мышления учащихся и учителей. Критическое мышление – это предметное решение, направленное на размышление, оценку, анализ и обобщение информации, полученной в результате наблюдения, опыта, мышления и обсуждения. Это может стать основой для дальнейших действий. Критическое мышление часто означает принятие решений, альтернативных противоположному мнению, готовность внедрять новые или модифицированные подходы к нашему мышлению и действиям, организованную общественную деятельность и вовлечение других в критическое мышление.

Новое обучение – это поиск смысла, умение не ограничиваться собственным видением, а учитывать мнение других, мыслить объективно и отказываться от собственного ошибочного мнения. Личность, способная предлагать новые идеи и видеть новые возможности. Критическое мышление описывается как «размышление о мышлении». Он включает в себя обсуждение важных вопросов и размышление над опытом. Этот модуль предполагает сознательное и вдумчивое восприятие как учащимися, так и учителями развития критического мышления.

Применение новых инновационных технологий, то есть обучение мышлению, направлено на то, чтобы учащийся свободно говорил, рассуждал, слушал мысли друзей, искал пути решения проблемы, решал задачи. Ученик раньше был только в роли слушателя, а сегодня – соискателя, созерцателя, аргументатора своей мысли, а учитель – проводника, организатора этой деятельности. Одна из актуальных проблем – школьник не читает литературные книги, а просто ищет в интернете имеющиеся данные, находит, читает, копирует, работает с готовым материалом, ограничиваясь кратким мышлением. Словарный запас сегодняшних учеников очень мелкий. Потому что нет никакого желания читать литературную, историческую книгу, кроме учебного материала.

В учебники включены все образовательные, воспитательные рассказы, стихи нашего великого просветителя Ибрая. В таких условиях единственным условием сознательного качественного обучения будущих поколений является любознательность учителя. Ведь будущее нашей страны измеряется уровнем образования нынешнего молодого поколения. Поэтому задача каждого учителя – уметь своевременно принимать, обрабатывать и продуктивно использовать различную информацию, выстраивая урок в соответствии с современностью, совершенствуя различные инновационные методы, педагогические компетенции. Современные занятия способствуют повышению познавательной активности учащихся, стремлению к самостоятельному обучению, индивидуальной, парной и групповой совместной работе, формированию их творчества. Главное, чтобы учащийся увеличивал глубину и основательность своих знаний.

Каждый этап образования имеет свою специфику. Но они очень тесно связаны между собой. Чтобы научить думать в обучении современных детей, сначала нужно время, позволить учащимся мыслить, открыто говорить, принимать различные идеи и мнения, использовать активную деятельность учащихся в процессе обучения, настаивать на том, чтобы их работа была аргументированной, последовательной в ответ друг другу. Точно так же поддержание чистоты языка, проведение языковой работы на уроке не должны быть проблемой только учителей языка, это необходимо всем учителям – предметникам. От знаний учителя сегодня зависит и речевое развитие личности, реализация проблемы грамотности. [3, с. 40]

В настоящее время Казахстан зарекомендовал себя как прогрессивное государство с экономикой на рынке мирового сообщества. За короткий исторический период после независимости наша страна совершила прорыв в экономике, используя новые инновационные технологии и интегрируясь в мировую цивилизацию. Определены перспективы социально – экономического развития страны. В этом смысле основной источник критериев уровня развития, важнейшие факторы экономической мощи и национальной безопасности страны, составляющие основу современной системы образования, нового уровня жизни общества человеческого капитала, находятся в

качественном образовании. В свою очередь, изменения в системе общественных отношений влияют на образование, требуют от него мобильности и адекватного реагирования на реалии нового исторического периода и должны соответствовать потребностям развития экономики в целом. Как уже отмечалось, именно такие проблемы в свое время решал И.Алтынсарин. В результате образование должно отражаться в конкретной модели выпускника начального, основного среднего и общего среднего образования. Будущее Казахстана во многом зависит от того, какое место занимает учитель в системе социально – экономических и духовно – нравственных ценностей.

Нынешняя цель, поставленная учителем в сфере образования, – это повышение творческих способностей учащихся, а также национальное педагогическое воспитание и образование. Поэтому считаю почетным долгом каждого учителя – организовать урок на идейно – научной основе, в связи с жизнью, проявить страсть к знаниям, привить учащимся на каждом уроке умение самостоятельно искать мысли, устно, письменно излагать мысли, прививать культуру к национальным обычаям через обучение речи. Как сказал Стронг, «ключевой фигурой в развитии школьной работы и достижений учащихся является учитель», обладатель специальности, который наряду с педагогическими знаниями требует любознательности, одаренности, организаторских и многих других ценностей. Творческие способности могут быть в природе ребенка. Наша задача – раскрыть возможности, которые скрываются в ученике. Для этого учителю необходимо постоянно знакомиться с происходящими в науке новостями, постоянно повышать и пополнять свою квалификацию.

Список литературы:

1. Самбулатова Г.Ш., Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина. 2016. https://kopilkaurokov.ru/zavuchu/meropriyatia/y_altynsarinnin_piedaghoghikalyk_kozk_arastarynyn_bughinghi_bilim_bieru_mazmu_ny (29.11.2016)
2. Алькенова Б.К., Білім мазмұнын жаңарту жағдайында Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеяларының сабақтастығы. 2017. https://infourok.ru/bilim – mazmnin – zhaartu – zhadayinda – ibiray – altinsarinni – pedagogikali – ideyalarini – sabatastii – 1490412.html (6.01.2017)
3. Сулейменов Б.С. Жизнь и творчество Ибрагима Алтынсарина (1841–1889) Алма–Ата.:1957. 5 – 40 с.

ӘОЖ 37.034

СПАНДИЯР КӨББЕВТІҢ ӘДЕБИ МҰРАЛАРЫНЫҢ ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИНМЕН ҮНДЕСТІГІ

Шауенова Эльмира Сапаровна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
С.Мәуленов атындағы гимназия
Қостанай қаласы, Қазақстан
E-mail: Elmirashauenova@yandex.kz

Аңдатпа

Берілген мақалада Спандияр Көбеевтің әдеби мұраларының Ыбырай Алтынсаринмен үндестігі қарастырылады. Екі ағартушының идеялары зерделенеді. Шығармашылықтарындағы үндестік салыстырылады.

Түйінді сөздер: *Спандияр Көбеев, Ыбырай Алтынсарин, ағартушылық, мұғалім, білім.*

Аннотация

В данной статье рассматривается литературная связь между Ибраем Алтынсариным и Спандияром Кобеевым. Изучаются идеи двух просветителей. Сравнивается их гармония в творчестве.

Ключевые слова: *Спандияр Кубеев, Ибрай Алтынсарин, прсветитель, учитель, образование.*

Abstract

This article presents the literary heritagebet weenI. Altynsarin and S.Kobeev. The ideas of two enlighteners are studied. Their harmony in creativity is compared.

Key words: *Spandyar Kubeev, Ybyrai Altynsarin, enlightenment, teacher, education.*

Адамзаттың іргелі дамуы – өзекті мәселелердің бірі.Осыған сәйкес әрбір ұлттың өзін – өзі дамыта білуі мемлекеттің басты стратегиясында. Ұлттық құндылықтар парасатпен зерделенген жағдайда ғана ұрпақ тәрбиесіне зор ықпал етпек. Осы бір іргелі мәселе өткен уақыт шеңберіндегі қазақ зиялыларын қатты толғандырады. Аумалы – төкпелі аласапыран уақыт қазақ ұлтының ойшыл педагогтерінің мойнына бірнеше міндеттерді жүктейді. 1. Ұлттық мүддені сақтау; 2. Халыққа білім беруді ұлттық тәрбиемен ұштастыру, сол арқылы халық бойына білімнің тегіс таралуы; 3. Білім арқылы елді өркениетті елдер қатарына қосу, осы мақсатта халықтың уақыт қажеттіліктерін заман талабына сай игеруге мүмкіндік жасау. Осы міндеттерді орындау оларға ерекше мән беру, қазақ халқының білімдар болуын Ыбырай Алтынсаринді де қатты толғандырды.

Қазақтың ұлы ағартушысы көрнекті, ғалым – этнограф, ақын, жазушы, қазақ жазба әдебиетінің негізін салушылардың бірі – Ыбырай Алтынсарин. Халқымыздың рухани өмірінің тарихында аса маңызды орын алған XIX ғасырдың ортасында қарай қазақ даласында тұлғаланып көрінген үш бәйтеректің ортаншысы. «Ыбырай – өз тайпасының қараңғы көшпелілер арасында Еуропа мәдениетін жазған және Зесейге сүйінші әкелген қырғыздар арасында алғашқы білімдар болады». Ыбырай Алтынсарин еңбектері бәрімізге де – әкімдер мен басқа басшыларға, мамандарға ортақ және басшылыққа алып өз ісінде қолдауын табатын дүниелер. Әсіресе білім беру саласындағыларға тікелей қатысты. Осы ғұламаның жолын қуып одан үлгі алып, ұстаз атанған Спандияр Көбеев болды. Бала Спандияр бірнеше мектепте оқығаны мәлім. Ол Ыбырай мектеп атанған ауылдық мектепте (1892–1895 ж.ж), Қостанайдағы екі жылдық орыс – қазақ мектебінде (1895–1897 ж.ж) дәріс алды. Осылардың ішінде Спандияр үшін шоқтығы биік білім ордасы – Ыбырай мектебі еді. Бұл мектепке қабылдауында ұлы ағартушының тікелей көмегі, қамқорлығы себеп болды. Бұған айғақ ретінде педагог – жазушының «Орындалған арман» атты мемуарлық шығармасының мына бір үзінді келтіре кетейік. [2–7, б. 271– б. 10] Ыбырай менің маңдайымнан сипап, бетіме үңіле қарап: – Оқисын ба? – деді.

– Оқиымын.

– Оқы балам! Жақсы оқы, – деді де, меңгерушіге қарап:

– Тізімнен өшірілген болса, қайта жаз. Кедей балалары да оқу керек.

Мына балаға көзінің қырын салып жүргейсің. Сірә, әкесі осы елдің мықтыларына жақпай, зәбір көрген болуы керек, – деді. Мен бұл сөзге қатты қуандым. Қуанғандығым сонша, алдымда тұраған дөңгелек қара сақалды, дембелше келген адамды сүйіп алуға сол минутта әзер едім. Бірақ, балалық, ұялшақтық жеңген мен іркіліп қалдым. Болашағыма жол сілтеген, ілгері жетектеген арманым осы болды. Мен оқуға алындым. Сонымен 1887 жылы 10 желтоқсанда оқу басталды... – деді. Осы дерек-терге қарап Спандиярдың алдына қойған мақсаты, Ыбырайдың сөзі оған үлкен әсер етті, оны өмір бойы өзгелерге білім нәрін беріп жүру үшін қызметіне бағыттады. С.Көбейұлының шығармашылығына үңіле қарасақ, оның оқуды, терең білімді мұрат тұтқанына көз жеткіземіз. Өзгелерге білім сусынын беріп, ізгілік нұрын себетін ұстаздық жолға түсуді мұғалім болуды армандайды. Ыбырай өлімі – менің оқытушы боламын деген ынта жігерімді бір жолата баянды етіп бекітті, – дедйі ол. Сөйтіп, ол Алтынсарин ашқан алғашқы ауылдық мектепке кейін, Қостанайда мұғалімдер дайындайтын мектепте оқып бітіреді. 1901 жылдын 1956 қайтыс болғанға дейін бүкіл өмірін ұстаздық жұмысқа арнайды, жасөспірімдерге білім тәрбие береді. Оның еңбегі жоғарғы деңгейде болады.

1903–1905 жылдар ішінде Спандияр Петропавл уезіндегі Нілді болыстық мектебінде істейді. 1905 жылы жазда Омбы қаласында бір айлық ауыл шаруашылық курсында оқиды. Бұдан кейін Петропавлдағы екі сыныптық орыс – қазақ мектебінде орналасады, онда 1910 жылға дейін мұғалім болады. Осы жылдарда (1908–1909) ол өзі Кішіқұмда бастап аударған Крылов мысалдарын көбейтіп, жөндеп, баспаға ұсынады. Ол аудармалары 1910 жылы Қазанда «Үлгі тәржімә» деген атпан басылады.

И.А.Крылов мысалдарын кезінде Абай мен Ыбырай, одан кейін Спандиярдың замандастары А.Байтұрсынов пен Б.Өтетілеуов те аударған. Солардың бәрінің Крылов мысалдарына жүгінуі кездейсоқ емес еді. Сол д әуірдегі орыс қоғамы мен қазақтың тұрмыс – тіршілігінің, олардағы әлеуметтің, зорлық пен әділетсіздіктің ұқсас жақтары да аз болмайтын. Сондықтан қазақ ақындары Крылов мысалдарын суреттелетін арыстан, аю, қасқыр, түлкі сияқты жыртқыштардың қой – қозы, өгіз тәрізді момын жануарларға жасаған зорлығынан ел өмірінің шындығын таныды, оны тұспалдау арқылы сынауға мүмкіндік алды. Қаладан шалғайда, қараңғылықтың қаймағы бұзылмаған заманда Ыбырай Абайдың ауыл сияқты жерлерде Спандияр Көбеевте осы тәрізді сорақылықтарға ұшырасты. Оларды жас ақын Крылов үлгісімен сынауға тырысты. Мұның бәрі заманның талабы еді. Зорлық пен әділетсіздік қана емес, надандық пен тоғышарлық, мақтаншақтық пен көрсеқызарлық, әлін білмей, қолдан келмес іске ұмытушылық сақылды өрескел қалықтарды да С. Көбеев Крылов мысалдарын аудару арқылы сынға алған. Спандиярдың Крыловтан аударған, «Үлгі тәржіме» жинағында басылған мысал өлеңдері мыналар еді: «Өтірікші» , «Аң ауласқан қоян», «Емен мен тал шыбық», «Шал мен өлім», «Қасқыр мен тырна», «Маймыл мен айна», «Қасқыр мен мысық», «Шымшық пен көгершін», «Маймыл мен көзілдірік», «Аққу,шортан, һәм, шаян», «Көлбақа мен өгіз», «Қарға мен түлкі», «Аңға шыққан арсытан», «Маймылдар», «Аю мен мүсәпір шал» «Қасқыр мен қозы», «Құмырсқа мен шегірт-ке», «Түлкі мен жүзім жемісі», «Екі көгершін», «Өтеш пен меруерт тас», «Арыстан мен сары масалар», «Арыстан мен кісі», «Есек пен сандуғаш», «Ағаштың тамырлары мен жапырақтары», «Пәлеге ұшырған қарашекпен», «Қасқыр мен кісі», «Арыстан мен тышқан», «Екі төбет», «Ұқыпты достар», «Хакім тілеген көлбақалар», «Көлбақалар», «Қомағай ит», «Етікші мен бір бай кісі», тағы басқалар [3, б. 54–64].

«Ұстаз болып, өз халқыма қызмет ету, осы жұмысқа өз өмірімді арнау мен үшін үлкен бақыт», – деді. Ол сөзінде тұрды, өмірінің соңғы күндеріне дейін қол үзген жоқ. Спандияр жалаң мағынасындағы ұстаз болған жоқ, қоғамдық ағартушылықты биікке көтере жүргізді. 55 жыл бойы 55 мың минуттан астам сағатта бала оқытып, өзінше пайымдаған бақытқа ие болды. Жасынан Ыбырайдың ағарту-

шылық, ұстаздық жолын үлгі тұтқан Спандияр балаларды Ыбырай әдісімен орысша оқытады. Өз ұстазына еліктеген Спандияр ұстазының педагогикалық ағартушылық идеясын жүзеге асыра бастайды. Бос уақытында ауыл адамдарын жинап, оларға табиғат, география, тарих сияқты ғылым негіздерінен түсінік береді, қазақ ауыз әдебиеті үлгілерінен әңгіме айтып отырады.

«Мен Пушкин, Лермонтов сияқты ақын – жазушылар шығармаларының мазмұнын айтып түсіндірдім, әсіресе Крыловтың мысалдарын көбірек оқып, аудардым», – дейді, сөйтіп ол орыс әдебиеті мен мәдениетінің белгілі насихатшысы болады. Ол аударма арқылы қазақ оқушыларына игі ой салу мақсатын көздеді. С.Көбейұлы Абайдың, Ыбырайдың негізін салған қазақ әдебиетіндегі демократтық – ағартушылық идеясын әрі қарай жалғастырады. Жазушы аңдарды, құстарды, өсімдіктерді адам бейнесінде суреттей отырып, сол кездегі теңсіздікті, үстемдік, жағымсыз қылықтарды өлтіре әшкерелеп, халықты, әлсіздерді жақтайды, зорлық жасамауды уағыздайды.

Қай елдің, қай дәуірдің әдебиеті болмасын жалпы әдебиет тарихы дәстүрмен жалғасудың, дәстүр мен жаңашылдық тарихы В.Белинский айтқандай, әдебиетте көктен түсетін нәрсе жоқ, белгілі бір құбылыс, екінші бір құбылыстың жалғасуы мен жаңаруы т.с. Мәселен оны тек байқай және бағалай білуде. Осы сөзде үлкен мән жатыр Спандияр ыбырайдың тура жолын жалғастырушысы, шәкірті. Жазушы Спандияр Көбеевтің шығармашылық өмірі әдебиетіміздің тарихында оның арғы – бергі кезеңдерін бір – бірімен шебер жалғастырудың әдебиет теориясының тілімен айтсақ, әдебиеттегі дәстүр мен жалғастықтың әрі жаңашылдықтың бір сәтті үлгісі осы емес пе? Спандиярдың алдымен ауылдық мектепте, кейін мұғалімдік курста, оқып бітірген соң, алыс аулға ұстаздық мақсатпен кетуінің өзі алдағы ағартушылық дәстүрге (Алтынсариннен қалған) адалдығының айқын бейнесі еді. [6, б. 12–15] Ұлы ағартушы – демократтар Ы.Алтынсарин мен А.Құнанбаевтың көздерін көрмесе, ұлағатты сөздері, шығармаларымен сусындап олардың ұстаздық ісін, ақындығы мен шығармашылығын XX ғасырдың басында азаматтық жүрегімен қабылдап алып жемісті жалғастырған қазақ халқының аса талантты перзенті болған қазақ әдебиетінде ерекше орын алатын тарландардың бірі Спандияр Көбеевтің есімі қашан да болсын уақыт сынынан мүдірмей өтіп, өзінің туған халқымен бірге жасасып келеді. Оның өмірі өз Отанын шексіз сүйіп, оған бүкіл жан – тәнімен қызмет етудің тамаша үлгілерінің бірі болып табылады.

Абай мен Ыбырай және Ыбырайдың шәкірті Спандияр қазақ халқының сауат ашуына, педагогикалық жағынан құнды әдәстер қалдыруына, өздерінің жан – жақтылығымен балаға деген сүйіспеншіліктерінің арқасында оқу үрдісіндегі рөлдері өте – мөте ерекше. Әрбір ұлы адам адамзатпен бірге жасайтын мәңгі өшпес, ескірмес идеяларды көтереді. Сондықтан олар арада бірнеше ұрпақтың өткеніне қарамастан, әрбір жаңа ұрпақ, жас қауымға алыстан қол созып, «жол болсын!» айтып тұрғандай болады, уақыт өткен сайын биіктей, мән – маңызы мен қадір – қасиеті арта түседі. Абай мен Ыбырай және Спандияр қазақ ағартушыларымыздың демократиялық мәдениетімізді қалыптастырып дамытудағы алатын орны мен сіңірген еңбектері өте зор. Дәл осы ағартушылардан бастап құлазыған меңіреу даланың әр жерінен ғылыми – философиялық, демократиялық және поэзиялық мәні терең тамаша ой – пікірлер жалт етіп көрініп, жауқазындай өмір сүре бастады, далаға жаңаша үн, тың леп келді.

Абай мен Ыбырай және шәкірті Спандияр шығармалары бір – бірімен үйлесіп отыр [4, 5, б. 14–б. 7] Үшеуі де дүниеге ағартушы болып келді. Өмір жолындағы негізгі қызметі ағартушылық болған Ыбырай қазақ балаларын тұңғыш рет зайырлылық бағыттағы мектепте дүнияуи пәндерді оқытатын мұғалім ретіндегі алғашқы дәрісін өлеңмен бастағанда, бүкіл жан дүниесімен тебіреніп тұрып, алдымен аузына Алласын алады.

Бір аллаға сыйынып, мұнтаздай боп киініп.

Ұстаздарға иіліп, Кел, балалар, оқылық, – деген жолындағы сөзін айта отырып, тарихи іске Алланың жар болуын тілейді, жасөспірімдерге сол ойды ұғындырмақ болған.

Істің болмақ қайыры,

Бастасаңыз Аллалап, – деген сөздер осының дәлелі. Бұдан әрі ұстаз жас шәкірттерінің жаңа есейіп, келе жатқан асыл санасы жетер деңгейден толғап, адам өміріндегі пайдасын түсіндіреді: «Оқысаңыз, балалар,шамнан шырақ жағылар.Тілегенің алдыңнан іздемей – ақ табылар».

Абай Құнанбаевтың да өмірлік мұраты ақындық еді ғой. Сондықтан алғаш рет айтар ойын өлеңмен жеткізбек болғанда ол да алдымен Алланы ауызға алады: «Патша, құдай сыйындым тура бастап өзіңе...арғын, Найман жиылса таңырқаған сөзіме, Қайран сөзім қор болды, Тобықтының езіне...» Осы өлең жолдарында болашақ ұлы ақын Абайдың бүкіл бейнесі тұр. Ары бармай – ақ, оның ағартушылық қабілетін көруге болады.

Ал шәкірт Спандияр «Мектепке шақыру» деген өлеңде: «Балалар, жиналыңыз, мектепке ерте, Мәз болмай деген сөзге,мырза ерке,Бұл кезде өнерлі адам өрге адам өрге шықты,Зат емес надан кісі алар текке, ертеңгі шақырумен әтеш құстың, Халықтар кетіп жатыр егіндікке, Күн шығып, терезег сәуле түсті, тұрыңыз жарамас тек уақыт өтсе, – деп тым әсерлі жұмсақ сөздермен ұйқысынан оятып, баланы мектепке келуіне дайындайды. Ата – ананың балаға деген мейірімін, шын ықыласын білдіреді. Өленнің осылай басталған жалғасы бұдан да әсерлі сөздермен баланың ой – санасына қозғау салады. Бал жинаған ара мен қалбаңдап ұшқан көбелек те, жүгірген аң да, ұшқан құстың бәрі де

әрекет үстінде. Бәрі де тыным таппай қажетіне жарайтын мүлікті іздеп табу қамында, өз міндетін атқаруда деп, жаңды теңеулер мен салыстырулар арқылы баланы оқуға, өнер – білім жолына қызықтырады. Балаларды сауат ашуға үндейді және Ыбырай мен абай сияқты аузына Алланы алуды ұмытпайды. Оыған орай «Айқап» журналында сауалдарға жауап деген бөлімінде сауалдарға былай деп жауап береді. Сұрақ: «Адамға тіршіліктің ең керегі не үшін?» Жауап: Адамға тіршіліктің ең керегі Алланы тану үшін. Сұрақ: «Ең жақсы адам не қылған кісі?» Жауап: Алланы танығаң ең жақсы кісі болуы керек делінген. Осы жерде үшеуінің де әр түрлі қоғамда өмір сүруіне қарамастан, бір бағытта жұмыс жасап ағартушылыққа, Алланы тагуға, білімге шақыруға көп ұқсастық, бірегейлік, үндестіктер бар. [4, б. 178–196]

С.Көбеев кеңестік білім беру жүйесінде ұлт мектептерінің мүддесін басты орынға қойды. Оның ойынша, ұлт мектептерінде, ең алдымен, ана тілінде сауат ашу мәселесі қолға алыну қажет. Дәлеле келтірер болсақ, «Сабақтың баланың табиғи ана тілінде түсіндіру жас өспірімнің ақыл – ой дүниесіне, сезім – қиялына күшті әсер етеді. Көркем сөз зергерінің бояулы да сырлы асқақ та әсем, кестелі де айшықты мағыналы да сөз бедерлері оқушыларға өмір құбылыстарын, табиғи көрінісі, адамдар арасындағы түрлі қарым – қатынастарды, дүние танымын дұрыс қалыптастырады. [7, б. 10] Оқушыны ана тілінде жазылған әңгіме, өлеңдер арқылы оқыту халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан әдет – ғұрып, рухани өмірмен, арман мүддесімен таныстырып патриоттық сезімін оятады. Сондықтан ауылдық, болыстық мектептерде дәрісті қазақ тілінде жүргізу керек», – деген тағылымдық ойлар ерекше маңызды болды, – деген мазмұндағы жолдар ұлтжанды зиялының негізгі мақсатын көрстетеді. 1912 жылы Қазан қаласында басылып шығарылған, арап әріпімен жазылған «Үлгілі бала» атты оқу кітабы Ы.Алтынсариннің үлгісімен құрастырылған хрестоматияда еді. Оған кіші мектеп жасындағы балалардың оқуына жеңіл, шағын әңгімелер, ертегілер табиғат және оның құбылыстары, өсімдік жануарлар дүниесі жөніндегі мәліметтер кіргізілді. Автордың «Үлгілі бала» хрестоматиясын құрастырғандағы негізгі ойлаған мақсат, көздеген нысаны – жас ұрпақты өнер білімге, әділеттілікке, адамгершілікке тәрбиелеу болған. С.Көбеев мұғалімнің беделі туралы қазіргі күнге пайдасы зор құнды пікірлер қалдырған. Мәселен, «әрине алғырлық та, тапқырлық та, ептілік те, икемділік те, табандылық та қажет. Бұлар оқытушының беделі болуының құралы болуы тиіс. Халық оқытушының өзінің шын досы, ақыл айтар данасы, қараңғыда сәуле шашар шамшырағы деп білуі керек.

Мұның үшін оқытушы, ең алдымен, өз оқушыларының алдында беделді болуы қажет. Оның бір негізгі шарты – оқытушының өз дәрісін жақсы меңгерген адам былай тұрсын, оның берген сабағы оқушыға әрі түсінікті, әрі қонымды болуы қажет. Оқытушы әр бір сабаққа жақсы дайындалуы керек», – деген идеялары қазіргі ұстаз бейнесінің қалыптастыруы үшін де аса қажет. Оның айтуынша, оқытушының беделді болуы, оқудың сапалы болуы оқушылардың тиянақты білім алып, саналы тәрбиеленуін қамтамасыз етеді.

- С. Көбеев жұмыстарды белсенді атқару қажет;
- Педагогика ғылымын егжей – тегжейлі білуге міндетті;
- Мұғалім өз пәнің өте жақсы білуімен қатар, басқа пәндерден хабардар болғаны жөн;
- Ол сыныптың құрамын, әр баланың жеке бас ерекшелігін зерттеп үйренген дұрыс;
- Балалар ұжыммен қоян – қолтық араласып, оларға талаптар қойып, олардың орындалып отыруын бақылауға міндетті;
- Мұғалім жүріс – тұрыс, киген киімі, сөйлеген сөзі арқылы үлгі болуы керек;
- Мұғалім баланы жақсы көру қажет;

Өлеңдерін талдай отырып, оқыған жазушының астарлап айтқан аудармалары бүгінгі қоғамға пайдасын тигізеді деп ойлаймын. Бұл жөніндегі С.Көбеев «Орындалған арман» атты мемуарлық кітабында өткен өмір жолы, қоғамдық қызметі жайында жаза отырып «кез келген адам ұстаз болмауы керек, оны жүрекпен ұғатын, бар күш жігерін аямайтын, балаларды жүрегімен сүйетін жан болу керек деген». Атамыздың осы сөзіне көңіл бөлер болсақ, қазіргі заманда мектеп бітірп оқуға түсетін жастарымыз көп жағдайда мамандық таңдауда жүрек қалауларымен келмейтіндіктері де жасырын емес. Сондықтан да біз, ұстаздар қауымы, білім алушыларды мектеп жасынан мамандықты дұрыс таңдауға, мұғалім болудың қыр – сырын түсініп барып таңдау керектігін үйретуден жалықпаймыз. Мектеп бағдарламасындағы қазақ әдебиеті саласында қалдырған мұралары арқылы Спандияр Көбеевтің есімі қазақ әдебиеті тарихында қашанда құрметпен аталады. Спандияр Көбеевті тану тек халықтың, қоғамның, ғылымның ғана міндеті емес, оны оқып үйрену өзін мәдениетті, білімді санайтын әрбір азаматтың парызы, оның ұлттық көркемдік түсінігін тәрбиелеумен өсудің бірден – бір құралы.

Шығыс мақаласында, былай дейді: «егерде есімің өмірде мәңгі сақталсын десең, адам тәрбиесімен айналыс». С.Көбеев те барлық ғұмырын балаға арнаған. Және шығармаларында үлкен тәрбиелік мәні бар өшпейтін маңызды, құнды ғибратты мұрасы жатыр. Сол себепті де оның есімі мен ісі бүгінгі ұрпақтың жадында мәңгілікке сақталуы қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бержанов Қ., Мусин С. «Педагогика тарихы»
2. Жақсанов О., Ыбырайдың жолын қуған зерделі шәкірт // Қостанай, 2008 11 қараша 7 б.

3. Көбеев С., Орындалған арман, А., 1998, 271 б.
4. Қазақ әдебиеті Қабдолов З., Қирабаев С XX ғасыр басындағы әдебиеті 54–64 б.б
5. Қазақ әдебиеті Мырзалиев С., Қирабаев М., Алматы 2001 жыл 178–196 б.б.
6. Қирабаев, С. Екі томдық шығармалар жинағы. 2 т. Сын мақалалар мен зерттеулер. Алматы. 1992.
7. Рысбеков Қ.., Өлмес мұра қалдырған // Қазақстан мұғалімі, 2004 ж. 30 қазан 10 б.

УДК 37.02

СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ДОСТОЙНОЕ ПРОДОЛЖЕНИЕ ИДЕЙ ЫБРАЯ АЛТЫНСАРИНА И СПАНДИЯРА КУБЕЕВА

Шефер Людмила Юрьевна
магистр педагогических наук, учитель биологии
Тендитная Светлана Викторовна
учитель биологии
КГУ «ОШ №23 им. М.Козыбаева отдела образования г.Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E-mail: shefer_94@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель: Осветить педагогическое наследие Ибрая Алтынсарина и его выдающегося ученика Спандияра Кубеева в воспитании подрастающего поколения. Жизненный и творческий путь Ибрая Алтынсарина и одного из его лучших учеников Спандияра Кубеева, отдельные аспекты философских и педагогических воззрений способствуют духовно – нравственному развитию современной личности. Их судьбы – нравственный пример для всех, кто жил и живут после него. Это пример служения своему народу.

Ключевые слова: *педагогический опыт, новатор, наследие.*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты: өскелең ұрпақты тәрбиелеуде Ыбырай Алтынсарин мен оның көрнекті шәкірті Спандияр Кубеевтің педагогикалық мұрасын жарыққа шығару. Ыбырай Алтынсариннің және оның ең үздік шәкірттерінің бірі Спандияр Көбеевтің өмірі мен шығармашылық жолы, философиялық және педагогикалық көзқарастарының жекелеген аспектілері ерекше қызығушылық тудырады және қазіргі тұлғаның рухани – адамгершілік дамуына ықпал етеді. Олардың тағдыры – одан кейін өмір сүрген және өмір сүрген кез келген адам үшін моральдық үлгі. Бұл өз халқына қызмет етудің мысалы.

Түйінді сөздер: *педагогикалық тәжірибе, жаңашыл, мұра.*

Abstract

Relevance and goal: to highlight the pedagogical legacy of Ibray Altynsarin and his outstanding student Spandiyar Kubeev in the upbringing of the younger generation.The life and creative path of Ibray Altynsarin and one of his best students Spandiyar Kobeyev, certain aspects of philosophical and pedagogical views are of particular interest and contribute to the spiritual and moral development of a modern personality. Their fate is a moral example for all who lived and live after him. This is an example of serving your people.

Key words: *pedagogicalexperience, innovator, legacy.*

В настоящее время очень важно закладывать фундамент для развития всесторонне – развитой личности еще в начальной школе. Наш мир очень быстро меняется. Множество различных технологий входят в нашу жизнь каждый день. Параллельно с миром меняются и люди, а соответственно должно меняться и образование. Наше образование в настоящий момент полно различных цифровых технологий, новых подходов и это замечательно, ведь оно должно идти в ногу со временем. Но нельзя забывать о том педагогическом наследии, которое было нам оставлено, ведь именно на основе его «канонов, заповедей» сейчас строится современное образование.

Одним из выдающихся просветителей и педагогов казахского народа, оставившим огромный вклад в развитии образования в нашей Республике являлся Ыбрай Алтынсарин. Изучение опыта Ы.Алтынсарина представляет собой огромную ценность, которая служит для учителей уроком педмастерства. Алтынсарин признавал ребёнка высшей ценностью. Ученик, переступая порог школы, должен ощущать себя раскованно, не быть закрепощённым, должен испытывать радость познания нового как источник его удовлетворения, как дар учителя, видеть его улыбку, приветливость, доброжелательность, говорил Ы.Алтынсарин. Нетрудно представить себе самочувствие детей, их удовлетворённость занятиями, когда они видят подобное алтынсаринское отношение к себе. Такие уроки – это уроки, прививающие глубокое уважение и расположение к учителю. В организации своего педагогического процесса, Ыбрай Алтынсарин всегда главную роль отводил учителю, от которого, по его мнению зависело бущущее народа [1, с. 128].

Действительно, учителя – это производительная сила нации, источник социального прогресса и творчества. Без учителей не было бы ни героев, ни поэтов, ни политиков, ни ученых. Высокое предназначение профессии учителя предъявляет столь же высокие требования к каждому отдельному учителю. Великий педагог и просветленный человек сказал: «Вы должны дать хорошее образование, вы не должны учить,как другие...». Он считал, что учителя должны любить своих учеников и быть любимыми ими и их родителями. Таким образом, могут быть достигнуты цели образования и воспитания.

Сегодня неоспоримым фактом является то, что наибольшее влияние на обучение и результаты учащихся оказывает повседневная работа самих учителей по воспитанию и развитию учеников в своих классах, а не школьная администрация и органыуправления образованием, предоставляющие учителям соответствующие ресурсы. Сегодняшние учителя – это стержень совершенствования школы и успешного обучения учащихся. Созданы все условия для профессионального роста и создания экспертных знаний. В современных школах важно, чтобы учителя обладали профессиональными качествами, соответствующими характеру их работы,и так же верно, что учителям необходимо по – другому смотреть на своих учеников. В современных школах учащиеся являются не объектами воздействия, а агентами действия. Успешные учителя всегда были исследователями. В конце концов,чтобы что – то «дать», нужно что – то «иметь». Успешные учителя должны уделять внимание собственному личностному развитию, совершенствовать свои методики и навыки,идти в ногу со временем. В конце концов, сегодня преподавать могут только те, кто умеет учиться. Профессия учителя меняет свое первоначальное содержание. Учителя становятся консультантами, наставниками и посредниками, задача которых – помочь учащимся сформировать собственное образование и осознать личную ответственность за него. Только в диалоге и совместном творчестве с детьми происходит настоящее обучение и повышается мотивация к учебной деятельности. Учителям необходимо искать и находить новые способы преподавания. Успешные учителя не боятся инновационных подходов и методов, используют различные форматы, которые приносят пользу ученикам, и делают учеников субъектом учебного процесса. Умные учителя создают успешные ситуации для каждого ученика, независимо от его таланта и лиспособностей. У каждого ребенка своя индивидуальность, и учитель должен вести ребенка к успеху и вселять в него веру в собственные силы. Личность учителя может создать вокруг себя определенную среду, в которой ученик может развиваться. Лучший способ развития личности – вовлечение детей в творческую деятельность, в которой они принимают активное участие. Дети изобретают, сочиняют, преобразуют и моделируют. Это ведет к самовыражению, напористости и повышению уверенности в себе, а также формированию позитивного отношения к жизни [2, с. 113].

Успешные педагоги так же являются лидерами, которые могут смотреть на мир глазами тех, кого они учат, и своевременно передавать то, что делает нас людьми. Чтобы стать таким лидером, вам часто приходится преодолевать себя и свои привычки и осознавать, где вы находитесь и для чего учите своих детей.

Развивать и обучать других – сложная и многогранная задача, которая всегда актуальна. Все дети обладают огромным потенциалом. Как никто другой, учителя могут помочь им стать свободными, творческими и ответственными человеческими существами, способным и к самоопределению, самоутверждению и самореализации. Успешные учителя – это те, кто помогает другим стать лучшими учителями.

Изучая педагогический опыт Ы.Алтынсарина, можно сделать выводы в виде следующих положений: первое положение – Ы.Алтынсарин продолжает его наследие и учит нас воспитывать и развивать себя, внедрять в учебный процесс поклонение знаниям и поклонение труду, быть патриотами своих школ и своей страны. Второй момент, творческий подход новатора к образованию учит нас постоянно искать новшества в образовании и эффективные методы в образовательном процессе.Третье положение, опыт Ы. Алтынсарина заставляет нас осознать важность использования образовательных возможностей, предоставляемых учебными предметами. Это образование, органично вплетенное в школьные предметы. Каждый предмет дает возможность чем – то заняться и развивает определенные качества [3, с. 73]. В настоящее время, во время высочайшего развития цифровых технологий учитель обладает огромным ассортиментом функционала для развития интереса к предмету у ребенка. Ыбрай Алтынсарин, его педагогический опыт, являются примером и образцом для подражания для всех учителей!

Одним из лучших учеников Великого учителя, Ыбрая Алтынсарина, по – праву зовется Спандияр Кубеев, который в своей педагогической деятельности всецело следовал педагогическим идеям Ыбрая Алтынсарина. Еще в свое время С.Кубеев настаивал на индивидуальной работе учителя и ученика, так как, по его мнению, у всех учащихся разный уровень усвоения знаний, что у нас сейчас и называется индивидуальным подходом.

Кубееев выступал за прямой контакт учителя и ученика. Под «контактом» он подразумевал то, что в современной педагогике называется «взаимодействием учителя и ученика». Он рекомендовал использовать простые методики для установления более тесного контакта и объяснять новый

материал наиболее доступным языком. Он считал, что только благодаря такому взаимодействию учителя могут полностью понять знания и развитие своих учеников. Сегодня модернизация, потрясшая систему образования в нашей стране, создает все больше барьеров между учителями и учениками. Спандияр Кубеев был убежден, что учебная программа должна формировать граждан страны. В своей школе он создал систему воспитательных мероприятий, направленных на формирование казахского патриотизма. Посетители его школы отмечают ее особую атмосферу и дух гражданственности. Буквально каждый ученик был мотивирован внести свой вклад в развитие общества [4].

Кубеев был настолько уникальным, дальновидным и выдающимся учителем, что те идеи, которые он высказывал еще в XIX веке, актуальны по сей день.

Список литературы:

1. Глобализация: контуры XIX века: реф. сб. Ч. 1 М., 2004. 263 с.
2. Алтынсарин И.Собрание сочинений в 3–х томах: Т.1. Алма–Ата, 1975 г. 359 с.
3. Джумагулов К.Т. Ыбрай Алтынсарин и развитие культуры казахского народа. Алма–Ата. 1984 г. 204 с.
4. Сайт Костанайского областного историко – краеведческого музея https://kraeved – kst.kz/ru/gordost/o – regione/gordost – zemli – kostanaiskoi/spandiiar – kubeev – 1878 – 1956.html

УДК 371

ДУХОВНО – НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ЧЕРЕЗ ТВОРЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ Ы.АЛТЫНСАРИНА

Шопанова Асель Булатовна
Кружнова Мария Павловна
Шайхетдинова Айнагуль Батыржановна
преподаватели спец. дисциплин
кафедры иностранных языков
Костанайский педагогический колледж
г. Костана, Казахстан
E-mail: shopanova1988@gmail.com

Аннотация

Актуальность и цель: В наше время необходимо обращение к исторической основе воспитания, ибо без осмысления исторического педагогического наследия невозможно приобщение подрастающего поколения к человеческим идеалам. Судьба Ыбрая Алтынсарина – нравственный пример для всех, кто жил и живет после него. Это пример бескорыстного служения своему народу.

Ключевые слова: *актуально, наследие, развитие, бескорыстие.*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты: Қазіргі уақытта тәрбиенің Тарихи негізіне жүгіну қажет, өйткені тарихи педагогикалық мұраны түсінбестен өскелең ұрпақты адами идеалдармен таныстыру мүмкін емес.. Ыбырай Алтынсариннің тағдыры – одан кейін өмір сүрген және өмір сүрген барлық адамдар үшін адамгершілік үлгі. Бұл өз халқына риясыз қызмет етудің мысалы.

Түйінді сөздер: *өзекті, мұра, даму, риясыздық.*

Abstract

Relevance and goal: Nowadays, it is necessary to turn to the historical basis of education, because without understanding the historical pedagogical heritage, it is impossible to introduce the younger generation to human ideals. The fate of Ybray Altynsarin is a moral example for everyone who lived and lives after him. This is an example of selfless service to his people.

Key words: *relevant, heritage, development, unselfishness.*

«Быть Учителем – не служба, а Богом данное призвание.
Высокую душу для этого следует иметь,
способную отдать свой пламень другим людям,
ничего не требуя взамен»
Ыбрай Алтынсарин

Казахский народ имеет богатое духовное наследие, уходящее корнями вглубь веков, от орхоно – енисейских древних письменных памятников VI–VIII вв. до наших дней. Казахстан – край орлиных крыльев. И действительно, он занимает территорию от седого Каспия, до Алтайских гор от Уральского хребта до высокогорного Алатау. Казахи говорят, коль богата земля, то богат и народ. Где земля просторна, там и жизнь привольна. Конечно, не всегда так было в действительности, но казахи

– жители Великой степи – испокон веков имели и громадную единую территорию, и единый язык, и единую национальную культуру. Богат казахский народ фольклором, в нем сконцентрированы все оттенки нюансы народной педагогики и народной психологии кочевников.

На этой земле родился великий сын казахской степи Ы. Алтынсарин. Он вошел в историю Казахстана как выдающийся просветитель, педагог, поэт общественный деятель. Алтынсарин Ыбрай родился 2 ноября 1841 года в Аракарагайской волости Николаевского уезда Торгайской области. Рано лишившись отца, воспитывался в семье старшего брата отца Балкожа бия. Умер 30 августа 1889 года.

Ыбрая Алтынсарына мы знаем как педагога – просветителя, ученого, поэта и прозаика, публициста и детского писателя. И можно смело утверждать, что вся эта многогранная деятельность великого человека пронизана размышлениями о сущности нравственности, смысле человеческого существования и счастья, нравственных мотивах поведения и отношений, воспитания высоконравственной личности. Важным источником нравственных воззрений Ыбрая Алтынсарына являлось устное народное творчество, отражающее жизнь и быт, горе и счастье, патриотизм, традиции и обычаи народа. Об этом свидетельствует «Киргизская хрестоматия».

Одна из основных тем хрестоматии Ыбрая Алтынсарына – призыв к знанию. Она открывается «Посвящением», в которой воспевается наука, сила знания и их значение в материальной и духовной жизни человека.

Таким образом, по Ыбраю Алтынсарыну, основу нравственности составляет образование и воспитание: «Только постоянная забота и нравственное воспитание формирует в ребенке самые лучшие нравственные качества», «хорошо воспитанный ребенок впоследствии остается добропорядочным человеком» [1].

Главными средствами нравственного воспитания является труд, и пример родителей – утверждает Ыбрай Алтынсарын «Воспитание трудолюбия у детей – главное средство борьбы против тунеядства и лени».

В воспитании, каких качеств видит Ыбрай Алтынсарын содержание нравственного воспитания? Это – патриотизм, гуманизм, честность, скромность, справедливость, ответственность.

Высокие понятия чести, добра, человеческого достоинства, жившие веками в народе Алтынсарина обогащал своими пониманиями долга и ответственности за все, что происходит вокруг него.

Алтынсарин действительно выступал против невежества, суеверия, замыкания в рамках устаревшего кочевого быта и тех служителей культа, которые ислам использовали в корыстных целях и даже в интересах имперской идеологии, согласно которой, «следуя Магомету, будьте слугами бедного царя».

Алтынсарину как просветителю присущ культ знания и вера во все спасительность знания для развития общества и каждой человеческой индивидуальности. Современники, следившие за литературной деятельностью Ыбрая Алтынсарина, уже при жизни смогли оценить, насколько она отвечает потребностям народа. В числе заслуг помимо собственного литературного творчества – составление хрестоматии на родном языке, составление первых сборников народной поэзии.

Педагогические взгляды Ы. Алтынсарина сыграли положительную роль в истории развития образования, во многом они не утрачивают своего значения. Их учения представляют собой целостную и оригинальную педагогическую систему, в которой нашли отражение многие педагогические проблемы, были введены в употребления важнейшие понятия общепедагогические, дидактические, и методические наглядности в преподавании, опыт и наблюдение. В своей просветительско – педагогической деятельности Ы.Алтынсарин уделяет огромное внимание воспитанию нравственных основ личности. Он не отвергает ислам, он не против обучения исламу, но религия должна согласовываться с наукой и техникой и содействовать нравственному воспитанию молодежи. «...Стараюсь всеми силами, чтобы подействовать еще на их (учеников) нравственность, чтобы они впоследствии не были взяточниками. Посмейтесь надо мною, я иногда являюсь детям в пустое от занятий время официально муллой и рассказываю, что знаю, из духовной истории, прибавляя к тому и другие полезные, удобопонятные рассказы...» [2] Как педагог – просветитель Ы.Алтынсарин огромное внимание уделял значимости и роли школы, а также социальной и нравственной миссии учителя в реализации целей учебного и воспитательного процессов. Он считал, что «...школы – это главные пружины образования.

Особое внимание казахские просветители уделяли нравственному, физическому, и трудовому воспитанию именно на базе народных традиций. Исследователями изучены многие проблемы и вопросы, связанные с историей народного образования в Казахстане.

Но Ыбрай не только педагог – просветитель, он теоретик – этнограф, историк, экономист и плюс ко всему этому чиновник, вынужденный отстаивать свои начинания и улаживать дела вопреки противодействиям, интригам, клевете. Он совершает буквально титаническую работу по организации учебных заведений, подбору кадров, оснащению и снабжению школы; мелочах быта, финансовой отчетности и т.д.

Немало сделано Алтынсариым по сбору, систематизации и публикации образцов казахского устного творчества. В 60–х годах, будучи учителем в г. Тургае, он разъезжая по аулам, много времени проводил среди местного населения, часто встречался со стариками, записывал народные придания, легенды, пословицы, поговорки, песни. Немного позднее, в 1879 году он включил часть собственного материала в сою книгу «Киргизская хрестоматия».

Алтынсарин собирал материалы по истории казахского народа. Он закончил подготовку 2 части «Киргизская хрестоматия», состоявший из разделов по истории, географии, техническим предметам. Это часть не вышла в свет в веду смерти автора, и розыски ее пока не увенчались успехам.

Не только в стихотворениях, но и в прозаический своих произведениях он показывает вред отсталость, безкультурия, говорит об общественном значении науки. Это, прежде всего «Польза любознательности», «Как можно разбогатеть» и др. рассказы.

Историко – педагогические труды Ы.Алтынсарина посвящены разработке вопросов, связанных с историей развития народного образования и школьного дела в Казахстане и развитие культуры казахского народа, в области народной педагогики. В последнее время вопросы национальной педагогики чаще стали учитываться при решении практических задач, связанных не только с традициями, обычаями казахского народа, его культурой, языковыми проблемами, нравственно – духовными ценностями. Это связанно с обретением государственного суверенитета республикой Казахстан, процессы демократизации, которые разворачиваются в нашем обществе и ставят задачи по осмыслению истории и самого общества, и его новых социальных институтов. В нынешних условиях решается задача возвращения забытых и запрещенных в свое время явлений в духовной жизни народа.

Актуальной проблемой современности становятся возрождения культурно – исторического наследия прошлого, одним из компонентов которого является народная педагогика с ее богатейшими традициями и опытом воспитания подрастающего поколения.

Следует отметить, что в процессе воспитания подрастающего поколения в духе патриотизма и интернационализма педагоги недостаточно используют материалы по истории, культуре, просвещению Казахстана те материалы, которые помогают формировать нравственные чувства, вырабатывают ценностные ориентации личности. А ведь важно показать молодежи, что принципы деятельности и актуальные проблемы современности имеют глубокие исторические корни в прогрессивных, гуманистических идеях прошлого. В распространении этих идей большую роль сыграли казахские просветители 19 века, последовательные поборники просвещения, отстаивавшие гуманные принципы и идеалы общественного образования.

Светское образование, согласно его глубоким убеждениям, дороже всякого богатства.

Стада – богатство степное
Сметает суровый джут
Богатство ученных иное
Растущее, вечно живое
Вьюги не заметут…
Мать и отец постареют,
А в старости, может быть,
Придет к ним внезапно бедность…
Как им ее пережить?
Тогда – то учение ваше
Даст им желанный покой.
Вы бедность от них отведете
Уверенною рукой.

Ы.Алтынсарин однозначно считал, что просвещение лежит в основе прогресса всех сторон общественной жизни. Именно знание позволяет просвещенным народам создавать жизненные блага, строить процветающее общество, а невежество и отсутствие знаний делают человека беспомощным перед судьбой. И только тот, кто без устали стремится овладеть наукой и знаниями, может быть спокоен за свою жизнь. Такими простыми и понятными для людей словами Ы.Алтынсарин пытался довести до их сознания идею необходимости образования, приобретения истинных знаний путем обучения в светских школах, дающих полезные для жизни уроки, а не забивающих головы учеников школу не нужной схоластической ерундой [2]. Что же касается невежества и так называемого религиозного образования, то они не могут дать нечего, кроме застоя, средневековой отсталости и даже попятного движения.

С большой силой поэтический талант, дарование Алтынсарина проявилось в стихотворениях посвященных описанию природы. Мягкостью, тонким лиризмом отличаются, например, стихотворение «Лето», «Река».

Характерно, что поэт воспевает природу не ради простого любования ее красотой, а в тесной связи с жизнью человека, с общественными условиями. В этом проявилось высокое мастерство поэта – реалиста.

В произведениях Алтынсарина отражена его отношение к искусству. Своими стихотворениями и рассказами он воспитывает в юношах и девушках понимание красоты природы, человеческих чувств. Задачи литературы он видел в отражениях объективной деятельности, и творческие задачи писателя связывал с повседневной жизнью народа, общества. По его мнению, художественной литературе видное место должны занимать вопросы просвещения, воспитание подрастающего поколения, преодоления остатков патриархально – родового быта в казахском обществе.

Ы.Алтынсарину принадлежит особое место в истории казахского народа. Он, как и его современники Ч.Валиханов и А.Кунанбаев, сыграл ведущуюся роль в духовном, культурном и экономическом развитии казахского народа. Совесть, патриотический долг гражданская ответственность перед детьми, внуками и правнуками обязывают нас оживлять народную память, изучая и пропагандирую идею выдающихся наших земляков.

Список литературы:

1. Жарикбаева К., Калиев С. Антология педагогической мысли Алматы: Рауан, 1995 г.
2. Джумагулов К.Т. Алтынсарин и развитие культуры казахского народа. Алма–Ата: Казахстан, 1984 г.

ӘОЖ 37.034

БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАНАРТУДА Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН А.БАЙТҰРСЫНОВТЫҢ ИДЕЯЛАРЫ

Шуйкебаева Баян–Сулу Муратовна
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім
басқармасының «Қостанай қаласы білім
бөлімінің №3 мектеп–гимназиясы» КММ
Қостанай қаласы, Казақстан
E – mail: bayan–sulu–77@bk.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Ыбырай Алтынсарин мен Ахмет Байтұрсыновтың педагогикалық идеялары мен қазіргі білім берудегі сабақтастықтары туралы айтылады. Олар жас ұрпаққа білім беру мен тәрбиелеу мәселесіне ерекше көңіл аударды, сол жолды әлі күнге дейін біз жалғастырып келеміз. Қазақ даласындағы аумалы – төкпелі заманда ұрпақ болашағын ойлаған ғалымдар туралы терең ойлар айтылған. Қазіргі білім беру саласына үлкен өзгерістер енгізіліп жатқандығы туралы баяндалған.

Түйінді сөздер: *мақала, сабақтастық, идея, ұрпақ, өзгерістер.*

Аннотация

В этой статье изложены педагогические идеи Ибрая Алтынсарина и Ахмета Байтурсынова, которые придавали огромное значение воспитанию и образованию молодежи. Их прогрессивные взгляды имеют преемственность с современным образованием и внедряются в педагогический процесс и сегодня. Нас поражает глубина мыслей просветителей. Они предвидели те изменения, которые сегодня находят воплощение в обновлении содержания образования.

Ключевые слова: *статья, преемственность, идея, поколение, изменения.*

Abstract

This article presents the pedagogical ideas of Ibray Altynsarin and Akhmet Baitursynov, who attached great importance to the upbringing and education of young people. Their progressive views have continuity with modern education and are being introduced into the pedagogical process today. We are struck by the depth of the enlighteners' thoughts. They foresaw the changes that today are embodied in the renewal of the content of education.

Key words: *article, continuity, idea, generation, changes.*

Біз келешекте қуатты мемлекет, зиялы қоғам құрамыз десек, дәл бүгін мектеп шәкірттерін тектілікке, инабаттылыққа, имандылыққа тәрбиелеуді қазіргі уақыттың міндеті, талабы деп қарауымыз керек. Осы талап пен міндеттерді орындалуындағы ең бір пәрменді құрал – оқу, тәлім – тәрбие жұмыстарында халықтық құндылықтардың алтын мұрасын пайдалану. [1, б. 320] Қазіргі таңда білімнің басты мақсаты – бәсекеге қабілетті, кәсіби құзыреттілігі жоғары, жаңаша ойлайтын шығармашылықты мамандар даярлау және жасампаз іс әрекетті қалыптастыру. Олай болса, тарих көшінде өзіндік орны бар айрықша зиялы қауым өкілдерінің ұрпақ тәрбиесі туралы мәселелер ауқымындағы ой пікірлерін зерделеу, сипаттау, таразылау, жинақтау, оларды қоғамдық іс – тәжірибе шеңберіне енгізу.

Ыбырай Алтынсарин қазақ халқының тағдырына ерекше мән берген ұлы ағартушы – педагог. Ы.Алтынсарин педагогикасының мұраларының негізгі идеяларының бірі – адамның өзара қарым – қатынасы, жастарды еңбекке баулу. Өзінің барлық педагогикалық теориясында жас жеткіншектердің ұлттық тәрбиесін қалыптастырып, жетілдіруде қазақ халқының ғасырлар бойы тәрбие саласында жиған бай тәжірибесін негізге алу қажет деген пікірді ұстанғандардың бірі – Ыбырай. Оның дүниетанымдық көзқарасының қалыптасуына әсіресе , қазақтың мәдениетін, өнерін терең білетін, ақыл – парасаты жоғары, сөзге шешен, елге сыйлы атасы Балғожаның ықпалы ерекше болды. Ыбырай бала жастан халықтық педагогикадан алған тәлім – тәрбиесін, үлгі – өнегесін көңіліне түйгендерін оқу ағарту істері арқылы қазақ балаларының бойына сіңдіре білді. Ы.Алтынсариннің ұлттық эстетикалық тәрбие проблемаларын қозғайтын арнайы еңбектерін жазып қалдырмағаны белгілі, бірақ Ы.Алтынсариннің ұлттық – эстетикалық тәрбиеге қатысты оның педагогикалық қызметінен көрініс тапты. Ы.Алтынсарин шығармалары халқымыздың салт – дәстүрі, әдет – ғұрыптарын сипаттайтын этнографиялық мәнде келеді. Ы.Алтынсарин жастарды оқу – білім, өнерге үндегенде құрғақ насихатқа ұрынбайды, айтпақ пікірін оқушы зердесіне сіңіру үшін әр түрлі ұстаздық амал тәсілдерді қолданады.

Бір аллаға сыйынып Кел, балалар, оқылық, Оқығанды көңілге Ықыласпен тоқылық*!* – деген жолдармен басталатын өлеңінде білім алуға үндесе, екінші жағынан , өмірдің бір қызығы тек байлықта деп ұғатын, оқу, өнер, ғылым – білімге мән бермейтін кертартпа көзқарасқа соққы береді. [2, б. 1] Өмірде сарқылмас мол байлық – білім екендігін айта келіп, оған қол жеткізу үшін ерінбей – жалықпай еңбектенудің керектігін түсіндіреді. Өнерді үйрен, үйрен де жирен деп санаған халқымыз ұл – қыздарының оң қолынан өнер тамған шебер болуына да мән берген.

Сонымен Ыбырай өзінің бүкіл саналы өмірін қазақ халқының жаңа буынын тәрбиелеп, олардың озық мәдениетті елдерден үлгі ала отырып, білімді де саналы азамат болып жетілуіне айтарлықтай үлкен үлесқосты.Ыбырайдың бұл тарихи қызметі кезінде өзінің замандас достары Н.И.Ильминскийдің, А.А. Мазохиннің, Ф.Д.Соколовтың, А.В.Васильевтің, А.Е.Алекторовтың, Ғ.Балғым-баевтың естеліктерінде жылы ілтипатпен аталып жоғары бағаланды. Алайда ұлы ағартушының сан қырлы педагогикалық, ғылыми зерттеулері, сондай – ақ өлеңдері мен прозасы , аудармалары біздің заманымызда ғана терең зерттеліп, өзінің тиісті, әрі байсалды бағасын алды. [3, б. 2] Қоғамдық ой – сананың дамуына өзіндік үлес қосқан ұлы тұлғалардың қатарында Ыбырай Алтынсарин есімі де тұрады.Ұлы ғалым – педагог Ы.Алтынсариннің «Қазақ хрестоматиясы» және «Таза бұлақ» деген оқу – әдістемелік еңбектері қазақ халқының рухани мәдениетінің даму тарихында аса зор оқиға болып бағаланады. Және болашақ ұрпақтың ақыл ойы мен жеке тұлғаны қалыптастыруда адамгершілік, эстетикалық еңбек дағдылары мен қасиетін тәрбиелеудің негізі болып есептеледі. Жеке тұлғаны оқу мен өнерге, мәдениетке, адамгершілікке тәрбиелеуде Ы.Алтынсарин аса бағалы, бай қор – қазақ фольклорына ерекше назар аударды. Бұлдан ұлы ағартушының істеген ісінен, шығармаларынан бала тұрғысынан қалыптастыру мен тәрбиелеуде қазақ отбасының тәлім алармлық ең жақсы дәстүрлеріне жоғары баға бергендігін көреміз.

Ыбырай Алтынсарин өзі ашқан мектептерде ана тілінің таза оқытылуына көңіл бөліп, алғашқы тілашар ретінде халықтың ауыз әдебиетін пайдаланып, өзі де ұрпақ тәрбиесіне арналған әдеби шығармалар жазды. Сол әдеби шығармалары арқылы қазақтың жазба әдебиетінің, әдеби тілінің негізін қалаушылардың бірі болды. Әдебиетке тың тақырыптар әкеліп, озық ойлар енгізді.

Оның мазмұнды да мағыналы әсем лирикалық өлеңдері, әсерлі әңгімелері, мысалдары қазақ әдебиетінің тарихында өшпес орын алады. Осы тұрғыдан алғанда, қазақ балалар әдебиетінің негізін салушы Ы.Алтынсариннің тіл тазалығы үшін күрескерлігі, педагогикалық ілімнің тұңғыш кемеңгері екендігі мойындалады.

Ал қазақ даласындағы оқу ағарту мәселесін іс жүзінде тұңғыш рет қолға алған Ы.Алтынсарин болса, оның салған ағартушылық жолын ілгері жалғастырып, дамытушы ірі ғалым, көсемсөз шебері, әдебиет зерттеуші, тюрколог, дарынды ақын – аудармашы Ахмет Байтұрсынұлы. Яғни, қазақтың «екінші Алтынсарины» аталған А. Байтұрсынұлы саналы ғұмырын білімге арнап, кейінгі ұрпақ үшін ағартушылық жолды барынша жеңілдеткен ғұлама. Ол қазақ даласындағы білім берудің, мектептердің жайын, бала оқытудың жолдары мен тәсілдерін тек баспасөз жүзінде ғана көтеріп қоймай, өзінің бар ықыласын оқу мен білім әдістеріне аударып, осы жолда мол қазына қалдырған, өлмес мұра жасап кеткен данышпанғалым.

«Адамдық диқаншысы қырға шықтым,
Көлі жоқ, көгалы жоқ – қорға шықтым.
Тұқымын адамдықтың шаштым, ектім,
Көңілін көгертуге құл халықтың» – немесе,
«Тән көмілер, көмілмес еткен ісім,
Ойлайтындар мен емес бір күнгісін
Жұрт ұқпаса, ұқпасын, жабықпаймын

Ел бүгіншіл, менікі – ертеңгі үшін», – деп, айтатын Ахмет Байтұрсынұлы – ұлттық деңгейде дәріптелуі тиіс ұлы ұстаз. Ол қазақ тілінің тұңғыш әліппесі мен оқулықтарының авторы, соңынан із салған жаңашыл ағартушы ғалым. А.Байтұрсынұлының жазған мектеп оқулықтары 1914 жылдан

бастап 1928 жылдарға дейін пайдаланылып келді. Одан кейінгі күндері де, бүгінгі күні де ғалымның еңбегі еш ескірген емес. Қазақ оқушыларының бірнеше буыны сауатын Байтұрсынұлының «Әліпбиімен» ашып, ана тілін Байтұрсынұлының «Тіл құралы», «Оқу құралы» арқылы оқып үйренді. Ы. Алтынсарин балаларды оқуға үндегенде «Бір Аллаға сыйынып, Кел балалар оқылық!», деп бастаса А. Байтұрсынұлының «Оқу құралы. Қазақша алифба» (Орынбор 1912 жылы басылып шыққан) оқулығы «Би исми иллаһи рахмани рахим!», деп Құран сөзімен ашылады. Одан соң барып: «Балалар, бұл жол басы даналыққа,

Келіңдер, түсіп, байқап қаралық та!
Бұ жолмен бара жатқан өзіңдей көп,
Соларды көре тұра қалалық па?
Даналық өшпес жарық, кетпес байлық,
Жүріңдер іздеп, тауып алалық та!», деген насихаттық жыры жазылады. Тағы бір өлеңінде:
«Балалар,, жатпа қарап,
Жуынып, киініңдер шапшаңырақ.
Шақырды тауық мана әлдеқашан,

Қарап тұр терезеден күн сығалап», – деген өлең шумақтарымен балаларды мектепке, оқуға шақырады. Бір сөзбен айтқанда, Ы.Алтынсариннің де А.Байтұрсынұлының да қазақ халқы үшін, әлеуметтің оқу ағарту ісін алға бастыру үшін жасаған еңбегі орасан зор. Сондықтан да осыншама сарқылмас мұраны мирас етіп қалдырған данышпандардың еңбегімен баланы алғаш мектеп табалдырығын аттаған тұстан бастап таныстырудың мәнісі де үлкен. Кезінде «Оқы, оқы және оқы» деген Құран сөзін иемденген Ленинсіз мектеп есіктері ашылмайтындай еді. Ал қазақ балалары үшін осы екі ғалымның жасаған сыйын неге сондайлық деңгейде көтермеске?!

Мұхтар Әуезов А.Байтұрсынұлы туралы: «Бір басында сан салалы өнер тоғысқан, телегей – теңіз энциклопедиялық білім иесі, қайшылығы мол тартысты ғұмырында қараңғы қалың елін жарқын болашаққа сүйреуден басқа бақыт бар деп білмеген ірі тұлға, халықтың рухани көсемі»», деп дұрыс баға берген. Сондықтан да ұлттың рухани көсемдері шын мәніндегі көсемдер деңгейінде ұлықталуы тиіс.

Қазіргі таңда Қазақстандық білім беру мен ғылым жүйесін жаңғырту кезеңінде тұрмыз. Әрбір адамның сапалы мектепке дейінгі тәрбие мен мектептегі білімге қолжетімділігін, жаңа кәсіби білім алуын, зерттеу жұмыстарын жүргізіп, шығармашылық құзыреттерін дамыту мүмкіндіктерін көздейді. Яғни, Ыбырай Алтынсариннің ұлы, сара жолын әліде жалғастырып келеміз. Білім беру саласындағы реформалар, әлбетте жаңалықтар, оны тәжірибеге енгізу, оның нәтижесін, қорытындысын шығару үшін жылдар керек болады.

«Шеберліктің белгісі – әртүрлі әдісті біліп, сабақта орынды қолдана білу» деп Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай, заман талабына сай қазіргі мектеп мұғалімдері оқыту әдістерін жаңа бағытта құрып, оқуға деген баланың ынтасы мен қызығушылығын арттыруды көздейді.

Жаңа инновациялық технологияларды қолдану, яғни ойлауға үйрету, оқушының еркін сөйлеуіне, пікір таластыруына, достарының ойын тыңдауға, проблеманы шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған. Оқушы бұрын тек тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім – осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Қазіргі өзекті проблемалардың бірі – мектеп оқушысы әдеби кітап оқымайды, тек бар ақпаратты интернеттен іздеп, тауып алып, оқып, көшіріп алып, дайын материалмен жұмыс жүргізіп, қысқа оймен шектеліп жүр. Бүгінгі оқушылардың сөздік қоры тайыз. Себебі оқу материалынан басқа әдеби, тарихи кітап оқуға деген ынта жоқ. Ыбырай атамыздың барлық білімдік, тәрбиелік мәні бар әңгімелері, өлеңдері оқулыққа енгізілген, қазіргі ата – аналар мен мұғалімдер соған шүкіршілік етеді. Осындай жағдайда жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден бір шарты – мұғалімнің ізденімпаз болуы. Себебі, еліміздің болашағы бүгінгі жас ұрпақтың білім деңгейімен өлшенеді. Сондықтан сабақты жаңаша құрып, инновациялық түрлі тәсілдерді, педагогикалық білімдерді жетілдіре отырып, оны дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір ұстаздың міндеті болуы керек. Қазіргі сабақтар оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, жұптық және ұжымдық бірлесіпжұмыс жасауға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Ең бастысы оқушы білімінің тереңдігі мен тиянақтылығын арттырады.

Білім берудің әр кезеңнің өзіндік ерекшелігі бар. Бірақ, бұлар бір – бірімен өзара өте тығыз байланысты болып келеді. Қазіргі балаларды оқытуда ойлауды үйрету үшін алдымен уақыт керек, оқушыларға ойланып толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру, әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау, үйрену барысындағы оқушылардың белсенді іс – әрекетін қолдану, бір – бірінің жауабына жасаған жұмыстарының дәлелді, дәйекті болуын талап ету. Сол сияқты тіл тазалығын сақтау, тіл дамыту жұмыстарын сабақта жүргізу тіл пәні мұғалімдерінің ғана проблемасы болмауы керек, барлық пән мұғалімдері талап етуі тиіс. Тұлғаның ойын тіл арқылы жеткізуі, сауаттылық проблемасын да жүзеге асыру бүгінгі күні мұғалімнің білімділігіне де байланысты.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі ретінде өз басым әр сабақтарымда тілді меңгерту мақсатымен айтылым, жазылым, оқылым, тыңдалым 4 дағдыны оқушымен жұмыс жасау барысына

қатыстырып отырамын. Түрлі аудио, бейне жазбалар тыңдату, көрсету арқылы сабақтың эмоциялық реңкіне көп назар аударуға тырысамын. Жоғарыда аталған білім мазмұнын жаңартудағы қазақ тілін оқытудағы негізгі бағыттар оқушылардың тілді жетік меңгеруіне әкеледі деген ойым бар. Мысалы:

Тыңдалым сөздер мен мәтіндердің мағынасын түсіну, ауызша хабарламаларды есте сақтауға негізделеді.

Айтылым сөздік қорды қолдану десе де болады. Өз ойын дәлелдеп жеткізе білуі.

Оқылым арқылы оқушылар мәтінді оқи отырып жан – жақты талдау жасай алады.

Жазылым грамматикалық және сөздік нормаларды, орфографиялық қағидаттар мен пунктуациялық нормаларды білуге негізделеді.

Қазақ балалары үшін ана тілінде құнды әңгімелер мен өлеңдер жазған Алтынсарин қазақ әдебиеті тарихында Абаймен қатар жазушы – суреткер ретінде тиісті орын алды. Оның шын ниетімен, жан – тәнімен жазған шығармаларының соншалықты ол күні бүгінге дейін жастарды жалықтырып, ескерген жоқ.Алтынсарин өз халқының игілігі үшін қажымай еңбек етіп, дарындылығын, мәдениетке қабілеттілігін дәлелдейді. Ол жастарды жарқын болашақ үшін қажымай күресуге, көршілер (орыстар) мәдениетін қабылдап, ұғынуға жол көрсетті. Ол болашаққа деген сенімді қолдады. Өзінің барлық сөздерінде еңбекші қазақ халқын, қарапайым халықтың бишаралық халге түскен балаларын ескеріп, сонымен бірге билеуші топтардың тұрмысы мен әдет – ғұрыптарының жарамсыз жақтарын көрсетті. Ыбырай Алтынсарин – оқутушы педагог қана емес, оқу – ағарту майданының белсенді қайраткері еді. Оқу инспекторы қызметін атқарып жүрген кезінде ауылдарға мектеп ашты. Ақтөбе, Торғай, Ырғыз, Тройц уездеріне бір – бірден орталық училище ұйымдастырды. 1881 жылы Орск қаласында қазақ мектептерін мұғалімдер даярлайтын училище аштырды. Жеті жерден болыстық мектеп ұйымдастырды. Ол мектептердің бесеуі ұлыағартушы тірісінде: Бөрте, Қарабұлақ, Обаған, Жетіқара болыстарында 1887 жылы Қараторғай болысында 188 жылы ашылды. Қалған екеуі Ыбырай қайтыс болғаннан кейін 1991 жылы ашылды.Алтынсариннің педагогикалық тәрбие қиялдары мен мектеп системасы ғылымменжалпы білімді жоғары бағалауға, балаға сүйіспеншілікпен қарап, оны қадірлеуге және өз халқының мүддесі үшін қызмет істей алатын жас адамдарды дайындауға негізделген. Ыбырайдың да алға қойған мақсаты – қайткен күнде де «қалың елі, қазағым» терезесі тең көсегелі, көргенді мәдениетті, өнері өркендеген ел қатарына қосу болатын. Осы жолда сан кедергілерге кездесіп, «мыңмен жалғыз алысып», аңсаған арманға жету жолында бойдағы бар күш – қайратын, ақыл – парасатын сарп еткен Ыбырай да қалың бұқараны шынайы қамқоршылары бола білді. Ыбырай идеяларын дамытып, қоғамда пайдалана білу үлкен бір жетістік. [4, б. 25]

Қорыта айтатын болсам, *білім беру саласында* мұғалімнің алдына қойған қазіргі мақсаты – Ыбырай Алтынсарин атамыздың салып кеткен сара жолымен, оқушыларға ұлттық педагогикалық тәрбие және білім берумен қатар олардың шығармашылық қабілеттерін арттыру. Сол себепті сабақты идеялық жағынан ғылыми негізде, өмірмен байланысты ұйымдастыру, білім құмарлығын таныту, әр сабақта оқушыларды ойлануға өздігінен ізденіс жасауға баулып, ойын ауызша, жазбаша жинақтап баяндай білуге, мәдениетті сөйлеуге үйрету арқылы ұлттық әдет – ғұрыпты бойына сіңіруге дағдыландыру – әрбір ұстаздың абыройлы борышы деп санаймын. «Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім» деп Стронг айтқандай, ұстаздық білімділікпен қоса ізденімпаздықты, дарындылық, ұйымдастырушылық, тағы да көптеген құндылықтарды талап ететін маман иесі. Шығармашылық қабілет баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Ол үшін мұғалім ғылымда болып жатқан жаңалықтармен үнемі танысып,өз біліктілігін үнемі арттырып, толықтырып отыруы керек.

Қазіргі заман талабына сай білім беру жүйесінің тиімділігінің басты көрсеткіші – білім сапасы мұғалімнің негізі міндеті – оқушыны білімге, өз бетінше ізденіске және шығармашылық жұмысқа баулу болып табылатыны бәрімізге белгілі. Елбасының жолдауында: «Біз бүкіл елімізде әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметіне қол жеткізуге тиіспіз» делінген.Қазіргі жас буын жан – жақты терең білімді, саяси – экономикалық сауатты, яғни интелектуалдық деңгейі жоғары болса, тәуелсіз мемлекетіміздің мықты тірегі болатынына сеніміміз мол.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы.Алтынсарин тағылымы. Алматы 1991 ж. https://bilim – all.kz/olen/297–Kel–balalar–oqylyq [2, 1 б.]
2. Ы. Алтынсарин «Өнер білім бар жұрттар» Алматы, 1989ж https://studylib.net/doc/25705308/ybyraj–altynsarinn%D1%96%D2%A3–pedagogikaly%D2%9B–k%D3%A9z%D2%9Barastary [4, 25 б.]
3. Ы.Алтынсарин. Таңдамалы шығармалары.320 бет https://oqu – zaman.kz/?p=15692 [1, 320 б.]
4. Ы.Алтынсарин тағылымы.Құрастырған М.Жармұхамедов https://imunch.za.com/kk – kz – 62011908 [3, 2 б]

УДК 371.3

ВКЛАД ИБРАЯ АЛТЫНСАРИНА В РАЗВИТИЕ ИДЕЙ РУССКО – КАЗАХСКОГО ДВУЯЗЫЧИЯ

Щекотова Елена Александровна
учитель начальных классов
КГУ «Октябрьская общеобразовательная школа
отдела образования Карасуского района»
Управления образования Костанайской области
Костанайская область, Карасуский район
с.Октябрьское, Казахстан
E – mail: malibu1812@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель:В данной статье рассмотрена идея русско – казахского двуязычия, предложенная Ибраем Алтынсариным, которая находит свое созвучие и направление в соответствии с современными трендами образования. В преподавании языков мы и сейчас стремимся к цели, поставленной Алтынсариным – научить учащихся осмысленно пользоваться чужим языком и его основными законами для правильного пользования им в разговоре и письме.

Ключевые слова: *двуязычие, методические идеи, осмысленность, чтение, письмо, степень овладения.*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты:Бұл мақалада қазіргі білім беру трендтеріне сәйкес өзінің үндестігі мен бағытын табатын Ыбрай Алтынсарин ұсынған орыс – қазақ қос тілділік идеясы қарастырылған. Тілдерді оқытуда біз Алтынсариннің алға қойған мақсатына ұмтыламыз – оқушыларды басқа біреудің тілін және оның негізгі заңдарын сөйлесу мен жазуда дұрыс пайдалану үшін мағыналы пайдалануға үйрету.

Түйінді сөздер: *екі тілділік, әдістемелік идеялар, мәнерлілік, оқу, жазу, меңгеру дәрежесі.*

Abstract

Relevance and goal:This article examines the idea of Russian – Kazakh bilingualism proposed by Ibrai Altynsarin, which finds its harmony and direction in accordance with modern educational trends. In teaching languages, we are still striving for the goal set by Altynsarin – to teach students to meaningfully use a foreign language and its basic laws for the correct use of it in conversation and writing.

Key words: *bilingualism, methodological ideas, meaningfulness, reading, writing, degree of mastery.*

В условиях времени, когда в казахской степи впервые закладывалась на совершенно пустом месте народная школа по образцу передовых русских школ, она могла стать прочной и отвечающей жизненным потребностям народа только в органической связи с русским образованием.

Доступ для казахской молодежи в русские учебные заведения, освоение богатой русской культуры и науки возможны были лишь при условии овладения русским языком и литературой. Такую мысль высказал Ибрай Алтынсарин.

«Русская школа, русская наука и техника – вот где ключ всего нашего будущего» – эти слова Абая Кунанбаева явились той формулой, которая определяла решение вопроса о языке преподавания в школах, открытых Алтынсариным. И.Алтынсарин считал необходимым для молодежи знание своего родного языка наряду с русским языком.

Алтынсарин мыслил начальную школу и двухклассные училища по языку преподавания двуязычными. Во все годы обучения наравне с русским языком должен изучаться и казахский язык по составленным им хрестоматиям. Учителя – «природные казахи» – должны пользоваться в преподавании средствами казахского языка в форме перевода с русского на казахский и наоборот.

Рекомендуя параллельное обучение в школе обоих языков – казахского и русского, сам Алтынсарин, параллельно обучая казахских детей русскому и родному языкам, в течении трех – четырех месяцев добился довольно хороших успехов. Если разговорная речь по – русски, а также письмо и чтение потребовали от него большого искусства преподавания, большей настойчивости, в чем он считал невозможным «отступать от ребенка», то по родному языку он находит возможным предоставить ученику большую самостоятельность.

Его отдельные замечания (не держаться слишком теоретического обучения, а вести дело согласно успехам, способностям и пониманию учеников) наталкивают нас на такой вывод: усвоение родной речи, грамотности, по сравнению с изучением неродного языка, являлось для ученика более легкой задачей. Следует также учитывать, что в большинстве случаев в русско – казахские школы поступали дети не 6 лет, а значительно позднее – иногда в 15–17 лет, причем некоторые учащиеся приходили в школу уже грамотными.

В школе Алтынсарина изучение родного языка начиналось на довольно – таки высоком уровне. Не было необходимости в ознакомлении детей с предметами близкого окружения, в исполь-

зовании простых, первоначальных описаний этих предметов. Учебник Алтынсарина начинается с описаний и изложений более сложного содержания.

Предлагая детям для чтения простые, живые, занимательные рассказы, сказки, басни, стихотворения на родном языке, Алтынсарин увлекал ими детей. Содержание хрестоматии Алтынсарина отличалось богатством тематики и разнообразием жанров.

В обучении детей родному языку Алтынсарин, возможно, до некоторой степени придерживался методических взглядов Л.Н.Толстого, не считая необходимым долго задерживаться на подготовительной стадии обучения чтению и письму на родном языке. Такая подготовка у учащихся вырабатывалась как бы сама по себе – «сами ученики находили наилучший способ».

В школьном преподавании Алтынсарин впервые применил новый алфавит на основе русской графики. Но успех перевода на новый алфавит, по его мнению, мог быть обеспечен только при том условии, если этот алфавит станет орудием подлинно массовой печати – научно – популярных книг для народа и учебников для школы. Он не исключал возможности издания книг для народа на арабском алфавите.

Обучение учащихся русскому языку Алтынсарин считал возможным лишь после того, как ученики овладеют родным языком. Такого же взгляда по этому вопросу держался Ушинский и все передовые русские деятели, относившиеся с глубоким уважением к родной материнской речи ребенка. «Что с детьми начинают заниматься на том самом наречии, на котором они говорят дома, – писал Ушинский, – это, без сомнения, не только разумно, но и не менее гуманно». Изучение не родного языка, по его мнению, должно начинаться «никак не прежде того, пока будет заметно, что родной язык пустил глубокие корни в духовную природу дитяти» [1, с. 310].

Методика первоначального обучения русскому языку изложена Алтынсариным в его «Начальном руководстве к обучению киргизов русскому языку» (издано в г.Оренбурге в 1897 году). Вот некоторые методические установки из этого составленного Алтынсариным руководства для учителей, сохранившие свою большую ценность и до настоящего времени:

«При поступлении в русские школы киргизских мальчиков, не знающих ни одного русского слова, преподаватели обыкновенно затрудняются, с чего и как начать обучение их русскому языку. Учителя или составляют для новопоступающих учеников рукописные словари, или же прямо заставляют их читать русские книги, предоставляя спрашивать, что покажется не понятным. Но такой порядок учения, с одной стороны, чрезвычайно обременяет учителей и крайне замедляет дело, а с другой, имея значение лишь для развития навыка учеников в чтении, отзывается весьма вредно на изучении русского языка, которое, между тем, и должно быть главной задачей преподавателя русско – киргизских школ. Необходима некоторая систематическая подготовка к пониманию как отдельных слов, так и основных грамматических правил. Без такой предварительной подготовки понятия учеников могут спутаться. При преподавании по «Руководству» не забегать вперед, пока не усвоят заданный урок и грамматически основные правила, далее объясняемые на словах, понятно, посредством примеров и сравнений с похожими правилами киргизского языка; а при произношении русских слов не отступаемся от учеников до тех пор, пока он твердо и правильно не выразит эти слова. При чистописании приучаем к навыку писать отчетливо, нарисовать правильную форму букв и до тех пор не пускаем ученика вперед, пока хорошо не нарисует форму известной буквы. Чтобы учение не шло бессмысленно, мы объясняем смысл прочитанного и для того, чтобы выучили наизусть незнакомые слова, даем тетради для записывания незнакомых слов – это, впрочем, когда ученики начнут читать уже посвободнее». [2, с. 348].

Лишь после предварительной подготовки можно перейти к букварю. Такая постановка облегчает учителю вторую стадию – открывает широкие возможности использовать методические приемы предметного обучения, объяснительного чтения, обеспечить наглядность и сознательность всего учебного процесса.

Методические идеи Алтынсарина по вопросу об изучении казахскими детьми русского языка выдвигают на передний план выработку привычки слушать (слуховое восприятие), уметь услышанное правильно произносить, добиваясь правильной артикуляции.

Грамматические правила (минимум элементарных правил, изложенных в его руководстве) не следует преподносить теоретически, а должно быть широко использовано сопоставление с родным языком.

Методика обучения казахских детей русскому языку в практике русско – казахской школы в дореволюционный период несомненно представляет огромный интерес. Рекомендуемые Алтынсариным первоначальные приемы обучения разговорной речи, упражнения по письму, методы изучения грамматики русского языка во многом подходят к методическим установкам современного образования: приучать и глаз, и руку, и слух, и язык, и внимание, упражнять все способности ребенка, возбуждать его самостоятельность.

Практика дореволюционной школы выработала различные системы обучения русскому языку в нерусских школах. «Переводный метод» на первых порах опирался на средства родного языка, а затем сводил его роль на нет. Такое временное, вспомогательное использование родного языка

пренебрегало его образовательным и воспитательным значением. В такой уродливой форме переводный метод нашел свое полное отражение в миссионерских школах, в методиках и учебниках Алекторова и Граменицкого.

В методической системе Алтынсарина использование родного языка для пояснений в ходе урока русского языка не является обучением родному языку. Устные и письменные упражнения на родном языке и чтение материалов из хрестоматии он вводит как самостоятельную работу, а не в качестве придатка к урокам русского языка [3, с. 116].

Переводимый метод в системе Алтынсарина выпукло выступает только на первых шагах обучения – в стадии развития первоначальной разговорной речи. На второй и третьей стадиях (как это ниже представлено в схемах – Рисунок 1) преобладает естественный метод (натуральный), применение которого дает необходимый простор для использования русского букваря и первых книг для чтения и для проведения бесед с учащимися об окружающих предметах и явлениях.

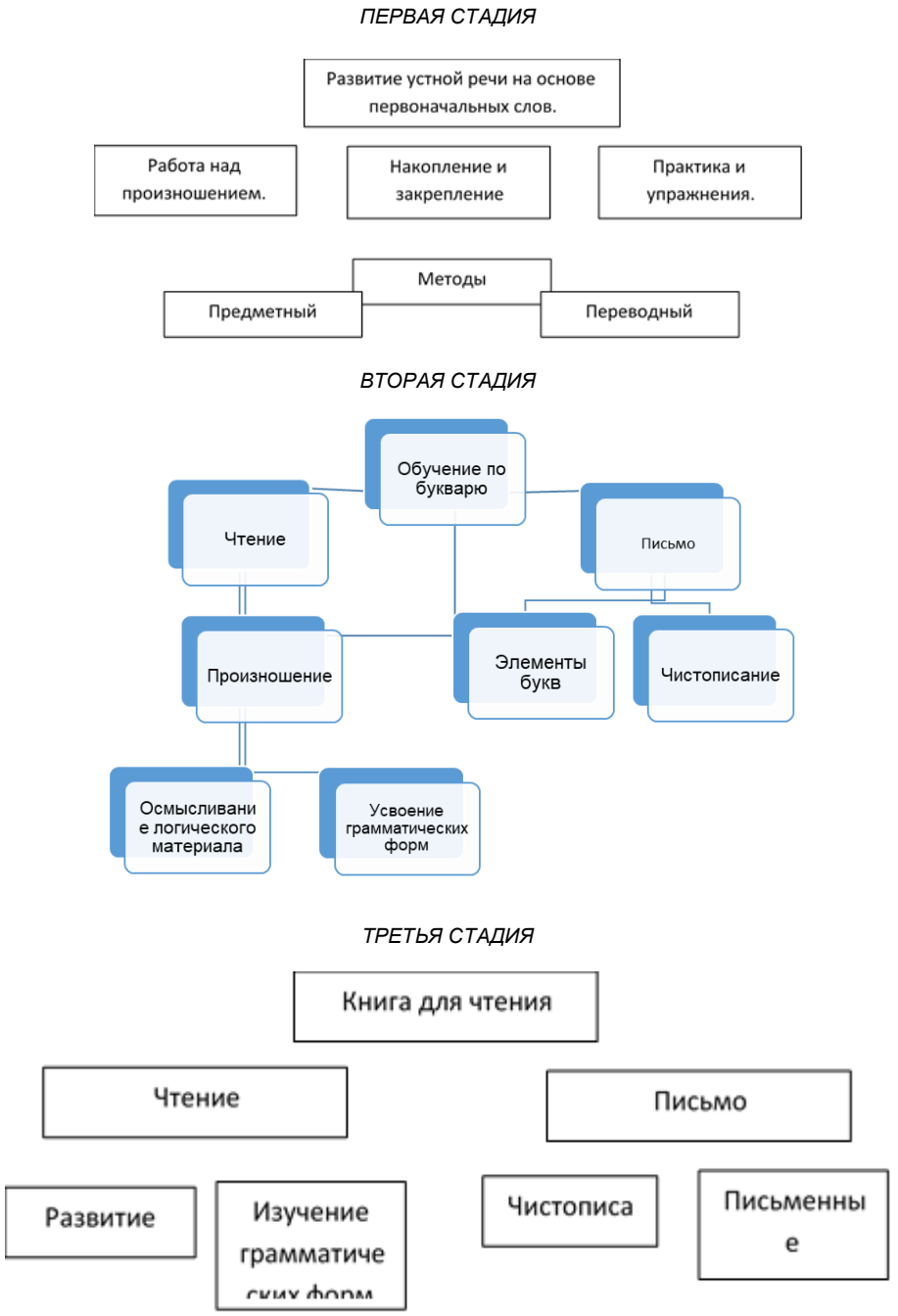

Рисунок 1. Развитие речи, обучение чтению и письму на русском языке по методу Ы.Алтынсарина

Тщательно проверяя практику работы по тем или иным учебникам, Алтынсарин затем совещался с учителями по вопросу о качестве учебников и таким образом устанавливал преимущества и недостатки их для применения в казахской школе.

В русско – казахских школах в 1880–1883 гг. наибольшим успехом пользовались учебники Бунакова (букварь и книга для чтения «В школе и дома»). В отчете за 1881 год Алтынсарин писал: «Совместно с учителями рассматривал учебники: пришли к заключению, что в первых классах двухклассных училищ целесообразно вести преподавание по азбуке и книге для чтения Н.Бунакова; согласно такого общего мнения, выписываю нужное количество книг Бунакова» [4, с. 98].

Та или иная оценка учебной книги и рекомендация ее учителям в годы просветительской деятельности Алтынсарина были весьма рискованным делом, т.к. именно те книги, которые он вводил в практику казахских школ, царской учебной администрацией признавались «опасными», «крамольными», а авторы их всячески преследовались.

Стремясь строить казахскую школу по образцам передовой русской народной школы, Алтынсарин критически оценивает достоинства или недостатки рекомендуемых пособий и в повседневной практике своей работы проверяет приемы и методы обучения, применяемые учителями. Его дидактические указания направлены на изжитие формального, притупляющего ум ребенка механического подхода к вещам. Совершенно правильную оценку он дает, например, методу изучения чисел и рекомендует учителям не слишком увлекаться этим методом. «При обучении арифметике, – пишет Алтынсарин, – стараемся действовать на умственные органы учеников, задавая простые, несложные сначала, а потом более сложные задачи из детского и окружающего быта. Мы не держимся слишком теоретического обучения арифметике по Грубе или Евтушевскому, а ведем дело согласно успехам, способностям и пониманию учеников» [5, с. 24].

В преподавании языков как русского, так и казахского мы и сейчас стремимся к цели, поставленной Алтынсариным – научить учащихся осмысленно пользоваться чужим языком и его основными законами для правильного пользования им в разговоре и письме. В связи с этим проблема совершенствования обучения русскому и казахскому языкам в школе приобретает огромное значение, актуализирует требование повышения степени владениями языками.

Список литературы:

1. Лордкипанидзе К.О. Педагогическое учение К.Д.Ушинского. Учпедгиз. 1950 г. 456 с.
2. Ильминский Н.И. Воспоминания об Алтынсарине. Алматы, 1968 г. 564 с.
3. Ситдыков А.С. Педагогические идеи и просветительская деятельность И.Алтынсарина. Алматы.: Мектеп, 2014 г. 148 с.
4. Джумагулов К.Т. Ибрай Алтынсарин и развитие культуры казахского народа. Алматы, 1984. 202 с.
5. Мысль. Республиканский общественно – политический журнал. №1,2 2008 г.

СЕКЦИЯ 2

БІЛІМ БЕРУ ПРАКТИКАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ–КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ИННОВАЦИЯЛАР МЕН ТӘЖІРИБЕ

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ: ИННОВАЦИЯ И ОПЫТ

ӘОЖ 377.169.3

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН БОЛАШАҒЫ

Абдимоминова Дилдаш Каппаровна
педагогика ғылымдарының магистрі, аға оқытушы
Омарова Дильназ Кенжебековна
3 курс студенті
А.Байтұрсынов атындағы ҚӨУ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: abdildil@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада білім беруді цифрландыру процестерін қарастырады: бейнелеу өнері мен көркем еңбек бойынша дайындық бағдарламаларын жүзеге асыратын кафедраның тәжірибесі мен әзірлемелерін ескере отырып, студенттерді оқытудың аралас, заманауи технологияларын қолданудың артықшылықтары мен мәселелеріне тоқталады.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар (АКТ), қашықтықтан білім беру технологиясын (ҚОТ).*

Аннотация

В данной статье рассматриваются процессы цифровизации образования: с учетом опыта и разработок кафедры, реализующей программы подготовки по изобразительному искусству и художествен–ному труду. Так же затрагиваются преимущества и проблемы применения смешанных, современных технологий обучения студентов.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии (ИКТ), дистанционные образова–тельные технологии (ДОТ).*

Abstract

This article discusses the processes of digitalization of education: taking into account the experience and developments of the department implementing training programs in fine arts and artistic work.The advantages and problems of using mixed, modern technologies of teaching students are also touched upon.

Key words: *information and communication technologies (ICT), distance learning technologies (DLT).*

Қазіргі білім беруде соңғы жылдары оқу үрдісінде заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану тенденциясы байқалуда.Осы мәселе төңірегінде ғылыми әдістеме және педагогика саласындағы көптеген зерттеулер қашықтықтан, электронды және онлайн оқытудың артықшылықтары мен кемшіліктері жайлы пікірлер мен талдаулар жеткілікті түрде біздің отандықжәне шет елдік басылым беттерінде көптеп жарияланылған.Әсіресе бұл проблемалар жөнінде елімізде жайлаған«COVID–2019» коронавирустық пандемия жағдайындағы эпидемиологиялық жағдайға байланысты барлық ЖОО қашықтықтан білім берудің онлайн форматына көшірілген болатын.

Міне, осының әсерінен сабақтарды қашықтағы форматына көшіріліп, кейінірек 2021 жылы эпидемиологиялық жағдай нашарлаған жағдайда қашықтан форматты кезеңді түрде енгізе отырып, аралас оқыту форматын игерді.

Қазақстандағы пандемия кезінде олар Moodle–ға бейімделген білім беру платформасы ретінде пайдаланылды. (мысалы, ҚостанайқаласындағыА.Байтұрсынұлы атындағы аймақтық университет) Сондай–ақ Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, ютуб желісіндегі тікелей трансляциялар, WhatsApp–тағы оқу топтары және т.б. арқылы қашықтан жұмыс істеуге арналған басқа да құралдар кеңінен қолданыла бастады.

Жоғары және қосымша білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын Университеттер мен жалпы білім беру мекемелері сандық технологияларды қолданудың барлық трендтерінен қалыс қалмады.

Соңғы жылдары біз зерттеп отырған мәселелердің ғылыми зерттелуі олардың білім берудің барлық салаларына өте өзекті болуына байланысты күрт өсті деседе болады. Педагогика саласында цифрландыру, киберәлеуметтендіру, қашықтықтан және аралас оқыту мәселелерімен көптеген ғалымдар айналысуда [1, б. 23].

Ғылыми мақаланың барысы бейнелеу өнері және көркем еңбек саласындағы жоғары оқу орындарында білім беруді цифрландырудың артықшылықтарын, мәселелерін, болашағы мен тенденцияларын анықтауға және сипаттауға мүмкіндік берді. Атап айтқанда:

1. Аралас және заманауи оқыту технологияларын қолданудың пайдасы.

Қашықтықтан оқыту, заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологиялар мен техникалық құралдарды меңгеру дәрежесін айтарлықтай арттырды, пәндердің оқу жоспарларын жетілдірді және бейімдеді, студенттер үшін тапсырмалардың вариативтілігін және оларды орындау мерзімдерін кеңейтті.Студенттермен жұмыстың көптеген түрлері, мысалы, жобаларды және шығармашылық жұмыстарды талқылау, қазір аралас форматта: онлайн–трансляциямен бетпе–бет кездесу және студенттерді қашықтықтан қосу түрінде өткізіледі. Бұл форма барлық оқу үрдісіне қатысушыларына барлығына тиімді және ыңғайлы.

Заманауи білім беру технологиялары мұғалімдердің студенттерге білім беру мазмұнын құруды бірнеше есе арттыруға мүмкіндік берді (бейнесабақтар, электрондық оқыту курстары және т.б.), ол қазір білім беру мақсаттарында және кейінгі жұмыстарда, яғни келесі кезеңдерде яғни қашықтықтан байланыста оқытуға қайта оралу кездерінде қолданылады. Мұғалімдер қордан тапсырмаларды цифрлай алды, дәрістерді дайындауға және практикалық сабақтардың мазмұнына жүйелі түрде қарай бастады. Студенттер мен мұғалімдер сабақтарды қашықтан қол жеткізу арқылы, онлайн режимінде көре алады, жүктелген білім беру мазмұнын – интернеттегі бейне сабақтарды пайдалана алады (мысалы, YouTube қызметі арқылы), бұл студенттерге қажет болған жағдайда тақырыптарға сілтеме жасауға мүмкіндік береді.

Ағымдағы жағдайды ескере отырып, оқытушылар мен студенттер пандемияның белсенді кезеңдерінде уақыт бойынша айтарлықтай қысқарған бірлескен өзара әрекеттесудің, жанды қарым–қатынастың маңыздылығын бағалай алды. Артықшылықтардың ішінен оқытушылардың цифрлық сауаттылығының жоғарылауын да атап өтуге болады: оқытушылар мен студенттер жаңа білім беру технологиялары мен техникалық құралдарды игерді, олар кеңірек ойлана бастады: құндылықтарды қайта бағалауды ғана емес, сонымен қатар білім беру жүйесіндегі біліктілікті арттыру да бірге іске асырылды.

2. Аралас, заманауи оқыту технологияларын қолдану мәселелері. Қашықтықтан оқыту форматын енгізгенге дейін көптеген оқытушылар студенттермен тікелей қарым–қатынассыз бейнелеу өнері және көркем еңбек практикалық пәндерін оқыту мүмкін еместігіне сенімді болды. Инновациялардың бастапқы кезеңінде оқытушылар (әсіресе жасы мен денсаулығының шектеулеріне байланысты басқаларға қарағанда қашықтан жұмыс істейтіндер) цифрлық құралдарды пайдалана отырып оқуда қиындықтарға тап болды, курстар мен пән бағдарламаларын бейімдеуге көп уақыт жұмсады, өйткені олар өтеуге тырысты. Бетпе–бет қарым–қатынастың жоғалуы және кәсіби қолмен жұмысқа түзетулер енгізу мүмкін еместігі, бұл біздің шығармашылық ерекшелігіміздің маңызды факторы болып табылады.

Университеттерге барар жолда уақытты үнемдеу мүмкіндігіне қарамастан, оқытушылар мен студенттердің жалпы жүктемесі әлі де айтарлықтай жоғары болып қалды: компьютерлік техноло–гиядан шаршау күшейіп, қозғалыссыз, күн мен таза ауа жұмыс қабілетінің төмендеуіне әкелді. Нәтижелерге өзін–өзі оқшаулау кезеңінде оқушылар мен студенттердің тікелей байланысының болмауы да әсер етті. Көптеген студенттер жоспарлау мен уақытты басқаруда қиындықтарға тап болды, өйткені оқу процесінің барлық қатысушылары үшін оқу, жеке өмір және жұмыс арасындағы шекара бұлыңғыр болды. Барлық студенттер мен оқытушылардыңүйде жұмыс істеуге және белгілі бір тапсырмаларды орындауға жеткілікті жағдайлары болған жоқ (жеке оқшауланған орынның жетіспеушілігі, көршілер, отбасы мүшелері араласты және т.б.), техникалық жағдайлар жиі істен шықты немесе шамадан тыс желі жүктемелеріне байланысты жүйелердің жұмыс істемеуі де өз әсерлерін тигізді.

Оқу процесінің нәтижелерін бір мезгілде салыстыру және түзету мүмкін еместігі проблема деп те атауға болады (қол қою, қателерді түзету үшін жеке жұмысты орындау, оқыту шеберіңжұмыс әдістерінің барлық ерекшеліктерін көрсету).

Вебинарлар мен электронды оқыту курстары, мысалы, оқытушы шеберханада ұйымдастырған майлы бояумен тірі нысанадан жәнетабиғатта сурет салулар плеер практикасын алмастыра алмайды, мұнда әркім өз жұмысын көршісінің жұмысымен салыстыру арқылы үйрене алады. Сонымен қатар сызбасында мұғалімнен түсініктемелер мен түзетулер алады. Жұмыстың қашықтағы түрімен жас бейнелеу өнері мен көркем шеберлер үшін өте маңызды, жалпы тәрбиелік, шабыттандыратын және біріктіретін әсері бар.Кәсіптік бағдар беруді және ұйымдастырушылық құзыреттерді қалыптастыратын оқу шеберханасының шығармашылық ортасы зардап шегеді. Студенттер сондай–ақ оқу орнын ұйымдастыруда қиындықтарға тап болды, тапсырмаларды орындауға арналған көркем

материалдардың жетіспеушілігімен бетпе–бет келді.Бұл тапсырмаларды немесе курстарды әрбір нақты жағдайда жүзеге асыру және олардың орындалу мүмкіндігін ескере отырып, сынақтар мен емтихандарға қойылатын талаптарды үнемі түзету қажеттілігіне әкелді.

Біз сызу, кескіндеме және композиция, станоктік операцияларбойынша дайындық курстарының аралас және онлайн форматында оқыту тәжірибесін талдадық. Бастапқы көркемдік дайындығы әлсіз немесе жеткіліксіз студенттер тапсырмаларды орындауда күрделі қиындықтарға тап болды, олар өзін–өзі тәрбиелеуге дайын болмады, олар оқытушының түсіндірмесін талдап, барлық элементтерді берілген оқу уақытында кезең–кезеңімен қайталауға уақыттары болмады.

Ең тиімді жұмыс түрі:

а) түсіндірмелері бар қысқаша оқыту бейнероликтері түріндегі мұғалімдердің шеберлік сабақтары;

б) оқу тобында мәтіндік және дауыстық хабарламалар түріндегі қателерді түсіндіру және нақтылау;

в) оқу тобына цифрлық форматта жіберілген жұмыстардағы қателерді схемалық түзету.

Веб–камера арқылы бүкіл сурет салу процесінің онлайн трансляциясы тиімсіз деп танылды: суреттерсалу үрдісі кейде іркіліп тұрып қалуларболды, бұл өз кезегінде оқу материалын қабылдауды қиындатады.

Айта кету керек, қашықтық форматында үлкен кеңістікті және арнайы жабдықты қажет ететін арнайы әдістерді (станокта, тігін машинасында немесеүлкен форматты бұйымдарды бояу т.б.) қолдану мүмкіндігі болмады. Студенттербірнеше ай бойы жетекшілерінің тікелей көмегінсіз өздері үй форматындажұмыс істеді және де ол жұмыстарын онлайн форматта қорғады. Жұмыстың шығар–машылық бөлігін іс жүзінде жүзеге асыру сапасы, сайып келгенде, ұсынылған цифрлық материалдар негізінде емес, өткен жылдардағы тәжірибе негізінде бағаланды.

Әрине, біз кездестірген белгілі кемшіліктерді де санауға болады: көп сағат бойы монитор–лардың алдында отыру студенттердің де, оқытушылардыңда көруін нашарлатады, эмоционалдық, психикалық күйге және дененің жалпы физикалық жағдайына теріс әсер етеді.

3. Аралас, заманауи оқыту технологияларын қолдану перспективалары. Бейнелеу өнері және көркем еңбек мамандықтары бойынша оқу бағдарламаларын жүзеге асыратын кафедраларда дәріс–тер, семинарлар және практикалық сабақтарды өткізуге арналған аудиториялардың кейде жеткіліксіз жағдайда болуына байланысты немесе компьютерлік техниканың бағдарламалық қамтамасыз етумен жеткіліксіз қамтамасыз етілуіне байланысты аралас форматта білім беру технологияларына беталысы жалғасады.

Алдағы уақытта жоғары оқу орындарын дамытудың әзірленген тұжырымдамалары бар, онда біріктірілген білім беру технологияларынқолдануөз жалғасын таба бермек деп айтылған.Осыған орай көркем еңбек мұғалімдерін даярлайтын білім беру бағдарламалары да оқытудыңқашықтықтан білім беру технологиясын (ҚОТ)студенттердің өздік жұмыстарын, қосымша жазба жұмыстарын, дәрістік материалдарды түсіндіру барысындаішкі ЖОО бекіткен модул жүйесінде іске асырады.Бұл өте тиімді, өйткені студенттермен бетпе бет жүздесу мүмкін болмаған жағдайда да кері байланыс осы жүйе арқылы іске асады.Болашақта да студенттердің білімі мен шығармашылық дамуындағы аналогтық және цифрлық технологиялардың тепе–теңдігін сақтау жоспарланып отыр. Қазіргі кезеңде бұл технологияларсыз білім нарығында даму мен ақпарат көздерімен алмасу мүмкін емес деп айтуға болады.

Осы зерттеуді қорытындылай келе, алынған жиынтық тәжірибе бізге 2020 және 2021 жылдардағы қашықтықтан оқыту тәжірибесін ескере отырып, көркем еңбек пен бейнелеу өнерін оқытудың білім беру бағдарламаларын жетілдіруге мүмкіндік берді, ал заманауи және қашықтықтан оқыту технологияларын қолдана отырып, жұмыстың аралас түрі болашақта көмекші құралдардың бірі ретінде біріктіріледі деп жауапкершілікпен айтуға болады. Бейнелеу өнері және көркем еңбек саласында дайындық бағдарламаларын іске асыратын кафедралардың оқудыұйымдастыру және ғылыми қызметі уақыт ағымы сай, жұмыс берушілердің өтініш тілектерін ескере отырып жасалады. Сонымен бірге, біз болашақта білім беруде цифрлық технологияларды қолдану негізгі мәселе ретінде ұстану қажет деген қорытынды жасаймыз.

Түрлі сандық технологиялар дайындықтың шығармашылық бағыттарында, әсіресе бейнелеу өнері мен көркем еңбек саласында оқытудың ең тиімді түрі болып қала береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. СарсенбиеваН.Ф., Мырзахметова Б.Ш., Адылбекова Э.Т. Цифровизация образования в РК // Мир педагогики и психологии международный научно–практический журнал.2021.№01 (54)

ӘОЖ 14.35.07

ЖОО–дағы МЕДИАБІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ МОДЕЛЬДЕРІ

Абдиркенова Акбидаш Капановна
педагогика және псиология кафедрасының
қауымдастырылған профессоры, PhD докторы
А.Байтұрсынов атындағы ҚӨУ
Тулегенова Айзат Буркитбаевна
арнайы пәндер оқытушысы
«Қостанай гуманитарлық колледжі» мекемесі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: akbidashabdirkenova@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада ЖОО–да медиабілім беруді оқытудың теориясы мен тәжірибесінде ғалымдардың медиа білім моделін жасаудағы салыстырмалы түсініктер анықталған. Қазіргі заманғы медиабілім беру үлгілері оның алдында тұрған мақсаттар мен міндеттерге байланысты медиабілім беру әлеуетін барынша пайдалануды басшылыққа алғандығы сөз етілген.

Түйінді сөздер: *медиабілім беру моделі, ақпараттық және коммуникациялық технология.*

Аннотация

В статье в теории и практике преподавания медиаобразования в вузах определяется сравнительное понимание ученых в создании модели медиаобразования. Сказано, что современные модели медиаобразования ориентируются на максимальное использование потенциала медиаобразования по отношению к постав–ленным перед ним целям и задачам.

Ключевые слова: *модель медиаобразования, информационные и коммуникационные технологии.*

Abstract

In the article, in the theory and practice of teaching media education in universities, a comparative understanding of scientists in creating a model of media education is determined. It is said that modern models of media education are focused on the maximum use of the potential of media education in relation to the goals and objectives set for it.

Key words: *model of media education, information and communication technology.*

Оқу және тәрбие жұмыстарына заманауи ақпараттық құралдарды барлық жағын зерттеп барып, ойластырып, нысаланы түрде қосатын болсақ, онда біз медиа әлемде өз бетінше еркін жол таба алатын, азат, тәуелсіз, шығармашылық адамдарын тәрбиелей аламыз. Адамның қоршаған ортаны танып білуі үшін заманауи медиа кешенді құрал қызметін атқарады. Білім беру бағытындағы медиа өнімдерді және оқытудың ақпараттық технологияларын дайындауда мультимедиалық, интерактивтілік, коммуникативтілік және өнімділік септігін тигізеді.

Қазіргі ақпараттық және коммуникациялық технологиялар білім беру үрдісін жекелеуге және күшейтуге көмектеседі. Медиа оқытудың әдіс–тәсілдері мен мазмұнына айтарлықтай өзгерістер енгізеді. Электронды медиа материалды жақсырақ түсінуге, меңгеруге, есте сақтауға мүмкіндік береді. Тәрбиелік мәні зор, оқушылардың танымын кеңейтуге көмектеседі. Оқу–тәрбие үрдісінде электронды медианы қолданудың психолого–педагогикалық ерекшеліктері білім беру жүйесін қайта құру үшін өте маңызды. Бұл ерекшеліктерді түсіну және ескеру қазіргі заманның мұғаліміне өз қызметін ақпараттық әлемде болып жатқан соңғы өзгерістерге сай құруға мүмкіндік береді. Мұғалімдер өз жұмысында туындаған әртүрлі мәселелерді шешу үрдісін дұрыс әрі нақты ұйымдастыра алатын болады. Жеке кәсіби біліктілігін арттыру үшін де медианың мүмкіндіктерін пайдалана алатын болады.

Мұғалімдердің көбі медианы көрнекілік үшін ғана қолданады, оның дидактикалық және тәрбиелік мүмкіндіктерін түсінбей жатады. Заманауи педагогтарды мақсатты түрде дайындау қажет, ақпаратты қабылдау дағдыларын дамытып, визуалды образдардың вербалды көшірмелерін құрастыру қабілетін ұштау керек. Сонымен қатар, ақпараттың мазмұндық ерекшеліктерін түсініп, оны тәжірбиеде қолдана білуі керек. Мұның барлығы педагогтың ақпараттық құзіретін және ақпаратпен жұмыс жасау еркіндігінің деңгейін арттырады.

Медиатехнологиялар саласындағы құзіреттілік түрлі әдістерді, тәсілдерді, технологияларды меңгеруді, медиабілім берудің жеке траекториясы бағдарламасын жобалау мен жүзеге асыруды білдіреді.

Педагогтардың ақпараттық құзіреттілігін қалыптастыру міндеттері мыналар:

– медиамәтіндерді (медиа ақпарат) жекешелендіруге және түсіндіруге, әртүрлі тәсілдермен тәжірбие жасауға, медиа өнімдер дайындауға үйрету;

– медиа хабарламалардың ақпараттық мазмұнын талдау, түсіну, қабылдау, бағалау қабілетін дамыту;

– тұлғалардың коммуникативтік қабілеттерін дамыту (вебалды, вербалды емес);

– сыни ойлау және ақпараттың сапасын бағалау қабілетін дамыту;

– медиақұралдар, ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың көмегімен шығармашылық тұрғыда өз көзқарасын білдіру қабілетін шыңдау.

Қазіргі заман мұғалімдерден ақпараттық мәдениетті меңгеруді талап етеді. Оның негізін ақпараттық орта, оның заңдары туралы білім, ақпарат ағынында дұрыс бағытты таба білу қабілеті құрайды [1, б. 254].

Оқу үрдісін ұйымдастыруға қажетті талаптар: педагогтардың заманауи мультимедиалық техниканың мүмкіндіктері жайында, заманауи кеңсенің құрал–жабдықтары (электронды тақта және т.б.) туралы білуі; көрнекілік құралдарын, сайт жасау әдіс–тәсілдерін меңгеруі; өз жұмысында оқытудың заманауи құралдарын сауатты пайдалана білуі; сабақтарға қосымша электронды презентациялар дайындай білуі; Интернет желісіндегі ресурстар туралы білуі тиіс.

Күнделікті дамып жатқан дидактикалық құралдардың бірі – мультимедиа технологиясы. «Мультимедиа» ұғымы мәтін, графика, мультипликация, видео және дыбысты біріктіреді. «Мультимедиа» термині multy (латынша multum – көптеген бөліктерден тұратын, көпше және media (орта, құрал). Сөзбе–сөз аударсақ «көптеген құралдар» деген мағынаны береді.

Дәстүрлі түрде оқыту жүйесі ақпаратты вербалды түрде беруге негізделген. Ақпаратты вербалды беру материалды мүмкіндігінше толық, абстарктілі беруді білдіреді. Оқушыларға материалмен танысуға, оны қорытуға көп уақыт керек. Кемшілігі ретінде қатаң бекітілген форма мен көлемі, материал күрделілігінің бірдей болуын атап өтуге болады. Жалпы адамның миы ақпаратты визуалды қабылдауға бағытталған, объектіге қарап адам бірден ақпарат ала алады. Мультимедианың ақпараттық технологиялары адам танымының психологиялық табиғатына орай ақпаратты адекватты, мүмкіндігінше көрнекі, көркем формада жеткізуге мүмкіндік береді.

Білім берудегі медиа өнімнің негізгі дидактикалық бірлігі – аудиовизуалды образ. Техникалық мағынасында бұл объектілердің образдары түріндегі экранға шыққан цифрлендірілген ақпарат тасымалдаушылардағы деректер. Психолого–педагогикалық мағынасында бұл зерттеліп отырған объективті нақтылықтың субъективті бейнесі экран арқылы берілетін оқу мазмұнын берудің формасы. Осыған байланысты аудиовизуалды образды жасаудағы негізгі міндет – оқушылардың тақырыпты қабылдауын жеңілдету және түсінікті әрі қарапайым жолдармен көрнекі бейнесін жасау арқылы жеткізу [2, б. 243].

«Медиа білім беру» терминінің анықтамасы, ЮНЕСКО бекіткен анықтамамен сәйкес келеді: «Медиа білім беру БАҚ–тың барлық түрлерімен (баспа және графикалық, дыбыстық, экрандық және т.б.) және әртүрлі технологиялармен байланысты; ол адамдарға өз қоғамында бұқаралық коммуникацияның қалай қолданылатынын түсінуге, басқа адамдармен қарым–қатынаста БАҚ–ты пайдалану қабілетін меңгеруге мүмкіндік береді; сондықтан, адамдарға мыналарды білуге мүмкіндік береді:

1) БАҚ мәтіндерін талдау, сыни тұрғыдан түсіну және құру;

2) медиамәтіндердің қайнар көздерін, олардың саяси, әлеуметтік, коммерциялық және/немесе мәдени мүдделерін, олардың контекстін анықтау;

3) бұқаралық ақпарат құралдары тарататын бұқаралық ақпарат құралдарының мәтіндері мен құндылықтарын түсіндіруге;

4) өз медиамәтіндерін жасау және тарату және оларға қызығушылық танытатын аудиторияны алу үшін сәйкес БАҚ таңдау.

Көптеген жылдар бойы медиа–педагогтар медиа–білім берудің қандай жағдайда тиімді болуы мүмкін екендігі туралы дауласып келеді. Сыныптан тыс/сыныптан тыс медиапедагогиканың дәйекті қолдаушылары болды және бар.

Медиа білім беру – бұл оқумен немесе кез келген басқа дағдымен шектелмейтін, кең көзқарасты қажет ететін медиа сауаттылыққа жету жолы. Кең перспектива білімнің дамыған құрылымына негізделген. Біз бұл білім құрылымын ақпаратты таңдау және оны синтездеу қабілетімізді пайдалана отырып құрастырамыз. Біз сауаттылық деңгейін үнемі арттыра аламыз. Медиа сауаттылық көп өлшемді.

Біз кең танымдық, эмоционалдық, эстетикалық және моральдық ақпаратты алуымыз керек. Медиа сауатты адамдар белгілі бір хабарламадан әлдеқайда көп нәрсені көре алады. Олар медиамәтіндерді жасау және таңдау процестерін және олардың мағынасын жақсы түсінеді. Медиа сауатты адамдар медиамәтіндерден қалаған нәрсені алу ықтималдығы жоғары. Осылайша, медиа–сауаттылық деңгейі жоғары аудиторияның медиа әлемді түсіну, басқару және бағалау деңгейі жоғары болады [3, б. 64–74.]

Медиа–білімді қолдаушылар базаға біріктірілген (Л.С.Зазнобина, С.И.Гудилина, А.А.Журин, А.В.Онкович, К.М.Тихомирова, К.Базалгет, А.Харт, т.б.) негізгі оқу пәндерін оқытудың теориясы мен тәжірибесіне медиапедагогикалық міндеттерді енгізуді жақтайды. Мысалы, М.Н.Фоминова «Әлемдік көркемдік мәдениет» пәнін меңгеру үдерісіне медиабілім беруді қосудың басты мақсаты – тілдерде жасалған көркем бейнені қабылдай және талдай алатын сауатты оқырман, көрермен, тыңдаушы

қалыптастыру және дамыту» деп санайды. Бұқаралық ақпарат құралдарының кең тарауы, жаңа ақпараттық технологиялардың пайда болуы, біздің ойымызша, қазіргі жағдайда медиабілім берудің көптеген қолданыстағы отандық және шетелдік үлгілерін сәтті қолдануға және дамытуға, оларды біріктіру мен синтездеуге мүмкіндік береді. Бұл модельдердің негізгі ережелерін ұсынуға ыңғайлы болу үшін біз оларды шартты түрде келесі топтарға бөліп қарастырамыз.

Медиа білім беру моделі (аспект, пәнаралық) А.V.Спичкин бойынша	
Анықтамасы	А.В.Спичкиннің«Медиа білім беру» түсінігінің анықтамасы (1948–2002) іс жүзінде А.В.Шарикова анықтамасымен сәйкес келеді.
Тұжырымдамалық негізі:	«сыни ойлауды дамыту теориясы», медиабілім берудің семиотикалық, мәдениеттанулық теориялары. Медиа білім беру моделін А.В.Спичкин сияқты пәнаралық, яғни дәстүрлі пәндер курсында бұқаралық коммуникацияны зерттеуді көздейді. Ол негізделген БАҚ өнімдерінің аспектілерін талдау идеялары– БАҚ мәтіндері. Модельдің тиімділігі мүмкіндігімен дәлелденеді БАҚ мәтіндерін әр түрлі тармақтардан талдай отырып, жан–жақты қарастыру көру. Бұл, А.В.Спичкин, «медиалық білім берудің пәнаралық моделі таңдалса, курс ішіндегі материалды құрылымдау үшін ғана емес, сонымен қатар оны әртүрлі пәндер арасында тарату үшін жақсы негіз береді.
мақсаты	оқушылардың сыни тұрғыдан дамуы және аудиовизуалды сауаттылық.
Міндеттер	– көрнекі және аудиовизуалды мәтіндердің әрбір элементінің рөлін талдау қабілетін дамыту; – медиамәтін элементтерін салыстырмалы талдау арқылы әрбір бұқаралық ақпарат құралдарының ерекшелігі туралы түсінік қалыптастыру; – игерілген дағдыларды өз бетінше аудиовизуалды мәтіндер құруға пайдалана білу.
Ұйымдастыру формалары:	оқу пәндеріне интеграциялау (тіл, әдебиет, қоғамтану және т.б.), жеке ақпарат құралдарын пәндік негізде зерттеу, сыныптан тыс жұмыстар (пән бойынша және пәнаралық негіз).
Әдістері	медиабілім беруді келесілер бойынша жіктеуге болады: алынған білім көздері: ауызша (дәріс, әңгіме, әңгімелесу, түсіндіру, талқылау); көрнекі (медиалық мәтіндерді иллюстрациялау және көрсету); практикалық (БАҚ материалы бойынша практикалық сипаттағы әртүрлі тапсырмаларды орындау). Танымдық деңгейіне қарай іс–әрекеттер: түсіндірмелі және иллюстративті (мұғалімнің бұқаралық ақпарат құралдары туралы белгілі бір ақпаратты хабарлауы, оны қабылдау және игеру аудиторияға ақпарат) репродуктивті (дамыту және қолдану арналған БАҚ материалы бойынша түрлі жаттығулар мен тапсырмалар мұғалімі студенттердің оларды шешу әдістерін меңгеру үшін), проблемалық (сыни тұрғыдан ойлауды дамыту мақсатында белгілі бір жағдайларды немесе медиа мәтінді проблемалық талдау); ішінара ізденіс немесе эвристикалық, зерттеушілік (ізденіс пен шығармашылықты ұйымдастыру оқу әрекеті). А.В.Спичкин жасаған практикалық және ойын/шығармашылық тапсырмалар циклдары, жоба әдістері. А.В.Спичкин, медиа білім беру процесінде іс–шаралар, ең қолайлы практикалық және ойын сабақтары, «оны жүзеге асыру, бір жағынан, дәстүрлі оқыту барысында алынған дағдыларға негізделген. пәндер, ал екінші жағынан, тікелей тәжірибе бойынша БАҚ мәтіндерін қабылдау» [Спичкин, 1999, с. 12].

Ю.Н.Усовтың медиабілім моделі	
«Медиа–білім беру» түсінігінің анықтамасы	Медиа білім беруді Ю.Н.Усов (1936–2000) «бұқаралық ақпарат құралдары мен ақпаратты (баспасөз, радио, кино, теледидар, бейне, компьютерлік техника, фотосурет) оқушының жеке тұлғасын дамытуда пайдалану жүйесі ретінде. Дамыту жүйесінің өзі білімді жинақтайтын дәстүрлі пәндерден айырмашылығы, ең алдымен, оқушының эмоционалдық және интеллектуалдық даму процесін, оның мүмкіндіктерін модельдейтін көркем–шығармашылық іс–әрекет тәжірибесін көздейді» [Усов, 1998, б. 55]. Сондай–ақ «аудиовизуалды мәдениет түсінігі мектеп оқушысының экран өнері материалы бойынша эстетикалық даму деңгейлерінің белгілі бір жүйесі ретінде: қажеттіліктер, білім беру, аудиовизуалды ойлау» [Усов, 1989 а, б. 21].
Концептуалды негіз	эстетикалық және мәдени медиабілім беру теориялары.
Мақсаты	көркем медиа мәтіндер материалы бойынша тұлғаны дамыту.
Міндеттері:	аудиторияға эстетикалық, аудиовизуалды, эмоционалды және интеллектуалдық тәрбие беру, дамыту: – белсенді ойлаудың әртүрлі түрлері (бейнелі, ассоциативті, логикалық, шығармашылық);

	– БАҚ мәтіндерін қабылдау, түсіндіру, талдау, эстетикалық бағалау дағдылары; – экран, дәстүрлі өнер туындыларымен және бұқаралық ақпарат құралдарымен байланысқанда оны қолдану үшін БАҚ тілін меңгеру қажеттілігі; – алынған ақпарат туралы ауызша қарым–қатынас пен көркемдік–шығармашылық әрекеттерге қажеттілік; – сабақта алған білімдерін, түрлі өнер түрлерін, қоршаған әлемді қабылдау нәтижелерін коммуникациялық технологиялар арқылы мультимедиялық, аудиовизуалды және жазбаша мәтіндер түрінде беру мүмкіндігі.
Ұйымдастыру формалары:	Білім алушылардың оқу, сабақтан тыс және бос уақытын өткізуге медиа–білім беруді енгізу. Іс–әрекеттің төрт түрі бар: 1) экран өнері туралы, олардың заңдылықтары туралы білімді меңгерту қоғамдық өмірде қызмет ету; 2) баяндаудың кеңістіктік–уақыттық түрінде ашылатын идеялық–көркемдік мазмұнын қабылдау; 3) экрандық өнер туындысын қабылдау, эстетикалық бағалау нәтижелерін түсіндіру; 4) экран өнері саласындағы көркемдік–шығармашылық қызмет» [Усов, 1989 а, б. 7–8].
Әдістері	медиабілім беруді келесілер бойынша жіктеуге болады: алынған білім көздері: ауызша (дәріс, әңгіме, әңгіме, түсіндіру, талқылау); көрнекі (медиалық мәтіндерді иллюстрациялау және көрсету); практикалық (БАҚ материалы бойынша практикалық сипаттағы әртүрлі тапсырмаларды орындау). Танымдық белсенділік деңгейі бойынша: түсіндірмелі және иллюстрациялық (хабарлама БАҚ туралы белгілі бір ақпаратты оқытушы, аудиторияның осы ақпаратты қабылдауы және игеруі); репродуктивті (оқушылардың оларды шешу тәсілдерін меңгеруі үшін БАҚ материалы бойынша оқытушының әртүрлі жаттығулар мен тапсырмаларды әзірлеуі және қолдануы), проблемалық (сыни ойлауды дамыту мақсатында белгілі бір жағдаяттарды немесе медиа мәтінді проблемалық талдау); ішінара ізденіс немесе эвристикалық, зерттеушілік (ізденіс пен шығармашылық оқу әрекетін ұйымдастыру). Медиа мәтіндерді қабылдау және талдау процесіне, ойын/шығармашылық әрекеттер цикліне, бейнетүсірілім бойынша тәжірибелік сабақтарға және т.б. артықшылық беріледі.

С.Н.Пензиннің медиабілім беру моделі. [Пензин, 1987; 2004]	
«Медиа–білім беру» түсінігінің анықтамасы	Медиа білім беруді С.Н.Пензин аудиторияға (мектепке, студентке және т.б.) эстетикалық тәрбие ретінде, ең алдымен, көркем медиа мәтіндердің материалы («авторлық кинематография» жауһарлары негізінде) негізінде деп қарастырды
Концептуалды негіз	Медиа–білім берудің эстетикалық–этикалық теориясы: «адам өзін тек нақты – эстетикалық және кино сыни міндеттерімен ғана шектей алмайды, өйткені көрермен ең алдымен тұлға, адам болуы керек.
Мақсаты	көркем медиа мәтіндер материалы бойынша тұлғаны дамыту. Нәтижесінде, С.Н. Пензин, адамда мынадай жалпы эстетикалық қасиеттер болуы керек (жақсы эстетикалық талғам, көрерменнің қабылдауында клишелердің болмауы, қиялды ойлау, киноның өмірдің айнасы емес, өнер екенін түсіну, өнерді үйрену қажеттілігін түсіну) және ерекше (байыпты кинематографияға қажеттілік, фильмдерді адекватты түсіну қабілеті, кино өндірісіне таңдаулы қатынас, кино тарихына қызығушылық т.б.) кейіпкер сипатта болуы.
Міндеттері:	Аудиторияны эстетикалық, аудиовизуалды, эмоционалды–интеллектуалдық, этикалық медиатәрбиелеу міндеттері: – білімді қалыптастыру (оның нәтижесі – адамның кино тарихы мен теориясын зерттеу қажеттілігін түсінуі, фильмнің барлық элементтерін шарлау, кез келген фильмді дұрыс қабылдау, кинорепертуарға таңдаулы қатынасы); – оқу, яғни елестету қабілетін қалыптастыру, көргені туралы ой елегінен өткізу, т.б.; – тәрбие, оның нәтижесі жақсы эстетикалық талғам, өнерді үйрену қажеттілігін түсіну, «байыпты өнермен» қарым–қатынас жасау қажеттілігі сияқты қасиеттер болады, т.б. [Пензин, 1987, с. 47–48]; –кино/медиа білім беру міндеттері туралы түсінік беру [Пензин, 2004, б. 151]
Ұйымдастыру формалары:	медиабілім беруді оқушылардың оқу–тәрбие, сабақтан тыс және бос уақытын өткізуге енгізу – медиамәтіндерді қабылдауды ұйымдастыру, қабылдау, көркем шығармашылық, көркемөнерпаздық өнерін түсіндіру.
Әдістері	Медиа–білім беру әдістерін келесілер бойынша жіктеуге болады: алған білім көздері: ауызша (дәріс, әңгіме, әңгімелесу, түсіндіру, пікірталас); көрнекі (медиалық мәтіндерді иллюстрациялау және көрсету); практикалық (БАҚ материалы бойынша практикалық сипаттағы әртүрлі тапсырмаларды орындау). Танымдық белсенділік деңгейі бойынша: түсіндірмелі және иллюстративті (мұғалімнің БАҚ туралы белгілі бір ақпаратты жеткізуі, қабылдауы және ассимиляциясы. бұл ақпарат аудитория бойынша); репродуктивті (оқушылардың оларды шешу тәсілдерін меңгеруі үшін БАҚ материалы бойынша оқытушының әртүрлі жаттығулар

	мен тапсырмаларды әзірлеуі және қолдануы), проблемалық (сыни ойлауды дамыту мақсатында белгілі бір жағдаяттарды немесе медиа мәтінді проблемалық талдау); ішінара ізденіс немесе эвристикалық, зерттеушілік (ізденіс пен шығармашылық оқу әрекетін ұйымдастыру). Медиа білім берудің негізгі әдістерінің ішінде С.Н. Пензин репродуктивті, эвристикалық және зерттеушілік оқыту әдістерін атайды.

Жалпы бұл түсініктерге негізделе қарасақ:

– эстетикалық және әлеуметтік–мәдени үлгілердің синтезіне негізделген медиа білім беру үлгілері;

– эстетикалық, оқу–ақпараттық және тәрбиелік–этикалық үлгілердің синтезіне негізделген медиа білім беру үлгілері.

– әлеуметтік–мәдени, білім беру–ақпараттық және практикалық–пайдалы модельдердің синтезіне негізделген БАҚ білім беру модельдері.

Қазіргі заманғы медиабілім беру үлгілері оның алдында тұрған мақсаттар мен міндеттерге байланысты медиабілім беру әлеуетін барынша пайдалануды басшылыққа алады; олар өзгермелілігімен, оқу процесіне тұтас немесе бөлшектенген енгізу мүмкіндігімен сипатталады.

Заманауи үлгілерді жүзеге асыруда ұсынылатын технология, әдетте, шығармашылық және ойын тапсырмаларының циклдарына (блоктар, модульдер) негізделеді, оларды тәрбиелік және сабақ–тан тыс жұмыстарда да мұғалімдер пайдалана алады. Қарастырылып отырған үлгілердің маңызды ерекшелігі – іске асырудың кең ауқымы: мектептер, университеттер, қосымша білім беру және бос уақытты ұйымдастыру мекемелері; медиа білім беру сабақтары, жеке сабақтар, факультативтер, әртүрлі оқу пәндеріне біріктірілген арнайы курстар, үйірме жұмыстарында қолданылатын және т.б.

Жоғарыда талданған үлгілерге сүйене отырып, ЖОО студенттерінің медиақұзыреттілігін дамытудың шамамен моделін құруға болады. Сонымен қатар тәрбиенің жалпы дидактикалық принциптеріне ғана емес (тұлғаны сабақ процесінде тәрбиелеу және жан–жақты дамыту, ғылыми сипаты, қолжетімділігі, жүйелілігі, теорияның практикамен байланысы, көрнекілігі, оқудан өз бетінше жұмыс істеуге көшуі білім беру, оқудың өмірмен байланысы, оқу нәтижелерінің күші, жағымды эмоцио–налдық фон , оқушылардың жеке ерекшеліктерін есепке алу және т.б.), сонымен қатар материалға қатысты нақты ақпарат құралдары. Осы қағидалардың ішінде медиамәдениет әлеуетін барынша арттыруға бағытталған сабақтарды өткізу әдістемесінде тұлғаның, шығармашылық қабілеттердің, жеке ойлаудың дамуындағы эмоционалды және интеллектуалдық бірліктің сақталуын атап өтуге болады. Аудиторияны перцептивті және интерпретациялық қызметке тартуға және медиамәтіннің кеңістіктік–уақыттық, аудиовизуалды құрылымын талдауға мүмкіндік беретін медиамәдениеттің гедонистік, компенсаторлық, емдік, когнитивті, эвристикалық, шығармашылық және ойындық мүмкіндіктерін пайдалануды ескере отырып, сонымен қатар, қазіргі заманғы медиа жағдаймен байланыстырады.

Әдебиеттер тізімі:

1. А.В.Федоров, И.В.Челышева, Е.В.Мурюкина Медиаобразовательный компонент в реализации магистерских программ. Таганрог Издательство Таганрогского института имени А.П.Чехова 2015.
2. А.В.Шарикова см. в статье: А.В.Федоров, А.В.Шариков – пионер российского медиаобразования // Искусство и образование. 2005. № 6. С. 67–79.
3. С.Н.Пензина см. в статье: Федоров А.В. Медиаобразование по С.Н.Пензину // Искусство и образование. 2004. № 3. С. 64–74.

УДК 378.048.2

ЕРЕСЕКТЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ МЕДИАРЕСУРСТАРДЫҢ РӨЛІ

Абдрахманова Дина Серікқызы
педагогика және психология білім беру бағдарламасының
2–курс магистранты
А.Байтұрсынов атындағы ҚӨУ
Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институты
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: di.irzhanova@gmail.com

Аңдатпа

Бұл мақалада ересектік ұғымы адамның оқу мүмкіндігін анықтайтын категория ретінде, сондай–ақ оның білім беруде қолданылатын медиа ресурстардың танымдық қабілеттеріне әсері қарастырылады. Мақаланың мақсаты–қол жетімді, түсінікті және ересектердің танымдық саласына оң әсер ететін медиа ресурстарды (платформалар, сайттар мен қосымшалар) талдау және таңдау.

Түйінді сөздер*: ересек адам, білім алушы, медиаресурс, платформа, өмір бойы білім алу тұжырым–дамасы, Coursera, Stepik, Arzamas academy, Лекториум.*

Аннотация

В данной статье рассматривается понятие взрослости как категории определяющей возможность человека к обучению, а также влияние на его когнитивные способности медиаресурсов используемых в образовании. Цель статьи – анализ и подбор медиаресурсов (платформ, сайтов и приложений), которые будут доступны, понятны, и оказывающих положительное влияние на когнитивную сферу взрослых.

Ключевые слова: *взрослый человек, обучающийся, медиаресрус, плтформа, концепция обучения длиною в жизнь, Coursera, Stepik, Arzamas academy, Лекториум.*

Abstract

This article examines the concept of adulthood as a category that determines a person's ability to learn, as well as the impact on his cognitive abilities of media resources used in education. The purpose of the article is to analyze and select media resources (platforms, websites and applications) that will be accessible, understandable, and have a positive impact on the cognitive sphere of adults.

Key words: *adult, learner, media resource, platform, lifelong learning concept, Coursera, Stepik, Arzamas academy, Лекториум*

Қоршаған әлемнің серпінді өзгерістері, жоғары кәсіби бәсекелестік, құзыретті мамандардың шұғыл қажеттілігі жағдайында өмір бойы үздіксіз білім беру тұжырымдамасының маңыздылығы жаңа деңгейде ашылады. Осы тұжырымдаманы іске асыруда екі фактор – сабақтастық пен ақпараттылық ерекше өзектілікке ие. Сабақтастық, бұл жағдайда білім берудің мақсаттары мен мазмұны арасындағы оның әр түрлі сатыларындағы үздіксіз байланысы; тұлғаның білім беру мен өзін–өзі тәрбиелеудің әр түрлі кезеңдеріндегі негізгі өмірлік құндылықтар мен мақсаттарды дәйекті түрде жүзеге асыруы; құндылық бірлігін, мақсаттардың жүйелілігін, мазмұнын және үздіксіз білім беру тәсілдерін қамтамасыз ету құралы ретінде түсініледі. Ал ақпараттылық өз кезегінде жаңа масштабқа ие болады және тек ақпараттың қол жетімділігі мен сенімділігімен шектелмейді. Оны игерудің әдістері, тәсілдері, жолдары, технологиялары мен құралдары ерекше рөл атқарады.

Осы заманда, ақпараттық технологиялардың барлық түрлері біздің өмірімізге тығыз енген кезде, олар қолданылмайтын саланы елестету қиын. Әрине білім беру жүйесі де ерекшелік болған жоқ: балабақшадан бастап ақпараттық технологиялар (компьютерлер мен интерактивті тақталардан бастап, олардағы барлық білім беру платформаларына дейін) оқытудың барлық кезеңдерінде қолданылып, біртұтас медиа білім беру жүйесін қалыптастырады. Медиаресурстардың көмегімен жүзеге асырылатын медиа білім берудің өзектілігі Федоровтың еңбектерінде сипатталады: «Медиа білім беру дүниетанымдық ұстанымдар негізінде заманауи әдістер мен технологияларды (коммуни–кативтік құзыреттілікті, аудиовизуалды және ақпараттық сауаттылықты қалыптастыру) қолдануға мүмкіндік беретін педагогикалық жүйе ретінде (сыни ойлауды дамыту, әртүрлі байланыс арналары арқылы берілетін ақпараттық ағындар негізінде өз тұжырымдамаларын әзірлеу) әрекет етеді» [1, б. 234]. Оқу үдерісінде медиаресурстарды пайдалану оқыту сапасын арттыруға, білім алушылардың оқу ынтасының деңгейін көтеруге, есте сақтау, ойлау, зейін және т.б. когнитивтік қабілеттерін дамытуға, іс жүзінде алған білімдерін қолданумен сипатталатын іскерліктерді, дағдыларды және болашақта қолданылатын құзыреттіліктерді қалыптастыруға көмектеседі.

Соңғы 10 жылдың ішінде медиаресурстарды білім берудің бастауыш, орта, жоғары сатыла–рында қолдану мәселесі кеңінен зерттелуде. Бірақ ересектерді медиаресурстар арқылы оқытуға қатысты жоғары оқу орнынан кейінгі немесе қосымша деп аталатын оқыту, сонымен қатар өз бетімен білім алумен сипатталатын өзін–өзі оқыту бойынша зерттеулер жеткіліксіз.

Жалпылама алғанда ересектерге білім беруді андрагогика ғылымы зерттейді: Андрагогика – білім беру теориясының ересек субъектінің білім мен дағдыларды игеруінің нақты заңдылықтарын, сондай–ақ кәсіби мұғалім тарапынан осы қызметті басқарудың ерекшеліктерін ашатын бөлімі. «Андрагогика» ұғымын ғылыми қолданысқа 1833 жылы неміс педагогика тарихшысы Александр Капп енгізген [2, б. 240]. Сонымен қатар, өзін–өзі оқыту, дамыту, бар дағдылар мен іскерліктерді шыңдау аспектісінде оны акмеология – даму психологиясының философиялық бөлімі, тұлғалық дамудың жоғары сатысына (акме) жету мүмкіндігін қамтамасыз ететін заңдылықтар мен механизмдерді зерттейтін ғылым саласы қарастырады [3, б. 313]. Осы екі ғылымның басты мәселелерінің бірі – ересек адамның және білім алушының қатарына кімдер жататының анықтау болса, екіншісі – ересек адамды оқытудағы қандай педагогикалық технологиялар, әдістмелер, құралдар ең жақсы нәтижелер көрсетеді.

Оқытуды барабар ұйымдастыру үшін ересек адамның маңызды сипаттамаларын анықтаудың маңыздылығын біздің елімізде де, шетелде де көпетген андрагогтар мойындайды (С.И.Змеев, И.А.Колесникова, А.Роджерс, М.Ноулз, П.Джарвис, М.Тит және т.б.). «Оқу процесін оңтайландыру үшін ересек білім алушының кім екенін білу, ересектердің білім алушы ретіндегі табиғаты және ересектердің білім алуын басқа оқыту түрлерінен ерекшелендіретін оқу процесінің тән белгілерін анықтау. өте маңызды», – дейді американдық ғалымдар Ш.Марриам мен Р.Каффарелла [4, б. 97].

Ересектерге білім беру және үздіксіз білім беру жөніндегі халықаралық сөздікте П.Джарвис қазіргі Батыс андрагогикасында қабылданған осы тұжырымдаманың төрт мағынасын көрсетеді: «Биологиялық жетілуге жеткен адам», «Заңды хронологиялық жасқа жеткен, қоғам заңды түрде ересек адам ретінде қарастырған», «Адам өзін ересек сезінетін жас; ересектердің мінез–құлқы», «Ересек болу – бұл сіздің әлеуметтік тобыңызда ересек адам ретінде қабылдану» [5, б. 102].

Ең қарапайым және кең таралған әдіс – белгілі бір жасқа жеткеннен кейін адамды ересек адам санатына жатқызу. Алайда, көптеген шетелдік зерттеушілер бұл критерий барлық қарапайымды–лығымен өте салыстырмалы екенін айтады. М.Таит дәлел ретінде Ұлыбританиямен мысал келтіреді, мұнда қазіргі уақытта адамдар дауыс беру құқығын алған кезде 18 жастан бастап ересек адам санатына жатқызылады, дегенмен жақында дауыс берудің жас шегі 21 жыл болды және ересек адамның көптеген басқа рөлдерін – ата–аналарды, жұмысшыларды, салық төлеушілерді және басқаларды орындау адамдар 18 жастан ерте басталуы мүмкін. Белгіленген критерийді тиісті сенімділіктен айыратын басқа да жағдайлар бар: Еуропа елдерінде ересек адамның жасы заңмен белгіленеді, ал дамушы елдерде бұл жергілікті дәстүрлер мәселесі [6, б. 58]. Сондықтан ағылшын андрагогы жастың өзі жеткілікті көрсеткіш емес, бірақ ол адамдарға қандай рөлдер мен жауап–кершіліктер әкелетіні маңызды деген қисынды қорытындыға келеді.

Жас критерийінің жеткіліксіздігін түсіне отырып, бірқатар зерттеушілер – М.Ноулз, М.Таит, А.Роджерс, П.Джарвис, Х.Уилтшир, Р.Патерсон және басқа авторлар – ересек болу идеясын белгілі бір жасқа емес, белгілі бір жасқа жеткенде адаммен не болатынына, оған қандай тұлғалық қасиеттер тән болатынына байланыстырады.

Сонымен, Х.Уилтшир бұл ұғымды 20 жастан асқан жасқа жатқызумен қатар, ересек адам жетілген және тәжірибелі болуы керек деп санайды [7, б. 97]. Р.Паттерсон ересек адамның мәртебесін қарастыра отырып, оған белгілі бір жаста алатын жауапкершілік қасиеттерін жатқызады. Бұл ғалымның пікірінше, адамдар өз жасына байланысты ересек болуға мәжбүр, және бәрі де міндетті түрде жетілген адамдар болмаса да, олардан ересек адамның мінез–құлқы күтіледі [8, б. 175]. М.Ноулз бұл мәселені талқылауға жаңа критерий – адамның өзін–өзі бағалауын енгізеді. Ол біздің ересектерге деген көзқарасымыздың негізі, бір жағынан, олардың «ересек» мінез – құлқы, екінші жағынан, өздерін ересек адам ретінде қабылдауы деп санайды [9, б. 112]. Оның пікірінше, ересек кезең жеке адам өзін–өзі басқаратын, автономды қабылдаған сәттен басталады. М.Ноулз тұлғаның табиғи жетілу процесі қоғамның әлеуметтік мәдениетімен шектелген тәуелсіздікке, автономияға органикалық түрде әкелетінін атап көрсетеді.

Жоғарыда көрсетілген батыс авторларының ересектік анықтау факторларының нәтижесінде ересек адамға тән критерийлерді бөліп шығаруға болады:

- физикалық және рухани жетілуге қол жеткізді;
- дәстүрлі түрде қоғам ересек адамдардың рөлдеріне жатқызатын әлеуметтік рөлдерді орындайды;
- өз өмірі мен шешім таңдауы үшін жауапкершілікті мойындайтындар.

Екінші мәселені қарастырған кезде ересектердің білім алуында олардың когнитивті сферасына әсер ететін құралдарға, ресурстарға, әдістерге ерекше мән беріледі. Осында біз медиаресурстардың, нақтылап айтсақ, онлайн түрде білім алуға мүмкіндік беретін платформалар мен қосымшалардың әсеріне тоқталамыз.

Олардың оқытудағы орнын негіздеу үшін медиа білім беруге оралғанымыз жөн. Медиа білім берудің қазіргі келесі ғалымдар сипаттайды: О.В.Запевалина: «Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, бүгінде білім берудің классикалық моделі ескіре бастайды. Заманауи технологиялардың қарқынды дамуы жас ұрпаққа заманауи бұқаралық коммуникация құралдары арқылы байланыс орнатуға және білім алуға мүмкіндік береді. Негізгі білім беру ресурсы адам үшін қажетті білім көлемі емес, өз білімін өз бетінше толықтыра білу, оны беруге дайын болу, білімнің жаңа түріне айналдыру, келіп түсетін ақпараттың жылдам ағымында бағдарлай білу» [10, б. 295]; Г.М.Киселев: «Медиа білім беру пробле–малық, эвристикалық, ойын және білім алушының даралығын, оның ойлауының дербестігін дамытатын, шығармашылық қызметке тікелей тарту арқылы оның қабілеттерін ынталандыратын оқытудың басқа да нәтижелі түрлеріне негізделген сабақтарды өткізу әдістемесін қарастырады» [11 б. 49]. Осылайша, «пассивті» білімді игеруге қарсы білім алушылардың белсенділігіне негізделген деп саналатын оқытудың жаңа түрлеріне баса назар аударылады.

Ересектерге білім беру үдерісінде қолайлы онлайн форматтағы медиресурстарды саралаған кезде келесі критерийлерге көңіл аударылады:

- Ересек адамның күнделікті өмірінде бос уақыт болған кезде де, мақсатты білім алуға бөлінген уақытта да ақпараттарға *еркін қол жеткізу,* медиаресурстардың тегінділі.
- Мұндағы екіншіші маңызды критерийі – берілген *ақпараттардың сенімділігі және тексерілгендігі.*
- Үшінішісі – ересек адамның когнитивті сферасының ойлау, зейін, есте сақтау сияқты құрамдас бөліктеріне әсері; адам қабылдауының бүкіл түрлеріне әсер ететін *ақпараттарды беру формаларының* болуы.

– Жоғарыда көрсетілген критерийлерге келесі медиаресурстар – платформалар мен қосымшалар сәйкес келеді:

– Coursera

Coursera – Стэнфорд университетінің информатика профессорлары Эндрю Ын мен Дафна Коллер негізін қалаған жаппай онлайн білім беру жобасы. Оның аясында онлайн–курстар жиынтығы түрінде білім беру материалдарын интернетте жариялау жобасы бар.

Жоба жүйеде әртүрлі білім салалары бойынша курстар жариялайтын және жүргізетін университеттермен ынтымақтасады. Тыңдаушылар курстардан өтеді, курстастарымен байланысады, тесттер мен емтихандарды тікелей Coursera сайтында тапсырады, сонымен қатар iPhone және Android үшін ресми мобильді қосымша таратылады. 2017 жылдың ақпан айында Coursera–да 149 білім беру мекемесінен 87 миллион қолданушы және 4300–ден астам курстар мен 430 мамандандыру тіркелген.

Жобада физика, инженерлік пәндер, гуманитарлық ғылымдар және өнер, медицина, биология, математика, информатика, экономика және бизнес курстары ұсынылған. Курстардың ұзақтығы шамамен алты–он апта, аптасына 1–2 сағаттық бейне дәрістермен, курстарда тапсырмалар, апта сайынғы жаттығулар, кейде қорытынды жоба немесе емтихан бар.

Academic Earth сияқты жобалардан айырмашылығы, жоба жеке дәрістерді емес, субтитрлері бар бейне дәрістерді, мәтіндік жазбаларды, үй тапсырмаларын, тесттерді және қорытынды емтихандарды қамтитын толық курстарды ұсынады. Курстарға кіру уақыты шектеулі; әрбір үй тапсырмасы немесе тест белгілі бір уақыт аралығында ғана орындалуы керек. Курс аяқталғаннан кейін аралық тапсырмалар мен қорытынды емтиханды сәтті тапсырған жағдайда тыңдаушыға бітіргені туралы сертификат беріледі.

2014 жылғы жағдай бойынша курстардың негізгі бөлігі ағылшын тілінде, қытай, испан, француз, орыс, португал тілдерінде курстар бар (оннан астам), бірнеше курстар және басқа тілдерде бар. Бұл ретте әлемнің көптеген тілдерінде субтитрлер белсенді түрде қосылады, оларды тыңдаушылар ерікті негізде жасайды. Орыс тілінде субтитрлер жасау үшін "Coursera аударамыз" жобасы іске қосылды, онда 2015 жылдың басында 15 мың қатысушы тіркеліп, 30 курс аударылды.

– Stepik

Stepik – бұл білім беру платформасы және онлайн курс құрастырушысы.

Алғашқы білім беру материалдары 2013 жылдың 3 қыркүйегінде Stepik–те шығарылды.

2016 жылдың қаңтарында Stepik Мобильді қосымшаларды шығарды iOS және Android. 2017 жылы iOS және Android үшін адаптивті режимде (білім деңгейіне тапсырмаларды таңдау кезінде) жол қозғалысы ережелерін зерттеуге арналған мобильді қосымшалар жасалды. 2020 жылдың қазан айында платформада 5 миллион қолданушы тіркелген.

Stepik кез келген тіркелген пайдаланушыға бейнелерді, мәтіндерді және әртүрлі тапсырмаларды автоматты түрде тексеру және жылдам кері байланыс арқылы пайдалана отырып, интерактивті оқыту сабақтары мен онлайн курстарын жасауға мүмкіндік береді.

Платформадағы курстар тақырыптық модульдерге топтастырылған сабақтардан тұрады, алайда сабақтар бөлек болуы мүмкін және платформадағы кітапханаға жиналады. Сабақтар мәтін, бейне дәріс немесе практикалық тапсырма болуы мүмкін қадамдардан тұрады. Платформада тестілерді, сандық есептерді, математикалық формулалар мен химиялық теңдеулері бар тапсырмаларды, басқатырғыштарды, бағдарламалау есептерін қоса алғанда, тапсырмалардың 20 түрін пайдалануға болады.

Курстарды жасаушылар авторлық құқықты сақтайды, жасалған материалдарды курстар немесе жеке сабақтар түрінде шектеусіз қолдана алады, оларды студенттерді өз бетінше дайындау үшін сақтай алады, басқа сайттар мен білім беру платформаларына енгізе алады, студенттердің статистикасы мен үлгерімін бақылай алады.

– Arzamas academy

Arzamas – мәдениет тарихына арналған ағартушылық жоба. Calvert Journal Arzamas–ты «Ресейдің жетекші өзін–өзі тәрбиелеу платформаларының бірі» деп атайды [12, б. 19].

Сайттың негізі – тарих, әдебиет, өнер, антропология, философия, мәдениет және адам туралы курстар. Курстар – бұл ғалымдар оқыған 15 минуттық аудио немесе бейне дәрістер және редакция дайындаған материалдар: анықтамалық жазбалар мен ұзақ мақалалар, фотогалереялар мен кинохроника, мамандармен сұхбат және тақырыпты одан әрі ашатын әдебиеттер тізімі. Сондай – ақ сайтта «Журнал» бар – апта сайын курс тақырыптарына тікелей қатысы жоқ материалдарды жариялайтын бөлім: сирек мұрағат құжаттары, ұсыныстар, шолулар, мамандардың монологтары және т.б.

Жобаны «Большой город» журналының бұрынғы бас редакторы Филипп Дзядко және «Теория және практика» сайтының негізін қалаушы Данил Перушев құрастырды.

Сайт 2015 жылдың 29 қаңтарында іске қосылды. Arzamas төрт курсымен ашылды: Марина Давыдованың «Ағылшын Ренессанс театры», Сергей Ивановтың «Тарихи жалғандықтар мен түпнұсқалар», РАН славянтану институтының ғылыми қызметкері Кирилл Кожановтың «Сығандар

туралы шындық пен фантастика», Андрей Зориннің «Ұлы Екатеринаның Грек жобасы». Жобаның атауы аттас қала мен әдеби үйірмеге сілтеме жасайды.

– Лекториум

Лекториум – Санкт–Петербург коммерциялық жобасы, ашық онлайн курстар форматында оқу материалдарын жасаумен, сондай–ақ бейне дәрістерді түсірумен және орналастырумен айналысады. Жобаны жасаушы–Яков Сомов. Лекториум 2009 жылдан бастап онлайн білім берумен айналысады.

Жаппай ашық онлайн курстарды орналастыру және әзірлеу үшін білім беру платформасын, бейінді баспаны және орыс тіліндегі дәрістердің ең үлкен ашық бейне мұрағатын біріктіреді.

Жоғары оқу орнына түсу және оқушыларды кәсіптік бағдарлау, студенттерді мамандандыру және мамандар мен мектеп мұғалімдерінің біліктілігін арттыру бағдарламаларымен жұмыс істейді. Қазір платформада 415 000 пайдаланушы білім алады [13].

Қорытындылай келе, ересек болу субъективті ұғым деп айтуға болады және көптеген әлеуметтік–мәдени, физиологиялық және биологиялық факторларға байланысты. Осылайша, ересек білім алушы кез–келген басқа оқушы сияқты білім беруде мұқият болуды талап етеді. Оның когнитивті саласын дамыту үшін оған қолайлы, ыңғайлы, қол жетімді және түсінуге оңай медиа ресурстарды қолдану қажет. Бұл критерийлер жоғарыда аталған платформаларға, қосымшаларға және сайттарға толығымен сәйкес келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Федоров А.В. Медиаобразование: вчера и сегодня. М.: Изд–во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2009. 234 с.
2. Под ред. Колесниковой И.А. Основы андрагогики. М.: «Академия», 2003. 5 с. – 240 с.
3. Тартаковский М. Акмеология. М.: ИМЖ «Панорама2, 1992. 313 с.
4. Jarvis P. Adult and Continuing Education. Theory and Practice. London: Routledge, 1995. 97 p.
5. Jarvis P. International Dictionary of Adult and Continuing Education. London, UK and Sterling, USA: Kogan Page, 1999. 102 p.
6. Tight M. Key Concepts in Adult Education and Training. London and New York: Routledge, 1998. 2nd ed. 2003. 58 p.
7. Wiltshire H. «The Nature and Uses of Adult Education» in Rogers A. (ed.) The Spirit and the Form. Nottingham: University of Nottingham, Department of Adult Education, 1976. 97 p.
8. Paterson R. Values, Education and the Adult. London: Routledge and Kegan Paul, 1979. 175 p.
9. Knowles M.S. The Modern Practice of Adult Education. Chicago: Association Press, 1980. 112 p.
10. Запевалина О.В. Массмедиа и современная система образования. Журналистика и медиаобразование. 2008: сб. трудов III Международной научно–практической конференции: в 2т. Белгород: БелГУ 2008; Т. I: 295 – 299 с.
11. Киселев Ш. Информационные технологии в педагогическом образовании. Москва: Издательско–торговаякорпорация «ДашковиК», 2014: 49 с.
12. Top U.S. colleges to offer free classes online
13. Howard Amos. Arzamas: the cultural history project fighting politicisation of the past in Russia. The Calvert Journal 19 p.
14. https://project.lektorium.tv/mediakit

УДК 8.82

ТҰРСЫНБЕК КӘКІШҰЛЫНЫҢ ЖОЛЖАЗБАЛАРЫ

Абекенова Гүлсая Нағашыбайқызы
Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті магистранты
Такиров Саржан Уахитұлы
ф.ғ.к., қауымдастырылған профессор
Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Қарағанды қаласы, Қазақстан
E–mail: gulsaya_abeken@mail.ru

Аңдатпа

Қазақ әдебиетінде зерттеуді қажет ететін тақырыптың бірі – эпистолярлық мұраны зерттеу арқылы Тұрсынбек Кәкішұлының жарияланбай қалған шығармаларын айқындап, жолжазбаларының, ой–толғаныстарының маңыздылығын зерделеу. Мақалада зерттелуге тиісті материал көбінесе Тұрсынбек Кәкішұлының күнделік, жолжазба, хаттары, жарияланбай қалған шығармалары төңірегінде қарастырылады. Осы тақырыпты зерттеу арқылы әдебиеттану ғылымындағы Т.Кәкішұлының жеке рөлін одан әрі айқындау мүмкіндігі туады.

Түйінді сөздер: *Т.Кәкішұлы, жолжазба, эпистолярлық мұра.*

Аннотация

Одна из тем, которая требует изучения в казахской литературе – это изучение эпистолярного наследия, выявление неопубликованных произведений Турсынбека Какишевича, изучение значимости его сочинений, размышлений. Материал, подлежащий изучению в статье, в основном рассматривается вокруг дневников, мемуаров, писем, неопубликованных произведений Турсынбека Какишевича. Благодаря изучению данной темы появляется возможность дальнейшего определения личной роли Т.Какишевича в литературоведении.

Ключевые слова: *Т.Какишевич, путеводитель, эпистолярное наследие.*

Abstract

One of the topics that requires study in Kazakh literature is the study of the epistolary heritage, the identification of unpublished works of Tursynbek Kakishevich, the study of the significance of his writings, reflections. The material to be studied in the article is mainly considered around the diaries, memoirs, letters, unpublished works of Tursynbek Kakishevich. Thanks to the study of this topic, it becomes possible to further define the personal role of T.Kalishevich in literary studies.

Key words: *T.Kalishevich, guidebook, epistolary heritage.*

Жол үстіндегі көзбен көріп, көңілге түйгенді қағаз бетіне түсіру ежелгі дәуірден бастау алады. Өткен дәуірдегі саяхатшы–ғалымдардың жолжазбаларына назар аударар болсақ, белгілі бір географиялық аймақтың тарихынан сыр шертеді. Демек, жолжазба дегеніміз – сапар мен саяхат нәтижесінде көзбен көрген нақты оқиғаларды суреттеуге арналған әдеби жанр. Сапарнамалар очерк, күнделік, естелік, мемуар түрінде жазылып, өзіндік үлгісін қалыптастырады.

Ежелгі дәуірдегі Александр Македонскийдің жорықтары туралы жазылған жазбалары, орта ғасырдағы Марко Поло, Дж.Карпинидің Орта Азияға жасаған сапарлары туралы еңбектері сапарнаманың алғашқы бастамалары еді. 18–19 ғасырлардағы ағылшын жазушысы Л.Стерннің «Сентиментальды саяхаты», неміс ақыныИ.В.Гетенің «Италия саяхаты», орыс ақыны А.С.Пушкиннің «Арзумға саяхаты» сапарнаманың жаңа үлгілері ретінде дүниеге келіп,очерк жанрының бір түрі ретінде қалыптасты. Қазақ әдебиетінде сапар естеліктерінің негізінШоқан Уәлиханов «Жоңғария очерктерімен» қалағаны көпшілікке аян. Бертін келе М.Әуезов («Индия очерктері», 1958), С.Мұқанов («Адам Атаның шоқысында», 1958), Б.Момышұлы («Куба әсерлері», 1963) сынды қаламгерлер жолжазбаларында өздері болған елдер мен аймақтардың өмірін, тұрмыс–тіршілігін баяндаған. Шетел асып, теңіз үстімен жүріп өткен сапарнамашылар да аз болмаған. Жоспарланған немесе жоспардан тыс әртүрлі елге ғылыми сапармен барған А.Машанов,Ә.Дербісәлиев, Е.Бөкетов, Т.Әлімқұлов, Т.Кәкішұлы және тағы басқа ғалымдардың жолжазба кітаптары жарық көрді.

Сапар естеліктері әлем халықтарының өткен тарихын бүгінгімен байланыстырып, көңіл толып, көз қуанған оқиғаларды оқырман қауымға жеткізуді мақсат етеді. Бар ғұмырын әдебиет саласына арнап, өзіндік қолтаңбасын қалдырған әдебиетші, ғалым, сыншы, филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген ғылым қайраткері Тұрсынбек Кәкішұлының еңбектерінің тақырыптары әртүрлі. Бірі өзі ғұмыр кешкен әдеби ортаның жай–күйін баяндайды («Ескірмейді естелік»), бірі жол жүріп ел танып, жер аралаған сапарларынан хабардар етсе («Жол үстінде 80 күн», «Жаяусалдың серуендері»), енді бірі бір кездегі «Садақ» атты журналдың («Садақ») өмірге келу тарихына, бірі бүгінгі әдебиет пен сынның көкейкесті мәселелеріне («Кер заманның кереғар ойлары») арналған [1; с. 31]. Әдетте қаламгерлердің көпшілігі аңшылық, саятшылық құрып, көркем сұлулықты, шабыт пен тыныштықты даладан іздейді. Әлемді шарлап, Отанымыздың әрбір тау–тасына сапар шегіп, жер–жерді аралау Тұрсынбек Кәкішұлының жеке қызығушылығына айналған. Саяхат жасауға деген бұл қызығушылық Т.Кәкішұлының балалық шағынан, яғни бесінші сыныптағы география сабағынан басталған. Тақтада ілулі тұратын үлкен картаның бұрыш–бұрышын жаттауға ықпал еткен Бекжан ағайы туралы «Жол үстіндегі 80 күн» сапарнамасындағы «жол басында» былай әңгімелейді: «....кейін әр нүктені дәл шұқып, үстінен түсетін күйге жеттік. Одан кейін көзімізді жұмып тұрып, сұраған қаласының қай маңда, қай бағыт–бағдарда екенін айтуға міндетті болдық. Осындай қиындықпен бойға дарыған білімнің күні бүгінге дейін пайдасын көріп келемін. Географиялық карталарды сағаттап қарауға жалықпаймын. Ой жүзінде дүниенің төрт бұрышына саяхат жасаймын» [2; с. 3].

Халқымыздың «атың барда жер таны желіп жүріп, асың барда ел таны беріп жүріп» деген даналығын бала кезден жүрегіне ұялатқан Т.Кәкішұлы Отанымыздың әсем көркін, мәнді тірлігін қызықтай жүріп,әуесқой жиһангезге айналады. Әуесқой дейтін себебіміз, жылдың көп бөлігін әдебиетке арнап, ғылыммен айналысып, кезекті демалысының уақыты жеткенде, үйде отырмай жер–жаһанды аралап қайтуға белді бекем буатын. Жоспарланған демалысының маршрутын өзі сызып, саяхат барысындағы ойларын ғибратты сапарнамаларымен түйіндеп отырған.

Сексен күн ішінде отыз мың шақырым жол жүріп, байтақ Отанымыздың Батысы мен Шығысын саяхаттап шыққанын, Львов пен Сахалин аралығындағы ірі қалаларды, көрікті аймақтарды, аты әлемге мәшһүр құрылыстар мен өндірістерді, тарихи орындарды аралағанын әңгімелеген. Қазақстан мен қазақтарға байланысты дерек–мағлұматтарды мүмкіндігінше саяхат сазына өзектестіре баян–дайды. Өз Отанының өткенін біліп, бүгінгі көркін, ертеңгі болашағын көруге құмартатын оқырмандар

үшін сапарнамаларын естелік ретінде жазған. Сапарнамалар бір кітапқа жинақталып, басылып шығам дегенше, ғұмырнамалық мақаладан бастау алған. Әр жылдары мерзімді баспасөз беттерінде жарық көрген тәлімі мол мақалалары ғалымның «Жаяусалдың серуендері» кітабында топтастырылады. Кітаптың алғашқы бетіненақырғы бетін жапқанға шейін автормен бірге ойша жаһан кезуге болады. Кітаптың мұқабасы туралы ақын Талапбек Тынысбекұлы «Сапарлар шерткен салқар сыр» атты мақаласында: «Әуелі кітапты қолыңа алғанда көзің түсер мұқабасынан да біраз сырға қануға болатын сыңайлы. Атының өзінен айтарын ұғындырған кітаптың бір тысынан кербез Көкше көзіңе ұрса, енді бір бетіндегі бетпақ дала беймәлім бағыттарға жетелейді [3]», – деп пікір білдіреді.

Бұл кітап жалаң баяндаумен жазылған жол естелігі емес, қайта әдеби тілмен жазылған архивтік дерек, ғылыми еңбек. Қоғамдық әлеуметтік мәселелері, Алаштың ардақты ұлдары, ел тарихы жайында қалам тербеткен ғалымның Кама, Волга, Дон су жолдарымен жасаған, шетелдердегі ресми, ресми емес саяхаттарының жолжазбалары ұлттың мүддені алға қоятын ғалымды тағы бір қырынан танытады. Жолжазбалар қаламгердің ішкі толғанысынан туған ғибратты әңгімелермен қатар, эмоция, таңданыс күйлері де шебер беріледі. Саяхат естеліктеріндегі ой мен сөз еркіндігінен автор қаламының әр сапарда еркін сермелгені байқалады. Алайда кей сапарлары қағаз бетіне түспеген, қаламгердің қаламы жүрмеген. Мәселен, Тұрсынбек Кәкішұлының сыр–сұхбаты оның Қытай менМекке–Мәдинеге барғандығын айқындайды. Ол сапар туралы Т.Кәкішұлы: «неге екенін білмеймін, Қытай мен Мекке–Мәдинеге және еліміздің біраз обылыстарына барған сапарларым жазылмады, қаламым жүрмеді [3]», – деп айтқан еді. «Жаяусалдың серуендері» кітабындағы «Оралман мәселесіне оралғаны оңды болды» [4] деген мақаласы да Қытайға сапар шеккенін дәлелдейді. Т.Кәкішұлының бұл мақаласында көші–қон, оралмандар мәселесі көтеріледі. Мақаланы жазуына ғалымның алыс–жақын шетелдерге жиі барып, ондағы қандастарымыздың жәй–күйін көріп–білуі себеп болды. Сонымен қатар, ғалым Қытайдағы қазақтардың әдебиеті мен мәдениетін зерттеуді де назардан тыс қалдырмайды.

Тұрсынбек Кәкішұлының өмірлік мақсатына әрі құмарына айналған сүйікті ісі – жер аралау, ел көру, саяхат құру. Әдетте жазушылар шығармаларына көркемдік енгізу үшін оны сезініп көреді. Олардың ел аралау мақсаты да сол – әсем табиғатқа тамсана жүріп, табиғатты көркем тілмейбе–дерлеп, шығармаға пейзаж енгізу. Жазушы Сәбит Мұқанов «Жылына бір рет қазақ даласын араламасам, жоспарлы ісімнің бір саласы орындалмайқалғандай тынысым тарылып, қанатымды жаза алмай жүремін, жолда тынығамын» деп айтқан болатын. Өзінің жазып жүрген шығармаларына жаңа эпизод, жаңа пейзаж, қызықты кездесулер керек болғандықтан жазушылар сапарға шығатын болған. Ал Тұрсынбек Кәкішұлында мұндай мақсаттың бірі де жоқ. «Жүргенге жөргем ілігеді» дегендей, кейде көзбен көріп, көңілмен шолған уақытта ғана шабыттанып кетіп, қолына қалам алған. Кейін жазған естеліктері жолжазбаларына, сапар сазына айналған.

Тұрсынбек Кәкішұлының алғашқы сапарнамаларының жиынтығы болған – «Ұштасқан үш өзенмен» кітабы 1978 жылы 4000 данамен баспадан шыққан. Кітапшда Т.Кәкішевтің Кама, Волга, Дон өзендерімен жасаған саяхаты арқау болған. Туған еліміздің интернационалдық достық аясында өркен жайып, көркейген келбетін суреттей отырып, автор осы су жолы бойындағы қалалар тарихынан қысқаша деректер береді.«Алғашқы аялдамалар», «Мың рет естігенше, бір рет көзбен көр», «Әр үйдің бір кесегі бар», «Саратовты аралағанда» тарауларында Т.Кәкішұлы алып шаһардағы ерекше ғимараттарды, мәдениет үйлері мен кітапханаларды аралап, ғажайыбын көзбен кріп, қағаз бетіне түсірген. Тұрсынбек Кәкішұлы бұл сапарнамасының соңында: «Ұштасқан үш өзен бойынан алған әсерлерім көкейдегі көп ойдың қуанышы сияқты. Шалқып келем, шаттанып келем. Ұлы Октябрь социа–листік революциясының 60 жылдығы қарсаңындағы бұл сапарымда туған елімнің интернационалдық жостық аясында өркен жайып, көркейген келбетіне көз қызығып, көңіл сүйінді. Қойын дәптерім мен көк сиялы қаламымды стол үстіне қойып, туған өлкені араласам деген саяхатымның бір тармағын осылай тәмамдап, вагон терезесінен сыртқа көз саламын. Түнгі оттары жарқылдап шағын станциялар мен разъездер жол бойында қалып жатыр. Күшейе түскен доңғалақтар дүрсілі «жол ұзақ! жол ұзақ!» – деп алып ұшқан көңілді алысқа бастап барады» – деп жазады. Сол кезеңде басқа жұрт барып көрмеген қаласымен осыжолжазбалардағы сипаттамаларын оқу арқылы танысады. Мәселен, осы сапарна–мадағы Орал қаласы автордың жазуымен былай суреттеледі: «Өзінің саяси–экономикалық, мәдени–әкімшілік, географиялық орналасуы жағынан келгенде Свердловск қаласы Оралдың орталығы ғой. Оның үстіне бұл қаланың еңбеккерлері шығарған бұйымдар Орал тауының даңқына лайықты. Сондықтан да болар мұндағы көп оқу орындары мен мекемелер, кәсіпорындар, әсіресе студенттерінің көптігі жағынан Москва университетінен кейінгі политехника институтына, мемлекеттік университетке «Орал» есімі берілген. Ал өнеркәсіп орындарының ішінен М.Горький «заводтардың әкесі» деп атаған Уралмышты еске алсақ та жеткілікті. Бүкіл елімізде темір рудасының 75 проценті, мұнай және газ скважиналарының 80 проценті, агломерация фабрикаларының 90 проценті, домна пештерінің 70 проценті Свердловскіде жасалған машиналармен өндіріліп, аспаптармен жабдықталған. Қалада екі жүзге тарта ірілі–уақты өндіріс орындары, 145 мектеп, 540 балабақша, 4 театр, 74 кинотеатр, 43 клуб пен мәдениет сарайы, СССР Ғылым академиясының 10 мекемесі, 118 ғылыми–зерттеу және жобалау конструкторлық институт, 14 жоғары оқу орны жылына 10 мың жас маман даярлап шығаратынын айтсақ, бұл өлкенің мәдени–

экономикалық салмағы айқындала түседі» [5; с. 7–8]. Бұл деректер тарихтан сырт шертіп, өз кезеңіндегі Оралдың өркениетінің дамуын көрсетеді.

1974 жылы Свердловқа ұшып барып, Кама өзені бойындағы Пермь – Чайковский – Сарапул – Набережные – Челны – Чистополь Волга бойымен – Ульяновск – Тольтти – Куйбышев – Сызрань – Балаково – Саратов – Камышин – Волгоград – Волга–Дон каналы арқылы Калач на Дону – Цымлянск – Волгодонск Ростов–на–Дону Тихорецк – Кисловод Алматыға келгенде «Ота, нымыздың орталық көшесімен» деген сапарнама жазып, «Жұлдыз» журналында жарияланған. 1976 жылы СССР–дің шығыс өлкелерінде және Қарағанды – Алматы маршуртымен 40 саяхатта болған. «Жол үстінде 80 күн» сапарнамасын 1983 жылы шыгарган. 1977 жылы саяхат қызығына батқан пенде кавказ сапарына шыққан. Алматы – Баку – Степанакерт – Евлах Кировабад (Еанжави) – Казах – Тблиси – Гори – Цихинвали Батуми Поти Зүгдуди – Сухуми – Минводы – Дербент – Махачкала Грозный – Шали – Орджинкидзе(Владикавказ) – Нальчик Пятигорск – Черкасск Карачаевск – Теберда Домбай Кисловодск – Алматы маршруытымен Кап тауының екі бетіндегі ірі, тарихи қалаларда болған. 1978 жылы Қырым саяхатын бастаған. Алматы – Краснодар Новороссийск – Анапа Керчь – Феодосия – Старый – Крым –Планерское(Коктебель) – Белогорск – Саки – Евпатория Симферополь – Алушта – Ялта – Севастополь – Бакчасарай Алматы маршрутымен «Қырымның алтын алқалары» атты сапарнама жазған. Кавказ – Қырым саясаты «Жасампаз елке» деген атпен 1989 жылы жарық көрген.

1980 жылы Орта Азия республикаларының Ташкент – Самарқан – Душанбе – Ашхабад – Бахарден – Бухара – Нукүс Қоңырат Көне Үргеніш – Ташауыз – Хива – Үргеніш Наманган – Фергана – Андижан – Ош – Жалил – абадТашқүмар – Талас – Фрунзе (Бишкек) қалаларына үздік–создық сапар шеккен. Жолжазбалар үздік–үздік күйінде бастары құралмай жаткан көрінеді. 1981 жылы Еділ бойындағы автономиялық республикаларға арнайы сапар шеккен. Уфа Чимшы Ижевск – Агрыз – Елабуга – Казань – Иошкар – Ола – Чебоксары–Алатырь – Саринск – Муром – Касимов – Гусь – Хрустальный – Владимир – Суздаль – Москва Дорохова өнер үйі, Малеевка – Рузы – Бородино – Можайск – Балакамск – Наро – Фоминск – Подольск – Чехов – Серпухов Пущено–Москав Алматы маршрутымен саяхат құрып, дем алған [6; с. 13–15].

Т.Кәкішұлының саяхтшылдығының да ғибратты жағы бар. Ол қай елде, қай қалада болмасын қазақ халқына, оның қайраткерлеріне қатысты деректерді іздестіретіндігі «Ұштасқан үш өзенмен» (1978), «Жол үстінде 80 күн» (1983), «Жасамапаз өлке» (1989), кітаптарынан көрінсе, Польша, Қытай, Иран, Түркия, Монғолия, Франция сапарлары қазақ диаспорасының жай–күйімен байланысып жатады, «Жүргенге жәрдем ілінетіні» Т.Кәкішев сапарлары анықтай түседі.

Жолжазба, ол – әдеби жанр. «Сапарнама, жолжазбалар – өмір тарихтың ,шығармашылық өмірбаянның бір үзік сыры ғана емес, сонымен бірге шығармашыл тұлғаның бітім–болмысын, сөз саптасын, өресін көрсететін, өнері мен өмірі арасындағы күрделі қарым–қатынастан хабар беретін, ойға ой қосатын дәйек пен айғақ…олар жазушы өмірінің бел–белестерін қызықты деректермен құндылай түседі, әрі оның әдеби–қоғамдық көзқарастарынан да құнды сыр шертеді. Күнделікті жазбалар өмірде болған оқиғаларға ілесе жазылғандықтан, оларда уақыт ауыстыру, оқиға тізбегін бұзу көп кездеспейді», – деп белгілі әдебиеттанушы ғалым Т.Есембеков айтқандай, бұл жанрдың өзгелерге ұқсамайтын өрнегі мен өлшемі бар. Зерттеуші сапарнама, жолжазбаның үш жанрлық ерекшеліктерін атап көрсетеді. Бірінші – автордың творчестволық ізденістерінің тарихын нақтылайды. Екінші – құнды деректер береді. Үшінші – суреткердің ішкі шығармашылық лабораториясының кейбір сәттерін ашып көрсетеді. Т.Кәкішұлы жол жүргенде де, кез–келген келелі мәжіліс, конференцияларда, салтанатты жиналыстарда, әдеби кездесулерде , әйтеуір көзіне түскен тосын сурет, әдемі көрініс болсын, көкейіне қонған жаңа бір сөз болсын, өзі естімеген тың тіркес, теңеу, мақал–мәтел болсын, сол кездесулерде көңілін аударған келісті, ажарлы кескін–келбет болсын, ғимараттардың іші–сыртын бейнелейтін суреттеулерді болсын, жолдағы қызық оқиғаларды болсын, бәрін–бәрін қағазға түсіріп отырған. Негізі, кәсіби шығармашылық сапарлары мен жолжазбаларыкөбінде жол жүргенде, яғни шет елдерге, өзге мемлекеттерді аралағанда бейтаныс ел, жер, тіл, көрініс, тарих, табиғат, секілді танымдық дүниелерді түсіріп отырған.

Бүгінде әлемді шарлау екінің бірінің қолынан келсе де, сапарнама жазу көпті қызықтырмасы анық. Себебі ғаламторы қолжетімді ғасырда адамзаттытаңғалдыру қиын. Алайда көзбен көрген деректерді көркем түрде қағаз бетіне түсіру ешқашан маңыздылығын жоғалтпайды. Тұрсынбек Кәкішұлының сапарнамалары тарихи деректемелерімен, ғылыми құндылығымен эпистолярлық жанрдың бір бөлігін құрайды. Жолжазбалар қай дәуірде де өзінің құндылығын жойған емес, тек заман ағымына сәйкес өзгеріп отырады. Қазіргі заманның саяхатшы–блогері, 51 елді аралаған жаһангер Өркен Кенжебектің саяхат барысындағы жазбалары, көргені мен түйгені осыған дәлел бола алады.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Тұрсынбек Кәкішұлы және қазақ әдебиетінің тарихы мен сынын зерттеудің келелі мәселелері» атты халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция материалдары. Алматы, 10 қараша 2022 жыл / Жауапты шығарушылар А.Б.Темірболат, К.С.Ахмет, Ш.А.Шортанбай, Н.Қ.Мәтбек. Алматы: Қазақ университеті, 2022. 224 б.
2. Кәкішев Т. Жол үстінде 80 күн (Сапарнама) Алматы: Жалын, 1983.– 264 б.
3. Тынысбекұлы Т. Сапарлар шерткен салқар сыр // Әдебиет порталы 2020. 15 тамыз.

4. Кәкішев Т. Жаяусалдың серуендері Алматы: «Глобус» Баспа үйі, 2009. 560 б.
5. Кәкішев Т. Ұштасқан үш өзенмен (Жолжазба) Алматы: Жалын, 1978. 80 б.
6. Кәкішев Т.Биобиблиографиялық көрсеткіш / Құрастырушылар: Ж.Б.Мұқалдиева, К.Ахметова, К.К.Абугалиева. Алматы :Қазақ университеті, 2002. 179 б.

УДК 373.24

ИНТЕРАКТИВНАЯ ИГРА КАК ФОРМА ОРГАНИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Агеева Анастасия Анатольевна
магистр педагогического образования, старший преподаватель
Кеулимжаева Аружан Дулатовна
студентка 4 курса
ОП «6В01201 – Дошкольное обучение и воспитание»
КРУ им. А. Байтурсынова,
г. Костанай, Казахстан
E–mail: nga3003@mail.ru

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы организации деятельности детей дошкольного возраста в форме интерактивной игры с целью реализации задач обновлённых Государственного общеобя–зательного стандарта дошкольного воспитания и обучения и Типовой учебной программы дошкольного воспитания и обучения. Уточняется определение понятия «интерактивная игра» и описываются её виды. Статья предназначена для воспитателей и методистов дошкольных организаций, педагогов дополнительного образования, родителей дошкольников, а также всех заинтересованных лиц.

Ключевые слова: *интерактив, игра, дошкольная организация, цифровизация, обновление.*

Аңдатпа

Бұл мақалада мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың жаңартылған Мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының және мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасының міндеттерін іске асыру мақсатында интерактивті ойын түрінде мектеп жасына дейінгі балалардың қызметін ұйымдастыру мәселелері қарастырылады. «Интерактивті ойын» ұғымының анықтамасы нақтыланады және оның түрлері сипатталады. Мақала мектепке дейінгі ұйымдардың тәрбиешілері мен әдіскерлеріне, қосымша білім беру мұғалімдеріне, мектеп жасына дейінгі балалардың ата–аналарына, сондай–ақ барлық мүдделі тұлғаларға арналған.

Түйінді сөздер: *интерактивті, ойын, мектепке дейінгі ұйым, цифрландыру, жаңарту.*

Abstract

This article discusses the issues of organizing the activities of preschool children in the form of an interactive game in order to implement the tasks of the updated State Mandatory Standard of Preschool Education and Training and the Standard Curriculum of preschool education and Training. The definition of the concept of "interactive game" is clarified and its types are described. The article is intended for educators and methodologists of preschool organizations, teachers of additional education, parents of preschoolers, as well as all interested persons.

Key words: *interactive, game, preschool organization, digitalization, updating.*

Президент Республики Казахстан, Касым–Жомарт Токаев всвоём послании народу Казахстана от 1 сентября 2022 года «Справедливое государство. Единая нация. Благополучное общество» затронул вопрос состояния системы образования, так как именно она играет решающую роль в повышении потенциала нации. Глава государства отметил: «У нашего народа есть пословица: «Ел боламын десең, бесігіңді түзе» («Будущее страны формируется в колыбели младенца»). Поэтому сфера дошкольного воспитания должна быть приоритетной» [1].

Реформирование системы дошкольного образования в стране назревало с момента утверждения модели развития дошкольного воспитания и обучения (Постановление Правительства Республики Казахстан от 15 марта 2021 года №137), и в августе 2022 года был обновлён Госу–дарственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения. Вслед за стандартом также была обновлена Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения.

Перед воспитателями дошкольных организаций ставится глобальная задача – смоделировать индивидуальный путь развития дошкольника через использование всех видов деятельности, предусмотренных обновлённым Государственным общеобязательным стандартом дошкольного воспитания и обучения, а именно: организованной, игровой, познавательной, коммуникативной, твор–ческой, экспериментальной, трудовой, предметной, двигательной и изобразительной деятельностей [2].

Важнейшим изменением в системе дошкольного образования бывший министр просвещения РК АсхатАймагамбетов, при котором и произошли вышеперечисленные обновления, считает то, что новый стандарт ориентирован на предоставление дошкольным организациям гибкости, развитие ценностей и компетенций, широкое применение игровой модели, что естественно для детей раннего возраста. Новый государственный стандарт дает возможность вернуться к основной методике раннего развития детей по принципу «обучение через игру». Также теперь детские сады могут разработать свободный распорядок дня. Это позволит воспитателям применять разные подходы обучения и воспитания, организовать игровые и обучающие занятия детей в течение всего дня без привязки к строгому расписанию по минутам.

В связи с данными обстоятельствами, мы считаем, что интерактивная игра – это весьма актуальная форма организации деятельности детей дошкольного возраста. Но почему именно этот вид игры?

Цифровизация пространства плотно вошла в жизнь людей, которые некогда жили без сети Интернет и разнообразных гаджетов. Что же тогда говорить о дошкольниках? Современные реалии таковы, что в понимании ребёнка дошкольного возраста смартфон – это такой же необходимый предмет в его жизни, как, например, одежда и обувь. Исследования (Ветлугина К.И., Боброва И.И., Керделлан К., Грезийон Г., Ефремова Ю.Г. и др.) гласят: по разным данным, от 50 до 80% детей дошкольного возраста ежедневно пользуются гаджетами [3].

При этом профессиональные психологи считают, что мобильные игры полезны для ребёнка, если они являются развивающими, интерактивными, дают малышу возможность сформировать новые умения и навыки. При адекватном подборе содержания планшет становится образовательным инструментом. По мнению экспертов, которые проводят исследования в Институте современных медиа (MOMRI), попытка оградить ребёнка от новых устройств может иметь негативные последствия.

Интерактивная игра – современный метод обучения, который обладает развивающей, образовательной и воспитывающей функциями. По определению М.И. Ставицкой, интерактивная игра – одна из особо продуктивных интерактивных технологий, создающая оптимальные условия развития и самореализации участников учебно–воспитательного процесса. Иными словами, интерактивная игра – это процесс интеграции детей с компьютерами, планшетами, досками и т.д. С помощью персонального компьютера мы можем превратить иллюстрацию к сказке со страницы книги в красивую анимацию, добавить звук. Играя в интерактивные игры, дошкольники усваивают необходимый программный материал интересным и доступным для них образом.

Основные преимущества интерактивной игры заключаются в том, что она:

– развивает познавательный интерес ребенка;

– помогает снять напряжение, усталость;

– способствует развитию речи, памяти и мышления.

Организация деятельности дошкольников в форме интерактивных игр предполагает наличие соответствующего оборудования в дошкольной организации: персональные компьютеры, интерактив–ные доски, различное мультимедийное оборудование. Средства информационно–коммуникационных технологий сегодня есть практически в каждой дошкольной организации, и их количество ежегодно только растёт, тем самым позволяя повсеместно использовать интерактивную игру в ходе воспитательно–образовательного процесса.

Применение мультимедиа–технологий (цвета, графики, звука, современных средств видео–техники) позволяет моделировать различные ситуации. В ходе освоения интерактивной игры у дошкольника возникают новые знания и опыт, которые появляются вследствие игрового взаимо–действия. Дети дошкольного возраста с лёгкостью приспосабливаются к цифровому пространству.

С помощью интерактивных и мультимедийных средств можно составлять наглядные загадки на различные темы, знакомить детей с временами года, профессиями, жилищами животных и т.д. Отличительной чертой интерактивных игр является то, что они могут использоваться в любой организованной деятельности, создавая при этом благоприятный эмоциональный фон. С помощью интерактивных игр можно как познакомить дошкольников с новыми знаниями, так и закрепить любой уже пройденный материал.

Существует несколько разновидностей интерактивных игр для дошкольников:

1) Развивающие игры: направлены на развитие познавательных способностей, эмоциональ–ного и нравственного развития, развития воображения. В них нет четко выделенной дидактической задачи – они являются инструментами для творчества, самовыражения ребенка.К этому виду относятся разнообразные графические редакторы, музыкальныередакторы,конструкторы сказок, работа с иллюстрациями и др.

2) Обучающие игры: ребенку предлагается в игровой форме решить ту или иную дидактическую задачу. Сюда относятся игры на формирование у детей элементарных математических представлений, обучениеказахскому языку, а также основам грамоты.

3) Логические игры: направлены на развитие логического мышления дошкольника. К таким играм относятся головоломки с одной или несколькими задачами, которые должен решить ребенок.

4) Игры–забавы: дают возможность ребенку в развлекательной форме полезно провести время.Здесь он может отправиться в увлекательное путешествие с любимым героем сказки или придумать дальнейшее развитие сюжета мультфильма [4].

Используяпростыепрограммы Microsoft Office,Power Point, Paint, Canva. Kahoot и т.п., можно создать мультфильм, игру, задания и упражнения, как для всей группы детей, так и для одного ребёнка, если воспитатель планирует провести игру в индивидуальной форме (актуальный вариант организации деятельности детей с особыми образовательными потребностями). Также интерактив–ная игра является интересным вариантом игры для детского праздника. Воспитатель может продумать и создать такой вариант игры, который предполагал бы участие родителей в ней.

Интерактивная игра не предполагает замену воспитателя на компьютер, а напротив, подразумевает его активное взаимодействие с детьми, так как интерактивные методы являются вспомогательным средством подачи материала.

В ходе использования интерактивных игр в воспитательно–образовательном процессе дошкольной организации можно выделить следующие преимущества для развития ребенка:

– во время игры повышается мотивация к познанию нового;

– развитие мелкой моторики рук ребёнка благодаря управлению компьютерной мышью, работой с клавиатурой и стилусом;

– формирование самостоятельности и активности;

– развитие навыков рефлексии и желания исправить свои ошибки (если они были допущены ребёнком).

Таким образом, мы считаем, что целенаправленная и систематическая организация детской деятельности в форме интерактивной игры является эффективным средством для решения программных задач дошкольной организации. Совместная организованная деятельность воспитателя и воспитанников имеет свою специфику, она должна быть эмоциональной, яркой, с привлечением большого количествадемонстрационного и раздаточного материалов, с использованием аудио– и видеозаписей. Использование интерактивных игр наряду с традиционными методами воспитания иобучения способно повысить эффективность воспитательно–образовательного процесса в дошкольной организации. Благодаря тому, что новые знания предлагаются детям в яркой, увлекательной форме, будет дольше удерживаться внимание детей, а также будет развиваться зрительная и эмоциональная память, что только усилит положительный эффект от интерактивной игры.

Список литературы:

1. Постановление Правительства Республики Казахстан от 24 ноября 2022 года № 941 «Об утверждении Концепции развития образования Республики Казахстан на 2022–2026 годы»
URL:https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2200000941#z233 (дата обращения: 22.01.2023).

2. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 5 августа 2022 года № 29031 «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования»
URL:https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029031#z20(дата обращения: 23.01.2023).

3. Вершинина, С.М. Современные дети и гаджеты / С.М.Вершинина, И.С.Чекрыгина. Текст: непосред–ственный // Юный ученый. 2021. №3.1 (44.1). 11–13 с.
URL: https://moluch.ru/young/archive/44/2448/ (дата обращения: 22.01.2023).

4. Емельяненко Ю.Р. Интерактивные игры как средство познавательного развития дошкольника // Науч–но–методический электронный журнал «Концепт». 2017. Т. 39. с. 3161–3165
URL: http://e–koncept.ru/2017/970959.htm (дата обращения: 27.01.2023).

ӘОЖ371.3

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Адаева Индира Манарбековна
Алдажарова Гүлжауһар Қуантайқызы
ағылшын тілі пәні мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Алтынсарин ауданы білім бөлімінің
Ыбырай Алтынсарин атындағы
Обаған жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай облысы, Алтынсарин ауданы
Обаған ауылы, Қазақстан
E–mail: g.aldazharova91@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі. Мақсаты. Мақалада дәстүрлі оқыту әдістерін алмастырып отырған инновациялық оқыту технологияларының әдістері туралы айтылады. Қазіргі таңда оқу үдерісіне жаппай енгізіліп жатқан инновациялық технологиялар бастымәселелердің бірі.

Түйінді сөздер: *мультимедия, интернет, компьютерлік техника, технология.*

Аннотация

Актуальность. Цель. В статье рассказывается о методах инновационных технологий обучения, которые заменяют традиционные методы обучения. В настоящее время инновационные технологии, внедряемые в учебный процесс, являются главными и приоритетными.

Ключевые слова: *мультимедиа, интернет, компьютерная техника, технологии.*

Abstract

Relevance. Goal. The article describes the methods of innovative learning technologies that replace traditional teaching methods. Now the innovative technologies introduced in educational process are one of the main tasks.

Key words: *multimedia, Internet, computer equipment, technologies.*

«Бүгінгі күннің негізгі талабы – жеделдамып келе жатқан ортада өмір сүруге қабілетті, ұлттық тілді, тарихты жетік меңгерген, отандық мәдениетті бойында қалыптастырған, шығармашылығы дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру» – деп Тұңғыш елбасымыз Н.Ә.Назарбаев әрбір жылғы халқына жолдауында айтқан еді.

Оқытудағы жаңа технология аса қажетті педагогикалық мәселелердің шешімдерін табуға, ой еңбегін арттыруға, оқу процесін тиімді басқаруды қамтамасыз етеді. Жаңа технологияларды оқыту үрдісінде қолданудың негізгі ерекшелігі ол мұғалімдер мен оқушыларға өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасауға көп мүмкіндік береді және оны педагогикалық мақсатта пайдалану оқушылардың зердесіне, сезіміне, көзқарасына әсер ете отырып, оның интеллектуалдық мүмкін–шіліктерін арттыруға көмектеседі. Компьютерлік техниканы, интернет, телекоммуникациялық желі, электрондық және телекоммуникациялық құралдарды, мультимедиялық электрондық оқулықтарды оқу үрдісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көрсету. Сонымен қатар тәуелсіз еліміздің болашағы – жарқын, білімді, парасатты, өз ана тілімен бірге шетел тілі «ағылшын тілінде» еркін сөйлеп, өз елін, халқын, мәдениетін шетелге таныстыра алатын үш тілде еркін сөйлейтін азамат болып шығуы керек деген еді. Компьютерлік телекоммуникациялар бүгінгі қоғамда үлкен қолданысқа ие. Мәселен бизнесте,ақпараттық құралдарда, ғылым мен білімде.

Қазіргі заман талабына сай әрбір маман өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи–танымдық, педагогикалық–психологиялық сауатты, саяси–экономикалық білімді және ақпараттық–коммуни–кациялық білімді және ақпараттық–коммуникациялық технологияны жан–жақты меңгерген ақпараттық құзырлы маман болу керек. [1, б. 15]

Интерактивті тақтамен презентацияны бірге қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығу–шылығын ерекше арттырады. Ағылшын тілі сабағында компьютерді, мультимедиялық және электрондық оқулықтарды және интерактивті тақтаны пайдаланғанда:

- лексиканы оқып үйретеді;
- сөйлеу ырғағын;
- диалог, монолог және рөлдік ойындарды;
- хат жазуға үйретеді;
- грамматикалық құрылымдарды түсіндіріп, оқушылардың есінде сақтауға көмектеседі.

Біз сабақтарымыздатек бір ғана әдіс–тәсіл емес, оқушы құзыреттілігеи дамытуда үлкен әсер ететін әдіс–тәсілдердің жиынтығы қолданамыз.

Ән–өлең жаттау әдісіарқылыоқушылармен жұмыс жасау мәселесі қазіргі қоғам үшін өзекті болып отыр. Мектептердегі атқарылып жатқан игі бастаманың бір саласы – дарынды баламен жұмыс жасау. [1, б. 22]

Ағылшын тілін үйрету барысында ән, өлең арқылы бастауыш сынып оқушылардың есте сақтау қабілеттерін дамыту аса маңызды. Оның басты себебі – сабақта әндерді, өлеңдерді қолдану тек оқу үдерісін түрлендіріп қана қоймайды, сонымен бірге ағылшын тілінің оқу және оқыту барысын тартымды етеді, әрі жандандыра түседі. Осы себептен, мен оқушылардың есте сақтау қабілеттерін дамыту үшінағылшын тілін ән, өлең арқылы оқытуды алдым Ән, өлең арқылы жаңа сабақ, қайталау, білімдерін тиянақтау, яғни сабақтың кез келген сәтінде қолдануға болады. Оқушы сабақта ән, өлең айтып қана қоймайды алған білімдерін қаншалықты есте сақтағандарын көрсете біледі.

Әндегі, өлеңдегі таныс емес, қиын сөздерді көрнекі құрал, ия болмаса аударма арқылы түсіндіремін. Оқушылар әннің, өлеңнің жалпы мазмұнын түсінген кезде әнді, өлеңді магнитофон таспасынан тыңдайды. Кейде әнді, өлеңді өзім оқып беремін. Соңынан оқушылар қиын сөздер мен күрделі сөз тіркесін дыбыстық жағынан меңгеру мақсатымен менің соңынан бәрі бірдей әрі жекелей қайталап айтады. Ән, өлең жолдары өте қиын болмаса, толық жатталады, біршама қиын әндерді, өлеңдерді мәнерлеп, интонациямен оқуға алдын ала дайындық жасалады. Ол үшін мен оқушыларға дауыстап, мәнерлеп оқып беруге міндеттімін. Әнмен,өлеңдермен жұмыс істеу арқылы оқушылардың сөздік қорын дамуы, ағылшын тіліне деген қызығушылығы пайда болады.

Диалогтік әдіс ағылшын тілі сабағында өте қолайлы әдіс, себебі бізге балалардың ағылшынша сөйлегені керек. Диалогтік оқыту дегеніміз менің түсінігімде мұғалім мен оқушы, оқушы мен оқушы арасындағы қарым–қатынасты реттеп отыратын сөйлесу құралы болып табылады. Сабақты диалогтік оқытуды пайдалану оқушылардың қызығушылықтарын арттырып қана қоймай, олардың білім деңгейінің өсуіне үлес қосатыны сөзсіз. Қоғамдық пәндерде бұл әдістің жоғары деңгейде жүзеге асатыны белгілі. Соның ішінде ағылшын тілі сабағында диалог әр сабақта кездесіп отырады. [2, б. 36]

Диалогтік оқытудаға мақсатымыз:

– Оқушылардың сөздік қорын молайту;

– Өз ойын ашық, анық айтуға төсілдіру;

– Қарым–қатынас жасай білу;

Күтілетін нәтиже:

1) Оқушы өз ойын ашық айта алады;

2) Шығармашылық қабілеттері өседі;

3) Сөздік қоры баийды;

4) Өз қабілеттерін одан әрі ұштайды

Қалай жүзеге асырдым? Сабақ барысында диалогтік оқытуды жүзеге асыру мақсатында әр түрлі сұрақтар мен тапсырмаларды қолдандым. Алғашқы күнгі сабағымнан бастап сабақ уақытында жаңа сабақты сұрақтар қойдырту арқылы меңгерттім.

Сабақ үстінде оқушыларға бір – бірімен сөйлесуге мүмкіндік берілсе, олар бір – біріне ойларын айтып және пікір алмасу барысында өз пікірлерін негіздеуге мүмкіндік алады. Егер біз сабақты оқушыларға сұрақ қоюмен бастасақ, онда оқушыларда сұраққа жүйелі түрде жауап беру дағдылары қалыптасады. Мен сабақтың кіріспе бөлімінде кезекшіге сұрақ қою арқылы сыныпта диалог орнатамын. Әрбір сабағымды диалогтік сұрақтар арқылы оқушылардың білім деңгейін бақылаудан бастаймын.

Сабақ барысында оқушылардың еркін сөйлей білуі жүзеге асырылса, оқушы өміріне алдағы уақытта өз ойын дұрыс, ашық айта білуіне мектеп қабырғасынан бастап дағдыланып, болашақта қиналмауына себепші болар еді дегім келеді.

Диалогтік сұхбаттасу мұғалімдерде де, оқушыларда да білім алуға қомақты үлес қосатын өзара іс – қимылдың шын мәніндегі тиімді түрі болып табылады.

Пән мұғалімі ретінде мен сабақта ойын технологияларын қолдануды өз жұмысымның ажырамас бөлігі ретінде қарастырамын. Оқу процесіне сауатты енгізілген ойын элементтері шет тілін оқытудың негізгі мақсатын оның құрамдас бөліктерінің жиынтығында – оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға көмектеседі деп санаймын. Бұл ретте оқытудың басты мақсатын табысты іске асыру үшін мен маңызды міндеттерді орындауды жоспарлаймын:

Ойында әр оқушыға сәттілік тілеу;

Пәнді оқу мотивациясын арттыру;

Әрбір қатысушының жеке өсуін қамтамасыз ету

Әр сабаққа дайындалған уақымда ойындардың әртүрлі классификациялар тұрғысынан қарастырамын және педагогикалық процестің табиғаты, қызмет түрі, ойын техникасының табиғаты ойын ортасының түрі және компоненттік аспектілерге /лексикалық, грамматикалық, фонетикалық, орфографиялық/ қараймын.

Өз тәжірибемнен сабақта да, үйірме сабақтарында да оқушылардың қызығушылығын тудыратын ойындарды жүргізіп отырамын. [3, б. 27]

1–2 сыныпта ағылшын тілін үйренудің басында алфавитті үйрену кезінде әртүрлі орфографиялық ойындар ойнадық. Мысалы:

The ABC games

Мұғалімде алфавит әріптері бар екі карта жиынтығы болуы крек. Сынып екі топқа бөлінеді. Әр команда бір карта жиынтығын алады. Оқушылар тақтадан мүмкіндігінше алыс қашықтықта тұрады. Мұғалім «қарындаш» сөзін айтқан кезде, оқушылар тиісті әріптермен тақтаға жүгіріп осы сөзді құрайды. Бірінші сөзді құрастырған топ сөздегі әріптер саны бойынша ұпай санын алады.

Ойын түрлерін сабақта тиімді пайдалана білу мұғалімнің меңгертіп отырған білімін ықыласпен тыңдап, білімді берік меңгеруіне көмектеседі. Оқушының ойын үстіндегі өзін–өзі жаттықтыруы, өмірді білуге деген құмарлығы, шығыңқылығы, шындалуы, оның ақыл–ойы, дене еңбегіндегі белсенділігінің артуы оның алдына қойған мақсатына жетуге деген ерік–қайратын шыңдайды, алға қарай ұмтылсын, құштарлығын оятады. Осының нәтижесінде оқушының өз бетімен ізденуі, білімді қажетсінуі өсіп, нақтылы мақсаткерлікке ұласады. Ойынға қатысқан әр оқушының алдына жеңіске деген ұмтылыс пайда болады.

Ақпараттық технология – ақпараттарды жинау, сақтау және өңдеу үшін бір технологиялық тізбекте біріктірілген әдістер мен өндірістік және бағдарламалық – технологиялық құралдардың жиынтығы. Қазіргі кезде сабақта ақпараттық технологияларды бәріміз кеңінен қолданамыз. Қазақ әдебиетінің классигі, ұлы атамыз Абай Құнанбайұлы: «Шәкірттерің жақсы оқу үшін, оның оқуға деген ынтасы және қызығушылығы зор болу керек», – деген. Расында да, тек ғана жігерлі, әр нәрсені үнемі білгісі келген, табандылығын, шыдамдылығын көрсеткен адам ғана мақсатына жетеді.

Ағылшын тілді оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан – жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы тіл үйретуді жатқызуға болады.

Ағылшын тілі сабақтарында бізқолданып жүрген компьютерлік бағдарламамен жұмыс істеу түрлерін атап өтер болсақ: Spin the Wheel, Kahoot, QR–link, Scribing, Hand animation, My test, Must have интербелсенді тақталармен жұмыс жасаймыз.

Қорыта келгенде, оқу үрдісінде «ойын түрлерін пайдалану біріншіден, оқушылардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден балалардың сабаққа деген қызығушылығын көтеру болып табылады. Ойын түрлерін пайдалану мынадай нәтижеге жеткізеді: әр оқушының шығармашылығы артып,әр оқушы өз деңгейінмен бағаланады. [4, б. 45]

Сондай–ақ, ән–өлең жаттау әдісі арқылы оқушыларға ағылшын тіліндегі ән, өлең оқушының дамуына үлкен мүмкіндік туғызады және әннің, өлеңнің сөздері оқушының сөздік қорының молайуына тиімді тәсіл болып табылады.

Осындай оқу әдістерінде оқушылар неге үйренеді:– Ұжымдық жұмыс істеуге дағдыланады;–Ой қабілеттері артады , жаңа идеямен бөліседі ;– Тілі дамиды, сөздік қорлары кеңейеді; – Өздерін–өзі, бір –бірін бағалай алады;– Бір–бірлерінің жауабын тыңдауды үйренеді;– Пәнге деген қызығушылықтары артады;– Өздеріне деген сенімділік көзқарастары қалыптасады;– Іскерлік дағдысы дамиды.

Қарқынды өзгеріп жатқан әлем жағдайында ұстаздардың кәсіби дамуына, оқытудағы жаңа әдіс–тәсілдерді өз тәжірбиесінде қолдана алса білікті маман болары анық.Ағылшын тілі сабағында компьютер және т.б. жаңа ақпараттық құралдарды пайдалану заман талабы.

Ұлы ағартушы Ы.Алтынсарин: «Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені жақсы мұғалім – мектептің жүрегі» деген екен. Онда «мектептің жүрегі» болумен қатар, жаңа егемен еліміздің ұрпағын жаңа білім нәрін сусындатып, саналы тәрбие, сапалы білім беретін білімді, білікті ұстаз болайық.

Әдебиеттер тізімі:

1. А.Иманбаева, Оқу – тәрбие үрдісін ақпараттандыру білгірлігі. Қазақстан мектебі, №2, 2000 ж.
2. Орта білім берудің мазмұны: Дәстүрлер мен өзгерістері халықаралық ғылыми–тәжірибелік конференция мақалаларының жинағы. Астана 2012 ж.
3. Ағылшын тілі мектепте. 2018 №5. 2010 №1. 3
4. «Қазақстан мектебі» № 2018

ӘОЖ 004.021

БАҒДАРЛАМАЛАУ ТІЛДЕРІНДЕ ГРАФИКАМЕН ЖҰМЫС

Айтбенова Аян Алтаевна
п.б.б.м., ФМжЦТ кафедрасының аға оқытушысы
E–mail: aya81aa@gmail.ru
Қазбекқызы Қасиет
«6В01510 Информатика, робототехника және жобалау»
оқу бағдарламасының 2 курс студенті
E–mail: kkazbekkyzy@list.ru
А.Байтұрсынов ат. ҚӨУ
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Ұсынылған мақалада бағдарламалау тілдерінің анықтамасы, оның графикалық мүмкіндіктері, соның ішінде Lazarus және Python бағдарламалау тілдерінінің графикасымен жұмыс жасау қарастырылған. Lazarus және Python бағдарламалау тілдерінде мысалдар келтірілген.

Түйінді сөздер: *бағдарламалау тілі, графика, Lazarus, Python.*

Аннотация

В представленной статье рассматривается определение языков программирования, его графические возможности, в том числе работа с графикой языков программирования Lazarus и Python. Приведены примеры на языках программирования Lazarus и Python.

Ключевые слова*: язык программирования, графика, Lazarus, Python.*

Abstract

The presented article discusses the definition of programming languages, its graphical capabilities, including working with graphics of the Lazarus and Python programming languages. Examples are given in the Lazarus and Python programming languages.

Key words: *programming language, graphics, Lazarus, Python.*

Алғашқы бағдарламаланатын машиналар жасалғаннан бері екі жарым мыңнан астам бағдарламалау тілі жасалды. Жыл сайын олардың саны жаңаларымен толықтырылады. Кейбір тілдерді өз әзірлеушілерінің аз ғана бөлігі қолдана алады, ал басқалары миллиондаған адамдарға танымал болады. Кәсіби бағдарламашылар дәстүрлі түрде өз жұмысында бірнеше бағдарламалау тілдерін қолданады.

Бағдарламалау – бұл бағдарламалау тілінде жазылған бағдарламалық өнімдерді жасау мүмкіндігі. *Бағдарламалау тілі* – бұл орындаушыға түсінікті бағдарламалар жазу үшін құрылған ресми белгі жүйесі.

Графикалық бағдарламалау тілі – жұмыс алгоритмінің мәтіндік сипаттамасының орнына графикалық сипаттама қолданылатын компьютерге немесе есептеу құрылғысына бағдарлама жазуға арналған тіл.

Компьютер мониторындағы деректерді графикалық түрде ұсыну алғаш рет 50–ші жылдардың ортасында ғылыми және әскери зерттеулерде қолданылатын үлкен компьютерлер үшін жүзеге асырылды. Содан бері деректерді көрсетудің графикалық тәсілі компьютерлік жүйелердің басым көпшілігінің ажырамас бөлігі болды. Бағдарламалық–аппараттық есептеу кешендерінің көмегімен кескіндерді жасау мен өңдеудің әдістері мен құралдарын зерттейтін информатиканың арнайы саласы бар ол–компьютерлік графика.Ол монитор экранында немесе сыртқы медиада көшірме ретінде адамның қабылдауы үшін қол жетімді кескіндерді ұсынудың барлық түрлері мен формаларын қамтиды. Барлық заманауи бағдарламалау тілдері графиканы қолдауды қамтиды. "Бағдарламалау" тақырыбы мектептегі «Информатика және АКТ» курсында оқуға қиын тақырыптардың бірі болып табылады. Жаңадан келген бағдарламашы үшін консольде басылған сан түрінде өз жұмысының нәтижесін көру өте әсерлі емес сияқты. Бағдарламалау тілдерінің графикалық мүмкіндіктерін пайдалану осы материалды зерттеуге көмектеседі, өйткені бұл мүмкіндік береді:

1) бағдарламалауды зерттеуді эмоционалды тартымды ету;

2) алгоритмнің орындалу нәтижесін көрнекі түрде көрсету;

3) графикалық объектілерді салу мысалында циклдарды, кіші бағдарламаларды, рекурсияны зерттеу;

4) шешілетін міндеттер спектрін кеңейту.

Зерттелетін тақырып оқушылардың көз алдында информатика пәнінің тұтастығын түсінуді қамтамасыз ететін «графикалық кескіндерді өңдеу технологиясы» және мектеп бағдарламасының «бағдарламалау» тарауларын байланыстырады. Мотивация бағдарламалау әдістерін біле отырып, графикалық редакторда көп уақытты қажет ететін және бірнеше рет қайталауға және суретке жылдам

өзгерістер енгізуге мүмкін болмайтын элементтер тез жасалады. Бағдарламалау графиканы құруды төменгі деңгейде басқаруға мүмкіндік береді.

Біз Lazarus және Python бағдарламалау тілдерін қарастырамыз.

Lazarus – еркін бағдарламалық жасақтаманы әзірлеу мен қолдануды дамыту тұжырымдамасына сәйкес мектептер мен университеттерде Паскаль бағдарламалау тілін үйренудің тамаша құралы.

Лазарус визуалды бағдарламалау технологиясын қолданады. Қолданбаның графикалық интерфейсін жасау үшін пайдаланушы дайын компоненттерді пайдаланады, олардың белгішелері компоненттер тақтасында орналасқан. Ол компонентті пішінге қойғаннан кейін, оған арналған бағдарламалық код автоматты түрде жасалады. Қолмен, тек осы қолданба орындайтын әрекеттерді бағдарламалау қалады.

Lazarus ортасы экранда диаграммаларды, сызбаларды және әртүрлі иллюстрацияларды көрсетуге арналған бағдарламаларды құруды айтарлықтай жеңілдетеді. Графикалық элементтер объектінің бетінде бейнеленеді, ол Canvas қасиетіне сәйкес келеді.

Терезелік Lazarus қолданбасын әзірлеу кезінде сурет салуға болатын пішін (форма) бар. Бағдарламашының иелігінде кенеп (холст) – Canvas қасиеті, қарындаш – Pen қасиеті және қылқалам – Brush қасиеті.

Canvas қасиеті келесі компоненттерге ие:

- пішін (TForm класы);
- кесте (tStringGrid класы);
- растрлық сурет (tImage класы);
- принтер (tPrinter класы).

Canvas қасиеті бар құрамдас сызу кезінде,компоненттің өзі пикселдер деп аталатын жеке нүктелерден тұратын төртбұрышты тор ретінде қарастырылады.

Мысалы, эллипс пен шеңберді салу процедураларын пайдаланып, түрлі–түсті «түймедақты» салайық (Сурет 1).

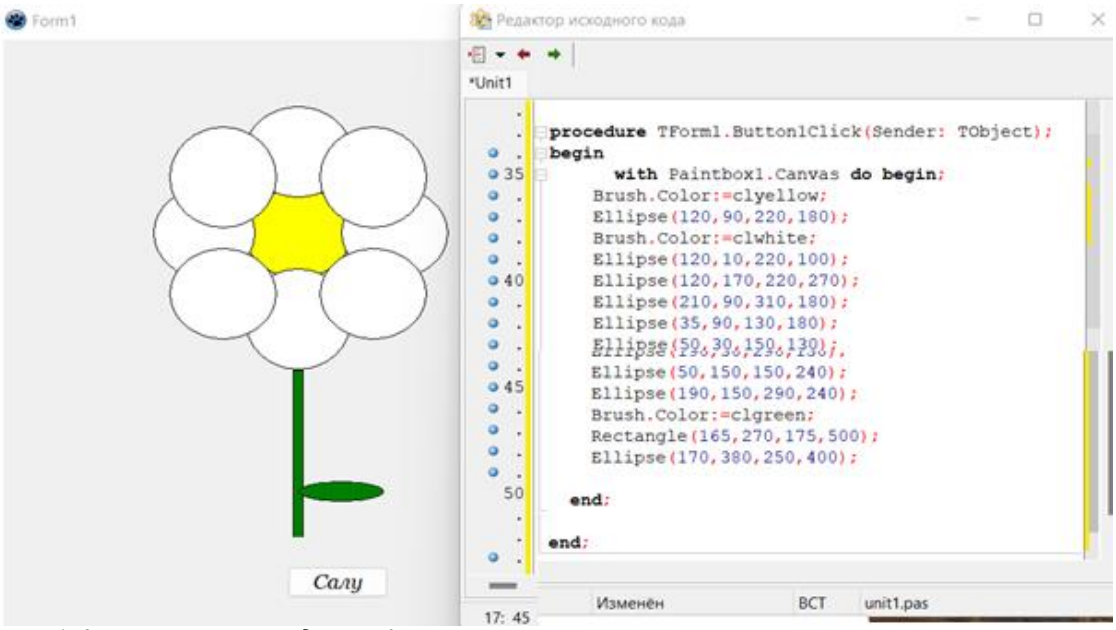

Сурет 1. Lazarus ортасында графикамен жұмыс

Python – бұл әзірлеушілердің өнімділігін, кодты оқу мүмкіндігін және сапасын жақсартуға және онда жазылған бағдарламалардың тасымалдануын қамтамасыз етуге бағытталған динамикалық күшті теру және автоматты жадты басқаруы бар жоғары деңгейлі, жалпы мақсаттағы бағдарламалау тілі. Тіл толығымен объектіге бағытталған, өйткені бәрі объект болып табылады. Тілдің ерекше ерекшелігі–код блоктарын бос орындармен бөлу. Тіл ядросының синтаксисі минималистік болып табылады, соның арқасында іс жүзінде құжаттамаға жүгіну сирек кездеседі.

Python–да графика көмегімен фигуралар мен кескіндерді салуға, анимация жасауға, математи–калық есептеулерді елестетуге болады. Сондай–ақ, Python бағдарламаларында компьютерлік ойындарда графикалық элементтерді қолдануға болады.

Python–дағы тасбақа графикасы – балаларға арналған бағдарламалауды енгізудің танымал тәсілі. Turtle модулі – бұл стандартты Python дистрибутивінен Python 2.5 нұсқасына дейін аттас модульді кеңейтілген енгізу. Ол ескі turtle Модулінің артықшылықтарын сақтауға және онымен 100% үйлесімді болуға тырысады. Бұл, ең алдымен, білім алушы бағдарламашыға –n қосқышымен жұмыс

істейтін IDLE модулін пайдалану кезінде интерактивті режимде барлық командаларды,әдістерді пайдалануға мүмкіндік беруді білдіреді.1967 жылы Уолли Фейерцейг (Wally Feurzeig), Сеймур Паперт (Seymour Papert) және Синтия Соломон (Cynthia Solomon) жасаған түпнұсқа logo бағдарламалау тілінің бөлігі болды.

X, У жазықтығында (0, 0) басталатын робот тасбақаны елестетіңіз. Тасбақаны импорттағаннан кейін, оған turtle.forward(15) беріңіз, сонда ол қозғалған кезде сызық сызып, өзі қарап тұрған бағытта (экранда) 15 пиксель жылжытады. Оған turtle.right (25) пәрменін беріңіз, сонда ол сағат тілімен 25 градусқа бұрылады. Осы және ұқсас командаларды біріктіру арқылы күрделі пішіндер мен кескіндерді оңай салуға болады.

Turtle модулі тасбақа графикасының примитивтерін нысанға бағытталған және процедуралық жолдармен қамтамасыз етеді. Ол негізгі графика үшін tkinter пайдаланатындықтан, оған Tk қолдауымен орнатылған Python нұсқасы қажет.

Объектіге бағытталған интерфейс негізінен екі+екі классты пайдаланады:

1. TurtleScreen сыныбы графикалық терезелерді тасбақа сурет салатын орын ретінде анықтайды. Оның конструкторына tkinter аргументі қажет.Canvas немесе ScrolledCanvas. Оны turtle кез–келген қолданбаның бөлігі ретінде қолданылған кезде пайдалану керек

Screen () функциясы нысанды TurtleScreen ішкі класына қайтарады. Функция turtle дербес графикалық құрал ретінде пайдаланылған кезде қолданылуы керек. Өйткені бұл жалғыз объект.

Барлық Turtle Screen / Screen әдістері функция ретінде де бар, яғни процедураға бағытталған интерфейстің бөлігі ретінде.

2. RawTurtle (алиас: RawPen) тасбақаның TurtleScreen–ге салынған нысандарын анықтайды. Оның конструкторына дәлел ретінде Canvas, ScrolledCanvas немесе TurtleScreen қажет, сондықтан RawTurtle нысандары қайда сурет салу керектігін біледі.

RawTurtle туындысы – Turtle қосалқы класы (лақап аты: қалам), ол экранның "данасына" негізделген, егер ол әлі жоқ болса, автоматты түрде жасалады.

Барлық Draw turtle/Turtle әдістері функциялар ретінде де бар, яғни процедураларға бағытталған интерфейстің бөлігі.

Мысалы, екі автомобильдің суретін салайық (Сурет 2).

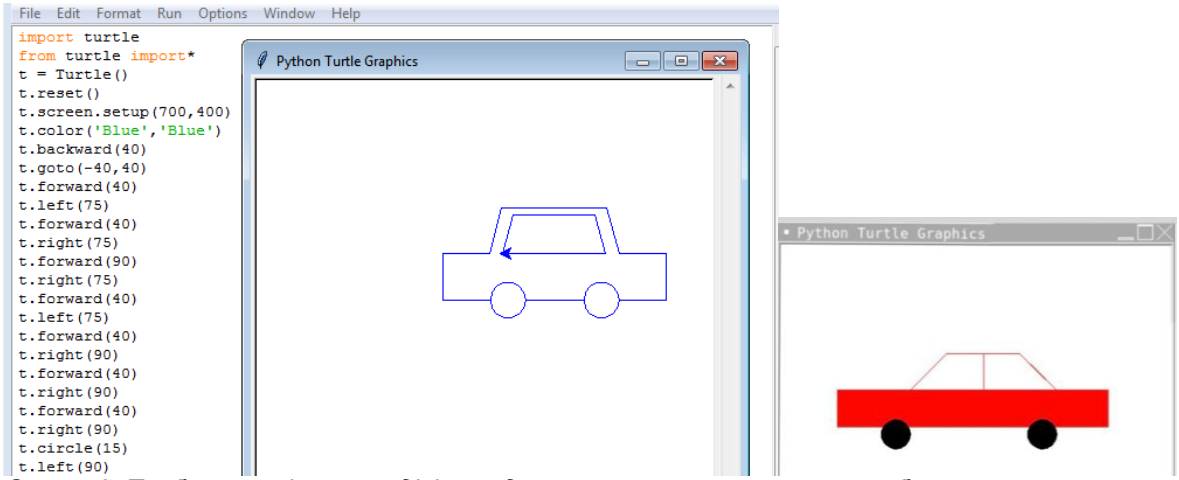

Сурет 2. Тасбақа графикасы әдісін қолдану арқылы салынған автомобиль

Сонымен, бағдарламалау – бұл өте маңызды, заманауи, беделді қызметтің кәсіби саласы. Барлық заманауи бағдарламалау тілдері графикалық қолдауды қамтиды. Сондықтан, бағдарламалау тілінің графикалық мүмкіндіктерін қолданып жұмыс жасау, бағдарламалауды эмоционалды тартымды етуге, шешілетін мәселелердің спектрін кеңейтуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Айтбенова А.А. Pascal ABC тілінде бағдарламалау [Текст]: оқу құралы; Қостанай: ҚМПИ, 2017.161 с.
2. Айтбенова А.А. Lazarus–та бағдарламалау: жоғарғы оқу орындарының студенттеріне арналған оқу құралы. Қостанай: ҚМПУ, 2020 ж.. 120 б.
3. Алексеев Е.Р., Чеснокова О.В., Кучер Т.В. «Самоучитель по программирования на Free Pascal и Lazarus» 2011 г.
4. Лутц, М. Программирование на Python. Т.2 / М. Лутц. М.: Символ, 2016 г. 992 с.
5. Медешова, А.Б.Бағдарламалау [Текст]: оқу құралы / А.Б.Медешова, Ғ.Г.Мұхамбетова; ҚРБжҒМ. Алма–ты: Бастау, 2014 ж. 368 б.

ӘОЖ 37

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯ

Аканова Гульнара Багитжановна
бастауыш сынып мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Әулиекөл ауданы білім бөлімінің Лаврентьев
негізгіорта мектебі» КММ
Қостанай облысы, Әулиекөл ауданы
Лаврентьев ауылы, Қазақстан
E–mail: gulnara.akanova@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты: Мұғалімнің ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану тиімділігін, оның ішінде смартфонның сабақберуде пайдалану мүмкіндіктерін көрсету. Мұғалімдерге жаңаша білім беруде бағыт беру құралы ретінде қарастырып, аталған инновациялықәдіс–тәсілдердіөз тәжірибесінде қолданудың тиімділігін түсіндіру.Тәжірибемен бөлісу.

Түйінді сөздер: *педагог, озық технология, инновация, тәжірибе, нәтиже.*

Аннотация

Актуальность и цель: Демонстрация эффективности использования учителем информационно–коммуникационных технологий, в том числе возможностей использования смартфона в обучении. Разъяснить эффективность применения данных инновационных методов и приемов в своей практике, рассматривая их как средство направления учителей в новом образовании.Поделиться опытом.

Ключевые слова: *педагог, передовая технология, инновация, опыт,результат.*

Abstract

Relevance. Goal: Demonstration of the effectiveness of the teacher's use of information and communication technologies, including the possibilities of using a smartphone in teaching. To explain the effectiveness of the use of these innovative methods and techniques in their practice, considering them as a means of directing teachers in new education.Share your experience.

Key words: *teacher, advanced technology, innovation, experience,result*

21–ші ғасыр –жоғары технологиялар менжаһандық өзгерістер,білімділерғасыры. Осы заман талабына сай бәсекеге қабілетті болу үшін қандай да бір салада білімді, жаңалыққа дайын, құзіретті мамандар қажет. Осы орайда еліміздегі біліктілікті арттыру орталықтарының жасап жатқан еңбектері зор. Бастауыш сынып маманы ретінде біліктілігімді арттырып, тәжірибемді жетілдіру мақсатында үшінші (базалық) деңгей курсынан, 2017 жылы білім мазмұнын жаңартудағы бастауыш сынып пәндері бойынша курсынанөттім.Жаңартылған мазмұнда өткізілген курстардың нәтижесінде өз практикама түбегейлі өзгеріс енгіздім. Осыған дейінөткізген дәстүрлі сабақтарымыз оқушылардың ойлау, даму деңгейін ескермей, оқушының ой–пікірімен санаспай «орташа» оқушыға бағытталған сабақ болатын. Оның мақсаттары оқушыға емес, мұғалімге арналып жазылатын. Әр сабақта «Қандай нәтижеге қол жетеміз?» –деген сұрақтар туындаған жоқ. Сабақ барысында мұғалім өзі баяндаушы, өзі бақылаушы, өзі бағалаушы болды. Деңгейлік курс мазмұнында заманауи технологиялардың 7 модулімен танысып, меңгердім. Аталған модульдердің бірі ақпараттық–коммуникациялық технологияларды практикама енгізуді бастадым [1, б. 85].

Қазіргі сабақтардың мақсаты оқу мен оқытудың нәтижесіне бағытталған, қолжетімді, оқушының өз бетімен білім алуына ықпал етеді.Жаңашыл сабақтардың құрылымымақсат қоюдан басталып, оқудан күтілетін нәтижелерін,солнәтижелерге қол жеткізу үшін оқытудың жаңа әдістерін жәнеоқушы мен мұғалімнің рөлін айқындап алудан тұрады.Сабақтың әр кезеңінде оқушыны қалыптастырушы бағалау арқылы ынталандыру сабақтың мақсатына жетудің бірден бір жолы.Бүгінгі таңда бәсекеге қабілетті, ағымға ілесетін оқушы тәрбиелеу үшін ақпараттық–коммуникациялық технологиялар басым–дылық алып келеді.Білім беру саласының көп қолданыста жүрген АКТ құралдары арқылы (смартфондар, планшеттер, интерактивті тақта, мультимедиялық кабинеттер) ғаламтор, электрондық оқулықтар, аудиооқулықтар т.б. қолдану білім сапасын көтеруде тиімді.

Білім мазмұнын жаңарту шеңберінде өткен курстан соң «Өз тәжірибемде нені өзгерткім келеді?» – деген сұрақ туындады.Ең алдымен,әрине, өзімді және өзімнің көзқарасымды жаңартудан бастауым керек екенін түсіндім. Ізденіс барысындабасқа озық тәжірибелерді зерделей отырып, сабақтарымдыжаңаша ұйымдастыратын болдым, оқушылардың сабақ тақырыбын қабылдау ерекшеліктерін түсінуге ұмтылдым, оқушылардың білім–түсініктерін жетілдіріп, жақсарту мақсатында оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру арқылыбілім сапасын көтеру үшін сабақ үдерісіне жаңатехнологияларды енгізе бастадым. АКТ–ның балаларға әсері ерекше болды. Сыныпта балалар сабақтан басқа нәрселерге көңіл бөлмейді. АКТ–ны кеңінен пайдалану арқылы балалар оқулықта жазыла бермейтін өмірге керекті ақпараттар алады. Менің сабақтарымда қолымнан келгенше АКТ–ны

кеңінен пайдалануға тырыстым. Балалар сабақпен слайд арқылы танысып, оқулықпен аз жұмыс жасады. Бұл әдіс менің уақытты ұтымды пайдалануыма септігін тигізді.Бір білгенім, сабақтарым қызықты өткенінен бөлек, балалардың белсенділігінің артқанын байқадым. АКТ құралдарымен жұмыс істегенде баланың ұқыптылығы, байқампаздығы, берілген тапсырмалардың нәтижелілігі байқалады. Сонымен қатар дұрыс шешім қабылдай алуға, шапшаң ойлауға,алдына қойған мақсаттарын жоспарлай білуге үйретететінін байқадым. Мұғалімнің алдына келген баланың қабілеті әртүрлі болады, ойлауы,қабылдауы бөлек болады. Мұндай жағдайда мұғалім үшін де АКТ–ның көмегі көп. Себебі, баланың тапсырманы орындауында,шешім қабылдауында уақытты ұтымды пайдалана алуына қарап, оның қабілетін анықтауға болады. Бала түсіндіріп, оқығаннан гөрі өз көзімен көріп, өзі істейтін болса,тез ұғатыны анық. Сондықтан да әр сабағымда көрсетілетін презентацияларды, иллюстра–цияларды, бейнематериалдарды жас ерекшелігіне сай ұсынуға тырысамын. Сабақ түріне байланысты меннемесе оқушыөз презентацияларымызға мәтіндік немесеграфикалық үзінділерді, анимацияларды, бейнефильмдерді, сонымен қатар музыкалық немеседауыстық безендірулерді қоса аламыз. Тіпті, сергіту сәтін АКТ көмегімен өткізген кезде оқушылардың сабақ барысында жалығуы төмендеп, көңіл–күйлері көтеріңкі болады.Сабаққа деген қызығушылы артады [2, б. 41]

Қазіргі таңда АКТ–ның көмегімен түгел сабақты да өткізуге болады,ол үшін түрлі білім платформаларыжасалған: BilimLand, OnlineMektep, iTestарқылы балаға қашықтықтан білім беруге қолайлы. Оқушы өзіне қажетті ақпаратты осы платформалар арқылы алып, кері байланыс бере алады.

Сабақтарымда компьютерді, проекторды, дыбыстық колонкаларды қолданамын, соңғы кезде оқушыларға смартфонды пайдалану арқылы жұмыс жасауды үйретіп жатырмын. Жаңа және тез өзгеріп отыратын мобильді технологиялардан қалмай қатар жүру, сондай–ақ инновациялық техноло–гиялар ретінде сабақта оқушының белсенділігін арттырудабүгінгі күннің жаңалығы – QR кодтарды пайдалану қазіргі уақытта кең өріс алуда. QR коды – «жылдам жауап» дегенді білдіреді және ол штрих–кодтың бір түрі1994 жылы Жапонияда ойлап табылған. QR–кодтың көмегі арқылы сабақ материалдарын оқушының өзі алып, орындауына болады. Мұндай тәсіл сабақ барысында оқушыға толықтай өзі шешім қабылдауға және мұғалімді тек нұсқаушы ретінде рөль атқаруға пайдасын тигізеді. Әрине,мұндай сабақтар мұғалімнің шеберлігін талап етеді.

Қазіргі ұстаздар алдындағы міндет –ғылым мен техниканың даму деңгейіне сәйкес оқушының білімі терең, іскер және ойлауға қабілетті, әлемдік стандарттар негізінде жұмыс істей алатын құзырлы тұлғаны қалыптастыру. Мұндай талапқа сай қызмет істеу үшін ұстаз үздіксіз ізденісте кәсіби білікті болуы тиіс. Кәсіби құзыіреттілігімді дамыту мақсатында түрлі деңгейлердегі семинарлар,шебер сыныптар, тренингтер, коучинтерге қатысамын. «Өрлеу» біліктіліктілікті арттыру ұлттық орталығы» акционерлік қоғамы базасында ұйымдастырылған «Бастауыш білім беру жағдайында 4К моделін жүзеге асырудың психологиялық–педагогикалық аспектілері» тақырыбы бойыншабіліктілікті арттыру курсынан өттім. Жинаған тәжірибелерімнің нәтижесінде сабақтарымда инновациялық әдіс–тәсілдерді ұтымды қолданып келемін. Мысалы: сабақтарды Блум таксономиясына салып, жоспарлау кезінде оқушылардың жас ерекшеліктерін,дарынды және талантты балалармен жұмыс істеу ерекшеліктерін қоса алғанда,қалай оқу керектігі сияқты қуатты педагогикалық құралдарды қолдануға тырысамын. Оқыту процесінде оқытуды жақсартудың оқушылардың топтардағы бірлескен жұмысы,диалогтік оқыту, өзара және өзін–өзі бағалау,оқыту меноқуда АКТ–ны қолдану сияқты тәсілдері арқылы жүзеге асырамын.Осындай озық технологиялардыңбастауыш сынып деңгейінде сабақтарда және сабақтан тыс іс–әрекетте қолдануға тиімдісі – сын тұрғысынан ойлау әдістері мен тәсілдері. Осы орайда «Бинго», «Көзбе», «Аққу ұшты, қайда? Сайға..», «Фишка», «Фишбоун», «Музыкамен қозғал», «Матема–тикалық әткеншек», «Стоп кадр», балалрға үйреншікті «Сулифа» ойыны, «Он сұрақ», «Иә,жоқ» ойыны, «Сахналау», «Шетелдік», «Өрмекші», «Гармошка», «Ыстық орындық», «Ойлау картасы», «Миға шабуыл», «Ассоциация», «Мозайка», «Топпен жұмыс», «Жұппен жұмыс» әдістерін қолданып, «Кофе– брейк» ұйымдастыру т.с.с. тәсілдер баламен ойнай отырып, олардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру арқылы, білім сапасын көтеруге болады. Нәтижесінкөру үшінжиынтық бағалау, қалыптастырушы бағалау,яғни оқу үшін бағалауды пайдаланамын.

Әріптерді жаңа бастап жатқан 1 сынып оқушыларына тақтаға буындарды іліп, келесі тақтаға сөз құратамын,сөздерді іліп,сөйлемдер құратамын. Парақшалардан өздеріне «Скейтчбук» жасатып, шығармашылық жұмыстар орындатамын. Мысалы: жасаған «Скейтчбуктың» ішіне бес жол өлең жазу,жұмбақ құрастыру,сурет салу, т.с.с тапсырмалар беремін. «Домино» әдісі қолданғанда оқушы–ларға қима қағаздар беріледі, қимадағы сөздер мен сандарды сәйкестендіріп шығады. Математика сабақтарында Кубик, домино, ұсақ ойыншықтар сияқты түрлі ресурстарды пайдаланып, өрнектер құрып, математикалық тілде оқуға қазірден дағдыландырып келемін. Жаңа бағдарламаны меңгеру барысында осыәдіс–тәсілдер сабақтың тиімді өтуіне, оқушы бойында қажетті 4 дағдыны (тыңдалым, айтылым, жазылым, оқылым) қалыптастыруға ықпал ететіні сөзсіз.

Инновациялық оқыту нәтижелері оқушының өз бетінше әрекет етуі арқылы білімді меңгеруіне ықпал етуі тиіс. Оқушының ой–өрісін кеңейтіп, дүниетанымдық көзқарастары мен танымдық белсен–ділігін арттыруда, зерттеушілігі арқылы шығармашылық икемділігін дамытуда, біліктілікке ұмтылуда,

яғни тұлғаны жан–жақты дамытуды жүзеге асыруда оқу үдерісіне инновациялық технологияларды қолданушешуші рөл атқарады, оң нәтиже береді [3, б. 38].

Инновациялық сабақтардың ең басты көрсеткіші – өзін және өзгелердібағалау. Өзін–өзі бағалау – бұл оқушының өзі туралы ұғымы, өзін сол қалпынша қабылдауы және ұғынуы (яғни өзі туралы ойлар), айтқан жауабына қарап баға деңгейін өзіне өзі белгілеуі. Міне, осы дағдыларды сабақ сайын қалыптастырып отырса, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым–қатынас, түсіністік күшейе түседі. Оқушы өз іскерлігінің нәтижесін әр сабақ сайын көріп, біліп, талдап, қорытындылап отырады. Сабақ үдерісінде оқушы үшін де,мұғалімүшінде қолайлы психологиялық атмосфера дегеніміз, меніңше, осы. Осыған сүйене отырып мен, оқу үшін бағалау және оқуды бағалау модуліне аса зор мән беремін. Оқушыөзіне немесе өзінің оқуына баға беретін болса, ол үшін ол әділ баға болып есептелетінінтүсіндім. Мен өткізілген сабақтарымның әр кезеңінде жұмыс жасатып, оны қарсы оқушыға бағалатып отырдым. Бағалаудың тағы бір ерекшелігі оқушы бағасын өзі де, басқалар да біліп отырады. Демек, бұл нағыз аутентивті түрде (нағыз әділ) бағалау әдісі. Тақтаға баланың берген жауабын ұпаймен жазамын. Сондай–ақ, әр бағаның ұпайлар санын міндетті түрде көрсетемін. Табыс критерийлері бойынша балалар кестені толтырып бағалайды және«Бағдаршам», «Бас бармақ», «От шашу», «Екі жұлдыз, бір тілек», т.б. әдістері арқылы бірін–бірі бағалайды. Балалар бір–бірін бағалағанда, өздерінің атқарған жұмыстарымен салыстыра отырып бағалайды. Бір–бірін тексергенде өздерінің жіберген қателерін тауып, түзетуге тырысады.

Сын тұрғысынан ойлауға үйрету баланың бақылау, тәжірибе, толғану және пайымдау нәтижесінде алынған ақпаратты ұғыну, бағалау және талдауда қолданылатын әдіс болып табылады. Сондықтан да осы әдісті қолданудың арқасында баланың бір нәрсені елестетуі, ойлауы, баламалы шешімдерді тез қабылдай алатынын аңғардым. Сабақтарды өткізу барысында сын тұрғысынан ойлау әдісінің балалардың өз шешіміне дәлелдер жинақтап, өздерін және басқа балаларды бағалап, интерпретациялау дағдыларын дамытуға үйретететінін түсіндім.

Қарқынды дамып келе жатқан замандамұғалім тек оқуды дамытып қана қоймай, өзі де үйрене отырып, өзгеге үйретуді, өз тәжірибесімен бөлісуге ұмтылуы керек. Осы орайда, мен де жылдар бойы жинаған тәжірибеммен бөлісіп отыруға тырысамын:

- Аудан деңгейінде бастауыш сынып бірлестігі семинарында жаңа педагогикалық технологиялардың тиімді әдіс–тәсілдерін қолданып,оқушылардың танымдық қабілеттерін, ой–өрісін,пәнге деген қызығушылығын арттыру бойынша тәжірибемен бөлісу мақсатында «Бастауыш мектептегі оқу үдерісінде оқушылардың тұлғалық жетістіктеріне қол жеткізу тетіктері» тақырыбына баяндама оқыдым.
- Серіктес мектептер арасында өткізілген практикалық семинарда түрлі тапсырмалар арқылы оқушылардың ойлау қабілетін дамыту, мұғалімдердің өз тәжірибесінде тиімді пайдалануына ықпал жасау мақсатында «Сабақ барысында оқушылардың ойлау қабілетін дамыту жолдары» тақырыбына шебер сынып өткіздім.
- Серіктес мектептер арасында өткізілген озық педагогикалық тәжірибелермен бөлісу семинарында мұғалімдермен сыни ойлау технологиясын сабақта қолданудағы тиімділіктерін анықтай отырып, сыни тұрғыда ойлаудың стратегияларын өз тәжірибелерінде қолдануға негіздеу мақсатында «Сабақтарда және сабақтан тыс іс–әрекетте сын тұрғысына ойлау әдістері мен тәсілдері» тақырыбына коучинг өткіздім.
- Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдысын дамытуға,оқу жылдамдығын арттыруға және оқығанды меңгеруге әр түрлі әдістәсілдерді қолдану арқылы жағдай жасау мақсатыда әріптесіммен бірігіп» «Бастауыш сыныптарда оқу жылдамдығын арттыруға арналған әдіс–тәсілдер» атты авторлық бағдарлама құрастырдық.

Қазақтың аса көрнекті ағартушы–педагогы, жазушы, этнограф, қоғам қайраткері Ыбырай Алтынсариннің «Кел,балалар, оқылық!» үндеуімен өмірдегі сарқылмайтын мол байлық – білім екенін айта келіп, білімге адамның қолы жету үшін, ерінбей оқу, қажымай еңбек ету керектігін түсіндіреді. Ұлы Ұстазымыздың «Педагогикалық жұмыстағы шешуші нәрсе – ең жақсы оқыту әдістерін таба білуде»деген ұлағатты сөзін әр ұстаз өз ұранына айналдырса, болашақ ұрпағымыз білімді әрі білікті, құзіретті болатыны сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жаңаша ойлап, жаңаша жұмыс істеу.Қостанай 2015 ж.
2. Оқыту мен оқуда ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану. Қостанай 2015 ж. 41 б.
3. Г.Аканова Бастауыш сынып оқушыларының үйретілетін құндылықтарды дамыту // Бастауыш мектеп, Алматы 2022 ж. № 2(109)

УДК 372.8

XXI ҒАСЫР – БҰЛ АҚПАРАТТЫҚ ҚОҒАМ, ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТ ДӘУІРІ

Акишева Балайым Жансеитовна
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі, педагог–зерттеуші
E–mail: akisheva–1967@mail.ru
Айнабекова Акмарал Сабитовна
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі, педагог–зерттеуші
E–mail: Saken_a76@mail.ru
М.Горький атындағы гимназиясы
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Қазіргі білім берудің басты мақсаты да жан – жақты дамыған, рухани бай жеке тұлға қалыптастыру болып табылады. Сондықтан заман талабына сай оқыту үрдісін жетілдіре отырып, қоғам сұранысына сай жеке түлға қалыптастыру мәселе бойынша оқушыларға ақпараттық – коммуникациялық технологияларды сабақта міндетті түрде қолдану тиімділігі артып отыр.

Түйінді сөздер: *жеке тұлға, заман талабы, бәсекеге қабілетті.*

Аннотация

Главной целью современного образования является формирование всесторонне развитой, духовно богатой личности. Именно поэтому при совершенствовании учебного процесса в соответствии современными требованиями повышается эффективность обязательного использования информационно – коммуникационных технологий учащимися на занятиях по вопросу формирования личностей в соответствии с потребностями общества.

Ключевые слова: *индивидуальная личность, требования времени, конкурентноспособный*

Abstract

The main goal of modern education is the formation of a comprehensively developed,spirituallyrich personality. That is why,with the improvement of the educational process in accordance with modern requirements, theeffectiveness of the mandatory use of information and communication technologies by students in the classroom on the formation of personalities in accordance with the needs of society increases.

Key words: *individual personality, time requirements, competitiveness.*

«Білім алудың тамыры ащы, бірақ жемісі тәтті», деп бірінші ұстаз Аристотель айтқандай білім мен өнер сіздің болашағыңыздың жарқын болуына бірден – бір кепіл. Олай болса, білім берудің ізгілендіру, ақпараттандыру – бүгінгі заман талабы. Өркениеттің өсуі ақпараттық қоғамның қалыпта–суымен тікелей байланысын ескерсек, қазіргі кезде білім мен техниканың даму деңгейі әрбір адамға сапалы және терең білім мен кәсіби іскерліктердің болуын, жастардың белсенді шығармашылықпен жұмыс істеуін талап етеді. Ақпараттық білімнің орта мен адамның өзара қарым – қатынасын үйлесімді ету және жаңа ақпараттық қоғамдаақпараттық технологияны пайдалану, ақпараттық мәдениетпен байланысын кеңейту мүмкіндіктері мол. [1]

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір.

Жаңа заман талабына сай білімді, бәсекеге қабілетті, ақпараттық – коммуникациялық технологияларды жетік меңгерген жасөспірім қажетті оқу құралдарымен қамтамасыз етіліп отырылуы қажет.

Осыған байланысты мәлімет алмасуына, қарым – қатынасына ақпараттық – коммуникациялық технологияларды кеңіненқолданысқа еніп жылда дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Келешек қоғам жастардың бойына ақпараттық мәде–ниетін қалыптастыру қажет. Осы мақсатты орындау барысында мұғалімдердің ақпараттық мәдениетін қалыптастыруда жаңа әдістерді қолдану қажеттілігі туындап отыр.

Қазіргі білім берудің басты мақсаты да жан – жақты дамыған, рухани бай жеке тұлға қалып–тастыру болып табылады. Сондықтан заман талабына сай оқыту үрдісін жетілдіре отырып, қоғам сұранысына сай жеке түлға қалыптастыру мәселе бойынша оқушыларға ақпараттық – коммуни–кациялық технологияларды сабақта міндетті түрде қолдану тиімділігі артып отыр.

Ғылым мен жаңа технологияларды, білім беруді дамытудың және сабақта пайдалану жаһандық үрдістері:

1. Ақпараттық – қоммуникациялық технологиялар.
2. Ақпараттық технологиялардың бірі – интерактивтік тақта, мультимедиялық және Onlineсабақтар.

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында қолдану келесі нәтижегежеткізеді:

1. Оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді.
2. Тіл байлығын дамытады.
3. Өз ойын жеткізуге, жан – жақты ізденуге үйретеді.

4. Шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді.
5. Өз бетімен білім алатын, ақпараттық технологияларды жақсы меңгерген, білімді жеке тұлғаны қалыптастырады. [2]

«Бар ізгілік тек білімнен алынар, біліммен тек аспанға жол салынар» деген Махмуд Қашғари сөздері біздің өмірлік қағидамыз.Ұлы педагог Ушинский: «Мұғалім үздіксіз білімін көтеріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, ізденуді тоқтатса, мұғалімдігі де жойылады» деген болатын. [3]

Былтыр Online режимінде сабақтарды өткіздік. Сондықтан әрбір ұстаз күнделікті сабағына өмірталабына сай дайындалып ақпараттық – коммуникациялық технологияларды кеңінен пайда–ланды. Қолданбалы бағдарламалар: WordPad –мәтіндік редактор, MS Word – құжаттарды әзірлеу, MS Excel – электрондық кесте құжаттары, Power Paint – презентация жасау, Google forms – тест–терорын–дау, нәтижесін білут.б. мектепте пайдалану тиімді болды. Жаңа инновациялық техноло–гиялардың ішінде ACTIVboard интерактивті тақта болып табылады. Интерактивті – біреумен сұхбат–тасуға, әңгіме кезінде әркет жасауға қабілеттілікті білдіреді.Осы платформалароқуға деген қызығу–шылығын арттырады. Ғылыми – зерттеу жұмыстарымен айналысуға көмектеседі. Уақытты үнемдейді. Орындаған жұмыстарының қателерін бірден көруге мүмкіншілік тудырады.

Осы ақпараттық – коммуникациялық технологиялар жүзеге асыру үшін мультимедия кабинетінде электрондық оқулықпен сабақ берудің тиімділігі көп:

1. Оқытушы білім алушымен білімін бағалауды компьютерге жүктейді. Бұл бағалау көрсеткіштерінің нақты, дәл болуын қамтамасыз етеді.
2. Оқушы жеке, топпен жұмыс жасайды.
3. Оқытушы сыныптағы оқушылардың жағдайын толық көріп, әрбір оқушының қабілетіне қарай онымен жеке жұмыс жасауға мүмкіндігін ашады. Сонымен қатар қазақ тілі мен әдебиет пәнін оқыту әдістемесіне ғаламтор жүйесін қосу сапалы білімінің қайнар көзі болар еді. Ғаламтор жүйесі арқылы оқыту білім алушылардың өзара ақпарат алмасуын мүмкіндік етеді, танымдылық қызметін арттырады, оқушыларға білім алуға қызығушылық ұлғайып, өз бетінше ізденуге ұмтылады. Оқушылардың мұндай қабілеттерін ашып, танымдылық іс–әрекеттерін қалыптастыратын мұғалім екенібәріне мәлім. Оқытудың бұл жүйелерінде оқытушы тек басшылық жасап ұйымдастырады, бағыттаушы рөлінде болады.

Оқытушы жаңа ақпараттық – коммуникациялық технологияларын әр сабағында қолдануы мектепте қазіргі заман талабы. XXI ғасыр ақпараттық технология ғасыры. Қазіргі қоғамдағы білім жүйесін дамытуда ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың маңызы зор. Білім беруді ақпа–раттандыру және пәндерді ғылыми – технология негізінде оқыту мақсаттары алға қойылуда. Ақпарат–тандыру технологиясының дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді оқушыны даярлау мұғалімнің басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды даму жан – жақты жаңа технологияны меңгерген жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етеді.

Білім – болашақ бағдарытаңдаған мамандыққа даярлайтын мектептің басты міндеттерінің бірі – жеке тұлғаның құзіреттілігін дамыту. Құзірет білім алушының жеке және қоғам талаптарын қанағат–тандыру мақсатындағы табысты іс – әрекетіне қажетті білім дайындығына әулеметтік тапсырыс. [4]

Құзіреттілік – білім алушының әрекет тәсілдерін жан – жақты игеруінен көрінетін білім нәтижесі. Ақпараттық құзіреттілік – бұл жеке тұлғаның әртүрлі ақпаратты қабылдау, табу, сақтау, оны жүзеге асыру және ақпараттық коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан – жақты қолдану қабілеті. Оқушылардың түпкілікті құзіреттіліктері – білім берудің жаңа нәтижелері. Құзіреттілікті оқушының пән бойынша игерген білім, білігінің жинағы деп қабылдауға болмайды. Оқунәтижесінде өзгермелі жағдайда меңгерген білім, білік,дағдыны тәжірибеде қолдана алу қабілетті болып табылатын жаңа сапа.

Қазіргі заман талабына сайадамдардың мәлімет алмасуына, қарым – қатынасына ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп жылдан дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – оқушыға ақпараттық негіздерін беру, логикалық ойлау – құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны пайдалану дағдыларын қалыптастыру және оқушы әлеуметінің ақпараттық сауатты болып өсуі мен ғасыр ағымына бейімделе білуге тәрбиелеу яғни ақпараттық қоғамға бейімдеу. Ақпараттық технология – қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны. [5]

Коммуникация – ақпаратты тасымалдап жеткізу әдістері мен механизмдерін және оларды жазып жинақтап жеткізу құралдарын қамтитын жалпы ұғым.

Ақпарттық – коммуникативтік технологияжағдайында жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады.

Оқытудағы ақпараттық – коммуникативтік және интерактивтік технологияларының бағыттары:

1) Электрондық оқулықтар;
2) Телекоммуникациялық технологиялар;

3) Мультимедиялық технологиялар;
4) Қашықтықтан оқыту;

Ақпараттық – коммуникативтік технологияны оқу – тәрбие үрдісіне енгізуде мұғалім алдына жаңа бағыттағы мақсаттар қойылады:

- Өз пәні бойынша оқу – әдістемелік электронды кешендер құру, әдістемелік пәндік Web – сайттар, Instagram, TikTok ашу.
- Жалпы компьютерлік желілерді пайдалану.
- Бағдарламалау ортасында инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдар жасау.
- Қашықтықтан оқыту барысында өздігінен қосымша білі алуды қамтамассыз ету.

Қазіргі уақытта қолайсыз ауа райына байланысты сабақтары қашықтықтан оқыту үлкен мүмкіндік береді немесе баланың денсаулыңына байланысты сабаққа келе алмаса қашықтық арқылы білім алуға өте ыңғайлы. [6]

Оқыту құралдарының біріне тоқталсақ – электронды оқулық. Сабақта QR код арқылы тыңда–лым, айтылым, оқылым, жазылым төрт тілдік дағдысы қалыптасады. Ол білім алушыларды даралай жеке оқытуда жаңа мәліметтерді жеткізуге, сонда–ақ игерілген білім мен біліктерді тесттік бақылауға арналған бағдарламалық құрал. Білім беру жүйесінде электронды оқулықтарды пайдаланып,үлкен табыстарға жетуге болады. Электронды оқулықтарды пайдалану барысында оқушы екі жақты білім алады: біріншіден – қазақ тілі мен әдебиет пәнінен білім алады, екіден – компьютерлік білім алады. Эдектронды оқулықтарды пайдалану білім алушы өз бетінше шығармашылық жұмыс жасауына, теориялық білімін практикамен ұштастыруына мүмкіндік береді. Электронды оқулық арқылы білім алушы көптеген өзіне керекті материалды алады, таңдап алған мәліметтерді копьютерден көріп есіне сақтай алады, өз бетінше жұмыс жасау қабілеті қалыптасады. Осылай жас ұрпақты оқыту инновоцияны пайдалану – шығармашылық жетістіктердің негізгі көзі. [7]

Электрондық оқулықпен оқытудың негізгі мақсаты: оқыту үрдісін үздіксіз және толық деңгейін бақылау, сонымен бірге ақпараттық ізденіс қабілетін дамыту, шығармашылық қабілетін дамыту. Электронды оқулықтардың тиімді жағы әр сабақта бейне фильмдерді көруге болады, сөздікті ашып қолдануға ыңғайлы, диктант жазуға, тест тапсырмалар жасап Google forms арқылы тексеруге, нәтиже сабақтарында пайдалана аламыз. Электронды оқулықты қолдануарқылы сабақта техникалық құралдарды, дидактикалық материалдарды қолдануға тиімді. Оқушының тілге деген қызығушылығы, білім,білік, дағды деңгейін қалыптастыру, білімінің тереңдігін, тексеру түрлері, бағалауда кері байланыс жасау, практикалық дағдыларды игеруге артады. Оқушылар өздері де тапқан ақпаратты көшіріп, өз ыңғайына қарап жұмыс істейді.

Заманауи білім беру машықтануына инновациялық технологиялар мен әдістерді қолдану тәжірибесінде Kahoot ғаламтор қосымшасы өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Бұл платфор–мада мұғалімге лексикалық және грамматикалық білімді ерекше түрде бағалауға мүмкіндік береді. Kahoot бағдарламасын қолданылған оқушылар сабаққа көбірек зейін қойып белсенді қатысады. Smart – servesKahoot қашықтықтан оқу кезінде бағалау мен талдаудың өте тиімді әдісі.

Қорыта келсек, мұғалім жоғары нәтижеге жету үшін оқушыларбілімді болу ғана емес, білімді өз бетімен алуға, алған білімдерін өмірде қолдана білу. Бүгінгі жас ұрпақ– ертеңгі жаңа әлем. Қазіргі заманда ақпараттар ағымы көп. Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін әр мұғалім өз ойын жеткізе алатындай коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интерактивті тақтаны қолдана алатын, қашықтықта жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болуы тиіс. Заман талабына сай жаңа технология әдістерін үйрету, бағыт – бағдар беруші – мұғалімдерміз. Оқушылар жаңа тұрмысқа, жаңа оқуға, жаңа қатынасқа бейімделуі тиіс. Осы үрдіспен бәсекеге сай елу дамыған елдердің қатарына ену ұстаздар қауымына зор міндет жүктелетінін ұмытпауымыз керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Дүйсебай Г. Білім алудың тамыры ащы, жемісі тәтті. Өскен өңір, 2018 ж, №9, 1 б. https://osken–onir.kz/kogam/5736–blm–aludy–tamyry–aschy–zhems–ttt.html
2. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық–коммуникациялық технология–ларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖСШ «Дайыр–Баспа», 2010 ж. http://edunews.kz/sciense/1542–blm–berudeg–aparatty–tehnologiyalandyrudy–zektlg.html
3. Үсенова Н. Білім туралы нақыл сөздер. 2020 ж, №2, 2 б. https://massaget.kz/mangilik_el/tup_tamyir/asyil_soz/52994/
4. Кызырханова Г.Т. Білім берудегі ақпараттық технологияландырудың өзектілігі. «Дайыр–Баспа», 2022 ж., №4, 1 б. https://melimde.com/bilim–berudegi–aparatti–tehnologiyalandirudi–ozektiligi–tleumb.html?page=3
5. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2010–2020 ж.ж. арналған мемлекеттік бағдар–ламасы https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U1000001118
6. Байтилеуова Г. Ақпараттық технологиялардың тиімділігі. Қазақстан мектебі, 2008 ж., №6, 34 б. https://www.stud24.ru/pedagogy/aparatty–tehnologiyalar/436846–1642029–page5.html
7. Жаримбетова Г.Т. Интерактивті тақтада жұмыс жасау мүмкіндіктері. Мектептегі технология, 2008 ж., №9, 34 б. https://www.stud24.ru/pedagogy/aparatty–tehnologiyalar/436846–1642029–page5.html

УДК 796.011

ОБ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЯХ В ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ СТУДЕНЧЕСТВА: ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ, ВОЗМОЖНОСТИ

Александров Спартак Геннадиевич
кандидат педагогических наук, доцент
кафедры корпоративного и государственного управления
E–mail: spartak–2010@mail.ru
Коробко Анастасия Дмитриевна
студентка 2 курса факультета экономики, менеджмента и
торговли направления подготовки «Товароведение»
E–mail: ai.korobko2003@mail.ru
Краснодарский филиал РЭУ им. Г.В.Плеханова
г. Краснодар, Россия

Аннотация

Сейчас большую популярность приобретают информационные технологии в различных сферах. IT–технологии также проникают в сферу физической культуры и спорта. Многие люди считают, что в этой сфере это достаточно полезные технологии, однако не стоит забывать, что всегда есть как положительные, так и отрицательные стороны. Поэтому в данной статье рассматриваются плюсы и минусы информационных технологий в сфере физической культуры испорта России.

Ключевые слова: *информационные технологии, физическая культура и спорт, образовательный процесс, студенты вузов.*

Аңдатпа

Қазір ақпараттық технологиялар әртүрлі салаларда үлкен танымалдылыққа ие. IT технологиялары дене шынықтыру мен спорт саласына да енеді. Көптеген адамдар бұл салада бұл өте пайдалы технология деп санайды, бірақ әрқашан жағымды да, жағымсыз да жақтары бар екенін ұмытпаңыз. Сондықтан, бұл мақалада Ресейдің дене шынықтыру және спорт саласындағы ақпараттық технологиялардың артықшылықтары мен кемшіліктері қарастырылады.

Түйінді сөздер: *ақпараттық технологиялар, дене шынықтыру және спорт, білім беру процесі, ЖОО студенттері.*

Abstract

Nowadays, information technologies in various fields aregaining in popularity. IT technologies have also penetrated the physical culture and sports. Many peoplebelieve that in thisareathesearequite usefultechnologies, butdonotforgetthatthereareIalwaysboth positiveandnegativesides. Therefore, this article examines the prosand cons of information technologyinthefield of physical culture and sports in Russia.

Key words: *information technology, physical culture and sports, educational process, students.*

Введение. Во второй половине XX века начинает формироваться информационно еобщество, связанное с изменениями в экономике стран, переходящие на новые и наукоемкие технологии. Именно поэтому постиндустриальное (информационное) общество называют обществом, в основе которого лежат информация и знания [1, 2].

Главным помощником постиндустриального общества становятся информационные техно–логии, представляющие совокупность средств и методов, разработанных на основе использования достиженийвы числительной и телекоммуникационной техники. Именно они обеспечивают обработку информациии оптимизацию учебной и производственной деятельности [3, 4].

Информационные технологии в начале XXI века тесно переплетаются со сферой физической культуры и спорта, они обеспечивают её углубленными зучением информационных операций, аппаратно–программным обеспечением в новых технологиях, помощью в построении процесса тре–нировок спортсменов и проведении соревнований, интерактивной базой данных для использования научно–практической информации в сфере физкультуры и спорта.

Вместе с тем, развитие IT–технологий в данной сфере происходит медленно из–за того, что требуются большие вклады для развития физкультуры и спорта, данная сфера не приносит больших доходов, у нее относительно небольшаяа удитория [5, 6, 7].

В спорте чаще всего информационные технологии применяют в таких направлениях, как: контроль и учёт процессов спортивной деятельности; предпринимательская и рекламная деятельность; отслеживание результатов спортивной деятельности; подготовка квалифицированных специалистов для работы в сфере спорта [8, 9].

Более подробно рассмотрим то направление, которое касается вузов. Информационно–коммуникативные технологии в учебных заведениях и на факультетах физической культуры помогают обучающимся в освоении будущих профессий. Студенты знакомятся с такими видами материалов: мультимедийным и программами с функциями контроля и обучения, программами–тренажерами,

демонстрационными материалами, мультимедийными обучающими системами, направленными на выполнение разныхфункций.

С появление в жизни людей Covid–19 большую популярность получили информационные технологии в учебныхз аведениях. Именно в 2020 году студенты и преподаватели оценили все возможности IT–технологий. Достаточно сложно было перейти тем преподавателям и студентам, у которых в программе стояло большое количество практических часов занятий физической культурой и спортом [10].

В процессе дистанционных занятий физической культурой удалось выявить такие плюсы: каждый студент мог получить внимание от преподавателя; он также мог получить теоретические сведения о правильности выполнения физического упражнения. Выявилии большие минусы: из–за большой загруженности платформы не могли функционировать; плохое мобильное соединение не позволяло полноценно заниматься занятиями спортом; неудобство; отсутствие полноценных взаимоотношений между студентом и преподавателем [11].

Результаты исследования и их обсуждение. Для подтверждения теории о информационных технологиях в сфере физической культурыи спорта было проведено социологическое тестирование студентов кубанских вузов: Краснодарского филиала «Российского экономического университета»им. Г.В.Плеханова, Кубанского государственного аграрного университетаим. И.Т.Трубилина, Кубанского государственного университета, Кубанского государственного медицинского университета. В нём приняли участие 88 человек.

Анкетирование включало следующие вопросы:

1. «Какой категории спортсменов вы относитесь»? Ответы: 50%–спортсмен–любитель; 5,7%–спортсмен–профессионал; 4,5% –спортсмен высокого класса; 39,8%–никакой из перечисленных.

2. «Знакомы ли вы с информационными технологиями в ФКиС»? Ответы: 64,8%– да, 35,2%–нет.

3. «Занимались ли вы спортом в дистанционном формате»? Ответы: 61,4%–да, 38,6%–нет.

4. «Нравятся ли вам занятия в дистанционном форматепо ФКиС»? Ответы: 59,7%–нет, 40,3%–да.

5. «Удобно ли вам заниматься физической культурой вд истанционном формате»? Ответы: 44,3%–нет, 26,1%–да, 29,5%–незнают.

6. «Как вы считаете, занятия в дистанционном формате по ФКиСс ближают преподавателей и студентов»? Ответы: 51,1% –нет, 33%–незнают, 15,9%–да.

7. «Как вы думаете, помогают ли компьютерные программы преподавателям по физкультуре и спорту планировать физическую подготовленность студентов, а также контролировать их психофизическое состояние»? Ответы: 44,3%–да, 29, 5%–нет, 26,1%–незнают.

8. «Будет ли повышаться ваши нтерес к занятиям, если внедрять в обучающийся и тренировочный процесс цифровыеи информационные технологии»? Ответы: 40,9%–нет, 37,5%–да, 21,6%–незнают.

9. «Как вы считаете помогают ли информационные технологии в занятиях физкультурой и спортом»? Ответы: 48,9% –да, 35,2%–нет, 15,9% –незнают.

10. «Как вы считаете, помогают ли информационные технологии в улучшении качества занятий по ФКиС»? Ответы: 42%–да, 35,2%– нет, 22,7%–незнают.

11. «Вы когда–нибудь занимались соспортивным инвентарем, в котором используются цифровые технологии»? (Например, «умный» мяч, степени «умные»г антели). Ответы: 80,7%–нет, 19,3%– да.

12.«Есть ли на вашем мобильном телефоне приложение, связанное с занятием спортом»? Ответы: 65,9%–да, 30,7%– нет, 3,4%–незнаю.

Тринадцатый вопрос был предоставлен тем респондентам, которые на прошлый вопрос ответили «Да»: «Часто ли вызанимаетесь физической культурой через такие приложения»? Ответы: 36,2%–не очень часто, 31,9%–редко, 15,9%–часто, 8,7%–всегда, 7,3%–оченьчасто.

14. «Какие плюсын есут IT–технологии по вашему мнению»? Ответы: 77,3%–возможность подобрать эффективную программу, рассчитанную на конкретного пользователя, 40,9%–возможность оптимизировать накопленные знания, 35,2% –быстрота, 22,7%–надежность.

15. «Как вы считаете, есть ли минусы в IT–технологиях в физкультуре и спорте»? Ответы: 59,1%–нет, 40,9%– да.

16. «Хотели бы вы перейти полностью от традиционных занятий спортом к занятиям с использованием информационных технологий»? Ответы: 59,1%–нет, 20,5– да, 20,5–возможно.

17. «Как вы думаете, будет ли большая популярность информационных порталов в России по физкультуре и спорту»? Ответы: 59,1%–да, 40,9% –нет.

Заключение. Как видно из результатов тестирования, большая часть студентов знакома с информационными технологиями в физической культуре и спорте. Помнению студентов, дистанционный формат обучения неудобен, они считают, что такой формат не сближает преподавателей и студентов.

В то же время, есть и такие студенты, по мнению которых дистанционный формат в занятиях спортом очень удобен, так как позволяет подобрать эффективные программы тренировок, рассчитанные на конкретного человека, они также могут предоставлять возможность оптимизировать накопленные знания.

В связи с тем, что сфера физической культуры и спорта имеет проблемы, связанные с отсутствием научно–методических основ применения информационных и коммуникационных технологий, направленных на совершенствование подготовки студентов в области физической культуры и спорта, то еще не разработаны конкретные программы, которые способны отражать особенности использования современных IT–технологий.

Однако создаются платформы, посвященные физической культуре и спорту в России, которые позволяют обеспечить цифровое развитие в области физкультуры и спорта.

Список литературы:

1. Концепция создания и функционирования государственной информационной системы «Единая цифровая платформа «Физическая культура и спорт» от 27.04.2021 (утв. Минспортом России 26.04.2021).

2. Воронов И.А. Информационные технологии в физической культуре и спорте: Электронный учебник / И.А.Воронов; СПб ГУФК им. П.Ф.Лесгафта. СПб.: изд–во СПб ГУФК им. П.Ф.Лесгафта, 2005 г. 80.

3. Махов С.Ю. Информационные технологии в физической культуре и спорте: Электронный ресурс: учебно–методическое пособие / С.Ю.Махов – электрон.текстовые данные. Орел: МАБИВ, 2020 г.. 174 с.

4. Петров П.К Информационные технологии в физической культуре и спорте: учеб. для студ. учреждений высш. проф. образования / П.К.Петров. 3–е изд., стер. М.: Издательский центр «Академия», 2013 г. 288 с.

5. Александров С.Г. Организация занятий по физической культуре со студентами вузов в дистанционном режиме: Учебно–методическое пособие / С.Г.Александров. Краснодар: ИПТасаловА.В., 2021 г. 50 с.

6. Александров С.Г. Организация самостоятельных занятий физической культурой и спортом студентов вузов: Учебно–методическое пособие / С.Г.Александров. Краснодар: ИПТасалов А.В., 2021 г. 87 с.

7. Александров С.Г. Физическая культура и спорт: Сборник лекций / С.Г.Александров, Д.В.Белинский. Краснодар: Краснодарский филиал РЭУ им. Г.В.Плеханова, 2020 г. Ч. 2. 207 с.

8. Александров С.Г., Теоретико–методические основания организации физического воспитания и здо–ровьесбережения студентов вуза / С.Г. Александров, И.П.Проскурякова // Сфера услуг: инновации и качество. 2019 г. №44. 4–8 с.

9. Александров С.Г. Влияние занятий оздоровительным бегом на организм студентов / С.Г.Александров, Д.И.Сушко // Актуальные проблемы развития экономики, права и кооперации. Всероссийской научно–практи–ческой конференции, приуроченной к 190–летию потребительской кооперации России. Краснодар: ККИ (РУК), 2021 г. 149–154 с.

10. Александров С.Г. Влияние физических упражнений на умственную деятельность и работоспо–собность студентов /С.Г.Александров, А.Д.Трофимова, Э.В.Третьякова // Актуальные проблемы развития экономики, права и кооперации: Сборник материалов Всероссийской научно–практической конференции, приуроченной к 190–летию потребительской кооперации России. – Краснодар: ККИ (РУК), 2021 г. 147–149 с.

11. Александров С.Г. К вопросу о влиянии пандемии COVID–19 на физкультурно–спортивную деятель–ность российского студенчества / С.Г.Александров, К.Ю.Балаян, Ш.Г.Шария // Актуальные вопросы современных научных исследований: теория и практика: Сборник научных трудов V Международной научно–практической конференции. Краснодар: КФ РЭУ им. Г.В.Плеханова, 2021 г. 23–30 с.

УДК 378

ПИСЬМЕННО–РЕЧЕВОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ

Алимов Фархад Шарабиддинович
кандидат педагогических наук, доцент АГУ
г. Андижан, Узбекистан
E–mail: wolffar7@mail.ru
Фахрутдинова Резида Ахатовна
доктор филологических наук, профессор КФУ
г. Казань, Россия
E–mail: fahrutdinova@list.ru

Аннотация

В статье рассматривается формирование письменно–речевой профессиональной компетенции на английском языке у студентов нефилологических факультетов.Авторы уделяют внимания на этапы формирования навыков письма.

Ключевые слова: *обучение, формирование, этап, навыки, письмо, речевые действия, цифровые технологии, мышление.*

Аңдатпа

Мақалада филология емес факультеттердің студенттері арасында ағылшын тілінде жазбаша және сөйлеу кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселелері қарастырылады. Авторлар жазу дағдыларының қалыптасу кезеңдеріне назар аударады.

Түйінді сөздер: *оқыту, қалыптастыру, кезең, дағды, жазу, сөйлеу әрекеті, сандық технологиялар, ойлау.*

Abstrakt

The article deals with the formation of written–speech professional competence in English among students of non–philological faculties. The authors pay attention to the stages of formation of writing skills.

Key words: *learning, formation, stage, skills, writing, speech actions, digital technologies, thinking.*

Формирование письменно–речевой профессиональной компетенции на английском языке у студентов нефилологических факультетов проводится успешно и эффективно, если оно осуществляется на основе следующих факторов:

1. Учебный процесс организуется на основе вышеперечисленных трёх этапов подготовки письменного текста, который является продуктом письменной речи, т.е. на основе мотивации, связанной с потребностью в речи, грамматикализации, при которой мысли выражаются средствами изучаемого языка, и письменного текста, являющегося продуктом этой деятельности.

2. В состав письменно–речевой профессиональной компетенции целесообразно включать лингвистическую (лексико–грамматическую), страноведческую, лингвострановедческую, социально–экономическую, деловую и профессиональную компетенцию.

Целью обучения студентов нефилологических факультетов письменной речи на английском языке является формирование у них профессиональной письменно–речевой компетенции.

К основным принципам формирования письменно–речевой компетенции можно отнести следующие:

1. Сознательное отношение к выражению мысли в письменной форме;
2. Учет языкового опыта родного и иностранного языка, связанного с письмом;
3. Рассмотрение обучения письменной речи как деятельности;
4. Учет культуры и обычаев страны изучаемого языка;
5. Личная потребность к выражению мысли в письменной форме;
6. Поэтапное формирование навыков и умений письменной речи;
7. Последовательность в обучении письменной речи;
8. Креативный характер выражения мысли в письменной форме.

Методология, разработанная в данном исследовании, включает следующие этапы:

1. Этап формирования навыков письма (написание букв и формирование орфографических навыков–подготовительный этап);

2. Мотивационный, аналитико–синтетический, исследо–вательский этап, направленный на создание письменной речи (этап отработки выражения своих мыслей простыми предложениями на английском языке);

3. Творческий этап, направленный на выражение своей мысли по определенным темам. Этот этап предполагает свободное выражение свой точки зрения по темам своей будущей профессии и практику написания различных писем, телеграмм, эссе.

Предложенные профессором С.Ф.Шатиловым этапы формирования речевых навыков и умений были положены в основу разработки нижеследующих этапов формирования письменно–речевой компетенции студентов нефилологических факультетов на английском языке:

I этап. Образцы, которые широко используются в письменной речи, вводятся в процесс обучения как речевые фразы и с ними впервые выполняются речевые действия.

II этап. На данном этапе выполняются упражнения, направленные на формирование письмен–ной речевой компетенции (практический этап) с применением информационно–коммуникативных и цифровых технологий.

III этап. Выполнение письменных речевых действий (операций), соответствующих речевым ситуациям, которые создаются с помощью современных цифровых технологий типа Computer – AssistedLanguageLearning (CALL) и др.

На первом этапе формирования письменной речевой компетенции студентам необходимо знать следующее:

1. Знание английской грамматики (уметь правильно с грамматической точки зрения выразить мысли);

2. Знание в определенном степенинеобходимых лексических единиц, относящихся к изучаемой теме;

3. Запас орфографических знаний (знание орфографических правил);

4. Умение применять спэлинг в изучении трудных с точки зрения орфографии слов;

5. Знание структуры предложений, характерных для письменной речи;

6. Уметь связывать друг с другом мысли, относящиеся к тексту.

На втором этапе обучения письменной речи основное внимание уделяется автоматизации письменно–речевых действий и выполнению ссоответствующих упражнений. Следует отметить, что языковой материал, используемый в упражнениях, должен соответствовать цели письменно–речевой деятельности и речевой ситуации. Это ускоряет автоматизацию письменно–речевых действий и улучшает их стабильность.

Формирование стереотипов, связанных с речевыми действиями, выполняемыми на данном этапе, осуществляется путем многократного их повторения. При необходимости этот процесс контро–лируется и корректируется преподавателем. Формирование лексико–грамматических стереотипов, связанных с письмом, позволяет уделять внимание содержанию письменного текста.

На данном этапе формирования письменной речевой компетенции рекомендуется выполнять следующие инструкции и упражнения:

1. Объяснение намеченной цели перед тем, как давать указание на выполнение письменной работы;

2. Формирование у студентов мотивации к изучаемой теме;

3. Целесообразное использование современных образовательных средств и методов обучения в соотетствии с письменно–речевой деятельности студентов и целям обучения.

Известно, что одним из целевых компонентов письменной речевой компетенции студентов нефилологических факультетов на иностранном языке является формирование у них умений получения необходимой информации из иностранных источников относительно их будущей профессии. Для этого необходимо умение обобщать информацию, полученную из газет, журналов и специальной литературы. Поэтому, прежде чем давать им задание, следует чётко объяснить цель данного вида письменной работы и мотивировать их на её выполнение. Целесообразно привести один–два интересных примера из жизни, чтобы показать студентам, какую важную роль играет полученная из иностранных источников информация в их профессиональной деятельности. Осознание студентами полезности полученной информации может являться стимулом для формирования мотивации к выполнению письменных задач.

Целесообразно начать обучение с расширения предложений, а затем перейти к написанию абзацев и текста. Такая последовательность отвечает дидактическому принципу перехода от простого к сложному. Упражнения на расширение предложения имеют следующую последовательность:

1. Akmal speaks.
2. Akmal speaks English.
3. Akmal speaks English with his teacher.
4. Akmal speaks English with his teacher and friends.
5. Akmal speaks English with his teacher and friends at the lesson.
6. Akmal speaks English with his teacher and friends at the lesson every day.

Hints for the students:English
with his teacher
with his friends
at the lesson
every day

Можно практиковать также контрастные упражнения, т.е. упражнение на сокращение предложения:

Some students have to work after the lessons so that they can pay for contract turms.

1. Some students have to work after the lessons to pay their contract.
2. Students have to work to pay their contract.
3. Students have to work.

Прежде чем давать задание на сокращение текста, следут выполнить упражнения на сокращение абзаца. Целесообразно выполнять подобные упражнения на подготовительном этапе. Написание аннотации также является упражнением, характерным для подготовительного этапа.

Аннотация является кратким изложением прочитанной книги или просмотренного фильма. Она используется, в основном, для чтения специализированной литературы и получения из нее необходимой информации. Аннотация не должна пониматься как сокращение текста. Ей характерно выражать содержание в краткой форме.

Наиболее сложным и творческим видом работы в обучении письменной речи является написание эссе. При этом пишущий выражает свои мысли путёмразмышления, повествования и описания. Структурная конструкция любого письменного текста (письма, аннотации, эссе и т.д.) имеет следующую последовательность:

Все вышеизложенные техники развития письменно–речевых умений и соответствующие им упраженения подготавливают студентов к получению необходимой информации в письменной форме

из иностранных источников, связанных с их профессией. Это важно еще и потому, что направлено на реализацию основной цели обучения иностранному языку в различных типах учебных заведений.

В настоящее время технологический подход, в частности, цифровые образовательные технологии широко используются в системе образования и характеризуются тем, что дают гарантированный результат.

В целях формирования мотивация (желания, интереса) по отношению к изучаемому языку и предмету у студентов химико–биологического факультета широко применялись системный подход и интерактивные методы. Ниже приводятся некоторые примеры интерактивных методов, направленных на формирование письменно–речевых профессиональных умений у студентов химико–биологического факультета.

1. Мозговой штурм. Целью использования этого метода является активизация понятий, необходимых для изучаемой темы, достижение интеллектуальной связи и тематической целостности в обучении. Этот метод активизирует студентов, побуждает их высказать свое мнение по теме, способствует преодолению страха совершить ошибку или чувства колебания, поскольку высказанные мысли не подвергаются критике. Метод мозгового штурма проводится устно и служит подготовительным этапом к письменной презентации. Затем студентам можно предложить составить письменный текст. Они стараются изложить только что услышанный аудиотекст и его содержание в определенной логической последовательности. Письменный текст является результатом письменной речевой деятельности, хотя студентам предложены задачи на одну и ту же тему, конечный результат будет разным в зависимости от индивидуальных способностей студентов: уровня знаний, интереса и ссформированных речевых навыков и умений.

2. Использование кластерного метода. На доске пишется слово и даётся задание – составить связанные с ним кластеры. Здесь использование метода мозгового штурма для свободного мышления студентов дает хороший результат.

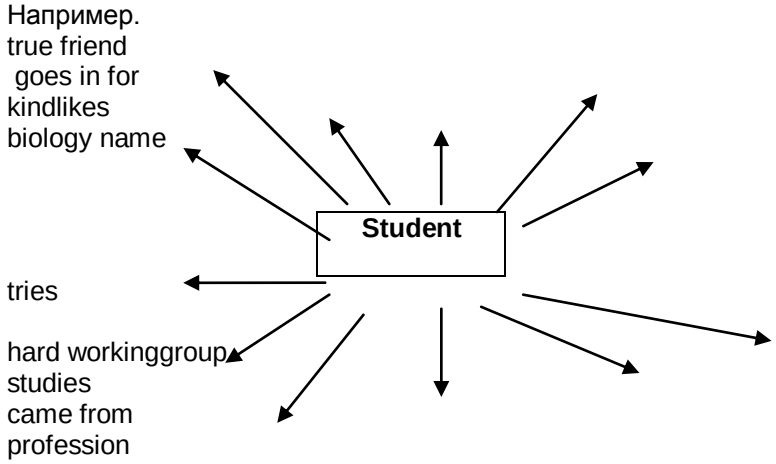

Студентам предлагается назвать разные слова, связанные со словом «student». Каждый студент в группе должен сказать одно слово, связанное со словом «student». Затем преподаватель просит студентам составить предложения, используя эти слова. Например: He is a student.His name is Odil Ahmedov. He is a hard–working student. He studies in group 105. He came from Shahrihan. Odil is a kind and true friend. He studies biology at the university. His future profession is a teacher of biology. Odil likes sports. He goes in for tennis. He is a member of our faculty team in tennis.

Следует отметить, что в составлении предложения с заданными словами во время «мозгового штурма» студенты высказывают разные предложения не в определенном порядке, поскольку в нем участвует вся группа, и каждый студент использует слова из своего вокабуляра, связанное со словом «student». После того, как студенты составили информацию с помощью данного кластера, препо–даватель ставит задачу написать вышесоставленый устный текст, теперь в письменной форме. Студенты выполняют эту задачу, обобщая мысли, высказанные другими студентами, в логически связанных предложениях в определенной последовательности.

3. Написание коллективного эссе. Для этого требуется работа в группах. Уровень знаний студентов в группе может быть разным, но такой вид работы дает каждому члену группы чувство ответственности за результат коллективной работы и приводит к их активизации. Преподаватель должен создавать условия для эффективной работы каждой группы, контролировать их и помогать в необходимых случаях.

Каждая группа получает задание по отдельной теме. Использование ключевых слов, фраз, таблиц, грамматических конструкций и графических или предметных наглядных пособий разрешено.

Преподаватель может подходить к каждой группе, чтобы контролировать и помогать по мере необходимости.

После выполнения задания представитель каждой группы читает письменное задание, подготовленное его группой. Другие члены группы слушают, обсуждают и высказывают свои мнения. Письменный текст оценивается по критериям актуальности заданной темы, логической связи, лексическим, грамматическим и стилистическим факторам.

4. Фронтальный метод работы

В использовании этого метода студентами предлагается написать о своих детских воспоминаниях (детский сад, школа, семья). Чем больше они напишут, тем лучше. Чтобы облегчить студентам выполнение этого задания, следует широко использовать технические средства, или преподаватель может рассказать историю или случай с известными учёными в области биологии (химии) или известными спортсменами и т.п. Это будет стимулом для записи студентами своих воспоминаний, так как кто–то из них вспомнит подобное происшествие из его жизни. Данный вид работы дает студентам возможность свободно мыслить, развивать навыки письменного выражения мысли и получения информации из своих воспоминаний в письменной форме на английском языке.

5. Работайте в парах.

В этом виде деятельности студенты делятся на пары, и каждая пара пишет письмо друг другу в течение заданного времени. По заданию они могут назвать свое имя, год рождения, место, род занятий или должность, семью, друзей, интересы и т.д. После написания письма каждая пара читает письмо друг друга.

Данный вид работы развивает у студентов навыки взаимного письменного обмена мыслями. Для того чтобы мотивировать студентов на данный вид работы, также можно дать им задание написать письмо с загадкой. При этом человек, пишущий письмо, не пишет своего имени, но может написать о своей внешности, профессии, группе, курсе, интересах и т.д. После того, как письма написаны, один из студентов или преподаватель читает их по очереди и участники группы должны выяснить, о ком написано в письме. Этот вид работы можно использовать в групповой работе или при фронтальной оценке деятельности студентов.

6. Метод «Увидеть, запомнить и записать». Этот метод активации также можно назвать методом флэш–памяти. Когда он используется для развития навыков письма, перед студентам ставится задача: каждое изображение демонстрируется студентам в видеоформате в течение одной минуты, а затем убирается. Учащиеся должны записать то, что они видят на картинке. Побеждает тот, кто больше всего запомнил предметов или ситуаций. Этот метод требует от студентов как можно больше и отчетливее запомнить то, что они видят на картинке. Этот вид работы активизирует студентов, развивает их интересы и память. Его можно использовать в фронтальной и групповой работе с применением атентических материалов с помощью компьютерных програм.

Практика письменной речи в течение 10–15 минут на каждом занятии будет устойчиво развивать навыки письменной речи студентов. Для этого каждому студенту выдается отдельная письменная рабочая тетрадь. От них требуется в течение 10 минут на каждом занятии написать сочинение на выбранную и связанную с их будущей специальностью тему (это может быть в начале, середине или конце занятия по указанию преподавателя). После написания сочинения эти тетради отдаются преподавателю. Перед написанием эссе студентам объясняют, что их сочинение не будет подвергаться критике или оценке. Поэтому их просят свободно и без колебаний выражать свои мысли. Такая свобода, предоставляемая студентам, активизирует их, увеличивает скорость мышления и, самое главное, учит их свободно мыслить и избавляет от страха совершить ошибку и от нерешительности.

Список литературы:

1. Азизхаджаева Н.Н. Педагогические технологии и педагогическое мастерство. Т.: Чўлпан, 2005 г 164 с.
3. Бим И.Л., Леонтьев А.А. и др. Общая методика обучения иностранным языкам. М.: Изд. Русский язык 1991 г. 53–215 с.
4. Джалолов Ж.Ж. English language teaching methodology. Т.: Фан ва таълим нашриёти. 2015 г. 11 б.
5. Епишева О.Б. Основные параметры технологии обучения. Школьные технологии. №4. М., 2004 г.
6. Кудряшова О.В. Методика поэтапного формирования коммуникативной компетенции в письменной речи: Английский язык, языковой вуз. Автореф. дис. ... канд. пед. наук. Тамбов, 2005 г. 24 с.
7. Махкамова Г.Т. Концепция формирования межкультурной компетенции студентов английского языка. Т. 2010 г. 207 с.

УДК 711.7

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ: ИННОВАЦИИИ ОПЫТ

Аллахверанова Зульфия Ахмедовна
преподаватель ВКТГТК
г.Алматы, Казахстан
E–mail: allakhveranova.zulfiya@mail.ru

Аннотация

Статья посвящена актуальной проблеме современного образования – цифровому обучению. В статье рассматривается использование ИКТ на занятияхи влияние информационно–коммуникативных технологий на развитие творческих способностей учащихся. Основной задачей является обоснование и подтверждение аргументами и фактами права цифровых технологий называться новой перспективной формой обучения.

***Ключевые слова**: информационно–коммуникационные технологии, преподаватель, инновационное образование, учебный процесс.*

Аңдатпа

Мақала заманауи білім берудің өзекті мәселесі – цифрлық оқытуға арналған. Мақалада АКТ–ны сабақтарда қолдану және ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға әсері қарастырылады. Негізгі міндет–цифрлық технологиялардың оқытудың жаңа перспективалық түрі деп аталу құқығын дәлелдеу және дәлелдеу.

***Түйінді сөздер:** ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, оқытушы, инновациялық білім беру, оқу процесі.*

Abstract

The article is devoted to the actual problem of modern education – digital learning. The article discusses the use of ICT in the classroom and the impact of information and communication technologies on the development of creative abilities of students. The main task is to substantiate and confirm with arguments and facts the right of digital technologies to be called a new promising form of education.

***Key words:** information and communication technologies, teacher, innovative education, educational process.*

В современном мире, в векскоростного научно–технического прогресса, когда владение необходимой информацией становится важнейшим инструментом в любой сфере человеческой деятельности, а важнейшейзадачей – научить подрастающее поколение жить в информационном ми–ре, уметь находить и использовать необходимые знания, то одним из приоритетных направлений образования является внедрение в учебно–воспитательный процесс информационно–коммуни–кационных технологий. В условиях перехода общества к цифровой экономике, глобализации, разви–тия информационных технологий трансформируется и современное образование. Информационные технологии диктуют новые требования к профессионально–педагогическим качествам учителя, к методическим и организационным аспектам использования в обучении информационно–коммуникационных технологий.

Педагогика давно искала пути достижения если не абсолютного, то хотя бы высокого резуль–тата в работе с воспитанниками и постоянно совершенствовала свои средства, методы и формы [3]. Длительное время считалось, что достаточно найти какие–то приёмы или методы – и желаемая цель будет достигнута. Постепенно педагогическая практика накопила много средств, методов и форм обучения и воспитания, но результаты их применения были не всегда однозначны. Очевидно, что оптимизация педагогического процесса путём совершенствования методов и средств является необходимым, но не достаточным условием. Отбор методов, средств и форм должен совмещаться с реализацией конкретной цели и отработкой системы контроля показателей обучения и воспитания. Этому и призвано помочь применение информационных и коммуникационных технологий в педагогическом процессе

Что же такое «инновационное образование»?

Применительно к педагогическому процессу инновация означает введение нового в цели, содержание, методы и формы обучения и воспитания, организацию совместной деятельности учите–ля и учащегося. Инновации в образовании считаются новшествами, специально спроектированными, разработанными или случайно открытыми в порядке педагогической инициативы.

В основе инновационной образовательной деятельности лежат современные информа–ционные и коммуникационные технологии (ИКТ), их применение с целью обучения, или техно–логические инновации. Важной особенностью управления образовательными инновациями является то, что применение этих технологий сопровождается радикальными изменениями в педагогических методах и приемах, в организации труда преподавателей и обучающихся. На сегодняшний день арсенал технологических средств современного образования достаточно обширен, и при этом он

расширяется очень быстро. При этом учитель не только образовывает, развивает и воспитывает ребенка, но с внедрением новых технологий он получает мощный стимул для самообразования, профессионального роста и творческого развития. Помимо этого, использование ИКТ в обучении помогает педагогу решить такие дидактические задачи, как:

- формирование устойчивой мотивации;
- активизация мыслительных способностей учащихся;
- привлечение к работе пассивных учеников;
- повышение интенсивности учебного процесса;
- обеспечение живого общения с представителями других стран и культур;
- обеспечение учебного процесса современными материалами;
- приучение учащихся к самостоятельной работе с различными источниками информации;
- реализация личностно–ориентированного и дифференцированного подхода к обучению;
- активизация процесса обучения, возможность привлечения учащихся к исследова–тельской деятельности;обеспечение гибкости процесса обучения.

Следует отметить, что ИКТ является важным фактором в достижении положительных резуль–татов в обучении. Современный урок трудно представить без использования информационных технологий.

Обучение, воспитание и развитие нового поколения осуществляется в условиях информационно насыщенной среды. Сегодня у любого преподавателя имеется в распоряжении многочисленные возможности применения в процессе обучения средств ИКТ – это информация из сети Интернет, электронные учебники, словари , справочники, презентации, различные виды коммуникации – чаты, форумы, блоги, электронная почта и многое другое. Благодаря этому, актуализируется содержание обучения, происходит быстрый обмен информацией между участниками образовательного процесса.

Процесс преподавания получил новые формы, иной характер благодаря наличию в кабинетах персональных компьютеров и ноутбуков с соответствующим программным обеспечением, мульти–медийных проекторов и специальных экранов, интерактивных досок, наличию доступа в сеть Internet. Современный учитель имеет возможность пользоваться электронными изданиями. Стоят такие издание гораздо дешевле, занимают немного места, мобильны. Новые компьютерные технологии, мультимедийное оборудование, способствует более качественному усвоению теоретического материала. Современные графические редакторы позволяют создавать первоклассные 3–D модели реальных объектов. Учитель и ученик сегодня имеет возможность совершать виртуальные экскурсии по мировым галереям, пользоваться материалами электронных архивов, каталогов и библиотек.

Электронное обучающее пособие необходимо студенту, поскольку без него он не может получить прочные и всесторонние знания и умения по данному предмету.

Для преподавателя электронное обучающее пособие удобно потому, что оно:

– позволяет преподавателю проводить занятия в форме самостоятельной работы за компьютерами, оставляя за собой роль руководителя и консультанта;

– позволяет преподавателю с помощью компьютера быстро и эффективно контролировать знания учащихся, задавать содержание и уровень сложности контрольного мероприятия.

–п озволяет выносить на лекции и практические занятия материл по собственному усмотрению, возможно, меньший по объему, но наиболее существенный по содержанию, оставляя для самостоятельной работы с электронным пособием то, что оказалось вне рамок аудиторных занятий;

– позволяет индивидуализировать работу со студентами, особенно в части, касающейся домашних заданий и контрольных мероприятий.

Из выше изложенного следует, активная роль информационных технологий в образовании состоит в том, что они не только выполняют функции инструментария, используемого для решения определенных педагогических задач, но и стимулируют развитие дидактики и методики, способствуют созданию новых форм обучения и образования, что позволяет значительно повысить качество обучения студентов.

Новейшие технические средства, хорошая материально–техническая база дают возможность более эффективного обучения. Использование мультимедийной продукции позволяет повысить уровень мотивации обучающихся, по – иному вести индивидуальные занятия, управлять учебным процессом. В наш век новых информационных технологий книга перестала быть главным источником информации.Умение грамотно применять информационно–коммуникационные технологии в учебно–воспитательном процессе – показатель высокой квалификации преподавателя, его прогрессивной методики обучения и развития обучающихся. Обновление информации происходит стремительно, справиться с потоком новых сведений под силу только электронным средствам.

В настоящее время целью образования является воспитание человека творческого, способного самостоятельно принимать решения, адаптироваться к новым условиям, проявлять сме–калку, находить необходимую информацию.

Усвоение учебного материала сводится к поиску эффективных путей формирования ключевых компетентностей обучающихся. В этом и могут помочь информационные технологии. В процессе обучения нужно учитывать возрастные особенности: акцент делать на игровую образо–вательную технологию с целью привития учащимся познавательного интереса к предмету с использованием современной компьютерной техники. Особую актуальность использование ИКТ на уроках приобретает при организации учебного процесса. В основу обучения входит дифферен–цированный подход, который способствует дальнейшему развитию обучающихся на высоком уровне с обязательным овладением знаниями всеми обучающимися. Инновационность педагогического опыта заключается в усовершенствовании методики использования информационно–коммуни–кационных технологий в образовательном процессе и совершенствование системы управления обучением на различных этапах урока.

Использование современных средств ИКТ во всех формах обучения может привести и к ряду негативных последствий, в числе которых можно отметить ряд негативных факторов психолого–педагогического характера и спектр факторов негативного влияния средств ИКТ на физиологическое состояние и здоровье обучаемого. Чаще всего одним из преимуществ обучения с использованием средств ИКТ называют индивидуализацию обучения. Однако, наряду с преимуществами здесь есть и крупные недостатки, связанные с тотальной индивидуализацией. Индивидуализация свертывает и так дефицитное в учебном процессе живое диалогическое общение участников образовательного процесса – педагога и учащихся, учеников между собой – и предлагает им суррогат общения в виде «диалога с компьютером». В учебном процессе современному ученику приходиться сталкиваться с огромным количеством разнообразной учебной информации. Вследствие этого, наступает информа–ционная перегрузка и эмоциональное возбуждение, что опасно для психического и физического здоровья ученика. Использование информационных ресурсов, опубликованных в сети Интернет, часто приводит к отрицательным последствиям. Чаще всего при использовании таких средств ИКТ срабатывает свойственный всему живому принцип экономии сил: заимствованние из сети Интернет готовых проектов, рефератов и решений задач .Для современного ученика такой способ обучения стал привычным и вполне приемлемым. Хочется особенно подчеркнуть, что метод этот отнюдь не способствует повышению эффективности образовательного процесса.

Длительная работа за компьютером отрицательно сказывается на многих функциях организма ребенка: высшей нервной деятельности, эндокринной и иммунной системах, на зрении и костно–мышечном аппарате человека. От работы за компьютером появляются побочные эффекты: рассеян–ное внимание, «мозаичность» или «клиповость» мышления, ограниченность лексики, смешение реального и виртуального пространств, дети перестают фантазировать, становятся неспособными создавать собственные визуальные образы, с трудом обобщают и анализируют информацию; компьютер может стать причиной долговременных нарушений в области психического и интеллек–туального развития детей, может снизить функционирование некоторых видов памяти, способство–вать росту эмоциональной незрелость, безответственности; психическое напряжение вызывает у детей стрессовое состояние ;вызывает потребность в быстром вознаграждении за проде–ланную работу, недостаточно развитая способность к упорному труду; уверенность в своей уникальности, повышенное внимание к своему внутреннему миру, индивидуализм и пр.

А также, «минусами» применения ИКТ являются:

– возросшие требования к педагогу (многие учащиеся имеют более современную технику дома, в то же время достаточно большое количество педагогов не имеет даже минимальных знаний в области ИКТ);

– технология проектной деятельности не до конца освоена учителями–предметниками;

– невысокая информационная культура, как у учащихся, так и у педагогов;

– нет единой информационно—методической службы для учащихся, их родителей и учителей.

Таким образом, к использованию информационно–коммуникационных технологий в обучении педагогам необходимо подходить творчески, не злоупотребляя и строго соблюдая санитарно–гигиенические требования.

Средства цифровой дидактики и цифровые технологии выполняют важную роль в цифровом образовательном процессе, но вместе с тем не должны подменять собой традиционные формы обучения. Таким образом, в условиях цифровой экономики значимым является понимание того, что, прежде всего, должен перестроиться сам педагог.

Применение информационно–коммуникационных технологий в обучении влечет за собой много вопросов, на которые необходимо искать пути решения для того, чтобы формирование информационной компетентности всех участников образовательного процесса было не мучительным и тернистым, а творческим, целеустремленным и результативным. При этом не стоит забывать о том, что компьютерные технологии – это только средство, которое никогда не заменит живое слово

учителя. Сегодня современный педагог, работает с молодым поколением, готовит его к жизни в новом обществе, значит, сам должен идти в ногу со временем. Степень успешности педагогов в освоении новых технологий и методик зависит в большей степени от преданности профессии, стремления к познанию нового, заинтересованность в самообразовании.

Список литературы:

1. Блинов В.И., Сергеев И.С., Есенина Е.Ю. Педагогическая концепция цифрового профессионального образования и обучения: монография. Москва: Издательский дом «Дело», РАНХиГС, 2020 г. 112 с.

ОӘЖ 37.013

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА АҚПАРАТТЫҚ–КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Альмурзина Гульсара Сейтжановна
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
E–mail: gulsara_almurzina@mail.ru
Тулебаева Айнура Ибрагимовна,
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
E–mail: ainura_kai@mail.ru
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Жітіқара ауданы білімбөлімінің №12
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай облысы, Жітіқара қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада қазақ тілі сабағында компьютердің қуаттануымен жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі екендігі туралы айтылады. Еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде кәдімгі технологияларды тиімді жаңа кешенді ақпараттандыру технологияларына алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту болып табылады.

Түйінді сөздер*: ақпараттық технология,білім беру, сабақ, технология, мүмкіндік,тиімділік.*

Аннотация

В статье говорится о том, что обучение компьютерному обучению на уроках казахского языка – одна из актуальных проблем сегодняшнего дня. Во всех видах национальной системы образования страны замена традиционных технологий на новые эффективные комплексные технологии информатизации, их сопровождение и развитие.

Ключевые слова*: информационные технологии, образование, уроки, технологии, возможности, эффективность.*

Abstract

The article tells about how to learn how to drive a computer with power in Kazakh language lessons – one of the most pressing problems today. In all types of the national education system of the country, it is the replacement of conventional technologies with effective new complex informatization technologies, their maintenance and development.

Key words*: Information Technology, education, lesson, technology,opportunity, efficiency.*

Білім саласындағы жаңа технологияларды қолданып, сабақты қызықты, түсінікті өткізу – кез келген мұғалімнің міндеті. Жобалау технологиясы, ақпараттық технологиялар, ынтымақтастықта оқыту технологиялар, оқушылардың кабілеттерін, білімі мен сабаққа деген зеректіктерін ескере отырып, оқытудың түрлі әдіс–тәсілдері арқылы іске асыруға көмектеседі.

Педагогикалық технологиялардың мақсаты – оқыту үрдісінің тиімділігін көтеру, оқытуда бағдарланған нәтижелерге жетудің кепілі болып табылады [1, б. 20].

Бүгінгі оқушылардың мақсаттары да, құндылықтары да, идеялары да бұрынғыдан мүлде басқаша. Өйткені олар–өзінін болашағына тиімділік тұрғысынан қарайтын, іскерлікке бейім, жоғары талап қоя біледі. Олай болса, бұл қоғам кез келген педагогтен өз пәнінің терең білгірі ғана болуды емес, теориялық, нормативтік–құқықтық, психологиялық–педагогикалық, дидактикалық, әдістемелік тұрғыдан сауатты және ақпараттық компьютерлік технология құралдарының мүмкіндіктерін жан–жақты игерген ақпараттық құзырлығы қалыптасқан маман болуын талап етіп отыр.

Қазақ тілі пәнін оқытудың негізгі мақсаты – оқушылардың коммуникативтік мәдениетін дамыту және қалыптастыру болса, мұғалім өз жұмысында әрбір оқушыға тілді тәжірибеде меңгеруіне жағдай жасау керек. Оқыту үрдісінің тиімділігі үшін әр түрлі технологиялар қолданып жүр, соның ішінде қазақ тілін оқытудағы ақпараттық технологияға тоқталғым келеді.

XXI ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры. Компьютер оқушы үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып табылады. Олай болса қазақ тілі сабағында компьютердін қуатта–нуымен жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі. Білім беру жүйесін ақпараттандыру дегеніміз – берілетін білім сапасын көтеруді жүзеге асыруға бағытталған үрдіс, яғни, еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде кәдімгі технологияларды тиімді жаңа кешенді ақпараттандыру технологияларына алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту болып табылады [3, б. 23].

Оқушыларды жалықтырып жібермеу үшін қызықтыратын әдістерді пайдаланған тиімді және ғылым мен техниканың жылдан–жылға жедел қарқынмен дамуына байланысты оқушыларге дәріс беруде ақпаратты технологияны қолдану болады. Ақпараттық құралдардын ішінде электронды оқулықтардцң рөлі ерекше. Электрондық оқулықтарды пайдалану оқушылардың танымдық белсен–ділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

Оқытудың компьютерлік технологиясы, оның ішінде мультимедиа оқытуы белсенді орында тұр. Электронды оқулықтардың қазақ тілі сабағында қолдану оқушылардың өздігінен білім алуларына, ізденімпаздыққа, ойларын тиянақты жеткізуге мүмкіндік береді. Мысалы, «Сөз таптары» тақырыбын өткенде, экрандағы Word бағдарламасында кластер немесе сызба түрінде жұмыстар орындай алады, ал лексикалық тақырып бойыншаҚазақстанның астаналары» тақырыбында Power Point бағдарла–масында презентация құруға болады.

Егер техникалық оқу–құралдарын пайдалансақ, оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артады, көру арқылы есте сақтайды. Құрғақ сөзден гөрі, диафильм көрсетіліп, күйтабақ тындалса сабақ тартымды әрі қызық өтеді. Сонымен қатар, заман талабына сай, теория мен тәжірибе қатар жүргізіледі.

Ақпараттық технология оқушыларге тақырып көлемінде толық мәлімет беруге, басқа оқу орын–дарымен әдістемемен алмасуға және оқыту жүйесін көп деңгейлі жетілдіру, оқу материалдарының сапасын арттыруға көмектеседі.

Интерактивті тақтаны пайдаланып сабақ жүргізу берілетін білімнің сапасын ғана арттырып қоймай, оқушылардың әр сабаққа деген қызығушылығын тудырып, ынта–ықыласын (мотивациясын) жақсартады, әрбір оқушыны ұжымдық жұмысқа тартуға көмектеседі, жеке, әлеуметтік соның ішінде шығармашылық дағдыларды дамытады. Компьютермен дұрыс ұйымдастырылған жұмыс танымдық және қарым–қатынастық (комуникативтік) қызығушылықты арттырады, тіл мен әдебиет материал–дарын өз бетімен меңгеруге септігін тигізеді.

Ақпараттық технология сабақты түрлендірудің, ерекшелендірудің, дараландырудың тәсілі ғана емес, сонымен қатар сабақты жаңаша ұйымдастырудың мүмкіндігі. Ақпараттық технологияның көмегі–мен жүргізілетін сабақтарда – оқушы өзін белсенді және еркін, мұғаліммен тең дәрежеде ұстай алады. Қазақ тілі сабағында ақпараттық технологияны енгізу арқылы сабақтың белендділігін арттыруға, дамыта оқыту идеясын жүзеге асыруға, сабақты шапшаң жүргізуге, оқушының өздік жұмысының көлемін көбейтуге болады. Сондықтан сабақта ақпараттық және коммуникативтік технологияны кеңінен пайдалану үйреншікті, қалыпты жағдай ретінде қарастырылғаны жөн. Бүгінгі күні кез келген мұғалім қазақ тілі пәні болсын, басқа пәндер болсын ақпараттық және коммуникативтік технологияны пайдалану арқылы әр түрлі сабақтарға әзірлемелер дайындап және оны жоғары деңгейде өткізе білсе, сабақтың тартымды әрі қызық болатыны анық. Мұндай сабақтар оқушыларды басқа әлемге, ақпараттар әлеміне тарту арқылы сол әлемді өз көзімен көруге, көргенін сыныптастарына жеткізу барысында тіл дамыту мүкіндігіне ие болады [5, б. 9].

Егемен еліміздің болашағы – бүгінгі оқушылар. Оларды заман талабына сай жан–жақты, білімді, өз бетімен білуге талпынатын, өзінің көзқарасы бар етіп тәрбиелеу үшін сабақ түрлері әдістемесін жетілдіру және оларды пайдалану–бүгінгі күннің талабы. Соңғы кезеңде қазіргі заманғы педагогикалық ғылым мен тәжірибе түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Соның ішінде оқыту үрдісі ақпараттық–коммуникациялық жағдайларда жаңа көрініс алу жолында басқаша жаңаланған жолмен XXI ғасыр талаптарына сай білгір, уақытты үнемдей алатын тұлғаны қалыптастыруға бағытталады. Сонымен, мұғалім – ақпараттанушы емес, оқушы жеке тұлғалық және интеллектуалды дамуын жобалаушы. Бұл ақпараттық құзырлықты, ұйымдастырушылық қабілетті, оқушыларды қазіргі қоғамның түбегейлі өзгерістеріне лайық бейімдеу, олардың зергтеушілік дағдыларын дамыту бағыттарын–талап етеді.

«Сапалы білім беру Қазақстанның индустриалдық–инновациялық дамуының негізі болуы тиіс» деп атап көрсетілгендей қазіргі кездегі білім беру жүйесі әлемдік өркениет көшіне сай, жан–жақты ақпараттық–коммуникациялық технологиялармен қамтамасыз етілуі керек.

Ақпараттық–коммуникациялық технология білім беру жүйесін ақпараттандыруға, білім сапасын арттыруына, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге, электрондық есептеуіш техникамен жұмыс істеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивтік құралдарды қолдануға, интернет желісін пайдалануға, телекоммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, қашықтықтан білім беру –міндет [5, б. 14].

Білім болашақ бағдары, барлық маман даярлайтын оқу орындарының басты міндеттерінің жеке тұлғаның құзыреттілігін дамыту. Құзыреттілік оқушының жеке талаптарын қанағаттандыру мақсатындары табысты іс–әрекетіне қажетті білім дайындығына әлеуметтік тапсырыс. Құзыреттілік–оқушының әрекет тәсілдерін жан–жақты меңгеруінен көрінетін білім нәтижесі. Ақпараттық құзыреттілік –бұл жеке тұлғаның әр түрлі ақпаратты қабылдау, табу, сақтау, оны қолдану және ақпараттық–коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан–жақты қолдану қабілеті. Оқушылардың түпкілікті құзыреттіліктері білім берудің жаңа нәтижелері. Құзыреттілікті оқушының пән бойынша меңгерген білім, білігінің жинағы ретінде қабылдауға келмейді. Ол – оқу нәтижесінде өзгермелі жағдайда меңгер–ген білім, білік, дағдыны тәжірибеде қолдана білу қабілеті болып табылады. Ұлттық бәсекелестік білімділік деңгейімен айқындалады. Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет.

Ақпараттық мәдениет негіздері мектептен бастау алатыны сөзсіз, сондықтан әрбір жаңашыл мұғалім сабақта ақпарттық коммуникативтік технологияларды пайдалана білуі қажет.

Қазіргі заман талабына сай азаматтардың мәлімет алмасуына, қарым–қатынасына ақпа–раттық–коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа түсіп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру басты мақсатқа айналып отыр. Ақпараттық қоғамның талабы–оқушыларға ақпараттық беру, логикалық ойлау–құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны пайдалану дағдыларын қалыптастыру және оқушы әлеуметінін ақпараттық сауатты болы өсуі мен ғасыр ағымына бейімделе білуге тәрбиелеу, яғни ақпараттық қоғамға бейімдеу. Ақпараттық технология – қазіргі компьютерлік техника базасында ақпаратты жинақтау, сақтау, өндеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны [6, б. 11].

Қазіргі кезде ақпараттық технологияларды тиімді қолдана білудің оқыту әдісіне, түріне, мазмұ–нына ықпалы айқын, сондықтан ақпараттық–коммуникативтік технологияларды қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолдану тиімді.Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ құралдарын пайдаланудағы басты мақсат –мұғалімнің оқу–тәрбие үрдісіндегі жаңалықтарды қолданудағы ізденісі мен сабақты техникалық құралдармен жабдықтау. Ал оқушылар жаңалықтарды қабылдауға, заман ағымына қарай икемделуге дайын. Компьютер мен телекоммуникация жабдықтары білім алумен қатар, ойын ойнау, демалу, саналы сауығу үшін қажетті де қалыпты жағдайға айналып отыр.

Қазіргі мұғалімнің ақпаратты іздеу, саралау, сақтау, жинақтау, жүйелеу, өңдеу жұмыстарын қамтамасыз ететін бағдарламалық, техникалық құрал–жабдықтар бар, сонымен қатар компьютерлік желілердің ақпараттық ресурстарында жұмыс мүмкіндігі қарастырылған.Мұғалім қазіргі заманда маңызды біліктіліктің бірі болып саналатын әр түрлі ақпарат түрлерін пайдалану үшін оқыту құралы мен оқушы арасындағы кері байланысты шұғыл қамтамасыз етуте бағытталған мектеп оқушыларын дифференциалды оқытуды көздейді. Қазіргі мектептерде компьютерлік техниканы сабақ барысында, сыныптан тыс шараларды, тәрбие жұмысын ұйымдастыруда қолдану үшін барлық жағдайлар жасалған. АКТ құралдарын оқу үрдісінің барлық кезендерінде пайдалануға болады: жаңа материалды түсіндіру, бекіту, қайталау, бақылау. Бағдарламалар мен оқулықтар, сөздіктер, анықтамалар, энцик-лопедиялар, хрестоматиялар, интерактивтик жабдықтар және т.б. мұғалімнің ғана емес, оқушының да сабаққа дайындығы барысында пайдаланатын ақпарат көздері. Мультимедиа мүмкіндіктері сабақтарды тартымды, мазмұнды, есте сақтауға жеңіл болуына ықпал етеді.

Интерактивті тақтаны қолдану кең мүмкіндіктерге жол ашады. Проблемалық, иллюстративті–түсіндіру, ізденіс оқыту әдістері сәтті іске асырылады. Оқу материалын қабылдау белсенділігі артады, пәнге деген қызығушылық байқалады, сабақтын тартымды сәттері берілген материалды толық меңгертіп, ол жөнінде түсінігін арттырады. Құрастырға материалдарды өзгерту, қайталап қолдану, сақтау мүмкіндігі мұғалімнің жұмысындағы таптырмайтын көмек. Жаңа тақырыпты түсіндіру кезінде қолданылған көрнекі материал оқушының берілген ақпаратты толығымен есте сақтауына көмектеседі.

Оқыту үдерісіндегі ақпараттык технологиялар оқушыларлын зерттеушілік қабілеттерін зерттеушілік қабілеттерін дамытуға септігін тигізіп, танымдық белсенділікті арттырады, шығармашы–лыққа жетелейді, талдау, жүйелеу қабілеттерін дамытып, жеке немесе топтық жоба жазу барысында алған білімдерін қолдануға, сондай–ақ қарам–қатынас мәдениеті, бірлесіп атқарған қызметте әр түрлі әлеуметтік рөлдерді орындау дағдыларын қалыпастырады. Жаңа ақапарттық технологияны меңгерген оқушы өздігінен ізденеді, қажетті ақпаратты өңдеп, талдай алады, талқыға салып, тарата алады. Осының бәрі омірде кездесетін жағымсыз жағдайларды және білу дағдылары мен жетістікке жету үшін қажетті факторлар. Ақпараттық технологиялар оқушылардың оқуға деген қызығушылырын арттыруға мүмкіндік береді. Бағдарлама материалдарын меңгеру және оларды жеткізу түрлерінің әр түрлі формаларын қарастырады. Білім беру, дамыту және тәрбие потенциалын қамтиды. Жаңа технология–ларды қолдану бәсекеге қабілетті азаматтарды дайындау барысында мектеп алдында тұрған қазіргі талаптарға жауап беруте мүмкіндік береді. Білім беру технологиялары, оның ішінде ақпаратты–информациялық технологиялар мектеп түлектерінің болашақта өмірге бейімделу негіздерін қалыптастырады.

Әрбір ұстаздың алдына келген бала да әр түрлі ойлау қабілетінде болады, мысалы кейбірі шапшаң ойлап тез жұмыс істесе, кейбірі тақырыпты баяу қабылдап, оған тапсырманықайтадан қарап шығу тимді болып табылады. Осы орайда АКТ құралдарын пайдалана отырып презентация құралдары арқылы сипаттап, артынан осы материалдарды оқушының флеш–карталарына салып беру өте тиімді. [2, б. 115].

Интерактивті тақтамен жұмыс істеудің тиімділігі:

- Бағдарлама бойынша барлық оқушыларға қолайлы;
- Берілген материалды әсерлі жеткізуте және оны сынып оқушылары арасында талқылауға, қателерін дер кезінде маркер арқылы жөндеуге мүмкіндік туғызады;
- Интерактивті тақта сыныптағы барлық оқушылардың назарына айналуына байланысты орталықтан демонстрациялауға қолайлы жаңдай туғызады;
- Мұғалімнің де, оқушының да шабытын, қызығушылығын арттырып, сабақты тартымды өткізуге ынталандырады.

Қорыта келгенде, заманауи технологиялардың көмегімен оқушылардын білімін жетілдіру мен оқу сапасын арттыруға болады. Қай халықтың, қай ұлттың болсын толығып өсуіне, рухани әрі мәдени дамуына басты ықпал жасайтын тірегә де, түп қызығы да – мектеп. Қазақ мектептерінің білім деңгейін көтеру және онда жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқу–тәрбие үдерісін тиісті деңгейге көтеру педагогикалық ұжымның жүйелі жұмыстарының нәтижесінде ғана жүзеге аспақ.

«Шәкірт – нығырлай беретін ыдыс емес, керісінше тұтандыруды талап ететін шырақ» демекші, оқушылардың жеке шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту және оларды шынайы өмірдегі тұлға етіп дайындау – мектептің басты мақсаттарының бірі. Мақсатқа жетер жолда аянбаған ғана нәтижеге қол жеткізеді [2, б. 18].

Білім беруді ақпараттандыру – жана технологияны пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асырады. «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мудделі жаңа білім беру өте қажет» деп, Елбасы атап көрсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны, яғни компьютерді оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор.

Ақпараттық–коммуникативтік технология ақпараттық құралдармен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге,электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникативтік байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді. Ақпараттық–коммуникативтік технологиялардың келешек ұрпақтың жан–жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Қазақ тілі сабағында ақпараттық–коммуникативтік технология құралдары оқушыларға жаңа ақпарат көздеріне жол ашады, жеке жұмыс пен білім алудың нәтижелілігін, тиімділігін көтереді, кәсіби дағдыларды қабылдау және бекіту үшін мумкіндіктер береді, қашықтықтан оқытудың жаңа түрлері мен әдістерін жүзеге асыруға мүмкіндіктер ұсынады. [3, б. 79].

Ақпараттық–коммуникативтік технология – мұғалім жұмыстарының әдістері мен ұйымдастыру түрлерін түбегейлі өзгертуге, оқушылардың жеке қабілеттілігін дамытуға, оқудағы пәнаралық байланысты күшейтуге, оқу үрдісін ұйымдастыруды үнемі жаңартып отыруға мүмкіндік береді.

Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз – білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру үрдісі болып табылады. Ақпараттық–коммуникативтік технологияны қазақ тілі сабақтарына енгізу жаңа бағыттағы мақсаттар қойылды: Қазақ тілі пані бойынша оқу–әдістемелік электронды кешендер құру; жалпы компьютерлік желілерді пайдалану; инновациялық әдістерді пайдалану, құралдар жасау; қашықтықтан оқыту (Internet желісі) барысында өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету.

Іс–тажірибеде ақпараттық технологияның барлық мүмкіндіктерін пайдалана отырып, оқушы–лардың шығармашылық даралығын қалыптастыру үшін сабақта төмендегі іс–шараларды қолданудың маңызы зор екенін байқадық. Оқушының дайындық деңгейін ынтасын және қабылдау жылдамдығын ескеру арқылы жаңа материалдарды меңгеруге байланысты оқытуды ұйымдастыру және оқуты үрді–сіне пайдалану. Оқытудың жаңа әдістері мен түрлерін (проблемалық, ұйымдастырушылық іс–әрекетін компьютерлік ойындар және т.б.) сабақта жиі қолдану. Проблемалық зерттеу, аналитикалық және модельдеу әдістерін қолдану арқылы классикалық әдістерді жетілдіру. Жаңа ақпараттық технология құралдарын пайдалану арқылы оқу процесінің материалдық–техникалық базасын жетілдіру.

Интерактивтік оқыту технологиясы – бұл ұжымдық, өзін–өзі толықтыратын, барлық қатысушы–лардың өзара әрекетіне негізделген, оқу үрдісіне оқушының қатыспай қалуы мүмкін болмайтын оқыту үрдісін ұйымдастыру болып табылады. Интерактивтік оқыту – бұл, ең алдымен білім алушы мен мұғалімнің қарым–қатынасы тікелей жүзеге асатына сұхбаттасып оқыту болып табылады [6, б. 21]. Сабақтағы интерактивтік әрекет өзара түсіністікке, өзара әрекетке, қатысушының әрқайсысына қажет есепті бірлесіп шешуге алып келетін–ұйымдастыру және сұхбаттасып қарым–қатынас жасауды дамытуды ұсынады. Интерактив бір көзқарастың немесе бір ғана сөйлеушінің басым болуы жағдайын

болдырмайды. Сұхбаттасып оқыту барысында оқушылар сыни ойлауды, тиісті ақпарат пен белгілі жағдайды талдау негізінде күрделі маселелерді шешуді, балама көзқарастарды салыстыруды, ақылды шешімдер қабылдауды, дискуссияға қатысуды, басқа адамдармен тиімді қарым–қатынас жасауды үйренеді. Ол үшін сабақта жекелей, жұптық және топтық жұмыс ұйымдастырылады, зерттеу жұмыстары, рөлдік ойындар қолданылады, құжаттармен және түрлі ақпарат көздерімен жұмыс жасайды. [6, б. 87].

Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, оқушылардың қызығушылығы арта түсері анық.

Интерактивті тақта–топтағы оқушылардың барлығын оқыту үшін құнды құрал. Бұл мұғалім жаңа материалды өте қызықты және қарқынды етіп түсіндіруге көмектесетін көзге көрінетін құнды құрал. Оның ақпаратты түрлі мультимедиалық ресурстар көмегі арқылы танысуға мүмкіндігі зор. Ол сызбаларды түсіндіруді жеңілдетіп, қиын мәселелерді шешуге көмектесе алады. Мұғалімдер өздерінің жана ойларын, идеяларын әсерлі, тартымды етіп көрсету үшін осы тақтаны қолданса мақсаттарына жетеді. Бұл тақтада мұғалімдермен жаңа материалдарды бірігіп талдауға мүмкіндігі зор. Зерттеулер көрсеткендей, түрлі ресурстарды, қызықтыруларды ұлғайта отырып қолданса, мұғалімдер үшін де, оқушылар үшін де интерактивті тақта сабақты қызықты ететіні анықталды. Интерактивті тақтамен дұрыс жұмыс жасаса, оқушылардың білімдерін тексере де алады. Интерактивті тақта топтағы барлық оқушылардың басты назарына айналады. Ал егер де керекті материалдардың барлығы алдын ала дайындалып, түсінуге онай болса, сабақтың жақсы қарқынды өтуін қамтамасыз етеді.

Жаңа сабақты түсіндіру барысында сабақтың мазмұнын дайын күйінде бермеуге тырысу. Оқушылардың өздігінен танып–білу дағдыларын қалыптастыра отырып, жаңа тақырып бойынша анықтама, ережелерді өздері құрастырып тұжырымдай білуіне жетелеу. Ол үшін оқытудың интерак–тивті әдіс–тәсілдерін сабақта қолдану. Олар: жеке шығармашылық тапсырмалар, тірек–сызба, көрнекіліктер және анықтама құралдары, ойын арқылы оқыту, сөзжұмбақ, бейнесөздер, логикалық тапсырмалар мен деңгейлік жаттығулар, тестілеу және бақылау.

Интерактивті оқыту моделін пайдалану өмірлік жағдаяттарды модельдеуді, рөлдік ойындарды қолдануды, мәселені бірлесіп шешуді қарастырады. Оқу үдерісінің қандай да бір қатысушысын немесе идеяны ерекшелеуді шектейді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жанпейісова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. А., 2002 ж.
2. Сұрауымбетова Р. «Білім беру деңгейін көтеруге ақрпараттық–коммуникациялық технологиялардың рөлі»
3. Элмухамбетова Б.А., Ғалымжанова М.А. «Білім беру жүйесі қызметкерлерінің біліктілігін арттыруда ақпараттық коммуникациялық технологиялардың қолданылуы»
4. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. №3, 2004 ж.
5. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. №6, 2009 ж.
6. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы. №4, 2011 ж.

ОӘЖ 34

«ҚҰҚЫҚ НЕГІЗДЕРІ» ПӘНІ БОЙЫНША – «STREET LAW» (КӨШЕ ЗАҢЫ) БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Анасова Айнаш Бектурсыновна
тарих магистрі
Ө.Сұлтанғазин атындағы ҚПИ
E–mail: anasova_ainash@mail.ru
Мирамова Жумабике Жумабековна
тарих пәнінің мұғалімі
№15 жалпы білім беретін мектебі
E–mail: zhuma_miramova@mail.kz
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Берілген мақаланыңөзектілігіқазіргі жағдайда жастардың құқықтық білімі мен тәрбиесі өте маңызды болды. Сонымен қатар, барлық мектептерде Заңның мектеп курсы бола бермейді және әр оқушы өзіне таныс құқықтардың мағынасын түсіндіре алмайды, сонымен қатар жолдастарының, мұғалімдердің, ата–аналардың алдында туындайтын басқа құқықтар мен міндеттердің мағынасын әрдайым түсіне бермейді.Street Law жобасы материалды құрғақ заңды тілде ұсыну проблемаларын болдырмайды, сонымен қатар оқушыларға құқықтық салада не бар екенін түсінуге көмектеседі. Мақсаты: «Street Law» (көше заңы) негізгі мақсаты –

құқық нормаларын халық үшін, оның ішінде студенттер мен оқушылар үшін түсінікті және қолжетімді тілде баяндауын көрсету. Бұл әр күн үшін практикалық құқық.

Түйінді сөздер: *кіріктіре оқыту (интеграция), көше заңы, сот процесі, қоғамдағы мінез–құлық ережелері.*

Аннотация

Актуальность данной статьи в современных условиях правовое образование и воспитание молодежи было очень важным. Кроме того, не во всех школах есть школьный курс права, и не каждый ученик может объяснить значение знакомых ему прав, а также не всегда понимать значение других прав и обязанностей, возникающих перед товарищами, учителями, родителями. Проект Street Law устраняет проблемы представления материала на сухом юридическом языке, а также помогает учащимся понять, что находится в правовой сфере. Цель: основная цель «Street Law» (уличное право) – показать изложение норм права на понятном и доступном для населения языке, в том числе для студентов и школьников. Это практическое право на каждый день.

Ключевые слова*: интегрированное обучение (интеграция), уличное право, судебный процесс, правила поведения в обществе.*

Abstract

The relevance of this article in modern conditions, legal education and upbringing of young people was very important. In addition, not all schools have a school course in law, and not every student can explain the meaning of the rights familiar to him, and also not always understand the meaning of other rights and obligations arising before comrades, teachers, parents. The Street Law project eliminates the problems of presenting material in a dry legal language, and also helps students understand what is in the legal sphere. Purpose: the main purpose of «Street Law» is to show the presentation of the norms of law in a language that is understandable and accessible to the public, including for students and schoolchildren. This is a practical right for every day.

Key words: *integrated learning (integration), street law, judicial process, rules of behavior in society.*

Қазақстан Республикасы өзін құқықты мемлекет деп жариялады. Ал құқықты мемлекетте заңды, еркіндікті және өз міндеттерін жақсы білетін адам бірінші орында тұруы керек. Сол себептен әрқайсымыз мемлекет кепілдік еткен құқық пен еркіндіктің мөлшері мен пайдалану жағдайларын айқын түсінуге тиіспіз. Сондықтан мектеп оқушыларына «Құқық негіздері» пәні бойыншаұсынылып отырған осы *«Street Law» (көше заңы)*бағдарламасының арқасында білім алушылар құқық дегеннің не екенін аңғарып, оның баға жетпес қазына екеніне көз жеткізеді. Көптеген адамдар заң, құқық дегенді жазалау, сотқа тарту, сыбайлас жемқорлықпен, заң бұзушылықпен күресу, түрмеге жабу деген сияқты бір жақты ғана түсінеді. Бұл бағдарламаның мақсаты заң, құқық дегеннің күнгей жағымен таныстыру, құқықты қорғаудың түрлерін үйрету болып табылады.

Сонымен «Street Law» (көше заңы) негізгі мақсаты – құқық нормаларын халық үшін, оның ішінде студенттер мен оқушылар үшін түсінікті және қолжетімді тілде баяндау. Бұл әр күн үшін практикалық құқық.

Қазіргі жағдайда жастардың құқықтық білімі мен тәрбиесі өте маңызды болды. Сонымен қатар, барлық мектептерде Заңның мектеп курсы бола бермейді және әр оқушы өзіне таныс құқықтардың мағынасын түсіндіре алмайды, сонымен қатар жолдастарының, мұғалімдердің, ата–аналардың алдында туындайтын басқа құқықтар мен міндеттердің мағынасын әрдайым түсіне бермейді.Street Law жобасы материалды құрғақ заңды тілде ұсыну проблемаларын болдырмайды, сонымен қатар оқушыларға құқықтық салада не бар екенін түсінуге көмектеседі. Осы айтылған бағдарлама негізінде біз оқушыларға не ұсына аламыз?

– құқық туралы білім деңгейін арттыру;
– құқықтық білімді қолдану бойынша дағдыларды қалыптастыру;
– оқушыларды заңгер мамандығымен таныстыру;
– есте сақтауды, логиканы, байқауды дамыту;
– құқықтық сананы қалыптастыру;
– белсенді өмірлік ұстанымды тәрбиелеу.

Сонымен қатар, жобаның мәні оқушылардың құқықтану саласында терең кәсіби білім алуы емес. Ал оқушының белгілі бір дағдыларын дамыту:

– күнделікті жағдайларда құқықтық аспектілерді бөлу,
– жанжалдарды шешудің құқықтық тәсілдерін анықтау және жасалатын іс–әрекеттердің құқықтық салдарын көре білу.

«Көше құқығы» (Street Law) бағдарламасына негізделгенбұл сабақтар іс жүзінде бағытталған құқықтану форматына ие. Оқушылар өздерінің әлеуметтік құқықтары мен бостандықтарын қорғауды, басқалардың кемсітушілігіне немесе заңсыз мінез–құлқына қарсы тұруды нақты құқықтық жағдай–лардың мысалдарынан үйренеді.

Street Law дегеніміз не? Бұл XX ғасырдың соңында Джорджтаун университетінің заң мекте–бінде (Вашингтон, АҚШ) пайда болған Құқықтану пәнін оқытудың ерекше әдісі. Заң факультетінің студенттері азаматтарға арналған құқық курстарын іс жүзінде бағдарланған түрде оқытады. Сабақтар мектептерде, бас бостандығынан айыру орындарында, қоғамдық ұйымдарда, кәсіпорындарда

пікірталас немесе пікірталас форматында өтеді. Сот процестерін сахналау, рөлдік және имитациялық жаттығулар қолданылады.Мысалы, мұндай жағдайлар қарастырылады:

– егер полиция сізді көшеде тоқтатса ше?
– егер сатушы сапасыз тауарды қайтарудан бас тартса ше?
– әкімшілік құқық бұзушылық үшін ұсталған адамның қандай құқықтары бар?
– тұрмыстық зорлық–зомбылыққа қалай қарсы тұруға болады және т.б.

Street Law жобасының негізгі мақсаты қандай? Жоба қоғамның құқықтық хабардарлығын жақсартуға және кәсіби заңгерлерді тәрбиелеуге бағытталған. Street Law сабақтарында балалар өздерінің негізгі бостандықтары мен әлеуметтік құқықтарын қорғауды, басқалардың кемсітушілігіне немесе заңсыз әрекеттеріне қарсы тұруды үйренеді.

Сабақ қалай өтеді? Сабақтың маңызды сәті – мұғалімдер–жастар, студенттер, жасөспірім оқу–шылардан әлдеқайда үлкен емес. Студенттер оқушылардың «аға серіктері» болады және оқушы–лармен нәзік және маңызды тақырыптарды талқылай алады. Сабақ екі бөлімнен тұрады. Біріншіден, мамандар мәселенің теориялық негіздерін қысқаша түсіндіреді. Екіншісінде–практикалық тапсырма. Оқушылар бірнеше командаларға бөлініп, рөлдерді өзара бөледі (жәбірленуші, құқық бұзушы, куәгер, қарсы орган) [1, б. 2].

Командалар нақты өмірдегі жағдайды ойлап табады және оны рөлдерде ойнайды. Ойын барысында олар өзін қалай дұрыс ұстау керектігін, қылмыскерді қалай жазалау керектігін және басқа да маңызды сәттерді біледі.

Мәселен,қазіргі уақытта Street Law сабақтарының 5 негізгі тақырыбы анықталды:

1. Ксенофобия, кемсітушілік – не істеу керек?
2. Тұрмыстық зорлық–зомбылыққа қалай қарсы тұруға болады?
3. Адамның азаматтық құқықтары.
4. Адамның әлеуметтік–экономикалық құқықтары.
5. Полиция мен халық серіктес. Осы тізімнен мектептер сабақ өткізуге тапсырыс бере алады, ал болашақта өз тақырыптарын ұсына алады.

Оқушылар «Құқық негіздері» сабағында мінез–құлық ережелерінің қажеттілігін түсіндіре алады, әлеуметтік нормалар ұғымын игереді, әлеуметтік нормаларды түрге бөледі, оларды қалыптастыру және қорғау тәсілдерін, қоғамдағы құндылығы мен рөлін, яғни, мінез–құлық ережелерінің қоғамды тұрақтандырудың құралы болып табылатындығын, оларды сақтау білу қоғамдық өмірді мәнді де сәнді ететінін түсінеді.

«Баршаға арналған адам құқығы» бағдарламасы бойынша өтілетінсабақтардың маңызы зор. Құқықты қызықты да көңілді әрі белсенді түрде окып–уйренуге болатынын балалар сезіне білуітиіс. Интерактивті тәсілдерді қолдану тұрғысынан алғанда бұл сабақ өте қызу өтетін сабақтардың бірі. Бұл «Стрит Ло» бағдарламасы бойынша сабақ беру әдістерінің басқа гуманитарлық пәндерді оқытудан өзгеше болатынын көрсету мақсатында жасалған. Мұндағы мұғалімнің рөлі сыныптың күш–жігерін икемді түрде бағыттауға негізделген, бұл сабақ тәжірибе жүзінде тексерілген, әрқашан көңілді өтетіні де белгілі. Біз мұғалімге сабақтың мақсаты, оны өткізу тәсілдері, сабақнәтижесі және тексеру әдістері, бұл сабақта не нәрсеге қол жеткізгендігіміз жайында жазылған иконка ұсынамыз. Тәсілдер мен уақытты суреттен жазу шартты түрде, мұны әр мұғалім өз бетінше тандай алады [2, б. 30].

Біз өз тәжірибемізде өткізілген бір сабақпен ойбөліскіміз келеді.Бұдан әры қарай тосын оқиғалардың, тарихтың, нормативтік актілер мен тәсілдердің неше алуан түрі мысалға келтіріледі. Әр сабақты өткізу барысында бір сабақ үшін қанша уақыт кететінін, ұсынылған тәсілдердің қайсысын қолдануға болатынын бұдан былай мұғалім өзі шешеді. Сабақты өткізу барысында мұғалім тәжірибесі нақтылана түспек.

Мұғалім сыныптан былай сұрайды: Қоғамда мінез–құлық ережелері бізге не үшін керек?

Қоғамда ешқандай мінез–құлық ережелері жоқ жағдайды елестетіп көріңдерші. Қоғамдағы мінез–құлық ережелерінің мағыздылығын және қажеттілігін көрсету үшін ол «Эстафета» ойынын өткізеді. Бұл «Стрит Ло» бағдарламасының ойыны, оның авторлары – Санкт–Петербургтік «Әділ құқық» командасы.

«Эстафета». Сыныпты 2 командаға бөліп, оларды бір қатарға тұрғызу керек. Әр қатардағы оқушылар саны бірдей болуы тиіс. Бірінші қатардағы оқушыға маркер немесе бір уыс кәмпит беріп, мүмкіндігінше тездетіп кері қайтаруын сұрау керек. Бұл заттар кері қайтарылып, командалардың бірі өздерін жеңімпаз деп санағаннан кейін мұғалім: «Ғафу етіңдер, мен дұрыс түсіндірмеппін, кәмпитті иықтан асырып немесе бір адамнан кейін беріп отыру керек еді» дейді. Бұл әмір орындалғаннан кейін мұғалім қандайда бір әділетсіз сылтаумен, мысалы, «Бұл командада қыздар көп екен немесе ұзыңдар көп екен» деп келіп, ұтылған команданы жеңімпаз деп атауы тиіс. Ойын үстінде ойынды тоқтатып қоюға, ойыннан біреуді қиянат жасап шығарып жіберуге болады. Оқушылар: «Бұныңыз қалай?» дегенше осы әрекетті жалғастыра берген жөн. Бұдан кейін талқылау басталады.

2. Ойынымыз неге дұрыс шықпады?
3. Ойын ережесін мен қалай анықтауым керек еді?
4. Ойын ережесі не үшін қажет?

5. Оны кім жасаған?
6. Футбол, хоккей, шахмат, карта ойындарының ережелері қалай?
7. Қоғамда қандай мінез–құлық ережелері бар?
8. Оларды кім белгілейді?
9. Олардың қоғам үшін пайдасы қандай?
10. Адамдардың оларды сақтау себебі неде?
11. Сендер мінез құлық ережесінің қайсысын атай аласыңдар?
12. Сонымен қоғамда ережесіз өмір сүру мүмкін бе?

Сөйтіп біз қоғамда қандай мінез–құлық ережелері болатынын анықтадық. Сабақтамысал ретін–де ережелердің 10 түрі айтылады. Сынып ең ақыры «Эстафета» сияқты қарапайым ойынның өзін ережесіз ойнауға болмайтындығы туралы қорытындыға келеді.

Бұдан ары қарай мұғалім: «Адамдардың қоғамдағы мінез–құлық ережелерін кім жасайды» деген сұрақ қояды.

Бұл тақырыпты түсіндіру үшін біз «Сынып сүрлеуі» ойынын ойлап таптық. Тәрбиенің қайта–ланбас өзіндік жүйесін жасаған ұлы педагог В.А.Сухомлинский мектеп жанындағы тротуарлардың нобайларын осылайша айқындаған екен. Ол балалардың өздері үшін қолайлы сүрлеулермен жүгіруінеруқсат берген, кейін оларды асфальттап тастаған. Біздің мұғалімміз Дэвид Мак–Квойд та Африка тұрғындарының да осылай жасайтынын, олардың пілдер таптаған соқпақтарды бағдарға алатынын айтады. [3, б. 40].

Мұғалім сыныпта сынып сурлеуін сызуғажәрдемдесетін үш бақылаушыны алып қалады. Ол сыныптың барлық оқушыларының бірер минутқа дәлізге шыға тұруын сұрайды. Оқушылар «Сыныпқа кіріндер де, шеткі қатардағы парталарға отырыңдар» деген келесі тапсырманы алады. Оқушылардың көпшілігі қай сүрлеумен өтсе, сол сынып сүрлеуі болып саналады. Сынып ішінде бірнеше сүрлеу пайда болады, бірақ оқушылардың көпшілігі мейлінше қысқа әрі ыңғайлы сүрлеумен жүреді [4, б. 14].

Көпшілік оқушы жүрген сызық«сынып сүрлеуі»болады. Бақылаушылар бұл фактіні белгілеп алып: «Сыныптағы 30 адамның 22–сі бірдей сүрлеумен жүрді. Сынып соқпағы дегеніміз осы»деуі тиіс. Сынып сүрлеуін сызып қоясыңдар. Мұнан кейін мұғалім: «Адамдардың қоғамдағы мінез–құлық ереже–лерін кім жасайды?» деп сұрайды. Әлбетте, қоғамдағы мінез–құлық ережелерін адамдардың өздері жасайды, оларды сақтау арқылы өзара қарым–қатынасты жеңіл әрі ыңғайлы етудің мүмкіндігі туады [5, б. 10].

Сонымен ойымызды қорытындылай келе, Street Law бағдарламасы интерактивті оқыту әдісте–ріне негізделген пайдалы да тиімді, мектеп оқушылары мен мұғалімдерге арналған жеңіл, түсінікті әрі теориялық негіздері берілген оқу бағдарламасы болып табылады. Оқушылар өз пікірлерін білдіруді, хабарға сын көзбен қарауға, топта жұмыс істеуді, кез келген уақытта өз көзқарастарын және құқықтарын қорғауды үйренеді. Әр адамға құқықтың ауадай қажет екеніне әбден көздері жетеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Рысбаев Е., Ильясов С. Танымдық белсенділікті дамыту–өзекті мәселе. // Қазақстан мектебі. №2., 2020 ж.
2. Педагогические технологии: Учебное пособие для студентов педагогических специальностей / Под общей редакцией В.С.Кукушина. Ростов н/Д: «МАРТ», 2012 г.
3. Искусство современного урока: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / О.С.Булатова. М: «Академия», 2016 г.
4. Теория и методика обучения праву: учебник для студентов высших учебных заведений. М.: ВЛАДОС, 2013 г.
5. Педагогические технологии: Учебник. Н.И. Шевченко. 2019 г.
6. Асанов Н. Өзіндік жұмыстардың ерекшеліктері. Алматы: «Санат» 2013 г.

УДК 371.2

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО – КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВА ПОВЫШЕНИЯ МОТИВАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ

Андреев Артем Сергеевич
педагог–эксперт, учитель информатики
КГУ «Силантьевская общеобразовательная школа
отдела образования Алтынсаринского района»
Управления образования акимата Костанайской области
с. Силантьевка, Казахстан
E–mail: andreev_artem92@inbox.ru

Аннотация

Информационно–коммуникационные технологии – неотъемлемая часть системы образования. В системе образования выделяют несколько аспектов использования информационно–коммуникационных технологий – содержательный, мотивационный, учебно–методический, организационный, контрольно–оценочный. Мотивационный аспект – использование информационно–коммуникационных технологий для пробуждения интереса и мотивации к обучению.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии, обучение, мотивация, учитель.*

Аңдатпа

Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар білім беру жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Білім беру жүйесінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолданудың бірнеше аспектілері бар, бұл – мазмұнды, мотивациялық, оқу–әдістемелік, ұйымдастырушылық, бақылау–бағалау аспектілері. Мотива–циялық аспект оқуға деген қызығушылық пен мотивацияны ояту үшін ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдануға бағытталған.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, оқыту, мотивация, мұғалім.*

Abstract

Information and communication technologies are an essentialpart of the education system. In the education system, there are several aspects of the applying of information and communication technologies – significant, motivational, educational, methodological, organizational, monitoring and evaluation. The motivational aspect is the applying of information and communication technologies to awaken interest and motivation for studying in leaners.

Key words: *information and communication technologies, teaching, motivation, teacher.*

Информационно – коммуникационные технологии являются неотъемлемой частью системы образования уже с конца 1950–х годов, когда появились первые работы по описанию применения электронно–вычислительных машин в процессе образования. В период 1950–1970 годов компьюте–ризация не оказывала существенного влияния на эффективность обучения. Но уже в начале 2000–х годов происходит активная интеграция персональных компьютеров и их аксессуаров в процесс образования.

В Республике Казахстан началом становления информатизации образования стало Распо–ряжение Президента Республики Казахстан от 2 сентября 1997 года № 3645 «О Государ–ственной программе Президента Республики Казахстан информатизации системы среднего образования Республики Казахстан» [1]. Предлагаемая система информатизации среднего образо–вания ставила перед собой задачу по обеспечению школьных учреждения средствами вычислитель–ной и организационной техники, которые бы позволили использовать новые информационные технологии как для обучения, так и управления учебным процессом. В 2001 году Постановлением Правительства Республики Казахстан от 6 августа 2001 года № 1037 была утверждена Концепция информатизации системы образования Республики Казахстан на 2002–2004 годы [2]. Таким образом, информатизация системы образования в нашей стране уже имеет свою историю и традиции. Компьютер активно вошел в нашу жизнь, стал необходимым и важным атрибутом не только жизнедеятельности взрослых, но и средством обучения детей.

Для того, чтобы эффективно применять информационно–коммуникационные технологии в системе образования, необходимо понимать, какое оборудование используется, различать их виды, задачи, классификацию, аспекты использования, преимущества и недостатки.

Для осуществления информационно–коммуникативного процесса требуется специальное оборудование – компьютер, периферийные устройства, оборудование для воспроизведения аудио и видео формата, устройства для хранения информации.

Информационно–коммуникационные технологии в сфере образования, как правило, делятся на три вида:

1. Программные – общего назначения и аппаратные. Помогают приготовить уроки, лекции и т.д.

2. Специальные, помогающие найти и передать информацию.

3. Телекоммуникационные, обеспечивающие взаимодействие между участниками системы образования.

Классифицировать информационно–коммуникационные технологии можно по оследующим параметрам:

1. По решаемым образовательным задачам: средства, которые обеспечивают базовую подготовку учеников (учебники, системы обучения и проверки знаний); средства, необходимые для практических занятий (практикумы, задачники, программы, тренажеры); вспомогательные средства (словари, справочники, игры); комплексные средства (дистанционное образование).

2. Относительно функций педагогического процесса – информационно–обучающие средства, интерактивы, средства поиска.

3. По типу информации: электронные ресурсы, содержащие текстовую информацию; ресурсы с визуальной информацией; ресурсы в аудиоформате; комплексные и комбинированные ресурсы.

Информатизация школ на сегодняшний день включает комплекс цифровых систем управления обучением, позволяющих вести мониторинг учебного процесса, формировать расписание занятий, формирование собственных уроков для педагогов, а также проведение дистанционного обучения (создание видеоконференций, чатов, архивирование и хранение данных).

Одним из важных инструментов использования информационно–коммуникационных техно–логий учителем является работа с цифровой образовательной экосистемой BilimLand. Использование сервисов системы имеет множество преимуществ:

– персонализированное и адаптированное обучение;

– геймфикация учебного процесса;

– рейтинг учеников;

– интерактивные домашние задания.

Платформа OnlineMekterкак одно из средств информационно–коммуникационных технологий позволяет учителю разработать урок, используя различные виды и формы обучения.

В системе образования выделяют несколько аспектов использования информационно–коммуникационных технологий – содержательный, мотивационный, учебно – методический, организа–ционный, контрольно–оценочный.

Остановимся подробнее на мотивационном аспекте – это когда информационно–коммуника–ционные технологии используются для пробуждения интереса и мотивации к обучению. Мотивация в этом случае формируется таким образом:

– появляется возможность учета индивидуальных возможностей и потребностей в рамках обучения;

– расширяется выбор методов, форм, содержания и типа организации процесса обучения;

– создается больше возможностей для раскрытия потенциала учеников;

– формируются навыки использования информационно–коммуникационных технологий, что в дальнейшем может повлиять на продуктивное взаимодействие в социуме.

Уникальность информационно–коммуникационных технологий состоит в том, что их можно использовать на всех этапах обучения, а также в дошкольном, начальном и среднем образовании. В каждом отдельном случае могут быть использованы разные формы информационно–коммуни–кационных технологий в зависимости от возрастных потребностей, уровня владения компьютером и особенностей развития.

Как формируется мотивация на этапе дошкольного образования? Знакомство ребенка с компьютером в современных реалиях происходит уже в раннем детстве. Дети получают эмоцио–нальный и познавательный заряд, вызывающий у них большой интерес, желание рассмотреть, понять, предпринимать действия, компьютер для ребенка – интересная, «взрослая» игрушка. Начи–ная взаимодействовать с информационно–коммуникационными технологиями в школе, ребенок получает возможность выполнять задания, действовать как взрослый, при этом учителю важно подбирать такие формы взаимодействия, при которых у ребенка проявится интерес к освоению компьютера. Так рождается мотивационная готовность к вхождению в виртуальный мир, которая по мере взросления будет усиливаться.

Одной из наиболее эффективных форм взаимодействия с информационно–коммуни–кационными технологиями в дошкольном возрасте является использование игровых тренажеров. На просторах сети Интернет можно найти множество тренажеров, направленных, например, на формирование первичных навыков управления курсором, развитие зрительного восприятия, закрепление образа букв и цифр и многое другое.

В 1 классе начинается знакомство с предметом «Цифровая грамотность» [5, с. 6–7]. На этом этапе у ребенка формируется понятие, что компьютер – не только игрушка. С помощью компьютера можно найти любую информацию, сделать какую–либо работу – посчитать, напечатать, создать рисунок, познакомиться с разными программами. Происходит первое знакомство ребенка с основами программирования. Здесь компьютер становится неотъемлемой частью образовательного процесса.

Применение информационно–коммуникационных технологий на уроках в начальных классах повышает общий уровень учебного процесса, усиливает познавательную активность учащихся. В начальной школе невозможно провести урок без использования наглядных материалов в связи с особенностями восприятия информации в младшем возрасте. Информационно–коммуникационные технологии могут использоваться на любых этапах урока – при обозначении темы урока, как сопро–вождение объяснения учителя (презентации, схемы, картинки, видео– и аудиофрагменты). Подбор форм взаимодействия зависит от предмета, целей и задач учебного процесса. Например, использо-вание презентаций на уроках увеличивает познавательную мотивацию и облегчает процесс усвоения материала. Системный подход к подготовке урока с использованием информационно–коммуни-кационных технологий должен включать также использование здоровьесберегающих технологий, динамических элементов.

Поддерживать высокий уровень мотивации к обучению в среднем и старшем школьном возрасте – сложная коммлексная работа на стыке обучения и воспитания. Можно выделить ряд причин, являющихся причиной снижения мотивации:

1. Учебный материал не способствует поддержанию любознательности, либо не соответ–ствует уровню умственного развития ученика;
2. Приемы и методы работы не соответствуют пробуждению активности и самостоятельности детей;
3. Ограничение творческой активности;
4. Некомпетентность учителя;
5. Отрицательное отношение у обучению.

Благодаря использованию информационно–коммуникационных технологий можно сплани–ровать урок и представить учебный материал таким образом, чтобы появилась возможность проявления самостоятельности и творческой активности. При этом, информационно–коммуника–ционные технологию позволяют применить индивидуальный подход к каждому ученику.

Часто снижение мотивации напрямую зависит от социальных мотивов ученика–подростка. В средней школе важным мотивом является социальная активность, поиск контактов и сотрудничество с другими людьми. Таким образом, большую эффективность в обучении дает применение форм групповой работы. Например, с помощью интерактивной доски можно обозначить задачи урока, использовать наглядные пособия для изучения темы, и представить задание на закрепление для работы в группах.

Одной из интересных форм проведения урока с использованием информационно–коммуника–ционных технологий является виртуальная экскурсия. Виртуальные экскурсии – эффективный презентационный инструмент, с помощью которого возможна увлекательная наглядная трансляция любого реального места, будь то музей, страна, город, парк и пр. Дополнительным инструментов мотивации для учеников может стать знакомство с инструментами информационно–коммуни–кационных технологий, позволяющих создавать 3D–обзоры. С использованием этих инструментов можно организовать проектную деятельность на уроке информатики, истории.

Важным моментом в формировании мотивации является оценка творческих работ, созданных с помощью ИКТ: презентаций, тематических буклетов, сайтов и пр.

Практически на любом уроке можно применить компьютерные технологии. Анализируя опыт применения информационно–коммуникационных технологий, можно с уверенностью сказать, что их использование позволяет:

– обеспечить высокую степень дифференциации обучения;
– формировать навыки работы со справочными системами, электронными библиотеками;
– обеспечить положительную мотивацию обучения.

Список литературы:

1. О Государственной программе Президента Республики Казахстан информатизации системы среднего образования Республики Казахстан. URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/N970003645_#z0 (дата обращения 24.01.2023)
2. 2.О Концепции информатизации системы образования Республики Казахстан на 2002–2004 гг [Электронный ресурс]. URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/P010001037_ (дата обращения 24.01.2023)
3. Сахибов А. Теория применения информационно–коммуникационных технологий в образовании – Наука и мир. Том 3. 2019 г. №4(8). 81 с.
4. Зверева Л.Г., Шкура А.Н. Исследовательская деятельность в общеобразовательной школе в процессе освоения курса «Информатика и ИКТ»:практический аспект Наука и школа, 2019 г. №3. 83–89 с.
5. Прудникова Т.А., Поскакалова Т.А. Зарубежный опыт применения информационно–коммуни–кационных технологий в целях повышения учебной мотивации Современная зарубежная психология, 2019 г. Том 8. №2. 67–82 с.
6. Сагимбаева А.Е., Ермухамбетова Е.А., Бидайбеков Е.Ы. Цифровая грамотность. Учебник для учащихся 1 класса общеобразовательной школы Алматы кітап баспасы, 2021 г. 6–7 с.
7. Цифровая образовательная платформа Online Mektep. URL: https://onlinemektep.org

УДК 373.55

ОРГАНИЗАЦИЯ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ ИКТ В РЕАЛИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

Андреева Светлана Николаевна
учитель физической культуры
ООШ № 23 имени М.Козыбаева
г. Костанай, Казахстан
E–mail: andreevacv2014@yandex.ru

Андатпа

Қазіргі уақытта денешынықтыру мұғалімінің басты міндеті–оқушыларды сауықтырумен дене дамуының жаңа тиімді жолдары ніздеу, денешынықтыру сабақтарын ұйымдастыру мен ұйымдастырудың қалыптасқан схемаларынан жаңашылдыққа көшу. Ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану мұғалімге көптеген мәселелерді шешуде максималды нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. АКТ–ның ең маңызды артықшылығы–оқу мотивациясын арттыру, оң көзқарас қалыптастыру, оқушылардың өзіндік іс–әрекетін жандандыру.

Түйінді сөздер: *Ақпараттық технологиялар, дене тәрбиесін ұйымдастыру, оқушылардың денсаулығы.*

Аннотация

Главной задачей учителя физической культурыв настоящее время является поиск новых эффективных путей оздоровления и физического развития школьников, переход от сложившихся схем содержания и организации уроков физической культурой к инновационным. Использование информационно–коммуникативных технологий, позволяют учителю достичь максимальных результатов в решении многих задач. Самое главное преимущество ИКТ – повышение мотивации обучения, создание положительного настроя, активизация самостоятельной деятельности учащихся.

Ключевые слова*: информационные технологии, организация физического воспитания, здоровье школьников.*

Abstract

The main task of a physical education teacher at present is to find new effective ways of improving the health and physical development of schoolchildren, the transition from the established schemes of the content and organization of physical education lessons to innovative ones. The use of information and communication technologies allows the teacher to achieve maximum results in solving many tasks. The most important advantage of ICT is to increase the motivation of learning, create a positive attitude, and activate the independent activity of students.

Key words*: information technologies, organization of physical education, health of schoolchildren.*

В последнее время в мире происходит процесс формирования информационного общества, что приводит к информатизации системы образования. Для свободной ориентации в информацион–ных потоках современный специалист любого профиля должен обладать умениями и навыками работы с информацией: получать, обрабатывать и использовать информацию с помощью компьюте–ров, телекоммуникационных и других средств информационных технологий. Это также касается и специалистовпо физической культуре и спорту.Процесс информатизации образования предполагает использование возможностей современных информационных технологий, методов и средств инфор–матики для реализации идей развивающего обучения, интенсификации всех уровней учебно–воспи–тательного процесса, а также повышение его эффективности и качества, подготовки подрастающего поколения к жизни в условиях информатизации общества.

Современное общество сегодня нуждается в раннем развитии детей, которые бы обладали способностью воспринимать широкий спектр знаний, в том числе и в сфере здоровья. Здоровье человека – актуальнейшая тема для всех времен и народов, и в двадцать первом веке она приобре–тает первостепенное значение. Работа по физическому воспитанию в школе является важным направлением образовательного процесса в оздоровлении школьников и подготовки их к будущей жизни. Главной целью является создание условий для формирования у учащихся устойчивой мотивации и потребности в бережном отношении к своему здоровью. Необходимость в целостном развитии физических и психических качеств, творческом использовании средств физической культуры в организации здорового образа жизни. Проблема ухудшения здоровья подрастающего поколенияприобретает все большую актуальность.

Для всех становится очевидным тот факт, что год за годом идет тенденция к снижению инте–реса школьников к самостоятельным занятиям физической культурой и спортом. Навыки здорового образа жизни, неотъемлемой составляющей частью которого являются занятия физической культурой, у детей школьного возраста находится на чрезвычайно низком уровне. У работников образования в сере физической культуры возникает необходимость больше прилагать усилий для поддержания интереса к своему предмету. Поэтому главной задачей учителя физической культурыв

настоящее время является поиск новых эффективных путей оздоровления и физического развития школьников, переход от сложившихся схем содержания и организации уроков физической культурой к инновационным. Новое время требует новых подходов в образовании, новых технологий, в том числе и компьютерных. Действительно, использование компьютерных технологий в физкультурно–оздоровительной деятельностидает возможность эффективно воздействовать на восприятие материала. Информационно–коммуникативные технологии всё больше входят в нашу жизнь и появляется возможность использование этих технологий в качестве дополнительного инструмента для качественного обучения своих учеников [1]. Для каждого становится очевидным, что это необхо–димая потребность современного и будущего времени. В физическом воспитании школьников приоритетным направлением работы является формирование потребностей и привычек самостоя–тельно регулярно заниматься физическими упражнениями, вести здоровый образ жизни. Существен–ную роль в формировании потребностей в здоровом образе жизни играет внеурочная работа по физической культуре. Внеурочные формы занятий должны помогать ученикам овладевать навыками самостоятельной работы по физической культуре. Занятия должны быть неутомительными для детей, обеспечивать переключение с одних видов деятельности на другие, способствовать укрепле–нию здоровья и физическому развитию, пропагандировать привлекательность здорового образа жизни. Одной из форм таких занятий является зарядка или физкультпаузы на переменах. О значении зарядки знали ещё греки и римляне, которые активно ей занимались. И она не утратила своего значения и сегодня. Особенно большое значение зарядка имеет для детей. Дети в школьном возрасте имеют невероятно высокую двигательную активность. Они находятся в решающей фазе роста и созревания, во время которых происходят сильные изменения в системе мышц, скелета и нервов. Как и большинство воздействий на организм, утренняя физическая зарядка полезна только при условии ее грамотного применения, которое учитывает специфику функционирования организма после сна, а также индивидуальные особенности конкретного человека.

У нас в школе применяется инновационный подход к организации утренней зарядки. Правда он требует организационной подготовки, которая включает в себя создание видеороликов с различными комплексами физических упражнений, а затем трансляцией из школьной видеостудии по всем классам в начале учебного дня. Комплексы упражнений готовятся заранее. Они должны быть простыми, неутомительными, но и вместе с тем способствовать укреплению здоровья и физическому развитию. Упражнения подбираются на различные группы мышц, а также с учетом того, что дети их будут выполнять в классах, в проходах между партами. Видеоролики снимаются в различных местах, с разными детьми, чтобы интерес у детей не пропадал, и зарядка проходила на высоком эмоциональном уровне.

Наша школа идет в ногу со временем, стараясь создать условия детям для успешного овладения знаниями, поэтомув каждом классе есть телевизоры, по которым демонстрируется различные учебные материалы. В определенное время, в начале учебного дня комплекс зарядки транслируется по всем классам. Дети регулярно, каждый день, выполняют интересныефизические упражнения. Делают они это с удовольствием под музыку всем классом, получая заряд бодрости на целый день. Таким образом, формируется потребность и привычка регулярно заниматься физическими упражнениями, придерживаться здорового образа жизни. В нашей школе возможности компьютерных технологий таковы, что позволяют охватить физкультурно–оздоровительной зарядкой максимальное количество детей. Первоначально готовится комплекс упражнений, снимается и монтируется в школьной студии. Затем зарядка транслируется по школьному телевидению для каждого класса. Таким образом, дети регулярно, в начале учебного дня, выполняют интересные физические упражнения. Делают они это с удовольствием под музыку всем классом, что кроме того, способствует развитию особой сплоченности в коллективе. Причем использование музыкального сопровождения придает таким занятиям яркую эмоциональную окраску, что создает благоприятный фон, для формирования устойчивой потребности к регулярным занятиям физическими упражнениями.

Наряду с высокими техническими достоинствами, которые обеспечивают организацию зарядки на высоком уровне, ИКТ позволяет визуализировать различные места, в которых происходит действие. Например, комплекс зарядки показывается на берегу моря или в лесу среди деревьев. После визуализации себя в этих местах у детей улучшается эмоциональное восприятие. Учеными установлено, положительные эмоции значительно влияют на погруженность человека в какую либо деятельность, тем самым повышая интерес к предмету. Поскольку наглядно–образные компоненты мышления играют исключительно важную роль в жизни человека, то использование их в обучении и воспитании оказывается чрезвычайно эффективным. Так, ИКТ позволяет погрузиться ребенку в другой мир, увидеть его своими глазами, ощутить себя полноправным участником процесса, происходящего на экране. Дети стремятся подражать и быть похожими на тех, кого они видят на экране. Когда они видят спортивных и подтянутых ребят, они и сами стараются быть такими.

Сегодня уже очевидно, что использование информационно–коммуникативных технологий является в современной школе одним из главныхсредств создания образовательной среды,

формирующей гармонично развитого человека, способного плодотворно жить и трудиться в условиях информационного общества [2]. Действительно, применение компьютерных технологий дает возмож–ность воздействовать на три канала восприятия человека: визуальный, аудиальный, кинестетический, а значит, способствует эффективному усвоению учебному материала. Применение ИКТ на внеурочных занятиях по физической культуре способствует:

– формированию ценностного отношения детей к своему здоровью, обучению жизненно важным двигательным умениям и навыкам;

– максимальному охвату детей, участвующих в физкультурно – оздоровительном мероприятии;

– воспитанию потребности и умения самостоятельно заниматься физическими упражнениями, приобретению необходимых знаний в области физкультуры и спорта;

– самое главное преимущество использования ИКТ – повышение мотивации обучения, созда–ние положительного настроя, активизация творческой деятельности учащихся, расширение общего кругозора.

Современная тенденция такова, что за в последние годы информатизация общества обретает все новые и большие масштабы с каждым днем. Самое главное, что на сегодняшний день растет темп и увеличивается масштаб использования самых современных информационных технологий. Но, также ни для кого не секрет, что далеко не все школы, а также и детско–спортивные школы могут позволить себе современное информационное оборудование. И, хотя темпы модернизации оборудо–вания в стране на всех уровнях во всех организациях крайне впечатляют, на мой взгляд, они еще недостаточно отвечают современным требованиям. Несмотря на ряд определенных трудностей, связанных с организационными, материально–техническими, научно–методическими аспектами разработки и внедрения современных технологий в область физической культуры и спорта, они вызывают интерес у специалистов. Так как здесь, как и в других областях, назрела необходимость перехода от традиционных средств к использованию современных информационных и коммуника–ционных технологий, позволяющих значительно эффективнее осуществлять сбор, обработку и передачу информации, вести самостоятельную работу и самообразование, качественно изменить содержание, методы работы.

Список литературы:

1. Воронов, И.А. Информационные технологии в физической культуре и спорте: Электронный учебник / И.А.Воронов; СПбГУФК им. П.Ф.Лесгафта. СПб.: Изд–во СПбГУФК им. П.Ф.Лесгафта, 2005 г 80 с.
2. Самсонова А.В., Козлов И.М., Таймазов В.А. Использование информационных технологий в физической культуре и спорте // Теория и практика физической культуры, 1999 г., №9. 22–26 с.
3. Богданов В.М., Пономарев В.С., Соловов А.В. Информационные технологии обучения в препо–давании физической культуры // Теория и практика физической культуры, 2001 г.№8. 38–40 с.

ӘОЖ 37.02

БІЛІМ БЕРУДЕГІ АҚПАРАТТЫҚ ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Антаева Меруерт Темировна
бастауыш сынып мұғалімі, мұғалім–зерттеуші
Қостанай қаласы №24 мектеп – гимназиясы
Антаева Тансулу Рахимжановна
«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінің оқытушысы
Қостанай әлеуметтік техникалық колледжі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: meruert_antaeva@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақаланыңөзектілігі оқыту үрдісі жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың білім деңгейін арттыру және тиімді қолдана білу болып табылады. Жұмыстың мақсаты шығармашылықпен жұмыс істей отырып, заман талабына сай іскер, жан–жақты, терең білімді, интеллектуалдық деңгейі жоғары дамыған шәкірт тәрбиелеу. Оқушының таным белсенділігін қалыптастыру барысында шығармашылық ізденістің тиімді жолдарын үйрету, білім сапасын көтеру.

Түйінді сөздер: *технология,ақпараттық, сабақ, зерттеу, қолдану, әдістер.*

Аннотация

Актуальность данной статьи заключается в том, что процесс обучения заключается в повышении уровня знаний учащихся и умении эффективно применять их с помощью новых технологий. Цель работы: творчески работать, воспитывать современного, всесторонне образованного, развитого ученика с высоким

интеллектуальным уровнем. Обучение эффективным путям творческого поиска в процессе формирования познавательной активности учащегося, повышение качества знаний.

Ключевые слова: *технология, информационный, урок, исследование, применение, методы*

Abstract

The relevance of this article lies in the fact that the learning process is to increase the level of knowledge of students and the ability to effectively apply them with the help of new technologies. The purpose of the work: to work creatively, to educate a modern, comprehensively educated, developed student with a high intellectual level. Teaching is an effective way of creative search in the process of forming the cognitive activity of the student, improving the quality of knowledge.

Key words: *technology, information, lesson, research, application, methods*

Соңғы онжылдықта ақпараттық ресурстардың қарқынды дамуы қоғамның ақпараттану проце–сінің дамуына әкеліп соқтырды. Бұл даму процесінің маңызды құралы әр түрлі ақпараттырмен жұмыс істеуге жаңа мүмкіндіктер ашатын және үнемі жетіліп отыратын жаңа ақпараттық технологиялар болып табылады. Қазіргі кезде шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдегі бәсекелестікті күшейте түсуде.

Қазақтың көрнекті ағартушылары мен ойшылдары да балалардың қызығушылығы жөнінде ой–пікірлер айтып, бала тәрбиесінде қызығушылықтың маңызын атап көрсетті.

Баланың сабаққа деген қызығушылығын орнықтыратын: мектеп, оқу үрдісі, тәрбие, мұғалімдер ұжымы. Бала мектепке оқуға қызығып келеді. Оқи бастаған соң жақсы оқыған пәніне қызыға түседі, сәттілігі көбейген сайын қызығуы арта түседі.

Қазір әдістеме ғылымында оқытудың жаңа технологиясы деген ұғым кеңінен қолданылуда. Оқыту технологиясы мен әдістеме ғылымы бір–бірімен тығыз байланыста. Екеуінің де мақсаты бір, яғни оқытудың тиімді жолдары.

Инновация – дегеніміз білім, тәрбие жұмысына жаңалық енгізу, яғни, жаңа әдістемелік, амал–тәсілдерді, құрал–жабдықтарды, жаңа концепцияларды жасап, оларды қолдану деп анықталған.

Қазіргі таңда инновациялық технологиялардың көптеген түрлері бар. Атап айтсақ модульдік технология, сын тұрғысынан ойлау, тірек – сызба технологиясы, дамыта оқыту, проблемалық оқыту, деңгейлеп – саралап оқыту технологиясы және т.б. [1, б. 75]

Қазіргі уақытта осы аталған зерттеудің нәтижесінде «Қызығу» түсінігі, оның даму сатылары нақтыланған, танымдық қызығудың мәні мен өзіндік ерекшелігі ашылған. Дегенмен, қазіргі оқушы–лардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру мәселесі мына бір жағдайды есепке алу керектігін көрсетеді: қазіргі алынатын мәліметтердің осыдан біраз уақыт бұрын алынған мәліметтерден өзгешелігі болады. Бұған белгілі дәрежеде жаңа оқу бағдарламалары, оқулықтар, бастауыш оқытудың теориялық және ғылыми дейгейдің жоғарылауы, сонымен қатар қоғамымыздың рухани мәдениетінің өсуі де ықпал етеді.

Жаңа технологияларды сабақта қолданудың тиімділігін қашан да жолға қоярымыз анық. Соның бірі – «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясын сабақты жоспарлауды қолданудың тиімділігі. Мұнда әр оқушының ойы шыңдалып, өз даму деңгейіне сай жетістіктерге жетуге болады. Сын тұрғысынан ойлау жобасы мынандай үш құрылымнан тұрады:

– қызығушылықты ояту;
– мағынаны тану;
– ой–толғаныс.

Бұл технологияда бұрынғы білім мен жаңа ұғым ұштастырылады. Ал, соңғы кезеңде оқушы өз шығармашылығынан қабілетін таныта алады. Мұнда оқушыға ойланып–толғануға уақыт берілуі керек, ойын айтуға оқушы шығармашылығын қалыптастыратынын атап өту керек.

Мектеп оқушыларына жүргізілген бақылаулар нәтижесінде оқушылардың танымдық қызығушылығының мынадай көрсеткіштері байқалады:

– қоршаған ортадағы құбылыстар мен объектілерге және іс–әрекет сипатына қарай таңдамалы қатынас;
– білім алуға және оны меңгеруге тырысу;
– танымдық іс әрекетте еріктің болуы;
– бос уақытын пайдалана білу сипаты;
– жаңаны білуге ұмтылысы, мектепке және оқуға жағымды қатынасы.

Бүгінгі күнгі өзекті мәселелердің бірі – оқушының оқу–танымдық әрекетін басқарудың негізгі бір буыны ақпараттық технологияны таңдау.

Оқушының жан–жақты дамып, жетілуіне, шығармашылықта жұмыс істеуге бейімделуіне, топта, жұпта жұмыс істей алу қажеттілігіне жетелейтін бірден–бір әдіс. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбе–тінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін–өзі дамытып, оқу–тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. [2, б. 79]

Қазіргі кезде ғылым мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білім беруіне жағдай жасап отыр. Мұғалім әңгімелейді, түсіндіреді, ал оқушы тыңдайды, қабылдайды, ойлайды, т.б. таным әрекеттерін жасайды.

«Жүз рет естігеннен, бір рет көрген артық» деген сөздерді ескере отырып, сабақтарымызда мүмкіншілігіне қарай мультимедиялық проекторды пайдаланып отырсақ сол мұғалімнің ұтары мол деп ойлаймын. Тек оларды тиімді, жүйелі түрде қолдану оқытушының шеберлігіне байланысты әрқилы жүзеге асырылуы мүмкін.

Осы технологиянықпайдаланудыңтиімдітұстары:

– оқушыныңпәнгедегенжекеқызығушылығыноятады;

– танымдыққабілеттілігінқалыптастырады;

– оқушынышығармашылықжұмысқабаулиды;

– мұғалімніңуақытынүнемдейді;

– қосымшамәліметтербереді.

Осы орайдамұғалім сабақтарының құрылымы мен атқаратын қызметін біліп, бұл салада болып жатқан жаңалықтар мен жаңа технологияларды қолдану әдістерімен қаруланууы тиіс. Сонымен, мәселені теориялық тұрғыда зерттеу нәтижесі мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

1. Танымдық қызығушылықты арттыру – жеке тұлға қызметтік парадигманы жүзеге асырудың басты шарты болып табылады.

2. Ақпараттық технологияның педагогикалық мүмкіндіктерін және оны пайдаланудың педагогикалық мақсаттарын дәл айқындау негізінде оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыру – танымдық қызығушылықтың барлық компоненттерін қамтитын, бүтін жүйе құрайтын тиімді оқу үрдісін ұйымдастырудың қажетті шарты болып табылады.

3. Ақпараттық технологияның көпфункционалды бағдарламалық– ақпараттық мүмкіндіктері: виртуальды лабараториялар, компьютерлік бағдарламалық пакеттер, интернет жүйесі, мультимедия және тағы басқа да құралдар оқушының танымдық қызығушылығын арттырады, шығармашылық ізденіске баулиды. [3, б. 15]

Қазіргі заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым–қатынасына ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – білім алушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық ойлау–құрылымдық ойлау қабілет–терін дамыту, ақпараттық технологияны пайдалану дағдыларын қалыптастыру және оқушы әлеуме–тінің ақпараттық сауатты болып өсуі мен ғасыр ағымына бейімделе білуге тәрбиелеу, яғни ақпараттық қоғамға бейімдеу. Ақпараттық технология– қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өндеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны.

Қоғамның қазіргі даму кезеңі жедел ақпараттандырылу процесімен сипатталады. Ақпараттық компьютерлік технологиялардың білім беру жүйесіне енуі – жаңа тарихи – әлеуметтік жағдайдың талабы. Компьютерлік технологиялардың дамуы оқушының функционалдық сауаттылығына тағы бір көрсеткіш, компьютерлік сауаттылық көрсеткішін енгізіп отыр. Яғни бүгінгі таңда оқушының білім сапасын, компьютерлік сауаттылығын жоғарылату үшін тек қана информатика сабағында ғана емес, барлық пән сабақтарында ақпараттық технологияларды тиімді қолдана білу керек деп ойлаймын.

Қазіргі кезде жаңа технологиялар күннен күнге қарқынды даму үстінде. Егер біз заман талабына сай жаңашыл ұстаз болғымыз келсе, осы жаңа технологияларды меңгеруіміз керек. Ақпараттық– коммуникациялық технология жұмыс жүргізуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті құралдарды қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді.

Ақпараттық – коммуникациялық технологияның дамуы осы заманға сай білімді, әрі білікті оқушы даярлау мұғалімнің басты міндеті болып табылады. Ақпараттық – коммуникациялық техноло–гияны қолдана отыра түсінгенім, еліміздің кез– келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады.Қытай ғұламасы Конфуций: «Маған айтып берсең– ұмытып қаламын, көрсетсең – есте сақтармын, ал өзіме жасатсаң – үйренемін» деген даналық сөзін есте сақтай отырып, есте сақтау қабілеттерін арттыру мақсатында ақпараттық–коммуникациялық технологияны пайдалана отырып, таныстырылым, бейнежазбалар көрсетіп, түрлен–діріп отырдым. Меңгерілуі қиын тақырыптарды компьютердің көмегімен оқушыларға ұғындырып отырса, жаңа тақырыпты оқушы тез есте сақтайды. [4, б. 30]

Коммуникация – ақпаратты тасымалдап жеткізу әдістері мен механизмдерін және оларды жазып жинақтап жеткізу құрылғыларын қамтитын жалпы ұғым.

Ақпараттық–коммуникативтік технология жағдайындағы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады.

Оқытудың ақпараттық–коммуникативтік және интерактивтік технологиялары бағыттары:

а) электрондыоқулықтар;

ә) телекоммуникациялықтехнологиялар;

б) мультимедиалықжәнегипермәтіндіктехнологиялар;

в) қашықтықтаноқыту (басқару) Интернет.

Ақпараттық–коммуникативтік технологияны оқу–тәрбие үрдісіне енгізуде мұғалім алдына жаңа бағыттағы мақсаттар қойылады:

– Өз пәні бойынша оқу–әдістемелік электронды кешендер құру, әдістемелік пәндік Web – сайттар ашу;

– Жалпы компьютерлік желілерді пайдалану;

– Бағдарламалау ортасында инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдаржасау (мультимедиалық және гипермәтіндік технологиялар).

– Қашықтықтан оқыту (Internet желісі) барысында өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету. [4, б. 30]

Сабақты интерактивті әдіс арқылы жүргізу тиімді. Мұғалім өзінің әр сабағымен шәкірттерін қызықтыра білгені жөн.шәкірттерді сол сабақты асыға күтіп отыратын дәрежеге жеткізуі қажет.Сонда ғана оқытушы шын ұстаз болғаны деп санаймын. Бастауыш сыныптарда қорыта айтқанда, бастауыш сынып оқушылары үшінсабақты қызықты да мазмұнды етіп жүргізу мұғалімнің өзіне, шығармашылық ізденісіне, әртүрлі әдістемелік әдіс–тәсілдерді сабақта тиімді пайдалана білуіне байланысты.

Инновациялық білім беру – іскерліктің жаңа түрі. Инновациялық қызмет оқу ісін дамытуға, пәндердің мәнін тереңдетуге, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін арттыруға басқа жаңа технологияларды енгізуге, пайдалануға және шығармашылық жұмыстар жүргізуге бағытталған. Мұндай технология–ларды қолдану – оқытушы ұтады, яғни ол сабақты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, оқушының пәнге деген қызығушылығы артады. [5, б. 41]

Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз – білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру процесі. Бұл процесті іске асыруда негізгі құрал компьютер болып табылады. Компьютер – білім беру ісіндегі бұрын шешімін таппай келген жаңа, тың дидактикалық мүмкіндіктерді шешуге мүмкіндік беретін зор құрал.

Жаңа ақпараттық технологияның негізгі ерекшелігі – бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне сын көзбен қарауына мүмкіндік береді. Ол үшін мұғалім өткізетін сабағында оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырып, бүгінгі заман талабына сай білім беруі керек. Бұл мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді.

Жаңа ақпарттық технологияны сабақта пайдаланудың тиімділігі оқушылардың еркін ойлауына мүмкіндік береді, ақыл – ойын дамытады, шығармашылық белсендігін арттырады, ұжымдық іс – әрекетке тәрбиелейді; жан – жақты ізденушілігін арттырады. Заманауи ақпараттық құралдармен және инновациялық әдістермен жұмыс істеу оқушыларды ұқыптылыққа, нақтылыққа, берілген тапсырма–лардың нәтижелі орындалуына, басты мәселеге назар аудара білуге, дұрыс шешім қабылдай алуға тәрбиелейді.

Сабақ кезінде слайд – фильмдерді, бейне–сабақтарды пайдалану дәстүрлі әдістермен салыстырғанда, сабақтың көрнекілігін, тиімділігін, ақпараттың өте жоғары деңгейін қамтамасыз етеді және уақыт үнемдеуге мүмкіндік береді.

Сонымен, ақпараттық технологиялар мен инновациялық әдістерді біріктіріп білім беру студент–тердің логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға, ақпараттық технологияны пайдалану дағдыларын қалыптастыруға және ақпараттық сауатты болып өсулеріне ықпал етеді.

Ақпараттық технологияның мұғалім жұмысына ең тиімдісі – оқушылардың білім олқылықта–рына үнемі зерттеу жасап, түзету жұмыстарын жүргізуге пайдасы бар. Қазіргізаманның даму қарқынымұғалімдершығармашылығынжаңаша, ғылыми–зерттеубағытындақұрудыталапетеді.

Сондықтан, XXI ғасыр – информатика ғасыры, яғни ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы – жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан–жақты да–муына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді. Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашады.

Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптасты–ратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары деп есептейміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Құдайбергенова К.С. Инновациялық тәжірибе орталығы – педагогикалық технология көзі // Алматы 2001 ж. 75 б.

2. Садыбекова Ж. Оқу–тәрбие үрдісінде ақпараттық–коммуникациялық технологияны қолдан уқажеттілігі // Информатика негіздері. №4. А., 2008 ж. 79 б.

3. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж. 15 б.
4. Айтмухамбетов А., Боранбаев С. Информационные технологии в управлении учебным процессом. // /Высшая школа Казахстана. 2000 г. №3. 30 б.
5. Сарыпбеков Ж.С. Білім беру жүйесіндегі ақпараттандыру инфраструктурасы. // Қазақстан жоғары мектебі. 1995 ж. №1. 41 б.

УДК 37.04

ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ УСПЕШНОСТИ УЧЕНИКА ЧЕРЕЗ ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ

Астахова Людмила Васильевна
учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа №23
имени М.Козыбаева отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан.
E–mail: luda.astakhova.kz@mail.ru

Аннотация

Отандық арнайы білім берудің заманауи парадигмасында оқытудың инновациялық әдістері арқылы инклюзивті білім беру жағдайында балаларды дамытудың өзектілігі. Білім беру ортасының қолжетімділігі негізінде оқыту сапасын арттыру арқылы балаларға көмек көрсету міндетін шешу. Білім беру ортасының барлық қатысушыларының өзара іс–қимылын жандандыру.

Түйінді сөздер: *пәндік–дамытушы орта, инклюзивті білім, кешенді әсер.*

Аннотация

Актуальность развития детей в условиях инклюзивного образования через инновационные методы обучения в современной парадигме отечественного специального образования. Цель работы – это решение задачи оказания помощи детям через повышение качества преподавания на основе доступности образовательной среды. Активизация взаимодействия всех участников образо–вательного процесса.

Ключевые слова: *предметно–развивающая среда, инклюзивное образование, комплексное воздействие.*

Abstract

The relevance of children's development in inclusive education through innovative teaching methods in the modern paradigm of domestic special education. Solving the problem of helping children through improving the quality of teaching based on the accessibility of the educational environment. Activation of interaction of all participants of the educational environment.

Key words: *subject–developing environment, inclusive education, complex impact.*

Ведущая педагогическая идея заключается в использовании интегрированного подхода к познавательным способностям и возможностям учащихся. Педагогическая деятельность учителя должна быть направлена на совершенствование учебного процесса в школе. Педагог должен уметь грамотно организовать педагогический процесс. Успех работы школы зависит от педагогического мастерства учителя, поэтому учителям необходимо особое внимание уделить усвоении педаго–гической техники, умению на научной основе вести процесс обучения школьников.

Одним из факторов успешности учебного процесса является наличие УМК. При обучении рус–скому языку используются: коммуникативно–деятельностный подход. На основе учебной деятель–ности обучающиеся приходят к пониманию необходимости новых знаний. Необходимо развивающее обучение, когда обучающийся овладевает системой учебных действий, учится конструировать свою учебную деятельность и управлять ею. Исследовательский подход (что я знаю? что я хочу узнать? чему я научился?), также дифференцированное обучение подчинено формированию навыков речевой деятельности обучающихся, развитию умений содержательно, четко и ясно выражать мысли и чувства в устной и письменной форме. Для нас было важным создать равные условия для получения качественного образования независимо от состояния здоровья и условий жизни школьника, поддержать интеллектуальное развитие обучающихся [2, с. 236].

Мной, при помощи коллектива учителей начальных классов, было разработано методическое пособие, как альтернатива рабочим тетрадям и методическим пособия нового поколения. Актуаль–ность темы и содержание методического пособия по обучению грамоте «Знайка» «Рис.1» обусловлено необходимостью формирования у детей младшего школьного возраста основных навыков: письмо, чтение, говорение и слушание через изучение логики написания букв от «А» до «Я».

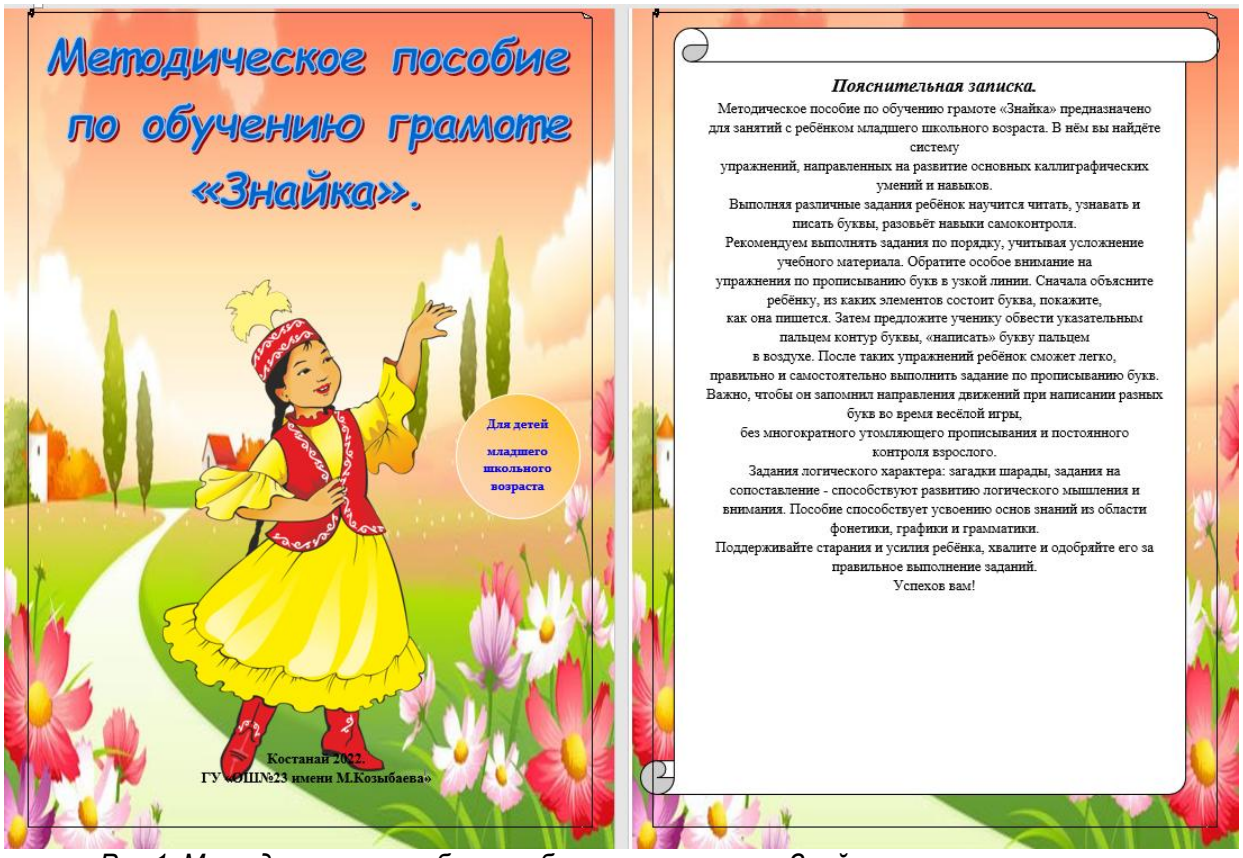

Рис.1. Методическое пособие по обучению грамоте «Знайка»

Обучение письму и систематическая работа по формированию почерка одна из главных задач школ. Успех в учёбе во многом зависит от того, какие навыки получат ученики в самом начале обучения. А каллиграфически правильное письмо содействует нравственному, эстетическому воспитанию школьников, воспитанию у них аккуратности.

От того, какие навыки будут заложены учителем в ребёнке в самом начале обучения, будет зависеть дальнейшее совершенствование почерка у этих учащихся, их орфографическая грамот–ность, так как эти стороны письменной речи тесно взаимосвязаны. Родителям наших учеников и учителям очень хотелось бы иметь отдельное методическое пособие с дополнительными заданиями для закрепления каллиграфических навыков, выработки орфографической зоркости и грамм–матических навыков. Поэтому мы решили представить учителям начальных классов и родителям методическое пособие по обучению грамоте «Знайка», с которым можно было бы работать с детьми как на уроке в классе, так и дома.

Цель и задачи обучения с использованием данного пособия заключается в следующем**:** создание и обеспечение условий для развития первоначальных навыков грамотного, безошибочного письма; обеспечение формирования в памяти учащихся четко дифференцированных зрительно–двигательных образов письменных букв в течение периода обучения грамоте; тренировать мелкие мышцы кисти руки с помощью графических упражнений «Рис.2»; тренировать в соотнесении схем слов со словами и наоборот; учить анализировать и преобразовывать слова; прививать интерес к изучаемым предметам – чтению и письму; формировать у учащихся умение правильно согласо–вывать слова в предложении; развивать умение оформлять предложения на письме, видеть изученные орфограммы; воспитывать аккуратность, старательность, терпение.

Последовательность изучения тем в пособии соответствует курсу «Обучение грамоте» 1 класса. Уроки обучение грамоте и письму в пособии «Знайка» служат не только средством приобретения первоначальных навыков правильного чтения и грамотного письма, но и являются одним из способов формирования устной речи, благодаря развитию познавательных процессов, наблюдений и обобщений в области речевых звуков.

С помощью методического пособия «Знайка» ученики в игровой форме будут учиться проводить свои первые наблюдения за родным словом, у них будет развиваться чуткость и интерес к родному языку. Игровые задания помогут легко наладить контакт с молчаливым ребенком, достичь необходимых результатов в речевом развитии, создать комфортную эмоциональную среду.

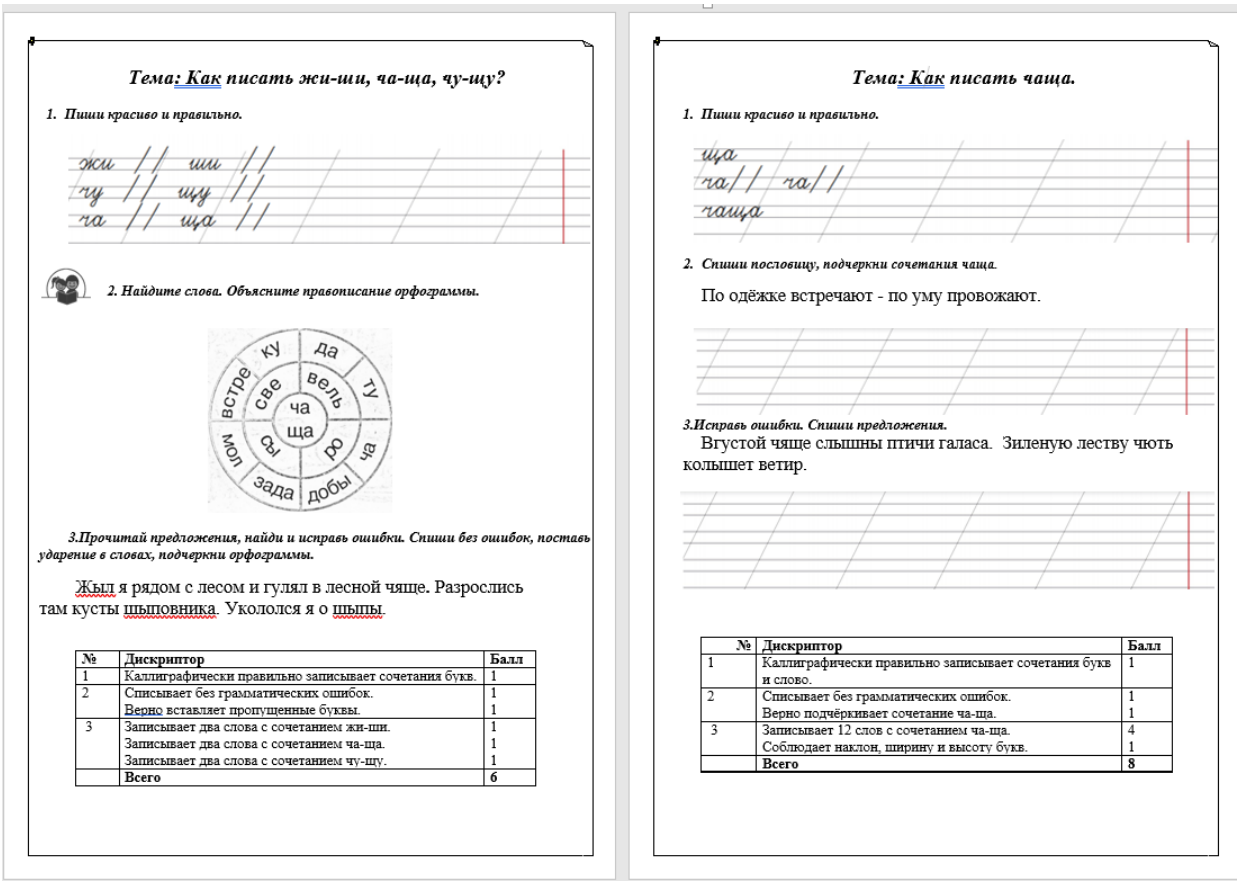

Тема: Как писать жи-ши, ча-ща, чу-щу?

1. Пиши красиво и правильно.

жи // ши //
чу // щу //
ча // ща //

2. Найдите слова. Объясните правописание орфограммы.

3.Прочитай предложения, найди и исправь ошибки. Спиши без ошибок, поставь ударение в словах, подчеркни орфограммы.

Жыл я рядом с лесом и гулял в лесной чяще. Разрослись там кусты шыповника. Укололся я о шыпы.

№	Дискриптор	Балл
1	Каллиграфически правильно записывает сочетания букв.	1
2	Списывает без грамматических ошибок. Верно вставляет пропущенные буквы.	1 1
3	Записывает два слова с сочетанием жи-ши. Записывает два слова с сочетанием ча-ща. Записывает два слова с сочетанием чу-щу.	1 1 1
	Всего	**6**

Тема: Как писать чаща.

1. Пиши красиво и правильно.

ща
ча// ча//
чаща

2. Спиши пословицу, подчеркни сочетания чаща.

По одёжке встречают - по уму провожают.

3.Исправь ошибки. Спиши предложения.

Вгустой чяще слышны птичи галаса. Зиленую леству чють колышет ветир.

№	Дискриптор	Балл
1	Каллиграфически правильно записывает сочетания букв и слово.	1
2	Списывает без грамматических ошибок. Верно подчёркивает сочетание ча-ща.	1 1
3	Записывает 12 слов с сочетанием ча-ща. Соблюдает наклон, ширину и высоту букв.	4 1
	Всего	**8**

Рис. 2. Рабочий материал методического пособия по обучению грамоте «Знайка».

Для проведения уроков обучения грамоте по данной методической разработке не требуется никаких дополнительных материалов.

Все необходимые иллюстрации приводятся в самом пособии «Знайка». Самое главное – как можно чаще хвалить ученика, даже за небольшие успехи. Если проявить терпение, фантазию, изобретательность, то можно добиться хороших положительных результатов.

А.Байтурсынов считал, что «самое важное для школы – профессиональная педагогика, разнообразные методические приемы, учитель, умеющий обучать». Эти слова как нельзя лучше характеризуют роль педагога в современном мире. Ведь обновление содержания образования в Казахстане ставит перед собой главную цель: совершенствование педагогического мастерства учителей. В своей работе мы помогаем учащимся развивать навыки, связанные с чтением, письмом, говорением, решением разнообразных проблем, исследованиями и изучением справочных материалов. Работая над проектом, мы старались реализовывать одну из важных задач обновленной программы – «Научить – учиться».

Результатом нашего опыта стал поиск таких форм обучения, методов и приёмов, позволяю–щих повысить эффективность усвоения тем по предметам «Грамота», «Русский язык», распознать в каждом школьнике его индивидуальные особенности и на этой основе воспитывать у него стремление к познанию и творчеству. Именно педагог делает первые шаги, поскольку это находится в рамках его компетенции, показывает его профессионализм. Благодаря совместной работе мы оказываем своевременную и качественную помощь детям в преодолении трудностей, овладении программным материалом, формируется положительная мотивация к учебной деятельности [1, с. 66]. Партнерские отношения между всеми участниками образовательного процесса определяют правильный образовательный маршрут. Таким образом, мы принимаем инклюзивную культуру, как важнейшую составляющую инклюзивного образования.

Список литературы:

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды В двух томах Том II под редакцией А.А.Бодалева, Б.Ф.Ломова, Н.В.Кузьминой. М. Педагогика,1980 г. 224–228 с.

2. Научные основы педагогического мастерства и педагогических технологий. Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений. 3–е изд., испр. идоп. М.: Педагогическое общество России, 2000 г. 256 с.

ӘОЖ37.026: 373.3

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

Ахметжан Надира Еркінқызы
Қорқыт ата атындағы ҚУ магистранты
Қызылорда қаласы, Қазақстан
E–mail: nadira_akhmetzhan@mail.ru

Аңдатпа

Оқушыға белгілі бір көлемдегі білім – білік, дағдыларды меңгерте отырып, жаңа педагоги калықтехнологияларды шебер пайдалана білу арқылы оқыту үрдісін демократияландыру және ізгілендіру, сабақтағы оқушының шығармашылық рөлін арттырып, еркіндігін қамтамасыз ету, сол арқылы оқушылардың даралық, интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін, бейімділіктерін ашу және дамыту қажеттігі туындап отыр. Мақалада бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерінің даму деңгейін анықтау, шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін сабақтан тыс жұмыстың әзірленген бағдарламасын сынақтан өткізу және түзету сиапталған.

***Кілт сөздер**: шығармашылық қабілет, бастауыш сынып оқушылары, субтест.*

Аннтотация

Возникает необходимость демократизировать и гуманизировать процесс обучения, повысить творческую роль и обеспечить свободу ученика на уроке, тем самым раскрывая и развивая индивидуальные, интеллектуальные и творческие способности, склонности учащихся, приобретая определенный объем знаний, умений и навыков, умело используя новые педагогические технологии. Статья посвящена определению уровня развития творческих способностей младших школьников, апробации и коррекции разработанной программы внеурочной деятельности по развитию творческих способностей.

***Ключевые слова**: творческие способности, учащиеся начальных классов, субтест.*

Abstract

There is a need to democratize and humanize the learning process, increase the creative role and ensure the freedom of the student in the classroom, thereby revealing and developing individual, intellectual and creative abilities, inclinations of students, acquiring a certain amount of knowledge, skills and abilities, skillfully using new pedagogical technologies. The article is devoted to determining the level of development of creative abilities of younger schoolchildren, testing and correction of the developed program of extracurricular activities for the development of creative abilities.

***Key words**: creativity, primary school students, subtest.*

Ақпараттың үлкен ағымы, техниканың жетістіктерін пайдаланудың кең мүмкіндіктері қазіргі балаларға үлкен әсер етеді, оларды көбінесе енжар тұтынушыларға айналдырады. Сондықтан бүгінгі таңда баланың интеллектуалды және шығармашылық әлеуетін сақтау және оларды дамыта отырып, шығармашылық тұлғаны тәрбиелеу өте маңызды.

Шығармашылықты дамыту тақырыбы зерттеушілерді бұрыннан қызықтырғаны таңқаларлық емес. Өйткені, шығармашылық әрқашан әртүрлі, ол көп қырлы және бұл терминді соңына дейін зерттеу мүмкін емес. Ежелгі заманнан бері ойшылдар (Платон, Сократ, Аристотель, Әл–Фараби және т.б.) шығармашылықтың ерекшелігін түсінуге және сипаттауға тырысты. Оладың зерттеулері шығармашылықты адамның барлық дене, рухани күштері мен тәжірибесін белсендіруді көздейтін, жаңа нәрсені тудыратын және өзіндік ерекшелігімен және әлеуметтік–тарихи бірегейлігімен ерекшеленетін адам қызметінің ең жоғары және ең күрделі түрі ретінде анықтауға мүмкіндік береді [1, б. 9].

Шығармашылықтың мәні – басқалар көрмеген нәрсені көру. Еліміздегі білім беру жүйесі қазіргі заманғы білім берудің негізгі стратегиясы негізінде дамып келеді, бұл барлық оқушыларға өздерінің дарындылықтары мен барлық шығармашылық мүмкіндіктерін көрсетуге мүмкіндік беру, олардың жеке жоспарларын жүзеге асыру мүмкіндігін білдіреді.

Бастауыш сынып жасы шығармашылық әлеуеті мол тұлғаны тәрбиелеу мен дамыту үшін ең қолайлы кезеңдердің бірі болып саналады. Бұл жаста балаларда адамгершілік құндылықтар кешені қалыптасады, қиял, шығармашылық ойлау дамиды. Бірақ жаңа шығармашыл тұлғаны ескі әдіспен дамытып, тәрбиелеу мүмкін емес, сондықтан дамыған тұлғаның жаңа резервтерін, әдістері мен жолдарын іздестіру және оның шығармашылық мүмкіндіктерін ашу маңызды міндет болып табылады [2, б. 136].

Педагогикалық зерттеулерді табысты жүргізу үшін зерттелетін мәселенің жағдайын талдауды және эксперименттің жеке кезеңдері туралы сенімді материалдар алуды қамтамасыз ету қажет.

Пилоттық зерттеу барынша тиімді болуы үшін жоспарлау кезеңінде де зерттеу әдісін, объекті–сін анықтау және тиімділікті өлшеуді таңдаумен байланысты дайындық жұмыстары жүргізілді.

Эксперименттік–зерттеу жұмысының мақсаты: 4–сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерінің даму деңгейін анықтау, шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін сабақтан тыс жұмыс–тың әзірленген бағдарламасын сынақтан өткізу және түзету.

Эксперименттік–зерттеу жұмысының міндеттері:

– оқушылардың шығармашылық қабілеттерінің деңгейін анықтау әдістерін таңдау;
– анықтаушы эксперимент жүргізу;
– оқушылардың шығармашылық қабілеттерін деңгейінің динамикасын анықтау.

Эксперименттік жұмыс. Қызылорда қаласы С.Толыбеков атындағы №3 мектеп–лицейінің базасында жүзеге асырылды.

Оқушылардың шығармашылыққа қабілеттері деңгейінің динамикасын диагностикалау үшін психолог–ғалым Е.Туниктің шығармашылық ойлау психодиагностикасының әдістемесі таңдалды.

Диагностика Гилфорд пен Торрен сынақтарының модификациясы болып табылатын 7 субтест–тен (тесттің өзіндік мәні бар бөлігі) тұрады. [3].

Субтест 1. «Заттарды пайдалану (пайдалану жағдайлары)».

Тапсырма–ұсынылған затты пайдаланудың мүмкіндігінше ерекше тәсілдерін тізімдеу. Бұл жағдайда ұсынылған тақырып «газет» болды.

Субтест 2. «Қорытындылар».

Тапсырма–ұсынылған жағдайдың барлық салдарын тізімдеу. Бұл жағдайда «барлық жануар–лар мен құстар адаммен сөйлеседі» деген жағдаят ұсынылды.

Субтест 3А және 3Б. «Сөздер мен өрнектер».

Тапсырма–әр сөз берілген әріптен басталатын төрт сөзден тұратын сөйлемдер ойлап табу. Бұл жағдайда берілген әріптер «Ә» , «М», «Т», «Р» болды.

Субтест 4. «Ауызша бірлестік».

Тапсырма–берілген сөзге мүмкіндігінше көп анықтама беру. Бұл жағдайда берілген сөз «кітап» болды.

Субтест 5. «Сурет салу».

Тапсырма–шеңберден, үшбұрыштан және шеңбер сегментінен тұратын белгілібірге геометриялық фигуралар жиынтығын пайдаланып берілген кескіндердісалу.

Субтест 6. «Эскиздер».

Тапсырма–белгілі бір фигуралардың берілген жиынтығын әптүрлі кескіндерге айналдыру. Бұл жағдайда сызбаларға айналдыру үшін 20 шеңбер ұсынылды.

Субтест 7. «Жасырын пішін».

Тапсырма–күрделі суретте жасырылған әртүрлі фигураларды табу керек.

Тестілеудің анықтаушы және эксперименттік кезеңдерінде субтесттербірей қолданылды. Процедурадан өту уақыты шамамен 40 минутты құрайды.

Эксперименттік зерттеу жұмысында барлық субтесттерде көрсеткіштер Гилфорд зерттеулерінде анықталған үш фактормен өлшенді:

– жылдамдық–жалпы санымен анықталатын шығармашылық ойлаудың еркіндігін сипаттай–тын фактор;
– икемділік–бұл жауаптардың жалпы санымен анықталатын шығармашылық ойлаудың икемділігінжәне жылдам ауысу қабілетін сипаттайтын фактор;
– өзіндік ерекшелік–сирек жауаптар санымен, элементтердің әдеттен тыс қолданылуымен және жауаптың өзіндік ерекшелігімен анықталатын мәселе шығармашылық ойлау мен көзқарастың өзіндік ерекшелігін сипаттайтын фактор [5,47].

Экспериментке 50 оқушы қатысты: 24 адам–4 «А» сыныбы бақылау тобына айналды, ал 4 «Ә» сыныбы эксперименттік топтың функцияларын қабылдады. 4 «А» сыныптағы пәндер бойынша орташа педагогикалық баға 4,11, ал 4 «Ә» сыныпта 4,17 құрайды.

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін құрылған «анимация жұмбақтары» толығымен енгізілді, ал бақылау тобына бағдарламаның тек таныстыру фрагменттерн енгізілді. Сабақтан тыс уақытта сабақ өткізуге арналған эксперименттік сынып оқушылардыңқалауы бойынша 0–13 адамнан тұратын екі топқа бөлінді. Балалар нақты тұрақты құрамда оқымағандықтан, субтесттер бүкіл сыныпта орындалды.

Шығармашылық қабілеттерін дамытудың«бастапқы» деңгейін анықтау үшін әр оқушыға жеке–жеке субтесттер ұсынылды, олардың нәтижелері үш көрсеткіш бойынша бағаланады: жылдамдық, икемділік және өзіндік ерекшелік.

Сауалнама нәтижелері 3 және 4 кестелерде келтірілген.

Жылдамдық	Икемділік	Өзіндік ерекшелік	Сома
71,8 ұпай	45,5 ұпай	123,4 ұпай	240,7 ұпай

Кесте 3 – Зерттеудің анықтау кезеңінде Е.Туники әдісі бойынша бақылау тобындандағы (4 «А» сыныбы) тестілеудің нәтижерлері (ұпаймен)

Жылдамдық	Икемділік	Өзіндік ерекшелік	Сома
59,7 ұпай	45,4 ұпай	117,0 ұпай	225,5 ұпай

Кесте 4. Зерттеудің анықтау кезеңінде Е.Туник әдісі бойынша эксперименттік топтағы (4 «Ә» сыныбы) тестілеу нәтижелері (ұпаймен)

Шығармашылық қабілеттердің даму деңгейін (ШҚ) бағалау үшін зерттеудің белгіленген кезеңінде әр топ оқушыларының психодиагностикалық тестілеу нәтижелерін көрсетеміз. Деректерді үш критерийдің әрқайсысы үшін орташа жиынтық мән арқылы ұсынамыз. Алынған мәндер 1–суретте көрсетілген.

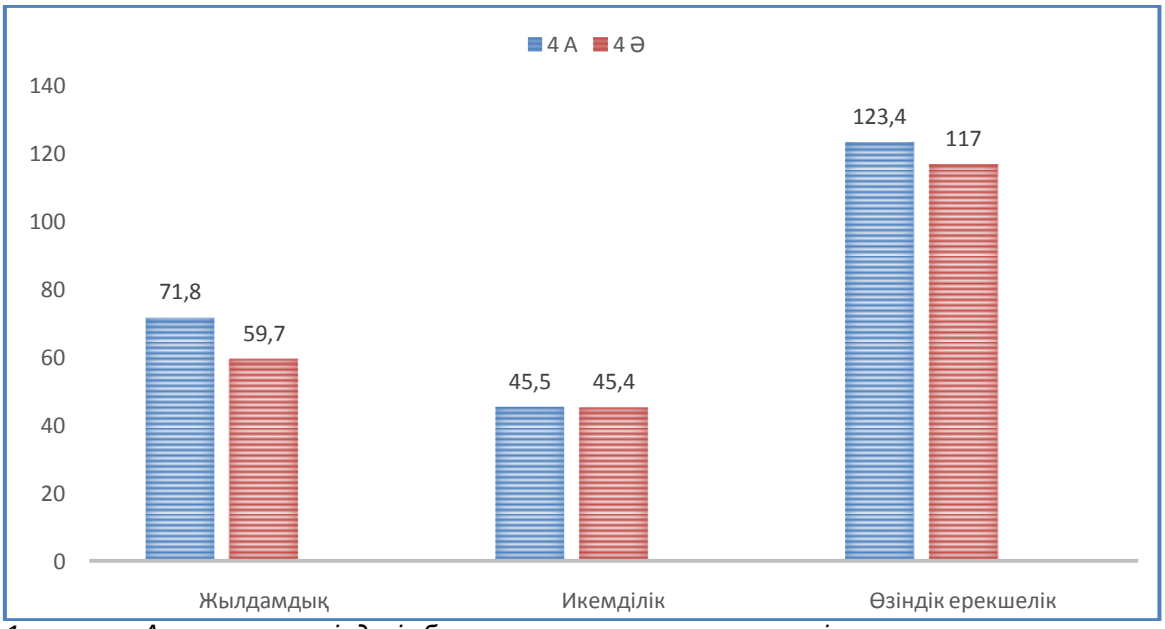

1–сурет. Анықтау кезеіндегі бақылау және эксперименттік топтағы оқушыларының шығармашылық қабілеттерінің даму деңгейі

Біздің зерттеудің белгіленген кезеңінде жүргізілген психодиагностикадан кейін эксперименттік топта орташа жиынтықт ұрғыдан шығармашылық қабілет белгілерінің даму деңгейі айқын көрінеді:

– жылдамдық, бақылау тобына қарағанда 12,1 ұпайға төмен;

– икемділік, бақылау тобына қарағанда 0,1 баллға сәл төмен;

– өзіндік ерекшелігі, бақылау тобына қарағанда 6,4 ұпайға төмен;

Осы олқылылқтарды жою үшін біз бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамытудың бірден–бір шешімі оқу үдерісінде Stop–motion бағдарламасын пайдалану деп ұйғарып, бағдарламаның тиімділігін анықтауды эксперименттік жұмысымыздың келесі кезеңінің мақсаты ретінде анықтадық.

Әдебиеттер тізімі:

1. Шығармашылық иесі өзгеге тәуелді болмауы тиіс / Ж.Ауыпбаев // Егемен Қазақстан. 2017 ж. №226 (23 қараша). 8 б.

2. Бастауыш мектеп оқушыларының шығырмашылық дарындылығын дамыту: оқушының бойындағы қабілет: дарындылық / Ф. Борибекова [и др.]. Алматы: Эверо, 2019 ж. 252 б.

3. Туник Е.Е. Тест Торренса. Диагностика креативности. СПб.: Иматон, 1998 г.

4. Тұрғынбаева Б.А. Шығармашылық ортада толерантты тұлға қалыптастыру // Білім=Образование, 31–34 б., 2005 ж. №3

5. Педагогика: оқулық / Ш.Т.Таубаева, С.Т.Иманбаева, А.Е.Берикханова. Алматы: ОНОН, 2017 ж. 116 с.

ӘОЖ 371.3

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Ахметжанова Арайлым Ғалымбекқызы
Жаланова Гүлжан Байтұрғанқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Алтынсарин ауданы білім бөлімінің Ы.Алтынсарин атындағы
Обаған жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай облысы, Алтынсарин ауданы
Обаған ауылы, Қазақстан
E–mail: 1981arailim@mail.ru

Аннотация

Өзектілігі. Мақсаты. Мақалада инновациялық технологиялар менәдістерді қолдану, оқу үдерісіне пайдалану ерекшеліктері қарастырылған. Қазіргі таңда оқу үдерісіне жаппай енгізіліп жатқан инновациялық технологиялар бастымәселелердің бірі. Жаңа әдіс–тәсілдерді мән–мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдану.

Түйінді сөздер: *оқушы, болашақ, әдістер, шығармашылық.*

Аннотация

Актуальность. Цель. В статье рассмотрены особенности применения инновационных технологий и методов, в учебном процессе. В настоящее время инновационные технологии, внедряемые в учебный процесс, являются главными и приоритетными. Новые подходы позволяют улучшить процесс обученияв зависимости от особенностей применения.

Ключевые слова: *ученик, будущее, методы, творчество.*

Abstract

Relevance. Goal. The article describes the features of the use of innovative technologies and methods used in the educational process. Now the innovative technologies introduced in educational process are one of the main tasks. A new approaches to the circumstances, suggest, choose depending on the application.

Key words: *modern: pupil, future,methods, creativity.*

Сабақ беру жай ғана үйреншікті нәрсе емес,
ол – жаңадан жаңаны табатын өнер.
Ж.Аймауытов

Білімді оқушы –ертеңгі күннің болашағы, нұры болып саналады.Сондықтан жеке тұлғаның шығармашыл, дарынды, жан–жақты болуы шарт.Сауатты, білімді, бәсекеге қабілетті жеке тұлға болып қалыптасуына жәненәтижеге жетелеу–қазіргі заманның талабы.Білімнің шыңынан көрінетін бұл ғасырда оқушының дарынды, шығармашыл болып қалыптасуына көмек боларлық әдістердіңтиімділігі мол.Бұданкүтілетін нәтиже – еркін, өзіндік дәлел – уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, сыни пікір – көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын жеке тұлға қалыптастыру.

Білім беру – бұл жекеленген құбылыс немесе дағды емес, ол оқушылардың оқуға қабілетін жақсартуға мүмкіндік беретін педагогикалық тетіктердің біртұтас кешені деп айқындалған.Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа инновациялық әдістер мен оқыту технологияларын қолдану арқылы, дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу– тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздейді. Бүгінгі күннің талабына сай білім .саласындаинновациялықтехнологиялар мен белсенді оқыту әдістерді қолданудың маңызы зор.

Инновациялықтехнологиялардың дамуы білімді бағалау және пайдалану жүйесін де уақытылы өзгертіп отыруды талап етеді. Осыған байланысты білім беруде қолданылатын әдіс–тәсілдер, әдістемелер, технологиялар жаңартылып отырады. Мысал үшін, Ұлыбританияда мұғалім мамандығын таңдап алған бүгінгі жастардың, өздерінің болашақ оқушылары сияқты, жеткілікті дәрежеде сандық сауаты бар, себебі ол өмір жағдайларыныңбарлық аспектілерінде жаңа технологияның бар мүмкіндіктерін пайдалана отырып, инновациялық технологиялармен үнемі өзара әрекеттесетін ұрпақ өкіліне жатады. Заманауи білім беруде инновациялық технологиялар оқушыларға ғылыми ұйымдарды түсіндіруде және олардың қабылдауын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік беріп, мұғалімдерге сабақ беруде маңызды құрал болып отыр. Сондықтан оқыту барысында осы технологияларды ойланып қолдануды қажет етеді.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында белсенді оқыту әдіс–тәсілдері сыни тұрғыдан ойлауды жүзеге асыруда өте тиімді. Бұл әдіс–тәсілдер арқылы оқушылар өз ойын, пікірін жүйелі жеткізе біледі, тереңінен салыстыра отырып ойланады, өзіндік идеяларын ұсынуға дағдыланады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде суреттер, фотосуреттер, естелік жазбалары сияқты дәлелдерді жинақтау және топтастыру, негізгі дереккөздерді бағалау және соларға сәйкес сұрақтар қою; негізгі дереккөздерді салыстыру және толықтыру әдістерін пайдалану оқушылардың сыни ойлауына мүмкіндік жасайды.

Оқушылардың пәнді терең түсіну қабілеті дамиды, алған білімдерін сыныптан тыс жерлерде және кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз етеді.

XXI ғасырда білім мен ғылымды жаңа инновациялық технология бағытында дамыту маңызды мәселелердің бірі. Педагогикалық технологиядағы басты міндет–баланың танымдық әрекетін жандандыра отырып,педагогтың кәсіби қызметін жаңғырту арқылы алға қойған мақсатқа толықтай жету.Технологиямен жұмыс жүргізу 4 саты арқылы іске асады.Олар: оқып меңгеру; тәжірибеде қолдану; шығармашылық бағытта дамыту; нәтиже.

Қазіргі пән оқытушыларының негізгі міндеті – білім беруді нәтижеге бағыттау, яғни инновация–лық жаңа технологияны меңгеру екені баршамызға мәлім. Оқу үдерісіне қоғамның жаңа қажеттілік–теріне сәйкес инновациялық тәсілдерді енгізу, оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығарма–шылық жемісін талап етеді. Осыған орай кез–келген оқушыныңқабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын заманауи инновация–лық технологияны меңгеруге ұмтылу керек. Себебі мемлекеттік білім стандартына сәйкес оқу үдерісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияларды, білім алушылардың білімін қадағалаудың инновациялық бақылау–өлшеу құралдарын енгізуді жүктейді. Оқытудың жаңа педагогикалық техноло–гиясы – оқытуды ізгілендіру, өзін–өзі дамытып, тәрбиелей білетін, заман ағымына ілесе алатынбілікті, жан–жақты жеке тұлға қалыптастыруды мақсат етеді.Оқушылардың кәсіби білім сапасын арттырумен бірге өз қабілетіне қарап, өзін–өзі дамыта отырып, өзіне сын көзбен қарауға мүмкіндік береді. Танымдық белсенділігін арттырып, шығармашылық қабілетін дамытады.

Осы әдіс–тәсілдерді сабақ үдерісінде тиімді пайдалану үшін сабақ мақсаты нақты әрі қол жетімді болуы керек. Өйткені сабақтағы ең маңыздысы қойылған дұрыс мақсат пен күтілетін нәтиже–лер. Дұрыс қойылған мақсат күтілетін нәтижелерге жету жолында нақты іс– әрекетке жетелейді.

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» деп Елбасы атап көрсеткендей, инновациялық әдіс–тәсілдер жаңа білім берудің бірден – бір шарты. Жалпы білім беретін орта мектептің мұғалімі ретінде біз күнделікті жұмысымызда алдымызға келесідей міндеттерді қоямыз:

- Білім беру үрдісінде инновациялық технологияларды мүмкіндігінше қолдану;
- Оқушылардың резервтік мүмкіндіктерін диагностикалау;
- Пәннің түсіндірілуі мен ақпараттың жеткізілуінің жоғары сапасын қамтамасыз ету; Оқу – тәрбие үрдісін компьютеризациялау және технологияландыру.

Заман талабына сай білім беру оқушылардың адамгершілік, интеллектуалдық дамуының жоғары деңгейі мен білімін қамтамасыз етуге бағытталған оқытудың үздіксіз үрдісі десек, оның тиімділігі мен сапасын арттыру мұғалімнен оқу процесінің ғылыми теорияға негізделген және оқушының қабілеті мен бейіміне негізделген оқытудың таңдамалы әдістеріне көшуді талап етеді.

Жаңа технология жүйесінде проблемалық және іскерлік ойын арқылы оқытудың да маңызы зор. Оқушылар әр түрлі проблемаларды талдайды, оның шешу жолдарын іздейді. Мұндай сабақтар оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамытады, пәнге қызығуын арттырады, өмірде кездесетін түрлі қиындықтарды жеңуге тәрбиелейді. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытуда инновациялық технологияларды пайдалану мұғалім үшін қандай маңызды болса, оқушы үшін одан да маңызды. Жаңа технологиялар оқушылардың білім сапасын арттыруға, өздігінен жұмыс істеу мүмкіндігін молайтуға көп көмегін тигізеді. Мысалы, саралап оқыту – оқушының туа біткен ақыл–ой қабілетінің жеке дамуының жан–жақтылығына негізделінген білім беру жүйесі. Барлық педагогикалық жүйе құрам бөліктерінде инновация (жаңашылдық) үрдісі іске асу үшін төмендегідей жұмыстар жүргізілуі тиіс. Біріншіден, оқытудың дәстүрлі емес сабақ түрлері мен жаңа әдіс–тәсілдерін қолдану. Екіншіден, оқушылардың ойлау қабілетін, жаңалықтарды тез қабылдауын қалыптастыру мен жаңалықтарды өмірде қолдана білуді үйретеді. Сонымен қатар, тиімді әдістердің бірі– электрондық оқулықтармен жұмыс істеу. Компьютермен өткізілген әрбір сабақтан соң оқушы тест, бақылау жұмысы арқылы өз білімдерін бекітеді. Бала өз білімін өзі тексере алады, оқушы өз бетінше оқуға қызығады, өз білімін көтеруге ұмтылады. Жалпы айтқанда, «Оқу мен жазуды сын тұрғысынан ойлау» стратегиясы сабақты жоспарлауда өте тиімді.Сын тұрғысынан ойлау әдісі оқушының еркін сөйлеуіне,өз пікірін айтуға, достарының ойын тыңдауға, жағдаяттарды шешу жолдарын іздей отырып, қиындықты шешуге бағытталған бағдарлама.Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз– ой қозғай отырып, оқушының өз ойымен өзгелердің ойына сыни қарап, естіген –білгенін талдап салыстырып, білмегенін өзі зерттеп, дәлелдеп, өз бетімен және бірлесіп шығармашылық жұмыс жасау. Мұнда оқушының ойы шыңдалып, өз даму деңгейіне сай жетістіктерге жетуге болады. Белсендіәдіс арқылы бүгінгі күні білім беру жүйесінде оқушылардың шығармашылық әрекетін дамытуға, олардың оқу еңбегіне деген жағымды мотивация–сын қалыптастыру үшін, тиімді инновациялық шешімнің бірі сабақта тиімді әдіс –тәсілдерді, жұмыс түрлерін қолдану ұстаздың біліктілігі мен әдістемелік шеберлігіне байланысты. Осы аталған

стратегиялардың бірнешеуі әр сабағымызда қолданыс табады. Мазмұны өте күрделі шығармалардың мәнін жете түсінуде, еске сақтауда сыни тұрғыдан ойлау стратегиялары оқушыларға көп көмегін тигізеді.Тақырыпты толық ашып түсінуде көмектесетін оқыту стратегиясы «ББББ» әдісін жиі қолданамыз. Осындай сын тұрғысынан ойлауға арналған тапсырмалар оқушыларды топпен бірігіп жұмыс жасауға үйретеді. Мәтінді өз бетінше меңгеруге жағдай жасайды.Сонымен қатар сабақтан тысқары қалатын оқушы болмайды, оқыған мәтінді түсіну оны түсінікті етіп айтып беру, оған қатысты ойын, пікірін білдіру арқылы оқушының тілі дамиды.Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушылардың еркін ойлау мүмкіндіктерінің ашылуына себеп болған әдісі – ой толғаныс сатысы. Ой толғаныс сатысы кезеңінде, жаңа алынған білімдерді айқындайтын және ұштайтын деңгейде оқушыда шешім қабылдай алатын мүмкіндік болу керек.Шығыс даналығы “Мәселе нені үйретуде емес қалай үйретуде” демей ме? Сондықтан мақсат пен мазмұн мемлекеттік бағдарламаларда айқын беріліп отырған қазіргі жағдайда бұл әдістердің маңызы зор.Инновациялық әдіс – тәсіл білім сапасын арттыруға өз үлесін қосады. Бүгінгі қоғамның оқытушылар алдына қойып отырған басты міндеті, артар жүгі – сапалы білім берумен қатар жан–жақты дамыған,өзіндік ой–пікірі қалыптасқан тұлға қалыптастыру. Тұлға – қалыптастыруда – оның тәні мен жанын қатар дамыту, танымдық қызығушы–лығын дамытудың әдіс–тәсілдерін іздеу, анықтау, жүйелеу, қолдану.

Қазіргі оқу үрдісінде түрлі инновациялық технологиялар – білім сапасын арттырудың кепілі. Жаңа педегогикалық технология ұғымы тың, белгісіз, жаңа оқыту амалдарды іс–әрекеттермен ізденуді, яғни, білім мен тәрбие берудегі ғылымның нәтижеге қол жеткізуі, жаңа ізденістерін оңтайлы пайдалану, сол арқылы жоғары көрсеткіштерге жету деген сөз. Жоғары көрсеткіш білім деңгейін шығармашылық деңгейге жеткізу болып саналады. Бала білімін оқушы деңгейінен шығармашылық деңгейге жетуде В.П.Беспальконың еңбегі бойынша оқушының білімді меңгеру сатысы төмендегі үлгіде былайкөрсетуге болады.

Жаңаша әдіс–тәсілдерді тиімді пайдалана отырып,«Сабақ беру – үйреншікті жәй ғана шебер–лік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер» Ж.Аймауытовтың сөзі дәлел. Бүгінгі таңда мемлекетіміздің білім жүйесінің стратегиялық мақсаты – берген білімді, дағдыларды меңгеретін, бәсекелестік қабілеті мол, шығармашылық бағытта жұмыс істей алатын, ойлау қабілетімен ерекшеленетін жеке тұлға қалыптастыру үшін қолайлы жағдайлар жасау болып табылады.

Оқытудың белсенді әдіс–тәсілдерін қолдану оқушының қызығушылығын арттырып, ойлау жүйесінің дамуына жағдай жасайды. Бұл тәсіл біріншіден, оқушының білімін жетілдіруге ықпал етсе, екіншіден, оқытудағы пайда болған қиындықтарды талқылауды қарастырады. Мектепте креативті оқу–тәрбиелеу аясын қалыптастыру – оқушыға білім беру уәждемесіне және оларды әр түрлі ғылыми жеке жұмыстарға баулиды.

Қорыта айтқанда, оқыту процесінің нәтижелі болуы оқытушының сабақ беру шеберлігіне, сабағын қызғылықты жүргізіп, зейін қойдыра білуіне, оқушылардың өздігінен білім алуға үйренуіне байланысты. Қандай да болмасын жаңа әдіс–тәсілдер әрбір оқушының өз бетімен оқып үйренуіне сенімін ұялатып, шығармашылықпен жұмыс істеуіне, қорытынды жасай алуына, сөйлеу мәдениетінің өсуіне ықпал етеді, білім сапасын арттырады. Оқыту технологияларын сабақта қолдану оқушылардың білім сапасын арттырып қана қоймайды, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсерін тигізеді. Жаңа әдіс–тәсілдерді мән–мағыналарына, ерекшеліктеріне қарай таңдап қолдана білсек, балаға білім беруде ұтарымыз анық.Жалпы қорыта айтқанда, оқытудың белсенді әдістерінсабақта тиімді қолдану–баланың танымдық белсенділігін, дарындылығын арттырып, өз бетінше білім алуға, шығармашы–лығын қалыптастыруға ықпал етеді.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев: «Біз өмір бойына жететін білім алу» моделінен «өмір бойы білім алып өту» моделіне көшуге тиіспіз»–деген пікірі өзгерем деген әрбір оқушының да, мұғалімнің де, басшының да рухани азығы болуы тиіс. Олай болса келешек ұрпағымыздың жан–жақты, терең білімді, яғни интеллектаулды деңгейін жоғары болуына қойылатын талап зор.

Сондықтан мұғалім сабақтың жүргізілу жүйесін жетілдіріп, оқу – тәрбие жұмыстарын жүйелеп, сапасы мен тиімділігін арттырып, өзгерістер енгізуге барлық күш – жігерін жұмсауы тиіс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық (үшінші негізгі деңгей)
2. Садуова Ж.Н. Жаңа педагогикалық технологиялар арқылы болашақ мұғалімдердің кәсіби бағыттылығын қалыптастыру
3. «Қазақ тілі мен әдебиеті» журналы 2012 ж.
4. Бұзаубақова К.Ж. «Жаңа педагогикалық технологиялар» Тараз 2013 ж.
5. Қазақ тілі мен әдебиеті ғылыми– әдістемелік журналы 2011 ж.

УДК 711.7

ИКТ В РАЗВИТИИ ЗНАНИЙ, УМЕНИЙ И НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ С НАРУШЕНИЯМИ ИНТЕЛЛЕКТА

Ахметова Сания Тахиржановна
учитель математики и информатики, педагог–эксперт
Баяханова Айымкуль Беимбетовна
учитель информатики и математики II квал. категории
Молдабекова Жамила Хайроллаевна
учитель математики и физики, педагог–модератор
КГУ «Рудненская специальная школа–интернат №1
для детей–сирот и детей, оставшихся без
попечения родителей, с особыми образовательными
потребностями» акимата Костанайской области
г. Рудный, Казахстан
E–mail: ahmetova.metodist@mail.ru

Аннотация

Статья посвящена обзору исследований по проблемам использования компьютерных технологий (компьютерные обучающие и развивающие игры, мультимедийные учебные презента–ции, контрольно–измерительные материалы) в развитии математических знаний, умений и навыков у учащихся с нарушениями интеллекта. Ставятся вопросы, связанные с проблемами разработки и использования компьютерных технологий для обучения и коррекции детей данной категории. Обсуждаются наиболее эффективные пути использования компьютерных технологий в обучении детей с особыми образовательными потребностями.

Ключевые слова: *учащиеся с нарушением интеллекта, компьютерные технологии, матема–тические знания, умения и навыки, принципы коррекционно–образовательной работы.*

Аңдатпа

Мақала зерде бұзылыстары бар оқушылардың математикалық білімдерін, біліктері мен дағдыларын дамытуда компьютерлік технологияларды (компьютерлік оқыту және дамыту ойындары, мультимедиялық оқу презентациялары, бақылау–өлшеу материалдары) пайдалану мәселелері бойынша зерттеулерді шолуға арналған. Осы санаттағы балаларды оқыту және түзету үшін компью–терлік технологияларды дамыту және пайдалану проблемаларына байланысты сұрақтар қойылады. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытуда компьютерлік технологияларды пайдала–нудың ең тиімді жолдары талқылануда.

Түйінді сөздер: *интеллектісі бұзылған оқушылар, компьютерлік технологиялар, математикалық білім, іскерліктер мен дағдылар, түзету–білім беру жұмысының принциптері.*

Annotation

The article is devoted to a review of research on the problems of using computer technologies (computer educational and developmental games, multimedia educational presentations, control and measuring materials) in the development of mathematical knowledge, skills and abilities in students with intellectual disabilities. Questions are raised related to the problems of developing and using computer technologies for teaching and correcting children of this category.The most effective ways of using computer technologies in teaching children with special educational needs are discussed.

Key words: *students with intellectual disabilities, computer technology, mathematical knowledge, skills, principles of correctional and educational work.*

Проблема использования компьютерных технологий в образовании активно обсуждается и изучается представителями различных областей психолого–педагогической науки. Исследователи приходят к выводу о необходимости использования разнообразных компьютерных технологий в системе обучения детей с особыми образовательными способностями (О.Б.Кремер [1], О.И.Кукуш–кина [2], И.А.Никольская, M.L.Balmeoetal [3], F.Altinayetal [4]). С точки зрения этих исследователей, компьютерные технологии способствуют включению детей с отклонениями в развитии в процесс взаимодействия с современными техническими средствами и обеспечивают лучшее усвоение и запоминание учебного материала. На сегодняшний день в образовании детей с особыми образова–тельными потребностями достаточно часто используются компьютерные технологии: компьютерные игры для отработки навыка устного счета и т.д.

Применение компьютерных технологий для обучения детей с нарушениями интеллекта способствует формированию знаний и умений, которые позволят детям данной категории в дальнейшем использовать их в учебном процессе. В процессе интерактивного взаимодействия с компьютерным продуктом учащийся получает возможность расширить круг общения, в более наглядной и доступной форме получить новые знания, непосредственно управлять окружающей его обстановкой. Кроме того, компьютерные технологии способствуют воспитанию уверенности в своих силах.

При некотором наличии разработанных компьютерных программ в образовательном процессе специальной школы–интерната по–прежнему более всего представлены компьютерные технологии, включающие презентационные, контрольно–измерительные материалы, аудио–, видеоряд. Реже используются педагогами, обучающими детей с нарушением интеллекта, обучающие программы и развивающие игры. Одним из наиболее активно используемых в практике специальной школы–интерната компьютерных средств являются мультимедийные учебные презентации. Как отмечают учителя, учебный процесс с использованием мультимедийных технологий становится более ярким, разнообразным и познавательным, и учебные возможности детей с нарушениями интеллекта увеличиваются. Сочетание в мультимедийной презентации таких факторов, как динамика, звук и изображение позволяет надолго удерживать внимание обучающегося на объекте изучения и оказывает на него не только информационное, но и эмоциональное воздействие.

На сегодняшний день одной из важных проблем является недостаточность данных программ для учащихся с нарушениями интеллекта, специальных электронных пособий, соответствующих современному уровню развития новых информационных технологий и методических рекомендаций к ним, недостаточность технической оснащенности учебных кабинетов.

Использование ИКТ дает возможность экономить время педагога на уроке. Так, экономится время, которое затрачивалось ранее для записи на классной доске, расположения наглядности. Однако, недостаточность программ как правило, приводит к фрагментарной, несистемной методике использования компьютерных технологий в учебном процессе учащимися с нарушениями интеллекта [5]. Так же, многие учителя используют в своей работе компьютерные игры и упражнения, разрабо–танные для общеобразовательных организаций образования. Поскольку данные технологии не учитывают особенности и возможности детей с нарушениями интеллекта, то учителя адаптируют эти игры и упражнения, используя их в дозированном варианте, с учетом требований к обучению учащихся данной категории: минимальный объем, уровень сложности, доступность инструкции, пошаговость, и другое. [3]

На современном этапе развития процесса разработки и включения компьютерных технологий в процесс обучения детей с нарушениями интеллекта целесообразно ответить на ряд вопросов, на некоторые из которых исследователями уже предпринята попытка получить ответ. Какие компью–терные средства следует использовать для эффективного усвоения детьми учебных знаний и умений? Так, Н.Э.Куликовская отмечает, что одним из наиболее распространенных видов программ–ного обеспечения является компьютерная игра. Она, по мнению автора, соединяет в себе эмоцио–нальную привлекательность, аудиовизуальные, информационные, технические возможности и имеет большой дидактический потенциал [5]. Другие ученые в качестве таких средств выделяют мультимедийные презентации. Какие школьные предметы обладают наибольшими возможностями для включения в их изучение компьютерных технологий? При изучении каких тем по этим школьным предметам, на каких этапах урока наиболее целесообразно использовать компьютерные технологии?

Анализ практической деятельности педагогов КГУ «Рудненская специальная школа– интернат №1 для детей– сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, с особыми образовательными потребностями» Управления образования акимата Костанайской области показал, что использование таких информационных компьютерных технологий, как мультимедийные презентации, является целесообразным при изучении любой темы и на любом этапе урока. Данная форма позволяет представить учебный материал как систему ярких опорных образов и облегчить усвоение учебного материала. Наглядные опоры помогают, в частности, у детей с нарушениями интеллекта развивать основные познавательные процессы – мышление, память и внимание.

При определении условий для использования компьютерных технологий в практике обучения и воспитания детей с нарушениями интеллекта, следует учитывать особенности их восприятия. Следует полагать, что такие задачи коррекционной работы с этими учащимися, как организация восприятия, развитие словесной регуляции перцептивной деятельности, установление межсенсорных взаимодействий, можно решать с большей успешностью при сопровождении коррекционных занятий компьютерными играми [2].

Отметим, что компьютерные технологии в различных областях образования детей с нарушениями интеллекта способны «достраивать» условия обучения, которые необходимы для развития ребенка, но не могут быть реализованы только традиционными средствами. Важным является определить, «насколько необходимо дополнять традиционные средства компьютерными, какие функции им приписываются и какое место они должны занимать в решении развивающих и коррекционных задач обучения, учащихся в данной предметной области» [2].

Анализируя вопрос о подходах к обучению учащихся с нарушениями, следует отметить, что предпринимаются попытки определить подходы к содержанию коррекционной работы с использова–нием компьютерных технологий. Так, Н.Э.Куликовская, упоминает тот факт, что при наличии опреде–ленного опыта в разработке и внедрении информационных технологий в коррекционный процесс, на сегодняшний день недостаточно разработаны теоретические основы, раскрывающие психолого–педагогические положения построения компьютерных игр, предназначенных для детей с различными

нарушениями. В связи с этим автор обосновывает необходимость определения системы психолого–педагогических принципов, определяющих построение компьютерных игр. В качестве принципов содержания компьютерных игр Н.Э.Куликовской предлагаются принципы систематичности и последовательности, воспитывающей и развивающей направленности знаний, учета зоны ближайшего развития ребенка, индивидуально–дифференцированного подхода к обучению, доступности обучения, предъявления речевого материала в компьютерных играх с учетом контекста, системного подхода, взаимосвязи речи с другими сторонами психического развития, обогащения мотивации речевой деятельности, диалога, создания положительного эмоционального фона обучения [5].

Автор выделила несколько подходов при использовании компьютерных игр: информационный, гуманистический, аксиологический, системный, личностно–ориентированный, деятельностный, коммуникативный, онтогенетический и лингвистический.

Еще одним важным вопросом является проблема компетенций самого учителя. Должен ли он только уметь пользоваться готовым компьютерным продуктом или уметь создавать хотя бы простейшие продукты исходя из возможностей и образовательных потребностей учащихся своего класса и поставленных в соответствии с этим коррекционно–образовательных задач? Сегодня исследователями предлагаются не только готовые и экспериментально доказавшие свою эффективность компьютерные программы для обучения и коррекции детей с особыми образовательными потребностями, но и разрабатываются обучающие компьютерные программы для подготовки педагогов к разработке и использованию компьютерных технологий в практике работы с детьми, имеющими различные отклонения в развитии.

Владея навыком самостоятельного создания развивающих компьютерных игр, педагог может смоделировать игры–задания на материале своего учебного предмета в соответствии с темой урока, варьируя уровень сложности заданий и учитывая особенности нарушений в развитии детей. Учитель может использовать игры–презентации, созданные им в программе «Microsoft Power Point» из пакета Microsoft Office, задания, разработанные в программе «Learning.Apps» как при фронтальной, так и индивидуальной работе с обучающимися.

Повысить свою компетенцию в области использования компьютерных технологий в сфере коррекционного образования педагогу сегодня можно и самостоятельно, посредством использования Интернет–ресурсов.

Анализ различных источников и имеющихся компьютерных программ показал, что на данном этапе развития компьютерных технологий, предназначенных для работы с учащимися с нарушениями интеллекта наблюдается дефицит компьютерных программ для обучения учащихся с нарушениям интеллекта.

Применение компьютерной программы позволит повысить эффективность обучения детей с нарушениями интеллекта и облегчит процесс усвоения знаний, умений и навыков по всем предметам.

Список литературы:

1. Кремер О.Б. Оригинальные компьютерные игры как средство педагогической коммуникации для реализации индивидуализированного обучения в коррекционной школе 8–го вида //Вопросы интернет образования». 2004 г. №20. 54–58 с.
2. Кукушкина О.И. Использование информационных технологий в области развития представлений о мире // Дефектология. 2005 г. №5. 83–92 с.
3. Никольская И.А. Информационные технологии в специальном образовании // Коррекционная педагогика. 2004 г. №2(4). 47–50 с.
4. Balmeo M.L., Nimo E.M. et al. (2014) Integrating Technology in Tteaching Students with Special Learning Needs in the SPED schools in Baguio City // The IAFOR Journal of Education. Vol. II. Issue II. 149–178 Pp.
5. Altinai F., Cagiltay K., Jemni M. & Altinay Z. Guest Editorial: Technology Support for Fostering Life–Long of Learners with Disabilities // Educational Technology & Society. 2016 p. 19(1). 1–3 Pp.
6. Куликовская Н.Э. Компьютерные логопедические игры: историко–философский обзор // Теория и практика общественного развития. 2001 г. №7. 190–193 с.
7. Бойков Д.И. Перспективы информационно–коммуникационных технологий в педагогическом образова нии // Universum: Вестник Герценовского университета. 2008 г. №9. 24–27 с.
8. Грешникова М.А. Формирование математических знаний при помощи ИКТ у учащихся со сниженным интеллектом // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2013 г. №9. 194–196 с.

УДК 711.7

ПРИМЕНЕНИЕ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ

Ачинович Мария Сергеевна
студентка 2 курса кафедры МФИ
E–mail: achinovich_maria001@mail.ru
Гулидова Ольга Петровна
преподаватель кафедры МФИ
E–mail: olga_gulidova@mail.ru
ФГБОУ ВО «Алтайский государственный гуманитарно–педагогический университет имени В.М. Шукшина»
г. Бийск, Алтайский край, Россия

Аңдатпа

Мақалада ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып, білім беру ұйымдарында білім алушылардың денсаулығын нығайтуға, сабақта, сабақтарда денсаулықты сақтайтын технологияларға бағытталған өзекті мәселелер қарастырылған.

***Түйінді сөздер**: Денсаулықты сақтайтын технологиялар, ақпараттық – коммуникациялық техноло–гиялар, кинезиология, офтальмологиялық симулятор.*

Аннотация

В статье рассматриваются актуальные вопросы, направленные на здоровьесберегающие технологии на уроках, занятиях, для укрепления здоровья обучающихся в образовательных учрежде–ниях с использованием информационно – коммуникативных технологий.

***Ключевые слова:** Здоровьесберегающие технологии, информационно – коммуникативные технологии, кинезиология, офтальмотренажер.*

Abstract

The article deals with topical issues aimed at health–saving technologies in lessons, classes, to strengthen the health of students in educational institutions using information and communication technologies.

***Key words:** Health–saving technologies, information and communication technologies, kinesiology, ophthalmologist.*

Новое время диктует новые требования к развитию образовательной системы, требует новых подходов в обучении новых технологий преподавательской деятельности, в том числе и компью–терных, или, как принято сейчас называть, информационно–коммуникативных.

Сегодня информационно–коммуникативные технологии плотно входят во все сферы нашей жизни, в том числе и в образовательный процесс. Компьютерные технологии широко используются на уроках, ни одно хорошо владеть как компьютерной техникой, так и информационными технологиями мероприятие не обходится без мультимедийных презентаций, а урок – без использования иннова–ционных образовательных ресурсов.

Современный педагогдолжен. В настоящее время существует несколько различных возмож–ностей для повышения компьютерной грамотности: для педагогов курсы повышения квалификации, компьютерные курсы, самообразование.

Внедрение средств ИКТ в учебный процесс неразрывно связано с информационно–техническим оснащением образовательного учреждения. В данный моментпрактически во всех образовательных учреждениях существуют компьютерные классы которыеоснащены персональными компьютерами, объединенными в локальную сеть с выходом в Интернет, оргтехникой, необходимым программным обеспечением, проектором, интерактивной доской и т.д. отсюда следует, что современ–ный педагог, ученик, студент проводит очень много времени в статическом положении на занятиях, ну а дома в окружение гаджетов.

И в нашевремя из всего этого вытекает актуальная проблема здоровьясбережения и усугубляются вредными факторами, которые оказывает компьютер, ноутбук, планшет, мобильный телефон на здоровье человека:

– Стесненная поза, сидячее положение в течение длительного времени;

– Воздействие электромагнитного излучения;

– Утомление глаз, нагрузка на зрение;

– Перегрузка суставов кистей; Постоянная перегрузка суставов и кистей может привести к повреждению суставного и связочного аппарата кисти, а в дальнейшем заболевания кисти могут стать хроническими.

– Стресс при потере информации. Если техника «зависает», в результате действия вирусов, поломки носителей, сбоях программ теряется важная и полезная информация, замедляется работа компьютера, то это может вызвать нервозность, повышение давления, ухудшение сна.

– Психические расстройства.

Что такое здоровьесберегающая технология? Начнем с определения.

Здоровьесберегающие технологии – это система мер, включающая взаимосвязь и взаимо–действие всех факторов образовательной среды, направленных на сохранение здоровья ребенка на всех этапах его обучения и развития.

Цель здоровьесберегающих образовательных технологий обеспечить ребенку возможность сохранения здоровья, сформировать необходимые знания, умения, и навыки здорового образа жизни, научить использовать полученные знания в повседневной жизни.

Здоровьесберегающие технологии предполагают такое обучение, при котором обучаю–щиесяне устают, а продуктивность их работы возрастает. Нужно стараться в образовательных учреждениях по максимуму использовать способы и приемы преподавания, выполняя которые можно создать условия для максимального сбережения здоровья обучающихся:

1) Использование технологий, имеющих здоровьесберегающий ресурс (уровневой диффе–ренциации, индивидуального обучения, программированного обучения, групповых и игровых техно–логий, укрупнения дидактических единиц, развивающего обучения, и др.)

2) Применение активных методов обучения и форм организации познавательной деятель–ности обучающихся.

Занятия с использованием компьютеровстараться организоватьв оптимальном режиме соче–тания умственной активности и разрядки, смены видов деятельности, учета индивидуальных особенностей детей, также особое внимание уделят одному из принципов развивающего обучения: включать в процесс обучения не только рациональную, но и эмоциональную сферу. В нейрофизио–логической и нейропсихологической литературе широкое распространение получила наука кинезиология.

Кинезиология – это наука о развитии интеллектуальных способностей и физического здоровья с помощью определенных двигательных упражнений.

Оба полушария головного мозга могут эффективно развиваться с помощью специальных действий – кинезиологических упражнений. Их главная польза заключается в том, что у ребенка улуч–шается работа психических процессов, снижается утомляемость, повышается стрессоустойчивость.

Кинезиология относится к здоровьесберегающим технологиям. Очень важно, чтобы все кинезиологические упражнения были поперечными. Взаимосвязь – ключевой принцип гимнастики мозга. Таким образом, развиваются оба полушария.

Соблюдение СанПиН и правил охраны труда включает:

1) Физкультминутки – это неотъемлемая часть здоровьесберегающих технологий. В системе использовать физические упражнения(видео физкультминутки, аудио физкультминутки)

2) Офтальмотренажер – это ресурс образовательной среды, это такой тренажер, который служит как для снятия зрительного утомления, так и для развития зрительного восприятия и который может помещаться в любую зону кабинета, комнаты, а также в презентации Microsoft PowerPoint

3) Создание творческой атмосферы. Не следует забывать, что творческий характер образо–вательного процесса является крайне необходимым условием здоровьесбережения. Ведь включение в творческий процесс не только способствует развитию личности, но и снижает вероятность наступления утомления.

Включая в занятие или урокхотя бы один элемент здоровьесберегающей технологии, стараться сделать процесс обучения интересным и занимательным, создать у ребят бодрое, рабочее настроение, облегчить преодоление трудностей в усвоении учебного материала, усилить интерес обучающихся к предмету.

Здоровье обучающихся нельзя рассматривать в разрезе только одной дисциплины. Система здоровьесбережения при обучениидолжна стать неотъемлемым компонентом единой здоровье–сберегающей среды образовательных учреждений, под которой в рамках настоящего исследования понимается система взаимосогласованных мер, распространяемых на преподавание всех учебных дисциплин и внеучебную деятельность, обеспечивающих предупреждение заболеваний, гармоничное духовное и физическое развитие учащихся.

Таким образом, здоровьесберегающие технологии, которые педагогу необходимо исполь–зовать в образовательном процессе, способствуют укреплению и сохранению здоровья детей.

Как показывает практика, без новых информационных технологий уже невозможно представить современное образование. Любые образовательные мероприятия с использованием информационно – коммуникативных технологий становятся привычными для обучающихся, а для педагогов становятся нормой работы. Благодаря анимации, звуковым эффектам, учебный материал становятся запоминающимся, легкоусвояемым, экономит время.

Используя информационно – коммуникативные технологии в образовательном процессе, педагог должен помнить о том, что перегруженность урока средствами ИКТ ведёт к нерациональному

распределению рабочего времени, снижению активности учащихся и эффективности обучения в целом.

В заключение хотелось бы напомнить, здоровье нельзя улучшить, его можно только сберечь!

Список литературы:

1. Базарный В.Ф. Здоровье и развитие ребёнка: экспресс контроль в школе и дома [Текст] / В.Ф. Базарный. М., 2005 г.173 с.

2. Информационно–коммуникационные технологии в работе учителя: науч.–метод. пособие [Текст] / Е.И.Блинова, Р.Я.Симонян, Е.В.Мезенцева. Челябинск Верхний Уфалей: изд–во образовательного центра «Симарс», 2007 г.98 с.

3. Ковалько В.И. Здоровьесберегающие технологии: школьник икомпьютер [Текст] / В.И.Ковалько М., 2007 г. 302 с.

4. Бент Б. Андерсен, Катя Ван ден Бринк. Мультимедиа в образовании: специализированный учебный курс. М.: Дрофа, 2007 г. 224 с.

УДК 711.7

МОДУЛЬНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ ОСНОВАМ АНАТОМИИ И ФИЗИОЛОГИИ ЧЕЛОВЕКА

Ашимова Ирина Утегеновна
учитель биологии высшей квалификационной категории
первого продвинутого уровня
школы–лицей №60
г. Астаны, Казахстан
E–mail: ashimova090464@mail.ru

Аннотация

Изучение основ физиологии и анатомии человека является важным звеном профильного биологического образования, что способствует осмысленному выбору учащимися в будущем профессии врача. Особенность элективного курса в том, что он построен по Модульной Технологии Обучения. Целью курса является овладение учащимися глубокими знаниями по курсу предмета. В соответствие с целью данного курса у учащихся формируются ключевые компетенции по предмету: ценностно–ориентационная, культурологическая, учебно–познавательная, информационно–техноло–гическая компетенция, компетенция личностного саморазвития.

***Ключевые слова**: Модульная Технология Обучения, личностно–ориентированное обучение.*

Аңдатпа

Адам физиологиясы мен анатомиясының негіздерін зерттеу оқушылардың болашақта саналы түрде дәрігер мамандығынтаңдауына ықпал ететін бейінді биологиялық білім берудің маңызды бөлшегі болып табылады. Элективті курстың ерекшелігіоның Модульдік оқыту технологиясы бойынша құрылуында. Курстың мақсаты – пән курсы бойынша оқушылардың терең білім меңгеруінде. Осы курстың мақсатына сәйкес оқушылар пән бойынша құндылықты–бағдарлану, мәдениеттену, оқу–танымдық, ақпараттық–технологиялық және өзін–өзітұлғалықдамыту сияқты негізгі құзыреттіліктерді қалыптастырады.

***Түйінді сөздер**: Модульдік оқыту технологиясы, тұлғаға бағытталған оқыту.*

Abstract

The study of the basics of human physiology and anatomy is an important part of specialized biological education, which in the future will contribute to a meaningful choice of the medical profession by students. The peculiarity of the elective course is that it is built according to the Modular Learning Technology. The aim of the course is to provide students with in–depth knowledge of the course of the subject. In accordance with the purpose of this course, students develop key competencies in the subject: value–oriented, cultural, educational, cognitive, information technology competence, competence of personal self–development.

***Key words:** Modular Learning Technology, student–centered learning.*

В последние годы ученики все чаще выбирают специальности, связанные со сферой биоло–гии. Изучение основ физиологии и анатомии человека является важным звеном профильного биологического образования, способствует осмысленному выбору учащимися в будущем профессии врача. Особенность элективного курса в том, что помимо школьной программы по каждой теме предусмотрены углубленные материалы.

Данный элективный курс построен по Модульной Технологии Обучения и не только расширит кругозор учащихся, но и повысит качество сдачи итоговой аттестации по предмету в форме ЕНТ по данному курсу.

Методическая сущность модульной технологии обучения – предоставление учащемуся центрального места в системе «учитель–ученик». По определению одного из основоположников

зачетно–модульной системы Дж.Д.Рассела, модуль является частью содержания обучения, охва–тывающего одну концептуальную единицу учебного материала. Модуль считается основным средством обучения и представляет собой законченную единицу учебной программы, систему дидактических целей и методическое руководство, обеспечивающее достижение этих целей [1].

При систематическом использовании данной технологии реализуются все навыки «само» учащихся: самообучение, самоопределение, самоконтроль, самооценка, самоанализ, самореали-зация.

Мировая практика доказывает перспективность модульной технологии, т.к. она объединяет в себе все то прогрессивное, что накоплено в педагогической теории и практике. Универсальность состоит в том, что можно сочетать традиционную систему обучения с модульной, использовать методику погружения, методику развивающего обучения.

Особенностью УМК, разработанного по Модульной Технологии Обучения, является ориента–ция на развитие познавательных процессов: различных видов памяти (слуховой, зрительной, моторной и т.д.), мышления, внимания, восприятия посредством специально созданных учебных и познавательных ситуаций, а также удовлетворения потребностей личности в безопасности, самоактуализации, самоутверждении, в общении в игре, в познании и творчестве; на развитие актив–ного словарного запаса (устной и письменной речи).

Базовые знания являются лишь одним из главных средств достижения поставленных целей в предлагаемой технологии.

При переходе на модульное обучение мною разработан авторский учебно–методический комплекс: программа, учебно–методическое пособие для учителя (68 разработок уроков) и рабочая тетрадь для ученика.

По Ожегову С.И. «модуль – определяемая, относительно самостоятельная часть какой–либо системы, организации». Учебный модуль, как воспроизводимый учебный цикл, имеет конструкцию, состоящую из трех структурных частей: вводной, диалогической и итоговой.

Каждый учебный модуль состоит из разного количества часов (от 3 до 7). Это зависит от часов, отведенных по учебной программе на тему, блок тем или раздел.

Особенностью учебного модуля является то, что на вводную и итоговую части при любом количестве часов отводится по 1–2 часа. Все оставшееся время отведено на диалогическую часть.

Во вводной части знакомлю учащихся со всей структурой учебного модуля, его целями и задачами. Затем кратко (в течение 20 минут) объясняю учебный материал, рассчитанный на изучение в течение всех часов данного учебного модуля, опираясь при этом на схемы, таблицы и т.д., то есть *знаковые модели*.

Многократная проработка учебного материала учащимися на уровнях воспроизведения, элементарных умений и навыков и переноса знаний производится на уроках *диалогической* части.

Неоднократное возвращение к содержанию (по всей теме, разделу) по нарастающей» – от простого к сложному.

В итоговой части – *контрольной* учащиеся показывают знания и умения на уровне Госстандарта.

Как показало исследование, ориентация на вышеперечисленные цели при продуманной конструкции учебного процесса позволяет, вместе с тем, значительно повысить качество знаний учащихся и обеспечить 100% усвоение изучаемого материала, определенного стандартом образования, всеми учениками.

Критерии оценок: 40–64% – 3 (удовлетворительно); 65–84% – 4 (хорошо); 85–100% – 5 (отлично).

Одной из особенностей программы является последовательная и системная работа с одаренными детьми.

Познавательные задания не дублируют задания учебника. Лабораторные работы носят исследовательский характер.

Ведущие идеи в курсе «Человек», которые развиваются из урока в урок: связь строения органа с выполняемой функцией, связь работы органа окружающейсредой, влияниесоциальных факторов на здоровьеи ответственность человека за состояние своего здоровья перед собой и перед страной.

При модульном обучении:

– реализуется личностно–ориентированное обучение;

– исключаются малоэффективные способы передачи знаний, внедряется в практику системно–деятельный подход;

– модульная программа позволяет учителю четко и целостно проанализировать всё содер–жание учебного материала с точки зрения особенностей и сложности его изучения, спланировать результатыобучения. Компонентами модульной программы являются дидактические цели и совокупность модулей. Каждый модуль разбивается на учебные элементы;

– разработка модулей позволяет уплотнить учебную информацию и представить ее блоками, в результате чего освобождается дополнительное время для проведенияисследовательских практических и лабораторных опытов, наблюдений.

Цель программы:

– учащиеся владеют глубокими знаниями по курсу предмета;

– у учащихся сформированы навыки по самообразованию, развита исследовательская культура.

Программа курса рассчитана на 68 часов и состоит из 14 логическисвязанных между собой глав: **«**Человек как биологический вид, «Общий обзор организма», «Железы внутренней секреции», «Нервная система», «Анализаторы», «Опорно–двигательный аппарат», «Внутренняя среда орга–низма. Кровь. Лимфа. Межклеточная жидкость», «Органы кровообращения», «Органы дыхания», «Пищеварительная система», «Обмен веществ и энергии», «Органы выделения. Кожа», «Размно–жение и индивидуальное развитие человека», «Поведение и психика человека». Рассмотрим пример календарного планирования 1–2 глав: «Человек как биологический вид». «Общий обзор организма».

Рассмотрим календарно–тематическое планирование 1–2 глав.Количество часов: 8.

Таблица 1

Главы 1–2: «Человек как биологический вид». «Общий обзор организма»

№	Тема урока	Тип урока	Интегрирующие дидактические цели модуля	Форма проведения	Кол час	Сроки	Примечание
1–2	Человек как биологический вид. Общий обзор организма. **Вводная часть.**	Усвоение знаний	**Учащиеся должны знать:** место человека в органическом мире; черты сходства и отличия человека от млекопитающих; строение и основные жизненные функции клетки человека; основные группы тканей, органы, системы органов; науки, изучающие человека и факторы его здоровья; признаки живого организма. **Учащиеся должны уметь:** показывать на таблице части клетки, называть их. выделять общие признаки и различия человека и животных; формулировать функции систем органов; показывать на таблице внутренние органы, называть их.	Вводная лекция учителя (с использованием печатных таблиц и наглядных пособий).	2		
3–4	Строение и химический состав клетки **Диалогическая часть**	Закрепление и расширениезнаний		Самостоятельная работа с учебником с последующей взаимопроверкой.	2		
5–6	Строение и функции тканей **Диалогическая часть**	Закрепление знаний.		Индивидуально–групповая форма работы. Игры. Лаб. Работа №1. Самостоятельная индивидуальная разноуровневая работа.	2		
7–8	Обобщение по теме: «Человек и его здоровье». Общий обзор организма. **Итоговая часть.**	Обобщение и систематизация знаний, умений Контроль знаний		Тестирование	2		

Основные понятия и термины: анатомия, физиология, гигиена, орган, система органов, структурная единица, ядро, хромосомы, цитоплазма, органоиды клеток, нуклеиновые кислоты, орга–нические вещества, микро–и–макроэлементы, обмен веществ, метаболизм, анаболизм, катаболизм, ферменты, раздражимость, митоз, ткани, нейрон, нервная ткань, мышечная ткань, соединительная и эпителиальная ткани, организм, внутренняя среда [2].

В соответствие с целью данного курса получены результаты, определенные в виде следующих ключевых компетенций ученика:

– ценностно–ориентационная компетенция – обеспечение умения принимать решения в разнообразных жизненных ситуациях.

– культурологическая компетенция – обладание познанием роли науки в развитии человека и общества;

– учебно–познавательная компетенция – комплексная компетенция, обеспечивающая процесс самостоятельной учебно–познавательной и исследовательской деятельности учащегося: умение эффективно планировать, организовывать свою образовательную деятельность, владеть способами анализа и рефлексии своей деятельности по освоению знаний на основе требований соответ–ствующей функциональной грамотности, что позволит понимать научную картину мира, иметь навыки поисково–исследовательской деятельности.

– информационно–технологическая компетенция предполагает умение ориентироваться, самостоятельно искать, анализировать, производить отбор, преобразовывать, сохранять, интерпре–тировать и осуществлять перенос информации и знаний при помощи реальных технических объектов и информационных технологий.

– компетенция личностного саморазвития. Данная компетенция предусматривает овладение способами деятельности в собственных интересах и возможностями, обеспечивающими физическое, духовное и интеллектуальное саморазвитие, эмоциональную саморегуляцию и самоподдержку.

Список литературы:

1. Технология модульного интерактивного обучения (ТМИО) М.М.Жанпеисовой // http://edu.resurs.kz/metod/tehnologiya–modulnogo–obucheniya–zhanpeisovoy
2. Анатомия, физиология, психология человека. Краткий иллюстрированный словарь. Под ред. акад. РАО А.С.Батуева. СПб.: Изд–во «Питер», 2001 г. 256 с.

УДК 371.3

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНОГО РЕСУРСА LERANINGAPPS НА ЗАНЯТИЯХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аязбаева Шолпан Бексултановна
учитель английского языка
КГУ«Общеобразовательная школа №5
им.Б.Момышулы отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: aiazbaeva1986@mail.ru.

Аннотация

Только учитель–новатор может идти в ногу со временем. Образование может дать только хороший учитель. Цель статьи: повышение возможностей использования современных и иннова–ционных форм и методов обучения, путей достижения качественного образования.

Ключевые слова: *современный учитель, новые технологии, разные методы, продуктивный труд, конкурентоспособная личность.*

Андатпа

Жаңашыл ұстаз ғана заман талабына ілесе алады. Жақсы ұстаз ғана білім бере алады. Мақала мақсаты: оқытудың заманауи да инновациялы нысандары мен әдістерін қолдану жолдарын арттыру, сапалы білімге қол жеткізу жолдары.

Кілт сөздер: *Заманауи мұғалім, жаңа технологиялар, түрлі әдіс–тәсілдер, продуктивті жұмыс, бәсекеге қабілетті тұлға.*

Abstract

Only an innovative teacher can keep up with the times. Only a good teacher can educate. Objective of the article: Increasing the possibilities of using modern and innovative forms and methods of teaching, ways to achieve high–quality education.

Key words*: Modern teacher, new technologies, different methods, productive work, competitive personality.*

XXI век – век компьютеризации и новых технологий, вносит свои коррективы в традиционное преподавание иностранных языков. И задача учителя – научиться правильно и эффективно исполь–зовать современные информационные технологии в образовательном процессе. Неожиданным открытиемстал сервис LearningApps.org, позволяющий удобно и легко создавать электронные интерактивные упражнения. «LearningApps.org» – это приложение Web2.0 для поддержки учебного процесса с помощью интерактивных модулей.

Данный online – сервис – это прекрасный сервис для разработки электронных обучающих ресурсов, тестовых заданий. Готовые шаблоны позволяют создать разнообразные тестовые задания с использованием картинок, аудио– и видеороликов. Также LearningApps.org позволяет не только создавать и использовать модули, но обеспечивает свободный обмен между педагогами, организовать работу учащихся. Дети выполняют задания on–line. В конце работы, учащиеся видят результат выполнения задания.

Данная статья посвящена использованию интерактивного ресурса Learning Apps на уроках английского языка.

Ресурс LearningApps.org является конструктором интерактивных заданий, он позволяет удобно и легко создавать электронные интерактивные упражнения для объяснения нового материала, для закрепления, тренинга, контроля.

Сервис бесплатный как для создания, так и для использования готовых упражнений. Он представлен на 6 языках: английском, немецком, итальянском, французском, испанском и русском.

Созданные в данном сервисе работы можно опубликовать на своих сайтах (блогах), отправлять ссылки коллегам и ученикам, делиться в социальных сетях и сохранять в коллекциях сайта.

Также сервис помогает организовать работу коллектива учащихся, выстроить индивидуальные траектории изучения учебных курсов, создать свой собственный банк учебных материалов.

Имеется огромная коллекция готовых упражнений, которые классифицированы по различным предметам. На сайте представлено более 30 различных интерактивных видов упражнений, 5 из них в форме игры для 2–4 участников. Все предлагаемые виды упражнений разбиты на несколько категорий: выбор, распределение, последовательность, заполнение, онлайн игры.

Работать с *LearningApps* можно двумя способами.

Самостоятельно сделать приложение, выбрав один из 20 вариантов игровых механик. После этого будет предложено ознакомиться с примерами подобных упражнений, чтобы понять логику задания. Дальше остается только заполнить необходимые поля и загрузить нужные изображения. Все формы снабжены подсказками, так что долго разбираться с ними не придется. Использовать готовые работы других авторов в качестве шаблонов, изменив в них данные на Ваши. Иногда изменить готовое проще, чем создавать новое. Проблема лишь в том, что в галерее приложения сгруппированы не по типам, а по темам. Поэтому найти удачный пример упражнения «Найди пару» может занять некоторое время.

Интерактивный сервис LearningApps.org как один из методов интерактивного обучения.

Изучение английского языка становится всё более актуальным в современном мире для каждого человека. В скором будущем учащиеся 11 классов будут сдавать три обязательных предмета, среди которых есть и английский язык. Поэтому задача каждого ученика как можно лучше закреплять получаемые ими знания, совершенствовать умения устной и письменной речи.

Ресурс LearningApps.org является конструктором интерактивных заданий; он позволяет удобно и легко создавать электронные интерактивные упражнения. Сервис бесплатный как для создания, так и для использования готовых упражнений. Он представлен на 6 языках: английском, немецком, итальянском, французском, испанском и русском.

Созданные в данном сервисе работы можно опубликовать на своих сайтах (блогах), отправлять ссылки одноклассникам, а учителям – своим коллегам; делиться в социальных сетях и сохранять в коллекциях сайта.

На сайте имеется большая галерея доступных для использования задания, которые созданы пользователями данного сервиса. Сервис LearningApps.org имеет много возможностей для использования, удобен и прост для понимания и работы. При желании любой человек, даже ученик, который имеет самые минимальные навыки работы с компьютером, может создать свое упражнение, сможет подобрать для себя различные упражнения для закрепления школьных тем. На сайте можно найти более 30 различных интерактивных видов упражнений, 5 из них в форме игры для 2–4 участников.

Если говорить о преимуществах и минусах данного сервиса, можно выделить следующие:

Преимущества:

– на сервисе имеется огромное количество готовых упражнений по различным темам и блокам по предметам школьной программы;

– простота и легкость создания упражнений, как учителями, так и учащимися;

– мгновенная проверка выполнения упражнений;

– возможность работать с любых мобильных устройств.

Минусы:

– наличие в шаблонах опечаток, которые невозможно исправить вручную.

Из вышесказанного можно сделать следующие выводы:

1. Использование интерактивных заданий позволяет повысить мотивацию к обучению, способствуют более полному раскрытию возможностей учащихся на уроках.

2. Популярность использования на уроках и во внеурочное время интерактивных упражнений выражено потребностью времени и развитием техники.

3.Работа с интерактивным сервисом LearningApps.org способствует закреплению полученных на уроках знаний и умений в непринужденной форме, видеть моментальные результаты работы.

Преимущества использования Сервера LearningApps.org.:

1. Обратная связь обучающийся – преподаватель – обучающийся.
2. Индивидуализация обучения. Интерактивность.
3. Интенсификация самостоятельной работы обучающихся.
4. Рост объема выполненных заданий на уроке и дома.
5. Расширение информационных потоков при использовании Сервера Learning Apps.org..
6. Повышение мотивации и познавательной активности за счет разнообразия форм работы, возможности включения игровых упражнений («Сетка слов», «Кроссворд», «Найди пару», «Правило чтения», «Виселица»).Эти занятия вызывают у обучающихся эмоциональный подъем.
7. Интегрирование обычного урока с компьютером и планшетом.

8. Работа с Сервером LearningApps.org. помогает преподавателю лучше оценить способ–ности и знания обучающихся.

9. Применение на занятии Сервера LearningApps. org.– упражнений с выбором ответа позволит преподавателю за короткое время получать объективный результат уровня усвоения материала и своевременно его скорректировать.

10. Обучающиеся быстро запоминают новые лексические единицы, создавая свои упражнения: «Сетка слов», «Кроссворд», «Найди пару», на сервере «LearningApps.org»

В процессе работы нами было выявлено, что использование Сервера LearningApps.org. при обучении английскому языку помогает:

– делать занятия более наглядными и интенсивными;

– выполнить упражнения максимально быстро;

– добиться хороших знаний лексических единиц, грамматики;

– при обучение письму этот вид работы решает сразу две задачи: правильное написание английских слов и освоение клавиатуры;

– привлекать пассивных обучающихся к активной деятельности на уроке;

– повышает мотивацию обучающихся к практическому овладению письменной речи;

– формировать информационную культуру у обучающихся;

– активизировать познавательный интерес обучающихся;

– реализовывать личностно–ориентированный и дифференцированный подходы вобучении;

– активизировать мыслительные процессы (анализ, синтез, сравнение и др.);

– тренироваться в упражнениях и создать свои упражнения на Сервере LearningApps.org.

Таким образом, использование интерактивных сервисов при обучении иностранному языку дает возможность: 1) повысить интерес к изучаемому предмету; 2) развивается самостоятельность учащихся при усвоении учебного материала; 3) закреплять школьные темы в интересной форме; 4) интеллектуально развивать учащихся; 5) разнообразить формы работы учащихся на уроке и дома.

Современный век – это век новых информационных технологий. Без информационных техно–логий не обходится ни одна профессия: от слесаря до ученого. Необходимость применения информа–ционных компьютерных технологий, использования Интернет–ресурсов, в том числе интерактивных заданий, в школьном образовании очевидна.

Список литературы:

1. Гончарова Т.В., Доржиева С.З. Специфика работы с ресурсом LearningApps на уроках английского языка: преимущества и недостатки// Лингвистика и лингводидактика в свете современных научных парадигм: сборник научных трудов. Иркутск: Аспринт, 2020 г. 220–226 с.

2. Казыгулова А.Т. Интерактивные методы обучения на уроках русского языка и литературы // Молодой ученый. 2016 г. №8. 1121–1126 с.

ӘОЖ 001.895

ЖАҺАНДАНУ ЗАМАНЫНДАҒЫ ТАРИХТЫ ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖӘНЕ ТИІМСІЗ ТҰСТАРЫ

Әлім Назгүл Әлібекқызы
педагог– зерттеуші, тарих пәнінің мұғалімі
«Қостанай қаласы білім бөлімінің
Ғ.Қайырбеков атындағы № 9 ЖББ мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: janarus1505@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: жаһандану заманындағы Z ұрпақты тарихты оқыту барысындағы оқытуда іс– тәжірибе арқылы жұмыс жасауға және ақпараттық технологияларды іс– тәжірибе барысындадұрыс қолданудыүйрету. Zұрпақтың сұранысына сай, сабақты өткізуде ақпараттық технологиялардың соңғы әдіс–тәсілдерін қолдану. Қолдану арқылы нәтижелі жұмыс жасау жолын ұсыну.

Түйінді сөздер: *тарих сабағы, жаһандану заманы, Z ұрпақ, ақпараттық технология.*

Аннотация

Актуальность и цель: научить поколение Z в эпоху глобализация работать на практике в процессе преподавания истории и правильно использовать информационные технологии в процессе практики. Применение новейших методов и приемов информационных технологий в проведении урока, отвечающих запросам поколения Z. Предложить способ продуктивной работы с использованием.

Ключевые слова*: урок истории, эпоха джахановедения, поколение Z, информационные технологии.*

Abstrast

Relevance and purpose: to teach generation Z in the course of history education in the era of globalization to work through practical experience and to use information technologies correctly during practical experience. According to the request of generation Z, using the latest techniques of computer technologies in conducting lessons. Suggesting a way to do effective work through application.

Key words*: globalization, generation Z, information technology, the subject of history.*

Жаһандану заманындағы тарих пәнін қалай оқытамыз? Z ұрпаққа тарихты қалай оқыту керек деген сауал кім–кімді де мазалайтыны анық. Қазіргі заманауи ұрпақты тарих пәнін оқытып қызықтыру үшін не істейміз, тиімділігі және тиімсіздігі неде деген сұрақтарға жауапты беріп көрейін.

Z буыны – цифрлы балалар.Тарих сабағын оқыту кезіндесабақтың тақырыбы негізінде, оқу мақсаттарына сай мәселен, Қасым хан, 1931–1933 жылдардағы, т.б. тарихи оқиғаларды youtube желі–сінен көрсету арқылы дәлелдейміз және нақтылаймыз. Бейнебаяндыкөріп болғаннан кейін, оқушылар өз пікірін білдіреді. Әр оқушының қабылдауы әртүрлі болғандықтан, олардың пікірі маңызды болып саналады. Zұрпағының балаларын ғаламтордан ақпарат алуына шектеу қойып, техникадан оқшаулауға тырысудың қажеті жоқ, одан дұрыс ақпаратты қалай іздеу керегін, алынған ақпаратты дұрыс түсініп, жүйелеуге үйретуіміз қажет.

Z буыны – теориядан гөрі іс– тәжірибемен көргенді ұнататын буын болғандықтан, бірінші дүниежүзілік соғыс, екінші дүниежүзілік соғыс, крест жорықтары т.б.туралы қызықты ақпараттар жинауға тапсырма беру маңыздырақ, сол оқиғаның куәгері ретінде «егер де мен....» деп тарихи оқиғаны қалай жасайтынын өз пікірімен дәлелдеуге мүмкіндіктер беру керек. Осы жағдайда оқушылардың пәнге қызығушылықтары артады.Сол секілді пәнге деген қызығушылықты арттыратын басқа да әдіс–тәсілдеді барлық тарихшыларойлап табуымыз керек деп санаймын.

Z буыны басқа адамдардың тәжірибесіне сенбейді. Сондықтандаөз тәжірибесі арқылы жасағанды ұнататын болғандықтан тарих пәнін беруде ұстаздар қауымы Ұлттық бірыңғай тестілеуге дайындық барысында қиналады. Себебі, Қазақстантарихынан нақты сұрақтардың жауабын шешуде олар балама, ықтимал жауап беруге дағдыланған болғандықтын, болмаса тарихи оқиғаның уақытын есте сақтамайды, оқушылардың есте сақтау қабілеті төмен болғандықтан қиналатынымыз айдан анық. Себебі гаджеттер Z ұрпақтың ажырамас серігі болғандықтан, олар ақпараттарды google ақпараттық желісінен іздеген ыңғайлы және соған тәуелді ұрпақ. Артық ақпаратты есте сақтау қажет емес деп санайды, ал бұл бізде қажеттілік болып саналатын болғандықтан, қазіргі ұрпақтың сұранысына сай, Ұлттық бірыңғай тестке дайындау кезінде телеграмм – бот, болмаса куиз арқылы тесттерді ұсынамын. «Мұғалім әрдайым ізденісте болса ғана шәкірт жанына нұр құя алады» деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі жаһандану заманындағы мұғалім, ақпараттық технологияларды меңгерген заманауи болуы тиіс. Өз білімімді жетілдіру мақсатында ақпараттық технологиялардыңәр түрлі әдіс– тәсілдерінжұмыс барысында қолдану маңызды және сабақ барысында оқушыларды үйрете отырып, өзімізде көп нәрсені үйренеміз. Ақпаратты технологияларды пайдалану арқылы мектептегі сабақтарды жаңаша ұйымдастыру, мұғалімнің рөлі мен қызметінің артуына жағдай жасау, теориялық, ғылыми – педагогикалық және психологиялық зерттеулеріне сүйене отырып, оқушылар–дың құзыреттілігін қалыптастыру, ақпараттық технологиялар мен инновациялық оқыту әдістері арқылы оқушыларды ізгілікке, елжандылыққа, саналыққа, адамгершілікке, имандылыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу. Инновациялық әдістерді баланың білім деңгейіне және жас ерекшелігіне қарай оқу үрдісінде пайдалану негізгі міндет болып табылады. [1, б. 73]

«Ұстазы жақсының ұстамы жақсы» – деген бүгінгі тәуелсізмемлекетіміздің ертеңі біз тәрбиелеп отырған жас ұрпақтыңмеңгерген біліміне, алған тәжірибесіне байланысты екеніне еш күмәнім жоқ. Оқушылардың танымдық көзқарасын байыту ақыл–ой қабілетін жетілдіру, өзіндік ойлау және өмірлік ұстанымын қалыптастыру мұғалімнің шеберлігіне, шығармашылық қабілетіне байланысты.

Теориялық білімді игерту мен жаңғыртужәне жаңа жағдайға іс жүзінде лайықтап қолдануға үйреткенде ғана оқушылардың алған біліміменбіліктілігі шынайы да нақтылы қалыптасады.

А.М.Саранов «Инновациялық білім беру жүйесін дамытудың теориялық негіздері» атты еңбегінде «инновациялық процесс – жаңаны құру, тарату және қолдануға бағытталған процес, оның құрылымы жаңаны пайдалану идеяларынан туындайды»– деп атап көрсетеді. [2, б. 46]

Ақпараттық – коммуникативтік технология жағдайындағы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады. Оқытудың ақпараттық – коммуникативтік және интерактивтік технологиялары бағыт–тарыу мына 4 бөлікке бөлуге болады: а) электронды оқулықтар; ә)телекоммуникациялық техноло–гиялар; б)мультимедиалық және гипермәтіндік технологиялар; в) қашықтықтан оқыту (басқару) интернет.[1, б. 128]

Ақпараттық – коммуникативтік технологияны оқу – тәрбие үрдісіне енгізуде мұғалім алдына жаңа бағыттағы мақсаттар қойылады: өз пәні бойынша оқу – әдістемелік электронды кешендер құру, әдістемелік пәндік Web – сайттар ашу; жалпы компьютерлік желілерді пайдалану; Бағдарламалау ортасында инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдар жасау. (мульти–

медиалық және гипермәтіндік технологиялар). Қашықтықтан оқыту (Internet желісі) барысында өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету.

Ақпараттық – коммуникациялық технологияны дамыту – білім берудің бір бөлігі. Соңғы жылдары заман ағымына сай күнделікті сабаққа компьютер,электрондық оқулық, интерактивті тақта қолдану жақсы нәтиже беруде. Білім беру жүйесі электрондық байланыс, ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, телеконференция, on–line сабақтар арқылы іске асырылуда.

Осы ақпараттық технологияларды сабақ барысында қолдану мынадай нәтижелерге қол жеткізді:

– оқушылардың коммуникативтілік құзыреттіліктерінің дамығандығы байқалды;

– оқушылар өздерінің пікірлерін, азаматтық позицияларын ашық, айқын білдіре ала бастады;

– тарихи оқиғалара баға беру арқылы, оқиғалардың себеп – салдарын, тарихтағы орны мен нәтижелеріне сыни көзбен қарау арқылы оқушылардың логикалық ойлау, аналитикалық құзыреттіліктері дамыды;

– оқушылардыңақпараттық–коммуникациялық құзыреттіліктері өсті және оқушылардан білмейтін ақпараттық коммуникация тетіктерін қолдануды үйрендім;

– сабақта алған білімдерін іс – тәжірибе барысында қолдана алуға үйренді, яғни оқушылардың өмірлік дағдыларының қалыптасқандығы байқалды;

– зерттеу барысында сыныптағы тұйық балалардың азайғандығы байқалды, тіпті сөйлеу дағдыларында тілдік ақаулары бар балалардың ашылып, өз ойларын жеткізуге үйренгендіктері сезілді.

Оқытудың ақпараттық технологияларын тәжірибеде қолдану барысында өзінің тежеуші жақтары, кемшіліктері, қарама–қайшылық жақтары да кездеседі.

Ақпараттық – коммуникациялық құзырлық дегеніміз не? Ақпараттық –коммуникациялық құзырлылық – бұл оқу, тұрмыс және кәсіби бағыттағы міндеттерді шешуде ақпараттық – коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан–жақты қолдану қабілеті.

Ақпараттық құзіреттілік: сын тұрғысынан ұсынылған ақпараттар негізінде саналы шешім қабылдауға; – өз бетінше мақсат қоюға және оның негіздеуге, мақсатқа жету үшін танымдық қызметті жоспарлауға және жүзеге асыруға; – ақпаратты өз бетімен табуға, талдауға, іріктеу жасауға, қайтақарауға сақтауға, түрлендіруге және тасымалдауға, оның ішінде қазіргі заманғы ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асыруға; – логикалық операцияларды (талдау, жинақтау, құрылымдау, тікелей және жанама дәлелдеу, аналогия бойынша дәлелдеу, моделдеу, ойша эксперименттеу, материалды жүйелеу) қолдана отырып, ақпаратты өңдеуге; –өзінің оқу қызметін жоспарлау және жүзеге асыру үшін ақпаратты қолдануға мүмкіндік береді.

Коммуникативтік құзыреттілік: – нақты өмір жағдайында өзінің міндеттерін шешу үшін қазақ және басқа тілдерде ауызша және жазбаша коммуникациялардың түрлі құралдарын қолдануға;

– коммуникативті міндеттерді шешуге сәйкес келетін стилдер мен жанрларды таңдауға және қолдануға;

– әдептілік ережелеріне сәйкес өзіндік пікірін білдіруге; – нәтижелі өзара іс–әрекетті, түрлі көзқарас және әртүрлі бағыттағыадамдармен сұхбат жүргізе отырып, шиеліскен ахуалдарды шешуді жүзегеасыруға;

– жалпы нәтижеге қол жеткізу үшін түрлі көзқарастағы адамдар тобымен қатынас (коммуникация) жасауға мүмкіндік береді.

Ақпараттық – коммуникациялық құзырлық дегеніміз не? Ақпараттық – коммуникациялық құзыр–лылық – бұл оқу, тұрмыс және кәсіби бағыттағы міндеттерді шешуде ақпараттық – коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан–жақты қолдану қабілеті.

Ақпараттық құзіреттілік: – сын тұрғысынан ұсынылған ақпараттар негізінде саналы шешім қабылдауға; – өз бетінше мақсат қоюға және оның негіздеуге, мақсатқа жету үшін танымдық қызметті жоспарлауға және жүзеге асыруға; – ақпаратты өз бетімен табуға, талдауға, іріктеу жасауға, қайтақарауға сақтауға, түрлендіруге және тасымалдауға, оның ішінде қазіргі заманғы ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асыруға; – логикалық операцияларды (талдау, жинақтау, құрылымдау, тікелей және жанама дәлелдеу, аналогия бойынша дәлелдеу, моделдеу, ойша эксперименттеу, материалды жүйелеу) қолдана отырып, ақпаратты өңдеуге; –өзінің оқу қызметін жоспарлау және жүзеге асыру үшін ақпаратты қолдануға мүмкіндік береді.

Коммуникативтік құзыреттілік: – нақты өмір жағдайында өзінің міндеттерін шешу үшін қазақ және басқа тілдерде ауызша және жазбаша коммуникациялардың түрлі құралдарын қолдануға; – коммуникативті міндеттерді шешуге сәйкес келетін стилдер мен жанрларды таңдауға және қолдануға; – әдептілік ережелеріне сәйкес өзіндік пікірін білдіруге; – нәтижелі өзара іс–әрекетті, түрлі көзқарас және әртүрлі бағыттағыадамдармен сұхбат жүргізе отырып, шиеліскен ахуалдарды шешуді жүзегеасыруға; – жалпы нәтижеге қол жеткізу үшін түрлі көзқарастағы адамдар тобымен қатынас (коммуникация) жасауға мүмкіндік береді.

Жаһандану заманында ақпараттытехнологияны қолдану бұл заман талабы. Сондықтанда зерттеуші ғалым Ш.Уәлиханов «Халықтың кемеліне келіп,өркендеп өсуі үшін ең алдымен тәуелсіздік пен білім керек» – деген [4, б. 291]. Озық технологияларды салыстыра, байланыстыра, өмір тәжіри–бесіне ұштастыра отырып білім беру, білімге дұрыс бағыттай білуге үйрену, әрбір ұстаздың міндеті және парызы деп санаймын. Жаһандану заманындағы ұлттық құндылықтардан ажырамаған саналы, білімді ұрпақты тәрбиелейік деп түйіндегім келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Гринфилд А. Радикальные технологии: устройство повседневной жизни / Пер. с англ. И.Куш–наревой. М.: Дело, 2018 ж.
2. Солдатова Г.У., Трифонова А.В. Медиамногозадачность: стоит ли беспокоиться // Дети в информа–ционном обществе. 2018. №28
3. Информационные технологии и вычислительные системы: высокопроизводительные вычисли–тельные системы. Глобольные проекты и решения. Интеллектуальные системы и технологии. С.В.Емельянова, М.: Ленанд, 2013 ж.
4. Жангелдина А.Н. «Оқытудың жаңа технологияларының ерекшеліктері», Ақтөбе, облыстық кадрлар біліктілігін арттыру және даярлау институтының редакциялық баспа орталығы, 2011 ж.

УДК 004.09:37

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Базилина Алия Аскеровна
учитель английского языка
E–mail: alik8610@mail.ru
Бейсенбаева Динара Жамбыршиновна
учитель английского языка
E–mail: dinara111986@gmail.com
Садвакасова Динара Кубжасаровна
учитель английского языка
E–mail: shaikamalova1990@mail.ru
КГУ «Общеобразовательная школа №22
отдела образования города Костаная» Управления
образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

В данной статье рассматриваются информационно–коммуникационные технологии (ИКТ), их клас–сификация и характеристики, так как создание и развитие информационного общества предполагает их широкое применение в образовании. Анализируется понятие ИКТ–компетентности как одной из ключевых компетентностей современного педагога.

Ключевые слова: *современная образовательная парадигма, информационные и коммуни–кационные технологии, ИКТ–компетенция.*

Аңдатпа

Бұл мақалада ақпараттық–коммуникациялық технологиялар (АКТ), олардың жіктелуі мен сипаттамалары қарастырылады, өйткені ақпараттық қоғамды құру және дамыту оларды білім беруде кеңінен қолдануды көздейді. Қазіргі мұғалімнің негізгі құзыреттіліктерінің бірі ретінде АКТ құзыреттілігі ұғымы талданады.

Түйіндісөздер: *заманауи білім беру парадигмасы, ақпараттық және коммуникациялық технологиялар, АКТ–құзыреті.*

Abstract

This article discusses information and communication technologies (ICT), their classification and characteristics, since the creation and development of an information society presupposes their wide application in education. The concept of ICT competence as one of the key competencies of a modern teacher is analyzed.

Key words: *modern educational paradigm, information and communication technologies, ICT competence.*

Глобальная информатизация является одной из ключевых проблем современного мира. Это связано с повышением роли информации, превращением ее в одну из важнейших движущих сил во всех сферах человеческой жизни. Поэтому внедрение информационно–коммуникационных техноло–гий (далее ИКТ) в образование – необходимый шаг в развитии современного информационного мира в целом.

«.... ИКТ – это технологии, использующие вычислительную технику и телекоммуникационные средства для сбора, хранения, обработки и передачи информации с целью оперативной и эффектив–ной работы с информацией» [1, с. 33–35].

ИКТ–компетентность – это способность использовать информационные и коммуникационные технологии для доступа к информации, для ее поиска, организации, обработки, оценки, а также для продуцирования и передачи / распространения, которая достаточна для того, чтобы успешно жить и трудиться в условиях становящегося информационного общества.

Многие исследователи отмечают, что компьютер необходимо рассматривать не только как средство обучения, но и как один из важнейших элементов образовательного процесса.

«Принципиально новые возможности получения информации и ее постоянно растущий объем, новые способы коммуникации не могут не оказывать значительного влияния на образование. Сам процесс обучения, роль преподавателя и роль студента начинают существенно меняться. Если раньше преподаватель делился со студентами своими знаниями и помогал им черпать знания из книг, то сегодня . роль преподавателя становится иной и акцент в преподавании все больше пере–носится на самостоятельную работу студента. Это ставит перед преподавателем новые, более сложные задачи. Он должен сориентироваться в безбрежном море информации, научить своих студентов превращать информацию в знания и привить им вкус к этой работе» [2, с. 13].

Для облегчения и улучшения процесса обучения, повышения уровня подготовки учащихся используются компьютер, компакт–диски, веб–сайты, ЦОР (цифровой образовательный ресурс – продукт, используемый в образовательных целях, для воспроизведения которого нужен компьютер), интерактивные модели, электронная почта и др.

«Появление различных компьютерных технологий в школах и вузах внесло значительные изменения в педагогический процесс. Интеллектуальная подготовка учителей впоследствии будет заменена компьютерными программами, и, таким образом, учитель, который обучал науке и знаниям, предстанет в качестве руководителя и консультанта» [3, с. 54–60].

Современный период развития общества характеризуется сильным влиянием на него компьютерных технологий, которые проникают во все сферы человеческой деятельности, обеспечи–вают распространение информационных потоков в обществе, образуя глобальное информационное пространство. Неотъемлемой и важной частью этих процессов является компьютеризация образования.

Широкое применение компьютерных технологий в сфере образования в последнее десяти–летие вызывает повышенный интерес в педагогической науке. Большой вклад в решение проблемы компьютерной технологии обучения внесли российские и зарубежные ученые: Г.Р.Громов, В.И.Гри–ценко, В.Ф.Шолохович, О.И.Агапова, О.А.Кривошеев, С.Пейперт, Г.Клейман, Б.Сендов, Б.Хантер и др.

Информационно–коммуникационные технологии (ИКТ) – совокупность методов, производ–ственных процессов и программно–технических средств, интегрированных с целью сбора, обработки, хранения, распространения, отображения и использования информации в интересах ее пользователей [4, с. 158].

ИКТ описывает средства и методы обработки информации и является чрезвычайно эффективным инструментом результативной педагогической деятельности. Основными современ–ными средствами ИКТ являются: персональный компьютер, имеющий актуальные технические характеристики и программное обеспечение, проектор, колонки, наушники, интерактивная доска, доступ в Интернет.

С появлением в процессе образования такой составляющей, как информатизация, стало целесообразным пересмотреть его задачи. Основными из них являются:

1) повышение качества подготовки специалистов на основе использования в учебном процессе современных информационных технологий;

2) применение активных методов обучения и, как результат, повышение творческой и интеллектуальной составляющих учебной деятельности;

3) интеграция различных видов образовательной деятельности (учебной, исследователь–ской и т.д.);

4) адаптация информационных технологий обучения к индивидуальным особенностям обучаемого;

5) обеспечение непрерывности и преемственности в обучении и воспитании;

6) разработка информационных технологий дистанционного обучения;

7) совершенствование программно–методического обеспечения учебного процесса [5, с. 257]

Образовательные средства ИКТ можно классифицировать по ряду параметров:

1. По решаемым педагогическим задачам:

– средства, обеспечивающие базовую подготовку (электронные учебники, обучающие системы, системы контроля знаний);

– средства практической подготовки (задачники, практикумы, виртуальные конструкторы, программы имитационного моделирования, тренажеры);

– вспомогательные средства (энциклопедии, словари, хрестоматии, развивающие компью–терные игры, мультимедийные учебные занятия);

– комплексные средства (дистанционные).

2. По функциям в организации образовательного процесса:

– информационно–обучающие (электронные библиотеки, электронные книги, электронные периодические издания, словари, справочники, обучающие компьютерные программы, информа–ционные системы);

– интерактивные (электронная почта, электронные телеконференции);

– поисковые (каталоги, поисковые системы).

3. По типу информации:

– электронные и информационные ресурсы с текстовой информацией (учебники, учебные пособия, задачники, тесты, словари, справочники, энциклопедии, периодические издания, числовые данные, программные и учебно–методические материалы);

– электронные и информационные ресурсы с визуальной информацией (коллекции: фотогра–фии, портреты, иллюстрации, видеофрагменты процессов и явлений, демонстрации опытов, видео экскурсии; статистические и динамические модели, интерактивные модели; символьные объекты: схемы, диаграммы);

– электронные и информационные ресурсы с аудиоинформацией (звукозаписи стихотворений, дидактического речевого материала, музыкальных произведений, звуков живой и неживой природы, синхронизированные аудио объекты);

– электронные и информационные ресурсы с аудио– и видеоинформацией (аудио– и видео объекты живой и неживой природы, предметные экскурсии);

– электронные и информационные ресурсы с комбинированной информацией (учебники, учеб—ные пособия, первоисточники, хрестоматии, задачники, энциклопедии, словари, периодические издания).

4. По формам применения ИКТ в образовательном процессе:

– урочные;

– внеурочные

5. По форме взаимодействия с обучаемым:

– технология асинхронного режима связи – «offline»;

– технология синхронного режима связи – «online».

«Преимущества применения ИКТ для оптимизации процесса обучения заключаются в следующем:

1. Все, использующие ИКТ, подчеркивают их мотивирующую функцию. Следует принимать во внимание, что школьники и студенты сегодня – это новое поколение, выросшее в условиях компью–теризации жизни. В большинстве своем они принадлежат к так называемому Ые (ОепегаИоп (Интернет–поколение) и поэтому ожидают от учебного заведения широкого использования технологий в обучении. Выполняя упражнения в виде интерактивных обучающих или ролевых игр, тестовые задания с получением немедленного ответа о правильности их результата, студенты постоянно работают, и при этом они делают это с интересом.

2. Следует сказать и о интерактивности компьютерных обучающих программ. Они привлекают внимание учащихся больше, чем упражнения в учебниках. Использование интерактивных программ привносит разнообразие в учебный процесс, учащиеся получают возможность работать с материалом в новой увлекательной форме.

3. Использование телекоммуникационных технологий позволяет осуществлять постоянное взаимодействие, независимо от места нахождения участников коммуникации, может соединить преподавателя и ученика для дополнительных индивидуальных занятий в случае необходимости.

4. Повышение успеваемости, вовлеченность в учебный процесс, улучшение понимания изучаемого материала, формирование функциональной, проектной грамотности, теоретического мышления, социального, языкового и социокультурного мышления, коммуникативности, социальной активности, гражданского сознания, толерантности, предоставление возможностей для само–определения и др.»

Информационно–коммуникационные технологии представляютсобой овладение навыков работы в интегрированной среде мультимедиа, реализующей дальнейшее развитие идеи ассоциа–тивно связаннойинформации, получаемой, обрабатываемой и предъявляемой в различных формах с учётом психолого–педагогических основ использования средств – ИКТ в учебном процессе.

Использование информационно–коммуникационных технологий экономит время как на уроке, при объяснении нового материала, так и приподготовке к нему, вдохновляет учителей на поиск новых подходов кобучению, стимулирует профессиональный рост учителя и компетентность родителей, освобождает от малопродуктивного рутинного труда. Применение информационно–коммуника–

ционных технологий в работе учителя усиливает положительную мотивацию обучения, соответ–ственно, вместе с этимприходит рост качества знаний и успеваемости, повышается его эффективнаясторона.

ИКТ помогает реализовать главную идею современного образования, заключающуюся в переходе от пассивного получения знаний к деятельностному методу самостоятельной их добычи. Требуется разрабатывать специальные методы и формы организации обучения, которые обеспечи–вают эффективный переход от объяснительно–иллюстративного метода к формированию навыка самостоятельного приобретения нового знания, с использованием современных приемов представ–ления и получения учебного материала и коммуникативных технологий.

Таким образом, можно сделать вывод, что использование ИКТ дает возможность проводить занятия с обучающимися, которые имею разный уровень знаний по предмету, предлагать им задания различной степени сложности, применять набор заданий и упражнений соответственно их способ–ностям, обеспечивать 100% участия.

Список литературы:

1. Польщиков А.В. Понятие информационно–коммуникационных технологий в системе технико–криминалистического обеспечения деятельности ОВД // Российский следователь. 2010 г. №16. 33–35 с.
2. Садовничий В. А Университет XXI века. М., 2008 г. 92 с.
3. Турри А. Начало электронного обучения // Тегеран, 2002 г. 54–60 с.
4. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образовании. М.: Изд. центр «Академия», 2009 г. 272 с.
5. Полат Е.С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. 3–е изд., стер. М.: Изд. центр «Академия», 2010 г.368 с.

УДК 371.3

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Байбусунова Светлана Жанатаевна
педагог – исследователь, учитель начальных классов
Кенжебаева Сауле Жамберкеновна
педагог – эксперт, учитель начальных классов
заместитель директора по УВР
Безлер Марина Владимировна
педагог – исследователь, учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа №22 отдела образования города Костаная» Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: sbaibusunova1956@mail.ru

Аннотация

Актуальность: в своей статье мы рассматриваем процесс развития информационно–коммуни–кационных технологий в образовательной практике, где ведущей целью является качественная подготовка успешного и конкурентноспособного специалиста. На сегодняшний день задачи образования требуют от педагогов переосмысления содержания и методики преподава–ния, приобретение новых компетенций. Цель: изучить процесс развития информационно– коммуникационных технологий в образовательной сфере.

Ключевые слова: *цифровизация образования, цифровые технологии, цифровая компетентность педагога, образовательный процесс, ИКТ–инновации.*

Аңдатпа

Өзектілігі: мақаламызда білім беру тәжірибесінде ақпараттық–коммуникациялық техноло–гияларды дамыту үдерісін қарастырамыз, мұндағы жетекші мақсат табысты және бәсекеге қабілетті маманды сапалы дайындау болып табылады. Бүгінгі таңда білім беру міндеттері мұғалімдерден оқытудың мазмұны мен әдістерін қайта қарастыруды, жаңа құзыреттіліктерді меңгеруді талап етеді. Мақсаты: білім беру саласындағы ақпараттық–коммуникациялық техно–логиялардың даму процесін зерттеу.

Түйін сөздер: *білім беруді цифрландыру, цифрлық технологиялар, мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі, білім беру үдерісі, АКТ инновациялары.*

Abstract

Relevance: in our article we consider the process of development of information and communication technologies in educational practice, where the leading goal is the qualitative training of a successful and competitive specialist. Today, the tasks of education require teachers to rethink the content and methods of teaching, the acquisition

of new competencies. Purpose: to study the process of development of information and communication technologies in the educational sphere.

Key words: *digitalization of education, digital technologies, digital competence of a teacher, educational process, ICT innovations.*

На сегодняшний день одной из главных задач, возникших в системе образования, можно считать создание адаптационных условий для нового поколения в открытое информационное общество, а также поддержка при применении информационных технологий и построение единой информационно–коммуникативной среды образования.

Разработка и реализация инноваций в системе образования, являются ключевыми аспектами при решении этой задачи.

В современном мире у каждого педагога под рукой имеются множество возможностей использования в процессе обучения информационно–коммуникационных технологий. Это получение информации посредством сети Интернет, электронных учебников, презентаций и различных программных обеспечений, разнообразие видов коммуникации – блоги, форумы, онлайн конферен–ции, вебинары и другое.

Вследствие этого, актуализируются содержание обучения, а процесс обмена информацией между участниками образовательной среды значительно ускоряется.

С внедрением ИКТ педагог не просто обучает, развивает и воспитывает обучающегося, но и мотивируется для самообразования, развивает свой творческий потенциал и профессиональный рост.

Кроме того, применение педагогом ИКТ в своей деятельности, позволяет решить многие дидактические задачи, например:

– формирование постоянной мотивации;

– развитие мыслительных способностей обучающихся;

– активизация работы пассивных учеников;

– обеспечение процесса обучения актуальными учебными материалами;

– возможность общения с представителями других городов и стран.

Цифровые технологии, имеющие применение с начала 90–х годов XX века, именуются новыми цифровыми технологиями. Само прилагательное «новые» в этом смысле демонстрирует их новаторство, то есть абсолютно кардинальное, отличительное от предыдущих направлений технического развития в образовании.

Основательным отличием будут считаться новые цифровые технологии, основанные на телекоммуникационных и компьютерных средствах, в том числе: компьютеры разных классов, системы поиска информации, мультимедийные системы, програмные средства обучения и др. [1, с. 192].

Применение профессиональных ИКТ–компетенций педагогов основываются на Рекомендации ЮНЕСКО «Структура ИКТ–компетенций учителей», на которых основаны все компоненты профессиональных стандартов учителей и в Приложении №1 профессионального стандарта учителей решение определяется как «квалифицированное использование общераспространенных в данной профессиональной области в развитых странах средств ИКТ при решении профессиональных задач там, где нужно и тогда, когда нужно» [2, с. 72].

Новые информационно–коммуникационные технологии, активно применяемые сегодня в системе образования, уже не являются «сверхъестественными». У администрации образовательных учреждений есть возможность контроля учебного процесса с помощью современных компьютерных технологий; педагоги применяют ИКТ в процессе подготовки и проведения уроков; школьники и студенты используют информационно–коммуникационные технологии не только при подготовке к занятиям, но и в процессе уроков.

Хотим отметить те преимущества, которые нам дает применение ИКТ в образовательном процессе. Компьютерные технологии, способствуют повышению уровня продуктивности учебного процесса, благодаря таким факторам:

– возможность учеников анализировать большой объем информации;

– выполнение задач, ранее вызывающих затруднение или вовсе нерешаемые;

– получение результатов и постановка тем, которых нельзя достичь другими методами [3, с. 42].

По эффективности цифровых технологий в процессе обучения А.Г.Тихобаев классифицирует участников диалога таким образом: человек–человек (мозговой штурм, дискуссия, групповая работа, ролевые и деловые игры и др.); человек–машина (интерактивные средства, компьютерные игры, виртуальная реальность и др.); человек–машина–человек (компьютерное тестирование, локальные телекоммуникационные технологии, дистанционное обучение и др.).

Мы считаем, что предложенные автором принципы использования электронных дидак–тических средств актуальными, в том числе:

– наглядность (иллюстрация изучаемого явления или процесса);

– проблемность (разнообразие рассмотрения учебного материала, полученного за счет самостоятельного усвоения нового материала и использования имеющихся знаний);

– индивидуальная направленность (дифференциация и подбор сложности материала, учитывая достигнутый студентами уровень, скорость и количество их усвоения);

– доступность (выбор дидактического материала, не излишне сложный и не слишком упрощенный, способствует повышению мотивации студентов);

– структурированность (фокусировка материала на иллюстрациях и выявление неопределенностей в решении задачи, разработка вариантов оптимальных поведенческих стратегий с зависимостью от начальных условий).

В Управлении инновационной деятельностью в системе образования нужно стремиться установить баланс между технологической осуществимостью инноваций, технологическим давлением и образовательным запросом на нее.

Инновационные учебно–методические материалы.

1. Создание тестов посредством Quizizz

Ученикам школы пришлась по нраву форма игровых тестов. Тесты Quizizz – запоминающиеся, яркие и дают возможность визуально запоминать информацию. Интерфейс позволяет не просто загружать вопросы и ответы, но и использовать картинки, фотографии, отрывки музыки и видео длительность которых не более 10 секунд. Огромным плюсом является возможность применять готовые тесты. Такую форму удобно использовать как при работе в классе, так и при дистанционном обучении.

2. Running Dictation («Беговой диктант») одна из интересных интерактивных форм обучения. Позволяющая осуществлять взаимодействие всех участников процесса обучения. Такую форму диктанта можно считать мотивационной частью процесса обучения, помогающего создать ситуацию успеха. Главное достоинство данной методики состоит в одновременной отработке всех ключевых навыков, необходимых для изучения иностранного языка, а именно:

1. Аудирование
2. Говорение
3. Чтение
4. Письмо
5. Взаимопроверка
6. Работа в команде

Смысл бегового диктанта заключается в том, что ученики движутся между от парты к карточке и обратно (при этом располагается карточка как можно дальше от парты), запоминают фразу, слова или предложения и направляются обратно, диктуя материал партнеру. Цель напарника– под диктовку записывать материал. Позже обучающиеся меняются ролями, продолжая диктовать. Большим плюсом является то, что время можно ограничивать, и ускорять процесс.

3. Тесты в Google Формах.

Создание тестов в Google Форме облегчают педагогам процесс создания и проверку тестов при опросе по теме или для проверки домашнего задания. Для этого просто необходимо войти в Google или в Google Форму.благотворно влияя на развитие умений и навыков.

Подводя итог можно сказать, что применение ИКТ в системе образования значительно улучшает процесс усвоения материала, повышение эффективность образовательного процесса, а также совершенствуются формы и методы обучения, повышается интерес к изучению материала.

На сегодняшний день благодаря ИКТ появляются дополнительные возможности в формиро–вании и развитии информационной компетенции. Непосредственное их использование напрямую связано с включением ИКТ в систему обучения, то есть, применения на своих занятиях. Зависит также от профессиональной компетенции учителя, создания положительной мотивации и психоло–гического комфорта, развивая умения и навыки.

Еще одним значительным плюсом ИКТ является возможность работы с детьми, имеющими ограниченные возможности. Безусловно в современной системе образования применение компью–тера не решает всех проблем, но значительно облегчает процесс обучения.

Не смотря на все положительные стороны применение ИКТ имеет также и недостатки. Рассмотрим их подробнее. Например, использование информации, размещенной посредством сети Интернет, зачастую оказывается не достоверной, приводит к частому плагиату проектов, статей, рефератов, докладов, поиск готовых решений задач и тд., это все способствует понижению уровня эффективности процессов обучения и воспитания. Долгое нахождение и работа за компьютером пагубно сказываются на здоровье ребенка, на его высшей нервной и иммунной системах, на зрении. Отсутствие физических движений сказывается на костно–мышечном аппарате ребенка. [4, с. 468].

Работа за компьютером может вызвать побочные эффекты:

– ученики меньше фантазируют, переставая создавать визуальные образы, обобщение и анализ информации замедляется;

– способствует повышению эмоциональной незрелости и безответственности;

– учащается стрессовое состояние детей;

– дети не могут отличить где реальность и где виртуальность, это приводит к потере чувства естественной опасности.

Подводя итог можно сказать, что к применению информационно – коммуникационных техно–логий в процессе обучения учителям и преподавателям нужно подходить творчески, строго соблюдая санитарно– гигиенические нормы и не злоупотребляя компьютерными технологиями.

Список литературы:

1. Машбиц, Е.И. Психолого–педагогические проблемы компьютеризации обучения [Текст] / Е.И.Машбиц. М.: Педагогика, 1988 г. 192 с.
2. Проект дидактической концепции цифрового профессионального образования и обучения / В.И.Блинов, М.В.Дулинов, Е.Ю.Есенина, И.С.Сергеев. Москва: Перо, 2019 г. 72 с. – ISBN 978–5–00150–041–4
3. Арефьев, В.Н. Компьютерные технологии в науке и образовании [Текст] / В.Н.Арефьев // Мето–дические указания к практическим занятиям. Ульяновск: УлГТУ, 2001 г. 42 с.
4. Андреев В.И. Конкурентология. Учебный курс для творческого саморазвития конкурентоспо–собности / В.И.Андреев. Казань: Центр инновационных технологий, 2013 г. 468 с.

ӘОЖ 371.388.6

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ–ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Байжанова Нурайна Галымжановна
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі
Тобыл қаласы, Қазақстан
E–mail: nuray.pirmakhanova@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада баланы ізденушілікке баулу, оған зерттеу дағдысы мен білімін игерту бүгінгі білім беру саласының маңызды міндеті болып саналатыны жазылған. Оқушыларды ғылыми жоба жұмысын жазуға ынталандыру, бейімдеу жайында жан–жақты талданылған.

Түйінді сөздер: *ғылыми жоба, қабілет, дарындылық.*

Аннотация

В этой статье отмечается, что обучение ребенка поискам, приобретение ему исследо–вательских навыков и знаний является важной задачей современной образовательной области. Всесторонне проанали–зирована мотивация, адаптация учащихся к написанию работы научного проекта.

Ключевые слова: *научный проект, способности, талант.*

Abstract

This article notes that teaching a child to research, acquiring research skills and knowledge is an important task in the modern educational field. The motivation and adaptation of pupils to the writing of the work of a scientific project are analysed in a comprehensive manner.

Key words: *scientific project, abilities, talent.*

Егеменді еліміздің тірегі білімді ұрпақ екендігі анық, демек бүгінгі заман талабына сай жастарға сапалы білім берудің, ғылымды дамытудың жаңа тұжырымдамасы білім берудің даралық сипатын көздейді, ол әрбір адамның нақты мүмкіндіктерін және оның өзін–өзі дамытуға қабілеттілігін ескеруге мүмкіндік береді. Мұның өзі білім мазмұнын тұлғаны жан–жақты үйлесімді дамытуға бағыттайды.

Елімізде білім беру жүйесін жаңаша қалыптастырып оны бүкіләлемдік білім кеңістігіне ұластыру бағытында атқарылып жатқан жұмыстар аз емес. Білім беруді дамытудың бағдарламасы, тұжырымдамасы, әр түрлі қарулы–қарарлар, т.б. ағымдық іс–шаралардың барлығының мақсаты білім–ді де білікті тұлға тәрбиелеу болып табылады. Әсіресе дүниежүзілік тәжірибені ескере отырып, жаңа мазмұнда ғылыми және салалы білімберу бағдарламасын жасауда, шетелдің тәжірибесін оқу тәсіл–дері мен түрдері саласында пайдаланудың маңызы арта түсті. Халықаралық білім беру кеңістігіне ену біздің білім беру көніндегі жүйеміздің дәрежесін арттыруға игі ықпалын тигізері сөзсіз. Елімізде отандық білім беру жүйесін дүниежүзілік стандарттар деңгейіне көтеру бағытында әртүрлі іс–шаралар қарқынды жүргізілуде. Білім беру мазмұнын ізгілендіру қоғамның қазіргі әлеуметтік–экономикалық сұранысымен сійкестендірілуде. Білім беру оқушы дүниетанымының, болмыс мәдениетінің, жалпы дамуының тетігі ретінде қолдануға бағытталуда. [1, б. 28]

Білім беру жүйесінде ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен тәжірибе жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшінбарлық ұажетті жағдайларды жасау күн тәртібіндегі өзекті мәселелердің бірі. Өркениетті

елдер қатарынан көруні бүгінгі таңда әр мемлекеттің берік те спаалы біліміне сай болуында екендігі айқын. Елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда.

Әлемдік бірлестікте жаңа тенденциялардың дамуына байланысты білім беру жүйесі маңызды ресурс болып келеді. Бұл таңда оқушылардың өз бетінше білімдерін толықтыру, жаңа білімдерді алу тәсілдерін үйрету міндетіне көп мән беріп тұр. Мұндай жағдайда өзекті мәселенің бірі – өзгермелі әлеуметтік және экономикалық жағдайда өмір сүруге дайын ғана емес, қоршаған ортадағы белсенді қатынасын байқатып, оны жақсартуға ықпал ете алатын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптас–тыру болып табылады. Осыған байланысты жеке тұлғаның алдына мындай талаптар қойылып тұр: креактивтік, белсенділік, ой–өрісінің кеңдігі, шығармашылық әрекетке қызығушылығының басым–дылығы.

Мұның өзі баланың жеке қабілеті мен әлеуметтік белсенділігінің дамуына жол ашу, дарын иелерін жастарынан таңдай білу, оларды ерекше жетілдіруділалап етеді. Педагогикалық–психоло–гиялық әдебиеттерге жасалған теориялық талдаулар дарындылық пен шығармашылықтың табиғаты шексіз екенін, сондай–ақ оған ықпал ететін факторлардың да сан қырлы болатынын көрсетеді. Бірақ, дарындылық пен шығармашылықты дамытудың түрлі жолдарының ішінде баланың өзіндік зерттеу тәжірибесі әлдеқайда тиімді болып табылады. [1, б. 123]

Баланы ізденушілікке баулу, оған ғылыми зерттеу дағдысы мен білігін игерту бүгінгі білім беру саласының маңызды мәселесі болып саналады. Ғылыми зерттеу дегеніміз ғылыми әдіс–тәсілдерді қолдана отырып, белгілі бір объект жөнінде жаңа білім қалыптастырумен аяқталатын жүйелі және арнайы мақсатқа көзделген объектілермен танысу. Балаларды оқытуда зерттеу әдісін қолдану қажеттілігі олардың табиғи қызығушылығы қоршаған ортасына деген құштарлығының басымдылы–ғымен түсіндіріледі. Оқушының өзіндік зерттеу әрекеті оның өзіндік талабын қанағаттандыруға ықпал етеді.

Зерттеуге қызығушылықты тудырудың маңызды алғышарты ретінде іс–әрекеттің кең әлеу–меттік түрткілерін тәрбиелеу, оның мағынасын ұғыну, өз іс–әрекеті үшін зерттеп отырған үрдістерінің маңыздылығын түсіну болады. Осыған орай Аристотельдің мынандай сөзі бар: «Таң қалу арқылы адамдар философияға жақындай бастайды, олар алдындағы қиын мәселені шеше келе одан ары жолдың жалғасында одан да қиын мәселелердегі қиындықтарды түсінеді», яғни қызығушылық зерттеу әрекетінің қозғаушы күші. Қазіргі жас жектіншектердің негізгі міндеті – білім алу, ғылымды игеру. Білім–ғылымсыз ешбір қоғам алға баспайды, ешбір мемелекет күшеймейді.

Келешек мемелекетіміздің тағдыры білімді жастарға байланысты, бұл туралы Елбасы былай дейді: «тұрақты дамуға қол жеткізу үшін біз интеллектуалдық элитаға, жоғарғы технологияға, еліміздің ғылыми әлеуетіне сүйенуіміз қажет. Тек өзінің интеллектуалдық әлеуетінің арқасында ғана ел әлемдегі өзінің орнын ала алады». [2, б. 18] Ал іздену жұмыстары оқушылардың зерттеу мәдениетін қалыптастырады.

Себебі, біріншіден, зерттеу барысында оқушылардың коммуникативтік мүмкіндіктерін дамыта–ды: категориялық ұғамдарды қабылдау үшін базистік, арнайы терминдердің мәнін ұғыну керек. Мағлұматтарды түсініп қабылдамайынша, оқушы басты мәселелер бойынша қандай да бір шешім қабылдай алмайды. Екіншіден, зерттеу әрекеті ақпараттық қызмет атқарады: тақырыбына байла–ныста белгілі жүйелер және олардың құрамдас бөліктерін, құрылымдары, заттар мен құбылыстардың арасындағы өзара байланыстарды ашып көрсетеді. Сонымен қатар, Адам мен қоршаған ортамен байланыс жасаудың дағдысын игеру мүмкіндігіне ие болады. Біртіндеп ғылыми көзқарасы қалыптасады. Үшіншіден, зерттеу оқушының жеке тұлғасын қалыптастыруға ең басты, ой–өрісін, жауапкершілігін, еңбекқорлық, шыншылдық, өзара қамқорлық, әдептілік пен сыпайлықты дамытуға үлес қосады.

Аталған негізгі коммуникативтік, ақпараттық және тәрбиелік мақсаттарға қол жеткізу үшін интеллектуалдық және шығармашылық қабілеті жоғары балалардың өз бетімен білім алу мүмкіндігі болуы тиіс. Осы жерде оқушының зерттеу мәдениетінің қалыптасуына көмек беру мұғалімнің негізгі міндетінің біріне айналады. Бұл оқу–әдістемелік жұмысты жаңаша құруды талап етеді. Осыған орай мектебіміздегі эксперимент алаңында ұйымдастырылған «Зерттеу мәдениетін қалыптастыру» курсы бойынша жинақтаған тәжірибемізді ортаға салғымыз келді.

Зерттеуші–білім алушы өзінің табиғатынан зерттеуге бейім болып келеді. Білуге құмарлық, бақылау жасауға талпыныс, өзінше эксперимент жүргізу баланың балалылығыменжүретін процесс. Зерттеу, іздеу белсенділігі–баланың жаратылысына тән табиғи құбылыс.Зерттеушілік әдісін қолдану қажеттігі оқушының білім алу процесінде қоршаған ортасына қызығушылығымен, сүйіспеншілікпен қараумен түсіндіріледі. Оқушының өз бетінше зерттеу жүргізуі оның жеке талабын қанағаттандыру мен көкейінде жүрген сұрақтарға жауап табуға үлкен ықпал етеді. Одан басқа, өз бетінше зерттеу жүргізу интеллектуалдық және шығармашылық қабілеті мен ойлау, зерттеу білігінің дамуына мүмкіндік туғызады. Оқушы өз бетінше зерттеу жүргізу арқылы қоршаған ортасын тани алады, жаңа білімді дайын күйінде қабылдамай, өз зерттеуі арқылы алады.

Әдебиеттерге жасалған теориялық талдаулар дарындылықтың табиғаты шексіз екенін, сондай–ақ оған ықпал ететін факторлардың да сан қырлы болатынын көрсетеді. Бірақ дарындылық

пен шығармашылықты дамытудың түрлі жолдарының ішінде баланың өзіндік зерттеу тәжірибесі әлдеқайда тиімді болып табылады.

Балалардың дарындылығын дамытудағы бұл құралдың мәні, ең алдымен, зерттеушілік ізденістің жаратылыстан бөлінбейтін құбылыс екендігімен түсіндіріледі. Білуге деген құштарлық, бақы–лауға тырысушылық, тәжірибеден өткізуге дайын тұру, әлем туралы жаңа мәлімет жинауға талпынушылық қасиеттер балаға тән дәстүрлі мәнез болып саналады. Ендеше, зерттеушілік, іздену–шілік – бала табиғатына тән құбылыс. Бұл белсенділік оның жеке дамуына, өзіндік көзқарасының қалыптасуына игі ықпал етеді.

Педагогикалық процесте балалардың дарынын ашуда оқушы мен мұғалімнің ынтымақтастығы шешуші рөл атқарады.

Жеке тұлғаны дамытып қалыптастыру үшін олардың өзгермелі әрекеттерін айналадағы нақты құбылыстар мен таныс обьектілерді зерттеумен байланыстырудың маңызы зор.

Зерттеу білігі мен дағдысы ғылыммен ғана айналысатын адамдарға ғана емес, сондай–ақ әр адамның әр түрлі саладағы қызметіне қажет. Шығармашылық ізденушілік кез келген кәсіппен тікелей байланысты. Зерттеу ісі қазіргі кезде аясы тар мамандандырылған қызмет болып табылады.

Бұл пікірімізді Абайдың жетінші қара сөзіндегі: «Жас бала анадан туғанда екі түрлі мінезбен туады. Біріншісі – «ішсем, жесе, ұйықтасам» – деп тұрады, екіншісі – «көрсем, білсем» деп, ержетің–кірегенде ит үрсе де, мал шуласа да «ол неге үйтеді», бұл неге бүйтеді» – деп көзі көрген, құлағы естігеннің бәрін сұрап, тыныштық көрсейді, – деген ой–тұжырымы растайды.

Баланы ізденушілікке баулу, оған зерттеу дағдысы мен білігін игерту бүгінгі білім беру саласының маңызды міндеті болып саналады. [1, б. 48]

Егер оқушының жеке тұлға ретінде қалыптасуын қамтамасыз ету қажет болса, онда баланың қабілетін түрлі әрекетте көрсету үшін зерттеуге дайындау қажет.

Ғылыми әдебиеттерде оқушылардың әзденушілік әрекетінде қолданылатын түрлі терминдер кезедеседі: ғылыми–зерттеу жұмысы, зерттеу жүргізу, зерттей оқыту, т.б. Әлемге жағалық әкелетін ,алымның ақыл–ой әрекеті мен жаңаны тануға талпынатын баланың ақыл–ой әрекеті арансындағы ерекшелік бұрыннан танылған. Сондықта да жоғарыда аталған терминдердің мәні ғылым, зерттеу, ғылыми зерттеу сияқты базалық түсініктерді қалыптастырған. «Энциклопедиялық сөздікте» ғылым тарихи қалыптасқан және табиғат, қоғам, ойлау, олардың даму заңдылықтары туралы қоғамдық тәжірибе негізінде үздіксіз дамитын білім жүйесі ретінде анықталған. Ғылым әлемді өз қажетіне қарай өзгертуге белсенді адамзат таным қызметінің көпғасырлық дамуының нәтижесі.

«Зерттеу» түсінігі» энциклопедияда «жаңа білімді өндеу процесі және таным қызметінің бір түрі болып сепетеледі» деп түсіндіріледі.

Ғылыми зерттеу – ғылыми әдіс–тәсілдерді қолдана отырып, белгілі бір обьект жөнінде жаңа білім қалыптастырумен аяқталатын жүйелі және арнайы мақсатқа көзделген обьектілермен танысу. Оның негізінде адам әрекетінің ең қиын түрі –ғалымның таным қызметі. Танымдық адам әрекет оқушы үшін еске түсіру *(репродуктивті)* мен өзгерту *(шығармашылық)* бағытында болуы мүмкін. Оқушының өзгертуәрекеті зерттеу деп аталатын тәсіл арқылы жүзеге асырылады. Интеллектуалдық және шығармашылық қабілеті жоғары балалардың өз бетімен білім алу мүмкіндігі болуы тиіс. Яғни мұндай оқытуды бала өзі анықтайды, өзі басқарады,өзі жүзеге асырады. [2, б. 105]

Дарынды балаларды оқытууда зерттеу әдісін қолдану қажеттілігі олардың табиғи қызығушылығының жжоғарылымен, қоршаған ортасына деген құштарлығының басымдығымен түсіндіріледі. Оқушының өзіндік зерттеу әрекеті оның өзіндік талабын қанағаттандыруға ықпал етеді. Оқушылар қоршаған ортамен таныса отырып, өзіндік зерттеу әрекетінің көмегімен жаға білімді дайын күйінде емес өзі ашады.

Қазіргі кезде қоғамдық–әлеуметтік өмірдің барлық саласында түбірлі өзгерістердің болуына байланысты білім жүйесінде де, оның мазмұын мен оқыту әдістемесінде де біршама жаңарулар болып жатыр.

Соңғы жылдары зерттеу қызметі мәселесіне «зерттеу тәртібі» деген жаңа термин енді. Бұл термин ғылыми–педагогикалық әдебиеттерде бұрыннан қолданылады (мінез–құлық мәдениеті, адамгершілік мінез, оқышының жүріс–тұрысы, тәртібі т.б.) Бұл сөздің түпкі мәні біреудің әрекеті немесе әркеттер жиынтығын білідерді. Педагогикалық энциклопедияда «тәртіп» сөзі адмның және жануардың қоршаған ортасына қатынасын білдіретін әрекет ретінде қарастырылған. Адамның тәртібі саналы тұлғаның әрекеттер жүйесінен тұрады. Оныңжануарлар әрекетінен айырмашылығы қоршаған орта жағдайынасаналы және мақсатты қызығушылық танытуында. Адамның мінез–құлқы арқасында қоршаған ортада өзгеріс болып, онымен бірге өзі де дамып жатады. Адамның өмір сүру тәртібінен оның болмысы, мінез–құлқы, темпераменті, көзқарасы, талабы мен талғамы көрінеді. Әсіресе эмоциясы мен сезімі басты рөл атқарады.

Баланың жүріс–тұрысындағы әрекеттер процесінде оның тұлғалық қасиеті қалыптасады. Тұлғаның қасиеті, жүріс–тұрысы қоғамдық қатынас мен тәрбиеге байланысты жинақталады.

Ал зерттеу тәртібін ғалым А.И.Савенков күрделі психологиялық құбылыс деп түсіндіреді. Ол өзінің бір кітабында зерттеу тәртібін «ақпараттар іздеу және нақтыланбаған іске бағытталған

төзімділік» деп көрсетеді. Одан әрі автор зерттеу тәртібі ізденіс белсенділігіндегі психологиялық қажеттілігі бар обьектіментанысуға бағытталған әрекет екенін, зерттей оқыту – зерттеу тәртібіне негізделген оқытудың түр екенін атап көрсетеді. [3, б. 22]

Зерттеу тәртібінің негізінде баланың ізденушілік белсендігі, қоршаған ортаны танып білуге деген құштарлығы жатыр. Зерттеу тәртібінің жолына баланың табиғатын психикалық ішкі талабы қослады. Бұл қажеттіліктің негізінде И.В.Павлов анықтаған бағдарлы–зерттеу рефлексі жатыр.

Зерттеу тәртібі – кез келген тірі жанның белсенді өмір сүру тәртібінен бөлінбейтін құбылыс. Сондықтан ол ең маңызды дамыту қызметін атқарады. Айналасындағыларды танып білуге деген талпыныстың арқасында ғана тіршілік иесі белгілі бір ортаға икемденіп, өмір сүру тәртібін қалыптастырады.

Зерттеу тәртібі мен зерттеу әрекетінің әдіснамалық негізі әрекетте жатыр. Сондықтан оқушының зерттеу әрекеті, зерттеу тәртібі күрделі кіріктірілген білім болып табылады.

Зерттеу – дарынды балаларды оқытудың негізі. Онсыз баланың потенциалдық қабілетін ашу, дамыту мүмкін емес.

Дарынды оқушының ізденушілік қасиетін қалыптастыру зерттеуге оқытудың түрлі формалары мен әдістері арқылы жүзеге асырылады. Солардың ішіндегі ең тиімдісі зерттеуге оқыту біздің елімізде соңғы уақытта оқушылардың ғылыми қоғамын, ғылыми жобалар жарысын республикалық, сондай–ақ халықаралық деңгейде ұйымдастыру арқылы кең таралды. Жарыстардың даму динамикасына көпжылдық бақылау осы әдістің дарынды балаларды дамытудағы тиімділігі жөнінде қорытынды жасуға мүмкіндік береді.

Биік танымдық қабілет, тұрмыс–тіршіліктің сырын ұғуға талпыныс баланың ерте жасынан туындайды. Сондықтан оқушыны ізденушілікке баулу ерте жасынан, бастауыш сыныптан бастаулы керек. Себебі бастауыш сынгып оқушысының түрлі сөздіктер мен қызықты әдебиеттерді іздеп табуға, оқып, танысуға деген құштарлығын әрқайсымыз білеміз.

Атақты жазушы Питер Клайн: «Балаға өз бетімен зерттеуге мүмкіндік туғызған сайын одан әрі жақсы оқи түседі» – деген екен. Осы орайда ұстаз ретінде өз іс–тәжірибемде дарыны мен қабілеті ұштасқан оқушыларымды ғылымға баулып, зерттеушілік қабілеттерін ұштастыруға қолымнан келгенше бағыт–бағдар беріп жүрмін. [1, б. 43]

Оқушыларды ғылыми–зерттеу қызметіне баулуда ғылыми мәселелерге қатысты мамандармен кездесіп, әдебиет, ақын–жазушылардың жазу ерекшеліген байланысты тақырыптарда жас ғалымдар облыстық, республикалық деңгейде өз жұмыстарын ұсынып, жетістікке жетуде.

Зерттеу тақырыптарының өзектелігі мен оның ғылым мен техника сұраныстарына сай терең теориялық білім мен ізденгіштікті ұштастыра отырып, талдау жүргізе алатын жас зерттеушілер жетерлік. Өз тәжірибемде әдебиеттану, әдебиеттегі ақын–жазушылардыңшығармашылығын заманауи тұрғыдан теориялық ұғымдар арқылы басшылыққа алып, жаңа қырынан зерттеп жүрген жас дарындардың жұмысы аудандық ғылыми жобалар байқауында жетістіктерге жетіп жүр.

Ғылыми техниканың жетістігіне сәйкес жас дарындарды зерттеудің негізгі мазмұны мен жекелеген тұжырымдар жасауға бағыт беру арқылы армандарына жетуге, өз жолдарын дәл табуға, ғылымға жетелеу арқылы өздерінің қабілеттерін ашуларына көмектесе аламыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Педагогикалық энциклопедия 4 том, 1966 ж.
2. Жексенбаева Ү.Б. Әдістемелік құрал, Алматы, 2006 ж.
3. Жұмажанова Т.Қ «Әдебиетті оқыту әдістемесі» 2009 ж.

ӘОЖ 372.881.1

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІ САБАҚТАРЫНДА АКТ–ны ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІ

Баймухамбетова Уразкуль Сеилхановна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
E–mail: urazkulbaimuhambetova@yandex.kz
Ибраева Гульжаукар Бахытевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
E–mail: guljauhar.ibraeva@yandex.kz
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің Б.Момышұлы атындағы
№5 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Бүгінгі басты мәселеміз – білім сапасы десек, осы білім сапасын арттырудың тиімді жолы – білім беру жүйесінде түрлі ақпараттық технологияларды қолдану.Өзектілігі – оқушылардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру,білім алушылардың мемлекеттік тілге деген сүйіспеншілік сезім–дерін ояту. Бүгінгі таңда білім берудің әр түрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жаңа технологиялар бар. Сол технологиялардың ең тиімдісі ақпараттық–коммуника–циялық технологиялар. Сондықтан әр түрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибесіне сынап қараудың маңызы зор.

Түйінді сөздер: *ақпараттық технология,инновация, үрдіс,әдістер, тәжірибе.*

Аннотация

Сегодня наша главная проблема–качество образования. Эффективный способ повышения качества образования–использование различных информационных технологий в системе образования. Актуальность – формирование у учащихся информационной культуры, пробуждение у обучающихся чувства любви к государственному языку. Сегодня существуют различные варианты содержания, структуры образования, новые идеи, основанные на опыте, новые технологии. Наиболее эффективными из этих технологий являются информационно–коммуникационные технологии.

Ключевые слова: *информационная технология, инновация, процесс, методы,опыт.*

Abstract

Relevans. Goal. Today, our main problem is the quality of education. An effective way to improve the quality of education is the use of various information technologies in the education system. Formation of information culture amonga sense of love for the state language. Today there are various content options, educational structures, new ideas based on experience, new technologies. The most effective of these technologies are information and communication technologies.

Key words: *Information technology, innovation, process, methods, experience.*

Ұстаз алдындағы басты мақсат – сапалы білім мен саналы тәрбие беру, тұлғаның заман талабы мен ағымына сай қалыптасуына ықпал ету екендігін бәріміз білеміз. Сол мақсатқа жету үшін сұрақтар туындайды.Сабақты қалай пайдалы, қызықты етіп өткізуге болады? Мектептен шыққан оқушы бүгін алған білімнің пайдасы, жаңалығы туралы айта алатын дәрежеде оқыту үрдісін қалай ұйымдастыруға болады? Оқушы болашақ маман ретінде бүгінгі күн талабына сәйкес болып, жаңа кәсіби міндеттерді шешуге дайын болу үшін не істеу керек?

Осы сұрақтарды шешудің бір жолы – оқытуда инновацияны қолдану, яғни мұғалімнің жаңа қаруы ретінде инновациялық әдіс–тәсілдерді кеңінен пайдалану. Инновация дегеніміздің өзі жаңалықты енгізу, жаңалық әкелу, жаңа әдістеме мен жаңа технология.

Жаңа инновациялық әдістерді пайдаланудың әдістері неде? Қазіргі уақыт жаңалық пен инновация уақыты. Күнделікті өмірде жаңа білім мен жаңалықтармен кездесеміз. Бұған оқыту үрдісі де сәйкес болу керек. Жаңалықты пайдалану оқушының ойлау қабілетін жаңалыққа икемдеп, алдын ала болжам жасауға үйретеді.Инновациялық әдістер бұл белсенді оқыту әдістері. Ақпаратты белсенді түрде сіңірген оқушы жадында өздері айтқанныңсексен пайыз сақталса, өздері істегенніңтоқсан пайызы қалады. Қазіргі заманның қоғамдық–әлеуметтік басты мәселелерінің бірі – басқа ұлт өкілдерінің мемлекеттік тілде сөйлей білуі. Осы мәселені шешу барысында жалпы білім беру мектептерінде, орта және жоғары оқу орындарында ақпараттық – коммуникациялық технологиялар жүйелері еніп, қазақ тілін оқыту әдістемесі де өз нәтижесін беріп келеді. Оқу орындарында ақпараттық –коммуникациялықтехнологиялар арқылы оқыту қазақ тілін үйретудің сапасы мен маңызын арттырады. Ақпараттық– коммуникациялық технология түсінігі, ақпарат алмасу, жіберу, сақтау, өңдеу, жинаудың әдістері мен тәсілдерін жинақтайтын жалпыланған түсінік. [1, б. 9]. Ақпараттық және комму–никативті технологиялар күннен күнге білім берудің әр түрлі салаларына енгізілуде. Бұның бірнеше себептері бар, қоғамның ақпараттандырылуы, жоғарғы санатты мамандарды дайындау қажеттілігі.

Соған қоса, қазіргі заманғы мұғалімдер мектептер мен білім беру мекемелері жаңа компьютерлік технологиялармен, бағдарламалармен жабдықталуда. Бұл технологиялар мен бағдарламалар көмегімен қазіргі заманғы мұғалімдер өз білімдерін жетілдіре, көрсете алады. Ақпараттық–коммуникациялық технология – бұл ақпаратты өңдеудің алгоритмдерін, тәсілдерін, механизмдерін, құралдарын сипаттайтын жалпылама түсінік. Ақпараттық–коммуникациялық техноло–гия қазіргі заманғы маңызды құралы компьютер болып табылады.Сабақта ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың пайдалану тиімділігін атап өтсек: білімалушылардың өз бетімен жұмысы, аз уақытта көп білім алып, уақытты үнемдеу,шығармашылық жұмыс,қашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы, қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі, экономикалық тиімділігі, оқушының ой–өрісінің дүниетанымын кеңейтеді.

Сонымен бірге ақпараттық–коммуникациялық технологияларжаңа оқыту технологитялармен ұштастыра қолданылады. Тәжірибемізде білім берудіңмынадай технологиялар түрлерін үнемі қолданудамыз:деңгейлік тапсырмалар арқылы оқыту технологиясы;оқу мен жазу арқылы мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту, диалогтік оқыту. Сабағымызда оқушылар онлайн мектеп платформасында өздеріміз құрастырған сабағымыздың тапмырмаларын қызыға орындайды. Жаңа ақпараттық–коммуникациялықтехнологияларды сабақта қолдану келесі нәтижелерге жеткізеді:

1. Білімалушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді;
2. Білімалушылардың тіл байлығын дамытады;
3. Оқушылардың өз ойын жеткізуге, жан–жақты ізденуге үйретеді;
4. Білімалушыларымызды шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді.
5. Өз бетімен білім алатын, ақпараттық технологияларды жақсы меңгерген, білімді жеке тұлғаны қалыптастырады.

Сабақта АКТ–ны қолданумен өту үшін не істеу керек? Біріншіден, құрал–сайман, кем дегенде бір компьютер, оқытушының идеалды түрде автоматтандырылған жұмыс орны, бірнеше оқушы жұмыс орны, видеопроектор және интерактивті тақта.Екіншіден, компьютерде жұмыс істеу дағдысы бар мұғалім мультимедиялық проектор ережелерімен және интерактивті тақтамен таныс болуы қажет.Үшіншіден, білім беру өнімдері бар цифрлық компакт–дискілер болуы қажет. [2, б. 7]. Тәжірибе көрсеткендей, компьютерлік жүйе қолданылатын сабақтар мұғалімнің орнын баспайды, керісінше, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым–қатынасты неғұрлым мазмұнды, жеке тұлғалы және әрекетті етеді. ЭЕМ–ды сабақта қолдану уақытты үнемдейді, оқушылардың түрткісін (мотивациясын) және оқу–танымдық үдерістің тиімділігін арттырады. Ғалымдардың зерттеуіне сүйене отырып, компьютерлік бағдарламалардың қолданылуының үш негізгі формасын бөліп алуға болады: 1) компьютерлік қолдаумен жүретін сабақтар; 2) оқушылардың бағдарламамен өздік жұмысы; 3) қашықтан оқыту (мұғалім мен оқушының компьютерлік торап арқылы өзара іс–әрекеті). АКТ–ны қолдану сабақтарында, басқа сабақтардағы сияқты, мұғалімге келесі мәселелерді шешуге тура келеді:– дидактикалық (сабақтың оқу материалын дайындау, компьютерлік бағдарламаны талдау); – әдістемелік (тақырыпты беруде АКТ–ны қолдану әдістерін анықтау, сабақтың нәтижесін талдау, келесі оқу мақсатын қою); – ұйымдастырушылық (оқушының шамадан тыс жүктелуін және уақытты тиімсіз өткізуді болдырмайтындай етіп жұмысты ұйымдастыру); – оқыту (қарастырылған тақырып бойынша оқушылардың білімдерін және ұсынылған бағдарлама бойынша біліктері мен дағдыларын нығайту және бекіту). Осы көрсетілген мәселелерден компьютерлік бағдарламаны қолдану сабақтарын дайындау әдістемесі мынадай кезеңдерден тұратынын айтуға болады: – мұғалімнің міндеттерді қоюы (конкретті сынып бойынша берілгендерді талдау, тұтас сыныппен және жеке оқушылармен жұмыс формалары мен әдістерін айқындау); – компьютерлік бағдарламаның әзірлемесін дайындау бойынша немесе дайын білімдік цифрлық ресурсты пайдалануы бойынша мұғалімнің өздік жұмысы;– дайындалған бағдарламаны сабақтың әр түрлі кезеңдерінде пайдалану; – тестілеу қабыршағы көмегімен тесттік бақылау жүргізу (тақырыптық, аралық, сабақ қорытындысы бойынша); – оқушылардың сабақтан тыс уақыттағы өздік жұмыстары үшін бағдарлама енгізу; –осы сыныптағы келесі сабақтың мазмұнына түзету енгізу мақсатында сабақты талдау, мысалы, не игерілмегенін, оған кейін қайта оралу қажеттігін анықтау. [3, б. 13–15]

Орыс тілді сыныптарда қазақ тілін оқыту әдістемесінің мақсаттарының бірі – тіл үйренушінің қатысымдық біліктілігін қалыптастырып, сөйлеу қабілетін дамыту. Ақпараттық – коммуникациялық технологиялар арқылы оқушы тек қана міндетті деңгейді орындап қоймай, бірнеше деңгейдегі тапсырманы орындап, өз іскерлігін, шеберлігін, қабілетін көрсете алады. Әр түрлі деңгейлік тапсырмалар, өздік жұмыстар арқылы оқушылар өз ойларын толық, дұрыс жеткізуге дағдыланады. Сабақта қолданған электронды оқулық арқылыдеңгейлік тапсырмалар белгілі бір мәтінге және грамматикалық тарауларға жасалады. Деңгейлік тапсырмалар арқылы оқытушы білімі орта, төмен оқушылармен бөлек және дарынды, ізденімпаз оқушылармен шығармашылық жұмыс ұйымдастыруға мүмкіндік алады. Ақпараттық коммуникациялық технологияларды жүзеге асыруда мұғалім ізденімпаздық пен белсенділік танытып, мамандығына, шәкірттеріне деген көзқарасы ерекше болады. Оқыту барысындақолданып жүрген технологиялар ішіндегі «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы»

стратегиялары қазақ тілі және әдебиеті пәніне арнап құрастырылған десек, артық айтқанымыз болмас. Сын тұрғысынанойлау бағдарламасында 100–ге жуық стратегиялар бар. Қазіргі кездебіз қолданып жүрген стратегиялар Венн диаграммасы, эссе, ой қозғау, инсерт, шығу парағы,кубизм , дискуссиялық өрнек,кластер, ішіне сыртына, синквин,т.б. Бұл әдістің ерекшелігі оқу әдісінде қолданылады. Яғни оқушылардың ауызша және жазбаша тілін, ойлау, есте сақтау қабілетін, әрбір ақпаратқа, сонымен бірге өзінің және басқаның шығармашылығына сыни қарауына, шығармашылық қабілетін дамытуға бағытталады. Ақпараттық – коммуникациялық технологиялар мен СТО жобасы мұғалім мен оқушының белсенділігін арттыруда қолдануға болатын бірден – бір әдіс деп айтар едік. Бұл әдіс оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырып, жаңа сабақты оқушының өзі меңгеруіне жағдай жасайды. Меңгерген жаңа тақырып бойынша салыстырулар, болжамдар жасайды, тақырыпты жүйелейді, ұмтылыс, белсенділік пайда болады. Оқушылар алған білімдері мен оған дейінгі білімдерін салыстырады.Жас ұрпаққа білім беру жолында ақпараттық технологияны яғни компьютерді оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор. Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, оқушылардың қызығушылығы арта түсері анық. Жаңа технология стратегияларынинтерактивті тақтаға енгізіп , оқушылар жауаптарын орындайды. Мысалы, 5 сыныпта «Менің электронды поштам», «Компьютердің пайдасы мен зияны»тақырыбында өткізген сабақтарда интерактивті тақта арқылы жаңа технологиялардың кейбір элементтерін қолдануға болады:

1. Венн диаграммасы

2. Бес жол өлең:
1. Интернет
2. жедел, заманауи
3. таратады, жеткізеді, байланыстырады.
4. Интернет–ақпарат беретін құрал
5. Ақпараттық өріс.

Сонымен бірге оқушылар онлайн мектеп желісінде қызығушылықтарын танытып, құрастырған сабақтың тапырмаларын орындайды.Кез келген тапсырманы көптеген суреттер, маңызды ақпараттар, аудио және бейнежазбалар арқылы оқушылардың тапсырманы орындауға қызығушылығын оята отыра, әр тапсырманы талпына жасауға зор мүмкіншіліктер берілген. Сондықтан, оқушылардың жас деңгейлерін ескере отырып,тапсырмаларын Online Mektep платформасындақұрастыру өте тиімді. [4, б. 1] Тілге деген қызығушылық дадыларын ояту жәнеқазақ тілінің сөздерін сапалы есте сақтау мақсатымен тапсырмаларға жұмбақ пен сөзжұмбақтар, тақпақтар еңгіземіз.. Оқушыларға жаңа сөздерді жаттауына жеңіл де қызықты болу үшінәртүрлі қызықты тапсырмаларды құрастырамыз.Қазақ сөздердің баламасын қатып қалған түрде бермей, жұмбақ пен сөзжұмбақты шешуін тауып, аудармасын жазуға тапсырма береміз. Жаңа сөздерді меңгертудежеке, жұппен, топпен жұмыс түрлері жүргіземіз.

Оқушының іскерлігі мен дағдысын қалыптастыру мақсатымен сурет пен сөздерді сәйкестендіру тапсырмада жаттығу әдісін қолданамыз. Оқушыларға, әсіресе 5–7 сынып білім–алушыларға, сабаққа болжам жасағанда, бейне түсірілімдер, жасырын, суреттер галереясы, кім жүрік? әдістер яғний интербелсенді тақта мен шығармашылық тәсілдер ұштастыра байланысқаны ұнады.Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар оқушылардың қайрат–жігерін дамытуына да ықпал етеді. Мысалы оқушылар интербелсенді тақтаға шығып сөздерді дауыстап айтады, көпшілік алдында өз–өзінді ұстау қабілеті, шығармашылық қабілеті дамытылады. Оқушы оқу материалдарын сапалы түсініп, игергеннен кейін, әуелі сол материалға байланысты қарапайым, одан кейін бірте–бірте күрделі жаттығу жұмыстары жүргізіледі. Мысалы, сабақтаоқушылар жаңа сөздерді игеріп, сөз тіркесін , сөйлемдер құрастырып, компьютер арқылы дұрыс жауаптарымен салысытырып, бір –бірін бағалайды. Практикалық қолдану әдісінинтербелседітақта арқылы тиімді қолдандық. Оқушылар сөздерді екі топқа бөліп жаңа лексикадан білімдеріндібекітті. Оқушылартақырып боцыншаатауларын ажыратып қазақ тілінде ауызша айтып шықты. Интерактивті тақтаны қолдану барысында оқушылардың сабаққа деген

қызығушылығының күрт артқандығы байқалады. Мұғалімдер де өздеріне қажетті әдістемелік, дидактикалық көмекші құралдарды мейлінше қолдана алады. Заман талабына сай жас ұрпаққа сапалы білім беруде интерактивті тақтаны сабаққа пайдалануды оқытудың жаңа технологиясының бір түрі ретінде қарастыруға болады. Сонымен қатар электрондық материалдарды сабақта пайдалану кезінде оқушылар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен практикалық тапсырмалар орындайды. Электрондық оқулық арқылы түрлі суреттер, бейне көріністер, табиғат құбылыстарының дыбысы мен музыка тыңдатып көрсетуге болады. Бұл, әрине, мұғалімнің тақтаға бормен жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі түсінікті.Оқытудың жаңа ақпараттық–коммуникациялық технологияларын меңгеру – қазіргі заман талабы. XXI ғасыр–ақпараттық технология ғасыры. Қазіргі қоғамдағы білім жүйесін дамытуда ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың маңызы зор. Білім беруді ақпараттандыру және пәндерді ғылыми – технологиялық негізде оқыту мақсаттары алға қойылуда. Ақпараттандыру технологиясының дамуы кезеңінде осы заманға сай білімді, әрі білікті тұлғаны даярлау оқытушының басты міндеті болып табылады. Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы жан–жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді. Жаңа қоғамның тізгінін берік ұстайтын еркін елдің ертеңі кеменгерлерін оқыту, тәрбиелеу бесіктен баланың нәрестілік шағынан басталып, ұдайы үздіксіз даму барысында қалыптасатыны белгілі. [4, б. 7]. Қазіргі әлемдік ауқымдағы қайта құрулар жедел ақпараттандыру білім саласындағы өзгерістер адамзат қоғамы алдында білім сапасын арттыру қажеттілігін туындайтыны анық. XXI–ғасыр білім ғасыры, тұлғаның ой–өрісін даму тенденциясын заман талабына сай дамыту әрбір ұстаздардың міндеті. Қазіргі білім беру саласында ақпараттық технологияны сабақта пайдалану ұдайы қалыптасқан. [5, б. 2] Десе де осы технологиялар бірте–бірте жаңарып, жаңа үлгіде, оның пайдалану мүмкіншіліктеріде әр қилы болып келуде. Ал мұғалім өз сабағын өнімді эвристикалық деңгейде оқыту үшін әрине осы ақпараттық технологияларды жетік меңгеріп, тиімді пайдаланғаны дұрыс. Ақпараттық технологияның келешек ұрпақтың жан–жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса зор.Қорыта келгенде, оқытушы үшін нәтижеге жету білім алушысының білімді болуы ғана емес, білімді өздігінен алуы және алған білімдерін қажетіне қолдану болып табылады. Бүгінгі бала– ертеңгі жаңа әлем. Бүгінгі күні ақпараттар ағымы өте көп. Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін кез келген педагог өз ойын жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интерактивтік тақтаны пайдалана алатын, Онлайн режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болуы тиіс. Заман талабына сай жаңа технология әдістерін үйрету, бағыт–бағдар беруші – мұғалімдерміз. Білім алушылардың жаңа тұрмысқа, жаңа оқуға, жаңа қатынастарға бейімделуі тиіс. Осы үрдіспен бәсекеге сай дамыған елдердің қатарына ену ұстаздар қауымына зор міндеттер жүктелетінін ұмытпауымыз керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. 1.Бөрібеков Қ.Қ. «Әдістемелік ұсыныстар жинағы» Астана, 2002 ж.9 б.
2. 2.Оқытудағы ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану 7 б.
3. 3.Білім берудегі ақпараттық технологияландырудың өзектілігі 13–15 б.
4. 4.Ақпараттық технологиялардың даму тарихы 1–7 б.
5. 5.Сұрауымбетова Р. «Білім беру деңгейін көтеруде ақпараттық–коммуникациялық технология–лардың рөлі» 2 б.

УДК 711.7

ФОРМИРОВАНИЕ НАУЧНО–ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Бакирова Амина Пазулжановна
учитель истории и права
КГУ«Общеобразовательная школа №2 г. Атбасар
Отдела образования по Атбасарскому району
Управления образования Акмолинскойобласти»
г. Атбасар, Казахстан
E–mail: amina.bakirova.77@mail.ru

Аннотация

Формирование исследовательской компетентности – одно из актуальных направлений науч–ной деятельности, как в учебном процессе, так и в дальнейшей жизни учащихся. Это продиктовано современной действительностью, ведь различные профессии требуют наличие исследовательских навыков. Полученные

навыки научного поиска, умение анализировать и синтезировать изученную информацию, ее систематизация позволяют учащимся самостоятельно провести исследовательскую практику.
***Ключевые слова**: проект, исследование, развитие личности.*

Аңдатпа

Зерттеу құзыреттілігін қалыптастыру–оқу процесінде де, оқушылардың кейінгі өмірінде де ғылыми қызметтің өзекті бағыттарының бірі. Бұл қазіргі шындыққа байланысты, өйткені әртүрлі маман–дықтар зерттеу дағдыларын қажет етеді. Алынған ғылыми іздеу дағдылары, зерттелген ақпаратты талдау және синтездеу қабілеті, оны жүйелеу студенттерге зерттеу тәжірибесін дербес жүргізуге мүмкіндік береді.
***Түйінді сөздер**: жоба, зерттеу, тұлғаны дамыту.*

Abstract

The formation of research competence is one of the most relevant areas of scientific activity, both in the educational process and in the later life of students. This is dictated by modern reality, because various professions require research skills. The acquired skills of scientific research, the ability to analyze and synthesize the studied information, its systematization allow students to independently conduct research practice.
***Key words**: project, research, personality development.*

Формирование исследовательской компетентности – одно из актуальных направлений науч–ной деятельности, как в учебном процессе, так и в дальнейшей жизни учащихся. Это продиктовано современной действительностью, ведь различные профессии требуют наличие исследовательских навыков. Полученные навыки научного поиска, умение анализировать и синтезировать изученную информацию, ее систематизация позволяют учащимся самостоятельно провести исследовательскую практику.

Цели проектной деятельности: развитие у обучающихся навыков исследовательской деятель–ности, приобретение ими опыта самостоятельной работы с источниками информации, расширение кругозора, опытно–экспериментальных навыков, формирование их научно–исследовательских пред–почтений и интересов, получение объективно новых научных результатов, а репродуктивные основываются на результатах, которые ранее были кем–то получены. К данным результатам как правило относятся учебные исследования обучающихся

Задачи проектной деятельности: создать условия для исследовательской деятельности уча–щихся на урокахистории и во внеурочной деятельности; развивать самостоятельность и творческое мышление, углублять и закреплять полученные при обучении теоретические и практические знания; выявлять более талантливых и одаренных обучающихся, используя их творческий и интеллек–туальный потенциал для решения жизненных задач; сформулировать дляобучающихсяобщую концепцию решения заявленной темы, которую нужно будет использовать длясобственногонаучного проектакак результат научно–исследовательской деятельности по историческим дисциплинам.

Формирование исследовательской компетентности – одно из актуальных направлений науч–ной деятельности, как в учебном процессе, так и в дальнейшей жизни учащихся. Это продиктовано современной действительностью, ведь различные профессии требуют наличие исследовательских навыков. Полученные навыки научного поиска, умение анализировать и синтезировать изученную информацию, ее систематизация позволяют учащимся самостоятельно провести исследовательскую практику.

В ходе конкретизации идей опыта была определена четкая картина: чего мы хотим и можем достигнуть в ближайшие годы, в ходе активнойопытной работы по теме: «*Формирование научно–исследовательских компетенций через проектную деятельность».*

Работа над проектом– этоуниверсальный способ познания действительности, который помогает развитию личности в динамично изменяющемся мире. Для успешной реализации опыта были определенынеобходимые условия:

1. *Поддержка и развитие*одаренности,индивидуальности и инициативы учащихся.

2. *Создание условий* для свободного выбораучащимися кружков, факультативов, творческого дела по историческим дисциплинам, с обязательным отслеживанием результативности.

3. *Постановка* перед ученикомреалистичных и посильных задач.

4. *Поиск новых идей и выполнение рекомендаций* по улучшению качества знаний и успеваемости.

5. Подготовка учителем *ресурсного обеспечения:* дидактического, материального, технического, информационного, учебно–методического; *непрерывное обновлениезнаний учителя и ученика*, работа над повышением качества знаний.

Для решения поставленных задачопытной работыбыли сформулированыконкретные действия для учителя:

1) *Вовлечение* в сферу научно – исследовательской и проектной деятельности *любого увлеченного историей школьника школы*.

*2) Активно осваивать совместно сучениками*методы приобретения новых знаний;закреплять эти методы при выполнении учебных и творческих заданий, проектов, в учебной и внеклассной работе.

3) *Осуществлять при работе над проектом самоанализ, самооценку, рефлексию* собствен–ной деятельности, для достижения качественного интеллектуального продукта.

Проектная деятельность предполагает развитие уучащихсяследующих умений и навыков:

– познавательных; ориентирование в информационном пространстве;

– самостоятельное конструирование своих знаний;

– интеграция знаний из различных областей;

– критическое мышление.

С чего начать работу над внедрением данного вида деятельности? Прежде всего, необходимо рассмотреть влияние научно–исследовательской работы на формированиеу школьников мотивации интереса к исследованию. Затем определить компоненты, условия и пути, влияющие на исследовательскую деятельность учащихся в рамкахурока.

Все эти этапы работы должны проводиться после того, как будет проанализирован уровень исследовательской компетенции на основе анкетирования учащихся.

Определенная работа требует систематизировать комплекс дидактических средств иусловий, которыебуду способствовать развитию данных компетенции учащихся.

На основе материала прошлых лет и полученных новых знаний, ученик,в полной мере владеющий всеми навыками научной работы, сможет провести исследование по изучению исторического прошлого и настоящего родного края и создать свойнаучный проект.

1. Проектная деятельность: основные этапы работы над проектом.

Научное исследование – задача, требующая творческого решения. Этот вид работы имеет сходство с проектом, который может быть представлен как научно–исследовательская работа.

Общее, что объединяет эти работы – исследование, имеющее определенные этапы. Работа, требующая поставленной проблемы,– это и есть проект.Организация индивидуальной работы учащихся над проектом.

Основные этапы проекта – постановка проблемы, определение целей, планирование, реше–ние и реализация целей и планов в соответствии с этапами работы. Конечный результат – защита проекта на основе анализа исследовательской деятельности и формулирование выводов. Более широкое представление проблемного вопроса научного проекта – это таблицы и диаграммы, графические изображения, информационный буклет. [2]

Алгоритм работы над проектом

1. Формулировка вопросов для составления плана работы

2. Вопрос–ответ

Чем заинтересовал проект – Проблемой проекта. Как решить поставленную проблему – Определить цель

Что необходимо для написания проекта– тезис и аргументы

3. Этапы последовательности работы над проектом:

1) Поисковый этап: проблема, тема проекта, сбор информации

2) Конструкторский этап: решения задачи проекта и защита

3) Аналитический этап: анализ результата проекта

4) Завершающий этап. Защита проекта

Проект состоит из шести основных этапов

Научно–исследовательский проект, готовый к участию в научно–практической конференции, дополнительный опыт выступлений учащихсяперед аудиторией. Они учатся формулировать и задавать вопросы, доказывать собственную научную позициюс помощью аргументов и фактов. [1]

При оценивании проектов большую роль играет самостоятельность в выполнении исследова–тельских работ. При групповой работе критерии оценивания совершенно иные: четкость выполнения отведенной роли каждого участника проекта, степень осмысления использованной информации, уровень сложности и оригинальность идеи, способ решения проблемы и уровень представленной презентации.

Общий показатель для обеих форм проектов –практическая значимость полученных результа–тов. Конечным продуктом исследовательской деятельности учащегосяможет быть статья в газету, таблица, схема, памятка, коллаж, доклад, презентация (не только компьютерная.).

Метод проектов способствует выработке навыков исследовательской деятельности, востребо–ванных в сфере исторического познания. Особенно ценным является формирование социального опыта учащихся. Выполняя проектучащиеся, при направляющей роли учителя, решают субъективно значимую проблему. При серьезном подходе требуется многовременидля самостоятельной работы с различными ресурсами, документами, научно – исследовательской литературой. Потому, работа над проектом, можетбыть организована в рамкахкак учебной, так ивнеурочной деятельности.И предполагает, в работеучителя, два большихэтапа:

1–й этап: определение склонностей, интересов учащихся и ихвовлечение в научно–исследовательскую деятельность. Данный этап осуществляется учителем историив 5–9–х класса

2–й этап: создание условий для развития способностей и углубления и укрепления знаний (10–11 классы).

Приобщение обучающихся к научно–исследовательской и проектной деятельности позволяет сбалансировать «знания» и «умения», развить интеллектуальные и творческие способности, при рациональном использованииметодов следующих методовработы.[5]Приведем пример в схеме.

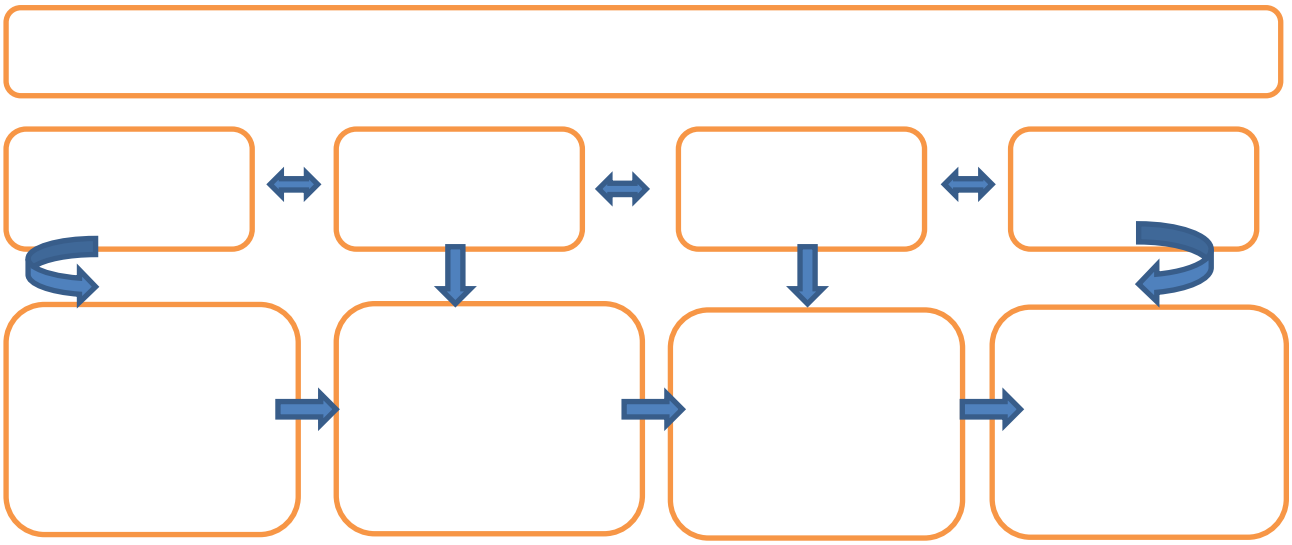

Схема 1. Используемые учителем методы работы над проектом

Указанные методы были включены в структуру современного урока истории, в ходе опытной работы на уроках,когдаодновременно, использовались несколько типовзаданий, которые позволяли ученикам осуществить переход от легких заданийк сложным.

Цель таких заданий – научить переносить информацию со слов учителя, со страниц учебника и других информационных источниковв кладовую ПАМЯТИ, т.е. превращать информацию в ЗНАНИЯ. Сам учебный процесс рассматривается как коллективная деятельность преподавателя и класса, протекающая в разнообразных активных формах и ориентирована на овладение учебным мате–риалом и развитие способностей учащегося. В данном процессе находят отражение задания творческого и исследовательского характера, применяемые в ходеподготовки к проектной деятель–ности на уроках истории.

На уроках истории учителем активно используются технология проблемного обучения, которая является одним из инструментов исследовательской и проектной деятельности. *Технология проблемного обучения помогает в решении следующих задач:*

– формирование у школьников психологической готовности к восприятию проблемной ситуации как личной задачи деятельности;

– формирование у школьников готовности к переносу полученных учебных навыков в ситуации реальной жизнедеятельности;

– развитие социально–психологических качеств личности;

– развитие навыков коллективной деятельности.

Готовность и способность работать с проблемной ситуацией как с задачей предполагает следующие элементы:

– анализировать проблему;

– вычленять ее суть;

– переформулировать проблему в задачу собственной деятельности;

– спланировать шаги по решению этой задачи и осуществить их;

– оценить полученный результат с точки зрения поставленной цели.

В опытной работе, был создан алгоритм проведения исследовательской деятельности. На первом этапеучительсоздает проблемную ситуацию на уроке; затем происходит нацеливание старшеклассников на поиск решения проблемы, как теоретическим путем, так и через эксперимент; следующий шаг,это совместно с обучающимися, проанализировать полученные результаты в процессе наблюдения, сделать выводы и обобщения. Для достижения результата в процессе исследовательской деятельности наряду с традиционно признанными формами организации учебных занятий используются нетрадиционные формы уроков: уроки – исследования, уроки, посвященные творческому поиску, уроки – проекты, уроки – презентации, уроки – экспертизы, уроки – путешествия.

Обучающиеся с удовольствием принимают такие формы занятий. Поиск ответов на вопросы, решение проблемы является для них исследованием, поиском принципиально новых, объективных знаний, сопредельных областей наук. При создании проблемных ситуаций процесс запоминания нового оказывается наиболее эффективным, учащиеся вовлекаются в поисковую деятельность, в процессе которой формируются такие ценные качества личности, как способность к напряженному умственному труду, самостоятельность, пытливость, трудолюбие, целеустремленность. Высокий уровень мотивации учения необходим для достижения успеха в учебе. Мотивация учения может выступить также хорошим показателем уровня психического благополучия ученика и его развития. Создание проблемной ситуации – необходимое условие для развития продуктивного мышления детей, их творческих способностей. Возникает ситуация, когда ученик не может достичь цели с помощью известных ему способов действия, с помощью известных знаний. Такую ситуацию называют проблемной. Именно проблемная ситуация помогает вызвать определенную познавательную потребность у учащихся, дать необходимую направленность их мысли и тем самым создать условия для усвоения нового материала. Элементы *информационно–коммуникативных технологий активно применяются на уроках истории в исследовательском и проектном методе при решении следующихряд задач:*

– формирование умений работать с информацией;
– развитие коммуникативных способностей;
– подготовка личности «информационного общества»;
– формирование исследовательских умений.

Можно выделить, как минимум, три подхода к применению компьютеров и образовательных программ в обучении: как хранилище и источник информации, как развивающая среда, как обучающее устройство. [4]

В процессе всего обучения учащиеся приобщаются к творческому и исследовательскому труду через организацию различных видов творческой деятельности:

1) Проблемно – реферативный. Данный вид работы отличается тем, чтоученикосуществляет аналитическое соотнесение данных различных литературных источников с целью освещения проблемы и проектирования вариантов ее решения;

2) Аналитико–систематизирующий. В данном виде работы происходит наблюдение, фиксация, анализ, синтез, систематизация количественных и качественных показателей изучаемых процессов и явлений;

3) Диагностико–прогностический. Данная деятельность предполагает изучение, отслеживание, объяснение и прогнозирование качественных и количественных изменений изучаемых систем, явлений, процессов, как вероятных суждений об их состоянии в будущем. Ценность научно–исследовательской деятельности состоит в том, что школьники получают возможность посмотреть на различные проблемы с позиции ученых, ощущающих весь спектр требований к научному исследованию.

Итак, метод проектов способствует выработке у учащихся навыков исследовательской деятельности, востребованных в сфере исторического познания. Особенно ценным является форми–рование социального опыта учащихся.Полученные навыки научного поиска, умение анализировать и синтезировать изученную информацию, ее систематизация позволят учащимся самостоятельно проводитьисследовательскую практику.Описывая собственный опыт работы по теме: «Формирование научно–исследовательских компетенций,через проектную деятельность», юные ученые смогут использоватьразработанныйалгоритм взаимодействия между учителем и учеником.В частности, при подготовке учащихсястаршего школьного возраста к исследовательской деятельности по общественно – гуманитарным предметам: история Казахстана, Всемирная история, Краеведение, Правои др.

Результат сотворчества учитель–ученикбудет представлен в виде конкретных достижений ученикана городских, областных и международных научных конкурсах проектных и исследова–тельских работ.Конечным целевым образовательным результатом на практическом уровне будет являтьсяпроектная компетентность учащихся.

Базисом исследовательской компетенции служат навыки и умения, которые проявляются в исследовательском поведении учащихся: видеть проблемы, ставить вопросы, выдвигать гипотезы, давать определения понятиям, классифицировать, наблюдать, делать выводы, структурировать материал, объяснять, доказывать и защищать свои идеи. В ходе сложной умственной деятельности учащиеся создают новые для себя образовательные продукты (гипотезы, методы, средства, выводы) и посредством этого развивают свои творческие способности. Уровень сформированности научно–исследовательских компетенций определяется по качеству разработанного и подготовленного материала за определенный период времени. Пример разнообразия тематики проектных работ учащихся,уровень, различных по степени сложности, конкурсов инаучных соревнований, прослеживается в перечне выполненных за 2020–2023 учебный год работах учеников и ихпризовых местах.

Список литературы:

1. Адаховский Б.А. Научное общество учащихся – содействие развитию пытливого взгляда не мир / Исследовательская работа школьников. 2008 г. №4. 113–114 с.
2. Алексеев Н.Г. Критерии эффективности обучения учащихся исследовательской деятельности / Развитие исследовательской деятельности учащихся. 2011 г. №3. 64–68 с.
3. Белых С.Л. Мотивация исследовательской деятельности учащихся / С.Л.Белых // Исследо–вательская работа школьников. 2010 г. №18. 68–74 с.
4. Бережнова Е.В. Основы учебно–исследовательской деятельности учащихся / Е.В.Бережнова, В.В.Краевский. М.: Академия, 2008 г. 315 с.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А.Зимняя // Высшее образование сегодня. 2003 г. № 5. 34–42 с.

УДК 378.1

НФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ: ИННОВАЦИЯ, ОПЫТ

Бахтигариева Наталья Владимировна
учитель начальных классов
Бегайдарова Назгуль Серикбаевна
учитель математики и информатики
Егеубаева Динара Есимгалиевна
учитель английского языка
КГУ «Боровская областная санаторная школа – интернат»
Управления образования акимата Костанайской области
Костанайской область, Мендыкаринский район
с. Боровское, Казахстан
E–mail: dinarochka–1984@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Қазіргі таңда сабақтарда жаңа инновациялық әдіс–тәсілдер қарастырылып, интеллектуалдық ойындар арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру, сонымен қатар осы мақсатқа жету жолында оқушының танымдық дербестігін қалыптастыру және шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары қарастырылған. Күнделікті сабақтарда ақпараттық коммуникативтік технологияны қолдану – заман талабы.

Түйін сөздер: *ақпараттық технология, жаңа сабақ, инновация,оқушы, информатика.*

Аннотация

Актуальность и цель: В настоящее время на занятиях рассматриваются новые инновационные методы, способы повышения интереса учащихся к предмету посредством интеллектуальных игр, а также способы формирования познавательной самостоятельности учащихся и развития творческих способностей для достижения поставленной цели. Использование информационных и коммуни–кационных технологий в ежедневных занятиях является потребностью часа.

Ключевые слова: *информационные технологии, новый урок, инновации, ученик, информатика.*

Abstract

Relevance and purpose: Currently, the classes are considering new innovative methods, ways to increase students' interest in the subject through intellectual games, as well as ways to form students' cognitive independence and develop creative abilities to achieve the goal. The use of information and communication technologies in daily activities is the need of the hour.

Key words: *information technology, new lesson, innovation, student, informatics.*

XXI век – век высоких компьютерных технологий. Современный ребёнок живёт в мире электронной культуры. Меняется и роль учителя в информационной культуре – он должен стать координатором информационного потока. Следовательно, учителю необходимо владеть современ–ными методиками и новыми образовательными технологиями, чтобыобщаться на одном языке с ребёнком.

Сегодня, когда информация становится стратегическим ресурсом развития общества, а знания – предметом относительным и ненадежным, так как быстро устаревают и требуют в информационном обществе постоянного обновления, становится очевидным, что современное образование – это непрерывный процесс.

Одной из главных задач, стоящих перед учителем музыки является обучение музыкальным навыкам, расширение кругозора, углубление знаний об окружающем мире, активизация умственной деятельности детей, развитие творческих способностей.

Бурное развитие новых информационных технологий и внедрение их в нашей стране наложили отпечаток на развитие личности современного ребёнка. Сегодня в традиционную схему «учитель – ученик – учебник» вводится новое звено – компьютер, а в школьное сознание – компьютерное обучение. Одной из основных частей информатизации образования является использование информационных технологий в образовательных дисциплинах.

Для учителя это означает смену приоритетов в расстановке целей образования: одним из результатов обучения и воспитания в школе должна стать готовность детей к овладению современными компьютерными технологиями и способность актуализировать полученную с их помощью информацию для дальнейшего самообразования. Для реализации этих целей возникает необходимость применения в работе и использование информационно–коммуникативных технологий в учебно–воспитательном процессе [1, с. 23].

Использование ИКТ на различных уроках позволяет развивать умение учащихся ориенти–роваться в информационных потоках окружающего мира; овладевать практическими способами работы с информацией; развивать умения, позволяющие обмениваться информацией с помощью современных технических средств. Уроки с использованием компьютерных технологий позволяют сделать их более интересными, продуманными, мобильными. Используется практически любой материал, нет необходимости готовить к уроку массу энциклопедий, репродукций, аудио–сопро–вождения – всё это уже заранее готово и содержатся на маленьком компакт–диске.

Уроки с использованием ИКТ особенно актуальны в нашей школе. Ученики имеют трудности наглядно–образного мышление, поэтому очень важно строить их обучение, применяя как можно больше качественного иллюстративного материала, вовлекая в процесс восприятия нового не только слух, но и зрение, эмоции, воображение. Здесь, как нельзя кстати, приходится яркость и занима–тельность компьютерных слайдов, анимации.

Новые технологии обучения на основе информационных и коммуникационных делают образовательный процесс более интенсивным, повышают скорость восприятия, понимания и, что важно, глубину усвоения большого объема знаний.

В педагогике существует понятие информационной технологии обучения. Это понятие характеризует процесс подготовки и передачи информации обучаемому. Средством осуществления данного процесса выступают:

– технические средства: компьютерная техника и средства связи;

– программные средства, которые могут быть различного назначения.

Для разработки уроков с применением компьютера учитель должен знать функциональные возможности и условия применения каждого из данных компонентов.

Современные компьютерные телекоммуникации обеспечивают разнообразие учебной инфор–мации, упрощают её поиск, делают более доступной, а также преподносят её в оригинальном виде. Именно это и отличает современные компьютерные технологии от традиционных средств обучения. Современные компьютерные технологии, включая и Интернет–технологии, предполагают разработку и внедрение принципиально новых методических подходов к системе обучения в целом.

Мультимедийные образовательные ресурсы:

– электронные библиотеки,

– энциклопедии,

– нотные архивы,

– музыкальные антологии,

– виртуальные музеи (в том числе музеи музыкальных инструментов),

– каталоги обучающих музыкальных программ,

– электронные пособия, разработанные в виде учебного курса с приложенными к нему тестовыми заданиями.

Чтобы применение ИКТ на уроках в школе было действительно полезным, для педагога крайне важно:

А) Постоянно совершенствоваться во владении компьютерными технологиями. Мы живем во времена, когда техника и технология стремительно эволюционируют. Учитель должен быть готов идти в ногу со временем, постоянно обучаться новым приемам подачи информации.

Б) Не увлекаться ИКТ сверх меры. Применение компьютерных технологий не должно быть самоцелью. Достичь эффективности в обучении можно только в том случае, если использование компьютерных технологий в данном случае уместно и оправдано.

В) Показывать все возможности компьютерных программ и сервисов на личном примере. Если педагог использует достижения ИКТ в своей повседневной практике, то и для учеников не составит труда овладеть основными приемами. Главное – понимать, что за каждой ситуацией использования ИКТ стоит конкретная учебная задача, а порой и педагогическая стратегия.

ИКТ компетенции могут включать в себя множество систем умений и навыков, например:

– владение определенными навыками для поиска и обработки информации в сети Интернет (google, Яндекс);

– владение навыками поиска аудио и видео материала YouTube;

– владение приемами подготовки учебных материалов: презентаций PowerPoint, текстовых файлов в программе Microsoft Word;

– владением графическим редактором для изменения картинок и фотографий по предмету, например, Paint;

– умение пользоваться электронной почтой;

– умение пользоваться чатом (WhatsApp);

– работа с файловыми архивами (ZIP, WinRAR);

– владение облачными технологиями для хранения и передачи файлов (Яндекс Диск, Google Диск или Облако Mail.ru);

– владение программами для проведения видеоконференций, таких как ZOOM;

– владение созданием учебных тестов, например, в Google Формах, Quizizz;

– использование цифровых технологий музыкальной композиции для исполнения (синтезатор);

– использование программ для написания музыкальных композиций (FLstudio, Studio One, Ableton Live);

– создание видеокастов (аудио или видео лекций в стиле радио– и телепередач);

– создание инфографики (графический способ подачи любой информации – от статистических данных до сложных графиков и схем);

– использование QR–кодов;

– создание опросов с помощью сервиса Plickers с помощью QR–кодов;

– использование игрового сервиса learningapps, для создания занимательных заданий.

Применение инновационных технологий в современном образовании усиливает положитель–ную мотивацию учащихся, активизирует их учебную деятельность, повышает интерактивность и эффективность учебной деятельности, совершенствует компетенцию педагога.

Сложность внедрения современных ИКТ определяется и тем, что традиционная практика их разработки и внедрения основывается на идеологии создания и применения информационных и телекоммуникационных систем в совершенно иных сферах: связи, военно–промышленном комплексе, в авиации и космонавтике. Адаптацию ИКТ к конкретной сфере применения здесь осуществляют специалисты конструкторских бюро и научно–исследовательских институтов, имеющие большой опыт разработки подобной техники и, следовательно, хорошо понимающие назначение систем и условия их эксплуатации. В современном образовании таких специализированных научно–исследовательских структур нет, они только начинают создаваться. По этой причине возникает «разрыв» между возможностями образовательных технологий и их реальным применением.

Примером может служить до сих пор существующая практика применения компьютера только как печатающей машинки. Этот разрыв часто усиливается тем, что основная масса школьных учителей и преподавателей гуманитарных вузов не владеет современными знаниями, необходимыми для эффективного применения ИКТ. Ситуация осложняется и тем, что информационные технологии быстро обновляются: появляются новые, более эффективные и сложные, основанные на искусствен–ном интеллекте, виртуальной реальности, многоязычном интерфейсе, геоинформационных системах и т.п. Выходом из создавшегося противоречия может стать интеграция технологий, то есть такое их объединение, которое позволит преподавателю использовать на уроках и лекциях понятные ему сертифицированные и адаптированные к процессу обучения технические средства. Интеграция ИКТ и образовательных технологий должна стать новым этапом их более эффективного внедрения в систему российского образования.

Актуальность и важность для создания системы образования информационного общества разработки комплекса соответствующих образовательных средств на основе интеграции ИКТ и ОТ делает необходимым проведение всестороннего исследования этого процесса и рассмотрение его с системных позиций.

Особенно остро вопрос о внедрении перспективных интегрированных ИКТ и ОТ стоит перед системой образования столицы. Это определяется тем фактом, что в Казахстане существует большое количество людей, которые хотели бы получить дополнительное образование. К этой категории относятся даже руководители государственного и муниципального уровней власти. Как показывает предварительный экспертный опрос, более 50% из них и членов их семей нуждаются в дополнительном обучении.

Анализируя проблемы использования ИКТ в образовании при движении Казахстанак ИО, следует, в первую очередь, отметить процесс внедрения ИКТ в систему образования, обеспечение учебных учреждений, школ и вузов компьютерной техникой, развитие телекоммуникаций, глобальных и локальных образовательных сетей. Особо следует упомянуть положительный опыт внедрения ИКТ в столичную систему образования за счет использования Правительством Казахстана метода программного управления [2, с. 240].

Новым направлением повышения эффективности внедрения ИКТ является интеграция информационно–коммуникационных технологий и технологий обучения. В качестве первых и необхо–димых шагов, способствующих ускоренному внедрению этого процесса в систему образования, можно рекомендовать:

– организацию семинаров и учебных курсов для администрации и сотрудников вузов, преподавателей школ и учебных центров по применению в обучении новых ИТО;

– создание условий для стимулирования развития интернет–услуг, связанных с применением новых ИТО;

– активизацию работы по созданию тематической системы «ИТО» в рамках международной информационной сети по ИТ;

– подготовку соответствующего комплекса мероприятий для включения их в «Программу движения Казахстана в информационное общество»;

– разработку методологических и методических основ системного анализа и синтеза ИТО, методов оценки обучения и образования на их основе;

– разработку предложений по финансированию внедрения интегрированных информа–ционно–коммуникационных технологий в образование за счет международного сообщества.

Список литературы:

1. Яковлев А.И. Информационно–коммуникационные технологии в дистанционном обучении: Доклад на круглом столе «ИКТ в дистанционном образовании». М.: МИА, 1999 г. 14 с.

2. Ильичев А.В., Петровский В.С., Яковлев А.И. и др. Прикладные проблемы системотехники / Под ред. А.В.Ильичева. М.: Машиностроение, 1995 г. 240 с.

ӘОЖ 372.881.1

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА АҚПАРАТТЫҚ–КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ

Бекмухамбетова Сауле Кайшигуловна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Тобыл қаласының №2 ЖББМ
Тобыл қаласы, Қазақстан
E–mail: bekmukhambetova78@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты. Мақалада АКТ–ны қолдану, оқу үдерісіне пайдалану ерекшеліктері қарасты–рылған. Мақсаты компьютер мен ДүниежүзілікInternet желісін қолданумен байланысты оқытудың заманауи әдістері мен технологияларын интеграциялау.

***Түйінді сөздер**: сабақ, АКТ, презентация,оқу сапасы.*

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассмотрены особенности применения ИКТ, использования в учеб–ном процессе. Цель интеграция современных методов и технологий обучения, связанных с использованием компьютера и Всемирной Сети Internet.*

***Ключевые слова**: урок, ИКТ, презентация,качество обучения.*

Abstract

Relevance. The article discusses the features of the use of ICTin the educational process. Goal. The goal is to integrate modern teaching methods and technologies related to the use of a computer and the World Wide Web.

***Key words**: lesson, ICT, presentation, quality of education.*

Қазіргі білім беруде бәрімізге белгілі дәстүрлі оқыту құралдарымен қатар мұғалімдер заманауи технологияларды көбірек қолданады. Білім берудің заманауи міндеттері мұғалімнен үнемі өзін–өзі жетілдіруге, өзін–өзі тәрбиелеуге дайын болуды, оқушымызды қандай нәтижеге жеткізуіміз керек екенін көре білуді, баламыз үшін қоршаған әлемді тартымды етуді, оны өз идеяларымен шабыттан–дыруды, жақын және сәл алда болуды үйренуді, баланы өмір жолымен басқаруды талап етеді. Мұның бәрі, бізді, қазіргі мұғалім үшін басқа да негізгі құзыреттіліктермен қатар мұғалімнің АКТ құзыреттілігі маңызды екеніне болжау жасауғаитермелейді.

Білім беру саласына түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінен қажеттісін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану – басты талап. Көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды қолдану әдісін – Ақпараттық–коммуникациялық технологияның бір өзі атқара алады. «Ақпараттық – коммуникациялық технологияны» сабақта дидактикалық оқыту құрлы ретінде пайдалану – заман

талабы ғана емес, жаңа сөзбен, жаңа ұғыммен таныстырып, оны пайдаланып, қолданысқа түсіруде ең тиімді құрал. Негізгі міндеттердің бірі – Мемлекеттік тілді тиімді меңгерту болғандықтан, қазақ тілін оқыту жүйесіне ақпараттық технологияны енгізу қажетілігі туындады.

Мұғалімнің ақпараттық құзыреттілігі – бұл мұғалімнің қызметінде техникалық білім мен дағдыларды саналы, мақсатты, тиімді қолдану ретінде түсінілетін кең ұғым,кәсіби қызметтің құрамдас бөлігі болып табылады.

Оқу үдерісіне жаңа ақпараттық технологияларды енгізу,оқыту үдерісін жандандыруға, дамыта оқыту идеяларын іске асыруға, сабақ қарқынын арттыруға, оқушылардың өзіндік жұмыс көлемін арттыруға мүмкіндік береді. Педагогикалық технологиялар компьютерлендірудің жалпы процесінен тыс қалмады. Сондықтан, оқу процесінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану қазіргі заманғы мектептегі білім берудің өзекті мәселесі деп санаймын. Бүгінгі таңда кез–келген мектеп пәні бойынша әр мұғалім АКТ–ны қолдана отырып,сабақ дайындап, оныөткізе алуы керек, өйткені қазір мұғалімге сабақты тартымдыәрі қызықты етуге мүмкіндік берілді.АКТ–ны қолдану басқа әлемге енуге, оны өз көзіңізбен көруге мүмкіндік беріледі.Компьютердің оқу құралы ретіндегі негізгі мақсаттарының бірі – оқыту тиімділігінжетілдіру дәрежесіне байланысты болатын оқушылардың жұмы–сын бағдарламалық–педагогикалық құралдардың көмегімен ұйымдастыру. Дәстүрлі «мұғалім – сынып – оқушы» жүйесіне компьютер мен компьютерлік оқыту бағдарламасын енгізу арқылы оқушының оқу іс–әрекетінің сипатын және мұғалімнің рөлін түбегейлі өзгертеді. Компьютердің диалогтық және иллюстрациялық мүмкіндіктері оқу процесінің мотивациялық саласына және оның белсенділік құрылымына айтарлықтай әсер етеді. Оқушыларға таратылатын баспа материалдарын қолданған жағдайда сабақтың тиімділігі екі есе артады: сабақ үшін сіз жаңа материалды оқып қана қоймай, оны бекітіп, практикалық дағдыларды дамыта аласыз. Жақсы сабақты жақсы тұжырымдалған тақырыпсыз, оның мақсаттары мен міндеттерін белгілеусіз, кезеңдерді жоспарлаусыз, сондай–ақ сабақтың әрбір жеке кезеңіндегі мақсатсыз елестету мүмкін емес. Әдетте бұл үшін тақта қолданылады, онда барлық қажетті терминдер жазылады, кестелер мен диаграммалар жасалады. Енді бізде барлық қажетті материалдарды алдын–ала дайындауға, оны қажетті ретпен орналастыруға және слайдтарға қоюға тамаша мүмкіндік бар.Слайдтарда біз, мысалы, ескі кестелерді алмастыратын иллюстрацияларды орналастыра аламыз. Егер сабақ презентациясында бейнелер мен анимация–ларды енгізуге болатын болса, онда көрнекілік мәселесі толығымен шешіледі, мультимедиялық технологияларды қолданатын сабақтар оқушылардың материалды саналы түрде игеру процесі болып табылады.

Менің ойымша, сабақта компьютердіқолдану қазақ тілі мен әдебиеті бағдарламасында жазылған мынадайпрактикалық мәселелерді шешуге көмектеседі:

– орфографиялық және пунктуациялық дағдыларды қалыптастыруға;
– сөздік қорын байытуға (сурет 1);
– әдеби тіл нормаларын меңгеруге;
– лингвистикалық және әдеби терминдерді білуге (сурет 2,3);
– жалпы білім беру дағдыларын қалыптастыруға.

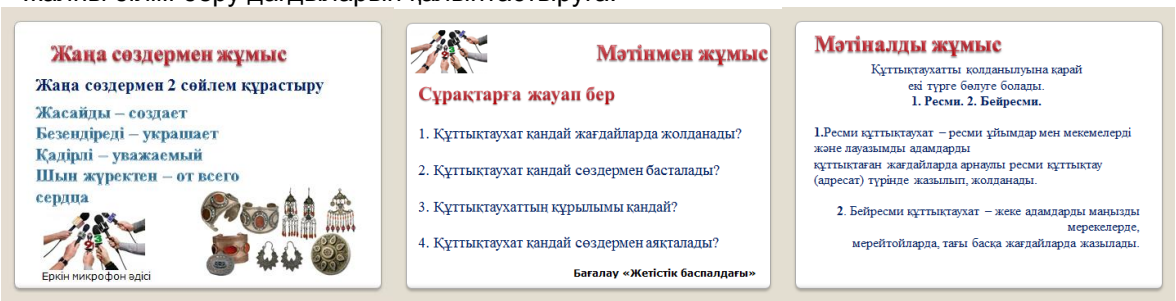

«Сурет 1» *«Сурет 2»* *«Сурет 3»*

Ал мұғалім үшін:

– оқушылармен қарым–қатынас уақытының артуы,әсіресе монолог емес, пікірталас режимінде маңызды;

– сабақтың ақпараттық сыйымдылығы мен тығыздығының кеңеюі;

– тек педагогикалық және оқушылық қана емес, сонымен қатар ата–аналар қауымдастығының талаптарына сәйкестігі;

– өз қажеттілігін, бәсекеге қабілеттілігін түсінуі.

Оқытуда мультимедиялық технологияны қолданудың артықшылықтарының бірі– қызметтің жаңалығы есебінен оқыту сапасын арттыру, компьютермен жұмыс істеуге деген қызығушылық. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында компьютерді қолдану оқушылардың белсенді және мағыналы жұмысын ұйымдастырады да, оны көрнекі әрі қызықты етеді. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ қолдану: пәннің оқыту сапасын арттыруға; көрнекілік принципін көзбен өмірге келтіре отырып, филологиялық объектілердің маңызды жақтарын көрсетуге; зерттелетін объектілердің неғұрлым

маңызды (оқу мақсаттары мен міндеттері тұрғысынан) сипаттамаларын алдыңғы қатарға шығаруға мүмкіндік береді. Ақпаратты технологияларды оқыту құралы ретінде оқу үдерісінің кез келген кезеңінде пайдалануға болады. Кез келген оқыту үдерісі материалдың дұрыс қабылданып, оның әрмен қарата өзектеліп, сонан соң қажетті жағдайда белсендірудің көздейтіні белгілі. Осыған байланысты адам бойында қызығушылық пайда болады, ал ол қызығушылық өз кезегінде мына үш жағдаймен сипатталады: қызметке деген оң және жақсы эмоция;сол эмоциялардың танымдылық қырларының болуы; сол қызметтің өзінен шығып тікелей туындайтын уәждің болуы. Сонымен ақпараттық технологияны дидактикалық оқу құралы ретінде пайдалану – өмір талабы. Мысалы сабақ–та ақпараттар түрлі жолмен беріледі: 6 сыныпта «Табиғатты қорғау» модулін өткенде оқушыларға сабақтың мақсатына сай оқулықтағы материалдан басқа қосымша тапсырмалар, жаттығулар беруге болады. Нақтырақ айтсам «Баянауылдың табиғаты» деген тақырыпқа өтікізген сабағымда АКТ–ны төмендегідей пайдаландым: 1. Қызығушылықты ояту кезеңі (АКТ–ны қолдану уақыты – 1 минут). Оқушылардыңкөңіл күйлерін сабаққа икемдеу және сабақтың эпиграфымен таныста; (слайдтарды пайдаландым). 2. Мағынаны ашу кезеңі (АКТ–ны қолдану уақыты 4+5 минут). Мұғалімнің дауысымен жазылған мәтінді тыңдайды да, әр топ тапсырмаларын алды. Сергіту сәті кезінде дене қимылына жасалған жаттығулар видеодан көріп орындады. Интерактивтік тақтамен жұмыс: 3. Ой толғаныс кезеңі (АКТ–ны қолдану уақыты – 5 минут) «Баянауыл вальсі» әуенін тыңдай отырып, «Баянауылдың табиғаты» атты тұсаукесерді (презентацияны) оқушылар тамашалады да,алған әсерлері бойынша Баянауыл тақырыбына «Бес жолды өлең құрастырды».Мұғалімнің қызметінде компьютер оқу ақпаратының көзін ұсынады (мұғалім мен кітапты ішінара немесе толығымен ауыстырады); көрнекі құрал (мультимедия және телекоммуникация мүмкіндіктері бар сапалы жаңа деңгей); жеке ақпараттық кеңістік; тренажер; диагностика және бақылау құралы. Айта кету керек, біз мамандандырылған кабинеттегі информатика сабақтарында ақпараттық технологияларды қолдану емес, сыныпта кем дегендетиісті бағдарламалық қамтамасыз етілген бір компьютер болған кезді, оны қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолдану туралы айтып отырмыз.

Мен өз жұмысымда компьютерді әртүрлітәсілдермен қолданамын: сабақтарда, қазақ тілі мен әдебиеті бойынша сыныптан тыс жұмыстарда, зерттеу жұмысында, тіпті сынып жетекшісі ретінде сынып сағаттарында.

PowerPoint бағдарламасын пайдалану өте қызықты. Олбірқатар жағымды әсерлерге әкеледі:

– сабақты эмоционалды бояумен байытады;
– психологиялық тұрғыдан игеру үдерісін жеңілдетеді;
– пәнді түсінуге деген қызығушылықты оятады;
– оқушылардың жалпы ой–өрісін кеңейтеді;
– сабақта мұғалім мен оқушылардың еңбек өнімділігін арттырады.

Бала жаңа білімді неғұрлым көп пысықтаса, есінде сонша берік қалады. [4. б. 88]Оқушылардың өз бетінше презентация жасау олардың дербестігін, ізденіс әрекетін, бастамашылығын, шығарма–шылығын дамытады. Ал презентацияларды қорғау балаларға өзіне деген сенімділікті арттыруға көмектеседі, қарым–қатынас қасиеттерін дамытуға ықпал етеді. (сурет 3,4)

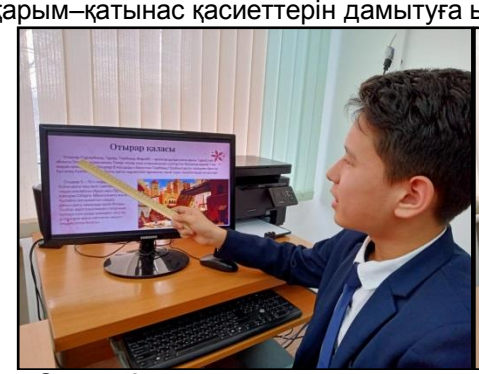

«Сурет 3»

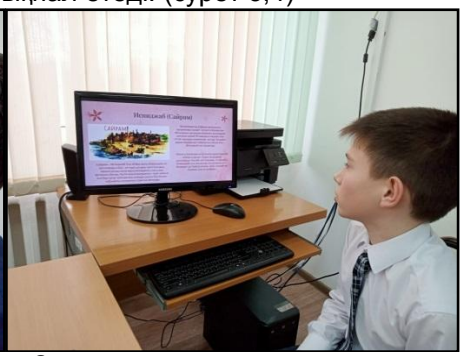

«Сурет 4»

Әрбір мұғалім презентацияға қосуға болатын видеобейнелерді пайдалану арқылысабақты қалай жандандыратынын біледі. (сурет 5,6) Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ қолдану бірқатар оң нәтижелерге әкеледі:

– оқыту сапасын арттырады;
– пәнді игеруге деген қызығушылықты арттырады;
– сабақ уақытын ұтымды бөледі;
– материалды мұқият түсіндіріп, оны қызықты етеді.

АКТ қолдану мұғалімнің сабақтың әртүрлі формаларын дайындауда және өткізуде тиімді: мультимедиялық мектеп дәрісі, бақылау сабағы, семинар сабағы, виртуалды экскурсия сабағы. Мұндай экскурсияларды табиғатқа, мұражайға, жазушының Отанына ұйымдастыруға болады.АКТ–ны білу сабаққа дайындықты едәуір жеңілдетеді, сабақтарды дәстүрлі емес, есте қаларлық, қызықты,қарқынды өткізуге мүмкіндігі мол.(сурет 7)

«Сурет 5» *«Сурет 6»* *«Сурет 7»*

Сабақтарда АКТ–ны қолдану тек оқытудың тиімділігін ғана емес, сонымен қатар сабақта өнімді атмосфераны құруға, оқушылардың зерттелетін материалға деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі. Сонымен қатар, АКТ–ны иелену және пайдалану–бұл оқушылардың уақытын және мұғалім уақытын сақтаудың жақсы тәсілі.Көптеген мұғалімдер, соның ішінде мен де, өз жұмысында компьютерлік презентацияларды пайдаланады. Бұл бай иллюстрациялық материалы бар жазушылардың өмірбаяны бойынша сабақтар, сонымен қатар өткен материалды қорытындылайтын тесттер мен ойындар болуы мүмкін.(сурет 8–10)

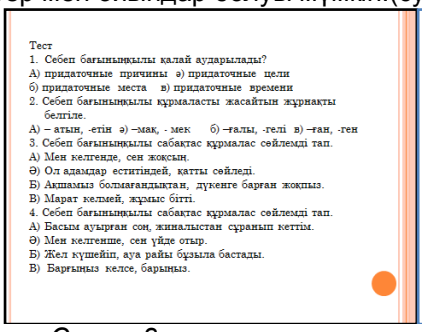

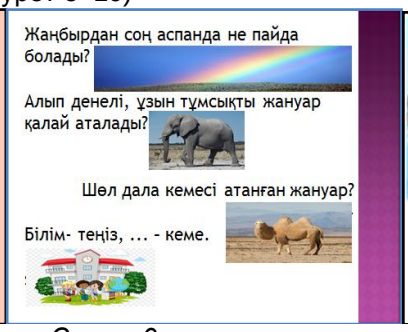

«Сурет 8» *«Сурет 9»* *«Сурет 10»*

Мұғалімнің әңгімесін тыңдап қана қоймай, сол адамның айналасындағы адамдардың портрет–терін, оның өмірінебайланысты жерлерді өз көзімен көру қаншалықты қызықты! Әдебиет сабақтарына және ақындардың шығармашылығына, поэзияға арналған әндерден жасалған бейнеклиптерге керемет қызығушылықты арттырады. (сурет 11–13)

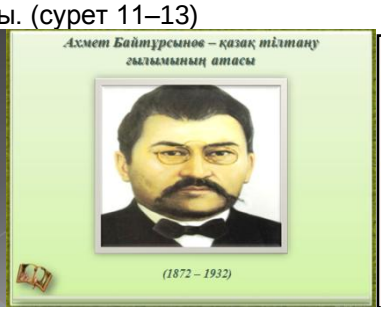

«Сурет 11» *«Сурет 12»* *«Сурет 13»*

АКТ–ны қолдана отырып, қазақтілі мен әдебиеті сабақтарында өз жұмысының маңызды жетістіктерінің бірі – оқушылардың өздері жасалған жұмыстың болуы, онда олар әртүрлі компьютерлік бағдарламаларды қолданады, мұнда PowerPoint–тажасалған презентациялар,Internet ақпараттық желісінде тапқан және Word–та өңделген түрлі баяндамалар. Осындай жұмыстың көмегімен балалар қажетті ақпаратты табуға, оны өңдеуге және мақсатына сай қолдануға үйренеді.

Жаңа ақпараттық технологияларды енгізу кезінде белгілі бір ережелерді сақтау керек: шындықты виртуалдылықпен алмастырмау, сабақты шоуға айналдырмау, тәжірибе жасаудан қорықпау керек және оқушыларыңыздан барлық жағынан қолдау іздеуіңіз керек. Жоғары сынып оқушылардың өздері жазушылардың шығармашылығы немесе сабақ тақырыбы бойынша презентация дайындауды, әдеби шығармадағы кинофильмдерден бейнефрагменттерді кесуді ұсына алады. Оларбұл жұмысты орындаудыжақсы көреді.

Оқушылармен жаңа технологияларды сәтті қолдануға болатын оқушылардың ғылыми–зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру сияқты жұмыстарды ерекше атап өткім келеді. Мысалы, жобалық жұмыс ретінде оқушыларбелгілі бір тақырыптар бойынша презентациялар әзірлеу тапсырмасын алады. Ол үшін олар осы тақырыпты зерттеп, материал жинап, оны таңдап, жүйелеп, жалпылап, иллюстрация–лық материал табуы керек. Жобада жұмыс істей отырып, оқушы өзін–өзі жүзеге асырудың максималды мүмкіндігіне ие болады.

Мектептегі білім беруді дамытудың қазіргі кезеңінде сабақтарда компьютерлік технология–ларды қолдану мәселесі өте маңызды. Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар оқушыға ғана

емес, мұғалімге де дамуға бірегей мүмкіндік береді. Компьютер мұғалімнің тірі сөзін алмастыра алмайды, бірақ жаңа ресурстар қазіргі мұғалімнің жұмысын жеңілдетеді, оны қызықты, тиімді етеді, оқушылардың пәнді оқуға деген ынтасын арттырады. Бүгінгі таңда сабақты, сыныптан тыс іс–шараны, сынып сағатын АКТ–ны қолданбай елестету қиын, бұл сабақты жандандыруға, пәнге қызығушылық тудыруға, материалды жақсы меңгеруге мүмкіндік береді.

АКТ–ны оқытудың әдеттегі техникалық құралдарынан айырмашылығы, олар оқушыны көптеген дайын, қатаң таңдалған ұйымдасқан біліммен қанықтырып қана қоймай, сонымен қатар оқушылардың интеллектуалды, шығармашылық қабілеттерін, жаңа білімді өз бетінше игеру, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істеу қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Бала еш уақытта іссіз отыра алмайтын болғандықтан, балаға ылғи пайдалы іс беріп отыру керек. [4, б. 154] Оқушыларды мектепте жалпы білім беретін пәндерге оқытуда АКТ қолдану білім беру сапасын арттыруына әкеледі. Осылайша, пәнді оқыту процесінде АКТ қолдану оның тиімділігін арттырады, көрнекі, бай етеді (оқу процесінің қарқындылығы артады), оқушылардың әртүрлі жалпы білім беру дағдыларын дамытуға ықпал етеді, оқу сапасын арттырады, сабақта жұмысты жеңілдетеді.

Мультимедиа маған сабаққа әртүрлі өнімдерді дайындауға мүмкіндік береді: тесттер, көп деңгейлі тапсырмалар, талдауға және салыстырмалы талдауға арналған өлеңдер мен прозалар, жобалар, зерттеулер, эсселер, баяндамалар, шағын хабарламалар, буклеттер, презентациялар.

Сондықтан, оқу процесінде ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдану қазіргі мектептегі білім берудің өзекті мәселесі деп санаймын. Оқушылардың ой–өрісін кеңейту, олардың мәдени білім деңгейін арттыру, тілдік және коммуникативтікдағдыларды дамыту қажет. Қазіргі заманғы сабақ ондағы ақпаратпен емес, оның барысында ақпаратпен жұмыс істеу әдістері бойынша оқытумен құнды: нәтижелерді өндіру, жүйелеу, бөлісу, эстетикалық безендіру.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Оқыту мен оқудағы АКТ–ның тиімділігі» https://www.zharar.com/kz/bayandama/13125–l.html.
2. Негманова Қ.У. «Ақпараттық коммуникациялық технологияны қазақ тілі мен қазақ әдебиеті сабағында тиімді қолдану»https://infourok.ru/aparatti–kommunikaciyali–tehnologiyani–aza–tili–men–aza–debieti–sabainda–tiimdi–oldanu–858787.html.
3. Шевчук А.П. «Использование информационно–коммуникационных технологий на уроках русского языка, литературы» https://urok.1sept.ru/articles/678746.
4. Жұмабаев М. Педагогика. Алматы: Ана тілі, 1992 г. 160 б.(Халық қазынасы)

УДК 377.352

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ОБУЧЕНИЯ

Белова Ирина Александровна
мастер производственного обучения
КГКП «Аулиекольский сельскохозяйственный колледж»
Управления образования Костанайской области
Аулиекольский ауылы, Қазақстан
E–mail: belovakz73@gmail.com

Аннотация

В данной статье представлен опыт использования элементов технологии критического мышления при проведении уроков производственного обучения. Целью данной работы является формирование всесторонне развитой личности студента, развитие его профессиональных и социальных качеств.

Ключевые слова: *критическое мышление, компетенция, технология, прием.*

Аңдатпа

Бұл мақалада өндірістік оқыту сабақтарын өткізу кезінде сын тұрғысынан ойлау техноло–гиясының элементтерін пайдалану тәжірибесі берілген.Жұмыстың мақсаты – студенттің жан–жақты дамыған жеке тұлғасын қалыптастыру, оның кәсіби және әлеуметтік қасиеттерін дамыту туралы.

Түйінді сөздер: *сыни тұрғыдан ойлау, құзыреттілік, технология, әдістері.*

Abstract

This article presents the experience of using the elements of critical thinking technology while industrial training lessons are conducted. The purpose of this work is the formation of a comprehensively developed personality of the student, the development of his professional and social qualities.

Key words: *critical thinking, competence, technology, reception.*

Система образования Казахстана находится в постоянном состоянии совершенствования, поэтому одним из базовых требований к его содержанию является достижение выпускниками уровня функциональной грамотности.Приоритетом становится не передача студентам полного объема знаний, а развитие у них таких качеств, которые позволят им самим добывать эти знания и успешно применять их в своей деятельности.

По окончании колледжа перед выпускником стоит задача – быстро адаптироваться в пос–тоянно меняющихся жизненных условиях, развивать способность критически мыслить в различных ситуациях, быть самостоятельным, коммуникабельным, свободно контактировать в различных социальных группах.Создать такие условия – цель учебного заведения.

Для формирования профессиональных компетенций студентов назрела необходимость внедрять в своей деятельности такие педагогические технологии, как проблемное обучение, самостоятельная работа студентов, технология критического мышления. Критическое мышление способствует изменению психологии обучающихся, позволяет им быстрее адаптироваться к рыноч–ной экономике,развить в себе деловые и профессиональные способности [1]. Именно поэтому уже четвертый год я работаю над темой самообразования: «Использование методов критического мышления на уроках производственного обучения».

Выбору данных технологий способствовали курсы повышения квалификации, изучение опыта коллег публикующих свою работу в журналах и сети интернет, посещение открытых уроков опытных преподавателей.

Рассмотрим, как можно использовать отдельные приемы данной технологии при проведении урока производственного обучения по профессии «Повар, кондитер» при изучении ПМ 01. «Подго–товка сырья и замес теста», по теме: «Технология приготовления дрожжевого теста безопарным способом».Базовая модель технологии состоит из трёх стадий: стадии вызова, смысловой стадии и стадии рефлексии.

На стадии вызов, мотивирую обучающихся к учебной деятельности с использованием приема «мозговая атака» при выявлении у них уже имеющихся знаний, побуждая их тем самым к активной работе. Цель данного приема состоит в развитии у студентов креативного мышления. Показываю студентам дрожжи и прошу их назвать все слова, которые ассоциируются у них со словом «дрожжи». Все слова записываются мною на доске, и когда у обучающихся не остается вариантов, предлагаю им сформировать тему урока.

После определения темы перехожу к актуализации знаний, полученных на уроках теорети–ческого обучения. Опрос провожу в трех направлениях: дифференцированные задания в конвертах, для обучающихся разного уровня подготовки и тех, кому сложно отвечать устно; практические задания по подготовке продуктов к замешиванию теста с дополнительными устными вопросами и фронтальный опрос оставшихся обучающихся.

Для фронтального опроса подбираю вопросы, которые могут быть:

– простыми, на знание материала теоретического обучения, например: Что представляют собой дрожжи?», или «Как делят виды теста по способу разрыхления?»;

– уточняющими, которые вынуждают студента формировать и выражать собственные мысли, например вопрос: «До какой температуры нагревают воду или молоко для замешивания теста и почему?, или, «Что такое обминка теста и для чего ее делают?»;

– практическими, которые требуют не только знаний и практических умений, например: «Как производится замешивание теста вручную?».

Далее предлагаю обучающимся решить кроссворд.

На стадии вызова решается важнейшая задача–студенты осваивают различные виды познавательной деятельности. Первое, это то, что обучающиеся показывают свои знания по теме, т.е они определяют свой первичный уровень знаний и постепенно к ним добавляют новые. В процессе приобретения знаний, от простого к сложному, знания легче усваиваются и прочно закрепляются в памяти. Немаловажным фактором в осознанности и критическому подходу к восприятию новой информации является активное участие студентов в процессе обучения.

Второе, если у обучающиеся происходит осмыслениеи понимание знаний и при этом они выражают свои мысли словами или с помощью письменной речи, то такое участие в обучающем процессе становится активным. Другими словами они демонстрируют свои знания, полученные ранее, выводя их на новый уровень–уровень сознания.

Стадия осмысления направлена на сохранение интереса к теме при непосредственной работе с новой информацией.

Предлагаю составить технологическую схему приготовления безопарного теста у доски одному обучающемуся, остальным,по ходу работы сформировать перечень вопросов, которые они могут задать работающему студенту. Здесь происходит обмен мнениями, выявление и исправление ошибок.

Подробно разбираеминструкционно–технологическую карту, останавливаясь на тех пунктах, где у студентов возникают вопросы.

Показываю студентам слайд, на котором изображены посуда и инструменты и задаю вопрос: «Что из этого вам понадобится при приготовлении безопарного теста?»

На стадии рефлексии применяю прием показа слайда с вопросами, на которые отвечают обучающиеся; прием показа видеофильма, о последовательности операций по замешиванию теста бездрожжевым способом, после просмотра которого задаю студентам вопросы для закрепления темы. Затем знакомлю студентов с требованиями, предъявляемыми к готовому тесту.

Следующим приемом является показ трудовых приемов. Наглядно показываю обучающимся процесс смешивания продуктов и замешивания теста. По ходу работы задаю вопросы, например: «Что произойдет, если температура воды при замешивании теста будет выше 35 градусов?», или «Как может повлиять на готовое тесто несоблюдение веса ингредиентов?».

Далее предлагаю обучающимся поделиться на три подгруппы и поработать в группах. Даю несколько заданий: первое – на решение задач, по определению количества сырья для получения определенного количества теста. Следующее задание на решение проблемной задачи: бригадирам подгрупп предлагаю выбрать одну из трех чашек, в каждой из которых тесто,с определенным видом готовности: в не добродившем состоянии, выброженное и перебродившее. Затем ставлю задачу: определить степень готовности теста по внешним признакам,назвать причины возникновения недостатков, если они есть икак можно исправить возникшие недостатки. Результаты работы заносятся в таблицу.

На данном этапе использую приемобсуждения результатов введенной информациив таблицу. Обучающиесяпроявляют свои способности резюмировать информацию, излагают свои идеи.

Последним заданием является синквейн. Предлагаю студентам составить текст из пяти строк на тему: тесто дрожжевое, безопарное.

В заключении вводной части урока провожу инструктаж по технике безопасности с помощью приема: «Кубик Блума». Подготавливаю кубик, на сторонах которого надписи: назови, докажи, объяс–ни, почему?, придумай, поделись. Студенты кидают кубик, а я задаю вопросы, например: объяс–ни, для чего нужно сразуубирать с пола пролитую жидкость, жир, упавшие продукты; или, назови, какие правила санитарии и личной гигиены нужно соблюдать при работе в лаборатории.

Далее, выдаю практические задания студентам и они приступают к выполнению самостоятельной работы.

На заключительном этапе урока обучающиеся презентуют свою работу, делятся впечатле–ниями о ходе урока, о том, что нового узнали, чему научились и где данная технология найдет применение. Подводится итог выполненной практической работы. Рассматриваются допущенные ошибки при выполнении работы. Выставляются оценки.

Использованиеприемов технологии критического мышления на различных этапах урока, делает процесс обучения интересным, формирует навыки работы с информацией, воспитывает качества критически мыслящей личности, способной найти правильный путь решения любой проблемы [2].

Немаловажным условием в процессе работы с применением элементов технологии критичес–кого мышления является мониторингкачества знаний студентов. Работа мастера по данному направлению дает устойчивый положительный результат и положительную динамику. По итогам трех лет обучения группы П–10,средний балл по производственному обучению вырос с 3,2 до 3.5, а качество знаний студентов повысилось на 18 %.

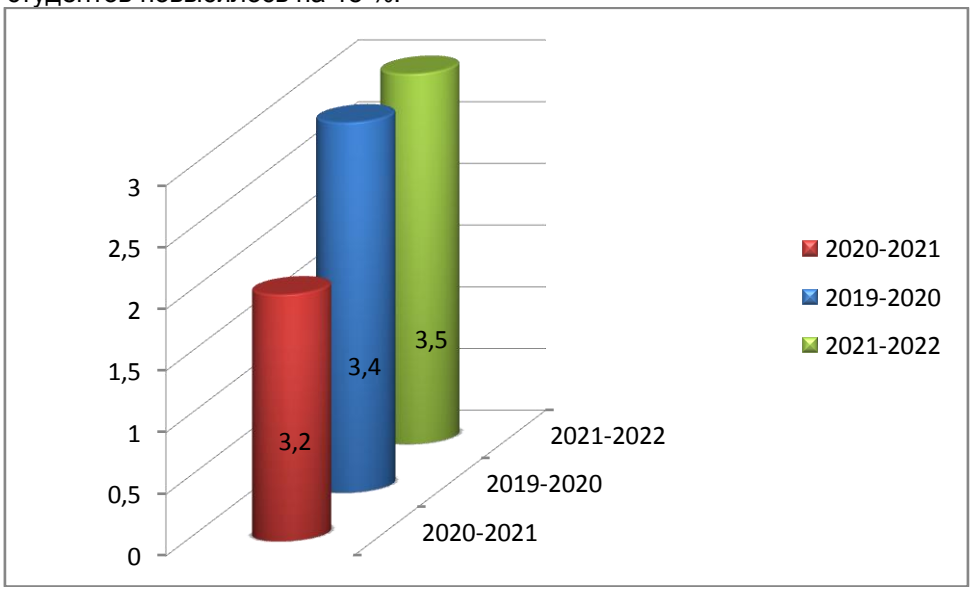

Рисунок 1. Средний бал по производственному обучению.

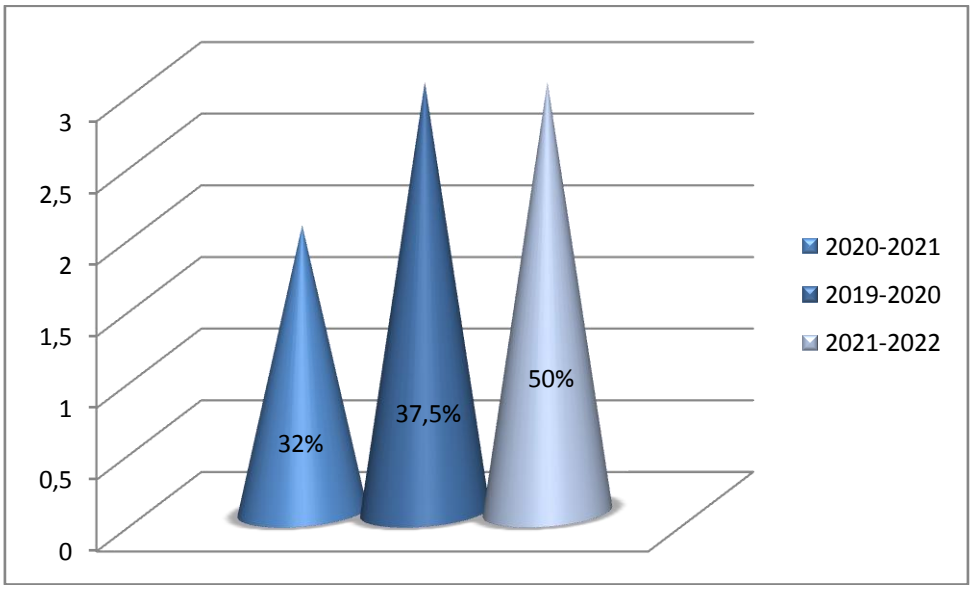

Рисунок 2. Качество знаний по производственному обучению

По итогам исследования в течение года на примере одной группы, применение элементов критического мышления на уроках производственного обучения дает следующие результаты:

– у студентов повышается мотивация к обучению, благодаря тому, что уроки проходят инте–ресно и насыщенно;

– развиваются творческие способности обучающихся;

– прививается навык самостоятельной работы;

– повышается эффективность восприятия студентами информации;

– формирование у студентов потребности самосовершенствования;

– студенты учатся решать проблемные ситуации и нестандартно мыслить.

Список литературы:

1. Бутенко А.В., Ходос Е.А. Критическое мышление: метод, теория, практика. Красноярск. 2014 г.

2. Шакирова Д.М. Технология формирования критического мышления старшеклассников и студентов // Педагогика. 2016 г. №9

УДК 373.31

ИНФОРМАЦИОННО– КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ ЧЕРЕЗ ИНТЕГРАЦИЮ ПРЕДМЕТОВ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Белышева Ирина Николаевна
учитель начальных классов
высшей категории высшей квалификации
E–mail: irinabel3538@mail.ru
Булатова Резида Гадынановна
учитель начальных классов, педагог–эксперт
E–mail: rezida_valieva@mail.ru
КГУ «Общеобразовательная школа № 23
имени М.Козыбаева отдела образования г.Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Мақалада ақпараттық құзыреттілікті қалыптастыру және дамыту үшін қосымша мүмкіндіктер беретін заманауи білім беру жүйесінің даму тенденциялары қарастырылады. Сабақты интеграциялау тәжірибесі ұсынылып, ұлттық бағдарланған тәсіл негізінде қазақстандық мұғалімдердің инновациялық ізденістері қаралды.

***Түйінді сөздер**: қарамастан, даму, құралым, сауаттылық, инновациялар, деңгей.*

Аннотация

В статье рассматриваются тенденции развития современной системы образования, которые предоставляют дополнительные возможности для формирования и развития информационной компе–тенции. Представлен опыт интеграции урока и рассмотрены инновационные искания казахстанских учителей на основенационально ориентированного подхода.

***Ключевые слова**: образование, развитие, формирование, грамотность, инновации, интеграция.*

Abstract

The article examines the trends in the development of the modern education system, which provide additional opportunities for the formation and development of information competence. The experience of lesson integration is presented and innovative searches of Kazakhstani teachers based on a nationally oriented approach are considered.

***Key words:** education, development, formation, literacy , innovations, level.*

Современный период развития общества характеризуется сильным влиянием на него компьютерных технологий, которые проникают во все сферы человеческой деятельности, обеспечивают распространение информационных потоков в обществе и создают глобальное информационное пространство. Информатизация образования является неотъемлемой и важной частью этих процессов. [1, б. 56]

Особая роль в процессе обучения должна отводиться умению пополнять свои знания, ориентируясь в потоке информации различной степени сложности, языковой и социально–культурной направленности.Первостепенное значение здесь приобретают компоненты образования, отражаю–щие тенденции интеграции научного знания. Именно интеграция предметов в современной школе – одно из направлений активных поисков новых педагогических решений, способствующих развитию творческого потенциала учителя с целью более эффективного и разумного воздействия на учащихся. Интегрированное обучение как никакое другое закладывает новые условия деятельности учителей и учащихся, является действующей моделью активизации интеллектуальной деятельности и развивающих приемов обучения.

Мы считаем, что именно на начальной ступени обучения интеграция предметов в единое целое наиболее эффективна, так как младший школьник целостно воспринимает окружающий мир, и для него не должно быть границ между предметами. Следовательно, для того, чтобы грамотно и качественно выполнять интеграционную функцию в процессе становления личности ребенка, учитель, прежде всего, сам должен чётко её понимать и быть подготовлен к её реализации в профессиональном плане. Он обязандать ученику те знания, которые отражают связанность отдельных частей мира как системы, научить его с первых шагов обучения представлять мир как единое целое, в котором все элементы взаимосвязаны.

Поэтому интегрированное обучение в начальной школе целесообразно строить на объединении близких областей знаний. Так, чтение как предмет включает, помимо литературных текстов, материалы по истории, естествознанию, краеведению и т.д. Учитывая возрастные особен–ности младших школьников, при организации интегрированного обучения появляется возможность показать мир во всём его многообразии с привлечением научных знаний, литературы, музыки,

живописи, что способствует эмоциональному развитию личности ребёнка и формированию его творческого мышления. Ведущими методами обучения становятся совместные обсуждения, размышления, поиски, открытия. Ученик получает право на инициативность, самостоятельность, индивидуальный поиск. Во время проведения интегрированных уроков совмещаются различные виды деятельности: чтение, слушание, инсценировка, рисование. Всё это захватывает учащихся, обостряет их внимание, связывает современное с прошлым, развивает творческие способности. Учителю интеграция даёт возможность для самореализации, самовыражения и творчества.

В начальных классах можно интегрировать уроки, которые и не связаны одной темой. Нами разработан урокв 4 классе , который объединяет математику по теме «Решение задач на движение» и познание мира«Реки и озёра Казахстана». Путешествуя по карте Казахстана и знакомясь с водоёмами страны, дети выполняли увлекательные задания, закрепляя навыки деления многозначных чисел, решение задач иуравнений.

Интегрированный урок в 4 классе
(математика, познание мира)

Тема: «Решение задач на движение. Реки и озёра Казахстана»

Цели урока: 4.5.1.2.** – использовать при решении задач зависимость между величинами: скорость, время, расстояние.

4.2.1.8 **** – выводить и применять формулы пути при прямолинейном, равномерном движении.

Тип урока: интегрированный

Вид урока: урок– путешествие

Методы: фронтальная работа, беседа, частично – поисковый, практическая работа, самостоя–тельная работа.

Оборудование: интерактивное оборудование, презентация PowerPoint, карточки для индивидуальной работы, физическая карта Казахстана, муз. сопровождение.

Ход урока.

I. Орг. момент.

– Я рада всех вас видеть на нашем уроке. Желаю вам хорошего настроения и отличныхответов.

II. Сообщение темы и целей урока.

– Сегодня у нас необычный урок–путешествие.

Будем решать задачи, продолжим познавать мир, природу Казахстана. Возьмём с собой все свои знания и умения.

Урок хочется начать со слов английского философа Роджера Бэкона: «Тот, кто не знает математики, не может узнать другие науки и не может познать мир».

– Как понимаете смысл этого выражения?(ответы учащихся)

III. Актуализациязнаний.

1. Устный счёт

– Хотите узнать, на каком виде транспорта отправимся в путешествие? Посчитаем устно.(Дети выполняют устный счёт, появляется слово– корабль).

2. Беседа

– Вам интересно, куда мы поплывём? Совершим путешествие по рекам и озёрам Казахстана. Их на территории нашей республики очень много.

IV. Работа по теме урока

1. Решить уравнения.

– Начнём путешествие с озера Зайсан. Это пресное озеро.

(с сообщениями выступают дети)

Озеро Зайсан самое большое в Восточно–Казахстанской области. Озеро проточное, в него впадают реки Чёрный Иртыш, Жарма и др., вытекает одна река Иртыш. На Зайсане находится рыбное хозяйство по добыче икры. Водится ондатра.

У озера много названий. Более 280 лет назад оно называлось Кызыл–Пу, позднее Корцан, море–Тениз, за особый шум прибойных волн – Хошту–нор (Озеро колоколов: благодаря необычным звукам, которые можно услышать на берегах этого удивительного озера с наступлением темноты)

В легенде, связанной с названием Зайсан говорится: «В один из годов калмыки, истреблённые голодом, нашли пристанище у этого озера, кормились рыбой и спаслись от голода. Так озеро стали называть Заасинг–нор – хорошее озеро».

Озеро Зайсан –древнее озеро. Когда– то на его берегах и в озере водились динозавры. Озеро занимает площадь 5510 кв.км, глубина от 10 до 12 м

(5510 – четырёхзначное число, предыдущее 5509, последующее 5511, чётное, состоит из двух классов – кл.ед.,кл. тысяч)

10000 – X = 100×10X – 48000 = 200 + 62

X = 39000 (столько рек)X = 48262 (озёр)

2. Решение задачи.

– Сейчас поплывём по реке Иртыш. Общая длина реки 4284 км. На территории Казахстана находится 1700 км Иртыша. Это самая длинная река в Казахстане.

4284 – представить в виде суммы разрядных слагаемых.

4284= 4000+200 +80 +4

– Ребята, по рации сообщили, навстречу нам плывёт пароход со скоростью 28 км в час. Этот пароход отправился в плавание одновременно с нами. Скорость нашего корабля 32 км в час. Расстояние между нами 360 км.Через сколько часов мы встретимся?

– Назовите вид задачи. Что знаем в задаче? Что надо узнать?

– Вспомним формулы решения задач на движение. Как найти расстояние,скорость, время?

К задаче делаем чертёж. (Решение у доски с объяснением).

V. Физминутка.

– Упражнение для глаз. Следим за движениями знаков (звучит музыка).

VI. Работа по теме урока.

3. Решение примеров.

– Мы с вами оказались на самом большом озере в мире. Это Каспийское море–озеро, его называют морем за его величину. Площадь Каспийского моря в настоящее время примерно 371000 кв.м. (уменьшите в 1000 раз – 371).

Максимальная глубина 1025 м (сколько это км и м? – 1км 25 м)

В море водится огромное количество различных рыб и животных, более 1800 видов.

– Чтобы узнать некоторые из них, решим верно примеры.

(после решения примеров открываются на слайдерисунки–рыбы: осётр, лосось, карп, килька, лещ)

2888 : 2=14445976 : 4 = 14942870 : 7 = 410

9387 : 3=31291224 : 2 = 612

4. Решение геометрической задачи.

– На нашем пути Аральское море – озеро (выступают дети).

Аральское море – озеро находится в средней Азии на территории Казахстана. Совершенно недавно Аральское море считалось по величине четвёртым в мире. Арал – бессточное озеро–море, его питают 2 реки – Амударья и Сырдарья.

Сейчас эти реки не доносят свои воды в Арал. Арал стремительно высыхает. Многие виды рыб погибли. Концентрация соли в воде возрастает. Изменяется климат. Море разделилось на две части – Большой и Малый Арал. Государства Центральной Азии и Международное сообщество озабочены проблемой Приаралья.

– Как вы считаете, кто виновен в том, что озеро высыхает? Что надо сделать, чтобы спасти Арал? (как можно меньше использовать воду из рек).

– Посидим, подумаем над этой проблемой и решим геометрическую задачу.

(на доске условие задачи, у ребят–карточки)

Длина прямоугольника 12 см, ширина в 2 раза меньше. Найти периметр и площадь прямоугольника (проверка).

5. Обобщение.

– В конце пути проплывём через удивительное озеро. Это Балхаш. (выступление детей)

– Озеро Балхаш наполовину состоит из пресной воды, наполовину из солёной. Его длина составляет 614 км, а ширина от 35 до 44 м. Максимальная глубина озера 26м.

Природа озера тоже очень удивительна. В озере водится очень много редких рыб: сом, лещ, форель, белый амур. В озере каждый год добывают от 8 до 10 тысяч тонн рыбы. Только здесь водят–ся аральский усач и шип, вымершие в Арале, а балхашские окунь и маринка занесены в Международную Красную книгу. Когда–то в районе озера Балхаш водились тигры.

В настоящее время озеру Балхаш грозитэкологическая катастрофа. Началось резкое обмеление озера. Солёной воды становится больше – этому способствуют и сбросы в озеро промыш–ленных отходов. Озеро Балхаш может разделить судьбу Арала. За последнее время уровень воды стал ниже на 2 метра. Казахстанские экологи уже бьют тревогу о спасении озера Балхаш.

– Наше путешествие подходит к концу. Закончим его словами:

Чтоб не умер Арал,
Был бы чистым Балхаш
И зелёным остался бы лес,
Берегите природу!
И подаритона
Вам огромное поле чудес!

– Что мы должны делать, чтобы природа дарила нам эти чудеса?
VII. Рефлексия.
– А теперь проверим ваши знания.
1. Теплоход за 3 часа проплыл 96 км. С какой скоростью он плыл? (32 км в час)
2. Какое из озёр является пресным? (Зайсан)
3. В каком из озёр водились динозавры? (Зайсан)
4. Самая длинная река в Казахстане (Иртыш)
5. Какое озеро терпит экологическую катастрофу? (Аральское)
6. Длина прямоугольника 13 см, ширина 7 см. Чему равна площадь? (91 кв. см)
VIII. Итог урока.
– Наше плаванье подошло к концу. Пригодятся ли вам знания в жизни, полученные на уроке?
IX. Д.з. Составить задачу на движение, кроссворд «Водоёмы Казахстана».

Таким образом, интеграция представляет собой процесс непрерывного взаимодействия субъективного и объективного, внутреннего и внешнего, интеллектуального и эмоционального, рационального и интуитивного, аналитического и синтетического, то есть гармонизации научного и художественного способов познания мира в образовательном процессе. В XXIвеке становится очевидным, что главная ценность личности – это способность к развитию, наличие познавательного потенциала. Потребность познавать – главная составляющая духовности человека наряду с потреб–ностью творить добро и сострадать. В заключение своей статьи,нам бы хотелось призватьколлег отбросить все сомнения, пробовать, творить, интегрировать. Самым главным признанием вашего творчества будут горящие глаза детей, их бескрайняя радость от тех маленьких открытий, которые они совершат на ваших интегрированных уроках.

Список литературы:

1. Кораблёв А.А. Информационно–телекоммуникационные технологии в образовательном процессе// Школа. 2006 г. №2

УДК 377.5.02

ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МАСТЕРА ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ОБУЧЕНИЯ И ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ЗАНЯТИЯХ

Бирюк Елена Алексеевна
педагог–модератор, мастер производственного обучения
Бейсекеев Асет Хасенович
педагог–модератор, мастер производственного обучения
Байтенова Айгуль Амержановна
мастер производственного обучения
КГКП «Костанайский строительный колледж»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: elenabir9@mai.ru

Аңдатпа

Мақалада өндірістік оқыту шеберлерінің студенттермен педагогикалық қарым–қатынасының ерекшелік–тері қарастырылып, оқу–тәрбие процесінде сараланған тәсілдің мүмкіндіктері ашылып, сабақта және тәжірибеде сындарлы қарым–қатынас құру жолдары ұсынылған. Өзара әрекеттесу педагогика сынигеру – бұл қызықты, қиын жол, ол өз бетімен үнемі жұмыс істеуді білдіреді. Мұндай жұмыстың нәтижесі шебергеде, студентке де қуаныш әкелуі к–ерек.

Түйінді сөздер: *Өзара әрекеттесу, өндірістік оқыту шебері, кәсіби шеберлік, педагогикалық әсер, саралан–ған тәсіл, психологиялық климат, жетістік.*

Аннотация

В статье рассматриваются особенности педагогического взаимодействия мастеров производственного обучения с обучающимися, раскрываются возможности дифференцированного подхода в воспитательном процессе, и предлагаются способы построения конструктивного общения на занятиях и на практике.Освоение педагогики взаимодействий – это увлекательный, непростой путь, предполагающий постоянную работу над собой. Результат такой работы должен приносить радость как мастеру, так и студенту.

Ключевые слова: *взаимодействие, мастер производственного обучения, профессиональные умения, педагогическое влияние, дифференцированный подход, психологический климат, успешность.*

Abstract

The article discusses the features of the pedagogical interaction of industrial training masters with students, reveals the possibilities of a differentiated approach in the educational process, and suggests ways to build constructive communication in the classroom and in practice.Mastering the pedagogy of interactions is a fascinating, difficult path that involves constant work on yourself. The result of such work should bring joy to both the master and the student.

Key words: *Interaction, master of industrial training, professional skills, pedagogical influence, differentiated approach, psychological climate, success*

В нашем колледже мы стараемся подготовить квалифицированных рабочих, чтобы они могли приспособиться к любым условиях технического процесса, а так же были способны кбыстрой перемене труда в условиях постоянного технического процесса, чтобы они умели правильно найти себя в условиях рыночнойэкономики.

Мы считаем, что успех обучения и воспитания студентов в первую очередь зависит от нас, мастеров производственного обучения, так как наш опыт и профессиональное мастерство открывает дверь в будущую профессию каждому обучающимся. Мастера производственного обучения должны не только обучать профессиональным умениям и навыкам, но и уметь анализировать и решать педагогические ситуации, должны самокритично относиться к своей работе, видеть ее слабые и сильные стороны.

На уроках производственного обучения, во время общения со студентами во время уроков, и внеурочное время– это и является педагогическим влиянием. Мы – мастерапроизводственного обучения, являемся одной из центральных фигур в образовательном воспитательном процессе. Для нас является важным результатом и итогом обучения приобретенные знания, умения и навыки.

В современной педагогической мысли роль правильного взаимодействия в обучении подчеркивалась неоднократно. Например, известный знаток обучения Дж.Брунер отмечал, что процесс учения не индивидуальная по природе деятельность. Он перестраивается в зависимости от условий взаимодействия обучаемого и обучающегося. Назначение дидактического материала, по мысли Дж.Брунера, – это помощь умственному развитию ученика, только вместе с мастером производственного обучения студент всегда может сделать больше и решить болеетрудныезадачи, чемсамостоятельно [1, с. 16].

В любом педагогическом процессе всегда присутствует взаимодействие, без него передача знаний и умений просто не состоится.

Приступая к технологической практике, мастер, непосредственно, является наставником студента. Со всеми трудностями, возникающими в процессе работы, за помощью он придет именно к нему, так как в лице мастера он видит поддержку, опыт.

Для того, чтобы достигнуть желаемых результатов в педагогическом процессе, мы стараемся индивидуально подойти к каждому студенту, оказать влияние на него в совместной деятельности. Это и является универсальной особенностью мастера производственного обучения.

Понятие «взаимодействие» в самом общем значении отражает специальную, общую форму движения, влияние субьектовдруг на друга. Для человека это характерно в стремлении к взаимо–действию с различными объектами окружающего мира. Через взаимодействие человек постигает природные и общественные явления, закономерности, процессы, ориентируется вокружающей реальности, определяет способы своего мышления и поведения. С этим понятием связана и потребность человека к общению, обучению, образованию, собственному развитию.

Для того чтобы создать ситуации взаимодействия нужно спроектировать условия, способствующие:

– активному включению всех участников образовательных процессов в обсуждение и выполнение действия при различных этапах организации взаимодействия;

– изучить позиции всех субъектов образования;

– объективации поведения, что предполагает получение постоянной обратной связи;

– партнёрскому общению, что означает признание и принятие ценности личности каждого, егомнения, интересов, особенностей, устремлений, перспективы личностного роста.

Освоение педагогики взаимодействий – это увлекательный, непростой путь, предполагающий постоянную работу над собой. Результат такой работы должен приносить радость как мастеру, так и студенту. Тогда обучение становится процессом сотворчества, помогающим совершенствованию и самореализации личности.

Основной целью нашей статьи является не только описание имеющегося опыта организации учебного процесса производственного обучения, но в приглашении всех коллег ксотрудничеству и сотворчеству – сообщению и содействию по поводу взаимодействий мастера производственного обучения и обучающихся в процессе практического обучения.

Уточним особенности воздействия и взаимодействия. *Воздействие* – это целенаправленное направление информации от одного участника к другим. Принципиальная разница между воздействием и взаимодействием заключается в том, что воздействие однонаправленно, в то время как взаимодействию присущапрямая и обратная связь: взаимодействие определяется реакциями

участников образовательной деятельности, которые корректируют эффективность получения конечного результата.

Итак, в процессе воздействия обучающийся может ощутить себя только объектом учебногопроцесса, в то время как при организации конструктивных педагогических взаимодействий иучитель, и ученик являются субъектами. Субъектами процесса познания мира.

Дело в том, что совместные действия мастера и обучающихся можно по–разному организовывать. Одна модель взаимодействий нам хорошо известна: педагог (мастер) –предста–витель власти, направляющая сила. Обучающийся–исполнитель, репродуцирующий полученные сведения. До определённого времени такая организация взаимодействий была единственной, поскольку она определялась социальным заказом общества. Но современная ситуация требует поиска и реализации других моделей взаимодействия. Сегодня обществу нужны творческие личности, которые могут быть активными, сознательными строителями жизни (в прямом смысле этого слова). И педагог (мастер), и студент должны ощущать себясубъектами окружающей жизни, а не ограничиваться пассивной ролью «гаечки и винтика». В педагогическом процессе педагог и студент являются сотрудниками.

Обучение и учение взаимно обусловлены. Поэтому субъективные позиции учителя и ученика оказываются тесно связаны между собой: один пришел за тем, чтобы научиться (он еще незнает все навыки профессии и ее плюсы), а другой поделиться своим знанием (а не толькопоучать) и сделать этот процесс интересным для всех участников педагогического взаимодействия.

В процессе организации производственного обучения между мастерами производственного обученияи обучающимися происходит индивидуальная форма взаимодействия.

Обучающиеся, которые к нам приходят, отличаются друг от друга степенью подготовленности к познавательной деятельности, уровнем развития. Поэтому в процессе производственного обучения особенно необходим дифференцированный подход. Смысл дифференцированного подхода состоит в том, чтобы, зная индивидуальные особенности ученика, определить наиболее целесообразный характер совместной работы мастера производственного обучения и обучающегося.

Возьмем небольшой пример. Одни студенты приходят к нам с каким–то багажом практических знаний, навыковотделки. Это те, у кого родители или кто–то из родственников работает на стройке и их деятельность напрямую связана с отделочными работами. А другие студенты сталкиваются с навыками, только приходя к нам в учебное заведение. Им приходится начинать снуля, как говорится, с чистого листа. Но наличие этих знаний не всегда является положительным моментом. Иногда бывает труднее переучивать правильным навыкам, чем научить заново.

Много моментов можно рассмотреть прии зучении этой проблемы.

Рассмотрим один из них. Обучающийся, абсолютно не владеющий навыками о штукатуривания поверхности, на рабочем месте начинает вести себя расслабленно, играя с штукатурным инструментом. Во время отработки навыков набрасывания ручка инструмента должна быть висправном состоянии, прочна закреплена. Обучающийся, в свою очередь, начинает махать ей, бить постене, что может привести к повреждению ручки. Следствием этого при набрасывании раствора ручка может отлететь или же привести руки к натиранию мозолей и других травм. А есть категория студентов, которые чувствуют себяскованно, излишне напряженно. На замечаниямастера реагируют очень болезненно, и в результате начинают делать ошибки в самых простыхи элементарных ситуациях.

В первом случае мастеру производственного обучения необходимо объяснить, доказать, убедить обучающегося, находящегося на рабочем месте, об ответственности. Показать, привести примеры о ложном чувстве безопасности и к чему может привести безответственность на стройке. Напомнить, что строительство является источником повышенной опасности.

А во втором случае мастеру производственного обучения необходимо снять напряжение, создать по возможности благоприятный психологический климат, повысить комфортность образовательного процесса. Мастер производственного обучения (как и любой педагог), прежде всего, должен быть хорошим психологом. Ему необходимо с первых же занятий раскрыть индивидуальные качества студента, чертыего характера.

В свою очередь мы проводим индивидуальные занятия с каждым студентом, для того чтобы раскрыть потенциал, лучше узнать личностные качества каждого, найти к нему подход. Взаимодействие начинается с первых занятий, к каждому обучающемуся индивидуально.

Нежелательными для строителя качествами являются следующие: импульсивность, агрессив–ность, нерешительность, чрезмерная склонность криску, неуважение к людям, недисциплини–рованность, конфликтность, чрезмерная самоуверенность. Для того чтобы избавиться от этих нежелательныхкачеств характера необходимо, чтобыстудент признал их. Прежде всего, обучающийся должен понять, что данные качествамешают не только в профессии, но и вообще в жизни. Надо отметить, что наш характер вбольшой степени состоит из привычек, связанных с подсознанием. Для того, чтобы избавитьсяот нежелательной черты характера, надо избавиться от определённых привычек (например,делать что–то не думая, конфликтовать по любому поводу, не

обращать внимание на мнениедругих и т.д.) и сформировать новые качества, противоположные этим. Постараться представить себянаделенным желаемым качеством как можно чаще и в самых различных ситуациях. Однакоработа по выработке новых черт характера требует большого самоконтроля, собранности исдержанности. В этом направлении необходимо работать, объединив усилия мастерапроизводственногообучения иобучающегося, т.е.взаимодействуя.

Сегодня нет практически не одного человека, который хотя бы раз в жизни не воспользовался услугами специалистов, выполняющих ремонтные и отделочные работы. И востребованность этой услуги на строительном рынке постоянно увеличивается.

Успешность педагогической деятельности в значительной степени определяется наличием умастера производственного обучения педагогических способностей и умений:

– развить уобучающегося любознательность;

– сплачивать обучающихся вокруг себя;

– понимать их, вести засобой;

– завоевыватьихабсолютное доверие;

– осуществлятьобъективный контрольнетолькозаформированием знаний, умений и навыков, но и за тем, насколько эффективно они применяются;

– бытьобразцомвыдержки, настойчивости [2, с. 83].

Таким образом, взаимодействие мастера производственного обучения и обучающегося на уроках производственного обучения–один из элементов качественной подготовки будущих мастеров отделочных строительных работ. Доверяя студентам самостоятельное выполнение некоторых заданий, мастера производственного обучения помогают обучающимся повышать ответственность, уровень самооценки. Чем больше хорошо подготовленных строителей, тем меньше нарушителей правил техники безопасности.

Список литературы:

1. Казанская В.Г. Психолого–педагогические основы сотрудничества в обучении в профессиональной школе: автореф. дис. д–ра психол. наук. СПб.,1992 г. 45 с.

2. Теория и практика педагогических взаимодействий в современной системе образования: коллективная монография / Под ред. Е.В.Коротаевой. Новосибирск: ЦРНС, 2010 г. 172 с.

УДК 004.9

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Бисингалиева Гаухар Аюповна
руководитель отдела мониторинга
системы электронного обучения
КГУ «Методический центр информатизации
и оценки качества образования»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: bisin76@mail.ru

Аннотация

В данной статье говорится о современных цифровых технологиях, используемых на школьных уроках. В настоящее время с цифровыми технологиями мы встречаемся повсюду, образование также преуспевает в данном направлении. Педагог идёт в ногу со временем и со своими учениками и умело пользуется модными гаджетами и технологиями.

Ключевые слова: *цифровые технологии, цифровые образовательные ресурсы, образова–тельный процесс.*

Аңдатпа

Бұл мақалада мектеп сабақтарында қолданылатын заманауи цифрлық технологиялар туралы айтылады. Қазіргі уақытта біз цифрлық технологиялармен барлық жерде кездесеміз, білім беру де осы бағытта өркендеуде. Мұғалім уақыт пен студенттерімен бірге жүреді және сәнді гаджеттер мен технологияларды шебер қолданады.

Түйінді сөздер: *цифрлық технологиялар, цифрлық білім беру ресурстары, білім беру процесі.*

Abstract

This article talks about modern digital technologies used in school lessons. At present, we meet with digital technologies everywhere, and education is also doing well in this direction. The teacher keeps up with the times and with his students, and skillfully uses fashionable gadgets and technologies.

Key words: *digital technologies, digital educational resources, educational process.*

Одним из приоритетных направлений развития современной системы образования является внедрение информационных технологий в образовательный процесс. Становится реальной практикой использование цифровых технологий в образовательной деятельности.

Цифровые технологии это уже не только инструмент, но и новая среда существования человека. Цифровая образовательная среда дает принципиально новые возможности: перейти от обучения в классной комнате к обучению в любом месте и в любое время; проектировать индивидуальный образовательный маршрут, тем самым удовлетворять образовательные потребности личности обучающегося; превратить обучающихся не только в активных потребителей электронных ресурсов, но и создателей новых ресурсов и т.д.

Цифровые технологии – это основанная на методах кодировки и передачи нформации дискретная система, позволяющая совершать множество разноплановых задач за кратчайшие промежутки времени. Именно быстро действие и универсальность этой схемы сделали IT технологии столь востребованными. Цифровые технологии сегодня – это инструмент эффективной доставки информации и знаний до обучающихся:

– это инструмент создания учебных материалов;

– это инструмент эффективного способа преподавания;

– это средство построения новой образовательной среды: развивающей и технологичной.

Быстро изменяющийся мир вокруг нас обязывает школу так же стремительно меняться.

Цифровая школа – это особый вид образовательного учреждения, которое осознанно и эффективно использует цифровое оборудование, программное обеспечение в образовательном процессе и тем самым повышает конкурентную способность каждого ученика. Цифровые школы нельзя рассматривать как необычное и тем более новоеявление, поскольку информационные технологии активно находят применение в школах. Школы, которые переходят нацифровые технологии обучения, кардинально отличаются потехническомуи информационному оснащению, подготовленности педагогов к работе в новых условиях, уровню управления образовательной средой. Методически «цифровая школа» опирается на новые образовательные стандарты, используя компетентностный многоуровневый подход.

Сегодня в мире происходит рывок в цифровую эпоху.

Посудите сами: планшеты, мобильные телефоны, смарт–часы, очки виртуальной реальности прочно вошли в повседневную жизнь сегодняшних учеников. Наша цифровая жизнь стремительно развивается. И на уроках показ презентаций, видеороликов, аудио приложений – это уже не новинка. Цифровые технологии – основа образования 21 века.

Цифровые технологии это уже не только инструмент, но и новая среда существования человека. Цифровая образовательная среда дает принципиально новые возможности: перейти от обучения в классной комнате к обучению в любом месте и в любое время; проектировать индиви–дуальный образовательный маршрут, тем самым удовлетворять образовательные потребности личности обучающегося; превратить обучающихся не только в активных потребителей электронных ресурсов, но и создателей новых ресурсов и т.д.

Современные цифровые технологии: технология совместных экспериментальных исследо–ваний учителя и ученика, «виртуальная реальность», технология «панорамных изображений», «3D моделирование», «образовательная робототехника», технология МСИ (использования малых средств информатизации), мультимедийный учебный контент, интерактивный электронный контент и т.д. Технологии мультимедиа гармонично внедряются в образовательный процесс.

Каждый современный учитель понимает, что учить надо по–новому, используя инновацион–ные цифровые технологии в образовательном процессе.

Цифровые образовательные ресурсы (ЦОР) – это необходимые для организации учебного процесса и представленные в цифровой форме фотографии, видеофрагменты, модели, ролевые игры, картографические материалы, отобранные в соответствии с содержанием конкретного учебника, «привязанных» к поурочному планированию и снабженные необходимыми методическими рекомендациями.

Внедрение новых информационных технологий, ЦОР, в учебный процесс позволяет активизировать процесс обучения, повысить темп урока, увеличить объем самостоятельной и индивидуальной работы учащихся. Сегодня, чтобы процесс обучения был полноценным, необходимо, чтобы каждый учитель мог подготовить и провести урок с использованием различных электронных образовательных ресурсов, потому что использование их способно сделать урок более ярким, увлекательным, насыщенным, более эффективным.

Использование ЦОР на уроках позволяет разнообразить формы работы, деятельность учащихся, активизировать внимание, повышает творческий потенциал личности. Построение схем, таблиц, презентаций позволяет экономить время, более эстетично оформить материал. Использование кроссвордов, иллюстраций, рисунков, ребусов, различных занимательных заданий, тестов, воспитывают интерес к уроку, делают его интереснее.

Применение ИКТ на уроках позволяет использовать разнообразный иллюстративно–информационный материал. Причем материал могут находить и сами учащиеся в Интернете**.** Таким образом, формируется информативная компетенция обучающихся. Использование интерактивных тестов помогает не только экономить время учителя, но и дает возможность учащимся самим оценить свои знания, свои возможности.

Использование мультипликации и анимации разнообразят уроки, активизируют учащихся.

Интересно звучит на уроке лекция с использованием мультимедиа проектора, когда лекция сопровождается демонстрацией учащимся красочных схем.

Важно продумать, где и как целесообразно использовать информационные технологии на уроке.

Использование электронных образовательных ресурсов в процессе обучения предоставляет большие возможности и перспективы длясамостоятельной творческой и исследовательской деятельности учащихся.

Электронные образовательные ресурсы предлагают преподавателю множество обучающих программ учебного назначения**.**

Информатизация общества, и как частное проявление информатизация образования, приводят к появлению новых технологий организации образования. Одной из таких технологий, отражающих следствия информатизации, является открытое образование, а одним из эффективных методов расширения и глобализации открытого образовательного пространства есть развитие дистанционных образовательных технологий как важнейшей компоненты формирующейся системы открытого образования

Реальность такова, что ещё совсем недавно мы обсуждали информационные технологии, говорили о тенденциях их развития в Казахстане и в Мире, обдумывая каждый про себя на что он способен, чем из этих технологий может пользоваться в силу своих умений, а также технического обеспе́чения. Но оказалось, что тема использования цифровых технологий была так близка к повсеместному внедрению ее в практику, бежала за нами, а потом, кажется совсем внезапно догнала и заставила подчиниться. И вот уже все, даже те, кто и не планировал своего развития в данном направлении, волею судьбы стали постигать новые вершины информационного образования. Каждый педагог в сложившейся ситуации выбрал себе наиболее удобные, понятные и продуктивные технологии.

Умение использовать технологии – это жизненный навык и важный вид грамотности. В настоящее время идёт процесс внедрения информационных технологий в образование. Это отнимает много времени и сил, но в конечном итоге «технологии – это путь к новым знаниям и новому опыту».

Нельзя забывать, что электронное обучение не должно полностью заменять традиционное обучение, оно должно его дополнять, так как живого общения преподавателя с учащимися никто и ничто не заменит. Преподаватель, имея обратную связь с учеником, может по ходу преподавания перестраивать учебный материал, делая его более понятным и доступным. Само электронное обучение не может подстроиться под ученика так, как им управляет живой разум, в данном случае учитель.

Сегодня современный педагог, работает с молодым поколением, готовит его к жизни в новом обществе, значит, сам должен идти в ногу со временем. Степень успешности педагогов в освоении новых технологий и методик зависит в большей степени от преданности профессии, стремления к познанию нового, заинтересованность в самообразовании.

Сегодня очень много различных платформ, программных продуктов, которые также могут использоваться на занятиях, тем самым расширяя процесс цифровизации.

Цифровизация образования и использование цифровых технологий изменяет содержание обучения, а также подачу информации. Цифровые технологии бурно развиваются, обновляются и активно применяются в образовательном процессе. Всё это способствует цифровизации современного образования.

Список литературы:

1. Применение информационно–коммуникационных технологий в образовании [Электронный ресурс]: электронное учебно–методическое пособие / А.В.Сарафанов, А.Г.Суковатый, И.Е.Суковатая и др. Красноярск: ИПЦ КГТУ. 2006 г. URL: https://dl.booksee.org/genesis/368000/7e31a4afd8fd3f8f2cc8d570c90c33ce/_as/[Sarafanov_A.V.,_Sukovatuei_A.G.,_Sukovataya_I.E., (BookSee.org).pdf

2. Карабельская И.В.Использование цифровых технологий в образовательном процессе высшей школы// Вестник УГНТУ. Наука, образование, экономика. Серия экономика. 2017 г. №1 (19). С. 127–137 с.

ӘОЖ 81.139

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІ ОҚЫТУШЫСЫНЫҢ САНДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

Битемір Айнаш Бескемпірқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы
«Агротехникалық колледж» МКҚК
Ақмола облысы, Сандықтау ауданы
Каменка ауылы, Қазақстан
E–mail: bitemir73@mail.ru

Аңдатпа

Әлемдік тәжірибе бойынша тілді тиімді меңгерту төрт дағды арқылы жүзеге асырылады. Мақалада студенттерге тілдік төрт дағдыны (айтылым, оқылым, тыңдалым, жазылым)ақпараттық–коммуникациялық технология элементтерінің көмегімен оқытудың тиімді жақтары қарастырылады.

***Түйін сөздер:** ақпараттық–коммуникациялық технология, жеті модуль, тілдік дағдылар, жаңашыл оқытушы*

Аннотация

Овладение языком осуществляется по мировому опыту через четыре языковых навыка. В данной статье рассматривается как эффективно обучать четырем языковым навыкам (говорение, чтение, слушание, письмо) с помощью элементов информационно–коммуникационных технологий.

***Ключевые слова:** информационно–коммуникационные технологии, семь модулей, языковые навыки, преподаватель–новатор*

Abstract

Language acquisition is carried out according to world experience through four language skills. The article discusses that the study of four language skills (speaking, reading, listening, writing) how to effectively teach using elements of information and communication technologies.

***Key words:** information and communication technologies, seven modules, language skills, teacher–innovator*

XXI ғасыр – жаңа ақпараттық технологиялар ғасыры. Қазіргі таңда жаңашыл ұстаздың жаңа заман талабына сай студенттерге сапалы білім беруде сандық құзыреттілігінің, сауаттылығының болуы маңызды. Оқытушының жаңа заман талабына сай студенттерге сапалы білім беруде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды тиімді қолдана алуы маңызды. Оқытудың өзі бір ғылым демекші, алдымен оқыту мен оқудағы жеті модульге тоқталуды жөн деп санаймын.

Кембридж оқу бағдарламасы «Тиімді оқыту мен оқу» деп аталып, ол жеті модульден тұрады: 1. Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер. 2. Сынитұрғыдан ойлауға үйрету. 3. Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау. 4. Оқыту мен оқуда ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдалану. 5. Талантты және дарынды балаларды оқыту. 6. Студенттерді жас ерекшелігіне сәйкес оқыту және оқу. 7.Оқытудағы басқару және көшбасшылық. [1, б. 5]

Бұл бағдарламасының мақсаты – педагогтердің біліктілігін арттыру. Осы тұрғыдан айтарым, «Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасының жеті модулін сабаққа үйлестіре қолдану арқылы сабақтың тиімді жақтарының басым болатындығына көз жеткізіп келемін.Аталған жеті модульді сабақ жоспарларымды құрастыруда басшылыққа аламын. Төртінші модуль – оқыту мен оқуда ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдалану. АКТ оқушыларға ғылыми ұғымдарды түсіндіруді және олардың қабылдауын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік беріп, мұғалімдерге сабақ беруде көмектесетін маңызды құрал. [1, б. 71] Сол себепті де әрбір сабағымды мәнді–мағыналы әрі қызықты өткізу мақса–тында түрлі жаңа әдіс–тәсілдерді, сонымен қатар ақпараттық–коммуникациялық технология элементтерін қолданамын.Мұғалім өзі сабақ беретін пәнді ғана емес, оқыту технологияларын қолдану арқылы осы пәнді жетілдіру тәсілдерін де білуі керек. [1, б. 71] Алдымен сандық технология элемет–терімен оқып–танысамын, қолдануды үйренемін, талдау жүргізем, жинақтаймын, содан кейін тәжірибеден өткіземін. Әрбір сабағыма дайындалу барысында сабақ жоспарымның оқу мақсаттарына сәйкес болуына үлкен мән беремін. Өз тәжірибемдегі ақпараттық–коммуникациялық технология элеметтерін тілдік төрт дағдымен байланыстыру ісінің ұтымды болатындығына көзімді жеткізіп келемін. Осы мақсатта біршама ізденіс жұмыстарын жасадым, енді өз тәжірибеммен бөліскім келеді.

Әлемдік тәжірибе бойынша тілді тиімді меңгерту төрт дағды арқылы жүзеге асырылады. Коммуникативтік дағдылар: оқылым, тыңдалым, жазылым және айтылым. [2, б. 4] Біз алдын ала сабақ жоспарын дайындағанда тілдік дағдылардың ерекшелігін ескеруіміз керек, себебі ол тілді тиімді меңгеруге септігін тигізеді. Тілдік төрт дағдыны қалыптастыру арқылы грамматикалық білім жүзеге асатындығын ұмытпауға тиістіміз.

Айтылым. Айтылым – тілдік төрт дағдының бірі. Айтылым дегеніміз – өзге адамдармен қарым–қатынасқа түсу барысында ойымызды жеткізу үшін тілдік бірліктерді қолдану. Айтылым дағдысы барысында сөздерді дыбыстау, сұрақтарға жауап беру, интонацияны қолдану, бір нәрсені түсінбеген

жағдайда түсіндіріп беруді өтіну, сөйлеген сөзін бақылау және өзін–өзі түзетіп отыру, пікірталасқа қатысу, сөйлеу барысында қажетті стильді қолдану, диалогқа қатысу, адамдармен сәлемдесу, сөйлеу сөзін жоспарлау (презентация жасау барысында), мимика қолдану, ақпаратты айту немесе сұрау, грамматикалық тұлғаларды қолдану, сөз және сөйлем екпінін қолдану, сөйлеуші сөзін аяқтаған кезде, кезек алып сөз бастау, оқиғаны баяндап беру, сөйлемді қайта құрастыру (перифраз), яғни бір нәрсені айтып берудің басқа жолын қарастыру, сөйлеушінің сөзін бөлу, сөйлеу барысында кідіріс жасап отыру сияқты әрекеттер қолданылады. [2, б. 5] Айтылымға арналған сабақ құрылымы кіріспе бөлім, негізгі бөлім және бекіту бөлімнен тұрады. Кіріспе бөлімінде сабаққа қажетті жаңа сөздерді үйретуді жүзеге асырамын. Негізгі бөлімде осы жаңадан үйренген сөздер мен сөз тіркестерін меңгеруге арналған тапсырмаларды студенттердің өздеріне жасатамын. Бекіту бөлімінде үйренген сөздер мен сөз тіркестерін қолдану, яғни қазақ тілінде еркін сөйлеуі үшін тапсырмалар орындатамын. Айтылым дағдысын жүзеге асыру мақсатында төмендегі сайттарда әртүрлі тақырыптарда тапсырмалар құрастырып,қолданып келемін. Сол сайттардың бірнешеуіне тоқталып өткім келеді:

1. «LearningApps.org» сайты. Сөздікпен жұмыс. Оқытушы немесе студент сабақ барысында сайтқа тапсырманы алдын ала жасайды. Мақсат: Сөздер мен сөз тіркестерінмағынасымен сәйкестендіру. Сондай–ақ сәйкестендіру барысында жеке сөздер мен сөз тіркестерін ауызша дұрыс айтуға үйренеді. Сонымен қатар белгілі бір тақырыпқа сөзжұмбақ та құрастыруға болады. Қолданылуы өте қарапайым сайт. (1–2 суреттер)

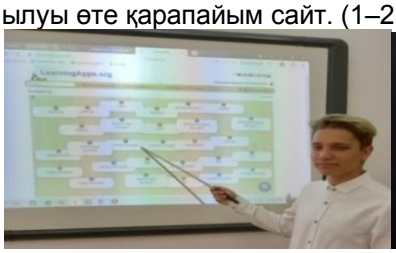
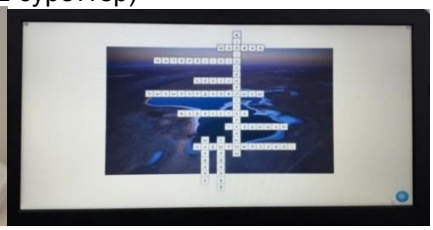

Сурет 1. «LearningApps.org» *Сурет 2. «Сөзжұмбақ»*

2. «Tarsia maker» сайты. Аталған сайтта орындалатын тапсырмалар. Сабақ барысында студенттердің өздеріне жасатамын. Жасаған тапсырманы қағазға шығарып алып, үшбұрыштап қияды. Мақсат: Сөздер мен сөз тіркестерінмағынасымен сәйкестендіру, есте сақтау. Сөздер мен сөз тіркестерін аудармасымен дұрыс сәйкестірген кезде әр түрлі фигуралар (үшбұрыш, көп бұрыш т.б.) құрастырылады. (3–4 суреттер)

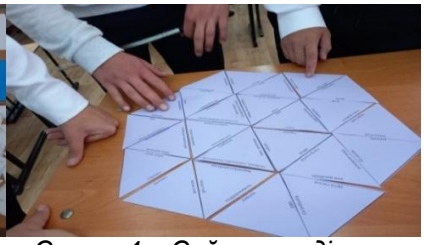

Сурет 3. «Tarsia maker» *Сурет 4. «Сәйкестендіру»*

3.«Flippity.net» және «Wordwall» сайттары. Жаңа сабақты бекіту немесе өткен сабақты еске түсіру мақсатында қолдануға болатын тиімді сайттар. Белгілі бір тақырыпқа байланысты сұрақтар құрастырылады. Спиннерді айналдырған кезде бір сұраққа келіп тоқтайды, сол сұраққа студент ауызша жауап береді. Мақсат: Ауызша жауаптар арқылы айтылым дағдысы жүзеге асады. Кері байланыс жасауға да өте тиімді. Әр студенттің неше сұраққа дұрыс жауап бергенін соңында компьютердегі кестеде көрсетіледі. Аталған сайттарға студенттердің аты–жөні алдын ала жазылып дайындалады. (5–6 суреттер)

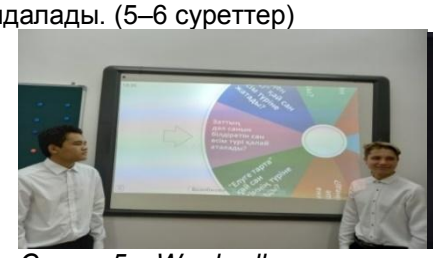
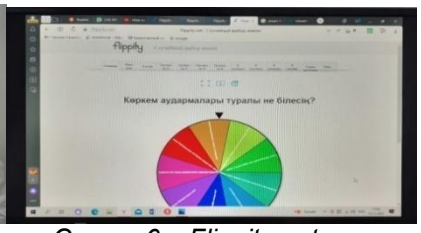

Сурет 5. «Wordwall» *Сурет 6. «Flippity.net»*

4.«Сөздер бұлты» («Облако слов») жасалатын сайттар: wordart; wordcloud.online; wordscloud.pythonanywhere.com; wordclouds.com; wordcloud.pro Жоғарыдағы сайттардың кез келгенін пайдалануға болады. Алдымен белгілі бір мәтіннен тірек сөздерді теріп алып, сайтқа жазып енгіземіз. Сайт төмендегідей әртүрлі сурет формасында тірек сөздерді жазып шығарады. Қағазға шығарып, студентке тірек сөздерді қолдану арқылы мәтінді қысқаша мазмұндатуға, сонымен қатар жұптық жұмыста ортақ тапсырма ретінде ұсынып, диалог құрастыртуға, жеке жұмыс үшін монолог дайында–

туға болады. Сайттан шыққан түрлі түсті сөздер көрнекілік ретінде қолдануға болатын таптырмас көмекші құрал.

Оқылым. Оқылымға қабылдаушы дағдылар қатарына жатады. Қарапайым тілмен айтқанда, жазба тілдегі мәтінді оқып түсіну. Оқылым дағдысы мәтінді жазу, айтудан гөрі оған жауап қайтару немесе мақсатқа сай әрекет етуді білдіреді. Ол үшін біз мәтін тілін сөздер деңгейінде және тұтастай мәтін деңгейінде түсіне алуымыз қажет.

Оқылымның ішкі дағдылары:

1. Мазмұнын түсіну үшін оқу немесе көз жүгіртіп оқу.
2. Нақты ақпаратты табу үшін оқу.
3. Детальды түрде оқу – әрбір сөздің мағынасын түсіну үшін мәтінді сөзбе–сөз оқу.
4. Сөз мағынасын контекстен ажырату – мәтін ішіндегі таныс емес сөздердің мағынасын түсіну (болжау) үшін, оның айналасындағы сөздер мен сөйлемдерге назар аудару.
5. Мәтін құрылымын түсіну – мәтін құрылымының ұйымдастырылуын түсіну. Мысалы, кіріспе бөлім, негізгі бөлім, қорытынды бөлім.
6. Болжай білу – мәтін тақырыбына, берілген суретке қарап болжай отырып, сабақтың тақырыбын табуда өз білімдерін қолданады.
7. Мәтін түрлерін ажырата білу – әр мәтіннің өзіне тән ерекшелігін, ұйымдастырылуын, стилін ажырата білу.
8. Экстенсивті оқылым – үлкен көлемді мақала немесе шығармаларды оқу.
5. Интенсивті оқылым – мәтіндегі сөйлемдердің грамматикалық құрылымын, белгілі бір тақырыпқа арналған сөздерді талқылау үшін оқу. [2, б.11]

Оқылым дағдысына арналған жалпы сабақтың құрылымы:

Оқылым алды орындалатын тапсырмалар – тақырып арқылы, сурет арқылы болжау, жаңа сөздерді алдын ала үйрету, мақал–мәтелдер арқылы болжау, ютубтан бейнежазба не фильм үзіндісін көрсету арқылы болжау т.б. Оқылым кезіндегі тапсырмалар: мәтінге тақырып қою, мәтін бөліктерін құрастыру, мәтіндегі негізгі ойды табу, мәтіннің негізгі идеясын түсіндіру, мәтінді талдау, мәліметтерді сәйкестендіру. Оқылымнан кейінгі тапсырма: мәтінде көтерілген мәселеге, ақпараттарға байланысты талқылау сұрақтары. Мұндағы сұрақтар олар үйренген жаңа сөздерді, мәтінде кездестірген сөздерді қолдана отырып, жауап бере алатындай ұйымдастырылуы қажет. Сонымен қатар сұрақтар оқушылардың өмірлік тәжірибесімен де байланысып, өз көзқарастарын білдіруге мүмкіндік бере алатындай жасалуы керек. [2, б. 12]

Оқылым дағдысын жүзеге асыру үшін төмендегі сайттарды қолданамын:

«Wordwall.net» сайты. Бұл әдісті оқылымнан кейін, яғни мәтінді оқып шыққаннан кейін қолдануға болады. «Шын–жалған» немесе «шын–жалған–айтылмаған» тапсырмасын аталған сайтта алдын ала дайындалап қолданылады. Сондай–ақ мәтіннен кейбір сөйлемдерді алып, оларды дұрыс орналастыру тапсырмасын да ұсынуға болады. Бұл – өте тиімді әрі қызықты сайттардың бірі. (7–9 суреттер)

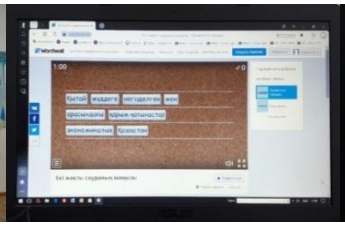

Сурет 7. «Шын/жалған» Сурет 8. «Сөйлемдегі сөздер» Сурет 9. «Тұрақты тіркестер»

«Plickers» сайты. Тест тапсырмаларын алдын ала құрастырып, аталған сайт арқылы студенттерге интерактивті тақтадан көрсетуге болады. Студенттерде телефонның болуы міндетті емес. Студенттердің әрқайсысы сайтқа тіркеледі және олардың әрқайсысында коды болады. Арнайы кодтарды сайт өзі жасап береді, кодтар принтерден қағазға шығарылып, студенттерге таратылады. Сол коды бар қағаздар арқылы тест жұмысы тексеріледі. Ерекшелігі – оқытушы өз телефоны арқылы тест тапсырмаларының жауабын сканерлеу арқылы жылдам тексере алады. Кері байланысы да ерекше. Әр студенттің жауаптары, қателері, пайыздары т.б. талдана отырып, сайттағы кестеде анық көрсетіледі.(10–12)

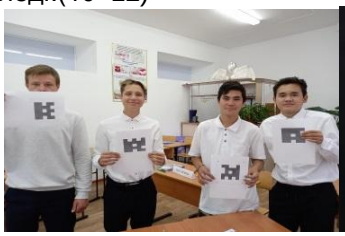
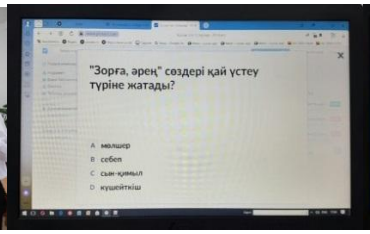

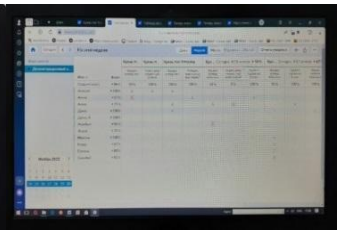

Сурет 10. «Plickers» Сурет 11. «Тест жұмысы» Сурет 12. «Кері байланыс кестесі»

«Kahoot» сайты. Белгілі бір тақырып бойынша тест сұрақтарын құрастырасыз. Бұл сайттың ерекшелігі сол жасаған тест сұрақтарын әртүрлі формада және әртүрлі форматқа түрлендіріп беретіндігінде. Кері байланысы бар. Студенттер телефондарына аталған сайтты жүктеп алулары керек. Телефон арқылы тест сұрақтарына жауап береді. (13–15 суреттер)

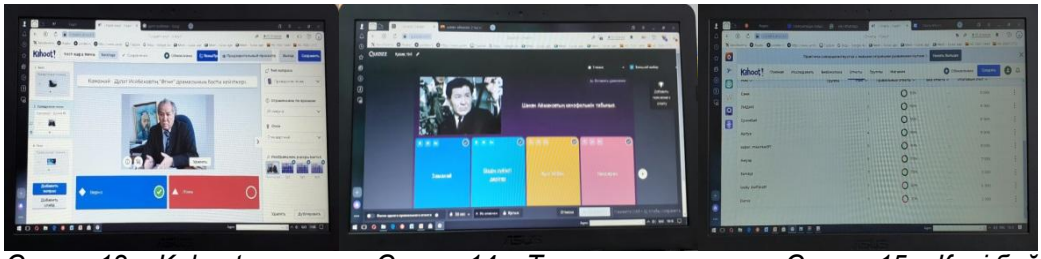

Сурет 13. «Kahoot» *Сурет 14. «Тест жұмысынан»* *Сурет 15. «Кері байланыс»*

«Quiziz.com» сайты – танымал сайт. Мұнда да тест сұрақтарын құрастыруға болады. Кері байланысы бар. Қолдануға өте жеңіл сайттардың бірі.

«Quizlet» қосымшасын телефонға жүктеледі. Бұл қосымша сөздер мен сөз тіркестерін оқуға, аудармаларын жаттауға тиімді. Сонымен қатар сурет және сөзді салыстыру арқылы әртүрлі тапсырмалар жасауға болады. Мұнда тест жұмыстары да бар. Электронды карточкалар да жасауға да болады. Тіл мамандары үшін таптырмас электронды қосымша.

Тест сұрақтарын құрастырып, қолданатын сайттар көп. Әр сабақта тапсырмаларды түрлендіру және студенттерді жалықтырмау мақсатында сайтттардың әрқайсысын қолданып көрген ұтымдырақ екенін айтқым келеді.

«Fyrebox» сайты. Ссылка арқылы тест жіберіледі және кері байланыс беріледі. Студенттердің жауаптарын excel файлына жүктеуге болады. Тиімділігі: Алдыңғы тест пен кейінгі тест нәтижелерін салыстыруға мүмкіндік береді.

«Socrative»сайты – өте қарапайым сайт. Тапсырма үш түрлі нұсқада: тест түрінде, дұрыс–дұрыс емес нұсқасы, қысқаша жазбаша жауап түрінде. Код нөмірімен сайтқа кіреді. Студент аты–жөнін жазады. Тест қорытындысы Google кестесі түрінде берілген интерактивті есеп арқылы немесе Excel файлын электронды поштасынан көре алады.

«Triventy.com» сайты. Викториналық сұрақтар сайтта алдын ала дайындалады. Студенттер телефондары арқылы triv.in сайтына есімдерін жазады. Qr коды немесе сандық кодтарды жазып кіреді. Сұрақтарға жауап беруге шектеулі ғана уақыт беріледі. Кері байланысы бар. Әр студенттің неше балл алғандығы қорытынды парақшасына шығады.

«ZipGrade» қосымшасын плеймаркеттен көшіріп аламыз. Қосымша текст қағаздарын дайын–дайды. Тест қағаздарын принтер арқылы шығарылып, студенттерге таратылады. Тест сұрақтары интерактивті тақтада көрсетіледі. Бағдарламаның өзі студенттердің жұмысын тексеріп береді. Жүз сұраққа дейін құрастыруға болады. Сканерлеу арқылы тексеріледі. Кері байланыс жасалынады. Неше сұраққа дұрыс жауап бергені, неше сұраққа қате жауап бергені және пайызы экранға шығады.

Тыңдалым. Тыңдалым дегеніміз – тілдің дыбыстық мағынасын түсіну. Ол үшін біз контекстіні, тілді және ғалам туралы білімімізді пайдаланамыз. Тыңдалым ауызекі сөйлеу тілін қамтиды.

Тыңдалым түрлері: Диалог, әңгімелер, хабарландыру, әндер, лекция, нұсқау, жарнама т.б.

Тыңдалым дағдылары мынандай ішкі дағдылардан тұрады: Мазмұнын түсіну үшін тыңдау, нақты ақпаратты алу үшін тыңдау, детальді түрде тыңдау, сөйлеушінің қарым–қатынасын анықтау үшін тыңдау, интенсивті тыңдау, экстенсивті тыңдалым. [2, б. 18]

«Narakeet.com» сайтын тыңдалым дағдысын жүзеге асыру үшін қолдануға болады. Кез келген мәтінді көшіріп алып, сайтқа салғанда арнайы дикторлар арқылы мәтін оқылады. Төрт диктор бар және өзіңізге дауысы ұнаған дикторды өзіңіз таңдайсыз. «Narakeet.com» сайты – тыңдалым дағдысын жүзеге асырудағы таптырмас, өте тиімді сайт.

Тыңдалымға арналған сабақ жүйесі:

1. Тыңдалым алдындағы тапсырма: тақырыпты таныстыру; тыңдалымдағы маңызды сөздерді үйрету; тақырыпқа қатысты сұрақтар құра отырып, сол тақырыптағы студенттердің білімін қозғау.

2. Тыңдалым тапсырмасы: әртүрлі тыңдалым дағдыларын қалыптастыруға арналған жаттығулар тобы; олар жалпы мазмұнын түсінуден бастап, детальді түсінуге бағытталады.

3. Тыңдалымнан кейінгі тапсырма: тыңдалымдағы тақырып туралы сұрақтардан тұрады және ол сұрақтарға өз көзқарастарын білдіре отырып, тәжірибелерімен байланыстыра отырып жауап берулері тиіс. Сонымен қатар сұрақтар жауап беру барысында тыңдалымдағы сөздерді пайдалана алатындай құрылуы қажет. [2, б. 19]

Тыңдалым дағдысын меңгерту мақсатында құрастырған сабағымнан:

Тыңдалым алдындағы тапсырма: (төмендегі сұрақтарға ауызша жауап береді)

- Каспий теңізі туралы не білесіңдер?
- Ол қайда орналасқан?

– Каспий теңізі тек Қазақстанның теңізі ме?

Жаңа сөздер мен сөз тіркестері: ғаламат, тұйық, қоректік, итбалық, кәсіптік маңыз, су айдыны, экологиялық шаралар (жаңа сөздермен танысады)

«Narakeet.com» сайты арқылы «Каспий теңізі» мәтінін (аудиожазбаны) алғаш рет тыңдайды. (Мәтінді тыңдап болғаннан кейін сұрақтарға жауап береді).

Жалпы мазмұнын түсінуге арналған сұрақтар:

1. Тыңдалым мәтіні не туралы?
2. Каспий теңізі қандай көл?
3. Каспий теңізінде нелер бар?

Нақты мәлімет алуға арналған сұрақтар: (Аудиожазбаны екінші рет тыңдайды).

1. Каспий теңізі нақты қайда орналасқан?
2. Балықтардың адамдар үшін қандай маңызы бар?
3. Ең бағалы балықтар қалай аталады?
4. Каспийде өсімдіктердің қанша түрі кездеседі?
5. Балық пен жануарлардың қанша түрі бар?
6. Құстардың неше түрі бар?
7. Каспийдің шығыс жағалауына жыл сайын қанша құс қонақтайды?
8. Қанша құс қыстап шығады?

Талқылауға арналған сұрақтар:

1. Көз алдыңа Каспий теңізін елестете алдың ба?
2. Каспий теңізін қалай елестеттің?
3. Каспий теңізі байлығы мол теңіз бе?
4. Балықтардың кәсіптің маңызы зор дегенді қалай түсінесің?
5. Өзің табиғатты, теңізді жақсы көресің бе?
6. Каспий теңізін өз көзіңмен көргің келе ме?
7. Табиғатты адамзат не үшін қорғауы, сақтауы керек деп ойлайсың?

Жазылым. Жазылым – ойын басқа біреуге түсінікті болуы үшін, қағаз бетіне сауатты жеткізе білу. Қарапайым тілмен айтқанда, хабарды қағазға түсіру. Жазылым келесі көрсеткіштер бойынша бағаланады: тақырыпты аша білу, грамматикалық сауаттылығы, өз ойын сын тұрғысынан дәлелдеуі, қорытынды шешім шығарып, өз көзқарасын дәлелдеуі.

Жазылымның ішкі дағдылары: 1.Сауаттылық. 2.Ойды жеткізе білу. [2, б. 8]

Жазылым дағдысын дамыту мақсатында төмендегі әдіс–тәсілдерді қолданамын:

«Флэшкарточкалар» қосымшасы – тілдік төрт дағдыны меңгертуге арналған таптырмас көмек–ші құралдардың бірі. Қосымша алдымен телефонға жүктеледі. Студенттер жаңа сөздерді, сөз тіркестерін өз телефондарындағы қосымшаға жазып шығады. Аталған қосымша сол сөздерден бірнеше тапсырма құрастырады. Сөздерді, тіркестерді жаттау, тыңдау, аудармасын айту, сәйкестен–діру, мағынасын табу, сөздер мен тіркестерді дұрыс жазуға үйренеді. Бұл қосымшада айтылым да, тыңдалым да, оқылым да, жазылым да бар. Қолданылуы қарапайым. (16–сурет)

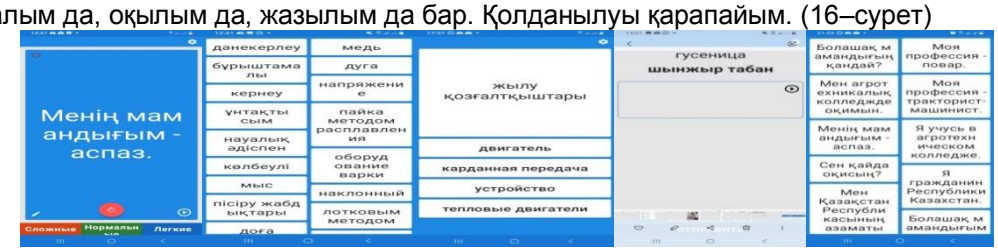

Сурет 16. «Флэшкарточкалар» қосымшасы

Сабақ барысында интербелсенді тақталарды да қолдану оқытушының жұмысын жеңілдетеді. Алдын ала интербелсенді тақтаға тақырып бойынша құрастырылған тапсырмаларды, түрлі әдіс–тәсілдерді, көрсетілетін бейнежазба, суреттерді дайындап қоюға болады. Әр сабағымызды интербел–сенді тақтаға сақтап қоя берсек, оны біз жыл сайын өзгерістер енгізе отырып, пайдалана береміз. Тақтаға жазып, өшіріп, қайта жазып отырмаймыз. Оқытушының уақыты мен күш–қуатын сақтау үшін өте тиімді сервис.

«Padlet» тақтасы– ең қарапайым интерактивті тақта. Бұл тақтаны қолдану өте жеңіл. Сурет, бейнежазба, аудиожазба, тапсырмалар т.б. алдын ала дайындап, жүктеп қоюға болады.

«Miro» тақтасында жасауға болатын жұмыстар: мәтін жазу, схема, суреттер қою, файлдарды жүктеу, стикерлерді жабыстыру, сурет салу, қолмен жазу, ақыл картасын құру, бір тақтада бір уақытта бірнеше студенттермен жұмыс жасау т.б.

«Mentimeter» бағдарламасымен жұмыс. Ментиметер – интерактивті тақта. Жаңа сабаққа керек–ті кесте, сызба, сурет т.б. алдын ала дайындауға немесе сабақ барысында жасауға болады. Тақта кері байланыс жасау үшін де тиімді. Барлық дайындалған тақталар сақталады. Сонымен қатар «Linoit» интерактивті тақтатүрі де бар.

«Qr code» сайты. Кюар кодтар біздің өмірімізде қазіргі таңда жиі қолданыста екені белгілі. Сабақты түрлендіру мақсатында, студенттердің қызығушылығын арттыру үшін кодтарды қолданған тиімдірек. Кодтарға ютубтан видеоға, гуглдан белгілі бір мәтінге, суретке т.б. сілтеме жасап, тапсырманы ұсынуға болады.(17 сурет)

Сурет 17. «Qr code» сайты арқылы дайындаған тапсырмаларым

«Glogster» арқылыинтербелсенді плакат–постер жасау. Мәтін, бейнежазба, аудиожазба, суреттер қою арқылы плакат–постерлер жасауға болады. Топтық жұмыстарда белгілі тақырып бойынша студенттерге плакат–постер жасату үшін қолданылатын тиімді бағдарлама. Плакат–постерді қағазға шығаруға және сілтеме арқылы жіберуге де болады. Ғылыми зерттеу жұмыстары бойынша тапсырма беріп,жұмысты жинақтату үшін де қолайлы.

«Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасының жеті модулін ықпалдастыра отырып, соның ішінде ақпараттық–коммуникациялық технологияны сабақта үнемі қолданудың оқытушы және студенттер үшін тиімді, пайдалы жақтары мол екендігін баса айтқым келеді.

Қорыта айтқанда, жаңартылған білім беру бағдарламасының маңызы – білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Студент өзінің колледж қабырғасында алған білімін өмірде қажетіне жарата білуі қажет. Сондықтан да бұл бағдарлама «өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Барлық ұстаздар қауымына зор жауапкершілік міндеттеледі. 21 ғасырда ұстаздар студенттерінің бойына қажетті тілдік дағдыларды (айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым) дарыту үшін ұстаздар тынымсыз еңбектену керек. Білім алушылар қажетті дағдыларды меңгергенде ғана өмірдің барлық салаларында табысқа жете алады. Жаңартылған білім беру аясында тек қана өз мамандығын, өз пәнін шексіз сүйетін, әрбір білім алушы үшін ұстаздық ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді, еңбекқор оқытушылар ғана жұмыс істей алады. «Оқу – инемен құдық қазғандай» демекші, жан–жақты, шығармашыл, еңбексүйгіш, ізденімпаз ұстаздар ғана табысты болып, жоғары нәтижеге жетеді. Сонымен қатар ұстаздар қауымы ғылым мен техниканың күн сайын жаңарып, тоқтаусыз дамып бара жатқандығына байланысты жаңалыққа жаны құмар, барлық көштің алдында жүретін нағыз жаңашыл педагог болулары қажет деп санаймын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Тиімді оқыту мен оқу» Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы.«Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ. Астана. 2016 ж.
2. Құлмағамбетова А. Тілдік төрт дағды бойынша белсенді оқыту тапсырмалары. Оқу–әдістемелік құрал. Астана 2014 ж.

УДК 378.147

ЦИФРОВЫЕ СЕРВИСЫ В ИНКЛЮЗИВНОМ ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

Богинская Юлия Валериевна
доктор педагогических наук, доцент
зав.кафедрой психолого–педагогического
и специального образования
Крымского федерального университета им.В.И.Вернадского,
г.Симферополь, Россия
E–mail: yuliya–boginskaya@ya.ru

Аннотация

Статья посвящена исследованию внедрения цифровых сервисов в инклюзивное высшее образование. Автором проанализированы современные цифровые сервисы, которые используются в инклюзивном высшем образовании. С помощью SWOT–анализа выявлены сильные и слабые стороны, возможности и угрозы современных цифровых сервисов для образовательной деятельности обучающихся с инвалидностью.

Ключевые слова: *инклюзивное образование, цифровизация, лица с ограниченными возможностями здоровья (ОВЗ), дистанционные образовательные технологии, цифровые сервисы, цифровая образо–вательная среда.*

Abstract

The article is devoted to the study of the introduction of digital services in inclusive higher education. The author analyzed modern digital services that are used in inclusive higher education. With the help of a SWOT analysis, the strengths and weaknesses, opportunities and threats of modern digital services for the educational activities of students with disabilities were identified.

Key words: *inclusive education, digitalization, persons with disabilities, distance learning technologies, digital services, digital educational environment.*

Аңдатпа

Мақала инклюзивті жоғары білім беру жүйесіне цифрлық қызметтерді енгізу мәселелерін зерттеуге арналған. Автор инклюзивті жоғары білім беруде қолданылатын заманауи цифрлық қызметтерге талдау жасады. SWOT талдауының көмегімен мүмкіндігі шектеулі студенттердің білім беру іс–әрекетіне арналған заманауи цифрлық қызметтердің күшті және әлсіз жақтары, мүмкіндіктері мен қауіптері анықталды.

Түйінді сөздер: *инклюзивті білім беру, цифрландыру, мүгедектер, қашықтықтан оқыту техно–логиялары, цифрлық қызметтер, цифрлық білім беру ортасы.*

В последние годы большое внимание в России и за рубежом уделяется использованию цифровых технологий в обучении и сопровождении детей и молодежи с инвалидностью. Так, коллек–тивом российских ученых (Ахметова Д.З., Артюхина Т.С., Бикбаева М.Р., Сахнова И.А., Сучков М.А., Зайцева Э.А.) проведен анализ точек соприкосновения инклюзивного подхода и использования цифровых технологий в обучении лиц с ОВЗ и инвалидностью [1].

Зарубежные исследователи Vimarlund V., Lorbeer E. анализируют популярные цифровые и онлайн–инструменты, использование которых активизировалось во время глобальной пандемии; описывают цифровые навыки, формируемые у студентов с инвалидностью [2–3]. Расширение возможностей обучающихся с инвалидностью для повышения их уровня грамотности в цифровых технологиях предлагают Conley Q., Scheufler J., Persichini G., Lowenthal P., Humphrey M. [4].

Активное продвижение цифровых сервисов в инклюзивном образовании связано, в первую очередь, с необходимостью обеспечения доступности учебно–воспитательного процесса для студентов с инвалидностью в отечественных и зарубежных вузах. Во–вторых, в период пандемии коронавируса возросла востребованность средств организации дистанционного обучения, в том числе и для лиц с ограниченными возможностями здоровья (Письмо Минобрнауки России от 22.10.2020 № МН–5/4683 «О направлении методических рекомендаций» (вместе с «Методическими рекомендациями по организации образовательной деятельности для обучающихся с инвалидностью и ограниченными возможностями здоровья в условиях предупреждения распространения новой коронавирусной инфекции (COVID–19) на территории Российской Федерации»).

Сеть Ресурсных учебно–методических центров по обучению инвалидов и лиц с ограни–ченными возможностями здоровья (РУМЦ) России ведет активную работу по разработке и внедрению цифровых сервисов для студентов разных нозологических групп. Так, специалисты РУМЦ Крымского федерального университета имени В.И.Вернадского провели мониторинг платформ дистанционного обучения, существенно облегчающих профессиональную деятельность преподавателей и делающих интересным и доступным учебный процесс для студентов с инвалидностью.

Задача исследования заключалась в выявлении внедрения цифровых сервисов в инклю–зивное высшее образование и частоты их использования вузами–партнерами на протяжении учебного года. Важно было получить ответ на вопросы: как часто вузами используются цифровые

сервисы в обучении инвалидов, какие платформы чаще всего применяются для организации электронных курсов и обозначить точки роста в области внедрения цифровых сервисов в инклюзивное высшее образование.

В опросе участвовали специалисты 20 вузов–партнеров Астраханской и Волгоградской областей, Республик Крым и Адыгея и г. Севастополя.

Для определения сильных сторон (S), слабых сторон (W), возможностей (O), угроз (T) использования цифровых сервисов в инклюзивном высшем образовании был проведен SWOT–анализ.

По итогам проведенного анализа по внедрению цифровых сервисов в инклюзивное высшее образование были получены следующие данные.

Рисунок 1: Использование средств дистанционных образовательных технологий по формам обучения

В большинстве вузов независимо от формы обучения дистанционные образовательные технологии используются ситуативно. При этом в трех вузах наибольшая ситуативность исполь–зования выявлена при организации образовательного процесса для обучающихся с инвалидностью и ОВЗ дневной формы обучения. В шести вузах дистанционные образовательные технологии ситуативно используются при обучении студентов–заочников. На очно–заочной форме ситуативность использования дистанционных образовательных технологий выявлена у четырех вузов.

В тоже время есть ответы о том, что вузы не используют дистанционный формат по каждой из форм: очная – 1 вуз, заочная – 2 вуза, очно–заочная – 8 вузов. Как показал анализ ответов, это связано с тем, что в вузе либо отсутствуют студенты с инвалидностью (как правило, это филиалы вузов), либо отсутствует очно–заочная форма.

Рисунок 2: Онлайн–курсы, размещенные на национальной платформе «Открытое образование» для обучения лиц с инвалидностью и ОВЗ

Как представлено на рисунке 2, 45% вузов используют онлайн–курсы, размещенные на национальной платформе «Открытое образование» для обучения лиц с инвалидностью и ОВЗ как вспомогательный материал, а 50% вузов не используют вообще.

Такое распределение, в первую очередь, связано с тем, что в большинстве вузов нет отдельного выделения (исключения) студентов с инвалидностью и использования только для них курса.

SWOT–анализ позволил определить следующие сильные стороны (S) и возможности (O) использования цифровых сервисов в инклюзивном высшем образовании.

Сильные стороны:

- формирование мотивации обучающихся
- доступность обучения для лиц с ОВЗ
- активизация познавательной активности
- индивидуализация обучения

- наглядность
- возможность передачи материалов через современные беспроводные технологии

Возможности:

- импровизация и гибкость в преподавании
- творческий подход к обучению и преподаванию

Однако наряду с сильными сторонами и возможностями использования современных цифровых сервисов выделим следующие слабые стороны и угрозы.

Слабые стороны:

- тайм–менеджмент
- уменьшение пропускной способности одновременно большого количества пользователей
- отсутствие «живого» общения
- несоблюдение правил работы за компьютером

Угрозы:

- низкоскоростной Интернет
- недостаточное техническое оснащение
- проблемы информационной безопасности, в том числе и образовательного контента
- стремительное развитие цифровых технологий
- недостаточная компьютерная грамотность и информационная компетентность всех субъектов образовательного процесса
- низкая мотивация студентов.

Как показал анализ, среди основных типов цифровых сервисов, целесообразных для использования в качестве средства поддержки инклюзивного обучения, выделяют:

– стандартные технологии;

– персональные компьютеры (настольные ПК, переносные ПК (ноутбуки, нетбуки), планшеты и др.) со встроенными функциями настройки для лиц с инвалидностью и ОВЗ;

– доступные форматы данных, или альтернативные форматы (например, DAISY – стандарт цифрового формата для записи цифровых аудио книг); брайлевские принтеры, дисплеи и синтезаторы языка и др.;

– ассистивные (вспомогательные) технологии: слуховые аппараты, устройства для чтения с экрана, клавиатуры со специальными возможностями, системы альтернативной коммуникации и др.

Приведем примеры цифровых сервисов в дистанционном обучении:

1. Сервисы для создания презентаций и инфографики, интерактивного контента, тестов и кроссвордов, командной работы: Infogram, Canva, Google–таблицы, Google–формы, Online Test Pad, Video Puppet, iSpring Suite, CloudInterpreter, Balabolka, O–Whiteboard, Padlet, Jaws for Windows, TalkBack, Spread Sings, Uni, Сурдофон, Переводчик ЖЯ, Joyteka, learningapps, eТреники, Skillspace.
2. Технологии для лиц с нарушениями опорно–двигательного аппарата (Wheelmap, Google–карты, Push–трекер, iAccess Life).
3. Ассистивные программные средства: программы экранного увеличения, программы синтеза речи, программы–конверторы текстовой информации в аудиофайл и т.п. (Jaws for Windows, NVDA «Non Visual Desktop Access», TalkBack, Duxbury BrailleTranslator, SuperNova Screen Reade).
4. Мобильные устройства и приложения: голосовые помощники (HearYouNow), перевод жестов (Spread Sings, Uni, Сурдофон, Open Sesame), приложения для общения (RogerVoice, Яндекс. Разговор, Look At Me, Talkitt), приложения для сопровождения (BeMy Eyes, Stepping Stones).

При выборе средства организации взаимодействия со студентом с инвалидностью и ОВЗ преподаватель, прежде всего, должен ориентироваться на те, которые доступны обучающемуся в силу возраста и навыков работы с информационно–коммуникационными технологиями, но при этом необходимо постепенно знакомить его и другими, так как это создаст дополнительную мотивацию, сделает процесс обучения более разнообразным, поможет повысить качество освоение учебного материала.

Перечень форматов использования дистанционных образовательных технологий: массовые открытые онлайн–курсы, диалоговый тренажер, слайдовый курс, обучающая игра, видео–лекция, бизнес–симуляция, скрайбинг, подкастинг, интерактивный кейс, анимированная инфографика.

Все указанные форматы эффективно совмещают звуковой, видео– и графический формат для максимального вовлечения обучающегося в осваиваемый материал. С помощью игровой или диалоговой основы реализуются как учебные и лабораторные, так и практические занятия. В рамках занятий, помимо объяснения материала, предусмотрен текущий контроль, промежуточная и итоговая аттестация. При этом сохранение сведений об итоговой, государственной (итоговой) аттестации и личных документах обучающихся на бумажном носителе является обязательным.

Для эффективного использования цифровых сервисов в инклюзивном образовании, повышение его качества и доступности для лиц с инвалидностью и ограниченными возможностями здоровья, первоочередным является обеспечение следующих условий:

1. внедрение надлежащей инфраструктуры цифровизации, которая удовлетворяла бы принципам доступности, удобства использования, гибкости и эффективности;
2. модификация компонентов учебного плана (включая содержание, методы обучения и оценивания его результатов), адаптировав цифровые технологии под потребности разных нозологических групп студентов;
3. повышение уровня цифровой компетентности педагогов инклюзивного образования, их цифровой грамотности.

Таким образом, анализ практики вузов, опыта применения цифровых сервисов в обучении лиц с ограниченными возможностями здоровья позволяет определить их возможности. Так, являясь важной частью цифровой образовательной среды, платформы и средства применения дистан–ционных образовательных технологий помогают быть всегда на связи и осуществлять постоянное онлайн–взаимодействие участников учебно–познавательного процесса, тем самым реализовывать дидактические принципы обучения. Представленная единая методическая база современных цифровых сервисов позволяет усовершенствовать цифровую информационно–образовательную среду для применения дистанционных образовательных технологий инклюзивного обучения.

Необходимым является включение в программу курсов повышения квалификации препода–вателей и административно–управленческого персонала модуля «Цифровые сервисы в обучении лиц с инвалидностью».

Перспективным для усовершенствования системы применения дистанционных образователь–ных технологий и развития цифровых сервисов является разработка конструктора адаптированных онлайн–курсов, что позволит индивидуализировать образовательные траектории и обеспечит сопровождение студентов с инвалидностью и ОВЗ.

Список литературы:

1. Ахметова Д.З., Артюхина Т.С., Бикбаева М.Р., Сахнова И.А., Сучков М.А., Зайцева Э.А. Цифрови–зация и инклюзивное образование: точки соприкосновения // Высшее образование в России. 2019 г. Т. 29. №2. 141–150 с.
2. Manzoor M., Vimarlund V. Digital technologies for social inclusion of individuals with disabilities. Health Technol. 2018. 8, 377–390 p.
3. Elizabeth R. Lorbeer Digital Accommodations for Students Living with Print Disabilities: A Literature Review, Medical Reference Services Quarterly, 2020. 39:2, 139–152 p.
4. Conley, Quincy & Scheufler, Jessica & Persichini, Gina & Lowenthal, Patrick & Humphrey, Michael. Digital Citizenship for All: Empowering Young Learners With Disabilities to Become Digitally Literate. International Journal of Digital Literacy and Digital Competence. 2018. 9. 1–20 p.

УДК 027.8

THE IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGY ON THE EDUCATIONAL PROCESS

Botaeva Gulnur Ordabekovna
Master of training foreign
language teachers
Teacher of English language
school–lyceum by Y.Gagarin
Zhambyl region, Zhambyl district
E–mail: gulnur_bg@mail.ru

Аңдатпа

Цифрлық технологиялардың дамуы өмірдің көптеген салалары мен салаларына, соның ішінде білімге айтарлықтай әсер етті. Қазіргі уақытта ақпараттық технологияларды қолдану білім беру процесіне әсер етеді, Материалды ұсыну, ақпарат беру, қарым–қатынас процесін ұйымдастыру мүмкіндіктерін кеңейтеді. Бұл мақаланың мақсаты білім беру процесінде ақпараттық технологияларды оның тиімділігі үшін пайдалану мүмкіндігін зерттеу болып табылады. Материалдар мен әдістер. Бұл мақаланың әдіснамалық негізі білім беру процесіне цифрлық платформаларды енгізу бойынша әдебиеттер, сондай–ақ ашық аналитикалық материалдар болып табылады. Нәтижелер. Дамудың қазіргі кезеңінде ақпараттық технологиялар білім беру процесіне айтарлықтай әсер ететіні көрсетілген. Ақпараттық технологиялардың көмегімен тыңдаушыларға ақпарат беру процесі жеңілдетіледі, оқыту кезінде коммуникациялық мүмкіндіктер, сондай–ақ көптеген ақпараттық ресурстардың қол жетімділігі артады. Әр түрлі ақпараттық құралдардың көмегімен оқу процесін бақылау, оқушылардың материалды игеруін және олардың жеке жетістіктерін талдау процесін оңтайландыруға болады. Қорытындылар. Білім беруде ақпараттық технологияларды қолданудың әртүрлі формалары бар, бұл оқу процесін айтарлықтай әртараптандыруға мүмкіндік береді деген қорытынды жасауға болады. Қашықтықтан білім беру ерекше рөл атқарады, бұл оны қол жетімді және икемді етеді, бұл қазіргі

кезеңде өте маңызды. Жалпы, біз ақпараттық технологияларды пайдаланудың ажырамас бөлігі болып табылатын қашықтықтан білім берудің одан әрі белсенді дамуын сенімді түрде болжай аламыз.

Түйінді сөздер: *Ақпараттық технологиялар, білім беру, қашықтықтан білім беру, байланыс құралдары, цифрлық сауаттылық*

Аннотация

Развитие цифровых технологий оказало значительное влияние на большинство отраслей и сфер жизни, включая образование. В настоящее время использование информационных технологий влияет на образо–вательный процесс, расширяя возможности в области подачи материала, предоставления информа–ции, организации процесса общения. Целью данной статьи является изучение возможности использования информационных технологий в образовательном процессе для его большей эффективности. Материалы и методы. Методологической основой данной статьи является литература по внедрению цифровых платформ в образовательный процесс, а также открытые аналитические материалы. Результаты. Показано, что на современном этапе развития информационные технологии оказывают существенное влияние на образовательный процесс. С помощью информационных технологий упрощается процесс предоставления информации слушателям, увеличиваются коммуникационные возможности при обучении, а также доступность большого количества информационных ресурсов. С помощью различных информа–ционных инструментов можно оптимизировать процесс мониторинга учебного процесса, анализа усвоения материала учащимися и их личных достижений. Выводы. Можно сделать вывод, что существуют различные формы использования информационных технологий в образовании, которые позволяют значительно разнообразить процесс обучения. Дистанционное образование играет особую роль, что делает его более доступным и гибким, что очень важно на современном этапе. В целом, мы можем с уверенностью прогнозировать дальнейшее активное развитие дистанционного образования, которое является неотъемлемой частью использования информационных технологий.

Ключевые слова: *информационные технологии, образование, дистанционное образование, средства коммуникации, цифровая грамотность*

Abstract

The development of digital technologies has had a significant impact on most industries and spheres of life, including education. Currently, the use of information technologies affects the educational process, increasing opportunities in the field of presentation of material, provision of information, organization of the communication process. The purpose of this article is to study the possibility of using information technology in the educational process for its greater effectiveness. Materials and methods. The methodological basis of this article is the literature on the introduction of digital platforms in the educational process, as well as open analytical materials. Results. It is shown that at the present stage of development information technologies have a significant impact on the educational process. With the help of information technologies, the process of providing information for trainees is simplified, communication opportunities in training are increased, as well as the availability of a large number of information resources. With the help of various information tools, it is possible to optimize the process of monitoring the educational process, the analysis of the assimilation of the material by students and their personal achievements. Conclusions. It can be concluded that there are various forms of using information technologies in education, which allow to significantly diversify the learning process. Distance education plays a special role, which makes it more accessible and flexible, which is very important at the present stage. In general, we can confidently predict the further active development of distance education, which is integral to the use of information technology.

Key words: *information technologies, education, distance education, communication tools, digital literacy*

Introduction

Currently, there is an active development of information technologies. Information technologies are increasingly penetrating into all industries and spheres of activity, significantly affecting their development. At the same time, there is a specific need for their development, since the modern world is characterized by the presence of a large amount of diverse information, therefore technologies are needed for its processing, development and provision [1] (Babin, 2018).

Informatization also has a significant impact on the educational sphere. To improve the quality of education, a large number of various tools and technologies can be used that can significantly simplify the educational process, increase the efficiency of providing information, and improve its digestibility.

This is especially true for modern times, when the entire educational system strives not to specifically fill students with knowledge, but to develop certain skills and abilities in them for independent learning, which is characteristic of the concept of continuing education. «The use of information and communication technologies in modern education is obviously inevitable in the context of scientific and technological progress» [4] (Pustynnikova, Yudina, 2019).

The leading goal of using information technology in teaching is to increase intellectual detail.

Research results

In the modern world, computer and information and communication technologies are used in almost all industries and spheres of life, therefore, acquaintance with them and use should be made at the earliest stages of any individual's education. Therefore, it is necessary to use information technologies in education in order to introduce students to these technologies for subsequent use in their activities [2, 3] (Dudin, Kononova, 2020).

Today, the education system is inseparable from information and computer technologies. Through education, each person receives new knowledge, acquires and improves any skills and abilities, masters their application in practice. At the same time, most areas of activity are associated with the active use of information technologies, which actualizes their active application in the educational process. "Information technologies in education make it possible to use a wider range of forms and methods of teaching in order to provide a detailed amount of information due to such an important component of the educational system as visibility, which information technologies can provide in full" [3] (Dudin, Kononova, 2020).

It is important to say that with the help of information technology, it is possible not only to provide information more efficiently, to carry out training, but also to control this process in the field of achievements and assimilation of knowledge. Through the use of various software tools and test tasks, an assessment of the development and success of students is carried out, conclusions are formed about the need for additional tasks for laggards. All this allows you to monitor the educational process in the field of its effectiveness and achievement of specific goals. The use of digital technologies can contribute to the personalization of education.

Further development of information technologies in education has great potential in the future, for example, the development of artificial intelligence is able to personalize education in the future, which will significantly increase its effectiveness. It is possible to develop special tests, analyzing the answers to which, it will be possible to assess the educational potential of a particular student and, based on these data, develop a personal training program for him. At the testing stage, it will be possible to identify the most capable students and make higher learning requirements for them, their program should contain more complex tasks, which will allow them to better develop their potential. A simpler program can be obtained by students who do not have a strong educational potential.

All this indicates the relevance of the use of information technologies in education and the subsequent potential of their use in order to improve its quality.

The special relevance of the study of the impact of information technology on the educational process justifies the development of coronavirus infection. In March 2020, there was a transition to distance education, which became possible only thanks to the development of information technology.

In general, there are three main directions of using information technologies in education ,

Directions for the use of information technology in education

1.Information technology as a means of organizing the educational process

2.Information technologies as a means of communication in the educational process

3.Information technology as a means ofassissting in learning(providing information, conducting research, processing information)

1. The first direction, which is receiving more and more active development at the present time, is their use as a means of organizing the educational process. It means that the whole process of education is organized through information technology, for example, the passage of any online courses with final testing, the results of which will determine the success of their development. The participation of people in the training is minimal, everything is organized with the help of information and computer technologies, all lectures are presented in electronic form, as well as practical tasks necessary for mastering the material on the part of the student. It is possible to predict further active application of the use of information technologies in this way.

2. The second direction is their use as a means of helping in learning. This direction has been mastered for a considerable time. Here, the educational process has a classical scheme with the participation of the teacher and the trainees, but information technologies are actively used (the teacher creates presentations to better provide information, computer technologies are used for observation, analysis, drawing conclusions, the use of electronic libraries for students and students to search for information).

3. The third direction is the use of information technology as a means of communication both between the teacher and the trainees, and between teachers or only between students.

The use of information resources in any of these areas is carried out in order to:

1) improving the efficiency of the educational process, the level of education of students;

2) development of independent learning skills of pupils and students;

3) simplification of the educational process through the use of various computer and information technologies;

4) introducing students to the active use of information technologies from the very first stages of education.

The active use of information technologies influences the development of information competencies, contributes to the disclosure of the intellectual potential of individuals, which contributes to the formation of self–education skills. The ability to self–educate is a necessary element of the development of continuing education [4, 5] (Pustynnikova, Yudina, 2019; Sayfutdinova, Titova, Frolova, 2019).

There are several forms of using information technologies in education.

1. Communication and globalization. The development of information technologies has had a positive impact on the development of communication between various educational institutions, the process of organizing various conferences, Olympiads, and various discussions has been simplified. All this is possible with the use of video communication technologies, which makes it possible to more actively involve schoolchildren and students in scientific and research activities. Modern technologies make it possible to organize international conferences, increasing globalization in the educational process.

2. Research and self–education. Information technologies have a very important role in self–education, with the help of their use, large information resources of online libraries, electronic library systems, databases are available to people. All this makes it possible to use a large number of methodological manuals, articles, textbooks in obtaining knowledge and improving the level of their education. Information technologies are also of great importance when conducting various studies.

3. Distance learning. Currently, distance learning is becoming particularly relevant, which is possible thanks to the development of information technologies. The development of distance education makes learning much more accessible, anyone gets the opportunity to get an education at the university that he chose without taking into account his location, he can do independent work and study materials at any time convenient for himself, it is also necessary to emphasize that this type of education is more accessible financially, since it is associated with lower costs on his organization. All this underlines the importance of the development of distance education, especially these issues are relevant in the development of a pandemic of coronavirus infection.

In general, a special advantage of distance education is its flexibility and the ability to adapt to the needs of a particular student. At the same time, this form of education does not exclude the teacher's communication with the student in real time through the use of various communication technologies.

Currently, it is typical to have a large number of offers in the field of distance education, from small courses to obtaining a diploma of higher education. The convenience of this form of training is appreciated by consumers.

4. A variety of educational games and videos. Especially the game form is characteristic when learning at the initial stages. In the form of a game, it is often easier for preschoolers and younger schoolchildren to learn the material, so there are a large number of educational games that introduce students to the computer and teach them how to use it, other digital technologies.

The development of the Internet and information technologies has led to their mass use at all stages of education, including the earliest, and the game form allows you to make learning more interesting for students. At the same time, the game form can also be used for teaching older schoolchildren and even students. In principle, information technologies provide a great variety in the field of education, which increases interest in their use.

Conclusion

The use of information technologies in education leads to the development of distance learning, which is especially relevant at present for coronavirus infection. The most significant advantage of distance education is its flexibility, which allows you to adapt to the capabilities and interests of consumers.

It is safe to talk about the further development of information technologies in education, which have great prospects and can optimize the educational process through its personalization.

Resources:

1. Babin E.N. Digitalization of the university: building an integrated information environment // University management: practice and analysis. 2018. No. 6. 44–54 pp. doi: 10.15826/umpa.2018.06.057.

2. Dudin M.N., Kononova E.V. Digitalization of university management in Russia and foreign countries as a necessary measure to ensure their economic security // Problems of market economy. 2020. – No.3. 95–108 pp. doi: 10.33051/2500–2325–2020–3–95–108.

3. Dudin M.N., Kononova E.V. Management of higher education in conditions of great challenges and threats caused by the Covid–19 coronavirus pandemic // Problems of market economy. 2020. No.2. 133–145 p. doi: 10.33051/2500–2325–2020–2–133–145.

4. Pustynnikova I.N., Yudina V.S. Information technologies in training // Information technologies. 2019. №3(8). 16–21 pp.

5. Sayfutdinova G.B., Titova T.A., Frolova E.V. Information technologies in modern education as a key phenomenon in educational activity // Problems of modern pedagogical education. 2019. No.63–4. 213–216 pp.

6. Semenova A.N., Stupkina V.A. Digital technologies in human resource management // Young scientist. 2019. №4(242). 250–252 pp.

7. Aimaletdinov T.A., Baymuratova L.R., Zaitseva O.A., Imaeva G.R., Spiridonova L.V. Digital literacy of Russian teachers. Readiness to use digital technologies in the educational process. M.: NAFI Publishing House, 2019. 84 p.

УДК 711.7

:ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА

Брунер Светлана Васильевна
заместитель директора, учитель информатики
E–mail: ksv183@gmail.com
Бармута Александр Иванович
учитель информатики
E–mail: barmuta14@mail.ru
КГУ «Гимназия имени А.М.Горького отдела образования
города Костаная» Управления образования
акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Ақпараттық ресурстарды пайдалануға негізделген зияткерлік еңбектің маңыздылығының артуы қазіргі заманғы адамның кәсібіне және қызметерекшеліктеріне қарамастан, ақпаратты іздеу, өңдеу, сақтау және берудің барысында электрондық құралдарымен жұмыс істеу дағдыларын талап етеді. Бұл үдерістердің салдары ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың білім беру қызметінің әртүрлі салаларына кеңенуі болып табылады. Ақпараттық–коммуникациялық технология–ларды пайдалану білім беруді жаңа сапалы деңгейге шығаруға, білім беру үдерісінің мазмұнын жаңартуға, білім беру сапасын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, қызмет, қосымша, презентация, бағдарлама.*

Аннотация

Возросшая значимость интеллектуального труда, основанного на использовании все увеличивающихся информационных ресурсов, требует от современного человека, вне зависимости от его профессии и особенностей деятельности, умений работы с электронными средствами поиска, обработки, сохранения и передачи информации. Следствием этих процессов является широкое проникновение информационных и коммуникационных технологий в различные сферы образова–тельной деятельности. Использование информационно–коммуникационных технологий позволяет вывести образование на новый качественный уровень, обновить содержание образовательного процесса, обеспечить качество образования.

Ключевые слова*: информационно–коммуникационные технологии, сервис, приложение, презентация, программа.*

Abstract

The increasing importance of intellectual work, based on the use of ever–increasing information resources, requires the ability to work with electronic means of searching, processing, storing and transmitting information from any person, regardless of his profession and characteristics of his activity. One of the consequences of these processes is a widespread penetration of information and communication technologies into various areas of education. The use of information and communication technologies makes it possible to bring education to a new level, update the content of the educational process, and ensure the quality of education.

Key words: *information and communication technologies, service, application, presentation, program.*

В современной образовательной системе обучение, воспитание и развитие нового поколения обучающихся осуществляется в условиях информационно насыщенной среды. Нынешняя реальность диктует новые требования к профессионально–педагогическим качествам учителя, к методическим и организационным аспектам использования в обучении информационно–коммуникационных технологий (далее по тексту – ИКТ).

На сегодняшний день у каждого учителя и преподавателя имеются в распоряжении разные виды ИКТ которые он может использовать и применять в образовании – это информация из сети Интернет, электронные учебники, словари и справочники, презентации, программы, различные виды коммуникации – чаты, форумы, блоги, электронная почта, телеконференции, вебинары и многое другое. Благодаря этому происходит быстрый обмен информацией между участниками образова–тельного процесса. При этом учитель не только образовывает, развивает и воспитывает обучаю–щегося, но и с внедрением новых технологий он получает мощный стимул для самообразования, профессионального роста и творческого развития. Помимо этого, использование ИКТ в обучении помогает педагогу решить такие дидактические задачи как:

– активизация мыслительной деятельности обучающихся;
– вовлечение в работу пассивных учеников;
– изменение интенсивности учебного процесса;
– возможность живого общения с представителями других стран и культур;

– обеспечение учебного процесса современными материалами;

– привлечение обучающихся к самостоятельной работе с различными источниками информации;

– актуализация личностно–ориентированного и дифференцированного подхода к обучению;

– возможность привлечения обучающихся к исследовательской деятельности;

– обеспечение гибкости процесса обучения.

В современном мире педагогу недостаточно быть только пользователем, необходимо гово–рить о повышении компетентности педагога в области ИКТ.В педагогической практике используется следующая модель информационно–коммуникационной компетентности учителя:

1) уровень функциональной грамотности (подготовленность к деятельности):

– владение компьютерными программами обработки текстовой, числовой, графической, звуковой, видеоинформации;

– умение работать в сети Интернет, пользоваться ее сервисами;

– умение использовать такое оборудование, как сканер, принтер и т.д.

2) деятельностный уровень (эффективное и систематическое использование функциональной грамотности в сфере ИКТ в образовательной деятельности для достижения высоких результатов).

В своей педагогической практике активно используем Виртуальную доску Padlet [1].Данный сервис можно назвать онлайн–стеной, которая содержит инструменты для совместной работы на определенном виртуальном пространстве, где обучающиеся могут отвечать на вопросы, оставлять комментарии, создавать свои собственные проекты. Возможности данного сервиса очень разнообразны и очень удобны. Можно загружать и отображать видео, фотографии или документы для обучающихся, которые удобно разделить на группы, при групповой работе, чтобы они могли видеть и реагировать на задания не переключаясь между программами. Таким образом, все обучающиеся участвуют в процессе обучения и могут комментировать одни и те же фотографии, видео или вносить в них другие источники, и каждый может видеть ответы групп (любой комментарий начинается с имени ученика, чтобы все знали, кто автор комментария). Поэтому Padlet (рисунок 1) используется для совместной работы по сбору идей, мозгового штурма как в начале уроке, так и в конце урока для выполнения обратной связи (рефлексии) в режиме реального времени со всеми обучающимися.

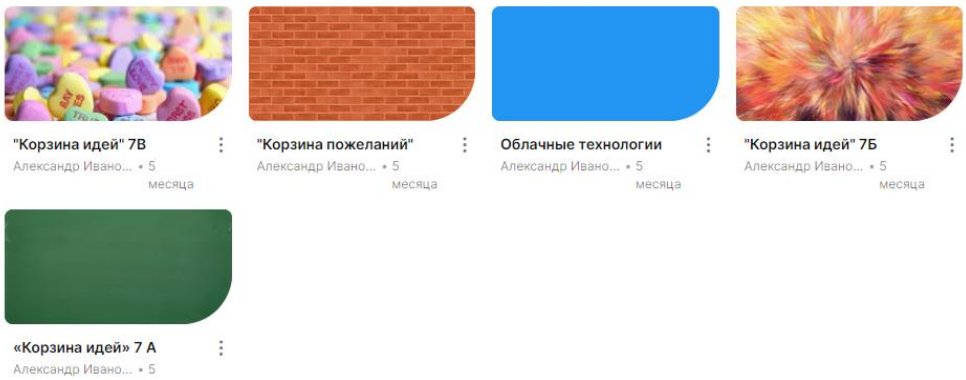

Рисунок 1. Примеры интерактивных досок Padlet

Очень часто данный сервис применяется в нашей практике именно в конце урока для получения обратной связи.

Еще одним примером использования ИКТ в практике учителя информатики является сервис интерактивных упражнений LearningApps [2]. Данный сервис позволяет очень легко, просто и главное быстро создать интерактивные дидактические материалы практически к каждому уроку. Этот конструктор заданий позволяет использовать его на разных этапах урока как для активизации мыслительной деятельности обучающихся в начале урока, так и для закрепления и проверки уже пройденной темы. Данные упражнения направлены не только на проверку знаний, например, в начальных классах его можно использовать и для отработки навыков работы с мышкой и клавиатурой. Ребята тренируются и проверяют знания в игровой форме.

Задания сервиса LearningApps.org разделены на 6 категорий:

– Различные тесты и викторины.

– Упражнения на установление соответствия.

– «Шкала времени» и упражнение на восстановления порядка.

– Упражнения на заполнение недостающих слов, фрагментов текста, кроссворды.

– Онлайн–игры, в которых может участвовать одновременно несколько учеников класса.

– Ресурс предоставляет возможность для сотрудничества педагог–ученик, ученик–ученик.

Использование сервиса LearningApps (рисунок 2) в процессе преподавания способствует: повышению мотивации к учебе, позволяет создать ситуацию успеха (очень важное значение имеет для слабоуспевающих ребят и замкнутых, чтобы они могли раскрыться и поверить в собственные

силы), лучшему усвоению и запоминанию новой информации, интеллектуальному творческому развитию обучающихся, развитию навыков и умения информационно–поисковой деятельности.

В конце изучения каждого раздела можно в игровой форме проверить насколько хорошо обучающиеся усвоили материал. Интерактивная игра «Кто хочет стать миллионером» мотивирует детей получить миллион, при этом дети запоминают какие ошибки они допустили и в следующий раз отвечают правильно. При таком использовании сервиса корректируются знания обучающихся и их интерес возрастает, так как в итоге они получают награду – миллион баллов, а также осуществляется индивидуальный подход. В конце изучения раздела «Слово за слово. Знакомство с клавиатурой» использована интерактивная игра «Кто возьмет миллион».

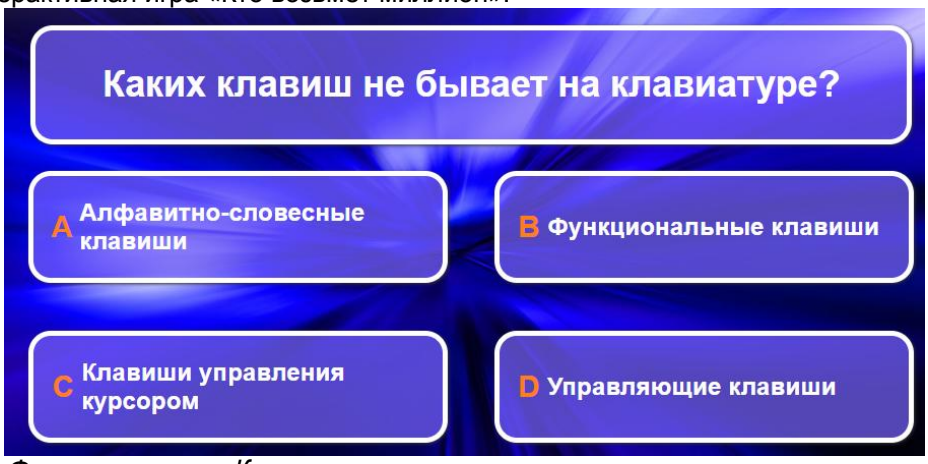

Рисунок 2. Фрагмент игры «Кто возьмет миллион»

Созданы и применяются задания по следующим темам: «Файлы. Папки. Ярлыки», «Устройст–ва компьютера», «Техника безопасности», «Робототехника. Выход из лабиринта», «Типы и расши–рения файлов», «Клавиши редактирования текста», «Авторское право», «Классификация моделей», «Введение в Python», «Электронное правительство» и тд.

В среднем и старшем звене широко применяем облачные технологии. Облачные технологии – это технологии обработки данных, в которых компьютерные ресурсы предоставляются интернет–пользователю как онлайн–сервис [3, с. 4].

В числе популярных «облачных» сервисов на своих уроках используем веб–приложение для создания и демонстрации презентаций Google Docs от корпорации Google применительно к работе над проектом группой обучающихся. Данный ресурс позволяет:

– создавать в Интернете презентации, а затем просматривать, редактировать, экспортировать созданные презентации на свой компьютер и делиться своей работой с одноклассниками и учителем;

– предоставить общий доступ к совместной работе в режиме реального времени (сразу видны изменения всем пользователям кто работает над проектом). Во время работы над презентацией в правой панели можно видеть, кто сейчас работает над презентацией, общаться с ними в чате. Учитель может давать обратную связь: давать советы, контролировать, просматривать ход работы в удобное для себя время.

– работать над презентацией обучающиеся или группа обучающихся в качестве домашней работы могут в любое время

– загружать уже готовые файлы со своего компьютера и размещать их в хранилище Google–диск;

– размещать презентации и документы на различных сервисах и ресурсах.

Например, при изучении темы «Умный дом» обучающиеся в группах из дома делали совместные презентации. Обучающиеся распределяли между собой задания кто отвечает за дизайн презентации, кто за подбор материала и тд.

Используются ИКТ и в административной деятельности. Организация работы с использованием ИКТ позволяет повысить культуру труда, качество и оформление выходного информационного продукта, интенсифицировать труд заместителя директора.

Возможности Excel позволяют ускорить обработку статистических данных, хранить, корректировать и оперативно извлекать информацию (рисунок 3). Расчеты, анализ данных в Excel производится значительно быстрее за счет наличия встроенных экономических, математических и финансовых формул. Именно поэтому Excel распространен намного шире, нежели другие программные обеспечения статистики. Excel располагает широкими возможностями, не только статистической обработки информации, нок и визуализации результатов расчетов в виде графиков, диаграмм и т.д.

	Классы									
предмет	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Количество учащихся	169	144	153	154	152	142	120	122	84	67
«5»	39	61	56	44	34	24	23	16	29	25
«4»	102	73	75	89	82	59	67	61	44	39
«3»	28	10	22	21	36	59	30	45	11	3
«2»	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
% качества	83,4%	93,1%	85,6%	86,4%	76,3%	58,5%	75,0%	63,1%	86,9%	95,5%
% успеваемости	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Рисунок 3. Фрагмент таблицы расчета качества и успеваемости в Excel

Значительно повышается культура оформления работ, появляется возможность представ–ления документации в текстовом и в графическом вариантах, в необходимом для работы масштабе.

Сокращается объём выполнения однообразной работы, основанной на переписывании информации и внесении незначительных изменений через автоматизацию процессов обновления информации, создание и использование шаблонов.

Выводы:

Использование современных ИКТ технологий открывает для учителя новые возможности в преподавании предмета. Изучение любой дисциплины с использованием ИКТ дает детям возмож–ность для размышления и участия в создании элементов урока, что способствует развитию интереса школьников к предмету. В последнее время наблюдается массовое внедрение Интернет в школьное образование. Увеличивается число информационных ресурсов по всем предметам. Нельзя не сказать о значении Интернета для самообразования учителя и использования богатейших ресурсов сети для подготовки к урокам. Причём не стоит отказываться от посещения англоязычных сайтов, так как на них могут быть очень интересные иллюстрации, которые можно сохранить и использовать при создании мультимедийных презентаций. Использование новых информационных технологий позволяет существенно повысить интерес детей к учебе, а, следовательно, и улучшить качество знаний учащихся [4].

Наряду с указанными «плюсами» применения ИКТ есть и «минусы». Использование совре–менных средств ИКТ во всех формах обучения может привести и к ряду негативных последствий, в числе которых можно отметить ряд негативных факторов психолого–педагогического характера и спектр факторов негативного влияния средств ИКТ на физиологическое состояние и здоровье обучающегося. Поэтому при использовании современных методов ИКТ в практической деятельности необходимо соблюдать принципы эргономики.

Список литературы:

1. Дьячкова Н.А. Использование онлайн–доски на уроках и внеклассных мероприятиях для повышения мотивации и познавательного интереса к изучению биологии [Электронный ресурс]. URL:http://vio.uchim.info/Vio_138/cd_site/articles/art_2_3.htm (дата обращения: 13.01.2023)

2. Винницкий Ю.А. Учимся – играя, или старый добрый LearningApps [Электронный ресурс]: Сообщество учителей Intel Education Galaxy. Режим доступа: https://edugalaxy.intel.ru/index.php?automodule=blog&blogid=6885&showentry=5530 (дата обращения 13.01.2023 г.)

3. Исабаева Д.Н. Информатика: Учебник для 11 кл. общественно–гуманитарного направления общеобра–зоват. Шк. Алматы: Атамұра, 2020 г. 176 с.

4. Костяев, А.Е. Использование информационно–коммуникативных (ИКТ) технологий на уроках в школе / А.Е.Костяев. Текст: непосредственный // Теория и практика образования в современном мире : материалы I Междунар. науч. конф. (г. Санкт–Петербург, февраль 2012 г.). Т.2. Санкт–Петербург: Реноме, 2012 г. 407–408 с. URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/21/1489/ (дата обращения: 13.01.2023).

УДК 711.7

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРГРИРОВАННОГО ПОДХОДА В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЯ МАТЕМАТИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Брутян Татьяна Сергеевна
Бисенова Гульшат Бахчановна
Амандыкова Татьяна Сергеевна
учителя начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа №1
им. М.Горького отдела образования Карабалыкского района»
Управления образования акимата Костанайской области
п. Карабалык, Казахстан
E–mail: kudryashkatata@mail.ru

Аннотация

Актуальность развития математической грамотности обучающихся начальной школы обусловлена значительными изменениями приоритетов школьного образования. Математическая грамотность – это способность человека мыслить математически, формулировать, применять и интерпретировать математику для решения задач в разнообразных практических контекстах. Она включает в себя понятия, процедуры и факты, а также инструменты для описания, объяснения и предсказания явлений. Она помогает людям понять роль математики в мире, высказывать хорошо обоснованные суждения и принимать решения, которые должны принимать конструктивные, активные и размышляющие граждане в 21 веке. В данной статье рассматривается внедрение математической грамотности не только на уроках математики, но в интеграции с другими предметами в начальных классах.

Ключевые слова: *математическая грамотность, интеграция, учебные предметы, задания.*

Аңдатпа

Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын дамытудың өзектілігі мектеп–тегі білім беру басымдықтарындағы елеулі өзгерістерге байланысты. Математикалық сауаттылық – адамның матема–тикалық ойлау, математиканы тұжырымдау, қолдану және әртүрлі практикалық контексттерде есептерді шешу үшін түсіндіру қабілеті. Ол ұғымдарды, процедураларды және факті–лерді, сондай–ақ құбылыстарды сипаттауға, түсіндіруге және болжауға арналған құралдарды қамтиды.Ол адамдарға математиканың әлемдегі рөлін түсінуге, жақсы негізделген пайымдаулар жасауға және 21 ғасырда сындарлы, белсенді және рефлексивті азаматтар қабылдауы керек шешімдер қабылдауға көмектеседі. Бұл мақалада математикалық сауаттылықты тек матема–тика сабағында ғана емес, бастауыш сыныптағы басқа пәндермен интеграциялауда енгізу мәселелері қарастырылады.

Түйінді сөздер: *математикалық сауаттылық, интеграция, тәрбиелік пәндер, тапсырмалар.*

Abstract

The relevance of the development of mathematical literacy of primary school students is due to significant changes in the priorities of school education. Mathematical literacy is the ability of a person to think mathematically, formulate, apply and interpret mathematics to solve problems in a variety of practical contexts. It includes concepts, procedures, and facts, as well as tools for describing, explaining, and predicting phenomena. It helps people to understand the role of mathematics in the world, make well–informed judgments, and make decisions that should be accepted by constructive, active and reflective citizens of the 21st century.This article discusses the introduction of mathematical literacy not only in mathematics lessons, but also in integration with other subjects in primary school.

Key words: *math literacy, integration, educational items, tasks.*

Формирование функциональной грамотности обучающихся является одной из основных задач обновленного содержания образования, а математическая грамотность – важная составляющая общей функциональной грамотности. Время требует искать новые подходы в деле обучения и воспитания школьников, владеющих компетенцией «математическая грамотность». Математическая грамотность – это способность человека определять и понимать роль математики в мире, в котором он живет, высказывать хорошо обоснованные математические суждения и использовать математику так, чтобы удовлетворять в настоящем и будущем потребности, присущие мыслящему гражданину. Ученик начальных классов должен получить ответы на вопросы: зачем мне нужна математика? Как я могу этими знаниями распорядиться в реальной жизненной ситуации? Таким образом, матема–тическая грамотность – это способность младшего школьника определять и понимать роль математики в мире; умение применять математические знания для решения возникающих в повседневной жизни проблем.

Современный образовательный процесс требует высокого уровня знаний обучающихся в области математики. И это неслучайно, потому что люди, обладающие качественными знаниями в математическом направлении, имеют больше возможностей для реализации своего потенциала, решения задач, требующих применения знаний и навыков в профессиональной и повседневной жизни.

Развивая у детей математическую грамотность ежедневно на каждом уроке, мы педагоги, взращиваем новую личность – ученика нового поколения, с навыками успешного ученика, уже с другим новым мышлением– более гибким, свободным и альтернативным, способным к саморазвитию. Умение владеть знаниями, применять их на практике, интерпретировать и выражать своё отношение к ним, – вот ключевая цель в работе с учениками. Знаю→могу, применить→владею способами применения (знаю, как применить) →имею своё отношение – эта логическая цепочка определяет развитие и способности детей.

Мы живем в эпоху стремительного развития информационных технологий. И потому важней–шим умением становится умение понимать, анализировать и использовать любую поступающую информацию. Этот навык сегодня совершенно необходим молодому человеку для того, чтобы он чувствовал себя уверенно в обществе.

Средства развития математической грамотности, применимы через личностно – ориентиро–ванный, дифференцированный подходы.

Умения, которые необходимы применять к математическому содержанию:

– умение анализировать текст, использовать информацию, представленную в различных формах;

– умение использовать моделирование с целью выделения существенных отношений к задаче;

– умение осуществлять пробные действия при поиске решения (проблемные ситуации на уроке);

– умение выявлять закономерности в структурированных объектах (делать выводы, умозаключения);

– умение контролировать ход и результат действия (осознать и обозначить свой путь движения в предмете и делать предположения о дальнейших продвижениях).

Эти умения являются индикаторами математической грамотности и формируются за счет включения в урок заданий, которые направлены на формирование данных умений. И очень важно эти умения формировать через интегрированные уроки и задания, которые будут стимулировать учебный процесс и мотивировать учащихся на поисковую деятельность, на рассуждение и размышление информации в жизненной ситуации.

На уроках математики мы активно используем уже известные приёмы и технологии, которые показали себя на практике. Комплекс таких приёмов и заданий расширяет математический кругозор школьников и способствует развитию математической грамотности. Формировать математическую грамотность можно не только на уроках математики, но и при изучении других учебных предметов, таких как русский язык, литературное чтение, естествознание, познание мира.

Интегрированные задания – это задания, объединяющие математику с другими предметами (математика–русский язык, математика–литературное чтение, математика–познание мира, математика–естествознание)

Связь между предметами русский язык и математика очень важна. Изучение русского языка оказывает неоценимую помощь в освоении математики, поскольку именно в процессе изучения языков может формироваться вербально–логический компонент интеллекта, столь важный для освоения предмета математики.На уроках мы широко используем математические термины, алгоритмические способы решения лингвистических задач, если тексты разных типов речи предста–вить в виде математических моделей, это повлияет на развитие речи и умение строить письменные высказывания.

Задание 1. Задания на верное написание терминов: запишите слова, вставив пропущенные буквы: нум_рация, выч_таемое, ед_ница, кил_грамм; исправь ошибку в записи слов: вычисть, дилитель, слажить.

Задание 2. Выполни вычисления. Запиши ответы вычислений числительными буквами.

Высота первого водопада 100 – 20 = ___ (_____) метров. Выше него находится труднодоступное и редко посещаемое туристами ущелье, в котором есть ещё 54 : 9 = _____ (_____) водопадов. Их высота составляет 2 + 1 = ___ (____) и 4 · 2 = (_____) метров.

Задание 3. Тебе необходимо построить водопад на даче. Для его строительства тебе понадобятся: шланг, кабель, насос. Запиши в таблицу необходимых расходов, какое количество материалов тебе понадобится (буквами).

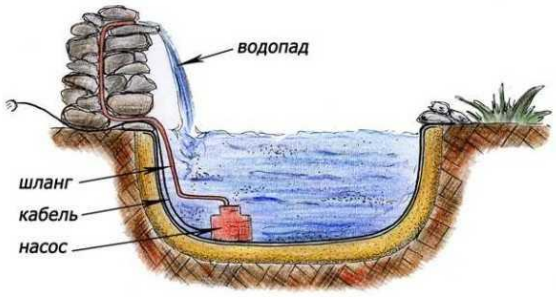

Рисунок 1. Схема водопада.

1) Длина шланга выражена числительным с удвоенным согласным, меньше 20.
2) Мощность насоса выражена числительным: десяток больше 50, но меньше 70.
3) Длина кабеля выражена составным числительным, в записи которого две цифры:
первая – в каком классе ты обучаешься,
вторая – дата празднования Дня защитника Отечества.

Таблица 1 – Таблица для внесения результатов

Шланг (м)	*Насос (ВТ)*	*Кабель (м)*

Задание 4. Прочитай текст. Выполни задания.

Тобол.

Длина реки – 1591 километр. Исток Тобола находится в Оренбургской области. Протяжен–ность реки на территории России составляет 791 километр. Тобол протекает через Костанайскую область. Тобол впадает в Иртыш. По реке осуществляется сплав леса.

1. Выдели в данных предложениях главные члены предложения: одной чертой –подлежащее, двумя – сказуемое.

Тобол впадает в Иртыш. Исток Тобола находится в Оренбургской области. Река протекает через Костанайскую область.

2. Определи протяженность реки Тобол на территории Костанайской области?

Интегрированные уроки математики и литературного чтения дают ученику достаточно широкое и яркое представление о мире, в котором он живет, о взаимосвязи явлений и предметов, о взаимопомощи, о существовании многообразного мира материальной и художественной культуры. Основной акцент приходится не столько на усвоение определенных знаний, сколько на развитие образного мышления. Интегрированные уроки также предполагают обязательное развитие творческой активности учащихся, способствуют развитию речи, формированию умения учащихся сравнивать, обобщать, делать выводы, интенсификации учебно–воспитательного процесса, снимают перенапряжение, перегрузку. Интеграция на уроках позволила нам разнообразить анализ произве–дения, приобщить школьников к тайнам творческого процесса, активизировать познавательную деятельность учащихся.

Задание 1. Три великих источника питали творчество великого казахского поэта Абая Кунан–баева. Один из них – казахская национальная культура. Другой источник –восточная культура. Третий источник –?

Вычисли, расположи ответы в порядке возрастания и напиши какая культура явилась третьим источником вдохновения Абая.

Я - 99:11	Р – 63:21	У – 96:24	С – 85:17	С – 96:16	К – 98:14	А – 96:12

Рисунок 2. Третий источник Абая Кунанбаева

Задание 2. На диаграмме показано количество учеников четвёртых классов одной из школ, прочитавших книги казахского фольклора.

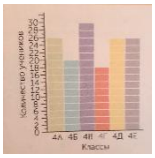

В каких классах ученики прочитали книги поровну?

Рисунок 3 – Диаграмма

Интегрированные уроки математики и познания мира способствуют повышению мотивации учения, формированию познавательного интереса учащихся, целостной научной картины мира и рассмотрению явления с нескольких сторон. На уроках мы совершенствуем вычислительные навыки и умения решать задачи, примеры, сравнивать величины, вырабатываем умения самостоятельно применять знания в комплексе в новых условиях.

Задание 1. Среднестатистический житель города Костаная, Асхат пошел в магазин. Там он купил: 1л. молока, 2 кг. конфет «Каракум», литр кефира. Используя таблицу, ответь на вопрос, сколь–ко заплатил Асхат за покупку?

Город	Мука (1кг.)	Масло (1л.)	Сахар (1кг.)	Молоко (1л.)	Кефир (1л.)	Хлеб (1б.)	Конфеты «Каракум»(1кг.)
Астана	70	120	210	100	110	70	1000
Алматы	75	130	220	100	100	90	1100
Костанай	77	125	200	103	100	70	1200
Павлодар	73	110	200	110	110	65	1100
Шымкент	69	165	205	100	110	90	1000

Рисунок 4. Таблица покупок

Задание 2. В 7 часов утра температура воздуха в Карабалыке была – 23 градуса. Затем каж–дый час она поднималась на 3 градуса и к 11 часам утра достигла –11 градусов. Какая температура была в 10.00?

Задание 3. Круговая диаграмма показывает, как добираются дети начальных классов до школы. Диаграмма разделена на 10 равных частей.

Известно, что 30 учеников добираются на велосипеде. Сколько учеников добираются на машине.

Рисунок 5. Круговая диаграмма

Задание 4. Найдите значения выражения, и вы узнаете какого числа в сентябре месяце отмечается День семьи в Казахстане? 35 – 4·5 =

Интегрированные уроки математики и естествознания развивают способность к рефлексивным действиям, развивают потенциал самих обучающихся, побуждают к активному познанию окружающей действительности, к осмыслению и нахождению причинно–следственных связей, к развитию логики, мышления, коммуникативных способностей. С помощью таких уроков мы способствуем развитию речи, формированию умения сравнивать, обобщать, делать выводы.

Задание 1. CubeSat («кубсат»), миниатюрный спутник, выполненный в форме кубика. В последнее время появились более крупные модели спутников. Размеры моделей CubeSat указаны в таблице. На сколько увеличился объем спутников.

Таблица 2 – Размеры моделей CubeSat.

	Первые модели CubeSat	*Новые модели CubeSat*
a	10 см	20 см
b	10 см	20 см
c	11 см	30 см
V	? см³	? см³

Задание 2. Заполни таблицу с помощью круговой диаграммы.

Таблица 3 – Площадь океанов

Название океана	*Приближённое значение площади (км²)*
	82.217.000
	165.384.000
	73.481.000
	13.942.000

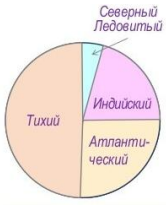

Задание 3. Папа купил в магазине цветы. Рассмотри таблицу и вычисли, сколько денег он потратил на покупку?

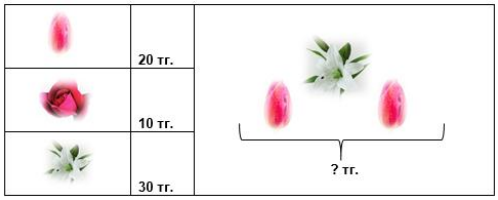

Рисунок 7. Покупка цветов

Таким образом, из всего сказанного, можем сделать вывод, что преимущества интегри–рованного урока перед традиционным монопредметным очевидны. На таком уроке можно создать более благоприятные условия для развития самых разных интеллектуальных умений учащихся, через него можно выйти на формирование более широкого синергетического мышления, научить применению теоретических знаний в практической жизни, в конкретных жизненных, профес–сиональных и научных ситуациях. Интегрированные уроки приближают процесс обучения к жизни, натурализируют его, оживляют духом времени, наполняют смыслом. Он ориентирован на достижение целей самих учащихся, и поэтому он уникален. Он формирует невероятно большое количество умений и навыков, и поэтому он эффективен.

Список литературы:

1. Симановский Я.Е. Развитие математической грамотности младших школьников. –М.:Издательство НПО «МОДЭК», 1996 г. 272 с.

2. Иванова Т.А., Симонова О.В. Структура математической грамотности школьников в контексте формирования их функциональной грамотности // Вестник ВятГУ. 2009 г. №1 125–129 с. [Электронный ресурс] // URL: https://cyberleninka.ru/article/n/struktura–matematicheskoy–gramotnosti–shkolnikov–v–kontekste–formirovaniya–ih–funktsionalnoy–gramotnosti (дата обращения: 12.02.2020).

УДК 374

THE PRESCHOOL TEACHERS' PROFESSIONAL GROWTH BY MEANS OF USING THE TECHNOLOGY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Будилко Юлиана Евгеньевна
магистрант кафедры педагогики и психологии
E–mail: budilko.yuliana91@mail.ru
Швец Наталья Алексеевна
кандидат педагогических наук, доцент
E–mail: shvets–07@mail.ru
АГПУ им. В.М.Шукшина
г. Бийск, Россия

Abstract

The relevance of the topic under study can be defined as due to the gap between the level of information and communication skills of modern teachers and children, starting from preschool age. The authors show the possibility of using artificial intelligence technology in the form of various applications in working with older preschool children. They also present this technology as an effective means of teachers' professional growth.

Key words: *digitalization, preschool education, teacher, professional growth, artificial intelligence.*

Аңдатпа

Зерттелетін тақырыптың өзектілігі мектепке дейінгі жастан бастап қазіргі педагогтар мен балалардың ақпараттық–коммуникациялық дағдыларының деңгейі арасындағы алшақтыққа байланысты. Авторлар жасанды интеллект технологиясын үлкен мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыс істеуде әртүрлі қолданбалар түрінде пайдалану мүмкіндігін көрсетеді. Мақалада бұл технология мұғалімдердің кәсіби өсуінің тиімді құралы ретінде де берілген.

Түйінді сөздер: *цифрландыру, мектепке дейінгі тәрбие, мұғалім, кәсіби өсу, жасанды интеллект.*

Аннотация

Актуальность исследуемой темы обусловлена разрывом между уровнем владения информационного–коммуникационными навыками современными педагогами и детьми, начиная с дошкольного возраста. Авторы показывают возможность использования технологии искусственного интеллекта в виде разных приложений в работе с детьми старшего дошкольного возраста. Также в статье представлена данная технология как эффективное средство профессионального роста педагогов.

Ключевые слова: *цифровизация, дошкольное образование, педагог, профессиональный рост, искусственный интеллект.*

Today's children are significantly different from their peers, those that were a decade ago. Now you can see how a child at the age of 2–3 years old quite skillfully uses various gadgets (smartphones, tablets, laptops, game consoles, SMART watches), at a time when not all adults have yet introduced them into everyday life. Children cannot imagine their life without playing on the phone, watching videos (cartoons, etc.) with an interesting content. They know what subscriptions, donations, chats are. All this is so actively included in their lives that other activities simply fade into the background. Children are rarely interested in books and are increasingly addicted to digital devices. The teacher, in turn, must know a lot, master the methodology of preschool education, constantly work on himself, possess certain skills and knowledge, constantly improve his skills, master innovative technologies, non–traditional methods, know a computer, be able to use Internet resources. The list can be continued indefinitely. Of course, he must be able to meet the demands of society in the field of education. After all, the main mission of the teacher is to create conditions for the comprehensive development of the child. All this together leads to the need for changes in education.

The purpose of the article is to show the possibility of using modern artificial intelligence technology in working with children of senior preschool age, as well as to present artificial intelligence technology as an effective tool for the professional growth of teachers.

The national project «Education» aims to bring Russia into the world's top ten countries in terms of the quality of general education within nearest six years. There will be technology lessons on the basis of leading companies and children's technoparks «Quantorium». All educational organizations will be provided with the Internet, and virtual reality and digital twin technologies will be used in the classroom. For schoolchildren, training programs will be developed according to individual plans, including distance learning, and support centers will be opened for talented children in all regions [1]. Modern education is impossible without the use of digital technologies. The digitalization of education implies a transition from traditional forms of education to modern, digitalized ones.

The Federal Law №273 (dated December 29, 2012) «On Education in the Russian Federation» (hereinafter referred to as the Federal Law) classifies preschool education as one of the general levels. In addition, in the Federal Law, along with such a function as caring for and looking after a child, preschool organizations are obliged to carry out educational activities that are allocated as a separate service. In accordance with the law, today any school has the right to implement preschool education programs [2]. Hence, there is a need for a unified approach to the professional competencies of a preschool teacher. At the legislative level, there is a need to improve the quality of education, to provide organizations and institutions with highly qualified specialists.

The Professional Standard of a Teacher is a fundamental document containing a set of personal and professional competencies of a teacher. This is a document that details the specific knowledge and skills that a teacher needs to possess, and also describes in detail his work activities. That is, it regulates what teachers should be like, what methods and forms they should use in work, what qualities and skills they should possess. The same document defines the terms related to the teaching profession, for example "professional competence" is defined as the ability to successfully act on the basis of practical experience, skills and knowledge in solving professional problems [3]. Based on this, it should be noted the importance of the teacher's knowledge of information and communication technologies (ICT), the willingness to use modern tools in working with children. Professional competencies are one of the criteria for assessing the professional growth of a teacher. Further we consider this component in more detail. Professional ICT competence is the qualified use of ICT tools that are common in this profession in developed countries in solving professional problems where necessary [4].

E.A.Yamburg interprets the term «professional growth» as a process of constant striving for self–development and self–improvement, which contains such a natural need as the realization of creativity in working with students [5]. According to A.M.Mudrik, the concept of "professional growth" reflects the growth of certain social attitudes, methods, as well as knowledge and skills that are necessary to some extent to solve certain pedagogical problems and situations [6]. Summarizing the definitions of professional growth, it can be noted as the development of a person in his field of activity, the acquisition of new skills and work experience that can help achieve career success. Professional growth is important for several reasons: interesting and varied work avoids routine and job dissatisfaction; specialists with extensive knowledge and qualifications who regularly learn new things are valuable personnel and their monetary compensation is always higher; improving professionally, over time, you can apply for a higher position.

The teacher must simultaneously solve several problems, organize various activities, maintain each child’s interest in studying. In research and educational activities the question often arises: Where can I get information? Often preschool children answer that they can ask their mother, look in a book or an encyclopedia. Some say that they can ask «Alice». Alice is a well–known voice assistant, the first example of artificial intelligence. Every day brings us new discoveries, and now the technology of artificial intelligence (hereinafter referred to as TAI) is ready to help the teacher. TAI is a system or machine that can mimic

human behavior in order to perform tasks and gradually learn from the information it gathers [7]. This definition was first given by the American computer scientist John McCarthy in 1956. Examples of TAI in everyday life: sites and applications with chatbots; social means of communication; web search, "Alice"; online stores; offline experience. TAI in the work of a teacher with children is the future education of a child. The purpose of using TAI is, firstly, the development of intellectual abilities in children in the process of cognitive activity, and secondly, involvement in scientific and technical creativity (from the development of imaginative thinking and research abilities to intellectual operations, the development of imagination and social intelligence). The use of this technology by teachers throughout the training plays an important role in his development, allows him to create effective training programs for each child, taking into account his individual characteristics and needs. AI technology makes it possible to make the learning process more efficient and convenient for children and teachers; increases engagement through gamification; allows automating the learning process as much as possible, and the methodology effectively consolidates the material covered. Also, artificial intelligence can analyze both the emotional and physical state of the child at the time of activity and the teacher's professional skills. Experience has shown that this technology is possible and available for inclusion in the educational process in a preschool educational institution. This once again emphasizes the importance of a teacher to master his skills in this technology. TAI has the right to be considered as a means of teachers' professional growth.

One of the author, being a modern young preschool teacher, has a desire to work with this technology and independently evaluate the benefits of working with preschoolers and track how much the knowledge gained by children in a preschool educational institution will facilitate the learning process at a school where this technology is no longer innovation. And also, there is an opportunity to teach this technology to other preschool teachers, to show the diversity of ICT, in order to introduce it into the educational process of a preschool educational institution for the children's comprehensive development. As part of the work on TAI, a project for children of older preschool age was implemented. In the form of a Google–survey, work was carried out with parents. It was proposed to answer several questions: «How often does a child use a tablet/smartphone? Do you know what games your child plays? How do you feel about educational games on a tablet/smartphone/laptop? Do you allow you the possibility of using ICT tools in the educational process in preschool educational institutions?» An analysis of the responses showed that all children are addicted to gadgets, but few actually use them for developmental purposes.

The acquaintance of preschoolers with TAI takes place in their free time from educational activities, taking into account the interests of children. To begin with, we offer the voice assistant «Alice» as a well–known and affordable tool. The application «Akinator», where the genie literally reads our thoughts. It is proposed to guess a character, answer a series of questions with multiple answers («yes», «no», «I don't know», «maybe»). After about 8–10 answers, a picture with the image of the hidden hero appears on the screen. It is worth confirming the genie's guesses or giving him the opportunity to once again show his abilities. Isn't it magic for kids?

The next example of using TII is the «AutoDraw» application. It allows you to use TAI to create professional drawings. This is a new web tool that assists a person draw with the help of machine learning and using drawings by talented artists. The program makes drawing easier. As children draw, hints and tools are provided to suggest improvement in the sketch. It is possible to return to any stage of the drawing to finish, color and save your «masterpiece». The application can be used on a tablet or laptop and is completely free. And if you create a game situation, it will bring a touch of novelty and relevance to the educational process and diversify the usual forms of work. As an example, this program can be used in the role–playing game «Shop». The buyer is invited to come to the store and, without naming the goods, draw what he wants to purchase, the seller must guess what to sell to the buyer. The TAI will give a hint on the top line and, when pressed, will give the answer – a clear image of the object drawn by the child.

A huge opportunity for the development of preschool children is provided by the Sberbank Online application. On its platform, there is a chat bot (assistant) to which you should say: «Salute, Sber, show me the games». Or you can enter the «games» section on your own and choose the one that suits your age and development goals. So, for example, the game «Finbo» is an excellent assistant in the financial literacy for senior preschool aged children. To do this, the Sberbank assistant should say «Salute, Sberbank, launch Finbo». Captain Finbo offers to go on an exciting journey through the islands and archipelagos, to learn the secrets of the «world of finance and economics», which not even all adults know. The game «The sea worries once» is great for the physical activity of a large group of children. It can be used as an independent outdoor game, as well as a dynamic pause. The game «Why don't crocodiles fly» invites children to use non–verbal communication gestures, facial expressions, pantomime to describe and show a hidden creature or object. The application also presents a variety of games «Patters», «Read a poem» (the minus of this game is that the robot reads the poem, without expressive reading), the game «Say the opposite» and others that perfectly develop the speech of preschoolers, expand vocabulary, sound culture of speech, in particular the ability to rearrange sounds in words to obtain new words.

The Google Experiment website presents various entertaining applications and mini–games, such as the «Virtual Sandbox» and its analogues, which will allow children not only to engage in fun online sand

painting, but also to study the properties of some natural resources. So a child can see what will happen to the sand if the wind blows (add the «wind» effect), what will happen if it rains and others [8]. Upon request, it is possible to find applications that recognize an object from a photo using a smartphone or tablet camera, determine it with an accuracy of up to 99% and name it, and also offer to get acquainted with the properties of this object. Recognition of birds is an excellent assistant in the research activities of preschoolers. It works like a «voice recorder», it records the sound of birds, and accurately gives their name and characteristics. It is difficult to ignore such applications that recognize printed text and convert it into an electronic version, as well as recognize speech and provide the ability to type text with your voice without using the keyboard. These and much more are excellent modern tools in the work of a teacher. In the context of the workload of the teacher, the last proposed TAI skills are simply necessary. This, first of all, saves time, simplifies the educational process, and is convenient.

This technology brings its own «zest» and «novelty» in the joint activities of a teacher and children, comprehensively develops the personality of a child, and serves as a modern means of teachers' professional growth. In the future, it remains important to improve knowledge in the field of this topic, systematically work in the chosen direction, develop and implement original interactive games, since the world does not stand still, children as well as requirements and methods of work change. It is necessary to share the experience with colleagues at various events, because by improving himself, a person can give serious motivation for colleagues to learn the previously unknown. A preschool teacher should not leave aside cooperation with the pupils' parents: inform and involve them in the digitalization of education in a timely manner, talk about the possibility of using modern ICT tools not only for entertainment, but for the development of their children, teach them to select games and applications directly for teaching and educating the younger generation. Today, project activities are carried out at the main stage of the experiment, but the intermediate results of the introduction of TAI make it possible to understand that we are keeping up with the times and are not going to stop there.

Список литературы:

1. Национальный проект «Образование». URL: https://национальныепроекты.рф/projects/obrazovanie (дата обращения: 04.01.2023)
2. Федеральный закон от 29.12.2012 г. №273–ФЗ «Об образовании в Российской Федерации». URL: http://www.kremlin.ru/acts/bank/36698 (дата обращения: 04.01.2023)
3. Слепцова И.Ф. Профессиональный стандарт «Педагог» как новая форма определения квалифи–кации и проблема качества образования // Педагогическое образование и наука. 2018 г. № 4. 46–54 с.
4. Яфаева В.Г. Методология совершенствования профессиональных компетенций педагогов дошколь–ного образования в системе дополнительного профессионального образования. Москва: Сфера, 2021 г. 194 с.
5. Ябмург Е.А. Профессиональный рост учителя: оценка и ответственность // Психологическая наука и образование. 2017 г. Т.22. №4. 5–6 с.
6. Мудрик А.В. Основы социальной педагогики. М.: Академия, 2006 г. 205 с.
1. Тхабисимова М.М., Шагрова Г.В., Темботов Р.А. Перспективные направления использования искус–ственного интеллекта в образовании // Современные проблемы прикладной математики, информатики и механи–ки: сборник трудов международной научной конференции. 2022 г. 109–112 с.
2. Chrome Experiments. URL: https://experiments.withgoogle.com/collection/chrome(датаобращения: 04.01.2023)

УДК 378.1:37.012

ЭЛЕКТРОННЫЙ УЧЕБНИК КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ И РАЗВИТИЯФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Бучина Раиса Александровна
E–mail: raisa.gribovskay@mail.ru
Богатырёва Елена Васильевна
E–mail: bogatyreva_70@bk.ru
Труханова Ольга Ивановна
E–mail: olga.truhanova.73@mail.ru
учителя начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа № 23
им. М.Козыбаева отдела образования города Костаная»
Управления образования акиматаКостанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Статья посвящена актуальной научно–педагогической проблеме обновления содержания образования, которая требует от современного учителя инновационного, творческого подхода. В ней раскрыты приёмы использования информативно – коммуникативных технологий в начальной школе, позволяющие педагогам качественно изменять содержание, методы и организационные формы обучения при построении современного урока, повышать качество образования через информа–тизацию. В статье представлен опыт работы с образовательными платформами, которые дополняют и интегрируются сучебно–методическими комплексами обновлённого содержания образования.

Ключевые слова: *образование, начальная школа,информативно – коммуникативные техно–логии, интеграция, учебник, образовательные платформы, современный урок.*

Аңдатпа

Мақала қазіргі мұғалімнен инновациялық, шығармашылық көзқарасты талап ететін білім беру мазмұнын жаңартудың өзекті ғылыми–педагогикалық мәселесіне арналған. Онда бастауыш мектепте ақпараттық – коммуникативтік технологияларды қолдану әдістері ашылды, бұл мұғалімдерге Заманауи сабақты құру кезінде оқытудың мазмұнын, әдістері мен ұйымдастырушылық формаларын сапалы өзгертуге, ақпараттандыру арқылы білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Мақалада жаңартылған білім беру мазмұнының оқу–әдістемелік кешендерін толықтыратын және біріктіретін білім беру платформаларымен жұмыс тәжірибесі ұсынылған.

Түйінді сөздер: *білім беру, Бастауыш мектеп, ақпараттық–коммуникативтік технологиялар, интеграция, оқулық, білім беру платформалары, қазіргісабақ.*

Abstract

The article is devoted to the actual scientific and pedagogical problem of updating the content of education, which requires an innovative, creative approach from a modern teacher. It reveals the methods of using informative and communicative technologies in primary school, allowing teachers to qualitatively change the content, methods and organizational forms of teaching when building a modern lesson, to improve the quality of education through informatization. The article presents the experience of working with educational platforms that complement and integrate with the educational and methodological complexes of the updated content of education.

Key words: *education, primary school, informative and communicative technologies, integration, textbook, educational platforms, modern lesson.*

Перед каждымтворчески работающим учителем непременно возникает множество проблем, над решением которых он трудится порой всю свою педагогическую жизнь. К таким проблемам относится проблема развития функциональной грамотности учащихся.

Как отметилбывший министр образования и науки (МОН) РК Асхат Аймагамбетов на заседании правительства, наши дети много знают, но они не умеют употреблять свои знания, т.е. у казахстанских школьников низкая функциональная грамотность.

Как известно, казахстанские школьникиучаствуют в пяти международныхсопоставительных исследованиях – это PIRLS, TIMSS и PISA. По PIRLS (исследуется пониманиетекста и читательской грамотности)мы на 27–м месте из 50. BTIMSS мы вошли в десятку лидирующих стран, однако результаты PISA показали низкую функциональную грамотность наших учащихся. По результатам PISA–2015 Казахстан набрал 460 баллов из 600 по математике, 427 из 600 – по чтению и 456 из 1000 – по наукам. Результаты PISA–2018 будут опубликованы в декабре 2019 года. По рейтингу TIMSS Казахстан занял 12–е место из 49 по уровню знания математики учащимися 4–х классов, и 7–е место из 39 – по уровню знания математики учащимися 8–х классов [1].

Одним из важнейших механизмов образовательной системы, направленным на повышение качества, доступности и эффективности образования является информатизация.

21 век – век высоких компьютерных технологий. Современный ребенок живет в мире электронной культуры. Меняется и роль учителя – он должен стать координатором информационного потока. Следовательно, учителю необходимо владеть современными методиками и новыми образовательными технологиями, чтобы общаться на одном языке с ребенком. Внедрение новых педагогических технологийв учебный процесс позволяет активизировать процесс обучения, реалии–зовать идеи развивающего обучения, повысить темп урока, увеличить объём самостоятельной работы обучающихся.

Одной из главных задач, стоящих перед учителем начальных классов, является расширение кругозора, углубление знаний об окружающем мире, активизация умственной деятельности детей, развитие их речи. Бурное развитие новых информационных технологий и внедрение их в нашей стране наложили отпечаток на развитие личности современного ребенка. Сегодня в традиционную схему «учитель – ученик – учебник» вводится новое звено – компьютер», а в школьное сознание – компьютерное обучение. Одной из основных частей информатизации образования является использование ИКТ в образовательных дисциплинах. Для начальной школы это означает смену приоритетов в расстановке целей образования: одним из результатов образования и воспитания в школе первой ступени должна стать готовность детей к овладению современными компьютерными технологиями и способность актуализировать полученную с их помощью информацию для дальнейшего самообразования.стратегий обучения младших школьников и в первую очередь использование ИКТ в учебно–воспитательном процессе.

Для многих учителей начальных классов ИКТ – надежный помощник и эффективное средство преподавания различных предметов и проведения внеклассной и внеурочной деятельности. Использование ИКТ удовлетворяет запросы школьного образования вне зависимости от местоположения школьного учреждения.

Специфика профессиональной деятельности учителя начальной школы в условиях ИКТ состоит в том, что он первым адаптирует младшего школьника к новой его среде и первым показывает преимущества и назначение ИКТ не только как средство игры, но и как средство учебной деятельности.

Использование ИКТ в начальной школе обосновано психологическими и физиологическими особенностями детей младшего школьного возраста.

Наглядно–образное мышление требует применение качественного иллюстративного материа–ла. Исследования психологов и педагогов доказали, что зрительные анализаторы человека обладают более высокой пропускной способностью, чем слуховые. Глаз способен воспринимать миллионы бит в секунду, ухо – десятки тысяч. Информация, воспринятая зрительно, более осмысленна, лучше сохраняется в памяти. «Лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать», гласит народная мудрость.

Значит, надо расширить арсенал зрительных и зрительно–слуховых средств подачи информации. Взаимодействие осуществляется по всем каналам восприятия: текст – звук – видео – цвет.

Использование ИКТ в учебном процессе позволяет перейти от объяснительно–иллюстра–тивного способа обучения к деятельностному, при котором ребенок становится активным субъектом учебной деятельности. Это способствует осознанному усвоению знаний учащихся, а, значит, повышает качество образования.

В учебниках обновлённого содержания присутствуют QR–коды. Использование QR–кодов в повседневной жизни открывает новые возможности, создавая еще одну связь между гипер–пространством – интернет и реальной жизнью. Дети могут увидеть «ожившие» картинки. Да и сами учебники получают визуализацию на Web–платформах. Одна из таких платформ – Topiq.kz.

Topiq.kz – это платформа электронных учебников издательства «Алматы кітап баспасы» для школьников с 1 по 11 класс. Все учебники строго соответствуют учебной программе МОН РК и рекомендованы к использованию. Цифровой учебник – это не просто pdf–версия бумажного издания, самостоятельное мультимедийное средство обучения с набором интерактивных заданий.

Web–платформа находится на серверах, размещенных на территории Республики Казахстан. Электронные учебники рекомендованы к использованию в организациях образования Приказами МОН РК № 131,№ 216, № 286.

Преимущества электронного учебника очевидны. Во–первых, электронные учебники мало весят. Все они собраны в одном планшете или смартфоне. Это уже не тяжелый рюкзак. Во–вторых, электронные учебники расширяют пространство обучения. Там много видео, аудиоматериала. Это помогает школьнику более наглядно воспринимать новые темы. В–третьих, электронные учебники позволяют легко быть на связи с учителем, выполнять задания на самопроверку и лучше усваивать учебный материал.

Учитель может:

– Давать уже готовое задание всему классу одним кликом мышки.

– Прикреплять дополнительный материал, если это необходимо.

– Проверять домашние задания, а в некоторых случаях система сама сделает это.

– Оценивать и комментировать выполненные задания.

Ученик:

– Получает задание непосредственно от учителя.

– Выполняет задание в любое время из любого местонахождения через любой гаджет.

– Отправляет задание через систему и получает оценки.

– Может самостоятельно проверить то, как он понял новую тему, и закрепить материал. При этом многие задания в учебниках ориентированы на самопроверку.

В электронном учебнике «Русский язык» даны некоторые методические приемы использования заданий для повышения качества знаний и развитияфункциональной грамотности учащихся на урокахрусского языка.

В содержании материала электронного носителя можносориентироваться поразделу учебника и номеруурока.

В учебнике представлены лексическая и грамматическая темы урока. Грамматическая тема объединяется с духовно–нравственным воспитанием через интеграцию видов деятельности.

Вначале каждого урока даётся установка на предполагаемый результат развития навыков, который проверяется рефлексией в конце урока.

Материал УМК позволяет учащимся на уроке работать индивидуально, в парах, малых группах (команде),анализировать конкретные ситуации (кейс–стади), разыгрывать ролевые и деловые игры.

Хочется отметить, что организация учебной деятельности носит рекомендательный характер. В учебнике много разнообразных заданий. В рекомендациях к проведению уроков авторы предлагают каждому учителю не стараться выполнить все задания из учебника (что,конечно же,невозможно), а выбрать форму работы, ориентируясь на уровень подготовленности учащихся своего класса.

Весьматериал УМК построентаким образом, чтобы педагогимел возможность на каждом уроке создать проблемную ситуацию и организовать поиск решения проблемы в результате использования деятельностного подхода в изучении нового материала. Это помогает ученикамсамим «открыть» новое знание.Например:при изучении «Удвоенных согласных в корне слова»ученикам предлагается прочитать заглавие заметки, размещённой на школьном сайте и сравнить,как произносятся и пишутся выделенные слова. Учащиеся узнаюто значении выделенных слов и самостоятельно делают вывод о том, что в некоторых словах рядом пишутся две одинаковые буквы– удвоенные согласные, а произносятся они как один долгий звук. На этом же уроке учащимся с помощьюстихотворения и картинки к нему предлагается сформулировать правило переноса слов с удвоенными согласными.

С помощью материала электронного учебника у учащихся развивается умениеработать с источниками информации, иллюстрациями,таблицами, картами, схемами, фотографиями, графиками, диаграммами, что позитивно влияет в дальнейшем на развитие учащихся.

С целью формирования у детей орфографической и пунктуационной зоркости в материал учебника включены упражнения по обнаружению речевых и грамматических недочетов, по редактированию предложений и текстов.

Дляразвития речевой деятельностии обогащениясловарного запаса учащихся в УМК включены разные виды работ над сочинениями иизложениями. Учителя практики знают,как трудно научить детей писать сочинения по картине. Поэтому авторы предлагают выполнять эту работу фрагментарно, описывая каждый фрагмент картины отдельно и с помощьюопорных слов.

В учебнике использованы различные стратегии и виды чтения, например: ключевые слова, ромашка вопросов (по Блуму), диаграмма Венна, ПМИ – плюс–минус–интересно, море вопросов, кластер.

В учебнике находится информация, которая учит детей применять правила личной безопасности в жизни:«Безопасный Интернет»,«Правила поведения на воде», «Азбука дорожной безопасности»,«Безопасное пользование электрическими приборами» и т.д. Заданиявоспитывают у детей ответственное отношение к своему здоровью, развивают функциональную грамотность социального плана.

Изучая тему «Виды предложений по цели высказывания» в лексическом разделе «Вода», учащимся предлагается принять участие в проекте «Водяные выходные» и записать действия, которые им удалось осуществить для экономии воды.

В конце каждого урока обучающимся предлагаетсявыполнить тестовое задание формативного оценивания.

Задания учебника помогают учителю на уроке осуществить дифференцированный подход в обучении мотивированных детей и развивают функциональную грамотность.Даются упражнения, с которыми смогут справиться большинство обучающихся. А мотивированным учащимся предлагается выполнитьусложнённое тестовоезадание, котороетребует более глубокого знания предмета, т.е. даются несколько вариантов к одному заданию.

Используя электронный учебникплатформы Topiq.kz,можно применять на уроке активные методы обучения, что позволяет педагогам качественно изменять содержание, помогает учителю реализовать запланированное, сделать урок современным; влияет на рост профессиональной компетентности учителя. Все это ведет к решению главной задачи образовательной политики – значительному повышению качества образования через информатизацию учебного процесса.

Использование ИКТ позволяют

– рационализировать учебную деятельность,

– поднять на более высокий уровень интерес к учебе,

– проводить уроки на высоком эстетическом и эмоциональном уровне (музыка, анимация);

– обеспечить высокую степень дифференциации обучения (почти индивидуализацию);

– повысить объем выполняемой на уроке работы в 1,5 –2 раза за счетмобильности и компактности наглядности;

– усовершенствовать контроль знаний;

– рационально организовать учебно–воспитательный процесс, повысить его эффективность;

– формировать навыки подлинно исследовательской деятельности;

– обеспечить доступ к различным справочным системам, электронным библиотекам, другим информационным ресурсам;

– использовать межпредметные связи;

– воспитывать интерес к предмету, т.е. сделать процесс обучения интересным и насыщенным.

Очевидно, что ИКТ – мощный педагогический инструментарий в руках учителя, им надо владеть и широко использовать в своей профессиональной деятельности.Но работа с использо–ванием ИКТ должна быть четко продумана и дозирована. Применение ИКТ должно носить щадящий характер. Планируя урок или внеклассное занятие, педагогу необходимо тщательно продумать цель, место, способ использования и вид ИКТ.

Список литературы:

1. Аналитический отчет «Результаты Казахстана в международных исследованиях качества образо–вания: исследование причин отставания» / Под ред. С.А. Ирсалиева. Астана: Центр анализа и стратегии»Белес», 2020 г. 308 с.

УДК 711.7

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Вильгельм Елена Петровна
педагог–эксперт начальных классов
E–mail: elenavilgelm@mail.ru
Зинина Екатерина Павловна
педагог–модератор начальных классов
E–mail: katya.kononenko1991@mail.ru
Ермоленко Евгения Валерьевна
педагог–эксперт начальных классов
E–mail: hochu87@list.ru
ОШ №19, г. Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Қазіргі уақытта мектептің басты міндеті заманауи ақпараттық–коммуникациялық техноло–гияларды толық меңгерген тұлғаны қалыптастыру болып табылады. Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар–бұл бүгінгі шындықтың қозғаушы күші, біздің техникалық дамуымыздың кепілі. Оның әр түрлі жастағы жағымды және жағымсыз жақтары бар, әсіресе біздің мақалада ұсынылған жасөспірімдер арасында. Басқалар сияқты, біз ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың жағымды және жағымсыз жақтарын тағы бір рет анықтауға тырыстық және осы тақырып бойынша көптеген оқытушылардың пікірлерін білдірдік.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар (АКТ), оқыту, веб–сайттар, Ақпарат, компьютерлік ойындар, виртуалды әлем, жасөспірімдер, оқушылар.*

Аннотация

В наше время главной задачей школы является формирование личности, в полной мере владеющей современными информационно–коммуникационными технологиями. Информационно–коммуникационные тех–нологии – это движущая сила сегодняшней реальности, гарантия нашего технического развития. Это имеет положительные и отрицательные стороны в разном возрасте, особенно среди подростков, которые представлены в нашей статье. Как и многие другие, мы попытались еще раз определить положительные и

отрицательные аспекты информационно–коммуникационных технологий и изложить мнения многих преподавателей по этой теме.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии (ИКТ), обучение, веб–сайты, информация, компьютерные игры, виртуальный мир, подростки, учащиеся.*

Annotation

Nowadays, the main task of the school is to form a personality that fully owns modern information and communication technologies. Information and communication technologies are the driving force of today's reality, the guarantee of our technical development. This has positive and negative sides at different ages, especially among teenagers, who are presented in our article. Like many others, we tried once again to identify the positive and negative aspects of information and communication technologies and to present the opinions of many teachers on this topic.

Key words: *information and communication technologies (ICT), education, websites, information, computer games, virtual world, teenagers, students.*

В современной реальности возможности информационно–коммуникационных технологий во всех сферах выросли и быстро расширяются, в том числе и в сфере образования. Технические средства оказывают значительное влияние на систему образования. Независимо от того, насколько убедителен и достоин похвалы этот метод обучения, он, в свою очередь, поднимает ряд вопросов, которые мы попытаемся раскрыть в этой статье. Следует отметить, что любая информация может устареть через несколько минут. Сегодня информация стала движущей силой глобальной экономики и, конечно же, является важнейшей составляющей образования, науки и техники [1].

В настоящее время Интернет, который считается основой массового распространения информации, содержит множество онлайн–образовательных программ, веб–сайтов для разных возрастных групп, образовательных потребностей, электронных словарей, энциклопедий, аудио–визуальных материалов и других образовательных ресурсов. определить их дидактические функции, создать эффективные механизмы интеграции ИКТ в образовательный процесс.

Информационно–коммуникационные технологии (ИКТ) оказали значительное влияние на образовательную практику в последние годы. Инновации, такие как платформы онлайн–обучения, образовательное программное обеспечение и цифровые ресурсы, облегчили преподавателям создание увлекательного и интерактивного опыта обучения для учащихся. Эти технологии также позволили учащимся получить доступ к учебным материалам и ресурсам из любого места и в любое время.

Одним из примеров инноваций в этой области является использование виртуальной и дополненной реальности в классе. Эти технологии позволяют учащимся погрузиться в симуляцию реального мира и получить опыт, делая обучение более интерактивным и увлекательным. Другим примером является использование искусственного интеллекта и машинного обучения в образовании, которые могут персонализировать учебный процесс для каждого учащегося на основе его сильных и слабых сторон.

Однако, хотя эти технологии обладают потенциалом для значительного улучшения образовательного процесса, они также создают новые проблемы и требуют тщательного внедрения. Например, обеспечение того, чтобы все учащиеся имели доступ к необходимой технологии и чтобы преподаватели были обучены тому, как эффективно использовать эти инструменты.

В целом, опыт применения ИКТ в образовании был положительным, но школам и педагогам важно тщательно продумать, как внедрять эти технологии, чтобы максимизировать их преимущества и свести к минимуму любые негативные последствия.

Использование ИКТ в учебном процессе в основном способствует самообучению учащихся.

ИКТ оказывают положительное влияние на деятельность преподавателей, а также способствуют повышению эффективности обучения учащихся. Это связано с повышением качества работы современных школьных учителей и учеников. С помощью ИКТ учащемуся предоставляется возможность думать, анализировать и участвовать в процессе урока.

По словам Г.К.Селевко [2], использование технологии способствует росту интереса к предмету, благодаря чему педагог получает возможность полностью интегрировать весь класс в учебный процесс.

ИКТ помогают не только повысить интерес учеников, но и усовершенствовать используемые педагогические методы, не только обменяться опытом, но и решить ряд практических проблем.

Когда речь заходит о грамотном использовании интернет–источника, использование современных технологий, с одной стороны, способствует обучению учащегося как личности, а с другой стороны, удовлетворяет потребности общества.

ИКТ также чаще используются во внеклассных мероприятиях, концертах, школьных каникулах и творческих играх. Эти технологии позволяют диагностировать, анализировать ситуацию в сфере образования, готовить и публиковать дидактические материалы, а также автоматизировать выполнение основных обязанностей учителей.

Следовательно:

– использование информационно–коммуникационных технологий в области образования в первую очередь позволяет учащемуся овладеть концепциями, связанными с ИКТ, и применять их на практике;

– ИКТ представляют большой интерес как возможность получения новой информации: вызвать интерес у учеников;

– ИКТ поддерживают, помогают реорганизовать процесс обучения и обеспечивают проведение урока в дидактической и наглядной форме.

Если наша цель – сделать ученика независимым, информированным, морально подго–товленным к обладанию базовыми знаниями в области информационно–коммуникационных технологий после окончания общеобразовательной школы, то необходимо провести исследования в этой области с целью выявления и информирования о возможностях использования ИКТ–технологий в учебном процессе. Они станут опорой не только для знакомства с этой областью, но и для решения проблем, с которыми сталкиваются во время многолюдных собраний [3].

Какое влияние оказывают компьютерные игры на детей?

Играя в компьютерные игры, дети часто имитируют образ игры, и надо признать, что образ игры не всегда образцовый, спокойный. Во многих случаях, когда ребенок играет в игру, он стано–вится духовно агрессивным, нервным и взрывоопасным. Они не понимают, что если в виртуальном мире можно стрелять, убивать, поражать, разрушать, то в реальном мире это недопустимо. Родители считают, что только дворовые игры дают ребенку возможность общаться, физически расслабляться, чувствовать чувства другого человека, сопереживать другу, испытывать разные эмоции, переживания, победы, поражения, настроение, которые преобладают в детстве.[4]

По словам А.В.Дворцовой, существует восемь типов компьютерных инструментов, используемых для функционального обучения:

– развивающие игры и программы,
– презентация,
– дидактические материалы,
– виртуальная система тестирования,
– программные системы управления знаниями,
– электронные энциклопедии,
– электронные библиотеки,
– электронные учебники и курсы [5].

Эти системы представляют собой совокупность взаимосвязанных инструментов, овладение которыми будет означать овладение миром современных ИКТ во всем мире. В результате заключительного опроса мы можем еще раз прийти к истинному мнению о том, что ИКТ оказывают положительное и отрицательное влияние на разные возрастные группы.

В этом смысле можно представить свой собственный вывод о позитивном благополучии:

– возникновение стремления к независимости,
– повышение интеллекта,
– овладение правилами управления технологиями,
– компьютер и Интернет быстро информируют о политических, экономических, военных, культурных и образовательных событиях.

Негативное воздействие проявляется следующим образом:

– ребенок перестает анализировать реальность,
– элементы жестокости проявляются в поведении ребенка,
– нарушается физиологическая осанка ребенка, снижается физическая активность. В качестве заключения можно привести следующие три точки зрения.

1. Новообретенная личность ребенка школьного возраста может быть инкапсулирована компьютером и превращена в замкнутого человека, который не вступает в контакт с другими. В этом случае компьютер и интернет окажут негативное влияние на мировоззрение школьника.

2. Выбирая компьютерные игры или другие развлечения, ученик остается в стороне от развития реального мира и живет в виртуальном мире, становясь неуспешной личностью.

3. В этом случае компьютер и Интернет нельзя использовать как средство воспитания, так как ребенок начнет думать, что если убийства и разрушения разрешены в виртуальном мире, то это можно делать и в реальном мире.

Принимая все это во внимание, задачей родителя и учителя является использование ИКТ–технологий в пользу процесса обучения и воспитания, направленного на всестороннее и гармоничное формирование ребенка как будущего гражданина.

Из этого можно сделать вывод, что Интернет и компьютер могут оказывать как «положи–тельное», так и отрицательное влияние на формирование личности. С другой стороны, интернет, компьютер, является сокровищницей новых знаний для большинства учителей и учеников, благодаря которым обучение становится многогранным [7].

Информационно–коммуникационные технологии (ИКТ) произвели революцию в сфере образования, предложив новые и новаторские способы обучения учеников и преподавателей. ИКТ включают в себя широкий спектр инструментов и технологий, таких как компьютеры, Интернет, мобильные устройства и образовательное программное обеспечение. Эти технологии обладают потенциалом для улучшения обучения и вовлеченности учеников, а также для повышения эффек–тивности образовательной практики.

Одним из ключевых преимуществ ИКТ в образовательной практике является способность предоставлять учащимся доступ к огромному объему информации и ресурсов. Интернет, в частности, изменил способ доступа учеников к информации и ее использования, позволив им изучить широкий спектр тем и перспектив. Кроме того, использование образовательного программного обеспечения, такого как платформы онлайн–обучения, позволяет ученикам получать доступ к материалам курса, отправлять задания и получать обратную связь от своих преподавателей удаленно.

Еще одним важным преимуществом ИКТ в образовательной практике является возможность персонализации обучения. С помощью таких технологий, как программное обеспечение для адап–тивного обучения, преподаватели могут адаптировать обучение к индивидуальным потребностям и способностям каждого учащегося. Это может привести к улучшению результатов учащихся и более увлекательному процессу обучения.

В дополнение к этим преимуществам ИКТ также позволяют преподавателям легче сотруд–ничать и обмениваться ресурсами. Онлайн–средства коммуникации, такие как видеоконференции, позволяют преподавателям обмениваться идеями и передовым опытом, независимо от их местонахождения. Это может привести к более эффективным возможностям профессионального развития.

Несмотря на эти преимущества, интеграция ИКТ в образовательную практику также создает некоторые проблемы. Одной из главных проблем является цифровая пропасть, которая относится к разрыву между теми, кто имеет доступ к ИКТ, и теми, кто этого не делает. Это может привести к неравенству в возможностях получения образования, особенно для учащихся из семей с низким доходом или сельских районов.

Еще одной проблемой является отсутствие подготовки учителей и повышения их квали–фикации в области использования ИКТ. Многие учителя могут не обладать необходимыми навыками и знаниями для эффективной интеграции технологий в свою преподавательскую практику. Это может привести к неуверенности и колебаниям при использовании технологий в классе.

В заключение, ИКТ обладают потенциалом для преобразования сферы образования, предлагая новые и новаторские способы обучения для учеников и для преподавателей преподавать. Однако важно устранить цифровой разрыв и обеспечить, чтобы все учащиеся имели доступ к этим технологиям, а также обеспечить учителей необходимой подготовкой и поддержкой для эффективной интеграции ИКТ в их преподавательскую практику. Чтобы обеспечить максимальное использование этих преимуществ, важно иметь долгосрочную стратегию и четкое видение использования ИКТ в образовании, а также постоянно оценивать и совершенствовать внедрение ИКТ в образовательную практику.

Список литературы:

1. Тренды современного образования. Алматы: ТОО «Bilim Media Group», 2017 г. 326 с.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. М.: Государственное образование, 2018 г. 256 с.
3. Предметная программа по информационно–коммуникационным технологиям: Электронный ресурс. Url: https:/ / docs.Гугл. com / document / D / 1gsxgmytriliygygonix8tqpd28dnvtg7kyya96rau (Дата доступа: 11.06.2020 г).
4. Лау Х.З. Руководство по информационной грамотности для обучения на протяжении всей жизни. – М.:Ифла, МОО ВПП ЮНЕСКО, 2006 г. 45 с.
5. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. М.: ИИО РАО, 2010 г. 140 с.
6. Багдасарян А.А., Саргсян М.Е. Влияние компьютеров и интернета на школьников// Наука и образование сегодня. 2019 г. №1(36). 78–81 с.
7. Багдасарян А.А., Саргсян М.Е. Роль и значение ИК технологии в учебном процессе основной школы // Наука и образование сегодня. 2018. №6(29). 109–112 с.

УДК 007

НЕГАТИВНОЕ ВЛИЯНИЕ КОМПЬЮТЕРНО–ОПОСРЕДОВАННОЙ КОММУНИКАЦИИ НА ЛИЧНОСТЬ: ПРОБЛЕМА ИНТЕРНЕТ–АДДИКЦИИ

Вологдина Ирина Валерьевна
кандидат педагогических наук, доцент
Гуманитарно–педагогической академии (филиала)
КФУ им. В.И.Вернадского в г. Ялте, г. Ялта, Россия
E–mail: volvg@mail.ru
Третьяков Андрей Леонидович
доцент Московского государственного областного педагогического университета
старший преподаватель Московского психолого–социального университета
г. Москва, Россия
E–mail: altretyakov@list.ru

Аңдатпа

Мәселенің өзектілігі сандық технологияларды әр адамның өміріне кеңінен енгізуде жатыр, оның нәтижесі тек жағымды элементтер ғана емес, сонымен бірге тәуелділіктен тұратын жағымсыз. Мақаланың мақсаты: кәсіби қоғамдастықты осы мәселемен таныстыру, оны теориялық негіздеу және шешу жолдарын ұсыну.

Түйінді сөздер: *тәуелділік, интернет ортасы, цифрландыру, BANI–әлем, критерийлер.*

Аннотация

Актуальность проблемы заключается в повсеместном внедрении цифровых технологий в жизнь каждого человека, результатом которого является не только позитивные элементы, но и отрицательные, состоящие в аддикции. Цель статьи: познакомить профессиональное сообщество с данной проблемой, теоретически её обосновать и предложить варианты решения.

Ключевые слова: *аддикция, Интернет–среда, цифровизация, BANI–мир, критерии.*

Abstract

The urgency of the problem lies in the widespread introduction of digital technologies into the life of every person, the result of which is not only positive elements, but also negative ones, consisting in addiction. The purpose of the article: to acquaint the professional community with this problem, theoretically substantiate it and offer solutions.

Key words: *addiction, Internet environment, digitalization, BANI–world, criteria.*

Трансформация современного общества развивается в условиях постоянной смены требо–ваний к его функционированию. Ведущими тенденциями трансформации являются инновационные процессы, которые закономерно приводят к изменениям как нормативной базы образования, так и его содержательного и организационно–деятельностного компонентов.

По мнению В.А.Грабаурова, наиболее значимыми условиями, влияющими на трансфор–мационные процессы, в том числе и на информационные системы изменяющегося общества, являются возрастающая роль информационно–коммуникативных технологий в цифровом обществе, изменение роли дистанционных технологий, деятельность в век информации, усиление влияния глобальной и цифровой экономики [1].

Современные реалии позволили выделить нам еще одно условие – цифровизация всех отраслей современной экономики, в том числе и образования. Рассмотренные нами факторы позволяют сделать выводы об необходимости использования электронного и дистанционного обучения в учебно–воспитательном процессе.

Как известно из различных источников, электронное обучение, как правило, рассматривают как обучение, осуществляющееся посредством компьютера, содержание которого транслируется из различных источников, носителей, в том числе и из Интернета.

В условиях пандемии одной из реализуемых образовательных технологий является дистан–ционная. Одним из известных определений дистанционного обучения является следующее: это целенаправленный процесс интерактивного взаимодействия обучающих и обучающихся между собой и со средствами обучения, инвариантный к их расположению в пространстве и времени, который реализуется в специфической дидактической системе.

Рассмотрим дидактическую систему А.А.Андреева, в которой дистанционное обучение может быть представлено двенадцатью компонентами, реализуемыми на трех взаимосвязанных уровнях. Первый уровень является частью системы общего процесса обучения и включает в себя известный нам набор компонентов: цели, содержание, методы, формы, средства, в том числе и на основе информационно–компьютерных технологий, цифровых инструментов. Второй уровень – это обучае–мые и обучающиеся, который показывает нам взаимодействие участников образовательного процесса, построенное как в синхронном, так и в асинхронном вариантах. Третий уровень – это

подсистемы, которые необходимы для эффективной организации обучения, в том числе и дистанционного, а именно учебно–научная, материальная, финансово–экономическая, нормативно–правовая, контрольная, маркетинговая [3].

В условиях процесса глобализации во всем мире система образования находится в стадии масштабных преобразований. Глобализация, образование культурного сообщества, технологический и социально–экономический прогресс, а также цифровизация общества не только предъявляют новые требования к системному воспитанию и образованию молодежи, но и порождают новые проблемы в системе социальной сферы.

С конца 1980–х годов сформировалась концепция VUCA–мира, которая расшифровывается как Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity (Нестабильность, Неопределенность, Сложность и Неоднозначность).

Почти 40 лет мы прожили в VUCA–мире. Последние события XXI века заставили пересмотреть концепцию неопределенного мира. Жаме Каскио (входит в топ–100 глобальных мыслителей современности по рейтингу журнала «Иностранная политика») предложил для описания современного мира акроним BANI. Мир стал непросто неопределенным, а хаотичным.

Акроним BANI расшифровывается как:

– Brittle – хрупкий, ломкий;
– Anxious – тревожный;
– Nonlinear – нелинейный;
– Incomprehensible – непостижимый.

Чтобы работать в условиях BANI – мира лидеру нужны новые знания, навыки, мышление. На первый план выходит не умение понимать и строить прогнозы и планы, которые будут сбываться, а способность быстро чувствовать происходящее и адаптироваться к нему. Эти качества присущи людям с гибкой картиной мира, тем, кто может изменять свои ментальные модели и адаптироваться к сложным процессам, которые сегодня разворачиваются.

Как противостоять BANI–миру и стоит ли вообще ему противостоять, вопросы, которые приобретают сейчас все большую популярность.

B – Brittle – Хрупкий

Современный мир показал, что нет ничего вечного, любые известные нам системы и привычные устои могут рухнуть в любой момент. Хрупкость этого мира – состояние перспектив и новых возможностей, которая может позволить усилить в себе новые навыки по развитию устойчивой системы, которая в кризисных ситуациях сможет адаптироваться и действовать, когда система наносит ущерб. Необходимо реагировать в условиях несовершенных данных. В хаосе невозможно найти «лучшее решение» или отделить существенную информацию от несущественной, можно лишь методом проб и ошибок двигаться вперед.

A – Anxious – Тревожный

После VUCA–мира неопределенность приводит к тревоге, а тревожность уже становится болезнью. Цифровой мир делает нас зависимыми от новостей и информационного «шлака» и держит каждого его участника в стрессе. Состояние тревоги делает людей уязвимыми, которые становятся более пассивными, неуверенными в завтрашнем дне, живут в состоянии надвигающейся катастрофе, все это приводит к отчаянию и чувству упущенных возможностей.

В такие моменты важно успокоить и уметь направить человека в нужно русло, помочь реализовать угасающий потенциал, разобраться какие эмоции и чувства прячутся за тревогой, и сублимировать их для достижения желаемого результата. Здесь важно, чтобы человек обладал стрессоустойчивостью и мог адаптироваться и принимать новые изменяющиеся условия.

N – Nonlinear – Нелинейный.

Нелинейность – это невозможность выстроить четкую связь между причиной и следствием, между действием и результатом. События имеют системный эффект, влияя на все и сразу, поэтому в нелинейном мире важно понимать, что одно решение может изменить всю систему, привести ее как краху, так и к огромному успеху, усилия, которые прилагаются для решения проблемы, могут быть потрачены впустую.

Разработка сценариев в сложившейся ситуации сейчас является перспективным направле–нием в кризисных моментах. Множество вариантов путей «как действовать?» может помочь найти верное решение в короткие сроки. Важно приспосабливать свою стратегию под конкретную ситуацию.

I – Incomprehensible – Непостижимый.

Способность предугадать и предвидеть изменения в таком мире становится практически невозможно.Информационный «шлак» делает знания неполноценными, а данные недостоверными, решения необходимо принять до того, как будет собрана необходимая информация. Такая зашла–кованность делает этот мир непродуктивным и ошибочным. Непостижимость – результат информа–ционной перегрузки.

Единственным выходом из ситуации может стать усиленное развитие и повсеместное внедрение искусственного интеллекта для сбора, систематизации и проработки информации. Но пока

что незнание и непонимание дальнейших действий – это новая реальность, в которой особое место занимает проблема аддикции.

Несмотря на достаточно недолгую историю своего изучения, пожалуй, не существует другого вида аддикции, которая собирала бы столь разнообразную палитру мнений. Возможно, именно благодаря этому разнообразию на сегодняшний день Интернет–аддикция повсеместно определяется как психическое расстройство, навязчивое желание подключиться к Интернету, и болезненная неспособность вовремя отключиться от него. Важно отметить, что аддиктивная реализация включает в себя не только аддиктивное действие, но и мысли о состоянии ухода от реальности, о возможности и способе его достижения.

Одним из весомых оснований для отказа от этого включения выступило соображение о том, что зависимость в медицинском смысле определяется как навязчивая потребность в использовании привычного вещества, сопровождающаяся ростом толерантности к нему и выраженными физио–логическими и психологическими симптомами. Но в случае с Интернет–зависимостью никакого «привычного вещества» в прямом смысле слова не существует. Поэтому характер зависимости иной: физический ее компонент полностью отсутствует, а психологический проявляется очень ярко. Таким образом, Интернет–зависимость определяют как поведенческую, нехимическую зависимость – навязчивую потребность в использовании Интернета, сопровождающуюся социальной дезадаптацией и выраженными психологическими симптомами. В ряде случаев проводятся аналогии с другими видами поведенческих нехимических зависимостей – например, склонность к азартным играм.

Сам термин «интернет–зависимость» предложил доктор Айвен Голдберг в 1995 году для описания патологической, непреодолимой тяги к использованию Интернет. С его точки зрения, диагностические критерии данного расстройства в целом соответствуют критериям DSM–IV для нехимических зависимостей, а именно:

А. Использование компьютера вызывает дистресс.

В. Использование компьютера причиняет ущерб физическому, психологическому, межлич–ностному, семейному, экономическому или социальному статусу.

Голдберг характеризует данный вид зависимости как «оказывающую пагубное воздействие на бытовую, учебную, социальную, рабочую, семейную, финансовую или психологическую сферы деятельности».

Однако еще до работы Голдберга, в 1994 году, началось обсуждение данного феномена – благодаря тому, что американский профессорпсихологии Питсбургского университета в Брэтфорде Кимберли Янг (KimberlyS. Young) разработала и поместила на своем web–сайте специальный опросник. Согласно этому исследованию, из 600 опрошенных мужчин и женщин в возрасте от 12 до 47 лет, 78% используют Интернет для работы, 22% исключительно для отдыха и развлечения. По данным К.Янг, распространенность Интернет–зависимости на тот момент времени составляла около 1–5% от общего числа активных пользователей. В последующие годы изучение нового вида аддикции продолжилось очень активно, что выразилось как в увеличении числа публикаций по данной проблематике, так и в создании специализированных научно–исследовательських и психотера–певтических центров. Так, например, в 1997–1999 гг. были созданы исследовательские и консульта–тивно–психотерапевтические web–службы по проблематике Интернет–аддикции а в 1998–1999 гг. опубликованы первые монографии по данной проблеме (К.Янг, Д.Гринфилд, К.Сурратт). Ведущим специалистом в изучении интернет–зависимости сейчас считается Кимберли Янг – профессор психологии Питсбургского Университета (США), автор известной книги «Пойманные в Сеть» (*«CaughtintheNet»*), переведённой на многие языки. Она также является основателем первого Центра помощи людям, страдающим интернет–зависимостью(*CenterforOn–LineAddiction*). Центр, созданный в 1995 году, консультирует психиатрические клиники, образовательные заведения и корпорации, которые сталкиваются со злоупотреблением Интернетом. Центр свободно распростра–няет информацию и методики по освобождению от Интернет–зависимости.

В России данный феномен начинает изучаться примерно в то же время, что и на Западе (с опозданием всего лишь в 2–3 года), но в основном психологами. Отдельный интерес представляют работы психиатра В.Буровой, которая первой из российских врачей начала серьёзно изучать данное явление, адаптировав опросник К.Янг на русскоязычной выборке.

Данные о степени распространенности Интернет–аддикции существенно расходятся: по различным исследованиям, интернет–зависимыми сегодня являются от 2% до 10 % пользователей во всём мире. Российские психиатры считают, что сейчас в нашей стране таковых 4–6 %. Подобные расхождения имеют, как представляется несколько причин: во–первых, различия в понимании самих критериев данного вида зависимости; во–вторых – соответствующие различия в характере методи–ческого инструментария для ее выявления; в–третьих – сегодня все чаще говорят о существовании достаточно различных вариантов компьютерной зависимости. К ним относят, как минимум, зависи–мость от компьютерных игр, зависимость собственно от Интернет–коммуникации, специфические формы аддикции (в частности, хакерство и склонность к виртуальному сексу). Однако, несмотря на отсутствие официального признания проблемы и существенные расхождения в содержательных ее

трактовках, Интернет–зависимость уже принимается в расчёт во многих странах мира. Например, в Финляндии молодым людям с этой формой аддикции предоставляют отсрочку от армии.

С точки зрения социально–демографических характеристик пользователей, склонных к Интернет–аддикции, отмечается, что более подвержены ей гуманитарии и люди, не имеющие выс–шего образования, нежели специалисты по компьютерным сетям. Среди подверженных зависимости преобладают мужчины (67%) (однако, по данным исследования, проведенного в Великобритании, пол роли не играет). Скорее всего, это связано с тем, что в Интернете пока женщин просто в принципе меньше. Также есть данные о том, что сравнительно часто среди лиц, страдающих Интернет–зависимостью, встречаются злоупотребляющие алкоголем и патологические игроки в азартные игры. Стаж пребывания в Интернет у зависимых в среднем более 2–х лет, однако, наблюдается значительное количество опрошенных, набираюших по тесту К. Янг «пограничное» количество баллов со стажем менее года.

В ряде исследований были предприняты попытки определить соответствие количества компьютерных аддиктов тем или иным сервисам Сети. Выяснилось, что статистика так распределяет сетевые услуги по частоте Интернет–зависимости:

1. Чаты – 37%
2. Многопользовательские игры (MUD) – 28%
3. Телеконференции – 15%
4. Электронная почта – 13%
5. Сайты Всемирной паутины – 7%
6. Иные сетевые протоколы – 2%

Несмотря на известные расхождения во взглядах, значительная часть исследователей достаточна солидарна в определении того, что именно делает Интернет–общение столь притяга–тельным. Так, к объективным причинам формирования данной зависимости относят (по: В.Бурова):

- *возможность анонимных социальных интеракций* (здесь особое значение имеет чувство безопасности при осуществлении интеракций, включая использование электронной почты, чатов и т.п)
- *возможность для реализации представлений, фантазий с обратной связью* (в том числе возможность создавать новые образы «Я»; вербализация представлений и/или фантазий, не возможных для реализации в обычном мире, например, киберсекс, ролевые игры в чатах и т.д.)
- *чрезвычайно широкая возможность поиска нового собеседника, удовлетворяющего практически любым критериям* (здесь важно отметить, что нет необходимости удерживать внимание одного собеседника – т.к. в любой момент можно найти нового)
- *неограниченный доступ к информации* («информационный вампиризм») (занимает последнее место в списке, т.к. в основном опасность стать зависимым от Всемирной Паутины подстерегает тех, для кого компьютерные сети оказываются, чуть ли не, а иногда и единственным средством общения).

Интересно, что склонные к Интернет–аддикции используют возможности электронной коммуникации иначе, нежели пользователи, к зависимости не расположенные. Так, в уже упоми–навшемся исследовании К.Янг было установлено, что Интернет–независимые пользуются преи–мущественно теми аспектами Интернет, которые позволяют им собирать информацию и поддер–живать ранее установленные знакомства. Интернет–зависимые преимущественно пользуются теми аспектами Интернет, которые позволяют им встречаться, социализироваться и обмениваться идеями с новыми людьми в высоко интерактивных среде. Тоесть, большая часть Интернет–зависимых пользуется сервисами Интернет,связанными с общением. Относительно того, какие особенности Интернета являются для нихнаиболее привлекательными, 86% Интернет–зависимых назвали анонимность, 63%– доступность, 58% – безопасность и 37% – простоту использования.

Критерии Интернет–аддикции.

Все критерии, которые используются разными исследователями для диагностики Интернет–аддикции, как правило, выделяются на основе физических и психологических симптомов. Ниже мы приводим несколько наиболее распространенных и часто используемых признаков Интернет–аддикции.

М. Орзаквыделила следующие психологические и физические симптомы, характерные для PCU – «патологического использования компьютера» (MaressaHeshtOrzackPh.D. WebPublishing 1996–1999):

Психологические симптомы:

- Хорошее самочувствие или эйфория за компьютером
- Невозможность остановиться
- Увеличение количества времени, проводимого за компьютером
- Пренебрежение семьей и друзьями
- Ощущения пустоты, депрессии, раздражения не за компьютером

- Ложь работодателям или членам семьи о своей деятельности
- Проблемы с работой или учебой

Физические симптомы:

- Синдром карпального канала (туннельное поражение нервных стволов руки, связанное с длительным перенапряжением мышц)
- Сухость в глазах
- Головные боли по типу мигрени
- Боли в спине
- Нерегулярное питание, пропуск приемов пищи
- Пренебрежение личной гигиеной
- Расстройства сна, изменение режима сна

Кимберли Янг приводит 4 симптома Интернет–зависимости (по работе «Пойманные в Сеть»):

1. Навязчивое желание проверить e–mail.
2. Постоянное ожидание следующего выхода в Интернет.
3. Жалобы окружающих на то, что человек проводит слишком много времени в Интернет.
4. Жалобы окружающих на то, что человек тратит слишком много денег на Интернет [2].

Более развернутую систему критериев Интернет–аддикции приводит Голдберг (IvanGoldberg, MDWebPublishing 1996–1999). По его мнению, можно констатировать Интернет–зависимость при наличии 3 пунктов из следующих:

1. Количество времени, которое нужно провести в Интернет, чтобы достичь удовлетворения (иногда чувство удовольствия от общения в сети граничит с эйфорией), заметно возрастает.

2. Если пользователь не увеличивает количество времени, которое он проводит в Интернет, то эффект заметно снижается. Голдберг считает, что первый и второй пункт отражают возникновение такого феномена, как толерантность. Похожие признаки можно наблюдать у курящих людей, алкоголиков и наркоманов, когда для получения удовольствия необходимо постоянно увеличивать дозировку.

3. Пользователь совершает попытки отказаться от Интернет или хотя бы меньше проводить в нем меньше времени.

4. Прекращение или сокращение времени, проводимого в Интернет, приводит пользователя к плохому самочувствию, которое развивается в течение от нескольких дней до месяца и выражается двумя или более факторами:

Эмоциональное и двигательное возбуждение

Тревога

Навязчивые размышления о том, что сейчас происходит в Интернет

Фантазии и мечты об Интернет

Произвольные или непроизвольные движения пальцами, напоминающие печатание на клавиатуре.

По мнению Голдберга такие эмоциональные изменения, происходящие с человеком, пытающимся отказаться или сократить время пребывания в сети, указывают на его психологическую зависимость от Интернет и на языке психиатрии называются «синдром отказа» или «абстинентный синдром». В данном случае он сильно отличается от «абстинентного синдрома» курильщиков, наркоманов, алкоголиков, так как у них развивается не только психологическая, но и физическая зависимость к вредным веществам и их отмена переживается намного тяжелее. Преимущество Интернет–аддикции в отсутствии физиологического компонента. Синдром отмены вызывает у пользователя снижение или нарушение социальной, профессиональной или другой деятельности. Циммерль и Панош (Cimmel, Panosh, 2000), на основе результатов своего исследования составили список критериев, согласно которым можно идентифицировать патологическую склонность к пользованию Интернета:

– Часто возникающее непреодолимое желание войти в Интернет,

– Отсутствие контроля (длительное желание находиться в сети) связанное с возникающим от этого чувством вины,

– Социально–опасное эксцентричное поведение в кругу ближайшего окружения (друзья, коллеги, семья),

– Слабая работоспособность,

– Сокрытие/недооценка благоприобретенной привычки к Интернету,

– Психическая раздражительность, возникающая в случае отсутствия доступа, вызванного определенными препятствиями (может проявляться в форме нервозности, повышенной возбудимости и депрессии)

– Многочисленные неудачные попытки перебороть себя и возобладать над страстью к Интернету.

Если, по крайней мере, четыре из выше приведенных критериев наблюдаются во временном интервале, превышающем 6 месяцев, специалисты считают, что болезненная зависимость от Интернета сменяется хронической.

Попытки создания теоретических моделей, объясняющих механизмы формирования Интернет–аддикции, значительно более редки, нежели эмпирические исследования, констатирующие ее наличие. Наиболее интересной из них представляется «когнитивно–бихевиоральная модель феномена проблематичного использования Интернета» Р.Дэйвиса и его коллег (R.A.Davis, Gordon L.Flett, A.Besser).

Эта теория отличается от других теорий подчеркиванием значения дисфункциональных убеждений индивидуума как главного источника патологического поведения. Принимая во внимание, что наиболее известные симптомы патологического использования Интернета – суть аффективные или поведенческие, Р. Дэвис обращает внимание на то, что когнитивные симптомы ПИИ могут часто предшествовать и являться причиной аффективных или поведенческих симптомов (чаще, чем наоборот). Данная модель фокусируется на дисфункциональных убеждениях, связанных с ПИИ. Общая последовательность формирования зависимости отображена на нижеследующем рисунке:

В нескольких исследованиях авторов было показано, что основной психопатологией, связан–ной с Интернетом, являются депрессия, социальная тревога и субстанциональная зависимость. Когнитивно–бихевиоральная модель предполагает, что психопатология является периферическим необходимым фактором возникновения симптомов зависимости. То есть психопатология должна существовать или должна возникнуть до появления непосредственных симптомов ПИИ. Стрессор в этой модели – начало использования Интернета или других технологий, основанных на Интернете (сервисов Интернет). Пока, может быть, трудно фактически проследить за первым опытом человека в Интернете, более эмпирически доступный для проверки опыт – опыт вовлечения в использование какого–либо сервиса Интернета. Это может быть, когда пользователь первый раз нашел порнографию в Интернете, первый раз воспользовался он–лайновым аукционным сервисом, магази–ном или чатом. Использование этих сервисов – периферическая необходимая причина возник–новения симптомов ПИИ.

Создатели модели отмечают, что ключевой фактор в опыте работы с Интернетом и связан–ными с ним сервисами – подкрепление, получаемое человеком в результате его активности. Когда он впервые пробует новые возможности Интернета, он получает подкрепление от последующей ответной реакции. Если ответная реакция позитивная, индивидуум подкрепляется на продолжение активности. Это оперантное обусловливание продолжается пока индивидуум постоянно ищет новые сервисы для достижения сходной физиологической реакции. Также для этой модели характерно предположение о том, что ассоциативный сдвиг возникает в нормальном процессе выработки условной реакции. Согласно базовым принципам оперантного обусловливания, любые стимулы, связанные с первичным обуславливающим стимулом поддаются вторичному подкреплению. Поэтому в данной модели предполагается, что стимулы, такие как звук компьютерного соединения с он–лайновыми сервисам, тактильные ощущения, возникающие при печати на клавиатуре, и даже запах офиса индивидуума или того места, где он пользуется Интернетом, могут вызывать условную реакцию. Описываемая модель предполагает, что вторичное действие подкрепления действует как ситуативные указания, которые подкрепляют развитие симптомов ПИИ и способствуют поддержанию уже существующих симптомов.

Возможно, наиболее главный фактор когнитивно–бихевиоральной модели ПИИ – наличие дисфункциональных убеждений. Они могут быть разбиты на два подтипа: убеждения о себе и убеждения о мире. Убеждения о себе могут быть такими: «Я хорош только в Интернете», «Я ничего не стою в реальном мире, но в Интернете я что–то из себя представляю» и «Вне Интернета я неудачник». Для таких пользователей характерна неуверенность в себе, низкое саморуководство, негативная самооценка, негативный взгляд на себя самого, а Интернет используется для достижения более позитивных реакций от других безопасным способом. Когнитивные искажения о мире включают обобщение отдельных событий до мирового масштаба. Другими словами, человек может думать: «Интернет – единственное место, где меня уважают», «Никто не любит меня вне Интернета», «Интернет – мой единственный друг», или «Вне Интернета люди думают обо мне плохо». Эти искажения усиливают зависимость от Интернета и автоматически возникают всякий раз, когда появляется раздражитель, связанный с Интернетом. Поэтому сразу же после входа человека, например, в чат, у него возникают автоматические мысли, связанные с подобными убеждениями. В результате может возникнуть либо специфическое ПИИ, либо генерализованное.

В своих описаниях симптомов ПИИ авторы модели практически повторяют те, которые были выделены другими исследователями, хотя в акцент ставится на когнитивных симптомах (навязчивые мысли об Интернете, сниженный контроль за импульсами, неспособность прекратить пользоваться Интернетом, и в особенности, чувство, что Интернет его единственный друг). Другие симптомы ПИИ включают размышления об Интернете вне Интернета, предвкушение следующего сеанса в Интернете и трату большого количества денег как на Интернет, так и на его различные сервисы, потерю

интереса к другим сторонам жизни. Дальнейшие сложности возникают, когда человек, в конечном счете, изолируется от реальных коммуникаций, предпочитая им виртуальное взаимодействие. Подобное поведение поддерживает замкнутый круг ПИИ, приводя в итоге к социальной изоляции и чувству вины, связанному с использованием Интернета, вызывая ложь своим друзьям и близким о количестве времени, проводимым в Сети.

Терапия (лечение):

За рубежом существует несколько он–лайн центров поддержки интернет–аддиктов, один из которых основан К.Янг, самым известным исследователем Интернет–зависимости. В Рунете на сегодняшний день есть Служба Анонимной Помощи пользователям Интернет, предлагающая психологическую поддержку он–лайн с помощью ICQ – сетевой аналог ǁтелефона доверия и – Вир–туальная психологическая служба. Как бы не были хороши виртуальные службы психологической помощи, все же большинство специалистов рекомендуют очную индивидуальную и/или групповую психотерапии, с акцентом на работе с образами, эмоциями, т.к. аддикты, как правило, испытывают значительные затруднения на эмоциональном плане. Учитывая определенные трудности в осуществлении межличностных взаимодействий и социальной адаптации у лиц, страдающих интернет–зависимостью, в лечении предпочтительнее использовать именно групповые варианты психотерапии.

Таким образом, можно сделать выводы:

1. Что делать нельзя: наказывать, отключать Интернет, лишать других удовольствий. Все эти действия не только бесполезны, но и вредны, так как подталкивают подростка к бегству из дома.

2. Что надо делать: поддерживать подростка в преодолении возникающих жизненных трудностей, обучать новым способам преодоления кризисных ситуаций, обучать умению регули–ровать свои эмоции, строить отношения со сверстниками, управлять своим временем.

3. К кому обращаться: обязательная консультация врача–психотерапевта (выявление воз–можных депрессивных расстройств) – совместная психокоррекционная работа врача–психотерапевта и клинического психолога, направленная на повышение адаптации человека.

Список литературы:

1. Вологдина И.В. Современные подходы к формированию информационной компетенции педагогов, работающих с детьми с особыми образовательными потребностями // Вестник образовательного консорциума Среднерусский университет. Серия: Гуманитарные науки. 2018 г. №12. 15–18 с.
2. Янг К. Диагноз – Интернет–зависимость. URL: https://cyberpsy.ru/articles/young–internet–addiction/
3. Vologdina I.V., Sykeeva I.N. Peculiarities of preparation to the choice of the teaching profession in non–pedagogical university // Вестник образовательного консорциума Среднерусский университет. Серия: Гумани–тарные науки. 2017 г. №9. 10–12 г.

ӘОЖ 711.7

АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ТИІМДІҚОЛДАНУ–ЗАМАН ТАЛАБЫ

Гареева Наиля Туктамышевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Тобыл қаласының № 2жалпы білім беретін мектебі
Тобыл қаласы, Қазақстан
E–mail: gareevanailia_75@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада қазіргі қоғамды ақпараттандырудаұстаздың біліктілігін, шеберлігін ақпараттық – коммуни–кациялық технологияны қолданубарысында тиімді қолданутәжірбесітуралы айтылған.

Түйінді сөздер*: талап, ақпараттандыру ғасыры, прогресс, құрал, қолдану әдісі*

Аннотация

В статье рассказывается о том, как эффективно использовать навыки, навыки учителя в информа–тизации современного общества при использовании информационно – коммуникационных технологий.

Ключевые слова: *требование, информационный век, прогресс, инструмент, способ применения.*

Abstract

The article describes how to effectively use the skills of a teacher in the informatization of modern society when using information and communication technologies.

Key words*: age of demand informatization, progress, tool, method of application.*

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір.

Білім беру үрдісін ақпараттандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу – тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздейді.Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр –ақпараттандыру ғасыры» деп аталады. Қазақстан Республикасы да ғылыми – техникалық прогрестің негізгі белгісі – қоғамды ақпараттандыру болатын жаңа кезеңіне енді.

Қазақстан Республикасының Білім туралы заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – білім беру бағдарламаларын меңгеру үшін жағдайлар жасау керек» [1, б. 24] – деп көрсетілген. Солардың бірі білім беруді ақпараттандыру барысында дидактикалық және оқыту құралы болып компьютер саналады. Сондықтан кез келген білім беру саласында мультимедиялық электрондық оқыту құралдары барлық пәндерді оқытуға пайдаланады. Бұл бағытта ақпараттық технологияны оқыту үрдісіне екпінді түрде енгізу бағытында және қолданылатын жаңа құралдардың бірі – бағдарламалық – техникалық кешен болып саналатын « Активті экран » болып табылады.Білім беру саласына түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінен қажеттісін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану – басты талап. Көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды қолдану әдісін – Ақпараттық–коммуникациялық технологияның бір өзі атқара алады. «Ақпараттық – коммуникациялық техноло–гияны» сабақта дидактикалык оқыту құрлы ретінде пайдалану – заман талабы ғана емес, жаңа сөзбен, жаңа ұғыммен таныстырып, оны пайдаланып, қолданысқа түсіруде ең тиімді құрал.

Негізгі міндеттердің бірі – Мемлекеттік тілді тиімді меңгерту болғандықтан, қазақ тілін оқыту жүйесіне ақпараттық технологияны енгізу қажетілігі туындадыАқпараттық қоғамның негізгі талабы – оқушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық – құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны өзіндік даму мен оны іске асыру құралы ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастырып, ақпараттық қоғамға бейімдеу.

Олай болса, ақпараттық бірліктердің білімге айналуы әлемнің жүйелік – ақпараттық бейнесін оқушылардың шығармашылық қабілеттері мен құндылық бағдарларын дамыту арқылы қалыптас–тыруды көздейтін, адамның дүниетанымының құрамдас бөлігі болып табылатын интеллектуалды дамуды қалыптастырудың бір жолы.

Оқытудың ақпараттық технологиясы – *бұл ақпаратпен жұмыс жасау үшін арнайы тәсілдер, педагогикалық технологиялар*, бағдарламалық және техникалық құралдар (кино, аудио және видеоқұралдар, компьютерлер, телекоммуникациялық желілер).

Оқытудың ақпараттық технологиясы – білімді жаңаша беру мүмкіндіктерін жасау (педагоги–калық іс–әрекетті өзгерту), білімді қабылдау, білім сапасын бағалау, оқу–тәрбие үрдісінде оқушының жеке тұлғасын жан–жақты қалыптастыру үшін ақпараттық технологияның қосымшасы деп түсіну керек.

Оқытудың ақпараттық технологияларын пайдаланудың теория және практика жүзінде дәлелденген маңыздылығы бүгінгі күндегі өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Физикада сақталу заңдылығында айтылғандай «...бар нәрсе жоғалмайды, тек бір түрден екінші түрге айналады» деген ұстанымды есепке ала отырып, мынадай ой–тұжырымдар қалыптастыруға болады: ақпараттық технологияларды, атап айтқанда, компьютерлік, мультимедиалық, интерактивтік оқыту құралдарын оқу материалдарын игертуге пайдаланып, жаңаша тұрғыдан ақпараттық технологияларды жасақтауды қолға алу бүгінгі күннің ең басты талабы.

Ақпараттық технологияны пайдалану арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру мәселелері Б.Т.Абыкановаңың еңбектерінде, оқушылардың ақпараттық сауаттылығын қалыптас–тыруды Ж.Ы.Сардарованың еңбектерінде, С.А.Нурпеисованың ақпараттық технологияны қолдану барысында студенттердің өзіндік жұмыстарын ұйымдастыру мәселесі, оқу үдерісін жетілдіруде ақпа–раттық технологияларды пайдалану арқылы ақпараттық мәдениетін қалыптастыруды Л.П.Әбішева, Е.Ы.Бидайбеков,Б.А.Досжанов, зерттеулерінде толық зерделенген. [2, б. 58].

Білімді ақпараттандырудың негізгі мақсаты – «оқушыларды ақпараттық қоғам жағдайында тұрмыстық, қоғамдық және кәсіби салалардың іс–әрекетіне толық, тиімді араластыру» болып табылады. [3, б. 23]

Білімді ақпараттандыру білім жүйесінің барлық негізгі бағыттарын қамтитын механизм болып табылады. Осы орайда жаңа білімдендіру технологиясы ғалымдардың еңбектерінде жан–жақты зерттеліп талданғанын байқадық.

Білім беру жүйесін ақпараттандыру мәселелері педагог ғалымдардың үнемі назарында болып келеді. Білім беру саласын ақпараттандыру, компьютерлендіру мәселелерінің әртүрлі аспектілері В.С.Гершунский, А.П.Ершов, В.М.Монахов, Е.И.Машбиц. [4, б. 47] секілді ғалымдардың зерттеу еңбек–терінде көрініс тапқан. Оқыту үдерісінде компьютерлік технологияларды қолданудың теориясы мен әдістемесі Ю.С.Брановский, Н.В.Василенко еңбектеріне арқау болған. Ал Қазақстанда бұл мәселе–лерге Е.Ы.Бидайбеков, Ж.А.Қараев, С.К.Кариев, К.А.Таңатаров, К.З.Халықова тың зерттеулер жүргізді. [5, б. 12].

Ақпарат дегеніміз – тұтынушыға бұрын белгісіз болған және оның зерттелетін нысаны (үдеріс, құбылыс) туралы түсінігін толықтыратын деректерден тұратын мәліметтер жиынтығы.

Ақпараттық үдерістер – ақпаратты жинау, жіберу, жинақтау, сақтау, өңдеу, іздеу, беру және пайдаланушыға жеткізу. Информатика ғылымы ақпараттық үдерістерді мақсатты түрде зерттеу нәтижесінде пайда болды.

Білім беруді ақпараттандыру – бұл ақпараттық–коммуникациялық технологияның құралдарын білім беру саласына қолданудың методологиялық және тәжірибелік құндылықтарын зерттеп, оқыту мен тәрбиелеудің психологиялық және педагогикалық мақсаттарына қамтамасыз ету үдерісі. Оқу үдерісінде білім беруді ақпараттандырудың негізгі бөлігі дербес компьютерлерді қолдану, интернет желісін пайдалану арқылы жүреді. Сондықтан ол Қазақстан Республикасында біртұтас білімдік ақпараттық ортаны құру болып табылатын негізгі мақсатты көздейді. Олай болса, білім беру саласындағы жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану еліміздегі ақпараттық кеңістікті әлемдік білім беру кеңістігімен сабақтастыруға мүмкіндік береді.

Интерактивті технологияны оқыту үдерісінде пайдалану әдістерін өз ішінде үшке бөлеміз:

- техникалық құрал–жабдықтарды қолданбай өту әдісі,
- техникалық құрал–жабдықтарды жарым–жартылай қолдану әдісі;
- техникалық құрал–жабдықтарды қолдана (аудиовизуалды) оқыту әдісі. [6, б. 9]

Интерактивті технологияның техникалық құрал–жабдықтарды қолданбай өту әдісіне жұптасып жұмыс істеу, ротациялық (ауыспалы) үштік, карусель – айналмақ, шағын топтармен жұмыс, аквариум, аяқталмаған сөйлем, миға шабуыл (мозговой штурм), броундық қозғалыс, есептеу ағашы, өз атынан сот, азаматтық тыңдау, ролдік (іскерлік) ойын, сығымдау әдісі, өз позицияңды ұстан, дискуссия, дебаттар т.б. жатады.

Білім берудегі интерактивті технология – мұндағы интерактивтісөзі– inter (бірлесу), act (әрекет жасау)ұғымын білдіреді, сабақ барысында оқушының топпен жұмыс жасауға қатыспауы мүмкін емес, бірін–бір толықтыратын, сабақ барысында барлық оқушылардың қатысуын ұйымдастыратын оқыту барысы.

Ақпараттық технологияны оқыпу үдерісіне екпінді түрде енгізу бағытында және қолданылатын жаңа құралдардың бірі – бағдарламалық–техикалық кешен болып саналатын «Белсенді экран» (интерактивті тақта) болып табылады. [7, б. 12]

Қазақ тілін оқытудың тиімді жолдарының бірі – әдеби талдау жасай отырып, мәтіннің мазмұнын меңгерту. Оқу орыс тілінде жүретін мектептердегі қазақ тіл сабақтарында жаңа технологаялардың мүмкіндіктерін анықтау және оларды іс жүзінде қолданып, нәтижелерін сараптап қорытындылау барысында ақпараттық технологияның тиімділігі байқалды.

Бүгінгі күні затты, көріністі, т.б. көріп қана қоймай, дыбыс пен әуенді тыңдауға, өз дауысын жазуға, бірнеше рет қайталауға, қайта айналып келуге, түзетуге, тағы да толып жатқан операция–ларды істеуге болады. Оқушының тұлға ретінде қалыптасып, өркендеуіне ықпал ететін – ұстаз, ендеше тұлғаның білімдену барысында өз мүмкіндігін анықтап, дамуына мультимедиа ресурстарының тигізер әсері мол. Мультимедиа ресурстарына нелерді жатқызуға болады?

Отандық ғалым Ахмади Есжанов мультимедиа ресурстарына «Элек тронды мультимедиа: ресурстары мен құралдары» атты ғылыми мақаласында мыналарды жатқызады:

- электрондық мультимедиа оқулықтары;
- ақпараттық–іздестіру мен анықтамалық мульмедиа жүйелері;
- қолданбалы мультимедиа энциклопедиялары;
- білім деңгейлерін тексеру мен өлшеуге арналған мультимедиа құралдары;
- электрондық тренажерлар;
- математикалық және имитациялық модельдеуге арналган мультимедиа құралдары;
- алыстан қатынас жасау зертханалары мен виртуалдық зертханалардың мультимедиа құралдары;
- автоматтандырылған үйретуші жүйелер;
- сараптамалық үйретуші жүйелер;

Сондай–ақ әр ресурстың қызметі мен оған қойылатын талаптар анық әрі қысқа түрде тұжырымдалған. Өзге тілді мектептердегі қазақ тілін оқытудағы мақсат – тұлғаның коммуникативтік біліктілігін, яғни, сөйлеу және жазу мәдениетін қалыптастырып, жетілдіруболғандықтан, тіл меңгерту маманына интерактивтілік пен модель бойынша өздігінен білімдену арқылы кәсіби құзыреттілігін арттыру қажет.

Нақтырақ айтсам, Ыбырай Алтынсаринның «Бай баласы мен жарлы баласы» әңгімесін оқытуда интерактивті тақтаның мүмкіндіктерін төмендегідей пайдаландым:

1. Ы.Алтынсаринның өмірі мен шығармашылығына арналған слайдтар;
2. Мәтінді алдын–ала өз дауысыммен жазып, тыңдаттым; (мәтінге көз жүгірте отырып, тыңдады)
3. Жаңа сөздердің орысша баламасын табуда «іліп алып, орнына қою» әдісін пайдаландық; (интерактивті тақтаман жұмыс)
4. Әдеби талдау жасап үйрену;

а) Оқушылар кезектесе оқи отырып, мәтіннен негізгі ойды тапты;

ә) Экранда дайындалған слайдтарды қарай отырып, тапқан негізгі ойлары арқылы әдеби талдау жасады; (слайдтарды–«Асан мен Үсен» атты түрлі түсті кітаптың безендіруінен алдым, және суреттердің бетіне әдеби талдау алгаритімін жазып отырдым. Мысалы: Шығарманың басталуы.... т/б)

б) «Үйрек–қаз адал құстар», – деді Үсен. (осы тұста құстардың дауысы жазылған таспаны тыңдаттым)

СЕРГІТУ СӘТІН өткіздім (көру мүшелеріне арналған)

в) Кейіпкерлердің мінезін салыстыруға ВЕН диаграммасын пайдаландым;(интерактивтік тақтада оқушылар өздері дәлелдеді)

4. Үйге тапсырма «РАФТ» әдісімен кейіпкерге хат жазу;

5.Қорытынды–тест (Әр оқушы компьютермен жұмыс жасайды, тиісті бағаларын да компьютер шығарады)

Менің ойымша, кез–келген шығарманы талдамас бұрын, оқушылардың шығармаға деген қызығушылығын ояту керек. Сондықтан интерактивті тақтаның мүмкіндіктерін қазақ тілі сабақтарында тиімді пайдалануға әбден болады. Ол әрине мұғалімнің шеберлігіне байланысты. АКТ–сы бойынша оқыту тиімді деп айта аламын. Осы әдіспен оқыту барысында, оқушылардың қызығушылығы арта түседі және білім сапасы жоғарылайды. Өздігінен белсенді әрекет ету арқылы білімді меңгерту қазіргі мұғалімнің негізгі талаптарының бірі. Сонымен мемлекеттік тілді оқыту жүйесіне ақпараттық технологияны енгізу тілді саналы меңгертіп, байланыстыра сөйлеуде ғана емес, өскелең ұрпақтың ізденімпаздық әрі шығармашылық қабілеттерін дамытуда ықпалы зор және тіл меңгеруге деген қызығушылығы арта түсетіні айдан анық. Сабақтың мазмұнына байланысты кейбір мәселелер жөнінде қойылатын сұрақтар немесе оқушылардың өздерінің сұрақ қоя білуі мен жауап қайтарудағы тапқырлығы проблеманы түсінудің маңызды көрсеткіші екендігінің айқын дәлелі. Сабақтың барысында өз көзқарасын дәлелдеп, пікірін қорғай білуге талаптандыру, басқаларды да тыңдай білу және өз позициясын түсіне білуге, құрбы–құрдастарын ренжітпей, өз ойын қисынды айта білуге үйрету, сөйтіп, адамдар арасындағы, яғни, құрбыларымен, оқытушыларымен қарым–қатынасты дұрыс жолға түсіруге ықпал ету болып табылады.

Интерактивті тақтаның көмегі оқу барысында өте зор екені зерттеу жұмыстарында айқын көрсетіліп жүр. Бұл – жаңашыл аудиовизуалды техникалық құрал–жабдықтар мен оқытудың үдемелі де қарқынды әдістерін қолдану арқылытыңдаушыларын қызықтырып, сабаққа белсенді түрде–қатысуын арттыратын, материалдарды меңгеруді жеңілдететін, сонымен қатар студенттерге ауқымды оқу материалдарымен көмектескісі келетін оқытушыларға өте тиімді таңдау.

Мектепті ақпараттандыруға осылай мемлекет тарапынан үлкен экономикалық қолдау көрсеті–ліп, оны оқыту, үйрету мәселесі бүкіл халықтық деңгейге көтерілсе ғана біздің еліміз өндірістің жоғары психологиясын меңгерген дүниежүзілік бәсекеге төтеп беретін, өндіріс өнімдерін өндіре алатын алдың–ғы қатарлы мемлекетке айналады. Ол дәрежеге жетуге қажетті білім алуына біздің жас ұрпақтың қабілетінің жететініне сенім мол.

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет». [8, б. 6–9] деп, атап көрсеткендей жас ұрпаққа білім беру жолын–да ақпараттық технологияны оқу үрдісінде оңтайландыру мен тиімділігін арттырудың маңызы зор.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР 2007 жылғы 27 шілдедегіN 319 Білім туралы Заңы
2. Талдыбаева Ә. Оқытудың жаңа технологиясы мен оқушылардың даму мониторингіҰлағат. 2003 ж. №4. 3–5 б.
3. Каленова Б.С. Бастауыш білім беру технологиялары.Өскемен, 2007 ж.
4. Габрусевич С., Зорин Г. От деловой игры – к профессиональному творчеству. М, 1989 г.
5. Мусина С. Оқыту технологияларын енгізу жолдары Қазақстан мектебі. 2002 ж. №8
6. М.М.Елекешева, З.Р.Мурзабекова. Оқытудың ақпараттық технологиялары және білім беру жүйесінде қолданудың негізгі проблемалары http://moodle.nci.kz/
7. Сіргебаева С.Т. Жоғары оқу орындарында ақпараттық технологияны қолданудың педагогикалық шарттары (автореферат) Алматы, 2010 ж.
8. Иманбекова Б. Жаңа технологиялармен оқыту әдістері, Қазақ тілі мен әдебиеті. 2003 ж. №7. 6–9 б.

УДК 373.3

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ 4К НА УРОВНЕ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Гафиатуллина Гульназ Фегимовна
учитель начальных классов МБОУ СОШ № 3
г. Менделеевск, Россия
E–mail: gafiatullina.gulnaz@mail.ru

Аннотация

В статье уточняются и конкретизируются компетенции, входящие в перечень компетенций 4 К. Автор приводит конкретные методические приемы по формированию данных компетенций на уровне начального образования.

Ключевые слова: *компетенции 4 К, начальное образование, креативность, критическое мышление, кооперация, коммуникация.*

Андатпа

Мақалада 4 к құзыреттер тізіміне кіретін құзыреттер нақтыланады, Автор бастауыш білім беру деңгейінде осы құзыреттерді қалыптастырудың нақты әдістемелік әдістерін келтіреді.

Түйінді сөздер: *4 к құзыреттілігі, бастауыш білім беру, шығармашылық, сыни ойлау, кооперация, коммуникация.*

Abstract

The article clarifies and specifies the competencies included in the list of competencies of 4 K. The author provides specific methodological techniques for the formation of these competencies at the primary education level.

Key words: *competencies 4 K, primary education, creativity, critical thinking, cooperation, communication.*

Современная социально – экономическая среда ставит перед образованием новые целевые ориентиры, предъявляя все более высокие требования к знаниям, умениям, качествам и компетен–циям будущих членов общества. От «человека знающего» общество перешло к «человеку умею–щему», который будет готов эффективно существовать и развиваться в постоянно изменяющихся условиях. Компетентность личности человека XXI века выступает одним из главных новообра–зований, под которым понимают способность применять знания, умения, успешно действовать на основе практического опыта при решении задач общего рода, также в определенной широкой области.

Компетентностный подход в современном начальном образовании – педагогическая парадиг–ма, имеющая дидактико–методические основы и закрепленная на нормативном уровне. Среди много-образия компетенций, которыми должен обладать выпускник начальной школы, можно выделить ряд приоритетных, являющихся системообразующими для личности ребёнка – компетенции 4 К. Впервые о данных компетенциях в контексте их потенциального формирования у детей младшего школьного возраста было сказано в 2010 году на Московском образовательном форуме. Наибольшее количество исследований приходится на период с 2014 по 2020 годы, когда происходит модернизация всех уровней образования.

Наиболее точное определение данных компетенций сделано специалистами совместного образовательного проекта «Вклад в будущее» (Сбербанк РФ). Под компетенциями 4 К исследователи предлагают понимать совокупность когнитивных и некогнитивных характеристик личности, которые важны для эффективного решения задач, связанных с демонстрацией критического мышления, креативности, кооперации и коммуникации (вместе или в отдельности) и которые могут быть измерены через наблюдаемое поведение.

В содержании федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования компетенции 4 К перекликаются с некоторыми метапредметными образовательными результатами.

Рассмотрим характеристику каждой составляющей компетенции более подробно, так, под критическим мышлением следует понимать умение всесторонне анализировать информацию и делать обоснованные (в идеале – объективные) выводы. Также под критическим мышлением пони–мают способность ставить под сомнение любую информацию, в том числе собственные убеждения.

Формирование основ критического мышления напрямую связано с регулятивным универсальным учебным действием самоконтроля. На уровне начального образования можно использовать следующие методические приемы:

– на уроках литературного чтения и окружающего мира – составление синквейнов, чтение текста с остановками, прием «Верите ли вы, что…», составление кластера по произведению.

– на уроках математики – составление логических цепочек по правилам, «интеллектуальная разминка», «составь условие к задаче».

– универсальные приемы (можно включать на любом уроке): «тонкие и толстые вопросы», «Корзина идей», таблица «Знаю, узнал, хочу узнать» создание викторины на основе изученного материала, кроссвордов.

Ещё одной из ключевых компетенций младшего школьника является креативность – способ–ность принимать неожиданные решения, основываясь на имеющихся знаниях или опыте, это творческий потенциал человека, помогающий ему создавать что–то новое.

Младший школьный возраст, по мнению психологов,является наиболее сенситивным, поскольку именно на данном возрастном этапе закладываются основы творческой и образовательной траекторий, психологическая база продуктивной деятельности, формируется комплекс ценностей, качеств, способностей, а также потребностей личности, которые лежат в основе ее творческого отношения ребенка к окружающей действительности. Педагогу необходимо выделить и поддержать имеющиеся у каждого ребенка зачатки креативности.

Одним из средств формирования креативности в образовательном процессе являются интерактивные технологии, под которыми в образовании понимают специальную форму организации учебного процесса, предусматривающую создание комфортных условий для обучения, в рамках которой каждый учащийся чувствует свою успешность и интеллектуальные способности.

Наиболее часто в образовательной практике используются следующие элементы интер–активных технологий:

1. Эвристические вопросы или беседа. При использовании данного метода педагог обоз–начает ряд проблемных вопросов, и обучающиеся методом логических рассуждений, основанных на их прошлом опыте, приходят к новым решениям и открытиям. Например, на уроке окружающего мира при изучении темы «История семьи. Моя родословная» можно использовать следующий пример эвристической беседы: Что общего в написании слов «Родина», «родители», «родственники», «день рождения»? Что обозначает слово «род»? А знаете ли вы историю своей семьи? Раньше историю семьи рисовали в виде дерева. Почему? Сколько у вас родителей? А у них? А у родителей ваших родителей? На что похожа эта схема? Что означает ствол этого дерева? У обычного дерева ствол – это его основа. А ствол семейного древа? Рассказывали ли вам старшие, кто были ваши предки? Известны ли вам имена прадедов и прапрадедов? Чем они занимались? Что еще может рассказать об истории семьи?

2. Метод решения кейсов. В рамках данного метода педагог совместно с обучающимися анализирует конкретно заданную ситуацию, случай или упражнение. Основные отличия кейса от учебной задачи состоят в том, что в кейсе зачастую отсутствует чёткий набор условий; учащийся сам выбирает наиболее значимые условия; алгоритм решения разрабатывается самостоятельно; не существует однозначного решения. Рассмотрим кейс, который может быть включен в урок литературного чтения в 4 классе или внеурочную деятельность.

Текст кейса. Прочитайте текст:

Минотавр был сыном Миноса, царя острова Крит, расположенного в Средиземном море. Минос повелел афинянам ежегодно присылать на Крит по семь юношей и семь девушек. Несчастным юным пленникам предстояло стать жертвами кровожадного царского отпрыска– Минотавра. Чтобы Минотавр не вырвался на волю и чтобы его жертвы не ускользнули от него, Минос повелел построить Лабиринт – огромный дворец в несколько этажей, со множеством запутанных переходов, лестниц, подвалов и потайных комнат. Построил Лабиринт знаменитый греческий мастер Дедал, а хозяином и единственным обитателем дворца стал Минотавр. На греческом острове Крит до сих пор сохранились развалины Лабиринта – дворца легендарного царя Миноса. Миф о Минотавре живёт в современном языке: запутанные сооружения с множеством тупиков и извилистых переходов мы до сих пор называем лабиринтами.

Вопросы кейса: Этот текст хотят включить в учебник «Литературное чтение» для начальной школы в раздел «Мифы». Может ли он туда попасть? К какому жанру относится данный текст?

1. Метод проектов. В данном случае обучающиеся самостоятельно ведут проектную деятель–ность относительно какого–либо вопроса. Учатся работать с информационными источниками: собирать, анализировать, отбирать наиболее актуальную и интересную информацию. В начальной школе проектная деятельность начинается по всем предметам с первого класса. Структура и содержание УМК «Школа России» предполагает в 1 классе краткосрочные проекты для обучающихся. Например, при работе надпроектами по русскому языку «Русская азбука» и по окружающему миру «Моя семья» от ребят требуетсявнимание, организация и контроль. Обучающиеся выполняют проекты при поддержке учителя и родителей. Проекты выполняются в рабочих тетрадях, на отдельных листах или в виде презентации. Выполнениеученических проектов в первом и втором классе – это в основном групповая работа, которая очень хорошо обеспечивает формирование универсальных учебных действий и способствует формированию креативности.

Не менее важной компетенцией выпускника начальной школы является кооперация– умение и готовность обращаться за помощью; выслушивать чужое мнение и соглашаться с другими предложениями даже в ущерб собственным; в ходе работы команды над заданием встраивать свою

индивидуальную часть работы в общую работу группы, а также определять свой вклад и оценивать коллективный результат как свой собственный.

Умение работать в команде, взаимодействовать и сотрудничать рассматривается как один из важных метапредметных результатов ФГОС НОО. Формирование основ кооперации является одной из важных стратегических задач начального образования, поскольку именно учитель начальных классов закладывает умение слышать и слушать друг друга, адекватно воспринимать правила работы в команде, формулировать конструктивные критические высказывания и воспринимать оценку своей работы. Для эффективного формирования данной компетенции педагог должен обладать широким спектром технологических приемов организации совместной деятельности.

Наиболее часто в практике начального образованияможно встретить следующие приемы:

2. Использование элементов игровых технологий и геймификации, где при выполнении задания дети распределяются в соответствии с выбранным героем игры, действуют по игровому сюжету. Данный прием наиболее актуален для обучающихся 1–2 класса в соответствии с их психофизиологическими особенностями.

3. Разные формы организации деятельности обучающихся: работа в группах и парах (постоянного и сменного состава), взаимооценивание результатови процесса деятельности.

4. Принятие правил приятного общения, когда дети вместе с педагогом создают «Кодекс общения» с одноклассниками и взрослыми.

5. Совместное выполнение учебных заданий. Например, на уроке русского языка можно предложить следующее задание:

Задание. Подготовьтесь к письму слов под диктовку. В каких частях речи и в каких частях слова нужно вставить буквы? Как вы их будете выбирать?

Н–летел, –тплыл, –тец, оз–ро, п–дарил, –бед, –шибка, з–движка, з–вод, п–купка, п–ставить. Продиктуйте друг другу слова по порядку (через одно). Укажите части речи. Обменяйтесь тетрадями и проверьте работы друг у друга.

С компетенцией кооперации непосредственно связана компетенция коммуникации, под которой понимают умениеобучающегося задавать вопросы учителю, одноклассникам и отвечать на их вопросы понятным для них образом, в случае необходимости обращаться за разъяснением того, что оказывается непонятным в сообщениях или рассуждениях, и, в свою очередь, умении разъяснить свои идеи и предложения.

В содержании ФГОС НОО вышеназванная компетенция соотносится с коммуникативными универсальными учебными действиями, для формирования которых необходимы соответствующие условия. Анализируя задания УМК «Школа России», можно сделать вывод, что при всей широте диапазона возможностей методического аппарата УМК «Школа России» ведущая роль отводится проблемно–поисковому методу. Он предусматривает в содержании системы учебников различные возможности для создания на уроке проблемных ситуаций, выдвижения предположений, поиск и отбор необходимой информации, формулирование доказательств, выводов, сопоставление результатов с эталоном, что способствует формированию коммуникативных УУД.

Реализации основ коммуникативных навыков будут способствовать задания, тексты, проекты, практические работы, направленные на осмысление норм и правил поведения в жизни (на это работает, практически, весь курс «Окружающий мир»).В учебниках УМК «Школа России» представлен материал для регулярного проведения учеником самооценки результатов собственных достижений на разных этапах обучения: в результате работы на конкретном уроке, в результате изучения темы или раздела, в результате обучения в том или ином классе начальной школы.

Таким образом, обобщая вышесказанное, можно сделать вывод, чтоуровень начального образования является наиболее благоприятным для формирования компетенций, необходимых человеку в условиях функционирования современного общества – компетенций 4 К.

Список литературы:

1. Вершинина Н.В. Коммуникативное развитие младших школьников / Н.В.Вершинина. Текст: непосредственный // Молодой ученый. 2015 г. №20.1 (100.1). 10–12 с.

2. Гришанова И.А. Коммуникативная успешность младших школьников. (теоретические и практические аспекты): Монография. М. Ижевск: Институт компьютерных исследований, 2006 г. 370 с.

3. Компетентностный подход в обучении: учебно–методическое пособие / авт.–сост. О.В.Еремкина, Н.Б.Федорова, Д.В.Морин, М.А.Борисова; Ряз. гос. ун–т им. С.А.Есенина. Рязань, 2010 г. 48 с.

4. Компетенции «4К»: средовые решения для школы. Практические рекомендации: учебно–методическое пособие /сост. М.А.Пинская, А.М.Михайлова. М.: Российский учебник, 2020 г. 95 с.

5. Компетенции «4К»: формирование и оценка на уроке: Практические рекомендации / авт.–сост. М.А.Пинская, А.М.Михайлова. М.: Корпорация «Российский учебник», 2019 г. 76 с.

6. Штербова Л.В. Формирование ключевых компетенций младших школьников // Евразийский научный журнал. 2016 г. №11

УДК 373.4

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ

Горбунова Наталья Владимировна
доктор педагогических наук, профессор
директор Гуманитарно–педагогической академии (филиал)
ФГАОУ ВО «Крымский федеральный университет
им. В.И.Вернадского» в г. Ялте, Россия
Фетисов Александр Сергеевич
доктор педагогических наук, доцент
заведующий кафедрой социальной педагогики
Воронежский государственный
педагогический университет, Россия
Горбунова Валерия Романовна
Магистрант 1 курса направления подготовки
44.04.01 Педагогическое образование
Гуманитарно–педагогической академии (филиал)
ФГАОУ ВО «Крымский федеральный университет
им. В.И.Вернадского» в г. Ялте, Россия
E–mail: Natalya–gor2008@yandex.ru

Аннотация

Актуальность и цель. Актуальность статьи заключается в поиске новых образовательных технологий, наиболее эффективных в эпоху цифровизации. Цель исследования заключается в апробации технологии искусственного интеллекта при изучении дисциплин в основной школе. Разработаны и экспериментально проверены технологии использования искусственного интеллекта в образовательный процесс основной школы в рамках учебных предметов 5 класса. Представлена модель использования технологий искусственного интеллекта, отражающая сущность взаимодействия четырех основных субъектов: администрация, преподаватели, обучающиеся, социальные партнёры со средой искусственного интеллекта и другими субъектами. Модель использования технологий искусственного интеллекта предполагает формирование нескольких пространств: умный кампус (SmartCampus), пространство роста и развития (PersonalTechGrow), зона творческого развития (CreativeZone), Зона непосредственного взаимодействия (Locus Campus).

Ключевые слова: *искусственный интеллект, образовательный процесс, технологии, основная школа.*

Abstract

Relevance and purpose. The relevance of the article lies in the search for new educational technologies that are most effective in the era of digitalization. The purpose of the study is to test the technology of artificial intelligence in the study of disciplines in the main school. Technologies for the use of artificial intelligence in the educational process of the basic school have been developed and experimentally tested within the framework of the 5th grade subjects. A model for the use of artificial intelligence technologies is presented, reflecting the essence of the interaction of four main subjects: administration, teachers, students, social partners with the artificial intelligence environment and other subjects. The model for using artificial intelligence technologies involves the formation of several spaces: a smart campus (Smart Campus), a space for growth and development (Personal Tech Grow), a creative development zone (Creative Zone), a zone of direct interaction (Locus Campus).

Key words: *artificial intelligence, educational process, technologies, primary school.*

Проблема разработки и внедрения в образовательный процесс основной школы технологий искусственного интеллекта тесно связана с одним из направлений Программы фундаментальных научных исследований в Российской Федерации на долгосрочный период (2021–2030 годы): популяризация науки, научных знаний, достижений науки и техники; развитие системы поддержки научных инициатив, обеспечивающих получение прорывных результатов мирового уровня и обес–печение возможности развивать научные знания и получать фундаментальные научные результаты, опираясь на собственную логику развития науки. Актуальность проблемы подтверждается норматив–но–правовой базе на государственном уровне (Федеральный закон «О науке и госу–дарственной научно–технической политике»; Указ Президента Российской Федерации от 1 декабря 2016 г. №642 «О Стратегии научно–технологического развития Российской Федерации»; государственная программа Российской Федерации «Научно–технологическое развитие Российской Федерации», Указ Президента Российской Федерации от 10 октября 2019 г. №490 «О развитии искусственного интеллекта в Российской Федерации») [2; 5; 6; 7].

Искусственный интеллект играет ключевую роль в реализации идеи персонализированного обучения – адаптации обучения, его содержания и темпа к конкретным потребностям каждого

учащегося, а также, позволяет оптимизировать работу учителя общеобразовательной школы, помогает в формировании среды персонализированного обучения.

Анализ научных трудов по цифровизации в образовании позволил определить неодно–значность по отношению к данному процессу. По мнению одних ученых (М.Веллер, Г.Гейбл, Д.Седер, Т.Чан и др.), использование цифровизации в образовании положительно влияет на эффек–тивность образовательного процесса, другие исследователи выделяют ряд негативных факторов цифровизации (Я.Алдхамди, Р.Мустафаоглы и др.). Отечественные ученые (Е.Л.Вартанова, М.И.Мак–сеенко, С.С.Смирнов и др.) отмечают, что цифровизация образования – это комплексное решение инфраструктурного, управленческого, поведенческого и культурного характера [1; с. 3]. Цифровая трансформация образования – это ответы на глобальные информационные вызовы, происходящие в мире. А.Ю.Уваров считает, что цифровая трансформация образования приведет к кардинальному улучшению качества образования [4].

На современном этапе речь идет о цифровой трансформации – применении цифровых технологий во всех процессах образования. С 2019 г. развитие, внедрение и применение искусствен–ного интеллекта в современном российском образовательном пространстве регулируется Указом Президента РФ «О развитии искусственного интеллекта в Российской Федерации» от 10.10.2019 №490 [5].

Использование технологий искусственного интеллекта придает весомые дидактические преимущества по сравнению с традиционными средствами обучения:

– создается учебная среда с ярким и наглядным представлением информации за счет использования технологий мультимедиа и гипермедиа, что особенно привлекательно для учащихся;

– возможность интеграции больших объемов информации;

– значительное упрощение навигации и возможность выбора индивидуальной схемы изучения материала благодаря использованию гипертекстовых технологий и ссылок;

– на основе моделирования процесса обучения становится возможным дополнить образовательный процесс тестами, направлять траекторию изучения темы, осуществлять обратную связь.

В настоящее время во многих странах мира разработкам в области искусственного интел–лекта отдается приоритет. Среди главных конкурирующих за лидерство в этой сфере стран Китай и Соединенные Штаты Америки, однако, существенны изменения в рамках цифровой трансформации и в России. Успешная интеграция российских исследователей в глобальный академический дискурс невозможна путем прямого копирования зарубежного опыта. Такой подход может привести к утере имеющихся продуктивных наработок,которые обладают существенной самостоятельной ценностью. Одновременно при взаимодействии с международной академической средой невозможно игнори–ровать и существующие ограничения и специфику в подготовке и устоявшихся методах работы российских специалистов. Трансформация образования в связи с увеличением удельного веса ИИ требует осмысления закономерностей и трендов развития педагогики, выработки новых методов и принципов работы. В настоящее время происходит становление глобального академического дискурса в этой области науки и образования. Таким образом, несмотря на то, что исторически данный дискурс формировался преимущественно на западной основе, сегодня он все активнее вбирает в себя опыт проведения исследований отечественных научных школ. В ходе взаимодействия высококвалифицированных представителей образования и специалистов по анализу данных (datascientists) получены результаты НИР, которые могут занимать влиятельные позиции в международном исследовательском сообществе.

Недостаточная представленность отечественных исследователей в глобальных академичес–ких дискуссиях фактически эквивалентна недостаточной способности оказывать влияние на интеллектуальную среду, определяющую подходы к решению фундаментальных и частных проблем политического, экономического и социального развития мира с учетом интересов российского общества и государства. В этой связи на официальном уровне была выдвинута задача более деятельного вовлечения отечественного исследовательского сообщества в мировую научную коммуникацию. В выстраивании международных взаимодействий специалистов в области педагогики и информационных технологий важно учитывать особенности соответствующих областей знания и сложившихся в них стандартов и практик.

Высокие требования к качеству образовательного процесса и растущие потребности обучающихся в новом формате обучения и воспитания обуславливают необходимость использования комплексных инновационных образовательных систем, которые могут обеспечить опережающее интеллектуальное, эстетическое, патриотическое развитие детей. Эти задачи в полной мере могут быть реализованы комплексной системой обучения на основе искусственного интеллекта, где согласовано функционируют все участники образовательного процесса, системно учтены и реализованы, как индивидуальные потребности и способности обучающихся, так и требования образовательного стандарта.

Для достижения поставленных целей в рамках исследования осуществлена:

– разработка программы психолого–педагогической коррекции вероятностной трансформации обучающихся с целью формирования безопасной среды (изучение и анализ существующих программ психолого–педагогической коррекции, направленных на повышение эффективности адаптации обучающихся к новому формату обучения с использованием цифровых технологий и разработка методических рекомендаций для использования данной программы в образовательном процессе образовательных организаций);

– выявление и описание возможных рисков и угроз психологической безопасности (профилактика девиантного поведения, причины слабой успеваемости, мониторинг посещаемости), которые должны быть учтены при внедрении цифрового обучения в качестве основной формы;

– создание среды персонализированного обучения с применением технологий искусственного интеллекта (внедрение конструктора адаптированных образовательных программ, ассистивного программного обеспечения и учебных тренажеров с VR–технологией);

– формирование готовности педагога к внедрению технологий искусственного интеллекта в образовательный процесс (разработка и апробация модели готовности педагогов к внедрению технологий искусственного интеллекта в образовательный процесс; разработка программ ДПО, факультативов и инновационных форм/методов использования элементов искусственного интеллекта в подготовке педагога);

– разработка технологий внедрения искусственного интеллекта в образовательный процесс (разработка теоретической оболочки модели использования искусственного интеллекта при изучении дисциплин для обучающихся 5–х классов общеобразовательных учебных заведений).

Модель использования технологий искусственного интеллекта раскрывает сущность взаимодействия четырех основных субъектов: администрация, преподаватели, обучающиеся, социальные партнёры (преимущественно работодатели, партнёры в подготовке специалистов, другие потребители образовательного продукта ОО) со средой искусственного интеллекта и другими субъектами. Преподаватели и обучающиеся могут взаимодействовать непосредственно друг с другом (S↔S) и опосредованно через среду искусственного интеллекта/среду, сформированную в образовательной организации (S↔Среда↔S). Социальные партнёры взаимодействуют с образова–тельной организацией посредством обоюдного использования реальных площадок, помещений, возможностей. Наиболее широкий спектр взаимодействия у администрации, поскольку она непосредственно взаимодействует с отдельными субъектами среды, с группами субъектов (студен–ческие группы, группы преподавателей и т.д.), с другими подразделениями администраций, со средой и в процессе реализации задач по развитию.

Модель использования технологий искусственного интеллекта предполагает формирование нескольких пространств: умный кампус (SmartCampus), пространство роста и развития (PersonalTechGrow), зона творческого развития (CreativeZone), Зона непосредственного взаимо–действия (Locus Campus).

– Умный кампус (SmartCampus), который предполагает наличие отдельной школьной социальной сети, общей информационной сети ОО, а также широкого спектра чат–ботов по необходимому функционалу. «Smart–кампус» объединит в себе:

– школьную социальную сеть для обсуждения заданий, размещения алгоритмов выполнения задач и заданий, размещения дополнительного развивающего и повышающего мотивацию к обучению контента по рассматриваемой тематике;

– информационную сеть;

– чат–бот с функцией мониторинга уровня удовлетворённости содержанием обучения, уровнем и качеством преподавания, условиями реализации образовательного процесса, а также с функцией автоматизированного развития (психологические, развивающие, мотивационные, карьерно/профессионально ориентированные бот–системы).

– Пространство роста и развития (PersonalTechGrow), которое предполагает наличие ряда программ, приложений, служб – психологической коррекции, автоматического оценивания («Имита–ция поведения учителя»), прогрессивного планирования, тренингов и дополнительных курсов, дополнительного профессионального образования для учеников/студентов.

– Зона творческого развития (CreativeZone), которая предполагает наличие тренажёров и лабораторий (IT–зона, 3D лаборатория), системы творческих клубов и коворкинговых зон, программ и приложений культурно–воспитательной направленности для общего развития и повышения уровня культуры.

– Зона непосредственного взаимодействия (Locus Campus). Пространство (преимущественно реально физического и, возможно, виртуально–информационного) взаимодействия с социальными партнёрами, которое предполагает совместное использование площадей для обучения и развития детей. Это могут быть музеи, научные и культурные организации, предприятия города, другие образовательные организации, инфраструктура города и т.д. «Locus–кампус» (образовательный комплекс многопрофильного образования с совместным использованием ресурсов самой ОО, организаций дополнительного образования, других организаций в рамках одного комплекса для

удобства воспитанников с целью оптимального использования помещений и педагогического состава).

Каждый субъект модели выполняет ряд задач:

– Преподаватели: подготовка специального учебно–методического комплекса, разработка концептуальных карт, онтологических баз, написание статей, разработка и реализация программ повышения квалификации, а также разработка и реализация особых технологий, необходимых для реализации задач модели.

– Студенты: участие в разработке и реализация индивидуальных маршрутов и карт личного развития.

– Администрация: участвует в разработке и реализации модели внедрения системы искусственного интеллекта, которая может быть рассмотрена, как отдельный продукт и применена в других ОО, участвует в разработке и внедрении новой модели управления ОО, новых шаблонов документов и организации документооборота, разработка и реализация концепции инновационной школы.

Профессорско–преподавательским составом Гуманитарно–педагогической академии по всем учебным дисциплинам 5 класса разработаны и апробированы в общеобразовательных организациях уроки с применением технологий искусственного интеллекта. Приведем пример использования технологий искусственного интеллекта на уроках истории (разработчик: доцент И.М.Есип). Педагогом разработана компьютерная игра–тренажер «В глубь веков за 70 дней», в ходе которой учащиеся на протяжении учебного года совершают увлекательное путешествие в прошлое вместе с героями игры (персонажами–помощниками), при изучении тем компьютеризированной игры–тренажера «В глубь веков за 70 дней», поскольку учебной программой в течении учебного года предусмотрено 70 часов (уроков). Изучение тем школьного предмета представлено в виде отдельных эпизодов. В данном курсе учащиеся также совершают своего рода пришествие вокруг света по странам и континентам, но в древнее время.

Таким образом, использование технологий искусственного интеллекта способствует созданию среды персонализированного обучения путем внедрения конструктора адаптированных образовательных программ, ассистивного программного обеспечения и учебных тренажеров с VR–технологией; цифровизации образовательного процесса; повышает интерес обучающихся к усвоению материала школьных предметов.

Список литературы:

1. Вартанова Е. Медиаэкономика зарубежных стран. Учебное пособие. М.: Аспект–Пресс, 2003 г. 335 с.
2. Государственная программа Российской Федерации «Научно–технологическое развитие Российской Федерации». Режим доступа: *http://government.ru*› rugovclassifier
3. Лясковский В.Л., Смирнов С.С., Пронин А.Ю. Выбор экспертов для оценки проектов программных документов // Компетентность. 2017 г. №4 (145). 4–9 с.
4. Уваров, А.Ю. Кластерная модель преобразований школы в условиях информатизации образования / А.Ю.Уваров. М.: МИОО, 2008 г. 380 с.
5. Указ Президента Российской Федерации от 10 октября 2019 г. №490 «О развитии искусственного интеллекта в Российской Федерации». Режим доступа: *http://www.consultant.ru*› cons_doc_LAW_335184
6. Указ Президента Российской Федерации от 1 декабря 2016 г. №642 «О Стратегии научно–техноло–гического развития Российской Федерации». Режим доступа: *http://www.consultant.ru*› cons_doc_LAW_207967
7. Федеральный закон «О науке и государственной научно–технической политике». Режим доступа: *http://www.consultant.ru*› cons_doc_LAW_11507

УДК 372.8

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ

Гурак Ольга Сергеевна
учитель информатики
КГУ «Общеобразовательная школа имени Абая
отдела образования города Костаная»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: olga_87kz@mail.ru

Аңдатпа

Педагог жұмысына АКТ–ны енгізу білім беруді жаңғыртудың басты мақсаты – білім сапасын арттыру, білімнің қолжетімділігін арттыру, ақпараттық кеңістікте бағдарланған тұлғаның үйлесімді дамуын қамтамасыз етуге ықпал етеді. заманауи технологиялардың ақпараттық–коммуникациялық мүмкіндіктеріне. Оқу үрдісінде ақпараттық технологияны қолдану оны жаңартуға, тиімділігін арттыруға, оқушыларды ынталандыруға ғана емес, сонымен қатар әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, процесті саралауға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: *ақпараттық технологиялар, білім беру процесі, тренинг, сабақ.*

Аннотация

Внедрение ИКТ в работу учителя способствует достижению основной цели модернизации образо–вания – улучшению качества обучения, увеличению доступности образования, обеспечению гармоничного развития личности, ориентирующейся в информационном пространстве, приобщенной к информационно–коммуникацион–ным возможностям современных технологий. Использование информационных технологий в образовательном процессе позволяет не только модернизировать его, повысить эффективность, мотиви–ровать учащихся, но и дифференцировать процесс с учётом индивидуальных особенностей каждого ученика.

Ключевые слова: *информационные технологии, образовательный процесс, обучение, урок.*

Abstract

The introduction of ICT in the work of a teacher contributes to the achievement of the main goal of modernizing education – improving the quality of education, increasing the availability of education, ensuring the harmonious development of a person who is oriented in the information space, attached to the information and communication capabilities of modern technologies. The use of information technology in the educational process allows not only to modernize it, increase efficiency, motivate students, but also differentiate the process, taking into account the individual characteristics of each student.

Key words: *information technology, educational process, training, lesson*

Мы уже и не помнем как в современное общество ворвалось помяните интернет, информа–ционно–коммуникационные технологии.Информационные технологии являются одним из важнейших составляющих жизнедеятельности человека. Сейчас современный человек не представляет свою жизнь без телефонов, планшетов, компьютеров и т.д. Развитие информационных технологий в общества ведет к формированию новой информационной среды.

На уроках информатики необходимо научиться пользоваться информационно– коммуника–ционными технологиями получать и обрабатывать нужную информацию. Применение информа–ционно–коммуникационных технологий на уроках, помогает учителю совместить учебную и игровую деятельность, при этом происходит плавная смена деятельности.

С использованием информационно–коммуникационных технологий у обучающихся усилии–ваются мотивы учения, развиваются их индивидуальные особенности, увеличивается инициативность и активность, кроме того, происходит значительное снижение дидактических затруднений.

Важное место занимает ученик, а педагог является лишь помощником, консультантом, кото–рый стимулирует и поощряет активность обучающихся, их самостоятельность. Ученики становятся более активными участниками урока не только на этапе его проведения, но и при его подготовке (подготовка презентаций, поиск необходимой информации к уроку и т.д.). Уроки с использованием ИКТ вызывают у учащихся желание самим сделать презентацию и показать её одноклассникам. Никакие доклады и сообщения не могут противостоять презентациям на интерактивной доске.

Применение на уроках мультимедийных презентаций обеспечивает получение большего объема информации и заданий за короткий период времени. Всегда можно вернуться к предыдущему слайду (обычная школьная доска не может вместить тот объем, который можно поставить на слайд). Так же позволяет расширить объем рассматриваемого материала на уроке.

Персональный компьютер рассматривается как инструмент повышения мотивации, формиро–вания и совершенствования практических навыков. На уроках информатики компьютер позволяет

задействовать у обучаемого все три канала восприятия: кинестетический, визуальный и слуховой, это позволяет увеличить объем и усвоения изучаемого материала, значительно повышает учебном процессе статус учеников, а также увеличивает познавательную активность учащихся и поддер–живает интерес к предмету, расширяет поле для самостоятельной деятельности учащихся.

Большую помощь учителю оказывает возможности ИКТ: помощникам на уроке является презентации PowerPoint, приложения: LearningApps.org, Kahoot!, Google Диск, и т.д.

Занятия, проводимые с использованием ИКТ, проходят удивительно ярко и приносят больший эффект, достижение которого становится возможным, благодаря повышению психоэмоционального фона учащихся при восприятии учебного материала. Ведь именно мультимедиа дает возможность представить нужную информацию при помощи фото, видео, графики, анимации и звука.

Первым помощником педагогу является электронная интерактивная доска – она представляет собой сенсорную панель, которая состоит из компьютера и проектора. Экран активно привлекает внимание школьников. Интерактивная доска является уникальным инструментом для восприятия и передачи информации, позволяет использовать новейшие возможности в образовательном процессе, а именно мотивирует и активизирует познавательную деятельность обучающихся.

Применение на занятиях электронной интерактивной доски позволяет педагогу сократить время на смену наглядных материалов, записи новых заданий, погрузить детей в удивительный мир информатики. В результате чего появляется возможность повысить темп урока, увеличивается время, которое можно потратить на изучение нового или закрепление изученного материала. Благодаря немалым размерам электронной интерактивной доски изображения, тексты, таблицы видны всему классу, а это, в свою очередь, – способ сосредоточить и удержать внимание школьников.

У педагога появляется возможность моделировать урок вместе с учащимися в режиме «мозгового штурма», делать письменные комментарии к демонстрационному учебному материалу, записывать идеи учащихся, передвигать записанное на доске, сохранять и распечатывать.

Именно на таких уроках информатики формируется обстановка реального общения, благо–даря которой ученики стремятся высказать мысли собственными словами, они с большим увлечением выполняют задания, проявляют повышенный интерес к изучаемому материалу. Особен–ностью школьного возраста является высокоразвитое непроизвольное внимание, которое становится особенно концентрированным, когда ему интересно, учебный материал отличается наглядностью, яркостью, вызывает у обучающихся положительные эмоции, что способствует качественному обучению.

Разберем урок с применением ИКТ используя приложение Kahoot! и LearningApps.org. При изучении темы: Графическое представление табличных данных. Цель урока:создавать диаграммы в электронной таблице. В начале урока создаем психологический настрой ребята деление на группы. С помощью генератора случайных групп. Ребята поделились на 2 группы. Уже в группах вспоминают прошлую тему урока. С применением красочного приложения Kahoot! Где ребят позитивно настраиваются на урок. Где объяснение нового материала проходит обязательно с применением презентации PowerPoint и дополнительными материала. Закрепление темы происходит через приложение и LearningApps.org где ребята с упражнением найди пару могут определить вид диаграммы, и какая она бывает. Завершается урок с применением рефлексии Рыбка. В презентации PowerPoint нарисован аквариум и 3 вида рыбок. Зеленый цвет рыбки говорит: «Я справился», желтый цвет «Были ошибки» ну и у красного цвета «Было трудно». Каждый ребенок подходит к интерак–тивная доске и запускает рыбку своего цвета. 90% ребят запустили рыбку зеленого цвета. Большую роль на уроке сыграли приложения, которыми мы пользовались на протяжении всего урока.

Необходимотакжеотметить,чтоинформационно–коммуникационные технологии открывают учителю новые возможности при проведении уроков, позволяя разнообразитьпо форме, избежать шаблонности, повысить интерес учеников к обучению. Вместе с тем, компьютер не может полностью заменить учителя, профессионализм которого позволяет заинтересовать учеников, вызвать любознательность, завоевать их доверие. Кроме того, он может акцентировать внимание учеников на те или иные важные аспекты изучаемого предмета, а также, поощрить их старательность и найти пути мотивации к обучению. А учитель должен определить место и роль информационно–коммуникационных технологий в своей профессиональной деятельности.

Таким образом, применение новых информационно–коммуникационных технологий на уроках информатики дает возможность педагогу использовать новые способы предоставления учебной информации, позволяет учитывать личностные особенности младших школьников, тем самым дифференцировать и интегрировать процесс обучения, что считается наиболее важной в современной системе образования. Ведь именно компьютеризация и информатизация являются неразрывной частью образовательного процесса.

Список литературы:

1. Ибраев Т.К. Теоретико–методологические аспекты социально– образовательной сферы в условиях реформирования. Астана: Проспект, 2017 г. 157 с.
2. Айдарова К.Б, Поливанова А.А. Социальные вопросы воспитания современной молодежи// Современные аспекты науки и образования. 2019 г.
3. ГусеваА.И.Учимсяинформатике:задачииметодыихрешения [Текст] / А.И.Гусева. М.: Диалог–МИФИ, 2016 г.

УДК 372.882

ИННОВАЦИОННЫЕ ПРИЕМЫ ПРИ ИССЛЕДОВАНИИ МИРА ЛИТЕРАТУРНОГО ГЕРОЯ

Гусева Ирина Григорьевна
учитель высшей категории, учитель русского языка и литературы
E–mail: guseva19611@mail.ru
Вельш Анна Викторовна
педагог–эксперт, учитель русского языка и литературы
E–mail: anya_velsh@mail.ru
КГУ «ОШ № 23 им.М.Козыбаева
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Инновационное обучение является новым подходом в образовательной системе, включающий в себя личностный подход, прочность знаний, умений и навыков, творческое начало, профессионализм, использование новейших технологий. Обучение литературе по инновационным технологиям – это организация учебного процес–са по–новому, ориентированная на стремление учащихся к активной коммуникативной деятельности, к диалогу, включение в познавательную деятельность его эмоционального, интеллектуального потенциала.

Ключевые слова: *инновационные технологии, интеграция, коммуникативная деятельность, компьюте–ризация, инфографика, комикс.*

Аңдатпа

Инновациялық оқыту білім беру жүйесіндегі жаңа тәсіл болып табылады, бұнда жеке тәсіл, білім, дағды–лар мен біліктердің беріктігі, шығармашылық бастама, кәсібилік пен жаңа технологияларды қолдану қамтылады. Инновациялық технологиялар бойынша әдебиетке оқыту – бұл оқушылардың белсенді қатысым–дық қызметке, диалогқа ұмтылуына, танымдық қызметіне оның эмоциялық, зияткерлік әлеуетін қосуға бағытталған оқу процесін жаңаша ұйымдастыру.

Түйінді сөздер*: инновациялық технологиялар, интеграция, қатысымдық қызмет, компьютерлендіру, инфографика, комикс.*

Abstract

Innovative learning is a new approach in the educational system including a personal approach, strength of knowledge, skills, creativity, professionalism, use of the latest technologies. Learning literature using innovative technologies is an organization of educational process in a new way, focused on the desire of students to active communication activities, dialogue, inclusion in cognitive activity of its emotional, intellectual potential.

Key words*: innovative technology, integration, communicative activities, differentiation, infographics, comic book.*

На сегодняшний день весь педагогический мир, вся его система претерпевает глобальные изменения. Мы видим, как происходит процесс перехода на новую систему оценки учебных достижений учащихся, используем инновационные технологии в учебном и воспитательном процессе, но важно при этом помнить, что образовательный процесс должен быть направлен на само–реализацию школьников.

Ведь современный образовательный процесс не может ограничиться перечнем требований к предметным знаниям, умениям и навыкам. Он должен охватить основные компоненты социализации, в том числе и систему универсальных учебных действий.

Учитель же в этом процессе выполняетосновную задачу – научить детей учиться. Ведущее направление в учебно–воспитательном процессе заключается в том, чтобы учитель помог ребенку стать развитой, конкурентоспособнойличностью. Учитель в современной школе стал активным участником процесса.

Здесь следует остановиться на некоторых барьерах, которые, так или иначе, влияют на процесс обучения, а точнее, немного усложняют его.

Несложно заметить, что с переходом на обновлённое содержание образования каждый учитель испытал на себе все стадии эмоциональной реакции на изменения: отказ→ гнев→ обсуждение→ страх→ депрессия→ исследование→ принятие. И очень хорошо, если педагог, анализируя свою деятельность, точно понимает, на какой стадии ощущает себя. И «принятие» в этом плане выступает не как принятие неизбежности ситуации по отношению к изменению содержания образования, а принятие нового времени**.**Ведь мало кто понимает**,** что за партами сейчас новое поколение детей, у которых совершенно другое мышление, скорость восприятия информации, память и даже речь.

Сегодняшний ученик хорошо владеет компьютером, разбирается в технике. А задача учителя направить их умения в нужное русло, подсказать, как добыть знания, заинтересовать, добиться, чтобы их глаза загорелись интересом к познанию. Тут как раз и таится загадка мотивации современного поколения школьников.

У педагогов всё чаще начинают возникать вопросы: «Чем их заинтересовать?», «Как удержать их внимание?», «Как добиться от них нужного действия?» Старые методики и приемы уже не работают с этими детьми.

Дети, рожденные с гаджетами в руках, познают этот мир при помощи цифровых технологий. Они с раннего возраста получают в разы больше информации, чем когда–то получали мы, более старшее поколение. Дети чётко понимают, чего хотят и для чего пришли в этот мир. Уже сейчас надо учитывать, что нам будет трудно навязать им своё мнение и ценности. Для этих детей очень важна свобода выбора и уважение собственного мнения. Поэтому от них сложно добиться чего–то угрозами, давлением и принуждением. У них хорошо развито критическое мышление. Они обожают учиться, но при условии, если это им интересно. [1]

Таким образом, применение общих методов обучения вместе с технологиями электронного обучения, может значительно повысить эффективность учебного процесса.

Необходимо заинтересовывать школьников преподносимой им информацией, выделять ее важность. И, конечно, пытаться тренировать мозг подрастающего поколения путем представления им информации, воспринимаемой разными органами чувств.

Усовершенствованные педагогические инструменты в сочетании с ИКТ повысят эффективность учебного процесса и значительно улучшат восприятие информации современными школьниками.

Попробуем показать, как можно перестроиться и воплотить новые идеи исследования мира литературногогерояв разные периоды работы с текстомна уроках литературы. Традиционный анализ литературного героя тоже имеет свои плюсы, т.к. он привычен ученикам, ученику и учителю понятно, что делать. К чему же это может привести? Нет глубины анализа. Он доводится до автоматизма и трудно требовать творческого подхода от учеников. Ничего интересного и нового, поэтому становится скучно, хотя есть возможность получить хорошую оценку.

При изучении объемного произведения возникают определенные трудности. Охватить хочется все произведение, но дети не читают, тяжело уловить образ героя в моменте, образ складывается постепенно, важно пройти этапы хотя бы по важным сюжетным точкам. А нам важен не только герой, но и эмоциональный след читателя после знакомства с героем.

О чем важно помнить при изучении объемного произведения [2, с. 6]:

– Герой в перспективе (следить, как развивается его характер).

– Визуальный путь (взлеты–падения)

– Не отдавать все силы на тщательное изучение деталей

Важно знать общее движение героя и те места сюжета, которые важны для его развития.

Рисунок 1 – 3. этапа анализа текста

Дотекстовый период. Рассмотрим некоторые методики, помогающие привлечь внимание детей к чтению текста, зажечь в глазах интерес.

Можно предложить учащимся 10 иллюстраций и попросить их выбрать понравившиеся изображения.По ним можно задавать вопросы. Если ученик слабый, то отталкиваться от изображения. Эту работу можно организовать в группах или парах. Кроме анализа образа героя, попробовать расположить иллюстрации по ходу сюжета. Например, иллюстрации к «Герою нашего времени» М.Ю.Лермонтова попросить расположить в хронологическом порядке, а после изучения произведения вернуться к вопросу о том, почему автор расположил главы произведения в другом порядке.

Методика «ДО–ПОСЛЕ» предполагает заполнение таблицы.

Таблица 1 –Методика «ДО–ПОСЛЕ»

Как проводить:

1) Придумываем минимум 5 утверждений о герое, его поступках, на которые можно ответить «да/нет». Просим учеников заполнить эту таблицу.

2) Заранее находим видео или фрагмент статьи. Ученики знакомятся с содержанием (Можно использовать Ю–Туб, презентацию героев, анализ поступков и т.д.).

3) После этого заполняют последнюю часть таблицы. Отвечают на вопросы. Задача учителя задавать вопросы, которые наталкивают на рассуждение.

– Какой ответ не совпал, когда посмотрел видео?

– Почему? С чем не согласен?

В*период работы с текстом* можно использовать приемы ИНФОГРАФИКИ и ЧТО ВНУТРИ ГЕРОЯ?для более глубокого погружения в текст.

Инфографикапомогает разнообразить анализ литературного персонажа. Преимущество использования инфографики заключается в том, что визуальные эффекты в сочетании с интересной и доступной информацией сделают урок актуальным, своеобразным «героем нашего времени» [3, с. 173–174].

Что дает работа с ней?

1) Отлично подойдет для реализации проекта, работы в парах, группах.

2) Можно дополнить цитатами из произведения, критики.

3) Возможность поставить несколько оценок за одну работу.

Можно оценить глубину подачи материала, оформление, креативность, представление материала во время презентации классу. Как работали в парах, группах.Каким предстает герой произведения. Подходит для ознакомления с биографией автора. (Рисунок 2.)

Рисунок 2. Пример использования иконографики

Прием «Что у героя в голове»**.** Силуэт головы персонажа заполняется теми мыслями, которые появляются у него в голове. Используем шаблон или дети рисуют силуэт сами.Можно разделить эту часть на несколько фрагментов и определить, какое место занимает любовь, религия, карьера. Этот прием можно использовать на протяжении изучения всего произведения, на уроке обобщения или для финальной работы. (Рисунок 3.)

Рисунок 3. Образец приема «Что у героя в голове»

Послетекстовый период.

Нужен нам для развития в учениках креативности, развития критического мышления, умения осмыслить работу, проведенную до этого.

Здесь могут помочь приемы ЛИТЕРАТУРНЫЙ КОМИКС, игра «ЕСЛИ БЫ», ДИАЛОГ С ГЕРОЕМ.

Прием «Литературный комикс»:

– Подбираем иллюстрации или фрагменты фильма.

– Оставляем место, чтобы записать мысли героя (что говорит или думает персонаж).

– Упрощенный вариант: подобрать подходящую цитату.

Комиксы – это как раз те произведения, которые используют особые приемы создания повествования, сюжета, образа героев. [4, с. 418] По репликам можно сразу определить читал ли ученик, понял ли произведение. (Рисунок 4).

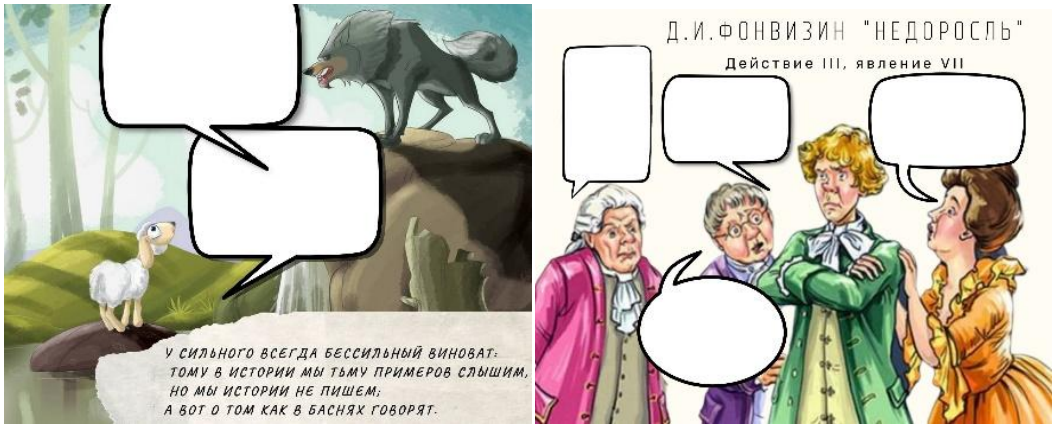

Рисунок 4. Примеры литературных комиксов

Прием «Диалог с героем».

Ученик примеряет на себя «маску» героя. Развиваем критическое мышление и эмпатию. Обязательно дается четкая инструкция.

После изучения текста ученики должны представить, что они встретились с героем. Им нужно придумать, какие 5 вопросов они бы задали, например, за кружкой чая этому герою. Вопросы не должны быть составлены для получения ответа ДА/НЕТ.

Например, какие вопросы можно задать Раскольникову.

– Если бы можно было вернуть время, отказались бы вы от убийства старухи?

– Какой у вас женский идеал?

– Какое наказание вы считаете самым подходящим для того, кто убил?

Можно просто озвучить вопросы, а можно пригласить второго ученика в роли литературного героя, чтобы он отвечал на вопросы одноклассников.

При такой работе развивается большое количество коммуникаций и компетенций.

Игра «А что если?» повлияет на развитие креативности, развитие речи.

Это дает возможность посмотреть на героя под другим углом, выйти за рамки привычной характеристики.

Как использовать на уроке:

– Можно раздать как индивидуальное задание, можно раздать парам.

– Можно использовать карточки во время изучения произведения несколько раз. Взгляд на героя может измениться на противоположный.

Не бойтесь экспериментировать! Выходить за рамки! Текст станет живым, интересным, зажжет тепло внутри вас и ваших учеников!

Система современного образования – это сложный процесс, заключающий в себе не только свод нормативных документов об образовании и педагогическое мастерство, но и понимание окружающего мира, психологии подрастающего поколения, использование информационно–коммуникационных технологий и, самое главное, желание и сила педагога разобраться во всем этом процессе.

Список литературы:

1. Поколение Альфа–детей! [Электронный ресурс] // Портал «Kidskey / Блог о детях» – URL: https://kidskey.org/blog/generation–of–alpha–children (дата обращения: 09.01.2021)

2. Аксенова Т.С., Пономарева Л.А. Работа с текстом на уроках литературы в основной школе с использованием технологии продуктивного чтения // Евразийский Союз Ученых. 2014 г. №5–2. URL:

https://cyberleninka.ru/article/n/rabota–s–tekstom–na–urokah–literatury–v–osnovnoy–shkole–s–ispolzovaniem–tehnologii–produktivnogo–chteniya (дата обращения: 30.01.2023).

3. Евдокиенко В.В., Полякова Н.Ю. Использование инфографики в дистанционном формате обучения как средство визуализации на занятиях по истории и литературе // Образование и право. 2022 г. №1. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie–infografiki–v–distantsionnom–formate–obucheniya–kak–sredstvo–vizualizatsii–na–zanyatiyah–po–istorii–i–literature (дата обращения: 30.01.2023).

4. Асонова Е. Визуальное в литературе, или о современном компетентном ребенке // Детские чтения. 2019 г. №2. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/vizualnoe–v–literature–ili–o–sovremennom–kompetentnom–rebenke (дата обращения: 30.01.2023).

УДК 711.7

МЕТОДИКА СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЯЗЫКОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ СРЕДСТВАМИ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Даулетиярова Нигора Кенесбаевна
ассистент НГПИ имени Ажинияза
г. Нукус, Узбекистан
E–mail: nigora_k89@mail.ru

Андатпа

Шетел тілдерін оқыту мен оқыту саласында «тілдік құзіреттілік» деп студенттің тілдің құрылымдары мен сөздік қорын білуі, сондай–ақ оның тілде дұрыс құрылған сөйлемдерді құрастыру және түсіну қабілеті түсіндіріледі. Нәтижесінде мақалада инновациялық технологиялар көмегімен оқушылардың тілдік құзыреттілігін дамыту әдістемесі қарастырылады. Зерттеу нәтижесі көрсеткендей, инновациялық технологиялар оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттыруда пайдалы болып саналады.

Туйінді сөздер: *тілдік құзыреттілік, инновациялық технология, әдістеме, шет тілі.*

Аннотация

В области изучения и преподавания иностранных языков «лингвистическая компетенция» определяется как знание учащимся структур и словарного запаса языка, а также его способность составлять и понимать правильно построенные предложения на языке. Как следствие, в статье рассматривается методика развития языковой компетенции студентов с помощью инновационных технологий. Результат исследования показывает, что инновационные технологии считаются полезными для улучшения языковой компетенции студентов.

Ключевые слова*: языковая компетенция, инновационная технология, методика, иностранный язык.*

Annotation

In the field of learning and teaching foreign languages, «linguistic competence» is defined as a student's knowledge of the structures and vocabulary of a language, as well as his ability to compose and understand well–formed sentences in a language. As a result, the article discusses the methodology for developing the language competence of students with the help of innovative technologies. The result of the study shows that innovative technologies are considered useful in improving the language competence of students.

Key words: *language competence, innovative technology, methodology, foreign language.*

Английский становится самым важным языком в мире. Почти все люди из разных стран мира используют его для общения. Разговорный навык измеряется с точки зрения способности вести разговор на языке. Эта реальность заставляет учителей и родителей думать, что их ученики и дети должны овладеть разговорной речью.

Сегодня наблюдается стремительный рост образования, поэтому знание иностранных языков стало одной из главных проблем в контроле за развитием мировой информации в нашей стране. Поэтому для совершенствования иностранного языка используются различные инновационные технологии и методы обучения языку. Мы знаем, что навыки устной и письменной речи – это навыки, которые могут быть достигнуты с большим трудом.

В этом проекте проводится анализ развития устной и письменной речи с использованием инновационных технологий. Особое внимание уделяется развитию языковой компетенции студентов с использованием инновационных технологий [1, с. 243–245]. Данные технологии помогают учащимся обрести уверенность в самовыражении. Поэтому использование данных технологий на уроках эффективно развивает устную и письменную речь, обеспечивает общение и увлекательный процесс обучения.

При обучении навыкам говорения студенты часто сталкиваются с некоторыми проблемами. Часто обнаруживается проблема, заключающаяся в том, что их родной язык мешает им использовать иностранный язык. Другая причина заключается в отсутствии мотивации практиковать второй язык в повседневном общении. Они также слишком застенчивы и боятся принимать участие в разговоре.

Многие факторы могут вызвать проблемы с разговорными навыками учащихся, а именно интерес учащихся, материал и средства массовой информации, среди прочего, включая технику препода–вания английского языка. Можно применять многие методы, включая обсуждение и решение проблем, потому что результаты многих исследований показывают, что эти методы эффективны для обучения разговорной речи. Основываясь на вышеуказанных причинах, в последние годы преподавание английского языка было сосредоточено на обучении английскому языку, а не на обучении английскому языку. Акцент делается не только на языковую компетентность изучающих язык, но и на развитие их коммуникативных способностей.

Лингвистическая компетенция является одной из четырех компетенций Хайма, но эти четыре компетенции нельзя разделить на отдельные элементы [3, с. 269–293]. Например, использование соответствующей лексики предполагает понимание и осознание контекста, в котором находится конкретное коммуникативное событие.

Осознание формальности позволит человеку решить, использовать ли вас, ребята, моих друзей или коллег–учителей в зависимости от контекста. Такое понимание лингвистической компетенции подразумевает, что грамматика и лексика не должны преподаваться изолированно; вместо этого они должны быть представлены в рамках тем и тем. Например, при обсуждении загрязнения можно использовать такие слова, как «загрязнять», «бытовые отходы» и «токсично».

Лингвистическая компетенция позволяет нам формировать и интерпретировать слова и предложения языка.

Компонентами лингвистической компетенции являются:

Фонетика – артикуляция и восприятие звуков речи.

Фонология– построение звука речи

Морфология– образование слов

Синтаксис– образование словосочетаний и предложений

Семантика– толкование слов и словосочетаний

Педагогическая деятельность должна носить инновационный характер, так как это один из обязательных факторов успешного образовательного процесса любого образовательного учрежде–ния. Инновационная деятельность создает основу для создания конкурентоспособности вуза на рынке образовательных услуг, а с другой стороны определяет направления профессионального роста преподавателей или преподавателей и их творческий поиск, что реально способствует личностному росту обучающихся [1]. В связи с этим в настоящее время все большее распростра–нение получает использование в образовательных учреждениях современных информационно–педагогических технологий, представляющих собой не только современные технические средства, но и новые подходы к образовательному процессу. Это связано с основной целью обучения иностранным языкам: формирование и развитие коммуникативной культуры учащихся, их практичес–кое овладение иностранным языком. Задача преподавателя или лектора вуза – создать все условия для практического освоения языка каждым студентом. Это предполагает подбор таких методов обучения, которые позволили бы ему проявить свою активность и свои творческие способности. Современные инновационные технологии связаны с использованием различных информационно–педагогических технологий и интернет–ресурсов.

Исходя из этого, среди перечня различных педагогических технологий наиболее уверенно проверенными временем являются следующие: многоуровневое обучение; Совместное обучение; индивидуальный и дифференцированный подход; метод проектов и другие. Все они способствуют развитию инноваций в образовании, предполагающих совершенствование педагогических технологий и связанных с ними методов, приемов и средств обучения, развитие у учащихся способности мотивировать действия и самостоятельно ориентироваться в использовании и анализе информации; формирование у них творческого мышления и раскрытие их природных способностей. Педаго–гические технологии связаны с широким использованием новых информационных технологий, позволяющих в полной мере раскрыть дидактические функции этих методов и реализовать потенциальные воспитательные возможности.

В настоящее время стратегия повышения качества образования предполагает взаимо–обогащение традиций и ценностей современного мира при сохранении местных. Образование и воспитание постоянно меняются, и этот факт следует рассматривать как реакцию на новый социальный запрос. Определяющим аспектом всего развития является инновация [4, с. 7–21]. В настоящее время инновационные технологические решения являются определяющим фактором, существенно влияющим на процессы формирования прогрессивного мышления у студентов современных высших учебных заведений (ВУЗов), развивая их способность наблюдать за изменяю–щимися условиями внешнего мира и быстро адаптироваться к ним. Структурные преобразования в современном мире, происходящие в результате экономической и культурной глобализации, требуют модернизации сферы образования как одного из основных социальных институтов. В современном мире, где информация и знания являются стратегическим товаром, а человеческие ресурсы – основным национальным богатством, значимость образовательной функции в повседневной жизни

значительно возрастает. Система образования является одним из основных инструментов формирования культурных, экономических и политических позиций государства в глобальном масштабе. Следовательно, модернизация образования должна стать стратегической задачей современного общества [2, с. 52–64].

Рассматривая технологический аспект обучения иностранным языкам в педагогических институтах и вузах, мы считаем, что наибольшее распространение получили личностно–ориентированные и информационные технологии обучения. Личностно–ориентированные технологии представлены технологиями дифференциации и индивидуализации обучения, технологиями проектирования и др. Основными формами использования информационных технологий являются:

1) мультимедийные уроки английского языка (с использованием компьютерных обучающих программ);

2) тестирование на компьютерах;

3) уроки английского языка на основе компьютерных презентаций во время лекций, семинаров, лабораторных работ и докладов студентов. Используя компьютерную программу PowerPoint, преподаватели английского языка могут организовать серию мультимедийных уроков, учебных модулей, электронных учебных пособий, позволяющих интегрировать учащимся аудиовизуальную информацию, представленную в различных формах – графика, слайды, текст, видео, чат и т.д.;

4) телекоммуникационные проекты, работа с аудио– и видеоресурсами в сети;

5) дистанционное обучение, в том числе все формы образовательной деятельности, осуществляемые без личного контакта преподавателя или лектора и обучающегося. Сегодня в глобальной сети Интернет представлены практически любые образовательные услуги, от краткосрочных курсов повышения квалификации до комплексных программ высшего образования;

6) использование интерактивного планшета SmartBoard;

7) голосовой чат в локальной сети, используемый для обучения фонетике. Для реализации чата используются бесплатные программы NetSpeakerphone или Speaker, которые позволяют общаться в любом режиме: учитель – ученик, ученик – ученик, режим конференции;

8) лингафонные устройства, к которым относятся учебный пульт и рабочие места обучающихся, а также оборудование по одной из следующих схем: аудиопассивная, аудиоактивная или аудиокомпаративная. Аудиопассивные устройства призваны предоставить учащимся возможность слушать фонограммы; аудиоактивные устройства позволяют учащимся не только слушать фонограммы, но и тренировать себя в громкой речи, аудио– и аудиоустройства позволяют записывать свою речь на магнитофон, а затем слушать эту запись и сравнивать ее с образцом.

Все это направлено на создание иноязычной среды в процессе обучения иностранным языкам и достижение технических и информационных средств обучения. Компьютерные обучающие программы на занятиях по иностранному языку позволяют на лекциях проводить такие формы упражнений, как: произношение, грамматический материал, лексика, письмо, обучение монологической и диалогической речи и др.

Заключение. С учетом всего этого можно сделать вывод, что развитие языковой компетенции студентов тесно связано с использованием инновационных технологий. Это связано с тем, что инновационные технологии в процессе обучения иностранному языку также могут качественно улучшить общекультурное развитие молодежи, способствуя дальнейшему совершенствованию ее компьютерных навыков. Это способствует формированию языковых компетенций, повышению мотивации в изучении иностранного языка. Следовательно, использование инновационных технологий в обучении иностранным языкам несет в себе огромный педагогический потенциал, позволяющий превратить овладение иностранным языком в живой творческий процесс.

Список литературы:

1. Chomsky, N. (2006). Language and mind. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press.

2. CROOK, C.; SCHOFIELD, L. The video lecture. The Internet and Higher Education, n. 34, 56–64 pp., 2017.

3. Hymes, D.H. (1972). ‘On Communicative Competence’, in: J.B. Pride and J. Holms (eds) Sociolinguistics. Selected Readings. Harmondsworth: Penguin, 269–293 pp.

4. MILLER, I. Distance learning – a personal history. The Internet and Higher Education, v. 3, n. 1–2, pp. 7–21 pp., 2000.

5. OOSTHOEK, H. Higher education and new technologies. Oxford: Pergamon Press, 2013.

6. ROVAI, A. The Internet and higher education. Colchester: ChandosPublishing, 2009.

УДК 378.016: 372.8

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

Дауренова Зарина Бахытжановна
магистрант
Абдиманапов Бахадур Шариповичч
доктор географический наук
профессор КазНПУ им. Абая
г. Алматы, Казахстан
E–mail: bahadur_66@mail.ru

Аннотация

Одной из главных задач нашей школы является повышение педагогического мастерства учителя путём освоения современных технологий обучения и воспитания. В нашем понимании технология – символ упорядоченности, логичности, целенаправленности, ясности целей и средств – костяк, основа педагогических действий, направленных на всестороннее развитие личности ученика. С овладением любой новой технологией начинается новое педагогическое мышление учителя: чёткость, структурность, ясность методического языка, появление обоснованной нормы в методике. Применяя новые педагогические технологии на уроках, можно убедиться, что процесс обучения географии можно рассматривать с новой точки зрения и осваивать психологические механизмы формирования личности, добиваясь более качественных результатов.

Ключевые слова: *инновации, технологии, география, преподавание, вовлеченность.*

Аңдатпа

Біздің мектептің басты міндеттерінің бірі оқыту мен тәрбиенің заманауи технологияларын меңгеру арқылы мұғалімнің педагогикалық шеберлігін арттыру болып табылады. Біздің түсінігімізде технология реттіліктің, логиканың, мақсаттылықтың, мақсаттар мен құралдардың айқындылығының символы – оқушы тұлғасының жан–жақты дамуына бағытталған педагогикалық әрекеттердің негізі. Кез келген жаңа технологияны игерумен мұғалімнің жаңа педагогикалық ойлауы басталады: әдіснамалық тілдің айқындылығы, құрылымы, айқындылығы, әдіснамада ақылға қонымды норманың пайда болуы. Сыныпта жаңа педагогикалық технологияларды қолдана отырып,географияны үйрену процесін жаңа көзқараспен қарауға және жақсы нәтижелерге қол жеткізе отырып, тұлғаны қалыптастырудың психологиялық тетіктерін игеруге болатынын көруге болады.

Түйінді сөздер: *инновациялар, технологиялар, география, оқыту, өзара іс–қимыл.*

Abstract

One of the main tasks of our school is to improve the pedagogical skills of the teacher by mastering modern technologies of teaching and upbringing. In our understanding, technology is a symbol of orderliness, logic, purposefulness, clarity of goals and means – the backbone, the basis of pedagogical actions aimed at the comprehensive development of the student's personality. With the mastery of any new technology, a new pedagogical thinking of the teacher begins: clarity, structure, clarity of the methodological language, the appearance of a reasonable norm in the methodology. By applying new pedagogical technologies in the classroom, you can see that the process of learning geography can be viewed from a new point of view and master the psychological mechanisms of personality formation, achieving better results.

Key words: *innovation, technology, geography, teaching, engagement.*

Использование новых технологий в обучении стимулирует интерес учеников к этой теме и побуждает их учиться дальше.При планировании урока необходимо использовать разные виды и методы работы.В последние годы активно используются современные технологии.Это помогает учащимся повысить познавательную активность, стимулировать и развивать психические процессы, развивать мышление, когнитивные способности, память.Использование современных технологий на уроках географии позволяет учащимся изучать географические термины в яркой, интересной форме, что хорошо видно на видео и фотографиях.Кроме того, это способствует четкому восприятию материала по определенной теме, позволяет сконцентрировать материал в игровой форме в соответствии со здоровье–сберегающими технологиями.Андреев считает нетрадиционный урок современной формой урока и дает ему следующую характеристику: «Современный урок – это урок с новой, уникальной, творческой трансформацией в виде цели, содержания, методов, средств или даже урока.

Сегодня для многих география не является предметом первостепенной важности.На географический факультет поступать ученики не торопятся. В то же время все учащиеся должны обладать определенными знаниями, навыками и умениями. Как найти и выбрать то, что поможет сделать процесс обучения интересным, творческим, запоминающимся? На это нелегко ответить. Современная педагогика насыщена различными видами и методами обучения, но одно остается неизменным – уроки играют важную роль. Это длится относительно недолго, и каждая минута может привлечь стремление к знаниям в детские сердца или скуку, тщеславие, которые пожирает их умы.

Смысл и значимость этих минут, часов, дней, лет в судьбе ученика также определяет позицию учителя.

На уроке существует связь между учителями и учениками.В результате результат оценивает навыки преподавания. Урок – это отличительная черта каждого учителя.Важно попытаться объяснить своим подопечным, что что–то интересное – это сложно, что–то трудное – это сложно – интересно, что то, что они находят в школе, служит им на пользу.

В образовательной практике может использоваться несколько типов нестандартных занятий, которые влияют на качество познавательной деятельности, навыков, знаний и умений учащихся с разной степенью. К таким методам относится тестирование в такой форме: «модульная технология обучения», «проектный метод», «собственная игра», «пресс–конференция», «кейс–метод», «ассоциа–тивный метод» и т.д. Например, «по странам и континентам»: Каждая группа учеников составляет проектное задание для определенного штата. Во время занятий «президенты» и «премьер–министры» будут рассказывать о природе, населении, экономике и местах страны.Ученики могут с энтузиазмом отнестись к работе: попросите их выступить в национальных костюмах стран, которые они представляют (в японском кимоно, индийском дворце и т.д.), спеть, прочитать стихи на французском, японском, английском языках; представить функцию японского чаепития, искусство икебаны и т.д. Экзотическая кухня этих стран нравится ученикам. Таким образом, ученики проникают в новые для них культуры.

Как вы знаете, наука география возникла в результате самих путешествий, поэтому можно предпочесть уроки путешествий. Почти на каждом уроке учащиеся совершают небольшие путешествия по странам и континентам.

Нестандартные занятия помогают развить дополнительный интерес к освоению изучаемого предмета, определенной темы, логического и абстрактного мышления учащихся.Благодаря нестандартному подходу к преподаванию на занятиях формируется удобная обстановка, которая способствует лучшему усвоению изучаемого материала.

Я думаю, детям больше понравится урок творческого, любознательного учителя. Вот за что вы любите свою профессию: за поиск, за новизну, за полет мысли, за чувство удовлетворения, когда вы смотрите и понимаете горящие глаза детей на уроке – им это очень интересно.

Вы не можете растить детей, не любя их, и вы не можете добиться хороших результатов, не любя свой предмет.Профессия учителя географии – это предмет гордости.Необходимо придавать большое значение этой теме для развития детей, всегда сохраняя идеи учеников, нестандартность и оригинальность их творчества.

Современные технологии повышают качество образования, подталкивают ученика к общему развитию, помогают преодолевать трудности, привносят радость в его жизнь, влияют на весь характер работы, совершенствуют его практику, способствуют самообразованию.

Анализ результатов обучения показал, что в классах, где регулярно проводятся занятия по современным технологиям, у основной массы занятий успеваемость выше, чем на занятиях, проводимых по традиционной схеме [2].

Поддерживает современное обучение, а не выступает против традиционного обучения. Наряду с традиционными методами интеграции учебных материалов (в географии это региональные, комплексные, исторические, типологические), используются новые (системные, проблемные, конструктивные) базовые современные технологии обучения. Примерами могут служить технология обучения персонала, имитационное моделирование и методы критического мышления, кейс–метод, онлайн–модули, проектный метод и т.д.

Одной из проблем современной географии является представление географических знаний, которые могут стать самостоятельным инструментом развития знаний.Особенность постановки проблемы заключается в том, что в настоящее время наука работает не только с конкретными географическими объектами, но и с географическими образами, изолированными от их прототипов, которые самостоятельно обитают в определенном географическом пространстве.

Географические образы возникают в результате взаимодействия «пересечения» и различных географических понятий в процессе целенаправленного мышления человека, который вынужден «сохранять» знания, «сжимать» их.Географические образы – это специфические географические знания, которые служат связующим звеном между традиционной системой географических знаний (с ее инертностью и неудобствами) и потребностями в знаниях в различных областях человеческой деятельности и строго специализированном мышлении.

По ряду параметров изображения в географии близки к понятию кадра.Слово «фрейм» имеет английское происхождение («frame» – рамка, обрамление). М.Минский, основатель теории фреймов, отметил, что «отправной точкой этой теории является то, что человек, пытаясь изучить новую для себя ситуацию или по–новому взглянуть на знакомые вещи, выбирает из своей памяти некую структуру данных (изображение), которую мы называем фреймом». [3].

Под технологией обучения персонала мы подразумеваем изучение учебных материалов, созданных в специально организованной периодической временной цепочке.Главной особенностью

технологии является увеличение объема изучаемых знаний без увеличения времени обучения. Сложные объекты представлены в виде комбинации нескольких фреймов (вложенных фреймов). Каждый кадр в системе фреймов имеет уникальное имя (идентификатор). Такая структура позволяет упорядочить большой объем информации, делая возможным ее использование.

С помощью работников одни и те же традиционные географические знания могут участвовать в формировании различных географических образов. Таким образом, географические знания разви–ваются в глубину, а созданные географические образы структурируют и организуют их. «Различные каркасные системы представляют собой разные способы использования одной и той же информации локально на общих терминалах» [4].Однако, как традиционные географические данные, так и знания способны создавать различные системы специальных географических образов в зависимости от конкретной ситуации [5].

С точки зрения автора статьи, редактирование фотографий должно быть связано с измене–нием описанной информационной структуры в пропорциях–кадрах, изображенных на диаграммах, которые определяют интеллектуальные стратегии поиска.В то же время желательно согласиться с тем, что схема – это не только план, но и исполнитель проекта, структура процесса, а также структура процесса [3].

«Фрейм» имеет определенное сходство с логическими опорными схемами (ЛОС).Общими чертами технологии являются тенденция к запоминанию образов, сжатие информации об учебных текстах.Они имеют большое разнообразие схем, которые отражают логику и структуру изучаемого материала.Кроме того, у технологии есть особенности, которые отличают их друг от друга. «Фреймы» однообразны и стереотипны, дизайн персонала в процессе обучения может использоваться несколько раз. ЛА, в свою очередь, индивидуальны и специфичны, создание которых связано с субъективным поведением преподавателя.

Географическое образование является надежной основой для обучения своей страны и ревностного хозяина земли как общего дома для человечества.Именно это знание дает осознанное представление о разнообразии и единстве современного мира и человечества.

При освоении любой новой технологии начинается новое педагогическое мышление учителя: описание, структура, описание методологического языка, появление нормы, основанной на методологии.

При освоении любой новой технологии начинается новое педагогическое мышление учителя: описание, структура, описание методологического языка, появление нормы, основанной на методологии.

На занятиях, с помощью технологий обучения, можно рассмотреть процесс преподавания географии с новой точки зрения, чтобы добиться хороших результатов.

Современные технологии обучения.

Технология для исследовательского образования.

Обучение школьников основам исследовательской деятельности.

Технология проблемного обучения.

Обучать способам решения проблем, создавать условия для самостоятельного выбора решений проблемной ситуации, создавать условия для самореализации.

Известно, что проблемно–ориентированное обучение характеризуется, прежде всего, систематическим вовлечением учащихся в поиск преподавателя в поисках разумного решения новых для них проблем.Необходимым условием проблемно–ориентированного обучения является создание проблемной ситуации.

На первых этапах разработки увеличения проблемы необходимо дать задание системе курсовых проблемных заданий. Но следует иметь в виду, что существуют разные методы построения системы учебных заданий (например, в зависимости от педагогических целей – изучение новых материалов, проверка, закрепление знаний и умений, прикладные логические процессы и т.д.). В качестве наиболее подходящей основы, во–первых, рекомендуется, чтобы ученики приняли существующие проблемы этой науки, а во–вторых, прикладные методы исследования этой науки. Такой подход к построению системы позволяет в полной мере отразить материалы, проблемы и методы изучения географии в преподавании.Например, работа по физической географии:

Формирование этих задач основано на таких научных проблемах, как региональная структура экономики и ее определяющие факторы, влияние внешних и внутренних факторов на развитие и локализацию производственных сил, а также использование сравнительных, картографических и статистических методов исследования.

Ученики проходят различные этапы научного исследования: сбор фактических данных (на основе карт, текстов, статистики), организация собранных данных (путем их определения, составления карт, классификации таблиц и т.д.), анализ, обобщение и резюме.

Технологии организации коллективных творческих дел.

Создание условий для самопознания учеников в формировании творческих, исследо–вательских, командных, организаторских способностей учащихся.

Информационная технология.

Обучение работе с различными источниками информации, подготовка к самообразованию.

Дистанционное образование.

Использование сетевых технологий Интернета.

Проектный метод.

Технологии обучения направлены не на интеграцию конкретных знаний, а на их применение и получение новых знаний.

Наиболее важной из этих моделей является проектная деятельность.Существуют широкие возможности для применения проектной деятельности на уроках географии.

1. Небольшие проекты на уроке.Этот вид работы часто используется.При изучении различных отраслей промышленности в девятом классе дети разрабатывают проекты различных предприятий, планы разработки месторождений полезных ископаемых.Такие работы даются детям на весь период изучения экономических специальностей.В конце изучения темы дети должны представить проект любого промышленного предприятия и обосновать свой прогресс, основываясь на знаниях, полученных в ходе изучения темы.

2. Планы могут быть долгосрочными. Например, в 6–м классе дети моделируют гипоте–тический континент круглый год. На нем рисуют всевозможные тематические карты, придумывают для этого новые страны и города, пишут историю открытий и исследований.

Работа над таким проектом ведется в течение учебного года. На первом этапе дети определяют положение будущего континента на карте. Определяется его географическое положение, при изучении темы «географические координаты» определяются координаты крайних точек конти–нента, между которыми расположены параллели и меридианы континента. Это определяется тем, какими океанами омывается континент, даже если он примыкает к другим континентам. Таким образом, новый континент становится «прописанным» на карте мира.

Кроме того, при изучении каждой новой темы на континенте появляются различные географические объекты.

Во время изучения темы «литосфера» дети рисуют физическую карту континента.Обратите внимание на основные формы рельефа, основанные на структурных картах земной коры и картах землетрясений и вулканических зон.

Изучая окружающую среду субъекта, мы составляем климатическую карту.К сожалению, в 6–м классе дети еще не знают понятия климатической зоны и не знакомы с постоянной воздушной схемой Земли, но они в состоянии отметить на карте самые яркие, теплые места на континенте, отметив некоторые типы местных ветров.

При изучении темы гидросферы дети отмечают систему рек, какую систему и вид пищи они употребляют в этих реках, отмечают большие озера, рассматривают их происхождение.

Подобно природным зонам других континентов, ученики размещают природные зоны на своем континенте. Кроме того, какие животные и растения могут выжить в этих природных условиях, принимая во внимание, какие методы адаптации существуют у живых организмов.

Над проектами дети работают как индивидуально, так и в группах. Появляются города, страны и люди. Эта тема обычно дается для развития детского воображения. Дети придумывают особенности национальной одежды, предметы быта и традиции.

Дети работают над проектами как индивидуально, так и в группах. Группы подбираются с учетом возможностей и мотивации учащихся. В каждой группе должны быть сильные и слабые ученики. Работа распределяется для участия каждого ребенка в проекте. Задания подбираются с учетом возможностей и уровня развития каждого ребенка.

Мультимедийные и интерактивные технологии.

Интернет, образовательный СД–диск.

Информационно–коммуникационные технологии.

Сегодня овладение ИКТ является необходимым условием профессиональной квалификации учителей.

Личностно–ориентированное обучение.

Цель – создать условия для проявления познавательной активности учащихся.

Как уже упоминалось, современные модели обучения в первую очередь направлены на развитие индивидуальных черт личности. Все они могут быть объединены в концепцию личностно–ориентированного обучения.

Основой личностно–ориентированного обучения является признание индивидуальности, индивидуальности каждого индивида, его развитие не как "коллективной темы", а прежде всего, как личности со своим уникальным субъективным опытом.

В это понятие вкладывается следующий смысл:

– не следует ругать за ошибки, нужно хвалить за правильные решения;

– максимально, как только возможно, способствовать самостоятельному получению знаний учащимися;

– создавать на уроке ситуацию успеха, так строить задания, чтобы каждый ученик мог добиться успеха и даже у совсем слабых учеников пропал «комплекс двоечника»;

– организовать работу таким образом, чтобы дети получали навыки не только индивидуальной работы, но и работы в коллективе, учить их терпимости, взаимопониманию и взаимовыручке;

– заниматься отдельно с учениками, которые хотят знать больше.

Блочно–модульная технология.

Изучение материала блоками.

МОДУЛЬ – целевой функциональный модульный узел, в котором объединены учебное конкретных целей в учебно–познавательной деятельности.

Модульная технология состоит из модульной программы (цикла) и модульного урока.

В модульной программе (её составляет учитель) прописаны цели обучения и последовательность изучения каждой темы. Это программа деятельности для ученика по изучению определённой темы. Действия учителя при составлении МП, следующие:

1) подробное изучение конкретного курса, всех разделов и тем в нём;

2) определение цели обучения для учащихся, (например, в результате работы над модулем необходимо изучить…; определить…; повторить…; сравнить…; развить умения…; навыки… и т.д.

3) отбор учебного материала по содержанию;

4) определение приёмов учебной деятельности;

5) распределения содержания по урокам;

6) подбор дополнительной литературы для учащихся;

7) письменное составление МП;

8) подготовка необходимого количества копий МП.

Игровые технологии.

Различные виды игр часто используются для активизации учебно–познавательной деятель–ности в учебном процессе. Практика показывает, что в большинстве случаев передача наработанных знаний не всегда позволяет человеку развиваться и выявлять, анализировать и определять пути их решения. Организация образования требует совершенно иного подхода, меняющего систему взаимоотношений и взаимодействий между преподавателями и учащимися. Учитель перестает быть только источником знаний для учащихся, становится консультантом по управлению познавательной деятельностью учащихся, направленной на решение проблем. Ученик теперь является активным участником образовательного процесса. Учащиеся сами формируют цели, выявляют проблемы, анализируют информацию, разрабатывают критерии и разрабатывают возможные способы решения проблем. Ученик становится важной личностью на протяжении всего процесса обучения, что делает обучение действительно личностно ориентированным.

Игры уже давно используются на уроках географии. Были изданы инструкции по их проведению, и многие учителя сами их придумали. Спорт в первую очередь рассматривался как способ привнести разнообразие в методы преподавания и повысить мотивацию к обучению. Затем были созданы игры, которые активно способствуют развитию познавательной активности учащихся. Поэтому современная школьная география располагает огромным арсеналом различных видов спорта – индивидуальных и коллективных. Многие из них предназначены для проведения в классе, в аудиториях.

Ролевые игры более просты и понятны, поэтому требуют меньшей подготовки для организации. Небольшой инструктаж – «руководство к действию» и можно играть.

Перспективно– опережающее обучение.

(предоставление каждому ученику самостоятельно определять пути, способы, средства поиска истины или результата)

Рейтинговые технологии.

Основная задача – оценить деятельность ученика на уроке, организовать обучение детей, имеющих разные возможности, создать условия для индивидуального развития ребёнка, обеспечить связь с практикой и вузом с целью дальнейшей адаптации и профессиональной ориентации школьников. Роль учителя при этом заключается в управлении процессом обучения, мотивации деятельности школьника, консультировании и коррекции [6].

Выводы. Современные средства педагогической подготовки учеников также играют важную роль в организации учебного процесса с использованием новых педагогических технологий. Ни для кого не секрет, что основным источником обучения по–прежнему остается учебник с атласом. Однако эффективное образование предполагает использование ряда других учебных пособий (программ, методических рекомендаций, рабочих тетрадей для учащихся), которые называются учебно–методическими комплексами. Но в дополнение к галочкам используются и другие обучающие инструменты: Аудиовизуальный и экранный звук, а также различные интерактивные средства обучения (мультимедийные энциклопедии и буклеты, совместимые программно–методические комплексы и электронные учебники рядом с ними, тестовые программы).

Список литературы:

1. Андреев В.А., Педагогика творческого саморазвития. Инновационный курс Казань, 1998 г. Кн.2.
2. Османова С.З. Мой нестандартный урок: инновационные технологии на уроках географии // Газета «Учитель Дагестана» // Выпуск 14 от 18.09.2019 г.
3. Колодочка, Т.Н. Фреймовая педагогическая технология в дисциплине «География» / Т.Н.Колодочка // Школьные технологии. 2004 г. №5. 203–208 с.
4. Солонько, А.В. Современные подходы к обучению географии с использованием имитационного моделирования / А.В.Солонько // География в школе. 2008 г. №3. 29 с.
5. Логинова, Н.Н. Демографическая динамика финно–угорских народов России / Н.Н.Логинова [и др.] // Вестник НИИ гуманитарных наук при Правительстве Республики Мордовия. 2013. Т.27, №3. 7–20 с.
6. Усенова Т.В., «Использование современных инновационных технологий на уроках географии» // «Республиканский педагогический журнал «OQU–ZAMAN» 2017 г

УДК 371.3

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИЙ В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ

Деген Валерия Владимировна
студентка 2 курса ОП «Русский язык и литература»
Аубакирова Юлия Досхановна
старший преподаватель
КРУ им. А. Байтурсынова
г. Костанай, Казахстан
E–mail: valeriadegen@gmail.com

Аннотация

В данной статье рассматривается опыт внедрения информационно–коммуникационных технологий в систему образования Республики Казахстан на современном этапе. В связи с этим в статье отражен перечень внедряемых инновационных подходов в программы обучения школ и высших учебных заведений. Автор статьи анализирует опыт применения информационно–коммуникационных технологий в образо–вательной практике и их отражение на деятельность современных учителей и преподавателей учебных заведений.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии, система образования, инновации в сфере образовательных услуг, опыт.*

Аңдатпа

Бұл мақалада қазіргі кезеңдегі Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіне ақпараттық–коммуникациялық технологияларды енгізу тәжірибесі қарастырылған. Осыған байланысты мақалада мектеп–тер мен жоғары оқу орындарының оқу бағдарламаларына енгізіліп жатқан инновациялық тәсілдер тізбесі көрсетілген. Мақала авторы білім беру тәжірибесінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану тәжірибесін және олардың қазіргі заманғы педагогтар мен білім беру ұйымдарының педагогтарының іс–әрекеті туралы көрінісін талдайды.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, білім беру жүйесі, білім беру қызметтері саласындағы инновациялар, тәжірибе.*

Abstract

This article discusses the experience of introducing information and communication technologies into the education system of the Republic of Kazakhstan at the present stage. In this regard, the article reflects a list of innovative approaches being introduced into the curricula of schools and higher educational institutions. The author of the article analyzes the experience of using information and communication technologies in educational practice and their reflection on the activities of modern teachers and teachers of educational institutions.

Key words: *information and communication technologies, education system, innovations in the field of educational services, experience.*

Система образования Республики Казахстан не стоит на месте и развивается согласно мировым тенденциям в данной сфере. Информационно–коммуникационные технологии в образова–нии – средства, позволяющие расширить грани образовательной среды. Они включают в себя, как программные средства, так и различные методы ведения дисциплин.

На сегодняшний день образование признано важнейшим направлением для развития на государственном уровне в рамках реализации программы «Казахстан–2050». Информационно–коммуникационные технологии в образовательной среде являются одним из основных инструментов установки связи между учителем, его учениками и родителями.

Республика Казахстан прилагает огромные усилия для внедрения инноваций в образова–тельные программы страны. В ходе работы государство поставило перед собой следующие цели:

– повысить качество образования с помощью большого объема доступной информации и высокой скорости ее передачи и повышения;

– обеспечить наличие ИКТ в образовательной сфере;

– обеспечить доступность информации для всех групп населения страны.

В одном из своих выступлений Первый Президент РК Н.А.Назарбаев отметил: «В среднем образовании надо подтягивать общеобразовательные школы к уровню преподавания в Назарбаев Интеллектуальных школах. Выпускники школ должны знать казахский, русский и английский языки. Результатом обучения школьников должно стать овладение ими навыками критического мышления, самостоятельного поиска и глубокого анализа информации» [1]. Все это было отражено в обновленной программе обучения, состоящей из 10 разделов, в которой 7 пункт направлен на компе–тентность в использовании информационно–коммуникационных технологий.

Одно из главных преимуществ применения ИКТ на уроках – красочность и гибкость предоставляемой учителем информации. Использованные материалы в виде фото, видео или презентации для объяснения темы в среднем звене (5–8 классы), могут быть применены в рамках уроков повторения или закрепления для учеников старшего звена (9–11 классы) [2].

Рассматривая государственные инновационные внедрения в образовательной среде, стоит обратить внимание на систему «Кунделик», применяемую в общеобразовательных школах страны, и на аналог для высших учебных заведений– систему «Platonus».

Кунделик– государственная система журналов и дневников, позволяющая поддерживать связь учитель–ученик–родитель. К возможностям данной системы относятся: выставление оценок, публикация домашнего задания и обратной связи, анализ рейтинга ученика, доступность необходимого учебного материала, возможность отслеживания успеваемости родителями и многое другое. В данной системе зарегистрировано свыше 5.5 млн. человек, а в мае 2020 года АИС «Кунделик» вошла в рейтинг топ–50 образовательных ресурсов мира, заняв 41 место.

«PLATONUS» (Платон) – это автоматизированная информационная система для ВУЗов и колледжей, включающая в себя подсистемы администрирования студентов, поддержки учебного процесса и дистанционного обучения, объединенных системой электронного документооборота [3]. Выделяются следующие возможности системы: индивидуальные учебные календари для студентов, система сообщений, осуществляющая контроль выполнения заданий, виртуальные аудитории, система тестирования, общевузовский чат и библиотека.

Немаловажным и значимым опытом в современной государственной системе образования является дистанционный формат обучения студентов и учащихся школ. Мировые события 2020 года стали причиной систематичного применения информационно–коммуникационных технологий преподаватели в разных проявлениях. Для организации уроков и лекций активно применялись программы Zoom, MicrosoftTeams и GoogleClassroom.

Zoom – программа, позволяющая проводить видеоконференции, обмениваться файлами и сообщениями.

MicrosoftTeams – программа, объединяющая все рабочее пространство: чат, конференции, хранилище файлов. Преимущества программы для использования в обучении: возможность создания заданий и настраиваемый временной диапазонего выполнения, ведение журнала с оценками и обратной связью.

GoogleClassroom – программа, включающая в себя ведение журнала, хранилище материала и интерактивные опции для привлечения внимание школьников и студентов.

В формате дистанционного обучения педагогами активно применяются различные облачные хранилища и мессенджеры для обмена информацией и установки контакта с обучающимися и их родителями. Все это позволяет не прерывать процесс обучения даже в экстренных ситуациях (погодные условия, самоизоляция и т.д.).

Государство, наблюдая за процессом обучения в дистанционном формате, внесло корректировки в программу обучения некоторых высших учебных заведений. Сегодня некоторые вузы Казахстана позволяют получить знания по некоторым специальностям.

Современный подход к процессу обучения и использование информационно–коммуника–ционных технологий позволяет педагогам творчески подходить к своей работе. Сегодня препода–ватели зачастую отходят от традиционного и общепринятого плана ведения занятия, привлекая внимание аудитории интерактивными лекциями и работой в социальных сетях.

Для модернизации государственной системы образования планируется ряд корректировок, ориентированных на перспективы развития. Основные изменения затронули систему получения высшего образования в Казахстане. Главная цель изменений–присоединение к Болонскому процессу. Также было обеспечено полное оснащение вузов электронными материалами, техникой и программными обеспечениями.

Были разработаны несколько программ для развития государственной системы образования. В их число входят «Государственная программа развития образования на 2016–2019 гг.», «Стратегия развития образования до 2020 г.», «Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020–2025 гг.».

Для быстрой реализации вышеописанных программ применяются:

– разработка программ совместно с зарубежными вузами;

– осуществляется партнерство с зарубежными вузами и учебными центрами.

Изменения затронули и школьные программы обучения. Введение трехъязычной системы образования позволяет развить уровень конкурентоспособности учеников. Также были внесены корректировки в изучаемые школьные дисциплины. Большой упор делается на предметы, связанные с инновациями и информационно–коммуникационными технологиями.

Следует обратить внимание, что опыт работы с техническими дисциплинами имеется и у вузов Казахстана. Сегодня значительная часть изучаемых направлений и дисциплин интегрируется с информационно – коммуникационными технологиями. Например, дисциплина «Язык эффективной коммуникации в цифровой среде», которая читается в рамках программы обучения «Подготовка учителей русского языка и литературы» Костанайского регионального университета им. А.Байтур–сынова. Согласно силлабусу данной дисциплины студентам необходимо внедрить и активно применять традиционную систему знаний по языку и литературе в современных подходах к обучению. Работа в рамках изучения предмета настраивает студентов на творческий подход и новые взгляды на классические приемы и формы преподавания. В завершении курса группа студентов программы обучения«Подготовка учителей русского языка и литературы» представила несколько проектов в информационной среде, где был изложен теоретический материал, а практическая работа для развития навыков в области языка и литературы была доступна всем желающим на различных платформах и в социальных сетях.

Изучение подобных дисциплин является базовым опытом для молодых специалистов, начинающих свою педагогическую деятельность после окончания учебного заведения. Современные реалии в преподавании требуют нестандартных форм и инновационных подходов в подаче материала. Разработанные студентами проектами могут применяться на уроках для объяснения теоретического материала, что позволит отойти от общепринятых и традиционных методов объяснения темы. Укомплектованность и оснащенность общеобразовательных школ современной техникой и компьютерными классами позволяет современным педагогам использовать в ходе урока различные интерактивный материал в виде фото, видео и презентаций согласно поставленным целям на уроке. Информационно–коммуникативные технологиивовлекают учащихся в учебный процесс, способствуя наиболее широкому раскрытию их способностей, активизации умственной деятельности.

Так в рамках изучения предмета «Русский язык»учителем может быть использована презентация или доступное видео пособие для объяснения школьникам грамматических тем или правил языка. Проверка уровня полученных знаний и усвоения материала может осуществляться, используя GoggleClassroom или онлайн–опросник в виде игры Kahoot.

В ходе изучения школьной дисциплины «Русская литература» учитель в процессе обучения может предоставлять возможность просмотра различных экранизаций классических литературных произведений. Информационные технологии значительно расширяют возможности представления учебной информации. Применение в презентациях цвета, графики, звука, всех современных средств видеотехники позволяет воссоздавать реальную обстановку деятельности. Данная практика помогает ученикам погрузиться в произведение и облегчает его изучение и анализ представляемых героев.

Управление обучением с помощью компьютера приводит к повышению эффективности усвоения, активизации мыслительной деятельности учащихся. Внедрение в традиционную систему «учитель – класс – ученик» информационно–коммуникативных технологий, компьютерной обучающей программы кардинально меняет характер учебной деятельности обучающегося и роли преподавателя. Диалоговые и иллюстрированные возможности компьютера существенно влияют на мотивационную сферу учебного процесса и его деятельностнуюструктуру.

Таким образом, Казахстан находится на пути развития государственной системы образования. Изменения и корректировки вносятсяв программы обучения согласно опыту страны и мировым тенденциям. Несмотря на постоянный процесс изменений и внедрения инноваций, преподаватели и учителя Казахстана уже имеют опыт применения информационно–коммуникационных технологий в процессе своей деятельности и активно делятся им со своими коллегами.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. Новые возможности развития в условиях Четвертой промышленной революции// https://daz.asia/ru/novye–vozmozhnosti–razvitiya–v–usloviyah–chetvertoj–promyshlennoj–revolyutsii–4/
2. Абишева Р.А. Применение ИКТ технологий в преподавании учебных предметов в рамках обновлен–ного содержания образования// Вестник Өрлеу–kst. 2017 г. №2 (24). 11–16 с.
3. Государственная программа «Информационный Казахстан–2020» Указ Президента Республики Казахстан от 8 января 2013 года №464 //https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31324378
4. Bokayev B., Torebekova Z., Davletbayeva Z. Внедрение информационных и коммуника–ционных технологий в систему образования Казахстана: вызовы и возможности // ГУГС. 2020 г. 32–44 с.
5. Шайтова Н.Ж., Туленгалиева М.Г.; Информационно–коммуникационные технологии в образовании // http://www.rusnauka.com/10_DN_2014/Informatica/2_165122.doc.htm

УДК 372.881.111.1

CARTOONSAS A MEANSOF INCREASINGTHE MOTIVATIONOF ELEMENTARY STUDENTSIN ENGLISH CLASSROOM

Дементьева Анна Владиславовна
педагог–модератор, учитель английского языка
КГУ «Общеобразовательная школа №8
отдела образования акимата города Костаная»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: nya1999o.o@gmail.com

Abstract

The article discusses the use of video materials in English lessons in elementary school in order to increase the motivation and interest of students, the influence of cartoons on the process of memorizing new language constructions, as well as their influence on the development of oral speech and creative abilities of elementary school students is studied. The author considers the possibilities of creating a free atmosphere in the classroom to encourage students to speak freely and discuss what they have watched.

Key words: *English language, elementary school, video, cartoon, motivation, technology.*

Аңдатпа

Мақалада оқушылардың ынтасы мен қызығушылығын арттыру мақсатында бастауыш сынып–тарда ағылшын тілі сабағында бейнематериалдарды пайдалану қарастырылып, мультфильмдердің жаңа тілдік құрылымдарды есте сақтау үрдісіне әсері, сонымен қатар ауызша сөйлеуді дамытуға әсері қарастырылған. және бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттері. Автор оқушылар–дың еркін сөйлеуіне, көргендерін талқылауға ынталандыру үшін сыныпта еркін атмосфера құру мүмкіндіктерін қарастырады.

Түйінді сөздер: *ағылшынтілі, бастауышмектеп, видео, мультфильм, мотивация, технология.*

Аннотация

В статье рассматривается использование видеоматериалов на уроках английского языка в начальной школе с целью повышения мотивации и заинтересованности учащихся, исследуется влияние мультфильмов на процесс запоминания новых языковых конструкций, а также их влияние на развитие устной речи и творческих способностей учащихся младшей школы. Автор рассматривает возможности создания свободной атмосферы в классе для поощрения свободной речи учеников и обсуждения просмотренного.

Ключевые слова: *английский язык, начальная школа, видео, мультфильм, мотивация, технологии.*

English is an international language spoken in many countries. This is the language of international communication, and at this point in time, knowledge of English at least at a basic level is a necessary skill for an educated person.

English is studied in schools from the second grade, as well as in kindergartens and preschool organizations. Learning English from an early age expands the horizons, forms the necessary language competencies and allows the child to lay the foundation for further language acquisition.

The modern world dictates new rules of education that require not only theoretical knowledge, but also the ability to apply them in practice. The vector of education has changed from teacher–centered learning to student–centered learning, where the student is at the center. The teacher is only a supervisor who controls and directs, but does not give ready–made knowledge.

Teaching English in elementary school is communicative in nature. The task of teachers is to introduce young students to the language, to instill interest in learning it. The methods used in the lessons should correspond not only to the curriculum, but also to the age and psychological characteristics of the students. The content of teaching a foreign language in schools should ensure the formation of such a set of language skills and abilities that are necessary for practical knowledge of the English language and meet the

interests and needs of students of a certain age group (6–10 years old). Children's successful acquisition of foreign language speech becomes possible because children of preschool and primary school age are characterized by more flexible and faster than at later stages, memorization of language the naturalness of the motives of communication; relatively little experience in of speech communication in their native language.

At the moment, there are many pedagogical methods aimed at developing a well–rounded personality. Today's realities place a more global goal on the teacher than simply teaching students the theoretical part of their subject matter. New teaching methods make it possible to identify all the problems that arise in the learning process. Changing ideas about education and pedagogy have added new learning goals such as social–emotional learning, differentiation, and individualized instruction. Modern education should not just teach, but «teach to learn,» develop necessary skills and competencies, and make education more accessible and equal to all through differentiation and the use of interactive methods.

The field of foreign language teaching uses a variety of techniques to make learning effective. Teachers choose one technique or another depending on the context and availability of resources in the classroom.

One such technique is the use of audiovisual media (AV) in the classroom to facilitate learning.Computer animations and cartoons can be used in the classroom. Cartoons can be used as a teaching tool to improve students' language skills and convey human emotions, values, and ethics in order to influence students' attitudes and educate them.

According to the Cambridge Dictionary, a cartoon is «a film made using characters that are drawn and not real» [1].

The use of AV materials in the classroom has various benefits. The first is the attentive function, which promotes interest in the lesson and helps students become more attentive. The energy of the students increases when AV materials are used in the learning process. They pay attention to the minutiae, which makes them more engaged in the lesson. The emotive function comes in second. The students enjoy reading graphic texts because they have an emotive function. The cognitive function is the third one. It means that by utilizing AV media tools in the classroom, we can make the content understandable for the students. The compensating function is the final function. By providing alternative text, it aids the relatively less proficient students in understanding the subject.

Cartoons have the ability to capture the attention of students by presenting information in a stress–free atmosphere. Such a background, created with the help of cartoons, is able to activate thinking skills and contribute to the development of students' discussion skills [2]. Cartoons in the classroom can be used not only in individual exercises, but also for work in pairs and groups. With the right selection of exercises and the video and audio series itself, students can not only learn new words, expanding their vocabulary, but also memorize various grammatical structures, as well as correct pronunciation and various language structures.

O.I.Vorobyova in her writings notes the use of video materials in teaching a foreign language, which is based on the main methodological principle – the principle of visibility [3]. The perception and processing of information when viewing animated materials is carried out in the form of auditory–visual synthesis, on the basis of which audiovisual and audiolingual methods of teaching English were created and developed. Cartoons create learning conditions that are as close as possible to a foreign language environment and reproduce the speech situation by visual and sound means. These features of cartoons make it possible to use them in order to intensify the educational process and give it a maximum communicative orientation.

Using cartoons in the classroom has a number of advantages. For example, lessons that use cartoons are very interactive. Students get the opportunity to discuss what they see and share their opinions with the teacher and their classmates. A freer atmosphere allows students to use language skills without fear of mistakes, which leads to improvement and development of these skills.

However, when using cartoons in elementary school, it is worth remembering that the materials must meet the necessary age and program requirements.

According to pedagogue I.V.Terekhov, films used in the educational process have a noticeable potential to implement the main principles of learning [4]:

- the principle of communicative and intercultural orientation;
- the principles of clarity and accessibility;
- the principle of taking into account the age specifics of students;
- the principle of stimulating and developing students' thinking;
- the principle of conscious activity of students;
- the principle of combining different methods and forms of learning, depending on the objectives and content of the training and the correspondence of methods and techniques to the learning objectives;
- the principle of connection between theory and practice.
- Speaking about the practical application of cartoons in English lessons, we can distinguish three stages of work: pre–, while–, post–watching (picture 1).

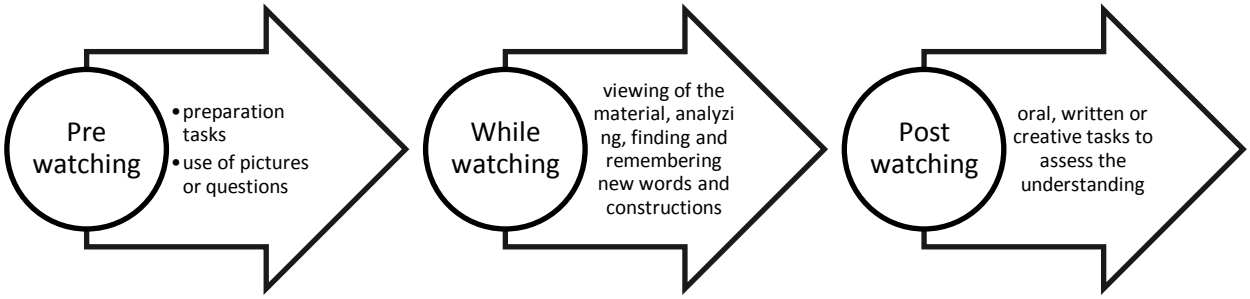

Picture 1. Three stages of watching the cartoon at the lesson

The preparation stage should include tasks that prepare students for what is happening on the screen. In this stage the teacher can use pictures for the students to guess what is going to happen in the cartoon later on. At this stage it is important to encourage the child's spoken language as well as critical thinking and new ideas.

The second stage is the direct viewing of the material, analyzing, finding and remembering new words and constructions. For elementary school students the teacher should choose videos that have clear, understandable, legible and slow text. Depending on the level of the students, this stage can be repeated 2–3 times for better understanding. The teacher may pause the video to explain something or ask a question about what they have seen.

The third phase is the final phase. It is during this phase that students show their understanding of the video, which allows the teacher to draw conclusions about the success of the lesson. This phase may consist of various tasks: oral, written or creative. For elementary school students it is possible to offer to create a poster or a drawing, to act out a scene from a cartoon. Alternatively, more traditional ways of assessing knowledge such as answering questions, "true or false" exercises, or test questions can be used.

To summarize, we can note that videos at English lessons in elementary school motivate students, allow them to memorize words, grammatical structures and expand their horizons in a game form. This is due to the variety of content that is interesting for children, which they use in everyday life. Cartoons stimulate children's imagination, develop their creativity, and help create a disposing, friendly atmosphere in the classroom [5].

The use of cartoons in the classroom promotes understanding, attitude, productivity, creativity, and motivation for students to learn. In addition, activities involving cartoons create a stress–free, relaxing atmosphere and improve teacher–student relationships. The most notable feature is that cartoons encourage students with low language proficiency to confidently participate in group discussions, which in turn leads to increased proficiency, student engagement. This strategy allows students who are very reluctant to communicate in English to express themselves without hesitation based on the cues and pictures depicted in the cartoons [6].

References:

1. https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english–russian/cartoon]/, Retrieved 25 January 2023
2. Clark C. Innovative strategy: Concept cartoons. Instructionalandlearningstrategies, 2020, 12: 34– 45.
3. Воробьева О.И., Грушова Л.Д. Методические аспекты обучения иноязычной речи на начальном этапе с использованием информационно–компьютерных технологий Минск: БГУ. 2017 г. 39–44 с.
4. Терехов И.В. Об использовании фильмов для изучения английского языка и речевого поведения его носителей / И.В.Терехов // Вестник ТГУ. 2009 г. №3 (71). 32 – 34 с.
5. Van Wyk, M. The use of cartoons as a teaching tool to enhance student learning in economics education. Journal of Social Sciences, 26(2), Retrieved 25 January 2023. 117–130 p.
6. Bahrani T., & Soltani R. (2011). The pedagogical values of cartoons. Research on Humanities and Social Sciences, 1(4), Retrieved 25 January 2023. 19–21 p.

УДК 81–139

THE USE OF MODERN TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH

Джваридзе Давид Гелаевич
учитель английского языка
КГУ «Дружбинская общеобразовательная школа
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: jvaridzedavid1991@gmail.com

Abstract

Relevance: In recent years, the issue of using modern technologies in the educational process has been increasingly raised. These are not only new technical means, but also new forms, methods and approaches of teaching. The main goal of using modern technologies in teaching a foreign language is to show how technologies can be effectively used to improve the quality of teaching students a foreign language, the formation and development of their communicative skills. Goal: to use modern technologies in teaching English in order to diversify the learning process and make it as interesting and entertaining as possible, involve students in the learning process.

Key words: *modern technologies, communicative skills, icebreakers, social networks.*

Аңдатпа

Өзектілігі: соңғы жылдары білім беру процесінде заманауи технологияларды қолдану мәселесі жиі көтерілуде. Бұл жаңа техникалық құралдар ғана емес, сонымен қатар оқытудың жаңа формалары, әдістері мен тәсілдері. Шет тілін оқытуда заманауи технологияларды пайдаланудың негізгі мақсаты–оқушылардың шет тілін оқыту сапасын арттыру, олардың коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру және дамыту үшін технологияларды қалай тиімді пайдалануға болатынын көрсету. Мақсаты: оқу процесін әртараптандыру және оны мүмкіндігінше қызықты және көңілді ету, оқушыларды оқу процесіне тарту үшін ағылшын тілін оқытуда заманауи технологияларды қолдану.

Түйінді сөздер: *заманауи технологиялар, коммуникативтік дағдылар, әлеуметтік желілер.*

Аннотация

Актуальность: В последние годы все чаще поднимается вопрос использования современных технологий в образовательном процессе. Это не только новые технические средства, но и новые формы, методы и подходы обучения. Основная цель использования современных технологий в обучении иностран–ному языку – показать, как можно эффективно использовать технологии для повышения качества обучения учащихся иностранному языку, формирования и развития их коммуникативных навыков. Цель: использовать современные технологии в обучении английскому языку, чтобы разнообразить процесс обучения и сделать его максимально интересным и занимательным, вовлечь учащихся в процесс обучения.

Ключевые слова: *современные технологии, коммуникативные навыки, социальные сети.*

Teaching children English, many educators encounter the problem that the usual work in the classroom with a textbook may seem boring to children. Tasks in textbooks are often very similar to each other and students often lose interest because of this.

Gaining work experience, I realized that in the lessons it is necessary to give a variety of tasks. And of course, the best way to do this is to use modern technologies. For this, the modern teacher has all the possibilities.

Learning new words often gets boring. And in order to make this process more interesting and fun, I use Quizlet. It is a great tool for memorizing new words. Quizlet includes digital flash cards, matching games. And children like it very much, so learning process becomes more entertaining.

Also sometimes I use Icebreakers. A good activity will encourage participation, motivation, and allow students to relax both mentally and physically. This is the perfect opportunity to play a few games and let the students have some laughs.

Icebreakers can:

- help to create a relaxed environment between students where they share ideas and participate more fully in the class;
- encourage students to share responsibility for the classroom's learning environment;
- build rapport among students;
- prepare students for collaborative group work.

«Ice–breakers can be used to build community within your class and also to introduce the upcoming topical matter. We believe that using ice–breaker activities allows students to be more engaged and interested in the topic. Ice–breakers are certainly necessary in the first days of a course, but ice–breakers also can be used to build community throughout the semester and to introduce new course material2. [1, p. 3]

For example, I use such an activity as «Two truths and a lie».

Students write down three sentences with information about themselves, however, one must be a lie. Other students then ask them follow–up questions to discover which statement was a lie.

This is a great way for learners to give information about themselves.

I also sometimes do this kind of activity with my students: they throw anonymous questions into a box. And then, in turn, they go out, take out a random question and answer it. It is a great way to develop speaking skills.

There are also many other different icebreakers that a teacher can use in the classroom to increase students' motivation and interest in the subject. And I successfully use them in my lessons.

The development of speaking skills in English lessons is very important for the formation of students' communicative competence.

«To improve the speaking ability, more stress on the quality of books at the basic level, enough time given to speaking and phonetic drills of students, no scolding but provision of friendly environment, making practical and applicable strategies by teachers for students while speaking most of the time in English, develop boldness and confidence in students for asking questions from their teachers, no overcrowded classes, awards and motivation for students, the role of media such as listening to CNN and BBC, … , up to–date and constant training of teachers, arranging various activities and balance in the courses with respect to literature and language should be there to provide opportunities to improve the language competency of students». [2, p. 3575]

Also, in my lessons, I often use the interactive whiteboard. I show children videos and information from various resources in order to more fully explain a topic.

«Educators need to present several types of multimedia teaching materials and more hardware media at the same time for improving the effectiveness of teaching and learning objectivities. Electronic Interactive Whiteboard is an important issue, because it can allow teachers to teach face–to–face with students. In addition to convey the digital information, teachers transmit information to the students via nonverbal message (such as physical movements, facial expressions, etc.). Teachers can control of the students studying reaction in real–time by observation and interaction». [3, p. 551]

To maintain interest in the subject, from time to time I hold contests, competitions and quizzes in English and award winners with certificates. Children like such events very much and willingly take part in them with curiosity and great interest.

Contest has always been a vital tool in the English language classroom. Its ability to interest, engage and motivate pupils is difficult to overestimate.

«School teachers often use competitive method in the classroom relying on its effectiveness. The vast majority (98%) of the interviewed foreign language teachers willingly and regularly use the method of competition in the classroom. Competitive aspect is also present in many didactic games conducted by teachers at foreign language lessons. According to teachers, such lessons "develop pupils' communication skills, create conditions for the disclosure of the child's personality, greatly increase the creativity of pupils", and, moreover, create a situation for the pupils' success, help to relieve fatigue and overcome linguistic and psychological barriers». [4, p. 502]

When I conduct an intellectual event among schoolchildren, I usually divide the children into 2 groups. It is very important that each group is equal in terms of the level of knowledge of students. I do this so that they have the same chance of winning.

In these games, I include a variety of tasks:

- grammar questions;
- listening;
- riddles;
- crosswords;
- questions about the culture and history of English–speaking countries;
- proverbs;
- rebuses.

«With listening skills usually requiring a considerably long period of time to acquire, normally involving the student experiencing a variety of emotions ranging from depression and frustration through to exhilaration and pride, teaching listening skills is one of the most difficult tasks that a teacher faces». [5, p. 167]

To develop learners' listening skills I also use various Internet resources. For instance, English Listening Lesson Library Online.

ELLLO offers over 3,000 free listening activities. Teachers and students can access lessons for beginner, intermediate and advanced learners. You can easily choose topic and level of audio you want to work on. Speakers from around the world discuss various topics. Students can listen to the audio, read the script, take a quiz, and learn vocabulary.

Children like ELLLO because they can listen to texts on different topics, hear different English accents and do quizzes. And I successfully use it both in my lessons and when developing tasks for Summative Assessment.

In the modern educational system, it is very important for a teacher to use social networks in teaching.

«The growing number of users proves the increasing popularity of social media. And incorporation of on line social networks into educational process changes the traditional teaching model, enhances the effectiveness of the educational process. Moreover it provides new opportunities for students in construction of their own learning trajectory, guarantees access to information resources, educational services, and encourages communication with native speakers». [6, p. 242]

In order for children to study the language with interest outside school hours and knowing that almost all of them use social networks, such as for example Youtube and Instagram,I started my blogs on these sites in order to draw children's attention to the subject. They like it when I post new videos and it helps me maintain their interest and motivation. I think that Youtube and Instagram are great tools if one can use them in teaching properly. These sites are used by almost every student, and it is important to properly use their interest in learning.

Tiktok is also widely used among schoolchildren. And I try to gradually develop my tiktok channel. I upload very famous songs with translated lyrics there. I think that the use of music can lead to good results in studying English, because it perfectly develops listening skills.

Songs are a great source of «real» language, and you can use music to practice many different language skills. Songs are a fun way to learn the language. The best learning happens when children have fun. So I try to choose music that they like.

During recent years, using blogs has emerged as a language learning tool, and accordingly, this technique has come to constitute an important place within the context of EFL. [7, p. 244]

On YouTube, for example, I post short videos explaining grammar, as well as various interesting everyday phrases with movie examples. And children like it.

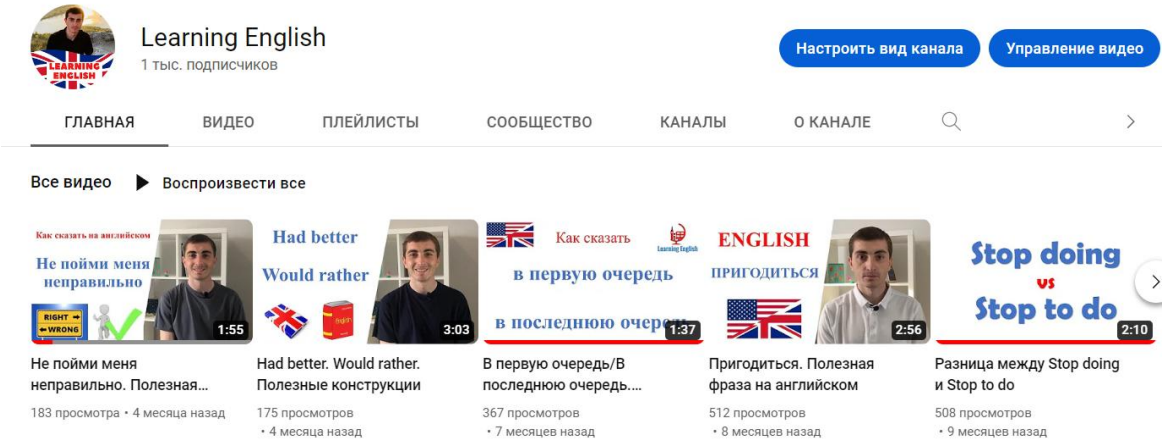

Picture 1. The Youtube channel «Learning English».

On Instagram, I create interesting posts:

- useful phrases;
- movie quotes;
- proverbs;
- jokes;
- facts about the English language.

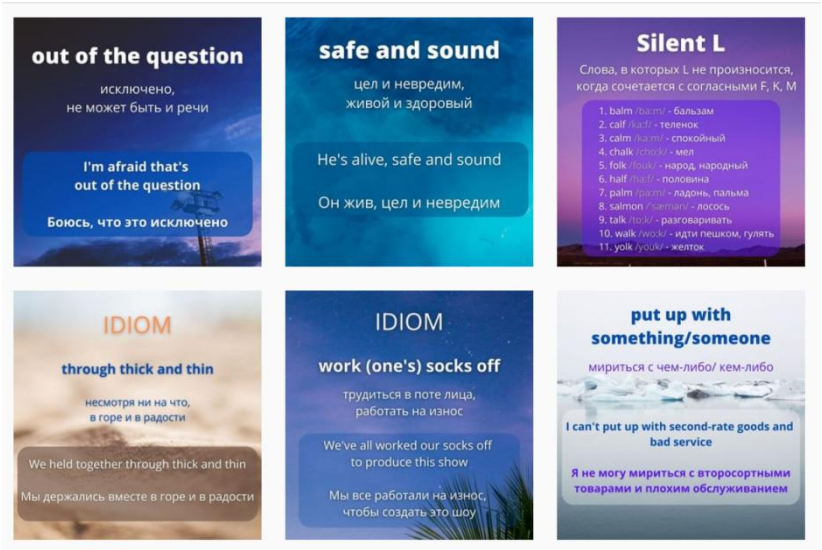

Picture 2. The Instagram channel «Learn English with David».

I don't stop there and I constantly look for new ways to make my lessons more interesting and useful.

«A modern school teacher must learn all the time, be interesting for schoolchildren. The teacher should be extremely honest. The inner image is first and foremost the culture of the teacher, spontaneity and freedom, charm, emotionality, flight of imagination, elegance, the way of setting and solving problems, associative vision, unexpected bright steps in the lesson scenario, inner mood for creativity, self–control and many other components». [8, p. 423]

All these methods are aimed at diversifying the learning process and making it as interesting and entertaining as possible.

References:

1. 1.Eggleston T., & Smith G. (2004). Building community in the classroom through ice–breakers and parting ways. Office of Teaching Resources in Psychology Online. Retrieved from http://teachpsych.org/resources/Documents/otrp/resources/eggleston04.pdf.
2. Nadeem Khana, Arshad Ali. Improving the speaking ability in English:The students' perspective.Procedia – Social and Behavioral Sciences. Volume 2, Issue 2, 2010, 3575–3579 pp.
3. Chia–Ming Liu, Bo–Yen Wang, Yuan–Hsun Liao, Ming–Hsiang Su, and Pao–Ta Yu. Interactive Whiteboard Teaching in English Education Based on Dual Code Theory and Bloom Teaching Quality. Edutainment 2009, LNCS 5670, 551–558 pp., 2009.
4. Gizatullina A.V., Yakhina A.M. Competitive aspect in foreign language teaching of primary school pupils. Life Sci J 2014;11(11):502–505] (ISSN:1097–8135). http://www.lifesciencesite.com.
5. Natasha Walker. Listening: the most difficult skill to teach. Encuentro 23, 2014, ISSN 1989–0796, 167–175 pp.
6. Halyna I.Sotska, Natalya V. Pazyura, Olena V. Trynus. The use of social networks in the process of learning English as a second language. ISSN: 2076–8184. Information Technologies and Learning Tools, 2018, Vol 63, №1
7. Selami Aydin. The Use of Blogs in Learning English as a Foreign Language. Mevlana International Journal of Education (MIJE). Vol. 4(1), 244–259 pp., 1 April, 2014
8. Gulnar Abayeva. Kazakh – Russian International University, Kazakhstan. Modern teacher role for increasing the students' competence in pedagogical specialty. Opción, vol. 34, no. 85–2 pp. 415–440, 2018

УДК 377.169.3

РОЛЬ СИМУЛЯЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В СТАНОВЛЕНИИ БУДУЩИХ АКУШЕРОВ

Джусупова Биназир Нурланкызы
магистр медицинских наук
преподаватель специальных дисциплин
Осипова Диана Ерболовна
магистр естественных наук
преподаватель специальных дисциплин
Исенова Диана Жолбарисовна
преподаватель специальных дисциплин
КГП «Костанайский высший медицинский колледж»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: Binazir95@mail.ru

Аннотация

Функции и организационные формы акушерского дела меняются в ответ на новые задачи и цели, стоящие перед здравоохранением Республики Казахстан. По мере развития медицинской деятельности и науки,роль среднего медицинского персоналав здравоохранении,становится все более важной. Для осуществления манипуляций, ухода за пациентами, осуществления помощи врачам,они должны приобретать более сложные медицинские и технические знания, осваивать новые навыки исовершенствовать уже приобретенные. Следовательно, растет спрос на их профессиональное образование и подготовку.

Ключевые слова*: Симуляционное обучение, акушеры, приобретение навыков.*

Аңдатпа

Акушерлік істің функциялары мен ұйымдастырушылық нысандары Қазақстан Республи–касының Денсаулық сақтау саласының алдында тұрған жаңа міндеттер мен мақсаттарға жауап ретінде өзгеруде. Медициналық қызмет пен ғылым дамыған сайын орта медициналық персоналдың денсаулық сақтаудағы рөлі маңызды бола түсуде. Манипуляцияларды жүзеге асыру, пациенттерге күтім жасау, дәрігерлерге көмек көрсету үшін олар неғұрлым күрделі медициналық және техникалық білім алып, жаңа дағдыларды игеріп, алған дағдыларын жетілдіруі керек. Демек, олардың кәсіби білімі мен дайындығына сұраныс артып келеді.

Түйінді сөздер: *Симуляциялық оқыту, акушерлер, дағдыларды игеру.*

Annotation

The relevance of the functions and organizational forms of obstetrics are changing in response to new tasks and goals facing the healthcare of the Republic of Kazakhstan. With the development of medical activity and science, the role of nursing staff in healthcare is becoming more and more important. In order to carry out manipulations, care for patients, and help doctors, they must acquire more complex medical and technical knowledge, master new skills and improve those already acquired. Consequently, the demand for their professional education and training is growing.

Key words: *Simulation training, obstetricians, skills acquisition.*

Репродуктивное здоровье, безопасное материнство – приоритетные задачи и проблемы любого государства. Акушерство – одна из древних медицинских наук. Первое, что испытывает новорожденный, это прикосновение руки акушерки, помогающее ему войти в большой мир и дарящее ему внимание, заботу, способность любить. Руки акушерки должны быть по–матерински ласковыми. Поэтому преподаватели акушерства обучают своих студентов, прежде всего состраданию, любви к людям, ответственному отношению к будущей профессии, доброте [1].

В учреждениях здравоохранения наблюдается дефицит высококвалифицированных специа–листов, поэтому вопрос качественной подготовки будущих медицинских работников сохраняет большую актуальность.

Для улучшения практической подготовки студентов среднего медицинского персонала необходимо совершенствовать практико–ориентированную направленность: выпускник медицинского колледжа должен владеть знаниями и умениямии навыками. Наиболее эффективным в формиро–вании практичеких навыкову будущих акушеров является применение симуляционных технологий.

Симуляционное обучение – это инновационная технология обучения и оценки практических навыков, умений, основанная на реалистическом моделировании, имитации клинической ситуации на манекенах и симуляторах. Обучающиесяс первого курса погружаются в условия максимально приближенного к стационарной среде медицинского учреждения. Симуляционное обучение является обязательным компонентом профессиональной подготовки будущих медицинских работников, важным этапом подготовки выпускников медицинских колледжей [2]. Симуляционное обучение влияет на восприятие студентами факторов стресса и способствует их самооценке и критическому мышлению в отношении ответственности, связанной с получением образования [3]. Выпускник обязан знать и уметь выполнять необходимый набор медицинских манипуляций. Начинать обучение целесообразно с простых манипуляций, освоения алгоритмов, и заканчивать отработкой действий в

имитированных клинических ситуациях. Выполнение медицинской манипуляции должно соответствовать всем требованиям алгоритма (эталона), а также требованиям к обеспечению безопасности медицинского работника, пациента, окружающей среды и соблюдения правил этики и деонтологии [4]. Важнейшими преимуществами симуляционных технологий являются обучение без вреда пациенту и объективная оценка достигнутого уровня профессиональной подготовки каждого специалиста. Основным недостатком данного обучения является его высокая стоимость [5].

С декабря 2014 года в соответствии с решением Министерства здравоохранения РК и приказом Управления здравоохранения на базе Костанайского высшего медицинского колледжа осуществляет свою деятельность Региональный симуляционный центр. Имеющийся кабинет акушерства и гинекологии с доклинической практикой помогает студентам – акушерам осваивать теоретическую основу по вопросам планирования семьи и методов контрацепции, акушерского и гинекологического обследования, ведения родов, осваивать навыки оказания неотложной помощи родильницам и роженицам. Несмотря на сравнительную простоту строения, имеющиеся фантомы, способны дать абсолютно точно приближенное представление о процессе родов, позволяют полностью отрабатывать навыки по оказанию пособий и операций. Такие занятия способствуют более эффективному формированию общекультурных и профессиональных компетенций у студентов. Формирование практических навыков осуществляется с помощью простых тренингов. Совершенствование навыков, отработка командного взаимодействия с помощью комбинированных тренингов – трехэтапным подходом. Простые тренинги применяются для формирования нового практического навыка в стандартных ситуациях профессиональной деятельности, на основе репродуктивной деятельности «Делай, как я!» (рисунок 1).

Рисунок 1. Муляжи и фантомы Регионального симуляционного центра Костанайского высшего медицинского колледжа

Симуляционное обучение – это современная технология обучения, используемая в медицинских учреждениях образования [6]. В отличие от обычных условий профессиональной подготовки применение элементов симуляционного обучения позволяет имитировать работу в экстремальных условиях. По мнению ряда ученых, данная технология является обязательным компонентом эффективной профессиональной подготовки будущих медицинских работников, необходимым условием их успешной профессиональной адаптации в учреждениях здравоохранения, позволяет обогатить практический опыт в полной интерактивной манере [7]. В акушерстве и гинекологии, когда врачи и акушеры вторгаются в интимную жизнь женщины, она обеспокоенане только своим состоянием, но и состоянием своего будущего ребенка, часто отказывается от работы с ней студентами. С этой точки зрения, симуляционное обучение может стать реальной альтернативой традиционным навыкам отработки манипуляций, позволяя создавать условия для формирования компетенции по дисциплине и являясь важным этапом становления специалиста [8]. Несмотря на массу достоинств, симуляционное обучение не сможет заменить множество других методов обучения, а лишьдополнит подготовку к реальной клинической практике.

Применение технологии симуляционного обучения в колледже, позволит акушерам сформировать необходимые для практической деятельности профессиональные компетенции. Профессиональные компетенции состоят из готовности студента к умению и владению следующими навыками: на муляже оценить формы, размеры родничков, расположение швов на головке плода; воспроизвести на фантоме биомеханизмы родов при различных вариантах затылочного и тазового предлежания плода, воспроизвести на фантоме биомеханизм родов при неправильных и асинклитических вставлениях головки плода, выполнить на фантоме операции извлечения плода с использованием акушерскихщипцов и вакуум–экстрактора, провести осмотр шейки матки в зеркалах,

взятие мазков на флору и степень чистоты, онкоцитологию и кольпоцитологическое исследование, бимануальным влагалищно–абдоминальным исследованием.

Таким образом, организацияи совершенствование собственной материально–технической базы для освоения и отработки студентами практических умений и навыков разного уровня сложности является одним из основных этапов оптимизации образовательного процесса и повышения качества подготовки специалистов, а использование фантома, муляжей,придает процессу освоения практических навыков определенную увлекательность и интерес со стороны студентов.

Список литературы:

1. Баханец О.Н. Инновационные технологии в преподавании акушерства. Пятигорск, 2014.: Медицинская сестра №6, 2015. 40 с.
2. Щедрина, Т.Т. Особенности подготовки студентов медицинского колледжа в условиях применения симуляционного обучения / Т.Т. Щедрина. Текст: непосредственный // Проблемы и перспективы развития образования: материалы VIIIМеждунар. науч. конф. (г.Краснодар, февраль 2016 г.). Краснодар: Новация, 2016. 232–235 с.
3. Boostel R., Felix JVC, Bortolato–Major C., Pedrolo E., Vayego S.A., Mantovani M.F.. Stress of nursing students in clinical simulation: a randomized clinical trial. Rev BrasEnferm. 2018 May;71(3):967–974.DOI: https://doi.org/10.1590/0034–7167–2017–0187
4. Симуляционное обучение по специальности ≪Лечебное дело≫ / сост. М.Д.Горшков; ред. А.А.Свис–тунов. М.: ГЭОТАР–Медиа, 2014. 288 с.
5. Симуляционное обучение в медицине / Под редакцией профессора Свистунова А.А. Составитель Горшков М.Д. Москва.: ИздательствоПервого МГМУ им. И.М.Сеченова, 2013 288 с., ил.
6. Свистунов АА, ред. Симуляционное обучение вмедицине. Москва: Издательство Первого МГМУ им. ИМ. Сеченова; 2013. 288 с.
7. Issenberg SB, Gordon MS, Gordon DL, Safford RE,Hart IR. Simulation and new learning technologies. MedTeach. 2001 Jan;23(1):16–23 с.
8. Мурашко М.А., Шарикадзе Д.Т., Кондратьев Ю.А. Современные подходы к качеству медицинской помощи //ОРГЗДРАВ. 2016. №2(4). 37–43 с.

УДК 378.1

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОМУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ВО ВРЕМЯ ПРОВЕДЕНИЯ ЗАНЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ОБУЧЕНИЯ

Дороженко Светлана Николаевна
мастер производственного обучения
Прокопьева Юлия Леонидовна
преподаватель специальных дисциплин
КГКП «Костанайский колледж автомобильного транспорта»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: svetlanalitsman.sln@gmail.com

Аннотация

В статье акцентируется внимание на особенности проведения занятий производственного обучения с использованием информационно–коммуникационных технологий в Костанайском коллед–же автомобильного транспорта. Выявлены необходимые условия для повышения профессиональной мотивации студентов специальности «Сварочное дело».

Ключевые слова: *эффективность, современность, учебный процесс.*

Аңдатпа

Мақалада Қостанай автомобиль көлігі колледжінде ақпараттық–коммуникациялық техно–логияларды пайдалана отырып, өндірістік оқыту сабақтарын өткізу ерекшеліктеріне назар аударылады. «Дәнекерлеу ісі» мамандығы студенттерінің кәсіби уәждемесін арттыру үшін қажетті жағдайлар анықталды.

Түйінді сөздер: *тиімділігі, заманауилығы, оқу үрдісі.*

Abstract

The article focuses on the specifics of conducting industrial training classes using information and communication technologies at the Kostanay College of Motor Transport. The necessary conditions for increasing the professional motivation of students of the specialty «Welding» have been identified.

Key words: *efficiency, modernity, educational process.*

Эффективность любого вида обучения, особенно производственного, зависит от нескольких факторов, включая технологическую базу, эффективность разработанных материалов и методы обучения, используемые при организации занятия.

В современном обществе нельзя не заметить одну тенденцию – все большую компьюте–ризацию и информатизацию различных сфер человеческой жизни. Это неслучайно, внедрение информационно–коммуникационных технологий не только повышает эффективность работы человека и создает конкурентоспособных профессионалов, но и делает эту деятельность более разнообразной. Информационно–коммуникационные технологии не только помогают студентам идти в ногу со временем, но и делают процесс обучения более интересным.

Современные информационно–коммуникационные технологии реализуют важнейший дидак–тический принцип–принцип наглядности. Объекты, представленные с помощью информационно–коммуникационных технологий, более информативны и красочны, что позволяет рассматривать процесс с разных точек зрения, а поскольку знания приближены к реальной жизни, их легче понять. Кроме того, информационно–компьютерные технологии позволяют решать проблемы, творчески и исследовательски подходить к обучению. [1]

Использование ИКТ в учебном процессе экономит время и позволяет повысить эффектив–ность рабочего процесса: осуществляется поиск информации, планируются результаты обучения, развивать интерес обучающихся к изучаемому предмету или материалу, стимулировать творческую деятельность. В настоящее время мастера производственного обучения все чаще используют новейшие компьютерные технологии, в том числе мультимедийные, для обучения без отрыва от производства.

На «занятиях с мультимедийной поддержкой», где мультимедиа используется для повышения эффективности обучения, мастер остается одним из главных участников учебного процесса и часто является основным источником информации. Степень и время мультимедийной поддержки на уроке может варьироваться от нескольких минут до целого цикла.

Основными целями мультимедийного урока являются изучение нового материала, представление новой информации, закрепление изученного материала, отработка навыков и умений, повторение и отработка приобретенных знаний и навыков, обобщение и систематизация знаний.

Мультимедиа дает мастеру возможность представить именно то изображение, которое необходимо в нужный момент урока. Однако для максимальной эффективности обучения необходимо детально проследить поток изображений на экране и тщательно продумать весь алгоритм видеоизображения. [2]

Визуальный материал на экране должен быть оптимального размера, как минимального, так и максимального, чтобы обучающийся не уставал быстро в процессе обучения. Тексты могут быть подчиненными и при этом усиливать смысловую нагрузку, а могут функционировать как самостоятельные информационные единицы, к которым мастер специально не обращается. Текст не должен дублировать текст на экране, чтобы обучающиеся не чувствовали ненужной связи с информацией.

Также важным является использование звука в кабинете. Звук может выступать в качестве шумового эффекта, в этом случае он используется для привлечения внимания обучающихся и переключения их с одного вида учебной деятельности на другой. Звук может использоваться как дополнительный канал информации или как педагогический саундтрек к изображениям или видеоклипам. Например, при изучении темы «Газовая сварка чугуна» мультимедийные технологии позволяют обучающимся визуально просмотреть процесс сварки чугуна, так как этот процесс не всегда возможен из–за отсутствия специального оборудования и материала. [3]

Мультимедийная технология может отображать любую информацию в любом масштабе. Например, когда сварщик изучает новый предмет, учебные материалы, такие как инструкции, расчетные таблицы, карточки с заданиями и тесты, могут быть воспроизведены в электронном виде для обучения в условиях, напоминающих мастерскую.

Еще одно преимущество мультимедийной технологии заключается в том, что информация может быть частично отображена на экране. Такую информацию легче запомнить, а сам текст может быть отображен другим цветом. Не трудно вернуться к текстам и другим материалам для повторного объяснения, повторения и закрепления уже пройденного.Еще одна возможность мультимедийных технологий – демонстрировать электронные презентации, слайды и учебные фильмы, чередуя в определенном порядке фрагменты показа и практические демонстрации задания. В результате можно больше времени уделять практической деятельности в кабинете, формируя познавательные интересыобучающихся и их учебные цели. Использование электронных презентаций делает препо–давание более интересным, насыщенными. Их можно использовать для объяснения нового материала, повторения изученного материала, выполнения практических заданий или систе–матизации текущего состояния знаний.

Как правило, мы используем мультимедийные технологии в качестве введения при изучении нового материала или при повторении пройденного материала. Так, если мы изучаем тему "Сварка простых конструкций из листового металла", мы наглядно показываем различные виды простых конструкций, демонстрируем свойства листового металла, а затем изучаем практические аспекты темы. Используя электронный ресурс Quizizz.com проводятся увлекательные викторины на

повторение и закрепление пройденного материала, где студенты в соревновательной форме отвечают на вопросы, зарабатывая при этом баллы. (см. Рисунок 1)

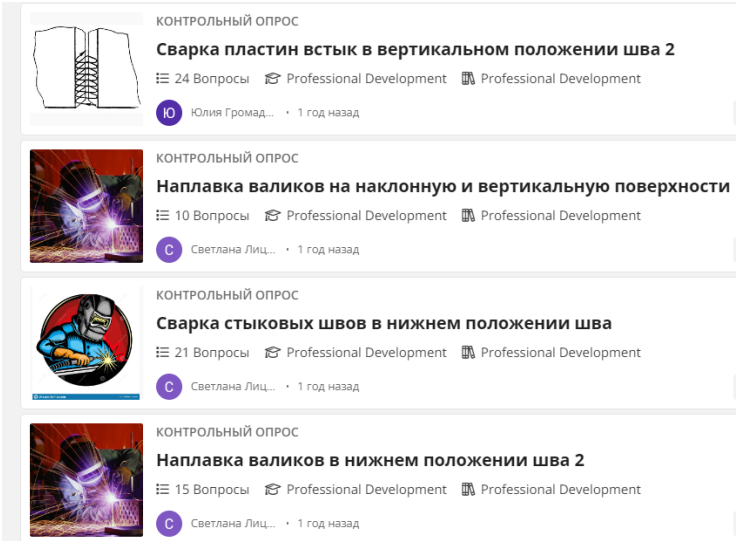

Рисунок 1. Часть разработанных викторин в электронном ресурсе Quizizz.com

Презентация – это не просто беседа с обучающимися, в которой задаются вопросы по теме, оживляются знания, полученные ранее по другим предметам, высказываются предположения (зачем, как, каким способом, для чего и т.д.). Анализируя представленную информацию, мы способствуем развитию мыслительных навыков обучающихся. Например, повторяя изученное на вводном занятии, я задаю вопросы по теме занятия, а обучающиеся отвечают. Затем, используя анимацию MS Office PowerPoint и другие инструменты, ответы следуют на экране, и каждый сравнивает свои ответы с электронными.

Невозможно вовлечь всех обучающихся в глубокий познавательный интерес. Важно, чтобы все обучающиеся проявляли интерес к занятиям. При этом многие из них разовьют свой первоначальный интерес к обучению. Использование мультимедийных технологий – это применение визуальной техники иллюстрации, которая в сочетании с другими техниками не только сокращает время урока, но и повышает воспринимаемую яркость материала, вносит элемент занимательности, активизирует процесс обучения. [4]

Иллюстрации особенно необходимы, когда невозможно непосредственное наблюдение объекта и когда слов мастера недостаточно, чтобы дать образ изучаемого объекта. Например, в своей работе мы практикуем использование электронных плакатов для изучения нового оборудования и технологий (полуавтоматическая сварка, аргонодуговая сварка, плазморез), которые используются на заводах, но не в производственных лабораториях. Необычность действий, фактов, явлений, парадоксальный опыт, представленный студентам, и т.д. – все это вызывает определенное эмоциональное выражение у других и поэтому вызывает интерес.

Таким образом, использование информационно–коммуникационных технологий делает обучение увлекательным, позволяет более интересно и наглядно представить учебный материал, мотивирует обучающихся к самостоятельному обучению.

Таким образом, использование ИКТ в кабинете, а затем на рабочем месте позволяет разнообразить формы работы и виды деятельности обучающихся, усилить их внимание, повысить творческий потенциал. Построение схем и таблиц в презентациях экономит время и украшает материалы. Кроме того, «задания с проверочной функцией» могут помочь вниманию обучающихся и улучшить их орфографические навыки. Использование иллюстраций, фотографий, разнообразных веселых заданий и тестов, может повысить интерес обучающихся и сделать уроки более интересными.

Создание домашних заданий в виде презентаций развивает у учащихся умение пользоваться компьютером и самостоятельно решать учебные задачи. Использование тестов не только экономит время учителя, но и дает возможность ученикам самим оценить свои знания. С помощью этой технологии можно: во–первых, значительно сократить время занятий в кабинете и увеличить время нахождения в мастерской; во–вторых, повысить воспринимаемую яркость материала за счет вербальной, визуальной и музыкальной образности; в–третьих, активизировать учебный процесс, включив в него элемент развлечения.

Конкурентоспособность на современном рынке труда во многом зависит от способности приобретать и развивать навыки и компетенции, которые могут быть применены и перенесены в

различные жизненные ситуации. Образование, ориентированное исключительно на академические и энциклопедические знания, уже устарело с учетом новых требований рынка труда. Поэтому с введением новых образовательных стандартов целью должно стать предоставление выпускникам возможности эффективно организовывать внутренние и внешние ресурсы для принятия решений и достижения поставленных целей. Обучение с использованием ИКТ, несомненно, окажет влияние на формирование и развитие информационно–коммуникационных навыков и профессиональных компетенций студентов.

Список литературы:

1. Новиков С.П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе / С.П.Новиков // Педагогика. 2003. №9. 32–38 с.

2. Миклушевский В. Основные направления развития и внедрения информационно– коммуникационных технологий в сфере образования и науки до 2015 года. [Электронный ресурс] // Сайт министерства образования и науки РФ. Режим доступа: http://mon.gov.ru/press/news/5501/

3. Заикина Н.В. Использование современных педагогических технологий в образовательном процессе в условиях обновления содержания образования// URL:
http://pedsovet.org/component/option,com_mtree/task,viewlink/link_id,3860/Itemid,118/

4. Байтуганова, А.О. Мультемидиа технологии в образовании / А.О.Байтуганова, М.Т.Аймбетова, Л.Каужан // Молодой учёный. 2016. №19.2. 9–11 с.

ӘОЖ 37.1174

БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ АЯСЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Досанова НургульСейткалиевна
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Рудный қаласы білім бөлімінің №1жалпы
білім беретін мектебі»КММ
Рудный қаласы, Қазақстан
E–mail: docnurseit1977@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Қоғам дамуының қазіргі кезеңі оған адам қызметінің барлық салаларына еніп, қоғамдағы ақпарат ағындарының таралуын қамтамасыз ететін, ғаламдық ақпараттық кеңістікті құрайтын компьютерлік технологиялардың күшті ықпалымен сипатталады. АКТ–ны білім беруге енгізу адамзаттың білім мен жинақталған технологиялық және әлеуметтік тәжірибесін ұрпақтан–ұрпаққа ғана емес, сонымен қатар бір адамнан екіншісіне беруді айтарлықтай жылдамдатады. Қазіргі заманғы АКТ оқыту мен білім беру сапасын арттыра отырып, адамға мүмкіндік береді. қоршаған ортаның әлеуметтік өзгерістеріне неғұрлым табысты және тез бейімделу. білім беруде осы технологияларды белсенді және тиімді енгізу ІО талаптарына сәйкес келетін білім беру жүйесін құрудың маңызды факторы және қазіргі индустриялық қоғам талаптары тұрғысынан дәстүрлі білім беру жүйесін реформалау үдерісі. Қазіргі ақпараттық техноло–гиялардың білім беру саласына енуі мұғалімдерге білім берудің мазмұнын, әдістерін және ұйымдастыру формаларын сапалы өзгертуге мүмкіндік береді. Білім берудегі бұл технологиялардың мақсаты – ақпараттық қоғамда оқушылардың интеллектуалдық мүмкіндіктерін нығайту, сонымен қатар оқу үдерісін ізгілендіру, даралау, интенсификациялау және білім беру жүйесінің барлық деңгейінде білім сапасын арттыру, оқытуды ұйымдастыруды жетілдіру, оқытуды дараландыруды арттыру; оқу мотивациясын күшейту; оқу процесін белсендіру, оқушыларды ғылыми–зерттеу іс–әрекетіне тарту мүмкіндігі; оқу процесінің икемділігін қамтамасыз ету.

***Түйінді сөздер**: компьютерлік технология, ақпарат ағыны, білім беру, білім сапасы, білім беруді даралау.*

Аннотация

Актуальность и цель. Современный период развития общества характеризуется сильным влиянием на него компьютерных технологий, которые проникают во все сферы человеческой деятельности, обеспечивают распространение информационных потоков в обществе, образуя глобальное информационное пространство. Внедрение ИКТ в образование существенным образом ускоряет передачу знаний и накоплен–ного технологического и социального опыта человечества не только от поколения к поколению, но и от одного человека другому.Современные ИКТ, повышая качество обучения и образования, позволяют человеку успешнее и быстрее адаптироваться к окружающей среде и происходящим социальным изменениям. активное и эффективное внедрение этих технологий в образование является важным фактором создания системы образования, отвечающей требованиям ИО и процессу реформирования традиционной системы образования в свете требований современного индустриального общества. Проникновение современных информационных технологий в сферу образования позволяет учителям качественно изменить содержание, методы и организационные формы обучения. Целью этих технологий в образовании является усиление интеллектуальных возможностей обучающихся в условиях информационного общества, а также гумани–

зация, индивидуализация, интенсификация процесса обучения, повышение качества образования на всех уровнях системы образования, совершенствование организации преподавания, повышение индивидуализации обучения; усиление мотивации к обучению; активизация процесса обучения, возможность привлечения учащихся к исследовательской деятельности; обеспечение гибкости процесса обучения.

***Ключевые слова**: компьютерные технологии, информационный поток,.передача знания, качество обучения, индивидуализация обучения.*

Abstract

Relevance. The modern period of development of society is characterized by a strong influence on it of computer technologies that penetrate into all spheres of human activity, ensure the dissemination of information flows in society, forming a global information space. The introduction of ICT in education significantly accelerates the transfer of knowledge and the accumulated technological and social experience of mankind, not only from generation to generation, but also from one person to another. Modern information and communication technologies, by improving the quality of training and education, allow a person to more successfully and quickly adapt to the environment and ongoing social changes. active and effective implementation of these technologies in education is an important factor in creating an education system that meets the requirements of IO and the process of reforming the traditional education system in the light of the requirements of a modern industrial society. The penetration of modern information technologies into the field of education allows teachers to qualitatively change the content, methods and organizational forms of education. Goal. The purpose of these technologies in education is to strengthen the intellectual capabilities of students in the information society, as well as humanization, individualization, intensification of the learning process, improving the quality of education at all levels of the education system, improving the organization of teaching, increasing the individualization of learning; strengthening motivation for learning; activation of the learning process, the possibility of involving students in research activities; ensuring the flexibility of the learning process.

***Key words:** computer technology, information flow, transfer of knowledge, quality of education, individualization of education.*

Қоғам дамуының қазіргі кезеңі оған адам қызметінің барлық салаларына еніп, қоғамдағы ақпарат ағындарының таралуын қамтамасыз ететін, ғаламдық ақпараттық кеңістікті құрайтын компьютерлік технологиялардың күшті ықпалымен сипатталады. Бұл процестердің құрамдас және маңызды бөлігі білім беруді компьютерлендіру болып табылады. Компьютерлік технологиялар білім берудегі қосымша «салмақ» емес, оның тиімділігін айтарлықтай арттыратын біртұтас оқу процесінің құрамдас бөлігіне айналуға арналған.

Ақпараттық қоғамды (АҚ) құру және дамыту білім беруде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды (АКТ) кеңінен қолдануды көздейді, ол бірқатар факторлармен анықталады.

Біріншіден, білім беруге АКТ–ны енгізу адамзаттың білім мен жинақталған технологиялық және әлеуметтік тәжірибесін ұрпақтан–ұрпаққа ғана емес, бір адамнан екінші адамға беруді айтарлықтай жеделдетеді.

Екіншіден, заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологиялар оқыту мен білім беру сапасын арттыру арқылы адамның қоршаған ортаға және болып жатқан әлеуметтік өзгерістерге сәтті әрі тез бейімделуіне мүмкіндік береді. Бұл әрбір адамға бүгінгі күні де, болашақтағы пост–индустриалды қоғамда да қажетті білімді алуға мүмкіндік береді.

Үшіншіден, білім беруде осы технологияларды белсенді және тиімді енгізу. Ақпараттық қоғамталаптарына сәйкес келетін білім беру жүйесін құрудың маңызды факторы болып табылады және қазіргі индустриялық қоғам талаптары тұрғысынан дәстүрлі білім беру жүйесін реформалау үдерісіне жатады.

Ақпараттық технология деп объектінің, процестің немесе құбылыстың (ақпараттық өнім) күйі туралы жаңа сапалы ақпарат алу үшін деректерді (бастапқы ақпаратты) жинау, өңдеу және беру құралдары мен әдістерінің жиынтығын пайдаланатын процесс түсініледі. [5]

Қазіргі уақытта білім беруге компьютерлік технологияны енгізудің келесі негізгі бағыттарын бөліп көрсетугеболады:

– компьютерлік технологияны оқыту құралы ретінде пайдалану, оқыту үдерісін жетілдіру, оның сапасы мен тиімділігін арттыру;

– компьютерлік технологияны оқу, өзін–өзі тану және шындыққа жету құралы ретінде пайдалану;

– зерттеу объектілері ретінде компьютерді және басқа заманауи ақпараттық технология құралдарын қарастыру;

– оқушының шығармашылық дамуының құралы ретінде жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану;

– бақылау, түзету, тестілеу және психодиагностика процестерін автоматтандыру құралы ретінде компьютерлік технологияны пайдалану;

– педагогикалық тәжірибені, әдістемелік және оқу әдебиеттерін беру және алу мақсатында ақпараттық технология құралдарын пайдалану негізінде коммуникацияларды ұйымдастыру;

– интеллектуалдық демалысты ұйымдастыру үшін заманауи ақпараттық технологияларды пайдалану;

– заманауи ақпараттық технологиялар жүйесін пайдалану негізінде білім беру мекемесін және оқу үдерісін басқаруды қарқындату және жетілдіру. [1, б 77]

Оқытуда компьютерлерді пайдалану білім сапасын арттыруға, тәрбиелік ықпал етудің жаңа құралдарын жасауға, мұғалімдер мен оқушыларға компьютермен тиімді әрекеттесуге мүмкіндік беретін ақпараттық білім беру технологияларының жаңа буынының пайда болуына әкелді. Көптеген мамандардың пікірінше, компьютерлік құралдарға негізделген жаңа ақпараттық білім беру технологиялары сабақтың тиімділігін 20–30%–ға арттыруға мүмкіндік береді. Компьютердің білім беру саласына енуі дәстүрлі оқыту әдістері мен технологияларының және бүкіл білім саласының революциялық түрленуінің бастамасы болды. Бұл кезеңде коммуникациялық технологиялар маңызды рөл атқарды: телефондық байланыс құралдары, теледидар, ғарыштық байланыстар, олар негізінен оқу үдерісін басқаруда және қосымша білім беру жүйесінде қолданылды. АКТ–ны сәтті енгізудің мысалы ретінде Интернеттің пайда болуы – ақпаратты жинау және сақтау, оны әрбір пайдаланушыға жеке жеткізу үшін шексіз дерлік мүмкіндіктері бар ғаламдық компьютерлік желі болды.

Қазіргі ақпараттық технологиялардың білім беру саласына енуі мұғалімдерге білім берудің мазмұнын, әдістерін және ұйымдастыру формаларын сапалы өзгертуге мүмкіндік береді. Білім берудегі бұл технологиялардың мақсаты – ақпараттық қоғамда оқушылардың интеллектуалдық мүмкіндіктерін нығайту, сонымен қатар оқу үдерісін ізгілендіру, даралау, интенсификациялау және білім беру жүйесінің барлық деңгейінде білім сапасын арттыру. Ақпараттық технологияның көмегімен біз мынадай дидактикалық міндеттерді шештік:

– оқытуды ұйымдастыруды жетілдіру, білім беруді дараландыруды арттыру;

– оқу мотивациясын күшейту;

– оқу процесін белсендіру, оқушылардығылыми–зерттеу әрекетіне тарту мүмкіндігі;

– оқу процесінің икемділігін қамтамасыз ету.

Қазір ақпараттандыру заманында бір қалыпты жұмыс істеу мүмкін емес, біз сіздермен жаңа оқыту көздерін іздейміз заманауи педагогикалық технологияларды қарастырамыз.

Мен өзім қолданып жүрген сервистер олар LearningApps, Quizlet, GoogleForms, Wizer.me курстарын оқып таныстым.

LearningApps – тегін онлайн–сервис, білімді тексеруге арналған интерактивті жаттығуларды құрастыруға мүмкіндік береді. Бұл түрлі типті жаттығулар, ойындар мен әрекеттердің конструкторы, оларды сіз өз пәніңіз бойынша тек мәтіндік құрастырушыны енгізу арқылы жасай аласыз, мысалы термин мен анықтама, сұрақтар мен жауаптар немесе атақты тұлғалар мен олардың өмірі жайлы. Ойын форматтарын жаттығу жасай алады. Бұдан не аламын?

Сіз дайындайтын сабақтағы әрекеттерді басқа сыныптарға да өткізу үшін өз аккаунтыңызда сақтауға болады. Сіз тақырып немесе негізгі сөз бойынша іздеу батырмасы арқылы басқа пайдаланушылардың дайын тапсырмаларын да таба аласыз. Тек жоғары жақта орналасқан "Барлық жаттығулар (Все упражнения)" батырмасын басу керек, содан кейін сізгетақырыптардың тізімі мен дайын сабақтағы әрекеттер ашылмақ . LearningApps сервисі арқылы не істеуге болады?

– сервистің көмегімен оқушылар өз білімдерін ойын форматында бекітіп, тексере алады.

– 21 шаблоннан таңдау жасай отырып, өздері жаттығу жасай алады

LearningApps құралдары жаттығулардың типтерін құрастырады:

– жұбын табу (найти пару);

– жіктеу (классификация);

– хронологиялық кесте (хронологическая линейка);

– бос жерлерді толтыру (заполнить пропуски);

– мәтінді енгізу (ввод текста);

– суреттерді іріктеу (сортировка картинок);

– дұрыс жауапты таңдау викторинасы (викторина свыбором правильного ответа);

– дар ағаш (виселица);– және т.б. [2]

Ол үшін не қажет?

Сервиспен жұмыс істеу үшін сізге тек интернет қосылған компьютер,ал оқушыларға тапсырмаларды орындауға арналған мобильдіқұрылғылар немесе компьютерлер қажет болады

LearningApps–та құрастыру, мысалы, сегізінші сынып «Қазақтың айтыс өнері мен сөз мәдение–ті» атты тақырыпты пысықтау кезінде «Сөйлемдерді аяқта, кім жылдам..» атты тапсырмаларды беріп оқушыларды қызықтыруға болады. Learning Apps–тың арқасында оқушылардың ынтасы және сабақта алынған ақпаратты есте сақтау қабілеті артады. Сондай–ақ оқушылар сізден орындалған тапсырмалар бойынша бірден кері байланыс алатын болады. Learning Apps–та дайын жаттығулар өте көп екенін айта кету керек. Жаңа жаттығулар ойластырмас бұрын каталогтан іздеген жөн. Қалайда бір нәрсе табылар, бұл дегеніміз – сіз сабаққа дайындалуға аз уақыт жұмсайсыз. Сонымен қатар олар интерактивті тақтада жақсы жұмыс істейді. Сондай–ақ тапсырмаларды проекторға шығаруға және сыныппен бірге өтуге немесе біреуді тақтаға шақыруға болады. Сабақтарыңызда сервисті ойдағыдай қолдана аласыздар.

Сабағыңызды қызықты өткізуге көмектесетін және оқушыларға пайдасын тигізетін басқа тағы қандай сервистер бар?

Quizlet–пен танысайық. Жұмысқа кіріспес бұрын, Quizlet–ті жаңа сөздерді жаттау, өткен сабақ–тағы терминдерді қайталау, сондай–ақ, уақытқа арналған қызық ойындарды өткізу үшін қолдануға болатынын еске сала кетейік. Quizlet–те қазақ тілі сабағында жаттаған терминдер бойынша шынайы карточкаларды электронды карточкалармен алмастыра отырып, әйгілі "Қолтырауын" ойынын өткізу. Quizlet–те жылдамдыққа бағытталған ойындар бар, ойнап көріңіз, мысалы, сөзді кім тез аударады. Ал Quizlet сервисінде оқушылар алдымен терминдермен карточкаларды жаттайды, ал содан кейін ғана өздерін тестілер мен ойындарда сынайды. Quizlet сервисінің көмегімен Сіз оқу модульдерін құра аласыз және бүкіл сыныппен немесе жеке оқушымен бөлісе аласыз, ал кейін оқушылардың жетістіктерін қадағалай аласыз. Сонымен бірге, басқа оқытушылардың қолданыстағы курстарына қосылу мүмкіндігі бар. Сонымен қатар, Quizlet сыныптың тестіні қаншалықты жақсы өткенін, қандай сұрақ жеңіл болғанын, ал қай жерде, керісінше,қиындықтар туындағанын жылдам талдап шығуға мүмкіндік береді. Quizlet–тің интерактивті тестілері бар басқа қосымшалардан ерекшелігі неде? Сервистің өзімен жұмыс істеу барысында Kahoot пен Quizizz материалды бекітіп, викториналардың көмегімен тексеру жүргізуге бағытталады. Ал Quizlet сервисінде оқушылар алдымен терминдермен карточкаларды жаттайды, ал содан кейін ғана өздерін тестілер мен ойындарда сынайды.

Google Forms – кері байланыс жүргізу, онлайн сынақтар мен сауалнамалар жасауға арналған онлайн қызмет. Google Forms – бұлт пен электрондық кестелерге қатысты Google бұлттық қызмет–терінің бірі. Кез келген басқа Google өніміндегі сияқты, авторизациялау Gmail тіркелсеніс болады. Google Forms – қарапайым, ыңғайлы және сенімді құрал. Бұл интуитивті, үйренуге оңай, енгізу жылдам және ең бастысы, ол тегін. Қарапайым, қысқа дизайнды және пайдаланудың жоғары деңгейін атап өту маңызды. Сонымен қатар, сыртқы түрі ұсынылған тақырыптарға сәйкес реттелуі мүмкін және тіпті тақырыптарды өзіңіз жасай аласыз. Мұны істеу үшін сізге логотипті немесе тақырыпты жүктеп салу жеткілікті, ал алгоритм сәйкес интерфейс палитрасын автоматты түрде таңдайды. Қызметте көптеген нәзік параметрлер бар. Сұрақтар мәтіндік өрістерден бастап әрі қарай чекбокста болуы мүмкін. Суреттер мен бейнелерді дизайнда пайдалануға болады. Сауалнаманың құрылымы сызықтық емес, айнымалы болуы мүмкін. Сұрақтарға жауап бергенде, адамдар қандай жауап беретініне байланысты әртүрлі беттерге түседі. Бұл қолданудың әлеуетті салаларын айтарлықтай кеңейтеді және шығармашылық үшін орын жасайды.

Қызмет кросс–платформалық болып табылады – оны компьютерлерде, планшеттерде және смартфондарда пайдалануға болады.

Wizer.me интерактивті жұмыс парағы Сабақты Wizer.me тегін сервисіндегі көркем презен–тациямен толықтырыңыз. Wizer.Me сервисінің көмегімен Сіз көбірек оқушы тарта аласыз. Ал егер жұмыс парақтарды орындауды үй жұмысы ретінде тағайындасаңыз, онда сабақта Сіз жаттығуларды орындауға байланысты қателіктерге көбірек уақыт бөле алатын боласыз. Бұл интерактивті жұмыспарақтарын жасауға арналған қарапайым және жылдам құрал. Сізге ендігәрі балалардың назарын аудару үшін қуатыңызды жұмсау керек емес.

Сервистің көмегімен не істеуге болады?

– қалдырылған сөздермен мәтінді орналастыруға болады,

– өз бетімен жасаған немесе интернеттен табылған аудио менвидеоны, мысалы,

– сөздерді жазуды қажет ететін суреттерді жариялауға болады,

– сөздерді екі бағанаға үлестіруге арналған тапсырмалар құрастыруға болады, мысалы, қандай да бір елдің қайматерикте орналасқанын анықтау;

– жауап нұсқаларымен мәтіндерді және ашық түрдегі сұрақтардықұруға болады;

– сурет салуға арналған өрісті қосуға немесе әр түрлібағаналардағы сөздерді қосуға арналған тапсырмалардықосуға болады, мысалы, тарих бойынша күн және оқиға;

– басқа сайттардан тапсырмаларды салу, мысалы, Learningapps–тан кроссворд немесе «Кім миллионер болғысы келеді?»ойыны. Кроссвордты тікелей жұмыс парағында шешугеболады. Wizer.Me сервисімен сабаққа арналған материалдар дайындауға,видеосабақтармен өзіңіздің блогыңызды құруға немесе тіпті жаңаоқу бағдарламасын жетілдіруге болады. Сіз оқушылардыңнәтижелерін өз аккаунтыңыздан көре аласыз және жылдам керібайланыс бере аласыз. Сонымен қатар, Wizer.me Google Classroom–мен синхрондалады – егер Сізде Google платформасында сыныптар бар болса, бұл функция жарамды болады.

АКТ оқушыны оқыту мен тәрбиелеу процесіне белсенді әсер етеді, өйткені олар білім беру схемасын және оқыту әдістерін өзгертеді. Сонымен бірге АКТ–ны білім беру жүйесіне енгізу білім беру технологияларына әсер етіп қана қоймай, білім беру үдерісіне жаңаларын енгізеді. Олар компью–терлер мен телекоммуникацияларды, арнайы техниканы, бағдарламалық–техникалық құралдарды, ақпаратты өңдеу жүйелерін қолданумен байланысты. Олар сонымен қатар электрондық оқулықтар мен мультимедиялық құралдарды қамтитын оқытудың және білімді сақтаудың жаңа құралдарын құрумен байланысты; электрондық кітапханалар мен мұрағаттар, жаһандық және жергілікті білім беру

желілері; ақпараттық іздестіру және ақпараттық анықтамалық жүйелер және т.б. Қазіргі уақытта АКТ модельдері әзірленуде, олардың кейбіреулері білім беру жүйесін зерттеуде сәтті қолданылып жатыр..

Алдымызда қанша жол болса да, біз біртабысқа апаратын жолды таңдапалуымыз керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Инновационные технологии в образовании / Под ред. Абылгазиева И.И., Ильина И.В. / Сост. Земцов Д.И. М.: МАКС Пресс, 2011. 141 с.
2. Официальный сайтhttps: //learningapps.ru/
3. Зайцева С.А., Иванов В.В. Современные информационные технологии в образовании // http://sgpu2004.narod.ru/infotek/infotek2.htm
4. Национальный Институт Образования innovation@adu.by Управление информационных образова–тельных технологий Образовательного центра
5. Глоссарий. [Электронный ресурс]. Режим доступа: / http://www.glossary.ru/cgibin/gl_sch2.cgi?RIttuig.outt:l!yl/

ӘОЖ 377.1

ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР

Достаева Зарина Затыбеккызы
педагог–модератор, тарих пәні мұғалімі
Рахметова КенжегульАбдикаликовна
педагог–зерттеуші, тарих пәні мұғалімі
Юрий Гагарин атындағы мектеп лицейі
Жамбыл облысы, Жамбыл ауданы
Аса ауылы, Қазақстан
E–mail: zaika1986g@mail.ru

Аннотация

Бұл мақалада функционалдық сауаттылықтылыққа сипаттама берілді. Тарих сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру жолдары қарастырылды. Тарих пәнінде өтілетін тақырыптардың мақсатына сәйкес оқушылардың функционалды сауаттылықтарын арттыратын тапсырмалар топтамасы көрсетілді.

Түйінді сөздер: *ұлттық, білім, құндылық, жаңартылған, функционалдық, сауаттылық.*

Аннотация

В этом статье описана функциональная грамотность. На уроках истории были рассмотрены пути повышения функциональной грамотности учащихся. В соответствии с назначением тем, освещаемых в предмете истории, был представлен комплекс задач, повышающих функциональную грамотность учащихся.

Ключевые слова: *Национальный, образование, ценность, обновленный, функциональный, грамотность.*

Abstract

Functional literacy was described in the article. Ways to improve students' functional literacy were considered in history lessons. In accordance with the purpose of the topics covered in the subject of history, a set of tasks that increase the functional literacy of students was presented.

Key words: *National, education, value, updated, functional, literacy.*

Мұғалімнің айналысатыны–үнемі қозғалып, өзгеріп, өсіп–өркендейтін тірі адам болғандықтан біркелкі әдіспен табан алмай шектеліп қалуға болмайды...Сабақ беру үйреншікті жәй шеберлік емес, ол үнемі жаңадан жаңа табатын өнер.
Жүсіпбек Аймауытов

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру мәселесі қазіргі білім берудің стратегиялық мәселелерінің бірі болып табылады. Бүгінгі таңда функционалдық сауаттылық әлеуметтік салауат–тылықтың маңызды көрсеткішіне, ал мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығы білім сапасының маңызды көрсеткішіне айналды.

«Функционалдық сауаттылық» терминін «сауаттылық» және «ең төменгі сауаттылық» ұғымда–рымен бірге 1957 жылы ЮНЕСКО енгізді. Сауаттылық – оқу, жазу, санау және құжаттармен жұмыс істеу қабілеті. Ең төменгі сауаттылық – қарапайым хабарламаларды оқу және жазу мүмкіндігі болып табылады.

Жалпы, функционалды сауаттылық дегеніміз не? Функционалды сауаттылық дегеніміз – адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни

бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына, жасына қарамай ілесіп отыруы, адамның мамандығына жасына қарамай үнемі білімін жетілдіріп отыруы. Ондағы мақсат жалпы білім беретін мектептерде зияткерлік дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі болып табылады. Мұндағы басшылыққа алынатын салалар:

– белсенділік;
– шығармашылық тұрғыда ойлау;
– шешім қабылдай алу;
– өз кәсібін дұрыс таңдай алу;
– өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру күрделі, көп жақты, ұзақ процесс. Түрлі заманауи педагогикалық технологияларды өз жұмысында сауатты үйлестіре отырып, шеберлікпен қалаған нәтижеге жетуге болады.

Елбасының тапсырмасы бойынша функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдары Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында [1, б. 4]анық көрсетілген.

Функционалдық сауаттылық мазмұны сабақ барысында қалыптасады. Тарих және қоғамтану сабақтарында қалыптасатын функционалдық сауаттылықтың бірнеше негізгі түрлері бар, мысалы:

– сөйлеу әрекетінің барлық түрлерінде еркін сөйлеуді білдіретін коммуникативті сауаттылық;
– ауызша және жазбаша сөйлеуді барабар түсіну қабілеті;
– өз ойын ауызша және жазбаша жеткізе білуі;
– ақпараттық сауаттылық оқулықтар мен анықтамалық әдебиеттерден ақпаратты іздеу, интернеттен ақпаратты алу, ақпаратты өңдеу және жүйелеу, талдай білуі және оны әртүрлі тәсілдермен ұсыну қабілеті;
– белсенділік сауаттылығы – ұйымдастырушылық қабілеттер мен дағдылардың көрінісі, атап айтқанда іс–әрекеттің мақсатын қою және ауызша тұжырымдау, жоспарлау және қажет болған жағдайда оны өзгерту, осы өзгерістерді ауызша дәлелдеу, өзін–өзі бақылауды, өзін–өзі бағалауды, өзгені бағалай алуды жүзеге асыру.

XXI ғасырда қоғамды дамыту үшін Функционалды сауатты адамдар қажет. Себебі қоғам көз ілеспес жылдамдықпен дамып жатыр, сондықтан оқушыларға тек академиялық сауатты болу жеткілік–сіз. Функционалды сауаттылықты қалыптастыру –заман талабына сай өскелең ұрпақтың өмірге бейімділігі ,халықаралық стандарт деңгейінде сапалы білім мен тәрбие алуының негізгі құралы. Сол себепті қазіргі таңда оқушылардың Функционалды сауатты болуына баса назар аударуымыз қажет.Функционалды сауаттылықты дамыту барлық пән мұғалімдерінің күнделікті сабақ жоспарынан түспеуі қажет. [2, б 64]

Тарих ғылым және пән ретінде білімніңаса маңызды саласына жатады. Өйткені ол бүкіл адамзаттың тарихын, жүріп өткен жолын, жинаған тәжірибесін баяндайды. Тарихты білу әрбір адамға қажет әрі пайдалы. Сонда ғана адам өзі өмір сүріп отырған қоғамдағы орнын, істейтін қызметін дұрыс анықтайды, келешегіне болжам жасай алады. Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынов «Сөздің ең құдіреттісі тарих» деп баға берсе, Н.Карамзин «Тарих–әрбір ұлттың ең басты–кітабы» деп жоғары баға береді.

Ақпараттық сауаттылық элементтерінің бірі ретінде оқу сауаттылығы ерекшеленеді. Оқу сауаттылығы оқытудың ең маңызды нәтижесі болып табылады. Тарих және қоғамтану сабақтарында оқу сауаттылығын қалыптастыру оқулық мәтінімен жұмыс жасау арқылы жүзеге асады. Оқулық материалдарымен жұмыс сабақтың ең маңызды құрылымдық элементі болып табылады.

Көбіне балалар бұрын алған білімін өмірде қолдана алмайды. Талдау жасап, содан нәтиже шығаруды білмейді, берген мәліметті жинақтай алмайды, сабақ мақсаттарын анықтап, сол мақсатқа жету жолын таба алмайды. Сабақ барысында аз сөйлеп, өз ойын нақты жеткізе алмауы осының барлығы үлкен мәселе болып табылады.

Баланың қоғамда болып жатқан түрлі мәселелерден шығуы, өзінің пікірін айта білуі, жан–жақты дамуы, отансүйгіш болып қалыптасуы үшін тарихпәнінің алатын орыны ерекше.Себебі әр дәуірдің даму ерекшеліктерін ұғындырып, халықтың қоғамдық өмірін, арман–мақсаттарын таныту, олардыңидеялық саяси көз–қарастарын қалыптастыру, әрбір тақырыптан этикалық–эстетикалық тәрбиені ұғындыра білу, жалпы адами мәдениетті қалыптастыру тарих пәнінің негізгі міндеті болып табылады. Осы міндеттерді жүзеге асыру үшін әр тақырыпты өткен кезде функционалды сауаттылықты дамытатын тапсырмаларды қолдану қажет. Тапсырмаларды жасау барысында пән мұғалімі сабақтың мақсатына сәйкес алу қажет. Сабақ мақсаты ойлау дағдысының қай деңгейінде тұрғандығын анықтап алуы қажет. Егер сабақ мақсаты білу түсіну деңгейінде болса білу, түсіну деңгейдегі тапсырмалар, қолдану болса қолдану деңгейіндегі тапсырмалар, ал жоғары ойлау деңгейінде болса жоғары деңгейдегі тапсырмаларды құрастыру қажет. Сабақтыдұрыс жоспарлаудағы басты мақсат, оқушының тақырыпқа деген қызығушылығын оятып,функцуаналды сауаттылығын арттыру. Сабақтың сәтті өтуі біріншіден мұғалімнің біліміне, іскерлігіне, тәжірбиесіне байланысты болса, екіншіден дұрыс жопарлануына, үшіншіден оқушы мен оқушы қарым қатынасына, төртіншіден мұғалім мен оқушы қарым–қатынасына, бесіншіден орындайтын тапсырмаларға байланысты.Себебі

«Нашар мұғалім ақиқатты өзі айтып береді, ал жақсы мұғалім өзін ізденуге жетелейді» деген Ж.Дистерверг өз тұжырымдамасында.

Тарих сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын қалыптастыру тетіктерін зерделеу арқылы оқытудың озық технологияларын тиімді пайдаланып, сапалы білім беру, өмірге бейім тұлға тәрбиелеу. Сын тұрғысынан ойлауды дамытуды тарих пәнін оқытуда қолдану және оқушы білімін тереңдету мен сабақты шығармашылық ізденіспен меңгеруге әсерін тигізеді. Бұл модуль оқушылардың да, мұғалімдердің де сыни тұрғыдан ойлауды дамытуды саналы және оймен қабылдауын көздейді [4, б 43].

Бірінші кезең – қызығушылықты ояту кезеңі. Бұл кезеңде оқушының тақырып туралы білетіндігі анықталады, белсенділігі артады, оқушыларды сабаққа технологиялық тұрғыдан дайындай отырып қызығушылық тарын ояту стратегияларының бірін қолданып сабаққа тарту.

Екінші кезең – мағынаны ашу кезеңі. Оқушы жаңа ақпараты бұрынғы білімімен ұштастыра түседі. Бұл кезеңді іске асыру үшін бірнеше тәсілдер бар. Олар – болжау кестесі, ойлан, жұптас, ортаға сал, сұрақ қоя білу, өзара оқыту т.б. осы тәсілдерді қолдану кезеңінде ең тамаша кезеңге, яғни оқушының өздігінен білім алу, шығармашылық іс–әрекетінің оянуы, бір сөзбен айтқанда өзіндік еңбек ету кезеңіне айналдырады.

Үшінші кезең – ой–толғаныс яғни рефлексия білім алудың қорытындылау кезеңі. Оқушылар сабақ бойы алған білімдерін, түсініктерін өз сөздерімен баяндап бере алатын, жаңа білімдерін көрсете алатын кезең.Күнделікті оқыту үрдісінде оқушының толғанысын ұйымдастыру, өзіне басқаға сын көзбен қарау, баға беру назардан тыс қалып жатады. Бұл кезеңде оқушыларға «Тарихи диктант», «Венн диаграммасы», «Даталар сөйлейді» т.б. осы сияқты стратегиялар әр бірімен ой алмастыруын қамтамасыз етеді. Әр оқушы өз шығармашылығын көрсете алады.

Тарих пәнінде «Ақиқат пен жалған», «Ішіне – сыртына», «Таза тақта»,«Артығын алып таста»тапсырмалары арқылы оқушылар нақты ақпаратты табуға үйренеді.

«Аралдар тізбегі», «Жылдар сөйлейді», «Мағынаны таны», «Тарихи сынақ хат», «Венн диаграммасы», «РАФТ», «Сұрағын тап», «Тұлғаны таны», «Дөңгеленген жылдар», «Суреттер сөйлей–ді», «Тарихи есеп» тапсырмалары оқушылардың ойлау дағдыларын және математикалық сауаттылықтарын дамытады. Яғни оқушылар кез–келген мәселені шешу жолдарын, ұқсастықтары мен айырмашылықтарын тауып , өмірде қолдана алуға үйретеді.

«Ойлан, жұптас, бөліс», «Аялдама»,«Көршіңе әңгімелеп бер», «Бірге ойлаймыз», ДЖИГСО, «Идеялар топтамасы», «Крестиктер, нөлдіктер», «Кезбе тілші», Мозайка тапсырмалары оқушыларды топпен жұмыс жасауға дағдыландырып ,оқушы мен оқушы арасындағы қарым қатынасты, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым қатынасты жақсартуға, өздерінің ойларын еркін айта білуге, өз пікірлерін дәлелдеуге,үйрете отырып оқу сауаттылықтарын арттырады.

«Эссе жазу», «Жыраулар жыры», «Қанатты сөздер», «Егер мен», «Ғасырлар жырлайды» қосымша тапсырмалары оқушылардың жеке шығармашылық сауаттылықтарын дамытады.

Қайталау сабақтарында оқушылардың өткен тақырыпты толық меңгергенін білу үшін оқушыларды баяндаушы, сынаушы, талдаушы, сұрақ құрастырушы деп бөліп тапсырмалар беруге болады. Оқушылар өздері талдап, өздері бір–бірін бағалауға мүмкіндік алады. Баяндаушы әңгімені мазмұндайды, сынаушы баяндаушының жіберілген қателерін айтады, талдаушы баяндаушының жақсы жақтарын айтып, қорғап шығуы керек, сұрақ құрастырушы сұрақтар даярлайды.

Қоғамның қойып отырған талаптары да осы, ал қоғам талаптарына сәйкес болу үшін мұғалім қзінің білімін жетілдіре, мінез–құлқын тәрбиелей, шығармашылық даму шараларын жүзеге асыра білуі керек. Нағыз мұғалім – өзін–өзі дамытып отыратын тұлға. Мұғалімнің кәсіби дайындығы, білім мен біліктері, оқу үрдісінің дұрыс бағытта жүруі тек шығармашылық қызмет арқылы жүзеге асатыны белгілі. Сонымен қатар жаңа технологияларды пайдалану да маңызды болып отыр. Бүгінде жаңа технологияны меңгеруде мұғалімнің жан–жақты, білімі қажет. Жаңа технологияларды өз тәжірибесінде тиімді қолданып жүрген ұздаздар ғана оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыта алады [4. Б. 27].

Қорыта келгенде тарих сабағындажоғарыда көрсетілген тапсырмалар оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға көмектесе отырып, келесі нәтижелерге қол жеткізеді:

- оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді;
- сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі:
- оқушылардың барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады;
- оқушыларды өздеріне мақсат қоя білуіне үйретеді;
- оқушыларға мамандық таңдай білуге көмектеседі;
- жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауға өзіне деген кәсіби сенімін қалыптастыруға, тіл байлығын дамытады;
- өз ойын еркін жеткізуге, жан–жақты ізденуге үйретеді;
- өзін және өзгені бағалай білуге үйретеді;
- тарихи білімге талдау жасай алуға үйретеді;
- шығармашылық белсенділігін арттырып топта бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді;

– өз бетімен білім алатын және өмірде қолдана алатын білімді жкек тұлғаны қалыптастырады.

Осылайша, бұл жұмыс әдістері сабақта оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға, негізгі дағдылар мен дағдыларды дамытуға, ішкі өзін–өзі бағалауға тәрбиелеуге, оқушылардың оқу ынтасын арттыруға көмектеседі. Мұндай дағдыларды меңгерген оқушы болашақта проблеманы анықтап, оны шешудің жолдарын іздейтін жақсы маман, дербес тұлға болып қалыптасады.

Әлемдік педагогиканың барлық жақсы әдістерін бойына жинаған, инновациялық технология–ларды қолдана отырып,функционалды сауаттылықты арттырып қазіргі заманға сай құзыреттіліктері дамыған, азаматтық позициясы бар тұлғаны қалыптастыру мұғалімнің басты міндеті болып табылады.

Адам ұрпағымен мың жасайды дейді дана халқымыз. Еге мұғалімрухы жоғары, білімі терең, ұшқыр ойлы азаматтар тәрбиелеп шығарса, тәуелсіздігіміз тұғырлы, егемендігіміз еңселі, тарихымыз мәңгілік болары хақ!

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
2. Функционалдық сауаттылықты дамытудың 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс–шаралар жоспары.
3. Әбдіғұлова Б.К. Қазақстан тарихын оқытуда оқушылардың өзіндік жұмыстарын ұйымдастыру жолдары. Алматы, 2000
4. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс–қимыл жоспары

УДК 378.1

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ КАК СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Достарбекова Эльмира Жумахановна
Тасильбаева Жанар Борисовна
Абдрахманова Лазат Кабденовна
учителя начальных классов
КГУ «Средняя общеобразовательная школа № 31»
Отдел образования г. Семей управления образования области Абай
г. Семей, Казахстан
E–mail: nissan–125@mail.ru

Аңдатпа

XXI ғасырды үздіксіз білім мен жаңа технологиялар ғасыры деп айтуға болады. Елді дамыту білім беруді дамытуға, оның мазмұндық және құрылымдық жаңаруына негізделеді. Қазіргі уақытта білім берудің негізгі міндеттерінің бірі – оқушылардың құзыреттілігін дамыту. Танымдық мотивтер кең мағынада баланың жаңа білімді меңгеруге ұмтылысы немесе жаңа білім алу тәсілдері болып табылады. Мультимедиялық жүйелер мен кешенді білім беру бағдарламаларын пайдалану білім алушыға үлкен мүмкіндік береді. Инновациялық технологиялар мектеп оқушыларының оқу–танымдық және ақпараттық құзыреттіліктерін қалыптастыруға көмектеседі.

Түйінді сөздер: *ақпараттық білім, инновация, ғылым мен технология, ақпараттық әдістеме.*

Аннотация

XXI век можно назвать веком непрерывного образования и новых технологий. Развитие страны базируется на развитии образования, его содержании и структурном обновлении. В настоящее время одной из основных задач образования является развитие компетентности учащихся. Познавательные мотивы в широком смысле – это стремление ребенка к получению новых знаний или способы приобретения новых знаний. Использование мультимедийных систем и комплексных образовательных программ дает обучающемуся большие возможности. Инновационные технологии способствуют формированию учебно–познавательной и информационной компетенций школьников.

Ключевые слова: *информационные знания, инновации, наука и технологии, инфор–мационная методология.*

Abstract

The 21st century can be called the century of continuous education and new technologies. The development of the country is based on the development of education, its content and structural renewal. At present, one of the main tasks of education is the development of students' competence. Cognitive motives in a broad sense are the child's desire to acquire new knowledge or ways of acquiring new knowledge. The use of multimedia systems and comprehensive educational programs gives the student great opportunities. Innovative technologies contribute to the formation of educational, cognitive and informational competencies of schoolchildren.

Key words: *information knowledge, innovation, Science and technology, information methodology.*

В наше время уже сложно представить школьное образование без компьютерных средств обучения. Использование инновационных технологий нашим учителем делают уроки русского языка и литературы более эффективными, плодотворными и интересными. Для формирования ключевых компетенций необходимо выбрать такую технологию обучения, при которой обучающиеся большую часть времени работают самостоятельно, учатся планированию, организации, самоконтролю и оценке своих действий и деятельности в целом.

Богатейшую возможность развития познавательной активизации, логического мышления, развития творческих способностей учащихся представили нам использование на уроках современных информационно–коммуникативных технологии (ИКТ). Внедрение их в учебный процесс позволяют активизировать процесс обучения, реализовать идеи развивающего обучения, повышают темп урока, увеличивают объем самостоятельной работы учащихся, по–новому организовывают взаимодействие всех субъектов обучения, построить образовательную систему, в которой, мы, ученики становимся активными и равноправными участниками образовательной деятельности.

Из многообразия современных методов обучениям ною были выбраны интерактивные методы. Данные методы, как ни какие другие, способствуют формированию практически всех отобранных ключевых компетенций у учащихся. Доминирование интерактивных методов в обучении не означает полное исключение иных, оно предполагает лишь их преобладание.

Шагая вместе со временем, учитывая то, что в нынешнее время доступ к Интернету может осуществляться как дома, так и в школе, на уроках русского языка успешно используются основные направления компьютерной технологи:

– Визуальная информация (иллюстративный, наглядный материал);

– Интерактивный демонстрационный материал (упражнения, опорные схемы, таблицы, понятия);

– Тренажер;

– Контроль над умениями, навыками учащихся;

– Самостоятельная поисковая, творческая работа учащихся.

Использование компьютерной технологии на наших уроках русского языка и литературы значительно повышает не только эффективность обучения, но и помогает создать более продуктивную атмосферу на уроке, заинтересованность учащихся в изучаемом материале. Кроме этого, владение и использование ИКТ – хороший способ не отстать от времени и от своих сверстников.

На уроках русского языка и литературы успешно используются учителем электронные диски, которые содержат презентации к каждому уроку с мультимедийным приложением, интерактивные тесты, кроссворды, игры. Такие уроки помогают учителю провести урок более динамично, наглядно, качественно, организовывают фронтальную и индивидуальную проверку знаний учащихся.

В настоящее время тестовая технология получила широкое распространение во всех видах образовательных учреждений. Тестовый контроль знаний мотивирует нас учащихся и повышает интерес к предмету. Мы получаем объективную оценку, можем получить результат выполнения работы и сразу увидеть ошибки, что способствует развитию самоконтроля.

Использование сайтов на уроках русского языка и литературы совместно с нашим учителем стало для нас, учащихся настоящим творческим процессом. А красочность и новизна компьютерных элементов урока сделали уроки русского языка и литературы в нашей школе необычными, увлекательными, запоминающимися. Такие инновации в образовании позволяют развивать стремление учащихся к самореализации и самосовершенствованию.

Вместе с тестами используются и электронные кроссворды. Они вызывают у нас дополнительный интерес к предмету, так как при решении кроссворда можно использовать подсказку компьютера.

В последнее время в сети Интернет можно встретить так называемые «смайлики», которые выражают всевозможные чувства. Весьма логично опасение, что активные пользователи Интернета скоро не смогут выразить свои эмоции словесно, их речь будет бедной и беспомощной. Поэтому для обогащения словарного запаса и развития речи учащихся по смайликам была дана творческая работа: найти их и определить состояние человека, подобрать слова категории состояния (весело / радостно / хорошо / приятно; грустно / обидно / стыдно; неприятно / непонятно; грустно / печально / жалко; скучно).

На уроках литературы часто используются современные технологии, к ним можно отнести и показ презентаций, и проигрывание музыкальных композиций, и просмотр видеофильмов. Поскольку в наше время литература тесно связана с другими видами искусства, использование последних технических средств – становится все более актуальным. Наш учитель часто использует отдельные видеофрагменты при проведении традиционного урока, а иногда организует киносеанс с обязатель–ным последующим обсуждением просмотренного фильма. Последняя форма наиболее актуальна в силу расхождений между авторским текстом и его режиссерской интерпретацией.

Вторая распространенная форма работы связана с музыкой. Не секрет, что тексты многих пе–сен и старинных романсов представляют переложенные на музыку стихотворения известных поэтов. Кроме того, музыка позволяет создать нужный эмоциональный фон для литературной гостиной.

Совершенно новое качество идея интерактивного обучения приобретает с использованием интерактивных компьютерных технологий. Здесь интерактивность достигается за счёт специальной организации обучающих компьютерных программ, а также использованием таких технических средств обучения, как интерактивная доска. На наш взгляд, осмысление роли данных интерактивных средств в обучении, разработка для них соответствующих дидактических пособий способны принципиально изменить традиционное обучение, поднять его на новый качественный уровень.

Преимущества работы с интерактивной доской

1. Учащиеся начинают понимать более сложные идеи в результате более ясной, эффективной и динамичной подачи материала

2. Часть изображения можно закрыть «Шторкой» или высветить «Прожектором»

3. Моделирующая среда позволяет решать широкий круг задач путем их визуального проектирования на основе моделей объектов, явлений, эффектов и свойств, с последующим управлением моделями и наглядным представлением результатов расчета.

4. Создание «Скрин–шотов».

5. Дополнительная акцептация внимания на важных и сложных моментах

6. Освобождение от рутинных записей

Однако самой распространенной формой можно назвать работу с компьютерными презента–циями. Основная функция презентации – служить наглядным материалом. На экран выводятся цветные портреты писателей, иллюстрации к произведениям, фотографии и многие другие изображения, оживляющие ход урока, пробуждающие у обучающихся интерес к литературным произведениям, позволяющие образно представить жизнь и личность писателя. Вторая функция презентации – информативная.

Наиболее распространенная форма презентации – вывести ее на экран. Это позволяет работать всем классом. Допустима и индивидуальная работа учащихся с презентацией, представленной на отдельных компьютерах. Ученики могут самостоятельно выбирать скорость прокрутки слайдов, иногда возвращаясь назад, иногда останавливаясь на выбранной странице, чтобы законспектировать нужную информацию или более детально ознакомиться с изображением.

Наиболее часто презентация используется на уроках изучения биографии. Данные творческие работы учащихся обычно представляют набор изображении: портреты, фотографии писателей, мест, связанных с жизнью и творчеством; а также несут краткую информацию об основных этапахлитературной деятельности и жизни.

Из многообразия современных методов обучениям ною были выбраны интерактивные методы. Данные методы, как ни какие другие, способствуют формированию практически всех отобранных ключевых компетенций у учащихся. Доминирование интерактивных методов в обучении не означает полное исключение иных, оно предполагает лишь их преобладание.

В результате урок более индивидуализирован, благодаря использованию аутентичных материалов, прежде всего визуальных. Визуальный материал должен быть очень ярким, образным; неоднозначным и пригодным для анализа. Сочетаю различные виды материалов – фото, плакаты, тексты, видео, схемы, диаграммы. Интерактивная доска использует различные стили обучения: визуальные, слуховые или кинестетические. Благодаря интерактивной доске, ученики могут видеть большие цветные изображения и диаграммы, которые можно как угодно передвигать. Мной накапливается методическая база электронных материалов для дальнейшего использования: интерактивные плакаты, тесты, интерактивные презентации

Интерактивное обучение – это специальная форма организации познавательной деятель–ности, когда учебный процесс протекает таким образом, что практически все учащиеся оказываются вовлеченными в процесс познания, они имеют возможность понимать и рефлектировать по поводу того, что они знают и думают. Совместная деятельность учащихся в процессе познания, освоения учебного материала означает, что каждый вносит свой индивидуальный вклад, идет обмен знаниями, идеями, способами деятельности. Происходит это в атмосфере доброжелательности и взаимной поддержки, что позволяет учащимся не только получать новое знание, но и развивать свои коммуникативные умения: умение выслушивать мнение другого, взвешивать и оценивать различные точки зрения, участвовать в дискуссии, вырабатывать совместное решение. Значительны и

воспитательные возможности интерактивных форм работы. Они способствуют установлению эмоциональных контактов между учащимися, приучают работать в команде, снимают нервную нагрузку школьников, помогая испытать чувство защищенности, взаимопонимания и собственной успешности.

Новое качество образования определяется результативностью образовательной деятель–ности учреждения, коллектива, каждого педагога и обучающегося. В свою очередь под результативностью понимается успешность выпускника образовательного учреждения, готового быть конкурентоспособным в динамично меняющейся ситуации в стране. Для этого недостаточно владеть определённой суммой знаний, умений, навыков (стандарт). Требуется владение основными способами взаимодействия с миром и с самим собой, такими, как исследование, проектирование, организация, коммуникация и рефлексия, что в совокупности с ЗУНами составляет компетентность выпускника. Для достижения такого качества образовательных услуг необходимо использование интерактивных образовательных технологий, переход на интерактивное обучение.

Новое качество образования определяется результативностью образовательной деятельности учреждения, коллектива, каждого педагога и обучающегося. В свою очередь под результативностью понимается успешность выпускника образовательного учреждения, готового быть конкурентоспособным в динамично меняющейся ситуации в стране. Для этого недостаточно владеть определённой суммой знаний, умений, навыков (стандарт). Требуется владение основными способами взаимодействия с миром и с самим собой, такими, как исследование, проектирование, организация, коммуникация и рефлексия, что в совокупности с ЗУНами составляет компетентность выпускника. Для достижения такого качества образовательных услуг необходимо использование интерактивных образовательных технологий, переход на интерактивное обучение.

Список литературы:

1. Ермакова Т.И., Ивашкин Е.Г. Проведение занятий с применением интерактивных форм и методов обучения: учеб. пособие / Т.И.Ермакова, Е.Г.Ивашкин. Нижний Новгород, 2013. 158 с. http: //pedsovet.org/component/option,com_mtree/task,viewlink/link_id,1733/Itemid,118/

2. Знаменская, Т.А. Организация интерактивных форм работы на уроках английского языка: психо–лого–педагогические условия / Т.А.Знаменская, Е.В.Оболенская // Молодой ученый. 2015. №10(90.5). 8–9 с. / http://festival.1september.ru/articles/211062/?numb_artic=211062

ӘОЖ 74.202.15

ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУДА LEARNINR APPS ИНТЕРАТИВТІ ЖАТТЫҒУЛАРЫНТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Досымова ЗамзагулМуратбековна
Міркемел Айнұр Мұратқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің
С.Мәуленов атындағы гимназиясы» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: ainur.mirkemel@yandex.kz

Аңдатпа

Мақалада білім алушылардың сыни тұрғыдан ойлау және оқу сауаттылығын дамыту үшін LearningAppsплатформасындағы жаттығуларды тиімді орындау жолдары туралы айтылады.

Түйін сөз: *сыни ойлау, оқу сауаттылығы, LearningApps, интерактивті жаттығу.*

Аннотация

В статье рассматривается, как учащиеся могут эффективно выполнять упражнения на платформе Learning Apps для развития критического мышления и грамотности чтения.

Ключевые слова: *критическое мышление, грамотность чтения, LearningApps, интерактивные упражнения.*

Abstract

This article explores how students can effectively complete the exercises on the LearningApps platform to develop critical thinking and reading literacy.

Key words: *critical thinking, reading literacy, LearningApps, interactive exercises.*

Ыбырай Алтынсарин – ағартушы, педагог, жазушы, этнограф, фольклоршы, қоғам қайраткері.

Ы.Алтынсариннің басты педагогикалық идеяларының бірі – білімді саналы түрде игеру, оқудың қажеттілігін түсіну. Ы.Алтынсарин өз шығармаларын балаға түсінікті, нақты деректерге негізделген, баланы сендірерліктей сөздермен жазады. Осы арқылы оқушылардың қызығушылықтарын арттыра–ды. Жаңартылған білім беру мазмұны шеңберінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және арттыру мәселелері негізгі міндеттердің бірі болып отыр. Тұлғаның өзін–өзі дамытуы мен білімін жетілдіруіндегі басты құралдардың бірі – оқу сауаттылығы. Бұл кеңауқымды ұғым үш құрамдас бөліктен тұрады. Біріншісі – оқылған мәтінді түсіну қабілеті. Ол білім алушыны оқуға үйрету кезінде педагог қызметінің маңызды бөлігі болып табылады. Қойылған сұраққа толық жауап беру үшін мәтін ақпаратын қолдану қабілеті де аса маңызды. Оны пән мұғалімі қызметінің қолданбалы бөлігі ретінде қарастырса болады. Үшіншісі – белсенді оқудың басты көрсеткіштерінің бірі – оқығаны туралы ойлана алу қабілеті. Оқу сауаттылығы адамның қоғамдағы өмірінде маңызды рөл атқарады. Сондықтан оқушының оқу сауаттылығын қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқылым мәтіні мен ақпараттық–коммуникациялық технологияларды ұштастыра отырып, жүзеге асыруға болады. Бұны XIXөзінде Ы.Алтынсарин қазақ жастарын, ең алдымен, оқу, өнер–білім, техниканы игеруге шақырады. Мысалы, «Кел, балалар, оқылық!» деген өлеңінде былай дейді:

Оқысаңыз балалар,
Шамнан шырақ жағылар,
Тілегенің алдыңнан,
Тілемей–ақ табылар. [1, б.10].

Оқу сауаттылығын бағалау үшін білім алушыларға мәтінде берілген ақпаратты салыстыру, автордың ойын түсіну және қоршаған орта туралы жеке түсінігіне сүйене отырып, өз көзқарасын дәлелдейтін негіздемелерді табуды қажет ететін тапсырмалар беріледі.Мәтін өзара мағыналық байланыста болатын кемінде екі сөйлемнен немесе одан да көп сөйлемдерден құралады. Мәтіндегі сөйлемдердің мазмұнындағы ақпарат ортақ бір тақырыптың аясында жазылады. Оларға мағыналық сабақтастық пен тұтастық тән болады.

Мәтіннің негізгі белгілері:

А) Мәтіннің тақырыптық тұтастығы

Ә) Мәтін мазмұнындағы ақпаратты жеткізетін сөйлемдер тізбегінің бірізділігі

Б) Мәтін бөліктерінің өзара сабақтастығы

В) күрделі синтаксистік тұтастық

Г) сөйлемдердің құрылымдық байланыстары т.б. [2, б. 7]

Жаңартылған мазмұн аясында оқу дағдысын қалыптастыру оқу сауаттылығының басты құзыреттіліктеріне, яғни ақпаратты табу, мәтінді интерпретациялау, мәтіннің мазмұны мен формасы бойынша рефлексия жасау және бағалауға негізделген. Функционалды оқу сауаттылығының «Қазақ тілі» пәні бойынша сабақтарда қолдана білу аса маңызды.

Функционалды сауаттылық пен жаңартылған білім беру мазмұнына келетін болсақ, 5–сыныпта мәтіндегі негізгі және қосымша ақпаратты түсіну; хат, хабарлама, жарнама, нұсқаулық, хабарландыру мәтіндері, олардың құрылымы мен ресімделуі; нақты ақпаратты таба білу, дереккөздерден қажетті ақпаратты алу болса, 6–сыныпта мәтіндерді мазмұны мен тақырыбы, тілі тұрғысынан салыстыру; негізгі және қосымша ақпаратты ажырату; өзіне қажетті ақпаратты тауып, іріктеу; дереккөздерден қажетті ақпаратты алу және сілтеме жасау қарастырылған.

Сыныптар арасында жоғарыда атап өтілген дағдыларды қалыптастыру оқу бағдарламасының мазмұнында оқылым бөлімінің төмендегі бөлімшелері аясында берілген:

1. Ақпаратты түсіну
2. Мәтіннің стильдік ерекшелігін тану
3. Мәтіннің жанрлық ерекшелігін ажырату
4. Мәтіндерге салыстырмалы анализ жасау
5. Мәтін бойынша сұрақтар құрастыра білу
6. Оқылым стратегияларын қолдану
7. Әртүрлі ресурс көздерінен қажетті ақпарат алу

Пән бойынша және сауаттылық деңгейін анықтау үшін білім алушыға әртүрлі жанр мәтіндерін ұсынамыз. Мәтіндерде ақпарат түрлі формада беріледі. Тапсырмаларда оқу бағдарламасындағы мына оқу мақсаттарын қамтыдық:

- Қысқа қарапайым мәтіннен оқырманға таныс ақпаратты таба алу;
- Көмек берілетін қарапайым мәтінмен жұмыс жасау (ақпараттың қайталануы, суреттер немесе таныс символдар); Қарама–қайшы/көп ақпаратты қамтымайтын мәтінге түсінік беру;
- Мәтіннің мазмұны мен жалпыға мәлім күнделікті тұрмыстағы білімнің арасын байла–ныстыру;
- Мәтіннің басты тақырыбын/таныс тақырыпқа мәтін жазған автордың мақсатын анықтау;
- Оқырманға көмек көрсететін анық көрсетілген ақпаратпен жұмыс жасау;
- Мәтіндегі басты идеяны анықтау, өзара байланысты немесе мәтіннің құрылысын түсіну;
- Мәтіннің бір ерекшелігіне негізделген кереғарлықты салыстыру және анықтау;

– Жеке тәжірибеге және сипатталған шынайылыққа қатысты жеке қатынасына сүйене отырып, мәтіндік біліммен мәтіннің ішіндегі және мәтіннен тыс өзара байланыстарды салыстыру немесе құру.

Ыбырай Алтынсариннің шығармалары функционалдық сауаттылықты қалыптастыруда жақсы қызмет атқарады. Мысалы, оның «Әдеп» деген шығармасына оқылым тапсырмаларын жасап, АКТ–мен байланыстырып көрелік.

Оқылымалды тапсырмасы

Әдепті адамды қалай білуге болады?

Оқылым кезінде

Мәтінді түсініп оқы. Тапсырмаларды орында.

Ыбырай Алтынсарин

Әдеп

Бір жұрттың бас әкіміекіншібір байға жолығысып сөйлесіп тұрғанда, қасынан бір жарлы мұжық өтіп бара жатып иіліп, бас ұрып сәлем бердідейді. Оған қарсы әлгі үлкен әкім төре онан да төменірек бас ұрып сәлем алды. Қасындағы бай:

– Тақсыр, осынша жүрттыңүстінен қарағаң әкімсіз, осы бір мұжыққа неге сонша бас ұрасыз – деп айтты дейді.

Сонда әкім:

– Ешбірілім–білім үйренбеген мұжық сонша иіліп, әдептілігін көрсеткенде, мен онан әдепсіз болып қалайын ба – дедідейді. [3, б. 68]

1- Тапсырма. Берілген ақпараттардың дұрыс–бұрыстығын анықта.

	ақпарат	дұрыс	бұрыс
1	Бас әкім мен оның орынбасары кездесті		+
2	Бай әкімге бас иіп сәлем берді		+
3	Әкім мұжықтың сәлемін одан бетер иіліп алды	+	
4	Әкім жұртты басқарған	+	
5	Бай әкімнің мұжыққа иілгеніне таң қалмады		+
6	Сәлем берген адам әдептілігін көрсетті	+	
7	Әкім жұртты биледім деп әдепсіздігін көрсетті		+

Осы тапсырманы LearningAppsплатформасының «классификация» жаттығуына салып, соның негізінде тапсырма жасауға болады.

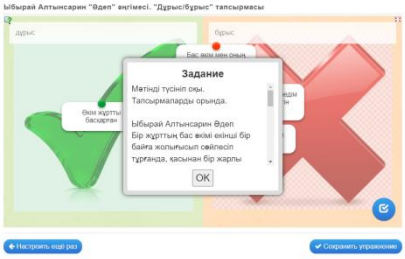

Сурет 1.

2–тапсырма. Сөздерді олардың анықтамасымен сәйкестендір.

1	Түбір сөз	А)	Бір ғана түбірден тұратын негізгі және туынды сөз
2	Туынды сөз	В)	Сөздің бастапқы мағыналы бөлшегі
3	Дара сөз	С)	Дара және күрделі болып бөлінеді
4	Сөз	Д)	Түбірге жұрнақ жалғану арқылы жасалады

Бұл тапсырма LearningApps платформасында «жұбын табу» жаттығуы негізінде жасалады.

Сурет 2.

3–тапсырма. Түбір сөздерге жұрнақ жалғап, туынды сөздер жаса.

екі	
төмен	
әдеп	
әкім	

Бұл LearningApps платформасында«бос орынды толтыру» жаттығуы негізінде жасалады.

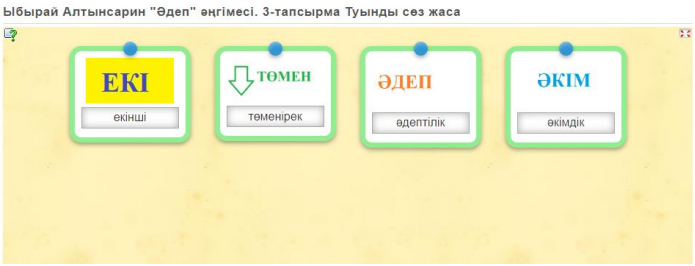

Сурет 3

4–тапсырма. Тыныс белгілерін дөңгелектеп белгіле. Әр белгінің қойылу себебін түсіндір.

5–тапсырма. Мәтінді қайта оқып шығып, қарапайым жоспар құр.

6–тапсырма. Әкімнің: – Ешбірілім–білім үйренбеген мұжық сонша иіліп, әдептілігін көрсет–кенде, мен онан әдепсіз болып қалайын ба – деген сөзіне сенің пікірің қандай?

7–тапсырма. Әдептілік пен әдепсіздік туралы екі мақалдан жаз.

8–тапсырма. Қалай ойлайсың, адам әдепті болу үшін қандай әдеттерді жасау керек?

LearningApps платформасында оқу сауаттылығын дамытуға арналған жабық тапсырмаларды асау қолайлы, себебі бұл платформада оқушы жауабын белгілей алады.

Ы.Алтынсарин «Бақша ағаштары» әңгімесі бойынша құрастырылған тапсырмаларға тоқталайық:

Ыбырай Алтынсарин

Бақша ағаштары

Жаздың әдемі бір күнінде, таңертең бір төре өзінің баласымен бақшаға барып, екеуі де егілген ағаштары мен гүл жапырақтарын көріп жүрді.

– Мынау ағаш неліктен тіп–тік, ана біреуі неге қисық біткен? – деп сұрады баласы.

– Оның себебі, балам, анау ағашты бағу–қағумен өсірген, қисық бұтақтары болса өсіп. Мынау ағаш бағусыз, өз шығу қалыбымен өскен,– деді атасы.

– Олай болса, бағу–қағуда көп мағына бар екен ғой,–деді баласы.

– Бағу–қағуда көп мағына барында шек жоқ, шырағым; мұнан сен де өзіңе әбірет алсаң болады; сен жас ағашсың саған да күтім керек; мен сенің қате істеріңді түзеп, пайдалы іске үйретсем, сен менің айтқанымды ұғып, орнына келтірсең, жақсы түзік кісі болып өсерсің, бағусыз бетіңмен кетсең, сен де мынау қисық біткен ағаштай қисық өсерсің,– деді. [3, б. 47]

1–тапсырма. Сұрақтарға жауап бер.

1. Әңгіменің басында кімдер туралы айтылды?

A) Төре туралы
B) Әке мен бала туралы
C) Төре мен бақташы туралы
D) Бала мен бақташы туралы

2. Ағаштарды көрген бала не істеді?

A) сұрақ қойды
B) оларды айналып өтті
C) таң қалды
D) Әбірет алды

3. Түзу ағаштың солай өсуінің себебі неде?

A) Тұқымы жақсы болғандықтан
B) Бұтақтарының қисықтығынан
C) Бағып–қаққаннан
D)Бұтақтарының түзу болғандығынан

4. Екінші ағаштың тік болмауының себебі неде?

A) Бағу–қағу көрмегендіктен
B) Өзіне қарамағандықтан
C) Біреуді кінәлағандықтан
D) Өзін түсінбегендіктен

5. Әбірет деген сөздің мағынасы қандай?

A) ғибрат
B) білім
C) ой
D)Ақыл

Сұраққа жауап беру үшін оқушылар тұтас мәтінді мұқият оқып (талдай оқу, зерттей оқу), әрбір құрылымдық элементтердің қызметіне назар аударулары қажет.

Бұл тапсырма LearningApps платформасында «ат жарыс» жаттығуы негізінде жасалады.

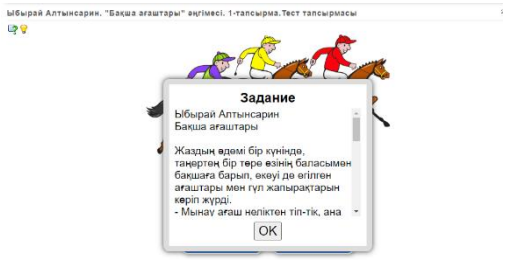

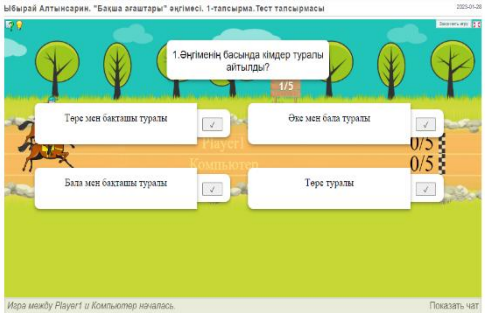

Сурет 4. *Сурет 5.*

2–тапсырма. Негізгі және қосымша ақпаратты анықтап, кестені толтыр.

Негізгі ақпарат	қосымша ақпарат
1.	1.

3–тапсырма.

омоним	синоним	антоним
Шек –	Қисық –	Әдемі –
Жас –	Бағу–қағу –	Тіп–тік –
Бет –	Мағына –	Өскен –
Бақ –	Шырағым –	Қате –
Қақ –	Әбірет –	Пайдалы –
Жаз –	Күтім –	Қисық –
Бар –	Іс –	Таңертең

4–тапсырма. Әңгіменің мазмұнын есіңе түсір. Кіріспе, негізгі және қорытынды бөлімдерді қамтитын қарапайым жоспар құр.

5–тапсырма. Олай болса, бағу–қағуда көп мағына бар екен ғой,–деді баласы.

Бала неге мұндай түйін жасады? Ойыңды 4 сөйлеммен жаз.

6–тапсырма. Автордың: «Сен жас ағашсың саған да күтім керек...» деп айтқанын өз ойыңмен жалғастырып, антоним, синоним сөздерді қатыстырып, мәтін жаз.

Мұндай тапсырмаларды табысты орындау оқушылардың төмендегідей білік–дағдыларын қалыптастырады:

- көлемді мәтіндерді оқу;
- жасырын ақпаратпен жұмыс жасау;
- ақпараттың бөлігі ретімен орналаспаса да, керекті ақпаратты табу;
- тұтас емес мәтіндермен жұмыс;
- сыни тұрғыдан баға беру талап етілетін қарама–қайшы ақпаратпен жұмыс жасау;
- мәтінде ұсынылған ақпаратқа сүйеніп, болжам жасау;
- оқушының көзқарасына сай келмейтін пікірлермен жұмыс жасау.

Білім алушының сын тұрғысынан ойлау қабілетін арттыру үшінLearningAppsплатформасында жабық тапсырмаларды жасау өте қолайлы. Сабақта жаңа технологияны қолдана отырып, оқуға үйрету – оқушының білім және ақпарат алуға қызығушылығыноятады. Ұлы ұстаз – Ыбырай Алтынсарин идеяларын дамытып, қоғамда пайдаланатын болсақ, ол үлкен бір жетістік болып табылады. Ыбырай салған сара жол, ол жаққан шамшырақ, ұлт болашағының сөнбес сәулесі. Оқудың қажеттілігін ақынның мына өлеңдері арқылы қорытындылаймыз.

Ата–енең қартайса,
Тіреу болар бұл оқу.
Қартайғанда мал тайса,
Сүйеу болар бұл оқу. [1, б. 10]

Әдебиеттер тізімі:

1. Алтынсарин Ы. Өнер–білім бар жұрттар. Алматы, «Жалын» 1991. 235 б.
2. Оқу сауаттылығы. ЖОО–ға дейінгі білім беру факультетінің тыңдаушыларына арналған оқу құралы.Құраст.: Р.Т.Наралиева, М.Ш.Тойғанбекова, Б.М.Сұлтанова. Алматы: Қазақ университеті, 2019. 136 б.
3. Кел, балалар, оқылық {Мәтін}: өлең, әңгімелер, мақал, жұмбақтар /Ыбырай Алтынсарин. Алматы: Атамұра, 2006 168 б.

УДК 373.1

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ В СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Дуйсалиев Армат Саматович
E–mail: duisaliyev_a@akt.nis.edu.kz
Курманова Гулжанат Турегалиевна
E–mail: kurmanova_g@akt.nis.edu.kz
учителя истории НИШ ХБН
г. Актау, Казахстан

Аннотация

Актуальность применения информационно–коммуникационных технологий в обучении, в частности, на уроках гуманитарных дисциплин, а также взаимосвязь между практическим подходом и использованием информационно–коммуникационных технологий в системе образования. Статья описывает значение ИКТ, что она представляет собой обобщенное понятие, обобщающее методы и способы обмена, передачи, хранения, обработки, сбора информации. Информационно–коммуника–ционные технологии изо дня в день внедряются в различные сферы образования. Причин тому несколько, информированность населения, необходимость подготовки высококлассных специа–листов. Кроме того, современные педагогические школы и общеобразовательные учреждения оснащены новыми компьютерными технологиями и программами. С помощью этих технологий и программ современные учителя могут совершенствовать и демонстрировать свои знания.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологий, мотивация, компью–терная грамотность, электронные учебники, эффективное применение, новые технологий обучения.*

Аңдатпа

Оқытуда, атап айтқанда гуманитарлық пәндер сабақтарында ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолданудың өзектілігі, сондай–ақ практикалық тәсіл мен білім беру жүйесінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану арасындағы байланыс. Мақалада АКТ–ның мағынасы сипат–талған, ол ақпарат алмасу, беру, сақтау, өңдеу, жинау әдістері мен тәсілдерін жалпылайтын жалпыланған ұғым. Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар Күн сайын білім берудің түрлі салаларына енгізілуде. Бұған бірнеше себептер бар, халықтың хабардарлығы, жоғары деңгейлі мамандарды даярлау қажеттілігі. Сонымен қатар, қазіргі заманғы педагогикалық мектептер мен жалпы білім беру мекемелері жаңа компьютер–лік технологиялармен және бағдарламалармен жабдықталған. Осы технологиялар мен бағдарламалар арқылы заманауи мұғалімдер өз білімдерін жетілдіріп, көрсете алады.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, мотивация, компьютерлік сауаттылық, электрондық оқулықтар, тиімді қолдану, оқытудың жаңа технологиялары.*

Abstract

The relevance of the use of information and communication technologies in teaching, in particular, in the humanities, as well as the relationship between the practical approach and the use of information and communication technologies in the education system. The article describes the meaning of ICT, that it is a generalized concept that summarizes the methods and methods of exchange, transmission, storage, processing, and collection of information. Information and communication technologies are being introduced into various fields of education day by day. There are several reasons for this, the awareness of the population, the need to train highly qualified specialists. In addition, modern pedagogical schools and general education institutions are equipped with new computer technologies and programs. With the help of these technologies and programs, modern teachers can improve and demonstrate their knowledge.

Key words: *information and communication technologies, motivation, computer literacy, electronic textbooks, effective application, new learning technologies.*

Сегодня дети обременены большим объемом информации, школьники, которые не могут быстро собрать внимание, запомнить то, что им нужно, и отсортировать то, что им не нужно, становятся невнимательными и невнимательными, теряют интерес и мотивацию к учебе. По мнению психологов: «Лучший способ быть внимательным – никогда не выполнять свою работу без внимания!» Для этого необходимо научить учителей не только качественному обучению, но и тому, где и как найти необходимую информацию. Современные подростки зависимы от компьютерных игр.

Ученики, уделяющие много внимания компьютерным играм, не заинтересованы в обучении и познании нового. Подростки живут в виртуальном мире, где они чувствуют себя комфортно и чувствуют себя супергероями. И нам, чтобы общаться с ними на одном языке, нужно выучить их языки и научиться правильно использовать полученную информацию.

И вторая проблема заключается в том, что из–за эффекта индивидуализации обучения замедляются отношения учащихся со сверстниками и учителями. Если ребенка обучать только в форме компьютерного ученика, ученик не сможет правильно сформировать свою разговорную речь из–за недостаточного живого общения [1].

Интернет, как инструмент ИКТ, является настоящим помощником, источником информации и важным инструментом в образовании. Но при неправильном использовании он может остановить развитие учащихся, а не развивать их. Всем известно, что в интернете имеется большой запас готовых рефератов, домашних заданий, работ, а это тормозит развитие учащихся, снижает познавательную активность и эффективность обучения.

Поэтому только тогда, когда использование ИКТ должным образом обеспечено и измерено, оно может оказать реальную помощь в обучении. Его можно использовать не только как мотивацию к учебе, но и как реальный образовательный процесс формирования личности [1, с. 5].

Более ста лет назад известный американский изобретатель Т.А. Эдисон говорил, что после создания фонографа, первого звукозаписывающего устройства, все проблемы обучения были решены, потому что появилась возможность записывать, хранить и воспроизводить звук. Но понятно, что не все проблемы решены и сейчас [2].

Использование ИКТ на уроке делает урок интересным и впечатляющим. На самом деле, например, на уроках историй можно показать те места, где были решающие сражения между странами, видеоролики очень эффективно добавляют материал, как дополнительный ресурс, математическую фигуру удобно видеть в трех измерениях, потому что ее можно повернуть и увидеть все стороны, и у вас будет впечатление, что вы держите ее в руке. В качестве альтернативы результат химического эксперимента можно увидеть, моделируя смешивание различных реагентов. На уроке географии вы можете посетить фотографии городов с помощью ИКТ вместо того, чтобы рассматривать страницы книги [2, с. 17].

Обычно используемые элементы ИКТ в учебном процессе:

1. электронные учебники,
2. интерактивная доска,
3. электронные энциклопедии и справочники,
4. тренажеры и программы тестирования,
5. Интернет–ресурсы,
6. видео и аудиоаппаратура,
7. электронные презентации,
8. интерактивные конференции и конкурсы,
9. исследовательские проекты и работы,
10. виртуальные лаборатории[2].

Использование интерактивной доски – это процесс подготовки информации в образовании и подачи ее учащемуся [3].

Использование интерактивной доски помогает улучшить план урока, его темп и ход. Работа на интерактивной доске предполагает использование материалов простым, но творческим способом. Обучение с помощью интерактивной доски намного эффективнее, чем обучение только с компьютером и проектором, поскольку оно имеет ряд преимуществ:

– за счет использования веб–сайтов и других ресурсов материал подается в понятной и эффективной форме, с возможностью рисовать и писать поверх любых приложений и веб–ресурсов, не тратя много времени на сохранение просмотров видео, любых заметок, сделанных во время урока, его можно распечатать;

– повышает интерес учащихся за счет использования различных привлекательных ресурсов;

– создает большие возможности для участия в коллективной работе;

– улучшает личные и социальные навыки;

– позволяет сохранять используемые в школьной сети файлы для повторения материала;

– облегчает проверку усвоенных материалов по сохраненным файлам;

– побуждает учителей к профессиональному росту [3, с. 48].

Эффективные способы использования интерактивной доски на уроке:

1. Создание единой образовательной информационной среды в Республике Казахстан, использование новых информационных технологий;

2. Связь информационного пространства Республики Казахстан с мировым образовательным пространством;

3. Использование средств информационных технологий на уроке;

4. Проведение научно–исследовательских и учебно–методических работ;

5. Понятность знаний и информации, полученных с помощью технологического инструмента;
6. Общая компьютерная грамотность;
7. Скорость образования и обучения [4, с. 21].

В заключение следует отметить, что за время использования интерактивной доски интерес учащихся к уроку резко возрос. Учителя также могут получить в изобилии необходимые им методические и дидактические пособия. В целях обеспечения качественного образования подрастаю–щего поколения в соответствии с современными требованиями использование интерактивной доски на уроках можно рассматривать как вид новой технологии обучения. Кроме того, при использовании электронных материалов на занятиях учащиеся расширяют ранее полученные знания и самостоятельно выполняют практические задания. Каждый студент знакомится с необходимыми материалами по выбранной теме и привыкает к работе с таблицами и рисунками. С помощью электронного учебника можно показывать различные картинки, видеосюжеты, звуки природных явлений и слушать музыку. Это, конечно, гораздо эффективнее и понятнее, чем учитель пишет на доске и объясняет.

Польза информационных технологий велика для создания педагогической и психологической среды, открывающей путь к всестороннему воспитанию будущего поколения, предприимчивому и талантливому, творческому и свободному развитию.

Список литературы:

1. Альмухамбетов Б.А, Галымжанова М.А. Использование информационно–коммуникационных техноло–гий в повышении квалификации работников системы образования// Тенденции развития системы повышения квалификации педагогических кадров в Казахстане. Алматы: Ғылым, 2010. 290 с.
2. Галымжанова М.А. Информативность и коммуникабельность в учебном процессе необходимость использования технологий// Высшая школа Казахстана. 2006. №3. 17–23 с.
3. Галымжанова М.А. Направления формирования информационно–коммуникативной компетентности педагогов. 48 с.
4. Сарымбетова Р. Роль информационно–коммуникационных технологий в повышении уровня образо–вания// Вестник Казахского национального педагогического университета имени Абая. 2014. 4(48). 19–23 с.
5. Инновационные технологии в образовании: Материалы IV Международной научно–практической видеоконференции (г.Тюмень, 30 ноября 2016 г.) / Под ред. С.М.Моор. Тюмень: ТИУ, 2017. 216 с.

УДК 385

БІЛІМ БЕРУ ВЕБ–САЙТТАРЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМЫТУ

Дуйсекова Асель Аманжолкызы
магистр, аға оқытушы
Ы.Алтынсарин атындағы АрқПИ
E–mail: asel_duisekova@mail.ru
Мамбетов Руслан Еликбаевич
тарих және қоғамдық пәндер оқытушысы
Н.Құлжанова атындағыТорғай гуманитарлық колледжі
E–mail: rus_85tgk@mail.ru
Ақылбеков Луиза Бекетқызы
арнайы пәндердің оқытушысы
Н.Құлжанова атындағыТорғай гуманитарлық колледжі
E–mail: luiz.8989@mail.ru
Арқалық қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін дамытуда білім беру веб–сайттарын қолданудың ғылыми–әдістемелік мүмкіндіктері қарастырылған. Білім беру веб–сайттарының көмегімен танымдық белсенділікті дамыту – күрделі ұйымдастыруды қажет ететін динамикалық процес. Танымдық белсенділікті дамыту бастауыш мектеп пәндеріне қатысты алғанда, бұл пәндер біртұтас педагогикалық жүйеде әлемнің ғылыми бейнесінің басты мазмұнының іргесін бірігіп қалыптастыруға, ғылыми–техникалық прогресстің гуманистік маңызын ашуға, алынған білімдердің құндылығын көрсетуге, оқушының қоршаған әлемді тануға қызығуын туғызуға бағытталғандықтан өзекті проблемалардың бірі болып табылады.

Түйінді сөздер: *веб–сайт, танымдық белсенділік, білім беру.*

Аннотация

В этой статье рассмотрены научно–методические возможности, использование образова–тельных веб–сайтов для развития познавательной деятельности учеников начальных классов. Развитие

познавательных деятельностей с помощью образовательных веб–сайтов это динамический процесс, требующий сложнойорганизованности. Развития познавательной деятельности одной из наиболее актуальных проблем для младших школьников, так как эти предметы направлены на совместное формирование в единой педагогической системе, основы основного содержания научной картины мира, раскрытие гуманистической значимости научной деятельности, и технического прогресса, показывая ценность полученных знаний, и вызывая у школьника интерес к познанию окружающего мира.

Ключевые слова: *веб–сайт, познавательная деятельность, образование.*

Abstract

The article discusses scientific and methodological opportunities, the use of educational websites for the development of cognitive activities of primary school students. The development of cognitive activities through educational websites is a dynamic process that requires complex organization. The development of cognitive activity is one of the most pressing problems for younger schoolchildren, as these subjects are aimed at joint formation in a single pedagogical system, the basic content of the scientific picture of the world, the disclosure of the humanistic significance of scientific activity, and technological progress, showing the value of the knowledge gained, and arousing the students interest in knowing the world around him.

Key words: *website, cognitive fctivityeducftion.*

Еліміздің өркениетті мемлекеттердің қатарына қосылу қарсаңында заман талабына қарай тұлғаны ақпараттық қоғамда өмір сүруге дайындауда және шығармашылық, танымдық іс–әрекетін үйлесімді дамытуда, танымдық қажеттілігін, белсенділігін, қызығушылығын қалыптастыруда сандық технологиялардың орны ерекше. Сондықтан өскелең ұрпақтың білуге құштарлығын ақпараттық ағым арқылы аққиқатты тануға бағыттау қажет. Қазіргітаңда білім берудің бірыңғай және негізгі мақсаты жеке тұлғаны ақпараттық қоғамда өмір сүруге дайындау және шығармашылық, танымдық әрекетін толыққанды, үйлесімді дамыту, танымдық белсенділігін, қызығушылығын қалыптастыру болып табылады. Сондықтан, өазіргі білім беру процесі бастауыш мектептен бастап білім беру веб–сайттары арқылы оқушылардың сабақтан тыс іс–әрекеттегі танымдық белсенділігін дамыту әдістемесін жетілдіру көзделіп отыр.

Мемлекетіміздің саяси, әлеуметтік–экономикалық өзгерістеріне сай білім беруді жетілдірудің негізгі бағыттарының бірі – білім беруді ақпараттандыру және ақпараттық–коммуникациялық технология құралдарын жаңа жағдайда қолдану арқылы жеке тұлғаның танымын, зияткерлік әлеуетін дамыту негізінде әлемдік білім деңгейіне қол жеткізу. Осы тұрғыда Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын, оның ішінде ... қоғам мен еңбек нарығының өзгеріп отыратын қажеттеріне тез бейімделуіне ықпал ететін қашықтықтан оқыту, ақпараттық–коммуникациялық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану» – деп, ақпараттық–коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамыту және оның мүмкіндіктерін әлемдік ақпараттық ортаға ену мақсатында қолдану ұсынылып отыр [1].

Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында «бастауыш білім берудің мақсаты – білім алушылардың оқу іс–әрекетін меңгеруі және олардың жеке қасиеттерін ашу үшін жағдай жасау», – деп көрсетілген [2]. Осындай күрделі мақсат пен міндеттер бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін дамытуда білім беру веб–сайттарын қолдану әдістемесін дайындау қажеттілігін айқындайды.

Оқу іс–әрекетіне қатысты білім беру веб–сайттарымен оқытуда қарым–қатынасты ескеру ерекше өзекті мәселе екендігін атап көрсетіп, ғылыми–зерттеулердің автоматтандырылған жүйесіндегі оқытуда – білім беру веб–сайттары – оқыту объектісі болса, ал ақпараттық–коммуникациялық технология құралы – оқыту құралы болғанда, автоматтандырылған оқыту жүйесіндегі жұмыс қалай жүретіндігі ойланатын мәселе екендігі анық.

Осы орайда оқушының білуге құштарлығын дамытудағы негізгі мәселе оқушының немесе мұғалімнің аталған құралдармен өзара қатынасы туралы ғана емес, әрі философиялық, әрі дербес әдіснамалық, ғылыми негіздеу деңгейінде қарастырылатын мәселе екендігі анық.

Сондықтан да қазіргі кезде сандық технологиялардың барлық мүмкіндіктерін пайдаланып, веб–сайттарымен жұмыс жасау үшін жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында еліміздегі барлық бастауыш мектептерінің 1–2 сыныптарда «Цифрлық сауаттылық», 3–4 сыныптарда «Ақпарат–тық коммуникациялық–технологиялар» пәндері енгізілді.

Оқыту – бұл сұхбатпен өтетін процес болғандықтан, «оқушы–ақпараттық–коммуникациялық технология құралы» жүйесіндегі сұхбатты құрудың психологиялық проблемасы жан–жақты болып келеді. Оған:

– оқушы – ақпараттық–коммуникациялық технология құралдары сұхбатын құрудың жалпы психологиялық қағидалары;

– қарым–қатынас процесін ұйымдастыру;

– тілдік аспектілер (қарым–қатынас тілін таңдау, хабарлама мәтінін құру, оның формасы, өлшемі және т.б);

– қарым–қатынастың үлгісі (ақпараттың берілу типі және оқушылардың жауабы);

– қарым–қатынастың мазмұндық аспектілері жатады.

Адаммен сұхбаттасу кезінде білім беру веб–сайттары (дәлірек айтсақ, оның аппараттық–бағдарламалық қамтамасыз етілуі) адамның ойын дамытуға, оған күтпеген жаңалықтарды тез жеткізуге қабілетті. Бұл оның басқа техникалық құралдардан ерекшелігін көрсетеді. Техникалық құралдар абстрактылы ойлаудың «күшейткіші» ретінде және оның нәтижесін практикада тиімді қолдануға жағдай жасайды. Сонымен қатар ақпаратты қолданушыға әрекетті қайта құруға мүмкіндік береді. Дәлірек айтқанда, компьютерлендіру мен автоматтандыру ақпаратты қайта өңдеу мен сақтаудың жаңа тәсілін меңгеруді қажет етіп қана қоймайды, сонымен қатар ойлау әрекетін өзгертеді. Қазіргі таңдағы жетілдірілген интеллектуалдық оқыту жүйесі оқушылармен интерактивті сұқбат жүргізу арқылы, олардың дербес ерекшеліктерін, ойлауы және есін, қабылдауы және түсінуі сияқты ерекшеліктері қамтылған динамикалық моделін құруға көмектеседі.

Бұдан, телекоммуникациялық компьютерлік желілерді қолдану арқылы (қашықтықтан білім алу: BILIMLAND, ZOMM, WhatsApp, және т.б.) адамдармен қатынасқа ақпараттық кеңістіктегі іс–әрекетке қызығуыақпаратты айырбастаудағы тұлғаның қажеттілігі, қарым–қатынас деңгейін кеңейту–дегі ұмтылысы ретінде қалыптасады. Аталған құралдарды өз деңгейін көрсетуге, өз жұмысының нәтижелерін басқаларға колдануға ұсынуға мүмкіндік береді. Әлемнің ақпараттық кеңістігінде телекоммуникциялық желіні қолдану арқылы жұмыс істеу ақпараттың жаңа көзін алуға мүмкіндік береді, шығармашылық әрекетке арналған жаңа мүмкіндіктерді ашады. Танымдық белсенділіктің бұл түрі үшін адамдардың өзара әрекетінің тәсілдерін іздеу бағыты, шығармашылық ынтымақтастық тән.

Сонымен, оқушының ақпараттық–коммуникациялық технология құралдарын қолдана отырып өз шығармашылығына деген қызығуыіс–әрекет барысында көрінеді. Танымдық белсенділіктің бұл көрінісі тұлғаның сапасын қалыптастыру болып табылатындықтан, оқушының жеке ахуалын және ұмтылуларын бейнелейтіндіктен ерекше маңызды деп есептейміз. білім беру білім беру веб–сайттарымен жұмыс істеу барысындағы жеке немесе ұжымдық шығармашылық – мақсатқа бағыттал–ған белсенді оқу әрекетінің ерекше түрі. Танымдық белсенділік ізденуші сипатта қалыптасады, білім дайын түрінде меңгерілмейді, ізденіледі, талданады. Оқушы өзі ақпаратты іздейді, оны бағалайды, түрлендіру әдісін таңдайды. Дербестіктің жоғарғы дәрежесі жаңа жағдайларға бағдарлануға қабілетті болуды, интеллектуалды және мінез–құлықтық рефлексияны дамытудың жоғарғы деңгейін, өзін–өзі бағалаудың адекваттығын, өзіндік бақылаудың нәтижелілігін көздейді.

Білімберу веб–сайттарының негізін меңгеру оқушының жеке тұлғасының қалыптасуына ықпал етеді және оған неғұрлым жоғары әлеуметтік мәртебе береді. Бастауыш сынып оқушылары білім беру веб–сайттарының тапсырмаларын орындау барысында өздерінің жетістіктерін, қателіктерін қызу талқылайды. Осылайша, олардың сөздік қоры байиды, жаңа технологияны жеңіл және құштарлықпен меңгереді. Бұл сөйлеу мәнерінің дамуына, әрекеттің саналы түрде орындалуына ықпал етеді. Бірақ ең бастысы баланың өзін бағалауының артатындығында. Сыныптастарының арасында, өзінің мәртебесін көтерудің, өзін танытудың тиімді тәсілі болатын білім беру веб–сайттарымен жұмыстың барлық қырлары туралы артықшылықпен әңгімелейді.

Білім беру веб–сайттары меңгерудегі жетістіктер оқушыларға өз деңгейін көтеруге және көшбасшы болуға мүмкіндік береді. Мұның барлығы эмоциялық жайлылықты, әуестікті туғызып, танымдық белсенділігінің дамуына ықпал етеді.

Оқу тапсырмаларын орындауда мұндай веб–сайттарды қолдану оны шешу процесін өзгертеді. Аталған сайттарды оқыту процесіне қолдану оқушыларға өз әрекетінің пайдалылығын көруге, өз еңбегін түсінуге, компьютерді адамның кез келген әрекетіндегі құралы бола алатындығын сезінуге мүмкіндік береді.

Бастауыш мектеп оқушысының психологиясындағы өзгерістер осы жас кезеңіндегі баланың даму мүмкіндіктерінің жоғарылығын, белсенді субъекті ретінде дамуы, қоршаған ортаны және өзін–өзі тануы жүзеге асатындығын көрсетеді. Білім беру веб–сайттарымен кез келген жұмыс балаларға интеллектуалдық тапсырмаларды түсінуді қамтамасыз ететін, ойлау қабілеттерін қалыптастыруға және балалардың танымдық іс–әрекетін дамытудың қажетті шарты болып табылатын баланың қабылдауына жағдай жасайды. Мұнда баланың іс–әрекеті, негізгі мақсатты көздейтін түсініктерді қалыптастыруға бағытталған ерекше мағынаға ие болып табылады. Егер бала тапсырманың нәтижесін табу жолында қандай нәтиже алатындығын түсінбесе, онда ойлау процесі мүлдем жүрмей немесе басқа бағытқа бағдарлануы мүмкін. Аталған құралдарды қолдану оқушыға тапсырманың шартын талдауға, оны орындау жолында алынатын соңғы нәтижені айқын түсінуге мүмкіндік береді. Табысты және сәтсіз орындалған іс–әрекеттердің нәтижесін бағалау тапсырманың аяқталуына байланысты айтылады [3].

Білім беру веб–сайттарын қолдану арқылы оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыру қажеттілігі ағылшын ғалымдары Р.Вильямс пен К.Маклиннің еңбектерінде қарастырылған. Олар аталған құралдарды қолдану арқылы оқу жағдайын ұйымдастыруға арналған оқу материалдарын ұсынып, оқу материалдарының мазмұны зерттеушілік іс–әрекетке, материалды өздігімен жеке түсінуге және кері байланыс жүргізуге бағытталуы тиістігін айта келе, оларды келесідей топтарға бөліп көрсеткен:

– есептеуге арналған тапсырма, нәтижеге қатысы бар барлық шарттар ескеріледі және жауабы берілгендермен байланысты болып келеді;

– ізденуші сипаттағы тапсырма («табу», «бар ма, жоқ па анықтау керек» және т.б);

– дәл емес ақпаратты өңдеуге арналған тапсырма, айқын және айқын емес алгоритммен анықталады.

– шығармашылық сипаттағы тапсырма, нақты анықталған өлшемдеріне сәйкес ақпаратты талдауға арналады; негізгі ақпаратты талдаудың, алдын ала сипатталған жоспарының жоқтығымен анықталады (мысалы, дәлелдеуге, жобалауға, модельдеуге арналған тапсырмалар).

Мұндай тапсырмаларды орындау ақпаратқа қажеттілікті, әрекеттің жаңа тәсілдерін меңгеруге арналған дербес іс–әрекетті, оқушының ақпараттық қорын толассыз байытуға және жаңартуға, шығармашыл тұлға болып қалыптасуына бағытталады. Оқушы іс–әрекеті барысында өзінің шығармашылық шамасын жүзеге асыруы жаңа танымдық қажеттіліктерді қажет етеді, таныс емес және белгісіз нәрселер туралы ақпаратты өңдеу негізінде жаңаны тануға, оның мағынасын ашуға ұмтылыс, қоршаған ортаның нысандарын терең меңгеруге қажеттілік туындайды. Бұдан оқытудың сапасын арттыру мен оның мазмұнын тез меңгеру үшін оқушының сырттан ақпаратты алу іскерлігін қалыптастырудан бастап және оны жүйелей білуге үйрету қажет. Алдыңғы кезекте, сонан кейін де, оқушыға білім берумен қатар ақпаратты алу тәсілімен, оны сауатты түрдеөңдей білуге төселдіру керек.

Бұдан оқушылардың танымдық қызығушылығы пәндік тапсырманың мазмұнын талдау іскерлігімен, алгоритм арқылы орындалатын шағын тапсырмаларды ерекшелеумен, оларды шешуге тиімді құралдарды таңдап алумен, берілгендерді анықтаумен, нәтижені алудан және оны түсіндіріп берумен де анықталады. Білім беру веб–сайттарымен жұмыс істеу барысында оқушылардың оқуға деген қызығуының артуы онымен жұмыс істеу жаңалығынан ғана емес, сонымен қатар оқу тапсырмаларын қиындық деңгейі бойынша реттеу мүмкіндігінен байқалады. Бұдан басқа, ол оқуға деген кері қатынастың маңызды бір себебін – түсінбеушіліктен пайда болатын білімдегі айтарлықтай олқылықтарды – үлгермеушілікті жоюға мүмкіндік береді. Білім беру веб–сайттары оқушыларға көмектің белгілі бір түрін ұсына отырып, оқу материалымен қамтамасыз ете отырып, оқушының оқу әрекетін басқару тәсілін айтарлықтай өзгертуге жағдай жасайды.

Білім беру веб–сайттарының барлық мүмкіндіктерін жүзеге асыру үшін оны оқу әрекетінің тұтастай құрылымының элементі динамикалық үлгісі ретінде оқытуды ұйымдастыру және нәтижені бақылау құралдары ретінде қарастыру қажет. Енді, аталған құралдарды қолдану арқылы оқу процесінде оны қолданудың педагогикалық мүмкіндіктері ретінде келесі қызметтерді алуға болады:

а) тәрбиелік қызметі, оқушыларды орындалатын жұмысқа жауапкершілікпен қарауға мәжбүр етеді;

ә) дербестендіруқызметі, сыныптағы әрбір оқушымен жеке, дара жұмыс істеуді қамтамасыз етеді;

б) ынталандыру қызметі, оқудағы табыстары жөнінде ақпараттың жиі берілуі негізінде оқушыларда оқуға деген жағымды мотивация қалыптасады, терең білім алуға ұмтылуға қажеттілік пайда болады;

в) бейімдеуші қызметі, білім беру веб–сайттары оқушылардың аралық әрекетін бағалай отырып, оқылатын материалдың ерекшеліктеріне лайықтап көмектесіп, оқушыға өзінің әрекетінің келесі қадамын таңдауға мүмкіндік береді;

г) білімді қалыптастырудағы басқару қызметі, баланың әрекетін керекті арнаға бағыттауға және оқу әрекетінің циклін тұйықтауға мүмкіндік береді;

д) бағдарлаушы қызметі, оқушының әрекетін бағалауда қарастырылып отырған мәселенің маңызы неде екендігіне, кез келген сұраққа жауап беруде өзінің ойларын қалай қорыту керектігіне, дұрыс шешім жасауға жол сілтеуге жағдай жасайды. Бұлардың барлығы қарастырылып отырған идеяны ерекшелеуге, оның мазмұнын түсінуге және есте сақтауға көмектеседі;

е) белсендіруші қызметі: бірден кері байланыс жасауға мүмкіндік беруі оқушыларды ынталандырады және қызықтырады, бұдан оқушы өзінің келесі әрекетінің жоспарын шын көңілімен ойлап табуға талаптанады, талпынады;

ж) қорытындылау қызметі, оқушы әрбір есепті, сұрақты кезеңмен шешетіндігінен тұрады;

з) ізгілендіру қызметі, мұғалім мен оқушы арасындағы түсінбеушіліктен туатын психологиялық тосқауылды болдырмауға мүмкіндік береді, сондай–ақ жұмыс барысында оқушылар не істеу керектігін біледі, мұғалім оқу материалы қалай меңгерілгендігін қадағалап отырады.

к) дәлдік қызметі, анық ақпаратты жеткілікті көлемде меңгерудегі оқушылардың білімі мен іскерліктеріне дәл баға қоюға жағдай жасайды.

Сонымен, білім беру веб–сайттары арқылы оқыту – өзінің тәсілдері мен мақсаттары бар, белгілі бір теориялық базаны, ерекше әдістерді қамтитын біртұтас процес болып табылады. Сондықтан, олар арқылы орындалатын оқу әрекеттері қарым–қатынастың жоғарғы деңгейіне көшеді, бұл құралдар дәстүрлі оқыту кезінде оқушыға қалыптастыруға келмейтін арнайы іскерліктерді қалыптастырады. Себебі аталған құралдар оқу процесінде бірнеше қызметтерді орындайды: қарым–

қатынас, проблемалық жағдайлар құруға, серіктес, құрал, ақпарат көзі қызметін атқарады, оқушының әрекетін бақылайды, оған жаңа танымдық мүмкіндіктер береді. Бірақ бұл құралдардың оқушылардың танымдық белсенділігін дамытудағы мүмкіндігі проблемалық оқыту мен тәрбиелеудің жалпы жүйесіндегі орны мен жеке пәндерді оқытудағы оның қолданылу мәселесін анықтаумен шектелмейді. Сондықтан, әртүрлі зерттеушілердің жұмыстарын салыстыру негізінде білім беру веб–сайттары арқылы оқытудың көмегімен танымдық белсенділікті дамыту проблемасын шешуге байланысты бірқатар көзқарастарымызды келтірдік.

Білім беру веб–сайттарының көмегімен танымдық белсенділікті дамыту – күрделі ұйымдастыруды қажет ететін динамикалық процес.

Танымдық белсенділікті дамыту бастауыш мектеп пәндеріне қатысты алғанда, бұл пәндер біртұтас педагогикалық жүйеде әлемнің ғылыми бейнесінің басты мазмұнының іргесін бірігіп қалыптастыруға, ғылыми–техникалық прогресстің гуманистік маңызын ашуға, алынған білімдердің құндылығын көрсетуге, оқушының қоршаған әлемді тануға қызығуын туғызуға бағытталғандықтан өзекті проблемалардың бірі болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1 Қазақстан Республикасындағы білім туралы заңнама. Заң актілерінің жиынтығы. Алматы: Юрист, 2008. 240 б.

2 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016–2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы// http://edu.gov.kz

3 Эльконин Д.Б. Психология обучения младших школьников. М:Педагогика, 1974. 64 с.

УДК 373.51

ГЕЙМИФИКАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА НА УРОКЕ ИСТОРИИ

Дукеев Ержан Бауржанович
учитель истории
КГУ «Общеобразовательная школа №19» город Костанай
E–mail: e.dukeev@mail.ru
Султанов Дамир Мнайдарович
учитель истории
КГУ «Первомайская общеобразовательная школа»
Мендыкаринский район, с. Первомайское
E–mail: damir.s1993@mail.ru
Казахстан

Аннотация

Авторы данной статьи делятся опытом использования технологии геймификации на уроках истории в общеобразовательной школе. По мнению авторов геймификация является эффективным инстру–ментом в современном образовательном процессе, который отвечает всем требованиям критериальной системы оценивания. В процессе использования геймификации на уроках истории формируется историческое мышление и сознание.

Ключевые слова: *геймификация, опыт, критериальное оценивание, грамотность чтения, история, образовательный процесс, мотивация.*

Аңдатпа

Осы мақаланың авторлары жалпы білім беретін мектепте тарих сабақтарында геймификация технологиясын қолдану тәжірибесімен бөліседі. Авторлардың пікірінше, геймификация қазіргі заманғы білім беру процесінде критериалды бағалау жүйесінің барлық талаптарына жауап беретін тиімді құрал болып табылады. Тарих сабақтарында геймификацияны қолдану барысында тарихи ойлау мен сана қалыптасады.

Түйінді сөздер*: геймификация, тәжірибе, критериалды бағалау, оқу сауаттылығы, тарих, білім беру процесі, мотивация.*

Abstract

The authors of this article share their experience of using gamification technology in history lessons at a secondary school. According to the authors, gamification is an effective tool in the modern educational process that satisfy all the requirements of the criteria assessment system. In the process of using gamification in history lessons, historical thinking and consciousness are formed.

Key words: *gamification, experience, criterion assessment, reading literacy, history, educational process, motivation.*

История как предмет входит в жизнь учащихся с 5 класса и полностью захватывает учащихся красочными сюжетами из древности, теориями происхождения человека и постоянным поиском ответа на вопрос: а как же было раньше?

Но, как и любой другой предмет, история класс от класса становится всё более сложной: «сухие» исторические факты, анализ и оценка сложных исторических процессов, столкновение с личностями, оставившими неоднозначный след в истории и многое другое.

Поэтому сам собой возникает вопрос – как сохранить интерес учащихся к истории, вне зависимости от их возраста и сложности изучаемого материала? Ещё одним из взаимосвязанных вопросов стал вопрос повышения мотивации современного школьника. Ведь ни для кого не секрет, что современные школьники зачастую обладают заниженной мотивацией к обучению [1]. Ответ на данные вопросы пришёл с неожиданной стороны – дети, сами того не зная, натолкнули меня на один интересный факт. На одной из перемен учащиеся активно обсуждали какие достижения у них есть в разнообразных *играх.* И обсуждали это с великим интересом и неподдельной гордостью. И вот, один из таких детских разговоров, подтолкнул меня к более подробному изучению *игрового вопроса.* Таким образом я столкнулся с понятием *геймификация.*

По одному из определений, геймификация (или игрофикация) это подход, который подразумевает внедрение элементов игры в неигровые процессы реального мира (как онлайн, так и офлайн), в том числе и обучения, для повышения вовлечённости обучающихся в решение задач и усвоение материала [2].

Несомненной сильной стороной геймификации являются естественные склонности учащихся к конкуренции, соревнованиям, сотрудничеству и достижениям, в нашем случае – оценкам, эффективной обратной связи. Данный подход мотивирует к достижению целей обучения и повышению качества образования. Инструментами вовлечения учащихся могут стать уровни, которые необходимо преодолеть, вознаграждения и формативное оценивание.

Цели обучения при таком подходе разбиваются на учебные задачи и выстраиваются в форме игры, в которой есть прозрачные и простые правила. Прозрачные правила являются отличным примером действия геймификации в процессе обучения – написание правил соответствуют принципам критериального оценивания. Для достижения результата нужно совершить ходы – действия – соответственно следовать дескрипторам. За выполнение действий игроки получают вознаграждение (бейджи, баллы рейтинга и т.д.) [3].

Таким образом основными аспектами геймификации являются:

1) Динамика – использование активных сценариев и активных методов обучения, которые требуют внимания и хорошей реакции.

2) Механика – использование характерных для игры сценарных элементов.

3) Социальное воздействие – техники, обеспечивающие межличностное взаимодействие.

4) Эстетика – создание впечатления, способствующего эмоциональной вовлечённости учащихся.

В играх дети чаще всего нацелены на получение результата – будь это первое место, редкое достижение (achievement – «ачивка»), удержание рекорда или попадание в так называемые «топы» – списки наиболее успешных игроков. Поэтому я подумал, почему бы не адаптировать некоторые элементы урока истории и дать учащимся возможность изучать историю не только полезно, но и приятно.

Именно с этого начались мои поиски и подбор подходящих методов и форм геймификации на уроках истории.

Все мы знаем, что предмет история так же направлен на развитие читательской грамотности учащихся, расширение словарного запаса учащихся и обогащение его научными понятиями. Зачастую у учащихся возникают сложности с пониманием и, вследствие, с запоминанием новых терминов и понятий. Классическая словарная работа из урока в урок, когда ребята пытаются своими словами объяснить некоторые понятия (например, автономия, политическая партия, аридизация и пр.), не вызывает у них особого интереса и не мотивирует их к изучению новых понятий и терминов. Поэтому введение геймификации в учебный процесс я начал с данного вида работы. Здесь мне на помощь пришла популярная игра «Alias», главной сутью которой является объяснение значения слов любым способом, не называя само слово или его однокоренные производные.

Далее представлю один из сценариев использования геймификации в ходе словарной работы. На примере разноуровневых карточек продемонстрировать участникам гибкость и вариативность игры.

При создании игровых карточек придерживаемся принципа дифференциации следующим образом:

– карточки группы «А» – карточки с опорными словами и словосочетаниями;

– карточки группы «В» – обычные карточки только с определением/термином.

– карточки группы «С» – предполагают объяснение значения термина/определения, используя невербальные средства общения (жесты, мимика и пр.).

При использовании данного приёма у учащихся наблюдается повышение интереса к изучению новых понятий и терминов, заинтересованность в том, чтобы быть лучшим не только в объяснении, но и в определении терминов и понятий.

Таким образом, передо мной открывается огромное поле для работы и решения проблем, с которыми сталкиваются многие учителя истории.

Ещё одним примером геймификации может стать использование пошаговых настольных игр, адаптированных под реалии школьного обучения. Используя ресурс Flippity [4] и имеющиеся на нём шаблоны, у нас появляется прекрасная возможность превратить уроки в увлекательные путешествия, которые благодаря простым и прозрачным правилам, исполняющими роль критериев оценивания и дескрипторов, эффективно достигать целей обучения и, соответственно, повышать качество образования.

Геймификация может быть полномасштабной стратегией обучения. Можно выделить следующие элементы геймификации на уроках и во внеурочной деятельности по истории:

– деление информации на уровни;

– доступ к новому уровню только после освоения предшествующего материала;

– поощрение (баллы, медали, призы, бонусы);

– элементы соревнования;

– командная работа;

синтез новых навыков при выполнении заданий.

В наших дальнейших планах – планомерное введение и использование приёмов геймифи–кации на различных этапах уроков истории. Превратить урок истории в интерактивное игровое поле, где каждый учащийся будет *активным участником* образовательного процесса, с собственной мотивацией, целью и задачами.

Сегодня есть острая проблема, как заинтересовать детей в изучении исторического образования, так из–за большого количества фактологической информации, обучающиеся, не могут применять знания в жизни. Поэтому для этого необходимо было пересмотреть свой подход, взглянуть на урок как ученик и увидеть проблемные зоны, также в общении с детьми я услышал рассуждения о том, как жили люди прошлого и отсутствие исторических фильмов о данных событиях. Поэтому я решил внедрить на уроках ролевые игры, в которых ученики, изучая исторические события, смогут исторический образ.

Сам термин «дидактические игры», под которым понимались специально создаваемые или приспособленные для целей обучения игры, ввели Ф.Фребель и М.Монтессори. Игры, которые они предлагали, были предназначены для детей дошкольного возраста. Но постепенно они начали проникать и в начальную школу, принимая сначала форму игровых приёмов в обучении. В Казахстан подобный способ образовательной технологии проник сравнительно не давно, так как образование в Казахстане реформируется, но уже стал одним из важных направлении в развитии образования. Сегодня молодежь внедряет новые технологии, которые смогли бы заинтересовать учеников в обучении.

Поскольку обучение – это «процесс целенаправленной передачи общественно–исторического опыта; организация формирования знаний, умений и навыков» (Психологический словарь, М.:1990), можно сказать, что дидактическая игра – условная занимательная для субъекта деятельность, которая направлена на формирование знаний, умений, навыков. [5]

Педагогическая игра выполняет следующие целевые ориентации:

Дидактическую. Расширяет кругозор, активирует познавательную деятельность, развивает необходимые умения и навыки, способствует усвоению необходимого учебного материала, позволяет быстро проверить результативность.

Развивающую. Способствует развитию внимания, памяти, речи, мышления, умения сопоставлять, находить аналогии, принимать оптимальные решения. Активируется развитие мотивационной направленности учебной деятельности, творческих способностей, фантазии, воображения.

Воспитательную. Формируются определенные позиции, подходы, нравственные, этические, мировоззренческие установки. Воспитывается чувство коллективизма, и в то же время ярче выражаются личностные качества. Развиваются навыки коммуникативности. Учащийся приобщается к нормам и ценностям общества, адаптируется к условиям среды, обучается навыкам саморегуляции, стрессового контроля, психотерапии.

Дидактическая игра по истории является практической деятельностью, в которой дети используют знания, полученные не только на уроках истории, но и в процессе изучения других учебных дисциплин, а также из жизненного опыта. Несомненным достоинством является то, что посредством игр знания синтезируются, становятся более жизненными. В этом смысле имеет право на существование классификация по межпредметным связям: историко–литературные; историко–филологические; историко–географические; историко–математические и т.п.

Иногда, планируя учебный процесс, необходимо разделить обучающие игры по источнику познания: визуальные, диалоговые, массовые и т.д. [7]

Это только несколько моделей классификации игр, которые позволяют показать некоторые возможности их систематизации в зависимости от целей использования игры в разных аспектах деятельности.Необходимо помнить, что сущность игры заключается в создании занимательной условной ситуации, благодаря которой деятельность приобретает игровой характер. Поэтому и разделять игры целесообразно исходя из того, за счет чего эта условность достигается.

Наибольшую сложность, на мой взгляд, вызывают сюжетно–ролевые, деловыеигры, драматизации и театрализации.

Характеристика ролевых и театрализованных игр.

Ролевая игра – это форма организации учебной деятельности, при которой каждый ученик выступает в роли участника событий прошлого. История –специфическая наука, ее содержание нельзя пронаблюдать, невозможно стать участником событий, которые давно прошли. Ролевая игра на уроке– не что иное, как «создание нереальных ситуаций» (Годер).

Цели:

1. Изучить, повторить, закрепить или обобщить материал.
2. Проверить степень овладения теми или иными общеучебными или специальными умениями и навыками.
3. Формировать коммуникативные навыки путем работы в группах.
4. Способствовать раскрытию творческих способностей учащихся, дать возможность проявить себя каждому.

Положительный эффект:

1. В процессе подготовки и в ходе самой игры углубляются исторические знания учащихся, расширяется круг источников постижения истории.
2. Приобретаемые знания становятся личностно–значимыми, эмоционально–окрашенными, так как ученик побывал в роли участника событий прошлого.
3. Игровая форма работы создает определенный настрой, который обостряет мыслительную деятельность учащихся.
4. Создается атмосфера раскованности, свободы мышления, мнения ученика и учителя становятся равнозначными, так как сам учитель оказывается в роли зрителя.
5. Коллективная работа помогает выработать чувства взаимопомощи, поддержки, лучше узнать друг друга, выявить лидеров в коллективе.
6. Коллективная работа позволяет научить деловому общению, дать опыт публичных выступлений.
7. Ролевая игра дает возможность отличиться ученику, не обладающему хорошими знаниями, преодолеть ему внутреннюю боязнь замечаний учителя и товарищей по классу.
8. Для учителя такие формы работы дают возможность накопить наглядный материал для последующих уроков.

Какие роли могут играть учащиеся?

Реально существовавшее лицо (хан, султан, путешественник, руководитель восстания, полководец, политический деятель и др.) Вымышленный персонаж, типичный представитель эпохи (крестьянин, бай, батыр, воин, торговец и др.)

Подготовка:

1. Планирование игры.
2. Работа с учащимися: сообщение темы, даты проведения ролевой игры, распределение ролей и заданий, разбивка на группы, по необходимости – выборы жюри, ведущих, знакомство с планом игры, объяснение целей и ожидаемых результатов, форма представления материала, дополнительная литература, по необходимости – консультации, репетиции, изготовление необходи–мых дидактических материалов, сообщение о контроле знаний.

Приемы, которые могут быть использованы в ходе ролевой игры:

1. Персонификация – реально существовавшее лицо участвует в игре как помощник учителя, консультант, член жюри и др. Примеры. Урок «Тауке хан». Ученик–Тауке – оценивает ситуации с позиций своих законов. Урок повторения «Тюрский каганат». Жюри–жрецы оценивают деятельность групп воинов, земледельцев, писцов т др.
2. Интервью – ученики задают вопросы представителю другой исторической эпохи.
3. Урок «Жизнь феодалов». Вопросы рыцарю: Сколько весили доспехи? Занимались ли обманом на турнирах? Что получал победитель?
4. Путешествие – проверка картографических навыков. Урок «Великий шелковый путь». Торговцы из разных стран показывают на карте свой путь из Хуанхэ в Рим, рассказывают о дорожных приключениях и опасностях.
5. Историческое письмо или телеграмма. Узнай, кто мог быть автором. Урок «Индия в средние века». «Пишу тебе я, славный потомок Чингисхана. Я завоевал северную Индию и создал огромное

могучее государство. Посоветуй, как мне его назвать, чтобы в веках о нем осталась память». (Бабур, Империя Великих Моголов). Ученики не только угадывают, но и сами пишут письма от имени исторических персонажей или историческим персонажам (Ахмет Байтурсынов, Ыбрай Алтынсарин, Бауыржан Момышулы)

6. Исторический документ. Узнай автора. О каком событии идет речь? Например, «Когда повадится волк к овцам, то перетаскает все стадо, если не убить его.» (Древляне о князе Игоре).

7. Рассказ–защита (герб, город, памятник культуры и др.).

8. Кроссворды, загадки–рифмовки, кричалки и т.д. [6]

Примеры ролевых и театрализованных игр, применяемых на уроках истории.

Ролевые игры предполагают перевоплощение, например, в журналистов, экскурсоводов, съемочную группу. Здесь правила игры, сюжет определены заранее, игра требует серьезной подготовки, умения пользоваться специальной литературой, понятийным аппаратом. Ученики 10 класса проводят *виртуальную экскурсию* по Сакральным местам Казахастана, по средневековым городам Казахстана Тараз, Туркестан, Отрар времен Казахского ханстваI. Иногда экскурсанты попадаются очень уж дотошные, особенно, если это «иностранные туристы». «Иностранцы» задают «экскурсоводам» множество вопросов, а те пытаютсявыйти из довольно сложных ситуаций. Попробуйте–ка объяснить значения таких слов, как апсиды, закомары, пилястры, консоли. Группа учащихся, исполняющая роль «экскурсантов–иностранцев», заранее готовит каверзные вопросы. Поэтому игра проходит в режиме соревнования, с большой активностью учеников.

Урок в форме презентации «туристических фирм» предполагает распределение ролей менеджеров, экскурсоводов, рекламных агентов, даже гидов–переводчиков (было у нас однажды и такое). Турфирмы создают «свое лицо», разрабатывают маршруты «путешествия в прошлое на машине времени», темы экскурсий, советы туристам, рекламные листовки, малоформатные газеты.

Ещё один вид ролевых игр – *создание короткометражных фильмов или рекламных роликов.* «Создатели» получают определенную тему и самостоятельно пишут сценарий, распределяют роли, выбирают сценариста, режиссера, оператора, продюсера, актеров. Особенно удаются фильмы по обществознанию в 6–7 классах. На уроках истории и на кружке приходится разбиратьмного жизненных ситуаций, и ребятам нравится их инсценировать («Портрет подростка», «Досуг и отдых подростка», «Радости и сложности общения»). Иногда новый материал излагают и показывают сами ребята в форме телепрограмм из цикла «В эфире новости». Так в 8 классе, изучая тему «Становление индустриального общества», учащиеся по группам готовят страницы «телепередачи» «Время технического прогресса». Страницы были следующими: «Мы едем, едем, едем (о развитии транспорта в 19 веке), «Чудо технической мысли» (о совершенствовании средств связи в 19 веке), «Великие личности родного края».

Урок – интервью или игра в «журналистов» удаётся в старших классах. Придумать и сформулировать вопросы для интервью – дело непростое. Интервью помогает раскрыть некоторые стороныличности исторического деятеля, дать ему возможность оправдаться перед судом истории. Ученики брали интервью у хана Абылая, Маншук Маметовой, Чокана Валиханова, Камшат Доненбаевой, Динмухаммеда Кунаева и т.д. Несомненно, что журналисты, готовящие интервью, должны хорошо знать своего героя. Таким урокам всегда предшествует тщательная подготовка. Вопросы ребята придумывают оригинальные, злободневные, с долей хорошего юмора. На таких уроках ребята учатся формулировать и отстаивать свою точку зрения, рассматривать проблемы с разных сторон. Иногда используется прием «Позвольте мне ответить за него». Интервьюирование— хороший способ связать изученное на уроках с реальной жизнью, расширить социальные представления обучающихся, развить у них навыки общения с различными людьми.В 11 классе при изучении темы «СССР в 1953–1964 годах» во время подготовки круглого стола, посвященного деятельности Никиты Сергеевича Хрущева, ребята берут интервью у своих бабушек и дедушек, у тех, кто помнит это десятилетие после смерти Сталина. И это уже не просто игра в журналистов, а серьезная работа и большая ответственность. История глазами очевидцев всегда вызывает особый интерес, так как эпоха предстает перед нами наиболее отчетливо и зримо, ученики получают возможность прикоснуться к прошлому.

Для формирования у детей социальных качеств и нравственного самосознания нужно создавать соответствующие условия, организовывать и постоянно сохранять сферу их "личностных" отношений, стимулировать самодеятельность детей, свободу в установлении отношений друг с другом. [8]

Но как это возможно? Через игровую деятельность, т.к. игра – это средство создания «детского общества». Актуальность игры в настоящее время повышается и из–за перенасыщенности современного школьника информацией. Во всём мире, и в Казахстане в частности, постоянно расширяется предметно–информационная среда. ТВ, радио, видео, Интернет за последнее время значительно увеличили поток получаемой информации и её разнообразие. Но все эти источники представляют, в основном, материал для пассивного восприятия.

Таким образом, важной задачей школы становится формирование у школьников умений самостоятельного разрешения проблем, самостоятельной оценки и отбора получаемой информации, социального взаимодействия и коммуникационной компетентности, готовности к самообразованию. Развить подобные умения поможет дидактическая игра, которая служит своеобразной практикой для использования знаний, полученных на уроке и во внеурочное время.

Список литературы:

1. Нургалиева М.К., Булатбаева А.А., Есенова К.А., Рамазанова С.А. Особенности мотивации учебной деятельности подростков // Психолог. 2022. №2. 1–7 с. DOI: 10.25136/2409–8701.2022.2.37623 URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=37623 (дата обращения 28.01.2023)
3. American Society for Training & Development (ASTD) «The Definitive Reference for Training & Development», 2014.
4. Евплова Е.В. Геймификация как средство повышения мотивации к обучению Одинцовские чтения, М., 2013, https://evplova.ru/nauchnye–i–metodicheskie–stati/53 (дата обращения 28.01.2023)
5. Интернет ресурс https://flippity.net/Contact.htm (дата обращения 28.01.2023)
6. Баханов К.А. Театрализованные игры на уроках. «Преподавание истории в школе», №4, 1990.
7. Борзова Л.П. Игры на уроке истории. Методическое пособие для учителя / М.: Владос Пресс, 2003. 160 с.
8. Воронцов А.Б., Чудинова Е.В. Учебная деятельность: введение в систему Д.Б.Эльконина–В.В.Давыдова. / М.: Издатель Рассказов А.И., 2004. 303 с.
9. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк: Книга для учителя. 3–е издание. / Выготский Л.С. М.: Просвещение, 1991. 93 с.: ил.

ӘОЖ 373.31

АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР БІЛІМ БЕРУ ТӘЖІРЕБИЕСІ

Дуненбаева Ботагоз Каратаевна
педагог – шебер, бастауыш сынып мұғалімі
E–mail: bota1967d@mail.ru
Ещанова Алтынай Кайратовна
педагог – сарапшы, бастауыш сынып мұғалімі,
E–mail: altynai_eshanova@mail.ru
Мухамбетова Анели Муратовна
магистр, педагог – модератор, бастауыш сынып мұғалімі
E–mail: aneli.mukhambetova@mail.ru
Қостанай облысының әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 24 мектеп гимназиясы» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада инновациялық педагогикалық технологияларды іске асырудың ерекшеліктері қарастырылады. Оқытудың интерактивті түрлерін қолдану ерекшеліктері көрсетілген. Инновациялық технологияларды енгізу динамикасы анықталды. Білім беру практикасында және инновациялық технологияларды тәрбиелеуде қолданудың интерактивті сипаты мен тиімділігі ашылады.

Түйінді сөздер: *инновациялық білім беру технологиялары, интерактивті оқыту, ақпараттық–коммуникациялық технологиялар.*

Аннотация

В статье рассматриваются особенности реализации инновационных педагогических технологий. Указаны особенности использования интерактивных форм обучения. Выявлена динамика внедрения инновационных технологий. Раскрывается интерактивный характер и эффективность использования в образовательной практике и воспитании инновационных технологий.

Ключевые слова*: инновационные образовательные технологии, интерактивное обучение, информационно–коммуникационные технологии.*

Abstract

The article discusses the features of the implementation of innovative pedagogical technologies. The features of the use of interactive forms of learning are indicated. The dynamics of the introduction of innovative technologies is revealed. The interactive nature and effectiveness of the use of innovative technologies in educational practice and education are revealed.

Key words: *innovative educational technologies, interactive learning, information and communication technologies.*

Қазіргі уақытта мектептерде әртүрлі инновациялық технологиялар қолданылады. Бұл оқыту дәстүріне де, білім беру мекемесінің мәртебесіне де байланысты. Алайда, инновациялық технологиялар көптеген себептерге байланысты толық іске асырылмайтынын және әр сабақта тиімді бола бермейтінін атап өткен жөн. Кез–келген педагогикалық технология сияқты инновациялық технологиялардың да өзіндік алгоритмі, кезеңдері бар. Сонымен қатар, инновация мұғалімнің шығар–машылық әлеуеті мен жеке қасиеттеріне байланысты, сондықтан инновациялық технологияларды таңдау әрдайым әр түрлі болады. Жеке тұлға үшін инновациялық қызметтің құндылығы өзін–өзі көрсету, өз қабілеттерін қолдану мүмкіндігімен байланысты. Мектептер – білімберудің басты серіппелері. Ы.Алтынсарин Экзюперидің сөздерін есіңізге салыңыз: кішкентай Ханзада Гүлден: «Адамдар қайда?» деп сұрайды,Гүл: «Оларды жел қуады, олардың тамырлары жоқ...» деп жауап береді. Тамырсыз өмір сүру! Ұрпақтар сабақтастығын есте сақтамау, сізге дейін өмір сүрген адамдарға, сіз туған жерлерге құрметпен қарамау! Олай болу мүмкін бе? Олар мүмкін дейді, бірақ бұл табиғи емес. Прогрессивті халықтық дәстүрлердің жоғалуы қоғамның рухани кедейленуіне, уақыт пен ұрпақтар арасындағы байланыстардың бұзылуына әкелді. Көптеген адамдар өздерінің ана тілдерін білмейді, ұлттық әдет–ғұрыптар, қолөнер, халықтың өзіндік ерекшелігі жоғалады. Оқушылар мен дұрыс қарым – қатынас жасауда кедергі келтіретін қиындықтардың пайда болуының өзіндік себептері бар. Сондай негізгі себептердің бірі:Қазіргі балалардың көпшілігі акселераттар. Психикасы тез дамыған балалар сұрақ қойғыш, тез қозғалғыш, бәрін білгісі келіп қарым – қатынасқа тез түсіп отырады.Бұндай топтың балаларын кейбір мұғалімдер тежейтіні жасырын емес. Мысалы, «Тыныш отыр», «Немене бәрін білесің бе ?», т.б. педагогикаға жатпайтын сөздер айтылады. [3, б. 5]

Оқу үрдісіне кейбірмұғалімдер тек өздері сөйлеуді ұнататындары жасырын емес. Өйткені, уақытты пайдаланамын деп тек мұғалім өзі сөйлеп, баланың айтатын сөзіне кедергі келтіріп оның ойымен, пікірімен санаспайды. Яғни, оқу үрдісінде кейде диалогтың жоқ екені де жасырын емес. Оқушылардың іс – әрекеттерін әділ бағаламау жиі кездесетін құбылыс. [2, б. 3]

Сабақтарда оқушыларға тыныш отыр деудің орнына бәрін білгісі келетін оқушыларды ынталандыру қажет. Ынталандырмаған жағдайда олардыңынта – жігерлері төмендейді де, бірте – бірте сабаққа қызығушылықтары төмендейтінін барлығымыз да білеміз.

Қалай ынталандыруға болады деген сұраққа жауаптар өте көп. Бастауыш сыныпта өзіндік жұмыстардың берері мол. Себебі, өзіндік жұмыстарда оқушылардың өз біліміне деген жауапкершілік арта түседі. Балаларда өз бетінше оқу және әрекет ету дағдысы дами бастайды.

Инновациялық қызмет кең мағынада кез–келген жеке немесе ұжымдық қызметтің өзара байланысты түрлерінің жүйесін қамтиды. Бұл жүйені тек кәсіби білімі жетік, құзыретті ұстаздар ғана атқара алады. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі оның білімінің жан – жақтылығы, ұстаздық шеберлігі, оқытудың жаңа әдістерін, инновациялық технологияны меңгеруімен өлшенеді. Мұғалім қаншалықты білімді, шығармашыл болса, оның құзыреттілік қабілеті де кең болмақ. [1, б. 2]

«Сабақ беру жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер» деп Ж.Аймауытов айтқандай бүгінгі оқыту жүйесінде әр түрлі жаңа технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп, нәтижелер беруде. Бұлар оқушының жеке қасиетін аша отырып, азамат етіп тәрбиелеумен қатар оқушының танымдық күшін қалыптастыру және білімін кеңейтуге, тереңдетуге жағдай жасайды.

Жаңа технологияны пайдаланудың тиімді тұстары:

– Оқушының пәнге деген жеке қызығушылығын оятады;
– Танымдық қабілеттілігін қалыптастырады;
– Оқушыны шығармашылық жұмысқа баулиды;
– Мұғалімнің уақытын үнемдейді;
– Қосымша мәліметтер береді.

Жаңа технологияны пайдаланудың мұғалімге береріне келсек:

– Барлық баланы оқыту;
– Оқу тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруға көмектесу;
– Білім берудің формасын оңайландыру міндеттерін атқару;
– Оқушының жеке қабілетін айқындау.

Біз ұстаздар қауымы қандай болмасын жаңалыққа құлақ түре жүретініміз айқын. Жаңа технологияларды сабақта қолданудың тиімділігін қашан да жолға қоярымыз анық. Қазіргі кезде білім беру үрдісінде көптеген технологиялар қолданылады. Соның бірі «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясын өз жұмысымызда басшылыққа алдық. Бұл бағдарла–маның бізді қызықтырғаны сол баланың өзі ізденіп, дәлелдеуі. Ол бұрын тыңдаушы болса, енді ізденуші, ойлаушы, өз ойын дәлелдеуші, ал мұғалім осы әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы.

Сын тұрғысынан ойлау – өз алдына сұрақтарға жауап іздеп, жан – жақты пікірлесу, талдау жасап отыру, яғни оқушы санасын сол тақырыпқа байланысты ояту, ой шақыру, ойын жеткізу оны дәлелдей алу. Сонымен қатар қасындағы оқушының пікірін тыңдау, сол пікірлерді салыстыру.

Бұл технологияның негізгі ұстанымдары: әлсін – әлсін қайталау, міндетті кезеңдік бақылау, тіректерді пайдалану, келіспеушіліктің болмауы, оқушының жетістіктерінің жариялығы, қателерді түзеуге мүмкіншілік жасау, барлық балалар дарынды, табысқа жетуге жағдау жасау, оқытумен

тәрбиенің бірлігі. Сыни ойлау күрделі үрдіс болғандықтан, оқушыға сыни ойлау ортасын жасау қажет. Мұнда әр оқушының ойы шыңдалып өз даму деңгейіне сай жетістіктерге жетуге болады. [5, б. 8]

Сыни тұрғысынан ойлау қалыптасқан ортада оқушы:

Нақты мақсат қояға дағдыланады;

– Өзіне деген сенімі артады;

– Оқу процесіне белсенді қатысады;

– Жолдастарының пікірін сыйлайды;

– Өзін толғандыратын, проблемалық сұрақтар қоя біледі;

– Сараптауға, бағалауға дағдыланады;

– Пәнге деген қызығушылығы артады.

Сын тұрғысынан ойлау ойлау жобасы мынадай үш құрылымнан тұрады:

– Қызығушылығын ояту;

– Мағынаны тану;

– Ой толғаныс.

Бұл технологияда бұрынғы білім мен жаңа ұғым ұштастырылады. Ал соңғы кезеңде оқушы өз шығармашылығынан қабілетін таныта алады. Мұнда оқушыға ойланып толғануға уақыт берілуі керек, ойын айтуға оқушы шығармашылығын қалыптастыратынын атап өту керек.

«Қызығушылыған ояту» кезеңінде алдыңғы өткен тақырыпты тексеру мақсатында «Ортадағы қаламсап», «Табан ізі», «Ашық микрафон», «Амандасу» әдіс – тәсілдерарқылы оқушылармен бірлесе жұмыс жасауға болады. Сабақтың қай құрылымында болмасын осындай стратегияларды қолданғанда «Мен не ұтамын?» және «Оқушы не ұтады?» деген сұрақтарды есінен шығармауы керек.

Мысалы, қазақ тілі сабағында зат есімнің септелуі тақырыбы бойынша зат есімнің септелуін тексеріп кетуге болады. Ол үшін жеті оқушының қаламсабын алып, кез келген қаламсап бойынша жеті септіктің кез келгенің тексеріп өтуге болады. Тиімділігі оқушының сабаққа деген қызығушылығы артады, сонымен қатар қатемен жұмыс жасап, кері байланыс алады.

«Мағынаны тану» кезеңінде«Өрмекші торы», «Сиқырлы қобдиша», «Карусель»,«Қызық сөздер» ойыны. Бұл ойынның мақсаты: логикалық ойлау деңгейін жетілдіру, сөз мағынасын түсіндіру. Мысалы, «Қызықты сөздер» ойынының шарты: Мына сөздердің ішінен солдан оңға қарай оқығанда жаңа сөз шығатын сөздердің теріп жазу. Сөз мағынасын түсіндіру. [1, б. 9]

Қолқанат Ішік Есек Тымақ Қыран Балта Нағашы Шұлық Қысым Түс Ұршық Қасық *Мысалы: Ішік – кіші*

Осы әдіс арқылы оқушылардың ойлау қабілетін дамытуға, сөздік қорын байытуғаболады. Оқушылар өз ойларын білдіріп жауап береді. Мысалы, әдебиеттік оқу, дүниетану, жаратылыстану сабақтарында тиімділігін көруге болады. Әсіресе жаңа сабақты меңгерту, өткенді пысықтау, қайталау сабақтарында пайдалануға болады. Оқушы сұрақ қою арқылы келесі оқушының қаншалықты деңгейде меңгергендігін анықтауға мүмкіндік береді. Мысалы, әдебиеттік оқу «Шөл» деген тақырып бойынша мәтіннің мазмұнын меңгердіктерін анықтау үшін:

1. Қазақстандағы шөлді жерлерді ата;
2. Шөл жануарларын ата;
3. Шөлдегі өсімдіктердің тіршілігі;
4. Шөлді игеру.

Осы сұрақтар төңірегінде жауаптар алынып, сабақ бекітіледі. Бағаланады. Оқушылардың жауаптары толықтырылады.

«Ой толғаныс» кезеңінде оқушылардың өзіндік көзқарасын қалыптастыру. Айта кету керек, АКТ оқуда оң нәтижелерге қол жеткізудің маңызды факторы болып табылады. Қазіргі сабақты ақпараттық технологияларды қолданбай елестету қиын. Атап айтсақ, «Tarsia», «Plicers», «Kahoot», «Филворд», «Фортуна дөңгелегі» т.б.

«Автор орындығы» әдісін шығармашылық жұмыс орындау барысында жүргізіп отырамыз. Мысалы тақырыпқа сай ой шапшаңдығын,сөз байлығын дамытуда өлең шумақтарын құрастыру, арнаулы бір тақырыпта пікірталас тудыру. Сабақты түрлендіріп өткізу оқушылардың сабаққа деген ынта –жігерін арттырады. Оқушыны өз бетімен жұмыс істеуге дағдыларын қалыптастыру белгілі бір бала бойында тұрақтылық пайда болып, шығармашылықты тудырады. Қабілетті ұштайды, дарынды оятады, нәтижелі жеке тұлға қалыптасады. [6, б. 8]

Қазіргі уақытта ғылыми–техникалық прогресті жеделдету, онда қажетті ақпаратқа ие болу адам қызметінің кез – келген саласында маңызды құралға айналады, ал ең маңызды міндет–жас ұрпақты ақпараттық әлемде өмір сүруге, қажетті білімді табуға және пайдалануға үйрету. Мысалы, «Plicers» әдісін кез келген сабақта қолдануға болады. Оның тиімділігі аз уақытта материалды сыныптың меңгеру деңгейлерін анықтап, қорытындысын көругеболды. Осы тәсілді үнемі пайдаланған кезде, оқушылардың сапа көрсеткіші көтерілгендерін байқадық. Білім деңгейі орташа оқушылардың көрсеткіштері 0,5 –2 пайызға көтерілгендері байқалды.

Мысалы: сыныпта өзіндік жұмысына тапсырма беріледі. Оқушылар өз беттерінше орындайды, тапсырманы тез орындаған оқушыларды «Жұптас» тәсілі арқалы жұмыстарын бірлесе отыра

талқылауға шақырамын. Егер де берілген тапсырмада екі түрлі жауап шыққан болса,екеуі қайта сол тапсырманы бірлесе отыра шығарады немесе қателерін анықтайды. Бұл жұмыстың берері мол, бір жағынан оқушы өз ойын дәлелдейді, екінші жағынан қатемен жұмыс істейді.Мұғалім қатесін жөндегеннен гөрі, сыныптасымен бірлесе отыра қатесін тауып, түзету жұмысының пайдасы мол.

Оқушылар бір – бірін тексергенді жақсы көреді. Осы мүмкіндікті де кеңінен пайдаланған жөн. Мысалы:

«Әдебиеттік оқу» пәнінен 25 оқушыдан мәтіннің мазмұнын мұғалім 45 минутта тексеріп үлгірмейді. Оқушылардың ынтасын арттыру үшін тапсырманың мазмұнын өте жақсы меңгерген оқушыларды көмекке тартамын. Ол оқушыларға басқа оқушыларды тексеруге мүмкіндік беремін. Әрине, оған дайындық жұмыстарын өткізіп отыру керек. Бұл жағдайда төмен оқитын оқушы мен де тексере аламын, ол үшін көбірек дайындалуым керек деген ой туады.

Оқушыда сапалы білім мен тәрбие болу үшін мектеп және ата–ана тығыз байланыста болуы қажет. Бала үшін ата–ана тек асыраушының рөлін атқармай, оның білім мен тәрбие алу жолындағы нағыз серіктесі болуы қажет, баламен көзбе–көз сөйлесіп оған әр түрлі жағдайда ақыл–кеңес беру. Ата–ана баласына көбірек уақыт бөліп қадағалау, бағыттау, бағалау, білім олқылықтарын анықтап дер кезінде көмектесіп отыру. Ата–ана баласына педагогикалық көмек көрсететіндей дәрежеде болуы керек.Ата–аналармен жұмыстың барлық түрлері ұжымдық, жекелік және көрнекі–ақпараттық болып бөлінеді. [2, б. 2] Ата–аналармен ұжымдық жұмыс түріне өздеріңізге таныс белгілі іс–шаралар жатады. Біріншіден, бұл – ата–аналармен жұмыстың тиімді формасы болып табылатын ата–аналар жиналысы. Жыл бойы жүргізілетін жұмыс жоспарын ата–аналармен бірлесе отырып жасаған тиімді. Себебі, ата–аналар заман талабына сай өзекті мәселерді, отбасы тәрбиесіне байланысты тақырыптарды өздері ұсына алады. Сонымен қатар ата–аналардың ұсыныс –тілектерімен санаса отырып ата–аналарға арналған әңгімелер мен лекциялар, кеңестер мен сұрақ–жауап кештері, тәрбие жұмысын алмасу жөніндегі конференциялар, ата–аналарды педагогикалық әдебиеттермен таныстыру әдіс–тәсілдері қарастырылады.

Демек, оқу процесінде заманауи құралдар мен соңғы ақпараттық технологияларды қолдану арқылы оқушылардың іс–әрекетіне деген ұмтылыс артады. Сондықтан білім беру кеңістігіне АКТ оқытудың жаңа техникалық құралдарын енгізу өте өзекті. Сондай–ақ, білім беру процесінде АКТ құзыреттілігін дамыту мотивациялық–мақсатты, мазмұнды–белсенді және бақылау–түзету компонент–терін қамтитын құрылымдық–мазмұндық модельді іске асыру процесінде нәтижелі жүретіні анықталды. [6, б. 4]

Жаңа ақпараттық технологияларды сабақта қолдану келесі нәтижелерге жеткізеді:

1. Оқушыларға еркін ойлауға мүмкіндік береді;
2. Тіл байлығын дамытады;
3. Өз ойын жеткізуге, жан–жақты ізденуге үйретеді;
4. Шығармашылық белсенділігін арттырып, ұжымда бірігіп жұмыс істеуге тәрбиелейді.
5. Өз бетімен білім алатын, ақпараттық технологияларды жақсы меңгерген, білімді жеке тұлғаны қалыптастырады.
6. Берілгенақпараттан қажетті мәліметтерді таңадай алады, қолданады.

Қорытындылай келе, байқағанымыз оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруда, білім сапасын көтеруде, терең білім беруге әдіс–тәсілдердің берері мол. Нәтижесінде, қалалық, облыстық, республикалық зияткерлік ойындарында, ғылыми зерттеу жұмыстарына қатысып, жүлделі орындарға ие болып жүрген оқушылар бар. Атап айтсақ, Сапаргалиева Адия «Ы.Алтынсарин шығармаларындағы адамгершілік», Шайсұлтан Сағадат «Ы.Алтынсарин және оның сыныптастары» аттыжобамен республикалық сайысқа жолдама алды.

Осылайша, өз тәжірибемізде сабақ түрлерін алуан түрлі етіп өткізгенде оқушыға көп әсер ететіндігін, зор ықпал тигізетіндігіне көз жеткіздік.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдар–ламасы
3. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технология–ларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
4. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка // М., ИЯШ, 2001, №2, 24–28 с.
1. Білім заңы. Алматы, 2007 ж.
5. А.Иманбаева, Оқу–тәрбие үрдісін ақпараттандыру ділгірлігі. Қазақстан мектебі, №2, 2000
6. Дмитриева Е.И. Основная методическая проблема дистанционногообучения иностранным языкам через компьютерные телекоммуникационные сети Интернет // М.,ИЯШ, 1998, №1, 27–32 с. Білімділер сайты

ӘОЖ 371.321

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС–ТӘСІЛДЕР – САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУДІҢ КІЛТІ

Ергалиева Ментай Амановна
E–mail: Mentay_kz@mail.ru
Нуржанова Жанат Турсынбаевна
E–mail: Zhanat–nur@mail.ru
Якупова Нургул Адилхановна
E–mail: nur48@list.ru
бастауыш сынып мұғалімдері
Ғ.Қайырбеков атындағы №9жббм
Қостанай қаласы, Қазақстан

Андатпа

Өзектілігі: Жаңартылған білім беру бағдарламасының талабына сай, бастауыш сыныптарда инновациялық әдіс–тәсілдерді тиімді қолдану. Мақсаты: Оқытудың озық технологияларын тиімді пайдалана отырып, білімді, көзі ашық, көкірегі ояу, өмір сүруге бейім тұлғаларға білім беру жәнетәрбиелеу.

Түйінді сөздер: *әдіс–тәсілдер, жаңартылған білім, бағдарлама, жаңа технология.*

Аннотация

Актуальность:использование инновационно–методических средств и приемов в соответствии с обновленной программой в обучении в начальных классах. Цель: повышение обучения и воспитание учащихся в связи с изменениями требованияк жизненным ситуациям используя передовые технологии сегодняшного дня.

Ключевые слова: *методы и приемы, обновленное образование, программа, новая технология.*

Abstract

Relevance: effective use of innobative approaches to primary education in accordance with up–to–date educational reguirements. Goal: to bring up open source, cheerful, learning and education for those who are inclinet to live by using advanced teaching technoiogies.

Key words: *methods end approaches, innovation technologies, up datingeducation ,programmes.*

Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы бүгінгі басты міндеттерінің бірі – жастар–ға терең білім беру. Ал, оның негізі жалпы білім беретін мектептердің оқыту үрдісін жақсартуға білім саласына жаңа технологияларды енгізу болып табылады.Оқу – тәрбие үрдісіне жаңа инновациялық әдіс тәсілдерді енгізу оқушылардың білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып өз бетімен ізденуге шығармашылық еңбек етуге жол салады. Пәндерді оқытуда тиімді әдіс – тәсілдерді пайдала–на отырып, сабақты қызғылықты да тартымды өткізу мұғалімнің шеберлігіне байланысты екені баршамызға мәлім.Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келмек. Сондықтан да әрбір оқушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалды. Ертеңгі күннің бүгінгі күннен асып түсуіне ықпал етіп, адамзат қоғамын алға қарай жетелеуші құдіретті күш тек білімге ғана тіреледі. Білім беруге заман талабы тұрғысынан жеке тұлғаны дамытудағы қоғамның рухани және адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруда білім беру саласына – баса назар аударарлық мәселе. Баланың қызығушылық қабілеттерін дамыту «қабілет» ұғымының мәнін терең түсініп алуды талап етеді.

Ұстаз жас жеткіншектердің жан–жақты дамуына,бойында жасырын жатқан шығармашылық қабілетті ашу және белсенді әрекетке келтіру жолында тынымсыз ізденіс жолында болу керек.Білім алушыны шығармашылық жұмысқа тәрбиелеу,оның қабілетін ашу,санасында жылт еткен шоқты үрлеп үлкен жалынға айналдыру әрбір ұстаздың әдіскерлік шеберлігі мен парасат пайымының нақты көрсеткіші екені айқын.Әрине,білім алушылардың білімдерін бір жүйеге түсіруде әр түрлі жаңашыл әдістерді үнемі жүйелі қолданып отыру қажет.Мұндай оқыту әдістері арқылы бала сабаққа толық қатысады,өзін–өзі бағалайды,өз ойын еркін жеткізуге ұмтылады,пікірталасқа түседі,бәсекелестік пайда болады [1, б. 12].

Оқушыларды жаңартылған білім беру бағдарламасының талабына сай инновациялық әдіс–тәсілдермен оқытып, ой–өрісі кең, саналы, еркін азамат етіп тәрбиелеу қажеттілігі де осы себептен туындап отыр. Оның үстіне білім берудің жүйесін қарқынды дамытқан бұл үрдістің жалпы білім беретін мектептерге белсенді түрде енгізіле бастауы көңілді қуантады. Міндетіміз ауыр, мақсатымыз айқын. Отандық білім беру саласында әлемдік тәжірибедегі алдыңғы қатарлы идеяларды басшылыққа ала отырып, жаңаша ойлай алатын білікті мұғалімдер қатарын көбейтсек, жақсы нәтижеге жеттік деп білеміз.Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасуы орта білім беру жүйесінің дамуымен тығыз байланысты. Елбасы жолдауында айтылғандай, болашақта өркениетті дамыған елдердің

қатарына ену үшін, заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 30 елдің қатарына жеткізетін – білім. Ғылым мен техниканың күн санап өсуіне байланысты педагогика ғылымының теориясы мен оқыту үрдісі де түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Осыған орай оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Сондықтан ұстаздар алдында оқытудың әдіс–тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және оқудағы және оқытудағы жаңа тәсілдерді меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Осы тұрғыда әр пән мұғалімдерінің оқыту әдістерін, жаңа технологияларды таңдап пайдалану және авторлық үлгілерді қолдану мүмкіндігі берілген.. Қай кезеңде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы ұстаздан басталады. Білімсаласындағы түбегейлізгерістер ұстазғажауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан–жақты ізденетін, алдағы өмір жолын өзі болжай алатын тұлға тәрбиелеу – ұстаз қолында. Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологияларды енгізу күннен–күнге басты талапқа айналып, осы әдістерді жетілдіре түсу қажеттігі күшейіп келеді. Мұғалімнің шеберлігі қандай жоғары болса да, мұғалім оқушының өз белсенділігін туғыза алмаса, берген білім күткен нәтиже бермейді. Оқушының тұлға ретінде қалыптасуы белсенділік арқылы жүзеге асады.Барлық дамыған елдер өзінің бірегей жоғары сапалы білім беру жүйесінеие. Негізгі мектеп үшін, барлық мектептердегі оқыту стандарттарын Назарбаев Зияткерлік мектептерінің деңгейіне дейін жақсарту қажет. Жоғарғы сынып оқушылары қазақ, орыс және ағылшын тілдерін меңгеріп шығулары тиіс. Оқытудың нәтижесі – сын тұрғысынан ойлау, өздігінен зерттеу және ақпаратты терең талдау дағдыларын меңгеруге бағытталуы керек. Заманауи қоғамның зиялы азаматына білім беру – сана әлеуетіжоғары дамыған, сын тұрғысынан және жаңашыл ойлай білетін, рухы мықты, өз білімін қоғамның алға басуына жұмсай алатын адамды тәрбиелеу. Жаңартылған бағдарлама ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттейді. Оқушылардың бойына өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін қажетті дағдыларды дарыту мақсатында мұғалімдерге тынымсыз еңбектенукерек болады.

Бастауыш сынып білім алушыларының қабілеті екі түрлі әрекетте дамиды. Біріншіден кез–келген бала оқу барысында адамзат баласының осы кезге дейін жинақталған тәжірибесін меңгерсе, екіншіден кез–келген білім алушы шығармашылық әрекеттер орындау арқылы өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады. Шығармашылығы дамыған тұлғаның ерекшелігі – жалпы зерделілігі, өзіндік ой түюі, мақсат қоя білетіндігі.

Сыни ойлау – оқушылардың қай нәрсеге болса да терең оймен қарап,салыстыра талдау жасап,көзқарасын білдіру,өзінің менін қалыптастыру. Жалпы айтатын болсақ сыни ойлау дегеніміз – баланы ойлауға үйрету. Ойлау арқылы бала көп нәрсеге қол жеткізуі мүмкін. Сыни ойлауға оқыту жеңіл міндет емес. Оны белгілі кезеңде орындап,кейін ұмытып кетуге болмайды.Сыни ойлау,бұл ағылшындық көптеген ғалымдардың алдыңғы қатарлы идеялар негізінде құрылған жоба.Шығыс данасы Конфуции былай дейді: «Маған айтсаң,ұмытып қалам,көрсетсең есімді қалады, ал өзім істесем, үйреніп алам». Яғни,баланың ынтасын жетелеу, қызығушылығын ояту арқылы оқыту, үйрету, көрнекілікпен көрсету, оны өз беттерінше практикада қолдана білуі қажет деген сөз.

Мен өз сабақтарымда «Сын тұрғысынан ойлау», М.Жанпейісованың модульдік оқыту техноло–гиясын жүйелі қолданып отырамын. Бұл технологияның бір ерекшелігі – оның білімді меңгеруге ғана емес,тұлғаның танымдық қабілеттеріменжәне қажеттіктерін қанағаттандыруға ,белсенді сөздік қорын дамытуға бағытталуы. Тақырып мазмұны өсу бағытымен қарапайымнан күрделіге, репродуктивтік тапсырмалардан шығармашылық сипаттағы тапсырмаларға, зерттеушілік қызмет элементтеріне қарай бірнеше мәрте оралып отыру, әр оқушыға оқу материалымен жұмыс істей отырып,өз қабілеттерін , жадын, ойлауын, ауызша және жазбаша тілін дамытуға мүмкіндік береді. Сыни тұрғыдан ойлаудың мына әдістері күнделікті жүйелі жүргізіледі: топтастыру, көрнекілік, ой қозғау, болжау, «оқушыларды жетектейтін карта», «Кубизм», «Венн диаграммасы», «Бес жолды өлең», «Білгеніміз, білгіңіз келетіні, үйренгеңіз», «Пікір сайыс», «Жұптасып ойлау». Мысалы; дүниетану сабағында қолданылған «Брейн–ринг» оқыта үйрету ойыны арқылы білім алушылар жеңілден қиынға, оңайдан күрделіге ауысады. Балалар жасыл және көк түсті фишкаларды алуға тырысады,себебі ол жақсы бағаларға бағытталған. Бұл ойын барлық балалардың белсенділігін арттырды. Себебі оқушылар тез жауап беріп,өз қоржындарына көп фишка жинау мақсатын көздегендіктен болар. Осымысалдар арқылы топпен жұмыс жасау кезінде сыни тұрғыдан ойлану, бір–бірін үйрету, өз топтарында талқылау сияқты жұмыс түрлерін қолданып,жауап беріп отырды. Денгейлік тапсырмаларды орындау барысында оқушылардың жас ерекшеліктеріне сай жоспарладым. Сабақ барысында оқушылар топпен жұмыс жасауды,топтағы ережелерді қатаң сақтауды,жұппен жұмыс жасау барысында тапсырманы қатесіз орындауға үйренді. Ал осы сабақтағы «Аквариум» тәсілі де баланы көшбасшылыққа жетелеп, өз ойын топ алдында «өкіл»ретінде жеткізуге дағдыланады. «Авторлы қорындық» тәсілі арқылы әр оқушысабақ қорытынды–сын нақтылайды және тақырыпты меңгеруге негізделген сұрақтарға жауап алады.

Әдебиеттік оқу сабағындаөткізілген «жақтаушы», «даттаушы ойыны өте әсерлі болды. «Жақтаушы судың пайдасын дәлдеумен болды, ал «Даттаушы судың зиянын айтып, қалай да жеңіске жетуге ұмтылды. Яғни ойыншылар бір–бірін сөзден жаңылдыруға тырысады,нақты дәлелдер іздейді,сөздік қоры дамиды. Оларды естіп отырған қалған балалардыңпәнге деген қызығушылығы артып,танымдық қабілеті жетіледі. Сонымен қатар балалардың мәтінді тез түсінуін дамыту,көлемді

мәтінді қысқаша баяндауға дағдыландыру мақсатында «Қысқаша конспектілеу» әдісін жиі қолданамын. Бұл сызбада негізгі жазбаға білім алушы қысқаша түсінгенін жазады, келесі бөлімге мәтін бойынша туындаған сұрақтарды жазса,соңғы бөлімге қорытынды ойды,яғни автордың ойын өз ойымен толықтырады,салыстырады. 4–сынып бойынша дүниетанудан «Өзен және көл» жаңа сабақты меңгеру тақырыбыналдым. Осы тақырыптарда жұмыс жасағанда «Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету»моделін көбірек қолдануға тырыстым. Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету «Ой қозғау» стратегиясын қолданғанда, осы жұмыста дарынды, талантты, белсенді оқушылардың білімдік деңгейі көрінді. Ал өз ойын ашық, нақты айта алмайтын оқушыларға бұл тапсырма қиынға соқты. «Салыстыру» кезінде түрлі тапсырмалар орындалды. «Зерделі сұрақ, дәлелді жауап» қызығушылықты ояту стратегиясы жасалды. «Кубизм» стратегиясымен әр түрлі сыни тұрғыдан ойлауға үйрету жұмыстары жүргізілді. Қорыта келе әр сабақта оқыту технологиясын тиімді қолдану – сабақтың оқу мақсатына жетуге септігін тигізеді. «Жұлдыздар шоғыры»әдісі бойынша постер жасау әдісі топтық жұмыс түрінде жүзеге асырылады. Топтарға жұлдыз жапсырмалар мен постер таратылады. Әрбір топ жұлдыздарға берілген тақырып бойынша пікірін жазып,шоғыр құрайды. Сонымен қатар топтық жұмыс барысында оқушылар бір–бірімен өзара пікір алмасады, нәтижесінде әр оқушының тақырып тұрғысында дербес пікірі пайда болып, олардың сыни тұрғыдан ойлануына септігін тигізеді. «Тақырыптық постер жасау» бұл әдіс те топтық жұмыс ретінде жүзеге асырылады. Оқушылар берілген тақырып бойынша өз пікірлерін сурет түрінде бейнелейді. Тапсырманы орындау барысында оқушылар өзара пікір алмасады. Топпен жұмыс жасау барысында оқушының танымдық ізденімпаздығы қалыптасады;сұрақтарды,мәселелерді терең талдауға үйренеді;шығармашылық ой өрісі артады;кітаппен,көркем және ғылыми әдебиеттер,баспа материалдарымен жұмыс істеу білігі қалыптасады;топ мүшелері ортақ тұжырым жасауға үйренеді; мұғалім мен оқушылардың қарым–қатынасы жақсарады; оқушы өз ойын еркін айтуға,сөз сөйлеу мәдениетіне үйренеді [2, б. 28].

Жаңа технологияларды зерделей отырып, таңдалған әдіс–тәсілдер жиыны мұғалім мен оқушы арасындағы түсіністік қатынасқа негізделеді. Технологиялардың мүмкіндіктерін пайдалана отырып, оқушыны дербес, топтық, ұжымдық жұмыс сияқты түрлі формада ұйымдастырылған тәсілдерге төселдіре отырып, өз бетімен ізденуіне бағыт–бағдар беремін. Әдебиеттік оқу сабағында жүргізілетін әдіс –тәсілдер баланың ой – өрісін қалыптастырады, қиялдау, ойлау, есте сақтау қабілеттерін жетілдіреді. Тәжірибе кезінде өзіме жинақтаған кейбір ой–түйіндерімді ортаға салғым келді.Сабақтың әркезеңдерінде оқушыға тиімді әдіс – тәсілдерді қолданамын. Тақырыпты ашу кезеңінде кезеңінде : «Адасқан әріптер», «Акроним», «Мәселені шешу» «Идеялар себеті», «Миға шабуыл», «Логикалық сұрақ», «Стоп кадр», «Мозайка» әдістерінжиі қолданамын. Бұл әдістердің қолданудағы мақсатым қандай да болмасын ақпарат (мәлімет, проблема, сұрақ) туралы бар білгендерін жазбаша немесе ауызша ой салу. Ал тиімділігіоқушыға сұрақ қою, проблеманы зерттеу арқылы ой–өрісін дамытады, ойын еркін жеткізеді. Пікірлерінің еркін айтылуы, ешқандай сынға ұшырамау керек, қағазға түсіріліп, талқылау жұмысы болады. Сабақтың мақсатын анықтау кезеңінде: «ББҮ кестесі», «Болжам кесте»и «Бэкроним» Шатасқан тізбектер» әдістерін әр сабақтақолданамын. Мақсаты: Оқушылардың логикалық ойлау қабілетін, сөз қорын дамыту. Тиімділігі. Ойлау қабілеті дамиды, сөздік қоры молаяды, жазылым дағдысы қалыптасады. Үй тапсырмасын тексеру кезеңінде: «Карусель»,«Сұхбат немесе бос микрофон», «Әңгімелесетін әріптестер», «Төрт сөйлем», «Түйінді сәттер», «Шеңбердегі доп» ,«Ыстық орындық», «Айналмалы бекеттер», «Серпінді сұрақ» әдістері бар.Мақсаты: Оқытуда оқушы белсенділігін арттырумен қатар әр оқушының мүмкіндіктерін, қабілеттерін, қызығушылықтарын анықтау [3, б. 4].

Тиімділігі: Оқушылардың сұрақ қою дағдысы қалыптасады және сұрақ қою арқылы өзара ашық пікірлеседі. Жаңа тақырыпты, мағынаны ашукезеңінде: Түртіп алу», «Негізгі идеяны суреттеу», «Кубизм», «Сандар сөйлейді», «Әлемді шарлау», «Блумның сұрақ қою стратегиясы», «Көп деңгейлі сұрақ», «Логикалық тізбек» т.б сынды әдіс–тәсілдерді қолданып отырамын. Бұл әдістерді қолданудағы мақсатымоқушының бір–бірінен ақпарат алу дағдыларын қалыптастыру.

Бұл әдістердің тиімді жағыоқушыларбір–бірімен әңгімелесу арқылы ой қорыта алады, жұптық жұмыс жүреді, дұрыс тындауға ынталандырады. Оқылым, тындалымдағдылары қалыптасады. Ойлау қабілеті дамиды, сөздік қоры молаяды. Топтық тапсырмалар кезеңінде «Еркін жазу», «Борт журналы», «Буклет» әдісі, «Фишбоун» әдісі, «Қар кесегі», ЖИГСО», «Бір минуттық әңгіме», «Кинометафора »әдістері. Мақсаты: Берілген тақырыпты топ ішінде талқылап, әр түрлі тәсілдермен топтық жұмыс жасау. Басқа топтарға өкілдерді жіберіп, өз жұмысы туралы топта талқылау, идеялармен бөлісу, ынтымақтастықты дамыту. Тиімділігі: Ынтымақта бірлікте жұмыс жасауға, білгенін жолдастарымен бөлісуге, тақырыпты ортаға салып талқылауға,түйінді ойды саралауға жетелейді. Сабақты бекіту кезеңінде: «Дейін, кейін», «Өрмекші», «Кезбе тілші» «Иық тірескен шеңбер», «Т кестесі» әдісі, «Түйінді сөздер» әдістерін әр сабақта қолданамын [4, б. 3].

Мақсаты: Жаңа материалды пысықтау, түйінді ойларды бекіту. Тиімділігі; меңгерілген материалды пысықтау мақсатында кезең–кезеңдерімен пысықтауға тиімді. Сабақты қорытындылау, кері байланыс кезеңінде: «Шабадан, еттартқыш, қоқыс жәшігі», «Екі жұлдыз, бір тілек» «Аяқталмаған сөйлем» «Бес саусақ» «Ұшақ» әдістерін қолданамын. Сонымен қатар рөлдік ойындар, кейіпкерлерге

кластер жасау, олардың жағымды – жағымсыз қасиеттерін анықтау, кейіпкерлерге өз атынан немесе сол кейіпкердің образына кіріп хат жазу, ертегі мен аңыздардағы негізгі идеясын тауып, соған байланысты мақал – мәтелдер, жаңадан аңыз, ертегілерді құрастыру сияқты шығармашылық жұмыс–тарды топтық жұмыс кезінде орындау тиімді екеніне көзім жетті. Сонымен біргесабақтарда диалогтік оқыту да өте пайдалы, себебі оқушының сөз байлықтарын молайтумен қатар сұрақтарға нақты, дәл жауап беріп отыруларын бағыттап береді. Диалогті өз мәнінде кеңінен өрбіту үшін қойылатын сұрақтар мәнді де мағыналы болғаны жөн. Сонда оқушы өзінің беретін жауабына да немқұрайлы қарамайды [5, б. 31].

Қорытынды: өзімнің тәжірибемді қорыта келгенде мынадай түйін: Осы шығармашылық тапсырмаларды пәндерге бейімдеп қолданудан, оқушылардың пәнге қызығушылығы артты. Оқушылардың логикалық ойлауы, шығармашылық іс – әрекетке қабілеті артты.

Әр мұғалім болашақ үшін қызмет істейді. Ол әр оқушыны жеке тұлға ретінде көріп, оның өміріндегі өз орнын табуынакөмегі тиері сөзсіз.

Ол үшін жалықпай жаңа инновациялық технологияларды өз жұмысымызда пайдаланып, сонымен қатар оқушыларды мадақтап, ынталандырып отырған орынды. Баланың қиялын дамыта отырып, ойын дамытамыз. Ойы дамыған шәкіртіміздің танымдық қызығушылығы арта отырып, шығармашылық әрекеті жоғары деңгейге көтеріледі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Рудик.Г.А. «Ой еңбегі мәдениеті немесе оқудың 101 техникасы». Алматы. 2017. 38 б.
2. Кабенова М.Т. Инновациялық әдіс–тәсілдер арқылы сабақтың тиімділігін арттыру. Оқыту – тәрбиелеу технологиясы. // ж №4. 2011. 63 б.
3. BILIMLILER.KZ«Оқытуда инновациялық әдіс тәсілдерді қолдану»Білімділер порталы (bilimdiler.kz) (дата обращения 30.01.23)
4. https://stud.baribar.kz/ Модульдік оқыту технологиясы (М.Жанпейісова бойынша) (дата обращения 30.01.23)
5. Кажгереева Ж.А. Қазақстан ұстазы. Бастауыш сыныпта белсенді оқыту әдістерін қолданудың тиімділігі. Алматы. // ж №01. 2023. 52 б.

ӘОЖ 37.02

ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМДІ ҰШТАСТЫРУДАҒЫ ИННОВАЦИЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Ерекин Айдын Муратович
педагог–ұйымдастырушы–куратор
Қостанай қаласындағы физика–математикалық
бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
E–mail: erekin_a@kst.nis.edu.kz
Хамзина Кулшат Бакытжановна
педагогикалық ғылымдар магистрі
педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті
E–mail: hamzina_67@mail.ru
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аннотация

Мақалада тәрбие мен білімді ұштастырудағы инновациялық технологиялар арқылы мұғалімдер мен тәрбиешілердің кәсіби бағыттылығын жетілдіру жолдары қарастырылған. Мұғалімнің кәсіби дамуын, оның инновациялық, педагогикалық шеберлігін арттырудың маңыздылығы ашылады.

Түйінді сөздер: *тәрбие, білім, инновация, технология, педагогикалық шеберлік.*

Аннотация

В статье рассмотрены пути совершенствования профессиональной направленности педагогов и воспитателей посредством инновационных технологий в сочетании воспитания и образования. Раскрывается важность повышения профессионального развития учителя, его инновационного, педагогического мастерства.

Ключевые слова: *воспитание, образование, инновации, технологии, педагогическое мастерство.*

Abstract

The article discusses ways to improve the professional orientation of teachers and educators through innovative technologies combined with education and upbringing. The importance of improving the professional development of a teacher, his innovative, pedagogical skills is revealed.

Key words: *upbringing, education, innovation, technology, pedagogical skills.*

Қазақстан Республикасындағы Жоғары педагогикалық білім берудің басты мақсаты оқушының жеке басының қалыптасуы мен даму мәселесін шығармашылықпен шешуге қабілетті кәсіби жағынан компетентті жаңа формацияның педагогын даярлау делінген. Концепцияда педагогтың құзіреттілігі үш тұрғыдан демек, жалпы мәдени (дүниеге көзқарас), әдіснамалық (психологиялық–педагогикалық) және пәндік–бағыттылық деп атап көрсетілген. Демек, бүгінгі мұғалімнің, педагогтың, тәлімгердің, оқытушы–ның кәсіби шеберлігін, компетенттілігін жетілдіру бүгінгі педагогика және психология ғылымдарының ең өзекті мәселелерінің бірі болмақ [1].

Педагогтардың кәсіби–педагогикалық қасиеттерін қалыптастыру, жетілдіру жұмысына сапалық серпіліс жасауға, оған шын мәнінде үздіксіз, біртұтастық сипат беруге, мектептен бастап, білім беру мекемелерінің, арнаулы, жоғары білім беретін оқу орындарының бірігіп ғылыми–практикалық және әдістемелік тұрғыда жұмыс жасауын қолға алуға, яғни үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесінің біртұтастық, бірізділік, икемді, динамикалық, т.б. қасиеттерге ие интегративті сапасын өмірде пайдалануға баса назар аудару бүгінгі күн талабы болып отыр [2].

Осыған орай, педагогиканың бір саласы ретінде тәрбие мазмұнын да өзгерту маңызды факторлардың бірі.Себебі,жеке тұлғаның құндылық бағдары, ең бірінші тәрбие арқылы өлшенбек. Тәрбие мазмұнын, принциптері мен тұғырларын жаңаша тұрғыда құру ғылыми–теориялық талдауды қажет етеді.Біз қарастырып отырған тәрбиенің заманауи технологияларына тоқталып көрелік. «Технология» ұғымы әртүрлі ғылыми аспектілердің зерттеуіне айналды. М.В.Кларин «Педагогикалық технология – бұл педагогикалық мақсатқа қол жеткізу жолында қолданылатын әдістер мен әдіснамалық құралдардың жүйелі жиынтығы және жұмыс істеу реті»– деп анықтаған болатын [3].

Ғалымдардың пікірлерін талдайтын болсақ,педагогикалық технология мақсатқа бағытталған мұғалім мен оқушы арасындағы екі жақты, жоспарлы, кешенді үрдіс.

Қазіргі қоғамдағы білім беру үрдісінің дамуы, педагогикалық инновациялардың мүмкіндіктері, жаңашыл мұғалімдердің тәжірибесі, психологиялық–педагогикалық зерттеулердің нәтижелері технологияларды саралап, жүйелеуді қажет етеді.

Технологияұғымышеберлік,өнертуралыілім болып табылады. Тәрбие технологиясы – тәрбие мақсаттарына қол жеткізуге мүмкіндік беретін оқыту формаларының, әдістерінің, жолдарының, тәсілдерінің және тәрбие құралдарының жиынтығы. Бұл дамыту, оқыту және тәрбие процестеріне ықпал ететін тәсілдердің бірі. Мектептегітәрбие жұмысының негізгі мақсаты – дені сау, ұлттық сана–сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, еңбекқор, іскер, бойында ізгі қасиеттер қалыптасқан, көшбасшылық қасиеттерді меңгерген жеке тұлғаны қалыптастыру.

Білім беру саласындағы отандық және шетелдік теоретиктер мен практиктердің көпшілігі мектеп, бірінші кезекте, оқушыларды социумда өмірге дайындауға, қоршаған адамдармен өзара іс–қимыл жасау дағдылары мен іскерліктерін қалыптастыруға, сондай–ақ қоғамның нормалары мен құндылықтарын меңгеруге бағытталуы керек деп түсіндіреді. Мектептің тәрбие жүйесі объективтік және субъективтік факторлардың ықпалымен жүретін ұзақ мерзімді және күрделі процесс болып табылады. Тәрбие процесінің субъектілері: мұғалім, оқушы, ата–ана. Мектеп пен отбасы байланыста, сабақтастықта және үйлесімділікте өзара әрекет етеді.Мектепте тәрбие жұмысын ұйымдастыруда оқушылардың белсенділігіқасиеттерін дамыту көзделеді.

Осы орайда, мектепте жүргізілген тәрбие жұмысының барысына, бір қатар іс шараларға тоқталып кетуімізге болады.

Сыныптың тәрбие жүйесінің басты мақсаты: Жаңа өмір жағдайына бейімделген, шығармашы–лықпен ойлай білетін, денсаулығы мықты, жан–дүниесі рухани байтұлғаның дамуына жағдай жасау. Ал тәрбие жұмысының мақсаты: Қоршаған ортада оң қарым–қатынас бойынша белсенді орын алатын, жалпы адамзаттық құндылықтар негізінде, жеке тұлғаны жан–жақты дамыту үшін барлық жағдайлар жасалған ұжым құру.

Міндеттеріне тоқталсақ:

1. Сынып ұжымын жұмылдыра отырып, сыныптастар арасында жақсы қарым–қатынас қалыптастыру.
2. Оқу мотивациясын дамыту, қызығушылығын қалыптастыру.
3. Денсаулығын сақтау және нығайту үшін жағдай жасау.
4. Өзіне деген сенімділік дамыту,табысқа жету үшін өзінің жетістіктері мен сәтсіздіктерімен күресе білуге үйрету және оң көзқарастарын қалыптастыру.
5. Сыныптың өзін–өзі басқаруын дамыту.
6. Әрбір оқушының шығармашылық, зияткерлік және физикалық мүмкіндіктерін және қабілеттерін зерттеуді жалғастыру.

Сынып ұжымымен тәрбие жұмысының мақсатында анықталды: өзін–өзі жетістігін анықтау, рухани және физикалық өзін–өзі дамыту үшін жағдай жасау, өзін–өзі жетілдіру және сыныптың жұмысын жалғастыру бойынша сынып ұжымын қалыптастыру және біріктіру.

Жалпы, тәрбие жұмысы көп қырлы және жан–жақты болды.Тәрбие жұмыстары келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылды:

- Патриоттық тәрбие

- Көшбасшылық қасиеттерін дамыту
- Рухани – адамгершілік
- Көркем–эстетикалық

- Зияткерлік
- Физикалық және психологиялық
- Полимәдениетті

Жоғары сыныптарының «Кураторлық сағаттар» жұмыс бағдарламалары жалпы мектептің тәрбиелік жұмысының жоспарына негізделе отырып келесі негізгі құжаттар талаптарына сай құрылды:

- ҚР Атазаңы;
- БҰҰ баларды қорғау заңы;
- Білім беру туралы заң;
- Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ 2020 жыл даму стратегиясы;
- Падагог–ұйымдастырушы–куратордың қызметтік міндеттері және т.б.

Тәрбие жоспарларын құру негізінде ұжымның жас ерекшеліктері,психологиялық ерекшеліктері ескерілді. Барлық кураторлық сағаттар жоспар бойынша өткізіліп отырды.

«Таза, терең, өткір, күшті, кең тілім» М.Жұмабаев», «Ұлы дала елінің–Ұлы ақындары» «Жаһан–дану үрдісіндегі медиамәдениет», «Мамандықты дұрыс таңдау–жарқын болашақ кепілі», «Тәуелсіздік жетістіктері» және т.б. тақырыптарында кураторлық сағаттар өткізілді.

Құқықтық тәрбие тақырыбында іс–шаралар атқарылды. Кураторлық сағаттарда оқушылардың әкімшілік құқықтық жауапкершілігі тақырыбында әңгіме қозғалды.

Патриоттық тәрбие бағыты бойынша «Тәуелсіз елдің білімді ұрпақтары», «Тәуелсіздік жылдарындағы мәдени жетістіктер» және т.б. тақырыптарда кураторлық сағаттар өткізілді.

Мереке қарсаңында оқушылар ұйымдастырылатын барлық іс–шараларға белсенді араласып отырады. Шаңырақ оқушылары мектептің қашықтықтан өткізілген барлық іс–шараларына белсене ат салысты.

1–2–сурет. Сынып оқушылары «оқырмандар клубы» жобасына белсене қатысты. «Менің өмірімдегі мақал–мәтелдер» жобасы аясында өткен викториналық ойынға қатысып сынып арасында бірінші орынға ие болды.

3–4–сурет.«Қоғамға қызмет» жобасы бойынша Сырдария шаңырағының оқушылары бірінші тоқсанда қарттар күні аясында көмек қажет ететін әжемізге азық–түлік себеті түрінде көмек көрсетілді. Екінші тоқсанда тағы бір әжеміздің ауласын қардан тазалап бердік және де қайырымдылық жәрмеңкесіне белсенді қатыстық.

Оқушыларға Ішкі тәртіп ережелері мен Академиялық адалдық саясатын бұзудың алдын алу мақсатында профилактикалық жұмыстар жүргізілді. Әр тоқсанның басында оқушылар және ата–аналармен түсінік жұмыстары жасалды. Сауалнамалар алынды.

Қазіргі жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алуының бірден–бір шарты – оқу орындарындағы білім беру процесіне жаңа инновациялық технологияларды енгізу екендігі сөзсіз түсінікті. Сондықтан

ғылыми–техникалық прогрестен қалыспай, жаңа педагогикалық инновацияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір ұстаздың негізгі міндеті болып табылады [4].

Әрбір педагогтің инновациялық іс–әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттарына: инновация туралы білімі; инновацияны жан–жақты меңгеру; инновациялық іс–әрекет диагностикасын меңгеру; инновацияны тәжірибеге ендіру жұмыстары; инновацияны практикада дұрыс қолдану жатады [5].

«Тәрбиеленуші сіздің жан дүниеңіз бен ақыл–ойыңызды сізді көру, тыңдау арқылы қабылдайды», – деген А.С.Макаренко [6].

Қорытындылай келе, тәрбие мен білімді ұштастырудағы инновациялық технологияларды қолдана, сараптай отырып, мынадай тұжырымдар жасауға болады:

- білім алушылардың білім, білік сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технология түрлері сан алуан, оларды таңдау және одан шығатын нәтиже мұғалімнің кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты;
- жаңа инновациялық технологияларды енгізу жүйелі, әрі мақсатты түрде жүргізілгенде ғана жетістікке жетуге болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының (жаңа формация педагогын даярлау) үздіксіз педагогикалық білім беру тұжырымдамасы. Алматы, 2005. 32 б.
2. Ғалымжан Нұрышев «Жаңа тұрпатты ұстаз жаңарған қоғамға қажет» ЕҚ // №90–93 (25939) 12 Наурыз жұма, 2010.
3. Кларин М.В. Развитие педагогической технологии и проблемы теории обучения. Москва:Образование, 2004. 165 С.
4. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008.
5. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. А.:Өркен, 2007
6. Жүсіпова Ж.А. Педагогикалық шеберлік: Оқулық.Алматы: Экономика, 2011. 316 б.

УДК 582.475.4

ДИАТОМИТ КАК ЭКОЛОГИЧЕСКИ БЕЗОПАСНЫЙ СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ УСТОЙЧИВОСТИ РАСТЕНИЙ К АБИОТИЧЕСКИМ И БИОЛОГИЧЕСКИМ ФАКТОРАМ

Ерекина Назыгуль Сержановна
магистрант 2 курса
образовательная программа «7М01501 Биология»
КРУ им. А.Байтурсынова
Педагогический институт им. У.Султангазина
E–mail: nazgul.sertayeva@gmail.com

Андатпа

Диатомит – бұл тасқа айналған диатом балдырларынан алынған минералды ұнтақ. Оны өсімдік–тердің абиотикалық және биологиялық факторларға төзімділігін арттырудың экологиялық қауіпсіз әдісі ретінде пайдалануға болады. Диатомит құрамында микроскопиялық кремний қабықшалары бар, олар топырақтың ауа өткізгіштігін арттыруға көмектесетін көптеген ұсақ тесіктер жасайды. Бұл өсімдік қоректік заттардың қолжетімділігін жақсартады және тамырдың өсуін жеңілдетеді. Сонымен қатар, диатомит жәндіктер мен механикалық зақымданудан физикалық қорғаныс ретінде қызмет ете алады. Диатомит табиғи материал болғандықтан, оның құрамында химиялық қоспалар жоқ және қоршаған ортаға зиян тигізбейді. Осылайша, диатомитті қолдану өсімдіктерге пайдалы және экологиялық таза болуы мүмкін.

Түйінді сөздер: *диатомит, кремний, минералды ұнтақ*

Аннотация

Диатомит – это минеральный порошок, получаемый из окаменелых диатомовых водорослей. Он может быть использован как экологически безопасный способ повышения устойчивости растений к абиотическим и биологическим факторам. Диатомит содержит микроскопические кремневые оболочки, которые создают множество мелких пор, способствующих повышению воздухо–водопроницаемости почвы. Это улучшает доступность питательных веществ для растений и облегчает рост корней. Кроме того, диатомит может служить физической защитой от насекомых и механических повреждений. Поскольку диатомит является натуральным материалом, он не содержит химических добавок и не вредит окружающей среде. Таким образом, использование диатомита может быть полезным для растений и экологически безопасным.

Ключевые слова: *диатомит, кремний, минеральный порошок Ключевые слова: диатомит, кремний, минеральный порошок*

Annotation

Diatomite is a mineral powder obtained from fossilized diatoms. It can be used as an environmentally safe way to increase plant resistance to abiotic and biological factors. Diatomite contains microscopic silicon shells that create many small pores that contribute to increasing the air and water permeability of the soil. This improves the availability of nutrients to plants and facilitates root growth. In addition, diatomite can serve as a physical protection against insects and mechanical damage. Since diatomite is a natural material, it does not contain chemical additives and does not harm the environment. Thus, the use of diatomite can be beneficial for plants and environmentally friendly.

Key words: *Diatomite, silicon, mineral powder*

Диатомит является осадочной горной породой, состоящей из окаменевших панцирей диатомовых водорослей, и представляет собой мелкодисперсный порошок серого цвета. Основным компонентом диатомита является аморфный кремний. В силу своих уникальных химических и биологических свойств диатомит находит широкое применение во многих сферах сельского хозяйства как прекрасный адсорбент, удобрение, подкормка для животных и птиц, экологически чистый инсектицид контактного действия для борьбы с вредителями плодовых и декоративных растений, зерна [1].

Ещё в 1922 году академик Вернадский отнес кремний к элементам, безусловно необходимый растениям, так как он выполняет важные функции, в том числе повышает устойчивость растений к любым стрессам: болезням, вредителям, насекомым, высоким и низким температурам, наличию тяжелых металлов и т.д. Но большая часть кремния недоступна растениям, так как он в основном находится в составе кристаллических минералов, растворимость которых очень мала. Подвижный кремний становится дефицитным элементом питания растений, вот потому и появляется необходимость в кремниевых удобрениях [1].

Имеется много данных о положительном влиянии кремниевых удобрений, однако сам механизм воздействия кремния на растения недостаточно изучен. Так установлено, что оптимизация кремниевого питания растений способствует улучшению корневого дыхания, повышению объема, массы и адсорбирующей поверхности корневой системы, а также увеличивает устойчивость стебля к полеганию, площадь листьев, сухую массу растений и, в конечном итоге, урожайность сельскохозяйственных культур.

Исследователи отмечают, что кремний выполняет биологически активную роль за счет активизации в растениях природной устойчивости к неблагоприятным стрессовым факторам. Он способен повысить естественные защитные реакции культур к биотическим (болезни, вредители) и абиотическим (температура, влажность почвы, реакция почвенной среды, ТМ и т.д.) воздействиям, а также к другим стрессовым ситуациям. Кремнезем устраняет токсическое действие мышьяка, фенолов, алюминия, железа за счет снижения их поглощения. Установлено, что применение диато–мита под сельскохозяйственные культуры способствует снижению поступления в растения наиболее опасных тяжелых металлов (кадмия, свинца, никеля) до 3,5 раз [2].

По мнению некоторых исследователей, кремний может являться альтернативой пестицидам, так как основная роль кремния в растениях – стимулировать естественные защитные реакции растений при любых стрессовых ситуациях. Учёные считают, что устойчивость и адаптация растений к стрессам связаны со способностью кремниевых соединений активизировать быстрый и направлен–ный синтез специфических органических молекул внутри клетки. И что при прямом воздействии активных форм кремния повышается устойчивость растений к недостатку влаги в почве. Это связано с тем, что поликремниевые кислоты, накапливаемые во внутриклеточном и в межклеточном пространстве тканей растений, по–видимому, способны связывать воду и отдавать ее в критические моменты, работая как гель кремниевой кислоты.

Многочисленными исследованиями установлено, что кремний повышает устойчивость растений к заболеваниям и вредителям, участвует в водном обмене растений, стимулирует поступление биофильных элементов и в результате повышает урожайность сельскохозяйственных культур.

Кремний (Si) – элемент, входящий в IV группу периодической системы Д.И.Менделеева вместе с углеродом и германием. Он обладает шестью валентными электронами и проявляет валентность 4. Благодаря тесному сродству кремния и кислорода в природе Si находится в основном в виде кислородсодержащих соединений. Кремний – самый распространенный после кислорода элемент земной коры. Его кларк по А.П.Виноградову (1935) составляет 29,5, массовое содержание в земной коре – 23,8%. 87% всей литосферы приходится на кислородсодержащие соединения – кварц и силикаты. Кремнезем – самое распространенное на нашей планете вещество (Iler, 1979). Его содержание в литосфере составляет 58,3 % (Баранов, 1985) В виде самостоятельных пород содержание диоксида кремния насчитывает приблизительно 12% (Iler, 1979) [3].

Монокремниевая кислота является продуктом растворения кремнийсодержащих минералов. Максимальная растворимость при нормальных условиях (50–60 мг SiO2/л) наблюдается у аморфного тонкодисперсного кремнезема, а минимальная (2–4 мг SiO2/л) – у кварца (табл.1). Механизм раство–

рения сложный и включает в себя несколько стадий с образованием нестойких промежуточных соединений кремния, что обусловлено электронным строением кремниевых соединений [3].

Содержание кремниевых кислот в сложных системах, в том числе в почве, зависит от количества наиболее растворимой минеральной формы кремния – аморфного кремнезема. В верх–них, корнеобитаемых почвенных горизонтах аморфный кремнезем представлен в основном различными фитолитами (Добровольский и др., 1988; Боброва, 1995). Количество поступающих в почву фитолитов зависит от типа и биологической продуктивности экосистемы, поэтому и концентрация монокремниевой кислоты, контролируемая в основном содержанием аморфного кремнезема, в верхних почвенных горизонтах зависит от типа растительного сообщества. В свою очередь, содержание кремниевых кислот в почвенном растворе контролирует направленность трансформационных изменений вторичных алюмосиликатов. В почвах основная часть (95–99%) доступных для растений мономеров кремниевой кислоты находится в легко адсорбированном состоянии и только 1–5% в истинном почвенном растворе [4].

Полученные результаты показывают, что наибольший эффект при использовании кремниевых удобрений можно получить при их комплексном применении с другими минеральными удобрениями. Это согласуется с принципом минерального питания, которое основывается на возвращение в систему почва–растение питательных веществ, вынесенных с урожаем, а также законом минимума, выдвинутым Ю.Либихом в 1840 году. Несомненно, что кремниевые удобрения и кремнийсодержащие почвенные мелиоранты должны войти в современную систему применения минеральных удобрений. Однако основная часть исследований, посвященных кремниевым препаратам, проводится без использования традиционных минеральных удобрений. Поэтому в заключительной части наших исследований были использованы комплексные удобрения, содержащие активные формы азота, фосфора и калия. Можно предположить, что традиционные формы удобрений могут влиять на поведение активных форм кремния в сельскохозяйственных растений [5]. Для изучения динамики содержания растворимых форм кремния при внесении комплексных удобрений в растениях был проведен вегетационный эксперимент в теплицах. В течении 4–х месяцев кукурузу выращивали в тепличном грунте с добавлением комплексных удобрений (NPK– 1:1:1 из расчета 100 кг на гектар), диатомитов (Ульяновский диатомитовый комбинат, в дозе 1000 кг на гектар), раствора монокрем–ниевой кислоты (добавляли раз в месяц в концентрации 200 ppmSi и из расчета 1000 литров на гектар), а так же комбинации удобрений с источниками кремния. Ежемесячно отбирались образцы растительных тканей (листья и стебли), в которых определяли содержание растворимых форм моно и поликремниевых кислот, а также общее содержание кремния. Биометрию растений так же проводили ежемесячно.

Кремний выполняет удивительно большое количество функций в жизни растений, и особенно важен в стрессовых условиях. Роль кремния можно сравнить с ролью вторичных органических метаболитов, выполняющих в растениях защитные функции. Видя все многообразие ролей, которые кремний играет в растениях против различных стрессов, сегодня мировые ученые признают, что еще далеки от разработки «единой теории» кремния в биологии и сельском хозяйстве (E. Epstein, 2009) [5].

Кремниевое питание растений представляет не только научный интерес, но и имеет большое практическое значения в условиях роста дефицита продовольствия и необходимости увеличивать продуктивность растений на фоне неблагоприятных воздействий окружающей среды. В таких условиях применение кремниевых удобрений может стать очень актуальным резервом повышения эффективности растениеводства [6].

Кремний является вторым (после кислорода) по распространенности элементом земной коры и почвы. Однако основная часть кремния находится в виде нерастворимых веществ и является недоступной растению. Кремний накапливается растениями в количествах, часто превышающих величину поглощения основных макроэлементов (N, P, K).

В тканях растений Si находится в виде водорастворимых соединений типа ортокремниевой кислоты, ортокремниевых эфиров, а также в форме нерастворимых минеральных полимеров (поликремниевые кислоты и аморфный кремнезем, из которых состоят растительные опалы – фитолиты) и кристаллических примесей. В составе органического вещества растительных тканей Si образует ортокремниевые эфиры оксиаминокислот, оксикарбоновых кислот, полифенолов, углеводов, стеринов, а также производные аминокислот, аминосахаров и пептидов. Наиболее важными растворимыми формами кремния в растениях и системе почва–растение являются монокремниевая и поликремниевые кислоты. Эти неорганические соединения всегда присутствуют в природных водных растворах. Причем между ними существует тесная взаимосвязь (Колесников М.П., 2001).

Результаты исследований свидетельствуют о наличии у растений механизма, обеспечиваю–щего активное и быстрое перераспределение кремния по растительным тканям. При этом перенос Si идет в ткани, которые в большей степени подвержены стрессу. Этот вывод подтверждают работы японского исследователя Ма (1990, 2006). Он показал, что у риса существуют специальные транспортные белки, отвечающие за транспорт кремния. В ДНК был обнаружен и определен

фрагмент, отвечающий за синтез этих белков. Предполагают, что не только в рисе, но и в других растениях имеется аналогичный механизм, отвечающий за обеспечение растения кремнием и его транспорт [7].

В диссертации российского ученого В.В.Матыченкова (2008) приведены доказательства наличия активного поглощения и перераспределения кремния в растениях (не кремниефильного апельсина). Результаты показали, что общее содержание кремния в листьях, инфицированных грибком, значительно выше, чем в здоровых.

Кремний предает растениям механическую прочность, укрепляет стенки эпидермальных клеток и предотвращает полегание, обеспечивая жесткость различных органов растения. Однако исследования последних лет указывают на необходимость пересмотреть устоявшиеся взгляды на роль кремния исключительно как структурного элемента клеточных стенок или инертного балласта.

Доказано, что кремний в оптимальных дозах способствует лучшему обмену в тканях азота и фосфора, повышает потребление бора и ряда других элементов; обеспечивает снижение токсичности избыточных количеств тяжелых металлов. Оптимизация кремниевого питания растений приводит к увеличению площади листьев и создает благоприятные условия для биосинтеза пластидных пигментов. В таких условиях у растений формируются более прочные клеточные стенки, в результате чего снижается опасность полегания посевов, а также поражения их болезнями и вредителями. (Кемечева М.Х., 2003) Одной из важных функций активных форм кремния является стимуляция развития корневой системы [8].

Список литературы:

1. Матыченков В.В. Роль подвижных соединений кремния в растениях и системе почва–растение: автореф. дисс.. докт. биол. наук / В.В.МатыченковМ.: Пущино, 2008. 38 с
2. Williams D. Manganese toxicity in standard culture solutions / D.Williams, J.Vlamis // Plant Soil. 1957. №8. 193–193 p.
3. Yoshida S. Chemical aspects of the role of silicon in physiology of the rice plant / S.Yoshida //Bull. Nat. Jnst. Agric. Sci, 1965. Ser. B.№ 15. 1–58 p.
4. Капранов Владимир Николаевич. Использование природных агрохимических средств в качестве источников минерального питания полевых культур: автореф. дис. ... д–ра сельскохозяйственных наук: 06.01.04 / В.Н.Капранов. М., 2009. 42 с.
5. Семенкова И.Г. Фитопатология / И.Г.Семенкова. М.: Академкнига, 2003. 480 с.
6. A.Okuda E. Takahashi // John Hopkins Prass. Baltimore, 1965. Plant. 123–146 p.
7. Кудинова Л.И. Влияние кремния на вес растений ячменя // Агрохимия. 1974. №1. 142–144 с.
8. Швейкина Р.В. Влияние кремниевых удобрений на подвижность фосфат–ионов в почве. Пермь, 1986, 77–79 с.

ӘОЖ 32.973

ҚАЗІРГІ ЗАМАН ТАЛАБЫМЕН ҰШТАСТЫРУ АРҚЫЛЫ, ЖАСТАРҒА БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЦИФРЛЫ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЖӘНЕ IT САЛАСЫН ДАМЫТУ

Ермагамбетова Улдыкыз Тулегеновна
С.Мәуленов атындағы гимназияның
информатика пәні мұғалімі (педагог–зерттеуші)
Қостанай қаласы,Қазақстан
E–mail: uldikis@mail.ru

Аннотация

Қазіргі заман талабымен ұштастыру арқылы, жастарға білім берудегіцифрлы технологияларды және IT саласын дамытудың пайдасы және жолдары, кәсіптік білім беруге баулу жазылған.

Түйінді сөздер: *цифрлық технология, ақпараттық құралдар.*

Аннотация

Выписаны преимущества и пути развития цифровых технологий и ИТ–сферы в обучении молодежи, а также внедрения их в профессиональное образование в сочетании с современными требованиями.

Ключевые слова: *цифровые технологии, информационные инструменты*

Abstract

The advantages and ways of developing digital technologies and the IT sphere in teaching young people, as well as introducing them into vocational education in combination with modern requirements, are outlined.

Key words: *digital technology, information tools*

Еліміздің саяси, әлеуметтік, экономикалық өзгерістеріне сай білім беруді жетілдірудің негізгі бағыттарының бірі – білім беруді ақпараттандыру және ақпараттық технология құралдарын жаңа жағдайда қолдану арқылы жеке тұлғаның танымын зияткерлік әлеуетін дамыту негізінде әлемдік білім деңгейіне қол жеткізу. Осы тұрғыда Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын, оның ішінде ... қоғам мен еңбек нарығының өзгеріп отыратын қажеттеріне тез бейімделуіне ықпал ететін кредиттік, қашықтықтан оқыту, ақпараттық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану» – деп, ақпараттық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамыту және оның мүмкіндіктерін әлемдік ақпараттық ортаға ену мақсатында қолдану ұсынылып отыр [1].

Қазіргі ақпараттандыру дәуірі оқу үдерісінде ақпараттық технология мүмкіндіктерін кең көлемде қолдануды қажет етеді. «Білім беру жүйесін ақпараттандыру – берілетін білім сапасын көтеруді жүзеге асыруға бағытталған үдеріс, еліміздің ұлттық білім жүйесінің барлық түрлерінде қазіргі технологияларды тиімді ақпараттық технологияларға алмастыру, оларды сүйемелдеу және дамыту, нақты жүзеге асыру шаралары» болып табылады. Әлемдік ғылым мен практикада ақпараттық технологияны оқыту үдерісіне енгізу келешек ұрпақтың жан–жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын психологиялық, педагогикалық жағдай жасау үшін тигізер пайдасы зор.

Білім беру жүйесін ақпараттандырудың ғылыми негізделген әлеуметтік–философиялық тұжырымдамасы мен компьютермен оқытудың бағыттарына арналған іргелі және қолданбалы сипаттағы мәселелер, ақпараттық технологиялардың мәні, мазмұны мен құрылымы алдыңғы қатарлы ғалымдардың еңбектерінде қарастырылған. Олар аталған ұғымға «компьютерлік технология», «ақпараттық технология», «ақпараттық–коммуникациялық технология» ретінде түрлі деңгейде анықтама берген:

– ақпаратты өңдеу, түрлендіру, тасымалдау, тарату технологиясы, есептеуіш техниканы, желіні және жүйені (жасанды интеллекті қоса алғанда), программалық құралдарды және т.б. жасау технологиясы (В.В.Персианов, Н.А.Шайденко);

– ақпаратты жинау, ұйымдастыру, сақтау, өңдеу, тасымалдау және ұсынудағы адамдардың білімін кеңейтетін және олардың техникалық және әлеуметтік үдерістерді басқару мүмкіндігін дамытатын әдістер мен техникалық құралдардың жиынтығы (М.И.Жалдак);

– оқытуда компьютерді қолдану (Н.В.Апатова);

– нысан, үдеріс немесе құбылыстың жағдайы туралы жаңа сапалы ақпаратты алу мақсатында алғашқы ақпаратты өңдеу мен тарату, жинақтау әдістері мен құралдарының жиынтығын қамтитын үдеріс (И.В.Роберт);

– ақпаратты жинау, сақтау, өңдеу және тасымалдаумен сипатталатын әртүрлі әдіс, тәсілдерді жалпылайтын ұғым (Е.Ы.Бидайбеков);

– негізгі ақпараттық үдерістерді автоматтандыруға арналған және программалық өнімдерді пайдаланып, дамытуға байланысты компьютерді қолдануға негізделген технология (Ш.Х.Құрма–налина).

Жоғарыдағы аталған ғалымдардың көзқарасынан ақпараттық технология компьютер арқылы оқытудың жүйелі әдісі, техникалық ойлау және танымдық әрекетіне бағыттап оқытуда түрлі техникалық, электрондық және компьютерлік құралдарды қолдану.

Қазіргі уақытта білім беру жүйесін басқару мен оқытуда ақпараттық – технологияны қолданудың бірнеше негізгі бағыттарын ерекшелеп көрсетуге болады:

– ақпараттық технологияны оқу материалын баяндаудағы көрнекілікті арттыру, әртүрлі нысан мен үдерістерді үлгілеу, оқу материалын жүйеге келтіру мен логикалық реттеу, жаттықтыру, меңгерілген білімді бақылау үшін көрнекілік құрал ретінде пайдалану;

– оқытудың әртүрлі формасын жүзеге асыру: дербес, ұжымдық, өзіндік, қашықтықтан оқыту. Оқыту үдерісін автоматтандырылған оқыту жүйелерін қолдану арқылы автоматтандыру;

– әртүрлі пәндер бойынша компьютерлік оқу курстары мен программалық әдістемелік кешендерін жасақтау;

– ғылыми негізделген компьютерлік оқу программаларының сценарийін жасау, педагогикалық программалық құралдардың сапасын сараптау мен оны бағалау;

– білім беру жүйесінде компьютерлік телекоммуникацияны қолдану;

– білім беруді басқаруда ақпараттық технология құралдарын кәсіби қолдануға баулу (басқарудың автоматтандырылған жүйелері, автоматтандырылған жұмыс орындары);

– психологиялық–педагогикалық зерттеулерде ақпараттық технология құралдарын қолдану.

Жылдан–жылға дамып келе жатқан материалдық–техникалық мүмкіндіктер мұғалімдерге, оқушыларға жоғарыда аталған бағыттардың әртүрлі аспектісін меңгеруге мүмкіндік береді. Мұндай бағыттарды жүзеге асыруда оқыту үдерісінде қолданылатын ақпараттық технология құралдарының алатын орны ерекше.

И.В.Роберт ақпараттық технология құралдарын микропроцессорлық техника құралдары негізінде басқарылатын программалық, программалық–аппараттық және техникалық құралдар мен

құрылғыларды, сондай–ақ ақпаратты тасымалдаудың қазіргі құралдары мен жүйелері, ақпаратты жинау, қорландыру, өңдеу, сақтау, тарату, пайдалану операцияларын қамтамасыз ететін ақпараттық алмасу, компьютерлік желілердегі ақпараттық ресурсқа кіру мүмкіндігі деп түсіндірген [2].

В.В.Гриншкун программалық қамтамасыз етілу тұрғысынан қарастырып, білім беру саласында қолданылатын ақпараттық технология құралдарының негізін перифериялық құрылғылармен жабдық–талған дербес компьютердің құрайтындығын және оның мүмкіндіктері программалық қамтама–сыз етілумен анықталатындығын көрсеткен. Ол программалық құралдардың негізгі көрсеткіштеріне жүйелік, қолданбалы және құрал–саймандық программаларды негіздеген. Жүйелік программалар ретінде компьютер мен жабдықтардың, адамның арасындағы өзара әрекетті қамтамасыз ететін операциялық жүйелерді, сонымен қатар қызметтік, сервистік программаларды қарастырған. Қолдан–балы программаларға ақпараттық технологияның құралдары болып табылатын программалық қамтамасыз етуді – мәтінмен, графикамен, кестелік мәліметтермен жұмыс жасау технологиясын жатқызса, үшінші түріне программалық қамтамасыз етуді өңдеуге арналған программаларды арнаған.

Қазіргі заманның белгілі педагогы П.И.Пидкасистый, Т.О.Балықбаев, Е.Ы.Бидайбеков еңбекте–рінде ақпараттық технология оқу ақпаратын алуға және білімді меңгеру үдерісін басқаруға, оқушыларды ұйымдастыруға, білімді қабылдауға, оқу мазмұнын объективті түрде беруге, оқу ақпара–тын өзінің көзімен байланыстыруға, оқушылардың танымдық қызығушылығын ынталандыруға, арнайы жағдайда оқушылардың оқуға эмоционалды–жағымды көзқарастарын туғызуға, оперативті бақылау және оқыту нәтижесін өздігімен бақылауға мүмкіндік береді деп пікір білдіреді [3].

Ақпараттық технология құралдарының білім беру үдерісінде пайдаланылуы М.В.Буланова, А.В.Духовнева, Д.Н.Исабаева және т.б. ғалымдардың еңбектерінде қарастырылған [4]. Олар білім берудегі ақпараттық технологияның қолданылуы: біріншіден, компьютерлік техника және информатиканы оқытудың нысандары ретінде, екіншіден, компьютер педагогикалық әрекеттің тиімді–лігін арттыру құралы, үшіншіден, компьютер білім беру жүйесіндегі ғылыми–зерттеу жұмыстарының тиімділігін арттыру құралы, төртіншіден, білімдік, педагогикалық басқару жүйесінің компоненті ретінде қарастырады.

Оқытудың техникалық құралдары, соның ішінде ақпараттық технология құралдары ақпараттың көздері туралы оқушының пән бойынша түсінігін нақтыландырады, аудиовизуалды құралдар арқылы оқу ақпаратына әуестігін, эмоционалды жағымды көзқарасын оятып, оқуға қызығушылығын күшейтеді.

Аталған құралдар білім беру жүйесінде, қазіргі қоғамның бүтіндей дамуында маңызды орын алып, сабақты жаңаша өткізуге, жекеше алғанда оқушылардың танымдық қызығушылығын қалып–тастыруға бағытталған оқыту технологияларын, әртүрлі әдістерді, құралдарды қолдануға мүмкіндік береді және білім беру сапасын жаңа деңгейге жеткізеді.

Дәстүрлі оқыту барысында оқушы тек мұғалім мен құрбыларымен қарым–қатынаста болады, ақпараттық технология құралдары қолданылған сабақтарда оқушы компьютермен қарым–қатынас жасау арқылы танымдық, ақпараттық қажеттілігін дамытуға мүмкіндік береді. Қазір білім беру саласында жаңа жүйе жасалып, әлемдік білім кеңістігіне ену бағытында елеулі істер атқаруда. Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Қазіргі кезеңде оқушының өз бетімен білімге ие болу барысында оның белсенді іс – әрекетін ұйымдастыру оқу үдерісіне қойылатын негізгі талап–тардың бірі болып табылады. Ақпараттық технология құралдары ақпаратты жинақтау, сақтау, өңдеу және бейнелеуді қамтамасыз ететін бірыңғай технологиялық жүйеге біріктірілген әдістер, өндірістік үдерістер және программалық техникалық құралдар жиынтығы ретінде ақпараттық ресурстарды пайдалану үдерісін оңтайландыратын және оның сенімділігі мен жылдамдығын арттыратын болғандықтан, оған келесідей анықтама береміз: *ақпараттық технология құралдары компьютерлік техника мен желілерді қолдану негізінде ақпараттық үдерістерді жүзеге асыруға бағытталған аппараттық және программалық құралдар*. Осы анықтаманың негізінде білім беру жүйесіндегі аппараттық және программалық құралдарды ұсынуды жөн көрдік (1–кесте).

1–кесте. Білім беру жүйесіндегі ақпараттық технология құралдары

Аппараттық құралдар:	*Педагогикалық мүмкіндігі*
Компьютер	Кез келген ақпаратты өңдеуге арналған әмбебап құрал
Интерактивтік тақта	Оқу сабақтарын ұйымдастыруға және семинарлар мен пікірталастар өткізуге ыңғайлы құрал
Принтер	Мұғалім мен оқушылардың дайындаған ақпаратын қағазға шығаруға арналған құрылғы
Проектор	Сабақтың көрнекілік деңгейін арттыруға және оқушылардың өз жұмыстарының нәтижесін көрсетуге арналған құрал
Телекоммуника–циялық блок Пернетақта және тышқан	Отандық немесе әлемдік ақпараттық ресурстарға кіруге мүмкіндік беретін қашықтықтан оқытуға, басқа мектептермен хат алысуға көмектесетін құрал Мәтіндік ақпаратты енгізуге және экрандағы нысандарды басқаруға арналған құралдар
Сыныптағы және мектептегі желі	Ақпараттық желіге кіруге мүмкіндік беретін ақпараттық, техникалық және уақыттық ресурстарды тиімді қолдануға көмектеседі.
Дыбыс–бейне құралдары	Сканер, фотоаппарат, видеокамера, магнитофон қоршаған әлемнің ақпараттық бейнесін оқыту үдерісіне енгізуге мүмкіндік береді
Программалық құралдар:	*Педагогикалық мүмкіндігі*
Ақпараттың өзегі – интернет	Ұйымдастырылған ақпараттық массивтер – компьютердегі энциклопедиялар, ақпараттық сайттар және Интернет жүйесі
Виртуалды конструкторлар	Көрнекілік, математикалық және физикалық нақтылықтың символдық үлгілерін құрастыруға, осы үлгілерге эксперимент жүргізуге мүмкіндік береді
Жаттықтырғыш–тар	Ақпараттық нысандармен жұмыс жасау дағдысын қалыптастыруға – мәтінді енгізу, экрандағы графикалық нысандармен жұмыс, жазбаша және ауызша жұмыстар жүргізуге бағытталады
Компьютерлік тест программалары	Оқушылар автоматты түрде компьютер арқылы тапсырманы орындайды және нәтижесін алады. Компьютер оқушыны бағалайды
Оқытушы кешендік жиынтық электр.басылым	Жоғарыда аталған программалық құралдардың сәйкестігіне қарайдәстүрлі түрде оқыту үдерісін автоматтандырады, мұғалім мен оқушы іс–әрекетін дербестендіреді
Басқарудың ақпараттық жүйелері	Білім беру үдерісінің барлық қатысушыларымен– оқушылар, мұғалімдер, басшылық, ата–аналар, қоғам мүшелерінің арасындағы ақпараттық ағындардың жүруін қамтамасыз етеді

Қорыта келе, ақпараттық технология құралдары білім беру үдерісінде қолдану – өзінің тәсіл–дері мен мақсаттары бар, белгілі бір теориялық базаны, ерекше әдістерді қамтитын біртұтас үдеріс болып табылады. Сондықтан, олар арқылы орындалатын оқу әрекеттері қарым–қатынастың жоғарғы деңгейіне көшеді, дәстүрлі оқыту кезінде оқушыға қалыптастыруға келмейтін арнайы іскерліктерді қалыптастырады. Қазіргі жас буын жан–жақты терең білімді, саяси–экономикалық сауатты, яғни интелектуалдық деңгейі жоғары болса, тәуелсіз мемлекетіміздің мықты тірегі болатынына сеніміміз мол. Мен өзім үйлестіруші ретінде білім алушының бойында патриоттық сезімі, ұлттық сана–сезімі, ұлттық рухы, азаматтылығы мен әлеуметтік белсенділігі жоғары деңгейлі зияткер әрі бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеймін деген ойдамын. Ақпараттандыру технологиясы арқылы заман талабынан сай сабақ берідің тиімділігі өте көп. Күнделікті сабаққа видео, аудио қондырғыларды мен теледидарды, компьютерді, интерактивтік тақта мен мультимедиалық проекторларды пайдалану үлкен нәтижелер беретініне әр мұғалім өзі көз жеткізіп отыр. Жаңа ақпараттық технолгияның ерекшелігі мұғалімдер мен оқушылардың бірлесіп, шығармашылықпен жұмыс істеуіне ықпал етеді. Мектептердің оқу–тәрбие үрдісіне жаңа ақпараттық технологияны енгізу арқылы оқу сапасы жақсарып, дамыта оқыту жүзеге асырылып, сабақ қарқыны жеделдетіледі. Электрондық оқулық мектеп оқушыларын ақпараттық технологияны кіші жастан меңгеруге көмектесіп, оқушылардың өз бетімен білімдерін толықтыруларына мүмкіндік береді. Орта білім беру мазмұнының жаңаруына байланысты бүгінгіжаңа дәуір, ертеңнің тұтастығын еркін ұстап, озық технологиялыелдермен терезесінтең тұту.

Әдебиеттер тізімі:

1. 1.Қазақстан Республикасындағы білім туралы заңнама. Заң актілерінің жиынтығы. Алматы: Юрист, 2008. 240 б.
2. 2.Роберт И.В. О понятийном аппарате информатизации образования // Информатика и образование. 2003. №1. 2–6 с.
3. 3.Бидайбеков Е.Ы. Білім берудің әртүрлі деңгейлерінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану әдістері. Білім саласындағы инновациялық ақпараттық педагогикалық технологиялар жаңашыл педагогтардың 3–ші форумы. Шымкент, 2012. 204–208 с.
4. 4.Исабаева Д.Н. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыруда ақпараттық–коммуникациялық технология құралдарын қолдану әдістемесі: Пед.ғыл.канд ... автореферaты. 13.00.02. Алматы, 2009. 8 б.

ӘОЖ 004.52

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ АДАМДАРҒА АРНАЛҒАН ВЕБ–РЕСУРСТАРҒА ТАЛДАУ ЖАСАУ

Ермеков Алмас Сайдауович
2 курс магистранты
Кузенбаев Батырхан Аманжолович
PhD доктор
ақпараттық технологиялар кафедрасының меңгерушісі
А.Байтұрсынов атындағы ҚӨУ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: new_eas_99@mail.ru

Аңдатпа

Интернеттің жылдам өсуі көптеген адамдар үшін ақпаратқа қол жетімділікті едәуір кеңейтті, бірақ мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін бұл қол жетімділік әрдайым бірдей бола бермейді. Бұл мақалада мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін функционалдылықты қолдайтын ақпараттық веб–ресурстарды зерттеу мен талдаулар ұсынылады. Осы ресурстардың қол жетімділігінің қазіргі жағдайы зерттелінеді, жақсартулар жасалуы мүмкін бағыттары анықталады және мүгедектерге қол жетімділікті арттыру шешімдері ұсынылады. Бұл зерттеудің мақсаты қол жетімділіктің маңыздылығы туралы хабардарлықты арттыру және мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін пайдаланушы тәжірибесін жақсарту үшін веб–әзірлеушілер мен дизайнерлерге ұсыныстар беру болып табылады.

Түйінді сөздер: *интернет, қол жетімділік, веб–сайт, мүмкіндігі шектеулі адамдар.*

Аннотация

Быстрый рост Интернета значительно расширил доступ к информации для многих людей, но для людей с ограниченными возможностями этот доступ не всегда одинаков. В этой статье предлагаются исследования и анализ информационных веб–ресурсов, поддерживающих функциональность для людей с ограниченными возможностями. Будет изучено текущее состояние доступности этих ресурсов, определены области, в которых могут быть сделаны улучшения, и предложены решения по увеличению доступности для людей с ограниченными возможностями. Целью этого исследования является повышение осведомленности о важности доступности и предоставление рекомендаций веб–разработчикам и дизайнерам для улучшения взаимодействия с пользователем для людей с ограниченными возможностями.

Ключевые слова: *интернет, доступность, веб–сайт, люди с ограниченными возможностями.*

Abstract

The rapid growth of the Internet has greatly increased access to information for many people, but this access is not always the same for people with disabilities. This article offers research and analysis of web–based information resources that support functionality for people with disabilities. The current state of accessibility of these resources will be examined, areas where improvements can be made will be identified, and solutions to increase accessibility for people with disabilities will be proposed. The aim of this study is to raise awareness of the importance of accessibility and provide recommendations to web developers and designers to improve user interaction for people with disabilities.

Key words: *Internet, accessibility, website, people with disabilities.*

Бұл мақала қол жетімділіктің шын мәнінде не екенін қарастыратын модульді ашады – оған біз ескеруіміз керек адамдар тобы және неге, әртүрлі пайдаланушылар вебпен өзара әрекеттесу үшін қандай құралдарды пайдаланады және қол жетімділікті веб–әзірлеу жұмыс процесінің бір бөлігіне қалай айналдыра аламыз.

Сонымен, қол жетімділік дегеніміз не?

Қол жетімділік – бұл сайттарды мүмкіндігінше көп адамға пайдалануға мүмкіндік беретін тәжірибе. Ол дәстүрлі түрде мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін арналған қол жетімділік деп саналады, бірақ іс жүзінде бұл санға мобильді құрылғыларды пайдаланатын немесе баяу желілік байланысы бар басқа пайдаланушылар топтары кіреді.

Сондай–ақ, қол жетімділікті қабілеттерге немесе жағдайларға қарамастан тең құқықтар мен бірдей мүмкіндіктерді беру тәсілі ретінде қарастыруға болады. Адамды мүгедектер арбасында жүрген–діктен (қоғамдық ғимараттарда әдетте мүгедектер арбасына арналған пандустар немесе лифттер бар) әртүрлі орындарға бару құқығынан айыру дұрыс емес сияқты, көру қабілеті нашар болғандықтан веб–кеңістіктен ешкімді алып тастау дұрыс емес немесе олар ұялы телефонды пайдаланады [1].

Сонымен қатар қол жетімділік бұл жай ғана жақсы тон, ол кейбір елдердегі заңнамамен реттеледі және сіздің қызметтеріңізді пайдалана алмайтын, өнімдеріңізді сатып ала алмайтын және т. б. маңызды нарықтардың ашылуына ықпал етуі мүмкін.

Қол жетімділік және оны қолдану тәжірибесі барлығына пайдалы болады:

1. Семантикалық HTML (қол жетімділікті жақсартады) SEO–ны жақсартады, бұл сіздің сайты–ңызды іздеуге немесе сатуға қол жетімді етеді.

2. Қол жетімділікке қамқорлық жақсы этика мен адамгершілікті көрсетеді, бұл Сіздің қоғамдағы имиджіңізді жақсартады.

3. Қол жетімділікті жақсартатын басқа да жақсы тәжірибелер сайтты ұялы телефон пайдала–нушылары, желі жылдамдығы төмен пайдаланушылар және т. б. сияқты басқа топтарға ыңғайлы етеді. Шын мәнінде, әркім осындай көптеген жақсартулардан пайда көре алады.

Мүгедектік санаттары.

1. Көру мүгедектігі – соқырлық, нашар көру, түс соқырлығы.

2. Есту қабілетінің бұзылуы – саңырау және есту қабілетінің жоғалуы.

3. Қозғалыс мүгедектігі – тінтуірді қолдана алмау, баяу жауап беру уақыты, моториканың шектеулі бақылауы.

4. Ақыл–ой мүгедектігі – оқу қабілетсіздігі, алаңдаушылық, есте сақтау немесе үлкен көлемдегі ақпаратқа назар аударуға қабілетсіздігі.

Әр санат мазмұн дизайнында ойластырылған стратегияны қажет етеді. Көбінесе бұл страте–гиялар мүгедектерден тыс жалпы ыңғайлылыққа ықпал етеді. Барлығы пайдалы иллюстрациялардан, логикалық ұйымдастырылған мазмұннан және интуитивті навигациядан пайда көреді. Сол сияқты, мүмкіндігі шектеулі пайдаланушыларға қолтаңбалар мен транскрипциялар қажет болғанымен, олар тыныш немесе шулы ортада медианы пайдаланатындардың барлығына пайдалы болуы мүмкін.

Вебке қол жетімділікті енгізу.

Кез–келген адам өз веб–сайтын қол жетімді етпес бұрын, олар қол жетімділікті түсініп, қол жетімділікті қамтамасыз етуге, қол жетімділікті қалай жүзеге асыруға болатындығын біліп, өздерінің заңды міндеттемелерін түсінуі керек.

Міндеттеме және есеп беру.

Хабардарлық. Қол жетімділікке деген кез–келген ұмтылыстың негізі–кедергілерді білу. Инклюзивті дизайнның кең тұжырымдамасына қарсы бірнеше әзірлеушілер бар; көбісі мүмкіндігі шектеулі пайдаланушылардың кедергілерін қабылдамайды.

Саясат және рәсімдер. Қол жетімділік идеясы саясат пен процедуралармен нығайтылған кезде, ол күнделікті өмірдің бір бөлігіне айналады. Ірі ұйым үшін ең жақсы тәсіл–қол жетімділіктің ішкі саясатын енгізу [2].

Оқыту және техникалық қолдау.

Веб–сайттың мүдделі тараптары оны қол жетімді ету үшін веб–сайтқа не «қосу» керектігін жиі сұрайды. Іс жүзінде қол жетімді код құрылымдары жеңілірек және тиімдірек болады.

Қол жетімді даму бастапқыда жобаның уақыты мен шығындарын арттыруы мүмкін болса да, көбірек халыққа қол жеткізудің артықшылықтары әрдайым тәжірибелі әзірлеушінің осы қол жетімділікті жүзеге асыруға кететін уақытынан асып түседі.

Әзірлеуші веб–қол жетімділіктің негіздерін бірнеше күнде игере алады, бірақ кез–келген техникалық шеберлік сияқты, ойлауды, сондай–ақ әдістерді меңгеру үшін бірнеше ай қажет. Заңдар мен стандарттар.

Веб–мазмұнға қол жетімділік жөніндегі Нұсқаулық (WCAG) – бұл халықаралық нұсқаулар жиынтығы. Оларды желінің басқарушы органы–Дүниежүзілік веб–консорциум (W3C) әзірледі. Әлемдегі Интернетке қол жетімділік туралы көптеген заңдардың негізінде жатқан бұл нұсқаулар төрт қағидаға негізделген:

Қабылданатын: сезім мүшелеріне (ең алдымен көру және есту) браузер арқылы немесе көмекші технологиялар арқылы (мысалы, экранды оқу құралдары, экранды үлкейткіштер және т.б.) қол жетімді

Өнімділік: пайдаланушылар тінтуір, пернетақта немесе көмекші құрылғы арқылы барлық басқару элементтерімен және интерактивті элементтермен әрекеттесе алады.

Түсінікті: мазмұны анық және шатасулар мен түсініксіздіктерді шектейді.

Сенімділік: технологияның кең ауқымы (ескі және жаңа пайдаланушы агенттері мен көмекші технологияларды қоса) мазмұнға қол жеткізе алады.

Веб қол жетімдігінің дизайн принциптері.

Баламалы балама мәтін беру.

Балама мәтін веб–беттердегі мәтіндік емес мазмұнға мәтіндік балама ұсынады. Бұл әсіресе веб–сайттың мазмұнын оқу үшін экранды оқу құралына сүйенетін зағип адамдар үшін пайдалы.

Құжаттың логикалық құрылымын жасау.

Тақырыптар, тізімдер және басқа құрылымдық элементтер веб–беттерге мағына мен құрылым береді. Олар сонымен қатар пернетақта арқылы бетті шарлауды жеңілдетеді.

Деректер кестелеріне тақырыптар беру

Деректер кестелеріне оларды сәйкес деректер ұяшықтарымен (<td>) бағдарламалық түрде байланыстыру үшін жолдар мен бағандардың тақырып ұяшықтары (<TH scope=«row»> және<TH scope=«col»>) қажет, бұл экранды оқу құралының пайдаланушыларына навигацияны және кестені түсінуді жеңілдетеді [3].

Пайдаланушылар барлық пішіндерді толтырып, жібере алатынына көз жеткізу.

Пішіннің әр элементіне (мәтін өрісі, құсбелгі, ашылмалы тізім және т.б.) бағдарламалық жасақ–тамамен байланысты белгі қажет. Пайдаланушылар пішінді жіберіп, қателерді түзете алуы керек.

Контекстен тыс мағынасы бар сілтемелерді жазу.

Әрбір сілтеме өздігінен оқығанда мағынасы болуы керек. Экранды оқу құралының пайдалану–шылары тек веб–беттегі сілтемелерді оқуды таңдай алады. «Мұнда басыңыз» және «қосымша» сияқты белгілі бір сөз тіркестерінен аулақ болу керек.

Қолы және / немесе БАҚ үшін транскрипттерді ұсыну.

Тікелей эфирдегі бейне және аудио қолтаңбалары мен транскрипциясы болуы керек. Мұрағат–талған аудио транскрипцияны пайдалану жеткілікті болуы мүмкін.

PDF, Word, PowerPoint және басқа HTML емес мазмұнға қол жетімділікті қамтамасыз ету.

PDF құжаттары және HTML–ден басқа мазмұн мүмкіндігінше қолжетімді болуы керек. Егер сіз оны қол жетімді ете алмасаңыз, оның орнына HTML пайдалануды қарастырыңыз немесе кем дегенде қол жетімді балама ұсыныңыз. PDF құжаттарында оларды қол жетімді ету үшін бірқатар тегтер болуы керек. Белгіленген PDF бірдей көрінеді, бірақ ол экранды оқу құралын пайдаланатын пайдаланушы үшін әрқашан дерлік қолжетімді [4].

Пайдаланушыларға беттегі қайталанатын элементтерді өткізіп жіберуге рұқсат етіңіз

Әр бетте навигацияны немесе әр бетте қайталанатын басқа элементтерді өткізіп жіберу әдісі болуы керек. Бұл әдетте беттің жоғарғы жағындағы «Негізгі мазмұнға өту» немесе «навигацияны өткізіп жіберу» сілтемесін беру арқылы жүзеге асырылады.

Мағынаны жеткізу үшін тек түске сенбеңіз

Түс түсінуді жақсарта алады, бірақ мағынаны өздігінен жеткізе алмайды. Бұл ақпарат түс соқырлығы бар адамға қол жетімді болмауы мүмкін және экранды оқу құралының пайдаланушы–ларына қол жетімді болмауы мүмкін.

Мазмұнның анық және оңай оқылатынына көз жеткізу.

Анық жазыңыз, түсінікті қаріптерді қолданыңыз және тақырыптар мен тізімдерді логикалық түрде қолданыңыз.

JavaScript–ті қол жетімді ету [5].

JavaScript оқиға өңдегіштері құрылғыға тәуелді емес екеніне көз жеткізіңіз (мысалы, олар тінтуірді пайдалануды қажет етпейді).

Стандарттарға сәйкес дизайн.

Жарамды HTML және CSS қол жетімділікті арттырады, бұл кодты икемді және сенімді етеді.

Қорытынды

Интернет басқа құралдарда жоқ тәуелсіздік пен еркіндікті ұсынады. Қол жетімділікті елемейтін Веб–сайттар интернеттен барынша пайда алатын популяция сегментін байқаусызда жояды. Қол жетімділік туралы біліп, оны жүзеге асыра отырып, халықтың кең ауқымы үшін Интернетке қол жетімділікті қамтамасыз етуге үлес қосуға болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Дакетт Дж. HTML и CSS. Разработка и дизайн веб–сайтов. [Мәтін]: оқу құралы / Дж. Дакетт М.: Эксмо, 2013. 480 б.
2. Varkvasova E. Введение в веб–доступность. // Стратегии, стандарты, ресурсы по веб–доступности для инвалидов. 2021. [Электрондық ресурс]URL: https://www.w3.org/WAI/fundamentals/accessibility–intro/ru (өтініш берген күні 17.01.2023)
3. БашмаковН., Фокина Т. Руководство по обеспечению доступности веб–контента (WCAG) 2.1 // Информация для всех. 2021. [Электрондық ресурс] URL: https://ifap.ru/ictdis/wcag.htm#411 (өтініш берген күні 16.02.2022)
5. Попов П. Зачем обеспечивать доступность контента // Обеспечение доступности веб–контента: стандарты, критерии, пример реализации. 2021. [Электрондық ресурс] URL: https://habr.com/ru/company/ispring/blog/564446/ (өтініш берген күні 17.01.2023)
6. Мемлекеттік органдардың интернет–ресурстарын ақпаратпен толықтыру қағидаларын және олардың мазмұнына қойылатын талаптарды бекіту туралы. 2021. [Электрондық ресурс] URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2100022491 (өтініш берген күні 17.01.2023)

ӘОЖ 621.762.4

АҚПАРАТТЫҚ ОБЪЕКТІЛЕРДІ ҚҰРУ ЖӘНЕ ТҮРЛЕНДІРУ

Ерсултанова Зауреш Сапаргалиевна
техника ғылымдарының кандидаты
E–mail: ersul_67@mail.ru
Тойлыбаева Аружан Саматовна
информатика мамандығының 4 курс студенті
E–mail: samatovnaaru@mail.ru
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақаланы жазу барысында университетте оқитын студенттерге арналған ақпараттық–коммуни–кациялық технологиялар пәніне арналған кейбір қолданбалы программаларды оқыту барысындаақпараттық объектлерді құру және оларды түрлендіру үшіннұсқулықтар жасалды. Соның ішіндемәтіндік ақпаратты өңдеу технологиясы туралы, ақпаратты өңдеудің заманауи компьютерлік құралдары туралы айтылған.

Кілттік сөздер: *ақпарат, нысан, кесте, сызба, презентация.*

Аннотация

При написании статьи были даны указания по созданию и преобразованию информационных объек–тов при обучении некоторых прикладных программ по предмету информационно–коммуникационных технологий для студентов вузов. В том числе технологии обработки текстовой информации, современные компьютерные средства обработки информации.

Ключевые слова: *информация, объект, таблица, рисунок, презентация.*

Abstract

During the writing of the article, instructions were made for creating and transforming information objects during the teaching of some application programs for the subject of information and communication technologies for university students. Including text information processing technology, modern computer tools for information processing.

Key words: *information, object, table, drawing, presentation.*

Ақпаратты өңдеудің заманауи компьютерлік құралдары үш компонентке бөлінеді: мәтінді өңдеу, сандық ақпарат, сурет салу және дыбыстық дизайн.

Пайдаланушыға дербес компьютерлік қызметте осы мүмкіндіктердің барлығын жан–жақты пайдалануға мүмкіндік беретін бағдарламалық жасақтаманы редакторлық бағдарламалар ретінде анықтауға болады. Сондықтан негізгі міндет – олардыңжалпы қасиеттерін білу және болашақта кез–келген редакторлық ортаны қолдануды үйрену.

Баспа басылымын дайындау процесі келесі кезеңдерді қамтиды:

- Жинақ;
- Редакциялау;
- Мәтінді пішімдеу;
- Суреттер дайындау;
- Дизайн әзірлеу.

Осы міндеттерді жүзеге асыру үшін процесті қолдаудың 2 техникалық деңгейі болуы қажет: аппараттық (*hardware*) және бағдарламалық (software) [1].

Баспа процесін қолдаудың аппараттық деңгейі ақпаратты енгізуге, сақтауға, өңдеуге және оны басып шығаруға қажетті құрылғылар жиынтығын қамтиды.

Ақпаратты енгізу үшін келесі құрылғылар қолданылады:

- Пернетақта;
- Сканер;
- Сандық фотоаппарат;
- Сандық планшет.

Бұдан басқа CD–дегі графикалық файл кітапханалары және интернеттегі суреттер жиынтығын қолдануға болады.

Ақпаратты сақтау және өңдеу үшін қазіргі қуатты компьютерлер қажет. Ақпаратты шығару үшін монитор,принтер, плоттер қолданылады.

Бағдарламалық қолдау деңгейі:

- Қарапайым мәтіндік редакторлар (Блокнот) мәтінмен қарапайым әрекеттер.
- Мәтіндік процессорлар (Microsoft Word, StarOffice Writer) қосымша мүмкіндіктер: суреттер, формулалар, диаграммалар, кестелер және т.б.

- Жұмыс үстеліндегі баспа жүйелері (Adobe PageMaker, Microsoft Publisher) динамиктерге бөлінген дайын құжат шаблондарын, белгілі бір түс схемасын, графиканы қосуға арналған белгілерді ұсынады [2].

Сонымен қатар әр түрлі мәтіндік файл пішімдері болады:

- Тек мәтін (Text Only) (TXT). Ең әмбебап формат. Мәтінді пішімдеусіз сақтайды.
- RTF (Rich Text Format) (RTF) форматындағы мәтін. Әмбебап формат.
- Word құжаты (DOC). Түпнұсқа Word пішімі. Пішімдеуді толығымен сақтайды.
- HTML–құжат (HTML, HTML5). Web–беттерді сақтау форматы. Құрамында гипермәтінді белгілеу тілінің тегтері бар.
- Мәтіндік құжаттың нысандары

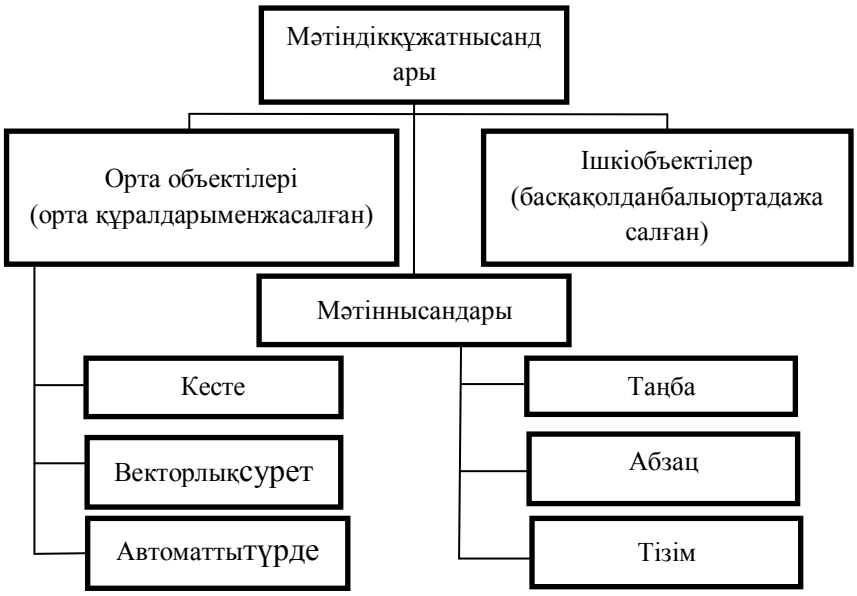

Сызба 1.

Компьютерде мәтіндік ақпаратты өңдеу үшін жалпы мақсаттағы қосымшалар – мәтіндік редакторлар қолданылады [3].

Мәтіндік редакторлар құжаттарды жасауға, өңдеуге, пішімдеуге, сақтауға және басып шығаруға мүмкіндік береді.

Қарапайым мәтіндік редакторлар (мысалы, стандартты Windows Notepad қосымшасы) мәтінді өңдеуге, сонымен қатар қарапайым қаріпті пішімдеуге мүмкіндік береді [4].

Windows–WordPad стандартты қосымшасы мәтінді өңдеуден және қаріпті пішімдеуден басқа, құжатты тұтастай пішімдеуге мүмкіндік береді.

Жетілдірілген мәтіндік редакторлар (мысалы, Microsoft Word, StarOffice Writer), кейде мәтіндік процессорлар деп аталады, құжаттарды құру, өңдеу және пішімдеу бойынша көптеген мүмкіндіктерге ие. Бұл қосымшалардың мүмкіндіктері өте жақсы: тізімдерді, кестелерді, нысандарды кірістіру және тұтастай құжатты пішімдеу, ағымдағы ортада жасалған нысандарды пішімдеу, енгізілген нысандарды пішімдеу, кірістірілген векторлық графикалық редактордың, формула редакторының болуы.

Басылымды орналастыру кезінде кітаптар, журналдар мен газеттерді дайындау үшін қуатты мәтінді өңдеу бағдарламалары қолданылады – жұмыс үстелі баспа жүйелері (мысалы, Adobe Page–Make, Microsoft Publisher).

Интернетте веб–беттер мен веб–сайттарды жариялауды дайындау үшін мамандандырылған қосымшалар қолданылады (мысалы, Microsoft корпорациясының басты беті) [5].

Негізгі. Дидактикалық материалдарды әзірлеуге оқытушыға көптеген интернет ресурстарын (Learningapps.org, Wordwall.net) қолдануға болады.Сондай–ақ, студенттердің кәсіби шеберлігін арттыру үшін аталған сайттардың мүмкіндіктерін қолдануға тапсырмалар берілсе, болашақта оқыту барысында оқушылардың пәнге қызығушылықтарын арттырып, оқу процесін жеңілдетуге болады. Интерактивті материалдардың визуалды көріністері жоғары, қолдану мүмкіндіктері жеңіл болып келеді. Дайындалған оқыту материалдары әркез қолжетімді болып тұрады. Жасалған оқыту материал–дарын сілтемесін алып, кез–келген адаммен бөлісуге, немесетапсырманың QR кодын таратуға болады. Интерактивті материалдарды әзірлеу ешқандай программалау тілін білуді қажет етпейді.

Интерактивті тапсырмалар компьютерлік ойындар түрінде көптеп жасалады.

Кестелік процессорда жұмыс жасағанда MS Excel программасының үлкен калькулятор екенін ескерген жөн. Онда автотолтыру құралын қолданып,ұқсас формулаларды тарату арқылы тез есептеу жолдарымен таныстырған жөн. Ал ұяшықтың мәні өзгермес үшін ұяшық адресін абсолюттік адреске

A1айналдырса, жеткілікті. СЧЕТЕСЛИ сияқты логикалық функцияларды қолдану арқылы есептеу жұмыстарын жасап үйретсе, кестелікпроцессордың бірдей мәтіндер санын есептеу функциясымен танысады.

Сондай–ақ, программаның деректер базасын жасауға ыңғайлы құрал екенін ескерген жөн. Ол үшін сұрыптау/сүзгілеу құралын қолдану қажет.

Презентация құру PowerPoint, Prezi, Google презентация сияқты программалардың көмегімен жүзеге асады.

Презентация объектісін құруға жұмыстың дұрыс орындалуын тексеру үшін келесідейбағалау критерийлерін қоюға болады:

1. Материалдың мәлімделген тақырыпқа толық сәйкестігі.
2. Ақпараттың көлемі.
3. Тақырыпқа сәйкес дизайнды өзгертіңіз, бір дизайн стилін сақтаңыз.
4. Слайдтар – ақпараттың көрнекі көрсетілімі, онда мәтіннің минимумы, семантикалық жүкте–мені көтеретін, көрнекі, эстетикалық және қарапайым көрінетін кескіндердің максимумы болуы керек.
5. Презентацияға енгізілген әртүрлі пішіндерді қолдану (тест, суреттер, бейне, PDF құжаты, пішіндер, Power Point презентациясы).

Ақпараттық объектілерді құруда интернеттің Google ресурстарын қолданып, студенттерге бір мезгілде бір файлда жұмыс жасап, ортақ жобалар жасап шығуға болады. Ол жобаны топпен жасап, ортақ идеяларды бір жерден көрсетуге мүмкіндік береді.

Менталды карталар жасау құралдарына Popplet.com құралдары жатады (Сурет 1).

Сурет 1. Popplet.com программасында жасалған менталды карта

Сондай–ақ, интернет желісінің mindmeister.com құралын қолданып ақпараттық графикалық объект құруға болады (Сурет 2)

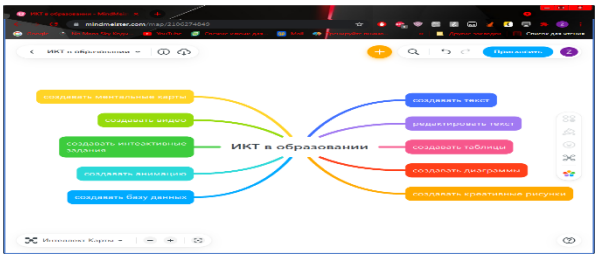

Сурет 2. Mindmeister.com программасында жасалған миға шабылуға арналған карта

Ақпараттық объектілерді құру бойныша жобалық жұмыстарыға қойылатын талаптар мен олардың орындалуын қарастырайық.

1. Кем дегенде бес тапсырманы қамтитын компьютерлік бағдарламаларға арналған жобалық жұмыстың бір әзірлемесін құрастырыңыз.
2. 10 түрлі нұсқаны жасаңыз.
3. Жоба жұмысын бағалау критерийін әзірлеу.
4. Тапсырмалар АКТ пәні бойынша университеттің 2 курс студенттеріне арналған болуы керек.

Бағдарламадағы жобалық жұмыстардың орындалыуы келесі екі тапсырмада қарастырылады.

Тапсырма 1. Lightworks бағдарламасында бейнеролик жасау. Танымал IT мамандарының ағылшын тіліндегі бейне сұхбаттарын табыңыз, бейнені ағылшын тілінен орыс тіліне дауыстап, Lightworks бағдарламасында бейнені өңдеңіз.

1. Lightworks қолданбасында бейнені кесіңіз.
2. Негізгі бейненің дыбыс деңгейін төмендетіңіз және дауысыңызды қайталаңыз.
3. Ашылатын және аяқталатын экран сақтағышына әуен қосыңыз.
4. Кіріспелер мен негізгі бейне арасында ауысуларды қосыңыз.
5. Бейнеңізге сурет ретінде кіріспе қосыңыз. Кіріспе экранда бейненің тақырыбын, ал соңғы экранда атыңыз бен тегіңізді енгізіңіз.

Бағалау критерийлері:

1. Бейнероликтің ұзақтығы 2 минуттан аспайды.

2. Бейне көру кезінде сіздің дауысыңыз естіледі.
3. Экран сақтағыштар ақпаратпен шамадан тыс жүктелмейді.
4. Әуендер бейнеге органикалық сәйкес келеді.
5. Ауыстырулар көп уақытты қажет етпейді.

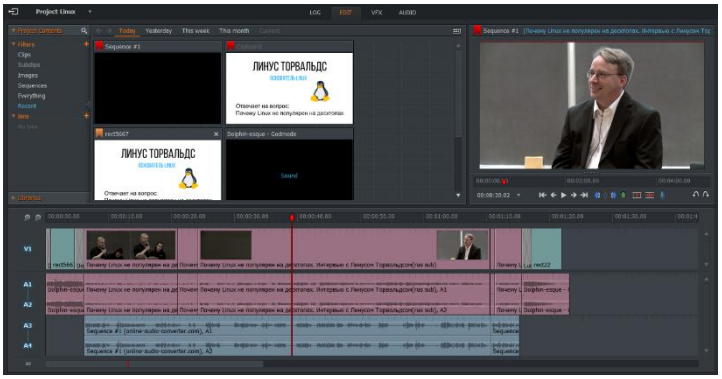

Сурет 3. Lightworks бағдарламасының жұмыс үстелі

Тапсырма 2. Таңдалған материалды және HTML гипермәтіндік белгілеу тілін пайдалана отырып, келесі талаптарға жауап беретін веб–сайтты жасаңыз:

1. Негізгі бет үш аймақтан (кадрлардан) тұруы керек (Сурет 4).
2. Жоғарғы аймақта жүгіру сызығы болуы керек. Сондай–ақ, осы жерде тиісті эмблеманы орналастырған жөн.
3. Негізгі мәзір маркерленген тізім ретінде құрастырылуы керек және мазмұны үшінші аймақта ашылатын гиперсілтемелерден тұруы керек.
4. Белсенді беттің мазмұнында негізгі бетке сілтеме болуы керек.
5. Фон ретінде бір текстураны пайдалану керек.
6. Әрбір бағынышты бетті тиісті иллюстрациямен шығарған жөн.
7. Негізгі бетте интерактивті элементтер (формалар) болуы керек.

Бағалау критерийлері:

1. Дұрыс таңдалған материал;
2. Құрастырылған сайт құрылымы немесе сценарийі;
3. Негізгі бет үш жақтаудан тұрады;
4. Сайтта коды бар;
5. Бір фон текстурасы пайдаланылады;
6. Сайт кем дегенде 7 иллюстрацияны пайдаланды;
7. Гиперсілтемелердің маркерленген тізімі қосылды;
8. Әрбір бет негізгі бетке сілтememен жабдықталған;
9. Интерактивті элементтер құрылды;
10. Қаріптер мен абзацтар сақталды.

АКТ–ны оқыту үшін ыңғайлы тапсырмалар жиыны болу керек. Студенттер әдістемені тез уақытта меңгеруге сабақта қолданылатын дидактикалық материалдар жинағы мен ауызша түсіндірмелер, компьютерде жұмыс істеу үлгілерін көрсету керек. Әсіресе графикалық редакторды үйрету арқылы ғылыми функционалдық, компьютерлік сауаттылықты қалыптастыру барысында оқытушының компьютерді дұрыс қолануы, оның өзінің кәсіби сауаттылығы мен компьютерлік құзырет–тілігі жоғары болып, білім алушыға әсер етуін ескерген жөн. Білім берудің эффективті әдістері таңдалып, оқыту құралдары жоғары дәрежеде ұйымдастырылуы керек. Интерактивті тақтаның, мультимедиялық проектордың қолданылуы білім беру дәрежесін көтереді. Арнайы видио–аудио материалдар қолданылса, артық болмайды. Тапсырмаларды тиянақты, критерийлерге сәйкес орындалуын бақылап, бағалау шеберлігі объективті болу керек. Функцианалдық сауаттылығы төмен студенттерге көңіл бөлініп, олармен қосымша сабақтар жүргізіп, нұсқаулықтар мен дидактикалық көмекті үзбей жасап отыру керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мәтіндік ақпаратты өңдеу технологиясы. Мәтіндік редактор [Электрондық ресурс]. URL:http://infolike.narod.ru/info2.html (қаралған күні: 11.06.2022)
2. М.С.Цветкова, Л.С.Великович. Информатика және АКТ: бастықтарға арналған оқулық. және орта.проф. білім // М.: «Академия» баспа орталығы, 2013. [Электрондық ресурс]. URL:http://www.belgtis.ru/images/obuch/pm/InformatikaiIKTdlyassuzovCvetkovaMS.pdf (қаралған күні: 11.06.2022)
3. Одноблюдова А. М. «Информатика» пәні бойынша оқу құралы 4–тақырып. Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру технологиясы. «Microsoft Word» мәтіндік редакторы [Электрондық ресурс]. URL:https://nsportal.ru/npo–spo/informatika–i–vychislitelnaya–tekhnika/library/2018/07/23/uchebnoe–posobie–po–uchebnoy(қаралған күні: 20.06.2022)
4. Гугуева С.К. Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру технологиялары. [Электрондық ресурс]. URL: https://pu8vertol.ru/Informatika/razdel_4.pdf (қаралған күні: 20.06.2022)
5. Наталья Виллевальд. Ақпараттықобъектілердіқұружәнетүрлендірутехнологиясы. [Электрондық ресурс]. URL: https://pandia.ru/text/79/005/26887.php(қаралғанкүні: 20.06.2022)
7. Е.Ы.Бидайбеков, В.В.Гриншкун, Г.Б.Камалова, Д.Н.Исабаева, Б.Ғ.Бостанов / Білімді ақпараттандыру және оқыту мәселелері: / Оқулық. Алматы, 2014. 352 б.

ӘОЖ 3701

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ

Есекеева Анюта Бикеновна
Курманова Галия Хасеновна
Кендирова Айым Талгатовна
Әулиекөл бастауыш мектебінің
бастауыш сынып мұғалімдері
Әулиекөл ауылы, Қазақстан
E – mail: bikenovna@inbox.ru

Андатпа

Авторлар мақалада Ыбырай Алтынсариннің ағартушылық идеясынқолдана отырып,инновациялық әдістерді кеңінен қолдана білген. Оның мұрасы мектеп қабырғасында өміршеңдеп сөз етеді. Шығармаларын өзінің тәжірибесінде жаңа технология элементтерін қолдану тиімді деп көрсетеді. Заман талабына сай үндестігін ашып көрсете білген. Инновациялық тәжірибесінде оңтайлы әдістерді ортаға салады.

Түйінді сөздер: *Ыбырай Алтынсарин, мұғалім, инновация, заманауи, жаңаша*

Аннотация

В статье авторы нашли широкое применение инновационным методам, используя просвети–тельскую идею Ибрая Алтынсарина. Его наследие считается жизнеспособным в стенах школы. В своей практике он показывает, что использование элементов новой технологии эффективно. Он сумел раскрыть гармонию, отвечающую современным требованиям. В инновационной практике используются оптимальные методы.

Ключевые слова: *Ибрай Алтынсарин, учитель, инновации, современный, новый.*

Abstract

In the article, the authors found wide application of innovative methods using the educational idea of Ibray Altynsarin. His legacy is considered viable within the walls of the school. In his practice, he shows that the use of elements of the new technology is effective. He was able to reveal harmony that meets modern requirements. In innovative practice, optimal methods are used.

Key words: *Ibrai Altynsarin, teacher, innovation, modern, new.*

Бастауыш сынып – бұл оқушы санасының ең жылдам дамитын аса құнды, қайталанбас кезеңі болғандықтаноқушыны тұлға етіп қалыптастырудың алғашқы баспалдағы екендігі сөзсіз.Қазіргі таңда ұлт ұстазы Ыбырай Алтынсариннің мұрасымектебіміздіңөмірінде әрбір әріптесімнің тәжірибесінде еніп, бала тәрбиелеу құралына айналып отыр.Қай шағын әңгімесін алып қарасаңыз, өзектілігі кейіпкерін еңбекке, мейірміділіккешақырып отырады. Иә, ұстаз шығармаларына қарап, тәрбиеші деп те тұжырым жасадық.Өйткені, шағын әңгімелерінің мазмұнының ұтымдылығыуақыт үнемдей отыра, оқырманына ақыл–ой салады. [4, б. 38–39] Айналаңа зер сал, жәндіктердің өзі де еңбек етіп, тіршілік үшін күреседі деп, оқушы санасына ой тастайды. Сондықтан жаңартылған білім аясында «Ыбырайо қулары» атты тақырыпта үлесімді қосып, инновациялық іс–тәжірибеммен бөліскімізкелді. Әр сабағымызда ұстаздың «Егер шәкірт түсінбесе, оған мұғалімі ғана кінәлі» деген сөздерін жадымда ұстап, әр шәкіртіме жеке көңіл бөлеміз.Осы орайда бастауыш сынып мұғалімі ретінденегізгі ұстанған мақсатым – білімнің жаңа үлгісіне талпынып, белгілі бір көлемдегі білім мен білік дағдыларын меңгерту, оқу мен тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі жаңа әдіс – тәсілдерін іздестіру, жаңа

технологияларды сабаққа тиімді пайдалана білуі, бір сөзбен айтқанда – оқу үрдісін дамыту. Бұған «XXI ғасырда білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелетіні анық» деген пікірі нақты дәлел деп ойлаймыз. Бүгінгі білім беру ісінің мақсаты – тек білім, білік дағдыларын меңгерту ғана емес, өзін – өзі дамытуға ұмтылатын, ақылды, алғыр, ой – өрісі кең, ақпарат көздерін өз бетімен қолдана алатын, қабілетті де талантты, оқушыларды тәрбиелеу. Үнемі дамып, өзгеріп отыратын баланың ішкі болмысы мен табиғатын қалыптастыруда мұғалімнің ықпалы ерекше.Жаңа технологияны жүзеге асыру, тиімділігіне қарай пайдалану үшін, әр мұғалім өзінің алдында отырған оқушыларының жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық мақсат – мүддесіне байланысты, өзінің шеберлігіне байланысты таңдап алады. [5, б. 25–26] Жаңа технологияны жүзеге асыруда мұғалім белсенділігі, шығармашылық ізденісі, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі, алдындағы шәкірттерін бағалауы ерекше орын алады. Мектеп өміріне еніп отырған жаңа технологиялардың ерекшелігі өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан –жақты дамыту. Бастауыш мектеп – оқушы тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін, ерекше құнды, қайталанбас кезең.

Қазіргі заманның талабына сай болу және жаңа формация мектебінде жұмыс істеп жүрген педагогтардың алдында тұрғанпроблемаларды шешу негізгі мақсат болып табылады, олар: баланы оқи білуге үйрету;баланы ойлауға үйрету; баланың өзін–өзі тұлға ретінде дамуына жағдай жасау. Міне, осы мақсатта инновациялық әдістерді қолданып жүрмін. Міндетіміз–оқушының шығармашылық ойына бағыт беру, шығармашылық ізденісті қолдау, жағдаяттар туғызып, оның шешімін табуға бағыттау, жаңаны іздеуге, жүйелі зерттеулерге талдау жасауға талпыныс беру. Яғни, санасын қалыптастырып, білімге деген құлшынысын оятатын, ертеңге сеніммен қараудың бастамасын беретін бастауыш сыныптыңорны ерекше. Заман талабына сай инновациялық технологияларды оқу үрдісінде қолданудың ауқымы, түрлері өзгеріп отырады. Бірақ, ең бастысы технологияларды әрқашан да тиімді, жүйелі қолдану керек деген ойдамын. [6, б. 12–13]

Өзіміздің тәжірибемізде жаңаша әдіс–тәсілдерді оқыту үрдісіне енгізуде мынадай нәтижелерге қол жеткіздік. Түрлі әдістерді пайдалану сабақтың нақты мәнін терең ашуға көмектеседі. Оқушылардың барлығын сабаққа қатыстыруға мүмкіндік туады. Олардың әрқайсының деңгейін анықтай алуға болады. Оқушылардың қабілеттері, ұйымшылдығы, шығармашылық белсенділігі артады. Оқу – тәрбие үрдісіне жаңа инновациялық әдіс тәсілдерді енгізу оқушылардың білімге деген қызығушылығын, талпынысын арттырып өз бетімен ізденуге шығармашылықбеңбек етуге жол салады. Қазіргі ұстаздар қауымының алдында тұрған үлкен мақсат өмірдің барлық саласында белсенді, шығармашылық іс–әрекетке қабілетті, еркін және жан–жақты жетілген тұлға тәрбиелеу.Осы талап тұрғысынан алғанда оқу–тәрбие үрдісін ұйымдастырудың сан түрлі әдіс–тәсілдерін іздестіру оны тиімді пайдаланудың маңызы ерекше.

Жаңартылған білім шеңберіндеәрбір мұғалім өз мүмкіндігінше жаңа әдіс–тәсілдерді меңгеріп, өз үлестерін қосқанда ғанабілім сапасы арта түсетінінаңғардық. Заман талабына сай ақпараттан–дырылған заманда сабақта интерактивті тақтаны тиімді пайдалана отырып, оқушының танымдық жәнешығармашылығын арттыру – өмір талабы. Жеке тұлғалық сипатын дамытуға, шығармашылығын шыңдауда, өзіне дегенкәсіби сенімін қалыптастырады. Күнделікті сабақта оқытудың жаңа әдістерді тәжірибеме кеңінен енгіздім. Мысалы, «Дөңгелек үстел», «Брифинг», «Презентация», «Аукцион», бейнетаспа, пікір–сайыс, проблемалық іздену, интеллектуальды ойындароқу сауаттылығын арттыруда көмегі зор. [7, б. 23–24] Мәселен, «Өзен» өлеңін тек мәнерлеп оқып қана қоймай, «Екі жақты күнделік» әдісі арқылы білім мен еңбекті тығыз байланыстырып, білім болашаққа апаратын жол екеніне мазмұнды суреттерді талдатып барып қол жеткіземіз.

Сондай–ақ, «Әке мен бала» атты әңгімесінде сыныпта «Сахналау» әдісін қолдана өткізіп, ой–пікірлерін білу үшін шағын эссе жаздырттық. Яғни, бұл өлеңді мәнерлеп оқып, түсіну барысында шәкірттерім бір нәрсеге қол жеткізу үшін бірлік қажеттілігін анық түсінді. Міне, осы жаңашылдықтардың барлығы даоқыту үрдісінде инновациялық технологияларды қолдана отыра сабақ сапасын арттыру элементтері болып табылады. Педагогикалық үрдісте жаңа технологияларды енгізіп, интерактивті оқытуды пайдаланубізді де шеберлік жағынан шыңдайтындығы рас. Қазіргі білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан–жақты маман болуы мүмкін емес. [8, б. 32–34] Жаңа технологияны меңгеру интелектуалды, кәсіптік адамгершілік, рухани азаматтық және де басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына әсерін тигізеді, өзін–өзі дамытып, оқу–тәрбие үлгісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Оқушыларды ойлауға үйретуде, тілдерін дамытуда РАФТ, INSERT, «Екі түрлі түсінік күнделігі», «Еркін жазу», «Дөңгелек үстел», «Үш қадамдық сұхбат», «Бес жолды өлең», «Эссе», «Түртіп алу» сияқты әдістердіңтиімді де ұтымды жақтары көп. Сондай–ақ, оқушылардың еркін ойлау мүмкіндіктерінің ашылуына себеп болған стратегия – ой толғаныс сатысы. Сабақтың ой толғаныс кезеңінде «Еркін жазу» стратегиясын қолдану өте тиімді. Сабақтағы басты тұлға, басты кейіпкер–оқушы. [9, б. 36–37] Оқушыны өз бетімен білім алуға, ол үшін ізденуге, терең ойлауға, зерттеуге дағдыларын қалыптастыру қажет. Білім беру жүйесінде болып жатқан түбегейлі өзгерістер оқыту үрдісін озық технологиялармен қамтып жетілдіруді талап етеді. Осы тұрғыда оқытудың жаңа технологияларын жете меңгеріп, оны оқушылардың психологиялық жас ерекшелік–теріне орай орынды қолданудың мәні ерекше. Жаңа технология мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік

және басқа да көптеген адами қабілетінің қалыптасуына игі әсерін тигізіп, өзін – өзі дамытуына, оқу – тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Бұл технологияның ұтымдыәдіс – тәсілдерін өз тәжірибемде жиі қолданамыз. Оқушының бұл жұмысты дұрыс ұйымдас–тырған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шыңдалып, белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Осы педагогикалық технология оқушылардың жеке басын дамыту мен білім беру мақсатына жету жолындағы педагогикалық қызметінің, іс – әрекетінің жүйелі дамып, отыратын жобасы ретінде оқушы белсенділігін арттыруды көздейді. Ал, оқушы белсенділігінің артуы оны шығармашылыққа жетелейді.Сабақ кезеңінде «Топтау», «Түртіп алу», «Ойлану», «Ой қозғау», «Жұпта талқылау», «Болжау», «Әлемді шарлау» т.б. деген аттары бар әдістерді үнемі қолданамын. Яғни, тиімділігі тақырыпқа байланысты не біледі, соны жазады өз білімін, тәжірибесіне сүйеніп немесе өздері тақырыптық сызба жасаулары мүмкін. Бұл жұмыстарды орындау барысында балаларда өз күшіне деген сенімділік пайда болып, білімдері кеңейеді.

Осы орайда шығармашылыққа баулудың, өзіндік іс – әрекетін ұйымдастыру тақырыпты мазмұнына сай жинақтау, сөзжұмбақ құрау, шығарма, шағын әңгіме мәтінін құрау т.б жұмыс түрлері арқылы іске асады. Мәселен, тақырыптан ауытқымау, сөз жүйелілігі, қысқа да нұсқа ақпарат бере отырып сабақ түсіндіру, видео, аудио түсіндірме, көрнекі құралдарды орнымен пайдалану оңтайлы тәсіл дегім келеді. Өзіміздің тәжірибемде білім алушының тілін дамытуда заманауи тапсырмаларды түрлендіру арқылытөрт тілдік дағдыларды назарда ұстаймыз. Әсіресе тыңдалым барысында аудио мәтін білім алушылардың тілін дамытуда маңызы зор. Ал, айтылым дағдысында оқушының мәтінді жеткізу қабілетін жетілдіруге болады. Инновациялық әдістер оқушыларға ақпарат іздеуге және өздерінің жеке құралдарын табуға мүмкіндік бере отырып, тапсырманы орындауда өз үлесін сезінуіне мүмкіндік береді. Бастауыш мектепте оқытудың өзекті дағдыларын қалыптастыру барысында сабақ жоспарын жасағанда сабақтың басында, ортасында және соңында әр түрлі әдіс–тәсілдерді қолдана білу – мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Оқушы ойын үстінде білімді игеріп жатқанын, ал оқу үрдісінің ойынға қалай ұласып кеткенін аңғармай қалуға тиіс. Сонда ғана ойын мен оқу табиғи үйлесімді болып, пәндік білім, білік және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды.

Бастауыш білім беруде негізгі коммуникативті дағдыларды қалыптастыруда белсенді оқудың стратегияларының сипаттамасына тоқталатын болсам: белсенді оқу – оқушыларға эксперимент жасауға, мағына құрып, түсінік қалыптастыруға, жаңа білім мен бұрынғы меңгерілген білімнің арасында байланыс орнатады, қателік жіберу, барынша терең түсінуге жетелейді. Бірлескен оқу – құрылымдалған топтық жұмыс. Саралау – әр оқушының оқудағы жеке қажеттіліктерін қанағаттандыру, түсінік пен дағдыларының дамуын қамтамасыз етеді. Инновациялық әдістер оқушыларға ақпарат іздеуге және өздерінің жеке құралдарын табуға мүмкіндік бере отырып, тапсырманы орындауда өз үлесін сезінуіне мүмкіндік береді. Бастауыш мектепте оқытудың өзекті дағдыларын қалыптастыру барысында сабақ жоспарын жасағанда сабақтың басында, ортасында және соңында әр түрлі әдіс–тәсілдерді қолдана білу – мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Әрбір оқушыға барынша сыни, тиімді және проблемаларды бірлесіп шешуде көмектесіп, оқытудың ортасын қалыптастыру мүмкіндігі бар екендігіне көзімізжетті. Тақырып бойынша әр оқушы ақпаратты анықтап, болжам жасауға, өз ойын айтып, сараптама жасауға дағдыланады. «Попс» формуласы әдісіндебірінші сөйлем «Менің ойымша»,екінші сөйлем «Себебі, мен оны былай түсіндіремін», үшінші сөйлемде «Оны мен мына фактілермен, мысалдармен дәлелдей аламын» деген оймен тиянақталады.

Яғни, айтылған пікір қайталанбауы керек, ойын тұжырымдап, нақты жауапқабағыттайды. Оқылым дағдысында«Пирамидалық талқылау» стратегиясын қолданамыз.Топ мүшелері өз пікірін жеке жазып, ортада талқылап ортақ пікір қалыптастырады.Әр топ таратылған флипчарт қағазға тапсырмаға байланысты жеке өз ойларын жазады. Қағазды бұру арқылы бір – бірінің жауабымен танысады. Жауаптарымен танысып ортақ пікірді қағаз ортасына жазып, ойларын қорғайды. Стикерлермен жұмысбарысында жаңа сөздерді жаттаудың бірнеше жолы бар. Бұл әдісті жүйелі орындау, сөздерді ұзақ есте сақтауға мүмкіндік береді. Жазылымбарысында «Фишбоун» белсенді оқыту әдісінің маңызы зор. Орындалу барысы: басы – тақырыптың мәселесі, үстіңгі сүйектері – тақырып–тың негізгі түсініктері, астыңғы сүйек–тері – себептері, құйрығы – мәселенің шешімі болып келеді. Қаңқадағы жазулар қысқа болу керек, олар тірек сөздерден немесе тақырыптың негізгі ойын ашатын фразалар болуы мүмкін. Ал,«Қарлы кесек» тәсіліндемақал–мәтелдер туралы мәтін оқыған соң мақал–мәтел жазылған қағазды умаждап, бір–біріне лақтырады.

Тосып алған оқушы сол мақалдың мағынасын ашып, түсіндіруі керек. Ең көп мақал жазған оқушылар өз тізімдерін сыныпқа оқиды, ал басқалары кейбір мақалдарды немесе сол мақалдарға қатысты сұрақтарды өз тізімдеріне қоса алады. Міне, осындай әдіс түрлерін пайдалана отырып, оқушылардың тыңдалым мен айтылым дағдылары арқылы өздігімен жұмыс істей білуге, оқылым және жазылым дағдылары арқылы ой белсенділігі мен тіл байлығын арттыра түсуге түрлі әдістер мен шеберліктерді меңгеру арқылы қол жеткізуге болады. Күнделіктіматематика сабақтарында логикалық ойлауды дамытуға бағытталған арнайы тапсырмалар мен тапсырмаларды жүйелі қолдану да оқушылардың математикалық сауаттылығын қалыптастырады және дамытады, оларды қоршаған шындықтың қарапайым заңдылықтарын сенімді басқаруға және математикалық білімді күнделікті

өмірде белсенді қолдануға мүмкіндік береді. Бұл бір сөзбен айтқанда заман жетістігі деген ойдамыз. Өйткені, бүгінгі шәкірт – ертеңгі ел ертеңі. Ендеше, әрдайым жұдырықтай жұмыла біліп, жаңа білім беру мазмұнындаеңбегімізді еселей берейік дегімізкеледі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әлемдік педагогикалық ой–сана: 2020 ж№4, 38–39 б.
2. Бастауыш сынып республикалық журналы 2020 ж№5, 25–26 б.
3. Білімді ел республикалық журнал 2021 ж. №6 12–13 б.
4. Заман талабы – жаңаша республикалық журналы 2021, №7 23–24 б.
5. Қазақстан мұғалімі 2021 ж №8 32–34 б.
6. Қазақстан мектебі 2022 ж №9 36–37 б.

ӘОЖ 371.321.5

БІЛІМ БЕРУ ПРАКТИКАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ – КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ИННОВАЦИЯЛАР МЕН ТӘЖІРИБЕ

Есенгалиева Жанар Жалгасовна
E–mail: esengaliewa@mail.ru
Хасанова Канагат Жасулановна
E–mail: kanagatkhasanova@gmail.com
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің № 3 мектеп–гимназиясы» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Ақпараттық – коммуникациялық технологиялар мұғалімдерге оқу – тәрбие үдерісінде инновациялық идеяларын жүзеге асыруға бағытталған жаңа мүмкіндіктер. Дұрыс ұйымдастырылған біліммен сусындатады, сонымен қатар шығармашылық, интеллектуалдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік беріп отыр. Сабақта ақпараттық технологияларды қолдану сабақтағы оқушылардың интеллектуалдық енжарлығын жеңуге мүмкіндік беріп отыр, мұғалімнің оқу–тәрбие қызметінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік берді.

Түйінді сөздер*: технологиялар, тиімділігі,мүмкіндіктер, қабілеттер.*

Аннотация

Информационно–коммуникационные технологии – это новые возможности для педагогов реализо–вать свои инновационные идеи в образовательном процессе. Он обеспечивает хорошо организованное обучение, а также дает возможность развивать творческие и интеллектуальные способности. Использование информационных технологий на уроке позволило преодолеть интеллектуальную пассивность учащихся на уроке, позволило повысить эффективность учебно–воспитательной деятельности учителя.

Ключевые слова*: технологии,эффективность, возможность, способности.*

Abstract

Information and communication technologies are new opportunities for teachers to implement their innovative ideas in the educational process. It provides a well–organized education, and also gives an opportunity to develop creative and intellectual abilities. The use of information technologies in the classroom allowed to overcome the intellectual passivity of the students in the classroom, and made it possible to increase the effectiveness of the teacher's educational activity.

Key words: technology, efficiency, opportunity, ability.

«Баланың ынтасын арттыру үшін оқытылатын нәрседе бір жаңалық болуы керек»
деп жазды Ж. Аймауытов

Әлемде ақпарат ағынының қарқынды өсуі, жаңа ақпараттық технологиялар мен олардың мүмкіндіктерін дамыту, білім беру саласын ақпараттандыру принципі қазіргі кезде өзекті мәселе болып тұр. Өзектілігі сонша,әр бастауыш сынып мұғалімі ақпараттық – коммуникациялық технологияларды белсенді түрде өз сабақ жоспарына енгізуі қажет.Білім беру ортасын ақпараттандыру отандық және шет елдік тәжірибе бойыншаоқу үдерісінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.Оқушыларды оқытуда және тәрбиелеу сапасын арттыруда, білім беру ұйымдарының заманауи компьютерлік бағдарламаларды қолдану қажеттілікті туғызады.

Білім берудегі ақпараттық – коммуникациялық технологиялар – бұл мұғалімдердің қызметін жетілдіру мақсатында қолданылатын нысандар, әдістер кешені деп санаймыз. Бұл технологиялар мұғалімдерге оқу – тәрбие үдерісінде инновациялық идеяларын жүзеге асыруға бағытталған жаңа мүмкіндіктер.Дұрыс ұйымдастырылған біліммен сусындатады, сонымен қатар шығармашылық,

интеллектуалдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік беріп отырады. Сондықтан бастауыш сыныптарда білім беруге жаңа ақпараттық технологияларды енгізу тұжырымдамасына сәйкес компьютер дамып келе жатқан пәндік ортаның өзегіне айналуы қажет. Ол ойын құрылғысы ретінде емес, оқу үдерісінің салаларымен байланысты болып, оларды дамытатын, түбегейлі өзгерте алатын, жан–жақты қамтылған әмбебеп ақпараттық жүйе ретінде қарастырылуы тиіс. Ақпараттық–коммуникациялық технологияларды меңгеру мұғалімнің жаңа әлеуметтік–экономикалық жағдайда өзін жайлы сезінуіне, ал оқу орнының ашық білім беру жүйесі ретінде жұмыс істеу және даму режиміне өтуіне көмектесті. [1, б. 78]

Іс–әрекет жүйесінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану бағыттары бойынша білім беруде мынадай бөлімдерге бөлуге болады:

– оқушылар оқу үдерісінде АКТ–ны қолданады;
– мұғалім мен ата–ананың өзара әрекет процесінде қолданады;
– педагогикалық ұжыммен әдістемелік жұмыс барысында қолданады.

Бастауыш сынып сабақтарының АКТ–ны қолдануда өзіндік ерекшеліктері бар. Бұл сыныптарда жұмыс жасайтын мұғалімдер бояуы қанық суреттермен қатар, дыбыс және бейне жазбаларды қолданады. Мұның барлығын бізге компьютерлік технология өзінің мультимедиялық мүмкіндіктерімен қамтамасыз ете алады, бірақ та бұл жағдайда компьютер мұғалімнің орнын толтырмай,оны толықтыруы қажет. Бастауыш мектеп оқушының дамуы үшін ерекше кезең екені белгілі. Осы кезеңде оқушыныңқоршаған әлем туралы түсініктері дамиды, интеллектуалды және психикалық дамуы жүзеге асады. Ойын арқылы зор мүмкіндіктерге жетуге мүмкіндік туады, бірақ кез келген технология сияқты ол өз алдында құнды емес, тек мұғалім оқушы мен компьютер арасындағы ұйымдастырылған іс–әрекеттерді сабақтастыра отырып, оң нәтиже ала алады. Дұрыс таңдалған тапсырмалар мен мультимедиялық технологияның көмегімен көрсетілген бейнематериалдар оқушылардыңоқуға деген ынтасын арттыруға көмектеседі. Компьютермен қарым–қатынас оқушылардың алдымен ойын әрекетін, содан соң оқу әрекеті ретінде үлкен қызығушылық тудырады. Бұл қызығушылық танымдық мотивация, ерікті есте сақтау және зейін, логикалық ойлауды дамытудың алғы шарттары сияқты маңызды құрылымдардың қалыптасуына мол әсерін тигізеді.

Оқушылардың ой–өрісін кеңейтудің негізгі құралдарының бірі – презентациялар, слайд–шоу–лар, мультимедиялық фотоальбомдар, интерактивті ойындар екені бәрімізге мәлім. Бұл – мұғалімге сабақта бейнеклиптерді пайдалана отырып логикалық, ғылыми түсініктеме құруға мүмкіндік беретін визуализация. Бұл – мұғалімге сабақта бейнеклиптерді пайдалана отырып логикалық, ғылыми түсінік–теме құруға мүмкіндік беретін визуализация. Сабақта осындай технологияны дұрыс ұйымдастыра қолдану, оқушылардың есте сақтауын дамытады. Презентация күрделі материалды кезең–кезеңімен қарастыруға, ағымдағы материалға сілтеме жасауға ғана емес, өткен тақырыпты қайталауға мүмкіндік береді. Сондай–ақ қиындықтар тудыратын мәселелерге толығырақ тоқталуға болады. Анимациялық әсерлерді қолдану оқушылардың оқылатын материалға деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі. [2, б. 43]

Қазіргі кездегі басты міндет – мұғалімдердің компьютерлік сауаттылығын арттыруда, олар бағдарламалық оқу кешендерімен, ғаламдық интернет–компьютер желісінің ресурстарымен жұмыс істеуін игеріп, олардың әрқайсысын қазіргі заманғы компьютерлік технологияларды пайдалана оты–рып, оқушылармен сабақты жоғары сапалы деңгейде өткізуде. Сабақта ақпараттық технологияларды қолдану сабақтағы оқушылардың интеллектуалдық енжарлығын жеңуге мүмкіндік беріп отыр, сонымен қатар мұғалімнің оқу–тәрбие қызметінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік берді.

Мультимедиялық қолдауы бар сабақтар мұғалімге көп мүмкіндік береді. Мұндай сабақта «электрондық тақта» ретінде бір ғана компьютер қолданылады. Дайындық кезеңінде электронды және ақпараттық ресурстардан басқа, сабаққа қажетті материал таңдалады.

Кейде сабақтың тақырыбын түсіндіру үшін қажетті материалдарды табу өте қиын, сондықтан презентация материалдары Power Point немесе басқа мультимедиялық бағдарламалар арқылы жасалады.

Мұндай сабақтарды өткізу үшін бір дербес компьютер (ноутбук), мультимедиялық проектор, динамиктер, экран қажет.Мультимедиялық презентацияларды пайдалану сабақты эмоционалды, қызықты өткізуге мүмкіндік береді, олар тамаша көрнекі құрал және демонстрациялық материал болып табылады, бұл сабақтың жақсы нәтижелі болуына ықпал етеді. Мультимедиялық презентациялардың көмегімен бастауыш сынып оқушылармен көрнекі гимнастика кешендері, көру шаршауын жою жаттығулары орындалады.

Мультимедиялық презентациялар оқу және дамыту материалын алгоритмдік түрде жан–жақты құрылымдық ақпаратпен толтырылған жарқын анықтамалық бейнелер жүйесі ретінде ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл жағдайда қабылдаудың әртүрлі арналары қатысады, бұл ақпаратты тек фактографиялық емес, сонымен қатар балалардың жадында ассоциативті түрде сақтауға мүмкіндік береді. Балаларды оқыту процесінде компьютерлік слайд–презентацияларды қолданудың келесі артықшылықтары:

– Материалды полиссенсорлық қабілеттер арқылы жүзеге асырады.

– Мультимедиялық проектордың және проекциялық экранның көмегімен әр түрлі объекті–лерді көбейтіп үлкейтілген түрде көрсету мүмкіндігі бар.

– Аудио, бейне және анимациялық әсерлерді бір презентацияға біріктіру оқушылардың қазақ тілінен алатын ақпарат көлемін көбейтуге көмектеседі.

– Бүкіл сенсорлық жүйе арқылы қабылдауға неғұрлым қолжетімді объектілерді көрсету мүмкіндігі туады.

– Баланың көру функциялары, көру қабілетінің белсендігі артады.

– Компьютерлік презентация слайд–фильмдері ақпаратты балалармен жұмыс істеуге арналған үлестірмелі материалдар ретінде принтерде үлкен әріптермен басып шығару түрінде көрсету үшін пайдалы.

Мультимедиялық презентацияларды пайдалану сабақтарды эмоционалды, тартымды етіп өткізуге, баланың қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді, олар тамаша көрнекі құрал және демонстрациялық материал болып табылады, бұл сабақтың жақсы нәтижелі болуына ықпалын тигізеді.

Интерактивті тақтаны пайдалану балалардың қоршаған әлемнің ақпараттық ағындарын шарлау қабілетін дамытуға, ақпаратпен жұмыс істеудің практикалық дағдыларын меңгеруге, бастауыш сыныптарында қазақ тілін меңгеруде оқушылардың білімді саналы түрде меңгеруіне және деңгейін арттыруға ықпал ететін жан–жақты дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Интерактивті тақтамен жұмыс оқу іс–әрекетінде дидактикалық ойындар мен жаттығуларды, коммуникативті ойындарды, проблемалық жағдаяттарды, шығармашылық тапсырмаларды жаңаша қолдануға мүмкіндік береді. Мультимедиялық технологияларды қолданатын интерактивті тақтаны пайдалану сыныптағы әртүрлі жағдайлар мен орталарды имитациялауға мүмкіндік береді. Мультимедиялық бағдарламаларға енгізілген ойын компоненттері оқушылардың танымдық белсенді–лігін арттырып, материалды меңгеру тиімділігін байқаймыз. Резистивті матрица принципіне негізделген тақтаның технологиясы әлемдегі ең кең таралған және денсаулық үшін ең қауіпсіз болып табылады. Интерактивті тақтаны қолданудың тағы бір артықшылығы – виртуалды саяхаттар жасау және кіріктірілген сабақтарды өткізу мүмкіндігі бар. Оқушының бірлескен және өзіндік іс–әрекетінде интерактивті тақтаны пайдалану оқуды ынталандыру мен дараландырудың, шығармашылық қабілеттерін дамытудың және қолайлы эмоционалдық фон құрудың тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Осылайша, мультимедиялық қолдауы бар сабақтар оқушыларға ақпаратты беру жылдамдығын арттырады, оны түсіну деңгейін жақсартады, бұл ойлаудың барлық түрлерін дамытуға ықпал етеді. Көбінесе мұндай сабақтар ойын жаттығуларын қолдану арқылы жүргізіледі. Мұндай сабақта бірнеше компьютер, планшеттер пайдаланылады, оларды бір уақытта бірнеше оқушы пайдаланады.

Электрондық оқулықпен, планшетпен жұмыс істей отырып, бастауыш сынып оқушылары материалды өз бетінше оқып, қажетті тапсырмаларды орындайды, содан кейін осы тақырып бойынша құзыреттілік тестін де орындай алу деңгейіне жетеді. Компьютердің мүмкіндіктері шолуға ұсынылатын материалдың көлемін арттыруға мүмкіндік береді. Қазақ тілін меңгеруде оқушылардың аудио қабылдауын визуалды түрге ауыстыруға мүмкіндік береді, анимациялық кейіпкерлер қызығушылық тудырады, нәтижесінде шиеленіс жеңілдейді.

Мамандар оқушыларға арналған даму бағдарламалары оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес келуі керек екенін ескертеді және де бірқатар талаптарды ұсынады:

– зерттеу сипаты,
– баланың өз бетімен оқуының жеңілдеуі,
– дағдылар мен көзқарастардың кең ауқымының дамытуы,
– жоғарғы техникалық деңгейі,
– жас сәйкестік ерекшелігі,
– ойынның пайдасы.

Нарықтағы бастауыш сыныптарына оқытылатын қазақ тіліне байланысты арналған білім беру бағдарламаларын келесідей жіктеуге болады:

1. Есте сақтау, елестету, ойлау, тілдамытуға арналған ойындар.
2. Жақсы анимациясы бар «Сөйлейтін» сөздіктер.
3. ART студиялары, сызбалар кітапханасы бар ең қарапайым графикалық редакторлар.
4. «Саяхат –ойындар»
5. Оқуды үйретудің қарапайым бағдарламалары, сөйлеуді дамыту және т.б.
6. Мұндай бағдарламаларды қолдану білімді кеңейтуге, компьютерді оқушының өз тәжірибе–сінен тыс заттармен және құбылыстармен неғұрлым толық таныстыруға ғана емес, сонымен қатар оқушының шығармашылық қабілетін арттыруға мүмкіндік береді.

Оқушының денсаулығын сақтау үшін келесі шарттарды сақтау маңызды болып саналады:

– бастауыш сынып оқушылары компьютер алдында ұзақ отырмаулары қажет;
– көзге арналған гимнастиканы жүйелі түрде орындау.

Сабақты өткізу үшін мультимедиялық проекторды пайдаланамыз,экраннан оқушыларотыратын үстелдерге дейінгі қашықтық 2 – 2,5 метр болуы тиіс.

Білім беру ұйымдарында білім беруді компьютерлендірудің тиімділігі қолданылатын педагогикалық бағдарламалық құралдардың сапасына да, оларды оқу–тәрбие процесінде ұтымды және шебер пайдалана білуге де байланысты.Ақпараттандыру мұғалімдерге оқу–тәрбие процесінің инновациялық идеяларын белсендіруге және енгізуге бағытталған жаңа әдістемелік әзірлемелерді педагогикалық тәжірибеге кеңінен енгізуге жаңа мүмкіндіктер ашты. [3, б. 51]

Қазіргі уақытта АКТ–ны тәжірибеде қолдану негізінен мыналардан тұрады:

– сабақтарға және стендтерді, топтарды, аудиторияларды безендіру үшін иллюстрациялық материалды таңдау (сканерлеу, интернет, принтер, презентациялар);

– сабаққа әртүрлі дереккөздерден қосымша материал таңдау, мерекелер мен басқа да іс–шаралардың сценарийлерімен танысу;

– тәжірибе алмасу, мерзімді басылымдармен, басқа мұғалімдердің әзірлемелерімен танысу;

– оқушылармен оқу іс–әрекетінің тиімділігін арттыру үшін Power Point бағдарламасында презентациялар құру;

– суреттерді басқаруды суретке түсіру сияқты жеңілдететін, қалағандарын оңай табуға, өңдеуге және көрсетуге мүмкіндік беретін сандық камералар мен фото өңдеу бағдарламаларын пайдалану;

– бейнекамераны және оған қатысты бағдарламаларды пайдалану (барлық бейне материал–дарды қараудың, сақтаудың және бөлісудің түбегейлі жаңа тәсілі, бейнелерге тақырыптарды, сахналық ауысуды, фондық музыканы немесе дауыстық дыбыстарды қосу арқылы қарапайым фильмдерді жылдам жасауға болады);

– мектептегі оқу–тәрбие үдерісін ақпараттық және ғылыми–әдістемелік қамтамасыз ету мақсатында, оқушылардың ой–өрісін кеңейту, сабаққа қосымша ақпарат іздеу ретінде педагогикалық қызметте Интернет пен ЦОРды пайдалану;

–буклеттерді, мекемелердің визиттік карталарын, түрлі іс–шараларға арналған материал–дарды безендіру;

– мұғалімдерді ғана емес, ата–аналарды да қызықтыратын медиатекаларды құру;

– әртүрлі мәліметтер қорын құру;

– электрондық поштаны құру, мектеп сайтын жүргізу;

Бейнежазбаларды қарау қазіргі заманғы, сапалы, оқиғаларды жан–жақты талдауға мүмкіндік береді, бұл педагогикалық процестің сапасын арттыруға ықпал етеді. Жұмыстың бұл түрі жас жаңадан келген мұғалімдердің сүйемелдеуімен өте қолайлы. Әдістемелік әдебиеттер кітапханасы медиатекаға айналды, әртүрлі заманауи ақпарат құралдары бойынша ақпарат жинақталып, алмасу жүзеге асырылуда.

Заманауи технологияларды, атап айтқанда интернет–сайтты пайдалану мұғалімдер мен ата–аналар арасындағы қарым–қатынастың тиімділігін ауқымды түрде арттыруға мүмкіндік берді. Жаңалықтар бағанындағы жедел ақпарат, мектепке дейінгі мекеменің өмірі туралы егжей–тегжейлі ақпарат, электронды пошта және қонақтар кітабы арқылы байланысу мүмкіндігі – мұның бәрі қарым–қатынасты сенімді етуге, ата–аналарды мектеп өміріне тартуға және олар оқу процесінің толыққанды қатысушылары боуға мүкіндік туды.

АКТ мектептегі әдістемелік жұмысты айтарлықтай әртараптандыруға мүмкіндік беретін тиімді техникалық құрал деп сеніммен айтамыз.

Қазіргі білім беруде компьютер барлық мәселелерді шешпейді, ол тек көп функционалды техникалық оқу құралы болып қала беретіні сөзсіз. Әрбір оқушыға белгілі бір білім көлемін «инвестициялауға» ғана емес, ең алдымен оның танымдық белсенділігінің көрінуіне жағдай жасауға мүмкіндік беретін оқыту үдерісіндегі заманауи педагогикалық технологиялар мен инновациялардың маңыздылығы кем емес.

Ақпараттық технологиялар дұрыс таңдалған оқыту технологияларымен бірге білім мен тәрбиені сапалы етеді.

Осылайша, білім беруде ақпараттық технологияларды пайдалану оқу үдерісін айтарлықтай байытуға, сапалы жаңартуға және оның тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Білім беруді ақпараттандыру – педагогтардың шығармашылық қабілетін көрсетудің кең ауқымы, оларды балалармен қарым–қатынастың жаңа, дәстүрлі емес нысандары мен әдістерін іздеуге ынталандыру; балалардың оқуға деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі, танымдық әрекетін белсендіреді, баланы жан–жақты дамытады. Жаңа ақпараттық технологияларды меңгеру мұғалімнің жаңа әлеуметтік–экономикалық жағдайда өзін жайлы сезінуіне көмектеседі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әлмұхамбетова Б.А., Ғалымжанова М.А. Білім беру жүйесі қызметкерлерінің біліктілігін арттыруда ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың қолданылуы // Информатика негіздері. №5. А., 2008. 128 б.
2. Ғалымжанова М. Ақпараттық коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы білім беру деңгейін көтеру //Информатика негіздері. №3. А., 2006. 49–52 бб.
3. Садыбекова Ж. Оқу–тәрбие үрдісінде ақпараттық–коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі // Информатика негіздері. №4. А., 2008. 78–79 бб.

УДК 377.6

FORMATION OF PROFESSIONAL INDEPENDENCE OF COLLEGE STUDENTS THROUGH DIGITAL TECHNOLOGIES

Yesenomanova Madina Saparbekovna
Master's student of the S. Seifullin Kazakh
Agrotechnical University
in the educational program «Vocational training»
E–mail: mukatova.27@mail.ru
Sarbasova Karlygash Amangeldinovna
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Academician of the Academy of Pedagogical Sciences of Kazakhstan,
Professor of the Department of Vocational Education
S. Seifullin Kazakh Agrotechnical University
E–mail: ksa–1@mail.ru
Astana, Kazakhstan

Abstract

The features of modern trends in education and the acquisition of new professional competencies already in the course of work allow us to take a fresh look at the problem of the development of professional independence. The article puts forward the idea that it is through the use of digital technologies in the educational process of the college that the level of professional independence of students increases, digital competencies are formed that contribute to the training of a highly qualified mobile specialist of the profession.

Key words: *professional independence, educational process, education, components of profes–sional independence, learning technologies, digital technologies.*

Аңдатпа

Білім берудегі заманауи тенденциялардың ерекшеліктері және жаңа кәсіби құзыреттіліктерді жұмыс процесінде меңгеру кәсіби дербестікті дамыту мәселесіне жаңаша қарауға мүмкіндік береді. Мақалада колледждің оқу үдерісінде цифрлық технологияларды қолдану арқылы студенттердің кәсіби дербестік деңгейі артады, мамандықтың жоғары білікті мобильді маманын дайындауға ықпал ететін цифрлық құзыреттіліктер қалыптасады деген ой алға тартылады.

Түйінді сөздер: *кәсібидербестік, білім беру процесі, білім беру, кәсібидербестік компоненттері, оқыту технологиялары, цифрлық технологиялар.*

Аннотация

Особенности современных тенденций получения образования и приобретения новых профессиональ–ных компетенций уже в процессе трудовой деятельности позволяют по–новому посмотреть на проблему развития профессиональной самостоятельности. В статье выдвигается идея того, что именно посредством применения цифровых технологий в образовательном процессе колледжа повышается уровень профессиональной самостоятельности обучающихся, формируются цифровые компетенции, которые способствуют подготовке высококвалифицированного мобильного специалиста профессии.

Ключевые слова: *профессиональная самостоятельность, образовательный процесс, образование, компоненты профессиональной самостоятельности, технологии обучения, цифровые технологии.*

In the last decade, a situation has begun to manifest itself, characterized by an oversaturation of the labor market by representatives of some professions and specialties with a pronounced shortage of representatives of another. In the near future, professions such as legal counsel, system administrator, dispatcher will disappear, while the following will appear: a developer of educational trajectories, an engineer of robotic systems, a designer of home robots, an interface designer. Taking into account the immediate prospects of saturation of the labor market with new professions, specialists today strive to identify a number of universal skills and abilities that would be in demand in a variety of industries. These skills and abilities can be defined as "professional", they often include system thinking, the ability to work with teams, groups and individuals, multilingualism, and so on. [1, p. 20]

An unambiguous interpretation of the set of personal and professional qualities of a specialist that determine his competitiveness has not yet developed. Based on the selected parameters, we would like to emphasize that among the characteristics that determine the competitiveness of an individual, most researchers have no indication of the professional independence of an individual. Although it is professional independence, as it seems to us, that is one of the key components of a competitive specialist.

Professional independence is the active activity of students, their perseverance and determination in the practical mastery of a profession or specialty, the practical application of theoretical knowledge, self–assessment of their intellectual, emotional and volitional qualities. Professional independence is realized in the ability to independently choose ways of doing work that ensure high quality and productivity; in the ability to independently understand the production environment, make the right decision; in the ability to independently plan and control the work performed. [2, p. 14]

The information and educational environment is being actively formed in the education system of Kazakhstan, which meets the requirements of state standards and the request of modern students. [3, p. 402] The emphasis in teaching is increasingly shifted to the independent work of the student. The student acts as a cognizing subject, moreover, mastering the material without the participation of a teacher, who performs a consultative and methodological role in the new conditions, which means that the student must "be able to learn" without supervision, regardless of external control, that is, have independence, including professional independence.

In the process of studying at college, the effective formation of professional independence of a future specialist is realized during the phased implementation of a system that includes:

– actualization of the professional independence of the future specialist as a necessary quality of his personality;

– purposeful activation of practical and activity training of future specialists;

– organization of regular independent performance by students of constantly complicated educational tasks;

– independent formulation and solution of problems of a problematic nature.

We often offer students to formulate questions on each topic themselves from the point of view of a specialist in a particular industry and determine how much classes on this topic help in the development of their professional qualities.

Based on the nature of the questions formulated by students, it is possible to judge the quality of professional knowledge and skills of future specialists, which, in turn, is one of the indicators of the formation of professional independence. [4, p. 80]

It is worth noting that some of the problems considered in the classroom cannot be analyzed within the framework of any narrowly focused specialty. In this regard, the topic «Digital technologies in various areas of modern society» is one of the most interesting and vividly relevant topics for students of all fields of study.

Digitalization of higher education has led to the formation of new unique conditions for the implementation of the educational process, determined by the rapid spread of new digital technologies. In this regard, it is necessary to first reveal the main trends in education related to its digitalization.

Digital storytelling technology is becoming one of the most popular and effective examples of digital technologies in modern education. In our country, it is more common in corporate business, in particular in the training of managers, economists, marketers. In these areas, digital storytelling is a marketing technique that uses the huge potential of modern technologies in order to transmit various information and achieve the desired results. In a broad sense, it is a way of transmitting information through instructive stories. In a narrow sense, it is a communication technique that uses the media potential of oral speech. [5, p.155–159]

This technology allows you to create high–quality animated, geographical, chronological and other fascinating stories in the educational process of the college. They provide ample opportunities for the development and improvement of professional independence in the study of all disciplines without exception. With their help, you can realize almost any idea and immerse the group in professional activities in the learning process.

On the basis of the Kazakh Swiss–American College, a survey was conducted among teachers and students on the effectiveness of using digital technologies in order to develop professional independence. 87% of teachers are inclined to believe that digital technologies are an important component of every profession in the modern labor market. That is why it is important to use them in the educational process. 13% of teachers believe that digital technologies accompany the development of professional independence and can recreate situations from professional activities for practice. After all, practice is the basis of the college's educational process.

Most students believe that teachers who use digital technologies in the classroom are more competent. Moreover, in classes using digital technologies, students perceive information more easily and are ready for practical activities. 32% of students claim that thanks to digital technologies they can carry out independent study.

After the introduction of Digital storytelling technology among students of the 3rd year of the specialty «Translation» in classes on the discipline Course of Computer applications using the Padlet platform, students actively worked and began to practice this platform during technological practice. Padlet provides cloud–based software as a service that hosts a web–based real–time collaboration platform through which users can upload, organize and share content on virtual bulletin boards called «padlets». Lecture material and practical tasks were uploaded to this platform. Students had the opportunity to comment and evaluate lectures and practical tasks. Padlet helped the teacher to conduct the lesson and deliver the necessary material with more interest from the students.

Unlike Google Docs, you can't remove someone else's comment on the Padlet platform, you can only evaluate it. Therefore, the entire progress of work on the question is saved on the board for online lessons and is visible to everyone.

Modern students like this method of conducting lessons and the format of interaction with the teacher and classmates: working with the board for online lessons is an opportunity to add creativity to the lesson, demonstrate the results of their work, express their opinion and find out what others think. The fact that classmates will see the work motivates the guys to approach the tasks responsibly and perform them efficiently.

The use of this platform in the classroom will help the teacher in the formation of professional independence as follows: in the process of working on this platform, the student works independently, while he can study questions about professional activity. Also, this platform allows you to design situations related to the profession of students and develop professional skills in them.

The main reason for the emergence of e–education is a large amount of information: the modern world is rapidly developing, changes are taking place both locally and globally. Therefore, students should be able to navigate well in the flow of rapidly outdated and constantly updated information, have the skills to search and analyze the information they need. Such skills will be useful in the future, because in today's professional environment there is a need for constant adjustment and improvement of professional knowledge. [6, p. 6]

The active introduction of digital technologies into the educational process involves the acquisition of professional competencies by students, while competencies in the field of information and communication technologies are one of the main components of the professional independence of future specialists.

The advantage of digital technologies is to improve the quality and accessibility of education. The ability of students to undergo professional training with the help of advanced information technologies gives grounds to attribute this form of knowledge transfer and acquisition to the most effective.

References:

1. Gazikhanova Zh. G., Maksimova V.V., About the tasks and difficulties of the updated content secondary education in Kazakhstan. Cheboksary.: 2019. 20 p.
2. V.A.Skakun ORGANIZATION AND METHODOLOGY VOCATIONAL TRAINING. Moscow.: 2007. 14 p.
3. Bukhantseva N.V. Electronic educational resources: technologies of development and interaction. – Volgograd: Publishing House of the Volgograd State University.: 2020. 402 p.
4. Bodrov V.A., Psychology of professional education. M.. PER SE.: 2020. 80 p.
5. Erokhin A.G., Vanina M.F. IT–training of specialists–economists in a technical university in the conditions of import substitution. – Krasnoyarsk: Sib. feder. un–t, 2021.: 155–159 pp.
6. International Labour Conference, contributing to productivity growth, employment and development. International Labour Office Geneva.: p.6

ӘОЖ 373

ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА IT ТЕХНОЛОГИЯНЫ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Есмакова Айгерим Кенебулатовна
география мұғалімі, педагог–сарапшы
«Ақмола облысы білім беру басқармасы Щучинск қаласының
«Білім–Инновация» IT лицей–интернаты» КММ
Абай Мырзахметов атындағы Көкшетау университетінің
7М05218– Экология мамандығының 2–курс магистранты
Щучинск қаласы,Қазақстан
E–mail: vip.yesmakova@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: география сабағында IT технологиясын қолдану арқылы білім алушылардың оқу–жаттығу қызметін өз бетінше жүзеге асыру, сондай ақ өмірдің әр түрлі салаларында өмірлік міндеттердің кең ауқымын шешу үшін шынайы өмірде алған барлық біліmдерін, іскерліктері мен дағдыларын

қолдану қабілеттерін арттыруға бағытталған. Виртуалды және кеңейтілген шындық, геймификация сияқты жаңа технологиялар география сабақтарын әртараптандырады, оларды қанық және көрнекі етеді. География сабағында IT технологиясын тиімді пайдаланаотырып, мұғалім оқушылардың жоғары белсенділігімен қызығушылығына қол жеткізе алады.

***Түйінді сөздер:** ақпараттық технологиялар (IT), визуализациялау, геймификация.*

Аннотация

Актуальность и цель использования IT технологий на уроках географии направлены на повышение способности обучающихся самостоятельно осуществлять учебно–тренировочную деятельность, а также применять все полученные знания, умения и навыки в реальной жизни для решения широкого спектра жизненных задач в различных сферах жизни. Новые технологии, такие как виртуальная и дополненная реальность, геймификация, разнообразят уроки географии, сделав их более насыщенными и наглядными. Эффективно используя IT–технологии на уроках географии, учителя несомненно добьютсявысокой активности и интереса учащихся.

***Ключевые слова:** информационные технологии (IT), визуализация, геймификация.*

Abstract

***Relevance andthe.** Goal of IT technologies using at Geography lessonsare aimed at increasing the students' ability of carrying out educational and training activities independently as well as to applying all knowledge, skills and abilities acquired in real life to solve a wide range of tasks in various areas of life. New technologies such as virtual and augmented reality, gamification diversify geography lessons, making them more saturated and visual. By the effective use of IT technologies at Geography lessons, you will achieve high level of activity and students' interest as well.*

***Key words:** information technology (IT), visualization, gamification.*

«Қыран–түлегіне қайыспас қанат сыйлайды, ұстаз шәкіртіне талап сыйлайды» деген халқы–мыздың қанатты сөзі ұстаз арқылы дарыған. Білім беру саласында озық технологиялардың енуі мұғалімнің ойлану стилін, оқыту әдістемесін өзгертеді. Балаларды оқытуда қолдануға арналған электрондық оқулықтар, тексеру бағдарламалары мен тестік, өзіндік жұмыстар ерекше орын алады. Жас ұрпақтың жаңаша ойлануына, олардың біртұтас дүниетанымының қалыптасуында әлемдік сапа деңгейіндегі білім, білік негіздерін меңгеруіне ықпал ететін жаңаша білім мазмұнын құру жалпы білім беру жүйесіндегі өзекті мәселе. Білім беру жүйесінің барлық саласында жаңа технологияны жоспарлы түрде енгізіп, жүйелік интегралды өткізу қажеттілігі туындап отыр. Қазіргі замандағы технология әрбір тұлғаның білім алу үдерісінде шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Дәл осы жаңа технология мен әрбір тұлғаның өзіндік білім алу траекториясын таңдауына жол беретін анық білім беру жүйесін құруды, оқу бағдарламаларының бағдарламалануы және өзгермелі бейімделінуі есебінен оқу үдерісінің біртұтастығын сақтай отырып оны дараландыруға мүмкіндік беретін компью–тердің маңызды дидактикалық қасиеті негізінде тұлғаның оқу үдерісінде танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуді тығыз байланыстырады. Қазіргі оқыту үрдісіне жаңа педагогикалық технологиялар кеңінен енуде. Оқушыны пәнге қызықты–румен қатар, саналы ойлауға тәрбиелейтін, қоғамдық көзқарастарын қалыптастыра алатын, өзіндік пікірі бар, қоғамдағы болып жатқан түрлі қарама–қайшылықтарды түсіне білетін, еркін сөйлеп, өз пікірін ашық айта алатын ойлы ұрпақ тәрбиелеуде сабақтың маңызы зор. Әр мұғалім оқушыға көпқырлы сабақ беретін болған соң, қазіргі жаһандану саясатына сәйкес жаңа технологияны өз ыңғайына, пәніне лайықтап пайдалануы тиіс, өйткенімұғалім шеберлігі – ізденіс нәтижесі. [1]

Менің проблемалық тақырыбым: «Педагогикалық шеберлікті арттыру мақсатында жаһандық педагогикалық технологияларды зерттеу және сабақтарға енгізу».

Қазіргі білім жүйесін жетілдіру оқушының жеке басын дамытуға, оны үнемі өзгеріп отыратын әлемде жаңа білімді өз бетінше меңгеруге бағытталған. Жаңа талаптарға сәйкесқазіргі заманғы оқушылар ұтқыр, ақпараттандырылған, сыни және шығармашылық ойлайтын,сондықтан өзін –өзі дамытуға ынталы адам болу керек.

Ақпараттық технологиялар (IT) – бұл компьютер, ноутбук, смартфон т.б гаджеттерді деректер мен ақпараттың барлық түрін жасау, өңдеу, сақтау, алу және бөлісу үшінпайдалану. Ол ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың бір бөлігі болып табылады. Ақпараттық технологиялар жүйесі (IT жүйесі)әдетте ақпараттық жүйе, байланыс жүйесі немесе нақтырақ айтсақ, ат пайдаланушылардың шектеулі тобы басқаратын барлық ақпараттық, бағдарламалық және перифериялық жабдықты қамтитын компьютерлік жүйе болып табылады. Сабақты тартымды өткізіп, оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін әр сабағымызды түрлендіріп отыру шарт. Ол үшін тек бір технология–мен шектеліп қалмай, әртүрлі технологияның элементтерін пайдалану қажет.Сондықтан мен де география сабақтарында ақпараттық технологиялардың кең спектрін пайдаланамын. IT лицейде жұмыс жасағандықтан, география сабағында IT технологияларды тиімді пайдалану маңызды болып отыр. Қазір кеңінен қолданатынинтербелсенді құралдарымменбөлісемін.

Біріншіден, зерттеу тақырыбыма байланысты ойлана отырып, «География сабағында IT технологияны тиімді пайдалану»авторлық бағдарлама құрастырдым. IT географияның мақсаты:

География сабағында IT технологиясын қолдану арқылы білім алушылардың оқу–жаттығу қызметін өз бетінше жүзеге асыру, сондай–ақ өмірдің әр түрлі салаларында өмірлік міндеттердің кең ауқымын шешу үшіншынайыөмірде алған барлық білімдерін, іскерліктері мен дағдыларын қолдану қабілеттерін арттыру. [2]

Сондай–ақ оқушыларды география ғылымының әдістерімен таныстыру, оларды тиісті танымдық және практикалық дағдылармен қаруландыру (байқау, аумақтың бейнесін жасау, қоршаған ландшафтты қабылдау және т. б.)

IT географияның міндеттері:

1. Географиялық ақпараттың әртүрлі көздерімен жұмыс істеу, кеңістікте бағдарлану, географиялық ортада бақылау жүргізу, оның өзгеруін болжау біліктерін дамыту;

2. Өз елінің, кіші отанның географиялық бейнесін қалыптастыру, өзін Қазақстан азаматы ретінде сезінуге ықпал етеді;

3.Теорияның практикамен, өмірмен тығыз байланысын жүзеге асыру арқылы құзыреттіліктің қалыптасуына ықпал ету;

4. Оқушылардың ескі, таныс ұғымдар жүйесіне жаңа тапсырмалар мен дағдыларды қосу мүмкіндігінарттыру.

Бағдарламаның жаңашылдығы мен ерекшелігі: ұсынылған технология дәстүрлі ағымдағы бақылау жүйесін әр түрлі мақсаттағы тесттер жүйесімен толықтырады, бұл әр оқушы қол жеткізген білімді игеру деңгейі туралы сенімді және жедел ақпарат алуға мүмкіндік береді.

Күтілетін нәтижелер: сабақта интерактивті электронды карталарды қолдану оның тиімділігін арттырады, сабақтарды көрнекі және қызықты етеді.Өзжұмыс тәжірибемнен танымдық белсенділікті арттыратын, оқушылардың карталармен жұмыс істеуге деген қызығушылығын тудыратын географияның IT саласы көш бастап жатқаны анық.

Виртуалды және кеңейтілген шындық, геймификация сияқты жаңа технологиялар география сабақтарын әртараптандырады, оларды қанық және көрнекі етеді. Олар көңіл–күйді белсендіретін, мотивацияны арттыратын көптеген әдістерді біріктіреді. Қосымшалар материалдарды құрылымдайды және оны жалпылау үшін байланыс ретінде қызмет етеді. Оларды география сабағында дұрыс енгізе отырып, мұғалімоқушылардың белсенділігімен қызығушылығына қол жеткізеді.

Карталар – география сабағындағы визуализацияның негізгі элементі. Барлық артықшылықта–рымен бірге, бұл білім көзінің кемшіліктерінің бірі–картаның табиғатта және қоғамда болып жатқан процестер мен құбылыстардың динамикасын көрсете алмауы. Мұнда интерактивті карталар көмекке келеді. Бүгінгі таңда мектепке келетін техникалық жаңалықтардың ішінде интерактивті тақта ерекше орын алады. Оны сабақтарда қолдану оқу процесінің тиімділігін арттыруға, әртүрлі пәндерді оқуда оқушылардың оң уәжін қалыптастыруға бағытталған. Ең көп таралған нұсқа – Google Maps,Google Earth және Yandex карталары, т.б. Олардыпайдалану ыңғайлы және қарапайым, дәлдігі спутниктік түсіріліммен қамтамасыз етілген. Аталған Google Maps,Google Earth,Ventusky және Yandex картала–рын сыныптағы фронтальды жұмысты ұйымдастыру үшін де, топтық және жеке адамдар үшін де қолдануға болады, бұл қызметті қашықтан оқытуды жүзеге асыру аясында пайдалану өте маңызды. [3]

Интерактивті карталар – географияны оқытудың интерактивті құралдарының жаңа түрі. Интерактивті карталармен жұмыс жасай отырып, мұғалім сабақта әр кезеңге қажетті стандартты емес көрнекі бейнелерді жасауға мүмкіндік алады, олар басқа көздерде жоқ. Интерактивті карталар дәстүрлі географиялық карталардың мүмкіндіктерін айтарлықтай кеңейтеді. *Ventusky*–нақты уақыт режимінде әртүрлі метеорологиялық құбылыстардың анимациялық картасын көрсететін жаңа ауа райы қызметі. Ол ауа массаларының қозғалысы мен температураның таралуын көрсетеді. Мәзірдің көмегімен әртүрлі дисплей режимдерін ауыстыруға болады: жауын–шашын, бұлт, жел жылдамдығы, найзағай, қар жамылғысы және т.б. Басқару құралдарының көмегімен алдағы бірнеше күнде метеорологиялық өзгерістердің анимациясын бастауға болады. Мұндай анимациялық карта алдағы ауа–райы туралы біліп қана қоймай, ауа–райы құбылыстарықалайболатынынтүсінуге мүмкіндік береді.

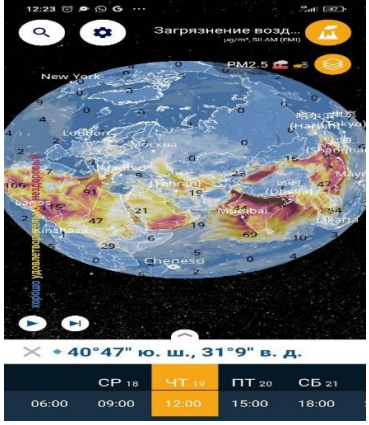

Сурет 1. VENTUSKY интерактивті картасымен жергілікті жердің және Жер планетасындағы ауаның ластануын бақылау.

Сабақта географиялық идеяларды визуалдау идеяларын қолдана отырып, оқушыларды өздерін бағалауға үйрету маңызды. Оқушыларға бағалаудың қалай жүретінін түсіну үшін оларға әр түрлі бағалау әдістері ұсынылады жапсырмалар, эмодзилар, сигналдық карталар және ең бастысы критерийлер. Осы кезеңдегі маңызды сәт, оқушыларға өздерін және басқаларды бағалауға мүмкіндік беру. [1]

Оқушылардың web–сайттармен жұмысы: «Мен, Ақмұратов Бағдаулет,өлкемізде экотуризмді дамытқым келеді, сол себепті ақпараттық–танымдық сайт аштым, «Менің Кіші Отаным» республикалық байқауының облыстық кезеңе қатысып,«Менің туған өлкем» номинациясы бойынша III орын алдым, жалпы ақпараттық кеңістікте оқушылар арасында бірінші болып Щучинск қаласы туралы қазақи сайт аштым:
https://sites.google.com/d/1–UGxpjMVAqJyZznj–jFiCHvO6ICy–LbY/p/1TAOEsEaSFvTVIwEFTGjss7XQO7viPkUA/edit

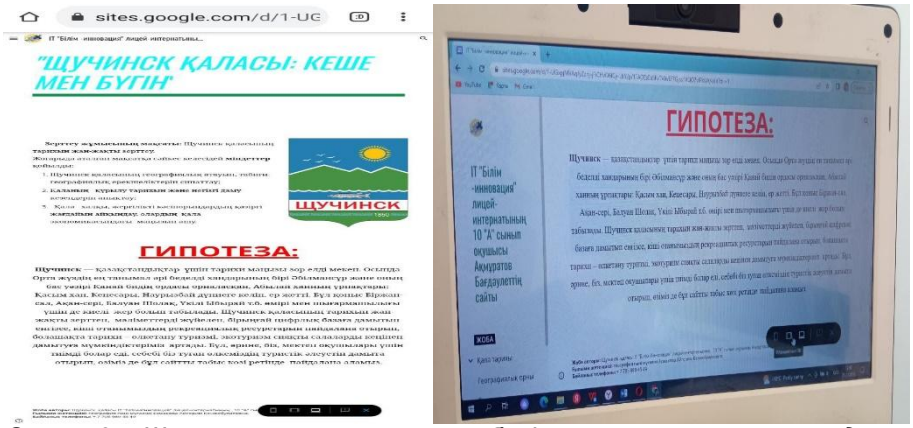

Сурет 2. «Щучинск қаласы: кеше мен бүгін» ақпараттық–танымдық сайты

Интерактивті тапсырмалар үлгісі:

Тау жыныстарының жасын анықтау

Тапсырма №1.
Дүниежүзінің физикалық картасын пайдаланып, таулардың орналасқан орнын анықтаңыз. Тиістербұрыш ішіне «+» таңбасын қойыңыз.

	Африка	Аустралия	Азия	Еуропа	Солтүстік Америка	Оңтүстік Америка
Альпі						
Аппалачи						
Атлас						
Үлкен Сүйрық жотасы						
Гималай						
Анд						

Кесте1. Интерактивті семантикалық карта

Padlet **–** бұл басқа қолданушылармен мәтінмен, суреттермен, сілтемелермен және басқа мазмұнмен ынтымақтастық орнатуға мүмкіндік беретін веб–сайт.Padlet интербелсенді тақтасында КТЖ, ҚМЖ, оқушылардың жасаған жұмыстарын, т.б. ақпараттық материалдарды жинақтауға болады

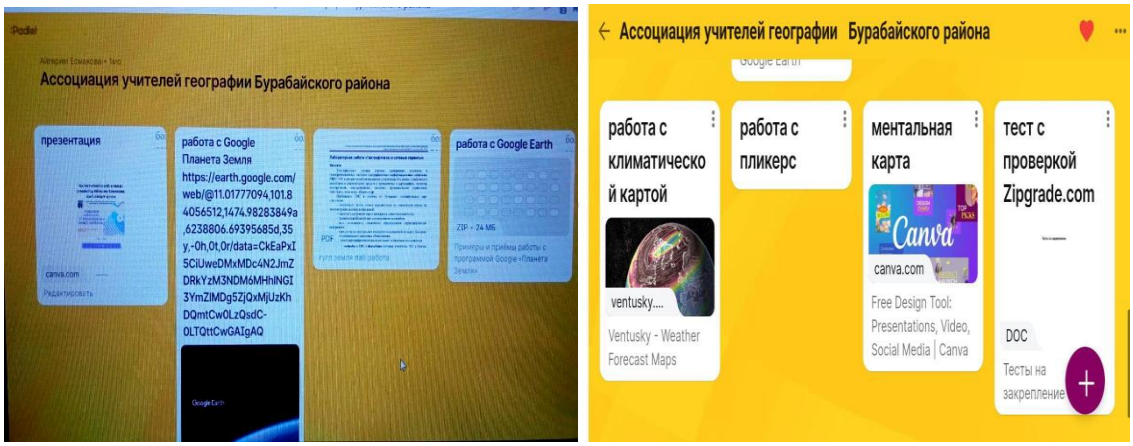

Сурет 3. Бурабай ауданының география мұғалімдері ассоциациясының тақтасы

ZipGrade қосымшасын пайдаланып, уақыт үнемдеп, оқушылардың тест жұмысын бірдентексеру.

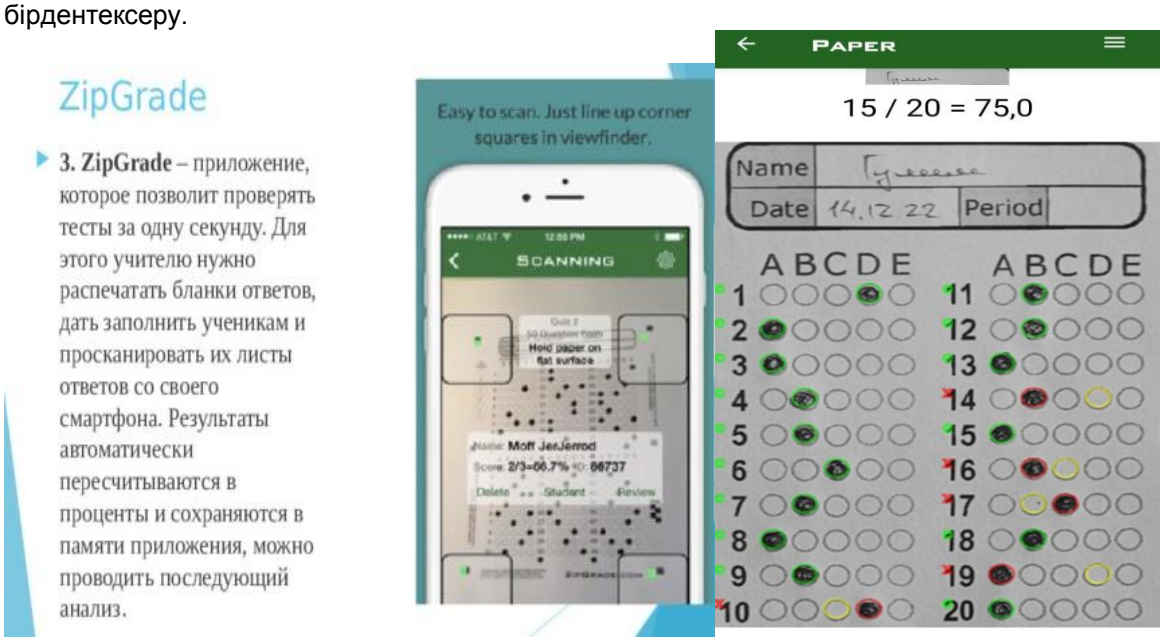

Сурет 4. ZipGrade қосымшасы арқылы тест тексеру

Сонымен, жоғарыда көрсетілген тапсырмалар мен қосымшалар география сабағында IT технологиясын қолдану арқылы білім алушылардың оқу–жаттығу қызметін өз бетінше жүзеге асырып, оларды тиісті танымдық және практикалық дағдылармен қаруландырады (байқау, аумақтың бейнесін жасау, қоршаған ландшафтты қабылдау және т.б.). Оқушылар алған білімдерін, шынайы өмірде және виртуалды кеңістікте қолдана білуге үйренеді.

Өзжұмыс тәжірибемнен танымдық белсенділікті арттыратын, оқушылардың карталармен жұмыс істеуге деген қызығушылығын тудыратынгеографияның IT саласы көш бастап жатқаны айдан анық.

Әдебиеттер тізімі:

1. Воронкова Ю.БИнформационные технологии в образовании/ Ю.Б.Воронкова. РиД: Феникс 6 2010. 314 с
2. .География сабағында IT технологияны тиімді пайдалану/ құрастырған Есмакова Айгерим Кенжебулатовна, Ақмола облысы, 2022. 96 б. ISBN 978–631–8557–22–9
1. 3.Информационные технологии в образовании. Теоретический обзор [Электронный ресурс]: учебное пособие / Е.К.Хеннер ; Пермский государственный национальный исследовательский университет. Электронные данные. Пермь, 2022. 7, 83 Мб; 110 с.

УДК 378.1

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

Ефремова Наталья Ивановна
учитель биологии
КГУ «Общеобразовательная школа имени Абая
отдела образования города Костаная»
Управления образования акиматаКостанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: efremova_ni@bk.ru

Аңдатпа

Бұл тақырыптың өзектілігі қазіргі уақытта «Білім беру» басым ұлттық жобасын іске асыру шеңберінде білім беру процесіне ақпараттық технологияларды енгізу белсенді жүзеге асырылуда. Мақсаты–сабақтарда ақпараттық технологияларды қолдану білім алушылардың ақпараттық құзыреттілігін табысты қалыптастыруға ықпал ететінін және білім алушылардың ынтасын арттыруға ықпал ететінін дәлелдеу. Бұл жұмыс білім беруде қолданылатын ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың (АКТ) сипаттамасы болып табылады. АКТ–ны оқу процесіне енгізу арқылы шешілетін міндеттер көрсетілген.

***Түйінді сөздер**: Ақпараттандыру, білім беру, заманауи технологиялар, оқыту сапасы*

Аннотация

Актуальность данной темы состоит в том, что в настоящее время в рамках реализации приоритетного национального проекта «Образование» активно осуществляется внедрение информационных технологий в образовательный процесс. Цель – доказать, что использование информационных технологий на уроках способствует успешному формированию информационной компетентности у обучающихся, и способствует повышению мотивации обучающихся. Данная работа является описанием информационно–коммуникационных технологий (ИКТ) используемых в образовании. Изложены задачи, решаемые с помощью внедрения ИКТ в образовательный процесс.

Ключевые слова: *информатизация, образование, современные технологии, качество обучения*

Abstract

The relevance of this topic is the introduction of information technologies into the educational process which is being actively carried out within the implementation of the national project "Education". The goal is to prove that the use of information technology in the classroom contributes to the successful formation of information competence among students, and helps to increase the motivation of students. This work is a description of information and communication technologies (ICT) used in education. The tasks completed with the help of ICT in the educational process are outlined.

Key words: *Informatization, Education, Modern technologies, Quality of education*

Процесс информатизации современного общества обусловил необходимость разработки новой модели системы образования, основанной на применении современных информационно–коммуникационных технологий.

Существует множество программ, электронных учебников, сайтов, публикаций, написанных и разработанных для учителей и учителями. Внедрение ИКТ в профессиональную деятельность педагогов является неизбежным в наше время. Профессионализм учителя – синтез компетенций, включающих в себя предметно–методическую, психолого–педагогическую и ИКТ составляющие.

В современных условиях, когда дети с самого раннего возраста развиваются в условиях новой информационной среды: использование Интернета, телевидения, компьютерных программ, сформировался новый тип восприятия информации. Для современного учащегося традиционные источники получения информации, такие, как учебник или речь учителя утрачивают свое прежнее значение, что приводит к снижению интереса к процессу обучения. Умение работать с информацией повышает конкурентоспособность, вырабатывается способность к самостоятельному поиску и творчеству, меняются отношения «учитель – ученик», возникает атмосфера сотрудничества. Применение мультимедиа–технологий хорошо сочетается проблемным эвристическим обучением и дифференцированным обучением, с технологией развивающего и личностно–ориентированного обучения.

В отличие от обычных технических средств обучения ИКТ позволяют не только насытить обучающегося большим количеством готовых, соответствующим образом организованных знаний, но и развивать творческие, интеллектуальные способности учащихся, их умение работать с различными источниками информации, приобретать новые знания. Применение информационно–коммуникационные технологии (ИКТ) на уроке становится очень распространенным явлением. Правильное использование в учебном процессе компьютера, позволяет осуществлять учебный процесс в новых условиях, когда учитель перестает быть единственным источником информации для учащихся. Информационные технологии – это инструмент, который обретает силу лишь при условии правильного подхода к нему.

На современном этапе в преподавании биологии особое внимание уделяется овладению учащимися традиционными методами научного познания окружающего мира: теоретическому и экспериментальному, что не всегда интересно детям с низкой познавательной активностью. Отсюда появляется противоречие между трудностями усвоения учебного материала у большого количества детей с недостаточным познавательным интересом к учебе и необходимостью обеспечить выполнение обязательного образовательного стандарта, а также включения учащихся в активный познавательный процесс.

Возможность ведения конспекта урока на доске и последующее хранение в базе данных, позволяет преподавателю всегда иметь возможность вернуться к предыдущему этапу урока и повторить ключевые моменты занятия.

Расширились возможности в выборе средств и методов обучения, учебное время урока организуется более рационально; повысилась мотивация учащихся, их активность на уроке, а как следствие и успеваемость. При этом практически не нарушается привычное течение урока.

Преимущества преподавания с помощью интерактивной доски:

1) материалы к уроку можно приготовить заранее, что обеспечит хороший темп урока и сохранит время на обсуждения;

2) можно создавать ссылки с одного файла на другой;

3) позволяет преподавателям рисовать и делать записи поверх любых приложений и веб–ресурсов;

4) после занятия файлы можно сохранить в изначальном виде или такими, как они были в конце занятия вместе с дополнениями.

Преимущества для учеников:

– предоставляют больше возможностей для участия в коллективной работе;

– интерактивные доски делают занятия интересными и развивают мотивацию;

– помогают легче воспринимать и усваивать сложные вопросы;

– помогают детям работать у доски более творчески, с удовольствием.

Применение ИКТ на уроках даёт возможность активизировать познавательный интерес у школьников, развивать их творческие способности, стимулировать умственную деятельность, сделать урок более ярким и увлекательным.

Компьютерные программы содержат большое количество учебных текстов, иллюстриро–ванный материал, анимацию рисунков, схем, графиков, видеоматериалы.

Компьютерные программы позволяют мне остановиться более подробно на изложении материала, повторно рассмотреть фрагмент урока, быстро осуществить обратную связь и в то же время организовать индивидуальный темп учащихся, игровые формы работы.

На этапе объяснения нового материала я использую следующие виды учебной деятельности:

Цветные рисунки и фото. Учебники и методические пособия не могут иметь большой иллюстративный материал, т.к. это резко повышает их себестоимость. Цифровые технологии позволяют при той же стоимости насытить издание большим количеством цветных иллюстраций. Использование компьютера на уроках позволяет при объяснении нового материала использовать большой иллюстративный материал, что способствует лучшему усвоению материала.

Анимации **–** аналоги традиционных фрагментов «мультфильмов», включавшихся в учебные кино– и видеофильмы для иллюстрации механизмов тех или иных биологических процессов, в том числе и микромира. Психологически привлекательны за счет использования современного компьютерного дизайна, внедряемого в сознание школьника телевидением. В подобных анимациях облегчена остановка и переход к нужному фрагменту, за счет синхронизированного звукового сопро–вождения возможно квалифицированное объяснение процесса с нужными визуальными акцентами.

Видеофрагменты **–** выполняют функцию, аналогичную использовавшимся учебным кино– и видеофильмам, однако в сочетании с компьютерными технологиями выводят их на качественно новый уровень. Видеофрагменты с использованием компьютера, позволяют использовать видео–материал как сверхэффективное средство создания проблемной ситуации на уроке.

Слайд–шоу – сменяющиеся иллюстрации (фотографии, рисунки) с дикторским сопровожде–нием. Использование слайд–шоу при объяснении нового материала дает возможность более наглядно проиллюстрировать новый материал, привлечь внимание учащихся. Особенно полезны слайд–шоу при изучении многообразия живых организмов различных систематических групп, так как позволяют иллюстрировать богатый живой мир.

На этом этапе я предлагаю учащимся ряд индивидуальных (групповых) заданий и задач разного типа. Среди них могут быть тестовые задания; теоретические вопросы, ответы на которые можно проверить при обращении к компьютерным моделям и вопросы, направленные на понимание проиллюстрированного моделями теоретического материала. Этот этап требует тщательной подготовки дифференцированных заданий и бланков для оформления отчетов о проделанной работе, так как на «бумажную» работу у учащихся может не остаться ни времени, ни желания. Следует также продумать эффективную и прозрачную, понятную для учащихся систему оценивания результатов их работы, и сделать ее известной для учеников до начала выполнения работы.

Работа с заданиями с выбором ответа. Компьютерные технологии позволяют анализи–ровать, сохранять и обрабатывать задания, где требуется один или несколько вариантов ответа из предложенных. Такие задания помимо текста могут содержать рисунки, а также фотографии, видео– и анимационные фрагменты. Выполнение учащимися таких заданий позволяет закрепить полученные ими знания по изучаемому материалу. Применение электронных образовательных ресурсов для закрепления материала позволяет сделать этот этап более привлекательным для учащихся и удобным для учителя.

Работа с тренажерами. Данный вид работы позволяет закрепить знания учащихся и отработать умения определять части и органы живых организмов.

Выполнение виртуальных лабораторных работ позволяют кроме закреплениязнаний и отработки умений, значительно сократить время на проведение лабораторной работы и решить проблему недостаточной материальной базы.При такой форме проведения лабораторных работ учащимся легче сделать вывод, ускоряется процесс оформления работы, и самое главное, позволяет закрепить полученные знания. Конечно, виртуальные лабораторные работы не могут заменить обычные, но их целесообразно использовать при изучении сложных биологических процессов, постановке опытов, требующих большого временного отрезка.

Для контроля знаний использую тесты, форму организации которых условно можно назвать «выбери ответ из предлагаемых вариантов». Для выдачи ответа достаточно нажать клавишу с

номером правильного ответа, выбрав среди предложенных. Организация теста по принципу «напиши правильный ответ» предполагает хорошую начальную подготовку учащегося как пользователя персонального компьютера.

Компьютерные тесты ориентированы не столько на запоминание, сколько на понимание. Они содержат не только текстовый, но и графический материал, а также, где это возможно, видео–фрагменты. Для получения успешного результата учащемуся необходимо анализировать все виды представленной информации.

Таким образом, использование компьютера на уроках биологии позволяет повысить заинте–ресованность учащихся, сделать свою работу и работу учащихся более активной, а изучение биологических объектов более наглядным.

Список литературы:

1. Педагогика XXI века: стандарты и практики: сб.науч.конф. / Межрегиональный центр инновационных технологий в образовании; подред. Н.В.Фединой. Киров, 2016 382 с.

2. Биология 7 класс. Разнообразие живых организмов. Сферы.Электронное приложение. М.: Издательство «Просвещение», 2007. http://spheres.prosv.ru/biology/about/171/

3. Норенков И.П., Зимин А.М. Информационные технологии в образовании. М.: Изд–во МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2004. 352 с.

ӘОЖ 811.5

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ АҚПАРАТТЫҚ–КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР

Жайлибаева Гульшат Калиевна
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім
басқармасының «Рудный қаласы білім
бөлімінің № 3 жалпы білім беретін мектебі»
Рудный қаласы, Қазақстан
E–mail: gulshat–75@list.ru

Аңдатпа

Мақалада білім беру жүйесінде қазіргі заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым–қатынасына ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Ақпараттық қоғамның негізгі талабы – білім алушыларға ақпараттық білім негіздерін беру, логикалық ойлау–құрылымдық ойлау қабілеттерін дамыту, ақпараттық технологияны пайдалану дағдыларын қалыптастыру және оқушы әлеуметінің ақпараттық сауатты болып өсуі мен ғасыр ағымына бейімделе білуге тәрбиелеу, яғни ақпараттық қоғамға бейімдеу туралы сөз етілген.

Түйінді сөздер: *білім беру жүйесі,ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, білім алушылар, инновация.*

Аннотация

В статье формирование информационного общества становится необходимым условием в период бурного развития информационных и коммуникационных технологий для обмена информацией и общения людей в соответствии с современными требованиями в системе образования. Основным требованием информационного общества является обеспечение обучающихся основами информационных знаний, разви–тие способностей логического мышления – структурного мышления, формирование навыков использования информационных технологий, воспитание информационно грамотного общества обучающихся и адаптации к современным условиям. века, то есть адаптироваться к информационному обществу.

Ключевые слова: *образовательная система, информационно–коммуникационные технологии, обучающиеся, инновации.*

Abstract

In the article, the formation of an information society is becoming a necessary condition in the period of rapid development of information and communication technologies for the exchange of information and communication of people in accordance with modern requirements in the education system. The main requirement of the information society is to provide students with the basics of information knowledge, develop logical thinking–structural thinking abilities, form the skills of using information technology, and educate the student society to be information literate and adapt to the current of the century, i.e., adapt to the information society.

Key words:*educational system, information and communication technologies, learners, innovation.*

Қазіргі таңда білім беру жүйесінің алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі–жаңа ұрпақтың ашық ақпараттық қоғамға енуіне жағдай жасау, ақпараттық технологияларды кеңінен қолдануды қолдау, білім беру ұйымдарын компьютерлендіру және бірыңғай білім беру ақпараттық ортасын құру. Бұл мәселені шешу білім беру саласындағы инновацияларды әзірлеуді және енгізуді көздейді.

Әрбіріміздің санамызда ақпараттық–коммуникациялық технологиялар дегеніміз не деген сұрақ туындайды? «Білім берудегі АКТ» ұғымы «оқытудың жаңа ақпараттық технологиялары», «Инновация–лық білім беру», «қазіргі ақпараттық оқыту технологиялары», «компьютерлік оқыту технологиялары» және т.б., тіркестермен тығыз байланысты. Ақпараттық–коммуникациялық технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді.

Білім беру саласына заманауи ақпараттық технологиялардың енуі педагогтерге оқытудың мазмұнын, әдістері мен ұйымдастырушылық нысандарын сапалы өзгертуге мүмкіндік берді. Білім берудегі бұл технологиялардың мақсаты ақпараттық қоғамдағы оқушылардың зияткерлік мүмкіндіктерін арттыру, сонымен қатар оқу процесін даралау, саралау, кері байланыспен бақылауды жүзеге асыру, өзін–өзі бақылау және нәтижесінде білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде оқыту сапасын арттыру болып табылады.

Инновациялық білім беру қызметі заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологияларға (АКТ), олардың білім беру мақсатында қолданылуына немесе технологиялық инновацияларға негізделген. Білім берудегі инновацияларды басқарудың маңызды ерекшелігі мынада: бұл технологияларды қолдану педагогикалық әдістер мен әдістемелерде, оқытушылар мен оқушылардың жұмысын ұйымдастыруда, экономикалық механизмдерде, тіпті теория мен әдістемеде де түбегейлі өзгерістермен қатар жүреді. Бүгінгі таңда заманауи білім берудің технологиялық құралдарының арсеналы өте алуан түрлі және сонымен бірге ол өте жылдам кеңейіп келеді.

Оқыту үдерісіне белсенді түрде енгізілетін және оқыту мақсатында пайдалануы қарқынды дамып келе жатқан негізгі технологиялар ретінде мыналарды бөліп көрсетуге болады:

- электрондық пошта технологиясы,
- компьютерлік оқыту бағдарламалары,
- Web және басқа интернет–технологиялар.

Электрондық пошта технологиясы мұғалім мен оқушы арасындағы және оқушылардың өздері арасындағы білім берудегі өзара әрекеттесуді қолдау үшін барған сайын қолданылуда. Модераторлық және модерацияланбаған, ашық және жабық пошта конференциялары бар. Айта кету керек, көптеген білім беру пошта конференцияларында талқылауларды басқару және үйлестіру ұсынылады, яғни. олардың көпшілігі модератор болып табылады. Бұл технологияны оқу процесінде қолданудың тиімділігі көбінесе модератордың (оқу конференциясын жүргізетін маманның) біліктілігімен, оның оқу курсының мақсатына барынша қол жеткізу үшін талқылауды басқару қабілетімен анықталады [1, б. 50].

Компьютерлік оқыту бағдарламалары, оның ішінде гипермәтіндік, мультимедиялық, интеллек–туалды және т.б. технологиялар да оқу үдерісіне белсенді түрде енгізілуде. Арнайы әзірленген құралдарды пайдалану компьютерлік оқыту бағдарламаларын құру процесін айтарлықтай жеңілдетеді. Олардың көмегімен компьютерлік технологиядан алыс пәндердің оқытушылары да оқу бағдарламаларын оңай жасай алады.

Енді оқыту курстарын әзірлеу және жеткізу үшін Web–технологияларды пайдалану жаңа үлгіні, жаңа оқыту парадигмасын жасауға әкеледі деп айтуға болады. Инновациялық оқыту курстары Web–беттер мен ақпараттық оқу ғарыш картасының метафорасы негізінде әзірленген. Бұл жағдайда метафораларды мультимедиялық қосымшалардағы осы мәселелерді шешу құралы ретінде қарастыруға болады.

Монитор экранында ақпаратты көрсету үшін метафораларды таңдау және пайдалану арқылы интерфейске бұрыннан белгілі объектілер мен құбылыстарды қосу арқылы күрделі және бейтаныс компьютерлік пішіндерді түсінуді жеңілдетуге болады.

Бұл жағдайда тыңдаушы навигациялық объектілердің мақсатын және олардың жүйедегі функцияларын тез таниды.

Инновацияда қолданылатын Web–технологиялардың негізгі түрлеріне

оқыту технологияларына мыналар жатады:

- Web технологиясы негізінде инновациялық курстарды әзірлеу және жеткізу үшін біріктірілген оқу пакеттері (IEP),
- асинхронды компьютерлік конференциялар,
- синхронды оқу конференциялары,
- қашықтықтан бірлескен топтық жұмыс және т.б.

Қазіргі АКТ негізіндегі білім беру үдерісінде білім беру порталдары мен ресурстары ерекше орын алады.

Порталдар білім беруде интернетті тиімді пайдаланудың жолы бола алады. Оларды қолдану кезінде тиімді пайдалануды академиялық емес мазмұнды сүзгілеумен біріктіру, студенттер мен мұғалімдерге электрондық пошта және веб–хостинг қызметтерін ұсыну маңызды [2, б. 25].

Білім берудегі АКТ инновацияларын басқару кезінде білім беру ресурстары туралы сұрақ жиі туындайды. Интернеттің ең құнды мүмкіндіктерінің бірі – әлемдік мәдени мұраға оңай қол жеткізу мүмкіндігі, ал Интернетті көбінесе виртуалды кітапханамен салыстырады. Дегенмен, білім беру ресурстары тәсілін пайдалану міндетті емес. Барлық мұғалімдер мен оқушылар құжаттардың алуан түрімен айналысуға ынталы емес [2, б. 55]..

Қазір білім берудегі АКТ инновацияларын басқаруда ең жақсы сілтемелер тәсілі деп аталатын білім беру ресурстарына осындай көзқарас барған сайын дамып, белсенді түрде қолданылуда. Порталдар көптеген құралдарға, ресурстарға және ақпаратқа қол жеткізуге арналған.

Білім берудегі АКТ инновацияларын басқаруда, оқу процесінде цифрлық ақпарат пен цифрлық құралдарды пайдалануда әртүрлі этика, иелену, түрлендіру, бақылау, мұрағаттау және т.б. Желілер ашық жүйелер болып табылады және олардан құнды білім беру және пайдасыз ақпаратты алуға болады. Желілерді пайдалану кезінде меншік құқығы, авторлық құқықтар бұзылуы мүмкін. Маңызды ақпаратты компьютерлік вирустар жоюы мүмкін. Ал білім берудегі АКТ инновациясын басқаруда бұл мәселелердің барлығы күрделі мәселелерге айналмас бұрын алдын ала қарастырылып, шешілуі керек.

Цифрлық құжаттармен жұмысістеу жылдам технологиялық даму оларды осал ететінін ескеруді талап етеді, сонымен қатар олар жай ғана зақымдалуы мүмкін, сондықтан цифрлық ақпаратты мұрағаттаудың әртүрлі әдістерін қолдану қажет.

Цифрлық ақпарат пен АКТ негізіндегі білім беру орталары шығармашылық, құрылыс, зерттеу, қиял, ойлау және т.б. үшін жаңа мүмкіндіктерді қамтамасыз ету тұрғысынан үнемі қайта қаралуы керек.

Технологияға негізделген білім беру желілері порталдар арқылы өзара әрекеттесу мүмкіндігін қамтамасыз ететін коммуникация құралы ретінде көбірек әрекет етуде. Технологияға негізделген желілер білім беру ортасындағы жаңа құрылымды білдіреді. Ресейде RCI, TsNITs, Интернет орталықтары, университеттердің WWW–серверлері және т.б. сияқты білім беру ақпараттық инфрақұрылым объектілерінің ішінде RBNet, RELARN–IP, RUNNet біріктірілген көлік желісі ерекше көзге түседі [3, б 75].

Кәсіптік білім беру саласындағы инновациялық қызметті басқару кезінде инновациялардың технологиялық орындылығы, технологиялық қысым мен оған білім беру сұранысы арасындағы теңгерімге ұмтылу қажет. Қазіргі уақытта технология қысымы басым болатын білім берудегі АКТ инновациялары технология қысымы мен білім беру сұранысы арасындағы үлкен тепе–теңдікке қарай ауысады. Дегенмен, технологиялық фактор көбінесе білім берудегі инновациялық қызметтің барысын анықтайды және оның маңыздылығын бағаламауға болмайды.

Бұрын барлық деңгейлерде білім берудегі АКТ инновациясын басқаруда жиі басым болған технологияға баса мән беру бірте–бірте азайып, білім берудегі инновацияларды басқарудың біртұтас тәсілімен алмастырылуда. Интернет секторындағы қаржылық дағдарыс екпіннің бұлай ауысуына себеп болған болуы мүмкін.

Инновациялық білім беру іс–әрекетіндегі АКТ жабдықтары факторына назардың салыстыр–малы түрде төмендеуінің тағы бір себебі «көп компьютерлер» міндетті түрде «ең жақсы білім беру нәтижесі» дегенді білдірмейтінін түсінік болды. Оның үстіне, «оқыту мен оқу тәжірибесінде АКТ–ны ең жақсы пайдалану» және «АКТ–не негізделген инновациялық білім беру технологияларын ең жақсы пайдалану» бойынша «ең жақсы» дегенді анықтау өте қиын екені дәлелденді.

Технологияларға қол жеткізуден басқа, инновациялық білім беру қызметінің сәтті немесе сәтсіздігін бірқатар түбегейлі әртүрлі факторлар анықтайтыны барған сайын анық бола бастады. Білім берудегі АКТ инновациясын тек технологияға қол жеткізу немесе қолдану нәтижесі ретінде қарау мүмкін емес.

Қорыта келе, білім беру процесінде АКТ–ны пайдалану кең әлеуметтік және білім беру контекстіне, білім беруде бар институционалдық нысандар мен ұйымдастырушылық мәдениетке байланысты. Ол инновациялық білім беру іс–әрекетіндегі әлеуметтік факторлар мен қарым–қатынастардың басымдылығын көрсетеді. Білім беру мекемесі – бұл АКТ–ның инновациялық процес–терінің барысына өзі әсер ететін және инновациялық қызметтің ықпалында болатын әлеуметтік ұйым.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. «Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық техноло–гияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі». Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
2. Ф.Б.Бөрібекова, Н.Ж.Жанатбекова «Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар» Алматы 2014
3. Құдайбергенова К.С. Инновациялық тәжірибе орталығы – педагогикалық технология көзі. Алматы, 2001 ж.

ӘӘЖ 373.1

WORDWALL ИНТЕРНЕТ СЕРВИСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ

ЖакиеваУасилаТулемисовна
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
Астана қаласы әкімдігінің ШМҚ МКК «№1 мектеп–лицей»
Астана қ. Қазақстан
E–mail: uasila2026@mail.ru
Шалдыбаева Бакыткуль Тулемисовна
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі Білім басқармасының
«Рудныйқаласы білім бөлімінің № 1жалпы білім беретін мектебі» КММ
Рудный қ. Қазақстан
E–mail: baha_77–30@mail.ru
Бакина Марал Кайролловна
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
Астана қаласы әкімдігінің ШМҚ МКК «№1 мектеп–лицей»
Астана қ. Қазақстан
E–mail: maral.bakina@mail.ru

Аңдатпа

Ұсынылып отырған мақалада мұғалімдер қазақ тілімен әдебиет сабақтарында АҚТ әдістердің теориялық және практикалықнегіздерін қолдану тәжірибесімен бөлісті. Осы негіздер қазіргі уақытта қажеттіоқушылардың дағдыларын шығармашылық, коммуникативтік, сын–қимылойлау ынтымақтастыққа ықпал ететін тілдік құзыреттілікті дамытуда мүмкінді береді. Мақалада пән мұғалімдеріне арналған WORDWALL интернет сервисін қолдану арқылы жасалатын тапсырма түрлері келтірілген.

***Тірек сөздер**: интерактивті тапсырмалар, онлайн сервис, Wordwall сервисі.*

Аннотация

В представленной статье учителя поделились своим опытомиспользования теоритических и практических основ методов ИКТ на уроках казахского языка и литературы. Эти основы позволяют развивать языковую компетенцию, что способствует творческому, коммуникативному, критическому мышлению, которые ноебходимо. В статье представлен интернет–сервис WORDWALL с помощью которого учителя – предметники могут создать разные интерактивные задании.

***Ключевые слова**: интерактивные задания, онлайн сервис, Wordwall сервис.*

Abstract:

In the presented article, teachers shared their experience in using the theoretical and practical foundations of ICT methods in the lessons of the Kazakh language and literature. These foundations allow you to develop language competence, which contributes to the creative, communicative, critical thinking that is needed. The article presents the Internet service WORDWALL with the help of which teachers – subject students can create various interactive tasks.

***Key words:** interactive tasks, online service, Wordwall service*

XXI ғасыр - білім мен ғылымның, дамыған техниканың дәуірі. Қазақ тілі пәні тұрғысынан қарайтын болсақ, мұндағы АКТ рөліорасан зор. Қазақ тілі әлемдегі бай әрі әдемі тілдердің бірі болумен қатар, өз ішінде тіл үндестігі, дыбыс үндестігісынды түрлі заңдылықтарға бағынған күрделі жүйе болып табылады. Мұғалімдер үшін қанша оқушылардың ішінде әрқайсысына осындай екпін, ықпал, грамматикалық мағына, сингармонизм сияқты күрделі тақырыптарды және фонетикалық, лексикалық, грамматикалық талдау үлгілерін түсіндіру қиынға соғады. Міне, осындайда ақпарат–тық-коммуникативті технологияны пайдалану мәселенің таптырмас шешімі болып табылады.

Қазіргі ақпараттық технологиялар дамыған заманда мектептегі оқыту үдерісін де уақыт талабына сай ұйымдастыру мәселесі педагогика тәжірибесінде маңызды орын алып отырғаны анық. Ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың негізгілерінің бірі – интербелсенді тақта, мульти–медиалық және онлайн сабақтар. Қазіргі кезде ғаламтор желісінде еліміздің түкпір-түкпірінен жиналған мұғалімдер арнайы сайттар мен парақшаларды ашып, онда өздерінің тәжірибелерімен бөліседі, әсіресе білікті ұстаздардың онлайн сабақтары жас мамандарға және жалпы мұғалімдерге үлкен көмекші құрал қызметін атқарады. Интербелсенді тақтаны сабақта пайдаланудың маңыздылығы, яғни оның көмегімен оқыту үрдісіндегі өзекті мәселелерді шешуге болатындығы анықталған. Осыған байланысты күнделіктісабақта:мультимедиялық құралдар (аудио, бейне-материалдар мен теледидар, радио, электрондық оқулықтарды); [1]

Компьютер (компютерлік бағдарламалар, интербелсендітақта);

Анықтамалық мәліметтер (сөздіктер, энциклопедиялар, ғылыми еңбектер, электронды жаттығуларжинақтары);

Ғаламтор және басқа дакөрнекі ақпараттық материалдарды сабақтарда қолдану айтарлықтайоңнәтиже береді.

Мұндай қондырғалар оқушылардың қызғушылығын арттырып, үлкен зейн мен тыңдауға және алған мәліметтерді нақтылай бекітуге мүмкіндік береді.

Кез келген пән бойынша сабақтарды тиімді ұйымдастыру үшін Wordwall онлайн сервисін пайдалануға кеңес беремін.

Wordwall – білім беру процесінің басты міндеттерінің бірі–оқушылардың ынтасын арттыруға көмектесетін әмбебап оқу ресурсы!

Wordwall платформасы – өзіңіздің оқу ресурстарыңызды құрудың қарапайым тәсілі. Wordwall платформасы бұл – сыныпқа арналған сабақ нұсқаларын жасауаға мүмкіндік беретін онлайн платформа. Мұнда көптеген: викториналар, сәйкестендіру, ауызша ойындар және басқалар бар.Басты ерекшеліктері:

- Көптеген сабаққа арналған ақпараттық әдіс–тәсілдер.
- Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады.
- Әдемі әрі түсінікті, жеңіл интерфейс.

Wordwall–интерактивті және баспа материалдарын жасауға арналған көп функциялы құрал. Көптеген шаблондар интерактивті және баспа түрінде қол жетімді. Көптеген мұғалімдер сервистің қазақша кәріптерді қабылдайтыннұсқасы бар екендігіне риза болады. [2]

Ресурс мұғалімдерге әртүрлі пәндер бойынша дайындық үшін көптеген интерактивті жаттығулар мен тренажерлерді пайдалануға мүмкіндік береді!

Интернеттегі жаттығулар қарапайым, бірақ толық компьютерлік ойындар деп санауға болады, себебі мұғалім нақты сабақтың талаптарына сүйене отырып, қойған өту шарты, проблемаларды шешу жолдары болады. Әр ойынның шарты мен мазмұнын өзгертуге, толықтыруға болады. Сонымен қатар, бүкіл жер шары бойынша әріптестерідің дайын әзірлемелерді пайдалану мүмкіндігі бар.

WordWall бағдарламасын пайдалану оңай және оған интерактивті тақта үшін де, жаттығулар үшін де оңтайлы компьютерлерде жеке жұмысістеу үшін арнайы бағдарлама қажет емес.Кіріктірілген іздеушісуреттерді автоматты түрде табады және ұсынады. Сонымен желіде жұмысістейтін редактор жаттығулар жасауға мүмкіндік береді, оқушылардың тапсырмаларды орындау статистикасын қашықтықтан жинау мәзірі де бар.

WordWall онлайн сервисін пайдалану кезінде8 түрлі функцияларды қарастыруға болады:

1. функция –Интерактивтік және баспа жаттығулары

Интерактивті жаттығулар Интернетке қол жетімді кез–келген құрылғыда ашылады: компьютерде, планшетте, телефонда немесе интерактивті тақтада.

Басып шығарылған нұсқаларды басып шығаруға және оларды Тәуелсіз оқу тапсырмалары ретінде пайдалануға болады.

Осы ресурстың көмегімен әр баланың мүмкіндіктерін ескере отырып, интерактивті немесе баспа жаттығуларын жасау арқылы оқуды саралау мен жекелендіруді ұйымдастыруға болады. [2]

2. функция – Шаблондар көмегімен жаттығулар құрастыру

Сервисте сабақтар шаблондар жүйесі арқылы жасалады.

Бұл үлгілерге Викторина және Кроссворд сияқты таныс классика кіреді. Сондай–ақ, аркада ойындары бар, мысалы, лабиринт пен ұшақты қуып жету т.б.

Жаңа сабақ жасау үшін алдымен үлгіні таңдап, содан кейін мазмұнды енгізу керек. Бұл қарапайым және бірнеше минут ішінде толық интерактивтісабақ жасай аласыз дегенді білдіреді.

Wordwall веб–сайтында ұсынылған 18 шаблон өте сапалы құрылымға ие және мұғалімге ойынның бұрыннан бар нұсқаларын қолдануға және нөлден бастап өз нұсқаларын жасауға мүмкіндік береді:

1. Виторина
2. Сәйкестендіру
3. Кездейсоқ доңғалақ
4. Өрісті ашыңыз
5. Топтық сәйкестендіру
6. Жұбын тап
7. Кездейсоқ қарттар
8. Сәйкес келетін карталар
9. Босорынды толтыр
10. Тәртіпке келтіру
11. «Ойын шоуы» викторинасы
12. Анаграмма
13. Белгі қойылған диаграммалар
14. Сөздердііздеу
15. Лабиринттегіойын
16. Шыңдық не жалған

17. Суреттер викторинасы
18. Тақталарды аударыңыз

Егер ақылынұсқасын алатын болсақ онда 18 дайын шаблонға тағы 25 түрлі шаблон қосылады. Әрине әр педагог өзіңе ыңғайлы нұсқасын таңдап, жұмыс жасайды. Wordwall веб–сайтында ұсынылған 18 шаблон өте сапалы құрылымымен ерекшеленеді және мұғалімге ойынның бұрыннан бар нұсқаларын пайдалануға және өз нұсқаларын нөлден жасауға мүмкіндік береді.

3. функция – Шаблондарды ауыстыру

Сабақты жасағаннан кейін оны бір рет басу арқылы басқа шаблонға ауыстыруға болады. Бұл бізге уақытты үнемдеу үшін, әрі әр пәннің ерекшелігін ескере отырып, тапсырма түрлерін ауыстыру үшін керемет мүмкіндік береді. Мысалы, егер біз фигуралардың атауларына негізделген Сәйкестік туралы оқу тапсырмасын жасасақ, оны дәл сол фигуралардың атауларымен кроссвордқа айналдыра аламыз

4. функция – Кез келген тапсырманы өзгере алу.

Тек дайын сабақтарды пайдаланудың қажеті жоқ. Егер біз өз тақырымызыдасабақ тапсақ, біз сол материалды сабақ пен оқыту стиліне сәйкесоңай реттей аламыз. Яғни дайын тапсырманы өз керегіміге өзгерте де, толықтыра да аламыз.

5. функция – Тақырыптар мен параметрлер

Интерактивті әр түрлітақырыптарда ұсынуға болады. Әр тақырып әр түрлі графикаға, қаріптерге және дыбысқа байланысты сыртқы түрін өзгертеді.Таймердіорнату немесе ойын барысын өзгерту үшін қосымша опцияларды таба аламыз. Баспа өнімдерінің де параметрлері бар. Мысалы, қаріпті өзгертуге немесе параққа бірнеше көшірмені басып шығаруға болады. [2]

6. функция – Мұғаліммен бөлісу

Біз жасаған кез–келгенәрекетті жалпыға қол жетімді етуге болады. Бұл бізге сабақ парағына сілтемені электрондық пошта, әлеуметтік медиа немесе басқа құралдар арқылы бөлісуге мүмкіндік береді. Сондай–ақ, бұл басқа мұғалімдерге іздеу нәтижелерінде қауымдастықтан сабақ табуға, оны ойнауға және дамытуға мүмкіндік береді.

Ал Егер өз тапсырмалармен бөліспеймін десеңіз, онда сабақтарды жеке сақтай аламыз, яғни оған тек өзіміз жеке қол жеткіземіз.

7. функция – Веб – сайтқа кіріктіру

Wordwall сабақтарын HTML кодының үзіндісін қолдана отырып, басқа веб–сайтқа орналастыруға болады. Бұл YouTube немесе Vimeo–да табуға болатын бейненікірістіру функциясы сияқты жұмыс істейді, бұл бізге өз веб–сайтымызда қайталанатын әрекетті береді.

Бұл біздіңнемесе мектептің виртуалды оқу ортасын (VLE) жақсартудың тамаша тәсілі.

8. функция – Оқушыларға берілетін тапсырмалар

Wordwall сабақтарын оқушыларға тағайындалған тапсырмалар ретінде пайдалануға болады. Мұғалім тапсырмаберген кезде оқушыларсабақтың басты бетіне баруға алаңдамай, дәл осы сабаққа жіберіледі. Бұл мүмкіндікті сабақтыоқушылар өз құрылғыларына қол жеткізген кезде немесе үй тапсырмасы ретінде пайдалануға болады. Әр білім алушының нәтижелері тіркеліп, мұғалімге беріледі.

Белгілі бір оқу тапсырмасы немесе тақырыбы үшін оңтайлы ресурсты табу үшін төрт қарапайым қадамды орындау керек:

1) сайттың басты бетіне өту

3) «іздеу» батырмасындаоқу тапсырмасын енгізу

4) компьютердеоқу тапсырмасын ойнатыңыз. [2]

Жалпы ұсынылғанWordwall шаблондарының әр түрлі құралдарыпән мұғалімдеріне педагогилық шығармашылық үшін, әсіреесе ақпараттықжәне сонымен қатар қашықтықтан сабақтарды көңілді ұйымдастыру және өткізу үшін таусылмайтын қызықты ресурс екенін атап өткім келеді.

Қорыта айтқанда, ақпараттық технологияларды педогогикалық тұрғыдан дұрыс пайдалана білу оқушының сабаққа деген қызығушылығын арттырып, сабаққа деген ынтасын оятады, өз бетімен жұмыс істеуге, пікірталас ұйымдастыруға, проблемалық сұрақтарға жауап беруге, өмірмен байланыс–тыруға ықпал тигізеді. Ал оқытушы үшін ол келесідей артықшылықтармен ерекшеленеді: мұғалім үздіксіз ізденіс үстінде жүреді, жеке тұлғаны қалыптастырудағы жауапкершілігі артады, инновациялық технологияларды қолдану іскерлігі артады, жас мамандардың қызығушылығын арттырады, ғаламтор жүйесі арқылы әлемдік деңгейде іс-тәжірибе алмасуды қалыптастырады және оқытудың түрлі әдіс-тәсілдерін игеруге қол жеткізеді, оқытушы сабақты қызықты, жүйелі түрлендіріп өткізуге машықтанады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Насыритдинова Г.Н. Қазақ тілі сабақтарында оқушылардың білім сапасын арттыруда ақпараттық–коммуникативтік технологиялардың маңызы. Ғаламтордағы нұсқасы:
http://www.rusnauka.com/9_SNP_2015/Philologia/1_187867.doc.htm
2. https://wordwall.net/rucайты

ӘОЖ 373.31

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Жаксымбетова Маржангуль Байбосыновна
E–mail: shg24@kst–goo.kz
Ахметова Шолпан Бурабаевна
E–mail: sh_akhmet@mail.ru
Ертышпаева Жанар Жиентаевна
E–mail: Zhan_tor@mail.ru
бастауыш сынып мұғалімдері
№ 24 мектеп – гимназиясы
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Экология мәселесінің біздің заманымызда өзектілігі жоғары. Бүгінде болашақ әлемнің экологиялық қауіпсіздігінің негізін қалау мәселесі бірінші орында тұр. Осы ретте экологиялық тәрбие беру басымдыққа ие болып отыр. Дамыған елдердің кейбірін алып қарасақ, қоқысты сатып алуға дайын, ал бізде қоқысты сұрыптап тастау мәдениеті төмендеу. Сондықтан да бүгінгі ұрпақтың экологиялық мәдениеттілігін жетілдіре отырып, баланың табиғатқа деген көзқарасы мен күнделікті экоәдеттерін дамытуымыз керек. Осы орайда бұл мақаланың негізгі мақсаты: бастауыш сынып оқушыларын су, энергия және қоршаған ортаны құрметтеу, тіршілік көздерін үнемдеуге тәрбиелеуге бағытталған қызықты тапсырмалармен тиімді жұмыстарды ұйымдастыру. «Экологиялық тәрбие»оқушылардың табиғатты қорғау білімін тереңдетеді.

Түйінді сөз: *экология, тәрбие, ресурстар, қауіпсіздік, табиғат.*

Аннотация

Вопрос экологии очень актуален в наше время. Сегодня вопрос закладки основ экологической безопасности будущего мира стоит на первом месте. При этом экологическому образованию уделяется приоритетное внимание. Если мы посмотрим на некоторые развитые страны, они готовы покупать мусор, но у нас снижается культура сортировки мусора. Именно поэтому, повышая экологическую культуру современного поколения, мы должны развивать у ребенка отношение к природе и повседневные экопривычки.В связи с этим основной целью данной статьи является организация эффективной работы с интересными заданиями, направленными на воспитание у учащихся начальных классов бережного отношения к воде, энергии и окружающей среде, экономии ресурсов. «Экологическое образование» углубляет знания учащихся по охране природы.

Ключевые слова*: экология, воспитание, ресурсы, безопастность, природа.*

Abstract

The issue of ecology is very relevant in our time. Today, the issue of forming the foundation for environmental security of the future world is in the first place. At the same time, environmental education is our priority. If we consider some of the developed countries, they are ready to buy garbage, but in our country thr culture of sorting garbage isn't developed. That is why, while improving the environmental culture of today's generation, we must develop the child's attitude towards nature and daily eco–habits. In this case, the main topic of this article is: organization of effective work with interesting tasks aimed at educating primary school students to respect water, energy and the environment, save life resources. «Ecological education» deepens students' knowledge of nature protection.

Key words: *ecology, education, resources, safety, nature.*

Экологиялық мәселелер – казіргі заманда әрбір адамның, әлеуметтік топтың, адамзаттың көңілін алаңдатып отырған күрделі жағдай. Бұл мәселелерді шешу ғылым мен техниканың даму дәрежесіне ғана емес, адамзаттың табиғи ортаны қорғау жауапкершілігіне де байланысты. Кәсіпкерлер, өндіріс жұмысшылары, мектеп түлектері т.б. әртурлі сатыдағы экологиялық қарым–қатынас, олардың адам денсаулығына, биосфера генофондына әсері туралы карапайым білімдердің өзімен де нашар қаруланған. Мұның негізгі бір себебі – мектеп қабырғасындағы берілетін экологиялық білім мазмұнының нашар жоспарлануы, тіпті қамтылмауы. [1, б. 4]

Қазір экология ұғымына әртүрлі анықтама беріліп жүр. Егер оларды жинақтай келсек, экология – бұл тірі ағзалар мен қоршаған орта арақатынасы, яғни ағзалық және ағзадан жолдары тірі материя сатыларының қоршаған ортамен арақатынасын зерттейтін ғылым деуге болады.

Қазіргі таңда күнделікті өмірде экологиялық проблемалар көптеп кездеседі. Сондықтан да бастауыш сыныптан бастап қоршаған ортаны қорғауға, табиғат ресурстарын үнемдеуге үйрету қажеттілігі туындап отыр. Бұл сұрактарда қарастыратын аумақты экология болып табылды.

Адам экологиясы адамның биоәлеуметтік ағза ретінде қоршаған табиғи және әлеуметтік ортамен арақатынасын зерттейді. Адам ағзасына геофизикалық, геохимиялық, биологиялық, әлеумет–ті–тұрмыстық, техногендік, т. б. жағдайлар әсер етеді. Қазір ортаныңжеке химикаттармен ластануы, оның адам денсаулығына әсері, сол сияқты физикалық (радиоактивті, жылулық, электромагниттік, шудың) жағдайлардың адамға әсері зерттелуде. [1, б. 7]

Ата – баба мұраларына жүгінсек, табиғат әсемдігін санайтын оның сұлулығын бағалай білетін халқымыз, табиғаттың қалпын сақтау үшін тыйым сөздерді көп пайдаланған.Солардың бірі: «Көпті жұлма», «Киелі құс аққуды атпа», «Жерге түкірме, жерді шұқыма»қоршаған ортадағы жан – жануарлар, жәндіктерді қорға деп тыйым сала отырып, болашақ ұрпағын адалдық пен үнемшілдікке тәрбиелеген. Бұл тыйым сөздердің мән – мағынасына үңілсек, олар тиімді ой пікірді қамтиды. Сондықтан да халық ауыз әдебиетіндегі ырымдар мен тыйым сөздердің экологиялық тәрбие беруге маңыздылығы зор. [2, б. 13]

Мысалы мынадай тапсырма үлгісін ұсынуға болады.Суретке қара. Сурет арқылы тыйым сөздерді айт. Қандай ой қорытар едің?

Өз достарыңа қандай ақыл кеңес берер едің?

II. Экологиялық жағдайларды көре отырып, экологиялық білім беруді өз тәжірибемізде келесі жұмыс түрлерін ұйымдастыру арқылы жүзеге асырып жүрміз.

1. Экологиялық сөздік жургізу.
2. Экожаднама жасау.
3. Қоректік тізбек құру.
4. Сүйеніш жүйелерін құру.
5. Экокарточкалар жасау.
6. Экологиялық нұскаулар
7. Экокарта сызу.
8. Экологиялық сынытан тыс жұмыстар өткізу.
9. Экологиялық ертегілер кою.

Кейбір түрлеріне түсініктеме бере өткенді жөн санадық.

1. Экологиялық сөздік – бұлмұғалімнің сабақта жүргізетін тірек сөздермен жұмысы. Мақсаты: оқушыларға экологиялық сөздердің мағынасын ашып, мәнін түсіндіру арқылы экологиялық сауаттылығы мен мәдениеттілігін, тіл байлығын дамыту. Сөздерге түсініктеме, терминдерге қазақша баламасы беріледі. Мысалы: Апат (авария) – зауыттардастанок сынғанда, ұшақтың двигателі істен шыққанда, т.б. адамға және қоршаған ортаға қатері бар кез келген істен шығу. Цемент зауытында әрбір ауаға көп шаңның шығуына әкеп соғады. Сол сиякты машиналар қақтығысында жанармай төгіледі. Танкерлердің апатынан теңіз бетін мұнай қабығы басады. Әрбір елде апат зардаптарын жоятын арнайы кызмет құрылған. Бүлінулерді болдырмау үшін сенімді механизмдер мен агрегаттар құру керек.

Сөздік жаңа сөздермен толықтырылып отырады.

2. Экожаднама – альбом, газет, кітапшалар т.б. шығару, Мысалы: «Қазақстан қорықтары» кітапшалары, «Өскен өлкем» альбомы, «Табиғатта жүру ережелері», «Өнем – қоғам қуаты» т.б. Қазақстанда жойылып бара жатқан өсімдіктері мен жануарларын таныстыру, қорғау мақсатында оқушыға арналған анықтамалық сөздік құралы шығарылды.

Бұл кітапшада «Кызыл кітапқа» енгізілген Қазақстан өңірінде кездесетін өсімдіктер мен жануарлар туралы, оларға қысқаша сипаттама беріледі.

Сурет № 1

3. Қоректік тізбек құру. Табиғаттағы тірі ағзалар арасында әрқайсысы келесі буынға азық болатын байланысты қоректік тізбек деп айтамыз. Барлық қоректік тізбек қоректік байланыс торына біріктіледі. Осыдан экологиялық пирамида деген ұғым келіп шығады. Бұл ұғымдарды экологиялық сөздіктен аламыз, мысалы: «Жаратылыстану» пәнінен табиғаттағы көзге көрінбейтін байланысқа көптеген мысалдар табуға болады. (сурет №1)Мысалы: 1 кг, бидай жылда 1 тышқан, ал 1 жапалақ 1 жылда – 1000 тышкан, 1 қарлығаш 1 жылда 1000000 маса, шыбын–шіркей ұстайды.

1

4. Сүйеніш жүйесін құру – жаңа білімнің негізгі құраушы бөліктерін анықтап, жүйелі түрдегі байланысын схема түрінде көрсете отырып, менгерту. Мысалы: қышқылдық жаңбырлар – өндірістік, транспорттық газдардан, химикаттардан атмосфераның ластанып, жауын–шашын түрінде жерге түсуі.

Сурет № 2

Мұндай жауын–шашын өсімдіктер мен жануарларға, ағаштар мен балдырларға, құрылыстар мен адам денсаулығына кауіп төндіреді.

(сурет № 2).

5. Экокарточкалар – бұл табиғатта өзін ұстай білу, жүру ережелері негізінде құрылған, табиғатты қорғау, қызықтау мақсатында салынған мазмұнды суреттер. 2 түрге бөлуге болады:

а) тыйым салатын экокарточкалар сурет кою қызыл бояумен сызылады. «Құс ұясын бұзба!», «Өзен суын ластама!», «Орманда шулама!», т. б.

ә) насихаттайтын экокарточкалар «Табиғат әсемдігін сақта!», «Құс әніне құлақ сал!», «Құстарды аяла», т. б. (сурет № 3)

Сурет № 3

6. Экологиялық нұскаулар – бір кездерде педагогикада кең таралған, қазір Батыс Еуропада кең өріс алған және біздің оқу жүйемізге енді кайтарыла бастаған жұмыс түрі. Әрбір нұскау – экологиялық мәдениеттілікті дамытуға бағытталған кішкене бір жұмыс бөлігі, қысқа мерзімдік, жылдам өзгертіп отыруға болады. Ұсынылған нұскаулар бастауыш сынып оқушыларына тартымды, қызықты болады деп есептеуге болады.

Нұскау № 1: «Табиғаттың шағым кітабы» (3–4–сын. арн.) Мақсаты: табиғаттан түскен шағымдарды қарастырып, жауабын табу.

1. Шарым жазылады.

2. Талданып жауабы берілді.

Балаларға арналған суреттермен әрлендірілуі кажет.

Нұскау № 2: «Көрген жануарлар шеруі» (2–4–сын. арн.) Көрген жануарлардың суретін, фотосын жинап, аттарын жазып, сипаттау. Баланың есте сақтау, іздену, сөздік қорын, байқағыштығын дамытады. Қорытынды ретінде көрме ұйымдастырып, жануарлармен болған қызықты кездесулер жайлы айтып беруге болады.

Нұскау № 3: «Тамшылар» (4–сын. арн.)

Бұл үнемділерге арналған нұсқау.

Мақсаты: таза судың дұрыс қолданылуын, үнемделуін қадағалау.

I бөлімі: «Суды калай жоғалтамыз?» Мектептегі, үйдегі су көздерін қадағалап, 1 сағатта, 1 күнде әр бала канша пайдаланатынын есептеу.

II бөлімі: «Суды қалай үнемдейміз?» Жауабын тауып, ескерту белгілерін кою, плакат, газет, кітапша шығару.

Нұскау № 4: «Тәртіпсіздік хроникасы» (1–4–сын. арн.)

Мақсаты: табиғатта болып жатқан қауіпті істерді белгілеп, шешу және алдын алу жолдарын қарастыру. «Қаламыздың шетінде орналасқан қарағайлы орманнан көңілсіз хабар келіп түсті. Белгісіз топ қарағайларды кесіп, ұрлаған, қылмыс белгілері қалған. Орман тұрғындары қобалжуда, қылмыскерлерді айтуға батпайды. Қылмыскерлерді ұстап, жазасын беруге және бізді олардан қорғауға көмекке шакырамыз». Балалар шешімін тауып, оқулық, қосымша әдебиеттің көмегімен шешімдерін дәлелдеу қажет.

7. Экокарта – бұл тұрған жердің ластану көздерін анықтап, қоқыстар, өзен суы уланған жерлерді көрсете отырып, сол жердің картасын сызу. Тақырыпқа арналған карталар да сызуға

болады. Мақсаты: маусымдық өзгерістерді бақылау арқылы, экокарта сызуға үйрену. Шартты белгілерді оқи білу қабілетін дамыту.

І кезен: шартты белгілермен танысу:

Қалған шарты белгілер өз қалаулары бойынша таңдалады.

Мысалы:

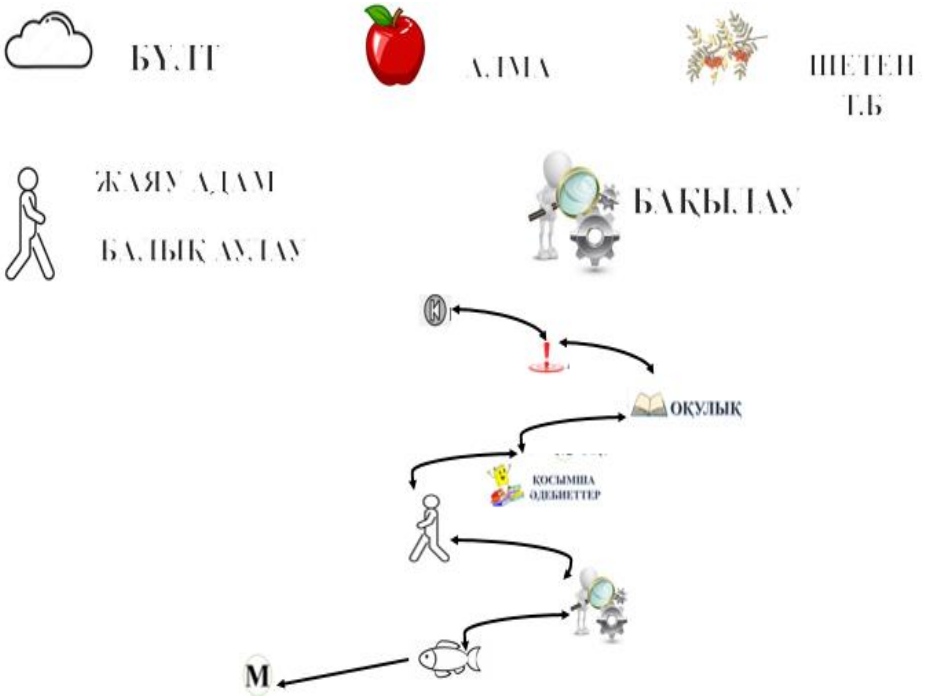

8. Экологиялық сыныптан тыс жұмыстар – экоконференциялар, экошоу, кеш, сайыстар, мерекелер өткізу.

9. Экологиялық ертегілер – өсімдік, жануарлар тіршілігіне қорғау, аялау, сақтау мақсатындағы көзқараспен қарап, адамзаттың табиғатқа тигізетін әсерін көрсету.

Қорытындылай келе жоғарыдағы аталған жұмыстар арқылы бастауыш сынып оқушыларына өз табиғатымызды сақтап, табиғат ресустарын үнемдей білуге үйрете отырып, қоршаған ортаға деген қызығушылықтарын арттыруға болады.

Қазіргі кезде жершарында жаппай экологиялық апаттың таралуы жәнеоның алдын алу мақсатында табиғатты қорғау жұмыстарын жетілдіруде. Демек, бастауыш сынып оқушыларына экологиялық мәселені шешу қажеттілігі маңызды болып саналады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Г. Дулатова Экологиялық білім берудің негізгі мәселелері. Бастауыш мектеп 2001 ж. № 6
2. С. Сарбасова Жас табиғат қорғаушысы Мектептегі мерекелер 2015 ж. №7

ӘОЖ ӘОЖ 372.854

ХИМИЯ САБАҒЫНДА КОМПЬЮТЕР ҚҰРАЛДАРЫН ПАЙДАЛАНУ

Жамиова Феруза Жеткербаевна
4 курс (химия) студенті
E–mail: jamiovaferuza@gmail.com
Зарипбаев Кунхожа Шерипбаевич
2 курс магистранты
E–mail: zkunxoja@gmail.com
Аймурзаева Лиза Гулмурзаевна
үлкен оқытушы, (PhD)
E–mail: aymurzaevaliza591@gmail.com
Әжинияз атындағы НМПИ
Нөкіс қаласы, Өзбекстан

Аңдатпа

Жоғары оқу орындарында химия білімін жетілдіру, компьютерлік құралдарды оқытудағы химия сабақтары, жаңа педагогикалық технологиялар және ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану және оның тиімділігі баяндамасы туралы айтылған.

Түйінді сөздер: *химия, химиялық процесс, педагогикалық технология, ақпараттық–коммуникациялық, әдістемелік жүйе.*

Аннотация

Докладчик отметил улучшение знаний по химии в высших учебных заведениях, уроки химии при обучении компьютерным инструментам, использование новых педагогических технологий и информационно–коммуникационных технологий и их эффективность.

Ключевые слова: *химия, химический процесс, педагогическая технология, информация и коммуникация, методическая система.*

Abstract

The speaker noted the improvement of knowledge in chemistry in higher educational institutions, chemistry lessons in teaching computer tools, the use of new pedagogical technologies and information and communication technologies and their effectiveness.

Key words: *chemistry, chemical process, pedagogical technology, information and communication, methodological system.*

XXI ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Білім берудің негізгі мақсаты – білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс–тәсілдерімен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Осы мақсатты жүзеге асыруда ақпараттық технологияны пайдалану әдісі зор рөл атқарады. Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар химиялық білім беруді ұйымдастыруда маңызды рөл атқаруда. Химиялық есептерді шығаруға үйрету үшін ақпараттық технологияны қолдану қазіргі жағдайдан шығудың мүмкін жолдарының бірі болып табылады, ол оқушылардың дүниетанымын кеңейтуге мүмкіндік береді, ақпаратты берудің жаңа мүмкіндіктерін береді, көрнекі құралдарды кеңінен қолдануды қамтамасыз етеді. білім беру мен оқушының белсенділігін даралаумен бірге интерактивті оқыту режимі болып табылады.

Оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан–жақты қолдану мұғалімнің көптеген қиын қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы үйретуді жатқызуға болады. Қазіргі заман мұғалімі тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи–танымдық, педагогикалық–психологиялық сауатты, саяси–экономикалық және ақпараттық–коммуникациялық білімді маман болуы керек. Сабақтарда жиіп айдаланылатынең тиімді бағдарламалардың бірі – Microsoft Power Point. Ол мұғалімді қысқа мерзімде үлкен дидактикалық материалдармен қамтамасыз етіп, компьютерлік білімін жетілдіруге көмектеседі. Сонымен бірге ол оқушылардың түрлі абілеттерін ашады. Интерактивті тақтамен бірге презентацияны қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын ерекше арттырады. Химия сабағында компьютерді, мультимедиялық және электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны пайдалану.

Студенттерге сабақ беретін ұстаздар жаңа педагогикалық технологиялар мен ақпараттық технологияларды тиімді пайдалана алатын кемел маман болуы керек. Әр түрлі деңгейдегі білім беру ұйымдарында химиялық білім беруді жетілдіру бағытында жан–жақты және терең зерттеулер жүргізілгеніне қарамастан, ғылымның жаңа дамуы мен адам ойлауының жаңа мүмкіндіктері негізінде білім беру ісіне тиімді әдіс–тәсілдерді енгізу өзекті мәселе болып қала береді. Жоқарғы білім беру жүйесін кезең–кезеңімен ақпараттандырудың негізгі мақсаты [1, б. 25–28–б]:

– Халыққа білім беру жүйесіне заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологияларды енгізу механизімін әзірлеу;

– Оқу процесінің ақпараттық жүйесін құру, заманауи технологиялар негізінде басқару жүйесін ұйымдастыру.

Оқу іс–әрекетінде компьютерлік технологияларды қолдану жоғарыда айтылғандарды растайды. Компьютерлік технологияны оқытуға енгізу мұғалімдерге оқу процесіне тікелей әсер етеді [2]:

– компьютерлік сауаттылықты арттыру;
– оқу іс–әрекетін технологияландыруда;
– тақырыпты толық қамту;
– әсерлері бар маңызды химиялық процестерді көрсету кезінде;
– көрнекілікті қамтамасыз етуде;
– тақырыптар арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды салыстыру;
– уақыт шығындарын азайту;
– оқушылар барлығы бірге сіздің іс–әрекеттеріңізді оқуға қол жеткізуді ұйымдастыру
– студенттерді жеке бақылау;
– студенттердің білімін жедел бақылау;
– дидактикалық ойындарды бағдарламалық қамтамасыз етуді пайдалану;
– студенттерді тақырып бойынша материалдың үлкен көлемімен таныстыру;
– оқушыларды ынталандыру;
– оқу процесін белсендіруде;
– оқушылардың белсенділігін арттыру;
– оқытудың тиімділігін арттырудың маңызды құралы ретінде қызмет етеді.

Сонымен бірге студент үшін іс–әрекеттің негізгі қатысушысы :

– компьютерлік сауаттылықты арттыру;
– ғылымға деген қызығушылығын арттыру;
– химия сабағында тақырыптарды толық меңгеру;
– дәстүрлі сабақтар туралы көбірек ақпарат алу;
– өз бетінше білім алу үшін қозғалысты белсендіру;
– оқушының интеллектуалдық әлеуетін дамыту;
– өзін–өзі бағалау және бақылау;
– ынтымақтастықта жұмыс істеу;
– оқыту тесті және ойын бағдарламалары арқылы пәнді меңгеру;
– үйренген ақпаратты жадта ұзақ сақтауға мүмкіндік береді.

«Кадрлар дайындаудың ұлттық бағдарламасында» «оқу процесін озық педагогикалық және ақпараттық технологиялармен қамтамасыз ету» қажеттілігі оның екінші және үшінші кезеңдерінде жүзеге асырылатын басым міндеттердің бірі ретінде айқындалды [2, б. 29–32].

Дәстүрлі білім беру жүйесі жазбаша және ауызша сөйлеуге сүйенетіндігіне байланысты «ақпараттық оқыту» ретінде сипатталады, өйткені мұғалімнің іс–әрекеті оқу–тәрбие үрдісін ұйымдастырушы ғана емес, беделді білімнің қайнар көзіне айналады. Аса назар аудара отырып бағаланады.

Сонымен бірге, ғылыми–техникалық дамудың даму кезеңінде ақпарат көлемінің күрт артуы және оны оқу процесінде пайдалану уақтының шектелуі, сондай–ақ жастарды өмірге мінсіз дайындау талаптары , білім беру жүйесіне жаңа технологияларды енгізуді талап етеді.

Бірыңғай білім беру ортасының бөлігі ретінде дәстүрлі және электронды оқу материалда–рының бірін–бірі толықтыруы маңызды. Жаңа ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін пайдалану кейбір педагогикалық мәселелерді шешудегі проблемаларды жоюға қызмет етеді.

Білім беру мазмұнын ғылыми түсінікті және табиғи түрде таңдау қажет. Ол үшін оқушылардың ғылыми–техникалық прогреспен қатар білімді меңгеру мүмкіндігін ескеру қажет.

Қашықтықтан білім беру және телевидениенің мазмұнын анықтау да маңызды.

Жаңа әлеуметтік–экономикалық жағдайда жоғары білікті педагог кадрларды даярлау мәселесі олардың кәсіби бағдарын ғана емес, сонымен қатар компьютерлік сауаттылығын қалыптастыру мен дамытуды талап етеді. Осыған байланысты болашақ мұғалімдердің барлық еңбек іс–әрекетінде жаңа ақпараттық технологияларды кеңінен қолдануы үшін олардың ақпараттық және компьютерлік мәдениетіне үлкен көңіл бөлу қажет.

В.А.Стародубцевтің тұжырымдары бойынша университет түлектерінің болашақ жұмысына қажетті білімнің 80% әлі ашылмаған. Технократиялық анықтамаларға сәйкес, ақпараттық қоғамдағы белсенді мамандар орта есеппен бес мамандыққа дейін игере алады деген болжам бар. Қоғам дамыған сайын білім берудің принциптері мен мазмұны оның талаптарына сай келмейтіні сезіле бастады.

Курс белгілі бір пәнді тиімді оқыту мақсатында және осы пәнді меңгеру процесінде студенттердің белсенділігін арттыруға бағытталған соңғы әдістеме негізінде құрылған.Оқу процесін

құрайтын көп функционалды бағдарламалық құралды инновациялық бағдарламалық құрал және дидактикалық кешен.

Курстың инновациялық бағдарламалық–дидактикалық кешені дидактикалық материалдың әдістемелік жүйе ретінде жетілдірілуі мен тұтастығын қамтамасыз етуі керек. Инновациялық бағдарламалық–дидактикалық кешен мұғалімге оқу материалын әртүрлі тәсілдермен пайдалануға мүмкіндік береді, ал оның құрамдас бөлігінің бірі – оқу материалының электрондық формаларын жасау дәстүрлі дидактикалық әзірлемелерді жасаумен салыстырғанда арнайы дидактикалық тәсілдерді қолдануды талап етеді [3, б. 35–37].

Танымдық іс–әрекеттің тиімділігі көп жағдайда қолданылатын оқу құралының ерекшеліктеріне байланысты.

Компьютерлік және мультимедиялық технологиялар қымбат және үлкен әлеуетке ие. Нақ олардың дидактикалық қасиеттері оқу тәжірибесінің жоғары тиімділігін анықтайтын фактор болып табылады.

Химия әдістемесінің негізгі мақсаттарының бірі осы саланың дамуын ескере отырып, мазмұны жағынан жаңартылған және заманауи ақпараттық технологиялар кеңінен енгізілген оқу–әдістемелік кешендерді құру болып табылады. Бүгінгі таңда студенттер компьютерлік технологияны пайдалана отырып, практикалық жұмыстарды орындау үшін «Виртуалды зертхана» сияқты арнайы бағдарламаларды пайдаланады [4, б. 91–95].

Бұл бағдарламалық құралдардың студенттердің ауқымды зертханалық жұмыстарын қысқарту, олардың тақырыптардың мәнін терең түсініп, меңгеруінде, сонымен бірге олардың өзіндік жұмыстарын тиімді ұйымдастыруда үлкен маңызы бар. Нәтижесінде оқушылардың пәнге, ғылымға деген қызығушылығы артады. Электрондық құралдарды (аудио, бейне, радио және теледидар, компьютерлік технологиялар) оқу пәндеріне пайдалануды көптеген ғалымдар оқушылардың танымдық іс–әрекетін дамытуда, сонымен қатар оқу процесін технологияландыруда атап көрсетеді. Техникалық құралдардың ішінде компьютердің ерекше маңызы бар [5, б. 28–35].

Көптеген зерттеуші ғалымдар химия саласында компьютерді қолданудың практикалық маңызы зор екенін – суреттердегі анимациялық әрекеттерді, қарапайым көзбен көруге болмайтын химиялық процестерді ерекше түрде көрсетуді дәлелдеді. Сабақ барысындағы белсенді іс–әрекетті негізінен оқушы мен мұғалім ұйымдастырады. Ол үшін олардың арасындағы өзара тәуелділік көп жағдайда сабақ барысында қолданылатын оқу құралдарының көмегімен орнатылады. Олар дидактикалық ойындарды, техникалық құралдардың көмегімен ұйымдастырылған оқу процесін қамтитын дәстүрлі емес жаттығуларды «керемет» табады. Сонымен қатар оқу–техникалық құралдардың мүмкіндіктерін пайдалану оқушылардың назарын аудара отырып, сабақты тиімді және белсенді ұйымдастыруда күтілетін нәтиже береді [6, б. 30–32].

Оқу–тәрбие процесінде оқушылардың белсенділігін орнату – компьютердің маңызды міндеттерінің бірі. Өйткені компьютерлік визуализация құралы дерлік барлық пәндердің тиімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Бұл үдерісте мұғалім келесі әдістемелік аспектілерге ерекше назар аударуы керек:

1. Тақырыптарға қажетті экспонаттардың көпшілігін (кестелер, сызбалар, т.б.) шағын көлемде пайдалану, әртүрлі.

2. Оқулық бейне пластиналардың жинақылығы, түс және дыбыс элементтерінің үйлесімділігі.

3. Кескіндерді белгілі бір уақыт аралығында компьютерге тасымалдауға, сақтауға және сақтауға болады.

4. Тақырып бойынша күрделі процестерді компьютерде анимациялық түрде көрсету.

5. Мұғалімнің тестілік бағдарламалар көмегімен оқушылардың өзін–өзі бақылауы.

6. Аудиторияда және аудиториядан тыс жерде қолдануға болады.

Сондай–ақ химия сабағында оқу–дидактикалық ойын бағдарламаларын қолдану да оқушыларға арналған. Көптеген ғалымдарымыздың пікірінше, бұл меңгеруге көмектеседі. Дидактикалық ойын барысында оқушылардың белсенділігі мен бастамасы күрт артады, олардың дербестігіне, білім деңгейіне, өзара ынтымақтастықта жұмыс істеуге,өз бетінше жұмыс істеуге, білім деңгейіне сенімділік танытады. Сондықтан интеллектуалдық–адамгершілік тәрбиесіндегі оқу бағдарламалары мен бағдарламаланған дидактикалық ойындардың рөлін салыстыруға болмайды.

Оқыту процесінде мұғалім басқарушы, яғни оқушылардың іс–әрекетін тиімді ұйымдастырушы, кеңесші, реттеуші ретінде қатысады. Бұл үдерісте оқушылардың белсенділігі маңызды рөл атқарады, мысалы, «Қарым–қатынас–бақылау сабағында» сұрақтар немесе соған байланысты негізгі ұғымдар іс–әрекетті бастамас бұрын оқушыларға беріледі. Сонымен қатар студенттердің белсенділігі ерекше маңызға ие, ол студенттің дәріс тыңдау белсенділігінен түбегейлі ерекшеленеді. Мұндай сабақтардың барлығында дерлік оқушылар арнайы әзірленген мінез–құлыққа (жоспарланған оқу процесі) тартылады. Бұл мінез–құлық жағдайдың шешімін байқау және т.б. түрінде болуы мүмкін.

Әдебиеттер тізімі:

1. Qayumov B., Abdunazarova Z., Pedagogika fanining mazmuni va uning dolzarb muammolari., Xalq ta`limi. 2005 №5 25–28 b.
3. To`raqulov X.A., Bo`lajak mutaxassislarni tayyorlashda ta`limning faol usullaridan foydalanish., Xalq ta`limi. 2005 №5 29–32 b.
4. Kurdyumova T.N. Komp`yuternaya texnologiya obucheniya ximii: dostoinstva i nedostatki Ximiya v shkole. 2000. №8. 35–37 b.
5. Norova Sh., Tarbiya samaradorligini oshirishda talabalarning yosh va individual xususiyatlarini inobatga olish., Xalq ta`limi. 2005 №6 91–95 b.
6. Xudoyberganov Sh., M.Xushnazarova, Bilimlarni o`zlashtirish darajalari haqida., Xalq ta`limi.–2006 №1 28–35 b
7. Zaripbayev K.Sh., DjumanovaZ.K. Uglevodlar temasın oqıtıwda«Mashqala texnologiyası» usılın qollaw. Нөкис 2022. 30–32 b.

https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=P5d9ZEYAAAAJ&citation_for_view=P5d9ZEYAAAAJ:YOwf2qJgpHMC

УДК 373.1

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Жандауова Шолпан Еркиновна
магистр педагогики и психологии, старший преподаватель
Фролова Елена Дмитриевна
студентка 2 курса
ОП «Педагогика и методика начального обучения»
КРУ им.А.Байтурсынова
г. Костанай, Казахстан
E–mail: sholpan–84@mail.ru

Аннотация

Статья посвящена описанию особенностей использования современных образовательных технологий на уроках математики в начальной школе. В статье описывается необходимость широкого применения современных технологий на уроках математики, которые позволяют быстрееи качественнее достигнуть цели математического образования детей.

Ключевые слова: *учебно–воспитательный процесс, современные образовательные технологии, информационно–коммуникационныетехнологии, групповые технологии, технология развития критического мышления, проектная технология.*

Аңдатпа

Мақала бастауыш мектепте математика сабақтарында заманауи білім беру технологияларын қолдану ерекшеліктерін сипаттауға арналған. Мақалада балалардың математикалық білім беру мақсатына тезірек және сапалы қол жеткізуге мүмкіндік беретін математика сабақтарында заманауи технологияларды кеңінен қолдану қажеттілігі сипатталған.

Түйінді сөздер: *оқу–тәрбие процесі, заманауи білім беру технологиялары, ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, топтық технологиялар, сыни ойлауды дамыту технологиясы, Жобалау технологиясы.*

Abstract

The article is devoted to the description of the features of the use of modern educational technologies in mathematics lessons in elementary school. The article describes the need for widespread use of modern technologies in mathematics lessons, which allow faster and better achieve the goal of mathematical education of children.

Key words:*educational process, modern educational technologies, information and communication technologies, group technologies, critical thinking development technology, project technology.*

Введение.

В настоящее время перед образовательными учреждениями возникают новейшие проблемы найти решения, которых, будет, затруднительно работая согласно прежним методам без разработки и внедрения каких–либо современных технологий обучения.

Особую значимость на сегодняшний день приобретают педагогические подходы и инновационные технологии, направленные не столько на овладение обучающимися знаний, умений и навыков, сколько на создание таких педагогических условий, которые дадут возможность каждому из них понять, проявить и реализовать себя, как индивидуальную личность.

Методология исследования:

Технология – означает мастерство, творчество, дисциплину, учение. Благодаря технологии интеллектуальная информация переводится на язык фактических заключений. Технология – представляет собой способы деятельности, как субъект участвует в деятельности.

В наше время в условиях нынешней школы технология преподавания испытывает непростой период, связанный с переменой целей образования, создание нового плана работы, выстроенного на профессиональном аспекте. Сложности появляются в том, что в основном учебном плане умень–шается количество часов на рассмотрение определенных предметов. Данные условия запрашивают новейшие преподавательские изучения в сфере технологии обучения предметов, отбор новейших средств, форм и методов преподавания и обучения, связанных с созданием и введением в процесс образования современных технологий [1].

Инновационные образовательные технологии нацелены на индивидуализацию, и вариатив–ность учебного процесса, академическую мобильность учащихся, вне зависимости от возраста и уровня образования. В школе представлен обширный диапазон образовательных преподавательских технологий, которые используются в процессе обучения.

Введениев общеобразовательный процесс новейших образовательных и информативных технологий даст возможность педагогу:

1) проработать глубину и надежность познаний, закрепить умения и навыки в разных сферах деятельности;

2) совершенствовать научно–техническое мышление, научиться без помощи других, составлятьучебный план, а такжесамообразовательную работу;

3)формировать привычки точного осуществления запросам технологической дисциплины в проведении школьных уроков [2].

Современная образовательная технология – это комплекс новых методов и средств, приме–няемых в поочередном создании познавательного процесса и структуры взаимодействия, обучающихся и преподавателя. Технологичность образовательной системы подразумевает целый надзор преподавательского процесса, базирующийся на точной концепции, отмеченной цели и конкретно установленных задачах, методологии и средствах преподавания [3].

Образовательные технологии ориентированы на то, чтобы:

1) повысить активность обучающихся;

2) сформировать умения индивидуальной деятельности;

3) обнаружить креативные возможности обучающихся;

4) мотивировать их к обучению за счет индивидуализации и интерактивности преподавания.

Основная задача преподавателей заключается в применении новейших технологий и прогрессивных методов, допускающих планомерный процесс развития индивидуальной личности обучающихся. Если сравнивать традиционную форму обучения в начальной школе, с современными технологиями обучения, то во – втором варианте главным образом учитывает способности учеников.

Данный аспект дает возможность увеличить результативность учебного процесса за счет участия самих обучающихся, помощи преподавателем выраженной инициативы и решения важных задач.

Современнаяобразовательнаятехнология представляет немаловажную значимость, также дает возможность преподавателям достигать высочайшего свойства преподавания, возрастает количество обучающихся, участвующих в олимпиадах, экспериментальных проектах также креативных конкурсах.

В результате использование новейших технологий вначальнойшколе помогают формирова–нию обучающихся познавательной активности, творчества, креативности, умения работать с информацией, повышению самооценки, также одно из главных, увеличивается динамика качества преподавания [4].

Результаты исследования:

Для того чтобы сравнить эффективность применения данных технологий на практике, мною был разработан урок по математике для учеников третьего класса с применением новых наиболее часто встречающихся современных образовательных технологий. В урок были включены такие современные образовательные технологии как: деловая игра, икт, работа группами и здоровье–сберегающая технология. Чтобы провести сравнительный анализ эффективности применения современных технологий их влияние на качество знаний учеников урок проводился в двух третьих классах по очереди (таблица 1).

Групповая технология в процессе урока проявила себя с положительной стороны. Дети были заинтересованы в работе в группах, где они отвечали не каждый сам за себя, а за свою группу.

Применение данного метода позволило:

– улучшить усвоение учебного материала, развить познавательную активность и творческую индивидуальность обучающихся;

– проследить навыки взаимодействия между учениками;

– укрепить дружеские взаимоотношения;

– оценить ученикам свои реальные возможности и как себя контролировать;

– сформировать такие качества как откровенность, такт, умение работать с учетом мнений в коллективе.

Таблица 1. Уровень усвоения знаний путем применения группой технологии.

После проведения уроков математики в двух классах можно сделать вывод, что применение данной технологии различно. Из диаграммы можно увидеть, что дети 3 «А» класса набрали наиболее высокие баллы, дисциплинированы и имеют положительную успеваемость, и данная технология используется эффективно. В случае 3 «Б» класса набравших меньший балл по данному заданию, главной причиной такого результата, является гиперактивность детей и не эффективность применения данной технологии. Можно выделить следующий недостаток, который повлиял на недостаточно высокий результат: излишний шум, медленный темп работы, неумение действовать совместно и что может оттолкнуть от дальнейшего использования этой формы обучения.

Следующая технология, на которой был построен весь урок это игровая технология. В двух классах данная технология проявила себя с наилучшей стороны, дети были увлечены игровой ситуацией (сотрудники банка). Использование этой технологии на уроке математики позволило обучающимся проявить умения и навыки работы с новым материалом урока. Дети научились:

– •находить, осмысливать, использовать нужную информацию;

– •анализировать, систематизировать, представлять информацию в виде схем, таблиц, а также обеспечивает достижение в обучение новому.

Внедрение в занятие игровых моментов позволяет сделать процесс обучения более интересным, создает у учащихся хорошее настроение, облегчает преодолевать сложности в изучении новой темы. Недостатков применения данной технологии на практике выделено не было.

Для лучшего усвоения знаний по математике была применена информационно–коммуни–кативная технология. Основным преимуществом этих технологий является наглядность, так как дети зрительно гораздо лучше воспринимают новую информацию. Икт способствуют организовать процесс обучения с учетом творческой и индивидуальной точки зрения.

Применение ИКТ на уроках математики позволяет: организовать процесс обучения наиболее познавательным и интересным, ярким, увлекательным за счёт множества различных мультимедий–ных возможностей; качественно решать проблему наглядности обучения; увеличить возможности визуализации учебного материала, делая его более понятным и доступным для учеников. В двух классах детямбылапредложена работа с компьютером, где они самостоятельно должны были найти и выполнить задание по математике и в дальнейшем озвучить ответ (таблица 2).

Эта технология очень привлекла учащихся, так как сейчас век инновационных технологий и все дети проявляют огромный интерес к познанию через компьютер, планшет и другие гаджеты. При использовании икт изучаемый учебный материал выступил как материал для создания урока, в котором ребенок совершает некоторые действия (работает с программой, выполняет задания, анализирует текст, выделяет основное, находит его решение).

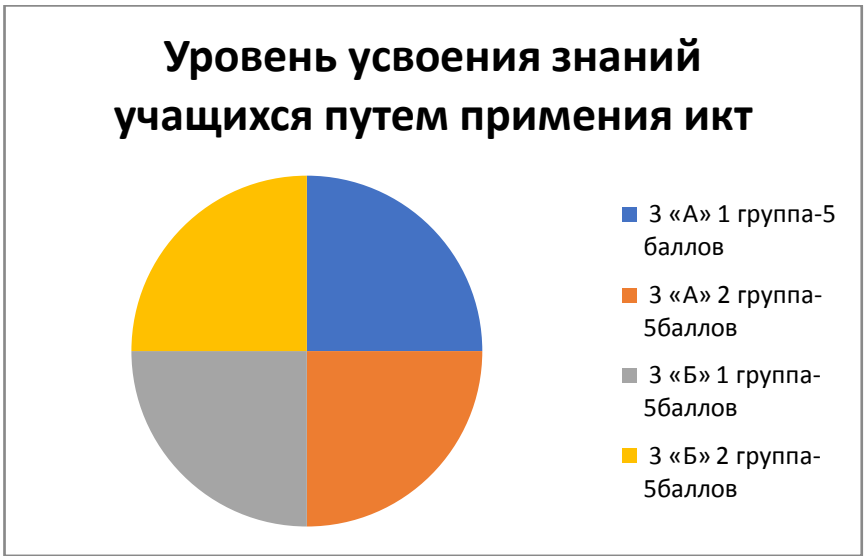

Таблица 2. Уровень усвоения знаний учащихся путем применения ИКТ.

Также применялась в процессе проведения урока здоровьесберегающая технология, с помо–щью которой у учащихся развиваются осознанные потребность в ведении здорового образа жизни. Применение данной технологии улучшает у учащихся интерес к изучению предмета, развивает внимание, память, стимулирует процесс обучения. Здоровьесберегающая технология применялась путем использования подвижной физической минутки, в которой все дети применяли активное участие.

Системная работа по использованию современных педагогических технологий и их элементов в образовательном процессе приводит к тому, что успеваемость по математики в классах достигает высокого уровня знаний.

Заключение

На сегодняшний день применение новых образовательных технологий необходимо для школьников. Современные образовательные технологии помогают сделать обучение интересным и познавательным. На практике я как педагог, постоянно использую и изучаю новые технологии, а также подключаю их в учебный процесс.

Проделанная мною работа подтвердила актуальность выбранной темы и позволила получить следующие результаты.

В своей работе мы подробно изучили и раскрыли теоретические основы современных образовательных технологий в начальной школе. Затем в комплексе опытно–экспериментальным путем изучили результативность современных образовательных технологий на уроках математике в начальной школе.

Для проведения эксперимента уроки проходили в двух третьих классах в виде деловой игры. На уроках математики использовались современные технологии такие как: групповая, икт, игровая и здоровье сберегающая. По итогу проведенных уроков, убедились, что использование данных технологий положительно сказываются на качестве знаний учащихся. У детей улучшается усвоение учебного материала, развивается познавательная активность и творческая индивидуальность, укрепляются дружеские взаимоотношения между учениками, а также учащиеся могут реально оценивать свои учебные достижения.

Использование современных образовательных технологий в процессе обучения поможет сделать вашу деятельность более яркой, насыщенной, и интересной, что способствует наилучшему восприятию новых школьных знаний учащихся, а также их положительных отметок.

Список литературы:

1. 1.Чурилов А.А. Современные технологии обучения в образовательных учреждениях // Молодой ученый. 2021. №11. 497–500 с.

2. Бекишев К. Инновации в системе образования республики Казахстан// Российский химический журнал. 2011. №4. 89–96 с.

3. 3.Хижнякова О.Н. Современные образовательные технологии в начальной школе. М. 2018.

4. Менкес М.В. Групповая и парная форма работы на уроках математики // М.В.Менкес. 2016. [электронный ресурс], режим доступа: http://festival.1september.ru/articles/627441/

5. 5.Ефимов В.Ф. Использование информационно – коммуникативных технологий в начальном образовании школьников// Начальная школа. 2019. №2

УДК 378

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АДАПТИВНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПЛАТФОРМ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Жилмагамбетова Раушан Зейнетоллақызы
докторант кафедры информатики
ЕНУ им. Л.Н. Гумилева
E–mail: zilmagambetovarausan@gmail.com
Мубараков Акан Мукашевич
д.п.н., профессор кафедры информатики
ЕНУ им. Л.Н. Гумилева
E–mail: mubarakov_am@enu.kz
Копеев Жанат Бактжанович
доктор PHD
Казахский агротехнический университет им. С.Сейфуллина
E–mail: zh.kopeyev@kazatu.edu.kz
г. Астана, Казахстан

Аннотация

Принимая во внимание постоянное нарастание объема информации актуальным становиться вопрос о том, как заинтересовать и вовлечь учащихся в учебный процесс. На помощь к педагогам приходят адаптивные образовательные технологии. Преимущественно популярными из них являются современные учебные платформы, которые помогают повысить интерес к исследуемому предмету и скорость запоминания новой информации, а также с помощью адаптивного тестирования можно перевести студента куда–то на заданный маршрут обучения по его информации обратной связи. Результаты тестирования позволяет оценивать прогресс обучения и корректирует траекторию обучения. Использование адаптивных технологий на уроках – это инструмент по управлению самостоятельной работы учащихся и реализации индивидуальных особенностей и возможностей. Целью данной статьи является анализ возможностей в учебном процессе таких адаптивных платформ, как Plario и Articulate Storyline. В статье авторы подробно описывают положительные и отрицательные стороны использования этих образовательных–платформ на разных стадиях урока.Авторы особенно уделяют внимание на отличительные особенности каждой образовательной–платформы. В конце статьи приводятся результаты внедрения образовательных–платформ на уроках математики для студентов 1–го курса. Приведены результаты опроса среди 46 студентов Актюбинского Высшего политехнического колледжа специальности «Информационные системы». Анкетирование было проведено посредством платформы GoogleForms. Результаты исследования показывают, что использование данных платформ на уроке дает возможность повысить интерес к предмету и повысить качества знаний учащихся. Полученные результаты позволяют выявить проблему и проектировать дальнейшую работу на занятиях по математическим дисциплинам посредством адаптивных платформ.

Ключевые слова: *адаптивные технологии, образовательные технологии, онлайн–платформы, онлайн обучение, урок математики.*

Аңдатпа

Ақпарат көлемінің үнемі өсуін ескере отырып, оқушыларды оқу процесіне қалай қызықтыру және тарту туралы мәселе өзекті болып отыр. Педагогтерге көмекке бейімделген білім беру технологиялары келеді. Олардың ішіндегі ең танымалдары–зерттелетін пәнге деген қызығушылықты арттыруға және жаңа ақпаратты есте сақтау жылдамдығын арттыруға көмектесетін заманауи оқу платформалары, сондай–ақ адаптивті тестілеу арқылы студентті кері байланыс ақпараты бойынша берілген оқу маршрутына бір жерге ауыстыруға болады. Тестілеу нәтижелері оқу барысын бағалауға және оқу траекториясын түзетуге мүмкіндік береді. Сабақтарда адаптивті технологияларды қолдану–бұл оқушылардың өзіндік жұмысын басқару және жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін жүзеге асыру құралы. Бұл мақаланың мақсаты–оқу процесінде Plario және Articulate Storyline сияқты адаптивті платформалардың мүмкіндіктерін талдау. Мақалада авторлар сабақтың әртүрлі кезеңдерінде осы білім беру платформаларын қолданудың жағымды және жағымсыз жақтарын егжей–тегжейлі сипаттайды.Авторлар әр білім беру платформасының айрықша ерекшеліктеріне ерекше назар аударады. Мақаланың соңында 1 курс студенттеріне арналған Математика сабақтарында білім беру платформаларын енгізу нәтижелері келтірілген. Ақтөбе жоғары политехникалық колледжінің «Ақпараттық жүйелер» мамандығының 46 студенті арасында сауалнама нәтижелері келтірілген. Сауалнама Google Forms платформасы арқылы жүргізілді. Зерттеу нәтижелері сабақта осы платформаларды пайдалану пәнге деген қызығушылықты арттыруға және оқушылардың білім сапасын арттыруға мүмкіндік беретінін көрсетеді. Алынған нәтижелер мәселені анықтауға және адаптивті платформалар арқылы математикалық пәндер бойынша сабақтарда одан әрі жұмысты жобалауға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: *адаптивті технологиялар, білім беру технологиялары, онлайн платформалар, онлайн оқыту, математика сабағы.*

Abstrakt

Taking into account the constant increase in the volume of information, the question of how to interest and involve students in the educational process becomes relevant. Adaptive educational technologies come to the aid of teachers. The most popular of them are modern educational platforms that help to increase interest in the subject under study and the speed of memorizing new information, and also with the help of adaptive testing, it is possible to transfer a student somewhere to a given learning route based on his feedback information. The test results allow you to evaluate the progress of learning and adjust the learning trajectory. The use of adaptive technologies in the classroom is a tool for managing the independent work of students and the implementation of individual characteristics and opportunities. The purpose of this article is to analyze the possibilities in the educational process of such adaptive platforms as Plario and Articulate Storyline. In the article, the authors describe in detail the positive and negative aspects of using these educational platforms at different stages of the lesson.The authors pay special attention to the distinctive features of each educational platform. At the end of the article, the results of the introduction of educational platforms in mathematics lessons for 1st–year students are presented. The results of a survey among 46 students of the Aktobe Higher Polytechnic College of the specialty «Information Systems» are presented. The survey was conducted through the Google Forms platform. The results of the study show that the use of these platforms in the classroom makes it possible to increase interest in the subject and improve the quality of students' knowledge. The results obtained make it possible to identify the problem and design further work in classes in mathematical disciplines through adaptive platforms.

Key words:*adaptive technologies, educational technologies, online platforms, online learning, math lesson.*

Введение. В соответствии с требованиями государственного общеобязательного стандарта общего среднего образования содержание образовательной области «Математика и информатика» направ–лены на формирование навыков использования элементарных инструментов информационно–коммуникационных технологий, умений искать, выбирать, передавать информацию, проектировать объекты и процессы, применять простейшие методы работы с таблицами, схемами, графиками и диаграммами для анализа, интерпретации и представления данных. Использование на уроках, в том числе на уроках математики, информационно–коммуникационных технологий является одной из тенденций информатизации образования в Республики Казахстан, которая совершенствует образо–вательный процесс и разрабатывает новую методическую систему обучения по дисциплинам естественно–математического направления [1, с. 64]. Общество и государство ставят перед средним образованием такую цель, как обеспечить выпускника универсальными знаниями, умениями, навыками, отвечающие уровню международных стандартов [2, с. 42]. Применение информационно–коммуникационных технологий, в том числе адаптивных образовательных–платформ влияет на развитие профессиональных компетентностей педагога, которые повышают эффективность и качество образования.

В современном мире объем информации резко увеличилось практический во всех сферах деятельности. Например, в сфере образования наблюдается увеличение информации, которое вызвало умственную нагрузку обучающихся. Поэтому у учащихся не проявляется интерес к учебным дисциплинам. С отсутствием интереса снижается познавательная активность обучающихся. Проблема познавательной активности в современном обществе является одним из острых вопросов. Многие авторы [3, с. 14], [4, с. 30] обсуждали и описывали аналогичную проблему в своей области исследований и предлагали соответствующие решения. На сегодняшний момент, огромный поток информации, привёл к усложнению образования, где учебный процесс переходит от простого освоения новых материалов к умению творческий применять свои знания на практике человека. В результате, педагоги задумались о том, как заинтересовать и повысить познавательную активность обучающихся на протяжении всего урока. Поэтому каждый современный учитель, должен уметь применять новые методы, нацеленные на повышение интереса учащихся к его предмету. Использование адаптивных технологий на уроках математики – это инструмент, предназначенный для повышения интереса и активной деятельности, реализации индивидуальных особенностей, максимальное включение всех учащихся в самостоятельную работу. Для достижений всех вышеперечисленных целей необходимо внедрить в учебный процесс понятия адаптивного контента. Для использования адаптивных технологий в процессе обучения, нужно выполнить последующие шаги [5, с. 50]:

1. Разбить учебный контент на маленькие фрагменты. Потому что, когда контент разбит на микроэлементы, его проще создавать, обновлять и использовать.
2. Разработать карты знаний. С помощью описания карты знания можно к каждой теме привязать нужный элемент фрагмента, например, запись вебинара, видео–урока, тестовое задание, участие в дискуссии [6, с. 4].
3. Использовать аналитические данные использования адаптивной онлайн–платформы.
4. Внедрение адаптивных тестов
5. Переход к адаптированным траекториям обучения.

Применение адаптивных онлайн–платформ в учебном процессе поможет:

1. Стимулировать мотивацию, интерес и познавательные активности учащихся

2. Контролировать объемы и скорости выполнения заданий, качественное усвоение учебного материалов
3. Проводить контроль знаний в игровой форме
4. Обеспечить обратную связь

Появление адаптивного обучения связано с ростом технологии больших данных, данные гене–рируются все более высокой скоростью, что породило Data–Intensive Science, четвертую парадигму научных исследований. Под влиянием науки, интенсивно работающей с данными, адаптивное обучение стало парадигмой исследования образовательных технологий пятого поколения. Основанный на больших данных, он стал важной частью цифровой среды обучения [7, с. 41].

Методы исследования.

Изучив современные интернет – ресурсы можно выделить два популярных и простых образо–вательных–платформ, которые можно применять в процессе обучения в колледже. К ним относятся: онлайн–система Plario и платформа Articulate Storyline.

Онлайн–система адаптивного обучения математике Plario [8, с. 10] предназначена для адап–тивного подбора упражнений, адаптивных тестов и контроля знаний в режиме реального времени. Суть адаптивного тестирования заключается в том, чтобы перевести студента куда–то на заданный маршрут обучения по его информации обратной связи. Она позволяет оценивать прогресс обучения и корректирует траекторию обучения. Также использование данной системы на уроке даёт большую вовлеченность и мотивацию для обучающихся. Plario позволяет создавать свои адаптивные курсы, а также есть варианты выбрать готовые курсы, созданные разработчиками онлайн–системы.

На уроках математики Plario можно использовать [9, с. 25]:
– для определения уровня подготовки и прогресса учащихся;
– для подборки индивидуальной траектории обучения;
– для выполнения адаптивных заданий;
– для оценивания прогресса учащихся;
– для корректировки траектории обучения.

Данная система имеет ряд преимуществ:
– упрощенный веб – интерфейс;
– есть бесплатные тарифы;
– веб–доступность;
– функциональная совместимость;
– возможность сотрудничества с учебными организациями;
– большой выбор для подготовки к поступлению в ВУЗ;
– наличие элементов геймификации;
– возможность выгружать статистику в excel;

По мнению большинство учителей, Plario является онлайн – системойдля выравнивания зна–ний учащихся и эффективен как в онлайн–обучении, так и в традиционном обучении.Данная система даёт возможность ученику выбрать любой модуль обучения, если система считает, что ученик хорошо изучил данный модуль, он переходит на следующий этап. Однако, если ученик не может пройти очередной модуль, ему будут предложены предыдущие модули для изучения. Данная система открывает множество новых возможностей по работе с учащимися, а такжепо развитию самостоятельности.

Следующая платформа – Articulate Storyline. Эта готовая платформа, которая даёт возмож–ность внедрить адаптивное обучение в любое учебное заведение. Articulate Storylineпозволяет повысить эффективность уроков математики и обеспечить учителей мощными образовательными инструментами.С помощью данной платформы возможно провести мониторинг успеваемости каждого ученика, и мотивировать их к обучению.Интерфейс данного сервиса интуитивно понятен и прост в использовании.

Платформа включает в себя различные инструменты:

– Настройка управления доступа к заданиям для учеников, выбрать нужные задания для класса и сделать невидимым остальные задания для учащихся;

– Использование режима показа презентации, для обьяснения нового материала;

– Использование игровых упражнений, для самостоятельного изучения математики;

– Использование интерактивных тестов, для отработки практических навыков по математике [10, с. 12].

Данная онлайн–платформа имеет следующие преимущества:
– бесплатная пробная версия на 30 дней;
– удобный в использовании интерфейс;
– позволяет импортировать презентацию из Microsoft Power Point в электронный курс;
– возможность работы со слайдами;
– создание адаптивных тестов и интерактивных заданий;

– создание диалогового тренажера к электронному курсу;
– возможность разместить готовый адаптивный электронный ресус на сайте;
– размещение курса в LMS.

К сожалению, у данной онлайн–платформыесть недостатки:
– Высокая стоимость тарифного плана;
– Нет адаптивной верстки, только режим просмотра.

Отличительной особенностью платформы является использование педагогического дизайна для привлечения внимания учащихся, обучения на основе последовательной структуры, принцип сторителлинга обеспечивает высокую эффективность запоминания информации. Также использо–вание элементов геймификации позволяет погрузить обучаемого в условное пространство для исследования возможностей и формирования новых навыков, мотивировать на достижение лучшего результата через предоставление обратной связи, повторных попыток и присуждение наград.

Таким образом, можно сделать вывод что образовательная–платформаArticulate Storyline также подходит для учебного процесса. Данная система помогает создать педагогу интересные и интерактивные уроки. Применение данной платформы на уроках математики помогает учащимся прогрузиться в учебный процесс.

Для выявления уровня удовлетворенности и возможности использования адаптивных образовательных платформ на занятиях по математике на базе Актюбинского Высшего политех–нического колледжа был проведен онлайн–опрос. Участниками данного исследования выступили 46 студентов специальности «Информационные системы». Анкетирование включало 5 вопросов по использованию адаптивных технологий в обучении. Опрос был проведен посредством платформы GoogleForms. Респондентам было предложено ответить на следующие вопросы, связаны с использование адаптивных образовательных–платформ в колледже: 1) С помощью какой адаптивной платформы удобно вам обучаться? 2)С помощью какой адаптивной платформы повысился уровень мотивации к обучению? 3) Что вам понравилось при адаптивном обучении? 4) Хотели бы Вы продолжить обучения в колледже используя адаптивные технологии? 5) Как вы оцениваете работу преподавательского состава в рамках адаптивного обучения?

Результаты исследования.

Результаты исследовательского опроса, в котором участвовало 46 респондентов, приведены в виде 5 диаграмм с краткими пояснениями полученных результатов. В опросе принимали участие студенты 1–го курса очной формы обучения, из которых 54% удобно обучаться в Plario, а 46% используя ArticulateStoryline (рисунок 1).

С помощью какой адаптивной платформы удобно вам обучаться?

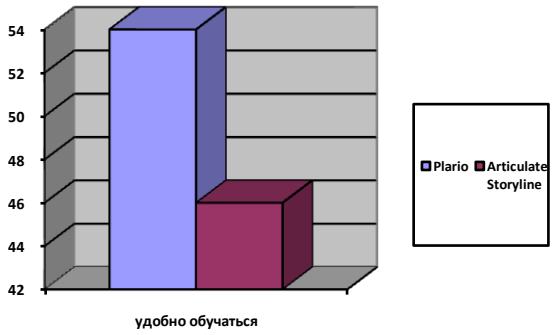

Рисунок 1. Ответы на 1 вопрос

С помощью какой адаптивной платформы повысился уровень мотивации к обучению?

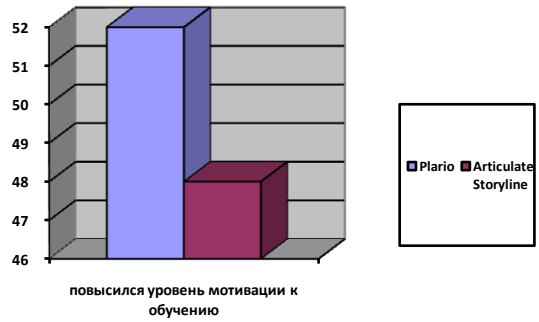

Рисунок 2. Ответы на 2 вопрос

На второй вопрос (рисунок 2) подавляющая часть респондентов, 24 студента (52%)отметили чтос помощью онлайн–платформы Plario повысился уровень мотивации к обучению. Для повышения

мотивации, педагогу, нужно в какой–то степени отойти от стандартного урока, внести что–то новое, что могло бы привлечь внимание, активизировать деятельность учащихся, заставить их мыслить, искать, действовать. Наиболее эффективно эти проблемы решаются путем организации целостного учебного процесса с использованием в процессе адаптивных технологий. Применение новых средств привело к пониманию того, что на уроках необходимо применять игровые, проектные, индивидуальные методы обучения.

Что вам понравилось при адаптивном обучении?

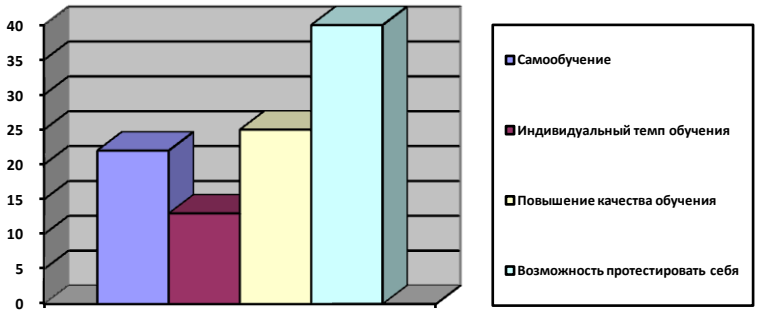

Рисунок 3. Ответы на 3 вопрос

На вопрос «Что вам понравилось при адаптивном обучении?» (рисунок 3) 18 респондентов (40%) ответили: возможность протестировать себя. Данный ответ можно объяснить тем, что для учащихся важно знать уровень своих знаний, а также это возможность проявить себя с лучшей стороны перед учителями и родителями.

Ответ на 4 вопрос выявил (рисунок 4), что 33 респондента (82%) хотели бы продолжить обучение используя адаптивные новые технологии, 7 студентов (18%) отметили, что им удобно заниматься традиционными методами обучения.

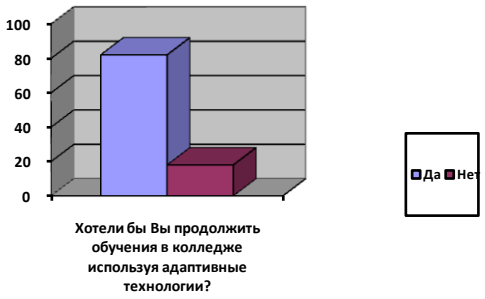

Рисунок 4. Ответы на 4 вопрос

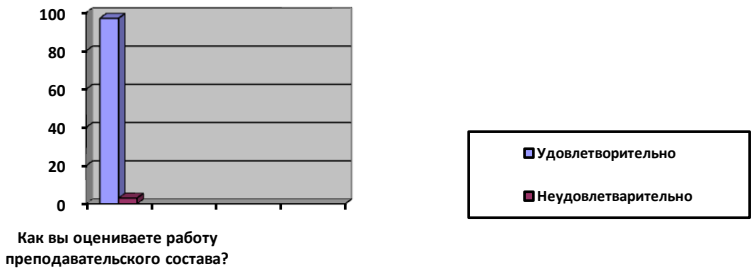

Рисунок 5. Ответы на 5 вопрос

На 5 вопрос 39 респондентов (98%) заявили, что полностью удовлетворены работой педагогического состава. Положительный ответ на 5 вопрос был ожидаемо высоким ввиду того, что студенты специальности «Информационные системы» всегда рады использовать новые интерактивные технологии в обучении, которые способствуют умению самостоятельно добывать знания и применять полученную информацию.

Заключение.

Разработанный адаптивный обучающий курс был апробирован при проектировании содер–жания обучения по математике. В соответствии с разработанной учебной программы дисциплины «Математика» в электронный адаптивный курс было включено 24 тем, с упражнениями и тестами, аудио и видеофрагментами. Каждый студент изучал темы согласно своей индивидуальной траекторией обучения, полностью реализуя адаптивную технологию обучения. Таким образом, можно сделать вывод, что внедрение адаптивных ресурсов в процесс обучения позволит увидеть новые возможности для развития образования, повысить интерес и познавательную активность учащихся, сделает урок более результативным. Перспективы дальнейшего исследования проблемы авторы видят в организации полномасштабного педагогического эксперимента, посвященного объективной оценке эффективности использования адаптивных технологий для учащихся, изучающих математические дисциплины.

Список литературы:

1. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 1 ноября 2018 года № 17669. [Электронный ресурс]. URL: https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017669/info

2. Формирование информационной компетентности школьников на уроках математики Носкова Н.В., Хитрик А.М. // Вестник науки Костанайского социально–технического университета имени академика Зулхарнай Алдамжар 2014 // Педагогика

3. Герасимов С.В. Познавательная активность и понимание // Вопросы психологии. 1994. № 3. 14 –15 с.

4. Использование электронных образовательных ресурсов на уроках математики [Электронный ресурс]. URL: https://multiurok.ru/blog/ispol–zovaniie–eliektronnykh–obrazovatiel–nykh–riesursov–na–urokakhmatiematiki.html (дата обращения:10.12.2021) Вестник педагогических наук 2022, №2

5. Кочеткова Т.О., Карнаухова О.А. Адаптивная образовательная стратегия обучения математике студентов в электронной среде // Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В.П.Астафьева 2018, вып.2, 50–56 с. DOI: 10.25146/1995–0861–2018–44–2–57

6. Вайнштейн Ю.В., Шершнева В.А., Есин Р.В., & Зыкова Т.В. (2017). Адаптация математического образовательного контента в электронных обучающих ресурсах. Открытое образование, 21(4), 4–12 с.

7. M. Lindner. “Use these tools, your mind will follow. Learning in immersive micromedia and microknowledge environments”, Proceeding of the 13th International Conference of the Association for Learning Technology, ALT–C 2006 (Edinburgh, United Kingdom, September 5–7, 2006), 41–49 pp. [URL]162.

8. Plario [Электронный ресурс]. URL: https:// https://plario.ru/

9. Адаптивная математика[Электронный ресурс]. URL: http://pirsocenter.ru/math

10. Редакторы электронных курсов [Электронный ресурс]. URL:https://lmslist.ru/redaktori–elektronnyh–kursov/

ӘОЖ 373

«МӘН БЕРІП ОҚУ» ТЕХНОЛОГИЯСЫН ӘДЕБИЕТ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫ ОҚЫРМАНҒА АЙНАЛДЫРУ

Жолдасова Улжан Маханбетовна
қазақ әдебиеті бойынша ғылым магистрі
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Н.Оңдасынов атындағы Түркістан
мамандандырылған мектеп–интернаты
Түркістан қаласы, Қазақстан
E–mail: uljan–74@mail.ru

Аннотация

Мақалада «Мән беріп оқу» технологиясының ерекшелігі мен оның көркем мәтінді оқу, тану, талдау, бағалау сатыларындағы маңызы жайлы сөз қозғалады. Көркем мәтін қабаттарындағы астарлы ойды, сөздің көркемдік қуатын, кейіпкер мен автор қатынасын танудағыаталмыш технологияның рөлі нақты мысалдар арқылы дәлелденеді. Мақалада «Мән беріп оқу» технологиясының мектеп оқушысын оқырманға айналдырудағы тиімділігі сөз болады.

Кілт сөздер: *көркем мәтін,«мән беріп оқу» технологиясы, оқушы, оқырман*

Аннотация

В статье говорится об особенностях технологии «Смыслового чтения» и ее роли на этапах чтения, понимания, анализа и оценивания художественного текста. На конкретных примерах доказывается роль данной технологии в раскрытий подтекста, художественной силыслова и взаимоотношений между персонажем и автором. В статье говорится об эффективности технологии «Смыслового чтения» в превращении ученикав читателя.

Ключевые слова: *художественный текст, технология «смысловогочтения», ученик, читатель*

Annotation

The article talks about the features of the technology of "Semantic Reading" and its significance at the stages of reading, understanding, analysis and evaluation of a literary text. Using concrete examples, the role of this technology in revealing the subtext, the artistic power of the word and the relationship between the character and the author is proved. The article talks about the effectiveness of the technology of "Semantic Reading" in turning a student into a reader.

Key words: *a literary text, the technology of «Semantic Reading», a student, a reader*

Білім берудің жаңа үлгісі дәстүрлі оқытудың тиімді үлгілерін сақтай отырып, білім сапасын арттырудың заманауи әдістерін шебер қолдануды талап етіп отыр. Оқыту мен тәрбиелеуде білім беруді құндылыққа негіздей жүргізу өз тұғырын сақтап келеді. «Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты» (2012ж.) жалпыадамзаттық құндылықтарға негізделген оқу мақсаттары жүйесі арқылы білім алушыны тұлға деңгейіне көтеру міндетін белгіледі [1]. Әдеби білім беруде сіңірілген ізгілік қасиеті жалпыадамзаттық құндылықты бағалауға және оны сақтауға негіз болатыны сөзсіз.

5–9–сыныптар мен 10–11–сыныптарға арналған қазақ әдебиеті пәнінің үлгілік оқу бағдар–ламасының (2013ж.; 2017ж.)басты бағытында «ұлттық мәдениет пен әдеби мұраларды түсінуге, қазіргі заманғы әдебиетті бағалай білуге үйрету» көзделсе, ал мақсаты ретінде креативті ойлауға бағыттау мәселесі қойылды [2]. Демек, білім алушы оқырман ғана емес, шығармашыл тұлға (автор) деңгейіне көтерілуі тиіс. Бұл міндеттің үдесінен шығу үшінмұғалімге де, оқушыға да қажырлы еңбек, жүйелі ізденіс керек. Себебі жаңа технологиялық жетістіктерді пайдалануғақұштарлықартып, оқудан гөрі бейнежазбаны тамашалауға зейін ауыптұрған кезеңде өскелең ұрпақтыңкітап оқуғаықылас танытуы қиын мәселе. Білім алушыны көркем мәтінге ынталы етпейінше, онықұндылыққа бағыттау ісі кемел бола алмайды. Әдеби білімнің негізін құрайтын көркем мәтінмен жұмыстың тиімділігін арттыру оқыту ісініңөзектімәселесінеайналып отыр.

Ақпараттық–коммуникациялық құралдарадамның бір–бірімен байланысын жеңілдетіп, хабар алмасуды барынша жылдамдатты. Қоғамымыздың жас мүшелері де ақпараттың жазба мәтіндік, аудиомәтіндік, видеоформатты т.б. үлгілерімен жедел танысып, ақпаратқа сол сәтте баға беруге төселе бастады. Технологиялық ақпаратпенжұмыс үдерісінің тиімді жағы аз емес. Алайда әр түрлі стильдегіақпараттың (бұқаралық–әлеуметтік, рухани, ресми, көркем т.б.) көлемі, мазмұны, пішіні, эстетикалық құндылығы түрлі деңгейде екендігін білеміз. Ақпараттың таралу қуатына орай мәліметтің өте шағын, барынша ықшамдалған үлгіде берілуі және оның толықигеріліп үлгермейжаңа дерекке ауысуы, жасөспірімнің зейіні мен ілтипатын, танып–пайымдау қабілетін бәсеңдетті. Оқушы жазбаша (мәтіндік) ақпараттангөрі бейнелік (видео) өнімді қабылдауға жақын болды. Нәтижесінде мектеп оқушысының оқу бағдарламасындағыклассикалық және заманауикөркем шығарманы оқып–талдауға ықыласыәлсіреді.Көркем мәтіндегісөз бен ұғымның мәнінтанып, оныңастарлы табиғатын ашуға тіреу болатын ыждағаттылық пен байыптылықтөмендеді. Мұның себебі кітап (көркем шығарма) оқудың жан қалауына көтерілмей, міндеттік деңгейдеоқытылуына дабайланысты.

Көркем мәтінмен жұмыста «Мән беріп оқу» атауымен («мән беріп оқу» термині профессор Ж.Дәулетбекованың қазақ тілі пәнін оқытудағы төл технологиясынасүйеніп алынды) ұсынып отырған әдістің тәжірибеде сынап байқағанымыздай оқушы бойындакітап оқуға құштарлықты оятып,оның мәтінді талдау дағдысын жетілдіріп, «автормен сұқбат» жасау (шығармашылық) деңгейіне көтеретініне көз жеткіздік.

Мән беріпоқу – көркем мәтінді оқудың «арифметикасы». Мұны меңгермейінше, күрделі әдеби ұғымдар ментеориялық заңдылықтарға бас қоюдың мәні жоқ. Алайда мектеп тәжірибесінде осы пікірдің ескеріле бермейтіні жасырын емес. Көркем мәтінмен жұмыста әрбір тыныс белгісіне, сөз бен сөз тіркесіне мән бере оқытудың маңызы зор. Осы арқылы оқушыоқып отырғанмәтіннің мәніне бойлап, образды, астарлы көркем әлемді тануға ынтығады. Мұғалім оқушыны осы бағытта жұмыс жасауға дағдыландырса, оқушы үшін шығарманың көлемі де (кең көлемді, орта көлемді) кедергі болмайды. Көркем мәтінді оқу, талдау жұмысы әр сыныпта түрлі қарқынменжүре отырып, нәтижесі деәрқилы болуы мүмкін.

«Мән беріп оқу» – сөзтанымға жетік, зейіні берік, әдеби әуезге сергек оқырман қалыптасты–ратын күрделі жұмыс. Егер оқушы әр сөздің қолданысы мен одан туған мәнге бойлап,шығарма оқу үстінде өз сұрақтарына жауап іздеп, оны тауып, бойындатөл дүниеге кезіккендей ризалық сезім пайда болса,ол оқу «шат оқуға» айналады. Ең бастысы, оқушы мұғалім ұсынған сұрақтардың жауабына емес, өз сұрақтарына жауап табуғамүмкіндік алады. Автормен пікірталасқа түседі. Әрине, бұл деңгейге бірден қол жеткізу қиын. Себебі дағды мен машық сатылай қалыптасады. Авторлық мәтіннің оқушы «меншігіне» айналуы – баяу жүретін, бірақөте қызық үдеріс. «Мән беріп оқу» технологиясы – мәтін арқылы өз үніңе құлақ түргізіп, өз ішіңеүңілдіріп,өзіңмен сырластыратыноқу түрі. «Мән беріп оқу» – көркем мәтін мен оқушы арасынашек қоймайтын, табиғиүздіксізүдеріс.

«Мән беріп оқу» – ойлануға,пайым жасауға, жазуғаүйретететін үдеріс. Оқырманды жазушы болуға, ең болмағанда, өзін сол секілді сезінуге мүмкіндік тудыруға жол ашылады. Оқушы авторға ақырын ілесе, тәжірибесіне ене отырып, түйсігін жетілдіреді. Келесі абзацта өзін не күтіп тұрғанын

сезетін халге жетеді. Бұл – оқушының алғашқы шығармашылық табысы. Олай болса, «Мән беріп оқу» технологиясы көркем мәтінмен жұмыс барысында оқушының сезім–қиялын жетілдіріп, ой–танымын биіктетіп, саралап–пайымдау қабілетін күшейтеді. Мұндай жетістік оқушының тағы бір шығарманы оқуға деген ықыласын оятып қана қоймай, шығармашылық жұмыс жазуына да түрткі болатынына тәжірибеде көз жеткізіп келеміз.

Білім беруде ешқашан құнын жоймайтыншарттың бірі – ынтаны оятумен зейінді күшейту. Бұл шарттар орындалмай, оқушы жанында білімнің сақталуы қиын болады. Ы.Алтынсарин «Кел, балалар, оқылық; Оқығанды көңілге ықыласпен тоқылық» [3, б. 6] – деген жолдарды атақты өлеңінде бірнеше ретқайталайды. Егер ұлы ағартушы оқуғашақырып, оның ықылас арқылығана көңілге орныға алатынынайтпаса, оқудың мәнісі толық ашылмас еді. Демек, ықылас дегеніміз білімнің асыл қақпасы болып шығады. Ал Абай ақынның «Ынталы жүрек сезген сөз; Бар тамырды қуалар» [4, б. 21] деген сөзінен ынтамен жасалғаністің тез жойылмайтын дүниеге айналатынын аңғаруға болады. А.Байтұр–сынов «баланың үйрену талабын қоздыру» [5, б. 324] ұғымынқолданады. Ғалымның пікірінше, осы жолмен баланың білімді өз күшімен–ақ алатын мүмкіндігін ашуға болады. Демек, ұстаздың мегзеп отырғаны – ықыласты ояту. Ж.Аймауытов ынтаны үлкен қуат деп көрсетіп, кез келген берекелі, жемісті істің тамырында ынтаны тартатынкүш жатады дейді. «Бала оқыту жүзінде ынта деген нәрсенің білімді қылуға, жетілтуге мағынасы зор. Баланың ынтасы тартпаған мектеп абақтыға айналмақ» [6, б. 321] деген пікіріәдебиет сабағы үшін де алтын қағида болып шығады. Мағжан ақын «Педагогика» еңбегінің«Ақыл көріністері яки жанның білуі» бөлімінде «әсерлену» ұғымына мынадай түсінік береді: «Нерв системасы алып келген әсерді жанның ұғуы, аңдауы әсерлену деп аталады. Жан алдымен білімді осы әсерлену арқылы алады» [7, б. 123]. Олай болса, бүкіл білім, оның ішінде шығарма оқу даәсерленуден басталады. Қорыта келгенде, «ынта», «ықылас», «әсерлену»ұғымдары кез келген білімнің бастауында тұратын тірек шарттарболып шықпақ.

Ықыласпен оқылған шығармаға талдау жұмысынжүргізу мұғалімге жеңілдік тудырады. Оқушы әрбір сөздің мәні мен оның мәтіндегі қолданыс сырын ашқан сайын өзінің мүмкіндігіне көзі жетеді. Сенімі нығаяды. Сұрақтарға жауап тауып, автормен сырласу биігіне көтеріледі. Демек, оқушы «мән беріп оқудың» арқасындакелесі шығарманы жан қалауымен оқитын еркін оқу деңгейіне жетеді. Оқушы оқырмандық дәрежеге көтерілген сайын әдеби талғамы артып, көркем мәтінге сыни көзқарасы қалыптасады. Үздік туынды мен әлсіз туындының айырмасын аңғарып, оқырмандық мәдениетке қол жеткізеді. Алғашқыда автор ойынәілесе, одан соң қатарласа келіп сұқбаттасуға, кейінірек өзінің шығармашылық мүмкіндігін байқап көругеықыласы оянады. Көркем мәтіндегі астарлы ойды, символдар мәнін, жұмбақтар сырын ұғына келіп, шығарма жазудың құпиясына қанығa бастайды. Оқушының жазушылықшабыты оянады. Қорыта келгенде, әдебиет сабағында «Мән беріпоқу» технологиясы арқылы оқушының оқырманға, оқырманның авторға айналу үдерісін бақылауға мүмкіндік туады.

Педагогикалық тәжірибеде көркем мәтінмен жұмыстың өз деңгейінде жүргізілмеуі оқушының тұлғалық, азаматтық, шығармашылық болмысының қалыптасуына үлкен кедергіекендігін байқап жүрміз. Әдебиет пәнін оқытуға арналған ескі бағдарламада 7–11–сыныптарға ұсынылған шығармалар санының көптігі (көркем шығарманы мүмкіндігінше көп оқыту міндеті қойылған) мәтін мәніне бойлауғакедергі келтіргенірас. Жаңартылған оқу бағдарламасында оқылатын шығарманың саны кемітіліп, мәтінмен жұмыс жүргізуге жағдай жасалды. Соның нәтижесінде «Мән беріп оқу» технологиясының жетістігін тәжірибеде сынауғамүмкіндік туды.

Көркем мәтін – астарлы, образды, сұрағы мол, кең, әр тараптан ойлауды қажет ететін шығармашылық өнім. «Мән беріп оқу» технологиясының тәжірибеде байқалған жетістіктеріне мысал келтіріп көрелік. 7–сыныпта оқытылатын Мағжан ақынның «Батыр Баян» поэмасы – көркем, көлемді, драматизмі терең шығармалардың бірі. Онда автор бейнесі, кейіпкердің ішкітартысы өте күшті, толқымалы. Оны 7–сынып оқушысының бірден танып, бағалауы оңай емес. Сондықтан мәтінмен жұмыс жасаудың нәтижелі болуы үшін оқушыға жетелеуші сұрақтар дайындаудың маңызы зор. Поэмада мейлінше мән беруді қажет ететін жағдаят – Баянның өз бауырын атуға мәжбүр болуы және кейіпкердің (Баянның) өкініші.Бұл эпизодтар – поэманың ең шиеленіскен, күрделі кезеңі. Осы тұста оқушыға алдын–ала даярланған сұрақтар ұсынылады:

1. Батыр Баян Ноян бауырын қызғаныштан өлтірді ме, әлде қалмақ қызымен кетугебел буған әрекетіне намыстанды ма?
2. Қалмақ қызын қазақ аулына алып келген кім еді?
3. Қалмақ қызынеліктен өз жоспарын іске асыру үшін Баянды емес, Ноянды таңдады?
4. Ноянның қалмақ қызымен кетуге келісуін жастықтан болған қателік деп санауға бола ма?
5. Қалмақ қызының өз туған жеріне жетсем деген арманын жөнсіз деп есептейсің бе?
6. Абылай ханның Баян батыр келмейінше, қалмаққа қарсы аттан бауының сыры неде?

Проблемалық жағдаятты түсінуге, оны жан–жақты, тереңірек ашуға мүмкіндік беретін сұрақтар арқылы оқушылар арасындағы талқылауды да, олардың аталған мәселеге қатысты жауаптарының да шынайы, дәлелді болуына қол жеткізуге болады. Мәселен, поэмадағы Баянның өз інісі Ноянды ататын тұсын бірнеше рет оқуға тура келеді. Мәтінді оқу барысында оқушы кейіпкер әлеміндегі жүрек

пен ақылдың алапат шайқасына тап болады. Ноянның шешіміне де, Баянның әрекетіне дебіржақты баға беру тым ұшқарылық болар еді. Сондықтан оқушыларға төмендегі үзіндіні оқыта отырып, кейіпкер басындағы психологиялық ахуалды тануға, сезінугежағдай тудыру қажет болады:

Тартқанда сынбадың ау, сұм садағым!
Қайтейін, арымадың, арда күшім!
Жоқ, әлде, жоқ, жоқ... Әлде... Өлтірдім бе
Інімді алты алаштың намысы үшін?! [8, б. 144]

Үзіндідегі кейіпкердің өкініші, біткен іске тіреуіздеп аласұруы, екіұдай сезімнің тайталасы оқырманды айрықша толғандырады. Сондай–ақ кейіпкер басындағы халдің ақын болмысымен бітісіп кетуі де жауап іздеуді қажет етеді.

М.Мақатаевтың «Аққулар ұйықтағанда» поэмасында да психологизм өте күшті. Мән беріп оқымаған жағдайда назардан тыс қалып қоятын мәселе баршылық. «Аққулар ұйықтағанда» поэмасында аққу секілді киелі құстың айдынды көлдегі бейбіт өмірі мен баласын өлім аузынан алып қалғысы келгенананың жанталасы параллель суреттеледі. Ана үшін бала да, аққу да қымбат. Ендігі сәтте анаға таңдау жасау қажет. Баланы аққудың қанымен ұшықтап, аман алып қалу, я болмаса, киелі құстың бейбіт өмірін жалғастыра беруін қалап, баланың өмірін Алланың құзырына қалдыру. Оқушының алдынаосы екі мәселенің бар екендігінашық, анық қою керек. Бұл сабақтың өз мақсатына жетуі үшін «Ойталқы» әдісі өте тиімді болады деп есептейміз. Мәтінмен жұмыс бөлімі «Бастама», «Ұсынба», «Қыздырма», «Қорытпа» (терминдер А.Байтұрсыновтың жіктеуі бойынша алынды) деген бөлімдерге жіктеліп,оның әрқайсысына сай келетін поэманың үзінділері таңдалып, оқушы назарына ұсынылады. Мысалы:

Ұсынба бөлім сұрағы:

Бала жатыр төсекте күйіп–жанып,
Баласының ана отыр күйін бағып.
Қайдағы бір қатігез, сұрқай ойлар,
Миын қарып барады, миын қарып [9, б. 223] – деген жолдарда ананың басына келген ойды сіз қалай бағалар едіңіз?

Қыздырма бөлім сұрағы:

Ана отыр.
Озбыр ойлар қамалауда,
Қамалауда, әлдекім табалауда [9, б. 226] – деген жолдардағы «әлдекім» кім? «Әлдекімнің» ананы табалау себебі неде?– деген сұрақтарға мәтінмен тікелей жұмыс жасату арқылы оқушылардың ойына «шабуыл» жасап, ойларын ортаға салмасқа жол қалдырмау қажет. Сонда поэма мәтіні де, ондағы проблемалық жағдаят та оқушының есінен кетпей, әрдайым осы мәселе төңірегінде ойланып жүруіне ықпал етеді.

Заманауи шығарманы оқыту менөткен ғасырлар туындысын оқыту бір емес. Классикалық шығармаларды оқыту, оны оқушының түсінуі – біршама қиын үдеріс. Олай болатын себебі– көркем мәтінде кездесетін көне сөздер мен оның мағынасын білудің, сол кезеңнің тарихи шындығынан хабардар болудың қажеттілігінде. Мәселен, М.Өтемісұлының өлеңдерінде көне сөздердің кездесу жиілігі жоғары, сондай–ақ кейбір тарихи мәліметтерді қосымша білуді талап ететін жағдай да бар. Сабақта өз бетімен жұмыс жасай алатын, зерттеушілік қабілеті бар оқушылардың ғылыми ізденісіне жол ашу да аса маңызды іс. Яғни оқушы мұғалім ұсынған тақырып аясында ізденіс жұмысын жүргізіп, оны сынып талқысына салып, қорғауға мүмкіндік алады. Бұл әдісті жеке оқушыға да, жұптық,топтық жұмыс ретінде де ұсынуға болады.Мәселен, Махамбеттің «Ереуіл атқа ер салмай» атты өлеңінде кездесетін көне сөздер мағынасын ашуға оқушыны талаптандыру Махамбет өлеңдерінің мазмұнын жете тани түсугежол ашады.

Көркем мәтінге талдау жасау барысында оқушы шығарманы бірнеше рет оқуға, қайта айналып соғып отыруға, мәтіннің жекелеген абзацы, сөйлемдері мен сөз тіркестеріне, тыныс белгілеріне, т.б.үңілуге, кідіріс жасап, зер салуға, ойлануға мәжбүр болады. Соның нәтижесінде оқушы мәтіннің мәнін ұғып, күңгірт мәселелердің сырын танып, сұрақтарына жауап таба бастайды. Оқушы әрбір беймәлім дүниенің жұмбағын тапқанда шаттыққа бөленеді. Баланың да, ересек кісінің де бойында болатын осы бірсезім жайында Абай 32–қарасөзінде былай дейді: «...Оның үшін білім–ғылымның өзіне ғана құмар, ынтық болып, бір ғана білмектіктің өзін дәулет білсең және әр білмегеніңді білген уақытта көңілде бір рахат хұзур хасил пайда болады. Сол рахат білгеніңді берік ұстап, білмегеніңді тағы да сондай білсем екен деп үміттенген құмар, махаббат пайда болады. Сонда әрбір естігеніңді, көргеніңді көңілің жақсы ұғып, анық өз суретімен ішке жайғастырып алады» [4, Абай]. Демек, бұл біздің мәтінгемән беру мен мәтіннен мән табу мақсатымыздың тірегі болып шығады. Оқуға ынтыға кіріскен оқушы білімге жетеді, жетістік сайын рахатқа бөленеді. Сол рахат сезім келесі шығарманы оқуға ынтық етеді. Нәтижесінде оқушыны оқырманға айналдырудың тиімді жолы осылай бастау алады.

Көркем мәтінді оқу – қабылдау – түсіну – қолдану – бағалау сатыларында түрлі әдістер мен жаттығуларды тиімді қолданған жағдайда мәтінмен жұмыстың деңгейін көтеруге мүмкіндік зор. Жоғарыда келтірген мысалдар «Мән беріп оқу» технологиясының әдебиет сабағындағы тиімділігіне

дәлел болады деп есептейміз. «Мән беріпоқу» технологиясының жетістігін төмендегіше түйіндеуге болады:

– зейін мен ынта күшейеді;
– кітап оқу міндеттеп оқудан еркін оқуға көтеріледі;
– әдеби талғам мен оқырмандық мәдениет қалыптасады;
– оқушы шығармашылық өнердіңмәнін ұғады;
– оқушы өнер тудыру қуатына ие болады;

«Мән беріп оқу» технологиясын қолдану жетістігінен туатын «оқытуды өнер деңгейіне көтеру», «сапалы өзгеріске жол ашу», «пайдалы білім мен ізгі тәрбиенің бірлігі», «үйретуші мен үйренушінің оқу–оқыту мотивациясын күшейту» секілді әдістемелік ұғымдардың әдебиет сабақтары үшін тиімділігі тәжірибеде анық байқалып отыр.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (ҚР Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080; 2016 жылғы «13» мамырдағы №292 қаулысымен бекітілген)
2. 5–9–сыныптар мен 10–11–сыныптарға арналған қазақ әдебиеті пәнінің үлгілік оқу бағдарламасы (ҚР БҒМ–ның 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына 193–қосымша; 2017 жылғы 25 қазандағы № 545бұйрығына 3–қосымша; 2017 жылғы 27 шілдедегі № 352 бұйрығына 174–қосымша)
3. Алтынсарин Ы. Таза бұлақ. Өлеңдер, әңгімелер, хаттар, очерктер. Алматы: Жазушы, 1988. 320 б.
4. Құнанбаев А. Шығармаларының екі томдық толық жинағы. Т2: Өлеңдер мен аудармалар, поэмалар, қарасөздер. Алматы: Жазушы, 2005. 336 б.
6. Байтұрсынұлы А. Алты томдық шығармалар жинағы. Әліппелер мен мақалалар жинағы. (Төте жазудағы тұңғыш әліппелер және ұлттық баспасөзде жарияланған көсемсөздер). Алматы: «Ел–шежіре», 2013. Т. IV: 384 б.
7. Аймауытов Ж. Бес томдық шығармалар жинағы.4–т. Алматы: Ғылым, 1998. 448 б.
8. Жұмабаев М. Шығармалар жинағы. 3–том. Аудармалар, ғылыми еңбек, мақалалар. Алматы: Жазушы, 2008. 232 б.
9. Жұмабаев М. Шығармалар жинағы. 1–том. Өлеңдер, дастандар, әңгіме. Алматы: Жазушы, 2002. 205 б.
10. Мақатаев М. Аманат: Жыр жинағы. Құраст. А.Алтай. Алматы: Атамұра, 200. 304 б.

ӘОЖ 378.02

ХИМИЯ САБАҒЫНДА САНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Жумагулова Куралай Жумановна
химия пәнінің мұғалімі
Ы.Алтынсарин атындағы мектеп–гимназия–интернаты
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: Kuralay_gum@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты: білім алушылардың қазіргіақпараттық білім ресурстарына қол жеткізу. Мақалада химия сабақтарында сандық білім беру ресурстарын химия сабағында қолданудың тиімділігі қарастырылған. Білім беру үдерісіндегі жаңа ақпараттық технологияны қолданудағы басты мәселелердің бірі танымдық іс–әрекеттерді басқару үдерісінде интерактивті орта қалыптастыру аясында оқушылардың білім алуын қамтамасыз ету.

Түйінді сөздер: *сандық, ресурс, ақпараттық технологиялар, әдістер жұмыс түрі, топқа бөлу.*

Аннотация

Актуальность ицель:доступ к актуальным информационно–абразовательным ресурсам обучаю–щихся. В статье рассматривается эффективность использования цифровых образовательных ресурсов на уроках химии. Одним из главных вопросов применения новых информационных технологий в образовательном процессе является обеспечение обучения учащихся в рамках формирования интерактивной среды в процессе управления познавательной деятельностью

Ключевые слова: *цифровой ресурс, информационные технологии, метод, вид работы, деление на группы.*

Abstract

Relevance and purpose: access to relevant information and educational resources of students. The article discusses the application of new information technologies in the educational process is to ensure the training of students within the framework of the formation of an interactive environment in the process of managing cognitive activity.

Key words: *digital resource, informationtechnologies, methods type of work, division into groups.*

Сандық білім ресурстары білім беру мазмұнын ақпараттандыратын электрондық оқыту жүйесі компонеттерінің бірі болып табылады. Білім берудің жоғары сапасы қамтамасыз ету үшін, оқу үдерісінде өскелең ұрпақтың сандық білім ресурстарын белсенді қолдану, бүгінгі таңда берілген бағдарлама аясындағы педагогикалық қоғамдастықтың алдында өзекті мәселелердің бірі болып табылады. [1,б. 2] Ақпараттандыру жағдайында оқушылар меңгеруге тиісті білім,білік ,дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр. Қазіргі заманғы ғылыми техникалық үрдістің қарқыны білім беру жүйесінің алдында жаңа міндеттер қойып отыр. Сондықтан қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты, жан–жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғаімнің оқу–тәрбие үрдісін жүйелі ұйымдастыруына көмектеседі. Жаңа технологияны меңгеру мұғаімнің интеллектуалдық, кәсіптік,адамгершілік, рухани азаматтық және басқа да көптеген адами келбеттерінң қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін–өзі дамытып, оқу–тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі . Пәнді оқыту бастағаннан кейін біраз уақыттан кейін, оның күрделілігіне байланысты, теориялық материалдың үлкен көлеміне және практикалық жаттығулардың көп мөлшеріне байланысты оқушылардың белсенділігі, қызығушылығы мен білім сапасы төмендейді, олардың әртүрлілігін оқушыларға тақырыптарды зерттеуге жеткілікті уақыт болмағандықтан түсінуге уақыт жоқ. Химия сабақтарында оқушылардың танымдық белсенділігін қалай арттыруға болады, өйткені оқушылардың білім сапасы көбінесе олардың оқу пәніне қатынасымен анықталады. Сандық білім беру сабақта қолдануға мүмкіндік беретін ақпараттық–коммуникациялық технологиялар (АКТ) бұл мәселені шешуге көмектеседі. Сондықтан, бүгін сандық білім беру көмегімен сабақтар өткізу қажет.

Ақпараттық–коммуникативтік технологияларды еңгізу білу – шұғыл және объективті қажеттілік, өйткені біздің Білім заманауи талаптарға сай болуы керек ақпараттық қоғам. Мұғалім мен оның оқушылары үшін қол жетімділік ашылады Шексіз білім ресурстарына, электронды кітапханалар мен мұражайларға,ғылыми және шығармашылық зертханаларға. Сонымен бірге, мұны түсіну керек интернет тек оң ғана емес, сонымен қатар теріс бастама да бар, сондықтан мұнда мұғалімнің рөлі өлшеусіз жоғары. Ақпараттық технологияларды пайдалана отырып сабақтар өткізу– бұл оқудағы күшті ынталандыру.Осындай сабақтар арқылы жандандырылады оқушылардың психикалық процестері: қабылдау, зейін. [2, б. 32] Химия мектептегі ең қиын пәндердің бірі болып саналады. Пәнді оқуды бастағаннан кейін біраз уақыттан кейін, оның күрделілігіне байланысты, теориялық материалдың үлкен көлеміне және практикалық жаттығулардыңкөп мөлшеріне байланысты оқушылардың белсен–ділігі, қызығушылығы мен білім сапасы төмендейді, олардың әртүрлілігін оқушыларға тақырыптарды зерттеуге жеткілікті уақыт болмағандықтан түсінуге уақыт жоқ. Химия сабақтарында оқушылардың танымдық белсенділігін қалай арттыруға болады, өйткені оқушылардың білім сапасы көбінесе олардың оқу пәніне қатынасымен анықталады. Оқытуда жаңа технологияларды, техникалық, құралдарды сабақта жан–жақты қолдану мұғалімнің көптеген қиын қызыметтерін жеңілдетіп , осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы үйретуді жатқызуға болады. Ғылыми–техникалық прогресске ілесу үшін мұғалімдерге прогрессивті педагогикалық технологияларды меңгеру қажет. [4, б. 7]. Интерактивті тақтаны, электронды оқулықтар мен тренажерларды, виртуалды зертханаларды, интерактивті сабақтарды және басқа ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың (АКТ) құралдарын қолдану материалды түсіну мен игеруді жақсартады,іздеу қабілетін дамытады, қызықты ғылыми жобалар жасауға мүмкіндік береді және т.б.

Ақпараттық және компьютерлік технологияларды қолдану сабақты иллюстрациялық материалдармен жабдықтауға мүмкіндік береді. Оқушылар тақырыпты өз бетімен зерттеуге және зерттеуге үйренеді. Компьютерлер мен ақпараттық технологияларды қолдану арқылы жүзеге асырылатын оқыту процесі оқушының іздену қабілетін дамытуға, жүйелік байланыстар мен зандылықтарды түсінуге көмектеседі.

Қазіргі мұғалімі тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи–танымдық, педагогикалық–психологиялық сауатты, саяси–экономикалық және ақпараттық–коммуникациялық білімді маман болуы керек. Сабақтарда жиіпайдаланатын ең тиімді бағдарламалардың бірі Microsoft Power Point. Ол мұғалімді қысқа мерзімде үлкен дидактикалық мерзімде үлкен дидактикалық материалдармен қамтамасыз етіп, компьютерлік білімін жетілдіруге көмектеседі. Сонымен бірге ол оқушылардың түрлі қабілеттерін ашады.

Интерактивті тақтамен бірге презентацияны қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын ерекше арттырады. Химия сабағында компьютерді, мультимедиалық және электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны пайдалану:

- реакция теңдеуін дұрыс жазуға;
- әр түрлі деңгейдегі тапсырмаларды орындауға;
- оқу материалдарын оқушылардың есінде сақтауға көмектеседі.

Компьютердің білім беру құралы ретінде кең таралуының негізгі алғы шарттарын ғалымдар төменгідей саралайды:

1. Компьютер шексіз ақпарат әлеміне енуге және ақпаратты жүйелі түрде талдап, сараптауға мүмкіндік береді.
2. Компьютер адамның зерттеу–танымдық әрекетінің әмбебап құралы ретінде ерекшеленеді.
3. Өзге құралдардан компьютердің ерекшелігі – оның қатынас құрал бола білуі. Яғни, білімгер, ол арқылы қатынастың барлық түрлерін жүзеге асыра алады.
4. Білімгерлерге өз әрекеттерінің нәтижесін айқын көрсете алады. Білім алуда дұрыс шешім жасай білуге деген оқушылардың өзіндік тәсілін, стратегиясын қалыптастырады.
5. Компьютердің көмегімен жаттығулардың кешенді түрлерін аз уақытта орындау мүмкіншілігі туындайды.

Сандық білім беру ресурстары–жеке файл немесе өзара байланысты файлдар тобы түрінде компьютерде берілген аудио визуалды ақпараттың кез келген үзіндісі. Бұл мәтін, формула, сурет, фотография, анимация, аудионемесе видеоүзінді, презентация, интерактивті модель, «виртуалды лаборатория». Егер оқушы мен компьютер арасындатығыз қарым–қатынас байқалса, бұндай оқытуды интерактивті деп атайды. Интерактивті тақтаны пайдалану арқылы оқушылардың білімін тексеру үшін әр тарауды аяқтаған кезде, немесе жаңа сабақтыбекіткен уақытта тестілеу әдісін қолдануға болады. Тестілеудің нәтижелері құрылған график арқылы тексеріп, сол уақытта бағалауға болады. Жауап нәтижелерін бақылап және оқушылардың материалды жақсы түсіну деңгейінанықтауғамүмкіндік береді. Химия пәні бойынша компьютерлік тестілеуді қолдану оқушылардың интеллектуалдық қызығушылықтарын арттырады. Ақпараттық – коммуникациялық технологияларды сабақта қолдану уақытты үнемдеуге, таным–түсінікті кеңейтуге мүмкіндік береді., себебіоқушылар сандық білім беру ресурстарын қолданылған сабаққа белсенді қатысады. Сабақ барысында интерактивті технологияларды қолдану оқытушы жұмысын өнімді, нәтижелі, ал оқушылардың білім алу әрекетін мәнді, қызықты пайдалы етеді.

«Wordwall»–білім беру процесінің басты міндеттерініңбірі – оқушылардың ынтасын арттыруға көмектесетін әмбебап оқу процесі. Көптеген шаблондар интерактивті жәнебаспа түріндеқол жетімді.

Wordwall интерактивті және баспа материалдар құру үшін қолданыла алады. Шаблондардың көпшілігі интерактивті және баспа нұсқаларында қол жетімді.

Интерактивті тапсырмалар компьютер, планшет, телефон немесе тақта сияқты кез–келген веб–құрылғыда ойнатылады. Оларды оқушылардың өздері немесе мұғалімнің басшылығымен сынып алдында кезекпен оқушылар ойнай алады.Басып шығаруды PDF форматында жай басып шығаруға немесе жүктеуге болады. Оларды интерактивті қосымша материал ретінде немесе өз бетімен оқу тапсырмасы ретінде пайдалануға болады.[3, б. 2]

Виртуалды зертхана – компьютерде химиялық, физикалық, биологиялық үдерістерді модельдейтін оның шарттары мен жүргізу параметрлерін өзгертуге мүмкіндік беретін компьютерлік бағдарлама. Оқу процесі барысында сандық білім ресурстарының көптеген түрлері қолданылады: анимациялар, интерактивті суреттер мен схемалар, интерактивті тапсырмалар. Сабақ кезеңдерінде олардың әрқайсысын жан–жақты пайдалану қажет. Сандық білім беру ресурстары табиғи объектілер мен көрнекі құралдарды толықтырып отырады. Бұл кезде мұғалімнің оқыту барысында белгілі бір жағдайға бейімдеуге, оқушылардың дайындық деңгейін ескеріп, оқушылардың жеке шығармашылық потенциалын ашуға мүмкіндіктері мол.

Сабақтарда жиі пайдаланылатын ең тиімді бағдарламалардың бірі– Microsoft Power Point. Ол мұғалімді қысқа мерзімде үлкен дидактикалық материалдармен қамтамасыз етіп, компьютерлік білімін жетілдіруге көмектеседі. Сонымен бірге ол оқушылардың түрлі қабілеттерін ашады.

8 сыныпта химия пәнінен «Сутек, сутектің қасиеттері, алынуы, қолданылуы» тақырыбында ашық сабақ өткізілді. Осы сабақта қолжеткізілетін оқу мақсаттары: сутектіалу және оның қасиеттері мен қолданылуын зерттеу. Топтық жұмысты ұйымдастыру арқылы ынтымақтаса жұмыс істеу ережесін құруүшін «Gaz math» әдісі арқылы топқа бөлінді. Қызығушылықтарын ояту барысында жеке тапсырма «Топтағы ой қозғау», «Quizizz» платформасы арқылы» сұрақ–жауап берілді. Оқушылар сілтемеа рқылы жауап берді. Оқушылар сабақ барысында берілген критерийлер бойынша бағаланды. Кері байланысты «Google Формы» платформасында оқушылар«Сабақтағы белсенділігің?»,«Тиімді ақпарат» берілгенақпаратқа байланысты жауап берді. Оқушылар уақыттарын үнемдеді. Гугл–формалар – қарапайым, ыңғайлы және сенімді құрал. Бұл интуитивті, үйренуге оңай. Химия сабақтарында экспериментті үнемі қолдану құбылыстарды бақылау қабілетін дамытуға, зерттелген теориялар мен заңдар контекстінде олардың мәнін дәл түсінуге, эксперименттік Дағдылар мен дағдыларды қалыптастыруға және жетілдіруге, өз жұмысын жоспарлау дағдыларын қалыптастыруға, шекті дәлдікке тәрбиелеуге көмектеседі. Виртуалды зертханалық жұмыстар және симуляторлар – бұл нақты зертханалық қондырғылар мен құрылғыларды тікелей пайдаланбай, эксперименттер жүргізуге

және нәтиже алуға мүмкіндік беретін компьютерлік бағдарламалар.Ғылыми–техникалық прогреске ілесу үшін мұғалімдерге прогрессивті педагогикалық технологияларды меңгеру қажет.

Бағалау Microsoft Excel таблицада «Google Jamboard». Әр топ басшысы оқушыларды бағалады. Әр оқушыәр тапсырмада алғанұпай сандарынкөріп отырды.

Сервис арнайы интерактивті тақтада жұмыс істеу үшін арнайы жасалған, сонымен қатар қарапайым компьютерлер мен смартфондарда жұмыс істейді.

Google Jamboard ерекшеліктері:

- нақты уақыттағы ынтымақтастықты бақылау және бағалау;
- өңді тапсырыс бойынша кескінге өзгерту;
- Графикалық планшетті қолдау;
- PNG форматындағы слайдты сақтау;
- Жобаны PDF форматына экспорттау.

Бұл жұмыста оқу процесінде цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану нұсқаларының аз ғана бөлігі талданды, ол іс жүзінде қолданылды және оң жағынан өз нәтижелерін көрсетті. Оқу процесіндесандық білім беру ресурсын қолдану мысалдарыұстаздар үшін пайдалы болады. Оқу жағдайларын педагогикалық іздеу және модельдеу үшін көптеген мүмкіндіктер бар, ең бастысы, олардың барлығы дәстүрлі сабақ схемасымен оңай біріктіріледі.

Қорытындылай келе, біздің ойымызша, сипатталғанқолдану әдістерді орындау барысында оқу үрдісіне кіргізіп сандық білім ресурстарды толыққанды енгізуі оқытудың дәстүрлі әдістерін жаңа ақпаратты технологиялырының әдістерімен қатар пайдалануға және толықтыруға, пән бойынша оқыту сапасын объективті бағалауға мүмкіндік береді.Жаратылыстану–математикалық бағыттағы пәндерге сандық білім ресурстарын қолдану оқыту сапасын тиімді түрде арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Білім беру саласындағы сандық ресурстар» (infourok.ru)
1. Осин А.В. Электронные образовательные ресурсы нового поколения в вопросах и ответах [Текст] / А.В.Осин. М.: Агентство «Социальный проект», 2007. 32 с.
2. Chemistry: Дәріс (cpm.kz)
3. Методические рекомендации по использованию ЦОР в своейпедагогической деятельности. Кунгурский Центр информационных технологий. 2006 г.

ӘОЖ 378: 371. 3:54

ХИМИЯНЫ ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Жұмахан Аида Мұратханқызы
Майлыбай Ақерке Абылайқызы
6В01562 – химия–биология білім
беру бағдарламасының 4 курс студентері
Алтынбекова Минаш Оразбай қызы
химия ғылымдарының кандидаты, ЖАК доценті
Түркістан қаласы,Қазақстан
E–mail: minash.altynbekova@ayu.edu.kz

Аңдатпа

Өзектілік және мақсаты: Химия сабағында оқушының құзыреттілігін қалыптастыруда мульти–медиялық технологияларды тиімді пайдалана отырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Зерттеудің мақсаты жаратылыстану–математикалық цикл бойынша химия сабақтарында жаңа ұғымдарды оқытудың вариативті проблемасы жағдайында мультимедиялық технологиялардың тиімділігін теориялық және эксперименталдық түрде зерттеу. Мультимедиялық технологияларды қолдана отырып, химия пәні сабақтарында оқу–танымдық іс – әрекетінің тиімділігін арттыру құралы ретінде оқу проблемасының өзгерту арқылы мультимедиялық технологиялардың қолдану деңгейін жақсарту. Зерттеу барысында оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай педагогикалық, психологиялық дидактикалық талаптарға сай тапсырмалар жүйесін құрастыру оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға ықпал етеді. Мұғалім химия саласында оқушылардың дарындылығын дамыту үшін шығармашылық орта құруда педагогикалық құзыреттілігін және дайындық деңгейін көтеру және қолдау арқылы химиялық құзыреттіліктің дамуынаықпал етеді. Осымақсатта әртүрлі әдістерді қолдану арқылы дидактикалық тапсырмаларды кезең–кезеңімен шешуге мүмкіндік беретін оқушылардың оқу жетістіктеріне арналған мультимедиялық технологиялар қолданылды. Мектепте мультимедиялық технологиялардың сапалы білімге қол жетімділікті қамтамасыз етудегіалшақты жоюдың және оқушылардың үлгерімін

арттырудың нақты стратегиясы екенін зерттеу мақсатында оқыту және оқу процестерінде қолданылатын әртүрлі мультимедиялық құралдарға жүйелі талдау жасалынды.

Түйінді сөздер: *мультимедиа, технология, педагогикалық құзыреттілік, анимация, стратегия, эксперимент, талдау.*

Аннотация

Актуальность и цель: эффективное использование мультимедийных технологий в формировании компетенций учащихся на уроках химии позволяет повысить творческие способности учащихся и качество знаний. Целью исследования является теоретическое и экспериментальное исследование эффективности мультимедийных технологий в условиях вариативной проблемы обучения новым понятиям на уроках химии по естественно–математическому циклу. Повышение уровня использования мультимедийных технологий путем изменения проблемы обучения как средства повышения эффективности учебно–познавательной деятельности на уроках химии с применением мультимедийных технологий. В ходе исследования разработка системы заданий, отвечающих возрастным педагогическим, психологическим дидактическим требованиям учащихся, способствует повышению познавательной активности учащихся. Учитель способствует развитию химической компетентности путем повышения и поддержки педагогической компетентности и уровня подготовки в создании творческой среды для развития талантов учащихся в области химии. С этой целью применялись мультимедийные технологии для учебных достижений учащихся, позволяющие поэтапно решать дидактические задачи с использованием различных методов. В школе проведен систематический анализ различных мультимедийных средств, используемыхв процессах обучения, с целью изучения того, являются ли мультимедийные технологии реальной стратегией устранения пробелов в обеспечении доступа к качественному образованию и повышения успеваемости учащихся.

Ключевые слова: *мультимедиа, технология, педагогическая компетентность, анимация, стратегия, эксперимент, анализ.*

Abstract

Relevance and goal: The effective use of multimedia technologies in the formation of student's competencies in chemistry lessons allows to increase the creative abilities of students, the quality of knowledge. The aim of the study is a theoretical and experimental study of the effectiveness of multimedia technologies in the conditions of a variable problem of teaching new concepts in chemistry lessons on the natural–mathematical cycle. Increasing the level of use of multimedia technologies by changing the problem of learning as a means if Increasing the effectiveness of educational and cognitive activity in chemistry lessons using multimedia technologies. In the course of the study, the development of a system of tasks that meet the age–related pedagogical, psychological and didactic requirements of students contributes to the increase of cognitive activity of students. The teacher promotes the development of chemical competence by increasing and supporting pedagogical competence and the level of training in creating a creative environment for the development of student's talents in the field of chemistry. To this end, multimedia technologies were used for the educational achievements of students, allowing them to solve didactic tasks step by step using various methods. The school conducted a systematic analysis of various multimedia tools used in the teaching and learning processes in order to study whether multimedia technologies are a real strategy for eliminating gaps in providing access to quality education and improving student academic performance.

Key words: multimedia, technology, pedagogical competence, animation, strategy, experiment, analysis.

Кіріспе.

Мультимедиялық технологиясымен білім алушығабілім беру шығармашылық ойлау мен жаңашыл іс–әрекеттегі саналықты дамытып жетілдіруге, зерттеушілік жағынан тиімділігін арттырып, жаңа технологияларды дамытып,бейімділігін, қызығушылығын арттырады. Сабақтың тақырыбын игеру сабақты тиімді өту және өзіндік тапсырмаларды орындауда жаңа технологияларды қолдану оқушылардың дайындығына әсер етеді. Инновациялық технологиялар оқушының жетістікке жетуіне жағдай жасайды. Мультимедия технологиясын химия пәнін оқытуда қолданудың маңызы зор.

Химиялық құзыреттілік – білім беру құзыреттілігінің ажырамас бөлігі. Химия пәнін оқытуда қоршаған ортаның қалыпты, табиғи жұмыс жасауы үшінде қауіпсіз заттармен, материалдармен және химиялық процестермен сауатты жұмыс жасауды үйретеді. Сол себептен химияны оқыту кезінд ехимиялық құзыреттіліктің дамуынаүлкен мән беру арқылы мектеп оқушыларына химия пәні туралыбілімді тереңдету арқылы ақпараттық – коммуникациялық технологиялық компоненттерді қамтиды [1].

Мультимедиялық сабақтар келесі дидактикалық мәселелерді шешуге көмектеседі:

– Пән бойынша базалық білімді меңгеру, алған білімді жүйелеу, өзін–өзі бақылау дағды–ларын қалыптастыру;

– Жаратылыстану–математикалық циклдің ішінде ерекше химия пәніне деген ынтасын арттыру;

– Оқушыларға оқу материалдарымен өздігінен жұмыс жасағанда әдістемелік көмек беру.

Мультимедиялық оқыту технологиясын қолдану барысында оқу материалын талдау және меңгеруді ұйымдастыру арқылық өзбен көру жадын іске қосқанда арта түсетін қабылдау мүмкіндіктерімен қамтамасыз ететін әдіс. Адамдардың көпшілігі естігеннің 5% және көргеннің 20% есте сақтайтыны белгілі. Аудио– және видео ақпараттыбір мезгілде қолдану есте сақтауды 40–50%–ға дейін арттырады. Мультимедиялық бағдарламалар ақпаратты әртүрлі формада ұсынады [2].

Қазіргі техникалық мүмкіндіктер оқытуға арналған мультимедиялық кешенді, бағдарламаларды білім берудің моделдеуші ортасын жасауға виртуалдық білім беру үшін қажеттіліктің бәрін жасауға мүмкіндік береді. Анимация мүмкіндіктері экран өнері ретінде қабілетті динамикалық көркем–бейнелі хронотоптарды жасау, толық көлемде пайдаланылады. Анимациялық сурет суретке негізделгендіктен, бұл анық көркем құбылыстармен жұмыс жасау кезінде анимацияның мүмкіндіктері көп. Зерттеу мәселесі–оқыту саласында анимациялық білім беру фильмдері салыстырмалы түрде жаңа құбылыс және олардың деректер санының аздығына байланысты пайдалану сирек кездеседі.

Химия пәнінде мультимедиа тәсілдерінен сабақ өтудің мақсаты білім алушылардың қызығушылығын арттырып, кез – келген әрекетке жауапкершілікпен шығармашылық деңгейге жеткізу. Модульдік оқыту технологиясының негізгі ерекшелігі – бұлбілім алушылар, ұзтазбен бірлесе шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, өз жұмысының нәтижесін көріп, алған білімін тәжірибеде қолдануға үйренеді. Оқушыларға сабақ түсіндіру барысында мысалыи ондық байланысты анимация түрінде (1,2– сурет)көрсетілді.

Сабақты түсіндіруде анимация түрінде қолданылған кестелер мен схемалар:

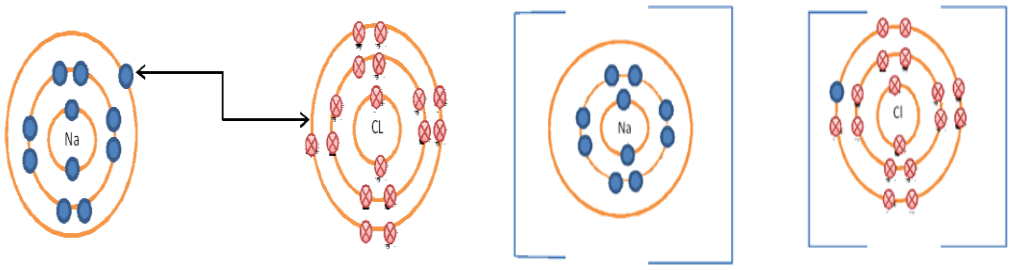

Сурет 1. Иондық байланыстыңтүзілу механизмі

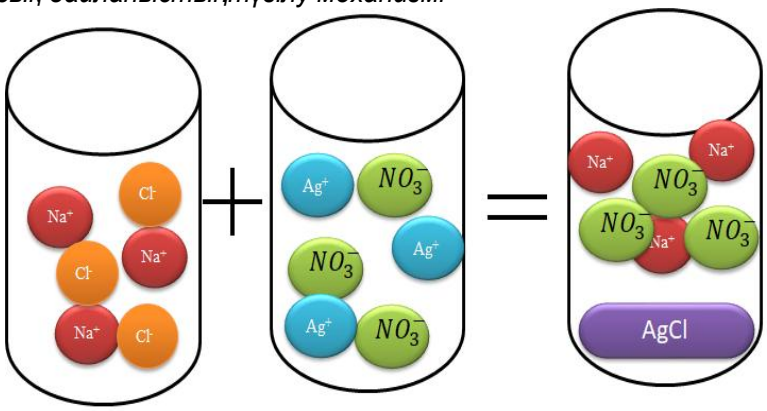

Сурет 2. Натрийхлориді мен күміс нитратының әрекеттесуінің

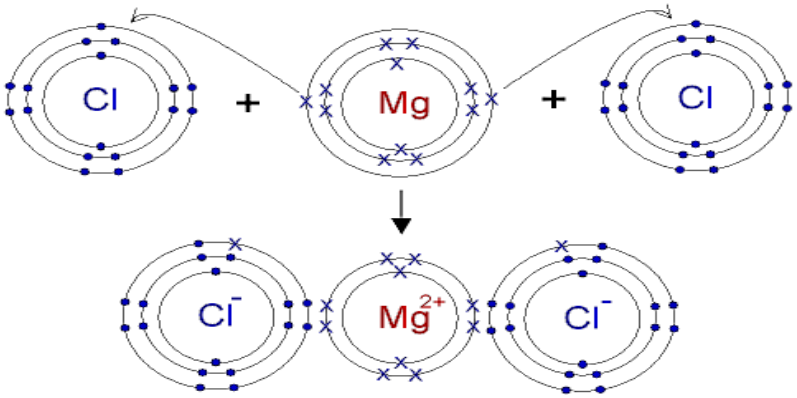

Сурет 3. Магний хлоридінің диссоциациялануы

Металл катиондары мен қышқыл қалдығы аниондарына диссоциациялануы 3–суретте көрсетілген. Мұғалім жүйелілік, бірізділік және сабақтастықты сақтай отырып, пән аралық байланыс арқылы тақырып мазмұнын кіріктіреді.

Осыған орай ұстаз мақсатты болжайтын функцияны атқарады, ал компьютерлік бағдарлама оқу мазмұны мен оқыту алгоритімдерінің негізінде білім, білік және дағдыларарды меңгеру процесін ұйымдастыруды өз бетінші таңдауға қабілетті.

Осы ұстаным бойынша мультимедиалық технологияларды оқыту процесінде тиімді пайдаланудың мынадай алғышарттарын анықтауға болады:

дидактикалық, психологиялық – педагогикалық, эрономикалық, техникалық.

1)Дидактикалық шарттар:

– сабақтың мазмұны мен формасына байланысты мультимедиялық технологияларды мүмкіндіктеріне қарай алдын ала дайындаудың, кешендеудің перспективалы жоспарын жасау;

– оқу материалдарына әдістемелік талдау жасау, мультимедиялық технологияларда ұсынылатын оқу материалдары көрнекілік ұстанымына негізделген. Сондықтан оны оқытудың ажырамас бөлігі деп қарастыруымыз керек.

2) Мультимедиялық технологияларды тиімді пайдалану үшін оның психологиялық – педагогикалық шарттарын дұрыс пайдалану керек.

– оқу материалдарын тұлғаның қабылдау ерекшеліктерін ескеру;

– экрандық оқу материалдарының білім алушылардың эмоциясын қадағалау қажет;

– оқу материалдарын пайдалану барысында тұлғаның белсенділігін арттыруын бақылау керек;

3) Эргономикалық шарттар мынадай мәселелер қарастырылады;

– бөлмедегі ауаның физика – химиялық құрамының төмендеуі білім алушылардың сабаққа әсер етпеуі, сондықтан бөлме ауасын ауыстырып отыру;

– аудиовизуалдық оқу материалдарын белгілі уақыт көлемінде көрсету;

4) Мультимедиялық технологияның техникалық шарттары келесідей;

– мультимедиялық технологияларды ерекшелігіне қарай дәрісханада дұрыс орналастыру;

– сабақ өтілетін кабинетті үнемі салқындатып отыру, өйткені құралдарды қатты қызып кетуден сақтау.

– мультимедиялық құрылғыларды алдын – ала дайындап, техникалық ақаулықтарын үнемі қадағалап отыру.

– білім беру деңгейлері аралығында пән бойынша сабақтастығы ескеруге мүмкіндік беретін толық оқу курсы бойынша дидактикалық мақсат қою керек;

– бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт талабына сәйкес келуі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға назар аударылады.

– Оқытудағы жүйелі–әрекеттік ұстаным (білім алушының білім алу үдерісіне белсенді қатысуы.

Мультимедия технологиясында оқушылар өз бетіншематериалды іздеп, олнегізгі нысан ретінде қойылады. Компьютермен оқыту барысында білім алудың жасанды сипатын барынша тиімді жасауға жағдай жасалынады.Мультимедиятехнологиясы білім алушылардың сабақтан алған білімдерін іс жүзінде қолдануларына машықтандырады. Ақпараттық комуникативтік технологияны практикаға енгізуде туындайтын мәселелерге салқын қандылықпен қарап оны шешу кезінде мектептегы ақпараттық жүйелердің мынадай негізгі элементтеріне әсер етеді:

– әдістемелік жабдықтау:

– мектеп ұжымы мен мұғалімдерді дайындауға:

– қолданбалы бағдарламалық жабдықтарға

– базалық бағдарламалық пларформаға (WINDOWS операциялық жүйесі)

– ақпараттық кешенге (компьютерлер, жергілікті желі, интернетке қосылу).

Сурет 4. Экспериментке деиін және эксперименттен кейінгі сауалнама нәтижесі

Эксперименттік бөлімде қазіргі заман талабына сай педагогика ғылымының алдында тұрған міндеттерді ең қолайлы жинақы түрде шешу үшін алғы шарт жасайтын жаңа оқыту технологияларын тиімді пайдалану арқылы білім алушыны бір тұлға деп қарап, оны мұғалімді тең әріптестік қалыпта ұстап, білім алу арқылы дамуына танымдық қабілетін, шығармашылық ізденіспен тереңдетуге, сөздік қорын дамытуға, білім алушылардың сабаққа деген белсенділігін арттыруда педагогикалық іс–тәжірибелер арқылы көрсетілген.

Тақырыптарды меңгеру бойынша бақылау және эксперименталды сыныптардағы оқушылар–дың білім нәтижелерін салыстыру арқылы бақылау сыныбының оқушыларының эксперименталды сыныбының оқушыларының бағалармен салыстырғанда нәтижесінің неғұрлым төмен екендігіне көз жеткіздік. Экспериментке дейінгі суретке сәйкес бірінші сауалнама нәтижесі бойынша оқышулардың химия сабағына болған қыщығушылығы төмен, өтілген тақырыптарды жақсы түсінбей, сабаққа немқұр–райлы қарайтындығы және білім деңгейі пайыздық есеппен 100 пайыздың 66 пайызын ғана құраған еді. Ал, эксперименттен соң соңғы сауалнама нәтижесі бойынша оқушылардың эксперименттер бойынша өтілген химия сабақтарын жақсы түсінгендігі, химия сабағына болған қызығушылықтары айтарлықтай артып, білім көрсеткіштері 74 пайыздан 86 пайызға артып, сабақтағы белсенділігі артатындығы анықталды. Мультимедиялық оқыту технологиясын сызба сараптамасынан көріп отырғанымыздай мультимедиялық технология арқылы жүретін визуальды және аудио нәтиженің өзара әрекеті арқылы білім алушының танымдық, шығармашылық, қызығушылық қасиеттерін дамытады. Қазіргі заман талабына сай білім алушылардың сапалы да, саналы білім алуына ықпал етуші құрал ретінде анимация, видео материалдар пайдалану тиімді.

Мультимедиалық технологиямен сабақ өту барысында анимацияны қолданған сізге ұнамады ма? – деген сауалнаманың нәтижесінде ұнамды 90 пайыз ұнады, 5 пайыз ұнамады, 5 пайыз орташа деген жауаптар алынды. Сауалнамалардың нәтижесін талдай келе оқушыларға мынадай сауалнама қойылды: «Болашақта мультимедиялық технологияны тереңірек қолданып сабақ өтуді қолдайсыз ба?» – деген сауалнаманың нәтижесінде 92 пайыз қолдаймын, 8 пайыз қолдамаймын деген жауаптар алынды.

Жалпы білім алушылардың мультимедиялық технологияны пайдаланып, дәстүрлі емес оқыту формасын қолдану барысында жүргізілген зерттеу мынадай нәтижеге қол жеткізуге болады:

– оқушының пәнге деген қызығушылығы артады;
– шығармашылық қабілеттері дамиды;
– жылдам ойлауға машықтанады;
– оқушылар өз бетімен жұмыс жасауға дағдыланады;
– ақпараттық технологияларды қолдануды сауатты жүргізуде үйренеді;
– теориялық алған білімін практикада қолдануды үйренеді;
– оқушылар өз ойын нақты жеткізуге дағдыланады;

Мультимедиялық технологиясын игеруде өз бетімен ізденудің, зерттеудің әдістерін үйренеді және тура жолға бағыттайды. Мультимедиялық технология оқушының жеке тұлғасына көз қарасты өзгертеді.

Қорыта айтқанда, химия пәнін мультимедиялық оқыту технологиясын пайдалана отырып оқыту нәтижесінде оқыту сапасын арттыруға болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. MarrioOllino, Jenny Aidoney, Ana M. Dominguez and Cristian Merino. A new multimedia application for teaching and learning chemical equilibrium. Chemistry Education Research and Practice
2. Celeste Ferreira, Monica Baptista, AgnaldoArroio. In– Service Training of Chemistry Teachers: The Use of Multimedia in Teaching Chemistry. Eurasia Journal of Mathematics, science Technology Education, 2013, 9(3), 301–310
3. Ardac , D.&Akaygun, S. (2004). Effectiveness of multimedia instruction that emphasizes molecukar representations on student's understanding of chemical change. Journal of Research in Science Teaching, 41 (4), 317–337

УДК 371.3

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ: ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

Жунусова Асемгуль Салменовна
директор школы, учитель русского языка
Губайдуллина Галия Акпаровна
заместитель директора по УР, учитель казахского языка и литературы
Турлыбаева Гульнара Кошкынбаевна
заместитель директора по ВР, учитель английского языка
КГУ «Сосновская средняя школа» отдела образования
Бескарагайского района управления образования области Абай
E–mail: asemsalmen@mail.ru

Аңдатпа

Қазіргі уақытта оқу үдерісінің тиімділігін арттыру мақсатында инновациялық білім беру техноло–гияларын енгізу қажеттілігі артып келеді. Білім берудегі инновация – өзекті мәселелерді шешуге арналған оқу процесін оңтайландыру, білім сапасын арттыру немесе материалды меңгеру үшін қолайлы жағдайларды

ұйымдастыру мақсатында, бір немесе бірнеше тармақтардағы білім мазмұны, оқыту әдістері, оқыту сапасын бақылау формалары сияқты елеулі өзгерістер. Қазіргі уақытта ақпараттық технологияларды пайдалану мұғалімнің кәсіби қызметінде маңызды орын алады. Мұғалімнің жұмысында АКТ құралдарын қолдану қажеттілігі оқушылардың жас ерекшеліктеріне, атап айтқанда оқу материалын, оқу процестерін көрнекі түрде көрсету қажеттілігінен туындайды.

Түйінді сөздер: *Педагогикалық инновация, әдіс, тенденция, инновациялық технологиялар.*

Аннотация

В целях повышения эффективности текущего образовательного процесса следует увеличить использование инновационных знаний и технологий. Инновациями в образовании являются важные изменения, такие как оптимизация образовательного процесса для решения актуальных задач, организация благо–приятных условий для повышения уровня образования и разработки материалов, обучения в одной или нескольких установках, методов обучения, педагогического контроля. В настоящее время использование информационных технологий занимает важное место в профессиональной деятельности педагога. Необходимость использования средств ИКТ в работе учителя возникает из–за необходимости наглядно представить учебный материал и процессы обучения с возрастными особенностями учащихся.

Ключевые слова: *Педогогическая инновация, метод, тенденция, инновационные технологии.*

Abstract

Currently, the need to introduce innovative educational technologies in order to increase the efficiency of the educational process is increasing. Innovation in education is significant changes in one or more points, such as educational content, teaching methods, forms of teaching quality control, in order to optimize the educational process for solving actual problems, improve the quality of education, or organize favorable conditions for mastering the material. Currently, the use of information technologies occupies an important place in the professional activity of a teacher. The need to use ICT tools in the teacher's work arises from the need to visually present the learning material and learning processes to the age characteristics of the students.

Key words:*Pedagogical innovation, method, trend, innovative technologies.*

Гуманизация и демократизация образования предъявляют новые требования к организации учебного процесса. Процесс обучения представляет собой сложную и динамическую совокупность действий учителя и учащихся. Чтобы иметь возможность правильно организовать учебный процесс и руководить им, необходимо ясно представлять его структуру, составные части и закономерные связи между ними. При этом важно вскрыть взаимосвязь усвоения знаний с процессом развития познавательных способностей учащихся и подготовкой их к самостоятельному творческому труду. Но для этого необходимо выявить внутренние движущие силы учебного процесса и логику его развития.

Педагогическая инноватика – область научного знания, интенсивно развивающаяся в мире, создает принципиально новые возможности для осмысления педагогических реалий. Сегодня понятие «педагогические инновации» отражает цели, ценности демократизации образования, сотрудничества между всеми участниками учебно–воспитательного процесса, улучшения атмосферы и психологического климата в школе. Инновация предполагает нетрадиционные подходы и может быть рассмотрена как альтернативная традиционному.

Поиски ответов не только на вопросы «чему учить?», «зачем учить?», «как учить?», но и на вопрос «как учить результативно?» привели ученых и практиков к попытке «технологизировать» учебный процесс, т.е. превратить обучение в своего рода производственно–технологический процесс с гарантированным результатом, и в связи с этим в педагогике появилось направление – педагогические технологии.

Системное использование технологий обучения в учебном процессе конкретной школы позво–ляет учителю переосмыслить цели школьного образования, переориентировать свою профес–сиональную деятельность на достижение конечного результата каждого этапа урока каждым отдельно взятым учеником. Возможность увидеть продукт своей деятельности, свой конечный результат обучения, оценить его и относительно него планировать свое дальнейшее продвижение в учебном материале, учебном предмете или будущей профессии делает ученика полноценным субъектом образовательной деятельности.

Отметим, что в настоящее время на практике успешно реализуются такие инновационные технологии обучения, как:

- технология полного обучения (Дж.Кэролл, Б.Блум);
- технология модульного обучения (П.Юцявичене, Т.Шамова);
- программированное обучение (Б.Скиннер);
- технология концентрированного обучения;
- технология коллективноймыследеятельности (КМД);
- технология сотрудничества (Ш.А.Амонашвили);
- технология уровневой дифференциации (В.П.Беспалько);
- метод проектов;
- «портфель ученика» и др.

Перечень инновационных педагогических технологий позволяет сделать вывод, что у сегодняшнего педагога есть выбор. Вместе с тем применение данных технологий на практике предполагает «технологическую» компетентность учителя, т.е. его профессиональное оснащение должно быть дополнено «инструментами и технологией подготовительной и обучающей деятельности, профессионального творчества» (Н.В.Бордовская, А.А.Реан).

Таким образом, инновационная технология обучения есть продуманная во всех деталях модель совместной учебной и педагогической деятельности по проектированию, организации и проведению учебного процесса с безусловным обеспечением комфортных условий для учащихся и учителя. Педагогическая технология предполагает реализацию идеи полной управляемости учебным процессом и характеризуется рядом признаков:

– предполагает системную организацию взаимодействия всех элементов процесса обучения на всех его этапах;

– определяет основные операции при организации и реализации процесса обучения;

– определяет основные характеристики и параметры участвующих в процессе обучения элементов;

– детерминирует действия и функции прежде всего активных элементов (участников) процесса обучения: учителя и учащегося:

– гарантирует с высокой степенью достоверности достижение поставленных целей обучения.

Основой обеспечения жизнеспособности инновационных технологий в образовательном процессе является радикальное улучшение или создание такой материально–технической базы школы, которая могла бы способствовать оптимизации форм и методов современных методов обучения, и способствовать внедрению в образовательный процесс новых разработок и инновационных компьютерных технологий. Среди различных методов и средств повышения конкурентного статуса инновационного обучения особое место занимает активизация этих процессов. Учитель – непосредственный творец учебного процесса, создатель неисчислимого множества конкретных учебных ситуаций, через которые проходит ученик на протяжении всего периода школьного обучения. Здесь решающее значение имеет личность учителя, его способность поддерживать живой темп урока, увлечь каждого ученика; активизировать познавательную и мыслительную деятельность учащихся на уроках, сформировать у всех учеников положительное отношение к учению.

В своей педагогической деятельности учителю необходимо уделять большое внимание новым формам и методам обучения: нетрадиционным, нестандартным или инновационным. Такие формы проведения уроков создают определенный эмоциональный настрой, обостряют мыслительную деятельность, а, главное, развивают интерес у учащихся к изучению предмета. Обучение способам решения проблем, навык рассмотрения возможностей и использование знаний в конкретных ситуациях – все это умения, необходимые для успеха в современном мире. Тенденция развития современного общества объясняет необходимость использования инновационных информационных технологий в сфере образования.

Реализация процесса информатизации предполагает:

– улучшение качества обучения посредством более полного использования доступной информации;

– повышение эффективности учебного процесса на основе его информатизации;

– достижение необходимого уровня профессионализма в овладении информационными технологиями;

– интеграция различных видов деятельности: учебной, учебно–исследовательской, методической, научной, организационной в рамках единой методологии, основанной на применении информационных технологий;

– подготовка участников образовательного процесса к жизнедеятельности в условиях информационного общества;

– повышение профессиональной компетентности и конкурентоспособности работников образования.

При этом основу компьютеризации среднего образования должны составлять внедрение новых информационных технологий в традиционные учебные дисциплины; разработкаэлектронных учебников и учебных пособий, виртуальных моделей лабораторного практикума, автоматизированных обучающих систем, компьютерного тестирования. Одним из приоритетных направлений инновационных преобразований является дистанционная форма обучения.

Требования к качественному уровню усвоения знаний учащимися будут неуклонно расти, соответственно будут постоянно обновляться инструментальные средства педагогики. Сегодня таким обновлением является переход к методам и средствам технологий обучения как орудию преемственного развития педагогической науки и школьной практики.

Однако массовое использование технологий обучения в учебном процессе общеобразовательных школ республикизатруднено по нескольким причинам:

– во–первых, неподготовленность педагогического состава современных школ к переходу на обучение в соответствии с требованиями той или иной технологии;

– во–вторых, отсутствие системно–структурированной научно–методической литературы по проблемам технологизации учебного процесса в школах, благодаря которой учителя могли бы самостоятельно освоить основу любой технологии, чтобы активно применить ее в повседневной практике.

Как правило, авторы технологий обучения излагают основы своего новшества на высоком научно–методическом уровне с приведением конкретных методологических приемов по реализации той или иной поставленной цели. Отдельные источники по обобщению технологий обучения. Изданные после 90–х гг. в России, мало доступны для широкой педагогической общественности нашей республики. Внедрение конкретной технологии обучения в любой школе чаще всего происходит с участием самих авторов и их последователей. Требуется достаточно длительный период адаптации учителей к технологии обучения из–за натаскивания авторами технологии по ее применению при обучении конкретному учебному предмету. К сожалению, современные педагоги–ческие факультеты вузов не готовят своих выпускников к работе в режиме технологии обучения. Будущие учителя практически не знают особенностей технологии обучения, тем более особенности их приложения к конкретным учебным предметам. Поэтому до сих пор в этой проблеме самым слабым звеном остаются учителя школы.

Подготовка учителя к инновационной деятельности эффективна, если она разворачивается в адекватных учебных формах и решает две взаимосвязанные задачи: формирование инновационной готовности к восприятию новшества и обучение умениям действовать по–новому. Учитель, овладев–ший и успешно применяющий какую–либо технологию обучения, может легко перейти к освоению другой технологии, повышая тем самым свое педагогическое мастерство и уровень профессиона–лизма. При проектировании технологий обучения, необходимо учитывать особенности каждого ребенка – его индивидуальные предпосылки, оказывающие «сопротивление» или, наоборот, благоприятствующие влиянию обучающих воздействий». Приоритетным сегодня является установка на самоактуализацию и самореализацию личности, в связи с чем каждый ученик заслуживает собственной траектории движения по учебному материалу, отвечающей его целям, потребностям и интересам в пределах социально значимых целей, обеспечивающих развитие общества.

Список литературы:

1. Алькенова Г.В. Внедрение инновационных информационных форм и методов обучения в преподавании истории // История Казахстана: преподавание в школах и ВУЗах. 2009. №11. 3–6 с.
2. Вифлеемский А. Инновации в системе образования // Народное образование. 2008. №9. 15 с.
3. Калыбекова А.А., Фомина Т.Н. Организация работы по изобразительной грамоте на уроках рисования с использованием инновационных технологий // Білім. Образование. 2008. №5. 82 с.

ӘОЖ 378.147

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ – БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ ФОРМАТЫ

Жургумбаева Асия Асығатбековна
Қуантаева Динара Михайловна
Ермеков Ғалымжан Турсунович
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің М.Қозыбаев атындағы
№ 23 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: kaz_yaz23@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі. Мақалада қашықтықтан оқыту ұғымы қарастырылады. Қазіргі уақытта қашықтықтан оқыту ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы студенттерді дәстүрлі оқытуға ауыстырды. Мақсат. Мақалада қашықтықтан оқыту режимінде қолданылатын құралдар мен технологиялар қарастырылған, олар барлық деңгейлерде оқытуды, зерттеуді және оқуды өзгертеді және білім беру қоғамдастығына айтарлықтай үлес қосып, мұғалімдер мен студенттердің мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Түйінді сөздер: *қашықтықтан оқыту әдістері. Компьютерлік желілер, интернет–технологиялар, кейс–технология, TV–технология, желілік технологиялар, ақпараттық ресурстар.*

Аннотация

Актуальность. В статье рассматривается понятие дистанционного обучения. В современных реалиях дистанционное обучение, благодаря применению информационно–коммуникационных технологий заменило учащимся традиционнон обучение. Цель.В статье рассмотрены средства и технологии, применяе–мые в режиме дистанционного обучения, которые меняют преподавание, исследования и обучение на всех уровнях и расширяют возможности учителей и студентов, внося значительный вклад в образовательное сообщество.

Ключевые слова: *дистанционные методы обучения. компьютерные сети, интернет–технологии, кейс–технология, TV–технология, сетевые технологии, информационные ресурсы.*

Annotation

Relevance. The article deals with the concept of distance learning. In modern realities, distance learning, thanks to the use of information and communication technologies, has replaced traditional learning for students. Goal.The article examines the tools and technologies used in distance learning that change teaching, research and learning at all levels and empower teachers and students, making a significant contribution to the educational community.

Key words: *distance learning methods. computer networks, Internet technologies, case technology, TV technology, network technologies, information resources.*

Қазіргі әлемде жоғары білімге қажеттіліктің өсуімен қатар әр түрлі мақсаттағы үздіксіз ұлтаралық білім беру құрылымдарын құру тенденциясы күшейе түсуде. Білім беруді интернационал–дандыру процесі әртүрлі аспектілер бойынша дамуда: мазмұны, оқыту әдістері және ұйымдастыру–шылық формалары. Білім тек білім мен технологияның ғана емес, капиталдың да өзара іс–қимылының құралына, нарық үшін күрестің, геосаяси міндеттерді шешудің құралына айналады. Сонымен қатар, заманауи технологиялық жетістіктерге негізделген қашықтықтан оқыту әдістері негізгі рөл атқара бастады, өйткені олар қамту мен диапазонның жоғары деңгейіне ие.

Қашықтықтан оқытудың тарихы: Қашықтықтан білім берудің пайда болу тарихы 1700 жылдар–дан басталады. 1728 жылы Калеб Филлипс Бостон газетіне хат алмасу арқылы елдің кез келген жерінде стенографиялық оқуға студенттерді тарту туралы хабарландыру орналастырды. Бұл қашықтықтан білім берудің бастауы болды. Исаак Питман қашықтан білім беруді дамытуға үлкен үлес қосты. 1840 жылы ол пошта арқылы барлығына сабақтарымен хаттар жіберді. Одан кейінгілер 1856 жылы Берлинде сырттай оқу институтын құрған К.Тусен мен Г.Ланхенштайдт болды. Оқыту сонымен қатар оқу материалдарымен, тесттермен және т.б. хаттар жіберу арқылы жүзеге асырылды.1873 жылы АҚШ–та алғашқы сырттай оқу мектептері құрылды. Анна Элиот Тикнор студенттерге пошта арқылы қашықтықтан сабақ беретін Тикнор әйелдер қоғамының ізашары болған деп есептеледі. Бір жылдан кейін, 1874 жылы Исаак Питман пошта арқылы білім берудің жеке бағдарламасын құруды ұсынды.Көп ұзамай, 1892 жылы Чикаго университеті бірінші қашықтықтан оқыту бағдарламасын құрды, осылайша Құрама Штаттардағы алғашқы қашықтықтан оқыту мекемесі болды. 1899 жылдан бастап Канадада Королева университеті студенттерді қашықтықтан оқыта бастады. 20 ғасырдың бірінші жартысында жаңа технологиялардың пайда болуымен қашықтықтан оқытудың дамуы жеделдеді, ол әртүрлі форматта және студенттердің кең ауқымына ұсынылды. Бірақ бұл бәрібір бір жақты өзара әрекеттесу болды. Бүкіләлемдік тордың пайда болуымен бәрі өзгерді, бұл оқу процесін интерактивті және екі жақты етті. [1, б. 199]

Заманауи білім берудің басымдылығы – баланың жеке басының өзін–өзі жүзеге асыруы және өзін–өзі тәрбиелеуі. Ол үшін білім беру технологияларын дамытудың жаңа перспективалық бағыт–тарын енгізу қажет. Соның бірі қазіргі таңда мектептің оқу–тәрбие үрдісінде дәстүрлі оқыту әдістерімен қатар өз орнын ала бастаған қашықтықтан технологияларды пайдалана отырып оқыту.

Қазіргі уақытта әлемде интернет–технологиялар мен телекоммуникациялық жүйелерді пайдаланатын қашықтықтан оқыту жүйелерін іске асыруда айтарлықтай тәжірибе жинақталған. Компьютерлік желілерді, тікелей теледидарлық хабар тарату жүйелерін, заманауи телеком–муникациялық технологияларды қолдана отырып, қашықтықтан оқыту жүйелерін қолданатын жүйелер маңызды орын алады.

Компьютерлік телекоммуникациялар негізінде қашықтықтан оқыту өзі туралы сенімді түрде мәлімдейді. Осыған байланысты қашықтықтан оқыту ұғымдарын нақты анықтау маңызды.

Негізінен, ақпараттық технологияларды қолдана отырып қашықтықтан оқытуды сырттай оқыту формасы ретінде сипаттауға болады, онда оқытушы мен студенттің күндізгі байланысының болмауы оны телекоммуникация арқылы жасау мүмкіндігімен өтеледі [2, б. 335].

Егжей–тегжейлі сипаттамада қашықтықтан оқыту деп оқу ақпараттарымен алмасудың телекоммуникациялық құралдарына (спутниктік теледидар, радиотелефония, Интернет–техноло–гиялар және т.б.) негізделген мамандандырылған ақпараттық–білім беру ортасының көмегімен білім беру мекемелерінен кез келген қашықтықта халықтың қалың тобына ұсынылатын білім беру қызметтерінің кешенін түсіну керек [3, б. 206]. Бұл ақпараттық–білім беру ортасы, бұл деректерді қабылдау және беру құралдарының жиынтығы, ақпараттық ресурстар, өзара әрекеттесу хаттамалары, пайдаланушы қашықтықтан оқыту курсы түрінде алатын аппараттық–бағдарламалық және ұйымдастырушылық–әдістемелік қамтамасыз ету.

Қашықтықтан білім берудің маңызды артықшылығы – жетекші университеттер мен академия–лардан елдің әртүрлі аймақтарында, тіпті ең шалғай жерлерде тұратын халықтың кең ауқымына тең білім беру мүмкіндіктерін беру. Сондай–ақ қашықтықтан оқыту жүйесі білім алушының негізгі жұмыс орны бойынша базалық және қосымша білім алуға мүмкіндік береді. Мұндай оқыту жүйесінің оқу орны мен уақытын таңдауда икемділікті, өзінің негізгі қызметінен қол үзбей оқу мүмкіндігін, оқу үшін кез келген пәнді, оның ішінде бірегей болып табылатын немесе танымал оқытушылар үйрететін пәндерді таңдау мүмкіндігін қамтамасыз ететіндігі үлкен «плюс» болып табылады.

Қолданыстағы қашықтықтан оқыту жүйелерін талдай отырып, келесі технологияларды бөліп көрсетуге болады: кейс–технология, TV–технология және желілік технологиялар. Олардың ерекшеліктерін қарастырыңыз.

Кейс–технология кезінде оқу–әдістемелік материалдар арнайы жинаққа (кейс) жинақталады. Бұл жинақ оқушыға өзін–өзі зерттеу үшін пошта арқылы жіберіледі. Консультант–оқытушылармен қарым–қатынас осы мақсаттар үшін құрылған өңірлік оқу орталықтарында жүзеге асырылады. Бұл топқа дәстүрлі сырттай оқыту технологиясы кіруі мүмкін.

TV–технологиясы теледидар дәрістерін қолдануға негізделген. Қашықтықтан оқытудың бұл нысаны кадрлардың біліктілігін арттыру, даярлау және қайта даярлау жүйесінде қолайлы деп санауға болады.

Желілік технологияларға жергілікті және ғаламдық есептеу желілерінің мүмкіндіктерін пайда–ланатын Интернет–технологиялар мен технологиялар жатады. Бұл технология басқаларға қарағанда бірқатар артықшылықтарға ие. Бұл сізге оқытушымен де, басқа студенттермен де, оқу орталығының әкімшілігімен де тұрақты байланыста бола отырып, жеке кесте бойынша оқуға мүмкіндік береді. «Көптеген адамдармен» байланыс мүмкіндігі Интернет–технология мен басқа қашықтықтан оқыту технологияларының арасындағы түбегейлі айырмашылық болып табылады: мұндай өзара әрекеттесу «қатысу» әсерін тудырады және «электрондық» кампус – виртуалды университет құбылысын тудырады [2, б. 336].

Осыған байланысты, тиімді қашықтықтан оқытудың маңызды аспектісі Интернет технология–лары мен байланыс құралдарының болуы екенін атап өткен жөн. Интернет–технологиялар мен байланыс құралдары материалды толық игеруге, пікір алмасуға және ақпаратты толықтыруға мүмкіндік береді. Қашықтықтан оқытуды қолдану тәжірибесінде синхронды және асинхронды оқыту әдістері қолданылады.

Асинхронды – бір–біріне тәуелсіз процестің әрбір қатысушысы үшін ыңғайлы уақытта деректерді беруге және алуға мүмкіндік беретін коммуникация құралдары. Байланыстың бұл түрі мыналарды қамтиды:

– форумдар мен хабарландыру тақталары. Оларды пайдалану ыңғайлылығы–тәжірибе, білім және кез–келген басқа ақпарат алмасу. Жаңа тақырып (тақырып) жасау немесе бар тақырыпқа қосылу, содан кейін хабарламаларыңызды қалдыру жеткілікті. Ақпарат процестің барлық қатысушы–ларына қол жетімді болады, бұл кез келген уақытта хабарламаға жауап беруге немесе оқуға мүмкіндік береді. Өз кезегінде, хабарландыру тақталары ұқсас рөл атқарады, бірақ функционалдығы шектеулі, сондықтан олар ең танымал емес. Кері байланыс әдісінің оң жағы бар–ақпарат жинақтау. Барлық өткізілген талқылауларды кез келген уақытта оқуға және оларға өз жауабыңызды қосуға болады;

– электрондық пошта. Интернеттегі алғашқы байланыс құралдарының бірі және басқаларға қарағанда танымал емес. Мақсатты сұрақтар, жауаптар немесе мәлімдемелер оқу процесінің кез–келген қатысушысына электрондық пошта мекенжайына жіберілуі мүмкін. Алайда, спам сүзгілері хаттарды бұғаттайды, осылайша диалогты бұзады және оны сенімсіз етеді. Байланыстың бұл түрі тек жеке «мекен–жай» қарым–қатынас үшін жарамды, бұл қоғамдық талқылауды қиындатады. Электрондық пошта түрінде материалдарды жинау өте ыңғайсыз, сонымен қатар оларды ұзақ уақыт сақтау керек;

– wiki. Ақпарат алмасудың салыстырмалы түрде жаңа және танымал тәсілі. Бұл веб–сайт, оның мазмұны кез–келген оқу қатысушыларымен бірнеше рет редакциялау және жаңа деректерді енгізу мүмкіндігімен толтырылады.

Материалды құруға топтық қатысу студенттерді білім негізін қалыптастыруға тарта отырып, процесті қызықты етеді. Редакциялау мүмкіндігі wiki–дің күшті жағы ғана емес, сонымен қатар әлсіз. Мазмұнды өзгерту және деректерді енгізу мүмкіндігін теріс пайдалану теріс салдарға әкелуі мүмкін. Сондықтан құқықтарды шектеу және тұрақты бақылау қажет.

Синхронды – бұл нақты уақыт режимінде ақпарат алмасуға мүмкіндік беретін байланыс құралдары. Оқу процесіне қатысушылар арасындағы кері байланыстың бұл түрі тікелей байланыс мүмкіндігін беретін ең перспективалы болып табылады:

– дауыстық және бейне конференциялар. Қарым–қатынас мұғаліммен және студенттермен тікелей байланыста болады. Бейне байланыс арқылы аудиторияда жеке қатысу мен қашықтықтан оқыту арасындағы сызық жойылады. Шын мәнінде, білім алудың бұл әдісі классикалық күндізгі және қашықтықтан оқытудың барлық жағымды қасиеттерін біріктіреді;

– мәтіндік конференциялар (чаттар). Қарым–қатынастың ең көп таралған нұсқалары–оқу процесінің екі қатысушысы арасындағы жеке чаттар. Алайда, қажет болған жағдайда, қашықтықтан оқыту процесіне 3 немесе одан да көп қатысушылармен сөйлесу ашық болуы мүмкін. Кемшіліктерге визуалды байланыстың болмауы және мұғалім тарапынан, ол шынымен кіммен сөйлесетінін тексере алмау жатады. Бұл әсіресе тестілеу және білімді тексеру кезінде өте маңызды, мысалы, қашықтықтан емтихандар немесе семинарлар өткізу кезінде [4, б. 106].

Технологиялар мен құралдардың үйлесімі үлкен мүмкіндіктер береді, өйткені ол қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың әртүрлі әдістерінің ең жақсы элементтерін біріктіруге және қолдануға мүмкіндік береді, белгілі бір уақытта оқытушының қалауы бойынша виртуалды аудиторияда студенттерді «жинайды», оларға қажетті түсініктемелер беріп, студенттердің білімін бақылайды [5, б. 227].

ЖОО–да инновациялық технологиялардың қазіргі жай–күйін және қолданылуын талдау, егер оқу іс–әрекетінің әр түрлі түрлерінде ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың әртүрлі құралдарын кешенді пайдалану мүмкіндігі болған жағдайда ғана оқу процесінде қашықтықтан тәсілді пайдаланудан ең үлкен нәтижеге қол жеткізуге болады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Әлем күрделірек, көп қырлы деп айтуға болады. Қашықтықтан оқыту дәстүрліден айтарлықтай ерекшеленеді, осыған байланысты белгілі бір мәселелер туындайды. Бірақ оларды жеңуге болады, тек жаңаға қарсы тұруды тоқтатып, онлайн форматқа деген көзқарасыңызды өзгертіп, қосымша техникалық дағдыларды алуға тырысу керек. Өйткені, электронды оқыту қолайлы мүмкіндіктерге жол ашатыны анық: гаджеттерді тек ойын–сауық үшін ғана емес пайдалануды үйрену, икемді болу, өз біліміне жауапкершілікті өз қолында алу, жаңа стандарттарды меңгеру – ең олардың маңыздысы. Онлайн оқыту үрдісі мұғалімнің де жұмысын жандандырады.Шалғайдағы аудиториямен өзара түсіністік пен жақашылдыққа барынша сәйкестікке қол жеткізу үшін мұғалім өзінің оқыту әдістемесі мен әдістемесін үнемі жетілдіріп отыруға, үнемі кәсіби шыңдалып, шығармашылық белсенділік танытуға мүдделі [6, б. 58].

Қорыта келгенде, қашықтықтан оқыту технологиясы білім берудің ортасында тұратын оқыту жүйесін құру мүмкіндігін береді. Бұл жүйеде оқытушы оқушының, студенттің жұмыстарын, жеке қызығушылықтары мен сұраныстарын ескереді. Білім беру жүйесінің ортасында студент тұратынын ескерсек, оқыту жүйесі тұтасымен өзгереді. Оқытушы студентке арналған өзіндік жұмыстарды ұйымдастырумен шұғылданады. Қашықтықтан оқыту технологиясын қолдану да оқытушының рөлі арта түседі және өзгереді.Сырттай бөлім мен қашықтан оқытуды араластыруға болмайды деген позицияны кейбір авторлар ұстанып отыр. Олардың басты ерекшелігі, қашықтан оқыту кезінде интерватівтіліктің жүйелілігі және тиімділігі қамтамасыз етіледі. Қашықтан оқытуда күндізгі бөлімде оқытылатын материалдар қолданылады. Осымен байланысты қашықтықтан оқыту технологиясын қолданып жүргізілетін білім беру сапасын бақылауды дұрыс жүргізу және жүзеге асыру мәселесі туындайды.

Әдебиет тізімі:

1. Петькова Ю.Р., Қашықтықтан білім берудің даму тарихы. Оң және теріс жақтары // Қазіргі жаратылыстану жетістіктері журналы 2015. №3
2. Агапонов С.В. т.б. Қашықтықтан оқыту құралдары //Әдістеме, технологиялар, инструментарий / З.О.Джалиашвили. СПб: БХВ–Петербург 2003
3. Ибрагимов И.М. Ақпараттық технологиялар және қашықтықтан оқыту құралдары: Жоғары оқу орынд. студ. арн. Оқу құралы //А.Н.Ковшова. М.: «Академия»бас. орталығы 2005
4. Мальцев А.О. Қашықтықтан оқытудың коммуникация құралдары //Фундаменталдық зерттеулер 2009. №3.
5. Тавгень И.А. Қашықтықтан оқыту: тәжірибе, мәселелер, перспективалар. 2–е бас. / Ю.В.Позняк. // Мн.: БГУ 2003
6. Лябина А.В. Қашықтықтан оқыту: мүмкіндіктер мен нақты тәжірибе // Интерактивтік білім беру, электр.газет 2021. №93

ӘОЖ 371.311

АҚПАРАТТЫҚ–КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ОҚУ ЖҮЙЕСІНДЕ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Жусупова Несвельды Ельтаевна
Ишманова Майра Жумагалиевна
Брянова Айсэуле Есимжановна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің
№ 22 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Казақстан
E–mail: Aisaule–1980@mail.ru

Аннотация

Бүгінгі таңдамұғалімдер ақпараттық–коммуникативтік технологияларды тиімді пайдаланады. Мұғалімнің басты мақсаты – өскелең ұрпақтың терең білім алып, әрбір оқушының өзін–өзі дамытуына, шығармашылықпен жұмыс істеуге ынталандыру. Ақпараттық технологиялар арқылы жалпы оқыту үрдісінің функциялары оқыту, тәрбиелеу, дамыту және шығармашылық қабілеттерін дамытумен айқындалады.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникативтік, технология, инновация.*

Аннотация

Сегодня учителя эффективно используют информационно–коммуникативные технологии. Главная цель учителя–стимулировать подрастающее поколение к получению глубокихзнаний, к саморазвитию каждого обучающегося, к творческой работе. Функции общего процесса обучения через информационные технологии определяются развитием обучающих, воспитательных, развивающих и творческих способностей.

Ключевые слова: *информационно–коммуникативные, технология, инновация.*

Abstract

Today, teachers effectively use information and communication technologies.The main goal of the teacher is to stimulate the younger generation to acquire deep knowledge, to the self–development of each student, to creative work.The functions of the general learning process through information technology are determined by the development of teaching, educational, developing and creative abilities.

Key words: *Information and communication, technology, innovation.*

XXI ғасыр – ақпараттандыру ғасыры болғандықтанбүгінгі таңдамұғалімдердің ақпараттық–коммуникативтік технологияларды құзыреттілігін арттырып, олардысабақ барысында тиімді пайдалануына үлкен мән беріледі. Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8–бабында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – оқудың инновациялық технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу»,– деп атап көрсеткен. Сондықтан қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс–тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және инновациялық педагогикалық технологияны жетік меңгеру. Мұғалімнің басты мақсаты – өскелең ұрпақтың терең білім алып, әрбір оқушының өзін–өзі дамытуына, ой– өрісін өсіріп,шығармашылықпен жұмыс істеуге ынталандыру, өз мүддесі мен қызығуын қанағаттандыруына баулу. Ұжымдық жобаларды жүзеге асыру ауқымында жеке жауапкершілікті күшейтумен үндесетін өзіндік қабілеттерді дамытуды талап етеді. Оқушы оқыту үрдісінде алынатын білімді терең меңгеруге, оны белсенді қолдануы қажет. Қазіргі білім беру саласында оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты, жан–жақты дамыған адамболу мүмкін емес. Оқыту технологиясын таңдап іріктеу – оқушыныңоқу–танымдық іс–әрекетін басқарудың негізгі бір буыны боп саналады. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азамат келбетін қалыптастырады.Осы мақсатты жүзеге асыру үшін оқу–тәрбие үрдісінде педагоги–калық технологиялар кеңінен қолданылуда. Инновация ағылшын тілінде жаңаны енгізу, жаңаша бастау деген мағынаны білдіреді екен. Сөздің ауқымды мағынасында ғылымның жетістіктері мен озық тәжірибеге негізделген техника мен технологияларды және еңбекті ұжымдастыру мен басқару салаларындағы жаңалықтарды өмірге енгізу болып есептеледі. [1, б. 17] Бүгінгі таңда оқу үдерісінде оқытудың қалыптасқан негізгі әдістерімен қатар оқытудың жаңа әдістері, инновациялық әдістері де жиі қолданылады. Оқуүдерісінде оқытудың озық технологиясын қолдану – бүгінгі күннің өзекті мәселесі. Мүғалім ретінде заман талабына сай оқушылардың білімін тереңдету үшін, тілге деген қызығушылығын арттыру үшін көп еңбек етуіміз қажет. Сабақтың сапасын арттыра отырып сабақ түрлері мен әдістерін танымдылық, білімділік деңгейге жеткізу керек. Қазіргі уақыт талабына сайсабақтарымызды жаңаша ұйымдастырып, өзіндік тың ізденістерге талпынып отырамыз. Сабақ барысында оқушыларды халық педагогикасы негізінде тәрбиелеумен бірге оқушылардың сабаққа дегенқызығушылығын арттырып, жаңа технологияларды тиімді пайдаланамыз.

Қазіргі таңда оқушыларды белгілі бір біліммен қамтамасыз ету ғана жеткіліксіз. Сондықтан мұғалім оқушылардың өз бетінше білім алуына, оның функционалдық сауаттылығын арттыруға көп мән беруі қажет. Оқушылардыңжалпы білім алуымен қатар ізденімпаз, тапқыр, өз пікірін еркін жеткізетін, бәсекелестікке дайынболуға тәрбиелеу керек. Бүгінгі заман талабы – қоғамның дамуымен бірге өскелең ұрпақты іздемпаздыққа, еңбексүйгіштікке, ұлтжандылыққа тәрбиелеу. Сол себепті жоғарыда аталғандарды іске асыру үшін біз өзіміздің сабақтарымыздаоқушылырдыңақпараттық–коммуникативтік технологияларды құзыреттілігін арттырып, оларды үнемі қолданамыз.Білімді бүгінгі заман талабына сай жаңаша, ұтымды және тиімді түрде оқушылардың санасына жеткізе білу, оқушылардың білімді қабылдау, білім сапасын арттыру, оқу–тәрбие үрдісінде оқушының жеке тұлға ретінде жан–жақты қалыптасуы үшін ақпараттық–коммуникативтік технологиялардың маңызы зор. Аталмыш технологияларды пайдалану арқылы мұғалім оқушының интелектуалдық, рухани азаматтыққелбетінің қалыптастыруыназор әсер етеді.Өзгермелі қоғамдағы жаңашыл мұғалім педаго–гикалық құралдардың барлығын меңгерген, рухани дамыған, өзін–өзі жетілдіруге талпынған тұлға. Сондықтан, нарық жағдайындағы мұғалімдерге қойылатын талаптар өте көп. Солардың бірі оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Осындай аса қажетті технологиялардың бірі – ақпараттық комуникациялық технологиялар (АКТ). Мұны игеру қазіргі заманда әрбір жеке тұлға үшін қажетті шартқа айналды. АКТ–ның бүгінгі шарықтап даму кезінде осы заманға сай жан–жақты білімді шәкірт тәрбиелеу – әрбір мұғалімнің басты міндеті. [2, б. 5] Мұғалімніңнегізгі міндеті – әр сабағын түсінікті, қызықты жәнетиімді өткізу. Осы мақсаты жүзеге асырудың бір жолысабақта АКТ қолдануы болып табылады. Ол үшіноқышыларға білім беретін мұғалім өз пәнін жетік меңгерген, теория мен тәжірибені оқушылар бойына сіңіре алатын, шығармашыл, ізденімпаз, ең бастысы еңбекқор маман болуы қажет. XXI ғасыр – техниканың озық дамыған ғасыры. Компьютер оқушы үшін қоршаған әлемді танудың табиғи құралы болып табылады. Сабақтарда АКТ–ны қолдану мұғалім мен оқушыға да бірдей тиімді. Оқыту үдерісі барысында АКТ–ның бірі интерактивті тақтаның көмегімен сабақта тіл дамытуға арналған жаттығулар арқылы оқушылардың қазақ тілі мен әдебиетіпәніне қызығушылығын арттыруға болады. Видеобейнемен презентацияларды қолдануоқушылардың қиялын,ойлау қабілетін дамыта отырып, жаңа материалдытез қабылдауға көмектеседі.

Инновациялық жүйе – мұғалімдердің білімі мен біліктілігін, тәжірибесі мен әдістемесін, оқушылардың білімдерін, талаптарын, әріптестердің ынтымақтастығы және басқа мәселелерді қамтиды. Бұл жүйенің басты қозғаушы күші ғылым жаңалықтары, оқыту мен тәрбиелеу жұмыста–рындағы, ғылыми–әдістемелік зерттеулердегі, озық тәжірибелер нәтижелері мен жетістіктері болып табылады. Ақпараттық технологияларды қолданған сабақтарда оқушылар өзін белсенді және еркін, мұғаліммен тең дәрежеде ұстайды. Бұл технологияны енгізу арқылы сабақтың белсенділігін арттыруға, дамыта оқыту идеясын жүзеге асыруға, сабақтықызықты мен тиімді жүргізуге, өздік жұмыстың көлемін көбейтуге мүмкіндік береді. Мұғалім АКТ қолдану арқылы әртүрлі сабақтарға презентациялардыдайындап, интерактивті тақта мүмкіндіктерін шебер қолдана білсе, сабақ тартымдыжәне қызық өтеді, оқушының қазақ тілі мен әдебиеті пәніне қызығушылығын арттырады.

Ақпараттықтехнологиялардың бірі – интербелсенді тақта, мультимедиалық және онлайн сабақтары. Интербелсенді тақтаны тиімді қолдану арқылы мұғалімдер үлкен жетістіктерге жете алады. Сондықтанбіз бұл тақтамен әр сабақты қызықты өткізуді жоспарлаймыз,қолда бар мүмкіндіктерді пайдалану арқылы оқушыларды жаңа замануи технологиясын игеруге үйретеміз.Көрнекілік материалдар даярлап, оқушылармен кері байланыс жасау үшін интербелсенді тақтаның мүмкіндіктері мол. Интербелсенді тақтағажаңа сөздерді жазып сөздікпен жұмыс жүргізу оқушылардың сөздік қорын байытып, қажетті мәліметтерді еске сақтауына мүмкіндік береді және сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Оқушылар сабаққа белсенді қатысып,қызығушылығын оятып, ақпараттықолайлыпайдалануға үйренеді. АКТ–технологиялары оқушылардыңоқуға деген ынтаны қалыптастырады, сабақтабелсенділігін арттырады. Оқушыларға қызық, ерекше нәрселер ұнайтығын білгендіктен, сабақтарымызда мультимедиялық презентацияларды, көрнекі құралдарды, тақырып бойынша видео және аудио жазбаларды жиіқолданамыз. Мультимедиялық тақтаны пайдалану сабақты қызықты әрі көркем етеді, берілген ақпарат жеңіл қабылданады және есте жақсы сақталады. АКТ технологияларын қолдана отырып, оқудағы кемшіліктерді түзету мақсатында өздеріміз құрастырған грамматикалық тапсырмаларды, тесттерді пайдаланамыз. Мұның бәрі оқушының материалды жақсы меңгеруіне жақсы ықпал етеді. Оқушылардың бәрі терең білімді, интеллектуалды, заманауи техникаларды еркін меңгергенін қалаймыз.

Бүгінгі заманмұғалім қажетті білімді өз бетінше ала отырып, түрлі мәселелерді шешу үшін оларды тәжірибеде біліктілікпен пайдалануға, жылдам өзгеріп отырған өмір жағдайларына оңай бейімделуге міндет қойды.Олдербес сыни тұрғыда ойлай білуге, білім беру барысында кездескен өзекті мәселелерді көре білуге және жаңа технологияларды пайдалана отырып оларды шешудің тиімді жолдарын табуға, өзінің алған білімдерін қоршаған ортада қай жерде, қалай пайдалануға болатынын саналы түрде түсіне білуге (ақпараттарды іздеу, өңдеу, қолдану, сақтау және тарату) қажет. Мұғалім өз адамгершілік қасиеттерін, интеллектісін, мәдени деңгейін дамыту бойынша өз бетінше жұмыс жасауға қабілеттітүлектерді дайындау керек.

Ақпараттық технологиялар арқылы жалпы оқыту үрдісінің функциялары оқыту, тәрбиелеу, дамыту және шығармашылық қабілеттерін дамытумен айқындалады. Қазіргі білім беружүйесінде дәстүрлі білім берумен қатар ақпараттық технологиялар кеңінен қолданылуы керек. Бұған электронды білім беруге негізделген ашық және қашықтан оқыту жүйелері жатады. Бізөзіміздің сабақтарымызда Microsoft Word, Power Point, Excel, Adobe Photoshop, Internet Explore, My testX, Active Studio т.б. бағдарламаларын қолайлы пайдаланамыз.

Бұл бағдарламаларды пайдаланудың негізгі мақсатымыз:

– ақпараттық технологияларды қолдана отырып оқу–тәрбиеүдерісінің барлық деңгейін жетілдіру;

– білім үдерісінің сапасын арттыру;

– сабақты қызықты етіп өтікізу арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын арттыру;

– қажетті ақпаратты іздеуді оңайлату;– оқушыны заман талабына сай жан–жақты дамыту жәнеақпараттық қоғамда өмір сүруге даярлау;

– коммуникативтік қабілеттерін дамыту;

– сабақ тақырыбына байланысты видеобейне, презентацияларды көрсету арқылы оқушылардың тынымдық қабілеттерін қалыптастырумен қатарұлт жандылық тәрбие беру;

– оқушыны шығармашылық жұмысқа баулу, өз бетінше жұмыс жасауға үйрету.

Біз өз сабақтарымызда ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, оқушылардың ғаламторарқылы өз бетінше ізденіп жұмыс істеугемүмкіндік жасаймыз.Оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтары арттыра отырып, оқушылар тақырып шеңберіндегі айтылуға тиіс мәліметтерді тиімді пайдалануға жағдай жасаймыз.

Сабақ барысында электронды оқулықтарды пайдаланып, үлкен жетістіктерге жетуге болады. Электронды оқулықтарды пайдаланған кездеоқушы екі жақты білім алады: біріншіден, пәндік білім, екіншіден, компьютерлік білім. Электронды оқулықтарды пайдалану оқушының өз бетінше шығармашылық жұмыс жасауына, теориялық білімін тәжірибемен ұштастыруына мүмкіндік береді. Электронды оқулық арқылы оқушы ғаламтордан көптеген қосымша мәліметтердіала алады, өз бетінше жұмыс жасау қабілеті қалыптасады. Өскелең ұрпақ ақпараттық–коммуникативтік технологиялар құзыреттілігін арттырып, көптеген жетістіктерге жетеді.

Тілдің қарым–қатынас қызметі жеке бірліктер түрінде емес, өзара мәлімет алысатын саналы әрекет түрінде жүзеге асады. Қоғам талабына сай қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда берілетін білім мазмұны мен оқыту әдістерін жаңғырту қажет етеді. Мұғалімнің негізігі мақсаты– оқушыларды өз ойларын еркін жеткізіп қана қоймай, өзара тіл табысып, пікір алысуға үйрету, қазақ тілінде сөйлеу қабілетін жетілдіру. Сөйлеу – тілдік қарым–қатынас барысында адамның өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік береді. Сондықтан сабақ барысындакелесіұғымдарға ерекшемән беріміз: оқушылардың тілдік қарым–қатынаста бір–бірімен тілдесуі, бір оқушының өз ойын екінші оқушыға ауызша еркін жеткізуі, айтылған ойдың оқушыға түсінікті болуы, оны қабылдау арқылы екінші оқушының оған өзіндік жауап беруі. Бұл әрекеттертілдік коммуникация арқылы жүзеге асады. Әр оқушының ерекше болмысын, тұлғалық қасиеттерін мойындау, оның тұлғалық қалыптасуына педагогикалық бақылау жүргізу керек. Жаңашыл мұғалім сабағын оқушыларынақызықты жеткізе алады. Ол өзінің сабақтарында инновациялық технологияларды тиімді пайдаланып, жақсы нәтижелерге жетеді. Бұл технологиялар оқушының ақыл–ой кемелдіктерін, өз жетістіктерін сезінетіндей жайлы жағдай жасауға мүмкіндік береді. Оқушының қай ортада болсын, өзіндік әрекеттерді ұйымдастырып, оны басқарушы бола алатындай дәрежеге жеткізеді.Оқу үрдісін инновациялық технологиялар негізінде жүргізіп, сабақтың түрлері мен әдіс–тәсілдерін білімділік ұстанымы тұрғысында жетілдіреді.

Инновация – жаңалықты енгізу, жаңалық әкелу, жаңа әдістеме және жаңа технология деген ұғым. «Инновациялық технологияларды қолданудағы негізгі міндет: сабақ үрдісінде белгіленген мақсатқа жетуде ең тиімді әдістерді таңдай білу» деген анықтамалар берілген. Ендеше мұғалім үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау. Сабақты қалай пайдалы, қызықты етіп өткізуге болады? Мектептен шыққан оқушы бүгін алған білімнің пайдасы, жаңалығы туралы айта алатын дәрежеде оқыту үрдісін қалай ұйымдастыруға болады? Оқушы болашақ маман ретінде бүгінгі күн талабына сәйкес болып, жаңа кәсіби міндеттерді шешуге дайын болу үшін не істеу керек? Бұл сұрақтарды шешудің бір жолы – оқытуда инновациялық технологияны қолдану, яғни, мұғалімнің жаңа қаруы ретінде инновациялық әдіс–тәсілдерді кеңінен пайдалану. [3, б. 7]

Инновациялық технологияның ерекшеліктері мыналарды жатқызуға болады:

– мұғалімдер мен оқушылардың бірлесіп, шығармашылықпен жұмыс істейді, кері байланыс орнатады;

– оқушылардың өздері ақпараттар жинап, жаңалық ашуға ұмтылады;

– ғаламторданкерек мәлеметтердітауып, өзінің көзқарасын логикалық түрде дәлелдейді.

Бүгінде білім беру саласында түрлі технологиялар енгізілді, сабағамызда олардың ішінен қажеттісін таңдап, оларды сабақтың әр кезеңінде қолданамыз. Біздің мектебімізде оқушыларға интербелсенді тақта, проектор арқылы білім алуға мүмкіндік бар. Осы мүмкіндіктерді тиімді пайдалану

және оқушыларды пәнге қызықтыра алу– біздіңең маңызды мақсатымыз. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ қолдану арқылы оқушылар ғаламтордың шексіз ақпарат әлемінде енуге және ақпаратты жүйелі түрде талдауға мүмкіндік алады. Оқушылар ғаламтордың көмегімен жаттығулардың кешенді түрлерін аз уақытта орындау мүмкіншіліктері бар. Әр түрлі ақпарат көздерінен жаңа білімді өз бетінше алады.

Қазіргі заманының әрбір мұғалім АКТ дағдыларына ие болуы және оларды тәжірибеде тиімді қолдана білуі керек деп ойлаймыз. Сабақ барысында АКТ технологияларын пайдалана отырып, мұғалім оқушылардың ойлауын, есте сақтауын, зейінін, сөйлеу қабілетін үнемідамытып отырады.

«Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, адамзаттық және басқа да көптеген келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін–өзі дамытып, оқу–тәрбие үрдісін тиімді дамытуына көмектеседі.

Оқыту технологиясын таңдап, іріктеу – оқушының оқу–танымдық іс–әрекетін басқарудың негізгі бір буыны», – деп нақтылап айтқан. Сондықтан, әрбір технологияның өзіндік әдіс–тәсілдерінің тиімділігін мұғалім сыныптағы оқушылардың қабілетіне, қабылдау деңгейіне қарай қолданады. [4, б. 11] Біз сабақтарымызда сыни тұрғыдан ойлау, пікірталас технологиясының элементтерін, интербелсенді әрекеттер технологиясын, проблемалық оқыту, жобалау және дамыта оқыту, сатылай кешенді талдау технологияларын тиімді қолданып келеміз. Қазіргі заман талабына сай оқушы бірінші орында болады, мұғалім сабаққа текбағыт беруші. Оқушылар алдын ала берілген тапсырмалар арқылы өздік, өзіндік талдау жасап, бірін–бірі бағалап, өз ойларын толық жеткізе алады.Сын тұрғысынан ойлау жобасы арқылы стратегияларды пайдалануда оқушылардың зерттеушілік пен ізденушілік әрекетін ұйымдастыруға жол береді. Оқушының білімге деген құштарлығын арттырып, өзін–өзі тәрбиелейді. Мұғалімәр оқушының дара ерекшеліктерін ескеріп,білім алуға қабілетін зерттейді. Оқушыныңтұлғалық негізінің ашылуына мүмкіндік береді. Біз әр сабақта жаңа технологиялардың тиімді әдістерін қолдана отырымыз. Сабақтарда белсенді оқу әдістерін «Текше», «Попс» әдісі, «Венн» диаграмма,«Кластер», «Синквейн», «Инсерт» графикалық органайзерлерді тағы басқа оқу тәсілдерін жиі қолданамыз. Бұл белсенді оқытудың әртүрлі формалары мен әдістері арқылы мұғалім үйлестіретін оқыту мақсаттарына қол жетеді. Оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін осындай тиімді әдістердің пайдасы мол. Бұл сабақтардың дәстүрлі сабақтардан өзгешелігі анық. Жаңа технологияларды қолданған кезде оқушылар жеке, жұпта, топтажұмыс істейді, ойларын ортаға салып талдайды. Оқушылар осындай стратегияларды пайдаланып өткізген сабақтарда өз ойын анық айтып, өзін еркін ұстап, өз білімін өзі талқылайды.

Сөйлеу әрекеті – тілді үйрену жолындағы маңызды баспалдақ, қажетті шарт қана емес, ол – адамзаттың қоғамдағы орнын, қызметін көрсететін күрделі әрекет. Өйткені, сөйлеу әрекеті адамдық қасиетті білдіретін басты өлшемдердің бірі. [5, б. 32] Қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда коммуникативтік мақсатқа жетуде ауызша сөйлеудің маңызы үлкен.Оқушыны сөйлеуге үйрету үшін оқыту әдісі жағдайлық әдіс болуы керек. Жағдайлық сөйлеуге үйрету үшін қажетті жағдайларға мыналарды жатқызуға болады: «көз алдыңа елестетіп көр», «қиялдап көр» деген сияқты тағы басқатапсырмалар арқылы жағдайлар құру, белгілі бір жағдайды жасайтын бейнеқарап, соның көмегімен сөйлеу, күнделікті өмірдегі болып жатқан жағдайға ұқсас нәрселерді талдау. Қазақ тілін оқытуда коммуникативті мақсатқа жетуде ауызекі сөйлеудің рөлі өте зор. Қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда тілдік тіректер арқылы оқушылардың білім, білік дағдыларын дамыту басты мақсат болып саналады. Оқушыларды қазақ тілінде тілдік тіректер арқылы монолог, диалог түрінде сөйлеуге үйретсе, онда оқушылардың сөйлеу қабілеттері, танымдық қызығушылықтары арттады. Оқушылар мәтінмен жұмыс жасау кезінде шығармашылық дағдылары қалыптасып қана қоймай, қазақ тілінде еркін сөйлеуге тырысады.

«Сатылай кешенді талдау» технологиясы дегеніміз – оқыту мақсаты, міндеттері, әдіс–тәсілдері, өзіндік ерекшелігі бар және оқушылар мен студенттерге білімді ғылыми негізде сатылай, жүйелі, кешенді меңгертіп, оларға ұлттық құндылықтарды бағалай, қолдана білуге машықтандыратын оқыту. Сатылай кешенді талдау оқушылар мен студенттерге қазақ тілі ғылымының мазмұны мен жүйесін, оның сөздік құрамы мен грамматикалық құрылысын, сөйлеу тілінің байлығын және әдеби тіл нормасын үйретіп, дұрыс сөйлеу, сауатты жазу дағдысын қалыптастырумен қатар танымдық қабілетін дамытуға басым бағыт беріледі. [6, б. 9] Олар алған білімдерін қажетіне қарай орынды қолдана алады. «Сатылай кешенді талдау» технологиясының басты қағидаларының бірі – жоғары қиындықта оқыту. «Сатылай кешенді талдау» технологиясы – тек қана білімді белгілі бір көлемде беріп, қажетті шеберлік пен дағдыны қалыптастырумен ғана шектелмейтін, білім алушының жалпы тұлғалық дамуына, есте сақтау, ойлау, қиялдау, елестету сияқты басқа да танымдық–психологиялық касиеттерінің жақсы үйлесімді дамуына және шығармашылық әлеуетінің жоғары деңгейде жетілуіне бағытталған оқытудың түрі болып саналады.

«Сын тұрғысынан ойлау үшін оқу мен жазу» стратегияларын сабақта пайдаланғанда мұғалім меноқушы тең дәрежеде болады, оқушылар өз пікірін еркін айта үйренеді, оқыту үдерісіне барлық оқушылар белсене қатысады, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ашуғажағдай жасалады.

Ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдана отырып, оқу үдерісінің ерекшелігі–оның жеке қабілеттері мен қызығушылықтарына сүйене отырып, білім беру үдерісін құратын оқушы іс–әрекеттің орталығыбоп саналады. Мұғалім негізінде көмекші және кеңесші ретінде әрекет етеді. Инновациялық технологияны меңгеру мұғалімнен арнайы дайындық пен ізденісті, асқан кәсіптік шеберлікті, функционалдық сауаттылықты талап етеді. Сабақ барысында педагогикалық технологияларды қолданғанда, кез келгенсабақтың соңы қорытынды жасалып, бағамдалып, бағаланып отырылуы қажет.

Жаңа технологияларды күнделікті сабақ үдерісінде қолдану үшін, әр мұғалім өзінің алдында отырған оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, педагогикалық мақсат мүддесіне байланысты, өзінің шеберлігіне байланысты таңдап алуға болады. Жаңа технологияны жүзеге асыруда оқытушы белсенділігі, шығармашылық, ізденіс, өз мамандығына деген сүйіспеншілігі, алдындағы шәкірттерін бағалауы ерекше орын алады. [7, б. 62]

Қорыта келгенде, мұғалімоқушыларды шығармашылыққа, өз бетімен іс–әрекет жасау алатын, өз пікірін еркінайта және дәлелдей білетін, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан, әрдайым ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, жан–жақты дамыған өскелең ұрпақтыдайындау керек. Осы мақсатта жаңа технологиялық әдіс – тәсілдерді пайдалану мәні өте зор. Ақпараттық технологиялар арқылы оқыту үрдісінде оқушылардың білім қорын молайтуға, белсенділігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Жаңашыл мұғалім ой өрісі дамыған, бәсекелеске дайын, ұлтжандыөскелең ұрпақты тәрбиелейді.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан мектебі» №4 2018ж 17–20 б.
2. «Тәрбие құралы» республикалық ғылыми–педагогикалық журнал №6 2018 ж. 5–6 б.
3. «Қазақстан мектебі» №11, 2014 ж. 6–7 б.
4. «Қазақ әдебиеті және мемлекеттік тіл» ғылыми–әдістемелік журнал 2019 ж. №2 11 б.
5. Республикалық ғылыми–әдістемелік журналы «Средняя школа Казахстан Қазақстан орта мектебі» №9–10, 2022 ж. 32–34 б.
6. 6.«Қазақстан мектебі» 2010 ж. №9 7–10 б.
7. Қазақ тілі мен әдебиеті» республикалық ғылыми–әдістемелік басылым. №5 2022 ж. 62–63 б.

УДК 372.881.111.1

INTEGRATION OF ONLINE RESOURCES INTO A MODERN ENGLISH LESSON

Зюбан Вячеслав Владимирович
педагог–модератор, учитель английского языка
КГУ «Общеобразовательная школа №5
им. Б.Момышулы отдела образования города Костаная»
г.Костанай, Казахстан
E–mail: z_v_2312@mail.ru

Abstract

The article raises the issue of using Internet platforms in English lessons in order to increase the interest and motivation of students. The author pays attention to the widespread introduction of the Internet into the life of everyone and its limitless possibilities. The question is also raised about the new format of lessons and the role of the teacher in accordance with the updated education system. The article explores the advantages and disadvantages of using online platforms in the classroom and their impact on student performance.

Key words: *English, updated system, technology, online platforms, motivation.*

Аңдатпа

Мақалада оқушылардың қызығушылығы мен ынтасынарттыру мақсатында ағылшын тілі сабақтарында интернет–платформаларды пайдалану мәселесі көтеріледі. Автор интернет желісін әркімнің өміріне кеңінен енгізуге және оның шексіз мүмкіндіктеріне назара ударады. Сондай–ақ жаңартылған білім беру жүйесіне сәйкес сабақтың жаңа форматымен мұғалімнің рөлі туралы мәселе көтеріледі. Мақалада онлайн платформаларды сабақтарда пайдаланудың артықшылықтарымен кемшіліктері және олардың оқушылардың өнімділігіне әсері зерттеледі.

Түйінді сөздер: *ағылшынтілі, жаңартылған жүйе, технология, онлай нплатформалар, мотивация.*

Аннотация

В статье поднимается вопрос использования интернет–платформ на уроках английского языка с целью повышения заинтересованности и мотивации учащихся. Автором уделяется внимание широкому внедрению сети Интернет в жизнь каждого и его безграничным возможностям. Также поднимается вопрос о новом формате уроков и роли учителя в соответствии с обновленной системой образования. В статье

исследуется достоинства и недостатки использования онлайн платформ на уроках и их влияние на результативность учащихся.

Ключевые слова:*английский язык, обновленная система, технологии, онлайн платформы, мотивация.*

The changes that are taking place in society at the moment leave their mark on all spheres of life. The widespread globalization of society requires the citizens of our country to develop critical thinking, the ability to make non–standard decisions and conduct an independent search for new ideas and knowledge. Previous concepts of «absorption» of standardized and ready–made knowledge at a given time are not competitive. All specialists need the ability not only to absorb knowledge, but also to know how to work with it in practice.

Similar changes apply to teaching activities. The updated curriculum is one example of such a transition. The teacher is an important step in the formation of personality. It is at school, under the strict supervision of teachers, that the foundations of their future are laid in children, a civic position is formed. It is modern pedagogy that is able to provide future specialists under the state order: thinking, able to analyze and find various options for solving problems. In many ways, it is the younger generation, brought up in an atmosphere of globalization, that will be the key to solving global problems that arise in society. [1]

Given the need for such education, a natural question arises as to what should be the activity of a modern teacher to meet all the demands of society.

The modern teacher is not the one who explains the theoretical rules, but the one who teaches their application in practice. With the introduction of the updated content of education in the schools of Kazakhstan, new challenges appeared for teachers. In the modern world, there is an active introduction of information and communication technologies (ICT) in the field of education. To a greater extent, this is due to the opportunities provided by the Internet.

The equipment of most schools in our country makes it possible to introduce a huge number of resources into the educational process that facilitate the construction of a lesson and help increase the interest and motivation of students.

Speaking about the use of modern educational technologies, it is necessary to note the possible forms of introducing ICT into the educational process of the school:

– distance learning;
– online learning;
– educational platforms;
– interactive simulators, tests, surveys, etc. [2]

Online education is carried out by creating an information and educational space by the teacher. This form differs from the traditional one only by the presence of a virtual environment.

Educational platforms have gained popularity due to the variety of tools necessary for the productive activities of schoolchildren. Educational platform – an Internet resource that necessarily contains a bank of educational materials that are provided to users under certain conditions. [3]

Based on personal experience, in our English lessons we use the full range of online platforms, such as: LearningApps, Kahoot, Wordwall, Stormboard, LiveWorksheets, Quizizz, QR code technology, and much more.

It is the widespread use of modern technologies in the classroom, we believe, that is the key to the success of classes.

LearningAppsand WordWall are similar online platforms in their application and capabilities. They have a huge database of ready–made assignments on various school subjects and topics, as well as the ability to create assignments yourself using ready–made templates. The platforms can be used in all phases of a lesson, from warming up to checking homework, learning a new grammar or vocabulary topic and practising them. The colourful and interactive nature of the tasks developed with the help of these resources makes it possible to maintain students' interest both during individual work and during group work.

Kahoot, with its user–friendly interface, is an excellent substitute for the familiar student test assessment. The playful way in which the test is administered reduces the emotional burden on the students, and the competitive nature of the test motivates them to prepare for the lesson better than simply choosing the right answer on a test form.

Stoarmboard enables learners to create interactive online posters, saving the teacher time and resources in preparation for group work, as well as giving learners more freedom in finding and selecting information by allowing them to add photo and video material to the poster. The resource is more complex than the platforms listed above and therefore can only be used for the most part with high school students.

LiveWorksheets is another extremely useful and user–friendly platform with ready–made resources and a constructor for creating new ones. The main feature of the platform is that after completing the tasks, students can send the completed work to the teacher's account, in due time the teacher will receive a checked and assessed work, which can be analysed to draw conclusions about the students' level of understanding of a particular topic.

Quizizz is a great way to diversify the lesson, namely to include work with an application in which you can create surveys and tests, conduct quizzes, set homework, and so on. This platform allows students to work independently and together, and provides the teacher with a large library of ready–made material and a convenient constructor for creating their own assignments.

QR code technology combines all of the above and allows students to access a resource or task simply by scanning a code provided by the teacher.

The use of ICT in the classroom has a number of both advantages and disadvantages. In many ways, the success of the applied methodology, its acceptance by children and the results that can be expected depend on the teacher. To successfully apply modern methods, the teacher must be highly qualified and constantly improve it, as technology develops very quickly.

Of the obvious advantages, the following can be distinguished:

– online tasks significantly increase the level of students' independence, their ability to independently search for and apply information in practice, and also increase the level of technical literacy;

– online tasks make it easier to work in the classroom, allowing you to focus on the content of education, and not on the form (for example, there is no need to keep notes);

– online tasks increase the motivation of students, because are more interesting for them than traditional activities;

– online platforms offer a huge selection of various forms of work, some of which cannot be repeated without the use of a computer;

– online tasks allow all students to participate in the lesson and achieve results, regardless of their level of knowledge.

Despite all the advantages, there are also several disadvantages:

– the use of such technologies requires equipping the school with the necessary (computers, Internet, interactive whiteboards);

– too frequent use of phones and computers can provoke health problems;

– lack of speech activity and dialogic communication between students.

However, most of the disadvantages can be avoided with the proper construction of the lesson and the selection of exercises.

Comparing the experience of conducting traditional classes and lessons using ICT technologies, we can conclude that all students with different levels of motivation and different levels of knowledge show good results and their interest in learning the language. Using at least one online exercise in a lesson helps to keep the attention of students, attract them to the lesson, and boring grammar learning into an exciting learning new thing.

It is obvious that using ICT in English lessons of different types can increase students' interest in the subject and activate their speech and thinking activity, develop skills of independent work and teamwork, and effectively form all kinds of speech activity. Systematic use of computer tasks at the lessons forms stable skills of independent work of students, makes it possible to reduce the time for standard tasks and increase the time for creative works.

Thus, the use of ICT in lessons and cooperation between teachers and students help to increase students' motivation for learning, to create an atmosphere of free development for each child, accompanied by joy and a high level of cognitive activity of the student.

All of the above ICT tools are educational resources with enormous potential, and the breadth of their application is extremely large. The rapid development of technology and working methods is challenging the traditional goals of education. «Knowledge and technical tools for creating, storing and manipulating knowledge are the most critical resources for social and economic development in the advanced information society. » [4]

The whole learning community, and teachers in particular, have an obligation to see changes in society and follow current trends, look for ways to address the issues raised by the use of ICT and understand what they can bring to the construction of the lesson and to teaching in general.

References:

1. J.Tuychi. Use of Digital Learning Technologies in Education on the Example of Smart Education». 2021
2. Ж.В.Смирнова, М.Л.Груздева, Д.С.Костылев. Применение современных онлайн–платформ при подготовке педагога к занятиям. 2020
3. P.Tadeu & C.Brigas. Using Online Programs to Centre Students in the Twenty–First Century, in Handbook of Research on Student–Centered Strategies in Online Adult Learning Environments IGI–Global. 2018
4. Tadeu, C. Brigas, I. Garcia–Martinez, J.M. Fernández Batanero. New trends in education: the use of ICT in different ways. 2019

ӘОЖ 371.3:388.6

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМЫТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Ибраева Анар Кусаиновна
Астана халықаралық университеті Педагогикалық колледжінің
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы
Астана қаласы, Қазақстан
E–mail: anar_ibraeva_73@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу тілін дамытудың жолдары қарастырылған. А.Байтұрсыновтың баланың дұрыс сөйлеу дағдысын қалыптастыруға байланысты әдіс–тәсілдері, басқа да әдіскер–ғалымдардың тіл дамытуға қатысты пікірлері берілген. Оқушының сөйлеу тілін дамытудың түрлері мен әдістері: диалог арқылы тіл дамыту, сөздік жұмысы, дидактикалық ойын түрлері ұсынылған.

Түйінді сөздер: *Тіл дамыту, диалог, монолог, сөйлеу мәдениеті.*

Аннотация

В статье рассмотрены пути развития речи младших школьников. Даны подходы А.Байтурсынова к формированию у ребенка навыков правильной речи, мнения других ученых–методистов относительно развития языка. Представлены виды и методы развития речи учащегося: развитие речи через диалог, словарная работа, дидактические игры.

Ключевые слова: *развитие языка, диалог, монолог, культура речи.*

Annotation

The article considers the ways of speech development of primary school children. A.Baitursynov's approaches to the formation of correct speech skills in a child, the opinions of other methodologists regarding the development of language are given. The types and methods of the student's speech development are presented: speech development through dialogue, vocabulary work, didactic games.

Key words*: language development, dialogue, monologue, speech culture.*

Заманауи білім беру жүйесінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, соның ішінде сөйлесім дағдыларын дамытуға ерекше көңіл аударылады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың ұстанымдарының бірі – жеке адамды қалыптастыруға бағытталған рөлі және педагог қызметкерлер оқушылардың мемлекеттік білім беру стандартында көзделген деңгейден төмен емес білім, білік, дағды алуын қамтамасыз етуге, олардың жеке шығармашылық қабілеттерінің дамуы үшін жағдай жасау қажеттігі қарастырылған. [1]. Осымен байланысты бүгінгі күні ұстаздарының алдында тұрған міндеттердің бірі – өз ойын анық та жүйелі айта алатын, шешен де көркем сөйлей білетін ұрпақ тәрбиелеп өсіру. Оқушының ой–өрісінің, сана–сезімінің жан–жақты дамуы бастауыш сыныптан басталады. Бастауыш мектеп балаға білім беріп қана қоймай, оны жалпы дамыту, яғни, сөйлеу, оқу, қоршаған орта жөнінде дұрыс көзқарас қалып–тастыруға, жағдайларды объективті түрде бақылап, талдау жасауға, ойын дұрыс айтуға, салыстыра білуге, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне баулиды. Тілі жақсы дамыған бала өз ойын дәл, шебер жеткізе алады, оқу материалдарын ойдағыдай меңгереді, табиғат пен қоғамдағы күрделі байла–ныстарды дұрыс тану мүмкіндігі артады. Алайда, әлі күнге дейін бала тілін дамытудың теориялық және тәжірибелік тұрғыда шешімін таппаған мәселелері көп.

Бала тілін дамытуға қатысты мәселе сөз болғанда қазақ балаларының ана тілінде сауат ашып, тұңғыш «Әліппе», «Ана тілі» оқулықтарын жазған ғалым А.Байтұрсыновтың есімін еске алмау мүмкін емес. А.Байтұрсынов сөз өнерін жоғары бағалап, сөйлеу мәдениетіне ерекше мән берген. «Біздің заманымыз жазу заманы... Сөздің жүйесін, қисынын келтіріп жаза білуге, сөз қандай орында қалай өзгеріп, қалайша бір–бірімен қиындасып, жалғасатын жүйесін білуге керек», – деп жазған ғалым сөз қадірін, оның қасиетін тануды меңзейді. [4, б. 10]

А.Байтұрсынов баланың дұрыс сөйлеу дағдысын қалыптастыруда олардың мәнін түсініп барып, жұмсауға үйрету керек деген принципті қолдайды. Оның «Баяншы», «Тіл жұмсар» атты әдістемелік еңбектері мен «Қай әдіс жақсы?», «Жалқылауды жалпылау әдісі» т.б. мақалаларында осы туралы айтылады. Мысалы, «Тіл жұмсар» атты еңбегінде оқушының тілін дамытуда оның дұрыс сөйлеу дағдысын қалыптастыруда мынадай жаттығуларды ұсынады. [3, б. 36]

а) Төмендегі екі сөздің арасында берілген бір төл сөзді қайсысына теліп айтуға болады. Шылғау піскен Боз тас Ат қалың Байтал деп Сұр Үрді Ет ит Бөрі ақ Ақ Үн Аш естілді Бұл мысалдан қисынды сөз тауып, сөйлей білуге үйретуде сөйлеу жүйесіне назар аударту, ойды білдіруде реттілікті, тиянақтылықты сақтауға дағдыландыру мақсаты байқалады. Көрнекті әдіскер ғалымдар Сейіл Жиенбаев, Әзімхан Сәдуақасов, Ғали Бегалиев, Шамғали Сарыбаевтардың қазақ тілінің грамма–тикасын, орфографиясын оқытумен бірге, тіл дамытуға арналған еңбектері де жарық көрді. Мысалы, Сейіл Жиенбаев тіл дамыту жұмысын бірнеше түрге жіктей отырып, оның ішінде оқушыға жаңа сөздің мәнін түсіндіретін сөздік жұмысын ерекше атайды.

«Тіл дамыту» ұғымының мәні неде, тілді қалай дамытуға болады деген сұрақтарға қазіргі кезде де психологтар, әдіскер ғалымдар, ұстаздар тарапынан түрліше сипаттама беріліп келеді. [2, б. 32]

Бір топ ғалымдар бала тілі ой–өрісінің, түсінігі мен өмір тәжірибесі негізінде өзгеріске түсіп, дамып қалыптасады деген көзқараста. Бала тілін дамыту үшін арнайы оқытуды ұйымдастырудың қажеті жоқ. Тек ауызша және жазбаша сөйлеуге тақырып ұсынып, баладан соны баяндау талап етілсе болғаны дейді. Екінші бір тобы тіл дамытуды баланың өз ой–пікірін ауызша және жазбаша формада жүйелі байланыстырып беруге дағдыландыру деп біледі. Сондықтан тіл дамытуда жазбаша жұмыс түрлерін көптеп жаздыруды ұсынады. Енді бір ғалымдар тобы ана тілі сабақтарында игерілген білімді пайдалана отырып, соның негізінде бала тілін дамытуды ұсынады. Ол үшін игерген пән материал–дары, атап айтқанда, сөз, сөз тіркесі, сөз таптары, сөйлем, орфография, орфоэпия және пунктуа–циядан, т.б. білімдерін іс жүзінде пайдалануға мүмкіншілік тудыратын арнаулы грамматикалық жаттығулар, жазбаша жұмыстарды жүргізу қажеттігін айтады.

Оқу сабақтарында баланың сөздік қоры мен сөздік құрамы кеңейіп, баий түссе, грамматикалық тапсырмаларды орындау барысында бала тілі жүйеге келтіріліп, кемшіліктер мен қателіктер түзетіледі. Тіл шеберлігі артып, дұрыс сөйлеу дағдысы орнығады. Бала тіліндегі пассив сөздер активтендіріліп, грамматикадан алған білімдерін іс жүзінде кең түрде пайдалануға мүмкіндік туады.

Оқушылардың сөйлеу тілін дамыту үшін жүргізілетін жұмыстарды іріктеудің өзіндік талаптары бар.

– Біріншіден, тіл сабақтарын оқытудың дидактикалық материалдары ана тілінің әдеби үлгілерінен алынуы тиіс.

– Екіншіден, бала тілін дамытуға ұсынылатын тақырыптар мазмұны шағын әрі игеруге жеңіл, тәрбиелік мәні терең болуы шарт.

– Үшіншіден, әрбір мысал, үзінді әңгіме, өлең, мәтіндер әдеби тіл өлшемдерін ұстануы тиіс. Сонда ғана әдеби тіл нормасын, ана тілінің қыр–сырын терең меңгеруге мүмкіндік береді. Бастауыш сынып кезеңі – баланың қалыптасатын кезеңі. Олай болса, тіл тазалығы мен ой дәлдігіне кіші жастан бастап дағдыландырған жөн.

Тіл дамыту – қиын да, күрделі үдеріс.

Тіл дамыту жұмысын ұйымдастырудың негізгі мақсаты – оқушының өз ойын ауызша және жазбаша грамматикалық және стилистикалық жағынан дұрыс бере білуге үйрету.

Тіл дамыту жұмысы төрт бағытта жүргізіледі: әдеби сөйлей білудің нормаларына үйрету, яғни орфографиялық дағдыны меңгерте отырып, оқушыға мәнерлеп оқу дағдыларын қалыптастыру. Екіншіден, лексикалық жұмыстар жүргізу арқылы сөздік қорын байыту. Үшіншіден, жаңа сөздер үйрету, сөздерді үйрете отырып, жаңа сөздер жасайтын формаларды меңгерту арқылы сөз бен сөздердің байланысын, сөйлем құрап үйрету, сөйлемнің құрылысын білдіру арқылы синтаксистік лексикадан мәлімет беру. Төртіншіден, оқушының ойын жазбаша дұрыс, сауатты жаза, әрі сөйлей білуге үйрету мақсат етіледі. Міне, тілді дамыту жұмысының негізгі мазмұны осындай төрт мәселе айналасында қарастылырып, іске асырылады.

Әдіскер–ғалым Шәріп Әуелбаевтың айтуынша, «Сөйлеу, ең алдымен, сыртқы сөйлеу және ішкі сөйлеу болып екіге бөлінеді. Сыртқы сөйлеудің өзі ауызша және жазбаша сөйлеу болып жіктеледі.

Ал ауызша сөйлеудің өзі диалог және монолог болып екіге бөлінеді. Ал ішкі сөйлеу – ойша сөйлеу; сөйлеудің бұл түрі де тіл материалы арқылы іске асады, бірақ сырттай белгілері болмағандықтан ішкі сөйлеу деп аталады». Оқушы тілін дамыту екі бағытта жүргізіледі: ауызша және жазбаша. Оқушыны ауызша әдеби сөйлеу дағдыларына бейімдеу үшін орфоэпикалық ережелерге сай, фонетикалық заңдылықтарды аңғартатын, мәнерлеп оқуға арналған арнайы ұйымдастырылған жаттығу жұмыстарын жүргізу пайдалы. Мұндай жұмыс түрлері әр тақырыпты оқытуға байланысты тіл дамыту жұмыстары арқылы іске асуы тиіс. [5, б. 10]

Оқушыны ауызша әдеби сөйлеу дағдыларына үйретуде фонетика мен орфоэпияны дұрыс оқытудың орны ерекше, өйткені оқушы фонетика мен орфоэпияның заңдылықтарын дұрыс меңгеру арқылы әдеби тілдің нормасына жаттығады, сөздердегі дыбыстардың айтылуын, естілуін, жазылуын дұрыс айта білуге дағдыланады. Егер оқушы сөзді немесе дыбысты дұрыс айта алмаса, бір дыбыстың орнына екінші дыбысты ауыстырып айтатын болса, немесе жазса, онда ол әдеби тілдің сөйлеу дағдысын бұзып, ол сөзді қате айтумен бірге, дұрыс сауатты жаза алмайтын болады. Оқушыға мәнерлеп оқытудың, әдемі сөйлеудің үлгілерін мұғалім өзі көрсетіп отыруы қажет. Оқушының әдеби сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда дыбыстар мен сөздерді дұрыс айтуға үйрету, дұрыс сөйлеу дағдыларын дамыту, сөйлеу тіліне жаттықтыру, өлеңдер мен әндерді жаттату, мәтіндер мен диалогтарды тыңдату, сөз шеберлері, атақты сахна шеберлерінің орындауындағы поэтикалық шығармаларды тыңдату сияқты жұмыстар жүргізудің үлкен мәні бар.

Оқушының сөйлеу тілін дамыту үшін ең алдымен оның сөздік қорын байыту керек. Оқушының сөздік қорын үнемі байытып отыру – тіл дамытудағы негізгі мәселе. Осы мақсатқа жету үшін, төмендегі жұмыстар жасалу керек: 1) жаңа сөз мағынасын оқушыға анық түсіндіру; 2) жаңа сөздің оқушы есінде сақталуын қамтамасыз ету; 3) жаңа сөзді қолданыста меңгеру яғни жаңа сөзді қолдану дағдысын қалыптастыру; 4) жаңа сөздің айтылуы мен жазылуын меңгерту; 5) сөздікпен жұмысқа үйрету. Сөздік

жұмысы әр сабақ үстінде, жыл бойында, бүкіл оқу кезеңінде белгілі жоспармен, жүйемен жүргізілуі керек. Оқушыны жүйелі, көркем сөйлеуге үйретуде синоним сөздерді үйретудің, ал сөздік қорын байытуда мақал – мәтелдерді, шешендік сөздерді айтқызудың, жаттатудың мәні зор.

Ауызекі сөйлеу әдісінің бірі – диалог арқылы тіл дамыту. Оқушылардың сөйлеу тілін дамытуда диалогтың берері мол. Диалог – сөйлесудің ең негізгі түрі болып саналады. Адамдар арасындағы қарым–қатынас амандасудан басталады. Мұғалім сабаққа кіргеннен оқушылармен сөйлесуде болады. Оқушыларға белгілі бір тақырыпта тапсырмалар беру арқылы сұхбаттар құрылады. Мақсатты ұйымдастырылған жағдаяттар арқылы ауызекі сөйлесуге үйрету оқушыларды қызықтырады. Мәселен, оқушыларға диалог құру тапсырылған жағдайда олардың өз өміріне қатысты тақырыптарды («Менің мектебім», «Менің отбасым», «Кітапханада» т.б.) ұсынған жағдайда олардың қызығушылығын тудыруға болады. Диалог құру үшін белгілі бір тақырыпты оқуға байланысты оқушының сөздік қорын дамыту, жаңа сөздер үйретіп, мағынасын ұқтыра отырып, оларды жасайтын формаларды меңгертіп, сөйлем құрауға үйрету, сөз бен сөзді байланыстыруға, ауызша ойларын жүйелі айтуға, әңгімелеуге жаттықтыру керек. Сонда оқушы диалог құру кезінде сауатты сөйлеуге, диалогты дұрыс құруға тырысады. Ауызекі сөйлесу оқушының тілін дамытады. Тіл дамыту бір жақты құбылыс емес, сондықтан да баланың тілін логикалық ойлау арқылы, шығармашылық тапсырмалар арқылы да дамытуға болады. Сонымен қатар, қазақ тілі сабақтарында да арнайы жаттығулар жүйесімен баланың тілі мен ойын дамытуға болады.

Оқушының оқыған әңгіме, ертегіге байланысты төмендегідей жұмыс түрлерін жүргізуге болады:

- түсінгенін әңгімелеу;
- сұрақтарға жауап беру;
- кейбір үзінділерді жатқа айтқызу;
- оқыған шығармасы бойнша таныс емес сөздерді сөздік дәптерге жазып отыру;
- кейіпкерлер іс–әрекетіне баға беру;
- әңгімелердің ұқсастығын салыстыру;
- ең соңында сол шығармаға ұқсас әңгіме жаздыру.

Осымен бірге оқушының сөйлеу тілін дамытуға өлең, жаңылтпаш, мақал–мәтелдерді жаттау, әңгімені немесе ертегіні аяқтау, мәтіннің мазмұнын айту, өз ойынан өлең, ертегі, әңгіме құрастыру, өтірік өлең құрастыру, мәтін мазмұнына сай мақал–мәтелдер айту сияқты жұмыс түрлерін жатқызуға болады.

Баланы өз ойын анық айтып, дұрыс сөйлеуге үйрету мақсатымен сюжетті суреттер бойынша сұрақтар қойып, әңгімелеу, өз отбасы туралы әңгіме құрастыру, тақырып бойынша дайын мәтіндерді оқып беріп, суретін көрсету сияқты тапсырмаларды да беруге болады.

Балалардың жас ерекшелігіне сәйкес әр түрлі дидактикалық ойындарды қолдану арқылы олардың сөйлеу тілін дамыта аламыз. Мысалы:

«Суретті жұмбақтар» ойыны

Балалардың арасынан бір бастаушы таңдалады, қалғандары тыңдап отырады. Мұғалім қораптан әр түрлі суреттерді бір–бірден алып шығып, суреттегі бейнені сөзбен сипаттап жасыруды ұсынады.

Бастаушы суретті алып, балаларға көрсетпей, ондағы бейнені, затты сипаттап, суреттейді. Балалар түрлі жауаптар айтып, не бейнеленгенін тауып алуы керек. Дұрыс жауапты айтқан бала ойынды жалғастырады.

«Сөйлемді толықтыр» ойыны

Балаларға сөйлемді аяқтауды тапсырылады: «Балалар гүлзардағы гүлдерге су құйып жатыр, себебі...». «Ағаштарда бір жапырақ қалмады, өйткені….» , «Аю қыста ұйықтайды, себебі…» және т.б.

Оқушының ауызша сөйлеу тілін дамытуды сыныптан тыс жұмыстар арқылы жалғастыруға болады. Сыныптан тыс оқуды белсенді ұйымдастырушы және оны басқарушы – мұғалім. Сондықтан мұғалім өз оқушыларының кітапқа деген ынтасын үнемі арттырумен бірге, олардың қандай кітап оқуға тиіс екендіктеріне де бағыт беріп отырады. Сыныптан тыс оқу жұмысын балалар мектепке келген кезде бастаған жөн. Оқушылардың ақыл–ойын, тілін дамыту жұмыстары сауат ашу кезеңінде балаларға түрлі түсті суретті кітапшаларды көрсету арқылы дауыстап, мәнерлеп оқи отырып жүргізіледі. Екінші сыныптан бастап мұғалім балаларға мектеп кітапханасынан алған кітаптарды бере бастайды. Оларға кітапты дұрыс ұстап, күте білудің ережелерін үйретеді. Сыныптан тыс оқу оқушылардың кітапты өздіктерінен оқи алу дағдыларын арттырумен бірге, «Әдебиеттік оқу» оқулықтарындағы шығармалардың мазмұны мен көркемдік ерекшеліктерін түсінуге көмектеседі. Балалар оқыған шығармаларындағы негізгі ойды аңғара білуге, сол оқиғаға өзінің қалай қарайтынып атып, кейіпкерлердің әрекетіне баға береді, сыныпта алған білімдері сыныптан тыс оқу кезінде нығая, жетіле түседі. [5, б. 36]

Ойшыл, ғалым Жүсіп Баласағұни: «Ойлауы мен сөйлеуі қоса жетілген адам ғана жан–жақты жетілген адам» – деген екен. Ендеше, баланың ойлауы мен сөйлеу тілін дамытуға ерекше көңіл бөліп,

тіл дамыту жұмыстарын тиімді жүргізген жағдайда оқушының коммуникативтік дағдыларын қалыптастыра аламыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
2. Абдуллина Г. «Интербелсенді оқыту таным белсенділігінің қазіргі бағыты». Ұлт тағылымы, 2000. 21 б.
4. Әшімханов Д. Бес арыс: Естеліктер, эсселер және зерттеу мақалалар. Алматы: Жалын, 2004. 125 б.
5. Байтұрсынов А. «Тіл тағылымы». Алматы: Ана тілі, 2015. 176 б.
6. Бөрібекова Ф.Б., Жанатбекова Н.Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. Алматы: 2014. 360 б.

ӘОЖ 378 371. 3:54

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҮДЕРІСТЕР

Ибраева Гульсара Турсуновна
E–mail: ibraeva_gulsara@mail.ru
Бүркітбаева Айзада Маратовна
E–mail: ibraeva_gulsara@mail.ru
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімдері
«Қостанай ауданы білім бөлімінің
Н.Наушабаев атындағы мектеп– гимназиясы» КММ
Қостанай ауданы, Тобыл қаласы, Қазақстан

Аннотация

Заман талабына сай қазіргі білім берудің негізгі мақсаты, білім алып, білік пен дағдыны,іскерлікке ақпаратты өзі іздеп таба білу, оны ұтымды пайдалану. Жаңа заман талабына сай мұғалімнің шеберлігін арттыруда білім мазмұнымен оқыту технологияларының рөлі ерекше. Оқыту технологияларын талдағанда, қазіргі өркениетті елдер тәжірибесінде жүзеге асырылып жатқан білім берудің жаңа моделіне–Нәтижеге бағдарланған білім моделіне – сәйкес келетін оқыту технологияларын іріктеуді қажет етеді. Сондықтан қазіргі кезеңде оқытудың инновациялық технологияларын мектеп практикасына белсенді түрде ендіру–қоғам талабы. Қазіргі инновациялық технологиялар педагогика ғылымымен практикасының жетістіктерін, дәстүрлі тәжірибедегі құнды дүниені, әлеуметтік прогрестің жетістіктерін, қоғамдағы гуманизациямен демократия жемісін жинақтаушы қызметін атқарады. Инновациялық процестізерттеу барысында жүйенің бір жағдайдан екінші жаңа жағдайға көшуі, жаңа мазмұнды ұйымдастыру, жаңалық енгізу.

Түйінді сөздер: *мультимедиа, технология, педагогикалық, стратегия, эксперимент, талдау.*

Аннотация

Основной целью современного образования является приобретение знаний, умений и навыков, умение самостоятельно находить информацию, рационально ее использовать.Особую роль в повышении мастерства учителя в соответствии с требованиями нового времени играют технологии обучения и содержания образования. В нынешнее время необходим отбор технологий обучения, соответствующих новой модели образования–модели образования, ориентированной на результат – реализуемой в практике современных цивилизованных стран. Поэтому активное внедрение инновационных технологий обучения в школьную практику на современном этапе—веление времени. Современные инновационные технологии служат накопителем достижений педагогической науки и практики, достижений социального прогресса, плодов демократии с гуманизацией в обществе. В процессе изучения инновационного подходапроисходит переход системы из одной ситуации в другую, организация нового содержания, внедрение новизны.

Ключевые слова: *мультимедиа, технология, педагогика, стратегия, эксперимент, анализ.*

Annotation

According to current requirementsthe main aim of a modern education is to get knowledge, experience, ability,finding out the necessary information and it's reasonable usage. According to modern requirements learning technologies play a special role in professional development of teachersin the content of education.When analyzing learning technologies, it is necessary to select learning technologies that correspond to the new model of Education implemented in the practice of modern civilized countries as the result–oriented model of Education. Therefore, a requirement of societyat the present stage is the active development of innovative teaching technologies in school practice. Modern innovative technologies serve as an accumulator of the achievements of pedagogical science and practice, the value of traditional practice, the achievements of social progress, and the result of social humanization and democracy. In the course of studying the innovation process, is the transition of the system from one situation to another, the organization of new content and the introduction of innovations

Key words*: multimedia, technology, pedagogy, strategy, experiment, analysis.*

Қазақстан мектебінің алдына қойып отырған мақсаты – инновациялық оқыту технологиясы арқылы оқу мен тәрбие жұмысын дамыту, еліміздің әлеуметтік–экономикалық жағдайын жақсарту

бағытында оқушыларға жүйелі, нақты білім беру. Әлемнің жетекші елдерінің көпшілігі білім беру жүйесін, білім берудің мақсатын, мазмұны мен технологияларын оның нәтижесіне қарап бағалайтын болды. Білім берудің қазіргі негізгі мақсаты білім алып, білік пен дағды, іскерлікке қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке – ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, жылдам қарқынмен өзгеріп жатқан бүгінгі дүниеде лайықты өмір сүру және жұмыс істеу болып табылады.

Жаңа заман талабына сай мұғалімнің шеберлігін арттыруда білім мазмұны мен оқыту техноло–гияларының рөлі ерекше. Оқыту технологияларын талдағанда, қазіргі өркениетті елдер тәжірибесінде жүзеге асырылып жатқан білім берудің жаңа моделіне – Нәтижеге бағдарланған білім моделіне – сәйкес келетін оқыту технологияларын іріктеуді қажет етеді.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту формасын, әдістерін, техноло–гияларын таңдауда көпнұсқалылық қағидасы бекітілген, бұл білім мекемелерінің мұғалімдеріне, педагогтарына өзіне оңтайлы нұсқаны қолдануға, педагогикалық үрдісті кез–келген үлгімен, тіпті авторлық үлгімен құруға мүмкіндік беретіндіктен оқу үрдісін қайта жаңғырту идеясы педагогикалық технологияның негізгі тірегі болып табылады. Ол идея мынадай мазмұндық бірліктерден құралады:

- оқытудың жалпы мақсаты;
- жалпы мақсаттың нақтыландырылуы;
- оқушылардың білім деңгейін алдын–ала (диагностикалық бағалау);
- оқу әрекетінің жиынтығы;
- нәтижені бағалау.

Атақты педагог – ғалым В.Сухомлинский «Мұғалімдік мамандық – бұл адамтану, адамның күрделі және қызықты, шым – шытырығы мол жан дүниесіне үңіле білу. Педагогикалық шеберлік пен педагогикалық өнер ол даналықты жүрекпен ұға білу болып табылады» – деп ұстаздық өнерге ерекше баға берсе, қазақ ағартушысы Ы.Алтынсарин «Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені мұғалім– мектептің жүрегі» дегені бекер айтылған сөз емес.

Қазіргі күн талабына сай білім жүйесінің алдына қойған бастапқы мақсаты тұлға ретінде жан–жақты дамыған, алған білімін күнделікті өмірде пайдалана білетін, өзгелермен тілдесімде бола алатын, ізгілік пен елжандық қасиеттер бойына сіңірілген, бәсекелестікке дайын азамат етіп тәрбиелеу болып есептеледі. Осы күнге дейін пайдаланып келген оқыту әдіс –тәсілдері бүгінгі күн талабына толық жауап бере алмайды. Сол үшін білім жүйесіне өзгертулер енгізіліп, бұл мәселенің шешілу жолдары жан–жақты қарастырылып келуде. Ең негізгісі білім сапасын арттыру мақсатында оқыту процессін оңтайландырудың қажет екендігін уақыт көрсетіп тұр.

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндеттер ауыр» деген болатын. Қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық – психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Бұл заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқытудың озық технологиялары мен инновациялық әдістерді сабақ үрдісінде тиімді пайдалана алатын білігі мен білімі жоғары ұлағатты ұстаз болу керек деген сөз.

Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында: «Жоғарғы білімді дамытудың негізгі үрдісі мамандар даярлаудың сапасын арттыру, қарқынды ғылыми–зерттеу қызметімен ықпалдастырылған инновациялық білімді дамыту,... білім беру мен ақпараттық технологияларды жетілдіру болып табылады». – деп атап көрсетілген.

Сондықтан қазіргі кезеңде оқытудың инновациялық технологияларын мектеп практикасына белсенді түрде ендіру – қоғам талабы. Қазіргі инновациялық технологиялар педагогика ғылымы мен практикасының жетістіктерін, дәстүрлі тәжірибедегі құнды дүниені, әлеуметтік прогрестің жетістіктерін, қоғамдағы гуманизация мен демократия жемісін жинақтаушы қызметін атқарады. Инновациялық процесті зерттеу барысында жүйенің бір жағдайдан екінші жаңа жағдайға көшуі және жаңалықты енгізу процесіне басшылық жасау мәселелерін зерттеу маңыздылығы Н.В.Горбунова, М.В.Кларин, А.В.Ло–ренсов, М.М.Поташник, П.И.Пидкасистый, Л.И.Романова, В.И.Загвязинский, А.Я.Найн, Т.И.Шамова, О.Г.Хомерики, Н.Р.Юсуфбекова және т.б. зерттеулерінде қарастырылған.

Кейінгі жылдары жиі пайдаланылып келе жатқан жаңа ұғымдардың бірі – инновация. Инновацияны жете түсініп, инновациялық әдіс–тәсілдерде мектеп өміріне кеңінен енгізу жас ұрпақтың саналы да сапалы білім алудың бірден–бір шарты болып табылады. «Инновация» сөзі латын тіліндегі in (ішіне) novus (жаңа) сөздерінен құралып, жаңару, жаңалық, өзгеру деген мағынаны білдіреді. Инновация ұғымының шығу кезеңі мен тарихын дәл анықтау мүмкін болмаса да, бұл ұғым қоғамдық ғылымдарға жаратылыстану ғылымдарынан келген деп есептеледі. Ғылыми–педагогикалық әдебиет–терді сараптау нәтижелері «новация» мен «инновация» ұғымдарын жеке–жеке қарастыру керектігін көрсетті. Дегенмен, әдебиеттерде осы екі ұғымның әртүрлі анықтамалары кездеседі. Инновация ұғымын энциклопедиялар мен сөздіктерде әртүрлі анықтамаларын кездестіруге болады. Қазақстанда ең алғаш «инновация» ұғымын қазақ тілінде анықтаған ғалым, профессор Немербай Нұрахметов. Ол «Инновация, инновациялық үрдісі деп отырғанымыз білім беру мекемелерінің жаңалықтарды жасау,

меңгеру, қолдану және таратуға байланысты бір бөлек қызмет» деп көрсетеді [1]. «Технология» ұғымы соңғы кездері ең көп қолданылатын ұғымдардың біріне айналды. Технология ұғымының оқытудың технологиясы, педагогикалық технология, білім беру технологиясы, тәрбие технологиясы, қарым–қатынас технологиясы, даму технологиясы, қалыптасу технологиясы, модульдік технология, топтық оқыту технологиясы сияқты психологиялық–педагогикалық ұғымдармен байланысы саналуан. Жоғарыда аталған технологиялардың қай түрі болмасын, өзінің мәнін анықтап, сипаттама беруді қажет етеді. Қазіргі кезеңдегі ғылыми айналымда «технология» және технологиямен байланысты жеке ұғымдарға берілген анықтамалар баршылық. Алайда білім беру жүйесінде дәл қазіргі кезеңде жүріп жатқан процестердің технологиясының мәнін ашып, түсіндіретін жалпы анықтама жоқ [1].

«Технология» термині алғаш рет 1940–50 жылдары шет елдерде пайда болды және ол педагогикалық процесте технологиялық құралдар мен оқыту бағдарламаларын пайдалануға байла–нысты болды. Технология – өнім алу барысында шикізаттың, материалдың немесе жартылай шикі заттың қалыбын, қасиетін, формасын өңдеу, әзірлеу не өзгерту әдістерінің жиынтығы. Ш.Т.Таубаева оқытудың қазіргі технологияларының аттарын атап көрсетіп, олардың мақсаттарын, тұжырымының және мазмұны мен әдістерінің ерекшеліктерін сипаттап көрсетеді. Жұмыста педагог–ғалымның зерттеулері басшылыққа алынған [2, 3]. Сонымен педагогикалық технологиялардан төмендегілерін бөле жарып көрсетуге болады:

Білім беруді ізгілендіру технологиясы – оқушыны азамат етіп тәрбиелеу, олардың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту баланың жаны мен жүрегіне жылылық ұялату (Ш.Амонашвили). Ойын арқылы оқыту технологиясы – дидактикалық, тәрбиелік, дамытушылық, әлеуметтендірушілік мақсатқа жету. Ойындық іс – әрекеттің педагогикалық механизмі жеке бастық, өзіндік талап – талғам–дарына сүйенеді. Баланың бойындағы білімділік, танымдық, шығармашылық қасиеттерін аша түсуді көздейді (Л.С.Рубинштейн, Д.Б.Эльконин, З.Фрейд). Проблемалық оқыту технологиясы – оқушының өз бетімен ізденуге үйрету, олардың танымдық және шығармашылық икемділіктерін дамыту. Тірек белгілері арқылы оқыту технологиясы – (В.Ф.Шаталов) мынаны көздейді – білім, білік, дағдыны қалыптастыру, барлық баланы оқыту, оқытуды жеделдету. Түсініктерді қабылдау арқылы оқыту технологиясы – (С.Н.Лысенкова) барлық баланы табысты оқыту. Оқу материалының бірізділігі, жүйелі–лігі, саралау, әр оқушыға берілетін тапсырманың қолайлығы, бағдарламаның кейбір тақырыптарының қиыншылықтарын жеңу, қиын тақырыптады біртіндеп оңайлату әдісін қолдану. Деңгейлеп саралап оқыту – міндетті нәтижелерге негізделген. Білім, білік, дағдыны меңгерту, мемлекеттік стандарт көлемінде білім беру. Әр оқушыны оның қабілетімен мүмкіндік деңгейіне орай оқыту, оқытуды оқушылардың әртүрлі топтарының ерекшелігіне сәйкес бейімдеу, ыңғайлау. Бағдарламалап оқыту – (Б.Скиннер, Н.Краудер, В.Г.Беспалько) ғылыми негізде түзілген бағдарлама негізінде оқытудың тиімділігін арттыру, баланың жеке қасиеттерін ескере отырып оқыту. Оқытудың компьютерлік технологиясы – ақпаратпен жұмыс істей білуді қалыптастыру және қатынас қабілетін дамыту, жеке басты ақпараттық қоғамға даярлау. Мұнда оқыту оқушының тікелей компьютермен қатынасы арқылы орындалады. Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы – (Л.Джинна Стил, С.Куртик). Аталмыш бағдарламаның ішкі құрылымында ерекшелік бар. Бұл құрылым 3 деңгейден тұратын оқыту мен үйретудің моделі. Білімнің болашақта пайдаға асуы, қажетке жарауын қалыптастырады. Өз–өздігінен даму технологиясы – (М.Монтессори) баланы жан – жақты дамыту, дербестікке тәрбиелеу, бала санасында нәрселер әлемімен ойлау әрекетінің бірігуі. Оқыту баланың дамуына сәйкес табиғи болуы керек, сонда бала өзін – өзі дамытады. Дамыта оқыту технологиясы – (Л.С.Выготский, Л.В.Занков, Д.Б. Эльконин, В.Б.Давыдов) баланы оқыта отырып жалпы дамыту, яғни бала бойында еркіндік, мақсаткерлік, ар – намыс қасиеттерін дамыту. Модульдік оқыту технологиясы – (В.Б.Монахов) оқытудың тұтас технологиясын жобалау, алға қойған мақсатқа жетуді көздейтін педагогикалық үрдісті түзу, мұғалімге нәтижені талдап, түсіндіріп бере алатындай жүйені таңдау және құру.

Инновациялық педагогикалық іс–әрекеттің жалпы және арнайы ерекшеліктері ресейлік зерттеушілер А.А.Арламов, Н.Ф.Вишнякова, В.И.Загвязинский, М.В.Кларин, Н.В.Кузьмина, С.Д.Поля–ков, М.М.Поташник, М.М.Фридман, Н.Р.Юсуфбекова және т.б. еңбектерінде қарастырылады. Иннова–цияны жоспарлау мен инновациялық үдерісті басқару мәселелері шетелдік ғалымдар Р.Адам, Е.Род–жерс, А.Кинг, Б.Шнайдер, Jl.Андерсон, Л.Бриге, Х.Барнет және т.б. ғылыми еңбектерінде зерттеген.

Инновация – кез келген жаңалық немесе жаңалықты енгізу ғана емес, бұл бүгінгі қолданыстағы білім жүйесінің тиімділігін арттыратын үдеріс. Инновациялық іс–әрекет – білім берудің кез келген деңгейінде инновациялық үдеріспен қамтамасыз ететін шаралар кешені және үдерістің өзі. Педагогикалық инновация білім беру жүйесін қайта құру, жетілдіру, модификациялау, өзгертуге байланысты немесе оның белгілі жақтарын, қасиеттерін және аспектілерін (жаңа заңнамалық акттерді, құрылымдарды, тұжырымдамаларды және интеграциялық байланыстарды және т.б.) жасақтау. Инновациялық үдеріс ұйымның мақсаты, құрылымы, міндеттері, технологиясы және адам ресурс–тарын қамтиды.

Инновациялық іс–әрекеттің негізгі функцияларына педагогикалық үдерістің компоненттерінің өзгерістерін енгізеді: мақсаттары, білім беру мазмұны, оқытудың формасы, әдістері, тәсілдері,

технологиялары, басқару жүйесі және т.б. Сонымен бірге барлық зерттеушілер инновацияны инновациялық стихиялы ізденіс ретінде қарастырмау керек деген пікірге келеді, себебі инновация – мақсатты бағытталған, саналы өзгеріс [1, б. 25].

Бүгінде инновациялық өзгерістер әртүрлі бағыттарда жүруде, білім берудің жаңа мазмұнын қалыптастыру; оқытудың жаңа технологияларын өңдеу мен жүзеге асыруда; жаңа бағдарламаны меңгерудің әдістері мен тәсілдерін қолдану; оқыту үдерісінде оқушылардың өзіндік анықталуына жағдай туғызу; мұғаліммен оқушының ойлау стилінде, өзара қарым–қатынастарында өзгеріс, білім беру мекемелерінде шығармашылық инновациялық ұжымды жасау және дамыту. Бұл үдерістердің барлық қарама–қайшылықтарында, шығындарында, кемшіліктерінде олар позитивті сипат береді. Осы инновация әлеуметтік институт ретінде білім беруге тән керітартпалықты жоюға мүмкіндік береді, әлеуметтік тапсырыс, мемлекеттің, тұлғаның қажеттілігінің өзгерісіне жедел және икемді жауап беру механизмін құру жағдайларын қамтамасыз етеді, бұл бүгінде отандық білім беруді дамытудың өзекті міндеттері ретінде қарастырылады.

Білім беру инновацияларын орта мектептерге енгізудің басты кедергісі мұғалімдердің сапалық құрамы мен кәсіби құзыреттілік деңгейлері. Мысалы, оқытудың жаңа технологиялары мектеп мұғалімінен (өз пәнінен кәсіби құзыреттілігінен басқа) педагогикалық шеберлікті талап етеді. Мұғалімнен дамыта оқыту технологиялары талап ететін педагогикалық білімдер:

- Оқыту мен тәрбиелеу мақсаттарын диагностикалау іскерлігі;
- Оқу пәнін терең, жүйелі және оның ғылыми негіздерін білу;
- Оқу материалын қайта құрылымдау, бір ғана сабақ емес, тұтас тақырыпты индуктивті мазмұндаудан логикалық индуктивті–дедуктивті проблемалық мазмұндай білу;
- Оқушыны өмірге даярлау, бағыт беруде оқу үдерісін моделдеу (оның мақсатын, мазмұнын, оқытуформасын, әдістері мен тәсілдерін);
- Оқушының өзбеттілік жұмысын ұйымдастыра білу;
- Оқытудың белсенді әдістерін еркін меңгеру;
- Оқушы мен мұғалім ынтымақтастығы, қолайлы психологиялық ахуалды қамтамасыз ету [2, б. 21].

Білім беру саласында жүргізілген әлемдік зерттеулердің нәтижелері тиісті кәсіптік қасиеттерге ие, оқыту және оқу үдерістерінің қажетті дағдылары мен терең түсініктерін игерген мұғалімдер жастардың білімін сапалық тұрғыдан өзгерте алатынын көрсетіп отыр. 2012 жылы еліміздің біліктілік арттыру жүйесінде бастау алған деңгейлік бағдарламалар негізінде біліктілік арттырудың курстарынан өткен мұғалімдер арқылы бүгінде мектептерімізде тың сапалық өзгерістер әкелуде. Бұл Үшінші деңгей бағдарламасының басым бөлігі, түрлі тәсілдер қарастырылғанына қарамастан, сындарлы оқыту теориясы негіздерін қамтыған. Оқытудың сындарлы теориясы оқушылардың ойлауы олардың бұрынғы алған білімдері мен жаңа немесе сыныптағы түрлі дереккөздерден, мұғалімнен, оқулықтан және достарынан алған білімдерімен астастырыла дамиды деген тұжырымға негізделеді [3, бб. 6–7]. Курс барысында интерактивті оқыту негізінде мұғалімдер бағдарламаны жеті модуль аясындағы қарастырылған түйінді идеялармен және оны жүзеге асыратын әдіс–тәсілдерді меңгереді, яғни Конфуций айтқандай «өзі жасап меңгеру» нәтижесінде кәсіби құзыреттіліктері арттады.

Кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру – кезеңдік үдеріс, яғни педагогикалық іс–әрекетте үнемі кәсіби шеберлікті арттыру қажет және аталған сатылар әрдайым қайталанады, бірақ жаңа сапада қайталанады. Өзін–өзі дамыту үдерісі биологиялық, әлеуметтік жеке тұлғалық ерекшеліктерге байланысты, ол жеке өмірін саналы ұйымдастырса, өзіндік дамуында қамтиды. Кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру үдерісі әлеуметтік ортаға тәуелді болып келеді, сондықтан орта кәсіби өзіндік дамуды ынталандыруы қажет [4, бб. 58–64].

Біліктілікті арттырып тәжірибеге араласқаннан кейінгі мұғалімдердің дәстүрлі оқыту әдістемесіне көшіп кетпеуі үшін мектепішілік, аудандық, қалалық, облыстық, республикалық әдісте–мелік қолдау мен біріккен әрекетті жүйелі жүзеге асыру маңызды. Бүгінде желілік қоғамдастықтар, әртүрлі формада тәжірибе алмасулар, ортақ ойды ортаға салатын басылымдар, іс –тәжірибені тарату жұмыстарының жүйелі жүзеге асырылуда. Бұл өз кезегінде мұғалімге кәсіби қолдау, даму, кәсіби құзыреттіліктің арттыру қолайлы факторлары болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Игошев Б.М. Системно–интегративная организация подготовки профессионально мобильных педагогов: Дисс...д–ра пед. наук М., 2008. 394 с.
2. Пригожин А.И. Нововведения: стимулы и препятствия. Социальные проблемы инноватики. М., 1989. с. 192
3. Шишов С.Е. Понятия компетенции в контексте проблемы качества образования. «Государства и образования, 2002 г.»
4. Тренерге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012., 6–7 бб
5. zkoipk.kz

ӘОЖ 373

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ АЯСЫНДА МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕ АҚПРАТТЫҚ–КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Игисинова Жанна Серикбаевна
математика пәні мұғалімі
Әулиекөл ауданы әкімдігінің білім бөлімінің
Көктал жалпы блім беретін мектебі
Қостанай облысы, Әулиекөл ауданы
Көктал ауылы, Қазақстан
E–mail: zhanna2501@mail.ru

Андатпа

Автор Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық ой–пікірлері бүгінгі таңда мектебімізде ұстаздардың іс–тәжірибесінде көрініс беріп келе жатқанын баяндайды. Жаңартылған білім аясында ақпараттық–коммуникациялықтехнологияны қолданудаағартушының педагогикалық идеясын сабағымда байланыстырып отырамын деп сөз етеді.Ыбырай Алтынсарин айтқандай, жас ұрпақты жан – жақты жетілген, парасатты, ой – өрісі биік, бәсекеге қабілетті азамат етіп тәрбиелеуде мұғалімнің инновациялық әдісті тиімді пайда–лануы маңызды дептұжырым жасайды. Сапалы білім беруде ақпараттық–коммуникациялықтехнологияның ұтымды тұстарын ашып көрсетеді. Ағартушыныңтиімді тәсілдерін оңтайлы тәжірибесінде қолдана білген.

Кілтті сөздер: *ақпараттық, заманауи, идея,жас ұрпақ, өміршең.*

Аннотация

Автор рассказывает, что педагогические размышления Ыбырая Алтынсарина сегодня отражаются в практике педагогов нашей школы. При использовании информационно–коммуникационных технологий в рамках обновленного образования, утверждает, что связывает педагогическую идею просветителя на своем уроке. Как отметил Ыбырай Алтынсарин, в воспитании подрастающего поколения всесторонне зрелыми, рассудительными, высокоразумными, конкурентоспособными гражданинами, важно эффективное использование учителем инновационного метода. Автор раскрывает тонкости информационно–коммуни–кационных технологий в качественном образовании. Умело применяет эффективные подходы просветителя в оптимальной практике.

Ключевые слова: *информативный, современный, идея, молодое поколение, жизнеспособный.*

Abstract

The author says that the pedagogical reflections of Ybyray Altynsarin are reflected in the practice of teachers of our school today. When using information and communication technologies in the framework of updated education, the author claims that she connects the pedagogical idea of the educator in his lesson. As Ybyray Altynsarin noted, in the upbringing of the younger generation as comprehensively mature, prudent, highly intelligent, competitive citizens, it is important for the teacher to use the innovative method effectively. The author reveals the subtleties of information and communication technologies in quality education. Skillfully applies effective approaches of the educator in optimal practice.

Key words: *informative, modern, idea, young generation, viable.*

Заман талабына сай математика пәнін инновациялық технологияларды кеңінен қолдану міндетімізге айналды. Осы орайдақазіргі таңда мен өз тәжірибемде ақпараттық–коммуникациялық технология аясында оқушыларға математика сабағында электрондық оқулықты пайдаланып келемін. Онда әр тарауда тақырыптың мазмұны, заңдары мен анықтамалары, түсініктеме сөздігі мен қазақша – орысша сөздік, кестелер, ғалымдардың өмірбаяндары,жаттығулар мен есептер, бақылау жұмыстары қамтылған.

Жаңартылған білім аясында математика пәніноқытубарысында инновациялықәдіс түрлерін тиімді пайдаланамын. «Ыбырай оқулары» атты тақырыпта мақала жазуда мен ағартушының педагогикалық жүйесінәр сабағымда қалай ұтымды пайдаланып жүрмін, осы тұрғыда оңтайлы тәжірибемді ортаға салғым келді. Өз дәуірінде Ыбырай Алтынсариннің: «Халық мектептері үшін ең керектісі–оқытушы.Тамаша жақсы педагогика құралдары да, ең жақсы үкімет бұйрықтары да, әбден

мұқият түрде жүргізілетін инспектор бақылауы да оқытушыға тең келе алмайды» дегенөсиетін ұстанымыма айналдырып, математика пәнінің мұғалімі ретінде өз үлесімді қосып келемін [1].

Осы орайдапән мұғалімі ретінде менің көкейіме «Қазіргі таңда заманауи әдістерді ұтымды қолданып жүрмін бе?» деген сұрақ ұялайды. Сондықтан өзімнің тәжірибемде әдіс–тәсілді қолдануды Ыбырай Алтынсариннің ең бектеріне сүйенемін. [2] Автор жалпы оқулыққа тән «жеңілден ауырға, оңайдан қиынға, қарапайымнан күрделіге» принципін ұстанып, білім беру бағдарындағы ерекшелігін нақтылаған. Бүгінгі білім беру кеңістігінде шетелдік және отандық әдіскерлердің «Дамыта оқыту» технологиясы, «Болжау» стратегиясы сияқты тағы басқа оқытудың түрлі әдістерін сабағымда қолдана отырып, өткенге көз жүгіртсем, бүгінгі жаңашыл деп табылған оқыту технологияларының Ыбырай Алтынсариннің ең бегінен бастау алыпты. Дәл қазіргі сәттеұлт ұстазының ұстанған педогогикалық жүйесі жаңа білім аясындамектебіміздің игілігіне жарап отыр. Сонымен қатар дәстүрлі оқытудан жаңартылған білім мазмұнына ауысқан білім беру жүйесінде «білім алушылардың алған білімдерін күнделікті өмірде қолдану» қағидасы басшылыққа алынып жүр. Бүгінгі күні күнделікті сабағымда электрондық оқулықтар мен компьютерлік оқу–әдістемелік құралдарды өз дәрежесінде қолдануды үйренген оқушылар зерттеуге құштар, өзі белсенді жеке жұмыс істей алады. Пән мұғалімі ретінде менің жұмысымдыжеңілдетіп, оқушыны жалқаулықтан құтқарады. Тараудағы оқу материалдары бойыншаберілген анимациялық тәжірибелер оқушыларға математикалық құбылыстардыкөрсете отырып,түсіндіруге ыңғайлы. Сонымен қатар тақырыпты қорытындылау үшін тест сұрақтары берілген. Бұл тест сұрақтарыныңнәтижесі әр оқушыға жауап беру деңгейіне қарай пайыздық көрсеткішпен бағаланып беріледі. Бұл әдіс оқушының білімін көтеруге, сабаққа ынтасын қалыптастыруға оң әсер ететіндігі сөзсіз. Электрондық оқулықтың бағалық – нәтижелік бөлігі тесттер арқылы жүзеге асады. Тест сұрақтарына жауап бергеннен кейін оқушы диаграмма түрінде өзінің білім деңгейін көре алады.

Оқытудың компьютерлік технологиясының оқу үрдісіндекеңінен енуі оқушылардың өзіндік және шығармашылық белсенділігін дамыта отырып, электрондық оқулық көмегімен олардың өзіндік жұмыс түрлерін орындауға баулиды. [3] Оқушы тұлғасыныңдамуына ықпал жасайтынэлектрондық оқулықпен сабақтар жүргізудің негізгі міндеттері оқушылардың базалық білім, ептілік, дағдыларын игеру жүйесін жетілдіру, оқыту үрдісінде теориялық және өнімділік ой құрастыру әрекеттері арқылы танымдық қабілеттерін белсендіру, танымдық қызығулары арқылы оқуға деген мотивациясын дамыту, оқу материалын игеруде және оқу іс–әрекеттерінде жете ұғынуға талпындыру, өзіндік жұмыстарының ізденісті–зерттеу түрлерін ұйымдастыру, оқу үрдісінде компьютерлік технологияларды қолдану, әр түрлі шапшаңдықпен және әр түрлі көлемді оқу материалын игерудің мүмкіншілігін ашу. [4]

Осы міндеттер негізінде білім беру жүйесіндеоқушылардың қабілеттерінің жан–жақты дамуына ынталандыруды көздеген әр түрлі әдіс–тәсілдерінің кең қолданылуы диалог–сабақтар, есеп талдау, әр түрлі тәсілмен шығару, кері есеп құрастыру, есепті тексеру,іскерлік ойын сабақтары, т.б балалардың эмоционалды–сезімділік және абстрактілі,қисынды ой құрастыруын дамытуға ықпал етілуі, танымдық қызығуын арттырып және білім алу нәтижелерін жүйелі талдаудан өткізіп бағалау,өздерінің жетістіктерін өздеріне талдатып, өзіндік бағалау әрекеттерінің ұйымдастырылуы сияқты ерекшеліктері де бар. Электрондық оқулықбұл күнделікті дамытылып отыратын ашық түрдегі әдістемелік жүйе, оны сабақта қолдану оқушыныңшығармашылықпен жұмыс жасауына, белсенділігін арттыруына мол мүмкіндік береді. Оқушыларға білім беруде жаңа оқыту технологияларын қолдану, инновациялық бағытта жұмыс жасау заман талабына сайталап етілуде. Оқу процесінде оқытудың ақпараттық – коммуникациялық технологияларын тиімді пайдаланужәне қолдану айтарлықтай оң тәжірибе беріп отыр. Атап айтсам, оқушылардың өз бетімен ізденісі, пәнге деген қызығушылығын арттырып, шығармашылығын дамытуға, оқу қызметінің мәдениетін қалыптастыруға, дербес жұмыстарын ұйымдастыруға ерекше қолайлы жағдай туғызып отыр. Сонымен қатар электрондық оқулықтарды сабақта пайдалану кезінде оқушылар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық тапсырмалар орындайды. Әрбір оқушы таңдалған тақырып бойынша тапсырмалар мен тарау бойынша тест жұмыстарын орындап, анимациялық практика тапсырмаларымен жұмыс жасауға дағдыланады. Электрондық оқулық арқылы түрлі суреттер, видеокөріністер, дыбыс және музыка тыңдатып көрсетуге болады. Бұл, әринемұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда тиімді, әрі әсерлі. Меңгерілуі қиын сабақтарды компьютердің көмегімен оқушыларға ұғындырса, жаңа тақырыпқа деген баланың құштарлығы оянады деп есептеймін. Міне, ақпараттық–коммуникациялық технология аясында тәжірибемдеоқыту құралдарының бірі – электрондық оқулық. [5] Ол оқушыларды даралай оқытуда жаңа ақпараттарды жеткізуге, сондай–ақ игерілген білім мен біліктерді тестік бақылауға арналған бағдарламалық құрал. Білім – болашақ бағдары, басты міндеттерінің бірі – жеке тұлғаның құзіреттілігін дамыту. Құзірет – оқушының жеке және қоғам талаптарын қанағаттандыру мақсатындағы табысты іс–әрекетіне қажетті білім дайындығына әлеуметтік тапсырыс.

Ақпараттық құзыреттілік – оқушының әрекет тәсілдерін жан–жақты игеруінен көрінетін білім нәтижесі. Ақпараттық құзыреттілік – бұл жеке тұлғаның әртүрлі ақпаратты қабылдау, табу, сақтау, оны жүзеге асыру және ақпараттық – коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерін жан–жақты қолдану қабілеті. Оқушылардың түпкілікті құзіреттіліктері – білім берудің жаңа нәтижелер. Құзіреттілікті оқушының пән бойынша игерген білім, білігінің жинағы деп қабылдауға келмейді. Ол – оқу нәтижесінде

өзгермелі жағдайда меңгерген білім, білік, дағдыны тәжірибеде қолдана алу қабілеті болып табылатын жаңа сапа. Ақпараттық құзіреттілікті қалыптастырудың басты мақсаты – оқушыларды ақпаратты беру, түрлендіру және оны қолдану білімдерімен қаруландыру, олардың компьютерлік технологияны өз қызметтерінееркін, тиімді пайдалана алу қабілеттерін қалыптастыру. Ақпараттық – коммуникациялық технологияның мүмкіндіктерінпайдалану барысындашәкірттерімнің ақпараттық құзырлылығы қалыптасқан тұлға болуы қажет деп санаймын. Иә, тәжірибемде білім беру сапасын жақсартудың бірден–бір жолы – жаңа педагогикалық технологияларды қолдану екеніне көзім анық жетті. Мұғалім оқушының табиғи дарындығын, қабілетін ашу арқылы жас ерекшелігін ескере отырып, технология әлементтерін тиімді пайдалану керек. Бір сабақтың барысында бірнеше технологияны кезекпен, тиімді, оқушыны жалықтырмай жүргізуге болады. Өзімнің тәжірибемде жаңа педагогикалық технология – мұғалімнің кәсіби қызметін жаңартушы және сатыланып жоспарланған нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін іс – әрекеттер жиынтығы деп түсінемін. Математика сабағында сын тұрғыдан әр түрлі стратегияларды, жаңа ақпараттық технологияларды, қолдана отырып, өз бетінше жұмыс істеу факторы – есептерді шығара білу, шапшаңдылық, шеберлік дағдыларын ұйымдастыра отырып, оқушылардың құзыреттілігін арттыру арқылы шығармашылықтарын дамытуды назарда ұстанамын.

Жаңартылған білім беру шеңберінде білімді жеке тұлғаға бағыттау арқылы өзін–өзі таныған, ақыл–ойын жан–жақты дамытқан өзіндік «Мендік» пікірі қалыптасқан оқушы тәрбиелеу мұғалімдер алдына тың міндеттер жүктейді. Білім беру саласында инновациялық үрдісті жүзеге асыру мұғалімдерден ұстанымдарын, мүмкіндіктерін түрлендіруді талап етеді. Біліктілік пен шеберлігімізді ұштастырып, жас ұрпақты әлемді мойындататын рухани биікке көтеру біздердің міндетіміз. Мәселен, математика сабағында оқушылардың ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыру – шығармашылық, теориялық және практикалық компоненттерден тұрады. Білім сатылары бойыншаәр пәннен күтілетін нәтижелер үш түрлі құзыреттілік бойынша сараланады [6].

Яғни, оқушылардың құзыреттілігін қалыптастыру олардыңөз шешімінің нәтижесін бағалауға, өз ісіне мақсат қоюға, оны іске асыру үшінқажетті жағдайларды анықтауға, ондағы жетістіктерге жету процесін жоспарлауға, өзіндік бағалау менқорытынды жасауға, технологияларды нақты қабылдауға мүмкіндік туғызады. Біздің заманымыз ғылым мен техниканың ғарыштап дамыған кезеңі, біз ұстаздар сол заманмен бірдей қадам басуға міндеттіміз, себебі біз бала тағдырына жауаптымыз. Сондықтан оқушылардың математикалық құзыреттілігін қалыптастыруүшін сабақтың әр тарауы, әр тақырыбы бойынша «білу – түсіну – қолдану – тұжырымдау» деңгейлік тапсырмаларымен жүйелі жұмыс жасауды күшейту, практикалық мазмұнды есептерді, әртүрлі форматтағы тест тапсырмаларын, стандартты емес жағдайларда білімді қолдануға арналғанқызықты есептер шығартуды назарда ұстағанымыз жөн. Осы орайда өзімнің тәжірибемде сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан – жаңаны табатын өнер деген ой түйіп жүрмін. Сондықтан қазіргі таңда оқушыларға саналы тәрбие менсапалы білім беру ісінжаңа талап тұрғысынан өзгертіп, оқыту тәсілдерінүнемі жетілдіріпотыру басты парызым деп санаймын. Қазіргі заман мұғалімі заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқу мен тәрбие ісіне қатар еніп, оқытудың жаңа технологиясын шебер меңгергенде ғана білігі мен білімі жоғары, жетекші тұлға ретінде болатыны сөзсіз. Осы тұрғыдаматематика сабағында ақпараттық технологияны үнемі пайдалану нәтижесінде шәкірттерім интернет желісіндегі тесттерге қатысып жүлделі орындарды иеленіп жүр (Сурет–1). Бүгінгі күніөзімнің күнделікті тәжірибемде әр сабақта құзыреттілікті үнемі кірістіру нәтижесінде жақсы үлгірімге қол жеткізу, оқушының қабілетін анықтаужәне одан әрі жетілдіру, әрбір оқушыны өздігінен білім алуға ынталандыру мұғалімге оңтайлы тәжірибе деген тұжырымға келдім. Ақпараттық оқыту технологиясын пайдаланып өткізілген сабақ нәтижелі болу үшін жеке тұлғаның ерекшеліктеріне, психологиялық даму ерекшеліктеріне, пән бойынша білімді игеру деңгейіне көңіл бөліп отырамын. Тәжірибемде ақпараттық технологияны тиімді пайдалану білім сапасының артуына әкеледі, оқушылардыңлогикалық ойлау қабілеттерін дамытып, интернет желісінен сабаққа қажетті деректерді өз бетімен іздеуіне, компьютерлік сауаттылықтарына жол ашады.

Сурет 1. 11 сынып алгебра Сан логарифмі және оның қасиеттері, ашық сабақтан

Өз сабақтарымда бейнероликтерді қолдану мен презентацияларды демонстрациялау оқу құралы ретінде қиялды, абстрактілі ойлауды, оқытылатын оқу материалына және пәнге қызығушы–лықты арттырады. Презентациялар бір жағынан шәкірттеріме жаңа материалды иллюстрация, фотосуреттер, бейнелік, дидактикалық материалдар, т.с.с. көрнекті түрде көрсету құралы болса, екінші жағынан, мұғалімгеосы материалдарды және оны қолдану арқылы сабақты меңгерту процесін жеңілдетеді. Математика сабағында бейне–сабақтар педагогикалық технологияның алға басқан тағы бір қадамы. Оқушылардың ақпаратты теледидар, компьютер және т.б. техникалық құралдардың көмегімен жақсы қабылдайтынын жақсы білеміз.

Нәтижесінде жаңа ақпараттық технологияны математика сабақтарында пайдалана отырып, шәкірттерімнің білім, білік дағдыларын қалыптастыруға қызығушылығын арттырып, түрлі деңгейдегі есептерді шығарып, оны талдай білуге үйреттім. Математика сабағында оқытудың әр түрлі белсенді әдіс–тәсілдерін қолдануға болады және қолданып та жүрміз. Бірақ, соның ішінде мен өте жиі қолданатыным «Сұрақты тап» әдісі. Бұл әдіс оқушылардың логикалық терең ойлауларын, есептің әртүрлі альтернативті шешімдерін табуды қажет етеді. «Топтастыру», «Артығын тап» әдісі оқушылардың абстрактылы ойлау қабілеттерін жетілдіреді. «Қос жазба күнделігі» әдіс–тәсілі оқушылардың есеп шығару қабілеттерін жетілдіріп қана қоймай, математикаға қызығушылықтарын арттырады, оқушыларды диалогтық қарым–қатынасқа түсіреді, сөйлеу дағдыларын дамытады. Жаңа технологиялардың басты міндеті – оқушының оқу – танымдық әрекетін жандандыра отырып, алға қойған мақсатқа толықтай жету болып табылса, педагогикалық технология кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып есептеледі. Сөзімді қорытындылай келе, ақпараттық коммуникациялық технологияны қолдануданкүтілетін нәтиже жаңа заманға сай ақпараттық мәдениеті мен құзіреттілігі қалыптасқан, теориялық білімдерін іс жүзінде қолдана алатын, математика пәнін басқа пәндермен байланыстыра алатын жеке тұлға қалыптастыру деген пікірге келдім. Ендеше, Жаңа Қазақстан ұрпағын тәрбиелеуде, заман ағымына ілесіп шығармашыл етіп тәрбиелеуде күш–жігерімізді аямайық дегім келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ы. Алтынсарин тағылымы. Алматы 1991 ж.
2. ЫбырайАлтынсарин мұрасындағы педагогикалық құндылықтар Слесарь М.В. / М.В.Слесарь // «Өрлеу» хабаршысы kst. 2015 №4. 7–10 с.
3. Медведева М.Н. АКТ негізінде математикалық білім беру сапасын басқару бойынша мұғалімнің қызметін оңтайландыру // жауапты редактор. 2020. 27 с.
4. Рахимов М.М. Дидактические основы активизации учебно–познавательной деятельности обучающихся // БГЖ. 2017. №4 (21). URL https://cyberleninka.ru/article/n/didakticheskie–osnovy–aktivizatsii–uchebno–poznavatelnoy–deyatelnosti–uchaschihsya өтініш берген күні: 09.01.2023)
5. Муродова, Г.Б. электронды оқулықты қолдана отырып сабақ құру әдістемесінің нұсқалары / Г.Б.Муродова. Мәтін: тікелей // Жас ғалым. 2017. №16 (150). 471–473 бб. URL: https://moluch.ru/archive/150/42358 / (өтініш берген күні: 13.01.2023)
6. Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері // Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2018 жылғы 10 қаңтар [Электрондық ресурс]. URL: http://www.akorda.kz.

УДК 796

АКТУАЛЬНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Идрисова Жамиля Жантасовна
воспитатель КПП
КГУ «Карагайлинская общеобразовательная школа
отдела образования Алтынсаринского района»
Управления образования акимата Костанайской области
Казахстан
E–mail :zhamilya.idrisova.72@mail.ru

Аннотация

В статье рассматривается применение прогрессивных новообразовательных технологий, исполь–зуемых в современном образовании. Представлены ведущие виды инновационных технологий применяемых при обучении детей. Статья трактует актуальный вопрос реализации инновационной деятельности педагога в условиях компьютеризации образования. Представляет основные тенденции работы школы использования ИКТ –технологий.

***Ключевые слова**: информационная среда, Web–технологии, информационно–коммуникационные технологии*

Андатпа

Мақалада қазіргі білім беруде қолданылатын прогрессивті неоплазмалық технологияларды қолдану қарастырылады. Балаларды оқытуда қолданылатын инновациялық технологиялардың жетекші түрлері ұсынылған. Мақалада білім беруді компьютерлендіру жағдайында мұғалімнің инновациялық қызметін жүзеге асырудың өзекті мәселесі түсіндіріледі. АКТ технологияларын қолдану мектебінің жұмысының негізгі тенденцияларын ұсынады.

***Түйінді сөздер**: ақпараттық орта, Web–технологиялар, ақпараттық–коммуникациялық технологиялар.*

Abstract

The article discusses the application of progressive new educational technologies used in modern education. The leading types of innovative technologies used in teaching children are presented. The article treats the topical issue of the implementation of innovative activity of a teacher in the conditions of computerization of education. Presents the main trends of the school of the use of ICT technologies.

***Key words:** information environment, Web technologies, information and communication technologies.*

Одна из ключевых задач, важных на сегодняшний день в системе образования, акцентируется на обеспечении благоприятных условий вступления молодого поколения в доступную инфор–мационную среду, содействие массового применения информативных технологий, информатизация образовательных учреждений и конструирование единственной совокупности системы информа–ционно–образовательных ресурсов. Постановка задач подразумевает исполнение и воплощение нововведений в области образования.

В центре новаторского образовательного процесса находятся прогрессивные информативные и коммуникационные технологии , научно–технические инновации и их применение с целью обучения.

Главной спецификой регулирования новообразовательными инновациями представляется то, что использование данных технологий сопровождается конкретными преобразованиями в педагогических способах и приемах, в моделировании взаимодействия педагога и детей дошкольного возраста, в финансовых приспособлениях, и метатеории нынешнего образования. На текущий период потенциал научно–технических средств прогрессивного образования довольно уникален, и в не меньшей степени разрастается очень стремительно.

В обучающий процесс активно вводятся и используются с целью обучения такие ключевые технологии как:

– цифровые учебные программы;

– интернет–ресурсы и веб технологии;

– технологии электронной почты.

Для поддержания обучающих взаимодействий между педагогом и ребенком, а также между обучающимися, все шире применяется технология электронной почты. Существуют открытые и закрытые, модерируемые и немодерируемые видеоконференции. Важно подчеркнуть, что преиму–щественно учебные почтовые видеоконференции модерируемые соответственно необходимо скоординироватьдискутирование. Результат достижения цели учебного курса будет в том случае, если модератор имеет высокую квалификацию, умеет управлять дискуссией. Практичность использования данной технологии будет при проведении обучающей конференции, если педагог может заинтересовать детей, вести с ними диалог.

Главное составляющее звено дошкольного образования – это занятие. Организация деятельности педагога и обучающегося в существенном масштабе концентрируется на занятии. Уровень подготовки детей дошкольного возраста в значительной степени определяется качеством проведения занятия, микроклиматом, дидактической наполненностью. Сегодняшнее обучение – это занятие, где ребенок из инертного участника переходит в действующего обучающегося образования. Для этого нужна повседневная работа педагога, который отыскиваетновый путь, новые подходы, новые возможности, а также полная материальная база для проведения и организации практической деятельности [3, с. 41]. В обучающий процесс быстро входят цифровые учебные программы связанные с представлением информации в виде гипертекста, медиа, интеллектуальные и прочие. Имеет важное значение применениенабора инструментальных средств, специально разработанных для создания компьютерных обучающих программ. Даже те педагоги, которые далеки от компьютерных технологий с их помощью могут с легкостью создавать свои обучающие программы.

В данное время есть возможность применения Web–технологий для создания и подачи академических курсов для родителей, которые приводят к усовершенствованию модели обучения. На Web сайтах создаютсяинновационные академическиекурсы и пример картыинформационной учебной области. Для изучения установленных проблем в медиа пример может восприниматься в качестве инструмента.

Интернет–порталы и ресурсы основанные на ИКТ в обучающем процессе имеют особенное значение.

Интернет–порталы и ресурсы составленные на основе ИКТ в процессе обучения имеют особенное значение. По всей вероятностиприменение интернет порталов в сети могут быть эффективны в образовании. При использовании не маловажно комбинировать содержание электронных сообщений оказание службы web–хостинга для педагога и обучающегося. Зачастую поднимается вопрос об образовательных ресурсах при ведении образовательными ИКТ технологиями. Web очень часто сопоставляют с электронной библиотекой, так как одним из значимых свойств интернета является насколько возможно доступностью культурного достояния.

Бесспорно, что наиболее действенный метод обучения – это наглядная демонстрация и одновременное разъяснение изучаемого материала. Классические и интегрированные занятия в сопровождении мультимедийных презентаций, on–line игр и программных продуктов разрешают дошкольникам углубить знания, приобретенные ранее, как говорится в британской поговорке – «Я услышал – и забыл, я увидел – и запомнил». Применение анимации в слайдах дает возможность педагогупредоставить детям наиболее красочное представление об услышанном на занятии. Дети с радостью погружаются в материал занятия. Стимулирование, развитие познавательной деятельности может быть достигнуто за счет смены форм работы, введении игрового момента: прорешаешь решишь правильно примеры – обнаружишь картинку, вставишь верно все звуки – продвинешь поближе к финишу сказочного героя. С помощью новейших технологий педагог вместе с детьми окунается в яркий насыщенный мир, получает удовольствие от интересного процесса познания. На таких занятиях даже не активный ребенок с удовольствием выполняет задания применяя компьютер, так как у него повышается эмоционнальный уровень. Конечно компьютер не может заменить живое общение между педагогом и ребенком, но все таки принимая во внимание интерес ребят к интернету, следует отметить что заметно повышается интерес к занятию.

За счет новации деятельности, заинтересованности к работе с компьютером происходит повышение качества образования, что является одним из плюсов использования ИКТ в процессе обучения. Применение ИКТ на занятияхдает возможность педагогу от начала до конца продемонстри–ровать творчество, повысить эффективность, сократить время на подготовку занятия, предоставляет разнообразие дидактического и наглядного материала.

На занятиях педагоги ДО свободно применяют ИКТ. Следует отметить ключевые направления использования компьютерных технологий на занятиях:

– визуальная информация (иллюстративный, наглядный материал);

– демонстрационный материал (упражнения, опорные схемы, таблицы, буклеты);

– тренажёр;

– наблюдение за умениями, навыками обучающихся.

Ведущим видом деятельности детей дошкольного возраста является игра. Игра имеет поразительные свойства .Играя, ребенок познает окружающий мир, осваивает незаметно для себя новые виды деятельности. Другими словами все обучение дошкольников происходит в игровой форме. При отборе игрового материала педагоги соблюдают основные дидактические принципы: систематичности и последовательности, доступности, дифференцированного подхода, научности и др. Представление информации на экране в виде игры вызывает у ребенка огромный интерес, так как в презентации отражены красочные сюжетные задания в игровой форме.Компьютер только дополняет педагога, но никак не заменяет его. К информационным ресурсам в электронной форме которые педагогииспользуют на занятиях относятся: видеоролики, обучающие презентации, онлайн–тесты, игры на логику, ресурсы Интернет. Педагоги применяют ИКТ при объяснении нового

материала, закреплении, обобщении и повторении материала, во время проведения внеклассных мероприятий и физминуток. При помощи Интернет ресурсов предоставляется возможность для детей посетить виртуальные музеи поэтов, художников, познакомиться с их биографией и творчеством, проводитьвиртуальные экскурсии. Созидая обучающий процесс наиболее разнообразным и интенсивным педагог при интеграции традиционного занятия с компьютером имеет возможность перекласть часть своей работы на ПК. Включение в ход занятия ИКТ осуществляет процесс обучения увлекательными занимательным, способствует усвоению учебного материала, поднимает дух и придает бодрость. Многообразные моменты применения информационно–компьютерных технологий, придают уверенностьи активизируютзаинтересованность детей к организованной деятельности. Компьютер может и должен рассматриваться как могущественный рычаг умственного развития ребёнка. Однако не факт, что использование компьютера на занятии даёт возможность овладеть, например, основам математики «легко». Лёгких путей в науку нет. Но необходимо использовать все возможности для того, чтобы дети учились с интересом, чтобы большинство дошкольниковиспытали и осознали притягательные стороны изучаемого материала.

Использование в обучении новых информационных технологий позволяет формировать специальные навыки у детей с различными познавательными способностями, позволяет делать занятия более наглядными и динамичными, более эффективными с точки зрения обучения и развития обучающихся, облегчает работу педагога на занятии и способствует формированию ключевых компетенций дошкольников.

Применение информационно–коммуникативных технологий в образовательном процессе может усилить потребности ребенка в получении образования, поскольку создаются условия для: максимального учета индивидуальных образовательных возможностей и потребностей обучающихся; широкого выбора содержания, форм, темпов и уровня их подготовки к школе; удовлетворения образовательных потребностей детей дошкольного возраста в углубленном изучении определенных областей знаний; раскрытия творческого потенциала обучающихся (участие в дистанционных образовательных проектах, конкурсах, олимпиадах и т.д.); расширения круга общения дошкольников через сеть Интернет; освоения современных информационных технологий. Внедрение ИКТ в профессиональную деятельность педагогов является неизбежным в наше время. Профессионализм педагога – синтез компетенций, включающих в себя предметно–методическую, психолого–педагогическую и ИКТ составляющие.Не редкопедагоги задумываются над вопросом: так ли это необходимо для учителя, абсолютно умело пользоваться компьютерной техникой и развивать умения применения цифровых технологий? Главная цель использования цифровых технологий в ДО в настоящее время, как можно существеннее снизить нагрузку работы педагога, а также повысить уровень качества образования. Требование современного качества образования заключается в укреплениимотивации детей к обучению, развитие познавательной деятельности и фокусирование внимания в процессе обучения.

Вместе с тем, не стоит забывать, перед педагогом в настоящее время стоит неотложная задача – усовершенствование у обучающихся информационной грамотности, обучение овладению ими информативными технологиями, содействие в достижении способа мышления, являющимся насущным для информативной среды. В том или ином этапе и виде занятия происходит применение информационных технологий. Эффективность использования новых образовательных технологий заключается в в подаче нового материала с помощью яркой презентации, которая сопровождается речью педагога. Тема занятия легче усваивается детьми, так как педагог использует различные видео и аудиоматериалы, мультимедийные рисунки, схемы, картинки. Применяется ИКТ при проведении работы в группе и индивидуально с отдельным ребенком. Ведущие педагоги–исследователи, отслеживая преемственность между ДО и школой,установили что информатизация обучения является целостным процессом, который обеспечивает значительное развитие личности, взаимозависимость содержания образовательной работы, является опорой для дальнейшего развития личности ребенка в школе.

Список литературы:

1. Мазурчук Н.И. Инновационные образовательные теории и технологии. Екатеринбург: УрГПУ, 2008. 165 с.
2. Матяш Н.В. Инновационные педагогические технологии. Проектное обучение. М.: Академия, 2014. 160 с.
3. Лысова Н.В. Проектная деятельность в обучении географии // География в школе. 2005. №2. 38 – 43 с.
4. Зверева Ю. С. Информатизация образования // Молодой ученый. 2016. №6 (110). 23–26 с.

УДК 69.007

ПРОФОРИЕНТАЦИОННАЯ РАБОТА: НОВЫЙ ПОДХОД К РАЗВИТИЮ КУЛЬТУРЫ ВЫБОРА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Ильченко Евгения Владимировна
преподаватель специальныхдисциплин
Куликов Кирилл Игоревич
мастер производственного обучения
Лещенко Павел Сергеевич
мастер производственного обучения
КГКП «Костанайский строительный колледж»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: evgeniya–271290@mail.ru

Аннотация

Для того чтобы достичь качественного уровня подготовки будущих кадров необходимо начинать работу еще на ранних этапах. Правильно проведенная программа профессионального ориентирования с учениками школ поможет определиться будущим студентам с выбором профессии и обеспечить рост результативности дальнейшего обучения. В статье рассматриваются современные методы и цифровые ресурсы созданные для оказания помощи при выборе профессии. Приведенные ниже методики могут быть использованы при организации профориентационной работы в школе на этапе оценки готовности учащихся к профессиональному самоопределению.

Ключевые слова: *профориентация, практика, мультимедийный подход, профессиональные пробы*

Андатпа

Болашақ кадрларды дайындаудың сапалы деңгейіне жету үшін жұмысты ерте бастау керек. Мектеп оқушыларымен дұрыс жүргізілген кәсіптік бағдар беру бағдарламасы болашақ студенттерге мамандық таңдауда шешім қабылдауға көмектеседі және одан әрі білім беру тиімділігінің өсуін қамтамасыз етеді. Мақалада мамандық таңдауға көмектесетін заманауи әдістер мен сандық ресурстар қарастырылады. Оқушылардың кәсіби өзін–өзі анықтауға дайындығын бағалау кезеңінде мектепте кәсіптік бағдар жұмысын ұйымдастыруда келесі әдістерді қолдануға болады.

Түйінді сөздер: *кәсіптік бағдар, практика, мультимедиялық тәсіл.*

Abstract

In order to achieve a qualitative level of training of future personnel, it is necessary to start work at an early stage. A properly conducted vocational guidance program with school students will help future students decide on their choice of profession and ensure the growth of the effectiveness of further education. The article discusses modern methods and digital resources created to assist in choosing a profession. The following methods can be used in the organization of career guidance work at school at the stage of assessing students' readiness for professional self–determination.

Key words: *career guidance, practice, multimedia approach, professional tests.*

В современных условиях молодому человеку необходимо, завершая определенный этап своей жизни, определить дальнейший путь, причем ответственность за выбор ложится на его собственные плечи. Выбор профессии – это второе рождение человека. Насколько важно опреде–лится в выборе любимого дела, найти свое место там, где вы займете, быть может, свою первую профессиональную должность – все это зависит от того, насколько грамотно проводится профориен–тационная работа [1, с. 58].

Довольно трудно из огромного множества профессий выбрать одну, ту что будет полностью соответствовать его предназначению. С цельюповышения уровня информированности молодёжи по основам выбора профессии, ежегодно организации ТиПО проводят профориентационную работу во всех школах региона. Работа профориентатора здесь играет ключевую роль. Общаясь с молодежью ему необходимо выявить уровень компетентности школьника о содержании профессий, рассказать о перспективах работы, помочь отобрать наиболее подходящие варианты и принять решение в выборе учебного заведения. Формирование у обучающихся ценностного отношения к труду, а также перво–начальных умений и навыковначинается в школе уже с первого класса. На уроках естествознания у детей воспитывают уважение к труду, понимание значения труда в жизни человека. На протяжении всего обучения в стенах школ постепенно раскрываются все этапы знакомства с профессиями. Профессии родителей, мир профессий, возможности , которые появляются в результате освоения новых умений и навыков, а так же помощь в развитии способностей учеников. В выпускных 9 и 11 классах преподаватели оказывают обучающимся помощь в формировании и принятии осознанного решения о выборе профиля обучения, направления дальнейшего получения образования и возможного трудоустройства с учетом ситуации на рынке труда, а так же современными критериями оценки специалистов. [3, с. 26]

Не секрет, что молодое поколение уже не особопитает интерес к печатной литературе и классическими тестами их не заинтересовать. Нужно что то новое, идущее в ногу со временем. Задачей профориентаторов колледжей является найти такой формат, который будет вовлекать школьников с первой минуты. Таким примером может похвастаться Костанайский строительный колледж. Проект «День открытых дверей» в Minecraft стал лучшим по мнению экспертов Костанай–ской области. Преподавателям и студентам удалось воссоздать точную копию колледжа и пригласить туда потенциальных абитуриентов. Для школьников не возникло никакого труда быстро ориентироваться в виртуальном пространстве, они находились, как говорится, «в своей тарелке». Такая идея вызвала восторг не только у молодых людей, а так же и у родителей школьников. Зачастую родители стараются оказать помощь старшеклассникам в выборепрофессии, но не всегда это получается сделать правильно. У молодого поколения возникаютиные точки зрения в этом вопросе. Иногда родители настаивают на выборе той профессии, которой в силу обстоятельств не удалось овладеть самим.Для того чтобы свести к минимуму такие ситуации, необходимо прораба–тывать такие вопросы на родительских собраниях. Педагоги содействуют формированию у родителей представлений о профессиональной ориентации, информируют об учебных заведениях города, приглашают представителей колледжей на родительские собрания. Педагоги Костанайского строительного колледжа регулярно посещают родительские собрания в школах, на которых презен–туют специальности, по которым готовя специалистов. Наглядно рассматриваются все специаль–ности, проговариваются перспективы и вопросы трудоустройства. По итогам прошлого года, мы видим, что такие мероприятия принесли успешные результаты. Уже в этом году в колледж поступили намного больше выпускников школ с высокими показателями в аттестатах, и за первое полугодие мы наблюдаем за тем, с каким интересом и желанием ребята посещают занятия.

«Развитие рынка образовательных услуг привело к серьезным изменениям в сфере образо–вания: появилась и продолжает усиливаться конкурентная борьба между образовательными учреждениями, существенно изменились требования и ценности потребителей (целевых аудиторий). Все эти факторы диктуют необходимость организации и ведения маркетинговой и рекламной деятельности учебных заведений» В связи с этим возникает необходимость распространения рекла–мы в любой форме. Для того чтобы наглядно представить профессии разрабатываются и издаются информационно–рекламные материалы (буклеты, электронные презентации, видеоролики), которые размещаются на сайте колледжа, так как именно он является активно используемым ресурсом среди потенциальных абитуриентов и родителей, а так жедемонстрируется при проведении выездных встреч с выпускниками общеобразовательных школ. Во время таких мероприятий проводится опрос и анкетирование будущих студентов, которое помогает определить какое профессиональное будущее он видит перед собой, какие навыки он должен освоить чтобы реализовать свои возможности и эффективно применить их вжизни [2, с. 110].

Для того чтобы поддерживать интерес к учебному заведению, ведется активная работа в социальных сетях. Созданы страницы в INSTAGRAM, VK, FASEBOOK, YouTube где регулярно выклады–вают посты и вирусные ролики. Это позволяет колледжу сформировать собственный имиджи привлечь внимание абитуриентов.

Еще одним эффективным способом профориентационной работы является период прохож–дения профессиональных проб. Погружение в среду специально смоделированную под конкретную профессиональную отрасль позволяет «прощупать» и ощутить на себе все тонкости специальности. Это даёт возможность понять, насколько комфортно молодёжь чувствует себя в предложенной профессии, возник ли интерес, насколько профессиональная среда вдохновила школьников. Здесь молодые люди могут раскрыть свой потенциал, развеятьтуман над тем, что на самом деле таится затой или иной специальностью, вовлечься в профессию и прикоснуться к ней своими руками. Прохождение цикла профессиональных проб помогает ответить на один из важных вопросов, – в каком направлении развиваться и помочь молодому поколению наметить свой профессиональный путь. За учебный год профессиональные пробы в стенах колледжа посетили более 20 школ города. Для школьников проводили экскурсии опытные преподаватели и активисты, а мастера производ–ственного обучения провели мастер–классы и практические занятия. Во всех мероприятиях был выбран творческий подход. Ребята с удовольствием выстраивали стены из кирпичав мастерской каменных работ, собирали макет автомобиля из гипсокартона на пробах по сухому методу строительства, пробовали себя в ролиштукатуров и в столярном деле. Атмосфера во время проведения сложилась позитивная, школьники быстро адаптировались и с хорошем настроением выполняли все задания, которые были предложены мастерами.

Среди множества вариантов проведения профориентации положительные результаты показывают и так называемые «Экскурсии в профессию». Задача состоит в организации экскурсии для школьников на строительные объекты города.Работа по организации не малая. Необходимо разработать короткий и безопасный маршрут, организовать встречу с представителями организаций на строительной площадке, подготовить примерные вопросы, которые необходимо проработать именно на экскурсии, как говорится услышать от первого лица. Целью таких экскурсий является

наглядное изучение особенностей строительного процесса, более полное понимание процессов, происходящих в рамках профессии.Для ребят проводят экскурсию мастера и бригадиры строительных объектов. В большинстве случаев специалистами на участках работают выпускники нашего колледжа и кто, как не они могут точнее рассказать о перспективах профессиии в общем строительной отрасли.

Современный рынок труда диктует свои требования к выбору образования, так как здесь сталкиваются интересы будущих специалистов и работодателей. Сегодня учреждения среднего профессионального образования имеют постоянные базы для прохождения производственных практик. Именно они помогают увидеть наглядно, как можно зарабатывать, будучи квалифи–цированным специалистом. Прохождение производственной практики дает возможность оценить студенту уровень своей компетентности и способности адаптироваться к процессу производства. Каждый школьник должен быть четко уверен, что профессия, которую он выбрал, будет ценна и востребована на рынке труда! Проводя агитацию школьников, мы рассказываем о перспективах, которые получают ребята, получившие образование в Костанайском строительном колледже. Многие студенты, проявившие себя на производственных практиках, гарантированно трудоустраиваются и имеют достойную заработную плату, а так же имеют возможность расти по карьерной лестнице и в дальнейшем обучатся в ВУЗе за счет строительной компании. Так же преимуществом колледжа является программа дуального обучения, по которой обучаются выпускники рабочих специальностей и получают квалификацию техник строитель за счет организаторов проекта. Кроме того, программа предусматривает стипендию для студентов. Всё это мотивирует молодёжь к принятию самого важного решения в жизни, то кем он хочет стать и каких высот добиться в сфере своей деятельности!

Н.К.Крупскаяписала: «Только когда профессия ему по душе, когда у человека есть интерес к тому делу, которое он делает, когда он влюблен, что называется, в свою работу, тогда только может он черпать радость в своем труде, только тогда он может максимально повысить напряженность своего труда без переутомления, только тогда может дать он ценное в своей области труда» [4, с. 498].

Именно такой посыл должен присутствовать на всех профориентационных мероприятиях, и только тогда, мы будем все чаще встречать по жизни гениев и мастеров своего дела. Резюмируя изложенное, хочется отметить, что от правильно организованной профориентационной работы зависят будущие успехи и дальнейшая судьба наших молодых специалистов. Реформы профессионального образования требуютот нас перехода к качественно новой профессиональной подготовке кадров, способных эффективно работать всовременных рыночных условиях. Наша страна стремительно развивается, и задача всех педагогов помочь определиться с выбором специальности и заложить профессиональные основы, помочь обрестиуверенность будущим членам общества!

Список литературы:

1. Вдовиченко В.П. Профессиональная ориентация молодежи: опыт работы библиотек. М.: Рус. шк. библ. ассоц., 2008. 58 с.
2. Баталова О.С. Специфика маркетинговых коммуникаций на рынке образовательных услуг // Экономическая наука и практика: материалы I Междунар. науч. конф. (г.Чита, февраль 2012г.). Чита: Издательство «Молодой ученый», 2012. 110–114 с. URL: https://moluch.ru/conf/econ/archive/14/1867/ (дата обращения: 26.01.2023).
3. БородуляЛ.М. Организация профориентационной работы в школе // Профессиональная ориентация. 2017. №1. 23–32 с. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya–proforientatsionnoy–raboty–v–shkole/viewer (дата обращения: 29.01.2023).
4. Крупская Н.К. Выбор профессии // Педагогические сочинения. т. 4. М.: Изд–во АПН, 1959. 498–503 с.

УДК 861:45

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Ильясов Ерик Капсабитович
директор школы, учитель математики
КГУ Аулиекольская вечерняя школа
отдела образования Аулиекольского района
«Управления образования акимата Костанайской области»
с. Аулиеколь, Казахстан
E–mail: ilyasov.erik@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Мақалада жаңа технологиялар мұғалімдер үшін қуатты құрал екені қарстырылған. Сабақта жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады деп есептейді.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, ақпараттық технология–лардың міндеттері, білім беру.*

Аннотация

Актуальность и цель: В статье рассматривается, что новые технологии являются мощным инструментом для учителей.Считается, что использование новых информационных технологий на уроке повышает интерес учащихся к предмету.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии, возможности информационных технологий, образование.*

Abstract

Relevance Goal: The article considers that new technologies are a powerful tool for teachers. It is believed that the use of new information technologies in the classroom increases students' interest in the subject.

Key words: *information and communication technologies, task of information technologies, education.*

Современный педагог должен быть не только углубленным знатокомсвоего предмета, но и информационно грамотным специалистом, обладающим историко–познавательной, педагогико–психологической компетентностью, политико–экономическими знаниями и всесторонними знаниями информационно–коммуникационных технологий. Развитие информационных и коммуникационных технологий считается частью образования. В последние годы использование компьютеров, электрон–ных учебников, интерактивных досок на ежедневных уроках в соответствии с современными тенденциями дало хорошие результаты. Образовательная система реализуется посредством электронной связи, обмена информацией, сети Интернет, электронной почты, телеконференций, онлайн–классов. Кроме того, разработаны игровые ситуационные тренажеры и мультимедийные обучающие системы, которые дают возможность организовать процесс обучения с использованием новых методов обучения. Министерство просвещения Республики Казахстан создает прекрасную возможность учителям для освоения новых технологий и творческого поиска [1, с. 25].

В настоящее время математическая наука бурно развивается. Поэтому существует большая потребность в новых инструментах информационных технологий для реализации открытия содержа–ния математического образования. Используя передовые достижения современных информационных технологий на уроке математики, можно развивать компетентность учащихся путем организации познавательной деятельности.

Возможности информационных технологий для учителей:

- Учитель делает урок интересным и систематическим;
- Учитель находится в постоянном поиске.
- путем обмена опытом с учителями других предметов в школе,
- возрастает ответственность за формирование личности,
- предпринимательство, методы использования инновационных технологий,
- практика мирового уровня через систему доступа в Интернет,
- формирует обмен и достигает мастерства в различных методах обучения.

А также, возможности информационных технологий для учеников:

- всесторонне совершенствует и развивает знания с помощью различных информационных, визуальных, аудиосправок;
- выполняет задачи самостоятельно;
- повышается интерес к предмету, непрерывный поиск;
- развивается соревновательная способность мышления, памяти, мнения;

- передает свои мысли в виде рисунков, картин, таблиц, графических моделей;
- выполняет различные изобразительные, справочные, методические задания;
- проверяет полученные знания, выполняя тестовые задания разного уровня [2, с. 52].

Преподавание математики – это искусство, ориентированное на каждого отдельного ученика. Это было похоже на состояние, начинающееся с того момента, когда поставили колокол, и заканчи–вающееся звонком. А пока мы оставим след, который останется в умах и сердцах молодых людей, сидящих в зале. Это путь к истине, пониманию и знанию через приключения и ущелья. Но не все студенты трудолюбивы. Поэтому я считаю очень важным понять запросы каждого молодого человека и найти путь к его сердцу [3, с. 18].

Целью использования информационно–коммуникационных технологий в обучении матема–тике является формирование процесса самостоятельного обучения учащихся. Для этого исполь–зуются тестовые программы, электронные учебники, видеоуроки, создание анимационных роликов и т.д.

Методика обучения математике входит в систему педагогических наук. В зависимости от предмета курс математики не может быть полностью компьютерным. Например: аксиомы, теоремы и развитие у учащихся способности абстрактно мыслить через их доказательства должны происходить так же, как и раньше. Скачивать компьютерную технику необходимо только при изучении некоторых тем и глав [4.с. 5.]

Эффективность использования информационно–коммуникационных технологий на уроках математики:

- самостоятельная работа ученика;
- получить много знаний за короткое время и сэкономить время;
- проверка знаний и навыков с помощью тестовых заданий;
- создание творческих отчетов;
- возможность дистанционного обучения;
- возможность быстрого получения необходимой информации;
- экономическая эффективность;
- изучение предметов и задач, требующих действия и движения;

Она оказывает большое влияние на расширение мировоззрения школьника.

Интерактивное обучение – это, прежде всего, разговорное обучение, при котором отношения между учеником и учителем происходят непосредственно. Обеспечение учащихся основами информационных знаний, развитие навыков логического структурного мышления, формирование навыков использования информационных технологий как средства саморазвития и его реализации, адаптации к информационному обществу [5, с. 15].

Основной целью обучения по электронному учебнику является непрерывный и полный контроль за процессом обучения, а также развитие способности к поиску информации и творчеству. Преимущество этого: в электронном учебнике мы можем использовать видеопоказ к каждому уроку, словарь–справочник, способ решения задач, расположение фигур в пространстве, диктант, тестовые задания, вопросы на повторение. По использованию электронного учебника эффективность использования технических средств и дидактических материалов на уроке, интерес учащегося к пред–мету, сформированность знаний, умений, уровень навыков, глубина знаний, виды тестов, оценивание, практические навыки увеличивать. Ученики сами могут копировать полученную информацию и работать с ней в удобное для себя время.

Опыт использования ИКТ на уроках математики показал, что наиболее эффективно проходят уроки геометрии, стереометрии, уроки алгебры при изучении функций и графиков, а также занятия, посвящённые материалу, выходящему за рамки школьных учебников. Использование же компью–терного класса и интерактивной доски повышает эффективность уроков во много раз, так как, на мой взгляд, мультимедиа–средства по своей природе интерактивны, поэтому ученик не может быть только пассивным зрителем или слушателем, а активно принимает участие в процессе обучения. Использование ИКТ на уроках математики позволяет экономить время на усвоение материала за счет наглядности и быстрого выполнения работы, отсутствия письменной работы. Проверка знаний учащихся в интерактивном режиме повышает эффективность обучения, способствует реализации всего потенциала личности, познавательных, нравственных, творческих, коммуникативных и эстетических возможностей, влияет на развитие интеллекта и информационной культуры учащихся. Системное использование электронных образовательных программ в образовательном процессе за счет сочетания традиционных методов обучения с педагогическими инновациями повышает эффективность обучения детей разного уровня подготовки.

Преподаватель объясняет материал, используя интерактивную доску или мультимедийную презентацию, чтобы показать графики, картинки, алгоритмы. Ничто не сравнится с такими презента–циями, особенно при решении стереометрических задач на уроках геометрии, любую геометрическую фигуру можно вращать с помощью интерактивной доски, проводить дополнительные строительные

работы, показывать в натуральную величину, рисовать на плоскости, и может быть показано решение строительной задачи. При объяснении темы «Графики функций» по алгебре можно наглядно показать движение графиков по оси абсцисс или по оси ординат. В младших классах ситуацию, представленную в докладе, можно наглядно смоделировать с помощью анимации и т.д.

Математика – предмет интересный и нужный. Сегодня существует множество способов изуче–ния математики. Они помогают погрузить школьников в мир математики, а использование новых технологий в обучении математике помогает достичь высоких результатов. Используя такие новые педагогические технологии на практике, мне удается повысить познавательную активность учащихся, раскрыть их способности, сделать занятие увлекательным [5, с. 24].

Задача информационных технологий состоит в том, чтобы заинтересовать учащихся в обучении и исследованиях. Используемая на уроке электронная коммуникация в соответствии с требованиями времени позволяет учащимся повысить интерес и внимательно слушать, а также повторить непонятые моменты, прослушать и уточнить полученную информацию. Удобно исполь–зовать мультимедийные возможности компьютера, возможности анимации, аккомпанемент, звуковые свойства, визуальные гиперссылки и действия по использованию этих визуальных материалов для организации отличных, выдающихся и увлекательных образовательных уроков для учащихся. Достижение результатов для учителя заключается не только в том, что ученик образован, но и в том, что он самостоятельно приобретает знания и применяет полученные знания для своих нужд. Сегодняшний ребенок – это завтрашний новый мир. Сегодня существует большой информационный поток, поэтому для работы в информационной среде любой педагог должен уметь системно излагать свои мысли, иметь развитую коммуникативно–информационную культуру, уметь пользоваться интерактивной доской, быть учителем, умеющим работать в сети. Обучать новым технологическим методам в соответствии с требованиями времени. Школьники должны адаптироваться к новой жизни, новым исследованиям и новым отношениям. Не следует забывать, что при такой тенденции вхождение в ряды конкурентоспособно развитых стран является большой задачей для педагогического сообщества.

Таким образом, новые технологии – это мощный инструмент для учителей. Использование новых информационных технологий на уроках повышает интерес учащихся к предмету и имеет ряд преимуществ. Эти преимущества можно увидеть как в ходе обучения, так и в результатах урока.

Применяя же ИКТ–технологии, учитель не только даёт знания, но еще и показывает их границы, обучает школьников приёмам обработки информации, разным видам деятельности; сталкивает ученика с проблемами, решения которых лежат за пределами изучаемого курса, что нацеливает их на поиски нестандартных решений, на самообразование; благодаря такой работе ученик сможет максимально раскрыться, показать все свои возможности и способности, проявить и развить свои таланты.

Список литературы:

1. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. 2001. 24–28 с.
2. Иманбаева А. Оқу–тәрбие үрдісін ақпараттандыру ділгірлігі.// Қазақстан мектебі. 2000. №2
2. Дмитриева Е.И. Основная методическая проблема дистанционногообучения иностранным языкам через компьютерные телекоммуникационные сети Интернет // Иностранные языки в школе. 1998. №1. 27–32 с.
3. Дворецкая А.В. О месте компьютерной обучающей программы в когнитивной образовательной техно–логии // Педагогические технологии. 2007. №2
4. Пинаевская, Т.А. Использование ИКТ–технологий на уроках математики / Т.А.Пинаевская // Педагоги–ческое мастерство: материалы II Междунар. науч. конф. (г.Москва, декабрь 2012 г.). М.: Буки–Веди, 2012. URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/65/2923/ (дата обращения: 02.02.2023)

ӘОЖ 58.621

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ІС–ӘРЕКЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Ильясова Гульмира Капсабитовна
«Қостанай облысы әкімдігінің білім басқармасы» ММ
мектепке дейінгі және жалпы орта білім беру
әдістемелік кабинетінің математика пәні әдіскері
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: ilyasova.gulmira@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада математика пәнінен білім алушылардың фунционалдық сауаттылығын сын тұғысынан ойлау іс–әрекеттін ұйымдастыру қарастырылды.Осы бағытты жетілдіруде оңтайлы әдіс тәсілдердің жолдары ұсынылған. Оқу үрдісінде топпен жұмыс жасауға арналған тапсырмалар көрсетілді.

***Түйіді сөздер**: функционалды сауаттылық, әдіс–тәсілдер, топтық жұмыс, математика.*

Аннотация

В статье рассмотрена организация деятельности функциональной грамотности обучающихся по математике через критическое мышление. В совершенствовании данного направления предложены пути оптимальных методических подходов. Были показаны заданияна уроках для работы в группах.

***Ключевые слова**: функциональная грамотность, методы, командная работа, математика.*

Abstract

The article considers the organization of the activity of functional literacy of students in mathematics through critical thinking. In improving this direction, the ways of optimal methodological approaches are proposed. Tasks were shown in the lessons for working in groups.

***Key words**: functional literacy, methods, teamwork, mathematics.*

Қай елдің болмасын өсіп өркендеуі, өркениетті әлемде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, дамыту бағытына байланысты. Қазіргі таңда әр ұстаздың алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс–тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру.

Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологиясы мен оның ішінде кәсіптік білім беру бағдарламаларының қоғам мен еңбек нарығының өзгеріп отыратын қажеттеріне тез бейімделуіне ықпал ететін кредиттік, ақпараттық–коммуникациялық технологияларды енгізу және тиімді пайдалану» – деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді [1, б. 65].

Бүгінгі таңда білім саласы үлкен жаңалықтарға, ізденістерге, өзгерістерге бас бұруда. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру жан–жақты және қиын үрдіс. Осыны әр мұғалім түсініп, өз тәжірибесінде замануи педагогикалық технологияларды қолдану арқылы нәтижелі қызмет жасағаны жөн. Математика пәнін оқытуда білім алушылардың функционалдық ойлау қабілеттері мен шығармашылық жұмыстарын дамытуға бағытталған педагогикалық жаңа технологияларды сабақ үрдісіне енгізу. Функционалдық сауаттылық ұғымына түсінік бере кетсек, ол яғни,адамның сыртқы ортамен қарым–қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделе алуы мен қарымқатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші. Олай болса, функционалдық сауаттылық тұлғаның белгілі бір мәдени ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және оның әлеуметтік қарым–қатынас жасауын қамтамасыз ететін білім, білік, дағдылардың жиынтығынан құралады. Ал кең мағынасында ол тек 4 білік пен білімділік әлеміне барудың жолы ғана емес, ол – ұлттың, елдің немесе жеке адамдар тобының мәдени және әлеуметтік дамуының өлшемі. Осындай сапалық сипаты тұрғысынан қарағанда функционалдық сауаттылық жеке адамды дамытудың тетігі ретінде қолданылады. Сондай–ақ, сауаттылық тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, функцио–налдық сауаттылық сол тұлға меңгерген белгілі бір білім–біліктерден көрініс табады. Өйткені функционалдық сауаттылыққа адам нақты білім алу кезеңдерінен өткеннен кейін қол жеткізеді. Бұл орайда білім белгілі бір сауаттылық деңгейін қамтамасыз ететін құрал және нақты іс–әрекеттердің нәтижесі ретінде қарастырылады. Ендеше, мемлекеттік тілді оқытуда білімнің түпкі нәтижесі деп саналатын құзыреттіліктердің біртұтас бірлігі ретіндегі функционалдық сауаттылықтың мәнін, рөлін айқындаудың, оны мектеп тәжірибесіне ендірудің уақыт талабымен толық сай келуі де зерттеу тақырыбының өзектілігін дәлелдей түседі.

Әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің орталық тұлғасы білім алушы субъект, ал ол субьектінің алған білімінің түпкі нәтижесі құзіреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мәселесін негізге алудың өзектілігін арттырып отыр. Білім алушылардың алған білімдерін шынайы жағдайларда қолдану, ақпаратты әртүрлі белгі (мәтін, графика, кесте, сызба) жүйелеріне аудару, ұсынылған әртүрлі: тұрмыстық, ғылыми–көпшілік және т.б.мәтіндерден қажетті ақпаратты табу ептіліктері толық қалыптаспаған. Осы факторларды ескеру білім алушыларды оқыту тәсілдерін өзгерту, математикалық сауаттылығын күшейту қажеттілігін тудырып отыр [2, б. 5].

Білім беру ұйымынан шыққан бала алған білімін ұмытып қалмайды, қайта өмірде пайдала–натын болады. Ол үшін оқытудың белсенді әдіс–тәсілдерін меңгеруіміз керек.Функционалды сауатты білім алушының моделін өзіндік пікірі, ой талғамы бар, көзқарасы қалыптасқан, білімі шыңдалған, шығармашыл, дарынды, ізденімпаз, креативті алған білімін қоғамда қолдана алатын жеке тұлға деп түсінуге болады. Осы орайда математика пәнін меңгерту барысында теория мен практиканың байланыста болуын қамтамасыз ету үшін берілетін білімнің мазмұны мен көлемін анықтағанда теориялық қағидалардың, заңдылықтар мен ережелердің ақпараттық материалдардаң бала өмірінде кездесетін түрлі проблемалық мәселелерді шешуге, білуге және ол білімді қолдана алатындай практикалақ маңыздылығын ескеру өте маңызды [3, б. 18].

Жаңа технологияның басты мақсаты – өздігінен дамытуға ұмтылатын жеке тұлғаны қалыптас–тыру. Заман талабына сай оқыту технологиясының тиімдісін пайдалану – оқу үрдісінде жетістікке жетудің бірден бір кепілі. Бүкіл әлемнің түкпір–түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбектерінің озық тәжірибелеріне сүйене отырып, сан түрлі оқыту технологиялары жарыққа шығарыл–ды. Осы жаңа педагогикалық технологиялардың ішінде сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының орны ерекше. Олардың пікірінше оқу міндетті түрде білім алушылардың қызығушы–лығын тудыратын белсенді болуы керек. Білім алушылрдың ойына түрткі туғыза отырып оны білуге одан әрі құлшынысын туғызу болса ғана оқуға деген белсенділік артады. Сын тұрғысынан ойлау стратегияларын пайдалану оқытудың әртүрлі формаларын қолдана отырып, білім алушылардың бір–бірін тыңдай білуге, өз ойларын анық жеткізуге, өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын жетілдіруді, ізденіске баулып, естіп, көріп, білгенін түйіндеп, пайдалана білуге үйретуді көздейді. Сын тұрғысын оқу – тәрбие үрдісінде басқару мен ұйымдастырудың тиімділігі білім алушылар өз алдына белсенді дамуына негізделеді. Яғни білім алушылардың ауызша және жазбаша тілін, ойлау, есте сақтау, әрбір ақпаратқа, сонымен бірге өзінің және басқаның шығармашылығына сыни қарауына, шығармашылық қабілетін дамытуға бағытталған. Сыни ойлауды дамыту технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы – білімнің дайын күйінде берілмеуі. Осыған орай сын тұрғысынан ойлау техноло–гиясын егжей–тегжейлі қарастыра отырып, жеке тұлғаның функционалдық сауаттылығын сын тұрғысынан ойлау іс–әрекеті арқылы қалыптастыруды мақсат еттім. Математика сабағын меңгертуде сын тұрғысынан ойлау технологиясын қолдану өте тиімді. Сын тұрғысынан ойлау технологиясын қол–дану барысында ақпаратпен жұмыс істеу, логикалық ойлау, мәселелерді шешу, өз пікірін дәлелдеу, өзіндік жұмыс, ынтымақтастықпен және топта жұмыс істеу дағдылары қалыптасады [4, б. 11].

Оқыту процесінде пайдаланылып отырған әртүрлі әдіс тәсілдер мен жаңа технологиялар өз нәтижелерін беруде. Математика сабағында сын тұрғысынан ойлау білім алушыларды тәрбиелеп, білім –біліктілігін арттырып қана қоймай, еркін ойлауға мүмкіндік беріледі: ақыл ойы дамиды, шығармашылық деңгейі артып, топтық іс–әрекетке тәрбиеленеді, өзі жан– жақты жетіліп, өз ойын еркін жеткізе алу қабілеті қалыптасады. Сабақтарда білім алушының санасына ой туғызып, білуге ынтасын арттырып, алдағы уақытта өз бетінше жұмыс жасауына жағдай туғызамын. Әдіс–тәсілдердің ішінен қажеттісін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану басты талап (*топпен жұмыс, миға шабуыл, кім мықты, Джигсо1, Венн диаграммасы және т.б.)* Мәселе технологияларды кеңінен пайдалану емес, мәселе – тұлғаны нәтижеге бағыттай білім беруде. Осыған орайсабақтарда қолданып жүрген тиімді әдіс–тәсілдерді назарларыңызға ұсынамын.

Сабақта және үйге тапсырма бергенде білім алушының пәнге деген қызығушылығына және өз бетімен ізденуіне назар аударамын. Оқу үрдісінде топпен жұмыс жасау әдісі зерттеу жұмысын жүргізу мақсатында тапсырмалар беріледі. Топтық жұмыс нәтижесінде берілген тақырып бойынша білім алушылар өз жұмыстарын шығармашылықпен дайындап, постерге сызба–суретті ортаға салады.

Үйге берілген тапсырманы сұрақ–жауап арқылы әр топта диалогқа түсіру. Білім алушылардың мұндағы мақсаты берілген тапсырмаларды қатесіз топпен орындау, білімдерін тексеру. Топпен жұмыс жасау, жарыс арқылы сабаққа деген ынталары артады. Түсіну. Кім мықты? Топтар жарысы. Әр топқа тапсырмалар беріледі. Әр топ тапсырмаларды орындап, нәтижесін екінші топқа тексеріп бағалау керек. Білім алушылардың мұндағы мақсаты берілген сұрақтарға жауап беріп, өз ой– пікірімен санаса білу, өткен сабақтарды қайталау. Қолдану. «Джигсо» әдісі бойынша өткен тақырып пен жаңа тақырып–ты үйлестіре отырып «Бақыт құсы» тақырыбын өздері талқылап, өздері қайталау мақсатында қосымша тапсырмалар таратылады. Әр топта үш топта 4 оқушы бар, әр топтың 1,2,3 нөмерлеріне бірдей тапсырмалар беріледі, олар өздері тапсырмаларды орындап, әр топтаға бірдей нөмерлер бір партаға бірігіп тапсырмаларын бір–біріне көрсетіп, тексереді. 4 сарапшы, яғни, топ басшылары

бақылаушы–сарапшы ретінде сайланады. Оқушылардың мұндағы мақсаты берілген тапсырманы өздері талқылап, өз ой пікірлерімен санаса білу. Талдау. Венн диаграммасы арқылы тақырыпты талдау. Әр топқа диаграмма таратылады, сол диаграмманы толтырады, тақырыпты жинақтайды. Әр топ өзара тақырыпқа қатысты диаграмманы толтырып, нәтижесін тақтаға шығып қорғайды. Жинақтау. Тақырыпқа қатысты суреттен мәліметтер алу арқылы жинақтайды. Бағалау. Бағалау паракшасын тарату. Өзін–өзі бағалау, топтық бағалау.

Мысалы, 8–сыныпта алгебра және геометрия сабақтарында «Квадраттық функция», «Аудан» тақырыбын қарастырғанда білім алушылар топта тапсырмаларды орындауда функциялардың графигін, геометриялық фигураларды қарастырғанда зерттеу жұмыстарын жүргізеді, әр топ пікірлерін білдіріп, дәлелді материалдарды сынып назарына таныстырып қорғайды.

Сыныптағы білім алушыларды топқа бөлініп әр түрлі фигуралардың үлгілері беріледі. Осы фигураларының қасиеттерін, аудандарын табу формуласын өмірде қолдану жолдарын орындауға постер құрастырады. Сонымен қатар әр топтың алдына түрлі қолданудан босаған ыдыстар: пластикалық шөлмектер, тетрапакеттер берілді. Осы материалдар пішінін трансформациялау (өзгерту) арқылы тиісті фгуралардың үлгісін, суретін (нобайын) бейнелейді. Әр топтағы оқушылардың сыни ойлау қабілеті әртүрлі, өз ойын– идеяларын ортаға сала отырып, сабақ соңында әр топ өз эскиздерін қорғап шығады. Сабақ арасында сергіту сәті жасалды, әр топ өз үлгілерін интерпре–тациялап дыбыстар шығарып әртүрлі қозғалыс қимылдарын 2–3 минут белсенділікпен қызықты көрсетті, серігу кезінде де білім алушылар шығармашылықтың тағы да бір қырын көрсетеді. Топтағы білм алушылар өз жұмыстарының күшті және әлсіз жақтарына тоқталып, өзіндік баға беріп, рефлексия жасалады. Сабақ аяғында білім алушылар өз пікірлерін стикерге жазып тақтаға қалдырды.

Қорыта айтқанда, жеке тұлғаның функционалдық сауаттылығын сын тұрғысынан ойлау іс–әрекетін ұйымдастыру арқылы қалыптастырудың тиімді жолдарына қорытынды жасасақ:

1. Шығармашылық тіл байлығы жетіледі.
2. Білімалушы өз қиялының дамуына, пікірін айтуына еркіндік беріледі.
3. Қоршаған ортаға, өз өмірініе сын көзбен қарауға үйренеді.
4. Әділдікке, шыншылдыққа дағдыланады.
5. Жан–жақты ізденеді.
5. Іс–әрекетке тәрбиеленеді.
6. Ақыл ойын дамытады.
7. Ұжымдық белсенділігі артады.
8. Топпен жұмыс істеуге, топқа бағынуға дағдыланады.

Жалпы қорыта келгенде, жаңа әдіс–тәсілдерді сабақта тиімді пайдалану – оқу үрдісінде жетістікке жетудің бірден бір кепілі деп, жоғарыда айтып өткендей математика пәнін оқытуда білім алушылардың функционалдық сауаттылығын сын тұрғысынан ойлау іс–әрекеті арқылы ұйымдас–тырудың маңызы зор екені анықталды. Яғни білім алушы өз ой–пікірін ашық еркін айтады, бір–бірін тыңдауға үйренеді ұжымда ынтымақтастық атмосферасы қалыптасады. Осыдан кейін ғана жан–жақты дамыған, болашағы айқын, бағдары анық, бәсекеге қабілетті рухани бай тұлға қалыптастыра алатынымызға сенімімін мол.

Әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Білім туралы Заңы
2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жылдарға арнал–ған ұлттық іс–қимыл жоспары
3. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс–қимыл жоспары. ҚР Үкіметінің №832 қаулысы 2012ж 25 маусым. Астана Үкімет үйі. 118
4. Ташенова А. Сын тұрғысынан ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту // Білім Образование

УДК 372.8

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННО – КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Исакова Шолпан Сабыровна
учитель русского языка и литературы
гимназии имени С.Мауленова
г. Костанай, Казахстан
E–mail: sholpan196620@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі: Бұл мақаланың өзектілігіин новациялық технологияларды орыс тілі сабақтарында қолдану жолдарын анықтау болып табылады. Мақсаты: орыс тілі сабақтарында АКТ түрлерін пайдалану жолдарын көрсету.

Түйінді сөздер: *инновация, ақпараттық–коммуникациялық технология, интернет, заманауи сабақ, оқыту сапасы.*

Аннотация

Актуальность: Актуальность данной статьи заключается в определении путейприменения инновационных технологий на уроках русского языка. Цель: показать использование ИКТ на уроке русского языка.

Ключевые слова: *инновация, информационно–коммуникационная технология, интернет, совре–менный урок, качество обучения.*

Abstract

Relevance Goal The relevance of this article is to determine the ways of using innovative technologies in Russian language lessons. Purpose: to show the use of ICT in the Russian language lesson

Key words: *Innovation, Information and Communication Technology, Internet, modern lessons, quality of teaching*

Изменения во всех областях общественной жизни, современные потребности в сфере педагогической деятельности привели к необходимости модернизации системы образования. Единственным возможным путем перспективного развития этой области является внедрение инноваций. В настоящее время без использования современных информационных и коммуни–кационных технологий не может работать ни одно образовательное учреждение. Использование информационных технологий оказывает заметное влияние на содержание, формы и методы обучения. Следовательно, внедрение инноваций (нововведений) является наиболее эффективным средством повышения качества образования [1].

Широкое использование информационно–коммуникационных технологий на уроках русского языка позволяет обеспечить:

– вариативность и личностную ориентацию каждого урока русского языка (проектирование индивидуальных образовательных траекторий);

– практическую ориентацию уроков русского языка с введением интерактивных деятельностных компонентов (освоение проектно–исследовательских и коммуникативных методов) [2].

В настоящее время происходит смена педагогической парадигмы, когда основной целью системы образования является подготовка специалистов, в том числе учителей русского языка, двойной компетенции: с одной стороны, жестко связанных с профессией учителя русского языка, а с другой – способных не только понимать возможности информационно–коммуникационных техноло–гий, но и использовать их на уроках, адаптируя к выполнению практических задач, решению специализированных проблем, возникающих в различных областях деятельности человека.

Информационные технологии составляют основу формирования общепрофессиональных компетенций современного учителя русского языка. Их использование является необходимым условием повышения результативности процесса обучения, развития более эффективных подходов к обучению, совершенствованию методики преподавания русского языка [2].

За все время своей работы в школе учителем всегда хотелось сделать уроки более интересными, запоминающимися для ребят и всегда задумывалась вопросом: «Что же нужно сделать для того, чтобы ребята с радостью шли ко мне на урок?» И сегодня этот вопрос остается актуальным не только для меня, но и для многих учителей. Как только современные школы стали работать по обновленной программе, каждый учитель старается ориентироваться на развитие личности ученика, его познавательных и созидательных способностей. И это создает уверенность, что целенаправ–ленное применение информационно–коммуникационных технологий в учебно–воспитательном

процессе на уроках позволит ускорить формирование учебно–познавательной компетенции учащих–ся, стимулировать мотивацию и добиться повышения качества обучения. Необходимость использования информационно–коммуникационных технологий в образовательном процессе продик–тована самой жизнью: дети живут в технологическом пространстве и в школе, и дома.

Современный урок не может быть эффективен и интересен без использования современных информационно–коммуникационных технологий, иучитель должен совершенствоваться, повышать квалификацию, следить за современными педагогическими технологиями.

ИКТ дают возможность:

– повысить интерес к предмету, делая процесс обучения более увлекательным, запоминающимся;

– поставить в центре обучения самого обучающегося, его психологические особенности;

– расширить возможности для плодотворного сотворчества учеников и учителя, что положительно влияет на эмоциональную атмосферу на уроке;

– увеличить объем информации, сообщаемой ученику на уроке;

– помогает расширить кругозор учащихся, мотивировать детей самостоятельно искать информацию;

– активизировать организацию процесса познавательной деятельности школьника;

– активизировать умственную деятельность учащихся.

В современной школе созданы хорошие условия для использования ИКТ на уроке. Вкабинете русского языка и литературы имеются компьютер, проектор, интерактивная доска. Есть устойчиво функционирующий выход в Интернет. Имея компьютер, учитель имеет неограниченные возможности в изготовлении печатных материалов к каждому уроку, учитывая все особенности групп и даже индивидуальные особенности отдельных детей. Для своих уроков я печатаю тестовые задания, карточки – задания, вопросы к олимпиаде и так далее. Эффективность урока в случае использования печатных материалов, розданных ученикам, повышается вдвое: за урок можно не только изучить новый материал, но также закрепить его, отработать практические навыки. Хороший урок невозможно представить без хорошо сформулированной темы, постановки его целей и задач, планирования этапов, а также цели на каждом отдельном этапе урока. Обычно для этого используется классная доска, на которой выписываются все необходимые термины, составляются таблицы и схемы. Сейчас у нас есть прекрасная возможность создавать разнообразные презентации к урокам. На уроках русского языка и литературы применение ИКТ возможно на различных этапах урока. Хочется заметить, что компьютер ни в коем разе не заменяет учителя, он просто дополняет его.Использование электронных ресурсов учебного назначения: презентации к урокам, логические игры, тестовые задания, ресурсы Интернет повышают интерес ученика к уроку, к определенной теме.

Информационные технологии используются мною на всех этапах урока: при объяснении нового материала, закреплении, повторении, обобщении, контроле. Так на уроке русского языка по теме «Степени сравнения наречий» я обращаюсь к повторению темы «Степени сравнения прилагательных». На экране появляется мудрая сова и предлагает учащимся вспомнить таблицу, затем она воспроизводится на экране. Повторив ранее изученный материал, мы проводим аналогию с новой темой, учащимся легче воспринимать новую тему.

Учебник – наиболее привычный инструмент и помощник ребенку и педагогу, который можно листать, ощущать, общаться с ним, как с человеком, но ИКТ–технологии – дополнительные возможности учения. Поэтому ИКТ и учебник – единое целое; с помощью ИКТ интенсифицируется информационное взаимодействие между субъектами информационно–коммуникативной предметной среды, результатом является формирование более эффективной модели обучения. Применение ИКТ– технологий на уроке необходимо – это требование времени, которое разнообразит урок, позволяет увеличить его плотность, активизировать работу учащихся. Информационные коммуника–тивные технологии, во–первых, как средство доступа к учебной информации, обеспечивающее возможности поиска, сбора и работы с источником, в том числе в сети Интернет; в соответствии с личностно – ориентированной парадигмой образования федеральный компонент стандарта для всех ступеней обучения нацелен на комплексную реализацию личностно – ориентированного, деятель–ностного, коммуникативно–когнитивного и социокультурного подходов к обучению, в том числе, и на формирование и развитие информационной культуры учащихся. Успех обучения зависит от творческой личности учителя, от его умения использовать компьютерные презентации, использовать ИКТ как средства организации проектной деятельности школьника. И самое главное: используя ИКТ нельзя забывать о здоровьесберегающих технологиях. При этом надо всегда помнить, что компьютер не заменяет учителя, а только дополняет его.

Очень интересны для учащихся физминутки с использованием ИКТ. Использование интернет–ресурсов позволяет представить вниманию учащихся уникальные материалы для уроков литературы, совершать виртуальные экскурсии по музеям писателей, художников, получать возможность знакомиться с произведениями, которые не всегда можно найти в печатном виде. Данные разработки помогают учащимся проникнуться той атмосферой, в которой жил и работал писатель или поэт,

вызывают живой интерес поиска нужной информации из области литературы, остаться один на один со своими мыслями, переживаниями, что способствует активизации познавательной деятельности учащихся. С удовольствием учащиеся готовят презентации о новинках литературы, что побуждает интерес к чтению. А это в настоящее время немаловажный аспект.

С большим интересом учащиеся работают на уроках, проводимых в форме игры. Игра – это вид деятельности в условиях ситуаций, направленных на воссоздание и усвоение общественного опыта, в котором складывается и совершенствуется самоуправление поведением. Для создания ситуации успеха и радости на таких уроках учителю помогает компьютер. Интеграция обычного урока с ИКТ позволяет переложить часть своей работы на ПК, делая при этом процесс обучения более интересным, разнообразным, продуктивным. Становится более быстрым процесс записи определений, других не менее важных частей материала, так как учителю не приходится повторять текст несколько раз (текствыводится на экран), а учащиеся не ждут, когда материал будет повторён. Кроме того, у учащихся работает сразу несколько видов памяти. Необходимо помнить о том, что среди детей есть аудиалы, визуалы. Поэтому одному нужно увидеть, другому достаточно услышать материал, а если и видишь, и слышишь, то результат будет выше. А ведь именно этого мы и добиваемся на своих уроках [3].

Использование компьютерного тестирования повышает эффективность учебного процесса, заставляет учащихся быть на уроках активными, даёт возможность быстрой обратной связи учителя с учащимся. Немаловажным преимуществом является критериальное оценивание учащихся, что, с одной стороны, исключает сомнения в объективности у самих учащихся, а, с другой стороны, существенно экономитвремя учителя. Также проведение тестового контроля с использованием ИКТ на уроках русского языка способствует развитию орфографической зоркости при взаимопроверке или самоконтроле выполненной работы. При подготовке к ГИА учащиеся имеют возможность выполнения тестов в онлайн–режиме и мгновенной проверке правильности.

Следует отметить, что необходимо исходить из утверждения о том, что компьютер не заменит учителя или учебник, поэтому он рассчитан на использование в комплексе с другими имеющимися в распоряжении учителя методическими средствами. Естественно, использование компьютера на каждом уроке не реально, да ведь это и не нужно. Как бы то ни было, а урок, например, литературы – это, прежде всего знание художественных произведений, умение их анализировать, сопоставлять разные взгляды критиков, понимание авторской позиции и т.д. Каждый учитель должен планировать свои уроки так, чтобы использование компьютерной поддержки было наиболее продуктивным, уместным и интересным. Использование ИКТ позволяет учителям и учащимся идти в ногу со временем. И особенно это важно для наших учеников, потому что знание компьютера, использование различных программ, умение оформлять и, конечно же, представлять результат своей работы пригодится им в будущей профессиональной деятельности, поможет стать грамотным специалистом.

Список литературы:

1. Ибраев Т.К. Теоретико–методологические аспекты социально – образовательной сферы в условиях реформирования. Астана: Проспект, 2017. 157 с.

2. Айдарова К.Б, Поливанова А.А. Социальные вопросы воспитания современной молодежи// Современные аспекты науки и образования. 2019. №7.

3. Бабич И.Н. Новые образовательные технологии в век информации. Материалы XIV Международной конференции «Применение новых технологий в образовании». 2003. 68–70 с.

4. Зенкина С.В. Информационно–образовательная среда как фактор повышения качества обучения // Педагогика. 2008. №6. 22–28с.

5. Поташник М.М. Как подготовить и провести открытый урок (современная технология). М.: Педагогическое общество России, 2013. 144 с.

ӘОЖ 374.1

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРҒА НЕГІЗДЕЛГЕН ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ

Исина Асем Балгабаевна
Саулебаева Асия Едиресовна
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімдері
Назарбаев Зияткерлік мектебі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: Issina_a@kst.nis.edu.kz

Аңдатпа

Қашықтан оқыту формасы көпшіліктің өз бетінше үздіксіз жалпы білім алу жүйесін, өзара ақпарат алмасуын қалыптастырады және жүзеге асырады. Білім берудің біртұтас ақпараттық жүйесін құру арқылы оқушылар мен студенттердің білім деңгейін көтереді.

Түйінді сөздер: *жаһандану, қашықтықтан оқыту, ақпарттық технология, ресурс.*

Аннотация

Форма дистанционного обучения формирует и осуществляет самостоятельное самообразование широкой общественности, взаимный обмен информацией. Повышает уровень образования школьников и студентов путем создания единой информационной системы.

Ключевые слова: *глобализация, дистанционное обучение, информационные технологии, ресурс*

Abstract

The format of distance learning carries out independent self–education of the community and mutual exchange of information. It increases the level of education of schoolchildren and students by creating a unified information system.

Key words: *globalization, distance learning, information technology, resource*

«Әрине, білім панацея емес, өзінің мақсатына жетуге тырысатын әлемдегі барлық мәсе–лелерді шешетін кілт те емес, ол тек қана адамның үйлесімді және шынайы дамуына қызмет ете–тін бір құралы, оның мақсаты – жоқтықты, күшпен алуды, түсінбеушілікті, қанауды және соғысты жою» ЮНЕСКО халықаралық комиссиясының төрағасы Жак Делор

Қазіргі кезде шапшаң жүріп жатқан жаһандану үрдісі әлемдік бәсекелестікті күшейте түсуде. Ел егемендігін алып, демократия кең өрістей бастаған қоғамда, әлемдік қауымдастыққа ұмтылып, бәсекелестік өмір сүрудің басты шартына айналған бүгінгі өзгермелі дүние жағдайында адамның мәні мен әлеуметтік рөлі жаңа сипатқа ие болып отыр. Соған сай рухани құндылықтар әлемі де түбегейлі жаңарып, адамның ақыл–ой қуаты мен интеллектуалдық әлеуетін қалыптастырудағы білімнің маңызы туралы қағидалар түбірімен өзгерді. XXI ғасырдың оқыту жүйесінде меңгерілетін білімнің мектеп қабырғасындағы әрбір пән оқушыны дара тұлға ретінде жетілдіруге, оның шығармашылық қабілет–терін дамытуға алғышарт жасауы қажет деген қағида берік орнықты, білім берудің міндеті өзгерді.

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Бүгінгі білім мазмұны мұғалім мен оқушының арасындағы байланысты субъективті деңгейлік көтерудегі демократиялық бастама–лардың барлығы мұғалімдер арқылы жүзеге асырылады. Бүгінгі мұғалімді тек пән мұғалім ретінде қабылдау олқылық көрсетеді. Мұғалім қоғам айнасы. Қазіргі таңда дәстүрлі оқыту әдістемесінің заман талабына сай толық білім беруге, меңгертуге кепілдік бермейтігін мектеп тәжірибесі көрсетіп отыр. Сондықтан жаңартылған әдістемелік жүйенің оқыту үрдісінде іске асу үшін оны технологияландыру қажеттілігі туады.

Білім беру үрдісін ақпараттықтандыру – жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу–тәрбие үрдісінің барлық, деңгейлердің тиімділігі мен сапасын жоғарлатуды көздейді. Біріккен Ұлттар Ұйымының шешімімен «XXI ғасыр – ақпараттықтандыру ғасыры» деп аталады. Қазақстан Республикасы да ғылы–ми–технологиялық прогрестің негізгі белгісі – қоғам ақпараттықтандыру болатын жаңа кезеңіне енді. Біз жаңа ақпараттандыру ғасырында өмір сүріп жатқан жандармыз. Бұл – алдыңғы қатарлы елдер қатарында табиғи байлығы мен шығарған өнімі мол елдер емес, ғылымға негізделген техникасы дамыған, жастары білімді елдер тұратынын білдіреді. Ақпарат – қазіргі таңда ең бағалы тауар болып саналытын бәрімізге белгілі. Сондықтан қай елдің тұрғындары ақпарат алуға кең мүмкіндік алса, алдыңғы қатарлы ақпараттық технологияны пайдаланып терең білім алса сол ел алдыңғы қатарлы болып саналмақ. Елдің болашағы осы мүмкіндікті қалай пайдаланып, қоғамды ақпаттандырудықалай жүзеге асыруда болмақ. Оның жолдарының бірі білім алуды ақпараттандыру болып саналады. Білім алуды ақпараттандырудың бір әдісі – қашықтықтан оқыту.

Қашықтықтан оқыту – жаңа оқыту формасы. Виртуалдық оқу аудиториясына қатыса отырып білім ала отырып, мультимедиалық құралдарды ұтымды пайдалану, оқытушы мен оқушылар арасын–

дағы сұхбатты ұйымдастыру үшін қолданылатын дәстүрлі және жаңа ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдалануға негізделген оқытудың интеграциялық нысаны. Мысалы, Қазақстан Республикасы орта білім беру ұйымдарының оқушыларын «Назарбаев Зияткерлік мектептері»дербес білім беру ұйымындағы конкурстық іріктеуге дайындау Виртуалды мектептің басты мақсаты болып табылады. Виртуалды мектеп Қазақстан Республикасының жалпы білім беру ұйымдарының 5–6 сынып оқушылары үшін құрылған. НЗМ мектебінің оқушысы болуыңыз үшін Сіз мектептің жұмыс тәртібімен, виртуалды мектептің жұмыс кестесімен танысуыңыз керек, сондай–ақ тіркелуіңіз қажет. Виртуалды мектеп оқушыларына математика, қазақ тілі, орыс тілі, ағылшын тілі пәндері бойынша дайындалуға септігін тигізеді.

Қазіргі таңда қашықтықта оқытуды жүзеге асыру мақсатында республика көлемінде мектеп оқушылары мен мұғалімдеріне электронды күнделік енгізілді. Электронды күнделік арқылы ата–аналар балаларының білім үлгірімін, ал оқушылар болса үй жұмысын уақытында біліп отырады. Сонымен қатар әртүрлі республикалық байқауларға қатысамын десеңіз, ғаламторға кіріп, таңдауы–ңызды жасасаңыз болды. Мысалы, оқытылатын пәндерден қашықтық олимпиадалар Қазақ–стандық интернет олимпиадалар («КИО») өткізіліп отырылады. Мұндай интернет олимпиадалар оқушылардың үлкен қызығушылығын танытады. Әртүрлі қызықты тапсырмалардан құрастырылған олимпиаданың ең тиімді жері – оқушылар өздерінің білім деңгейлерінің көрсеткішін бірден білулері болып табылады.

Тағы оқу процесін сапалы ұйымдастырудың келесі бір түрі ол – «E–learning». E–Learning – бұл оқу үрдісін ұйымдастырудағы халықаралық стандарттар мен принциптерін қолдайтын, барлық заманауи талаптарға сәйкес келетін, электронды және қашықтықтан оқыту. E–learning техноло–гиялары арқылы оқу үрдісінде берілген материалды меңгеруге жағдай жасау үшін өте қолайлы және ыңғайлы, сонымен қатар оқу материалын меңгеруде қиындық деңгейін, уақытын және көлемін таңдаудағы және интерактивті, өйткені, мұғаліммен, сыныптастарыңмен синхронды (чат, скайп) және асинхронды (пошта, форум) әрекеттесу арқылы оқуға болады келесі мүмкіндіктер береді.E–learning–тің арнайы сайты арқылы мұғалім тақырып бойынша ресурстар, бейнедәрістер, тест жұмыстар, тәжірбиелік тапсырмалар, форумдағы дискуссиялар, есептер шығару практикумдары, оқушыларға ыңғайлы уақытта керекті тақырыбымен өзі жасай алады. Оқушы өздік жұмысты өз компьютері–нен,ұялы телефонынан кіріп, орындай алады. Оқушылардың өздік жұмыстарының көлемін көбейтуге де мүмкіндік жасалған.Оқушы өзіндік жұмысты дербес компьютердің, ноутбуктың, ұялы телефонның көмегімен ұйымдастыра алады. Оқушылардың өзіндік жұмыстарының көлемін көбейту оқу үрдісін ақпараттық технологиялардың арқасында нығайтуға мүмкіндік береді.Оқушы автоматтандырылған жүйеде өзінің жеке портфолиосын, күнтізбесін, күнделігін жүргізеді. Ал мұғалім күнтізбелік–тақырыптық жоспары бар электрондық дәптерді, сынып журналын, хабарландыру қызметін (алда болатын жоспарлы және жоспардан тыс жиналыстар мен кездесулер туралы оқушылардың ата–аналарына e–mail немесе sms–хабарламалар, есептелік және т.б. жіберу) толтыратын болады. Ата–аналар қауымы тәрбие мәселелері бойынша кеңестер алу, сондай–ақ қашықтықтан баласының сапалы орта білім алуы мен жетістіктері туралы ақпараттық хабарлама алу мүмкіндігіне ие болады. Оқытушылық жүктемені, сабақ кестесін, үлгерім мониторингі мен оқушылардың сабаққа келуін, педагогтің қызметін, есептілікті директордың орынбасары жүзеге асырады. Жүйе әкімшісі жергілікті және ғаламдық есептеу желісін, телефон жүйесін немесе дауыс поштасы жүйесін қоса алғанда, көп қолданыстағы компьютерлік жүйенің жұмыс істеп тұруына жауапты болады.

Әрбір мұғалім өз жұмысында қашықтықтан оқытуды қалай ұйымдастыру керек, қашықтан оқыту қызықты және тиімді болуы үшін қандай ресурстар мен қызметтерді таңдау керек деген сұрақтарға тап болады. Мультимедиялық интерактивті оқу материалдарын жасауға арналған өте ыңғайлы және қарапайым қолданба Web 2.0 LearningApps.org қосымшасы болып табылады. LearningApps.org конструкторы. интерактивті модульдер арқылы оқу және оқыту процесін қолдауға арналған қосымша болып табылады. Қолданыстағы модульдерді тікелей оқыту мазмұнына қосуға болады, сонымен қатар оларды онлайн режимінде өзгертуге немесе жасауға болады. Мақсат – интерактивті блоктарды жинау және оларды көпшілікке қолжетімді ету. http: //learningapps.org/ сайтында әртүрлі мектеп пәндері бойынша нақты тақырыптар бойынша дайын жаттығулар бар. Ал ең бастысы, мұғалім бұл жаттығуларды өзі өзгерте алады немесе соған ұқсас жаттығуларды орындай алады. Жаттығулар әртүрлі формаларда ұсынылған:

- Ашық жауабы бар викториналар, жауап таңдауы бар викториналар;
- Салыстыруға арналған тапсырмалар, сызғыш пен портрет, сызғыш пен оқиға;
- Тапсырма мәтіндегі бос орындарды толтыру;
- Картадан тапсырмаларды табу;
- Кроссворд;
- Аудио, бейне мазмұны.

Microsoft Teams – орталықтандырылған платформа, ол бірлесіп жұмыс істеу үшін виртуалды аудиторияларды құруға және білім алушылармен және оқу орнының қызметкерлерімен өзара электронды оқыту кезінде іс–қимыл жасауға мүмкіндік береді.Microsoft Teams бейне конферен–циясында сабақты қашықтан өткізуге болады. Мысалы, бейнесабақты жоспарлап, сонда сынып оған

бір рет басу арқылы қосыла алады. Бейнесабаққа қатысушылар бір–бірін көреді және естиді, сондықтан сабақ әдеттегі форматта өтеді: мұғалім тақырыпты түсіндіреді және оқушыларға «тақтаның алдында» сөйлеуді ұсынады.Microsoft Teams құрамдас бөлігі болып табылатын Microsoft Office365 деректердің бұзылуы қаупін азайтуға көмектесу үшін компанияның жалпы қауіпсіздік саясатын басқаруды қамтамасыз етеді. Қолданбаның соңғы жаңартулары автоматты түрде орнатылады және кірістірілген шифрлау және кіруді басқару пайдаланушы құрылғылары жоғалған жағдайда және маңызды деректерді компаниядан тыс тасымалдауға әрекеттенген кезде құпия деректерге қауіп төндірмеуге көмектеседі. Microsoft Teams көмегімен сіз топтың немесе жұмыс тобының немесе компания бөлімшесінің кез келген мазмұнына бірден қол жеткізе аласыз: хабарламалар, корпоративтік құжаттар кітапханасы, файлдар, қызметкерлер туралы ақпарат (1–сурет). Бір рет басу арқылы қоңырау шалуға, электрондық хат жазуға, онлайн хабарлама жіберуге немесе онлайн аудио–бейне конференциясын жасауға болады. Сізге қажет нәрсенің бәрі қай жерде болсаңыз да, әрқашан қолыңызда. Әріптестеріңізбен лезде қосылып, маңызды ақпаратпен бөлісіңіз. Кез келген уақытта топтық чатта немесе жеке чатта мазмұнды және тарихты қараңыз. Бүкіл команда үшін немесе қатысушылардың аз саны үшін кездесулерді жоспарлаңыз. Сөйлесулерде барлығына маңызды жаңалықтары бар электрондық хаттарды орналастырыңыз. Толық телефон байланысы және кеңейтілген дауыс мүмкіндіктері бар құжаттарды, бейне және аудио конференцияларды ортақ пайдалану арқылы жиналыс өнімділігін арттырыңыз.

1–сурет

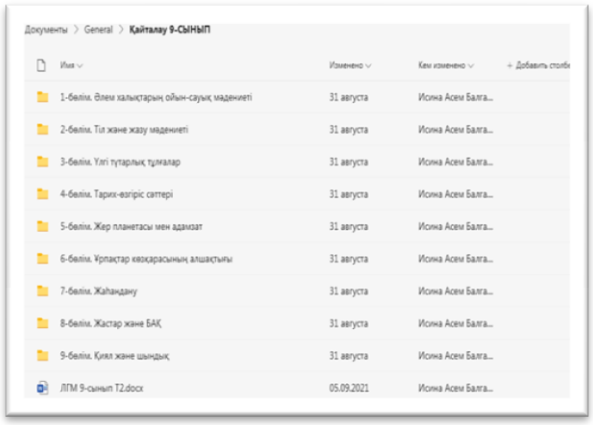

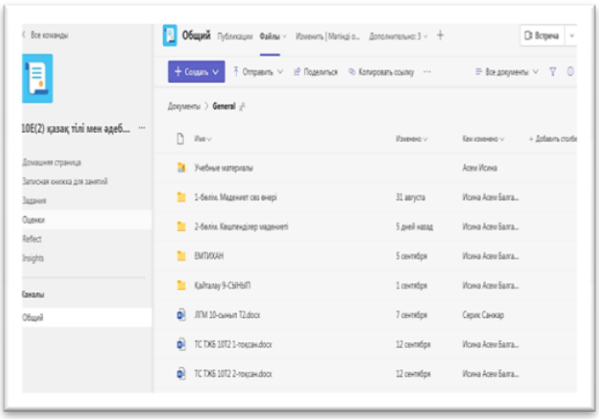

BilimLand – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде ең заманауи білім беру мазмұнының ең ірі коллекциясы. Бұл курстар әртүрлі жастағы балаларды оқытуға арналады. Мектепке дайындалу, тілдер оқу, жаратылыстану циклі мен математиканы оқуға мүмкіндік беретін бірегей интерактивті кешендер жиынтығы (2–сурет). Бұл сабақты қосымша құралдар көмегімен тиімдірек әрі қызықтырақ етіп, оқушының өздігінен оқуына көмектеседі. Негізгі мақсат – жалпы білім беретін мектеп оқушыларын онлайн режимде бейімдеп оқыту мүмкіндігін беру.Оқу бағдарламасына сәйкес әзірленген, мектепте оқытылатын пәндер бойынша интерактивті сабақтар мен факультативтер, сондай–ақ оқушылардың бойындағы XXI ғасыр дағдыларын дамытуға және мектеп теориясын іс жүзінде қолдануға арналған қосымша ресурстар кеңінен ұсынылған.

2–сурет

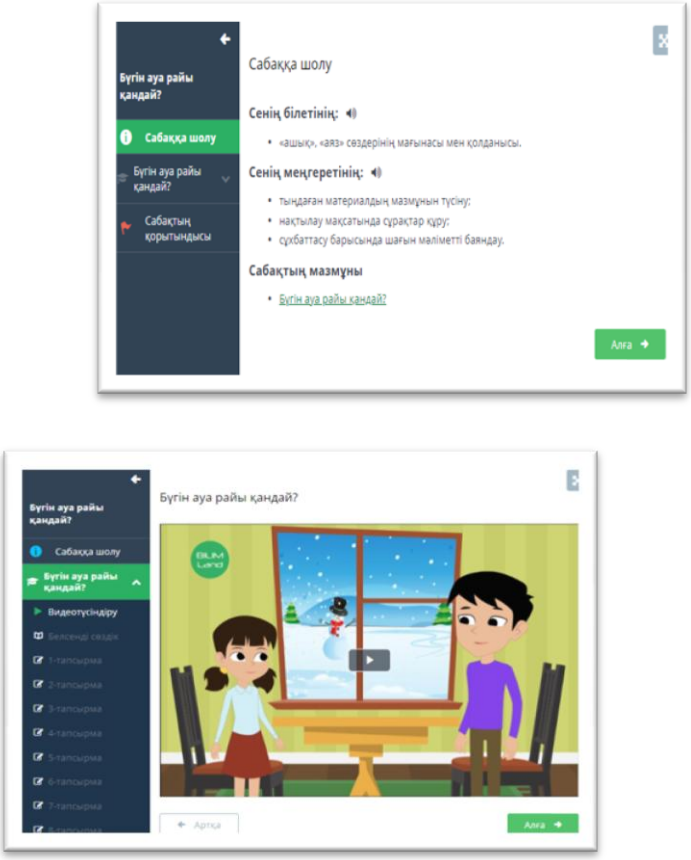

Онлайн–мектеп елдің жалпы білім беретін мектептерінің оқушылары үшін үлгілік оқу жоспарларына сәйкес 1–11 сыныптарға арналған барлық пәндерден цифрлық білім беру контентін қамтиды. Сабақ мазмұны, жаттығулар мен тапсырмалар кешені Назарбаев Зияткерлік мектептерінің жетекші мұғалімдерімен әзірленген. Платформаның негізгі идеясы – әр сабаққа конспект, сызба, зияткерлік карта түрінде теориялық материалдар әзірлеу, ал сабақтың практикалық бөлігі деңгейлік тапсырмалар түрінде беріледі, бұл тапсырмалар оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға қажетті дағдыларды жүйелі және бірізді түрде дамытуға мүмкіндік береді. Сайт сабақ мазмұнын ұйымдастырудың деңгейлік жүйесін ұсынады. Сабақтарды әзірлеген кезде тапсырмаларға негізделген оқыту қағидаты негізге алынды. Оқушы белгілі бір деңгейлік тапсырманы орындай отырып, белсенді танымдық үдеріске елігіп кетеді. Әрбір тапсырмаға қысқаша теориялық материал түріндегі «Білу маңызды» және «Түсіндірме» айдарлары беріледі, олар оқушыға сабақ тақырыбына қатысты білімдерін бекітуге және тапсырмаларды саналы түрде орындауға көмектеседі. Оқушылардың материалды игеру деңгейі мен оқу қарқыны әртүрлі болатыны ескеріліп, оқушыға платформадағы материалдарды жеке оқуға мүмкіндік беріледі. Бұл өз кезегінде өткен материалды сапалы түрде бекітуге, сондай–ақ жеке оқу кестесін құруға мүмкіндік береді.

Сондай–ақ, қашықтықтан оқыту – ол оқу процессі кезінде осы замандық компьютерлерге және телекоммуникациялық технологияларға негізделіп дәстүрлі және инновациялық оқыту әдістерді қолданып, сырттай және күндізгі білім түрлер қатарлы білікті білім алудың ең негізгі түрі. Әлем бойынша қашықтықтан оқыту жүйесін халықтың келесі категориялары қажет етеді: орта мектептер оқушылары, студенттер, түрлі деңгей басқарушылары, аймақтық басқару органдарының жетекшілері, жұмыспен қамту қызметінде тіркелген тұлғалар, екінші білім алуға немесе біліктілігін өзгертуге ниет білдірген тұлғалар, қандай да бір білім саласындағы біліктілігін арттырғысы келетін тұлғалар, қозғалыс еркіндігі шектеулі адамдар, мүгедектер және т.б. Қашықтықтан оқытуды дамыту үшін оқытушылардың біліктілігін көтеру, ақпараттық кеңістікті құру, оқу үрдісіне қашықтықтан оқыту технологияларын интеграциялау, қашықтықтан оқыту курстарын жасау, стандарттарды жасау мәселелері шешілуі тиіс. Қазіргі әлемде қашықтықтан оқытуды таңдайтын адамдар саны көбеюде. Қашықтықтан оқыту техноло–гиясына өту қоғамның ақпараттық дамуына байланысты креативті тенденция болып табылады. Қашықтықтан оқу арқылы білімгерлер уақыттарын шектей алады. Қашықтықтан оқыту – бұл, ең алдымен, қандай да бір оқу орнына белгіленген уақытта бармай–ақ, курстың бағдарламасын қажетті тәртіпте орындау. ҚО қазіргі заман әлемінде Интернет, e–mail (электрондық почта), телефон

және факс байланысы, бейнеконференция және қарапайым почта арқылы дәстүрлі оқу материалдарына алмастыру көмегімен дамиды. Бұл технология білімгерлермен оқытушылардың арасындағы байланысты, мың километр қашықтықта бөлетін және күнделікті қарым–қатынас жасауды қамтамасыз етеді.

Қорыта айтқанда, интернет арқылы қашықтықтан оқыту тек ыңғайлы ғана емес, сонымен қатар болашақта дәстүрлі және өзекті мәселе болмақ. Ұрпақтың жеке тұлға болып қалыптасуында білім беру жүйесін ізгілендіру, инновациялық үрдісте тиімді қолдану қазіргі заман талабы. Оны ұйымдастыруда ең бастысы электрондық материалдар, қашықтан оқытудың дидактикалық жасалымы, педагог–үйлестірушілерді дайындау болып табылады. Бұл біліктілігі жоғары, зияткерлік және кәсіби деңгейі дамыған, халықаралық дәрежедегі бәсекеге төзімді қоғам құруға зор көмегін тигізеді.

Қашықтықтаноқытутехнологиясыныңартықшылықтары:

- Заман талабына сай ақпараттық–телекоммуникациялық технологиялар мен құралдарды қолдану;
- Интерактивті әрекеттесу формалары;
- Сапалы білім алу;
- Уақытты үнемдеу;
- Ыңғайлы уақытта оқу;
- Территориялық шектеулер жоқ;
- Денсаулық күйі бойынша шектеулер жоқ.

Әдебиеттер тізімі:

1. Интерактивті оқыту әдісін қолданып сабақты жоспарлау және басқару: әдіст. құрал/құраст. Ж.А.Жартынова, В.Н.Ким, Т.Б.Корнилова және т.б. Алматы, 2014. 128 б.
2. Как создавать задания в сервисе LearningApps [URL: http://teachbase.ru/blog/servis–learningapps/
3. Қашықтықтан білім беру технологиялары бойынша оқу процесін ұйымдастырудың ережесі. – 24 желт. [ЭР]. Қосылужережимі: http://www.edu.gov.kz/index.php?id=498&type=98
4. Нағымжанова Қ.М. Инновациялы–креативтітехнологиялар. Өскемен, 2005
5. https://www.robotx.ru/oblachnye–tehnologii/komandnaya–rabota/obzor–microsoft–teams/
6. https://onlinemektep.org/login

УДК 378.1

ИНФОРМАЦИОННО – КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Исмагилова Татьяна Викторовна
E–mail: bauert@mail.ru
Краплина Елена Юрьевна
E–mail: leka240179@mail.ru
учителя начальных классов
КГУ ОШ №22, г. Костанай, Казахстан

Аннотация

В данной статье рассматривается значение применения ИКТ (информационно–коммуникационные технологии), раскрываются возможности повышения качества обучения, развития личности ученика. Автор исследует роль новых технологий в развитии познавательных способностей учащихся. Отмечены преимущества применения ИКТ–технологий в обучении. Цель: ознакомление с основными средствами и возможностями информационно–коммуникативных технологий,их ролью в обучении, способствовать осознанию необходимости широкого применения информационно–коммуникативных технологий в образова–тельном процессе.

***Ключевые слова**: информационно–коммуникационные технологии (ИКТ), компьютеризация, ИКТ–компетенции, познавательная компетенция, образовательный процесс.*

Аңдатпа

Бұл мақалада АКТ (ақпараттық–коммуникациялық технологиялар) қолданудың маңыздылығы қарастырылады, оқыту сапасын арттыру, оқушының жеке басын дамыту мүмкіндіктері ашылады. Автор оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытудағы жаңа технологиялардың рөлін зерттейді. Оқытуда АКТ технологияларын қолданудың артықшылықтары атап өтілді. Мақсаты: ақпараттық–коммуникативтік технологиялардың негізгі құралдарымен және мүмкіндіктерімен танысу, олардың оқытудағы рөлі, білім беру процесінде ақпараттық–коммуникативтік технологияларды кеңінен қолдану қажеттілігін түсінуге ықпал ету.

***Түйінді сөздер**: ақпараттық–коммуникациялық технологиялар (АКТ), компьютерлендіру, АКТ–құзыреттер, танымдық құзыреттілік, білім беру процесі.*

Abstract

This article discusses the importance of using ICT (information and communication technologies), reveals the possibilities for improving the quality of education, developing the student's personality. The author explores the role of new technologies in the development of students' cognitive abilities. The advantages of using ICT technologies in education are noted. Objective: to familiarise yourself with the basic means and capabilities of information and communication technologies, their role in training, to promote awareness of the need for wide use of information and communication technologies in the educational process

Key words: *information and communication technologies (ICT), computerization, ICT–competence, cognitive competence, educational process*

Внастоящее время все больше внимания уделяется вопросу внедрения современных информационных компьютерных технологий практически во все сферы деятельности человека. Сфера образования не могла статьисключением. Именно сфера образования наряду с немногими другими характеризуется огромным потенциалом и разнообразием направлений применения компьютерных технологий.

Использование мультимедийных средств, интерактивной доски, документ–камеры, презента–ций, позволяет повысить эффективность учебного процессаи качества обучения детей. Всё это помогаютпривнести эффект дополнительной наглядностив занятия, что способствует усвоению учащимися материала быстрее и в большем объеме. Чем разнообразнее будет представление информации, тем эффективнее будет процесс ее усвоения.

Информационные технологии, оснащенные всеми необходимыми компонентами, в совокуп–ности с правильно отобранными технологиями обучения, использованием активных методов обучения становятся базой современного образования, гарантирующей необходимый уровень качества, вариативности, дифференциации и индивидуализации обучения и воспитания.

Современную школу невозможно представить без процесса информатизации образования, которая должна помогать решению двух основных задач школы: образование – для всех и новое качество образования – каждому. Применение мультимедийных средств в процессе обучения являет–ся одним из направлений, реализующих основную цель современной школы: развитие индивидуаль–ности ученика, его способностей ориентироваться в информационном пространстве. Возникла необходимость в новой модели обучения, построенной на основе современных технологий, реализующей принципы личностно ориентированного образования. Каждый учитель должен уметь подготовить и провести урок с использованием мультимедиа, т.к. ему представляется возможность эффективно организовать познавательную деятельность школьников, формировать высокий уровень мотивации, интереса к учебной деятельности.

На сегодняшний день самым важным современным устройством информационно–коммуника–тивных технологий является компьютер, который снабжён необходимым программным обеспечением, а также средства коммуникаций вместе с размещённой на ней информацией.

Практический опыт убеждает нас в том, что самое главное в обучении – это мотивация обучающихся. Подтверждение этой мысли и интересные рекомендации можно найти в работах по проблеме мотивации Теплова Б.М., Леонтьева А.Н., Кузовлева В.П., Пассова Е.И. и многих других. Учащихся без мотивации к обучению просто не существует. Любая познавательная деятельность учащихся наряду с операционными компонентами (знания, умения и навыки) включает и мотивацион–ные (мотив, интерес, отношение). Мотивационные компоненты определяют для учащихся значимость того, что им познаётся и усваивается. Его отношение к учебной деятельности, её содержанию, способам выполнения и результатам деятельности. Мотивация является источником активности и направленности личности на предметы и явления действительности, в результате чего и возникает активность. Для достижения поставленной цели кроме желания необходим объект, который, отвечая потребности, являлся бы побудителем деятельности, придал бы ей определённую конкретную направленность, т.е. необходим мотив.

В настоящее время формирование познавательной мотивации необходимо, так как это придаёт деятельности учащихся особый личностный смысл, благодаря чему изучение учебного предмета приобретает для него самостоятельную ценность. В основе познавательной мотивации лежит бескорыстная жажда познания, неудержимое стремление познать всё новое и новое. При такой мотивации учащийся с большой лёгкостью справляется с трудностями.

Внедрение мультимедийных средств в учебный процесс позволяет активизировать процесс обучения, реализовать идеи развивающего обучения, повысить темп урока, увеличить объем самостоятельной работы учащихся, развить творческий потенциал учителя и обучающихся. Средства мультимедиа позволяют сделать аудиторные и самостоятельные занятия более интересными, динамичными и убедительными, а огромный поток изучаемой информации легко доступным. Особенно целесообразна интеграция в образовательном процессе традиционных приемов анализа языковой единицы с привлечением современных интерактивных средств и технологий, что поможет существенно повысить мотивацию школьников, обеспечить прочное, усвоение учебного материала.

Современные компьютерные технологии предоставляют огромные возможности для развития процесса образования. Ещё К.Д.Ушинский заметил: *«Детская природа требует наглядности».* Сейчас это уже не схемы, таблицы и картинки, а более близкая детской природе игра, пусть даже и научно–познавательная. Мультимедиа– это средство или инструмент познания на различных уроках. Мультимедиа способствует развитию мотивации, коммуникативных способностей, получению навы–ков, накоплению фактических знаний, а также способствует развитию информационной грамотности. Мультимедиа вносит и этический компонент – компьютерная технология никогда не заменит связь между учениками. Она только может поддерживать потенциал их совместного стремления к новым ресурсам и подходит для использования в различных учебных ситуациях, где ученики, изучая предмет, участвуют в диалоге со сверстниками и преподавателями относительно изучаемого материала. Такие мультимедиа, как слайд, презентация или видеопрезентация,уже доступны в течение длительного времени. Компьютер способен манипулировать звуком и видео для достижения спецэффектов, синтезировать и воспроизводить звук и видео, включая анимацию и интеграцию всего этого в единую мультимедиа–презентацию.

Разумное использование в учебном процессе наглядных средств обучения играет важную роль в развитии наблюдательности, внимания, речи, мышления учащихся. Богатейшие возможности для этого представляют современные информационные компьютерные технологии. В отличие от обычных технических средств обучения ИКТ позволяют не только насытить обучающегося большим количеством готовых, строго отобранных, соответствующим образом организованных знаний, но и развивать интеллектуальные, творческие способности учащихся.

Наглядность материала повышает его усвоение, так как задействованы все каналы восприятия учащихся – зрительный, механический, слуховой и эмоциональный. Использование мультимедийных презентаций целесообразно на любом этапе изучения темы и на любом этапе уроке. Так же, возможны ситуации, в которых будет иметь смысл сначала проводить обзор раздела или только демонстрировать нужную темубез углубления и накопления знаний или навыков, а углубление и совершенствование навыков использования нужной темы в дальнейшем можно осуществить за счёт самообразования. Данная *форма* позволяет представить учебный материал как систему ярких опорных образов**,** что позволяет облегчить запоминание и усвоение изучаемого материала. Подача учебного материала в виде мультимедийной презентации сокращает время обучения, высвобождает ресурсы здоровья детей.Учеников привлекает новизна проведения таких моментов на уроке, вызывает интерес.

Мультимедийный урок можно рассматривать как объяснительно–иллюстративный метод обучения, основным назначением которого является организация усвоения учащимися информации путем сообщения учебного материала и обеспечения его успешного восприятия, которое усиливается при подключении зрительной памяти. Известно, что большинство людей запоминает 5% услышанного и 20% увиденного. Одновременное использование аудио– и видеоинформации повышает запоминае–мость до 40–50%. Мультимедиа программы представляют информацию в различных формах и тем самым делают процесс обучения более эффективным. Экономия времени, необходимого для изучения конкретного материала, в среднем составляет 30%, а приобретенные знания сохраняются в памяти значительно дольше. Структуру урока при использовании мультимедийных технологий принципиально не изменяю. В нем сохраняются все основные этапы, изменяются, иногда, только их временные характеристики. В соответствии с поставленными целями и задачами я применяю информационно–коммуникационные технологии на любом этапе урока:

– на этапе *самоопределения к деятельности* для создания мотивации и входа моих учеников в учебную деятельность;

– на этапе *актуализации* для повторения знаний, необходимых и достаточных для построения нового способа, выполнения заданий, актуализирующих мыслительную деятельность, для создания затруднения в пробном действии;

– на этапе *построения проекта выхода из затруднения* для выявления места и причины затруднения, уточнения темы урока, постановки цели, построения плана дальнейшей деятельности;

– на этапе *реализации построенного проекта* для подведения итогов групповой работы, устранения затруднения в пробном действии, для использования программ, имитирующих опыты;

на этапе *первичного закрепления* для тренировки в выполнении заданий на применение нового – способа;

– на этапе *самостоятельной работы* для самопроверки выполненной работы по эталону;

– на этапе *включения в систему знаний и повторения* для решения различных заданий, связывающих новый способ с пройденнымранее, а также для проверки этих заданий по подробному образцу, для использования диагностических и контролирующих материалов;

– на этапе *рефлексии учебной деятельности* для выявления соответствия поставленной цели урока и результата, для самооценки деятельности моих учеников на уроке и моей оценки нашей совместной работы, для организации обсуждения и записи домашнего задания.

Необходимо отметить, что этап мотивации в данном случае увеличивается и несет познавательную нагрузку. Это необходимое условие успешности обучения, так как без интереса к пополнению недостающих знаний, без воображения и эмоций немыслима творческая деятельность ученика.

С помощью мультимедийных средств можно использовать разнообразные формы организа–ции познавательной деятельности: фронтальную, групповую, индивидуальную.

Использование этих на уроках превращает их в творческий процесс, позволяет осуществить принципы развивающего обучения, позволяет формировать и развивать познавательную мотивацию школьников к получению новых знаний, помогает создавать условия успешности каждого ученика на уроке, значительно улучшает четкость в организации работы класса или группы учащихся.

Таким образом, мультимедиа существенно помогают нам, педагогам, в работе. Это и подбор дополнительного текстового и иллюстративного материала, создание карточек с индивидуальными заданиями и дополнительными познавательными текстами, создание электронной базы мониторинга, систематизация и сохранение личных методических наработок и т.д. Наверное, многие согласятся, что на уроках в первом классе огромное количество сил и времени уходит на то, чтобы проверить, все ли дети правильно нашли строчку для работы. Обычно в первое время приходится несколько раз за урок пробежаться по классу, проверяя, где пишут дети. Мультимедийная система в уроке позво–ляет решить эту проблему, проецируя изображение страницы на белую доску. Это сэкономит время на уроке, повысит эффективность работы, поможет избежать «рассеивания» внимания первоклас–сников. Все это позволяет при более низких временных затратах получить более высокий результат в обучении детей.Ко времени окончания начальной школы младший школьник сможет быть, прежде всего, социально компетентен.

Применение новых информационных технологий раскрывает неограниченные возможности для повышения мотивации обучающихся, а значит и качества знаний, обеспечивая интеллектуальное развитие каждого ребенка.

Информационно–коммуникативные технологии позволяет показать любой процесс, происхо–дящий в природе, в развитии, в действии; наглядно отобразить объекты, изучаемые на уроке, показать необходимые географические координаты на картах и многое другое. В рамках одного урока учитель имеет возможность использовать и видеофрагменты, и музыкальный ряд, иллюстрации и репродукции. Использование информационно–коммуникативных технологий на уроках помогает не только детям усвоить материал, но и учителю творчески развиваться.

Современный период развития общества характеризуется сильным влиянием на него компьютерных технологий, которые проникают во все сферы человеческой деятельности, обеспечи–вают распространение информационных потоков в обществе, образуя глобальное информационное пространство. Неотъемлемой и важной частью этих процессов является компьютеризация образования. Компьютерные технологии призваны стать не дополнительным «довеском» в обучении, а неотъемлемой частью целостного образовательного процесса, значительно повышающей его эффективность.

Создание и развитие информационного обществапредполагает широкое применение информационно–коммуникационных технологийв образовании, что определяется рядом факторов.

Во–первых, внедрение технологии в образование существенным образом ускоряет передачу знаний и накопленного технологического и социального опыта человечества не только от поколения к поколению, но и от одного человека другому.

Во–вторых, современные технологии, повышая качество обучения и образования, позволяют человеку успешнее и быстрее адаптироваться к окружающей среде и происходящим социальным изменениям. Это дает каждому человеку возможность получать необходимые знания как сегодня, так и в будущем постиндустриальном обществе.

В–третьих, активное и эффективное внедрение этих технологий в образование является важным фактором создания системы образования, отвечающей требованиями процессу реформи–рования традиционной системы образования в свете требований современного индустриального общества.

Важность и необходимость внедрения информационно–коммуникативных технологий в процесс обучения отмечаются международными экспертами во «Всемирном докладе по коммуни–кации и информации 1999–2000 годы», подготовленном ЮНЕСКО и изданным в конце прошлого тысячелетия агентством «Бизнес–Пресс». В предисловии к докладу Федерико Майор, генеральный директор ЮНЕСКО, писал, что новые технологии должны способствовать «созданию лучшего мира, в котором каждый человек будет получать пользу от достижений образования, науки, культуры. Связи информационно–коммуникативных технологий затрагивают все названные сферы, но, пожалуй, наиболее сильное позитивное воздействие они оказывают на образование, так как «открывают возможности совершенно новых методов преподавания и обучения» [1. с. 3].

Применение компьютеров в образовании привело к появлению нового поколения информа–ционных образовательных технологий, которые позволили повысить качество обучения, создать

новые средства воспитательного воздействия, более эффективно взаимодействовать педагогам и обучаемым с вычислительной техникой. По мнению многих специалистов, новые информационные образовательные технологии на основе компьютерных средств позволяют повысить эффективность занятий на 20–30%. Внедрение компьютера в сферу образования стало началом революционного преобразования традиционных методов и технологий обучения и всей отрасли образования. Важную роль на этом этапе играли коммуникационные технологии: телефонные средства связи, телевидение, космические коммуникации, которые в основном применялись при управлении процессом обучения и системах дополнительного обучения.

Новым этапом глобальной технологизации передовых стран стало появление современных телекоммуникационных сетей и их конвергенция с информационными технологиями, то есть появ–ление ИКТ. Они стали основой для создания инфосферы, так как объединение компьютерных систем и глобальных телекоммуникационных сетей сделало возможным создание и развитие планетарной инфраструктуры, связывающей все человечество.

Примером успешной реализациистало появление интернета – глобальной компьютерной сети с ее практически неограниченными возможностями сбора и хранения информации, передачи ее индивидуально каждому пользователю.

Интернет быстро нашел применение в науке, образовании, связи, средствах массовой инфор–мации, включая телевидение, в рекламе, торговле, а также в других сферах деятельности человека. Первые шаги по внедрению интернета в систему образования показали его огромные возможности для ее развития. Вместе с тем, они же выявили трудности, которые требуется преодолеть для повсеместного применения Сети в образовательных учреждениях. Это, в первую очередь, значи–тельно большая стоимость организации обучения по сравнению с традиционными технологиями. Повышение расходов связано с необходимостью использования большого количества технических (компьютеры, модемы и т.п.), программных (поддержка технологий обучения) средств, а также с подготовкой дополнительных организационно–методических пособий (специальные инструкции учащимся и преподавателям и др.), новых учебников и учебных пособий и т.п. Идет процесс накоп–ления опыта, ищутся пути повышения качества обучения и новых форм использованияв различных образовательных процессах. Трудности освоения информационно–коммуникативных технологий в образовании возникают из–за отсутствия не только методической базы их использования в этой сфере, но и методологии разработкидля образования, что заставляет педагога на практике ориентироваться лишь на личный опыт и умение эмпирически искать пути эффективного применения информационных технологий.

Сложность внедрения современных технологий определяется и тем, что традиционная практика их разработки и внедрения основывается на идеологии создания и применения информационных и телекоммуникационных систем в совершенно иных сферах: связи, военно–промышленном комплексе, в авиации и космонавтике.

Проникновение современных информационных технологий в сферу образования позволяет педагогам качественно изменить содержание, методы и организационные формы обучения. Целью этих технологий в образовании является усиление интеллектуальных возможностей учащихся в информационном обществе, а также индивидуализация, интенсификация процесса обучения и повышение качества обучения на всех ступенях образовательной системы.

Многие педагоги все с большей готовностью включают современные информационные техно–логии в свою методическую систему. Чаще всего используются программные средства учебного назначения.

Программы называются обучающими, потому что принцип их составления носит обучающий характер (с пояснениями, правилами, образцами выполнения заданий и т.п.).

С помощью информационных технологий мы решали такие дидактические задачи как:

– совершенствование организации преподавания, повышение индивидуализации обучения;

– усиление мотивации к обучению;

– активизация процесса обучения, возможность привлечения учащихся к исследовательской деятельности;

– обеспечение гибкости процесса обучения.

Изучив психолого–педагогическую литературу, богатый и разнообразный опыт использования информационных технологий в учебном процессе младших школьников, пришли к выводу, что с помощью мультимедиа с использованием тренажеров, презентаций, наглядных иллюстраций в процессе обучения позволяет решить все многообразие воспитательных и обучающих задач. Она играет огромную роль в учебном процессе, ибо соответствует активной природе младших школьников.

Таким образом, на пути внедрения ИКТ в образование в можно выделить три этапа:

1) *начальный*, связанный с индивидуальным использованием компьютеров, в основном, для организации системы образования, ее административного управления и хранении информации о процессе управления;

2) *современный*, связанный с созданием компьютерных систем, интернета и конвергенцией информационных и телекоммуникационных технологий;

3) *будущий*, основанный на интеграции новых информационно – коммуникативныхтехнологий с образовательными технологиями.

Они оказывают активное влияние на процесс обучения и воспитания обучаемого, так как изменяют схему передачи знаний и методы обучения. Вместе с тем внедрениев систему образования не только воздействует на образовательные технологии, но и вводит в процесс образования новые. Они связаны с применением компьютеров и телекоммуникаций, специального оборудования, программных и аппаратных средств, систем обработки информации. Они связаны также с созданием новых средств обучения и хранения знаний, к которым относятся электронные учебники и мульти–медиа; электронные библиотеки и архивы, глобальные и локальные образовательные сети; информационно–поисковые и информационно–справочные системы и т.п. Моделив настоящее время разрабатываются, а часть из них успешно применяется при исследовании систем образования.

Итак, можно сделать вывод, что учитель, применяющий информационно–коммуникационные технологии, может повысить уровень восприятия материала за счет комбинации различных форм передачи информации – визуальной, звуковой, тактильной. В процессе урока он может использовать яркие, многоцветные схемы и графики, анимацию в сопровождении звука, интерактивные элементы, которые откликаются на действия учителя или ученика.

Большое значение имеет тот факт, что у учителя, использующего эти технологии и интер–активную доску в течение всего урока, не возникает необходимости тратить время на технические паузы для смены плакатов, карт, других наглядных материалов или очистки доски и ручного переноса на ее поверхность новых заданий и упражнений. Все эти действия он выполняет, не отходя от доски, в течение секунды, одним движение руки, т.к. все необходимые материалы и задания загружаются в память компьютера, подсоединенного к доске еще при подготовке к уроку. В результате заметно увеличивается время, которое можно потратить на непосредственное изучение нового материала.

Учитель, объясняющий новую тему, имеет возможность не отходить от доски, на которой он размещает иллюстративный материал, и это не рассеивает внимание школьников, присутствующих на уроке. Все эти факторы увеличивают эффективность усвоения учебного материала школьниками.

Использование информационно–коммуникативных технологий – находка для школ, работаю–щих с компьютерными технологиями. Они необходимы всем школам для учебного процесса, так как это:

– наглядность процессов, динамика, обратная связь–результат сразу виден, усвоен материал или нет;
– повышение интереса к предмету;
– возможность создания интересного урока с компьютерной поддержкой;
– экономия времени на уроке;
– активизация процесса обучения;
– быстрая смена дидактического материала;
– возможность использования одного пространства доски для большого объёма информации;
– возможность повысить мотивацию в учёбе;
– удобно для учителя в организации урока, в подготовке к уроку.

Применение информационно–коммуникативных технологий позволяет каждому присутствую–щему в классе быть активным участником урока – работать в интерактивном режиме. Благодаря привычной и более наглядной форме, дети и учителя быстро осваивают новые технологии, даже те из них, кто не имеет опыта работы с персональным компьютером или испытывает перед ним робость. Это снижает психологический барьер, позволяя учителю преодолеть свой страх перед техникой и начать использовать на своих уроках современные информационные технологии. Опыт показал, что дети, начиная с начальной школы, имеют в этом отношении преимущество перед взрослыми, они быстро привыкают, самостоятельно догадываются о его возможностях.

Обучение с использованием средств позволяет создать условия для формирования таких социально значимых качеств личности, как активность, самостоятельность, креативность, способность к адаптации в условиях информационного общества, для развития коммуникативных способностей и формирования информационной культуры личности. Из опыта работы использования видно, что на уроках даже отстающие учащиеся изменяют свое поведение – с интересом следят за ходом урока, поднимают руку, чтобы тоже выполнить задание учителя. Здесь срабатывают факторы, связанные с повышением мотивации учащихся и наглядности представления материала.

Таким образом анализируя накопленный опыт использования информационно –коммуника–ционных технологий на различных уроках в средней школе, можно сделать вывод о том, что использование информационно–коммуникативных технологий дает возможность обеспечить позитив–ную мотивацию обучения, проводить уроки на высоком эстетическом и эмоциональном уровне, произвести индивидуализацию обучения, увеличить объем выполняемой обучающимися работы, улучшить контроль знаний, эффективно организовать учебный процесс. Целенаправленное примене–

ние информационно–коммуникационных технологий в учебно–воспитательном процессе на уроках позволит ускорить формирование учебно–познавательной компетенции учащихся, стимулировать мотивацию и добиться повышения качества обучения, новые информационные технологии, применяющиеся методически грамотно, повышают познавательную активность учащихся, что, непременно, приводит к повышению эффективности обучения.

Список литературы:

1. Всемирный доклад ЮНЕСКО по коммуникации и информации, 1999–2000 гг. М., 2000. 168 с.
2. Образование и XXI век: Информационные и коммуникационные технологии. М.: Наука, 1999. 191 с.
3. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. М.: ИИО РАО, 2010. 140 с.
4. Инновационные технологии в образовании / Под ред. Абылгазиева И.И., Ильина И.В. / Сост. Земцов Д.И. М.: МАКС Пресс, 2011. 141 с.
5. Корнеев И.К., Ксандопуло Г.Н., Машурцев В.А. Информационные технологии. М.: ТК Велби, Проспект, 2009. 224 с.
6. Зайцева С.А., Иванов В.В. Современные информационные технологии в образовании // http://sgpu2004.narod.ru/infotek/infotek2.htm

ӘОЖ 371.3

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУ ПРАКТИКАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ИННОВАЦИЯЛАР МЕН ТӘЖІРИБЕ

Исмагулова Гульшат Хабидулловна
Мусина Гулнур Алтайевна
Омарова Айгуль Алиакбаровна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің
№22 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: aset.ismagulov@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада қазақ тілі мен әдебиетін оқыту практикасындағы ақпараттық комммуникациялық технологиялар: инновациялар мен тәжірибе туралы пікір айтылған. Тіл мен әдебиетке қатысты салыстыру мен үндестіктердің болуына байланысты ажыра білу істерін көрсетіп, мұғалімнің атқаратын рөлі мен қызметі жайында инновациялық және тәжіірибелік қажеттілігі мен оның нәтижесі айқын айтылады. Жұмыс–тың мақсаты – қазақ тілі мен әдебиетін оқыту практикасындағы ақпараттық комммуникациялық технологиялар: инновациялар мен тәжірибе жұмыстарынандағы қосқан үлесіне насихаттау, педагогикалық тәжірибемен бөлісу және идеяларын үлгі ретінде ұсыну.

Кілт сөздер: *ақпараттық–комуникациялық, мультимедиялық технологиялар, тәжірибе, оқыту дағдылары, белсенді оқыту әдістері, визуалды ақпараттар.*

Аннотация

В данной статье высказывается мнение об информационно–коммуникационных технологиях в практике преподавания казахского языка и литературы: инновации и опыт. Применительно к языку и литературе показаны случаи разграничения знаний благодаря наличию сравнений и сходств, а также ясно сказано о необходимости новаторства и опыта и его результатах о роли и деятельности учителя. Цель работы – пропагандировать вклад информационных и коммуникационных технологий в практику препода–вания казахского языка и литературы: инновации и практическую работу, поделиться педагогическим опытом и представить идеи в качестве примеров.

Ключевые слова: *информация и коммуникация, мультимедийные технологии, опыт, навыки препода–вания, активные методы обучения, визуальная информация.*

Abstract

This article expresses an opinion about information and communication technologies in the practice of teaching the Kazakh language and literature: innovations and experience. With regard to language and literature, cases of differentiation of knowledge due to the presence of comparisons and similarities are shown, and it is also clearly stated about the need for innovation and experience and its results on the role and activities of the teacher. The purpose of the work is to promote the contribution of information and communication technologies to the practice of teaching the Kazakh language and literature: innovations and practical work, to share pedagogical experience and present ideas as examples.

Key words: *information and communication, multimedia technologies, experience, teaching skills, active learning methods, visual information.*

Ақпараттық – коммуникациялық технологияларды дамыту дәуірі қалыптасқан заманда қазақ тілін оқыту әдістемесі үнемі жетілдірілу үстінде болып отыр.Ол деген, мұғалімнің заманауи әдістеме–лер мен жаңа білім беру технологиялары бойынша білімгін көрсете білуі керек. келе оқушылармен бір тілде сөйлеседі. Қазақ тілін оқыту үрдісі сөйлеу әрекетінің маңызды компоненттерінің бірі болуынан лексикалық дағды орын алуы үнемі мұғалімнің бақылауында болмақ. Тәжірибе бөлісерден бұрын мұғалім өз тарапынан мынадай жағдайларда оқытудың дағдыларын тілдік таным ажыратуды үйретуі қажет:

- сөздің дыбыстық бейнесін аша білуі;
- сөздерді оқыту дағдысында қабылдауы;
- сөздің мағынасын түсінуі;
- сөздердің сөйлемдегі орын тәртібін ажыратуы;
- сөздерді байланыстыру ерекшелігін анықтауы;
- сөздердің оқыту дағдысындағы орфографиялық ережесін білуі,
- сөздердің лексикалық мағынадағы жолдарын түсінуі,
- сөздердің қазақ тіліне тән өзіндік ерекшеліктерін игеруі,
- тіл үйренуге құштарлығы мен ынталық ықыласы [1].

Ал оқыту дағдыларын әдебиеттік танымда қарастыруда ажыратуға көңіл бөлетін жағдайлар:

- әдебиет теориясын орыс әдебиетімен салыстыра отырып түсінуі,
- әдебиет қайраткерлерін орыс әдебиеті қайраткерлерімен салыстырып, үндестігін табу арқылы түсіне білуі,
- берілген сұраққа жауап берудегі нақтылық және тиянақтылыққа қалыптасуы,
- әдебиеттке деген қызығушылығының болуы,
- оқыту дағдысына қатысты қабілеттерінің дамуы.

Қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда оқушылардың лексикалық дағдыларды қалыптастыру үрдісінде оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай көңіл бөліп,даму мен дайындық деңгейіне жұмыс–тар жүргіземіз. Оны қалыптастыру бағытында мәселелер туындап, оқушылардың мүмкіндіктерін іске асыру үшін ыңғайлы жағдай жасап, ақпараттық–коммуникациялық технологиялар көмегін беруіміз қажет. Теориялық бөлімді игерген әр мұғалім өзіндік ізденістері арқылы практикалық талдау жасай отырып, сабақтарының түрлі қалыптасуына жол аша алады. Мысалға айтар болсақ, мектеп оқушы–ларына арналған заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдаланып, тапсырма–лар кешенін әзірлейміз. Бағдарлама жүзінде лексика және грамматикалық ұғымдарын негіздеп, оқыту дағдыларын қалыптастыру мақсатында демонстрациялық (компьютер, Power Point презентациясы, проектор), Интернет ресурстарын пайдаланатын технологиялар (әртүрлі Web сайттар), сондай–ақ мультимедиялық технологиялар (бейнежазбалар) пайдаланылады.Осы технологиялардың барлығын пайдалануда оқушыларды ынталандырып, белсенді қылудың маңыздылығы оның материалдық көрнекілігі үшін қажет екендігінде болып отыр [2]. Оқулықтар ішіндегі жаттығулар жиынтығы іс жүзінде қолданылуы керек,қазіргі қазақ тілі мен әдебиеті сабағын оқытуда ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың қаншалықты белсенді қолдана отырып, педагогикалық үрдістегіі маңыздылығын анықтап,оқушылар мен мұғалімдердің қолданылатын ақпараттық – коммуникациялық технологияларға қатынасын анықтап отыру басты мәселе болып отыр. Мұғалім өз кешендік тапсырмасында оқытудың белсенді әдістерін қолдануда да шеберлігімен сабағын мазмұнды өткізу абзал. Түрлі сұрақтар мен тапсырмалар негізінде оқыту дағдысын қалыптастыруда сабақ құрылымында жүргізілетін шеберлі–гімен әртүрлі құралдар мен технологияларды қолдану қажеттілігі анықтай алады. Қалыптастырушы кезеңінде тапсырмалар сабақта белгілі бір ақпараттық–коммуникациялық тапсырмаларды қолдануды көзделеді. Бұл кезеңнің мақсатында АКТ қолдану және оқушылардың оқытудағдыларын қалыптастыру үшін олардың тиімділігін арттырамыз. Бақылау кезеңінде мұғалім ретінде педагогикалық экспери–менттің нәтижелерін келтіріп, оқушылардың оқыту дағдысындағымеңгеру деңгейінің қорытынды бөлімі жүргізіледі. Зерттеу нәтижелерін талдау және бастапқы кезеңде оқушылардың лексикалық дағдыла–рын қалыптастыру үшін ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолданудың тиімділігін анықтауға болады. Қорытындысындаөткен етақырыпбойынша оқыту дағдыларды меңгеру деңгейлері қарастырылады:көңіл –күйге байланыстысөйлесу, ықылас білдіру, мәтін бөліктеріне байланысты сұхбат құру, сұрақтарға жауап алмасады. Қарапайым сандар, сөздер, грамматикалық ережелер жазылып, талдауәрекеттері байқалады.Тапсырмалар сипатында оқыту дағдыларын шебербақылауға бағытталған:сөздерді сәйкестендір, аудармаларын анықта, реттік нөмір бойынша жүйеле, қажетті әріптерді қой, сан есімдерді жазыңыз, орфографиялық негізінде көрсетіңіз,мәтінді не сөйлемді тыңдап аудармасын баяндаңыз, мәтінге сұрақ қойыңыз, сөйлемдерді орын тәртібіне қойыңыз, суретке әңгіме айтыңыз, сурет бойынша тірек сөздер жазыңыз, суретке сұрақ алмасып, диалог жазыңыз, екі суретке байланысты мәтін тыңдап, қажетті суретті белгілеңіз. Міне осындай бірқатар жұмыстарды белсенді оқыту әдістерін пайдалана отырып жасауға болады. Осының нәтимжесінде оқыту дағдысының49%, деңгейі51%; дейін көтерілуі де мүмкін. Демек, мұғалімніңқазақ тілі мен әдебиетін оқыту практика–

сындағы ақпараттық коммуникациялық технологиялар: инновациялар мен тәжірибе жемісі осынысымен нәтижесін көрсете алады. Бұл біздің жұмысымыздағы бастапқы және қорытынды бөлімдер бойынша мысалға ала отырып, негізге алғандағы жұмыс нәтижелерін талдай келе, сабақта қазіргі заманғы әртүрлі ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдаланудағы оқыту дағдылар деңгейі мұғалімнің сапалы ізденісінен кейіноқушылар белсенділігінің өсуіне жағдай жасай аладыдеген қорытындыға келдім, әріізденіспен сапалы сабақтарды өткізу олардың қазақ тілін үйренуге деген қабілетін арттыратынында сөз жоқ. Біздің педагогикалық ізденісіміз оқушыларға қазақ тілі мен әдебиетіі сабағында оқыту дағдыларын қалыптастыруда заманауи ақпараттық–коммуника–циялық технологияларды қолданудың тиімділігі мен қажеттілігін көрсетті. Қуатты құралымыз барда жеке тұлғаның дамуына ықпал жасаймыз. [3] Сапалы білімберу үрдісін қалыптастыруда атқаратын рөліміз осы болғандықтан, көрнекі құралдың жоғары деңгейі оқушылардың қызығушылығы мен белсенділік деңгейін арттыруға ықпал етеді. Практикалық зерттеудің жалпы қорытындысы қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда әртүрлі технологияларды қолданудың орындылығын және тіпті қажеттілігін көрсетті.Олар кез–келген шет тілін оқытудың қуатты құралы болып табылады, жеке тұлғаның дамуына ықпал етеді және бүкіл білім беру процесін белсендіреді [3]. Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар белсенді және пассивті оқыту дағдыларын қалыптастыруда сөзсіз тиімді. Оқыту дағды–ларын ұсыну кезінде бейнежазбаларды қолдану, төрт дағдылардыңматериалдың визуалды бейнесіоның түрлі белсенді оқыту әдістерімен біріктіруге мүмкіндік беруімен құнды, әрі сапалы болып қалыптасуы біз үшін маңызды іс. PowerPoint презентациясы арқылы да материалдың графикалық формасын ұсынып, сондай–ақ сабақтың мағынасын оқытудың дағдыларына байланысты визуали–зациялауға мүмкіндік береді.Осылайша, әр сабағымыз әрі тартымды, әрі мазмұнды болып мақсатымызға қол жеткізуге зор мүмкіндік береді. Қазіргі XXI ғасырдағы ақпараттандырудың білім беру саласындағы міндет – компьютерлік техника мен ғаламтор, желілері, электронды оқулықтар мен визуалды ақпарат құралдарын оқу үрдісіне тиімді пайдалану қалыптасқан, оқушылардың білімін толықтырып, сапасын көтеру. Ақпараттық технологияны оқытуда мұғалімдердің нәтижелерге қол жеткізуіі:

- оқу материалын толыққанды меңгеріп, терең түсінуге;
- оқу мотивациясының өріс алып, өсуіне;
- алған білімнің есінде сақталуына;
- білім беруге жұмсалатын уақытының үнемделуіне;
- оқытудың төрт дағдысына байланысты жүйелі тапсырманың берілуі мен орындалуына, т.б.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа ақпараттық технологияларды пайдаланғанда, сөздік қорды молайту, сөйлеу әрекетінің грамматикасын жетілдіру, үндестік заңына байланысты дыбыстық жүйені қалыптастыру ауызекі тілдік құзіреттілігінің қалыптасуы, түсінгенді еркін баяндауы, сауатты жазудың тәртібіне дағдылануы, білімдік дүниетанымы мен ой–пікірін кеңейтуі, өмір сүрудегі қабілеттікөзқарасының дамуы меншығармашылық әлеміне жол ашуы үшін оқушыларға тиімді озық тәжірибе керек. Олардың тілге және әдебиетке деген қызығушылық әрекетін дамытып, жаңа ақпараттық технологияларды меңгеру мен әр түрлі әдіс–тәсілдерді білу қажеттілігі мұғалім санасында қалыптасуы маңызды. Сабақтарымызда техникалық құралдарды қолдануда қазақ тілінің фонеткалық, морфологиялық, грамматикалық және лексикалық жүйесінің дұрыс түсіндірілуіне қажетті тиімді оқыту дағдылары мен әдістерін қолдана білуді қажет етеді және оған көмектеседі. Жаңа ақпараттық құралдарқазақ тілі мен әдебиетін оқытудағы практикада қолданғанда:

- үлгерімі төмен оқушыларға мультимедиялық көмек беруінен;
- сабақта пайдаланылатын көрнекіліктердің болуынан;
- оқушыларды жеке жұмыс істеу жағдайының болуынан;
- грамматикалық визуалды құрылымдарды орналастыруынан;
- есте сақтау, есту, көру, сөйлеу, ойлау қабілеттеріне материалдар жинақтауынан;
- пікірталас, талдау, анализ жасау студияларын көрсетуінен нәтижелер болады деп ойлаймыз. Қазақ тілі мен әдебиетін оқытудағы практикамызда компьютерден жаңа тақырып түсіндіріп, грамматикалық құрылымдарды баяндап өткенде және қорытынды сабақта қолданамыз. Сабағымыз тартымды, әрі қызықты өту үшін білім деңгейіміз қалыпты,кәсіби шеберлігіміз айқын болуы керек. Сондықтан сабақ өз нәтижесін ауқымды түрде әсерлі де, толық мәнділігімен сапалы болып көрінеді. Қазақ тілі мен әдебиеті, мәдениетін, ғылымы және, өнерін насихаттайтын пәннің мемлекеттік бағдар–лама негізіндегі бағыттар бойынша және оқытудың төрт дағдылары мен белсенді оқыту әдістерін жүйелі қолдануымен шектесетін дүние екенін аңғарғанымыз жөн. Сабақты дұрыс жоспарлай келе, сабақ мақсатын сәйкес белгілеп алудың маңызы зор, мазмұны мен құрылысын және оған қолданатын ақпараттық коммуникациялықтехнологияларды пайдалануға негізгі мақсаттар да қойылады:

- ортада жағымды психологиялық жағдай жасау;
- тіл үйренуг мен сабаққа тартымдылық қызығушылығын (уәж, ынта, ұмтылыс) тудыру;
- ақпараттық –коммуникативтік технологиялармен жұмысқа дағдылану;
- ақпараттық–коммуникативтік технологиялармен мәселелік болатын жұмыстар;

- мәселе шешу мен шешім қабылдай білуге әрекеттену;
- шығармашылық тұрғыдан мәселені шешуге бейімдеу;
- өз пікірі мен идеялар, тұжырым жасау және түсінік келтіруге үйрету;
- пікір, тұжырым, идея дегендерді бастап, қорғай білуге дағдыландыру;
- берілген жұмыстарға қажетті жауапкершілікпен қарау, шығармашылыққа бейімдеу;
- танымдық үрдісін қалыптастуға жағдай жасау;
- үйренуі мен білімі туралы түсініктері, бірігіп талқылап,пікір алуға мүмкіндік жасау;
- өздік жұмыстарын ұйымдастыруда орта құру;

Ал осы айтылған мақсаттарға жету барысындағы мұғалімнің әрекеті:

- сабақ мақсаты тақырыбына сай болады;
- сабақта болатын негізгі мәселе бөліп жасалады;
- сабақтың өмірмен тығыз байланысы және тәрбиелік мәнін көрсетеді;
- оқушылардың бірыңғай тілдік қарым–қатынаста болады;
- сабаққа қойылатын талаптар бұйрықсыз, кеңеспен ұсынылады;
- түрлі пікір,, идея тыңдау, сыйлау және онымен санасуды көздейді;
- ерекше қолдаулар мен идеялық қолдау жасалады;
- позитивті және конструктивті көзқарасты ұстанады;
- ақпараттық – коммуникативтік технологияларды қолданып, үнемі жаңалық енгізіп отырады;
- жеке жұмыстар жүргізіп, үйге берілетін тапсырманың уақтылы және нақтылы беріледі;
- бағалау нормалары сақталып, әділ бағаланады; сонда ғана осындай сабақ жүйелілігімен нәтиже әкелетінін көріп жүрміз. Сабақта ақпараттық технологияны пайдалану сабақтың тиімділігі мен уәжін арттырып, білім берудің нәтижелі де жемісті болуына оң ықпалын тигізіп жатқандығымен көркем.Ақпараттық–коммуникативтік технологияны жүйелі пайдалану арқылы сабақтарда алынған ақпаратқа талдау жасай біліп,, ақпаратты дұрыс таңдау жауапкершілігін қалыптастыра отыра өз бетінше жұмыс істеуге дағдыландырады. Ақпараттық–коммуникативтік технология негізінде – оқытудың моделі әр сабақта өз құрылымымен күрделі болып отыр.

Қорыта айтқанда, қазақ тілі мен әдебиетін оқытуда өскелең ұрпақ бүгінде уақыт пен нақты кеңістікте ғана емес, медиа кеңістікте түрлі жұмыстар атқаруға қабілетті. Білім беруді жаңғырту үрдісінде ғаламтор, чаттар, sms – және mms–хабарламалар, теле – және радио эфир арқылы «қол жеткізуге» болатын практикада болып жатқан озық тәжірибелер біздің сабақ жүргізу барысында дамып жатқанымен айқын, сонымен қатар электронды оқулықтардың ресурстарымен бай қазына екенін баяндай аламыз. Сондықтан әр мұғалімнің көкірегінде тек ізденімпаздық, еңбекқорлық ұяланатын сезім болса, нәтижесі мол жұмыстар атқарары сөзсіз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Воронина Л.А. Қазіргі оқу үрдісінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану / Л.А.Воронина // Қоғамдық–гуманитарлық және ғылыми–техникалық білімнің өзекті мәселелері. 2017. No3 (12). 54–55 б
2. Ямалетдинова А.М. Оқу үрдісіндегі заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологиялар / А.М.Ямалетдинова // Башқұрт университетінің хабаршысы. 2018 ж. No4. 1134–1141 с.
3. Гаврищук И.А. Мультимедиялық презентациялар заманауи оқыту құралы ретінде / И.А.Гаврищук // Жүзеге асырудың психологиялық–педагогикалық және технологиялық аспектілері. 2017. No4. 8–12 б.

ӘОЖ 37.013.2

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Итемгенова Гүлнара Болатбековна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
№1 мектеп–лицейі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: gulnara_itemgenova@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақаладабілім беру үрдісінің педагогикалық тәжірибесіндегі жаңа технологияларды қолданудың тиімділігі мен оны одан әрі дамыту үшін ұсыныстар бар. Мектеп мұғалімдерінің өзара тәжірибе алмасуы барысында кездесетін жетістіктер, қажеттіліктер және оның білім алушылар үшінпайдалы болу керектігі жайлы айтылған.

Түйінді сөздер: *технология, цифрлық трансформация, психологиялық көзқарас, бәсекеге қабілетті.*

Аннотация

В данной статье содержатся рекомендации по эффективности применения новых технологий в педагогической практике образовательного процесса и его дальнейшего развития. О достижениях, потребностях, с которыми сталкиваются учителя школы в ходе обмена опытом, и о том, как это должно быть полезно для обучающихся.

Ключевые слова: *технологии, цифровая трансформация, психологический настрой, конкурентоспособность.*

Abstract

This article contains recommendations for the effectiveness of the use of new technologies in the pedagogical practice of the educational process and its further development. It was said about the achievements, needs that teachers of the school face in the exchange of experience, and that it should be useful for students.

Key words: *technology, digital transformation, psychological approach, competitive.*

Технология – бұл белгілі бір құралдармен қол жеткізуге болатын нақты бағдарламаланған нәтижелі әдістеме. Бұл мұғалімнің көмегінсіз орындайтын оқу құралына жетекші рөл береті оқыту функциясы. Мұғалім оқытпайды, бірақ ынталандыру, ұйымдастыру функцияларын және оқушылардың қызметін үйлестіру орындайды. Ол әдістердің жиынтығы емес, қажетті нәтижеге жеткізетін педагогикалық процесс тараптарының заңдылықтарына сүйенетін қызмет қадамдарының сипаттамасы болып табылады.

Ресейлік педагогика ғалымы Б.Т.Лихачёвтың пікірінше, педагогикалық технология – оқыту формалардың, әдістердің арнайы жинақтары мен жинақталуын айқындайтын психологиялық–педагогикалық көзқарастардың жиынтығы, ұйымдастырушылық–әдістемелік құралы, яғни оқыту тәсілдері, әдістері, тәрбие құралдары [2, б. 16].

Жаңа технологияны қолдану – цифрлық білімге көшу. Бұл – электрондық жүйелерді пайдалануға негізделген оқу процесін ұйымдастырудың инновациялық тәсілі. Цифрлық технологияларды қолданудың мақсаты оқу процесінің сапасын, тиімділігін арттыру, сондай–ақ табысты әлеуметтену болып табылады Ол оқу процесі компьютердің көмегімен жүретіндігін білдіреді. Осылайша, білім берудің цифрлық трансформациясы жалпы білім беруді реформалау процесінің бөлігі болып табылады. Отандық ғалымдар мектепте жаңа технологияларды қолдану және дамыту барысында, оның мақсаты, мазмұны, әдісі жаңа талаптарға сай болуына мән берілуі керек және мектеп мұғалімдерінің психологиялық–педагогикалық даярлығын жетілдіру керек екенін айтады (К.Ажибеков, Б.Р.Айтмамбетова, А.К.Мыңбаева, Т.А.Линчевская) [3, б. 19]. Қазіргі уақытта адамдардың айналасы цифрлық технологиялардан құралады: олар әр заманауи үйде, мекемеде, кәсіпорындарда, зауыттарда, ауруханаларда, мектептерде, жоғары оқу орындарында бар. Білім беруді цифрландыру – бұл электронды оқыту жүйесіне көшу деген сөз. Білім беру саласының оқу тәжірибесінде педагогикалық жаңа технологияның қай түрін қолданатын болсақ та,

мақсатқа бағытталған,
тұтастығы,
ғылымилығы,
нәтижеге бағытталған,
жоспарлылығы,
тиімділігі,
мұғалім мен оқушыға ыңғайлы,
сенімділігі,

нәтижелі болатынына кепілділігі болу керек. Сондықтан мектеп мұғалімдері жаңа технологияларды қаншалықты дайындығын, меңгергенін анықтау үшін, мектеп мұғалімдері өзара тәжірибе алмасу семинары, коучинг, конференциялар қала немесе ауданаралық емес, облыстық, республикалық деңгейде жиі өтіп тұрса жақсы болар еді. Дегенмен, жалпы білім беру жүйесінде, оның ішінде мектеп мұғалімдері арасында қарқынды өзгерістер болып жатыр. Қала деңгейінде әр мұғалімге біліктілігін арттыруға,білімдерін жетілдіріп отыруға арнайы кустар бар. Соның ішінде XXI ғасырда бәсекеге қабілетті болу керек деген талап күннен күнге күшею үстінде. Бәсекеге қабілетті болу үшін заман талабынан қалмау керек. Ал, қазіргі уақытта педагогикалық жаңа технологияны цифрлық трансформациясыз елестету мүмкін емес. Цифрлық технологиялардың мұғалім қызметін өзгерту мүмкіндіктері мен дәстүрлі оқыту элементтерінің цифрлық трансформациясы электронды оқытудың жаңа типтерінің дамуына ықпал етті. Цифрлық сауаттылық – цифрлық технологияларды және интернет ресурстарын қауіпсіз және тиімді пайдалану үшін қажет білім мен дағдылардың жиынтығы Қарқынды дамып келе жатқан цифрлық технологиялар білім беру процесі үшін дәстүрлі құралдарды тиімді түрде толықтыратын жаңа құралдар ретіндеұсыналады. Көптеген педагогтер өздерінің әдістемелік жүйесіне тезірек енгізіп, қарқынды жұмыс істеп жатқанын қазіргі уақытта веб–сайттардан, тик–ток желісінен көріп жатырмыз. Қазақстан Республикасының Үкіметі цифрлық трансформацияға және цифрландырудың платформалық моделіне көшуге мүдделі екенін атап көрсетті [4, б. 19].

Бұл цифрлық технологияны жүзеге асыруды, дамытуды заманауи педагогикалық қауым қолдап отыр. Өйткені ол адам өмірінде өте маңызды да өзекті құралдың бірі болып табылады.

Отандық білім беру кеңістігіндегі сапалы өзгерістер жаһандық трансформациясыз және цифрлан–дырусыз – заманауи цифрлық технологияларды енгізусіз мүмкін емес. Алайда, көбінесе цифрландыру тек бір білім беру үрдісі тұрғысынан қабылданады, оның Үстірт енгізілуіне, оқушылардың білімін бағалау немесе оқу материалын визуализациялау мақсатында бұлтты технологиялардың функцио–налдығын, деректерді цифрлық өңдеуді және бағдарламалық қамтамасыз етуді пайдалануға қанағаттанады. Көптеген ғалымдардың айтуынша, компьютерлік немесе «цифрлық технологияларды» тәжірибелі мұғалімнің қолында қосымша құрал ретінде ғана қолдануға болады. Мұғалімсіз бірде–бір «технология» жұмыс істемейді. Мұғалімдер өз сабақтарында жаңа технологияны қолданбас бұрын алдын–ала жоспар құрып, оның тиімділігін ойластырып,дұрыс тәсілдер таңдап, оның оқушылар үшін тиімділігіне көз жеткізгеннен кейін ғана қолданып жүрміз. Мектепішілік пәнаралық семинарлар өткізіп, өзара талдау жұмыстарын өткізіп тұрамыз. Мектепте жоғары жылдамдықты Интернет бар, толық–қанды цифрлық білім беру ортасын құруға жағдай жасалған. Әр кабинет компьютер, принтермен жабдықталған. Мектеп мұғалімдерінің үздіксіз кәсіби дамуының нәтижесіндеҚостанай қаласындағы №1 мектеп–лицейінің мұғалімдері цифрлық трансформация жайлы қызу талқылап, белсенді түрде қолдану және оны қалыптастыру, тарату жұмыстарын біртіндеп атқарып келеді. Цифрлық білім беру ресурстарына оқушылардың тыңдалым, оқылым дағдыларын қалыптастыруға арналған дыбысталған мәтіндер, интерактивті белсенді әдістер мен тапсырмалар, әр модуль бойынша тестілеу бағдарла–малары түріндегі интерактивті кешендерді жатқызуға болады. Бұл жаңа технология әр мұғалімнің жұмысын жақсартатын, жұмысына күш беретін көмекші құрал болғанымен, мұғалімнің орнын алмастыра алмайды.

Бүгінгі таңда цифрландыру білім беру жүйесін жетілдірудің негізгі факторы ретінде көрінеді. Ақпараттық технологиялардың өзі ғана емес, сонымен қатар тиімді жұмысты жолға қою үшін оларды дұрыс таңдау, үйлестіру және басқару маңызды. Компьютер мүмкіндіктері психология мен дидактика тұрғысынан талданып, керек кезінде педагогикалық талаптарға сай қолданылуы керек. Жаңа технологияның мынадай ой шақыру, мағынаны ажырату, рефлексия сияқты стратегияларын сатылап қолданып, жеке, топтық не ұжымдық жұмыс түрінде жүзеге асырған тиімді. Жаңа технологияны меңгерген мұғалім – алдына қойған мақсаттарының тиімді жүзеге асуына жағдай жасауы, өзгермелі өмірдің ағымына тез бейімделуіне шығармашылықпен үздіксіз ізденуі. Әрбір мұғалім жаңа технологияның түрлерін меңгергенде, оны өз жұмысын жақсартып, жаңғырту үшін қолданбау керек. Әр меңгерген технология білім алушыға пайдалы ма, оның қажеттілігіне жарамды ма, қандай да бір олқылықтың орнын толтырады ма деген сауалдар бірінші орында тұру керек. Сонда ғана мұғалім өз жұмысының жемісін көре алады.Ақпараттық технологиялардың өзі ғана емес, сонымен қатар тиімді жұмысты жолға қою үшін оларды дұрыс таңдау, үйлестіру және басқару маңызды. Білім берудің цифрлық трансформациясының артықшылықтары айқын. Атап айтқанда, бұл: өз бетінше оқу дағдыларын дамыту, өзін–өзі дамыту үшін ең құнды материалды бөлу үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз ету, өз бетінше оқу дағдыларын дамыту, өзін–өзі дамыту үшін ең құнды материалды бөліп көрсету; жеке тұлғаның ұтқырлығын, дағдыларын қалыптастыру,өзгеретін жағдайларға тез бейімделу, өзін–өзі тәрбиелеуге мотивацияны күшейту және өзін–өзі дамыту;әр түрлі аудиторияға қол жеткізу (мазмұн жекелендіріледі), жұмыс күшін қамтамасыз ету және интегративтілік; жеке білім беру траекториясы; ең қолайлы білім беру технологиясы. Білім беру саласындағы тиімді де қызықты технологиялардың бір түрі ол ойын ойнау технологиясы болып табылады. Мысалы, өз тәжірибемде қолданылып жүрген оқушылар үшін қызықты ойын– Kahoot. Ол әр түрлі веб–браузерлер мен мобильді құрылғылар арқылы веб интерфейс арқылы ойнатуға болады. 2017 қыркүйек айында Kahoot мобильді платформада қосымша ретінде іске қосылды.Сыныпта Kahoot бағдарламасын қондыру арқылы мектеп оқушыларымен жұмыс жасау өте қолайлы әрі тиімді. Мұғалім заман талабына сай тестілеу жүйесін меңгере алады, ал әрбір оқушының сабаққа деген қызығушылығы мен ынтасы арта түседі [1, б. 7].

Мұнда мұғалімге оқушыларының модуль бойынша білімдерін, ондағы материалдарды қалай меңгергенін тест сұрақтары арқылы тексеруге мүмкіндік береді. Бұл әдіс балалардың қызығушылығын оятып қана қоймай, сабақтың соңында жалығып, шаршаған оқушыларды жігерлендіруге көмектеседі. Цифрлық трансформацияның жақсы жақтарын атап өтсем, біріншіден, үнемшілдік, екіншіден, өз бетінше жұмыс істеу, үшіншіден, мұғалім мен оқушыны қағазбастылықтан босатады және жұмыс барысын жеңілдетеді. Мысалы, мен қазіргі уақытта өз жұмысымда уақытым мен материалдық жағдайымды біраз үнемдеп жүрмін. Сабақта қолданып жүргенQR код, Plickers, Tarsia Puzzles әдістері оқушыларға өте қызық және уақытты үнемдеуге қолайлы. Plickers арқылы сыныптағы оқушылардың жауаптарын жылдам бағаласам, qr код арқылы мақсатқа сай алдын–ала дайындалған тапсырманы әр балаға түрлендіріп беремін. Ал Tarsia Puzzles оқушылардың «жақын арадағы даму аймағында» жұмыс істеуіне жағдай жасайды, бір–біріне көмектесуді үйренеді.Бірақ тәжірибемде көрсеткендей, бұл ойындардың барлығы да сапалы білім беру барысында үнемі қолдану тиімді деп айта алмаймын. Менің сабағым оқушылардың тілдік дағдыларын, яғни тыңдалым, айтылым, жазылым дағдыларын қалыптастыру болғандықтан, көп жағдай жасау керек.Әсіресе, тыңдай білуге дағдыландыруға көп мән беремін. Оқушы тыңдай білмесе, оның айтылым дағдысы қалыптаспайды. Демек оқушы естігенмен

түсінбесе, онда пікірлесім, сөйлесім жүзеге аспайды. Сондықтан бейнежазбалардан үзінділерді көре отырып, тыңдату тиімді. Көбіне материалдарды, дайын тапсырмалар мен видео сабақтарды BilimLand көптілді білім беру онлайн–платформасын алып тұрамын. Онда барлық жастағы балаларды оқытуға арналған қазақ тілінде көптегенсабақтар салынған.Оқушыларым өз бетінше өздерінің коммуникативті тілдерін дамытып, қызықты тапсырмалар орындайды.Тағы бір айтып кететін мәселе – аудиомәтін тыңдау.Тыңдап түсінуді дайындық және коммуникативті сияқты екі түрлі тәсілмен жаттықтыруға болады. Білім алушыларға бірнеше сөздерді жұп–жұбымен тыңдатып, оларды қайталату, сөйлесім барысында интонацияны сақтай отырып, фразаларды қайталату, қалып қойған сөздерді орнына қою, тірек сөздерді қарап шығып, аудиомәтінге тақырып қою сияқты жаттығулар өте ұнайды.Әсіресе тыңдаған сөздерін смартфондарының диктофонына жаздыртып, оны өздеріне тыңдату қызық. Осы аталғандарды іске асыру үшін сабақта ақпараттық–коммуникативтік технологияларды құзыреттілігін арттырып, пайдалану маңызды болмақ.Дегенмен де оқушылардың тыңдау қабілетін қалыптастыратын жаттығулар мен жұмыс түрлері жетіспейді. Қазақша тапсырмаларды мұғалім өзі құрастыру керек, көбінесе көп уақытты қажет етеді, қолжетімді қазақша контент аз.

Қорытындылай келе, әр мұғалім жаңа технологияны игеруге, меңгеруге міндетті. Бірақ бұл технологиялар заманауи білім беруді дамытудың жетекші үрдісі болғанымен,Абай атамыздың

«Әннің де естісі бар, есері бар,
Тыңдаушының құлағын кесері бар.
Ақылдының сөзіндей ойлы күйді
Тыңдағанда көңілдің өсері бар...» дегеніндей, ол технологиялар мен әдіс–тәсілдердің оқушылар үшін тиімді, оқушылар үшін пайдалы екенін ұмытпауы тиіс. Жоғарыда аталған жаңа технологияларды қолдану оқытуды цифрландыру болып табылады. Цифрлық трансформация дегеніміз – жаһанданудың жаңа кезеңін қалыптастырушы жүйе. Оның мақсаты – барлық қызметтің цифрландыруға көшуінде. Бұл болашақтың талабы, өйткені кез келген саланы трансформациялау арқылы уақыт үндемлігі мен даму тетігін тезірек игеруге итермелейді [4, б. 4]. Сондықтан жаңа технологияны білім алушылар үшін тиімді қолдану, оны дамыту үшін жұмыс істеу, ең алдымен мұғалім үздіксіз ізденуі керек, материалдарды жан–жақты толығымен зерттеп, шығармашылық пен психологиялық көзқарасы болуы тиіс. Яғни, жаңа педагогикалық технологияны жан–жақты меңгерген, оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс–тәсілдерін игерген, психологиялық диагностика жасай алатын зерттеуші, креативті мұғалім ғана заман ағымына ілесе алады.

Әдебиеттер тізімі:

1. 1.Бекболғанова А.Қ. Жаңа педагогикалық технологиялар. Талдықорған: Оқу құралы, 2013
2. 2.Современные педагогические технологии: учебное пособие. Мезенцева; под.ред. Е.В. Кузнецовой. – Новосибирск: ООО «Немо Пресс», 2018. 140 с.
3. 3.Крицкая И.П. Некоторые синтаксические особенности материала для аудирования /иностранные языки в школе №4. 2005. 12–14 с.
4. 4.XXI ғасыр дағдылары: білім берудегі жаңа тенденциялар: Білім беру қызметкерлерінің обл. ғыл.–практ. конф. материалдары: I–б. Қарағанды: ҚарУ баспасы, 2022 488 б.

УДК 33.330.12

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ

Кабулов Аброр Ахрорович
кандидат экономических наук, доцент
Ташкентский филиал РЭУ им. Г.В.Плеханов
г. Ташкент, Узбекистан
E–mail: kabulov51@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель: Сегодня особое внимание уделяется качественному образованию. А использо–вание цифровых и современных информационно–коммуникационных технологий, несомненно являются необходимым условием в получении высшего качественного образования. В данной работе делается попытка охарактеризовать инновационное направление использования информационно–коммуникационных технологий в образовательном процессе вузов.

Ключевые слова: *цифровизация, инновация, качество образования, информационно–коммуника–ционные технологии, национальная экономика и цифровая экономика.*

Аңдатпа

Өзектілігі мен мақсаты: Бүгінгі таңда сапалы білім беруге ерекше көңіл бөлінуде. Ал цифрлық және заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдалану жоғары сапалы білім алудың қажетті

шарты екені сөзсіз. Бұл жұмыста университеттердің оқу үдерісінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолданудың инновациялық бағытын сипаттауға талпыныс жасалған.

***Түйін сөздер**: цифрландыру, инновация, білім сапасы, ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, ұлттық экономика және цифрлық экономика.*

Abstract

Relevance and purpose: Today, special attention is paid to quality education. And the use of digital and modern information and communication technologies is undoubtedly a necessary condition for obtaining a higher quality education. In this paper, an attempt is made to characterize the innovative direction of the use of information and communication technologies in the educational process of universities.

***Key words:** digitalization, innovation, quality of education, information and communication technologies, national economy and digital economy.*

Для обеспечения условий для поступательного развития национальной экономики в настоящее время, Узбекистан должен реализовать наиболее эффективные механизмы воспроиз–ведения социально–политической структуры государства учитывая при этомкачественный рост рабочей силы,Распространение каронавируса по всему миру, захватившая все сферы деятельности человека с одной стороны, усложнило жизнь, а с другой – произошёл скачок в развитии цифрови–зации в повсеместной и повседневной жизни всего человечества. Дистанционное общение перешло из добровольного в необходимое и подавляющее большинство людей это поняли. Сейчас невоз–можно представить себе жизнь без использования цифровых и информационно–коммуникационных технологий.

Совершенствование качества образования и ее роль в рыночных преобразованиях общества, на сегодня, является центральной проблемой системы образования в республике. Только высокое качество образования может стать решающим фактором устойчивого развития страны. Поэтому, несомненно, существующие сегодня проблемы качества высшего образования в Республике Узбекистан, необходимо проанализировать и провести активную работу по принятию необходимых мер. [5, с. 87]

Реализации наиболее эффективных механизмов и реформ, которые позволят республике осуществить воспроизводство социальных, политических и управленческих государственных струк–тур, а также создать поступательного развития национальной экономики Узбекистана, во многом зависит, в настоящее время, от рационального и эффективного использованию современных инфор–мационно–коммуникационных и цифровых технологий. Пандемия, распространившаяся по всему миру, на много осложнила повседневную жизнь и сложившиеся устои людей, что привело к тому почти всем понадобились цифровые и информационно–коммуникационные технологии для общения и работы. Интернет стал необходимым условием выживания, тем продуктом, который смог выполнять все необходимые требования человека.

Цифровизация стала неотъемлемой частью общества, и в частности, в системе образования, а качество образования стало необходимым условием в развитии рыночных преобразований нашего общества. Высокое качество образования, основанное на внедрении и использовании современных цифровых и информационно–коммуникационных технологий, что является инновационным продуктом устойчивого развития государства. Проанализировав существующие на сегодняшний день проблемы в получении качественного образования можно прийти к выводу, что использование технологий и повышение требований к получению такого образования невозможно достичь без использования инновационных подходов к цифровизации [5, с. 13].

Совершенствование цифровой экономики невозможно без исследования политических, экономических, социальных и других основ [1, с. 2]. От внедрения новых инноваций в национальную экономику полностью зависит осуществление широкомасштабных реформ, происходящих в нашей стране, которые в конечном счёте должны привести к дальнейшему процветанию и перспективе развития национального хозяйства республики. 2020 год в республике был назван – «Годом науки, просвещения и развития цифровой экономики», что позволило в дальнейшем изучить, проанали–зировать на научной основе, в условиях Узбекистана, тенденцию и возможности развития цифровой экономики и современных информационно–коммуникационных технологий.

Для того, чтобы обучающиеся получали более качественное образование с использованием в обучении современных цифровых и информационно–коммуникационных технологий с целью их применения потом в различный областях национального хозяйства страны, в этом направлении в Узбекистане проводится огромная плодотворная научная работа.

Проникновение цифровых технологий в жизнь человека, особенно в условиях пандемии, на наш взгляд является главной особенностью будущего общества, Радикальная трансформация и возможность Узбекистану быть более открытой в мировой экономике за последние десятилетия, стал результатом прогресса в республике в области телекоммуникаций, информационно–коммуника–ционных и, цифровых технологий. Сегодня, с получением качественного образования инновацион–ность, цифровое развитие национальной экономики сопровождается активным ростом количества

качества образовательных компетенций в вузах. Без стремительного роста цифровой экономики и информационно–коммуникационных технологий невозможен экономический прорыв государства в условиях глобализации мировой экономики и технологического развития,

Как предусмотрено в разработанной Программе «Цифровой Узбекистан – 2030» и как сказано Президентом Узбекистана Мирзиёевым Ш.М., страна должна в кратчайшие сроки совершить революционный переворот в развитии цифровизации и современных информационно–коммуникационных технологий во всех отраслях национальной экономики. Это позволит развивать в стране человеческий капитал, совершенствовать систему подготовки и переподготовки высококвалифицированных кадров в области информационно–коммуникационных технологий, даст возможность резко увеличить потенциал отечественного рынка в этом направлении, повысить цифровую трансформацию государственных услуг, создание хороших условий для развития и совершенствования новых информационных технологий и программных продуктов [2, с. 4].

Сравнительно низкий уровень использования и распределения информационно–коммуникационных технологий в школах и вузах республики, а также недостаточные знания в цифровых навыках у жителей республики, может стать серьёзным препятствием для цифровой трансформации. Узбекистану, как одной из немногих развивающихся стран, имеющего показатель грамотности среди взрослого населения (100% в 2016 году) по сравнению с аналогичным уровнем ВВП на душу населения, необходимо провести реформу в направлении повышения цифровая грамотности в республике, которая, как уже было сказано выше, остаётся не на должном уровне [3, с. 11].

Согласно недавнему исследованию, посвящённому нехватки квалифицированных кадров, владеющих навыками работы с информационно–коммуникационными технологиями на узбекистанском рынке труда, где. 98% опрошенных, отметили важность знания компьютерных навыков в качестве одного из ключевых причин при найме на работу новых кандидатов [5, с. 6]. В области современных информационно–коммуникационных технологий поставлена задача: сформировать систему мер поддержки и стимулирования, обеспечивающую мотивацию субъектов экономической деятельности к цифровым инновациям и исследованиям, которая принята Программой развития цифровой экономики в Республике Узбекистан до 2035 года [3, с. 12]. Данная Программа предусматривает повышение конкурентоспособности среди образовательных учреждений, где инструментом или способом такого повышения является внедрение и развитие цифровых технологий в образовательный процесс.

В стране намечены существенные сдвиги по активизации участия в международных программах по сравнительным исследованиям уровня знаний обучающихся в этом направлении [1, с. 2].

Сегодня потребителей не очень интересует количество докторов наук в вузе, объемом томов в библиотеке, их интересует насколько хорошо и качественно подготовлен выпускник вуза, чтобы была возможность как можно быстрее получать эффект от их подготовленности. Их также интересует то, что получают ли будущие специалисты возможность использования в вузе неограниченных информационных ресурсов с помощью сети Интернет и электронных библиотек, на что и будет направлено это в предстоящих Государственных Программах по дальнейшему развитию информационно–коммуникационных технологий в вузах страны. Эта Государственная Программа предусматривает создание систем мониторинга качества образования, как в национальном масштабе, так и в разрезе регионов и является важнейшей составной частью управления развитием качественного образования. Сейчас необходима такая методика оценки качества образования, которая не основывалась бы только на оценке в дипломе студента, а объективно оценивала бы действительные знания студентов, их способность реализовать на практике полученные знания. В методику оценки качества образования следует ввести также склонность студента к новациям, стремлению к дальнейшему совершенствованию личности.

Сегодня многие развивающиеся страны мира имеют проблемы по развитию и совершенствованию цифровых и информационно–коммуникационных технологий. К их числу можно отнести и Узбекистан. Так, еще не на достаточно высоком уровне развиваются телекоммуникационная инфраструктура и связь. Недостаточные знания в области компьютерных навыках является немаловажным фактором при принятии на работу людей, что является одним из решающих причин недостаточного количества высококвалифицированных специалистов в области информационно–коммуникационных технологий. И здесь образовательные учреждения должны учитывать в учебном процессе возможность более качественно обучать будущих специалистов по применению в национальном хозяйстве современных инновационных технологий.

Надо учитывать, что в республике еще не достигнут тот требуемый уровень объёма инвестиций в информационно–коммуникационные системы для достижения высокого уровня использования станций связи, которые сейчас находятся на достаточно низком уровне, что создаёт проблемы в оперативном обслуживании клиентов (одна базовая станция на одну тысяча человек). В Казахстане, например, одна станция может обслуживать 645 потребителя интернет, а в России эта цифра составляет 230 человек [4, с. 54].

Для коренного изменения существующего цифрового разрыва в лучшую сторону необходимо существенно увеличить и качественно повысить мобильные услуги интернет. Для сравнения можно сказать, что по странам Содружества Независимых Государств в настоящем году в Узбекистане средняя скорость мобильной и широкополосной связи интернет по сравнению с 2020 годом снизилась почти в полтора раза, что конечно же связано, в первую очередь с пандемией [5, с. 22].

Серьёзным препятствием для цифровой трансформации жителей в стране, стало ещё недостаточно компетентное владение знаниями в цифровых навыках.Не достаточно высокий уровень в обучении и применении современных направлений в цифровая грамотность по стране в целом, и в образовательных учреждениях республики в частности, остаётся на сегодня большой проблемой. Особенно это сказывается в областных регионах. Первостепенной задачей в обеспечении мотивации субъектов экономической деятельности к цифровым инновациям и исследованиям в области информационно–коммуникационных технологий является Программа развития цифровой экономики в Республике Узбекистан до 2035 года, в которой заложено формирование системы мер поддержки и стимулирования, как подрастающего поколения, так и специалистов, работающих в национальной экономике [3, с. 12].

Не секрет, что в настоящее время в вузах Узбекистана, для повышения уровня конкуренции, идёт именно в применении и обучении студентов навыкам современных информационно–коммуни–кационных технологий. Для этого вузам необходимо участвовать и привлекать специалистов из зарубежных стран, а также приобретать современное техническое и технологическое оборудование [2, с. 4].

Получении профессионального, качественного образования и подготовка будущих специа–листов стала для нашей республики стратегической задачей и образовательной концепцией развития. Это все существенно повлияет на повышение качественного получения образования обучающимся, которое непосредственно зависит от правильного и достаточного использования современного цифрового и информационного обеспечения [4, с. 97].

Здесь надо отметить, что существенно повлиять на высокий уровень будущих специалистов в этой областиможет то, чтоинновации в образовании должны быть использованы и в цифровых, информационно–коммуникационных технологиях, что это должным образом повлияет на повышение качественного образования. Это, в свою очередь, позволит подготовить специалистов для различных отраслей национальной экономики с новым инновационным мышлением и подходом ко все возрастающим требованиям времени к использованию современных технологий. Но это всё, в свою очередь, несомненно может привести к противоречиям. И в этом направлении можно выделить следующее:

1. При эффективном определении компетентного подхода к преподаванию в образовательных учреждениях следует придерживаться некоторым условиям, а именно:

– на наш взгляд, необходимо, проверив состояние обучения в вузах, должно произойти чёткое определение в каких предметах нужно более существенное применение цифровых и информа–ционных технологий;

– необходима организация аудиовизуальной работы по проводимым дисциплинам, благодаря мультимедийной компьютерной технологии;

– для формирования личности, способной к самореализации в коммуникативной деятель–ности, надо активнее стимулировать творческую и исследовательскую деятельность обучающихся.

2. В вузах надо увеличить количество практических занятий, чтобы обучающиеся могли лучше ознакомиться с тем направлением в данной области, которое затем будет применяться в профессиональной деятельности. Неукоснительным должно быть, в процессе проведения учебных занятий, применение современных мультимедийных ресурсов и Интернета, внедрение современных информационно–коммуникационных технологий и инновационных цифровых технологий в образова–тельный процесс, независимо от названия предмета и направления обучения.

Для полногоовладения дисциплинами, проводимыми с использованием современных технологий, желательно было бы применение новых, инновационных подходов, таких как:

– комплекс электронных учебников;

– современных информационных ресурсов;

– оптические доски;

– видеотекстные системы связи;

– новые методы представления данных и знаний;

– высокоавтоматизированную информационную среду, позволявшую получать доступ к любой области знаний, предоставляемую в виде информации и т.д., что позволит более глубже овладеть навыкам цифровых и информационно–коммуникационных технологий.

Средства современных информационных и цифровых технологий, современные технические средства обучения нового типа, должны сыграть важную решающую роль в прорыве для получения качественной подготовки высококвалифицированных специалистов, которых так не хватает сегодня в республике.

Грамотно интегрировать технические средства и цифровые технологии в учебный процесс, определение их роли и места в образовательном процессе является необходимым условием. Здесь надо учесть, что разработка методики их эффективного применения в образовательном процессе очень важно для каждого обучающего в его практической деятельности.

Постоянное совершенствование и адаптация к быстро меняющимся потребностям общества в современных информационно–коммуникационных и цифровых технологиях дают возможность обучающимся более глубже и эффективнее осваивать дисциплины с применением этих новых технологий, которые несомненно будут использованы ими во всех отраслях национальной экономики Узбекистана и за его пределами. С целым рядом задач приходится сталкиваться преподавателям образовательных учреждений важнейшими из которых являются:

– способность к самостоятельному обучению и развитие общеобразовательных навыков;

– развитие навыков работы с большим объёмом информации;

– изменение мировоззрения, мировосприятие, материальное производство, современное качественное образование, способ мышления и мироощущения;

– обогащение культурного мира обучающихся, т.к. компьютерные мультимедийные энцикло–педии расширяют кругозор, открывают всё новые возможности в обработке и анализе значительных объёмов и разнообразию содержания информационных массивов;

– укрепление умственных способностей, обучающихся в информационном и цифровом обществе, повышение качества обучения на всех ступенях образовательного процесса.

Всё, что было сказано выше, ещё не предел тех возможностей, которые сегодня предлагают цифровые технологии и современные информационно–коммуникационные технологии, что является необходимым условием достижения целей устойчивого развития отраслей отечественной экономики.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Узбекистан ШавкатаМирзиеева Олий Мажлису. Газета «Народное слово» от 21 декабря 2022 г. URL: https://nrm.uz/contentf?doc=409961

2. Абдурахманов К.Х. «Цифровой Узбекистан–2030» выведет из отстающих. Газета «Народное слово» №74 (7545) от 10 апреля 2020 г.

3. Координационный Совет по ИКТ Узбекистана. – Режим доступа: infoCOM.UZ/2020/05/12/monitoring

5. Информационно–коммуникационные и инновационные технологии. Республиканский круглый стол, посвященный развитию инноваций и цифровых технологий в Республике Узбекистан. Сб. научных трудов. Т.: Из–во «Наука», 2020. 112 с.

6. Цифровая экономика: особенности и тенденции развития. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://investin.com/About/Economy.

УДК 378.1

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

Каирбаева Шынар Муратовна
Мусульманова Салтанат Шарипбаевна
Жилмасова Карина Кайратовна
учителя начальных классов
КГУ « Средняя общеобразовательная школа № 31»
Отдел образования г. Семей управления образования области Абай
Семей қаласы, Қазақстан
E–mail: shynar.kairbaeva74@qmail.com

Аңдатпа

Соңғы кездері мектепте оқытудың тиімділігін арттырудың әдістері мен құралдарын белсенді түрде іздестіру жүріп жатыр. Білім беруді жаңғырту білім беруге ақпараттық–коммуникациялық технологияларды енгізуді талап етеді.Білім беру процесінде АКТ–ны қолдану білім сапасын арттыруды, яғни қазіргі қоғам үшін өзекті мәселелердің бірін шешуді көздейді.

Түйінді сөздер: *Қоғамды ақпараттандыру, техникалық прогресс, интерактивті диалог, педагоги–калық инновация, әдіс, тенденция, инновациялық технологиялар.*

Аннотация

В последнее время идет активный поиск путей и средств повышения эффективности обучения в школе. Модернизация образования требует внедрения в образование информационно–коммуникационных технологий.Использование ИКТ в образовательном процессе направлено на повышение качества образования, то есть на решение одной из самых актуальных проблем современного общества.

Ключевые слова:*информатизация общества, технический прогресс, интерактивный диалог, педогогическая инновация, метод, тенденция, инновационные технологии.*

Abstract

Recently, there has been an active search for ways and means to improve the effectiveness of teaching at school. The modernization of education requires the introduction of information and communication technologies in education.The use of ICT in the educational process is aimed at improving the quality of education, that is, at solving one of the most urgent problems of modern society.

Key words:*Informatization of society, technical progress, interactive dialogue, pedagogical innovation, method, trend, innovative technologies.*

Современный период развития цивилизованного общества характеризует процесс информатизации.

Информатизация общества – это глобальный социальный процесс, особенность которого сос–тоит в том, что доминирующим видом деятельности в сфере общественного производства является сбор, накопление, продуцирование, обработка, хранение, передача и использование информации, осуществляемые на основе современных средств микропроцессорной и вычислительной техники, а также на базе разнообразных средств информационного обмена. Информатизация общества обеспечивает:

– активное использование постоянно расширяющегося интеллектуального потенциала общества, сконцентрированного в печатном фонде, и научной, производственной и других видах деятельности его членов,

– интеграцию информационных технологий с научными, производственными, инициирующую развитие всех сфер общественного производства, интеллектуализацию трудовой деятельности;

– высокий уровень информационного обслуживания, доступность любого члена общества к источникам достоверной информации, визуализацию представляемой информации, существенность используемых данных [1].

Применение открытых информационных систем, рассчитанных на использование всего массива информации, доступной в данный момент обществу в определенной его сфере, позволяет усовершенствовать механизмы управления общественным устройством, способствует гуманизации и демократизации общества, повышает уровень благосостояния его членов. Процессы, происходящие в связи с информатизацией общества, способствуют не только ускорению научно–технического про–грес–са, интеллектуализации всех видов человеческой деятельности, но и созданию качественно новой информационной среды социума, обеспечивающей развитие творческого потенциала индивида.

Одним из приоритетных направлений процесса информатизации современного общества является информатизация образования – процесс обеспечения сферы образования методологией и практикой разработки и оптимального использования современных или, как их принято называть, новых информационных технологий (НИТ), ориентированных на реализацию психолого–педагоги–ческих целей обучения, воспитания. Этот процесс инициирует:

– совершенствование механизмов управления системой образования на основе использо–вания автоматизированных банков данных научно–педагогической информации, информационно–методических материалов, а также коммуникационных сетей;

– совершенствование методологии и стратегии отбора содержания, методов и организа–ционных форм обучения, воспитания, соответствующих задачам развития личности обучаемого в современных условиях информатизации общества;

– создание методических систем обучения, ориентированных на развитие интеллектуального потенциала обучаемого, на формирование умений самостоятельно приобретать знания, осу–ществлять информационно–учебную, экспериментально–исследовательскую деятельность, разно–образные виды самостоятельной деятельности по обработке информации;

– создание и использование компьютерных тестирующих, диагностирующих методик контроля и оценки уровня знаний обучаемых.

Информатизация образования как процесс интеллектуализации деятельности обучающего и обучаемого,развивающийся но основе реализации возможностей средств новых информационных технологий, поддерживает интеграционные тенденции процесса познания закономерностей предмет–ных областей и окружающей среды (социальной, экологической, информационной и др.), сочетая их с преимуществами индивидуализации и дифференциации обучения, обеспечивая том самым синер–гизм педагогического воздействия.

Понятие информационной технологии. Под средствами новых информационных технологий (СНИТ) будем понимать программно–аппаратные средства и устройства, функционирующие на базе микропроцессорной, вычислительной техники, а также современных средств и систем информа–ционного обмена, обеспечивающие операции по сбору, продуцированию, накоплению, хранению, обработке, передаче информации.

К СНИТ относятся:

– ЭВМ, ПЭВМ; комплекты терминального оборудования для ЭВМ всех классов, локальные вычислительные сети, устройства ввода – вывода информации, средства ввода и манипулирования текстовой и графической информацией, средства архивного хранения больших объемов информации и другое, периферийное оборудование современных ЭВМ;

– устройства для преобразования данных из графической или звуковой форм представления данных в цифровую и обратно;

– средства и устройства манипулирования аудиовизуальной информацией (на базе техноло–гии Мультимедиа и систем «Виртуальная реальность»);

– современные средства связи;

– системы искусственного интеллекта;

– системы машинной графики, программные комплексы (языки программирования, трансля–торы, компиляторы, операционные системы, пакеты прикладных программ и пр.) и др.

Роль средств новых информационных технологий в образовании. Ускорение научно–техни–ческого прогресса, основанное на внедрении в производство гибких автоматизированных систем, микропроцессорных средств и устройств программного управления, роботов и обрабатывающих центров, поставило перед современной педагогической наукой важную задачу – воспитать и подготовить подрастающее поколение, способное активно включиться в качественно новый этап развития современного общества, связанный с информатизацией. Решение вышеназванной задачи – выполнение социального заказа общества – коренным образом зависит как от технической оснащен–ности учебных заведений электронно–вычислительной техникой с соответствующим периферийным оборудованием, учебным, демонстрационным оборудованием, функционирующим на базе СНИТ, так и от готовности обучаемых к восприятию постоянно возрастающего потока информации, в том числе и учебной.

Повсеместное использование информационных ресурсов, являющихся продуктом интеллек–туальной деятельности наиболее квалифицированной части трудоспособного населения общества, определяет необходимость подготовки в подрастающем поколении творчески активного резерва. По этой причине становится актуальной разработка определенных методических подходов к использо–ванию СНИТ для реализации идей развивающего обучения, развития личности обучаемого. В частности, для развития творческого потенциала индивида, формирования у обучаемого умения осуществлять прогнозирование результатов своей деятельности, разрабатывать стратегию поиска путей и методов решения задач, как учебных, так и практических.

Не менее важна задача обеспечения психолого–педагогическими и методическими разработками, направленными на выявление оптимальных условий использования СНИТ в целях интенсификации учебного процесса, повышения его эффективности и качества.

Актуальность вышеперечисленного определяется не только социальным заказом, но и потребностями индивида к самоопределению и самовыражению в условиях современного общества этана информатизации.

Особого внимания заслуживает описание уникальных возможностей СНИТ, реализация которых создает предпосылки для небывалой в истории педагогики интенсификации образователь–ного процесса, а также создания методик, ориентированных на развитие личности обучаемого. Перечислим эти возможности:

– незамедлительная обратная связь между пользователем и СНИТ;

– компьютерная визуализация учебной информации об объектах или закономерностях процессов, явлений, как реально протекающих, так и виртуальных;

– архивное хранение достаточно больших объемов информации с возможностью ее передачи, а также легкого доступа и обращения пользователя к центральному банку данных;

– автоматизация процессов вычислительной информационно–поисковой деятельности, а также обработки результатов учебного эксперимента с возможностью многократного повторения фрагмента или самого эксперимента;

– автоматизация процессов информационно–методического обеспечения, организационного управления учебной деятельностью и контроля за результатами усвоения.

Реализация вышеперечисленных возможностей СНИТ позволяет организовать такие виды деятельности как.

– регистрация, сбор, накопление, хранение, обработка информации об изучаемых объектах, явлениях, процессах, в том числе реально протекающих, и передача достаточно больших объемов информации, представленной в различных формах;

– интерактивный диалог – взаимодействие пользователя с программной (программно–аппа–ратной) системой, характеризующееся в отличие от диалогового, предполагающего обмен текстовыми командами (запросами) и ответами (приглашениями), реализацией более развитых средств ведения диалога (например, возможность задавать вопросы в произвольной форме, с использованием «ключевого» слова, в форме с ограниченным набором символов); при этом обеспечивается возможность выбора вариантов содержания учебного материала, режима работы;

– управление реальными объектами (например, учебными роботами, имитирующими промыш–ленные устройства или механизмы);

– управление отображением на экране моделей различных объектов, явлений, процессов, в том числе и реально протекающих;

– автоматизированный контроль (самоконтроль) результатов учебной деятельности, коррекция по результатам контроля, тренировка, тестирование.

Ввиду того, что вышеперечисленные виды деятельности основаны на информационном взаимодействии между обучаемым (обучаемыми), преподавателем и средствами новых информа–ционных технологий, и вместе с тем направлены на достижение учебных целей, назовем ее информационно–учебной деятельностью.

Развитие личности обучаемого, подготовка индивида к комфортной жизни в условиях информационного общества осуществляется в следующих направлениях:

– развитие мышления, (например, наглядно–действенного, наглядно–образного, интуитив–ного, творческого, теоретического видов мышления);

– эстетическое воспитание (например, за счет использования возможностей компьютерной графики, технологии Мультимедиа);

– развитие коммуникативных способностей;

– формирование умений принимать оптимальное решение или предлагать варианты решения в сложной ситуации (например, за счет использования компьютерных игр, ориентированных на оптимизацию деятельности по принятию решения);

– развитие умений осуществлять экспериментально–исследовательскую деятельность (например, за счет реализации возможностей компьютерного моделирования или использования оборудования, сопрягаемого с ЭВМ);

– формирование информационной культуры, умений осуществлять обработку информации (например, за счет использования интегрированных пользовательских пакетов, различных графических и музыкальных редакторов).

Это приводит к повышению эффективности и качества процесса обучения за счет реализации возможностей СНИТ. Обеспечение побудительных мотивов (стимулов), обусловливающих активи–зацию познавательной деятельности, например, за счет компьютерной визуализации учебной инфор–мации, вкрапления игровых ситуаций, возможности управления, выбора режима учебной деятельности.

Углубление межпредметных связей за счет использования современных средств обработки информации, в том числе и аудиовизуальной, при решении задач различных предметных областей позволит повысить качество обучения.

СНИТ могут быть использованы в качестве средства обучения, совершенствующего процесс преподавания, повышающего его эффективность и качество. При этом обеспечивается:

– реализация возможностей программно–методического обеспечения современных ПЭВМ в целях сообщения знаний, моделирования учебных ситуаций.осуществления тренировки, контроля за результатами обучения;

– использование объектно–ориентированных программных средств или систем, например, системы подготовки текстов, электронных таблиц, баз данных, в целях формирования культуры учебной деятельности;

– реализация возможностей систем искусственного интеллекта в процессе применения обучающих интеллектуальных систем.

СНИТ выступает в качестве инструмента познания окружающей действительности и самопознания, средства развития личности обучаемого, объекта изучения (например, в рамках освоения курса информатики).

Являясь средством информационно–методического обеспечения и управления учебно–воспитательным процессом, СНИТ также служит: во–первых, средством коммуникации (например, на базе асинхронной телекоммуникационной связи) в целях распространения передовых педагогических технологий; во–вторых, средством автоматизации процессов контроля, коррекции результатов учебной деятельности, компьютерного педагогического тестирования и психодиагностики; в –третьих, средством автоматизации процессов обработки результатов эксперимента (лабораторного, демонстрационного) и управления учебным оборудованием; в–четвертых, средством организации интеллектуального досуга, развивающих игр.

Список литературы:

1. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. М.: ИИО РАО, 2010. 140 с.

УДК 371.3

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАНИИ

Калиева Мадина Талгатовна
студентка 3 курса ОП «Русский язык и литература»
E–mail:dina1ka@mail.ru
Конвисарова Людмила Александровна
магистр педагогических наук, ст.преподаватель
КРУ имени А.Байтурсынова
г. Костанай, Казахстан
E–mail: konvisarova–75@mail.ru

Аннотация

В настоящее время информационные технологии занимают важное место в профессиональной деятельности учителя. В статье рассматривается роль информационных технологий в образовательном процессе, раскрываются проблемы современного обучения, приведены причины, по которым информационные технологии нужны в обучении. В заключении обозначены преимущества применения ИКТ на уроках.

Ключевые слова: *информационная компетентность, цифровизация, инновация, образование.*

Аңдатпа

Қазіргі уақытта ақпараттық технологиялар мұғалімнің кәсіби қызметінде маңызды орын алады. Мақалада білім беру үдерісіндегі ақпараттық технологиялардың рөлі қарастырылады, заманауи оқытудың проблемалары ашылады, оқытуда ақпараттық технологиялардың қажет болу себептері келтірілген. Қорытындыда АКТ–ны сабақта қолданудың артықшылықтары көрсетілген.

Түйінді сөздер:*ақпараттық құзыреттілік, цифрландыру, инновация, білім беру.*

Abstract:

Currently, information technologies occupy an important place in the professional activity of a teacher. The article examines the role of information technologies in the educational process, reveals the problems of modern education, and gives the reasons why information technologies are needed in education. In conclusion, the advantages of using ICT in the classroom are outlined.

Key words: *information competence, digitalization, innovation, education.*

XXI век – это век безудержного прогресса, когда информация в мире обновляется ежеминутно. Важнейшим стратегическим оружием современного общества является информация. Людям приходится принимать и обрабатывать большой поток материала.Благодаря цифровым технологиям любые данные могут быть распространены по глобальной сети интернет и переданы в любой уголок мира. Если в прошлом людям хватало знаний и навыков, полученных в процессе обучения на всю жизнь, то сейчас в результате научно–технического прогресса человек должен на протяжении всей жизни приобретать новые знания, перерабатывать информацию и совершенство–вать свои навыки. Многие люди имеют доступ к различного рода данным. Информационное общество акцентирует внимание на знании и материалах.

В связи с тем, что в современном мире компьютерные технологии основательно проникли в жизнь людей, необходимо развивать информационную компетентность со школьной скамьи. Данная компетенция имеет ряд особенностей – приоритетность, оптимальность и динамизм. Новые запросы общества и личности рассматривают информационную компетентность как одну из основных и важных. В процессе информатизации общества и образования постепенно формируются определенные стереотипы информационного поведения, предпочитаемые источники различных све–дений и способы их обмена. Таким образом, информационная культура – это достаточнообширное понятие, включающее важные области научных и практических информационных знаний. Понятие «информационной культуры» приравнивается к понятию «информационная грамотность». Такую культуру необходимо воспитывать с начальной школы, ведь она является фундаментом образования. Поэтому дальнейший успех школьников, которые будут жить и работать в обществе, зависит от приобретенных знаний. [1, с.16]

Внедрение инновационных технологий направлено на формирование современной, разно–сторонне развитой, нравственной, активной личности, способствует повышению качества образо–вания, расширяет доступность обучения, обеспечивает гармоничное развитии детей с младшего школьного возраста и ориентацию их в информационном пространстве. Использование информа–

ционных технологий в образовательном процессе не только модернизирует учебный процесс, но и повышает его эффективность, мотивирует школьников и позволяет дифференцировать процесс обучения с учетом индивидуальных особенностей каждого учащегося. Люди, способные искать и приобретать новые знания и выносить нестандартные суждения, востребованы в современном обществе. Такая ориентация способствовала изменению отношения общества ко всем формам образования. Сегодня людям требуется не только определенный объем знаний, но и способность учиться, находить информацию, необходимую для решения определенной проблемы, использовать разнообразные источники информации постоянно пополнять свои знания. Слова известного американского экономиста Лестера Туроу подтверждают это: «Знание становится единственным источником долговременного устойчивого конкурентного преимущества, поскольку все остальное выпадает из уравнения конкуренции, но знание может быть использовано только через квалифи–кацию индивидов». [2, с. 84]. Следовательно, для успеха в информационном обществе необходимы люди, которые умеют учиться и могут активно работать с информацией.

Информационная революция требует серьезных преобразований в области просвещения. Переход от индустриальной к антропогенной цивилизации влечет за собой изменение привычных представлений о людях и мире, а также смену ценностей. Процесс формирования информационного общества претерпевает изменения, которые существенно изменят характер, цель и положение образования в обществе. Изменения включают:

1. Способность информации выступать в качестве стратегического ресурса в пост–индустриальном социуме.

2. Наука как «универсальное знание», становится главной производительной силой. 3. Информация приобретает большую ценность нежели труд.

4. Систематизация теоретических знаний важна для реализации технологических инноваций.

5. Новые технологии станут важными инструментами для системного анализа и принятия решений.

В современном мире состояние сферы образования является противоречивым и сложным. С одной стороны, образование стало одной из важнейших областей человеческой деятельности. Значительные достижения в этой области заложили колоссальный социальный и экономический фундамент. С другой стороны, повсеместное развитие просвещения сопровождаются ростом числа образовательных проблем. Они представляют собой кризис в образовании. В последние десятилетия в процессе решения образовательных проблем в сфере просвещения происходят кардинальные изменения и вырабатывается новая система образования. Поэтому задача современной педагогики состоит в том, чтобы разработать методы становления всесторонне развитой личности. В связи с этим необходимо уделять большое внимание таким вопросам как, разработка и повышение качества процесса обучения. В нашей стране информатизация считается одним из приоритетных направлений развития системы образования. Внедрение информационно–коммуникационных технологий в секторе образования является мощным орудием для решения педагогических и дидактических задач.

Цифровизация в Казахстане является одной из ведущих тенденций в реформе образования. Как писал первый президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев: «Цифровизация – это не цель, этосредство достижения абсолютного преимущества Казахстана». Для того, чтобы государство могло построить демократическое общество и выйти на мировую арену образования, необходимо разработать стратегический план развития образования. Поэтому система образования нашей страны в первую очередь сосредоточена на обеспечении высокого качества обучения и подготовки детей. [3, с. 23] Для решения этих задач и определения качественно новых этапов в становлении образования необходимо опираться на богатый опыт отечественной науки, современную педагогику и информационные технологии.

Основной целью обновления системы образования в Казахстане является формирование саморазвивающейся личности, способной к самостоятельной и инновационной деятельности. В этом контексте использование новейших технологий приобретают все большее значение. Форма представ–ления учебной информации на основе использования изображений, звука, анимации, синхронизи–рованной графики и звука, существенно обогащает содержание учебного материала. Новые информационные технологии позволят учителям выполнять свои педагогические и дидактические функции реализовать потенциал, заложенный в развитии национальной системы образования и новой парадигме.

Разберем причины, по которым информационные технологии нужны в обучении.

Во–первых, доступ к изучению необходимых тем по любому уроку.Всемирная паутина имеет множество учебных материалов, которые школьники могут получить и использовать в дополнение к тем, которые предоставляются на занятии.Электронные книги, учебные пособия по повторению и прошлые работы доступны в интернете. [4, с. 2] Учащиеся могут использовать их для улучшения своей базы знаний. Учебные заведения предоставляют своим ученикам компьютеры и Интернет для этих целей.

Во–вторых, использование аудио– и видеоматериалов, презентаций в качестве учебных посо–бий, облегчает учителям процесс обучения школьников. Использование аудио– и видеоматериалов помогает учащимся глубже понять то, что они изучают, легче воспринять, преподносимый и демонстрируемый на занятиях материал. Таким образом, медленно обучающиеся ученики могут догнать тех, кто изначально усвоил то, что они изучают в классе.

В–третьих, непрерывное обучение. Использование информационных технологий в образо–вании позволяет обучающимся продолжать обучение, где бы они ни находились. Благодаря технологии видеоконференций преподаватели могут легко проводить виртуальные занятия в любое время, в любом месте и предоставлять обучающимся качественный формат обучения. Это также улучшает коммуникацию между родителями, учителями и другими сотрудниками, поскольку родительские собрания, общественные встречи и учебные занятия можно легко проводить без необходимости физического участия.

В просветительской деятельности современных школ используется ряд инновационных технологий. Их потенциал использования в образовательном процессе зависит от готовности преподавателей воспринимать изменения и, конечно, от технологических ресурсов учебного заве–дения. Во многих отечественных школах в классах установлены интерактивные доски и мультимедийное оборудование, а учителя оснащены персональными компьютерами с доступом в интернет. Сегодня в распоряжении школьных учителей имеется широкий спектр средств информационных технологий. При подготовке и проведении уроков они могут работать с компью–терными программами (MS Word, MS Excel, PowerPoint) для создания продуктов, необходимых для поддержки предметных уроков или организации проектной деятельности учащихся, с образова–тельными ресурсами Интернета, а также с электронными образовательными ресурсами, которые расширяют возможности образовательной среды и создают условия для развития обучающего. Также для компьютерного контроля знаний учащихся преподавателями часто используются различные платформы. Например, OnlineTestPad для создания тестов или кроссвордов.

Информационно–коммуникационные технологии занимают значимое место в профес–сиональной деятельности педагогов. Необходимость применения средств новейших технологий в работе учителя продиктована возрастными особенностями учащихся, то есть потребностью в наглядной демонстрации учебного материала, процессов и явлений. Внедрение информационных технологий в учебный процесс обеспечивает доступ к разнообразным информационным средствам, способствует обогащению содержания обучения, придает ему логический исследовательский харак–тер, решает проблему поиска путей и средств активизации познавательных интересов учащихся, развития их творческих способностей и стимулирования умственной деятельности [5, с. 34]. Характерной особенностью использования информационных технологий является и то, что ученик становится центром деятельности и строит познавательные процессы на основе своих личных способностей и интересов. Учитель часто выступает в роли помощника, поощряя самостоятельные открытия и стимулируя школьника на усвоение учебного материала.

Информационные технологии могут быть использованы для эффективного учебного процесса. Обучение с использованием информационных технологий должно не только передавать определенный объем знаний, но и способствовать развитию у детей познавательных интересов, креативного отношения и желания самостоятельно приобретать и пополнять свои знания и навыки. Правильное использование инновационных технологий в процессе обучения играет важную роль в развитии у обучающихся наблюдательности, внимания, навыков говорения и мышления [6, с.65]. Большие возможности для этого предоставляют современные компьютерные технологии. В отличие от традиционных технических средств обучения, информационно–коммуникационные технологии не только насыщают учащихся большим количеством готовых знаний, но и позволяют им развивать интеллектуальные способности. Это может помочь учителям сделать уроки более эффективными, привносить дополнительную наглядность в урок, позволяя учащимся быстрее и легче усваивать материал. Ведь чем разнообразнее подача информации, тем эффективнее школьники усваивают материал.

Практика использования учителями информационных технологий на уроке позволяет сделать вывод, что их применение имеет следующие преимущества:

1. Современность учебных материалов;
2. Наличие дополнительных материалов;
3. Наглядность и ясность информации;
4. Мотивация учащихся к процессу обучения;
5. Использование разнообразных материалов с разных источников [7, с. 14].

Так что применение информационных технологий способствует повышению качества знаний и навыков учащихся на всех этапах обучения. Глубинные процессы, происходящие в национальных и международных системах образования, приводят к формированию новых инновационных образова–тельных идей и методологий. Инновационные технологии обучения следует рассматривать как инструменты для реализации современных образовательных парадигм.

Таким образом, суть образования заключается в инновациях, так как применяя ИКТ техно–логии в инновационном обучении, педагоги могут сделать этот процесс более полным, интересным и обогащающим. Информационные технологии должны быть не дополнительным инструментом в обучении, а неотъемлемой частью всего образовательного процесса, значительно повышая его эффективность и максимально способствуя общему развитию интеллектуальной, личностной и эмоциональной сфер учащихся.

Список литературы:

1. Сабитов Р.Д. Информационные технологии в обучении: преимущества и недостатки / Сабитов Р.Д. // Педагогика. 2007. №1. 22 с.
2. Середа Ю.А. Информационные технологии в образовании / Середа Ю.А. // Мир ПК. 2002. №1. 145 с.
3. Нурмуганбетова А.Т. Информационные технологии в образовании / Нурмуганбетова А.Т., Молдакалыкова А.Ж. // Вестник университета «Туран». 2011. №2. 112 с.
4. Иващенко О. Информационные технологии на уроках / Иващенко О.; // Учительская газета. 2002. №19. 14 с.
5. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: учеб.пособие для вузов / Захарова И.Г., Иванова В.А., Манухина Т.П. 7–е изд., перераб. И доп. Москва: Академия, 2011. 188 с.
6. Ворванина И.В. Использование информационных технологий в самостоятельной работе учащихся / Ворванина И.В. // Педагогика. 2016. №6. 120 с.
7. Тажигулова Г. Совершенствование образовательного процесса с использованием информационных технологий: автореферат / Тажигулова Г. Караганда, 2002. 29 с.

УДК 711.7

СОВРЕМЕННЫЙ УЧИТЕЛЬ В ЦИФРОВОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Касымова Асем Султановна
учитель истории
E–mail: asem_aigazina@mail.ru
Дубогрей Наталья Григорьевна
учитель истории
E–mail: natasha_dubogrei@mail.ru
Альмеева Елена Валерьевна
учитель русского языка и литературы
E–mail: almeeva_lena@mail.ru
КГУ «Общеобразовательная школа №7
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской *области*
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Данная статья посвящена современным средствам изучения истории в средней школе. Рассматри–ваются возможности использованиямультимедийных средств и компьютерных программ в процессе обучения. В статье приводится краткий обзор сайтов и мультимедийных программ для обучения истории.

Ключевые слова: *интернет, интернет–сервисы, образовательные платформы, мультимедийные средства, компьютерные программы.*

Аңдатпа

Бұл мақала мектептерде тарихты жаңашыл бағытта оқыту туралы бағытталған. Оқытылымды мультимедиялық тәсіл және компьютерлік бағдарламабойынша жүргізу қарастырылады. Бағдарламада тарихты оқыту жөнінде қысқаңұсқаулықтар берілген.

Түйінді сөздер: *интернет жүйесі, интернет–сервис, білім платформасы, мультимедиялық тәсіл, компьютерлік бағдарлама*

Abstract

This article is devoted to modern means of studying history in secondary school.The possibilities of using multimedia tools and computer programs in the study process are considered .The article provides a brief overview of websites and multimedia programs for teaching history.

Key words: *Internet, Internet services, educational platforms, multimedia tools, computer program.*

Новое поколение требует новых компетенций учителей. Чем моложе поколение, тем выше уровень цифровой грамотности. Дети, рожденные после 2010 года, на «ты» с технологиями, они многозадачны и хотят учиться, только если им действительно интересно. Это значит, что совре–менная школа должна создать такие условия для учеников, обучив учителей необходимым

компетенциям. В ходе многочисленных исследований, определились семь основных цифровых компетенций, которыми должен владеть каждый современный учитель.

1. Поиск и работа с информацией
2. Безопасность в Интернете
3. Управление информацией и данными
4. Организация обучения в цифровой среде
5. Кооперация в цифровой среде
7. Коммуникация в цифровой среде
8. Саморазвитие в условиях неопределенности.

Необходимо отметить, что сегодня во всем мире огромное внимание педагогического сообщества направлено на формирование новых цифровых компетенций. В нынешних условиях учителям необходимо максимально быстро учиться, осваивать современные технологии, овладевать новыми инструментами обучения и взаимодействия, а также внедрять в ежедневную работу все эффективные форматы обучения. Непрерывное обучение – вот к чему сегодня пришел весь мир, на чем будет строиться наше будущее. Цифровизация – тренд, который охватывает все новые сферы и образование – не исключение. В образовании, как и в бизнесе, использование технологий дает мощное конкурентное преимущество.

Каким должен быть «цифровой» учитель сегодня, и главное – как им стать?

1. *Любить технологии – искренне*. Говоря языком подростков, «цифровой» учитель должен умело жонглироватьразными инструментами: создавать обучающие викторины, квесты, делать наглядные презентации, скидывать в «облако» материалы урока, быть доступным в соцсетях и мессенджерах и т.д.

2. *Искать возможности, а не оборудование*. Сегодня нет ни одного предмета, в препода–вании которого было бы неуместно применение технологий – как в дистанционном формате, так и в очном. Это касается абсолютно всех учебных предметов.

3. *Использовать разные каналы связи и технологии*. Много возможностей бесплатно предоставляют соцсети. Они выходят далеко за пределы групповых чатов с опцией обмена файлами. В них уже есть онлайн – трансляции, видеозвонки, опросы, образовательные игровые тренажеры и многое другое, что «цифровой» учитель может использовать, чтобы сделать свои уроки интерактивными и разнообразными.

Ещё один доступный инструмент – чат–боты. Сегодня практически любой более–менее продвинутый пользователь интернета может написать решение под свои нужды – для этого даже не требуется знание языка программирования. Но пока этот удобный инструмент почему – то недооценен учителями. С помощью чат–бота легко проводить опросы среди учеников. Для обработки навыков командного взаимодействия хорошо подходят интерактивные доски: каждый ученик делает свою часть работы, и из этих кусочков складывается общая картина.

Педагог, хорошо ориентирующийся в онлайне, вызывает у учеников уважение и доверие. А это очень важно не только с точки зрения эффективности обучения, но и с точки зрения авторитета учителя, который с более широким использованием полезных технологий будет только повышаться.

Также альтернативой к современному образованию в наше время можно отнести блогерство. Ни для кого не секрет, что одной из самых модных тенденций современности является работа в блогосфере. Есть немало педагогов, которые уже попробовали себя в роли блогера. Конечно, данное направление развивается ими лишь как хобби. Но это уже позволяет услышать отзывы некоторых из них. Кому–то блогерство даёт «возможность отрефлексировать происходящее на работе и в мире образования» и «быть в курсе того, чем живут дети: что смотрят, слушают», кому–то помогает «наладить контакт с учениками», кому–то позволяет показать «другую сторону учёбы, менее официальную, более живую».

Модно ли быть педагогом – блогером? Конечно же, модно. И не только модно, но и полезно. Сами блогеры отмечают, что для того, чтобы развивать свой блог, необходимо и самому развиваться, многому учиться. В частности, осваивать новые профессии (фотограф, оператор, монтажер, декоратор, визажист и т.д.), совершенствовать ИКТ – навыки, используя новые веб–инструменты, грамотно выстраивать свою устную речь, что, несомненно, важно для любого педагога. Блогосфера – прекрасная ниша для саморазвития, самовыражения педагога, может использоваться также и в процессе обучения.

Если педагог решится стать блогером, от этой деятельности он получит:

– платформу для работы с родителями;

– один из удобных способов размещения, поиска и обмена информацией;

– возможность самопрезентации. Блог – портфолио говорит о высокой информационной компетентности педагога;

– возможность саморазвития в любой области;

– новый инструмент организации обучения с массой преимуществ;

– увлекательный способ организации внеурочной работы;

– один из способов работы с трудными подростками;

– престижное хобби, которое позволяет отвлечься от монотонной работы и завоевать интерес и уважение школьной аудитории. А это очень важно в наше время.

Формирование цифровой образовательной среды позволит обеспечить модернизацию образовательного процесса, автоматизирует процессы управления качеством образования. [1, с. 12]

В чем же новизна современного урока в условиях введения стандарта второго поколения? Чаще организуются индивидуальные и групповые формы работы на уроке. Постепенно преодолевается авторитарный стиль общения между учителем и учеником.

Современный урок – это:

- Урок с использованием техники (компьютер, диапроектор, интерактивная доска…..);
- Урок, на котором осуществляется индивидуальный подход каждому ученику;
- Урок, содержащий разные виды деятельности;
- Урок, на котором ученику должно быть комфортно;
- Урок, на котором деятельность должна стимулировать развитие познавательной активности ученика;
- Современный урок развивает у детей креативное мышление;
- Современный урок воспитывает думающего ученика–интеллектуала;
- Урок предполагает сотрудничество, взаимопонимание, атмосферу радости и увлеченности.

Для построения урока важно понять, какими должны быть критерии результативности урока, вне зависимости от того, какой типологии мы придерживаемся.

Цели урока задаются с направленностью передачи функции от учителя к ученику.

На таких уроках создается больше возможностей для решения познавательных задач, высказывания предложений реализации творческого потенциала, словом создаются условия для полного развития личности учащегося.

На уроках гуманитарного цикла мы определилинаиболее эффективные приемы активизации познавательной деятельности учащихся. К ним относятся:

1) Нетрадиционное начало традиционного урока (эпиграф, видеофрагмент, ребус, загадка и т.д.).

2) Постановка и решение проблемных вопросов, создание проблемных ситуаций. Типы проблемных ситуаций, используемых на уроках: ситуация неожиданности, ситуация несоответствия, ситуация неопределенности, ситуация предположения, ситуация выбора.

3) Использование видео и компьютерной наглядности; использование форм так называемого интерактивного обучения или их элементы («мозговой штурм», ассоциации, «интервью различных персонажей» и др.).

4) Эффективным диагностическим материалом является составление интерактивных ЭОР по изученному вопросу, так какпозволяет увидеть в целом уровень усвоения материала учащимися.

5) Достаточно результативным является применение «рассказов с ошибками». Данное упражнение позволяет развивать мышление, аналитические умения, внимание и наблюдательность.

6) Элементы – «изюминки» (песня–загадка, волшебный мешочек, эпиграммы, интеллектуальная разминка и др.).

7) Игры, игровые моменты. Как вариант возможно применение не всей игры в целом, а игровых приемов. Они могут занимать как весь урок, так и часть его. Проведение игрового урока не всегда возможно по разным причинам и не в последнюю очередь из–за малого количества учебных часов, отведенных на предмет, а элементы игры удобно использовать на практически любом уроке [2, с. 559].

Активные формы работы, несомненно, скажутся на качестве знаний и интересе к предмету обучающихся. Из множества активных методов обучения на уроках русского языка и литературы возможно использовать технологии:

1) Уроки в форме соревнований и игр: турниры, конкурсы, эстафеты, КВНы, деловая игра, ролевая игра, викторина.

2) Уроки, основанные на формах, жанрах: исследование, анализ первоисточников, мозговая атака, интервью, репортаж.

3) Уроки, напоминающие публичные формы общения: пресс–конференции, брифинг, аукцион, митинг, дискуссия, телепередача, телемост, репортаж, «живая газета», устный журнал.

4) Уроки, опирающиеся на фантазию: урок–сказка, урок–сюрприз.

5) Уроки, основанные на имитации деятельности учреждений и организаций: урок–суд, урок–следствие, урок – патентное бюро, урок–трибунал.

6) Уроки, основанные на имитации деятельности при проведении общественно–культурных мероприятий: заочное путешествие, урок–экскурсия, «прогулка по историческим местам».

Активные технологии будут способствовать росту самой личности ученика, его творческим возможностям. Теперь на каждом уроке ребенок не просто слушатель, а активный участник в познавательном процессе, своим трудом добывает знания, – эти знания более прочные.

Именно форма активного обучения – это первая искорка, зажигающая факел любознатель–ности. В качестве основных неоспоримых достоинств выступают: высокая степень самостоя–тельности, инициативности, развитие социальных навыков, сформированность умения добывать знания, развитие творческих способностей, а это не что иное, как учебно–познавательные компетенции. Сюда входят знания и умения организации целеполагания, планирования, анализа, рефлексии, самооценки учебно–познавательной деятельности.

Также, ещё однаизформ современного урока является информационно–коммуникационные технологии.

Использование ИКТ на различных уроках позволяет:

– развивать умение учащихся ориентироваться в информационных потоках окружающего мира;

– развивать умение, позволяющие обмениваться информацией с помощью современных технических средств;

– активизировать познавательную деятельность учащихся;

– овладевать практическими способами работы с информацией;

– проводить уроки на высоком эстетическом уровне; индивидуально подойти к ученику, применяя разноуровневые задания.

Отношение учителя к учебному процессу, его творчество и профессионализм, его желание раскрыть способности каждого ребенка – вот это всё и есть главный ресурс, без которого новые требованияк организации учебно–воспитательного процесса в школе не могут существовать. Много в работе учителя зависит от его желания и характера, а так же от уровня его профессиональной подготовки. Если человек сам по себе открыт для нового и не боится перемен, начать делать первые уверенные шаги в новых условиях.

Стремительное развитие информационно–коммуникационных технологий диктует череду преобразований где все большей популярностью пользуются электронные обучающие среды, созданные на основе систем управления обучением.

Электронная обучающая среда открывает неограниченные возможности для организации самостоятельной работы. Необходимость такой работы обусловлена, с одной стороны, возросшим объемом новой информации, с другой, – увеличением источников и приемов обработки информации. [3, с. 58]

Использование ИКТ на уроках – это необходимость, диктуемая сегодняшним уровнем развития технологий. С раннего детства современные школьники живут в окружении компьютеров, телефонов, смартфонов, телевидения. Как привлечь внимание таких детей? Как повысить их мотивацию при обучении истории?

Прежде всего важно определить, на каком уроке вы хотите использовать интерактив: знакомство с новой темой, закрепление, обобщениеиликонтроль знаний? Как вы собираетесь применять данный ресурс: на интерактивной доске или индивидуально (на компьютерах, планшетах)? После этого можно перейти к выбору соответствующего материала на сайте bilimland.kz, OnlineMektep, Daryn.Online, Күнделік. Учитывая, что данный ресурс содержит яркие анимированные ролики, интерактивные задания, богатый иллюстрированный материал, можно с уверенностью сказать, что применение такой визуальной информации на уроках имеет положительный эффект. Уроки просто и доступно объясняют ключевые исторические понятия, практические задания дают возможность применения как групповой, так и индивидуальной формы работы, создается среда, в которой учащиеся изучают предметв форме увлекательного приключения.

Кроме этого,учителяприменяют и мессенджеры для обучения Whatsapp, Telegram, позволяю–щие обмениваться сообщениями и медиафайлами многих форматов.

Большой интерес вызываетиспользованиеинструментовдля онлайн –встреч (видеоуроков, видеоконференций, видеозвонков) в Youtube ,GoogleMeet, Prezi, Canva, Google Презентации,Google формах, Сетевомсервисе Padlet,Screencast–O–Matic**,** Quizizz, udoba и др.

Намииспользуются веб–инструменты для создания интерактивных обучающих игр: кроссвор–ды, головоломки, викторины и т.д. (например, можно использовать LearningApps, *OnlineTestPad,* Kahoot или Zondle) [4, с. 3].

Учитель сегодня свободен в выборе структуры урока, лишь бы она способствовала высокой результативности обучения, воспитания и развития учеников. Навыки организации продуктивного обучения в сфере информационных технологий в рамках урока позволяют выявить возможности и перспективы применения зарубежных программных средств и интернет–сервисов.

Например, Web 2.0., осваивая сервисы, работая самостоятельно и в коллективе, школьники учатся добывать информацию, правильно ее обрабатывать и применять для решения поставленных задач. Сервисы Web 2.0 отличают простота, доступность и надежность, бесплатность, возможность создавать собственный контент как индивидуально, так и коллективно, использовать собранный материал офлайн и онлайн. Они не только помогут по–новому организовать работу в классе

(сформировав интерактивную среду обучения), но и сделают сам процесс обучения ярче, насыщенней, интереснее.

Между учащимися, а также между учащимися и учителем наблюдается высокий уровень взаимодействия, что ведет к повышению качества знаний и уровня коммуникативных компетенций учащихся.

Сегодня многое в жизни зависит от умения уловить связь между различными фактами, событиями и теориями и систематизировать их в общем контексте, формируя картину «большого мира» вокруг.

Обучение – это стиль жизни. Каждый выбирает свой путь. Учиться можно когда угодно и где угодно. А первоклассный учительпокажет вам путь к обучению. Современному обществу нужны образованные, владеющие ИКТ – навыками, нравственные, способные к саморазвитию и самообра–зованию личности, умеющие принять самостоятельные решения, обладающие развитым чувством ответственности за судьбу страны.

Список литературы:

1. Медиа и информационная грамотность. Учебное пособие для учащихся 9–11(12) классов. / П.Банников, Т.Соколова, О.Гороховський, И.Печищев, Д.Радзявичус, А.Усупбаева, Д.Шишкин. Алматы: ОФ «Международный центр журналистики «MediaNet», 2021. 14 с.

2. Информационно–коммуникационные технологии: учебник. Алматы, 2017. 559 с

3. Везирова Т. Электронные средства обучения в формировании мультимедиа компетентности учителей–предметников в системе повышения квалификации / Т.Г.Везирова // Научное обеспечение системы повышения квалификации кадров. 2012. №1. 58 с.

4. Лучшие онлайн –сервисы для создания обучающих игр и игровых упражнений URL: https://www.eduneo.ru/4916–2/

ӘОЖ 378.01

ЖАСАНДЫ НЕЙРОНДЫҚ ЖЕЛІЛЕРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫ БҰЛТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АРҚЫЛЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

Керімбердина Айнұр Бөдесқызы
докторант
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Астана қ, Қазақстан
Садвакасова Айгуль Кадырхановна
PhD, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Астана қ, Қазақстан
Абдулгалимов Грамудин Латифович
доктор педагогических наук
Мәскеу педагогикалық мемлекеттік университеті
Мәскеу, Ресей
E–mail: kerimberdina_a@gmail.com

Аңдатпа

Қазақстандағы жалпы білім беретін мектептерге арналған Информатика пәні бойынша оқу бағдарламасының мазмұны жаңартылған білім беру талаптарына сәйкес өңделіп, заманауи сұранысқа ие тақырыптармен толықтырылды. Бұлттық технологиялар, жасанды интеллект, жасанды нейрондық желілер тақырыптары енгізілгендіктен, осы бағыттарға сәйкес педагог мамандардың жоғарғы оқу орындарындағы білімді игеруіне де көңіл бөлудеміз. Спиральділік қағидатына сәйкес тақырыптарды өзара байланыстыра зерттеулер жүргізу болашақ информатика педагогтарының әртүрлі бағыттарды игеруіне мүмкіндік жасауда.

Түйінді сөздер: *болашақ информатика педагогтары, жасанды нейрондық желілер, білім мазмұнын жаңарту.*

Аннотация

Содержание учебной программы по информатике для общеобразовательных школ Казахстана было разработано в соответствии с обновленными образовательными требованиями и дополнено современными востребованными темами. Поскольку вводятся темы облачных технологий, искусственного интеллекта, искусственных нейронных сетей, мы также уделяем внимание получению знаний при обучении специалистов в высших учебных заведениях в соответствии с этими направлениями. Проведение исследований по взаимосвязи тем в соответствии с принципом спиральности позволяет будущим педагогам информатики осваивать различные направления.

Ключевые слова: *будущие педагоги информатики, искусственные нейронные сети, обновление содержания образования.*

Abstract

The content of the computer science curriculum for general education schools in Kazakhstan has been developed in accordance with the updated educational requirements and supplemented with modern popular topics. Since the topics of cloud technologies, artificial intelligence, artificial neural networks are introduced, in accordance with these areas, we also pay attention to the assimilation of knowledge by teachers in higher educational institutions. Conducting research related to topics in accordance with the principle of spiral creates an opportunity for future computer science teachers to master various areas.

Key words: *future teachers of computer science, artificial neural networks, updating the content of education.*

Информатика пәні цифрлық технологиялардың күнделікті тұрмысқа енуі және адам өмірінің барлық салалары үшін пайдалануға боларлықтай әртүрлі технологиялардың дамуына байланысты үнемі жаңашыл бағыттармен толықтырылып отырады. Әлем бойынша игеруге ұмтылып жатқан соңғы зерттеулердің көбісі жасанды интеллектке арналуда. Заман талабына байланысты, әлемдік деңгейде сұранысқа ие тақырыптардың бірі жасанды нейрондық желілермен жұмыс жасау болып отыр.

Мектеп бағдарламасына жасанды нейрондық желілерді енгізу оқушылардың жасанды интеллект пен машиналық оқыту саласындағы озық білімдерінің маңызды қадамы болып табылады. Дегенмен, бұл ресурстарға қол жеткізу және педагогтардың біліктілігі сияқты бірнеше мәселелерді туындауда. Бұл факторларды еңсеру үшін жоғары оқу орындарының оқу бағдарламаларын толық–тырылып, бірнеше университеттерде тәжірибеге бағытталған эксперименттер жүргізіп жатырмыз.

Жасанды нейрондық желі мен виртуалды машиналарды байланыстыру мектеп бағдарламасы үшін күрделі тақырып болғанымен, университет студенттері үшін білімді тереңірек игеруге мүмкіндік жасайды. Себебі, бұл білімді педагогикалық тәжірибеде қажеттілігі жоғары оқушылармен зерттеу жобаларын дайындау, қосымша зерттеу жұмыстарын жасауда пайдалана алады.

Тақырыбымызға қатысты негізгі ұғымдарға тоқталып өтейік. Жасанды нейрондық желі дегеніміз синапстармен байланысқан нейрондардың тізбегі. Бұл құрылым информатика саласына тікелей биологиядан келді. Жасанды нейрондық желілер арқылы есептеу машинасы әртүрлі ақпаратты талдау және тіпті есте сақтау қабілетіне ие болады.Нейрондық желілер адам миы жасайтын сияқты аналитикалық есептеулерді қажет ететін күрделі мәселелерді шешу үшін де қолданылады [1]. Жасанды нейрондық желілер құрылымын граф түрінде визуализациялауға болады. Сурет 1.

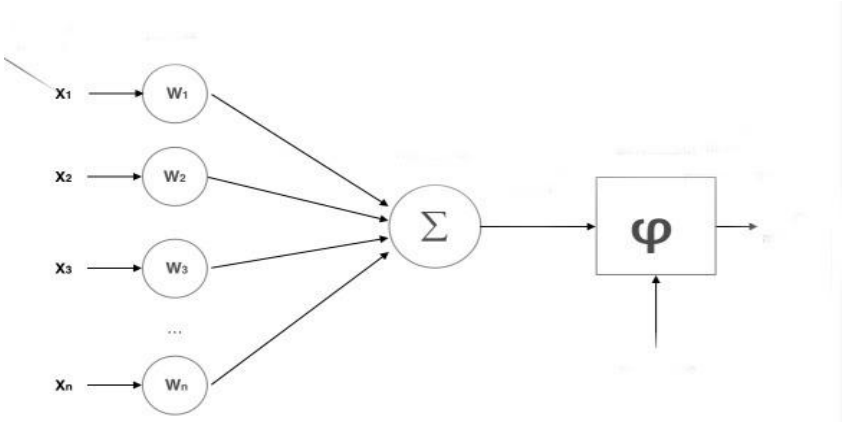

Сурет 1. Жасанды нейрондық желі құрылымы.

Бұл сурет арқылы жасанды нейрондық желілердің жұмысын түсінуге болады, Кіріс ретінде x сигналдардың белгілі бір бөлігі W салмақтарға көбейтіледі және қосылады. Одан кейін активация функциясы жауап ретінде өзгертеді. Бұл жауап әдетте [0;1] немесе [–1;1] диапазонына тиісті болады.Іс жүзінде нейрондық желілер үлкен және күрделі болуы мүмкін.

Бұлттық есептеулер – интернет–пайдаланушыға онлайн–қызмет ретінде ұсынылатын сандық деректерді таратылған өңдеу технологиялары. Бағдарламалар жергілікті компьютердегі web–браузер терезесінде іске қосылады және жұмыс нәтижелерін береді.

Нейрондық желіні бұлтты есептеулермен байланыстыра отырып, үлкен көлемдегі деректер мен есептеулерді өңдей алатын бұлттың ресурстарын пайдалануға болады. Ең танымал бұлттық есептеу платформалары ретінде Microsoft Azure [2] және Google Cloud Platform (GCP) [3], Amazon Web Services (AWS) [4] атап өтуге болады. Жасанды нейрондық желілермен жұмыс істеуге жарамды және модельдерді бұлтқа үйрету және орналастыру үшін пайдалануға болатын виртуалды машинаны жасауға болады. Ол үшін бұлттағы есептеу платформасын таңдап, қажетті терең оқыту шеңберін таңдау керек. Жасанды нейрондық желілерді құруға және оқытуға арналған TensorFlow, Python және

Coffee – танымал құрылымдар бар [5]. Бұл процесті жергілікті компьютерде немесе GPU бұлтты данасында жасауға болады. Ол үшін үлкен көлемдегі деректерді пайдаланып нейрондық желіні үйретіп және оны жоғары дәлдікке жету үшін дәл реттеу керек. Нейрондық желіні бұлттық есептеулермен байланыстыра отырып,үлкен көлемдегі деректер мен есептеулерді өңдеу үшін бұлттың ауқымдылығы мен ресурстарын пайдалу тиімді болады. Платформаларды таңдау үшін олардың негізгі мүмкіндіктері мен шектеулеріне талдау жасадық Кесте1.

Платформа	Мүмкіндіктері	Шектеулері
Microsoft Azure	Azure Machine Learning және Cognitive Services кітапханаларымен жұмыс жасау; Azure қоймасы, Azure Data Lake және Azure Stream Analytics сияқты басқа Azure қызметтерімен интеграция жасау; Azure арқылы GPU пайдалану мүмкіндігі;	Azure белгілі бір талаптарға сәйкес келмеуі мүмкін; Қосымша баптауды қажет етуі мүмкін алдын ала жасалған нейрондық желі үлгілерін ұсынуы мүмкін; Microsoft–қа тәуелділік және басқа платформалар мен құралдармен үйлесімділікті шектей алады;
Google Cloud Platform	Google Cloud арқылыTensorFlow және Keras кітапханаларымен жұмыс жасау; Басқа Google қызметтерімен Google BigQuery және Google Cloud Storage сияқты басқа Google қызметтерімен интеграция жасау; Google Cloud арқылы GPU пайдалану мүмкіндігі; Google Cloud машиналық оқыту модельдерін және нейрондық желілерді дамыту үшін пайдалануға болатын қызметтерін ұсынады.	Google Cloud нақты талаптарға сәйкес келмеуі мүмкін және қосымша баптауды қажет етуі мүмкін нейрондық желілердің дайын үлгілерін ұсынады; Google Cloud–ты пайдалану Google–ге тәуелділікті қажет етеді және басқа платформалар мен құралдармен үйлесімділікті шектеуі мүмкін;
Amazon Web Services	AWS арқылы Amazon SageMaker және TensorFlow кітапханаларына қолжетімділік; Amazon S3 және Amazon DynamoDB сияқты басқа AWS қызметтерімен біріктіруге болады. Үнемділік: AWS жасанды нейрондық желілерді орналастырудың және іске қосудың үнемді нұсқаларын, соның ішінде GPU даналарын пайдалану мүмкіндігін ұсынады.	AWS пайдалану Amazon–ға тәуелділікті талап етеді және басқа платформалар мен құралдармен үйлесімділікті шектеуі мүмкін. AWS нақты талаптарға сәйкес келмеуі мүмкін және қосымша теңшеуді қажет етуі мүмкін жасанды нейрондық желілердің дайын үлгілерін ұсынады.

Кесте 1. Бұлттық технологиялар платформаларына талдау жасау.

Тәжірибе барысында анықтағанымыздай, бұлттық технологиялар арқылы нейрондық желілермен жұмысарнайы білім мен дағдыларды қажет ететіндіктенжеліні дамыту күрделі жұмыс екені ескерілгені жөн. Жасанды нейрондық желілермен жұмыс жасау барысында, оны жұзеге асыруға қатысты ыңғайлы платформаны таідауға көрсетілген кестедегі талдаулар көмектеседі.

Бұлттық шешімдерді қарастырғанда негізгі үш модельдің біріне таңдау жасалады. Қоғамдық жалпыға ортақ бұлтты бірнеше пайдаланушылар бөліседі. Жеке бұлт жеке серверлерде орналасқан жалпыға ортақ бұлттардағыдай іскери пайдаланушылар арасында бөліспейді, жеке пайдалануға арналған. Гибридті бұлт– бұлттық провайдерлерінің инфрақұрылымымен және қызметтерімен біріктіретін АТ инфрақұрылымының құрылымы болып табылады.

Жасанды нейрондық желілермен жұмыс жасау барысында прогаммаларды дайындау мен сынақтан өткізу кезіндевиртуалды машиналар бір физикалық машинада бірнеше операциялық жүйелерді іске қосу мүмкіндігін ұсынатындығымен ерекшеленеді. Виртуалды машиналар физикалық машиналарға қарағанда арзанырақ болуы мүмкін, сондықтан да ресурстарға қолжетімділігін атап өтуімізге болады. Виртуалды машиналарды қажетінше жоғары немесе төмен масштабтауға болады, бұл сұраныстың өзгеруіне тез бейімделуге мүмкіндік береді. Құпия қолданбалар мен деректер үшін қауіпсіз ортаны қамтамасыз ету барысында виртуалды машиналарды өзара оқшаулай аламыз. Сондай–ақ, ақаулық болған жағдайда деректердің жоғалуын тез қалпына келтіру мүмкіндігі де жоғары. Осы ерекшеліктерді ескеріп, жасанды нейрондық желілермен кеңірек жұмыс жасау үшін бұлттық технологияларды пайдалану тиімді деп есептейміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Москалев Н.С. Виды архитектур нейронных сетей / Н.С.Москалев. Текст : непосредственный // Молодой ученый. 2016. №29 (133). 30–34 с. URL: https://moluch.ru/archive/133/37121/ (дата обращения: 01.02.2023)

2. Сафонов В.О. «Платформа облачных вычислений Microsoft Windows Azure. Учебное пособие» // Бином. 2017. ISBN: 978–5–9963–1223–8

3. Mitesh Soni Agile, DevOps and Cloud Computing with Microsoft Azure //BPB Publications. 2019

4. Amazon web service. URL: https://aws.amazon.com/ru/(дата обращения: 01.02.2023)
5. Пол Дейтел, Харви Дейтел. Python: Искусственный интеллект, большие данные и облачные вычисления // Питер. 2020. ISBN:978–5–4461–1432–07

УДК 377.031

ГЕЙМИФИКАЦИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Ким Диана Владиславовна
студент 3 курса
Капаева Марина Владимировна
преподаватель–стажер
Ташкентский Педагогический Университет им. Низами
г. Ташкент, Узбекистан
E–mail: kim99diana28v@gmail.com

Аннотация

Актуальность и цель: Игровое обучение – это получение знаний и навыков посредством конкретной игры. Геймификация – это не внедрение игр в обучающий процесс, а использование в обучении игровых механик. Цель геймификации в обучении – повысить мотивацию ребенка, а не дать знания.Знания ребенок получает из материала, предоставляемого учителем. А игровые механики лишь упрощают этот процесс, при этом повышают вовлеченность, делают урок интересным.

Ключевые слова :*играфикация, мотивация, информатизация, универсальность.*

Abstract

Relevanceand Goal: Gamification is the receiving of knowledge and skills through a specific game. Gamification is not the introduction of games into the learning process, but it is the using of game mechanics in learning. The purpose of gamification in education is to increase the motivation of the child, and not to give knowledge. The child receives knowledge from the material provided by the teacher. In addition, game mechanics only simplify this process, while increasing involvement, making the lesson more interesting.

Key words: *motivation, involvement, versatility.*

В век глобализации и в период развития современного общества имеет отличительную особенность – сильное влияние на него оказывают компьютерные технологий, которые стали неотъемлемой частью всех сфер человеческой деятельности, обеспечивают распространение информационных потоков в обществе, образуя тем самым, глобальное информационное пространство. Одной из важных составляющих этих процессов является внедрение информационно–коммуникационных технологий в образовательный процесс.

В последнее десятилетие массовое использование компьютерных технологий в сфере образования вызывает повышенный интерес в дидактической отрасли. Именно информатизация в процессе образования повлекло за собой пересмотреть его задачи, основными из них являются:

1. Применение активных методов обучения и, как результат повышения творческой и интеллектуальной составляющих учебной деятельности;
2. Адаптация информационных технологий обучения к индивидуальным особенностям обучаемого;
3. Обеспечение непрерывности и преемственности в обучении и воспитании;
4. Разработка информационных технологий дистанционного обучения.

Цель использования информационных технологий в образовательном процессе достаточно разнообразны, однако главные из них является всесторонне облегчить работу педагога и при этом повысить качество образовательного процесса и выйти на новый уровень качества преподавания, которого требует современность.

При более детальном описании целей использования информационных технологий можно выделить следующие утверждения:

– повысить и укрепить мотивацию учащихся к обучению, пробудить в них интерес к позна–вательной деятельности, помочь им сконцентрировать внимание на учебном процессе;
– добиться более эффективной и современной методики преподавания, обеспечить индивидуальный подход к каждому учащемуся без временных и иных затрат;
– сделать образовательный процесс более разнообразным и увлекательным;
– сэкономить время на подготовку к урокам и отслеживание результатов обучения;
– внести вклад в формирование информационной грамотности учащихся;
– выйти на новый уровень в планировании и систематизации своей работы.

Помимо всего вышеуказанного, одной из актуальных задач сегодняшнего педагога является развитие у учеников информационной грамотности, научить их владению информационным технологиям, помочь обрести стиль мышления и творческий подход, актуальный для нынешнего информационного общества.

Рациональность информационных технологий является применение на уроках любых типов и в любой момент урока:

1) *При объяснение нового материала*. С помощью ИКТ можно эффектно представить уча–щимся новую тему, обозначить проблему; яркая мультимедийная презентация может сопровождать речь учителя, иллюстрируя ее видео– и аудиоматериалами, иллюстрациями и схемами.

2) *При организации самостоятельной работы учащихся*. Информационные технологии позволяют организовывать как индивидуальную, так и групповую работу. На уроке ученики могут заниматься поиском и отбором информации, готовить творческие задания и создавать мультимедиа–продукты.

3) *При оценке и контроле успеваемости*. ИКТ дают возможность проводить контрольные и самостоятельные работы в современной форме (интерактивные онлайн– тесты, викторины), а также быстро осуществлять проверку и заносить полученные результат в базы данных.

Наиболее частые направления использования ИКТ в учебном процессе осуществляется при помощи создания мультимедийных презентаций. Данный способ является одним из простых и доступных способов ярко и наглядно представить учебный материал. Также использование интернет–ресурсов включает в себя не только поиск актуальной информации, но и оперативный обмен данными. К тому же, невозможно исключить работу с дидактическими играми и обучающими программами. Способствует геймификации образовательного процесса, стимулирует мотивацию учащихся, позволяет осуществлять контроль и систематизацию полученных знаний в увлекательной для учащихся форме.

Владение знаниями информационно– коммуникационных технологий влечет за собой ряд положительных свойств, которые помогают решить ряд важных задач дидактического характера, таких как: добиваться совершенствования самого процесса преподавания, результативность само–подготовки, активизировать процесс обучения учащегося в направлении поисковой деятельности, воздействовать на формирование мотивации учащегося к обучению, обеспечить процесс непре–рывного и гибкого обучения, для закрепления пройденного материала, для создания различных учебных ситуаций, в которых студент усваивает материал в игровой форме и т.д.

Однако при положительном влиянии на образовательный процесс средств информационных и коммуникационных технологий, как и всякий предмет или явление, ИКТ имеют и обратную сторону. Их использование во всех формах обучения может привести к ряду негативных последствий, среди которых ухудшение физиологического состояния и здоровья учащегося, снижение речевой активности обучающегося, недостаточно живого диалогического общения между участниками образовательного процесса и т.п.

Но при этом, имея ряд негативных последствий, при помощи геймификации возможен процесс уменьшения негативных последствий при тщательном и рациональном использовании информационно–коммуникационных технологий.

Геймификация (с английского gamification «game» – игра) или игрофикация, все эти термины означают использование элементов игры и игровых механик и технологий в неигровом контексте – для достижения реальных целей, поставленных не только в образовательном процессе, но и в работе, а также в повседневной жизни.

Геймификация в обучении означает не только использование готовых игр, но и превращение всего образовательного процесса в игру. К примеру, на образовательной онлайн– платформе за выполнение домашнего задания пользователи получают баллы, а по количеству баллов форми–руется рейтинг студентов. Желание возглавлять рейтинг, чтобы доминировать в социальной группе, дает стимул выполнять больше заданий и набирать баллы. Игровой подход в обучении уже успел доказать свою эффективность по сравнению с традиционными методами. Игры нравятся людям разных возрастов, поэтому их используют во всех сферах обучения –в школьном и высшем образовании. За счет игры скучные задания становятся интересными, а сложные – простыми. Игры вовлекают человека в процесс и облегчают восприятие информации.

Геймификация при помощи ИКТ в образовании использует естественные склонности людей к соревнованиям и достижениям для повышения производительности. С точки зрения нейрофи–зиологии, игры активизируют в нашем мозге выработку различных гормонов, таких как: дофамин, эндофрин, серотонин, окситоцин. Большинство инструментов геймификации основаны на внешней мотивации, когда происходит воздействие на человека извне – с помощь стимулов и подкрепления.

При использовании геймификации в процессе информационно–коммуникационных техно–логий, необходимо соблюдать несколько основных пунктов, для достижения дидактически–положительного результата:

Сюжетная линия. Создание интересной сюжетной линии– история, которая будет увлекать учащихся по мере знакомства с ней. Электронное обучение должно напоминать увлекательное обучение.

Игровые уровни. Использование различных уровней, которые открываются по мере выполнения задания.

Система баллов. Начисление баллов за выполнение различных заданий способствует мотивации и контроля как продвинулся учащийся относительно самого себя и относительно других людей. Рейтинг и отставание от лидера стимулирует учащегося прикладывать дополнительные усилия.

Визуальное оформление. Привлекательные визуальные эффекты и приятный дизайн, способствуют легко и комфортно взаимодействовать с контентом.

Соревнование. Рейтинги отлично подходят для создания здоровой конкуренции между учащимися.

Обратная связь. Предоставление мгновенной обратной связи, когда человек выполнил задание или тест, – отличный способ удержать его внимание и вовлеченность.

Также внедрение геймификации в обучение начинается с четырех этапов:

1. Установление цели. У игр есть много плюсов, но они, подходя не для всех целей. Следовательно необходимо проанализировать каждую тему или модуль, а точнее выяснить– актуальна ли будет использовать геймификацию.

2. Постепенное увеличение. Внедрение геймификации постепенно с простых игровых элементов, способствует к более комфортному восприятию учащимися нового подхода.

3. Установление правил игры. Необходимость знания правил игры, ее прозрачность и ясность относительно того, как работает игра, будут поддерживать вовлеченность и мотивацию учащихся.

4. Выбор платформы. Простой способ реализовывать описанные инструменты геймификации на платформе для онлайн обучения.

Необходимо отметить, что информационно– коммуникационные технологии – это не только компьютер, это и умение работать с информацией. И тогда необходимо выделить коммуникативную технологию.

Следовательно, при геймификации воспроизводится и коммуникативная технология, так как процесс подобного способа может воспроизводиться как в индивидуальном, так и в групповом формате. Коммуникативная технология опирается на взаимосвязанное комплексное обучение всем видам речевой деятельности: аудирование, говорение, чтение, письмо.

Главным при коммуникативной технологии обучения является содержание речевого поведения, которое состоит из речевых поступков и речевых ситуаций. Также коммуникативная техно–логия предусматривает функциональность обучения (деятельность ученика): ученик спрашивает, подтверждает мысль, побуждает к действию, высказывает сомнение и в ходе этого актуализирует грамматические нормы.

На сегодняшний день в просторах всемирной паутины интернета существую множество раз–личных платформ для образовательной геймификации, которые имеют в своем сборе необходимые инструменты для развития тех или иных навыков, в нашем случае: речевых навыков. Тем не менее, применение в своем арсенале обычная мультимедийная презентация имеет множество функций, которые смогут способствовать достичь поставленных целей при изучении иностранного языка. Ниже будут приведены самые распространенные способы использования информационно – комму–никативной технологии на уроках по иностранному языку.

Способ 1. «Своя игра». Это увлекательная интеллектуальная ига, где возможно проверить собственные знания в различных областях. При этом адаптируя игру на тот или иной предмет или темы урока. Удобство данного способа является то, что в этой игре сочетаются все необходимые пункты для геймификации образовательного процесса (игровые уровни, система баллов, визуальное оформление и т.п.). Учащиеся в данной игре могут изучить новый материал или закрепить пройденный материал. Для создания подобной игры достаточно лишь владение навыками MSPowerPoint.

Рисунок 1. Образец игры на знание корейской культуры

Способ 2. Kahoot.it. Это онлайн платформа для создания различных викторин, которая имеет в своем ассортименте множество различных функций и инструментов для более удобного использования. На данной платформе возможно создавать различные викторины с различным оформлением и функциями. Удобство данной платформы является наличие различных шаблонов для создания викторины.

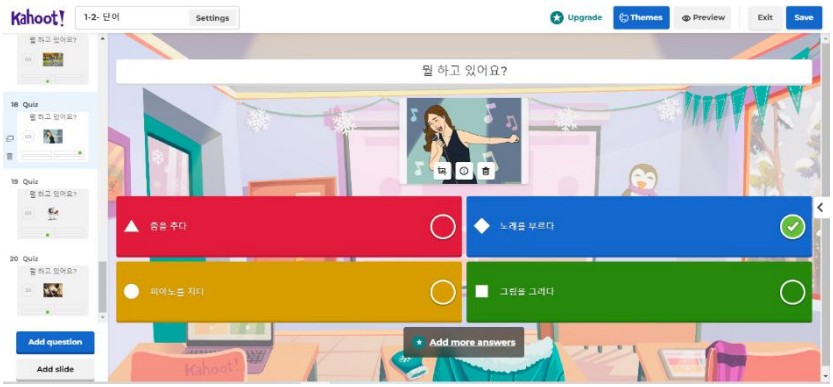

Рисунок.2. Образец « Kahoot.it.»

Таким образом, использование информационно – коммуникационных технологий в препода–вании значительно повышает не только эффективность обучения, но и помогает совершенствовать различные формы и методы обучения, повышает заинтересованность в глубоком изучении материала.

Современные ИКТ предоставляют дополнительные возможности для формирования и развития информационной компетенции.

Применение их зависит от умения включать ИКТ в систему обучения от профессиональной компетенции педагога, создавая положительную мотивацию и психологический комфорт, способствуя развитию умения включать ИКТ в систему обучения, от профессиональной компетенции педагога, создавая положительную мотивацию и психологический комфорт, способствуя развитию умений и навыков.

Использование геймификации на уроке, обеспечивает: наглядность и активизация зрительного восприятия, рациональное использование урока за счет сокращения времени, которое тратится для различных записей учителем на доске, удобство внесения изменений в ход урока.

Применение геймификации оправдано, так как позволяет активизировать деятельность учащихся, дает возможность повысить профессиональный уровень педагога, разнообразить формы межличностного общения всех участников образовательного процесса. А также средства геймифи–кации при помощи ИКТ, используемые в современном образовании позволяет добиваться высоких результатов в обучении. Новые технологии дают возможность обеспечить взаимодействие между учителем и обучающимся в системе открытого и дистанционного обучения.

Геймификация – отличный способ вовлечения учащихся в обучение. Она актуальна как для взрослых, так и для детей

Список литературы:

1. Авраменко А.П., Шевченко В.Н. Мобильные приложения как инструмент геймификации языкового образования //Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Педагогика. 2017. №.4
2. Акчелов Е.О., Галанина Е.В. Новый подход к геймификации в образовании //Векторы благополучия: экономика и социум. 2019. №.1 (32)

3. 3.Белкин Ф.А. и др. Геймификация в образовании // Современная зарубежная психология. 2016. Т. 5. №3
4. Быкадорова Е.С. Геймификация в образовании // Современные научные исследования и разработки. 2018. №12
5. Варенина Л.П. Геймификация в образовании // Историческая и социально–образовательная мысль. 2014. №6. 2 с.
6. Кораблёв А.А. Информационно–телекоммуникационные технологии в образовательном процессе// Школа. 2006. №2
7. Орлова О.В., Титова В.Н. Геймификация как способ организации обучения // Вестник Томского государственного педагогического университета. 2015. №9 (162). 60–64 с.
8. Петухова Е.И. Информационные технологии в образовании // Успехи современного естествознания. 2013. №10
9. Тевс Д.П., Подковырова В.Н. Использование современных информационных и коммуникационных технологий в учебном процессе: учебно–методическое пособие / Авторы–составители: Д.П.Тевс, В.Н.Подковы–рова, Е.И.Апольских, М.В,Афонина. Барнаул: БГПУ, 2006
10. Царев Р.Ю. Применение Kahoot! при геймификации в образовании //International Journalof AdvancedStudies. 2017. Т. 7. №1

УДК 37.013

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Ким Зоя Евгеньевна
учитель математики
КГУ Школа–лицей №2, г.Костанай, Казахстан
E–mail: kimzoya67@yandex.ru

Аннотация

На сегодняшний день характерна массовая и доступная персональная компьютерная техника, широкий доступ к телекоммуникационным технологиям, позволяющие внедрять разработанные информа–цион–ные системы обучения в учебный процесс, совершенствовать и модернизировать ее, улучшать качество знания, повышать мотивацию к обучению, максимально использовать принцип индиви–дуального образования. Математика – трудоемкий учебный предмет, требующий постоянного и значительного объема самостоятельной работы учащихся. Таким образом, одна из основных задач преподавателя матема–тики – сформировать, развивать навыки и элементы математики, а также элементы культуры мышления и учения. Увеличение интеллектуальной нагрузки в математике заставляет задуматься о том, как поддер–живать интерес к предмету, активность учащихся в течение всего занятия. Для сохранения интереса к теме и качественного учебного процесса предлагается активно использовать информационные и коммуникационные технологии на уроках.

Ключевые слова: *ИКТ технологии, интерактивная доска, школьник, информатизация, познава–тельная активность.*

Аңдатпа

Бүгінгі таңда жаппай және қолжетімді дербес компьютерлік техника, телекоммуникациялық технологияларға кең қолжетімділік тән, бұл әзірленген ақпараттық оқыту жүйелерін оқу процесіне енгізуге, оны жетілдіруге және жаңғыртуға, білім сапасын жақсартуға, оқуға деген ынтасын арттыруға, жеке білім беру қағидасын барынша пайдалануға мүмкіндік береді. Математика – бұл студенттердің өзіндік жұмысының тұрақты, көп уақытты қажет ететін және едәуір көлемін қажет оқу пәні. Осылайша, математика мұғалімінің негізгі міндеттерінің бірі–математиканың дағдылары мен элементтерін, сондай–ақ ойлау мен ілім мәдениетінің элементтерін қалыптастыру және дамыту. Математикадағы интеллектуалды жүктеменің артуы сізді пәнге деген қызығушылықты, бүкіл сабақ барысында оқушылардың белсенділігін қалай сақтау керектігі туралы ойлануға мәжбүр етеді.Тақырыпқа және сапалы оқу процесіне қызығушылықты сақтау үшін мен сабақтарда ақпараттық және коммуникациялық технологияларды белсенді қолданамын.

Түйінді сөздер:*АҚТ технологиясы, интерактивті тақта, оқушы, ақпараттандыру, танымдық белсенділік.*

Abstract

Today, mass and affordable personal computer equipment, wide access to telecommunication technologies are characteristic, allowing to introduce the developed information systems of training into the educational process, to improve and modernize it, to improve the quality of knowledge, to increase motivation for learning, to maximize the principle of individual education. Mathematics is the most time–consuming academic subject that requires a constant, time–consuming and significant amount of independent work of students. Thus, one of the main tasks of a mathematics teacher is to form and develop skills and elements of mathematics, as well as elements of a culture of thinking and teaching. The increase in the intellectual load in mathematics makes you think about how to maintain interest in the

subject, the activity of students throughout the lesson. To maintain interest in the topic and the quality of the educational process, I actively use information and communication technologies in the classroom.

Key words: *ICT technologies, interactive whiteboard, student, informatization, cognitive activity.*

Использование ИКТ в учебном процессе предполагает решение одной из насущных проблем для современного общества – повышение качества образования, а именно: проверять знания обучающихся в интерактивном режиме, повышать эффективность подготовки, помогая реализовать все потенциалы личности – познавательный, моральный, творческий, коммуникативный, эстетический, стимулировать развитие интеллекта и информационной культуры обучающихся [1].

Процесс организации образовательного процесса обучающихся с помощью ИКТ дает возможность:

– сделать процесс интересным с одной стороны благодаря новому формату работы для обучающихся, с другой – сделать процесс увлекательным, ярким и разнообразным, благодаря использованию мультимедийных возможностей современного компьютера;

– эффективное расширение возможностей визуализации образовательного материала, позволяет обучающимся свободно находить необходимый образовательный материал в удаленной базе данных с помощью средств телекоммуникации, что в будущем способствует формированию потребности обучающихся в поисках;

– индивидуально организовывать процесс обучения с использованием разноуровневых задач, с погружением и овладением учебным материалом в индивидуальной степени, с помощью удобных способов восприятия информации и формирования положительных мотивов, раскрепостить обучаю–щихся при ответах, поскольку компьютер позволяет установить результаты, в том числе без выставления оценок и корректно отвечать на ошибки.

– осуществлять самостоятельный анализ и исправление допущенных ошибок, коррекцию своей деятельности с помощью наличия обратных связей, что повышает навыки контроля, осу–ществлять самостоятельные учебные и исследовательские работы по моделированию, проектиро–ванию, разработке презентаций и публикаций, развивая таким образом креативное мышление обучающихся.

Применение информационных технологий в обучении базируется на данных физиологических способностей человека: в памяти человека остается 1/4 часть услышанного материала, 1/3 часть увиденного, 1/2 часть увиденного и услышанного, 3/4 части материала, если ученик активно участвует в процессе.

С целью расширения обучения, помимо ранее применявшихся вшколе классических форм обучения математике и самостоятельной работы обучающихся, все чаще применяются новейшие учебные программы, учебные программы–тренеры, словарь, справочник, энциклопедия, видеоурок, библиотека электронных учебников, тематические игры в компьютере.

Помня слова К.Ф.Гаусса, что «математика – наука глаз, но не ушей», можно сказать, что математика является одним из предметов, где использование ИКТ может активизировать все виды образовательной деятельности: изучать новый материал, подготовить и проверить домашнее задание, самостоятельную работу, проверять и контролировать, внеклассную работу, творческую работу [2].

По словам Г.К.Селевко, информационную технологию можно реализовать в трех формах [2]:

– как «проникающая» применимость компьютера для изучения отдельных тем и разделов для решения отдельных задач дидактики;

– как «основную» наиболее значительную в используемых педагогических технологиях;

– как «монотехнологии», когда все учебные и контрольные процессы, включая диагностику и контроль, основаны на использовании компьютера.

В процессе преподавания математики, информационные технологии могут использоваться в различных формах. Часто используемые направления можно представить в виде следующих основных блоков:

1) мультимедийные сценарии уроков;
2) проверка знаний на уроке;
3) подготовка к ЕНТ;
4) внеурочная деятельность.

Использование мультимедиа на уроках позволяет реализовать следующие принципы.

Принцип визуализации. Предлагает возможность использовать иллюстративную информа–цию, аудиоматериалы и ресурсы иллюстрации [3].

Принцип устойчивости. Использование презентационных уроков, технически дает возмож–ность неоднократно вернуться к изученному материалу. Использование программ для обучения, позволяет использовать материал прошлых уроков на одном занятии.

Принцип научности. Преобразование данного принципа в мультимедийной подготовке, дает более фундаментальные обоснование.

Принцип доступности. Эта технология интегрирована с технологиями дифференцированного обучения, позволяя одновременно выводить разноуровневые задачи на мониторе или экране, контрольные и тестовые задачи, задачи высокого уровня.

Принцип системности. Использование презентаций дает возможность создать систему лекций по одному предмету и вывод элементов предыдущих лекций, объяснение нового.

Принцип последовательности. Как в традиционных занятиях, учебные материалы запоми–наются в большей степени и прочностью.

Среди информационных источников стоит особо отнестись к сети Интернета. Можно рекомендовать учающимся сайты, на которых собраны теоретические материалы, и сайты, на которых учающиеся могут проверять уровень подготовки самостоятельно с помощью онлайн – тест [4].

Интернет в первую очередь является важным источником информации. По мере роста объемов информации необходимо создать информационное культурное пространство. Под ним понимаются знания источников данных, приемы и способы рационального использования данных, использование их в практике. Таким образом, обучающиеся вместе с преподавателем математики используют интернет–ресурсы.

На сегодняшний день учителю нужно не только обучать, но и воспитать личность, которая ориентирована на развитие. Электронные учебные ресурсы помогают успешно обучаться и учиться в современных школах, легко вписываются в учебный процесс и позволяют учителю организовать новую образовательную деятельность. Существует возможность в зависимости от урока отобрать нужный материал и подать ярким, наглядным и доступным образом.

Использование компьютерных технологий на уроках способствует повышению мотивации учающихся к процессу обучения, учителя создают условия для того, чтобы эффективно проявлять фундаментальные закономерности мышления, приобрести средства для познания и изучения мира.

В последние годы в школах всё чаще распространяется практика ведения учебных заданий с использованием ЦОР (цифровой образовательный ресурс). Предлагаемый ресурс может быть использован для активизации учебного процесса, повышения познавательного интереса, контроля знаний, самопроверки при изучении темы, а также при закреплении изученного.

Форма и место применения ЦОР на уроке определяются содержанием урока, целью и задачами, которые ставит преподаватель

Задачами цифровых учебных ресурсов являются:

Помощью учителю в подготовке урока:

– составление и моделирование урока по отдельным цифровым объектам;

– огромное количество дополнительных и справочных данных – для глубокого углубления знания предмета;

– эффективные поиски информации в цифровых учебных ресурсов,

– подготовка контрольно–самостоятельной работы;

– подготовка творческих задач;

– подготовка учебных планов по цифровым объектам;

– обмен результатами деятельности с другими учителями через Интернет и переносимую внешнюю память.

Помощь в проведении занятия:

– демонстрация подготовленного цифрового объекта с помощью мультимедийного проектора;

– использование виртуальных лабораторий, интерактивной модели набора в формате фронтальной лабораторной работы;

– компьютерный тест обучающихся, помощь в оценивании знаний;

– индивидуальный исследовательский и творческий труд обучающихся с использованием цифровых образовательных ресурсов на занятии.

Помощь учителю в подготовке учебных заданий:

– повышение заинтересованности обучающихся по предмету через новую форму представления материалов;

– автоматизированное самоконтролирование обучающихся в любое удобное для них время;

– большая база материалов для подготовки докладов, рефератов, презентации и так далее;

– возможность оперативно получать дополнительные сведения энциклопедического значения;

– развитие творческих потенциалов, обучающихся в виртуальной среде предмета;

– помогает обучающемуся организовать изучение предмета в ему удобном темпе, на выбранном для него уровне освоения материала, в соответствии с индивидуальными особенностями восприятия;

– приобщает школьников к современной информационной технике, формированию потреб–ности в освоении информационных технологий и непрерывной работе с ней.

Практика работы показала, что более эффективно использовать компьютер на уроке математики является: 1) в ходе устного счета; 2) в процессе изучения новой темы, иллюстрируя

рассказ учителя;3) стимулирование введения новых понятий, моделирование стереометричных фигур в геометрической графике, быстрое формирование сложных графических графиков; 4) в процессе проверки самостоятельных работ быстрое наблюдение за результатами;5) в процессе решения учебных задач выполнение рисунка, составление планов работы;6) в процессе организации исследовательских работ, обучающихся; 7) при интегрировании предметов естественно–математического цикла.

Информационные технологии существенно решают проблему визуализации на уроке математики. Учащиеся ориентируются на представленных образах, моделях, знаках. Если использовать цифровые образовательные ресурсы для уроков математики, то можно заметить следующие положительные аспекты:

– учет индивидуальных особенностей, обучающихся;

– развитие творческих способностей школьников;

– воспитание интереса к предмету;

– обеспечение качественного усвоения программного материала.

Достоинства использования ЦОРов – это:

1) объяснение нового материала происходит в более яркой и увлекательной форме, что способствует повышению мотивации к учению;

2) наглядность;

3) экономия времени на уроке;

4) возможность одновременно слушать и видеть, что способствует лучшему усвоению;

5) возможность сделать процесс обобщения знаний интересным;

6) возможность быстрой и всеобъемлющей проверки знаний сразу у всего класса;

7) расширение возможности работы над проектами на уроках и во внеурочной деятельности, применяя Интернет;

8) расширение возможности применять свои знания в нестандартной ситуации, например, составление своего алгоритма работы.

Заключение.

Использование ЦОР на уроках в настоящее время является необходимостью. Их тщательно продуманное использование, позволит повысить эффективность занятий, способствовать инновационному характеру базового обучения по обновлению содержания, технологий обучения.

Использование информационной техники на уроках способствует более эффективному и интересному, для обучающихся процессу обучения. Обучение в информационных технологиях становится творчеством ребенка, который может получать удовлетворение, а также способствовать самоутверждению.

Отмечу полифункциональный характер использования ИКТ в практике: обучающий, развивающий, коммуникативный, диагностический, общекультурный, рефлексивный.

Применение ИКТ в традиционном образовании позволяет дифференцировать процесс обучения с учетом индивидуальных особенностей, наука дает возможность творчески работающему учителю расширить спектр способов предъявления учебной информации, позволяет осуществлять гибкое управление учебным процессом, является социально значимым и актуальным.

Список литературы:

1. Петрище С.А. Информационные технологии в преподавании математики в старших классах // Научно–методический электронный журнал «Концепт». 2016. Т. 15. 991–995 с. URL: http://e–koncept.ru/2016/96113.htm.

2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. М.: Народное образование, 2018. 256 с.

3. Григорьев С.Г. Рекомендации по эффективному формированию информационных ресурсов образовательных порталов [Текст] /С.Г.Григорьев, В.В.Гриншкун, Г.А.Краснова // Интернет–порталы: содержание и технологии. Выпуск 3. М.: Просвещение, 2005. 134–166 с.

4. Новые педагогические информационные технологии в системе образования. Учебное пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е.С.Полат, М.Ю. Бухаркина, М. В.Моисеева, А.Е.Петров; Под ред. Е.С.Полат. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 272 с

5. Столяров Ю.Н. Что такое медиатека и как она воюет со школьной библиотекой / Ю.Н.Столяров // Школьная библиотека. 2006. №2. 59–63 с.

6. Юмашева Ю.Ю. Медиатека – библиотеке / Ю.Ю.Юмашева // Библиотековедение. 2004. №5. 51–57 с.

УДК 711.7

ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ КАК ОДИН ИЗ ИНСТРУМЕНТОВ ЭФФЕКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ

Кисикова Кролай Утельбаевна
учитель математики
КуламбаеваГульшатАйтановна
учитель истории
Черанев Юрий Сергеевич
учитель русского языка и литературы
КГУ «Общеобразовательная школа №21 г .Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костаная, Казахстан
E–mail: kgulshat.79@mail.ru

Аңдатпа

Бұл жұмыста «Lesson Study» ұғымы ашылған, сондай–ақ Қостанай қаласының жалпы білім беретін мектебінде осы педагогикалық тәсілді қолдану тәжірибесі сипатталған. «Lesson Study» технологиясы педагогикалық практиканы жетілдірудің заманауи тәсілдерінің бірі болып табылады. Жұмыс мектеп мұғалімдері мен ата аналарға арналған.

Түйінді сөздер: *Lesson Study, тәжірибе,технология, педагогикалық практика, мұғалімдер.*

Аннотация

В данной работе раскрыто понятие «Lesson Study», также описывается опыт применения данного педагогической подхода в общеобразовательной школе города Костаная. Технология «Lesson Study» является одним из современных способов совершенствования педагогической практики. Работа адресована учителям школ и родителям.

Ключевые слова: *Lesson Study, опыт, технология, педагогическая практика, учителя.*

Absract

In this paper, the concept of «Lesson Study» is disclosed, and the experience of using this pedagogical approach in a secondary school in Kostanay is also described. The "Lesson Study" technology is one of the modern ways to improve pedagogical practice. The work is addressed to school teachers and parents.

Keywords: *Lesson Study, experience, technology, pedagogical practice, teachers.*

В условиях интенсивного развития процессов в обществе, возникает потребность к модернизации образования и применения современных образовательных технологий в процессе обучения.

Работая по обновленной программе, каждый педагог практически осознаёт, насколько важно проводить работу по исследованию в действии, поэтому творческая группа из учителей КГУ «Общеобразовательная школа №21 отдела образования города Костаная» Управления образования акимата Костанайской области приступила к работе над проектом «Lessonstudy», в состав которой вошли: Кисикова К.У. (учитель математики), Куламбаева Г.А. (учитель истории), Черанев Ю.С. (учитель русского языка и литературы).

«Lessonstudy» – педагогический подход, характеризующий особую форму исследования в действии на уроках, направленную на совершенствование знаний в области учительской практики. Подход основан в Японии в 70–х годах 19–го столетия, опередив, примерно на 70 лет, используемый на Западе подход «Исследование в действии».

Центральное место в «Lessonstudy» имеет процесс «исследование урока» или «изучение урока», в котором сотрудничающие учителя изучают процесс обучения учеников для выяснения, каким образом они могли бы развивать определенный подход для повышения качества обучения. Ключевыми характеристиками «Lessonstudy» являются креативность и научная точность.

На начальном этапе работы мы определили класс. Для предстоящей работы наиболее удачно подошёл 8 «Б», поскольку каждый из учителей работает в этом классе.

Согласно правилам работы «Lessonstudy», необходимо отобрать трёх учащихся, имеющих высокие (уровень А), средние (уровень В) и ниже среднего (уровень С) показатели в общеучебных навыках. Рабочая группа проанализировала учебные, творческие, лидерские качества учащихся в классе, что в целом составляет 29 человек. К группе «А» отнесли Нартова Дмитрия, «В» – СтыбаеваАбильмансура, «С» – Пашняк Риту.

Изучив характеристики, сильные и слабые стороны выбранных учащихся, мы определили проблему: недостаточная активизация познавательной деятельности учащихся на общеобразо–вательных уроках.В связи с этим установили общую цель: активизация познавательной деятельности учащихся на уроках математики в 8 классе посредством применения технологии «Lessonstudy».

Задачи учителя (ведущего урок): подготовить краткосрочное планирование урока, организовать урок с применением разнообразных форм формативного оценивания, позволяющих раскрыть образовательный потенциал учащихся группы «А», «В», «С».

Задачи посещения (ассистентов): проследить результаты работы выбранных учащихся, установить динамику по результатам работы учащихся,выявить, насколько эффективно формативное оценивание в процессе обучения.

Ключевые идеи: планирование уроков; проведение уроков; анализ; выводы; планирование.

Ожидаемый результат: применение различных формформативного оценивания способство–вало эффективному развитию образовательных, творческих и лидерских способностей учащихся.

Стоит отметить, что работа над «Lessonstudy» – это строго совместная работа, включающая в себя как разработку краткосрочных планов и проведения уроков, так аналитическую работу, подведение итогов и дальнейшее планирование.

Фокус–группа запланировала ожидаемые результаты для выбранных учащихся (Таблица 1).

Таблица 1– Ожидаемые результаты учащихся

(А) Дмитрий	*(В) Абильмансур*	*(С) Рита*
–примет активное участиена уроке; –творчески подойдет к выполнению заданий; –сформулирует развёрнутые ответы; –выполнит роль координатора в группе; –даст оценку работе группы и своей работе.	–примет участие в работе группы; –сможет рассуждать по теме урока; –предложит свою точку зрения по теме; –самостоятельно выполнит задания; –сможет взять инициативуна себя; –оценит свою работу.	–вместе с группой выполнит задания; –примет участие в обсуждении; –сможет оценить свою работу; –работа в сотрудничестве способствует мотивации к обучению.

Для достижения поставленной цели необходимо провести не менее трёх уроков. С учётом КТП, было составлено расписание занятий с применением педагогического подхода «LessonStudy» (Таблица 2).

Таблица 2– Расписание занятий с применением подхода «LessonStudy»

	Урок №1	*Урок №2*	*Урок №3*
Дата:	30.11.2022 г.	25.11.2022 г.	21.12.2022 г.
Раздел:	«Квадратные уравнения».	«Квадратные уравнения»	«Квадратные уравнения»
Тема урока:	«Квадратный трехчлен».	«Решения квадратных уравнений»	«Квадратный трехчлен»

В целях наблюдения динамики результатов и показателей учащихся, анализа эффективности приёмов и методов , используемых на уроках , были использованы: листы наблюдения, таблица по планированию, наблюдению и обсуждению , а также листы для интервью учи́теля –наблюдателя по итогам проведённых занятий.

Учитель математики Кисикова К.У. совместно с учителями–ассистентами разработали кратко–срочное планирование первого урока, в котором отразили применение разноуровневых заданий формативного оценивания.

В дальнейшем, после проведения каждого из уроков, фокус–группа учителей обсуждали приёмы и методы, используемые на уроках, их результативность. Коллеги–единомышленники вносили корректировки в КСП относительно наблюдаемых учащихся.

Так, например, на уроках №1 и №2 у ученика «С» был отмечен недостаточный уровень учебных способностей, ученик не проявляет активность, эпизодически проявляет интерес к решению уравнений, не всегда успевает за темпом урока, испытывает трудности в процессе ответа на вопросы; речь – немногословна.

В качестве корректировки повышения мотивации, наблюдателем предложено вовлечение учащегося в процесс работу, поручение ответственной роли при работе над упражнением, а также ребёнку предлагается индивидуальное задание.

На втором уроке «Решения квадратных уравнений» организована групповая работа, работа в парах. Однако, работая в группе, данный ученик проявил логику, функциональную грамотность, самостоятельность.

Рекомендации на третий урок: наметить индивидуальную работу, чтобы мотивировать его к повышенной активности.

Наблюдая за учеником «С», мы сделали вывод о несформированности учебных навыков, отсутствии мотивации. На третьем уроке ребёнок при индивидуальной работе у доски, выполняя решение квадратного уравнения, проявил активность и заинтересованность.Также работая в группе

(решение квадратных уравнений через определение дискриминанта и значений корней квадратных уравнений) правильно решали задания, оказывая помощь друг другу.

Ученик «В» имеет определенный потенциал. В ходе индивидуальной работы ребятам было предложено решить 5 квадратных трёхчленов, опередив корни квадратного трехчлена, разложить на множители квадратные трехчлены.

На протяжении нескольких уроков ребёнок демонстрирует стабильные знания по предмету математика, умеет работать самостоятельно, но в силу неуверенности не спешит с ответом. Ученик уверенно контролирует свою речь, спокойно чувствует себя в группе и активно работает, помогая своим одноклассникам.

Наблюдатель отмечает «умение анализировать, делать выводы». По окончании урока, в интервью, ребенок определяет трудности, с которыми он столкнулся при решении уравнений.

Ученик «А». Проявляет активность на протяжении серии уроков, работает с опережением.В процессе выполнения заданий у доски, учащий продемонстрировал умение по знаку дискриминанта определять число корней. В ходе уроков проявляет лидерские качества. Умеет слушать и слышать мнение одноклассников. С лёгкостью справился с заданием уровня «С». Также ученик один из первых представил классу свою работу.

Интервьюер отмечает, наличие высокой эрудиции респондента, умение вступать в диалог, анализировать, давать полные развернутые ответы.

На вопрос «Испытывал ли ты трудности на уроке? Если да, то в чём?». Ответ: «На уроке трудностей не испытывал. Всё было понятно. На вопрос «Что ты сегодня узнал на уроке?» очень подробно рассказал о способах решения квадратных уравнений.

Однозначно, педагогическая технология «Lessonstudy» помогает совершенствоваться как опытным, так и начинающим учителям. Поскольку в результате совместного планирования, наблюдения и анализа педагоги формируют общее представление образовательного процесса, возможности учащихся, их сильные и слабые стороны.

По итогам проведённых уроков, можно сделать вывод, что нашими учениками сделаны первые шаги к саморегулируемому обучению.

Анализируя нашу работу, коллеги составили SWOT–анализ по проведению «Lessonstudy» (Таблица 3).

Таблица 3 –Результаты SWOT–анализ по проведению «Lesson study»

	Возможности
Сильные стороны	– Сильный преподавательский состав; – Знание теории Технологии7 модулей; – Знание психолого–педагогической характеристики класса; – Креативность коллег; – Доброжелательные отношения коллег; – Осознанное стремление обучиться данной технологии; – Поддержка администрации.
Слабые стороны	– Недостаток времени урока; – Фокус группа должна состоять из одного направления.

Выводы (общие):

Анализируя отчёты учителей–наблюдателей и учителя, проводившего уроки, важно отметить, что у ребят наблюдается вовлечённость в активную работу, что способствует улучшению психологического климата в классе, умению вести диалог и аргументировать свою точку зрения.

В заключение можно отметить, что использование подхода «LessonStudy» помогает учителям в следующих аспектах:

– проанализировать динамику результатов учащихся по итогам уроков или определённого учебного периода;

– настроить психологический климат в классе, в результате совместной работы стабилизируется микроклимат в группах;

– эффективно использовать формативное оценивание для достижения целей;

– как планировать обучение, чтобы учебный материал вызывал интерес учащихся;

– реализовывать подход «Lessonstudy» в рамках профессионального сообщества учителей, приоритетной целью которого является помощь учащимся в обучении;

– использовать возможности «Lessonstudy» в своей педагогической практике;

– рассчитывать и контролировать учебное время;

– анализировать разницу между планируемым и реальным результатом, выявить причину;

– вырабатывать критерии оценивания каждого этапа урока;

– выработать умения пересмотреть, перепланировать урок;

– выяснить, какие способы планирования являются наиболее эффективными;

–планировать и осуществлять процесс обучения совместно с коллегами в обстановке сотрудничества.

Выводы (частные):

– серия последовательных уроков «Lessonstudy» проведена успешно. Ученики показали умения работать в группе, в парах и индивидуально;

– учитывая недочеты в уроке №1, необходимо продолжить работу по вовлечению учащихся группы «А» в процесс обучения, где необходимо сделать акцент на использовании разнообразных формативного оценивания, поскольку данный метод позволяет создать интересные уроки, способствующие развитию творческой деятельности учащихся.

Список литературы:

1. «Lessonstudy» как способ совершенствования практики обучения: Методическое пособие. Астана, 2014. 48 с.
2. ДадлиП. Lessonstudy: руководство. www.lessonstudy.co.uk

УДК 711.7

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Кислер Наталья Владимировна
E–mail: hazap42@mail.ru
Жуковская Людмила Аркадьевна
E–mail: b_i_l_1991@mail.ru
учителя русского языка и литературы
КГУ «Боровская областная санаторная школа–интернат»
Управления образования акимата Костанайской области
с. Боровское, Казахстан

Аннотация

В настоящее время в сфере образования предъявляются новые требования к педагогическим кадрам. От них требуется стать конкурентоспособным педагогом, владеющим новейшими технологиями, мыслящим по–новому, обладающим интеллектуальной, профессиональной, нравственной, духовной и многими другими человеческими обликами. В данном статье рассмотрены эффективные способы применения информационных технологий на уроках.

Ключевые слова: *обучение, инновации, метод, технология, требование*

Аңдатпа

Қазіргі заманда білім беру саласында педагогикалық кадрларға жаңа талап қойылуда. Олардан жаңа технологияны жетік меңгерген, жаңаша ойлайтын, интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, руханижәне де басқа да көптеген адами келбеті қалыптасқан бәсекеге қабілетті педагог болу талап етілуде.Бұл баяндамада ақпараттық технологияны сабақта қолданудың тиімді жолдары қарастырылған.

Кілт сөздер:*оқу,инновация,әдіс,технология,талап*

Annotation

Currently, new requirements are being imposed on teaching staff in the field of education. They are required to become a competitive teacher, owning the latest technologies, thinking in a new way, possessing intellectual, professional, moral, spiritual and many other human forms. This report discusses effective ways of using information technology in the classroom.

Key words: *learning, innovation,method, technology, requirement*

За все время своей работы в школе учителем я всегда хотела сделать уроки более интересными, запоминающимися для ребят. Меня интересовал вопрос: «Что же нужно сделать для того, чтобы ребята с радостью шли ко мне на урок?» И сегодня этот вопрос остается для меня актуальным. Давно известно, что школа должна ориентироваться на развитие личности ученика, его познавательных и созидательных способностей. Я уверена, что целенаправленное применение информационно–коммуникационных технологий в учебно–воспитательном процессе на уроках позволит ускорить формирование учебно–познавательной компетенции учащихся, стимулировать мотивацию и добиться повышения качества обучения. Необходимость использования ИКТ в образовательном процессе продиктована самой жизнью: дети живут в технологическом пространстве и в школе, и дома. Современный урок не может быть эффективен и интересен без использования

ИКТ, и авторитет учителя резко падает, если он не следит за современными педагогическими технологиями. [1, с. 25].

В нашей школе созданы хорошие условия для использования ИКТ на уроке. Имея компьютер, учитель имеет неограниченные возможности в изготовлении печатных материалов к каждому уроку, учитывая все особенности групп и даже индивидуальные особенности отдельных детей. Для своих уроков я печатаю тестовые задания, карточки – задания, вопросы к олимпиаде и так далее. Эффективность урока в случае использования печатных материалов, розданных ученикам, повы–шается вдвое: за урок можно не только изучить новый материал, но также закрепить его, отработать практические навыки. Хороший урок невозможно представить без хорошо сформулированной темы, постановки его целей и задач, планирования этапов, а также цели на каждом отдельном этапе урока. Обычно для этого используется классная доска, на которой выписываются все необходимые термины, составляются таблицы и схемы. Сейчас у нас есть прекрасная возможность создавать разнообразные презентации к урокам.

Если на уроке возникает необходимость обсуждения с учащимися нового материала, то можно провести комбинированный урок в форме беседы с использованием компьютерной презен–тации. Презентация позволяет сделать этот процесс более наглядным, ярким, способствует систематизации знаний, более успешному их усвоению. На слайдах презентации можно размещать необходимые формулы, схемы в соответствии с последовательностью изучения материала на уроке. В целях своевременного устранения пробелов в знаниях и закрепления наиболее важных вопросов темы на последнем слайде презентации нужно помещать контрольные вопросы или задания. Если учащиеся не могут ответить на какой–либо вопрос, то, используя специальную управляющую кнопку с гиперссылкой, можно возвратить тот слайд, где есть сведения для правильного ответа. Таким образом, нужно осуществлять повторение материала, оказавшегося трудным для учащихся.

Большая радость и подспорье для учителя, когда его кабинет оснащён рабочим компьютерным местом. Мне в этом отношении повезло. Со своими наработками в плане использования мультимедийных технологий на уроке я хочу с вами поделиться. Это и презентации к урокам, и видеоклипы, и биографии писателей, и рекомендации по использованию компьютера и интерактивной доски на уроке. [2, с. 49].

С помощью интерактивной доски можно демонстрировать презентации, создавать модели, активно вовлекать учащихся в процесс освоения материала, улучшать темп и течение занятия. Доска позволяет использовать широкий спектр ресурсов: презентационное программное обеспечение, текстовые редакторы, CD и DVD, Интернет, изображения, видеофайлы, звуковые файлы при наличии громкоговорителей, программное обеспечение для интерактивной доски. К компьютеру и к интерактивной доске может быть подключён микроскоп, цифровой фотоаппарат или видеокамера. И со всеми отображёнными материалами можно продуктивно работать на уроке.

Интерактивная доска предоставляет новые возможности, с помощью которых решается множество возникающих проблем, таких как обобщение и систематизирование объемного материала за один урок или же привлечение и активизирование внимания и мышления на уроках повторения той или иной темы.

Широкие возможности открывает использование интерактивной доски при работе с текстом. Текст–модель, заранее подготовленный учителем, является основой для разностороннего анализа: орфографического, лексического, пунктуационного. В тексте могут быть выделены цветом слова, словосочетания, предложения, на которые надо обратить особое внимание. Могут быть пропущены буквы, знаки препинания, которые необходимо вставить. Удобно выполнять виды грамматического разбора, работая с напечатанными словами, шаблонами, образцами.

Интерактивная доска позволяет применить и другие различные формы работы на уроке: заполнение таблиц и кроссвордов, выявление соответствий и деление материала на группы, «мгновенная проверка» выполненного задания.

На уроке можно с учащимися отправиться с известными героями мультфильмов в увлекательное путешествие. Добрые помощники – герои мультфильмов будут говорить с учениками и помогать достойно пройти через все испытания. При выполнении какого–либо задания учащиеся могут услышать звуковой ответ: «Молодец», «Подумай еще».

Также могут быть применены и игры, являющиеся основным методом обучения, воспроизведенные с помощью электронного оборудования, снимают проблему перехода от игровой к учебной деятельности, от наглядно–образного мышления к словесно–логическому. Ребенок переклю–чается с визуального восприятия информации на проблемно–поисковую деятельность.

С помощью интерактивной доски можно работать с заранее подготовленными учениками упражнениями к уроку и проверить домашние задания, при этом воспользовавшись инструментом «ластик» или «умное перо», с помощью которого можно делать отметки поверх любого документа.

В сети Интернет и на цифровых носителях можно найти различные наглядные материалы и обучающие ресурсы по любой теме и использовать их многократно. Всю проведенную в ходе урока

работу, со всеми сделанными на доске записями и пометками, можно сохранить в компьютере для последующего просмотра и анализа, в том числе и виде видеозаписи.

Одна из задач, которую позволяют решать интерактивные доски и сенсорные дисплеи, – уйти от привнесенной компьютерной культурой презентационной формы подачи материала.

Так интерактивная доска помогает в организации групповой и индивидуальной работы, предоставляет возможность коллективного и индивидуального выполнения задания у доски, привлечения большего числа учащихся к активным формам работы. [3, с. 101].

Восприятие материала на уроках с использованием доски улучшается, легко вспоминаются фрагменты урока, изученный материал. К неоспоримым преимуществам доски нужно отнести возмож–ность включения любой программы, которая открыта на компьютере. Легко вставить имеющиеся в единой коллекции цифровых образовательных ресурсов «флэшки», картинки, видеофрагменты, музыку.

При работе с интерактивной доской учащийся не только видит и воспринимает, он переживает эмоции. Находящаяся перед глазами наглядная информация помогает сосредоточить внимание на ключевых моментах и активно задействовать зрительную память.

Интерактивные доски соответствуют тому способу восприятия информации, которым отличается новое поколение, у которого гораздо выше потребность в темпераментной визуальной информации и зрительной стимуляции.

Интерактивная доска прочно вошла в нашу повседневную школьную жизнь. Спектр ее применения на уроках широк. Это великолепное дополнение к тем технологиям, которые уже давно применяются в образовательном процессе. Она заинтересовывает учащихся, следовательно, активизируются их внимание, зрительная память, повышается эффективность обучения.

Подготовка уроков с использованием интерактивного оборудования требует тщательной подготовки. «Режиссура урока» в данном случае важная составная часть подготовки к учебному занятию. Проектируя будущий урок с интерактивной доской, учитель должен продумать последо–вательность технологических операций, формы и способы подачи информации на большой экран. Стоит сразу же задуматься о том, как учитель будет управлять учебным процессом, каким образом будут обеспечиваться общение на уроке, постоянная обратная связь с учащимися, развивающий эффект обучения.

Обучение с помощью интерактивных досок существенно отличается от привычных методов преподавания, хотя основы успешного проведения занятия одни и те же. Прежде всего, любое занятие, в том числе и с использованием интерактивных технологий, должно иметь четкий план и структуру, достигать определенных целей и результатов. Все это помогает учащимся лучше усвоить материал и соотнести его с тем, что они уже знают.

На первом этапе подготовки урока с помощью интерактивной доски необходимо продумать, как провести урок для одного ученика, пользуясь компьютером и Интернетом. Когда эта задача будет выполнена, тогда можно подключать компьютер к проектору и интерактивной доске, на которую будут спроецированы все задания и упражнения, подготовленные либо учителем, либо учеником.

Целями использования ЦОР на уроках русского языка и литературы являются:

– создание мотивации (ученики получат интересные разнообразные задания в том виде, к которому они привыкли);

– повышение качества образования для всех (возможность тиражировать и использовать в любой школе материалы лучших специалистов);

– доступность без посещения школы (возможность работать с классом во время карантина, возможность удалённо работать с группой детей, находящихся на домашнем обучении);

– экономия времени (использование упражнений, которые можно организовать без компьютера, но с большими временными затратами);

– эффективность (использование эффективных упражнений, которые невозможно организовать без компьютера);

– формирование универсальных навыков.

В своей педагогической работе стараюсь использовать все цифровые образовательные ресурсы:

1) образовательные ресурсы Интернет,

2) готовыецифровые образовательные ресурсыфедеральной коллекции, региональной коллекции,

– 3) различные электронные программы, допущенные Министерством образования и науки ҚР.

Мне бы хотелось остановиться на тех ресурсах, которые чаще всего я использую на уроках:

1. *Создание наглядных методических пособий средствами PowerPoint.*

Презентации можно использовать и при объяснениинового материала, и при закреплении знаний, и при выполнении творческих заданий ифизминуток. В презентацию можно вставить всё, что

только возможно: и рисунки, и схемы, и тесты, и видео, и ссылку на другой ЭОР. По сравнению с другими ресурсами презентацию можно считать универсальным.

2. *Решение готовых заданий в режиме онлайн, создание собственных заданий.*

Вариант, который может быть рекомендован при проведении уроков закрепления, повторения материалов. При решении таких заданийобращаюсь к сайту Online Test Pad. Это бесплатный много–функциональный сервис, разработан для создания опросников, логических задач и кроссвордов. Интерфейс конструктора простой и понятный, содержит подсказки по ходу создания тестов. Также работаю насайте https://www.liveworksheets.com/, где можно использовать те задания, которыми делятся другие учителя. На этом сайте есть коллекция тысяч интерактивных рабочих листов, которые охватывают множество языков и предметов. Сайт Liveworksheets позволяет превратитьтрадиционные печатные листы (doc, pdf, jpg ...) в интерактивные онлайн–упражнения с самокоррекцией, которые называются «интерактивными листами». На этом сайте есть несколько заданий, разработанных мною для уроков русского языка в 6 классе.

Учащиеся могут делать рабочие листы онлайн и отправлять свои ответы учителю. Это хорошо для них (мотивирует), для учителя (экономит время) и для окружающей среды (экономит бумагу). Кроме того, интерактивные рабочие листы в полной мере используют новые технологии, применяемые в образовании: они могут включать звуки, видео, упражнения с перетаскиванием, соединение со стрелками, множественный выбор и даже разговорные упражнения, которые дети должны выполнять с помощью микрофона.

3. *«Виртуальная книга»*, виртуальное путешествие помогает увидеть много неизведанного на уроках литературы, позволяет читать художественную литературу в электронном виде, если нет в библиотеке.

4. *Электронные учебные пособия*: репетиторы, тренажеры, программы, интерактивные коллекции, словари, справочники; электронные издания для контроля знаний учащихся, ресурсы электронных библиотек и баз данных.

5. *Видео– и аудиоинформация* (звукозаписи стихотворений, текстов дидактического речевого материала, музыкальных произведений, звуков живой и неживой природы, синхронизированные видео– и аудиообъекты).

На уроках литературы использую аудиозапись литературных произведений для прослуши–вания в исполнении самих авторов, а также профессиональных актеров, таких как: Ильинский, Литвинов, Пожаров и др. Такое прослушивание оказывает плодотворное влияние на развитие устной речи учащихся, углубление представлений и понятий, имеющихся у детей, более образному восприятию всего произведения в целом. «Звучащая книга» повысит интерес ребенка к литературе, будет способствовать успешному решению задач обучения выразительному чтению, в дальнейшем для подготовки китоговому собеседованию в 9 классе.

На уроках русского языка при написаниисжатого изложения использую аудиозаписи текстов, что позволяет обучающимся целенаправленно готовиться к сдаче итоговой аттестации. При изучении определённой темы также пользуюсь аудиофрагментами, выдержками аудиозаписей из худо–жественных произведений для выполнения заданий. Например, по теме «Обращение» в 8 классе предлагается найти обращения из аудиоотрывка произведений А.П.Чехова «Хамелеон», «Толстый и тонкий».

Из вышесказанного можно сделать вывод, что систематическое и целенаправленное использование ЦОР на уроках русского языка и литературы повышает заинтересованность учащихся в обучении. В целом стимулирует разнообразие творческой деятельности учащихся, дает возможность увеличения объема информации, воспитывает навыки самоконтроля, повышает интерес к предмету. Следовательно, будет повышаться и качество знаний по предмету.

Сегодня в общеобразовательных школах Казахстана цифровые технологии используются в разных аспектах: учителями русского языка и литературы – для повышения уровня профессио–нальной квалификации и фрагментарно на уроках, учащимися – в основном при выполнении домашней работы. С одной стороны, школьники активно пользуются всеми возможностями интернета: общаются в соцсетях, ведут блоги, пишут собственные тексты и размещают их на сайтах, смотрят фильмы, слушают музыку и аудиокниги, посещают электронные библиотеки, музеи, выставки, театры, читают электронные книги, учатся по электронным учебникам. С другой стороны, как показывают исследования, после введения временного дистанционного обучения в период пандемии коронавируса, когда вынужденно образовательный процесс был построен удаленно на основе цифровых технологий, учащиеся стали относиться к ним с меньшим интересом. Поэтому сегодня существует необходимость поиска так называемой «золотой середины»в применении цифровых технологий и использования интернет–ресурсов на уроках русского языка и литературы и при организации домашней учебной работы школьников. Информационно–образовательная среда полезна тогда, когда учитель направляет учеников к ее ресурсам с целью обращения к цифровым носителям информации для получения материалов, необходимых для выяснения конкретного содержания, смысловой направленности текста. Кроме того, ресурсы информационно образова–

тельной среды позволяют учителю создавать индивидуализированные мини–среды, адаптированные с учетом индивидуальных особенностей учеников, вовлекать их в индивидуальную или групповую работу. Поэтому ресурсы информационно–образовательной среды могут быть использованы для:

– организации коллективной и проектной работы класса на уроке;

– вовлечения каждого ученика в работу на уроке;

– смещения акцентов с монологичной модели построения урока на модель соразмышления и сопереживания, работу мысли самих учащихся;

– обращения к личному опыту учащихся;

– поддержки мотивации и удержания внимания класса и каждого обучающегося, в том числе за счет смены видов деятельности и типов восприятия;

– обеспечения личного вклада каждого в общий результат, отсутствия неучаствующих и сглаживания конкурентной борьбы за внимание учителя;

– создания и хранения проектов и результатов коллективного и индивидуального творчества [4, с. 21].

Особенностью информационно–образовательной среды является и то обстоятельство, что из нее ничего никуда не исчезает. Давно известна практика составления кратких резюме урока в помощь ученикам для последующего повторения и подготовки к контрольным работам и экзаменам. Эта полезная практика может быть перенесена на создание информационно–образовательной среды отдельного класса (или отдельной школы), которая может быть наполнена конкретными созданными учениками на уроке «цифровыми» продуктами. По своей сути, такая среда будет не просто хранилищем, а настоящим портфолио результатов личной и совместной умственной работы учеников и учителя.

Анализ практики преподавания русского языка и литературы позволил сделать выводы об основных тенденциях применения цифровых технологий в 5–9 классах общеобразовательных школ. Помощниками учителю в преподавании русского языка и литературы можно считать презентации Power Point; интернет–сайты, поддерживающие изучение русского языка и литературы; образова–тельные системы нового поколения; электронные библиотеки, виртуальные музеи, выставки; видеоконтент сети интернет.

1. Презентации Power Point. С помощью презентации учителя объясняют новые темы по русскому языку и литературе, проводят лингвистические игры, знакомят учащихся с жизнью и творчеством писателей и поэтов, размещая на слайдах портреты, фотографии, рисунки, фрагменты художественных текстов, иллюстрации к ним. В настоящее время в интернете можно найти готовые презентации для проведения урока по определенной теме, курсу.

2. Интернет–сайты, поддерживающие изучение русского языка и литературы.

Школьные преподаватели могут использовать тематические сайты, созданные для поддержки изучения русского языка и литературы разными группами пользователей, в том числе самими словесниками (например, сайт сообщества учителей русского языка и литературы «Про школу»; методический портал учителя «Методсовет», справочно–информационный портал «Грамота.ру»; образовательный журнал «Текстология», где собраны сведения по русскому языку и литературе, публикуются новости из области культуры и образования, размещены разные виды словарей; сайт «Best–language», где представлены правила русского языка и задания к ним, позволяющие быстро получить правильный ответ; сетевую версию газеты «Литература», конспекты уроков из приложения «Открытый урок».

Цифровую поддержку учителям–филологам оказывает «Единая коллекция цифровых образовательных ресурсов», информационные ресурсы для уроков литературы представлены на сайте «Единое окно доступа к образовательным ресурсам». Целесообразно пользоваться ресурсами интернета, которые содержат актуальные материалы для уроков литературы. Например, телеканал «Знание» предлагает видеоуроки по творчеству некоторых писателей и поэтов XX века.

3. Образовательные системы нового поколения. Для организации урока и самостоятельной работы учащихся учителя русского языка и литературы могут использовать образовательные систе–мы, которые позволяют организовать уроки по–новому. Самыми популярными из них являются «onlineschool» и «bilimland». Обращение к этим образовательным системам помогут учителю с объяснением изучаемого материала, организацией домашней работы на основе предложенных заданий, проектирования индивидуальной работы как со слабоуспевающими детьми, так и со школьниками, желающими изучать русский язык и литературу на более высоком уровне. Наравне с этими образовательными платформами действуют и другие коммерческие ресурсы, которые используются учителями.

4.Электронные библиотеки, виртуальные музеи, выставки. С целью организации уроков русского языка и литературы педагоги могут использовать виртуальные библиотеки, на которых размещены разные виды лингвистических словарей. Задачей урока становится не только знакомство с содержанием такой библиотеки (например, «Академик»), но и обучение школьников использованию ее контента в повседневной жизни. Почитать художественные книги, послушать их в аудиозаписи

преподаватели и обучающиеся могут в электронных библиотеках (например, в библиотеке русской литературы на сайте https://klassika.ru/, звуковые записи классической русской литературы – на сайте http://www.ayguo.com). Редко на уроках литературы используются электронные версии произведений, виртуальные посещения литературных музеев (например, на сайте «Виртуальный музей литературных героев» можно совершить виртуальную экскурсию в музей–заповедник «Константиново» и т.д.), визуальные материалы (фотографии, рисунки), которые способствуют более глубокому проникновению в эпоху, жизнь и творчество писателя (например, на сайте http://www.sesenin.ru/ в разделе «Автобиография» можно прочитать, как рассказывает о своем детстве С. Есенин, посмотреть фотографии поэта), материалы с литературных интернет–ресурсов.

5. Видеоконтент сети интернет. На уроках литературы целесообразно применять экранизации изучаемых художественных произведений, так как просмотр фрагментов фильмов, буктрейлеров усиливает восприятие литературы современными школьниками, стимулирует их чтение. Например, можно обратиться к сайтам, предоставляющим для бесплатного просмотра экранизации произведений из школьной программы без спама и рекламы, таким является сайт Культура.рф, который содержит более 100 фильмов для школьников. Этот список будет продолжен: возможно, найдут свое место на уроках русского языка и литературы геймификация, сторителлинг, цифровая гуманитаристика, сторис, медиапроектирование и т.д. Обучение школьников русскому языку и литературе будет приносить должный результат, если производить отбор цифровых образовательных технологий для работы с классом (учащимся) на основе поставленных на государственном уровне учебных задач, с учетом поддержки индивидуальной траектории обучения школьников, запросов окружающего социума и современным уровнем развития информационно–образовательной среды. Для продуктивного использования на уроках филологического цикла цифровых технологий важно, чтобы учитель был достаточно информирован, подготовлен, знал, как применять существующие цифровые ресурсы в зависимости от учебных целей. [5, с 88].

Представим «информационно–образовательные» приемы, которые помогают ученикам понять смыслы, содержащиеся в тексте художественного произведения. Эти приемы применяются на уроках литературы при анализе художественного произведения. Однако они могут быть адаптированы для аналитической работы с текстами и на других школьных уроках. Традиционно на уроках литературы серьезные затруднения вызывает понимание учениками и даже учителями смыслов, содержащихся в лирических произведениях. По этой причине остановимся на анализе лирического произведения, который направлен на понимание содержащихся в нем смыслов, и покажем наиболее продуктивные ИКТ–приемы, которые обеспечивают понимание этих смыслов.

В заключение хочу отметить, что в информационном обществе, когда информация становится высшей ценностью, а информационная культура человека – определяющим фактором их профессиональной деятельности, изменяются и требования к системе образования, происходит существенное повышение статуса образования.

Задачи перед информатизацией образования стоят важнейшие:

1) повышение качества подготовки учащихся на основе использования в учебном процессе современных информационных технологий;

2) применение активных методов обучения, повышение творческой и интеллектуальной составляющих учебной деятельности;

3) интеграция различных видов образовательной деятельности (учебной, исследовательской и т.д.);

4) адаптация информационных технологий обучения к индивидуальным особенностям обучаемого;

5) разработка новых информационных технологий обучения, способствующих активизации познавательной деятельности обучаемого и повышению мотивации на освоение средств и методов информатики для эффективного применения в профессиональной деятельности;

6) обеспечение непрерывности и преемственности в обучении;

7) разработка информационных технологий дистанционного обучения;

8) совершенствование программно–методического обеспечения учебного процесса.

Изменяется содержание деятельности преподавателя; преподаватель перестает быть просто «репродуктором» знаний, становится разработчиком новой технологии обучения, что, с одной стороны, повышает его творческую активность, а с другой – требует высокого уровня технологической и методической подготовленности. Появилось новое направление деятельности педагога – разработка информационных технологий обучения и программно–методических учебных комплексов.

Список литературы:

1. Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании. М.: Просвещение, 1994. 228 с.
2. Аствацатуров Г.О. Дизайн мультимедийного урока. Волгоград: «Учитель», 2009. 133 с.
3. Афонина Р.Н. Информационные коммуникационные технологии как перспективное направление школьного естественнонаучного образования // Информатизация образования. М.: Дрофа, 2007. №12. 23–30 .

4. Баранов М.Т. Методика преподавания русского языка в школе/ Баранов М.Т., Ипполитова Н.А., Ладыженская Т.А., Львов М.А. М.: Издательский центр «Академия», 2001. 368 с.
5. Баринова Е.А. Методика русского языка / Е.А.Баринова, Л.Ф.Боженкова, В.И.Лебедев. М.: Просвещение, 1974. 368 с.

УДК159. 923

ОПЫТ РАБОТЫ ПО РАЗВИТИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УМЕНИЙ И СПОСОБНОСТЕЙ У БУДУЩИХ ПСИХОЛОГОВ

Клименко Анна Ивановна
к. псих. н., профессор
Костанайский региональный университет
им. А.Байтурсынова
г. Костанай, Казахстан
E–mail: melodiya_ai@mail.ru

Аннотация

Содержание статьи посвящено развитию профессиональных умений и способностей у будущих психологов. Опыт нашей работы показал, что грамотное использование в учебном процессе решения психологических задач; заданий на развитие прогностических умений и способностей; способности управлять развитием ситуаций – это один из путей развития профессиональных умений и способностей у будущих психологов.

***Ключевые слова**: прогноз; прогностические умения и способности; управленческая задача*

Аңдатпа

Мақаланың мазмұны болашақ психологтардың кәсібидағдылар мен қабілеттіліктерді дамытуға арналған. Біздің жұмыс тәжірибесі көрсеткендей, психологиялық мәселелерді шешуді оқу–тәрбие процесінде сауатты қолдану; болжамдық дағдылар мен қабілеттіліктерді дамытуға арналған тапсырмалар; жағдаят–тардың дамуын басқара білу болашақ психологтардың кәсіби дағдылары мен қабілеттіліктерді дамытудың бір жолы болып табылады.

***Түйін сөздер**: болжау; болжау дағдылары мен қабілеттіліктер; басқару міндеті.*

Abstract

The content of the article is devoted to the development of professional skills and abilities of future psychologists. The experience of our work has shown that the competent use of solving psychological problemsin the learning process; tasks for the development of predictive skills and abilities; the ability to manage the development of situations is one of the ways to develop professional skills and abilities of future psychologists.

***Key words:** forecast; predictive skills and abilities; management task.*

Современный психолог–профессионал –это психолог–исследователь. Основные вопросы, на которые психолог в своей профессиональной деятельности должен находить ответ, – это вопросы «Почему?» и «Как?»Поэтому важнейшая задача психологии – это развитиеу студентов, будущих психологов,психологическойпытливости ума. Пытливость ума – это одно из основных качеств человеческого интеллекта. Пытливость ума – стремление разносторонне познать то или иное явление.Пытливость ума лежит в основе активной познавательной деятельности.

Профессиональнаядеятельностьпсихологамногогранна. Она требует специальных знаний, умений и способностей, как: умения логически, т.е., правильно и последовательно мыслить, анализировать, делать выводы; предвидеть последствия принимаемых решений; способности управлять развитием ситуаций; исследовательских умений, творческого мышления.

Развитие качеств познавательной деятельности, психологической пытливости ума и профессиональных умений и способностей происходит преимущественнов учебной работе.Как показал наш многолетний опыт работы в вузе [1; 2;], одним из средств развития у студентов качеств познавательной деятельности, навыков психологического исследования может быть решение психологических задач, психологический анализ и психологическое истолкование типичныхситуаций, возникающих в работе психолога.

При изучении дисциплины «Общая психология» на 1 курсе мы широко используем решение психологических задач. Так, в заданиях на самопроверку по той или иной теме мы обязательно включаем психологические задачи.

Как иллюстрация, приведем задания на самопроверку.

Заданиена самопроверку по теме «Речь»

Решение задач:

№1. Как следует понимать выражение: «Кто смутно говорит, тот смутно и мыслит»?

№2. Можно ли по характеру речи человека – темпу, степени эмоциональности – судить о конкретных чертах его личности?

№3. Почему взрослый и ребенок не всегда понимают друг друга, хотя говорят на одном языке?

№4. Объясните выражение: «Куй железо, пока горячо».

Требование: письменно дать полные аргументированные ответы на вопросы, указанные в задачах.

Выполненное задание высылать на сайт дисциплины «Общая психология»

Заданиена самопроверку по теме «Деятельность»

Решение задач:

№1. Существует древняя поучительная притча о тачке.

«Трое, напрягаясь изо всех сил, везут тяжелые тачки с камнями. Прохожий задает каждому из них один и тот же вопрос:Что ты делаешь?

Первый ответил: «Вот везу эту проклятую тачку». Второй сказал: «Зарабатываю себе на хлеб». Третий же произнес: «Строю город».

Определите мотивы, которые побуждают трудиться каждого из этих строителей. Как (предположительно) относится к своему делу каждый? У кого из них более широкий и действенный мотив и почему?

№2. Какая закономерная связь между психикой и деятельностью проявляется в следующем описании?

«Изучение людей преклонного возраста и долгожителей показывает, что постепенное освобождение от обязанностей и связанных с ними функций приводит к сужению и нарушению личности. И, наоборот, постоянная связь с окружающей жизнью способствует сохранению личности до самой смерти. Если человек по тем или иным причинам (например, в связи с уходом на пенсию) прекращает профессиональную, общественную деятельность, то это приводит к глубоким измене–ниям в структуре его личности – личность начинает разрушаться. Это в свою очередь приводит кнервным и сердечнососудистым заболеваниям».

Требование: письменно дать полные аргументированные ответы на вопросы, указанные в задачах.Выполненное задание высылать на сайт дисциплины «Общая психология»

Заданиена самопроверку по теме «Личность и ее проявления»

Решение задачи:

№ 1. Из жизни и литературы известно, насколько неожиданными иной раз становятся решения и поступки личности в необычных условиях. Люди, которые были для нас образцом мужества и благородства, на поверку оказываются трусами и эгоистами, и, напротив, у тех, кого мы считали как будто бы посредственностью, в определенных условиях проявляются такие незаурядные качества, о которых мы не подозревали.

1. Чем можно объяснить подобное проявление личности?

2. Какова роль конкретной ситуации для проявления личности?

Требование: письменно дать полные аргументированные ответы на вопросы, указанные в задачах.

Выполненное задание высылать на сайт дисциплины «Общая психология»

Заданиена самопроверку по теме «Способности»

Решение задачи:

№1. Говорят, что гениальный композитор П.И.Чайковский в детские годы был признан своим учителем музыки Кюгингером недостаточно способным к занятиям музыкой.

В чем была ошибка этого педагога, определявшего музыкальные способности мальчика Пети Чайковского?

Требование: письменно дать полные аргументированные ответы на вопросы, указанные в задачах.

Выполненное задание высылать на сайт дисциплины «Общая психология»

Заданиена самопроверку по теме «Характер»

Решение задачи:

№1. У Л.Н.Толстого есть следующее высказывание: «Самый лучший человек тот, который живет преимущественно своими мыслями и чужими чувствами. Самый худший человек – сорт человека, который живет чужими мыслями и своими чувствами. Из различных сочетаний этих 4–х основ, мотивов деятельности – все различия людей».

О каких важных чертах характера говорит писатель?

Требование: письменно дать полные аргументированные ответы на вопросы, указанные в задачах.

Выполненное задание высылать на сайт дисциплины «Общая психология»

Использование задач в курсе психологии активизирует учебный процесс, мобилизует внима–ние студентов, усиливает мыслительную деятельность, так как в процессе решения задач студенты должны анализировать факты, оценивать их, сравнивать различные психологические явления, устанавливать зависимости и вскрывать различия между ними. Это приводит к более глубокому пониманию учебного материала и лучшему его запоминанию. Решая задачи, студенты убеждаются в необходимости усвоения психологических знаний для будущей профессиональной деятельности. Задачи стимулируют умственную деятельность студентов, способствуют формированию у них профессиональной направленности.

Сам характер задач и их решение неизбежно вызывает потребность в обмене мнениями, в спорах, в тщательном продумывании своих действий, требует глубины и последовательности мысли и создают условия для развития познавательной активности студентов. В процессе анализа задач студенты конкретизируют сложные теоретические положения; у них развивается профессионально направленное мышление, появляется потребность вникнуть в сущность психологических явлений, что заставляет их мыслить, вырабатывается творческий подход к будущей профессии.

Профессиональная деятельность психолога требуетне только умения логически, т.е. правильно и последовательно мыслить, анализировать, делать выводы, ноиспособности предвидеть последствия принимаемых решений; способности управлять развитием ситуаций, исследовательских умений, творческого мышления. Поэтому, в ходе учебного процесса на занятиях по дисциплине "Педагогическая психология" мы создаем ситуации, направленные на развитие у студентов, будущих психологов, прогностических умений и способностей, способности управлять развитием ситуаций.

Прогноз – категория вероятностная. Степень правильности прогноза определяется, когда прогнозируемое будущее становится настоящим.Учебные задания – это только модели реальных жизненных ситуаций. При их решении, как правило, не делается акцент на то, чтобы дать однозначное решение, получить единственно правильный ответ. Установка делается на то, чтобы предложить несколько вариантов прогнозируемого будущего, научиться их обосновывать, давать аргументацию. На занятиях по дисциплине «Педагогическая психология» студенты получают информацию о особенностях заданий на прогнозирование и алгоритм их решения.Алгоритм решения заданий на прогнозирование включает в себя:

1) актуализацию и интеграцию знанийпо педагогике, общей, возрастной и педагогической психологии;

2) учет всех посылок, какие есть в задании и те, которые необходимы, но отсутствуют.

Как иллюстрация, приводим следующие задания на прогнозирование:

1. Задания на предвидение последствий:

Ситуация 1.

*«*Ученик седьмого класса Сергей С. имел большую запущенность поиностранному языку. Пришла новая учительница. Она была молодая, энергичная, ласковая с детьми и очень увлеченная своим предметом. Она сумела изменить отношение Сергея к предмету. Однако пробелы в знаниях сказались на его ответе у доски: он получил отметку «три». Увидев отметку «три» в дневнике, он крикнул учительнице: «Я так старался, не буду больше учить!»

Задача

Что должна была предвидеть учительница иностранного языка,поставив Сергею отметку «три»?

Что, на ваш взгляд, не учла учительница, поставив Сергею отметку «три»?

Каков ваш вариант решения сложившейся проблемы?Дайте обоснование ему.

Ситуация 2

«Стояла сентябрьская, на удивление располагающая к доброму настроению погода. Меня остановил на улице мальчик и просто сказал:

– Дядя, дайте, пожалуйста, немного денег…

Я глянул на мальчика и понял, что мальчик сыт, ухожен, одет аккуратно, на лице – здоровый румянец.

– Послушай, а зачем тебе деньги?

– Мороженого захотелось».

Способы решения:

1. Я, признаться, не нашел ничего лучшего, как спросить:«Тебе не стыдно?»
2. Я взглянул на него выразительно и, ничего не сказав, пошел дальше.

Задача

– Какое решение кажется вам более верным?

– Как бы вы отреагировали на подобные слова мальчика?

– О чем говорит данная жизненная ситуация?

– В чем вы видите причины возникновения таких ситуаций?

2. Задания на планирование:

Ситуация 1.

«В семье была тяжёлая обстановка. Уже в течение долгого времени сын, девятиклассник, не разговаривал с отцом. Обиделся на отца за высказанное при товарищах замечание, считая его несправедливым, и перестал разговаривать. Чувствовалось, что каждую минуту он был готов к взрыву. Время не только не сглаживало конфликт, а наоборот, усугубляло. Отец сделал попытку к примирению и, не найдя отклика, тоже счёл себя обиженным. С каждым днём отношения становились всё хуже, несмотря на то, что мать прилагала огромные усилия, чтобы примирить мужчин. Но едва об этом она начинала разговор с сыном, тот до мельчайших подробностей вспоминал происшествие и только ещё больше убеждался в собственной правоте. Мать решила обратиться за советом к психологу. Вместе они пришли к выводу о том, как целесообразнее всего действовать».

Задача.

Какое решение о последующих действиях приняли бы вы?

Каким мог быть план действий психолога и родителей?

Как обосновать его правильность ещё до выполнения?

Ситуация 2

«Летом семья Димы переехала в новый микрорайон на другой конец города. Старые друзья были далеко, один–два раза съездил, но как–то не так получалось общение, как раньше. Новых друзей он пока не приобрел – до первого сентября осталось еще две недели.

Как–то вечером, гуляя по двору, он познакомился с ребятами намного

старше себя, а потом охотно проводил с ними оставшиеся дни каникул.

– Ничего, начнется учеба – у него времени не будет свободного с ними гулять. Да и товарищи появятся, – успокаивал отец встревоженную мать.

Однако учебный год начался, а Дима еще больше привязался к своим сомнительным дружкам, стал прогуливать занятия и целые учебные дни. Начал курить и употреблять спиртные напитки. На все требования родителей он отвечал:

– Да я такой! Что я могу с собой сделать? Мне с ними хорошо! Оставьте меня в покое».

Задача

Проанализируйте поведение родителей Димы.

Какое решение о последующих действиях приняли бы Вы?

Каким мог быть план действий родителей? Как обосновать его

правильность еще до выполнения?

Кто и что может помочь Диме в этой ситуации?

3. Задание на моделирование.

Ситуация

– Я просто не могу смотреть на твои длинные волосы, – говорит отец сыну.–Ты выглядишь ужасно. Почему ты их не подстрижешь?

– Мне так нравится, – отвечает сын.

– Ты шутишь?! Ты похож на хиппи, – возражает отец.

– Ну и что?

– Я не могу смириться с тем, что у тебя такие волосы, – парирует в ответ родитель.

– Это мои волосы, и я буду их носить так, как хочу, – отвечает сын в свою очередь.

– Но почему бы тебе хотя бы чуточку их не подстричь? – не перестает убеждать отец.

– Я ведь не говорю тебе, какая у тебя прическа, – говорит сын.

– Да, не говоришь. Но ведь я и не выгляжу как дикобраз, – замечает отец.

– Можно подумать, что я так выгляжу. Ты не понимаешь. Моим друзьям эта прическа нравится – особенно девчонкам.

– Я не могу на тебя смотреть вот такого, – отец не теряет надежду переубедить сына.

– Ну, тогда и не смотри, – уходя, небрежно бросает в ответ сын.

Задача

Вообразите несколько вариантов разрешения этого конфликта.

Постройте модель ситуации общения, в которой вам удалось бы помочь подростку.

Какие просчеты допускают родители в общении со своими детьми?

Каковы могут быть последствия такого воспитания?

От чего зависит успех семейного воспитания?

4. Задание на построение и анализ гипотез.

Ситуация

«Предположим, что приняли вы на себя обязанности классного руководителя вновь форми–руемого класса. И что захотелось вам представить себе, что можно и чего нельзя ждать от двух учащихся – мальчика и девочки, о которых (в момент передачи их личных дел в ваше распоряжение) учительница начальных классов сообщила лишь следующее: что обоим им по 11 лет; что воспитывались они в условиях идентичного «семейного климата». Мальчика отличает медлитель–ность, невозмутимость, устойчивость стремлений и настроений, слабость эмоциональных

переживаний и полное почти отсутствие мимики и пантомимики. Девочку же отличает порывистость, быстрота, страстность, неуравновешенность, склонность к бурным эмоциональным вспышкам и резкая смена настроений. Другими словами, что мальчик и девочка вступили в младший подростковыйвозраст и что мальчик флегматик, а девочка обладательница холерического темперамента».

Задача

- Как будут развиваться в ближайшие два года мальчик и девочка?
- Как будут складываться взаимоотношения с одноклассниками?
- Какое положение они займут в коллективе класса?
- Как они будут проявлять формирующееся чувство взрослости?
- Как будут относиться к запретам родителей?
- Будет ли складываться дружба с представителями другого пола?
- Как будут вести себя в условиях конфликта?
- Какие возрастные, половые, типологические особенности личности мальчика и девочки необходимо знать, чтобы предполагать их развитие в будущем?
- Почему, не зная ребят, но зная только их возраст, половую принадлежность и типологические особенности, можно прогнозировать их развитие?

Одним из средств развития у студентов способности управлять развитием ситуаций является решение «управленческих задач». Управленческие задачи относятся к особому виду творческих задач. С психологической точки зрения управление – это система отношений между руководителем и подчиненными. Алгоритм решения «управленческих задач» такой же, как и при решениизаданий на прогнозирование. Однако,здесь своя специфика. Эффективность решения управленческих задач требует соблюдения определенных психологических условий и использования методов и способов управления с учетом конкретной ситуации и особенностей личности подчиненного. На занятиях по дисциплине «Педагогическая психология» студенты получают информацию о специфике управленческих задач, условиях, обеспечивающих эффективность управления; методах и способах решения управленческих задач.

Специфика управленческих задач заключается в следующем:

– задачи могут содержать неопределенные, а в некоторых случаях и противоречивые условия;

– в задаче может отсутствовать достаточная информация о возможных средствах ее решения;

– задачи часто решаются в условиях дефицита времени.

Как иллюстрация, приводим следующие задания на прогнозирование:»

Ситуация 1. «Руководитель принял на работу специалиста, который должен работать у его заместителя. Прием на работу не был согласован с заместителем. Вскоре проявилась неспособность принятого работника выполнять свои обязанности. Заместитель служебной запиской докладывает об этом руководителю».

Как бы вы поступили на месте руководителя? Проиграйте возможные ситуации.

Ситуация 2. «Подчиненный игнорирует ваши советы и указания, делает все по–своему, не обращая внимания на замечания, не исправляя того, на что вы ему указываете».

Как вы будете поступать с этим подчиненным в дальнейшем?

Ситуация 3. «В трудовой коллектив, где имеется конфликт между двумя группировками по поводу внедрения новшеств, пришел новый руководитель, приглашенный со стороны».

Каким образом, по вашему мнению, ему лучше действовать, чтобы нормализовать психологический климат в коллективе?

Таким образом, опыт нашей работы показывает, что грамотное использование в учебном процессе решения психологических задач; заданий на развитие прогностических умений и способ–ностей; способности управлять развитием ситуаций – это один из путей развития профессиональных умений и способностей у будущих психологов.

Список литературы:

1. А.И. Клименко. Практикум по прогнозированию. Учебно–методическое пособие. Костанай, 2012 49 с.
2. А.И. Клименко. Сборник задач по общей психологии. Учебно–методическое пособие.– Костанай, 2013. 100 с.

ӘОЖ 371.3

БЛУМ ТАКСОНОМИЯСЫ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Кожахметова Акжибек Мырзалиевна
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қарасу ауданы білім бөлімінің
Октябрь жалпы білім беретін мектебі» КММ
Октябрь ауылы, Қазақстан
E–mail: akzhibek84@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада Бенджамин Блумның таксономиясын қолдану арқылы қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында білім алушылардың оқу сауаттылығын дамытудың тиімді әдістері қарастырылады. Б.Блумның танымдық іс–әрекетін жіктеу деңгейлері негізінде мәтіндермен жұмыс істеу кезінде оқушылардың оқу дағдыларын жетілдіруге бағытталған сұрақтар жүйесі ұсынылады. Мақсаты: мәтінде берілген ақпаратты іріктеуге, түсінуге, өзінше пайымдауға және өмірлік жағдайларда пайдалануға мүмкіндік бере отырып, білім алушылардың оқу сауаттылығын арттыруға оңтайлы жағдайлар жасау.

Түйінді сөздер: *оқу сауаттылығы, Блум таксономиясы, қазақ тілі, мәтін.*

Аннотация

В данной статье рассматриваются эффективные методы развития читательской грамотности обучающихся на уроках казахского языка и литературы посредством применения таксономии Бенджамина Блума. Предлагается система вопросов на основе уровней классификации позновательной деятельности Б.Блума, направленная на усовершенствование читательских навыков учащихся при работе с текстами. Цель: создание оптимальных условий для повышения читательской грамотности обучающихся, позволяю–щих отбирать, понимать, рассуждать о информации представленной в текстовой форме и использовать ее в жизненных ситуациях.

Ключевые слова: *читательская грамотность, таксономия Блума, казахский язык, текст.*

Abstract

This article discusses effective methods of developing reading literacy of students in the Kazakh language and literature lessons through the use of Benjamin Bloom's taxonomy. A system of questions based on the classification levels of B.Bloom's cognitive activity is proposed, aimed at improving students' reading skills when working with texts. Objective: to create optimal conditions for improving the reading literacy of students, allowing them to select, understand, reason about the information presented in text form and use it in life situations.

Key words: *reader's literacy, Bloom's taxonomy, Kazakh language, text.*

Қазіргі білім алушылар қай жерде, қалай оқыса да, мәтіндермен айналысуға мәжбүр. Сабақта мәтіндерді тыңдау да, бейнематериал көру де оқу сауаттылығын қажет етеді деуге болады. Адамның оқу сауаттылығын қалыптастыру және пайдалану тек қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында ғана емес, бұл өмірдің коммуникативті тұрғыда кең кездесетін құбылыс. Оқу сауаттылығы – адам өмірінің мотвациялық–құндылық, когнетивтік, белсенділік салаларына еніп, таным процестеріне, сондай–ақ адам әрекетін болжау, жоспарлау, бағдарламалау, бағалау және қайта қарауға байланысты болады.

Педагогикалық практикада оқу дағдылары, мысалы, ойлау процестерін ажыратып, айырмашы–лықтарын айыру қиынға соғады. Мұндай түрлі процестерді біріктіре алатын әдістемелік шешімдерді табу педагогикалық тәжірибеде ұтымды. Мысалы, біз білім алушыларға параграфтың негізгі идеясын есте сақтауды, тірек сөздердің мағынасын түсіндіруді, мәтінді талдауды, қарама–қайшы ойларды тауып, бағалауды, эссе жазуды тапсырамыз. Бұл ретте тапсырмалар тіл білімін, ойлау психологиясын және логиканы біріктіре қолдану көзделеді. Кез–келген білім нәтижелерін қалыптастыру үшін, мысалы, білім, білік, дағдылар немесе құзыреттіліктер, когнетивті, мінез–құлық немесе эмоционалды–құндылық салаларында оқушыларға мәтіндік ақпаратпен жұмыс істеуге ыңғайлы жағдай жасау маңызды.

Блум таксономиясы – білім берудегі танымал оқыту теорияларының бірі. Ойлаудың әртүрлі деңгейлерінің бұл иерархиялық классификациясын ұстаздар өз оқушыларында жоғары деңгейлі ойлауды ынталандыру үшін кеңінен қолданады. Осы таксономия ұсынатын танымның әртүрлі деңгейлерін түсінуден басқа, оны оқытуды тиімді қолдану маңызды.

Блум таксономиясына толығырақ тоқтала кетейік. 1956 жылы американдық педагог–психолог Бенджамин Блум және оның әріптестері Блум таксономиясы деп аталатын білім беру мақсаттарын жіктеу жүйесін жариялады. Таксономия ойлаудың алты негізгі санатынан тұрады: білім, түсіну, қолдану, талдау, синтез және бағалау. Мұндағы 6 санаттың мағыналары әр деңгей үшін әрекет етістіктерімен бірге жүреді.

1. Білім – бұл берілген матириалды есте сақтауға, материалдардың кең ауқымына жүгінуге әкеледі. Етістіктері: анықтаңыз, қайталаңыз, атаңыз, талдаңыз, есте сақтаңыз, тізімін жасаңыз, көрсетіңіз, белгілеңіз, сәйкестендіріңіз.

2. Түсіну – бұл бұрын өтілген материалдың мағынасын түсіну қабілеті. Етістіктері: түсіндіру, жалпылау, перифраз жасау, қайта тұжырымдау, түсіндіру, салыстыру, қарама–қарсы қою.

3. Қолдану – бұл берілген материалды жаңа және нақты жағдайларда пайдалану мүмкіндігі. Бұл ережелерді, әдістерді, тұжырымдамаларды қолдануды қамтуы мүмкін. Етістіктері: қолдану, әзірлеу, біріктіру, шешу, пайдалану, жоспарлау, көрсету, ұйымдастыру, өндіру.

4. Талдау – бұл оның ұйымдастырылуын түсіну үшін материалдарды құрамдас бөліктерге бөлу мүмкіндігі. Бұған бөліктерді анықтау, бөліктер арасындағы байланысты талдау және ұйымдастыру–шылық принциптерді тану кіруі мүмкін. Етістіктері: талдау, сынау, зерттеу, иллюстрация, жіктеу.

5. Синтез – жаңа тұтастықты қалыптастыру үшін бөліктерді біріктіру мүмкіндігі. Мысалы, ғылыми жобасын, зерттеу жұмысын т.б. жазу. Етістіктері: жазу, жобалау, қайта қарастыру, сараптау.

6. Бағалау – нақты критерийлерге сәйкес берілген мақсат үшін материалдың құндылығын бағалау мүмкіндігі. Етістіктері: пікірлесу, бағалау, таңдау, қорғау, қолдау, сендіру, дәлелдеу. [1, б. 36]

Блум таксономиясын оқыту процесінде қолданудың тағы бір артықшылығы – оқушылардың төменгі деңгейлі ойлаудан жоғары деңгейлі ойлауға ауысуын қамтамасыз етеді. Сонымен бірге педагогтер қауымына оқу мақсаттарын қоюға көмегі зор. Білім алушылардың қабілеттерін түсіну, тиісті оқыту мен бағалауды оқытудың нәтижелеріне сәйкестендіру, олардан не күтілетінін түсіндіру.

Блум таксономиясын оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту жұмыстарын жүргізуде пайдаланған өте тиімді. Таксономия негізінде оқу сауаттылығын дамытуға бағытталған жұмыстарды ұйымдастыру, сонымен бірге әртүрлі танымдық үрдістерді бағалауға болады. Бұл мәтіндік ақпаратты есте сақтау мен түсінуден бастап, оны талдауға, бағалауға және өз мәтіндерін құруға дейін арнайы ұйымдастырылған сұрақтар жиынтығын пайдалану. Мысалы: Егер бұлай болса, не болады? Мәтіннің негізгі идеясы қандай? (түсіну процесі), Бағалау үшін қандай критерийлерді қолданар едіңіз? Бағалау үшін қандай ақпарат пайдаланылды? (бағалау процесі) т.б. Мұндай сұрақтар топтамасы оқу сауаттылығын дамыту үрдісін ұйымдастыруға көмектеседі. Нақтырақ тоқталсақ, дұрыс сұрақтар қою. Біздің сұрақтарымыз білім алушыларға әртүрлі танымдық талаптар қоя алады. Көп ойлануды және уақытты қажет ететіндері бар, немесе есте сақтау және еске түсіру мәселесі болуы мүмкін. Сонымен, оқушыларымызға оқылған мәтіндегі ақпаратты жақсы меңгеру үшін қандай сұрақтар қою керектігін анықтап алған жөн. Сұрақтарды тиімді жоспарлау үшін «Блум түймедағын» пайдаланған тиімді.

«Блум түймедағы» 6 жапырақшадан тұрады, олардың әрқайсысында әр түрлі сұрақтар бар. Бұл әдіс оқытуда кеңінен пайдаланылады. Ол тек әмбебаптылығымен ғана емес (бастауыш, орта, жоғары сыныптар арасында), сонымен қатар балалардың ақыл–ой белсенділігіне ықпал етеді, олардың бір–бірінің пікірін естуге үйретеді, танымдық қызығушылықты дамытады және мәтінмен жұмыс істеуді үйренуге көмектеседі.

Блум түймедағының барлық жапырақшаларын білім беру мақсатына қарай 3 топқа бөлуге болады: когнетивті («білемін»); психомоторлы («жасаймын»); аффективті («қолымнан келеді»). Бұл жұмыс әдісі балаларға дайын білім бермейді, бірақ олардың тәжірибесі мен білімін қолдана отырып, өз бетінше шешуі керек мәселені тудырады.

Жоғарыда айтылған ойлау деңгейлеріне сәйкес оқушылардың алдында белгілі бір проблема тудыратын өзіндік сұрақ түрінде қойылады.

Білім деңгейі – қарапайым сұрақтар; Кез келген деректерді атау немесе нақты ақпаратты қайталау қажет болғанда қолданылады: «Кім?», «Не?», «Қашан?», «Қайда?», «Қалай?», «Қанша?». Бұл сұрақтарға жауап беру үшін мәтіндегі материалды білу және жады жұмысын белсендіру қажет. Көбінесе сұрақтар «... атаңыз» деген етістіктен аяқталады.

Түсіну деңгейі – нақтылау сұрақтары; Мұндай сұрақтардың көмегімен жаңа ақпаратты түсіндіру немесе нақтылау үшін кері байланыс орнатылады. Бұл сұрақтар тікелей хабарланбаған, бірақ мәтін мазмұнында айтылған мәліметтерді табуға көмектеседі. Мысалы: «Сіздің айтқыңыз келгені ....?», «Яғни, сіздің айтып отырғаныңыз ...?», «... деп санауға бола ма?».

Қолдану деңгейі – практикалық сұрақтар; Бұл сұрақтар теория мен практика арасында байланыс орнату үшін маңызды. Мысалы: «... қалай қолдануға болады?», «... не жасап шығаруға олады?», «Өмірде қай жерде кездестіруге болады?». [2, б. 23]

Талдау деңгейі – интерпритациялық сұрақтар; Түрлі құбылыстар мен әрекеттердің себептері мен салдарын анықтауға көмектеседі. Көбіне «Неге ...?», «Неліктен ...?» сұрақтарын қамтиды. Талдау сұрақтары мәселелерге қатысты жаңа көзқарас табуға, терең ақпарат алуға және кейіпкерлердің әрекеттерінің түсініксіз себептерін анықтауға көмектеседі.

Синтез деңгейі – шығармашылық сұрақтар; бұл сұрақтарда шарттылық, болжам бар, сондық–тан сұрақтар әдетте «болар еді» бөлшегімен жүреді немесе «... ойлап тап» деген етістікпен пайдаланылады. «... не өзгерер еді?», «Егер ... болса, не болар еді?», «Мәтінде ... кейін не болады?». Мұндай сұрақтарға жауаптар оқушылардың қиялын жақсы дамытып қана қоймай, оны өзгерту барысында мәтін мазмұнын толық түсінуге ықпал жасайды. Оқушылардың жас ерекшеліктерін сақтай отырып, «Өзіңіз ұсынасыз» деген сөзден бастап, «Бұл жағдайда не істеуге болатынын ұсыныңыз?», «Өмірде қай жағдайда кездестіруге болады?» деп қоюға болады. Бұл сұрақтардың жауаптары

мәселені сырттай қарастырып, жаңа өзіндік шешім табуға және сол немесе басқа идеяның қаншалықты шынайы екенін тексеруге әсерін тигізеді.

Бағалау деңгейі – бағалау сұрақтары. Бұл сұрақтар кез–келген оқиғаларды, фактілер мен құбылыстарды бағалау критерийлерін анықтауға мүмкіндік береді. Бұл сұрақтар санаты мәселені немесе жағдаятты шешудің ең жақсы нұсқаларын таңдауға көмектеседі. Оқушыларға «Ойыңызбен бөлісіңіз» деген сөзден бастап бағалау сұрақтарын қоюға болады. «Өз ойыңызды айтыңыз, сіз бұл мәселеге қалай қарайсыз?», «Неліктен бұл жағдайды жақсы деп санауға болады?», «Жақсы шешім табу үшін қандай әрекет жасау керек?» т.б. Бағалау сұрақтарының артықшылықтары көп. Біріншіден, оқушылардың ойлауының эмоционалды жағын сипаттауға мүмкіндік туғызады, олардың сезімдері мен ойларын жан–жақты түсінуге жол ашады. Екіншіден, мұндай сұрақтар мәтіндегі фактілерден гөрі тереңірек нәрселерді сұрау дағдысына ие болуға көмектеседі. [3, б. 92]

Мен өз тәжірибемде бұл әдісті, әсіресе, кейіпкерлердің әрекетіне баға бере отырып, балалар–дың моральдық құндылықтарын тексеру үшін, адами қасиеттерін арттыру үшін белсенді қолданамын. Күнделікті өз педагогикалық тәжірибемнен мысал келтірейін.

Сабақтан үзінді. 5 сынып. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағы. Тақырыбы: Ең үлкен байлық. Мақсаты: 5.3.1.1. Мәтіндегі негізгі ақпаратты анықтау. Бағалау критерийі: мәтін мазмұнын түсінеді, мәтін мазмұны негізіндегі сұрақтарға жауап береді.

Ең үлкен байлық.

Ертеде бір жас жігіт өзінің кедейлігін айтып, әрдайым мұңын шағады екен.

– Шіркін–ай, менің байлығым көп болса, жақсы өмір сүрер едім, – деп зарлауын қоймапты.

Бір күні қарт тас қашаушы өтіп бара жатып, зарлап отырған жігіттің қасына келеді.

– Саған не болды сонша жылап? Сен нағыз бай адам емессің бе? – дейді.

– Мен баймын ба? – деп жігіт таңғалады. – Ол қандай байлық?

– Сенің көзің ше? Бір көзіңді қаншаға сатар едің? – деп сұрайды қарт.

– Оның не?! – деп шошып кетеді жігіт, – көзімді ешқандай байлыққа айырбастамаймын.

– Ал енді екі қолың мен аяғыңды алтынға айырбастар ма едің?

– Жоқ, ешқайсысын да алтынға айырбастамаймын, – дейді жігіт.

– Міне, көрдің бе, сен өте бай адамсың. Адамның ең үлкен байлығы – күш–қуаты мен денсаулығы, – дейді қарт. – Оны ақшаға сатып ала алмайсың. Қарт осыны айтады да жөніне кетеді. [4, б. 12]

Қарапайым сұрақтар:

1. Мәтінде не туралы айтылған? 2. Мәтінде неше кейіпкер? 3. Негізгі кейіпкер кім?

Нақтылау сұрақтары:

1. Мәтінде байлық туралы сөз қозғалды ма? 2. Мәтіндегі кейіпкер бай ма? 3. Қарияның айтқан сөздері дұрыс па?

Практикалық сұрақтар:

1. Адам екі қолының көмегімен не жасай алады? 2. Адамға екі аяғының саулығы қандай мүмкіндік береді? 3. Өмірде қол–аяғынан айрылған адамдар не істей алады?

Интерпритациялық сұрақтар:

1. Жас жігіт неге жылады? 2. Қария неге денсаулықты байлық деп бағалады? 3. Жігіт неліктен көзін, қол–аяғын сатқысы келмеді?

Шығармашылық сұрақтар:

1. Егер жігіт көзінен немесе қол–аяғынан айырылса қандай күй кешер еді? 2. Қария жігітке денсаулықтың құндылығын түсіндірмесе, не олар еді? 3. Оқиғаны қалай жалғастырар едіңіз?

Бағалау сұрақтар:

1. Осы мәселеге қатысты ойыңызбен бөлісіңіз? 2. Неліктен бұл мәселені шешу үшін қария бейнесі қолданылған? 3. Жігіттің орнында болсаң, не істер едің?

Берілген «Блум түймедағы» бойынша құрылған сұрақтарға білім алушылар жауап бере отырып, оқылған мәтіннің мазмұнын түсінеді, талдайды, жан–жақты пікірлер білдіреді. Осының нәтижесінде мәтіндегі негізгі ақпарат анықталады.

Оқу сауттылығын дамыту жұмыстарында Блум таксономиясының рөлі үлкен, себебі оқушы алдына дұрыс мақсат қоюдан бастап, тапсырмаларды жүйелі құрастыруда, бағалау құралдарының мақсатқа сәйкетігін ойластыруда, мәтіндерді оқу нәтижесі бойынша рефлексияны дұрыс жүргізуде нақты қадамдар жасап мақсатқа қол жетізе аламыз.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын қалыпастыруды қамтамасыз ету үшін мұғалім практикалық ұсыныстарды ұстануы керек: оқушыға қандай ақыл–ой дағдылары қажет екендігі туралы түсінік беру; оқушыны сұрақ қоюға үйрету; құбылыстардың себептерін анықтауға бағыттау, дәлелдеу өнеріне баулу, өз іс–әрекетінің нәтижесін бағалай білуге үйрету.

Қорыта келе, оқу сауаттылығын дамыту – қазақ тіліндегі мәтіндерді меңгерудің табысты қолданудың кепілі деген шешімге келуге болады. Мәтінмен жұмыстың барлық түрлері, оқу үрдісін ұйымдастырудың барлық тәсілдері, түрлі танымдық деңгейге сәйкес құрылған сұрақтар жүйесі

оқушылардың одан әрі өзін–өзі дамытуына ықпал ететін дағдыларды қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Бұл мәселені шешуге оқытуда Бенджамин Блум таксономиясын тиімді қолдану көмектеседі. Д.Дидро «Адамдар оқуды тоқтатқан кезде, ойлауды тоқтатады» демекші өскелең ұрпаққа оқуға құштарлықты жоғалтпауға, саналы ұрпақ өсіруге атсалысуға күш–жігерімді жұмсауға әрдайым дайынмын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Elliot W. Eisner. Benjamin Bloom. 1913–99
1. 2.Сағындықова М.Г. «Оқу сауаттылығының көзі мәтінмен жұмыс жүргізуде» / «Открытая школа» журналы Алматы 2021 жыл №3, 86 б.
2. Сборник материалов областного крунлого стола «Современные языковые тенденции в образовании: мастерская опыта» Костанай: ТОО «Центрум», 2022. 118 с.
3. 4.Оразбаева Ф.Ш., Дәулетбекова Ж.Т., Рауандина А.Қ., Рахметова Р.С., Жайлаубаева Қ.С., «Қазақ тілі мен әдебиеті» Алматы: Көкжиек–Горизонт, 2017. 140 б.

УДК 377.3

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО– КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ОБУЧЕНИЯ

Кожуховский Владимир Борисович
Карплюк Антон Валерьевич
мастера производственного обучения
КГКП «Профессионально–технический колледж
имени Камшат Доненбаевой» Управления образования
акимата Костанайской области
п. Боровское, Казахстан
E–mail: kolledgIKD@mail.kz

Андатпа

Бұл жұмыс дәне керлеу өндірісі үшін мамандарды даярлау кезінде өндірістік оқыту шебері қолданатын ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың (акт) сипаттамасы болып табылады. АКТ–ны білім беру процесіне енгізу арқылы шешілетін міндеттер көрсетілген. АКТ–ны қолданудың жеке тәжірибесі осы технологиялардың артықшылықтары туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді, олардың танымал болуына ықпал етеді. Бұл жұмыс компьютерлендіруді дамытудың, осындай заманауи технологиялардың пайдаболуының арқасында кәсіптік оқыту мүлдем жаңа форматқа ие болғанын, білім беру қызметтерін тұтынушылар үшін қолжетімді жәнеқ ызықты болғанын растайды. «Білім беру» және «ақпараттық–коммуникациялық технологияларды» бірсатыға қоюға және педагогпен білім алушы арасындағы өзара іс–қимыл аспектісін кеңейтуге мүмкіндік берді.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, өндірісті коқыту, дәнекерлеу жұмыстары.*

Аннотация

Данная работа является описанием информационно–коммуникационных технологий (ИКТ) используе–мых мастером производственного обучения при подготовке специалистов для сварочного производства. Изложены задачи, решаемые с помощью внедрения ИКТ в образовательный процесс. Личный опыт использо–вания ИКТ позволяет сделать вывод о достоинствах данных технологий, способствует их популиризации. Данная работа подтверждает, что благодаря развитию компьютеризации, появлению таких современных технологий профессиональное обучение приобрело совершенно новый формат, стало доступ–нее и интереснее для потребителей образовательных услуг. Дало возможность поставить на одну ступень «образование» и «информационно–коммуникационные технологии» и расширить аспект взаимодействия между педагогом и обучаемым.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии, производственное обучение, сварочные работы.*

Annotation

This work is a description of information and communication technologies (ICT) used by the master of industrial training in the training of specialists for welding production. The tasks solved with the help of the introduction of ICT in the educational process are described. Personal experience of using ICT allows us to draw a conclusion about the advantages of these technologies, contributes to their popularization. This work confirms that due to the development of computerization, the emergence of such modern technologies, vocational training has acquired a completely new format, has become more accessible and interesting for consumers of educational services. It made it possible to put «education» and «information and communication technologies» on the same level and expand the aspect of interaction between the teacher and the student.

Key words: *information and communication technologies, industrial training, welding work.*

Мир не стоит на месте. Постоянное его развитие требует нового подхода и к подготовке современного конкурентоспособного специалиста. Опираясь на уже имеющиеся методы и формы обучения, мы обязаны идти в ногу со временем, применяя и образовательные возможности. Информационно–коммуникативные технологии вносят не только разнообразие в методику, но и пробуждают интерес у обучающихся, заставляют их мыслить, делать выводы и, самое главное, сопоставлять, обобщать и самому находить правильное решение и приемы выполнения поставлен–ной задачи.

Использование только раздаточного материала в бумажном варианте ушло в прошлое. Использование компьютеров, мультимедийного оснащения дает широкие возможности наглядных методов.

На уроках производственного обучения обойтись без наглядной презентации сегодня невозможно. Но это должна быть не просто наглядная информация, она должна активизировать мыслительную деятельность, развивать интерес к профессии и самостоятельно добывать знания.

Часто на уроках производственного обучения даю задания по составлению кластеров, используя теоретический материал, разработать последовательность заданной операции. Предлагаю две инструкционно–технологические карты по теме, а обучающиеся должны, сравнивая их, найти более правильный подход к технологии проведения работы, найти недочеты и преимущества.

Начинаю урок часто с повторения и обобщения теоретического материала, первоначально озвучивая тему и задачи урока. Студенты, вспоминая теорию, сами подбирают режим сварочных работ, марки электродов для данного вида сварки.

Можно, конечно, дать и готовые схемы, но этот материал не так останется в памяти и не научит самому проводить подготовительные работы.

Пользование справочниками также приносит свои результаты. Студенты учатся пользоваться таблицами, что поможет им в дальнейшей работе квалифицированного специалиста. Нужно научить работать не «на глаз», а грамотно, точно и с научным подходом.

Обязательное повторение техники безопасности – неотъемлемая часть урока производствен–ного обучения.Мы не только повторяем, но и анализируем. Показывая видео с нарушениями техники безопасности, работаю вместе со студентами: делаем выводы о нарушениях, о причинах и, наконец, вносим предложения, что нужно было сделать, чтобы избежать этого.

Не отказываемся при вводной части урока и от метода тестирования. Тесты учат быстро находить правильный ответ, то есть дают возможность держать в памяти основные цифры, теоретические данные. Этот вид деятельности экономит время и позволяет опросить как можно больше студентов.

Таким образом, видно наглядно, что применение информационно–коммуникационных технологий в профессиональном образовании становится все более актуальным, так как позволяет средствами мультимедиа, в наиболее доступной и привлекательной, игровой форме развить логическое мышление обучающихся, усилить творческую составляющую учебного процесса.

Компьютерные технологии открыли новые возможности для создания мастером иллюстра–тивного материала. Известно, что такие средства обучения во многом облегчают обучающимся понимание и запоминание учебного материала, пробуждают у них интерес к изучаемым явлениям. Яркие иллюстрации с первых моментов обучения не только привлекают внимание, но и оставляют отпечаток в памяти. А это очень важный момент. GIF–АНИМАЦИЯ. Часто использую при составлении презентаций анимации. Они не только интересны, но и дают возможность медленно проследить за проведением работы, за положением электрода, наклоном, а так же за правильностью его ведения:

Используя презентацию с анимацией, даёт возможность самим обучающимся делать выводы о возникновении возможных ошибок. Это прием учит самоанализу, развивает мыслительную деятельность студентов и дает возможность самостоятельно находить правильные решения.

Возможные ошибки.

- Неравномерный сварочный шов. (рис №1)
- Неправильный угол наклона электрода.
- Неправильная ширина сварочного шва.

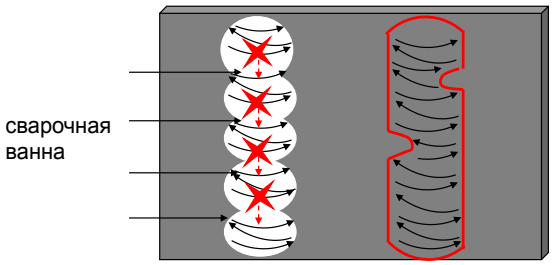

рис № 1

анимация

Восприятие информации – важный этап усвоения материала, от него зависит правильное формирование понятий, осознание их сути. В этой связи возрастает значение компьютера, графические возможности которого позволяют обеспечить наглядно–образную, графическую информацию.

Ну а затем представляю инструкционно–технологическую карту, в графическом варианте.

Инструкционная карта

Тема: Наплавка валиков в вертикальном положении сварочного шва.

Оборудование и материалы: Сварочный выпрямитель ВДМ-1001, реостат балластный РБ-315, электроды МР -3, молоток-зубило, щетка металлическая, маска сварщика, костюм сварщика, рукавицы, пластины Ст3 50×200 толщина 5мм.

1. Зачистить пластину металлической щеткой то коррозии.

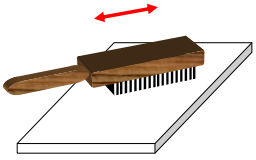

2. Наплавить валик на вертикальной поверхности «ниточный шов».

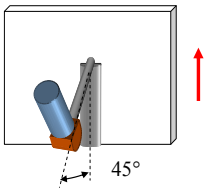

3. Наплавить валик на вертикальной поверхности с колебательными движениями электродом.

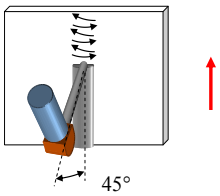

4. Зачистить сварочный шов от шлака.

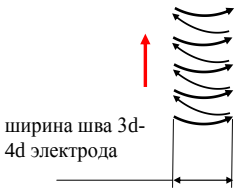

колебательные движения электродом

Теперь осмыслив, повторив, проанализировав, студенты готовы к выполнению задания.

Личный показ выполнения задания неотъемлемая часть работы.

Но прежде, я часто показываю видео с моментами, где могут использоваться данные виды швов. Обучающиеся наглядно видят примеры применения компетенций на производстве.

Применяю не только готовые видео, но и видеоматериалы с производственной практики студентов–выпускников, с конкурсов профессионального мастерства. Это пробуждает у студентов интерес и стремление работать технологически грамотно, быть квалификационным специалистом.

ГРАФИЧЕСКИЙ РЕДАКТОР Adobe Photoshop. Опыт показывает, красочно иллюстрированный материал лучше усваивается и запоминается. Новые информационно коммуникационные технологии

позволяют мне использовать такие замечательные устройства, как сканер, принтер, проекторы. Для обработки красочных изображений использую редактор Photoshop. Использую обязательные моменты работы:

1. Использование не менее 4–5 изображений из коллекции при составлении композиции;
2. Создание подписи, отражающей тему плаката;
3. Применение фильтров и эффектов слоя.

Примерное задание: используя возможности программы раскройте тему: Технология сварки металла толщиной 2 мм в вертикальном положении. Правильно выполненный шов и дефекты шва.

Internet Explorer Browser. Интернет сегодня заменяет целую библиотеку. Подключив компью–тер к сети Интернет, обучающиеся могут получить практически любую информацию. Если забыта теория или усвоена недостаточно, используем интернет–уроки по данной теме, прослушиваем, останавливаемся на основных моментах и повторяем. Повторение – мать учения. Это правильный фразеологизм приемлем в любую эпоху обучения.

Информационно–коммуникативные технологии позволяют не только насытить обучающегося большим количеством готовых, строго отобранных, соответствующим образом организованных знаний, но и развивать интеллектуальные, творческие способности обучающихся, их умение самостоятельно приобретать новые знания, работать с различными источниками информации.

Использование ИКТ на своих уроках рассматриваю не как цель, а как источник дополни–тельной информации по предмету; как способ самоорганизации труда и самообразования мастера и обучающихся. Мыслим и работаем совместно со студентами. Это должна быть не голая информация, а информация, отвечающая на поставленные вопросы и задания. Так прежде чем открывать материал интернета, сообщаю не только тему просмотра, но и ставлю задачу и цель – для чего нужен этот материал? Что он должен дать в обучении? На чём нужно акцентировать внимание? Это даёт возможность личностно–ориентированного подхода для мастера; как способ расширения зоны индивидуальной активности ученика. Использование новых технологий в учебном процессе приводит к развитию новых педагогических методов и приемов; изменению стиля работы мастера, решаемых ими задач, позволяет повысить мотивацию обучения, способствует укреплению меж предметных связей. Меж предметная связь – постоянный элемент работы при подготовке к планированию работы. Это прежде всего связь с физикой, материаловедением, химией. Такая связь раскрывает обучаю–щимся необходимость познания других наук для будущей профессии.

В любом возрасте человек любит играть. Обучающиеся –не исключение. Применение игровых технологий должно способствовать познанию и стремлению к систематизации знаний. Использую такие игровые формы как разгадывание кроссвордов, чайвордов, мозговой штурм, «Своя игра». Эти игры построены по блокам: термины, технология, история, черный ящик. В черном ящике должны по описанию технологии определить, например, вид шва или дефекта.

Преимуществ применения ИКТ очень много, но хочу отметить основные, которые отмечены мной в процессе работы:

1. Дают яркую эмоциональную картину восприятия изучаемого объекта;
2. Способствуют расширению кругозора;
3. Дают возможность обучающимся наглядно представить результат своих действий, выявить достижения в процессе работы, зафиксировать моменты, на которых были допущены ошибки, для их исправления.
4. Эффективное использование времени и поставленных задач урока
5. Повышают качество проводимых уроков.

Итак, в заключении делаем вывод: применение ИКТ–это новые возможности применения форм и методов познания, они повышают качество обучения, восприятия и развития мыслительной деятельности студентов.

Дают возможность систематизировать знания, проводить контроль и делать обобщения о качестве рентабельности учебного процесса.

Список литературы:

1. 1.Новиков С.П. Применение новых информационных технологий в образовательном процессе / С.П.Новиков // Педагогика 2003. №9. 32–38 с.
2. Миклушевский В. Основные направления развития и внедрения информационно–коммуника–ционных технологий в сфере образования и науки до 2015 года. [Электронный ресурс] http://mon.gov.ru/press/news/5501/

УДК 337.112.4

ТЕСТ КАК ФОРМА КОНТРОЛЯ ЗНАНИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Комарова Юлия Ивановна
магистр ветеринарных наук
преподаватель специальных дисциплин
Салимова Людмила Геннадьевна
магистр педагогических наук
преподаватель специальных дисциплин
КГКП «Сарыкольский колледж агробизнеса и права»
п. Сарыколь, Казахстан
E–mail: juli_kmrv@mail.ru

Аннотация

В статье дана краткая информации об истории возникновения теста. Рассмотрены такиевопросы как,примененииетестовых заданий в учебном процессе на базе колледжа для формирования умений, систематизации знаний и контроля результатов при обучении специальных дисциплин. Перечислены основные преимущества и недостатки теста. Описан способиспользования компьютерного тестирования на примере онлайн – программы Конструктор тестов.ру.

***Ключевые слова:** тест, онлайн – программа Конструктор тестов.ру, тестовые задания, учебный процесс.*

Аңдатпа

Мақалада тесттің пайда болу тарихы туралы қысқаша ақпарат берілген. Арнайы пәндерді оқыту кезінде дағдыларды қалыптастыру, білімді жүйелеу және нәтижелерді бақылау үшін колледж базасында оқу процесінде тест тапсырмаларын қолдану сияқты мәселелер қарастырылды. Тесттің негізгі артықшылықтары мен кемшіліктері келтірілген. Компьютерлік тестілеуді онлайн – бағдарламаның Конструктор тестов румысалында қолдану әдісі сипатталған.

***Түйінді сөздер:** тест, онлайн–бағдарламаКонструктор тестов ру, тест тапсырмалары, оқу процессі.*

Abstract

The article provides brief information about the history of the test. Issues such as the use of test tasks in the educational process on the basis of a college for the formation of skills, systematization of knowledge and control of results in teaching special disciplines are considered. The main advantages and disadvantages of the test are listed. The method of using computer testing is described on the example of the online program Constructor Test.ru.

***Key words:** test, online program Constructor Test.ru, test tasks, educational process.*

Тест в педагогике имеет свою историю. Тест был введен в конце XIX и начале XX веков психологами для выявления физических, физиологических и психических особенностей человека. Одни из первых книг появившиеся в1864 г. стали книги англичанина ДжоржаФамера, а также опубликованные в 1894 г. таблицы по проверке орфографических знаний учащихся американца Дж. М.Райса.

Слово «тест» в переводе с английского языка, означает «испытание», «проверка». [1]. Психолог Ф.Гальтон (1882–1911), диагностируя индивидуальные различия, предложил определенный набор методик (на определение зрительной и слуховой чувствительности, на время реакции и тд.). Ф.Гальтоном было предложено три основных принципа теории тестов, используемыепо сегодняшний день:

1. Применение серии одинаковых испытаний к большому количеству испытуемых.
2. Статистическая обработка результатов.
3. Выделение эталонов оценки.

Американский психолог Э.Тондайк является разработчиком первого педагогического теста. Результаты своей исследовательской работы в области измерения и использования метода тестов в педагогике Э.Тондайк обобщил в своей книге «Введение в теорию психологии и социальных измерений».

На протяжении долгого времени тесты усовершенствовались как инструмент индивидуальных измерений. В дальнейшем постепенно перешли от индивидуальных к групповым тестам. Первые групповые тесты были созданы в 1917–1919 гг. в США, тесты для армии. Популярными стали тесты, разработанные Артура Синтоса Отиса (1866–1963). Основные принципы, использованные при составлении этих тестов, легли в основу всей методологии групповых тестов:

– Принцип ограничения во времени.

– Принцип детализированной инструкции, как в отношении проведения тестирования, так и в отношении подсчета результатов.

– Введены тесты с выборочным методом формирования ответа.

– Подбор тестов после тщательной статистической обработки и экспериментальной проверки.

В это же время развиваются методики обработки результатов тестирования и создания тестовых систем:

1. Метод статистического сравнения двух рядов переменных и введение индекса совместного отношения – коэффициент корреляции (Ф.Гальтон);

2. Построение линий регрессий одной переменной на другую (Ф.Гальтон);

3. Теория корреляции (К.Пирсон, Ч.Спирмен);

4. Факторный анализ (Л.Терстоун).

На волне стремления к прогрессушло незамедлительное проникновение тестов в Россию. До 1917 года тестированиюуделялось недостаточно внимания. К 1925 году тесты получили свое практи–ческое значение, и была создана особая тестовая комиссия, которая действовала при педаго–гическом отделе Института методов школьной работы. Задачами тестовой комиссии являлось разработка стандартизированных тестов для советской школы. Весной 1926 года были созданы тесты на основе американских, в которыевходили инструкция и личная карточка для учета прогресса учащегося.

Вопросу разработки тестов уделили большое внимание известные российские психологи и педагоги: М. С. Бернштейн, А. М. Шуберт, П. П. Блонский, А. П. Болтунов, С. Г. Геллерштейн. П. П. Блонский отметил важную ценность тестов в том, что они позволяют обычный ответ ученика «Так мне кажется» заменить словами «Я это знаю» или «Я это не знаю».

На сегодняшний деньидет стремительное внедрение теста в практику работы современного вуза.

В работах В.С.Аванесова, В.П.Беспалько, А.Н.Майорова, А.П.Иванова, В.И.Рыжика, Е.Б.Федо–рова и др., были рассмотрены вопросы возможности применения тестовых форм в организации учебного процесса, контроля знаний и умений, и их формирования, а также принципы построения тестовых заданий, преимущества и недостатки теста.

Вопрос о том, нуждается ли педагогика в применении тестов, в настоящее время положи–тельно оценивается практикой. Однако это создает ряд проблем, с которыми система образования в целом не в состоянии справиться.

Современное понимание тестирования и его процесса можно разделить по уровням. В работе А.Н.Майоров выделил три уровня:

Таблица 1. Три уровня по А.Н.Майорову

Третий уровень («научный»)	Данный уровень наиболее точен, т.к. учитывает особенности тестов и отражает требования к ним, которые появляются в процессе развития и научного обоснования тестирования.
Второй уровень («словарный»)	В этом понимании выделяются основные составляющие понятия тестирования, но не учитываются особенности процедуры создания, использования, анализа, специфичные для той или иной сферы применения.
Первый уровень («бытовой»)	Тест понимается как набор вопросов с вариантами ответов, который стоит в одном ряду с головоломками, кроссвордами.

Термин «тест» в современной педагогике определяется как система кратких вопросов и заданий, с определенным временем выполнения, предназначенная для получения информации об уровне усвоения знаний, степени развития определенных компетенций, способностей, особенностей личности и их последующего анализа.

В образовательном процессе тестирование выполняет три взаимосвязанные функции: диагностическую, образовательную и воспитательную [2].

Диагностическая функция основная функция теста. Она оценивает уровень знаний, умений и навыков обучения.

Обучающая функция нацелена на мотивацию обучающегося к наиболее активной деятельности усвоения учебного материала.

Воспитательная функция основывается на том, что тест является необходимым и периоди–ческим средством контроля, и тем самымдисциплинирует студентов.

В образовательном процессе функции выражены в разной степени и в разных сочетаниях, что делает образовательный процесс, значительнее эффективным.

Среди учителей, преподавателей колледжей и вузов, психологов, а также студентов идет спор о достоинствах и недостатках тестов. Таким образом, необходимо проанализироватьплюсы и минусы тестирования, чтобы найти ту область в обучении, где использование теста наиболее целесообразно [3, с. 94].

Преимущества тестирования заключаются в следующем:

1. Тест является более объективным и качественным методом оценивания, его объективность достигается стандартизацией процесса выполнения, проверкой показателей качества заданий и теста в целом.

2. Тестирование – справедливый метод, который ставит всех обучающихся в равные условия, входе контроля иоценивания обучающегося, исключая субъективизм преподавателя

3. Тесты это обширный инструмент, с возможностью включать в себя задания по всем темам курса, в то время как на устный экзамен обычно выносится 2–4 темы, а на письменный – 3–5.

4. Тестированиенаиболее точный метод контроля, где, к примеру, шкала оценивания теста из 20 вопросов, состоит из 20 делений, в то время как обычная шкала оценки знаний – только из четырёх.

5. Тест – это более мягкий инструмент, они ставят всех учащихся в равные условия, исполь–зуя единую процедуру и единые критерии оценки, что приводит к снижению предэкзаменационных нервных напряжений.

По статистике, за последние годы в учебных заведениях чаще всего уделяют внимание компьютерному тестированию. Электронные тесты неотъемлемая часть современного образования. Для создания и использования компьютерного тестирования легка в применении онлайн– программа Конструктор тестов.ру (конструктор тестов предназначен для создания и применения тестирования у обучающихся). Эта программа представляет собой бесплатную и доступную систему управления обучением, которая в основном ориентирована на организацию взаимодействия между преподавателем и обучающимся. Данная онлайн – программа направлена на создание классов и списки обучающихся с возможностью управления. Конструктор тестов.ру это универсальная программа для проверки знаний, удобна тем, что можно использовать её как в домашних условиях, так в учебном заведении.

Используя Конструктор Тестов.рудля организации электронного тестирования, пользователи получаютогромныйинструментарий для создания тестов, наряду с хорошим анализатором качества теста и его составляющих – тестовых вопросов.

Рассмотрим особенностионлайн – программы Конструктор Тестов.рупри разработке тестовых заданий в рамках электронного обучающего курса по специальным дисциплинам для студентов колледжа. Создание электронных тестовых заданийв онлайн программе Конструктор Тестов.ру состоит из следующих этапов: создание «Банк вопросов» и непосредственно создание самого теста, с выбором последующих настроек теста.

На первом этапе, для разработки теста предоставлены вопросы различного типа: однозначный ответ, множественный ответ, слово, номер, сопоставление. К каждому тестовому заданию, возможно, дать названия (достаточно длинное до 400 символов), что позволяет определить тематику вопросов. При необходимости, можно ввести краткое описание теста, характеризующую данную категорию.

При создании электронного обучающего курса, «Тест», можно указать следующиеразличные характеристики.Например, категория теста,вариант ответа (текстом или картинками), количество попыток прохождения теста, метод оценивания и категорию оценки (процентный, интервальный, точный и случайный).

У преподавателяесть возможность выбрать несколько вариантов, чтобы обучающийся имел возможность просмотретьсвои результаты после окончания теста.

Например, в первом случаи, студенту предоставляется одна попытка прохождения теста, после чего учащийся получает итоговую оценку. Если же кроме процента или балла студенту дать все варианты ответов, определив цветом правильные и неправильные, то студентудается возможность обдумать, где он допустил ошибку, почему ошибся и именно данный ответ правильный. Он думает, и анализирует – он обучается.

Второй способ заключается в том,что, прирешении тестового задания студенту дается возможность обдумать, проанализировать и исправить допущенные ошибки. Для этого возможно в конце теста не показывать, правильные и неправильные ответы теста, а лишь указать ответ студента и полученный им балл. В этом случае дается возможность пройти тест повторно.

Каждая попытка прохождения теста оценивается автоматически, и тем самым облегчает работу преподавателя при оценивании студентов.

Практика показывает, что при разработке тестов в онлайн – программе Конструктор Тестов.ру и их использование при изучении специальных дисциплин, тесты могут решать задачи вводного и текущего контроля по изучаемым модулям, это могут быть тесты–тренажёры для подготовки к итоговому контролю. Помимо этого, тест показывает, как студент воспринимает и усваивает учебный материал в учебном процессе.

В качестве недостатков теста можно отметить следующее:

– возможность случайного выбора (случайно выбранный или угаданный ответ, так и неверно записанный по причине, например, спешки или невнимательности);

– ограниченностью тестовых технологий в оценке мыслительной и творческой активности студентов;

– разработка качественного тестового инструментария – длительный, трудоемкий и дорогостоящий процесс.

Проанализировав литературу по изученной теме можно сказать, что в настоящее время большое внимание уделяется проблеме тестирования, где рассматриваются различные подходы к преодолению указанных недостатков [3, с. 94]. Одним из основных недостатков тестирования можно

отнести разработку вопросов теста. Это достаточно долгий и трудоемкий процесс, а мнение о том, что тест создается раз и навсегда, глубоко ошибочно.

В заключении отметим, что, при разработке и использовании тестовых заданий при изучении специальных дисциплин, преподавателю необходимо соблюдать требования, предъявляемые к их форме, структуре и содержанию, а также к процессу проведения тестирования, в результате чего отражается действительная картина. Некачественная подготовка тестов приведет к дискредити–рованию самой идеи их применения.

Использование тестовых заданий, как форму контроля, улучшаетучебный процесс за счёт активизации обучающей, контролирующей,воспитательной, диагностирующейи мотивирующей функ–ций. В работе с тестами учащиеся уверенно чувствуют себя на экзамен и грамотно распределяют свое время.

Из вышеперечисленных преимуществ тесты в учебном процессес успехом могут использо–ваться для диагностики исходного уровня компетенции студентов, а также для проверки качества усвоения знаний по определенным темам или разделам изучаемой дисциплины.

Список литературы:

1. Тест [Электронный курс] Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Тест
2. Педагогическое тестирование [Электронный курс] Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Педагогическое тестирование
2. Косухин В. Роль и место тестирования в деятельности вуза / В.Косухин, Г.Логинова, И.Логинова // Высшее образование в России. 2008. №1. 94–97 с.
3. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения: учеб.для студентов пед. вузов / В.П.Беспалько. М., 1995. 336 с.
4. Майоров А.Н. Теория и практика создания тестов для системы образования / А.Н.Майоров. М.: «Народное образование», 2000. 352 с.
5. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий. Учебная книга для преподавателей вузов, учи–телей школ, аспирантов и студентов педвузов / В.С.Аванесов. М.: Адепт, 1998. 71 с.

УДК 711.7

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ В СООТВЕТСТВИИ С ОБНОВЛЕНИЕМ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Корчинская Евгения Петровна
учитель начальных классов
КГУ «Школа–гимназия города Тобыл»
г. Тобыл, Казахстан
E–mail: e.karimova.78@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель: Цифровая образовательная среда прочно входит в наше педагогическое пространство. В статье рассматриваются основные направления использования информационно–коммуникативных технологий как средство повышения качества знаний обучающихся. Целью является анализ цифровых возможностей учителя начальных классов и обучающегося начальной школы в цифровой образовательной среде.

***Ключевые слова**: цифровизация, компьютерные технологии, онлайн–обучение, компетенции, ресурс.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Цифрлық білім беру ортасы біздің педагогикалық кеңістігімізге берік енеді. Мақалада білім алушылардың білім сапасын арттыру құралы ретінде ақпараттық–коммуникативтік технологияларды пайдаланудың негізгі бағыттары қарастырылады. Мақсаты–бастауыш сынып мұғалімі мен бастауыш сынып оқушысының цифрлық білім беру ортасындағы цифрлық мүмкіндіктерін талдау.

***Түйінді сөздер**: цифрландыру, компьютерлік технологиялар, онлайн оқыту, құзыреттіліктер, ресурс.*

Abstract

Relevance and Goal: Relevance and purpose: The digital educational environment is firmly included in our pedagogical space. The article discusses the main directions of using information and communication technologies as a means of improving the quality of students' knowledge. The aim is to analyze the digital capabilities of primary school teachers and primary school students in a digital educational environment.

***Key words:** digitalization, computer technologies, online learning, competencies, resource.*

Сегодня каждый учитель понимает, что цифровая образовательная среда прочно входит в наше педагогическое пространство, что её нельзя отвергать, о ней нельзя не говорить и не думать, нельзя не совершенствоваться в этом направлении. Одной из задач качественного образования, которая должна решаться в школе, является создание условий для формирования положительной учебной мотивации и развитие её у обучающихся. Необходим поиск путей и средств формирования адекватных устойчивых мотивов учения у обучающихся, что способствует эффективности учебной деятельности. В современных условиях, когда столь актуальным является внедрение информацион–но–компьютерных технологий в систему образования страны, растёт количество учебных заведений, которые дополняют традиционные формы обучения дистанционной. Виртуальная образовательная среда нужна прежде всего для эффективной коммуникации всех участников образовательного процесса и здесь необходимо учесть навыки владения информационными технологиями и профессиональную компетентность.

Цифровая среда подразумевает свободный доступ к электронному образовательному контен–ту (наполнению) и широкие возможности индивидуализации учебного процесса с учетом способностей каждого ученика. Цифровая среда должна обеспечить высокое качество и доступность образования всех видов и уровней. Сегодняшний ученик не может в течение 45 минут сидеть слушать лекцию и вести записи. А вот интересные презентации, видеосюжеты, виртуальные лаборатории, интерактивные модели, компьютерное тестирование – все эти учебные материалы для организации учебного процесса с удовольствием принимаются школьниками в любом классе. Так как, по мнению английского рекламодателя Фреда Барнарда, «один взгляд стоит тысячи слов», то и учебный процесс в цифровом режиме будет эффективней. [1, с. 28]

Применение информационно–коммуникационных технологий в начальной школе – это необхо–димость сегодняшнего дня, поскольку большинство детей знакомятся с современными технологиями гораздо раньше, чем это им может предложить школа. Ни для кого уже не новость необходимость широкого применения электронных средств обучения при изучении любого предмета. Но в повседневной жизни компьютер может стать преградой для обучения, когда у ребенка возникает игровая или Интернет зависимость, поэтому именно учитель должен воспитывать желание применять любимую игрушку для обучения. Опыт работы учителей в работе с младшими школьниками позволяет утверждать, что применение современных информационных технологий в начальной школе:

1. Способствует более активному и сознательному усвоению учащимися учебного материала по математике, предметов гуманитарного цикла, познанию мира и предметов эстетического цикла;

2. Не вызывает существенных трудностей у младших школьников в работе с компьютерными технологиями;

3. Создает положительное эмоциональное отношение обучающихся к деятельности;

4. Помогает детям избежать трудностей в общении со сверстниками (в игре против компьютера они, как правило, бессознательно помогают друг другу);

5. Стимулирует интерес младших школьников к учебной деятельности;

6. Активизирует формирование логического, творческого мышления;

7. Способствует развитию способностей учащихся;

8. Обеспечивает дифференцированный подход к изучению предметов [2, с. 77–79].

Настоящее требует от педагога умения распределять тренды технологий, ориентироваться в информационных средах, быть не только учителем, но и учеником. Современное информационное общество побуждает учителя работать на перспективу, владеть инновационными методиками и новейшими технологиями, быть координатором и проводником для ученика в образовательном информационном пространстве.

Какие же цифровые ресурсы используют обучающиеся начальных классов? Конечно же, в первую очередь информационные сайты для подготовки сообщений, внеклассного чтения и исследовательских работ.

В своей работе учителя начальных классов я использую несколько образовательных плат–форм в сегменте казахстанской сети интернет. Для школьников начальных классов рассчитан ресурс iMektep.kz, на этой платформе учитель может использовать эффективные инструменты как для себя, так и для обучающего, сочетая современные технологии и образование. Детям очень нравится, что уроки на сайте представлены в анимационном формате. Много заданий игрового типа, которые способствуют закреплению изученного материала. В видеороликах представлена вся учебная программа начальной школы.

Самой распространённой в казахстанской школе является образовательная платформа Bilimland.kz. Это интерактивные уроки по школьным предметам, разработанные в соответствии с учебной программой. Данный ресурс помогает в изучении нового материала, закреплении полу–ченных знаний, в организации формативного обучения и подготовки к СОР и СОЧ. Большой наглядный материал, познавательные видеоролики, конспекты, иллюстрации, различные упражнения и задачи. Есть сложности вы использовании данном платформы в учебном классе. Учитель может транслировать задания материал всему классу через интерактивную доску. Для организации выполнения учебных заданий каждому обучающемуся, необходимо работать в специализированном кабинете, например, кабинете информатики. Тем не менее платформа позволяет ученику самостоя–тельно закреплять материал при подготовке домашнего задания.

Очень интересный обучающий контент для младшего школьника есть на сайте для обучения первоклассников Topiq.kz. Здесь собраны электронные версии школьных учебников для всех классов. На сайте загружены не просто электронные учебники бумажных изданий, но и самостоятельные интерактивные задания. Topiq.kz подготовил для обучающихся видео и аудиоматериалы, которые помогут им наглядно воспринимать новые темы. Также на платформе можно выполнять задания и усваивать учебный материал.

Kundelik.kz – единая система электронных журналов и дневников. С помощью платформы:

– родители могут отслеживать успеваемость и посещение своих учеников;

– школьники узнавать задания, выполнять их и загружать на платформу;

– учителя выставлять оценки, напоминать о домашней работе, проверять выполнение заданий учеников и вести документацию.

На платформе есть сборник видеоуроков. У самых маленьких учеников – первоклассников – учебная программа включает семь предметов, по ним на Kundelik.kz собрано 449 онлайн–уроков. У учеников вторых классов на один предметов больше. Всего 463 видеозанятия. Третьеклассники и четвероклассники изучают девять предметов. На сайте вы найдете 510 онлайн–занятий для школь–ников, обучающихся в третьем классе, и 512 – четвертых классов. В использовании данной платфор–мы накоплен уже богатый опыт. Платформа постоянно пополняет учебный материал. Я, как учитель, могу использовать Kundelik.kz не только для обратной связи с обучающимися, но и использовать материалы платформы для изучения нового материала, для формативного обучения, для контроля знаний обучающихся при проведении суммативных работ, так как платформа имеет ресурс СОР и СОЧ.

Daryn.Online – портал для дистанционного образования. Образовательный ресурс рассчитан для школьников всех возрастов. На платформе вы найдете видеоуроки, тесты и дополнительные задания для выполнения. Портал предоставляет возможность школьникам учиться онлайн из любого места и в удобное для них время. Данный сайт учителя начальных классов используют в основном для работы с одарёнными детьми, для получения дополнительный знаний.

Используя в своей работе онлайн–платформы,учитель не просто использует компьютер, доску и проектор, он внедряет в учебный процесс компьютерную программу, которая позволяет ему:

– формироватьу учащихся учебную самостоятельность и высокую познавательную мотивацию;

– контролироватьпроцесс освоения учебного материала и повышать уровень усвоения;

– оцениватьдостижения учащихся;

– дистанционнообучать учащихся и детей с ООП;

– корректировать знания и самообучение;

– работать с одарёнными детьми;

– использовать интерактивные задания на разных этапах урока, во внеурочной деятельности.

А ученик со своей стороны:

– достигать планируемых результатов;

– контролировать свои действия с помощью системы;

– оценивать свои достижения;

– повышать уровень своего интеллектуального развития;

– работать в комфортном для себя режиме.

Участие в данных олимпиадах помогает ученику тренировать своё внимание, логику и пространственное воображение, учит мыслить шире привычных рамок урока. Они интересны и удобны в нескольких отношениях: во–первых, привлекают детей сходством с компьютерной игрой; во–вторых – позволяют наглядно демонстрировать задание; в–третьих, участник узнает свой результат сразу или через 5 минут после завершения олимпиады.

Главная особенность проекта Daryn.Online в том, что он даёт возможность участвовать как в областных, так и в республиканских олимпиадах. Это позволяет не только проверить свои знания, но и заслужить определённое рейтинговое место.Дети, проявившие себя и показавшие лучшие результаты, получают сертификаты, грамоты или дипломы, что также способствует повышению мотивации обучения. К окончанию начальной школы большинство обучающихся имеет внушительное портфолио достижений, что способствует определению ученика в гимназические классы в основной школе по различным направлениям.

Цифровые компетенции не могут быть целью образования, а могут быть только средством. Они позволяют нам выйти на новые актуальные задачи. Цифровая школа дает каждому безгра–ничные возможности: ребенок сам может выбирать для себя источники знаний. Использование новых информационных технологий в современной начальной школе является одним из важнейших аспектов совершенствования и оптимизации учебного процесса, обогащения арсенала методических средств и приемов, позволяющих разнообразить формы работы и наполнить урок интересными и запоминающимся материалами для учащихся. Уроки с мультимедийной поддержкой позволяют учителю максимально эффективно вовлекать ребенка в учебно–познавательный процесс, вовремя переключать его внимание. Использование цифровых технологий входе уроков и во внеурочной деятельности: повышает уровень обучения формирует функционально грамотную личность подготавливает детей к самостоятельному решению возникающих проблем позволяет раскрыть свои возможности и способности развивает творческую и познавательную активность детей дает возможность реализовывать ребёнку свои лучшие личностные качества позволяет создать благоприятный фон для достижения успеха, что, в свою очередь, положительно влияет и на учебную деятельность Информационные технологии позволяют перейти от объяснительно–иллюстриро–ванного способа обучения к деятельностному, при котором ребёнок становится активным субъектом учебной деятельности. Это способствует осознанному усвоению знаний учащимися, активизировать их познавательную деятельность, обеспечить высокуюстепень дифференциации обучения, повысить эффективность урока. Обучение в современном мире требует от учащихся умения ориентироваться в информационных потоках окружающего мира, а также овладевать практическими способами работы с информацией. Информационные технологии развивают умения учащихся, позволяют обмениваться информацией с помощью современных технических средств. К современному уроку в начальной школе предъявляются новые требования в соответствии с обновлением содержания образования. Для овладения учеником компетенций необходимо, чтобы он умел обращать внимание на самого себя и на своё сознание, в частности, на продукты собственной активности, а также какое–либо переосмысление.

Каждый инициативный учитель может реализовать свои креативные идеи, приобщившись к сотрудничеству в онлайн–среде. В своей практике я использую ещё ряд онлайн–ресурсов.

Для создания тестов можно использовать как тестовый, так и табличный редактор и программы MyTest. У учителя начальных классов есть возможность работать в онлайн сервисе, который предлагает разрабатывать ребусы. Ребусы помогут скучный учебный материал превратить в яркий, привлекательный и у детей активизируется мышление, воображение [3, с. 133–135].

Интеллект–карты, которые ранее создавались на бумаге сегодня есть возможность строить с помощью программного обеспечения. *Интеллект–карты* – это метод графического выражения

процессов восприятия, обработки и запоминания информации, творческих задач, инструмент развития памяти и мышления. Интеллект–карты имеют следующие свойства:

1. Наглядность. Интеллект – карта имеет свою эстетику, ее рассматривать не только интересно, но и приятно.

2. Запоминаемость. Благодаря работе обоих полушарий мозга, использованию образов и цвета интеллект–карта легко запоминается.

3. Своевременность. Интеллект–карта помогает выявить недостаток информации и понять, какой информации не хватает.

4. Творчество. Интеллект–карта стимулирует творчество, помогает найти нестандартные пути решения задачи.

5. Возможность просмотра. Просмотр интеллект–карт через некоторое время помогает усвоить картину в целом, запомнить ее, а также увидеть новые идеи.

Весь материал можно изложить в виде схемы, где добавляют ссылки, вставляют видео, аудио и тому подобное.

Использование современных информационно–компьютерных технологий в обучении соответ–ствует социальным и психологическим особенностям младших школьников, позволяет внести кардинально новое в обычные формы работы учителя, способствует интересному, всестороннему раскрытию, понятнее представлению сложного учебного материала, а также облегчает работу учителя. Обучение делает интересным и эффективным. Поэтому внедрение их в учебно–воспитательный процесс начальной школы является целесообразным.

На сегодняшний день нас, учителей, волнуют следующие вопросы: смогут ли всех учащихся страны обеспечить электронными учебниками, будет ли интернет скоростным, все ли учителя пройдут эффективные курсы повышения квалификации, не забудем ли мы в технологических изменениях про здоровье детей? Напомню, работа с изображением на индивидуальном мониторе компьютера и клавиатурой в начальной школе не должна превышать 15 минут.

Учителю надо будет помочь ребенку идти по треку, сохранять концентрацию. Учитель должен помогать определяться с целями, быть партнером в зоне ближайшего развития – вовремя подсказать, сориентировать, объяснить».

Список литературы:

1. Учитель станет придатком «цифровых технологий»? Зачем в школах вводят смешанные уроки. Ссылка: http://www.zavuch.ru/news/news_main/1470/

2. Батакова Е.Л. Интерактивные средства обучения как часть ЭОР / Е.Л.Батакова, Н.В.Батакова. // Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). 2016. 1 (166). 105–108 с.

3. Левенцов В.А. Качество образования в эпоху цифровой экономики / В.А.Левенцов, Н.В.Муханова // Санкт–Петербургский международный экономический форум: сб. ст. Санкт–Петербург, 2018. 77–79 сс.

УДК 378.1

STEAM КАК ИННОВАЦИОННЫЙ ПОДХОД В МЕТОДИКЕ ОБУЧЕНИЯ ХИМИИ

Космодемьянская Светлана Сергеевна
кандидат педагогических наук
доцент Казанского (Приволжского) федерального университета
г. Казань, Россия
E–mail: svetlanakos@mail.ru

Аннотация

В статье приведен анализ реализации проекта по применению элементов STEAM – подхода как из формата адаптивных технологий в профессиональной подготовке студентов по направлению 44.03.01 – Педагогическое образование, профиль: Химия в КФУ. Определены векторные направления применения данного подхода в работе с обучающимися для более полного их самоопределения и самореализации через формирование и дальнейшее развитие профессиональных компетенций.

***Ключевые слова**: практика, химия, методика химии, обучающиеся, STEAM, учитель, компетенция.*

Аңдатпа

Мақалада 44.03.01 – Педагогикалық білім, бейіні: ҚФУ–дағы химия бағыты бойынша студенттерді кәсіби даярлауда адаптивті технологиялар форматындағы тәсіл – STEAM элементтерін қолдану жобасының іске асырылуына талдау берілген. Студенттермен жұмыс істеуде бұл тәсілді қолданудың векторлық бағыттары олардың кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру және одан әрі дамыту арқылы неғұрлым толық өзін–өзі анықтау және өзін–өзі жүзеге асыру үшін анықталады.

***Түйін сөздер:** практика, химия, химия әдістемесі, студенттер, STEAM, мұғалім, құзыреттілік*

Abstrakt

The article provides an analysis of the implementation of the project on the use of elements of STEAM – an approach as from the format of adaptive technologies in the professional training of students in the direction 44.03.01 – Pedagogical education, profile: Chemistry at KFU. The vector directions of application of this approach in working with students are determined for their more complete self–determination and self–realization through the formation and further development of professional competencies.

Key words*: practice, chemistry, chemistry methodology, students, STEAM, teacher, competence.*

Введение.

Актуальность нашего исследования обусловлена векторным переориентированием образо–вательных учреждений на многоуровневое обучение с применением адаптивных технологий [1]. Подготовка современного учителя нового типа, способного к работе в нестандартных ситуациях с учетом формирования профессиональных компетенций, является одним из ведущих направлений реализации государственных и нормативных актов.

Социум и работодатель определяют к современному выпускнику школы и вуза новые требования, которые определяются условиями трансформации общества, в целом, и системы образования, в частности.

Поэтому вектором нашего многолетнего исследования является необходимость глубокого и полного осмысления и принятия вариативных форм, методов и подходов адаптивных педагогических технологий для совершенствования учебно–воспитательного процесса подготовки современного учителя химии и дальнейшего формирования педагогических компетенций.

В настоящее время STEAM (и STEM) рассматривается как новая образовательная мульти–технология, которая объединяя несколько предметных областей, выступает как определенный инструмент формирования и развития критического мышления, компетенций и навыков работы в группе [2].

STEM рассматривается как комплексная система подготовки обучающихся на всех уровнях образовательной иерархии: наука (*science*), технология (*technology*), инженерия (*engineering*), и математика (*math*). В комплекс STEAM добавляется еще *art*как творчество или искусство [3; 4].

Анализ литературы по изученности проблемы показывает, что данный STEAM–подход являет–ся, практически, очень молодым в образовательной системе – начало XX века [5]. Практика показывает успешное распространение методик данного подхода в системе среднего и высшего образования, что конкретизирует подготовку будущих учителей химии к погружению в будущую профессиональную деятельность [6]. Исследователи обращают особое внимание на перенос акцента с освоения конкретных методик и техник на освоение общих способов [7, с. 339–342].

анализа, проектирования и формирования исследовательской позиции.

Методы исследования: теоретические (анализ, обобщение) и эмпирические (наблюдение, анкетирование, тестирование, опрос, педагогический эксперимент).

Методика. В ходе педагогической деятельности нами были разработаны и реализованы несколько проектов. В данной статье мы предлагаем результаты анализа формирования критического мышления через применение STEAM и STEM подходов, которые применяются как элементы адаптационных педагогических технологий в преподавании методических дисциплин на базе кафедры химического образования Химического института им. А.М.Бутлерова КФУ. В ходе реализации данного проекта задействованы обучающиеся по направлению 44.03.01 – Педагогическое образование, профиль: Химия (и профиль Химическое образование).

Теоретическая значимость исследования основывается на актуальности применения элемен–тов адаптивных технологий в профессиональной подготовке студентов, будущих учителей химии, через STEAM – подход.

Практическая значимость исследования состоит в возможности применения и распростра–нения обобщенного опыта педагогической работы по применению STEAM – подхода как элемента адаптивных технологий в профессиональной подготовке будущих учителей химии. Материалы могут быть полезны преподавателям, методистам и обучающимся в профессиональной деятельности.

Основная часть

Наше исследование адаптивных технологий в профессиональной подготовке будущих учите–лей химии ориентируется на применение вариативных элементов инновационных технологий на протяжении более 15 лет.

Интерактивное вовлечение обучающихся 1–4–х курсов по направлению 44.03.01 – Педагоги–ческое образование, профиль: Химия мы применяем на своих занятиях по изучению методических дисциплин – «Дидактические игры в преподавании химии», «Теория обучения химии», «Методика химии» и др. Основная ориентация нашей работы – это сочетание теоретического и практического компонента обучения, самоконтроль и взаимоконтроль (и наш, преподавательский контроль) обучающихся, закрепление, систематизация и применение в нестандартных ситуациях учебного материала при выполнении творческих и реальных заданий с обязательным учетом личного опыта.

Особенно интересно эта работа проходит на первых занятиях по методическим дисциплинам, когда студенты проводят самоанализ и анализ проведенных фрагментов уроков и внеклассных мероприятий. Студент (в роли «учителя») проводит самоанализ фрагмента и определяет проблемы, которые им были допущены в ходе его демонстрации. Другие обучающиеся (одновременно роли «учеников» и «коллеги–учителя химии») дополняют его. Далее идет командная работа по определению предупредительных шагов и пути решения выявленных проблем.

Именно в оценке и анализе собственного опыта проявляется готовность будущих учителей химии к будущей профессии. У студентов уже есть 11 (а иногда и больше) лет «работы» обучаю–щимся средних общеобразовательных учреждений, то есть, есть богатый опыт, который можно анализировать и определять пути предупреждения ошибок и проблем, а также и их решения.

На первых этапах мы предлагаем командную работу по данному направлению и постепенное заполнение таблицы (см. таблицу 1).

Таблица 1– Сравнительный анализ ошибок и проблем

Предупреждение проблем	Определение проблем	Решение проблем

В дальнейшем команды из 4–5–и студентов начинают выполнять данную работу с услож–нением: по одной из выбранной проблем определяются по 2–3 варианта предупреждения и решения проблем. На 2–3–х курсах такие работы проводим уже индивидуально, так как у каждого студента вырабатывается своя методика проведения уроков химии и внеклассных мероприятий по химии.

STEAM–подход предполагает отход от традиционной классической школы подготовки будущего учителя химии. В его основе лежит применение междисциплинарного и нетрадиционного применения знаний и навыков (профессиональных компетенций) для достижения планируемых результатов обучения (ПРО).

На занятиях по методическим дисциплинам мы рассматриваем следующие направления в творческих и прикладных заданиях:

1. Обучение создания продуктов через реализацию конкретных проектов. Мы разработали несколько проектов – например, РосМО [8] (проект, в котором каждый студент позиционирует себя учителем химии того общеобразовательного учреждения, который он сам закончил или проходит заседание районного методического объединения (РМО) учителей химии, в которых участвуют сами студенты в роли конкретных учителей).

2. Проекты, основанные на технологиях. Например, студентка Джемшидова Нурана предложи–ла свой вариант проведения урока химии, обратив внимание на возможностях работы с приложением Plickersдля получения моментальной обратной связи от обучающихся в преподавании химии [8, с. 19–26]. Актуальность и целесообразность данного направления в нашем исследовании определяется распространением «клипового мышления» у обучающихся, когда целостность восприятия информа–ции и самой жизни воспринимается как цепочка малосвязанных ситуаций. Это приводит к определенной «заторможенности» обучающихся на одной идее и проблеме длительного внимания в ходе продолжительного времени. Само понятие «clip» (в пер. с английского языка) определяется как фрагмент текста, отрывок из видео или фильма. При изучении дисциплин естественно–научного цикла эффективность обучения во многом определяется широким применением целого ряда форм и методов в использовании ИКТ: готовые электронные продукты; мультимедийные презентации; ИКТ в сочетании с методом проектов; ресурсы сети Интернет; компьютерное тестирование.

3. Проекты, основанные на практических задачах. Все задания, которые применяются в ходе методических дисциплин, имеют практико–ориентированный характер.

4. Командная работа над проектами осуществляется нами в разных позициях организации групповой работы. Это могут быть команды постоянного состава для выполнения конкретного задания или команды переменного состава. Такой вариант WORLDCAFE («Мировое кафе») как методический подход педагогической технологии фасилитации получил достаточно высокую оценку со стороны обучающихся.

5. Исследования и эксперименты в проектах творческих заданий могут выступать в разных вариациях – теоретические (мыслительные), виртуальные (цифровые и виртуальные лаборатории) и реальные (демонстрация химического эксперимента самим учителем или организация и методическое комментирование учителем действий «обучающихся класса» в рамках демонстрации фрагмента урока химии).

6. Инженерный подход в решении заданий включает не только навыки профессионального менеджмента, но и определенную включенность обучающихся в систему педагогического инструментария, повышение эффективности действий и решений при обязательной оптимизации самого учебно–воспитательного процесса).

Результаты. Анализ практики педагогического опыта показывает, что реализация адаптивных технологий в процесс подготовки будущих учителей химии через применение STEAM–подхода в методике химии позволяет провести более глубокое погружение обучающихся в профессию. Результативность использование данного подхода подтверждена уровнем подготовки студентов к производственным (педагогическим) практикам в образовательных учреждениях г. Казани на 3–4–х курсах обучения в КФУ. Применение в нашей работе элементов адаптивных технологий более полно раскрывает многогранные характеристики учебно–воспитательного процесса профессиональной подготовки высококвалифицированных специалистов.

Таким образом, происходит более глубокое погружение обучающихся вуза в будущую профессиональную деятельность.

Заключение.

STEAM и STEM подходы в профессиональной подготовке будущих учителей химии выступают как составляющие универсального практико–ориентированного подхода, позволяющего решать задачи и задания в различных жизненных ситуациях. Это позволяет создать определенную образовательную среду для подготовки будущих высококвалифицированных специалистов, которая базируется на применении метапредметных компетенций из различных областей естественных наук, инженерии и технологий.

Список литературы:

1. Смулов А.М. Адаптивная система обучения А.С.Границкой: принципы и возможность применения для обучения дисциплинам богословского цикла / Humanity space International almanac VOL. 11, № 3, 2022. 257–270 с.
2. Sanders, M. STEM, STEM education, STEMmania / M. Sanders // The Technology Teacher. 2009. №68. 20–26 p.
3. Водолажская Т. STEM–подход в образовании: идеи, методы, перспективы / Репозиторий БГПУ. 2021. URL: http://elib.bspu.by/handle/doc/41934 (дата обращения 30.01.2023)
4. STEAM–обучение: от практики к теории. 2019. [Электронный ресурс] URL: https://edurobots.org/2019/04/steam–edu/ (дата обращения 30.01.2023)
5. STEM– и STEAM–образование: от дошкольника до выпускника ВУЗа. 2021. URL https://pedsovet.org/article/stem–i–steam–obrazovanie–ot–doskolnika–do–vypusknika–vuza (дата обращения 30.01.2023)
6. Сологуб Н.С., Аршанский Е.Я. STEAM–образование: сущность и анализ идеи в исторической ретроспективе // Навуковыя публікацыі 47–52 с. URL: file:///C:/Users/%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/%D0%A1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%83%D0%B1_%D0%92%D0%A8_2021–3–047–052.pdf (дата обращения 30.01.2023).
7. Бектурганова Р.Н. Научно–методическое обеспечение работы по формированию исследовательской культуры у будущих педагогов в системе их подготовки / «Непрерывность педагогического образования – залог успешности современных педагогов»: Материалы международной научно–практической конференции, 11 февраля 2022 года. I Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, 2022. 580 с. URL: file:///C:/Users/%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/alt–chtenia–11–02–22–1.pdf (дата обращения 31.01.2023)
8. Химический институт им. А.М.Бутлерова КФУ: сайт. Проект «РосМО+» учителей химии в работах студентов 3 курса. 2022. [Электронный ресурс]. URL: https://kpfu.ru/chemistry/proekt–39rosmo39–uchitelej–himii–v–rabotah–424195.html(дата обращения: 30.01.2023).
9. Космодемьянская С.С. Методические особенности применения приложения Plickers в преподавании химии // С.С.Космодемьянская, Н.Д.Джемшидова // Наука и практика в образовании: электронный научный журнал. 2023. Т.1 №1. 19–26с.

УДК 373

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

Котова Татьяна Ивановна
педагог–эксперт, учитель музыки
E–mail: kotova.tatyana–89@mail.ru
Сакова Екатерина Игоревна
педагог–модератор, учитель истории
E–mail: sakova.katyusha@gmail.com
КГУ «Общеобразовательная школа №19
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Бүгінгі таңда Қазақстанның білім беру жүйесі өзінің дамуының жаңа кезеңінде ғана емес, цифрландыру тек қоғам ғана емес, жалпы білім беру дамуының құрамдас бөлігіне айналуда.

Түйінді сөздер: *мұғалімнің білімі, білім берудің цифрлық трансформациясы, ұтқырлық, өнімділік.*

Аннотация

Сегодня система образования Казахстана и не только, находится на новом этапе своего развития и цифровизация становится неотъемлемой частью развития не только общества, но и образования в целом.

Ключевые слова: *педагогическое образование, цифровая трансформация образования, мобиль–ность, результативность.*

Abstract

Today, the education system of Kazakhstan and not only is at a new stage in its development and digitalization is becoming an integral part of the development of not only society, but education as a whole.

Key words: *teacher education, digital transformation of education, mobility, performance*

Цифровая трансформация – это внедрение цифровых технологий в конкретной отрасли, изменяющее способ выполнения людьми определенных задач. Это оказало огромное влияние на то, как люди общаются и взаимодействуют друг с другом [1]. В частности, мы наблюдаем растущий интерес к цифровым преобразованиям в секторе образования.

Усилия по цифровизации, которые были реализованы как необходимость в последние годы, особенно в развитых странах, изменили идентичность образования. Сегодня наблюдается, тенденция что цифровые элементы используются гораздо больше, от дошкольного образования до высшего образования. Цифровое образование, которое стремится обеспечить быстрые, эффективные и квалифицированные результаты, в настоящее время стала естественной частью образовательных процессов, хотя и создает споры о его стоимости.

Возрастающий уровень взаимодействия людей с цифровыми элементами в последние годы делает обязательным для них использование цифровых элементов в каждый момент своей жизни. Тот факт, что ученики и преподаватели, являющиеся двумя основными элементами образования, становятся цифровыми личностями или людьми, которые очень внимательно следят за технологическими разработками, оказывает большое положительное влияние на цифровизацию образования.

Объяснить важность процесса цифровизации и интеграции технологий в образовании можно с помощью следующих элементов:

1. Цифровое образование важно с точки зрения повышения доступности образования за счет экономии времени и места для лиц, получающих образование и обучение.

2. В учебных заведениях не всегда возможно охватить всех имеющихся учащихся и обеспечить адекватную образовательную поддержку для них. По этой причине цифровые каналы дают возможность охватить широкую аудиторию.

3. Устраняются географические ограничения в процессе цифровизации образования.

4. В цифровизации можно представить вклад всего государственного и частного сектора образования одновременно и более мощно.

5. Цифровизация создает элемент равных возможностей с точки зрения обновления возможностей для людей, которые считают, что в силу своего возраста они сталкиваются с различными проблемами при получении образования.

Цифровая трансформация педагогического образования является важной частью модерни–зации системы образования. Это привело к необходимости создания механизмов ее цифровизации.

Еще до пандемии цифровая трансформация начала охватывать школы и образование в целом.Кроме того, технологии начали играть важную роль в классе. Учителя начинали использовать компьютеры в своих уроках, и обучение использованию технологий, а также ответственность цифро–вого ученика становились все более важными темами для школ. Для самих учащихся платформы социальных сетей становятся важной частью социализации и взаимодействия со сверстниками [2].

Когда возникла пандемия COVID–19, она только ускорила многие из этих тенденций. По мере того как вводились ограничения на массовый сбор людей, включая образование, школы стали искать цифровые средства, чтобы учащиеся продолжали учебный процесс вне школы. Цифровые технологии стали важной частью решения.

Школы были вынуждены ускорить внедрение технологий, подчеркнув не только ценность, которую эти инструменты могут предложить учебному процессу, но и проблемы, которые остаются в процессе цифровой трансформации образования [3].

Цифровая трансформация образовательных задач:

1. Люди привыкли к статус–кво

Менталитет нашего общества выстроен так, что мы с трудом принимаем какие–либо ново–введения. Убедить людей принять совершенно новые методологии для выполнения задач, с которыми, по их мнению, они всегда хорошо справлялись раньше, может оказаться сложной задачей. Это особенно ярко выражено в сфере образования.

Когда людей просят внедрить новые технологии в образование, они должны понимать, как эти возможности дополняют и улучшают их существующие методы. Им нужно показать, как новая технология облегчит определенные области их работы. В противном случае люди часто не хотят предпринимать важные шаги на пути к полной цифровой трансформации. Этот пункт остается верным как для руководителей образовательных организаций, например, школ, так и для отдельных преподавателей, столкнувшихся с вопросом преобразования своего учебного процесса.

Обучение людей цифровой трансформации, обучение их необходимым навыкам в легко усваиваемых фрагментах и помощь им в понимании преимуществ для них и их учеников в результате завершения этой трансформации остается ключом к получению их поддержки.

2. Отсутствие четкой стратегии или направления внедрения цифровых технологий.

Отсутствие стратегии при внедрении любой новой технологии может стать проблемой. Когда перед крупной школой стоит нечеткая задача завершения цифровой трансформации, может быть сложно узнать, как достичь этой цели и прогнозируемых результатов, если заявленное направление и желаемые результаты не определены с самого начала.

Трансформация такого масштаба может показаться пугающей для многих в образовательных учреждениях. Однако продвижение педагогов и администраторов вперед приведет к наибольшему успеху, когда надежная стратегия может прояснить, чего школа хочет достичь, а также основные моменты и шаги, на которых они сосредоточатся для достижения этой цели [4].

Результативная стратегия для всех, включает:

– Каких результатов школа хочет достичь к концу цифровой трансформации;

– Шаги, которые школа предпримет для достижения этой цели;

– Поддержка, которая будет предлагаться преподавателям на протяжении всего процесса, чтобы помочь им переключиться [5].

Это поможет всем чувствовать себя более комфортно в процессе и знать, что от них ожидается на протяжении всего пути. Это также предоставит школе измеримые цели, которые они могут использовать для измерения своего прогресса на протяжении всей трансформации. Исполь–зование этой стратегии поможет убедиться, что процесс идет по правильному пути и достигает поставленных целей.

3. Недостоверная информация для полноценного внедрения цифровых технологий.

Чтобы учащиеся уверенно и компетентно адаптировались к цифровым преобразованиям в сфере образования, они также должны обладать навыками, необходимыми для эффективного использования технологий, то есть умение пользоваться своей мобильностью.Тем не менее, многие пробелы в навыках мешают людям в разных отраслях и секторах. В Казахстане около 43% вакансий «E–gov. Kz» остаются незаполненными, потому что у работников нет компетентных навыков, необходимых для их заполнения [6].

Другими словами, пробелы в навыках остаются важным фактором при попытке успешно преобразовать образовательные учреждения.

Поэтому школам необходимо найти способы включить ключевые возможности обучения в свой план цифровой трансформации. Включение практикумов и семинаров, которые позволят преподавателям использовать весь потенциал образования, будет играть жизненно важную роль. Создать среду, в которой ожидается и ценится непрерывное обучение.

Необходимо обеспечить методическую помощь преподавателям для продолжения модерни–зации и развития их технологических навыков, чтобы они могли соответствовать современным тенденциям образовательного процесса и достигать успехов с учащимися.

4. Разнообразие приложений и образовательных сайтов и слабое техническое оснащение.

Не все технологии созданы одинаково, и во многих случаях учителя могут предпочесть использовать приложения и сайты, не доступные каждому школьнику в связи со слабым техническим оснащением. Это представляет собой серьезную проблему, поскольку может привести к фрагментации вашей пользовательской базы и побудить персонал использовать неавторизованные приложения.

Чтобы избежать подобного, необходимо предоставить преподавателям и учащимся единый опыт, основанный на стандартизированных технологических решениях в сочетании с эффективным обучением. Кроме того, создать надежную библиотеку контента, в которую учителя могут вносить свой вклад и развиваться вместе. Всегда предоставлять учителям и ученикам возможность оставить отзыв. Все это привело к переходу на образовательную платформу «Online–мектеп», использование которой значительно облегчило работу школьных учителей.

5. Возможности совершенствования существующей системы образования.

Поскольку технологии уже начали проникать в мир образования за последние два десятилетия, многие учебные заведения уже имели множество различных инструментов и систем, которые они использовали для некоторых ограниченных форм технологий. К сожалению, поскольку эти системы не использовались как интегрированная система, многие из них плохо взаимодействуют друг с другом, что создает несогласованную систему в школьном учреждении.

С системами, которые не могут интегрироваться, школа сталкивается со сложной дилеммой: либо модернизировать большую часть своего оборудования, что может потребовать больших и непосильных расходов, либо пытаться использовать разрозненные системы. К сожалению, продолжение работы с разрозненными системами часто только усугубляет проблему разрозненных хранилищ данных и отодвигает необходимость дальнейшей интеграции системы в будущем [7].

Таким образом, школам обычно необходимо понять, что лучшим путем к этому будет модернизация или иная адаптация существующих систем для повышения их совместимости и обеспечения совместной работы системы цифровизации обучения.

По мере развития передовых цифровых технологий инициативы цифровизации обучения станут обычным явлением для школ. Цифровые трансформации для цифрового обучения обеспечивают гибкость и доступность для учащихся и подготавливают их к решению проблем в цифровом мире. Усилия цифровой трансформации будут продолжать формировать нормы и практики в рамках общеобразовательной школы, чтобы адаптироваться и развиваться параллельно интересам общества.

Список литературы:

1. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы. Күші жойылды Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2022 жылғы 17 мамырдағы №311 қаулысымен. / https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827

2. Digital transformation challenges in education institutions// https://hospitalityinsights.ehl.edu/digital–transformation–challenges –Date of access: 20.01.2023

4. Bates T. & Sangrá A., 2011, Managing Technology in Higher Education: Strategies for transforming teaching and learning (New Jersey, Jossey Bass). Date of access: 21.12.2022.

5. Henderson M., Selwyn N. & Aston R., 2015, What works and why? Student perceptions of –useful‖ digital technology in university teaching and learning', Studies in Higher Education, 42(8), pp. 1567–79 Date of access: 21.12.2022

6. Zawachi–Richter O. & Naidu S., 2016, Mapping research trends from 35 years of publications in distance education', Distance Education, 37(3), 245–69 pp. Date of access: 22.12.2022

7. Alexander B. *Academia Next: The Futures of Higher Education*; Johns Hopkins University Press: Baltimore, MD, USA, 2020. [Google Scholar] Date of access: 12.01.2023

8. Park C.Y.; Kim J. Education, skill training, and lifelong learning in the era of technological revolution.*Asian Dev. Bank Econ. Work. Pap. Ser.* 2020, *34*, 3–19. [Google Scholar] [CrossRef] Date of access: 12.01.2023

УДК 377.1

ON–LINE ТЕСТИРОВАНИЕ КАК ОДИН ИЗ МЕХАНИЗМОВ МОНИТОРИНГА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА ПРИМЕРЕ СЕРВИСА ONLINE TEST PAD

Кравченко Татьяна Николаевна
магистр биологии, заведующая кафедрой
естественно–гуманитарных дисциплин
Костанайский педагогический колледж
г. Костанай, Казахстан
E–mail: magistr_2006@mail.ru

Аннотация

В статье рассматриваются преимущества использованияOn–line тестирования через применение сервиса Online Test Pad с целью контроля образовательных достижений. Описывается реализация идей обновленного содержания образования через составления тестовых заданий с использованием данной платформы. Приводятся результаты анкетирования об отношении обучающихся к данной форме контроля знаний.

***Ключевые слова**: мониторинг, тестирование, образовательные достижения, сервис Online test pad, инструменты оценивания.*

Аңдатпа

Мақалада оқу жетістіктерін бақылау үшін OnlineTestPad қызметін пайдалану арқылы On–line тестілеуді қолданудың артықшылықтары талқыланады. Осы тұғырнама арқылы тест тапсырмаларын дайындау арқылы жаңартылған білім беру мазмұны идеяларын жүзеге асыру барысы баяндалған. Білімді бақылаудың осы түріне студенттердің қатынасы туралы сауалнама нәтижелері келтірілген.

***Түйінді сөздер**: мониторинг, тестілеу, оқу жетістіктері, Онлайн тест тақтасы қызметі, бағалау құралдары*

Abstract

The article discusses the advantages of using On–line testing through the use of the Online Test Pad service in order to monitor educational achievements. The implementation of the ideas of the updated content of education through the preparation of test tasks using this platform is described. The results of a survey about the attitude of students to this form of knowledge control are given.

***Key words:** monitoring, testing, educational achievements, Online test pad service, assessment tools*

В современном мире во всех сферах жизни значительную роль играет категория качества. Приоритетной задачей государственной политики любой страныв области образования является обеспечение высокого качества образования, основанного на фундаментальности знаний и развитии творческих компетентностей обучающихся в соответствии потребностям личности, общества и государства, безопасности образовательного процесса и обеспечении здоровьяпри постоянном развитии профессионального потенциала педагогов. «Качествообразования – одно важное условие становления успешной нации. Каждому обучающемуся должны быть созданы благоприятные условия для всестороннего обучения и развития», – отмечает президент Казахстана Касым–Жомарт Токаев.

В соответствии с приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 15 декабря 2022 года № 500 «Об утверждении профессионального стандарта «Педагог», который описывает содер–жание педагогической деятельности и требования к уровнюподготовки педагога, в карточке профес–сии «преподаватель организации технического и профессионального, послесреднего образования» (приложение 5) прописано, что одной из задач профессиональной деятельности педагогаявляется проведение мониторинга образовательных достижений обучающихся. Педагог должен обладать знаниямио технологии оценивания учебных достижений, владеть умениями и навыками разраба–тывать инструменты оценивания, интерпретировать данныеи использовать цифровые ресурсы для проведения мониторинга [1].

Значительную помощь здесьоказывают тестовые технологии, которые стали сегоднядовольно актуальными и значимыми в обучении. Тестирование в настоящее время становится органической частью современного образовательного процесса, важнейшим средством установления обратной связи, благодаря которому обучениепревращается в дифференцированный, личностно–ориентиро–ванный процесс, обеспечивающий индивидуальный темп обучения, устранение субъективизма и авторитаризма в оценке уровня учебных достижений обучающихся, средством объективизации экспертизы качества образовательного процесса и его индивидуализации. Тестовые технологии коренным образом изменяют роль педагога – от передачи знаний и проведения контроля он должен переходить к сотрудничеству с обучающимися в педагогическом процессе. Назначение тестов не столько контроль и оценка знаний, умений, сколько диагностика состояния и проблем, возникающих у студентовна каждом этапе изучения программного материала.

Исходя из актуальности технологии тестирования и ее уникальности среди других методов оценки знаний, можно определить основные задачи тестирования:

– развитие интереса у студентов к дисциплинам;

– активизация самостоятельной работы студентов во время подготовки к тестированию;

– воспитание сознательности и личной ответственности обучающихся за результаты своей подготовки;

– выявление уровня знаний, умений и навыков обучающихся;

– помощь студентам в определении уровня достигнутых результатов обучения и планирование дальнейшей подготовки;

– помощь педагогамв оценке индивидуальных результатов обучения и развития обучаю–щихся, расширении спектра контрольно–измерительных материалов, корректировке методики обучения [2].

Среди различных видов тестированияможно выделитьотдельный вид – On–line тестирование. Среди студентов 1–4 курсовКостанайского педагогического колледжа проведено анкетирование на тему«Ваше отношениек тестированию как форме контроля».74,2% студентов предпочитают формат контроля тестирование, 70,5%студентов выбираютэлектронный формат тестирования через онлайн–сервисы.На вопрос «По какой причинеВы бы выбрали вид контроляв формате On–line тестиро–вания?» студенты дали следующие ответы:удобно, доступно, экономия времени, современно, результат выдается автоматически, позволяет сразу видеть ошибки,эмоционально легче, снижает уровень стресса, в случае отсутствияна занятии (соревнования, выезд за пределы города) есть возможность проверить знания.

Анализируя результаты анкетирования,мыеще раз убедились, что нынешние студенты, так называемое поколение Z привязано ксети Интернет, большому количеству цифровыхустройств,и образовательная деятельность должна бытьсвязана с виртуальным пространством и конечно,чтобы быть с ними на одной волне необходимоиспользовать цифровые технологии на каждом занятии. Это мощный ресурс,а самое главное предоставляетновые возможности для сотрудничества. Поколение Z интересуется новшествамив области IT и быстро делает их частью своей жизни.

On–line тестирование имеет ряд преимуществ – возможность обучающимся работать индиви–дуально в своем темпе, возможностьмгновенно получить педагогу обратную связь, оперативность и автоматическая обработка результатов, которые затемможно проанализировать для формирования стратегии дальнейших действий так как у педагогаимеется возможность зайти в системуонлайн–сервисаи получить всю информацию о работе и результатах каждого студента, иными словами возможность осуществления индивидуальной работы преподавателя со студентами, так как результатыпоказывают степень усвоения знаний и если они являются недостаточными, то педагог можетдать рекомендации по улучшению качества подготовки. Оперативное получение объективной картины успеваемостии возможность своевременно скорректировать учебный процесс только способствует повышениюэффективности данного метода обучения.

В моей работе онлайн конструктор тестов Online Test Pad – супер необходимый инструмент, которыйработает, считает, организует, рассылает, систематизирует, он по многим параметрам заменяет Google forms. Это бесплатный сервис, позволяющий создавать авторскиеучебные задания и предоставляет доступ к коллекции, разработанной другими пользователями. Сервис имеет широкий функционал, понятный интерфейс, что позволяет педагогам с любым уровнем развития ИТ–компетентности использовать егов профессиональной деятельности. С данной платформой удобно работатьна компьютерах и любых гаджетах. Осуществить контроль образовательных достиженийс помощью сервиса Online Test Pad просто и удобно, это обосновано многообразием поддерживаемых типов вопросов, гибкой настройкой параметров теста, удобным инструментом статистики. С его помощью в моей профессиональнойдеятельности обеспечивается предварительный, текущий, тематический и итоговый контроль знаний, умений, учет успеваемости.

Использование разных видов тестовых заданий дает большую объективность оценивания, повышает интересобучающихсяк тестам, развивает методологическую грамотность. На вопрос анкетирования «Считаете ли Вы, что On–line тестирование объективно оценивает ваши знания?» 54,5% студентов ответила да, 37,1% – скорее да, чем нет.

Конструктортестов предлагает 17 типов вопросов: одиночный выбор, множественныйвыбор, ввод числа, ввод текста, ответв свободной форме, установление последовательности, установление соответствий, заполнение пропусков, интерактивный диктант, последовательное исключение, слайдер (ползунок), загрузка файла, информационный текст, слова из букв, фразы из слов, голосовой ответ, поиск в тексте.

Таким образом,при создании онлайн–тестана данной платформе полностью работает таксономия образовательных целей Б.Блума (6 уровней: запоминание, понимание, применение, анализ, синтез и оценка) и тестовые задания разных типов позволяютдетально и достоверно просканировать знания обучающихся, увидеть их сильные стороны и зоны роста. Например, сначала

мы проверяем, насколько хорошо студент запомнил материал, затем – что он понял, после – какие знанияможет применять на практике и так далее.

Это отражаетсявформулировании вопросов для проверки. Используем глаголы:I уровень – «определите»,«назовите», «выберите»,«дайте определение» или «укажите правильный ответ»; II уровень – «найдите», «определите», «сравните», «объясните», «перефразируйте» или «обобщите»; III – «примените», «решите», «рассчитайте», «используйте», «преобразуйте», «измените» или «составьте»; IV и V – «сопоставьте», «выделите», «отсортируйте», «найдите», «резюмируйте» и «сгруппируйте»; VI – «сделайте вывод», «докажите», «проанализируйте», «обоснуйте», «проверьте», «оцените» и порекомендуйте».

На данный момент мною разработано свыше 70 различных тестовых заданийпо общеобра–зовательной дисциплине «Биология» общественно–гуманитарного направления. Тесты охватывают все разделы учебной программы:«Молекулярная биология и биохимия», «Клеточная биология», «Питание», «Транспорт веществ», «Дыхание», «Выделение», «Клеточный цикл», «Размножение», «Рост и развитие», «Закономерности наследственности и изменчивости», «Эволю–ционное развитие, многообразие живых организмов», «Координация и регуляция», «Движение», «Биомедицина и «Био–информатика», «Биотехнология», «Биосфера, экосистема, популяция», «Экология и влияние человека на окружающую среду». Ведется работа по созданию сайта на платформе Wix.com с целью размещениявсех тестовых заданий как ресурсадля подготовки к занятиям, зачетам и экзаменам и для самоконтроля исамооценки уровня знаний.Тесты разработаны различной степени сложности, они апробированыи в них внесены некоторые коррективы.

Анализируя полученные результатыв ходе применения технологии онлайн тестирования, сделаны следующие выводы: On–line тестирование влияет на состояние и результативность процесса образования, повышается уровень учебных достижений по предмету; воспитывается ценностное отношение к учебной деятельности; снижается уровень тревожности у студентов.

Применение тестов в процессе контроля знаний обучающихся достаточно эффективно при правильном выборе самого конструктора и грамотном построении вопросов, также считают 41% студентов при ответе на вопрос «Считаете ли Вы On–line тестирование эффективной формой контроля образовательных достижений ?» и 49,2% ответила скорее да, чем нет.Кроме того, 97% обучающихся считают On–line тестированиеодним из средств организации самостоятельной работы. Объективный тестовый контроль в процессе обучения характеризуется большим воспитательным значением, так как он повышает ответственность за выполняемую работу не только обучающихся, но и преподавателя, приучает студентов к систематическому труду и аккуратности в выполнении учебных заданий.Тестирование позволяет своевременно определить успехи студента, выявить пробелы в знаниях при изучении дисциплины.

Таким образом,одним из механизмов повышения качества образования является умело организованная система работы с тестовыми заданиями, систематическое проведение тестирования содействует контролю образовательных достижений обучающихся иулучшению качества знаний.

Список литературы:

1. Приказ и.о. Министра просвещения Республики Казахстан от 15 декабря 2022 года № 500 Об утверждении профессионального стандарта «Педагог» https://online.zakon.kz/document/?doc_id=36333005&pos=505;350#pos=505;350
2. Чурина К. В. Тестирование как форма контроля результатов обучения / К.В.Чурина, Е.К.Зимина. Текст: непосредственный // Молодой ученый. 2015. №9 (89). 1214–1217 с. URL: https://moluch.ru/archive/89/18283/

УДК 37.51

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ЖАҢА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ САБАҚТЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

Кудесова Гульдира Максутовна
математика пәнінің мұғалімі
«Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің №15
жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: kudesovaguldira@gmail.com

Андатпа

Өзектілігі: Ақпараттық технология – болашақ ұрпақтың жан–жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау

үшін де тиғізер пайдасы аса мол. Заман талабына сай математика сабағында жаңа ақпараттық ақпараттық – инновациялық технологияларды пайдалану тек сабақта ғана емес, өмірде де үлкен рөл атқарады. Мақсаты: Ақпараттық технологияларды қолдану арқылы интеллектуалды, шығармашыл, коммуникативті құзырлы тұлғаны қалыптастыру.

***Түйінді сөздер**: ақпарат, сабақ, технология, компьютер.*

Аннотация

Актуальность: Информационные технологии очень полезны для создания педагогической и психолого–гической среды, открывающей путь будущему поколению к всестороннему образованию, предприимчивому, талантливому, творческому и свободному развитию. Использование новых информационных и инновацион–ных технологий на уроке математики в соответствии с современными требованиями играет большую роль не только на уроке, но и в жизни. Цель: Сформировать интеллектуальную, творческую, коммуникативно компетентную личность посредством использования информационных технологий.

***Ключевые слова:** информация, урок, технология, компьютер.*

Abstract

Relevance: Information technology is very useful for creating a pedagogical and psychological environment that opens the way for the future generation to a comprehensive education, entrepreneurial, talented, creative and free development. The use of new information and innovative technologies in the mathematics lesson in accordance with modern requirements plays an important role not only in the classroom, but also in life. Purpose: To form an intellectual, creative, communicatively competent personality through the use of information technology.

***Key words:** information, lesson, technology, computer.*

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін ақпараттандыру саясаты еліміздің даму стратегиясының негізгі бағыттарының бірі, себебі XXI ғасыр – білім беру жүйесін ақпараттандыру ғасыры.

Заманауи қоғамның негізгі бөлшегі – білімді ұрпақ. «Білімді ұрпақ» дегеніміз алдымызда жан–жақты білім нәрімен сусындатып отырған оқушы. Ал заманымыздың негізгі талабы – бүгінгі қоғамдағы ақпараттану желісінің негізгі құралы – компьютерді жетік меңгеру, ақпараттық – коммуникация құралдарын талапқа сай пайдалана алу, ақпарат алмасудың негізгі көзі – галамтор желісін тиімді пайдалану болып табылуда.

Жаңа ақпараттық технологияның негізгі мақсаты – оқушыны қазіргі қоғам сұранысына сай, өзінің өмірлік іс–әрекетінде дербес компьютердің құралдарын қажетті деңгейде пайдаланатын жан–жақты дара тұлға ретінде тәрбиелеу.

Жаңа ақпараттық технологияның ерекшелігі мұғалімдер мен оқушылардың бірлесіп, шығармашылықпен жұмыс істеуіне ықпал етеді.

Бүгінгі таңда әрбір отбасының күнделікті өмірге қажетті техникалық құралдарының бірі – компьютер. Компьютерге аяғын апыл–тапыл басқан сәбиден бастап, еңкейген кәріге дейін қызығушылық танытуда. Мектеп жасындағы балалар үшін компьютерді жақсы меңгеру, яғни әртүрлі бағдарламада жұмыс тәжірибесін жанындағы құрбысынан асыра көрсете алса, өзі құрбыластарының алдында бала беделін одан да жоғары көтеретіні сөзсіз. Компьютерге деген қызығушылықтың басқа да пәндерге деген қызығушылықтан басым түсе бастауы, оның әр күн сайын жаңа моделдерінің шығуы және заман талабына сай әр түрлі бағдарламалардың күніге саны артып келе жатуында деп ойлаймын.

Қазіргі кезде математика сабағында ақпараттық технологияларды пайдалану теориялық негіздердің әдістемелерін жасау, оқушылардың техникаларды жаңа ағымға сай жетік меңгеру қажеттілігінен туындады. Математика және информатика арасындағы пән аралық байланыс мақсаты – сабақ мақсатарының жетуіне арналған информатика әдістерінің тиімді пайдалануын қарастырады.

Заман жаңарған сайын, компьютердің жаңа түрлері мен бағдарламалары көбейген сайын ақпараттану сабағы да жаңаруда. Осыдан барып, ақпараттану пәні мұғалімінің кәсіби біліктілігі мен тұлғасына, бүкіл педагогикалық үрдістің тұлғалық бағдарлануына қойылатын талаптардың сөзсіз арта түсуіне алып келеді. Мұғалім заман талабына сай болуы үшін ізденушілігі күннен–күнге артуда. Себебі, мұғалім алдында тұрған оқушының кез–келген сұрағына жан–жақты, мазмұнды оқушы қанағаттанарлықтай жауап беруі тиіс, әрі бұрынғыдай сабақ беріп, оқушыны сабаққа қызықтыру мүмкін еместігін әрбір мұғалім жақсы түсінеді. Осыдан барып оқушының сабаққа ынтасын, қызығушылығын қалай арттыруға болады, ал баяу меңгеретін оқушыға қандай әдістемелік көмек көркетсем екен деген сұрақтар туындайды.

Оқу үрдісінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін қажет:

- бір қалыптылықты пайдаланбау, деңгейлер бойынша (білу, пайдалану, қолдану) оқушы–лар әрекетін ауыстырып отыру;
- баланың ойлау (зерделеу) қабілетін дамытуға бағытталу, яғни елестету, салыстыру, байқағыштық, жалпыдан негізгіні айыра алу, ұқсастықты табу қасиеттерін дамыту;
- компьютерлік технологияны пайдалана отырып мықты, орташа және әлсіз оқушыға сабақты ойдағыдай меңгеруіне мүмкіндік туғызу;

– оқушының есте сақтау қабілетін ескеру (жедел, қысқа мерзімді және ұзақ уақыттық есте сақтау).

Оң мотивацияларды қалыптастыру – мұғалімнің кәсіби міндеті. Мотив оқушының танымдық қызығушылықтары, жаңа білім, іскерлік, дағдыны меңгерудегі қажеттіліктерімен тығыз байланысты. Жағымды жағдай туғызу үшін оқушыны коммуникативтілікке бағыттап, сабақта оқушы іс–әрекетін ынталандыратын ерекше сабақ формаларын таңдау керек.

Ақпараттық–коммуникативтік технология жағдайындағы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады.

Оқытудың ақпараттық–коммуникативтік және интерактивтік технологиялары бағыттары:

а) электронды оқулықтар;

ә) телекоммуникациялық технологиялар;

б) мультимедиалық және гипермәтіндік технологиялар;

в) қашықтықтан оқыту (басқару) Интернет.

Ақпараттық–коммуникативтік технологияны оқу–тәрбие үрдісіне енгізуде мұғалім алдына жаңа бағыттағы мақсаттар қойылады:

– Өз пәні бойынша оқу–әдістемелік электронды кешендер құру, әдістемелік пәндік Web – сайттар ашу.

– Жалпы компьютерлік желілерді пайдалану.

– Бағдарламалау ортасында инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдар жасау. (мультимедиалық және гипермәтіндік технологиялар).

– Қашықтықтан оқыту (Internet желісі) барысында өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету.

Интерактивтік оқыту технологиясы – бұл коллективтік, өзін–өзі толықтыратын, барлық қатысу–шылардың өзара әрекетіне негізделген, оқу процесіне оқушының қатыспай қалуы мүмкін болмайтын оқыту процесін ұйымдастыру.

Интерактивтік оқыту – бұл, ең алдымен оқушы мен мұғалімнің қарым–қатынасы тікелей жүзеге асатын сұхбаттасып оқыту болып табылады. Сабақтағы интерактивтік әрекет өзара түсіністікке, өзара әрекетке, қатысушының әрқайсысына қажет есепті бірлесіп шешуге алып келетін – ұйымдастыру және сұқбаттасып қарым–қатынас жасауды дамытуды ұсынады.

Оқытудың ақпараттық–коммуникациялық және интерактивтік технологияларын пайдалану – педагогикалық іс–әрекеттердің мазмұны мен формасын толықтыру негізінде оқыту үрдісін жетілдірудің бірден бір жолы. Компьютерлік желілерді, интернет жүйесін, электрондық оқулықтарды, мультиме–диалық технологияларды, қашықтан оқыту технологиясын пайдалану оқу орындарында ақпаратты–коммуникациялық технологиялар кеңістігін құруға жағдай жасайды.

Ақпараттық–коммуникациялық технологияны дамыту білім берудің бір бөлігі. Соңғы жылдары заман ағымына сай күнделікті сабаққа компьютер, электрондық оқулық, интерактивті тақта қолдану жақсы нәтиже беруде. Білім беру жүйесі электрондық байланыс, ақпарат алмасу, интернет, электрондық пошта, телеконференция, On–line сабақтар арқылы іске асырылуда. Бүгінгі күні инновациялық әдістер мен ақпараттық технологиялар қолдану арқылы оқушының ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамытып, қызығушылығын тудыру, белсенділігін арттыру ең негізгі мақсат болып айқындалады.

Ақпараттық–коммуникациялық құзырлық дегеніміз не?

Ақпараттық құзіреттілік:

– сын тұрғысынан ұсынылған ақпараттар негізінде саналы шешім қабылдауға;

– өз бетінше мақсат қоюға және оны негіздеуге, мақсатқа жету үшін танымдық қызметті жоспарлауға және жүзеге асыруға;

– ақпаратты өз бетімен табуға, талдауға, іріктеу жасауға, қайта қарауға сақтауға, түрлендіруге және тасмалдауға, оның ішінде қазіргі заманғы ақпараттық– коммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асыруға;

– логикалық операцияларды (талдау, жинақтау, құрылымдау, тікелей және жанама дәлелдеу, аналогия бойынша дәлелдеу, моделдеу, ойша эксперименттеу, материалды жүйелеу) қолдана отырып, ақпаратты өңдеуге;

– өзінің оқу қызметін жоспарлау және жүзеге асыру үшін ақпаратты қолдануға мүмкіндік береді.

Математикасабағында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың ақпараттық құзіреттілігін қалыптастыру, қазіргі заман талабына сай ақпараттық технологияларды, электрондық оқулықтарды және Интернет ресурстарды пайдалану оқушының білім беру үрдісінде шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

Сабақта жаңа технология ретінде ақпараттық – технологияларды пайдалануда өткізілетін сабақтарды жоспарлаудың негізгі талаптары: психологиялық ахуал туғызу; оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын (уәж, ынта, ұмтылыс) тудыру; ақпараттық–коммуникативтік технолгиялар–мен жұмыс істей білуге үйрету; ақпараттық – коммуникативтік технолгиялармен орындалатын

жұмыстардың қызықты болуы; сыныптағы әр деңгейлі оқушылар ескерерілуі керек; өзіндік пікір, идеялар, тұжырым, түсінік келтіру; өз бетінше орындауға берілген жұмыстарды шығармашылықпен орындауға үйрету; оқушылар өзінің үйренгені мен өз білімі туралы түсініктерін ортаға салып, бірлесе талқылап, олар туралы пікір алысуға мүмкіндік жасау. [1, б. 25].

Өз тәжірибемде дәстүрлі емес сабақтарды ұйымдастыру оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттырады. Дәстүрлі емес сабақ түрлеріне видеосабақтар, интернет сабақ, спектакль–сабақ, экскурсия–сабақ және т.б. жатқызуға болады. Біз оқушыларға күрделі және көлемі үлкен материалдарды бергенде зейіндерін сабаққа аудара алмай отыратындықтарын жиі байқаймыз. Дәл осы уақытта оларды қызықты әңгімемен немесе ойын арқылы ықыластарын, сабаққа қарай көңілдерін аудару қажет.

Әрбір ұстаздың алдына келген оқушы да әр түрлі ойлау қабілетінде болады, мысалы кейбірі шапшаң ойлап, шапшаң жұмыс істесе, кейбірі тақырыпты баяу қабылдап, оған тапсырманы (тақырыпты) қайтадан қарап шығу тиімді болып табылады. Осы орайда әрбір сабақты интерактивті тақтаны пайдалана отырып презентация құралдары арқылы сипаттап, артынан осы материалды флеш–карталарына салып берудің тиімділігін білеміз.

Видео–сабақтарды қолдану мен презентацияларды демонстрациялау оқу құралы ретінде қиялды, абстрактілік ойлауды, оқытылатын оқу материалына және пәнге қызықтырушылықты арттырады. Презентациялар бір жағынан, оқушыларға жаңа материалды (иллюстрация, фотография–лар, бейнелік, дидактикалық материалдар, т.с.с) көрнекті түрде көрсету құралы болса, екінші жағынан, мұғалімдерге осы материалдарды дайындауды және оны қолдану процесін де жеңілдетеді.

Видео–сабақтар педагогикалық технологияның алға басқан тағы бір қадамы. Балалардың ақпаратты теледидар, компьютер және т.б. техникалық құралдардың көмегімен жақсы қабылдай–тынын жақсы білеміз. Видео–сабақты қолдану ақпаратты жоғарғы көрнекілікте көрсету және жаңашылдық элементін енгізуге көмектеседі. Ашық көркемдеулер және анимацияланған процестер назардың көбірек аударылуына, қарастырылатын тақырыпқа байланысты қызықтырушылық тудырады. Егер мұғалімнің түсіндіруін оқушы дұрыс қабылдай алмай қалса, видео–сабақтар арқылы түсіндіру қабылдауға жеңіл әрі қызықты. Мұндай әдіс жаңа материалды түсіндіруге кететін уақытты азайтады. Мысалы лекциялық материалдың мазмұны бүкіл бір сабақтың уақытын алса, ал оқу видеофильмдері – 20 минут қана уақыт алады немесе тәжірибелік жұмысқа нұсқауды көркем жеткізуге мүмкіндік береді. Осының арқасында материалды тәжірибелік меңгеруге көп уақыт қалады. Видео–сабақты қысқаша талқылау материалдың негізгі кезеңдеріне назар аудартып, қорытындылар шығаруға көмектеседі. Яғни қажеттілігінше видео–сабақтарды пайдалану оқушының пәнге қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. [2, б. 5]

Психологиялық, педагогикалық, әдістемелік әдебиеттерді талдау ақпараттану сабақтарында оқушылардың білімдерін арттыру мақсатында видео материалдарды қолданудың маңызы зор және өзекті екенін көрсетіп отыр.

Ұстаз үшін нәтижеге жету шәкіртінің білімді болуы ғана емес, білімді өздігінен алуы және алған білімдерін қажетіне қолдану болып табылады. Бүгінгі бала – ертенгі жаңа әлем. Бүгінгі күні ақпараттар ағымы өте көп.Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін кез–келген педагог өз ойын жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интерактивтік тақтаны пайдалана алатын, Он–лайн режимінде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болуы тиіс. Заман талабына сай жаңа технология әдістерін үйрету, бағат–бағдар беруші – мұғалімдерміз. Оқушылардың жаңа тұрмысқа, жаңа оқуға, жаңа қатынастарға бейімделуі тиіс.

Қорыта айтқанда, электрондық ресурстар оқушылардың сабаққа деген ынталарын, назарларын, қызығушылықтарын арттырып, информатикадан білім деңгейлерін жоғарылатады. Ал бүгінгі күні жаңа ғасырдың жастарына жан–жақты білім беру, тәрбиелеу – әрбір ұстаздың басты борышы.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ахмет Л. Компьютерлік технологияны оқу–тәрбие процесінде пайдалану мүмкіндіктері /Л. Ахмет/ Білім – Образование., 2009. 25 б.
2. Роберт И. Білім берудегі жаңа ақпараттық технологиялар: дидактикалық мәселелер, қолдану перспективалары. Алматы, 2010. 5 б.

ӘОЖ 37.004

МЕКТЕПТЕГІ АҚПАРАТТЫҚ САЯСАТТЫ ЖҮЙЕЛІ ЖҮРГІЗУ – БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ КЕПІЛІ

Кудесова Гульдира Максутовна
ақпараттандыру жөніндегі білім беру
ұйымы директорының орынбасары
Сулекина Нургуль Мырзашевна
білім беру ұйымы директорының
ғылыми–әдістемелік жұмысы жөніндегі орынбасары
«Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің
№15 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: kudesovaguldira@gmail.com

Андатпа

Өзектілігі: Білім беру ұйымында білім сапасын арттырудың бірден бір жолы – ақпараттандыру бөлімі. Ақпараттық саясат жүйелі жүргізілсе мектептің білім сапасы көтеріледі. Мақсаты: Білім беру ұйымында ақпараттық саясат жұмысын өз деңгейінде жүйелі жүргізу.

Түйінді сөздер: *ақпараттану, қашықтық, технология.*

Аннотация

Актуальность: Одним из способов повышения качества образования в образовательной организации является информационный отдел. Если информационная политика будет проводиться системно, качество школьного образования повысится. Цель: Проведение на своем уровне системную работу по информационной политике в образовательной организации.

Ключевые слова: *информатика, расстояние, технология.*

Abstract

Relevance: One of the ways to improve the quality of education in an educational organization is the information department. If the information policy is carried out systematically, the quality of school education will increase. Objective: To carry out systematic work on information policy in an educational organization at its own level.

Key words: *informatics, remotely, technology.*

Қоғамдағы ақпараттандыру процестерінің қарқынды дамуы, жан–жақты, жаңа технологияны меңгерген жеке тұлға қалыптастыруды талап етеді. Сондықтан мектепте жаңа ақпараттық орта құру, яғни оқушылар, мұғалімдер, мектеп әкімшілігі, ата–аналар қатысатын күрделі, көп қырлы, ресурсқа негізделген үдеріс деп түсінеміз.

Оқу үдерісіне жаңа ақпараттық технологияларды енгізу мектеп дамуының басым бағыт–тарының бірі болып табылады.

Ақпараттандырудың негізгі мақсаты: білім беру үдерісіндегі барлық қатысушылардың ақпарат–тық мәдениетін жетілдіру және АКТ пайдалану арқылы мектептің білім сапасын арттыру болып табылады.

Осы мақсатта мектепте 2020–2023 оқу жылдары аралығына «Ақпараттандыру бағдарламасы» әзірленді. Бағдарламаның мақсаты, міндеті, күтілетін нәтижесі көрсетілген. Осы бағдарламаны жүзеге асыру үшін іс–шаралар жоспары құрастырылды.

2022–2023 оқу жылындағы мектепті ақпараттандырудың негізгі міндеттері:

- оқу үрдісінде жаңа ақпараттық технологияларды меңгеру және еңгізу үшін оңтайлы жағдайлар жасау;
- оқушылардың, мұғалімдердің ақпараттық мәдениетін қалыптастыру;
- оқу үдерісіндегі сабақтарды қашықтықтан ұйымдастыру;
- оқу үдерісінде ақпараттандыруды пайдалану арқылы білім сапасын арттыру;
- оқу үдерісінің материалдық–техникалық базасын дамыту.

Білім беру бағдарламаларының іске асырылуы мен білім беру жүйесінің дамытылуын қамтамасыз ету мақсатында мектеп ұжымы келесі нормативтік құжаттарға сүйене отырып жұмыс жүргізеді:

Тауарлардың сатып алу болжамы әр жылға жеке жоспарланған.

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы.
2. 2020–2025 жылдарға арналған білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасы. *«Сапалы білім» Білімді ұлт» ұлттық жобасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы No 726 қаулысы.*
3. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 20 желтоқсандағы №832 қаулысымен

бекітілген «Акпараттық–коммуникациялық технологиялар және ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы бірыңғай талаптар» бұйрығы. [2]

4. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Білім беру ұйымдарында қолданылатын бағдарламалық–аппараттық кешенге және қолданбалы бағдарламалық қамтамасыз етуге қойылатын минималды талаптарды анықтау туралы» 2020 жылғы 2 наурыз №79 бұйрығы.

5. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» 2020 жылғы 6 сәуірдегі №130 бұйрығына Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2021 жылғы 16 қыркүйектегі №472 бұйрығымен өзгерістер енгізілді.

6. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 27 желтоқсандағы №570 (Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2013 жылы 11 наурызда №8369 тіркелді) «Білім беру мониторингінің шеңберінде әкімшілік деректер нысандарын бекіту туралы» бұйрығы.

7. «Білім беру қызметіне қойылатын біліктілік талаптарын және оларға сәйкестігін растайтын құжаттардың тізбесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 17 маусымдағы (05.06.2020ж. № 231 редакциясы).

8. Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 24 қарашадағы No 418–V ҚРЗ «Ақпараттандыру туралы» Заңының 30–бабының 1–тармағы.

Оқу–тәрбие жұмысын ақпараттандыруды келесі бөлімдер бойынша қарастырып, мектепішілік бақылау, директор жанындағы отырыс, педагогикалық кеңесте қарастырып талдап отырамыз:

а) Компьютерлендіру: Мектептің материалдық техникалық базасы (Компьютерлендіру;тарифтік жоспардың атауы, сыртқы және ішкі ресурстардың жылдамдығы; компьютерлік базаны жаңартуға жыл сайын бөлінетінқаражат көлемі; в)Пәндерге арналған зертханалар мен кабинеттердің болуы (физика, химия және т.б.) және олардың қазіргі заманғы талаптарға сәйкестігі.

ә) оқу тәрбие үрдісін ақпараттық және инновациялық технологиялар бойынша мектептің қызметі:

Мектептің құжат айналымы және іскерлік хат–хабарлары электрондық пошта арқылы жүзеге асырылады, бұл мектеп пен білім беру бөлімі, басқа мектептер арасында ақпаратпен алмасу үрдісін тұрақты ұйымдастыруға мүмкіндік береді. [1, б. 89]

Интернет–ресурстарды пайдаланудың бағыттары әкімшілікке, мұғалімдерге, оқушыларға арналған және оны келесі жұмыс барысынан көруге болады:

Әкімшілік – электрондық пошта қабылдау және жіберу, арнайы сайттардан әдістемелік нұсқаулықтарды, оқу үрдісіне қажетті ақпараттарды алып пайдалануынан.

Мектеп әкімшілігі ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану келесі дерекқор–ларды құруға мүмкіндік берді:

– қызметкерлер туралы ақпарат (педагогикалық тәжірибе, біліктілік санаты, білімі, біліктілігін арттыру күні, қайта даярлау курсының тақырыбы);

– оқушылар туралы ақпарат (туған күні, ата–аналары туралы мәліметтер, тұрғылықты жері, ата–анасының жұмыс орны, байланыс телефондары);

– мектептің даму жоспары;

– ҰБТ туралы деректер т.б.

Оқу үдерісін ақпараттандыру бойынша әкімшілік жұмысында ерекше орын алатын – бұл әдістемелік бағыт. Оның мақсаты компьютерлік технологияларды дамытуда мұғалімдердің және оқушылардын қызығушылығын арттыру және осы бағытта педагогикалық шеберліктің өсуін ынталандыру болып табылады. [2, б. 15]

Мектептегі әдістемелік жұмыстардың арасынан мыналарды атап өту қажет:

– әдістемелік және педагогикалық кеңес;

– апталықтар

– семинарлар;

– сайстар;

– электрондық портфолио құру.

Барлық осы жұмыстардың міндеттері: оқыту, тәжірибе алмасу, жаңа технологияларды тәжірибеге енгізу болып табылады. Бұл жұмыстардың барлығын компьютерлік презентациялар мен флипчарттармен, видеолар арқылы өткізуді жақсы дәстүрге айналған.

Мектепте медиа кітапханасы құрылған.

а) Педагогикалық, әкімшілік және инженерлік–техникалық кадрлар саласында АКТ–ны қолдану бойынша даярлау және қайта даярлау.

Педагогтардың ақпараттануға байланысты біліктілікті арттыру курстары бақыланып отырылады.

ә) Семинарлар, вебинарлар (республика, облыс, қала, мектеп деңгейі).

б) Өз тәжірибелерімен бөлісу.

в) Оқушылардың ақпараттандыру және АКТ пайдалану туралы сайыстар және іс–шаралар, үйірмелер.

Соңғы жылдары елімізде болған індетке байланысты оқу–тәрбие үдерісін қашықтықтан ұйымдастырып жүргіздік. Қашықтықтан білім беру үдерісінде «Қостанай қаласы әкімдігінің білім бөлімінің №15 ЖББМ» КММ мектеп директорының 2020 жылғы 03 қыркүйегінің №180–ші «2020–2021 оқу жылында қашықтағы білім беру үдерісінде қолданылатын платформалар туралы» бұйрығы негізінде жеткізушілермен келісімшарт жасасқан Online Mektep, Kundelik.kz қазақстандық платфор–маларын, WhatsApp мессенджерін, электрондық поштаны қолданды.

Мектепте 2016–2017 оқу жылынан бастап электронды «Күнделік.kz» журналы жүргізіледі.

Электрондық күнделік – бұл кез–келген оқуға байланысты ақпаратқа нақты уақыт режиміндегі қатынас.

Ата–аналардың логин, парольдері жыл басында сынып жетекшілері арқылы таратылды. Жаңадан келген оқушы күнделікке еңгізілгенде оқушыға, ата–анасына бірден сынып жетекшісі арқылы логин, пароль беріледі. Сынып жетекшілері күнделікке қалай кіру керектігін түсіндіріп, толық ақпарат беріп, үйретіп береді.

Online Mektep – қашықтықтан оқытуды ұйымдастырып жүргізетін платформа;мұғалім мен оқушының қашықтықтан өзара іс–әрекеті.

Мектеп мұғалімдері Айту Бексұлтан Нұсрұллаұлы, Қарсақбаев Қуанышбай Рысбекұлы, Каршалова Элмира Ғаниқызы республикалық Online Mektep–тегі үздік БЖБ сайысына қатысып сертификат алды, «Қостанай қаласының әкімдігінің білім бөлімінің №15 ЖББМ» КММ «Үздік Online Mektep 2020» республикалық байқауына қатысты.

Мектепте медиа кітапханасы құрылған.

Медиатека – кітап, мерзімді басылым, дыбыстық және бейнелік таспалар, CD, DVD секілді құралдарда ақпараттық ресурстарды жинақтау ортасы.

Мектеп кітапханасында – 951 дана Медиа ресурстар бар, сабақ үрдісінде пән мұғалімдері қолданады.

Сабақ үрдісінде topiq.kz «Алматы кітап» электронды оқулығын қолданады.

Topiq.kz дегеніміз – заманауі цифрлық оқулық. Мәтіндері мультимедиялық мазмұнмен толық–тырылған электрондық оқулық.

Әр жыл сайын білімге енген әртүрлі құралдар мамандарды дайындаудың тиімділігіне оң нәтиже беріп, білім жүйесінің ақпараттық қамтамасыз етілуін сапалы жаңа деңгейге көтерді.

Қазіргі кезде оқу орындарында төмендегі құралдарды кездестіруге болады:

– дыбысты жазуға және дыбысты шығаруға арналған құралдар (электрофондар, магнитофондар, CD–ойнатқыштар).

– телефондық, телеграфтық және радиобайланыс құралдар мен жүйелері (телефон аппа–раттары, факсимальді аппараттар, телетайптар, телефон станциялары, радиобайланыс жүйелері).

– теледидар, радиомен хабар тарату құралдары мен жүйелері (теле және радио–қабылдағыштар, оқу теледидары мен радио, DVD–ойнатқыштар).

– оптикалық және проекциялық киномен фотоаппараттар (фотоаппараттар, кинокамералар, диапроекторлар, кинопроекторлар, эпидиаскоптар).

– ақпаратты көбейтуге және құжаттауға арналған баспалық, көшірмелік, көбейткіш және басқа да техникалар (ротопринттер, ксерокстер, ризографтар, микрофильмдеу жүйелері).

– ақпаратты сақтау мен өңдеуге, электронды түрде ұсынуды қамтамасыз ететін компью–терлік құралдар (компьютерлер, принтерлер, сканерлер, графатұрғызғыштар (графопострои–телдер).

– ақпаратты байланыс арналары бойынша тасымалдауды қамтамасыз ететін телеко–муникациялық жүйелер (модемдер, өткізгіш, спутниктік, оптоволокондық, радиорелейлік желілер және ақпаратты тасымалдауға арналған байланыс арналарының басқа түрлері).

Білімде қолданылатын техникалық құралдарды топтастыруға болады. Бұл топтастыру әртүрлі белгілері бойынша болуы мүмкін. Атап айтқанда, барлық техникалық құралдар топтарға ақпараттың түрлері мен принциптеріне байланысты бөлінуі мүмкін.

Дәстүрлі ұқсас техникалық құралдар: Аудиоқұралдар (электрофондар, магнитофондар, микрофондар, күшейткіштер, акустикалық жүйелер, диктофондар, радиоқабылдағыштар, лингафон–дық жабдықтар, кассеталар, пластинкалар).

Графикалық және фотографиялық құралдар (фотоаппараттар, фильмоскоптар, диапроектор–лер, эпидиаскоптар, диафильмдер, слайдтар, пленкадағы бейнелер).

Кинопроекциондық техникалар (кинокамералар, кинопроекторлар, кинопленкалар).

Видео және теледидарлық құралдар (телевизорлар, мониторлар, телекамералар, бейнекаме–ралар, бейнемагнитофондар, бейнеплеерлер, бейнепроекторлар, бейнекассеталар).

Сандық техникалық құралдар: Аудиоқұралдар (цифрлік диктофондар мен плеерлер, цифрлік компакт–дискілер),

Графикалық және фотографиялық құралдар (сандық фотоаппараттар, лазерлік және магниттік дискілер, жадының электрондық карталары).

Проекциондық техникалар (мультимедиалық проекторлер).

Видео және телевизиондық құралдар (сандық бейнекамералар, DVD–ойнатқыштар мен DVD–плеерлер, лазерлік және магниттік дискілер, жадының электрондық карталары).

Ақпараттандырудың компьютерлік құралдары: Дыбысты жазудың, өңдеудің және дыбысты шығарудың, мәтінді, графикалық және фотографиялық объектілерді жазудың, бейнені өңдеудің, жазудың компьютерлік мультимедиалық құралы, адамдардың телекомуникациялық қатынасындағы телекомуникациялық құралдар, ақпараттық қорларға қатынау құралдары.

Мұғалімдер және оқушылар түрлі деңгейдегі Интернет арқылы онлайн–сабақтарға, семинар–ларға, білім арттыру курстарына, КИО, НИО, Костанай Дарыны олимпиадаларына, ғылыми жұмыстар–ға қатысып жүлделі орындарға қол жеткізуде.Мектепішілік апталықтар, оң күндіктер жоспарға сай онлайн режимінде Online Mektep платформалары арқылы өткізілуде. Оқу тәрбие–үрдісіндегі мұғалім, оқушы, ата–ана қоғамдастығы – ол бірлескен жұмыстын нәтижесі, үнемі тығыз байланыста болу үшін мектептін ресми сайты құрылды http://mektep15.edu.kz/ Сіздер сайт ішінен мектеп өмірі туралы көптеген пайдалы ақпараттарды таба аласыздар.Мектеп сайтымен қоса мектеп истаграммы, фейсбугі де жүргізіледі.

«Жұмыла көтерген, жүк жеңіл» дегендей мектептегі үш одақ: мұғалім, оқушы, ата–ана үнемі бір бірімзді қолдап, бір бірімізге көмек көрсетіп, бірге жұмыс істеп, шешу жолдарын тауып білім сапасын арттырудамыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Е.Ы.Бидайбеков, В.В.Гриншкун, Г.Б.Камалова, Д.Н.Исабаева, Б.Ғ.Бостанов «Білімді ақпараттандыру және оқыту мәселелері». Алматы, 2014. 89 б.
2. Клейман Г.М. Болашақ мектептері: оқу үрдісіндегі компьютерлер. Алматы, 2010. 15 б.

УДК 373.51

ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Купфер Анастасия Валерьевна
магистр педагогических наук
педагог–модератор, учитель художественного труда
КГУ «Общеобразовательная школа №5
имени Бауыржана Момышулы» УОАКО
г. Костанай, Казахстан
E–mail: anastasiyakupfer@yandex.kz

Аңдапта

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдана отырып, сабақтың заманауи көрінісі қарастырылады. Автор жалпы білім беретін мектепте сабақтың әртүрлі кезеңдерінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану мүмкіндіктерін қарастырады. Көркем еңбек сабақтарында ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану ерекшеліктері ашылады

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, көркем еңбек*

Аннотация

Актуальность и цель. В статье рассматривается современное представление урока с использованием информационно–коммуникационных технологий. Автором рассматриваются возможности применения информационно–коммуникационных технологий на разных этапах урока в общеобразовательной школе. Раскрывается специфика применения информационно–коммуникационных технологий на уроках художественного труда

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии, художественный труд*

Abstract

Relevance and Goal. The article discusses the modern presentation of the lesson using information and communication technologies. The author considers the possibilities of using information and communication technologies at different stages of the lesson in a secondary school. The specifics of the use of information and communication technologies in the lessons of artistic work are revealed

Key words: *information and communication technologies, artistic work*

Задача учителя состоит в том, чтобы заинтересовать, замотивировать обучающихся, привлечь их внимание, чтобы они захотели получать знания, и учились добывать их самостоятельно. Учитель, владеющий современными информационно–коммуникационными и педагогическими техно–

логиями, имеет другой стиль мышления, способен иначе подходить к оценке данной педагогической задачи, к организации своей профессиональной деятельности.

Информационно–коммуникационныетехнологии прочно вошли во все сферы жизни человека, в том числе, и в образовательный процесс общеобразовательных школ. Без использования информационно–коммуникационных технологий невозможно представить современный урок, ни одно школьное и внеклассное мероприятие не проходит без их применения. Планирование урока в настоящее время включает в себя не только методическую подготовку к уроку – составление кратко–срочного плана учителя, но и информационную – подготовку презентаций, видеороликов, образовательных, наглядных ресурсов по теме урока. Возможности информационно–коммуника–ционных технологий позволяют активизировать процесс обучения, повысить качество и эффек–тивность урока.

Цели применения информационно–коммуникационных технологий на уроках в общеобразо–вательной школе разнообразны. К основным целям можно отнести следующие:

– сделать урок доступным для восприятия обучающихся, так как в настоящее время обучающиеся чаще всего используют информацию, полученную при помощи различных современных технических средств (смартфоны, планшеты, компьютеры, различные гаджеты) и сети Интернет;

– возможность увлекательной, эмоциональной передачи, воспроизведения более большого объема разнообразной информации в виде презентаций, видеороликов, образовательных ресурсов;

– развитие технологической, информационной и функциональной грамотности обучающихся, укрепление их мотивации.

Преимуществом информационно–коммуникационных технологий является их гибкость – их можно применять на любом этапе урока: в начале урока – при объяснении новой темы эффективным является использование презентаций, схем, иллюстраций, видеоматериалов; в середине урока – при организации индивидуальной и групповой работы обучающихся, для самостоятельного поиска и отбора информации,выполнения творческих заданий, создания мультимедийных продуктов обучаю–щимися; в конце урока – при проведения рефлексии, оценивания, самопроверки выполненных заданий [1]. В настоящее время существует большое разнообразие средств информационно–коммуникационных технологий, к которым относят различные компьютерные программы (MSWord, MSExcel, PowerPoint), образовательные ресурсы сети Интернет, электронные образовательные ресурсы.

Предмет «Художественный труд» – это один из предметов, который позволяет соединять возможности информационно–коммуникационных технологий и сам процесс обучения. Использо–вание информационно–коммуникационных технологий в структуре урока художественного труда способствует обучению трудовым приемам и навыкам, формированию и развитию креативного мышления, творческого потенциала обучающихся, повышению профессиональной компетентности учителя.

Главными задачами учителя на уроке являются стимулирование интереса к учебным занятиям, качественное усвоение учебного материала, научение способам получения знаний, умений и навыков. Применение информационно–коммуникационных технологий на уроках художественного труда дает учителю возможность организовать активное информационное взаимодействие между ним и обучающимися, визуализировать учебный материал, обеспечить широкую вариативность обучения.

Предмет «Художественный труд» имеет определенную специфику и отличается от остальных предметов общеобразовательной школы. Одной из особенностей предмета является трудовая, профессиональная и технологическая подготовка обучающихся. Уроки художественного труда объединяют в себе понятийные (абстрактные), образные (наглядные) и практические (трудовые) компоненты, которые находятся в тесной взаимосвязи. В связи с этим, учителю необходимо тщательно продумывать все этапы урока для того, чтобы подобрать учебный материал, соответствующий возрасту, уровню и возможностям обучающихся, заинтересовать их, повысить степень мотивации в учебном процессе.

На этапе планирования урока необходимо подобрать такие формы информационно–коммуникационных технологий, которые помогут эффективно и качественно провести урок, дать обучающимся необходимые знания, умения и навыки. На этом этапе учитель продумывает формы подачи учебного материала, формы организации учебной деятельности обучающихся. Текстовый редактор MicrosoftWord позволяет создавать памятки, технологические карты, карточки с учебными заданиями. В сети Интернет подбираются необходимые иллюстрационные материалы, наглядные образцы изделий, видеоролики к уроку.

В начале урока продуктивным будет использование презентаций, которые создаются в программе MicrosoftOfficePowerPoint. Данная программа является универсальным элементом практически для каждого урока, так как ее можно варьировать в зависимости от типа урока.

Преимуществом презентаций является возможность учителю за короткий промежуток временисоздавать наглядный материал к уроку. В презентации можно добавлять фотографии,

иллюстрации, графические изображения, таблицы. Особое место в презентациях занимает анимация. При помощью анимации можно, к примеру, собирать изображение из отдельных частей, показывать какое–либо действие или иллюстрации поэтапно. К примеру, в 5–м классе при объяснении темы «Краткая история и виды орнамента. Казахские национальные орнаменты (виды, стилизация и мотивы)» продуктивно будет показать сначала отдельный элемент орнамента, затем мотив – несколько объединенных элементов, затем раппорт – несколько мотивов, объединенных в единый узор. Таким образом, обучающийся увидит, как из одного элемента можно создать целый орнамент.

В основной части урока информационно–коммуникационные технологии позволяют организовать индивидуальную, групповую и фронтальную формы работ обучающихся. Применение информационно–коммуникационных технологий в основной части урока зависит от типа урока. Например, при объяснении новой темы для лучшего усвоения учебного материала удобным является использование презентаций–лекций, видеороликов, изображений, диаграмм, таблиц, схем. К примеру, в 9–м классе при объяснении темы «Дизайн модной одежды «Fastcloth» простых геометрии–ческих форм (пончо, кейп, туника). Современное производство одежды и аксессуаров» наглядно можно показать видеоролик, в котором отображаются основные этапы фабричного производства одежды.

Работая учителем художественного труда в общеобразовательной школе, часто использую видеоролики для демонстрации трудовых приемов, для расширения кругозора обучающихся, в качестве обучающего видео. Например, в 5–х классах для ознакомления с шедеврами изобрази–тельного искусства удобным является совершить с обучающимися виртуальные экскурсии в Эрмитаж, Лувр и другие музеи мира.

Для того, чтобы урок был более доступным, интересным и содержательным, необходимо рационально распланировать, на каком этапе будет эффективней использовать информационно–коммуникационные технологии: для объяснения нового материала, закрепления темы, контроля за усвоением изученного, обобщения и систематизации пройденных тем. На уроке закрепления и систематизации знаний эффективным является использование Интернет ресурсов в качестве дополнительного материала, презентаций с учебными заданиями, электронных образовательных ресурсов. К электронным ресурсам относятся электронные учебные материалы, образовательные платформы, учебные видеофильмы, тесты, викторины и другие ресурсы, которые созданы на базе цифровых технологий и их можно воспроизводить с помощью цифровых устройств. Преимуществами электронных образовательных ресурсов является их современность, возможность представить любую информацию более наглядно и полно, возможность для обучающихся быть более самостоятельными в изучении различных тем, проверять себя и получать обратную связь [3].

Современными образовательными платформами в Республике Казахстан являются платфор–мы OnlineMektep, BilimLand и другие. Они помогают вывести учебный процесс на качественно новый уровень. Эти платформы использую на своих уроках в качестве вспомогательного элемента. К примеру, при объяснении новой темы демонстрирую обучающимся один из видеороликов из широкой видеоколлекции данной платформы. [2]. Данные видеофильмы не содержат лишнюю информацию, не занимают продолжительное время (короткометражные), информация подается в доступной форме, понятной обучающимся. По многим темам учебной программы на платформе имеются задания, при выполнении которых обучающийся учится думать, размышлять и находить правильный ответ. Количество неправильных попыток учитывается и выводится на страницу отчёта. В качестве завершающего этапа урока на данных платформах обучающимся можно выполнить тест, ответить на вопросы разного уровня сложности по изученной теме.

На образовательном портале BilimLand имеются видеофильмы, тренажёры, тестовые задания, которые удобны для использования на уроках. На данном портале каждый обучающийся имеет возможность добывать знания самостоятельно, что является одним из условий обновленного содержания среднего образования. Использование ресурсов образовательной платформы OnlineMekterв учебном процессе даёт возможностьвыдать свои домашние задания по конкретной теме урока с прикреплением файлов Word, Excel, изображений, возможность проверить работу каждого обучающегося. Также на данном образовательном ресурсе имеются качественные по содержанию уроки по всем темам учебной программы с обязательными учебными заданиями, вопросами разных уровней сложности. Данная платформа удобна как учителю, так и обучающимся.

Мониторинг успеваемости ученика дает возможность отследить, понял ли обучающийся данную тему, правильно ли обучающийся выполнил упражнения и задания, сколько попыток ему потребовалось. На платформе также имеются различные чаты – личный чат с учеником, общий чат с классом, по конкретному уроку, имеется возможность провести видеоурок в онлайн–форме.

В конце урока для проведения рефлексии можно использовать различные компьютерные сервисы, такие, как Kahoot, Plickers, Quizizz, Triventy. Эти сервисы позволяют создавать викторины, опросы, тесты, игры, упражнения. Для проведения такого типа обратной связи не потребуется большого количества оборудования, достаточно наличия интернета, компьютера, смартфонов или ноутбуков. При этом урок с использованием таких сервисов вызывает интерес у обучающихся,

способствуют повышению мотивации в обучении, позволяют отслеживать прогресс каждого обучающегося [4].

Помимо вышеперечисленного, информационно–коммуникационные технологии можно исполь–зовать на уроке при проведении фронтального опроса, проверки домашнего задания, проведении формативного оценивания.

Однако, несмотря на широкие возможности применения информационно–коммуникационных технологий на уроках в общеобразовательной школе, следует учитывать, что они являются вспомогательным инструментом в учебном процессе и не заменяют педагогические технологии. Только совместное их использование приводит к результативности учебного процесса.

Таким образом, суммируя вышесказанное, можно резюмировать, что информационно–коммуникационные технологии, при условии их методически правильного применении в учебном процессе, повышают познавательную активность обучающихся, что, несомненно, приводит к повышению эффективности обучения. Уроки с использованием информационно–коммуникационных технологий повышают мотивацию обучающихся и интерес к предмету.

Список литературы:

1. Аблакотов А.А., Епанешников В.В. Применение икт на уроках технологии – фактор повышения активизации познавательной деятельности // Успехи современного естествознания. 2013. №10. 12–13 с.
2. Татаринцев А.И. Использование информационно–коммуникационных технологий на уроке технологии // Концепт. 2013. №1. 1–5 с
3. Электронный ресурс: https://bkokdi.kz/en/nconf2018/1–section/4093–conf.html
4. Абилдаева А.Х. Использование информационно–коммуникационных технологий в процессе обучения // Перспективы развития информационных технологий. 2015. №27. 1–12 с.
URL: https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie–informatsionno–kommunikatsionnyh–tehnologiy–v–protsesse–obucheniya (дата обращения: 12.01.2023)

УДК 378.1

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ: ИННОВАЦИИ И ОПЫТ В РАБОТЕ УЧИТЕЛЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Кустанова Динара Быржановна
учитель английского языка
школы №23 имени М. Козыбаева
г.Костанай, Казахстан
E–mail: Dikustanova@bkl.ru

Аңдатпа

Өзектілігі: ақпараттандыру процесінің қарқынды дамуы білім беруде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды кеңінен қолдануға әкелді, бұл қазіргі кезеңде білім беруді іске асырудың негізгі шарттарының бірі ретінде инновациялық білім беру ортасын ғана емес, сонымен қатар онлайн оқыту жүзеге асырылуы мүмкін цифрлық білім беру ортасын әзірлеу және жобалау қажеттілігін өзектендірді. Мақсаты: Оқытудың интерактивті нысандарын пайдалану ерекшеліктерін және инновациялық технологияларды енгізу динамикасын анықтау. Білім беру практикасында қолданудың интерактивті сипаты мен тиімділігін ашу.

Түйінді сөздер: *инновациялық білім беру технологиялары, интерактивті оқыту, ақпараттық–коммуникациялық технологиялар.*

Аннотация

Актуальность: Стремительное развитие процесса информатизации привело к широкому приме–нению в образовании информационно–коммуникационных технологий, что актуализировало потребность в разработке и проектировании не только инновационной образовательной среды как одного из ключевых условий реализации образования на современном этапе, но и цифровой образовательной среды, в рамках которой может осуществляться онлайн–обучение. Цель: выявить *особенности использования интерактив–ных форм обучения и динамику внедрения инновационных технологий. Раскрыть интерактивный характер и эффективность использования в образовательной практике.*

Ключевые слова: *инновационные образовательные технологии, интерактивное обучение, информационно–коммуникационные технологии.*

Abstract

Relevance: The rapid development of the informatization process has led to the widespread use of information and communication technologies in education. That has actualized the need to develop and design not only an innovative educational environment, as one of the key conditions for the realization of education at the present stage, but also a digital educational environment, within which online –education can be carried out. Goal: identify the particular qualities of the use of interactive forms of education and the dynamics of the introduction of innovative technologies. Reveal the interactive nature and effectiveness of use in educational practice.

Key words: *innovative educational technologies, interactive learning, information and communication technologies.*

В жизни современного общества происходят серьёзные изменения, которые влияют и на образование. В условиях динамично меняющегося мира, стремительногороста информационного потока, развитияновых информационных технологий, их возможностей– информатизация сферы образования приобретает фундаментальное значение.

Имеющийся в настоящее время казахстанскийи зарубежный опыт информатизации среды образования свидетельствует о том, что она позволяет повысить эффективность образовательного процесса.

Поэтомув образовании очень актуальными являются вопрос: Каким быть ученику 21 века, который сидит сейчас за партой?

И ответом на этот вопрос, можно отметить, что современная школа берёт своё направление на подготовку личности, которая будет думать и чувствовать, а не только получает знания, но и умеет использовать эти знания в жизни, умеет установить коммуникации, развивать креативность, творческий потенциал личности и обладать богатым внутренним миром.

Основная цель не в том, чтобы ученик знал как можно больше, а в том, чтобы он мог осознавать значимость и необходимость полученных знаний, а затем успешно решал поставленные перед ним задачи при любых ситуациях. И успешно реализовать это помогут информационно–коммуникационные технологии.

В условиях цифровизации все образовательные организации должны быть оснащены современной компьютерной техникой, а также обеспечены специальными программами с подключю–чением к сети Интернет. Для эффективного использования этой техники и программного обеспечения педагогу необходимо иметь соответствующую квалификацию, владеть ИКТ–компетентностью. Это необходимо, прежде всего, для использования электронных учебников в образовательном процессе, электронных энциклопедий, виртуальных лабораторий, тренажеров, тестовых приложений. [1]

В своих исследованиях В.И.Виштынецкий отмечает, что «использование применяемых в сфере образования ИКТ должно ставить своей целью реализацию следующих задач: поддержка и развитие системности мышления обучаемого; поддержка всех видов познавательной деятельности обучающего в приобретении знаний, развитии и закреплений навыков и умений; реализация принципа индивидуализации учебного процесса при сохранении его целостности». [2]

На сегодняшний день сильно отличается традиционно–образовательная среда и цифровая образовательная среда. Многие традиционные методы не работают в цифровой образовательной среде. Во–первых, это совсем другая технология, при реализации которой играют большую роль уровень цифровой грамотности, мотивация в новом формате, навык самостоятельной работы, опыт работы педагога, изменение технологий планирования. При этом существуют риски следующего характера: обилие источников и инструментов; умение формулировать вопросы; организация обратной связи; новые алгоритмы взаимодействия; новый вид деятельности. В современных условиях образования происходит процесс переноса в цифровую среду педагогических функций и педагогических процессов. Раньше это выполнялось людьми и организациями на основе использо–вания больших данных для организации процесса обучения и воспитания. В новых условиях внедряются информационно–коммуникационные технологии в содержание предметов, происходит включение участников учебного процесса в самостоятельный поиск, отбор информации, которые расширяют возможности для познания, общения и обмена опыта. Все это делает обучение безграничным. Когда речь идет о цифровой грамотности педагога, о его ИКТ–компетентности, то ИКТ–компетентность – это поиск информации в сети Интернет; критическое восприятие информации; умение создавать контент; использование онлайн–сервисов. При этом необходимо учитывать уровень доступности различных ИКТ технологий, доступность Интернета и цифровых устройств. Педагогу стоит помнить о цифровой безопасности, которая заключается в способности защитить свои персональные данные; обеспечить конфиденциальность информации; иметь высокую культуру общения в социальных сетях; умело пользоваться антивирусными программами.

С информационно–коммуникационнымитехнологиями происходит трансформация и актуали–зация стиля преподавания, индивидуализация и персонализация образовательного процесса. Средствами для проведения занятий являются Zoom, Skype, YouTube+OBS, Instagram. И данные ресурсы обучения применяются довольно успешно в среднем и старшем звене.

Хочу отметить приложение, которое я с большим удовольствием использую на уроках английского языка в среднем звене.

Blooket – это платформа, позволяющая создавать дидактические игры для того, чтобы помочь ученикам максимально эффективно использовать своё обучение в весёлой и увлекательной форме. Как и в упомянутых сервисах, возможна организация дидактической игры в классе и её представле–ние для домашней работы, которую зачастую ученики то забывают выполнять, то просто не имеют желания. Таким образом, используя Blooket, ученики поощряются к участию в играх с вознагражд–дением за ответы на вопросы, присутствует также соревновательное начало, повышается мотивация к обучению.На своих уроках я после создания вопросов по необходимой мне теме, выбираю игровой режим, который соответствует интересам ипотребностям моих учеников. Далее игру размещаюна большом экране перед классом, и ученики присоединяются к ней. На собственных устройствах они увидят задания и приступают к выполнению. Игры Blooket могут быть использованы для различных образовательных целей, включая повторение пройденного, внеклассные мероприятия, игры по итогам большой пройденной темы. [3]

LearningApps – это приложение полюбилось мне еще в годы моего студенчества, когда я была увлечена процессом подготовки открытых уроков на практике.Стоит отметить его преимущества, такое как бесплатное использование, большой выбор игровых заданий, простой процесс создания упражнений, любое из чужих упражнений в галерее можно использовать как шаблон для своего приложения, а самое главное это – находка для создания упражнений познавательно–развлека–тельного характера, ориентирован на вовлечение учеников образовательным процессом и удачное достижение цели обучения.

Также в ряде конструкторов тестов и викторин проведение онлайн опроса непосредственно в классе происходит при активном участии учителя. Ученикам выделяется время на выполнение каждого вопроса. По истечении времени приём ответов заканчивается, учитель переходит к следующему заданию. Конечно же, привлекательны те опции, когда ученик в свойственном для него темпе выполняет задания, может выполнять их в любом порядке, что учитывает особенности индивидуального характера каждого ученика. Уроки, которые способствуют обучению посредством интерактивности, требуют большой подготовки, поэтому можно в своей деятельности использовать онлайн–инструменты. Можно создавать учебные контенты, например, с помощью следующих инструментов: Wizer.Me,PollEverywhere, Kahoot, Quizizz, Quizalize,Garticphone, Wordwall. [4]

Большое значение в образовании имеет контроль и проверка знаний обучающихся. От правильной организации контроля зависит эффективность управления образовательным процессом и качество подготовки обучающихся. Проверка знаний обучающихся дает сведения о соответствии данному этапу усвоения знаний. Правильно поставленный контроль учебной деятельности позволяет педагогу оценивать знания, умения и навыки обучающихся и намного легче и интересней для учеников провести это нетрадиционным способом, то есть прибегнуть к использованию инновацион–ных форм обучения. Выше перечисленные многофункциональные инструменты для создания как интерактивных, так и печатных материалов, что очень удобно.

Приведем пример из живого урока английского языка в 7 классе, с использованием Kahoot — популярной и обучающей платформы в режимеFlashcards мы отвечаем на вопрос “из головы”, не имея вариантов ответа. Чтобы проверить ответ – просто переворачиваем карточку. Прелесть этого режима в том, что ответ нужно придумывать самому, исходя из темы изучаемого кахута, а не выбирать из предложенных.

Таким образом у моих учеников уже включается «думающий», а не «выбирающий» мозг. Этот режим я рекомендую ученикам такжедля самообучения, но также использую его в качестве lead–in новой темы или как quick check материала прошлого занятия.

Но пока год за годом мы использовали небольшое количество образовательных платформ, узнавали про них и их преимущества, пробовали на уроках и учились делать лучше достигая нужной цели, в 2019 году – системы образования во всем мире сталкиваются с беспрецедентным вызовом – COVID–19.И главной целью являлось – обеспечение дистанционного обучения с использованием различных технологий для того, чтобы обеспечить непрерывность обучения на основе учебных программ и обучения для всех, что стало большим толчком для развития информационно–коммуни–кационных технологий по всему миру. учителя должны разрабатывать учебные задания, помогающие учащимся активно изучать и формировать свое понимание темы; планировать гибкие обучающие задачи и обеспечивать обратную связь, чтобы учащиеся могли усваивать учебные материалы в удобном для себя темпе; предоставлять учащимся возможность поддерживать контакт со сверстниками, учиться с помощью дискуссий и взаимодействия, чувствовать себя уверенно. И именно стремительное развитие процесса информатизации привело к широкому применению в образовании информационно–коммуникационных технологий, что актуализировало потребность в разработке и проектировании не только инновационной образовательной среды как одного из ключевых условий реализации образования на современном этапе, но и цифровой образовательной среды, в рамках

которой может осуществляться онлайн–обучение. И стоит отметить, осуществляться – весьма успешно.

Современный учитель, таким образом, должен учитывать положительные свойства ИКТ, не только владеть знаниями в области последних, но и уметь применять их в собственной профессиональной деятельности. При обдуманном, грамотном использовании средств ИКТ в качест–ве новых форм обучения можно решать ряд важных задач дидактического характера:Современный учитель, таким образом, должен учитывать положительные свойства ИКТ, не только владеть знаниями в области последних, но и уметь применять их в собственной профессиональной деятель–ности. При обдуманном, грамотном использовании средств ИКТ в качестве новых форм обучения можно решать ряд важных задач дидактического характера: По результатам моих наблюдений и анализа работы с внедрением инновационных технологий в учебный процесс, можно смело отметить положительные стороны. В первую очередь, идет совершенствование самого процесса препода–вания; значительно повышается уровень самостоятельной работы учащихся, результативность его самоподготовки; активизируется процесс обучения учащегося в направлении научно–исследова–тельской, поисковой деятельности; повышение мотивации учащегося к обучению; обеспечивать процесс непрерывного и гибкого обучения; для создания различных учебных ситуаций, в которых студент усваивает материал в игровой форме; для проведения удалённых экспериментов на реальном оборудовании и многое другое.

Подводя итог, следует отметить, что применение интерактивных технологий обучения в управлении образовательным процессом повышает его эффективность, открывает новые горизонты и обеспечивает возможность адаптации процесса образования к специфическим особенностям отдельных индивидуумов. В условиях воздействия информационно–коммуникационных технологий иинновационных образовательных технологий на образовательный процесс формируется тип современного учителя, который должен не только владеть знаниями в области информационных и коммуникационных технологий, но и уметь применять их в собственной профессиональной деятельности.

ЮНЕСКО считает, что ИКТ могут способствовать обеспечению доступности и справедливости образования, повышению качества обучения и преподавания и профессиональному развитию учителей. Кроме того, при наличии соответствующей политики, технологий и потенциала, ИКТ может содействовать совершенствованию управления, руководства и администрации в области образования. ЮНЕСКО применяет к использованию ИКТ в образовании всеобъемлющий подход. С помощью межсекторальной платформы Организация уделяет большое внимание совместной работе секторов коммуникации и информации, образования и естественных наук, в которых рассматри–ваются вопросы доступа, инклюзивности, равенства и качества в области образования.

Выбор интерактивных технологий обучения обусловлен, прежде всего, содержанием учебного материала и целями обучения. Комплексное использование интерактивных технологий обучения находит свое отражение в системе информационно–коммуникационного образования нашей страны.

Список литературы:

1. https://elibrary.ru/item.asp?id=43273389&pf=1
2. Виштынецкий Е.И. Вопросы информационных технологий в сфере образования и обучения / Е.И.Виштынецкий, А.О.Кривошеев // Информационные технологии. 2004. №2. 32–37 с.
3. http://didaktor.ru/konstruktor–didakticheskix–igr–blooklet/
4. http://didaktor.ru/wordwall–zamechatelnaya–kollekciya–shablonov–didakticheskix–igr/
5. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259299?posInSet=1&queryId=f9d4bf3e–e911–4299–939d–33ea957a3000
6. https://ru.unesco.org/themes/ikt–v–oblasti–obrazovaniya

УДК 376

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОДКАСТОВ НА УРОКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА КАКСРЕДСТВАСОЗДАНИЯИНФОРМАЦИОННО–ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ

Кучер Ксения Валерьевна
учитель английского языка
КГУ «Общеобразовательная школа №1
отдела образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Рудный, Казахстан
E–mail: xeniaku84@mail.ru

Аннотация

В статье рассмотреныпонятия«информационно–образовательная среда», «подкастинг», проведен краткий обзор видов подкастов, их преимуществ и использования для развития иноязычных умений ауди–рования, чтения, письма и говорения; продемонстрированы наиболее популярные ресурсы и их особенности.

Ключевые слова:*информационно–образовательная среда, подкасты, методы обучения английскому языку, аудирование, веб–ресурсы.*

Аңдатпа

Мақалада «ақпараттық–білім беру ортасы», «подкастинг» ұғымдары қарастырылады, подкаст түрлерінің қысқаша шолуы, олардың артықшылықтары мен тыңдау, оқу, жазу және сөйлеу дағдыларын дамы–ту үшін қолданылуы қарастырылады; ең танымал ресурстар мен олардың ерекшеліктері көрсетілген.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–білім беру ортасы, подкасттар, ағылшын тілін оқыту әдістері, тыңдау, веб–ресурстар.*

Abstract

The publication covers the topic of podcasts in English class. This article discusses the concept of «information–educational environment», «podcasting», provides a brief overview of the types of podcasts, their advantages anduse to develop skills for listening, reading, writing and speaking. Also the mostpopular resourcesand their features are demonstrated.

Key words: *informational–educational environment, podcasts, methods of teaching English, listening, web–resources.*

В постоянно меняющемся мире информационных технологий и коммуникативных систем приоритет в обучении иностранный языкам отдается инновационным методам, использованию коммуникативных подходов, компьютерных и мультимедийных средств, аутентичности общения, изучению языка в культурном контексте, автономности и интерактивности обучения, новым методам преподавания.

Обучение иностранному языку было трудно представить без помещения ученика в естествен–ную языковую среду. Но с появлением новой информационно–образовательной среды появляется возможность обучаться вне этой языковой среды, так как современные технологии (Интернет, видеоконференции, электронная почта и др.) способны организовать общениес носителями языка без непосредственного контакта. Так как дидактический потенциал информационных технологий и методика их применения для целей обучения иностранному языку еще недостаточно изучены, я остановила свой выбор на технологии подкастинга, которая помогла создать условия для формирования информационно–образовательной среды. [1, с. 8–11]

Образовательный подкаст как медианоситель является техническим средством обучения иностранному языку, позволяющим решать комплексные задачи иноязычного образования. Использо–вание подкастов в обучении демонстрирует мобильность современной системы образования в целом, ее адаптивный характер.

Слово podcasting (англ.) обязано своим появлением известному ведущему канала MTV Адаму Керри. Именно он объединил два слова: iPod – торговая марка серии портативных медиа–проигрывателей компании Apple (США) и broadcasting – повсеместное широкоформатное вещание.

Термин «подкастинг» приобрел следующее значение: это способ распространения звуковой или видеоинформации в Интернете.

Работа с подкастами имеет множество положительных моментов. Работая с ними можно научиться преодолевать языковые барьеры и не бояться делать ошибки. Подкаст может заинтересовать обучающихся, так как содержит в себе актуальные материалы по всем областям знаний. Их могут дополнять страноведческие фотографии, или видеоролики. Подкасты с титрами или сопроводительным текстом являются очень полезными в понимании учебного материала.

Образовательные подкасты, посвященные изучению иностранного языка, позволяют решать определенные задачи, среди которых формирование и совершенствование слухо–произносительных

навыков, расширение и обогащение лексического словаря, формирование и совершенствование грамматических навыков, развитие умений устной и письменной речи.

К преимуществам использования подкастов относятся:

– возможность развития навыка учебной автономии;

– возможность индивидуализации процесса обучения;

– возможность расширения границ учебной среды;

– возможность организации межкультурного общения;

– возможность формирования информационной компетенции;

– возможность использования огромного количества учебного материала для обучения разным видам речевой деятельности;

– снижение психологических трудностей;

– обеспечение свободного доступа к аутентичным материалам для самостоятельного изучения иностранного языка;

– простота использования. [2, с. 29–32]

Эффективность подкаста подтверждается тем, что он предоставляет больше возможностей для анализа содержания обучения. Подкаст также помогает развить коммуникативные умения, умение организовать свое время, способность структурировать и обобщать предложенный материал в рамках учебной темы. Он способствует совершенствованию механизмов критического и аналити–ческого мышления. Например, подкаст может включать вопросы для обсуждения, на которые ученики должны подготовить ответ к следующему уроку. Тем самым, подкаст развивает критическое отношение к предлагаемому материалу и аналитические способности обучающихся.

Существует огромное множество вариантов использования подкастов на уроке английского языка для развития всех видов речевой деятельности. Безусловно, аудирование и говорение намного легче организовать при помощи подкастов, но с их помощью можно создавать условия и для развития умений чтения и письма.

Во–первых, подкасты – отличный ресурс для аудирования (listening comprehension). Большинство подкастов, направленных на изучение английского языка, содержит список слов (vocabulary list) и вопросы на аудирование с пониманием основного смысла (listening for gist), преподавателям остается только составить задания на аудирование с полным пониманием текста (listening for detail).

Во–вторых, подкасты используются для развития умений иноязычного письма. На основе прослушанной аудиозаписи обучающимся может быть предложено написать сочинение, выражающее свое мнение об услышанном (opinion essay), используя информацию, данную в подкасте. Сочинение «за и против» (for and against essay) также является одним из вариантов развития письма при помощи подкастов, в котором обучающиеся могут воспользоваться аргументами, приведенными в аудиозаписи. При помощи сочинения описания (descriptive essay) ученикам может быть предложено, описать то, что они услышали.

В–третьих, подкасты – отличный способ улучшить навыки иноязычного чтения. Одним из способов может стать чтение вместе с диктором под аудиозапись. Таким образом, ученики будут легче распознавать слова, если они уже слышали его от носителя языка.

В–четвертых, подкасты хорошо подходят для улучшения умений иноязычного говорения. После изучения определенной темы можно дать обучающимся задание составить двухминутный монолог (minutes talk)и записать аудиофайл. Ученики могут записать свой собственный подкаст также на диктофон в телефоне или в режиме онлайн. Задания могут быть любыми: монолог (talk) по изученной теме, пересказ или анализ текста, составление собственной истории, диалога, интервью, дебатов, радиопрограммы, аудиогида. [3, с. 116–134]

Существует огромное количество подкастов для изучения английского языка, которые озвучиваются носителем данного языка или преподавателем с многолетним стажем работы. Самые эффективные среди них:

BBC Learning English Podcast. Преимущество данного подкаста состоит в том, что продолжительность составляет всего 6 минут, легко воспринимается на слух (внятная речь, средний темп). Несмотря на то, что в аудиозаписях используется довольно сложная лексика, к каждому подкасту прилагается транскрипт. Если возникает сложность восприятия на слух, текст может быть перед глазами.

Audio English Podcast. Этот подкаст может быть полезен как тем, кто только начинает изучать язык (English for Beginners), так и тем, кто его совершенствует (раздел Practical English). Также есть возможность выбрать интересующую тему (Travel English, Telephone English, Banking English, Accounting English).

Luke's ENGLISH Podcast. Люк – квалифицированный учитель английского языка из Лондона с опытом преподавания 14 лет. Он старается приглашать на свой подкаст друзей и родственников, чтобы мы могли слышать спонтанный диалог носителей языка. Люк часто разряжает обстановку шутками, иногда придумывает и включает игры, чтобы интереснее освятить тему. В основном

аудиозапись длится больше часа, ее можно слушать во время прогулки или поездки. Такой подкаст будет особенно полезен для учеников, изучающих английский язык, так как развиваются аудитивные навыки.

Effortless English Podcast. Американец А. Хоуг использует мини–истории с множеством времен английского языка. Это является эффективным путем приобретения беглости в выражении мыслей на неродном языке. Его легко понимать даже с начальными знаниями, так как он говорит медленно и членораздельно. Хоуг разработал собственную методику, как быстро выучить английский (учить лучше не слова, а фразы; бессмысленно браться за грамматику, не имея словарного запаса 1000 слов; аудирование – необходимо).

*I Will Teach You a Language Podcast.*Олли Ричардс – ведущий подкаста – говорит, чтосамое важное в изучении языка – наслаждаться процессом. Олли говорит на 8 языках и теперь дает практические советы и стратегии изучения языка. Сам блоггер начал изучать иностранные языки, будучи уже взрослым, теперь он является примером для всех начинающих – английский может выучить каждый. [4,с.93–103]

Система подкастинга помогает не только преподавателю в процессе подготовки к занятию, этот отличная платформа для учеников, и просто для того, кто захотел выучить иностранный язык. Главный плюс подкастинга – свободный доступ к материалам и использование его в удобное для ученика время и в любом месте, что повышает интерес и мотивирует к продолжению изучения языка, оказывает помощь в овладении межкультурной коммуникативной компетенцией.

Использование подкастов – новый инновационный, актуальный метод в обучении иностран–ному языку, который улучшает качество процесса обучения иностранному языку, мотивирует, способствует проявлению инициативности и целеустремленности, а главное развивает способности listening, speaking, reading, writing, что способствует повышению результативности учебного процесса. [5, с. 12]

Можно с уверенностью сказать, что использование подкастинга повышает мотивацию и инте–рес к изучению иностранного языка, реализует личностный потенциал ученика, помогает овладеть межкультурной коммуникативной компетенцией.

Таким образом, вышеперечисленные особенности и возможности подкастов обеспечивают новое актуальное качество процесса обучения иностранному языку, а именно, не только высокую мотивацию учеников, но и способствуют проявлению их инициативности, целеустремленности, развивают способности слушать и слышать, что, безусловно, способствует повышению результатив–ности учебного процесса.

Список литературы:

1. Сысоев, П.В. Технологии Веб 2.0: Социальный сервис подкастов в обучении иностранному языку / П.В.Сысоев, М.Н.Евстигнеев // Иностранные языки в школе. 2009. №6. 8–11 с.
2. Мусина А.А., Шкилев Р.Е. Преимущества использования подкастов при обучении английскому языку учащихся старших классов // Педагогика. Вопросы теории и практики. 2019. №1. 29–32 с.
3. Paul Man–Man SZE Developing students' listening and speaking skills through ELT podcasts // Educational journal. 2006. №34 (2). 116–134 p.
4. Обдалова О.А. Информационно–образовательная среда как средство и условие обучения иностранному языку в современных условиях // Языки культура. 2009. №3. 93–103 с.
5. Stanley G. Podcasting for ELT. / G.Stanley // British Consil Teaching English/ 2005. (Режим доступа: http://www.teachingenglish.–org.uk/articles/podcasting–elt)
6. Агафонова Л.И., Аникина Ж.С. Дидактические особенности использования подкастов при обучении иностранному языку / Л.И.Агафонова, Ж.С.Аникина // (научно–педагогический Интернет–журнал). 2011. №12. (Режим доступа: http://www.emissia.org/offline/2011/1703.htm)

ӘОЖ 528.942

ЖОБАЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМЫТУ

Қара Әсел Бейсенбайқызы
магистр, аға оқытушы
Дуйсекова Асель Аманжоловна
магистр, аға оқытушы
Ы.Алтынсарин атындағы АрқПИ
Арқалық қаласы, Қазақстан
E–mail: asel_kara@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақаланың мазмұнында «таным», «белсенділік», «танымдық белсенділік» ұғымдары қарасты–рылды. Жобалау технологиясы арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту мәселелері талданды. Сондай–ақ, оқушылардың танымдық белсенділігін дамытуда жобалау технологиясының тиімділігі айқындалды.

Түйінді сөздер: *таным, белсенділік, танымдық белсенділік, жоба, жобалау.*

Аннотация

В данной статье рассмотрены содержания понятий «познание», «деятельность», «познавательная деятельность». Проанализированы проблемы развития познавательной активности учащихся через технологии проектирования. Также определена эффективность технологии проектирования в развитии познавательной активности учащихся.

Ключевые слова: *познание, активность, познавательная активность, проект, проектирование.*

Abstract

In this article the contents of the concepts «cognition», «activity», «cognitive activity» are considered. The problems of the development of cognitive activity of students through design technologies are analyzed. The effectiveness of the design technology in the development of cognitive activity of students is also determined.

Key words:*cognition, activity, cognitive activity, project, designing.*

XXI ғасырда оқытудың тиімділігі оқу үрдісінде бастауыш сынып оқушысының танымдық белсенділік деңгейіне тікелей байланысты екендігі айқын бола бастады. Осы орайда, Т.Д.Марцин–ковскаяның ең алдымен «белсенділік» терминін қарастырып, содан кейін «танымдық белсенділік» ұғымын нақтылауға жүгіну керек дегенін қолдаймыз. «Белсенділік» ұғымы психологиялық–педагогика–лық теория мен практикада кеңінен қолданылғанымен, зерттеушілер түрліше анықтама береді. Бірі белсенділікті іс–әрекеттің нәтижесі деп санайды, ал кейбірі белсенділікті іс–әрекетпен анықтайды, ал басқалары белсенділік іс–әрекетке қарағанда кеңірек ұғым деп санайды.

Орыс тілі сөздігінде белсендіұғымының іс–әрекет, жігерлі, дамып келе жатқан деген мағына–лары бар [1, б. 115]. Әдебиетте және күнделікті сөйлеуде «белсенділік» ұғымы көбінесе «іс–әрекет» ұғымының синонимі ретінде қолданылады. Дәстүрлі түрде физиологиялық мағынада «белсенділік» ұғымы тірі заттардың жалпы сипаттамасы ретінде қарастырылады. Тіршілік иелерінде белсенділік дамудың эволюциялық процестеріне сәйкес өзгереді. Жеке тұлғаның маңызды сапасы ретінде адам–ның белсенділігі қоршаған шындықты өз қажеттіліктеріне, көзқарастарына, мақсаттарына сәйкес өзгерту мүмкіндігі ретінде ерекше мәнге ие болады.

А.Н.Леонтьев атап өткендей, белсенділік – тіршілік иелерінің сыртқы және ішкі ынталандыру – тітіркену әсерінен өздігінен қозғалыс жасап, өзгеру қабілетін көрсететін ұғым [2, б. 135].

Психолог Н.Н.Поддъяков «Балалар іс–әрекетінің екі түрі бар: баланың өзіндік белсенділігі және ересектер ынталандыратын белсенділігі» дейді [2, б. 137].

Белсенділікті анықтау нұсқаларын зерттей отырып, енді танымдық белсенділік ұғымын қарастырған жөн. «Танымдық белсенділік» категориясы «ойлау әрекеті», «шығармашылық белсенді–лігі», «танымдық өзінділігі» категорияларымен астарласып жатады. «Танымдық белсенділік» түсінігін жете түсіну үшін танымдық және ойлау әрекеттерінің айырмашылылығын ашып алу керек.

М.Н.Скаткиннің ойынша олардың айырмашылығы мынада: танымдық белсенділікте тек ойлау әрекеті емес, бақылау, ес, ерлік процестері де орын алып, онда адамның қоршаған ортаға көзқарасы айқындалады. Ойшыл ешнәрсені танымауы мүмкін, ал тану ойлаусыз мүмкін емес [2, б. 213].

Танымдық белсенділік ертеде пайда болды және бүгінгі күні ол оқушылардың жеке басының негізгі маңызды қасиеттерінің бірі болып табылады. Өйткені, бастауыш сыныпта оқушылар оқытудың «дәмін» оның барлық көріністерінен сезіне алады. Ал, оқушының танымдық іс–әрекеті дамып, жақсара ма, ол бастауыш сынып мұғаліміне байланысты. Оқыту үрдісінде танымдық белсенділік үлкен рөл атқарады, өйткені оқушы өзінің танымдық белсенділігін көрсеткенде, оқу үрдісі тезірек және тиімдірек

болады. Танымдық белсенділік дегеніміз – оқушының оқуға, білімге деген ынта–ықыласының, қызығушылығының, құштарлығының ерекше көрінісі.

Таным – ол адамға бірден келмейді, ол өмір көріністерін топшылау, салыстыру, тәжірибе жинақтау, оны қорыту арқылы терең де тиянақты білім негізінде пайда болады. Танымдық іс–әрекетте баланың ақыл–ойын өсіру үшін олардың елестетулерін дамытуға көбірек зер салу керек. Егер бала ойын, оқу әрекеттері арқылы айналасындағы дүниемен тығыз байланыста болса, заттарды қабылдауға әрекет етсе, оның танымы артады.

Оқушылардың танымдық белсенділігін дамытуда әртүрлі әдістер қолданылуда. Осындай жаңа технологиялардың бірі – жобалап оқыту технологиясы. Жобалау – «proicere» деген латын сөзі. Бұл сөз «жоспарлау, дайындау» сияқты мағынаны немесе жоспардың жүзеге асырылуын білдіреді.

Жобалау технологиясы XIX ғасырдың II жартысында АҚШ ауылшаруашылығы мектептерінде пайда болған. Оның негізін қалаған психолог, педагог, философ Джон Дьюи. Д.Дьюидің ілімін жалғас–тырушы профессор Уильям Херд Килпатриктің ойынша, оқушыларды өз жұмысының жемісін көруге ынталандыру арқылы үлкен өмірге дайындау – бұл технологияның негізі.

Сонымен қатар танымдық прагматизм философиясының өкілі Дьюи жобалық жұмыстың ғылыми және саяси концепциясының іргетасын қаласа, оның әріптесі У.Х.Килпатрик жобалау әдісін ауқымды мағынасына қарай тәрбиеге қатысты философия ретінде бағалады. Осыған байланысты У.Х.Килпатрак жобаны «әлеуметтік ортада өткізілетін жүректен шыққан мақсатты әрекет» ретінде қарастырады [3, б. 111].

Рейхвейн (1951) теория мен тәжірибенің байланысын жоба десе, Б.Отто жалпы сабақтардың концепциясында басты рөлді сұхбат алады дегенді айтады. Кершенштайнер (1968) еңбек мектебінен жобалау идеяларын немесе осы бағытта дамуды байқауға болатынын тұжырымдады [3, б. 115].

1965 жылдан бері қарай жобалау әдісі халықаралық деңгейде қолданыла бастады. Бұл әдіске қайта оралудың басты себебін ғалымдар «мәселені оның дамуында қарастыруға мүмкіндік беретінді–гімен» байланыстырады, яғни білім алушылар нақты мәселені шешу үшін әрекет үстінде бірнеше рет теорияға үңіледі, соның нәтижесінде өз ісінің қалай орындалғанын бағалай алады, өз қолдарымен жасалған іс оларға қанағаттанарлық, өзіне сенімділік әкеледі. Ғалымдар бұл технологияның осы артықшылықтарына үлкен мән берген. В.Килпатриктің ойынша, оқу әрекеттері оқытушының қатысуын–сыз орындалуы тиіс. Сонда оқушы өз әрекетінің нәтижесін көріп, өзінің қабілетін бағалай алады десе, ал Д.Дьюи оқушының әрекеті мұғаліммен бірлескен әрекет болуын талап етті. Өйткені оқушының әрекетті аяғына дейін орындауына толық білімі жетпеуі мүмкін, ол үшін мұғалім әрекетті орындаудың алдында оқушының барлық ойлау әрекеті сатысынан өтуін қамтамасыз етуі тиіс деген пікір айтады [3, б. 123].

Жоба әдісі жобалық әрекеттің маңызды құрамдас бөлігі ретінде Джон Дьюи жасаған филосо–фия мен білім берудегі гуманистік бағыт идеяларымен байланысты, ол оқушының жеке мүдделеріне сәйкес тиісті іс–әрекеті арқылы белсенді негізде оқытуды ұсынды.

Жобалау әрекеті көптеген ұғымдарды қамтиды: жоба, жоба әдісі, жоба құрылымы, жобалау, жобалау технологиясы, жобалық әрекет технологиясы, жобалық педагогикалық технология, болжау, құрастыру, модельдеу, зерттеу, жоспарлау; рефлексия; жобаның тиімділігін бағалау рәсімдері және т.б.

Жоба – «алға лақтырылған тас» – дербес және ұжымдық шығармашылық аяқталған жұмыс немесе ересектер арнайы ұйымдастырған және оқушылар орындаған, әлеуметтік мәні бар нәтижесі бар, шығармашылық жұмыстарды жасаумен аяқталатын іс–шаралар кешені.

Жобада білімнің әртүрлі салаларынан білім мазмұнын біріктіруге болады, бұл оқушылардың, педагогтардың және ата–аналардың бірлескен танымдық–іздестіру әрекетін ұйымдастыруда үлкен мүмкіндіктер ашады.

Қазіргі заманғы мектептегі білім берудің негізгі міндеттері бар – бұл, ең алдымен, оқуда бастамашылық пен белсенді дербестікті қалыптастыру, сондай–ақ жалпы білім беру біліктері мен дағдыларын қалыптастыру (зерттеу, рефлексиялық, өзін–өзі бағалау).

Жобалық оқыту арқылы жоғарыда аталған міндеттерді жүзеге асыруға болады. Оқытудағы жоба, ең алдымен, белгілі бір нәтижеге жету жолдарын іздеуді көздейтін мәселе. Бұл оқушыларға сабақтарда білім, білік, дағдыларын дәстүрлі деңгейде емес, іздену деңгейінде қолдануға көмектесетін, оқушылардың шығармашылық дамуына ықпал ететін әдіс.

Сабақта жоба әдісін қолданған кезде мұғалім мен оқушының іс–әрекетінің құрылымы келесі–дей: оқушының өзі іс–әрекеттің мақсатын қояды, мұғалім көмекші рөлін атқарады, егер оқушыға қиын болса, іс–әрекеттің мақсатын қоюға көмектеседі, бірақ ешқандай жағдайда мақсатты өзі анықтамайды. Іс–әрекет барысында оқушы өзіне жаңа білім ашады, ал мұғалім оқушы нақты ақпарат ала алатын дереккөздерді ұсынады. Оқушы эксперимент жасаудан, қателесуден және қателіктерін түзету үшін және болашақта алдын–алу үшін бәрін жасаудан қорықпайды. Оқушы жұмыс барысында мәселені шешудің жолдарын өзі таңдайды, ол бастамашыл тұлғаны тәрбиелеуге ықпал ететін оқыту субъектісі ретінде әрекет етеді. Мұғалім жұмыс нәтижесін бағалауға, кемшіліктер мен артықшылықтарды анықтауға көмектеседі.

Бастауыш мектептегі жоба әдісі бірқатар ерекше белгілері бар педагогикалық үрдісті ұйымдастырудың тәсілі ретінде қарастырылады:

– қойылған мақсатқа қол жеткізу және бірлескен іс–әрекет өнімін алу бойынша біртіндеп күрделене түсетін практикалық тапсырмаларды жоспарлау және кезең–кезеңмен орындау үрдісінде педагогтің, тәрбиеленушілердің және олардың ата–аналарының іс–әрекетін болжайды;

– білім беру үрдісінің әртүрлі тараптарының бірлігі мен сабақтастығын, білім, білік және дағдылардың пәнаралық интеграциясын қамтамасыз етеді;

–оқушылардың жоғары дербестік деңгейін, бастамашылдығын және олардың танымдық ынтасын, оқушылардың зерттеу–шығармашылық іс–әрекет тәжірибесін қарастырады;

–шығармашылық белсенділікті, ойлауды, жағдайды талдауға бейімділікті дамыту, проблеманы шешу міндеттері мен дағдыларын қалыптастыру, мақсаттылық, тапқырлық, табандылық сияқты жеке қасиеттерді тәрбиелеу құралы ретінде қызмет етеді;

– оқушыларда жұмыс кеңістігі мен уақытын ұйымдастыру және пайдалану дағдыларын, өз мүмкіндіктерін бағалау, өз мүдделерін түсіну және саналы таңдау жасау дағдыларын қалыптастыруды қамтиды;

– топтық өзара іс–әрекет үрдісінде оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталады.

Танымдық белсенділік көп түрлі тұлғалық қатынастардың қалыптасуымен тығыз байланысты. Шындықтың мәнді жақтарын бейнелеуге бағытталған танымдық белсенділік адамзатпен табылған танымның мөлшерін ашып, ғылыми ақиқатқа ену мүмкіндігімен тұжырымдалады. Танымдық іс–әрекеттің белгілі бір ғылым саласымен таңдаулы қатынасы, танымдық іс–әрекеті, оларға қатысу және қатысушылармен танымдық қарым–қатынасы маңызды келеді. Адамның барлық таным үрдістерін өз даму деңгейінен белсендендіруде танымдық белсенділік тұлғаның шындықты қайта құру іс–әрекеті нәтижесінде ұдайы ізденіске жетелейді.

Сонымен, танымдық белсенділік – оқушының дербестігін, әрбір баланың даралығын, оның одан әрі білім алудың жеке алғышарттарын дамытуды көздейтін маңызды тұлғалық қасиеті. Танымдық іс–әрекет, ең алдымен, баланың оқуға деген белсенді көзқарасын қалыптастыруға қабілетті пәндерді таңдауын қамтиды.

Педагогикалық құбылыс ретінде танымдық белсенділік екі жақты әрекет ете алады: бір жағынан бала өз іс–әрекетін өзі ұйымдастырады, ал екінші жағынан оқушының танымдық іс–әрекетін белсендіретін және ұйымдастыратын мұғалім, нәтижесінде мұғалімнің күш–жігерінің арқасында оқушының өзіндік танымдық белсенділігіне айналады. Танымдық белсенділіктің бұл екі түрі педагогикалық үрдісте бір–бірімен тығыз байланысты.

Жобалау әдісі оқу үрдісінде өте тиімді. Бұл әдісті қолданған кезде оқушылар қызығушылық танытып, өз қабілеттерін дамытып, іске асырғысы келетіні байқалады. Дұрыс ұйымдастырылған жобалау іс–әрекеті танымдық белсенділікті қалыптастыра алады және сол арқылы оқу процесін арттырады. Мұндай жұмыс қызықты, тиімді және нәтижелі.

Сонымен, жобаның тиімділігі – көзбен көріп, құлақпен естіп, есте сақтай отырып, оқушыны ізденіске, іскерлік пен танымдық белсенділікке, шығармашылық қабілетті жетілдіру арқылы түрлі мәселелерді шеше білуге, тапқырлыққа, жаңа ғылыми ізденіске жетелеуде. Міне, бұдан шығатын қорытынды: жобалық оқыту технологиясы оқушыларға терең де сапалы білім алуға кепіл бола алады.

Оқушылардың танымдық белсенділігі оқу үрдісінің тиімділігі мен нәтижелігінің маңызды көрсеткіші болып табылады, өйткені ол оқушының даралығы мен дербестігін, оның белсенді позициясын дамытуға бағытталады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Тоқсанбаева Н.Қ. Оқыту процесі жүйесіндегі танымдық іс–әрекеттің құрылымы. А., 2001
2. Педагогика және психология: қазақша–орысша орысша–қазақша терминолгиялық сөздік. А., 2000
3. Бахишева С.М. Педагогикалық жобалау: теориясы мен технологиясы: оқулық. А., 2011

УДК 371.3

TEACHING CRYPTANALYSIS OF CLASSIC ENCRYPTION METHODS USING MODERN TOOLS

Qozoqova To'xtajon Qaxramon qizi
Assistant,Tashkent University of Information
Technologies named after Muhammad al–Khwarizmi
Tashkent, Uzbekistan
E–mail: toxtajonqozoqova31@gmail.com

Аңдатпа

Бұл мақалада криптоталдау процесі заманауи бағдарламалық құралдарды қолдану арқылы жүзеге асырылды және нәтижелер алынды, және біз осы Cryptool бағдарламасын пайдаланып талдауға кететін уақыттың айтарлықтай қысқарғанын көреміз. Онлайн–бағдарламадан аталған классикалық шифрлау алгоритмдерін пайдалану мүмкіндігі жаңа студенттер үшін өте ыңғайлы.

Түйін сөздер*: Cryptool Цезарь, Атбаш, Полибий, Вигенер, Дөрекі күш шабуылы*

Аннотация

В данной статье был проведен процесс криптоанализа с использованием современных программных средств и получены результаты, и мы видим, что время, необходимое для анализа с использованием данной программы Cryptool значительно сокращается. Возможность использования упомянутых классических алгоритмов шифрования из программы онлайн очень удобна для новых учеников.

Ключевые слова: *Cryptool , Цезарь, Атбаш, Полибий, Вигенер, Атака грубой силы*

Abstract

In this article the process of cryptanalysis using modern software tools was carried out and the results were obtained, and we see that the time required for analysis using this Cryptool program is significantly reduced. The possibility of using the mentioned classic encryption algorithms from the online program is very convenient for new students.

Key words: *Cryptool, Caesar, Atbash, Polybius, Vigenere, Brute Force Attack*

Caesar's encryption algorithm. Julius Caesar uses the following encryption algorithm in his letters to ensure mission confidentiality when sending confidential tasks by letter. Instead of the uppercase and lowercase Latin letters involved in the letter, he writes a letter that comes after the letter K in the alphabet (he thinks that the letter a comes after the letter z in the alphabet). The encryption can be expressed using modular arithmetic by first converting the letters into numbers according to the scheme A = 0, B = 1,..., Z = 25. Encryption of a letter can be mathematically described by n shifts.

$$E_x(x) = (x + n)mod26$$

For example, when K = 3: Message: abcdefghijklmnopqrstuvwxyz. Password: defghijklmnopqrstuvwxyzabc. The following formula is used for decryption, which is the reverse of encryption

$$D_x(x) = (x - n)mod26$$

In cryptanalysis of the Caesar cipher, the following two situations can be considered:

1) The parser knows (or guesses) that some simple replacement cipher is being used, but it is not a Caesar cipher;

2) the parser knows that he is using a Caesar cipher, but does not know the shift value.

In the first case, the cipher can be cracked using techniques such as frequency analysis or pattern words, as in the case of a simple substitution cipher. The analyst can quickly detect a pattern in the solution and conclude that the Caesar cipher is the particular algorithm in use.We use Cryptool software to perform ryptanalysis in Caesar. You download the program from https://www.cryptool.org/en/ct2/downloads and run it. The main window of the program is shown in Figure 1.

Figure 1. Cryptool main window

The templates section of Cryptool has cryptanalysis templates, and the result is obtained by entering the analysis sequence into this ready template or empty window. The Cryptanalysis section is divided into classic and modern sections. In Figure 2 below, Caesar's encryption algorithm has been analyzed using the frequency analysis method.

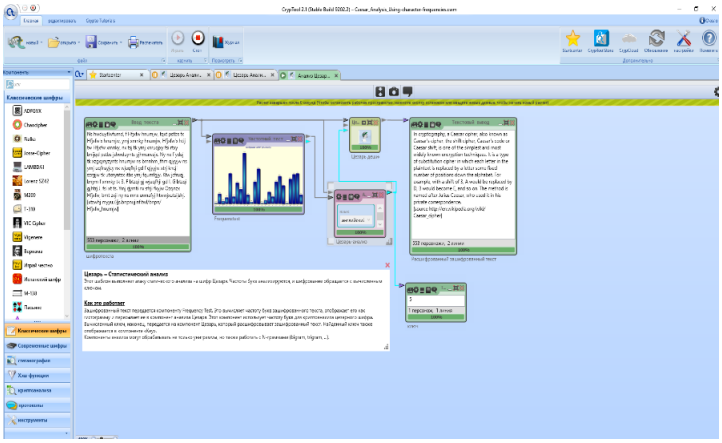

Figure 2. Caesar cipher frequency analysis method

Figure 3. Trying the Caesar cipher

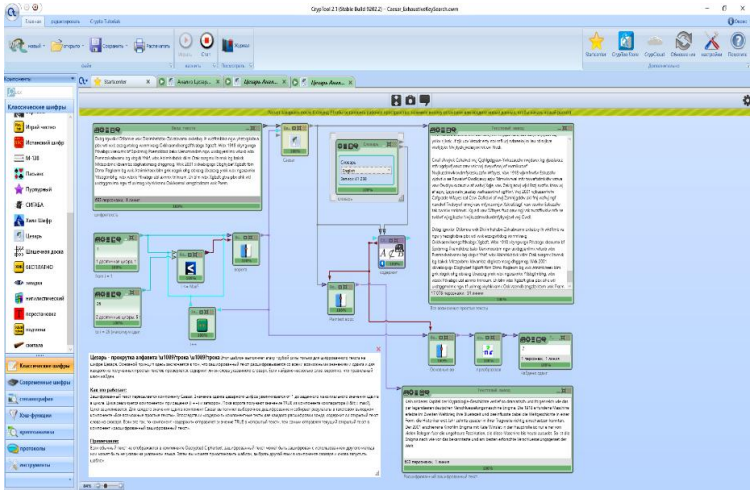

We also use brute force analysis for the Caesar cipher.Figure 3 shows the result of brute force analysis. The code is entered in the part marked in the picture.

Atbash encryption algorithm. Atbash is an ancient encryption system created in the Middle East. It was originally used in Hebrew; some historians and cryptographers believe there are examples in the Bible. The name «Atbash» comes from the first Hebrew letter Aleph and the last letter Taf. The atbash cipher is a

simple permutation cipher based on rearranging all the letters of the alphabet so that the result is reversed. Atbash is also a substitute for a password. Since each letter corresponds to another, it provides very little security. The first letter is replaced by the last letter, the second letter by the penultimate letter, and so on. The finished cipher looks like this:

Massage: ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
Cipher: ZYXWVUTSRQPONMLKJIHGFEDCBA

An example of plaintext encrypted text using Atbash:

Massage: MEETMEATONE
Cipher: NVVGNVZGLMV

As you can see and as mentioned above, the atbash cipher provides no security once the encryption method is found. https://www.cryptool.org/en/cto/atbash provides atbash encryption at the link below. Figure 4 shows an example of the atbash cipher.

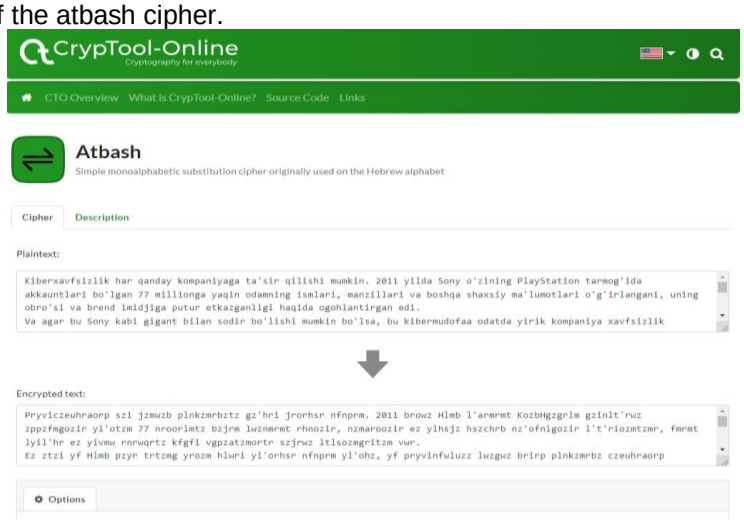

Figure 4. Atbashda password online result

Polybius encryption algorithm. A Polybius square is a table that allows someone to convert letters into numbers. This table can be randomized and passed to the recipient to make encryption a little harder. To fit the 26 letters of the alphabet into the 25 cells created in the table, the letters "i" and "j" are usually combined into one cell. Originally there was no such problem because the ancient Greek alphabet had 24 letters. The size of the square changes depending on the type of the alphabet (Table 1).

Table 1

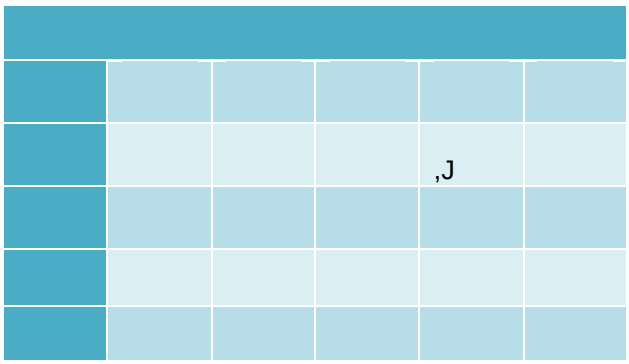

Encryption is based on this table, for example, we encrypt the word «cybersecurity» based on the Polybius table.

Plain text = cybersecurity

Cipher text =252412154253115121432455312425

Encryption is done online at https://cryptii.com/pipes/polybius–square, and decryption can be done at the same address. Figure 5 shows the process.

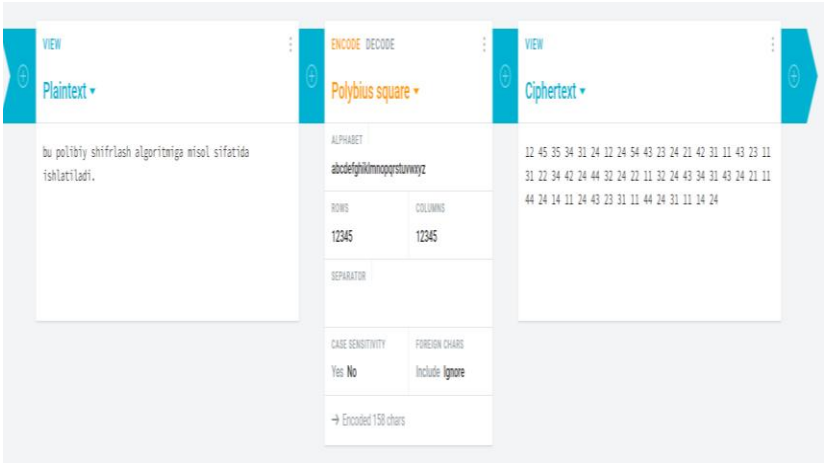

Figure 5: Process of online encryption and decryption of the Polybius cipher

Vigenere encryption algorithm. Vigenere encryption weakens the frequency characteristics of the appearance of characters in the text, but some features of the appearance of characters in the text are preserved. The main disadvantage of the Wiener cipher is that its key is repeated. Thus, a simple cryptanalysis of the cipher can be constructed in two steps:

1. Finding the key length. The distribution of frequencies in the ciphertext can be analyzed in different ways. That is, obtain a text containing every second letter of the ciphertext, then every third letter, and so on. As soon as the frequency distribution of the letters differs significantly from the uniformity (e.g. by entropy), we can talk about the length of the key found.

2. Cryptanalysis. l A set of Caesar ciphers (where l is the length of the found key), which are easily cracked individually. The Friedman and Kasiski tests help determine the length of the key.

Table 2

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
A	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
B	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A
C	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B
D	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C
E	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D
F	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E
G	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F
H	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G
I	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H
J	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I
K	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
L	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
M	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
N	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
O	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
P	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
Q	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
R	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q
S	S	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R
T	T	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
U	U	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T
V	V	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U
W	W	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V
X	X	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W
Y	Y	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X
Z	Z	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y

This component uses the output to find the secret key. Key sizes from one to twenty are tested. Normal text and the best candidates are displayed in the leaderboard. You can also use this template to create plaintext by selecting keys automatically selected by the Vigenere encryption algorithm. To do this you need to set the «auto–key» on the analyzer, the process is shown in Figure 6.

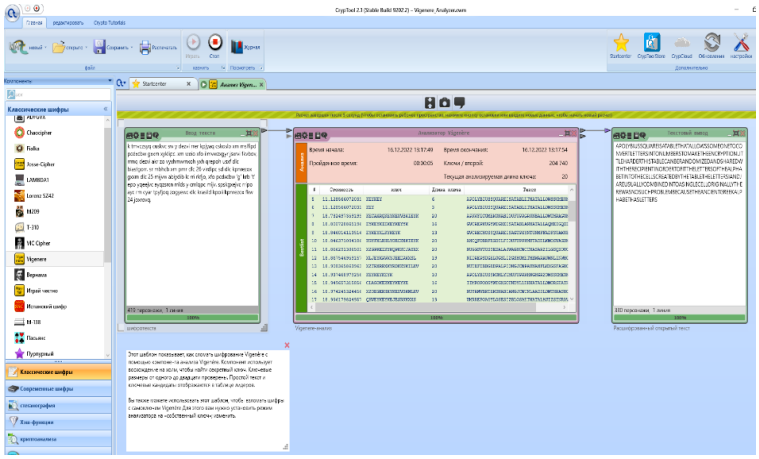

Figure 6. Process of cryptanalysis of the Wegener's encryption algorithm

In conclusion, we can say that the time required for cryptanalysis in the software tools of modern information technology has proven to be more advanced and less time–consuming than the traditional method of analysis. The implementation of these software tools in the educational process is found to be effective. This article is given as a practical work to the student as an assignment on cryptanalysis, and we get new results from them

References:

1. Aakanksha Sharma «Comparative Study of Symmetric Cryptography Algorithm» dissertation work. Udaipur 2014
2. Linda Rosencrance «Cryptoanalsys» search security 2021 y
3. Joan Daemen, Lars Knudsen, Vincent Rijmen (January 1997). The Block Cipher Square (PDF). 4th International Workshop on Fast Software Encryption (FSE '97), Volume 1267 of Lecture Notes in Computer Science. Haifa: Springer–Verlag
4. Farzaneh Abed, Eik List, Stefan Lucks, and Jakob Wenzel Bauhaus Cryptanalysis of the Speck Family of Block Ciphers Revision From October 9, 2013Universität Weimar, Germany
5. Robert Brummayer and Armin Biere «Boolector: An Efficient SMT Solver for Bit–Vectors and Arrays» Institute for Formal Models and Verification Johannes Kepler University Linz
6. Chistofer Smitson «Modern Cryptoanalsys» Unireversity of Tulsa 2020
7. To'xtajon Qozoqova «Cryptanalysis methods of symmetric block ciphers» master's thesis. Toshkent 2022
8. https://www.cryptool.org/en/cto/atbash
9. https://cryptii.com/pipes/polybius–square
10. https://en.wikipedia.org/wiki/Cryptanalysis
11. https://en.wikipedia.org/wiki/Linear_cryptanalysis

УДК 373.51

СОВРЕМЕННАЯ ЦИФРОВАЯ СРЕДА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ

Лебедь Ирина Петровна
педагог–исследователь, учитель математики
Учреждение «Академический лицей города Костанай»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: irina.lebed.2012@bk.ru

Аңдатпа

Мақаланың өзектілігі цифрлық технологияларды қолдана отырып, білім беру процесіне қойылатын заманауи талаптарға байланысты. Мақсат–математика сабақтарында, үй тапсырмаларын орындау кезінде және сыныптан тыс жұмыстарда цифрлық ортаны құрудың оңтайлы формаларын, құралдары мен әдістерін табу. Мақалада мектептегі білім берудің цифрлық ортасының деңгейлері келтірілген: институционалды, аспаптық, пәндік–дамытушылық; математикалық білім алу шеңберінде пәндік–дамытушылық деңгейдің құрылымдық–мазмұнды мазмұны егжей–тегжейлі сипатталған. Мақаланың авторлық материалының құндылығы математикалық білім деңгейін арттыруға бағытталған сандық құрылғылардың кең ауқымымен анықталады.

Түйінді сөздер: *цифрлық орта, цифрлық орта деңгейлері, математикалық білім, оқушылар, интернет–технологиялар, цифрлық ресурстар, білім беру порталдары.*

Аннотация

Актуальность статьи обусловлена современными требованиями к образовательному процессу с применением цифровых технологий. Цель заключается в поиске наиболее оптимальных форм, средств и методов для создания цифровой среды на уроках математики, при выполнении домашних заданий и проведении внеклассных мероприятий. В статье представлены уровни цифровой среды для школьного образования: институциональный, инструментальный, предметно–развивающий; подробно описано структурно–содержательное наполнение предметно–развивающего уровня в рамках получения математических знаний. Ценность авторского материала статьи определена широким кругом цифровых девайсов, направленных на повышение уровня математических знаний.

Ключевые слова: *цифровая среда, уровни цифровой среды, обучение математике, обучающиеся, интернет–технологии, цифровые ресурсы, образовательные порталы.*

Abstract

The relevance of the article is due to modern requirements for the educational process with the use of digital technologies. The goal is to find the most optimal forms, tools and methods for creating a digital environment in math lessons, when doing homework and conducting extracurricular activities. The article presents the levels of the digital environment for school education: institutional, instrumental, subject–developing; the structural and content content of the subject–developing level in the framework of obtaining mathematical knowledge is described in detail. The value of the author's material of the article is determined by a wide range of digital devices aimed at improving the level of mathematical knowledge.

Key words: *digital environment, levels of digital environment, mathematical knowledge, students, Internet technologies, digital resources, educational portals.*

Мы живем в век цифровой революции, охватывающей конец двадцатого и начало двадцать первого веков. Именно это время ознаменовано возникновением огромного количества цифровых технологий прочно вошедших во все сферы жизнедеятельности человека. Не является исключением и сфера образования. Цифровые образовательные технологии являются инновационным способом организации учебно–воспитательного процесса, основанного на использовании электронных систем, обеспечивающих ему всеобщую визуализацию и структуризацию [1].

Безусловно, что основной целью цифровизации образовательного процесса является повышение его качества, общей эффективности, доступности, социальной значимости и привлекательности.

Если говорить о цифровой среде школьного образования, то условно ее можно разделить на несколько уровней.

1 уровень – институциональный – предназначен для общего управления образовательной организацией, предполагает ее сетевое взаимодействие с другими субъектами образовательного процесса (государственные учреждения, социальные партнеры, объединения родителей и т.д.);

2 уровень – инструментальный – обеспечивает общую внутришкольную организацию образо–вательного процесса, речь идет о школьном сайте, о применении учебным заведением образова–тельных платформ («Күнделік», «BilimLend», «Daryn.online» и др.), различных цифровых девайсов (компьютеры, планшеты, смартфоны), социальных приложений («WhatsApp», «Telegram», «Bilim–BerApp», «ВКонтакте» и др.);

3 уровень – предметно–развивающий – направлен на развитие знаний, умений, навыков, общей функциональной грамотности, в рамках определенной школьной дисциплины, обладает широким арсеналом цифровых инструментов и возможностей [2].

Предметно–развивающий уровень цифровой среды на уроках математики достигается путем применения цифровых образовательных ресурсов, которые структурируются в блоки, выполняющие различные образовательные функции.

Блок «Электронные учебники» содержит прототипы традиционных учебников, цифровые учебники–оригиналы, различные предметные обучающие системы («01Math») и обучающие среды («Matific»).

Блок «Электронные учебные пособия» включает большое разнообразие цифровых репети–торов для тренировки всех типов учебных задач и примеров, тренажеров («Matematika.Club»), обучающе–контролируемых программ («Системы счисления», «PascalABC.NET», «ОЛИМПОКС»), справочников, словарей, цифровых математических калькуляторов, игровых, практических и лабораторных заданий, предметных коллекций по алгебре и геометрии и мн.др.

Блок «Электронные учебно–методические пособия» содержит инновационные учебно–методические комплексы, предметные учебно–методические среды, предметные миры (условные знаки, формулы, символы и др.), программно–методические комплексы.

Блок «Электронные издания контроля достижений обучающихся» включает тестовые задания различной модификации, методические рекомендации по их выполнению, различные инструмен–тальные средства («Maple», «Matlab», «LaTeX» и др.) [3].

Все многообразие цифровой среды, направленной на развитие математического знания, структурируется по типу предоставляемой информации: цифровые ресурсы с текстовой информа–

цией (задачи, правила, практические задания и др.), ресурсы с визуальной информацией (модели–рование задач, интеллект–карты и др.), аудио и видео источниками, цифровые интерактивные модели (трехмерные интерактивные модели геометрических фигур, модели, иллюстрирующие раз–рядную запись числа, изображение чисел на числовой оси и др.), комбинированные цифровые ресурсы, ресурсы со сложной структурой (учебник–методическое пособие–хрестоматия–первоисточник).

Большая роль в повышении уровня математических знаний обучающихся принадлежит образовательным порталам, рекомендованным Министерством образования и науки Республики Казахстан «Pandaland.kz», «sabak.kz», «edu.kz», «BilimmediaGroup», «DarynOnline», «Opiq», «Tilqu–ral.kz» и т.д. Национальные образовательные порталы содержат огромный арсенал научной, учебно–методическойи практико–ориентированной литературы, создают уникальную возможность для дополнительного образования, являются основными носителями прогрессивных педагогических технологий.

Помимо перечисленных цифровых возможностей, повышению уровня математических знаний обучающихся может способствовать применение на уроках (при выполнении домашних заданий, при проведении внеклассных мероприятий по предмету), большое количество цифровых площадок и порталов, доступных свободному пользователю. К примеру, портал «Math.pu» поможет в организации математических конкурсов, олимпиад. В рамках портала можно найти описание деятельности различных математических школ и институтов, интересные математические факты, а также позна–комиться с историей математики и узнать о жизни и профессиональной деятельности отдельных ученых–математиков [4].

Сайт «Вся элементарная математика» представляет среднюю математическую интернет–школу, в которой можно обучаться в любое удобное время. На сайте, в полном объеме, содержатся все учебные материалы по элементарной математике: задачи, примеры, контрольные практические и т.д. Интернет–проект «Задачи» предлагает каталог задач по темам целенаправленным на изучение свойств числовых неравенств и действий над ними, свойствразличных числовых функций; на изучение понятий степени и корня и мн.др. Сайт «Прикладная математика» предлагает справочники математических формул, огромное разнообразие математических задач с готовыми решениями. На данном сайте можно найти подробное описание математических законов, а также осуществить поиск математических терминов и формул. Интернет–библиотека «Математическое образование» содер–жит широкий выбор книг, учебников и методических пособий по математике. В библиотеке можно найти разнообразные виды источников для подготовки к внеклассным мероприятиям: диафильмы, журналы, исторические труды, публицистический материал, в доступном для обучаю–щихся формате и мн.др. Интернет площадка «Математика в помощь школьнику» предоставляет возможность прослушать десять коротких, но очень емких лекций по школьной программе. Прослушиванию каждой лекции предшествует задача, которую школьнику предлагается решить самостоятельно. В случае затруднения, навигатор интернет–площадки отправляет обучающегося к фрагменту лекции, содержащему подсказку для правильного решения.

Отдельно следует сказать о требованиях, предъявляемых к используемой на уроках матема–тики цифровой образовательной среде.

Во–первых, все цифровые ресурсы должны соответствовать и не противоречить норматив–ным актам МОН РК, содержанию учебников и осваиваемым образовательным программам.

Во–вторых, цифровые ресурсы должны ориентироваться на современные формы обучения и обеспечивать высокую мобильность, интерактивность и мультимедийность образовательного процесса.

В–третьих, они должны создавать возможности для уровневой дифференциации и персонификации процесса обучения.

В–четвертых, иметь удобный интерфейс, предполагать использование, как для групповой, так и для коллективной работы [5].

Применение цифровой образовательной среды на уроках математики предъявляет определе–нные требования и к самому педагогу, который должен в совершенстве владеть компьютерными программами Microsoft (Word, Excel, PowerPoint и др.), навыками работы с интернет–сервисами, методами реализации проектных технологий. При организации уроков и внеклассных занятий, с применением цифровых образовательных ресурсов, учителю необходимо учитывать особенности изучаемой темы, ее цели и задачи, общий уровень обученности и обучаемости класса. Не смотря на большую высвобождаемость времени на уроке, за счет мобильности цифровых ресурсов, учитель должен понимать важность серьезной и основательной подготовки к их использованию в учебном процессе. Не стоит забывать и про обеспеченность учебного процесса техническими возможностями для применения цифровых ресурсов, это наличие многофункциональных демонстрационных экранов, обеспеченность индивидуальными цифровыми девайсами, функции звукового воспроизведения, скорость интернета и др.

Таким образом,создание цифровой среды в образовательном процессе являются вынужден–ным и необходимым условием для повышения уровня математических знаний. Цифровая образовательная среда способствует повышению эффективности процесса обучения за счет возможностей его визуализации, структуризации, мотивационной привлекательности и наглядной результативности. Для наиболее эффективной организации цифровой среды сам педагог должен обладать компьютерной грамотностью и методологической подготовленностью, а технологическая оснащенностьучебных и внеурочных занятий должна соответствовать заявленным образовательным целям и задачам.

Список литературы:

1. Ахметжанова Г.В., Юрьев А.В. Цифровые технологии в образовании. URL: https: //cyberleninka.ru/article/n/tsifrovye–tehnologii–v–obrazovanii–1 (Дата обращения: 26.01.23)
2. Уваров А.Ю. Модель цифровой школы и цифровая трансформация образования. // Исследователь/Researcher. 2019. №1–2 (25–26). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/model–tsifrovoy–shkoly–i–tsifrovayatransformatsiya–obrazovaniya (Дата обращения: 26.01.23)
3. Аюченко А.Е. Дидактическая готовность педагогов к развитию цифровой образовательной среды // Современные проблемы науки и образования. 2019. №6. 98 с.
4. Цифровая образовательная среда – новые возможности для современного урока математики URL: https://phsreda.com/ru/article/74526/discussion_platform (Дата обращения: 29.01.23)
5. Полякова А.Ю. Цифровая трансформация математического образования URL: https://school.infojournal.ru/jour/article/view/618(Дата обращения: 29.01.23)

УДК 711.7

РОЛЬ ИКТ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Лобач Екатерина Анатольевна
учитель английского языка
КГУ «Школа – гимназия №3 отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области,
г.Костанай, Казахстан
E–mail: lobachekaterina81@mail.ru

Аннотация

Данная статья описывает актуальность применения информационно–коммуникационных техно–логий в образовательной среде, направленных на развитие личности, повышение мотивации учащихся к учебой деятельности, получение новых знаний. Цель формирования информационно–образовательной среды в школе связана с основными целями учебного процесса. Применение ИКТ позволяет изменить характер взаимодействия субъектов образования учитель и ученик. В статье приведены образовательные онлайн – платформы, конструкторы тестов, игр и викторин, применяемые автором в своей педагогической практике.

Ключевые слова:*Информационно–коммуникационные технологии, образовательный процесс, качество образования, онлайн–платформы.*

Аңдатпа

Бұл мақалада ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың білім берудегі өзектілігі сипат–талады, оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыруға, жаңа білім алуға және де жеке тұлғаны дамытуғабағытталған. Мектептегі ақпараттық–білім беру ортасын қалыптастыру мақсаты оқу–тәрбие процесінің негізгі мақсаттарымен тығыз байланысыты. АКТ–ны қолдану білім беру субъектілерінің , мұғалім мен оқушының өзара әрекет қатынастарын өзгертуге мүмкіндік береді. Мақалада автордың өзінің педагогикалық іс – тәжірибесінде пайдаланатын білім берудегі онлайн – платформалары, ойын және викторина мен тест конструкторлары ұсынылады.

Кілтті сөздер: *Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, оқу процесі, білім сапасы, онлайн – платформалар.*

Abstract

This article describes the relevance of the use of information and communication technologies in the educational environment, aimed at personal development, increasing students' motivation for learning activities, obtaining new knowledge. The goal of forming an information and educational environment at school is related to the main goals of the educational process. The use of ICT makes it possible to change the nature of the interaction between the subjects of education teacher and student. The article presents educational online platforms, constructors for tests, games and quizzes used by the author in his teaching practice.

Key words: *Information and communication technologies, educational process, quality of education, online platforms.*

Современное общество не стоит на месте, развивается и прогрессирует абсолютно во всех сферах нашей жизни. Информационно–коммуникационные технологии плотно входят в жизнь общества. Внедрение современных технологий, информатизация и компьютеризация являются неотъемлемой частью образования и образовательного процесса в целом. Таким образом, «образование» и «информационно–коммуникационные технологии» становятся на одну ступень в получении знаний. Компьютерные технологии широко используются на уроках, ни одно школьное мероприятие не обходится без мультимедийных презентаций, а урок – без использования инновационных образовательных ресурсов.

Внедрение ИКТ в образовательный процесс изменило все стороны жизни современной школы. Изменилась роль ученика, который становится активным участником учебно–воспитательного процесса и партнёром учителя. Учебный процесс строится таким образом, чтобы информационно–коммуникационные технологии дополняли, а не заменяли общение учителя с учениками.

Информационно–образовательная среда в школе создается для того, чтобы обучающийся смог получить новые знания, научился активно их применять на практике, легче социализировался и адаптировался к постоянно меняющемуся миру. Цель формирования информационно–образовательной среды школы главным образом связана с основными целями учебного процесса.

Сегодня каждому учителю необходимо в совершенстве владеть компьютерной грамотностью и совершенствовать навыки использования информационных технологий, чтобы идти в ногу со временем. Применение информационных технологий в школе значительно облегчает работу педагога и значительно помогает выйти на новый уровень качества преподавания, которого требует современность. ИКТ помогают учителю сделать образовательный процесс более разнообразным и увлекательным, что повышает мотивацию школьников к обучению, развивает в них интерес к познавательной деятельности, помогает им сконцентрироваться на учебном процессе.

Повышение информационно–коммуникационной компетентности педагогов проводится постоянно. Имеются разные курсы повышения квалификации, проекты, которые позволяют педагогам научиться использовать информационные технологии в своей деятельности. Особую роль играет методическое сопровождение применения ИКТ, обобщение и распространение педагогического опыта в этой области (проведение мастер–классов, семинаров, вебинаров). Важным условием эффективного и систематического использования ИКТ в учебном процессе для достижения высоких результатов является потребность и готовность учителя к проведению уроков с использованием ИКТ, внутренняя мотивация, осознанное перенесение полученных теоретических знаний и практических навыков в педагогическую деятельность, применение готовых мультимедийных программ в образовательном процессе, пользование социальными сервисами, общение в сетевых сообществах, создание и использование в учебном процессе собственных простейших и имеющихся программных продуктов, образовательных сайтов. [1, с. 4]

У любого преподавателя сегодня есть в распоряжении большое количество возможностей применения в учебном процессе средств ИКТ: информация из сети Интернет, словари и справочники, электронные учебники, программы, презентации, различные виды коммуникации – форумы, чаты, электронная почта, блоги, вебинары, телеконференции. Это способствует, актуализации содержания обучения, быстрому обмену информацией между участниками образовательного процесса. А также стимулирует учителя к самообразованию, творческому развитию.

ИКТ актуально использовать практически во всех учебных ситуациях, на уроках разных типов и на любом этапе урока. С помощью ИКТ можно эффектно представить учащимся новую тему, обозначить проблему; яркая мультимедийная презентация может сопровождать речь учителя, иллюстрируя ее видео– и аудиоматериалами, картинками, схемами. Создание мультимедийных презентаций – это один из самых простых и доступных способов ярко и наглядно представить учебный материал. В качестве авторов презентаций могут выступать как педагоги, так и учащиеся: в первом случае презентация готовится к уроку как средство эффективной подачи нового материала, во втором – как форма творческой самостоятельной работы. Множество мультимедийных презентаций создано мною в программе MCPowerPoint. Информационные технологии позволяют организовать как индивидуальную, так и групповую работу. На уроке ученики могут заниматься поиском и отбором информации, готовить творческие задания и создавать мультимедиа–продукты. ИКТ дают возможность проводить контрольные и самостоятельные работы в современной форме (интерактивные онлайн–тесты, викторины), а также быстро осуществлять проверку и заносить полученные результаты в базы данных. Здесь мне помогают такие программы как OnlineTestPad, Kahoot, GoogleForms. Использование интернет–ресурсов на уроке включает в себя не только поиск актуальной информации, но и оперативный обмен данными. Интернет предоставляет учащимся и учителям удобные площадки для групповой работы вне урока. Работа с дидактическими играми и обучающими программами способствует геймификации образовательного процесса, стимулирует мотивацию учащихся, позволяет осуществлять контроль и систематизацию полученных знаний в увлекательной для школьников форме. Особый интерес для учеников представляют такие программы как Jeopardygame, WorldWall, WheelofNames.

Информационно–коммуникационные технологии в образовании следует классифицировать по области методического назначения на:

Обучающие (получение знаний, навыков, обеспечение достаточного уровня усвоения материала);

Тренажеры (проверка своих знаний, отработка навыков, практика);

Информационно–поисковые и справочные (поиск необходимой информации);

Демонстрационные (визуальное восприятие необходимой информации);

Имитационные (замена моделью реального объекта, достаточно точно описывающую реаль–ную систему);

Лабораторные (возможность проводить эксперименты и опыты);

Моделирующие (составление модели объекта);

Расчетные (автоматизация расчетов, формул и др.);

Учебно–игровые (учебный процесс представляется в виде игры).

Задачи, которые педагог может решить с помощью ИКТ:

– добиваться совершенствования самого процесса преподавания;

– повышать уровень самостоятельной работы учащихся, результативность их самоподготовки;

– активизировать процесс обучения учащихся в направлении научно – исследовательской, поисковой деятельности;

– воздействовать на формирование мотивации учащихся к обучению;

– обеспечивать процесс непрерывного и гибкого обучения;

– организовывать повторение и закрепление пройденного материала.

ИКТ являются незаменимым помощником при дистанционном обучении (общение педагога и обучаемого на расстоянии, сохраняя все компоненты учебного процесса). В режиме онлайн или используя электронную почту, участники образовательного процесса обмениваются информацией, что обеспечивает беспрерывный процесс обучения [2, с. 4]. Проведение урока в online – режиме возможно благодаря таким платформам как MicrosoftTeams, Zoom, Kundelik, OnlineMektep.

BilimLand – еще одна образовательная онлайн–платформа, которая включает в себя несколько онлайн–платформ для обучения школьным предметам. Она является зонтичным проектом для других онлайн–платформ, таких как www.twig–bilim.kz, www.itest.kz, www.imektep.kz, www.onlinemektep.kz.

На сегодняшний день многие информационные издания выпускаются в электронном виде, поэтому нет необходимости приобретать их бумажную версию. Есть электронная версия школьных учебников по разным предметам, что позволяет учащимся не носить тяжелые книги в рюкзаке. Кроме того, через глобальную компьютерную сеть Internet возможен мгновенный доступ к различным ресурсам информации.

Большим источником получения знаний для современных школьников являются электронные образовательные издания. Они распространены в глобальной сети и могут храниться и передаваться на съемных носителях. Индивидуальный подход к такому материалу дает глубокое понимание и восприятие самостоятельно изученного материала и проверке своих знаний. В контексте личностно ориентированной модели применения ИКТ выступает как эффективное средство развития творческих способностей учащихся, способствует формированию мотивации к потреблению контента, циркулирующей в нем, как инструмент обработки и анализа знаний, организации самостоятельной учебно–исследовательской деятельности учащихся [3, с. 4].

Вовлечение учащихся в проектную, а так же исследовательскую деятельность с исполь–зованием ИКТ способствует закреплению важных понятий, воспитывает культуру речи, обеспечивает условия для проявления творческого потенциала. Подобный вид работ дает детям возможность принимать участие в конкурсах, творческих проектах школьного, областного, республиканского уровней. Старшеклассниками делаются видеофильмы, ролики для важных событий и мероприятий. Использование ИКТ в проектной деятельности обучающихся открывает новые дидактические возможности для педагога, связанные с «оживлением» и визуализацией материала, наглядным изображением тех явлений и процессов, которые нет возможности показать другими способами.

Применение информационно–коммуникационных технологий оправдано, так как позволяет активизировать деятельность учащихся, дает возможность повысить качество образования и профес–сиональный уровень педагога, разнообразить формы межличностного общения всех участников образовательного процесса. Сегодня современный педагог, работая с молодым поколением, готовит его к жизни в новом информационном обществе, следовательно, сам должен идти в ногу с развитием современных технологий и совершенствовать свои знания и умения. Уровень успешности педагогов в изучении новых технологий и методик зависит в большей степени от стремления к познанию нового, преданности профессии, заинтересованности в самообразовании. При регулярном использовании компьютерных технологий наблюдается позитивное влияние на качество знаний и интерес к предмету.

Итак, информационно–коммуникационныетехнологии помогают педагогу в современной шко–ле сделать работу на уроке и внеурочное время интересной, повышают мотивацию ученика, ускоряют подготовку к уроку и приносят удовлетворение своей работой.

Список литературы:

1. Удот, М.С. Цифровые образовательные ресурсы как способ повышения эффективности урока // Научно–методический сборник. 2010. №2. URL: https://melimde.com/kak–virazite–fizicheskuyu–velichinu–v–drugih–edinicah.html?page=4 (дата обращения: 21.01.2023)
2. Норенков, И.П., Зимин, А.М. Информационные технологии в образовании. М.: Изд–во МГТУ им. Н.Э.Баумана, 2004. 351 с.
3. Яковлев, А.И. Информационно–коммуникационные технологии в образовании// Информационное общество. 2001. Вып.2. URL: https://melimde.com/kak–virazite–fizicheskuyu–velichinu–v–drugih–edinicah.html?page=4 (дата обращения: 21.01.2023)

УДК 378.1

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ХИМИИ: ИННОВАЦИИ И ОПЫТ

Лой Людмила Степановна
учитель химиибиологии
КГУ «Общеобразовательная школа имени Абая
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: k_luds_s19071993@mail.ru

Аңдатпа

Бұл тақырыптың өзектілігі қазіргі уақытта «Білім беру» басым ұлттық жобасын іске асыру шеңберінде білім беру процесіне ақпараттық технологияларды енгізу белсенді жүзеге асырылуда. Мақсаты–сабақтарда ақпараттық технологияларды қолдану білім алушылардың ақпараттық құзыреттілігін табысты қалыптастыруға ықпал ететінін және білім алушылардың ынтасын арттыруға ықпал ететінін дәлелдеу. Бұл жұмыс білім беруде қолданылатын ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың (АКТ) сипаттамасы болып табылады. АКТ–ны оқу процесіне енгізу арқылы шешілетін міндеттер көрсетілген. Технологияның бұл түрін білім беруде кеңінен тарату негізінде қажетті білімді алудағы артықшылықтар мен кемшіліктер келтірілген.

Түйінді сөздер*: Білім беру, заманауи технологиялар, педагогикалық идея, ақпараттық технологиялар, оқыту сапасы.*

Аннотация

Актуальность данной темы состоит в том, что в настоящее время в рамках реализации приори–тетного национального проекта «Образование» активно осуществляется внедрение информационных технологий в образовательный процесс. Цель – доказать, что использование информационных технологий на уроках способствует успешному формированию информационной компетентности у обучающихся, и способствует повышению мотивации обучающихся. Данная работа является описанием информационно–коммуникационных технологий (ИКТ) используемых в образовании. Изложены задачи, решаемые с помощью внедрения ИКТ в образовательный процесс. На основании популяризации данного вида технологий в обучении приведены достоинства и недостатки в получении необходимых знаний.

Ключевые слова*: Образование, современные технологии, педагогическая идея, информационные технологии, качество обучения*

Abstract

The relevance of this topic is the introduction of information technologies into the educational process which is being actively carried out within the implementation of the national project «Education». The goal is to prove that the use of information technology in the classroom contributes to the successful formation of information competence among students, and helps to increase the motivation of students. This work is a description of information and communication technologies (ICT) used in education. The tasks completed with the help of ICT in the educational process are outlined. Based on the popularity of this type of technology in education, the advantages and disadvantages in obtaining the necessary knowledge are given.

Key words*: Education, modern technologies, pedagogical idea, information technologies, quality of education*

Образование вступило в XXI век, вооруженное новыми планами, целями идеями. Доказательством этого являются информатизация и компьютеризация образования, цель которого – формирование гармоничноразвитой, социально активной, творческой личности. Современная система образования должна исходить из того, что все дети–от природы одарённые, и задача

школьного воспитания и образования состоит в раскрытии их потенциала. В этом контексте востребована новая модель общеобразовательных учреждений–школы повышенногоу ровня, углубленным изучением предметов, которые обеспечат соответствующий времени уровень подго–товки и предоставят широкий выбор дополнительных образовательных услуг.

Современная школа должна готовить выпускников к жизни в информационном обществе, в котором главными продуктами производства являются информация и знания. Необходимо создать такие условия обучения, при которых дети могли бы раскрыть свои возможности, подготовиться к жизни в высоко технологичном мире [1, с. 5].

Педагогическая идея–применение информационных технологий способствует формированию информационной компетентности обучающихся. Для решения данной педагогической идеи на уроках использую технологии M–Learning. M–Learning– это мобильное обучение , то есть это обучение в различных контекстах, посредством социальных взаимодействий и взаимодействия с контентом с использованием персональных электронных устройств. Форма дистанционного обучения, гдемобильные учащиеся используют образовательные технологии с мобильныхустройств в удобное для них время. Как известно, технологии мобильного обучения включают карманные компьютеры, MP3–плееры , ноутбуки, мобильные телефоны и планшеты. Мобильное обучение фокусируется на мобильности учащегося, взаимодействуя спортативными технологиями. Использованием обильных инструментов для создания учебных пособий и материалов становится важной частью неформального обучения.

Мобильное обучение удобно тем, что доступно практически из любого места. Обмен между всеми пользователями одного и того же контента происходит практически мгновенно, что приводит к мгновенному получению отзывов исоветов.

Для реализации педагогической идеи использовала множество функции:

– проведение дистанционных уроков;

– проведение рефлексии;

– активное использование информационно–справочных ресурсов;

– систем амобильного опроса

Для реализации педагогической идеи на уроках химии и биологии использовала инструменты KahootuLearninggapps.

Kahoot – это приложение для создания образовательных тестов, игр и викторин. С его помощью можно создать тест, опрос, учебную игру или устроить марафон знаний. Приложение работает как в настольной версии, так и на смартфонах.

Learninggapps – это приложение для создания интерактивных заданий разных уровней слож–ности: викторин, кроссвордов, пазлов и игр. Совершенно несложный в освоении. Данное приложение активно используются нами на уроках , и обучающиеся с удовольствием выполняют задания. Особенно данное приложение необходимо использовать в работе с одаренными детьми, так как они намного быстрее выполняют задания различного уровня исложности. [5, с. 3]

Каждый педагог должен владеть, как минимум, простейшими навыками в сфере ИКТ и уметь применять их на практике, а в перспективе стремиться овладевать всевозможными знаниями в использовании информационно–коммуникационных технологий в своей профессиональной деятельности.

Важным устройством в применении ИКТ является компьютер, на котором должно быть установлено все необходимое программное обеспечение, и сопутствующее оборудование: проектор, мультимедийная доска, колонки и др.

Такое оснащение позволяет наглядно предоставлять информацию, и доступнее донести в массы с помощью: презентаций, слайд–шоу, таблиц, видео– и аудиозаписей необходимый материал, который при зрительном восприятии усвоится гораздо быстрее и в большем объеме. Использование мультимедийной доски сделает урок более интересным и красочным, а как мы знаем мозг ребенка лучше воспринимает информацию, если она представляется в развлекательной форме, поэтому и предложенный материал воспримется с легкостью и лучше отложится в памяти.

В процессе преподавание химии и биологии я акцентирую вниманиене только на сознатель–ном и прочном усвоение учащимися ведущих идейи основных химических понятий, но и формировать у учащихся интерес к предмету.

Актуальность и новизна обусловлена:

– Во–первых, в информационном обществе важнейшей социальной задачей стало формиро–вание нового стиля мышления.

– Во–вторых, использование компьютера в повседневной жизни становится элементом общей культуры человека. У студентов наблюдается большой интерес к компьютерам, повышается мотивация к изучению предметов.

– В–третьих, введение профильного обучения предполагает углубленное изучение спец.предметов. При этом неуклонно возрастает роль ИКТ как средства модернизации процесса образования.

Успешность работы учебных заведений сегодня оценивается уровнем сформированности личностных качеств, способных к самостоятельной творческой деятельности, владеющей современными информационными и коммуникационными технологиями (ИКТ). Это обусловливается рядом факторов:

– Во–первых, человек, умеющий работать с необходимыми в повседневной жизни информационными системами и телекоммуникационными сетями, обладающий информационной культурой приобретает не только новые инструменты деятельности, но и новое мировоззрение.

– Во–вторых, владея опытом творческой деятельности, он находится в более выгодном положении по отношению к людям, пользующихся стандартными, устоявшимися методами.

– В–третьих, он способен повышать свой интеллектуальный уровень, развивать и внедрять прогрессивные технологии, саморазвиваться в любом образовательном направлении.

Только общество, состоящее из личностей, обладающих высоким творческим потенциалом и уровнем информационной культуры, может обеспечить себе достойные условия существования.

Повышение эффективности образования невозможно без создания новых форм обучения. В настоящее время преподаватель не может работать как раньше. Он должен научить обучающихся пользоваться информационно–коммуникационные технологии и самостоятельно добывать информацию.

Одно из основных направлений моей работы с учащимися – использование информационно–коммуникативных технологий в учебном процессе. Самостоятельная работа предполагает наивысшую степень активности. Для этого надо организовать учебную деятельность таким образом, чтобы у учащихся была заинтересованность работой, удовлетворенность результатом, но при этом по сути самостоятельной. А именно:

Основными направлениями своей деятельности, как учителя–предметника является поиск и разработка путей повышения эффективности уроков химии. Уроки – викторины, уроки – сказки, биржа знаний, интеллектуальное шоу, деловые игры, использование видео– и аудиокассет, CD–дисков, использование различного дидактического и раздаточного материала способствует более осознанному и глубокому усвоению материала. Водится в систему проведения дней, во время которых работает видеосалон, где демонстрируются фильмы на английском языке, проводятся конкурсы, экскурсии, разучиваются песни на английском языке. [2, с. 112]

На уроках применяется Т.С.О., игровой, коммуникативный, наглядный методы, каждый урок строится в игровой форме, с применением наглядного и настоящего (реального) демонстрационного материала.

Уроки с использованием информационных технологий не только расширяют и закрепляют полученные знания, но и в значительной степени повышают творческий и интеллектуальный потенциал учащихся. Поскольку фантазия и желание проявить себя у младшего школьника велики, стоит учить его как можно чаще излагать собственные мысли, в том числе и с помощью информационных технологий. Использование информационных технологий на уроках в начальной школе дает возможность проявить себя любому из учащихся, при этом формы работы выбирает для себя сам ученик. Уроки с использованием информационных технологий интересны не только детям, но и самому учителю. Они предоставляют возможность для саморазвития учителя и ученика.

Активизация речевой деятельности и творческой активности учащихся на уроках химии, проводится различными упражнениями–задачами, позволяющими сформировать у учащихся диалогические и монологические умения пользоваться наглядными опорами в виде таблиц, схем, богатых языковым и речевым материалом, тестовыми заданиями, обеспечивающими активизацию освоения рефлексивного аспекта содержания обучения говорению и позволяющих учащимся оценить свои достижения в овладении иноязычным говорением и учебным языковым материалом по изучаемым темам.

Использование информационных технологий помогает стимулировать творческую активность обучающихся. Результаты творческой деятельности ребят могут быть использованы учителями как иллюстративный, наглядный материал к урокам. Создание компьютерных презентаций способствуют развитию эстетической, общекультурной, коммуникативной, ценностно–смысловой, информационной компетенцией.

Информационная компетентность школьников необходима для качественного освоения всех учебных предметов. Овладение компьютерной культурой, формирование информационной компетен–ции школьников – необходимое условие включения подрастающего поколения в мировое информационное пространство. [4, с. 382]

Опыт использования ИКТ показывает их преимущество в обеспечении качества образования, так как:

Во–первых, вызывают интерес учащихся, «очарование» новизны, эмоциональный всплеск. Можно провести экскурсию–путешествие по любому городу и стране, принять участие в военной баталии, увидеть движение на уроках окружающего мира, математики, почувствовать настроение

героев, услышать звук моря, увидеть закат. Задача учителя найти новое, неизвестное, заинтересовать, используя качественные наглядные пособия, анимационные возможности.

Во–вторых, создаются условия для индивидуализации обучения: учитель имеет возможность зафиксировать материал, «остановить» мгновение, вернуться к информации предыдущих уроков, обеспечить самопроверку, контроль, презентационное сопровождение уроков.

В–третьих, участие в деятельности, например, через учебные проекты открывает новые возможности созидания. Учащиеся получают дополнительный опыт общения, получения информации, возможность проявить себя. Учитель учится управлять информационными потоками, становится авторитетным консультантом для учащихся, следовательно, расширяется пространство взаимодействия.

Пробуем применять задания по составлению диалогов, направленные на формирование диалогической компетенции, соотнести с имеющимися учебными стратегиями обучения в условиях сельской школы.

При отборе материала учитель должен руководствоваться следующими педагогическими принципами:

1. Содержание материала должно быть подчинено учебно–воспитательным задачам курса химии.
2. Углублять и конкретизировать знания учащихся по химии.
3. Материал должен быть научным, доступным и иметь практическое содержание.
4. Воспитывать глубокий интерес учащихся

Анализируя проведённые уроки, я могу отметить положительную динамику развития коллективного понимания, взаимообучения учащихся. Особенно хорошо мне удались и вызвали повышение интереса и активности учащихся презентация групповой работы всеми доступными средствами, работа с доказательствами, установление критериев оценивания, и сам процесс оценивания, выработка правил сотрудничества, консультирование слабых учеников более сильными, распределение ведущих ролей между наименее общительными детьми.

Но хотелось бы сказать, что помимо огромного количества преимуществ использования информационно–коммуникационных технологий в образовании, есть и некоторые недостатки, а самым главным из них является возможность использования чужих материалов, выдавая за свои, так сказать – плагиат. Заимствование готовых рефератов, решенных задач, докладов и много другого, снижает эффективность обучения. Поэтому использовать ИКТ нужно обдуманно и с пользой.

Я считаю, что задачей педагогов в ходе применения обновленной программы, является привитие учащимся основных человеческих норм и морали, сформировать толерантность и уважение к другим культурам, языкам и точкам зрения, воспитать ответственного, здорового ребенка

В завершение своего выступления мне хочется привести высказываниеиз Послания народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире»: «Главным критерием успеха образовательной реформы является достижение такого уровня, когда любой гражданин нашей страны, получив соответствующее образование и квалификацию, сможет стать востребованным специалистом в любой стране мира» программы, является привитие учащимся основных человеческих норм и морали, сформировать толерантность и уважение к другим культурам, языкам и точкам зрения, воспитать ответственного, здорового ребенка.

Список литературы:

1. Википедия. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс], https://ru.wikipedia.org/wiki/Информационные_технологии
2. Норенков И.П., Зимин А.М. Информационные технологии в образовании. М.: Изд–во МГТУ им. Н.Э.Баумана, 2004.352 с.
3. Яковлев А.И. Информационно–коммуникационные технологии в образовании/ А.И.Яковлев // Информационное общество. 2001. Вып.2. 32–37 с.
4. Педагогика XXI века: стандарты и практики: сб.науч.конф. / Межрегиональный центр инновационных технологий в образовании; подред. Н.В.Фединой. Киров, 2016 382 с.

ӘОЖ 371.321

ҚАЗІРГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ САНДЫҚ БІЛІМ РЕСУРСТАРЫ МҰҒАЛІМНІҢ КӨМЕКШІ ҚҰРАЛЫ

Маженова Лаззат Тулендиновна
педагог–зерттеуші, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Ғ.Қайырбеков атындағы № 9 ЖББ мектебі» КММ
Маженова Салтанат Толендиновна
педагог–зерттеуші, физикаі пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«№15 ЖББ мектебі» КММ
Маткеева Улзира Канатбаевна
педагог–зерттеуші, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Ғ.Қайырбеков атындағы № 9 ЖББ мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: lazzat.mazhenova@dk.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: *Мақалада инновациялық сандық білім ресурстарын мұғалімнің нақты тәжірибеден өткен нәтижесі арқылы сараптама жасалған. Сандық ресурстар бірнеше түрлерге жіктеліп көрсетілген. Тәжірибе нәтижесінде пайдасы мен зияны, тиімді және тиімсіздері, сабақтың нақты қай кезеңінде қолданған тиімді жақтары көрсетілген. Мұғалімдер мен оқушылардан алынған сауалнама бойынша диаграмма қорытынды жасалған.*

***Түйінді сөздер**: АКТ, сандық білім ресурстары,инновация, тиімді, тәжірибе*

Аннотация

Актуальность и цель: В статье рассматриваются инновационные цифровые образовательные ресурсы по результатам реального опыта педагога. Цифровые ресурсы подразделены на несколько типов и в результате опыта на практике показаны их эффективность, написано именно на каком этапе занятия их лучше использовать.На основании опроса преподавателей и учеников была составлена диаграмма и выводы.

***Ключевые слова:** ИКТ, цифровые образовательные ресурсы, инновация, эффективность, опыт*

Abstrac

Relevance Goal:The article discusses innovative digital educational resources based on the results of the teacher's real experience. Digital resources are divided into several types and, as a result of experience in practice, their effectiveness is shown, it is written exactly at what stage of the lesson it is better to use them. Based on a survey of teachers and students, a diagram and conclusions were drawn up.

***Key words:** information and communication technologies, digital educational resources, innovation, efficiency, experience*

Бүгінгі таңда жасұрпаққатағылымды білім берудің жаңаша жүйесі жасалып, білім беру кеңістігіне енуге бағыт алғаны баршамызға белгілі. Әрине, бұның баршасыоқуүдерісіндегі әжептәуір өзгерістерге байланысты ұйымдастырылып отыр. Сондықтан да барша ұстаздар қауымыныңалдында тұрған ең негізгі ауқымды міндетері: білімалушылардың сапалы білім, саналы тәрбие алу мүмкіншілік–терін дамыта әрі жақсарту.Сонымен еліміздегі жалпы білім беруде жаңашылдыққа бетбұрыстың болу қажеттігін тудырып отырған негізгі ауқымды белгілерге тоқталатын болсам: білім жүйесінде орын алып тұрған кемшіліктермен қоса білім кеңістігінде қалыптасып қалған жаңа үрдістер деп айтуға болады.Бұл жаңа үрдістердің маңызды себебінанықтап, оның біз үшін қаншалықты қажет екендігінескерген жөн деп ойлаймыз. Білім беру практикасындағы ақпараттық–коммуникациялық технологиялар жалпы білім беру саласында жүзеге асырылып жатқанжаңалықтар деп айтуға болады. Қазіргі кезеңдемектеп өмірінде болып жатқан жаңа үрдістердің айырмашылығы неде? деген мәселелер туындайды. Айырмашылықты түсіну үшінбілім сапасын қамтамасыз етудің өзімізге және өркениетті елдерде іске асып жүрген жолдарын салыстырып көруге болады деп ойлаймыз. Алдымен «Нені оқыту?» деген сұрақ аясында жеке пәндер бойынша берілетін білімнің құрамы мен құрылымы анықталып, көлемін нақтылау қажет. Бұл үрдіс тарихи кезеңдерден өтіп, бүгінде дәстүрлі болған оқу пәндер жиынтығы болыпқалыптасты. Әр пән аясындағы білім мазмұнын оқушыға жүйелеп, өңдеп дайынкүйінде жеткізетін болғандықтан, «Қалай оқытамыз?» деген сұрақ аясында әдістемелік ізденістер пайда болып отыр. Біздің ойымыз бойынша, педагог шәкірттерге жүйеленіп, өңделген оқу материалды дайын күйінде ұсынбау керек, баланы өз бетімен іздестіруге керекті қасиеттермен қаруландырып отыру үшін жұмыс жасау қажеттігін ескеру керек. Осындай ұстанымды ұйымдастырған оқу үрдісінің нәтижесінде оқушылар өміргеқажетті кең ауқымды дағдыларды, құзырлықтарды меңгеріп шығады. Сонымен білім беруді ұйымдастырып, оның сапасын қамтамасыз етудің бірнеше жолының өзара

айырмашылығы құндылық, жүйе, үрдіс, нәтиже деңгейіндегі өзгешеліктер мен байланыстар болып табылады.

«Мектеп–үйрететін орта, оның жүрегі–мұғалім» болғандықтан мына өмір сүріп жатқан қоғамдағы жаңашыл мұғалім – педагогикалық құралдардың барлығын шебермеңгерген, рухани дамыған, тұрақты өзін–өзі жетілдіруге талпынған тұлға болуы шарт. Олай болатын болса, мұғалімдерге қойылатын талаптар жетерлік. Солардың бірегейі – оқытудың жаңа технологияларын меңгеру. Осындай аса қажетті технология –ақпараттық комуникациялық технологиялар. АКТ–ны игеру қазіргі заманда әрбір жеке тұлға үшін қажетті шартқа айналды. АКТ–ның бүгінгі даму кезеңінде осы заманға сайжан–жақты білімді шәкірт тәрбиелеу – мұғалімнің басты міндеті.

Ал енді, «АКТ құралдары» дегеніміз –ақпаратты таратудың жаңа құралдары мен жүйелері, ақпаратты жинақтау мен олардың қорын жасау, сақтау мен өңдеу, оларды жан–жақтытарату, программалық–аппарттықжәне техникалық құралдар мен құрылымдар.

Әсіресе, білім беру саласындағы көп қолданыста жүрген АКТ құралдары:

Интерактивті тақта;

Мультимедия;

Интернет кеңістігі;

Электронды оқулық;

Білікті мұғалім үшінең негізгі мақсат – сабақтарын түсінікті, тартымды, тиімді өткізу. Оны іске асырудың бірден бір жолы – сабақ барысында АКТ қолдану. Оқыту процесі кезінде АКТ–ның бірі интерактивті тақтаның көмегімен сабақта тіл дамытуға арналған жаттығулар мен анимациялық түрде берілген тапсырмалар арқылы оқушылардың негізгі пәндерге деген қызығушылығын арттыруға болады. Ал видео материалдарын сабақтарда қолданумен перзентацияларды демонстрациялау оқу құралы ретінде, қиялды, абстрактілі ойлауды дамытып отырады. Презентациялар біріншіден оқушы–ларға жаңа материалды түсіну, игеру үшін (иллюстрация, фотосуреттер, бейнелік, дидактикалық материалдар, т.с.с.) көрнекті түрде көрсету құралы болса, екінші жағынан, мұғалімдерге осы материалды және оны қолдану арқылы сабақты меңгерту процесін жеңілдетеді. Әсіресе, әдебиет сабақтарында үнтаспа арқылы түрлі аудиоөлеңдер, ертегілер мен шығармаларды тыңдауға болады.

Педагог қазіргі кезеңде заманауи АКТ технологиялардың бірнеше түрінмеңгеріп отыруы қажет, әрі оны тиімді қолдана білуі де маңызды деп айта аламыз. Олай болатын болса, АКТ–ны сыныпта мұғалімді ауыстыру құралы ретінде емес, оқу үдерісінде көмек көрсетуге арналған тиімді педагогикалық құрал ретінде қолдануды зерделеу үшін қолданып отырғаны жөн деп нық айтамыз.

Оқыту нәтижелерін санамалайтын болсақ:

- АКТ құралдарын сыныпта тиімді пайдалану;
- АКТ–ны мұғалімді ауыстыратын құрал ретінде емес, білімалушыларды оқытудың қолда–ныстағы құралы ретінде қолдану;
- АКТ–ны барлық оқушыларды қатыстыруды болжамдайтын оқу әдісі тәжірибесінде қолда–ну меноқудың әлеуметтік аспектісін дамыту үшін пайдалану;

Осыдан шығатын түйіндіидеялар:

- АКТ – мұғалімді ауыстыратын немесе сабақ барысында оқушының көңілін көтеру құралы емес, мұғалімге оқыту, түсіндіру кезеңінде ең тиімдіпедагогикалық көмекші құрал болуы шарт.
- СабақпроцесіндеАКТ–ні тиімсіз қолданған уақыттабілім алушыларға пайдасы болмайды.

Мұғалім пайдаланатын цифрлық ресурстарды мынадай түрлерге бөлуге болады:

- Интерактивті компоненттер: интерактивті модельдер, 3D аннимациялар, виртуалды зертхана, дербес жұмыстар, тапсырмалар, сұрақтар және т.б.
- Көрсету графикасы: аннимациялар, иллюстрациялар, бейнефильмдер, мәтіндер, ғалым–дар өмірбаяны т.б.
- Бақылау жұмысы, білім тескеру: тестілеу, өзін–өзі тексеру тапсырмалары, жарыс түріндегі тапсырмалар т.б.
- Мұғалім көмекшісі: презентациялар, трек сызбалар, бейне материалдар, тақырыптық кестелер, хронологиялық кестелер, электронды оқулықтар т.б.

Жоғарыда көрсетілген бөліктерге жеке жеке тоқталып, тәжірибеде нақты қандай интернет ресурстар тиімді, тиімсіз екенін өз тәжірибемізден тоқталайық.

Мұғалім өз сабағын жоспарлағанда ең бастысы сол тақырыптағы оқу мақсаттарына қол жеткізуді ойлайды. Ол үшін сабақтың қай кезеңінде қандай АКТ құралдарын, қандай сандық ресурстарды қолданатынын алдын ала жоспарлап, тиімдісін қолданады. Әр сабақта әр түрлі тапсырмалармен, ресурстармен, қызықты ойындар түрін алмастырып отырып өткізбесе қанша тиімді білім портал болса да жалықтырып алатынымыз анық. Сондықтан, әр сабақты бір–біріне ұқсамай, әр түрлі қылып ұйымдастыра алсақ қана білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын жоғалтпай, білім сапасын арттыра аламыз. Әр мұғалім өз сабағының шебері, сабағының қай кезеңіне қолданатынын өзі шешеді әрине, десек те біз өз тәжірибемізбен бөліссек. АКТны сабақтың әр кезеңіне қолдануға болады деп бөле көрсетейік.

Сабақтың басы:

Ұйымдастыру кезінде топқа бөлуді https://qazmath.net/ арқылы бөлуге болады. Мұнда оқушы–лардың аттарын енгізіп қоюыңызға болады немесе оқушыларға сандар таратып, кейін сол сандар арқылы топқа бөлесіз. Бұл сайтта топ санын енгізсеңіз білім алушыларды кездейсоқ ретпен бөліп береді. https://www.padlet.com арқылы сабақ мақсаттарын, кері байланыс кестелерін енгізіп қоюға болады. https://prezi.com/ сайтында сабақ кезеңдеріне реттілікпен, сабақ соңына жетуге мақсат қылып сабақты жоспарлап салуға тиімді.

Жаңа сабақтың тақырыбын ашу, жаңа тақырыпты түсіндіру үшін https://bilimland.kz/, https://twig–bilim.kz/, https://topiq.kz/ru/, https://onlinemektep.org/ білім порталдарын пайдалану тиімді. Сабақтың бұл кезеңінде жаңа тақырыпты ашатын бейнефильмдер, иллюстрациялар, 3D аннима–циялар арқылы, мәтіндер, ЕБҚЕ – ерекше білімді қажет ететін білім алушыларға да тиімді болар еді.

Жаңа сабақты пысықтау, бекіту мақсатындағы кезеңдерде көптеген сандық ресурстарды, білім порталдарын пайдалануға болады.

Жеке–жеке тоқталып кетсек:

https://wordwall.net/ көптеген тапсымалар түрлерімен ерекшеленеді. Сабақтың кез келген бөлі–гінде де пайдалануға болады. Бір сұрақты енгізіп бірнеше тапсырма құрастыруға мүмкіндігі бар. Мұғалімге тиімді, әр оқушыға жеке интернет міндетті емес емес, тақтадан орындай алады.

https://learningapps.org/ тапсырмалары қызықты, әр алуандығымен ерекше. Тапсырма құрасты–ру жеңіл. Үй жұмысы ретінде де бюеруге болады. Тақатадан орындай алады. Әр оқушыдан телефон мен интернет қажет етілмейді.

https://kahoot.it/ Оқушыларға өте қызықты, тест нәтижесін бірден экранға шығарып отырады. Бір кемшілігі – әр оқушыда телефон мен жақсы жиліктегі интернет байланысы болмаса орындау қиындық туғызады.

https://www.learnis.ru/, https://joyteka.com/ru квест тапсырмалар орындай алады. Оқушыларға өте қызықты, қисынды ойлауына жақсы, топтық, жұптық жұмыс ретінде беруге болады. Үй тапсырмасы ретінде де беруге болады.

https://www.flippity.net әр түрлі деңгейдегі тапсырмалар жасауға болады. Кестелерді тапсырма қылады. Алғашында мұғалімге сәл қиындық туғызады, себебі тапсырма құрастыру кезеңі қиындау.

https://www.zipgrade.comбұл бірнеше минут ішінде тест тапсырмаларының үлкен көлемін тексеруге көмектесетін мобильді қосымша.

https://www.plickers.com бұл өте тиімді қосымшалардың бірі. Себебі, тапсымаларды жүктеу, оқушыларды енгізу үрдісі жеңіл, бір уақытта оқушылардың дұрыс, бұрыс жауап бергенін бірден біліп отыру мұғалімге ыңғайлы.

https://quizizz.com/ бұл да тест тапсырмалары арқылы оқушылардың білім тексеруге ыңғайлы платформа, тек тиімсіздігі, оқушыларды тіркеу, немесе олар өздері аккаунт ашып тіркелуі қажет, ол өте көп уақытты талап етеді.

Үй тапсырмасы: Сандық білім ресурстарының ең жақсы жағы – үйде мұғалім жоқ кезде де, ақпаратты қайта қарап, білім алушы өз сұрақтарының жауабын ала алады. Мысалы, мәтін, бейне фильмдер, білім порталдарына ғаламтор арқылы қол жеткізе алатын болса, оқушыға көп көмегін тигізері анық.

Дыбыстық түсініктемелері бар мәтіндер білім алушыларға сабақтағы алған білімдіүйде қайталау үшін тиімді болуы мүмкін. Оларды жаңа сабақ кезеңіндедәріс пенпрезентация компоненті ретіндеқолдануға болады. Сонымен бірге, дыбыстық түсініктемелер мүмкіндіктері шектеулі оқушы–ларға пайдалы болуы мүмкін.

Педагогқа арналған материалдар [2, 24 б].

Кері байланыс алуға https://www.padlet.com платформасы өте ыңғайлы. Себебі, оқушылар сабақ барысында не түсінді, нені түсінді, не қиын болды, тіпті ұнамаған жақтарын да ашық жаза алады. Барлық жауаптар «анонимно», жасырын түрде болады, сондықтан, өз ойларын ашық түрде жаза алады.

Мұғалімдер мен оқушылардан сұрастыра келе көптеген сұрақтарға жауап алып, сандық білім ресурстарының өз тәжірибелерінен тиімді–тиімсізі, білім алушыға қызықтысы жайлы ақпарат алып, өз тәжірибемізді есепке алып қорытынды шығардық.

Қорытындыны төмендегідей параметрлерге бөлу арқылы 10 балдық жүйеде бағаладық. Яғни, 10 балл қойылса, ол ыңғайлы толығымен деген соң, сол параметрге сәйкес келеді, 0 балл, тіпті қарама–қайшы деген сөз.

- Мұғалімге қолайлы
- Мұғалім уақытын үнемдейді
- Тапсырма түрлері әр алуан
- Оқушылардың әр қайсысында ғаламтор желісіне қосылған смартфон қажеттілігі

	https://kahoot.it/	https://www.zipgrade.com	https://www.plickers.com	https://quizizz.com/	https://learningapps.org/	https://wordwall.net/
мұғалімге қолайлы	10	10	10	10	10	10
уақыт үнемдейді	5	5	10	2	5	10
тапсырма түрлері әр түрлі	10	0	10	10	10	10
Ғаламторды қажет етпейді	0	10	10	0	5	5

«Кесте №1»

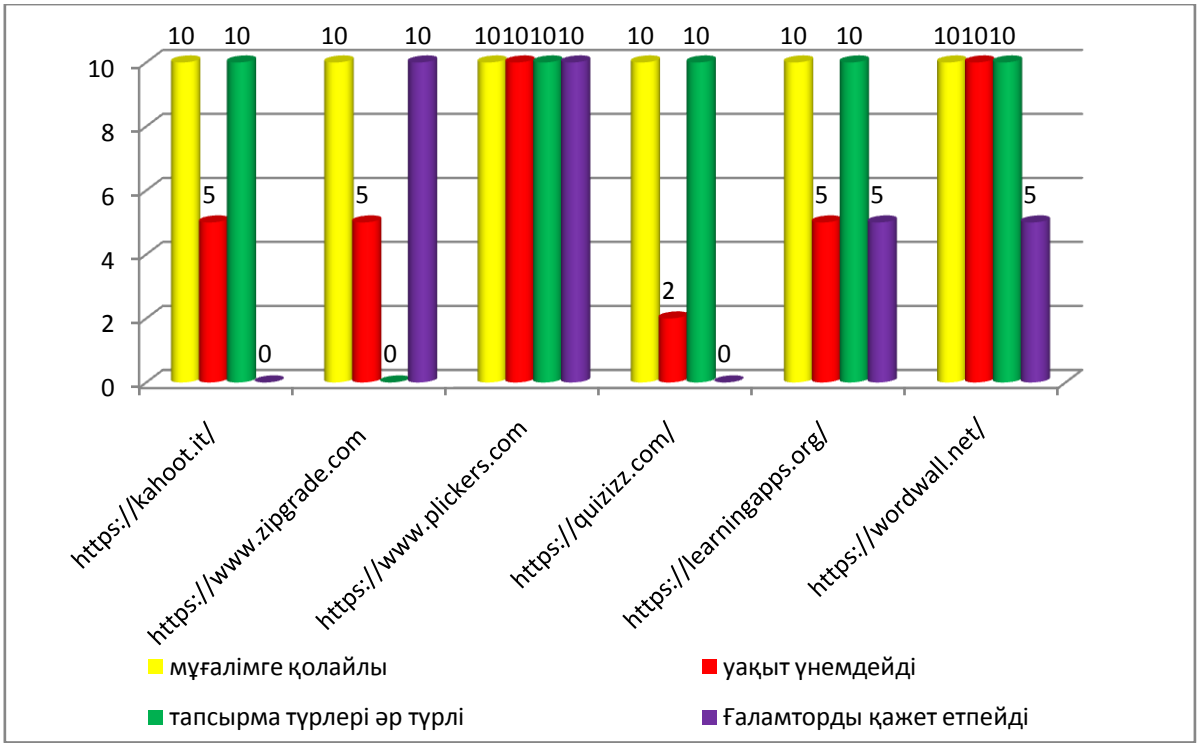

Зертханалық және практикалық жұмыстарды әзірлеу кезінде эксперименттік деректер мен қортындыны жасауға басты назар аудару қажет.

Пән мұғалімдеріне көмек үшін интерактивті жабдықты (цифрлық сенсорларды) және өлшеу элементтерін жүргізуге веб–сайттарды ұсынамыз:

1. https://www.pasco.com/subjects/highschool–physics;
2. https://www.pasco.com/resources/distance–learning#hs–physics–panel;
3. https://www.phywe.com/ru/eksperimenty–i–nabory/laboratornye–raboty;
4. https://ljcreate.com/es/elearning/working–with–stem/. [1, 175 б.]

Оқушылардың физика пәніне қызығушылығын арттыру үшін зерттеу жұмыстарының үлгі тақырыптарын және оны әзірлеу жолдарын табуға болатын веб–сайттарды ұсынамыз. Оларды өз қалауыңыз бойынша негізге алуға, толықтыруға, кеңейтуге және өзгертуге болады, өзіңіздің қызықты идеяларыңыз бен хоббилеріңізге байланысты. Қызықты зерттеу тақырыбы білімалушыны пән бойынша білімін тереңдетуге және физика әлеміне енуге көмектеседі.

Сайтқасілтемелер:

1. https://obuchonok.ru/node/1125;
2. https://uchitelya.com/fizika/142943–temy–proektov–po–fizike.html;
3. http://vostrikov.dolgorukovo48.ru/index.php/197–temy–issledovatelskikh–rabotpo–fizike;
4. https://school–science.ru/2/11;
5. https://poisk–ru.ru/s18642t17.html.

Оқушыларды олимпиадаға қатысуға дайындау кезінде мұғалімге көмек үшін олимпиада тапсырмалары орналасқан сайты ұсынамыз:

1. «Дарын» республикалық ғылыми–практикалық орталығының сайты: – https://daryn.kz/kk/sample–page–2/ –matol.kz

2. «Мектеп оқушыларының физикадан Бүкіл ресейлік олимпиадасы» тапсырмалары орналасқан сайты: https://olimpiada.ru/

3. Интерактивті плакаттар, анимациялар, бейнелер, зертханалық жұмыстарды, мына сілтемелерден табуға болады:

- http://interfizika.narod.ru/plakaty.html;
- http://seninvg07.narod.ru/004_fiz_plakat.htm;
- https://www.youtube.com/user/getaclassrus?feature=em–subs_digest;
- https://www.youtube.com/user/EmpiricSchool?ob=5;
- http://ptgtany.blogspot.com/p/blog–page_2499.html;
- https://www.youtube.com/user/GTVscience;
- https://rc.nsu.ru/distance/Physics/Archives/contents.html[1, 176бет]

Қорытындылай келе айтарымыз, әр ұстаз өз ісінің, өз сабағының продюссері, қандай ресурс болсын тиімді етіп қолдана алуы тек өзінің шеберлігіне байланысты. Тек білім алушыларға, өз пәніне,

жұмысына деген қызығушылығы, сүйіспеншілігі басым болса, әр бір істің де берекесі болады. Сондықтан мынау тиімді, тиімсіз деп кесіп айтудан аулақпыз. Тек өз тәжірибемізбен бөлістік.

Әдебиеттер тізімі:

1. «2022–2023 оқу жылында Қазақстан Республикасының орта білім беруұйымдарында оқу–тәрбие процесін ұйымдастырудың ерекшеліктерітуралы». Әдістемелік нұсқау хат. Нұр–Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағыҰБА, 2022. 331 б.
2. Ахметова Г.К., Семченко А.А., Мухамбетжанова С.Т. и др. Методика внедрения системы электрон–ного обучения в организациях образования.Методическое пособие, Алматы: РИПК СО, 2012. 76 с.

УДК 378.147

ВОЗМОЖНОСТИ ЦИФРОВИЗАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ

Макаревич Марина Ивановна
магистрант Сургутского Государственного университета
г.Сургут, Россия
E–mail: m.marina23@mail.ru

Андатпа

Бұл мақаланың өзектілігі біздің технологиялық жылдам өзгеретін әлемде өмір сүріп жатқанды–ғымызда және АКТ–ның кейбір маңызды әлеуметтік және экономикалық салдарлары мен олардың білімге ықпалының куәгері болуда. Цифрландырудың арқасында алдымызда ашылып жатқан педагогикалық қолдау мүмкіндіктеріне дер кезінде жауап бере білу қажет. Бұл мақаланың мақсаты – білім беруді цифрландырудың негізгі мүмкіндіктерін қарастыру.

Түйінді сөздер: *цифрландыру, білімберу, мүмкіндіктер, интернет, технологиялар*

Аннотация

Актуальность данной статьи заключается в том, что мы живем в технологически быстро изменяю–щемся мире и уже являемся свидетелями некоторых значительных социальных и экономических последствий ИКТ и их влияния на образования. Необходимо уметь своевременно реагировать на возможности педагогического обеспечения, которые перед нами открываются благодаря цифровизации. Целью данной статьи: рассмотреть основные возможности цифровизации образования.

Ключевые слова: *цифровизация, образование, возможности, интернет, технологии*

Annotation

The relevance of this article lies in the fact that we live in a technologically rapidly changing world and are already witnessing some significant social and economic consequences of ICTs and their impact on education. It is necessary to be able to respond in a timely manner to the possibilities of pedagogical support that are opening up to us thanks to digitalization. The purpose of this article is to consider the main possibilities of digitalization of education.

Key words: *digitalization, education, opportunities, Internet, technologies*

В начале XXI века произошли революционные изменения, связанные синтенсивным примене–нием новых технологий в образовании. Глобальная сеть сильнее влияет на повседневную жизнь людей и общества. Понекоторым оценкам, сейчас сотни миллионов персональных компьютеров и других мобильных устройств (например, персональное цифровое оборудование, мобильные телефо–ны) подключены к глобальной сети. Мы являемся свидетелями появления нового явления – глобального виртуального образовательного сообщества, которое насчитывает более миллиарда человек, и это число продолжает неуклонно расти. Данное явление получило название «цифро–визация». В широком смысле оно означает«повсеместное использование цифровых технологий в различных сферах жизни». Цифровизация стала мощным трендом с точки зрения реформирования и модернизации глобальной образовательной среды.

В своем исследовании Н.В.Третьякова и М.Н.Харахордина отмечают, что процесс цифрови–зации обеспечивает непрерывность обучения, а такженаправлен на индивидуализацию обучения с использованием разнообразных информационно–коммуникационных технологий, Эффек–тивное применение компьютерных технологий способствует формированию ИКТ–компетентности будущих специалистов.

Технологии в образовании – сравнительно новое явление; большинство опытных педагогов не обладали техническими навыками, когда начинали свою профессию. Тем не менее, для эффектив–ного расширения диапазона учебных возможностей, которые могут быть предложены учащимся, педагоги должны достичь и поддерживать определенную степень ИКТкомпетентности.

Факторами, порождающими необходимость построения цифрового, образовательного процес–са профессионального образования и обучения,являются три тенденции, характеризующие развитие цифрового общества:

1. Цифровая экономика и новые потребности в кадрах, возникшие в связи с цифровой экономикой

2. Новые цифровые технологии, формирующие цифровую среду и развивающиеся в ней;

3. Цифровое поколения (новое поколение студентов, обладающее специфическими социально–психологическими особенностями).

ИКТ–компетентность является составной частью профессиональной педагогической компе–тентности и обоснована в стандарте ЮНЕСКО «ИКТ–компетенции ЮНЕСКО для педагогов».

Данный документразработан в 2018 году и в нем отражены компетенции, которые педагоги должны интегрировать в профессиональную деятельность, чтобы содействовать достижению студентами целей обучения, В стандарте ЮНЕСКО термин «компетенция» представляет функционал педагога, а«компетентность – способность выполнять необходимые педагогом функции.

Одной из рекомендаций ЮНЕСКО «ИКТ компетенции ЮНЕСКО для педагогов» является использование современных трендов образования в своей профессиональной деятельности:

1. Открытые образовательные ресурсы–это свободные цифровые материалы, которые могут быть использованы педагогами иучащимися для преподавания, обучения и исследований.

2. Социальные сети – это онлайн–платформа, предназначенная для создания социальных отношений между людьми (социальные сети могут применяться в качестве способа интерактивного обучения, позволят улучшить педагогическое общение).

3. Мобильные технологии – использование данных технологий может повысить творческие способности, эффективность и продуктивность, а также способствовать индивидуальному обучению.

4. Виртуальная реальность и дополненная реальность. Виртуальная реальность представляет собой смоделированную среду, в которую пользователь может полностью или частично погрузиться, а также имеет возможность взаимодействовать с объектами. Дополненная реальность (АВ) – это среда, которая дополняет физический мир в реальном времени спомощью различных технических устройств (телефон, планшет и др.).

5. Программирование – это процесс создания компьютерных программ с использованием языков программирования.

Изменения, вызванные технологическими,экономическими и культурными аспектами в начале XXI века, были очень быстрыми. Общества во всем мире кардинально меняются, особенно в том, что касается доступности и простоты доступа к информационно–коммуникационным технологиям. В эпоху быстрых изменений педагоги в большинстве своемпроводили занятия в традиционном формате. Он был ориентирован насодержание, а педагог руководил процессом обучения, ориенти–рованным напередачу этого содержания.

С появлением медиа–технологий в XXI веке традиционная цифровая грамотность перестала быть достаточной для выживания человека в новой медиа–среде. Все больше учителей и исследователей в области информатики изучают сущность цифровой грамотности в образовании. Компьютерная грамотность, медиаграмотность, цифровая грамотность и цифровая компетентность – это концепции, которые акцентируют внимание нанеобходимости использования технологий в цифровую эпоху. В настоящее время цифровая грамотность необходима во всех сферах жизни человека, особенно в сфере образования.

В настоящее время процесс построения цифрового образования должен основываться на новой отрасли педагогической науки– цифровой дидактике.

Она представляет собой научную дисциплину об организации процесса обучения в цифровой образовательной среде. Цифровое образование – это новаторское использование цифровых инструментов и технологий во время преподавания и обучения, которое часто называют улучшенным обучением или электронным обучением. Изучение использования цифровых технологий дает преподавателям возможность разрабатывать увлекательные возможности обучения на курсах, которые они преподают.

Современные информационные технологии становятся одним изважнейших инструментов модернизации образовательных учреждений. Они облегчают работу педагогов и обучающихся, снижают нагрузку на учащихся в классе, разнообразят формы и методы обучения, организуют учебный процесс с учетом личностных характеристик учащегося, а также отслеживают определенные результаты обучения. В дидактическом киберпространстве вы можете получить доступ к различным средам обучения: получить оцифрованные видеоуроки, электронные книги, списки веб–сайтов и виртуальных лабораторий. В виртуальном классе преподаватели каждого предмета взаимодействуют со студентами и поддерживают их учебные процессы. Через форумыи чаты обучающиеся стали взаимодействовать и обмениваться знаниями.

Цифровые образовательные технологии, которые базируются наиспользовании, технических средств и интерактивного оборудования (интерактивные доски, персональные компьютеры, планшеты и др.) играютважную роль в цифровом образовательном процессе.

Стоит так же отметить одно из актуальных в данное время направлений информационно–образовательной среды – дистанционное обучение. Оно представляет собой совокупность интерактивных и интернет–технологий, которые обеспечивают получение обучающимися основного объема изучаемого материала независимо от времени и расстояния. Дистанционное обучение постепенно превратилось в один из самых известных способов получения информации, когда учащиеся получают доступ к разностороннему образованию и обучению, которое позволяет им контролировать свою работу и исследования.

Дистанционное обучение имеет ряд преимуществ:

1. Эффективность.

Онлайн–обучение предлагает учителям эффективный способпреподавать уроки ученикам. У онлайн–обучения есть ряд инструментов,таких как видео,PDF –файлы, подкасты и преподаватели могут использовать все этиинструменты как часть своих планов уроков. Расширяя план урока за пределы традиционных учебников, включая онлайн–ресурсы, преподавателимогут стать более эффективными педагогами.

2. Доступность времени и места.

Еще одно преимущество онлайн–образования заключается в том, чтооно позволяет студентам посещать занятия из любого места по своемувыбору. Онлайн–лекции можно записывать, архивировать и делиться ими длядальнейшего использования. Это позволяет студентам получить доступ кучебным материалам в удобное для них время.

3. Доступность.

Еще одно преимущество дистанционного обучения – снижение финансовых затрат. Онлайн–образование намного более доступно посравнению с физическим обучением, Это связано с тем, что онлайн–обучениеустраняет расходы на транспорт студентов, питание и, что наиболее важно, недвижимость. Кроме того, все курсы или учебные материалы доступны винтернете, что позволяет создать экологическую среду обучения.

4. Повышение посещаемости студентов.

Поскольку онлайн–классы можно брать из дома или из другого места,вероятность того, что ученики пропустят уроки, меньше.

5. Подходит для различных стилей обучения.

У каждого обучающегося свой путь обучения и свой стиль обучения. Некоторые студенты визуалы, а некоторые аудиалы. Точно так же некоторые преуспевают в классе, а другие студенты учатся в одиночку, поскольку их отвлекают большие группы.

Несмотря на множество положительных сторон дистанционного обучения, существуют также некоторые проблемы. Одной из них является отсутствие определенных компьютерных навыков у педагогов. Недостаток технологичных знаний создается препятствие в использовании электронных средств обучения.

На основании всего вышесказанного, можно сделать вывод, что с цифровизацией образо–вания меняется профессия педагога – требования к цифровой квалификации возрастают. Мы живем в технологически быстро изменяющемся мире и уже являемся свидетелями некоторых значительных социальных и экономических последствий ИКТ и их влияния на образования. Началась новая эра образования, которая неизбежно требует новой роли учителя, учеников и системы образования в целом.

Список литературы:

1. Щипицина Л.Ю. Информационно–коммуникационное пространство гуманитарного образования: учебное пособие / Л.Ю.Щипицина, Е.И.Воробьева. Москва: ФЛИНТА, 2019. 238 с. ISBN 978–5–9765–3972–3. URL: https://e.lanbook.com/book/135370 (дата обращения: 20.0.2023). Режим доступа: для зарегистрированных пользователей. Текст : электронный

2. 2.Барбашина Э.В. Дистанционное / электронное обучение: минимизация сложностей / Э.В.Бар–башина, Н.В.Гуляевская. DOI: 10.15372/PEMW20190312. Текст: непосредственный // Профессиональное образо–вание в современном мире. 2019. Т. 9, №3. 2997–3008 с. Библиогр.: с. 3005–3008 (39 назв.). ISSN 2224–1841. Имеется электрон. версия публикации. URL: https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41143887 (дата обращения: 22.01.2023). Режим доступа: для зарегистрированных пользователей

ӘОЖ 625.77

ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСЫ ЕЛДІ МЕКЕНДЕРІНІҢ АУМАҒЫНДАҒЫ КӘДІМГІ ҚАРАҒАЙ ҚЫЛҚАНДАРЫНЫҢ КӨРСЕТКІШТЕРІН САЛЫСТЫРМАЛЫ МОРФОЛОГИЯЛЫҚ БАҒАЛАУ

Максутбекова Гулжанат Тилеубаевна
С.Сейфуллин атындағы ҚазАТУ
Биология, өсімдік қорғау және карантин кафедрасы
Астана қаласы, Қазақстан
E–mail: gulia_80–80@mail.ru

Аңдатпа

Қарағанды облысының климаты шұғыл континенталды: жазы ыстық және құрғақ, қыстақары аз, қатал, желдері мен борандары бар.Аймақтағы жасыл өсімдіктер қоршаған ортаның микроклиматтық жағдайларының өзгеруіне әр түрлі әсер етеді: температураны, ылғалдылық пен радиациялық режимдіжақсартады, атмосфералық ауанытазартуға ықпал етеді, адам ағзасына жағымды әсер етеді. Санитарлық–гигиеналық қызметті атқара отырып ағаштектес өсімдіктер антропогендік ластануға ұшырайды. Жасыл желекке қолайсыз әсер ететін антропогендік факторларға: ауадағы түтін мен шаң,ауа мен топырақтың температуралық және су режимдерінің бұзылуы, ауа мен ылғалдың қалыпты алмасуына кедергі келтіретін көшелердің асфальт жамылғысы жатады. Қарапайым қарағайды биоиндикатор ретінде қолдана отырып атмосфералық ауаның қазіргі уақыттағы жағдайын тәжірибе жүзінде бағаладық және мақалада тәжірибе нәтижелері берілді.

Кілт сөздер: *Қарағай, Орталық Қазақстан, ауыр металдар, қылқанның орташа ұзындығы.*

Аннотация

Климат Карагандинской области резко континентальный: лето жаркое и сухое, зима малоснежная, суровая, с ветрами и метелями. Зеленая растительность в регионе по–разному реагирует на изменения микроклиматических условий окружающей среды: улучшает температуру, влажность и радиационный режим, способствует очищению атмосферного воздуха, благотворно влияет на организм человека. Выполняя санитарно–гигиеническую функцию, древесные растения подвергаются антропогенному загрязнению. К антропогенным факторам, неблагоприятно влияющим на зеленые насаждения, относятся: дым и пыль в воздухе, нарушение температурного и водного режимов воздуха и почвы, асфальтовое покрытие улиц, препятствующее нормальному обмену воздуха и влаги. Мы экспериментально оценили состояние атмосферного воздуха с использованием сосны обыкновенной в качестве биоиндикатора, и в статье даны результаты эксперимента.

Ключевые слова: *Сосна, Центральный Казахстан, тяжелые металлы, средняя длина хвои.*

Abstract

The climate of the Karaganda region is sharply continental: summers are hot and dry, winters are snowy, harsh, with winds and blizzards. Green vegetation in the region reacts differently to changes in microclimatic environmental conditions: it improves temperature, humidity and radiation regime, helps to purify atmospheric air, has a beneficial effect on the human body. Performing a sanitary and hygienic function, woody plants are exposed to anthropogenic pollution. Anthropogenic factors adversely affecting green spaces include: smoke and dust in the air, violation of temperature and water conditions of air and soil, asphalt pavement of streets that prevents the normal exchange of air and moisture. We experimentally assessed the state of atmospheric air using scots pine as a bioindicator, and the results of the experiment are given in the article.

Key words: *Pine, Central Kazakhstan, heavy metals, average length of needles.*

Орталық Қазақстанның аумағы республиканың барлық тау–кен өңдеу және металлургия өнер–кәсібінің 42% – на дейін шоғырланған өнеркәсіптік өңір ретінде сипатталады. Сондықтан өсімдіктер құрылымының өзгеру ерекшеліктерін анықтауға бағытталған зерттеулер өзекті болып табылады.

Орталық Қазақстанның жазы ыстық және құрғақ, қысы қатты, жауын–шашын мөлшері аз, жел–дері мен борандары бар. Облыс аумағы жыл бойы жоғары қысымды аймақта орналасқан. Қыста Сібір антициклонының батыс сілемі өтеді, ол жазда толығымен жойылып, Азор максимумының Шығыс сілемімен ауыстырылады. Сондықтан жыл бойы ашық ауа райы басым болады, қыста аязды және жазда ыстық. Облыс аумағына ауа массаларының 3 негізгі түрі енеді: арктикалық, полярлық, тропика–лық. Арктикалық ауа массаларының әсерінен температураның 30–40°С дейін төмендеуі байқалады [1].

Қарағанды облысының географиялық жағдайының қолайсыздығының себебі климаттың қуаңшылығында, жауын–шашынның мөлшерінің аздығында (барлық төрт мұхиттан да қашық орналас–қандығына байланысты). Республиканың, атап айтқанда Қарағанды облысының климатына тән жалпы және типтік белгі ауа температурасының континенттік режимі болып табылады, оған мезгілдік және жылдық күрт ауытқулар тән [2, 3].

Жауын–шашынның жеткіліксіздігі және топырақтың ылғалдылығы төмен болуы топырақ ағзала–рының ассоциациясын азайтады. Топырақ жоғары сорбциялық және жинақтау қабілетіне ие. Ауыр металдарды жинай отырып, ол табиғатқа тән геохимиялық ақпаратты бұзады (яғни, топырақтың

минералды бөлігіндегі Ni, Cu, Zn, Mn, Cd, Co, Pb мөлшері), ол негізінен топырақ түзуші жыныстардың құрамымен анықталады.

Осылайша, Балқаш қаласы климатының аридтілігі ауыр металдармен қоршаған ортаны ластау әсерін күшейтуге ықпал етеді.

Атмосфералық ауаның жағдайын бағалау үшін біз биоиндикатор ретіндеқарапайым қарағайды (*Pinus sylvestris L.)* қолданамыз.

Кәдімгі қарағай–биіктігі 20–40 метрге дейін жететін мәңгі жасыл, жіңішке, қылқан жапырақты ағаш. Жас ағаштарда ұшар басы конус тәрізді немесе дөңгелек тәрізді, ересектерінде қолшатыр тәрізді. Қабығы қызыл–қоңыр, қылқан жапырақты, бұтақтары сарғыш, қабыршақтанған. Бүрлерінің ұзындығы 6–12 мм, қылқандары сұр–жасыл,сәл иілген, қатты, ұзындығы 4–7 см, ені шамамен 2 мм, жиектері бар. Қылқандарының дөңес жағы қою–жасыл, ойыс жағы көкшіл–ақ стоматикалық сызықтармен ерекшеленеді, тұқымы қанатты. Қарағайдың тіршілік ұзақтығы 350–400 жылға дейін жетеді [4, б. 232].

Зерттеу барысында 2021–2022 жылдары жеті аймақтан қарағай қылқандары жиналды. Ол:

1) 1–учаске Қарағанды қаласының теміржол вокзалы алдындағы алаңда отырғызылған қара–ғайлар. Ағаштардың жасы 36 – 40 жас аралығында.

2) 2–учаске Қарағанды қаласының Е.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің бас ғимара–тының алдында өсіп тұрған қарағайлар. Ағаштардың жасы 30 – 33 жас аралығында.

3) 3–учаске Балқаш қаласының №15 орта мектебінің алдындағы қарағай алаңы. Ағаштардың жасы 20–22 жас аралығында.

4) 4–учаске Балқаш қаласы әкімдігі ғимаратының алды алдындағы шағын аумақты қамтитын қарағай алқабы. Ағаштардың жасы 12 – 15 жас аралығында.

5) 5–учаске Қарқаралы қаласының маңайында өсетін кәдімгі қарағайдың табиғи учаскелері. 15–20 жас аралығындағы жас ағаштар аралығында.

6) 6–учаске Балқаш мыс қорыту зауытының аумағында өсіп тұрған қарағайлар. Ағаштардың жасы 35 – 40 жас аралығында.

Қылқандарды жинамас бұрын ағаштардың жағдайына алғашқы визуалды талдау жүргізілді. Қылқандар жер деңгейінен 1 метр биіктікте ағаштардың төменгі бөліктеріңшеткі өсінділерінен жиналды. Қылқандар жинау уақыты–сәуірдің бірінші онкүндігі. Жиналған қылқандар саны–100.

Қарағай қылқандарының күйін сипаттау үшін қылқандардың жалпы жағдайы, яғни түсінің қанықтығы, ұзындығы,қылқандардың орталық оське қатысты иілісі,қылқандардың өз осіне қатысты өлшеміқолданылды [5, б. 45].

Қылқандардың ұзындығы темір сызғышты қолдана отырып сызықтық өлшеу әдісімен анық–талды. Қылқандардың суды ұстап тұру қабілетін анықтау үшін мамыр айында таңертеңгілік 10 данадан жинап, төрт сағаттан кейін судыұстап тұру қабілеті анықталды жәнепайызбен өлшенді.

Нәтижелерді статистикалық талдау Н.Л.Удольскаяның әдістемесі бойынша жүргізілді [6, б. 14].

Транспирация шығындарын асыра пайдалану нәтижесінде өсімдік тіндеріндегі су тапшылығы білінеді. Бұл көбінесе түске қарай күн ашық кезеңде болады. Бұл ретте су құрамы таңертеңгілік уақыт–тағыға қарағанда 25–28% – ға дейін төмендейді, өсімдік тургорды жоғалтады. Соның нәтижесінде жапырақтардың су потенциалы азаяды. Әр учаскелердегі қарағайдан жиналғанқылқандардың су ұстап тұру қабілетін анықтау нәтижесі кестеге жазылды. (кесте1).

Кесте 1. Жинау орнына байланысты кәдімгі қарағайқылқандарының сулылығы мен суды ұстап тұруқабілеті

№	Жинау аумағы	Суды ұстап тұру қабілеті	Сулылығы
1	1–учаске	22,92 ± 0,36%	61,31%
2	2–учаске	23,60 ± 0,54%	59,8%
3	3–учаске	22,1 ± 0,39%	64,37%
4	4–учаске	14,19 ± 0,48%	55,22%
5	5–учаске	28,9 ± 0,85%	57,61%
6	6–учаске	12,19 ± 0,37%	53,21%

Кестеден көрініп тұрғандай, экологиялық таза Қарқаралы тауларында өсетін қарағайлар ең жоғары суды ұстап тұруқабілетті көрсетті.Балқашмыс қорыту зауытының аумағында жиналған үлгілерденсуды ұстап тұру қабілетінің ең аз шамасы байқалды. Өнеркәсіптік орталықтардың жанында және ластанған қалалық ортада өсетін Балқаш қаласындағы ағаштар физиологиялық тұрғыдан қатты зардап шегеді. Сонымен, өсімдіктердің суды ұстап тұру қабілеті қоршаған ортаның ластану деңгейімен байланысты.

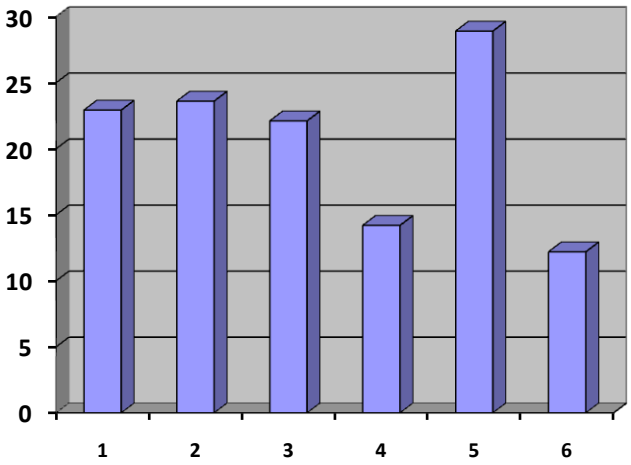

1. –Қарағанды қ. вокзалы, 2 – Е.А.Бөкетов атындағы КарМУ, 3 – Балқаш қ. №15ОМ, 4 –Балқаш қ. әкімшілігінің алды, 5 – Қарқаралы таулары,6 – Балқаш қ.мыс қорыту зауыты

Сурет 1 – Кәдімгі қарағай жапырақтарының суды ұстап тұруқабілеті(% –бен)

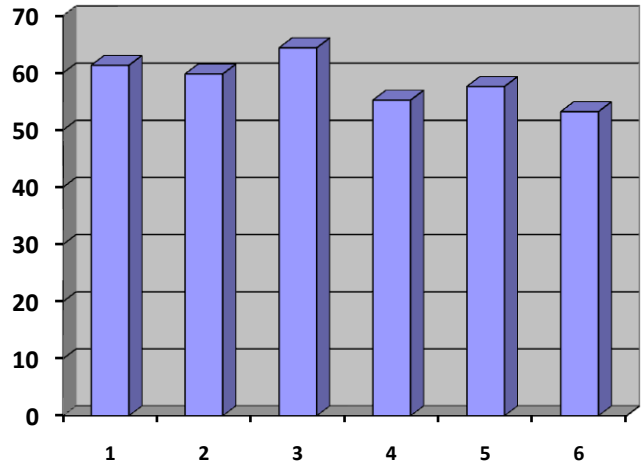

1 –Қарағандық. вокзалы, 2 – Е.А. Бөкетов атындағы КарМУ, 3 – Балқаш қ. №15ОМ, 4 –Балқаш қ. әкімшілігінің алды, 5 – Қарқаралытаулары,6 – Балқаш қ.мыс қорытузауыты

Сурет 2 – Кәдімгі қарағай жапырақтарының сулылығы(% –бен)

Біз физиологиялық тұрғыдан қалалардың өнеркәсіптік орталықтардың жанында және ластан–ған қалалық ортада өсетін ағаштардың қатты зардап шегетінін байқадық.

Біршама жақсы көрсеткіштер Қарағанды қаласындағы вокзал маңындағы қарағайлар және Е.А.Бөкетов атындағы КарМУ жанында өсіп тұрған қарағайларда байқалды.Осылайша, өсімдіктердің суды ұстап тұру қабілеті қоршаған ортаның ластану деңгейімен байланысты екені айқындалды.

Қылқандардың сыртқы көрінісін талдау (сарғаюы, қараюы) айтарлықтай айырмашылықтарды көрсеткен жоқ. Мыс қорыту зауытынан жиналған қылқандардың түсі бозғылт, сарғыш–жасыл болды, ұштары – сарғыш немесе қоңыр. Орталық жүйке айқын көрінеді. Жеке жапырақтарда қара нүктелер түрінде зақымданулар байқалады.

Қылқан ұзындығының орташа көрсеткішін салыстыру: еңұзыны Қарқаралы тауынан жиналға–нында (5 – учаскесінде), ең қысқасы – Балқаш мыс қорыту зауыты маңынан(6–учаскесінде) байқалды (2–кесте).

Кесте 2 –Әр түрлі учаскелердегі қылқандардың орташа ұзындығының көрсеткіші

Учаске	Қылқан ұзындығы, мм M±m
1–учаске	58,2±1,5
2–учаске	55,4±1,2
3–учаске	53,6±1,3
4–учаске	60,3±1,6
5–учаске	65,8±3,2
6–учаске	42,4±1,1

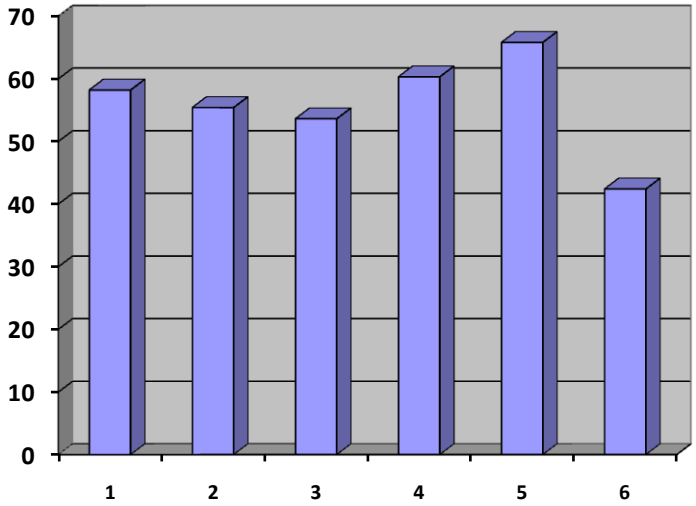

1 –Қарағанды қ. вокзалы, 2 – Е.А.Бөкетов атындағы КарМУ, 3 – Балқаш қ. №15ОМ, 4 –Балқаш қ. әкімшілігінің алды, 5 – Қарқаралы таулары,6 – Балқаш қ.мыс қорыту зауыты

Сурет 3 – Кәдімгі қарағай жапырақтарының қылқандарының әр түрлі учаскелердегі орташа ұзындығының(мм)

Зерттеу нәтижелері бойынша қорытынды жасайтын болсақ, Балқаш қаласында өндіріс орын–дарына жақын өсетін қарағай даналарының ылғалдылығы аз ортаға жоғары экологиялық–бейімделу қасиеттеріне ие екендігін көрсетеді, атап айтсақ, қылқандардың ұзындық өлшемі. Кәдімгі қарағай қылқандарының арасындажапырақтүсі бойынша айырмашылық байқалды. Сонымен, ластану аясында түс қарқындылығының төмендеуі және жеке зақымдардың болуы байқалады. Максималды түссіздену және зақымданудың болуы Балқаш қаласындағы мыс қорыту зауыты маңындағыүлгілерде байқалды. Өсімдік қылқандарының морфологиялық және анатомиялық көрсеткіштерінің айырмашылығы эколо–гиялық факторларға байланысты болады. Мәселен, Балқаш қаласында едәуір ластанған жағдайларда өсетін қарағайларда ксерофиттік құрылысбелгілері байқалады. Уақыт өте келе ксерофиттік қасиеттер күшейіп, әртүрлі жастағы қарағайлар арасында айқындала түседі. Жапырақтардың суды ұстап тұру қабілетін талдау нәтижесінде бұл көрсеткіш деңгейі ластану жағдайында кәдімгі қарағай жапыра–қтарында төмендегені анықталды. Ең төменгі көрсеткіштер мыс қорыту зауыты маңында жиналған үлгілерге тән, ал ең жоғарғы – Қарқаралы тауларының өсімдіктерінде байқалды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Агроклиматические ресурсы Карагандинской области Казахской ССР. Л.: Гидрометеоиздат, 1976. 114 с.
2. Карамышева З.В., Рачковская Е.И. Ботаническая география степной части Центрального Казахстана. Л.: Наука, 1973. 250 с.
3. Урумов Т.М. Краткая географическая и климатологическая характеристика Жезказганского промышленногорайона // В кн. Большой Жезказган. Алматы: Полиграфкомбинат, 1994. 14–16 с.
4 Виноградов Б.В. Растительные индикаторы и их использование при изучении природных ресурсов / Б.В.Виноградов. М.: Высшая школа, 1964. 324 с.
5 Мудрый И.В. Тяжелые металлы в системе почва–растение–человек (обзор) // Гигиена и санитария. 1997. №1. 14–17 с.
6 Удольская Н.Л. Методика биометрических расчетов. Алма–Ата: Наука, 1976. 45 с.

ӘОЖ 378.4

ХИМИЯ САБАҚТАРЫНДА ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ

Мақсат Айнұр Сапарбайқызы
магистрант
Жылысбаева Гүлхан Нұрділлақызы
техника ғылымдарының кандидаты, доцент
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ–түрік университеті
Түркістан қаласы, Қазақстан
E–mail: ainur.maksat@ayu.edu.kz

Аңдатпа

Бұл мақалада интерактивті оқыту технологиясын химия сабақтарында қолдану мәселесі қарастырылған. Қазіргі уақытта оқыту өмір бойы үздіксіз процеске айналды, үйде, оқу орнында, жұмыс орнында және мүмкіндігінше кез келген қолайлы жерде. Қоғамға ғылым мен технологияның қарқынды дамуы нәтижесінде алынған жаңа ақпаратты қарапайым, түсінікті және жағымды түрде ұсыну үшін жаңа жағдайлар қажет. Интерактивті оқыту технологиялары өте маңызды, себебі олар білім алушылардың өзіндік пікірлері қалыптасуына, бір–бірімен, мұғаліммен дұрыс орынды сөйлесуді, өзінің ойын дәлелдеуді үйренуіне ықпал жасайды. Осыларды ескере отырып, бұл зерттеу жұмысының мақсаты интерактивті оқыту технологиясын химия сабақтарында қолдану арқылы білім алушылардың химияға деген көзқарастарын жақсарту болды.

Түйінді сөздер: *интерактивті оқыту технологиясы, мұғалім, білім алушы, химия.*

Аннотация

В данной статье рассмотрен вопрос применения технологии интерактивного обучения на уроках химии. В настоящее время обучение стало непрерывным процессом на протяжении всей жизни, будь то дома, в учебном заведении, на рабочем месте и в любом удобном месте, где это возможно.Обществу нужны новые условия для представления новой информации, полученной в результате стремительного развития науки и техники, в простой, понятной и приятной форме. Интерактивные технологии обучения очень важны, поскольку способствуют формированию у учащихся собственного мнения, учатся общаться друг с другом, с учителем, доказывать свою точку зрения.Учитывая это, цель этой исследовательской работы состояла в том, чтобы улучшить отношение учащихся к химии за счет использования интерактивных технологий обучения на уроках химии.

Ключевые слова: *технология интерактивного обучения, учитель, обучающийся, химия.*

Abstract

This article discusses the use of interactive learning technology in chemistry lessons. Nowadays, learning has become a continuous process throughout life, whether at home, in an educational institution, in the workplace and in any convenient place where it is possible. Society needs new conditions for a simple, understandable and positive presentation of new information obtained as a result of the rapid development of science and technology. Interactive learning technologies are very important because they contribute to the formation of students' own opinions, learning how to communicate correctly with each other, with the teacher, to argue their thoughts. With this in mind, the purpose of this research work was to improve students' attitude to chemistry through the use of interactive learning technologies in chemistry lessons.

Key words: *interactive learning technology, teacher, student, chemistry.*

Бүгінгі таңда химия бойынша білім беру білім сапасын арттыру, білім алушылардың жеке тұл–ғалық дамуын арттыру үшін жаңа құндылықтарды анықтау және студенттердің ғылымға деген қызығушылығы мен ынтасын оятатын оқу стратегияларын анықтау міндеттерін шешуде. Білім алушы–лардың ақыл–ой әрекетінің белсендігін арттыру, дербестігі мен шығармашылығын дамыту мәселесі ғылымның өзекті мәселелерінің бірі болды және болып қала береді [1].

Химия абстрактілі және тереңірек ойлауды қажет ететін көптеген негізгі ұғымдарды қамтиды. Сондықтан білім алушылар оны қиын пән деп санайды. Осы түсінікке байланысты білім алушылар химияның қоғамның дамуына қосқан үлесін көрмейді. Химияны оқытуда немесе оқуда табысты болу үшін химияға қызығушылық танытып, осы ғылымды үйренуге дайын болу керек. Білім алушылардың басым көпшілігі химияны тек өту керек курс ретінде қабылдайды деп айтуға болады. Химия білім алушыларға олар өмір сүретін әлемді түсінуге көмектесетін жағымды сала, сонымен қатар оларды мансапқа дайындау үшін мектептерде оқытылуы керек курс [2].

Теориялық тұрғыдан химия ұғымдарының бұл түсіндірмесі күнделікті өмірдегі көптеген қызық–ты құбылыстарды немесе жағдайларды түсіндіреді. Химия пәнінің оқу жоспарындағы негізгі тәсілге сәйкес оқу және оқыту іс–әрекетін мұғалімнің білім алушының нақты материалдармен тікелей байланысы мен өзара әрекетін қамтамасыз ететін байытылған ортада ұйымдастырып, басқаруы маңызды. Алайда, күнделікті өмірдегі ұғымдар мен оқиғалардың арасындағы байланыс жеткілікті түрде атап өтілгенімен, бұл оқыту практикалық сабақтармен қамтамасыз етілмейді және білім алушы–лар ұғымдарды санасына сіңіре алмайды, сондықтан химия сабағына теріс көзқарастар қалыптасады. Химиялық білім берудің маңызды мақсаттарының бірі тиімді, тұрақты және күнделікті өмірмен

байланысты оқытуды қамтамасыз ету болып табылады, білім алушылардың оқу ортасына деген көзқарасы да оларды оқыту үшін өте маңызды [3].

Білім беруде интерактивті оқыту технологиясын енгізу ең басынан бастап оқыту мен оқу проце–сін дәстүрлі мұғалімге бағдарланған оқытудан білім алушының белсенді қатысуымен білім алушыға бағытталған әдіске айналдыруы болды. Дегенмен, интерактивті оқыту технологиясының көмегімен оқытудың тиімділігі көбінесе мұғалімдердің құралдарды дұрыс пайдалана білуіне байланысты [4].

Кок интерактивті оқыту технологиясын қолдану білім алушылардың кез келген уақытта және барлық жерде бөлісуге, сөйлесуге және бірлесіп жұмыс істеуге мүмкіндік беретінін айтты. Мысалы, интерактивті визуализация, мәтіннен сөйлеуге арналған құралдар және компьютерлік модельдеу сияқты технологиялар білім алушыларға белгілі бір контексте академиялық тілді түсінуге және күрделі ғылыми түсініктер мен процестерді визуализациялауға көмектесетін ақпараттың көп модальды көрсетілімін қамтамасыз ете алады. 2005 жылы Англиядағы жүргізілген ұлттық сауалнама бойынша математика мұғалімдерінің 77%–ы, жаратылыстану мұғалімдерінің 67%–ы және ағылшын тілі мұғалім–дерінің 49%–ы интерактивті оқыту технологиясын оқу процесінде қолданғанын айтты. Мұндай кең ауқымды енгізу Ұлыбританияда айтарлықтай құбылыс болғанымен, бүкіл әлемде бұл технологияның әлеуетіне қызығушылық артып келеді [5].

Педагогикада оқытудың бірнеше моделін ажыратуға болады:

- пассивті–білім алушы оқытудың «объектісі» рөлін ойнайды (тыңдайды және көреді);
- активті (белсенді) білім алушы оқытудың «субъектісі» болып табылады (өзіндік жұмыс, шығармашылық жұмыс, зертханалық және практикалық жұмыс);
- интерактивті–inter (өзара), акт (өзара әрекеттесу). Оқу процесі барлық білім алушылардың үнемі белсенді өзара әрекеттесуі арқылы жүзеге асырылады. Білім алушымен мұғалім оқытудың тең субъектілері.

Интерактивті оқыту технологиясын қолдану қоғамдағы жағдайларды модельдеуді, рөлдік ойындарды пайдалануды және проблеманы бірлесіп шешуді қамтиды. Бұл оқу процесінде кез келген қатысушыны немесе идеяны бөлектеу мүмкіндігін шектейді (мысалы, тек жақсы оқитындарға назар аудару). Бұл технологияға демократиялық, адамгершілік тұрғыдан қарауға үйретеді. Интерактивті оқыту технологиясы – бұл білім алушының оқу процесінде жоқ болуы мүмкін емес, барлық қатысушы–лардың өзара әрекетіне негізделген ұжымдық, өзін–өзі толықтыратын оқу процесін ұйымдастыру. Интерактивті оқыту технологияларының көптігі белгілі. Әр мұғалім өз бетінше аудиторимен жұмыс істеудің жаңа түрлерін ойлап таба алады. Білім алушылар бір–біріне сұрақ қоятын және оларға жауап беруге үйретететін жұптық жұмыс әдісі сабақтарда жиі қолданылады.

Интерактивті дәріс тыңдаушылардың белсенді қатысуын көздейді, осылайша білім алушылар оқу процесінде пассивті болмайды. Білім алушылар мұғаліммен сөйлесе алады, оған кері байланыс жасай алады және осылайша оқытуға белсенді әсер ете алады.

Интерактивті дәрістер өткізуге бізге не кедергі?

– Интерактивті дәріс кезінде бақылауды жоғалтып алудан қорқу.

АКТ–ның әртүрлі құралдарын қолданатын интерактивті дәрістер білім алушыларды оқу процесіне белсенді түрде тартады және олардың үлгерімі туралы ақпарат береді (интерактивті жаттығулар, 2017).АКТ қолдану мұғалімге SMART Notebook, Active Inspire, Hot Potatoes 6 және Learningapps.org сияқты әртүрлі бағдарламаларда, мысалы, Kahoot ойын базасы жүйесі сияқты интерактивті тапсырмаларды құруға мүмкіндік береді.

Интерактивті оқыту технологиясының мақсаттарына келесілер жатады:

1. Білім алушылар арасында ашық, емін–еркін ара–қатынас орнату;
2. Білім алушыға керекті білім, білік, дағдыларды бойларына қалыптастыру;
3. Білім алушыға білімді, ақпаратты өз бетінше ізденуге жол бағыт–бағдар нұсқау.

Химиялық байланыс және оның қасиеттері тақырыбы бойынша интерактивті сабақтың мысалы 1–суретте көрсетілген.

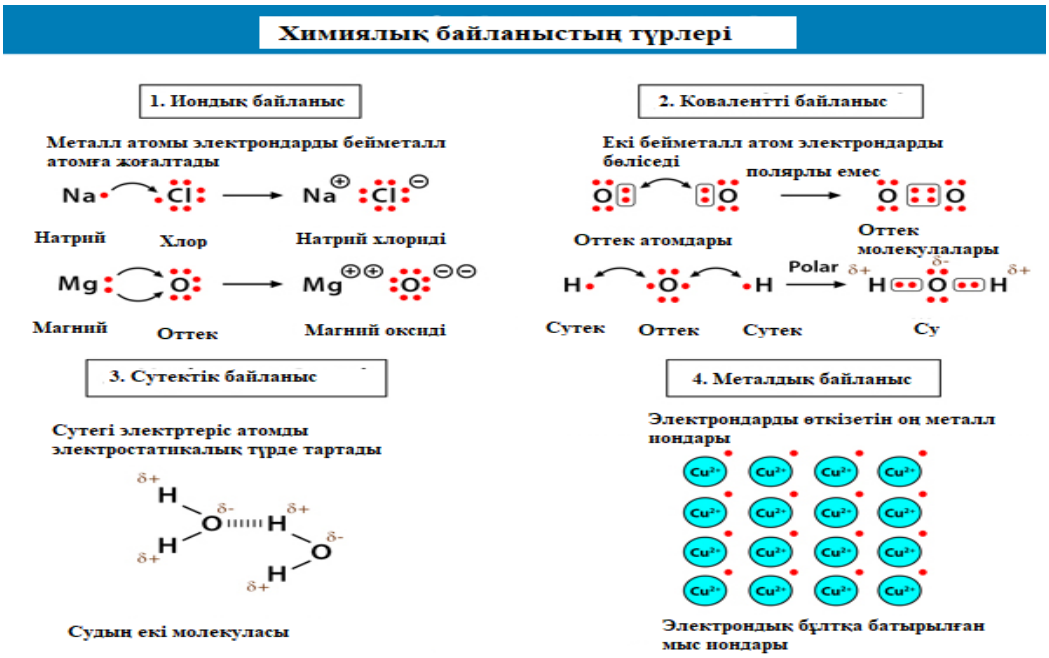

Сурет 1. – Химиялық байланыс және оның қасиеттері

«Химиялық байланыс» тақырыбының негізгі мақсаты – химиялық байланыстың әртүрлі түрлері туралы түсінік қалыптастыру. Біріншіден, сабақ интерактивті тапсырмадан басталады.

№ 1. «Келесі заттардың формулаларын жазыңыз». Атом құрылымын білу білім алушыларға атомдардың бір–бірімен қосылып, қосылыстар түзетінін түсінуге көмектеседі. Осыдан кейін білім алушылар сұраққа жауап бере алады: химиялық байланыс дегеніміз не?

Екіншіден, периодтық жүйе және элементтің химиялық қасиеттері туралы білім білім алушы–ларға электртерістіктің анықтамасын табуға көмектесті. Периодтық жүйеге сәйкес білім алушылар интерактивті тапсырмаларды орындайды.

№ 2. Соңында, химиялық байланыс түзілуін тереңірек түсіну және білім алушының математикалық формуласы арқылы осы молекулалардағы химиялық байланыс түрін анықтау үшін хлор және тұз қышқылы молекулаларының түзілу анимациясы.

Қорыта келе, білім беру мазмұнын жаңартудан басқа, әртүрлі әдістерді қолдана отырып, білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсатында интерактивті оқыту технологиясының көптеген мүмкіндіктері бар. Интерактивті оқыту технологиясының ерекшелігі–білім алушының айналасындағылармен қарым–қатынаста ашылуы, көп оқып, тәжірибе жинай алуы керек. Тәжірибе–зияткерлік тәуелсіздіктің негізі және әрбір өркениетті азаматтың маңызды құралы. Интерактивті технология білім алушыларға келесі мақсаттарға жетуге мүмкіндік береді:

1) көптеген ақпарат алуға және өз пікірін логикалық түрде түсіндіруге жол ашады;

2) өз ойларын тереңдете ойланып білдіре білу;

3) проблеманы талқылау кезінде ол бұрын жинақталған білім қорын іс жүзінде пайдалана алады;

4) бір–бірінен жаңа ақпарат алуға және білімді толықтыруға;

5) шындықты көру үшін дәлелдер тауып, идеяларды көрсете алады;

Сабақтарда интерактивті құралдарды қолданған кезде дидактика бірнеше мәселелерді шешуге көмектеседі:

– Пән бойынша негізгі білімді меңгеру;

– Алған білімдерін жүйелеу;

– Өз–өзін бақылау машықтарын қалыптастыру;

– Оқуға деген жалпы ынталарын арттыру;

– Білім алушыларға оқу материалдарымен өз бетінше жұмыс жасауда әдістемелік көмек көрсету.

Бұл технологияны білім алушыларға оқу материалын беру және білім алушылардың ақпарат–ты игеруін ұйымдастыру арқылы визуалды жадыны белсендіру кезінде жоғарылайтын қабылдау мүмкіндіктерін беретін әдіс ретінде қарастыруға болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ndibalema P. (2014). Teachers' Attitudes towards the Use of Information Communication Technology (ICT) as a Pedagogical Tool in SecondarySchools in Tanzania: The Case of Kondoa District. International Journal of Education and Research, 2(2), 1–16.

2. Koçak C. (2011). Kimyakonularınıngünlükyaşamkonseptiçerçevesindedeğerlendirilmesi. Doktoratezi, HacettepeÜniversitesi, Ankara
3. Ültay N. (2012). Asitvebazkonusuylailgili react stratejisineve 5E modelinegöreetkinlikleringeliştirilmesi, uygulamasıvekarşılaştırılması. Yayınlanmamışdoktoratezi, KaradenizTeknikÜniversitesi, Trabzon.
4. Tondeur J., De Bruyne E., Van Den Driessche, M., McKenney, S., &Zandvliet, D. (2015). The physical placement of classroom technology andits influences on educational practices. Cambridge Journal of Education, 45(4), 537–556
5. Hodge S., & Anderson B. (2007). Teaching and learning with an interactive whiteboard: A teacher's journey. Learning, MediaandTechnology, 32, 100–118

УДК 711.7

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ИЗУЧЕНИЮ ТЕМЫ «ЛОГИКА И ЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ КОМПЬЮТЕРА» ШКОЛЬНОГО КУРСА ИНФОРМАТИКИ (НА ПРИМЕРЕ АВТОРСКОЙ ПРОГРАММЫ Л.Л.БОСОВОЙ)

Малахинская Снежана Николаевна
студентка факультета педагогики, менеджмента и информационных технологий в образовании
Филиал Омского государственного педагогического университета
г. Тара, Россия
E–mail: snezanamalahinskaa059@gmail.com

Аннотация

В данной статье рассматриваются методические рекомендации для проведения уроков информатики по теме «Логика и логические основы компьютера». Согласно УМК Босовой для 8 и 9 класса были разработаны варианты заданий, которые можно использовать на уроках информатики. Для каждого этапа урока подобраны задания с учетов темы и возрастных особенностей учеников.

***Ключевые слова**: разработка, логика, задания, рекомендации.*

Аңдатпа

Бұл мақалада «компьютердің логикасы мен логикалық негіздері» тақырыбында информатика сабақтарын өткізуге арналған әдістемелік ұсыныстар қарастырылады. ОӘК сәйкес 8 және 9 сыныптар үшін информатика сабақтарында қолдануға болатын тапсырмалардың нұсқалары жасалды. Сабақтың әр кезеңі үшін тақырыпты және оқушылардың жасерекшеліктерін ескере отырып тапсырмалар таңдалады.

***Түйінді сөздер**: әзірлеу, логика, тапсырмалар, ұсыныстар.*

Abstrakt

This article discusses methodological recommendations for conducting computer science lessons on the topic «Logic and logical foundations of a computer». According to the UMK Bosova for 8th and 9th grade, variants of tasks were developed that can be used in computer science lessons. For each stage of the lesson, tasks are selected taking into account the topic and age characteristics of the students.

***Key words:** development, logic, tasks, recommendations.*

В настоящее время логика и логические операции являются одной из областей исследования в информатике. Данная тема включает в себя понятия логического элемента компьютера, логических операций, логических схем, на основе которых строятся узлы компьютера, а также понятия кругов Эйлера и построение таблиц истинности.

В рамках школьного курса информатики важно изучать тему логики и логических основ компьютера. Изучение данной темы позволит учащимся понять, как происходит работа компьютера, какие существуют логические операции и функции, а также изучить основные логические элементы компьютера.

Изучением вопросов, связанных с раскрытием темы логики и логических основ компьютера занимались многие ученые, включая Н.М.Фатееву, Н.Г.Захарова, Л.С.Сметанина, Э.Л.Михолап, И.А.Хахаев и др.

Авторы школьных учебников, по курсу «Информатика и ИКТ» такие как: Л.Л.Босова, К.Ю.Поля–ков, А.В.Могилев и др. имеют различные подходы к раскрытию вопросов, которые связаны с изучением темы логики и логических основ компьютера.

Термин «логика» происходит от древнегреческого слова logos, которое обозначает: слово, мысль, рассуждение, закон. В научной литературе логика понимается как наука, изучающая формы и способы мышления. Законы логики отражают свойства, отношения и связи объектов окружающего мира в сознании человека. С помощью логики можно строить формальные модели окружающего мира.

В школьном курсе информатики логические основы компьютера изучается в начальной, основной и средней школе. Изучение данной темы начинается в 3 классе. Приведем примеры неко–торых учебников, в которых затрагивается тема логических основ компьютера.

Авторы учебника «Логика и алгоритмы» А.В.Горячев и Н.И.Суворова рассмотрели сведения о логических основах компьютера. Для изучения данной темы в учебнике отведено два параграфа, позволяющие детям получить первоначальные знания. В учебнике авторы раскрыли такие понятия как: истина, ложь, отрицание, а также привели примеры высказываний со словами «И», «ИЛИ», «НЕ». Определения приведены в простой и понятной форме для детей, а также проиллюстрированы с помощью картинок. После параграфов присутствуют вопросы и задания.

Более подробный и расширенный материал представил автор А.В.Могилев в учебнике по информатике 4 класса. В параграфе «Высказывания. Связки «И», «ИЛИ», «НЕ». Изложение материа–ла начинается с введения, в котором объясняются понятия истинного и ложного высказывания. Автор в учебнике приводит примеры истинных и ложных высказываний. Далее вводится понятие сложных высказываний, для наглядности использованы схемы истинного и ложного высказывания. При изучении материала можно обнаружить, что в учебнике появляется более сложная информация, такая как таблицы истинности.

В учебнике Л.Л.Босовой по информатике для учеников 8 класса [3] автор рассматривает такие аспекты, как: логические операции, построение таблиц истинности, свойства логических операций и решение логических задач. Также большое внимание уделяется пункту, в котором отражены понятия логических элементов. Автор подробно привел описание и свойства основных логических операций:1) конъюнкция; 2) дизъюнкция; 3) инверсия.

Помимо описания логических операций в учебнике приведены примеры таблиц истинности. В параграфе имеется пункт, который посвящен тестовым заданиям для самоконтроля.

Важной составляющей частью данного учебника является то, что помимо теоретического материала по изучению логических основ компьютера присутствуют задания для самостоятельной работы, которые содержат как задания устного характера, так и практические задания, связанные с решением логических задач и с построением таблиц истинности

Рассмотрев примерную рабочую программу и тематическое планирование под редакцией Л.Л. Босова, были разработаны методические рекомендации для учителя информатике при обучении школьников 8 и 9 классов теме «Логика и логические основы компьютера».

Согласно УМК Л.Л.Босова данную тему школьники начинают изучать с 8 класса в разделе «Математические основы информатики» в параграфе «Элементы алгебры логики». На этапе актуализации знаний можно предложить следующие вопросы:

1. Что изучает наука логика?
2. В чем особенность алгебры логики?
3. Какие возможные значения могут иметь логические выражения?
4. Какие логические операции вы знаете? Как они обозначаются?

После вопроса номер 4 можно предложить учащимся прием «Заполни пропуски»:

Название логической операции	Определение	Логическая связка	Обозначение
Конъюнкция			
		«или»	
Инверсия			¬; –

Рис.1 «Заполни пропуски записав основные логические операции»

Данное задание позволит ученикам вспомнить основные логические операции и их обозначение.

На этапе формулирования темы урока для привлечения внимания учеников и повышения мотивации к уроку можно предложить разгадать ребус.

Рис 2. «Разгадай ребус и сформулируй тему урока»

На этапе усвоения новых знаний при объяснении основных логических элементов компьютера целесообразно использовать презентацию для более наглядного представления материала.

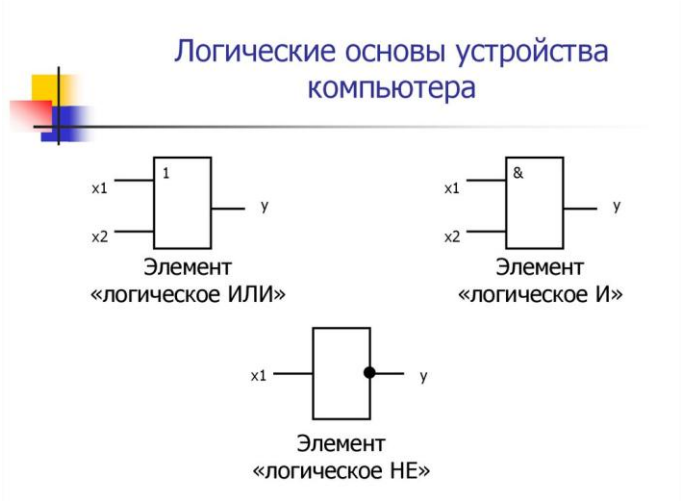

Рис 3. Презентация «Логические элементы компьютера»

После изучения теоретического материала по данной теме на этапе первичного закрепления ученикам можно предложить задание на соотнесение логического элемента с его названием в интернет сервисе «LearningApps».

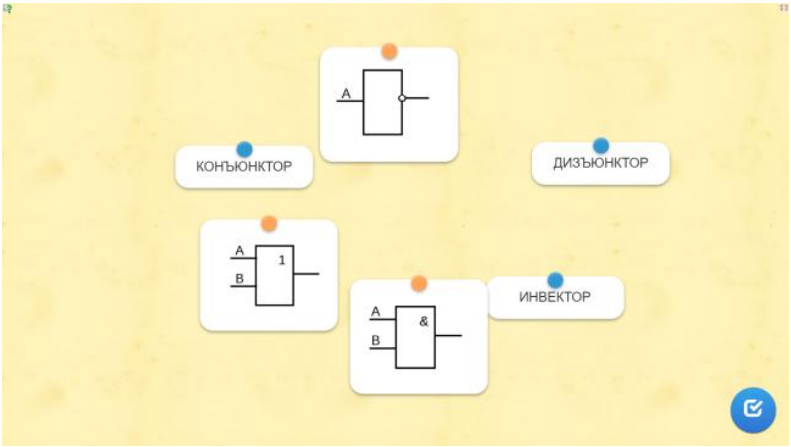

Рис 4. «Соедини логический элемент с его названием»

Для контроля и оценки знаний учащихся на этапе контроля усвоенного материала можно предложить ученикам самостоятельную работу, состоящую из двух заданий. Первое задание подразумевает изображение схемы логического выражения.

Изобрази схему логического выражения F= ¬ A V B.

Рис 5. Изобрази схему логического выражения.

Второе задание данной самостоятельной работы подразумевает составление таблицы истинности для логического выражения.

A	¬ A	B	F= ¬ A V B

Рис 6. Составь таблицу истинности.

Долее по УМК Л.Л.Босовой тему «Логика и логические основы компьютера» ученики изучают в 10 классе. При составлении технологической карты урока по теме «Логические задачи и способы их решения» по учебнику Л.Л.Босовой учителю на различных этапах урока можно использовать следующие задания и материалы.

На этапе актуализации знаний для повторения основных аспектов темы «Логика и логические основы компьютера» можно использовать следующие вопросы:

Какие логические операции вы знаете?

Как они обозначаются?

Как построить таблицу истинности для сложного логического выражения?

Какие свойства логических операций вы знаете?

Как можно доказать эти свойства?

На этапе формулирования темы урока можно предложить детям задачу и попросить ответить на вопросы:

К какому классу задач она относится?

Умеем ли мы решать данные задачи?

Данные вопросы помогут учителю подвести детей к теме урока и организовать проблемную ситуацию на уроке. Далее необходимо обозначить тему и цели урока.

На этапе усвоения нового материала необходимо объяснить ученикам, что существует нес–колько способов решения логических задач. Для наглядного представления и лучшего понимания детей новой темы урока можно предложить детям в течении урока заполнять таблицу с определе–нием простоты, наглядности и длительности решения способов решения логической задачи.

Таблица 1– Определение способов решения логической задачи

Название метода	Простота	Наглядность	Длительность решения
Метод1			
Метод 2			
Метод 3			

Для последующей работы на уроке необходимо выстроить объяснение способов решения задач на конкретных примерах следующим образом:

1. Объяснение способа с помощью метода упрощения логических выражений.

2. Объяснение способа решения задач табличным методом, при этом необходимо одну из задач предоставить для решения у доски ученикам совместно с учителем.

3. Последний метод решения задач с помощью рассуждений можно предоставить учащимся для самостоятельного изучения.

После изучения каждого метода решения ученики должны вписать свое мнение в таблицу, определив простоту, наглядность и длительность решения задачи, а также учителю можно предложить ответить на вопросы:

Трудно ли было решать задачу данным методом?

Как вы думаете можно ли решить одну задачу разными методами?

В ходе данного урока ученики должны решить для себя какой метод решения является для них более удобным и понятным.

На этапе закрепления и проверки изученного материала необходимо предоставить ученикам несколько задач и предложить решить одну из них с помощью того метода, который кажется для них более удобным.

1. Из поврежденной книги выпала часть сшитых вместе листов. Номер первой выпавшей страницы - 143. Номер последней страницы записан теми же цифрами, но в ином порядке. Сколько страниц выпало из книги?

2. Света и Наташа имеют фамилии Иванова и Петрова. Какую фамилию имеет каждая девочка, если Света и Иванова живут в соседних домах?

3. Три ученика различных школ Новгорода приехали на отдых в лагерь. На вопрос вожатого, в каких школах они учатся, ребята дали такие ответы:

– Петя: «Я учусь в школе № 24, а Лена – в школе № 8».

– Лена: «Я учусь в школе « 24, а Петя – в школе № 30».

– Коля: «Я учусь в школе № 24, а Петя – в школе № 8».

Вожатый, удивленный противоречиями в ответах ребят, попросил их объяснить, где, правда, где ложь. Тогда ребята сознались, что в ответах каждого из них одно утверждение верно, а другое ложно. Вожатый подумал и сообразил, учеником какой школы является каждый из ребят.

Рис 7. Самостоятельная работа по решению логических задач.

В конце урока можно предложить обучающимся в качестве домашнего задания составить собственную логическую задачу и предложить способы ее решения.

Таким образом, использование подобных заданий с использованием различных методов и ресурсов позволит учителю грамотно выстроить урок и улучшить усвоение нового материала.

Список литературы:

1. Босова А.Ю. Информатика: учебник для 8 класса / Л.Л.Босова, А.Ю.Босова. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2013. 155 с.

2. Босова А.Ю. Информатика: учебник для 9 класса / Л.Л.Босова, А.Ю.Босова. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2–е изд., испр. М.: 2014. 160 с.

УДК 378.147

СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАНИИ

Манкаев Денислам Мурзабиевич
магистрант Сургутского Государственного университета
г.Сургут, Россия
E–mail: manlkaev.denislam@mail.ru

Андатпа

Бұл мақаланың өзектілігі XXI ғасырда медиа–технологиялардың пайда болуымен дәстүрлі цифрлық сауаттылық адамның жаңа медиа ортада өмір сүруі үшін жеткілікті болмай қалды. Информатика саласын–дағы көптеген мұғалімдер мен зерттеушілер білім берудегі цифрлық сауаттылықтың мәнін зерттейді. Компьютерлік сауаттылық, медиа сауаттылық, цифрлық сауаттылық және цифрлық құзыреттілік – бұл цифрлық дәуірде технологияны қолдану қажеттілігіне баса назар аударатын ұғымдар. Осы мақаланың мақсаты: білім берудегі ақпараттық технологияларды қарастыру.

Түйінді сөздер: *цифрландыру, білім беру, интернет, технологиялар.*

Аннотация

Актуальность данной статьи заключается в том, что с появлением медиа–технологий в XXI веке традиционная цифровая грамотность перестала быть достаточной для выживания человека в новой медиа–среде. Все больше учителей и исследователей в области информатики изучают сущность цифровой грамотности в образовании. Компьютерная грамотность, медиаграмотность, цифровая грамотность и цифровая компетентность – это концепции, которые акцентируют внимание на необходимости использо–вания технологий в цифровую эпоху. Целью данной статьи: рассмотреть информационные технологии вобразовании.

Ключевые слова: *цифровизация, образование,интернет, технологии*

Annotation

The relevance of this article lies in the fact that with the advent of media technologies in the 21st century, traditional digital literacy has ceased to be sufficient for human survival in the new media environment. More and more teachers and researchers in the field of computer science are studying the essence of digital literacy in education. Computer literacy, media literacy, digital literacy and digital competence are concepts that focus on the need to use technology in the digital age. The purpose of this article is to consider information technologies in education.

Key words:*digitalization, education,Internet, technology*

В начале XXI века произошли революционные изменения, связанные с интенсивным примене–нием новых технологий в образовании. Глобальная сеть сильнее влияет на повседневную жизнь людей и общества. По некоторым оценкам, сейчас сотни миллионов персональных компьютеров и других мобильных устройств (например, персональное цифровое оборудование, мобильные телефо–ны) подключены к глобальной сети. Мы являемся свидетелями появления нового явления – глобаль–ного виртуального образовательного сообщества, которое насчитывает более миллиарда человек, и это число продолжает неуклонно расти. Данное явление получило название «цифровизация». В широком смысле оно означает «повсеместное использование цифровых технологий в различных сферах жизни». Цифровизация стала мощным трендом точки зрения

Изменения, вызванные технологическими, экономическими и культурными аспектами в нача–ле XXI века, были очень быстрыми. Общества во всем мире кардинально меняются, особенно в том, что касается доступности и простоты доступа к информационно–коммуникационным технологиям. В эпоху быстрых изменений педагоги в большинстве своем проводили занятия в традиционном формате. Он был ориентирован на содержание, а педагог руководил процессом обучения, ориентиро–ванным на передачу этого содержания.

С появлением медиа–технологий в XXI веке традиционная цифровая грамотность перестала быть достаточной для выживания человека в новой медиа–среде. Все больше учителей и исследова–телей в области информатики изучают сущность цифровой грамотности в образовании. Компью–терная грамотность, медиаграмотность, цифровая грамотность и цифровая компетентность – это концепции, которые акцентируют внимание на необходимости использования технологий в цифровую эпоху. В настоящее время цифровая грамотность необходима во всех сферах жизни человека, особенно в сфере образования.

В настоящее время процесс построения цифрового образования должен основываться на новой отрасли педагогической науки– цифровой дидактике.

Она представляет собой научную дисциплину об организации процесса обучения в цифровой образовательной среде. Цифровое образование – это новаторское использование цифровых инстру–ментов и технологий во время преподавания и обучения, которое часто называют улучшенным обучением или электронным обучением. Изучение использования цифровых технологий дает преподавателям возможность разрабатывать увлекательные возможности обучения на курсах, которые они преподают.

Современные информационные технологии становятся одним из важнейших инструментов модернизации образовательных учреждений. Они облегчают работу педагогов и обучающихся, сни–жают нагрузку на учащихся в классе, разнообразят формы и методы обучения, организуют учебный процесс с учетом личностных характеристик учащегося, а также отслеживают определенные резуль–таты обучения. В дидактическом киберпространстве вы можете получить доступ к различным средам обучения: получить оцифрованные видеоуроки, электронные книги, списки веб–сайтов и виртуальных лабораторий. В виртуальном классе преподаватели каждого предмета взаимодействуют со студен–тами и поддерживают их учебные процессы. Через форумыи чаты обучающиеся стали взаимо–действовать и обмениваться знаниями.

Технологии в образовании – сравнительно новое явление; большинство опытных педагогов не обладали техническими навыками, когда начинали свою профессию. Тем не менее, для эффектив–ного расширения диапазона учебных возможностей, которые могут быть предложены учащимся, педагоги должны достичь и поддерживать определенную степень ИКТ компетентности.

Современный учитель, таким образом, должен учитывать положительные свойства ИКТ, не только владеть знаниями в области последних, но и уметь применять их в собственной профессио–

нальной деятельности. При обдуманном, грамотном использовании средств ИКТ в качестве новых форм обучения можно решать ряд важных задач дидактического характера:

– в первую очередь, добиваться совершенствования самого процесса преподавания;

– значительно повышать уровень самостоятельной работы учащихся, результативность его самоподготовки;

– активизировать процесс обучения учащегося в направлении научно–исследовательской, поисковой деятельности;

– воздействовать на формирование мотивации учащегося к обучению;

– обеспечивать процесс непрерывного и гибкого обучения и т.д.

– для повторения и закрепления пройденного материала;

– для создания различных учебных ситуаций, в которых студент усваивает материал в игровой форме;

– для обеспечения необходимого уровня усвоения учебного материала;

– для проведения удалённых экспериментов на реальном оборудовании;

– для сообщения разного рода сведений и формирования навыков и умений по отбору и систематизации информации и т.п.

Подводя итог вышесказанному, следует ещё раз подчеркнуть, что интенсивное внедрение информационных технологий в образование – неизбежный процесс. Именно поэтому его необходимо тщательно изучать с точки зрения тех негативных последствий, которые могут наступить ближайшей и отдаленной перспективе.

И тут возникает проблема для нас, педагогов. Многие становятся зависимыми от техники. Но каждый сам выбирает, как распоряжаться временем. Нужно научиться использовать все изобретения во благо, главное применять информационные технологии во благо человечества, ведь именно мы решаем, в какое русло направить эти возможности: на благо или во зло.

Список литературы:

1. Щипицина Л.Ю. Информационно–коммуникационное пространство гуманитарного образования : учебное пособие / Л.Ю.Щипицина, Е.И.Воробьева. Москва: ФЛИНТА, 2019. 238 с. ISBN 978–5–9765–3972–3. URL: https://e.lanbook.com/book/135370 (дата обращения: 20.0.2023). Режим доступа: для зарегистрированных пользователей. Текст : электронный

2. Барбашина Э.В. Дистанционное / электронное обучение: минимизация сложностей / Э.В.Бар–башина, Н.В.Гуляевская. DOI: 10.15372/PEMW20190312. Текст: непосредственный // Профессиональное образование в современном мире. 2019. Т. 9, №3. 2997–3008 с. Библиогр.: с. 3005–3008 (39 назв.). ISSN 2224–1841. Имеется электрон. версия публикации. URL: https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41143887 (дата обращения: 22.01.2023). Режим доступа: для зарегистрированных пользователей

УДК 373

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП, ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Мендыбаева Шнар Жаманшаловна
педагог –сарапшы, қазақ тілі мен әдебиетімұғалімі
Нурина Алмагуль Кабдулгаликызы
қазақ тілі мен әдебиетімұғалімі, педагог –сарапшы
«Қостанай қаласы білім бөлімінің №19 жалпы білім беретін мектебі»
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: shnar87erke@mail.ru

Аңдатпа

Қазақ тілі пәні сабағын оқытуда жаңа технологиялардың элементерін қолдана отырып, деңгейлеп оқыту технологиясына ерекше көңіл бөлу қажет.Заман талабына сай іскер, жан – жақты, терең білімді, зияткерлік, шығармашыл деңгейі жоғары дамыған шәкірт тәрбиелеу. Еліміздегі білім беру жүйесінің ең басты міндеті – білім берудің ұлттық моделіне өту арқылы жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жеткізу.

Түйінді сөзер: технология, білім, инновация, ұрпақ, оқушы

Аннотация

Особое внимание при преподавании казахского языка необходимо уделить технологии уровневого обучения с применением элементов новых технологий. Современное деловое, всестороннее, глубоко образованное, интеллектуальное, творческое воспитание с высоким уровнем развитой ученичества. Главная задача системы образования в странедовести уровень образования подрастающего поколения до международного уровня путем перехода к национальной модели образования.

Ключевые слова: технология, образование ,инновация, поколение, ученик

Abstract

Special attention should be paid to the technology of level–based learning with the use of elements of new technologies when teaching the Kazakh language. Modern business, comprehensive, deeply educated, intellectual, creative education with a high level of developed apprenticeship. The main task of the education system in the country is to bring the level of education of the younger generation to the international level by switching to a national education model.

Key words: technology, education, innovation, generation, student

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауында «Біз бүкіл елімізде әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметіне қол жеткізуге тиіспіз. Қазіргі таңда ақпараттық–коммуникативті технологиялар біздің елімізде де жоғары қарқынмен дамып келеді. Оқу үрдісінде жаңа технологиялық әдістермен қатар жаңа ақпараттық технологияларды да қолданудың мүмкіндігі жасалып отыр» деген болатын. [1, б. 17]

Яғни, еліміздегі білім беру жүйесінің ең басты міндеті – білім берудің ұлттық моделіне өту арқылы жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жеткізу. Осы бағытта оқытушылар алдында оқытудың және тәрбиелеудің жаңа ақпараттық технологияларын қолдана отырып, жеке тұлғаның дамуына қолайлы жағдай туғызу қажеттілігі тұрғанын жақсы түсінеміз. Өйткені кез–келген адамның үздіксіз білім алуын қамтамасыз ету жүйесі ақпараттандырумен тығыз байланысты. Қазіргі жаңа ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктері адамның интеллектуалдық, шығармашылық потенциялының даму мүмкіндіктерін арттыруға септігін тигізетіні сөзсіз.

Бүгінгі білім беру сапасы– бұл біздің қоғамымыздың ертеңі. Ж.Аймауытов айтқандай: «Сабақ беру – жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер» десек, бүгінгі оқыту жүйесінде әр түрлі инновациялық технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп, нәтижелер беруде. [2, б.26]

Қазіргі таңда қазақ тілін оқытуда жаңа идеяларды әр сабақта жан–жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып жүйелі түрде қолдану – заман талабы. Білім берудің негізгі мақсаты – білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс–тәсілдері мен әр түрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Жаңа заман мұғалімі өз білімін қолдану мен қатар, шәкірттеріне зерттеушілік, ізденушілік әрекеттерін де меңгерту керек. Қазіргі таңда әдіс–тәсілдердің тиімді жолдарын мұғалім өз еркімен таңдайды. Әр ұстаз өзінің оқушыларының талантты да талапты, дарын–ды да даралы болғанын армандайды. Осыған жетуге тырысып, оны шешу жолдарын іздейді. Біз де өз оқушыларымызға нәтижеге жету жолдарын көрсетуге тырысамыз. Оқушылардың шығармашылық және танымдық ерекшеліктерін анықтау мақсатындаоның ерекше қабілеттерін айқындау жолдарын анықтауды қарастырамыз. Оқушылардың қабілеттері арнайы тапсырмалар нәтижесі бойынша және сыныптағы оқушылардың қабілеттеріне байланысты анықталды.

Қазіргі таңда инновациялық технологиялардың көптеген түрлері бар. Атап айтсақ модульдік технология, сын тұрғысынан ойлау, тірек – сызба технологиясы, дамыта оқыту, проблемалық оқыту, деңгейлеп – саралап оқыту технологиясы және т.б. Қазақ тілі пәні сабағын оқытуда жаңа технологиялардың элементерін қолдана отырып, деңгейлеп оқыту технологиясына ерекше көңіл бөлу қажет. Өйткені бұл технология баланың жеке мүмкіндігіне, жеке тұлғаның жан–жақты дамуына бағытталған.

Яғни олар не үшін керк?:

1. Оқушының дайындық деңгейін бақылай алу;
2. Оқу материалын сұрыптап ұсына алу;
3. Оқу әрекетін ұйымдастыра алу;
4. Диалог жүргізе алу;
5. Сабақ барысында жағымды эмоция сезімдерімен қанықтыра алу;
6. Мақсаттың нәтижеге ұласуын жоспарлау, жүзеге асыра алу.

Сурет 1.

Сурет 2.

Ұстаз үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау. Жаңа педагогикалық технологиялар оқушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойының дамуында басты рөл атқарады.

Қазақ тілі пәні сабағын оқытуда жаңа технологиялардың элементерін қолдана отырып, деңгейлеп оқыту технологиясына ерекше көңіл бөлу қажет. Өйткені бұл технология баланың жеке мүмкіндігіне, жеке тұлғаның жан–жақты дамуына бағытталған.Оқушының жан–жақты дамып, жетілуіне, шығармашылықта жұмыс істеуге бейімделуіне, топта, жұпта жұмыс істей алу қажеттілігіне жетелейтін бірден–бір әдіс. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін–өзі дамытып, оқу–тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Жаңа технологияларды сабақта қолданудың тиімділігін қашан да жолға қоярымыз анық. Соның бірі – «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясын сабақты жоспарлауды қолданудың тиімділігі. Мұнда әр оқушының ойы шыңдалып, өз даму деңгейіне сай жетістіктерге жетуге болады. Сын тұрғысынан ойлау жобасы мынандай үш құрылымнан тұрады:

– қызығушылықты ояту;
– мағынаны тану;
– ой–толғаныс.

Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Оқытудың жүйесі өзгерді. Осыған байланысты алдымызда оқытудың әдіс–тәсілдерін үнемі жаңартып отыру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұрғандығы баршамызға аян. Яғни, қазақ тілінің жаңа оқыту әдістері арқылы біз білім деңгейі, ой–өрісі дамыған, тіл арқылы өз ойын еркін жеткізе алатын, туындаған мәселелерді шеше білетін, шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелейміз. Оқушылардың оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдыларын қалыптастыра отырып, оларды еркін қарым–қатынас жасауға, сын тұрғысынан көзқарасын білдіруге, өз ойын жеткізіп, шешім қабылдауға дағдыландырамыз. Бұл төрт дағды бір сабақтың үстінде өзара байланысты бірізділікпен жалғасын тауып жатады.

«Қазақ тілі» пәнінде жазылым дағдысын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

– ақпаратты сурет және белгілер/пиктограммалар арқылы беру;
– каллиграфиялық нормаларды сақтау;
– сөздердің дұрыс жазылуын (орфографиялық нормаларды) меңгертуге арналған тапсыр–малар орындау;
– мәтіннен сөздерді, сөйлемдерді, қысқа үзінділерді көшіріп жаздыру;
– мәтіндегі жазылуы қиын сөздерден сөздік құрастыру;
– сөзден сөйлемдер, сөйлемдерден мәтін құрастырып жазу;
– шағын хат жазу;
– есте сақтау арқылы жазу;
– байқағаны, ұнататын істері, ойындары туралы тірек суреттермен сөйлемдер, шағын мәтін құрастырып жазу;
– сурет бойынша жазу;
– өзі құрастырған мәтінін мұғалімнің көмегімен тексеру.

Жазылым дағдысы оқылым арқылы келетіндігінатап өткен дұрыс деп ойлаймын. Соған дәлел ретінде газет–журнал мақалаларымен жұмысты алуға болады. Мысалы, «Негативтен–позитивке»

тапсырмасы мақаланы қайта өңдеп жазуға көмектесумен қатар, кейбір грамматикалық ұғымдарды игеруге де көмектеседі. Ол үшін жағымсыз хабар айтылған газет мақалаларын қиып ала келемін. Әр оқушыға әр түрлі мақаланы беріп, оқуды тапсырамын. Мақаланың ішінен өздеріне жағымсыз әсер тудыратын сөздерді бірінің астына бірін теріп жазғаннан соң, сол сөздерге антоним сөздерді табады. Сөйтіп, тапқан сөздерін пайдалана отырып, позитив мақала жазып шығады. Бұл қызығушылықты ояту кезеңінде Миға шабуыл стратегиясы, Топтастыру, Т кестесі стратегиясы арқылы қолдану тиімді. «Егіздер» әдісін пайдалануға ұсынамыз. Мұнда екі оқушы тақтаға шығып, тақырып бойынша жаңа сөздерді жазып, үшінші оқушы сол екі сөзден тіркес құрайды. Қалған оқушылар тіркестерден сөйлем құрап дәптерлеріне жазады. Бұл әдіс оқушының жазылым дағдысымен бірге ойлау қабілетін арттырып, грамматикалық дағдыларын дамыта түскендігін байқадым. Яғни, бұл жерде бірлескен жазылым жұмысы көрінді. Осы әдіс бойынша тапсырма орындауда өте жақсы ахуал қалыптасқанын, ұжымдық түсіну сияқты табысқа қол жеткізгенімді байқадым. Жалпы жаңартылған бағдарлама әсіресе оқылым мен жазылымда оқушылардың бірлесіп жұмыс істеуін басты назарда ұстайды. Өйткені орыс тілді аудиторияның сөздерді мәтін мазмұнын тез түсініп,ойын қағазға түсіруіне оңай әдістің бірі.

Жаңа сабақты бастар алдында «Топтастыру» стратегиясы арқылы оқушылармен бірлесе жұмыс жасауға болады.Осылайша, күн сайын сабақта жаңа әдіс–тәсілдерді енгізе отырып, жазылым сынды дағдыны да қызықты етіп өткізуге болады.

Инновациялық білім беру – іскерліктің жаңа түрі. Инновациялық қызмет оқу ісін дамытуға, пәндердің мәнін тереңдетуге, мұғалімнің кәсіптік шеберлігін арттыруға басқа жаңа технологияларды енгізуге, пайдалануға және шығармашылық жұмыстар жүргізуге бағытталған. Мұндай технология–ларды қолдану – оқытушы ұтады, яғни ол сабақты тиімді ұйымдастыруға көмектеседі, оқушының пәнге деген қызығушылығы артады.

Елбасымыз айтқандай «Қазір бой жарыстыратын емес, ой жарыстыратын заман». [3, б. 7] Ендеше тұлға қалыптастыруда жан–жақты біліммен қаруланған заманауи ұстаздың болуы міндет.Егер мұғалім өз сабағында жоғарыда көрсетілген сандық білім беру ресурстарын тиімді пайдалана алса,оқушылар тапсырмаларды қызығушылықпен орындары сөзсіз. Ал мұғалім заман талабына сай шебер ұстаз болатынына сенімім мол. Қазақ тілі сабағында білім алушының тілін дамыту.

Қазақстанның болашағы алдымызда отырған мектеп оқушылары. Сондықтан осы оқушыларға жан–жақты білім беру, өз пікірін айтып, дәлелдей алатын, білімді, білікті тұлға тәрбиелеу ұстаздарға жүктеліп отыр.

Бүгінгі күннің басты талабы – болашақта өркениетті елдердің жоғары технологиясын меңгеріп, дүниежүзілік білім кеңістігінен көріну, қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде оқытуда әлемдік озық үлгілерді тиімді пайдаланып, оқушылар бойында тілдік дағдыларды қалыптастыру. Бұл орайда қазақ тілін оқытудың озық технологияларын меңгеріп, оқушылардың сөйлеу дағдысын дамытуда, қарым – қатынас біліктілігін қалыптастыруда, мемлекеттік тілді меңгеріп, сауатты жазып, сөйлеуіне жағдай тудыруда қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерінің атқаратын қызметі. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы заман талабына сай келешек ұрпаққа жаңа серпіліс беретін бағдарлама депесептейміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан–2030». Ел Президентінің Қазақстан халқына жолдауы. – Алматы. «Білім баспасы», 1998. 17 б.
2. Қоңыратбаев Ә. Әдебиетті оқыту методикасы. Алматы, 1966. 26 б.
3. Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан–2030» Жолдауы. лматы. «Білім баспасы», 1998. 7 б.
4. Курт Мередит, Джинни Стил, Чарлзь Тэмпл, Скот Уолтер. Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту. Әдістемелік құрал. Алматы, 2000
5. Жанпейісова М.М. Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде. Алматы, 2002
6. Жалпы орта білімді ақпараттандыру мемлекеттік бағдарламасы. Астана. 1997
7. Қазақ тілін оқыту: жетістіктер мен жаңа даму бағыттары. Республикалық ғылыми–әдістемелік конференция. Алматы, 2011
8. Бітібаева Қ., Құдайбергенова Г., Мұқашева М.Әдебиетті оқытудың инновациялық технологиясы. Өскемен, 2002.
9. Е.Ө.Жұматаева «Проект технологиясы және оның білімдендіру үдерісіндегі рөлі» Павлодар, 2015

УДК 378.016

ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕТОДИК В ПРАКТИКЕ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

Мехова Анастасия Ивановна
учитель начальных классов, заместитель директора по ИКТ
Туркестанова Алмагуль Сайлаувна
заместитель директора по УВР
Маленко Елена Анатольевна
заместитель директора по ВР
КГУ «Школа–гимназия № 5«А» города Костанай»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: mehova–anastacia@yandex.kz

Аннотация

Актуальность данной статьи в том, что в ней рассматриваются современные инновационные педагогические технологии и методики, применяемые в Казахстане в связи с обновлением содержания образования, требования, предъявляемые к современному учителю, особенности организации различных видов урока на основе обновленных образовательных технологий, использование эффективных средств обучения. Цель статьи – познакомить общественность с инновационными педагогическими технологиями, их отличительными особенностями и опытом применения на практике в современной школе.

Ключевые слова: *инновация, образовательные технологии, обновление содержания образования, образовательный процесс.*

Аңдатпа

Осы мақаланың өзектілігі білім беру мазмұнын жаңартуға, қазіргі заманғы мұғалімге қойылатын талаптарға, жаңартылған білім беру технологиялары негізінде әртүрлі сабақтарды ұйымдастыру ерекшеліктеріне, тиімді оқу құралдарын пайдалануға байланысты қазіргі заманғы инновациялық педагогикалық технологияларды қарастырады. Мақаланың мақсаты – қоғамды инновациялық педагогикалық технологиялармен, олардың ерекшеліктері мен заманауи мектепте практикалық қолдану тәжірибесімен таныстыру.

Түйінді сөздер: *инновациялар, білім беру технологиялары, білім мазмұнын жаңарту, оқу үдерісі.*

Abstract

The relevance of this article is that it examines modern innovative pedagogical technologies andtechniques using in Kazakhstan in connection with updating content of education, the requirements for amodern teacher, features of organizing various types of lessons based on updated educational technologies, the use of effective teaching aids. The purpose of the article is to acquaint the public with innovative pedagogical technologies, their distinctive features and experience of practical application in modern school.

Key words: *innovation, educational technology, updating the content of education, the educational process.*

В настоящее время методика обучения в школе переживает сложный период, связанный с изменением целей образования, разработкой нового соответствующего инструментария: планов, учебников нового поколения, программ, государственных стандартов. Все это требует новых педагогических исследований в области методики преподавания предметов, поиска инновационных средств, форм и методов обучения и воспитания, связанных с разработкой и внедрением в образовательный процесс современных образовательных и информационных технологий. Обновле–ние содержания образования предполагает ломку старых стереотипов и взглядов педагога.

Современный учитель должен понять, что инновационное образование – это один из способов воспитания гармоничной личности. В педагогике инновация означает введение нового в цели, содержание, методы и формы обучения и воспитания, организацию совместной деятельности учителя и учащегося.

Педагогическая инновация–нововведение в педагогическую деятельность, изменения в содержании и технологии обучения и воспитания, имеющие целью повышение их эффективности. [1, с. 97]

Систематическая работа педагога с активным применением инновационных педагогических технологий повышает интерес учащихся к предмету и их учебную активность, обеспечивает прочное усвоение знаний, развивает мышление, память и речь обучающихся, способствуют воспитанию прилежного и добросовестного отношения к учебному труду. Важная особенность обучения – созда–ние условий для продуктивной деятельности по использованию знаний, их обобщению и система–тизации. Такая организация учебного процесса развивает у учащихся способность мыслить, застав–ляет их быть внимательными, учит анализировать, сравнивать, выделять главное, превращает из пассивных слушателей на занятиях в активных участников.

В настоящий момент в школьном образовании применяют самые различные педагогические технологии:

1. Информационно–коммуникационные технологии (ИКТ) в обучении.
2. Личностно–ориентированные технологии.
3.Технология деятельностного подхода.
4. Проектные и исследовательские методы в обучении.
5. Проблемное обучение.
6. Коллаборативное и диалоговое обучение (командная, групповая работа).

Внедрение ИКТ в образовательный процесс подразумевает интеграцию различных предмет–ных областей с информатикой, что ведет к пониманию обучающимися процессов информатизации в современном обществе. В результате в школьной методической системе появляются новые информационные технологии, а выпускники школ имеют подготовку их освоению в будущей трудовой деятельности.

Информатизация обучения привлекательна для ученика в том, что снимается психоло–гическое напряжение школьного общения путем перехода от субъективных отношений «учи–тель–ученик» к наиболее объективным отношениям «ученик–компьютер–учитель», повышается эффективность ученического труда, увеличивается доля творческих работ, расширяется возможность в получении дополнительного образования по предметув стенах школы, а в будущем осознается целенаправленный выбор вуза, престижной работы.

Применяя ИКТ на уроках, учитель может использовать различные казахстанские и российские образовательные сайты, такие как bilimland.kz, ymnik.kz, videourok, infourok и многие другие, где представлен широкий выбор практического и теоретического материала как предметного, так и разви–вающего. Применение ИКТ позволяет активизировать работу с одарёнными учениками, а также совершенствовать образовательный уровень самого учителя. Ученики и учителя могут принимать участие в республиканских и международных дистанционных конкурсах, олимпиадах, повышая эрудицию и интеллект.

Личностно–ориентированные технологии. На сегодняшний день наиболее целесообразным считается применение в учебно–воспитательном процессе личностно–ориентированных технологий. В основе личностно–ориентированного обучения лежит гуманный подход к личности учащегося. А это, в свою очередь, подразумевает:

– наиболее полное раскрытие и формирование целой совокупности личностных качеств учащегося, его способностей, задатков и талантов с учетом потенциальных возможностей;

– развитие положительных морально–этических качеств; – гуманное и демократическое отношение к учащемуся, уважение к его личности; – понимание особенностей психического и физии–ческого развития учащегося, потребностей и мотивов поведения;

– создание доверительных отношений в атмосфере благоприятного психологического климата;

– помощь в личностном становлении;

– сотрудничество с учащимся, исключая принуждение и учитывая его желания и интересы.

Применяя личностно–ориентированную технологию на уроках можно использовать следующие задания:

– требующие творчества в содержании работы (придумывание тем, заданий, вопросов: литературные, исторические и прочие сочинения, упражнения, требующие выйти в выполнении за продуктивный уровень и т.п.);

– требующие творчества в способе учебной работы (переработка содержания в схемы, опорные конспекты, самостоятельное планирование прохождения учебных тем);

–выбор различных «жанров» заданий («Научный» отчет, художественный текст, иллюстрации, инсценировка и т.д.);

– задания, создающие возможность проявить себя в определенных ролях: оппонент, эрудит, автор, критик, генератор идей, систематизатор;

– задания, предполагающие реализацию себя в персонажах литературных произведений, в «маске», в игровой роли (специалиста, исторического или современного деятеля и д.т.).

Технология деятельностного подхода. Метод обучения, при котором ребенок не получает знания в готовом виде, а добывает их сам в процессе собственной учебно–познавательной деятель–ности называется деятельностным методом. На нынешнем этапе развития сферы образования принципиальное значение приобретает именно технологии деятельностного обучения.

Принцип деятельности заключается в том, что ученик, получая знания не в готовом виде, а добывая их сам, осознает содержание и формы своей учебной деятельности. Для достижения поставленной цели учителем–словесником используются различные средства формирования универсальных учебных достижений учащихся. Применяется деятельностный подход в обучении, смысл которого заключается в том, что ребенок получает знания не в готовом виде, а добывает его в процессе своего труда. [6, с. 123]

Именно такой урок нужен сегодняшнему ученику. В процессе работы на уроке формируются регулятивные, познавательные, коммуникативные действия. Ученики учатся сравнивать, анализи–ровать, делать вывод, формировать свое мнение и позицию, координировать различные позиции в сотрудничестве. Подобные приемы удовлетворяют потребности в творчестве учащихся, развивают способность к лаконичному изложению мысли в устной и письменной форме, способствуют формированию различных компетенций. Развивает умение воспринимать информацию, способность к рефлексии и прием «Знаю– хочу узнать – узнал – научился». Повышает мотивацию к изучению материала, развивает умение прогнозировать задания:

«Верные – неверные утверждения», «Прогнозирование». Важную роль в формировании УУД играет работа с текстом. Это и поиск информации, самоконтроль, восстановление широкого контекста, интерпретация, комментирование текста. Выделяются несколько приемов работы с текстом: прием составления плана; прием тезирования; прием составления сводной таблицы; прием комментирования; прием логического запоминания; пересказ в парах с опорой на конспект; составление граф схемы; составление аннотации учебного текста.

Проектные и исследовательские методы в обучении. Метод проектов не является принципиально новым в мировой педагогике. Он возник еще в 20–е годы XX века в США. Его называли также методом проблем и связывали с идеями гуманистического направления в философии и образовании, разработанными американским философом и педагогом Дж. Дьюи, а также его учеником В.Х.Килпатриком. Сущность метода проекта состоит в стимулировании интереса учащихся к определенным проблемам, предполагающим владение определенной суммой знаний. Теперь уже, несомненно, эта технология относится к технологиям XXI века, она формирует умение адаптироваться к стремительно изменяющимся условиям жизни человека современного общества. В основе проектной деятельности учащихся лежит развитие познавательных навыков, умение самостоятельно конструировать свои знания и ориентироваться в информационном пространстве.

В современном понимании, проектная деятельность – это способ достижения дидактической цели через детальную разработку проблемы, которая должна завершиться вполне реальным практическим результатом, оформленным тем или иным образом. Работа над проектной методикой с использованием информационных технологий очень хорошо воспринимается детьми, присутствует огромное их желание принимать участие в работе над проектами. При работе над проектом учащиеся представляют результаты своей работы в виде презентаций (выполненных в MS PowerPoint), публикаций (выполненных в MS Word, MS Pablisher), занимательных исследований и т.д. Проектная методика позволяет каждому учащемуся освоить на достаточно хорошем уровне создание презентаций, публикаций,что несомненно повышает интерес к информационным технологиям, к русскому языку, литературе.

Проблемное обучение. Суть проблемного обучения заключается в построении проблемной ситуации (задачи) и обучении умению находить оптимальное решение для выхода из этой ситуации. При этом ученики активно включаются в ход урока. Они уже не получают готовое знание, а должны, опираясь на свой опыт и умения, найти способ разрешения новой проблемы. [4, с. 160] Еще один важный момент: проблемная ситуация заставляет детей осознавать недостаточность своих знаний, побуждает к поиску новых знаний и умений. А поиск – одно из главнейших условий развития творческого мышления. Построение урока по методу проблемного обучения:

1. Постановка проблемной ситуации, вопроса.

2. Осознание проблемной ситуации учениками и ее формулировка. Для облегчения процесса можно задавать наводящие вопросы. Но! Учитель не должен сам указывать на противоречие. Важно, чтобы дети сами осознали истоки проблемы.

3. Поиск решения проблемы. Работу на этом этапе можно организовать по–разному (в зависимости от возрастных особенностей детей и общей подготовленности класса).

Технология проблемного обучения позволяет открывать знания вместе с детьми, предостав–ляет богатейший материал для воспитания думающей, размышляющей личности, способной видеть прекрасное и сопереживать чужой боли. На проблемном уроке идет творческое усвоение знаний. Задача учителя – направить изучение учебного материала в нужное русло и не подменить их познавательный опыт своим.

Коллаборативное и диалоговое обучение (командная, групповая работа). [3, с. 62] По результатам научных исследований «диалог занимает центральное место н уроке», исследования, проведённые Национальной учебной лабораторией, Бефель, США, свидетельствуют о том, что именно передача знаний (90%) является самым эффективным способом усвоения знаний. Если в традиционном уроке проверка теоретического материала проходит в форме фронтального или письменного опроса, то при применении диалогового обучения она приобретает другую форму – работу в парах – когда каждый ребёнок должен ответить материал, проговорить правило. При этом используются инструменты диалогического обучения: «Расскажи соседу», «Поймай вопрос», «Литературный футбол» и др.

На уроках учитель стремится создать коллаборативную среду. Обучение в малых группах из 4–5 человек позволяет учащимся в обучение в малых группах из 4–5 человек позволяет учащимся в течение урока выражать своё мнение, услышать точку зрения своих одноклассников, обмениваться идеями, что приводит к осмыслению и приобретению знаний, а не механическому запоминанию или переписыванию с доски. Взаимодействуя, ученики обучают друг друга.

Дети получают возможность задавать вопросы, тем самым развивая не только свою речь, но и мышление, что способствует усвоению изучаемого материала. Организуя работу в группах, учитель предоставляет ученикам возможность консультироваться друг с другом. Наладив на уроке групповую работу, у учителя больше времени остаётся на наблюдение за учениками, на координацию работы: задать вопрос, направить идеи, контролировать решение проблем.

Применение инновационных технологий – это средство, позволяющее увлечь новое поколе–ние по пути саморазвития, самосовершенствования, самопознания и самовоспитания. Создание подобных условий для учащихся в образовательном процессе позволяет реализовать их право на получение качественного образования, реализовать их жизненные цели.

Список литературы:

1. Бабанский Ю.К. Проблемное обучение как средство повышение эффективности учения школьников. Ростов–на–Дону, 1970
2. Вербицкий А.А. Метод проектов как компонент контекстного обучения / А.А.Вербицкий, О.Г.Ларионова // Школьные технологии. 2006. №5
3. Габбасова Л.З. Инновационные технологии в образовательном процессе // Инновационные педагогические технологии: материалы V Междунар. науч. конф. Казань: Бук, 2016. 61–63 с. URL https://moluch.ru/conf/ped/archive/207/11108/
4. Зверева Н.А. Применение современных педагогических технологий в среднем профессиональном образовании // Инновационные педагогические технологии: материалы II Междунар.науч.конф. Казань: Бук,2015. 161–164 с. URL https://moluch.ru/conf/ped/archive/150/8083/
5. Лобзова Е.В. Организация проектной деятельности учащихся как способ обновления содержания образования / Е.В.Лобзова // Образование в современной школе. 2008. №1
6. Селевко, Г.Я. Освоение технологии самовоспитания личности школьников: как стать экспериментальной площадкой/ Г. Я. Селевко// Народное образование. 2015. №1. 181 с.
7. «Школа 2000…», Непрерывность образования: дидактическая система деятельностного метода. Вып. 5 М.: УМЦ «Школа 2000…», 2005

ӘОЖ 34

«ҚҰҚЫҚ» ПӘНІН ОҚЫТУДАҒЫ СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Мирамова Жумабике Жумабековна
тарих пәнінің мұғалімі
№15 жалпы білім беретін мектебі
Анасова Айнаш Бектурсыновна
тарих магистрі
Ө.Сұлтанғазин атындағы ҚПИ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: anasova_ainash@mail.ru

Аңдатпа

Берілген мақаланың өзектілігі қазіргі кезеңде жастарға құқықтық білім берудің маңызы өте зор болып отыр. Бүгінгі мектеп оқушысы ертеңгі қоғамымыздың заңды жалғастырушысы. Олай болса олардың сауаты да саналы азамат ретінде қалыптастырудың құқықтық тәрбие нәрін берудің қаншалықты маңызды екендігі де түсінікті. Мақсаты: Оқушылардың құқықтық білімдерін тереңдету, Заң алдындағы жауапкершілікті арттыру, ұйымшылдық пен тәртіптіліктің тиімді жолдарын таба білуге баулу, саяси сауаттылыққа баулу.

Түйін сөздер: *құқықтық тәрбие, модульдік және жүйелік инновациялар, құқықтық білім.*

Аннотация

Актуальность данной статьи на современном этапе большое значение приобретает правовое воспитание молодежи. Сегодня школьникиявляются законными продолжателями нашего общества завтрашнего дня. Так что понятно, насколько важна их грамотность, как формирование сознательного гражданина, как правового воспитания. Цель: углубить правовые знания учащихся, повысить ответствен–ность перед законом, привить умение находить эффективные пути организованности и дисциплини–рованности, привить политическую грамотность.

Ключевые слова*: правовое воспитание, модульные и системные инновации, правовое образование.*

Abstract

The relevance of this article at the present stage is of great importance for the legal education of young people. Today's schoolchildren are the legitimate successor of our society of tomorrow. So it is clear how important their literacy is, as the formation of a conscious citizen, as legal education. Purpose: to deepen the legal knowledge of students, to increase responsibility before the law, to instill the ability to find effective ways of organization and discipline, to instill political literacy.

Key words: *legal education, modular and system innovations, legal education.*

Қазіргі кезеңде жастарға құқықтық білім берудің маңызы өте зор болып отыр. Бүгінгі мектеп оқушысы ертеңгі қоғамымыздың заңды жалғастырушысы. Олай болса олардың сауаты да саналы азамат ретінде қалыптастырудың құқықтық тәрбие нәрін берудің қаншалықты маңызды екендігі де түсінікті. Ертеңімізді сеніп тапсыратын жас ұрпақ үшін ең қымбат қазына адам және адамның бостандығы мен өмірі болып табылатын құқықтық сана қалыптастыру кезек күттірмейтін міндет болып отыр. Ұлттық мемлекетіміз құрылып, тарихи дамудың сара жолына шығудың арқасында жаңа құқықтық жүйе қалыптаса бастады.

Қазіргі таңда орта мектепте мемлекет және құқық пәні жылына 34 сағат, ал аптасына 1 сағаттан оқытылып жүр. Мемлекет және құқық пәніне мектепте өте аз сағат бөлінген. Бұл берілген 34 сағат ішінде оқушылар толық құқықтық білім алып үлгере алмайды. Сол себепті балаларды құқықтық нормалар «әліппесіне» оқытуды мектепке дейінгі тәрбие мекемелерінен бастау ұсынылған. Өйткені, жеке адамның құқықтық санасының негізгі, жеке адам ретінде қалыптасуы сәби кезден, адамның жан–дүниесі енді қалыптаса бастаған кезден бастауы керек.

Егер соңғы уақытта білім берудің түпкі мақсаты оқу бағдарламасы аясында білім алып, меңгерген түлек болса, қазіргі уақытта білім беруді жаңарту барысында оқушылардың интеллектуал–дық жалпы білім беру және пәндік дағдыларды меңгеруіне басты назар аударылады.Бұл өз кезегінде білім сапасын арттырудың тиімді формалары мен әдістерін табу мәселесін өзекті етеді.

Бүгінгі таңда ғалымдарды да, мұғалімдерді де «Қалай оқыту керек?» деген сұрақ көбірек толғандырады. Құзіреттілікті қалыптастыратын оқу–танымдық іс–әрекеттің тасымалдаушысы және ұйымдастырушысы бола отырып, мұғалімді қандай технологияларды қолдану керек, жалпы білімдік және пәндік дағдыларды дамыту, құзыреттіліктерді қалыптастыру үшін сабақты қалай барынша ұтымды құру керек деген сұрақтар мазалайды. Мұғалім үшін белгілі бір тақырыпты оқу үшін тиімді әдістемелік құралдарды таңдау маңызды. [1, б. 15]

«Құқық» пәнін оқытудағы технологиялық процестің негізгі формасы сабақ болып табылады. Сабақты жоспарлау кезінде мұғалім мыналарды ескеруі керек: тақырыптың ерекшелігі және оның зерттелу дәрежесі; осы тақырыптың оқушылардыңжеке қасиеттерін тәрбиелеудегі орны мен рөлі; оқушылардың қабілеті мен танымдық белсенділігінің деңгейі; оқу материалын талдау және таңдау; білім беру мазмұнын қажетті және жеткілікті дағдылар мен білімдермен салыстыру; сабақтың мақсаты мен міндеттерін қою; сабақтағы өздік және ұжымдық – үлестіру жұмыстарының арақатынасы; өткен материалмен байланыс; сабақтың формасы мен түрі; сабақтың осы тақырыбына арналған әдістер мен әдістердің оңтайлы жиынтығы. Осы элементтердің барлығы бірге технология түрін таңдауды анықтайды және оның негізін білдіреді.

Мәселен, 9–сыныпта «Құқық негіздері» оқу пәнінің базалық білім мазмұны: Құқық және мемлекет, Конституциялық құқық, Азаматтық құқық, Еңбек құқығы,Отбасы құқығы, Әкімшілік құқық, Қылмыстық құқық бөлімдерін қамтиды.Ұзақ мерзімді жоспардағы тақырыптарпроблемалық сұрақтар түрінде құрастырылған. Оның басты себебі–кез келген тақырып оқушыларды бірден ойландырады және оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға, проблемалық сұрақ қоюға, өздігінен талдау жасау дағдыларын дамытуға жәрдемдеседі. «Құқық негіздері» пәнін оқытуда келесі педагогикалық әдіс–тәсілдерді қолдану ұсынылады:

– «Кейс стади», оқушылардың проблемаларды анықтауда өз ойларын,пікірлерін айту, дәлелдеу, гипотеза ұсыну, зерттеуді одан әрі жоспарлау қабілеттерін дамытатын ынталандырушы–проблемалық, ситуациялық жағдай туғызу;

–белгілі бір тақырып бойынша «миға шабуыл», «фишбоун», «авторорындығы», т.б. әдістерін ұйымдастыру (проблемаларды табу, әр оқушының идеясын ұсыну, бүкіл сыныппен талқылау, оны талдау және шешімнің дұрыс нұсқасын қабылдау);

– сабақта оқушылардың белсенділігін қажет ететін құқықтық проблемалардыталқылау;

– оқушылардың пікірталас өткізу және құқықтық мәселелердіталқылауына игі ықпал ету үшін компьютерлік қарым–қатынас құралдарын, мысалы, онлайн–форумдар, конференциялар пайдалану.

Оқушылардың құқықтық мәселелер мен жағдайаттарға талдау жүргізуүшін сабақта құқықтық–нормативтік актілермен, заң түсіндірмелерімен жәнересми құқықтық деректермен жұмысты ұйымдас–тыру ұсынылады.Жалпы орта білім беру деңгейіндегі «Құқық негіздері» оқу пәнініңмазмұны құқықтық сауаттылықты қалыптастыруға, демократиялық құқықтыққоғам идеалдары мен құндылықтарын түсінуге бағытталған.

Сонымен қатар, «Құқық» пәнін оқытуда қолданылатын жаңа педагогикалық технологиялардың бірі модульдік технология. Модульдік жүйенің әдістемесі әрбір сабақ жаңа ақпаратты игеруге де, осы

ақпаратты өңдеу дағдылары мен дағдыларын қалыптастыруға да ықпал етуі керек деген идеяға негізделген.

Бұл ретте материалды баяндауды блоктық ұйымдастыруды қолдану қисынды: лекция; семинар, зерттеу, практикалық жұмыстар; коллоквиум, офсеттік.

Модульдің негізгі элементтеріне мыналар жатады:

а) оқу материалының блоктық құрылысы;

б) мақсат қою негізінде оқу әрекетін мотивациялау;

в) білім мен дағдыны меңгеруде өз бетінше шығармашылық әрекеттің басым болуы;

г) оқу іс–әрекетінің қалыптасуына өзін–өзі бақылауды және сыртқы бақылауды ұйымдастыру, рефлексия негізінде оқу материалын меңгерту.

Білім беруді саралаудың негізгі мақсаты – оқушылардың қазіргі мәдениет элементтерін меңгеруіне жағдай жасау, кейінгі әлеуметтену үшін үйлесімді дамуын қамтамасыз ету.

Дифференциация пәндегі оқу ақпаратының көлемінің азаюын емес, оқушылардыоны игерудің көп деңгейлі алгоритмімен қамтамасыз етуді білдіреді. Осылайша, бұл технология әр оқушының қабылдау, ойлау, субъективті тәжірибесінің ерекшеліктеріне қарай оқу материалын меңгеруіне жағдай жасауға бағытталған [2, б. 25].

«Құқық» пәні бойынша көп деңгейлі оқыту технологиясының тиімділігіне жету үшін келесі факторларды ескеру қажет:

– оқушылардың субъективті тәжірибесінің ерекшеліктері;

– тұлғалық–семантикалық саланың ерекшеліктері;

– психикалық даму ерекшеліктері;

– пән бойынша дайындық деңгейі.

«Құқық» пәні бойынша сабақты жоспарлаудың мазмұнында бірнеше деңгейлер бар:

1. оқу материалының мазмұнын меңгеру;
2. түсіну;
3. өтініш;
4. жалпылау;
5. зерттелетін ақпараттың құндылығы мен маңыздылығын анықтау.

Сонымен қатар, дамыта оқыту технологиялары тұлғаны дамыту және тәрбиелеу мәселелерін шешуге бағытталған. Дамыта оқыту технологияларына мыналар жатады: проблемалық оқыту технологиясы; іскерлік ойын технологиясы; пікірталас технологиясы; жобалық оқыту технологиясы; лекция–семинар–тест технологиясы; сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясы; миға шабуыл технологиясы; интерактивті оқыту технологиясы және т.б.

Құқықтық білім беруде әдістеменің бір маңызды принципіне назар аудару қажет: жаңа материалды оқып–үйрену оқылғанды бекітумен ұштастырылуы керек.

Сонымен, «Құқық» пәні бойынша сабақтарды өткізуде қолданылатын осы технологиялардың барлығы болашақ маманның бойында дербестік, жауапкершілік, ұтқырлық, жаңалыққа бейімділік, өмірлік жағдайларға бейімделу сияқты қасиеттерді дамытуға мүмкіндік береді.

Мамандар жеке, модульдік және жүйелік инновацияларды бөліп көрсетеді. Құқықты оқыту үдерісіне қатысты мұны келесідей түсіндіруге болады. Жеке заң курсын енгізу арқылы, мысалы, 9–сыныпта мұғалім жеке жаңалықтарды жүзеге асырады. Олар жергілікті сипатқа ие және әлі мектептегі басқа негізгі жаңалықтармен байланысты емес. Дегенмен, уақыт өте береді және бұл өзгерістер басқалардың жиынтығын алып келетіні сөзсіз: осылайша, құқықтық білім беру саласында жаңа технологияларды қолдану, тәрбие жұмысының басқа жүйесін құру және т.б. Мұнда жүйенің бірнеше элементтерін қамтитын модульдік инновациялар туралы айтуға болады. Соңында, бүкіл жүйені: білім беруді, оқыту технологияларын, мектепті басқаруды жедел өзгерту қажет. Бұл жүйелік инновациялар туралы. Соңғылары 20 ғасырдың аяғында мамандандырылған сипаттағы саралау жүзеге асырылатын инновациялық даму моделі бар оқу орындарын құру кезінде айқын көрінді. Мектептерде заң сабақтары пайда болды [3, б. 77].

Инновациялық құқықтық білім – бұл құқықтық тәрбиенің болжамды және диагностикалық нәтижесіне тез және тиімді қол жеткізуге мүмкіндік беретін оқу қызметінің әрекеттері мен операциялары жүйесінде көрсетілген жаңалықтардың жиынтығы. Олар көптеген эксперименттер жүргізілетін, жаппай оқытуға бейтаныс педагогикалық технологиялар игерілетін жаңа үлгідегі мектептер мен оқу орындарында өте тиімді. Құқықтық білім берудегі жаңашылдық салыстырмалы. Көбінесе, сарапшылар заманауи заң мұғаліміне ұсынатын әдістемелік әдістер мүлдем жаңа емес. Бұл бұрын қолданылған ұмытылған педагогикалық әдістер болуы мүмкін; қазір қолданылып жүргендер, бірақ басқа ғылымдарды оқыту жүйесінде; сондай–ақ ресейлік білім беру үшін әдеттен тыс, бірақ біздің әріптестеріміз шетелдегі білім берудің ретроспективасын және қазіргі жағдайын зерделеу арқылы алған.

Қоғамдық өмірдің динамизмі, алайда, тәрбиенің әмбебап болып көрінетін формаларын өзгерту қажеттілігін талап етеді. Мәселен, уақыт өте келе құқық пәнін оқыту тәжірибесін саралай келе, сарапшылар заң ғылымының негіздерін игеріп жатқан оқушыға, студентке оқытудың әдістемелік

тәсілдері мен құралдарының біркелкі әсер етуіне жол берілмейді деген қорытындыға келді. Сондықтан қазіргі тәжірибеде оқытудың дәстүрлі және инновациялық технологияларын ұштастыру қажет.

Сонымен, педагогикалық технологиялар – бұл білім беру процесінің өзгермелі жағдайында диагностикаланған және болжауға болатын нәтижеге жетуді аспаптық қамтамасыз ететін әрекет–тердің, операциялардың және процедуралардың реттелген жиынтығы. Оқыту технологиялары мұғалімге мектеп оқушыларына құқықтық тәрбие беруде жоспарланған нәтижеге жетуге мүмкіндік береді.

Құқықтық білім берудегі педагогикалық технологиялардың рөлін анықтауға тырысып, мынаны түсіну керек:

– Құқықты оқытуда заңдылықтар бар ма;

– құқықтық білім мен тәрбиеге барабар оқытудың формальды түрде көрсетілген әдістері, әдістері мен құралдарының педагогикалық метажүйесін әзірлеу мүмкін бе?

Құқықты дәстүрлі оқыту жүйесінде оқу сабақтарын ұйымдастырудың әртүрлі формалары да (кіріспе және жалпы сабақтар, лекциялар мен семинарлар және т.б.) бар. Инновациялық тәсілдер жүйесінде сабақтың белсенді және интерактивті түрлері басым. Осы мәселелер бойынша сарап–шылардың ұстанымдарына назар аударайық.

Мәселені шешудің мүмкіндігінше көп нұсқаларын ұсыну қажет болған жағдайда қолданылатын «миға шабуыл» деп аталатын әдіс құқықтық білім беруде белгілі бір танымалдылыққа ие. Миға шабуылдың кейбір ережелері:

– талқылауға арналған мәселені нақты тұжырымдау қажет, мысалы, «Қылмысты азайту жолы»;

– есепті шешу бойынша барлық ұсыныстарды жазу үшін сызба парағын, фломастер дайындаңыз;

– «миға шабуыл» үшін көшбасшы таңдау керек;

– әркім кез келген ұсынысты еркін айта алады, оның ішінде күлкілі және фантастикалық, ұсыныстарды сынауға және түсініктеме беруге болмайды, қатысушылар кезекпен қысқаша және анық сөйлейді;

– барлық ұсыныстар қағазға түсіріледі;

– «миға шабуыл» 10–15 минуттан аспауы керек. Миға шабуылдың екінші кезеңінде ұсынылған шешімдер талқыланады, ұқсас идеялар біріктіріледі, шындыққа сәйкес келетіні таңдалады. Ұсыныстар басымдылығына қарай реттелуі керек. Соңғы процедураны дауыс беру арқылы орындауға болады. [4, б. 17]

Инновациялық оқыту технологиялары қазіргі таңда оқушының белсенді өмірлік ұстанымдарын қалыптастыруға бағытталған. Олардың қатарында интерактивті режимдегі сабақтағы жұмыстың жаңа формалары бар. Оқушылар «шеңберге» бір–біріне қарама–қарсы отырады және тақырып бойынша тапсырмаларды орындайды. Оқулық немесе заң мәтінімен жұмыс істеудің дәстүрлі әдістерін қол–дануы әбден мүмкін. Сыни тұрғыдан ойлау технологиялары, іскерлік ойындардың жаңа түрлері, жобалық жұмыстар құқықтық білім беру саласындағы жаңалықтармен байланысты. Оқытудың жаңа әдістерінің тиімділік дәрежесі мектептердің тәжірибелерімен, эксперименттік іс–әрекеттерімен тексеріледі.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының мемлекеті мен құқығының негіздері: Оқулық /Құраст. Е.Баянов. Алматы, 2003 692 б.

2. Құқық негіздері: Оқу құралы /Б.Ө. Алтынбасовтың редакциялығымен. Астана, «Мастер По» ЖШС, 2012. 336 б.

3. Теория и методика обучения праву: учебник для студентов высших учебных заведений. М.: ВЛАДОС, 2003

4. Бутенко А.В., Ходос Е.А. Критическое мышление: метод, теория, практика: Учеб.–метод. пособие. М.: Мирос, 2002. 176 с.

ӘОЖ 037

ЗЕРТТЕУДІҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАҒЫ РӨЛІ

Молдагалиева Лена
Нарикбаева Кульпаш Айбыновна
Жағыпар Мөлдір Аманғелдіқызы
бастауыш сынып мұғалімдері
Н.Наушабаев атындағы мектеп–гимназиясы
Тобыл қаласы, Қазақстан
E–mail: lena.moldagalieva@mail.ru

Аңдатпа

Біз, зерттеу сабағы ретінде функционалдық сауаттылыққа негізделген сабақтар топтамасын өткізген болатынбыз. Сыныптағы ABC деңгей оқушыларын анықтап, оқушыларды тәжірибеден өткізуді жөн көрдік. Сабақтарды бастамай тұрып оқушылардан кіріс сауалнамасын алдық. Бұл бізгеөткізген сабақтарымыздан кейінгіфунционалдық сауаттылық негізінде жасақталған тапсырмаларымыз арқылы өзгерісті анықтауға мүмкіндік береді. Оқыту мен оқу тәжірибесіне өзгеріс енгізу тиімділігін артттыру үшін,белсенді оқытуға арналған функционалдық сауаттылыққа негіздеп қолданыпжоспарладық.

***Кілт сөздер**: функционалды сауаттылық,технология, АКТ, ABC деңгейі.*

Аннотация

В качестве исследовательского урока мы провели серию уроков, основанных на функциональной грамотности. Мы решили выявить в классе учеников уровня ABC и применить их на практике. Мы получили входной опрос от студентов перед началом урока. Это позволяет нам выявить изменения с помощью заданий на функциональную грамотность после уроков. Чтобы повысить эффективность внесены изменения в процесс преподавания и обучения, мы использовали основанную функциональную грамотность в план активного обучения.

***Ключевые слова**: функциональная грамотность, технологии, ИКТ, уровень ABC.*

Annotation

As a research lesson, we conducted a series of lessons based on functional literacy. We decided to identify ABC–level students in the class and put them into practice. We received an entrance survey from students before the lesson started. This allows us to identify changes with the help of functional literacy tasks after lessons. In order to improve the effectiveness of the changes made to the teaching and learning process, we used basic functional literacy in the active learning plan.

Key words: functional literacy, technology, ICT, ABC level.

Еліміздің болашағы – бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың болашағы – ұстаздар біздің қолымызда демекші. Бүгінгі таңда мемлекет басшысы Қасым–Жомарт Тоқаев еліміздің азамат–тық қоғамның дербес, белсенді және жауапкершілігі мол бөлігінің бірі – жастарға көп көңіл бөлуде. Мемлекет басшысы ағымдағы жылдың бірінші қыркүйекте жолдаған жолдауында ел болашағына арнаған болатын. Ал оқушының үлгеріміне ең күшті ықпал жасаушы фактор мұғалімдердің тиімді түрде бірлесе әрекеттенуі болып табылады. Тек бірлесе әрекеттеніп қана мұғалімдер кәсіби тұрғыдан өсіп, туындаған қиындықтарды жеңіп, жетістіктер мен алдына қойған мақсаттарына жете алады.

Қазақстан Республикасындағы мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында – ұлттық жоспарда мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшінкешенді жоспар жасау болып табылады. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін барысында жасалатын іс–шаралардың мақсаттылығын, біртұтастығын және жүйелілігін есепке алу керек. [1, б. 3]

Жалпы,функционалдық сауаттылық дегеніміз – бұл жеке тұлғаныңәлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалықсалаларында белсене араласуы және өмір бойы білім алуына негіз салу,заман ағымынаілесе алатын, меңгерген білімін күнделіктітұрмыс тіршілікте өз керегіне жаратып, өмірге дайын болу.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру қазіргі таңда оқыту жүйесіне қойылып отырған әлеуметтік сұраныс талаптарымен сай келу үшін бастауыш сыныптардан бастап оқушының оқу, жазу сауаттылығын, жаратылыстану ғылымындағы сауаттылығын, математикалық сауаттылығын, компьютерлік сауаттылығын, денсаулық мәселесіндегі сауаттылықты, құқықтық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған арнайы жұмыс арқылы оң нәтижелерге қол жеткізуге болады

Ұсынылған осындай шаралар оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырып қана қоймай, олардың бәсекеге қабілеттілігін күшейтеді. Функционалдық сауаттылықты арттырудың методологиялық базасы осы бәсекеге қабілеттілігіне байланысты іске асады. Олай болса,бұл мектептегі білім жүйесіне жаңа мазмұн әкеліп, педагогикалық білім мазмұнының жаңаруы мен жоғарылауына септігін тигізбек.

Жоспардың міндеті – жалпы білім беретін мектепоқушыларыныңөзгермелі әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін, білім алудағы қажеттіліктерін қанағаттандырузияткерлік,рухани және дені сау дамыған азаматын қалыптастыру. [2, б. 38]

Lesson Studудың жалпы білім беру саласындағы тиімділігі өте мол деп айта кете аламыз себебі, зерттеу сабағын оқушының оқуына, мұғалімнің кәсіби тәжірибесінің артуына ықпал ететін педагогикалық тәсіл, яғни оқушылардың сабаққа қызығушылығын оятып, білім сапасын арттыруда тиімді тәсіл екенімен танысқаннан кейін, рефлексивтік–практик ретінде осы зерттеу сабағын өз тәжірибемізге енгізсек, сабағымыздағы өзекті проблеманың шешуін таба алатынымызға көзіміз жетті деуге болады.

«Өз санаңды өзгерткен сайын, Сіз өзіңіз үшін жаңа әлемді аша түсесіз» – деп айтқандай британдық саясатшысы *Уинстон Черчилль***,** зерттеу сабағын тәжірибемізді өзерткен сайын, енгізу барысында, біраз ауыртпашылықтар болды, бірақ біз өз сабағымызға жаңа әлемді ашатындайбел буудың арқасында жеңіске жеттік деп айт аламыз. Қиын екен деп жарты жолға тастап, кетпедік. Тек оңай ештеңе болмайтынын біліп, қиындықты жеңуге тырыстық. Қиындық туғызған проблеманы бірлесе, ақылдаса отырып шешуге тырыстық. ***«****Ынтымақ* түбі – игілік. Тірлік, тірлік түбі – *бірлік»*– демекші ынтымақ пен бірліктің аясында нәтижеге жеттікдеп ойлаймыз. [3, б. 19]

Lesson Study зерттеудің функционалдық сауаттылықттағы рөлінің тиімділігі мұғалімдер арасында кәсіби диалогты қалыптастырып, дамытатынына көзіміз жетті. Ұжымдық мәдениетті қалыптастыруға көп көмегін тигізеді. Мұғалімдердің назарын оқушылардың білім қажеттіліктеріне аударады. Бағдарламаны, ғылыми тұжырымдамаларды терең түсінуге көмектесетіне кәміл сеніп, онымен қатар мұғалімдер кәсіби педагогикалық білімін дамытады. Сабақты бақылау және кері байланыс беру дағдыларын қалыптастырып, білімнің ғылыми мағынасына түсінеді және зерттеушілерге айналады. Оқушының оқуы жақсарып, функционалдық сауаттылығы дамиды. Қоғамға қажетті тұлға болып қалыптасады. [4, б. 1]

Біздің түсінгеніміз Lesson Study үдерісі, оқытуды жетілдіру және оның сапасын арттыруқұралы екенін білдік. Lesson Study кезінде әріптестерге қалай қолдау көрсетуге болатынын түсінуді үйренеді. Мұғалім әрбір жеке оқушының оқуына қатысты өзінің оқыту тәжірибесі туралыойлануға мүмкіндік алады.Lesson Study циклінде сабақтың оқушылар қажеттілігіне сәйкес келуі мақсатында мұғалімдер инновациялық педагогикалық тәсілдерін жетілдіруге немесе оның сапасын арттыруға мүмкіндік алады. [6, б. 283].

Lesson Studyмұғалімдердің білімін қалыптастыру және оқыту мен оқуды жетілдіру, тәжірибесін дамытудағы ынтымақтастық тәсіл болып табылады.

Lesson Study–ең бастысы «сабақты зерттеу» немесе «сабақты зерделеу» үдерісі.

Біздің бұрынғы тәжірибемізде сабақ жоспарын бірігіп құру, сабақты бірігіп зерттеу, пробле–маларды бірігіп шешу деген болмаған еді. Лессон Стади мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білімін жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екеніне көз жеткіздік. Оқушы сабақты жақсы меңгеруі үшін бірнеше сабақ бойы түрлі әдістерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді әдісті анықтау арқылы жетістікке жетуге болатынын түсіндік.

Lesson Stady оқушыға саналы білім беруді көздеген, бір мақсатқа жұмылған ұстаздар шеберханасы деп айтсақ, артық айтпаған болар едік.

К.Ушинский: «Мұғалім – өзінің білімін үздіксіз жетілдіріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, ізденуді тоқтатқанда, оның мұғалімдігі де жойылады» дегендей зерттеуімізді бастап кеткен болатынбыз.

Бірінші сабақтың ұйымдастыру кезеңінің өзінде «ДЖИГСО» әдісімен жұмыс жасау барысында сабақтардың ерекше өтетінін ұқтық. Психологиялық серпіліс алып сабаққа деген ұмтылыс көрінгендей болды, көңіл–күйлері көтерілді. Сабақтың басында топтарға бағалау парақтары таратылады. Ол бағалау парағында сабақта берілетін тапсырмалар бойынша критериалды бағалау берілген. Хатшы бағалау парағына сабақ бойынша бағаларын қойып отырады. Келесі кезеңде топпен талдай отырып, тақырыпты меңгерді. Бірінші топ деректер көзі ретінде оқулықты пайдаланса, екінші топ интернет желісін қолданды. Осы орайда таңдалған «деңгейлік тапсырма» өте тимді болды, себебі, оқушылар алдымен жеке, сосын алған білімдерімен топта талқылап, бір–бірімен қарым–қатынас жасауға тырысты, пікірлері мен білімдерін ортаға салды, өз мүмкіндіктерін ашуға тырысты.

Біз топтар талқылау барысында оқушыларға, олар қолдана алатын дағдылар, стратегиялар мен ережелер туралы ескертіп отырдық. Топтың бірлескен жұмысын қамтамасыз ету үшін барынша қолдау керсетуге тырысып, топ мушелерінің әрекеттерін байқадым.

Оқушылардың өздерініңмаңыздылығын сезіну, өздеріне ұнайтындықтары сабақ барысында көрініс тауып жатты. Тақырыптың мағынасын түсіну балаларға қиындық тудырды, себебі, олар жан–жақты ізденіс жасауға дағдыланбаған. Осы кезеңде В деңгейдегі оқушым көшбасшылық қырынан көріне бастады. Дереккөздерді ақтарып, топ мүшелеріне оқулық беттерін айтып, тапсырмалар бере бастадық.

Постерге негізгі ойды түсіруде А деңгейлі оқушым аса белсенділік танытты, ал С оқушым қызығушылық танытып, өз ойын айтуға талпыныс жасай бастады. Осы кезендерде «Функционалдық сауаттылық тапсырмалары» іске асырылып жатқандығын түсіндік.

Топта әрбір бала өз ойын еркін білдіруге тырысты. Жаңа тақырыпты меңгертуде әдістердің алатын орын ерекше. Келесі кезеңде оқушылар топ болып тапсырманы орындады. Берілген тақырыпқа сай тапсырмаларды зерттеді. Бұл кезеңдерде Блум таксономиясы бойынша оқушының бойында теориялық білімді практикамен ұштастыра білу, салыстыра білу, зерттеу жүргізе білу дағдылары қалыптасып, дами бастайды. «Ой әдісі бойынша оқушылардың ой–өрісін кеңейттім. Неліктен, бұлай болатынын түсіндіріңдер?» ашық сұрақ қойылды.Оқушылар ойларын жинақтауға мүмкіндік береді, бір–бірімен ақылдасады. Сұрақтың жауабын іздеуде сыни тұрғыдан ойлауға дағдыланады, диалогтік қарым–қатынас қалыптасады, өз пікірлерін дәлелдеуге үйренеді. Топтар постерлерін қорғайды, рефлексия «Бес саусақ» әдісі арқылы іске асырылды.

Екінші сабақта оқушыларды түрлі–түсті кәмпит арқылы топқа бөліп, үй тапсырмасын «ыстық орындық» әдісін қолдана отырып тексердік. Әр топтан бір оқушыдан орындыққа отырып сұрақтарға жауап бере алды. Сұрақтарды оқушылар қойды. Тақырыпқа шығу үшін тақырыпқа сай бейне үзінді көрсету үшін, АКТ құралын тиімді қолдануға тырыстық. Оқушылар бейне үзіндідегі құбылысты түсіндіру арқылы, тақырыпқа шыға білді. Тақырып бойынша алған білімдерін талқылап, өз ойларын жеткізе білді. Әр сабағымызды сергіту сәттерін тиімді қолданамыз, осы сабақта «Бәрі өз қолыңда» сергіту сәтін өткізуді ұйғардық, себебі балаларға эмоционалдық күйлерін көтерудің қажеттілігін түсіндік. Өйткені олар өткен сабақта ойлары шашыраңқы, өз–өздерінесенімділіктері төмен болды. Жаңа тақырыпты меңгеру үшін «Кластер құру» әдісін қолдандық. Бұл әдістің топ мүшелерінің іс–әрекетке белсенді қатысуларына әсері мықты болды. Себебі, оқу тәуелсіз сипат ала бастады. Бұл жерде Перридің өздігінен реттелетін оқудың үш элементінің» бір элементі «Тапсырмамен жұмыс барысында өздігінен бағытталушылығы» іске асырыла бастады. «Өздігінен реттелетін оқудың үш элементінің» бір элементі «Тапсырмамен жұмыс барысында өздігінен бағытталушылығы» іске асырыла бастады. Осы сабаққа берілген материалды меңгеру ушін оқушыларға жұптық жұмыс берілді. Әр жұп кластер арқылы жаңа тақырыпты меңгеріп, өз ойларын ортаға салып, көрсете білді. «Екі жұлдыз бір ұсыныс» арқылы жұптасып отырған оқушылар бір–бірлерін бағалады. Тақырыпты бекіту үшін тест берілді. Оқушылар тест кілті арқылы өз–өздеріне ұпайларын қойып, бағалай білді. Бағалау оқушының алған білімдерінің интерпретациясын алуға мумкіндік береді. Үшінші сабақта үй тапсырмасын 1–3 оқушыдан берілген тақырыпқа сай эсселерін оқып беруді ұсындық. Осы сабақта «Австралиялық жаңбыр» сергіту сәтін қолдандық. Түймедақ әдісі арқылы оқушыларды топтарға бөлдік. АКТ–ны қолданып бейне үзінді көрсету арқылы жаңа такырыпқа шыктық. Такырыпты меңгеру үшін «Джиксо» әдісін қолдандық. Оқушыларға бұл әдіс бірінші сабақты өткізгенде өте ұнаган болатын. Дүниетану сабағында бұл әдісті қолдану тиімді. Себебі, дәстүрлі сабақтарымда оқушыларға тақырыпты оқуды ұсынсаң олар үстіртін оқи салатын немесе мұғалімнің түсіндіріп бергенін күтіп отыратын. Жоғарыда аталған әдісті қолдану арқылы оқушыларды жаңа тақырыпты мұқият оқыта жұмылдыра білу мүмкіншілігіне ие болдық. А оқушымыз бар ықыласымен топқа түсінідіріп отырғаны, В оқушысының белсенділігі артып, қызығушылығы оянғанықөрінді, ал С оқушымыз тақырыпты түсініп оқып,өзпікірін айта бастады.

Эксперименттік тапсырманы орындату үшін АҚТ–ны қолдандық. Себебі, АКТ оқушыларға ғылыми ұғымдарды түсіндіруді және олардың қабылдауын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік береді [7, б. 115].

Келесі тапсырма АВС деңгейлік тапсырманы іске асыру үшін, сапалық есептерді шығару болды. Екі топ оқулықтағы жаттығудан 3 тапсырмадан орындады. Деңгейлік сапалық есептерді шығару барысында С оқушысы жоғарырақ деңгей есебіншығаруға талпынды, В оқушы үшінші деңгей есептерін дәлелдеусіз нәтижесін жазып шығарды, А оқушы тапсырмаларды өте орынды дәлелдеуімен орындады, тақтадағы есептің шығаруын да бақылауда ұстады. Рефлексия «Не үйрендім, Не қиын болды?» әдісі оқушылардың өз әрекеттеріне талдау жүргізе алатындығы байқалды. [3, б. 19]

Төртінші сабақтысергіту сәтімен бастадық. Оқушыларымызға бұл сергіту сәтінің ұнағандығы соншалықты, көздерінен қуаныштың табын сезіндік. Себебі, сабақ барысында «әлеуметтік», «таным–дық» компоненттері іске қосылу үшін баланың көтеріңкі көңіл–күйінің алатын орны ерекше екен. Үй тапсырмасын тексеруде зерттеуші Эндель Тулвингтің «Алып шығу тәжірибесі» тәсілін бойынша қайта тестілеуді жүргіздік. Себебі, бұл әдіс өткен сабақтарда алған білімдерін оқушылардыңқысқа мерзімді жадысынан, ұзақ мерзімді жадыға жазылуына жағдай жасайды. Функционалдық сауаттылық тапсырмасының қорытындысынан Б, С оқушыларымда ілгерлеу бар екендігі көрінді. Жаңа тақырыпқа шығу үшін эксперимент туралы бейнеүзінді бойынша пікіралмасу ұйымдастырылды. Әрине АКТ құралын қолдандық. Себебі, АҚТ–ны қолданған кезде теориялық және тәжірибелік білімдердің біртұтастығықамтамасыз етіледі, ал бұл оқыту және оқу үдерістерін жақсартуға жағдай жасайды. АКТ–ны қолданған С оқушымыздың қызығушылығы артып, тақырыппен жұмыс істегенде оны мұқият оқуға тырысатындығын байқадық. Жаңа тақырыпты меңгерту үшін «Аялдама ротациясы» әдісін қолдану жоспарланған болатын. Бірақ оқушылардың 90 пайызында интернет желісі қосылған компьютер

болмағандықтан, бұл әдісті қолдану мүмкін емес болды. Сондықтан топпен жұмысты ұйымдастыру үшін «Фишбоун» әдісін қолдандық. Оқушылар 3 оқушыдан екі топқа бөлінді. 15 минут аралығында тақырыпты оқулықтан және интернет желісін қолданып меңгерді. Дәстүрлі сабақпен салыстырғанда «Фишбоун» әдісін қолданғанда оқушылардың алған білімдерінің көлемі біршама артатындығын байқадық. Себебі, тек қана оқулық көлемінде емес, ғылыми–танымдық деңгейдегі ақпаратты жинау, талдау оқушыға өз мақсаттарын қоя білуге,нәтижеге жету үдерісінен рахат ала білуге үйретеді. Құбылысты зерттеу үшін мәселе қою арқылы шешу, оның себеп–салдарын қарастыру. «Балық қаңқасын» құрастыру кезінде оқушылар топпен жұмыс істеуге үйреніп, себеп–салдарлық байланысты көз алдына келтіре алады, әртүрлі факторларды олардың маңыздылығына қарай орналастырып, сыни тұрғысынан ойлай біледі, құбылыстарға баға береді. Ендеше дарынды және талантты оқушы–лардың қабілеттерін ашып, дамытуға өз ықпалын тигізетіні анық. Бұл әдіс арқылы шығармашылық іс–әрекеттерін іске қосып, АВС оқушыларымыздың жұмыла мақсатқа бірге жетуге тырысқанын, топтық рухтың пайда болғанын сездік. Бірақ оқушылардағы өзгерістерді көргенде бәрі бекер еместігіне көзімізді жеткіздік. «Істегісі келмейтін себеп іздейді, істегісі келетін мүмкіншілік іздейді», деп Сократтың айтқаны рас екен. Оқушылар бірлескен іс–әрекеттің негізінде білім өнімі – постер құрастырды. Функционалдың сауаттылыққа негізделген тапсырмаларымызда3,4 сабақтарында алға ілгерілеу бар екендігі көрінді. В оқушымыз ойлау пирамидасын қиналмай құрастыруға, С оқушымыз ойын еркін білдіруге машықтана бастады. А оқушымыз білім алуда белсенділік танытып, көшбасшылық қасиетін байқадық. Сабақтарымызда мадақтауды жиі қолдандық. Ол оқушыларымыздың өз–өзіне деген сенімділіктерін арттырып, өзін–өзі құрметтеу мен өзін басқаруға деген ұмтылыстарын күшейте түсті.

Әдебиеттер тізімі:

1. Үлестірме материалдар. Бірінші апта. «Назарбаев Зияткерлік мектебі»Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016 ж 3 с.
2. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, «Педагогикалық шеберлік орталығы», 2016 ж 38 с.
3. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012–2016 годы / Постановление Правительства Республики Казахстан № 832 от 25 июня 2012 года. Астана, 2012. 19 с.
4. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс–қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы) 1 с.
5. Государственная программа развития образования и науки в Республике Казахстан на 2016–2019 годы. Астана, 2016 г.
6. Основные результаты международного исследования образовательных достижений 15–летних обучающихся PISA 2012 // А.Култуманова и др. Астана: НЦОСО, 2013. 283 с.
7. Международное исследование PISA: Методическое пособие. Астана: НЦОСО, 2012 115 с.

УДК 378.4

УПРАВЛЕНИЕ ЖИЗНЕННЫМ ЦИКЛОМ ОБЪЕКТОВ СТРОИТЕЛЬСТВА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ BIM–ТЕХНОЛОГИЙ КАК ДРАЙВЕР РАЗВИТИЯ ОТРАСЛЕВОЙ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ

Мохначев Сергей Анатольевич
кандидат экономических наук, доцент
E–mail: sa195909@yandex.ru
Грахов Валерий Павлович
доктор экономических наук, профессор
E–mail: pgs@istu.ru
Мельниченко Константин Петрович
аспирант
E–mail: madrulit@mail.ru
ИжГТУ имени М.Т.Калашникова
г. Ижевск, Россия

Аннотация

Авторами подчеркнута актуальность опережающей подготовки кадров нового поколения длявысокотехнологичной и наукоемкой отрасли российской экономики – строительство. Цель исследования – обосновать характер изменений в обучении и подготовке кадров для всех этапов жизненного цикла объектов капитального строительства. Показано, что специализированная отраслевая система подго–товки кадров для строительства в современной России находится на этапе цифровой трансформации и получает значимый импульс в развитии.

Ключевые слова: *управление жизненным циклом объектов строительства, высшее строительное образование, BIM–технология, цифровая трансформация.*

Аңдатпа

Авторлар Ресей экономикасының жоғары технологиялық және ғылымды қажет ететін саласы – Құрылыс үшін жаңа буын кадрларын озыңқы даярлаудың өзектілігін атап өтті. Зерттеудің мақсаты–күрделі құрылыс объектілерінің өмірлік циклінің барлық кезеңдері үшін кадрларды даярлау мен оқытудағы өзгерістердің сипатын негіздеу. Қазіргі Ресейде құрылыс үшін кадрларды даярлаудың мамандандырылған салалық жүйесі цифрлық трансформация кезеңінде және дамуда маңызды серпін алуда.

Түйінді сөздер: *құрылыс объектілерінің өмірлік циклін басқару, жоғары құрылыс білімі, BIM–технология, цифрлық трансформация.*

Abstract

The authors noted the relevance of advanced training of a new generation of personnel for construction, a high–tech and knowledge–intensive branch of the Russian economy. The purpose of the study is to substantiate the nature of changes in the training and training of personnel at all stages of the life cycle of capital construction projects. In modern Russia, the specialized industry system of personnel training for construction is gaining significant momentum during the period and development of digital transformation.

Key words: *life cycle management of construction objects, higher construction education, BIM technology, digital transformation.*

Строительство в современной России – формирующая более 5.7% валового внутреннего продукта системообразующая отрасль, без которой невозможно развитие городов, регионов и страны в целом. Введенные против Российской Федерации санкционные ограничения, сворачивание взаимо–действия с западными странами требуют нового вектора стратегических управленческих решений, способных резко нарастить интеллектуальный потенциал и инженерные компетенции российского строительного комплекса – основного драйвера повышения качества жизненной среды и снятия инфраструктурных ограничений развития экономики страны. Особенностью строительной отрасли является значительный антикризисный и мультипликативный эффект. Развитие строительства, по существу, гарантирует развитие других отраслей экономики (промышленности, торговли, социальной сферы, сферы услуг и др.), одно рабочее место в строительстве формирует пять–шесть рабочих мест в смежных сферах и в кризисные времена их поддерживает. Анализ мировых трендов развития экономики позволяет сформулировать новый комплексный подход к строительной деятельности как к формированию искусственной среды жизнедеятельности общества на основе принципов комфорт–ности, безопасности, экоустойчивости, природосбережения и непрерывной интеграции новых технологий, в том числе цифровых. Строительство в будущем призвано стать высокотехнологичной и наукоемкой отраслью, требующей опережающей подготовки кадров нового поколения.

Существенной проблемой Российской Федерации является несоответствие между значитель–ной по размерам и природным богатствам территорией, состоянием среды жизнедеятельности и численностью населения. Средний возраст российских граждан растет, при этом общество предъяв-ляет все более высокие требования к среде жизнедеятельности с точки зрения комфорта и качества, не обладая при этом адекватными трудовыми ресурсами. Основной выход из складываю–щейся ситуации связан с опережающими автоматизацией и роботизацией в строительстве, развитием мехатроники.

В настоящее время строительная отрасль испытывает серьезную нехватку кадров всех уров–ней и направлений профессионального образования, в особенности кадров, обладающих компетен–циями цифровой экономики, экологического природопользования и социокультурных запросов общества.

Модернизация строительной отрасли и повышение качества строительства, согласно поруче–ния Президента Российской Федерации Пр–1235 от 19.07.2018 года, включает, среди прочих направ–лений, переход к системе управления жизненным циклом объектов капитального строительства путем внедрения технологий информационного моделирования.

На период с 2019 года по 2024 год в Российской Федерации предусмотрена реализация соответствующих мероприятий по 8 направлениям:

1. формирование нормативно–правовой базы внедрения системы управления жизненным циклом объектов капитального строительства с применением технологий информационного модели–рования;

2. разработка классификатора строительной информации и обеспечение его взаимоувязки с действующими международными, общероссийскими и ведомственными классификаторами;

3. формирование методических и нормативно–технических основ управления жизненным циклом объектов капитального строительства с использованием технологий информационного моделирования;

4. внедрение современных технологий и платформенных решений, обеспечивающих под–держку бизнес–процессов, государственных функций и государственных услуг в рамках управления жизненным циклом объектов капитального строительства с использованием технологий информа–ционного моделирования;

5. создание единой государственной отраслевой цифровой платформы управления жизнен–ным циклом объектов капитального строительства, обеспечивающей накопление, хранение, анализ и обмен данными об объектах капитального строительства на протяжении всего жизненного цикла;

6. апробация на инвестиционно–строительных проектах, реализуемых в пилотных субъектах Российской Федерации, внедряемых нормативно–технических требований и организационно–технологических решений;

7. разработка и внедрение программ профессиональной подготовки специалистов в сфере информационного моделирования в строительстве;

8. создание платформы «Цифровое строительство».

Ожидаемый эффект от реализации выше названных мероприятий характеризуют будущие результаты:

– сформировано отраслевое регулирование необходимое для развития цифрового строительства;

– автоматизированы процессы проектирования, стоимостного анализа и экспертизы основных технических решений с учетом накопленных данных;

– повышение качества технических решений;

– сокращение необоснованных расходов и ошибок в составлении смет;

– экономия средств бюджетов бюджетной системы РФ только на стадии строительства – более 10%.

В целом в народнохозяйственном комплексе России внедрения системы управления жизнен–ным циклом объектов капитального строительства с использованием BIM–технологий позволит повысить эффективность строительства,снизить стоимость проектов, сократить сроки строительства, обеспечить сокращение количества фактов нарушений сроков строительства.

Выполнение государственных задач по созданию комфортной и безопасной среды для жизни, определенных Указом Президента Российской Федерации от 21 июля 2020 г. № 474 «О националь–ных целях развития Российской Федерации на период до 2030 года», по реализации соответствующих национальных проектов и крупнейших инфраструктурных проектов национального значения, возможны только при наличии специалистов, способных мыслить «из будущего» и обладающих необходимыми компетенциями.

Еще одним глобальным, беспрецедентным для современного периода развития строительной отрасли вызовом является необходимость восстановления тысяч поврежденных или полностью разрушенных строительных объектов на территориях Донецкой Народной Республики (ДНР) и Луганской Народной Республики (ЛНР), отличающихся сложной застройкой, плотной сетью коммуни–каций, развитой промышленностью и благоприятными климатическими условиями. Ущерб, нане-сенный жилому фонду и промышленным предприятиям ДНР и ЛНР превышает потери Югославии после бомбардировок НАТО в 1999 году. Так, например, после начала Специальной военной операции на Украине в Мариуполе было разрушено до 70% зданий, в Волновахе – до 90%. Существенный урон был нанесен и в предшествующие восемь лет регулярных обстрелов указанных территорий, еще до начала боевых действий имела место значительная амортизация промышленного и жилого фонда. Минстрой России осуществляет оценку затрат, сбор информации, необходимой для масштабного восстановления строительных объектов, технической и инженерной инфраструктуры ДНР и ЛНР, требующего и колоссального кадрового потенциала.

Увеличение объемов строительства и ликвидация дефицита трудовых ресурсов в строитель–ной отрасли прямо зависят от производительности труда, уровня безопасности производства работ, применения высокопроизводительного оборудования, внедрения современных методов организации инженерных изысканий, архитектурно–строительного проектирования, расчетного обоснования, градостроительного планирования и строительства. Все большее значение для решения кадрового вопроса в строительстве приобретают высокие технологии. Так, например, уже в настоящее время на помощь человеку, а иногда и на замену ему приходят реализующие киберфизические технологии инновационные машины – строительные роботы (беспилотные, автоматизированные машины с определенным функционалом, которые помогают в выполнении тех или иных строительных работ (нередко весьма тяжелых, опасных), в том числе дистанционно, ускоряя темпы строительства). Более того, за последние годы существенно увеличилось количество стартапов в области робототехники, в частности, в сфере автономной мобильности.

Здания, сооружения и комплексы становятся все более сложными и требуют большего объема проектных предложений со стороны специализированных поставщиков. В тоже время растет фрагментация отрасли, в том числе в части проектной и контрольной деятельности, соответственно увеличивается количество специализированных поставщиков и подрядчиков, распространяемых продуктов. Проблемой строительного комплекса является отсутствие устойчивых систем управления цепочкой поставок.

В новых условиях представляется необходимой активизация научных исследований теорети–ческих, методологических и системотехнических подходов к управлению жизненным циклом объектов

капитального строительства, включая этапы обоснования инвестиций, инженерных изысканий, архитектурно–строительного и организационно–технологического проектирования, строительства (в том числе консервации), эксплуатации (в том числе текущих ремонтов), реконструкции, модерни–зации, капитального ремонта, реставрации, вывода из эксплуатации, сноса и утилизации объекта.

Основной задачей развития научной деятельности в профильных образовательных организа–циях является формирование компетенций по проведению научных исследований национального и мирового уровня по широкому кругу строительных проблем, в том числе за счет создания «точек роста» для российской строительной отрасли путем генерации и трансфера знаний, экспертного сопровождения программ развития отрасли.

При этом исследовательская деятельность должна быть направлена с одной стороны на решение текущих задач строительной отрасли, в том числе в части импортозамещения, и выполне–ние прикладных разработок, с другой – на развитие фундаментальных и поисковых научных исследований. Важнейшим междисциплинарным интеграционным проектом в этой связи должна стать разработка Национального вычислительного комплекса для расчетов прочности и устойчивости несущих систем и конструкций зданий и сооружений. Результаты исследовательской деятельности должны быть ориентированы на научное и экспертное сопровождение государственных программ развития национального и глобального строительного комплекса, а также предпринимательских проектов, на реализацию полного цикла создания новых продуктов и услуг и совершенствование нормативно–правовой базы строительной отрасли. Основой этого должна стать интеграция научной деятельности профильных образовательных организаций с деятельностью Российской академии наук (РАН) и РААСН.

Важным условием эффективного развития строительного образования является модерниза–ция учебной и лабораторной базы профильных образовательных организаций и их филиалов. Обязательными элементами современной инфраструктуры профильной образовательной организа–ции должны стать оснащенные соответствующим актуальному состоянию материально–технической и научно–технологической базы отрасли оборудованием лаборатории для научных исследований и разработок, технопарки и мастерские для реализации научно–технического творчества обучающихся, трансформируемые для учебы, общения, командной и проектной работы аудитории, коворкинги и мобильные компьютерные классы, доступные информационно–библиотечные ресурсы и залы как пространства для социально–культурного развития и центры общего пользования.

Значительную роль будет играть создание с государственной поддержкой передовой трена–жерной базы профильных образовательных организаций, включающее модели и опытные образцы основных категорий роботов, используемых в строительстве (промышленные роботы, декартовые роботы, коллаборативные роботы, роботы–дроны, самоходные строительные машины, роботы–гуманоиды, мини–строители и др.).

Инфраструктурное развитие предусматривает меры по обновлению учебной, лабораторной и исследовательской базы профильных образовательных организаций, в том числе за счет средств, привлеченных от их ключевых партнеров. В частности, технический университет как надежный партнер во взаимодействии с предприятиями и организациями строительного комплекса, отметивший полувековой юбилей высшего строительного образования в регионе, на протяжении ряда лет выстраивает новый вектор развития, связанный с цифровой трансформацией [1, 2].

Таким образом, в предстоящие годы предусматривается мобилизация ресурсов государства и бизнеса на фронтирных направлениях научно–технологического развития строительного комплекса. Одно из таких направлений – разработка научных и методологических подходов к обучению и подготовке кадров для всех этапов жизненного цикла объектов капитального строительства [1, с. 38–47]. Это означает, что специализированная отраслевая система подготовки кадров для строи–тельства, объединяющая профессиональное обучение, среднее профессиональное образование, высшее образование, дополнительное профессиональное образование, и ориентированная на задачу выращивания талантов и устранение барьеров между развитием культуры, генерацией знаний, разработкой новых технологических решений и их применением в отраслевой практике, в современной России получает значимый импульс в развитии.

Список литературы:

1. Усатова М.С. Цифровые технологии в сфере обучения персонала / М.С.Усатова, Е.Л.Чазов, О.Л.Симченко, С.А.Мохначев, В.П.Грахов // Выставка инноваций 2020 (осенняя сессия). Сборник материалов XXX Республиканской выставки–сессии студенческих инновационных проектов. 2021. 212–216 с.

2. Грахов В.П., Кислякова Ю.Г., Симакова У.Ф., Мохначев С.А. Технический университет и строитель–ный комплекс России: устремленность в будущее // Инженерный бизнес. Сборник материалов III Международной научно–практической конференции в рамках 20–й Международной научно–технической конференции БНТУ «Наука – образованию, производству и экономике» / Минск, 01–02 декабря 2022. Минск: Изд–во: Белорусский национальный технический университет. 2022. 97–100 с.

3. Наука, общество, образование в современных условиях: монография / Под общ. ред. Г.Ю.Гуляева Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». 2023. 204 с.

ӘОЖ 372.881.1

СӨЙЛЕМ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТҮРЛЕРІ

Мурзахметова Айгуль Муратовна
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Қостанай қаласындағыфизика–математикалық
бағытындағы Назарбаев Зияткерлік мектебі
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: murzakhmetova_ai@kst.nis.edu.kz

Аңдатпа

Бұл мақалада сөйлемдердің мағынасы, құрылымы, функционалдылығы бойынша түрлері қарасты–рылған. Сөйлем түрлерін оқытудың пәнаралық байланыс үшін жаңартылған оқыту жүйесіндегі маңызы туралы жазылған. Сөйлем түрлерінің коммуникацияның басты құралы ретіндегі рөлі зерттелген.

Түйінді сөздер: *сөйлем,ұстаным,құрылым, синтаксис, семантика.*

Аннотация

В этой статье рассматриваются виды предложений в зависимости от их значения, структуры и функциональности. Написано о важности обучения видам предложений вобновленной образовательной системе для межпредметной связи. Исследуется роль видов предложений как основных средств общения.

Ключевые слова: *предложение,принцип,структура, синтаксис, семантика.*

Abstract

This article discusses the types of sentences depending on their meaning, structure and functionality. It is written about the importance of teaching the types of sentences in the updated educational system for interdisciplinary connection. The role of types of sentences as the main means of communication is investigated.

Key words: *sentences,principle,structure,syntax, semantics.*

Өз ойларын жеткізуде саналы түрде сөйлемді қолдану дағдысын қалыптастыру – орта және жоғары сыныптағы қазақ тілі пәнінің негізгі міндеттерінің бірі. Сөйлемді қолдану дағдысын қалыптас–тырудың маңыздылығы алдымен әлеуметтік қызметпен айқындалады. Орта және жоғарғы сыныптағы оқушыларды сөйлемді қолдану дағдысын қалыптастыру – олардың сөйлемдер құрылысын аяқталған құрылымдық–мағыналық бірліктерге бөлу, ойдың негізгі мағынасын анықтау, сөздерді және оларды жалғаулармен байланыстыра отырып ойды құрылымдық және интонациялық жағынан рәсімдеуді білдіреді. Сонымен қатар, орта және жоғары сыныпта сөйлемдердің әртүрлі құрылымы тек қазақ тілі пәнінде емес: математикалық есептердің шарттарында, жаратылыстану ғылымдарының мәтіндерінде және т.б. салаларда қолданылады. Сондықтан, оқушыға мәтін соншалықты күрделі көрінгенімен, егер оқушы мәтіннен сөйлемдердің құрылымын дұрыс анықтай білсе, анализ арқылы жүйелі тапсырмалар соншалықты күрделі көрінбейді. Сондықтан, «Сөйлем және оның түрлерін оқыту әдістемесі» тақырыбының зерттеу өзектілігі, ең алдымен орта және жоғары сынып оқушыларының зияткерлік және гуманитарлық ой–өрісінің дағдыларының дамуындағы маңыздылығымен шартталады, себебі барлық сананың даму барысы сөйлеу дағдысының даму барысымен тікелей байланысты. Осыған орай зерттеудің объектісі – оқушылардың коммуникация кезінде сөйлем және сөйлем түрлерін орынды және саналы қолдануы үшін олардың синтаксистік түсініктер мен құрмалас сөйлемдерді тәжірибелік қолдануға бағытталған қызметі.

Сөйлем – біршама аяқталған ойды білдіретін сөздер, я сөздер тобы. Тиянақталған ойды ауызша да, жазбаша да білдіруге болады. Ауызекі сөйлеуде сөйлем мен сөйлемнің арасында кідіріс (пауза) болады. Жазуда бір сөйлем екінші сөйлемнен нүкте, сұрау және леп белгілерінің бірімен айырылады. Сөйлемдер айтылу мақсатына және дауыс ырғағына қарай хабарлы, сұраулы, лепті, бұйрықты болып төртке бөлінеді.

Хабарлы сөйлем – сөйлемнің бір түрі. Хабарды, ақпаратты баяндау мақсатында айтылады. Хабарлы сөйлемнің негізгі грамматикалық белгілері:баяндауыштары негізінен ашық рай формалы етістіктен (немесе осы формаға сипаттас жұмсалатын есімдерден) жасалады; өзіне тән интонациясы болады. Хабарлы сөйлемдер баяу әуенмен айтылады. Жалаң сөйлемдер бірте–бірте қайырылса, жайылма сөйлемдерде дауыс сөйлемнің соңында бәсеңдей түседі. Мысалы, «Түн жым–жырт. Жел де жоқ. Бірақ сәл ғана білінген салқын бар» сөйлемінің мазмұны әр түрлі болғандықтан, олардың мазмұны сөйлемге қатысқан сөздердің, мүшелердің, әсіресе, баяндауыштардың мағыналық, тұлғалық ерекшеліктеріне байланысты болып келеді. Хабарлы сөйлем баяндауыштарының тұлғалық ерекшеліктеріне қарай болымды (Жаңбыр жауды), болымсыз (Жаңбыр жаумайды), қалаулы (Енді қырманға барайықшы), болжамды (Маржан ертең келетін шығар), ал баяндауыштарының қай сөз табынан жасалуына қарай етістікті (Үйдің іші жылынды), есімді (Күн жылы. Аспан ашық) болып бөлінеді. Хабарлы сөйлем екі негізді және бір негізді құрамда болады. Құрамында екі негізгі мүше бастауыш пен баяндауыш болып, сөйлем оларды тірек етіп құрылған болса, екі негізді болып келеді.

Мысалы, Енді, міне, үш бала қатар келе жатырмыз. Бір негізді сөйлемдер грамматикалық сипаты жағынан екі түрлі:

Арнаулы құрылысы бар баяндауыш мүшені тірек етіп құрылады. Мысалы, Оны бұзуға болмайды;

Бастауыш, баяндауыш деп тануға келмейтін, тірек мүше деп аталатын компонентті негіз етіп құрылады. Мысалы, Мидай дала. Жарқыраған ай.

Хабарлы сөйлем деп біреу я бірдеме туралы хабарлай айтылған сөйлемді атаймыз. Хабарлы сөйлемді айтқанда, оның аяғында дауыс бәсеңдейді. Жазуда хабарлы сөйлем соңына нүкте қойылады.

Сұраулы сөйлем деп біреу я бірдеме жайында білу мақсатымен сұрай айтылған сөйлемді атаймыз. Сұраулы сөйлем соңына сұрақ белгісі қойылады. Сұраулы сөйлемнің жасалуы:

- сұраулы сөйлемдер сұрау есімдігі қатысуы арқылы айтылады;
- сұраулық мағына ма (ме), ба (бе), па (пе) және ше деген сұраулық шылаулардың қатысуы арқылы да білдіріледі;
- сұраулық мағына кейде ғой, –ау шылаулары мен болар, шығар, қайтеді деген көмекші сөздердің және ә деген одағайдың қатысуы арқылы беріледі;
- сұраулық мағына сұрау дауыс ырғағының өзі арқылы да беріледі. Сұраулы сөйлемдер негізгі сұрақты, жетек сұрақты, анықтауыш сұрақты білдіреді.

Лепті сөйлем деп ерекше көңіл күйіне, сезімге байланысты (қуану, ренжу, таңдану, аяу, бұйыру және т. б.) айтылған ойды білдіретін сөйлемді дейміз. Лепті сөйлем ішіндегі сөздер түгелімен (әсіресе баяндауышы) көтеріңкі дауыспен айтылады. Лепті сөйлем соңынан леп белгісі қойылады. Лепті сөйлем ішінде сұраулық мәнді сөздер де аралас келуі мүмкін. Мұндайда сөйлем соңында леп белгісі мен сұрау белгісі қатар қойылады. Егер сұрау мағынасы басым айтылса я сұрау мәнді сөздер бұрын айтылса, сұраулық бұрын (?!) қойылады, леп мағынасы басым айтылса я леп мәнді сөздер бұрын айтылса, лептік бұрын (!?) қойылады. [1, б. 20]

Сонымен қатар, сөйлем құрылымына қарай жай және күрделі сөйлем болып бөлінеді. Құрамы бір сөйлемнен құралатын сөйлемді жай сөйлем, ал құрылымы бірнеше сөйлемнен тұратын сөйлемді құрмалас сөйлем деп атайды. Жай сөйлем түрлерін жоғарыда қарастырдық, енді құрмалас сөйлем құрылымына тоқталсақ. Құрмалас сөйлемнің синтаксисі – жай сөйлем синтаксисі пәнінің жалғасы. Конпоненттері жай сөйлемдерден құралған құрмалас сөйлемдер – өздерінің грамматикалық табиғаты мен синтаксистік құрылымы жағынан ерекше құрылымдық бірлік. Құрмалас сөйлем деп мағыналық жағынан бір–біріне байланысты екі немесе одан да көп жай сөйлемдерден құралып, күрделі пікірді білдіретін сөйлемді айтамыз. Сөйлем синтаксисі өз ішінде екі үлкен салаға бөлінеді: жай сөйлем синтаксисі және құрмалас сөйлем синтаксисі. Құрмалас сөйлем синтаксисі жеке ұғымдарды білдіретін жай сөйлемдердіңөзара тіркесіп, құрмалас сөйлем болуын және құрмалас сөйлемнің түрлерін, жасалу жолдарын қарастырады. Функциясы жағынан жай сөйлем мен құрмалас сөйлем ойды жарыққа шығарудың құралы болғанымен, құрамы мен құрылымы, мағыналық қатынасы жағынан бір–бірінен ерекшеленеді. Құрамы жағынан алғанда, жай сөйлемдер жеке мүшелерден құралатын болса, құрмалас сөйлемдер жай сөйлемдерден құралады. Жай сөйлемде бір ғана предикативтік орталық болса, құрмалас сөйлемдер кемінде екі предикативтік орталыққа негізделеді. Құрмалас сөйлемдер компоненттері арасында жай сөйлемдердегідей тиянақталған интонация болмайды. Жай сөйлем жалаң ойды білдірсе, құрмалас сөйлем күрделі пікірді білдіреді. Құрмалас сөйлемге анықтама беруде осы аталған құрылымдық және сематикалық белгілері ескеріледі. [2, б. 14]

Қазақ тілінің синтаксистік құрылымында құрмалас сөйлем компоненттерінің орналасуы төмендегідей заңдылықтарға негізделген:

А) Препозиция. Тиянақсыз компонент бұрын, тиянақты компоненттері кейін айтылып, ойды тиянақтап, аяқтап тұрады.

Ту сыртымнан үп еткенде самал жел,

Еленделмін, сен шығар деп күрсінген (Ұ. Есдәулетов).

Ә) Постпозиция. Поэзиялық шығармаларда, жеке авторлық қолданыстарда тиянақты, тиянақсыз компоненттердің орын тәртібі өзгеріп, алмасып келуі де тіліміздің қалыптасқан заңдылық болып табылады.

«Я, Құдайлап» отыратын әжеміз,

Жалғыз ұлы жел өтінде жүргенде (С.Қосан).

Б) Интерпозиция. Сабақтас құрмалас сөйлемнің тиянақсыз компоненттері кейде тиянақты компоненттің ішінде келеді. Бірақ, бұл – тілдегі сирек кездесетін құбылыс. Табиғаты таусылған Нұғман, қаладағылар келіп жеткенше он кіріп, он шықты.

Мұндай құрылымда айтылудан сөйлемнің тек интонациялық жағына аздап өзгеріс енгенмен, оның компоненттері байланысына, жалпы мағынасына өзгеріс енбейді. [3, б. 15]

Қазақ тіліндегі құрмалас сөйлемдерді топтастыру А.Байтұрсынұлы, Қ.Жұбанов С.Жиентаев, Н.Сауранбаев еңбектерінен бастау алды. Айта кететін мәселе: құрмалас сөйлемді топтастыруда әр ғалымның өзіндік ұстанымы бар.Қолданыстағы оқулықтар мен монографияларда жалпы құрмаластың

2–3, салаластың 6–10, сабақтастың 8–12 түрікөрсетіліп жүр. Жинақтап айтқанда құрмалас сөйлемді топтастырудың бірнеше ұстанымы бар:

1. Құрылымдық ұстаным;
2. Семантика–грамматикалық ұстаным;
3. Функционалдық ұстаным.

Құрмалас сөйлемдерді құрамына (құрамындағы предикатив сыңарларының сандарына байланысты) қарай екі үлкен топқа бөліп қарастырамыз:

1. Екі (қос) құрамды құрмаластар;
2. Көп құрамды құрмаластар.

Екі құрамды құрмаластардың құрамындағы компоненттерінің бір–бірімен грамматикалық байланысу тәсіліне қарай салалас және сабақтас деп, ал көп құрамды құрмаластарды аралас, көп компонентті салалас, көп бағыныңқылы сабақтас деп жіктеуге болады.

Салалас құрмалас сөйлемдер байланысу формасына қарай жалғаулықты, жалғаулықсыз (іргелес) болып бөлінеді де, сабақтастарды байланыстыру формасына қарай септеулікті, септеуліксіз сабақтастар деп жіктеуге болады. Салаластардың топтастыруда қолданылған жалғаулықты, жалғау–лықсыз байланыс тәсілінің сабақтастардағы аналогиясы неліктен ескерусіз қалғандығы түсініксіз. Сондықтан құрмаластарды байланысу тәсіліне қарай синтетикалық, аналитика–синтетикалық және аналитикалық құрмаластар деп жіктеу де артық болмас еді. [4, б. 15]

Құрмалас сөйлемдердің баяндауышының қай сөз табынан жасалуына қарай есімді құрмалас сөйлемдер, етістікті құрмалас сөйлемдер деп бөлеміз.

Құрмаластарды функционалдық ұстаным негізінде төмендегідей топтастыруға болады:

1. Теңдік қатынастағы құрмаластар;
2. Айқындауыштық қатынастағы құрмаластар (субъект–предикаттық қатынастағы құрмаластар, атрибутивтік қатынастағы құрмаластар, объектілік қатынастағы құрмаластар);
3. Адвербиалдық қатынастағы құрмаластар.

Олар ішкі семантикалық белгісіне орай бөлінеді:

1. Ыңғайлас мәнді құрмаластар;
2. Шарт мәнді құрмаластар;
3. Қарсы мәнді құрмаластар;
4. Салыстырма мәнді құрмаластар;
5. Мезгіл мәнді құрмаластар;
6. Себеп мәнді құрмаластар;
7. Амал мәнді құрмаластар;
8. Мақсат мәнді құрмаластар;
9. Түсіндірмелі мәнді құрмаластар;
10. Кезектестік және талғау мәнді құрмаластар.

Бұл топтастырылудың бұған дейінгі топтастырылудан өзгешелігі – тұлғалық ұстаным негізге алынбай, басты орынға семантикалық ұстаным шығарылады.

Көп құрамды құрмаластарды аралас, көп компонентті салалас және көп бағыныңқылы сабақ–тас деп үшке бөлеміз. Мұндағы аралас құрмалас сөйлем – сабақтас пен салаластың араласып келген түрі. Жасалу жолы жағынан келгенде, аралас құрмалас сөйлем құрмаластың ерекше түрі болып саналмайды. Өйткені мұнда оның өзіне тән арнайы амал–тәсілдері болмайды, тек бұрыннан белгілі салаласа және сабақтаса байланысу амалдарының қабаттаса келуі арқылы жасалған деген пікір бар. [5, б. 11]

Қорыта келгенде, сөйлемді топтастыруда, алдымен, құрылымдық, содан соң функционалдық, одан әрі семантика–грамматикалық ұстаным басшылыққа алынуы тиіс. Сөйлем түрлерін білу жаңар–тылған білім жүйесіндегі пәнаралық байланыс үшін маңызды.Сөйлем түрлерін білу коммуникацияның басты құралы ретіндегі басшылық ретінде алынады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Р.Сыздық«Қазақ тілінің анықтағышы» Астана, 2000 ж.
2. Қордабаев Т. Қазақ тілінің құрмалас сөйлемдер синтаксисі. Алматы, «Санат», 1995
3. Ысқақов А. Қазіргі қазақ тілі. Алматы, 1996
4. Құлмағамбетова Б. Қазақ тілін оқыту методикасы. А., «Мектеп» баспасы. 1998
5. Ш.К. Бектұров Қазақ тілі (лексика. Фонетика. Морфология. Синтаксис. Алматы, «Атамұра» 2006

ӘОЖ 74.20

АҚПАРАТТЫҚ –КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНЫЛУЫ

Муртазина Алиман Жапанқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің
С.Мәуленов атындағы гимназиясы» ҚММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: murtazinaaliman@yandex.kz

Аңдатпа

Ақпараттық коммуникациялық технологиялардың пайдаланудың мәні компьютерлік техниканың мүмкіндіктерін баланың жеке тұлғасын дамыту проблемасының маңына топтасқан ақпараттық коммуникациялық технологиялық дидатикалық – әдістемелік проблемалық міндеттерді шешуге бағындыру болып табылады.

***Тірек сөздер**: ақпараттық,заманауи, инновациялық әдістерді, оқу үдеріс, мүмкіндіктер, сандық–технология*

Аннотация

Сущность использования информационно–коммуникационных технологий заключается в подчинении возможностей компьютерной техники решению дидатико – методических проблемных задач информационно–коммуникационного процесса, сгруппированных в рамках проблемы развития личности ребенка.

***Ключевые слова:** информационные, современные, инновационные методы, учебный процесс, возможности, цифровые технологии.*

Abstract

The essence of the use of information and communication technologies is to subordinate the *capabilities of computer technology to the solution of didatic and methodological problems of the information and communication process, grouped within the framework of the problem of the development of the child's personality.*

***Key words:**informative, modern, innovative methods, educational process, opportunities, digital technology.*

Мұғалімнің ақпараттық коммуникациялық технологиялардың пайдалану жөніндегі қызметі табиғатының, оның мақсаттарының өзінің сапалық өзгеруі оқыту мақсатында ақпараттық коммуника–циялық технология пайдалану дағдысына әсер ету жолымен мүмкін болуы мүмкін.Ақпараттық коммуникациялық технологиялардың пайдаланудың мәні компьютерлік техниканың мүмкіндіктерін баланың жеке тұлғасын дамыту проблемасының маңына топтасқан ақпараттық коммуникациялық технологиялық дидатикалық – әдістемелік проблемалық міндеттерді шешуге бағындыру болып табы–лады Сондай–ақ педагогтың компьютерік сауаттылығы ақпараттық коммуникациялық технология–ларды пайдаланудағы жеке тәжірибесін тұжырымдау есебінен сапалы түрде артады.Ақпараттық және педагогикалық технологиялар негізінде мұғалімнің рөлін түбегейлі өзгертуге мүмкіндік туды. Мұғалім тек қана білімді алып жүруші ғана емес, сонымен қатар оқушының өзіндік шығармашылық жұмысының жетекшісі және бағыт берушісі болып анықталды. Осыған орай сабақ беру үрдісінде қазіргі күннің, яғни инновациялық әдістерді оқытудың интерактивті оқыту моделі болып табылады. Инновациялық әдістердің ең негізгісінің бірі – «интерактивті оқыту әдісі». Негізгі қағидасы – педагогикалық қарым – қатынас пен қарым – қатынас диалогы арқылы жеке тұлғаны қалыптастырып дамыту.

Педагогикалық қызметте жаңа ақпараттық технологияларды қолдану оқу үдерісін жетілдірудегі маңызды сәттердің бірі болып табылады, оның практикалық бағыттылығын арттырады, оқушылардың интеллектуалды, шығармашылық қабілеттерін дамытады және білім беру процесінде студенттердің ынтасын арттыруға көмектеседі. Заманауи компьютерлік технологияларды қолдану сабақты жаңа мазмұнмен толықтыруға, оны жарқын етуге, қолайлы атмосфераны құруға, оқу үдерісін жеделдетуге және студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі Оқытуда ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдалану қоғамдағы өзгерісті танып білуге және оларды тез қабылдауда мол мүмкіндік береді. Оқыту мен оқытуда да ақпараттық–коммуникациялық технология–ларды пайдаланумодульде ұсынылған ақпараттар мұғалімдерге оқыту барысында ғылыми жетістіктерді жан–жақты пайдалану, оқытуды жетілдіру мақсатында жаңа сандық технологияларды қолдану бойынша көмек көрсету мен үйрету, Интернет желісінің мол мүмкіндіктерін еркін пайдалана білуге баулу қарастырылған. Заман талабына сай техника тілін белсенді меңгерген тұлға компьютер бағдарламаларын, интерактивті жабдықтарды жан–жақты пайдаланушы ретінде XXI ғасырдың толыққанды адамы екені сөзсіз. Сондықтан мұғалімнің электрондық және сандық сауаттылығы мектеп оқушысының АКТ тұрғысында әлеуметтенуіне толық қызмет етуі қажет. Бұл тұрғыда қазіргі заман

жетістіктеріне дер кезінде ілесе отырып, оқушының, әріптестерінің толық мәнде ақпараттануынаүлесін қосуы қажет.Сонымен ақпараттық коммуникативтік технологияны қолдану ақпарат берудің көптеген арналармен ғана қамтамасыз етіпқоймайды, сонымен қатар әртүрлі орталар бірін–бірі толықтыратын жағдайт уғызады. [1, б.10–11]

Жеке қабілеттеріне қарай шығармашылық жұмыстарға белсене араласып, белгілі бір ғылыми білім саласында өз мүмкіндігін көрсете алуы; ақпараттық технология басқа технологиялармен интеграциялана отырып, мұғалімнің қарқынды дамуына, оқу мен оқыту үдерістерін білікті түсінудің көрсеткіші болып табылады АКТ–ні сабақта қолдану уақыт тиімділігімен, қажетті ақпараттыаз уақыт аралығында шапшаң таба алуымен, оқушының жаңа тақырыпты есту және көру арқылы қабылдап, тез түсінуімен, сандық–технологияны меңгеру құзіреттілігінің дамуымен ерекшеленеді.Және теориялық және тәжірибелік білімді ұштастырып, АКТ–ні сабағына тиімді енгізген мұғалім оқу мен оқыту үдерісін жақсартады.

Мысалы, қазақ әдебиеті сабағында әртүрлі платформаларды, әлеуметтік желі платформа–лары арқылы оқушылардың білім деңгейін тексеру және бағалау мақсатында тиімді қолдана аламын. Wordwall.net, Kahoot.it, Quizizz.com, LearningApps.org платформаларын қолдануды тиімді санаймын. Оқушылар әдебиет сабағындаМ.Дулатұлының «Бақытсыз Жамал» романын өту барысында сабақтан алған білімдерін тексеру мақсатында Wordwall.net платформасы арқылы сәйкестендіру тапсырмасын орындады.

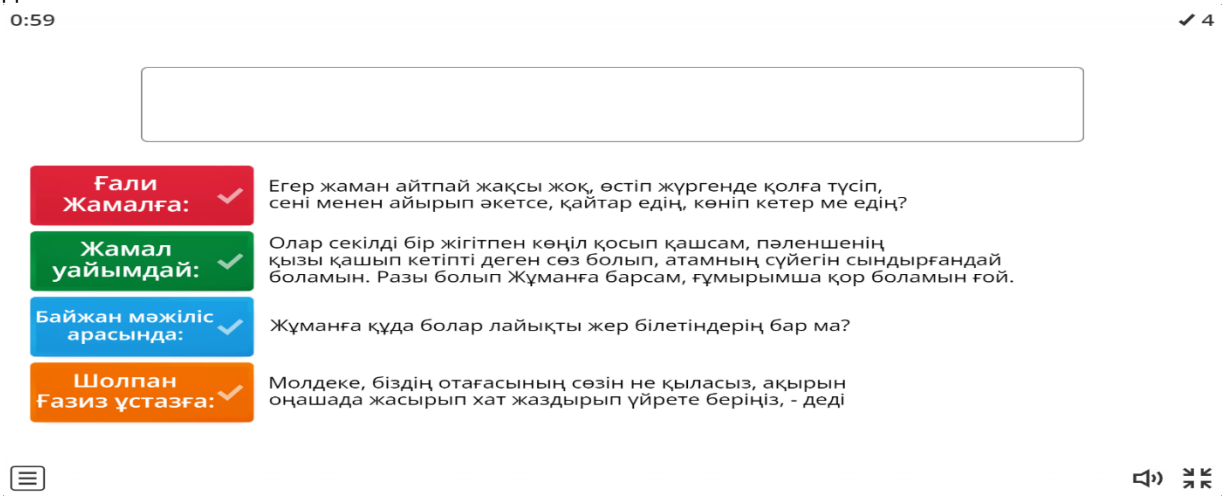

Қазақ тілі сабағында «Араб графикасына негізделген қазақ жазуы» тақырыбын Блум тагсономиясының қолдану сатысына сәйкес LearningApps.org платформасының «Кім миллионер болғысы келеді» тапсырмасы арқылы оқушылардың алған білімдерін қолдануға бағытталады.

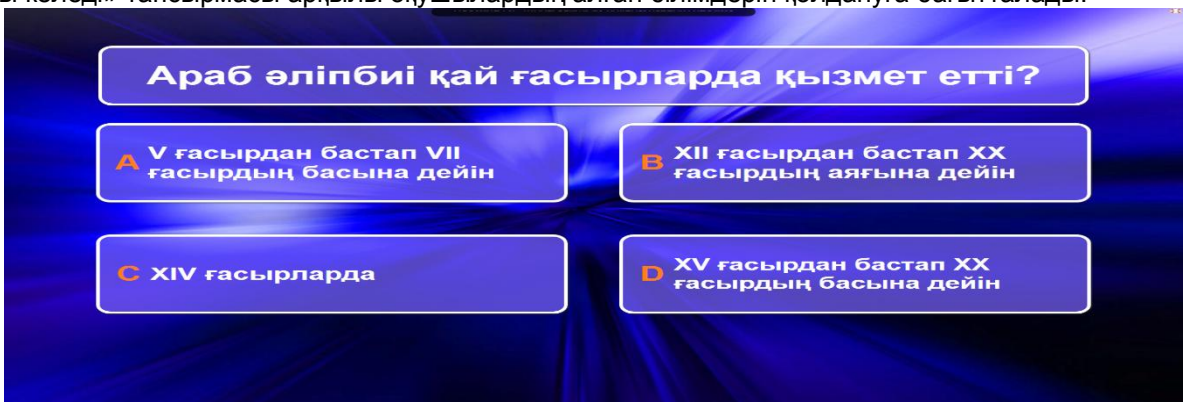

Жәнебөлімді қорытындылау мақсатында қазақ тілі сабағында «Көсемшенің жасалу жолдары» тақырыбын Quizizz.com платформасы арқылы оқушылар тест жұмысы орындады.Бұл платформаның тиімділігі оқушы тест тапсырмасын орындау барысында аз уақытта шапшаң орындау мен оқушының сандық–технологияны меңгеру құзіреттілігінің дамуымен ерекшеленеді.

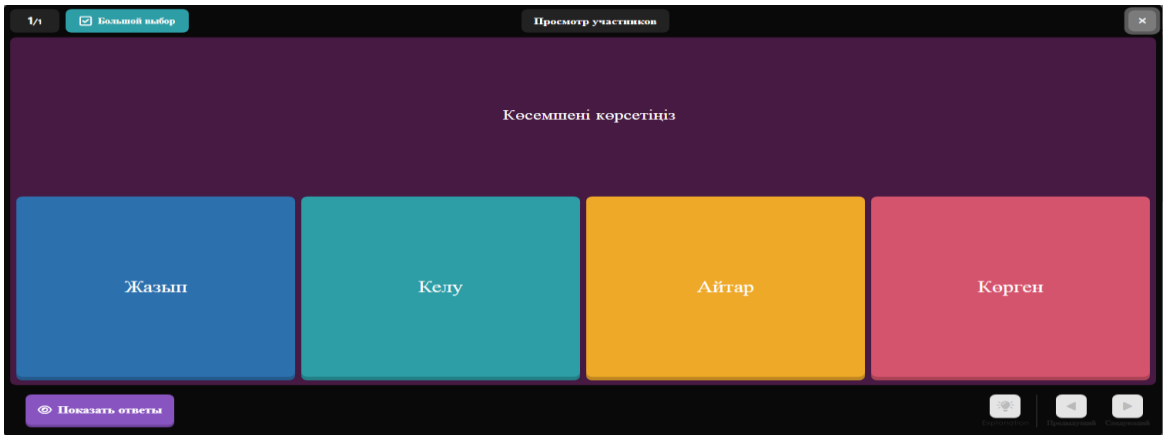

Ұсынылған Wordwall.net, Kahoot.it, Quizizz.com, LearningApps.org платформаларының шаблон–дары әр түрлі құралдары пән мұғалімдеріне педагогикалық шығармашылық үшін, әсіресе ақпараттық және сонымен қатар қашықтықтан сабақтарды көңілді ұйымдастыру және өткізу үшін таусылмайтын қызықты ресурс екенін атап өткім келеді.

Ақпараттық коммуникациялық технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеу–ге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, ақпараттық коммуникациялық технология интаративті тақтаны қолдануға, Интернетте жұмыс істеуге, компью–терлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникациялық байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейдіЗаман ағымына қарай ақпараттық технологияларды қолдану айтарлықтай нәтижелер беруде. Кез келген сабақта электрондық оқулықты пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды.

Ақпараттық коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр.Ақпараттық коммуникациялық технологияны пайдалану жөніндегі қызметтің мақсаты:үйренушінің шығармашылық әлеуетін дамыту; коммуникативтік әрекеттерге қабілетті болуды дамыту; сараптамалық – зерттеу қызметі дағдыларын дамыту; оқу қызметі мәдениетін дамыту; оқу–тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерін қарқындандыру, оның тиімділігі мен сапасын арттыру; қазіргі қоғамның ақпараттануымен байланысты пайда болатын әлеуметтік тапсырысты өткізу.AhaSlides – бұл кез келген жерде қажеттілікті арттыруға арналған интерактивті бағдарламалық құрал. Оның маңызды викториналық мүмкіндіктері назар аударуға және студенттермен, әріптестермен, тыңдаушылармен, тұтынушылармен және басқалармен қызықты диалог құруға арналған бірнеше басқа құралдармен қатар орналасады [2, б. 6–7]

Сонымен қатар,интерактивті тақта мүмкіндігін пайдалана отырып, өткізген сабақтар мұғалімнің оқу процесінде уақытын үнемдей отырып, оқушыларға көптеген ақпараттарды беруге көмектеседі. Интерактивті тақтаның керемет мүмкіндіктері оқушыларды таңғалдырады, шабыттандырады, қызық–тырады. Оқушылар ойнап отырмыз деп ойлайды, шындығында олар қызығып, таңғалып, шабыттанып отырып білім алады деп ойлаймын. Қазіргі білім берудегі басты мақсат жас ұрпақтың білім деңгейін көтеру және жан – жақты дамыған жеке тұлға қалыптастыру. Осы мақсатқа жету үшін өзімнің ұстаздық іс – тәжірибемде ақпараттық технологиялардың бірі – интерактивтік тақтаны кеңінен қолданамын. Мұнда оқушылармен қарым – қатынас, тәжірибені демонстрациялау, оқушының ой – тұжырымын ауызша баяндау, т.б. әдіс – тәсілдер кіріктіріліп, біртұтас жүйе ретінде жүзеге асады. Сондықтан бұл тақтамен әр сабақты қызықты өткізуді ойластырып, жоспарлаймын [3, б. 15].

Мен сабақта , мынандайфакторларды басшылыққа аламын:

– балалардың өз бетінше жұмыс істеу тиімділігін арттыру;

– жекелей, жұппен, топпен жұмыс жүргізу;

– ойлау қабілетін дамытатын тапсырмалар беру;

–оқушы қабілетіне қарай деңгейлік тапсырмалар беру;

– оқушының теориялық – практикалық сауаттылығын арттыру.

Бұл үрдістің арқасында оқушының сыни ойлау қабілетті қалыптасады. Біздің көзқарасымыз бойынша оқытуда интерактивті құралдарды пайдалану, оларға сәйкес дидактикалық нұсқауларды жасау, дәстүрлі оқытуды түбегейлі өзгертіп, оны жаңа сапалы сатыға көтереді.

Қазіргі таңда жаңа ақпараттықтехнологиялароқушылардыңқазақтілі мен әдебиеті пәніне қызығу–шылығын арттыру құралы ретінде қолдану өте тиімді. Жаңа ақпараттық технологияларды енгізу және қолдану, интеллектуалды дамыған, ақпараттық ортада жақсы әрекеттене білетін тұлғаны қалыптастыру жолында ақпараттық–коммуникация құралдарының барлығын пайдаланудың белсенді процесі жүріп жатыр. Қазақ тілі және әдебиеті пәніндерінде ақпараттық–коммуникациялық техноло–гияны кеңінен пайдалана отырып оқушылар бүгінгідей ақпарат ғасырындағы өмірге бейімделген жан–

жақты білімді жеке тұлға болып қалыптасады. Ақпараттық технологияларды қазақ тілін оқыту үдері–сінде пайдалану оқушылардың жан–жақты білім алуына жол ашып, мемлекетіміздің үш тұғырлы тіл саясатына сай жақсы, жан–жақты дамыған оқушы иесі ретінде танылуларына негіз бола алады. Білім берудегі мақсат тек білімді кәсіби мамандандырылған адам дайындау ғана емес, рухани дүниесі бай және адамгершілігі зор, қоғамдық өмірдің барлық аясында ұлттық құндылықтарды бағалауға және дамытуға қабілетті тұлғаны қалыптастыру керек екенін баса айтқан жөн [4, б. 20].

Қорытындылай келе, ақпараттық коммуникациялық технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр. Білім беруді ақпараттандыру, білім салаларының барлық қызме–тіне ақпараттық технологияны енгізу және ұлттық модельді қалыптастыру қазақстандық білім беруді сапалы деңгейге көтерудің бастамасы. Ақпараттық коммуникациялық технологиялардың келешек ұрпақтың жан–жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бөрібаев Б,Балапанов Е «Жаңа ақпараттық технологиялар», Алматы 2001 ж.
2. «ҚР білі беруді дамытудың 2005–2011 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы»–Егеменді Қазақстан газеті 16/1–2004 №5
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық 4–5 б.
4. А.Ғалымжанова «Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық құзырлылығын қалыптастыру бағыттары» 48 б.

ӘОЖ 001.895

МҰҒАЛІМНІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС – ӘРЕКЕТІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Мусагулова Диана Бахытбековна
педагогика ғылымдарының магистрі
E–mail: diana_92–14@mail.ru
Қайрбекова Гүлжазира Мейрамханқызы
E–mail:Gulzhazira.a.27@gmail.com
Искакова Назгуль Кажимовна
E–mail:nazguliskakova@mail.ru
ағылшын тілі пәні мұғалімдері
Ғ.Қайырбеков атындағы № 9 ЖББМ
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада білім берудегі инновацияның өзектілігі мен мәні талқыланады. Білім берудегі иннова–циялардың түрлері беріліп, инновациялық–ақпараттық технологияларға сипаттама берілді. АКТ қолдану білім алушылардың оқу–танымдық іс–әрекетінің мотивациясын арттыруға және білім алушылардың шығарма–шылық әлеуетін дамытуға көмектеседі. Мультимедиялық құралдарды, интерактивті тақтаны, құжат камерасын, презентацияларды пайдалану оқу үдерісінің тиімділігін және білім алушылардың оқу сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: *Ақпараттық – коммуникациялық технологиялар, инновациялар, білім беру.*

Аннотация

В статье рассматривается актуальность и важность инноваций в образовании. Указаны виды инноваций в образовании и описаны инновационные информационные технологии. Использование ИКТ способствует повышению мотивации учебно–познавательной деятельности учащихся и развитию творческого потенциала учащихся. Использование мультимедийных средств, интерактивной доски, документ–камеры и презентаций позволяет повысить эффективность учебного процесса и качество подготовки учащихся.

Ключевые слова: *Информационно–коммуникационные технологии, инновации, образование.*

Abstract

The article discusses the relevance and importance of innovations in education. The types of innovations in education are indicated and innovative information technologies are described. The use of ICT helps to increase the motivation of learners' educational and cognitive activity and the development of students' creative potential. The use of multimedia tools, an interactive whiteboard, a document camera and presentations can improve the efficiency of the educational process and the quality of student training.

Key words: *Information and communication technologies, innovations, education.*

Қазіргі таңда білім беру жүйесінің алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі – жаңа ұрпақтың ашық ақпараттық қоғамға енуіне жағдай жасау, ақпараттық технологияларды кеңінен қолдануды қолдау, білім беру ұйымдарын компьютерлендіру және бірыңғай білім беру ақпараттық ортасын құру. Бұл мәселені шешу білім беру саласындағы инновацияларды әзірлеуді және енгізуді көздейді.

Инновациялық білім беру қызметі заманауи ақпараттық–коммуникациялық технологияларға (АКТ), олардың білім беру мақсатында қолданылуына немесе технологиялық инновацияларға негізделген. Білім берудегі инновацияларды басқарудың маңызды ерекшелігі мынада: бұл техноло–гияларды қолдану педагогикалық әдістер мен әдістемелерде, оқытушылар мен студенттердің жұмысын ұйымдастыруда, экономикалық механизмдерде, тіпті теория мен әдістемеде де түбегейлі өзгерістермен қатар жүреді. заманауи білім беру. Бүгінгі таңда заманауи білім берудің технологиялық құралдарының арсеналы өте алуан түрлі және сонымен бірге ол өте жылдам кеңейіп келеді. [1, б. 37]

Заманауи мұғалім – сан алуан педагогикалық технологиялар мен инновацияларды жетік меңгерген, оларды педагогикалық қызметінде пайдалануға ұмтылатын жоғары білікті маман. Инновациялық қызметтің бір түрі ақпараттық – коммуникациялық технологияларды пайдалану болып табылады.

Бүгінгі күні электронды тақталар жеткілікті кең тараған, олар дәстүрлі оқу тақтасының барлық функцияларына ие, бірақ кеңірек мүмкіндіктері бар заманауи мультимедиялық құрал болып табылады. Мұғалім пән бойынша өзінде бар материалды баяндап қана қоймай, оған түсініктеме де қоса алады. Сонымен қатар электронды тақтаны пайдалану білім алушылардың жұмысын бақылауға мүмкіндік береді. Нәтижесінде интерактивті тақтаны пайдалану білім алушылардың қызығушылығын арттыруға, оқу материалын меңгеру мен есте сақтауды жақсартуға мүмкіндік береді, оқытудың тиімділігіне әсер ететін қосымша ақпаратты іздеуге мүмкіндік береді. [2]

Қазіргі уақытта адам қызметінің барлық салаларында заманауи ақпараттық компьютерлік технологияларды енгізуге көбірек көңіл бөлінуде. Бұл компьютерлік технологияларды қолданудың орасан зор әлеуеті мен алуан түрлілігімен сипатталатын қатар білім беру саласы. Мультимедиялық құралдарды, интерактивті тақтаны, құжат камерасын, презентацияларды пайдалану оқу үдерісінің тиімділігін және балалардың білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Мұның бәрі сыныпқа қосымша көрнекіліктің әсерін енгізуге көмектеседі, бұл білім алушыларға материалды тезірек және көбірек көлемде игеруге көмектеседі. Ақпаратты ұсыну неғұрлым әртүрлі болса, оны игеру процесі соғұрлым тиімді болады. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, бұл тақырып қазіргі уақытта өзекті деп айтуға болады. Барлық қажетті құрамдас бөліктермен жабдықталған ақпараттық технологиялар дұрыс таңдалған оқыту технологияларымен, оқытудың белсенді әдістерін қолданумен бірге қазіргі білім берудің негізіне айналады, оқыту мен тәрбиелеудің қажетті сапасына, өзгермелілігіне, сараландыру мен дараландыруына кепілдік береді. АКТ қолдану мектеп оқушыларының оқу–танымдық іс–әрекетінің мотивациясын арттыруға және оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға көмектеседі.

Педагогика ғылымының көзқарасы бойынша «инновациялық қызмет» дегеніміз – жақсы нәтижелерге жету, жаңа білім алу, жаңа педагогикалық тәжірибені енгізу мақсатында оқу–тәрбие про–цесін салыстыру және зерделеу арқылы өзінің педагогикалық тәжірибесін түсінуге негізделген мақсатты педагогикалық әрекет; бұл білім сапасын арттыруға бағытталған педагогикалық иннова–цияларды жоспарлау мен енгізудің шығармашылық процесі. «Инновациялық қызмет» ұғымы «педагогикалық инновация» терминімен тығыз байланысты, ол педагогикалық қызметтегі жаңашыл–дықты, олардың тиімділігін арттыру мақсатында оқыту мен тәрбиелеудің мазмұны мен технологиясын өзгертуді білдіреді. Білім беру мекемесінде мұғалімнің инновациялық қызметі белгілі бір білім беру технологиясын жүзеге асыруға дейін төмендейді. Бұл:

1. соңғы ақпараттық технологияларды пайдалану;
2. білім беру мазмұнына кіріктіру принципін қолдану;
3. дамытушы, сараланған, жобалық, проблемалық, бағдарламаланған, модульдік және т.б. оқытуды жүзеге асыру. [2]

Тәжірибе көрсеткендей, мұғалімдердің көпшілігі бірінші бағыт аясында инновациялық қызметті жүзеге асырады.

Мұғалімнің кәсіби іс–әрекетінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдалану көбінесе электронды поштамен жұмыс істеуге, интернетте ақпарат іздеуге, үлестірме материалдар дайындауға, презентациялар жасауға, оқу фильмдері мен оқу бейнероликтерін көрсетуге, электронды оқулықтар мен мультимедиялық құралдарды пайдалануға байланысты. компакт–дискілердегі энцикло–педиялар. Дегенмен, IT–технологиялардың мүмкіндіктері мұнымен шектелмейді. Қазіргі уақытта оқу бағдарламалары мен қосымшалары, студенттердің білімін автоматтандырылған бақылау құралдары (интерактивті тесттер), білім беру порталдары, тренажерлар, басқа да мультимедиялық оқу құрал–дары кеңінен қолданылады. Мұғалім оқушылардың АКТ құзыреттілігін қалай дамыта алады? Тек оның өзі осы істерде сауатты болса, инновациялық қызметті жүзеге асыруға дайын болса ғана. Оқу–тәрбие процесіне әртүрлі жаңалықтарды енгізу көп жағдайда мұғалімнің өзінің әлеуетіне, оның осы әрекетке қажетті жеке қасиеттерінің қалыптасу дәрежесіне байланысты (жоғары тиімділік, күшті ынталанды–рулардың әрекетіне төтеп беру қабілеті, жоғары эмоционалды жағдай, дайындық

шығармашылық үшін) және ерекше қасиеттер (жаңа технологияны білу, оқытудың жаңа әдістерін меңгеру, жобаларды құрастыра білу, кемшіліктердің себептерін талдау және анықтау). Мұғалімнің инновациялық іс–әрекетінің екінші бағыты белгілі бір саладағы жалпылама білімді бір оқу материалында біріктіруді, терең енуді көздейтін білім беру мазмұнына кіріктіру принципін қолданумен байланысты. Жарқын мысал ретінде әртүрлі ғылымдардың әдістерін үйлесімді біріктіретін және оқушылардың зерттелетін мәселені тұтас, синтезделген қабылдауына қол жеткізуге мүмкіндік беретін практикалық бағыттылығы бар интегралды сабақтарды айтуға болады.

Білім берудегі инновацияның тағы бір кең тараған түрі – жобалық оқыту. Студенттердің сыныптан тыс жұмыс шеңберінде жүзеге асыратын жобалары оқу орнының сайтында және әлеуметтік желілердегі парақшасында жарияланған бейнероликтер немесе қысқаша бейнебаяндар, интерактивті презентациялар болып табылады. Мұғалімдер мен білім алушылардың бірлескен жобалары ерекше құнды. Сонымен, мұғалімнің инновациялық іс–әрекетінің мәні оқу іс–әрекетін оқушылардың потен–циалдық мүмкіндіктеріне бағыттау және оларды жүзеге асыру болып табылады. Белгілі чех ағартушысы және жазушысы Ян Амос Коменский былай деген: «Заттарды бірден бірнеше сезім мүшелерімен қабылдауға рұқсат етіңіз, көру және қол әрекеті арқылы таңбалану үшін сызба жасаңыз ... кез келген жағдайда білімге және білімге құштарлықты ояту керек, ол оқуға деген жалынды құлшыныс». Дәл осы материалды ойдағыдай меңгерудің алтын ережесі деп аталатын мұғалімнің жаңашыл іс–әрекетінің арқасында жүзеге асуы мүмкін.

Сондай – ақ электронды оқулықтардың негізгі материал көзі болып табылатын кез келген ақпараттық ресурстарға сапалы және тиімді қол жеткізуге мүмкіндік беретін электрондық кітапхана ресурстары үлкен қызығушылық тудырады. Өз кезегінде электронды оқулықтарды ақпаратты мәтіндік және графикалық бейнелеуді пайдалана отырып, оқылатын материалдың негізгі бөлігін сақтауға және беруге мүмкіндік беретін қуатты технология ретінде қарастырған жөн. Мамандардың айтуынша, электронды оқулықтармен жеке жұмысты ұйымдастыру материалды тереңірек түсінуге және меңге–руге мүмкіндік береді. Білім беруде электронды оқулықтарды пайдалану қабылдауды жақсартумен қатар, білім алушыларды негізгі және қосымша әдебиеттермен қамтамасыз ету мәселесін де шешеді.

Білім берудегі ақпараттық–коммуникациялық технологиялар (АКТ) – оқу–әдістемелік материалдардың, оқу – тәрбие процесіндегі технологияның техникалық және аспаптық құралдарының, педагог қызметін жетілдіру үшін оларды қолданудың нысандары мен әдістерінің кешені. [3]

АКТ құзыреттері көптеген дағдылар мен дағдылар жүйесін қамтуы мүмкін, мысалы:

- Интернетте (google, Yandex) ақпаратты іздеу және өңдеу бойынша белгілі бір дағдыларға ие болу;
- YouTube аудио және бейне материалдарын іздеу дағдысы;
- оқу материалдарын дайындау әдістерін меңгеру: PowerPoint презентациялары, Microsoft Word бағдарламасындағы мәтіндік файлдар; [4, б.192]
- тақырып бойынша суреттер мен фотосуреттерді өзгертуге арналған графикалық редак–тордың болуы, мысалы, Paint;
- электрондық поштаны пайдалану мүмкіндігі;
- чатты (WhatsApp) пайдалану мүмкіндігі;
- файл мұрағаттарымен жұмыс (ZIP, WinRAR);
- файлдарды сақтау және тасымалдау үшін бұлтты технологияларды иелену (Yandex Disk, Google Disk немесе Cloud Mail.ru);
- ZOOM сияқты бейнеконференция бағдарламаларын меңгеру;
- Тренинг тесттерін жасауда біліктілік, мысалы, Google Forms, Quizizz;
- Ән орындауға арналған музыкалық шығарманың цифрлық технологияларын пайдалану (синтезатор);
- музыкалық шығармаларды жазуға арналған бағдарламаларды пайдалану (FLstudio, Studio One, Ableton Live);
- бейнебағдарламалар жасау (радио және телебағдарламалар стиліндегі аудио немесе бейнелекциялар);
- инфографика құру (кез келген ақпаратты ұсынудың графикалық тәсілі – статистикалық мәліметтерден күрделі графиктер мен диаграммаларға дейін);
- QR кодтарын пайдалану;
- QR кодтары арқылы Plickers сервисінің көмегімен сауалнамалар жасау;
- ойын–сауық тапсырмаларын жасау үшін Learnapps ойын қызметін пайдалану;
- Kahoot ойыны арқылы жұмыс тапсырмаларын беру. [5, б. 82]

Олардың көпшілігін сабақта пайдалануды жаңашылдық деп атауға болады.

Инновациялық оқу материалдары

1. Quizizz көмегімен жасалған викториналар

Балаларға Quizizz көмегімен жасалған ойын викториналары ұнайды. Quizizzz – жарқын, көңілді тесттер. Сұрақтар үшін ұзақтығы 10 секундтан аспайтын мәтіндерді, суреттерді, фотосуреттерді,

музыкалық үзінділерді пайдалануға болады. Сайтта дайын пішінде пайдалануға болатын тесттердің үлкен дерекқоры бар. Тесттерді өзгертуге, толықтыруға және коллекцияңызда сақтауға болады. Сұрақтардың арасында студенттердің көңіл–күйін көтеретін күлкілі суреттер пайда болады, оларды өзіңіз жасай аласыз. Бұл тесттерді сабақта да, қашықтан жұмыста да қолдануға болады. [6, б. 42]

2. Learningapps веб–сайтының көмегімен жасалған ойын тапсырмалары.

Learningapps – балаларға ұнайтын музыкалық үзінділер, бейнеклиптер және суреттерден тұратын жарқын тапсырмаларды жасауға арналған ойын ресурсы. Тапсырмаларды құру және дайын тапсырмалар базасын пайдалану мұғалімнің жұмысын жеңілдетеді. Сайт жіктеу, жұп табу, хроноло–гиялық сызық, «Кім миллионер болғысы келеді» ойыны, басқатырғыштар және т.б. үшін тапсырмалар жасайды.

3. Google пішіндеріндегі викториналар

Google Forms қолданбасында жасалған викториналар мұғалімге тақырып бойынша жылдам сұрақ қоюға немесе білім алушылардан үй тапсырмасын тексеру ретінде пайдалануға мүмкіндік береді. Тестті үшін Google қызметі мен Google Forms пайдаланылады.

4. FL studio көмегімен музыкалық композициялық бағдарламалық құралды пайдалану

FL studio сияқты виртуалды студияны пайдалану музыкалық шығармалар жасауға, әуендер жазуға, әндерді сүйемелдеуге және дауыс жазуды орындауға мүмкіндік береді. [7, б. 55]

Заманауи білім беруде инновациялық технологияларды қолдану білім алушылардыңоң ынтасын арттырып, оқу іс–әрекетін белсендіреді, оқу іс–әрекетінің интерактивтілігі мен тиімділігін арттырады, мұғалімнің құзыреттілігін арттырады. [8, б. 40]

АКТ–ны қолдану барысында білім алушы жан – жақты дамиды, оқушыларды ақпараттық қоғамда еркін және жайлы өмір сүруге дайындайды, оның ішінде: – ойлаудың көрнекі–бейнелі, көрнекі–тиімді, теориялық, интуитивтік, шығармашылық түрлерін дамыту; – компьютерлік графика, мультимедиялық технологияны қолдану арқылы эстетикалық тәрбие беру; – коммуникативті дағдыларды дамыту; – қиын жағдайда ең жақсы шешім қабылдау немесе шешімдерді ұсыну дағдыларын қалыптастыру (шешім қабылдау қызметін оңтайландыруға бағытталған ситуациялық компьютерлік ойындарды пайдалану); – ақпараттық мәдениетті, ақпаратты өңдеу дағдыларын қалыптастыру. Жаңа ақпараттық технологияларды қолдану оқушылардың ынтасын арттыруға, демек, білім сапасын арттыруға, әрбір баланың интеллектуалдық дамуын қамтамасыз етуге шексіз мүмкіндіктер ашады.

АКТ табиғатта, дамуда, әрекетте болып жатқан кез келген процесті көрсетуге мүмкіндік береді; сабақта зерттелген объектілерді көрнекі түрде көрсету, карталарда қажетті географиялық координаттарды көрсету және т.б. Бір сабақ барысында мұғалім бейнеклиптерді де, музыкалық тізбектерді де, иллюстрациялар мен репродукцияларды да пайдалануға мүмкіндік алады.

Сабақта АКТ–ны қолдану балалардың материалды меңгеруіне ғана емес, мұғалімнің де шығармашылықпен дамуына көмектеседі. Ақпараттық технологияларды пайдалану балалар еңбегін оңтайландыру, оқу материалын түсіну және есте сақтау процестерін оңтайландыру, ең бастысы, балалардың оқуға деген қызығушылығын жүйелі түрде жоғары деңгейге көтеру арқылы дәстүрлі пәндерді оқытуды түрлендіруге болатынына сенімдімін. Қорытындылай келе, мынадай қорытынды жасауға болады: мұғалім бүгінгі таңда қалам немесе бормен сабақта жұмыс істеу, ақпараттық технологияны меңгеру және алған білімдері мен дағдыларын шебер қолдана білу үшін компьютерлік технологияны қолдануды үйренуі керек.

Осылайша, оқыту процесінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану ақпаратқа қол жеткізуді жеңілдетіп қана қоймайды, оқу іс–әрекетінің өзгергіштігінің, оны дараландыру мен саралаудың мүмкіндіктерін ашады, сонымен қатар барлық оқу субъектілерінің өзара іс–қимылын жаңа тәсілдермен ұйымдастыруға, білім алушы білім беру іс–әрекетінің белсенді және тең құқылы қатысушысы болатын білім беру жүйесін құруға мүмкіндік береді. Ал акт желілік құралдарын пайдалана отырып, оқу–әдістемелік және ғылыми ақпаратқа кең қолжетімділік, жедел консульта–циялық көмекті ұйымдастыру, ғылыми–зерттеу қызметін модельдеу, нақты уақыт режимінде виртуалды оқу сабақтарын өткізу мүмкін болады. Бұл бүгінгі таңда білім беру, ең алдымен, жер шарының кез–келген нүктесінен жедел ақпарат алу мүмкіндігімен байланысты жаңа сапаға ие болатындығын тағы бір рет растайды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Некрасов С.И., Некрасова Н.А. Ғылым және техника философиясы: тақырыптық сөздік. – Бүркіт: ОГУ. 2010
2. Викторина [Электрондық ресурс]: https://quizizz.com
3. Learningapps [Электрондық ресурс]: https://learningapps.org/createApp.php
4. Архангельский Гта 2.0: прорыв к свободному времени М.: Манн, Иванов и Фербер. 2010. 192 б.
5. Беляев М.К. Управление инновационными процессами: монография / М.К.Беляев, О.В.Максимчук, С.А.Соколова. Волгоград: ВолгГАСУ, 2007. 82 б.

6. Тапаева А.П. Педагогикалық технология мен ақпараттық–коммуникациялық технология–ларды үйлестіру / А.П.Тапаева, А.Ж.Сырбаева, К.Б.Байтуган. Текст: Молодой ученый. 2014. №20.1 (79.1). 55–57 с. URL: https://moluch.ru/archive/79/14182/

7. Тапаева А.П. Педагогикалық технология мен ақпараттық–коммуникациялық технология–ларды үйлестіру / А.П.Тапаева, А.Ж.Сырбаева, К.Б.Байтуган. Текст: Молодой ученый. 2014. №2

ӘОЖ 711.1

ҚАЗІРГІ АҚПАРАТ КЕҢІСТІГІНДЕГ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНІҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ

Мустафина Гульжан Миасовна
қазақ тілі мен әдебиеті пән мұғалімі
ОТЖ бойынша директордың орынбасары
Кабдешев Данияр Серикжанович,
көркем еңбек пәнінің мұғалімі,
Оспанова Анара Ериковна
биология пәнінің мұғалімі
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Боровской облыстық санаторлық мектеп–интернаты» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: cul.12@mail.ru

Андатпа

Бұл мақала қоғамның цифрландыруға көшуі жағдайында қазіргі білім берудің өзгеру ерекшеліктері туралы. Қазіргі білім беру жағдайында қолданылатын білім беру технологиялары және олардың оқыту мен оқуға әсері сипатталған. Дәстүрлі және сандық білім беру жүйелерін салыстыру жүргізіледі, оқытушыны сандық трансформациялау қажеттілігі өзектендіріледі, сандық педагогтің негізгі құзыреттерінің тізбесі ұсынылады, білім беруді цифрландырудың күтілетін нәтижелері ұсынылады.

Түйінді сөздер: *цифрлық білім беру ортасы, қашықтықтан оқыту технологиялары, жаһандану, білім беруді цифрландыру, сандық ұрпақ, білім алушылардың сандық құзыреттіліктері, сандық педагогика, оқытудың заманауи модельдері.*

Аннотация

Данная статья об особенностях изменения современного образования в условиях перехода общества к цифровизаций. Описываются образовательные технологии, используемые в условиях современного образования и их влияние на преподавание и обучение. Проводиться сравнение традиционной и цифровой систем образования. Актуализируется необходимость цифровой трансформации преподавателя, предла–гается перечень основных компетенций цифрового педагога, представляются ожидаемые результаты цифровизации образования.

Ключевые слова: *цифровая образовательная среда, дистанционные технологии обучения, глоба–лизация, цифровизация образования, цифровое поколение, цифровые компетенции обучающихся, цифровая педагогика, современные модели обучения.*

Abstract

This article is about the peculiarities of changing modern education in the conditions of society's transition to digitalization. Educational technologies used in the conditions of modern education and their impact on teaching and learning are described. The comparison of traditional and digital education systems is carried out. The necessity of digital transformation of a teacher is actualized, a list of the main competencies of a digital teacher is proposed, the expected results of digitalization of education are presented.

Key words: *digital educational environment, distance learning technologies, globalization, digitalization of education, digital generation, digital competencies of students, digital pedagogy, modern learning models.*

Бүгінгі таңда әлемдік білім беру кеңістігіне кіру мақсатындаелімізде білім берудің жаңа жүйесі, заманауи білім беру саласы қайта құрылып, қалыптасуда. Атап айтсақ, жаһандану дәуірінде ақпарат–тық технологиялардың дамуы, қоғамның сандық экономикаға көшуі болып табылады. Білім беруге әсер ететін сандық дәуірдің мәселелері оның мазмұны мен құрылымын, мақсаттары мен әдістерін, білім беру үдерісіне қатысушылардың өзара әрекеттесу сипатын өзгертеді. Нәтижесінде жаңа техно–логиялық платформаларды, мұғалім үшін де, білім беру дизайны үшін де жаңа рөлді қамтитын жаңа білім беру экожүйесі қалыптасуда. Классикалық білім беру тұжырымдамасынан «lifelong learning», яғни өмір бойы үздіксіз білім алуға, сонымен қатар қашықтықтан оқыту технологияларын қолдануды көздейтін аралас оқытуға көшу жүріп жатыр.

Білім беру жүйесіндамуы жаңа кезеңі алдымызға жаңа міндеттер қояды. Ол – педагогтарды компьютерлік техниканы меңгеруге оқыту міндеті. Сондықтан бүгінгі таңда компьютерді игеру

жеткіліксіз, оқу процесінде ақпараттық ресурстарды пайдалана отырып, оқытушы өзінің білім беру модулін, өзінің оқу бағдарламасын құра білуі, мамандандырылған әдістемелерді меңгеруі тиіс.

Қазіргі уақытта ақпараттық–білім беру ортасы шеңберіндегі мұғалімдердің қызметінде, компьютерді қолданудың алты кезеңге бөліп қарастыруғаболады.

Алғашқысатысы– мұғалім компьютерді «жазу машинасы» ретінде игереді және қолданады.

Екінші кезеңі–мұғалім кеңсе бағдарламаларының пакетімен, олардың мүмкіндіктерімен таны–сады, өз қызметінде CD–дискілерді қолданудың қарапайым дағдыларын игерді.

Үшінші кезең –ғаламаторға қосылу және шығу мүмкіндігімен тығыз байланысты, яғни желіде жұмыс істейді.

Төртінші кезең – жаңа ақпараттық технологиялар дәстүрлі сабақтың құрылымына біртіндеп енгізіліп, оның ажырамас бөлігіне айналып отыр.

Бесінші сатысы– жинақталған дидактикалық тәжірибені жүйелеуі және жаңғыртуы.

Алтыншы сатысы– мұғалімдердің өз іс тәжірбиесін жинақтап, сандық білім беру ресурстарын жасауы.

Қазіргі білім беру жағдайындағы негізгі технологиялар: бейімді оқыту; виртуалды шындық; геймификация; қашықтан оқу; микро оқыту; чат боттары; киберпрокторинг; ауыспалы оқыту; әлеуметтік оқыту және т.б. Ақпараттық қоғам «цифрлық ұрпақты» тудырады, ол ұрпақтар теориясы бойынша «Z ұрпағы» деп аталады. Ғалымдардың еңбектерінде мынадай белгілер ерекшеленеді: зейіннің ауытқыуы,«клиптік» ойлауы, сөздік қорының шектеулілігі, нақты және виртуалды кеңістік–тердің араласуы, көлемді мәтіндерді оқу және түсіну қабілетінің болмауы, шығармашылық қиялдың нашар дамығандығы, орындалған жұмыс үшін тез марапаттау қажеттілігі, тынымсыз еңбек ету қабілетінің дамымауы, өзінің бірегейлігіне сенімділік, өзінің ішкі әлеміне көңіл бөлу, индивидуализм және т.б.

Сандық ұрпақтың жоғарыда аталған қасиеттеріне сүйене отырып, дәстүрлі (сандыққадейінгі) сипатқа ие болмайтын цифрлық мұғалімнің кәсіби–педагогикалық қызметін құру қажет. Білім беруді цифрландыру нені білдіреді? Бірқатар ғалымдардың пікірінше, оның көрсеткіштері: әрбір оқушыға жеке білім беру траекториясын құруды көздейтін оқу үдерісін «дараландыру»; оқушылардың оқу нәтижелері мен жетістіктерін, олардың тұлғалық өсуін тұрақты бақылау; оқу процесінде әртүрлі формаларды (жеке, топтық) пайдалану; оқушыларды белсенді оқу және сабақтан тыс жұмыстарға тарту; білім алушылар арасында оқудың оң мотивациясын дамыту; инклюзивті білім беруді жүзеге асыру мүмкіндіктерін кеңейту; оқушыларменлезде конструктивті кері байланыс орнату; оқу–шығармашылық тапсырмаларды орындау барысында оқу нәтижелерін объективті бағалауды жүзеге асыру; «білім беру жүйесінің ақпараттық ашықтығын» арттыру және т.б.

Сандық білім беру үдерісінің ретсіз болмауы және ғылыми–әдістемелік негізде жүзеге асырылуы өте маңызды, ол цифрлық педагогика – жаңа педагогикалық бағыт, цифрлық экономика жағдайында оқу процесін ұйымдастыру ғылымы [1].

Цифрлық педагогиканы енгізудің негізгі ерекшеліктері әр түрлі аспектілерде көрсетіледі. Білім алушы оқу объектісі емес, субъектісі болып табылатын цифрлық білім беру ортасын құрудың негізгі принциптерін жариялайды. Дәстүрлі және трансформацияланған (цифрлық) білім беру жүйелерін салыстыру мынаны көрсетеді: дәстүрлі білім беруде мұғалім мен оқушылар арасында нақты анықталған рөлдері бар тік оқыту моделі басым. Мұғалім – білімнің негізгі қайнар көзі және тасымалдаушысы. Цифрлық білім беру ортасында (қашықтықтан оқытумен) оқытушы мен білім алушы арасында тікелей байланыс болмайды; мұғалім де, оқушы да білімге қол жеткізе алады, білім алмасу көп жақты болуы мүмкін: мұғалім – оқушы; оқушы–оқушы т.б. Сондықтан оқытудың көлденең моделі басым. Ол қалған тапсырмаларға қол жеткізуге әкелетін «тең–теңімен» әдісі арқылы бірлесіп жұмыс істейді. Бұл жағдайда мұғалімнің рөлі оқу үдерісінің модераторына қарай ауысады. Оқу–тәрбие үрдісінің сапасына жаңашыл құралдарды қолданумен қатар мұғалімнің педагогикалық стилі де үлкен әсер етеді [2].

SAMR моделі арқылы цифрлық технологиялардың оқыту мен оқуға әсерін сипаттай аламыз: ауыстыру (Ауыстыру), жинақтау (Augmentation), модификация (Модификация) және трансформация (Қайта анықтау), оның барысында дәстүрлі технологиялар бастапқыда цифрлық технологиялармен ауыстырылады, содан кейін барабар цифрлық технологияларды саналы түрде таңдау. құралдары оқу үдерісін оңтайландыру, одан әрі – аралас оқыту технологияларын пайдалану негізінде білім беру үдерісін қайта құрылымдау, ауыспалы кабинет, сондай–ақ «бұрын шешілмейтін жаңа педагогикалық мәселелерді қою және шешу».

Қазіргі жағдайда мұғалімнің сандық трансформациясы, яғни «заманауи цифрлық құралдар мен цифрлық ортаның мүмкіндіктеріне негізделген мұғалімнің кәсіби қызметін кешенді түрлендіру» туралы айтылған [3].

Заманауи талаптарға сәйкес сандық мұғалім («кибермұғалім» термині әдеби көздерде де қолданылады) келесідей кәсіби құзыреттерге ие болуы керек: педагогикалық менеджмент негізінде цифрлық білім беру процесін басқару, әртүрлі интерактивті білім беру ресурстарын құру, мақсатты, уәжді пайдалану, қашықтықтан оқытудың тиімді құралдарын, оқу үдерісінің барысы мен нәтижелерін

бақылау, білім алушылардың оқу жетістіктерін бақылаудың әртүрлі нысандарын пайдалану; білім беру үдерісіне қатысушылардың синхронды және асинхронды өзара әрекеттесуін жүзеге асыру, кері байланыс орнату және т.б. Оқытудың дәстүрлі моделінде АКТ–ны қарапайым қолдану, сонымен қатар мұғалімнің функционалдығын компьютерлік технологияға тікелей көшіру білім берудің цифрлық трансформациясының негізі бола алмайтынын атап өту өте маңызды. Білім берудің көрсетілген мақсаттарын жүзеге асыруға бағытталған әртүрлі цифрлық құралдарды, жаңа ақпараттық техноло–гияларды әзірлеу және оңтайлы пайдалану әдістемесі мен практикасы қажет. Цифрлық педагогиканың мәні оқытуда цифрлық технологияларды қолдануда емес, сыни педагогика тұрғысынан осы құралдарды қолдануда.

Американдық және еуропалық ғалымдар цифрлық педагогиканы тиімді енгізудің келесі жолдарын ұсынады:

– қажетті дағдыларды немесе softskills дамытуға мүмкіндік беретін білім беру процесінің барлық субъектілерінің ынтымақтастығына назар аудару (әлеуметтік, интеллектуалды және ерікті құзыреттілік, көшбасшылық, коммуникабельділік, командада жұмыс істей білу, шығармашылық, ұқыптылық және т. б.);

– Қашықтықтан оқытудың педагогикалық дизайны (енгізілген технология сыныптың барлық оқушыларын қашықтықтан оқытуға қатысуды қамтамасыз етуі керек;

– цифрлық алшақтықты есте ұстаған жөн және барлық оқушылар техникалық тұрғыдан жабдықталмаған немесе цифрлық технологияны жақсы меңгермеген;

– Қашықтықтан оқытудың оңтайлы нысандарын, құралдары мен әдістерін таңдау бағытында жұмыс істеу (оқытушы мен оқушыларға ыңғайлы және қойылған мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік беретін технологияны табу қажет).

Цифрлық білім беру процесін құру үшін қажетті негізгі педагогикалық технологиялар: қашық–тықтан оқыту технологиясы (оның ішінде кейс–технология), желілік коммуникация технологиясы, аралас оқыту технологиясы (blended learning)болып табылады, төңкерілген оқыту (flipped learning), мобильді оқыту; жобалық оқыту. Цифрлық дидактика құралдары мен цифрлық технологиялар Цифрлық білім беру процесінде маңызды рөл атқарады, бірақ сонымен бірге оқытудың дәстүрлі түрлерін алмастырмауы керек. Осылайша, цифрлық экономика жағдайында ең алдымен мұғалімнің өзі қайта құрылуы керек екенін түсіну маңызды. Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыру үшін жаңа педагогикалық құзыреттер, жаңа педагогикалық мәдениет қажет, ол жүзеге асыруға көмектеседі дәстүрлі оқыту әдістерін, тәсілдері мен құралдарын қашықтықтан оқыту жағдайларына сауатты көшіру; білім беру процесі субъектілерінің ынтымақтастығы мен өзара іс–қимыл процесін сапалы ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта сабақтың әр түрлі бөлімінде қолдануға болатын цифрлық технологиялар:

1. Викторинолық сұрақтар, тест сұрақтары, уақыт берілетін ойындар – Kahoot, Quizizz, AhaSlides, Brainscape және т.б

2. Видеосабақ және презентация жасау – Canva, Prezi, Powtoon, Apple Keynote, Google Slides, Adobe Spark, Visme.

3. Сызба жұмыстары және топпен жұмыс жасау – Miro, Monday.com, Stromboard, WebBoard, Conceptboard.

4. Дидактикалық ойын – Worldwall, Teachmint, Vivi, Quizalize, Learning apps, ClassSent, Aven Information, Edmodo.

5. Сергіту сәті – Tomatoro–pomodoro timer,Youtube.com, Baamboozle, Class Dojo.

6. Үй тапсырмасы – Padlet, Ideaflip, Book Creator.

Білім беруде онлайн–ресурстардың маңызы зор, бұл оқушыларға өз еңбегінің нәтижелерін көруге, білімдерін тәжірибеде сынап көруге, оқу міндеттерін шешуде компьютерді қолдануда жеке тәжірибе алуға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде оқушылардың пәнді оқуға деген қызығушылығын арттырады.

Мультимедиялық өнімдерді қолдану оқушылардың ынтасының деңгейін арттыруға, жеке сабақтарды басқаша өткізуге, оқу процесін басқаруға мүмкіндік береді. Жаңа ақпараттық технологиялар дамыған заманда кітап негізгі ақпарат көзі болудан қалды. Барлық жақсы жақтарымен кітаптың тиімділігі аз. Ақпараттық–коммуникациялық технологияларды оқу–тәрбие үрдісінде сауатты қолдана білу мұғалімнің жоғары біліктілігінің, оның оқытудың озық әдіс–тәсілдері мен шәкірттердің дамуының көрсеткіші болып табылады. Ақпарат тез жаңартылады, жаңа ақпарат ағынын тек электронды құралдар ғана жеңе алады. Бұл технологияларды 21 ғасыр технологиялары деп атайтыны таңқаларлық емес, олар, ең алдымен, тез өзгеретін өмір жағдайларына бейімделу мүмкіндігін қамтамасыз етеді [4].

Қазіргі кезде білім берудің мақсаты – өз бетінше шешім қабылдай алатын, жаңа жағдайларға бейімделетін, зерделі, қажетті ақпаратты таба алатын шығармашыл тұлғаны тәрбиелеу.

Қазіргі уақытта ғылыми–техникалық прогресті жеделдету, онда қажетті ақпаратқа ие болу адам қызметінің кез – келген саласында маңызды құралға айналады, ал ең маңызды міндет–жас ұрпақты ақпараттық әлемде өмір сүруге, қажетті білімді табуға және пайдалануға үйрету.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қиқымова А.К., Серікбаева А.Б. Білім беру үрдісіндегі жаңа ақпараттық технологиялар. Қарағанды университетінің хабаршысы, 2010
2. Мұхамбетжанова С.Т., Мелдебекова М.Т. Педагогтардың ақпараттық – коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
3. Международная научно–практическая конференция «Профессиональное образование и занятость молодежи: XXI век. Цифровое образование: от прогнозов к реальности» [Электрондық ресурс]. URL: http://krirpo.ru/institute/news/detail.php?ID=12484&sphrase_id=31252
4. Найля Альмухамедова. Как внедряется цифровизация в казахстанское образование. [Электрондық ресурс]. strategy2050.kz: https://strategy2050.kz/ru/news/52316/

УДК 371.3

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Мушкудиани Надежда Раульевна
магистр педагогических наук
учитель русского языка и литературы
КГУ « Владимировская ОШ»
с. Владимировка, Казахстан
E–mail: davidusika@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында оқытудың әртүрлі интерактивті формалары мен әдістері қарастырылады. Ақпараттық–компьютерлік технологияларды, ұжымдық–шығармашылық істі, жоба әдісін, зерттеу әдісін, пікірталасты, ойынды, «миға шабуыл» әдісін қолдану негіздемесі беріледі. «Орыс тілі» және «әдебиет» оқу пәндерін оқу кезінде осы формалар мен әдістерді қолданудың әртүрлі нұсқалары ұсынылады.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–компьютерлік технологиялар, ұжымдық–шығармашылық істер, Жоба әдісі, зерттеу әдісі, пікірталастар, ойындар.*

Аннотация

В статье рассматриваются различные интерактивные формы и методы обучения на уроках русского языка и литературы. Дается обоснование использования информационно–компьютерных технологий, коллективно–творческого дела, метода проектов, исследовательского метода, дискуссии, игры, метода «мозгового штурма». Предлагаются различные варианты применения данных форм и методов при изучении учебных предметов «Русский язык» и «Литература».

Ключевые слова: *информационно–компьютерные технологии,коллективно–творческие дела, метод проектов, исследовательский метод, дискуссии, игры.*

Abstrakt

Annotation: The article discusses various interactive forms and methods of teaching in Russian language and literature classes. The substantiation of the use of information–computer technologies, collective creative business, the method of projects, the research method, discussion, games, the brainstorming method is given. There are various options for the application of these forms and methods when studying the subjects «Russian language» and «Literature».

Key words: *information–computer technologies, collective–creative affairs, project method, research method, discussions, games.*

В последнее время многое изменилось в образовании. И сегодня нет такого учителя, который бы не задумывался над тем, как сделать урок интересным, ярким. Каждый думает о том, как увлечь ребят, как создать ситуацию успеха для каждого ученика. Современный учитель мечтает о том, чтобы его ребята работали на уроках творчески. Самым главным принципом в своей работе я считаю раскрытие и развитие творческого потенциала обучающихся, умение передать свои знания им, разбудить в них добрые, искренние чувства, воспитывать и обучать, исходя из их запросов и интересов. Уникальность учителя, разумеется, заключается в том, что он одновременно преподает и воспитывает. На протяжении нескольких лет я работаю над темой: «Применение интерактивных методов обучения на уроках русского языка и литературы». Современный педагог, независимо от преподаваемого предмета или учебной дисциплины, должен владеть необходимым «арсеналом» интерактивных методов обучения и уметь использовать их в учебном процессе.

Актуальностьданной темыопределяется не только социальным заказом, но и потребностями человека к самоопределению и самовыражению в условиях современного, информационного общест–ва [1, с. 432].

Применение интерактивных методов позволяет создать условия для:

- постановки целей и задач, требующих поиска и анализа различных решений;
- выбора различных способов деятельности для достижения результата;
- развития коммуникативных умений и навыков; размышления о проделанной работе;
- развития таких важных социальных навыков, как быстрота и гибкость;
- мышления при принятии решений, критический подход к проблемам;
- уважение к чужому мнению, умение эффективно работать в группе, команде, более быстрой адаптации к новой ситуации, к новому коллективу, к изменяющимся условиям.

Интерактивное обучение является разновидностью активного и имеет свои закономерности и особенности. Интерактивные методы можно рассматривать как наиболее современную форму активных методов.

Слово «интерактив» пришло к нам из английского языка от «interact», где «inter» – взаимный и «act» – действовать. Таким образом, интерактивный – способный к взаимодействию, диалогу. Интер–активное обучение это специальная форма организации познавательной деятельности, которая имеет конкретную цель – создать комфортные условия обучения, при которых каждый ученик чувствует свою успешность, интеллектуальные возможности. Суть этой технологии в том, что учеб–ный процесс осуществляется при условии постоянного, активного взаимодействия всех учеников. Это взаимообучение,где и обучающийсяи учитель являются равноправными субъектами обучения.

Организация интерактивного обучения предусматривает моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, общее решение проблемы на основе анализа обстоятельств и соответствующей ситуации. Ведущая роль отводится развивающим, поисковым и исследовательским учебным действиям, такой подход к обучению способствует формированию навыков и умений, созданию атмосферы сотрудничества, взаимодействия, дает возможность педагогу стать лидером детского коллектива. Во время интерактивного обучения дети учатсякритически мыслить, принимать продуманные решения. Кроме того, интерактивное обучение позволяет резко увеличить процент усвоения материала, принимать продуманные решения [2, с. 274].

Опыт работы позволяет из многообразия методов обучения выбрать наиболее эффективные для формирования компетентности будущего специалиста. Необходимо шире использовать различ–ные формы активных методов обучения.

При проведении уроковя использую методы итехнологии, которые дают возможность использовать коллективные формы взаимодействия обучающихся. При проведении ниже–перечисленных уроков были использованы следующие методы интерактивного обучения:

– Урок – портрет, посвящённый Борису Леонидовичу Пастернаку **«**Во всём мне хочется дойти до самой сути» (журналист,найди соответствие, литературный монтаж, кластер).

– Великая силалюбвипо рассказу АлександраИвановича Куприна« Гранатовый браслет». Мозговой штурм, блиц – опрос на знаниесодержания текста, акростих.

Одной из главных задач образования является подготовка обучающихся к современной жизни. И подготовка эта происходит через формирование у него необходимых компетенций. 0дним из способов их формирования является интеграция учебных дисциплин [4, с. 79]. Интеграция оживляет образовательный процесс, экономит учебное время, избавляет от утомляемости, ориентирует мыш–ление на будущее. Интеграция способствует формированию целостного взгляда на мир,пониманию сущностных взаимосвязей явлений и процессов [3, с 59].

Чем же отличается интегрированный урок от обычной формы урока? Сравнительный анализ показывает, что отличие, прежде всего, состоит в специфике учебного материала, на нём рассматри–ваемого или изучаемого. Чаще всего предметом анализа на таком уроке выступают разноплановые объекты, информация о сущности которых содержится в различных учебных предметах.

Игровая форма занятий создается на уроках при помощи игровых приемов и ситуаций, которые выступают как средство побуждения, стимулированияобучающихся к учебной деятельности.

На урокахиспользую различные игры: «Кот в мешке», игра«Сундучок», «Вставь пропущенное слово», игра «Собери мозаику», «Журналист». Использование на уроках данных игр предполагает развитие у учащихся вариативного мышления, то есть понимание возможности различных вариантов решения задачи, умение осуществлять систематический перебор вариантов, сравнивать их и находить оптимальный вариант.

На уроках–конференциях затрагиваются вопросы об этапах жизни и творчествописателей и поэтов условий. К уроку учащиеся получают опережающее задание иготовят сообщения, с использо–ванием дополнительной литературы, материалов интернет–сайтов. На уроках формируются общие компетенции: осуществлять поиск информации, необходимой для эффективного выполнения профессиональных задач; использовать информационно–коммуникационные технологии в профес–сиональной деятельности. Уроки – соревнования, базирующиеся на знании общеобразовательных

дисциплин. Такие занятия позволяют увязать практику с теорией, способствуют формированию мотивации к изучению общеобразовательных дисциплин [5, с. 5].

Один из используемых мной приемов: сделай сам – помогидругому. Каждый обучающийся– индивидуальность, со своим складом мышления, восприятия, памяти, и с этим невозможно не считаться. Знание особенностей личности каждого из учеников позволяет реализовать индиви–дуальный подход к обучению. Успешно и быстро справляющиеся с заданием обучающиеся, оказавшись «впереди планетывсей», могут стать скучающими созерцателями. Но не тут – то было! Такому учащемуся предлагаю помочь неуверенным в себе ученикам, которые хорошо воспринимают такую совместную работу, активизируются и находят выход из возникшего затруднения. Параллельно решаются и воспитательные задачи: обучающиеся приобретают навыки работы в коллективе, у них развивается чувство локтя, товарищеская взаимовыручка, что в дальнейшем поможет им адаптироваться в производственном коллективе.

Итак, эффективность учебного процесса во многомзависит от умения учителя правильно организовать урок и грамотно выбрать ту или иную форму проведения занятия. Нестандартные формы проведения занятий дают возможность не только поднять интерес обучающихся к изучаемому предмету, но и обучить работе с различными источниками знаний.

Мозговой штурм – представлен потоком вопросов и ответов на них, либо предложений по конкретной теме. Анализ правильности или неправильности предложений и ответов осуществляется после проведения штурма. В анализе участвуют в основном учащиеся, педагог лишь корректирует и направляет. Сравнительные диаграммы, кластеры и пазлы. Суть данного метода заключается в том, что учащиеся занимаются поиском решения ключевых проблем по поставленной педагогом мини – теме.

Таким образом, применяя интерактивные технологии на уроках, мы добиваемся успехов: результаты обучения становятся выше. Учащиеся чувствуют себя более уверенно, так как они не боятся окружающих, не боятся высказаться, знают, что они тоже люди, что с их мнением считаются взрослые и друзья, что они тоже на что–то способны, могут многое сделать самостоятельно. В основе работы принцип: знания добываются только в деятельности. Учащиеся учатся действовать, трудиться, знают, что ничего не делая, ничего получить невозможно. В то же время дети постоянно находятся в диалоге: с ровесниками, с писателями, героями и т.д. Интерактивное обучение – несомненно, интересное, творческое, перспективное направление нашей педагогики.

Список литературы:

1. Бордовская Н.В. Современные образовательные технологии. СПб.: Питер,2010 432 с.
2. Бочкарева И.А, Соловьева Е.Н. Инновации в подготовке учителя / Под ред. И.А.Бочкаревой, Е.Н.Сололовой. М: Еврошкола, 2002. 274 с
3. Зарукина Е.В. Активные методы обучения: рекомендации по разработке и применению:учеб.метод. пособие/ Е.В.Зарукина, Н.А.Логинова, М.М.Новик. СПб.: СПбГИЭУ, 2010. 59 с.
4. 5.Рыбченкова Л. М., Капинос В. И., Цыбулько И. П. О ЕГЭ и мониторинге по русскому языку// Русский язык в школе. 2004. №3. 10 с.
5. Современные технологии обучения. Методическое пособие по использованию интерактивных методов в обучении / Под ред. Г.В.Борисовой., Т.Ю. Аветовой и Л.И. Косовой. СПб.: Изд–во «Полиграф–С», 2002. 79 с.: ил.
6. Технологические подходы и интерактивные методы: методические рекомендации. 2005. 95 с.

УДК 004.9

РОБОТОТЕХНИКА В ШКОЛЕ

Мыхликова Ольга Васильевна
учитель математики
КГУ «Краснокордонская общеобразовательнаяшкола
отдела образования Алтынсаринского района»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: kordmail.ru@mail.ru

Аннотация

Актуальность и цель: В данной статье рассмотрен вопрос изученияробототехники в школе. Автор обращает внимание на то, что благодаря изучению робототехники, стало возможным дополнительно мотивировать школьников на изучение физики, информатики, выбору инженерных специальностей, а так же привлечь школьников к исследовательской деятельности.

Ключевые слова: *личность, современный человек, компьютер, интернет, робототехника, совре–менное образование, учебная успешность.*

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Бұл мақалада мектепте робототехниканы оқу мәселесі қарастырылады. Автор робототехниканы зерттеудің арқасында мектеп оқушыларын физика, информатиканы оқуға, инженерлік мамандықтарды таңдауға қосымша ынталандыруға, сондай–ақ мектеп оқушыларын ғылыми–зерттеу қызметіне тартуға мүмкіндік болғанына назар аударады.

Түйінді сөздер: *тұлға, заманауи адам, компьютер, интернет, робототехника, заманауи білім, білім табысы.*

Abstract

Reievance and purpose: This article discusses the issue of studying robotics at school. The author draws attention to the fact that thanks to the study of robotics, it became possible to additionally motivate schoolchildren to study physics, computer science, the choice of engineering specialties, as well as to involve schoolchildren in research activities.

Key words: *personality, modern man, computer, internet, robotics, modern education, educational success.*

В настоящее время обществу необходима личность, способная самостоятельно ставить учеб–ные цели, проектировать пути их реализации, контролировать и оценивать свои достижения, работать с разными источниками информации, оценивать их и на этой основе формулировать соб–ственное мнение, суждение, оценку. Современный человек должен ориентироваться в окружающем мире как сознательный субъект, адекватно воспринимающий появление нового, умеющий ориентироваться в окружающем, постоянно изменяющемся мире, готовый непрерывно учиться [3].

За последние годы образовательные учреждения, были оснащены современными компью–терами, мультимедийными проекторами, интерактивными досками [2]. И многие школы на сегодняшний день имеют постоянное подключение к сети Интернет.

В школе учащиеся получают знания с помощью компьютера, который выводит на экран красивые фотографии или фильмы. Ребенок может управлять виртуальными системами с помощью интерактивной доски, исследовать их поведение, получая адекватное представление о взаимосвязях различных элементов этой системы. Но все эти знания виртуальны. Они приходят со страниц учебников или экрана компьютера, в который они попадают с мобильных носителей информации или по каналам связи [5].

Чтобы избежать схоластичности знаний предметы естественно – научного цикла чаще всего используют демонстрационный эксперимент и лабораторные работы. Однако зачастую приборы, составляющие основу фонда лабораторного оборудования, обладают высокой погрешностью, позволяющей оценивать результаты эксперимента скорее качественно, чем количественно [2]. Частично решением этой проблемы могут послужить конструкторы Lego. С помощью них реально создавать различные модели, например приборы, которые используются в быту и работают от электричества, солнечную систему, мобильных роботов с датчиком температуры и датчиком для измерения магнитного поля и другие.

Содержательностьобучения должна гармонично дополняться современным техническим сопровождением, а значит современное образование должно соответствовать целям опережающего развития. Для этого должно быть обеспечено:

1. изучение не только достижений прошлого, но и технологий, которые пригодятся вбудущем;
2. обучение, ориентированное как на знаниевый, так и деятельностный аспекты содержания образования.

Таким требованиям отвечает робототехника. Робототехника – это область техники, связанная с разработкой и применением роботов, а также компьютерных систем для управления ими, сенсорной обратной связи и обработки информации.

Введение элементов робототехники в школьные предметы позволит заинтересовать учащих–ся, разнообразить учебную деятельность, использовать групповые активные методы обучения, решать задачи практической направленности. Программирование реального робота поможет увидеть законы математики не на страницах тетради или учебника, а в окружающем мире. Использование конструкторов Lego Mindstorms NXT позволяет взглянуть на школьные предметы по–новому. Программирование роботов позволяет без усилий организовать межпредметные связи информатики с математикой и физикой, при специальной подготовке учителя и наличии методических материалов – с кибернетикой, физиологией и психологией.

Сегодня робототехнические конструкторы используются для проведения демонстрационных учебных экспериментов по физике, химии, биологии, математике и основам безопасности жизнедея–тельности. Все это позволяет познакомить ребенка с законами реального мира и особенностями функционирования восприятия этого мира кибернетическими механизмами.

Однако, существует ряд препятствий для внедрения робототехники в образовательный процесс. Чтобы осуществить обучение робототехнике, необходимо время для организации допол–

нительных учебных занятий и время на уроке, которое нужно научиться жертвовать для внедрения новой технологии, тем самым перестраивая учебные программы.

Ну и эти проблемы сейчас отчасти исправимы. В последнее время создано много дистан–ционных курсов, при помощи которых можно в индивидуальной форме изучить новую технологию и научиться работать с роботами. Такие курсы предоставляют доступный теоретический материал, практические задания и консультации по любым возникающим вопросам. Обучаться на них учащиеся могут в свободное от учебы время.

Также важно понимать, что робототехника на разных ступенях образования имеет различные цели. Поэтому рекомендуется, в зависимости от возраста учащихся, использовать конструкторы раз–ных типов, проводить различные мероприятия, изучать всевозможные темы. Сегодня это возможно при организации специальных кружков по робототехнике, факультативов и элективных курсов.

В начальной школе рассматривают конструирование и начальное техническое моделиро–вание. Для этого используются конструкторы Лего в любой модификации и конструктор «WeDo», который даёт возможность построить 12 моделей по инструкции. Программируя через компьютер, ребенок может наделять интеллектом свои модели.

В основной школе усложняется как уровень моделирования, так и уровень программирования роботов, предполагающий более сложные языки программирования. В качестве базового оборудо–вания предлагается ЛЕГО конструкторы Mindstorms NXT. Используя датчики Vernier, можнопроводить различные опыты на разных предметах.

В старшей школе углубляется изучение программирования и повышается уровень сложности конструирования робототехнических комплексов. Одним из вариантов комплексного развития робото–техники является освоение станков с числовым программным управлением. Примером одного из языков программирования, который способны осваивать старшеклассники, является язык LabVIEW [1].

Безусловно, помимо основных занятий по робототехнике, нужно проводить различные вне–школьные мероприятия, позволяющие привлечь интерес к данному направлению. Это могут быть конкурсы по робототехнике, круглые столы, викторины, мастер – классы по конструированию и програм–мированию роботов, а также олимпиады, где юные таланты могут посоревноваться и поделиться собственным опытом.

На наш взгляд, возможности и формы изучения робототехники не исчерпаны. Существуют перспективы ее дальнейшего развития. Вполне реально, что использование робота станет необхо–димым при изучении абсолютно всех школьных предметов. Обществу всегда важно развивать науку. Именно с роботами дети создают модель автоматизированного устройства. Теоретические расчёты с множеством допущений и округлений, отличаются от того, что будет происходить на самом деле – это прямой путь к осознанию того факта, что физический эксперимент интереснее и важнее любых информационных моделей и вычислений, т.е. фактически фундамент любого учёного и инженера.

Для того, чтобы сегодня у ученика формировалась учебная успешность, нужно добиться, прежде всего, чтобы школьник осознавал, что учебная деятельность, которой он занят в данный мо–мент в школе повлечет за собой успех в его дальнейшей деятельности. Есть много образовательных технологий развивающих критическое мышление и умение решать задачи, однако существует очень мало привлекательных образовательных сред, вдохновляющих следующее поколение к новаторству через науку, технологию, математику, поощряющих детей думать творчески, анализировать ситуа–цию, критически мыслить, применять свои навыки для решения проблем реального мира.

Робототехника в школе представляет учащимся технологии XXI века, способствует развитию их коммуникативных способностей, развивает навыки взаимодействия, самостоятельности при принятии решений, раскрывает их творческий потенциал. Ученики лучше понимают, когда они что–либо самостоятельно создают или изобретают. При проведении занятий и мероприятий по робототехнике этот факт не просто учитывается, а реально используется.

Список литературы:

1. Ершов М.Г. Роль образовательной робототехники в формировании инженерного мышления школьников. URL: http://confer.cschool.perm.ru/tezis/Ershov.doc
2. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании : учебное пособие. М.: Академия, 2003. 183 с.
3. Изучение элементов робототехники в базовом курсе информатики. URL: http://festival.1september.ru/articles/623491/
4. Свистун И.В. Системный подход к использованию Лего–технологий в преподавании предмета «Информатика и ИКТ». URL: www.uni–altai.ru/info/journal/vestnik/6020–nomer–1–2011.html
5. Ушаков А.А. Робототехника в средней школе – практика и перспективы. URL:www.uni–altai.ru/info/journal/vesnik/3365–nomer–1–2010.html

УДК 711.7

ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Мюллер Светлана Геннадьевна
учитель высшей категории,учитель начальных классов
гимназия им. А.М.Горького
г. Костанай, Казахстан
E–mail: myuller_1976@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі: бұл мақалада оқу процесін жетілдіруге жаңа мүмкіндіктер ашатын, оқушылардың танымдық қызметін белсендіретін және білім алушылар мен мұғалімдердің өзіндік және бірлескен жұмысын жоғары шығармашылық деңгейде ұйымдастыруға мүмкіндік беретін ақпараттық–коммуникативтік технологиялар қарастырылады. Идеяның қазіргі білім берудегі және бастауыш білім беру жүйесіндегі өзектілігі көрсетілген. Мақсаты: оқу процесінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолданудың тиімділігін зерттеу.

Түйінді сөздер: *бастауыш мектеп, ақпараттық–коммуникативтік технологиялар, әдістер, қызығу–шылық, білім беру, енгізу*

Аннотация

Актуальность: в данной статье рассматриваются информационно–коммуникативные технологии, которые открывают новые возможности для совершенствования учебного процесса, активизируют познавательную деятельность учеников и позволяют организовать самостоятельную и совместную работу обучающихся и учителей на более высоком творческом уровне. Показана актуальность идеи в современномвоспитаниии в системеначального образования. Цель: исследовать эффективность использо–вания информационно–коммуникативных технологий в учебном процессе.

Ключевые слова: *начальная школа, информационно–коммуникативные технологии, методы, интерес, образование, внедрение*

Abstract

Relevance: this article discusses information and communication technologies that open up new opportunities for improving the educational process, activate the cognitive activity of students and allow organizing independent and joint work of students and teachers at a higher creative level. The relevance of the idea in modern education and in the system of primary education is shown. Target: to investigate the effectiveness of the use of information and communication technologies in the educational process.

Key words: *elementary school, information and communication technologies, methods, interest, education, implementation.*

Начальная школа – фундамент, от качества которого зависит дальнейшее обучение ребёнка. И это налагает особую ответственность на учителя начальных классов. Его задача не только научить читать, писать, но и заложить основы духовности ребёнка, развивать его лучшие качества, обучить способам учебной деятельности. Особенно последнее важно сейчас в наш быстро меняющийся мир, мир переполненной информацией. Научить ребёнка работать с информацией, научить учиться. Что может быть важнее?

Высказывание академика Семёнова А.П. «Научить человека жить в информационном мире – важнейшая задача современной школы» [1, с. 20], должно стать определяющим в работе каждого учителя.

В современном обществе дети с ранних лет окружены разнообразными цифровыми инстру–ментами. Приходя в первый класс, ученики с гордостью говорят, что умеют работать на компьютере. Правда, при дальнейшей беседе выясняется, что вся «работа» заключается в лучшем случае в освоении отдельных развивающих игр.

Современный человек окружен таким количеством информации, которое он не в состоянии перерабатывать и использовать для развития общества без помощи новых информационных технологий [2, с. 12]. С каждым годом все настойчивее в нашу жизнь врывается компьютер, а вместе с ним и информационные технологии. Исходя из того, что «информационные и коммуникационные технологии – это совокупность методов, устройств и производственных процессов, используемых обществом для сбора, хранения, обработки и распространения информации» [5, с. 6], главным в практической деятельности учителя становится понимание роли применения ИКТ в учебной деятельности. Информационные технологии дают уникальную возможность развиваться не только ученику, но и учителю. Развитие и расширение информационного пространства детей и подростков, побуждает учителя заниматься вместе с учениками, осваивая новые информационные технологии.

Основная цель обучения в начальной школе – научить каждого ребенка за короткий проме–жуток времени осваивать, преобразовывать и использовать в практической деятельности огромные

массивы информации. Помочь учителю в решении этой непростой задачи может сочетание традиционных методов обучения и современных информационных технологий. Информационные технологии все глубже проникают в жизнь человека, а информационная компетентность все более определяет уровень его образованности. Поэтому развивать информационную культуру необходимо с начальной школы, ведь начальная школа – это фундамент образования, от того каким будет этот фундамент зависит дальнейшая успешность ученика. Использование компьютера на уроке позволяет сделать процесс обучения мобильным, строго дифференцированным и индивидуальным.

На своем опыте, учитывая, что основным видом деятельности детей семи – десяти лет является игра, я убедилась, что использование ИКТ на уроках в начальной школе способствует не только обогащению словаря, но и качеству усвоения материала.

Уроки с использованием ИКТ особенно актуальны в начальной школе. Ученики 1–4 классов имеют наглядно–образное мышление, поэтому очень важно строить их обучение, применяя как можно больше качественного иллюстративного материала, вовлекая в процесс восприятия нового не только зрение, но и слух, эмоции, воображение [3, с. 18]. Здесь, как нельзя кстати, приходится яркость и занимательность компьютерных слайдов, анимации.

Исходя из опыта педагогической деятельности, мною выделены следующие особенности использования ИКТ в образовательном процессе:

– расширяет возможность самостоятельной деятельности

– формирует навык исследовательской деятельности

– обеспечивает доступ к различным справочным системам, электронным библиотекам, другим информационным ресурсам

– делает урок эмоционально насыщенным и полноценным, наиболее наглядным

– способствует сокращению времени для контроля и проверки знаний учащихся

– учат навыкам контроля и самоконтроля. а в общем, способствуетповышению качества образования

– позволяет ориентироваться учащимся в большом потоке информационной среды;

– позволяет использовать на уроках презентации с музыкой и анимацией;

– повышает эффективность работы учеников с различного рода информацией;

Чтобы дать качественное образование нужно не только иувеличивать учебную нагрузку, но и применять наиболее продуктивные методы и технологии обучения. Уроки, проводимые с использова–нием компьютерных технологий, позволяют сделать их более интересными, продуманными, мобильными.

Использование ИКТ на различных уроках в начальной школе позволяет перейти от объясни–тельно–иллюстрированного способа обучения к деятельностному, при котором ребенок становится активным субъектом учебной деятельности. Это способствует осознанному усвоению знаний учащимися [4, с. 18].

Следовательно, ИКТ должно выполнять определенную образовательную функцию, помочь ребёнку разобраться в потоке информации, воспринять её, запомнить, а не в коем случае не подорвать здоровье. ИКТ должны выступать как вспомогательный элемент учебного процесса, а не основной. Учитывая психологические особенности младшего школьника, работа с использованием ИКТ должна быть чётко продумана и дозирована. Таким образом, применение ИТК на уроках должно носитьщадящий характер.

Особенностью учебного процесса с применением информационных технологий является то, что центром деятельности становится ученик, который исходя из своих индивидуальных способ–ностей и интересов, выстраивает процесс познания. Учитель часто выступает в роли помощника, консультанта, фасилитатора, поощряющего оригинальные находки, стимулирующего активность, инициативу, самостоятельность [7, с. 35]. При разработке уроков с использованием ИКТ, я уделяю особое внимание здоровью обучающихся. Поурочный план включает в себя физические и динамические паузы, зарядку для глаз, релаксацию под музыку, использование элементов здоровьесберегающих технологий. Использование ИКТ позволяет мне расширить рамки учебника. В течении десяти лет я активно использую ИКТ в своей профессиональной деятельности. Уроки с использованием ИКТ стали привычными для учащихся моего класса, а для меня стали нормой работы.

Отсюда следуют цели использования ИКТ:

– повысить мотивацию обучения;

– повысить эффективность процесса обучения;

– способствовать активизации познавательной сферы обучающихся;

– совершенствовать методики проведения уроков;

– своевременно отслеживать результаты обучения и воспитания;

– планировать и систематизировать свою работу;

– использовать как средство самообразования;

– качественно и быстро подготовить урок (мероприятие).

В своей практике я использую программы и научно–познавательные и обучающие фильмы, подобранные согласно учебной программе по предметам.

Использование интерактивных технологий становится привычным явлением в образовании. Интерактивное оборудование, такое как интерактивные доски, создают устойчивую мотивацию учащихся к получению знаний и помогают творчески решать учебные задачи, тем самым, развивая образное мышление учащихся. С помощью интерактивной доски можно демонстрировать презента–ции, создавать модели, активно вовлекать учащихся в процесс освоения материала, улучшать темп и течение занятия. Электронная доска помогает детям преодолеть страх и стеснение у доски, легко вовлекать их в учебный процесс. В классе не остаётся равнодушных. За счет большой наглядности, использование интерактивной доски позволяет привлечь внимание детей к процессу обучения, повышает мотивацию. У преподавателя расширяется возможность моделировать свой урок вместе с учениками в режиме мозгового штурма, демонстрировать учебный материал, делать письменные комментарии поверх изображения на экране, записывать идеи учащихся и таким образом создавать вместе с учащимися общий конспект с учебным материалом. При этом написанное на интерактивной доске может передаваться учащимся, сохраняться на магнитных носителях, распечатываться, посылаться по электронной почте.

Так же на уроках возможен выход в Интернет, где учащиеся могут самостоятельно получить новую информацию. Во время работы на интерактивных досках, улучшается концентрация внимания учащихся, быстрее усваивается учебный материал, и в результате повышается успеваемость каждого из учеников, что качественно повышает уровень современного образования.

Мне нравитсяна уроках использоватьфлипчарты ,как на этапахознакомления с новым материалом, так и на уроках закрепления и обобщения. Это качественно– новый уровень применения не только объяснительно–иллюстративного и репродуктивного, но проблемно–поискового и творчес–кого методов обучения. Творческий материал представлен в виде таблиц, схем, моделей, опорных конспектов. Задания с последующей проверкой активизируют внимание детей, формируют орфографическую зоркость. Структурная компоновка флипчартов развивает системное, аналити–ческое мышление. Кроме того, с помощью флипчартов можно использовать разнообразные формы организации познавательной деятельности: фронтальную, групповую, индивидуальную.

ИКТпомогает учащимся самоутвердиться, самореализоваться; побуждает к исследованию; развивает деятельностные навыки.Хороший темп урока позволяет «уплотнять» изучаемый материал.

Основные способы, которые яиспользую, с помощьюинтерактивной доски в своём классе:

- делать пометки и записи поверх выводимых на экран изображений;
- использование групповых форм работы;
- совместная работа над документами, таблицами или изображениями;
- управление компьютером без использования самого компьютера (управление через интерактивную доску)
- использование интерактивной доски как обычной, но с возможностью сохранить результат, распечатать изображение на доске на принтере и т.д.;
- изменение текста в выводимых на экране документах, используя виртуальную клавиатуру, которая настраивается в программном обеспечении доски;
- изменение любых документов или изображений на экране, использование любых пометок;
- сохранение на компьютере в специальном файле всех пометок, которые учитель делает во время урока, для дальнейшей демонстрации на других уроках;
- сохраненные во время урока записи учитель может передать любому ученику, пропустившему занятие или не успевшему сделать соответствующие записи в своей тетради;
- демонстрация работы одного ученика всем остальным ученикам класса;
- демонстрация картин, видеороликов, фильмов;
- создание рисунков на интерактивной доске без использования компьютерной мыши;
- создание рисунков, схем и карт во время проведения урока, которые можно использовать на следующих занятиях, что экономит время на уроке.

Уже имеющийся у меня опыт показал, что работа с ИКТулучшает восприятие материала учащимися, особенно, начальных классов. Учащиеся считают, что работать с интерактивной доской гораздо интереснее, чем с обычной доской или печатным раздаточным материалом. Они признают, что интерактивный подход помогает принимать активное участие в уроке.

Не обязательно использовать доску во время всего урока, можно воспользоваться ею на конкретном этапе занятия. Я использую,в зависимости от предмета, темы, типа урока, поставленных целей.Работаю синтерактивной доской тогда, когда эффективность и целесообразность такой работы очевидна и дает результат.

К результативности моей работы с ИКТ можно отнести:

- Рост положительной мотивации на уроках с применением ИКТ;

- Повышение уровня использования наглядности на уроке;
- Повышение производительности учебно–воспитательного процесса;
- Качественное изменение взаимоотношений между участниками учебно–воспитательного процесса;
- Рост качества знаний.

Компьютерные технологии можно использовать на всех этапах процесса обучения: при объяснении нового материала, закреплении, повторении, контроле ЗУН.

Использование ИКТ в моей педагогической деятельности:

– повышает качество знаний

– продвигает ребенка в общем развитии

– помогает преодолеть трудности

– вносит радость в жизнь ребенка

–создает благоприятные условия для лучшего взаимопонимания учителя и учащихся и их сотрудничества в учебном процессе

Информационно – коммуникационные технологии расширяют возможности учителя для введения учеников в увлекательный мир, где им предстоит самостоятельно добывать, анализи–ровать, представлять и передавать другим информацию; эти технологии значительно повышают дидактические и личностно–ориентированные параметры учебного процесса [6, с. 19].

Практически на любом школьном предмете можно применить компьютерные технологии.

Надо найти ту грань, которая позволит сделать урок по–настоящему развивающим и познава–тельным. Использование информационных технологий позволяет не только осуществить задуманное, но и сделать урок современным, что способствует значительному повышению качества образования.

Исходя из этого, можно сделать заключение, что использование ИКТ в образовательном про–цессе позволит усовершенствовать формы и методы организации учебно–воспитательного процесса [5, с. 7].

Таким образом, внедрение информационно–коммуникативных технологий позволяет учащим–ся и педагогам улучшить образовательный процесс, максимально расширить обучение и само–обучение, а тем самым саморазвитие, как учеников, так и педагогов.

Список литературы:

1. 1.Захарова Н.И. Внедрение информационных технологий в учебный процесс // Начальная школа. 2008. №1
2. Концедайлова О.А. Информационные и коммуникативные технологии как средства повышения качества образования // Инновации и современные технологии в системе образования: материалы II международной научно–практической конференции 20–21 февраля 2012 года. Пенза – Ереван – Шадринск: Научно–издательский центр «Социосфера», 2012. 388 с.
3. Гузеев В.В. Образовательная технология: от приёма до философии/ М.сентябрь,1996 112 с.
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. М. Народное образование,1998 43 с.
5. Брыксина О.Ф. Информационно–коммуникационные технологии в начальной школе [Текст]: учебник для вузов / О.Ф.Брыксина, Е.С.Галанжина, М.А.Смирнова. М.: Академия, 2015. 37 с.
6. Гафурова Н.В. Педагогическое применение мультимедиа средств [Текст]: учеб, пособие / Н.В.Гафурова, Е.Ю.Чурилова. 2–е изд. перераб. и доп. Красноярск: Сиб. федер. ун–т, 2015. 204 с.
7. 7.Гусева А.И. Методикаосознанного применения ИКТ в учебном процессе. Учебное пособие М. 2014. 84 с.

УДК 378.147

ИНТЕРАКТИВНЫЙ РАБОЧИЙ ЛИСТ КАК СРЕДСТВО ОРГАНИЗАЦИИ ФОРМАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ

Мякушева Дарья Петровна
Архипова Гульзан Юсуповна
Касаткин Евгений Евгеньевич
заместитель директора по ИКТ
учителя информатики
КГУ «Общеобразовательная школа №23 им. М.Козыбаева
отдела образования г. Костаная» УОАКО
г. Костанай, Казахстан
E–mail: darmyakusheva2006@yandex.ru

Аннотация

Статья посвящена актуальной проблеме современного образования – оценивание достижений учащихся. В статье отражают результаты проведённого Action Research. Предлагается опыт использования интерактивных рабочих листов для организации продуктивной индивидуальной работы учащихся для организации формативного оценивания на уроке или дома. Исследование сфокусировано на разработку системы заданий в качестве Интерактивного рабочего листа для понимания учащимися цели и ожидаемых результатов выполняемых учебных действий.

***Ключевые слова**: алгоритм, развитие аналитических умений и навыков, реализация дидактических принципов, информационная сфера обучения, дистанционное обучение, цифровые технологии.*

Аңдатпа

Мақала заманауи білім берудің өзекті мәселесіне – оқушылардың жетістіктерін бағалауға арналған. Мақалада Action Research жүргізген нәтижелер көрсетіледі. Сабақта немесе үйде формативті бағалауды ұйымдастыру үшін оқушылардың нәтижелі жеке жұмысын ұйымдастыру үшін интерактивті жұмыс парақтарын пайдалану тәжірибесі ұсынылады. Зерттеу оқушылардың орындалатын оқу әрекеттерінің мақсаты мен күтілетін нәтижелерін түсінуі үшін интерактивті жұмыс парағы ретінде тапсырмалар жүйесін әзірлеуге бағытталған.

***Түйінді сөздер**: алгоритм, аналитикалық дағдылар мен дағдыларды дамыту, дидактикалық принциптерді іске асыру, оқытудың ақпараттық саласы, қашықтықтан оқыту, цифрлық технологиялар.*

Abstract

The article is devoted to an urgent problem of modern education – assessment of student achievements. The article reflects the results of the Action Research. The experience of using interactive worksheets for the organization of productive individual work of students for the organization of formative assessment in the classroom or at home is offered. The research focuses on the development of a task system as an interactive worksheet for students to understand the purpose and expected results of the educational activities performed.

***Key words:** algorithm, development of analytical skills, implementation of didactic principles, information sphere of education, distance learning, digital technologies.*

Ключевая компетенция образования «научить учиться» является основополагающим факто–ром позволяющая учащемуся саморазвиваться и самосовершенстоваться через сознательное и активное приобретение опыта, входе освоения универсальных предметных знаний инавыков на уроках. [1] «Цель обучения учащегося состоит в том, чтобы сделать его способным развиваться дальше без помощи учителя». [2]. Толчком к исследованию является проблема которая часто возни–кала при формативном оцениваниуниверсальных учебных действий на уроках информатики и цифровой грамотности. В итоге шаблонное выполнение одних и тех же действий приводило к низким результатам, вследствие неосознанного вхождения вобразовательное пространство на уроке.

Цель исследования: Поиск эффективных инструментов, позволяющие ученику осознанно совершать универсальные учебные действия.

Вопрос исследования: как помочь учащимся осознанно выполнять универсальные учебные действия на уроках информатики и цифровой грамотности?

Объект исследования: учащиеся 1–4 классов, 5 – 6 классы.

Исследование сфокусировано на разработку системы заданий вкачестве интерактивных рабо–чих листов для понимания учащимися цели иожидаемых результатов выполняемых учебных действий. В зависимости от типа урока разрабатывались индивидуальные листы для каждого ученика и одинаковые для всех учеников рабочие листы.

Неотъемлемой частью обучения является оценивание. Формативное оценивание – «это про–цесс сбора и анализа информации из различных источников для глубокого понимания того, что знают и понимают учащиеся в результате обучения и как они могут эти знания и понимание применить». Как

сделать процесс сбора и анализа эффективным и в тоже время упростить работу учителя – использовать информационно–коммуникационные средства.

По старинке вы набирали текст задания, распечатывали его, раздавали ученикам, и так каждый раз для новой темы. Даже малыши, которые только учатся читать, с удовольствием будут перемещать по экрану карточки, решать задания, а старшеклассники с головой уйдут в разбор темы. В отличие от учебника, в интерактивных листах есть мультимедийные элементы, активно исполь–зуются сайты с проверенной информацией, занимательными фактами.

Заболел ученик, закрыли школу на карантин или другие ЧП? Да пусть даже педагог уехал на курсы повышения квалификации. С интерактивными рабочими листами обучение будет проходить в привычном режиме удаленно или в стенах образовательного заведения. И в любой момент можно это проконтролировать. Распечатка готовых заданий каждый раз для нового класса и по новой теме влетает в копеечку. Пускай даже у вас есть в классе принтер, все равно тратится бумага и чернила. А создание рабочих листов не требует никаких финансовых вложений. Ребята переходят по ссылкам и решают задания. Все чаще руководство школы требует от педагога внедрять ИКТ, вести личный образовательный блог или тематическую страницу в социальных сетях. Интерактивные рабочие листы – идеальный контент для этих ресурсов, моментально выделяют на фоне коллег.

Работу учителяв современной школе невозможно представить без применения информа–ционных технологий. В настоящемэто не просто технические средства, а полноценные формы и методы обучения. Тема создания и внедрения интерактивных рабочих листов в современный образовательный процесс востребована и актуальна. Образовательные Интернет–ресурсы предла–гают индивидуальный подход к каждому ученику и дифференциацию обучения с учётом способностей, интересов и уровня обученности детей – все что нужно для проведения формативного оценивания. В основе такого вида оценивания лежит взаимодействия «учитель – ученик» и «ученик – ученик», когда не только учитель привлекает детей к процессу обучения, но и сами учащиеся, взаимодействуя друг с другом, влияют на мотивацию каждого ученика.

Интерактивный рабочий лист – это электронное средство обучения, созданное учителем с помощью веб–инструментов для организации самостоятельной учебной деятельности обучающихся на уроке или дома.

Раньше на уроках нужно было создавать карточки, файлы, созданные с использованием возможностей офисных программ. Процесс проверки этих работ был трудоемкий и времени затратный.

С развитием информационных технологий этот вид претерпел изменения и приобрёл важную черту – интерактивность, то есть способность реагировать на действия пользователя.

Где и для чего можно использовать ИРЛ?

- на уроке в компьютерном классе для самостоятельной работы учащихся с последующим обсуждением результатов;
- в своем кабинете для фронтальной работы на уроке;
- в своем кабинете для самостоятельной работы одного ученика с последующим обсуждением результатов;
- на домашнем компьютере учащегося в качестве альтернативного домашнего задания.

Особенности ИРЛ

- Целью работы с листом является не запоминание или повторение конкретного учебного материала, а овладение новым способом действия.
- Интерактивный лист всегда содержит рабочую часть, название/подпись и короткую инструкцию для работы с ним.
- Конструкция листа рассчитана на преобразование исходного материала листа, активную работу ученика с ним.
- Работа с листами подразумевает свободное использование любых источников информа–ции (как бумажных, так и Интернет–источников).
- Готовый лист легко клонируется, его можно изменять и дополнять.

Являясь современным средством обучения, интерактивный рабочий лист обладает потенциалом:

1) Является инструментом формативного оценивания.
2) Формирует навыки самооценки учащегося.
3) Мотивирует учащегося к дальнейшему целенаправленному обучению.
4) Обеспечивает индивидуальный подход к каждому обучающемуся.
5) Развивает у учащихся навыки саморегуляции.

Для учителя данные интерактивные листы позволяют:

1) Предоставлять информациюо прогрессе учащихся;
2) Фиксирует активность ученика на уроке и дома.

Разработать интерактивный рабочий лист может любой учитель на любом предметном содержании.

Инструменты Liveworksheets представляют весь объём, необходимый для полноценной рабо–ты, причём в том режиме, какой обычно привычен учителю и ученику. То есть ИРЛ представлен в виде печатного рабочего листа. Причём программа зафиксирует активность ученика.

Внедряя интерактивные рабочие листы в образовательную среду, мы смогли достичь следующих целей

– Стимулировать устойчивое внимание учащихся в классе на уроке.
– Саморегуляция.
– Рациональное использование учебного времени.
– Мотивировать учащихся к обучению.

Рекомендации по подготовке и использованию рабочих листов:

– Рабочие листы должны охватывать все содержание урока.
– Материалы урока должны быть понятными, доступными для всех учащихся и содержать дифференцированные задания.
– представляет собой сборник задач и упражнений.
– Задания представляются следующим образом
– Задания должны быть представлены в соответствии с таксономией Блума.

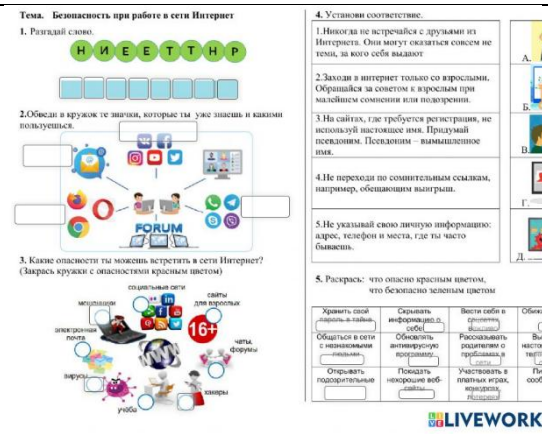

Рис. 1 Образец интерактивного рабочего листа в Liveworksheets

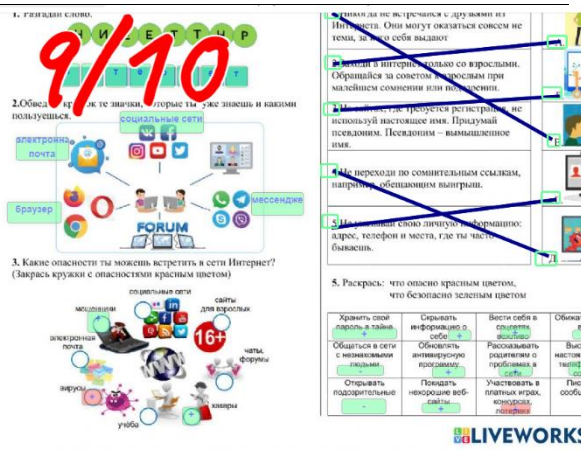

Рис. 2 Образец выполненного интерактивного рабочего листа в Liveworksheets

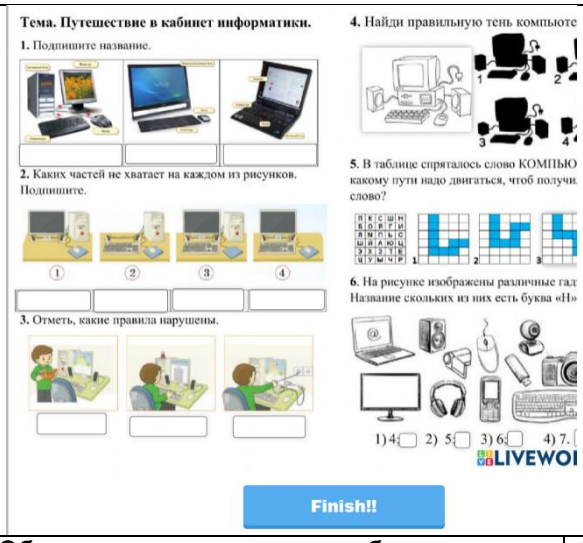

Рис. 3 Образец интерактивного рабочего листа в Liveworksheets

Рис. 4 Образец выполненного интерактивного рабочего листа в Liveworksheets

Список литературы:

1. Воровщиков С.Г., Орлова Е.В., Развитие универсальных учебных действий: внутришкольная система учебно–методического и управленческого сопровождения, Москва 2012 г, 118 с.
2. Иванова Е.О. Дидактические возможности информационно–образовательной среды для организации самостоятельной работы учащихся / Е.О.Иванова // Дистанционное и виртуальное обучение. 2012. №3.

3. Какой конструктор интерактивных рабочих листов выбрать? [Электронный ресурс] // Дидактор. Педагогическая практика 2019. Режим доступа: http://didaktor.ru/kakojkonstruktor–interaktivnyx–rabochix–listov–vybrat/
4. Курвитс М. Удивите учащихся рабочими листами сервиса Wizer [Электронный ресурс]
5. Модестов Сергей Юрьевич, к. пед. н., декан высшей школы рекламы и pr спбгуп, Цикл Дэвида Колба и теория поэтапного формирования умственных действий, Санкт–Петербург, 2017, стр.4
6. Пономарёва Е. А. Универсальные учебные действия или умение учиться., Москва, 2016 г, 15 с.

УДК 37.013

ИССЛЕДОВАНИЕ УРОКА: УЧЕБНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ РЕСУРСЫ И ИНСТРУМЕНТЫ ИКТ

Надопта Олеся Владимировна
магистр педагогических наук, педагог – исследователь
учитель английского языка
E–mail: Lessyanadopta1945@gmail.com
Журавская Юлия Викторовна
магистр языкознания, учитель английского языка
E–mail: yuliya_98.06@mail.ru
КГУ Общеобразовательная школа № 19
отдела образования города Костаная
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Доклад посвящён учебным достижениям учащихся посредством использования ресурсов и инстру–ментов информационно–коммуникационных технологий. Современный уровень образовательного процесса предполагает применение образовательных платформ и средств ИКТ для эффективной организации активной познавательной деятельности учащихся и формированию высокого уровня мотивации. В своем докладе мы предлагаем учителям при планировании образовательного процесса учитывать важные составляющие: содержании и организацию, но при этом мы предлагаем использовать современные технологии, сервисы и инструменты ИКТ для достижения цели урока.

Ключевые слова: *Исследование, обучение, учебные достижения, дифференциация обучения, ресурсы и инструменты ИКТ.*

Аңдатпа

Баяндама ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың ресурстары мен құралдары арқылы оқыту кезінде оқушылардың оқу жетістіктеріне арналған. Білім беру процесінің қазіргі деңгейі оқушылардың белсенді танымдық іс–әрекетін тиімді ұйымдастыру және мотивацияның жоғары деңгейін қалыптастыру үшін білім беру платформалары мен АКТ құралдарын пайдалануды қамтиды. Өз баяндамамызда біз мұғалімдерге оқу процесін жоспарлау кезінде маңызды компоненттерді ескеруді ұсынамыз: мазмұны мен ұйымдастырылуы, бірақ сабақтың мақсатына жету үшін уақытша технологияларды, қызметтер мен АКТ құралдарын пайдалану: мазмұны мен ұйымдастырылуы, бірақ сонымен бірге сабақтың мақсатына жету үшін заманауи технологияларды, қызметтерді және АКТ құралдарын қолдануды ұсынамыз.

Түйін сөздер:*Зерттеу, оқыту, оқу жетістіктері, сауаттылық, оқытудысаралау,АКТ ресурстары мен құралдары.*

Abstract

The report is devoted to the educational achievements of students in learning through the resources and tools of information and communication technologies. Modern level of educational process involves the usage of various academic platforms and ICT tools for the effective organization of learner's active cognitive activity and the formation of a high level of motivation. In our report, we suggest that teachers, during planning the educational process take into account essential components: content and organization, but at the same time, we propose to use modern technologies, services and ICT tools to achieve the goal of the lesson.

Key words: *Research, learning, academic achievement, learning differentiation, ICT resources and tools.*

Информационно – коммуникационные технологии – это инновация, которая включает в себя сбор, обработку, хранение, и представление информации, а так же подразумевает сотрудничество и коммуникацию. В зависимости от целей и задач ИКТ могут быть представлены разнообразными способами и использованы в различных сферах деятельности. Однако, роль ИКТ продолжает расти, занимая значимое место в системе образования. [1, с. 5]

Исходя из многофункциональности использования информационно – коммуникационных технологий, мы видим, что создаются условия для формирования современных научных знаний у

учеников, развития практических умений и навыков, умения работать с разными источниками информации, способности критически их осмысливать и анализировать, умения делать выводы по проделанной работе.

Возникает вопрос, как научиться использовать и внедрять новые технологии в процесс обуче–ния, так чтобы это было эффективно? Как подобрать действенные методы, формы обучения для повышения мотивации, качества обучения, отслеживания учебных достижений, удовлетворения потребностей всех обучающихся?

Решение данных вопросов стало возможным при использовании подхода Исследования урока – Lesson Study.

Исследования урока – процесс, предназначенный для улучшения качества уроков, включая планирование, обсуждение урока, проведение урока, обсуждение после урока.

Для того чтобы в полной мере познать индивидуальность каждого из всех своих учащихся, узнать больше о потребностях в обучении и поведении отдельных исследуемых учеников помогает использование Lessonstudy.

Исследование урока – педагогический подход, характеризующий особую форму исследования на уроках, направленную на совершенствование знаний в области учительской практики. [2, с. 3]

Были определены этапы исследования урока:

1 этап –проведен анализ имеющихся информационных сред для организации учебного процесса с использованием технологий обучения,

определение целей и задач, разработка плана, определение вопросов для изучения;

2 этап – поиск информации, изучение теории;

3 этап –разработка серии уроков по теме, обмен опытом;

4 этап – анализ и обобщение, рефлексия, выводы, рекомендации.

Ключевая идея:Обучение в течение всей жизни

Цель работы: совершенствовать умение учителя использовать ресурсы и инструменты ИКТ для успешного усвоения учебного материала каждым учеником в процессе обучения.

Задачи:

– способствовать успешному усвоению учебного материала каждым учеником;

– способствовать развитию критического мышления, функциональной грамотности обучаю–щихся;

– повысить информационную компетентность учеников и учителей;

– способствовать саморегуляции обучающихся и росту педагогического мастерства учителя.

Планируемые результаты.

1. Обогащение новыми педагогическими технологиями, формами и методами обучения учащихся при дистанционном обучении
2. Использованиенеобходимых средств обучения (технологии, методы, средства ИКТ) для реализации учебной деятельности в условиях процесса обучения.
3. Повышение уровня исследовательской и аналитической культуры учителей.

Мы провели исследование уроков английского языка по развитию функциональной грамот–ности через приемы критического мышления в 10 классе с использованием определенных средств ИКТ: Wizer.me, Kahoot.it, Baamboozle.com,Quizlet, Online Test Pad.

При проведении уроковмы ориентировались на следующие принципы обучения:доступности(с учетом инструментов ИКТ) и посильности, учета возрастных и индивидуальных особенностей, ком–муникативной направленности,комплексной реализации целей: образовательной, развивающей, воспитательной, связи с жизнью. Чтобы достичь цели урока, мы подобрали задания, которые за–действуют следующие виды речевой деятельности: аудирование, чтение, говорение, а выполнение домашнего задания – письмо. Материал уроков оказался интересным для учащихся.

Выбранный ученик А – умеет критически мыслить, рассуждать, анализировать, делать выводы, применяет полученные знания и умения на практике. Ученик В – владеет приёмами саморегуляции,проявляет самостоятельность, делает выводы.Ученик С **–** оценивает себя, работу в целом, свободно выражает свои мысли, но затрудняется в применении знаний на практике, необходима своевременная поддержка учителя.Учебное время на уроках использовалось эффек–тивно, запланированный объём урока выполнен. Интенсивность урока была оптимальной с учётом физических и психологических особенностей обучающихся благодаря использованным инструментам ИКТ.

При проведении серии последовательных уроков мы проводили беседы с учениками, на–сколько эффективно планирование урока, какие инструменты ИКТсработали лучше на каждом уроке и помогли лучшему усвоению материала.Исходя из этого мы вносили изменения в планирование урока, выбор заданий и отслеживание учебных достижений через возможные и доступные ресурсы ИКТ.

Проведя исследование урока по данной теме, мыхотели бывам дать некоторые рекомендации использования ресурсов и инструментов ИКТ для успешного усвоения материала обучающимится в процессе обучения.

Безусловно, оценивание успешности в обучении – достижении целей – должно быть на каж–дом уроке. А для этого необходимо тщательно продумать, спланировать и разработать как сам дистанционный урок, так и самостоятельную работу учащихся над заданиями. Планируя урок, учитель должен знать о расписании всего учебного дня учеников, чтобы определить объем заданий для самостоятельной работы, учитывая установленные нормы и рекомендации.

Задания отправленные по электронной почте, в мессенджере, размещенные в Kundelik.kz, задания, размещенные на обучающей платформе (Google Classroom), онлайн–учебник, OnlineMektep – BilimLand являются примерами асинхронного обучения. Так же мы хотим рассмотреть мене известные, но очень эффективные ресурсы и инструменты ИКТ при асинхронном обучении.

Выбор информационно – коммуникационных технологий основывается на видах речевой деятельности. Просмотр видео и прослушивание песен повышает навыки аудирования у учащихся. В течении учебного процесса были выбраны тематические видео и песни, содержащие в себе грамматический материал и правила по изучаемой теме. Для эффективности пройденного материала была использована интерактивная платформа Bamboozle.com для отработки грамматических конструкций и применения их в речи. [3]

Для закрепления лексического материала использовалась игровая обучающая платформа, позволяющая отрабатывать пройденный материал в форме викторины с широким спектром доступ–ных вариаций демонстрации вопроса Kahoot.it. Платформа предоставляющая критически осмыслить весь прослушанный материал и повысить уровень учебной мотивации обучающихся. Предварительно определив темы, требующие более глубокого объяснения, создаются условия для успешного закрытия пробелов в знаниях при помощи тестов. [4]

Quizlet это бесплатный сервис, который позволяет легко запоминать любую информацию, которую можно представить в виде учебных карточек. Все что требуется – это найти в базе или создать интерактивный материал – собственные карточки, добавляя к ним картинки и аудиофайлы и затем выполнять упражнения и играть в игры, чтобы запомнить данный материал. Для входа в сервис необходимо зарегистрироваться или произвести вход через Google или Facebook.В Quizlet можно отправлять ученикам ссылку на модуль/курс, либо они сами могут найти их по имени преподавателя. [5]

Облачная система Online Test Pad может быть использована в образовательных учреждениях преподавателями для тестирования учеников и студентов, проведения экспресс–проверок, уровня знаний, зачётов и контрольных работ. В распоряжение пользователей программного обеспечения Онлайн Тест Пад предоставляется обширная база собственных и ранее созданных опросников, тестов и кроссвордов. [6]

Создавать интерактивные задания становится все легче с помощью таких сервисов, как LearningApps, Kahoot, Flipgrid, TubeQuizard или Quizizz. Можно перечислить много таких сайтов. Но следует отметить, что сейчас появился сервис, который объединяет в себе все функции выше перечисленных сервисов (LearningApps, Kahoot, Flipgrid, TubeQuizard или Quizizz) собранных в одном месте. Это очень удобно!

Сегодня обзор сервиса Wizer.me, который позволяет создавать интерактивные задания с использованием текстов, изображений, видео и аудио. [7]

Следует помнить, что выбирая сервисы и инструменты ИКТ, следуем принципам минимализма. Делая выбор, оптимизируйте и сокращайте, отвечая каждый раз на вопрос «зачем будет использован этот сервис или инструмент?» Инструменты подбираем, ориентируясь на цели урока и содержание.

Подводя итог, можно сказать, что использование ресурсов и технологий ИКТ является одним из эффективных способов учебных достижений учащихся при исследовании урока. С внедрением правильных технологий при планировании урока создаются условия для индивидуализации и дифференциации процесса обучения, повышение познавательной деятельности и учебной мотивации обучающихся.

Список литературы:

1. LessonStudy: для желающих исследовать свой урок / Ж.Б.Абдрахманова, С.Б.Биярова, Г.Т.Зейнолдина Астана: 2017. 52 с.
2. Байгаринова Ж.К. Исследование урока (LessonStudy): от А до Я. Астана: 2017. 36 с.
3. https://www.baamboozle.com/
4. https://www.kahoot.com/wp–login.php
5. https://skyteach.ru/2019/12/04/quizlet–chto–eto–i–kak–rabotaet/
6. http://inphormatika.ru/online/online_test_pad.html
7. https://skyteach.ru/2020/08/21/sozdanie–interaktivnyx–zadanij–s–pomoshhyu–servisa–wizer–me/

УДК 37.012.4

КОМПЬЮТЕРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ КАК ОТВЕТ НА ВЫЗОВЫ ВРЕМЕНИ

Назмутдинов Ризабек Агзамович
кандидат психологических наук, доцент
E–mail: nazmu1956@mail.ru
Калиниченко Оксана Викторовна
магистр психологии, ст. преподаватель
E–mail: kalinichenkooksana@mail.ru
КРУ им. А.Байтурсынова
г.Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Бұл мақала жоғары оқу орындарында психологиялық пәндерді оқытудағы компьютерлік техно–логияның рөлін қарастыруға арналған. Білім беруді компьютерлендіру кең мағынада университеттегі білім беру қызметінің барлық түрлері мен формаларына жаңа ақпараттық технологияларды енгізу үдерісін білдіретіні атап өтілген. Әсіресе компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктері ерекше көзге түседі. Қостанай өңірлік университетінде психологиялық пәндерді оқытуда компьютерлік технологияларды қолданудың алдын ала тәжірибесі ұсынылған.

Түйінді сөздер: *компьютерлік технологиялар, ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, қашықтықтан оқыту, технологиялық ойлау.*

Аннотация

Данная статья посвящена рассмотрению роли компьютерных технологий в преподавании психологических дисциплин в высшей школе. Отмечается, что под компьютеризацией образования в широком смысле понимается процесс внедрения новых информационных технологий во все виды и формы образовательной деятельности в вузе. Особо выделяются возможности компьютерных технологий. Представлен предварительный опыт применения компьютерных технологий в преподавании психоло–гических дисциплинв Костанайском региональном университете.

Ключевые слова: *компьютерные технологии, информационно–коммуникационные технологии, дистанционная форма обучения, технологическое мышление.*

Abstract

This article is devoted to the consideration of the role of computer technology in the teaching of psychological disciplines in higher education. It is noted that the computerization of education in a broad sense refers to the process of introducing new information technologies into all types and forms of educational activities at the university. The possibilities of computer technologies stand out in particular. The preliminary experience of using computer technologies in teaching psychological disciplines at the Kostanay Regional University is presented.

Key words: *computer technologies, information and communication technologies, distance learning, technologicalthinking.*

Мы живем в мире, где существующие нормы постоянно трансформируются, зачастую меняясь до неузнаваемости. Пандемия COVID–19 стремительно меняет систему высшего образования, ориен–тируя ее на дистанционные образовательные технологии. В ближайшем будущем иметь успех на рынке будут те университеты, которые сумеют в короткий срок и с максимальным качеством перевести свои программы в онлайн–среду, комфортную для обучения студенческого контингента.

На современном этапе под компьютеризацией образования понимается процесс внедрения новых информационных технологий во все виды и формы образовательной деятельности в вузе. Использование новых информационных технологий в обязательном порядке требует и формиро–вания новых образовательных моделей. Компьютерные технологии – это обобщенное название технологий, отвечающих за хранение, передачу, обработку, защиту и воспроизведение информации с использованием компьютеров, а также соответствующая наука [1; 2].

Компьютерные технологии надо рассматривать как основную составляющую информа–ционных технологий обучения. Создать качественную информационнообразовательную среду можно лишь при реализации всех трех направлений применения компьютерных технологий.

Система высшего образования в современных условиях отличается широким распростра–нением различных информационно–коммуникационных технологий обучения. Естественно, что это приводит к изменению содержания учебной деятельности, к его насыщению самостоятельной и творческой деятельностьюпедагога и обучающихся.

Компьютерные технологии заметно изменяют и обогащают практику подготовки будущих специалистов. В современных реалиях компьютер зарекомендовал себя, как средство предъявления учебного материала; средство контроля за усвоением учебного материала студентами и, наконец, как основной элемент их будущей профессиональной деятельности.

Использование компьютерных технологий способствует созданию таких условий обучения, которые максимально приближены к реальной профессиональной деятельности. Это, в свою очередь, способствует отработке профессиональных навыков [3; 4].

Систематическое применение в образовательном процессе высших учебных заведений мультимедиа–технологий, интернет–технологий провоцирует бурное развитие компьютерной техники и программного обеспечения. Одновременно происходит изменение содержания учебной деятель–ности преподавателя. Основных изменений три: первое, усиление творческой активности педагога; второе, повышение уровня его технологической и методической подготовки; третье, разработка учебно–методических комплексов (с использованием электроннообразовательных ресурсов и информационно–коммуникационных технологий обучения) [5].

Информационно–коммуникационные технологии обучения могут быть использованы на ауди–торных занятиях и при выполнении студентами внеаудиторной самостоятельной работы. Основная задача преподавателя – организовать обучение таким образом, чтобы получение новых знаний было творческим и активным процессом.

Компьютерные технологии обладают большим набором художественных и технических возможностей, которые создают широкие возможности для организации эффективных и интересных занятий, для активизации студенческой аудитории [6; 7].

В процессе работы, у нас накопился определенный опыт, который мы используем в повседневной практике, создавая условия для интересных и эффективных занятий, для активной работы студентов. Важным требованием к реализации образовательных программ является широкое использование интерактивных форм занятий в учебном процессе, в сочетании с внеаудиторной работой.

Преподаватель знакомит студентов с основными аспектами лекции и узловыми вопросами семинара. Проработка учебной темы, ее детальный анализ, осознание материала остается для самостоятельной работы студента с электронными и интернет – ресурсами. Доминирующим методом, используемым на занятиях по гуманитарным и общественным дисциплинам, является интерактивная лекция. К сильным сторонам интерактивной лекции, мы можем, отнести возможность усвоения большего объема информации за довольно короткое время.

В данном случае, основным учебным пособием является компьютерный и электронный курс по дисциплине на портале. К нему, можно отнести следующие позиции:электронная лекция в Moodle: разрозненные вопросы (промежуточные вопросы) во время лекции, когда преподаватель задает вопросы во время объяснения лекции; мини–рефлексия. Студенты отвечают на вопросы письменно в течение 2–3 минут на портале Moodle; лекции включают в себя видеоролики, которые визуализируют и облегчают понимание учебного материала; применение слайд–шоу лекций.

Скользящая технология задает достаточно высокий темп занятия. Важно учитывать, что интерактивные слайд–лекции гармонично сочетают теоретический материал с его практическим применением. При изучении нового материала необходимо использовать учебные видеоматериалы, подборку учебных видеозаписей, соответствующих лекционному материалу. Интерактивный семинар становится полноценным дополнением современной лекции.

На интерактивном семинаре используются следующие методы: форум в форме группового обсуждения; использование онлайн–чата для обсуждения вопросов темы семинарского занятия; глоссарий и основной терминологический аппарат. Знакомство и освоение терминологического и понятийного аппарата реализуется через платформу Moodleи интернету с использованием интернет–ресурсов.

В области практической работы положительно зарекомендовали себя электронные учебники, открывающие быстрый доступ к характеристикам психологических явлений и процессов. В качестве средств контроля – компьютерное тестирование. Компьютерное тестирование не только экономит учебное время, но и способствует развитию памяти и логического мышления обучаемых.

Таким образом, компьютерные технологии демонстрируют свою эффективность в следующих направлениях: использование мультимедиа в обучении и управлении; применение автоматизиро–ванных обучающих систем; применение средств информационных технологий и компьютерных телекоммуникаций; использование компьютера и информационных технологий в качестве средства обучения; представление учебной информации (гипертекст, текст, графика, видеофрагмент); пред–ставление баз данных и знаний (тренажеры, интеллектуальные обучающие системы, тестирующие и игровые программы, виртуальные лаборатории) [8; 9].

Компьютерные технологии обеспечивают: интерактивность, выразительность и структуриро–ванность учебной информации; быстрый допуск к информации в электронных базах данных и библио–теках. Однако, важно помнить, что использование компьютерных технологий требует от препода–вателя вуза комплексно реформировать все составляющие учебного процесса. Компьютерные технологии в преподавании и обучении требуют систематического подхода к увеличению методического разнообразия.

В преподавании психолого–педагогических дисциплин нами активно применяется система электронного обучения Moodle. Данная система наполняет учебные курсы контентом, который обеспечивает обучаемых возможностью: доступа к неограниченному объему информации; автомати–зированной проверкой собственных знаний; обмена сообщениями и электронными письмами; общения с преподавателями. Студенты могут также создавать собственные контенты (изображения, презентации и т. д.), интерактивные контенты (алгоритмы и программы).

Имеет смысл подчеркнуть то, что в данном случае результат разработки студентами собственных информационных систем играет вторичную роль. Наиболее значимым является развитие у них технологического мышления.

Основной задачей лекционных, семинарских и лабораторных занятий в современном вузе становится создание новых знаний. Используя различные интернетресурсы, студенты выходят на новый для себя уровень – конструирования новых для себя знаний, навыков и умений. Все это должно проходить при непосредственном участии преподавателя, который переходит в роль партнера обучаемых. Такое обучение с использованием компьютерных технологий позволяет препода–вателю и студентам развивать совместные идеи и решения, активно обмениваться учебной и научной литературой [10]. Технологическая база позволяет превратить совокупные знания, которыми располагают преподаватели, в электронный ресурс, доступный обучающимся в любое время, в любом месте и в любой форме.

Практически, дистанционная форма обучения, которая реализуется в стенах нашего вуза, включает разнообразные компьютерные технологии в сочетании с технологиями интерактивного обучения. Данные формы дополняют традиционные аудиторные занятия новыми информационными ресурсами и мультимедийными технологиями, которые существенно повышают уровень знаний наших студентов.

Передача студенческой аудитории теоретических знаний, навыков и умений сопровождается компьютерными, электронными и онлайн–презентациями. Повышается и эффективность СРО за счет специальной платформы дистанционного обучения, способной выполнять педагогическую оценку и оказывать тьютерскую помощь. Применяемые электронные учебники, курсы снабжены интерактив–ными заданиями и наборами тестов открытого и закрытого типов.

Наш опыт организации, проведения занятий на кафедре педагогики и психологии доказывает, что результативность обучения в целом достигается широким применением интерактивных технологий инновационных подходов во внеаудиторное время. Необходимо подчеркнуть и то, что дистанционные формы обучения демонстрируют свою эффективность и для очной формы обучения.

В качестве очень перспективного направления нами видится, активное применение веби–нарных комнат для синхронных онлайн–лекций и онлайн–семинаров. Современная технологическая база высшей школы сегодня способствует конвертации совокупных знания навыков и умений, которыми обладают преподаватели психолого–педагогических дисциплин, в электронный ресурс, доступный каждому студенту в любое время, в любом месте и в любой форме.

Таким образом, широкое использование компьютерных технологий не только активизирует учебный процесс, усиливает самостоятельность обучаемых, но и является адекватным ответом на современные вызовы времени.

Список литературы:

1. Богдановская И.М., Зайченко Т.П., Проект Ю.Л. Информационные технологии в педагогике и психологии. СПб.: Питер, 2015. 304 с.
2. Сергеева М.Г. Изменения профессионально–педагогической деятельности преподавателя средствами информационных технологий // Проблемы современного педагогического образования. 2019. №63–1. 291–294 с.
3. Агеенко Н.В., Барашкина Е.А., Масленкова Н.А. Трансформация образовательных практик в усло–виях цифровой среды // Вестник Самарского государственного технического университета. Серия: Психолого–педагогические науки. 2018. №4 (40). 34–43 с.
4. Бабчук И.Д. Информационные технологии в педагогической деятельности // Вестник современных исследований.2018. №9.1 (24). 60–61 с.
5. Новикова А.В. Опыт использования информационных интерактивных образовательных технологий в техническом вузе // XXI век: итоги прошлого и проблемы настоящего плюс. 2014. №6. 239–242 с.
6. Ваганова О.И. Информационные технологии в профессиональной деятельности педагога профессионального обучения // Балтийский гуманитарный журнал. 2020. Т.9, 3№. 55–59 с.
7. Гончарук Н.П. Дидактические и психологические аспекты использования интернет технологий в высшем профессиональном образовании // Педагогика и психология образования. 2018. 4. 106–116 с.
8. Астанин С.В. Применение математических методов в дистанционном обучении.Таганрог: Изд–во ТРТУ, 2003. 183 с.
9. Бакулина Е.А. Практико–ориентированное обучение бакалавров педагогического вуза использо–ванию информационных технологий в профессиональной деятельности // Мир науки. Педагогика и психология. 2009. Т.7, 6. 42 с.
10. Шарипова О.М. Цифровизация и цифровые компетенции: новая реальность // Вопросы инновационной экономики.2020. Т.1, №3. 1789–1802 с.

УДК 378

ЦИФРОВИЗАЦИЯ – РЕШЕНИЕ ПРОБЛЕМ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УЗБЕКИСТАНА?

Наров Улугбек Ирискулович
доктор экономических наук, профессор
кафедра «Внешнеэкономическая деятельность и туризм»
Ташкентский Государственный Университет Востоковедения (ТГУВ)
г. Ташкент, Узбекистан
E–mail: narov1998@gmail.com

Андатпа

Цифрлық экономиканы қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар арқылы және әртүрлі компьютерлік технологияларды қолдану арқылы қашықтыққа ақпаратты беру процесі деп түсіну керек. Жоғары білім беру жүйесін цифрландыру университеттердің тиімділігін арттыруға, басты мәселені шешуге – нарықта сұранысқа ие мамандарды дайындауға мүмкіндік бере ме, жоқ па, соны анықтауға тырысайық. Өзбекстанда жоғары білім беру жүйесіндегі реформалар 2001 жылы басталды. Мақалада университеттердің шешімін таппаған мәселелері көрсетіліп, оларды цифрландыру арқылы шешу мүмкіндігі туралы мәселе көтерілген.

***Түйінді сөздер**: цифрландыру, жоғары білім, университеттер, проблемалар.*

Аннотация

Под цифровой экономикой следует понимать процесс передачи информации на расстояние посредством современных информационных технологий и используя различные вычислительные техники. Попробуем разобраться позволит ли цифровизация системы высшего образования поднять эффективность вузов, решить главную проблему – подготовки ими специалистов востребованных на рынке. В Узбекистане реформы в системы высшего образования были заложены в 20016 году. В статье приведены нерешенные проблемы вузов и ставится вопрос о возможности их решения посредством цифровизации.

***Ключевые слова:** цифровизация, высшее образование, вузы, проблемы.*

Abstrakt

The digital economy should be understood as the process of transmitting information over a distance through modern information technologies and using various computer technology. Let's try to figure out whether the digitalization of the higher education system will make it possible to increase the efficiency of universities, to solve the main problem – the training of specialists in demand on the market. In Uzbekistan, reforms in the higher education system were laid down in 20016. The article presents the unresolved problems of universities and raises the question of the possibility of their solution through digitalization.

***Key words:** digitalization, higher education, universities, problems.*

К сожалению, даже среди специалистов, преподающих предмет по цифровизации экономики порой можно встретить таких, которые не могут дать четкий и лаконичный ответ на данный вопрос. Специалисты начинают приводить различные примеры из практики цифровизации каких–то про–цессов, отраслей, другие – берутся освещать теорию вопроса цифровизации, а третьи вообще цифровизацию путают с оцифровкой. Такое положение дел объясняется отсутствием, в специальной профессиональной литературе популярного объяснения понятия цифровой экономики. То есть авторы в своих учебниках или научных трудах подчас стремясь быстрее окунуться в процесс описания создания отдельных моделей цифровой экономики и их функционирование, пренебрегают необходимостью простого объяснения понятия цифровой экономики. Вот почему мы можем видеть столь различные трактовки цифровой экономики. Они не способствуют созданию у обучающихся, и тем более у обывателей, четкого представления о цифровой экономике. В этой связи следовало бы дать доступное для восприятия человека объяснение о сущности цифровой экономики, а также понимание как она создается.

На наш взгляд под цифровой экономикой следует понимать процесс передачи информации на расстояние посредством современных информационных технологий и используя различные вычислительные техники. В качестве современных информационных технологий выбираются созда–ваемые программы, а в качестве вычислительной техники – компьютерная техника. Важным средством передачи информации выступает интернет и его производные такие как интранет и экстранет. Следует также понять, как работает эта система и как создается цифровая экономика. Цифровая экономика создается постепенно путем автоматизации различных сфер экономики. В развитых странах это начиналось с производства, когда создавались автоматизированные вначале производственные процессы,участки, цеха, а затем и всего предприятия. Социальные сферы, сферы коммунального обслуживания являлись последующими сферами цифровизации. Очевидно, что цифровая экономика страны создается путем полной цифровизации всех ее сфер. Это сложная задача. Она связана с модернизацией всех сфер экономики страны, внедрением в них передовых технологий.

Встает вопрос может ли цифровизация решить накопившиеся проблемы экономики? Ответ неоднозначный. В каких – то несложных для оцифровки сферах – да, а в более сложных – нет. Например, отдельные сферы коммунальных услуг, например при сборе городского мусора,могли бы быть цифровизированы уже сегодня, если бы были приобретены и установлены мусорные баки с датчиками, организован центральный диспетчерский центр и хорошо работал высокоскоростной интернет. Цифровизация других сфер также возможна, но потребует уже больших средств и усилий и т.д. Существует мнение, что цифровизация существующих систем приведетлишь к бесполезным тратам средств и времени. С этим можно согласиться, поскольку мы имеем дело с устаревшей техникой и технологией. И здесь, как в примере с цифровизацией процесса сбора мусора, потребуются инвестиционные средства для обновления техники и технологии, а также обучения персонала.

Теперь попробуем разобраться позволит ли цифровизация системы высшего образования поднять эффективность вузов, решить главную проблему – подготовки ими специалистов востребованных на рынке.

В рамках процессов глобализации в сфере образования европейские страны приняли Болонскую декларацию от 19 июня 1999 года, в которой в настоящее время принимают участие 47 стран, в том числе, Азербайджан, Грузия, Казахстан, Молдова, Украина и Россия. Болонская декларация стала основой создания Европейского пространства высшего образования (далее – ЕПВО), основанного в марте 2010 года. До подписания Болонской декларации, 18 сентября 1988 года, в г. Болонье ректорами европейских университетов была принята Великая хартия европейских университетов, целью которой явилась необходимость унификации образовательных систем европейского университетского сообщества. «Хартия призвана способствовать решению проблемы свободного движения кадров высшей квалификации, исследователей, научных работников между странами, преодолев высокую диверсификацию содержания образования, систем квалификации, степеней и дипломов в различных государствах». В качестве фундаментальных принципов существования университета Великая хартия европейских университетов утвердила четыре ниже следующих:

1) автономия, моральная и научная независимость от политической и экономической власти;
2) неотделимость учебного процесса от исследовательской деятельности;
3) внутренняя свобода преподавания, исследований и обучения;
4) универсализм.

В сознании многих укоренилась мысль, что отечественная система высшего образования поставляет высококвалифицированных специалистов. Вместе с тем очевидно, что это совсем не так. вузы не справляться со своими задачами. Их выпускники представляются «полуфабрикатами», которые нуждается в «доработке». Не мало времени проходит пока молодой специалист освоит практические навыки и знания, необходимые в трудовой деятельности. Отдельные эксперты утверждают, что на это уходит от 5 месяцев до 5 лет.Производства, да и другие сферы экономики не находят в выпускниках нужных специалистов.

В настоящее время во многих вузах продолжается практика советской системы образования. Однако в рыночных условиях хозяйствования такая система подготовки кадров не жизнеспособна, так как частные предприятия и фирмы не согласны делить бремя вузов по подготовке кадров. Поэтому подавляющая часть выпускниковиспытывают большие трудности при трудоустройстве. Они либо доучиваются приобретая необходимую компетенцию в своей специальности, либо меняют профессию.

Опрос более 13 тысяч руководителей и сотрудников HR–служб, проведенного в марте 2020 года Национальным агентством развития квалификаций (НАРК) и Фондом ВЦИОМ, показал, что менее 2,0% работодателей остались довольными уровнем квалификации, приходящих к ним работников –соискателей на занятие вакантных должностей. Компаниям, не удовлетворенным в уровне подготовке работников, приходится организовывать собственные курсы обучения и подготовки специалистов. А в последнее время такие компании начали создавать так называемые корпоративные университеты, где готовятся специалисты нужной компетенции. Массовая организация таких корпоративных университетов в будущем может представлять угрозу существования традиционной системе образованию в вузах.

В Узбекистане реформы в системы высшего образования были заложены в 20016 году в представленной программе предвыборной компании Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева. Дальнейшее развитие они нашли в Стратегии действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017–2021 годах и Программе комплексного развития системы высшего образования на период 2017–2021 годов. 2023 год объявлен Годом заботы о человеке и качественного образования.

За последние 3–4 года предпринятые правительственные меры дали определенный результат. Материально техническая база вузов окрепла. Это создало условие для организации удаленной формы обучения во время корона вирусной пандемии в 2020 году. Была несколько улучшена

мотивация профессорско–преподавательского состава. Создан ряд новых отечественных высших учебных заведений, открыты филиалы зарубежных вузов.

Несмотря на принятые директивные меры в системе высшего образования республики изменения недостаточные. Продолжает оставаться низким уровень владения необходимыми для практики компетенциями выпускниками вузов. Это является следствием известных нерешенных проблем.

Из–за выбора не актуальных для отечественных вузов критерий, созданная система оценки рейтинга вузов, призванная обеспечить конкуренцию среди вузов не дала ожидаемых результатов. Важнейшими критериями должны были явиться не публикации в наукометрических изданиях (скопус и т.п., ваковские и другие журналы) неколичествоспециализированных и других советов, а также другие аналогичные критерии, которые легко подделать в условиях коррупции,а реальные результаты коммерциализации полученных выпускниками знаний, количество трудоустроенных выпускников (не на бумаге), доходы, полученные вузами от научной и инновационной деятельности и другие материально ощутимые результаты. Важным критерием должна стать востребованность специалистов вуза за рубежом.

Еще хуже обстоят дела с подготовкой научных кадров. В настоящее время в республике имеется всего лишь чуть более 8500 кандидатов наук и 2200 докторов наук. И если принять во внимание тот факт, что за 25 прошедших лет было подготовлено всего 200 докторов наук, то становится ясно – насколько слаба и не совершенна республиканская система подготовки и аттестации научных кадров.

Сегодня в свете очерченных проблем особое внимание необходимо уделить коренной реформе министерства высшего и среднего специальногообразования, а также высшей аттеста–ционной комиссии страны, которые не в состоянии содействовать реализации вузовских реформ.

Необходимо дать вузам больше самостоятельности в своей деятельности. Как видно решить эти системные проблемы высших учебных заведений цифровизация не в состоянии.

Список литературы:

1. Программа комплексного развития системы высшего образования на период 2017–2021 годов [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.uzdaily.uz/ru/post/32251
2. Наров У.И. Инновации в системе высшего образования в Узбекистане// Фундаментальные и прикладные исследования в современном мире. Материалы XX1У Международной научно–практической конфе–ренции 30 мая 2019. 102–107 с.
4. Наров У.И. Проблемы цифровизации высшего образования Узбекистана. Экономическое прост–ранство в эпоху интеграции и цифровизации. Монография. «Российский экономический университет им. Г.В.Плеханова» Смоленский филиал. Смоленск, 2022. 348 с.

УДК 004

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЕТЕВОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В НАУЧНО–ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЕ СТУДЕНТОВ

Натигулова Гульзия Жумагалиевна
магистр образования, учитель английского языка
ОШ №23 им.М.Козыбаева
г. Костанай, Казахстан
E–mail: natigulova.gulziya@gmail.com

Аннотация

В связи с недавними событиями в мире и активным ростом использования интернет–ресурсов во всех сферах жизнедеятельности человека, а также широким спектром его использования в сфере образования, представляется актуальным говорить о сетевом взаимодействии как средстве повышения квалификации будущих педагогов, использовании его в качестве помощника студентов во время практики, а также обмена опытом среди работающих педагогов. Целью статьи является популяризация сетевого взаимодействия как средства повышения эффективности при подготовке будущих педагогов, обмена опыта, а также показать некоторые его преимущества для организаций образования.

***Ключевые слова**: сеть, сетевое взаимодействие, интернет–ресурсы, партнерство, образование.*

Аңдатпа

Әлемде болып жатқан соңғы оқиғаларға және адам өмірінің барлық салаларында интернет–ресурстарды пайдаланудың белсенді өсуіне, сондай–ақ оны білім беру саласында қолданудың кең ауқымына байланысты желі құралы ретіндегі туралы айту орынды сияқты. болашақ мұғалімдердің біліктілігін арттыру, оны практикада студенттерге көмекші ретінде пайдалану, сонымен қатар жұмыс істейтін мұғалімдер арасында тәжірибе алмасу.Мақаланың мақсаты–болашақ мұғалімдерді даярлау, тәжірибе алмасу

кезінде тиімділікті арттыру құралы ретінде желілік өзара әрекеттесуді насихаттау, сонымен қатар оның білім беру ұйымдары үшін кейбір артықшылықтарын көрсету.

***Түйінді сөздер**: желі, интернет–ресурстар, серіктестік, білім.*

Abstract

In connection with recent events in the world and the active growth in the use of Internet resources in all spheres of human life, as well as a wide range of its use in the field of education, it seems relevant to talk about networking as a means of improving the skills of future teachers, using it as an assistant to students in time of practice, as well as the exchange of experience among working teachers. The purpose of the article is to popularize networking as a means of increasing efficiency in the preparation of future teachers, sharing experience, and also showing some of its benefits for educational organizations.

***Key words**: net, network interaction, Internet resources, partnership, education.*

Одной из важнейших задач образовательной политики государства на современном этапе выступает организация всестороннего партнерства. Это означает, в том числе, и развитие сетевого взаимодействия на различных уровнях системы образования.

Сегодня под сетевым взаимодействием понимается система горизонтальных и вертикальных связей, обеспечивающая доступность качественного образования для всех категорий граждан, вариативность образования, открытость образовательных организаций, повышение профессиональ–ной компетентности педагогов и использование современных ИКТ–технологий.

Современные исследования Бугровой Н.С., Гончаровой, Н.Ю., Маковеевой В.В., Нетериной Е.А., Панкратовой Т.Б. и др. раскрывают историю появления термина «сетевое взаимодействие» в педагогике, компоненты, условия, формы, результаты и эффекты сетевого взаимодействия. В пос–ледние годы в диссертационных исследованиях отражены различные аспекты сетевого взаимо–действия: сетевоевзаимодействие педагогов в различной форме (в Интернете, повышении квалифи–кации сообществом нескольких учреждений, распространении инновационного опыта) (Гончарова Н.Ю.); сетевоевзаимодействие учреждений высшего профессионального образования и службы занятости (Панкратова Т.Б.); механизмом интеграции бизнеса и образования [1, с. 73].

Сетевое взаимодействие – это система связей, позволяющих разрабатывать, апробировать и предлагать профессиональному педагогическому сообществу инновационные модели содержания образования и управления системой образования; это способ деятельности по совместному использованию ресурсов.

Сетевое взаимодействие позволяет:

– распределять ресурсы при общей задаче деятельности;

– опираться на инициативу каждого конкретного участника;

– осуществлять прямой контакт участников друг с другом;

– выстраивать многообразные возможные пути движения при общности внешней цели;

– использовать общий ресурс сети для нужд каждого конкретного участника [2, с. 115–120].

Существуют ошибочные точки зрения на определение понятия «сетевое взаимодействие между образовательными учреждениями»:

1) любое происходящее между ними взаимодействие (конференции, педагогические совещания и любые совместные мероприятия);

2) всякое взаимодействие между образовательными учреждениями, использующее Интернет;

3) взаимодействие, в котором образовательные учреждения информационно обмениваются друг с другом какими–то ресурсами (находками, идеями, способами деятельности).

Мы придерживаемся определения «сетевой организации» из теории стратегического управления.

В настоящее время сетевое взаимодействие является одним из мощных ресурсов иннова–ционного образования, основанного на следующих принципах: во–первых, сеть – это возможность продвижения продуктов инновационной деятельности на рынок образовательных услуг и, таким образом, получения дополнительного финансирования; во–вторых, сетевое взаимодействие позво–ляет усиливать ресурс любого инновационного учреждения за счет ресурсов других учреждений. Сеть помогает найти прецеденты, получить экспертизу собственных разработок, расширить перечень образовательных услуг для студентов, в том числе, посредством реализации образовательных программ в сетевой форме.

Причины, по которым говорят о необходимости сетевого взаимодействия, достаточно прозрачны: есть проблемы образования, которые сложно решить в отдельном образовательном учреждении, их более успешно можно решить в рамках сетевого взаимодействия образовательных учреждений.

В.В.Маковеева выделяет следующие преимущества сетевого взаимодействия:

– отсутствие территориальной ограниченности, фокусирование участников на развитие ключе–вых компетенций;

– привлечение к совместной деятельности компетентных партнеров;

– возможность формирования объединений для реализации сложных проектов с множеством участников;

–высокий уровень инновационной активности и др. [3, с. 165]

Как отмечают Т.В.Глубокова и И.Э.Кондракова при сетевой организации взаимодействия наблюдаются опосредованные связи: круг взаимодействия увеличивается, результаты работы стано–вятся более продуктивными и качественными, за счет сетевого взаимодействия у каждого участника есть уникальная возможность развития и совершенствования своих профессиональных ключевых компетенций [4, с. 127]

Сеть создается на добровольной основе, удерживается общей проблематикой и интересами всех членов сети. Таким образом, сеть всегда является результатом проектного замысла, поскольку участники должны участвовать в едином целеполагании, согласовывать механизмы и схемы взаимо–действия, договариваться о результатах деятельности.

В настоящее время в нашей стране сетевое взаимодействие в сфере образования понимает–ся как горизонтальное взаимодействие между образовательными учреждениями по распространению функционала и ресурсов. Первая ступень подобной коммуникации – так называемая «натуральная форма», давно и прочно вошла в образовательную деятельность: семинары, круглые столы, конференции, дискуссии и встречи по обмену опытом и проблемным вопросам, дни партнерского взаимодействия.

Вторая ступень развития сетевого взаимодействия организаций образования – организация взаимодействия и распространения передового опыта с помощью интернет–возможностей. Это взаимодействие, которое имеет большие преимущества перед другими способами, поскольку в данном случае инновационный опыт одной или нескольких организаций образования доступен широкому кругу пользователей интернет–сети. Опыт каждого учебного заведения освещается на сайте.

Сетевое взаимодействие сегодня становится современной высокоэффективной инновацион–ной технологией, которая позволяет образовательным учреждениям не только выживать, но и динамично развиваться. Важно заметить, что при сетевом взаимодействии происходит не только распространение инновационных разработок, а также идет процесс диалога между образователь–ными учреждениями и процесс отражения в них опыта друг друга, отображение тех процессов, которые происходят в системе образования в целом. Важной особенностью сетевого взаимо–действия, по мнению Е.А.Нетериной [5, с. 131], является то, что в сети нет организаций в традицион–ном смысле (см. Таблица 1). Первичным элементом сетевого объединения выступает прецедент взаимодействия, сетевое событие (проект, семинар, встреча, обмен информацией и т.п.). Каждый человек может вступать в определенное взаимодействие с сетью, и это взаимодействие составляет содержание индивидуального образовательного развития каждого человека, образовательного учреждения, образовательной среды. Инновации в условиях образовательной сети приобретают эволю–ционный характер, что связано с непрерывным обменом информацией и опытом, и отсутствием обязательного внедрения. Опыт участников сети оказывается востребованным не только в качестве примера для подражания, а также в качестве индикатора, который позволяет увидеть уровень собственного опыта и дополнить его чем–то новым, способствующим эффективности дальнейшей работы. Сетевое взаимодействие – это система связей, позволяющих разрабатывать, апробировать и предлагать профессиональному педагогическому сообществу инновационные модели содержания образования и управления системой образования; это способ деятельности по совместному использованию ресурсов.

Таблица 1 – Эффекты, получаемые участниками сетевой структуры

Возможные виды эффектов	*Характеристика*
Информационные	Непрерывность обмена, улучшение качества информационного обмена, передачи знаний, опыта: – специалисты СПО и ВПО обеспечивают студента, вышедшего на практику методической поддержкой, представленной в виде рекомендаций, возможностью получения консультаций, как в очном так и в дистанционном формате, в том числе через е–портфолио; – специалисты СПО и ВПО обмениваются результатами собственного интеллектуального труда в виде разработок практических, семинарских занятий, лекционных материалов.
Ресурсные	Возможности доступа к разнообразным ресурсам (идеям, знаниям, технологиям, человеческим, финансовым и др. ресурсам), рассредоточенным по всему миру, использование образовательных ресурсов: – электронной библиотечной системы: доступ к учебно–методическим электронным материалам по дисциплинам. – образовательных ресурсов дистанционных технологий Moodle: электронные курсы «Технология е–портфолио», «Информационные технологии в профессиональной деятельности учителя».
Инфраструктурные	Возможности использования объектов инновационной, производственной, информационно–коммуникационной, социальной инфраструктуры участников сетевого взаимодействия: – взаимодействие со школами и педагогическими колледжами при организации и проведении совместных проектов и событий, региональных олимпиад, конференций (в том числе в дистанционном режиме), проведение вебинаров и консультаций; – организация работы школьного куратора и (или) супервизора, который помогает студенту реализовать задачи, поставленные перед ним на период практики, оказывает содействие в написании отчета по практике; – организация методического сопровождения учителей школ в процессе прохождения практик студентами со стороны преподавателей и методистов, курсы повышения квалификации супервизора.
Временные	Ускорение процессов мобилизации и передачи информации, знаний, опыта, технологий, а также обратной связи в процессах коммуникации. Повышение оперативности принятия решений.
Экономические	Финансовое участие бизнес–сообществакак в совместных научных исследованиях и разработках так и в образовательных проектах.

М.М.Чучкевич [6] выделяет пять основных характеристик сетевой организации:

1. Независимость членов сети – члены организации имеют определенную степень свободы, достаточную для возможности определять приоритеты по характеру и направленности собственной деятельности, и нести ответственность за конечный результат. Принципиальными являются два основных типа ответственности: перед самим собой за собственный успех и результат достижения самостоятельно поставленной цели и перед вышестоящей инстанцией за достижение результата, заданного целью, поставленной извне.

2. Множественность лидеров – понятие лидерства в сети не совпадает с понятием лидерства в организациях, построенных по принципу административной иерархии. Лидер в сетевой организации – это любой человек или компания, являющаяся носителем финансового, производственного, коммуникативного, экспертного или любого иного ресурса. Необходимым условием лидерства в сети является готовность члена сети к использованию своего ресурса для достижения общих целей сети, естественно параллельно с реализацией его собственных целей. В организациях, построенных по сетевым принципам, профиль системы лидерства находится практически постоянно в процессе изменения. Для лидерства в сети нужно иметь необходимый для работы ресурс (включая знания, навыки работы и т.п.). Именно этот факт обеспечивает множественность уровней лидерства.

3. Объединяющая цель – в сетевых организациях представляет собой достаточно сложный феномен, несущий в себе смысл функциональной основной идеологемы сети – конкурентного сотрудничества. Объединяющая цель в сетевой организации строится на индивидуальном прогрессе каждого члена сети, недостижимом вне сети. Как правило, объединяющая цель основана на заинтересованности членов сети в использовании совместных статусных, материальных, маркетин–говых и информационных ресурсов сети. Относительно независимая компания вступает в сетевую организацию, переходя из поля конкуренции в поле конкурентного сотрудничества с другими независимыми членами сети только потому, что видит конкретную прагматическую пользу для себя в рамках сети, недостижимую вне её поля деятельности.

4. Добровольность связей – принимает разные формы в зависимости от типа сетевой органи–зации и степени независимости её участников. Подразумевается, что сотрудники компании, опираясь на ограниченное, но реально присутствующее право выбора партнеров по проектной команде и принятие ответственности за свою ресурсную позицию, достаточно самостоятельно определяют структуру своего взаимодействия в рамках организации по конкретным проектам.

5. Множественность уровней взаимодействия – взаимодействие в рамках сети осуществляет–ся не по административным каналам, и напрямую, между теми компаниями и людьми, которые и должны реально вместе решать необходимые вопросы. Взаимодействие возникает непосредственно по линиям актуальной потребности во взаимодействии. В этой связи и возникает реальная множественность уровней взаимодействия, поскольку каждый член сети может взаимодействовать как с членами своей ячейки (уровня) сети, так и с представителями других уровней, находящихся сколь угодно далеко или близко к корпоративному центру сети.

Несмотря на широкий спектр категорий эффективности сетевого взаимодействия, его положительных сторон и степени инновационности, на данном этапе развития образования и внедрения в него сетевого взаимодействия, остаются нерешенными некоторые проблемы:

– слабо отработанные механизмы эффективного обмена знаниями, идеями, опытом, улучшенными практиками и технологиями (предоставление ресурсов для общих целей);

– взаимодействие организуется по административным каналам (должно актуализироваться объективной потребностью в коммуникации, лидер – любой человек или организация, обладающие необходимыми ресурсами);

– низкий уровень заинтересованности бизнес–сообщества как в совместных научных исследованиях и разработках, так и в образовательных проектах.

Проблема предоставления ресурсов для общих целей будет решена, если участники сетевого взаимодействия в равной степени получат возможность доступа к средствам современных информационно–коммуникационных технологий, являющихся технологической платформой развития сетевых форм взаимодействия. Так же остается вопрос экономический – соответствующая оплата за разработанные материалы, урегулирование вопроса авторского права.

Проблема управления сетевыми формами, безусловно, существует и связана больше с традиционно сложившимися в вузах организационными структурами, так как сетевые формы, по мнению ученых, не относятся к иерархическим структурам, для них характерна множественность лидеров или рассредоточенное лидерство. Менеджеры в сетях взаимодействия больше выполняют координационные и направляющие функции, чем административные, должен измениться и подход к управлению: от управления «по отклонению» к управлению «по результату».

Исходя из проанализированных источников, можно сделать вывод, что современное управле–ние взаимодействием – это регулирование особых форм связей «между людьми, процессами, действиями, явлениями, в результате чего происходит изменение их исходных качеств или состояний, что ведет к синтезу, интеграции объектов, к единому действию» [6, с. 32].

На сегодняшний день очевидными проблемами при организации сетевого образования на всех уровнях являются: техническое и технологическое обеспечение сетевого взаимодействия; конвертируемость результатов сетевого образования в зачет общего образования,нормативно–правовое обеспечение этого процесса, стандарт сетевых образовательных программ; механизмы интерпретации образовательных результатов, полученных в рамках инновационных образовательных программ, как результатов общего образования; выделение новых педагогических позиций (сетевой педагог, педагог–навигатор и др.) и механизм оплаты их деятельности в рамках подушевого финансирования; поиск организационно–правовых форм, отражающих сетевой принцип организации образовательного процесса; механизм продвижения инновационных образовательных программ, процедуры набора групп, привлекательность такого образования для потребителя.

Список литературы:

1. Осяк С.А., Газизова Т.В., Сетевое взаимодействие в педагогическом образовании// Современные проблемы науки и образования. Т.1, 2015. №1. 73–77с.
2. Бахор Т.А., Зырянова О.Н., Осяк С.А. Деятельностный подход в обучении будущих учителей начальных классов (прикладной бакалавриат) // Современные проблемы науки и образования. Т.3. 2017. №5. 115–120 с.
3. Маковеева В.В. Сетевое взаимодействие как механизм интеграции образования, науки, производства и оценка его результативности// Вестник томского государственного университета. – 2012. №1. 163–166 с.
5. Глубокова Е.Н., Кондракова И.Э. Сетевое взаимодействие в сфере образования как развивающийся процесс в теории и практике // Педагогика в современном мире: матер. науч.–практ. конф. СПб.: Лемма, 2011. 123–129 с.
6. Нетерина Е.А. Сетевое взаимодействие – основа динамического развития вузов// Высшее образование в России. 2013. №4. 128–133 с.
7. Чучкевич М.М. Основы управления сетевыми организациями / М.М.Чучкевич // Институт социологии РАН, 1999. 24–32 с.

ӘОЖ 004.05

ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ: МОБИЛЬДІ ҚОСЫМША ҚҰРАСТЫРУ

Несіпбай Нағима Ағытайқызы
2 курс магистранты
Кузенбаев Батырхан Аманжолович
PhD доктор, ақпараттық жүйелер кафедрасының меңгерушісі
А.Байтұрсынов атындағы ҚӨУ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: nagim.jomkt7@gmail.com

Аңдатпа

Мақаланың өзектілігі мобильді оқытудың пайда болуымен және оның оқу іс–әрекетіндегі жаңа мүмкіндіктерімен байланысты. Мобильді оқытуды іске асыру саласындағы қолданыстағы тәжірибе мен әдістемелік әзірлемелерге талдау жүргізілді. Шет тілді студенттер үшін қазақ тілін үйренуге арналған Android ОЖ–де мобильді қосымшаны іске асыру мүмкіндігі қарастырылды. Мобильді оқытуды қолдану аралас оқытуда тиімді екендігі атап өтілді. Талаптарға сәйкес модульдік құрылым және мобильді қосымша әзірленді.

Кілттік сөздер: *Интерактивті оқыту, мобильді қосымша, мобильді оқыту, оқыту жүйесі.*

Аннотация

Актуальность статьи обусловлена появлением мобильного обучения и его новыми возможностями в учебной деятельности. Проведен анализ существующего опыта и методических разработок в области реализации мобильного обучения. Рассмотрена возможность реализаций мобильного приложения на ОС Andriod для изучения казахского языка для иноязычных студентов. Отмечено, что применение мобильного обучения эффективно в смешанном обучении. В соответствии с требованиями разработаны модульная структура и мобильное приложение.

Ключевые слова*: интерактивное обучение, мобильное приложение, мобильное обучение, система обучения.*

Abstract

The relevance of the article is due to the emergence of mobile learning and its new opportunities in educational activities. The analysis of existing experience and methodological developments in the field of mobile learning implementation is carried out. The possibility of implementing a mobile application on Android OS for learning the Kazakh language for foreign–speaking students is considered. It is noted that the use of mobile learning is effective in mixed learning. In accordance with the requirements, a modular structure and a mobile application have been developed.

Key words: *interactive learning, mobile application, mobile learning, learning system.*

Қазіргі уақытта кезкелген қызметке қол жеткізу қашықтық пен уақыт бойынша шектелмейді. Сондықта, интернет–технологиялардың дамуы білім беру саласында да өзгерістерге алып келеді. Бүгінгі таңда білім берудің ең маңызды шарты–педагогикалық технологияны цифрлық техноло–гиялардың элементтерімен байыту. Бұл шартты жүзеге асыру үшін ең қолайлы–аралас оқыту, ол күндізгі аудиториялық және онлайн оқытуды біріктіреді және сонымен бірге студенттердің танымдық қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес белсенді өзін–өзі тәрбиелеу әрекеттеріне мүмкіндіктер жасайды. Интернет желісі болған кезде білім алу қол жетімді болады, өйткені кез–келген уақытта және кез–келген жерде оқуға болады. Оқытудағы жаңа технология – мобильді оқыту дамуда, ол білім беру саласында өз позициясын берік ала бастайды. Бұл жағдайда портативті мобильді құрылғылар қолданылады, яғни планшеттер, ұялы телефондар, электронды кітап оқу құрылғылары және т.б.

ЮНЕСКО–ның мобильді оқыту қызметкерлері «мобильді технологияны жеке–жеке және басқа ақпараттық–коммуникациялық технологиялармен (акт) бірлесіп, оқу процесін орны мен уақытына қарамастан ұйымдастыру үшін пайдалану» деп түсінеді [1].

Оқу процесінде мобильді технологияларды зерттеуді талдау көрсеткендей, жұмыстардың көпшілігі: мобильді технологиялардың дидактикалық қасиеттері мен функциялары, олардың типоло–гиясы; оқу жұмыстарының әртүрлі түрлері үшін қолдану нұсқаларының теориялық негіздемесі; олардың сәтті интеграциялану тәсілдері мен шарттары оқу және оқу емес мобильді қосымшалардың сипаттамасы [2].

Студенттер мен оқытушылар арасында мобильді құрылғыларға іс жүзінде еркін қол жетімді–ліктің болуына және ғылыми орта тарапынан мәселеге айтарлықтай қызығушылық танытқанына қарамастан, мобильді оқыту оқу тәжірибесінде кең таралған емес.

Осылайша, өзектілік мобильді оқытуды интеграциялау үшін мобильді қосымшалар әдістеме–сінің жеткіліксіз дамуымен және оларды барлық деңгейлерде білім беру процесінде практикалық іске асыру қажеттілігімен анықталады. Бұл ретте мобильді оқытудың бірқатар артықшылықтары бар:

– білім берудің қол жетімділігі, күнделікті қолданылатын арзан технологияларды қолдана отырып, өзмеағымен оқу мүмкіндігі жақсарады және жеңілдетіледі;

– оқу сұраныстары неғұрлым толық қанағаттандырылады: оқу қызығушылықтары ақысыз Оқу материалдары немесе подкасттар сияқты қосымша ресурстарға қол жеткізу арқылы білім беру бағдарламаларынан тыс қанағаттандырылады; мобильді құрылғылар бәсекеге қабілеттілікті арттыру–ға, өмірлік дағдылар мен дағдыларды алуға, жұмыс әдістерін жақсартуға ықпал ететін заманауи іскерлік өмірдің бөлігі болып табылады;

– қарым–қатынас өзара әрекеттесу ретінде сақталады: өтіп жатқан оқу процесі туралы әсерлермен бірден бөлісуге болады; тәуекел тобындағы студенттерге әлеуметтік желілер арқылы психологиялық қолдау көрсетіледі, бұл оқудағы ықтимал проблемаларды жақсырақ диагностикалауды және бағалауды жүзеге асырады;

– оқытудың басқа түрлерімен біріктіру мүмкіндігі бар;

– оқу процесін қарқындатуға мүмкіндік бар;

– білім деңгейі бүгінгі күннің сұраныстарына жауап береді: оқушылар мобильді құрылғыларды барлық жерде пайдаланады, әлеуметтік тапсырыс пен оқушылардың мүдделері сәйкес келеді [3].

Зерттеу материалдары мен әдістері. Мобильді құрылғылар нарығы үнемі дамып, жетілдіріліп отырады. Адамдардың басым көпшілігі интернетке қосылу, бизнес, ақпарат іздеу және т.б. мәсе–лелерін шеше отырып, мобильді құрылғыларды пайдаланады.

Мобильді қосымшалар – мобильді құрылғыларды пайдалану құралдарының бірі. Мысалы, Google Play мамандандырылған қызметі әртүрлі қосымшаларға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл қызметте келесі білім беру қосымшалары бар: әртүрлі пәндер бойынша емтиханға дайындалуға арналған қосымшалар, шет тілдерін үйренуге арналған қосымшалар, анықтамалық қосымшалар, бағдарламалауды үйренуге арналған қосымшалар және т. б. Қолда бар білім беру қосымшалары келесі дидактикалық мүмкіндіктерге ие: Мета ақпаратқа қол жеткізуге, жобалау қызметін орындауға және ұйымдастыруға, электрондық портфолио құруға, жаңа форматтағы тапсырмалар жасауға мүмкіндік береді; дербес оқытуды, топтық жобалау қызметін ұйымдастыруға, жедел кері байланысты, өзін–өзі бағалауды және топтық бағалауды жүзеге асыруға, қалыптастырушы бақылауды жүргізуге, презентациялар жасауға мүмкіндік береді [2; 4; 5].

Оқытуға арналған қосымшалардың көптігіне, мобильді оқытуға арналған қосымшаларды әзірлеу және пайдалану бойынша әдістемелік ұсыныстарға қарамастан, олар әлі де жеткіліксіз, атап айтқанда, әлеуметтік Ғылымның пәндік саласында оқыту үшін.

Зерттеу нәтижелері. «Қазақ тілі» білім беру саласында мобильді оқыту әлеуетін неғұрлым тиімді пайдалану үшін мен интерактивті және жеке оқытуды (тақырыптар бойынша топтастырылған оқу материалын оқушының сұрауы бойынша көрнекі түрде ұсыну) және білімді бақылауды (белгілі бір тақырыптар бойынша тестілеу)іске асыруға арналған мобильді қосымша әзірледім.

Оқытудың интерактивтілігі мен даралығын қамтамасыз ету үшін орналастырудың қарапайым–дылығымен ұштастыра отырып, Қостанай Өңірлік университеті оқушыларының көпшілігі иеленетін Android операциялық жүйесі негізінде мобильді құрылғыларға арналған қосымша жасалды.

Қолданба модульдік құрылымға ие. Модульдік құрылым қосымшаның функционалдығын кеңейту, қосымшаның ақауларға төзімділігін арттыру мақсатында, оның ішінде пайдаланушы тара–пынан дұрыс емес кірістерді енгізу кезінде әр модульді тәуелсіз өзгерту мүмкіндігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Қосымша 3 модульден құралған

1. «Интерфейс» – пайдаланушы интерфейсін қамтамасыз ететін модуль.

2. «Теория – практика» – оқу материалын беруді және құрылымдауды қамтамасыз ететін, сондай–ақ оқушының нақты білімін тексеру және бағалау алгоритмдерін іске асыратын модуль.

3. «Деректер қоры» – оқушының аты–жөні, логин және құпия сөхз сияқты деректерді сақтауды қамтамасыз ететін модуль.

Әрбір модуль қалған модульдер мен сыртқы актерлер үшін біртұтас интерфейсті білдіретін тұтас бірлік болып табылады.

Бұдан басқа, оқу және бақылау материалдарын толықтырудың бірлігі мен жеделдігін қамта–масыз ету үшін қосымша «Клиент – Сервер» архитектурасы шеңберінде іске асырылды, мұнда «деректер қоры» модулі серверде, ал «Интерфейс» және «Теория – Практика» модульдері оқушының мобильді құрылғысында орындалады.

«Easy Kazakh» қосымшасын пайдалану үшін пайдаланушылар тіркелу тиісті. Тіркелудің міндетті болуы қосымшадағы білімді бекітуге арналған тапсырмаларға байланысты. Тапсармалар жабық деңгейлерден тұратындықтан, олардың сақталуын қамтамасыз ету үшін әр қолданушы тіркелуі тиіс. Жалпы қосымшаға кіру мен тіркелу қалай жұмыс істейтінін сурет 1–де көрсетілген блок–схеманы көре аласыз.

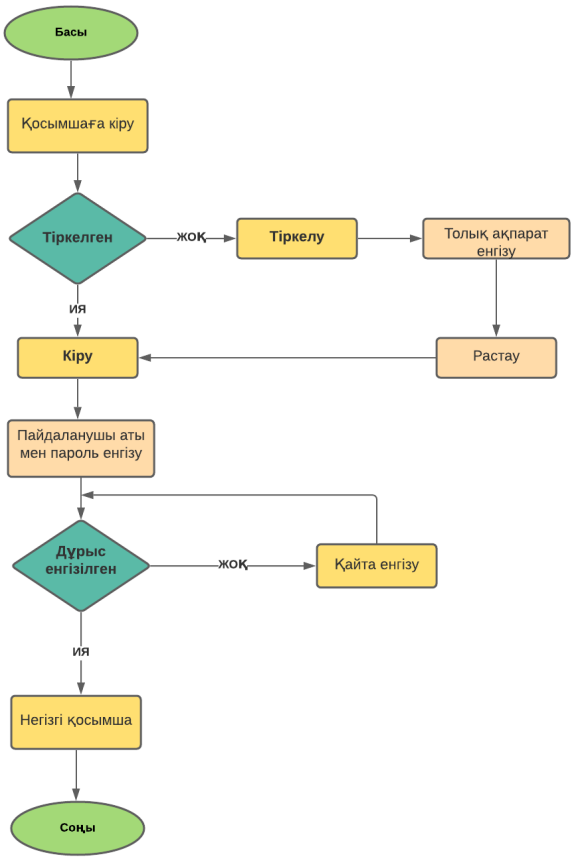

Сурет 1. Тіркелу блок – схемасы.

Әзірленіп жатқан қосымшаның жаңалығы келесідей:

– қосымшаның функционалдығын икемді және жылдам кеңейту перспективалары қамтамасыз етілді (оқу материалдарын ұсынудың жаңа нысандарын қосу, мысалы, интерактивті жіктемелер, тест сұрақтарының жаңа түрлерін қосу);

– мобильді құрылғыларда жұмыс істеу әр оқушы үшін жеке компьютерлерді пайдалану қажеттілігін жояды, өйткені мобильді құрылғылар оқушылардың көпшілігінде бар (қажет болған жағдайда «Интерфейс» модулін өзгерту арқылы Windows, Linux, MacOS X жұмыс үстелі операциялық жүйелеріне арналған қосымшаны одан әрі қайта құрастыру арқылы жұмыс үстелі қосымшасының нұсқасын жасауға болады)

мобильді құрылғыға арналған қосымша, оқушыға әр түрлі иллюстрациялармен бірге материал–ды – екі өлшемді кескіндерді, үш өлшемді модельдерді, бейнежазбаларды, интерактивті диаграммаларды – үйренуге және материалды игеруді өзін–өзі тексеру үшін тестілеуден өтуге мүмкіндік береді

Сурет 2–де қосымшаның басты беті көрсетілген. Басты бетте Әліппе, Теория, Практика деген үш батырмаорналасқан. Пайдаланушы өзінің қалауы бойынша батырмаларға басып, келесі беттерге көше алады.

Сурет 2 Қосымшаның басты беті.

Қорытындылай келе, мобильді қосымшаның болуы студенттерге кез–келген уақытта, тіпті Интернет желісі болмаса да, оны мобильді құрылғыдан іске қосуға және теориялық материалды зерттеуге мүмкіндік беретінін атап өтуге болады.

Мобильді қосымшалар ең кең аудиториямен тиімді әсер ету құралдарының біріне айналуда. Қолданбаны әзірлеу, әрине, көп уақыт пен күш жұмсайды, бірақ оқуды ілгерілетудің басқа құралда–рына бағынбайтын мақсаттарға қол жеткізуге әкеледі.

Мобильді қосымшаны пайдалану кезінде жүзеге асырылуы мүмкін интерактивті басқарылатын өзін–өзі оқыту принципін енгізу сонымен қатар ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың білім алушының танымдық және әлеуметтік қызметіне деструктивті әсерін азайтуға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Рекомендации по политике в области мобильного обучения [Электрондық ресурс] URL: http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/ 3214738.pdf

2. Жилина А.И. Мобильное обучение как педагогическая инновация в системе управления знаниями. [Мәтін]: оқу құралы / А.И.Жилина, Г.П.Чепуренко, Д.В.Юрьева // Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С.Пушкина. 2019. №2. 132–145 с.

3. Маньшин М.Е. Использование мобильных приложений (плейкастов, буктрейлеров) на уроках лите–ратуры. [Мәтін]: оқу құралы / М.Е.Маньшин // Известия Волгоградского педагогического университета. 2019. №3. 46–49 с.

4. Омарова С.К. Характеристика и дидактический потенциал мобильно–цифровых технологий обуче–ния иностранным языкам. [Мәтін]: оқу құралы / С.К.Омарова // Вестник ТГПУ. 2018. – №1 (190). 52–58 с.

5. Титова С.В. Дидактические проблемы интеграции мобильных приложений в учебный процесс. [Мәтін]: оқу құралы / С.В.Титова // Вестник Тамбовского университета. Серия Гуманитарные науки. 2016. Т. 21. Вып. 7–8 (159–160). 7–14 с.

УДК 336.71

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

Новосельский Святослав Олегович
кандидат экономических наук, доцент
ведущий научный сотрудник научного центра
по исследованию истории и развития мировых цивилизаций
E–mail: nsvyatoslav@yandex.ru
Булавина Мария Александровна
кандидат юридических наук, доцент, проректор по научной работе
E–mail: m.a.bulavina@yandex.ru
АНО ВО «Университет Мировых Цивилизаций им. В.В.Жириновского»
г. Москва, Россия

Аннотация

Статья посвящена исследованию применения информационно–коммуникационных образовательных технологий в условиях геополитической нестабильности. В работе обосновывается актуальность применения информационно–коммуникационных технологий в рамках образовательного процесса, выделяют–ся ключевые аспекты влияния геополитической нестабильности на применение информационно–коммуникационных образовательных технологий, представлены результаты анализа основных показателей цифровизации образовательного процесса в Российской Федерации, а также сформулированы перспективы развития информационно–коммуникационных образовательных технологий в условиях санкционной политики недружественных стран. Авторским коллективом делается вывод о неоспоримой актуальности исполь–зования информационно–коммуникационных технологий для трансляции образовательного контента и формирования устойчивой многоканальной связи реверсивного характера между преподавателем и обучающимися. Существующая геополитическая турбулентность оказала негативное влияние на интенсивность использования информационно–коммуникационных технологий в российском образователь–ном пространстве. Принятые меры противодействия санкционному давлению недружественных стран заложили фундамент формирования цифрового суверенитета и станут основой расширения применения образовательных информационно–коммуникационных технологий.

***Ключевые слова**: информационно–коммуникационные технологии, образование, цифровая трансформация, образовательный контент.*

Аңдатпа

Мақала геосаяси тұрақсыздық жағдайында ақпараттық–коммуникациялық білім беру техноло–гияларын қолдануды зерттеуге арналған. Жұмыста оқу үдерісі шеңберінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолданудың өзектілігі негізделеді, ақпараттық–коммуникациялық білім беру технологияларын пайдалануға геосаяси тұрақсыздықтың әсер етуінің негізгі аспектілері көрсетіледі, негізгі талдау нәтижелері ұсынылған. Ресей Федерациясындағы білім беру үдерісін цифрландыру көрсеткіштері, сондай–ақ достықсыз елдердің санкциялық саясаты жағдайында ақпараттық–коммуникациялық білім беру технологияларының даму перспективаларын тұжырымдайды. Авторлар ұжымы білім беру мазмұнын беру және оқытушы мен студенттер арасында тұрақты көп арналы кері байланысты қалыптастыру үшін ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану даусыз өзекті мәселе болып табылады деген қорытындыға келеді. Қалыптасқан геосаяси турбуленттілік ресейлік білім кеңістігінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану қарқындылығына кері әсерін тигізді. Дос емес елдердің санкциялық қысымына қарсы тұру бойынша қабылданған шаралар цифрлық егемендікті қалыптастырудың негізін қалады және білім берудің ақпараттық–коммуникациялық технологияларын қолдануды кеңейтуге негіз болады.

***Түйін сөздер:** ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, білім беру, цифрлық трансформация, білім беру мазмұны.*

Abstrakt

The article is devoted to the study of the application of information and communication educational technologies in the context of geopolitical instability. The paper substantiates the relevance of the use of information and communication technologies in the framework of the educational process, highlights the key aspects of the influence of geopolitical instability on the use of information and communication educational technologies, presents the results of an analysis of the main indicators of the digitalization of the educational process in the Russian Federation, and also formulates the prospects for the development of information and communication educational technologies in the conditions of the sanctions policy of unfriendly countries. The team of authors concludes that the use of information and communication technologies for the transmission of educational content and the formation of a stable multi–channel reverse communication between the teacher and students is indisputable relevance. The existing geopolitical turbulence has had a negative impact on the intensity of the use of information and communication technologies in the Russian educational space. The measures taken to counter the sanctions pressure of unfriendly countries laid the foundation for the formation of digital sovereignty and will become the basis for expanding the use of educational information and communication technologies.

Key words*: information and communication technologies, education, digital transformation, educational content.*

Введение. Актуальность исследуемой в работе проблематики обусловлена значимостью использования информационных технологий в современном образовательном процессе. Внедрение цифровых платформенных решений в образовательный процесс позволяет генерировать целый комплекс положительных эффектов, которые способствуют росту его качества. В первую очередь можно выделить увеличение масштабов предоставляемого образовательного контента, который после оцифровки существенно расширяет свой потенциал. Применение интерактивных технологий создает условия для системного доступа обучающегося к образовательному процессу в режиме 365/7/24, что особенно актуально в условиях постоянно растущего динамизма социально–экономических отношений. Также нельзя не отметить повышение оперативности предоставления образовательного контента, которое позволяет в максимально короткие сроки реализовывать принцип двухсторонней связи обучающегося и преподавателя [1, с. 160]. Одним из факторов роста эффективности образовательного процесса выступает персонифицированный подход к каждому обучающемуся как к личности, обладающей совокупностью базовых знаний, а также набором физиологических и психологических особенностей. Адаптация информационно–коммуникативных технологий предоставляет возможность для увеличения индивидуального образовательного пространства. Таким образом, можно с уверенностью сказать, что внедрение цифровых технологий является эволюционным шагом в развитии образовательного механизма, который обеспечивает расширение его емкости и оперативности. В тоже время нельзя не отметить и ряд отрицательных аспектов использования информационно–коммуникационных технологий в образовательном процессе, которые в первую очередь связаны с отсутствием объективной возможности цифровизации образовательного контента по отдельным направлениям предоставления знаний, императивно требующим личного контакта преподавателя и обучающегося [2, с. 33]. В этой связи необходим разумно–рациональный подход к цифровизации образовательного процесса, который бы не снижал его качество и целевые установки.

Цель работы заключается в исследовании применения информационно–коммуникационных образовательных технологий в условиях геополитической нестабильности. Цель работы достигается в результате решения следующего перечня задач:

– обосновать актуальность применения информационно–коммуникационных технологий в рамках образовательного процесса;

– выделить ключевые аспекты влияния геополитической нестабильности на применение информационно–коммуникационных образовательных технологий;

– проанализировать основные показатели цифровизации образовательного процесса в Российской Федерации;

– сформулировать перспективы развития информационно–коммуникационных образовательных технологий в условиях санкционной политики недружественных стран.

Результаты исследования позволят сформировать актуальную информационную базу для выработки релевантных управленческих решений, позволяющих расширить потенциал применения информационно–коммуникационных образовательных технологий при негативном воздействии геопо–литической турбулентности за счет оптимизации инструментов государственного регулирования.

Основная часть. Текущие условия развития отечественной социально–экономической системы сопряжены с негативным влиянием санкционной политики недружественных стран. Введенные санкции имеют многовекторный характер отрицательного воздействия, одним из направлений которого выступают наука и образование. В контексте применения информационно–коммуникационных образовательных технологий основным инструментом санкционного давления стали ограничения на использование цифровых образовательных платформ так или иначе аффилированных представителям недружественных стран. В первую очередь возникли сложности при использовании таких интерактивных коммуникационных платформ как Zoom и Microsoft Teams. В этой связи необходимо отметить, что органы государственной власти достаточно давно начали решать проблему интенсификации использования цифровых технологий в отечественной социально–экономической системе, под которую была подведена соответствующая нормативно–правовая база.

Комплексная цифровизация социально–экономической системы государства происходила в рамках национального проекта «Цифровая экономика Российской Федерации» [3]. Ужесточение санкционной риторики недружественных стран в 2022 году потребовало от Правительства РФ принятия более радикальных мер, направленных на обеспечение цифрового суверенитета. Нормативно–правовой основой использования актуальных инструментов для решения проблемы национального цифрового суверенитета стал Указ Президента РФ от 30.03.2022 №166 «О мерах по обеспечению технологической независимости и безопасности критической информационной инфраструктуры Российской Федерации» [4]. Государственная политика в указанном аспекте фокусируется на двух направлениях, первое из которых связано со стимулированием трудовой активности отечественных

специалистов в области IT–технологий, путем предоставления данной категории граждан широкого перечня преференций с целью закрепления их на рабочих местах, а второе направление сопряжено со стимулированием инвестиционной активности хозяйствующих субъектов, занимающихся цифровыми разработками и продвижением цифровых платформенных решений. Результатом активизации государственной поддержки в данном направлении стало использование российских цифровой платформы «Сферум» и проекта «Учись VK» в качестве инструментов информационно–коммуникационных образовательных технологий.

Эффективное решение проблемы применения информационно–коммуникационных образова–тельных технологий в условиях геополитической нестабильности должно происходить на всех уровнях государственного управления от федерального до муниципального. Особенно важно обеспечить достаточность финансовой ресурсной базы для внедрений цифровых технологий в образовательный процесс на муниципальном уровне [5, с. 100]. Кроме того, не стоит забывать и о необходимости цифровизации образовательного пространства вновь включенных территории Российской Федерации, которая должна происходить в фарватере развития национального образова–тельной системы [6, с. 233].

Для оценки масштабов применения информационно–коммуникационных технологий в отечественной системе образования представим диагностику ряда актуальных показателей. На рисунке 1 представим динамику использования электронного документооборота в образовательной системе РФ [7], [8].

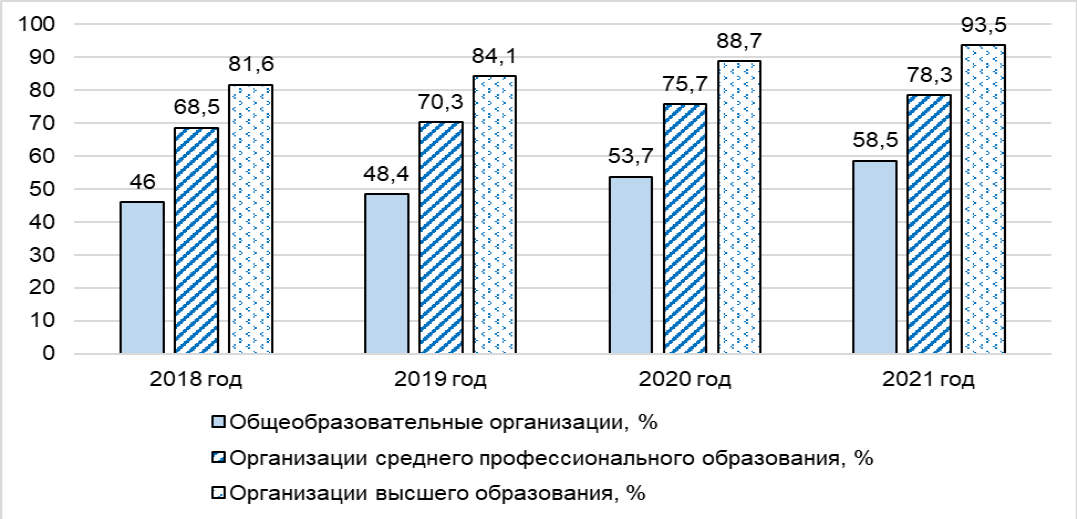

Рисунок 1. Использование системы электронного документооборота в образовательных организациях Российской Федерации

Анализ представленного статистического материала позволяет сделать вывод о том, что в использование систем электронного документооборота в образовательной среде российских учреж–дений характеризуется положительной динамикой. В контексте сказанного необходимо отметить неуклонный рост на протяжении рассмотренного временного интервала удельного веса образова–тельных организаций, которые применяют электронный документооборот. В частности, в 2021 году по сравнению с 2018 годом доля общеобразовательных организаций, которые применяют электронный документооборот выросла на 12,5%, удельный вес организаций среднего профессионального образо–вания за данный период увеличился на 9,8%, а доля организаций высшей школы по аналогичному критерию прироста на 11,9%. В целом можно говорить о высоких показателях применения электронного документооборота, которые свидетельствуют об положительных тенденциях процесса цифровой трансформации образовательной системы государства.

Важным направлением цифровой трансформации образования и науки в стране является адаптация инструментов электронного обучения в образовательный процесс. На рисунке 2 предста–вим динамику доли обучающихся с использованием инструментов электронного обучения в Российской Федерации [9], [10], [11].

Анализ представленного статистического материала позволяет сделать вывод относительно интенсификации процессов цифровой трансформации в системе образования и науки РФ на основе критерия использования инструментов электронного обучения. Динамика показателей использования электронного обучения в рамках образовательного процесса на протяжении рассмотренного времен–ного интервала увеличивается во всех типах образовательных учреждений страны. Удельный вес общеобразовательных организаций, которые применяют различные формы электронного обучения за период 2018–2021 годов увеличился на 10,3%, по аналогичному критерию доля организаций среднего

профессионального образования выросла на 19,4%, а прирост учреждений высшей школы составил 35,6%. Особо стоит отметить повышение масштабов использования инструментов электронного обучения в 2020 году под влиянием пандемии. В условиях covid–19 большинство образовательных процессов были переведены на дистанционные формы реализации, что сделало крайне актуальным применение инструментов электронного обучения.

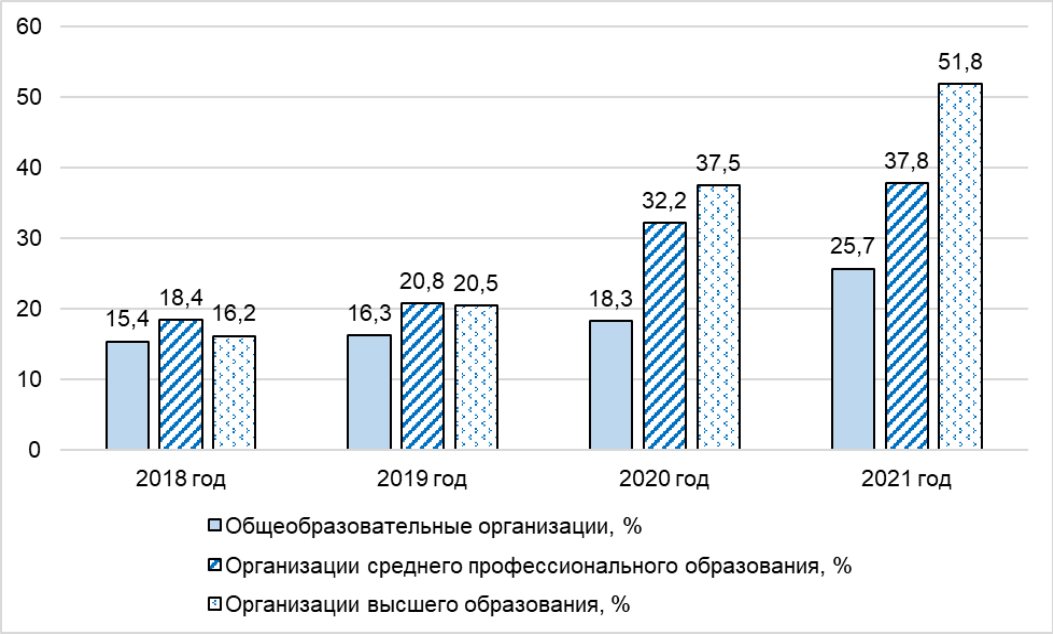

Рисунок 2. Динамика доли обучающихся с использованием инструментов электронного обучения в Российской Федерации

Заключение. В результате проведенных исследований можно сделать вывод о бесспорной актуальности применения информационно–коммуникационных технологий в рамках образователь–ного процесса. Санкционная политика оказала негативное влияние на цифровизацию отечественного образовательного пространства и в определенном смысле притормозила развитие данного процесса. В тоже время сформированные на прежних этапах темпы внедрения цифровых технологий в систему образования в совокупности с релевантными мерами государственной политики противодействия санкционному давлению смогли стабилизировать ситуацию в данной сфере и придать ей дополнительный импульс ускорения. К числу основных инструментов, способствующих повышению устойчивости системы информационно–коммуникационных технологий образовательного характера можно отнести:

– стимулирование отечественных разработок в области информационно–коммуникационных технологий путем активизации их коммерческого использования в государственных образовательных учреждениях;

– накопление и главное сбережение российской человеческого капитала в IT–сфере за комплексной и продуманной государственной политики, включающей в себя меры материальной и административной поддержки;

– формирование благоприятного инвестиционного фона для отечественных разработчиков цифровых платформенных решений, которые должен стимулировать их инновационную активность и деловые качества предпринимательства;

– поиск новых надежных партнеров в области разработки и внедрения цифровых платфор–менных решений в том числе за счет переориентации вектора коммуникационной политики с Запада на Восток;

– создание благоприятных условий для тестирования и адаптации отечественных платфор–менных решений в рамках образовательного пространства на основе минимизации входных административных барьеров и инициации партнерской политики образовательных учреждение.

Совокупность представленных инструментов на фоне использования грамотного управлен–ческого механизма в краткосрочной перспективе приведет к существенному росту цифрового суверенитета Российской Федерации, который станет основой максимальной интенсивности применения информационно–коммуникационных технологий в образовательном пространстве вне зависимости от политики недружественных стран.

Список литературы:

1. Фастович Г.Г. Роль информационных технологий в формировании образовательной среды [Текст] / Г.Г.Фастович // В сборнике: Современные тенденции развития системы подготовки обучающихся по

иностранному языку в неязыковом вузе: региональная практика. Материалы всероссийской (национальной) научной конференции. Красноярск. 2022. 159–161 с

2. Демцура С.С. Информационные технологии в образовании (на примере применения дистан–ционных образовательных технологий в российских ВУЗах) [Текст] / С.С.Демцура, В.Р.Якупов // Наукосфера. 2020. №7. 1–36 с.

3. Паспорт национального проекта «Национальная программа «Цифровая экономика Российской Федерации» (утв. президиумом Совета при Президенте РФ по стратегическому развитию и национальным проектам, протокол от 04.06.2019 №7) // СПС «Консультант+». [электронный ресурс]. режим доступа: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_328854/

4. Указ Президента РФ от 30.03.2022 №166 «О мерах по обеспечению технологической независимости и безопасности критической информационной инфраструктуры Российской Федерации» // СПС «Консультант+». [электронный ресурс]. режим доступа: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_413177/

5. Новосельский С.О. Реализация государственной информационной политики на муниципальном уровне [Текст] / С.О.Новосельский, С.С.Железняков, Е.Ю.Подосинников // Инновационная экономика: перспек–тивы развития и совершенствования. 2016. №7 (17). 96–106 с.

6. Булавина М.А. Наука и образование в России и Донбассе: сравнительно–правовой анализ и перспективы сотрудничества [Текст] / М.А.Булавина, С.О.Новосельский // В сборнике: Россия и Донбасс: перспективы сотрудничества и интеграции. Материалы международной научно–практической конференции. Москва. 2022. 230–234 с.

7. Индикаторы науки: 2021 [Текст]: статистический сборник / Л.М.Гохберг, К.А.Дитковский, Е.И.Евневич и др.; Нац. исслед. ун–т «Высшая школа экономики». М. НИУ ВШЭ, 2021. 352 с.

8. Образование в цифрах: 2021: краткий статистический сборник / Л.М.Гохберг, О.К.Озерова, Е. В. Саутина; Нац. исслед. ун–т «Высшая школа экономики». М.: НИУ ВШЭ, 2021. [электронный ресурс]. URL: https://www.researchgate.net/publication/354491960_Obrazovanie_v_cifrah_2021

9. Основные тренды цифровизации высшего образования. [электронный ресурс]. URL: https://www.rea.ru/ru/org/managements/Nauchno–issledovatelskijj–institut–razvitija–obrazovanija/Documents.pdf

10. Статистические материалы Национального исследовательского университета «Высшая школа экономики». [электронный ресурс]. URL: https://issek.hse.ru/news/527997187.html

11. Стратегия цифровой трансформации отрасли науки и высшего образования. [электронный ресурс]. URL: https://minobrnauki.gov.ru/upload/iblock/e16/dv6edzmr0og5dm57dtm0wyllr6uwtujw.pdf

УДК 371.3

ПОВЫШЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ УЧЕНИКОВ С ПОМОЩЬЮ НОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ. ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАНИИ

Нургалиева Гульмира Талгатовна
учитель информатики, педагог–эксперт
КГУ «Общеобразовательная школа №19
отдела образования города Костаная»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: n.g.t.kz_87@bk.ru

Аннотация

Несомненно, искусственный интеллект развивается очень быстро. Эта технология может изменить нашу жизнь, улучшив здравоохранение (например, более точная диагностика для лучшего предотвращения болезней), повысив эффективность сельского хозяйства, повысив безопасность и создав новые возможности для получения образовательных услуг. За последние 25 лет область искусственного интеллекта была успешной с точки зрения технологических разработок, теоретического вклада и влияния на образование. В статье рассмотрено повышение качества образования учеников с помощью новых информационных технологий.

Ключевые слова: *образование, искусственный интеллект, информационные технологии, преподавание.*

Abstract

Undoubtedly, artificial intelligence is developing very quickly. This technology has the potential to change our lives by improving healthcare (for example, more accurate diagnosis for better disease prevention), making agriculture more efficient, improving safety, and creating new educational opportunities. Over the past 25 years, the field of artificial intelligence has been successful in terms of technological developments, theoretical contributions, and impact on education. The article considers improving the quality of education of students with the help of new information technologies.

Key words*: education, artificial intelligence, information technologies, teaching.*

Андатпа

Жасанды интеллект өте жылдам дамып келе жатқаны сөзсіз. Бұл технология денсаулық сақтауды жақсарту (мысалы, аурудың алдын алу үшін дәлірек диагноз қою), ауыл шаруашылығын тиімдірек ету, қауіпсіздікті арттыру және жаңа білім беру мүмкіндіктерін жасау арқылы өмірімізді өзгертуге әлеуеті бар. Соңғы 25 жыл ішінде жасанды интеллект саласы технологиялық әзірлемелер, теориялық үлестер және білімге әсер ету тұрғысынан табысты болды. Мақалада жаңа ақпараттық технологиялардың көмегімен оқушылардың білім сапасын арттыру қарастырылған.

***Түйін сөздер:**: білім беру, жасанды интеллект, ақпараттық технологиялар, оқыту.*

Достижения в области цифрового образования помогут более эффективно использовать данные и технологии на основе искусственного интеллекта. К ним относятся обучение и предиктивная аналитика. Основная цель, которую преследуют правительства разных стран, – совершенствование систем образования и обучения и их адаптация к цифровому веку. Также важно повышать осведом–лённость об ИИ на всех уровнях образования, чтобы подготовить граждан к принятию обоснованных решений, на которые ИИ будет все больше влиять. [9, с. 123]

Конкретно среди зарубежных практик использования искусственного интеллекта наиболее интересными и востребованными являются:

– «интеллектуальные помощники» (Великобритания), представляющие варианты решения запросов учащихся по типовому сценарию;

– рекомендации по отбору учащихся (США). Это включает в себя прогнозирование областей научных интересов и академической успеваемости на основе портфолио студента;

– рекомендации по мерам поддержки исследователей (Германия), формирующие предло–жения по подаче заявок на установление мер поддержки исходя из научных интересов;

– чат–боты (Южная Корея). Его можно определить, как «точку входа» в «электронный деканат», через который студенты могут отправить заявление;

– проактивное взаимодействие (Нидерланды), т.е. предотвращение трудностей, которые могут возникнуть в процессе обучения, и разработка механизмов их преодоления;

– прокторинг (Сингапур). Это система мониторинга и проверки студентов для онлайн–сертификации. [7, с. 64]

К наиболее важным тенденциям развития ИИ в сфере науки и образования относятся:

1. Индивидуализация и персонализация.

Как правило, это подбор курсов в соответствии с научными интересами учащихся. Также важно адаптировать методы обучения к потребностям учащихся. Особый акцент сделан на разработку новых подходов к изучению дисциплин на основе ретроспективного анализа данных с использованием технологии ИИ. [13, с. 92]

2. Платформенный подход.

Это направление включает в себя формирование цифровых платформ для онлайн–курсов для учащихся и формирование рекомендаций для изучения курсов на основе научных интересов. Для реализации такого подхода будет важно сформировать общие платформы для научных коллабо–раций исследователей с функционалом рекомендаций для совместных исследований, а также доступные меры поддержки.

3. Формирование единой информационной среды взаимодействия образовательных и научных организаций.

Это предполагает формирование научной связности с использованием передовых информа–ционных технологий (ИИ), а также интеграцию необходимых аспектов в единое цифровое портфолио в рамках учебно–исследовательской деятельности. А так называемый «цифровой след» исследо–вателей позволит актуализировать наиболее важные направления и, при необходимости, продолжить и развить существующие исследования, быстрее получая результаты.

4. Разработка цифровых профилей.

Важно обратить внимание на формирование единого профиля (как исследователя, так и научной/образовательной организации), который имеет следующий функционал: [1, с. 44]

– поиск кандидатов для научных исследований;

– поиск соисполнителей;

– онлайн–бронирование научного оборудования для исследований;

– единый реестр поддержки и мер поддержки исследователей.

5. Виртуальные помощники учёных.

Этот элемент автоматизирует и ускорит процессы выполнения «рутинных задач», анализа больших данных и даст возможность грамотного отбора материалов по научной тематике, органи–зованных мер поддержки и способов их оперативного получения.

Если взглянуть на не столь далёкую историю, то очевидно, что цифровое образование началось с Learning Management System, которая представляла собой синтез традиционных офлайн–курсов и мультимедийных форматов обучения. Сегодня образовательный контент делится на две категории: микрообучение («мне нужен конкретный ответ прямо сейчас») и макрообучение («я хочу

узнать что–то новое»). По мнению автора данной работы, перспективным является Spaced Learning – системы обучения, где между блоками знаний есть время для обсуждения в сообществе, применения полученных навыков, повторения и углубления прошлого. Это соответствует возрастающей роли коммуникаций в обществе и высокой скорости изменения научных знаний и социальных взаимо–действий. Технологии виртуальной и дополненной реальности (технологии VR/AR), дополненные искусственным интеллектом, будут изменять параметры виртуального пространства в зависимости от действий пользователей, что позволит отрабатывать навыки применения знаний. [11, с. 48]

При этом потенциал ИИ в сфере передачи широкого круга знаний поколению школьников и студентов представляется необычайно большим. Во–первых, самые высокие ожидания от эффекта от использования ИИ в образовательных процессах связаны с созданием и внедрением ранее не существовавших инновационных методов обучения. Сюда входят новые формы генерации знаний (интеллектуальные экспертные системы на основе больших данных); новые каналы передачи знаний на основе программ с ИИ в диалоговых системах: компьютер – ученик, ученик – учитель; новые формы подачи информации с упором на визуализацию; новые формы контроля усвояемости учебных материалов; учёт индивидуальных и, в первую очередь, интеллектуальных особенностей субъектов образовательного процесса (учащихся и студентов), а также другие направления.

Систематизация цифровых учебных ресурсов по образовательно–методическим функциям:

1) Репетиторы и тренажёры – рассчитаны на подготовленного учащегося, знакомого с курсом соответствующего учебного дисциплины и учебной темы. Это – совокупность, которые содержат: краткий учебный материал справочного типа, проверочный материал (задачи, тесты) с ответами.

2) Учебники – рассчитаны на учащегося, желающего совершить знакомство с курсом соответ–ствующего учебного дисциплины и учебной темы или увеличить свой первоначальный степень. Это комплексы, которые содержат учебный материал, который был выстроен в методически целенаправленной последовательности.

3) Обучающие программы – интерактивные учебники, не лишь которые содержат учебный материал, которые реагируют на процесс пользователя, которые позволяют ему проверить уровень качества усвоения материала, «подсказывающие» в случае нужды оптимальный механизм, но и поправки допущенных недочётов и т. д.

4) Справочники и энциклопедии – во всевозможных случаях эти публикации имеют более или менее развитый аппарат гиперссылок, который позволяет оперативно наводить контекстные справки или переходить к нужному разделу набора. Совокупность – это компакт–диски, которые представляют собой не один файл, не одну программу, а их множество. Поистине, под компьютерной программой традиционно имеют в тип некое средство, которое позволяет совершать определённые процесса (к примеру, текстовый редактор Word или компьютерная игра). Но учебные публикации могут состоять, к примеру, лишь из гипертекстовых документов, которые обрабатывает программа Internet Explorer (или любой другой браузер, который установлен на компьютере), и изобразительного материала. Такие публикации программой уже не назовёшь. Но не все авторы столь внимательно проводят такое разграничение. Поэтому в литературе можно увидеть понятия: учебный цифровой комплекс (ЭУК), учебное цифровое публикация (ЭУИ), учебная программа (УП), цифровой учебник (ЭУ), обучающая программа, цифровая публикация (ЭИ). Понятие «электронное издание» используют и в смысле «переиздание печатного публикации в цифровом виде». Действуют цифровые версии данных книг, которые снабжены сильным гипертекстовым аппаратом.

К особым типам электронных изданий относятся учебные комплексы, которые включают в себя: библиотеки наглядных пособий (фотоснимков, рисунков, анимации, аудио и видеофайлов), виртуальные тренажёры (виртуальные лаборатории). Библиотеки наглядных пособий полезны учи–телю при подготовке к уроку: он может принимать те или иные пособия для создания своих методических материалов.

На стадиях урока, когда главное обучающее влияние и управление передаётся компьютеру, учитель получил вероятность наблюдать, фиксировать проявление данных качеств у учащихся, как понимание задачи определение, деятельное воспроизведение раньше изученных информации, интерес к пополнению недостающих информации, из которые готовы источников, независимый поиск. Это позволило учителю проектировать собственную функционирование по управлению и постепен–ному развитию креативного отношения учащихся к учению. Становится явным, что работа преподаватели в условиях компьютерного обучения не лишь не упрощается, а, напротив, услож–няется. Но механизм информатизации школьного образования не может произойти молниеносно, в соответствии какой–либо реформе, он представляет собой планомерным и постоянным.

И все же теперь в школе компьютерные технологии заняли прочное место в предприятия учебного механизма по различным дисциплинам. В настоящее время не появляется сомнений в нужды и результативности их использования. Состояние современного образования таково, что процесс обучения проходит в условиях неизменного повышения потока информации, подлежащей усвоению. В таких условиях уровень качества образования находится в зависимости от правильного предприятия учебной работы и от мастерства и осведомлённости преподавателя.

Эксперимент показывает, что использование информационных технологий на уроках гумани–тарного цикла и во внеурочной работы, расширяет возможности творчества, как преподаватели, так и учеников, повышает интерес к предметам, мотивирует освоение учениками передовых достижений в области компьютерных технологий, что осуществляет к интенсификации процесса обучения и повышению качества информации. Но недопустимо забывать и о живом слове преподаватели. Поэтому использование ИКТ должно быть эффективно организовано и стать помощником в процессе обучения и воспитания.

Одна из потенциальных видов предприятия обучения на уроках – использование цифрового учебного пособия. Но если стереотипное пособие может выступать как вспомогательный материал к учебному занятию, то собственное формирование электронной формы помогает расширять и углублять знания, осуществляет огромную исследовательскую работу, проявлять креативный подход к изучаемому предмету. На первый план выходят ученические презентации, в механизме демонстра–ции которых школьник покупает эксперимент публичных выступлений и может выступать в роли преподаватели. Ребята имеют вероятность использовать ресурсы предметных кабинетов, Интернета. Данная функционирование помогает проявлять творчество, индивидуальность, избежать формаль–ного подхода при подготовке домашнего задания. Подготовка презентаций – креативный процесс, не редко коллективная работа преподаватели и ученика. Презентации результативно расходуются на разных стадиях урока и во внеурочной работы, что помогает быстрее и глубже воспринимать анализируемый материал.При подготовке презентации ученик проводит огромную исследова–тельскую работу, использует большое число источников информации, проявляет креативный подход к изучаемому предмету. На уроках широко применяются тренажёры, которые позволяют создавать как коллективную работу, так и самостоятельную с применением мобильного компьютерного класса. Сегодняшние образовательные технологии позволяют разрабатывать и реализовать новые формы осуществления занятий, что помогает учителю эффективнее использовать наглядный материал, а школьнику успешнее изучить учебную программу.

Использование ИКТ предоставляет вероятность осуществления интегрированных уроков, к примеру, Физики и математики по теме «Решение физических задач с помощью линейных уравнений». При подготовке к уроку учащиеся получают которое опережает задание, выполнение которого требует использование средств ИКТ. На уроке работают в группах, получив личные задания, с компьютером, принтером, сканером, извлекают информацию в Сети Интернет, принимают независимые решения, на которые поставлены учителями задачи.

Учебная техника и наглядные средства обучения помогают реализовать межпредметные связи физики.

Наглядные средства обучения способствуют не лишь более глубокому постижению информации и приобретению которые необходимы умений, но и содействуют решению задач дифференцированного образования (в первую очередь продажи таких задач помогает раздаточный материал, который ориентирован на самостоятельную работу учащихся). Видеофильмы на мультимедийной базе и учебные CD–ROM по предметам позволяют познакомить учащихся с широкой, разнообразной, полной информацией по тому или иному аспекту и дать им вероятность независимо предпочесть уровень глубины такого знакомства.

Действительно, массовое внедрение ИИ в систему образования бросает серьёзный вызов существующей системе образования. [5, с. 16]

Некоторое время назад Фламандский регион Бельгии решился на принципиально новый подход к обучению. Его администрация подписала контракт с британской платформой искусственного интеллекта Century Tech на использование новых методов обучения, использующих нейрофи–зиологию и обработку данных, для персонализации учебного процесса в школах и университетах. Это был первый шаг в даче знаний с учётом интеллектуальных и физиологических особенностей обучаемых. В течение следующих пяти лет Century Tech будет распространена во всех 700 фламандских школах. Предполагается, что искусственный интеллект поможет адаптировать уроки к индивидуальным особенностям каждого ученика. [14, с. 83]

Дальнейшая трансформация ИИ в сфере образования изменит отношения между ключевыми участниками образования – теми, кто учит, и теми, кто учится.

Направляющие и консультативные функции ИИ могут помочь улучшить качество образова–тельного процесса, предлагая оптимальные персонализированные тактики обучения. Аналогичные функции реализованы в системе Smart Sparrow, где можно отслеживать успеваемость каждого ученика. Говоря об изменении канала передачи знаний, в качестве примера стоит привести исследование, проведённое PricewaterhouseCoopers (PwC). По его словам, 58% руководителей и специалистов по технологиям убеждены, что к 2023 году ИИ сможет заменить личного учителя.

Подводя итог, можно сказать, что внедрение искусственного интеллекта в обучение требует много времени, терпения и вовлеченности методистов. Но результаты того стоят: для школы – возможность продемонстрировать качество и преимущества своих курсов, если результаты

школьного проекта работы признаны профессиональным сообществом, для студентов это настоящий шаг в профессию и возможность пополнить своё портфолио. [7, с. 39]

Список литературы:

1. Баскаев Р. В режиме инновационного развития // Учитель. 2015. №5. 25–31 с.
2. Бессолицина Р.В. Инновационные подходы к организации научно–методической работы // Методист. 2016. №1 .25 с.
3. Бутова Ю.И. Муниципальный ресурсный центр – новая институционная форма диссеминации инновационного опыта // Методист. 2018. №1. 16 с.
4. Буров М.В.Проект инновационной деятельности школы // Перемены. 2021. №2. 30 с.
5. Бычков А.В.Инновационная культура // Профильная школа. 2015. №6 33–38 с.
6. Гетман Н.А. Мониторинг инновационных процессов на уровне ОУ и района, как ресурсный центр развития образования / /Методист. 2016. №10 19 с.
7. Гирба Е.Ю. Таблица для мониторинга инновации внедряемой учителем // Практика адми–нистративной работы в школе. 2017. №1 34–37 с.
8. Гончар М.В. Авторские школы как важнейший тип инновацийв образование // Образование. 2021. №6 51 с.
9. Дружинин В.И. Координация инновационной деятельности в областном образовательном пространстве // Методист. 2015. №4 4–11 с.
10. Державин В.Б. Модель инновационной деятельности НПО» Школа самоопределения» / Майсенко А.В., Тубельский А.И. // Школьные технологии. 2017. №2 22–31 с.
11. Егоров О.Кадры инновационной школы//Учитель.–2021.–№6.–с.33
12. Егоров О. Мобильность «мозгового центра». Методическая служба инновационной школы // Учитель. 2020. №5. 30 с.
13. Заславская О.В. Инновации в сфере воспитывающего обучения…// Завуч. 2018. №2 16 с.
14. Игнатьева Г. Муниципальный подход к организации методической работы с педагогическими кадрами по развитию инновационной деятельности. // Методист. 2018. №10 50–51 с.

УДК 371.32

РОЛЬ ИНТЕЛЛЕКТ–КАРТЫ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ ПО НОВЫМ ПРОГРАММАМ

Нурсеитова Алия Касымжановна
кандидат педагогических наук
профессор кафедрыпрактической лингвистики
КРУ имени А. Байтурсынова
г. Костанай, Казахстан
E–mail: nurseitova1952@mail.ru

Аннотация

В данной статьерассматривается роль интеллект– карты в обучении русскому языку студентов казахских отделений университетапо Типовым учебным программам для организаций высшего и послеву–зовского образования (Астана, 2018). Анализ психолого– педагогической литературы и личный многолетнийпедагогический опыт позволяют утверждать, что в работе с выпускниками казахских школпо обучению русскому языку необходимоиспользовать интерактивные и активные методы. В современной лингводидактическойлитературепоследних лет особое внимание уделяетсяиспользованию интеллект–карт как эффективного метода преподавания русского языка. В статье детально изложены методические приёмы по организации работынад составлением интеллект–карты,которая активирует умственную и самостоятельную работу студентов, позволяет готовиться к презентациям, конспектировать учебный материал, запоминать большие объёмы информации.Автор подробно излагает правила составления интеллект–картына материале собственного учебного пособия «Русский язык. Уровень В2» (Костанай, 2022г.).

Ключевые слова: *интеллект–карта, обучение, студенты, русский язык,университет.*

Аңдатпа

Бұл мақалада «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының үлгілік оқу бағдарламалары» (Астана, 2018ж.) бойынша университеттің қазақ бөлімдерінің студенттеріне орыс тілін оқытудағы ақыл–ой картасының рөлі талқыланады. Психолого–педагогикалық әдебиеттерді және көп жылдық жеке педагогикалық тәжірибені талдау орыс тілін оқытатын қазақ мектептерінің түлектерімен жұмыс істеуде интерактивті және белсенді әдістері қолдану қажет деп айтуға мүмкіндік береді. Соңғы жылдардағы қазіргі лингводидактикалық әдебиеттерде орыс тілін оқытудың тиімді әдісі ретінде ақыл–ой картасын пайдалануға ерекше көңіл бөлуде. Мақаладастуденттердің ақыл–ойы мен өзіндік жұмысын белсендіретін, презентацияға дайындалуға, оқу материалын сызуға, ақпараттың үлкен көлемін есте сақтауға мүмкіндік беретін интеллект– картасын құрастыру бойынша жұмысты ұйымдастырудың

әдістемелік әдістері егжей– тегжейлі сипатталған. Авторөзінің жеке оқулығында ақыл– ой картасының нақты ережелерін құрастырған. «Орыс тілі.B2 деңгейі» (Қостанай, 2022ж.).

Түйінді сөздер: *ақыл – ой картасы, оқу, студент, орыс тілі, университет.*

Abstrakt

This article analyzes the role of the mind map in teaching the Russian language to students of the university's Kazakh departments according to the Model Curricula for Organizations of Higher and Postgraduate Education (Astana, 2018). An analysis of the psychological and pedagogical literature and personal long–term pedagogical experience allow us to posit that in teaching the Russian language to graduates of Kazakh schools, it is necessary to use interactive and active methods. In modern linguodidactic literature of recent years, special attention is paid to the use of mind maps as an effective method of teaching the Russian language. The article details the methodological techniques for organizing work on compiling an intellect map, which activates students' mental and independent work, allows you to prepare for presentations, outline educational material, and memorize large amounts of information. The author sets out in detail the rules for compiling an intellect map based on the material of his own textbook «Russian language. Level B2» (Kostanay, 2022).

Key words: *mind map, students, Russian language, universitet.*

В современной методической литературе последних лет особое внимание уделяется активным методам преподавания. Из них особое место занимает составление интеллект–карт на занятиях.

Интеллект–карта (mindmap, известная также как майнд–карта, карта мыслей и ментальная карта) – это аналитический инструмент, который используют, если необходимо найти максимально эффективное решение задачи.Применять интеллект–карты можно с самыми разными целями: чтобы генерировать идеи, готовиться к презентациям, организовывать и проводить различные мероприятия, конспектировать лекции, запоминать большие объемы информации, планировать рабочий день, ход работы над проектом или свободное время и многое, многое другое.

Эту систему разработал американский ученый,мнемонист Тони Бьюзен. Благодаря интеллект – картам он научился запоминать огромное количество информации, достигать успеха. Потом он же разработал систему, которая позволяет применять все эти навыки в любой ситуации, от планиро–вания дня до достижения масштабных целей и создания многомиллионных идей. Если коротко, интеллект–карта представляет собой сложную диаграмму, которая копирует древовидную структуру нейрона и строится на основе ассоциаций. При этом с момента появления – а произошло это в середине 1960–х годов – техника составления интеллект–карт доказала, что служит не только отличным способом ведения записей, но и представляет собой эффективный инструмент мышления. Теория стремительно развивалась и нашла применение в самых разных областях – от стимулиро–вания творческого мышления до улучшения памяти и борьбы с деменцией.

В области обучения благодаря данной системе можно делать быстрые конспекты лекций, пересказов книг, это поможет легко учить любую образовательную информацию.

Новая типовая учебная программаобщеобразовательной дисциплины «Русский язык» для вузов Казахстанапредусматривает в рамках СРО составление студентами казахской аудитории интеллект – карт по определенным лексическим темам.

Рассмотрим правила, как составить интеллект–картупо лексической теме «Социальные проблемы современного общества». (Нурсеитова А.К. Русский язык. Уровень В2, 2022г. тема 11) [1, с. 140].

Вначале студентам предлагается текст, который нужно проанализировать, выяснить тему и идею.

Социальные проблемы, общественныепроблемы – вопросы и ситуации, которые прямо или косвенно влияют на человека и, с точки зрения всего или значительного числа членов сообщества, являются достаточно серьезными проблемами, требующими коллективных усилий по их преодо–лению.

В настоящее время к наиболее острым социальным проблемам принято относить следующие: алкоголизм, бандитизм, бедность, бездомные, безработица, детская беспризорность, высокая смерт–ность, загрязнение окружающей среды, инвалидность, инфляция, коррупция, наркомания, нарушение прав ребенка, низкая рождаемость, положение беженцев и вынужденных переселенцев, положение заключенных, положение людей с ограниченными возможностями, права и свободы человека и гражданина, преступность, преступность несовершеннолетних, проституция, проблема престарелых, распространение ВИЧ–инфекции и других заболеваний, ситуация в армии, самоубийство, социальное неравенство, терроризм, угроза техногенных катастроф, уровень жизни, экстремизм, фашизм.

Называя их социальными проблемами, их рассматривали, во–первых, как некие нежелатель–ные для общества ситуации или обстоятельства жизни людей, которые следовало устранить или изменить в соответствии с идеалами общества и представлениями о «должной» жизни. Во–вторых, присутствие в обществе этих нежелательных условий или обстоятельств стали понимать как задачу для социальных деятелей, которую можно осознать, поставить и практически разрешить путем определения политики и проведения социальных реформ. Таким образом, социальные проблемы

впервые выделились из области социальных явлений, как та их часть, которая подлежит и возможна для корректирования их общественными усилиями.

Социально–экономические проблемы. К этой группе можно отнести проблемы, связанные с уровнем жизни семьи, ее бюджетом (в том числе потребительским бюджетом средней семьи), удель–ным весом в структуре общества малообеспеченных семей и семей, живущих ниже черты бедности, со специфическими нуждами и потребностями многодетных и молодых семей, государственной системой материальной помощи.

Удельный вес семей с несовершеннолетними детьми и среднедушевым доходом ниже прожи–точного минимума столь значителен, что они по–прежнему остаются основной группой бедного населения. Уровень благосостояния семей напрямую связан с численностью детей, воспитываю–щихся в них.

Например, среди неполных семей, имеющих трех и более детей, доля семей со среднеду–шевым денежным доходом ниже прожиточного уровня составила 93,6%. Низкий уровень заработной платы, не обеспечивающий потребности семьи по содержанию иждивенцев, отставание размеров социальных выплат от роста стоимости жизни являются фактами, обусловливающими широкое распространение бедности среди семей с несовершеннолетними.

Таким образом, помощь семьям, имеющим социально–экономические проблемы, продолжает оставаться актуальной частью социальной работы. Однако практика показывает, что оказание всеобщей и малодифференцированной помощи всем малоимущим – тупиковый путь. Так, в отдель–ных шахтерских городках и поселках, где шахты перестали работать, а пособия выплачивались регулярно, развилась целая прослойка людей, не работающих и уже не желающих работать, готовых жить и дальше на мизерные дотации государства. Гораздо более эффективным мог бы стать активный подход к этим людям, предполагающий их привлечение к любому труду, решение задач социально–психологического характера одновременно с экономическими.

Социально–бытовые проблемы. К данной группе относятся проблемы, связанные с обеспече–нием семей жильем, условиями проживания, а также с потребительским бюджетом средней семьи, удельным весом в структуре общества малообеспеченных семей и семей, живущих ниже черты бедности, с материальными трудностями многодетных и молодых семей, государственной системой помощи малообеспеченным семьям. Все они достаточно распространены и известны, поэтому нет необходимости прибегать к примерам и статистическим данным.

Социально–психологические проблемы. Эта группа включает в себя самый широкий спектр проблем: они связаны со знакомством, выбором брачного партнера и далее – брачно–семейной адап–тацией, согласованием семейных и внутрисемейных ролей, личностной автономией и само–утверждением в семье.

Кроме того, к ней относятся и проблемы супружеской совместимости, семейных конфликтов, сплоченности семьи как малой группы, насилия в семье.

Студентам важно уяснить, что у хорошей интеллект–карты три основные составляющие.

1. Центральный образ, передающий тему (предмет) изучения.

2. Толстые основные ветви, отходящие от центрального изображения. Эти ветви представ–ляют ключевые темы, относящиеся к предмету изучения. Каждая из ветвей должна иметь свой цвет. В свою очередь, основные ветви делятся на «побеги» второго и третьего уровня, которые представляют подтемы.

3. Единственное ключевое слово или изображение на каждой ветви.

Рассмотрим алгоритм, как составить интеллект–карту по лексической теме «Социальные проблемысовременного общества». (Русский язык. Уровень В2, тема 11)

1. Берем неразлинованный лист бумаги, располагаем его *альбомно,* то есть горизонтально. Именно такое расположение наиболее комфортно для изображения радиантной структуры при составлении интеллект–карт.

2. Возьмем *несколько цветных* карандашей, фломастеров, минимум три–четыре цвета. Использование цветов позволяет разделить информацию на блоки или ранжировать по важности. Все это облегчает восприятие информации, улучшает качество запоминания за счет сохранения визуальной картинки и активного подключения правого полушария.

3. Записываем *крупно и объемно* в самом центре основную тему. Желательно использовать крупные буквы, а также изобразить схематично или рисунком главную идею карты. Рисунки и графика еще больше подключают ресурсы правого полушария, что способствует быстрому запоминанию составленной интеллект–карты.

4. От центра делаем *несколько ветвей,* каждую из них обозначаем ключевым словом. Ветви, расположенные вокруг центральной темы будут наиболее крупные, затем по мере ветвления ветви будут уменьшаться. Такое деление визуально обозначит иерархию и взаимосвязи в интеллект–карте.

5. Продолжаем ветвление крупных идей на более мелкие, пока это необходимо. Каждое понятие имеет *ассоциативные связи* с другими понятиями. Включаем процесс ассоциативного мышления. Тогда карта начнет быстро расти. Пример интеллект–карты представлен на рисунке 1.

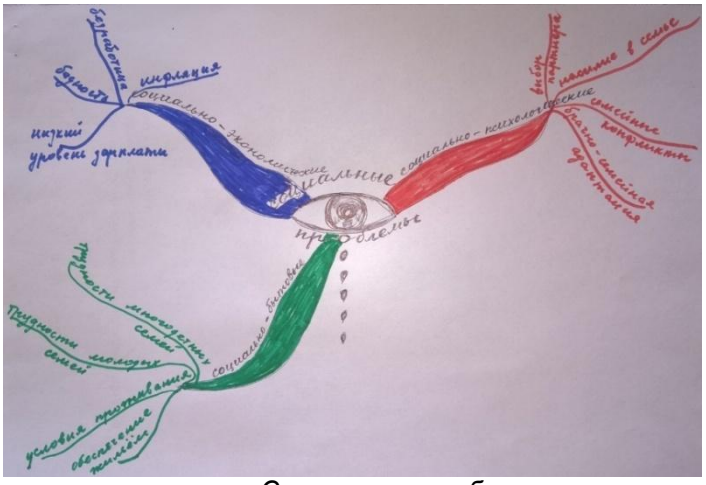

Рис.1. Интеллект карта по теме «Социальные проблемы современного общества»

*Как говорил*Тони Бьюзен: «Изучая структуру головного мозга, я обнаружил то, что так настойчиво искал. Меня вдохновил тот факт, что мозг человека состоит примерно из 100 миллиардов клеток, каждая из которых вносит свой вклад в мыслительный процесс. Строение нейронов не могло не вызывать восхищения: от центра клетки во все стороны отходят отростки, напоминая разветвленное дерево. Меня осенило, что с помощью диаграммы на основе этой модели можно создать универсальный мыслительный инструмент. Это стало отправной точкой для развития теории радиантного мышления, что в итоге привело к созданию техники построения карт мыслей» [3, с. 7].

Интеллект–карты запоминаются намноголегче, чем любой текстовый материал. Они позволяют увеличить скорость запоминания в несколько раз, а кроме того, помогают структурировать информацию, чтобы ее легче было запомнить. Человеческий мозг лучше всего воспринимает визуальную информацию, поэтомуиспользование интеллект – карт на занятиях по русскому языку в казахской аудитории способствует лучшему усвоению материала.

Список литературы:

1. Типовая учебная программа общеобразовательной дисциплины «Русский язык» для организаций высшего и (или) послевузовского образования. Алматы, 2018. 107–168 с.
2. Государственный стандарт по русскому языку как иностранному. Базовый уровень / Нахабина М.М. и др. 2–е изд., испр. и доп. М. СПб.: Златоуст, 2001. 32 с.
3. Бьюзен Т. Учебник быстрого чтения. М.: Поппури, 2008. 304 с.
4. Нурсеитова А.К.Русский язык (Уровень В2). Костанай: КРУ им. А. Байтурсынова, 2022. 92 с.с.

ӘОЖ 711.7

БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ–КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ПЕДАГОГТІҢ ТҮЙІНДІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ

Нуртаева Роза Сейтказиновна
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі
Қостанай облысы білім басқармасының
Ұзынкөл ауданы білім бөлімінің
«Киев жалпы білім беретін мектебі» КММ
Киев ауылы, Қазақстан
E–mail: nurtaeva.roza@mail.ru

Аңдатпа

Ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану педагогтің қызметін бағалауға әсер етеді, сонымен қатар оның әдістемеліккызметіндегі білімді, дағдыларды жетілдіруге ықпал етеді. АКТ–ны сәтті меңгеру педагогтіңкәсіби құзыреттілігін қалыптастырады.

***Түйінді сөздер**: ақпараттық технология, инновация, коммуникация, ақпараттық құралдар, әдеби қор, электрондық кітапхана, құралдар.*

Аннотация

Применение информационно–коммуникационных технологий влияет на оценку деятельности педагога, а также способствует совершенствованию знаний, умений и навыков в его методической деятельности. Успешное освоение ИКТ формирует профессиональную компетентность педагога.

***Ключевые слова**: информационные технологии, инновации, коммуникации, информационные средства, литературный фонд, электронная библиотека, инструменты.*

Annotation

The use of information and communication technologies affects the assessment of the teacher's activities, and also contributes to the improvement of knowledge, skills in his methodological activities. Successful mastery of ICT forms the professional competence of the teacher.

***Key words**: Information Technology, Innovation, Communication, Information Tools, Literary Fund, Electronic Library, tools.*

Қазіргі уақытта қолжетімді ақпараттың үздіксіз ағынына жылдам ілесуі қажеттілігін туындатқан–дықтан барлық адамзатқа компьютерлік сауаттылық болуын талап етуде. Қазақстандағыоқыту үрдісі жаңа әдіс–тәсілдерді, жаңашыл идеяларды пайдаланудыталап етеді. Ақпараттық технологиялардың даму заманында өмір сүріп жатырғаноқушыларымыздың оқуға қызығушылығын арттыру үшін оқуда ақпараттық – коммуникативтік технологиялар қолдануды қажет етеді.Әр мұғалім өз іс–тәжірибесінде көптеген қиындықтармен, кедергілермен кездеседі. Осы орайда әрбір мұғалім өз білімдерін үнемі жетілдіріп отыруды қажет етеді. Білім беру жүйесіндегі өзгерістер, жаңалықтар ескірген әдіс – тәсіл–дерге емес, жаңа технологияларды меңгеруге, содан ізденуге жол ашып отыр.Білім үрдісінде болып жатқан өзгерістерге, қоғамның талаптарына, білім алушылардың қажеттіліктеріне сай болуы үшін жаңа формациядағы мұғалім ақпараттық–коммуникациялықтехнологияларды түйінді құзіреттіліктің біріне айналдыруы шарт. Ол туралы ағымдағы жылы Қазақстан Республикасының оқу–ағарту министрлігі «Педагог» кәсіби стандартында айтылған. Осы кәсіби стандартты ескере отырып, білім беру бағдарламалары, педагогтерді сертификаттау және аттестаттау рәсімдері, үздіксіз кәсіптік даму мазмұны әзірленіп, жаңартылды. Қазіргі формациядағы педагогтың іскерлігі мен дағдылары нақты көрсетілді. Әсіресе, білім беру үрдісінде ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың педагогтің түйінді құзыреттіліктерін айналдыру жайында айтылған. Яғни, «АКТ–құзыреттілігінің жалпы тұтыну деңгейін игереді: мәтіндерді теруді және шығаруды іскеасырады, интернет көздерінен ақпаратты таңдайды; оқушыларды үйрету үшін компьютерлік таныстыру рәсімдері мен ресурстарын дайын*–дайды», «Жалпы педагогикалық деңгейдегі АКТ құзыреттілігін меңгерген (өз бетімен оқыту және ойын бағдарламаларды, веб–ресурстарды, дағдыларды қалыптастыратын тренажерлерді әзірлейді, сандық білім ресурстарын талдайды, аспаптық бағдарламалық құрылғыларды, визуалдауды, деректерді талдау құралдарын , рөлдік және модельдеу ойындарын қолданады, білім алушылар бірлесе жұмыс жасау үшін желілік ресурстарды пайдаланады, АКТ–ны жоспарларды дайындау мен жеке және топтық оқу жобаларын қорғағанда, оларды бағалау үшін пайдаланады»делінген. [1, б. 15]

Ақпараттық–коммуникациялық технологияларды(АКТ)қолдану құзыреттілігі оқушылардың жұмыста, бос уақытында және қарым–қатынаста технологияларды біліктілікпен және шығармашылық–пен пайдалануын қамтиды. Бұл АКТ–ны пайдаланудың бастапқы дағдылары арқылы қалыптасады. Мысалы, «Bilimlend» платформасында оқушыларға қосымша білім алуға, дағдыларын қалыптастыруға жағдай жасалған. Ауылдық жердегі мектеп болғандықтан, бұл білім платформасы білім алушылар үшін таптырмас мүмкіндік болды.Сондықтан да білім алушылар кіріктірілген білім беру бағдарлама–сындағы барлық пәндерді оқу барысында ақпаратты табу, құрастыру және басқару, мәліметтер және идеялармен бөлісу, бірлесіп әрекет ету, түрлі жабдықтар мен қосымшаларды пайдалану арқылы білім, білік дағдыларын арттырады, өз жұмысын бағалауды жетілдіре отырып, АКТ–ны қолдану дағды–ларын дамытады. Оқу бағдарламасында «Қазақ тілі мен әдебиеті» кіріктірілген оқу бағдарламасында төмендегідей көрініс табады:

– онлайн сабақтар арқылы инновациялық әдістер мен ақпараттық технологияларды қолданады;

– АКТ арқылы презентация жасайды, салыстырады, бағалайды, жетілдіреді, зерттейді және бірлесе отырып пікірлерін дәлелдейді;

– АКТ арқылы қажетті ақпаратты таңдай алады;

– сабақтарда оқытудың сапасын арттыру үшін жаңашыл әдістер мен ақпараттық техноло–гияларды пайдалану;

– интернет ресурстарымен жұмыс жасайды (мысалы, веб–сайттағы ақпаратты оқу, керекті материалды іріктеу, жеке құжат немесе файл ретінде көшіру және сақтау);

– мәтін және слайдтармен жұмыс істеу үшін қарапайым бағдарламадан күрделірек бағдарла–маға көшу (Word, Power Point);

– ақпаратты өңдеп, электронды түрде жеке құжат ретінде сақтау үшін жабдықтарды (принтер, сканер, сандық фотоаппарат) пайдалану;

– электронды оқулықтарды пайдалану;

–тақырыпқа байланысты медиақұралдарды қолдану;

– ақпаратты саралап, зерттей алу [2].

Менің ойымша, қазақ тілі мен әдебиеті кіріктірілген сабағында АКТ–ны қолдану тек оқу процесін жеңілдетіп қана қоймай, сонымен бірге оқушының да көптеген қабілеттерін дамытуға көмегін тигізеді. Атап айтқанда:

– оқушының сабаққа деген ынтасы мен қызығушылығын арттырады;

– әртүрлі мәселелерді шешу жолдарын іздестіру арқылы танымдық қабілетін дамытады; – логикалық ойлау қабілетін дамытады;

– жеке немесе топпен жұмыс жасауға дағдыландырады;

– қоғамдағы өз ұстанымдары жайлы ой–өрісін кеңейтеді.

Қазіргі мұғалімге технологиялық сауатты болу және жинақталған білімді балаларға бере білу жеткіліксіз. Қазіргі мұғалім білім алушыларға АКТ–ны табысты ынтымақтастық үшін пайдалануға, туындаған міндеттерді шешуге, жаңа білімді, дағдыларды игеруге көмектесуі керек, өйткені ол ақпа–ратты өз бетінше игеруге, қолдануға, талдауға, синтездеуге, толыққанды қызметкер және азамат болуға қабілетті тұлғаны дамытуға бағытталған. Педагогбілім беру процесінің келесі аспектілерін білуі керек:

- білім берудегі АКТ рөлін түсіну;
- оқу бағдарламасы және бағалау;
- педагогикалық практика;
- акт техникалық бағдарламалық қамтамасыз ету;
- білім беру процесін ұйымдастыру және басқару;
- кәсіби даму. [3, б. 26]

Қазіргі жаңартылған білім мазмұны бағдарламасы аясында оқу материалы логикалық байла–нысты бөліктерден тұрады. Оны бөліктерге бөлудіңтиімдісі–оқыту элементтері. Ең алдымен, мұғалім дайындаған сұрақтар, жазбаша және практикалық тапсырмалар жасына қарай бейімделуі керек, олар үшін түсінікті, ақыл–ой қабілеттерін дамыту үшін мазмұны болуы керек. Бұл сұрақтардың мазмұны білім алушыларды қызықтыру жәнетаң қалдыруы қажет. Дәл осы қызығушылық білім алушыныойлау әлеміне жеткізеді. Объектімен эмоционалды таным процестері бір–бірімен тығыз байланысты, ол танымдық белсенділіктің жоғары деңгейінің көрінісімен анықталады, қарым–қатынас үрдісінде компью–тер қойған сұрақтардың мазмұны маңызды. Сұрақ анық және құнды жауап беруі керек.Кей кезде жауап «иә» немесе «жоқ» болып табылатын және оқушылар түсінетін өте қарапайым нәрселер туралы сұрақтарды қолдану орынсыз. Олар міндетті мақсатқа жетелеп қана қоймайды, сонымен қатар оқушыларды қарым–қатынастан жалықтырады және көңілін қалдырады. К.Шоломи жазғандай, оқу процесін екі кезеңге бөлуге болады. Бірінші кезеңде оқушылар ұғымды анықтау, оның қасиеттері, ережені білдіру және т.б. сияқты қажетті ақпаратты есте сақтауы керек. Екінші кезең–жаттығу кезеңі, мұнда бірінші кезеңде алынған білім проблемаларды шешу үшін пайдаланылады, ал алынған білім дағдылар мен құзыреттілік деңгейіне дейін көтеріледі. Білім алушысипатталған материалды толық игере алады. Алайда, көп жағдайда бұл материалмен байланысты, бұл оқулықта қамтылмаған сұрақтарға жауап беруді немесе алған білімдерін практикалық мәселелерді шешу үшін қолдануды қиындатады. Айта кету керек, қазіргі заманғы электронды құралдарадам қызметінің барлық түрлері қазір әлдеқайда озық. Мұның салдарыбілім беруде «қағаз технологиясыз» құру қажеттілігі.Сондықтан қазіргі заманғы әдістеме мен практикалық даму мәселесіинновациялық технологиялар ғылыми–педагогикалық қызметтің басым бағыты болып табылады. Демек, бұл туралы айту керек, өйткені білім беру қызметін ескере отырып іске асырылған кешенді тәсілжәне сыртқы жаңа талаптармен тығыз байланыстыинновациялық қоғам қалыптастыратын орта. Дәстүрлі жаттығу жүйесінде қажетті дағдыларды дамыту көптеген жаттығуларды қайталауға негізделген. Бұл оқулықтар мен жинақтарда жаттығулардың көптеген түрлері бар екенін түсіндіреді. Осындай жаттығуларды жеңіл –желпі жасалынбай, саналы және белсенді орындауын қамтамасыз ету арқылы қол жеткізу керек.Өйткені ақпараттық технологиялардағы тапсырмалар денін қайта дұрыстау, өзін тексеру қызметіоқушыларды жылдам жауап беруге, мұқият болуға ықпал етеді. Білім алушылардыңбілімін бақылау менбағалау күрделі үдеріс. Демек, бұл мұғалімнен тек педагогикалық дағдыларды ғана емес, сонымен бірге шығармашылықты да талап етеді. Бір сөзбен айтқанда, мұндай дизайн жүйесі білім беру сапасын арттыруға, оқушылардың қызығушылығын, ғылыми дүниетанымын кеңейтуге және дамытуға қызмет етеді. АКТ құзыреттілігі–оқу, білім беру және өзге де қызметте туындайтын мәселелерді шешу үшін АКТ–сауаттылықтың барлық құрамдас дағдыларын сенімді меңгеру болып табылатындығы сондықтан. [4]

Қазіргі уақыт цифрлік трансформация дәуірі. Цифрлық сауаттылық – цифрлық технология–ларды және интернет ресурстарын қауіпсіз және тиімді пайдалану үшін қажет білім мен дағдылардың жиынтығы.АКТ құзыреттілігі–бұл мұғалімнің кәсіби қызметінде осы технологияларды өз бетінше және жауапкершілікпен пайдалануға дайындығы мен қабілеті. Педагогтің АКТ құзыреттілігі мұғалімнің кәсіби қызметінің құрамдас бөлігі болып табылады АКТ құзыреттілігі терминінің қолданыстағы түсіндірмелерін қарастыра отырып, жалпы түсіндіруді бөліп көрсетуге болады, оған сәйкес: АКТ

құзыреттілігі–бұл ақпаратқа қол жеткізу, оны іздеу, ұйымдастыру, өңдеу, бағалау үшін ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдану мүмкіндігі, сонымен қатар табысты өмір сүру және жұмыс істеу үшін жеткілікті өнім беру және тарату ақпараттық қоғамның қалыптасуы жағдайының өміршеңдігін көрсету болып табылады. Цифрлік трансформацияның қажеттілігінқашықтан оқыту форматына көшкенде оқушылар мен мұғалімдерге цифрлық құзыреттілікті арттыруға *әсер* еткендігін аңғардық. Сондықтан да сабақта қолданып жүрген QR код, Plickers, Tarsia Puzzles әдістері оқушыларға өте қызық және уақытты үнемдеуге қолайлы. Plickers арқылы сыныптағы оқушылардың жауаптарын жылдам бағаласам, qr код арқылы мақсатқа сай алдын–ала дайындалған тапсырманы әр балаға түрлендіріп беремін. Ал Tarsia Puzzles оқушылардың өзін реттеуге, бірлесежұмыс істеуіне жағдай жасайды, бір–біріне көмектесуді үйренеді. Ең көп қолданылатын цифрлік құралдар: WhatsApp, Telegram, Google Mett, BiliLand.kz, Daryn.online, Гугл форма, Learning Apps.org, ЗУУМ.

Педагог–білім беруді реформалаудың негізгі фигурасы, әрбір жаңашылдық педагогтің құзіреттілігінің, шеберлігінің арқасында ғана жүзеге асады. Сол үшін цифрлық технологияларды қол–дану саласындағы педагогтардың құзыреттілігі–олардың оқу үрдісіндегі тиімділігіне зер салу, дұрыс пайдалана білу болып табылады. Кез – келген мұғалім дамытуы керек негізгі құзіреттіліктің бірі–цифрлік сауаттылығы болып табылатындығы белгілі. Педагогтарды аттестаттау қағидаларында мұғалімнің ақпараттық – комуникативті дағдыларына бағалау критерийлері де бар. Сол себепті өзгерістерге дайындық, ұтқырлық, еңбек әрекеттеріне қабілеттілік, шешім қабылдаудағы жауапкер–шілік пен тәуелсіздік –барлық осы сипаттамалары жаңа формациядағы педагогке толықтай қатысты. Бұл құнды қасиеттерді табу педагогикалық шығармашылық кеңістігін кеңейтусіз мүмкін емес. Педагогтің АКТ құзыреттілігі (ақпараттық – коммуникативтік құзыреттілігі) – бұл күрделі ұғым. Ол нақты білім беру қызметінде техникалық білім мен дағдыларды мақсатты, тиімді қолдану ретінде түсініледі. Педагог қызметкерлердің осы саладағы құзыреттілігі балалардың тиімді дамуының маңызды шарты болып табылатыны анық.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Педагог» кәсіптік стандартын бекіту туралы. https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200031149
2. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Үшінші базалық деңгей. III басылым. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012
3. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы. Тренерге арналған нұсқаулық. Үшінші базалық деңгей. III басылым. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012
4. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы

УДК 711.7

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ ПО РАЗВИТИЮ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

Нуртазина Жанат Камбаровна
педагог – исследователь информатики
КГУ «Общеобразовательная школа № 19 г. Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: nurtazina_zhanat@mail.ru

Аңдатпа

Информатика сабақтарында қолданылатын өзекті технологиялардың бірі–жобалау технологиясы. Жобалау технологиясы негізінен практикалық сипатты көрсетуге мүмкіндік береді теориялық материал. Оқушылар сабақта әртүрлі жобалармен жұмыс істей отырып, өз жобаларын жасауда шығармашылықты қолдана алады. Зерттеу жобаларында студенттер әдебиеттермен, әртүрлі платформалармен кеңінен танысады және жоба тақырыптары бойынша зерттеулер жүргізеді.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, инновациялық білім беру, оқу процесі.*

Аннотация

На уроках информатики одна из актуальных технологий которая применяется является проектная технология. Проектная технология позволяет в основном показать практический характер, основываясь на теоретический материал. Учащиеся, работая над различными проектами на уроках, могут применять креативность в создании своих проектов. На исследовательских проектах учащиеся обширно знакомятся с литературой, различными платформами и проводят исследования по своим темам проектов.

Ключевые слова*: информационно–коммуникационные технологии, инновационное образование, учебный процесс.*

Abstract

In computer science lessons, one of the actual technologies that is used is project technology. The design technology allows mainly to show a practical nature, based on theoretical material. Students, working on various projects in the classroom, can apply creativity in the creation of their projects. On research projects, students are extensively introduced to literature, various platforms and conduct research on their project topics.

Key words: *information and communication technologies , innovative education , educational process.*

По мере информатизации нашего общества нарастает потребность в обучении и воспитании детей, способных жить в открытом обществе, умеющих общаться и взаимодействовать со всем многообразием реального мира, имеющих целостное представление о мире и его информационном единстве. В то же время, для развития человека приобретают значимость умение собирать необходимую информацию, умение выдвигать гипотезу, делать выводы, использовать для работы с информацией новые информационные технологии.

Наша задача – подготовить выпускников школы, владеющих современными технологиями, и в силу этого, способных адаптироваться к быстро меняющемуся миру, функционально грамотную личность.

Достигнуть этой цели невозможно без использования современных педагогических техно–логий. Для меня одной из таких технологий стала *проектная* технология, которая позволяет школьнику рационально сочетать теоретические знания и их практическое применение для решения конкретных проблем окружающей действительности и гибко адаптироваться в меняющихся жизненных ситуациях.

Изучение школьников учебного материала по информатике в рамках обновленной системы образования Республики Казахстан обращают наше вниманиена активные методы работы с учащимися, на новые подходы к обучению. Актуальность моей темы опыта очевидна: «Одной из целей повышения интереса к изучению предмета информатики является продолжение работы по развитию проектной деятельности обучающихся, –указано в Инструктивно–методическом письме «Об особенностях учебного процесса в организациях образования РК в 2020–2021 учебном году», – использование проектных технологий не только повышает качество обучения по предмету, но и реализует межпредметные связи и повышает эффективность изучения учебных предметов. Работая над проектами, обучающиеся учатся планировать дальнейшую работу индивидуально или в группе, ставить цели, искать необходимую информацию, представлять и доказывать гипотезу, проводить эксперименты, представлять результаты о проделанной работе, анализировать и оценивать, а также умело защищать свой проект».

Проектная технология позволяет ученикам перейти от усвоения готовых знаний к их осознан–ному приобретению. При использовании проектной технологии существенным образом меняются формы учебной деятельности, реализуются деятельностные подходы, увеличивается объем используемых средств для процесса обучения, расширяются рамки каждой учебной темы.

Для меня, как для педагога, актуально утверждение Н.В.Матяш, что «творческая проектная деятельность школьников – это деятельность по созданию изделий и услуг, обладающих объектив–ной или субъективной новизной, имеющих личностную или общественную значимость»

Используяпроектнуютехнологиюв своейработе, ставлюследующие педагогические *цели:*

1. Повысить учебную мотивацию учащихся при изучениипредмета информатики.
2. Реализовать интерес к предмету исследования и преумножить знания учащихся в облас–ти информатизации и программирования.
3. Возможность использовать приобретенный в школе опыт для решения познавательных и практических задач вреальнойжизни.

Применяяпроектную технологию, я ставлю перед собой решение следующих *задач:*

- Развивать у учащихся воображение, критическое и творческое мышление, самостоятель–ность, потребность в самообразовании и другие личностные качества обучающихся;
- развивать умения: планировать и организовывать свою деятельность на практике; ориентироваться в информационном пространстве; интегрировать знания из различных областей наук.
- Развивать функциональную грамотность ученика.

Предмет «Информатика и ИКТ» один из немногих, где проектная деятельность может стать основной формой обучения. На уроках информатики использование метода проектов может целе–направленно решать задачи индивидуально–ориентированного образования. Действенность этого метода обусловлена тем, что он позволяет детям выбрать деятельность по интересам, которая соответствует их способностям, и направлен на формирование у них знаний, умений и навыков. Выполняя проекты, школьники осваивают алгоритм инновационной творческой деятельности, учатся самостоятельно находить и анализировать информацию, получать и применять знания по различным отраслям, восполнять пробелы, приобретать опыт решения творческих задач.

Действенность этого метода обусловлена тем, что он позволяет учащимся выбрать деятель–ность по интересам и через дело, которое соответствует их развивающимся способностям, дает знания и умения и способствует устремлению к новым делам.

Разрабатывая и реализуя проекты, учащиеся развивают навыки мышления, поиска информа–ции, анализа, экспериментирования, принятия решений, самостоятельной работы и работы в группах.

Из вышесказанного очевидно, что практическим результатом учебной проектной деятельности является проект. Слово «проект» (в буквальном переводе с латинского – «брошенный вперед») тол–куется в словарях как план, замысел, текст или чертеж чего–либо, предваряющий его создание. Это толкование получило свое дальнейшее развитие: «Проект – прототип, прообраз какого–либо объекта, вида деятельности и т. п., а проектирование превращается в процесс создания проекта».

На урокахинформатики проектная деятельность позволяет решать важные задачи обучения. В результате выполнения проекта у ребят автоматически формируется отношение к компьютеру (и программам), как к исполнителю, то есть инструменту, с помощью которого можно решить постав–ленную задачу.

Проекты могут выполняться индивидуально, либо в группах. В групповых проектах отдельные разделы выполняются индивидуально. Но и в проектах, выполняемых индивидуально, есть элементы групповой работы, например, при проведении мозгового штурма или взаимной оценки первоначаль–ных идей друг друга. Включение групповой работы в каждый проект помогает развивать навыки сотрудничества и чувство коллективной ответственности. При этом необходимо обеспечить индиви–дуальный подход к детям, давая задания, соответствующие уровню их возможностей, постепенно усложняя содержание работы. При групповой работе школьники усваивают материал в совместной инновационной форме его изучения, обсуждения и взаимообучения с выработкой обобщенного, коллективного решения. Учащиеся в группе осваивают элементы организационной деятельности лидера, сотрудника, исполнителя, получая социальный опыт практической деятельности.

Выполнение проекта по продолжительности варьируется от нескольких минут на уроке до нескольких дней, недель или даже месяцев.

Исследовательскую работу можно представить в различных формах. Наиболее распростра–нены текстовые работы (доклад, стендовый доклад, реферат, брошюра, буклет, газета, презента–ция). Так же результатом иссделовательской работы могут быть объекты, системы, технологии, разработки по обеспечению потребностей в любых сферах деятельности человека. Потребности могут быть как материального, так и духовного плана.

При выполнении проекта нужно соблюдать четкий алгоритм выполнения над работой.

Этапы проектной деятельности:

- Определить тему проекта. Выявить проблему данной темы.(Зачем я рассматриваю дан–ную тему, какуюпроблему я решаю данной тематикой?)
- Выдвинуть гипотезы проекта (подтвердиться ли наш опыт или будет опроверженным)
- Формулирование цели проекта. (Что необходимо предпринять, чтобы решить проблему проекта?)
- Описание ожидаемого результата.(Каким должен стать результат моей работы, чтобы проблема проекта была решена.)
- Планирование работ (отдельные этапы работы). (Что делать, какие задачи решать, какие сроки каждого этапа, какие источники информации,помощь других людей и так далее.)
- Реализация плана. (Осуществление работы в соответствии с планом, внесением измене–ний в ход работы в случае необходимости.)
- Презентация. (Публичная защита проекта, демонстрациярезультата.)

Мы, учителя – практики, потому что непосредственно работаем с учеником,и все идеи, кото–рые возникают у нас, мы в первую очередь апробируем со своими учениками. При этом главное для нас – это создать условия и получить результат. Поэтому возникает вопрос, как всю эту теорию наложить на урок, при этом учесть все положительные и отрицательные стороны.

В своей педагогической практикемы разработали не один проект. В конце данного учебного года планирую составить сборник проектных заданий на уроках информатики.

Во время урока, когда учащиеся работают с мини – проектами, я выявляю наиболее способ–ных детей. В процессе работы такие учащиеся творчески подходят к выполнению мини– проектных заданий.Из урока в урок эти учащиеся проявляют интерес к науке информатики. Такие мотивиро–ванные ученики, как в стенах школы, так и дома изучают самостоятельно предмет информатика, компьютер, гаджеты (хотя интерес к гаджетам у детей возникает с раннего детства). При работе с детьми приходится сталкиваться с множеством их вопросов: Почему при работе за компьютером, неожиданно появляется синий экран? А чем отличаются компьютер от телефона? А может ли вред принести человеку сотовый телефон, ноутбук? А в чем заключается вредность гаджетов? Как создать свои собственные игры? А как можно создать на Yotubeканалесвой канал? А можно ли заработать деньги на Yotubeканалепри помощи своих видеороликов?Заметив таких детей, нестандартно мыслящих, постепенно вовлекаю вболее углубленную исследовательскую проектную деятельность.

С такими особо любознательнымизанимаюсь на элективных курсах, разработанных мною для индивидуальной работы с одаренными детьми.Элективный курс «»Юный информатик» для учащихся 5–6 классов, ISBN 978–601–216–769–6,2019 год. Элективный курс «Информатика» для учащихся 6 классов, ISBN968–601–316–769–5,2018 год. Эти вариативные программы направлены на более углубленное изучение информатики в области программирования, именно на создание научно–исследовательских проектов с одаренными детьми.

Первая проблема, которая возникает при начальном этапе создания исследовательского проекта – это выбор темы. Выбирая тему проекта, мы учитываем ее актуальность на сегодняшний день,учитывая возрастные особенности учащихся. Согласовавсовместно с учащимися, мы приходим к выбору единой темы, над которой начинаем продуктивно работать.

Во время выполнения проектных работ, консультирую индивидуально каждого учащегося, так как темы работ разные и радиус выполнения работы другой.

Каждый проект делится на теоретическую и практическую часть. Большое внимание с учащи–мися уделяем практической части, так как на научных соревнованиях школьников нужно предоставить работающийготовый продукт (либо игра, либо сайт, либо программа).

Работая с учащимися начальных классов, выбор темы исходил в основном от учебного изучаемого материала. Так как начальные классы совсем маленькие дети, выбор темы падал на изучение предмета ИКТ через игровой процесс, и в этом помогает программа из учебного курса Scratch. При создании игры, мы старались учитывать в первую очередь интересы учащихся раннего возраста. Так, все маленькие дети любят мультики, значит, основным героем нашего проекта должен быть герой из мультфильма. Но тут пришла идея, мы все современные, мобильные люди, почему бы не взять за основу нашего главного героя – спрайта андроида. Выбрав основного героя, мы стали продумывать сценарий игры. Рассмотрели очень много игр, в которые играют дети. Ипришли к такому выводу, почему не создать квест – игру, но с элементами нашего предмета информатика. Чтобы дети при прохождении этапов игры, моглив одно время играть и что – то узнавать новое из нашего предмета. И мы решили создать Qwest – игру в программе Scratch 2.0. Для анимации каждой сцены, каждого спрайта мы использовали скрипты. Старались сильно не насыщать сцены, спрайты, так как делали с таким учетом, чтобы детям прежде всего было интересно, и не раздражал человеческий глаз.

Наблюдая за всем процессом выполненияработы,я вижу, какучащиеся проявляют свое творчество, креативное мышление, неординарный подход к самой работе. Творческий подход к проектам привел нас к хорошим результатам в научных соревнованиях в городе, области и в республике.

Вреспубликанских исследовательских проектах «Зерде» для 1–7 классов секцию «Информа–тика» в прошлом году представляли 2 учащихся на городском этапе: Напрасный Леонид – 1 место, Краснов Андрей – 3 место. На областном этапе – Напрасный Леонид занял 1 место, и представлял город Костанай на Республике. На Республиканском этапе Напрасный Леонид занял – 1 место. Ежегодно мои ученики – призеры в городских и областных фестиваляхмультимедийных проектов.

Немаловажную роль при подготовке с детьмииграют родители.В ходе работы над проектом родители могут выступать одновременно в нескольких ролях. Они:

- консультируют;
- отслеживают выполнение плана;
- помогают в предварительной оценке проекта;
- обеспечивают наиболее подходящий режим работы, отдыха и питания ученика.

Совместная работа педагога, детей и родителей является ценнейшим инструментом, позво–ляющим составить для каждого ученика свой воспитательный маршрут. Работая вместе с детьми над проектом, родители больше времени проводят с детьми. Они становятся ближе к ним, лучше понимают проблемы своих детей.

В результате совместной проектной деятельности дети узнают много нового друг о друге, восполняют дефицит общения со взрослыми,у нихформируется ценностное отношение к семье.

Значимость проектной деятельности в том, что она открывает возможности формирования собственного жизненного опыта ребёнка во взаимодействии с окружающим миром, выводит педагогический процесс из стен образовательного учреждения в социальную среду.

Через самореализацию ученик продвигается от «Я – концепции» к «Мы – концепции», познает ценность взаимодействия с другими людьми. У школьника вырабатываются собственные ценностные ориентации.

И главное –меняется роль учителя и родителя в таком взаимодействии. Здесьмы выступаем в роли партнёров, а не наставников.

Анализируя свой опыт работыпо применению проектной технологии, я сформулировала некоторые *рекомендации* при выполнении проектной работы:

- учитывать мнения учащихся;
- ставить цель и достигать любым путем, как бы тяжело не было;

– правильно и доступно донести материл до собеседника, правильно говорить на публике;
– креативныйподходк проектной деятельности;
– поскольку проектная работа дает возможность учащимся выражать собственные идеи, важно поощрять их самостоятельность;
– поддерживать постоянную связь с учащимися и родителями;
– большинство проектов выполняется отдельными учащимися, но проект будет макси–мально творческим и продуктивным, если он выполняется несколькими учащимися.
– Разработать учащимся Алгоритм работы над проектом, этапы работы над проектом.

И хотелось бы закончить свое выступление, замечательным предложением. Главное начать, а результаты не заставит себя ждать.

Список литературы:

1. Байбородова Л.В., Харисова И.Г., Чернявская А.П. Проектная деятельность школьников // Управ–ление современной школой. Завуч. 2014. №2. 94–117 с.
2. Вебер С.А. О механизме реализации личностных ресурсов старшеклассников через проектную деятельность // Воспитание школьников. 2013. № 1. 16–23 с.
3. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. М., Интор, 1996
4. Иванова М.В. Опыт педагогического сопровождения проектной деятельности школьников // Школа и производство. 2013. №4. 3 – 7 с.
5. Каримуллина, О. В. Развитие проектно–исследовательской деятельности учащихся // Управление качеством образования. 2013. №6. 59–65 с.

ӘӨЖ 657.421.3

БАСҚАРУ ЕСЕП ПЕН КОНТРОЛЛИНГТІҢ БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Оразалинова Майра Сагидолдаевна
PhD, қауымдасқан профессор
«Тұран» Университеті
Алматы қаласы, Қазақстан
E–mail: orazalinova.m@turan–edu.kz

Аннотация

Бұл мақалада автор басқарушылық есептің контроллингтегі рөлі мен орнын ашады. Контроллинг – басқару әдісі, басқарудың біртұтас жүйесін қамтамасыз ететін ұйымдастырушылық, математикалық және ақпараттық үлгілердің жиынтығы. Басқару есебі кәсіпорын белгілеген жоспарды, стратегияны, бюджетті және т.б. орындау барысындағы барлық қаржы–шаруашылық қызметін көрсететін контроллингтің негізгі элементі болып табылады. және кәсіпорынның мақсаттарына барынша дәл қызмет ететін құралдар мен әдістерді қолдана отырып, басқарушылық шешім қабылдау мақсаттарына қызмет етеді.

Түйінді сөздер: *контроллинг, басқару есеп, контроллер, есеп, бақылау, басқару.*

Аннотация

В данной статье авторраскрывает роль и место управленческого учета в контроллинге. Контрол–линг – метод управления, совокупность организационных, математических и информационных моделей, обеспечивающих целостную систему управления. Управленческий учёт является основным элементом контроллинга, который отражает всю финансово–хозяйственную деятельность в ходе выполнения намеченного предприятием плана, стратегии, бюджета и т.д.и служит для целей принятия управленческого решения, используя инструменты и методы, наиболее точно служащие целям предприятия.

Ключевые слова: *контроллинг, управление, отчет, контролер, отчет, мониторинг, управление.*

Abstract

In this article, the author reveals the role and place of management accounting in controlling. Controlling is a method of management, a set of organizational, mathematical and information models that provide an integral management system. Management accounting is the main element of controlling, which reflects all financial and economic activities in the course of the implementation of the plan, strategy, budget, etc. outlined by the enterprise. and serves for the purposes of making a managerial decision, using tools and methods that most accurately serve the goals of the enterprise.

Key words: *controlling, management, report, controller, report, monitoring, management.*

Басқару есеп контроллингтің негізгі элементі болып табылады. Ол кәсіпорынның жоспары, стратегиясы, бюджеті бойынша бүкіл шаруашылық қызметтерін басқарып, бақылап көрсетеді. Контроллинг басқару нұсқасын ұйымдастырушылық, математикалық, ақпараттық (техникалық, про–граммалық, лингвистикалық) қызметпен қамтамасыздандырады. Контроллингтің мақсаты – басқару

шешімдерінің тиімділігі үшін мәліметтермен қамтамасыз ету. Басқару шешімдерінің сапалығы– бұл тұтынушыларды қанағаттандырғаншешімдердің жиынтығы. Батыс елдерінің әдебиеттерінде контрол–лингтің құрылым моделі қолданылады.

Контроллинг құрылым моделі келесі компоненттерден тұрады: ақпарат, жоспарлау, үйлестіру, бақылау. Келесі жүйе арқылы менеджмент және контроллинг жүйелерінің айналымын көруге болады: талдау ситуациясы, жоспарлау, орындау, нақты мәліметтерді жоспарланғанмен салыстыру [1, с. 416].

Мұнда бухгалтерлік есептің негізгі тапсырмасы болып кәсіпорынның нәтижесі туралы нақты мәліметтерді тапсыру болады. Ал басқару есеп нақты мәліметтерді талдау арқылы болашақ жоспарларды жоспарлайды. Жоспарланған стратегия бойынша координация, бақылау қызметтерін кәсіпорын басқармасы жүзеге асырады.

Басқару қызметі процесінде шешім қабылдау ең түйінді мәселе. Шешім қабылдау басқару процесінің міндетті, қажетті бөлігі. Басшының кез келген әрекеті іс жүзінде белгілі бір шешім қабылдаудан басталады.

Кәсіпорынның және ондағы бөлімшелер қызметінің нәтижесі басшының дер кезінде шешімді дұрыс қабылдау қабілетіне, әрі оны жүзеге асыра білуіне, ал оның жеделдігі мен дұрыстығы басшының тәжірибиесі мен біліміне байланысты. Егер ол өндірісті, технологияны және адамдарды жақсы білетін болса, жұмыс тәжірибесі мол болса, онда оған шешім қабылдау қиынға түспейді. Басшы кез келген жағдайда шешім қабылдаудан бас тартпауы тиіс. Қабылданған шешім бүкіл ұжымның экономикалық және әлеуметтік нәтижелеріне, әрбір жұмыскерге қолайлы немесе қолайсыз әсер етуі мүмкін.

«Басқару шешімі» термині екі негізгі мәнде қолданылады. Бірінші жағдайда ол белгіленген басқару актісін, қабылданған іс әрекет жоспарын, қаулы қараларды т.б. екінші жағдайда, проблемалар мен міндеттер шешімін қабылдаудың және жүзеге асырудың ең қолайлы нұсқасын білдіреді. Күрделі өндірістік жағдайда, әсіресе жұмыстың қауырт кезінде, егер барлық факторларды ескеруге көп уақыт кететін болса, онда шешім қабылдауды кешіктіріп, жұмыстың орындалуына кедергі жасағаннан гөрі, ең дұрысы тәуекел еткен жөн.

Керженцев былай деп атап көрсетеді: «шектен тек қусырып отырғанша, онша негізделмеген болса, шешім қабылдаған жөн, өйткені шешімнің шала тұстарын кейіннен жетілдіруге болады».

Басқару шешімдердің маңызды талаптарының бірі – мақсаткерлік. Шешім ұжымның мақсатын, басты міндеттерін білдіреді, кез келген жұмысты тікелей орындаушыларға берілетін тапсырмаларды айқындайды. Ірі шаруашылық шешімдерді бірнеше мақсатты негіздейді.

Кез келген шаруашылық әділ болуы, яғни шешімді қабылдаған кезде істің нақты жағдайы ескерілуі тиіс. Кез келген шешім, ол ауызша, мейлі жазбаша түрде қабылданса да, дәл, нақты, айқын, дәлелді болуы, толық қамтылуы әр кімге арналғаны дәл көрсетілуі тиіс.

Контроллер немесебақылаушы ұйымды басқарушылар қатарына кіреді. Ол белгілі өзіне беріл–ген тапсырманы орындайды. Бақылаушы қармағында оның көмекшілері болуы тиіс. Сонымен қатар кәсіпорынның барлық қызметкерлері де қажетті мәліметтерді беріп отыруы керек. Бақылаушы ұйым басшылығының оперативті және стратегиялық мақсаттарын жүзеге асыруынасептігін тигізеді.

Бақылаушы келесі жедел (оперативті) тапсырмаларды шешеді:

– жоспарды бір жүйеге келтіруге көмектеседі;

– оперативтік жоспарды нақты жоспармен салыстырып, ұйқастығын анықтайды;

– аса күрделі жоспардың орындалуына шаралар жасайды;

– жұмыстардың қорытындысын басшыларға хабарлайды.

Контроллингтің стратегиялық тапсырмасына төмендегілер жатады:

– фирманыңстратегиялық жоспарының дамуын қамту;

– қызметтің әлсіз және күшті жақтарын талдау;

– фирманың стратегиялық ішкі және сыртқы мақсаттарының өзгерісін анықтау және олардың әрі қарай дамуына себебін тигізу;

– нақты және стратегиялық жоспарларды жүйелеп салыстыру;

– мақсаттан ауытқу болса, оны түзету шараларын жасау.

Сонымен, контроллинг стратегиялық мәселелерді шешудің тиімдібасқару құралы ретінде танылады. Бақылаушының міндеті нақты мәліметтерді жоспармен салыстырып, нәтижеге жетуге ұмтылу.

Контроллингте мәлімет (ақпарат) маңызды орынды алады. Мәлімет (ақпарат) – «информация» термині латын тілінен енген түсіндіру, баяндау, мәлімет деректер беру деген ұғымдарды білдіреді.

Басқару ісінде мәлімет ұғымы сақтауға, таратуға және түрлендіруге тиісті деректер ұғымын береді. Нарықтық экономикаға көшкен жағдайда мәлімет ролі арта түседі. Мәліметтердің негізгі қасиеті, оның оқиғаларды, процестерді сипаттай алу мүмкіншілігінде. Мәліметтер – басқару процесінің негізі болып табылады. Басқару процесінің барлық сатылары мен кезеңдері мәліметтерді өндеуге байланысты. Мәліметтерсіз басқару, мақсатты анықтау, жағдайды бақылау проблеманы тұжырымдау, шешім қабылдау және олардың орындалуын бақылау мүмкін емес.

Басқару шешімдерін қабылдау үшін, бақылаушы (контроллер) тиісті мәліметтерді уақытысын–

да беру тиіс. Бақылаушы керекті қызметкерлерге тиісті мәліметті уақытысында, белгіленген жерде кешіктірмей беру бұл бақылаушының міндеті болып саналады. Бақылаушы ішкі және сыртқы мәлімет–терді жинақтап, өндеп ішкі және сыртқы қолданушыларға жібереді. Сондай–ақ, қызметкерлер де бақылаушыға қажетті ақпарат беріп отыру керек. Басшыға берілетін ақпарат нақты, тиянақты болуы керек және ол ақпарат қызметкердің кінәсін зерттеуге бейімделмеуі тиіс. Басшыға беретін есеп бір формада болады, оның формасын ауыстыру және көп есептеулердің керегі жоқ. Сандық мәліметтерді графиктер, кестелермен түсіндірген дұрыс саналады. Контроллинг қызметінде кәсіпорынның мақса–тына жетуіне бағытталған координация қызметі маңызды орынды алады.

Кесте 1. Контроллингтіңшығысты басқару есепжүйесінен ерекшелігі

Жүйенің мазмұны	*Шығысты басқару жүйесі*	*Контроллинг*
Мақсат	Шығысты төмендету	Қабылдайтын шешімнің сапасын көтеру
Ішкі жүйе. Мақсатқа жету функциялары	Функционалды облыстар. Басқару функциясы	Басқару функциясы Басқару технологиясы және шешім қабылдау
Орындаушылар мен ресурстар	Еңбек, материалдар, капитал, энергия, ақпарат	Ұйымдастырушылық, математикалық, ақпараттық қамсыздандыру
Объектілері	Шығысты сақтаушы және шығысты орталықтар	Басқару жүйесі
Басқару жүйесінің құрылымы	Ұйымдастырушылық құрылым	Модельдердің құрылымы (метамодель)
Сандық мазмұны	Экономикалық көрсеткіштердің мағынасы	Шешімдер сапалығының критериясының мағынасы
Бақылаушы фактор	Шығыстар көлемі	Табысты қамтамасыз етудің моделін келістіру
Дерек көзі: Малышева Л Контроллинг // Открытые системы. 2003. №2. 3–10 с.		

Әдебиеттерде контроллинг және кәсіпорынды басқару жүйесі арасындағы ерекшеліктер мағынасынжоюда. Контроллинг басқару жүйесі деп көбінесе түсіндіріледі. Осы жүйе қызмет жасамаса, бұны контроллинг деп атауға болмайды. Шығысты басқару жүйесін кейде контроллинг деп атайды, ол дұрыс емес, өйткені шығысты басқару екі құраманы құрайды: кәсіпорынның шаруашылық қызметінің заттық облысын және функционалдық облысын басқару процесін қамтиды. Сол себептен де басқару есебін контроллинг деп атауға болмайды. Контроллинг – бұл басқару әдісі, ұйымдастырушылық, математикалық, ақпараттық модельдердің жиынтығы, басқару жүйесін үйлесімді қамтамасыз ету болып табылады [2, с. 3–10].

Контроллинг жүйесінің тиімділігі басқару тиімділігімен анықталады, ол басқаруға кері байланысты. Мысалы, өндірістік жобаларды бағдарлмалау үшін,сызықтық, сызықсыз программалау тәсілдері, статистикалық әдістер т.б. қолданылады. Қарастыратын жағдайға байланысты контроллинг кәсіпорынның мақсатына жету үшін, тиімді әдістерді, экономикалық жүйелерді таңдайды. Контроллинг өз кезегінде басқару процесі, оған басқару функциялары негіз болады, бірақ олардың ерекшеліктері байқалады.

Кесте 2. Басқару функциясының ерекшелігі

Басқару функциясы	*Басқару есеп*	*Контроллинг*
Есеп	Экономикалық көрсеткіштердің мағынасының есебі	Бірегей ақпараттар кеңістігі көмегімен түсіндірме сөздікті құрастыру
Бақылау	Экономикалық көрсеткіштердің мағынасының келіспеушілігінбақылау	Экономикалық көрсеткіштердің мағынасын реттеу және талдау, бақылау үшін тиімді әдістерді таңдау
Талдау	Келіспеу себебін талдау, факторлардың әсерін бағалау	Басқару сапасын бағалауға модельдерді қолдану
Реттеу	Келіспеушілікті төмендету үшін математикалық модельдерді қолдану	Сапалы шешім қабылдау үшін математикалық модельдерді қолдану
Жоспарлау	Экономикалық көрсеткіштердің мағынасын жоспарлауға математикалық модельдерді қолдану	Кәсіпорында басқару жүйесін енгізуді жоспарлау
Дерек көзі: Малышева Л Контроллинг // Открытые системы. .2003. №2. 3–10 с.		

Контроллинг жүйесін енгізуде кәсіпорында басқарудың баламалық нұсқа әдістері пайда болады. Контроллинг жүйесіне тиімді шешім қабылдау және таңдап алынған модель лайық. Басқару шешімдерін жоспарлау мен талдау үшін сыртқы ортаны талдау моделі қолданылады, оған М.Пор–

тердің бес күш моделі кіреді [3, с. 105]:

1. Қарқынды бәсекелестік
2. Жаңа қатысушылардың әсері
3. Басқа технология және материалдардың әсері
4. Нарықтағы сатып алу қабілеті
5. Жабдықтаушылардың нарықтық күші

Ал, Брандербургер А. және Неилбаффа Б. таза құндылық моделін ұсынады ол:

1. Импорт бойынша бәсекелестік
2. Нарықтағы көп қызметтер
3. Қосымша жабдықтаушылар (субконтракторы). Бұл аталған модельдің көрсеткіштері М.Портердің «бес күш» моделіне қосымша әсер етеді.

Сыртқы ортаны талдаудан басқа, ішкі ортаны талдау маңызды. Онда кәсіпорында қанша активтер, қаржылар бар екеніне талдау жүргізіледі. Контроллинг тапсырмасы басқару мақсатымен анықталады, ол мақсатқа жету үшін барлық қызмет бақыланып, тексеріліп, реттелініп тұру керек. Бас–қару есеппен контроллингтің қатынасын келесідей қызметтермен қадағалауға болады [4, с. 39–45]:

– Басқару мақсатының векторы (БМВ), басқару жағдайының векторы (БЖВ), басқару қатесінің векторы (БҚВ);
– Орта факторы;
– Жоспарлау;
– Басқару концепциясы;
– Басқару құрылым мақсатын ұйымдастыру;
– Жауапкершілік және ынталандыру;
– Контроллинг;
– Басқару мақсатының векторының ауытқуын, динамикасын талдау;
– Басқарма әсері.

Қазіргі уақытта контроллинг түсінігін төмендегідей түйіндеуге болады:

– Контроллинг – бұл жаңа идеяларды енгізу арқылы бәсекелестерді жеңу, нарықтағы сұраныс–тарды бақылап отыру.
– Контроллинг– нарықтағы қызметтердің ішіндегі тиімді әдісі.
– Контроллинг – бұл менеджердің болашақты ойлау бейнесі.
– Контроллинг экономиканыңдамуы және дағдарыстың алдын алушараларының бірі.

Контроллиг жүйесі нақты қойылған мақсатқа сай жүзеге артады, бірақ мақсаттардың қайта өзгертіліп және қайта құрылуы мүмкін. Контроллинг ішкі және сыртқы ақпаратпен қамтамасыз етіледі және басқарудың ішкіжүйесі болып табылады. Кеңес беруде, есеп беруде, қаржыландыруда, баға–лауда, жоспарлау кезінде ақпарат ауқымы үлкен орын алады.

Сонымен, контроллинг жағдайды меңгеру, реттеу үрдісі ретінде танылады. Басқару есеп құры–лымдарын жетілдіру бұл тиімді, ұтымды ұйымдық құрылымдар құруға, қалыптастыруға бағытталған жұмыстар, шаралар жиыны. Оның негізінде басқару қызметкерлеріне, олардың еңбек тиімділігін арттыруға жақсы жағдайлар жасалынады, басқару құрылымының сатылар саны, буындары нақты өндіріс процесімен, ұйымның болашақ дамуымен ұштастырылады. Осындай қызметтерді жүзеге асырудаконтроллинг септігін тигізеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Хорнгрен Ч.Т., Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект / Пер. с англ.; под ред. Я.В.Соколова. М.: Финансы и статистика, 1995. 416 с.
2. Малышева Л Контроллинг на предприятии // Открытые системы. 2003. №2. 3–10 с.
3. Баишев Б.К. Основы стратегического менеджмента: Курс лекций: АВС. Алматы, 2005. 105 с.
4. Наумов А. Подход к построению системы контроллинга с позиции теории управления // Практичес–кие материалы с конференции «Контроллинг и управленческий учет: практический опыт реализации». М., 2005. 39 – 45 с.

ӘӘЖ 001.895

ФИЗИКА САБАҒЫНДАҒЫ АКТ: ПРАКТИКТЕН ЛАЙФХАК

Ордобаева Айдана Серикказыевна
физика пәні мұғалімі
Ғ.Қайырбеков атындағы № 9 ЖББМ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: aiko–semei@mail.ru

Аңдатпа

Физика пәніне деген қызығушылықты қалай арттыруға болады? –деген сұраққа жауап бере отырып, физика курсын оқудың бастапқы кезеңінде балаларды пәннің күрделілігімен қорқытпай, керісінше қызығушы–лықты ояту жолдары беріледі. Ақпараттық технологиялар адам өміріне тереңдеп еніп, ақпараттық құзіреттілік біздің білім деңгейімізді айқындап отырғанда, біз компьютерлік сауаттылықтан артта қалған мұғалімдерді ынталандыру әдістері де мақалада қаралған.

Түйін сөздер: *Физиканы оқыту, ақпараттық құзіреттілік, функционалдық сауаттылық, сындарлы оқыту.*

Аннотация

Как повысить интерес к физике? – отвечая на вопрос, на начальном этапе изучения курса физики даются способы не пугать детей сложностью предмета, а, наоборот, вызывать интерес. В то время как информационные технологии глубоко проникают в жизнь человека, а информационная компетентность определяет наш уровень знаний, в статье также рассматриваются методы мотивации учителей, которые отстают от компьютерной грамотности.

Ключевые слова: *Обучение физике, информационная компетентность, функциональная грамот–ность, конструктивное обучение.*

Abstract

How to increase interest in the subject of physics? – answering the question :, at the initial stage of studyinga physics course, children are given ways not to scare them with the complexity of the subject, but, on the contrary, to arouse interest. As information technologies penetrate deeper into human life, and information competence determines our level of knowledge, the methods of motivating teachers who we lag behind in computer literacy are also considered in the article.

Key words: P*hysics teaching, information competence, functional literacy, constructive learning*

Біздің уақыт – өзгерістер уақыты. Жаңа XXI ғасырда қазақ біліміне жаңа тенденциялар келді. Жауап іздеуді талап еткен негізгі сұрақтар: 21 ғасыр адамы қандай болуы керек? Физика пәніне деген қызығушылықты қалай арттыруға болады? Қазіргі сабақ қандай болуы керек?

Қазіргі сабақ, ең алдымен, баланы оқуға, қарым–қатынас жасауға, өзін–өзі жүзеге асыруға көмектесуі керек. Ол үшін сабақтағы оқушы толыққандыболуы керек.

Дәстүрлі мәселелерге жаңа тәсілдер: қалай және нені оқыту керек, жаңа педагогикалық техно–логиялар, әдістер, әдістер, тәрбиеші мен білімді, мұғалім мен оқушы арасындағы қарым–қатынасқа жаңа көзқарастар пайда болды. Бүгінгі таңда оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту, таным процесіне қызығушылықты қалыптастыру, оқушылардың оқу субъектісі болуға, оңай бағдарлауға мүмкіндік беретін ақпаратты іздеу, меңгеру, өңдеу және қолдану тәсілдеріне ерекше мән беру маңыз–ды. Қоғам бұрыннан мектептегі мұндай пәнді физиканың ең қиыны ретінде жіктеп келген және менің міндетім, әсіресе физика курсын оқудың бастапқы кезеңінде балаларды пәннің күрделілігімен қорқыт–пау, қызығушылықты ояту. Оқушылардың белгілі бір бөлігінің физиканы оқуға деген қызығушылы–ғының аз немесе мүлде болмауына байланысты мәселе бар. Дегенмен, соңғы статистика оқушылардың көпшілігі физиканы оқудың маңыздылығын түсінетінін көрсетеді.

Қазіргі уақытта оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мәселесі ерекше өзекті болып отыр, өйткені қазіргі кезде әрбір оқу пәні арқылы оқушыны шығармашыл тұлға етіп тәрбиелеу басты міндетке айналды. Оқыту балалар үшін қызықсыз және бір сарынды іс–әрекетке айналмауы үшін әр сабақта балаларда оқып жатқан нәрсенің жаңалығы туралы жағымды сезім ояту қажет. Педагогикалық тәжірибемде мен мынадай принциптерді ұстануға тырысамын: қолжетімді, қызықты, ойын–сауық. Бұл үшін мен үнемі компьютердің көмегіне жүгінемін. Мұғалімдер үшін ақпараттық технологияларды пайдаланудың тимділігі:

- оқушылардың өз бетімен жұмысына;
- уақытын үнемдеуге ;
- білім–білік дағдыларын тест тапсырмалары арқылы тексеруде;
- қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;
- оқушының ой–өрісін дүние танымын кеңейтугеде ықпалы зор.

Физика сабағында мен өз жұмысымда келесі технологиялардың элементтерін пайдаланамын: ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, проблемалық оқыту, ойын технологиялары, тірек схе–малық технологиялар, оқытудың дифференциалды тәсілі, денсаулық сақтау технологиялары. Мен ақпараттық–коммуникациялық технологияға тоқталамын. Ақпараттық технологиялар сабақтың ақпа–раттық мазмұнын, оқытудың тиімділігін арттырады, сабаққа серпінділік пен мәнерлілік береді. Сабақта ақпараттық технологияларды қолданудың арқасында бейнефильмдердің үзінділерін, сирек фото–суреттерді, графиктерді, формулаларды, зерттелетін процестер мен құбылыстардың анимациясын, техникалық құрылғылар мен тәжірибелік қондырғылардың жұмысын көрсетіп, интерактивті дәрістерге жүгінуге болады. Компьютерлік модельдер дәстүрлі сабаққа оңай сәйкес келеді және оқу әрекетінің жаңа түрлерін ұйымдастыруға мүмкіндік береді.АКТ технологияларын сабақтың барлық кезеңдерінде қолдануға болады, өйткені олар оқушылардың оқу–танымдық іс–әрекетін белсендіруге ықпал етеді, сонымен қатар, физика кабинеттері мен зертханаларының құралдар және арнайы аспаптармен толық жабдықталмаған.

Сондықтан,мен өз сабақтарымда АКТ–ны қолдану тиімді деп есептеймін, себебі ол оқушылар–дың пәнді меңгеруге деген танымдық қызығушылығын арттырып, зейінділігін, қияли ойлауын дамы–тады, қызығушылығы мен пәнге деген белсенділігін арттырып, оқу үлгерімін жақсартады. Сабақтар қызықты және мазмұнды, жақсы қарқынмен өтеді. Ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану ұсынылып отырған материалдың анықтылығының сапалы жоғары деңгейіне қол жеткізуге, оқу процесіне әртүрлі жаттығуларды қосу мүмкіндіктерін айтарлықтай кеңейтуге, есте сақтаудың барлық түрлерін белсендіруге мүмкіндік береді. Бірақ оның кемшілігі де бар, өйткені оқушылар үшін бәрін өз қолдарымен ұстаудан, модельдеуден және эксперимент жасаудан және тиісті қорытынды жасаудан артық ештеңе жоқ. Соған қарамастан, физика сабағында инсайт лаборатория бөлімі өте қызықты.

1 лайфхак – Ақпарат байлығы (көптігі);
2 лайфхак – Бар уақыттық және кеңістік шекараларды жеңу мүмкіндігі;
3 лайфхак – Зерттелетін құбылыстар мен процестердің мәніне терең ену мүмкіндігі;
4 лайфхак – Зерттелетін құбылыстарды дамуда, динамикада көрсету;
5 лайфхак – Экспрессивтілік, экспрессивтік әдіс–тәсілдердің байлығы, эмоциялық байлық;
6 лайфхак – Оқушылардың білімін (тест) тексеру;
7 лайфхак – Көрнекіліктерді таңдау (слайд,анимация, видеоролик);
8 лайфхак – Сұрақтарға жауаптар дайындау;
9 лайфхак – Есептердің шешу жолдарын көрсету;
10 лайфхак – Практикалық жұмыстар жүргізу

Ал енді ақпараттық–компьютерлік технологиялардың (АКТ) артықшылықтарын тікелей айта кету керек. Әсіресе, сандық зертхана физикадан түрлі зертханалық жұмыстар орындауға мүмкіндік береді. Соның ішінде көлбеу бойынша қозғалыс, қарапайым тербелістер, сым кедергісінің вольтам–перлік сипаттамасы, қызу шамның диоды, магниттік өрістер, дыбыс жылдамдығы, интерференция зертханалықтарын атап өтуге болады. Жаңа электрондық оқулықтарды, практикалық тәжірибелерді қолдануда интернет, компьютерді білу мұғалімдерге тиімді болып табылады. АКТ мұғалімге оқыту қызметін түрлендіруге мүмкіндік туғызады. Компьютер мүмкіндіктерінің мұндай байлығы оны жаңа дидактикалық құрал ретінде зерттеуге тереңірек қарауға мүмкіндік береді.

Компьютердің дидактикалық мүмкіндіктерін де есепке алу керек. Мысалы: білім берудің жалпы тәрбиелік мақсаттарына жетуге қызмет ететін дәстүрлі оқыту құралдары бар. Оларға: оқулықтар, көрнекі құралдар, зертханалық жабдықтар, тіл (ауызша сөйлеу), жазу (жазбаша сөйлеу), мәдениет жетістіктері немесе өнер туындылары және тағы басқалар жатады. Бірақ бұл оқу құралдары жаңа дамып келе жатқан оқу құралдарына орын беруде. Соның бірі – компьютерлік технология. Компьютер бірқатар көрсеткіштер бойынша басқа оқу құралдарының мүмкіндіктерінен асып түседі. Негізгі артық–шылықтарға мыналар жатады: мультимедиа, интерактивтілік, достық интерфейс, оқушыға бейімделу, оқыту мазмұнының дербестігі, көптерминалдылық қолжетімділігі. Білімді іздеу және алу, оны сақтау және беру үшін адам қоғам өміріне елеулі, кейде революциялық әсер еткен қосымша құралдарды іздестірді және тапты. Білім беру үздіксіз және динамикалық процесс, ол сабақтан тыс уақытта да жалғасуы керек [2, б. 22]. Жалпы алғанда компьютерді мүмкіндігінше тек қажетті кезде ғана пайда–лануды керек. Физика есептерін шығаруда 10–20%–не ғана ЭЕМ–ді тиімді пайдалануға болады. Ондай есептерге төмендегілер жатады:

а) Белгілі формулалар бойынша көп қайталап есептеужүргізуді талап ететін есептер.

ә) Физикалық процесті модельдегенде трансцендентті немесе жоғары дәрежелі теңдеулермен өрнектелетін есептер.

Бұндай есептерде әр түрлі сандық әдістерді пайдалануғатура келеді. Әдетте, сандық әдістер–дің көбі бірнеше рет қайталап есептеудіталап етеді.

б) Физикалық прпоцестерді модельдегенде, кейбір құбылыстарды сөзбен түсіндіру, көзбен көру қиын болатынесептер .

Компьютерді пайдаланып есеп шығару процесін шартты түрдебірнеше кезеңдерге бөлуге болады:

– есептің қойылуы;
– математикалық модель құру;
– алгоритм құру;
– компьютерде бағдарламалау;
– алынған нәтижелердіталдау.

Физикалық есептер зерттеусипаттары мен әдістеріне байланысты физиканы оқыту әдістеме–сінде сапалық және сандық есептер болып бөлінеді. Олардың әрқайсысын компьютерді қолдану арқылы мектептердің 11 – сынып оқушыларымен өткізілген кезекті дәрістерінен мысал келтіре отырып жеке – жеке қарастырайық.

Сабақ барысында оқушылар шығармашылық қаракеттің мынадай түрлері жасады: шығарылу жолы қиын және күрделі есептердің алгоритмін түзді; бағдарламасын құрап, ЭЕМ арқылы шешті. Алгоритм ЭЕМ – ге түсінікті арнайы тіл – Visual Basic бағдарламалау тілінде жазылды.

1. Сандық есептер. Есептердіңбұл түрі математикалық есептеудің қажет етеді. Дұрыс іріктеп алынған жағдайда мұндай есептер оқушылардың бойында ұтымды білімнің қалыптасуына ықпалы тигізеді.

2. Сандық есептергеқарапайым жәй есептер, жаттығуесептер, көбінде үйге берілген тапсырмада формуланы есте сақтауға көмектесу үшін қажетті өлшем бірліктерінің мәліметтеріне есептің мәндерін қойып шығаруға үйретуге арналған есептер жатады.

Шығарылу тәсіліне қарайсандық есептер: ауызша, эксперименталдық, есептеу және графикалық болып бөлінеді.

а) Есептеу есептерін шығару бағдарламаның көптеген тақырыптарын жете түсініп, практикалық тұрғыдан бекіту үшін қажет. Мысал келтірейік.

Есеп № 1. Сутегі атомының жұтылу спектірінің алғашқы бес сериясындағы сегіз сызықтан тұратын толқын ұзындығының мәнін 0.1 нм дәлдікке дейін табыңдар.

Сутегі атомының жұтылуысызығының толқын ұзындығы:

Халықаралық бірліктержүйесі бойынша Ридберг тұрақтысы R = 1,097373*107 м–1;n = 1,2,3, ...; берілген n үшін m n + 1, n +2, n + 3, және т.б.

```
Private Sub Command 1 – Click ()
R = 0.01097373
For N = 1 To 4
Print “N =”; N
For M = N +1 To N+6
X=R*(1/(N ^ 2)–1/(M ^2))
Print Tab (5); “M=”; M; “L=’’; 1/X
Next M
Next N
End Sub
```

Әр түрлі есептердің қиындықтарына қарай бұл кезеңдер әр түрлі қолданылуы мүмкін. Бұл жерде мұғалімнің оқушыны, оның ішінде заманауи технологияларды қолдану арқылы қызықтыра білуі соңғы рөл атқармайды.

Оқыту процесінде көрнекі құралдар мен оқытудың техникалық құралдарын (компьютер туралы айтып отырмыз) пайдаланудың объективті қажеттілігі олардың түсіну және есте сақтау процесіне орасан зор әсер етуінде жатыр. Мәтінді есте сақтаудың тиімділігін эксперименттік тексеру барысында ақпараттың 15%–ы есту қабылдаумен, 25%–ы көру арқылы қабылдаумен, ал кешенде, т.б. бір мезгілде көру және есту қабілетімен – 65%, ал егер адам оқу процесінде белсенді әрекеттерге қатысқан болса, онда материалды игеру 75% дейін өсті. [3, б. 18]

АКТ–ны пайдалану сабақ өткізудің, эвристикалық әңгіме стиліндегі диалог түрі үшін қажет–тілікке айналды. Оқушыға материалды жаттап қана қоймай, түсінуге барлық жағдай жасау. Оқыту процесіне АКТ енгізу балалардың қабылдауын жандандырады, материалды оқуға деген қызығу–шылықты оятады, шығармашылық қабілеттерін ғана емес, танымдық қабілеттерін де жаттықтырады. Жоғарыда айтылғандай, АКТ–ның дәстүрлі әдістерден артықшылығы орасан зор. Оларға материалды неғұрлым көрнекі түрде берудің артықшылығы, сабақтарды ұйымдастырудың әртүрлілігі мен оқыту әдістері жатады. Бірақ компьютермен жұмыс істеудің зиянды жақтары туралы ұмытпаңыз. Мұнда қажеттілік пен жеткіліктілік принципі қолданылуы керек. Мұндай әрекеттермен дәрігердің кеңесіне сәйкес көз гимнастикасы енгізілуі керек.

Физика сабақтарында АКТ–ны қолдануды қорытындылаймыз:
– Оқушының пәнге және оқу процесіне деген қызығушылығын белсендіру;
– Қажетті ақпаратты табу бойынша өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын дамыту;
– Үлкен көлемдегі математикалық ақпаратты өңдеу кезінде уақытты үнемдеу;
– Оқушы үлгермеген жағдайда конфликттік жағдайды жою;
– Мұғалімнің уақытын үнемдеу;

Компьютерлік технологияны оқу процесіне енгізу арқылы мыналарды қамтамасыз етуге болады:

- Компьютермен байланысу және арнайы бағдарламалармен жұмыс істеу ерекшеліктеріне байланысты конструктивті, алгоритмдік ойлауды дамыту;
- Репродуктивті әрекеттің мазмұнын өзгерту, интеллектуалды оқыту жүйесі мен модельдеу бағдарламалары ортасында эвристикалық, зерттеушілік сипаттағы тапсырмаларды орындау арқылы шығармашылық ойлауды дамыту;
- Компьютерлік іскерлік ойындар барысында бірлескен жобаларды жүзеге асыру арқылы коммуникативті дағдыларды дамыту;
- Қиын жағдайда оңтайлы шешім қабылдау және бейімделу дағдыларын қалыптастыру (модельдеу бағдарламалары негізінде компьютерлік эксперименттер кезінде, тренажер бағдарлама–ларымен жұмыс істеу кезінде);
- Оқушының табысты әлеуметтік және кәсіби бейімделуіне қажетті компьютерлік техноло–гиялар саласындағы құзыреттілік деңгейіне жету.

Үздіксіз педагогикалық білім беру жүйесі – бұл көп деңгейлілігімен, ізгіліктілігімен, көп сатылы–ғымен және ашықтығымен ерекшеленетін динамикалық даму жүйесімен ерекшеленетіні де басты назарда ұстауымыз керек. Сонымен, ақпараттық–коммуникациялық технология саласында білімді жетілдіру, кәсіби шеберліктерді ұштау ақпараттық мәдениетті қалыптастырумен қатар жүргізіледі. Басқаша айтқанда, әрбір мұғалімнің өздігінен білім алуына және өзін–өзі дамуына жағдай жасау арқылы білім сапасын көтеру негізгі шарттардың біріне айналып отыр. Сондықтан ең негігі лайфхак ол–мұғалім өз білмін көтерумен тұрақты айналысу керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Овчарова Р.В. Білім берудің практикалық психологиясы: Прок. студенттерге арналған жәрдемақы. Псих. фальс. университеттер. М.: «Академия» баспа орталығы, 2003. 448 б.
2. Маркова А.Қ. Мектеп жасында оқу мотивациясын қалыптастыру: Мұғалімге арналған нұсқаулық. М., Ағарту, 1983. 96 б.
3. Гамезо М.В., Петрова Е.А., Орлова Л.М. Жас және педагогикалық психология: Педагогикалық жоғары оқу орындарының барлық мамандықтарының студенттеріне арналған оқу құралы. М.: Ресейдің педаго–гикалық қоғамы, 2003. 512 б.

ӘОЖ 377.5:303.446.26

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Орынбай Ақтолқын
Қорқыт ата атындағы ҚУ магистранты
Қызылорда қаласы, Қазақстан
E–mail: aktolkin08021999@gmail.com

Аннотация

Мақалада қашықтықтан оқыту жағдайында тиімді білім беру процесін қамтамасыз ету үшін жағдайлар жиынтығын құрудың маңыздылығы мен маңыздылығы, сондай–ақ авторлық тұрғыдан алғанда, қашықтықтан оқыту жағдайында студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру, жоспарлау және басқару бағыты қарастырылады. Жүргізілген зерттеу нәтижелеріне сүйене отырып, авторлар қашықтықтан оқыту жағдайында тиімді білім беру процесін қамтамасыз ету үшін жағдайлар жиынтығын (материалдық–техникалық, ұйымдастырушылық, психологиялық, тәрбиелік) құру қажеттілігі туралы қорытындыға келеді.

Кілт сөздер: *студенттердің өзіндік жұмысы, қашықтықтан оқыту, білім беру процесін ұйымдас–тыру, Қашықтықтан білім беру технологиялары, студенттердің өзіндік жұмысын басқару, ақпараттық–білім беру ортасы, біліім беру жүйесі, оқытушы, оқыту форматы, мотивация, кәсіби.*

Аннотация

В статье рассматриваются важность и значимость создания совокупности условий для обеспечения эффективного образовательного процесса в условиях дистанционного обучения, а также наиболее важные, с авторской точки зрения, направления организации, планирования и руководства самостоятельной работой студентов в условиях дистанционного обучения. Основываясь на результатах проведённого исследования, авторы приходят к выводам о необходимости создания совокупности условий (материально–технических, организационных, психологических, воспитательных) для обеспечения эффективного образовательного процесса в условиях дистанционного обучения.

Ключевые слова*: самостоятельная работа студентов, дистанционное обучение, организация образовательного процесса, дистанционные образовательные технологии, руководство самостоятельной работой студентов, информационно–образовательная среда, система образования, преподаватель, формат обучения, мотивация, профессионал.*

Abstract

The article discusses the importance and significance of creating a set of conditions for ensuring an effective educational process in the context of distance learning, as well as the most important, from the author's point of view, areas of organization, planning and management of independent work of students in the context of distance learning. Based on the results of the study, the authors come to the conclusion that it is necessary to create a set of conditions (material and technical, organizational, psychological, educational) to ensure an effective educational process in the context of distance learning.

Key words: *independent work of students, distance learning, organization of the educational process, distance learning technologies, management of independent work of students, information and educational environment, education system, teacher, training format, motivation, professional.*

Қазіргіу ақытта білім беру кеңістігінде білім беру процесінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін оқытуды әр түрлі формаларымен технологиялары қолданылады. Қашықтықтан оқыту технологиялары білім беру сапасын арттыруға мүмкіндік беретін оқыту мүмкіндіктерін кеңейтеді. Бұл технология XX ғасырдың аяғында пайда болған және XXI ғасырға заманауи мамандарды даярлаудың ең тиімді және перспективалы жүйелерінің бірі ретінде енген ең озық технологиялардың бірі болып табылады.

Қашықтықтан оқыту формаларын білім беру процесіне кеңінен енгізу мәселесі оның құрылымы мен мазмұнын сапалы өзгерту қажеттілігіне байланысты, қазіргі жағдайда оны ұйымдастырудың және басқарудың негізгі тәсілдерінің айтарлықтай айырмашылықтары бар екендігін байқатады [1, б. 188].Сондықтан COVID–19 пандемиясына байланысты қалыптасқан жағдайды ескере отырып, қашық–тықтан білім беру технологияларын қазіргі деңгейде пайдалануды қарастыру қажеттілігі туындады.

Қашықтықтан оқыту мәселелеріне арналған көптеген зерттеулердің мазмұнын бізге «қашықтық» ұғымы негізінен қашықтықтан оқыту ретінде, ал «оқытудың» өзі мұғалім мен студенттің өзара әрекеттесу процесі ретінде түсіндіріледі деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді, нәтижесінде білім алушыда білім, білік және құзыреттілік қалыптасады. Қазіргі білім беру жүйесінің басым міндеті–білім алушыларға мүмкіндігінше көп білім беру емес, оларды осы білімді өз бетінше алуға үйрету. Сондықтан біз қашықтықтан оқытуды білім алушылардың білім беру бағдарламаларын іс жүзінде игеруіне бағытталған шарттар кешенін ұйымдық тұрғыдан қамтуы тиіс жүйе ретінде қарастыру қажет деп санаймыз.

Электрондық оқыту мен қашықтықтан білім беру технологияларын қолданудың мәні мен ерекшелігін анықтау үшін нормативтік–құқықтық құжаттарды талдауға жүгінуге тырысамыз. Білім беру–ге қатысты барлық дерлік нормативтік құжаттарда: электрондық ақпараттық–білім беру ортасының жұмыс істеуі үшін оңтайлы жағдайлар жасауға ерекше назар аударылады [12, б. 404].

ҚР «Білім туралы» Заңында «қашықтықтан білім беру технологиялары деп негізінен білім алушылар мен педагог қызметкерлердің делдалдық (қашықтықта) өзара іс–қимылы кезінде ақпарат–тық–телекоммуникациялық желілерді қолдана отырып іске асырылатын білім беру технологиялары түсініледі» делінген [3].

Бұдан басқа, «білім беру ұйымында электрондық ақпараттық ресурстарды, электрондық білім беру ресурстарын, ақпараттық технологиялардың, телекоммуникациялық технологиялардың, тиісті технологиялық құралдардың жиынтығын қамтитын және білім алушылардың орналасқан жеріне қарамастан білім беру бағдарламаларын толық көлемде меңгеруін қамтамасыз ететін электрондық ақпараттық–білім беру ортасының жұмыс істеуі үшін жағдайлар жасалуы тиіс» деп көрсетілген [3].

Қашықтықтан білім беру технологияларын пайдалануды талдай отырып, барлық дерлік жоғары оқу орындарында электрондық ақпараттық–білім беру ортасының жұмыс істеуі үшін оңтайлы жағдайлар жасауға ерекше мән берілетінін атап өтуге болады.

Кәсіби қызмет үздіксіз жаңартуды және білімді толықтыруды, жан–жақты білімде көрінетін кәсібиліктің өсуін талап етеді, оған студенттердің оқытудың жоғары оқу орнында ақпараттық кеңістікті игеруіне жағдай жасау арқылы қол жеткізіледі.

Оқу сабақтарын өткізу кезінде ұйым білім алушылардың топтық жұмыс, тұлғааралық қарым–қатынас, шешімдер қабылдау, көшбасшылық қасиеттерін (қажет болған жағдайда интерактивті дәрістер, топтық пікірталастар, рөлдік ойындар, тренингтер өткізуді, жағдайлар мен Имитациялық модельдерді талдауды, жүргізілетін ғылыми зерттеулердің нәтижелері негізінде жасалған курстар нысанында түлектердің кәсіби қызметінің өңірлік ерекшеліктерін және жұмыс берушілердің қажеттіліктерін ескере отырыппәндерді (модульдерді) оқытуды қоса алғанда) дамыту дағдыларын қамтамасыз етеді.

Сұранысқа ие маман болу үшін әр түрлі формаларды, соның ішінде қашықтықтан оқытуды (толық немесе аралас) қолдана отырып, оқу пәндерін игеруде өзін–өзі жүзеге асыру іс–қимыл жүйесін құра және жүзеге асыра білу қажет.

Қолайсыз эпидемиологиялық жағдайдың қазіргі жағдайында тиімді білім беру процесін қамтамасыз ету үшін жағдайлар жиынтығын (материалдық–техникалық, ұйымдастырушылық, психологиялық, тәрбиелік) құру қажет екенін атап өткен жөн.

Енді мұғалімнің жұмыс орнын проекторы бар интерактивті тақтамен жабдықтау ұсынылады, сонымен қатар принтер, сканер (немесе көпфункционалды құрылғы) қолданылуы мүмкін. Сондай–ақ, «білім беру бағдарламасына әртүрлі элементтердің үлкен жиынтығын қосу мүмкіндігі қамтамасыз етілуі керек: ресурстар, форумдар, тесттер, тапсырмалар, глоссарийлер, сауалнамалар, чаттар, дәрістер, семинарлар, мәліметтер базасы, «уақыт таспасы» редакторы, схема құру және басқалар». Сарапшы мамандар форумдардағы хабарламалардың көшірмелерін, педагог қызметкерлердің пікір–лерін және басқа да оқу ақпаратын жіберуге мүмкіндік беретін интеграцияланған электрондық поштаны пайдалану қажет деп санайды. Бұл құжатта электрондық пошта тек интеграцияланған ғана емес, сонымен қатар форумдардағы хабарламалардың көшірмелерін, педагог қызметкерлердің пікірлері менұсыныстарын және басқа да оқу ақпараттарын жіберуге мүмкіндік беруі керек екендігі түсіндіріледі.

Осыған байланысты қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып оқытуды жүзеге асыруды көздейтін педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыруға деген қызығушылық арта түсетіні сөзсіз. Номенклатуралық құжаттарда педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру бағдарламаларын уақыттың бір бөлігі жеке, ал бір бөлігі қашықтықтан білім беру технологияларын пайдалана отырып оқытылатындай етіп салу қажет екендігі көрсетілген.

Біздің зерттеуіміз үшін сөзсіз қызығушылық тудыратын білім беру ұйымдарының әкімшілігі, оқытушылар мен студенттер үшін сұрақ–жауап блогы бар. Осы тәсіл аясында онлайн курстарды әзірлеу мен енгізуге қатысты мәселелер ерекше қызығушылық тудырады. Осыған байланысты бұл құжатта қашықтықтан оқытудың әртүрлі модельдерін қолдану қажет екендігіне назар аударылады: «дәрістер вебинарлар түрінде немесе оқытушылар бұрын жазған дәрістерге қол жеткізуге мүмкіндік береді; университетте қолданыстағы кестеге сәйкес семинарлар кезінде оқытушының тапсырмаларын қашықтықтан орындау түрінде семинар сабақтарын өткізу. Семинарлар кезінде коммуникация үшін оқытушыға және білім алушыларға ыңғайлы кез келген қолжетімді технологияларды, соның ішінде мессенджерлердегі чаттарды пайдалануға болады» [4].

Сондай–ақ, пәнді қашықтықтан оқыту формасына ауыстырған жағдайда оқытушылар оқу жоспарын (студенттің байланыс және өзіндік жұмысының саны) сақтауға міндетті екендігіне назар аудару ұсынылады. Егер оқытушының аралас оқыту түрлерін қолданғысы келсе, мысалы, теориялық материалды ішінара дербес зерттеу, егер мұндай оқыту түрлері оларға берілмесе, оқу жоспарына өзгерістер енгізу қажет. Көріп отырғанымыздай, білім беру процесін ұйымдастырудың өзгеруінің тікелей байланысы байқалады: енжар түрде тыңдау мен оқу материалын конспекттеуді студенттердің өзіндік жұмысының үлесінің артуымен ауыстыру.

Бұл интерпретацияда тиімді білім беру процесін қамтамасыз ету үшін жағдайлар жиынтығын құрудың маңыздылығын атап өту керек. Біздің түсінуімізше, қашықтықтан оқыту технологияларын пай–далана отырып, білім беру бағдарламаларын құруға және іс жүзінде жүзеге асыруға тартылған ұйымдастырушылық, телекоммуникациялық, педагогикалық және ғылыми ресурстар кешенін қамти–тын қашықтықтан оқыту жүйесін құру өте маңызды болып табылады.

Нормативтік–құқықтық құжаттарды талдау негізінде төмендегідей қорытынды жасауға болады:

– біріншіден, білім беруге қатысты барлық дерлік құжаттарда электрондық ақпараттық–білім беру ортасының жұмыс істеуі үшін оңтайлы жағдайлар жасауға ерекше назар аударылады;

– екіншіден, қашықтықтан оқытуды іске асыру үшін жағдай жасауға қойылатын талаптардың артуын ескере отырып, қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалануға байланысты студенттердің өзіндік жұмысын басқарудың әртүрлі тиімді нысандары мен әдістерін қарастыру қажет.

Т.Н.Гаврилованың пікірінше, қашықтықтан оқыту кезінде білім беру процесінің негізі білім алушының мақсатты және бақыланатын қарқынды өзіндік жұмысы болып табылады: әр білім алушы өзіне ыңғайлы кесте бойынша және өзіне ыңғайлы қарқынмен айналысады; әркім белгілі бір пәнді игеру үшін қанша қажет болса, сонша оқи алады, ең маңыздысы–қашықтықтан оқыту жүйесі дәстүрлі білім беру жүйесін алмастыру емес, толықтыру болып табылады [4].

Оқыту – бұл студенттің жүйелі, оқытушы басқаратын дербес қызметі, ол басымдыққа ие болатынын және оны ұйымдастыру қашықтықтан білім берудің басты ерекшеліктерінің бірі екендігі белгілі. Қашықтықтан оқыту кезінде студенттер әдеттегі оқыту жүйесінен ауытқиды, өйткені олар оқу материалының едәуір бөлігін оқытушысыз оқиды. Бұл олардан үлкен тәуелсіздікті және жұмыс күнін нақты ұйымдастыруды талап етеді.

Осылайша, біз қашықтықтан оқыту жағдайында студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру–ды материалдық–техникалық жағдайларды қамтамасыз ету ретінде ғана емес, сонымен бірге оны тиімді жүзеге асырудың психологиялық жағдайларын жасау ретінде қарастыруымыз керек. Студенттердің өзіндік жұмысын сүйемелдеудің психологиялық құрамдас бөлігі оқытушы мен студент–тердің тікелей байланысын ұйымдастыруды көздейтін қашықтықтан оқытудағы тәрбие функциясын арттыруды қамтиды. Оқу процесі студенттің өзіндік танымдық іс–әрекетіне негізделгендіктен, студент–терге кеңес беру мен білім сапасын бақылауды қамтитын оқу процесін басқару ерекше маңызды.

Осыған байланысты біз өзімізге ақпараттық кеңістік болып табылатын жаңа оқу ортасында оқытушы мен студенттің рөлі қандай болуы керек деген сұрақ қоямыз. Оқытушының студенттердің

өзіндік жұмысын ұйымдастырудағы және жоспарлаудағы басты мақсаты–білім, білік және өзін–өзі тәрбиелеу дағдыларын, сондай–ақ тәуелсіз және шығармашылық қызметті үздіксіз өз бетінше игеру қажеттілігін қалыптастыру екені анық.

Осыған байланысты біз Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетіндеоқытушылар мен студенттер арасында сауалнама жүргіздік(сауалнамаға барлығы 95 адам қатысты: 70 студент және 25 оқытушы)

Біз жүргізген сауалнаманың негізгі мақсаты студенттердің де, оқытушылардың да қашықтықтан оқыту жағдайында бастан өткерген қиындықтарын түсіну контекстіндегі ең «проблемалық нүктелерді» анықтау, сондай–ақ сауалнамаға қатысушылардың көзқарасы бойынша бүкіл білім беру жүйесін цифрландырудың қазіргі жағдайында оқу процесін ұйымдастыруда ең тиімді болып табылатын нысандары мен әдістерді анықтау болды.

Сонымен сауалнама бойынша: «Қашықтықтан оқыту процесінде қандай техникалық қиындық–тар туындайды?» деген сұраққа студенттер мен оқытушылардың 95%–дан астамы білім беру ресурстарының жұмысында бар проблемаларды (тұрақсыз интернет, қажетті компьютерлік жабдықтың болмауы және т.б.) атап өтті.

«Қашықтықтан оқыту бойынша оқу процесін ұйымдастыруда қандай қиындықтар туындайды?»– деген сұраққа студенттердің көпшілігі төмендегі фактілерді атады:

– оқытушымен тікелей байланыстың болмауы, оқу процесінде минималды кері байланыс жасалды;

– тапсырмаларды орындауға берілетін уақытшектеулі;

– күндізгі оқу формасымен салыстырғанда тапсырмалар санын көбірек болады;

– өзін–өзі ұйымдастыру және өзін–өзі бақылау мәселесі туындайды;

– білім беру платформаларының көптігі және т.б.

Оқытушылардың көпшілігі берілген сұраққа жауап бере отырып, келесі қиындықтар мен проблемаларды атап өтті:

– студенттермен толыққанды оқу диалогының болмауы;

– студенттердің білімін сенімді тексерудің мүмкін еместігі;

– студенттердің оқу мотивациясының төмендеуі;

– үйде/жұмыста және т. б. толыққанды жұмыс орнының болмауы.

«Сіздің көзқарасыңыз бойынша қашықтықтан оқыту форматы жағдайында оқу процесін ұйымдастыруда нені жақсарту керек?» – деген сұраққа жауап берген барлық студенттердің 80%–дан астамы төмендегі мәселелерді жақсарту қажеттігін атады:

– оқытушылардың студенттермен кері байланысын жақсарту;

– шығармашылық, зерттеушілік практикалық тапсырмаларды көбірек пайдалану;

– сондай–ақ, тапсырманың күрделілігі мен оны орындау уақытының сәйкестігін ескеру қажет.

Оқытушылардың барлығы дерлік төмендегідей пікір білдірді:

– қашықтықтан оқыту форматын техникалық сүйемелдеуді жақсарту;

– қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру мәселелерінде тәжірибе алмасу;

– өз біліктілігін арттыру аспектісінде жаңа білім беру платформалары мен ресурстарын зерделеу;

– қашықтықтан оқыту жағдайында студенттердің өзіндік жұмысты орындауға дайындығы мен мотиациясының әртүрлі деңгейін ескере отырып, студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыруды және оған басшылық етуді қайта қарау қажеттілігі.

Жүргізілген сауалнама барысында алынған деректерді талдау негізінде, біздің ойымызша, толық немесе ішінара қашықтықтан оқытудың жаңа жағдайларында студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру дағдыларын дамытуға ықпал ететін оқу процесін ұйымдастырудың тиімділігін арттыру бойынша жұмыстың ең өзекті бағыттары анықталды және негізделді.

Бірінші бағыт–студенттің өзіндік танымдық іс–әрекеті процесінде оқытушы мен студенттердің өзара әрекеттесу формаларын жетілдіру. Қашықтықтан оқыту нысаны жағдайында студент пен оқытушы арасында қарқынды диалог ұйымдастырылады. Бұл бағыт, біздің ойымызша, білім беру процесі субъектілерінің көзқарасымен және оқытушының ақпараттық кеңістікті білдіретін жаңа оқу ортасындағы басты рөлімен анықталады. Бұл мағынада оқытушының студенттерге кеңес берудің әртүрлі формаларын ұйымдастыруынжәне олардың алған білімдерінің сапасын бақылауды қамтитын оқу процесін басқарудың маңызы зор.

Кеңес берулерді өткізу олардың дидактикалық мақсаттары тұрғысынан күрделене түседі: олар оқу процесін ұйымдастырудың дербес нысандары ретінде сақталады және сонымен бірге оқу қызметінің басқа нысандарына (дәрістер, практикалар, семинарлар, зертханалық практикумдар және т.б.) енгізіледі. Қашықтықтан оқыту жағдайында білім алушылардың оқытушылармен жеке байланысы шектеулі болғанына қарамастан, ақпараттық технологияларды нақты пайдалану консультациялар өткізу үшін мүмкіндіктерді кеңейтетінін ескеру қажет. Қашықтықтан білім беру формасын қолданған кезде дәстүрлі фронтальды оқытумен салыстырғанда жеке оқу компоненті күшейтіледі [5, б. 35].

Сонымен қатар, студенттердің өзара көмегін ұйымдастырудың маңызы зор, олар өздері де бір–біріне кеңес бере алады, әсіресе қиын материалды игеру кезінде. Студенттердің мұндай консультациялары білім алушылардың жұмысын басқару және оларға пәнді өз бетінше оқуға көмек көрсету нысандарының бірі болып табылады.

Қашықтықтан оқыту кезінде студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру процесінде студенттің танымдық қызметі ерекше рөл атқарады, ол белсенді болуы керек. Білім берудің осы түріне арналған оқу материалы оның белсенділік негізін нығайтуға мүмкіндік береді. Бұл бағыт студенттің білім алуға деген ынтасының деңгейімен және, әсіресе, оқуға деген ықыласы және қабілетімен көрінетін ішкі мотивациямен анықталады. Осы тұрғыдан алғанда, қашықтықтан оқыту процесін ұйымдастырған кезде рөлдік ойындар, пікірталас топтары, форумдар, жобалық топтар және т.б. сияқты белсенді оқыту әдістерін қолдана отырып, білім беру процесінің субъектілері арасында қарым–қатынас орнату қажет.). Бұл әдістерді қолданудың негізі телекоммуникациялық желілер және заманауи цифрлық білім беру технологиялары болып табылады. Қашықтықтан оқыту түрінде студенттердің бірлескен жұмысын ұйымдастыруға (конференциялар, семинарлар мен талқылаулар, студенттердің бірлескен жобаларды әзірлеуі және т.б.) назар аудару қажет [6].

Осылайша, қашықтықтан оқыту жағдайында заманауи коммуникация құралдарының арқасында мүмкін болатын оқу процесін тиімді басқару қажет. Қазіргі жағдайда мұғалімнің рөлі компьютерлермен және жаңа цифрлық технологиялармен алмастырылмайтындығына назар аудару керек, сонымен бірге оның қызметінің мазмұны көп жағдайда өзгереді және осылайша бұл қолданылатын оқу материалдарын әртараптандыруға ғана емес, сонымен қатар студенттердің жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, өзіндік жұмысын ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Байтерекова Н.И., Искендірова Г.С. Сандық білім беру ресурстарын қашықтықтан оқыту техноло–гиясында қолдану тиімділіктері//Қазақстанның ғылымы мен өмірі. №5, 2020. 187–190 б.
2. Морозов А.В. Цифровые образовательные технологии в педагогической и управленческой деятельности в сфере современного образования // В сборнике: Педагогическое взаимодействие: возможности и перспективы // Материалы II научно–практической конференции с международным участием. Саратов: СГМУ, 2020. 403–408 с.
3. ҚР «Білім туралы» Заңы«Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №. 319–III Заңы (15.07.2011 ж.өзгерістер және толықтыруларымен)
4. Гаврилова Т.Н. Актуальность использования дистанционных образовательных технологий в процессе внедрения ФГОС нового поколения // [Электронный ресурс]. URL: http://ext.spb.ru/2011–03–29–09–03–14/78–fgos2/1319–2012–06–08–06–24–34. html (дата обращения 24.11.2020)
5. Қашықтықтан оқыту колледждерде қалай жүзеге асырылады [Мәтін] // Техникалық және кәсіптік білім = Техническое и профессиональное образование. 2020. N3
6. Омаров Е.Білім саласы. Оны тәжірибе алаңына айналдыра бермейік// Егемен Қазақстан. 2015. 1 сәуір (№58)

УДК 371.321.1

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА

Пискунова Ольга Сергеевна
преподаватель информатики и математики
ГАПОУ НСО «Татарский педагогический колледж»
г. Татарск, Россия
E–mail: piskunovanso@gmail.com

Аннотация

В статье рассматриваются возможности использования в обучении цифровых онлайн сервисов. Рассматриваются современные методы обучения в рамках цифровой трансформации образования.

Ключевые слова: *образовательные онлайн сервисы; цифровая трансформация образования; современный урок.*

Аннотация

Мақалада оқытуда цифрлық онлайн қызметтерді пайдалану мүмкіндіктері қарастырылады. Қазіргі заманғы оқыту әдістері білім берудің цифрлық трансформациясы аясында қарастырылуда.

Түйін сөздер:*білім беру онлайн қызметтері; білім берудің цифрлық трансформациясы; заманауи сабақ.*

Abstract

The article discusses the possibilities of using digital online services in teaching. Modern teaching methods are considered in the framework of the digital transformation of education.

Key words: *educational online services; digital transformation of education; modern lesson.*

Минпросвещения России утвержден паспорт стратегии «Цифровая трансформация образо–вания», которая включает большой межведомственный проект «Цифровая трансформация отрасли «Образование (общее)». Реализация проекта рассчитана на 2021–2030 годы.

Цели стратегии «Цифровая трансформация образования» – преодоление вызовов, стоящих перед системой образования, создание условий для воспитания гармонично развитой и социально ответственной личности, а также возможностей для повышения результативности обучения.

Основными технологиями в условиях современного образования становятся: адаптивное обучение; виртуальная реальность; геймификация; дистанционное обучение; микрообучение; чат–бо–ты; киберпрокторинг; перевернутое обучение; социальное обучение и пр. Информационное общество порождает «цифровое поколение», которое, согласно теории поколений, носит название «поколение Z». В трудах ученых выделяются следующие его особенности: рассеянное внимание, «мозаичность» или «клиповость» мышления, ограниченность лексики, смешение реального и виртуального пространств, отсутствие способности читать и понимать большие тексты по объему, слабо развитое творческое воображение; потребность в быстром вознаграждении за проделанную работу, недоста–точно развитая способность к упорному труду;уверенность в своей уникальности, повышенное внимание к своему внутреннему миру, индивидуализм и пр.

Исходя из вышеизложенных качеств цифрового поколения, необходимо выстраивать профес–сионально–педагогическую деятельность цифрового педагога, которая не должна носить тради–ционный (доцифровой) характер.

В современных условиях речь идет о цифровой трансформации преподавателя, то есть «комплексном преобразовании профессиональной деятельности преподавателя на основе возмож–ностей современных цифровых инструментов и цифровой среды».

Сейчас благодаря великому чуду нашего времени – всемирной глобальной сети Интернет используются различные программы и сервисы для общения с разными людьми. Не стоит в стороне и образование. В настоящее время подростки практически не расстаются с модным гаджетом. Мобильное обучение предполагает использование мобильных технологий, либо самостоятельно,, либо в сочетании с другими информационно–коммуникационными технологиями, для того, чтогбы учится в любое время и в любом месте. Большинство современных обучающихся технически и психологически готовы к использованию мобильных технологий в образовании, и необходимо рассматривать новые возможности для более эффективного использования потенциала мобильного обучения.

QR–код позволяет пользователям, обладающим смартфонами достаточно оперативно полу–чить самую разную информацию на свои мобильные устройства. Русскоязычный он–лайн сервис для создания QR–кода http://www.qrcoder.ru позволяет в несколько кликов закодировать любую формулу, текст, ссылку на сайт, задачи, организовать квест для обучающихся.Для считывания QR–кодов на настоящее время существует огромное количество специальных программ. Почти для каждой модели телефона найдется удобное приложение. Это очень эффективный метод привлечений обучающихся к учебно–познавательной деятельности.

Большим помощником на занятиях является электронное приложение к учебнику, которое дает возможность обучающимся поработать с учебным материалом индивидуально. Совершая ошиб–ки, обучающийся тут же их исправляет, не нарушая общей красоты задания. В то же время в тетради он себе этого позволить не может: «Что написано пером, не вырубишь топором», а исправлять красиво еще не каждый умеет. Обучающийся чувствует себя комфортно.

WikiWall – онлайн–сервис для совместного создания Wiki–газеты несколькими пользовате–лями. Это первый в России whiteboard–сервис.

Квест как образовательная технология предполагает целенаправленную поисковую деятель–ность обучающихся. Образовательный квест – это проблема с элементами сюжета, ролевой игры, обнаружением мест, объектов, людей, информации. Для решения задания используются ресурсы какой–либо территории или информационные ресурсы с обязательным соблюдением правил информационной безопасности. Чтобы правильно спланировать и организовать образовательный квест, педагогу необходимо понимать, что чувствует участник квеста, какие задания он выполняет, сколько ему требуется времени.

Learnis – сервис, позволяющий создавать веб–квесты в жанре «выход из комнаты». Перед игроками ставится задача выбраться из комнаты, используя различные предметы, находя подсказки и решая логические задачи, которые подготовил педагог.

myQuiz – интеллектуально–познавательная игра со специальными возможностями. Квизы могут быть включены в образовательный процесс в различных формах (тестовый, сюжетный и стратегия).

«Облако тегов» (облако слов) **–** это визуальное представление списка категорий или тегов. Обычно используется для описания ключевых слов (тегов) на веб–сайтах, или для представления неформатированного текста. Этот прием возможно использовать для достижения учебных целей. Существуют различные способы использования облака слов на уроках:

– как дидактический материал на уроках (в электронном виде или распечатанный на принтере);

– для представления информации о себе или о каком–то человеке (в портфолио, при обобщении опыта, на презентациях, на сайте и/или в блоге);

– для создания ярких, запоминающихся продуктов (открытки, информационно–рекламные буклеты, бюллетени, презентации);

– для акцентирования внимания на важных датах, событиях, ключевых моментах (при обобщении опыта, в аналитических материалах, в презентациях и т.п.);

– как визуализацию критериев оценивания чего–либо;

– для представления результатов опроса или обсуждения;

– и много других вариантов, которые подскажут вам профессиональный опыт и творческое воображение.

Этот нестандартный прием можно использовать на любом этапе уроке.

Большой интерес с моей стороны, как педагога, так и со стороны обучающихся, вызывает электронное обучение по индивидуальным образовательным программам с использованием дистанционных образовательных технологий в виртуальных классах, на платформе информационно–образовательной среды Moodle. Очень интересно проводить в режиме онлайн уроки, но требует кропотливой слаженной работы координаторов всех уровней. В процессе дистанционного обучения складывается иная, чем в обычном обучении, парадигма отношений между педагогом и обучающимся. Но, как и в любой другой ситуации, есть тут и свои минусы, и свои плюсы. Очень серьезной проблемой дистанционного обучения является переосмысление использования многих проверенных педагогических приемов для лучшего запоминания и усвоения материала, таких, как: метод опорных точек, метод сознательных ошибок, метод выбора лучшего решения и т.д.

Происходит изменение роли педагога при цифровой трансформации образования. Если в недавнем прошлорм педагог: просветитель, руководитель, организатор, критик, оценщик, то в скором будущем: эксперт, аналитик, советник, партнёр, модератор. Происходит трансформация методов обучения, используется:

– смешанное обучение (сочетание возможностей обучения в классе и на цифровых платформах за счет персонализации образовательных траекторий обучающихся);

– адаптивное обучение (построение оптимальной образовательной траектории обучающегося на основе искусственного интеллекта);

– обучение вне стен классной комнаты (обучение в форме квестов, походов, экскурсий, и как правило с использованием мобильных цифровых устройств);

– геймификация (повышение мотивации к обучению за счет использования игровых механик и фиксации достижений обучающегося на цифровых платформах);

– мобильное обучение и BYOD.

Ведущее место среди задач перспективного развития занимает создание цифровой образовательной среды. Оно находится в зоне ближайшего развития и транслируется с федерального уровня как наиболее актуальная. К другим актуальным задачам относятся:

– обеспечение информационной безопасности;

– развитие высокоскоростного интернета;

– обеспечение развития цифровых компетентностей;

– развитие современной цифровой инфраструктуры.

Для меня использования мобильных приложений и интернет–сервисов в обучении стало средством повышения интереса обучающихся к изучению трудной информатики и непонятной математике. Возможностью показать размытость границ каждого предмета, сформировать единое культурноинформационное поле. Показать, что учиться не трудно (дети, ежедневно заходя в Сеть, «перерабатывают» внушительный объём информации, не замечая этого) и интересно. А главное – сразу видеть результат работы! Даже не сравнивать: что было и что стало. Был чистый лист. А получился целый мир!

Список литературы:

1. Асмолов А.Г., Семенов А.Л., Уваров А.Ю. Российская школа и новые информационные технологии:взгляд в следующее десятилетие / Асмолов А.Г., Семенов А.Л., Уваров А.Ю. М.: Изд–во «НексПринт», 2010. 95 с.

2. Бахтина О.И., Монахов В.М. Формирование нового взгляда на информатизацию и научно–технологическое развитие современной теории обучения // Вестн. Моск. ун–та. Сер. 20. Педагогическое образование. 2018. № 2. 60–77 с.

4. Долгова Т.В. Использование ресурсов мобильной электронной школы в образовательном процессе: методическое пособие. / Под общ. редакцией Т.В. Долговой. СПб. ЛОИРО, 2017. 120 с.
5. Соловьева А.А. Активизация познавательной активности обучающихся на уроках физики/ А.А.Соловьева // Молодой учёный. 2019. №46

УДК 37.02

СОЗДАНИЕ УСЛОВИЙ ДЛЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ В ПРОЦЕССЕ ОСВОЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Подкалюк Лилия Николаевна
преподаватель специальных дисциплин
Костанайского педагогического колледже
г. Костанай, Казахстан
E–mail: podkalyuk75@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Бұл мақаланың өзектілігі мен мақсаты мектепке дейінгі мекемелердің мамандарын даярлауда үлкен рөл атқаратын заманауи АКТ жабдықтарымен таныстыру. Білім беру оқу–тәрбие жұмысындағы жаһандық өзгерістерден тыс қала алмайды. Мектепке дейінгі білім беру де шетте қалмайтынын және топтық ұяшықтарды инновациялық жабдықтармен жарақтандыратынын атап өткім келеді. Осыған сәйкес колледж өз аудиториясын жаңа жабдықтармен толықтырады.

***Түйінді сөздер**: интерактивті құмсалғыш, «Логомер», ойын технологиясы.*

Аннотация

Актуальность и цель данной статьи заключается в ознакомлении с современным ИКТ оборудова–нием, которое играет огромную роль при подготовке специалистов дошкольных учреждений. Образование не может остаться в стороне от глобальных изменений в учебно–воспитательной работе. Хочется отметить, что дошкольное образование так же не остается в стороне и оснащает групповые ячейки инновационным оборудованием. В соответствии с чем колледж так же дополняет свои аудитории новым оборудованием.

***Ключевые слова**:интерактивная песочница, «Логомер», игровая технология.*

Abstract

Relevanceandgoal. The relevance and purpose of this article is to familiarize with modern ICT equipment, which plays a huge role in the training of preschool specialists. Education cannot stay away from global changes in educational work. It should be noted that preschool education also does not stand aside and equips group cells with innovative equipment. Accordingly, the college also supplements its classrooms with new equipment.

***Key words:** interactive sandbox, «Logomer», gaming technology.*

Общество постоянно развивается и меняется. Прогресс происходит по всем направлениям – это и технические, и социальные изменения. Образование ни в коем случае не может остаться в сто–роне от глобальных изменений, так как именно они являются первостепенными при формировании всесторонне развитой личности будущего гражданина Республики Казахстан. Повсеместно проис–ходит применение современных технологий, которые облегчают процесс образования в дошкольных, средних и высших учебных заведениях. В образовательный процесс внедряются мультимедийные технологии, игровые технологии, которые способствуют интеллектуальному и нравственному развитию обучающихся.

Колледж не остается в стороне от происходящих трансформаций в образовании, идет в ногу со временем. Интенсивно внедряет в образовательный процесс информационно–коммуникативные новшества [1, с. 132], которые в последствии будущие педагоги будут использовать в своей трудовой деятельности на производстве.

Хочется отметить, что дошкольное отделение было оснащено двумя интерактивными песочницами, игровым и обучающим интерактивным пособием «Логомер», «Лего–конструктором» для развития коммуникативных и конструктивных навыков обучающихся, интерактивная панель с подъемным краном с комплексом интерактивных функций [2, с. 52–68].

Одним из таких предметов мультимедийного оборудования является интерактивная песоч–ница. Интерактивная песочница – это инновационный метод песочной терапии, который представ–ляет собой обучающий комплекс для современного развития как детей, так и взрослых. Включает в себя короб с высокими бортиками, в который насыпан песок, и технику: компьютер, сенсор глубины и проектор, превращающие обычный песок в волшебный, разукрашенный разными цветами. Песочница подключается к планшету, на котором установлено специальное программное обеспечение. Сенсор

глубины измеряет расстояние от проектора до песка и передает данные на встроенный компьютер [3, с. 124].

Данный интерактивный комплекс подготовлен для воспитателей детей дошкольного возраста, психологов, дефектологов, логопедов. Может быть использован ими при планировании и осуществле–нии образовательно–развивающей и коррекционно–развивающей работе.

Работая с песочницей взрослый или ребенок взаимодействует с природным материалом – песком, и происходит развитие мелкой моторики рук, снятие психоэмоционального напряжения. Песок даже на обучающихся, действует как магнит. Они забывают, что уже взрослые и с удоволь–ствием погружаются в игры. Интерактивная песочница дает возможность педагогу и обучающимся воспользоваться базовым пакетом игр и упражнений в количестве 14 игр, а также постоянно пополнять новыми и интересными играми свой арсенал [4, с.124].

Интерактивная песочница может использоваться как на лекционных, так и практических занятиях по педагогике, психологии, частным методикам. Использование песочницы на занятиях позволяет формировать и развивать у обучающихся необходимые профессиональные качества. Например, на лекционных занятиях по психологии включение интерактивной песочницы в организа–ционную часть позволяет обучающимся не только снять эмоциональное напряжение, но и настроится на предстоящую работу. А так же через использование психологических игр и упражнений на занятии обучающиеся не только снимают своё напряжение, но и запоминают их, а в последующем используют на практике. Наибольший восторг вызывает у обучающих поиск клада. Это может быть клад –тема, план занятия, одного из практических заданий, организованных на лекции.

Безусловно, каждый педагог дошкольной организации стремиться к воспитанию всесторонне развитой личности ребенка, вооружённой сильными знаниями, с заложенным фундаментом умений и навыков необходимых для комфортного существования в современном мире. Поэтому развитие коммуникативных, познавательных, интеллектуальных, творческих, социально–эмоциональных навы–ков воспитанников современных детских садов, на данный момент, осуществляется ежедневно в игровой форме. То есть, новые изменения в Типовой учебная программе дошкольного воспитания и обучения нацеливают воспитателей на то, чтобы ребенок, в течении четырех лет нахождения в детском саду, получал знания и умения только через игровую деятельность. В современных ДО уместней всего организовывать игровую деятельность с помощью инновационного оборудования. А что бы эффективно применять инновационные технологии в своей трудовой деятельности, с ней необходимо познакомиться и научиться работать в ходе учебного процесса.

При проигрывании игры «Четыре сезона», где необходимо знать, называть особенности сезонов, обучающиеся самостоятельно придумывали сказки и интересные истории. Это является элементом одной из терапий – сказкотерапии, что необходимо при работе с дошкольниками. При проигрывание в игру «Вулкан» обучающиеся придумывали свой, неповторимый, новый мир, который возникает после глобальной катастрофы – землетрясения, что дало им возможность проявить свои творческие способности и умения. Закрепить знания о вулканах и их деятельности, проявить укрепить экологическое сознание и деятельность. Через игру «Океан: флора и фауна» обучающиеся учились работать рядом друг с другом, оказывать помощь, анализировать и проецировать информацию, полученную в ходе лекции. Эта игра способствовала развитию метаморфозного мышления, внутренней творческой активности. А именно это поможет им в дальнейшем при работе со своими воспитанниками.

Эффективнее всего интерактивная песочница при проведении занятий по частным методи–кам. С помощью нее отрабатываются умения и навыки обучающихся организовывать игровую и экспериментальную деятельность. Например, на практических занятиях по ФЭМП обучающиеся познакомились с играми «Волшебные шары», «Геометрические фигуры», «День и ночь». и другими. Эти игры говорят сами за себя: в ходе знакомства и проигрывания в игру «Волшебные шары» обучающиеся узнали, как развивать сенсорные способности дошкольников, счет, цифры. Через игру «Геометрические фигуры» обучающиеся познакомились с тем, как развивать у дошкольников память, знания геометрических фигур и их свойств. «Игра «День и ночь» дала возможность на песочном поле одновременно спроецировать кардинально разные части суток.

Приведены примеры только по некоторым дисциплинам. Но интерактивную песочницу может использовать любой педагог в ходе проведения своей дисциплины. Например, в ходе проведения английского языка для обучающихся любого отделении в игре «Океан: флора и фауна» обучающиеся знакомятся с новыми словами по теме игры, учатся строить грамматически верно предложения, составлять небольшие рассказы, что необходимо им при работе в школе. Обучающиеся групп учителей через игру «Четыре сезона» могут закрепить свои умения правильного знакомства учеников с сезонными явлениями и изменениями на уроках естествознания, через игру «Геометрические фигуры» на уроках теоретические основы математики и методика преподавания математики в начальной школе закрепят, возможно и познакомят с новыми фигурами и формами.

К сожалению, в детских садах города нет интерактивных песочниц, но полученный игровой навык бесценен и обучающиеся психологические игры, упражнения, используемые на занятиях в колледже, переносят в жизнедеятельность дошкольников.

Овладение интерактивной песочницей обучающимися колледжа поможет им сформировать индивидуальную, подгрупповую или групповую работу с воспитанниками, создавать авторские программы. Использовать различные сюжеты для продуктивного решения образовательных задач. А так же осуществлять дифференцированный выбор игровых методик и проводить психолого–педагогическую работу с детьми, имеющими различные образовательные нужды.

Еще одним эффективным оборудованием для развития профессиональных качеств, обучающихся является «Логомер». Программно–дидактический комплекс «Логомер» является принципиально новым продуктом в образовании. Его содержание полностью отвечает требованиям времени, условиям, в которых работают современные воспитатели. Позволяет с помощью 90 игр и игровых упражнений развивать, в первую очередь, коммуникативные умения дошкольников, стимулировать познавательное развитие, создать ситуацию успеха и достижения цели. «Логомер» работает автономно, не требует подключения к сети интернета. Так же игры и упражнения комплекса отлично зарекомендовали себя в работе с интерактивными досками, что позволяет использовать интерактивные игры на большом экране в помещении группы. «Логомер» позволяет педагогу вести документацию на детей: заполнять речевую карту и записывать звуковые файлы. Все эти небольшие дополнения будут являться ощутимым подспорьем практикующим педагогам. Особый интерес вызывает дополнительное оборудование – микрофон. С помощью него отрабатывается умение правильно и согласно указаний регулировать воздушную струю [3, с. 113–117].

Данное оборудование активно используется педагогами кафедры дошкольного воспитания на занятиях по основам логопедии и МРР. Так же в ходе подготовки к профессиональной практике. Обучающих знакомят с тем, как организовывать и правильно проводить артикуляционную гимнастику с помощью игр, пальчиковую гимнастику. Например, используя интерактивные артикуляционные гимнастики педагог обучает с помощью анимационных картинок обучающих правильной постановке речевого аппарата. Специальный чувствительный микрофон помогает обучающимся понять, как самому регулировать дыхание и как этому в будущем научить своих воспитанников, например, через игры «Ветерок и жуки», «Снежинки», «Вертолет», «Торт со свечками».В ходе работы с серией сюжетных картинок обучающиеся узнали, как работать над связной речью дошкольников. Как развивать фонематический слух у дошкольников обучающиеся узнали с помощью игр «Бедный дракончик», «Правильный банан» и др. Дидактический комплекс «Логомер» можно использовать на практических занятиях факультатива «Инклюзивное обучение», «Педагогическое мастерство», «Введение в педагогическую деятельность», «Игровые технологии» и другие.

С интерактивным оборудованием, размещенном в блоке «Дошкольного воспитания и обучения», знакомятся не только обучающих колледжа, но и ученики школ в ходе профориентационной работе, педагоги и обучающиеся других колледжей во время обучающегося семинара.

Таким образом, хочется сказать, что инновационные технологии дают возможность обучающимся дошкольного отделения не только получать новые знания, умения и навыки, но и в дальнейшем использовать их в деятельности в детском саду на практике, в будущем в непосредственной профессии.

Список литературы:

1. Атемаскина Ю.В. Современные педагогические технологии в ДОУ / Ю.В.Атемаскина. М.: Детство–Пресс, 2011. 112 с.
2. Бородина О.Н. Методическое сопровождение инновационной деятельности педагогов дошкольного образования / О.Н.Бородина // Учитель Кузбасса. 2014. №1 8 с.
3. Бурачевская О.В. Интерактивные приемы развития лексико–грамматической базы речи у детей дошкольного возраста // Актуальные задачи педагогики: материалы VII междунар. науч. конф. (г. Чита, апрель 2016 г.). Чита: Издательство Молодой ученый, 2016. 113–117 с.
4. Одарченко Ю.Н. Использование интерактивной песочницы в ДОУ / Ю.Н.Одарченко. Текст: непосредственный // Молодой ученый. 2016. №24(128). 491–494 с.

УДК 37.013.77

ИННОВАЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИЙ –РЕСУРС РАЗВИТИЯ УЧЕБНОЙ МОТИВАЦИИ ШКОЛЬНИКОВ

Помещикова Александра Юрьевна
магистрант ОмГПУ, учитель английского языка
КГУ «Силантьевская общеобразовательная школа
отдела образования Алтынсаринского района»
Управления образования акимата Костанайской области
с. Силантьевка, Казахстан
E–mail: misssandra1706@mail.ru

Аннотация

В статье показана взаимосвязь развития учебной мотивации школьников при использовании иннова–ционных образовательных технологий на уроках английского языка. Анализируется освоение инновационных технологий, показана особенность влияния мотивации и ее составляющих на процесс на обучения. Обсуждаются условия овладения образовательным процессом и их влияние на современную личность.

***Ключевые слова**: учебная мотивация, инновационные технологии, качество обучения, образова–тельный процесс, современная личность.*

Аңдатпа

Мақалада ағылшын тілі сабағында инновациялық білім беру технологияларын қолдану кезінде мектеп оқушыларының оқу мотивациясының дамуы арасындағы байланыс көрсетілген. Инновациялық технология–лардың дамуы талданады, мотивация мен оның құрамдас бөліктерінің оқу процесіне әсерету ерекшелігі көрсетіледі. Оқу–тәрбие үрдісін меңгеру шарттары мен олардың қазіргі тұлғаға әсері қарастырылады.

***Түйінді сөздер**: білім беру мотивациясы, инновациялық технологиялар, білім сапасы, оқупроцесі, заманауи тұлға.*

Abstract

The article shows the relationship between the development of schoolchildren's learning motivation when using innovative educational technologies in English lessons. The development of innovative technologies is analyzed, the peculiarity of the influence of motivation and its components on the learning process is shown. The conditions for mastering the educational process and their influence on the modern personality are discussed.

***Key words**: educational motivation, innovative technologies, quality of education, educational process, modern personality.*

В зарубежной и отечественной психологии и педагогике одной из фундаментальных проблем была и остается в современности проблема мотивации. Многообразие понимания ее сущности, происхождения, структуры, методов её изучения обусловлена сложностью и многоаспектностью этого направления. Как отмечал Х.Хекхаузен, «едва ли найдется другая такая же область психологического исследования, к которой можно было бы подойти со столь разных сторон, как к психологии мотивации» [1].

Актуальность исследования обусловлена постоянными изменениями и совершенствованием системы образования, острой социальной необходимостью создания целостной системы, нацеленной на формирование у подрастающего поколения умения самостоятельно приобретать и применять зна–ния, выработки положительной жизненной позиции, в развитии у них мотивации достижения успеха.

Каждый человек обладает потенциальными возможностями, но имея низкую мотивацию человеку трудно самому сориентироваться в современном мире. Ситуация успеха способна создать у человека эмоциональный подъем и уверенность в его возможностях, и как показывает практика человек будет стремиться снова оказаться в такой ситуации. Вовремя сформированная учебная мотивация открывает безграничные возможности для человека, влияет не только на успешность обучения в школьной жизни, но и на профессиональную деятельность, так как рост в карьере невозможен без развития и постоянного обучения.

Проблеме развития учебной мотивации посвятили свои исследования Р.Г.Зверева, А.Б.Степанов, Е.Е.Лушникова, Т.Г.Кравцова, С.А.Пакулина, М.В.Кондратьева, М.А.Юферова.

Зарубежные ученые как Х.Хекхаузен, Дж.Аткинсон, Д.Макклелланд, Б.Вайнер и его ученица Л.Бэкмэнне только исследовали мотивацию, но и ее влияние на развитие личности и регуляцию учебной деятельности учащихся.

П.Я.Гальперин, В.В.Давыдов, В.Ф.Моргун обратили большое вниманипе на изменения в моти–вации в учебной деятельности обучающихся, Л.И.Божович исследовала генезис самой мотивации учащихся; Г.И.Щукина изучала взаимосвязь положительного отношения к учению и отдельных факторов обучения.

В ГОСО подробно изложены ведущие требования к образовательному процессу и отмечены отличительные особенности выпускника (так называемый «портрет выпускника школы»), приоритет–ными среди которых являются: «владеющий базовыми навыками обучения», «умеющий организовать собственную учебную деятельность», «готовый самостоятельно действовать в нестандартных условиях». Таким образом, выпускник школы должен быть хорошо подготовлен и способен к саморазвитию, активному обучению и познанию, что достигается высоким уровнем развития учебной мотивации.

Во–вторых, в последнее время ученые и педагоги отмечают снижение интереса к учебе, интеллектуальную пассивность. Этим объясняется все более настойчивое внимание учителя к использованию педагогических приемов и методов, требующих активной мыслительной деятельности и развитию учебной мотивации.

В современном мире в условиях глобализации, образование усложняется, обучение перехо–дит от простого научения материала к развитию критически, творчески думающей и обладающей функциональной грамотностью личностью. Следовательно, задачей системы образования становится обеспечение качественно нового уровня общеобразовательной, профессиональной подготовки.

Главная задача учителя – построение урока таким образом, чтобы он способствовал в первую очередь развитию учебной мотивации школьников.Заинтересованность является эффектив–ным инструментом успешного обучения, необходимым условием достижения положительных результатов. Если учащийсяувлечен материалом, чувствует свою успешность, осознает свои способности, он готов к дальнейшей самостоятельной работе. Эффективное обучение невозможно без поисков путей развития учебной мотивации, ведь учащиеся должны не только усвоить определенную сумму знаний, но и научиться применять, анализировать, синтезировать, критически мыслить. Овладеть необходимыми навыками современного успешного человека XXI века в условиях системы образования, можно только средствами, направленными на развитие учебной мотивации школьников. К ним, прежде всего, относятся инновационные образовательные технологии.

Таким образом, выделяются *противоречия,* которые требуют своего разрешения:

- между современным требованием к учебной мотивации школьников и ее развитием в школе;
- между потребностью образовательной практики в использовании инновационных образо–вательных технологий развитии учебной мотивации школьников и недостаточной разработанностью этой проблемы в педагогической науке.

Выявленные противоречия дали основания обозначить задачу исследования: каково содержа–ние инновационных образовательных технологий в развитии учебной мотивации школьников?

*Объект исследования***:** процесс развития учебной мотивации школьников.

*Предмет исследования***:** содержание инновационных образовательных технологий в развитии учебной мотивации школьников.

Цель исследования: теоретически обосновать результативность использования инновацион–ных образовательных технологий в развитии учебной мотивации школьников и опытным путем подтвердить эффективность выделенных инновационных образовательных технологий.

В ходе проводимого исследования была выдвинута *гипотеза:* использование инновационных образовательных технологий в развитии учебной мотивации школьников будет результативной если:

- определена сущность инновационных технологий как средств развития учебной мотива–ции школьников и использован комплексный подход применению;
- спроектирована и реализована модель дидактической системы изучения учебного пред–мета, отражающая этапы и уровни реализации инновационных образовательных технологий;
- определены показатели развития учебной в процессе обучения с использованием инновационных образовательных технологий.

Методологическую основу исследования составили:

–системно–деятельностный подход (Асмолов А.Г., Выготский Л.С., Леонтьев А.Н., Хуторской А.В. и др.), позволяющий логично и последовательно представить деятельность учителя, направлен–ную на использование инновационных образовательных технологий для развития учебной мотивации школьников.

Теоретико–методологической основой исследования стали работы А.К.Марковой, А.Маслоу, В.Э.Мильмана, О.Нартовой, Р.С.Немова, О.Н.Овчинниковой, Э.А.Уткина, А.Н.Цветкова, Х.Хекхаузена, Г.И.Щукиной и др. Они содержат рекомендации по диагностике и развитии учебной мотивации школьников, рассматривают основные положения использования инновационных образовательных технологий.

Методы исследования:

– теоретические: системное изучение педагогической, психологической, социологической литературы по теме работы; выявление и классификация лучшего опыта практических педагогов, систематизация материала, моделирование социально–педагогических процессов и явлений;

– эмпирические: педагогическое наблюдение; опросы в форме анкетирования; эксперимен–тальная работа;

– качественная и количественная интерпретация полученных результатов.

Опытная работа по развитию учебной мотивации у школьников с использованием информа–ционных технологий проходила на базе КГУ «Силантьевская общеобразовательная школа отдела образования Алтынсаринского района» Управления образования акимата Костанайской области. Выборку исследования составили учащиеся 5–9 класса в общем количество – 98 человек. Опытная работы была реализована на констатирующем, формирующем и контрольном этапе.

Констатирующий этап опытной работы был направлен на решение следующих задач:

– определение выборки исследование и проведение первичной диагностики уровня учебной мотивации у школьников;

– разработка критериев и показателей уровней первичной диагностики уровня учебной моти–вации у школьников;

– проведение первичной диагностики уровня учебной мотивации у школьников.

На формирующем этапе с учащимися была реализована опытная работа по развитию учеб–ной мотивации у школьников с использованием информационных технологий на уроках английского языка.

На контрольном этапе была проведена повторная диагностика уровня учебной мотивации у школьников.

Далее были определены критерии и показатели развития учебной мотивации, в соответствии с которыми проводилась диагностика уровня учебной мотивации школьников: познавательный, деятельностный, коммуникативный, которые наглядно отражены в таблице 1.

Таблица 1. Уровни, критерии и показатели развития учебной мотивации школьников

№	*Критерии*	*Показатели*	*Методика*
1	Мотивационный	Интерес к реализации самостоятельной работы в рамках единой информационной среды	Анкета «Оценка уровня школьной мотивации» Н.Г. Лускановой
2	Эмоциональный	Характер учебной мотивации, который определяется стремлением учащихся по собственному желанию участвовать в учебной деятельности, поиске дополнительной информации вне школьного курса программы	Методика «Определение мотивов обучения» (разработка Н.Г. Гинзбурга)
	Познавательный	Адекватное представление о собственных личностных особенностях, способностях и интересах	Методика «Направленность на получение знаний», «(разработаны Е.П. Ильиным и Н.А. Кудрюковой)
4	Рефлексивный	Способность к самостоятельной самооценке, самоанализу; рефлексия, проявление инициативы и самостоятельности в решении задач	Анкета для самооценки познавательного интереса учащихся

В соответствии с представленными критериями были выявлены и определены следующие уровни развития учебной мотивации школьников, представленные в таблице 2.

Таблица 2. Уровни развития учебной мотивации школьников

Уровень	*Описание уровня*
Высокий	Учащийся проявляет большое желание к учебно–познавательной деятельности. Он полностью убежден в необходимости изучения всех учебных предметов как основы личного благополучия в дальнейшей жизни
Средний	Учебно–познавательная деятельность вызвана у учащегося интересом на стадии любознательности. В решении возникающих проблем учащийся часто рассчитывает на помощь друзей, или на помощь учителя.
Низкий	Познание у учащегося вызвано мгновенным интересом, вызванным внешними обстоятельствами, занимательностью ситуации. Учащемуся неприятны трудности учения, неудачи вызывают только отрицательные эмоции.

Уровень развития учебной мотивации школьников на констатирующем этапе опытной работы определялся нами по обозначенным выше критериям, показателям и диагностическим методикам.

На рисунке 1 представлено итоговый уровень развития учебной мотивации школьников на констатирующем этапе эксперимента как интеграция результатов по всем критериям – мотивацион–ному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному.

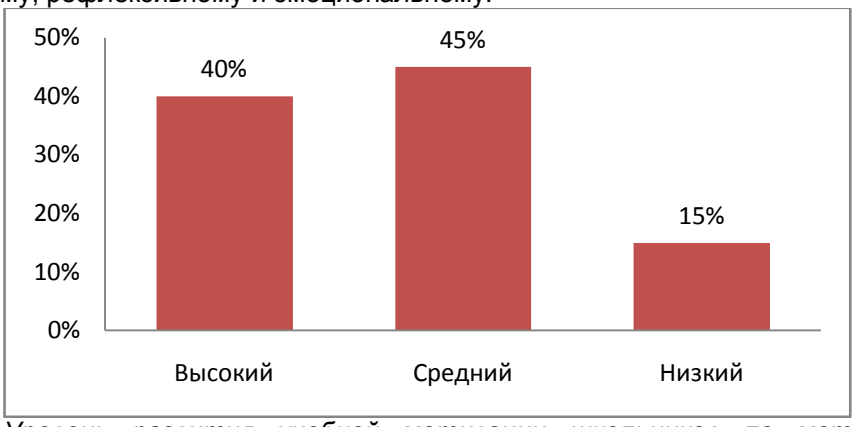

Рисунок 1. Уровень развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональномукритериям (констатирующий этап)

В результате первичной диагностики на констатирующем этапе опытной работы развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоцио–нальному критериям, были получены результаты, которые позволяют сделать вывод о недоста–точном их развитии. Высокий уровень развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному критериям составил 40% учащихся. Средний уровень развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному критериям 45% учащихся. Низкий уровень развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному критериям составил 15% учащихся.

На формирующем этапе была реализована опытная работа по развитию учебной мотивации школьников с использованием информационных образовательных технологий проходила с учащи–мися 5–9 классов на уроках английского языка. Сроки реализации опытной работы по развитию учебной мотивации школьников с использованием информационных образовательных технологий с учащимися 5–9 классов на уроках английского языка – 2020–2021 учебный год. На каждом уроке учащимися предлагались разработанные нами задания в рамках инновационных образовательных технологий, в которых реализовались положения нашей гипотезы. Задания были направлены на развитие интереса и любознательность; развитие позитивной учебной мотивации.

При опытной работе по развитию учебной мотивации школьников с использованием информационных образовательных технологий были использованы следующие инновационные образовательные технологии.

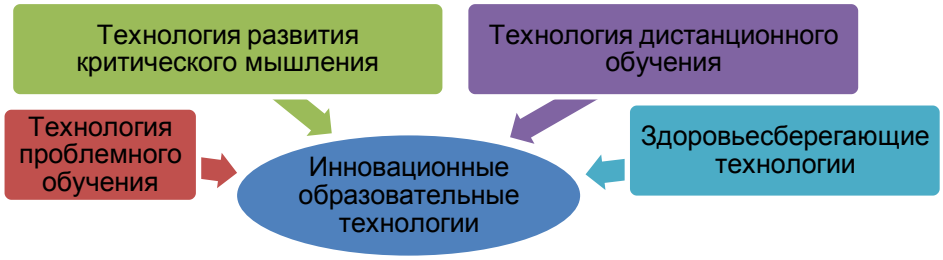

В результате контрольной диагностики развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному критериям были получены следующие результаты: наличие высокого уровня развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному критериям составило 60%, значения выросли на 20% и составили больше половину группы. Средний уровень развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному критериям составил 30% учащихся. Низкий уровень развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному критериям составил 10%, данные значения снизились на 5% и 10% учащихся.

На рисунке 2.18 представлен итоговый уровень развития учебной мотивации школьников на контрольном этапе эксперимента как интеграция результатов по всем критериям – мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному.

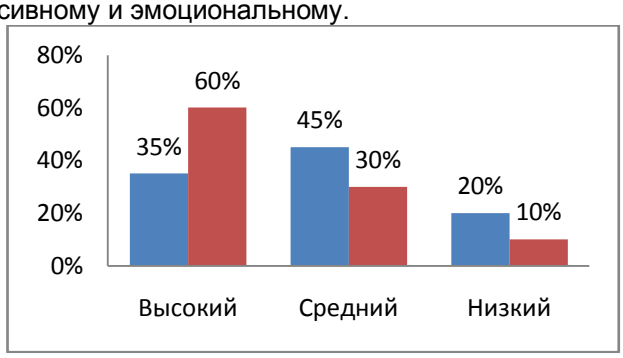

Рисунок 2. Уровень развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональномукритериям (контрольный этап)

Эти различия позволяют нам сформулировать соответствующий вывод о том, что инновационные образовательные технологии является эффективным ресурсом развития учебной мотивации школьников по мотивационному, познавательному, рефлексивному и эмоциональному критериям.

Основываясь на физиологических, индивидуальных особенностях учащихся средних классов для развития учебной мотивации, целесообразно придерживаться в образовательном процессе деятельностного, информационно–коммуникативного и компетентностного подходов:

– деятельностный подход определяет приоритет инновационные образовательные техно–логии (проектная деятельность, проблемное обучение, интегрированное обучение);

– информационно–коммуникативный подход предполагает использование информационных технологий для организации вербального общения, обеспечивает развитие учебной мотивации обучающихся в их самостоятельной деятельности;

– компетентностный подход определяет образовательные результаты обучающихся общеобразовательной школы в виде универсальных учебных действий.

Для эффективного развития учебной мотивации школьников важно использовать такие инновационные образовательные технологии, как технология критического мышления, технология проблемного обучения, технология дистанционного обучения и кейс–технологии и их чередование. Педагогический опыт показывает, что инновационные образовательные технологии на уроке создают лучшую мотивацию, поскольку они удовлетворяют огромную потребность подростков в общении.

Список литературы:

1. Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии: Активное обучение: учебное пособие / А.П.Панфилова. М.: Издательский центр «Академия», 2019. 192 с.

УДК 004.415.25

АВТОМАТИЗАЦИЯ КЛИЕНТСКОЙ КОМУНИКАЦИИ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА ПОСРЕДСТВОМ ВНЕДРЕНИЯ TELEGRAM–ТЕХНОЛОГИЙ НА ОСНОВЕ ЯЗЫКА ПРОГРАММИРОВАНИЯ PYTHON

Радченко Петр Николаевич
магистр информатики, старший преподаватель
кафедра информационных систем
Инженерно–технического институт
E–mail: PRad82chenko@mail.ru
Калинин Александр Евгеньевич
студент 1 курса ОП «6В01510
Информатика, робототехника и проектирование»
E–mail: sanya.kalinin2015@mail.ru
КРУ им. А.Байтурсынова
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Статья обращает внимание на необходимость внедрения автоматических рабочих систем, разрабатываемых с целью снижения рабочей, кадровой и финансовой нагрузки на владельцев разного уровня бизнеса. Ключевое преимущество здесь – упрощение. В статье приводится пример разработки Telegram–бота с использованием языка программирования Pythonс использованием официальных библиотек для взаимодействия с СУБД MariaDB.

Ключевые слова: *Автоматизация, программирование, базы данных, python, SQL, telegram.*

Аңдатпа

Мақала әртүрлі деңгейдегі бизнес иелеріне жұмыс, кадр және қаржылық жүктемені азайту мақсатында әзірленетін автоматты жұмыс жүйелерін енгізу қажеттілігіне назар аударады. Мұндағы басты артықшылық–жеңілдету. Мақалада MariaDB ДҚБЖ–мен өзара әрекеттесу үшін ресми кітапханаларды қолдана отырып, Python бағдарламалау тілін қолдана отырып, Telegram ботын жасау мысалы келтірілген.

Түйінді сөздер: *Автоматтандыру, бағдарламалау, мәліметтер базасы, python, SQL, telegram.*

Abstract

The article draws attention to the need for the introduction of automatic work systems developed in order to reduce the work, personnel and financial burden on owners of different levels of business. The key advantage here is simplification. The article provides an example of developing a Telegram bot using the Python programming language using official libraries for interacting with the MariaDB DBMS.

Key words: *Automation, programming, databases, python, SQL, telegram.*

Согласно законам Паркинсона, любая бюрократическая модель с течением времени ведёт к увеличению контролируемых точек вплоть до удушения дела, которым предполагалось управлять. [1, с. 54] Основываясь на этом, согласно банальным законам эрудиции, можно сделать очевидный вывод: что к подходу автоматизации следует подходить очень тщательно и щепетильно, разраба–тывая структуру и алгоритмику «изнутри, а не снаружи», чтобы удушение процесса не превысило допустимого предела.

Сегодня любой гражданин всё меньше и меньше хочет совершать социально–коммуника–тивные действия, будь это звонки по телефону или физический поход в магазин. При выборе поставщика услуг предпочтение отдают сервисам, в которых можно любое действие совершить онлайн, не выходя из дома: вместо живой консультации посмотреть видео–обзор на интересующий товар, в пару кликов заказать его, изменить заказ, либо вовсе отменить. Поэтому, логично, чтокаждый предприниматель ищет пути решения исходя из теории «идеального производства»: люди работают 24\7, не получают заработную плату, ничего не требуют взамен потраченного времени, а клиенты попадают в список активных без каких–либо действий со стороны представителя услуг. Для этого и обращаются к различного рода системам, автоматизирующимопределённые этапы дела, если не все сразу.

При оптимизации любого процесса в первую очередь следует обращаться к тому, что находится в повседневном поле зрения любого человека, и на то, чем они занимаются – с целью получения максимального внимания потенциального потребителя. Одним из главных требований клиента любого уровня является быстрое получение ответа на интересующий вопрос. Проведя сравнительный и наблюдательный анализ, становится ясно, что подавляющая часть запросов со стороны клиентов, и со стороны сотрудников, с точки зрения программной и бизнес–логики одина–кова, различие лишь в ожидаемом результате. Все запросы можно структурировать по разделам, классифицировать по выполняемым задачам, и привести к языку логической последовательности. Не

будет такого процесса, который не получилось бы отнести к уже существующим разделам. Плюс, желание любого владельца бизнеса – независимость рабочей системы от внешних факторов, т.е. стремление наладить коммуникацию так, чтобы она работала круглосуточно, независимо от времени суток, погоды, и прочих условий. Под это описание как раз идеально подходит современное технологичное решение – Telegram боты.

Исходя из самого понятия «бот», можно понять, что это робот. Это специальные аккаунты в мессенджере Telegram, которые создаются разработчиками программного обеспечения, и дают пользователям возможность выполнять поставленные боту задачи посредством обыкновенного мессенджера. На сегодняшний день они получили широкое распространение благодаря простому «юзер–френдли» интерфейсу со стороны пользователей, максимальной вариативности рабочего функционала, а также низким порогом понимания самой технологии. Сегодня есть весомые причины доверить автоматизацию своего бизнеса именно Telegram–ботам по основным причинам (некоторые затрагивались выше):

– Работают круглосуточно, вне зависимости от посторонних факторов.

– Моментально отвечают, играет роль лишь скорость интернета у клиента (хоть и само приложение Telegram работает по сегодняшним меркам крайне быстро).

– Ботами удобно пользоваться, так как всё взаимодействие можно тонко настроить под конкретную задачу (кнопки, ссылки, команды, клавиатуры…).

– Боты не нуждаются в установке дополнительного программного обеспечения, так как всё необходимое окружение поставляется со стандартным функционалом мессенджер–клиента.

– Высокий уровень безопасности и анонимности: боты никак не затрагивают личные данные пользователей без непосредственного согласия.

– Боты имеют бесконечный функционал, так как их вручную создает и настраивает программист посредством совмещения одного из популярных языков программирования и библиотек из свободного доступа.

Самым простым примером автоматизации любого процесса может служить банальная Excel–таблица, но в случае управления большим бизнесом возможности электронной таблицы не покрывают всего необходимого спектра контроля. Тут уже и возникает потребность внедрения более сложных систем контроля и управления. Имея на руках такую сложную взаимосвязанную систему как компьютер, интернет, сервера, и, в целом, облачные технологии, можно подвергнуть тотальной автоматизации абсолютно любой бизнес–процесс.

Упомянутые выше Excel–таблицы используют, в первую очередь, для структуризации и упоря–дочивания данных. Таблицы и будут являться ключевой единицей системы, вокруг которых и будут надстраиваться модули для «общения» с таблицами. Ведь ни для кого не секрет, что любой современный бизнес строится вокруг данных, и как правило, это большие данные. Следовательно, одной таблицей не обойтись, ведь хранить абсолютно разного рода данные,завязанные вокруг одного «первичного ключа» в одной таблице, нелогично, сложно для использования, и просто неудобно. Избыточность данных крайне актуальна среди разработчиков начального уровня. Поэтому чаще всего на практике применяется партицирование (секционирование) баз данных. Партицирование– разделе–ние данных, хранящихся в одной базе, на части. Цель данной функции – определение партиции, в которую будет вставлена новая строка, на основе заданных условий партицирования. [2, с. 248] Ведь основная цель – упрощение(уясним этот момент в завершении статьи). Какие проблемы нам помогает решить секционирование данных у его владельца? В первую очередь, ускорение выборки конкретных данных, ускорение вставки новых, а также общее обслуживание базы данных.

Самым важным этапом в плане безопасности и скорости работы всей системы – это выбор места, где будет храниться наша база данных, или просто говоря сервер. Обязательным условием является аренда удалённого сервера, так как на локальном персональном компьютере (более дешёвое, но крайне опасное решение) очень высоки риски работы всей системы, которые надо максимально нивелировать, ведь под вопросом стоит не просто работа «программы», а работа целого пути «клиент–прибыль», полностью все данные о клиентах, вся история работы фирмы, или просто данные о зарплате сотрудников. У удалённых серверов есть неоспоримые преимущества:

– Практически нулевой риск поломки или технического сбоя вследствие современного взгляда на конструирование компьютеров – модульность отдельных комплектующих.

– Отсутствие времени восстановления после поломки– пока один компонент вышел из строя, все технические мощности нашей задачи перекладываются на соседние рабочие процессоры на время устранения поломки. В то время как на локальной машине могут уйти недели на ремонт.

– Никакого риска потери данных – главное преимущество облачных технологий, ведь сегодня на каждом решении, предлагаемом серверными провайдерами, подключена автоматическая синхро–низация данных, резервирование, а также разделение хранимых данных по блокам на разных устройствах. Т.е. даже при физической поломке твердотельного накопителя на сервере– восста–новление данных не нужно, клиента так же переподключают к другому диску, на котором уже и была резервная копия его данных.

– Исключение рисков остаться без электричества или интернета. Каждый современный сервер оснащён мощными и ёмкими источниками бесперебойного питания, которых хватает сполна на периоды (крайне редких, но всё же) обрыва электропередачи. Что касается интернета – отключить с ним связь в сегодняшних реалиях практически невозможно, вследствие очень сложной и защищённой архитектуры сетей.

– Предотвращение рисков доступа изнутри и извне так же сводится к нулю. На глобальный рынок провайдеров в современном мире не допустят поставщика, который не отвечает хотя бы одному из сотни требований безопасности протоколов общения с клиентами. Шифрование данных идёт в несколько ступеней. Следовательно, нужно обладать ключами доступа как при локальном доступе (в самом серверном здании), так и при удалённом.

– Контрольным аргументом в пользу выбора сервера является цена. Среднестатистическая расценка годичного доступа к серверу под наши задачи колеблется от трёх до семи тысяч тенге. Если разделить эту сумму на месяц, неделю, или день – то плата выходит копеечной. А на обратной сторо–не сборка домашнего сервера – самая базовая комплектация маломощного компьютера, подходя–щего под наши задачи, начинается от ста двадцати–ста пятидесяти тысяч тенге, не учитывая в расчёт электроэнергию.

Исходя из вышеописанного, можно с уверенностью сказать: в любой задаче, связанной с хранением больших данных, необходимо доверять свой выбор удалённым серверам, тем более на рынке представлено гигантское число предложений под любые нужды и бюджеты.

Следующий шаг – определиться, каким способом мы будем осуществлять передачу данных «клиент–сервер». Ведь абсолютно любое взаимодействие с клиентом в реальном бизнесе подразумевает занесение данных, будь то первый, «холодный звонок, или финальная сделка». После определения с хранилищем данных, необходимо определиться с логикой, по которой будет идти общение с базой данных на сервере. И тут нам помогут одни из самых популярных СУБД – системы управления базами данных. Что в своём понятии и является языком, на котором приложение общает–ся с сервером. Современные задачи предлагают множество различных вариантов, но остановимся на одном, с дальнейшим объяснением своего выбора.

MariaDB – одно из наиболее распространённых ответвлений систем управления базами данных MySQL. Используется повсеместно в разработке серверных приложений, где подразуме–вается умеренная информационная загруженность, и количество одновременных пользователей, отправляющих запросы, в пределах сотни тысяч (стоит уточнить, что даже превышение лимита обработается без потерь данных, они лишь встают в очередь за предыдущими). [7, с. 337] Данный продукт часто используется в связи с постоянным обновлением пакетов, одной из самых низких задержек обработки запросов, простой синтаксис в местах различий с другими вариантами, а также открытый доступ к файлам, что даёт большую возможность разработчикам со всего мира настраи–вать и изменять каждую деталь тонко под свои нужды. В конкретно нашем случае самым главным её преимуществом будет выделена поддержка новейшего функционала, который будет поставляться на серверах, а также полная поддержка библиотек во всех популярных языках программирования.

На данном этапе уточнили что необходимохранить, где, а также как с этими данными будем общаться. Осталась главная деталь в этом пазле – человек, который будет слушать что говорит клиент, анализировать его сказанное, исходя из этого, строить правильный запрос к базе данных, рассказывая ейчто нам от неё нужно, получить от неё ответ в виде набора данных, строить из этого набора логичный и структурированный блок с тем что изначально было нужно пользователю, отсекая «мусорные» элементы, и в завершении ответить клиенту на его вопрос. Это был описан стандартный алгоритм «вопрос–ответ», реализованный в подавляющем большинстве систем, включающих в себя работу с базами данных. И примерно так работает типичный оператор call–центра в любой компании с предоставлением услуг различного рода. Внимательно читая данный абзац, сразу возникает мысль– данный алгоритм уже логически построен, осталось его перевести на машинный язык, и программа готова! С этим нам поможет самый популярный на сегодняшний день язык – Python.

Выбор падает на него не просто так: мы будем использовать его главные преимущества среди остальных языков. Это высокая скорость разработки вследствие простого и понятного синтаксиса, очень низкий порог вхождения («Easytolearn, Hardtomaster»), гибкость под очень узкие задачи, бесконечное множество открытых бесплатных библиотек и фреймворков, а также очень простая работа с исполняемыми файлами на серверах, используя терминал. Писать Telegram–бота можно на любом языке, но Python, помимо вышеперечисленного, имеет официально–поддерживаемые и постоянно–обновляющиеся библиотеки для работы с ботами, причём на основе искусственного интеллекта. Так же на данном языке очень просто реализовано асинхронно–процедурное программ–мирование, очень полезное в нашей проблеме. И, как было описано выше, Python имеет официальные библиотеки для взаимодействия с СУБД MariaDB, что нам и нужно. Также ещё одно профессиональное решение: доверить алгоритму создание используемой в будущем базы данных. При написании такого алгоритма открывается возможность для проверки правильности всех действий, возможность для тестирования, а также исключается шанс того, что на финальном

продукте будет допущена даже обыкновенная опечатка. И при первом запуске сервера намного удобнее нажать всего пару кнопок, чем прописывать множество команд в терминале для получения аналогичного результата. Ниже приведён пример построения правильного запроса к базе данных с описанием его действия (рисунок 1).

```
def add_user_to_db(id_tg: int, username: str, first_name: str, last_name: str):
    """Добавляет нового пользователя, если пользователь с id из telegram уже существует, то обновляет username"""
    cur = CursorDB()
    query = "INSERT INTO user SET id_tg=?, username=? ON DUPLICATE KEY UPDATE username=VALUES(username);" \
            ""
    data = (id_tg, username)
    cur.cursor.execute(query, data)

    if cur.cursor.affected_rows == 1:
        logging.info(f'Добалвен новый пользователь {id_tg}, {username}, {first_name} {last_name}')
    elif cur.cursor.affected_rows > 1:
        logger_query_to_db.info(f'Пользователь {id_tg}, {first_name}, {last_name} обновил свой ник на {username}')
    cur.cursor.close()
```

Рисунок 1. Построение запроса к базе данных

Возвращаясь к нашему человеку, который переводит язык клиента на язык запросов к базе данных, можно привести в пример работу со словарём при изучении нового языка, так и в Python–е, всё общение с приложениями базы данных и Telegram происходит посредством мнимых словарей–библиотек. Библиотека – сборник объектов со своими классами и методами для разработки программного обеспечения, используя функции которой, и происходит работа целой программы.

В вопросе выбора используемых библиотек обратимся к официальным сайтам используемого софта: Telegram, MariaDB. И исходя из рекомендаций самих разработчиков, воспользуемся библио–теками «mariadb», «python–telegram–bot» соответственно.

Основная логика работы библиотеки, работающей непосредственно с приложением Telegram, заключается в переходах пользователя между «ступенями» диалога с самим ботом (рисунок 2).

```
def main():
    application = Application.builder().token(bot).build()  # Создание бота по его токену
    user_handler = ConversationHandler(  # тело со стартовым диалогом с пользователями
        entry_points=[CommandHandler("start", start)],  # команда, на которую бот реагирует для запуска
        states={
            START_STATE: [  # начальное состояние диалога, ожидающее команды
                CallbackQueryHandler(contacts, pattern="contact_list"),  # пример вызова определённой функции
                CallbackQueryHandler(events,   pattern="events"),
                CallbackQueryHandler(price,    pattern="price_photo"),
                CallbackQueryHandler(otziv,    pattern="review"),
                CommandHandler('getlog', send_log)  # логирование действий пользователя, связанных с БД
            ],
            URLS: [  # второе состояние диалога, ожидающее команды
                CallbackQueryHandler(start_copy, pattern='home'),
                CallbackQueryHandler(contacts, pattern='step_back'),
                CallbackQueryHandler(callback_contact)
            ],
```

Рисунок 2. Пример диалога с ботом

Например, находясь в главном меню, пользователь при нажатии кнопки может открыть дополнительную информацию о чём–либо, изменив тем самым состояние диалога, в котором он находится. И данные состояния подразумевают своевременный вызов функций, прописанных для работы в тот или иной момент. После построения диалоговых веток и всех вложенных функций, описанных до основного дерева main(), специальной командой запускается сам бот в режиме постоянного ожидания пользовательских команд (рисунок 3).

```
application.add_handler(user_handler)  # к списку обработчиков добавляет диалог с пользователем
application.add_handler(CallbackQueryHandler(start_copy, pattern="^step_back$"))
application.add_handler(CommandHandler("jobs", restart_jobs))
application.run_polling()  # Запуск бота в режиме постоянного ожидания команд от пользователя
```

Рисунок 3. Запуск бота в режиме постоянного ожидания

Такая логика работы основной программы бота предлагается официальной документацией Telegram, с уточнением на постоянное обновление внутренних пакетов, что даёт возможность разра–ботчикам пользоваться новейшими наработками мессенджера. Помимо неё в различных источниках предлагают множество альтернативных вариантов, но в данной статье нивелируется ещё одна ошибка начинающих программистов – всегда лучшим вариантом будет использование продуктов, которые рекомендует официальных разработчик. Ведь при взаимоподдержки продуктов практически полностью уходит риск не задуманной работы кода, поломки с технической и логической стороны, а также, на мой взгляд, неоспоримым преимуществом является то что в такого рода библиотеках все используемые методы имеют точно такое же наименование, что и в самом мессенджере, что упро–щает работу с продуктом. Так же в написании функций используется упомянутый выше асинхронный метод, который в разы улучшает общую скорость работы приложения. Его задумка заключается в умной постановке задач, заключённая в одновременном выполнении запросов сразу от нескольких пользователей, а не постановка их в очередь друг за другом в ожидании последовательных ответов, как бы было без данного метода.

Пользуясь возможностями данной библиотеки, можно реализовать проект абсолютно любой сложности благодаря упомянутому выше преимуществу о вариативности возможностей разрабаты–ваемого продукта. И только благодаря разработке таких продуктов владельцы предприятий разного уровня смогут избавить себя и своих сотрудников от множества рутинных задач. «Современные проблемы требуют современных решений».

Список литературы:

1. Паркинсон С.Н. «Закон Паркинсона». М.: Прогресс, 1989. 448 с.
2. Молинаро Э., Грааф Р. «SQL. Сборник рецептов. Решения и методики построения запросов для разработчиков баз данных». BHV, 2022. 592 с.
3. Л.Свейгарт «Автоматизация рутинных задач с помощью Python». ООО «Диалектика», 2021. 672 с.
4. Д.Бейдер «Чистый Python. Тонкости программирования для профи». СПб.: Питер, 2018. 288 с.
5. Дж.ВандерПлас «Python для сложных задач. Наука о данных и машинное обучение». СПб.: Питер, 2018. 576 с.
6. https://core.telegram.org/ Telegram API
7. https://mariadb.org/ MariaDB

УДК 81–139

КӘСІБИ –БАҒДАРЛАУ БОЛАШАҚ МАМАННЫҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ РЕТІНДЕ

Рахпанова Багиткуль Ганиевна
Жолдыбаева Динара Сарсенбаевна
Қостанай педагогикалық колледжі оқытушылары
Қостанай қаласы, Қазақстан
E –mail: Bagitkul1966@mail.ru

Аңдатпа

Қазіргі заманда кәсіби бағдар бере оқыту– ең маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Колледжде оқыту барысында теориялық білімдерді кәсіби бағдарлау мамандарды даярлауда оң нәтижесін береді. Студенттердіңкәсіби құзыреттілігін дамыту – оның кәсіби тәжірибе арқылы білімін жетілдіріп, дамып, шыңдауға әкелетін тың жаңалықтардықазіргі жаңа инновациялық құралдар арқылы қабылдау және меңгертудіңүдерісі.

Түйін сөздер: *кәсіби бағдарлы, тәжірибе,зерттеу, құзыреттілік, жаңа технология.*

Аннотация

В наше время профориентационное обучение – один из самых важных вопросов. Профориентация теоретических знаний в процессе обучения в колледже дает положительные результаты в подготовке специалистов. Развитие профессиональных компетенций студентов – это процесс восприятия и усвоения современных инновационных средств новых новшеств, ведущих к совершенствованию, развитию и оттачиванию знаний через профессиональный опыт.

Ключевые слова: *профориентация, опыт, исследования, компетентность, новые технологии.*

Abstract

Nowadays, career guidance training is one of the most important issues. Career guidance of theoretical knowledge in the process of studying at college gives positive results in the training of specialists. The development of students' professional competencies is a process of perception and assimilation of modern innovative means of new innovations leading to the improvement, development and honing of knowledge through professional experience.

Key words: *career guidance, experience, research, competence, new technologies.*

Бүгінгі таңда кәсіби–бағдарлымамандар құрамын даярлауда айтарлықтай зерттеулер жүргізі–луде, осы себепті оқытушылар, зерттеушілер жас мамандарды жұмыс ортасына тез бейімделуге дайындауда теориялық материалды жақсы меңгеруге ықпал ететін әдістер мен технологиялар бойынша қызу пікірталас жүргізуде.

Ең алдымен тәжірибеге бағытталған оқыту ұғымын қарастырайық. Тәжірибе–бағдарлы оқыту – нақты практикалық тапсырмаларды орындау арқылы студенттердің кәсіби құзыреттілігін қалыптас–тыру мақсатында білім алушылардың білім беру бағдарламасын меңгеру процесі.

Қазіргі кезеңде ғалымдар тәжірибеге бағытталған педагогикалық кадрларды даярлаудың бір–неше үлгілерін анықтады:

- инновациялық модель әртүрлі жобаларды жүзеге асыру арқылы мотивацияны арттыруға көмектеседі;
- құзыреттілік модель білім беру қызметінен кәсіби әрекетке біртіндеп көшуге негізделген;
- зерттеу моделі білімді құндылық ретінде қарастырады, онда алынған білімді қолдану дағдыларын дамыту ғылыми–зерттеу қызметі арқылы жүзеге асады;
- коммуникативті модель коммуникация және тұлғааралық қарым–қатынас арқылы білімді беруді қарастырады

Мамандарды даярлаудағы тәжірибеге бағытталған тәсілдерің 3 түрі бар:

- Бірінші тәсіл Оқу, өндірістік және диплом алдындағы практика барысында студенттерді кәсіби ортаға бейімдеу кезінде олардың кәсіби тәжірибесін қалыптастыра отырып, тәжірибеге бағдарланған оқыту
- Екінші тәсіл Бейінді және бейінді емес пәндерді контексттік (кәсіптік бағытталған) зерделеу мүмкіндіктерін пайдалану негізінде оқытудың кәсіптік бағдарланған технологияларын және болашақ кәсіптік қызметтің фрагменттерін модельдеу әдістемелерін пайдалану.
- Үшінші тәсіл Кәсіби және әлеуметтік маңызды құзыреттіліктерге қол жеткізу мақсатында практикалық қызмет тәжірибесін алу [1, б. 21].

Кәсіби–бағдарлы оқыту үлгілерін таңдау және біріктіру оқу процесінің мақсатына, ұйымдасты–рылуына және оқытудың күтілетін нәтижелеріне байланысты. Практикаға бағытталған технологиялар студентке кәсіби қызметке кіріспес бұрын да нақты кәсіби мәселелерді шешуде тәжірибе жинақтауға мүмкіндік береді. Студент мәселені қалай шешуге болатынын, оны не үшін және не үшін жасайтынын анық түсінуі керек, сонымен қатар қабылданған шешімді талдауы керек. Оқу іс–әрекетінде практикалық–бағдарлы тәсілді қолдану практиканың барлық түрлерін өту кезінде студенттердің тез бейімделуіне және және педагогикалық ұжыммен байланыс орнатуына ықпал етеді.Тәжірибенің негізгі міндеттерінің бірі – болашақ педагогикалық іс–әрекетке байланысты жекелеген жұмыс түрлерін орындау процесінде практикалық дағдыларды, кәсіби, жалпы мәдени құзыреттерді қалыптастыру. Кәсіби дағдыларды оқытудың белсенді әдістеріне мыналар жатады:

– кәсіби ситуациялық міндеттерді шешу,
– қызметке еліктеу,
– курстық жобалау,
– оқу, өндірістік практика және тағылымдама барысында практикалық тапсырмаларды орындау,
– ақпараттық технологияларды пайдалану,
– іскерлік ойындар (немесе олардың элементтері),
– стандартты емес сабақтар (сабақтар–экскурсиялар, сабақ
– конкурс, викториналар).[2,б.12]

Сонымен, тәжірибе барысында болашақ маман нағыз маман ретінде, әріптес рөліне талпына–ды; мекеменің рухани–мәдени ортасына қосылады. Балабақшаның, колледж ұстаздарының, тәлімгер–дің және студенттің өзі бірлесе жұмыс істегенде ғана білім саласында бәсекеге қабілетті маман даярлауға болады. Осылайша, колледжде тәжірибеге бағытталған тәсілді қолдану оқудың алғашқы күндерінен бастап жүзеге асырылады.

Қостанай педагогикалық колледжінің «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту кафедрасында » кәсіби–бағдаржүзеге асырылуда .Осы бағдардаҚостанай педагогикалық колледжі мен Қостанай қаласыныңбала–бақшалары №27, №8, №51, №69 арасында келісім шарт жасалып бекітілді. Кәсіптік практиканы ұйымдастыру және өткізу қағидаларына сәйкес келісім шарт жасалып, студенттер практика базалары бойынша бөлінді.

Студент–машықерлердің білім сапасының жоғары көрсеткіші келесі жүргізілген жұмыс нәтижесі қорытындысы:

- Әлуметтік серіктестіктермен тығыз қарым–қатынастын орнауы, колледж аралық іс–шара–ларға белсене атсалысуы.
- Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту кафедрасының өткізген семинар мен дөңгелек үстелге қатысуы.
- Құрастырылған бағдарламалардың 70% практика–зертханалық жұмыстардан құрылуы.

– Оқытушылардың машықер–студенттермен тығыз қарым–қатынаста болуы, әдістемелік көмектін жоғары деңгейде көрсетілуі.

– Кафедра оқытушыларының өз мамандығын жетік меңгергендігімен, көп жылдық тәжірбиесі.

– Машыкер–студентерге дәріс барысында кәсіби бағдар берілуі.

– Әр–бір іс–әрекет барысында қатаң қадағаланып,уақытылы әдістемелік көмек пен кеңестін берілуі. Айта кету керек, бұл мамандықта практика әдіскерлері негізінен студенттерде теориялық сабақтарда және жетекшілік ететін практика түрлерінде белгілі бір құзыреттерді қалыптастыратын тәжірибелі педагогтар болып табылады.

«Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту кафедрасы» мамандығының студенттері оқу салалары бойынша ұйымдастырылған қызметтер, технологиялық карталар әзірледі, көрнекі материалдар мен құралдар, әдістемелік ұсынымдар мен жобалары бар жинақ папкалар дайындалды. Тәжірибе қорытындысы бойынша студенттер YouTube арнасында және колледж сайтында өз материалдарын, жобаларын, сабақтары мен мақалаларын жариялады.

Кафедра оқытушылары педагогикалық қызметіндепәнді оқудың алғашқы күндерінен бастап тәжірибеге бағытталған тәсілді қолданады. Арнайы пәндерді оқыту барысында проблемалық, зерттеу, интерактивті, сайттарымен жұмыс, ынтымақтастықта оқыту элементтерін қолдану барысында жан–жақты дамыған студенттерді даярлайды. Сонымен қатар арнайы пәндер зертханда практикалық сабақтарды жиі өткізеді. Бала бақшада өткізілетініс–әрекеттерді ұйымдастырып, практика жүзінде көрсетуге «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» блогы жабдықталған және студенттерге тәрбиешінің іс–әрекетімен танысуға мүмкіндік бар. Практикалық сабақтарда интерактивті құм салғышты қолдану арқылы болашақ мамандар заманауи технологиялармен жұмыс жасайды. Осылайша, зертханалық және практикалық сабақтарда теориялық білім шоғырландырылады, мамандыққа деген қызығушылық қалыптасады, балалармен жұмыс туралы алғашқы түсінік қалыптасады. Студенттер педагогикалық құбылыстарды дұрыс талдауға, салыстыруға үйренеді. Зертханалық–практикалық сабақтарда сту–денттердің танымдық белсенділігі олардың оқу іс–әрекетінің түрін еркін таңдау жағдайында күрт артады.

Сонымен бірге біздің «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту» бөлімінде,Лего–құрастырушы , Логомер–2 кешенді әдістемелік құралдар бар. Логомер – 2 құралында 90–ға жуық электронды дидактикалық ойындар қамтылған.Бұл жиынтық ойындары орыс тілінде берілген және оның ішінде мынандай тақырыптарда ойын түрлері берілген:

– Артикуляциялық жаттығулар;
– Тыныс алу жаттығулары;
– Дыбыстардың айтылуы
– Фонематикалық қабылдау
– Лексика–грамматикалық категориялар
– Оқуға дайындық

Әсіресе бұл ойындар замануи талапқа сай балалардың тілдерін дамытуға, байланыстырып сөйлеу мен таза анық сөйлеуге берілген. Мысалы: «Анардың моншақтарын тіз», «Крокодилге көмек бер», «Сандыққа дауысты дыбыстарды сал», «Орманға баратын жолды тап» т.б. ойындары студент–тердің бабабақшаға практикаға барғанда балаларды өз ана тілдерінде сөйлеп қана қоймай,анық , таза сөйлей отырып,ойларын толық жеткізуге бағыт береді. [3, б .3]

Сурет 1. Логомер–2 кешенді дидактикалық құрал ойын: «Машаның моншақтарын тіз»

Жұмыс тәжірибесі көрсеткендей, жоғарыда аталған формалар мен әдістер студенттерге кәсіби білім мен дағдыларды игеруді қамтамасыз етеді, олардың бейімділігін, қабілеттерін, мүмкіндіктерін

анықтауға көмектеседі, таңдаған кәсібіне оң көзқарасты, танымдық, кәсіби және әлеуметтік маңызды мотивтерді, студенттер мен оқытушылар арасындағы қарым–қатынасты құру процесінде әлеуметтік және кәсіби қажетті құндылық бағдарларын қалыптастырады.

Сурет 2. Лего құрастырушы ойыны «Қысқы демолысты қалай өткіздің?»

Лего–құрастырушы балалардың саусақ қол моторикасын,ойлау қабілетері мен шығармашы–лықтарын дамытуда ерекше рөл атқарады. Лего–құрастырушы ойынын берілген фонды және қосымша қосалқы бөлшектерді пайдалана отырып, әңгіме құрастырады.Берілген фондар қазіргі замануи талаптарға сай бейне суреттер берілген,ол әр студенттің сол суретке қосымша қиялын қосып, ойлануға мүмкіндік береді. Лего құрастырушы кез келген студенттің ойлау, ізденуіне және шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмек береді.

Қазақстан Республикасының тәуелсіз мемлекет мәртебесіне ие болуы, өз тілі мен дінінің орнығуы, өркениетті елдер қатарына қосылуына талпыныс жасауы – ел ертеңі болашық ұрпақ тәрбие–сіне жауапты қарауды көздейді. Бұл жөнінде «Үздіксіз тәрбие тұжырымдамасында», «Негізгі мақсат – дені сау, ұлттық сана – сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, еңбекқор, іскер, бойына басқа да игі қасиеттер қалыптасқан адамды тәрбиелеу» – деп атап көрсетілді.Сондықтан да әр алдымызға келген студентке жақсы тәрбие, білім беру және өздігінен ізденіп жұмыс жасауға үйрету. [4, б. 2]

Кәсіби мамандарды дайындаудағы негізгі міндетіміз – студент машықкердіңөз бетінше жаңаша жұмыс істеу қабілетін, шығармашылығын дамыту арқылы бәсекеге қабілетті маман дайындау. Осы мақсатты іске асыруда жұмыс түрлерінің, сонымен қатар болашақ мамандардың кәсіптік білімін арттыруға деген талаптың жылма – жыл күшейіп отыруына байланысты, бүгінгі күні педагогикалық практиканың жаңа түрлері де енгізілуде. Осыған орай қазіргі кезде оқу жоспарында өндірістік практика 40% пайызға өсті.

Сонымен болашақта кәсіби бағдарлы маманды даярлау, өзі таңдаған мамандығына деген сүйіспеншіліктерін арттыру.

Әдебиеттер тізімі:

1. Белошниченко Е. Құзыреттілік педагогикасы: проблемалары, ізденістері, шешімдері // Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы. 2011. №1. 10–16 с
2. Омарова Л.Т. Модульдік оқыту жүйесінде студенттердің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастырудың педагогикалық шарттары Алматы., 2007 ж.
3. Логомер–2 кешенді әдістемелік құралы, Москва 2015 ж.
4. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана

УДК 528.44 (076)

РАЗРАБОТКА ИНТЕРАКТИВНОЙ КАРТЫ ОБЪЕКТОВ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ ГОРОДА БИЙСКА АЛТАЙСКОГО КРАЯ

Руколеев Андрей Владимирович
кандидат исторических наук, доцент
E–mail: rukoleev.av@yandex.ru
Тузикова Софья Валерьевна
студент, E–mail:tyzs98@mail.ru
Каньшин Артём Викторович
студент, E–mail:artem–kanshin@mail.ru
БТИ АлтГТУ им. И.И.Ползунова
г. Бийск, Россия

Аннотация

В данной статье рассмотрены вопросы создания программы, описываются возможности ее работы. Для визуализации информации большое значение имеет обработка этой информации. Авторами была проведена работа по созданию некой базы данных.

Ключевые слова: *программа, интерактивная карта, объекты культурного наследия.*

Аңдатпа

Бұл мақалада Бағдарламаның құрылуы, оның жұмысының мүмкіндіктері сипатталған. Ақпаратты елестету үшін осы ақпаратты өңдеу өте маңызды. Авторлар белгілі бір мәліметтер базасын құру үшін жұмыс жүргізді.

Түйінді сөздер*: бағдарлама, интерактивті карта, мәдени мұра заттары.*

Abstract

This article discusses the issues of creating a program, describes the possibilities of its work. The processing of this information is of great importance for the visualization of information. The authors carried out work to create a database.

Key words: *program, interactive map, cultural heritage sites.*

Информационные системы и технологии проникли абсолютно во все сферы жизни общества. Развитие и постоянное совершенствование ЭВМ позволяют создать наиболее эффективные способы хранения, поиска и обработки информации. В науке и технике для описания и обработки тех или иных объектов, процессов или явлений используются литературные, статистические, картографические, аэрокосмические материалы и данные. Объекты, имеющие координатную привязку, т.е. имеющие описание в пространстве необходимо изучать с использованием методов и средств геоинформатики. У геоинформатики существует несколько определений, по одну из них геоинформатика – это область науки, позволяющая формализовать и создать с помощью компьютерных технологий операции накопления, хранения и обработки данных с помощью средств географических информационных систем (ГИС). [1, с. 85]. В геоинформатике большое значение имеет визуальная обработка информа–ции. Картография занимается изучением и визуализацией окружающего пространства, явлений природы и общества. Стоит отметить проблему двойственности картографии и геоинформатики. С одной стороны происходит картографическое обеспечение геоинформатики, с другой стороны геоинформационное обеспечение картографии. Таким образом, взаимосвязь этих наук осуществляется с помощью карт.

Формирование общей, точной и развёрнутой карты архитектурных сооружений города может послужить наглядным пособием для решения множества проблем. Объекты историко–культурного наследия (далее ОКН) представляют собой особую ценность для общества с точки зрения истории, культуры, искусства, архитектуры и градостроительства. Они необходимы для создания историко–культурной среды обитания будущих поколений. Поэтому необходимо сохранить данные предметы. Без сомнения можно говорить о том, что графическое описание является наглядным примером для эффективного изучения и получения информации о тех или иных объектах, их характеристиках, топологических расположениях и т.д. Таким образом, визуализация расположения объектов культур–ного наследия представляется весьма полезной и актуальной.

В данной работе была создана методика визуализации расположения объектов культурного наследиясучетом их характеристик. Технология использована дляпостроения интерактивной карты объектов культурного наследия в исторической части города Бийска. [2, с. 51] Данные для создания программы были взяты из официальных документов Алтайского края, а также с публичной кадастро–вой карты.

Предположим, что специалист в области землеустройства и охраны объектов культурного наследия владеет следующей информацией об объекте культурного наследия: наименование зда–

ния, адрес его расположения, год постройки, кадастровый номер, историческая справка. Стоит задача создать программное средство, с помощью которого будут выполняться данные функции: вводить данные, описанные выше, отмечать на карте точкой адрес расположения объекта культурного наследия, по запросу выводить указанные данные об объекте.

Для написания подобной программы был выбран язык гипертекстовой разметки HTML, поэтому применение данной программной интерактивной карты объектов культурного наследия должно быть через браузер. [2, с. 51]

Для создания основы мы загрузили географическую карту с интерактивной разметкой. Следующей задачей было установление соответствий между географическими и экранными координатами. Решением этой задачи является вычисление коэффициента соответствия одного географического градуса одному пикселю. [2, с. 52]

Затем необходимо было организовать ввод информации в интерактивном режиме с помощью обращения пользователя с программой через интерактивные поля. Ввод в программу информации об объектах культурного наследия, приводит к определению экранных координат и соответствующая им точка, содержащая в себе информацию об объекте, выводится на экран. Данное действие происходит автоматически.

Далее после занесения сведений интерактивная карта готова к осуществлению нескольких функций по усмотрению пользователя. А именно, получение всей основной информации об объекте, включая название, год постройки, кадастровый номер и адрес расположения. Для получения этих данных необходимо навести курсор на точку, экранные координаты которой занесены в программу и нажать курсор мыши.

Другая функция заключается в использовании заранее построенной временной шкалы. Справой стороны от карты существует шкала времени, которая позволяет при наведении курсора мыши на определённый год просмотреть сколько и какие именно объекты были построены как раз таки в том году. [2, с. 52]

С левой стороны от карты находится ещё один столбец, с адресами объектов культурного наследия, расположенных в старинной части города Бийска. Это ещё одна функция интерактивной карты. Она позволяет визуализировать на карте отдельные объекты культурного наследия, тем самым выделяя «проблемные» участки города. Использование этой функции происходит аналогично описанной ранее системе. По щелчку мыши при наведении курсора на адрес вверху карты появляется таблица с текстовой информацией, кадастровым номером и краткой исторической справкой о конкретной объекте.

Созданный метод подходит для создания интерактивных карт широкого спектра использования, как исследовательский визуальный инструмент, так и наглядное пособие для специалистов в области землеустройства и кадастровых работ. А именно в данном случае была сформирована карта размещения объектов культурного наследия в старинной части города Бийска. За основу взята информация с публичной кадастровой карты, необходимые данные с официального сайта Управления государственной охраны объектов культурного наследия Алтайского края, а также исторические справки из краеведческого музея города Бийска.

На рис.1–3 изображены некоторые итоги работы программы

Рисунок 1. Этап работы программы по нахождению информации об определённом здании, зная адрес

На первом рисунке отображен этап работы с данной картой, который заключается в функции нахождения информации об определённом здании, зная адрес. Затем на рисунке 2 представлен следующий этап работы с интерактивной картой.

При щелчке мыши на выявленный объекты культурного наследия (рис.2), возникает таблица с информацией о данном объекте, а именно названия, адреса, года постройки и кадастрового номера.

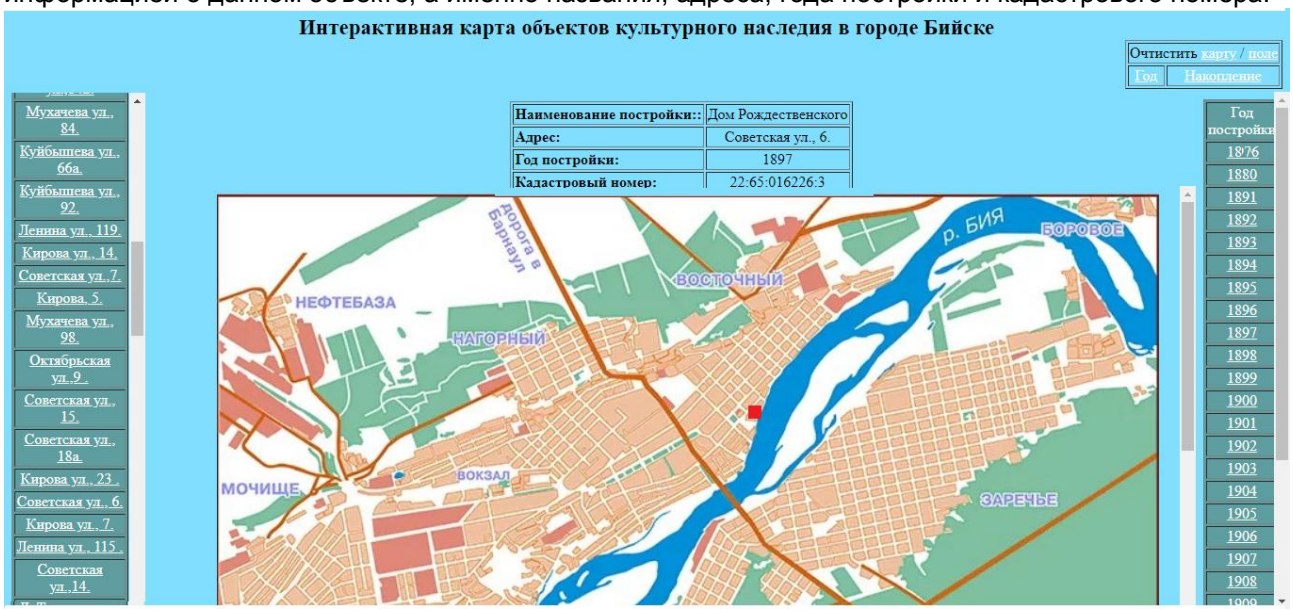

Рисунок 2. Этап работы программы по нахождению информации об определённом здании, зная местоположение на карте

На третьем рисунке изображены результаты процесса вывода на экран монитора. На рис.3, представленырезультатыработывывода на экран монитора графической и текстовойинформации о зданиях, внесённых в список объектов культурного наследия. Существует возможность подобным методом отобразить информацию о зданиях, построенных в определённом временном промежутке.

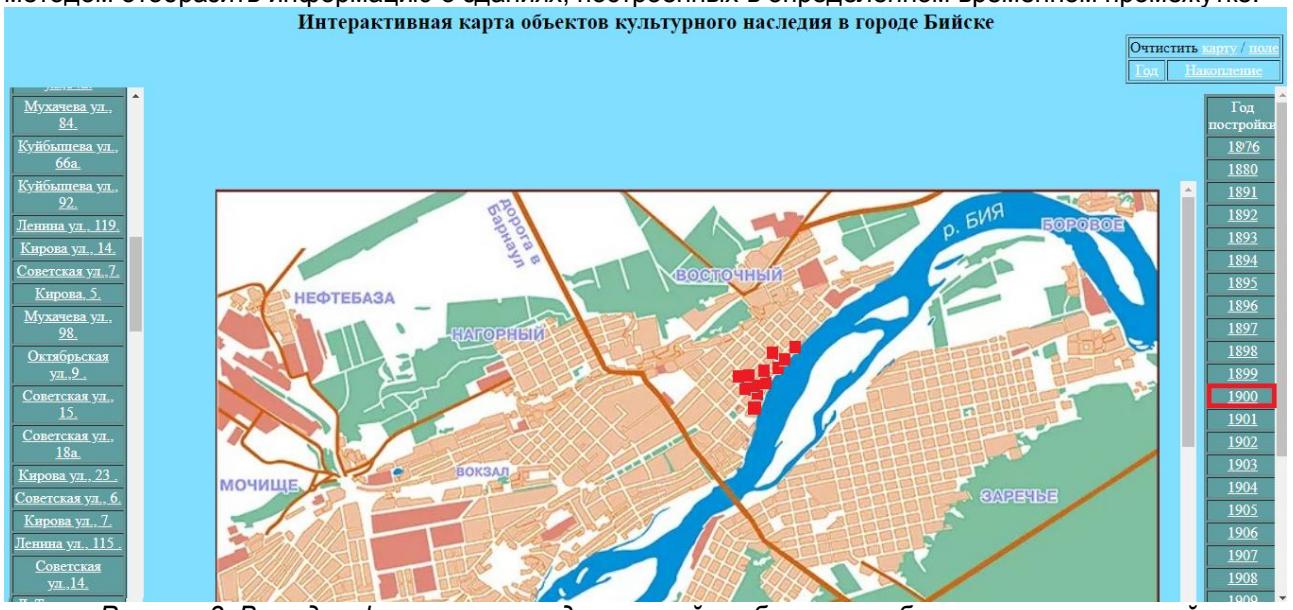

Рисунок 3. Вывод информации по году постройки объекта, выбранному на временной шкале

Таким образом, можно проанализировать все сохранившееся здания из списка ОКН, которые требуют охраны и реконструкции. Согласно карте, наибольшая активность строительства зданий пришлась на 1910 год – 18 зданий, которые в последующей истории нашего города, станут важнейши–ми ОКН, далее в 1900–ом году было построено 14 объектов и в 1902–ом году было построено 11 зданий. Самым возрастным ОКН является особняк Морозовой, её постройка датируется 1876–м годом необходимо отметить, что данное здание находится в хорошем состоянии и по достоинству украшает город. [3] Всего на данный момент в списке ОКН города Бийска в исторической части города находится 141 объект, 11 из которых находятся в аварийном состоянии и 6 объектов на сегодняшний день утрачены. Для создания данной карты, была создана таблица со всей

необходимой информа–цией. Основными документами, использованными для постройки таблицы и карты, соответственно являются Постановление АКЗС № 169 от 28.12.1994 г, Решение АКСНД № 108 от 24.03.1989 г., а также Решение горисполкома № 39 от 31.01.1991 г.

Визуализация объектов и возможность интерактивного использования карты позволяют наглядно оценить весь процесс охраны объектов культурного наследия, выявить недостатки и достоинства, оказывают помощь в создании проектов по дальнейшему благоустройству улиц города, а также является хорошим подспорьем для специалистов в области землеустроительных и кадастровых работ. Отдельно хочется отметить, что благодаря созданию этой карты можно отсле–дить те или иный исторические события, происходившие в городе, экономическую составляющую, а также развитие всего города в целом. Также необходимо выделить то, что данный метод создания интерактивных карт имеет широкий диапазон применения, от создания исторических исследований и событий, распространения отдельных биологических видов до экономических показателей по регионам.

Авторами была проделана работа по созданию интерактивной карты архитектурных соору–жений, являющимися объектами культурного наследия. Разработана структура программы, позволяющая выполнять определённые функции с целью получения информации. Стоит отметить, что данная карта имеет простой, интуитивно понятный интерфейс и может быть использована специалистами в разных аспектах жизнедеятельности общества. Проанализирована некоторая информация, касающаяся объектов культурного наследия в городе Бийске Алтайского края.

Список литературы:

1. Щевелева Г.М. Развитие информационной культуры студенчества в образовательной среде университета / Г.М.Щевелева, В.Ф.Манухов // Гуманитарные науки и образование. 2019. Т. 10. №1(37). 80–89 с. Режим доступа: https://www.mordgpi.ru/upload/iblock/7aa/Tom–10_–_1–2019–_yanvar_mart_.pdf (дата обращения 28.01.2023)
2. Руколеев А.В. Программа построения интерактивной карты геологических исследований в российской империи / А.В.Руколеев, Т.М.Тушкина, Н.Ю.Налимова // Южно–Сибирский научный вестник. 2019. №2. 51–54 с. Режим доступа: http://s–sibsb.ru/images/articles/2019/2/S–SibSB_Issue_26–51–54.pdf (дата обращения 28.01.2023)
3. Архив культурного наследия // Памятники истории и культуры СССР/ Паспорт 2201263000. Режим доступа: http://nasledie–archive.ru/objs/2201263000.html (дата обращения 28.01.2023)

УДК 378.016

КЕЙС–ТЕХНОЛОГИИ КАК ОДИН ИЗ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ

Рыспаева Махабат Нургазовна
учитель русского языка и литературы
КГУ «Кушмурунская общеобразовательная школа №1
отдела образования Аулиекольского района»
Управления образования акимата Костанайской области
п. Кушмурун, Казахстан
E–mail: маха–8686@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада кейс–технологиясына анықтама беріліп, оқытудың кейс–әдісінің артықшылықтары белгі–ленген. Кейс–технология мен проблемалық оқыту арасындағы айырмашылық суреттеліп, кейс–технология бойынша жұмыс жасаудың кезеңдері мен толық алгоритмі, кейс түрлері көрсетіліп, кейс–әдістің оқытушы мүмкіндіктеріне мысал келтіріледі. Мақсатым: проблемалық оқыту технологиясының кейс технологиясы әдісі сияқты аз белгілі әдісі туралы түсініктерін кеңейту

Түйінді сөздер: *әдіс, кейс технология артықшылығы,кезең, пакет.*

Аннотация

В статье дано определение кейс–технологии, обозначены преимущества кейс–метода обучения. Описано главноеразличие между кейс–технологией и проблемным обучением, показаны этапы иподробный алгоритм работы по кейс–технологии, виды кейсов, сформулированы обучающие возможности кейс–метода. Цель моего: расширить представление о таком малоизвестном методе технологии проблемного обучения, как метод кейс – технологии

Ключевые слова: *кейс технология, метод, преимущество, этап, пакет*

Abstract

The article defineswhat«casetechnology» is, identifies the advantages of case method oflearning. The main difference between case technology and problem learning is shown, the stages anddetailedalgorithmofhow to use case technology are described, the types of cases are presented, teaching and learningcapabilities of case method are formulated.My goal: to expand the understanding of such a little–known method of problem–based learning technology as the case technology method

Key words: *case technology, me thod, advantage, stage, package.*

Сейчас в Казахстане происходит модернизация образовательной системы – предлагаются иное содержание, подходы, поведение, педагогический менталитет, идет становление новой системы образования, ориентированного на вхождение в мировое образовательное пространство. Этот про–цесс сопровождается существенными изменениями в педагогической теории и практике учебно–воспитательного процесса.

В этих условиях учителю необходимо ориентироваться в широком спектре современных инно–вационных технологий, идей, школ, направлений, не тратить время на открытие уже известного, а использовать весь арсенал педагогического опыта. Сегодня быть педагогически грамотным специа–листом нельзя без изучения всего обширного спектра образовательных технологий.

В связи с реформами образования в нашей стране происходит постоянный поиск эффектив–ных методов обучения. Среди современных технологий и методов обучения в последнее время особое место в образовании занимает обучение кейс – методом.

Кейс – метод совмещает в себе такие прекрасно зарекомендовавшие себя методы, как: метод проектов, ролевая игра, ситуативный анализ и многое другое. При решении общей проблемы на уро–ках русского языка и литературы полезной оказывается совместная деятельность, которая позволяет всем учащимсяполностью осмыслить и усвоить учебный материал, дополнительную информацию, а главное – научиться работать совместно и самостоятельно.

Актуальность определяется потребностями человека к самоопределению и самовыражению в условиях современного, информационного общества.

Тема моего педагогического обобщения *«Кейс – технологии на уроках русского языка и литературы».*

Одной из важнейших характеристик кейс–метода является умение воспользоваться теорией, обращение к фактическому материалу.

Кейс–технология применима в преподавании любых предметов, если основные задачи, поставленные на уроке – это обучение навыкам критического мышления, принятия решений незави–симого характера. Самыми удобными для использования кейс–технологий являются уроки русского языка и литературы, поскольку именно на этих уроках при работе с текстом мы подводим детей к той или иной мысли.

Структура и содержание кейса:

– предъявление темы урока, проблемы, вопросов, задания;
– подробное описание спорных ситуаций;
– сопутствующие факты, положения, варианты, альтернативы;
– учебно – методическое обеспечение:
– наглядный, раздаточный или другой иллюстративный материал;
– литература основная и дополнительная;
– режим работы с кейсом;
– критерии оценки работы по этапам [1, с. 5].

Таблица 1. Примерная схема обучения по кейс–методу

Учитель	*Ученики*
Разработка кейса Определение списка необходимой для усвоения учебной темы литературы. Разработка плана урока. Руководство групповой работой. Организация итогового обсуждения. Оценка работ учащихся.	Получение кейса Изучение литературы Самостоятельная подготовка Организация предварительного обсуждения содержания кейса Изучение дополнительной информации для овладения материалом учебной темы и выполнения задания Представление и отстаивание своего варианта решения задания Выслушивание точек зрения других участников

1. Подготовка учителем и учащимися:

На этом этапе учитель проводит логический отбор учебного материала, формулирует пробле–мы. При отборе материала учитывает, что: учебный материал большого объема запоминается с трудом; учебный материал, компактно расположенный в определенной системе, облегчает восприя–тие; выделение в обучаемом материале смысловых опорных пунктов способствует эффективности его запоминания.

2. Индивидуальная самостоятельная работа учащихся с кейсом:

Учащиеся на данном этапе работают с учебно – методическим обеспечением, дополни–тельной литературой, анализируют предложенные ситуации. При всей простоте названного этапа требуется большое искусство учителя, чтобы стимулировать интерес учащихся к самостоятельной работе, активизировать их учебную деятельность. В процессе самостоятельной работы к учащимся применяем самые различные методы и приемы обучения, в том числе и традиционные.

3. Проверка усвоения изученного материала.

Так как учащиеся самостоятельно по кейсу изучают новый материал, часто возникает потреб–ность в проверке его усвоения. Методы проверки могут быть традиционными (устный фронтальный опрос, взаимопроверка, ответ по карточкам и т.д.) и нетрадиционными (тестирование, рейтинг и т.д.)

4. Работа в микрогруппах:

Занимает центральное место в кейс – методе, так как это самый хороший метод изучения и обмена опытом. После того, как учащиеся разделены на малые группы для работы, они начинают самостоятельную работу.

Принципы организации самостоятельной совместной работы учащихся в малых группах:

Принцип сотрудничества: (совокупность совместной и индивидуальной деятельности; самостоятельная работа дома как опережающее обучение и работа непосредственно на занятии).

Принцип коллективизма: (работа каждого адресована не учителю, а всем учащимся).

Принцип ролевого участия: (добровольность при выборе ролей; удовольствие от сыгранной роли; тактичность в смене ролей).

Принцип ответственности: (отвечает материал урока ученик не учителю, а одноклассникам; контроль гласный; обучаем учащихся методам самоконтроля и самооценки).

Для эффективной работы малыми группами соблюдаются правила:

– общность проблемы для всех;

– общность требований (для этого, особенно на первых порах, создаем группы примерно равных возможностей);

– количество человек в группе – не более 5–ти (для эффективной работы каждого);

– выделение лидера (формального или неформального);

– создание контролирующей группы (например, экспертов);

– гласность работы во всех группах и коллективное обсуждение;

– учет возможностей группы при постановке проблемы (задачи должны быть посильными).

Выполнение этих правил дает возможность организовать развивающий учебный процесс, так как в решении творческой задачи учащиеся сначала ведут мысленный перебор известных им способов решения и, не найдя его в арсенале своего прежнего опыта, конструируют новый способ.

Особое внимание при работе в малых группах обращаем на *дискуссию,* в ходе которой осуществляется представление вариантов решения каждой ситуации, ответы на возникающие вопросы, оппонирование.

Критерии оценок работы по этапам занятия:

– грамотное решение проблемы;

– новизна и неординарность решения проблемы;

– краткость и четкость изложения теоретической части;

– качество оформления решения проблемы;

– этика ведения дискуссии;

– активность работы всех членов микрогруппы.

На уроке русского языка можно использовать следующий прием кейса.

Самое гордое слово в русском языке. Русский язык, как и все другие языки, устроен расчетли–во и экономно. Каждое слово может иметь десятки значений. Каждый речевой оборот может обрастать ворохом смыслов. На каждом корне вырастает целый куст слов. А каждая приставка или суффикс дают десятки и сотни новых слов на этом самом корне. Но есть в русском один очень хитрый суффикс –«– иссимус».

Конечно, это суффикс «приезжий», не коренной. Однако в русском языке много прижившихся суффиксов–иммигрантов. Все находят здесь пристанище, «женятся» на русских корнях, дружат с русскими приставками. А вот «– иссимус" не такой. Совсем не такой. В русском языке с ним создано только одно слово. Всего одно. Других нет.

Задание:

1. Угадайте что это за слово.

2. Дайте определение этого суффикса, что за смысл он дает слову?

3. Создайте несколько новых еще не существующих в русском языке слов с этим интересным суффиксом.

Можно даже сочинить мини–рассказ.

Применение кейс – технологии на уроках литературы. Чтобы помочь ребёнку стать компе–тентным, надо использовать активные методы обучения, например, метод проектов, метод проблемного изложения, игры, которые являются частью кейс – технологий.

Как реализовать кейс–метод на уроках литературы и русского языка? Например, урок литературы в 9 классе по творчествуУильям Шекспира «Ромео и Джульетта»

Ребята заполнилианалитические карты, тем самым проанализировали полностью произведе–ние, и сделали свой вывод. Пример аналитических карт на рисунке 1.

Рисунок 1. Аналитические карты на уроках литературы

Вывод:

Средством для достижения поставленных целей преподавания в русском языке и литературы является кейс, как пакет документов для работы учащихся. Чтобы помочь ребёнку стать компетент–ным, надо использовать активные методы обучения, например, метод проектов, метод проблемного изложения, игры, которые являются частью кейс – технологий. Системно –деятельностный подход в обучении, к которому в настоящее время стремится школа, побуждает учителя к поиску путей формирования и развития универсальных учебных действий, помогающий ученику «объять необъятное», изучать учебные предметы исходя из деятельности, то есть к знанию идти от действия.

В процессе изучения предмета «русский язык и литература» формирование теоретических представлений также может идти по этому пути – от действия к мысли. Поэтому особую важность приобретает формирование практических умений, основанных на владении универсальными учебными действиями.

Суть кейс – технологий – анализ реальной ситуации (определенных вводных данных), описа–ние которой одновременно отражает не только какую–либо практическую проблему, но и актуали–зирует определенный комплекс знаний, который необходимо усвоить при разрешении данной проблемы. При этом сама проблема не имеет однозначных решений. Будучи интерактивным методом обучения, кейс–метод позволяет повысить интерес учащихся к предмету. Применение этого метода помогает развить в детях такие важные для дальнейшей жизни качества, как коммуникабельность, социальная активность, умение правильно представить своё мнение и выслушать мнение другого человека.

Список литературы:

1. Полат Е.С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студ. вузов / Полат Е.С.; Бухаркина М.Ю. 2–е изд., стер. М: Академия, 2008. 368 с.
2. Пожитнева В.В. Кейс–технологии для развития одаренности // Химия в школе. 2008. №4. 13–17 с.
3. Полат Е.С. Организация дистанционного обучения в Российской Федерации // Информатика и образование. 2005. №4, 13–18 с.
4. Пырьева В.В. Кейсовая технология обучения и ее применение при изучении темы «Алгоритмы» // Информатика и образование. 2009. №11, 25–28 с.
5. Вагина М.В. Использование метода кейс–стади как образовательной технологии http://www.gup.ru/events/smi/detail. php?ID=166183 (дата обращения: 12.05.2019г.)

УДК 711.7

ПАРТНЕРСТВО БИЗНЕС СТРУКТУР И ВУЗОВ – КАК ДРАЙВЕР РАЗВИТИЯ РЫНКА БИЗНЕС ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

Сабиров Алишер Хикматович
к.э.н., доцент,
Ташкентский филиал РЭУ им. Г.В.Плеханова
E–mail: a.x.sabirov@gmail.com

Аннотация

Цель нашей статьи – рассмотреть и дать оценку, обосновать необходимостьформирования и развития партнерских отношений между вузами и бизнес–структурами, с одной стороны, госучреждениями и хозяйственными органами, с другой стороны, и определить пути взаимовыгодного сотрудничества.

Ключевые слова: *Стратегическое партнерство, вузы и бизнес–структуры, цифровизация образования, рынок труда и трудоустройство студентов; управленческое бизнес–образование.*

Аңдатпа

Біздің мақаламыздың мақсаты–бір жағынан жоғары оқу орындары мен бизнес–құрылымдар, екінші жағынан мемлекеттік мекемелер мен шаруашылық органдар арасындағы әріптестік қатынастарды қалып–тастыру және дамыту қажеттілігін қарастыру және бағалау, негіздеу және өзара тиімді ынтымақтастық жолдарын анықтау.

Кілт сөздер: *Стратегиялық әріптестік, ЖОО және бизнес–құрылымдар, білім беруді цифрландыру, еңбек нарығы және студенттерді жұмысқа орналастыру; басқарушылық бизнес–білім беру.*

Abstract

The purpose of our article is to consider and evaluate, substantiate the need for the formation and developpment of partnerships between universities and business structures, on the one hand, state institutions and economic bodies, on the other hand, and identify ways of mutually beneficial cooperation.

Key words: *Strategic partnership, universities and business structures, digitalization of education, labor market and employment of students, managerial business education.*

Нехватка квалифицированных кадров – актуальная проблема не только в Узбекистане, но и во всех республиках Центральной Азии.

В Республике Узбекистан в условиях острой недостаточности высоко квалифицированных кадров для приоритетных отраслей экономики, развитие системы бизнес–образования имеет перво–степенное значение, поскольку именно данный сегмент образовательного рынка отвечает за подготовку предпринимательских и управленческих кадров, способных обеспечить рост и конкурен-тоспособность отечественной экономики. Выпускники вузов и колледжей часто оказываются совсем не подготовленными к требованиям и нуждам работодателя (т.е. бизнес–структур), а работодателям часто приходится обучать сотрудников с нуля. От этого проигрывают все участники рынка. Студент не получает необходимые и актуальные знания, работодатель теряет ресурсы на переподготовку кадра, а учебное заведение (если оно государственное) тратит средства из госбюджета неэффективно.

Нестабильность и неопределенность порождают неуверенность в будущем руководителей компаний, многие из которых ищут выход в обучении.

Прежде всего, надо четко представлять о каком уровне бизнес–образования идет речь?

Существуют до–вузовское, вузовское и послевузовское бизнес–образование.

Поскольку в данной статье мы рассматриваем и оцениваем деятельность вузов и университе–тов – это уровень бакалаврского и магистерского бизнес–образования, где преподается одна область знаний – «экономика», «маркетинг», «менеджмент», «финансы», и, соответственно, по направлениям формируется профили и специализация.

Международные исследования зарубежных бизнес школ свидетельствуют о возрастающей роли бизнес–образования в контексте глобализационных процессов [4]. Несмотря на то, что в послед-ние годы бизнес школы подвергаются большой критике, особенно за неспособность предотвращения финансово–экономических кризисов, спрос на бизнес–программы в мире не уменьшается. Совре–менные условия ведения бизнеса выдвигают новые требования к компетенциям руководящих кадров и лидеров коммерческих структур.Наблюдается значительный рост слушателей, обучающихся на программах MBA и Executive MBA, а также краткосрочных программах профессионального разви–тия. Первостепенной задачей вузов и бизнес школ в современных условиях становится адаптация к быстро изменяющимся внешним условиям.

Как показывает опыт ведущих зарубежных стран – более высокий уровень бизнес–образования представляют бизнес–школы и специализированные колледжи – это программы–MBA, ExecutiveMBA, DBA, MIM – образовательные форматы, где обучаются, в основном, контингент слуша–телей, окончившие вузы и имеющие практический опыт, соответствующие навыки и компетенции в

бизнесе. Например, обучение в MBA в корне отличается от вузовского бизнес–образования т.к. это комплексное, системное управленческое образование, которое дает практические навыки: бизнес–стратегии, финансов, маркетинга, управления персоналом и лидерство. Программы ExecutiveMBA – это короткие обучающие курсы и программы для людей с управленческим опытом.

Как позиционируют себя и что дают слушателям «топовые» бизнес–школы западного образца для целевых аудиторий слушателей?

1. Современные знания и деловые навыки;
2. Нетворкинг.
3. Признание и сертификацию;
4. Возможности личной трансформации.

На наш взгляд и вузы, и работодатели всех уровней должны быть заинтересованы в качестве бизнес–образования и во взаимовыгодном сотрудничестве, которое может осуществляться в различ–ных формах. Одним из важных итогов и результатов тесного, заинтересованного сотрудничества может быть достижение баланса между потребностями вузов в трудоустройстве своих выпускников и бизнес–структур, их производственных подразделений в получении кадров нужной квалификации.

Сегодня профессиональное бизнес–образование и высококвалифицированная подготовка персонала представляется важнейшим фактором успешной деятельности любого предприятия и предпринимательской структуры. Высшие образовательные учреждения–как центры «генерирова–ния» новых знаний, их преподавательский и научно–исследовательский потенциал находятся в центре пристального внимания со стороны государственных и коммерческих структур, заинтересо–ванных в успешном осуществлении нового этапа проводимых экономических реформ и повышения качества жизни населения страны. Так, одним из приоритетов «Концепции развития системы высшего образования Республики Узбекистан до 2030 года», утвержденной от 8 октября 2019 г. является «продолжение курса дальнейшего совершенствования системы непрерывного образования, повыше–ния доступности качественных образовательных услуг, подготовки высококвалифи–цированных кадров в соответствии с современными потребностями рынка труда» [2, 3]. Принятая концепция предполагает фокус на внедрение программ обучения критическому мышлению, независимому обучению, использованию виртуальных систем и т.д. Вопросы развития повышения конкуренто–способности образования страны на национальном и международном рынках труда также вошли в Концепцию комплексного социально–экономического развития Республики Узбекистан до 2030 года.

Объявление 2023 года–Годом заботы о человеке и качественного образования, где повыше–ние качества образования определенно как «единственно правильный путь развития Нового Узбекистана» [1].В этом контексте все уровниотечественногобизнес–образование вступают в новый этап своегодальнейшего роста и развития.

Во–первых, не подлежит сомнению тот факт, что национальным вузам и университетам, при подготовке своих кадров, необходимо четко ориентироваться на потребности рынка.

Во–вторых, им следует найти способ, при сохранении своей образовательной, научно–ориен–тированной природы и финансирования, суметь учитывать требования бизнес–партнеров, целью которых является достижение прибыли. Для этого необходимо выработать ясную бизнес–стратегию, где будут предельно четко описаны конечные приоритетные направления совместной работы. Обе стороны должны стремиться к долгосрочному стратегическому партнерству. Такое партнерство вуза и работодателя или их интеграция – должно фиксироваться в деловых соглашениях, ежегодных планах, научных и международных программах, проводимых совместных вебинарах с участием заинтересованных государственных и коммерческих структур, перечне мероприятий возможно запланировать совместное создание независимых, негосударственных бизнес–школ и колледжей.

Стратегическое партнерство повышает конкурентоспособность и бизнес–структур (предприя–тий) и образовательных учреждений. Оно позволяет интегрировать обеим сторонам интеллектуаль–ный, кадровый, производственный и материально–технический, финансовый потенциал.

Каковы же стратегические интересы партнеров?

Как было отмечено выше, бизнес–структурам, имеющим производственные предприятия, нужны компетентные специалисты икачественные кадры, новые цифровые технологии, новая конкурентоспособная продукция и инновационная активность – какна внутреннем, так и на внешнем рынках.

Близкие стратегические интересы имеют и высшие образовательные учреждения. Универси–теты тоже хотят готовить качественные и востребованные кадры, иметь современную материальную и научную базу, высококвалифицированных преподавателей и специалистов, обеспечивать разработку диверсифицированных учебных программ, способствовать появлению новых методов обучения и углублению современных цифровых технологий в высшее образование. Это определяет их конкурентоспособность на рынке образовательных услуг.

Третья сторона стратегического партнерства, о которой нельзя забывать – это студент. Он тоже заинтересован в получении новейших, качественных знаний и востребованной, перспективной профессии, что обеспечит его конкурентоспособность на рынке труда и дальнейший карьерный рост.

Это значит, что выпускнику необходимо быть креативным и целеустремленным, компетентным хотя бы для того, чтобы уметь работать в команде и быстро пополнять «свой багаж» новыми знаниями,используя цифровые технологии .

Но есть еще и четвертая сторона – государственные структуры в т.ч. министерства и ведомства, региональные и местные органы власти, включая махалли[1], которые, каждый на своем уровне, должны способствовать и создавать условия для многогранного и успешного партнерства вузов и бизнес–структур. Появление международных университетов, таких как Вестминстерский, ИНХА, Амити, Вебстера, Йоджу и других, дало возможность увидеть, как развитие новых процессов и информационных технологий в высшем образовании может принести пользу развитию страны в целом и практическому сотрудничеству с бизнес–структурами, а также становлению «сегмента»–управленческое бизнес–образование на рынке образовательных услуг.

С другой стороны, за счет прозрачности процессов все заинтересованные стороны – студенты и их родители, работодатели, госструктуры – смогут не только почувствовать уверенность в качестве обучения, но и непосредственно принять участие в его обеспечении и дальнейшем развитии.

Таким образом, нынешняя ситуация, сложившаяся в экономике Узбекистана требует конкрет–ных практических шагов, преодоление излишнего бюрократизма и сокращение промежуточных процедур для создания эффективного механизма сотрудничества учреждений высшего образования с бизнес–структурами, с одной стороны, госструктури хозяйственных органов, с другой. Мы не должны забывать и о студентах. Внедрение новых форматов стратегического партнерства позволит решать:

– для бизнес–структур: устойчиво сотрудничать за счет создания совместных учебно–иннова–ционных центров для получения новейших инновационных идей, проектов и квалифицированных кадров, участвоватьв работе университетских бизнес – инкубаторови технопарков для создания своих субъектов предпринимательства, аккредитации образовательных программ и участие в координационных (попечительских) советах и т.п.; постоянное обеспечение базы практик для студентов –выпускников и магистров;

– для вузовских учреждений – гарантированное трудоустройство выпускников; отсутствие проблем с организацией практики; возможность своевременно вносить изменения в педагогические концепции и в учебные программы в соответствии с требованиями рынка. Это улучшение мате–риально–технической базы, обновление учебных курсов, материальная помощь преподавателям и аспирантам, докторантам, которые вовлечены внаучно–исследовательские программы, повышение престижа факультетов и ВУЗа в целом, что обеспечит конкурентоспособность, значительный рост рейтинга не только на национальном, но и на международном образовательном пространстве;

– для студентов – возможность правильно выбрать вуз, познакомиться с современными технологиями, получить и развить навыки работы в команде, понять, как строится процесс произ–водства, цифрового, программного обеспечения, познакомиться с условиями работы и требованиями, предъявляемыми компаниями. Самым привлекательным, конечно, для них является возможность дальнейшего трудоустройства;

– для госструктур и местных органов – развитие экономики знаний на основе цифровизации и решение многих социальных проблем общества, повышение качества жизни, получение дополни–тельных налоговых поступлений и создание новыхвысокооплачиваемых рабочих мест.

Следует особое внимание уделять аспектам, связанныес развитием цифровой экономики в стране.

В связи с вышеуказанным, большие изменения ожидаети отечественный рынок труда. Основные участники: образовательные учреждения и их студенты, работодатели, в т.ч. госструктуры, также поставлены перед необходимостью приспосабливаться к новым реалиям цифровой трансфор–мации: массовое использование социальных сетей и контента на веб–ресурсах (компьютеры, мобильные устройства), возрастает популярность вечерних и модульных форм обучения, а интернационализация содержания образования приводит к распространение сетевых университетов (имеющих зарубежные кампусы) и пр.

Так, внедряемые цифровые технологии и платформы в компанияхработодателей будут значительно облегчать поиск кадров, сокращать сроки поиска работы, повышать производительность труда сотрудников и т.п.

Цифровая трансформация оказывает влияние и на возникновение новых профессий, следо–вательно, новых знаний и компетенций, которыми должны владеть не только специалисты, но и население, живущие в условиях цифровой экономики.

В учебных вузах и университетах становление цифровых технологий это не только новые методы обучения. это и задача формирования специалистов нового образца, новых специальностей,

---

[1] Орган самоуправления граждан страны, который сегодня решает целый спектр вопросов социально-экономического развития отдельно взятых местных населенных пунктов и территорий.

новых профессиональных навыков и компетенций. Таким образом, подготовка квалифицированных кадров является ключевым ресурсом для цифровой экономики, создаются новые возможности для трудоустройства граждан и повышению качества их жизни.

Совместные бизнес–проекты, открытие новых учебных комплексов, подготовка образова–тельных программ, ориентированных на требовательный и разборчивый рынок труда, развитие технологических кластеров и технопарков, инновационных предприятий, – все это обеспечивает среду, благоприятную для возникновения инвестиционных инициатив и смягчения инвестиционного климата на национальном уровне и в регионах.

Все вышеуказанное обуславливает необходимость широкого участия в процессах экономии–ческого развития страны представителей общественности и всего научного сообщества. Лишь путем комплексного и взаимовыгодного сотрудничества и партнерства учреждений высшего образования, бизнес–структур, органов государственной власти, общественных и зарубежных институтов возможно построение современной, конкурентоспособной экономики, обеспечивающей стабильное и поступа–тельное развитие страны, выходна глобальный уровень и качественный рост благосостояния населения.

Список литературы:

1. **«**Послание Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева Олий Мажлису и народу Узбекистана».20 декабря 2022 г.www.Lex.uz
2. «Концепция развития системы высшего образования Республики Узбекистан до 2030 года», 8 октября 2019 г,www.Lex.uz2.Указ Президента РУз «Об утверждении стратегии инновационного развития Республики Узбекистан на 2019–2021 г.г.» // Народное слово, 22 сентября 2018 года.
3. Партнерство университетов и бизнеса: опыт США. Информационно–аналитический материал. Нижний–Новгород, 2011
4. Сабиров А.Х.Роль вузовской науки в Республике Узбекистан при переходе на инновационный путь развития// Материалы международной научно–практической конференции: «Конкурентные преимущества экономического образования :состояние и перспективы». 2014. 53–55 с.

УДК 711.7

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧТЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Сагимбаева Нургул Муратбековна
учитель русского языка и литературы
гимназия имени С.Мауленова
г. Костанай, Казахстан
E–mail: nurgul.nurxan@mail.ru

Аңдатпа

Функционалдық сауаттылық параметрлеріне тілдік, компьютерлік және ақпараттық, құқықтық, азаматтық, қаржылық, экологиялық сауаттылық, өз қызметінің мақсаттары мен міндеттерін қою және өзгерту мүмкіндігі жатады. Ақпараттық технологиялардың даму дәуіріндегі мұғалім оқушының күнделікті өмірі мен өмірлік маңызды мәселелерді шешу контекстінде ақпаратты табуға, түсінуге, түрлендіруге және пайдалануға байланысты оқу тапсырмаларын жобалауы керек. Осы мақсатта оқу жағдайларын жасау үшін нақты өмірден алынған мысалдарды қолдануға болады, ал оқу тапсырмаларына арналған материалдар ретінде – жарнамалар, нұсқаулықтар, мәзірлер, кіру билеттері және т.б. осы материалдардың негізінде функционалдық сауаттылықты дамытуға арналған тапсырмалар жасауға болады.

Түйінді сөздер*: сауаттылық, оқу, тапсырмалар, ақпарат, қазіргі заман.*

Аннотация

Параметры функциональной грамотности включают языковую, компьютерную и информационную, правовую, гражданскую, финансовую, экологическую грамотность, способность ставить и изменять цели и задачи собственной деятельности. Учителю в эпоху развития информационных технологий необходимо проектировать учебные задания, связанные с поиском, пониманием, преобразованием и использованием информации в контексте повседневной жизни ученика и решения жизненно важных проблем. С этой целью для создания учебных ситуаций, можно использовать примеры из реальной жизни, а в качестве материалов для учебных заданий – объявления, рекламу, инструкции, меню, входные билеты и т.д. На основе этих материалов можно создавать задания на развитие функциональной грамотности.

Ключевые слова: *грамотность, чтение, задания, информация, современность.*

Abstract

The parameters of functional literacy include language, computer and information, legal, civil, financial, environmental literacy, the ability to set and change the goals and objectives of their own activities. In the era of information technology development, a teacher needs to design educational tasks related to the search, understanding, transformation and use of information in the context of a student's daily life and solving vital problems. For this purpose, to create educational situations, you can use real–life examples, and as materials for educational tasks – ads, advertisements, instructions, menus, entrance tickets, etc. Based on these materials, you can create tasks for the development of functional literacy.

Key words*: literacy, reading, tasks, information, modernity.*

Почему формирование функциональной грамотности – задача школы? Наряду с формиро–ванием предметных знаний и умений школа должна обеспечивать развитие у обучающихся умений использовать свои знания в разнообразных ситуациях, близких к реальным, т.е. способность использовать навыки чтения и письма в условиях взаимодействия с социумом (оформить счет в банке, прочитать инструкцию к купленному компьютеру и т.д.). Это тот уровень грамотности, который делает возможным полноценную деятельность человека в социальном окружении.

Функциональная грамотность – это способность человека применять на практике свои знания и умения. На ее формирование влияет семья, окружение, могут играть роль даже место жительства, уровень достатка и другие социально–значимые факторы. Задача школы – помочь ребенку достичь базового уровня функциональной грамотности вне зависимости от внешних обстоятельств. Так он сможет быть успешным в жизни: речь идет не о том, что он гарантированно станет директором огром–ной корпорации, а о том, что он сможет прочитать и понять инструкцию, отличить фейк в интернете от правдивой информации, не пропустить квартплату. Со временем понятие функциональной грамот–ности уточняется и расширяется. Если раньше под ней понимали только умение работать с текстовой информацией, то теперь в ее контексте мы говорим, и про математическую, и про естественно–науч–ную, и про финансовую грамотность, и про креативное мышление, и про глобальные компетенции. Другими словами, чем больше вызовов бросает нам современность, тем больше компетенций вбирает в себя понятие функциональной грамотности. Формирование функциональной грамотности – важная задача учителя. В основе функциональной грамотности по–прежнему лежит функциональное чтение: оно помогает извлекать и понимать информацию, представленную в разных видах – текст, фото, речь, графики, иллюстрации, видео, схемы и др., работать с ней, интерпретировать, анализи–ровать, сравнивать. Без него другие виды функциональной грамотности будут ребенку недоступны, потому что каждый из них опирается на базовое умение работать с информацией – и именно функциональное чтение важно развивать у обучающихся. На уроках русского языка формировать функциональную грамотность и развивать ее удобно при работе с текстом. Привычные задания на определение основной мысли и темы текста позволяют поработать с пониманием, поиском и извлечением информации. Задания по составлению плана текста позволяют оценить форму текста, проанализировать его структуру, преобразовать информацию из текста. Все они так или иначе являются заданиями по функциональной грамотности. При работе над читательской грамотностью важно работать не только с художественными текстами, но и с научными, бытовыми, учебными.

На уроках русского языка ученики встречаются с большим количеством учебных текстов. Это правила, инструкции к заданиям, объяснения и определения. Важно уделять внимание тому, чтобы дети научились читать и понимать непростые тексты. Кроме того, формированию функциональной грамотности способствует изучение правил и алгоритмов, представленных в виде схем, таблиц. Некоторые учителя объясняют детям не только суть правила, но и показывают, как его удобно можно «зарисовать» или сделать краткую схематичную «шпаргалку». Такие преобразования – основа рабо–ты с информацией. Мы сами узнали много нового, создавая эти задания по функциональной грамотности. Задания, разработанные с учетом учебных потребностей и возрастных особенностей – одна из составляющих функциональной грамотности и залог успеха на уроках. Большую помощь в работе по формированию функциональной грамотности на уроках оказывает ИКТ: ведь без презентаций,поиска дополнительной информации из других источников немыслим современный урок. Для создания учебных ситуаций, можно использовать примеры из реальной жизни, а в качестве материалов для учебных заданий – объявления, рекламу, инструкции, меню, входные билеты и т.д. На основе этих материалов можно создавать задания на развитие функциональной грамотности.

Рисунок 1. Задание на развитие функциональной грамотности

Например, задание: используя информацию несплошного текста, составьте рассказ о роли русского языка в современном мире.

Я в своей работе использую такие материалы. А ещё пользуюсь всевозможными учебными пособиями, которые можно приобрести в магазинах учебной литературы.Если же у вас есть желание разработать такие задания самим, то нужно знать требования, которые предъявляются к такого рода работе.

Оценка грамотности чтения должна учитывать следующие пять аспектов, овладение которыми свидетельствует о полном понимании текста:

– общая ориентация в содержании текста и понимание его целостного смысла (20% заданий);

– выявление информации (20% заданий);

– интерпретация текста (30% заданий);

– рефлексия на содержание текста (15% заданий).

Все аспекты чтения взаимосвязаны, и от выполнения одного из них зависит успешное завершение другого. Полное понимание текста предполагает определённый уровень компетентности учащегося по каждому из аспектов. Для выявления общей ориентации в содержании текста и понимания его целостного смысла уместно определение главной темы, общей цели или назначения текста.

Задания, направленные на выявление общего понимания текста, могут предложить учащимся обнаружить соответствие между частью текста и сформулированной вопросом общей идеей его, частью текста и специфической сноской, данной автором к ней. Возможно предложить из сформули–рованных идей текста выбрать наиболее общую, доминирующую.

Существуют различные типы заданий, которые позволяют развивать и проверять навыки чте–ния. Приведём перечень некоторых типов заданий в соответствии с развиваемыми и компетенциями.

Задания «множественного выбора»:

1) выбор правильного ответа из предложенных вариантов;

2) определение вариантов утверждений, соответствующих/не соответствующих содержанию текста/не имеющих отношения к тексту;

3) установление истинности/ложности информации по отношению к

4) содержанию текста.

Задания «на соотнесение»:

1) нахождение соответствия между вопросами, названиями, утверждениями, пунктами плана, картинками, знаками, схемами, диаграммами и частями текста (короткими текстами);

2) нахождение соответствующих содержанию текста слов,выражений, предложений, картинок, схем и т.п.;

3) соотнесение данных слов (выражений) со словами из текста (нахождение синонимов/ антонимов).

Задания «на дополнение информации»:

1) заполнение пропусков в тексте предложениями / несколькими словами / одним словом;

2) дополнение (завершение) предложений.

Задания «на перенос информации»:

1) заполнение таблиц на основе прочитанного;

2) дополнение таблиц / схем на основе прочитанного.

Задания «на восстановление деформированного текста»:

1) расположение «перепутанных» фрагментов текста в правильной последовательности.

Приведу пример таких заданий для формирования функциональной грамотности, которые разрабатываю для уроков русского языка:

Текст 1

Иностранцы изучающие русский язык (н..) как (н..) могут понять почему (по) русски нужно гово–рить видеть кого (что), смотреть – на кого (на что), а любоваться – кем (чем). (Н...) какие объяснения тут (н…) помогут – пр...дется просто выучить наизусть какую форму существительного «любит» каждый из этих бли...ких по смыслу глаголов. Синтаксическая связь при которой главное слово тре–бу...т от завис...мого какой (то) одной конкретной формы называется управлением. При управлении как (бы) (н...) менялась форма главного слова зависимое как стойкий оловян...ый с…лдатик остается (н...) измен…ым: вижу кошку, видят кошку, видел кошку, видела бы кошку.Способность слова управлять кол...ичеством его потенциальных «подчинен…ых» и форма которой потребу...т (от) них «начальник» тесно связан...ы с лексическим значением управляющего слова. А там где царит лексика (н...) возможны ун…в…рсальные схемы; какой имен...о окаж...тся модель управления дан...ого слова пр...ходится просто помнить. И все мы носители языка храним в памяти эту информацию. Если (же) возникают с...мнения как правильно сказать: свет лампы или свет от лампы, – нужно обратиться к словарю. (Языкознание: Энциклопедический словарь)

1. Озаглавьте текст.
2. Докажите, что это текст _____
3. Определите тему текста _____
4. Назовите основную мысль текста _____
5. Определите стиль текста (докажите свое мнение) _____
6. Определите тип текста (докажите свое мнение) _____
7. Прочитай утверждения в таблице. Правдивы ли они? Если утверждение верное – поставь напротив букву **А**, если утверждение неверное – поставь напротив букву **Б**. Утверждение **А** (да), **Б** (нет)

Утверждение	*А (да)* *Б (нет)*
1.Управление – это синтаксическая связь, при которой главное слово требует от зависимого какой–то одной конкретной формы.	
2. При управлении меняется главное слово и в зависимости от него изменяется зависимое.	
3. Надо всегда помнить, какой именно окажется модель управления данного конкретного слова.	

8. Расставьте недостающие знаки препинания. Вставьте, где нужно, пропущенные буквы.
9. Определите способ связи между следующими предложениями текста:

1 и 2_____
2 и 3 _____
3 и 4 _____

10. В тексте говорится только об одном виде синтаксической связи – управлении. А какие виды еще существуют? Дайте им определение. Примеры приведите из текста.
11. Произведите морфемный разбор слов:

Синтаксическая – _____
Управлением – _____
Наизусть – _____

13. Произведите синтаксический разбор третьего предложения.

Синтаксическая связь при которой главное слово требу...т от завис...мого какой (то) одной конкретной формы называется управлением.

Сущность функциональной грамотности состоит в способности личности самостоятельно осуществлять учебную деятельность и применять приобретённые знания, умения и навыки для решения жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности. Эти умения могут быть приобретены учащимися при условиях, если:

– обучение носит деятельностный характер;
– учебный процесс ориентирован на развитие самостоятельности и ответственности ученика за результаты своей деятельности;
– предоставляется возможность для приобретения опыта достижения цели;
– используются продуктивные формы групповой работы.

Таким образом, научиться действовать ученик может только в процессе самого действия, и в зависимости от каждодневной работы учителя, образовательной технологии, которую он выбирает, формируется функциональная грамотность современного школьника.

Список литературы:

1. Комиссарова Л.Ю., Колесниченко Ю.Е. Возможности систематической словарной работы на уроках русского языка для развития функциональной грамотности учащихся // Актуальные вопросы методики преподавания русского языка и русского языка как иностранного. М.: Издательство «Спутник +», 2016. 536–543 с.
2. Комиссарова Л.Ю. Основные направления преемственности при обучении орфографии в непрерывном курсе русского языка // Проблемы современного образования. 2013. №1. [Электронный ресурс]

URL: http://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye–napravleniya–preemstvennosti–pri–obuchenii–orfografii–v–nepreryvnom–kurse–russkogo–yazyka

ӘОЖ 372.881.111.1

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Салимова Анель Маулытбаевна
1 курс магистранты
Навий Лиза Набиевна
п.ғ.қ., профессор
«Ш.Уалиханов атындағы Көкшетау университеті» Кеақ
Көкшетау қаласы, Қазақстан
E–mail: anelya.salimova@gmail.com

Аңдатпа

Бұл мақаланың өзектілігі қазіргі шет тілдерін оқыту әдістемесінің өзекті мәселелерінің бірі коммуникативтік құзіреттілікті дамыту болып табылады.Мақалада профессор–ғалымдардың осы зерттеуге арналған ғылыми еңбектердегітұжырымы беріледі. Сондай–ақұсынылған мақалада ағылшынтілін үйрету барысында ауызша сөйлеу дағдыларынтиімді әдіс–тәсілдермен дамытып оқыту көрсетілген. Мақаланың мақсаты ағылшын пәні мұғалімдеріне немесе зерттеу жұмысын жасап жатқан студенттерге коммуника–тивтік құзіреттілікті зерттеген ғалымдаржайлы мәлімет беру және сабақта қолданылатын тиімді әдістер туралы ақпарат беру.

Түйінді сөздер: *коммуникативтік құзіреттілік, ағылшын тілі, диалогтік оқыту, рөлдік ойын, пікірталас, оқуға үйрету.*

Аннотация

Актуальность данной статьи одной из актуальных проблем современной методики преподавания иностранных языков является развитие коммуникативной компетенции.В статье дается заключение ученых–профессоров в научных трудах, посвященных этому исследованию. Также в представленной статье показано развитие навыков устной речи в процессе обучения английскому языку эффективными методами. Цель статьи предоставить учителям английского языка или студентам, выполняющим исследовательскую работу, информацию об ученых, изучавших коммуникативные компетенции, и информацию об эффективных методах, используемых на уроке.

Ключевые слова: *коммуникативная компетентность, английский язык, диалогическое обучение, ролевая игра, дискуссия, обучение чтению.*

Abstract

The topicalityof this article one of the actual problems of modern methods of teaching foreign languages is the development of communicative competence.The article gives the conclusion of scientists–professors in scientific papers devoted to this study. The article also shows the development of oral speech skills in the process of teaching English by effective methods.The purpose of the article is to provide English teachers or students doing research work with information about scientists who have studied communicative competencies and information about effective methods used in the lesson

Key words: *communicative competence, English, dialogic learning, role–playing, discussion, learning to read.*

Коммуникатив бұл –тілдік қатынас,ақпарат алмасу болып табылады. Ал, «құзыреттілік» терми–нін XX ғасырдың ортасында американдық ғалым лингвист Н. Хомский енгізген болатын, бастапқыда ол шетел тілінде нақты белгілі бір тілдік қызметті орындау үшін қажетті қабілеттіктер деген түсінік берді және оны адамның іскерліктері мен тәжірибесімен байланыстырды. Нақтылап айтатын болсақ, Н.Хомский 1965 ж. Массачусетс университетінде «компетенция» ұғымын тіл теориясына қатысты қолданды [1, б. 65].

Көптеген отандық және шетелдік ғалымдар шет тіліндегі коммуникативті құзыреттіліктің мәнін, құрылымын, қалыптасу шарттарын анықтай отырып, осы тақырып бойынша теориялық және практи–калық мәселелерді әзірлеумен айналысты (М.З.Биболетова, И.Л.Бим, И.Д.Галскова, Н.И.Гез, А.А.Ми–ролюбов, Е.И.Пассов, В.В.Сафонова, Е.Н.Соловова, П.В.Сысоев, И.И.Халеева, А.Н.Шамов, А.В.Ще–пилова). Сонымен қатар коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру процестерін түсіну үшін психологтар Г.М.Андреева, Л.И.Анцыферова, Л.С.Выготский, П.И.Зинченко, И.А.Зимней, А.Н.Леон-тьев, Е.В.Мосей–ко, И.Е.Нелисов және С.Л.Рубинштейннің сөйлеу теориясы бойынша зерттеулері үлкен маңызға ие. Ал оқытудағы коммуникативтік тәсіл саласындағы зерттеулерді А.А.Бодалев, В.Я.Ляудис, А.К.Маркова, Р.П.Милруд, Е.И.Пассов, А.В.Петровский жүргізді.

И.Л.Бим, Л.Ш.Гегечкори, Г.А.Китайгородская, Б.А.Ляпидус, Г.Лозанов, В.И.Пассов, Д.А.Узнадзе сияқты зерттеушілердің жұмыстары шет тілдік коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыруға арналған [2, б. 30].

Отандық педагогикада коммуникативтік құзыреттілік ұғымы мен құзыреттілік тұғыры мәселелерінің мәнін зерделеуге бірнеше ғалымдардың еңбектері де арналды. Атап айтатын болсақ, В.А.Ким, А.Т.Чакликова, Г.М.Касымова, Б.А.Жетписбаева, Г.О.Рахимбекова, Л.В.Волкова, Л.К.Қара–баева, М.М.Биназарова, Б.Б.Кенджаева, М.М. Акешованың еңбектері аталған ұғымға әр түрлі аспекті–лердің түрлі қырынан қарастыруға өз үлестерін қосты. Коммуникативті құзыреттіліктің құрамдас бөлігі туралы әртүрлі пікірлерде бар. Л.Бахман коммуникативтік құзыреттіліктің құрамына дискурсивті, тілдік, сөйлеу, прагматикалық, ауызекі, стратегиялық және социолингвистикалық сияқты жеті кіші құзыретті енгізді.

Сонымен сабақ барысында коммуникативтік құзіреттілікті арттыру және дамыту үшін белсенді оқыту әдістерін қолдану болып табылады. Мұндай әдістерге семинар, пікірталас, диалог, диспуттар, дөңгелек үстелдер,ойындар, іскерлік және рөлдік ойындар жатады.

Шетелдік ғалымдардың зерттеу нәтижесінде күнделікті сабақта қолданылатын «диалогтік оқыту» модулінің маңызы зор табыстарға жеткізетінін дәлелдеген. Мысалы, Мерсер мен Литлтон (2007) өз еңбектерінде диалог сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар, олардың білім деңгейінің өсуіне де үлес қосатындығын атап көрсетеді [3, б. 304].

Диалогтік оқыту кезінде Мерсер мен Литлтонның пайымдауынша, оқушының пәнге деген қызығушылығы артады, оның білім деңгейінің өсуіне әсер етеді, берілген тақырыпты тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

Коммуникативтік құзыреттілікті дамыту мақсатында оқуға үйретуде келесі тапсырмаларды қолдануға болады:

- оқушыларға мәтіннің тақырыбы немесе бірінші сөйлемі бойынша мәтіннің не туралы болатынын болжауды, өз пікірлерімен алмасуды ұсыну;
- мәтінді оқымас бұрын оқушыларды мәтіннің тақырыбы мен мазмұнына қатысты бірқатар мәселелерді талқылауға шақыру;
- параллель оқу дегеніміз – оқушылар бір мәселе (тақырып) бойынша әртүрлі мәтіндерді оқып, содан кейін алынған ақпаратпен алмасып, ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтап, мәліметтерді толықтыратын әдіс;
- бірлесіп оқу дегеніміз – әр түрлі оқушылардың бір мәтінді оқуы, олардың әрқайсысының осы мәтінге қатысты өзіндік тапсырмасы бар. Нәтижесінде оқушылардың әрқайсысы өздерінің бастапқы ақпаратын жеткізеді және олар бірге бір мәтіннен әртүрлі ақпаратты алудың толық көрінісін береді;
- мәтін бойынша бірнеше мәлімдемелерді жұпта талқылау және мәтіннің мазмұнына қайшы келетін мәлімдемені анықтау;
- кейіпкердің аты мен оның сипаттамасын – мәтінде көрсетілген сипаттаманы байла–ныстыру;
- мәтіннен сөйлемдерді хронологиялық ретпен орналастыру;
- мәтін мазмұнын бірнеше бөлікке бөліп, оқушылардан бөліктерді дұрыс ретке келтіруді сұрау;
- мәтінді оқығаннан кейін оқушыларға мәтіндегі негізгі мәселелерді ұсыну;
- оқушылардан оқиғаны сахналауды сұрау;
- оқушылардан мәтіннің соңын ойлап табуды сұрау, содан кейін түпнұсқамен салыстыру.

Сөйлеу әрекетінің осы түрін оқытудағы коммуникативтілік әр түрлі оқу түрлерін, сөйлеу мәнерінің әртүрлі түрлерін және сөйлеуді іс–әрекеттің бір түрі ретінде оқуды ұйымдастырудың әртүрлі әдістерін қолдану арқылы қол жеткізіледі.

Выготскийдің оқыту моделі оқушы диалог құру нәтижесінде білім алады деп жорамалдайды. Сондықтан, оқушының білім деңгейін дамытуға әлеуметтік көмек көрсетуде мұғалімнің рөлі ерекше. Оқушылардың көбірек білетін басқа адамдармен, бұл рөлдерде сыныптастары мен мұғалімдер болуы мүмкін, диалог жүргізу мүмкіндігі болған жағдайда, оқыту жеңіл болмақ.

Ойын – ойлау қабілетін жақсарту мен сабақты қызықты өткізу мақсатында қолданылатын оқытушының құралы. Ойын – оқыту мен тәрбиелеуде дәстүрлі әдіс екендігі мәлім [4, б. 3]. Ойын көмегімен оқушылардың таным процестерінің барлығы да іске қосылады: байқау, есте сақтау, ойлау және шығармашылық қабілеттері дамиды. Ойын технологиясын қолдану – әр қашан жақсы нәтижелер береді, пәнге деген қызығушылықты арттырады. Сабақтың мақсаты мен міндетіне қарай сол сабақты пысықтауда, оқушылардың сөйлеу әрекетін іске қосуда әр түрлі ойындар қолданылады. Сондай–ақ шетел тілі сабағында ойындарды қолдану, тіл үйренушілерге тек қана ауызша сөйлеу қабілетін жақсартып қоймай, адамдарға шығармашыл тұлға болып қалыптасуға, кез келген істі шығармашы–лықпен орындау, яғни оны сапалы, жоғары дәрежеде орындауға септігін тигізеді. Ойын – ол өзін – өзі

бақылау, өзін – өзі басқару, өзін – өзі қалыптастыру ортасы. Ойын әр қашан кез келген жағдайда шешім қабылдауға – қалай мәселеден шығу, не айту, қалай жеңу жолдарын үйретеді.

Ағылшын тілі сабқтарында рөлдік ойындарды жиі қолдану тәжірибелік міндеттермен қоса білімділік және тәрбиелік міндеттерді де шешуге ықпал етеді.Оқушылар өздерін еркін ұстап кез келген тапсырмаларды орындауда белсенділік танытады. Тіпті нашар оқитын, өз– өзіне сенімділігі төмен балалардың да белсенділігі, өзіне деген сенімділігі артады.Оқушылар тіл тасушылармен қарым–қатынас жасауға қорықпай, тіпті бастамашылдық пен белсенділік танытады.

Жоба–бұл практикалық білімнің белгілі бір саласын, белгілі бір қызметті игеру әдістері мен операцияларының жиынтығы. Жобалап оқыту технологиясы – жаңа оқыту технологиялардың бірі. Жобалап оқыту технологиясының теориялық алғаш негіздеген Ресей ғалымдарынан В.П.Беспалько, В.В.Давыдов, В.К.Дьяченко, Л.В.Занков, П.Я.Гальперин, Н.В. Кузьмина т.б. ғалымдардың теориялық зерттеулерінің нәтижесінде, сонымен қоса Е.Н.Ильина, С.Н.Лысенкова, В.Ф.Шаталов т.с.с. әдіскер-лер–дің практикалық тәжірибелерінің негізінде қарастырылған. «жобалау әдісі – студент пен оқытушының бірігіп, белгілі бір мәселені шешуге және қорытынды жасауға негізделген оқу немесе басқа да әрекеттерін айтуға болады [5, б. 43]. Оны қолданудағы негізгі мақсат – оқушылардың қызығушылық ынтасын дамыту, өз бетімен жұмыстарын жүргізу арқылы білімдерін жетілдіру, ақпараттық бағдарлау біліктілігін қалыптастыру және сыни тұрғыдан ойлау қабілетін арттыру арқылы оқушыны болашақта әр түрлі жағдаяттарда, әр түрлі қоғамдық ортада өзін өзі көрсете білуге бейімдеу.

Пікірталас сабағы оқылған мәтін, мақала, кітап бойынша жұмыстың соңғы кезеңі немесе кез – келген моральдық ойынды талқылау ретінде өткізілуі мүмкін.Бұл кезең тыңдау және сөйлеу дағдыла–рының қалыптасуының жоғары деңгейін, сондай–ақ мәлімдеменің лексикалық және грамматикалық дизайнын қамтиды [6, б. 36]. Мұндай сабақ белгілі бір дәрежеде коммуникативті құзыреттіліктің қалыптасу деңгейінің көрсеткіші болып табылады. Сабақ «дөңгелек үстелде» пікірталас түрінде немесе «келісіңіз», «растаңыз», «жоққа шығарыңыз»тапсырмалары бар рөлдік карталарды ішінара қолдана отырып ұйымдастырылуы мүмкін.

Сабақта ағылшын тілінде сөйлейтін мемлекеттердің мәдениеті мен өз елінің мәдениетін қатар қарастыру оқушылардың әлеуметті мәдениеттілік құзіреттілігін дамытуға ықпал етеді. Мысалы: 8–9 сыныптарда оқушылар Ұлыбритания мен Қазақстанның мерекелері жайлы өтеді. Осы тақырыптарды өту барысында ағылшын тілінде мерекелерге байланысты бейне фильмдер көрсетіп, оларды талдау, біздің мемлекетімізде тойланатын меркелермен салыстыру [7, б. 95]. Ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың бойында коммуникативті құзіреттілікті қалыптастырып, дамыту үшін тақырыпқа байланысты диалог, койылымдар әзірлеу, рөлдік ойындар ойнау т.с.с. тапсырмаларды орындатуға болады.

Рэгг және Браун оқушылардың жауаптары мен түсініктемелеріне қарай әрекет етудің түрлерін атап кеткен, бұл мұғалім үшін маңызды мәселелердің бірі. Жауап беру кезінде оқушының кідірісіне дұрыс әрекет жасау, одан шығу мәселесі қарастырылған [8, б. 56]. Мысалы: мәтін бойынша тапсырма берсек, оқушы түсінбедім деген сұрақ қойса, біз оған түсіндіруге уақыт жібереміз, ал бір партадағы екі оқушыға тапсырсақ олар ақылдасып, бір–бірімен кеңесіп жетеді .

Сондай–ақ коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру бойынша жұмысты келесідей ұйымдастыруға болады: – бастапқы қабылдау үшін сөйлеу формулаларын ұсыну (олардың мағынасы түсіндіріледі, айтылуы, интонациясы пысықталады);– диалог–модельдерде сөйлесу формулаларының деректерін пайдалану және визуалды қолдау көрсету.

Жалпы шет тілінде коммуникативті құзіреттілікті қалыптастыру оқушыларға нақты жағдайларда ауызекі тілдегі формулалардыөз бетінше қолдана алуларына көмектеседі.Ал оқушылардың кез келген тығырықтан шығуы лексика, грамматика, стилистика мәтінінің тілдік материалын білумен және сөздерді сөйлеу іс–әрекетінде қолдану қабілетімен байланысты. Коммуникативті құзыреттілікті қалыптас–тырудағы маңызды рөл жағдаятты пайдалануға бағытталған; тіл тек студенттің білімі ретінде ғана емес, сонымен бірге тиісті жағдаяттан шығатынжолды қолдануды үйренуі керек дағды ретінде де қарастырылады.

Осылайша, шет тілін оқытудың көрсетілген әдістердің негізгі идеясы–жаттығулардың кез–келген түрінен оқушылардың белсенді ойлау қызметіне баса назар аудару, оны жобалау үшін белгілі бір тілдік құралдарды меңгеруді талап етеді, бұл қорытындылай келгенде коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған.

Әдебиеттер тізімі:

1. Chomsky N. Language and thinking. M.: MSU publishing house, 1972. 122 p.
2. Ысқақова Ж.Т. Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру, 2014–150 б.
3. Мырзагалиева С.С, Республикалық ұстаздарға арналған басылым №2: «Диалогтік оқытудың тиімділігі». Алматы: 2014. 330 б.
4. А.С.Ибраева,Шетел тілінде ауызша сөйлеуге үйретудегі технологиялар. Алматы: 2015. 20 б.
5. Абдиева Ш.Д. Жобалау әдісін қолдану арқылы студенттердің тіл үйренуге деген белсенділігі мен қызығушылығын арттыру // Қазақ тілі мен әдебиеті. №3, 2010, 39–43 б.

6. Ф.Б.Бөрібекова Н.Ж. Жанатбекова Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. Алматы: 2014. 360 б.
7. «Жалпыұлттық құндылықтар негізінде білім беру және тәрбиелеу»: Республикалық педагогикалық құрылтай материалдары: 2. Б. Қарағанды:2022. 446 б.
8. Мектептегі шет тілі. Республикалық әдістемелік–педагогикалық журнал. Алматы: 2017. 215 б.

ӘОЖ 371.3:811.111

СЮЖЕТТІК–РӨЛДІК ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЕТ ТІЛІНДЕ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Серікова Гүлназ Серіккызы
Астана халықаралық университетінің
«Шет тілі: екі шет тілі» мамандығының магистранты
Астана қаласы, Қазақстан
E–mail: serikova.gulnzzz@gmail.com

Аннотация

Мақалада жоғары сынып оқушыларының шет тілінде коммуникативтік дағдыларын қалыптастырудың маңыздылығы мен шет тілін меңгертуде сюжеттік–рөлдік ойындарды қолдану жолдары қарастырылған. Ойын элементтерін қолданудың талаптары мен шарттары, тиімділігі атап көрсетілген. Оқушының шет тілінде еркін қарым–қатынас жасауына бағытталған тапсырмалар ұсынылған.

Түйінді сөздер: *Коммуникативтік құзыреттілік, сюжеттік–рөлдікойындар, сөйлеу қызметінің түрлері*

Аннотация

В статье рассмотрены важность формирования коммуникативных навыков у старшеклассников на иностранном языке и способы использования сюжетно–ролевых игр при овладении иностранным языком. Подчеркнуты требования и условия, эффективность использования игровых элементов. Представлены задания, направленные на свободное общение учащегося на иностранном языке.

Ключевые слова*: коммуникативная компетентность, сюжетно–ролевые роли, виды речевой деятельности.*

Annotation

The article discusses the importance of the formation of communication skills in high school students in a foreign language and the ways of using plot–role–playing games when mastering a foreign language. The requirements and conditions, the effectiveness of the use of game elements are emphasized. The tasks aimed at the free communication of the student in a foreign language are presented.

Key words*: communicative competence, role–playing roles, types of speech activity.*

Жоғары сынып оқушыларының өздерін қоршаған ортада басқа адамдармен, топпен қарым–қатынас орнатуға, жалпы нәтижеге қол жеткізуде өзіндік пікірін білдіруге мүмкіндік беретін коммуни–кативтік құзыреттілік негізінен шет тілін оқыту үрдісінде қалыптасады. «Коммуникативтік құзыреттілік» (латынның «competere» – қол жеткізу, сәйкес келу сөзінен шыққан) – оқушылар және қоғам үшін күнде–лікті оқуда, қатысымдық міндеттердің тіл арқылы шеше білу қабілеттілігі; қатысымдық мақсатты іске асыруда оқушының тіл және сөз құралдарын пайдалана алуы. Ғалым Ф.Ш.Оразбаева «коммуни–кация» термині туралы былай тұжырымдайды: «коммуникация» сөзінің негізгі мазмұны жалпы қарым–қатынас, араласу, хабарласу, байланыс деген сияқты мағыналарды білдіре келіп, адамдардың тіл арқылы сөйлесу процесін, тілдесу ерекшеліктерін, тілдік әлеуметтік мәні мен қоғамдық қызметін, адамдар арасындағы қарым–қатынасты, өзара түсінушілікті көрсетеді. [1, б. 56]

Коммуникативті оқытуда білім беру – оқушының өзін ауызша (тыңдап түсіну, сөйлеу) және коммуникацияға (оқу және жазбаша) тарту, яғни, оқылып жатқан тілде бүкіл курс бойынша қарым–қатынасын қалыптастыру

Жалпы білім беретін мектептің бағдарламасында «Шетел тілі» (Ағылшын тілі) оқу пәнінің жалпы мақсаттары ретінде

Коммуникативті – мәдениаралық құзыреттілік пен оны құрайтын қосымша құзыреттіліктерді қалыптастыру:

Шетел тілі сабағында сөйлеу қызметінің барлық түрлері (айтылым, оқылым, тыңдалым, жазы–лым / жазбаша сөйлеу) және коммуникативтік құзыреттілікті құрайтындар (сөйлеу, тілдік, әлеуметтік–мәдени, компенсаторлық, оқу–танымдық) болуы тиіс екендігі айтылған.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында оқыту формасын, әдістерін, технология–ларын таңдауда көп нұсқалық қағидасы бекітілген. [1]

Бұл білім мекемелерінің мұғалімдеріне, педагогтарына өзіне оңтайлы нұсқаны қолдануға мүмкіндік береді. Бағдарлама талаптарына сай жеке тұлғаның коммуникативтік құзыреттілігін дамы–

туда, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда, жаңа сөздерді меңгертуде, тілге деген қызығушылығын арттыруда, білім деңгейін тексеруде ойын элементтерін пайдаланған жөн. Таңдап алынған ойындар оқушылардың жас ерекшелігіне, сөз байлығына, білім деңгейіне сай болуы керек. Ойын – балалар әрекетінің бір түрі, оқушыларды оқыту және тәрбиелеу мақсатындағы қарым–қатынастың әдісі мен құралы. Ойын әрекеті естің, ойлау мен қиялға, барлық танымдық үдерісіне әсерін тигізеді.

Ойын – балалардың шынайы ойлап тапқан шындығына тез, еркін енуіне, өзіндік «Менін» қалыптастыруға және шығармашылыққа, белсенділікке, өзін–өзі дамытуға мүмкіндік береді.

Ұлы классик педагогтар Я.А.Каменский, И.Песталоцци, А.Макаренко, Н.К.Крупская, В.А.Сухом–линский және қазақ халқының ағартушы педагогтары А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, М.Жұмабаевтар, ойынның маңызын айта келе, «ойын дегеніміз – айқын, білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты. Міне, ойын – тынысы кең, алысқа меңзейтін, ойдан–ойға жетелейтін, адамға қиял, қанат бітіретін осындай ғажайып нәрсе, өмір тынысы» – дейді. [2, б. 24]

Ойын – оқу үдерісіндегі оқытудың әрі формасы, әрі әдісі ретінде дербес дидактикалық категория. Ойын әрекетінің қызықты болуын қамтамасыз ететін, баланың танымдық қызығушылығы сапаларын дамытатын басты нәрсе: білім, әрекет, қарым–қатынас. Міне, осы жағдайларды ескере отырып, ойын түрлерін төмендегідей жүйеленеді:

1. Мазмұнды бейнелі ойын: отбасы, мектеп, кітапхана, театр т.б.
2. Қимыл–қозғалыс ойындары
3. Дидактикалық ойындар: орныңды тап, ойлан тап, түсті лото, тез ретке келтір, жалғастыр, дәл тауып айт, т.б.
4. Құрылыс ойындары: лото, және басқа конструкторларды пайдалану;
5. Рөлдік–сюжеттік ойындар: ертегі, әңгімелерді рөлдерге бөле отырып орындау, сахналық көрініс көрсету.

Ойындарды ұйымдастыру мен жүргізу педагогикалық тұрғыдан бірқатар шарттарға байла–нысты:

1. Ойынның сабақтың дидактикалық мақсатына сәйкестігі.
2. Ойындардың мазмұны мен формасына қарай әртүрлілігі.
3. Ойынның балаларға түсінікті және тартымды болуы.
4. Ойынға қатысушылардың белсенді шығармашылық позициясы.
5. Ойынның эмоциональды болуы.

Осы шарттардан ойынды ұйымдастыруға мынадай әдістемелік талаптар қойылады:

1. Ойынның мақсаты және керекті көрнекті құралдар мен материалдар күні бұрын дайын–далып отыруы тиіс.
2. Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібі оқушыларға әбден түсіндірілуі қажет.
3. Ойынға сыныптағы оқушылардың барлығының қатысуын қамтамасыз ету керек.
4. Оларды ойын үстінде ойлай білуге, шешім қабылдай білуіне жетелеу керек.

Ойын элементтерін пайдалану үшін мұғалім сабақта жоспарлау барысында төмендегі шарт–тарды ескеруі тиіс:

- ойынның өтілетін сабақтың тақырыбы мен мазмұнына сәйкес болуы;
- ойынға бөлінетін уақыттың нақты белгіленуі;
- ойын түрін нақтылау (топпен ойын немесе жеке ойын);
- ойынға қажетті материалдардың дайындалуы;
- пысықталатын грамматикалық, лексикалық, фонетикалық материалдардың анықталуы;
- ойынның өту барысы жоспарының жасалуы
- Ойынға қатысушы оқушылар мұғаліммен, өзге оқушылармен қарым–қатынасқа түседі, өз қабілетін шыңдайды, белсенділігі артады.

Оқу үрдісінде қолданылатын ойындардың түрлері:

1. Рөлдік ойындар
2. Іскерлік ойындар

а) Іскерлік оқу ойындары: саяхат ойындары; блиц ойындары.

ә) Өндірістік ойындар

Рөлдік ойындар екі түрлі ұйымдастырылады:

1. Әр оқушы рөлде ойнайды.
2. Оқушылардың шағын топтары рөлде ойнайды.

Іскерлік оқу ойындарына келсек, сабақ тақырыбы бойынша жазылған сценарийлерге қысқа жағдаяттар ойнау. Саяхат ойындарында оқушылар күнделік жүргізеді немесе достары мен туыста–рына хат жазады. Блиц оқу ойындары оқушылардың біліктері мен дағдыларын дамытуға бағыт–талады. Мысалы, фотосуреттерді баяндау (отбасы мүшелерін, достарын, өз үйін т.б.); сұхбат алу.

Оқушылардың коммуникативті сөйлеу қабілетін дамыту мақсатында төмендегідей коммуника–тивті ойындарды пайдалануға болады. Мысалы:

Interviewing an interesting person. Бір оқушы танымал атақты адамның (саясат қайраткері, әнші, актер, спортшы, т.б.) ролін ойнайды. Сыныптастары әртүрлі сұрақтар қоя отырып, оның кім екендігін табуы тиіс. Сұрақтар былай болуы мүмкін:

What's your hobby? What kind of meal/sport/clothes/ do you like? Are you a man or a woman? Are you married or a single? т.б.

Jus the facts.

Мұғалім тақтаға 3 сұрақ жазады, мыс: What kind of music do you like? Where do you usually listen to music? Who is your favourite singer?

Әрбір оқушы 3 үлестірмелі қағаздан алып, оның әрқайсысына, әр сұраққа жауап жазады. Мұғалім барлық қағаздарды жинап алып, араластырады да, әр оқушыға үш–үштен таратады. Оқушылар сынып ішінде сұрақ қоя жүріп, қолындағы карточканың иесін іздейді.

Барлық карточкалар өз иесін тапқанда ойын аяқталады.

Бұл 9–с ынып оқулығындағы «Music in our life» тақырыбын өткенде немесе музыкаға қатысты сабақтарда пайдалануға болады.

Мына төмендегі сұрақтарды пайдалана отырып, оқушылардың сүйікті заттары, әрекеттері туралы айтыңыздар деп сұрақ арқылы ойнатуға болады.

What is your favourite TV show? Why?

What is your favourite magazine? Why?

What is your favourite gift you have received? Why?

What is your favourite time of the day? Why?

What is your favourite day of the week? Why?

Сұрақтарды оқушылардың деңгейіне қарай жеңілдетіп немесе күрделендіріп отыруға болады.

Сонымен бірге, ағылшын тілі сабағында оқушылардың коммуникативті сөйлеу біліктілігін дамыту үшін: Interrupting the story, Make a text, Answer the questions, Find the theme, Make a story, Tell the story on the III–rd form, Name game, Introductions, Who am I?, Word race, Recipe banquet, Questions, Objects, Sentence Completion, Learning the actions. ойынын қолдануға болады.

Сабақ үдерісінде қолданылатын коммуникативті ойындар мен ойын әрекеттерін, тапсырмалар мен жаттығуларға да тоқталып өтуді жөн санадым.

Ойындар баланың тапқырлығын, байқағыштығын, зейінділігін арттырумен қатар, ерік сезім түрлерін де дамытады. Ойын түрлері көп. Соның ішінде жалпы орта мектеп сыныптарында пайдала–натын: ойын–сабақ, ойын–жаттығу, сергіту ойындары, дидактикалық мақсаттағы ойындар, сөздік ойын–дар, логикалық ойындар, рөлдік ойындар т.б. Осылардың ішінде дидактикалық мақсаттағы ойындар–дың оқыту үрдісінде оқушылардың коммуникативтік құзыреттіліктерін дамытуда үлесі зор болып табылады. [4, б. 45] Психологиялық тұрғыдан алып қарағанда мектеп оқушылары белсенді және өте қозғалмалы болып келеді. Балалар өздерін еркін ұстап, сабаққа аса қызығумен қатысады, өзінің айналасындағы нәрселерді көріп, соны бейнелеуді ұнатады. Рөлдік ойындарды табысты және қарқынды жүргізе біледі. Сөйлеу әрекетінде қозғаушы күш – ырғақ. Сөйлеу ырғағын құру мұғалім–дердің рөлдік ойындарды ұйымдастырудағы ең қиын іс – әрекеті. Оқушылардың қызығуын арттыру мақсатында мұғалім ойынға қатысушының өзіндік сөз ырғағын бейнелеп көрсетіп, тапсырманы дұрыс құра білуі керек. Тақырыптық «рөлдік–ойындар» оқушылардың сөйлеу дағдысының қалыптасуын дамытады. Ойынның сабақ барысында басты мақсаты – білім беруді ойынмен ұштастыру. Рөлдік, сюжеттік ойындардың көмегімен білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыратын оқу міндеттерін шешуге болады. Ойын арқылы оқушының білімі мен бейімін, жеке тұлғалық қасиет–қабілеттерін арттыру мүмкіндіктері зерттеледі. Ойындардың қажеттілігін іріктеп ала білу–ұстаз шеберлігіне байланысты. [3, б. 56] Оқушының тілін дамытуда сөздік ойындарын қолдану тиімдірек. Сондай ойындардың бірі – «Керекті сөзді тауып айт». Ойынның мақсаты – қажетті сөздерді дұрыс тауып айтуға жаттықтыру, оқушы зейінін қалыптастыру. Мұғалім сол сабаққа қатысты жалпылама сөзді атайды, оқушылар қажетті сөздерді атайды немесе жазады. Сондай–ақ оқушы зейінін қалыптас–тыруда «Who's the faster?» ойынын өткізуге болады. Бұл ойынды барлық сабақтарда қолдануға болады. Сабақ барысында оқушылардың қызығушылығы, зейіні, тілін дамыту үшін дидактикалық ойындар мен тапсырмалардан басқа грамматикалық ойындардың орны ерекше. Яғни құзіреттілік тапсырмалар арқылы оқушының тілімен, оқуға деген және пәнге деген ынтасы артады. Ағылшын тілі пәні сабағында ойын түрлері арқылы оқушылардың тілді дұрыс меңгеруі олардың ой–өрісін кеңейтіп, өзіндік пікірін қорғауға, сөйлеу тілінің дамуына ықпал етеді. Шетел тілінде сөйлеуді, қарым–қатынас жасауды үйретуді мақсат еткен әрбір мұғалім өз сабақтарында ойын түрлерін шамадан асырмай ретімен, қажеттігіне қарай отырып қолданғаны жөн.

Қорыта келгенде, оқу үрдісінде «ойын түрлерін пайдалану біріншіден, оқушылардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден балалардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру болып табылады. Нәтижесінде:

- қарым–қатынас жасау арқылы сөйлеу дағдысы артады;
- әр оқушының шығармашылығы артады;
- шапшаң жұмыс істеуге дағдыланады;

– оқушының жеке қабілеті анықталады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы
3. Бөрібекова Ф.Б., Жанатбекова Н.Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар: Оқулық. Алматы: 2014. 360 б.
4. Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования. Монография. С.С.Кунанбаева. Алматы, 2014. 208 б.
5. Нуржанова А. Коммуникативный подход в методике обучения иностранному языку // Ізденіс (Поиск). 2006. №4(2). 315–318 с.

ОӘЖ 378.146

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДА ИНТЕРНЕТ – РЕСУРСТАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Сәмет Ұлжан Сырлыбайқызы
магистрант
Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ
Астана қаласы, Қазақстан
E–mail: samet.ulzhan@mail.ru

Аңдатпа

Интернетті білім беру ортасында пайдалану көптеген ресурстарға қол жеткізуді жеңілдетті, сондықтан ақпарат алмасу айтарлықтай өсті. Сонымен қатар, мұндай бөлісуді кеңінен қолдану бұл ресурстарды кез келген жерде және кез келген уақытта пайдалануға болатын қосымша артықшылықтар әкелді. Бұл технологияның тиімділігі білім алушылардың оқу үлгеріміндегі қалаған нәтижелердің үлесі арқылы бағаланса да, оны дәл анықтауқиын. Өйткені жасөспірімдер, әсіресе кейбір студенттер Интернетті білім беруден басқа себептермен пайдаланады (олар интернеттің қызықты түрін зерттейді). Бұл мақалада Интернетті пайдалануды зерттеуден гөрі интернеттегі ресурстарға қол жеткізудің тиімділігі зерттелді. Сонымен қатар, университет студенттері өз жобасында және семинар сабақтарда пайдаланатын интернет ресурстарының қандай әсерлері байқалатынын анықтауға тырыстым.

Түйін сөздер: *интернет – ресурс, жоғары оқу орнындағы білім, wordwall сайты, google іздеу жүйесі.*

Аннотация

Использование Интернета в образовательной среде позволило легко получить доступ ко многим ресурсам, и, следовательно, обмен информацией значительно увеличился. Кроме того, распространенность этого совместного использования принесла дополнительные преимущества в том смысле, что эти ресурсы могут использоваться в любом месте и в любое время. Хотя эффективность этой технологии, она оценивается с использованием доли желаемых результатов в достижении учащихся, точно не выходит и трудно определить. Следовательно, со временем было проведено много исследований, чтобы понять причи–ны этой ситуации. Поскольку подростки, особенно некоторые студенты университетов, иногда используют Интернет по причинам, отличным от образовательного (они исследуют забавную точку зрения на Интернет). Эффект Интернета в образовании, следовательно, является относительно ограниченным. В этой статье рассматривается эффективность доступа к ресурсам в Интернете, а не исследование использования Интернета. Кроме того, я попытался определить влияние интернет–ресурсов, используемых студентами вузов в своих проектах и семинарах.

Ключевые слова: *интернет–ресурс, высшее образование, сайт wordwall, поисковая система google.*

Abstract

The use of the Internet in the educational environment has enabled easy access to many resources, and information sharing has, therefore, significantly increased. Moreover, the prevalence of this sharing has brought additional benefits in that these resources can be used in any location and any time. Although the efficiency of this technology, it is evaluated with use of proportion of the desired results in student achievement does not exactly come out and is difficult to determine. Hence, much research has been conducted over time to understand the reasons for this situation. Since adolescents, especially some university students sometimes, use the Internet for reasons other than educational (they explore the funny view of the Internet). The effect of the Internet in education is, hence, relatively limited.This article focuses on the effectiveness of access to resources on the Internet, and not a study of the use of the Internet. In addition, I tried to determine the impact of Internet resources used by university students in their projects and seminars.

Key words*: Internet resource, higher education, wordwall site, google search engine.*

Интернетті пайдалану, әсіресе білім беру саласында біраз уақыттан бері зерттеліп келеді және әдебиеттерде бұл тақырып бойынша көптеген әртүрлі зерттеулер бар. Деспосито және Гарнер (1999) зерттеуі университет студенттерінің Интернетті пайдалану тенденцияларын және колледж студент–

терінің Интернет пен дәстүрлі кітапхананы қабылдауын көрсетті. Бұл зерттеу университет студент–терінің интернет–ресурстарды пайдалану мүмкіндігі болған кезде олардың барлығы дерлік оқу үшін классикалық кітапханаларға қарағанда интернет ремурстарды қалайтынын көрсетті, бірақ зерттеу қажеттіліктерінде ақпарат көздерін қанағаттандыру қарастырылғанда студенттердің таңдауы керісінше болады (екеуінің де қолдану бағыты) [1]. Сонымен қатар, Чинг және Хуан (2005) университеттік білім берудегі тиімді оқыту құралы ретінде Интернеттің әсерін атап өтті және көптеген университет оқытушыларына өздерінің оқу материалдарын Интернет арқылы жариялауды ұсынды. Олар универ–ситет оқытушылары мен әкімшілерінің интернетті жақсы оқу құралы ретінде пайдалануы жеткіліксіз екенін, сонымен қатар студенттердің интернетті пайдалануын да зерттеу керектігін ұсынды [2].

Чен және Пен (2008) өз зерттеулерінде университет студенттерінің интернетті пайдалануы мен олардың оқу үлгерімі, тұлға аралық қарым–қатынастары, психоәлеуметтік бейімделу және өзін–өзі бағалау арасындағы негізгі қатынастарды зерттеді. Олар сауалнама дайындап, университеттің 49 609 студенттерінен қойылған сұрақтарға түсініктеме жинады. Нәтижелер белсенді пайдаланушыларға қарағанда белсенді емес интернет пайдаланушыларының әкімшілік қызметкерлермен қарым–қатына–сы, академиялық бағалары және академиялық қанағаттанушылығы жақсы екенін көрсетеді. Олар белсенді интернет қолданушылардың депрессияға түсу ықтималдығы орташа пайдаланушыларға қарағанда жоғары екенін дәлелдеді [3].

Пенг және басқалары (2006) университет студенттерінің Интернетке деген көзқарасы мен өзіндік тиімділігін зерттеуде интернетті қабылдау мен олардың интернетке деген көзқарасы мен өзіндік тиімділігі арасындағы байланысты көрсетті. Олар білім алушылар Интернетті функционалдық құрал немесе функционалдық технология ретінде пайдаланса, оң нәтиже болатынын көрсетті [4].

Бірқатар басылымдар университеттер мен колледж студенттерінің интернетке тәуелділігін зерттеді. Олар бұл студенттерге интернетті пайдаланудың кері әсері болуы мүмкін екенін көрсетуге тырысты, бұл студенттердің тәуелді болуына және оқудан бас тартуына әкелуі мүмкін. Интернетке тәуелділікті бағалау үшін әдебиетте көптеген жаңа диагностикалық құралдар әзірленді. Чан мен Лау (2008) мұндай бағалау құралдарының құрылымын, жарамдылығын және сенімділігін жақсырақ түсіну үшін Жас Интернетке тәуелділік сынағын (Young's Internet Addiction Test – IAT) бағалады. Өз зерттеу–лерінде олар мәселенің үш өлшемін анықтады: тұйықталу және әлеуметтік мәселелер, уақытты басқару және өнімділік,шындықты ауыстыру. Сонымен қатар, бұл зерттеу академиялық көрсеткіш–тердің интернетке тәуелділікпен кері байланыста екенін анық көрсетті. Бұдан басқа, олар интернетке тәуелділіктің онлайн әрекеттермен, кибер қарым–қатынастармен және онлайн құмар ойындармен жоғары байланысты екендігі туралы тағы бір және өте маңызды тұжырымды ұсынды, демек, мұндай интернет–сайттар мен пайдалануды білім беру үшін тұзақ сайттары ретінде қарастыруға болады [5].

Тағы бір маңызды зерттеу университеттің бірінші курс студенттерінің білім беру технология–ларының стандарттарына қатысты дағдыларын бағалау және осы дағдыларға әсер ететін фактор–ларды зерттеу үшін жүргізілді [6]. Осыған ұқсас зерттеуде Акбулут (2008) Варшаур (Warschauer, 1996) сауалнамасын пайдалана отырып, бірінші курс студенттеріне шет тілдерін жазу және жіберу тұрғысынан компьютердің көмегімен оқытудың мотивациялық аспектілерін зерттеді. Оның нәтижелері студенттердің CBLL (Computer Based Language Learning) бойынша оң көзқараста болғанын көрсетті. Ол бұл оң көзқарастарды тәуелсіз оқу орталарына, ынтымақтастыққа, әдістемелік артықшылықтарға, мүмкіндіктерді кеңейтуге, қолайлы ортаның болуына және қарым–қатынасқа жатқызды [7].

Кейбір зерттеулер студенттер өз жобаларына қатысты әдебиеттерді шолу немесе үй тапсыр–масы туралы ақпарат алу үшін электронды кітапханалардың орнына іздеу жүйелерін пайдаланғанды жөн көретінін көрсетті. Брофи және Боден (2005) өз зерттеулерінде Google–ды Интернеттегі іздеу жүйесі ретінде академиялық кітапхана ресурстарымен салыстырды. Бір қызығы, олардың ашылуы Google қолжетімділігі мен қолданылуы жағынан жақсырақ болғанымен, кітапханалық жүйелер нәтиже сапасы жағынан жақсырақ және екі жүйенің де дәлдігі бірдей екенін көрсетті. Соңында, олар жақсы, сапалы жұмыс жасау үшін оларды бірге пайдалану маңызды деген қорытындыға келді, өйткені екеуінде де көптеген бірегей элементтер бар [8]. Лазондер (2000) жаңадан келген қолданушылардың Интернетте ақпаратты іздеуді үйренуге деген қажеттіліктерін зерттеп, веб–сайттан ақпаратты табудан гөрі веб–сайтты табу маңыздырақ екенін атап өтті [9].

Студенттерге арналған интернет ресурстар.

Ең тиімді коммуникациялық ресурстар, компьютерлер мен Интернет күнделікті өмірімізге еніп, білім берудегі маңызды құралдардың біріне айналды. Интернет әртүрлі нүктелер арасында ақпаратты тасымалдауға көмектеседі, сондықтан бұл нақтылық Интернетті өте қуатты ақпараттық жүйеге айнал–дырады. Барлық жастағы және мамандықтағы адамдар, ғылыми зерттеулер мен жобаларды дайын–даумен айналысатын студенттер мен академиктер Интернетті пайдаланғанды жөн көреді, өйткені бұл Интернетті пайдаланудың ең оңай, ең жылдам және ең арзан әдісі болып табылады [10].

Интернет студенттер үшін өте маңызды және таптырмас дереккөз болғанымен, сілтеме жасал–ған дереккөз сенімді және/немесе сенімді емес пе деген сұрақ туындады. Бұл ғылыми мекемелер, бизнес әлемі, қоғамға белгілі ұйымдар шығаратын ғылыми және кәсіби журналдарға қарағанда интернет арқылы жарияланған қандай да бір нақты ақпаратқа бақылаудың жоқтығынан.

Сонымен қатар, коммерциялық ұйымдар шығаратын басқа журналдар мен кітаптарда редакторлар мен рецензенттер кіретін бақылау бөлімі жоқ. Интернеттегі көптеген сайттар кез келген адамға кез келген ақпаратты бақылаусыз жіберуге мүмкіндік береді және сенімді деп танылған көптеген сайттар коммерциялық немесе қауіпсіздік себептерімен көпшілікке ғана шектелген.

Ұзақ мерзімді жобалар үшін қолжетімді ресурстар.

Академиялық ресурстарды пайдалану әдістері, әсіресе ақпарат алу үшін мақалаларды қарау мүмкіндігі академиялық зерттеулер үшін өте маңызды. Бір тақырыптағы мақалалар арасындағы ұқсас–тықтар мен айырмашылықтарды әдебиеттерге шолуда оларды ретімен орналастыруүшін пайдалануға болады. Мақалаларды егжей–тегжейлі топтастыру жобаны сәтті аяқтау үшін мәтіннің күтілетін түпнұсқалығын сақтауға көмектеседі.

Академиялық журналдардың деректер қоры.

Академиялық журналдардың деректер қорының тиімділігі қамтылған мерзімді басылымдар санымен және әмбебап академиялық көрсеткішті қалыптастыру үшін оларды бағалау әдістерімен байланысты. Олар арнайы ақпараттың бай көзі болып табылады және көптеген ғалымдар мен студенттер арасында кеңінен қолданылады. Олар осы адамдарға әртүрлі пән салаларын егжей–тегжейлі зерттеу үшін маңызды анықтамалық құралдар болып табылады және әртүрлі бағыттарға сәйкес пәндер бойынша топтастырылған.

Іздеу жүйелері.

Іздеу жүйелері ашық қолжетімді сайттар болып табылады және студенттік жобалар үшін ең көп қолданылатын ресурстар болып табылады. Олардың көпшілігі Internet Explorer бағдарламаларында ашық бастапқы код болып табылады, бірақ олардың кейбіреулері Copernic сияқты бірнеше іздеу жүйелеріне көмек беретін құралдар болып табылады. Олар арқылы қол жеткізілетін ресурстарды негізінен студенттер өз жобаларына қажетті ақпаратты жинау үшін пайдаланады. Бұл сайттардан алынған ақпарат білім алушының деңгейіне және жоба мазмұнының маңыздылығына байланысты өзгеріп отырады. Жетілдірілген іздеу қойындыларында әртүрлі сүзгілерді пайдалана отырып, тікелей қолжетімді ресурстар pdf, ppt, doc кеңейтімі бар құжаттардың белгілі түрлері үшін тиімдірек сұрау нәтижелерін береді. Бұл қажетті ақпаратқа қол жеткізуге немесе қажетсіз ресурстарды шығаруға мүмкіндік береді.

Электронды кітапханалар.

Бір–бірімен байланысқан сайттардан қажетті ақпаратқа қол жеткізуде маңызды артықшылықты ұсынатын электронды кітапханалар екі түрлі топқа бөлінеді: ашық немесе жабық кіру мүмкіндігі бар университет веб–сайттары және Интернет арқылы толығымен ашылатын басқа веб–сайттар. Универ–ситеттің электронды кітапханаларындағы жеке дереккөздер академиялық кітаптар мен келісімшарттық журналдарға негізделген және толығымен сенімді. Бұл жинақтар бакалавриат және магистранттар, зерттеушілер мен академиктер үшін өте қолайлы. Дегенмен, ашық қол жетімді кітапханалардың сенімділігі тиісті деңгейде емес. Ресми зерттеу құралына айналған Википедия сияқты кітапха–налардағы мақалаларды басқа ресурстардағы ақпаратпен салыстыруға болады, бұл оны егжей–тегжейлі және сенімді етеді. Осы себепті Википедия тақырыптарының көпшілігі ресми және жеке кітапханалар арқылы жазылған, дегенмен мақаланың жарамдылығын сілтемелер жақсы құжатталған жағдайда ғана бағалауға болады.

Блогтар / Форумдар.

Көптеген студенттер жоба тапсырмалары үшін іздеу жүйелері арқылы қажетті ақпаратқа қол жеткізе алады. Іздеу жүйелерінде тізімделген тақырыптардың көпшілігі жазбаша блогтар мен форум–дар болып табылады. Осы сілтемелерде берілген ақпарат көбінесе табуға болатын ақпарат болып табылады және сондықтан оқырмандар үшін қолайлы болып саналады. Сондықтан әртүрлі дереккөздерді қолданғаннан кейін салыстыру жүргізіліп, ақпарат расталуы керек. Бұл ашық қолжетімді ресурстар көбінесе осы тақырыпқа қызығушылық танытатын адамдардың жеке зерттеулері болып табылады, олар академик пе, жоқ па белгісіз болғандықтанжоғары білікті адамдар жазған сол тақырып бойынша басқа ақпараттармен растауды қажет етеді.

Қашықтықтан оқу.

Қазіргі заманғы озық технологияларды қолдану арқылы студенттер қашықтықтан оқыту арқылы кез келген уақытта, кез келген жерде білім ала алады, мұнда білім алушы мен мұғалім арасындағы қарым–қатынас физикалық жақындықты қажет етпей бір уақытта немесе әртүрлі уақытта орын алады. Қашықтықтан білім беру инфрақұрылымы онлайн оқытуға негізделген. Ағымдағы ақпараттың сенімділігі мен құндылығы ақпаратты басқару қаншалықты сенімді және жақсы ұйымдас–тырылғанына байланысты. Ақпаратты басқару жүйелері икемді, түсінуге оңай, динамикалық, басқарылатын, адамдар үшін құнды және оқу мәдениетін қолдауы керек.

Арнайы бағдарламалық құрал.

Университеттердің әртүрлі бөлімдерінде студенттер қолданатын көптеген әртүрлі бағдарла–малар бар. Олар ағымдағы білім беру бағдарламасы аясында пайдаланылады немесе оқуды аяқтағаннан кейін белгілі бір ғылым саласына қатысты. Бұл бағдарламалық құрал бизнес өміріне де, жобаларға да қажетті ақпаратты қамтиды. Көптеген компьютерлік бағдарламалар коммерциялық

мақсаттарға арналған, бірақ лицензия бойынша пайдаланылуы керек және оларды білім беру мақсаттарында пайдалану өте шектеулі.

Арнайы бағдарламалық құралға мысар ретінде Л.Н.Гумилев атындағы еуразия ұлттық университетінде *«биоинформатика»* пәнінен семинарлық сабақта қолданылатын веб–сайтты айтып өтуге болады. Биология бойынша ақпаратты табуға арналған орталық ресурстардың бірі АҚШ Ұлттық биотехнологиялық ақпарат орталығының порталы болып табылады: *ncbi.nlm.nih.gov*

Бұл ресурс биологиялық ақпаратты талдауға арналған әртүрлі құралдардың үлкен жинағы болып табылады, кейде ондаған мамандандырылған бағдарламаларды ауыстыруға қабілетті. Биоло–гиялық деректермен жұмыс істеудің бірінші қадамы арнайы деректер базаларында және деректер банктерінде ақпаратты іздеу болып табылады. Бұл сайтта барлығы ағылшын тілінде болғандықтан, іздеу жүйесіне тек ағылшын тілінегі сөздерді енгізу керек. Сайтта қарастырылатын іздеу түрі кілт сөзді іздеу болып табылады: жүйе біз енгізген сөздерді қамтитын деректер базасының жазбаларын іздейді. 1 суретте көрсетілгендей сайтта ашылған тізім қажетті типтегі деректер қорын таңдауға мүмкіндік береді (мысалы, Protein – ақуыз тізбегін іздеу үшін, Nucleotide – нуклеин қышқылдары үшін, Structure – биомолекулалардың кеңістіктік құрылымдары үшін, Pubmed – ғылыми жарияланымдарды іздеу үшін).

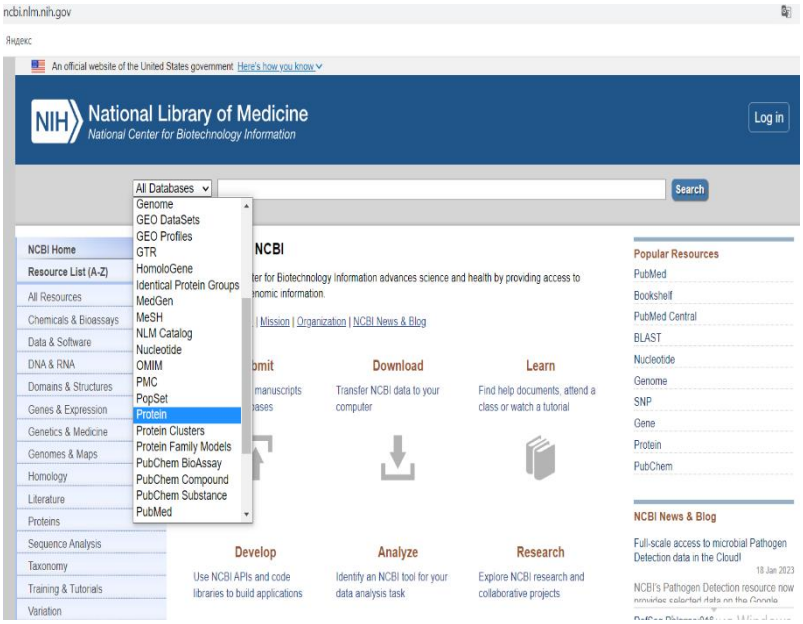

Сурет 1. АҚШ Ұлттық биотехнологиялық ақпарат орталығының порталы–ncbi

Осы сайттың көмегімен көптеген тірі организмдердің молеклалық деңгейіндегіі құрылымын анықтауға болады. Молекулалық деңгейде көріністер 2–суретте көрсетілгендей анимация түрінде көрінеді.

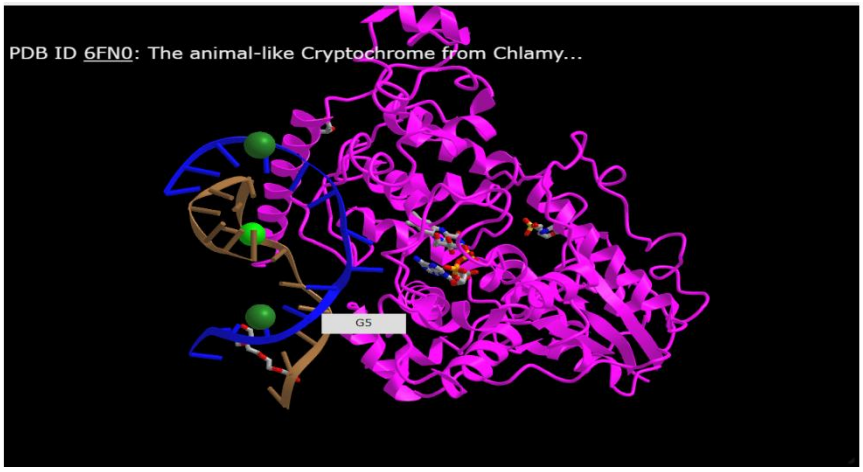

Сурет 2. Chlamydomonas reinhardtii–ден алынған жануар тектес криптохром 6–4 ДНҚ–сы бар кешенде.

Семинар сабақтарында қолданылатын интернет–ресурстар.

Жоғары оқу орындарында семинарлық сабақтар көбіне топтық жұмыс арқылы өтеді. Топтық жұмыстар презентация арқылы орындалады. Қазіргі кезде интернет – ресурстарды тек бір бағытта

ғана қолдану жеткіліксіз, сол себептен оны жан–жақты зерттей отырып, басқа тиімді ресурстарды қолдана білу керек деп ойлаймын. Мысалы, презентацияны тек Microsoft Powerpoint–пен ғана емес, басқа сайттарды қолдану арқылы заманауи, жоғары деңгейдегі, аудиторияны көңілін аударатын презентацияны жасауға болады. Бұл студенттердің шығармашылық дағдыларын дамытады және белгілі пәнгедеген ақпараттық мәселені жеңілдетуге мүмкіндік береді. Осындай сайттардыі бірі – Prezi веб сервисін айтып өтуге болады.

Prezi.com – бұл веб–сервис, осы веб сервистің көмегімен сызықтық емес құрылыммен мультимедиялық интерактивті презентацияларды құруға болады. Веб–сайтта мультимедиялық материалды өңдеу үшін Prezi.com сайтында тіркелу керек. Тіркелгеннен кейін презентация үлгілерінің бірі таңдалады және материал өңделеді. Оны 3 суреттен қарауға болады.

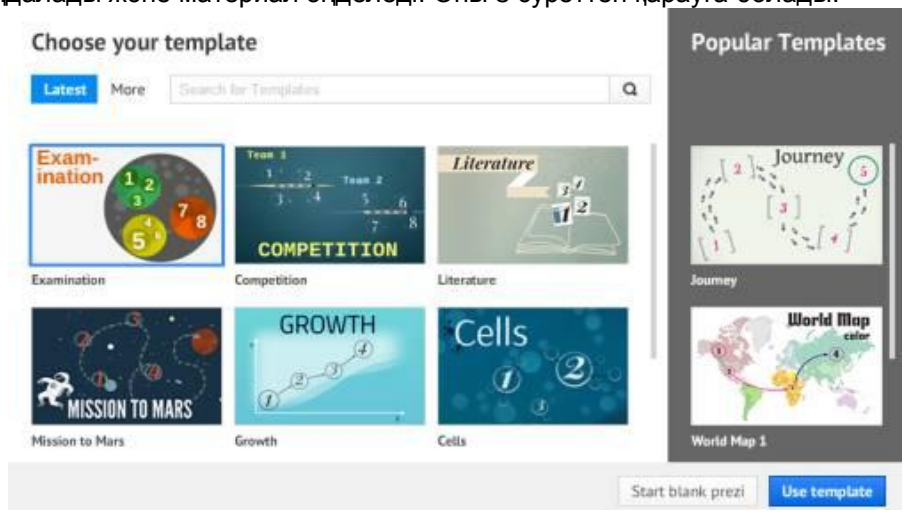

Сурет 3. Prezi презентациялық үлгіні таңдау беті

Презентация беті таңдалғаннан кейін бізге қажетті болып көрінетін беттің сол бөлігіне мультимедиа материалдарын орнатудан бастаймыз. Бізмәтінді мәтіндік редактордың көмегімен іздейміз және мәтін үшін барлық қажетті параметрлерді орнатамыз.

Сонымен қатар веб – сервисте фреймдер, аудио, видео, тақырыптар және суретті қою беттері бар. Олар арқылы презентацияның беттерін құрылымы және логикалық жағынан топқа жіктеу орналастыруға болады. Дайын болған жұмысты пдф форматында google дискке сақтауға болады. Бұл сервистің бір ғана кемшілігі – ақылы болуында. Ең алғаш тіркелген адамға кемінде 5 дизайнмен жұмыс жасауға мүмкіндік беріледі.

Топтық жұмыстан кейін аудиториямен байланыс жасау мақсатында қызықты тапсырмаларды ойын түрінде өткізуге болады. Тапсырмаларды ұйымдастыруда тиімді болып саналатын wordwall сайтын айтып өтуге болады.

Wordwall – бұл интерактивті және баспа материалдарын жасауға арналған көп функциялы құрал. Қызметте басқа шет тілдерінен басқа орыс тіліндегі нұсқасы бар. Интерактивті жаттығулар интернетке қосылған кез келген құрылғыда қосылады: компьютерде, планшетте, телефонда немесе интерактивті тақтада. Тапсырмалар шаблондық жүйе арқылы құрылады. Веб –сервисте шаблондарға үлкен таңдау бар. Бұл үлгілер Quiz және Crossword сияқты таныс классиктерді қамтиды. Бізде сондай–ақ лабиринтте жүгіру және ұшақ сияқты ойындар бар және оқушыларды жұппен партаға отырғызу жоспары сияқты сыныпты басқару құралдары бар.

Жаңа әрекет жасау үшін алдымен үлгіні таңдап, мазмұнды енгізу керек. Бұл қарапайым жәнебірнеше минут ішінде толық интерактивті әрекетті жасай алуға мүмкіндік бар.

Wordwall әрекеттерін студенттер орындауға арналған тапсырмалар ретінде пайдалануға болады. Мұғалім тапсырма бергенде, студенттер сабақтың басты бетіне кіріп, алаңдамай, сол сабаққа бағытталады. Бұл мүмкіндікті студенттер өз құрылғыларына қол жеткізе алатын болса немесе үй тапсырмасы ретінде сабақта пайдалануға болады.Әр студенттің нәтижелері жазылып, мұғалімге беріледі.

Сіз жасаған кез келген әрекет жалпыға қолжетімді болуы мүмкін. Бұл электрондық пошта, әлеуметтік медиа немесе басқа құралдар арқылы белсенділік бетіне сілтемені ортақ пайдалануға мүмкіндік береді. Бұл сонымен қатар басқа мұғалімдерге іздеу нәтижелерінен біздің қауымдастықтағы әрекетті табуға, оны ойнауға және дамытуға мүмкіндік береді.

Қорытынды. Жоғары оқу орнындағы студенттер әдебиетке шолу жасау кезінде көбіне қолжетімді сайттарға кіріп, тез ақпараттарға қол жеткізгенді таңдайды. Алайда, бұл ақпараттардың сенімділігіне кепілдік бермейді. Сол себептен, ЖОО–ның электронды кітапханаларында ақпараттарды іздеу жұмысын жүргізу тиімдірек деп санаймын. Университеттің электеронды кітапханасынан алынған

мақала, зерттеу жұмыстары нақты дәлелдегенген, авторлары белгіленген тиімді ақпараттармен қамтамасыз етілген және соңғы жылдағы жұмыстарды табуда үлкен мүмкіндік береді.

Студенттердің жеке кабинетін пайдалануы бұл өз жетістіктерінің деңгейін бақылауға мүмкіндік береді, мысалы, оқу үлгерімі, әртүрлі мамандандырылған іс–шараларға қатысу мүмкіндігі және академиялық табыс рейтингі. Бұл болашақта оқу мотивациясын дамытады, болашақ мұғалім түлектері үшін мектеп оқушыларының электронды портфолиосын қалыптастыруға көмектеседі.

Университеттің білім беру кеңістігінде интернет–ресурстарды пайдаланудың көп сатылы және көп компонентті жүйесінің бірегейлігін атап өткен жөн, бұл кезде студенттер бірінші курстан бастап жеке кабинетінде жұмыс істейді, үлкен жылдарда тәжірибеге қол жеткізе отырып, олар қажетті ақпаратты табудан бастап қорытынды аттестацияға дейін өсіп келе жатқан Интернет ресурстарын пайдаланады. Сондай–ақ студенттерге тәжірибе алмасуға, өз идеяларын ұсынуға және педагогикалық құзыреттілігін арттыруға мүмкіндік беретін халықаралық іс–шараларды ұйымдастыру кезінде интернет ресурстарын пайдалану өзекті болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. D'Esposito J.E. & Gardner R.M. University students' perceptions of the Internet: An exploratory study. Journal of Academic Librarianship, 25, 1999. 456–461 p.
2. Cheung W. & Huang W. Proposing a framework to assess Internet usage in university education: an empirical investigation from a student's perspective. British Journal of Educational Technology, 2005, 237 p.
3. Chen Y.F. & Peng S.S. University students' Internet use and its relationships with academic performance, interpersonal relationships, psychosocial adjustment, and self–evaluation. Cyberpsychology & Behavior, 11, 2008. 467–468 p.
4. Peng H.Y., Tsai C.C., & Wu Y.T. (2006). University students' self–efficacy and their attitudes toward the Internet: the role of students' perceptions of the Internet. Educational Studies, 32, 2006. 73 p.
5. Chang M.K. & Law S.P. M. Factor structure for Young's Internet Addiction Test: A confirmatory study.Computers in Human Behavior, 24, 2008. 2597 p.
6. Kurt A.A., Coklar A.N., Kilicer K., & Yildirim Y. Evaluation of the skills of K–12 students regarding the national educational technology standards for students (NETS*S) in Turkey. Turkish Online Journal of Educational Technology, 7, 2008. 6–14 p.
7. Akbulut Y. Exploration of the attitudes of freshman foreign language students toward using computers at a Turkish state university. Turkish Online Journal of Educational Technology, 7, 2008. 18 p.
8. Brophy J. & Bawden D. Is Google enough? Comparison of an internet search engine with academic library resources. Aslib Proceedings, 57, 2005. 498 p.
9. Lazonder A.W. Exploring novice users' training needs in searching information on the WWW. Journal of Computer Assisted Learning, 16, 2000. 326 p.
10. Cloud C.C. Network Ethics: Access, Consent and Informed Community. USA: Westview Press 1989

УДК 377.5

ТЕХНОЛОГИЯ ВЭБ–КВЕСТА ПРИ ОБУЧЕНИИ МАТЕМАТИКИ

Синько Олеся Викторовна
преподаватель математики
КГКП «Костанайский строительный колледж»
г. Костанай, Казахстан
E–mail: inkolesja@mail.ru

Аннотация

Урок современного педагога должен отличаться научностью, познавательной направленностью, применением современных образовательных технологий. Одной из эффективных образовательных техноло–гий является веб–квест технология. Применение веб–квестов на уроках математики способствует овладению прочными знаниями, новыми компетенциями, позволяет обучающимся проявить инициативность, самостоятельность, а также повысить мотивацию к изучению.

Ключевые слова: *веб–квест, образовательные технологии, интернет, математика, повышение мотивации.*

Аннотация

Қазіргі мұғалімнің сабағы ғылыми, танымдық бағытта, заманауи білім беру технологияларын қолданумен ерекшеленуі керек. Тиімді білім беру технологияларының бірі – веб–квест технологиясы. Мате–матика сабақтарында веб–квесттерді қолдану берік білімді, жаңа құзыреттілікті игеруге ықпал етеді, білім алушыларға бастамашылдық, дербестік танытуға, сондай–ақ оқуға деген ынтасын арттыруға мүмкіндік береді.

Негізгі сөздер*: веб–квест, білім беру технологиялары, интернет, математика, мотивацияны арттыру.*

Annotation

The lesson of a modern teacher should be distinguished by scientific, cognitive orientation, the use of contemporary educational technologies. One of the effective educational technologies is web–quest technology. The use of web–quests in mathematics contributes to the acquisition of solid knowledge, new skills, allows students to show initiative, self–dependence and also increase motivation to study the subject.

Key words:*web–quest, educational technologies, Internet, mathematics, motivational enhancement.*

В условиях глобализации системы образования большинство стран мира находятся в состоя–нии непрерывной модернизации и реформирования. По темпу внедрения инноваций в образование Казахстан находится в числе передовых. Этот процесс идет непрерывно и ускоряется с каждым годом. В стране поставлены амбициозные задачи по улучшению качества образования.

Совершенствование системы технического и профессионального образования является одним из основных факторов обеспечения устойчивого экономического роста страны, социальной стабиль–ности казахстанского общества. ТиПО ориентируется на реальные потребности рынка труда и старается соответствовать задачам нового экономического курса страны.

Деятельность педагога в современных реалиях – это постоянный поиск новых методов, прие–мов и техник обучения. На своих уроках математики я стремлюсь заинтересовать учеников, увлечь их своим предметом, стараюсь преподнести сложный материал, чтобы он был доступным и понятным каждому студенту.

Сегодня к урокам современного педагога предъявляются особые требования. Урок должен отличаться научностью, познавательной направленностью, применением современных образова–тельных технологий. Применение информационно–коммуникативных технологий, игровых квест технологий позволяют мне выстроить урок так, чтобы развивать интерес студентов к моему предмету, научить находить необходимую информацию, используя различные источники, повышать уровень информационной культуры.

Готовность к переменам, мобильность, способность к нестандартным ситуациям, креатив–ность и самостоятельность в принятии решений – эти качества характеризуют успешного профес–сионала. Большое значение приобретает способность ориентироваться в информационных потоках, умение быстро находить полезную информацию, анализировать её и использовать в своей деятель–ности, повышая эффективность интеллектуального или физического труда, творческое отношение к профессиональной деятельности. Привитие этих важных качеств своим студентам – будущим специалистам в различных отраслях, считаю одной из своих важных педагогических задач.

Процесс обучения студентов по общеобразовательным дисциплинам в колледже основан на усвоении определенного программного материала по предмету, который изложен в учебниках: есть готовые понятия, упражнения, образцы решения. Но как обучающийся может научиться принимать самостоятельные решения, выбрать те данные, которые необходимы для дальнейшей работы, создать свой продукт, который для него является уникальным и новым?

Одной из эффективных образовательных технологий для формирования этих качеств у обучающихся является, на мой взгляд, технология веб–квест.

Квест (quest) в переводе с английского означает продолжительный и целенаправленный поиск, связанный с приключениями или игрой [1, с. 42]. Веб–квест как образовательная технология разработана в 1995 году Берни Доджемом и Томом Марчем – профессорами государственного университета Сан–Диего. Эту технологию можно определить, как интерактивную форму проектной деятельности, которая включает в себя проблемное задание, элементы ролевой игры, для выпол–нения которого используются интернет–ресурсы, с целью исследования вопроса или проблемы, а также приобретения собственных новых знаний [2, с. 13].

Веб–квесты могут охватывать отдельный учебный предмет, тему, могут быть и межпредмет–ными. Образовательные веб–квесты отличаются от квестов тем, что часть или вся информация для их выполнения обучающимися находится на различных веб–сайтах. Результаты работы также могут быть опубликованы на веб сайте. Веб–квесты лучше всего подходят для работы в группах или мини–группах, однако могут выполняться индивидуально обучающимися. Веб–квесты, в которых обучаю–щийся сам выполняет все задания от начала и до конца, помогают развивать самостоятельность, инициативность, умение принимать решения и брать на себя ответственность на каждом этапе выполнения работы, а также в ходе проекта в целом. В командных веб–квестах каждый студент имеет свою роль, соответственно, собственные задачи, за которые он несет ответственность. Такая совместная работа позволяет научиться делиться информацией и идеями, помогать товарищу, так как несмотря на распределение обязанностей, за конечный результат (продукт) отвечает каждый обучающийся.

Веб–квест опирается на такой подход к обучению, в процессе которого происходит констру–ирование нового. Согласно данному подходу, преподаватель становится консультантом, организато–ром и координатором проблемно–ориентированной, исследовательской, учебно–познавательной деятельности обучающихся. Преподавателем создаются условия для самостоятельной умственной и

творческой деятельности обучающихся и поддерживается их инициатива. В свою очередь, студенты становятся равноправными участниками процесса обучения, разделяя с преподавателем ответственность за процесс и результаты обучения.

При выполнении веб–квестов студенты не получают готовых ответов или решений, они самостоятельно в группах (или индивидуально) выполняют предложенные задания веб–квеста, по завершении которого представляют собственные проекты или творческие работы.

Работа с квестом помогает:

– организовать активную поисковую деятельность;

– способствует развитию навыков решения проблем;

– дает возможность осуществить индивидуальный подход;

– тренирует мыслительные способности (объяснение, сравнение, классификация, выделение общего и частного).

Каждый веб–квест имеет определённую структуру. Как правило, включает в себя три основных этапа:

1. Ознакомительный (начальный): выбор темы, проблемы, задания, роли и конечного результата.

2. Исследовательский: индивидуальная или групповая работа над темой с использованием интернет– (или других информационных) ресурсов, получение промежуточных результатов. На данном этапе обучающиеся получают (исследуют) новую информацию, осмысливают ее.

3. Презентативный (заключительный): представление результатов, презентация работы, подведение итогов, дискуссия [3, с. 164].

Сущность применения технологии веб–квеста заключается в стимулировании познавательного интереса обучающихся к изучаемому предмету через решение проблемной ситуации, предполагает владение определенной суммой знаний, видение тематических связей. Выполнение веб–квеста предполагает реализацию творческого потенциала обучающихся, причем данная технология ориентирована не только на результат, но и на сам процесс.

Предмет математика часто воспринимается студентами как сложный, скучный и неинтересный. В этой связи применение веб–квест технологии позволяет разнообразить методы изучения или обобщения материала урока, повысить мотивацию к изучаемому предмету, сформировать новые компетенции, реализовать творческий потенциал обучающихся [4, с. 16].

На уроках математики мною применяются веб–квесты как для изучения новой темы, так и для обобщения и систематизации знаний по определенной теме, разделу, курсу.

На следующей схеме отражены цели использования веб–квест технологии в обучении.

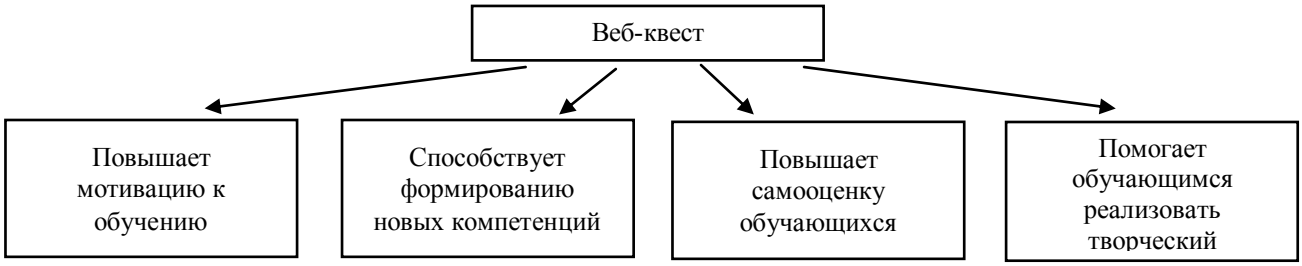

Рисунок 1 – Цели использования веб–квест технологий.

На сегодняшний день на просторах интеренета можно найти множество разработанных преподавателями веб–квестов и применить на своих занятиях. Однако для активного применения этого метода необходимо уметь самостоятельно разрабатывать веб–квесты.

В рамках недели ПЦК общеобразовательных дисциплин на открытом уроке математики мною были применены информационно–коммуникативные и квест–технологии. Студенты первого курса по специальности «Дизайн интерьера» изучали степенную функцию, ее свойства и графики. Они увлеченно выполняли задания математического веб–квеста, используя при этом различные источники: интернет, учебники, свои конспекты.

Таблица 1 – Пример веб–квеста по математике.

№	*Роли*	*Рассматриваемые вопросы*	*Интернет ссылки*
1.	Путешественник и во времени	Провести исследование материала по истории степенной функции, ответить на вопросы: 1. История развития понятия «функция» 2. Определение степенной функции. 3. Какие математики изучали степенную функцию? 4. Какие открытия совершили математики, изучая степенную функцию? Отчёт о проделанной работе представить в виде презентации. Подготовиться к выступлению.	URL: http://www.hintfox.com/article/storija–otkritija–fynktsii.html https://multiurok.ru/files/primienieniie–stiepiennoi–pokazatiel–noi–i–loghari.html
2.	Оторванные от реальности	Подобрать материалы по следующим вопросам: 1. Определение степенной функции 2. Виды степенной функции 3. Основные свойства степенной функции 4. Привести примеры с решением, иллюстрирую–щие свойства степенной функции Отчёт о проделанной работе представить в виде презентации. Подготовиться к выступлению.	URL: https://resh.edu.ru/subject/lesson/5540/conspect/159044/ https://infourok.ru/stepennaya–funkciya–eyo–svoystva–i–grafik–3373126.html
3.	Приближенные к реальности	Провести исследование материала по применению степенной функции, ответить на вопросы: 1. Привести примеры применения степенной функции в различных областях знания: биология, химия, физика, астрономия, экономика, медицина и др. 2. Привести примеры задач и их решение, с практи–ческим применением знаний свойств степенной функции. Отчёт о проделанной работе представить в виде презентации. Подготовиться к выступлению.	URL: https://multiurok.ru/files/primienieniie–stiepiennoi–pokazatiel–noi–i–loghari.html https://interneturok.ru/lesson/algebra/9–klass/chislovye–funktsii/zadachi–na–stepennye–funktsii–y–x–sup–n–sup–gde–n–prinadlezhit–n–2
4.	Графисты	1. Построить заданные графики степенных функций в программе MS Exsel: A) $y = x^{\frac{5}{6}}$ B) $y = x^{7}$ C) $y = x^{-4}$ D) $y = x^{-\frac{1}{9}}$ E) $y = x^{8}$ F) $y = x^{-11}$ G) $y = x^{\frac{8}{3}}$ 2. Провести исследование свойств построенных функций по плану: Область определения D(y) • Множество значений E(y) • Исследовать на монотонность: указать промежут–ки возрастания и/или убывания функции • Четность/нечетность функции 3. Отчёт о проделанной работе представить в виде презентации. На слайде график функции справа, результаты исследования свойств функции слева. 4. Подготовиться к выступлению.	URL: https://resh.edu.ru/subject/lesson/5540/conspect/159044/ https://infourok.ru/stepennaya–funkciya–eyo–svoystva–i–grafik–3373126.html

Еще одной важной задачей урока является развитие у студентов самооценки, то есть умению проверять и контролировать себя, критически оценивать свою деятельность, устанавливать ошибки и находить пути их устранения.

Работа в команде и взаимопомощь на уроке математики позволяют обучающимся быть более уверенными, проверка результатов способствует формированию у обучающихся адекватной само–оценки, ведь как известно, самый большой страх студентов – это страх проверки знаний.

Интеграция в образовательный процесс современных педагогических технологий и отказ от традиционных форм позволяют разнообразить образовательный процесс, сделать его не только более живым и интересным, но и сформировать у обучающихся положительное эмоциональное отношение к учебному процессу. Квест–технология дает возможность оценить не только и не столько объем усвоенного обучающимися материала по математике, но и их способность применить получен–ные знания для выполнения поставленной цели.

Изменение привычных видов работы путем внедрения в образовательный процесс современ–ных технологий способствует овладению прочными знаниями, позволяет обучающимся проявить инициативность и самостоятельность, а также развивает позитивную внутреннюю мотивацию к изучению математики [5, с. 31].

Список литературы:

1. Гольцова Т.А., Проценко Е.А. Применение веб–квест технологии при обучении межкультурной профессиональной коммуникации // Отечественная и зарубежная педагогика. 2021 Т.1. №2 (75). 38–51 с.
2. Абрамова О.М. О развитии креативности школьников посредством обращения задач на уроках и внеурочных занятиях по математике // Вестник Нижегородского университета им. Н.И.Лобачевского. 2013. №5. Часть 2. 14–17 с.
3. Мельникова А.Ю. Технология веб–квеста в обучении иностранных стажеров // Вестник Челя–бинского государственного университета. 2014. №9–1. 162–169 с.
4. Напалков С.В. Тематические образовательные Web–квесты как средство развития познавательной самостоятельности учащихся при обучении алгебре в основной школе: автореф. дис. … канд. пед. Наук: 13.00.02 / С.В.Напалков. Саранск, 2013. 25 с.
6. Арюткина С.В., Напалков С.В. О прикладной составляющей тематического образовательного веб–квеста по математике / И.В.Кузнецова, В.В.Сушков. // Традиции и инновации в современном образовании и воспитании: детский сад, школа, вуз. часть 1: материалы Международной научно–практической конференции Коряжма, 2013. 29–34 с.

УДК 74.0:372.8

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Смирнова Анна Александровна
магистр, учитель математики
КГУ ОШ№23 им.М.Козыбаева
г. Костанай, Казахстан
E–mail: kst–manya@mail.ru

Аннотация

Актуальность. Использование информационно–коммуникационных технологий в различных видах деятельности преподавателя способствует повышению эффективности учебного процесса, повышению уровня их методической и научно–исследовательской работы. развивает познавательный интерес учащихся к изучению математике, создавая условия для мотивации к изучению этого предмета, способствуют повышению эффективности обучения и самообучения, а также к повышению качества образования. Цель. Способствовать повышению интереса и качества изучения предмета математики через ИКТ.

Ключевые слова: *информация, компьютер, интерес, развитие, творчество, самостоятельность.*

Аңдатпа

Өзектілігі. Мұғалімнің әр түрлі іс–әрекетінде ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану оқу–тәрбие процесінің тиімділігін арттыруға, олардың әдістемелік және ғылыми–зерттеу жұмыстарының деңгейін көтеруге ықпал етеді. оқушылардың математиканы оқуға деген танымдық қызығушылығын дамытады, осы пәнді оқуға ынталандыруға жағдай жасайды, оқу мен өздігінен білім алудың тиімділігін арттыруға, сонымен қатар білім сапасын арттыруға ықпал етеді. Мақсаты. АКТ арқылы математика пәнін оқуға деген қызығушылығын, сапасын арттыруға ықпал ету.

Түйінді сөздер: *ақпарат, компьютер, қызығушылық, дамыту, шығармашылық, дербестік.*

Abstract

Relevance. The use of information and communication technologies in various activities of a teacher contributes to an increase in the efficiency of the educational process, an increase in the level of their methodological and research work. Develops the cognitive interest of students in the study of mathematics, creating conditions for motivation to study this subject, contribute to improving the effectiveness of learning and self–learning, as well as improving the quality of education. Goal. Contribute to increasing the interest and quality of studying the subject of mathematics through ICT.

Key words: *information, computer, interest, development, creativity, independence.*

Информационно–коммуникативные технологии являются эффективным способом обучения математике. Математика сложный предмет, поэтому для качественного изучения предмета учитель должен подобрать средства обучения, способные достичь поставленной цели.

В Концепции модернизации казахстанскогообразования поставлена важная задача: подгото–вить подрастающее поколение к жизни в быстро меняющемся информационном обществе, в мире, в котором ускоряется процесс появления новых знаний, постоянно возникает потребность в новых профессиях, в непрерывном повышении квалификации. И ключевую роль в решении этих задач играет владение современными информационными технологиями [1, с. 45].

Применение ИКТ дает возможность проводить уроки на высоком эстетическом и эмоциональ–ном уровне (анимация, музыка) и предоставляет возможность наглядно объяснить материал; дети выполняют быстрее работы на уроке; задания создают высокую степень дифференциации обучения (индивидуально подойти к ученику, применяя разноуровневые задания).

Я считаю, что компьютер является важной частью обучения. Презентации, видео уроки помогают преобразить урок. Они служат ярким наглядным образом, позволяющим учащимся лучше усваивать учебный материал. Ученики любят взаимное изучение, самостоятельную работу, решают проблемные ситуации, предлагают свои пути решения, дети легко общаются, не боясь высказать свое мнение или принять другое обоснованное решение.

Возможности ИКТ:

1. создание и подготовка дидактических материалов (вариантов заданий, таблиц, конспектов, схем, рисунков, демонстрационных таблиц и т.п.);
2. создание тестовых заданий.

На уроках математики с помощью слайдов, созданных в программе Microsoft Office Power Point, может осуществляться демонстрацию примеров, задач, цепочек для устного счета, а так же могут быть организованы математические разминки, внеклассные мероприятия [4].

Использование компьютера на уроках создаѐт благоприятную обстановку, способствует развитию каждого ребѐнка на своѐм уровне, усиливает мотивы учения, развивает индивидуальные особенности детей, повышает активность и инициативность, эмоциональность, обеспечивает интел–лектуальное развитие детей, формирует навыки самообразования и самоконтроля, снижает дидактические затруднения у школьников. Основная цель применения ИКТ состоит в повышении качества обучения. Качество обучения – это, то для чего мы работаем [2].

Зимой, когда учащиеся уходят на дистанционное обучение из–за плохой погоды информа–ционно – коммуникативные технологии помогают качественно провести урок. В этом помогает zoom, презентации, видео. Хорошая flash–анимация помогает качественно объяснить новый материал. Программа GeoGebra помогает изучить тему: «Графики». Данная программа помогает рассмотреть движение и преобразование графиков. Так же программа помогает при решении задач по геометрии, построение сечений многогранников. [2]

Такие программы повышают уровень самоконтроля, мотивацию к обучению, а также способствуют мотивации к изучению и исследованию математических предметов.

Современный учитель, таким образом, должен учитывать положительные свойства ИКТ, и не только владеть знаниями в ИКТ, но и уметь применять их в собственной профессиональной деятель–ности. При обдуманном, грамотном применении средств ИКТ в качестве новых форм обучения можно решать ряд важных задач дидактического характера [3]:

– через информационно – коммуникативные технологии добиваться улучшения самого процесса преподавания;

– значительно повышать уровень самостоятельной работы учащихся, результативность его самоподготовки;

– активизировать процесс обучения, учащегося в направлении научно–исследовательской деятельности, решения проблемной ситуации;

– воздействовать на формирование мотивации учащегося к обучению;

–обеспечивать процесс непрерывного и гибкого обучения и т.д.

– повторение и закрепление пройденного материала;

– для создания различных учебных ситуаций, в которых учащийся усваивает материал в активной форме;

– для обеспечения необходимого уровня усвоения учебного материала;

– демонстрация геометрических фигур стереометрии и преобразование графиков функции по алгебре.

Использование ИКТ необходимо, так как позволяет активизировать деятельность учащихся, повысить качество образования детей, повысить профессиональный уровень педагога и разно–образить формы межличностного общения всех участников образования. процесс. Кроме того, средства ИКТ, используемые в современном образовании, обеспечивают высокие результаты обучения. Новые технологии позволяют обеспечить взаимодействие учителя и ученика в открытых и дистанционных системах образования [3].

Для уроков математики важно применение анимированных чертежей, когда нужно организовать работу учащихся с графиками, чертежами к доказательству теорем и задач, выполнить схему, использовать таблицу и т.д.

Мультимедийные презентации – это удобный и эффектный способ представления информации с помощью компьютерных программ. Он сочетает в себе динамику, звук и изображение, т.е. те факторы, которые наиболее долго удерживают внимание ребенка.

Также компьютерная презентация позволяет учителю самостоятельно формировать учебный материал исходя из особенностей конкретного класса, предмета, что позволяет построить урок таким образом, чтобы добиться максимального эффекта [4].

На уроках математики с помощью слайдов, созданных в программе MicrosoftOfficePowerPoint, может осуществляться демонстрация примеров, задач, цепочек для устного счета, могут быть организованы математические разминки и многое другое.

Еще одним аспектом использования информационных технологий в процессе обучения математике является программное обеспечение курса. Содержание программного обеспечения, используемого при обучении математике, определяется задачами курса, содержанием и порядком изложения учебного материала [1]. В связи с этим все программное обеспечение, используемое для компьютерной поддержки процесса математического обучения, можно разделить на:

1. программы;
2. справочные пособия по конкретным темам;
3. решения расчетных и экспериментальных задач;
4. организация и проведение лабораторных работ;
5. контроль и оценка знаний.

На каждом конкретном уроке могут быть использованы определенные программы исходя из целей урока, при этом функции учителя и компьютера различны. Программные средства для эффективного применения в учебном процессе должны соответствовать государственным стандартам обучения, иметь высокую степень наглядности, простоту использования, способствовать формированию общеучебных и экспериментальных умений, обобщению и углублению знаний и т.д.

Одной из таких программ является Geo Gebra. Эта программа облегчает организацию самостоятельной деятельности обучающихся и контроль над ее результатами, а также повышает усвоение материала и наглядность построения графиков, что способствует повышению уровня образования. При этом созданный сайт и заготовки можно использовать неоднократно на протяжении всего учебного года и с различными группами учащихся, добавляя новые страницы на сайт со ссылками на файлы заданий. Следовательно, описанная методика является эффективной и мощной педагогической технологией для всего учебного процесса [2].

Использование информационно–коммуникативных технологий в учебно–воспитательном процессе помогает интенсифицировать и индивидуализировать обучение, способствует повышению интереса к предмету, дает возможность избежать субъективной оценки.

Одной из основных проблем при изучении геометрии в школе являятся проблема наглядности, связанная с тем, что изображения даже простейших геометрических фигур, выполнен–ные в тетрадях или на доске, как правило, содержат большие погрешности. Современные компьютерные средства позволяют решить эту проблему. Стереометрия – это одна из немногих, если не единственная область школьной математики, в отношении которой не приходится агитировать за ИКТ. Современная трехмерная графика позволяет создавать модели сложных геометрических тел и их комбинаций, вращать их на экране, менять освещенность. Поэтому полный интерактивный курс стереометрии, предложенный компанией «Физикон», призван помочь учителю более успешно справиться с решением стоящих перед ним задач, а его использование на уроках геометрии в 10–11 классах сделает доступным сложный учебный материал более широкому кругу учащихся.

На уроках алгебры и начал анализа использование мультимедийного пособия "Функции и графики" прекрасно иллюстрирует построение графиков элементарных и более сложных функций и преобразование графиков.

Использование информационно–коммуникационных технологий в различных видах деятель–ности преподавателя способствует повышению эффективности учебного процесса, повышению уровня их методической и научно–исследовательской работы [4].

Внедрение ИКТ в образовательный процесс развивает познавательный интерес учащихся к изучению математике, создавая условия для мотивации к изучению этого предмета, способствуют повышению эффективности обучения и самообучения, а также к повышению качества образования.

Применение ИКТ – технологий является качественным средством в преподавании. Оно помогает решить развивающие, образовательные и воспитательные цели, активизировать учебную деятельность через различные средства, проверка знаний учащихся, формирование навыка самостоятельно изучать темы [3].

Результатом использования системных информационно–коммуникационных технологий на уроке является повышение собственной квалификации учителя, вовлечение большего числа учащихся в активную работу, активизация внимания учащихся, повышение их мотивации, усиление интереса к предмету. , развивать воображение и фантазию, а с пользой и эффективностью урока. Все это служит гарантией результата и другой актуальной информацией и предопределяет развитие личности.

Накопленный мной опыт, частично отраженный в данном исследовании, показывает, что использование информационных технологий на уроках и во внеурочной деятельности расширяет творческие возможности как учителей, так и учащихся, повышает интерес к предмету, способствует справедливому развитию. Открытие студентами серьезных предметов информатики приводит в итоге к повышению качества образования.[4].

Применение ИКТ в образовательном процессе позволяет воспитать и развивать у учащихся познавательный интерес к изучению математики, создавать мотивационные условия для изучения математики, повышает качество обучения.

Использование информационных технологий на уроках и во внеурочной деятельности расширяет творческий потенциал как учителей, так и учащихся, повышает интерес к предмету, стимулирует учащихся к изучению сложных тем, что в конечном итоге приводит к повышению качества образования.

Список литературы:

1. Шульгин О.В. Возможности и проблемы использования компьютерных технологий в преподавании. Журнал «Математика в школе», №8, 2003–45 с.
2. Кручинина Г.А. Методическая работа преподавателя в условиях использования новых информа–ционных технологий обучения Н. Новгород: Изд–во НГЛУ, 2003 126 с.
3. Кеспиков В.Т., Осипова О.В. Информатизация – действия и последствия. Народное образование. №9, 2008 148 с.
4. Селевко Г.К. Современные педагогические технологии, 1998 г 256 с.

УДК 377.112.4

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В РАБОТЕ ПЕДАГОГОВ И МАСТЕРОВ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ОБУЧЕНИЯ

Смолева Наталья Васильевна
E–mail: smoleva–natalya73@mail.ru
Ловягина Татьяна Владимировна
E–mail: lovtatvla@mail.ru
Тертышник Ольга сергеевна
E–mail: llunna85@mail.ru
преподаватели специальных дисциплин
КГКП «Костанайский строительный колледж»
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы использования педагогами и мастерами производствен–ного обучения электронных образовательных ресурсов, приводятся примеры интерактивных досок и платформ для создания презентаций, дается характеристика образовательным ресурсам и анализируется результат работы, проделанной с использованием электронных образовательных ресурсов.

Ключевые слова: *электронные образовательные ресурсы, интерактивные доски, презентации, технологическая оснащенность, мультимедиа технологии.*

Андапта

Бұл мақалада мұғалімдер мен өндірістік оқыту шеберлерінде электронды білім беру ресурстарын пайдалану мәселелері қарастырылады, автор презентациялар құруға арналған интерактивті тақталар мен платформалардың мысалдарын келтіреді, білім беру ресурстарына сипаттама береді және электрондық білім беру ресурстарын қолдана отырып жасалған жұмыстың нәтижесін талдайды.

Негізгі сөздер*: электрондық білім беру ресурстары, интерактивті тақталар, презентациялар, технологиялық жабдықтар, мультимедиялық технологиялар.*

Abstract

This article discusses the use of electronic educational resources by teachers and masters of industrial training, the author gives examples of interactive whiteboards and platforms for creating presentations, gives characteristics to educational resources and analyzes the result of work done using electronic educational resources.

Key words*: electronic educational resources, interactive whiteboards, presentations, technological equipment, multimedia technologies.*

Государственный общеобразовательный стандарт технического и профессионального образо–вания предполагает активное использование электронных образовательных ресурсов в процессе обучения. Такое нововведение является закономерным, так как соответствует основным тенденциям развития общества. Современное общество нуждается в специалистах с высоким уровнем информационной культуры. Информационная культура выражается в наличии у человека комплекса знаний, умений, навыков и рефлексивных установок во взаимодействии с информационной средой.

Наше сознание и сознание нашей молодежи, студентов настроено на восприятие информации от электронных источников – компьютеров, ноутбуков, планшетов, смартфонов – это данность нашего времени. В настоящее время в образовательных учреждениях ТиПО значительно повысился уровень технологической оснащенности: в колледжах имеются компьютерные классы, почти в каждом каби–

нете и мастерской можно видетьинтерактивную доску или проектор и экран, такое оснащение даёт возможность максимально применять электронные образовательныересурсы, которое у нас также имеются в полном объёме и установлены на наших компьютерах – Microsoft Word, Microsoft Excel , PowerPoint, если есть необходимость можно воспользоваться ресурсами из интернета – программы для создания презентаций, слайд шоу, видео роликов.

Ресурсы электронного обучения объединяют весь спектр средств обучения, которые разрабо–таны и воспроизводятся на базе компьютерных технологий [3] и на сегодняшний день активно используются педагогами и мастерами производственного обучения, включая электронные ресурсы поддержки обучения, которые включают в себя программы, содержащие информацию для подготовки учебных занятий, и электронные обучающие ресурсы, предоставляющие программы для усвоения, контроля и проверки знаний.

Главная цель использования электронных образовательных ресурсов на уроках – вывести образовательный процесс на новый уровень, который так нужен современным студентам.

В основе электронных ресурсов заложена концепция создания электронных документов, которые мы используем при разработке учебно–методического комплекса. Таким электронным документам присущи три основные группы характеристик, за которые ответственны различные технологические средства: хранение, представление, интеллектуальность. Сегодня невозможно даже представить составление рабочих программ, календарно – тематического планирования и поурочных планов вручную, на бумаге написанными шариковыми ручками.

К самым распространенным ресурсам электронного обучения относят учебные видеофильмы и звукозаписи, для воспроизведения которых достаточно CD – плеера. Использование видеоуроков решает проблему дефицита наглядности. Экран притягивает внимание, которого порой трудно добиться при фронтальной работе с группой. Технология видеоуроков все шире используется как средство предъявления обучающимся учебного материала: иллюстраций; фотографий; анимации; вопросов и заданий. Есть возможность самостоятельно записывать видеоуроки, планировать их применение по личной программе, оптимизируя тем самым, познавательную деятельность студентов. Видеокурсы появляются регулярно и в большом количестве, они посвящены самым разным учебным темам.

Наиболее современные и эффективные обучающие ресурсы воспроизводятся на компьютере – это мультимедиа технологии, позволяющие представить учебный материал в виртуальной форме, расширяя возможности обучения, давая преподавателям и мастерам производственного обучения возможность разнообразить работу на уроке, повысить мотивацию к изучению дисциплины и вовлечь студентов в интересный процесс изучения материала.

Одна из таких технологий – виртуальная интерактивная доска. Она дает возможность анимации, передвижении объектов, изменение и выделение наиболее значимых элементов при помощи цвета и шрифта. Эти интерактивные функции повышают интерес студентов и концентрацию их внимания, а также делают урок более динамичным и информативным.Еще одним преимуществом таких досок является возможность сотрудничества. Это заключается в том, что несколько учеников одновременно могут написать на доске. На сегодняшний день разработчики предоставляют нам несколько таких онлайн досок: Padlet, Jamboard, Ziteboard и другие.

Так, например, преподавателям специальных дисциплин архитектурно–строительного профи–ля очень удобно проводить уроки с использованием виртуальной доски Miro.Это интерактивная доска и доступ к ней осуществляется через интернет, а это значит, что писать, рисовать, добавлять файлы на неё можно безгранично. Используя одну модель доски, можно создать множество уроков, приме–нив различные предлагаемые платформой шаблоны, наполнив их учебной информацией. Каждая доска является бесконечной. Вы можете ее растягивать и добавлять необходимое количество материалов, и все они будут сохранены на доске автоматически.Вы можете загрузить ПДФ документ или картинку на доску просто перетянув их на нужное место, а для демонстрации видео фильмов достаточно в Miro указать ссылку. Так же, при помощи панели справа вы можете передвигать файлы на доске, рисовать, добавлять стикеры, текст, комментарии и рамки, с помощью скриншеринга можно управлять вниманием студентов. Также можно пригласить друзей и коллег, чтобы поработать вместе.

Классическим примером электронных образовательных ресурсов служат презентации, предоставляемые преподавателем или мастером при объяснении нового учебного материала и презентации, составляемые студентами для защиты проектов и практик. Для разработки презентаций также существует несколько сервисов для графического дизайна – это PowerPoint, Canva, Google Slides, Prezi.

На сегодняшний день педагогами и мастерами производственного обучения широко используются электронные учебники и пособия, которые содержат учебную информацию в виде текста, рисунков, видео, аудио, анимации и других графических средств. Развитая система связей и поиска позволяет мгновенно переходить от одного раздела или фрагмента учебника к другому. Узнать, насколько хорошо усвоен материал, можно сразу же, выполнив интерактивные задания. Они

позволяют получать больше знаний, прослушивать материал неограниченное количество раз и сразу же узнавать число правильных ответов на задания.

Используя современные ресурсы электронного обучения, дополняя ими структуру образовательных технологий, педагогами и мастерами производственного обучения решается ряд задач, а именно:

– электронные образовательные ресурсы, подготовленные профессиональными издатель–ствами в рамках учебно–методических комплексов, сокращают время, которое вы тратите на подготовку к урокам, а кроме того, дают гарантию качества всего предоставляемого контента;

– усиливается мотивация обучающихся. Студентам нравится учиться при помощи современного оборудования, самостоятельно изучать те или иные темы, проверять себя и получать обратную связь;

– обучение переходит от пассивного к активному. Предоставляется максимум информации по изучаемой теме в самых различных видах – текст, картинка, звук, видео, мультимедиа, интерактивная игра;

– обеспечивается гибкий доступ студентов к учебным материалам, как через сайты (или системы телекоммуникаций), так и вне сайтов;

– формируется информационная культура студентов и владение телекоммуникациями для организации общения с удаленными собеседниками (понимание возможностей разных видов коммуникаций, нюансов их использования и т.д.) [2];

– педагог, который будет в курсе последних новинок, новых подходов и методик обучения, быстро найдёт общий язык со своими студентами, что в итоге приведёт к большему взаимопониманию между педагогом и обучающимся [1];

– и как следствие – повышается качество преподавания.

Анализируя преимущества электронных образовательных ресурсов, нельзя не отметить, что они направлены на комплексное рассмотрение учебного материала. Это подтверждается тем, что кроме получения информации, электронные образовательные ресурсы предполагают практическое применение знаний и контроль достижений студентов в процессе усвоения учебного материала. И, конечно, электронные образовательные ресурсы незаменимы при обучении в дистанционном формате.

С уверенностью можно констатировать следующее: в связи со становлением информа–ционного общества электронные образовательные ресурсы являются неотъемлемой частью учебного процесса. Благоприятствуя развитию информационных компетенций, способствуют формированию конкурентоспособной личности на рынке труда. Имея дополнительные инновационные качества перед традиционными средствами обучения, повышают значимость самостоятельной образова–тельной деятельности учащихся; имеют относительную доступность использования и внесения корректировок; стимулируют творческую активность преподавательского состава. Немаловажно также, что студенты, пропустившие занятия, в короткое время заполнить возникшие пробелы в их знаниях, хотя, все–таки, прямое общение преподавателя и студента намного более эффективно, чем самостоятельное общение с электронным образовательным ресурсом. Так что, несмотря на исчерпы–вающую аргументацию достоинств данного средства обучения не стоит забывать, во–первых, о возможном перенасыщении учебного процесса, способствующем понижению восприятия и усвоения учебного материала; во–вторых, о свободном распространении материала в сети Интернет, имеющем сомнительное качество. Таким образом, комплексное использование традиционных и электронных средств обучения поможет сформировать целостную образовательную траекторию, а, следовательно, достичь желаемого результата [4].

В заключении можно сказать, что к выпускнику колледжа предъявляются все более высокие требования, стране нужны высококвалифицированные кадры и электронные образовательные ресурсы на сегодняшний день способствуют повышению качества образовательных компетенций и приобретению профессиональных навыков, что является основной задачей каждого образователь–ного учреждения и становятся одним из основных показателей развития образования. Включенность электронных образовательных ресурсов в учебный процесс оказывается тем привлекательным моментом, на основании которого обучающиеся и родители выбирают учебные заведения, так как их использование раскрывает огромные возможности учебного процесса, обеспечивая эффективность не только системы образования, но и развитие общества в целом.

Список литературы:

1. Чканикова А. Что такое ЭОР? Восемь самых часто задаваемых вопросов об электронных образо–вательных ресурсах. https://rosuchebnik.ru/material/chto–takoe–eor/[Электронный ресурс] // URL: (дата обращения 01.09.22)

2. Мамедова М.И. Современные технологии как средство формирования познавательной и коммуни–кативной компетенции на уроках информатики// Педагогическая наука и практика. 2022. №2(36). 63–67 с.

3. Ловягина Т.В. Профессиональное развитие педагогов на основе дистанционных технологий// Педагогическая наука и практика. 2022. №1(35). 106–110 с.

4. Акользина Е.А. Использование электронных образовательных ресурсов в процессе обучения: достоинства, недостатки// Психолого–педагогический журнал Гаудеамус, №2 (22), 2013

УДК 159.99

ИННОВАЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТНО–ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

Соколова Ирина Юрьевна
кандидат педагогических наук
доцент кафедры педагогики, психологии и специальных дисциплин
ФГБОУ ВО «Ставропольский государственный
медицинский университет» Министерства здравоохранения РФ
г. Ставрополь, Россия
E–mail: mplugina@yandex.ru

Аннотация

В статье даётся характеристика инновационных психолого–педагогических технологий: коммуни–кативно–диалоговых, проблемно–поисковых, имитационно–игровых, психотехнологий, арт–педаго–гических технологий и их роль в формировании личностно–профессиональных компетенций будущего специалиста.

Ключевые слова: *психолого–педагогические инновационные технологии, личностно–профес–сиональные компетенции специалиста.*

Annotation

The article describes innovative psychological and pedagogical technologies: communicative–dialog, problem–search, imitation–game, psychotechnologies, art–pedagogical technologies and their role in the formation of personal and professional competencies of the future specialist.

Key words: *psychological and pedagogical innovative technologies, personal and professional competencies of a specialist.*

Аңдатпа

Мақалада инновациялық психологиялық–педагогикалық технологиялар: коммуникативті–диалог, проблемалық–ізденіс, симуляциялық–ойын, психотехнологиялар, көркем–педагогикалық технологиялар және олардың болашақ маманның тұлғалық және кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы рөлі сипатталған.

Түйінді сөздер: *психологиялық–педагогикалық инновациялық технологиялар, маманның жеке–кәсіби құзыреттері*

Переход к личностно–ориентированной парадигме современного профессионального образо–вания требует найти ответы на следующие вопросы: Какое будет востребовано высшее образование в XXI веке? Каким должно быть содержание подготовки специалиста в соответствии с новыми стандартами III поколения? Какие инновационные образовательные технологии будут способствовать максимальной реализации компетентностного подхода в личностно–профессиональном становлении будущего специалиста? Исследовательский центр Российской Федерации «Проблемы качества подготовки специалистов» специально для Всероссийского молодежного форума «Я участвую в реформе образования» провел опрос студентов, цель которого состояла в том, чтобы выявить их отношение к обновлению содержания профессионального образования и применяемых педагоги–ческих технологий, адекватных запросам работодателей. Кроме того, студентам было предложено отметить в анкете наиболее важные компетенции для их будущей профессиональной деятельности, а также узнать те компетенции, к которым вуз не готовит или готовит в недостаточной степени. По мнению студентов, наиболее важными компетенциями, развитию которых следует уделить особое внимание, являются: стремление к успеху; умение работать в команде; способности к организации и планированию деятельности, принятия решений, новым идеям (креативность); знание второго языка; лидерство; способность адаптироваться к новым ситуациям, а также навыки управления инфор–мацией [1].

Ставропольском государственном медицинском университете проводились аналогичные исследования со студентами первого курса. Ими были выделены следующие наиболее важные для них компетенции, это: способность к критике и самокритике; владение навыками межличностных отношений и конструктивными способами разрешения конфликтных ситуаций; способность работать в междисциплинарной и многонациональной среде; способность к новым идеям (креативность); умение работать в команде; владение организационно–управленческими навыками; стрессоустой–чивость.

Для эффективной деятельности организациям и предприятиям сегодня требуются ответствен–ные и инициативные работники, стремящиеся к профессиональной самореализации направленные на постоянный карьерный рост. По мнению будущих специалистов и работодателей, в

педагогической деятельности современного преподавателя высшей школы должны доминировать инновационные образовательные технологии, позволяющие наиболее эффективно реализовать компетентностный, практико–ориентированный, личностно–профессиональный подходы. Инновационные психолого–педагогические технологии характеризуются следующими признаками: наличием диалогичности мышления и обратной связи в триаде преподаватель–студент–студент, принудительная активация мышления и поведения студентов, повышенная эмоциональность, рефлексия. В своей педагогичес–кой деятельности широко применяю коммуникативно–диалоговые, проблемно–поисковые, имита–ционно–игровые, психологические, артпедагогические технологии. Дадим краткую характеристику и практическое применение каждой группе инновационных образовательных технологий и их роль в формировании личностно–профессиональных компетенций.

Проблемно–поисковые технологии прежде всего направлены на формирование общенаучных и инструментальных компетенций; способности к новым идеям (креативность); способности работать в междисциплинарной среде и готовность к критике и самокритике. К ним относятся кейс–технологии, видеопрактикум, проективные технологии, метод разбора конкретных ситуаций, видеоанализ, диагностический практикум, технологии с использованием мультимедийного инструментария. Так, например, кейс–технологии основаны на комплектовании наборов (кейсов) текстовых, учебно–методических материалов с использованием различных видов носителей информации. Данная технология решает следующие профессионально–развивающие задачи:

1. Способность применять верные решения в условиях неопределенности.
2. Разрабатывать алгоритм принятия решений.
3. Овладеть навыками исследования ситуаций.
4. Разрабатывать план действий, ориентированных на намеченный результат.
5. Применять полученные теоретические знания, в том числе при изучении других дисциплин для решения практических задач.
6. Учитывать точки зрения других специалистов на рассматриваемую проблему при принятии окончательного решения [6].

Кейс–технологии целесообразно применять не только на семинарских, практических, лабораторных занятиях, но и в самостоятельной контролируемой работе, как средство контроля промежуточной и итоговой аттестации. Также можно предложить студентам самостоятельно разработать содержание кейса по наиболее актуальным проблемам изучаемой науки. В основе проективных технологий лежит метод проектов, который включает в себя совокупность исследова–тельских, поисковых, проблемных методов. Отличительными признаками данной технологии являются: наличие проблемы, максимальная самостоятельность студентов, четкий алгоритм (последовательность) действий, применение исследовательских методов, практическая значимость результатов.Логическая цепочка проективной технологии включает в себя следующие этапы работы: определение проблемы и постановка задач («мозговой штурм», «круглый стол»); выдвижение гипотезыи обсуждение методов решения; обсуждение способов, предполагаемых результатов; сбор и систематизация полученных данных; подведение итогов, оформление результатов (презентация, защита творческих отчетов, просмотр); выводы, выдвижение новых проблем исследования. Классификацию основных типов проектов можно разделить на три группы: по виду деятельности (исследовательские, поисковые, творческие, ролевые, прикладные); по характеру участников и контактов (индивидуальные, парные, групповые, вузовские, городские, региональные, федеральные, межвузовские, международные); по содержанию (монопредметный, межпредметный, телекоммуни–кационный проект). Проективные технологии используются на семинарских, практических занятиях, самостоятельной работе студентов, в различных формах научной деятельности студентов, а также можно широко применять, как фрагмент, на проблемных, бинарных и полинарных лекциях. Отдельно хотелось бы остановится на видеопрактикуме и видеоанализе. При организации данных форм работы как на лекционно–семинарских занятиях, так и на СКР, научной деятельности студентов, необходимо учитывать следующие методические рекомендации:

1. Перед просмотром учебно–научного фильма четко дать студентам установку на какие вопросы они должны высказать свою точку зрения.
2. Предложить алгоритм анализа видеоматериала, указать на возможные межпредметные связи, преемственность тем изучаемой дисциплины.
3. Целесообразно использовать метод опорного конспекта (особенно на лекции, при рассмотрении нового материала).

Итак, проблемно–поисковые технологии обеспечивают реализацию практико–ориентирован–ного подхода, предполагающего интеграцию теории и практики, активизацию познавательной, научно–исследовательской активности обучаемых, применению ЗУН в нестандартных условиях, развитию самостоятельности, креативности, логического мышления, умения работать в команде, принимать решение, аргументировано доказывать свою точку зрения и т.п.

Коммуникативно–диалоговые технологии прежде всего направлены на формирование социально–перцептивных, коммуникативных, организаторских компетенций. К ним относятся следую–

щие формы организации: диспут, дискуссия, телемост, пресс–конференция, интервью–диалог, турнир ораторов, интеллектуальная дуэль, Сократов–круг, открытая кафедра, «волшебный стул», «Техника аквариума» и др. В качестве примера дадим характеристику следующим формам организации:

«Техника аквариума» – разновидность дискуссии, которая усиливает включенность участни–ков в групповое обсуждение проблем, развивает навыки групповой работы, совместного принятия решения. Её процедура выглядит таким образом:

1. Постановка проблемы ведущим.
2. Деление аудитории на подгруппы, расположенные по кругу.
3. Каждая подгруппа выбирает одного его члена, который будет представлять позицию подгруппы всей аудитории.
4. Дается коллегиальное обсуждение проблемы внутри группы (время фиксированное) для определения общей точки зрения.
5. Ведущий просит всех представителей группы выйти в центр и отстоять позицию своей группы.
6. Остальные имеют право задавать провокационные вопросы своим оппонентам.
7. Если представитель подгруппы затрудняется ответить, можно взять тайм–аут или в письменном виде (записка) подсказать.
8. Анализ качества аргументации выступающих; подведение итогов; выявление лучших.

«Интеллектуальная дуэль» позволяет активизировать компетентность специалистов по конкретной теме; устроить взаимопроверку; упражняться в искусстве владения средствами эристики. Приглашаются в центр два дуэлянта, которые задают друг другу вопросы по обозначенной ведущим теме. Остальная аудитория – секунданты оценивают качество вопросов (проблемность, интеграция теории и практики) и ответов (лаконичность, точность, артистичность, владение средствами эристики и культурой ведения диалога). Методом голосования определяется победитель. Данные формы работы целесообразно использовать в проведении проблемных, бинарных лекциях, лекциях диало–гов, визуализации, пресс–конференции, в организации деятельности научного кружка, лаборатории и, конечно же, на семинарских занятиях, коллоквиумах и т. п.

Таким образом, коммуникативно–диалоговые технологии, применяемые в образовательном процессе, обеспечивают овладение способами публичного выступления, искусством ведения спора, диалога, полемики; умением работать в команде, проявляя толерантность к мнению оппонента и соучастника диалога, воспитание коммуникативной культуры и социальной мобильности в условиях межнациональной среды.

Основной целью *имитационно–игровых технологий* является формирование умений моделировать профессиональные ситуации и различные способы ее решения; развитие умения работать в команде; формирование организационно–управленческих компетенций, способности адаптироваться к новым условиям; овладение конструктивными способами разрешения конфликтных ситуаций; способности работать в междисциплинарной среде. Основными видами игровых техноло–гий являются организационно–деятельностные, деловые, ситуационные, ролевые игры. Дадим краткую характеристику основных видов имитационно–игровых технологий. Организационно–дея–тельностные игры направлены на разработку концепций, стратегий перспективного развития организации или учреждения, которые в свою очередь, в зависимости от целеполагания, бывают:

− проблемно–деловые игры способствуют развитию коллектива посредством поиска неординарного совместного решения стоящих перед ним проблем;

− имитационно–моделирующие игры упражняют будущих специалистов в проектировании моделей развития различных систем организации;

− инновационные игры направлены на развитие креативного мышления, поведения, способности разрабатывать проекты, экспериментально апробировать инновации;

− рефлексивные направлены на психологическое развитие каждого участника игры, снятие стереотипов, обучение анализу человеческих отношений, межгрупповому сотрудничеству;

− поисково–апробационные игры предназначены для развития интеллектуального и творчес–кого потенциала играющих, направлены на разработку новых идей, видов деятельности, новых структурных подразделений для решения психолого–педагогических, кадровых, управленческих проблем.

Таким образом, все виды организационно–деятельностных игр требуют от будущего специалиста разработки проекта и решения производственных задач, способствующих отработке оптимальных решений в прогнозируемых условиях; выдвижению и подготовке резервных возможностей в управлении, «вскрытию» и компенсации механизмов торможения развития организа–ции и его структур; определение способов выведения его из кризиса и программирование альтернативных способов решения [5]. Деловые игры направлены на проигрывание реальных профессионально–личностных ситуаций. Исследовательские деловые игры направлены на разработ–ку концепций, программ эксперимента; прогнозирование возможных последствий, потенциальных проблем при внедрении нововведений. Аттестационные (квалификационные) – проводятся для

выявления уровня компетентности, квалификации специалистов при их аттестации, моделирование индивидуальной траектории профессионально–личностного развития и саморазвития. Дидактические (учебные) игры направлены на развитие репродуктивных и творческих профессиональных знаний, умений и навыков. Ситуационно–ролевые игры предполагают разыгрывание различных профессио–нальных ситуаций с различным выходом на решение обозначенной проблемы; воспроизведение процесса функционирования данной системы во времени; стимулируют проявление актерского мастерства; способствуют улучшению вербального и визуального имиджа, развитию ассертивности и раскрытию харизматического потенциала специалиста. При апробации игровых технологий в подготовке будущих специалистов необходимо учитывать этапы подготовки и организации вышеперечисленных игр, которые включают в себя: вводный (подготовительный) этап, основной (организация конкретного вида игры) и заключительный (послеигровая дискуссия). Необходимо большое внимание уделить заключительному этапу, который позволяет решить следующие после игровые задачи дискуссии:

– Установить те проблемы, явления, которые имели место в игре;

– Определить и показать соответствие игры реальной жизни;

– Оценить принятые в игре решения, их эффективность, нравственный или ценностный смысл;

– Выявить причины позитивного и негативного поведения участников в игре;

– Установить, имеют ли место в реальной жизни подобные образцы поведения;

– Предложить, что нужно изменить в игре, в действиях участников, чтобы достичь лучшего результата;

– Проанализировать, что нужно изменить в своем поведении, стиле общения каждому участнику;

– Подумать, какой урок можно извлечь для профессиональной деятельности (2).

Таким образом, на основе анализа различных видов имитационно–игровых технологий, ориентированных на личностно–профессиональное развитие личности, которое способствует задей–ствованию предельно возможного спектра ресурсов личности; эффективной реализации практико–ориентированного, деятельностного подходов; учета индивидуальных особенностей личности в ходе реализации технологии; развитию личности в контексте жизненного, профессионального и духовного пути; формированию способности становиться субъектом принятия самостоятельных решений, обусловливающих путь к созидательной деятельности.

Психотехнологии способствуют формированию умения личности оценивать собственные ресурсы (личных качеств), необходимые в решении конкретной моделирующей профессиональной ситуации; формированию социально–перцептивных, коммуникативных, аутопсихологических, рефлек–сивных компетенций. Основной формой работы являются тренинги, упражнения, социально–психологические игры. В зависимости от целевого назначения тренинговых занятий они могут быть:

− организационно–коммуникативные (развитие лидерских качеств личности);

− социально–перцептивные (формирование адекватного восприятия себя и окружающих, способность выстраивать конструктивные межличностные отношения);

− когнитивные (развитие психических процессов, познавательных способностей);

−рефлексивные (формирование адекватной самооценки, способность определять индиви–дуальную траекторию профессионально–личностного саморазвития, самосовершенствования).

Критерием успешности применения психотехнологий является сформированное умение лич–ности целенаправленно анализировать и измерять параметры деятельности или же модифицировать собственную жизненную позицию соответственно меняющимся социально–профессиональным условиям [4]. Под жизненной позицией подразумевается способность человека к комплексной организации собственной жизни, решению её противоречий, построению ценностных отношений.

На современном этапе большой интерес представляют *артпедагогические технологии*, сущность которых заключается в применении техник разных видов искусства в учебно–воспитательном процессе как средства творческой самореализации и способа личностного развития будущего специалиста. Основными формами проведениятехнологий являются: мини–лекции, ролевые и деловые игры, видео обсуждение, концепты, групповые дискуссии.

Мини–лекции – короткие (до 15 мин.) информационные модули, в которых в сжатой форме преподавателем излагаются теоретические положения рассматриваемой проблемы. Эти модули могут, как предварять отработку участниками иллюстрируемых положений (из теории – в практику), так и подводить итог проведенному взаимодействию в группе (из практики – в теорию). Ролевые и деловые игры – проигрывание участниками конкретной профессиональной ситуации. Кейс–студия – анализ участниками конкретных случаев по актуальным проблемам, их разбор участниками описанных ситуаций с экспертной позиции, с «высоты своего опыта». Психогимнастические упражнения – совокупность письменных и устных, вербальных и невербальных упражнений, проводимых в малых группах, направленных на расширение возможностей сознания, открывающее новые грани восприятия одной и той же проблемы. Видеообсуждение – просмотр и анализ по

заданному алгоритму видеосюжета обозначенной темы (проблемы). Методические средства, направленные на получение участниками тренинга содержательных результатов, – концепты, инструменты, ресурсы. Концепты – осознанное усвоение теории, понимание всех причинно–следственных и иных связей в той картине мира, которая задается данной теорией; способность многоаспектно проанализировать реальность. Инструменты – овладение участниками новыми приемами и способами действия в той содержательной области, которой посвящен тренинг; освоение инструментария, применяемого в модельных ситуациях, ролевых и деловых играх. Ресурсы – осознание своих личностных и коммуникативных особенностей, своих субъективных картин мира и концептов, установок; осознание своих действий, их целенаправленное применение на практике [6]. В зависимости от вида художественно–творческой деятельности выделяют следующие направления арт–технологий: библиотерапия, музыкотерапия, драматерапия, сказкотерапия, изотерапия. *Библиотерапия* – направление арт–терапии, основанное на исцеляющем воздействии слова, то есть самовыражение через творческое сочинение. Основные техники, которые можно применять на различных занятиях, с учетом специфики изучаемой дисциплины – это использование готовых произведений любого жанра, написание письма (коллеге, начальнику, конкуренту и т. п.), стихи (использование размера без рифм), написание любого литературного произведения, устный рассказ на заданную (выбранную) тему, автобиография в виде литературного произведения, переписка субличностей, сочинение архетипических легенд, сочинение сказки, сочинение по кругу, драматургия, синквейн. В своей практической деятельности широко использую такую технику библиотерапии как синквейн. Синквейн – литературная форма, сочиняемая по жесткой схеме, которая не изменяется. Состоит из 11 слов, рифмовать запрещено, предлоги и союзы словами не являются. Целью применения данной техники является формирование умения управлять стрессом, своим психо–эмоциональным состоянием развитие креативности. Техника написания синквейна выглядит следующим образом: Первая строка – одно слово, название состояния. Вторая строка – два слова, описание, в том числе и метафорическое, этого состояния. Третья строка – три слова, действия, которые вы обычно совершаете, попав в это состояние. Четвертая строка – четыре слова, чувства, которые вы испытываете, совершив привычные действия виде законченной фразы. Пятая строка – одно слово, ассоциация к содержанию первой строки. Ценность данной техники заключается в том, что личность может изменить нежелательное эмоциональное состояние, в которое человек регулярно попадает через раскодирование словесных метафор. Так же можно сконцентрироваться на позитивных состояниях, эмоциях, чувствах. Например, как можно описать такое чувство как любовь при помощи техники синквейна.

Любовь!
Нежная, бескорыстная.
Вдохновляет, окрыляет, защищает.
Главное чувство в жизни людей.
Счастье!

Основная идея этой процедуры заключается в перепрограммировании негативных эмоций, состояний в позитивные. *Драматерапия* – вид игровой деятельности, который связан со способ–ностью личности выражать события и переживания ярко и точно; способность посмотреть на них другими глазами, развитию спонтанностивозможности переиграть жизненные сценарии. Основные техники драматерапии: сценическая пластика (пантомима, пластические этюды, сценический танец), работа с голосом («озвучка» фрагментов знакомых фильмов, сказок, жизненых сюжетов), беспред–метные и предметные этюды, театр импровизации («История театра», «Национальные традиции»), драматизация художественных произведений, философских категорий, эмоциональных состояний (добра, зла, красоты и т. п.), театр абсурда, кукол и др.

Сказкотерапия – использование сказки в целях психодиагностики развития и креативности личности как расширение спектра альтернативных решений. Виды применяемых техник: рецептурные сказки, использование архетипа сказки, сочинение сказок, драматерапия сказки, рисование сказки, сказочное путешествие.

Изотерапия – применение изобразительных средств в передачи образа, состояния с целью коррекции и развития личности. Виды техник: рисунок, коллаж, лепка, скульптура, готовые произве–дения художественного искусства. Техники использования рисунка:рисунок по кругу (групповая динамика, система взаимоотношений и стилей поведения в команде); общий рисунок на заданную (свободную) тему;«Триптих» («Я какой есть», «Я глазами других», «Я каким хочу быть» и др.); автопортрет (портрет группы); «Моя группа», «Мой университет», диалог–рисунок «Почта» («Я хочу тебе сказать», «Я боюсь тебе сказать», «Я не хочу, чтобы ты знал», «Письмо–рисунок преподавателю» и т. п.); рисование стихов, музыки (снятие напряжения); рисование своих чувств, эмоций, переживаний, настроений и других членов группы («Мой стресс»); свободный рисунок «Я–зима, лето, осень, весна»; ассоциативное рисование;рисование гербов (персональный, профессии, статуса, должность, группы, организации.

Музыкотерапия – воздействие музыки на психические структуры личности посредством: сочинения музыки (импровизации), рисования музыки; вокалотерапии с драматизацией; импровиза–ции на различных музыкальных инструментах; слушания музыки и обсуждения возникших ассоциа–ций; сочинения рассказов, стихов после прослушивания музыки и т.п. Таким образом, применение арт–педагогических технологий в целостном образовательном процессе вуза будет способствовать созданию благоприятного социально–психологического микроклимата, снижению напряженности, повышению стрессоустойчивости у субъектов педагогического процесса, формированию экопсихо–логической культуры личности.

Преподавателю высшей школы в рамках использования инновационных образовательных технологий обучения необходимо:

− продуманно использовать методические приемы, дидактические материалы и технические средства обучения в строгом соответствии с целями и задачами конкрет–ных занятий в рамках данной группе компетенций;

− учитывать качественный контингент студентов, их индивидуальные особенности, познава–тельные возможности, интересы, характер деятельности;

− умение создавать эмоциональный фон совместной деятельности и управлять им, учитывая возрастные особенности и психологическое состояние аудитории;

− управлять собственным эмоциональным состоянием и владеть способами эмоционального заражения аудитории. Это особенно важно в момент позитивного закрепления новых установок, снятия напряженности в ситуации значимой конкурентной борьбы, а также при переходе из эмоционального пласта реагирования в когнитивный момент организации рефлексивного анализа учащимися, происходящих в рамках учебного времени событий;

− владеть содержанием и новейшими изменениями в профессиональной области, составляю–щей предмет изучения, наполняя материал жизненными ситуациями и примерами из практики.

Эффективность процесса обучения в высшей школе обеспечивают интеграция академических и инновационных форм и методов взаимодействия преподавателя и студентов, которые позволяют личности повысить свою конкурентоспособность; улучшить свой вербальный и визуальный имидж; развить ассертивность, харизматический потенциал; научиться вести конструктивные переговоры; техники быстрого установления делового контакта; понять преимущества разных стратегий взаимо–действия для создания команды; овладеть техниками «эвристического оптимизма» (ориентация на успех) и технологиями управления своей репутацией; раскрепоститься и приобрести уверенность в себе; преодолеть комплексы неполноценности; сформировать внутреннюю мотивацию к самосовер–шенствованию и саморазвитию.

Список литературы:

1**.** Гришанова Н.О новой парадигме развития высшего профессионального образования // Альмаматер. 2007. №4. 8–13 с.

2. Князев А.М., Одинцова И.В. Режессура и менеджмент технологий активно–игрового обучения. М.: Изд–во РАГС, 2008. 208 с.

3. Колонина Т.Ю., Трусь А.А. Арт–терапевтические техники в тренинге. СПб.: Речь, 2010. 189 с.

4. Матяш Н.В., Павлова Т.А. Методы активного социально–психологического обучения. М.: Изд–во «Академия». 2007. 91 с.

5. Панфилова А.П. Игротехнический менеджмент. СПБ. 2008. 508 с.

6. Развитие профессионализма преподавателя высшей школы: учебно–методическое пособие / под ред. А.А.Деркача. М.: Изд–во РАГС,2010. 386 с.

УДК 372.8

ОСОБЕННОСТИ ВЕДЕНИЯ ПРЕДМЕТА «ЦИФРОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ» В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Соловьева Светлана Владимировна
магистрант 1 курса ОП 7М01525 – Информатика
учитель информатики, КГУ ШЛ №1
E–mail: svetlana.soloveva.27@mail.ru
Радченко Татьяна Александровна
магистр естественных наук
ст.преподаватель кафедры физики
математики и цифровых технологий
КРУ им.А.Байтурсынова
E–mail: Tanya_rad81chen@mail.ru
г. Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Мақалада бастауыш мектептегі «Цифрлық сауаттылық» пәнінің ерекшеліктері қарастырылған. Студенттердің жеке жұмыс тәжірибесінен қалыптасқан жас ерекшеліктерін ескере отырып, бағдарламаны сәтті меңгеру бойынша ұсыныстар беріледі. «Цифрлық сауаттылық» пәнін оқу үдерісіне енгізу мәселелері қозғалды.

Түйінді сөздер: *сандық сауаттылық, сабақ, оқушы, компьютер, алгоритм.*

Аннотация

В статье рассматриваются особенности ведения предмета «Цифровая грамотность» в начальной школе. Приведены рекомендации для успешного овладения программы, с учётом возрастных особенностей учащихся, сформированные из собственного опыта работы. Затронуты проблемы внедрения предмета «Цифровая грамотность» в образовательный процесс.

Ключевые слова: цифровая грамотность, урок, ученик, компьютер, алгоритм.

Abstract

The article discusses the features of conducting the subject "Digital literacy" in primary school. Recommendations for successful mastering of the program, taking into account the age characteristics of students, formed from their own work experience, are given. The problems of introducing the subject "Digital Literacy" into the educational process are touched upon.

Key words:*digital literacy, lesson, student, computer, algorithm.*

Современные дети живут в эпоху информационно–коммуникационных технологий. Ежедневно ребята сталкиваются с потребностью использовать современные цифровые устройства для обога–щения своего кругозора. Реалии таковы, что современное обучение невозможно без использования образовательных ресурсов, самостоятельного получения информации, закрепления полученных знаний через школьные on–lineплатформы.

Изменилась роль учителя, в современной школе он является проводником к знаниям:

- не даёт готовый материал, а учит его получать
- не говорит очевидные вещи, а просит учеников их озвучивать;
- не отвечает на вопросы, а подводит учащихся к самостоятельному получению ответов;
- не даёт задания по шаблону, а предлагает разнообразные и разноуровневые задачи;
- не говорит, как выполнить поставленную задачу, а предлагает инструменты для её решения;
- не исправляет ошибки учащихся, а даёт возможность выполнить взаимопроверку в целях развития сотрудничества в классе;
- всячески старается развивать творческие способности и логическое мышление учащихся.

Следовательно, сам учитель должен быть готов к самообразованию, личностному росту, активному использованию современных информационных технологий на уроках. Учитывая особенности учащихся начальной школы, учителю информатики необходимо изучить и освоить психологические особенности детей данного возраста, методику ведения уроков в младших классах, продумать свою манеру поведения и приемы поддержки интереса на уроках.

Важно внедрять здоровьесберегающие технологии в виде регулярных физкультминуток на уроках, чередования деятельности, использования игровых приемов.

Учитель информатики должен активно сотрудничать с классными руководителями, учитывать особенности отдельных учеников, вести работу с родителями, быть готовым к диалогу для решения возникающих ситуаций на уроках.

Дети 6–9–летнего возраста своим мышлением значительно отличаются от учащихся базовой школы. Пока ещё им не интересно строение компьютера, они считают свои знания достаточными для

работы, стараются продемонстрировать свои возможности, не стесняются спросить и помочь другу советом. У ребят есть большая потребность быть услышанными и замеченными, поэтому они стремятся выполнить всё аккуратно и прилежно. Дети данного возраста открыты, доброжелательны, позитивны, но могут быстро обижаться и расстраиваться. Важно проявлять чуткость, заботу и внимание по отношению ко всем учащимся класса.

Учителя имеют возможность применять на уроках индивидуальный подход в связи с делением класса на подгруппы. Полученные базовые знания и навыки на уроках «Цифровой грамотности» помогают детям в дальнейшем самостоятельно добывать нужную информацию и знания, применяя современные цифровые устройства. Задача учителя информатики сформировать систему первоначальных ценностей, заложить фундамент для освоения более сложных тем в старших классах.

Психологические особенности детей 6–9 лет заключаются в желании узнавать новое, пробовать сделать самостоятельно. В процессе работы ребята интуитивно осваивают дополнительные операции и приёмы. Младшему школьнику достаточно посмотреть, как выполняется тот или иной алгоритм, и он с легкостью воспроизведёт эти действия. Поэтому нет необходимости записывать в тетради последовательность выполнения практических заданий, это займёт много времени и не будет продуктивным.

Хорошим решением для успешного освоения материала может быть разработка памяток, схем, инфографики (Рисунок 1), таблиц. Данный материал можно распечатывать и давать ученикам для повторения и закрепления в свободное время либо в выходные дни.

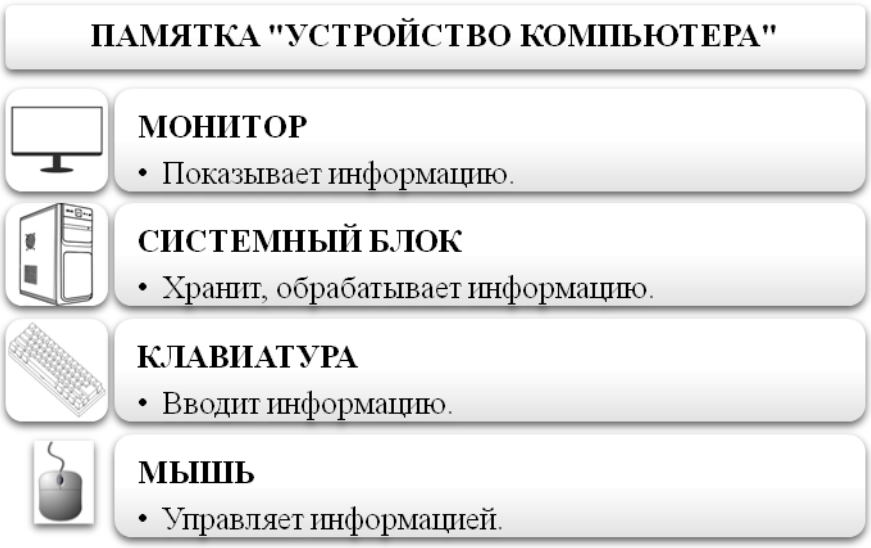

Рисунок 1. Устройство компьютера

Дети отлично запоминают зрительную информацию, представленную учителем при помощи интерактивного оборудования. Можно использовать интересные иллюстрации, красочные схемы, анимационные элементы, ребусы, анаграммы, загадки, мини–тесты.

Для закрепления материала в домашних условиях несомненными помощниками являются республиканские образовательные платформы, такие как OnlineMektep.TopIQ. На уроках также можно использовать интерактивные задания, размещенные на on–line платформах, ребята с удовольствием их выполняют (Рисунок 2).

Рисунок 2. Урок «Цифровой грамотности»

Целью изучения учебного предмета «Цифровая грамотность» в начальных классах является обеспечение обучающихся базовыми знаниями, умениями и навыками по вопросам устройства компьютера, представления и обработки информации, работы в сети Интернет, вычислительного мышления, робототехники для эффективного использования современных информационных технологий на практике.

Программапредмета «Цифровая грамотность» содержит разделы [1]:

– «Информационный этикет». Знакомство с кабинетом сопровождается изучением правил поведения в компьютерном классе, которые ребята повторяют на каждом уроке. Важно сформулировать данные правила чётко и понятно, чтобы дети понимали их важность и следить за их соблюдением. Таким образом, формируется культура поведения в компьютерном классе.

– Изучение правил безопасности при работе в сети Интернет способствует становлению информационной культуры учащихся, правильному восприятию глобальной сети, корректному общению с виртуальными друзьями, знакомству с понятиями «кибер–хулиганы» и «вирусы».

– «Компьютеры и здоровье». Учащимся предоставляются первоначальные сведения о компьютере, современных цифровых и мобильных устройствах, их роли для общества. Также в данном разделе ребята осваивают правила включения и выключения компьютера, что тоже является важным звеном при формировании бережного отношения к технике.

– «Мой первый рисунок». Изучение графических редакторов способствует развитию вообра–жения и творческих способностей детей. Появляются новые термины в лексиконе учащихся: «палитра», «заливка», «контур», «композиция» и др. Изучают навыки работы с объектами: копиро–вание, поворот, отражение. Используя различные прикладные программы, учащиеся реализуют свои идеи, представляют их в разной, удобной для их возраста форме.

– «Слово за слово». Ученики изучают приёмы работы с клавиатурой, знакомятся с клавиатурным тренажёром, нарабатывают скорость печати.

– «Алгоритмы в нашей жизни». Ребята в игровой форме изучают понятие «алгоритм», пробуют составлять несложные команды, выполняют задания на логику. На этом этапе заклады–ваются основы создания блок–схем, линейного алгоритма.

– «Программирование», «Творчество и компьютер», «Слово за слово», «Создание игры». В данных разделах происходит знакомство с игровой средой программирования Scratch: ученики изучают интерфейс программы, учатся управлять спрайтом, составляют программы, реализовывают линейные алгоритмы и ветвление, сохраняют готовые проекты.

– «Мультимедиа», «Создание видео». Учащиеся обучаются навыком поиска, сбора, обработки, хранения и передачи информации в разных формах и использованием современных информационно–коммуникационных технологий.

– «Презентации», «Текст, графика и презентация». При изучении данного раздела дети создают простые презентации с элементами дизайна, применяют анимацию и переходы. Знакомятся с понятием «горячих клавиш».

– «Робототехника». Ученики знакомятся с понятием «робот», историей происхождения, назначением, видами. Важно использовать наглядные иллюстрации для полного представления возможностей роботов. Изучают конструктор LegoEducationWeDo, назначение каждого датчика. Под руководством учителя дети собирают простые модели роботов, работа происходит в малых группах, в зависимости от количества наборов робототехники. В специальном приложении составляют программы для осуществления движения робота с заданной скоростью, на заданное количество оборотов колеса, поворот робота на заданный угол (90°, 180°). У учащихся формируются навыки вычислительного мышления, сборки и программирования роботов.

– «Компьютеры будущего». Учащиеся изучают приемы работы с сервисами глобальной сети: электронной почтой, поисковыми службами. Изучают критерии создания надежного пароля. Знакомятся с понятием научно–технического прогресса и с перспективами ращзвития компьютерной техники и мобильных устройств.

Таким образом, внедрение предмета «Цифровая грамотность» в начальной школе является важным этапом своевременного формирования информационной культуры у учеников раннего возраста. Происходит развитие навыков широкого спектра: творческое применение знаний, критическое мышление, вовлечение в исследовательскую работу, использование информационно–коммуникационных технологий, применение разных способов коммуникаций, умение работать в группе, развитие самостоятельных навыков работы.

Для эффективного внедрения предмета «Цифровая грамотность» в образовательный процесс необходимо учесть следующие возникающие проблемы [2]:

- уровень тревожности у детей раннего школьного возраста;
- разные навыки чтения и письма;
- несоответствие компьютерной мебели для детей данной возрастной категории;
- отсутствие специальных рабочих тетрадей по предмету;
- недостаточное количество наборов для робототехники.

Список литературы:

1. «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам и курсам по выбору уровней начального, основного среднего и общего среднего образования» приказ МОН РК от 16 сентября 2022 года № 399 https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2200029767;
2. Как проектировать универсальные учебные действия в начальной школе: от действия к мысли: пособие для учителя / под ред. А.Г.Асмолова. М.: Просвещение, 2008. 160 с.
3. Гришанова И.А. Коммуникативная успешность младших школьников: теоретический и практический аспекты: монография. М.; Ижевск: Ин–т компьютерных исследований, 2006. 136 с.

ӘОЖ 371.311

ДЕҢГЕЙЛІК МЕҢГЕРУДЕ ДИАЛОГТЫҚ СӨЙЛЕУ МӘСЕЛЕСІ

Сулейменова Айсулу Багитжановна
Кокишева Мейрамкул Балгабаевна
Жусупова Несвельды Ельтаевна
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімдері
«Қостанай қаласыбілім бөлімінің №22 жалпы білім беретін мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі ММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: suleimenova.1963@list.ru

Аннотация

Мақалада қарастырылғанқазақ тілі бір ұлт пен екінші ұлттың арасында түсінісу,сөйлесу құралы болуы үшін қазақша сөйлеуді қалыптастыру керек.Қазақ тілі екінші тіл ретінде осындай мақсатты жүзеге асыру үшін меңгеріледі.

Түйінді сөздер: *шағын диалог,көп тілде сөйлеу,оқу бағдарлама, деңгейлік тіл, азаматық, лингвистикалық.*

Аннотация

В статье рассматриваются особенности диалога при усвоении казахского языка как второго в школах с русским обучением.

Ключевые слова: *мини – диалог, поликоммуникативность, учебная программа, языковой уровень, гражданственность, лингвистика.*

Abstract

Relevance.Goal.This article deals with the author's program on the spiritual–moral upbringing of schoolchildren's persons and their developments on the bases of patriotic, cultural and historical traditions of nationalities and ethnic groups, lived in Kazakhstan.

Key words: *mini dialogue, poli, communication, studying program, language level, citizenship, linguistics*

Қазақ тілі бір ұлт пен екінші ұлттың арасында түсінісу,сөйлесу құралы болуы үшін қазақша сөйлеуді қалыптастыру керек.Қазақ тілі екінші тіл ретінде осындай мақсатты жүзеге асыру үшін меңгеріледі.Сол себепті де оқушылар тілді қарым–қатынас қатынас құрады ретінде қолдану үшін үйренеді. Тіл меңгеру осы мақсатқа негізделіп жүргізіледі.

Қазақ тілі екінші тіл ретінде деңгейлік меңгеруде өзге ұлт өкілдерініңқазақша сөйлеуін қалыптастыру ,қазақ тілі терең меңгерту мәселесі ең алдымен ауызекі сөйлеу тілінің табиғатың танытып үйретуден басталады. Оқушылар өзге тілді сыныптарда қазақ тілін коммуникативтік мақсатта меңгеру ісі соңғы жылдарда өзекті бола бастағаны белгілі. Қазақ тілі іс жүзінде қолданылу аясы да,ең алдымен,сол тілді меңгеру жүйесіне қатысты жасалған бағдарламаға тікелей байланысты болып келеді.Бағдарламабүкіл тіл меңгеру үдерісіне ғана емес,әрбір тілүйренуші үшін де қажетті құрал болып саналады.Бағдарлама тіл меңерудің негізгі мақсатына жетудегі жетекші құрал болып табылады.Жалпы бағдарламада шетел азаматтарына арналған қазақтілін көп деңгейлік меңгерудегі жүйесінің моделі беріледі.

2001 жылы Еуропалық елдер достастығымен бірінші рет шет тілдерін деңгейлік оқыту бойынша жалпы мәселе көтеріледі.Бүгінгі күнде қазіргі тілдерді меңгерудің біркелкі кеңістігін қалыптастыру мақсатымен Еуропалық Кеңес жобасының швейцариялық үлгісі бойынша жасалған «Еуропалық тілдік портфельде» тіл меңгерудің алты деңгейі қарастырылған . Еуропалық елдерде тілді үйретудің 6 деңгейіне бағыт алды. Бұл кез келген шет тілін меңгерушілерге арналған бағдарлама [1, б. 61].

Қазақтілін меңгеру саласы бойынша қазіргі әдістемеші ғалымдар үш деңгейлік меңгеру әдістемесі ұсынуда.Мұнда әрбір деңгейдің өз мақсаты мен міндетін саралаумен байланысты.Ғалым

Қ.Қадащева қазақ тілін деңгейлік игеруге ұсынған бағдарламасында сатылапмеңгерудің үш деңгейін (1–қарапайым деңгей;2– орта деңгей;3–жоғарғы деңгей) нақты көрсетеді [2, б. 755–80].

Қазақтілі шет тілі ретінде // Казахский и русский языки в программах атты бағдарламада қазақ тілі шет тілі ретінде де деңгейлік меңгерудің әрбір деңгейі нақты практикалық мақсаттарды жүзеге асыруға бағытталған. Тілді алдымен элементарлық меңгеру бойыншаалып ,оның ішінде бастапқыдеңгей, негізгі деңгей,жалғастырушы деңгей қарастырылады, кейінен еркін меңгеруді, яғни жоғарғы денгейді қалыптастыру болып табылады. [3, б. 3]

Қазақ тілі екінші тіл ретінде деңгейлік меңгеруде оқушылар қазақ тілімен тереңтанысып, тұрмыстық жағдайда белгілі бір тақырыптарды өзі туралы толық мәлімет беріп,өзге адамнан мәлімет ала алатындай дәрежеде тілдік ортаға бейімделуі тиіс. Сондай – ақ ,тіл меңгеруде лексикалық материалдар интенция түрінде беріліп,өзге тіліді аудиторияларда әр түрлі жағдайда қазақ тілінің ауызекі сөйлесу үлгілерін пайдалана білуге үйретеді.

Оқушыныңқазақ тілін екінші тіл ретінде меңгеруі,оның коммуникативтік компетенциясының қалыптасуын қамтамасы етуге бағытталған көп деңгейлі,көп қырлы күрделі үдеріс. Қазақ тілі екінші тіл ретінде меңгеру үдеріс бойынша бірінші сабақтан бастап тіл үйренушінің әрбір үйренген жаңа сөзі оның белгілі бір сөйлеу интенциясыныңжүзеге асуына,коммуникативтік қажеттілігінің орындалуына көмектеседі. Мұндағы тіл үйренушінің бағдарлама бойынша жүзеге асады. Әрбір жана сөз сөйлемде өзінің орны, қатынаста үйренушіге қызмет жасайды.

Өзгетілді меңгеру үйренетін тілдің лингвистикалық ережелерін жинақтап беру емес,ол екінші тілдің сөйлеу құралдары мен әрекетін,тұлғаларын дұрыс пайдалана білу, соларқылы сөйлейтін дәрежеге жету. Демек сөзді, сөйлесуді негізгі ала отырып,одан кейін тілді үйретуге көшкен дұрыс.

Сөйлеуді меңгерту тілі оқушыайтайын деген ойын ауызша және жазбаша түрде екінші адамға түсінікті етіп жеткізуін қамтамасыз ету болса, ал сөйлеуді үйрету күнделікті өмірде кездесетін жағдайларға байланысты іске асып отыруы керек.

Сондықтан коммуникативтиік мәні бар фразаларды, сөйлемдерді меңгерген оқушылар өзі материалдарын күнделікті қолданыста ойын, тілегін, ұсынысын, үмітін, күдігін, қуанышын, ренішін т.б. білдіру үшін қолдана алуы керек.

Алғашқы танысу сабақтарында өзге тілді аудиториядағы тіл үйренуші келесі фразаларды құрастыра бастайды:Мысалы:

1/–Танысайық.

2/ Бұл кім?Оның аты кім?

– Менің атым Дима.
– Ол менің досым.Оның аты Аскар.
– Сенің атың кім?
– Менің атым Бақытжан
– Халдарың қалай?
– Жаман емес.Рахмет.
– Өте жақсы,менқуаныштымын!
– Сау болындар.
– Мен де.

Міне,осы сында қысқа диалогтар құрастыра отырып,ілеспе түрде грамматикадан хабар беріп, осы лексикалық бірліктерден жасалған тіркестерді көбейте түскен дұрыс болды. Мысалы: Сенің жасың нешеде? Досың қайда тұрады? Сен қай мектепте оқисын? Құрбын қандай адам? Отбасымен қалай турасындар ? т.б.

Осындай сұрақтарды оқушыларбір біріне қойып,жауап алысып, бірінің қателерін байқап, онықезінде жөндесе,өздерінің тілді игере бастағанын байқап,тілге деген құштарлықтары қалыптаса бастайды.Оқушылар екі,үш сөзден тұратын шағын фразаларды тезірек үйреніп,оны қатынас кезінде еркін қолдана алады.

Оқушылар тілді тез арада меңгеру үшін диалогтық сөйлесу барысында әр түрлі ситуациялар ұйымдастырып,тілдік жеңіл фразалардан бастап,әрбір деңгейге байланысты күрделі сөйлемдерді көшіп отыру керек. Сонымен қатар ,қазақ тілі екінші тіл ретінде меңгерген кезде әр түрлі ситуацияларда,жағдайларда қандай тілдік қатыснас жасау керектігі ғана емес, елтанымдық бағыт бойынша қазақ елінің мәдениетінен,өнерінен,әдебиетінен мәлімет беру керек.

Бастапқы деңгейдегі диалогтық сөйлеуді дамытудың сапалы жолдарының бірі сабақта бір қалыптаған диалогтарды қолдану болып табылады. Белгілі болғандай, бір қалыптағы диалогтар бір үлгідегі ситуациялық жағдайда қызмет көрсетеді.

Тіл үйрету барысында тілдік материалдар негізіндегі рөлдің анық белгіленуімен,тұрмыстық тақырыптағыжағын– диалогтарды қолдануға болады. Жағын–диалогтардыайту үшін оны жаттау ұсынылады. Шағын –диалогтарды айту үшін оны жаттау ұсынылады.

Міне,мысалы, «Танысу», «Менің отбасым», «Бұл мектеп пе?» «Қайда тұрасын?», «Ауа–райы», «Туған қала»,т.б. сияқты тақырыптар бойынша қарапайым жағын – диалогтарды қолдануға болады.

Оқушы сөйлеудің ауызша түрлерін меңгеріп, оны қазақ тілінде сөйлеушілермен еркін және тиімді қарым қатынас жасау барысында қолдана алу қабілетін дамытады және тіл жүйесі туралы білімін терендете отырып,тілді үйренуді әрі қарай жалғастырып, үйренгендерін еркін қолдана білу деңгейіне дейін жетеді.

Оқушылар жоғары деңгей қазақ тілі меңгерген деңгейін көрсетеді. Бұл деңгей тіл жүйесінің негізгі категорияларымен аныстыруда қамтамасыз етеді.

Сондай–ақ ,тұрмыстық,әлемуметтік,мәдени т.б. қоғамдықортада өзін–өзі ұстап,еркін сөйлесе алу дағдысын қалыптастырады.

Қазақ тілі тереңмеңгеруге байланысты жүргізілетін барлық парктикалық жұмыстар – оқушыушыларды адамгершілікке,ізеттілікке тәрбиелеуге,сөздік қорын байытуға,мәнерлеп оқу ,сөйлеу мәдениетін қалыптастыруға, шығармашылық ой–қабілетін дамытуға, өз ойын дұрыс,жүйелі түрде, дәлелдеп айта алатын деңгейге жеткізуге арналған.

Диалогтың жеке тұлға үшін атқаратын қызметі оқушының тамымдық қабілетін, жалпы тәрбиелік деңгейінің дамуына әсер етеді.Баланың тіл байлығын дамытады. Диалогті сурет бойынша, техникалық және ойын элементтері арқылы құрастыруға болады.

Қазақ тілін екінші тіл ретінде меңгерту барысында бүгіндері оқушыға алдымен сөйлесуді үйрету керек. Сондықтан алдымен сөзді,сөйлесуді негізгі ала отырып, содан соң тілді үйретуге көшкен жөн. Демек,тіл меңгеру жүйесі тілмен түсінуді қамтамасыз етуге бағытталған сөйлесімді үйретуге қатысты жүруі керек.

Сабақ барысында оқушы мен оқушы арасында диалог болғаны оқушының білімінің тереңдеуінекөп септігін көрінеді. Зерттеушілік әңгіме барысында оқушыларөз сыныптастарымен шағын топтарда жұмыс істейді.Оларда ортақ проблема болады,бұл мәселе бойынша бірлескен түсінік қалыптастырады: идеялармен пікір алмасып, бір–бірінің идеяларын талқылайды, баға береді: ұжымдық білім мен түсінікті қалыптастырады Басқаша айтқанда, оқушылар бірге ойланады.

Мектептегі диалогтық оқыту модулін қолдану оқушылардың танымының жан–жақты дамуына, өз бетімен ізденуіне, ұстаздар үшін оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік жасайды. Бұл бағыт оқытушылардың жұмыстарына өзгерістер енгізеді. Диалогтік оқытуда білім алу үрдісі оқытушы мен оқушыға шығармашылықпен жұмыс жасауға итермелейді, себебі оқушы білімді өздігінен іздену арқылы алу керек болса, мұғалім оқушының білім алуына себептер, жағдайлар туғызады.

Диалогті сабақтың дәстүрлі сабақтан айырмашылығы – сұрақтар қою (кейде түрткі болушы, кейде келтіруші) арқылы оқушыларға сабақтың тақырыбы мен мақсатын өздері анықтауына мүмкіндік береді. Мұндай жағдайда оқушылардың қызығушылығы мен ынтасы жоғарылайды. Мәселені шешу кезеңінде оқушылар қойылған сұрақтарға жауап бере отырып, жаңа тақырыпты меңгереді. Ал мұндай сабақтағы оқушылардың жаңа тақырыпты түсінгенін білеміз, себебі әр оқушының өзі ойланып, өзі тауып, бойынан өткізген жаңа білімін түсінбеді деу мүмкін емес.

Топтық жұмыс кезінде сыныптағы қарым–қатынас анағұрлым жақсы дамиды. Өйткені, олар әртүрлі көзқарастарды тыңдайды, өз идеяларын ұсынып, сабаққа белсенді қатыса алады.

Мұғалім мен оқушы, оқушы мен оқушы арасында байланыс та диалогтен тұрады. Мұғалім сұрақ қою арқылы баланың пәнге қызығушылығын, сенімін, сыни тұрғындан ойлауға,бір–бірінен үйренуіне,тыңдауына ықпал жасайды. Диалогтық оқытуда сұрақ қоя білудің өзі маңызды рөл атқарады,себебі сұрақ түсінікті әрі әсерлі болса, сабақ берудің тиімді құралына айналады.

Оқыту барысында мұғалімөз пікірінбілдірмей тұып,алдымен оқушылардың пікірін тыңдап білу керек. Олар қате айтып тұрса да,оның пікірін «дұрыс емес» деп,бетіне басуға болмайды. Қалай да жолын тауып өз қателігін өзіне дәлелдеу керек. Сонда ол оқушы өз пікірініңдұыс, бұрыстығын айыра алатын дәрежеге жетеді, әр оқушы мен мұғалімнің қатынасы дұрыс сақталады екен.

Тілдік коммуникативтік мақсатқа жетудің бір жолы диаогтық сөйлесу арқылы рөлдік қарым–қатынасты жүзеге асыру болып саналады. Өйткені диалогтық сөйлесу барысында рөлдік қарым–қатынасты жасау арқылы тіл үйренуші сөйлесім әрекеттерінің барлық түрлерін меңгереді. Тіл үйреніп жатқан оқушылар диалогты тәжірибеде қолданғанда міндетті түрде дұрыс пайдаланып,оның қыр–сырларына жекекөңіл бөлуі қажет. Әйтпесе өзге тілдің тілдіктабиғатының ерекшеліктерін түсіну қиынға соғады. Оқушылар күнделікті өмірде кездесетін жағдайлары байланысты өз ойын,пікірін тұжырымдап,сол ойды сөзбен бейнелеп,сөйлем арқылы түсінікті түрде жеткізудің амалдарын меңгерген кезде ерін сөйлеу денгейне жетеді.

Қорыта айтқанда, диалогтық оқытушылардың өз білімін жетік білуге,талдауға,сөйлеуге, жақсы оқуға, бірлесіп жұмыс жасауға көп көмегін тигізетінін, сабақта маңызды рөл атқаратынын көрдім. Оқушылар өздері қалыптастырған білім арқылы үлкен нәтижелерге жетеді деп ойлаймын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қ.Қадашева.Қазақ тілі деңгейлік игеру.Қаз ҰУ хабаршысы.Фиология сериясы. 2003 №4/66/. 75–80 б.
2. Р.Дүйсенбаева, Г.Мұсаева, Ж.Нұршайықова, Ө.Валиеева, Г.Өтебалиева. Қазақ тілі шет тілі ретінде // Казахский и русский язык в программах. А., 2005
3. Кузекова. Екінші тіл ретінде қазақ тілі оқулығының теориялық лингвистикалық негіздері: Док.дисс. А., 2005

ӘОЖ 009

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІ САБАҚТАРЫНДА АКТ–НЫ ПАЙДАЛАНУ ТИІМДІЛІГІ

Сулейменова Жанна Сагидуллина
қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі, педагог–шебер
Астана қаласы әкімдігінің «72мектеп–лицей»
шаруашылық жүргізу құқығындағы ММК
Астана қаласы, Қазақстан
E–mail: Sagidulaevna.1976@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада жалпы білім беретін мектепте қазақ тілі мен әдебиеті сабағында инновациялық әдістерді пайдаланудың жолдары талданды. Келешек қоғамымыздың мүшелері–жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастырутиімділігі сараланды.

Тірек сөздер: *ақпараттық, құралдар, тиімділік,қолдану, технология.*

Аннотация

В статье рассматриваются способы использования инновационных методов на уроках казахского языка и литературы в общеобразовательной школе. Проанализирована эффективность формирования информационной культуры у молодежи–членов нашего будущего общества.

Ключевые слова: *информация, инструменты,эффективность, применение, технология.*

Annotation

The article discusses the ways of using innovative methods in the lessons of the Kazakh language and literature in a secondary school. The effectiveness of the formation of information culture among young people–members of our future society is analyzed.

Key words: *information, tools,efficiency, application, technology.*

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8–тарауында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» [1] деп атап көрсетілген. Сол себепті білім беру саласында қызмет ететін барлық оқытушылар бүгінгі таңда АКТ технологиясына бет бұрып, оны оқу үдерісінде белсене пайдалану үстінде.

АКТ–ның басты мақсаты–оқушыны қазіргі заман сұранысына сай, дербес компьютердің құралдарын қажетті деңгейде пайдаланатын жан – жақты дара тұлға ретінде тәрбиелеу, анығырақ айтар болсақ, оқушыны ақпараттық қоғамға бейімдеу. АКТ құралдарымен жұмыс істеу оқушыларды ізденімпаздыққа, ұқыптылыққа, нақтылыққа, дәлдікке, берілген тапсырмалардың нәтижелі орындалуына, басты мәселеге назар аударабілуге баулиды,сондай–ақ, АКТ құралдарымен жұмыс істеу барысында оқушылардыңөзінің жеке өмірін, іс–әрекеті мен әр қадамын алдын–ала және дұрыс жоспарлауға, дұрыс шешімді жедел түрде қабылдай алуға дағдыландырады [3, б. 45–49].

Қазіргі уақыткез–келген мұғалімінің АКТ–ны жиі пайдалануын талап етуде. Барлық техникалар – компьютер, ноутбук, электронды оқулықтар, видеопроектор, ұялы телефон, планшет, ауқымды ақпаратты сақтағыш құрылғылар, интербелсенді тақта, фотоаппарат, интернет, т.б. мұғалімгеде, оқушығада сапалы білімге қол жеткізуге көмектесетін аса қажет дүние. АКТ–ны қолдануда оқу үрдісінің тиімділігін қамтамасыз ету үшін көрнекілік термен құралдарды бір қалыптылықты пайдаланбай, деңгейлер бойынша (білу, пайдалану, қолдану) оқушылар әрекетін алмастырып отыру аса қажет. Ақпараттық технологияларды пайдаланғанда баланың ойлау (зерделеу) қабілетін дамытуға бағыттау басты назарда болуы тиіс.

Мемлекеттік тілді мектеп қабырғасында оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан – жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы тіл үйретуді жатқызуға болады.

Осы ретте, тәжірибеге сүйенсек, қазақ тілі мен әдебиеті сабағына видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді, интерактивті тақта мен мультимедиалық проекторларды пайдалану үлкен нәтижелер береді. Кез келген сабағын қызықты өткізу үшін ізденіс, жаңаға ұмтылу жұмысын жүргізу әрбір ұстаз үшін бұл жымасқ ағида.

«Оқытып жүріп, өзіміз де үйренеміз» қағидасын ұстанған ұстаз үшін өзінің әрбір сабағыбірінші өзіне жаңалық болуы тиіс. Ұстаздың өзі ізденуші. Сонда ғана өзі қызыққан ұстаз сабағын басқаларға да қызықты жеткізе алады деп ойлаймын.

Өзіміздің әрбір сабағымызда осы озық технологияларды пайдалануымыз жақсы нәтижелер беріп келеді. Кез келген сабағымызда тақырып бойынша «қандай жаңалықтар шығуда, қандай

жұмыстар атқарылуда» арқылы бастау дәстүрге айналады. Қызығушылықты арттыру арқылы сабақты бастау сол сабақтың аяғына дейін қызықтыөтуінің кепілі.

Сабақт аәсіресе жиі қолданатыным бұл–интерактивті тақта. Интерактивтік тақтаны қазақ тілі сабағында көру диктант, терме диктант, естесақтау диктанттарын, сөйлемдерді талдау жұмыстарында тиімді қолдануға болады. Қазақ тіліне арналған электронды оқулықтарды пайдалану оқушыларға қызықты да, ұтымды болып отыр.

Ақпараттандырудың негізгі міндеттерінің бірі–мектепте компьютерді оқыту құралы ретінде қолдану: оның мүмкіндіктерін жаңа материалды баяндауды білімді виртуальды өмірге қолдану, үйрету бағдарламаларын қолдану арқылы виртуальды зертханалық жұмыстарды жүргізу, баяндалған материалды бекіту (тренинг), интернет технологияларды қолдану.

Оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру үшін компьютерді пайдалану тиімді («репетитор», энциклопедия типті бағдарламалар), бақылау және білімдіт ексеру бағдарламалары (бақылау тестілері).

Өздігінен жұмыс жасаудың негізгі мақсаты–берілген материалдарды түсіну, қалыптастыру, жұмысының маңызын ұқтыру. Сабақта компьютер оқушылардың өздік жұмысын тез және қарқынды түрде ұйымдастыруға көмектеседі. Оқушыларға әртүрлі дамытушылықд еңгейлік тапсырмаларды өз бетінше орындауға болады [4, б. 51–52].

Электрондық оқулықтар бойынша оқушылар тапсырманы қызыға орындайды, пәнге қызығушылығы артады, оқу материалын тереңірек меңгеруге талпынады. Сонымен қатар өз қатесін өзі табады және өзін–өзі бағалауға үйренеді. Электрондық оқулықта өте көп көрнекілік материалдар қамтылады. Бұл көрнекіліктердің дидактикалық мәнін ашады. Мұндай көрнекіліктердің бәрін кәдімгі оқулықта беру мүмкін емес [2, б. 14–22].

Электрондық оқулықпен оқытудың негізгі мақсаты – оқу үрдісін және толық деңгейінбақылау, сонымен қатар ақпараттық ізденіс қабілетін дамыту. Білім берудің кез келгенсаласында электрондық оқулықтарды пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігінарттырып қана қоймай, ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай туғызады. Осы уақытқа дейінгі білім беру саласындағы оқулықты пайдалану қазіргі заман талабын қанағаттандырмайды. Сондықтан қазіргі ақпараттандыру қоғамында бұл оқулықтарды пайдаланбай алға жыл жумүмкін емес. Қазіргі уақытта электрондық оқулықтың құрылысы сапалы және жаңа деңгейде болуы тиіс. Электронды оқулықтың ең қажет элементі аудиохабарлар болып табылады. Инновациялық білім беруқұралдары, аудио, видеоқұралдары компьютер, интерактивтік тақта, Интернет, компьютер мультимедиалық құралдар, электрондық оқулықтарымен оқуәдістемелік кешен, медиатека, инновациялық веб–сайт және т.б. [5, б. 37]. Сондықтан да қазіргі таңда көптеген веб–қосымшалар, интерактивтік бағдарламалық өнімдер, қозғалмалы нысандар құруға мүмкіндік беретін векторлық және графикалық бағдарламалық жабдықтар көптеп шығып, қолданыс табуда.

- Оқу деңгейі төмен оқушының өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады, себебібалаға компьютер білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді. Компьютер арқылы оқытумынадайміндеттерді қамтиды:
- оқушылардыңкомпьютерліксауаттылығынашу;
- оқыту–тәрбиелеуүрдісіндегі ақпараттықалмасусипатынайқындау;
- дайынбағадарламалардықолданабілушеберлігінарттыру;
- сұранысбойыншаақпараталу;
- интернеттараптарындаберілгенпәнбойыншатапсырмалармenжаттығуларорындау;
- пәнбойыншаәрдеңгейдетестжұмыстарынұйымдастыру;
- сабақтақырыбынабайланыстыақпараткөздерінтабу;
- тақырыптықкобалардайындау;
- электрондысөздіктердіқолдану;
- электрондыпоштаарқылыхаталмасу;
- аудио,бейнематериалдарқолдану.

Жаңа технологиялар дәуірі оқушыларға қазақ тілін жеделдете оқытудың әдістемелік жүйесінің мазмұны айқындалып, соңғы ғылыми жаңалықтар негізінде толықтырылады, білім берудің парадигмалары негізіндегі жеделдете оқытудың мәні айқындалып, ұстанымдары нақтыланады [5, б. 38].

Өз басым қазақ тілінде емес сыныптарда қазақ тілі пәнінің мұғалімі ретінде ақпараттық технологияларды қолданып оқытудың түрлі бағдарламаларын пайдаланып, күнделікті сабақтардың тақырыбына сай ақпартты қолдандым. Солардың ішінде bilimland.kz (онлайнмектеп) – бұл платформа қазіргі қашықтан оқыту жағдайдында ең тиімді платформалардың бірі болып саналады. Себебі, қолдану шыға түсінікті етіп жасалған және қолдануға байланысты бейне нұсқаулықтар берілген. Сондай–ақ, мектеп оқушыларының 1–11 сыныптарына бағдарлама бойынша берілген тақырыптарға сай бейне сабақтармен деңгейлік тапсырмалар ұсынылған. Оқушылар кез келген уақытта кіріп,

тапсырмаларды орындағаннан кейін бірден өз ұпайынкөре алады. Мұғалім кесте бойынша өз сабақтарын осы платформамен тікелей бейнесабақ арқылы өткізе алады.

Сонымен қатар, қолданушыға тиімді және функциялары күрделі емес интернет–платформаларында жұмыс жүргізу қажеттілігі туындады. Осы орайда, Google платформасын қолдану оқытушы үшін де, оқушы үшін де оңтайлы бірден бір платформа ретінде қарастыруға болады. Мен үшін тәжірибе жүзінде жұмыс жасауға арналған қолайлы әрі ыңғайлы плафторма осы gogle meed болды.Неліктен?

1. Тегін платформа
2. Бұл платформаға кезкелген гаджет арқылық іруге мүмкіндік бар
3. Оқушылармен кері байланыс ұпай арқылы және жеке коментариймен беріледі, сонымен қатар мұғалім тарапынан белгілі бір тапсырмаға шектеу уақытын қоя алады.
4. Goggle қосымшалары мен (күнтізбе, аударма сөздік, электрондық оқулықтар, видео конеференциялар) қолдануға болады. [5, б. 39].

Мәтінмен жұмыс жасағанда, мәтіндегі қажетті ақпаратты тауып (іздеу– қарау), оқыған мәтініне өз пікірін айта алуына мүмкіндік жасаймын. Пәнаралық байланыс, тілдің дайындығын дамыту, жұппен жұмыс түрлерін жиі қолдану оқушылардың көрген–білгені жайында, белгілі бір тақырып, суреттер бойынша пікірін хабарлай, суреттей білуге үйренетінін көруге болады. Оқушылардың тілдік құбылыстарды, құрылымдарды түйсінуін, анат ілін шет тілімен салыстыруға дағдыландырады.

Оқушылар, мұғалімдер интернет талаптарында берілетін құжаттардағы тапсырмалар мен жаттығуларды орындай алады, үйреніп жүрген тілінде электронды почта (@mail), телекоференция (usenet), бейне–конференция, анықтама каталогтар, жүйеде сөйлесу (chat), виртуалды қатынас клубтары – конференцияларға қатыса алады. Сонымен бірге белгілі бір уақытта мәтіндік хабарла–малар мен алмасуға, радио бағдарламаларды тыңдауға, бейнероликтер көруге, яғни ақпараттың кез келген түрін қолдануына толықтай мүмкіндіктері бар. Ақпаратты қандай да арақашықтыққа тез арада жеткізу, алыстағы ақпарат көздерін пайдалану мүмкіндігі интеративтік іздеу жүйелері мен өз бетімен іздеу, сондай–ақ алынған материалдарды түрлі тіл тасушыларға ауыстырып салу мен т.б. сол сияқты интернет артықшылық көздері пайдаланылады.

Қорыта келе, мынадай тұжырым жасағым келеді: XXI ғасыр мұғалімі қазіргі кездесабақта жұмыс істеу үшін қалам немесе борды қолданып, ақпараттық технологиялардыигеріп, сабақ әдістеме–сін жетілдіру үшін алған білімдері мен дағдыларын шебер қолдана отырып, компьютерлік технологияны қалайқ олдануды үйренуі керек. Мұғалім үшін компьютер сән–салтанат емес, бұл – қажеттілік.

Қазақ тілі сабағында АКТ–ны пайдалану–оқуға деген қызығушылықты арттырудың бір жолы. Бұл осы пәнді оқуға деген қызығушылықты оятады және кез–келген кезеңде жаттығудағы сәттіліктің маңызды факторы болып табылады. Бірақ компьютер ешқашан мұғалімді алмастырмайды, бұл тек оқытудың сапасымен бақылаудың тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін тиімді көмекші. Әрине, АКТ–нықолдану қазақ тілін оқытудағы барлық мәселелерді шешуге көмектеседі деп дау айтуғаболмайды, бірақ бүгінде мемлекеттік тілді үйренуге деген қызығушылық артып келеді депсеніммен айта аламыз. Біз компьютерлік заманда өмір сүреміз және бұл үшін әр түрлі маманды қиелері, соның ішінде мұғалімдер, компьютерлік сауаттылық және технологиялық білім қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы 2007 ж.
2. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа технологияның элементтерін қолдану. Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде. 2015, №5, 14–22 б.
3. УахиеваЖазираКусаиновна АКТ–нітиімді пайдаоану сапалы білім беру жолы// Қазақ тілі мен әдебиеті оқыту: мәселелері және бүгінгі күн ерекше ұстанымдары, жинақ 2020 жыл. Астана 45–49 б.
4. А.Әлімов Интербелсенді әдістерді жоғарғы оқу орындарында қолдану. Алматы, 2009, 51–52 б.
5. Бабаев С., Қазиева К. Педагогикалық инновациялар мен педагогикалық озат технологиялар – талапшаң мұғалім еншісі // Бастауыш мектеп. 2011. №4.25 б.

УДК 378.016

НОВЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ: НАВЫКИ 21 ВЕКА (НА ПРИМЕРЕ СИНГАПУРСКОГО МЕТОДА ОБУЧЕНИЯ)

Сундетбаева Назгуль Сагатовна
педагог–эксперт, учитель начальных классов
Общеобразовательная школа №3 имени Ахмета Байтурсынова
г. Жезказган, Казахстан
E–mail: AlisherZhibek@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада әлемдегі жетекші білім беру жүйесінің бірі – Сингапурдың ерекшеліктері жеке зерттеу нәтижелерінің призмасы арқылы ашылады. Автор білім беру мазмұнын жобалаудағы және білім беру нәтижелеріне қол жеткізудегі басымдықтарын ескере отырып, Сингапурдағы білім беру жүйесіне қысқаша сипаттама береді, сонымен қатар сабақтағы тұлғалық тәсілдер мысалдарын келтіреді.

***Түйінді сөздер**: сингапурлық білім, жаңа тәсілдер, 21 ғасыр дағдырлары.*

Аннотация

Статья раскрывает особенности одной из ведущих мировых систем образования – сингапурской – через призму результатов личного исследования. Автором представлено краткое описание системы образования Сингапура с учетом ее приоритетов в проектировании содержания образования и достижения образовательных результатов, а также примеры личных подходов на уроках.

Ключевые слова: сингапурское образование, новые подходы, навыки 21 века

Abstract

The article reveals the features of one of the world's leading education systems – Singapore – through the prism of the results of personal research. The author provides a brief description of the education system in Singapore, taking into account its priorities in designing the content of education and achieving educational results, as well as examples of personal approaches in the classroom.

***Key words**: singapore education, new approaches, 21st century skills*

Следует отметить, что новые технологии, глобализация, демографические проблемы сегодня изменили наше общество. Результатов образования, которых было достаточно предыдущим поколе–ниям, например знаний о некоторых фактах, мало, чтобы стать успешным в наше время. Критическое мышление, умение кооперироваться с другими людьми, решать проблемы, социальные умения работодатели и исследователи образования признали наиболее важными для XXI века.

Система образования по всему миру изменила понимание своих целей и включает в образо–вательные программы всё более широкий перечень навыков. Школа берёт на себя ответственность и за когнитивное, и за социально–эмоциональное развитие детей, понимая, что они неотделимы друг от друга и должны происходить в одном пространстве.

Действительно, во всём мире актуальна образовательная повестка, направленная на переход от традиционной ориентации школьного обучения на формирование предметных знаний и умений к созданию условий для развития современных ключевых компетенций (или навыков) XXI века. Несмотря на различные конфигурации этих умений в тех или иных моделях, сам набор этих навыков остаётся достаточно устойчивым. Помимо собственно предметных умений (или грамотностей) Partnership for 21st Century Learning предлагает рамку для умений XXI века, в которой выделяются «инновационные умения» – критическое мышление и решение проблем, креативность и инновацион–ность, способность к коммуникации и коллаборации, а также большой набор «жизненных», другими словами, «карьерных» умений.

Действительно, современный урок, для достижения вышеуказанных требований или умений, требует введения *проблемных ситуаций в классе.* Технология проблемного обучения предполагает организацию под руководством учителя самостоятельной поисковой деятельности учащихся по решению учебных проблем, в ходе которых у учащихся формируются новые знания, умения и навыки, развиваются способности, познавательная активность, любознательность, эрудиция, творческое мышление и другие личностно значимые качества.

Проблемная ситуация в обучении имеет обучающую ценность только тогда, когда предлагае–мое ученику проблемное задание соответствует его интеллектуальным возможностям, способствует пробуждению у обучаемых желания выйти из этой ситуации, снять возникшее противоречие. В качестве проблемных заданий могут выступать учебные задачи, вопросы, практические задания и т. п. В общем виде технология проблемного обучения состоит в том, что перед учащимися ставится проблема и они при непосредственном участии учителя или самостоятельно исследуют пути и способы ее решения, т.е. строят гипотезу, намечают и обсуждают способы проверки ее истинности,

аргументируют, проводят эксперименты, наблюдения, анализируют их результаты, рассуждают, доказывают.

Двадцать первый век информационных технологий, основываясь на классических педагоги–ческих технологиях, диктует преобразование нынешних методик обучения в более прогрессивные. Новые приоритеты в образовании побуждают учителей к поиску *новых современных эффективных технологий преподавания,* позволяющих достичь более высоких результатов обучения и воспитания, внедрять новые образовательные технологии в учебный процесс.

Одним из путей решения является применение обучающих структур *сингапурского метода–обучения* в учебном процессе, позволяющее разнообразить формы и средства обучения, повышаю–щее творческую активность учащихся, особенно в начальной школе.

Применение обучающих структур дает большие возможности для организации эффективной учебной деятельности, на основе которых лежит групповая форма работы, работа в парах.

Положительным моментом такой работы является то, что половина учащихся класса одновре–менно учатся говорить, учатся видеть, слышать, исправлять ошибки других, тем самым обогащая, закрепляя и свои знания.

Никакой предмет нельзя изучать, наблюдая, как это делает сосед. Работая в парах или группах, общаясь с соседом, проговаривая ему выученные формулировки, имея возможность научить кого–то тому, что знаешь сам, и получить, в случае необходимости, консультацию или разъяснение, ученики формируют и позитивное отношение к предмету, и навыки выполнения различных заданий. Качество знаний учащихся повышается, процесс обучения становится более интересным и успешным.

Таким образом, использование приемов проблемно–ориентированного обучения, проектных методик и групповых форм работы дает учителю возможность реализовать инновационные подходы в обучении младших школьников.

Практика показывает, что применение обучающих структур сингапурского метода обучения развивает в учениках жизненно необходимые в наше время качества, такие как: коммуникативность, сотрудничество, критическое мышление, креативность. Сингапурская методика обучение – это то же самое обучение в сотрудничестве, только с огромным разнообразием обучающих структур.

Рассмотрим самые распространенные обучающие структуры сингапурского методы обучения.

1. МЭНЭДЖ МЭТ – инструмент для управления классом. Табличка в центре стола, позволяющая удобно и просто распределить учеников в одной команде (партнёр по плечу, по лицу) для организации эффективного учебного процесса в командах.

2. ХАЙ ФАЙВ – дословно «дай пять» – сигнал тишины и привлечения внимания.

Эта структура используется после звонка в начале урока. Учитель поднимает руку и говорит, обращаясь к классу: «Хай файв!» Учащиеся в ответ должны тоже поднять руку и посмотреть на учителя. Данная структура учит сконцентрировать внимание на учителе и приготовиться к следующему этапу работы.

3. КЛОК БАДДИС – «друзья по часам (времени)» – структура, в которой учащиеся встречаются со своими одноклассниками в «отведенное учителем» время для эффективного взаимодействия.

4. ТЭЙК ОФ – ТАЧ ДАУН – « встать – сесть» – структура для получения информации о классе (кто решил задачу одним способом, двумя, тремя), а также знакомства с классом.

5. ДЖОТ ТОТС – «запишите мысли» – структура, в которой участники громко проговаривают придуманное слово по данной теме, записывают его на листочках и кладут в центр стола лицевой стороной вверх. Не соблюдая очередности, каждый участник должен заполнить 4 листочка, следовательно, в центре стола окажутся 16 листочков.

6. ТИК – ТЭК – ТОУ – «крестики – нолики» – структура, используемая для развития критичес–кого и креативного мышления, в которой участники составляют предложения, используя три слова, расположенных в любом ряду по вертикали, горизонтали и диагонали. Сначала учитель предлагает структуру ДЖОТ ТОТС. Из одного листочка получить 16. Затем составляют квадрат 3Х3 и двигаясь по диагонали, вертикали и горизонтали составляют предложения.

7. СТЕ ЗЕ КЛАСС – «перемешай класс» – структура, в которой учащиеся молча передви–гаются по классу для того, чтобы добавить как можно больше идей участников к своему списку.

8. КОНЭРС – «углы» – структура, в которой ученики распределяются по разным углам в зависимости от выбранного ими варианта.

9. СИМАЛТИНИУС РАУНД ТЭЙБЛ – «одновременный раунд тейбл» – структура, в которой 4 участника в команде одновременно выполняют письменную работу на отдельных листочках или в тетради и по окончанию времени передают друг другу по кругу.

10. КУИЗ–КУИЗ–ТРЭЙД («опроси–опроси–обменяйся карточками» – структура, в которой уча–щиеся проверяют и обучают друг друга по пройденному материалу, используя карточки с вопросами и ответами по теме).

11. ТАЙМД ПЭА ШЭА – структура, в которой два участника делятся развернутыми ответами в течение определенного количества времени.

12. МИКС ПЭА ШЭА – структура, в которой участники смешиваются под музыку, образо–вывают пару, когда музыка прекращается, обсуждают предложенную тему, используя структуру РЕЛЛИ РОБИН (для коротких ответов) и ТАЙМД ПЭА ШЭА (для развернутых ответов).

13. РЕЛЛИ РОБИН – структура, в которой два участника поочередно обмениваются короткими ответами.

12. МИКС ФРИЗ ГРУП – структура, в которой участники смешиваются под музыку, замирают, когда музыка прекращается, и объединяются в группы, количество участников в которых зависит от ответа на какой–либо вопрос.

13.Для физкультминутки можно использовать структуру ТИМ ЧИР – «кричалка, девиз». ТИМ ЧИР – это короткое, веселое упражнение для поднятия духа аудитории, поощрения или выражения благодарности. Подбирать структуры следует в зависимости от возможностей учителя, класса, предмета и темы урока. Некоторые структуры видоизменяются, но суть остается неизменной, что структуры сингапурской методики обучения позволяют эффективно развивать у учеников навыков необходимых ученику для того, чтобы быть успешным и всесторонне развитым человеком.

Заключение. Предложенные методики и технологии согласуются, перекликаются и дополняют друг друга. Все они лежат в пространстве, поддерживающем когнитивное развитие учеников, и наполняют его конкретным содержанием. Уроки, на которых были использованы вышеуказанные подходы, показали, что они могут быть успешно реализованы в учебном процессе общеобра–зовательной школы.

Представленные подходы и инструменты опираются на мировой опыт. Значительная их часть прошла апробацию в классах 3 «Г» и 4 «В» общеобразовательной школы города Жезказгани была адаптирована к отечественной практике. Тем не менее, они являются инновационными для большинства школ. Освоение новых способов организации урока, проектирование заданий нового типа требует времени и смелости. Однако все затраты окупаются интересом и активностью учеников на уроке.

Список литературы:

1. 1.Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учебное пособие для вузов М.: Академический проект, 2000. 624 с.
2. Аверин А.В. Психология детей и подростков. СПб.: Изд–во Михайлова, 1998. 379 с.
3. Андреев В.И. Педагогика творческого саморазвития: инновационный курс. Книга 2. Казань: Изд–во Казанского университета, 1998. 318 с.
4. Л.В.Байбородова, В.В.Белкина Образовательные технологии: Учебно–методическое пособие. Ярославль: изд–во ЯГПУ им. К.Д.Ушинского, 2005. 108 с.
5. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика, 1989. 12–14 с
6. Богданова О.Ю. Методика преподавания литературы: Учеб. Для студентов пед. вузов / О.Ю.Богданова, С.А.Леонов, В.Ф.Чертов; Под ред. О.Ю.Богдановой. М.: Академия, 2002. 397 с.
7. Богоявленская Д.Б. Пути к творчеству. М.: Знание, 1986. 234 с.
8. Бордовская Н.В. Педагогика: учеб. для вузов / Н.В.Бордовская, А.А.Реан. СПб.: Питер, 2001. 304 с.

УДК 930.1

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО– КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ ИСТОРИИ КАК ПУТЬ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ СОВРЕМЕННОГО УРОКА

Сураганова Балшекер Байкенжеовна
E–mail: balsekersuraganova@gmail.com
Тайкенова Айжан Умиртаевна
E–mail: ajzantajkenova@gmail.com
преподаватели
КГКП «Костанайский колледж автомобильного транспорта»
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

В статье автор расматривает актуальностьиспользования информационно– коммукационных технологийв преподавании истории Казахстана и Всемирной историию. Описан положительный опыт применения информационно– коммукационных технологий на уроках. Материал представляет интерес для преподавателей общественных десциплин.

Ключевые слова: *информационно – коммуникационные технологии, история, ресурсы Интернет, мультимедиа.*

Аңдатпа

Мақалада автор Қазақстан тарихы мен Дүниежүзі тарихын оқытуда ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолданудың өзектілігін қарастырады. Ақпараттық–коммуникациялық технологияларды сабақта қолданудың оң тәжірибесі баяндалған. Материал әлеуметтік пән мұғалімдерін қызықтырады.

Түйінді сөздер:*ақпараттық – коммуникациялық технологиялар,тарих, Интернет ресурстары, мультимедиа.*

Abstract

In the article, the author considers the relevance of using information and communication technologies in teaching the history of Kazakhstan and World history. The positive experience of using information and communication technologies in the classroom is described. The material is of interest to teachers of social disciplines.

Key words: *information and communication technologies, history, Internet resources, multimedia.*

Как заинтересовать обучающихся преподаваемой дисциплиной? Как привить интерес к изуче–нию истории страны?Миржакып Дулатов сказал**:** «Если нация не знает своей истории, если страна теряет свою историю, то после нее они сами могут легко исчезнуть».«Скажи мне –и я забуду, покажи мне – и я запомню, дай мне сделать– и я пойму».Это высказывание Конфуция актуально и сейчас. Важно совершенствовать образовательный процесс, активизируя познавательный интерес к истории. Только грамотное использование различных способов обучения позволит создать условия, которые будут побуждать студентов к получению знаний.

Использование информационно – коммуникационных технологий в преподавании является одним из важнейших аспектов совершенствования учебного процесса, повышает его практическую направленность, развивает интеллектуальные, творческие способности общающихся и способствует повышению мотивации к изучению дисциплины.

Применение интерактивных технологий на уроке сегодня актуально, так как информационно–коммуникационные технологии призваны стимулировать познавательный интерес к истории, придать учебной работе творческий, исследовательский характер и развивать самостоятельность обучаю–щегося.

С развитием информационных технологий все больше внимания уделяется возможностям, предоставляемым компьютером для разработки компьютерных технологий обучения.

Применяем на уроках истории различные формы работы с использованием информационно–коммуникационных технологий:

1 .Работа на электронном портале Moodle (Создание тестов и работа с тестами в Moodle, Создание элемента Конференция в LMS Moodle, Создание тестов в LMS Moodle, Текстовый редактор MS Word, Работа в MS Excel, создание формул пользователя, Работа в MS Publisher, создание календаря и брошюры,Создание тренажеров в сервисе LearningApps.org),

2 Интернет–ресурсы,

3 Создание и работа с презентациями в программе Power Point,

4 Мультимедиа, цифровые образовательные ресурсы (ЦОР).https://e–history.kz/ru,

Moodle – система управления курсами (электронное обучение), также известная как система управления обучением или виртуальная обучающая среда. Является аббревиатурой от англ. *Modular Object–Oriented Dynamic Learning Environment* (модульная объектно–ориентированная динамическая обучающая среда).

Используя Moodle, мы создали курсы по Истории Казахстана, Всемирной истории и по другим преподаваемым дисциплинам. Наполнили содержание их теоретическим материалом, различными видами тестов, презентацией, заданиями тренажёрами, ссылками на электронные учебники и видео–материалы. По результатам выполнения студентами заданий преподаватель выставляет оценки и может также давать комментарии.

Moodle является центром создания учебного материала и обеспечения интерактивного взаимодействия между участниками учебного процесса.Прилагаем ссылку на один из курсов по Истории Казахстана.

https://moodle.kkat.edu.kz/course/view.php?id=47

В Moodle есть возможность проводить видеоконференции, онлайн уроки и даже родительские собрания.

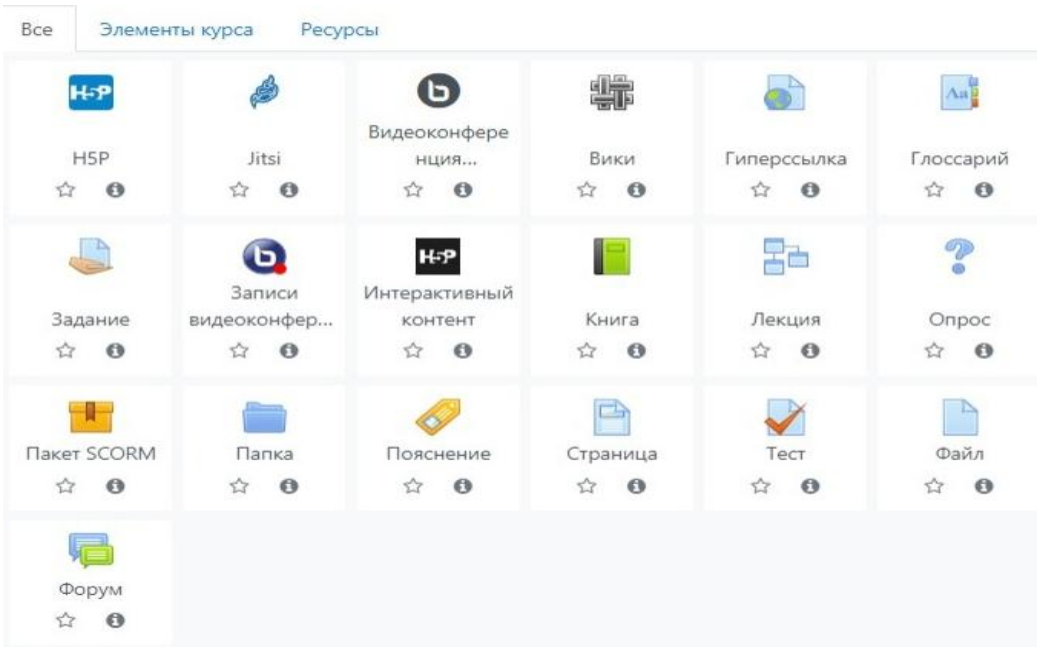

Рисунок 1. Инструменты системы Moodle.

Создание и работа с презентациями стали неотъемлемой частью образовательного процесса.Нами созданы презентации по всем темам курса История Казахстана и Всемирная истории. Например: «Древние очаги центрально–азиатских цивилизаций», «Казахское ханство: политические институты государства», «Роль предков в защите и сохранении благодатной земли», «Казахстан – арсенал фронта и т.д. Презентации помогают обучающимся изучить теоретический материал и пополняют базу методических разработок уроков.

Работа с презентациями помогают преподавателю и обучающимся конкретизировать объемный материал, формулировать свои мысли предельно кратко и лаконично, систематизировать полученную информацию, представляя ее в виде краткого конспекта.

Особенно богатыми дидактическими возможностями обладает технология мультимедиа, представляющая собой интерактивное объединение текста, графики, звука, видео и анимации. Преподаватели истории, владеющие этой технологией, открывают новые возможности для своих обучающихся. Есть возможность использовать электронную карту, открыть ее на электронной доске; современные электронные учебники по истории,электронный исторический словарьтакже доступны обучающимся. Разработаны и проводятся уроки с использованием мультимедиа, визуальной и аудиоинформации, справочных и иллюстративных материалов, музыкальных фрагментов и видеосюжетов.

К занятиям подобран видеоматериал, ссылки к ним скачены, студенты на уроках или внеурочное время могут посмотреть видеоматериал к темам курса, также в презентациях по темам также есть ссылки к ним. Например:просмотр видеоматериала «Улица Амангельды Иманова», «Система правления в Казахском ханстве», «Вклад казахстанцев в Победу в Великой Отечественной войне» и.т.д. Просмотрев фильм, обучающиесямогут поделиться своими впечатлениями, по ходу просмотра фильма вести краткие записи илизаполнить таблицу «Знал.Узнал.Хочу узнать», ответить на конкретные вопросы, выделить причинно–следственные связи, отобрать факты.

Эффективно использование цифровых образовательных ресурсов (ЦОР) на уроках истории Казахстана и Всемирной истории, примерно по 5–7 минут времени занимает просмотр их, обучающиеся имеют возможностьознакомиться кратко с темой занятия, также могут составить тезисы по содержанию просмотренноговидеоматериала.

На уроках с использованием учебных фильмов и мультимедийных пособий очень высока степень наглядности, они содержательны и динамичны. Используя на уроках фильмы, формируем аналитическое мышление путем постановки проблемных заданий, сравнительных образов, эстетического восприятия.

Например, используем на занятиях фрагмент фильма «Алмазный меч», что позволяет организовать учебную дискуссию по темам «Ак Орда – основа Казахского ханства», «Казахское ханство – первое национальное государство в Центральной Азии», «Казахское ханство: политические институты государства». Просматриваем также проекты Телерадиокомпании Алау, «Маленькие путешествия по родному краю», где можно ознакомиться с историей края, также проект “Улицы нашего города» газеты «Наш Костанай».

Современный образовательный процесс предполагает развитие у обучаемых творческих способностей, самостоятельного поиска информации способствует развитие проектных технологий в изучении истории. Обучающиеся создают проекты с использованием компьютерных технологий, используя программу Power Point. Например, при подготовке к уроку «Казахстан – арсенал фронта» обучающиеся приготовили презентации, фотоматериал о швейной фабрике «Большевичка»; эвакогоспиталях, об истории семьи.

В обучении истории огромное значение играет фактор наглядности. Сегодня на помощь приходят мультимедийные программы, презентации, видеофильмы. Мультимедийность облегчает процесс запоминания, позволяет сделать урок более интересным и динамичным, «погрузить» ученика в обстановку какой–либо исторической эпохи, создать иллюзию соприсутствия, сопережи–вания, содействует становлению ярких представлений о прошлом. Преимущества использования мультимедийных средств обучения в преподавании истории еще и в том, что знания приобретаются по разным каналам восприятия (зрительным, аддитивным) они лучше усваиваются и запоминаются.

Число информационных и коммуникационных технологий постоянно увеличивается. Вместе с известными программами пользуются спросом и приобретают популярность различные сервисы, которые позволяют создавать ресурсы, использующиеся как для работы на уроке, так и для самостоятельной работы общающихся во внеурочное время. Используем на уроках истории онлайн–сервиса Kahoot, Padlet

Kahoot – это сравнительно новый сервис для создания онлайн интеллектуальных игр, викторин, тестов и опросов. У Kahoot есть ряд интересных возможностей, которые помогают мотиви–ровать и увлечь обучающихся. Появление вопроса на экране сопровождается музыкой, для каждого вопроса она разная. Чем быстрее обучающий отвечают на вопросы, тем больше баллов получают. Есть таблица лидеров, показывающая, кто набрал больше всего баллов. Использование данного сервиса может быть хорошим способом получения обратной связи от обучающихся.

Kahoot способствует повышению мотивации обучающихся, оптимизации работы препода–вателя, налаживанию обратной связи со студентами.

Сервис Padlet – инструмент для совместной работы в виртуальном пространстве (на виртуальном холсте), позволяющий: организовать коллективный мозговой штурм, подготовить виртуальную выставку, плакат или стенгазету по определенной тематике; организовать сбор идей, примеров по обозначенному вопросу изучаемой темы; осуществить обмен информацией, доступной для просмотра и редактирования любым пользователем; отобразить результаты информационного поиска обучающихся по теме.

Писатьможно прямо на доске, перемещать элементы, увеличивать и уменьшать их, настраивать фоновое изображение, и работать совместно с другими, предусмотрена возможность загрузки текстов различного формата: текст, аудио, ссылка, картинка/фото, видео, обозначение местоположения на карте.

Интернет–сервис Padlet, Kahoot, moodle является тем типом информационно–коммуникацион–ной технологии, которая не только позволяет выполнять какие–либо задания, но также может использоваться в качестве платформы для размещения учебных материалов и реализации интерактивности в обучении. Данные сервисы может быть применим в традиционном, смешанном и дистанционном форматах обучения.

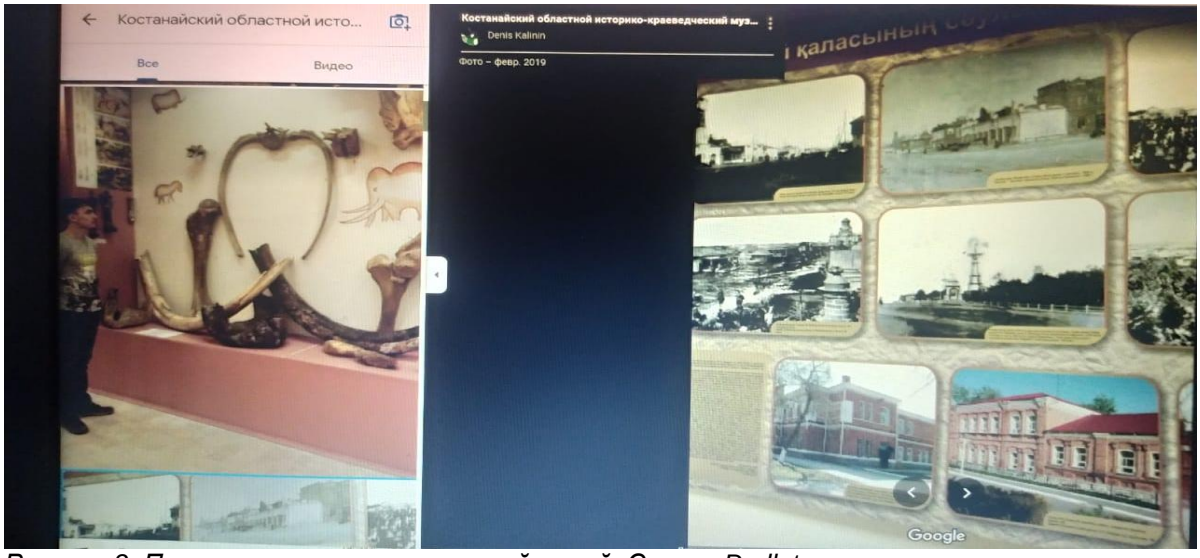

Рисунок 2. Путешествие в виртуальный музей. Сервис Padlet.

Информационно–коммуникационные технологии используем во внеурочной деятельности. Основные формы внеурочной деятельности, которые я используем в работе:

1. Проведение декады Цикловой комиссии социально – экономических дисциплин (органи–зация интеллектуальных игр, викторин, круглый стол, встречи, конференции).

2. Мероприятия и тематические классные часы, посвященные государственным, националь–ным праздникам, знаменательным датам истории страны.

3. Подготовка научно–исследовательских работ обучающихся.

Обучающиеся нашей школы активно занимаются научно–исследовательской деятельностью по истории в основном темы по истории нашей области.

Таким образом, информационно–коммуникационные технологии способны стимулировать познавательный интерес к истории, придать учебной работе проблемный, творческий, исследова–тельский характер, во многом способствовать обновлению содержательной стороны дисциплины история, индивидуализировать процесс обучения и развивать самостоятельную деятельность обучающихся.

Список литературы:

1. Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Методика преподавания истории. М., 1999. 750 с.
2. Чернов А.В. Использование информационных технологий в преподавании истории иобщество–знания. // Преподавание истории в школе. 2008. №8. 47–56 с.
3. Коршунов М.К. Применение информационных технологий. Екатеринбург., 2015. 108 с.
4. https://e–history.kz/ru
5. http://it–n.ru/ Сеть творческих учителей
6. История Казахстана: преподавание в школе. 2016. №3 (155)

УДК 373.31

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ ОБУЧЕНИЯ ОСМЫСЛЕННОМУ И РАЗВИВАЮЩЕМУ ЧТЕНИЮ В ПЕРИОД ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ

Сурнина Ирина Борисовна
E–mail: surnina1973@mail.ru
Белицкая Ирина Ивановна
E–mail: belirina76@mail.ru
учителя начальных классов
КГУ «Гимназия имени А.М.Горького
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан

Аннотация

Необходимость активного использования обучающих программ сегодня диктуется не только тем, что персональный компьютер стал уже не экзотической технической новинкой, но инструментом в технологической образовательной цепочке в виде средства обучения, а также тем, что без его активного использования невозможно повысить интенсивность процесса получения знаний, закрепления навыков и умений. Актуальность использования цифрового ресурса состоит в том, что задачи перехода к инновационному преподаванию диктует время. Исходя из этого, необходимо переосмыслить подачу предмета, с позиций новых информационных источников, которые ранее были недоступны. Кроме этого, актуальность данной темы связана с тем, что умелое применение ИКТ в период обучения грамоте вызывает стойкий интерес к учению у младших школьников, позволяет добиваться высоких результатов в учебной деятельности. Цель работы: создать цифровой образовательный ресурс, который можно использовать как на уроках, так и для самостоятельного изучения.

***Ключевые слова**: получение знаний, закрепление навыков и умений, чтение, письмо.*

Аңдатпа

Бүгінгі таңда білім беру бағдарламаларын белсенді пайдалану қажеттілігі дербес компьютердің экзотикалық техникалық жаңалық емес, оқу құралы түріндегі технологиялық білім беру тізбегіндегі құралға айналуымен ғана емес, сонымен қатар оны белсенді түрде қолданбай білім алу, іскерліктер пен дағдыларды бекіту процесінің қарқындылығын арттыру мүмкін емес. Цифрлық ресурсты пайдаланудың өзектілігі инновациялық оқытуға көшу міндеттерінің уақыт талабы болып табылатындығында. Осыған сүйене отырып, бұрын қол жетімсіз болған жаңа ақпарат көздері тұрғысынан тақырыпты ұсынуды қайта қарастыру қажет. Сонымен қатар, бұл тақырыптың өзектілігі сауат ашу кезеңінде АКТ–ны шебер қолдану кіші жастағы оқушылардың оқуға деген үлкен қызығушылығын оятып, оқу іс–әрекетінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге

мүмкіндік беретіндігінде. Жұмыстың мақсаты: сабақта да, өз бетінше оқу үшін де қолдануға болатын цифрлық білім беру ресурсын құру.

***Түйінді сөздер**: білім алу, іскерліктер мен дағдыларды бекіту, оқу, жазу.*

Abstract

The need for active use of educational programs today is dictated not only by the fact that personal computer has become no longer an exotic technical novelty, but a tool in the technological educational chain as a form of a learning tool, and also by the fact that without its active use it is impossible to increase the intensity of the process of obtaining knowledge and consolidating skills. The relevance of using a digital resource lies in the fact that the tasks of transition to innovative teaching are dictated by our time. It is necessary to rethink the presentation of the subject, from the standpoint of new information sources that were previously inaccessible. In addition, the relevance of this topic is because the skillful use of computer technologies arouses a strong interest in learning among younger students, and allows achieving higher results in educational activities. Purpose of the work: to create a digital educational resource that can be used both in the classroom and for self–study.

***Key words**: obtaining knowledge, consolidating skills and abilities, reading, writing.*

В Казахстане в рамках государственной политики информатизации общества и образования осуществляется применение информационно–коммуникационных технологий (ИКТ).

На сегодняшний день информатизация современного общества является главным направлением во всех сферах жизнедеятельности.

Изменения, происходящие в современном обществе, предполагают формирование новых направлений совершенствования образования. Одним из таких путей является развитие самостоя–тельной, социально активной личности. Современные психолого–педагогические науки, исследо–вания и опыт преподавания учителей ориентируют на необходимость формирования личности, умеющей самостоятельно добывать знания и применять их на практике. Развитие у школьников приемов и соответствующих им умений мыслительной деятельности и учебной работы невозможно без целенаправленной деятельности преподавателя.

В настоящее время, в условиях активного проникновения инфокоммуникационных технологий в систему образования и накопления образовательных ресурсов в сети Интернет, актуальной становится задача переосмысления теории организации учебного процесса и процесса управления образованием, процесса передачи систематизированных знаний, навыков и умений от одного поколения к другому, и создания новых методов и технологий обучения.

Особенно это касается образования, а именно внедрения новых технологий в обучение школьников. Одним из направлений введения инновационных программных обеспечений в учебном процессе является внедрение электронных пособий и учебников, которые составляются в основном учителями практиками, знающими как это сделать правильно и эффективно.

В современных аспектах информатизации общества следует серьезно подходить к развитию личности, а как следствие, необходимо создавать такие методические системы обучения, которые совершенствуют уже существующие методологии и стратегии в обучении.

К учебным средствам на сегодняшний день выдвигаются такие требования, как:

– выполнение выбора уровня сложности и метода изучения материала;

– помощь в овладении навыков самообразования;

– включение в процесс обучения свои интересы и возможности;

– рефлексирование своих возможностей учиться и решать задачи;

– проверка своих возможностей и своевременное осуществление корректировки своей подготовки, и многое другое.

Если провести анализ известных бумажных учебников на соответствие данным требованиям, то они просто не могут удовлетворять им. Отсюда понятна и неоспорима актуальность разработки электронных учебников и пособий.

Необходимость мультимедийных пособий.

Практически все развитые страны активно разрабатывают и поддерживают компьютерные технологии обучения. Это вызвано, во–первых, тем, что компьютер стал средством повышения производительности труда во всех сферах деятельности человека, во–вторых, резко возрос объем необходимых знаний и с помощью традиционных способов и методик преподавания уже невозможно подготовить требуемое количество высокопрофессиональных специалистов.

Следуя современным тенденциям, мы решили разработать цифровой образовательный ресурс к предмету Русская грамота.

Достижение цели работы осуществлялось решением следующих основных задач:

1. Изучить и провести анализ литературы по теме работы.
2. Подготовить видео и аудио материалы по каждой теме.
3. Создать учебные электронные презентации по темам.
4. Разработать и создать флеш–игры для проверки изученного материала.
5. Создать цифровой ресурс.
6. Апробировать работу по использованию пособия на уроках русской грамоты.

Созданный нами ЦОР «АБВГДейка» позволяет решить следующие задачи:

1. Облегчить работу учителя при подготовке к проведению уроков русской грамоты.
2. Ежедневно проверять знания учащихся по предмету и увеличить накопляемость отметок.
3. Привить интерес у учащихся к чтению художественной литературы.
4. Повысить словарный запас учащихся, развивать устную речь, креативное мышление.

В современных условиях невозможно делать ставку на усвоение определённой суммы фактов в литературных источниках, данных в обычном учебнике. Важно прививать умение самостоятельно пополнять свои знания, творчески подходить к решению проблемных ситуаций, ориентироваться в стремительном потоке информации, уметь связывать прошлое с настоящим.

Сегодня ни у кого не вызывает сомнения тот факт, что электронные учебные пособия позво–ляют обогатить школьный курс обучения, дополняя его разнообразными возможностями компьютер–ных технологий, и делают его, таким образом, более интересным и привлекательным для учащихся.

Преимущества цифрового ресурса:

1) возможность компактного хранения большого объема информации;
2) система быстро настраивается на конкретного ученика;
3) легко актуализируется, дополняется и расширяется;
4) широкие возможности поиска;
5) возможность выполнения интерактивных упражнений;
6) наглядность: широкие возможности построения визуальных моделей, представления гра–фической и аудио информации;
7) хорошая структурированность (гипертекстовая организация информации).

Нами предлагается инновационный подход к изучению каждой буквы и звуков, которые она обозначает. Большое место в этом процессе занимает работа учащихся с источниками знаний, прежде всего, с карточками – горками.

ЦОР поможет ученикам работать на уроках так, что результат будет виден уже на первых уроках. При работе с ресурсом у учеников активизируется процесс мышления и воображения, что способствует более плодотворному усвоению знаний. У учеников вырабатываются начальные умения самостоятельной работы: читать, анализировать и извлекать информацию, рассуждать, оценивать и делать выводы.

Изучение материала создаёт возможности для развития анализа и логики мышления, систематизации учебного материала.

Темы подобраны в логической и хронологической последовательности, соответствуют темам учебника и требованиям Госстандарта начального образования.

Установка и запуск электронного ресурса

Минимальные системные требования к компьютеру:

Электронный ресурс предназначен для работы на IBM–совместимых персональных компьютерах.

Компьютер должен иметь:

– операционную систему Microsoft Windows XP/7;
– процессор Intel Celeron и выше с частотой не ниже 500 MHz;
– жесткий диск (для установки требуется не менее 1100 MB свободного дискового пространства);
– видеокарту (NVidia Riva TNT 8 MB или лучше);
– SVGA монитор с поддержкой разрешения 1024 x 768, 32 бит и более;
– CD–привод 4x или лучше (рекомендуется 16x);
– звуковую карту (любую).

Состав дополнительных программных средств:

Для обеспечения работы с ресурсом необходимы следующие дополнительные программные средства:

– MS Internet Explorer – средство просмотра мультимедийных видеоматериалов;
– Flash Player 8.0 – средство просмотра флешобъектов.

Процесс установки ресурса на компьютере пользователя рекомендуется осуществлять в следующей последовательности.

Для запуска программы выполните следующие действия:

1) закройте все активные программы на вашем компьютере;
2) откройте лоток CD–привода компьютера;
3) установите DVD–диск комплекта поставки программного продукта в лотке CD–привода компьютера;
4) закройте лоток CD–привода компьютера;
5) ожидайте в течение минуты появления главной формы (окна) программы установки;
6) выберите в открывшемся окне значокavtorun.exe;
7) дождитесь появления «Главного окна» программы и приступайте к работе

Открытие некоторых разделов требует некоторого ожидания.

Переход от раздела к разделу возможен как с главной страницы темы, так и с текущей страницы.

Содержание и структура цифрового ресурса

«АБВГДейка» к урокам русской грамоты за 1 четверть включает в себя изучение следующих букв:

Гласных: Аа, Уу, Оо, Ии, Ыы.

Согласных: Мм, Тт, Нн, Лл, Сс, Рр, Шш, Кк

Изучение каждой буквы представлена несколькими рубриками.

В зависимости от уровня рубрики, выбранного обучающимся, в окне программного модуля отображаются ставшие доступными те или иные объекты:

1) Сравниваем:

– презентация к урокам;

– видеофрагменты;

Данный раздел поможет учителю построить работу на уроке в интересной занимательной форме.

2) В гостях у тётушки Совы:

– мультфильмы про буквы (Украина. 2001–2012. Реж. Н. Дубо.)

Уроки Тетушки Совы – это мультфильм, который придется по душе детям и взрослым. Ребятам очень понравятся занимательные истории тетушки Совы о буквах. Родителям этот цикл мультфильмов станет верным помощником в воспитании и образовании детей. Тетушка Сова вместе со своими учениками и помощниками в форме игры–беседы познакомит с алфавитом.

3) Запоминаем:

– презентации для развития зрительной памяти;

– аудиозаписи для развития слуховой памяти.

Данный раздел позволит родителям и педагогам работать над развитием слуховой и зрительной памяти учащихся в игровой занимательной форме.

4) Читаем, внимание развиваем:

– карточки – горки;

– электронные словари.

Данный раздел включает в себя карточки–горки, составленные по подобию карточек, описан–ных в технологии развивающего чтения Плюсниной Е.М. Работа с ними позволит повысить интерес у учащихся к чтению, расширить их поле зрения, увеличить словарный запас. А также научит пользоваться толковым словарём при поиске лексического значения малознакомых слов.

5) Пишем красиво:

– презентации правильного написания букв;

– иллюстрации для заполнения элементами букв по технологии Плюсниной Е.М.

6) Изучаем словарные слова:

– презентации с ребусами словарных слов на данную букву;

Данный раздел позволит развивать у учащихся логическое мышление, орфографическую зоркость, познакомит с основными словами с непроверяемой безударной гласной из курса начальной школы.

7) Учимся, играя.

– флеш–игры.

В данном разделе представлены игры «Заполни пропуски», «Соотнеси картинки и схемы», «Классифицируй». Игры помогут закрепить полученные навыки в игровой форме. Могут являться проверочными работами при самостоятельной работе учащихся.

8) Азбука в сказках и раскрасках:

– Небольшие сказки Лопатиной А., Скребцовой М.

– раскраски – иллюстрации к сказкам.

Данный раздел позволит учителю в интегративной форме продолжить изучаемую на уроках русской грамоты тему продолжить на уроке художественного труда, по изготовлению книжек–малышек. Книжка–малышка – это средство активизации речевой и познавательной деятельности учащихся. Книжка–малышка – это и развлечение, и времяпрепровождение с ребенком, а также обучение.

Содержание и логика русской грамоты, характер усвоения знаний должны развивать у детей способность самостоятельно и творчески мыслить, рассуждать, сравнивать, делать выводы и обобщения. Апробация данного электронного пособия позволила сделать вывод, что при использовании данного цифрового ресурса у учащихся формируются следующие способности и умения:

Познавательные способности.

Владение большим объёмом информации. Богатый словарный запас. Перенос усвоенного знания на новый материал. Установление причинно–следственных связей. Умение делать выводы. Использование путей поиска информации. Умение оценивать, как сам процесс деятельности, так и его результат. Умение рассуждать. Критичность мышления. Высокая любознательность.

Творческие способности.

Способность высказывать оригинальные идеи. Богатое воображение. Особенности эмоцио–нальной сферы. Реалистическая Я – концепция. Уважение к другим. Толерантность. Настойчивость в выполнении задания.

Реализуя на уроках принцип гуманизации образования, учителю необходимо использовать такие методики и подходы в преподавании, которые ориентируют не только на знание программного материала, но и на самопознание ученика.

Структура цифрового ресурса нацеливает на уяснение важнейших тем предмета. Учителя могут дополнять уроки по своему усмотрению материалами других авторов, так как сейчас публицистика и полемика насыщены различными материалами.

Электронные пособия существенно повышают качество визуальной информации, она стано–вится ярче, красочнее, а как известно, чем интереснее представлен материал, тем интереснее его изучать. Поэтому возможности электронных пособий не ограничиваются только изложением и демонстрацией материала, они призваны заинтересовать ученика.

Исключительно высокая степень наглядности представленного материала, взаимосвязь различ–ных компонентов курсов, комплексность и интерактивность делают ЦОР незаменимыми помощником, как для ученика, так и для учителя.

Список литературы:

1. Богданова Т.К., Корнилова Т.В. Диагностика познавательной сферы ребёнка. М.: Роспедагенство, 1994. 68 с.
2. Гин А. Приёмы педагогической техники: пособие для учителя. М., ООО Издательство Вита–Пресс, 2006. 88 с.
3. Гин С. Мир фантазии: методическое пособие для учителей начальных классов. М.: ООО Издательство Вита–Пресс, 2001. 128 с.
4. Тамберг Ю.Г. Развитие творческого мышления детей. Екатеринбург: У–Фактория, 2004. 208 с.
5. Тихомирова Л.Ф. Развитие интеллектуальных способностей школьника. Ярославль, «Академия развития», 1996. 192 с.

УДК 330.59

ОБРАЗОВАНИЕ И УРОВЕНЬ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ

Таджиева Диора Рустамовна
преподаватель
Ташкентский филиал РЭУ им. Г.В.Плеханова
г. Ташкент, Узбекистан
E–mail: dioratad@gmail.com

Аңдатпа

Тақырыптың өзектілігі жаһандану мен ақпараттық технологиялар дәуірінде бүкіл әлемде білім беру саласына назар аудару ерекше өзекті бола түсуде, бұл кезде ел халқының өмір сүру деңгейі тек әлеуметтік–экономикалық көрсеткіштермен ғана айқындалмайды. экономикалық, мәдени көрсеткіштер, күш пен қуатты бағалау, бірақ көбіне соған сүйенеді.адами капитал. Өйткені, іргетасы білім беру ортасында қаланған ғылыми–техникалық прогресс еліміздің тұрақты дамуы мен өркендеуінің орталық буыны болып табылады. Зерттеудің мақсаты Өзбекстан Республикасы мысалында экономикада жұмыс істейтін жоғары білім деңгейі мен еңбекақы арасындағы байланысты талдау болып табылады.

Түйінді сөздер: *адами капитал, білім, өмір сүру деңгейі*

Аннотация

Актуальность темы обусловлена тем, что внимание к сфере образования становится особенно актуальным во всем мире в век глобализации и информационных технологий, когда уровень жизни населения страны определяется не только социально–экономическими, культурными показателями, оценкой силы и мощи, но опирается во многом и на ее человеческий капитал. Ведь именно научно–технический прогресс, основы которого закладываются в образовательной среде, является центральным звеном устойчивого развития и процветания страны. Цель исследования – проанализировать взаимосвязь заработной платы и уровня высшего образования занятых в экономике на примере Республики Узбекистан.

Ключевые слова: *человеческий капитал, образование, уровень жизни*

Abstract

The relevance of the topic is due to the fact that attention to the field of education is becoming especially relevant all over the world in the age of globalization and information technology, when the standard of living of the country's population is determined not only by socio–economic, cultural indicators, assessment of strength and power, but relies largely on it. human capital. After all, it is scientific and technological progress, the foundations of which are laid in the educational environment, that is the central link in the sustainable development and prosperity of the country. The goal of the article is to analyze the relationship between wages and the level of higher education employed in the economy on the example of the Republic of Uzbekistan.

Key words: *human capital, education, standard of living*

Самая большая ценность любой нации это человеческий капитал. Человеческий капитал создается путем инвестирования в образование и профессиональную подготовку в сочетании с родительским вложением и ресурсами общества. Качественный рост человеческого потенциала является основным фактором устойчивого экономического и социального развития государства. Общеизвестно, что в современном мире лидерство в экономике принадлежит тому государству, которое располагает самыми передовыми технологиями и умеет их использовать для своего развития. Потенциал же развития в значительной степени определяется качеством трудовых ресурсов и в первую очередь – уровнем их образования. Чем качественнее экономический потенциал страны, тем выше, соответственно, и уровень благосостояния его населения.Одним из важнейших показателей качества жизни трудоспособного населения является заработная плата. Именно она, в основном, определяет рост доходов на душу населения. Этим продиктована необходимость исследования взаимозависимости среднемесячной заработной платы в экономике и уровня образования населения.

С увеличением дифференциации между заработными платами высоко и низкоквалифици–рованных рабочих мест, повышаются и требования к квалификации, навыкам, а также к минималь–ным уровням образования занятых. С непрерывным ростом требований к уровню квалификации кадров концепция «образования длиною в жизнь» все больше становится популярной во всем мире. [1] Для получения научно обоснованных ответов на вопросы о получении компенсации обладателями более высоких уровней образования за затраченное время и энергию после вступления на рынок труда в Узбекистане, проведена эмпирическая оценка влияния уровней формального образования на заработную плату в разрезе уровней образования и отраслей экономики. Согласно полученным результатам исследования отдача от степени доктора наук (DSc) в Узбекистане превышает 61%, PhD или кандидата наук – 41%. Также относительная экономическая ценность диплома с отличием бакалавриата на рынке труда выше на 8,5% по сравнению с обычными выпускниками. Эти оценки позволяют подтвердить «окупаемость» более высоких и качественных уровней образования, следовательно, затраченного на его получение время и силы.

Для оценки экономической отдачи от наиболее высоких ступеней образования в Узбекистане был проведен онлайн опрос среди населения старше 18 лет на тему «Отдача от образования». Опрос проведен среди случайных респондентов активно пользующихся социальными сетями. Было получено 1152 онлайн ответов (61% мужчин и 39% женщин) из регионов Республики Узбекистан. В исследовании оценены результаты 906 анкет (не учтены ответы респондентов: не работающих по собственному желанию, временно безработных, занятых уходом за ребенком, учащихся в бакалавриате, магистратуре, очно базовой докторантуре и докторантуре а также исключены некорректные и одинаковые ответы).

По уровню образования из 906 респондентов 3,3% DSc (или доктора наук), 18,2% PhD (или кандидаты наук), 33,1% магистры, 33,3% бакалавры, 15,3% выпускники ВУЗов до разделения бакалавриата и магистратуры, 7,0% выпускники средних профессиональных учреждений 3,0% со средним и 0,4% с базовым средним (9 классов) образованием. [2]

Анализ окупаемости образования проведен на основе широко известного «минцерского уравнения заработков: первая – для продолжительности обучения, вторая – для уровней образования:

$$\boldsymbol{LnWi = a0 + aGi + rSi + \beta iexpi + \beta iexpi + \beta iexpi2 + \varepsilon i}(1)$$

Во второй версии уравнения число лет обучения заменяется на уровни образования.где: *W* – величина заработков; *G* – пол; *S* – число лет обучения; *exp* – потенциальный опыт; ε – случайная ошибка. Коэффициент r измеряет отдачу от образования, показывая на сколько процентов возрас–тают в среднем заработки индивидов при увеличении продолжительности их обучения на один год»[1]. *α* – коэффициент отдачи от образования для выбранного пола; β – коэффициент отдачи от потенциального опыта работы.

$$\boldsymbol{LnWi = a0 + aGi + p1L1i + \ldots + p1LNi + \beta 1expi + \beta 2expi2 + \varepsilon i}(2)$$

Переменная потенциального опыта работы в двух уравнениях опущена. В качестве уровней образования выбраны степень DSc (Doctor of science) или доктора наук и PhD (Doctor of Philosophy) или кандидаты наук. Оценка проведена в программном пакете Stata методом наименьших квадратов.где: *L1, …, LN* – фиктивные переменные для *N* уровней образования. Коэффициенты *ρ*

перед ними измеряют премии за разные уровни образования, показывая, на сколько процентов заработки работников с образованием того или иного уровня превосходят в среднем заработки работников референтной группы».

По результатам оценки в Узбекистане каждый формальный дополнительный год обучения способствует увеличению заработной платы работника в среднем на 10%, что соответствует оценке ООН по вопросам образования, науки и культуры: «По всему миру, в 139 странах, норма доходности на каждый дополнительный год обучения составляет 10 %».

Занятые в экономике со степенью DSc или доктора наук в среднем получают на 61% больше заработную плату, со степенью PhD или кандидаты наук – 41% выше сотрудников с предыдущим уровнем образования.

Таблица 1. Анализ окупаемости образования

Наименование переменных	Уравнение №1		Уравнение №2	
	Зависимая переменная – логарифмированная заработная плата	Вероятность P>/t/	Зависимая переменная – логарифмированная заработная плата	Вероятность P>/t/
Средняя продолжительность образования			0.1015	0
DSc (или доктор наук)	0.6072	0		
PhD (или кандидат наук)	0.4092	0		
Экономисты	0.3663	0	0.2390	0.01
Финансисты	0.2892	0	0.2983	0
Занятые в государственном управлении и обороне	0.3076	0	0.2458	0
Строители	0.2499	0.4		
Занятые в промышленности	0.2437	0.08	0.2176	0.04
Занятые в научной и профессиональной деятельности	0.3814	0	0.2713	0
Занятые в сфере компьютерных технологий	0.2836	0.02	0.4505	0.01
Занятые в здравоохранение	–0.2336	0.01	–0.265	0
Женщины	–0.2774	0	–0.2324	0
Занятые на рынке труда г. Ташкента	0.2388	0	0.2306	0
Обладатели диплома с отличием	0.0853	0.02		
Количество наблюдений	906		906	0
R–squared	0.269		0.317	0

Респонденты обладающие диплом с отличием (выпускники бакалавриата или вуза до перехода в Болонскую систему) на рынке труда получают на 8,5% выше заработную плату чем их соотечественники без диплома с отличием. В разрезе отраслей экономики среди опрошенных наибольшая средняя заработная плата приходится на занятых в сфере компьютерных технологий. Они получают зарплату от 28% до 37% (в зависимости от уровня и продолжительности образования) больше других отраслей. Экономисты на 24–37%, финансисты на 29–30% и занятые профес–сиональной и научно–технической деятельностью (юридические, консалтинговые, бухгалтерские и другие профессиональные услуги) на 27–38% больше средней заработной платы по республике. Занятые в государственном управлении и обороне получают на 25–31% больше за свой труд. Представители промышленной сферы на 22–24% и строительства на 25% больше.

В целом по экономике заработная плата мужчин от 23 до 28% выше чем у женщин. При этом каждый дополнительный год обучения у женщин приносит на 11% больше дохода, а у мужчин на 8,7%. Если семейные мужчины зарабатывают на 16% больше мужчин без семьи, то женщины после создания семьи зарабатывают на 27% меньше чем до замужества. У жителей столицы заработная плата на 23–24% (у мужчин на 30%, у женщин 16,3%) больше чем у жителей других регионов.

Образование может направить людей на путь к хорошему здоровью, расширению прав и возможностей и занятости. Это может помочь построит более счастливые общества. И преимущества образования девочек распространяются и на их собственных детей, которые часто более здоровы и образованны, потому что их матери ходили в школу. Факты показывают, что в среднем каждый дополнительный год обучения повышает доход человека на 10 процентов и увеличивает ВВП страны

на 18 процентов. По оценкам некоторых исследователей, если бы каждый ребенок научился читать, в бедности жило бы примерно на 170 миллионов человек меньше. [3]

Область качества жизни очень широка и затрагивает вопросы, связанные как с объективным благополучием населения (род занятий, доход, условия труда), так и с их субъективным благополу–чием (удовлетворенность, удовлетворенность). В литературе есть многочисленные работы в области качества жизни, подчеркивающие связь между образованием, занятостью и благосостоянием. Таким образом, при анализе качества жизни на индивидуальном уровне, выбирается множество показа–телей, в том числе показатели по образованию и занятости, поскольку существует тесная связь между образованием – занятостью и качеством жизни.

Образование повышает вовлеченность на рынок труда и дает людям возможность получать заработную плату. Этот доход увеличивается по мере повышения уровня образования. С другой стороны, образование снижает риск бедности именно потому, что те, кто инвестирует в образование, легче находят работу и более стабильны на рынке труда. Объяснение основано на идее о том, что образование расширяет как возможности, так и устремления людей. Таким образом, путем инвести–рования в образование и обучение политика должна повысить эффективность за счет повышения среднего уровня квалификации населения, чтобы обеспечить лучшее соответствие между навыками и потребностями рынка труда и, следовательно, повысить как возможности трудоустройства, так и производительность в долгосрочной перспективе. Повышение эффективности труда способствует повышению макроэкономических результатов, таких как увеличение дохода, что, в свою очередь, увеличивает потребление, которое прямо или косвенно проявляется в условиях жизни и благополу–чии. Таким образом, образование способствует повышению качества жизни как на индивидуальном, так и на уровне общества.

Подводя итог, отметим, что образование является одной из характеристик, определяющих качество жизни. В наибольшей степени оно влияет на развитие человеческого потенциала, затем на уровень жизни и только после этого на использование знаний для развития экономики. Это указывает, с одной стороны, на самоценность образования для человека, а с другой – на его недоста–точно полное применение в общественном развитии. Одним из недостатков оценки образования является акцентирование внимания на связанных с ним количественных параметрах (число лет обучения, количество обучающихся и т.п.). Учет качества образования даст возможность оценивать получаемые навыки и компетенции, их востребованность для общества, причем независимо в ходе само или организованного обучения они были получены, совершенствовать приоритетные направления общего и профессионального образования.

Список литературы:

1. Динер А.А., & Стурова И.С. (2016). Обзор зарубежного опыта в сфере дополнительного профессио–нального образования взрослых и пожилых людей. Экономика Профессия Бизнес, (Спецвыпуск 1), 79–89
2. https://ifmr.uz/publications/articles–and–abstracts/education
3. «Образование в интересах людей и планеты: построение устойчивого будущего для всех» Группа подготовки Всемирного доклада по мониторингу образования, 2016 https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245752

УДК 371.3

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОГРАММЫ LEARNINGAPPS КАК ИННОВАЦИЮ В ОБУЧЕНИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Тажмакина Алия Тажибаевна
педагог–модератор, учитель английского языка
КГУ «Школа–гимназия №5А отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: tair_deliya@mail.ru

Аннотация

Как мы все знаем 21 век– век инновационных технологий. На сегодняшний день икт используются во всех сверах жизни, в том числе и в образовательном процессе. Одним из преимуществ современного педагога является использование икт на уроках и в учебном процессе. Компьютерные технологии широко используются в современных школах, можно отметить что, сейчас ни одно школьное мероприятие не обходится без презентаций и аудио–видео контента, а урок – без использования инновационных образовательных программ и сервисов. Повышение уровня качества преподования и результативность урока, интересная подача учебного материала и повышение мотивации учеников к обучению являются главными целями использования информационных технологий в школе.С помощью использования

современных методов обучения, новых педагогических технологий, можноповлиять на самостоятельное получении знаний, анализа ситуации и своевременное решение задач самими учениками во время учебной деятельности и повседневной жизни, которые помогут ученику интегрироваться в современном мире.

Ключевые слова: *информационно–коммуникативные технологии, образовательный процесс, информационная грамотность.*

Аңдатпа

21 ғасыр – инновациялық технологиялар ғасыр екенігін бәріміз білеміз.Бүгінгі таңда ақпараттық коммуникациялық технологиялар өмірдің барлық салаларында, соның ішінде білім беру жүйесінде де қолданылады. Қазіргі заман мұғалімнің артықшылықтарының бірі–АКТ–ны сабақтарда және оқу жүйесінде сауатты қолдану болып табылады. Мектепте ақпараттық технологияларды қолдану мақсаттары әр түрлі, бірақ олардың негізгілері–оқыту сапасы мен сабақтың нәтижелілігін арттыру, мұғалімнің жұмысын жан – жақты жеңілдету, оқушылардың оқуға деген ынтасын нығайту, оқушылардың назарын білім алуға аудару. Оқытудың заманауи әдістерін, жаңа педагогикалық технологияларды қолдану арқылы біз оқушыларды өздігінен білім алуына, кез – келген сұрақтыталдай білуге, білім алу мен күнделікті өмір барысында туындаған қиындықтарды шеше білуге , сонымен қатар заманауи өмір жағдайында дамуына жағдай жасаймыз.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникативтік технологиялар, білім беру процесі, ақпараттық сауаттылық.*

Abstract

We all know, the 21st century is the century of innovative technologies. Today, ICTs are used in all spheres of life, including in the educational process. One of the advantages of a modern teacher is the use of ICT in the classroom and in the educational process. Computer technologies are widely used in modern schools, it can be noted that now no school event is complete without presentations and audio–video content, and a lesson is without the use of innovative educational programs and services. Improving the quality of teaching and the effectiveness of the lesson, interesting presentation of educational material and increasing the motivation of students to learn are the main goals of using information technology in school. Through the use of modern teaching methods, new pedagogical technologies, it is possible to influence the independent acquisition of knowledge, analysis of the situation and timely solution of tasks by the students themselves during educational activities and daily life, which will help the student to integrate into the modern world.

Key words:*information and communication technologies, educational process, information literacy.*

Начальная школа является основой для дальнейшего развития знаний учеников младших классов. Главная задача государственного стандарта на сегодняшний день – обеспечить ребенку качественное образование на первом этапе обучения.

Дети нового поколения обладают огромным потенциалом в изучении новых открытий, знаний и умений. Стандартные навыки такие как, чтение, письмо и грамота недостаточны для современного ребенка в реализации и использовании его высших психических функций на все сто. Поколение которое является будущим нашей страны нуждаются в новых навыках, которые заложены раннее в универсальные учебные действия. Поменяв лишь способ, метод преподавания мы можем привить и автоматизировать новые навыки и умения для получения знаний. Понятно что, учитель не сможет внедрить всю информацию и научить ребенка всему. Но с помощью использования современных методов обучения, новых педагогических технологий можноповлиять на самостоятельное получении знаний, анализа ситуаций и своевременное решение задач самими учениками во время учебной деятельности и повседневной жизни.

В школьной практике учителя понимают, что с каждым днем число учеников, которые испыты–вают трудности в учебе и требуют определенное внимание педагога только возрастает. Дети не справляются с большим количеством устной информации, не успевают усваивать программный материал за отведенное на это время. Так же и родители учеников подчеркивают что, у детей «нет желания учиться», «нет интереса к предмету».Все это негативно влияет на дальнейшее развитие ребенка, а так же уровень подготовки учеников в начальной школе в целом.

Мы знаем, что пассивное слушание учебного материала, не всегда дает результат на практике. И наоборот, если ученик с большим интересом самостоятельно работает при изучении новой информации, то при том же количестве потраченного времени и с меньшими сложностями осваиваивает его легче.

Перед учителем стоит большая задача, это– создание благоприятного климата во время учебного процесса, который позволит повысить интерес у детей младших классов к учебе, познанию нового и в конечном итоге самообразованию. А для этого, одним из первых и правильных решении в действии педагога, является – анализ своей работы, освоение новых методик, новые идеи в планировании урока, определение новых форм и способов его проведения.

Инновационная культура педагога – это опредeнный уровень профессиональной компе–тентности учителя, который проявляется в позитивном восприятии новшеств в учебном процессе, а также готовность в участие реализации новых идей, методов и проектов в сфере образования.

Внедрение новых элементов в организацию и содержение учебно–образовательного процесса, поиск новых инновационных идей, решение актуальных методологических проблем

являются основными требованиями для формирования высокого уровня инновационной культуры у педагогов 21 века.

На сегодняшний день у учителя есть множество помощников для проведения увлекательного и результативного урока, в виде информационных компьютерных технологий, а именно образова–тельных приложений.Из множества представленных инновационных сервисов и программ для улучшения качества обучения, сегодня я хотела бы остановиться на программе, которую я часто и с удовольствием использую на своих уроках – LearningApps.

Сервис разработанный в Германии, является бесплатным для всех его пользователей. Для удобства пользователей интерфейс LearningApps составлен более чем на 20 языках. В большинстве случаев знание иностранных языков не требуется, таким образом возможно использование данной программы для разработки заданий не только для уроков иностранного языка, но и остальных предметов школьной программы.С помощью данного сервиса можно самостоятельно составлять упражнения, кототорые можно применить на уроке для проверки пройденного материала и закрепления новых знаний.

Не смотря на результативный метод проверки знаний учащихся, данный сервис очень прост для самостоятельного освоения. LearningApps предостовляет большое количество готовых заданий, по всем предметам школьной базы, которые пополняются ежедневно другими авторами. Но также стоит отметить, довольно просто можно их использовать в качестве шаблонов изменив лишь исходные данные для своих занятий по определенным темам.

Для работы с образовательным приложением LearningApps преподавателю нужно зарегистри–роваться на сайте https://learningapps.org и ввести списки своих учебных групп (вкладка «Мои классы»). Данным сервисом можно организовать проверку задании как онлайн так и на самом уроке.Для каждого ученика автоматически будут сгенерированы логин и пароль, необходимые для доступа к учебным заданиям (вкладка «Аккаунты учеников»).

Технические возможности платформы позволяют оперативно редактировать и размещать задания, а также корректировать их количество и степень сложности в зависимости от уровня подготовки группы. Есть возможность просмотра выполнения заданий и результат , а так же данное количество потраченного времени на выполнение упражнения в режиме онлайн в разделе «Статистика».

Одним из преимуществ данного сайта, является игровая подача заданий, применяемых на разных этапах урока. Используя данный сервис на практике и опираясь на опыт других педагогов мы можем сказать что, применениеLearningAppsпомогает учителю не только в достижении главных образовательных задач урока, но так же улучшает работу учеников, активизирует познавательную деятельность, повышает интерес к предмету и учебному материалу.

LearningApps.org позволяет удобно и легко создавать электронные интерактивные упражне–ния. Широта возможностей, удобство навигаций, простота в использовании это одним словом–LearningApps. При желании любой учитель, имеющий самые минимальные навыки работы с ИКТможет создать свой ресурс – небольшое упражнение для объяснения нового материала, для закрепления, тренинга, контроля.

Данная платформа предоставляет следующий ряд шаблонов дидактических игр, которые можно поделить на 2 группы. Первой является «учебные» в которую можно занести большую вариа–цию игр такие как: «Найти пару», «Классификация», «Хронологическая линейка», «Простой порядок», «Ввод текста», «Сортировка картинок», «Викторина с правом выбора ответа», «Заполнить пропуски», «Аудио/видео контент». Второй вид «учебно–игровые», например: «Кто хочет стать миллионером?», «Пазл», «Угадай–ка», «Кроссворд», «Слова из букв», «Виселица», «Скачки», «Парочки». Вторая группа готовых шаблонов позволяют преподнести учебный материал в игровой форме, что повышает интерес школьников к учебеи так же является преимущественной для самого учителя в повышении интереса учеников к самому предмету.При использовании шаблонов или создании новых заданий учитель так же может дополнить учебным видео– и аудиоматериалом, что дает возможность задействовать больше органов восприятия информации и максимально ее визуализировать.

Данная программа словно создана самими учителями, которые работают преимущественно с детьми. Платформа проста в использовании, локанична дизайном, увлекательна ивызывает большой интерес во время обучения у младших школьников. Примером являются упражнения «Скачки» и «найти пару», так как они разработаны по мотивам популярных игр для детей.С помощью программы каждый учитель может сам назначить индивидуальные задания для учеников, разработать копилку игр, выстроить план обучения. Платформу можно использовать на уроке для групповых или индивиальных работ.

Хочу выделить основные преимущества и недостатки данного сервиса.

Преимущества сервиса:

1) сервис абсолютно бесплатный;

2) локоничный и яркий интерфейс;

3) практичность и экономия времени при создании задании;

4) моментальная проверка задания;
5) возможность встраивания задания на html–страницу;
6) в шаблонах можно редактировать не только текст, но и аудио–видео материал;
7) большая библиотека готовых дидактических игр и задании созданные другими авторами;
8) имеется поиск упражнений по ключевым словам;
9) регулярные обновления сервиса;
10) обмен задании с помощью активной ссылки.
11) простой и удобный интерфейс в работе с учениками младшего класса

К «минусам» сервиса можно отнести:
1) наименьшее количество шаблонов не поддерживают кириллицу;
2) некорректные опечатки без возможности редактирования.

Что бы показать практичность данного сервиса вашему вниманию мной был представлен урок по английскому языку в начальной школе с использованием программы LearningApps. На представленном уроке данная программа была использована неоднократно, в таких видах работ как: работа с текстом (выбери пропущенное слово), найди пару и угадывание слов.

Класс: 2

Изучаемый материал: Myschool

Задание: Заполни пропуски.

На данной платформе ученикам дается картинка на которой изображены школьные предметы. Задача учеников отталкиваясь от ключевых слов, количества и цвета предмета заполнить пропуски. Это упражнение используется для проверки понятия прочитанного текста. **(**Рисунок 1)

Ссылка: https://learningapps.org/watch?v=px8d14x8323

Рисунок 1 – Заполни пропуски

Задание: Найди пару.

Данный вид работы в этой программе называется «Найди пару». По теме изучаемого мате–риала ученики заранее были ознакомлены с школьными предметами и правильного индивидуально каждый выходя к доске образует пару. И устно задав вопрос, отвечает на него. Упражнение позволяет нам проверить усвоение учениками новой информации по словарному запасу. Результат сразу же отображается на экране, в виде зеленых и красных пар, а так же фронтальной проверкой класса. (Рисунок 2)

Ссылка:https://learningapps.org/watch?v=p9krfnnxc23

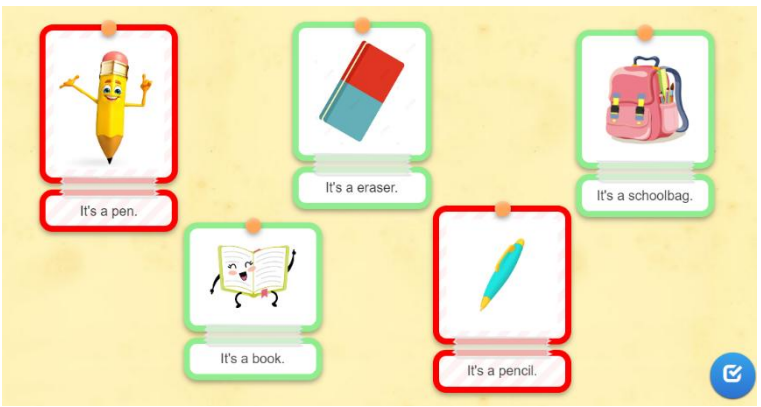

Рисунок 2 – Найди пару

Задание:Угадывание слов.

Ну и третий вид работы, который мы использовали для закрепления правописания лексики по теме, называется «Угадывание слов». Задача не заключается в простом угадывании слов по картинкам, направлена на правописание и восприятие текста на слух. Из предложенного английского алфавита, ребенку предоставляется возможность выбрать те буквы, которые присутствуют в назва–нии данного ислова. Данный вид работы позволяет очень легко и быстро проверить результат, если ребенок написал слово корректно, картинка автоматически меняется.(Рисунок 3)

Ссылка:https://learningapps.org/watch?v=p3qfh9ura23

Рисунок 3 – Угадай слова

Могу отметить, что упражнения, созданные с помощью LearningApps, не только повышают интерес учеников младших классов к занятию с помощью игровой подачи и визуализации, но также помогают усвоению лексического и грамматического материала, проверки понимания прослушанного или прочитанного текста, автоматизируютнавыки аудирования, пересказа и диалогической речи.

Опираясь на выше изложенный материал, основную информацию о платформе, главные преимущества и недочеты сервиса, результаты использования на практикеделаю вывод что используяLearningApps на уроках английского языка в младших классах мы видим мгновенные результаты, которые в дальнейшем повышают уровень знаний и интерес к уроку в целом. Главное нужно помнить что основой данного результата является правильное построение деятельности педагога, определенная последовательность и целостность учебного процесса, использование новых педагогических технологии, повышение уровня педагогического мастерства, познания новшевств в науке и образовании.

Век инновационных техлогий, требуют современных решении. И как мы уже отметили, икт и использование подобных игровых платформ в процессе урока, дают преимущества не только в повышение самостоятельности и ответственности ученика, но и целенаправленное развитие индивидуальности, дифференцации учебного процесса, развитие творческого потенциала , создание положительной атмосферы во время занятий, эффективный самоконтроль и оценивание результатов знаний.

Для каждого учителя должно стать приорететом обучения не освоение учениками опреде–ленного обьема учебного материала наизусть и строго по примерам, а автомотизация умении и навыков, самостоятельное использование знаний на практике, систематический поиск новой информации и отбора, прочное усвоение.

Данные технологии, которые я активно преминяю на уроках английского языка позволяют мне в выполнении современных задач образовательного процесса – такие как, воспитание ученика как личности, развитие его творческкого и позновательного потенциала, сохранение и развитие физического и психического здоровья, работа направленная на результативность, повышение активности и мотивации у учеников, что иявляется главной целью моей работы.

В совремеенном этапе развития, каждые новые открытия, в том числе и использование компьютерных технологиив обновленном содержании обучения, внедрение элементы современных образовательных технологии в уроки требуют времени, тем более для учителей которые работают по традиционной системе. Но думаю, на сегодняшний день, в век научно–технического прогресса , без новшеств невозможен сдвиг и дальнейшее развитие нового поколения. Так как, я являюсь одним из тысяч кто вносит свой вклад в становление поколения будущего, главной моей целью работы на данный момент является, отбор и использование инновационных технологий, которые развивают личностный рост моих учеников. Я верю что, шагая в ногу со временем, я воспитываю будущее своей страны.

Список литературы:

1. Learningapps.org [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://learningapps.org/about.php (дата обращения: 20.11.2019)
2. Сурунтович Н.В. Использование интернет–ресурса LearningApps в преподавании практической фонетики английского языка // Вестник МГЛУ. Сер. 2, Педагогика, психология, методика преподавания иностранных языков. Минск , 2019. №1 (35). 76–83 с.

УДК 37.025: 004.09

АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Танасейчук Светлана Владимировна
учитель начальныхклассов, педагог – исследователь
Кузнецова Марина Романовна
учитель начальных классов, педагог – эксперт
КГУ «Общеобразовательная школа № 22
отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: luticsv@mail.ru

Аннотация

В статье рассматривается сущность и содержание понятий «активизация познавательной деятельности», «информационно–коммуникационные технологии», вариативность понятий. Большое внимание уделяется эффективности внедрения инновационных технологий в учебно–воспитательный процесс для повышения уровня активизации познавательной деятельности. Предлагаются пути решения данной проблемы через применение элементов на занятиях, которые были апробированы в процессе исследовательской работы.

Ключевые слова: *деятельность, активизация, образовательный процесс, инновационные технологии.*

Аңдатпа

Мақалада «танымдық белсенділікті белсендіру», «ақпараттық–коммуникациялық технологиялар» ұғымдарының мәні мен мазмұны, ұғымдардыңөзгергіштігі қарастырылады. Танымдық белсенділікті жандан–дыру деңгейін арттыру үшін оқу–тәрбие үдерісіне инновациялық технологияларды енгізудің тиімділігіне көп көңіл бөлінеді. Зерттеу жұмысы барысында сыналған сабақтарда элементтерді қолдану арқылы осы мәселені шешу жолдары ұсынылады.

Түйінді сөздер: *қызмет, белсенділік, білім беру үдерісі, инновациялық технологиялар.*

Abstract

The article discusses the essence and content of the concepts of «activation of cognitive activity», «information and communication technologies», variability of concepts. Much attention is paid to the effectiveness of introducing innovative technologies into the educational process to increase the level of intensification of cognitive activity. There are proposed ways to solve this problem through the use of elements in classes that have been tested in the process of researchwork.

Key words: *activity, activation, educational process, innovative technologies.*

Во всех сферах общества на современном этапе развития социумапроисходят различные изменения, которые отвечают требованиям, предъявляемым к системе образования. Одной из задач, указанной в Законе Республики Казахстан об образовании, является эффективное использование новых технологий обучения, в том числе кредитной, дистанционной, информационно–коммуника–ционных, способствующих быстрой адаптации профессионального образования к изменяющимся потребностям общества и рынка труда [1].

Внедрение инновационных методик способствует раскрытию творческих возможностей: учащиеся обычно сталкиваются с рядом трудностей, которые снижают интерес и активность на уроках.

Необходимо отметить, что познавательная деятельность, которая является социально–значи–мым качеством, играет ключевую роль при определении результата учебной деятельности. Данное явление зафиксировано в педагогической теории как принцип «активности и самостоятельности учащихся в обучении» [2, с. 3].

В рамках нашего исследования обратимся к историографии данного термина. Проблема развития познавательной деятельности находилась в центре внимания педагогов с 20–е гг. XX в.:

С.Л. Рубинштейнсформулировал принципы познавательной деятельности, А.Н. Леонтьев разработал проблему активизации познавательной деятельности, продолжили работу по данному направлению К.А.Абульханова–Славская, Б.Г.Ананьев, Л.С.Выготский, В.Т.Кудрявцев, психологический аспект дан–ного феномена исследовался М.И.Лисиной, А.М..Матюшкиным.

Рассмотримпонятие конгломерата «познавательная деятельность» в психолого–педаго–гической литературе.

Соотношение объемов понятий активизация и деятельность исследуется К.А.Абульханова–Славская: «Необходимость обращения к понятию активностивызвано тем, что оно шире деятельнос–ти, поскольку активность проявляется и в познании, и в общении, и, главное, в жизненном пути в целом» [2, с. 2].

П.И.Пидкасистый, Л.В.Елисеева, В.А.Далингер рассматривают активизацию познавательной деятельности как сложный в структурном и функциональном отношении процесс, имеющий в своей основе некоторую иерархию функциональных свойств, которые, однако, при наличии разноаспектных исследовательских подходов не сложилось в четко очерченную и разработанную систему [3].

Но наиболее полным определением, отражающим сущность исследуемого исследования, является трактовка С.Н.Уткиной, которая рассматривает активизацию познавательной деятельности как совершенствование методов и организационных форм познавательной деятельности, обеспечи–вающее активную и самостоятельную теоретическую и практическую деятельность учащихся во всех звеньях учебного процесса.

Исходя из сказанного, приходим к выводу, что активизация познавательной деятельности школьников – важный аспект совершенствования методики обучения.

Проанализировав психолого–педагогическую литературу, попытаемся выделить характерные особенности данного процесса:

– стремление ученика к освоению новых знаний;

–использование творческого потенциала;

– развитие интереса школьника к изучению предмета;

– формирование инициативной, саморазвивающейся личности.

Необходимо отметить, что Д.Б.Богоявленская определила триуровня активизации позна–ательной деятельности:

– репродуктивный, нижняя граница которого характеризуется полной пассивностью и инертностью, верхняя – ярко выраженным интересом к данной деятельности, добросовестностью, даже направленности;

– эвристический, который характеризуется желанием совершенствования данного вида деятельности, нахождением инновационных способов решения; время решения задач при таком уровне активности сокращается главным образом за счет формальных приемов;

– креативный – это высший уровень интеллектуальной активности, который характеризуется инициативой в постановке задач, стремлением к выяснению причинных связей и зависимостей, к теоретическим обобщениям; [4].

Исходя из сказанного, приходим к выводу, что познавательная деятельность способствует стремлению к получению новых знаний, активизации умений и навыков, расширению кругозора.

Активность является важнейшей характеристикой индивида и его деятельности,одной из основных предпосылок достижения целей обучения и воспитания, общего и профессионального развитияшкольника.

Отмечая роль учителя в содействииактивной позиции учащегося в данном вопросе, актуаль–ность внедрения инновационных технологий становится очевидной в условиях возрождения идеи саморазвивающейся личности с творческим типом мышления, умеющей ориентироваться в потоке информации.

Новые возможности в образовательном процессе предоставляет использованиетехнологий. Изучение предметов с их использованиемразвивают школьников на различных этапах урока, что способствует повышению уровня заинтересованности изучения дисциплин, а традиционные уроки с применением мультимедийных презентаций, on–line тестов дают возможность обучающимся повысить уровень знаний.

Одним из основных этаповучебно–воспитательного процесса является этап проектирования, выбора и применения средств информационного обеспечения учебного процесса. На необходимо осознать, что в технологической культуре образовательного процесса каждое средство, способствую–щее лучшему пониманию и восприятию, появлению интереса и более глубокому освоению, считается способом информационного обеспечения учебного процесса. [5]

Повышению качества образования, доступности, совершенствованию процесса развития личности, ориентирующейся в информационном пространстве содействует внедрение информа–ционно–коммуникационных технологий.

В рамках проведения исследовательской работы мы наиболее часто использовали следую–щие элементы ИКТ в учебном процессе:

– электронные учебники и пособия, демонстрируемые с помощью компьютера и мульти–медийного проектора,

– интерактивные доски,

– электронные энциклопедии и справочники,

– тренажеры и программы тестирования,

– образовательные ресурсы Интернета,

– DVD и CD диски с картинами и иллюстрациями,

– видео и аудиотехника,

– интерактивные карты и атласы,

– научно–исследовательские работы и проекты.

Но, подчеркнем, что при внедрении данных технологий в целях активизации познавательной деятельности необходимо соблюдать следующие требования:

– научность, точность фактического материала;

– целесообразность выбора типа занятия, чёткая формулировка цели и достижения её в результате проведения занятия;

– соответствие объема учебного материала требованиям, теме, целям и задачам урока, возрасту обучающихся.

В результате анкетирования, проведенного в общеобразовательной школе №22 выяснили, что более 64% учителей, которыеположительно оценивают значение Интернет как средства для поддержания учебного процесса, используют информационно–коммуникационные технологии.

Для диагностики уровня активизации познавательной деятельностиу учащихся использовали опросник Ч.Д.Спилбергера.

1. Высокий уровень – творческий.

Характеризуется интересом и стремлением не только проникнуть глубоко в сущность явлений и их взаимосвязей, но и найти для этой цели новый способ. Данный уровень активности обеспечивается возбуждением высокой степени рассогласования между тем, что учащийся знал, что уже встречалось в его опыте и новой информацией, новым явлением. Активность, как качество деятельности личности, является неотъемлемым условием и показателем реализации любого принципа обучения.

2. Средний уровень – интерпретирующая активность.

Характеризуется стремлением учащегося к выявлению смысла изучаемого содержания, стремлением познать связи между явлениями и процессами, овладеть способами применения знаний в измененных условиях. Характерный показатель: большая устойчивость волевых усилий, которая проявляется в том, что учащийся стремится довести начатое дело до конца, при затруднении не отказывается от выполнения задания, а ищет пути решения.

3. Низкий уровень – воспроизводящая активность.

Характеризуется стремлением учащегося понять, запомнить и воспроизвести знания, овладеть способом его применения по образцу. Этот уровень отличается неустойчивостью волевых усилий школьника, отсутствием у учащихся интереса к углублению знаний, отсутствие вопросов типа: «почему?» [6]

На всех этапах исследования применялся метод наблюдения.

Особое внимание было уделено разработке критериального аппарата показателей:

– стремление учащихся посещать занятия;

– общая активность на занятиях;

– поведение детей по окончанию занятия (радуются или хотят заниматься еще, задержи–ваются после занятия и обсуждают с учителем содержание урока).

Результаты наблюдения разделили на 3 уровня:

1 уровень – пассивный (учащийся не проявляет активность на уроке, нет заинтересован–ностипри выполнении заданий);

2 уровень – активный (учащийся активно работает на занятии, аргументированно выстраивает и отстаивает свою доказательную линию, оказывает помощь одноклассникам);

3 уровень – творческая активность (учащийся предлагает варианты выполнения заданий, проявляет исследовательские качества, руководит микрогруппой).

Исследовательская работа проходила в три этапа.

1 Подготовительный этап.

Цель подготовительного этапа –сбор материала об индивидуальных особенностях учащихся, достигнутом уровне умений и навыков в той или иной области, об интересах и способностях учеников.

На этом этапе эксперимента использовались метод изучения продуктов деятельности и изучение педагогической документации.

Подготовительный этап включал в себя следующий задачи:

– изучение и сопоставление данных, характеризующие реально сложившуюся практику организации образовательного процесса;

– подбор методик определяющих уровень активности познавательной деятельности.

Формирующий этап.

Цель: внедрение в образовательный процесс информационно–коммуникационных технологий.

Исходя из цели, были сформированы следующие задачи:

– проанализировать и подобрать оптимальныеформы, методы обучения, элементы информа–ционно–коммуникативных технологий;

– внедрить и апробировать во 2 и в 4 классе элементы технологии, направленные на активизацию познавательной деятельности.

3 Контрольный этап.

Цель данного этапа исследования – обработать и систематизировать материал, полученный в процессе исследовательской работы, обобщить и оформить исследовательскую работу.

Контрольный этап исследования включал в себя следующие задачи:

– повторное выявление уровня активности познавательной деятельности у учащихся

– анализ проведенной работы (результаты показаны в таблице №1)

Таблица 1 – Результаты исследовательской работы (%)

Классы	Подготовительный этап	Контрольный этап	Сравнительные данные
1	2	3	4
2 класс	42%	52%	10% (ув.)
4 класс	44%	66%	22% (ув.)

Подводя итог, отметим, что, результаты проведенных методик подтверждают необходимость внедрения информационно–коммуникационных технологий в целях повышения уровня активизации познавательной деятельности школьников. Исходя из результатов проведенного исследования, мож–но сделать вывод, что уровень увеличился на 10% во втором классе и на 22% в четвёртом классе.

Таким образом, инновационные технологии дают возможность внедрения различных заданий, которые мобилизуют умственные способностиучащихся, вовлекают в активную интеллектуальную деятельность при их выполнении.

Необходимо создать такие условия, при которых школьники будут не только увлечены учебой, но будут активными участниками образовательного процесса.

Применяя информационно–коммуникационные технологии, учитель активизирует познава–тельную деятельность, что позволяет увидеть объект педагогической деятельности как ученика, обладающего следующими качествами:

- любознательный, интересующийся, познающий мир;
- владеющий основами умения учиться;
- любящий родной край и свою страну;
- уважающий и принимающий ценности семьи и общества;
- готовый самостоятельно действовать и отвечать за свои поступки перед семьей и школой;
- доброжелательный, умеющий слушать и слышать партнера, умеющий высказать свое мнение;
- выполняющий правила здорового и безопасного образа жизни для себя и окружающих [7].

Список литературы:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании» / от 27 июля 2007 года. [Электронный ресурс] Режим доступа: https://online.zakon.kz

2. Абульханова–Славская К.А. Стратегияурока литературы [Текст] / К.А.Абульханова–Славская. М.: Мысль, 2014. 299 с.

3. Компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] /А.В.Хуторской. М.: Эйдос, 2002. URL:http:// www.eidos.nj/news/compet.htm.

4. Библиотека электронных ресурсов Исторического факультета МГУ им. М.В.Ломоносова [Электронный ресурс] / под ред. В.Румянцева. М.:Логос, 2011. URL: http://hronos.km.ru/proekty/mgu

5. Каве Зохре Активизация учебной деятельности школьников в образовательном процессе посредством применения информационно–коммуникативных технологий дисс. кандидата пед. наук:13.00.01 / Каве Зохре. Душанбе, 2013. 183 с.

6. Диагностические мероприятия по определению уровня познавательной активности младших школьников [Электронный ресурс] Режим доступа: https://infourok.ru/diagnosticheskie–meropriyatiya–po–opredeleniyu–urovnya–poznavatelnoy–aktivnosti–mladshih–shkolnikov

7. Гетманская А.А. Формирование ключевых компетентностей у учащихся [Электронный ресурс]/ А.А.Гетманская. М.: Логос, 2015. URL:info@1september.ru

УДК 711.7

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОНЛАЙН–ВИДЕО МАТЕРИАЛА НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА КАК ОСНОВНОГО ИНСТРУМЕНТА РАЗВИТИЯ РЕЦЕПТИВНЫХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА

Тапаева Айнура Бакытовна
учитель английского языка ОШ №19
г. Костанай, Казахстан
E–mail: ainura.tap@gmail.com

Аннотация

Данная статья рассматривает видео в качестве значительного образовательного инструмента для улучшение рецептивных навыков, а также перечисляет положительные и отрицательные стороны для учебного процесса. Актуальность заключается в том, что статья описывает применение видео на основе современного интегрированного подхода, который считается эффективным подходом в изучении английского языка (ELT).

***Ключевые слова**: аудирование, рецептивные навыки, интегрированный подход, pre–watching activities, while–watching activities, post–watching activities.*

Аңдатпа

Бұл мақалада видеоны рецептивті дағдыларды жетілдірудің маңызды білім беру құралы ретінде қарастырылады, сонымен қатар оның оқу процесіндегі оң және теріс аспектілері көрсетіледі. Мақаланың өзектілігі, заманауи біріктірілген(интеграцияланған)тәсілге негізделген видеоматериалды ағылшын тілін үйрену (ELT) қалай пайдаланатыны жайлы айтылады.

***Түйінді сөздер:** тыңдау дағдылары, рецептивті дағдылары, біріктірілген (интеграцияланған) тәсіл, қарау алдындағы әрекеттер, қарау кезіндегі әрекеттер, қараудан кейінгі әрекеттер.*

Abstract

This article considers video as a significant educational tool for improving receptive skills. It also listspositive and negative aspects of the video for the learning process. The relevance lies in the fact that the article describes the use of the video based on a modern integrated approach, which is considered to be an effective approach inEnglish Language Teaching (ELT).

***Key words:** listening skills, receptive skills, integrated approach, pre–watching activities, while–watching activities, post–watching activities*

.

По мере развития сайтов для обмена видео в Интернете, стало доступно множество коротких клипов на самые разные темы для использования в классе. Учитель больше не ограничен школьными кассетами или DVD. Теперь учащиеся могут получить доступ к видео с ряда устройств, будь то в школе, дома или в дороге.

Иностранными методистами было выявлено, что стратегия использовать видео на уроке может быть успешно применена для преподавания и обучения в области развития рецептивных навыков языка от начального до продвинутого уровней. Есть значительные преимущества для учителя английского языка, студентов и учебной программы. [1, с. 15]

Преимущество для учителей заключается в правильном использовании видео на английском языке. Если учитель принял решение использовать видео в классе, прежде всего, ему следует подумать о том, для какой цели оно используется, т. е. *роль видео.* Способ использования видео и заданий, подготовленных для закрепления усвоенного материала, будут зависеть от той роли, которую должно играть видео. [2, с. 35]

Ниже приведены четыре возможных роли видео:

– Развитие навыков слушания, глобального понимания речи и умения прислушиваться к деталям.

Видео – это дополнительный инструмент обучения аудированию, которыйстимулирует навыки слушания на английском языке и создает центр внимания учащихся. Другими словами, учитель использует различные стратегии, методы и приемы в классе, чтобы расширить внимание учащихся. Использование видео предлагает учащемуся доступ к паралингвистическим особенностям языка так, как не может сделать это аудио. Добавление визуальных подсказок к аудированию может помочь в понимании контекста и смысла, а также обеспечить более реалистичный опыт прослушивания.

– Предоставлять информацию, контент, соответствующий потребностям и интересам учащихся.

Интервью, новостные репортажи, реалити–шоу, видеоблоги и трейлеры – это лишь некоторые примеры форматов, с которыми подростки сталкиваются ежедневно. Использование видео в классе показывает учащимся, что нынешний медиа–контент также можно использовать в образовательных целях. Видео доступны за пределами класса, чтобы учащиеся могли просмотреть их еще раз и попрактиковаться во внеклассное время. К примеру, использование “видео–блогов” от известных

путешественников–блогеров помогло бы учащимся познакомится с темой “Путешествия” и пополнить словарный запас подходящими, часто–используемыми или новомодными словами.Кроме того, такого рода видео знакомит учащихся с миром и показывает им новых людей, места и точки зрения, тем самым давая тему для размышления и возможность развития критического мышления. Поскольку они постоянно обновляются, видеоролики могут переносить текущие события в класс и уведомлять учащихся о происходящих событиях в мире. Однако, стоит учесть, что материалы должны быть аутентичными, похожими на реальную жизнь и подходящими для уровня знаний учащихся, чтобы они могли стремиться узнать, что они слушают.

– Презентация или подкрепление языка, усвоение грамматики, расширение словарного запаса.

Учитель может использовать различные стратегии, приемы или действия, которые непосред–ственно способствуют пониманию и запоминанию информации, полученной при прослушивании. Этой информацией может быть как и новая грамматическая тема, так и лексическая. Могут применятся различные типы заданий для закрепления. К примеру, учащиеся могут посмотреть видео, чтобы узнать информацию об известном человеке. Затем его можно было бы использовать для расширения словарного запаса по теме «жизни», «мода» и тд..

– Стимулирование языкового производства.

Видео обращается к разным типам интеллекта и стилям обучения. Видео, используемые в качестве основы для обсуждения, всеобщего развития осведомленности о происходящих событиях в мире и как модель для подражания, могут применятся для развития продуктивных навыков и порождатьучащегося к действию.

Говоря о массовой направленности видео, стоит отметить что видео может быть применено для разных категорий учащихся. Юные школьники, которые учатся в раннем возрасте от шести до двенадцати лет часто более увлечены и живы. Профессор прикладной лингвистики Кэмерон Линн отмечает, что юные ученики любят угождать своим учителям, а не друзьям. Они будут выполнять любые действия, даже если не понимают причины, поэтому они также быстрее интересуются и менее способны поддерживать мотивацию в задачах, которые они считают трудными. Это делает маленьких детей более уникальными и привлекательными, чем взрослых. [3, с. 121]

Сара Филлипс также отмечает, что то, как юные ученики изучают новый язык, и даже техника обучения, очевидно, зависит от стадии их развития. [4, с. 56]

«Одна из целей обучения английскому языку маленьких детей – привить им идею о том, что изучение языка – это счастливый опыт, а видео создает привлекательную и приятную среду для обучения». [5, с. 48]

Основываясь на полученных данных, поскольку по своей природе дети любят играть и развлекаться, учителя могут обучать учеников посредством веселой деятельности. Одной из форм забавных занятий, которую учащиеся знают, является видео. Благодаря видеофильмам и веселым занятиям дети изучают язык бессознательно и в игровой форме. С помощью видео учащиеся могут улучшить свои языковые навыки, такие как аудирование, говорение и письмо. Эти три навыка расположены по порядку, так как первый навык, который дети осваивают, это прослушивание голоса на видео, а после этого, они учатся говорить или произносить слово из видео. Последнее, учащиеся учатся писать простые слова из видео. Такого рода деятельность не только является веселой, но и приводит к развитию рецептивных навыков. Таким образом, можно сделать вывод, что обучение аудированию с использованием видео рассматривается как альтернативное средство, используемое для улучшения понимания учащимися аудирования.

Видео передает смысл лучше, чем другие медиа. Видео представляет язык в контексте так, как это не может сделать аудио. Учащиеся могут видеть, кто (или что) говорит, где находятся говорящие, что они делают и т. д. Все эти визуальные подсказки могут помочь в понимании речи.

Однако, при применении видео–материала на уроке, стоит заметить, что есть несколько потенциальных ловушек, которые учителям следует остерегаться. Самая важная из них – *пассив–ность.* Было выявлено, что в эру глобализации и развития цифровых технологий, дети привыкли пассивно смотреть видео и потреблять контент, так и не усвоив и не проанализировав его. Поэтому нынешние учителя должны стараться не допускать, чтобы учащиеся «выключались» в классе при просмотре видео, предлагая стимулирующие занятия, во время которых ребенок может взаимодействовать с видео и учиться на нем.

На данный момент, было доказано, что современное представление о видео в классе должно подразумевать *интегрированный подход* (комплексный подход), а не просто использование видео отдельно. [6, с. 123]

Необходимо применять стратегию и последовательность задач и заданий:

– Предварительные задания до просмотра (Pre–watching activities)

– Задания во время просмотра (While–watching activities)

– Задания после просмотра (Post–watching activities)

Рассматривая стадию «pre–watching activities», стоит отметить, что предварительные задания оказывают наибольшее влияние на успех понимания учащимися во время просмотра. Предостав–ление ключевой лексики и возможности ознакомится с рядом вопросов помогает учащимся построить примерный сюжет видео и понять, на каких деталях стоит заострить внимание для успешного выполнения задания. Также, одним из эффективных способов подготовки учащихся является активизация их предыдущих знаний. Например, перед просмотром видеоролика связанного с королевской семьей Англии, учитель может спросить, что учащиеся знают о членах семьи, где они обычно видят их, какие чувства у них вызывают нынешние правители и думают ли они, что члены семьи имеют полный контроль над управлением целой страны.

Предварительная подготовка должна занимать не более десяти минут. Чтобы обеспечить максимальное участие, учителя могут делить и назначать вопросы разным группам. Можно исполь–зовать другие виды деятельности, например, обсуждение темы видео в классе, выполнение викторины по теме видео, решение заданий «верно/неверно» (true/false), составление письменного резюме видео по порядку, просмотр видео с выключенным звуком и угадывание темы и содержания.

Стадия «while–watching activities» сложна тем, что учащимся трудно смотреть, слушать и писать одновременно. Поэтому действия во время просмотра должны быть простыми и не отнимать слишком много внимания от просмотра. Например, учащиеся могут отвечать на вопросы «да/нет», классифицировать лексические единицы или подсчитывать, сколько раз они что–то слышат. Предоставление учащимся нескольких просмотров может углубить их понимание. Получив некоторое представление о видеоконтенте при первом просмотре, учащиеся могут решать более сложные задачи при последующих просмотрах, например, определять последовательность событий, опреде–лять, являются ли утверждения истинными или ложными, или заполнять пробелы.

Цели просмотра видео в первый и последующие разы, вероятно, будут разными. Задачи, выполненные при первом просмотре видео, обычно связаны с развитием навыков слушания и, в частности, слушания для глобального понимания. Действия для второго или третьего просмотра часто связаны с фокусированием на деталях, предоставлением информации (предоставление контента, соответствующего потребностям и интересам учащихся) и подкреплением языка (грамматика, словарный запас, функции). Используемые виды деятельности:

– Учащиеся смотрят видео, чтобы подтвердить прогнозы, сделанные во время предварительной подготовки;

– Учащиеся отвечают на вопросы направленные на проверкупонимания сюжета видео;

– Учитель останавливает видео и просит учащихся предсказать продолжение;

– Предоставление информации (summarizing or retelling).

Также, учащиеся могут делать заметки во время просмотра видео и воспользоваться ими после просмотра. Это может быть информация, которую они слышали, или информация, которую они видели.

Во время стадии «post–watching activities», действия после просмотра часто связаны с идеей использования языка, взятого из видео. После просмотра интересного видео, учащиеся могут высказать свое мнение. Такие вопросы, как понравилось ли им видео и есть ли у них личный опыт, связанный с темой, являются хорошим началом обсуждения. Учителя также могут давать письмен–ные или устные задания, связанные с темой. К примеру, учитель может предложить дополнительные вопросы после видеороликов для обсуждения в группах, которые могут стимулировать обсуждение и критическое мышление. Помимо этого, существуют другие типы заданий для закрепления инфор–мации:

– Чтение рассказа/новостного отчета и сравнивание с видео;

– Запись собственной версии видео;

– Написание диалогов, похожих на те, которые они услышали на видео;

– Проектная работа;

– Создание плакатов / настенных дисплеев;

– Создание собственного рассказа на основе полученной информации из видео.

Обучение навыкам аудирования с помощью видео действительно способно значительно улучшить рецептивные навыки учащихся. Это может означать, что видео в качестве учебного инструмента является полезным для того, чтобы помочь учащимся улучшить навыки слушания. Видео имеют ряд преимуществ. Во–первых, они содержат визуальные элементы. Это может быть основным фактором, помогающим учащимся улучшить слуховые способности. Учащиеся восприни–мают информацию как глазами, так и ушами, что помогает им усвоить большую часть представленной информации, причем не только вербальной, но и невербальной, а также культурной. Благодаря визуальным элементам учащиеся могут быстро и легко понять, что это за информация содержится в видео. Содержание видео является подлинным материалом, оно использует реальный язык, а также обеспечивает приятное прослушивание. Эти преимущества могут быть подкреплены разными типами заданий на основе интегрированного подхода, обеспечивающими полное усвоение учебного материала.

Список литературы:

1. Margaret Allan. T*eaching English with Video*. London, Harlow: Longman, 1985. 118 с. [Электронный ресурс]**.** URL: https://rusneb.ru/catalog/000200_000018_RU_NLR_INFOCOMM_196_5000016622/
3. Jack Longeran.*Video in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 1984. 148 с. [Электронный ресурс]**.** URL: https://archive.org/details/videoinlanguaget00lone
4. Lynn Cameron. *Teaching English to young learners.* Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 272 с. [Электронный ресурс]**.** URL: https://www.amazon.com/Teaching–Languages–Learners–Cambridge–Language/dp/0521774349
5. Sarah Phillips. *Young Learners.* Oxford: Oxford University Press, 2003. 175 с. [Электронный ресурс]**.** URL: https://books.google.ru/books?id=2BHx2xHj_mAC&pg=PP3&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false
6. Susan Stempleski, Barry Tomalin. *Young Learners.* Upper Saddle River: Prentice Hall, 1990. 173 с. [Электронный ресурс]**.** URL: https://sciarium.com/file/76272/
7. Susan Stempleski, Arcario Paul. *Video in Second Language Teaching and Learning* TESOL Inc. Washington D.C.: Alexandria, 1992. 182 с. [Электронный ресурс]**.** URL: https://catalogue.nla.gov.au/Record/5587634

ОӘЖ 621.31:378.1

ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ СТУДЕНТ АҒЗАСЫНА ТЕРІС ӘСЕРІ

Темирханов Батырбек Сабитбекович
дене шынықтыру және спорт теориясы мен практикасы кафедрасының аға оқытушы
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті
Темирханова Хадиша Запиевна,
электрэнергетика кафедрасының аға оқытушы,т.ғ.м.
А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті
Сабитбек Олжас Батырбекулы
энергетика және машина жасау кафедрасының т.ғ.м.
М.Дулатов атындағы Қостанай Инженерлік–Экономикалық университеті
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: Bat_64@mail.ru

Аннотация

Бұл жұмыстың мақсаты–соңғы кездері компьютерде ұзақ уақыт жұмыс істеу нәтижесінде пайда болатын студенттердің денсаулығына қатысты ең көп таралған мәселелерді қарастыру, сонымен қатар компьютерлік технологияның студенттердің физикалық белсенділікке дайындығының жалпы жағдайына әсерін бақылау. Өзектілігі: көптеген адамдар үшін компьютер өмір салтының қажетті бөлігіне айналды, бірақ сонымен бірге компьютер көптеген аурулардың көзі болды. Қазіргі жастардың әлеуметтік желілерге тәуелділігі–қазіргі қоғамның ең проблемаларының бірі.

Түйінді сөздер: *компьютер, әлеуметтік желі, денсаулық, студенттер.*

Аннотация

Целью данной работы заключается в том, чтобы рассмотреть наиболее распространенные в последнее время, проблемы со здоровьем у студентов, возникающие в результате длительной работы за компьютером, а также проследить влияние компьютерной технологиина общее состояние подготовленности студентов к физическим нагрузкам. Актуальность: для многих людейкомпьютер стал необходимой частью образа жизни, но в тоже время, компьютер стал источником многих заболеваний. Зависимость современной молодежи отсоциальных сетей – одна из самых проблем современного общества.

Ключевые слова: *компьютер, социальная сеть, здоровье, студенты.*

Abstract

The purpose of this work is to consider the most common health problems of students in recent years that arise as a result of prolonged work at the computer, as well as to trace the influence of computer technology on the general state of students' fitness for physical exertion. Relevance: for many people, the computer has become a necessary part of the lifestyle, but at the same time, the computer has become a source of many diseases. The dependence of modern youth on social networks is one of the most serious problems of modern society.

Key words: *computer, social network, health, students*

Жастар ортасында салауатты өмір салтын қалыптастыру – қазіргі қоғамның өмір салтының көптеген компоненттерін қамтитын және жастар өмірінің негізгі салалары мен бағыттарын қамтитын күрделі жүйелік процесс. Жастардың салауатты өмір салтын ұстануға бағдарлануы көптеген жағдайларға байланысты. Бұл жастардың саналы белсенділігін дәл осы өмір салтына бағыттайтын

өмірдің негізгі салаларында салауатты өмір салтын жүргізуге, жүзеге асыруға мүмкіндік беретін әлеуметтік, әлеуметтік–экономикалық жағдайлар.

Бұл мақалада компьютердің адам ағзасына әсер етуінің негізгі зиянды факторлары, сондай–ақ компьютерде қауіпсіз жұмыс жағдайларын ұйымдастыру шаралары қарастырылады. Тек ұзақ мерзімді жұмыс адам денсаулығына айтарлықтай әсер етуі мүмкін. Компьютерде ұзақ жұмыс істеудің негізгі аспектілерін қарастырымыз.

Студенттерде салауатты өмір салтын қалыптастыру проблемасының өзектілігі, ең алдымен, жас ұрпақтың физикалық және рухани дамуының маңызды жағдайына байланысты. Денсаулықтың бұзылуының себептері қоршаған орта факторлары (қолайсыз экологиялық факторлар) және мінез–құлық негізі бар қауіп факторлары болып табылады: темекі шегу, алкогольді, басқа да улы және психоактивті заттарды қолдану, дене шынықтырумен тұрақты айналысуға қызығушылықтың болмауы, жеке гигиена ережелерін сақтамау және т.б.

ХХ ғасырдың аяғында пайда болған ғылыми–техникалық прогресс компьютер мен компьютерлік технологиялар сияқты заманауи ғажайыптың пайда болуына себеп болды.

Біздің өмірімізді компьютерлендіру өзгермейтін фактіге айналды және өзімен бірге көптеген проблемалар әкелді. Жеке компьютерде жұмыс істеудің адам денсаулығына әсері көбінесе жұмыс орнының ұйымдастырылуына, пайдаланушының жасына, көру жағдайына, монитормен жұмыс қарқын–дылығына байланысты екені белгілі. Компьютерлік жүктемелердің кезінде шаршау, ең алдымен, көру органының жұмысындағы бұзылулары. «Компьютерлік синдромға» тән: көздің шаршауы, көз аймағын–дағы ауырсыну, көздегі құм сезімі, көз тамшы және т.б

Компьютерді қарқынды пайдалану статикалық жүктемелердің артуына ықпал етеді, бұл омыртқаның қисаюы, остеохондроз сияқты тірек–қимыл жүйесі ауруларының дамуы немесе олардың көбеюінің себептері болып табылады [1, б. 10]. Компьютерде ұзақ жұмыс істеу кезінде қолдың айтарлықтай статикалық және динамикалық тығыздығы пайда болады. Бір қалыпты қозғалыстар және қолдың бір позицияда ұзақ тұруы қол бұлшықеттерінің тұрақты шаршауына, қан айналымының бұзылуына, жүйке өткізгіштігінің нашарлауына әкеледі.

Компьютердеұзақ уақыт болуы гиподинамияға әкеледі және кейбір мәліметтер бойынша аштық сезімін күшейтеді, нәтижесінде дене салмағының жоғарылауына әкеледі [2, с. 18]. Қазіргі өмірді музыкасыз елестету мүмкін емес. Бұл үшін жастар кез–келген жерде, соның ішінде компьютерде жұмыс істегенде де музыка тыңдауға мүмкіндік беретін құлаққаптарды жиі пайдаланады. Алайда, ғылыми–медициналық зерттеулер құлаққаптардың есту мүшелеріне кері әсерін көрсетеді. Құлақ–қаптар тыңдаушыны сыртқы шудан оқшауламайды, сондықтан ол музыкалық ойнатқыштың дыбыс деңгейін жоғарылатады. 90 дБ шегінен асатын дыбыстарішкі құлақтағы жасушалардың зақымдалуына және есту қабілетінің біртіндеп төмендеуіне әкеледі [2, б. 20].

Ақпараттық технологиялар мен техникалық прогрестің дамуының қазіргі жағдайында адамның физикалық, атап айтқанда моторлық белсенділігінің күрт төмендеуі байқалады.Мұндай теріс үрдіс жас ұрпақтың денсаулығы үшін ең қауіпті, оның ішінде студенттерда бар.Бүгінгі таңда білім алу 15 жыл бұрын байқалған қажет етпейтінін байқауға болады, ақпарат алу үшін кітапханаларға, ғылыми орталықтарға бару қажеттілігі жоқ. [3, б. 2].

Студенттерін компьютерлік технологияны пайдалану бойынша кейбір зертелген сандарды келтірейік. Зерттеу және бақылау процесінде барлық студенттер КЖ компьютерлік жүктемесін пайдалану деңгейіне байланысты 3 топқа бөлінді: 1–топ–төмен деңгеймен (күніне 2 сағаттан аспай–ды), 2–топ – орташа деңгеймен (күніне 3–4 сағат), 3–топ – жоғары деңгейі (күніне 5 сағаттан артық). 1) КЖ деңгейі төмен – 51 (27,4%), 2) орташа – 68 (36,6%) және 3) жоғары – 67 (36,0%).

Біздің сауалнамамыздың бір сұрағы: «Компьютердегі жұмысты тағы немен сүйемелдейсіз?». Компьютердеөте жиі тамақ ішетіні белгілі болды (чиптер, тұқымдар және т.б.) [4, б. 2].

КЖ деңгейі төмен студенттер арасында компьютерде жұмыс істеген кезде құлаққап арқылы ешқашан музыка тыңдамайтын (35,3%) немесе оны кейде ғана (31,4%) жасайтын адамдардың үлесі көбірек болды. Құлаққап арқылы музыканы жиі тыңдау 3–ші топ студенттеріне тән болды (19,4%) және өте жиі тыңдауды осы топ студенттерінің 44,8% атап өтті.

Біз пайдаланған сауалнама әртүрлі ұзақтықтағы КЖ–де жұмыс істеу нәтижесінде пайдалану–шыларда болатын ыңғайсыз жағдайлар туралы ақпарат алуға мүмкіндік берді. Сонымен, компьютерде жұмыс істеген кезде шаршау мен көздің тітіркену сезімін 1–ші топтағы сауалнамаға қатысқандардың 49%–ы ешқашан сезінбеді, 2–ші және 3–ші топтағы мұндай студенттердің саны айтарлықтай аз болды (26,9 және 25,4%,). [4, б. 3].

Барлық топтарда әрбір үшінші студент компьютерде жұмыс істеген кезде көру өткірлігінің төмендегенін анықталды. 3–ші топ студенттерінің жартысы кейде бұлшықет пен буын аймағында ауырсыну сезімін бастан кешірді, қалған екі топта мұндай студенттер аз болды. Жиі ауырсыну 2–ші және 3–ші топтағы студенттердің 7,6% – байқалды, ал өте жиі ауырсыну тек 3–ші топтағы студент–терге тән болды.

Компьютерде жұмыс істеген кезде білек аймағындааурсынудыңпайда болуы сауалнамаға қатысқандардың 1/4–тен 1/5–ке дейін болды. Мойын мен иық аймағындағы ауырсыну пайда болуы

зерттелген 2–ші топтың жартысына дейін байқалды, ал бұл локализацияның жиі және өте жиі ауыруы 3–ші топтың студенттеріне жиі тән болды (сәйкесінше 16,4 және 6%).Қолдардағы ұйқышылдықтың жиі эпизодтары тек 3–топ студенттерінде тіркелді (7,5%,). Компьютерде жұмыс істеу кезінде омыртқаның ауыруы пайда болуы студенттердің 22,7–ден 28,6% – на дейін байқалды, мұндай ауырсынудың жиілігі КЖ деңгейіне байланысты. Сонымен қатар, арқадағы ауырсынудың жиі және өте жиі эпизодтары (омыртқаның әртүрлі бөліктерінде) 3–ші топтағы студенттерге тән болды компьютерде жұмыс істеу кезінде мазасыздық пен нервоздық 1–ші және 15,1% – 2–ші топтағы студенттердің 16,3%байқалды, Мазасыздық пен нервоздықтың жиі және өте жиі белгілері бар студенттер КЖ деңгейі жоғары топта 2 есе көп болды. [5, б. 2].

«Компьютерді не үшін пайдаланасыз?» келесі жауаптар алынды: ойындар үшін – 41,7%, әлеу–меттік желідегі байланыс үшін – 20%, баяндамалар, рефераттар жазу үшін – 20%, мультимедиа жұмысы үшін – 18,3%. Көптеген студенттер ұзақ уақыт жұмыс істеген кезде ақпараттың жоғалуына байланысты стрест жағдайы байқалған.

Дұрыс ұйымдастырылған жұмыс орны, жұмыс кезінде дұрыс қалып компьютердің оқушылар–дың денсаулығына зиянды әсерін азайтуға мүмкіндік береді. Үйдегі оқушылардың көпшілігі жұмыс орнына аз көңіл бөледі. Орындықтың биіктігін және артқы жағын реттеп, роликтерде қозғалғаныңыз жөн. [6, б. 17]. Орындық сәл алға қарай қисайып, омыртқадан жамбас пен аяққа қысымды біршама көтереді Орындықтың шеті сәл бүгілген –бұл жамбастағы қысымды азайтады. Орындыққатты болуы керек.

Компьютерде адам босаңсыған күйде отырады, бірақ бұл денеге мәжбүр және жағымсыз: мойын, бас бұлшықеттері, қолдар мен иықтар, демек, бас ауруы, сонымен қатар омыртқаға шамадан тыс жүктеме, балаларда–омыртқаның қисаюы (сколиоз), ересектерде – остеохондроз (омыртқа ара–лық дискілердің бұзылуы) [7, б. 5]. Пайдалы кеңестер: сіз отырған позаны қадағалаңыз, бірнеше қарапайым жаттығулар жасаңыз, спортпен шұғылданыз [8, б. 5]. Осылайша, компьютерде ұзақ уақыт жұмыс істейтін адам жүрек – қан тамырлары ауруларының, көздің, мотористаның, асқазан–ішек жолдарының, психикалық бұзылулардың нақты қаупіне ұшырайды. Сонымен, дұрыс тамақтану режимін, күн мен демалыс режимін, компьютерде жұмыс істеудің санитарлық–гигиеналық ережелерін сақтау керек, әйтпесе жас ұрпақтың денсаулығына қауіп төнуі мүмкін.

Қызықты факт энергия шығындарының қажетті көлемін талдау және анықтау. Осылайша, дене шынықтыру–спорттық қозғалыстың тиімді моделін құруға бағытталған «Өмір үшін денсаулық» (АҚШ) шетелдік бағдарламасы аясында ағзаның өмір сүруіне қажетті тәуліктік энергия шығынының ең аз мөлшері 14 МДж болып саналатыны анықталды, бұл 3400 ккал (студенттерүшін) сәйкес келеді. Бұл ретте бұлшықет аппаратын іске қосу және белсенділігін сақтау үшін 9 МДж (1350 ккал) қажет [9, б. 9]. Сондықтан қозғалыс жеткіліксіздігімен жеке жүйелердің (тыныс алу, бұлшықет, сүйек) жұмысында сәйкессіздік немесе олардың атрофиясы пайда болады. Әрине, бұл аспектілер біріктіріліп, барлық жерде студенттердің жас денесінің денсаулығының нашарлауының басты себептерінің біріне айтаға болмайды. Бұл жағдайдың шешімі спортпен шұғылдануда және, ең болмағанда, дене шынықтыру сабақтарын енгізу мен қатысуда көрсетеді. Алайда, бұл «медаль жақтарының» бірі ғана. Кәдімгі топтарда дене шынықтырумен айналысуға қарсы көрсетілімдердің негізіне айналатын жастардың денсаулық жағдайындағы мұндай өзгерістер жиі байқалады. Осыған байланысты белгілі бір жаттығуларды орындауға мәжбүрлеу адамның жағдайына теріс әсер етуі мүмкін

Кейде компьютерде жұмыс істеу кезінде пайда болатын шаршау сезімі барлық топтардағы студенттердің жартысында байқалды. «Сіз компьютерде жұмыс істеудің жағымсыз салдарын болдырмайтын профилактикалық әдістерді білесіз бе?» студенттертек 52–ге пайызы оң жауап берді.

Соңғы кездері қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар құралдарының бірі ретінде компьютердің пайдаланушының денесіне зиянды әсері туралы жиі естуге тура келеді. Компьютерлік технологияны пайдаланушының қауіпсіздік дәрежесі жылдан жылға қатайып келе жатқан көптеген халықаралық стандарттармен реттеледі.

Ғалымдардың соңғы зерттеулері көрсеткендей, компьютерлік техниканың өзі адам ағзасына теріс әсер етудің бірден–бір факторы емес, оның дұрыс орналаспауы, еңбек пен демалысқа қатысты қарапайым гигиеналық нормаларды сақтамау. Компьютердің адам денсаулығына әсері мәселесін зерттей отырып, заманауи ақпараттық технологиялардың құралдары, әрине, пайдаланушының дене–сіне әсер ететіні және компьютермен «байланыс» жұмыс уақытын қатаң реттеуді және осындай әсерді азайту және алдын–алу үшін санитарлық–гигиеналық шараларды әзірлеуді қажет ететіні белгілі болады. Бәрі қалыпты жағдайда компьютер жақсы екенін есте ұстаған жөн, дегенмен компьютер пайдалы нәрсе, бірақ компьютердің зияны пайдадан да көп болуы мүмкін, сондықтан оны өзіңізге зиян келтірмеңіз және сіздің денсаулығыңыз бәрібір маңызды екенін ұмытпаңыз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бороздун С.В., Паничева Е.С., Боброва Е.И., Кузнецов В.С., Эверт Л.С., Артюхова Т.Ю. Современ–ные направления в исследовании этиопатогенеза идиопатического сколиоза у детей. Якутский медицинский журнал. 2011. 3: 10–4 с.

2. Баранов А.А., Кучма В.Р., Сухарева Л.М., Степанова М.И., Текшева Л.М. Медико–профилактические основы безопасности использования информационно–коммуникационных технологий в образовательных учреж–дениях. Вестник РАМН. 2011; 6: 18–21 с.
3. Юрьева Л.Н., Больбот Т.Ю. «Компьютерная зависимость». Монография Днепропетровск, 2006. 196 с.
4. www.comp–doctor.ruразделы раздел «Компьютер и здоровье», «Рабочее место». (дата обращения: 12.01.2023)
5. www.readbox.ru 1094.html,раздел «Компьютер и здоровье». (дата обращения: 12.10.2023)
6. Синицкий М.Г. Заболевания и повреждения позвоночника у детей / М.Г.Синицкий, В.И.Дудин. Л.: [б.:и], 1981. 80 с.
7. Вышинская Л.Г. Сколиоз – угроза жизни подростка / Л.Г.Вышинская // Вечерние вести. 2003. № 188 (1088). 8 с.
8. Гунн Г.Е. Компьютер: как сохранить здоровье: рекомендации для детей и взрослых / Г.Е.Гунн. М.: Олма–Пресс, 2003. 20 с.
9. Рысаева Д.И. Физическая культура глазами студента / Д.И.Рысаева, Ж.А.Бактыбаева, Тлек Махмутулы Темиргали. Текст : непосредственный // Молодой ученый. 2018. №21 (207). 500–502 с. URL: https://moluch.ru/archive/207/50694/ (дата обращения: 20.01.2023)

УДК 373.1: 004.9

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ ЭЛЕКТРОННОГО ПОРТФОЛИО КАК ФОРМЫ ОЦЕНКИ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ МОДУЛЕЙ

Третьякова Ольга Владимировна
магистр педагогического образования
E–mail: Tretyakova.olga89@yandex.kz
Молдабаева Алия Утегеновна
E–mail: aliamoldabaeva179@gmail.com
педагоги Костанайского педагогического колледжа
г. Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Бұл мақала электрондық портфолионың мүмкіндіктерін көпфункционалды оқыту және бағалау құралы ретінде қарастырады. Ескі бағалау жүйелері қазіргі уақытта бүкіл әлемде қажет болатын маңызды мінез–құлық дағдылары мен негізгі құзыреттіліктерді дамытудың шектеулеріне айналуда. Осыған байланысты студенттердің әлеуетін бағалаудың үздік технологияларын іздеу өзекті болып табылады. Студенттерді бағалаудың ең жаңа және сұранысқа ие технологиясы–оның нәтижелерін жаза отырып, оқу процесін тиімді жоспарлауға және бағалауға мүмкіндік беретін электрондық портфолио технологиясы.

Түйінді сөздер: *электрондық портофолио, технология, білім, құзыреттілік, бағалау, құрылым.*

Аннотация

Данная статья рассматривает возможности электронного портфолио как многофункционального средства обучения и оценивания. Старые системы оценивания становятся ограничением для развития важнейших поведенческих навыков и ключевых компетенций, которые сейчас нужны во всём мире. В связи с этим, актуальна задача поиска лучших технологийоценивания потенциала студентов. Самой новой и востребованной технологией оценивания студентов является технология электронного портфолио, которая позволяет эффективно планировать и оценивать процесс обучения, при этом, фиксируя его результаты.

Ключевые слова: *электронное портофолио, технология, образования, компетентность, оценка, структура.*

Abstcact

This article examines the possibilities of an electronic portfolio as a multifunctional learning and assessment tool. The old assessment systems are becoming a constraint for the development of the most important behavioral skills and key competencies that are now needed all over the world. In this regard, the task of finding the best technologies for assessing the potential of students is urgent. The newest and most popular technology for evaluating students is the technology of electronic portfolio, which allows you to effectively plan and evaluate the learning process, while recording its results.

Key words: *electronic port portfolio, technology, education, competence, assessment, structure.*

«Портфолио» – слово было известно ещё в эпоху Ренессанса. Им называли альбом с фото–графиями. В педагогику этот термин пришёл из политики и бизнеса.

Д.Майер считает, что «портфолио» – это целенаправленная коллекция работ учащегося, кото–рая демонстрирует его усилия, прогресс, достижения в одной или более областях. Коллекция

должна вовлекать учащегося в отбор его содержания, определения критериев его отбора; должна содержать критерии для оценивания «портфолио» и свидетельства о рефлексии учащегося». [1, с. 5]

Проблеме портфилио, и в, частности, электронному портфолио посвящено большое количест–во работ, которые затрагивают различные аспекты ныне одной из актуальных проблем современной системы образования. Среди наиболее значимых аспектов, которые отмечены исследователями, можно выделить: педагогическую технологию (методы, способы, приемы, средства обучения); карта карьерного роста; пространство для самопрезентации; оценочный инструмент. Эти важнейшие аспекты портфолио затронуты в трудах Н.С.Кравец, Т.Н.Ивлева, Н.С.Дмитриева, О.Н.Птицына и др.

Исходя из вышеизложенного, можно сказать, что «портфолио – новая форма контроля и оценки достижений обучающихся, его характеристика, доказательство прогресса в обучении по результатам модуля, приложенным усилиям, по материализованным продуктам учебно–познава–тельной деятельности, включая самооценку»

На наш взгляд, именно портфолио обладает такими признаками, как комплексность, перспек–тивность, полисубъектность, аутентичность, открытость, персонифицированность и рефлексивность. Эта технология позволяет осуществить как индивидуальную, так и групповую оценку, взаимо и самооценку студентов, стимулирует их познавательную активность, обеспечивает повышение уровня организации и самоорганизации учебной деятельности и, как следствие, повышение качества образовательных результатов в целом. Она позволяет учитывать достижения студента не только в учебной деятельности, но и в творческой, социальной, исследовательской, профессиональной и т.д.

Рассмотрим значимость учебного электронного портфолио:

– поощряется не только оценка, но и самооценка, и взаимооценка студентов, а также самоанализ и самоконтроль;

– электронное портфолио направлено на сотрудничество педагога и студента с целью оценки достижений, усилий и прогресса обучения;

– дает представление о динамике учебной и творческой активности студента;

– портфолио – форма оценки процесса обучения.

Укажем так же педагогические задачи, решаемые с помощью портфолио:

1. Поддержка высокой учебной мотивации студентов через конкуренцию, включение портфолио в бально– рейтинговую систему.

2. Повышение активности и самостоятельности студентов.

3. Расширение горизонтов обучения и самообучения.

4. Развитие навыков рефлексивной деятельности студентов

Существуют три типа портфолио, которые наиболее распространены педагогической практике:

«Портфолио документов» – портфолио, сертифицированных индивидуальных образова–тельных достижений. Размещение сертификатов, грамот, благодарственных писем.

«Портфолио работ» (портфолио процесса или показательный) представляет собой собра–ние различных творческих и проектных работ студента, а также описание основных форм и направлений его учебной и творческой активности: участие в конференциях, конкурсах, прохождение курсов, различного рода практик, спортивных и художественных достижений. Данный вариант портфолио предполагает качественную оценку по параметрам полноты, разнообразия и убедитель–ности материалов представленных работ, ориентированности на выбранный профиль обучения. Он оформляется в виде творческой книжки студента с приложением его работ, представленных в виде текстов, электронных версий, фотографий, видеозаписей.

«Портфолио отзывов» включает в себя характеристики отношения студентов к различным видам деятельности, представленные педагогам, родителями, а также письменный анализ самого студента своей конкретной деятельности и ее результатов. Он может быть представлен в виде текстов заключений, отзывов, рецензий, эссе, резюме, рекомендательных писем. [2, с. 32]

На сегодняшний день широкое распространение имеет комплексный портфолио, где перечисленные выше типы являются его основными разделами. Поэтому мы рекомендуем студентам создавать комплексное портфолио.

В качестве инструмента для создания электронного портфолио «Portfolio of the future teacher» студенты колледжа используют сервис Google, конструктор сайта Wix.Содержание электронного портфолио определяет сам студент. Наглядно внешний вид одного из портфолио студентов можно увидеть на рисунке 1.

Рисунок 1. Внешний вид электронного портфолио одного из студентов «Специальности дошкольное воспитание и обучения»

В основу структуры портфолио положено формирование общих и профессиональных компетенций студента.

Компетенция – способность применять знания, умения, личностные качества и практический опыт для успешной деятельности в определенной области.

Так, общепедагогическую компетентность характеризуют такие оценочные средства, как автобиография студента, профессиональное резюме, разнообразные сертификаты и грамоты. Для отражения сформированности исследовательской компетентности студенты размещают доклады, тезисы выступлений, проекты, курсовые работы и многое другое. Технология и качество представ–ления материалов портфолио позволяет судить об уровне ИКТ–компетентности студента.

А так же мы предлагаем студентам представлять результаты освоения профессиональных модулей специальности «Дошкольное воспитание и обучение». Связи с этим в процессе дачи домашних работ студентам даются–таки виды домашнего задания, которые возможно разместить на страницах своего электронного портфолио. Создание презентации–игры для дошкольников, видео–показ физминутки, дидактические игры, памятки, буклеты, консультации, алгоритмы, конспекты прогулок. Этот аспект отражен в документах и отзывах по производственным практикам, проектах по направлению подготовки, в авторских методических разработках, в том числе с использованием цифровых ресурсов. Одно из главных требований, предъявляемых к портфолио, оно должно быть оформлено грамотно и аккуратно, а так же регулярно и систематически пополнятся.

Примерная структура электронного портфолио студентов представлена на рисунки.

Общие компетенции включают формирование информационно – коммуникативной, исследо–вательской и рефлексивной компетенций, а профессиональные компетенции будут формироваться через освоение базовых модулей и профессиональных модулей.

Рисунок 2. Примерная общая структура портфолио

Эффективность использование технологии электронного портфолио на специальности «Дошкольное воспитание и обучение» показал VII Республиканский чемпионат профессионального мастерства «WorldSkills Kazakhstan 2022». Студентка группы В–32 Найзагаринова Наталья показала высокий уровень профессионального мастерства, получив медальон за профессионализм. Одним из–за заданий было создание электронного портфолио.

Описанная технология оценки учебных достижений студентов посредством портфолио позволила нам получить комплексную оценку готовности будущего педагога к профессиональной деятельности. Технология электронного портфолио реализует и мотивирующий компонент оценива–ния, ориентируя студентов на то, чтобы создать и постоянно актуализировать собственную базу данных, представляющую совокупность их индивидуальных достижений практически во всех видах деятельности: не только в учебной, но и в научной, социальной, творческой. Представленные мате–риалы портфолио позволяют проводить независимую экспертную оценку профессиональной компетенции будущего специалиста как педагогам, так и представителям работодателя. Таким образом, проектирование и наполнение портфолио помогает студенту профессионально подойти к оценке собственных достижений, выстроить личностно–творческую траекторию успешности, что будет являться важной составляющей рейтинга будущего специалиста на рынке труда.

Список литературы:

1. Загвоздкин В.К. Роль портфолио в учебном процессе. Некоторые психолого–педагогические аспекты. // Психологическая наука и образование, 2004. №4. 320 с.
2. Зарипова Е.И., Котенко Е.Н. Аутентичное оценивание. Технология портфолио: учебно–методи–ческое пособие. Омск, 2006. 340 с.
3. Сапрыкина А.О. Возможности использования электронного портфолио как средства обучения и оценивания в сочетании с традиционным подходом к процессу обучения / А.О.Сапрыкина. Текст: непосред–ственный // Проблемы и перспективы развития образования: материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Пермь, апрель 2015 г.). Пермь: Меркурий, 2015. 293–296 с. URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/149/7687/ (дата обращения: 25.01.2023)

УДК 711.7

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ИЗУЧЕНИЮ ТЕМЫ «ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЩЕСТВО И ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ» В РАМКАХ ШКОЛЬНОГО КУРСА ИНФОРМАТИКИ (НА ПРИМЕРЕ АВТОРСКОЙ ПРОГРАММЫ И.Г.СЕМАКИНА)

Троицкая Оксана Александровна
студентка филиала Омского государственного
педагогического университета
факультет педагогики, менеджмента и
информационных технологий в образование
г. Тара, Россия
E–mail: troitskayaoxana@yandex.ru

Аннотация

В данной статье даны методические рекомендации для проведения уроков по теме «Информацион–ное общество и информационная безопасность». Представлены упражнения и необходимый теоретический материал, который направлен как на закрепление изученного материала, так и для самостоятельной проработки. Стоит учитывать, что уроки не должны быть «скучными». Разнообразить деятельность учащихся на уроке помогут различные современные цифровые ресурсы и технологии обучения. Эти рекомендации могут быть адресованы преподавателям, которые будут использовать эту систему заданий на уроках. Цель данной статьи: овладение учащимися навыками познавательной, учебно–исследовательской и проектной деятельности, разрешения проблемных ситуаций, самостоятельного поиска методов решения практических задач.

Ключевые слова: *информационное общество, информационная безопасность, информационная культура, угрозы информации.*

Андатпа

Бұл мақалада «Ақпараттық қоғам және ақпараттық қауіпсіздік» тақырыбы бойынша сабақтарды өткізуге арналған нұсқаулар берілген. Жаттығулар мен қажетті теориялық материал берілген, ол оқылған материалды бекітуге де, өз бетімен оқуға да бағытталған. Сабақтар «қызықты» болмауы керек екенін есте ұстаған жөн. Әртүрлі заманауи цифрлық ресурстар мен оқыту технологиялары оқушылардың сабақтағы белсенділігін әртараптандыруға көмектеседі. Бұл ұсыныстарды сабақта осы тапсырмалар жүйесін қолданатын мұғалімдерге арнауға болады. Бұл мақаланың мақсаты: студенттердің танымдық, оқу, ғылыми–зерттеу және жобалық іс–әрекет дағдыларын меңгеру, проблемалық жағдаяттарды шешу, практикалық есептерді шешу әдістерін өз бетінше іздеу.

Түйін сөздер*: ақпараттық қоғам, ақпараттық қауіпсіздік, ақпараттық мәдениет, ақпараттық қауіптер.*

Annotation

This article provides guidelines for conducting lessons on the topic «Information Society and Information Security». The exercises and the necessary theoretical material are presented, which is aimed both at consolidating the studied material and for independent study. It should be borne in mind that the lessons should not be «boring». Various modern digital resources and learning technologies will help to diversify the activities of students in the lesson. These recommendations can be addressed to teachers who will use this system of tasks in the classroom. The purpose of this article: students mastering the skills of cognitive, educational, research and project activities, resolving problem situations, independent search for methods for solving practical problems.

Key words: *information society, information security, information culture, information threats.*

Введение. Сегодня информационное общество в современном мире является обществом, владеющим сильным информационным потенциалом, комплексом аналитико–вычислительных средств, которые способны быстро получить, обработать и доставить огромное количество данных, всем заинтересованным организациям и лицам. В связи с новыми изменениями в жизни человека и общества, появились негативные последствия цифровизации, как возникновение угрозы информа–ционной безопасности личности и общества. Различные авторы школьных программ по курсу «Информатика и ИКТ» по – разному подходят к построению учебного материала. В том числе по–иному решаются проблемы содержания теоретической и практической составляющей разработчи–ками школьных программ. Так, например И.Г.Семакин в своем учебнике рассматривает, как информационные и коммуникационные технологии влияют на жизнь человека и общества. Изучением этих технологий занимается социальная информатика.

Основная часть. По УМК И.Г. Семакина школьники начинают изучать данную тему с 7 класса в разделе «Человек и информация», параграф «Информация и знания» [1]. В начале урока на этапе актуализация можно предложить ряд вопросов:

1. Какие профессии, на ваш взгляд, в наибольшей степени связаны с информационной сферой деятельности человека?
2. В чём отличие пользователя и программиста?

3. Для каких целей могут использовать компьютер люди следующих профессий: а) конструктор автомобилей; б) писатель; в) бухгалтер; г) врач; д) физик.
4. Для чего вы сами используете (если он у вас есть) или могли бы использовать (если у вас его нет) свой домашний компьютер?
5. Что такое информатика? Что изучает информатика?
6. Как вы понимаете слово «информация»?
7. Что такое компьютер?

После данного этапа следует этап формулирование темы урока, постановка цели. Для того чтобы подвести к теме урока, учителю можно использовать проблемную ситуацию, то есть исполь–зовать ребус, с помощью которого закодирована тема урока. Чтобы подвести учеников к точной формулировке темы, учителю необходимо организовать в классе диалог, чтобы учащиеся смогли послушать варианты друг друга и выбрать наиболее точный. Ребус как вид игровой деятельности активизирует деятельность учащихся и пробуждает интерес к занятию.

Рис. 1. Задание «Угадай»

На этапе усвоения новых знаний учитель объясняя основные угрозы, которыми могут быть подвержены люди, живущие в информационном обществе, может предложить презентацию с перечнем угроз информационной безопасности.

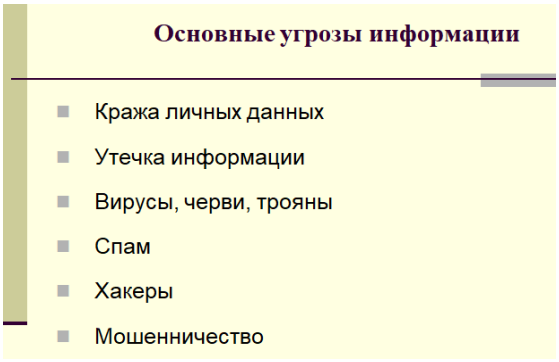

Рис. 2. Презентация «Угрозы информации»

После изучения теоретического материала по данной теме, на этапе первичного закрепления материала, ученикам можно предложить викторину, для закрепления полученных знаний. Ученики должны разбиться на пары и выполнить ряд заданий:

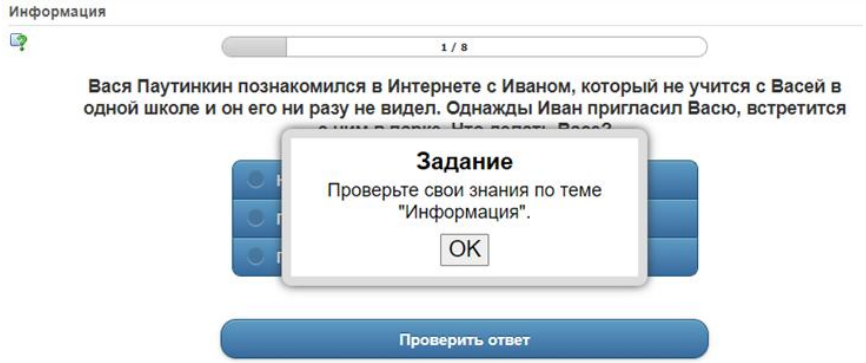

Рис. 3. Задание «Викторина «Информация»

Мы живем в XXI веке. Интернет является прекрасным источником для новых знаний, помогает в учебе, занимает досуг. Но в тоже время, сеть таит в себе много опасностей. На этапе контроля усвоенного материала, учителю можно предложить учащимся тест. Исходя из того, что мы живем в XXI веке. Интернет является прекрасным источником для новых знаний, помогает в учебе, занимает

досуг. Но в тоже время, сеть таит в себе много опасностей, то задание может содержать ситуации из жизни.

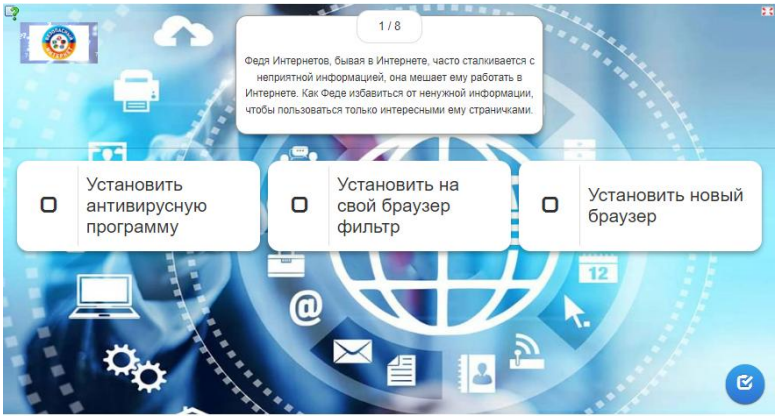

Рис. 4. Задание «Ситуации из жизни»

Далее по УМК И.Г.Семакина школьники изучают в 9 классе тему «Информационное общество и информационная безопасность» [2].

На тему «Информационные технологии и общество» в 9 классе отводится 4 часа. Целью данного урока будет являться освоение учащимися ключевых понятий: информационное общество, информатизация.

При составлении технологической карты урока по темы «Проблемы формирования информа–ционного общества» по учебнику И.Г.Семакина, учителю на различных этапах урока можно использовать следующие задания и материалы.

На этапе актуализация можно предложить вопросы по изученной ранее теме:

1. Что такое информационный ресурс?
2. Какие ресурсы относятся к национальным информационным ресурсам? (Для подсказки можно вывести на слайд схему «Виды национальных информационных ресурсов»).

Рис. 5. Схема «Виды национальных информационных ресурсов»

Этап изложения нового материала содержит постановку темы и целей урока. Для того, чтобы учащиеся самостоятельно могли сформулировать тему и цели урока, перед ними нужно поставить проблему. Проблема может быть в виде эпиграфа к уроку «Информированный человек – царь общества, не–информированный – раб его»

Вводная беседа по эпиграфу:

- Согласны ли вы с данным высказыванием?
- Чем сейчас является информация для человека?
- Какое общество складывается на основе этого?
- Какие признаки такого общества вы можете назвать?
- Какой процесс происходит в обществе, где информация является главным ресурсом?

От осознания своего положения в современном, постоянно изменяющемся мире, от принятия целесообразных, взвешенных решений, использования современных технологий зависит судьба каждого человека. Исходя из этого, на уроке нужно рассмотреть основные вопросы:

1. Что такое информационное общество и что такое информатизация;
2. Задачи информатизации.

Для того чтобы разнообразить работу на уроке, учителю на этапе закрепления теоретического материала учащимся можно предложить практическую исследовательскую работу в группах

«Выясне–ние уровня форсированности информационного общества». Ученые–обществоведы определяют информационное общество как складывающуюся в настоящее время форму постиндустриального этапа общественного развития и для того, чтобы выяснить уровень форсированности информа–ционного общества необходимо найти в сети Интернет информацию по двум критериям:

1. Количество населения, занятого в информационной Сфере;
2. Охват сетью Интернет и пропускная способность каналов связи.

Задание: проанализировать данную информацию для ряда стран: США, Япония, Россия, Китай, Англия.

Страны можно распределить между группами и результаты занести в таблицу.

№	Страна	Численность населения, занятого в информационной сфере	Охват сетью Интернет	Пропускная способность каналов связи

Вопросы для обсуждения задания:

1. Легко ли было найти эту информацию в свободном доступе?
2. Что можно сказать об уровне форсированности информационного общества в этих странах?
3. Все ли страны находятся в равном положении?

Закончить урок можно такими словами: «Сегодня термин «информационное общество» прочно занял свое место в лексиконе политических деятелей, экономистов, преподавателей и ученых. В большинстве случаев это понятие ассоциируется с уровнем развития информационных технологий и средств телекоммуникации. 27 марта 2006 года генеральная Ассамблея ООН провозгласила 17 мая Международным днем информационного общества».

Далее по УМК И.Г.Семакина тему «Информационное общество и информационная безопасность» школьники изучают в 11 классе. По учебнику И.Г.Семакина данная тема изучается в 4 главе «Информационная деятельность человека» [3]. Дадим рекомендации по проведению урока на тему «Информационное общество».

Целью данного урока будет являться освоение учащимися ключевых понятий «информацион–ное общество» и «информационная культура», определить основные признаки информационного общества, определить необходимость формирования операционного стиля мышления современного человека для его полноценной жизни в современном информационном обществе.

На этапе актуализации, исходя из того, что человечество неотвратимо вступает в информационную эпоху и учащиеся тоже причастны к этому процессу, то перейти к теме урока можно задать вопросы на понимание:

1. Насколько точным представляется вам термин «электронная вычислительная машина»? Сравните его с термином «компьютер». В пользу какого термина ваши предпочтения? Почему?
2. Чем, по–вашему, отличается современный человек 70–80–х годов и современный человек XXI века? Какими знаниями, умениями и навыками должен, по–вашему, обладать человек, идущий в ногу со временем? Почему?

Урок можно провести, используя технологию модульного обучения, которая заключается в том, что обучения состоит в относительно самостоятельной работе обучаемого по освоению индивидуальной программы, составленной из отдельных модулей (модульных единиц). Каждый модуль представляет собой законченное учебное действие, освоение которого идет по операциям–шагам (схема).

Всего в данной теме урока, теоретическую часть можно представить 4 модулями. В первом модуле рассказать об основном понятии информационное общество и о признаках информационного общества. Затем учащимся предложить задание на закрепление.

Информационное общество опирается на интеллект как инструмент познания, на информацию, как результат познания, на интерес и активность к восприятию информации, на желание применить интеллект и информацию для определенных целей.

После изученного теоретического материала учащимся можно предложить задание на восстановление последовательности стадий развития общества.

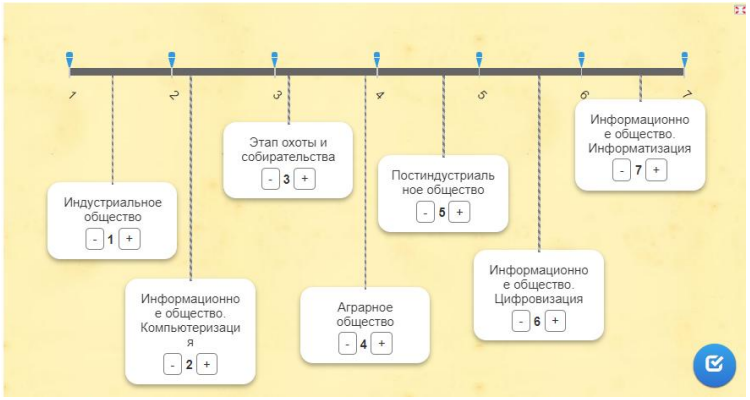

Рис. 6. Задание «Стадии развития общества»

На этапе контроля знаний эффективным будет задание на соотнесение периода и результат информационной революции.

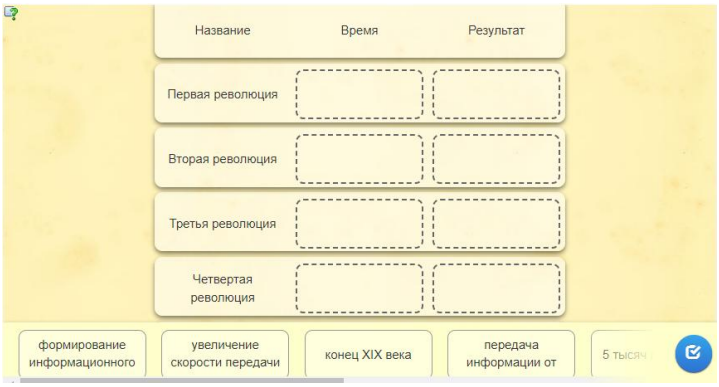

Рис. 7. Задание «Информационные революции»

Следующий модуль «Тенденции развития информационного общества». Данный теорети–ческий материал можно представить в виде презентации, где учащиеся самостоятельно изучат данный вопрос, и выполнять задание.

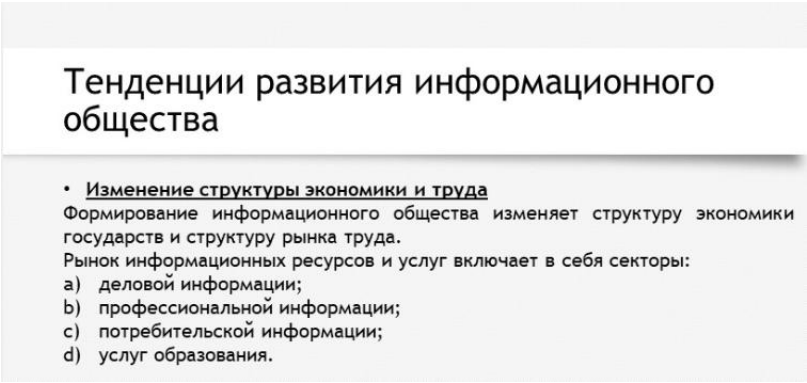

Рис. 8. Презентация «Тенденции развития информационного общества»

На этапе закрепления, можно дать задание следующего характера: Страна Z находится на этапе становления и развития информационного общества. Какие факты свидетельствуют об этом? Аргументируйте свою точку зрения.

1. В стране принята программа внедрения компьютерных технологий в систему предостав–ления государственных услуг.

2. Кино – и музыкальные критики отмечают, что в стране формируется особая, массовая культура.

3. В государстве проводится обновление и переоборудование объектов телерадиовещания на цифровой формат.

4. Согласно исследованиям, более 60% трудоспособного населения страны заняты в сфере услуг.

5. В сельском хозяйстве страны отсутствует фермерское производство, нет крупных хозяйств, преобладает ручной труд.

Третий модуль, на который необходимо обратить внимание это «Информационная культура». Учащимся можно предложить самостоятельно изучить данный вопрос, просмотрев видеоролик и выполнить задание.

В новых условиях работы недостаточно уметь самостоятельно осваивать и накапливать информацию, надо научиться такой технологи работы с информацией, когда решения принимаются на основе коллективного знания. Это говорит о том, что человек должен иметь определенный уровень культуры обращения с информацией – информационной культурой.

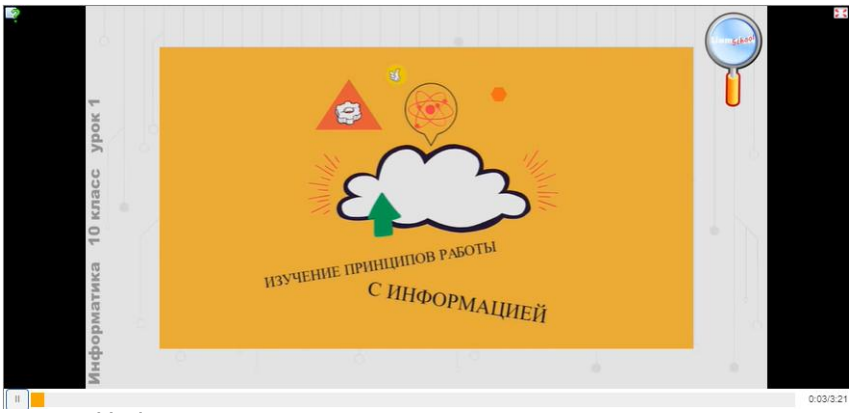

Рис. 9. Видеоролик «Информационная культура»

Задание: В какой степени каждый из вас соответствует этому образу человека, владеющего информационной культурой?

Последний модуль «Опасности информационного общества». Предложить учащимся просмотреть видеоролик, то есть самостоятельно изучить теоретическую часть, а затем обсудить и ответить на вопросы и выполнить задание.

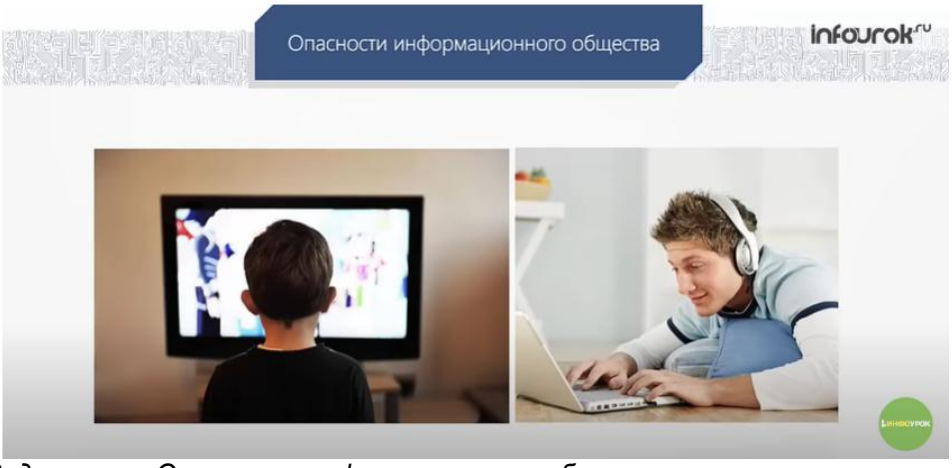

Рис. 10. Видеоролик «Опасности информационного общества»

После просмотра видеоролика учителю необходимо провести дискуссию для того, чтобы понять, насколько усвоен материал, ответив на вопрос: Какие наиболее существенные проблемы и опасности существуют на пути к информационному обществу?

Учащимся на этап контроля можно предложить задание «Кейсы», то есть в задании предло–жены ситуации, а учащиеся должны ответить, как они поступят в какой–либо ситуации.

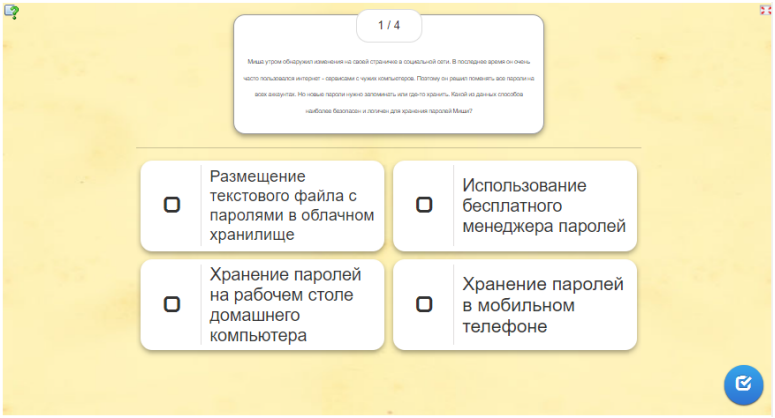

Рис. 10. Задание «Кейсы»

После изучения всех модулей по теме «Информационное общество» ученикам можно предложить тест для закрепления полученных знаний.

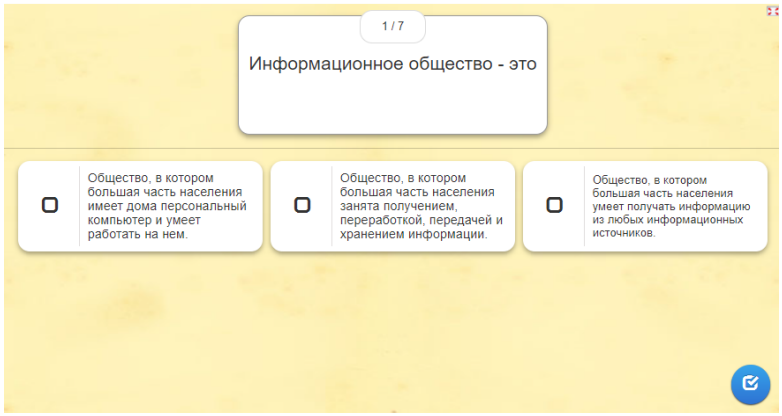

Рис. 11. Задание «Итоговый тест: Информационное общество»

Заключение. Внедрение подобных заданий с использованием различных ресурсов, позволяет улучшить качество усвоения материала. При выполнении практических заданий, теоретический материал структурируется и воспринимается учащимися совсем по–другому, поэтому важно на каждом этапе урока закреплять полученные знания на практике.

Список литературы:

1. Семакин И.Г. Информатика. 7 класса: учебник / И.Г.Семакин, Л.А.Залогова, С.В.Русаков, Л.В. Шестакова. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2016. 168 с.: ил.
2. Семакин И.Г. Информатика и ИКТ: учебник для 9 класса / И.Г.Семакин, Л.А.Залогова, С.В. Русаков, Л.В.Шестакова. 3–е изд. М.: Бином. Лаборатория знаний, 2016. 200 с.: ил.
4. Семакин И.Г. Информатика. Базовый уровень: учебник для 11 класса / И.Г.Семакин, Е.К.Хеннер, Т.Ю.Шеина. 3–е изд., М.: Бином. Лаборатория знаний, 2016. 224с.: ил.

УДК 711.7

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИА НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Тулегенова Алина Маратовна
учитель английского языка ОШ №19
г. Костанай, Казахстан
E–mail: alinril999@gmail.com

Аннотация

Данная статья рассматривает возможности использования мультимедиа на уроках английского языка с целью улучшения усвоения информации на занятиях, а также перечисляет положительные стороны для учебного процесса. В статье описаны основные преимущества интегрирования мультимедиа в учебный

процесс. Актуальность заключается в том, что статья описывает применение мультимедиа, как один из источников эффективного изучения английского языка.

***Ключевые слова**: устная речь, интерактивная доска, интегрированный подход, обучение, Power Point.*

Аңдатпа

Бұл мақалада сыныптағы ақпаратты ассимиляциялауды жақсарту мақсатында ағылшын тілі сабақтарында мультимедиялық құралдарды пайдалану мүмкіндіктері қарастырылады, сонымен қатар оқу үдерісінің жағымды жақтары тізбеленген. Мақалада мультимедиялық құралдарды оқу үдерісіне енгізудің негізгі артықшылықтары сипатталған. Мақалада мультимедиялық құралдарды ағылшын тілін тиімді меңгеру көздерінің бірі ретінде пайдалануды сипаттау өзектілігінде.

***Түйінді сөздер**: ауызша сөйлеу, интерактивті тақта, кіріктірілген тәсіл, тренинг, PowerPoint.*

Abstract

This article considers the possibilities of using multimedia in English lessons in order to improve the assimilation of information in the classroom, and also lists the positive aspects for the educational process. The article describes the main advantages of integrating multimedia into the educational process. The relevance lies in the fact that the article describes the use of multimedia as one of the sources of effective learning of the English language.

***Key words:** listening, interactive whiteboard, integrated approach, training, PowerPoint.*

Информационные технологии на сегодняшний день являются одним из наиболее перспектив–ных направлений обеспечения образовательного процесса. Совершенствование программно–мето–дического обеспечения, материальной базы, а также обязательное повышение квалификации профессорско–преподавательского состава, прослеживают перспективы успешного применения современных информационных технологий в образовании.

Мультимедийные технологии обогащают процесс изучения предмета, позволяют сделать обучение более эффективным. Благодаря мультимедийным технологиям устная речь превратилась из статической в динамическую, то есть появилась возможность отслеживать изучаемые процессы во времени.

Термин «мультимедиа» можно определить по–разному:

– Мультимедиа состоит из компьютерной программы, которая является сочетанием текста хотя бы с одним из следующих элементов: звук, музыка, видео, фотографии, трехмерная графика, анимация или графика с высоким разрешением.

– Мультимедиа – это информация, которая принимает форму аудио, видео графики или фильмов.

– Мультимедийный документ содержит элемент мультимедиа, отличный от обычного текста.

«Мультимедиа – это захватывающая комбинация компьютерного оборудования и программ–ного обеспечения, позволяющая интегрировать видео, анимацию, аудио, графику и тестовые ресурсы для разработки эффективных презентаций на доступном настольном компьютере». [1, с. 15]

В Казахстане или других странах, где активно используется практика трехъязычия, английский используется в качестве второго или третьего языка, а для некоторых людей – в качестве первого языка. С быстрым развитием английского языка день ото дня и во всем мире, в настоящее время он является важным средством общения между людьми, говорящими на разных языках и культурах.

В настоящее время роль и статус английского языка в мире выше, чем когда–либо, поскольку он является средством обучения и учебной программой в учебных заведениях.

Как мы видим, с быстрым развитием новых технологий, таких как мультимедийные техно–логии, в традиции преподавания английского языка произошли радикальные изменения.

У современных учителей английского языка есть новые обязанности и задачи, поставленные Новой Эрой. Поэтому для учителей иностранных языков важно быть в курсе новейших технологий и перестать следовать одним и тем же старым методам обучения и экспериментов, а также признать, что мир меняется, и нам необходимо внести изменения в нашу методологию преподавания англий–ского языка. Преподавателимогут использовать мультимедийные технологии для создания более красочных и стимулирующих языковых занятий. Мультимедийные технологии относятся к компьютерным интерактивным приложениям, использующим как аппаратное, так и программное обеспечение, которые позволяют людям делиться своими идеями и информацией. Это сочетание текста, графики, анимации, видео и звука. Преподаватели языка должны интегрировать технологии в свое планирование урока и оценку так же, как они делали это с фильмами, видео и компьютерными стратегиями обучения. Технологии также делают преподавание интересным и продуктивным, потому что они способны привлекать изучать иностранныйязык. Использование мультимедийных технологий на уроках улучшает содержание обучения и обеспечивает лучшее использование учебного времени. Таким образом, преподаватели английского языка могут в полной мере использовать мульти–медийные технологии для преподавания английского языка в странах, для которых английский язык не является родным. [2, с. 23]

Мультимедиа часто применяется ко многим курсам, поскольку обеспечивает широкое разнообразие обучения, стилей и модальностей.

Стиль обучения – это термин, относящийся к характерным когнитивным поведениям, и помо–гает определить, как учащиеся воспринимают, взаимодействуют и реагируют на обучение Доказано, что учащиеся более комфортно получают знания в среде, которая связана с их преобладающим стилем обучения. Каждый ученик в классе имеет предпочтительные способы обучения, такие как визуальный, слуховой и кинестетический. Мультимедиа помогает в создании учебного плана, который обращается к визуальным, слуховым и кинестетическим особенностям учеников, следовательно, учащиеся имеют равные возможности в своих выступлениях. Учащимся предлагается развивать разносторонний подход к обучению, представляя материал в различных режимах.

Внедрение мультимедиа в образовательные учреждения требует серьезных изменений в традиционном обучении и преподавании. Это, в свою очередь, связано с разными ролями учителя, которые приходится выполнять в мультимедийно–прикладном классе. Учитель исполняет роль гида и фасилитатора, поэтому он должен знать широкий спектр различных материалов, которые доступны и служат для развития языковых навыков учащихся, поскольку языковые учебники больше не являются единственным источником информации.

Мультимедийные программы обеспечивают изображение и звук, которые позволяют показать учащимся, как взаимодействуют носители языка. Электронные энциклопедии и словари доступны в течение нескольких секунд. Интернет–газеты предоставляют актуальную информацию об округах изучаемого языка. Веб–сайт является источником информации во многих областях, таких как: туризм, политика и политические взгляды. Учитель должен знать, как в обучении эффективно использовать имеющийся материал. Хороший фасилитатор и гид должен быть гибким, распознавать потребности учащихся и реагировать на них. [3, с. 42]

Преподавателю необходимо оперативно пользоваться новой информацией, а не только концентрироваться на ранее установленном учебном плане. Преподаватель выступает в качестве интегратора в мультимедийном изучении языка. В современном миреучителя и ученики умело используют и понимают функции различных доступных средств массовой информации, и знают, когда лучше всего их использовать. Во время создания проектов учащиеся нуждаются в руководстве по использованию текстовых редакторов, графических программ и программ для презентаций. Интегра–ция аудиовизуальных элементов позволяет учащимся осознать, что иноязычная среда изучаемого языка столь же многогранна и ярка, как и их собственная среда. Очень важно, чтобы учителя обладали знаниями о том, как и где получить доступ к информации для себя и учащихся, для того, чтобы умело использовать необходимую информацию на занятиях. Знакомство с использованием электронных инструментов для языкового анализа дает учителям лингвистическую и профессио–нальную компетентность, следовательно, повышает их уверенность в использовании языка. Очень важно, чтобы учителя обладали знаниями о том, как и где, получить доступ к информации для себя и учащихся.

Постоянное развитие технологий является основным фактором происходящих изменений. С появлением Интернета традиционное преподавание английского языка было поставлено под сомнение, в результате чего появилось множество различных и новых способов обучения. Роль учителя состоит в том, чтобы противостоять проблемам повышения интереса учащихся к изучению английского языка и повышения эффективности преподавания во время занятий. Доказано, что мультимедийные средства являются золотой серединой в решении этих проблем.

«В мультимедийном обучении, когда глаза смотрят, уши слушают, говорят ртом, пишут от руки, не забывая о мозге, учащиеся значительно улучшат свою страсть к обучению, что приведет к более высокой эффективности занятий». [3, с. 42]

Внедрение мультимедиа позволит учителям в полной мере использовать преимущества технологий для преподавания английского языка как второй язык для тех, для кого он не является родным языком. Обучение с использованием мультимедиа делает занятия по английскому языку более живыми, яркими и интересными.

Мультимедиа является фактором, влияющим на такие области, как: стимулирование интереса учащихся, повышение эффективности в классе и достижение удовлетворительных результатов. В результате занятия английским становятся более интересными, яркими и живыми. С помощью изображений, звука и анимации мультимедийное обучение дает большое количество имплицитной информации. При традиционном обучении учащиеся получают информацию, слушая в довольно пассивной позиции. Более того, студенты выполняют механические и повторяющиеся упражнения, специально предназначенные для них. Традиционное обучение не способствует развитию интереса учащихся к обучению, в отличие от мультимедийного обучения, которое представляет собой живые средства, предоставляющие информацию в реалистичной и яркой форме. Автор утверждает, что внедрение мультимедиа значительно повысит эффективность обучения. Развитие коммуникативной компетенции учащихся является ценным преимуществом использования мультимедийных средств обучения английскому языку. Традиционное обучение не в полной мере использует способность

учащихся понимать структуру, значение и функции языка, поэтому им трудно достичь коммуникативной компетенции. Однако мультимедиа дает учащимся больше стимулов, чем в случае традиционного обучения, когда учащийся является пассивным получателем знаний, кроме того, это также помогает интегрировать преподавание и обучение.

Использование мультимедиа активизирует модели мышления учащихся и мотивирует их эмоции, занятия становятся не монотонными, а приятными. Использование PowerPoint стимулирует мышление и понимание целевого языка. Внедрение технологической интерактивности создает прекрасную атмосферу, побуждая студентов к участию в групповых дискуссиях и дебатах, таким образом, появляется больше возможностей для общения между студентами и между препода–вателями и студентами. Несомненно. мультимедийные технологии повышают позитивное отношение студентов и влияют на их коммуникативные навыки при изучении языка. Еще одним преимуществом является повышение эффективности обучения. Языковые классы, проводимые с использованием мультимедийных технологий, улучшают содержание обучения, а время занятий используется эффективно. Мультимедийные технологии не имеют границ и создают более реальную среду для обучения английскому языку. Он стимулирует инициативу учащихся, эффективно использует время в классе и предоставляет учащимся больше информации. [5, с. 33]

В настоящее время технологии предлагают широкий спектр различных инструментов, которые учителя могут использовать на уроках иностранного языка, чтобы улучшить усвоение материала учащимися и улучшить концентрацию. Интерактивные доски широко распространены, и почти все школы оснащают ими языковые кабинеты. Это ценный источник для учителей, позволяющий применять мультимедийные средства в обучении. Презентации Power Point – еще один инструмент, стимулирующий мышление, и его очень часто используют на уроках иностранных языков.

Интерактивная доска предлагает множество возможностей в обучении иностранному языку и предлагает захватывающие способы приобретения знаний, которые выходят за рамки возможностей традиционных классных досок. Интерактивная сенсорная доска, которая подключена к цифровому проектору и компьютеру, позволяет передавать содержимое с компьютера и отображать его проектором на доске. Пользователь может управлять доской, касаясь ее напрямую или специальной ручкой. Интерактивная доска может применяться на лабораторных занятиях по изучению языка для следующих целей:

– использование ресурсов с веб–сайтов в обучении всего класса,

– демонстрация видеоклипов, помогающих учащимся лучше понять определенную концепцию,

– демонстрация части программных пакетов,

– проведение презентаций студентами и показ результатов своей работы,

– создание digitalflipcharts,

– работа с текстом,

– тренировка почерка,

– сохранение заметок для дальнейшего использования,

– повторение материала. [6, с. 53]

Таким образом, интерактивная доска служит инструментом, обеспечивающим доступ к цифровым ресурсам и их использование, предполагается, что он приносит пользу всему классу, в то время как учитель остается проводником и контролирует обучение. Интерактивная доска также обеспечивает доступ к Интернету, где учителя могут найти множество образовательных веб–сайтов, видео– и аудиоклипов, фотографий и материалов для обогащения преподавания языка. Также доступны образовательные пакеты программного обеспечения для интерактивной доски, которые предлагают интерактивные и электронные тексты и игры. Они специально разработаны для преподавания учебного материала и могут быть приобретены для использования в классе.

Кроме того, интерактивная доска – это средство, позволяющее отображать информацию в мультимедийном формате, а также есть возможность сохранить работу ученика на компьютере, которую потом можно отобразить на доске. Она по–прежнему имеет функции традиционной классной доски, учителя могут писать и стирать то, что они написали, как это делалось годами. Использование интерактивной доски в классе дает множество преимуществ, как ученикам, так и учителям. Большую выгоду можно увидеть в максимальном увеличении времени на изучение английского языка, поскольку материалы хранятся и могут быть повторно использованы снова и снова, учителям больше не нужно тратить так много времени на планирование и разработку ресурсов. Плакаты, карточки для чтения, проигрыватели компакт–дисков, а иногда даже учебники могут быть заменены подходящими изображениями и текстами, выбранными пользователем, инструкторами, и их можно легко сохранить для дальнейшего использования. Важное качество интерактивной доски заключается в том, что мультимедиа позволяет учителям быстро и эффективно получать доступ к материалам и подготов–ленным урокам из широкого спектра ресурсов. Его мультисенсорная функция позволяет легко переключаться между визуальным и устным вводом, тем самым поддерживая языковую практику. Еще одно качество, которое привлекает и удерживает внимание учащихся, заключается в том, что

программное обеспечение, разработанное специально для интерактивной доски, содержит интер–активные тексты и задания с красочной графикой и звуковыми эффектами. Все эти преимущества использования интерактивной доски на уроках особенно полезны для младших школьников, так как они лучше всего учатся с помощью таких органов чувств, как: слух, зрение, осязание, а также посредством вербального взаимодействия. Молодые учащиеся находят очень привлекательными характерные элементы интерактивной доски:

– визуальные элементы, такие как цвет и движение,

– слуховые элементы, такие как музыка, голос и звуковые эффекты,

– тактильные элементы. [6, с. 72]

Дети охотно смотрят истории, которые разворачиваются на экране, и одновременно слушают их на иностранном языке. Это поддерживает их процесс визуализации и побуждает их активно участвовать в процессе. Возможность физически прикасаться и перемещать объекты на экране, играть в интерактивные игры, работать с письменным текстом на английском языке поглощает их и повышает их мотивацию, что в результате способствует развитию их языковой компетенции.

PowerPoint – инструмент, широко известный и используемый в настоящее время. Его популярность растет, поскольку считается, что он значительно влияет на преподавание и обучение. PowerPoint включает в себя анимацию, графику, цвет и воображение. Можно использовать различные компьютерные приложения и методологии. Полученные данные показывают, что при представлении материалов на компьютере повышается внимание, что влияет на результаты обучения. PowerPoint также улучшает четыре навыка изучения языка, а именно: listening, speaking, readingи writng. Это средство стимулирует воображение, способствует пониманию, улучшает кратковременную и долговременную память. Информация сохраняется лучше, когда изображения и текст представлены вместе. Доказано, что цвет является стимулом памяти и кодируется как словесное представление, улучшающее изучение языка. Цвета во многих случаях могут быть индикатором ответа на сообщения учителей. [7, с. 53]

PowerPoint – это программа, обеспечивающая интерактивность, и в ней можно создавать широкий спектр действий, начиная от поиска сокровищ и заканчивая интерактивными викторинами и даже игровыми шоу. В отличие от бумажно–карандашных заданий, викторины, игры и действия, созданные в PowerPoint, могут быть дополнительно улучшены за счет использования визуальных, графических и звуковых клипов. [7, с. 78]

Крайне важно, чтобы интерактивность использовалась вдумчиво и выполняла задачу поддержки обучения. Учащимся, изучающим английский язык, часто не хватает определенной языковой среды и возможности для языковой практики, но фактическое преподавание языка часто сосредоточиться только на словах и структурах предложений обучения, игнорируя его конкретное применение. Таким образом, многие студенты получают фиксированные знания из учебников, но умение использовать эти знания в реальной жизни невелики. С помощью мультимедийного обучения мы можем создавать сцены из реальной жизни в классе. Это не только сокращение расстояние между обучением и практикой и дать студентам возможность использовать английский язык для общения, но также удовлетворить их любопытство в психологии и стимулировать выражение желания.

В последние несколько лет применение мультимедийных технологий в обучении английскому языку стало тенденцией, что особенно полезно для изучения языка. Необходимо срочно модерни–зировать мультимедиа и это будет являться важным аспектом в современном образовании. В будущем мультимедийные технологии, вероятно, станут необходимостью не только для препода–вания английского языка, но и для преподавания многих других предметов. Как устройство, которое стимулирует и в то же время поддерживает процессы мышления, рассуждения и общения пользователя, мультимедиа также может изменить эти процессы.Подводя итог, несмотря на предстоящие трудности, мы должны признать, что мультимедиа делает революционным влияние на преподавание языка. Безусловно, постоянной задачей учителя является все более глубокое изучение предмета и применение мультимедиа.

Список литературы:

1. Ahmad K., Corbett G., Rogers M., & Sussex, R. (1985). Computers, language learning, and language teaching. Cambridge: Cambridge University

2. Bradin, Claire (1999) «Review of Oral Language Archieve. Language Learning and Technology.» Volume 2(2): 16–22

3. Cameron K. (1999a) CALL: media, design and applications.Lisse: Swets and Zeitlinger

4. Cameron K. (1999b) CALL and the Learning Community. ELlm Bank Publications, the UK

5. Susan Stempleski, Barry Tomalin. *Young Learners.* Upper Saddle River: Prentice Hall, 1990. 173 с. [Электронныйресурс]**.** URL: https://sciarium.com/file/76272/

6. Dudney G., Hockly N. (2007) How to teach English with technology. Pearson Education Limited, Malaysia

7. Dudney G. (2007) The Internet and the Language Classroom. A practical guide for teachers. Cambridge University Press, the UK

ӘОЖ 37.026.8

САБАҚТЫ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУДАLESSON STUDY ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ

Тулекина Ханзада Сариновна
бастауыш сынып мұғалімі
Мичурин жалпы білім беретін мектебі
Мичерин ауылы, Қазақстан
E–mail: tulekina72@mail.ru
Нургжина Гулбану Абикеновна
бастауыш сынып мұғалімі,
№ 28 мектеп–гимназиясы
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: nurgozhina.gulbanu@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты: Лессон Стади мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтеру, білімін жетілдіру, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі. Лессон Стади оқушыға саналы білім беруді көздеген, бір мақсатқа жұмылған ұстаздар шеберханасы. «Мұғалім – өзінің білімін үздіксіз жетілдіріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, ізденуді тоқтатқанда, оның мұғалімдігі де жойылады» К. Ушинский.

***Түйінді сөздер**: проблема, зерттеу сабағы, диалогтық оқыту, нәтиже.*

Аннотация

Актуальность и цель: ПодходЛессон Стади – это оптимальный способ повышения профессио–нальной квалификации учителей, совершенствования знаний, обмена опытом. Лессон Стади –это модель исследованияпод руководством учителя, в которомгруппа учителей работает вместе, чтобы определить определенную область для развития в обучении своих учеников. «Учитель живет, пока он учится. Когда он перестает учиться, в нем умирает учитель». К.Ушинский.

***Ключевые слова**: проблема, урок исследования, диалоговое обучение, результат.*

Abstract

Relevance Goal: Lesson Study is the optimal way to improve the professional qualifications of teachers, improve their knowledge, and exchange experience. Lesson Study is a teacher's workshop focused on a common goal aimed at giving students a conscious education. «A teacher is a teacher only when he continuously improves his knowledge, and when he stops learning and searching, his teachingalso destroys». K.Ushinsky.

***Key words:** problem, Lesson Study, dialogue training, result.*

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және азаматтық құндылықтар мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғалымдық коммуникациялық желіге шығу» –делінген.

Осыған орай бүгінгі ұстаздардың алдында оқушыға білім, білік, дағдыларын игертіп қана қой–май, қабылдауын, ойлауын, қиялын, сезімдерін, ерік–жігерлерін, яғни жан–жақты, азат, шығармашыл, өз бетімен жұмыс жасай білетін, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны дамыту міндеттері де тұр.

Жалпы білім берудің мақсаты – терең білімнің кәсіби дағдылардың негізінде еркін бағдарлай білуге, өзін–өзі дамытуға адамгершілік тұлғасынан жауапты шешімдерді қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру, яғни жеке тұлғаны қалыптастыруға негізделген, ақпаратты технологияны терең меңгерген, жылдам өзгеріп жататын бүгінгі заманғы лайықты, жаңашыл тұлғаны қалыптастыру.

Оқыту технологиясы мен әдістеме ғалымы бір–бірімен тығыз байланысты. Әдістеме ғылымы «Нені оқыту керек?», «Не үшін оқыту керек?», «Қалай оқыту керек?» деген сұрақтарға жауап іздесе, оқыту технологиясы «Қалай нәтижелі оқытуға болады?» деген мәселенің шешімін іздейді. Олардың мақсаты бір, яғни оқытудың тиімді жолдарын қарастыру. Оқытудың тиімді жолдары оқытудың әр түрлі әдістері арқылы анықталады. [3]

Теория бойынша, Лессон Стади зерттеу сабағын оқушының оқуына, мұғалімнің кәсіби тәжірибесінің артуына ықпал ететін педагогикалық тәсіл, яғни оқушылардың сабаққа қызығушы–лығын оятып, білім сапасын арттыруда тиімді тәсіл екенімен танысқаннан кейін, осы зерттеу сабағын тәжірибеге енгізсек, өзіміздегі өзекті проблеманың шешуін табады екенбіз деген ойға келдік. Шығармашылық топпен үшінші сыныптың әдебиеттік оқу сабағында байланыстыра сөйлей алмау проблемаларын анықтадық.Осы аталған проблеманы шешу барысында Lesson Study–дің зерттеу мақсатын: Сыныпты оқытудадиалог модулі арқылы оқушылардың сөйлеу дағдысын арттыру.

Lesson Study тәсілін жүргізілуде мына төмендегідей міндеттерге жүгіндік.

Lesson Study–дің бірінші цикліндегі зерттеу жұмысының міндеттері:

1. Топтық жұмысты дұрыс ұйымдастырғандапсихологиялық ахуал орнату арқылы жағымды көңіл–күй қалыптастыру;
2. Диалогтік оқыту арқылы оқушылардың оқуға деген ынтасынжақсарту;
3. ЖИГСО–1, топпен жұмыс арқылы пәнге қызығушылығын арттыру.

Lesson Study–дің екінші циклiндегі зерттеу жұмысының міндеттері:

1. Топ басшылардың көшбасшылық қызметін қалыптастыру ;
2. Ролдік тапсырмалар және әр түрлі деңгейдегі тапсырмалар арқылы оқушы қызығушылығын арттыру;
3. Әр түрлі деңгейдегі сұрақтарды қоя білуіне бағыттай отырып, оқушы ынтасын арттыру және оқуда бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруда нәтижеге жету.

Lesson Studyзерттеу сабағын ұйымдастырудың жоспарын жоспарладық. Жоспарды құруды шығармашылық топ мүшелеріндегі тәжірибелі әріптестермен ақылдасып,жасадық. Сындарлы оқыту теориясы – оқыту теорияларының ішінде өмірлік маңызы бар, алған білімді өмірде қолдануға тәрбие–лейтін теория. Мектебімізде осы мұғалімдермен қатар осы бағдарламаның идеясына қызығушылық танытқан мұғалімдерден «Өзгеріс тобы» деп аталатын топ құрылды. Осы топ мүшелерінің ықпалымен мектеп тәжірибесіне біраз өзгерістер енгізе бастадық.

«Ойлау оңай, әрекет қиын, ал ойды әрекетке айналдырған қиынның қиыны» – деп, неміс халқының ақын–жазушысы Иоганн Гете айтқандай, зерттеу сабағын тәжірибеге енгізу барысында, біраз қиындықтарда болды. Бірақ «қиын болды» деп ісімізді аяқсыз қалдырмадық. Қиындық туғызған проблеманы бірлесе, ақылдаса отырып шешуге тырыстық. Соның нәтижесінде өткізген зерттеу сабақтарымыз біршама нәтиже берді. Осы зерттеу сабақтарында алған тәжірибемізбен бөлісу мақсатында ұйымдастырылған семинар–сабағымыздың тақырыбы: «Лессон Стади – біздің мектебіміз–де». Мақсаты: Зерттеу сабақтары бойынша іс–тәжірибемен бөлісу. Бұл зерттеу сабағын ұйымдас–тыруда Лессон Стади зерттеу сабағы бойынша нұсқаулықты және А.Әлімовтың «Интербелсенді әдістемені мектепте қолдану» атты оқу құралын басшылыққа алдық. Оқу жылының аяғында педагогикалық кеңесте әріптестерімізбен бөлісіп, ортаға салып,зертеу сабағының тиімді жақтарын сараладық. Әдебиеттік оқу сабағынан сабақты зерттеу Lesson Stadu тәсілін өткізуге бел байладық. Зерттеу жүргізу үшін үш мұғалімнен құрылған топ тәжірибені жақсарту мақсатында бірлесе жұмыс істеуге тартылды. Оларбастауыш сынып мұғалімдері болды. Екі мұғалім жоғарысанатты тәжірибесі мол мұғалімдер, 1–еуібірінші санатты және1–еуі санатсыз мұғалім. Бастауыш сынып мұғалімдерін жалпы Lesson Study нұсқаулықтарымен таныстырып өттік. Алдағы уақытта әзірленетін міндеттерге жауап беретін оқыту әдістемесін бірлесіп анықтадық, яғни 3 мұғалім бақылаушы, бір мұғалім сабақ өткізетін болып шештік. – Проблеманы шешу үшін «Оқушылардың байланыстыра сөйлеу дағдысын қалай қалыптастыруға болады?», «Ол үшін қалай жұмыс жасаймыз?», «Қандай әдіс–тәсілді қолданамыз?» – деген сұрақтар айналасында талқылау жасалынды. Осы талқылаудағы ұсыныстарды және оқушы үнін ескере отырып, №1 зерттеу сабағының жоспарын жасап келді. Әріптесіміздіңдәстүрлі сабағын бақылағаннан кейін, шығармашылық топ Lesson Study–ді бірлесіп ақылдаса отырып, жоспарладық, сабақты өткізу барысында зерттелетін үш деңгейдегі оқушыны мақсатқа сәйкес күтілетін нәтиже жайлы болжам жасалынды. Сыныптан пәнге деген қызығушы–лықтарын анықтау мақсатында сауалнама алынды. Алынған сауалнама нәтижесі бойынша А деңгейдегі оқушыберілген 7 сұрақтың 7 иә деп жауап берді. В деңгейдегі оқушы 5–еуіне иә, 2 сұраққа жоқ деп жауап жазыпты. С деңгейдегі оқушым 3 сұраққаиә, 4 жоқ деп жауап жазыпты. Ол жерде А деңгейдегі оқушының пәнге деген қызығушылығы өте жоғары екенін, ойын ашық жеткізе алатынын жаңашылдыққа жаны құмарлығы анықталды. В деңгейдегі оқушы өз бетімен жұмыс істеу ұнайтыны, мақтауды жақсы көретіні, марапат бұл оқушыға маңызды екеніанықталды. С деңгейдегі оқушыға топтық жұмыс ұнайтыны, бұл оқушыға жаңа ақпаратты қабылдау қиын екені анықталды. Осы сауалнаманың қорытындысы бойынша біз А деңгейдегі оқушығажоғары дәрежелі сұрақтар қажет, ал В деңгейдегі оқушыға мақтау–мадақтау және мотивациясын жоғарлату арқылы оның пәнге деген қызығушылығын арттыруда, рольдік тапсырмалар беру, С деңгейдегі оқушыны В деңгейіне жеткізу үшін жеңіл тапсырмадан бастап, біртіндеп өз мүмкіндігіне қарай тапсырманы күрделендіру, мотивациясын жоғарлату және топта өзін сенімді ұстай білуге дағдыландыру жолдары қарастырылды. Сонымен қатар, аралық бақылау нәтижесін оқушылардың пікірінен де байқауға болады, яғни өзгертілген сабаққа дейін мен өзгертілген сабақтан кейінгі көзқарастарын салыстыратын болсақ, біршама айырмашылықтар бар. Осы көзқарасты төмендегі кестеден көруге болады. [кесте1]

Сабақ барысында үш оқушы назарға алдынды.Әріптес оқушылардың белсенділігін арттыруда топтық жұмыс арқылы көптеген мақсаттарға жетуге болатыны, топқа бөлу, топ мүшелеріне бөлу, топ ережелерін құру арқылы қызықты тапсырмалар қолдану барысында сабақты қызықты және тиімді өткізуге болатынына тоқталдық. Фокус топпен, сабақ беруші әріптеспен бірлесе сабақты жоспарлай, бағыт–бағдар бере отырып, тізбектелген төрт сабақтардың топтамасын құрдық. Келесі сабақтарына тәлім алушыммен бірлесе отырып, сабақтағы орындалатын тапсырмаларды негізге ала отырып, сабақ мақсаты нәтижеге жететіндей табыс қадамдарын құрдық. Келесі сабақтарындаберілген ұсыныстар бойынша сабақтарына өзгерістер енгізе отырып өткізді. Өткізілген сабақтар қызықты,

жаңашыл түрде өтті. Мысалы:Ы.Алтынсариннның «Баланың айласы»тақырыбындағы өткізген үшінші сабағы. Бұл сабақ ақпараттық технологолоялардың көмегімен Wordwall программасымен құрылып, сабақ мазмұнды өтті. Қызықты өткендігін оқушылардан алған сауалнамадан білдік. Әріптесіміз әр сабақта ұйымдастыру кезеңінде сыныпты топтарға бөліп орналастырды. Топпен отыру мұғалімге қандай нәтиже берді? Топпен отырып жұмыс жасағанда оқушылар бір–бірін түсіндіруге, бірінің қателігін бірі түзетуге, енжарлық жойылып оқу әрекетінің белсенділігі артқанын байқадық. Әріптесім әр топтың бақылаушысын, қадағалаушысын тағайындап алғаннан кейін алдарына бағалау парақтарын таратып, табыс критерийілерін енгізді. Өзгеріс енгізілген сабақтарынан әріптесім: «Сабақта үй тапсыр–масын тексеру барысында «Аялдама», «Таза тақта», «Самолет», стратегияларын пайдалану мен үшін тиімді болды. Себебі осыұсынған стратегиялар қолдану барысында оқушыларымның белсенділігінің артқанын байқадым деп ой бөлісті. Сабақ соңында сабақ беруші мұғалімге бақылаудағы үш оқушыдан интервью алып отыру тапсырылды.Интервью алу парақтарына өздерінің сабаққадеген көзқарастарын білдірді.Осы интервью беру парақтарының жауаптарына қарап А, В, С, деңгейлі оқушыларға топтық жұмыстың ұнағанын байқадық. Сабақта үш деңгейдегі оқушыларды бақылай отырып байқағанымыз: тілін, ойын дамыту мақсатында диалогтік оқыту модулі арқылы нәтижеге жетудіңмаңызды екеніне көз жеткіздік. Яғни, А деңгейдегіоқушының бәсекеге қабілетті көшбасшылық дағдысы артқанын, В деңгейлі оқушының сөйлеу дағдысы артқанын, С деңгейліоқушыда құлшыныс барын байқадық. Оқушымен өткізген сұхбаттан соң байқағанымыз, оқушылардың сабаққа деген ынтасы арта отырып, нәтижеге жетуде алға ұмтылыстары оянғандығын анықтай алдық.Lesson Study тәсілін жүргізу барысында сабақта мынадай кедергілер мен кемшіліктер кездесті:

1. Оқушылар еңбектерін қорғауға қысылатыны.
2. Сабақта оқушыларды топқа бөлінгенде оқушылардың топқа бөлінуге қалыптаспағаны уақыт үнемдеуге кедергілерін келтірді
3. Кейбір оқушылар топтастыру кезінде бірге отырғысы келмейтіні.

Осы аталған кемшіліктер мен кедергілерді қалайжәне не арқылыжоюға болады? :

- Топтағы оқушыларға тапсырманы қорғауды бөліп алуды ұйымдастыру,топтық жұмысты оқушылар қызығатындай ұйымдастырып, жаттықтыру.
- Сыныпта жағымды психологиялық ахуал орнату ақылы
- Сабақта сұрақты деңгейлеп қою,әңгіме құр, кері байланыс жасау әдістерін көбірек қолдану
- Рөлдік ойындар арқылы, постер жасату іс–әрекеттерді енгізу арқылы
- Сабаққа оқыту үшін бағалауды көбірек енгізу арқылы
- –Топқа бөлудіңқызықты тәсілдерін қолдану арқылы
- Сабақта берілетін тапсырмалар топтың барлық мүшелеріне қызықты болуы керек деп ұйғардық. [кесте 2]

«Сабақты зерделеу» бойынша топ мүшелерімен бақылау барысында, сабақта оқушылардың іс–әрекетерінің сәтті шыққан тұстарын саралайтын болсақ, оқушылардың тапсырманы орындау–ғадеген қызығушылықтары артты, жаңа тақырыптыпысықтаубарысында оқушылар тиімді пайдаланып, бірлесе отырып тақырыпты қорғады. Топтық талқылауда оқушылар берілген тақырыпты топ ішінде талқылап, бір ұйғарымға келе отырып, тақырыпты бірге ашып, сол жұмысты қорғау барысында және өзге топтың талқылауына қатыса отырып зерделеді. Яғни, тақырыпты жан–жақты қарастыруға мүмкіндік алды және мұны меншектелмей, өзге топтың жұмысымен салыстыра отырып, бағалау барысында түйінді ойға келеалды. Мұнда оқушылардың сенімді қарым– қатынасы қалыптаса отырып, «жақын арадағы даму аймағында» когнитивті дамыды. Топтық жұмыста түрлі пікірлерді және сол пікірлерге қарама–қарсы пікірлерді тыңдай отырып, оқушы өзіндік бағала унәтижесінде бір тұжырымға келді. Демек, оқушы сыни тұрғыдан ойлауға қалыптасқандығын байқауға болады. Сондай–ақ, оқушы берілген жұмысты талқылау барысында білімді 50% игерсе, өзге серіктесіне түсіндіруде немесе жұмысты қорғауда 90% игереді. Топтық жұмыстың тағыда бір тиімділігі білімді сан қырынан қарастыра отырып, игеруде. Бұрын дәстүрлі оқытуда оқушыға білім беріліп, ол білім аз уақытта ұмытылып немесе өмірлі кіс–тәжірибеде қолданылусыз қалатын. Себебі, балаға берілген білім қайта қозғаусыз, жаттанды күйде есте сақталатын. Сындарлы оқытуда оқушы білімді алып, оны қайта ойелегінен өткізе отырып, бір тұжырымға келіп, өз пікірін ортаға салады. Сонымен қатар, өзгелердің ой–пікірлерімен салыстырып, қайта қорытынды жасай алады.

Сабақта үш деңгейдегі оқушыларды бақылай отырып байқағанымыз, тілін, байланыстыра сөйлеуін дамыту мақсатында әңгімелесудің маңызды екеніне көз жеткіздік. Яғни, А деңгейдегі оқушының бәсекеге қабілетті көшбасшылық дағдысы артқанын, В деңгейлі оқушының сөйлеу дағдысы артқанын, С деңгейлі оқушыда құлшыныс барын байқадық.

Қорыта келе,сабақ барысында оқушылар өздерінің атқарған жұмыстарына өзарапікір айта бастады. Әрқайсысы бір–біріне мұқият бағалау жүргізді, сұрақ қойды. Дәл осындай сабақтар жүзеге асып жатса оқушылардың шынайы қызығушылығы мен сезімдері оянып, білімге құштарлығы артып, сыни тұрғыдан ойлауына көпықпал жасайтынына көзіміз жетті.

«Әр бала – жұлдыз» – демекші әр оқушыға өз деңгейінде білім қалыптастыру үшін бір циклмен шектелмей, келесі циклдарды ұйымдастыру қажеттігін түсіндік.

Сонымен, L.S. зерттеу сабағының тиімділігі:

- Мұғалімдер арасында кәсіби диалогты қалыптастырып, дамытады.
- Ұжымдық мәдениетті қалыптастырады.
- Мұғалімдердің назарын оқушылардың білім қажеттіліктеріне аударады.
- Бағдарламаны, ғылыми тұжырымдамаларды терең түсінуге көмектеседі.
- Мұғалімдер кәсіби педагогикалық білімін дамытады.
- Мұғалімдер сабақты бақылау және кері байланыс беру дағдыларын қалыптастырады.
- Мұғалімдер білімның ғылыми мағынасына түсінеді және зерттеушілерге айналады.
- Оқушының оқуы жақсарады.
- Функционалдық сауаттылығы дамиды.
- Қоғамға қажетті тұлға болып қалыптасады

Біздің бұрынғы тәжірибемізде сабақ жоспарын бірігіп құру, сабақты бірігіп зерттеу, проблема–ларды бірігіп шешу деген болмаған еді. Лессон Стади мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білімін жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екеніне көз жеткіздік. Оқушы сабақты жақсы меңгеруі үшін бірнеше сабақ бойы түрлі әдістерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді әдісті анықтау арқылы жетістіккке жетуге болатынын түсіндік. Лессон Стади оқушыға саналы білім беруді көздеген, бір мақсатқа жұмылған ұстаздар шеберханасы деп айтсақ, артық айтпаған болар едік.

Аралық бақылау нәтижесі «Кесте 1»

	Өзгертілген сабаққа дейін		*Өзгертілген сабақтан кейін*	
Сұрақтар тізімі	«Иә»	«Жоқ»	«Иә»	«Жоқ»
Сен оқу процесіне барлықынта–жігеріңізді саласыз ба?	15	10	17	8
Сенің әдебиеттік оқуға деген қызығушылығыңқандай?	16	9	22	3
Саған өз бетімен жұмыс істеген ұнай ма?	10	15	21	4
Саған топтық жұмыс ұнай ма?	12	13	19	6
Сен үшін оқу қиын ба?	9	16	5	20
Сен берілген тапсырмаға жауапкершілікпен қарайсың ба?	10	15	18	7
Сен ойыңды еркін жеткізе аласың ба?	8	17	17	8

Оқушылардан интервью алу парағы «Кесте 2»

Сұрақтар	*А деңгейліоқушы*	*В деңгейлі оқушы*	*С деңгейлі оқушы*
Сізге сабақ ұнады ма?	ұнады	ұнады	ұнады
Сабақтың қандай тұстары ұнады?	Топта бір–бірімзге тақырыпты түсіндіргеніміз, сұрақтар құрастырғанымыз ұнады	Постерді қорғау ұнады	Рөлдік ойындар ұнады
Сабақта қандай әрекеттерге қатыстыңыз?	Постерді қорғауға, топтарды бағалауға қатысып отырдым	Күрделі сұрақтарға жауап беруге талпындым	Өзімнің қолымнан келетін жеке жұмыстарды орындауға
Топтық жұмыста бір–бірлеріңді бағалау саған ұнады ма? Неліктен?	Ұнады, себебі топтарды, бір–бірімізді шынайы бағаладық және әркім өзінің жіберген қателігін түсінді, келесіде қайталамауға тырысты	Ұнады, өйткені біз әр тапсырманы орындау барысында бір–бірімізбен жарысаоқыдық.	Ұнады, себебі мен өз жіберген қателігімді түсіндім, үйде неге көбірек дайындалу керектігін түсіндім.
Топтық жұмыс сізге ұнады ма ?	иә	иә	иә

Әдебиеттер тізімі:

1. Чичибу Т. Lesson Study бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық:ағылш. / Т.Чичибу (Жапония), Л.Ду Тоит (Оңтүстік Африка), А.Тулепбаева (Қазақста Республикасы). «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлікорталығы, Астана:, 2013
2. С.Т.Мұханмеджанова, Ж.Ә.Жартынова, «Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс–тәсілдері» Алматы, 2008
3. Lesson Study: нұсқаулық Пит Дадли. [Lesson studyдің негізгі құрамы: сабақ өткізілген соң оны талқылау]. Takahashi, A. (2005)

УДК 372.881.161.1

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

Тургаева Гульсара Багитжановна
учитель русского языка и литературы
КГУ «Общеобразовательная школа №2»
Отдела образования акимата Костанайского района
Управления образования Костанайской области
г. Тобыл, Казахстан
E–mail: turgaewa@mail.ru

Аннотация

В статье описываетсяопыт применения ИКТ на уроках русского языка и литературы с целью повышения мотивации к обучению, эффективности учебного процесса, развития обучающихся. Владение и использование ИКТ – необходимость времени, связанная с умением работать с информацией различными способами.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии (ИКТ), учебный процесс, проектная деятельность, работа с информацией.*

Андатпа

Мақалада оқуға деген ынтасын арттыру, оқу үдерісінің тиімділігін арттыру, оқушылардың дамуын арттыру мақсатында орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ–ны қолдану тәжірибесі сипатталған. АКТ–ны иелену және пайдалану ақпаратпен әртүрлі тәсілдермен жұмыс істеу қабілетімен байланысты уақыт қажеттілігі болып табылады.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар (АКТ), оқупроцесі, жобалықіс–әрекет, ақпаратпен жұмыс.*

Abstract

The article describes the experience of using ICT in the lessons of the Russian language and literature in order to increase motivation for learning, the effectiveness of the educational process, and the development of students. Possession and use of ICT – the need for time associated with the ability to work with information

Key words: *information and communication technologies (ICT), educational process, project activities, work with information*

Информационно – коммуникационные технологии нашли свое применение в образовании неслучайно:быстро изменяется мир, быстро устаревает информация, которая была актуальна еще вчера. Кроме этого, вся планета стала свидетелем и участником карантина по COVID–19, который затруднил коммуникацию, переведя все образовательные услуги в онлайн–формат. Международная организация ЮНЕСКО считает, что «ИКТ могут способствовать обеспечению доступности и справедливости образования, повышению качества обучения и преподавания и профессиональному развитию учителей. Кроме того, при наличии соответствующей политики, технологий и потенциала, ИКТ может содействовать совершенствованию управления, руководства и администрации в области образования». [1]

Современное образование уже немыслимо без применения ИКТ.Во время карантина весь образовательный процесс шел через применение таких платформ как ZOOM, Meet. Они позволяют динамичные потребности учебного процесса перенести в онлайн формат, удовлетворяя все стороны образовательного процесса: общение с учащимися и родителями– с одной стороны, предоставление доступных образовательных услуг – с другой. Во время карантина и сейчас на этих платформах проходят всевозможные курсы повышения для учителей, методические семинары, направленные на повышение профессионального уровня педагогов.

Я как учитель использую ИК технологии на своих уроках. Конечно, учебник остается инструментом и помощником учащимся, но ИКТ – это дополнительные возможности учения. Поэтому

ИКТ и учебник– это целое: с помощью ИКТ интенсифицируется информационное взаимодействие между субъектами информационно–коммуникативной предметной среды, результатом является формирование более эффективной модели обучения, позволяющей увеличить его плотность, активизировать работу учащихся. Кроме этого ИКТ – это средство доступа к учебной информации, обеспечивающее возможности поиска, сбора и работы сразнообразными первоисточниками.

Начну с использования различных медиаресурсов.Медиаресурсы как источникинформации позволяют интегрировать на уроке несколько видов искусств– литература (художественный текст) – музыка (например, романс на стихи) – произведения искусства (картины, скульптуры, фильмы и др.). Их можно применять на разных этапах урока. Например, наэтапе вызова для создания проблемной ситуации, для привлечения внимания, создания интриги. Причем, если мы возьмем современное музыкальное произведение, исполняемое опять же современной группой, то эффект будет больше. Например, когда мы говорили о творчестве футуристов в 11 классе, мы слушали группу Uma2rman с их песней «Звёзды», а потом читали В.Маяковского «Послушайте». Молодежный стиль привлек внимание учащихся, они говорили о том, что неважно, в каком веке ты живешь: есть вечные непреходящие ценности – любовь, красота, чувства. Они волновали когда–то футуриста В.Маяков–ского, они волнуют и современных читателей, поэтов и музыкантов.На уроке по теме «Война в жизни людей» с одиннадцатиклассниками размышляли над вопросом: уйдет ли когда – нибудь память о Великой Отечественной войне, забудутся ли со временем события тех лет. Звучали разные мнения. Потом им было предложено послушать песню популярного в молодежной среде певца SHAMANA, которая называется «Встанем». Она произвела на них глубокое впечатление, они говорили, что не знали, что у него есть песни на тему войны. Ну и вывод– если молодежь поет такие песни, то памяти о войне быть. Таким способом можно реализовать цель, на сравнение разных видов искусства, представленную в программе 11 класса. Она сформулирована так – сравнивать художественное произведение с произведениями других видов искусства, характеризуя сходства и различия, влияющие на целостное восприятие образов, проблематики, оценивая степень эмоционального воздействия.

Как в 9–10 классах при изучении творчества А.С.Пушкина не обратится к такому замечательному проекту Леонида Парфенова, как «Живой Пушкин». Это замечательный докумен–тальный фильм, снятый интересно, доходчиво. Он приоткрывает перед учащимися историю жизни великого русского писателя и поэта, трагические и счастливые моменты, делая его для учащихся ближе, понятнее. Не самые простые главы для уроков, но нужные. Что было до первой Болдинской осени. Глава «Сватовство» – про Наталью Гончарову, параллели с Наташей Ростовой. Глава «Путешествие в Арзрум» – про Кавказ, Тифлис, тридцатилетие поэта, про Александра Сергеевича Грибоедова, город Карс, про Бенкендорфа, тайный полицейский надзор.

К таким ресурсам можно отнести и художественные фильмы. Например, фильм «Лермонтов», (2014г), который будет интересен для учащихся старших классов. На уроках литературы использую видео и аудиозаписи. Например, интересно посмотреть, как выглядел С.Есенини послушать авторское чтение. Все эти возможности дает использование видео и аудиозаписей. Это оживляет урок, делает эмоционально – насыщенным. На уроках анализа литературного произведения предлагаю просмотреть экранизацию произведений (отрывки). Чаще всего мы делаем это после чтения и подробного анализа эпизода произведения. Сопоставление собственных представлений о героях с режиссерским вариантом помогает лучше понять идейно – художественное содержание произведения.

Сейчас старшеклассникисоздают свои собственные медиапроектыв форме буктрейлеров. «Буктрейлер (англ. booktrailer) – это короткий видеоролик, рассказывающий в произвольной художест–венной форме о какой–либо книге. Цель таких роликов – реклама книг и пропаганда чтения, привле–чение внимания к книгам при помощи визуальных средств, характерных для трейлеров к кинофильмам». [2] Здесь развиваются и творческие способностиучащихся иих умения работать с различными ресурсами, программами, позволяющими монтировать видеоролики. Так учащиеся 10 классов представили свои буктрейлеры по роману А.С.Пушкина «Евгений Онегин», по роману М.В.Лермонтова «Герой нашего времени». Были представлены ибуктрейлерыпо окончанию изучения романа Ф.М Достоевского «Преступление и наказание». Такой визуальный материал, созданный самими учащимися, является не только отличнымдидактическим средством, но и мотивационным, Кроме этого,реализуются цели учебной программы.

Одной из форм применения ИК технологий является оформление обложки к прочитанным произведениям.В процессе работы над обложкой необходимо знание текста, кроме этого можно обложку сделать при помощи различных графических редакторов, программ. Это повышает компью–терную грамотность обучающихся, способствует расширению их кругозора.При этом предполагается активное общение, имеется возможность задавать вопросы и делать необходимые отступления и пояснения, коллективно рассматривать и обсуждать представленные работы.

Популярной и актуальной формой остается создание учащимися презентаций к уроку, сделанных по моему заданию самостоятельно и оформленных в программе MicrosoftOfficePowerPoint, MovieMaker, Google презентации.

Использование ИКТ на уроках русского языка позволяет разнообразить формы работы, деятельность учащихся, активизировать внимание, повышает творческий потенциал личности, позволяет экономить время, более эстетично оформлять наглядность. На уроках русского языка возможно проведение занятий на компьютерах сиспользованием электронных тренажеров «Курс русского языка», «Русский язык. Репетитор». Я использую в своей работе также LearningApps – полностью бесплатный онлайн–сервис, позволяющий создавать интерактивные упражнения для проверки знаний. Если с помощью одного сервиса мы можем создать викторину, а с помощью другого– например, кроссворд, то сервис LearningApps – универсальный инструмент для создания дидактических интерактивных упражнений.Интерактивное упражнение – это творческое учебное задание, которое требует от учащихся не простого воспроизводства информации, а содержит больший или меньший элемент неизвестности и имеет, как правило, несколько подходов. Плюс этого сервиса в том, что там очень много уже готового разнообразногоматериала, который можно использовать на уроках. Типы заданий–найди пару, задания на соотнесение, задания на заполнение пропусков, викторины и т.д. Применение этого онлайн –сервиса экономит время подготовки учителя к урокам, а на уроке позволяет быстро закрепить илипроверить изученный материал. К плюсам можно отнести и то, что создавать интерактивные модули по готовым шаблонам может как учитель, так и учащийся. Поэтому его можно использовать и при выполнении домашней работы, например,на созданиеупражнения по изученной на уроке теме.Можно сказать, что с этим сервисом мы учимся играя.

Таким образом, использование ИКТ на различных этапах урока позволяет:
– повысить интерес, мотивацию учебной деятельности;
– осуществлять дифференцированный подход;
– за один и тот же промежуток времени выполнять больший объем работы;
– облегчить процесс контроля и оценки знаний;
– развивать навыки учебной деятельности.

Список литературы:

1. ЮНЕСКО. RUИКТ в области образования https://ru.unesco.org/themes/ikt–v–oblasti–obrazovaniya
2. Википедия. Буктрейлер https://clck.ru/APLyV

ӘОЖ 37.02

ИНФОРМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ЖАҢА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ, АҚПАРАТТЫҚ–КОММУНИКАТИВТІК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІН ҚОЛДАНУ

Турмагамбетова Айдана Канатбайкызы
С.Мәуленов атындағы гимназияның
информатика пәні мұғалімі (педагог)
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: aidok_t91@mail.ru

Аңдатпа

Информатика пәнін оқытуда жаңа педагогикалық ақпараттық–коммуникативтік технологиялардың мүмкіндіктерін қолданудың пайдасы және жолдары, кәсіптік білім беруге баулу жазылған.

Түйінді сөздер: *ақпараттық – коммуникативтік технология,ақпараттық құралдар.*

Аннотация

Написано об использовании возможностей новых педагогических информационно–коммуникационных технологий в обучении и информатике.

Ключевые слова*: информационные и коммуникационные технологииинформационные инструменты.*

Abstract

It is written about the use of the possibilities of new pedagogical information and communication technologies in teaching and informatics.

Key words: *information and communication technologies, information tools.*

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев жолдауында айқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Қазақстанды дамыған 50 елдің қатарына жеткізетін, терезесін тең ететін – білім». Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында

оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде. Жаңа технологияны меңгеруде мұғалімнің жан – жақты, білімі қажет.

Қазіргі мұғалім:

Педагогикалық үрдісте жүйелі жұмыс жүргізе алатын;

Педагогикалық өзгерістерге тез төселетін;

Жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын;

Оқушыларменортақтілтабысаалатын;

Білімді, іскер, шебер болу керек;

Жаңа педагогикалық технологияның ерекшеліктері – өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан – жақты дамыту. Инновациялық білімді дамыту, өзгеріс енгізу, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтарды өмірге әкелу. Бұрынғы оқушы тек тыңдаушы, орындаушы болса, ал қазіргі оқушы – өздігінен білім іздейтін жеке тұрға екендігіне ерекше мән беруіміз керек.

Қазіргі оқушы:

Дүниетаным қабілеті жоғары;

Дарынды, өнерпаз;

Іздемпаз, талапты:

Өз алдына мақсат қоя білу керек;

Осындай тұлғаны дамыту үшін оқытудың жаңа технологиясы қажет. Оқыту үрдісінде осындай әдістерді пайдалану мұғалімнің өзінің шеберлігі қарай жүзеге асады.

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Бүгінгі білім мазмұны мұғалім мен оқушының арасындағы байланысты субъективті деңгейде көтерудегі демократиялық бастама–лардың барлығы мұғалімдер арқылы жүзеге асырылады. Мұғалім қоғам айнасы.

Қазіргі таңда дәстүрлі оқыту әдістемесінің заман талабына сай толық білім беруге, меңгертуге кепілдік бермейтіндігін мектеп тәжірибесі көрсетіп отыр. Сондықтан жаңартылған әдістемелік жүйенің оқыту үрдісінде іске асу үшін оны технологияландыру қажеттілігі туады. Білім беру үрдісін ақпарат–тандыру – жаңа ақпараттық – коммуникативтік технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу – тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді. Қазіргі кезде біздің қоғамымыз дамудың жаңа кезеңіне көшіп келеді, бұл кезең ақпараттық кезең, яғни компьютерлік техника мен оған байланысты барлық ақпараттық – коммуникативтік технологиялар педагогтар қызметінің барлық сала–ларына кірігіп, оның табиғи ортасына айналып отыр. «Білім берудегі ақпараттық – коммуникативтік технологиялар» ұғымы «оқытудың жаңа ақпараттық технологиялары», «қазіргі ақпараттық оқыту технологиялары», «компьютерлік оқыту технологиялары» және т.б., тіркестермен тығыз байланысты.

Ақпараттық –коммуникативтік технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Ақпараттық әдістемелік материалдар коммуникативтік байланыс құралдарын пайдалану арқылы білім беруді жетілдіруді көздейді.

Ақпараттық – коммуникативтік технологиялардың келешек ұрпақтың жан–жақты білім алуына, іскер әрі талантты, шығармашылығы мол, еркін дамуына жол ашатын педагогикалық, психологиялық жағдай жасау үшін де тигізер пайдасы аса мол.

Ақпараттық – коммуникативтік технологияны бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуға және оның мүмкіндіктерін әлемдік білімдік ортаға енудегі сабақтастыққа қолдану негізгі мәнге ие болып отыр.

Ақпараттық – коммуникативтік технологияны пайдалану жөніндегі қызметтің мақсаты: үйрену–шінің шығармашылық әлеуметін дамыту; коммуникативтік әрекеттерге қабілетті болуды дамыту; сараптамалық – зерттеу қызметі дағдыларын дамыту; оқу қызметі мәдениетін дамыту; оқу–тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерін қарқындандыру, оның тиімділігі мен сапасын арттыру; қазіргі қоғамның ақпараттануымен байланысты пайда болатын әлеуметтік тапсырысты өткізу.

Ақпараттық – коммуникативтік технологияны пайдаланудың мәні компьютерлік техниканың мүмкіндіктерін баланың жеке тұлғасын дамыту проблемасының маңына топтасқан дидактикалық – әдістемелік проблемалық міндеттерді шешуге бағындыру болып табылатындай. Сондай–ақ педагог–тың компьютерлік сауаттылығы ақпараттық – коммуникативтік технологияны пайдаланудағы жеке тәжірибесін тұжырымдау есебінен сапалы түрде артады [1, б. 66].

Қазіргі заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым–қатынасына ақпараттық коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Осы орайда келешек қоғамы–мыздың мүшелері – жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру қоғамның алдында тұрған ең басты міндет.

Ақпараттық мәдениетті, сауатты адам – ақпараттың қажет кезін сезіну, оны тауып алуға, бағалауға және тиімді қолдануға қабілетті, ақпарат сақталатын дәстүрлі және автоматтандырылған құралдарын пайдалана білуі керек.

Адамзаттың қолы жеткен ең үлкен табыстарының бірі – осы ақпарат. Бірақ оны шектен тыс ашық қолдана берсе, жастар санасын улайтын да нәрсеге айналып кетуі мүмкін. Бұл ақпараттың пассивті түрде пайдаланатын бөлігінің артуына байланысты болып отыр. Интернеттің кең таралуына орай ақпарат таратудың бақылауға көнбейтін кері процесінің күннен–күнге артып бара жатқаны байқалады.

Қоғамның қарқынды дамуы, көбіне оның білімімен және мәдениетімен анықталады. Сондықтан, біздің ойымызша, білім жүйесін құру, қоғамды мына күнде дамып отырған әлемге дайындау – бүгінгі күннің ең негізгі және өзекті мәселесі.

Бүгінгі басты бағыттардың бірі – білім беру үрдісін ақпараттандыру. Жаңа ақпараттық–коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы құзырлы оқушы даярлау. Ал, оның негізі–мектеп. Оларға тәлім–тәрбие берудің алғы шарты – дарын иелерін жастайынан таңдай білу. Олардың ерекше қабілеттерінін жетілдіру және көрсету. Қазіргі кезде білім беру жүйесі моделін құрастыруға жаңа бағыттар мен көзқарастар іздестірілуде, оның мақсаты–бала дарындылығын ашу, дамыту барысында озық әдіс–тәсілдерді пайдалану.

Қазіргі уақытта оқушыларға сапалы білім беруде жаңа ақпараттық технологиялардың, оның ішінде мультимедиалық технологияларының атқаратын ролі ерекше. Мұғалімнің кәсіптік деңгейі мен оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін компьютердің мүмкіндіктерін толық пайдалану қажеттілігі туындап отыр.

Ақпараттық технология – қазіргі компьютерлік техника негізінде ақпаратты жинау, сақтау, өндеу және тасымалдау істерін қамтамасыз ететін математикалық және кибернетикалық тәсілдер мен қазіргі техникалық құралдар жиыны.

Коммуникация – ақпаратты тасымалдап жеткізу әдістері мен механизмдерін және оларды жазып жинақтап жеткізу құрылғыларын қамтитын жалпы ұғым .

Ақпараттық – коммуникативтік технология құралдарын меңгеру, жаңа элементтің енгізілуінің негізінде адам қызметінің өзгеруі сияқты мәселелер көп уақыттан бері психологтарды қызықтыруда. 1937 ж. Л.С.Выготский былай деп жазған: «Адамның өмір сүру процесіне құралдың ендірілуі осы құралды қолдану және басқарумен байланысты көптеген жаңа қызметтерді өмірге әкеледі, осы құрал орындай алатын көп жай процестерді керек емес қылады, психикалық процестер және олардың ұзақтылығын, интенсивтілігін, жүйелілігін өзгертіп, бір қызметті екінші қызметпен ауыстырады, қысқаша айтқанда, бүкіл өмір сүру құрылымын өзгертеді». Ақпараттық – коммуникативтік технология құралдары оқушыларға жаңа ақпарат көздеріне жол ашады, жеке жұмыс пен білім алудың нәтижелілігін, тиімділігін көтереді, кәсіби дағдыларды қабылдау және бекіту үшін мүмкіндіктер береді, қашықтықтан оқытудың жаңа формалары мен әдістерін жүзеге асыруға мүмкіндіктер ұсынады.

Ақпараттық – коммуникативтік технология құралдары, ашық білім беру жүйесінде, мұғалім–дерге осы уақытқа дейін қол жеткізе алмаған, оқыту мазмұнын жылдам жаңарту және жаңа білім мен технологиялар пайда болған сайын оқыту жүйесін жаңадан құру мүмкіндіктерін береді. Ақпараттық технологиялар мұғалімді дәстүрлі оқыту жүйесіне тән күнделікті оқыту материалын баяндау сияқты қызмет түрлерінен босата отырып, мұғалімге еңбек етудің интеллектуалды формаларын ұсынады.

Қазіргі таңда білім саласы қызметкерлерінің алдында тұрған басты мақсат – ақпараттық – коммуникативтік технологиялары арқылы білім мазмұнын жаңарту. Қазіргі заман қоғамын ақпарат–тандырудың басты бір бағыты білім беру жүйесін ақпараттандыру болып табылады. Ақпараттық – коммуникативтік технология дегеніміз – адам қызметінің барлық түрінің ақпаратын өңдейтін жүйелі және бұқаралық әдіс–тәсілдері мен амалдарының жиынтығы.

Ақпараттық – коммуникативтік технология – мұғалімнің өз жұмыстарының әдістері мен ұйым–дастыру түрлерін түбегейлі өзгертуге, оқушылардың жеке қабілеттелігін дамытуға, оқудағы пәнаралық байланысты күшейтуге, оқу процесін ұйымдастыруды үнемі жаңартып отыруға мүмкіндік береді. Ақпараттық – коммуникативтік технология жағдайындағы жалпы оқыту үрдісінің функциялары: оқыту, тәрбиелеу, дамыту, ақпараттық болжамдау және шығармашылық қабілеттерін дамытумен анықталады

Қазіргі заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым–қатынасына ақпараттық – коммуникативтік технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Келешек қоғамның бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру қоғамның алдында тұрған ең басты міндет.

Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз – білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру процесі. Бұл процесті іске асырудан негізгі құрал компьютер болып табылады. Компьютер – білім беру ісіндегі бұрын шешімін таппай келген жаңа, тың дидактикалық мүмкіндіктерді шешуге мүмкіндік беретін зор құрал [2, б. 4–5].

Ақпараттық – коммуникативтік технологияны оқу–тәрбие үрдісіне енгізуде мұғалім алдына жаңа бағыттағы мақсаттар қойылады: Өз пәні бойынша оқуәдістемелік электронды кешендер құру,

әдістемелік пәндік Web –сайттар ашу;Жалпы компьютерлік желілерді пайдалану; Бағдарламалау ортасында инновациялық әдістерді пайдаланып, бағдарламалық сайттар, құралдар жасау. (мультимедиалық және гипермәтіндік технологиялар). Қашықтықтан оқыту (Internet желісі) барысында өздігінен қосымша білім алуды қамтамасыз ету.

Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды пайдалана отырып, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім берсе, оқушылардың қызығушылығы арта түсері анық. Мұғалім мен оқушының интерактивтік шығарма–шылығы шектелмейді. Оны қойылған мақсатқа дұрыс бағыттай білудің маңызы зор. Бүгінгі шығып жатқан методикалық инновациялар оқытудың интерактивтік методымен байланыстырылған.

- Интерактивтік оқыту – бұл, ең алдымен оқушы мен мұғалімнің қарым–қатынасы тікелей жүзеге асатын сұқбаттасып оқыту болып табылады.
- Интерактивті тақтамен жұмыс істеудің артықшылықтары:
- Бағдарлама бойынша барлық сынып оқушыларына қолайлы;
- Web–сайттарды, басқа да құралдарды қолдана отырып жаңа материалдарды түсіндіруге, меңгеруге қолайлы;
- Берілген материалды әсерлі жеткізуге және оны сынып оқушылары арасында талқылауға үлкен мүмкіндіктер туғызады;
- Интерактивті тақта сыныптағы барлық оқушылардың басты назарына айналуына байланысты орталықтан демонстрациялауға қолайлы жағдай туғыза алады;
- Мұғалімнің де, оқушының да шабытын, қызығушылығын арттырып, сабақты тартымды өткізуге ынталандырады;
- Оқушы алдына жаңа материалды жанды түрде көрсете отырып, танымдық қабілетін арттыруға мүмкіндік алады.

Білім беруде компьютерлік технологияның барлық мүмкіндіктерін интеграциялау оқушылардың өзіне және өз біліміне қатысты танымдық қызметін, шығармашылық талабын, белсенді бағыттарын ынталандыруға көмектеседі. Сонымен, интерактивтік тақта сабаққа қатысушылардың барлығының ойын бір ортаға жинақтап, қажет ақпаратты өңдеу арқылы жалпылаған ақпараттық біліктілікті қалып–тастыратын тиімді құрал болып табылады. Алдын ала дайындаған оқу материалдары – презента–циялар, мәтіндік, графикалық ақпараттық объектілер – сабақтың жақсы өтуін және барлық ақпарат түрлерін қолдануды қамтамасыз етеді. Бұл оқушының сабаққа деген қызығушылығын, әрі өз бетінше іздену қабілетін арттырады. Бұл сапалы білім берудің ең басты факторы болып табылады. Осындай әдістермен жасалған теориялық талдаулар үздіксіз жыл бойында жүзеге асырылып отырса, бала жаттығып, өз бетінше ізденіп, жаңалық ашуға, зерттеу жұмыстарын жасауға дайындалады. Осы арқылы қоғамдағы түрлі қайшылықтар мен жағдайларды, халқымыздың мәдени құндылықтарын өздігінен пайымдауға қадам бастайтын, рухы мықты азамат тәрбиелейміз. Сабақтың қызықты да түсінікті болуы мұғалімнің шеберлігі мен ізденімпаздығына тікелей байланысты.

Жаңа коммуникациялық технологияларды пайдаланудың басты мақсаты – оқушылардың оқу материалдарын толық меңгеруі үшін оқу материалдарының практикалық жағынан тиімді ұсынылуына мүмкіндік беру. Бұл мақсаттарға жету жолында электрондық оқулықтар, тексеру программалары, оқыту программалары сияқты программалық өнімдер қызмет етеді. Білім саласында компьютер оқушы үшін оқу құралы, ал мұғалім үшін жұмысшы болып табылады. Оның қолданылуы нәтижелі болуы үшін бағдарламалық құралдар толық түрде мұғалімнің және оқушының алдына қойған мақсатына жетуін және шығару жолдарын қамтамасыз ету керек [3, б. 17].

Компьютер және ақпараттық технологиялар арқылы жасалып жатқан оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашуы керек. Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық техноло–гиялардың тиімділігі жоғары деп есептейміз.

Соңында, қорыта айтатын болсақ, АКТ – ның ғылыми тұрғыда артықшылығы жеке тұлғаның шығармашылық қабілеті, танымдық белсенділігі, өзіне сенімі артады, қосымша материалдарды молынан алады.

«Айтушы ақылды болса, тыңдаушысы дана болады» дегендей, сөзімді қорыта келе, сабақтарымда жаңа технология әдіс – тәсілдерін қолданудың мынадай тиімді жақтары бар екеніне көз жеткіздім:

Оқушының оқуға деген ынтасы артады;

Әр оқушының жеке қабілеті айқындалады;

Үлгерімі нашар оқушыға көңіл бөліп, оларға көмектесу мүмкіндігі туады;

Жақсы оқитын оқушының тереңірек білім алуына жағдай туады;

Әр оқушы өздігінен жұмыс істеуге дағдыланады;

Оқушы өз білімін бағалай білуіне бағыттауға мүмкіндік береді.

Қорыта айтқанда, оқушыларды шығармашылыққа, өз бетімен іс–әрекет етуге бағытталған тапсырмалар саны көбейгенде ғана, өз пікірін айта алатын, оны дәлелдей білетін, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан, үнемі ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, жан–жақты жетілген жас ұрпақ өкілдерін дайындай аламыз.

Демек, жаңа технологиялық әдіс – тәсілдерді пайдалану білім сапасын арттырудың бірден – бір жолы. Оқыту үрдісінде оқушылардың білім қорын молайтуға, белсенділігін арттыруға, шығарма–шылық қабілеттерін жетілдіруге көмегі бар.

Информатика пәнін оқытуда жаңа ақпараттық технологияларды қолданудың маңызы өте зор. Сондықтан, ізденген ұстаздан ғана шығармашыл, дарынды шәкірттің шығары анық.

Әдебиеттер тізімі:

1. Коростылева Л.А. «Психологические барьеры и готовность к нововведениям» СПб., 1996, 66 б.
3. «Информатика негіздері» журналы №4 2008 жыл Ж.Садыбекова «Оқу – тәрбие үрдісінде ақпараттық – коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі» 4–5 б.
4. Б.А.Әлмұхамбетова, М.А.Ғалымжанова «Білім беру жүйесі қызметкерлерінің біліктілігін арттыруда ақпараттық–коммуникациялық технологиялардың қолданылуы» 17 б.

ӘӨЖ 812.7

АКТ–ны САБАҚТА ПАЙДАЛАНУ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫ ФАКТОРЫ БОЛЫП ТАБЫЛАДЫ

Утегенова Айнур Жақсылыққызы
қазақ тілі мен әдебиет мұғалімі
Жітіқара ауданы білім бөлімінің «Мұса Шожанов атындағы
N2 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Жітіқара қаласы, Қазақстан
E–mail: Utegenova.aj@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Мақалада қазіргі таңда мектептерде, соның ішінде, қазақ тілі мен әдебиет пәндерінде ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігі айтылды. Сабақта АКТ–ны сапалы қолда–нуды ұйымдастыру үшін мұғалімнің АКТ құралдарын пайдалану бойынша жеткілікті дайындығы, дамытуы және өзекті тұстары сөз етілген.

Түйінді сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, педагогикалық мәселелер.*

Аннотация

Актуальность и цель. В статье отмечена эффективность использования информационных техно–логий в школах, в том числе по предметам казахского языка и литературы. В целях организации качественного использования ИКТ на уроке упоминается достаточная подготовка учителя, освоение и актуальные аспекты использования средств ИКТ.

Ключевые слова: *информационно–коммуникационные технологии, педагогические проблемы.*

Abstract

Relevance Goal. The article notes the effectiveness of the use of information technology in schools, including in the subjects of the Kazakh language and literature. In order to organize the qualitative use of ICT, the lesson mentions sufficient teacher training, mastering and relevant aspects of the use of ICT tools.

Key words*: information and communication technologies, pedagogical problems.*

Білім беру мекемелерін реформалау мұғалімдерді жаңа технологияларды қолдану арқылы оқу–тәрбие үрдісінің сапасын арттыруға бағыттайды. Бұл мәселе барлық уақытта өзекті. Әрбір мұға–лім сабаққа дайындалар алдында сабақты қалай қызықты, тартымды өткізуге болатынын алға қояды. Қазіргі балалармен заманауи тілде қалай сөйлесу керек? Кабинеттердің минималды жабдықталуы, сабақтағы құрал–жабдықтардан бастап – мәтіндер, оқулық, дәптер, ең жақсы жағдайда жеке жұмысқа бөлінген карточкалар, көбінесе ескі репродукциялар немесе көркем шығармаларға арналған иллюстрациялық материал. Бұл қаншалықты таныс? Қазір көптеген мұғалімдердің сабақтарында бұл өткеннің суреті. Педагогикалық технологиялар мен әдістемелердің алуан түрлілігінің ішінде соңғы уақытта сабақты жандандыруға, пәнге деген қызығушылықты оятуға, материалды жақсы меңгеруге мүмкіндік беретін ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолданатын әдістер ерекше қызығу–шылық тудыруда. АКТ көптеген педагогикалық мәселелерді шешуге қабілетті, шығармашылыққа, кәсіби дағдыларды меңгеруге және бекітуге мүлде жаңа мүмкіндіктер береді, оқытудың жаңа формалары мен әдістерін жүзеге асыруға, атап айтқанда мультимедиялық құралдарды пайдалана отырып, сабақтарды дайындау мен өткізуге мүмкіндік береді.

Мультимедиялық сабақтар үдерісті жаңа сапалы деңгейге көтереді, соның арқасында оқушылардың зерттеушілік қызығушылығы дамиды. Олар өздерінің білімдері мен тәжірибесіне сүйене отырып, еркін және қарым–қатынас жасауға дайын сезінеді. Заманауи оқушы үшін ескірген құралдардың көмегімен емес, ақпаратты осы формада қабылдау әлдеқайда қызықты.

XXI ғасырдың басында біздің өмірімізге мультимедиялық және интернет–технологиялар кеңінен таралып, оларды оқытудың, оның ішінде қазақ тілін оқытудың құралы ретінде пайдалануға мүмкіндік береді. Кез келген оқыту технологиясының ең маңызды ерекшеліктерінің бірі оның оқу циклінің қайталануы, яғни оны кез келген мұғалімнің қайталау мүмкіндігі болып табылады. Ақпараттық технологиялар кез келген мұғалімге дидактикалық және техникалық құралдарды пайдалана отырып, жоғары оқу нәтижелеріне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Қазіргі уақытта ғалымдар мен пән мұғалімдері жасаған бағдарламаларды үш үлкен топқа бөлуге болады: презентациялар, ақпараттық–тренинг және тестілеу. Презентация жаңа тақырыпты хабарлау үшін жақсы. Ақпараттық және оқыту бағдарламалары орындауда күрделірек. Бұл презентация немесе электрондық анықтамалықтарға, сөздіктерге, онлайн пән мұғалімдеріне немесе электронды кітапханаларға сілтемелермен толықтырылған сабақ материалдары бар слайд болуы мүмкін [1, б. 26]. Бақылау әдісі ретінде тестілеу бағдарламалары қазіргі мектептерде өте кең таралған: бұл сұрақтары бар қарапайым карталардан күрделі көп деңгейлі бағдарламаларға дейінгі нұсқалар. Қазір пән бойынша компьютерлік оқыту бағдарламаларының көп саны, сөздіктер мен энциклопедиялар, мұғалім сабаққа дайындық кезінде де, сабақтың өзінде де пайдалана алатын сөздік және мәтіндік деректер қоры. Интернетте әдістемелік және өнертану материалдары бар. Ұзақ уақыт бойы біз, мұғалімдер, АКТ–ны сабақта қолдануға күмәнмен қарайтынбыз, олар мұғалімнің сабақтағы рөлін төмендетеді, ал әдебиет сабақтарында баланың эмоционалдық саласын тәрбиелеп, дамыту қажет деп есептедік және оның жеке басын «технологизациялау» деп ой түйетінбіз. Бірақ бірте–бірте компьютерді меңгерудің алғашқы қадам–дарын жасай отырып, олар технологияның шексіз мүмкіндіктері туралы қорытындыға келді. Қоғамның қарқынды дамуы, мультимедиялық және желілік технологиялардың таралуы заманауи мектепте технологияны сабақта қолдану мүмкіндіктерін кеңейтуге мүмкіндік береді. Мектепте жалпы білім беретін пәндерді оқытуда АКТ–ны пайдалану білім сапасының артуына алып келеді. Тәжірибе көрсеткендей, егер АКТ сабаққа енгізілсе, балалар оқу материалын жақсы меңгереді. Оқушылардың интеллектуалдық және эстетикалық дамуы тұрғысынан рөлі маңыздырақ болады. Олардың ақпараттық мәдениеті қалыптасады, бұл оқушыларды болашақ әлеуметтенуі үшін қажет; балалардың рухани, әлеуметтік, мәдени көкжиегі кеңейіп келеді. В.Г.Белинский: «Жаңа нәрсеге ұмтылмайынша, өмір де, даму да, прогресс те болмайды» деген [2, б. 37]. Бұл сөздер баяғыда айтылған. Ол кезде компьютерлік технологиялар туралы ешкім де ойлаған жоқ. Бірақ, меніңше, бұл сөздер ол туралы, заманауи ұстаз туралы, алға ұмтылатын, барлық жаңалықты, жаңашылдықты игеріп, өз ісінің тәжірибесінде сәтті қолдануға дайын ұстаз туралы.

Қазір бүкіл дүние жүзі біртұтас денеге айналып, ғаламдасу құбылысы жүріп жатқанда, әртүрлі байланыс жүйелері сол дененің жүйке, қан тамырларының рөліне айналған мына заманда интернеттік жүйені меңгермеген ел ерте ме, кеш пе дүние жүзінен келдетін байланыс нәрін жоғалта бастайды. Түрлі елдерде болып жатқан жаңалықтармен танысуда, ақпараттар ағымынан қалыспауда интернет, электронды пошта құралдарының атқарар қызметі мол. Сондықтан білім беруді ақпараттандырудың тағы бір басты бағыттарының бірі – оқушылардың интернет жүйесінде жұмыс істей білуіне жағдай жасау.

Интернет жүйесінде жұмыс істеу оқушыларға әлемдік білім мен ғылым жетістігінен хабардар етіп, оны игеруіне шексіз мүмкіндіктер ашатыны хақ. Интернетті пайдалану арқылы білімін жетілдіре түседі.

Бұл іс қазір қолға алынған. Соның бірі облыстық кадрлар біліктілігін арттыратын және қайта даярлайтын институтында өткізіліп жатқан барлық курс тыңдаушыларына арнайы «Компьютерлік сауаттылық» тақырыбында дәрістер оқылып жүр. Бірақ мектепте компьютерлік сауаттылығын одан әрі дамытуға компьютерлер жетіспегендіктен толық мүмкіндік бола бермейді. Сол себепті де информа–тика пәні кабинетінен басқа әр мектепте компьютермен сабақ өтуге, компьютерлік білімін жетілдіруге арналған кабинет болу керек. Бұл – қазіргі заман талабы.

Қазіргі кезде мұғалім сабақтағы оқушылардың танымдық белсенділік деңгейлерінің төмендеуі, дербес жұмыс істеуге және жалпы оқуға деген ниеттерінің болмауы сияқты мәселелермен жиі кездеседі. Балалардың оқуға деген назарларының жоғалу себептерінің бірі – сабақтардың бір түрлілігі екендігі сөзсіз. Күнделікті ізденудің жоқ болуы оқытуда үзіліске әкеледі , ал бұл тұрақтылықтың көрінуі балалар назарын қиратады. Сабақ құрылымына шығармашылықпен қарау, оның қайталанбастығы, әр алуандығы, түрлі әдістер мен формаларды пайдалануы нәтижелілікті қамсыздандырады. Оқушы–лардың танымдық белсенділіктерін дамытудың тәсілдері өте көп. Осындай тәсілдердің бірі бейнефильмдерді және мультимедиа технологияларды қолдану, ол оқушылардың белсенділік дәрежесін жоғарылатуға мүмкіндік туғызады және оқушылардың назарын аудартады.

Заман ағымына қарай күнделікті сабаққа видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді қолдану айтарлықтай нәтижелер береді. Кез келген сабақта электрондық оқулықты

пайдалану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, қисынды ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Дәстүрлі оқулықты оның электрондық нұсқасына оңай айналдыруға болады.Бұл нұсқаның жетістігі – оны ЭЕМ жадында сақтау мүмкіндігіғ оны компьютерлік желілер арқылы тарату болып табылады. Ақпараттық технологияларды пайдаланудың ғылыми – педагогикалық, әдістемелік негіздері қалыптасу үстінде.

Қазіргі кездегі қолданылатын ақпараттық технологиялар білім берудің әдістемесі, мазмұны мен формасына айтарлықтай әсерететіні байқалады. Оқушылар қазіргі замандық ақпараттық технлогияларды (дербес компьютер, Интернет сервистері, электрондық оқулықтар т.б.) белсенді түрде пайдаланады.

Білім беру процесі – ақпараттық қоғам жағдайындағы жас өспірімдерді жан–жақты даярлайтын процесс болуы қажет. Сондықтан білім беру жүйесінде компьютерлерді пайдаланудың маңызы зор. Өйткені компьютер адам қызметінің барлық саласында еңбек өнімділігін арттыру құралына айналады. Болашақ мамандардың ақпараттық мәдениеті негіздерін қалыптастыру оқушылардың компьютерде жұмыс жасауды игеруімен тығыз байланыста.

Компьютерді мектепте оқытуды практикаға енгізу әлеуметтік, экономикалық, теориялық және практикалық сипаттағы түйінді мәселелерге жол ашып отыр. Атап айтқанда, ғылыми–техникалық прогрестің тез өсу қарқыны жоғары деңгейлі мамандар даярлауда жаңаша оқыту әдістерінің қажеттігін алға қоюда.

Бұл мәселелерді шешудің бірден бір жолы – оқу процесін компьютерлендіру. Компьютерді оқу процесінде тиімді пайдалану үшін оны қолд *Мультимедиалық технологиялар* – бейнелік және аудиоэффектілік, әр түрлі мультипрограммалық мүмкіндіктерді интерактивті программалық жабдықтың басқаруымен орындата алатын электрондық құжаттарды дайындау тәсілдері.

Мультимедиа құралдары деп әр түрлі орталарды: графиканы, гипермәтінді, дыбысты, анимацияны, бейнелік көріністерді пайдалана отырып тұтынушының компьютермен әрекеттесуін жүзеге асыратын ақпараттық және программалық құралдардың біріктірілген кешендерін айтады. Мультимедиа жарнамалық бизнесте, компьютерлік ойындар жасауда кең қолданылады. Мультимедиа технологияларынң қызықты мүмкіндіктері электрондық оқу құралдарын жасауда және де басқа оқып үйренуге арналған материалдар дайындауда көп пайдаланылады. Мультимедиалық технологияларды кеңінен қолдану оқытудың қазіргі компьютерлік технологиялары дамытудың жаңа бағыттарын дамытуға зор үлес қосып келеді.

Сабақта АКТ–ны сапалы қолдануды ұйымдастыру үшін мұғалімнің АКТ құралдарын пайдалану бойынша жеткілікті дайындығы, сонымен қатар оқу үдерісін заманауи деңгейге жеткізуге тиісті ынтасы болуы қажет. Ақпараттық технологиялар ақпаратқа қол жеткізуді жеңілдетіп, вариативті оқу әрекетінің, оны даралау мен саралау мүмкіндіктерін ашып қана қоймайды, сонымен қатар оқыту үдерісін жаңаша, заманауи деңгейде ұйымдастыруға, оны оқушының білімді болуы үшін құруға мүмкіндік береді. оның белсенді және тең құқылы мүшесі. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарына АКТ–ны енгізу білім беруді дамыту идеясын жүзеге асыруға, сабақтың қарқынын арттыруға, жұмыс уақытының жоғалуын минимумға дейін азайтуға, өзіндік жұмыс көлемін арттыруға мүмкіндік берді. Сыныпта және үй тапсырмасын дайындау кезінде сабақты жарқын және қызықты ету. Маған оқушылармен бірге басқа әлемге сүңгуге, тілдік және әдеби процестерді әртүрлі көзбен көруге, олардың қатысушысы болуға мүмкіндік берген АКТ болды. Компьютердің емле және пунктуация ережелерін түсіну бойынша жұмыс істеуге қолайлы жағдай жасау мүмкіндігі мол. Презентация мұғалімге тек лекция оқып қана қоймай, оқушылармен әңгіме жүргізуге, тақырып бойынша сұрақтар қоюға және сол арқылы студенттердің танымдық белсенділігін арттыруға, сыни тұрғыдан ойлауға бағыттауға мүмкіндік береді. Болжам жасауға, алынған ақпаратты талдауға, салыстыруға, жалпылауға, дәлелдеуге үйретеді. Сабақта презентацияны пайдалану – иллюстрациялардың көрнекі әдісін басқа әдістермен бірге қолдану. Иллюстрациялар әсіресе мұғалімнің сөзі зерттелетін объект немесе құбылыс туралы түсінік беру үшін жеткіліксіз болған жағдайда қажет. Слайдта орналастырылған және дұрыс сәттерде пайда болатын түсіндіру, тәжірибе, тәжірибе, дәлелдеу оқушыларды ойлаудың барлық сатыларынан өтуге, әртүрлі ақыл–ой операцияларын қолдануға мәжбүр етеді. Оқушылар өздерінің білім деңгейі мен қабілетін анықтай отырып және оған жетуге ұмтыла отырып, өз іс–әрекетінің мақсатын қояды, жетістікке жету құралдарын таңдайды. «Ал мұғалім жұмысының қиындығы – әр оқушыға жол тауып, әрқайсысына тән қабілеттердің дамуына жағдай жасау. Ең бастысы, мұғалім оқушының өзін тұлға ретінде тануына, өзін, өмірді, дүниені тануға деген қызығушылығын оятуға көмектесуі керек...» [3, б. 46]. Сонымен, әдістемелік сауатты қолданылған жаңа ақпараттық технологиялар оқушылардың танымдық белсенділігін арттырады, бұл оқытудың тиімділігін арттыруға әкелетіні сөзсіз. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарына арналған презентацияларымда кесте, сызба, анықтамалық конспект түріндегі көрнекілік–тердің әртүрлі түрлерін қолданамын, оқушыларға олардың кейбірін толықтыруды немесе жетіспейтін бөліктердің бірін жасауды, сол арқылы мақсат қоюды ұсынамын. сабақтың басында орнату. Сонымен қатар, мен тек статикалық ақпаратты ғана емес, сонымен қатар түсті, графиканы, ойын–сауықты және иллюстрацияларды жандандыруды пайдалана отырып, динамикадағы әртүрлі тілдік құбылыстарды көрсетеміз. Презентациядағы сызбаларды, кестелерді құрастыру уақытты үнемдеуге, оқу материалын

эстетикалық тұрғыдан реттеуге мүмкіндік береді. Тексеру және өзін–өзі тексеруден кейінгі тапсырмалар оқушылардың зейінін белсендіреді, орфографиялық және пунктуациялық қырағылықты қалыптастырады. Әдебиет сабағында электронды оқулықтардағы бейнероликтерді, шығармашылығы зерттеліп жатқан ақындардың өлеңдеріне жасалған музыкалық шығармаларды жиі пайдаланамын [4, б. 18]. Сонымен, музыкалық сүйемелдеумен Абай Құнанбаев, Жамбыл Жабаев және басқа да қазақ әдебиетінің ұлы классиктерінің шығармашылығы бойынша сабақтары өтеді. Кітап оқудың артта қалғаны ғажап емес. Оларды бағдарламалық жұмыстардың мазмұнымен қалай таныстыруға болады? Дәл осы жерде оларға негізделген фильмдер жазылған дискілер көмекке келеді. Әрине, сабақта фильмді толық көруге уақыт жоқ, бірақ жеке эпизодтарды әлі де болса пайдалануға және авторлық мәтінмен салыстыруға болады, сол арқылы тіпті нашар оқитын оқушыларды әдеби шығарманы талдауға қосуға болады, сонымен қатар балаларды үйде көруге фильм ұсына отырып, оларды қызықтырады. Сонымен, оқушыларым Сәбит Мұқановтың «Ботагөз» фильмін үйде отырып толық тамашалады. Кейінірек сабақта олардың талқылауы олардың күшті және әлсіз жақтары туралы қызу пікірталасқа айналады.

Қорытындылай келе, АКТ–ны әр сабақта пайдалану, әрине, шындыққа жанаспайтынын атап өткім келеді. Компьютер мұғалім мен оқулықты алмастыра алмайды. Бірақ олар уақытты үнемдеуге және жұмысыңызды тиімді етуге мүмкіндік беретін тамаша көмек. Сондықтан ақпараттық технология мұғалімнің қолында бар басқа әдістемелік құралдармен бірге қолданылуы керек. Яғни, біз компьютерлік қолдауды өнімді, орынды және қызықты пайдалануды үйренуіміз керек. Заманауи мұғалім оқушының ең маңызды құқықтарының бірі – сапалы білім алу құқығын қамтамасыз ету үшін ең болмағанда жаңа оқу құралдарымен жұмыс істеуді міндетті түрде меңгеруі керек.

Әдебиеттер тізімі:

1. Н.Т.Сартаева Ақпараттық технологиялар негізінде бастауыш сынып оқушыларының зерттеушілік іс–әрекетін мотивациялау. Философия докторы дәрежесін алу үшін дайындаған автореферат. Алматы, 2019
2. В.М.Глушков История информационных технологии М:Образование. 2004. 165 с.
3. Ж.Садуова «Инновациялық технологияларды білім беруде қолдану». // Білім. Алматы, № 5
4. Н.Х.Хамзина Қазақ тілін оқытуда жаңа технологияларды қолдану //Білім айнасы. 2019

ӘӨЖ 37.013.2

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА АЙТЫЛЫМ ДАҒДЫСЫН ДАМЫТУДАҒЫ АКТ–ның РӨЛІ

Файзуллина Арайлым Сериковна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің, педагог–модераторы
Жазықова Толқын Бектепбергенқызы
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің, педагог–модераторы
Габдуллина Гулмира Нигматовна
қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің, педагог–эксперті
Қостанай қаласы білім бөлімінің «№ 19 жалпы білім беретін мектебі» КММ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: ds–arailym@mail.ru

Аңдатпа

Мақалада сөйлесім әрекетінің маңызды бір түрі, соңғы кезде көп қарастырылып жүрген және қазақ тілі сабақтарында кеңінен орын алған айтылым әрекетін меңгертудегі ақпараттық –коммоникациялық технологиялардың маңызы туралы айтылады. АКТ–ны қоллдану арқылы өзге тілді оқушылардың тілге деген қызығушылығын, ынтасын, белсенділігін арттыруға болатыны жайлы сөз етіледі.

Түйінді сөздер: *қазақ тілі,айтылым, технология, инновация, дамыту, дағды.*

Аннотация

В статье говорится о значении информационно–коммуникационных технологий в овладении важным видом коммуникативной деятельности, произносительной деятельностью, которая в последнее время широко рассматривается и широко используется на занятиях казахским языком. Ороли ИКТдля повышения интереса и активности изучающих казахский язык как иностранный.

Ключевые слова: *казахский язык, говорение, технология, инновации, развитие, навык.*

Abstract

The article talks about the importance of information and communication technologies in mastering an important type of communicative activity, pronunciation activity, which has recently been widely considered and widely used in the classroom of the Kazakh language. On the role of ICT to increase the interest and activity of students of the Kazakh language as a foreign language.

Key words: *Kazakh language, speaking, technology, innovation, development, skill.*

Егеменді еліміздің тірегі–білімді ұрпақ.Бұндай ұрпақты тәрбиелеу үшін заман талабына сай білім беруіміз қажет. XXI ғасыр– озық технологиялар ғасыры.Сондықтан білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалану заман талабы. Әсіресе, өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйретуде мұның пайдасы зор.

Тіл үйрету үдерісіндегі ең белсенді заманауи әдістемелік тәсілдердің бірі – ақпараттық коммуникативті оқыту технологиясы. Осы технологияны тиімді қолдана білген ұстаз өз шәкірттеріне білім, тәрбие беруде табысқа жетеді, сол арқылы олардың бойында ойын өзгеге өз бетінше жеткізу қабілетін қалыптастыруға, өзара қарым – қатынас негізіндегі айтылым дағдысын қалыптастыруға ықпал ете алады.

Тілдік қатысым дағдысының бір түрі – айтылым. Айтылым дағдысы арқылы сөйлеуші бір хабарды, ақпаратты ауызша баяндап, екінші біреуге түсінікті етіп жеткізеді. Оқушының қазақ тілінде ойын ауызша жеткізе білуге үйрету үшін, ең алдымен, өмірде оны екінші адаммен түсінісе біліп, ойын ауызша жеткізіп қана қоймай, оған жауап ала біліп, ұғынысып, тілдік қарым–қатынасқа түсе білуге үйрету керек. Коммуникативті оқыту технологиясы негізінде білім беру–оқушыны ауызша (тыңдау, түсіну, сөйлеу)және коммуникацияға (оқу, жазу) тарту яғни, оқылыпжатқан тілдеқарым–қатынас қалыптастыру дегенсөз. Қазіргі заман талабы қазақ тілін білу болса оқушыларға қалайда жақсы меңгертем деген ұстаз оқытудың түрлі тәсілдерін қолданады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ–ны пайдалану арқылы берілетін білім оқу материалын жүйелі беруге, ақпаратты көруге, есте сақтауға, қатысымдық тұрғыдан меңгеруге, қазақша тілдік қатынасты, айтылым дағдысын игеруге мүмкіндік береді. [1, б. 11]

Ең негізгі құрылғы – ғаламтор желісі. Ғаламтор желісінде қолданылатын амалдардың бірі – аудиоматериалмен жұмыс істеу. Аудиоматериалдар сабақта мынадай мақсатта қолданылады: біріншіден, қажетті ақпаратты өте әсерлікпен жеткізеді; екіншіден, оқушының бақылау мен талдау дағдыларын жетілдіреді,үшіншіден, өз пікірін, ойын тұжырымдап айтуға үйретеді.

Қытайдың дана философы Конфуций: «Маған айтып берсең – ұмытып қаламын, көрсетсең – есте сақтаймын, өзіме жасатсаң – үйренемін» деген. Конфуций айтпақшы бала қолымен жасағанда ғана жақсы түсінеді, есте сақтайды. Сондықтан да сабақта АКТ пайдалану қажеттілігі туындайды. АКТ–ні тек қана сабақ кезінде ғана емес, сабақтан тыс уақытта да қолданамыз. Өйткені кез келген деректерді интернеттен алуымызға мүмкіншілігіміз бар. АКТ–ны сабақта қолдану оқушылардың белсенділігін, қызығушылығын арттырады, сыни ойлауға, басқалармен ой бөлісуге, өз тәжірибесін шыңдауға көмектеседі. АКТ–ны қолдану нәтижесінде оқушылардың өз бетімен ізденісі, қызығу–шылығы, белсенділігі, сенімділігі артады. Білімді меңгере отырып, оқушы сын көзбен қарауға, өз ойын еркін айтуға, өз құқықтарын қорғай білуге, ақпарат көздері арқылы ізденуге, білімін толықтыруға жәрдемдеседі. Дарынды және талантты оқушылардың да білімін шыңдауда осы АКТ–ның қосар үлесі мол. [2, б. 7]

АКТ–ны қолдану «Қазақ тілі» пәнінің оқу бағдарламасында төмендегідей көрініс табады: оқытудың сапасын арттыру үшін сабақта жаңашыл әдістер мен ақпараттық технологияларды пайдалану;ғаламтор ресурстарымен жұмыс жасайды (мысалы, веб–сайттағы ақпаратты оқу, керекті материалды іріктеу, жеке құжат немесе файл ретінде көшіру және сақтау); мәтін және слайдтармен жұмыс істеу үшін қарапайым бағдарламадан күрделірек бағдарламаға көшу (Word, Power Point); ақпаратты өңдеп, электронды түрде жеке құжат ретінде сақтау үшін жабдықтарды (принтер, сканер, сандық фотоаппарат) пайдалану; электронды оқулықтарды пайдалану; тақырыпқа байланысты медиақұралдарды қолдану;ақпаратты саралап, зерттей алу.

Коммуникативті оқыту ұстанымы:тілдік дағдыларды дамыту.Қазақ тілі пәніненайтылым сөйлеу әрекеттерін дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:тыңдауға, мазмұнын түсінуге әр түрлі жанрдағы мәтіндерді ұсыну; шығарманы қайталап тыңдау, негізгі ойды анықтау; тыңдалған шығарма бойынша сұрақтар қою;шығарма бойынша жоспар құру; тыңдаған шығарманың белгілі бір бөлігін өз сөзімен айтып беру; шығарманың мазмұны бойынша қарама–қарсы пікір айту, дәлелдеу; шығарманы өз қиялымен өзгертіп аяқтау;мәтіндегі оқиғаларды, іс–әрекеттерді салыстыра талдай алу; ұсынылған тақырып бойынша сұхбат алу немесе сұхбат беру және нәтижесі бойынша ауызша есеп беру;жоспарланған тақырыптар бойынша пікірталас ұйымдастыру; жұпта ым–ишараны пайдаланып, оқиғаны жазуға дайындалу (мысалы, «Бағытталған оқу» және «Бағытталған жазу»); ауызша айтылғанды түсіну және сұрақтарға жауап бере білу;берілген тақырып бойынша диалог құрастыру. [3, б. 34]

Айтылым дағдысын меңгертуде 1 сынып оқушыларына «Меморис» платформасы арқылы жасалған сөздік жұмысы өте тиімді. «Меморис» – жанданған фото әсерін беретін кәсіпиплатформа. Бұл платформа арқылы оқушылар сөздерді өздігінен жаттай алады. Бағдарламамен жұмыс жасау үшін келесі әрекеттерді жасау керек:

- «Меморис» платформасының бағдарламасын «Google Play» немесе «App Store» ден жүктеп аламыз.
- «QRкод»–ты жүктепаламыз.

– «Меморис» бағдарламасында жасалған жандану әсері бар тақырыптық карточка әзірлейміз.

– «QRкод»–ты сканерлеу арқылы суретті жандандырамыз.

– Оқушылардың «Меморис» бағдарламасының көмегімен жаңа сөздерді меңгеру қабілет–терін былайша жіктеуге болады:

– Қанағаттанарлық: сурет бойынша атайды, сәйкестендіреді, сөздерді белгілейді, топтас–тырады, қайталайды.

– Жақсы: сұраққа жауап береді, рөлдік ойынға қатысады,үлкеннің көмегімен жауаптың дұрысын анықтайды, салыстырады.

– Өте жақсы: өз ойын жеткізе алады, сұрақ қояды, басқа тақырыптарға қызығушылық тудырады, үлкенің көмегіне жүгінбейді.

«Меморис» бағдарламасы оқушының жаңа сөздерді меңгеруіне ықпалын тигізеді. Оны білім алушылардың «Меморис» бағдарламасымен жұмыс жасай алғанынан көруге болады. Оқушылар жаңа сөздерді жаттау үшін тыңдалым әрекеті арқылы суреттерді таныды. Аудионы тыңдай отырып, сөздерді сурет арқылы сәйкестендірді, тақырыптар бойынша жаңа сөздерді меңгерді. Жаңа сөздерді мұғалімнің және ата–ананың көмегінсіз өз бетімен меңгере алды. Сабақтағы белсенділіктері артты. Дәлел ретінде оқушылардың жұмыс істеу кезіндегі фото–видеолары және ата–аналардың пікірлерін ұсына аламын.

Оқыту үрдісінде ақпараттық технологияны қолдану оқушылардың айтылым дағдысын, білім сапасын жақсартуға көмектеседі. Сонымен бірге кейде қол жетпейтін көрнекіліктерді пайдалануға, білім мен мәліметтерді әр түрлі формада ұйымдастыруға көмектесе алады.

Қазақ тілі мен қазақ әдебиеті пәнін оқытуда да ақпараттық технологияларды қолданудың мүмкіндіктері өте мол. Мәселен, 7–сыныпта әдебиетпен танысу батырлар жыры түсініктен басталады. Бұл блокта оқушылар жыраулар поэзиясымен, шешендік сөздер т,б, сияқты ауыз әдебиеті үлгілерімен танысады. Оқушылардың батырлардың, шешендердің, жыраулардың жырларын түсініп, есте сақтауын қамтамасыз ету мақсатында интерактивті тақтаның көмегі зор. Дулат Бабатайұлының, Сүйінбай Аронұлының, Абайдың өмірлерімен танысып, шығармаларын түсінеді. Оқушыларға әуелі слайд көрсету арқылы өлең авторының өмір жолымен таныстырып, осы өлеңнің шығу тарихына ерекше тоқталып, мазмұнын меңгертіп, электронды оқулықта берілген әр түрлі интерактивті тапсырмаларды орындатамын. Мұғалім тақтаның сурет салу редакторы арқылы тақтада мақалдарды ребус түрінде береді, оқушылар сол ребусты шешеді. Келесі сабаққа өздері де ребус ойлап тауып, тақтаға салып, басқа оқушылардың шешуін сұрайды. Өлең авторларының өмір жолымен хоноло–гиялық кестелер құрастырады. Орта буын оқушылары 6–7 сыныпта «Қазақстан қалалары» деген тақырыпта өздерінің слайдтарын жасап, қалаларға экскурсияны интерактивті тақтамен жүргізеді. Жоғары сыныптарда роман, әңгімелерді оқыту үлкен қиыншылықтарға әкеп соғады, себебі балалар кітап оқып отырғаннан компьютерде көбірек отырғанын қалайды. Осы мәселенің шешуін де ақпараттық технологиялар көмегімен табуға болады. Мәселен, романды оқуға екі немесе үш сағат берілсе, білімді бекіту сабағында электронды оқулық бойынша тест және т.б. бақылау түрлерін өткізу, оқушылармен пікірталас жүргізуге болады. Үй тапсырмасы ретінде шығармашылық топ құрып, соларға осы роман немесе әңгімеден үзіндіні кино қылып түсіріп, келесі сабақта интерактивті тақта арқылы сол киноны сыныпқа көрсетуге болады. Міне, осындай ақпарат құралдарының көмегімен сабаққа қатысу белсенділігі төмен оқушылардың да қызығушылығын арттыруға болады. Мәтін көлемі де шағын болғаны дұрыс. Тақырыпқа қатысты сөздік санының көлемі 7–10 сөзден аспағаны дұрыс. Тақырыпқа қатысты мәтіндер сөйлеу мәдениетін қалыптастыруға көп көмегі бар. Оқушылардың жеке шығарма–шылық шеберлігін көтереді. Сабақтағы материалдар сапасы жағынан биік болуы, сөйлеу, сұхбат алу амал–әрекеттерін бірде баяу көрсетілсе, екіншісінде шамалы жылдамдықпен беріп, түсінбеген жерлері бар болса анықтап, қайта көруге немесе тыңдауға да мүмкіндік туғызады. Тілді жақсы меңгеру үшін интерактивті ортаның болуына әсер етеді және қарым–қатынастық механизмінің пайда болуына ықпал етеді.

Қазақ әдебиеті сабақтарында ақпараттық технология келесі жұмыс түрінде де қолданысын табады. Бұл оқушылардың аса шығармашылығын талап ететін жұмыс. Бұл жұмыс түрін жүргізгенде оқушылар техникалық құралдарды қолдану арқылы жобасын дайындайды. Мәселен, сабақта ақын–жазушының шығармашылығымен танысу үшін арнайы топ құрылып, тақырып бойынша терең мағлұмат жинап, онымен бүкіл сыныпты таныстыру мақсатында балалар кітапханаға барып ізденіп, тақырыпқа байланысты материалдарды суретке түсіріп, жалпы толық бейнематериал жинақтайды. Жиналған мағлұматтарды компьютер арқылы өңдеп, қысқаша деректі фильм етіп шығарады. Содан соң бұл фильмді сабақ үстінде сынып назарына ұсынады. Осындай өзгеше жұмыс түрлерін өткізу арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың пәнге деген қызығушылығын оятуға, тілді үйренуге, дарынды тұлғаны қалыптастыруға әбден болады. [4, б. 31]

Еліміз болашағын жоғары ақпараттық–коммуникациялық технологиялармен тығыз байланыс–тырып отырған бүгінгі күні, мектептер алдындағы әсіресе мұғалімдер алдындағы басты міндет сол болашақтың иесі, қазіргі күні біздің алдымызда отырған оқушыны бәсекеге қабілетті біліммен

қаруландыру болып табылады. Мұғалім – ақпараттанушы емес, оқушының жеке тұлғалық және интеллектуалды дамуын жобалаушы. Ал бұл мұғалімнен ақпараттық құзырлылықты, ұйымдасты–рушылық қабілеттілікті, оқушыларды қазіргі қоғамның түбегейлі өзгерістеріне лайық бейімдеу, олардың зерттеушілік дағдыларын дамыту бағыттарын талап етеді. Компьютерді пайдалану оқушының пәндер бойынша терең танып білуіне ғана емес сондай – ақ, есептеуіш техникамен жұмыс істеу дағдысын қалыптастыру уақыт талабы екенін сезінуіне жағдай жасайды. Кез келген сабақтарда жаңа ақпараттық технологияны пайдалану оқушының қызығушылығын ғана тудырып қоймай, басты білім сапасының артуына әсер етеді.

Қазақ тілін меңгеруде ақпараттық технологияны қолдана отырып, педагогикалық қалыптасқан, жазу, тыңдау, түсіну, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға әбден болады. Ал енді психологиялық жағына келетін болсақ, қазіргі уақыт ағымындағы оқушылардың әрқайсысының үйлерінде әдетте көптеген ойындары бар компьютерлер,ноутбуктар, видеолар мен телевизор бар болғандықтан, олар қоршаған ортаны осындай тәсілмен қабылдауға үйренген.

Қорыта айтқанда, оқушыларды шығармашылыққа, өз бетімен іс–әрекет етуге бағытталған тапсырмалар саны көбейгенде ғана, өз пікірін айта алатын, оны дәлелдей білетін, өмірге деген өзіндік көзқарасы қалыптасқан, үнемі ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, көкірегі ояу, ізденімпаз, өзіндік шығармашылық жұмыспен айналыса алатын жан–жақты жетілген жас ұрпақ өкілдерін дайындауға болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. С.Т.Мұхаметжанова, Ж.Ә.Жартынова, Интерактивті жабдықтарменжұмыс жасаудың әдіс–тәсілдері. Алматы, Педагогика журналы №2 2009 ж. 25 б.
2. Аюбаева Т. Ақпараттық технологияларды оқыту үрдісінде. Қазақстан мектебі 2008 ж, №11, 50 б.
3. М. Мақсұтқанова, Оқыту–тәрбиелеу технологиясы, 2010 ж., №18, 61 б.
4. Г.Байтилеуова, «Ақпараттық технологиялардың тиімділігі». Қазақстан мектебі. 2008 ж. №6–55 б.

УДК 711.7

ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ ЧЕРЕЗ ИГРЫ И РАБОЧИЕ ЛИСТЫ

Фёдорова Татьяна Николаевна
заместитель директора по ИКТ, учитель информатики
КГУ «Общеобразовательная школа №19 отдела образования города Костаная»
Управления образования акимата Костанайской области
г. Костанай, Казахстан
E–mail: zamikt–19@yandex.kz

Аннотация

Основная задача обучения в школе – воспитать творческую, креативно мыслящую, самостоя–тельную и толерантную личность, что подталкивает нас на поиск новых форм и приемов изучения информатики. А так как на сегодня игра в жизни ребенка имеет то же значение, какое у нас взрослых имеет работа, то имеет смысл энергию детей направить на изучение предмета через игру. Игра – подходящий инструмент для достижения цели обучения по предмету информатика.

Ключевые слова: *игра, мотивация, рабочий лист, информатика, обучение информатики.*

Аңдатпа

Мектептегі оқытудың негізгі міндеті–шығармашылық, креативті ойлау, тәуелсіз және толерантты тұлғаны тәрбиелеу, бұл бізді информатиканы зерттеудің жаңа формалары мен әдістерін іздеуге итермелейді. Бүгінгі таңда баланың өміріндегі ойын да маңызды болғандықтан, бізде қандай ересектер бар, содан кейін балалардың энергиясын ойын арқылы тақырыпты зерттеуге бағыттау мағынасы бар. Ойын–информатика пәні бойынша оқу мақсатына жетудің қолайлы құралы.

Түйінді сөздер: *ойын, мотивация, жұмыс парағы, информатика, информатиканы оқыту.*

Abstract

The main task of studying at school is to educate a creative, creatively thinking, independent and tolerant person, which pushes us to search for new forms and methods of studying computer science. And since today the game in the life of a child also matters, what kind of work we adults have, it makes sense to direct the energy of children to study the subject through the game. The game is a suitable tool for achieving the goal of studying in the subject of computer science.

Key words: *game, motivation, worksheet, computer science, computer science training.*

Как повысить потребность в знаниях? Как возникает потребность в знаниях? Как она развивается? Какие педагогические средства можно использовать для формирования у учащихся мотивации к получению знаний? Что сегодня больше всего интересует ребёнка любого возраста? Что удовлетворяет его потребности самоутвердиться перед своими сверстниками? Что заставляет его ликовать и радоваться своим достижениям? Конечно, результат победы! А где он может победить? Конечно же в игре. Это может быть игра на мобильном телефоне, игра на переменке «Горячий пирожок», компьютерная игра, настольная игра. Количество и разнообразие игр настолько велико, что, кажется, всей жизни не хватит для того, чтобы хотя бы раз сыграть в каждую из них.

В своём исследовании протестировала опыт с играми на уроках информатики с учениками четвёртого класса, что укрепило их самостоятельность и вовлеченность. Данный подход по использованию игры для правильной работы на уроке требовало сосредоточенного внимания и сочувствия к тому, что чувствовали ученики. Всегда должен быть баланс между объемом работы и удовольствием, и система должна быть справедливой в отношении баллов для учащихся за их достижения на уроке.

Мотивация – это внутренний процесс, который обеспечивает человека энергией для направления его или ее усилий на удовлетворение потребности [1]. С другой стороны, вовлеченность относится к проявлению этой мотивации; действие способствует достижению цели [2].

Одной из моделей, используемых для определения уровня мотивации в образовании и технологиях, является модель ARCS Келлера (внимание, релевантность, уверенность и удовлет–воренность) [3, 4]. В конце семидесятых годов XX века американский психолог и исследователь систем обучения Джон Келлер обратил внимание на то, что подходы к разработке образовательных программ часто не учитывают мотивацию учащихся.

Эта модель фокусируется на стимулировании и поддержании мотивации обучающихся. Поэтому требуется, чтобы каждая из категорий присутствовала в мотивационных стратегиях, используемых в процессе обучения [3]. Категориями, определенными в модели ARCS [4], являются:

Внимание: состоит в том, чтобы заинтересовать учеников и стимулировать их любопытство к обучению. Это подразумевает, что включены такие стратегии, как вариативность, исследование и вовлечение.

Актуальность: заключается в учете личных потребностей или целей обучающихся для формирования позитивного отношения. Эти стратегии включают потребность в игре, будущую полезность, моделирование и выбор.

Уверенность: помогает ученикам поверить, что они добьются успеха и что они знают, как контролировать этот успех. Такое отношение требует стратегий, которые, помимо прочего, повышают уверенность в себе, определяют требования к обучению и повышают ожидания.

Удовлетворение: относится к подкреплению достижений внутренними или внешними наградами. Эти стратегии учитывают неожиданные вознаграждения, положительные результаты, негативные влияния и планирование.

Вовлеченность в урок делает обучающегося субъектом в процессе обучения. К тому же вовлеченность может быть оценена у учеников различными способами: поведение, участие, уверен–ность и энтузиазм, индивидуальное внимание, ясность обучения и ориентация. Эти характеристики заставляют обучающегося развивать чувство вовлеченности и сопричастности к своему учебному процессу. Они организованы в три основные категории: удовольствие, интерес и вызов [5]. Игра способствует созданию более дружественной среды, что положительно влияет на вовлеченность в процесс.

Обучающиеся во время проведения игры получают жетоны, которые конвертируются в баллы, как только собрано три жетона, начисляется один балл. В конце каждого урока, обучающиеся считают, сколько жетонов и переводят в баллы.

Для проведения исследования используется два инструмента: оценочный опрос и проверку знаний до и после игры (предварительное тестирование и посттестирование). Ученики получают баллы за выполнение трех заданий в качестве дополнительного задания. Эти инструменты, направ–ленные на повышение мотивации и вовлеченности обучающихся с помощью игры. Цель состояла в том, чтобы выяснить впечатления учеников от игр как дидактического инструмента на уроках информатики.

Общие результаты показывают, что средний балл для 4 классов, в которых уроки проводились с использованием различных игр, в предварительном тестировании составил 57%. В посттестировании этот показатель составил 69%, при этом начальный балл составил 24%, а итоговый балл составил 66%.

Также проведен опрос открытого вопроса: Урок через игру был привлекательным. Игра делает информатику более интересной. Содержание информации в игре полезно для меня. Я легко понимаю тему с помощью игры. С помощью игры я научился многим вещам. В игре проще понимать предмет, чем я мог бы подумать. Я с интересом принимал участие в игре на уроке. Критерии ответов: 1 (Категорически не согласен), 2 (Не согласен), 3 (Нейтрально), 4 (Согласен) и 5 (Полностью согласен).

Большинство опрошенных учеников на вопросы проставили отметки 4 и 5. И при проведении устного и письменного опроса, уровень знания по таким темам как: датчик цвета, ультразвуковой датчик, робот–светофор, видеозапись, монтаж видео, сбор информации для презентации значи–тельно выше, чем в классе в котором игра как метод обучения не применялась.

В ходе исследования ученики особенно восприняли момент с мотивирующими элементами игры – жетоны на баллы. Такой игровой элемент связан с автономией, обратной связью по результатам работы и соревнованием, которые были связаны с внутренней мотивацией и были ценны для определения того, мотивировал ли применяемая игра обучающегося [6, 7].

Игра на уроках информатики помогает формировать у детей цифровую грамотность и культуру, знания основных понятий, основы алгоритмизации; основы инженерии. Благодаря богатой и насыщенной графике, развивается и образное мышление детей.

Практически игры на компьютере – это готовый дидактический материал для урока в применении для обучения и оценивания знаний обучающихся. Особенное внимание уделяется гимнастике для глаз, и времени пребывания за компьютером.

Для создания игр использую сервисы Google презентации, Canva, Prezi, Genially, а также готовые игры Lightbot, CodeMonkey, SpaceChem, CodeCombat.

Google презентации: возможность работать группой в режиме реального времени. Например, заполнить кроссворд, разгадать ребус, при это обучающиеся добавляют ответы прямо в файле.

Canva – позволяет сделать красочные заставки для игр, подготовить материал для печати настольных игр.

Prezi – позволяет создать интерактивные мультимедийные презентации с нелинейной структурой. Использую для проведения игры «Да/нет», «Хочу/не хочу» и т.д.

Genially – использую для дидактических игр, интерактивных изображений в игре, например «Своя игра».

Lightbot – это причудливая игра–головоломка, разработанная LightBot Inc, которая обучает логике программирования через игровой процесс. Доступный в Google Play Store, Lightbot был разработан для начинающих программистов, юные игроки знакомятся с такими понятиями, как последовательность, перегрузка, рекурсивные циклы и условия через удовлетворяющий сенсорный игровой процесс. Использую при изучении основ программирования на Scratch.

CodeMonkey – это яркая и увлекательная обучающая игра, которая учит игроков создавать свои собственные HTML5–игры. Например, «Поймай бананы», «Спасти мир». К тому же CodeMonkey дополнен подробными планами уроков.

SpaceChem – в программе обучающиеся учатся производить молекулы, используя химические пути, похожие по стилю на визуальное программирование, что способствует практиковать такие понятия, как выполнение по порядку, ветвление и подпрограммы.

CodeCombat – это приключенческая игра для изучения компьютерных наук, поддерживая широкий выбор языков программирования, включая Python, позволяет обучающимся писать код и видеть, как их изменения обновляются в режиме реального времени.

Неотъемлемой частью урока являются рабочие листы, которые также, как и игра повышают мотивацию обучающихся. Для их разработки использую различные сервисы.

Worksheets.ru – данный ресурс позволяет составлять различные рабочие листы на любую тему учебного процесса. Имеются на платформе и готовые дидактические материалы включающие в себя развивающие задания. Формат рабочего листа позволяет выходить за пределы содержания учебника и рабочей тетради и дает возможность индивидуального подхода к каждому ребенку.

Liveworksheets – ещё один образовательный инструмент, позволяющий мне трансформи–ровать рабочие листы в формате doc, pdf, png или jpg в интерактивные онлайн–упражнения с автоматической маркировкой. В данном инструменте имеется весь объём, необходимый для полноценной работы.

Wizer – это сервис, который позволяет добавлять мультимедийные файлы видео, аудио, изображения в задания рабочего листа. Отвечая на задание с открытым ответом, обучающийся может записать свой ответ в формате текстовом, графическом, а также отправить ответ в виде аудиофайла.

Kodu Game Lab – фаворит у обучающихся четвертого класса, этот уникальный конструктор визуального программирования, позволяет детям без знания языков программирования начать создавать игры. Дети выстраивают свой собственный 3D–мир, пределом которому служит лишь их воображение.

В столь быстро меняющемся миреинформатика занимает одно из важных мест среди предметов в образовательном процессе. Современная жизнь сегодня невозможна без компьютера, мобильного телефона, интернета. Последний облегчает поиск информации и делает многие задачи невозможными без многочисленных компьютерных программ. Поэтому необходимо следить за тем, чтобы обучающиеся получали необходимые знания, а уроки были информативными и приятными.

Часто дети застенчивы, не проявляют свои качества, а игра способствует раскрытию скрытых талантов, так как дух соперничества мотивирует их познавать новое.

Список литературы:

1. Титов С.А. «Геймификация» дистанционного обучения // Cloud of Science. 2013. №1. 21–23 с. URL: https://cloudofscience.ru/sites/default/files/pdf/CoS_2013_1.pdf
2. Кавтарадзе Д. Обучение и игра: введение в интерактивные методы обучения М.: Просвещение, 2009. 176 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П.Ильин СПб.: Питер, 2011. 512 с.
4. Kiili K. Digital game–based learning: Towards an experimental gaming model. The Internet and Higher Education 8 (1): 2005. 13–24 p.
5. Sandford R., Ulicsak M., Facer K., Rudd T. Teaching with Games: Using commercial off–the–shelf computer games in formal education. Bristol: Futurelab, 2006. 63 p.www.futurelab,org.uk/download/pdfs/ research/TWG_repor.tpdf
6. Motivate your class through game: Gamification of a course session to boost the motivation of your learners! (Guide Education) Paperback June 7, 2019. 37 p.
7. Ахмадуллин Ш.Т., Шарафиева Д.Н.: Мотивация детей. Как мотивировать ребенка учиться – Билингва, 2016 г. 80 с.
8. Петерсон Л.Г., Агапов Ю.В.: Мотивация и самоопределение в учебной деятельности Ювента, 2013 г. 64 с.

УДК 378.1

ВНЕДРЕНИЕ МНЕМОТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ, ОБЕСПЕЧИВАЮЩЕЙ ЭФФЕКТИВНОЕ РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНО–РЕЧЕВЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ПЕРВОКЛАССНИКОВ

Хайдаршина Татьяна Николаевна
E–mail: tatiana_haid@mail.ru
Сельханова Дина Витальевна
E–mail: dina.selkhanova@bk.ru
учителя начальных классов
КГУ «Карабалыкская ОШ им. М.Горького
отдела образования Карабалыкского района»
Управления образования акимата Костанайской области
с. Карабалык, Казахстан

Аңдатпа

Бағдарламаның өзектілігі–визуалды кескінге сүйену өте маңызды және қажет, өйткені егер мәтінді көбейту кезінде бұл визуалды сурет қиялда пайда болмаса, онда бала бұл мәтінді түсінбейді. Осылайша, символизацияны қабылдау–бұл есте сақтау процесін қалыптастырудың және сөзбе–сөз қайталауды қажет ететін ақпаратты дәл берудің ең қысқа жолы. Мақсаты: Мнемотехника арқылы бастауыш сынып оқушы–ларының оқу сауаттылығын, үйлесімді сөйлеуін, есте сақтау қабілетін, ойлауын, қиялын және зейінін дамыту, шығармашылық қабілеттерін дамыту.

***Түйінді сөздер**: дамыту, технология, қалыптастыру, байланыстырып сөйлеу, мәдениеттілік дағдылары.*

Аннотация

Актуальностьпрограммы в том, что опора на визуальный образ очень важна и обязательна, так как, если при воспроизведении текста этот зрительный образ не возникает в воображении, то ребёнок не понимает этого текста. Таким образом, приём символизации – это наиболее короткий путь к формиро–ванию процесса запоминания и точной передачи информации, требующей дословного повторения. Цель: развитие читательской грамотности, связной речи, памяти, мышления, воображения и внимания младших школьников средствами мнемотехники, развитие творческих способностей.

***Ключевые слова:** развитие, технология, формирование, связная речь, навыки культуры.*

Abstract

The relevance of the program is that the reliance on a visual image is very important and mandatory, since if this visual image does not arise in the imagination when reproducing the text, then the child does not understand this text. Thus, the symbolization technique is the shortest way to form the process of memorization and accurate transmission of information that requires verbatim repetition. Goal: the development of reading literacy, coherent speech, memory, thinking, imagination and attention of younger schoolchildren by means of mnemonics, the development of creative abilities.

***Key words:** development, technology, formation, coherent speech, cultural skills.*

Сегодня чрезвычайно актуальна проблема выявления, развития и поддержка одарённых детей. Раскрытие и реализация их способностей важны не только для одарённого ребёнка, но и для общества в целом. Выявление одарённых детей, организация системной работы в нашей школе начинается задолго до поступления в первый класс. В дошкольном возрасте было выявлено, что в речи детей существует множество проблем, поэтому стало необходимостью научить детей связно, последовательно, грамматически правильно излагать свои мысли, рассказывать о различных событиях из окружающей жизни, выявить учащихся, которые выделяются среди своих сверстников способностью учиться. Для решения данной проблемы применяется мнемотехника, которая представляет собой систему специальных приёмов, обеспечивающих эффективное запоминание, сохранение и воспроизведение информации путём образования дополнительных образов.

Актуальность программы в том, что опора на визуальный образ очень важна и обязательна, так как, если при воспроизведении текста этот зрительный образ не возникает в воображении, то ребёнок не понимает этого текста. Таким образом, приём символизации – это наиболее короткий путь к формированию процесса запоминания и точной передачи информации, требующей дословного повторения, например, в стихах. Очевидно, что память играет большую роль при накоплении знаний. Но и второй компонент этого процесса – овладение способами оперирования знаниями, который неразрывно связан с мышлением, имеет определённое отношение к процессам памяти [1].

Цель: развитие читательской грамотности, связной речи, памяти, мышления, воображения и внимания младших школьников средствами мнемотехники, развитие творческих способностей.

Данная программа реализуется за счёт интеграции образовательных областей:

- Математика;
- Букварь/Обучение грамоте;
- Познание мира;
- Естествознание.

Мнемотехника – это система методов и приемов, обеспечивающих эффективное запоми–нание, сохранение и воспроизведение информации, и развитие речи; это совокупность правил и приемов, облегчающих процесс запоминания информации. Большое место занимает использование мнемотехники в образовательном процессе обучения младших школьников.

Преимущества мнемотехнологии:

1. Уменьшает трудности в обучении.
2. Учит нестандартно мыслить.
3. Активизирует познавательную деятельность.
4. Обладает развивающим потенциалом.
5. Создаёт благоприятную атмосферу на уроке.
6. Снижает нагрузку на память обучающегося.

Для того чтобы выработать у детей с самого раннего возраста определенные навыки и умения, в обучающий процесс вводятся так называемые мнемотаблицы *(схемы).*

Для её создания достаточно схематичного изображения отдельных частей, что облегчит запоминание и последующее воспроизведение целостного образа в рифмованной форме. Мнемо–таблицы особенно эффективны на уроке букваря и обучения грамоте при разучивании стихотворений, загадок.

Суть заключается в том, что на каждое слово или маленькое словосочетание придумывается картинка *(изображение)*; таким образом, всё стихотворение зарисовывается схематически. После этого ребенок по памяти, используя графическое изображение, воспроизводит стихотворение целиком. На начальном этапе учитель предлагает готовую план – схему, а по мере обучения ребенок также активно включается в процесс создания своей схемы.

Мнемотехника – это система различных приемов, облегчающих запоминание и увеличи–вающих объем памяти путем образования дополнительных ассоциаций. Такие приемы особенно важны для младших школьников, так как мыслительные задачи у них решаются с преобладающей ролью внешних средств, наглядный материал усваивается лучше вербального [3].

Особенность методики – применения не изображения предметов, а символов для опосредованного запоминания. Это значительно облегчает детям поиск и запоминание слов. Символы максимально приближены к речевому материалу

Приёмы работы с мнемотаблицей на уроках букваря и обучения грамоте.

Пересказу принадлежит особая роль в формировании связной речи. Здесь совершенствуется структура речи, ее выразительность, умение строить предложения. И если пересказывать с помощью мнемотаблиц, когда дети видят всех действующих лиц, то свое внимание ребенок уже концентрирует на правильном построении предложений, на воспроизведении в своей речи необходимых выражений.

Овладение приемами работы с мнемотаблицами значительно сокращает время обучения. Использование опорных рисунков для обучения заучиванию стихотворений, пересказа текстов увлекает детей, превращает занятие в игру. Зрительный же образ, сохранившийся у ребенка после прослушивания, сопровождающегося просмотром рисунков, позволяет значительно быстрее запом–

нить текст. Для разучивания каждого стихотворения разрабатывается и составляется своя мнемотаблица, подбираются рисунки к выбранному стихотворению *(желательно на каждую строчку)*. И так шаг за шагом создается мнемотаблица.

Следующий этап работы с мнемотаблицей – эмоциональное, выразительное воспроизведение текста стихотворения. Затем проводится словарная работа по произведению, беседа по смыслу прочитанного и предоставляется возможность воспроизвести текст детьми с опорой на рисунки. За время работы в группе созданы серии мнемотаблицдля детей на стихотворения различной тематики: *«Зима»*, *«Весна»*, *«Перелётные птицы»*, *«Зимующие птицы»*, *«Насекомые»*, *«Профессии»* и многие другие.

Основой работы на уроке обучения грамоте является запоминания правописания словарных слов. Не связанные, на первый взгляд, между собой слова соединяются в один сюжет с картинками, с помощью которых сигнальные схематические изображения помогают активизировать мыслительные процессы. Постепенно память учащихся укрепляется, их образное мышление развивается, они запоминают написание словарных слов намного лучше, легче и эмоциональнее. При таком способе работы заучивание станет весёлым, эмоциональным, и при этом – осязаемым, видимым, представляемым. Ведь одно из правил укрепления памяти и речи гласит: *«Когда учишь, записывай, рисуй схемы, черти графики»*.

На уроках познания мира при изучении правил поведения ребятам даётся задание составить условные знаки по правилам безопасности «Чтобы не было пожара», по правилам поведения в лесу, на природе.

Таким образом, благодаря применяемой мнемотехнологии, была простимулирована детская активность, увеличен объём словесно–логической и образной памяти. Так как словесно–логическая память позволяет запоминать последовательность слов, действий в рассказах, своих мыслей в процессе, а затем воспроизводить их. Выявляются основные психологические особенности учебной и речевой деятельности, а также характерные черты и факторы речевого развития детей, учёт которых необходим для эффективной работы по развитию связной речи младших школьников [2].

Поскольку образная память обеспечивает адаптацию личности ребёнка, способствует успешному обучению в школе за счёт того, что она обеспечивает длительное хранение информации, что необходимо для прочного усвоения знаний. А так же процесс обучения стал более эмоциональным и увлекательным. Именно интерес к тому, что предлагается ребёнку, позволяет не только обеспечивать запоминание, но и выявить детей, которые выделяются среди своих сверстников способностью учиться.

Практическая значимость применяемой технологии велика, так как использование мнемотехники открывает для всех участников огромные возможности для творчества и в образовательной деятельности, и совместной деятельности взрослого и ребёнка, даёт возможность детям усваивать сложный материал легко и быстро. Применение приема символизации при запоминании позволяет глубже понять запоминаемый материал. Символизация запоминаемых понятий – это как раз и есть то, что обычно называют «думать при запоминании», «осмыслить запоминаемый материал».

Список литературы:

1. Изюмова С.А. Виды мнемических способностей и усвоение школьных знаний // Способности и склонности: комплексные исследования. М.: Наука, 1989. 53–54 с.
2. Ладыженская Т.А. Связная речь // Методика развития речи на уроках русского языка: Книга для учителя / Под ред. Т.А.Ладыженской. М.: Просвещение, 1991. 189–235 с.
3. Омельченко Л.В. Использование приемов мнемотехники в развитии связной речи / Логопед. 2008. №3. 102–115 с.
4. Хасаева Т.Х. Развитие мнемических способностей у детей младшего школьного возраста: Автореф. дисс. канд. психол. наук. Москва, 1997.23 с.

ӘӨЖ 373.31

QUIZIZZ ҚОСЫМШАСЫ АРҚЫЛЫ БІЛІМАЛУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМДЕРІН БАҒАЛАУ

Халыкова Гаухар Алтаевна
Н.Құлжанова атындағы Торғай гуманитарлық колледжінің
математика және информатика пәндерінің оқытушысы
Арқалық қаласы, Қазақстан
E–mail: gauharjan80@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада қазіргі кезде оқу процесіне қажетті ақпаратты–коммуникациялық технологияларды қолданудың маңыздылығы туралы айтылады. Quizizz қосымшасын сабақта қолданудың қажеттілігі кез–келген білімалушының сабаққа деген қызығушылығын арттыратын факторларының бірі екендігі мақалада көрініс табады.

Түйінді сөздер: *Quizizz.com, сауалнама, тест, білімалушылар.*

Аннотация

В этой статье рассказывается о важности использования информационно–коммуникационных технологий, необходимых в настоящее время для учебного процесса. О том, что необходимость использования приложения Quizizz на уроке является одним из факторов, повышающих интерес любого обучающегося к занятиям, говорится в статье.

Ключевые слова: *Quizizz.com, анкеты, тесты, обучающиеся.*

Annotation

This article describes the importance of using information and communication technologies that are currently necessary for the educational process. The article says that the need to use the Quizizz application in the classroom is one of the factors that increase the interest of any student in classes.

Key words: *Quizizz.com, questionnaires, tests, students.*

Қазіргі жағдайда орта кәсіптік білім берудің міндеті еңбек нарығының білікті кадрларға қажеттілігін қанағаттандыру болып табылады. Кез–келген ұйымның, оның ішінде білім беру ұйымының сәтті қызметінің негізгі факторларының бірі оның қызмет нәтижелерінің сапасы болып табылады, оның құрамдас бөлігі мамандарды даярлау сапасын бағалау жүйесі болып табылады.

Білімді бақылау мен бағалаудың қазіргі заманғы цифрлық құралдары тапсырмалардың әртүрлі нысандарын пайдалануға, мәтінді, қозғалмайтын және анимациялық материалдарды, дыбыстарды, бейнелерді және т.б. қолдана отырып бақылауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мысалы, автомат–тандырылған бақылауға сүйене отырып, студенттің дайындық деңгейі туралы айтатын бағалау нәтижелері міндетті түрде студенттің жеке ерекшеліктері туралы қосымша мәліметтермен расталуы керек: қарым–қатынас деңгейі, зияткерлік қабілеттер, жауапкершілік және т.б. бағалау студенттің білім беру процесінің басқа қатысушыларымен (студенттер, мұғалімдер және т.б.) диалогқа, пікірталасқа қатысу, өз көзқарасын дәлелді түрде білдіру, қарым–қатынас жасау және ынтымақтастық дағдыларын ескеруі керек.[1, б. 455]

Оқытушының күнделікті жұмысының міндеттерінің бірі білімалушылардың білімін бақылауды жүзеге асыру болып табылады.

Ауызша сауалнама жүргізу кезінде қойылған бағалардың аздығымен көп уақыт кетеді, жазбаша жұмыстарды жүргізу кезінде бағалар саны артады, бірақ тексеруге көп уақыт кетеді.

Қазіргі уақытта білімді бақылаудың электрондық технологиялары әлдеқайда дамыған. Компью–терлік викториналарды бақылаудың кез–келген түріне қолдануға болады: ағымдағы, тақырыптық, қорытынды.

Электрондық викторина–бұл білімді бақылаудың тиімді тәсілі, тек білім алушылардың ғана емес, сонымен қатар информатика оқытушыларының және басқа да оқу пәндерінің оқытушыларының қызығушылығын тудырады. Алайда, егер мәтіндік құжаттар мен электронды презентациялар жасау қазіргі мұғалімдер үшін қиындық тудырмаса, онда өзіңіздің компьютерлік викториналарыңызды құру айтарлықтай қиындықтар туғызады. [2, б. 72]

Quizizz.com – бұл викториналар жасауға және өткізуге немесе каталогтан таңдалған дайын викториналарды пайдалануға мүмкіндік беретін тегін білім беретін онлайн–сервис. Интернет–сервис Quizizz.com нақты уақыт режимінде конкурстар мен викториналар өткізуге арналған функцияларды ұсынады. Бұлтты жүйе ойын құруға, оны үлкен экранға немесе ноутбук экранына шығаруға, қатысушыларды мобильді құрылғыларды қолдана отырып қосуға мүмкіндік береді.

Оқытуды басқару жүйесі, бағдарламалық өнім ретінде Quizizz.com оқу сынақтары мен тестілерді, сондай–ақ интерактивті синхронды оқу сабақтарын ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Жүйенің көмегімен білім алушылардың оқу процесіне тартылу деңгейін арттыруға болады. [4, б. 172]

Quizizz мұғалімге не үшін пайдалы болады? Оның көмегімен:

– тестілеу немесе сауалнама жүргізу;
– ойын немесе викторина өткізу;
– жарысты ұйымдастыру;
– үй жұмысын ұйымдастыру;
– әр білімалушының нәтижелерін бақылау.

Мұғалім өз компьютерінде тапсырма жасайды, ал студенттер оны Интернетке қолжетімді мобильді құрылғылардан (смартфондар, планшеттер) жеке орындай алады. [3, б. 278]

Сервисте сондай–ақ бірлескен жұмыс мүмкіндігі қарастырылған. Ойынға қосылу үшін студенттер сілтемеге өтіп, арнайы кодты енгізуі керек. Тапсырмалар барлық қатысушылар үшін бірдей, бірақ әрқайсысы үшін сұрақтардың реттілігі әр түрлі болады. Мұғалім алынған нәтижелерді Excel кестесіне экспорттай алады.

Мұғалімнің өз тестілері мен викториналарын құруға ғана емес, сонымен қатар дайын тапсырмалардың кең кітапханасын пайдалануға мүмкіндігі бар. Сондай–ақ, жасалған тапсырманы электрондық пошта арқылы жіберуге немесе оны әлеуметтік желілерде бөлісуге болады.

Quizizz қызметі негізгі және ақылы нұсқаларда бар. Ақылы нұсқа, негізгімен салыстырғанда, жарнамасыз және тапсырмаларды құрудың біршама кең мүмкіндіктеріне ие. Ақылы опцияның құны– айына $3.

Веб–нұсқадан басқа, Android және iOS платформаларында мобильді құрылғыларға арналған қосымшалар бар.

Қызметте ойнау Quizizz.com сіз кез – келген құрылғыдан жасай аласыз–сабақта оқушылардың смартфондары мен планшеттерін қолданудың тамаша тәсілі. Әзірлеушілер мұғалімдерге викторинаны тікелей сабақта – қашықтан немесе дәстүрлі түрде өткізу үшін немесе үй тапсырмасын одан да қызықты ету үшін арнайы мұғалімдер шотын құруды ұсынады. Сайттың бүкіл интерфейсі түсінікті және қарапайым, ал мәтіндер толығымен орыс тіліне аударылған.

Педагогикалық қызметте жаңа ақпараттық технологияларды қолдану оқу үдерісін жетілдірудегі маңызды сәттердің бірі болып табылады, оның практикалық бағыттылығын арттырады, білімалу–шылардың интеллектуалды, шығармашылық қабілеттерін дамытады және білім беру процесінде студенттердің ынтасын арттыруға көмектеседі. Заманауи компьютерлік технологияларды қолдану сабақты жаңа мазмұнмен толықтыруға, оны жарқын етуге, қолайлы атмосфераны құруға, оқу үдерісін жеделдетуге және студенттердің пәнге деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі. [3, б. 280]

Кері байланыс оқу – оқу процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Алайда студенттердің жұмысын тексеріп, олармен кері байланыс орнатуға көп уақыт кетеді. Мұнда сіз Kahoot немесе оның аналогтары Quizizz, Learning Apps үшін қолдануға ыңғайлы тағы бір гаджетті пайдалана аласыз. Осындай ресурстардың бірі – Quizizz.com. платформасы.

Бұл қосымшаның басты артықшылықтарының бірі – оны ақысыз пайдалану мүмкіндігі. Бұл қызмет түрі әр студентпен автоматты түрде кері байланыс орнатады, бұл қашықтықтан білім берудегі тағы бір артықшылық.

Quizizz.com сайтында не істеуге болады? Біріншіден, өз пәніңіз бойынша студенттерге әр түрлі ойындар, сыныптан тыс жұмыстар, викториналар, квесттер, өз бетінше жасалынған немесе дайын тапсырмаларды үй жұмысы ретінде бере отырып, нәтижелерін автоматты түрде бақылауға мүмкіндік береді.

Quizizz.com платформасын пайдалану үшін сізге не қажет? Интернетке қосылатын кез–келген құрылғы қажет. Бірінші кезекте студенттер мен оқытушылар осы қызметке тіркелу керек. Тіркелуден өткеннен кейін сіз қосымшаның барлық мүмкіндіктерін толығымен қолдана аласыз. [7, б. 2]

Тіркелгеннен кейін мұғалімнің жеке тест жұмыстарын құруға мүмкіндігі бар. Ол үшін сіз өзіңіздің жеке кабинетіңізге кіріп, жаңа папкалар жасауыңыз керек, оларды сыныптар мен пәндер бойынша бөлуіңіз керек немесе сіз Quizizz.com кітапханасындаұсынылған дайын материалдарды пайдалана аласыз. Тесттер «Менің тестілерім» бөлімінде орналасқан. Білімалушыларға тапсырма беру үшін «Тәжірибе» командасын таңдау керек және «Ойнату» батырмасын басу керек.

Quizizz.com сайтында ойынға кіргеннен кейін әр студентке жеке сұрақтар тізбегі беріледі және ол тапсырмаларды өз қарқынымен орындайды. Мұғалім өз кезегінде әр білімалушының тапсыр–масының орындалуын бақылайды. Жұмысты аяқтағаннан кейін мұғалім барлық студенттердің нәтижелерін кесте түрінде алады, онда барлық ақпараттар, соның ішінде қателер, әр тапсырманы орындауға кеткен уақыт және барлық жұмыс тұтастай көрсетіледі. Барлық деректер ең жоғары баллдан ең төменгі деңгейге дейін бағаланады.

Quzizz ресурсында онлайн–тесттер құру бойынша нұсқаулық арқылы кез–келген оқытушы өзіне қажетті тесттер құра алады.

Quzizz–ке тіркелу үшін Quzizz веб–сайтына кіріп,https://quizizz.com.содан кейін жасыл «бастау» немесе «Sing up» түймесін басыңыз.

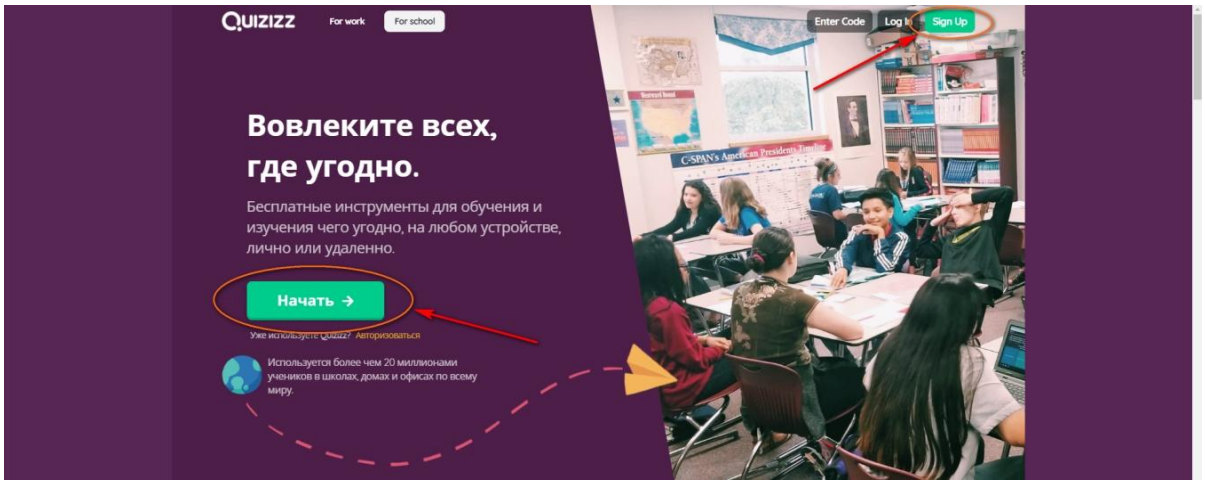

Сіз сайтқа екі жолмен тіркеле аласыз: біріншісі (тезірек) – Google есептік жазбаңыз арқылы (бар болса), екіншісі–электрондық пошта мекенжайы арқылы.

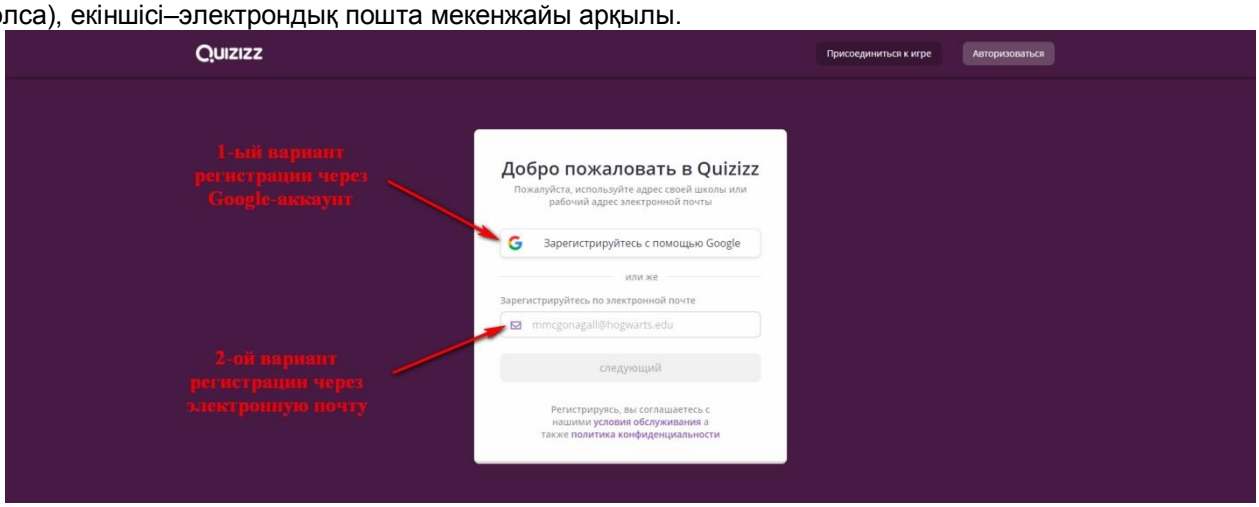

Тіркелу кезінде рөліңізді таңдаңыз – «мұғалім», ал барлық ақпаратты көрсету тілі – орыс («орыс») деп таңдайсыз.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, біз барлық студенттің жұмысын тексеру уақыты минимумға дейін қысқарды деп қорытынды жасауға болады, өйткені барлық нәтижелер жұмыс аяқталғаннан кейін бірден мұғалімге беріледі. Әрбір студент жинаған жалпы ұпай санынан басқа, қызмет сапасы бойынша білім сапасы автоматты түрде есептеледі. [5, б. 2]

Осылайша, жаңа компьютерлік технологияларды сабақта қолдану, атап айтқанда, Quizizz қосымшасы, студенттердің танымдық және ойындық қажеттіліктерін қолжетімді түрде пайдалануға мүмкіндік береді. [6, б.]

Қорытындылай келе, айтатын болсам, бұл сайтта жұмыс істеудің артықшылығы айқын:

- қарапайым тіркеу формасы;
- викториналарды құру 15 минуттан аспайды;
- жұмыстарды тексеру кезінде уақытты жоғалтудың қажеті жоқ;
- студенттер үшін көңілді;
- студенттерге тіркелудің болмауы, бұл сабақ кезінде уақытты едәуір үнемдейді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Хабибуллина Р.А., Зайдуллина С.Г. Современные технологии для проведения викторин при организации в школе внеклассной работы по информатике // В книге: Преподавание информационных технологий в Российской Федерации Материалы Семнадцатой открытой Всероссийской конференции. Ответственный редактор А.В.Альминдеров. 2019. 455–456 с.

2. Трофимова С.В. Возможности использования мобильных устройств в учебном процессе // В сборнике: Педагогическое образование: вызовы XXI века Сборник научных трудов Всероссийской научно–практической конференции, посвященной памяти академика В.А.Сластёнина. Под редакцией Е.В.Андриенко, Л.П.Жуйковой. 2019. 72–76 с.

3. Тимшин В.А., Кузнецова Е.В. Возможности интеллектуальной игры для популяризации и продвижения научных достижений // В сборнике: Медиа в современном мире. 58–е Петербургские чтения Сборник материалов Международного научного форума. В 2–х томах. Ответственный редактор В.В. Васильева. 2019. 278–280 с.

4. Карташева О.В. Технологические особенности поддержки проведения занятия в форме викторины для студентов младших курсов направления «экономика» // В сборнике: Интеллектуальный потенциал образова–тельной организации и социально–экономическое развитие региона Сборник материалов международной научно–практической конференции Академии МУБиНТ. Образовательная организация высшего образования (частное учреждение) «Международная академия бизнеса и новых технологий (МУБиНТ)». 2019. 172–176 с.
5. https://rosuchebnik.ru/material/servis–myquiz–uchitelyu–instruktsiya–po–sozdaniyu–viktoriny/.
6. https://myquiz.ru.
7. https://quizizz.com/profile/613090c3225f04001e7a958c
8. https://e–learning.idte.ru/practice?id=deTstQuizizz

ӘӨЖ 37.02

МЕКТЕПТЕРДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІС–ТӘСІЛДЕР

Хамзина Кулшат Бакытжановна
педагогикалық ғылымдар магистрі
педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы
E–mail: hamzina_67@mail.ru
Фазылахметова Аружан Болатқызы
3 курс студенті
E–mail: afazylakhmetova@bk.ru
А.Байтұрсынов ат. ҚӨУ
Қостанай қаласы, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада қазірге таңда білім беруде қолданылатын инновациялық әдіс–тәсілдер қарастырылып, мұғалімдердің білім беру процессін қызықты өткізу жолдары баяндалған.

Түйінді сөздер:*Инновация, технология, әдіс–тәсілдер, АКТ, педагогика*

Аннотация

В статье рассмотрены инновационные методы и приемы, применяемые в настоящее время в образовании, рассмотрены пути заинтересованности учителей в образовательном процессе.

Ключевые слова: *инновации, технологии, методы, ИКТ, педагогика*

Abstract

Thearticle discusses innovative methods and techniques that are currently used in education, as well as ways to conduct the educational process of teachers in an interesting way.

Key words:*innovation, technology, methods, ICT, pedagogy*

Президентіміз жолдауында «Қазір бой салыстыратын емес, ой салыстыратын заман» деп атап өткен болатын. XXI ғасыр әлем бойынша жаңашылдықтар мен инновациялар заманы. Жапония, АҚШ, Корея сынды мемлекеттерде технологиялар шарықтап, экономиялық өсім жағдайы реттелуде. Қазақстан үшін де дамушы мемлекеттен, дамыған мемлекет қатарына енуге зор мүмкіндіктер бар. Міне, соның бірі инновациялық жаңашылдықтарды қолдана отырып, халықтың білім сапасын көтеру. Себебі, халық арасында білімге құштарлық ояту арқылы ғана белгілі бір жаңа жетістіктерге жету мүмкіндігі ашыла бастады. Ол үшін жастарымызды білімге құштарлығын жастайынан ояту. Қазіргі таңда белең алып жатқан проблемалардың бірі, оқушылардың телефон және интернет желілерін ойындар мен кинофильмдерге жіберу кесірінен, оқушылардың сабаққа ынтасы төмендеуде, ал төмен деңгейлі оқушылар білім ордаларының сапасын төменге түсіруде. Міне, осы таңда инновациялық әдіс–тәсілдерді, құралдарды қолдану арқылы оқушылар арасынды жаңа трендтерді пайда болуына алып келеміз. Ал бұл тренд– сапалы білім.

Соңғы онжылдықтарда білім беру саласында үлкен технологиялық жетістіктер атап өтілді. Бұл инновациялық технологиялар оқытудың жаңа тәсілдерін ұсынады немесе дәстүрлі оқыту әдістерін жетілдіреді. Қазіргі сыныпта әзірленген және қолданылатын әртүрлі технологиялар бар. Оларға компьютерлік оқыту, оқытуды басқару жүйелері, оқытуды талдау, бұлтты есептеу, мобильді оқыту, Google glass сияқты киілетін технологиялар және 3D басып шығару кіреді. Бұл мақалада АКТ қолдану, оқытуды басқару жүйелері және оқытуды талдау бойынша ұсыныстарды қолдайтын тиімділік және деректер талқыланады.Білім беру технологиясының инновациялар картасына негізделген төмендегі ағаш картасы 2022 жылы білім беру технологиялары индустриясының негізгі тенденцияларының әсерін көрсетеді. EDTECH–тің негізгі тенденциялары иммерсивті, геймификацияланған, жекелен–дірілген оқыту және бейне арқылы оқыту сияқты онлайн оқытуға негізделген шешімдерге қатысты. Covid–19 пандемиясы және онлайн сабақтардың икемділігі бұл ауысымның себептері болып табылады. Сонымен қатар, жасанды интеллект және үлкен деректерді талдау шешімдері оқушылар

мен әкімшіліктің деректерін оқытуды және мектепті басқаруды оңтайландыру үшін пайдаланады. Бұлтты есептеу икемділік пен тиімділікті арттыра отырып, инфрақұрылымы жоқ масштабталатын платформалар арқылы бұған ықпал етеді. Ақырында, білім беру технологиясының стартаптары академиялық сертификаттар мен басқа құжаттарды тексеру үшін блокчейнді пайдаланады, сонымен қатар сыныптағы әр түрлі іс–шаралар мен мектептегі іс–шараларды бақылау үшін заттар интернетін пайдаланады.

Компьютерлік оқыту, АКТ арқылы оқыту деп те аталады, оқуды жеңілдететін құрал ретінде насихатталады. Бүгінгі таңда қолданылатын түрлері – онлайн оқулықтар, компьютерлік модельдеу, Kahoot сияқты оқу ойындары!, және интерактивті онлайн мәселелерді шешу. АКТ рөлі мекемелердің барлық түрлерінің білім беру және оқыту әрекеттерінде тез кеңейіп келе жатқандықтан, жақсы ойластырылған, оқушыға бағытталған АКТ қажеттілігі артып келеді.

Геймификация дәстүрлі оқыту әдістерін ойын механикасымен біріктіреді. Бұл мұғалімдерге оқу бағдарламасын интерактивті және қызықты етуге мүмкіндік береді. Екінші жағынан, маңызды ойындар оқушыны белгілі бір нысандар мен мақсаттарға бағыттау үшін әдеттегі ойын құрылымын ұстанады. Бұған жету үшін edtech стартаптары AR немесе VR және смартфондар арқылы ойындар ұсынады. Ойынға негізделген оқыту оқушылардың бәсекеге қабілеттілігіне оң әсер етеді және олардың мотивациясын арттырады. Кейбір стартаптар сонымен қатар мұғалімдер мен студенттерге әлеуметтік дағдыларын жетілдіре отырып, бірлескен экожүйені қамтамасыз ететін әлеуметтік ойындарды ұсынады. [1] Бұл бағыт арқасында оқушылар:

- Өз бетінше оқу;
- Біліктілікті арттыру немесе толық қайта даярлау;
- Жағдайды және сіздің мүмкіндіктеріңізді жылдам бағалау;
- Шешім қабылдау және олар үшін жауап беру;
- Өмір сүру және еңбек жағдайларының өзгеруіне бейімделу;
- Қызметтің жаңа тәсілдерін әзірлеу немесе оларды оңтайландыру мақсатында бұрынғысын өзгерту сынды жаңа қасиеттірді игереді.

Ал ол үшін келесі инновациялық оқыту түрлерін қарастырайық.

1. Білім берудегі виртуалды шындық (VR)

Виртуалды шындық технологиясы қазірдің өзінде технология әлеміндегі ең танымал нәрсе. Ірі компаниялар осы технология үшін қатыгез соғысқа дайындалуда, соның ішінде Google, Sony, Oculus (Facebook қолдауымен), Samsung және басқалары. Виртуалды шындық технологиясын қолданудың бір саласы–білім беру. Виртуалды шындық арқылы студенттер 3D әлемімен өзара әрекеттесу арқылы үйрене алады. Google виртуалды шындық технологиясы арқылы мектептерде эмпирикалық оқытуды енгізудің алдыңғы қатарында.

2. Жасанды интеллект және машиналық оқыту

Жасанды интеллект технологияның барлық деңгейлерінде, ең төменгі деңгейден ең жоғары деңгейге дейін қолданылады. Жасанды интеллект мектептерде пәндерді бағалау және жақсартуды қажет ететін салалар бойынша кері байланыс беру сияқты негізгі әрекеттерді автоматтандыру үшін қолданылады. Ол сондай–ақ студенттер арасында, әсіресе ерекше қажеттіліктері бар студенттер арасында жеке оқытуды жақсарту үшін қолданылады. Машиналық оқытудың көмегімен оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескеретін бейімделу бағдарламалары жасалды. Жасанды интеллект мұғалімдері студенттерге математика және жазу сияқты пәндерді оқытуға арналған.

3. Білім беру үшін бұлтты есептеу

Бұлтты есептеу технологиясының арқасында білім беру ресурстарына әлемнің кез келген нүктесінен қол жеткізуге болады. Мектептің бұлтты терминалында жазбаша сабақтар, аудио сабақтар, бейнелер және бейне тапсырмалар сияқты маңызды ресурстарды сақтауға болады. Оқушылар бұл ресурстарға үйден шықпай–ақ қол жеткізе алады, сонымен қатар тапсырмаларды орындап, оларды оқытушыларына жібере алады. Студенттердің тапсырмаларды орындамағаны үшін жасаған жалған сылтаулары өткенге айналуы мүмкін. Бұлтты есептеу сізге көптеген кітаптарды алып жүруден немесе жергілікті кітапханада өмір сүруден құтқарады. Бұл технология студенттерге оқытушымен тікелей эфирде байланысуға мүмкіндік береді.

4. 3D басып шығару

3D принтерлер қазірдің өзінде білім беру саласында дауыл тудыруда және студенттер оларды жақсы көреді. Бұрын оқулықтармен оқытылған мазмұнды енді 3D модельдері арқылы көрсетуге болады. Осы Басып шығару техникасының арқасында студенттер күрделі деп саналатын нәрсені жақсы түсіне алады. Жоғары оқу орындарында 3D басып шығаруды инженерлер мен жүйелік дизай–нерлер соңғы жүйелерді жобалау кезінде қолданылатын прототиптерді жасау үшін пайдаланады. 3D басып шығару тұжырымдамаларды қабылдайды және оларды нақты етеді.

5. Білім беру мекемелеріндегі әлеуметтік желілер

Білім беру мекемелері әлеуметтік медианың ықпалын пайдаланудан тыс қалмады. Шын мәнінде, бұл әлеуметтік медиа сайттардың көпшілігі кампустарда құрылды және алғашқы қолданушылар колледж студенттері болды. Университеттер мен колледждер бір–бірімен бірнеше

континентте болса да, әлеуметтік медиа сайттары арқылы сөйлесе алады. Осы сайттар арқылы олар конкурстар, кездесулер мен кештер ұйымдастыра алады. Әр түрлі мектептердегі оқушылар өмірді өзгерте алатын идеялармен бөлісу үшін әлеуметтік медианы пайдаланады.

6. Мектептерде биометрияны қолдану

Енді сабаққа келмеу және алдау болмайды! Мектептерде биометриялық жүйелерді енгізу білім беруді ретке келтіруге және тәртіпті арттыруға көмектесті. Бетті тану, саусақ ізі, дауысты тану және көзді бақылау – бұл мектептер өз қызметін оңтайландыру үшін енгізген биометриялық әдістердің бірі. Оқушылардың сабаққа қатысуын бақылау үшін пайдаланудан басқа, олар кітапханадағы кітаптар сияқты мектеп құндылықтарын қарызға алуда қолданылады. Мұғалімдер оқушылардың өздері үйреткен материалды қалай игеретінін бақылау үшін көзді бақылау әдістерін қолданады. [2]

Қазіргі таңда ұсынылған барлық түрлер оқушылар арасында кеңінен қолданылатыны жайында атап өткен болатынбыз. Балабақша, мектеп, курстар барлық атап өтілген үйымдар пандемия арқасында білім әлеміне жаңа тыныс ретінде жаңа құралдар мен әдіс–тәсілдерді молынан алып келді.

Мысалыға ұсынатынболсақ, мектепте өткізілген тәрбие сағаттарында дәстүрлі оқыту түрінде қолданылған әдіс–тәсілдерді атап өте кетейік. Ақпан айының 5 жүлдызында 11 сынып оқушылармен бірге «Мен Қазақстан болашағымын» тақырыбында ашық сабақ өткен болатын. Сабақ барысында геймификациялық әдіс қолдану арқасында, сабақ барысында оқушылардың толығымен қызығу–шылығын оятуға алып келген болатын. Әр–тәсілдеді толығымен қарастырып көрейік.

Сабақ басы оқушылар арасында психологиялық ахуалды жоғарлату барысында стикерлер таратылып, әр стикерге бір тілектен жазылып, келесі топпен алмасу арқылы, шаршаған оқушылардың көңіл–күйі көтеріліп, сынып ішіндегі атмосфераны қалыптастыруға септігін тигізді. Тақырыпты ашу айқындау үшін видеоматериал көрсету арқылы өткен тарихымызға үніліп, қосымша сұрақтар қойылды. Сабақтың алғашқы тапсырмасы мемлекетіміздің тарихына, салт–дәстүріне қатысты қойылды. Бірақ, сабақтың жаңашылдығы, әр топқа QR кодты куб таңдалып, сөзжұмбақты шешкен болатын.

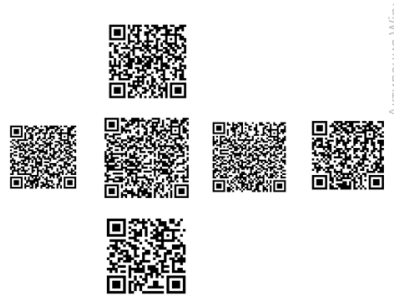

1–сурет. QR коды бар куб схемасы

Алғашқы топ «Тәрбие», екінші топ «Білім» сөзін тауып алды А.Аймағамбетов атап өткендей : «Дебат–бір жағынан ойын болса, бір жағынан білім беру технологиясы». Еінші тапсырмада әр топ тапқан сөздерді топ құндылығы ретінде алып, постер құрап Карл–Поппер форматындағы қысқаша форматтағы пікірталас өткен болатын. Оқушылар «Қазақстанның болашағы үшін қандай құндылық маңызды» резалюциясында ойларын анық айтып, бір–бірлерімен қызықты фактілер ұсына отыра құндылықтарын дәлелдеді. Қорытынды бойынша, екі топтың ойы біріктіріліп, Қазақстан мемлекетін көркейту үшін біліммен қатар тәрбиені көтеру қажеттілігі түсіндіріліп, пікір алмастырылды. Ойын бары–сында топпен жұмыс және «Әрбір адамның ойы құнды!» қағидасы ұстанылды. Сабақ қорытындысы ретінде рефлексия ретінде оқушыларға киіз үй пішіндес стикерлер беріліп, оқушылардың ойы қағаз бетіне түсірілген болатын.

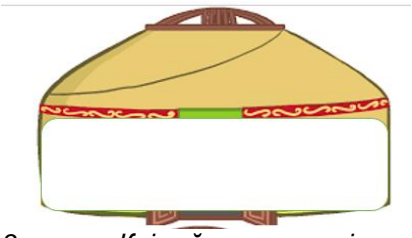

2–сурет.Киіз үй стикерлері

Барлық оқушылармен бірге киіз үй құрау арқылы, басты міндеттерімен, ұстаздың жылы лебіздері айтылып, оқушылардан кері байланыс алу арқылы, сабақ аяқталды. Қызықты әдіс тәсілдер қолданылуы, оқушылардың осыған дейін өткізілген тәрбие сағаттарына қарағанда, сабақ барысын белсенді бола отырып, сабақ мақсатына барлық топ мүшелерінің жетуіне мүмкіндік берді.

3–сурет.

Инновациялық технологияларды қолдануда Қазақстанның алдыңғы қатарлы НЗМ, БИЛ мектептерін атап өтуге болады. Мектептерде қолданылатын оқыту түрлері дәстүрлі мектепке кіріктереліген сәттен–ақ бірталай жетістіктер олимпиадаларда білінуде. Бұл технологиялардың барлығының артықшылықтары бар және жалпы оқуды жақсартады. Алайда, шығындар мен техника–лық мәселелер оларды игеруде және барынша пайдалануда маңызды проблемалар болып қала береді. Мысалыға айта кетеін болсақ, Қазақстан аймақтарында интернеттің әлсіздігі, мектеп сыныптары толығымен АКТ–мен жабдықталмауы, білім беретін платформаларға толық кіру мүмкіндігі жоқ болуы. Осы технологияларды енгізу кезінде бастапқы сатып алу мен қызмет көрсетудің қолжетімділігін, оқушылар мен оқытушылардың тәжірибесін және техникалық мүмкіндіктерді, сондай–ақ мұндай жүйелердің оқу ортасында қолайлылығын ескеру қажет.

Әдебиеттер тізімі:

1. 2022 жылғы білім беру технологиясының үздік 10 тенденциясы мен инновациясы https://www.startus–insights.com/innovators–guide/education–technology–trends–innovations/
2. Білім беруге арналған Үздік 6 технологиялық инновация https://www.theamegroup.com/top–6–technology–innovations–education/

УДК 82.09

БУКТРЕЙЛЕР КАК МЕДИЙНАЯ ТЕНДЕНЦИЯ К ПОВЫШЕНИЮ ЧИТАТЕЛЬСКОГО ИНТЕРЕСА

Хусаинова Салтанат Кайроллаевна
магистр гуманитарных наук, педагог–мастер
Многопрофильный колледж при НАО
«Кокшетауский университет им. Ш.Уалиханова»
г. Кокшетау, Казахстан
E–mail: salta0380@ mail.ru

Аннотация

Статья раскрывает особенности использования буктрейлера как приёма организации мета–предметных навыков учащихся.

Ключевые слова: *буктрейлер,метапредметные навыки, визуальные организаторы.*

Аңдатпа

Мақалада студенттердің мета–пәндік дағдыларын ұйымдастыру әдісі ретінде буктрейлерді пайда–лану ерекшеліктері ашылған.

Түйін сөздер: *буктрейлер, мета–пәндік дағдылар, көрнекі ұйымдастырушылар.*

Abstract

The article reveals the features of using a booktrailer as a method of organizing students' meta–subject skills.

Key words: *booktrailer, meta–subject skills, visual organizers.*

В настоящее время в казахстанском обществе совершенно очевидно снижается статус чтения. Мы, как преподаватели–словесники, обеспокоены данной проблемой. Как же заинтересовать наших студентов чтением классической литературы? Как сделать урок интересным и увлекательным? Эти вопросы являются очень актуальными и обсуждаемыми в педагогической среде. Бесспорно, то, что наше образование должно динамично меняться, «опережая время», если мы хотим подготовить квалифицированного специалиста. На сегодняшний день, достаточно четко определено направление развития современной системы образования и сформулирован социальный заказ общества и государства для колледжей.

Одной из главных целей работы преподавателя колледжа является формирование у уча–щихся потребности к постоянному саморазвитию, что в будущем предоставляет студенту социальную мобильность, возможность самореализации в условиях развитого информационного общества.

Разумеется, существенным показателем качественного образования становятся метапред–метные результаты учащегося. У него должны быть сформированы готовность и способность творчески мыслить, находить нестандартные решения, умение проявлять инициативу. Для того чтобы добиться таких результатов, преподаватели должны применять новые методы и формы работы с учащимися, с различных позиций смотреть на структуру урока.

Одним из основных метапредметных навыков является смысловое чтение. Оно служит для анализа, сопоставления, сравнения и оценивания того, что мы уже знаем или собираемся узнать. Чем же «смысловое чтение» отличается от «просто чтения»? Во втором случае учащийся просто просматривает текст, как правило, не осмысливая данный в нем материал.

Какие же способы организации смыслового чтения существуют? Самым распространенным считается использование визуальных организаторов.

Визуальные организаторы – это графическое представление разнообразных мыслительных процессов. Они очень удачно применяются при активном чтении текста, и в процессе написания текстов, позволяя учащимся и преподавателям освоить содержание, актуализировать известное, внедрять опыт и знания в новую информацию.

Использование визуальных организаторов во время смыслового чтения позволяет учащимся:

– активизировать понимание текста читающими;

– способствовать мышлению более высокого порядка;

– особенно актуально для неуспевающих учеников, которые еще не выработали методы эффективного обучения и стратегию мышления [1].

В настоящее время используется большое количество визуальных приемов: кластеры, диаграммы, графики, ментальные карты и т.д., которые применяются на различных этапах обучения. В настоящее время, одним из приёмов визуализации на уроках литературы стал *буктрейлер*.

Осознание подростком литературного произведения – это очень нелегкая творческая работа, для этого нужен не только читательский, но и эмоциональный опыт студента.

Что же представляет собой буктрейлер? Пуская в ход преимущества аудиовизуальной культуры, *буктрейлер (англ. booktrailer) должен* в занимательной и динамической форме довести до возможного читателя рассказ о книге.

Буктрейлер (англ. booktrailer) – это короткий видеоролик, рассказывающий в произвольной художественной форме о какой–либо книге. Цель таких роликов – реклама свежевышедших книг и пропаганда чтения, привлечение внимания к книгам при помощи визуальных средств, характерных для трейлеровк кинофильмам. [2]

Буктрейлеры по содержанию классифицируются по следующим группам:

– повествовательные (презентующие основу сюжета произведения);

– атмосферные (передающие основные настроения книги и ожидаемые читательские эмоции);

– концептуальные (транслирующие ключевые идеи и общую смысловую направленность текста). [3]

Для преподавателя литературы имеет большое значение: читают ли учащиеся или нет? Буктрейлер – это прекрасный интерактивный приём заинтересовать чтением и осмыслением прочитанного. А еще это хороший способ поделиться с однокурсниками собственными выводами и мыслями после прочтения книги.

В течение последних двух лет очень активно начала использовать буктрейлер на уроках литературы. Это приносит свои результаты. Работа в данном направлении развивает творческие способности личности, компьютерные навыки работы с ПК, овладение и обогащение устной речи. Помимо интереса к чтению, который появляется у моих студентов, мы участвуем ещё и в различных конкурсах буктрейлеров.

Рекомендую учащимся создать ролик по прочитанному произведению. При пояснении задания ставлю те установки, которые должны быть решены в процессе работы. Буктрейлер по произведению должен показывать главную идею текста, замысел автора. Данное задание учащиеся выполняют как итоговое, после коллективного обсуждения прочитанного.

Как же формируется работа по созданию буктрейлера?

Основные этапы:

1. Чтение и обсуждение художественного произведения.

2. Создание сценария к буктрейлеру (продумать сюжет и написать текст, который будет в ролике). Ролик не должен быть длинным, не более трёх минут, так как это оптимальное время, чтобы удержать внимание зрителя.

3. Подбор материалов для видеоряда. Подобрать картинки, отсканировать иллюстрации книги, снять свое видео или найти видео по тематике в интернете. [4]

4. Запись озвученного текста, если это предусмотрено по сценарию.

5. Обработка собранных визуальных и аудиоматериалов в один ролик с использованием соответствующего программного обеспечения (от Windows Movie Maker для создания любительских роликов до Adobe Premiere для создания профессиональных трейлеров).

6. Показ ролика на уроке, возможна публикация на YouTube.

На основе применения буктрейлера на уроках литературы, мною было достигнуто несколько следующих результатов:

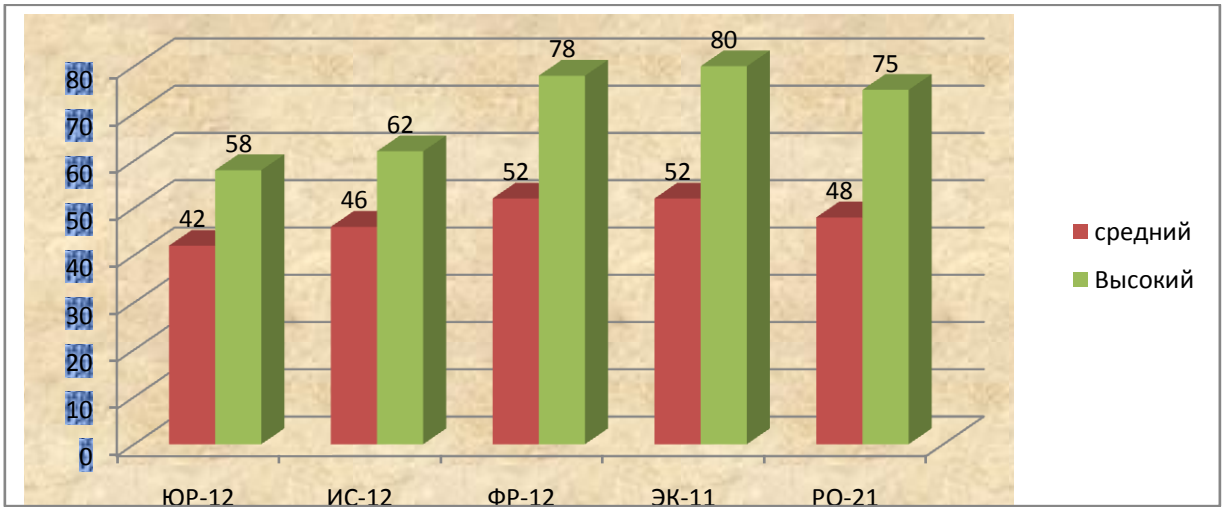

Рисунок 1. Повышение читательского интереса после просмотра буктрейлера

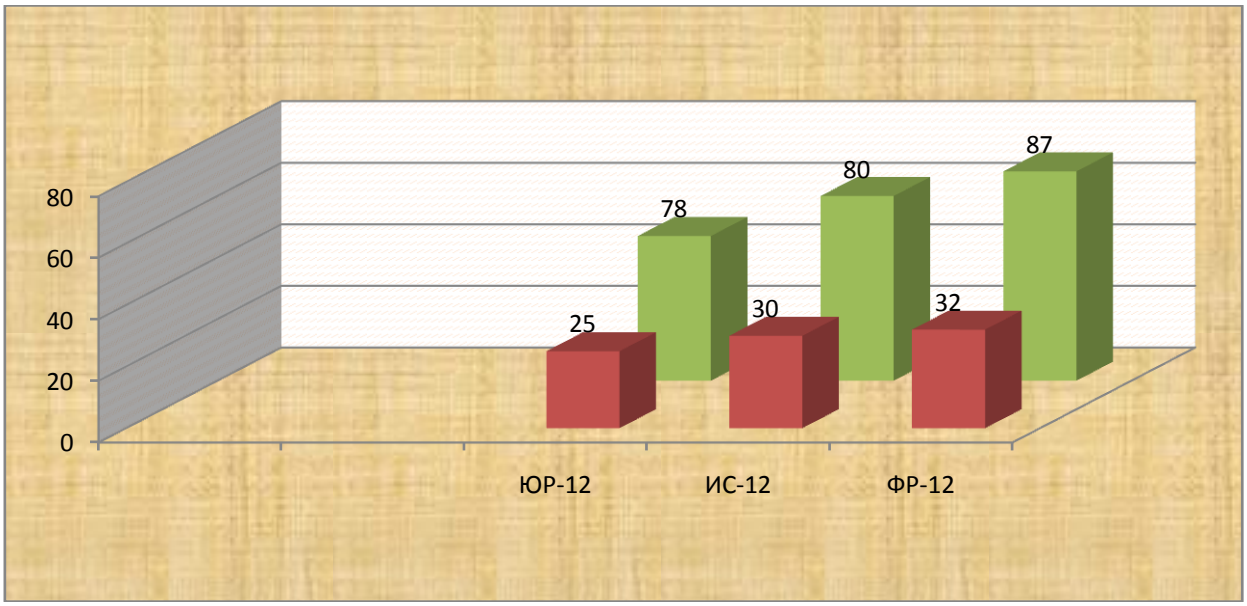

Рисунок 2. Овладение современными ИКТ при создании буктрейлера

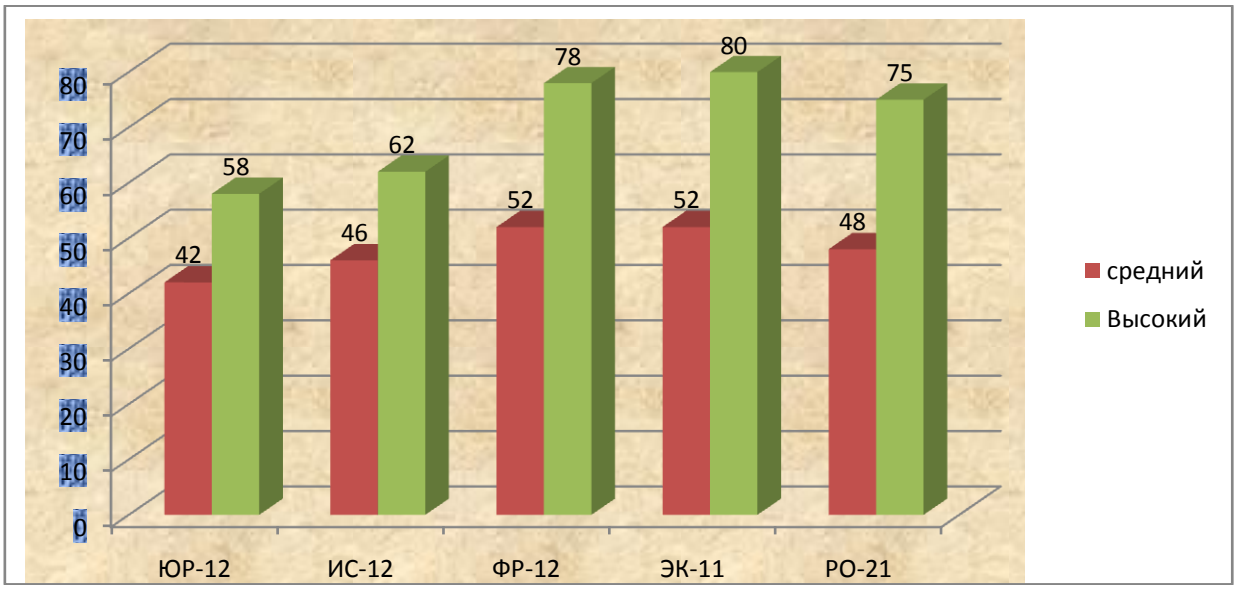

Рисунок 3. Развитие монологической речи учащихся за последние 2 года

При создании буктрейлера очень важно составить сценарий к нему. Затем сделать раскадровку и выстроить эти кадры по порядку. Из произведения нужно выбрать цитаты, выбрать соответствующие картинки или иллюстрации на просторах интернета. Слайды надо настроить таким образом, чтобы зритель мог и успевал прочесть текст. И в завершение подбирается музыка к буктрейлеру.

Педагогическое сообщество практически единогласно в положительной оценке буктрейлера как современного методического приёма повышения интереса учащихся к читательской деятель–ности, усиления познавательной активности, совершенствования метаязыковых компетенций и коммуникативных навыков. Демонстрируя читателю произведения и популяризируя чтение для современных подростков, буктрейлеры стали отдельным особенным жанром, который объединил художественную литературу, визуальное искусство и информационно–коммуникативные технологии.

Подытоживая, нужно отметить, буктрейлер на уроках литературы все сильнее фиксируется как особая версия медиатекста, которая является параллельно и предметом изучения, и обучающим средством. В заключение необходимо подчеркнуть, что студенты будут читать, если их заинтересовать, они будут изобретать, если им показать, как это делать.

Список литературы:

1. John H. Clarke. Using visual organizers to focus on thinking.Journal of Reading, 34:7, April 1991, pp. 526–534. Кларк Дж. Г. Использование визуальных организаторов для фокусирования на мышлении © Перевод Е.Н.Волков, 2009
2. https://ru.wikipedia.org/wiki/
3. https://www.elibrary.ru/ip_restricted.asp?rpage=https%3A%2F%2Fwww%2Eelibrary%2Eru%2Fitem%2Easp%3Fid%3D23727359
4. http://cdb–klin.ru/buktrejler/

УДК 74.0:378

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАБОТЕ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ. ИННОВАЦИИ – НОВОЕ КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ

Черкашина Анастасия Александровна
педагог–исследователь
учитель немецкого языка, педагог–психолог
КГУ «Гимназия №2 отдела образования города Рудного»
Управления образования акимата Костанайской области
город Рудный, Казахстан
E–mail: sonne.82@mail.ru

Аннотация

В данной статье описывается роль инновационных технологий в современном мире и в работе современного учителя. Рассматриваются формы и методы информационно–коммуникативных технологий при обучении и воспитании, как средство формирования у обучающихся информационной компетентности и повышения эффективности обучения. Акцентируется внимание на психологическомблагополучиии здоровье детей, подростков и всех участников образовательного процесса.

Ключевые слова: *инновационная деятельность, основные пункты влияния инноваций, информа–ционно–коммуникативные технологии,психологическоеблагополучие.*

Андатпа

Бұл мақалада қазіргі әлемдегі және қазіргі мұғалімнің жұмысындағы инновациялық технологиялардың рөлі сипатталған. Мақсаты: білім алушылардың ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыру және оқыту тиімділігін арттыру құралы ретінде оқыту мен тәрбиелеудегі ақпараттық–коммуникативтік техноло–гиялардың нысандары мен әдістерін қарастыру. Балалардың, жасөспірімдердің және білім беру процесінің барлық қатысушыларының психологиялық әл–ауқаты мен денсаулығына назар аударыңыз.

Түйінді сөздер: *инновациялық қызмет, инновациялардың негізгі әсер ету нүктелері, ақпараттық–коммуникативтік технологиялар, психологиялық әл–ауқат*

Abstract

This article describes the role of innovative technologies in the modern world and in the work of a modern teacher. Goal:To consider the forms and methods of information and communication technologies in teaching and upbringing, as a means of forming students' information competence and improving the effectiveness of training.To focus on the psychological well–being and health of children, adolescents and all participants in the educational process.

Key words: *innovative activity, the main points of influence of innovations, information and communication technologies, psychological well–being*

Инновационная деятельность привела мировое сообщество к новой, более высокой ступени развития. В наше время инновации – это не прихоть, а необходимость выживания, сохранения конку–рентоспособности и дальнейшего процветания. Современный мир в наше время не стоит на месте, он постоянно развивается. Сегодня человечеству трудно представить свою жизнь без телефона, компьютера, машины, бытовых приборов, а именно без инноваций, которые для нас стали уже привычными. Инновации являются основной движущей силой экономического и социального развития.

Послание Президента Республики Казахстан, одним из направлений которого является под–держка стратегии образования, делает чрезвычайно актуальной проблему появления новых идей и людей, мыслящих и действующих нестандартно и вместе и вместес тем культурно, способных к творчеству и оптимальному управлению деятельностью других людей и своей собственной для достижения социально значимых целей. В связи с этим в системе образования наблюдается переход от школы, распространявшей моноидеологическое мировоззрение, к школе, направленной на разно–стороннее развитие человека, создающей условия для самореализации, саморазвития, достижения успеха в обучении и воспитании, требующей от педагога новой ориентации–на личность учащегося. Этот процесс заключает в себе следующие тенденции:

1. Направленность на поддержку и защиту развивающейся личности, на создание оптимальных условий для ее творческого развития, на формирование социальной адаптивности и мобильности.

2. Обретение школьником своего образа «лица» в процессе усвоения им накопленной культуры и выращивания своей собственной.

3. Развитие школы как единого «благоустроенного государства» с целью создания условий для созидательной деятельности каждого учителя, педагогического коллектива в целом.

Нововведения, или инновации, сами по себе не возникают, они являются результатом научных поисков, передового педагогического опыта отдельных учителей и целых коллективов. При всем многообразии технологий обучения: дидактических, компьютерных, проблемных, модульных и других – реализация ведущих педагогических функций остается за учителем. С внедрением в учебно–воспитательный процесс современных технологий учитель и воспитатель школы все более осваивают функции консультанта, советчика, тьютера, воспитателя.

Понятие «инновация» в отечественной и зарубежной литературе определяется по–разному в зависимости от различных методологических подходов, среди которых можно выделить:

1. Инновация рассматривается как результат творческого процесса.

2. Инновация представляется как процесс внедрения новшеств.

В основе развития новой образовательной системы лежат современные технологии обучения: Интернет – технологии, технология электронной почты, компьютерные обучающие программы, Web–технологии, «кейс–стади»(обучение с использованием конкретных ситуаций), рефлексия как метод самопознания и самооценки, тренинговые технологии, технология обучения с применением метода проектов. Учебный процесс в современной школе все более ориентируется на коллективное, публич–ное обсуждение проблем, активное взаимодействие и сотрудничество учителями и учащимися, обмен мнениями между ними. Все это, в конечном счете, нацелено на выработку правильного понимания содержания изучаемых предметов, их связи с жизненной практикой.

Используемые формы и методы работыспособствуют формированию у обучающихся информационной компетентности, учат применять на практике полученные знания, что позволяет вовлечь каждого ученика в учебный процесс не пассивного овладения знаниями, а активной познавательной деятельности; создаются условия для развития операционного мышления, так как современные профессии становятся всё более интеллектуально ёмкими. Развивается познава–тельный интерес к учебному предмету, актуализируются наиболее важные элементы знаний, что содействует успешному приобретению умений и навыков и является мотивом активной деятельности и всего обучения.

Современный этап информатизации образования идёт под девизом «Используем ИКТ (информационно–коммуникативные технологии)в преподавании различных дисциплин». Пока ещё не так много примеров построения целостных учебных курсов совмещающих инновационное содержание образования и современные методы работы с широким использованием новых информа–ционных технологий. До сих пор существуют лишь единичные учебные курсы нового поколения, в которых средствам информационной технологии помогают овладеть новым содержанием обучения, стимулируют внедрение новых методов учебной работы. Анализ программ курса информатики показывает, что ученики сегодня готовы к урокам самых разных дисциплин с использованием информационно–коммуникационных технологий. Опираясь на имеющиеся у ребят навыки, учитель постепенно вводит в свои уроки использование ИКТ.

Еще совсем недавно бытовало мнение, что компьютер может использоваться только учителем информатики, а другим предметникам он как бы и не нужен, но сегодня уже становится ясным, что информационные технологии открывают поистине огромные возможности в профес–сиональной деятельности. Применение компьютера позволяет совместить различные техни–ческие средства обучения с наглядными пособиями; упорядочить методический материал и эффективно использовать его на уроках, учитывая индивидуальные особенности учащихся.

Компьютерные технологии качественно изменяют содержание, методы и организационные формы обучения и при определенных условиях могут способствовать сохранению и развитию индивидуальных способностей обучаемых, их личностных качеств; формированию познавательных способностей; стремлению к самосовершенствованию. Практика показывает, что использование ИКТ имеет немало преимуществ перед традиционными методами обучения. При использовании ИКТ на уроках ученик вовлекается в учебный процесс в качестве активного участника. Это особенно важно при сравнении с традиционными формами обучения, при которых учащийся пассивен. Компьютерные программы позволяют осуществить индивидуализацию обучения, дают возможность организовать самостоятельные действия учащихся.

Достижению позитивных результатов способствует творческое использование в своей работе идей проблемного и личностно – ориентированного обучения, организация системы работы по планированию уроков и внеклассных занятий, умелый подбор материалов и приемов обучения, заставляющих обучающихся мыслить, анализировать, делать выводы, а также использование в

процессе обучения и воспитания интерактивных методов обучения, новых педагогических технологий.

Компьютерные технологии являются как мощным информационным средством, так и большим помощником учителя на уроках. Ученики привыкают к монологам и диалогам учителя, и поэтому им уроки становятся не интересными. Чтобы поднять тонус ученика и держать его внимание на протяжении всего урока, нужно подавать информацию, как в звуковой, так и в визуальной форме. А это можно осуществлять с помощью ИКТ. Очень хороший эффект достигается показом слайдов с анимацией, на которые помещена информация. Современные компьютерные технологии предос–тавляют огромные возможности для развития процесса образования. Ещё К.Д. Ушинский заметил: «Детская природа требует наглядности».

По сравнению с традиционной формой ведения урока, заставляющей учителя постоянно обращаться к мелу и доске, использование ИКТ высвобождает большое количество времени, которое можно употребить для дополнительного объяснения материала.

Мультимедиа способствует развитию мотивации, коммуникативных способностей, получению навыков, накоплению фактических знаний, а также способствует развитию информационной грамотности.

Методика использования информационно – коммуникативных технологий предполагает:

– совершенствование системы управления обучением на различных этапах урока;

– усиление мотивации учения;

– улучшение качества обучения и воспитания, что повысит информационную культуру учащихся;

– повышение уровня подготовки учащихся в области современных информационных технологий;

– демонстрацию возможностей компьютера не только как средства для игры.

Богатейшие возможности для этого представляют современные информационные компьютер–ные технологии. В отличие от обычных технических средств обучения ИКТ позволяют не только насытить обучающегося большим количеством готовых, строго отобранных, соответствующим образом организованных знаний, но и развивать интеллектуальные, творческие способности учащихся.

Таким образом, новые информационные технологии, применяющиеся методически грамотно, повышают познавательную активность учащихся, что, несомненно, приводит к повышению эффектив–ности обучения. Увеличение умственной нагрузки на уроках заставляет задуматься над тем, как поддержать у учащихся интерес к изучаемому предмету, их активность на протяжении всего урока. Использование компьютера при обучении позволяет создать информационную обстановку, стимулирующую интерес и пытливость ребенка.

Компьютер является эффективным техническим средством, при помощи которого удается значительно разнообразить процесс обучения, научить ребенка искать необходимую информацию, отбирать и оценивать ее. При этом соединение учебной задачи с игрой позволяет ребенку усваивать материал как бы незаметно для себя.

На мой взгляд, использование ИКТ в учебном процессе – это требование времени, что позволяет вовлечь детей в активную работу и вызвать у них стремление к получению знаний. Школа должна готовить конкурентоспособных учеников, готовых свободно ориентироваться в мировом информационном пространстве.

Инновационное развитие образования – один из приоритетов государственной политики в Республике Казахстан. В последнее время инновации в образовании приобретают все более системный и масштабный характер. Реализуя комплексный проект модернизации и все новшества, не только достаточно существенно меняют сами организационные основы системы образования с целью ее общедоступности и достижения современного качества, но и, с неизбежностью, сопровождаются теми или иными инновационными рисками. Очевидно, что психологическая безопасность тех или иных новшеств может рассматриваться как один из критериев их целесообразности, исходя из принципа природосообразности образования. Психологическое благополучие и здоровье детей, подростков и всех участников образовательного процесса – та очевидная задача, которая не может и не должна оспариваться ни сторонниками, ни противниками любых инноваций.

Список литературы:

1. Закон Республики Казахстан «Об инновационной деятельности» 03.07.2022г. №33
2. Метелягина А.С.Проблемы формирования и развития личности в психологии и педагогике. М., 2001
3. Полукаров В.В., Стародубов Е.С. Актуальные проблемы функционирования и развития иннова–ционных воспитательных систем: Межвузовский сборник научных трудов. Пенза, 2001. 123–133 с.
4. Миронова Г.В. Инновационные подходы к организации воспитательной работы // Роль и место инновационных школ–интернатов в современной системе образования. Уфа, 2001. 54–61 с.

УДК 711.7

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ В РАЗВИТИИ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ

Чуев Максим Владимирович
учитель истории и обществознания
КГУ «Боровская областная санторная школа–интернат»
Управления образования акимата Костанайской области
с. Боровское, Казахстан
E–mail: makx.1978@mail.ru

Аннотация

Развитие интеллектуального, творческого мышления младших школьников с применением новых методов, формирование у них современных экономических взглядов и активности, формированиенавыков самостоятельного обучения и труда. В статье рассмотрены пути повышения интереса учащихся к уроку на уроках истории с помощью новых технологий, в том числе с использованием информационных технологий.

***Ключевые слова:** образование, воспитание, современный ученик, информационный инструмент, инновации, результат*

Аңдатпа

Жаңа әдістерді қолдана отырып жас жеткіншектердің интеллектілік, шығармашылық ойлауын дамыту, қазіргі заман талабына сай экономикалық көзқарастары мен белсенділігін қалыптастыра отырып, өз бетінше білім алу және еңбек ету дағдыларына негіз салу болып табылады. Мақалада тарих сабағында оқушылардыңсабаққа деген қызығушылығынжаңа технологиялар арқылы, соның ішінде ақпараттық технологияны пайдалану арқылы арттырудың жолдарын қарастырылған.

***Түйін сөз:**білім, тәрбие, заманауи оқушы, ақпараттық құрал, инновация, нәтиже*

Abstrakt

The development of intellectual, creative thinking of younger schoolchildren using new methods, the formation of their modern economic views and activity, the formation of independent learning and work skills. The article discusses ways to increase students' interest in the lesson in history lessons with the help of new technologies, including the use of information technology.

***Key words:** education, upbringing, modern student, information tool, innovation, result*

Одним из основных стратегических приоритетов государственной политики Республики Казахстан является развитие образования и науки, от которого в решающей степени зависят темпы экономического, социального и культурного прогресса, а также уровень конкурентоспособности казах–ской нации в ближайшие годы. Практически все современные государства, активно интегрированные в систему мировых экономических отношений, «умны экономики». А для его создания, прежде всего, необходимо развитие индивидуального человеческого капитала.Обучение и развитие–вечная педагогическая проблема. На разных этапах человеческого общества, даже в разных этнических общностях, социальных группах, эта проблема периодически обновлялась, пыталась решаться и решалась по–разному. Цель развития личности–вернуть казахское образование к проблеме обучения и развития, пытаясь найти наиболее правильное решение.

В настоящее время в стране происходят кардинальные изменения в сфере образования. Стандарты второго поколения нацелены на формирование у школьников универсальной образова–тельной деятельности, которую ученик может обеспечить только в условиях выбора и когда учитель использует индивидуально–ориентированные технологии, что делает его развитие и реализацию особенно важными.Технология–происходит от греческого слова, означающего техно (искусство, ремесла, наука) и логотипы (концепция, обучение). Современные технологии в образовании рассматриваются как средство реализации новой образовательной парадигмы.

Тенденции развития образовательных технологий непосредственно связана с гуманизацией, способствует самосознанию и самореализации личности. Термин образовательные технологии более емкий, чем технологии обучения, поскольку обучение также включает в себя образовательный аспект, связанный с формированием и развитием личностных качеств учащихся.

Педагогические технологии представляют собой сложные системы методов и приемов, объединенные приоритетными общеобразовательными целями, концептуально взаимосвязанными задачами и содержанием, формами и методами организации образовательного процесса, где каждая позиция накладывает отпечаток на других, что в конечном итоге создает определенный набор условий. [1, с. 23]

Образовательная технология–это система приемов, шагов, последовательность выполнения которых обеспечивает решение задач обучения, воспитания и развития личности учащегося, а сама деятельность представлена как процессуальная, то есть система определенных действий; разра–

ботка и процедурная реализация компонентов педагогического процесса в виде системы действий с гарантированным результатом считается. Задача педагогов–изменить традиционное обучение, направленное на накопление знаний, умений, навыков в процессе формирования личности ребенка.

Для осуществления познавательной и творческой деятельности учащегося в учебном процессе используются современные образовательные технологии, позволяющие повысить качество образования, эффективно использовать учебное время и снизить долю репродуктивной активности учащихся за счет сокращения времени, отведенного на домашнее задание. Современные образова–тельные технологии направлены на индивидуализацию, дистанцию и вариативность учебного процесса, академическую мобильность учащихся независимо от уровня образования и возраста. В школе представлен широкий спектр педагогических технологий, используемых в учебно–воспитательном процессе. [2, с. 53]

Преимущества педагогической технологии:

1. учащийся получает возможность самостоятельно работать, учится;
2. определяются индивидуальные способности ученика;
3. внутренне пытается не отставать друг от друга.;
4. в соответствии с уровнем сложности задания повышается способность учащегося мыслить, исполнять.
5. привыкает к самопроверке.
6. учитель получает возможность помочь отдельным ученикам.
7.оценивается по способности к исполнению.

Как сделать обычное занятие особенным, как познакомить с неинтересным материалом, как общаться с современными детьми на современном языке? Когда дело доходит до сегодняшнего урока, мы задаем себе эти и многие другие вопросы. Здесь я имею в виду эффективность информационных технологий.

Я даю задания для работы учащихся с компьютером не только во время занятий, но и во внеурочное время [3, с. 198]

Интерактивная доска–это экран, который позволяет вам управлять, многофункциональный, включает в себя все необходимые инструменты, которые вы используете во время урока, а именно;

– Изображение, написанное мелом на доске, нельзя сравнивать с красочным, аккуратным изображением на интерактивной доске.

– Ошибки на слайдах, флипчарте можно быстро исправить.

– На уроке можно использовать возможность прохождения теста через систему тестирования Aktiv Vote, которую я часто использую на уроке, когда готовлю 10–11 классы кбт. (Http://iteach.kz/, http://wiki.iteach.kz/). В то же время я часто даю задания, чтобы найти свою ошибку, дополнить, запомнить, сопоставить отсутствующие слова.

Например, при работе с картой через интерактивную доску в 8 классе на тему «восстание сырдарьинских казахов во главе с Жанкожой Нурмухамедовичем и Есетом Котибаровичем обозначьте места прошлого условными знаками, сравните, и подведите итоги. Очень эффективен и метод сбора пазлов при объяснении нового урока, вырезание картинок и их составление, например: составление картины Сырыма Датовича и высказывание о нем своих мыслей.

Отличительной особенностью компьютера от других средств является его способность быть совместным инструментом. Это–чтение текстов, интервьюирование, написание, прослушивание.

Например, учащиеся 6 класса обучались защите темы, делая презентации на уроках истории. При прохождении темы» жизнь первых людей " были сделаны слайды, даны данные, выполнены проверочные работы.

В своей работе я использую множество электронных ресурсов: мультимедийные программы, материалы, найденные в интернете, интерактивные тесты, программы. Они делают занятия разнообразными и интересными, учат детей использовать новые технологии в каждом туре.

В интернете мы с учащимися находим различную необходимую информацию для наших проектов: о музеях, о местах, о событиях, происходящих в странах. экологические условия в мире, национальные праздники и т.д.

Есть много возможностей для использования электронного учебника. Благодаря выполнению заданий в электронных учебниках, контрольным работам, работе с картами, просмотру видео–фильмов я заметила мотивацию, интерес учащихся к самостоятельному обучению.Я создал видео ролик, используя различные анимации, эффекты на тему «Жизнь первых людей», пройденный в 6 классе по программам «PINACLE», «VIDEOSTUDIO» [http://bilim–all.kz/] таким образом, электронный учебник эффективен в следующих случаях: создан в соответствии с требованиями, может мгновенно обеспечивать обратную связь, проверять знания по определенному разделу; может показывать, рассказывать и моделировать коротким текстом. Электронный учебник экономит время учащегося, способствует запоминанию пройденного и забытого учащимся материала без необходимости искать учебные материалы. Каждый ученик при необходимости может самостоятельно работать дома и запоминать задания, которые трудно освоить, видя аннимации. На своих занятиях я часто использую

электронные учебники. Имеются электронные учебники по истории Казахстана для всех классов. В 7 классе при прохождении темы «Великий Шелковый путь и его ветви» была получена выписка из электронного учебника и Дана справка при передаче сведений из «истории возникновения Великого Шелкового пути». Данные, определения по подзаголовку «влияние Великого Шелкового пути на хозяйство» способствовали формированию у учащихся познавательных навыков. Также были показаны различные рисунки, таблицы и рисунки, слайды. Использование электронного учебника расширяет высокоактивное мировоззрение учащихся и сферу самостоятельной работы.

В ходе занятия я использую различные приемы, технологию «Шесть шляп мышления» Эдварда де Боно, элементы СТО, метод пирамиды. В 6 классе я провела урок путешествий «Жизнь древнейших людей» с использованием программ «power point», «activ студия» с использованием интерактивной доски. В 7 классе на открытом уроке на тему «Казахское ханство при Тауке–Хане» с использованием метода СТО была применена смарт–образовательная технология.

При использовании методов каждой интерактивной технологии обучения из уроков истории будут освещаться определенные темы. Например, по теме»Создание Казахского ханства «исполь–зуются методы «двусторонний дневник», «созыв мысли», «диаграмма Венна», «группировка»и др.

Говоря о том, что уроки истории имеют воспитательно–познавательные возможности в систематическом образовании у учащихся о прошлом, настоящем, будущем нашего народа, в ходе изучения истории Казахстана можно отметить самостоятельную работу учащихся со следующими оригиналами:

а) учебник;

б) исторические источники и материалы: данные, документы, фотодокументы, статистика, художественная литература и другие;

б) справочная, Общественно–политическая, научно–популярная литература;

в) средства массовой информации и печатные материалы;

г) может сочетаться с компьютером, электронным учебником и другими.

При изучении истории под руководством учителя учащиеся учатся творчески работать. Учится понимать текст учебника, читать его, пересказывать, вспоминая прочитанное, составлять простой и сложный план различных документов, писать тезисы, конспекты, рефераты, стремится к осознанному и прочному усвоению изученного материала. Например: при изучении темы «создание Казахского ханства» на уроке эффективно использую метод «созыв мысли». Предлагается высказать свое мнение по тому, как учащиеся понимают значение слов «ханство, государство». Через высказывание своих мыслей учащиеся осваивают тему. Или по методу «даты говорят» проводится работа по анализу исторических данных о создании Казахского ханства.

1. 1445, 1456, 1465 и др.

2. выносится общий ответ на слова Хана по стратегии «группировка» и проводится анализ.

3. «портреты говорят» указать имя человека на указанной фотографии и остановиться на биографии)

4. «чье это слово?» (определение того, какая песня является ханом)

5. с помощью «диаграммы Венна» учащиеся учатся определять связи между ханами.

6. игра «Колесо Истории». Эта игра эффективна для подведения итогов главы, темы. (Лица, говорящие годы, термин слова, крылатые слова)

8. в части лиц – вопрос о поиске исторической личности.

9. в части высказывания лет – дата, время, номер–скрыт вопрос.

Моя главная цель как учителя истории: культурно образованное, деловое, личностное развитие, повышение духа нашей нации, поиск эффективного пути к достижению этой цели. Поэтому организация урока на идейно–научной основе, в связи с жизнью – это достойный долг каждого учителя–проявлять интерес, страсть к знаниям, на каждом занятии побуждать учащихся к размыш–лениям, самостоятельным поискам, умению устно, письменно излагать игры, воспитывать культурную речь. Основной целью современного преподавателя является использование предоставленных возможностей в информационной среде для усвоения содержания образования и его включения в собственный образовательный капитал. Преподавание истории–очень сложная тенденция, объеди–няющая в себе составляющие, которые находятся во взаимосвязи и в постоянном движении. В настоящее время в сфере образования внедряются различные технологии, но среди них главное – выбрать нужные и эффективно использовать их на каждом этапе урока. При этом лично я на уроках истории использую эффективные методы интерактивной технологии обучения, состоящие из множества методов обучения. Интерактивные методы обучения, основанные на межличностном общении, удовлетворяют современной образовательной парадигме, которая «ориентирована на развитие личности». Вместе с тем, не только формирует, но и развивает познавательную активность и поисковую самостоятельность, которые являются предпосылками для получения качественного образования.

Интерактивный метод – это: предоставление ребенку возможности лично исследовать себя;

– Создание условий для обучения в группах

– Самооценка

– Получение знаний в процессе деятельности

1. момент диагностики. – «Мозговой штурм» – задав несколько вопросов, чтобы связать новый урок с пройденными темами, учитель поделится тем, что узнали ученики.

2. момент поисковой тенденции – здесь учащиеся самостоятельно работают с учебником или другой дополнительной литературой, расширяя свое понимание, накопленное методом «мозгового штурма», работая в парах или группах.

3. презентация – каждая группа защищает свои данные по определенным вопросам. После этого учитель дает информацию из ситуаций, которых еще не хватает.

4. обобщение урока – закрепляется методами дебатов, ролевых игр, кроссвордов.

В этом методе учитель занимает 5–7 минут, в остальное время у учащихся появляются условия для повышения своих познаний. По этому методу учащиеся сами оценивают свои знания.

Одним из новых методов является технология СТО. Я также часто использую эти техноло–гические элементы в классе. На заключительном этапе темы «Джунгарское Нашествие» из истории Казахстана я использовал диаграмму Венна. Это послужило основой не только для углубления знаний учащихся, но и для всестороннего усвоения материала, развития навыков сопоставления, систематизации, анализа аргументов с данными. На каждом уроке я показываю ученикам, как найти дополнительный материал, заранее передавая задания. На основе материалов, принесенных, изученных, усвоенных учащимися в ходе нового урока, у учащихся развивается информационная компетентность, повышается интерес к предмету, они осваивают работу с информацией. Владеет навыками анализа, анализа, аргументации материала, научной работы с источниками информации, опираясь на фактические данные и данные. Как учитель всеобщей истории, я провожу конференции, круглые столы, интеллектуальные игры, вечера, связанные с историческими событиями, среди учащихся внеурочной деятельности. В организации этих мероприятий я лишь направляю учащихся, целью которых является развитие у учащихся всестороннего творчества, глубокого поиска, логического мышления. При проведении всех мероприятий использовались информационные технологии – интерактивная доска, компьютер, видеокамера.

Задача каждого учителя – повысить интерес учащихся к общественным предметам с помощью современных спутниковых каналов дистанционного обучения и электронных учебников. Конечно, использование электронных учебников имеет большое влияние. Первое требование для реализации этих требований зависит от компьютерной квалификации учащегося.

Основная проблема процесса обучения–это фундаментальное и глубокое, основательное системное образование учащегося. Задача фундаментального образования порождает потребность человека в научном мышлении, познании его методов, саморазвитии, самообразовании, поиске.

На сегодняшний день данная задача принимает непосредственное участие в реализации электронного учебника. При создании электронного учебника за основу берутся государственный стандарт и учебная программа по дисциплине.

Цель электронного учебника и обучения – «контроль непрерывного и полного уровня процесса обучения, а также развитие способности к информационному поиску». Использование электронных учебников в любой сфере образования не только повышает познавательную активность учащихся, но и способствует творческому труду в формировании мышления.

На этапе развития современных информационных технологий особенностью электронных учебников является их соответствие образцу и высокая мобильность, гибкость в обучении чтению. Электронные учебники являются необходимым инструментом, дополняющим учебные и исследо–вательские материалы, полностью подходящим для дополнительного использования. Электронные учебники могут использоваться для следующих целей: электронная справка, электронный отчет, иллюстративный материал, как учебник.

Электронный учебник–научно–педагогический инструмент. Разработка элетронных учебников считается педагогической теорией модульного чтения. Учебники составляются в соответствии с государственной учебной программой. В нем примут участие специалисты каждой дисциплины, выдающиеся ученые отрасли и педагоги–дидактики, методисты, программисты–дизайнеры, операторы.

Работа с электронными учебниками осуществляется на трех основных уровнях: учебный; обучающий; контрольный и проверочный.

Электронные учебники повышают самостоятельную работу учащихся и их высокую познава–тельную активность, повышают качество их глубокого и основательного обучения. В то же время охватывает весь учебный процесс от поставленной цели до достигнутого результата, указывает учащимся путь в большое информационное образовательное пространство. Информа–ционное образование подготавливает тестовые методы когнитивного мышления и информационных само–определений, автоматической оценки знаний. Электронные учебники могут предоставить разно–образный набор информации, полную информацию об основных центрах образования учащихся.

Электронные учебники состоят из модуля – набора знаний, который составляет отдельную часть полного курса, выполняет определенную информационную, систематическую функцию, которая формирует полноценное, систематическое обучение учащегося.

Использование в гипертексте воображаемого текста (выделение основного слова различными красками и шрифтами), отвечает дидактическим требованиям высококачественных образов, образов, облегчает восприятие изучаемого материала.

Каждому мини–модулю электронного учебника дается система заданий и упражнений в соответствии с пройденным учебным материалом для полного усвоения дополнительного материала, для самостоятельной творческой работы учащихся. [3, с. 88]

Проверка заданий проводится после завершения мини–модуля, а контроль с помощью теста– после прохождения основного модуля. Задания на дидактическую и методическую подготовку учащихся формируют их активность.

Особенностью электронного учебника является высокая мобильность и гибкость, в него включено множество иллюстраций, видеофильмов. Электронный учебник ежедневно пополняется поступающими новостями по мере необходимости. Кроме того, учебник дает возможность ученику задать тестовые вопросы и получить точную оценку ответа. При необходимости учащийся снова возвращается к тексту, пересматривает место, которое он не понял, и заполняет контрольный тест или таблицу в конце темы. Вот когда электронный учебник фокусируется на психологии личности учащегося. Если группа не пытается найти и исправить ошибку, которую она допустила перед собой, она «стесняется», а с помощью электронного учебника возвращается по мере необходимости и приходит к правильному ответу.

Электронный учебник позволит повысить интерес учащихся к современности, вновь увидеть моменты непонимания, уточнить полученные знания.

Видя последние достижения компьютерных технологий в учебном процессе, будет подготовлен специалист, отвечающий современным требованиям: обучающиеся формируют методы использования достижений научной техники в своей области; ускоряется процесс обучения; развивается творческая инициатива учащегося; электронный учебник открывает путь к промежуточному образованию. Это может быть использовано в сельских и малокомплектных школах; повышается качество знаний; экономически выгодно.

Глобальные изменения, происходящие во многих странах в начале третьего тысячелетия, привели к тому, что государства вступили в новую эру, информационную эру, основу общественной жизни которой составляют информационные ресурсы и информационно – коммуникационные технологии. Без использования информационно–коммуникационных технологий в сфере образования государства не могут продвигаться по пути глобализации и устойчивого цивилизационного развития.

Содержание электронного учебника должно быть направлено на развитие интеллектуального мышления учащегося и достаточно удовлетворять его следующим качествам: собранность, системность, артистичность, быстрота.

Это эффективное место электронного учебника, позволяющее дистанционно обучаться, развивать работоспособность учащегося к самостоятельному обучению.

Еще одной особенностью электронных технологий является возможность стабильной и систематической работы с одаренными детьми: тестовая система самообследования (самоконтроля); формы контроля: тесты, требующие дополнения; тесты с альтернативными ответами (решение правильное или неправильное «да», «нет»); выборочный тест (выбирается правильный из нескольких ответов); тест, составленный как диктант (в случае, когда текст преподается, ставится нужное слово); тест на идентичность (построен на нахождении взаимосвязанных фактов).

Электронный учебник отличается возможностью использования всех достижений новых компьютерных технологий, т.е. имеются условия для создания гиперссылок на текстовый материал, использования мультимедийных и управляемых анимаций, контроля уровня знаний учащихся за двойным охватом звука. Электронная среда может формировать у учащихся склонность к экспери–ментам, способность к структурному мышлению, все это предрасполагает к приобретению творческого характера знаний. [4, с. 101]

В сфере образования до настоящего времени использование только того, что говорит учитель или учебник, не удовлетворяет современным требованиям. Поэтому в современном информатиза–ционном обществе невозможно двигаться вперед без использования этих учебников. Руководствуясь этим принципом, мы используем на уроке электронный учебник по программе, преподаваемой в средней школе. Видеоурок на каждое занятие должен содержать электронный учебник. Этот электронный учебник очень эффективен при обучении в старших классах, учитель имеет полную возможность использовать готовые уроки в своей работе, не требуя особого внимания, особенно алгоритма, логики, выхода в интернет, создания сайта.

Отличия электронных учебников от других учебников заключаются в приоритете его нагляд–ности с использованием динамической анимации, звука, гиперссылки, видеосюжета и т.д. в электронном учебнике; одновременном написании учебного материала или информации, передаче в

виде анимации, звука и воздействии на интуицию; в отсутствии возможности обеспечить, чтобы тестовые вопросы в электронном учебнике состояли из нескольких вариантов, в в достижении обеспечения разнообразия; поскольку электронный учебник является открытой системой по своей структуре, то в нем невозможно постоянно пополнять, изменять и корректировать учебные материа–лы; легкость увеличения тиража электронного учебника, высокая возможность использования или использования электронного учебника с помощью телекоммуникационных средств при меньших затратах.

Эти различия позволяют и способствуют глубокому осмыслению, осмыслению учебного материала учащимися, несмотря на разнообразие их способностей. Эффективность электронного учебника: развивает научно–методический потенциал учителя, облегчает его работу над уроком; облегчает подготовку к экзаменам по каждому предмету.

Применение информационных технологий на уроках истории приводит к следующим результатам:

– Позволяет учащимся свободно мыслить;

– Помогает глубже раскрыть реальную суть урока;

– Возможность вовлечь всех учащихся в занятия;

– Способствует развитию личностного характера, повышению креативности, формированию профессиональной уверенности в себе;

– Развивает языковое богатство;

– Учит выражать свои мысли, всесторонне искать;

– Воспитывает творческую активность, совместную работу в коллективе.

– Формирует образованную личность, обучающуюся самостоятельно, хорошо владеющую информационными технологиями.

Конечно, уникальна деятельность учителя, который использует активные методы обучения, используемые для раскрытия индивидуальных способностей ученика, заранее выбирая их на своих ежедневных уроках.

Учителя, в свою очередь, должны сосредоточиться не на своем обучении, а на развитии обучаемости учащихся. Знания и понимание формируются самим учеником, а учитель – это душа, которая помогает в этом процессе.

Если учитель постоянно совершенствует свой опыт, то он является лидером развивающей работы своей школы.

В заключение, на собственном опыте видно, что эффективность новых технологий в процессе обучения и обучения достигается за счет использования различных методов обучения, учащийся становится более мотивированным, учится критически относиться друг к другу, имеет возможность высказывать свои взгляды, вступать в открытые дискуссии, расширяется кругозор. Не будем жалеть сил и упорного труда в воспитании любознательных учеников,способных к самостоятельной работе,способных развивать будущее страны.

Список литературы:

1. Мұхамбетжанова С.Т., Жартынова Ж.Ә. Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс–тәсілдері. Алматы, 2008. 301 б.

2. Сербин В.В. Технология создания электронных учебно–методических комплексов средствами мультимедиа. Алматы: Мектеп, 2004. 260 с.

3. Крылова Т.В., Казимирова М.А., Мясникова О.А., Кожевникова Л.Ф. Автоматизированные обучаю–щие системы. Технология подготовки учебного курса к компьютеризации. Н.Новгород, 2007. Вып. 6. с.

4. Соловов А.В. Проектирование компьютерных систем учебного назначения: Учеб. пособие. Самара: СГАУ, 138 с.

УДК 37.022

USING ICT TOOLS TO DEVELOP STUDENTS' CRITICAL THINKING SKILLS

Шарипхазина Жадыра Кабдолдановна
Международный Казахско–Турецкий университет
Имени Х.А.Ясави, магистрант 2 курс
г. Туркестан, Казахстан
E–mail: zhadyra_1901@mail.ru

Abstract

The issues of developing critical thinking skills, replenishing and enriching the vocabulary of students are among the most pressing problems of modern pedagogical science and practice. In the conditions of scientific progress, more and more new words come into use, many of which are difficult and incomprehensible. Therefore, the primary task of the teacher is to work on enriching and clarifying the vocabulary of students: the more words a person speaks, the more accurately communication between people is realized, both orally and in writing.

Key words:*critical thinking, vocabulary, ICT tools*

Аңдатпа

Оқушылардың сыни тұрғысынан ойлау қабілетін дамыту, сөздік қорын толықтыру және байыту мәселелері қазіргі педагогика ғылымы мен практикасының өзекті мәселелерінің бірі болып табылады. Ғылыми прогресс жағдайында көптеген жаңа сөздер қолданысқа ене бастады, олардың көпшілігі қиын және түсініксіз. Сондықтан мұғалімнің бірінші кезектегі міндеті – оқушылардың сөздік қорын байыту және нақтылау бойынша жұмыс жасау: адам неғұрлым көп сөз білсе, адамдар арасындағы ауызекі және жазбаша байланыс дәлірек жүзеге асады.

Түйін сөздер: *сыни тұрғысынан ойлау,сөздік қоры, АКТ құралдары*

Аннотация

Вопросы развития навыков критического мышления, пополнения и обогащения словарного запаса учеников относятся к числу наиболее актуальных проблем современной педагогической науки и практики. В условиях научного прогресса в обиход входят все новые и новые слова, многие из которых трудны и непонятны. Поэтому первостепенной задачей учителя является работа над обогащением и уточнением словарного запаса учащихся: чем большим количеством слов владеет человек, тем точнее реализуется коммуникация между людьми, как в устной, так и в письменной форме.

Ключевые слова: *критическое мышление, словарный запас, инструменты ИКТ*

In order to teach students the skills of the 21st century, the teacher must work hard, develop and learn. Every year, advances in technology are changing the way we look at life, time and relationships. In this regard, we believe that when teaching the next generation of teachers, it is important to plan lessons that enable students to think critically, discuss and make decisions together, use information technology, and develop information literacy and creativity [1, p. 64]. It is obvious that information and communication technologies are a powerful pedagogical tool in the hands of a teacher, they must be mastered and widely used in their subject lessons. The use of ICT in the classroom makes it possible to move from an explanatory–illustrated way of teaching to an activity–based one, in which the student becomes an active subject of educational activity. This contributes to the conscious assimilation of knowledge by students. Students work with passion at any stage of the lesson, and this maintains interest in the subject [2, p.5]. That is why we have chosen this topic, the research was carried out among 11th grade students, namely in order to prepare for the international IELTS exam.

The object of the research is the process of speech development, enrichment of the vocabulary of students in English lessons in high school.

Subject of research: work on the text in the IELTS format using information and communication technologies.

Research goals:

- explore the main resources on the topic,
- substantiate ways of solving the problem of enriching the vocabulary of students,
- identify the main methods, techniques and means in teaching students.

Expected results:

1. Increased activity of students in the educational process
2. Ease and efficiency of memorizing new words
3. Ability to work with new words in the text

In recent years, much attention has been paid to the use of various educational Internet platforms for teaching foreign languages at school. I would like to note that they have many advantages over traditional teaching methods: 1. Information and communication technologies reveal the reserves of the educational process and the personality of students, expand the didactic capabilities of the teacher, facilitate his work,

allowing the most complex and time–consuming part of the educational work to be transferred to the machine. 2. Computer programs help to increase the motivation of learning. The use of various technological innovations is always interesting and relevant for students. 3. Information and communication technologies make it possible to familiarize oneself with new material with the subsequent fulfillment of training exercises, and also, to a certain extent, contribute to the development of speech skills. In case of difficulty, the student can turn to the computer for help, work on a specific material many times. In a computer program, this seems imperceptible and does not bother the student. In the traditional form of teaching, this repetition would turn into cramming, and the students don't like it very much. In particular, it is essential that computer programs play a significant role in the implementation of individual learning, which is one of the most important components of students' independent work. The use of ICTs in English lessons is an integral part of learning.

Currently, learning, developing critical thinking abilities and enhancing vocabulary can be engaging through ICT tools. It has so many opportunities to control presentation, increase creativity and critical thinking, provide feedback while learning, and it can also be adapted easily with any materials.

When it comes to pre–teaching a new word, students should be presented with eye–catching material to attract attention. Unlike books and encyclopedia, ICT tools can combine visuals with listening materials, texts with pictures or interactive tools. For the lower level learners, these activities can be challenging. Instead of doing boring tasks and learning vocabulary, students can directly be involved into the activity.

While analyzing the lessons, as teachers we wanted to examine the learners` attitude towards using ICT tools at the English lesson and find out effectiveness of using them while teaching vocabulary. The following tools demonstrate the value of using them in the classroom:

1. The first technology tool would fall into augmentation stage where students watch the video (TED talk) and answers the several questions. Through watching videos, students are introduced with many new vocabularies in a fun way. Those vocabularies are presented directly in the real context with the real life situations. In this way, students will remember subject–specific vocabulary. One of the examples that was taken from our lessons:

Topic: «Four reasons you should stop watching the news» (https://www.youtube.com/watch?v=–miTTiaqFlI)

- *What four reasons for avoiding watching news did the speaker put forward?*
- *What alternatives did the speaker suggest instead of watching news?*

In addition, we used this information in modification stage of SAMR model.Modification stage is when instead of just asking students to read from the online textbook, we may give students a list of media resources where they can get information. Ask them to determine which information is important and construct knowledge about the topic on their own. They are analyzing and connecting in ways made possible through the technology that goes beyond the online textbook. A learning task like this may typically be done in groups to facilitate collaboration and communication as well [3, p.3]. For instance, we suggested the following approach where students should analyze the material keeping in mind "*ESCAPE"* model. It helped them work in groups and share their ideas while searching the information. This was the instruction to the students:

– Find a news story to research

– Investigate the source of the news according to E.S.C.A.P.E. and determine if the information is trustworthy

E.S.C.A.P.E. is six key concepts for evaluating information:

- *Evidence*
- *Source*
- *Context*
- *Audience*
- *Purpose*
- *Execution*
- *Share your findings*
- *Decide if the story or stories is/are trustworthy*

As observations have shown, it may enhance our teaching and engage students in learning their vocabulary. More able students could analyze the concept in depth, as for less able students it was useful to find out the usage of new words in the context.

2. Wordwall.net is the second tool that can be used to create both interactive and printable activities. It is easy to prepare a new activity by selecting the template and then enter the content. This is online platform where teachers can create their own teaching resources (quizzes, match ups, word games, and much more) and share with class. Students can practice speaking, revise vocabulary and check their knowledge.Most students recognize the importance of learning vocabulary and at the same time become aware of the difficulties that occur in acquiring them. While using this tool, we have noticed that students

remembered vocabulary easily and tried to compete with their classmates. Simultaneously, it made assessment easier for teachers and students.

3. Flipgrid.com is a tool that allows teachers to create video discussions. Each grid is like a message board where teachers can pose questions, called «topics» and their students can post video responses. Grids can be shared with classes or small groups. Topics can be text–based or include a resource such as an image, video, emoji or attachment. Security settings help protect student privacy. So, there is no need to worry about privacy. Teachers can also allow students to record replies to classmates' responses. Time can be set by a teacher.Once, we have used it to cover the learning objective of *11.S3 explain and justify own and others' point of view on a range of general and curricular topics, including some unfamiliar topics* and came to conclusion that it can develop their speaking skill and help them evaluate their partners. Their task was to speak on the topic 2 minutes using topic vocabulary. Teacher works with non–digital natives (less able students) in the following ways:

– Supports these students and asks to work with digital natives when it is necessary. Also, it can be given the manual where it is written each steps that they should do. For instance,

– *Record the video. Select the record button on the bottom of the camera to start and pause the camera. Then speak on the following topic 2 mins:*

Describe a historical figure whom you know about. You should say:
who he/she is/was
how he/she is famous
where and when he/she lived
and explain his/her contribution to the world.

– *Review the video. Trim, rearrange, or add more video clips. ...*
– *Submit your video!*

As for digital natives, it is given specific plan to follow with fixed time. Then kindly asks them to give feedback for other students. It can encourage more–able students to work on it and find other functions of this tool. There are so many challenges that students might face during working with Flipgrid app. It helps students discuss with others and give feedback to each other. *In this way* student can post videos of their questions for the expert to answer at a convenient time in a video response. For the first time, it might be difficult to work with it because students should be able to register and get used to this tool.

In conclusion, critical thinking and vocabulary are the main tools for students to use English effectively. They are the basis for the development of all the other skills like Reading comprehension, Listening comprehension, speaking, writing, spelling, and pronunciation [4, p. 6]. In general, the following positive results of my work can be highlighted:

– enrichment of vocabulary and grammatical structure of students' speech; teaching the norms of the language and their use in speech;
– formation of communicative competence and development of a linguistic personality, improvement of communication skills;
– development of the main types of speech activity: speaking, writing, listening and reading;
– development of thinking and the formation of processes of mental activity (analysis and synthesis, abstraction and generalization) by means of language used in speech.

Thus, the goals and objectives of the research have been achieved, the efficiency of mastering the material has increased, as well as the quality of students' knowledge.

Reference:

1. Tyler R. W. Basic principles of curriculum and instruction //Curriculum Studies Reader E2. – Routledge, 2013. 60–68 с.
2. Allen M. Smart thinking skills for critical understanding and writing. Oxford University Press, 2004.
3. Dixon S. 100 TESOL activities for teachers: Practical ESL/EFL activities for the communicative classroom. – Wayzgoose Press, 2016
4. Keiler L.S. Teachers' roles and identities in student–centered classrooms //International journal of STEM education. 2018. Т. 5. №.1. 1–20 с.

УДК 372.878

ИНФОРМАЦИОННО–КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ИНТЕНСИФИКАЦИИ УРОКА МУЗЫКИ В ШКОЛЕ

Шинтяпина Инна Викторовна
кандидат педагогических наук, доцент
Гуманитарно–педагогическая академия (филиал г.Ялта)
ФГАОУ ВО «Крымский федеральный университет
имени В.И.Вернадского»
г.Ялта, Россия
E–mail: shyntyapina@gmail.com

Аннотация

В статье рассматриваются актуальные вопросы обеспечения информационно–коммуникационными технологиями урока музыки на современном этапе. Автором актуализируются вопросы усовершенствования форм и способов интенсификации процесса обучения музыкальному искусству, анализа условий и возможностей информационного оснащения разных видов музыкальной деятельности, готовности будущего учителя музыки к практической профессиональной деятельности в школе.

***Ключевые слова:** Информационно–коммуникационные технологии, процесс обучения, урок музыки в школе.*

Аңдатпа

Мақалада қазіргі кезеңде музыка сабағын ақпараттық–коммуникациялық технологиялармен қамтамасыз етудің өзекті мәселелері қарастырылған. Автор музыкалық өнерді оқыту үдерісін интенсификациялаудың формалары мен әдістерін жетілдіру, музыкалық іс–әрекеттің әртүрлі түрлерін ақпараттық жабдықпен қамтамасыз ету жағдайлары мен мүмкіндіктерін талдау және болашақ музыка мұғалімінің мектептегі практикалық кәсіби іс–әрекетке дайындығы мәселелерін өзекті етіп көрсетеді.

***Түйінді сөздер:** Ақпараттық–коммуникациялық технологиялар, оқу процесі, мектептегі музыка сабағы.*

Abstract

The article deals with topical issues of providing music lessons with information and communication technologies at the present stage. The author actualizes the issues of improving the forms and methods of intensifying the process of teaching musical art, analyzing the conditions and possibilities of information equipment for various types of musical activity, and the readiness of the future music teacher for practical professional activities at school.

***Key words:** Information and communication technologies, learning process, music lesson at school.*

Проблема формирования разносторонне–развитой эстетически–гармоничной личности школьника требует от будущего педагога музыкального искусства решения большого количества разнообразных вопросов культурно–исторического и художественно–музыкального направлений. Ограниченность же образовательно–воспитательных возможностей педагога учебным планом, который предусматривает только один урок музыкального искусства в неделю, требует актуального решения интенсификации его структуры и информативности. В связи с этим возникает необхо–димость поиска путей оптимизации данного процесса. Эффективность современного урока музыки напрямую зависит от разнообразного спектра использования информационно–коммуникационных технологий (ИКТ) в разных видах музыкальной деятельности.

Введение современных информационных технологий в ход и содержание разных видов деятельности урока музыки дает возможность:

– стимулировать интерес к уроку музыки через большую доступность общения с разными видами искусств;

– активизировать процесс обучения;

– повысить степень индивидуализации заданий и подходов к каждому обучающемуся, учитывая их психолого–физиологические особенности;

– расширить перспективы плодотворности совместного творчества;

– усилить атмосферу положительно–эмоционального настроя урока;

– увеличить объем информационно–аналитической составляющей урока музыки;

– обеспечить возможность оптимального музыкально–творческого развития обучающихся;

– получить возможность построения собственной траектории обучения;

– расширить спектр познавательных возможностей обучающихся, усилить мотивационную составляющую к самостоятельному творчеству и информационно–коммуникационному развитию;

– активизировать процесс самостоятельной поисково–познавательной и мыслительной деятельности обучающихся [1].

Будущий учитель музыки должен быть готов к использованию интерактивно–информационных технологий на разных этапах и в разных видах музыкальной деятельности на уроке:

1) восприятия музыкального материала;

2) практического освоения вокально–хорового репертуара;

3) аналитической деятельности в процессе слушания музыки;

4) закрепления приобретенных практических навыков и теоретических знаний, в качестве домашнего задания;

5) эффективной проверки стабильности приобретенных знаний, умений и навыков.

Рассмотрим возможности использования будущими учителями музыки интерактивных техно–логий на уроке музыкального искусства. Понимая интерактивное обучение как процесс активизации взаимодействия обучающегося с обучающим окружением, важно определить возможности внедрения данных информационных технологий в структуру урока и выявить особенности его применения в области музыкального искусства.

Интерактивное обучение с использованием медиа–информационных технологий является обучением диалоговым, в процессе которого интенсифицируется взаимодействие участников образо–вательного диалога через активизацию критического мышления, расширения границ информативного обучающего пространства, дискуссионности совместного коммуницирования. Совместная творческая теоретико–практическая деятельность направлена на освоение разнообразного теоретического, аудио и видео учебного материала, развитие способностей в исполнительской деятельности, усовершенствование форм сотрудничества.

Обучение с использованием ИКТ предполагает использование ряда технологических концепций:

– содержательной (обобщение учебного материала);

– процессуальной (проблемное, интерактивное обучение);

– мотивационной (обеспечение мотивированной направленности учебного процесса, форми–рование познавательных интересов);

– организационной (гуманистическая педагогика, педагогика сотрудничества, концентри–рованное обучение).

Концепции и технологии интерактивногообучения базируются на процессе интеракции, протекающем в виде непрерывного ИКТ диалога.

Структурно деятельность будущего учителя музыки на уроке музыкального искусства с применением интерактивных ИКТ можно представить поэтапно:

1. Ориентационный (разработка целей и задачи урока, формулирование учебной проблемы, характеристика учебных заданий, обзор хода урока);

2. Подготовительный (изучение программных и учебно–методических материалов, составле–ние сценарного плана урока, прогнозирование итогов работы);

3. Практический(непосредственное проведение урока, реализация сценарного плана) [2].

При этом информационные технологии должны соответствовать критериям технологичности: системность (выражаемая через логику процесса); руководство (через возможность диагностики результативности планирования урока); эффективность (минимальная затратность).

Внедрение ИКТ с целью повышения эффективности обучения на уроке музыки должно проходить постепенно. Планирование должно включать дополнительные резервы активности обучаю–щихся во всех видах деятельности урока, а также специальные задания для самостоятельной домашней работы (прослушивание музыкального материала, разучивание произведений вокально–хорового раздела, проверка прочности усвоения теоретических положений).

Соответственно тематике, целям и задачам урока, формам организации деятельности ИКТ можно представить в четырех направлениях: – технологии кооперативного обучения; – технологии коллективно–группового обучения; – технологии моделирования ситуации; – технологии обработки дискуссионных вопросов.

Рассмотрим возможности использования мультимедиа технологий, предоставляемых совре–менными информационными платформами, дляразличных обязательных видов деятельности на уроке музыки. Наибольшие перспективы такой практически–теоретической работы открываются для разделов: слушание (восприятие и анализ) музыки и музыкально–познавательная деятельность, где необходим одномоментный синтез больших объемов доступного качественно звучащего музыкально–исполнительского контента в сочетании с оперативно получаемой содержательной информационно–теоретической поддержкой.

В связи с ограниченностью урока музыки временными рамками, музыкальные произведения (особенно в работе со старшими школьниками) прослушиваются фрагментарно, сопроводительная информационная поддержка (сведения о творчестве композитора, жанровая характеристика, содер–жательная драматургия произведения, разбор средств выразительности и др.) дается в сжатом, сокращенном формате, что не позволяет провести качественный художественно–теоретический анализ музыкального текста. У педагога в данных направлениях работы весьма ограничены возмож–ности повторного прослушивания музыкального контента, его анализа, ознакомления обучающихся с более широким спектром творческого наследия определенного композитора.

В данном аспекте рассматриваемого вопроса актуальными информационно–музыкальными помощниками становятся большие музыкально–репертуарные видео архивы, предоставляемые такими ведущими онлайн хостингами как: YouTube (самая популярная и информативно наполненная платформа), Vimeo (наиболее известный конкурент YouTube в области музыкального искусства и творческого видео), Dailymotion (площадка с удобной сортировкой музыкальных материалов по группам, тегам и каналам) и др.

Не менее интересны коллекции аудио платформ, специализирующихся на сохранении, оцифровке и распространении архивных аудио записей всех музыкальных жанров и направлений, среди наиболее доступных и популярных можно назвать: Ассоциация зарегистрированных звуковых коллекций (ARSC), Международная ассоциация звуковых и аудиовизуальных архивов (IASA), Интернет–архив (цифровая библиотека интернет сайтов) и др. [3].

Большие дополнительные возможности предоставляются для активизации самостоятельной теоретически–поисковой музыкально–аналитической деятельности обучающихся благодаря много–численным электронным энциклопедиям, каталогам и учебно–познавательным медиа ресурсам, таким, например, как: медиаэнциклопедия искусства, энциклопедия классической музыки, музыкаль–ная энциклопедия, энциклопедия русской и советской музыки, информационно–искусствоведческая платформа «Мир звуков» и др. Данные информационные хранилища предоставляют контент–биографий композиторов и исполнителей, исторических, искусствоведческих, музыковедческих сведений разнообразной теоретической направленности.

Исполнительская деятельность на уроке музыки, представленная вокально–хоровой работой на всем протяжении обучения и пластическим интонированием или музыкально–ритмическими движениями в младших классах, обладает меньшими возможностями привлечения медиа– информа–ционных источников, по сравнению с вышеперечисленными видами деятельности. Тем не менее, в осуществлении практической работы педагога в этом направлении также разработаны допол–нительные цифровые ресурсы, позволяющие активизировать работу на уроке и повысить продук–тивность самостоятельной работы обучающихся в домашней обстановке.

Прежде всего, это бесплатные приложения караоке: Yokee, Smule, The Voice, StarMaker, WeSing от Tencent, каждое из которых обеспечено высококачественной фоновой музыкой с текстами, возможностью применения голосовых эффектов, возможностью самостоятельного или ансамблевого исполнительства, записи и редактирования своих записей, выхода в прямой эфир и работы с функциями автонастройки.

Эффективными в исполнительской работе на уроке и самостоятельной домашней певческой подготовке являются также базовые цифровые библиотеки фонограмм: X–minus.me, Vkmonline.com, B–track.com, Minus1.ru, Karaoke–version.com, Beatstars.com, Tellingbeatzz.com, forums.minus–fanera.–com, предоставляющие доступ к каталогам и большим коллекциям минусовок, текстов песен, плюсовок, корректировке тональности и темпа, позволяющие создавать собственные песенные сборники и др.

Таким образом, можно констатировать, что использование в ходе педагогической практики будущими учителями музыки информационных цифровых технологий, актуального программного обеспечения на уроке музыки значительно влияет на содержание, формы и методы работы с обучающимися.Мультимедиа технологии являются перспективно–приоритетным направлением процесса обучения и музыкально–эстетического развития через расширение возможностей взаимодействия в процессе урока звука, видео образа, текстовой графики. Интенсификация разно–образных видов деятельности урока музыки с помощью информационно–коммуникационных техно–логий стимулирует мотивацию и процесс усвоения материала, активизирует самостоятельную поисковую деятельность, эффективность работы на уроке, сотрудничество педагога и обучающихся.

Список литературы:

1. Суслова Н.В. Цифровые технологии на уроке музыки в школе // Музыкальное искусство и образование. 2003. №2. 64–172 с.

2. Редька Е.В., Шинтяпина И.В. Методические основы профессиональной подготовки обучающихся к проведению интегрированных уроков музыки в СОШ // Таврический научный обозреватель. 2017. №4 (21). 87–91 с.

3. Юмашева Ю.Ю. Аудиовизуальные архивы в сети интернет // Историческая информатика. 2018. №4. 84–109 с.

ӘӨЖ 711.7

ОҚУ ҮРДІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Шолпанбаева Газиза Абуовна
педагогикалық ғылымдар магистрі
А. Байтұрсынов ат. ҚӨУ
Қостанай қаласы, Қазақстан
E–mail: gaziza.sholpanbaeva@mail.ru

Аңдатпа

Өзектілігі және мақсаты. Ғылыми мақалада мұғалімдердің инновациялық технологияны меңгеруінің өлшемдері мен көрсеткіштері сөз болады. Сонымен қатар, оқу үрдісінде инновациялық технологияны пайдаланудың педагогикалық шарттары, бағыттары көрсетіледі. Мақалада инновациялық оқыту жүйесіне ғылыми – теориялық және әдіснамалық тұрғыда негізделген әдістемелік еңбектер негізінде тұжырым жасалады.

Түйінді сөздер: *инновация, технология, білім беру, сапа.*

Аннотация

Актуальность и цель. В статье представлены критерии и показатели усвоения учителями иннновационных технологии. Также дается условия и направления использованиясовременные технологии в учебном процессе. Статья основана на научных исследованиях, теоретических и практических подходов к изучению методических работ.

Ключевые слова: *инновация, технология, образование, качество.*

Abstract

Relevance and goal. Scientific article, teachers say the word criteria and indicators of mastering innovative technologies, innovative use of technology in the educational process pedagogical conditions, trends. The article is based on innovative research and theoretical and methodological approach to learning methodical works on the basis of conclusion.

Keyword: *Innovation, technology, education, quality.*

Ел Президенті Қасым–Жомарт ТоқаевҚазақстан халқына арнаған «Қазақстан экономикалық , әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында» атты Жолдауында «XXI ғасырда білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелері анық» дей отырып, білім беруді әлемдік стандарт деңгейіне жеткізу үшін жаңа сипаттағы педагогикалық мамандар қорын жасау қажеттігін баса айтқаны баршаға мәлім. Мектепте білім мен тәрбие берудің сапасын қамтамасыз етіп, оны іске асыратын басты тұлға мұғалім болса, бүгінгі таңда мұғалімдерге қойылып отырған талаптар өте жоғары. Елімізде инновациялық экономика құру үшін мектепте кәсіби міндеттерін дербес, әрі шығармашылық тұрғыдан шеше алатын, кәсіби қызметінің тұлғалық және қоғамдық маңызын түсіне білетін, оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологияларын меңгерген, кәсіби құзыретті және бәсекеге қабілетті мұғалімдер жұмыс істеуі тиіс.

Оқыту теориясы мен тәжірибесінің көрсетіп отырғанындай, педагогикалық үрдіске қатысу–шылардың кәсіби және тұлғалық өсуінің едәуір әлеуеті мектепте инновациялық білім беру технологияларын пайдаланумен байланысты. [1, б. 5]

Тұлғаға бағдарланған парадигма шеңберінде білім берудің мақсаты мен мәнінің өзгеруі «білім беру технологиясы» деп аталатын жаңа ұғымның пайда болуына ықпал етті. Бұл ұғымның мәнін білім беру үрдісін өздігінше дамытатын жүйе деп түсінуге болады, онда оқушының іс–әрекеті жетекші фактор болып табылып, оқыту мұғалім мен оқушының субъектаралық өзара әрекетін қарастыратын және олардың мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін рефлексиялық басқару ретінде көрінеді (Т.М.Да–выденко, Г.МТюлю, Т.И.Шамова және т.б.).

Білім беру технологияларын пайдаланудың тиімділігі мұғалімнің кәсіби іс–әрекетін дұрыс ұйымдастыра алуымен байланысты екендігі белгілі. Бүгінгі таңда педагогикалық іс–әрекеттің қыр–сырын әртүрлі салада қарастырған ауқымды зерттеу еңбектері баршылық. Мәселен, мұғалімнің кәсіби мәнді сапаларын қалыптастыру және тұлғасын дамыту, педагогикалық іс–әрекеттің дидактикалық негіздерін айкындау, оқу үрдісінің тиімділігін арттыру мәселелері қазақстандық көрнекті ғалымдардың – Б.Р.Айтмамбетова, Б.Әбдікәрімұлы, А.Е.Әбілқасымова, Б.А.Әлмұхамбетов, В.В.Егоров, М.Ж.Жад–рина, А.А.Калюжный, З.У.Кенесарина, К.Ж.Қожахметова, З.А.Исаева, Б.К.Момышбаев, және т.б. еңбектерінде қарастырылып, ерекше ғылыми құндылыққа ие болып отыр. [1, б. 7]

Қазіргі кезде бүкіл әлемде жүргізіліп жатқан ізгілендіру үрдістері қоғамның білім беру мекемелеріне койылатын жаңа талаптарды анықтауда. Техникалық прогресс пен ғылыми ақпарат көлемінің ұлғая түсуі, мектептегі білім беру мазмұнын қайта құру және оқу–тәрбие орындарынын іс–әрекет қағидаларын қайта қарау – мұның бәрі мұғалімнің кәсіби біліктілігі мен тұлғасына, бүкіл педагогикалық үрдістің тұлғалық бағдарлануына қойылатын талаптардың сөзсіз арта түсуіне алып келеді. Сондықтан оқытудың теориясы мен практикасындағы зерттеліп отырған проблеманың

жағдайына талдау жасауды «инновациялық білім беру технологиялары» ұғымына нақты түсінік беруден бастаған жөн.

Жалпы ғылыми *«инновация»* ұғымы жүйе қызметіндегі мақсатты өзгеріс ретінде анықталады. Мұның өзінде әр түрлі салаларда сапалы және сандық өзгерістер түрінде болуы мүмкін.

«Білім берудегі инновация» және «педагогикалық инновация» терминдері категория ретінде қолданыла отырып, ғылыми түрде негізделді және И.Р.Юсуфбековаңың педагогика оқулығының категориялық аппаратына енгізілді. Автор күрделі, әрі көп салалы «педагогикалық инновация» ұғымының неологиялық, аксиологиялық және праксиологиялық сипаттамаларын бөліп көрсетеді.

Білімдегі инновациялар арнайы жобаланған, әзірленген немесе педагогикалық бастама ретінде «кездейсоқ ашылған» жаңалық болып есептеледі. Мұнда «инновациялық үрдіс» ұғымы жаналық жасау, қабылдау, бағалау және қолдану деп анықталады. [2, б. 4]

Ғылыми–педагогикалық әдебиеттерде инновациялардың төмендегідей түрлерін бөліп көрсетеді: білім беру мазмұнындағы инновациялар, оқыту технологиясындағы инновациялар, білім беру жүйесінің тәрбиелеу функциясы саласындағы инновациялар, педагогикалық құралдар жүйесіндегі инновациялар.

Көп жылдар бойы білім беру жүйелерінің дамуы экзогенді (жүйеге сырттай катысты) факторлармен анықталып келді. Мұның өзі осы дамудың қажет жағдайын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Сондай–ақ Қазақстан Республикасының ғылыми әлеуеті көптеген бағыттары бойынша әлемдік деңгейге сәйкес келеді. Сондықтан ол білім берудегі инновациялық саланы дамытуға негіз бола алады деп нақты айта аламыз.

Білім беру – оқыту нәтижесі. Тура мағынасында, ол оқып–үйретілетін пән туралы түсініктің, ұғымның қалыптасуын білдіреді. *Білім беру деп* табиғат пен қоғам жайында ғылымда жинакталған білім, білік, дағды жүйесін жеке тұлғаның меңгеруін және оны өмірде тиімді етіп қолдана білуін айтады.

Технология деп әдетте алдын–ала берілген қасиеттерге ие материал алу мақсатында бастапқы материалды қайта өңдеу үрдісін атайды. Көптеген ғалым–педагогтар кез–келген әрекет технология болады, не болмаса өнер болады депатап өтеді. Өнер интуицияға негізделсе, ал технология – ғылымға негізделеді. Технология дегенсөздің өзі грек тілінен туындап, «tache» – өнер, шеберлік, «logos»–ғылым, заң дегенді білдіреді. Сонымен біз «инновация», «білім беру», «техноло–гия» ұғымдарының мәнін ашып көрсетеотырып, өз тұрғымыздан осы үш ұғымның бірлігінде *«инновациялық, білім беру технологияларына*білім, білік, дағды жүйесін жеке тұлғаның меңгеруін және оны өмірде тиімді етіп қолдана білуін қамтамасыз ететін арнайыжобаланған, әзірленген жаңа енгізілімдерді оқуүрдісінде іске асыру біліктерінің жүйелі жиынтығы» деген анықтама бердік.[1;6]

Білім беру педагогика ғылымының негізгі ұғымы болып табылатындықтан, инновациялық білім беру технологиялары педагогикалық технологиялар қатарына жатады.

Инновация білім деңгейінің көтерілуіне жағдай туғызады. Кейінгі кезенде ғалымдар өз зерттеулерінде оқу–тәрбие ісіне жаңалықтарды енгізіп, тарату мәселесін қарастырады. Н.Апатова, М.Поташник, В.Я.Ляудис т.б. ғалымдар мұғалімнің жаңалыққа қабілеттілігіне ерекше көңіл бөлді. Авторлардың көбі педагогикалық инновацияның негізгі міндеті енгізіліп отырған жаңалықтарды топтау, жіктеу деп санайды. Ол үшін ең бастысы –мектеп жұмысын дамытудың аймағын қарастыру керек дейді. Енгізіліп отырған жаңа әдістеменің ерекше жағын көре білу, түсіне білу және оның басқа әдістемелермен қандай байланыста екенін білу керек. Сонымен, мұғалімнің инновациялық әрекетке көшуі бірден–бір көкейкесті мәселе деп есептейміз. Білімнің ағартушылық жүйесінде мұғалім субъект динамикалық үрдісі мұғалімнен шығармашылықты, инновациялық әрекетті талап етеді. Мұндай талап етушілікте, мұғалімнің дәстүрлі деңгейі, қазіргі мектеп, қоғам қажет ететін шығармашыл, жаңашыл–мұғалім арасында қарама–қайшылық туындайды. [2, б. 12]

Қазіргі кезеңдегі педагогикалық инновация білім беру жүйесіндегі жаңалықтарды топтастырады.

Мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқыту үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны ендіруді міндеттейді. Ал жаңа педагогикалық технологияның түрі, қолдану ерекшелігі, одан туындайтын білгір мәселелер бүтінгі таңда әлі нақтыланып белгілі бір жүйеге түспеген дүние.

Еліміздің егемендік алып, қоғамдық өмірдің барлық,соның ішінде білім беру сатысында жүріп жатқан демократияландыру мен ізгілендіру мектепті осы кезге дейінгі дағдарыстан шығаратын қуатты талпыныстарға жол ашады.

Қазіргі Республика оқу орындары, педагогикалық ұжымдары ұсынылып отырған көпнұсқалыққа байланысты өздерінің қалауына сәйкес кез–келген үлгі бойынша қызмет етуіне мүмкіндік алды. Бұл бағытта білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылымға және тәжірибеге негізделген жаңа идеялар, жана технологиялар бар. Сондықтан әртүрлі оқыту технологияларын оқу мазмұны мен оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне орай таңдап, тәжірибеде сынап қараудың маңызы зор. Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан–жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық,

кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді. [2, б. 2]

Инновациялық білім беру технологияларының көптүрлілігі мұғалімнің оларды дұрыс таңдап алуының өлшемдерін айқындауды талап етеді (М.М.Поташник, Г.К.Селевко, Н.Д.Хмель, т.б.). Көрнекті қазақстандық ғалым Н.Д.Хмель мынадай өлшемдерді бөліп көрсетеді:

- ойдың тұжырымдамалық негізінің болуы;
- технологияны жасаушылардың тиянақты әдіснамалық ұстанымының болуы;
- нақты педагогикалық құбылысқа қатынастың жүйелілігі;
- технологияда педагогикалық үрдістің екі жақты сипатынын бейнеленуі;
- педагогикалық үрдіс субъектілерінің орны мен өзара әрекетін анықтау;
- алынған нәтижелерге диагностика жасау мүмкіндігі;
- технологияның кез келген оқу–тәрбие мекемелерінің жұмыс жағдайында қайта жаңғыртылуы.

Инновациялықбілім беру технологияларын мектеп мұғалімдері нақты қабылданған шешім бойынша ғалымдардың басшылығымен жасалған, ғылыми тұрғыдан негізделген бағдарламалар арқылы оқуүрдісінде пайдалануына болады. Себебі, мектеп ғылымның теориялық жетістіктерін іс–тәжірибеде таратудың негізгі ордасы болып табылады. [3, б. 34]

Жана педагогикалық технологиялар оқушының шығармашылық қабілеттерін арттыруға өз үлесін қосады.

Жаңа технологияны қолдану төмендегідей кезеңдер арқылы іске асады:

I кезең: оқып үйрену;

II кезең: меңгеру;

III кезең: өмірге ендіру;

IV кезең: дамыту.

Жаңа технологиямен жұмыс істеу үшін төмендегідей алғы шарттар қажет:

- оқу үрдісін интенсивтендіруді жаппай қолға алу;
- оқушылардың сабақтастығын болдырмау шараларын кешенді түрде қарастыру.Оның ғылыми–әдістемелік, оқыту әдістемелік, ұйымдастырушылық себептеріне үнемі талдау жасап, назарда ұстау;
- жаңа буын оқулықтарының мазмұнын зерттеп білу, пәндік білім стандартымен жете танысу, білімді деңгейлеп беру технологиясын игеру арқылы оқушыларға білімді мемлекеттік стандарт деңгейінде игертуте қол жеткізу;
- оқыту үрдісін ізгілендіру мен демократиялаңдыруды үнемі басшылыққа алу. Өйткені оқыту –тәрбиенің негізі.Сондықтан оқыту да қоғамдық құбылысқа жатады. [3, б. 36]

Оқытуды екі түрлі мағынада қарауға болады. Біріншісі – мектепте арнайы пәндерді оқыту. Екіншісі – өмірде оқыту, өмірге үйрету. Тәрбиелеу, оқыту егіз ұғым. Оқыта отырып тәрбиелейміз, тәрбиелей отырып оқытамыз. Оқыту тәрбиеге қарағанда нақтылау. Оқыту үйрету арқылыіске асады. Бұл оқытудың маңызы. Оқыту – тәрбиенің құрамды бөлігі, қайнар көзі, жүйелі түрі. Оқыту арқылытәрбиенің саналылығының, руханилығын, әсемдігін, әсерлігін, адамгершілікке баулу жолын, еңбекшілдігін т.б. айқындап толықтыруға болады. Оқыту – тәрбиенің интеллектуалды түрі. Оқытудың инновациялық технология бойынша әдістемелік жүйесі, осы мақсатқа сапалы нәтижеге жеткізуге мүмкіндік беретін танымдық іс–әрекеттер түрлерінің мазмұнымен тікелей байланысты. Сондықтан инновациялықәдіс–тәсілдерді оқыту үрдісіне енгізу барысы, танымдық іс–әрекеттер түрлерінің мазмұнын, белгілі деңгейде белсенділігін көздейді. Осы екі үрдістің өзара *сапалы* нәтижесінде оқушының өз ісіне сенімділігін жауапкершілік сезімін, шығармашылық қабілеттілігін қалыптастыру мақсатын жүзеге асыруға жағдай туғызатын оқытудың инновациялықнегізі түрлері анықталады. Яғни мектеп мұғалімдеріне бұл мәселені жан–жақты үрдіс ретінде қабылдауын және инновациялық технологияны пайдалануға ықпал ететін көптеген шартты жағдайларды танып білуі талап етіледі.

Сондықтан танымдылық іс–әрекеті белгілі бір дәрежеде белсендірілуі қажет. Бұл әдістемелік жүйенің басқа бөліктерінің (мазмұнын, әдіс, оқыту түрінің), өзара байланысы қалпында өзгертілуін талап етеді. [3, б. 41]

Жаңа технологияның мақсаты – оқытуды ізгідендіру, яғни оқу құралдары оқушылардың өздігінен танымдық іс–әрекетін жүргізе алатындай болуы керек.

Жаңаша оқытудың негізгі түрлері: оқытудың дербес және топтық түрлері болып табылады. Бұл жерде алға қойылатын басты мақсат –оқушыға деген сенім, оның өз ісіне жауап беру мүмкіндігіне сүйеніпбеделі мен қадір–қасиет сезімін дамыту.

Инновациялар классификациясы негізінде білім беру мекемелерінің қызметіндегі туындайтын саналы педагогикалық ой–идея жүйесі жатыр.

Бүгінде педагогикалық ой–пікірдің даму қарқынына орай адамға қажетті білім деңгейінің де артқаны анық. Сондықтан ең маңыздысы оқушылардың өздігінен дамуын, шығармашылық деңгейінің артуын, тұлғалық сапаларының қалыптасуын қамтамасыз ету керек. Инновациялық білім беру

технологияларын сұрыптап, таңдап алу және оның мәнін түсінбеу оқу процесін жетілдіруге кедергілер жасайды. [4, б. 8]

Бірқатар авторлардың пікірінше, инновациялық білім беру технологияларын іске асыру бойынша мұғалім іс–әрекетін қарастыруға арналған бастапқы әдіснамалық алғышарттар мыналар: жүйелілік, тұлғаға бағытталған, әрекеттілік, синергетикалық, контекстік қатынастар.

Жалпы алғанда, инновациялық іс–әрекет ішінара өзара бір–бірімен байланысты әрекеттерден жинақталады. Олардың логикалық бірізділігі оның құрылымын анықтайды. Соңғысын қарастыра отырып, В.А.Сластенин, Л.С.Подымова мұнда келесі компоненттерді атап көрсетеді: мотивациялық, креативтілік, технологиялық, рефлексиялық. Жоғарыдағы пікірлерге сүйене отырып, біз инновациялық іс–әрекет құрылымында төмендегідей әрекеттерді бөліп көрсеттік:

1. Мұғалімнің кәсіби іс–әрекетін өзгерту керектігі мен пайда болу қажеттілігін пайымдауға әкелетін әрекеттер.
2. Жаңалықты жобалаумен байланысты әрекеттер.
3. Меңгерумен тікелей байланыстыболған әрекеттер.
4. Тәжірибені қорытындылаумен байланыстыәрекеттер.
5. Инновацияларды тарату мен пайдалануға байланысты әрекеттерді педагогикалық тәжірибеде жеке түрде іске асыру.

Келтірілген әрекеттер түрлері олардың барлық мүмкін болған типтерін, пайда болу формаларын жоққа шығармайды. [4, б. 3]

Мақсатты, жүйелі, тұлғалық, бағдарланған, қызметтік, синергетикалық, контекстік қатынастар, әдіснамалық қағидалар, ұғымдар инновациялық білім беру технологияларын пайдаланудағы мұғалім іс–әрекетінің құрылымын жасауға мүмкіндік берді. Оқыту мазмұнындағы жеке компонентердің үйле–сімділігі, сәйкестілігі және көпнұсқалылығы оқушылардың талабы мен талғамына, өздігінен білімді меңгеруіне бағдар беруге, мүмкіндігі мен қабілетіне сәйкес жүйеге келтірілді. Оқытудың негізгі әдістері пән ерекшеліктеріне қарай – лекция, лекция–әңгіме, ғылыми, анықтамалық, энциклопедиялық әдебиеттерді зерделеу, мәтінмен жұмыс, жаттығулар орындау, бұйымдар әзірлеу, саламандық жұмыстар атқару арқылы жүзеге асырылады. Инновациялық білім беру арқылы мектеп оқушысының интеллектуалды дамуының сапалық деңгейлері белгіленіп, оған қойылатын талаптардың негізгі көрсеткіштеріне сәйкестігі анықталады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Әбуов Ә.Е. Оқу үрдісінде инновациялық білім беру технологияларын пайдаланудың педагогикалық шарттары: пед. ғыл. канд.автореф. Астана. 2005. 28 б.
2. Көшімбаева С.А. Оқу–тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық әдіс–тәсілдерін пайдаланудың педагогикалық шарттары: пед. ғыл. канд.автореф. Алматы, 2004. 24 б.
3. Айтбаева А.Б. Білім берудегі жаңа технологиялар: оқу құралы. Алматы: Қазақ уникерситеті, 2011. 32 б.
4. Қуанбаева Б.О. Оқытудың педагогикалық жүйесін технологиялық негізде жетілдірудің дидактикалық шарттары: пед. Ғыл. Канд. ... дисс. Алматы, 2009. 26 б.

УДК 371.31

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО – КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАБОТЕ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Штоль Александра Анатольевна
учитель начальных классов
КГУ «Общеобразовательная школа №1 поселка Жолымбет
отдела образования по Шортандинскому району
управления образования Акмолинской области»
п. Жолымбет, Казахстан
E–mail: aleksandra_shtol@mail.ru

Аннотация

Информатизация начальной школы позволяет повысить качество образовательного процесса. О том, как посредствам использования информационно– коммуникативных технологий (ИКТ) упростить управление учебно – воспитательным процессом, организовать обмен педагогическим опытом, расширить дидактические возможности урока.

Ключевые слова: *информационно – коммуникационные технологии (ИКТ),педагог, учебно– воспита–тельный процесс.*

Аңдатпа

Бастауыш мектепті ақпараттандыру оқу үрдісінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Ақпараттық – коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану арқылы оқу–тәрбие процесін басқаруды жеңілдету, педагогикалық тәжірибе алмасуды ұйымдастыру, сабақтың дидактикалық мүмкіндіктерін кеңейту туралы.

Түйін сөздер: *ақпараттық–коммуникациялық технологиялар (АКТ), мұғалім, оқу–тәрбие процесі.*

Abstract

Informatizationofprimaryschoolsgives an opportunity to improve educational process. By means of implementation of informative and communicative technology (ICT) you can simplify the management of educational process, organize an exchange pedagogical experience, expand the didactic possibilities of modern lesson.

Key words: *informative and communicative technology (ICT), teacher, educational process*

Во главу угла современного информационного общества, в основу развития цивилизации сегодня ставятся информационные процессы, в которых широкое применение находят информа–ционно – коммуникативные технологии. Объектный процесс информации общества оказывает влияние на систему образования, вызывая необходимость изменения характера и содержания образования.

Основные цели использования ИКТ.

1. формирование функциональной грамотности учащихся, основных учебных навыков, обеспечение профильной и предпрофильной подготовки;

2. повышение качества овладения знаниями, умениями и навыками путем реализации преимуществ ИКТ, использования стимулов активизации познавательной деятельности, углубление межпредметных связей на основе использования современных средств обработки информации;

3. формирование информационной культуры как одного из слагаемых общей культуры, понимаемой как высшее проявление образованности и включающей личностные качества человека и его профессиональную компетентность;

4. индивидуализация процесса обучения, развитие способностей учащихся к определенным видам деятельности;

5. подготовка учащихся к самостоятельной учебно – познавательной деятельности посред–ствам использования информационно – коммуникативные технологий;

6. развитие личности ученика, раскрытие его ворческого потенциала, умений исследо–вательской деятельности;

7. создание единой образовательной информационной среды как совокупности аппаратных средств, программных систем, а так же содержательного наполнения, реализованной на основе современных технологических решений и предназначенной для обеспечения информационных запросов и организации информационных потоков, связанной с учебной деятельностью обучаемых, а также для их необходимой оперативной коммуникации.

Век высоких компьютерных технологий предъявляет новые требования к современному уроку.Обучение с применением средств информационно – коммуникационных технологий (ИКТ) стало в настоящее время обычным для учителя и учеников и, скорее уже удивит такой урок, когда учитель не использует ИКТ, чем когда на уроке «работает» компьютер. Компьютер позволяет учителю в большей степени и более разнообразно реализовать на уроке обучающую, воспитывающую и развивающую функцию. Его можно использовать на уроках по любому предмету. Учащиеся могут быстро научиться обращаться с компьютером на уровне, необходимом для выполнения компью–терных заданий.

Однако использование ИКТ в процессе обучения требует соблюдения определенных требований и специальной подготовленности педагога. Именно поэтому необходимо приобретение каждым учителем специальных знаний о сущности и возможностях ИКТ, методических знаний и практических умений и навыков использования компьютерных программ и оборудования на уроках и во время внеклассных мероприятий. Поэтому в программу повышения квалификации учителей предметников Казахстана, всегда включены лекции и практические занятия по ИКТ.

Учителю важно научиться использовать ИКТ для совершенствования методики преподавания своего предмета.

Учитель должен знать, что использование ИКТ (интерактивных досок, электронных учебников и пособий, электронных энциклопедий и справочников, тренажеров и программ тестирования, образовательных ресурсов сети Интернет, видео и аудиотехники, интерактивных уроков, конферен–ций и конкурсов, дистанционного обучения) позволяет вовлечь учащихся в активную работу, обостряет внимание, повышает концентрацию внимания, улучшает понимание материала, дает наглядное представление результата выполненных действий, обеспечивает возможность создавать исследовательские работы, проекты [5].

Данный материал представляет опыт достаточно эффективного использования ИКТ в обучении младших школьников. Он может быть полезен с точки зрения обмена методическим опытом, особенно для педагогов, начинающих осваивать практическое применение ИКТ. [1]

Использование ИКТ в образовательном процессе позволит добиться того, что учащиеся начальных классов *будут иметь представление*:

– о возможностях ИКТ и перспективах их использования в своем дальнейшем обучении в школе;

будут знать:

– о новых возможностях учения с помощью компьютера;

– о приемах и способах решения учебных и практических, в том числе творческих, задач с помощью компьютерных программ;

– назначение различного компьютерного оборудования, правила работы с ним;

будут уметь:

– пользоваться компьютером как средством не только развлечения, игры, но и как эффективным и доступным средством учения, реализации своих потребностей в творческой самореализации;

– использовать простейшее программное обеспечение;

– представлять результаты своей учебной и практической деятельности в виде, соответствующем современному уровню развития ИКТ.

Задачи использования ИКТ в учебном процессе определяются перечисленными целями. В процессе проектирования и осуществления учебного процесса с использованием ИКТ учитель должен:

– раскрыть перед учащимися потенциальные возможности компьютера и компьютерных программ как современных средств обучения и учения, перспективы использования ИКТ в обучении в средних и старших классах, в будущей профессиональной деятельности;

– наглядно продемонстрировать школьникам возможности учения с помощью компьютерных программ и оборудования;

– научить учащихся приемам и способам поиска и обработки информации, решения учебных, практических, творческих задач с помощью компьютерных программ таких как: Windows, PowtrPoint,Canva.

– сформировать у детей навыки безопасного использования различного компьютерного оборудования, научить правилам работы с ним;

– научить школьников приемам представления результатов своей учебной и практической деятельности в виде, соответствующем современному уровню развития ИКТ. Это могут быть доклады, рефераты, презентации, аудио и видео материал.

Использование ИКТ в процессе обучения дает учителю множество преимуществ, так как:

– помогает развивать в каждом ученике уникальную личность, даёт возможность одновременно обучать всех по –разному, не сковывает инициативу обучающихся;

– способствует организации самостоятельной работы учеников, развитию творческого потенциала, так как при помощи компьютера более эффективно организуется познавательная деятельность обучающихся;

– позволяет использовать многообразные функции и графические возможности современных компьютерных систем и баз данных, доступность платформLearnigApps , Wordwall, Umaigra.com. LearningApps, Wordwall,Umaigra.com в режиме работы Интернет.

– помогает внедрять в учебный процесс интегрированные курсы, использовать в дополнение к классно

– урочной системе проектно – исследовательские формы организации учебной деятельности.

Среди основных функций ИКТ можно выделить следующее (таблица1) [5].

Таблица1. Классификация средств ИКТ по методическому назначению

Функции ИКТ	*Содержание*
Обучающие	Сообщают знания, формируют умения навыки практической деятельности для определенного уровня усвоения
Информационно–поисковые и справочные	Обеспечивают знание, формируют умения и навыки по систематизации информации
Демонстрационные	Способствуют визуализации изучаемых объектов, явлений и процессов с целью их исследования.
Моделирующие	Позволяют моделировать объекты, явления и процессы с целью их исследования и изучения
Тренажеры	Способствуют отработке различных умений и навыков, повторению и закреплению изученного материала
Имитационные	Представляют определенные аспект реальности для изучения его структуры или функциональных характеристик
Лабораторные	Способствуют проведению удаленных экспериментов на реальном оборудовании
Учебно – игровые	Создают учебные игровые ситуации, способствующие изучению пониманию учебного материала

При активном использовании ИКТ достигаются общие цели образования, у учащихся легче формируются компетенции в области коммуникации: умение собирать факты, их сопоставлять, организовывать, выражать свои мысли на бумаге и устно, логически рассуждать, слушать и понимать устную и письменную речь, открыть что–то новое, делать выбор и принимать решения. Наибольшей эффективностью обладают модели, позволяющие использовать ИКТ для решения мотивационных учебных задач [3].

В своей практической деятельности я исхожу из понимания того, что использование ИКТ в процессе обучения значительно расширяет возможности учителя. Который получает возможность создавать необходимые ему визуальные конструкции, логические схемы, рисунки и прочие изображения, наглядно в соответствии с конкретными задачами и типом представления учебного материала создавать собственные дидактические пособия, в том числе с использованием анимации, мультипликации, что позволяет показать процессы и явления в схемах, моделях, то есть так, как невозможно увидеть в реальном процессе. Большинство современных программных средств доступно учителю, не требуют специальной технической подготовки, они адаптированы к умениям пользователя.

Учитель должен быть уверенным пользователем, то есть уметь использовать имеющиеся программные средства, сочетать разные программные средства и адаптировать их и к условиям и потребностям конкретного класса, конкретного урока. ИКТ дают возможность выйти учебно – воспитательному процессу за пределы школьных стен: в музеи, лаборатории, создавать и использовать мультимедийные интерактивные презентации. Это позволяет, используя звук, цвет, анимацию, обеспечить более активное усвоение учениками учебного материала, сформировать у них системный взгляд на окружающий мир. При создании таких средств обучения учитель учитывает психологические особенности детей начальной школы и особенно первоклассников, используя яркие цвета, анимацию, вводя в содержание урока участие сказочных персонажей, что положительно мотивирует ребёнка на усвоение учебного материала, выработки темпа и выразительности чтения.

Уроки с использованием компьютера целесообразно проводить наряду с обычными занятиями, чтобы ученики глубже поняли материал, почувствовали тему урока, творчески проявили себя. Каждый компьютерный урок является, в принципе, интегрированным, поскольку в ходе такого урока помимо предметных задач решаются задачи обучения учеников использованию компьютера.

Однако важно не забывать, что компьютер должен применяться лишь там и тогда, где и когда это целесообразно. Так как компьютер не заменяет учителя, а только дополняет его. Поэтому учитель должен четко отвечать для себя на вопросы [2].

1. Какие уроки, темы целесообразно делать компьютерными?
2. Как именно организовать компьютерные задания?
3. Что должны уметь ученики в работе с компьютером?
4. Чему именно в работе с компьютером следует научить их на данном уроке?

Логика разработки компьютерной поддержки урока такова:

1. Выбор учебного раздела и учебной программы или платформы.
2. Анализ содержания, относящегося к выбранному фрагменту учебной деятельности, и методики его преподавания с целью обоснования необходимости проведения компьютерных уроков.
3. Проектирование набора заданий для компьютерных уроков.
4. Выбор программных средств для разработки заданий.
5. Разработка компьютерных заданий с использованием программных средств.

6. Экспертиза, апробация и редактирование разработанных компьютерных средств.

7. Разработка методических рекомендаций для учителя и учащегося[4].

С помощью ИКТ можно организовать разные типы уроков: комбинированный урок, урок контроля и коррекции знаний и умений, урок совершенствования знаний и умений. При этом исполь–зуются разные формы организации обучения – фронтальная, групповая форма, индивидуальная форма обучения.Уроки с использованием ИКТ позволяют совершенствовать и активизировать учебный процесс, создают положительную мотивацию умственных и практических действий, способствует развитию мелкой моторики руки, развитию сенсорного восприятия; развитию внимания и тактильного памяти, стимулирует познавательную активность.

Так, при выполнении проектов различной сложности с применением средств ИКТ учащиеся выполняют задания, которые являются осмысленными, интересными и важными лично для него, и при этом, они осваивают модели учебной деятельности и приобретают конкретные технические навыки в использовании ИКТ. А также получают представления о широком секторе технических решений – оборудования и информационных ресурсов. Важно отметить и то, что ученики развивают навыки обучения, работая в группе при выполнении проектных заданий.

В ходе учебной деятельности следует стремиться к тому, чтобы каждый учащийся, а также класс в целом, формировал свое личное информационное пространство. Это пространство включает в себя мультимедиа – сочинения класса и каждого учащегося, а также другие информационные объекты, в том числе – результаты проектной работы.

Достаточно широкое распространение мультимедиа проектов позволяет значительно увеличить наглядность за счет использования в ходе урока мультимедиа презентации, используются как готовые мультимедиа материалы, так и, чаще всего, разработанные самим учителем. Для более эффективного использования мультимедиа презентаций необходимо приобрести профессионально исполненные и заранее подготовленные поурочные комплекты наглядных материалов, методически связанные с вариантами тематического планирования. Но учитель должен и сам уметь создать презентацию в соответствии с конкретными задачами создаваемого им творческого задания для учеников, для конкретного проекта или его защиты.

Кроме перечисленных возможностей использования ИКТ, данная технология даёт возможность создавать и использовать компьютеризированные учебно – методические пособия. Одним из таких пособий, созданного на основе представленного опыта.

Данное пособие можно успешно и эффективно использовать:

– для индивидуальных и групповых консультаций;

– при организации и проведении мастер – классов;

– для интеллектуальных игр;

– для проведения теоретических и практических семинаров;

– для методических сопровождений самопрезентаций;

– при подготовке и проведении аттестации учителей, так как предоставляется возможность не только увидеть и оценить педагогическое мастерство учителей Казахстана.

Опыт использования ИКТ в образовательном процессе начальной школы позволил разработать, помимо многочисленных материалов иллюстративного характера, используемых на уроках в соответствии с частными учебными задачами, следующие материалы, которые могут быть полезны коллегам.

Таким образом, опыт организации учебного процесса по описанными моделям активного использования ИКТ в начальной школе позволяет сделать вывод о том, что при правильной организации обучения с использованием ИКТ можно значительно повысить эффективность освоения обучающимися содержания образовательных программ, обеспечить не только повышение уровня знаний учащихся, но и способствовать их личностному росту, повышению воспитанности, в том числе и в отношении к современному техническому обеспечению жизни и деятельности человека.

Список литературы:

1. Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании М.: ИОШ РАО, 1994
2. Брыскина О.Ф. Конструирование урока с использованием средств информационных технологий и образовательных ресурсов // Информатика и образование. 2004. №5. 34–38 с.
3. Панюкова С.В. Информационные технологии в личностно ориентированном обучении. М.: Про–пресс, 1998
4. Панюкова С.В. Концепция реализации личностно ориентированного обучения при использовании информационных и коммуникационных технологий. М. Про– пресс, 1998
5. «Лидерство и управление в малокомплектной школе». Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» раздаточный материал первый этап г. Нур–Султан. 55–56 с.

УДК 371

ПЕРСПЕКТИВНОСТЬ ПРИМЕНЕНИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Шукеева Алия Кабидоловна
педагог–исследователь, учитель начальных классов
КГУ «Школа – детский сад села Новорыбинка
отдела образования по Аккольскому району
управлениюобразования Акмолинской области»
с. Новорыбинка, Казахстан
E–mail: ce_la_via@inbox.ru

Аннотация

В статье рассмотрены опыт и тенденции, перспективность применения дистанционного обучения младших школьников, обсуждаются основные методические вопросы внедрения дистанционного обучения младших школьников.

***Ключевые слова**: методы, информационные технологии, информация.*

Аңдатпа

Мақалада кіші мектеп оқушылары үшін қашықтықтық оқытуды қолдану тәжірилері,үрдістері мен болашағы және оны енгізудің негізгі әдістемелік мәселелері талқыланады.

***Түйінді сөздер:** тәсілдер, ақпараттық технологиялар, ақпарат.*

Abstract

The article examines the practices, trends and prospects for adaptation of distance learning with younger students and methodological questions behind it.

***Key words:** methods, information technology, information.*

Внезапная необходимость переходить в онлайн в период пандемии встряхнула сферу обучения. Учителя узнали новые, ранее плохо изученные, инструменты и практики, школьники – взглянули на онлайн–инструменты не только в ключе развлечений, но и в ключе самоорганизации и ответственности. Мир в одночасье изменился. Чем с большим интересом общество отнесётся к новым возможностям, тем более конкурентные преимущества мы получим в ближайшие годы.

Профессия учитель предполагает постоянное движение вперёд, осваивание новых методов, приёмов, технологий, УМК.Нам всем пришлось осваивать новую для нас форму обучения – дистанционное обучение. Сегодня в процесс обучения активно внедряются разнообразные средства информационных технологий. Дистанционное обучение – прекрасная возможность углубить свои знания, а также овладеть навыками информационно–коммуникативной культуры. Это новая форма обучения, предполагающая использование таких средств, методов, организационных формы обучения, а также форм взаимодействия учителя и учащихся, которые реализуются средствами информационных сетей и информационных и коммуникационных технологий. Требованиями образо–вательного стандарта начального образования и социальным заказом общества задаются цели обучения, определяющие функции форм, методов, средств и содержания обучения. Достижение общих целей дистанционного и начального общего образования имеют основу в виде системно–деятельностного подхода, который предполагает:

– использование таких способов организации образовательной деятельности и взаимо–действия участников образовательного процесса, которые направлены на личностное, социальное и познавательное развитие обучающихся;

– реализацию таких видов деятельности и форм общения, которые предполагают учет индивидуальных возрастных, психологических и физиологических особенностей обучающихся;

– применение разнообразных организационных форм организации учебно–воспитательного процесса, обеспечивающих рост творческого потенциала, познавательных мотивов, обогащение форм взаимодействия со сверстниками и взрослыми в познавательной деятельности.

Информационно–образовательная среда открывает принципиально новые возможности для учебной деятельности, результатами которой является метапредметный образовательный продукт и соответствующие внутренние приращения субъектов образования. Для младшего школьника такими формами деятельности могут выступать поиск информации в сети, создание собственных цифровых объектов, взаимодействие в рамках виртуальных классов и сетевых проектов, что позволяет успешно формировать метапредметные компетенции:

– «активное использование речевых средств и средств информационных и коммуникационных технологий для решения коммуникативных и познавательныхзадач;

– использование различных способов поиска (в справочных источниках и открытом учебном информационном пространстве сети Интернет), сбора, обработки, анализа, организации, передачи и интерпретации информации в соответствии с коммуникативными и познавательными задачами и

технологиями учебного предмета; в том числе умение вводить текст с помощью клавиатуры, фикси–ровать (записывать) в цифровой форме измеряемые величины и анализировать изображения, звуки, готовить свое выступление и выступать с аудио–, видео– и графическим сопровождением; соблюдать нормы информационной избирательности, этики иэтикета;

– умение работать в материальной и информационной среде начального общего образованияв соответствии с содержанием конкретного учебного предмета.

Дистанционное обучение способно гарантированность достижение планируемых образо–вательных результатов освоения основной образовательной программы начального общего образования, что создает основу для самостоятельного успешного усвоения обучающимися новых знаний, умений, компетенций, видов и способов деятельности.

Можно с уверенностью сказать, что основная тенденция в развитии дистанционного обучения младших школьников – постепенный переход его из сферы дополнительного образования в сферу основного образования.

При разработке дистанционных занятий по предметам основная нагрузка ложится на педагога. Дистанционное обучение требует от учителей других способов подачи материала и методик для вовлечения детей, в то же время он должен учитывать все особенности обучающихся детей, пробовать что–то новое, нарабатывать опыт и интегрировать его в школьные уроки. Основной задачей педагога при организации обучения учащихся начальной школы с применением дистанционных технологий становится разработка учебных курсов по предметам.

Педагоги в дистанционной работе сталкиваются с различными трудностями психологического характера: в определении индивидуальных особенностей учащихся, в организации деятельности учащихся, с проблемой повышения и поддержания мотивации обучения.

В заключении, я хочу сделать выводы о перспективности дистанционного обучения в начальной школе. С каждым годом интерактивных методов коммуникации появляется всё больше и, следовательно, будет наблюдаться и прогресс данного способа. Большое количество исследований и практик также должно привести к тому, что недостатки дистанционного обучения в начальной школе будут минимальными, зато его положительные стороны послужат решением множества актуальных сегодня проблем.

Список литературы:

1. Первин Ю.А. Дистанционное обучение младших школьников: опыт, проблемы, перспективы // Труды Большого Московского семинара по методике раннего обучения информатике. Сб. научных трудов / Сост. и науч. ред. И.В.Соколова и Ю.А.Первин. М. : 2008. 135–140 с.
2. Обучение младших школьников в дистанционной форме//https://pedsovet.org/publikatsii/shkolnoe–obrazovanie/obuchenie–mladshih–shkolnikov–v–distantsionnoy–forme

УДК 373.1

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ НАУЧНО–ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ОБУЧАЮЩИМИСЯ СРЕДНИХ ШКОЛ

Шымбергенова Акмарал Бахытжановна
учитель русского языка и литературы
КГУ «Гимназия им. С. Мауленова отдела образования
акимата Костанайской области»
E–mail: salykovaks@mail.ru
Шалгимбеков Айбек Батырханович
кандидат исторических наук
и.о. ассоциированного профессора кафедры СГД
КРУ им. А. Байтурсынова
E–mail: salykovaks@mail.ru
Шалгимбекова Кенжегуль Сапышевна
кандидат педагогических наук, гл. специалист УНиК
КРУ им. А. Байтурсынова
E–mail: salykovaks@mail.ru
г. Костанай, Казахстан

Аңдатпа

Бұл мақалада мектеп оқушыларымен ғылыми–зерттеу жұмыстарын ұйымдастырудың кейбір ерекшеліктері ашылады, бұл зерттеу дағдылары мен дағдыларын қалыптастыруға әкеледі. Зерттеушілік оқыту және қызмет туралы түсініктер беріледі, зерттеу қызметінің түрлері, оларды ұйымдастыру

нысандары да сипатталады. Мұғалімнің ғылыми жетекші ретіндегі рөлі оқушылардың ғылыми жұмысына басшылық ету бойынша ұсыныстармен көрсетілген.

Түйінді сөздер: *ғылыми–зерттеу қызметі, құзыреттері, өзектілігі, ғылыми жетекшісі.*

Аннотация

В данной статье раскрываются некоторые особенности организации научно–исследовательской работы с учениками школы, что влечет за собой формирование исследовательских умений и навыков. Даются понятия исследовательского обучения идеятельности, также характеризуются виды исследовательской деятельности, формы их организации. Показана роль учителя как научного руководителя, с рекомендациями по руководствунаучной работы обучающегося.

Ключевые слова: *научно–исследовательская деятельность, компетенции, актуальность, научный руководитель.*

Abstract

This article reveals some features of the organization of research work with school students, which entails the formation of research skills and abilities. The concepts of research training and activity are given, the types of research activities and the forms of their organization are also characterized. The role of the teacher as a supervisor is shown, with recommendations for the guidance of the student's scientific work.

Key words: *research activity, competence, relevance, scientific supervisor.*

На сегодняшнем этапе развития общества перед казахстанским образованием ставится задача по формированию целостной системы универсальных знаний, умений, навыков, опыта самостоятельной деятельности и личной ответственности обучающихся, другими словами, развития и формирования ключевых компетенций, которые, безусловно, являются важными для определения качества содержания образования. В связи с этим,одной из задач современной школы является «обеспечение последовательности в развитии навыков проектной и исследовательской деятельности обучающихся, это представляет один из основных принципов организации образовательного процесса в организациях образования» [1].

К образовательным результатам мы можем отнести:

– научные знания и представления о природе, обществе, человеке, информационных системах;

– навыки исследовательской и практической деятельности;

– коммуникативные и информационные умения;

– способность к творческому решению учебных и практических задач; – умения анализировать окружающую действительность [2, с. 79].

Во многих современных исследованиях, касающихся проблемы формирования исследо–вательских умений (Е.Д.Андреева, Г.А.Боровик, Г.Г.Гранатов, М.А.Данилов, В.Н.Донцов, В.Н.Зимин, Т.А.Ильина, В.И.Качнев, Е.А.Климов, Л.Л.Любимов, С.Д.Смирнов, А.В.Хуторской, Л.А.Яшина и др.) отмечается, что общество и экономика существенно изменили требования к образованию. А.И. Савенков отмечал, что для успешного существования в динамичном окружении природа наделила человека способностью к исследовательскому поведению [3, с. 19]. Термин «исследовательский метод» был предложен Б.Е.Райковым в 1924 году, под которым он понимал «…метод умозаключения от конкретных фактов, самостоятельно наблюдаемых учащимися или воспроизводимых ими на опыте».

Что же мы понимаем под исследовательским обучением? В словаре Шашенковой Е.А. сказано, что исследовательское обучение – это обучение, в котором учащийся ставится в ситуацию, когда он сам овладевает понятиями и подходом к решению проблем в процессе познания [4, с. 33].

Исследовательская деятельность может быть как урочной, так и внеклассной. Урочная исследовательская работа – это ежедневная кропотливая работа по определенному предмету, решение задач, упражнения, поиск ответов на вопросы по определенным темам, поиск информации, обработка и представление результата на уроке. Внеклассная же представляется формами работы вне учебной программы, учебного плана. Хотя тоже имеет задачи по развитию и формированию навыков поиска и обработки информации, решения поставленных задач, но она выходит за рамки школьной программы, поскольку предполагает: «1) умение найти проблему; 2) умение корректно задать вопрос; 3) способность выдвинуть собственную гипотезу; 4) осознанное определение понятий; 5) умение давать классификацию материала; 6) умение и навыки, отвечающие за наблюдение; 7) навыки проведения экспериментальной работы; 8) умение обосновывать выводы по своей работе, формулировать умозаключения; 9) умение и навыки, включающие в себя структурирование изучаемого материала; 10) умение осуществления грамотного подхода к работе с анализируемым текстом; 11) способность доказывать, обосновывать и защищать свои идеи, проекты, результаты исследования» [5, с. 101].

Хотелось бы отметить, что в работе над исследованием играет важную роль желание ученика творчески подходить к выполнению, с интересом подбирать тему, с увлечением решать задачи, преодолевать возникающие проблемы, находить ответы на вопросы.

В процессе творческого решения проблем следует выделить пять этапов – отыскивание фактов, раскрытие проблемы, идеи, разрешение проблемы и принятие (или проверка) [6, с. 37].

При выборе тем учебных исследований полезно учитывать сформулированные А.И.Савенковым следующие рекомендации:

– тема должна быть актуальной (затрагивать наиболее дискуссионные аспекты рассматри–ваемой проблемы);

– тема должна быть интересной ученику, она должна его увлечь;

– тема должна быть выполнима, решение её должно принести реальную пользу участникам исследования;

– тема должна быть оригинальной, в ней должен быть элемент неожиданности, необычности;

– тема должна быть такой, чтобы работа была выполнена качественно, но относительно быстро;

– тема должна быть доступна (ученик должен понимать то, что он пытается проанализировать и описать);

– тема должна вызывать интерес не только у ученика, но и у его руководителя;

– работа над темой должна быть обеспечена ресурсами, т.е. по выбранной теме должны быть доступны исторические источники и литература [3, с. 31].

Несколько слов об описании актуальности. Определение актуальности темы исследования – обязательное требование к любой работе. Показателем актуальности является наличие в данной области исследования какой–либо проблемы, т.е. некой противоречивой ситуации, требующей разре–шения. Появление проблемы может быть связано с тем, что существующее научное знание уже не позволяет решать новые задачи, познавать новые исторические явления, объяснять ранее неизвест–ные факты, или наоборот, изменившаяся историческая ситуация заставляет по–новому взглянуть на ранее известные исторические факты и события. Актуальность может состоять в необходимости получения новых данных, переосмысления исторических фактов, процессов, явлений, определения их значения. Освещение актуальности, как и формулировка темы, должно быть точным и лаконичным.

Важным этапом работы можно назвать определение задач и целей исследования. Четко сформулированная цель поможет определиться с задачами, которые должны быть конкретными, выполнимыми, соотносимыми со временем и возможностями. Количество их тоже должно быть ограниченно, иногда за счет мелких подзадач их может насчитываться 7 и более.

В отличие от олимпиад исследовательская деятельность учащихся имеет ряд важных особенностей: исследовательской деятельностью могут успешно заниматься не только отличники (а может быть, даже и совсем не они): ученик выбирает тему, вызывающую у него наибольший интерес, и с увлечением тратит на нее свое свободное время [7, с. 135].

Остановимся на роли научного руководителя, которую выполняет учитель–предметник. Здесь невольно напрашивается вопрос, а в чем же заключается работа научного руководителя, в данном случае, учителя? В качестве рекомендаций хотелось бы обратить внимание на роль учителя при организации научно–исследовательской работы с учащимися.Известный специалист в области «исследовательского обучения» Д.Треффингер рекомендует педагогам, занимающимся выработкой у детей исследовательских наклонностей соблюдать следующие правила.

1. Не занимайтесь наставлениями; помогайте детям действовать независимо, не давайте прямых инструкций относительно того, чем они должны заниматься.

2. Не делайте скоропалительных выводов; на основе тщательного наблюдения и оценки определяйте сильные и слабые стороны детей; не следует полагаться на то, что они уже обладают определёнными базовыми навыками и знаниями.

3. Не сдерживайте инициативы детей и не делайте за них то, что они могут сделать (или могут научиться делать) самостоятельно.

4. Научитесь не торопиться с вынесением суждения.

5. Научите детей прослеживать межпредметные связи.

6. Приучите детей к навыкам самостоятельного решения проблем, исследования и анализа ситуации.

7 .Используйте трудные ситуации, возникшие у детей в школе и дома, как область приложения полученных навыков в решении задач.

8. Помогайте детям научиться управлять процессом усвоения знаний.

9. Подходите ко всему творчески.

При организации исследовательской работыс обучающимися, учителя зачастую понимают несколько узко: как написание текста научной работы, что чаще всего показывает низкую уникаль–ность. Нисколько не умаляя значение теоретической части, хотелось бы акцентировать внимание, что

самое главное – это исследовательская, практическая часть работы. То, пусть малое, но выполнен–ное самостоятельно, с применением эмпирических методов. При этом необходимо учить ребят работать с научной литературой, проводить наблюдения, обобщать свой опыт и опыт разных авторов, работать со справочной литературой.

Важным моментом в организации исследовательской деятельности школьников во внеуроч–ное время является создание ситуации успеха, где ребенок имеет возможность испытать радость, почувствовать веру в себя, что способствует дальнейшему продвижению учащихся в их учебно–познавательной деятельности. Работа над исследованием и дальнейшее представление работы на научно–практических конференциях помогают развить у учащихся коммуникативную компетенцию и составляющую ее социальную компетенцию.

Список литературы:

1. Государственный общеобязательный стандарт общего среднего образования. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604.
2. Никитина Е.Ю., Чалина К.Н. Сущность и особенности проектной деятельности в профессиональном обучении // Вестник ЧГПУ ; Вестник ЮУрГГПУ. 2019. №1. 78–96 с.
3. Савенков А.И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению. М.: Ось–89, 2006. 480 с.
4. Шашенкова Е.А. Исследовательская деятельность. М.: Перспектива, 2010. 88 с.
5. Выхрыстюк М.С., Яркова Г.А. Теоретические аспекты организации научно–исследовательской деятельности учащихся в системе школьного образования // Вестник Южно–Уральского государственного гуманитарно–педагогического университета. 2020 г. 98–112 с.
6. Смаглий Т.И., Бикбулатов Р.Р. Психолого–педагогические основы развития интеллектуально одаренных школьников. Костанай: учебное пособие. Костанай: КГПИ, 2017. 174 с.
7. Долбнев, В.В. Организация научно–исследовательской деятельности в рамках школьного научного общества учащихся / В.В.Долбнев. Текст: непосредственный // Актуальные вопросы современной педагогики: материалы VIII Междунар. науч. конф. Самара: ООО «Издательство АСГАРД», 2016. 134–137 с.

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

АЛҒЫ СӨЗ

ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО

Қуанышбаев Сеитбек Бекенович, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма - Төрағасы - Ректоры, география ғылымдарының докторы..... 3

Темирбеков Нұрлыхан Мұканұлы, проректор по социально-воспитательной работе Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова», кандидат технических наук…….. 3

Ахметов Тлеген Альмуханович, педагогика ғылымдарының кандидаты, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институтының директоры..... 4

ПЛЕНАРЛЫҚ ОТЫРЫС

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Бережнова Е.В. Ценностные основания тьюторской позиции преподавателя высшей школы…….. 5

Матаев Б.А. Кәсіби даярлау жағдайында студенттердің «мен» концепциясын дамытудың ғылыми негіздері..... 7

Набатникова Т.И. Профессиональная поддержка педагога: переосмысление и перспективы в образовательном пространстве костанайской области..... 13

Оспанов М.Б. Ағартушы Ы.Алтынсарин жайында жарық көрген жаңа басылымдар..... 15

СЕКЦИЯ 1

Ы.АЛТЫНСАРИН МЕН С.КУБЕЕВТІҢ БІЛІМ БЕРУДІҢ ЗАМАНАУИ БАҒЫТЫНДАҒЫ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҮНДЕСТІГІ

СОЗВУЧИЕ ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИХ ИДЕЙ Ы.АЛТЫНСАРИНА И С.КУБЕЕВА СОВРЕМЕННЫМ ТРЕНДАМ ОБРАЗОВАНИЯ

Абжанова А.К., Абдиханова К.О. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық көзқарастарының бүгінгі білім беру мазмұны мен үндестігі..... 17

Абильгазина Ж.Т., Альжанова С.Б., Асембекова К.Х. Роль педагогических идей Ы.Алтынсарина и С. Кубеева в современном образовании…….. 20

Абишева Н.Ш. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігі..... 23

Абуталипова Н.Н. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеев – білімнің іргетасын қалаған ағартушылар..... 26

Адильханова Л.О., Кайдаулова Г.М., Кенжебаева Ж.К. Қазақ тілі мен әдебиет сабақтардағы фунционалдық сауаттылықты дамыту..... 30

Айсина А.Г. Ы.Алтынсарин и профессионально-техническое образование: истоки системы, применение приемов народной педагогики в учебно-воспитательном процессе колледжа……. 33

Айтмаганбетова Т.Т. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігі..... 36

Акылбаева И.М. Ибрай Алтынсарин: Идеи гуманизма и стремление к знаниям…… 39

Алгалиева Г.С. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің білім беру жолындағы ағартушылық идеяларының оқу мен тәрбиелеудегі үндестік..... 42

Алимова Н.Е., Жанбыршина А.С., Турсынова Е.К. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігі..... 45

Алтаева Ф.Ж., Қуанышбаева А.Қ. Ы.Алтынсариннің білім беру саласындағы ағартушылық идеяларының өзектілігі..... 49

Альдикенова А.А. Ы.Алтынсарин мен С.Кубеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігі…….. 53

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

Анасова А.Б., Боканова А.А., Мирамова Ж.Ж. Ыбырай мен Спандияр үндестігі..... 57

Аубакирова Т.У., Булекова А.Е., Байдешов Д.Б. Ы.Алтынсариннің педагогикалық көзқарастарының бүгінгі білім беру мазмұнынымен үндестігі..... 60

Ахметова Г.Д. Бастауыш сыныпта Ы.Алтынсариннның оқу-тәрбие үрдісіндегі жаңашыл идеясын қолдану..... 63

Ахметова Ж.Ж. Ұлы ағартушы Ыбырайдың әдеби мұрасының маңызы мен құндылығы 66

Ахметова С.С. Роль просветительских идей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева в развитии современного образования……... 69

Байкадамова Б.Б. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім беру бағытындағы педагогикалық идеяларының жаңартылған білім беру мазмұнымен сабақтастығы..... 71

Бегалиева Н.Т., Шапшанова Г.Б. Ы.Алтынсарин мен С.Кубеевтің ағартушылық салағадағы педагогикалық құндылықтары мен ұстанымдары..... 75

Бекбулатова А.А. Бердыгужинова А.К. Рухани адамгершілік тәрбие мәселелері Ы.Алтынсарин шығармашылығынан басталады..... 79

Бекеева Г.А. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық еңбектері және оның бүгінгі маңызы..... 82

Бекмагамбетова А.С. Ыбырай шығармалардағы рухани-адамгершілік құндылықтар.... 85

Бексултанова А.К. Бейсенова Х.Б. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің педагогикалық идеяларының білім беру мазмұнын жаңарту жағдайындағы сабақтастығы..... 88

Бектемисова А.А. Ы.Алтынсарин мұрасын жаңартылған оқу бағдарламасында қолдану..... 92

Бисембаева Ж.К., Нурбаева К.Е. Ы.Алтынсарин білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеялары..... 96

Булекбаева Ж.С. Білім беруді дамытудағы Спандияр Көбеев мұраларының ағартушылық сипаты..... 99

Григорьева О.Ю. Актуальность педагогических воззрений Ибрая Алтынсарина в контексте современности…….. 102

Данник Н.А., Баранник А.К. Отражение идей великих просветителей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева в современном образовании Казахстана…….. 105

Джумабекова Ж.О. Аудиогид автомобильно-пешего маршрута «По следам педагога-просветителя Ибрая Алтынсарина»…… 107

Довбыш Е.В. Взаимосвязь педагогического наследия Казахстана с трендами современного образования…… 111

Досмаилова А.Б. Педагогические идеи Ы.Алтынсарина и С.Кубеева в современном образовании…… 115

Дощанова К.А. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігі..... 117

Дюсекеева Л.К. Роль просветительских идей Ы.Алтынсарина в учебно-воспитательной работе современного учителя…….. 120

Ерсарина Л.Е., Байдалинова С.Н., Бекбаева С.Т. Востребованность педагогических идей Ы.Алтынсарина в реализации учебно-воспитательной деятельности современной школы……. 123

Есмагамбетова Г.Б. Современное образование-достойное продолжение идей Ы.Алтынсарина и С.Кубеева..... 126

Жамарова Г.М. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеяларын жүзеге асыру, олардың жаңартылған білім беру мазмұны жағдайындағы өзектілігі..... 129

Жангылши А.К., Абдуллина Д.М. Разбор трудов И. Алтынсарина и связь Идей великого деятеля с современностью…… 132

Жорабай Г.Т. Ыбырай жаққан шырақ..... 137

Жумабаева К.Е. Ыбырай Алтынсариннің оқу үрдісіндегі ағартушылық идеялары..... 140

Жумабекова К.Б., Сагидуллина А.Т., Рахимжанова Ж.С. Білім алушыларды жетістікке психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу арқылы білім беру мақсаттары..... 144

Исмаилова Р.Б. Просветительские идеи ЫбраяАлтынсарина и Спандияра Кубеева на пути образования……. 147

Кабденова Ж.М. Ы.Алтынсарин мен С.Кубеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылықидеяларының үндестігі..... 151

Камалова А.М., Султанова Г.К. Қазіргі білім беру үрдісінде жаңа технология арқылы Ыбырай Алтынсарин шығармаларын оқыту..... 154

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

Каржауова Г.Д. Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық жүйесінің заманауи оқу үрдісімен үйлесімділігі..... 157

Каркимбаева Ж.М. Жаңа білім үрдісінде Ыбырай Алтынсарин шығармаларының Спандияр Көбеевпен үндестігі..... 161

Каткенов К.А. Развитие технического и профессионального образования в Тургайской области во второй половине XIX века…… 164

Кенаралова Ш.Б. Великий учитель и его великий ученик..... 166

Кенжегарина А.Ә., Ибраева Л.Б. Спандияр Көбеевтің әдеби мұраларының Ыбырай Алтынсаринмен үндестігі..... 169

Кенжеханова Б., Султанова К.С. Ыбырай Алтынсарин шығармаларының бала тәрбиесінде атқаратын рөлі..... 173

Кожуховская О.Ю., Матвиенко Е.Б. Преемственность педагогических идей Ибрая Алтынсарина в условиях современного образования…… 177

Конысов Ж.Қ., Дастан А.Ә. Ыбырай Алтынсариннің еңбек тақырыбындағы әңгімелерінің жастарды рухани тәрбиелеудегі маңызы..... 179

Кудербекова А.С., Касенова Ш.Б., Макашева Г.У. Ы.Алтынсариннің ағартушылық идеяларын оқу- тәрбие жұмыстарында қолдану..... 181

Курманова Г.Т., Қосым Ғ.Ә. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің XIX ғасырдың ағартушылық саласындағы рөлі және бүгінгі күнмен сабақтастығы..... 185

Кушмурзина Д.Х. Ыбырай Алтынсариннің балалар әдебиетіне қалдырған асыл мұрасы..... 187

Маканаева А.С., Кайкина А.К., Жақсылық Н.Д. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің ағартушылық идеяларының қазіргі білім берумен үндестігі..... 190

Маматқадыр Г.М., Гаенко Л.В., Белянцова О.Ю. Ы.Алтынсарин мен С.Кубеевтің білім берудің заманауи бағытындағы педагогикалық мәселелері..... 194

Маркина З.Б., Тургаева Г.А., Кельдибаева Б.А. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Кубеевтің шығармалары өскелең ұрпақты тәрбиелейтін таптырмас құрал..... 197

Медиубаева Г.Ж. Развитие идей великих педагогов И.Алтынсарина и С.Кубеева в современном образовательном процессе школы…… 200

Менг Н.О., Файрушина А.В., Котова Т.И. Отражение деятельности И.Алтынсарина в современном образовательном процессе..... 203

Минасова А.К. Спандияр Көбеев еңбектерінің ұлттық тәрбие негізін қалыптастырудағы Ыбырай Алтынсарин идеяларымен үндестігі..... 206

Мурзагалиева С.Д., Джунусова Г.Ж. Бастауыш сыныпта Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің шығармаларының сабақтастығы..... 210

Мусафирова С.А., Бейсембаева Г.Қ. Білім мазмұнын жаңарту жағдайында Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеяларын сабағымда қолдану..... 214

Мушкудиани Р.И. Взгляды казахских просветителей в практике современного образования в Казахстане……. 217

Мырзағалиева К.М., Нұрсұлтанова А.С. Ыбырай Алтынсариннің дүниетанымы..... 219

Ничубай Е.В. Использование технологии лично-ориентированного обучения на уроках общественных, социально - гуманитарных дисциплин по формированию активной гражданской позиции студентов…… 224

Нуркина С.Т., Крикпенова Г.Т., Есимсейтова Г.А. Білім ордасындағы ұлы педагог еңбектерінің үндестігі..... 227

Нурханова Ш.А., Бисахалова Л.Н. Идеи И.Алтынсарина в формировании национального воспитания учащихся специального комплекса на уроках ручного труда…… 231

Нұржан Г.Т. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевеңбектеріниңзаманауи білім берудегі құндылығы..... 233

Омарова А.У., Хусаинова А.А., Искакова А.А. Вклад И.Алтынсарина в развитие просвещения Казахстана…….. 237

Оспанова Д. Е., Байгужина Л.Б. Современные взгляды на идеи народной школы и народного воспитания Ибрая Алтынсарина и С.Кубеева..... 240

Оспанова М.Х. Спандияр Көбеевтің ағартушылық және ұстаздық қызметі..... 244

Оспанова С.М., Рақымжанов И.Ғ. Ы.Алтынсариннің педагогикалық ұстанымдарының заманауи білім беру мазмұнымен үндестігі..... 246

Оспанова С.А. Жаңартылған білім беруде Ыбырай Алтынсарин шығармаларының өміршеңдігі..... 250

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

Отешева Н.Қ., Миргалиева А.С., Ұшқұлақова Г.Ж. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің үндестігі..... 252

Рахимова Э.Е. Ыбырай Алтынсарин шығармалары арқылы оқушылардың оқу-сауаттылығын арттыру мәселесі..... 255

Сабыров А.Р., Қожрақова А.С. Ұлтымыздың ұлықты ұстазы..... 258

Сақтағанова К.К. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылық идеяларының үндестігі..... 261

Санкевич А.М. Ы.Алтынсарин туындыларының заманауи тәрбиедегі педагогикалық – психологиялық маңызы..... 264

Сапарова Б.К. Взгляд на современного учителя через призму истории: основа педагогических идей Алтынсарина и их продолжение в трудах Кубеева…….. 267

Саукумбаева Г.Т. Қазақтың ағартушы ұстаздары..... 271

Сейткасимова Д.С., Кенжетаева Б.Е., Сейткасымова Г.С. Ы.Алтынсарин, С.Көбеев әдістемелерінің бүгінгі педагогикада қолданылуы..... 274

Смагулова А.Е. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Көбеевтің әдебиет пен тіл саласына қосқан үлестері..... 277

Султанова А.М., Сұлтанов Қ.Қ., Ромащенко Д.С. Білім мазмұнын жаңарту жағдайында Ыбырай Алтынсариннің педагогикалық идеяларының сабақтастығы..... 280

Суинкина Б.Б., Ахметбекова Л.К. Ұлы ұстаздар үндестігі..... 284

Ташетова Ж.Х. Ыбырай Алтынсарин - балалар әдебиетінің негізін қалаушы..... 287

Ткач Н.А., Жайворонко И.А. Идеи и ценности духовно- нравственного воспитания в педагогическом наследии Ы.Алтынсарина……. 290

Тукенова Г. Х., Давлетова А.Б. Ойын- балалық шақтың өмірлік зертханасы..... 293

Туктушева А.К. Полиэтнокультурность в образовании- реальность современного общества…… 297

Турдалиева А.Б. Ы.Алтынсарин мен С.Көбеевтің білім берудің заманауи бағытындағы ағартушылықидеяларының үндестігі..... 300

Уайсова Б.А., Орынбаева А.А. Ыбырай Алтынсарин мен Спандияр Кубеевтің ағартушылық идеяларының қазіргі білім беру үрдісімен үндесуі..... 304

Уахитова А.А., Колдасбаева Е.Д. Нәзипа Құлжанова – Ыбырайдың жолын жалғастырушы педагог..... 307

Усембаева А.Х. Феномен преемственности в современной педагогической деятельности…… 310

Хакимова Г.Е. Ыбырай Алтынсарин шығармалары – мәңгілік өнеге..... 313

Шагатаева С.М., Макенова Б.Н., Сакаева Д.Е. Инновация, білім, тәжірбие – білім беру жолының векторлары..... 316

Шарденбаева Д.Ж., Полуян Т.В. Педагогическое наследие Ы.Алтынсарина как основа инновационных образовательных процессов в современной казахстанской школе…… 319

Шауенова Э.С. Спандияр Көбеевтің әдеби мұраларының Ыбырай Алтынсаринмен үндестігі..... 323

Шефер Л.Ю., Тендитная С.В. Современное образование - достойное продолжение идей Ыбрая Алтынсарина и Спандияра Кубеева…… 327

Шопанова А.Б., Кружнова М.П., Шайхетдинова А.Б. Духовно-нравственное воспитание через творческоет наследие И.Алтынсарина…….. 329

Шуйкебаева Б.М. Білім мазмұнын жанартуда Ы.Алтынсарин мен А.Байтұрсыновтың идеялары..... 332

Щекотова Е.А. Вклад Ибрая Алтынсарина в развитие идей русско-казахского двуязычия..... 336

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 2

БІЛІМ БЕРУ ПРАКТИКАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ИННОВАЦИЯЛАР МЕН ТӘЖІРИБЕ

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПРАКТИКЕ: ИННОВАЦИЯ И ОПЫТ

Абдимоминова Д.К., Омарова Д.К. Жоғары оқу орнында білім беруді цифрландыру мәселелері мен болашағы..... 340
Абдиркенова А.К., Тулегенова А.Б. ЖОО-дағы медиабілім берудің негізгі модельдері..... 343
Абдрахманова Д.С. Ересектерді оқытудағы медиаресурстардың рөлі..... 347
Абекенова Г.Н., Такиров С.У. Тұрсынбек Кәкішұлының жолжазбалары..... 351
Агеева А.А., Кеулимжаева А.Д. Интерактивная игра как форма организации деятельности детей дошкольного возраста…….. 355
Адаева И.М., Алдажарова Г.Қ. Қазіргі білім беру үрдісінде инновациялық технологиялар мен оқытудың белсенді әдістерін тиімді қолдану..... 358
Айтбенова А.А., Қазбекқызы Қ. Бағдарламалау тілдерінде графикамен жұмыс..... 361
Аканова Г.Б. Бастауыш білім берудегі инновация..... 364
Акишева Б.Ж., Айнабекова А.С. XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам, технологиялық мәдениет дәуірі..... 367
Александров С.Г., Коробко А.Д. Об информационных технологиях в физическом воспитании студенчества: проблемы, перспективы, возможности……. 370
Алимов Ф.Ш., Фахрутдинова Р.А. Письменно-речевой профессиональной компетенции в условиях цифровизации..... 372
Аллахверанова З.А. Информационно-коммуникационные технологии в образовательной практике: инновации и опыт…….. 377
Альмурзина Г.С., Тулебаева А.И. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың маңыздылығы..... 380
Анасова А.Б., Мирамова Ж.Ж. «Құқық негіздері» пәні бойынша «STREET LAW» (көше заңы) бағдарламасының ерекшелігі..... 384
Андреев А.С. Применение информационно – коммуникационных технологий как средства повышения мотивации к обучению……. 388
Андреева С.Н. Организация физического воспитания школьников средствами ИКТ в реалиях современной школы……. 391
Антаева М.Т., Антаева Т.Р. Білім берудегі ақпараттық және коммуникациялық технологиялар..... 393
Астахова Л.В. Повышения уровня успешности ученика через инновационные методы обучения…… 397
Ахметжан Н.Е. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту тиімділігін бағалау..... 400
Ахметжанова А.Ғ., Жаланова Г.Б. Қазіргі білім беру үрдісінде инновациялық технологиялар мен оқытудың белсенді әдістерін тиімді қолдану..... 403
Ахметова С.Т., Баяханова А.Б., Молдабекова Ж.Х. Икт в развитии знаний, умений и навыков у учащихся с нарушениями интеллекта…….. 406
Ачинович М.С., Гулидова О.П. Применение здоровьесберегающих технологий в образовательных учреждениях с использованием ИКТ……. 409
Ашимова И.У. Модульная технология обучения основам анатомии и физиологии человека…….. 411
Аязбаева Ш.Б. Использование интерактивного ресурса LERANINGAPPS на занятиях английского языка……. 414
Әлім Н.Ә. Жаһандану заманындағы тарихты оқытудың тиімді және тиімсіз тұстары..... 416
Базилина А.А., Бейсенбаева Д.Ж., Садвакасова Д.К. Информационно-коммуникативные технологии в современном образовании…….. 419

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

Байбусунова С.Ж., Кенжебаева С.Ж., Безлер М.В. Информационно-коммуникационные технологии в современной системе образования…… 422
Байжанова Н.Г. Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастырудың тиімді жолдары..... 425
Баймухамбетова У.С., Ибраева Г.Б. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні сабақтарында акт-ны пайдалану тиімділігі..... 429
Бакирова А.П. Формирование научно-исследовательских компетенций через проектную деятельность……. 432
Бахтигариева Н.В., Бегайдарова Н.С., Егеубаева Д.Е. Информационно-коммуникативные технологии в образовательной практике: инновация, опыт..... 437
Бекмухамбетова С.К. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қолданылуы..... 440
Белова И.А. Использование технологии критического мышления на уроках производственного обучения…… 444
Белышева И.Н., Булатова Р.Г. Информационно- коммуникационные технологии в системе образования через интеграцию предметов в современной школе…….. 448
Бирюк Е.А., Бейсекеев А.Х., Байтенова А.А. Особенности взаимодействия мастера производственного обучения и обучающихсяна занятиях……. 451
Бисингалиева Г.А. Цифровые технологий в образовательном процессе…….. 454
Битемір А.Б. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні оқытушысының сандық құзыреттілігі..... 457
Богинская Ю.В. Цифровые сервисы в инклюзивном высшем образовании…… 463
Ботаева Г.О. The impact of information technology on the educational process…….. 466
Брунер С.В., Бармута А.И. Использование информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе как средство повышения качества…….. 470
Брутян Т.С., Бисенова Г.Б., Амандыкова Т.А. Применение интегрированного подхода в процессе развития математической грамотности у младших школьников……. 474
Будилко Ю.Е., Швец Н.А. The preschool teachers' professional growth by means of using the technology of artificial intelligence…….. 478
Бучина Р.А., Богатырёва Е.В., Труханова О.И. Электронный учебник как средство повышения качества образования и развития функциональной грамотности в начальной школе…….. 482
Вильгельм Е.П., Зинина Е.П., Ермоленко Е.В. Информационно-коммуникационные технологии в сфере образования…….. 485
Вологдина И.В., Третьяков А.Л. Негативное влияние компьютерно-опосредованной коммуникации на личность: проблема интернет-аддикции…… 489
Гареева Н.Т. Ақпараттық - коммуникациялық технологияны тиімді қолдану – заман талабы 495
Гафиатуллина Г.Ф. Формирование компетенций 4к на уровне начального образования: проблемы и перспективы…….. 499
Горбунова Н.В., Горбунова В.Р., Фетисов А.С. Использование технологий искусственного интеллекта в образовательном процессе основной школы…… 502
Гурак О.С. Информационно-коммуникационные технологии в образовательной практике на уроках информатики…….. 506
Гусева И.Г., Вельш А.В. Инновационные приемы при исследовании мира литературного героя…… 508
Даулетиярова Н.К. Методика совершенствования языковой компетенции студентов средствами инновационных технологий…….. 512
Дауренова З.Б., Абдиманапов Б.Ш. Инновационные технологии на уроках географии . 515
Деген В.В., Аубакирова Ю.Д. Использование инноваций в практике преподавания…….. 520
Дементьева А.В. Cartoons as a means of increasing the motivation of elementary students in english classroom…… 523
Джваридзе Д.Г. The use of modern technologies in teaching English…….. 526
Джусупова Б.Н., Осипова Д.Е., Исенова Д.Ж. Роль симуляционного обучения в становлении будущих акушеров …….. 530

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

Дороженко С.Н., Прокопьева Ю.Л. Применение информационно-коммуникационных технологий во время проведения занятий производственного обучения..... 532

Досанова Н.С. Білім беруді цифрландыру аясындағы заманауи педагогикалық технологиялар..... 535

Достаева З.З., Рахметова К.А. Тарих сабақтарында функционалды сауаттылықты дамытуға арналған тапсырмалар..... 539

Достарбекова Э.Ж., Тасильбаева Ж.Б., Абдрахманова Л.К. Роль информационно-коммуникационных технологии в обучении как средства формирования ключевых компетенций обучающихся……. 542

Досымова З.М., Міркемел А.М. Оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытуда LEARNINR APPS интеративті жаттығуларын тиімді қолдану..... 545

Дуйсалиев А.С., Курманова Г.Т. Информационно-коммуникационные технологии как эффективный инструмент в современной системе образования …… 550

Дуйсекова А.А., Мамбетов Р.Е., Ақылбеков Л.Б. Білім беру веб-сайттары арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін дамыту..... 552

Дукеев Е.Б., Султанов Д.М. Геймификация образовательного процесса на уроке истории……. 556

Дуненбаева Б.К., Ещанова А.К., Мухамбетова А.М. Ақпараттық – коммуникациялық технологиялар білім беру тәжіребиесі..... 561

Ергалиева М.А., Нуржанова Ж.Т., Якупова Н.А. Инновациялық әдіс-тәсілдер – сапалы білім берудің кілті..... 565

Ерекин А.М., Хамзина К.Б. Тәрбие мен білімді ұштастырудағы инновациялық технологиялар..... 568

Ерекина Н.С. Диатомит как экологически безопасный способ повышения устойчивости растений к абиотическим и биологическим факторам…….. 571

Ермагамбетова У.Т. Қазіргі заман талабымен ұштастыру арқылы, жастарға білім берудегі цифрлы технологияларды және IT саласын дамыту..... 574

Ермеков А.С., Кузенбаев Б.А. Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған веб-ресурстарға талдау жасау..... 578

Ерсултанова З.С., Тойлыбаева А.С. Ақпараттық объектілерді құру және түрлендіру…… 581

Есекеева А.Б., Курманова Г.Х., Кендирова А.Т. Бастауыш сыныпта инновациялық әдістерді қолдану..... 585

Есенгалиева Ж.Ж., Хасанова К.Ж. Білім беру практикасындағы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар: инновациялар мен тәжірибе..... 588

Есеноманова М.С., Сарбасова К.А. Formation of professional independence of college students through digital technologies……. 592

Есмакова А.К. География сабағында IT технологияны тиімді пайдалану..... 594

Ефремова Н.И. Информационно–коммуникационные технологии на уроках биологии 598

Жайлибаева Г.К. Қазіргі білім берудегі ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және инновациялар..... 601

Жакиева У.Т., Бакина М.К., Шалдыбаева Б.Т. WORDWALL интернет сервисін қолдану арқылы қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында оқушылардың тілдік құзыреттілігін дамыту..... 604

Жаксымбетова М.Б., Ахметова Ш.Б., Ертышпаева Ж.Ж. Бастауыш сыныпта экологиялық білім беруді дамыту жолдары..... 607

Жамиова Ф.Ж., Зарипбаев К.Ш., Аймурзаева Л.Г. Химия сабағында компьютер құралдарын пайдалану..... 611

Жандауова Ш.Е., Фролова Е.Д. Использование современных образовательных технологий при обучении математики в начальных классах …… 614

Жилмагамбетова Р.З., Мубараков А.М., Копеев Ж.Б. Использование адаптивных образовательных платформ на уроках математики..... 618

Жолдасова У.М. «Мән беріп оқу» технологиясын әдебиет сабағында қолдану арқылы оқушыны оқырманға айналдыру..... 623

Жумагулова К.Ж. Химия сабағында сандық білім беру ресурстарын қолданудың тиімділігі..... 627

Жұмахан А.М., Майлыбай А.А., Алтынбекова М.О. Химияны оқытуда оқушылардың құзыреттілігін қалыптастыруда мультимедиялық технологияларды қолдану..... 630

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

Жунусова А.С., Губайдуллина Г.А., Турлыбаева Г.К. Инновационные технологии в процессе обучения: тенденции развития…….. 634

Жургумбаева А.А., Қуантаева Д.М., Ермеков Ғ.Т. Қашықтықтан оқыту - білім берудің заманауи форматы..... 637

Жусупова Н.Е., Ишманова М.Ж., Брянова А.Е. Ақпараттық-коммуникативтік технологияларды оқу жүйесінде тиімді пайдалану..... 641

Зюбан В.В. Integration of online resources into a modern english lesson…… 645

Ибраева А.К. Бастауыш сыныпта оқушылардың сөйлеу тілін дамытудың тиімді жолдары..... 648

Ибраева Г.Т., Бүркітбаева А.М. Білім берудегі инновациялық үдерістер..... 651

Игисинова Ж.С. Жаңартылған білім аясында математика пәнінде ақпраттық-коммуникациялық технологияны тиімді қолдану..... 655

Идрисова Ж.Ж. Актуальность использования информационно-коммуникационных технологий в дошкольном образовании……. 659

Ильченко Е.В., Куликов К.И., Лещенко П.С. Профориентационная работа:новый подход к развитию культуры выбора профессионального образования…… 662

Ильясов Е.К. Эффективность использования информационных технологий на уроках математики……. 665

Ильясова Г.К. Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын сын тұрғысынан ойлау іс-әрекетін ұйымдастыру арқылы қалыптастыру..... 668

Исакова Ш.С. Использование на уроках русского языка современных информационно – коммуникационных технологий…….. 671

Исина А.Б., Саулебаева А.Е. Ақпараттық технологияларға негізделген Қашықтықтан білім беру..... 674

Исмагилова Т.В., Краплина Е.Ю. Информационно – коммуникационные технологии как средство активизации познавательной деятельности учащихся…….. 678

Исмагулова Г.Х., Мусина Г.А., Омарова А.А. Қазақ тілі мен әдебиетін оқыту практикасындағы ақпараттық коммуникациялық технологиялар: инновациялар мен тәжірибе..... 684

Итемгенова Г.Б. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында жаңа технологияны қолданудың тиімділігі..... 687

Кабулов А.А. Информационно-коммуникационные технологии и инновации в образовании…… 690

Каирбаева Ш.М., Мусульманова С.Ш., Жилмасова К.К. Использование информационно–коммуникационных технологий для повышения качества образования……..…… 694

Калиева М.Т. Конвисарова Л.А. Информационные технологии в образовании…… 698

Касымова А.С., Дубогрей Н.Г., Альмеева Е.В. Современный учитель в цифровом пространстве…….. 701

Керімбердина А.Б., Садвакасова А.К., Абдулғалимов Г.Л. Жасанды нейрондық желілермен жұмыс жасауды бұлттық технологиялар арқылы жүзеге асыру..... 705

Ким Д.В., Капаева М.В. Геймификация с использованием информационно-коммуникационных технологий на уроках по иностранному языку …….. 708

Ким З.Е. Использование информационно-коммуникационных технологий на уроках математики……. 712

Кисикова К.У., Куламбаева Г.А., Черанев Ю.С. Формативное оценивание на уроках математики как один из инструментов эффективного обучения……. 716

Кислер Н.В., Жуковская Л.А. Использование информационных технологий на уроках русского языка и литературы..... 719

Клименко А.И. Опыт работы по развитию профессиональных умений и способностей у будущих психологов…….. 725

Кожахметова А.М. Блум таксономиясы арқылы оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру..... 730

Кожуховский В.Б., Карплюк А.В. Применение информационно-коммуникационных технологий на уроках производственного обучения…… 733

Комарова Ю.И. Салимова Л.Г. Тест как форма контроля знаний в учебном процессе.. 737

Корчинская Е.П. Использование информационно-коммуникационных технологий как средство повышения качества знаний обучающихся в соответствии с обновлением 741

содержания образования……
Космодемьянская С.С. Steamкак инновационный подход в методике обучения химии…… 744
Котова Т.И., Сакова Е.И. Актуальные проблемы педагогического образования в эпоху цифровой трансформации…….. 748
Кравченко Т.Н. On-line тестирование как один из механизмов мониторинга образовательных достижений обучающихся на примере сервиса Online test pad…….. 751
Кудесова Г.М. Математика сабағында жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы сабақтың тиімділігін арттыру..... 753
Кудесова Г.М., Сулекина Н.М. Мектептегі ақпараттық саясатты жүйелі жүргізу – білім сапасын арттырудың кепілі..... 757
Купфер А.В. Возможности применения информационно-коммуникационных технологий в учебном процессе общеобразовательной школы…….. 760
Кустанова Д.Б. Информационно-коммуникационные технологии в образовательной практике: инновации и опыт в работе учителя английского языка..... 763
Кучер К.В. Использование подкастов на уроке английского языка как средства создания информационно-образовательной среды…… 767
Қара Ә.Б., Дуйсекова А.А. Жобалау технологиясы арқылы бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін дамыту..... 770
Қозоқова Т.Қ. Teaching cryptanalysis of classic encryption methods using modern tools…… 773
Лебедь И.П. Современная цифровая среда, как фактор повышения уровня математических знаний…… 777
Лобач Е.А. Роль ИКТ в современной школе…….. 780

Лой Л.С. Информационно-коммуникационные технологии на занятиях по химии: инновации и опыт…….. 783
Маженова Л.Т., Маженова С.Т., Маткеева У.К. Қазіргі инновациялық сандық білім ресурстары мұғалімнің көмекші құралы..... 787
Макаревич М.И. Возможности цифровизации в образовании…….. 792

Максутбекова Г.Т. Қарағанды облысы елді мекендерінің аумағындағы кәдімгі қарағай қылқандарының көрсеткіштерін салыстырмалы морфологиялық бағалау..... 795
Мақсат А.С., Жылысбаева Г.Н. Химия сабақтарында интерактивті оқыту технологиясын қолдану..... 799
Малахинская С.Н. Методические рекомендации по изучению темы «Логика и логические основы компьютера» школьного курса информатики (на примере авторской программы Л.Л.Босовой)……. 802
Манкаев Д.М. Информационные технологии в образовании……..... 806

Мендыбаева Ш.Ж., Нурина А.К. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында инновациялық технологияларды қолдана отырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту..... 808
Мехова А.И., Туркестанова А.С., Маленко Е.А. Применение инновационных технологий и методик в практике современной школы…….. 812
Мирамова Ж.Ж., Анасова А.Б. «Құқық» пәнін оқытудағы сын тұрғысынан ойлау технологиялары..... 815
Молдагалиева Л., Нарикбаева К.А., Жағыпар М.А. Зерттеудің функционалдық сауаттылықтағы рөлі..... 819
Мохначев С.А., Грахов В.П., Мельниченко К.П. Управление жизненным циклом объектов строительства с использованием BIM-технологий как драйвер развития отраслевой системы подготовки кадров……. 822
Мурзахметова А.М. Сөйлем және оның түрлері..... 826
Муртазина А.Ж. Ақпараттық –коммуникациялық технологиялардың білім беруде қолданылуы..... 829
Мусагулова Д.Б., Қайрбекова Г.М., Искакова Н.К. Мұғалімнің инновациялық іс – әрекетінде ақпараттық коммуникациялық технологияларды қолдану..... 832
Мустафина Г.М., Кабдешев Д.С., Оспанова А.Е. Қазіргі ақпарат кеңістігіндег білім беру процесінің трансформациясы..... 836
Мушкудиани Н.Р. Применение интерактивных методов обучения на уроках русского языка и литературы…….. 839

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

Мыхликова О.В. Робототехника в школе…… 841

Мюллер С.Г. Опыт использования информационно-коммуникативных технологий в образовательной практике начальной школы…… 844

Мякушева Д.П., Архипова Г.Ю., Касаткин Е.Е. Интерактивный рабочий лист как средство организации формативного оценивания на уроках информатики…….. 848

Надопта О.В., Журавская Ю.В. Исследование урока: учебные достижения учащихся через ресурсы и инструменты ИКТ…….. 851

Назмутдинов Р.А., Калиниченко О.В. Компьютерные технологии в высшей школе как ответ на вызовы времени…… 854

Наров У.И. Цифровизация – решение проблем Высшего образования Узбекистана?..... 857

Натигулова Г.Ж. Возможности использования сетевого взаимодействия в научно-исследовательской работе студентов…….. 859

Несіпбай Н.А., Кузенбаев Б.А. Интерактивті оқыту технологиясы: мобильді қосымша құрастыру..... 864

Новосельский С.О., Булавина М.А. Применение информационно-коммуникационных образовательных технологий в условиях геополитической нестабильности …….. 868

Нургалиева Г.Т. Повышение качества образования учеников с помощью новых информационных технологий. Особенности использования информационных технологий в образовании…….. 872

Нурсеитова А.К. Роль интеллект-карты в обучении русскому языкупо новым программам…….. 876

Нуртаева Р.С. Білім беру үрдісінде ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың педагогтің түйінді құзыреттіліктерін қалыптастырудағы рөлі..... 879

Нуртазина Ж.К. Проектная деятельность на уроках информатики по развитию функциональной грамотности школьников…….. 882

Оразалинова М.С. Басқару есеп пен контроллингтің басқару жүйесіндегі ерекшеліктері..... 886

Ордобаева А.С. Физика сабағындағы АКТ: практиктен лайфхак..... 890

Орынбай А.К. Қашықтықтан оқыту жағдайында студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру..... 893

Пискунова О.С. Цифровая трансформация в условиях современного образовательного процесса…….. 897

Подкалюк Л.Н. Создание условий для подготовки будущих воспитателей в период развития инновационных технологий…….. 900

Помещикова А.Ю. Использование инновационных образовательных технологий в развитии учебной мотивации школьников…….. 903

Радченко П.Н., Калинин А.Е. Автоматизация клиентской комуникации малого и среднего бизнеса посредством внедрения Telegram-технологий на основе языка программирования Python…….. 908

Рахпанова Б.Г, Жолдыбаева Д.С. Кәсіби –бағдарлау болашақ маманның кәсіби құзыреттілігін дамытудың негізгі ретінде..... 912

Руколеев А.В., Каньшин А.В., Тузикова С.В. Разработка интерактивной карты объектов культурного наследия города Бийска Алтайского края…… 916

Рыспаева М.Н. Кейс – технологии как один из инновационных методов образовательной системы…….. 919

Сабиров А.Х. Партнерство бизнес структур и вузов – как драйвер развития рынка бизнес образования в Республике Узбекистан…….. 923

Сагимбаева Н.М. Развитие функциональной грамотности чтения на уроках русского языка и литературы…… 926

Салимова А.М., Навий Л.Н. Ағылшын тілін оқыту арқылы жоғары сынып оқушыларының коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыру..... 930

Серікова Г.С. Сюжеттік-рөлдік ойындар арқылы жоғары сынып оқушыларының шет тілінде коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру..... 933

Сәмет Ұ.С. Жоғары оқу орындарында биологияны оқытуда интернет – ресурстарды қолданудың тиімділігі..... 936

Синько О.В. Технология вэб-квеста при обучении математики…… 941

Смирнова А.А. Использование информационно-коммуникационных технологий на уроках математики…… 945

Смолева Н.В., Ловягина Т.В., Тертышник О.С. Использование электронных образовательных ресурсов в работе педагогов и мастеров производственного обучения……. 948
Соколова И.Ю. Инновационные образовательные технологии как средство формирования личностно-профессиональных компетенций будущего специалиста… 951
Соловьева С.В., Радченко Т.А. Особенности ведения предмета «цифровая грамотность» в начальной школе……. 957
Сулейменова А.Б., Кокишева М.Б., Жусупова Н.Е. Деңгейлік меңгеруде диалогтық сөйлеу мәселесі..... 960
Сулейменова Ж.С. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні сабақтарында акт-ны пайдалану тиімділігі..... 963
Сундетбаева Н.С. Новые образовательные результаты: навыки 21 века (на примере сингапурского метода обучения)…….. 966
Сурағанова Б.Б., Тайкенова А.У. Использование информационно- коммуникационных технологий в преподавании истории как путь к совершенствованию современного урока……. 968
Сурнина И.Б., Белицкая И.И. Использование информационно-коммуникационных технологий в образовательной практике обучения осмысленному и развивающему чтению в период обучения грамоте……. 972
Таджиева Д.Р. Образование и уровень жизни населения……. 976
Тажмакина А.Т. Использование программы LEARNING APPS как инновацию в обучении младших школьников английскому языку…… 979
Танасейчук С.В., Кузнецова М.Р. Активизация познавательной деятельности учащихся через применение информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе…… 984
Тапаева А.Б. Использование онлайн-видео материала на уроках английского языка как основного инструмента развития рецептивных навыков учащихся на основе комплексного подхода……. 988
Темирханова Х.З., Темирханов Б.С., Сабитбек О.Б. Заманауи технологиялардың студент ағзасына теріс әсері..... 991
Третьякова О.В., Молдабаева А.У. Использование технологии электронного портфолио как формы оценки достижений обучающихся, в процессе изучения профессиональных модулей……. 994
Троицкая О.А. Методические рекомендации по изучению темы «информационное общество и информационная безопасность» в рамках школьного курса информатики (на примере авторской программы И.Г.Семакина)…….. 998
Тулегенова А.М. Возможности использование мультимедиа на уроках английского языка в общеобразовательных школах..... 1004
Тулекина Х.С., Нургжина Г.А. Сабақты беру сапасын арттыруда LESSON STUDY әдісінің тиімділігі..... 1009
Тургаева Г.Б. Использование информационно-коммуникационных технологий на уроках русского языка и литературы (из опыта работы)…… 1013
Турмагамбетова А.К. Информатика пәнін оқытуда жаңа педагогикалық ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың мүмкіндіктерін қолдану..... 1015
Утегенова А.Ж. АКТ-ны сабақта пайдалану қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында білім сапасын арттырудың маңызды факторы болып табылады..... 1019
Файзуллина А.С., Жазықова Т.Б., Габдуллина Г.Н. Қазақ тілі сабақтарында айтылым дағдысын дамытудағы АКТ-ның рөлі..... 1022
Фёдорова Т.Н. Повышение мотивации обучающихся на уроках информатики через игры и рабочие листы…….. 1025
Хайдаршина Т.Н., Сельханова Д.В. Внедрение мнемотехнологии в образовательный процесс младших школьников, обеспечивающей эффективное развитие познавательно-речевых способностей первоклассников……. 2028
Халыкова Г.А. Quizizz қосымшасы арқылы білімалушылардың білімдерін бағалау..... 1031
Хамзина К.Б., Фазылахметова А.Б. Мектептерде қолданылатын инновациялық әдіс-тәсілдер..... 1034
Хусаинова С.К. Буктрейлер как медийная тенденция к повышению читетльского интереса..... 1038
Черкашина А.А. Информационно-коммуникационные технологии в работе современного учителя. Инновации – новое качество образования…… 1041

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

Чуев М.В. Использование ИКТ в развитии ключевых компетенций учащихся на уроках истории…… 1044
Шарипхазина Ж.К. Using ict tools to develop students' critical thinking skills…….. 1050
Шинтяпина И.В. Информационно-коммуникационные технологии как средство интенсификации урока музыки в школе…….. 1053
Шолпанбаева Г.А. Оқу үрдісінде инновациялық білім беру технологиялары..... 1056
Штоль А.А. Использование информационно – коммуникационных технологий в работе учителя начальной школы…… 1059
Шукеева А.К. Перспективность применения дистанционного обучения в начальной школе…… 1064
*Шымбергенова А.Б, Шалгимбеков А.Б., Шалгимбекова К.С.*Некоторые аспекты организации научно–исследовательской деятельности с обучающимися средних школ…….. 1065
Мазмұны / Содержание …….. 1069

«ИННОВАЦИЯ, БІЛІМ, ТӘЖІРИБЕ–БІЛІМ БЕРУ ЖОЛЫНЫҢ ВЕКТОРЛАРЫ» АТТЫ АЛТЫСАРИН ОҚУЛАРЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ–ПРАКТИКАЛЫҚ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО–ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ «ИННОВАЦИИ, ЗНАНИЯ, ОПЫТ – ВЕКТОРЫ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТРЕКОВ»

Материалдар жинағын
А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті
Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институтының
педагогика және психология кафедрасында теріліп, беттелді

Компьютерлік беттеу:
Жетписбаева А.А., Ермаганбетова А.Б.

Мекен-жай:
110000, Қостанай қ., Байтұрсынов көш. 47
(Пединститут ғимараты, Тәуелсіздік к-сі 118, 626 каб.)
Тел.: 8 (7142) 54-83-44 (ішкі 258).

Пішімі 60*84/18.
Көлемі 67 б.т.
Электронды нұсқасы университеттің ksu.edu.kz сайтында орналастырылған
Сәуір, 2023 жыл

Сборник материалов набран и сверстан кафедрой педагогики и психологии Педагогического института им. У.Султангазина Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова

Компьютерная верстка:
Жетписбаева А.А., Ермаганбетова А.Б.

Адрес:
110000, г. Костанай, ул. Байтурсынова 47
(корпус Пединститута, ул.Тауелсиздик 118, каб. 626).
Тел.: 8 (7142) 54-83-44 (вн.258)

Формат 60*84/18.
Обьем 67 п.л.
Электронный вариант размещен на сайте университета ksu.edu.kz
апрель 2023 год